

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Oristat
A

ARISTOTELIS
R H E T O R I C A .

AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIÆ
EX OFFICINA CAROLI TAEHNITII.
1831.

1831

Digitized by Google

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. XII.

IN EST: RHETORICA.

THE

R H E T O R I C A E

ARGUMENTUM.

L I B. I. Cap. 1. Rhetoricam fere logicae aut dialecticae respondere, utpote cuius praecipuum munus sit demonstrare et probare. De utilitate rhetoricae artis. Qua re differat rhetor a dialectico. 2. De argumentis, quibus probatur aliquid. Ea esse vel artificialia, vel non artificialia. De moribus oratoris, de affectibus auditorum; de enthymematibus et exemplis. 3. Tria esse considerata in oratione, primum oratorem, deinde rem, denique auditorem. Tria orationum genera, deliberativum, iudiciale, demonstrativum. 4. De genere deliberativo. Quae res plerumque in civitate in deliberationem cadant. 5. De fine bonorum, de felicitate. 6. De bono et utili. 7. De meliori et utiliori. 8. De rerumpublicarum formis, et quid cuique earum conducatur. 9. De genere demonstrativo (*ἐνδεικτικῇ*). De virtute et vicio, honesto et turpi, utpote laudandi aut vituperandi materiis. De amplificatione. 10. De genere iudicali. De iniuria, de legibus, de accusatore et defensore. De causis, quibus iniuria inferitur. 11. De iucundo. 12. De qualitate eorum qui inferunt iniuriam, et eorum, qui patiuntur. 13. De iusto et iniusto, tum legum ratione tum hominum, deque aequo. 14. De iniuriis maioribus. 15. De argumentis non artificialibus, quae sunt: leges, testes, pacta conventa, quaestiones, iusiurandum.

L I B. II. Cap. 1. Qualis debeat esse oratio, ut fidem faciat. De persona oratoris. De prudentia, virtute; de benevolencia. **ARIST. RHET.**

lentia, quatenus ea in auditoribus excitanda: deque affectibus. 2. De ira. 3. De leniendo seu lenitate. 4. De amore et odio. 5. De metu et fiducia. 6. De pudore et impudentia. 7. De gratia. 8. De misericordia. 9. De indignatione. 10. De invidia. 11. De aemulatione. 12. De moribus: juvenum, 13. senum, 14. virorum, 15. nobilium, 16. divitum, 17. potentium. Nam ut horum omnium moribus accommodata dicamus, valde opus est ad parandam benevolentiam. 18. De iis quae pariter in omnibus orationibus sunt adhibenda. 19. De possibili et impossibili. 20. De exemplis rem illustrantibus. 21. De sententiis inserendis. 22. De enthymemate. 23. De locis, e quibus enthymemata depromi possint. 24. Loci fallacium enthymematum. 25. De solvendis aut confutandis enthymematibus. 26. Amplificationem et extenuationem non esse inter locos referendas.

LIB. III. Cap. 1. De elocutione, totiusque orationis adornatione. De actione et pronuntiatione. 2. De elocutionis virtutibus. 3. De eius vitiis. 4. De imagine, genere metaphorarum. 5. De puritate sermonis, rectaque elocutione. 6. De amplitudine. 7. De decoro. 8. De numeris. 9. De periodo. 10. De urbanitate. 11. De arte, oculis quasi res subiiciendi. 12. De variis dicendi generibus. 13. De orationis partibus. 14. De prooemio. 15. Loci ad criminationes dissolvendas. 16. De narratione. 17. De probationibus. 18. De interrogatione. De ridiculis. 19. De peroratione.

ARISTOTELIS R H E T O R I C A. LIBER I.

CAPUT I.

Η ρητορική ἐστὶν ἀντιστροφὸς τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφοτέραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρόπον τινα ἀπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδὲ μιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. Διὸ καὶ πάντες τρόπον τινα μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσι. Τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἐξέως. Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. Δι' ὃ γὰρ ἐπιτυχάνουσιν οἱ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταῦτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ τοιοῦτον πάντες ἤδη ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι. Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες, ὀλίγον παποιήκασιν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πλείους ἔτεχνόν ἐστι μόνον, τὰ δ' ἄλλα προσθήκαι. Οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως, περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. Διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλις, καὶ ὀργή, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη

ARIST. RHET.

Λ

τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. Ὡστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνλαῖς τε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὁ, τιλέγωσιν. Ἀπαντες γὰρ οἱ μὲν οἶονταί δειν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν, οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγω· ὁρθῶς τοῦτο νομίζοντες. Οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστήν διαστρέφειν, εἰς ὁργὴν προάγοντας, ἢ φθόρον, ἢ ἔλεον· ὁμοιον γὰρ, καὶν εἴ τις, ὃ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσῃ στρεβλόν. Ἐτι δὲ φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδὲν ἐστὶν ἔξω τοῦ διῆξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν. Εἰ δὲ μέγα ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δῆπου τὸν δικαστήν δεῖ γινώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει, τοὺς ὁρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διωρίζειν αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τρεῖς κρίνουσι· πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾶον, ἢ πολλοὺς εὐ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν· ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται, αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυλίου· ὥστε χαλεπὸν, ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἢ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις, οὐ κατὰ μέρος, [οὔτε περὶ τῶν παρόντων,] ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισῆν, καὶ τὸ ἰδίον συμφέρον

συνήρηται πολλάκις· ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν
 ἱκανῶς τὸ ἀληθές, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον
 ἢ δὴ ἢ λυπηρόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέ-
 γομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτὴν·
 περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔασθαι ἢ μὴ
 ἔασθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς
 καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατόν ταῦτα τὸν νομοθέτην
 προῖδέν. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερόν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ
 πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τὰλλα διορίζουσιν,
 οἷον τί δεῖ τὸ προδίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν
 ἄλλων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐταῖς ἄλλο
 πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα
 ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πλίστων οὐδὲν δεικνύ-
 ονσι· τοῦτο δ' ἐστίν, ὅθεν ἂν τις γένοιτο ἐνθυμημα-
 τικός. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου
 περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίωνος καὶ
 πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης,
 ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν
 λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται
 τεχνολογῶν· ὅτι ἥτιόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ
 πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς, καὶ ἥτιόν ἐστι
 πακοῦργον ἢ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον·
 ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει·
 ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδείξαι ὅτι οὕτως ἔχει,
 ὡς φησιν ὁ συμβουλευών. Ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ
 ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν
 ἀκροατὴν· περὶ ἄλλοτρίων γὰρ ἢ κρίσει· ὥστε πρὸς
 τὸ αὐτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι,
 διδόναι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. Διὸ
 καὶ πολλαχού, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κα-

λύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος. Ἐκὼ δ' αὐτοὶ οἱ
 κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν
 ὅτι ἡ μὲν ἐντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πλείους ἐστίν· ἡ
 δὲ πλείους ἀπόδειξις τις· (τότε γὰρ πιστεύομεν μάλι-
 στα, ὅταν ἀποδεδείχθαι ὑπολάβωμεν) ἐστὶ δ' ἀπόδειξις
 ῥητορικὴ ἐνθύμημα· καὶ ἐστὶ τοῦτο, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν,
 κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμὸς
 τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς δια-
 λεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός·
 δηλὸν δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ
 τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυ-
 μηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τε
 ἐστὶ τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς
 τοὺς λογικοὺς συλλογισμοὺς. Τὸ, τε γὰρ ἀληθές,
 καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως
 ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθές περὶ-
 κασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας.
 Διὸ πρὸς τὰ ἐνδοξα στοχαστικῶς ἔχουσιν, τοῦ ὁμοίως
 ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν
 τὰ ἔξω τοῦ πράγματος[καὶ] οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ
 διότι μᾶλλον ἀπορνεύουσι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανε-
 ρόν. Χρήσιμος δὲ ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ, διὰ τε τὸ φύσει
 εἶναι κρείττω τῷ ἀληθεῖ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων·
 ὥστε εἰ μὴ κατὰ τὸ προσήκον αἱ κρίσεις γίνωνται,
 ἀνάγκη δὲ αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπι-
 τηρέσεως. Ἔτι δὲ πρὸς ἐνλοὺς, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστά-
 την ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾶδιον ἂν ἐκείνης πείσαι λέ-
 γοντας· διδασκαλλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην
 λόγος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοι-
 νῶν κομίσθαι τὰς πλείους καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ

καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολ-
 λούς ἐντεύξεως. Ἐτι δὲ τὰναντία δεῖ δύνασθαι πεί-
 θειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως
 ἀμφοτέρω πρᾶττωμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν·
 ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως, ἄλλου χρο-
 μένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν.
 Τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμίᾳ τὰναντία συλλο-
 γίζεται· ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο
 ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφοτέραι τῶν ἐναντίων.
 Τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει,
 ἀλλ' αἰεὶ τὰ ληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει, εὐσυλλογι-
 στότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν. Πρὸς δὲ
 τούτοις, ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχροὺς μὴ δύνα-
 σθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχροὺς· ὁ μᾶλλον
 ἰδιὸν ἐστὶν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. Εἰ
 δὲ, ὅτι μεγάλη βλάβειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοι-
 αύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ
 πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ
 τῶν χρησιμωτάτων, οἰονισχύος, ὑγείας, πλούτου, στρα-
 τηγίας· τοιούτοις γὰρ ἂν τις ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα,
 χρώμενος δικαίως, καὶ βλάβειεν, ἀδίκως. Ὅτι μὲν
 οὖν οὐκ ἐστὶν οὔτε ἐνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ
 ῥητορικὴ, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτικὴ, καὶ ὅτι χρήσι-
 μος, φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πείσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλ-
 λά τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἑαστον, κα-
 θάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις. Οὐδὲ γὰρ
 ἱατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ, μέχρις οὗ ἐνδέχεται,
 μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἐστὶ γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνά-
 τους μεταλαβεῖν ὑγείας, ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς.
 Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς τό, τε πιθανόν καὶ τὸ

φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμὸν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. Ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαίρεσει· πλὴν ἐνταῖθα μὲν ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ· ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. Περὶ δὲ αὐτῆς ἡδὴ τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκαιμένων. Πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

CAPUT II.

Ἔστω δ' ἡ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. Τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἐκάστη, περὶ τὸ αὐτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλική καὶ πιστική· οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσηρὸν· καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι· καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἡ δὲ ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὥς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ φάμεν αὐτὴν οὐ περὶ τι γένος ἰδίου ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν. Τῶν δὲ πλίστων, αἱ μὲν ἀτεχνοὶ εἰσιν αἱ δὲ ἑντεχνοί. Ἀτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν οἷον μάρτυρες, βύσανοι, συγγραφαί, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἑντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν· ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρῆσασθαι, τὰ δὲ εὐρεῖν. Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πλίστων τρία εἶδη ἐστίν· αἱ μὲν γὰρ εἰσιν ἐν τῇ

ἤθῃ τοῦ λέγοντος, αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖ-
 ναι πως, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ
 φαίνεσθαι δεικνύναι. Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἡθους, ὅταν
 οὕτω ληχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέ-
 γοντα. Τοῖς γὰρ ἐπεικίσει πιστεύομεν μᾶλλον καὶ
 θάττον, περὶ πάντων μὲν ἀπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκρι-
 βὲς μὴ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς. Διὰ
 δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ
 τὸ προδοδεχάσθαι ποῖόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα. Οὗ
 γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ
 τέχνῃ [καὶ] τῇ ἐπιτελείᾳ τοῦ λέγοντος, ὥς οὐδὲν συμ-
 βαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδόν, ὥς εἰπέν,
 κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἡθος. Διὰ δὲ τῶν ἀκροα-
 τῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὗ
 γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ
 χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μό-
 νον πειρᾶσθαι φαμέν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τε-
 χνολογούντας. Περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται
 καθέκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν. Διὰ δὲ
 τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἄληθές ἢ φαινόμενον
 δεῖξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. Ἐπεὶ δ' αὖ
 πίστεις διὰ τούτων εἰσι, φανερόν ὅτι ταῦτα τρεῖς ἐστὶ λα-
 βεῖν, τοῦ συλλογίσασθαι δυνάμενον, καὶ τοῦ θεωρῆσαι
 τὰ περὶ τὰ ἡθῆ καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τὰ περὶ τὰ
 πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι,
 καὶ ἐκ τίνας ἐγγίγεται, καὶ πῶς· ὥστε συμβαίνει τὴν
 ῥητορικὴν, οἷον παραφνὲς τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι,
 καὶ τῆς περὶ τὰ ἡθῆ πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι
 προσαγορεύειν πολιτικὴν. Διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τῷ
 σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἢ ῥητορικῆς· καὶ οἱ ἀντιποι-

οὔμενοι ταύτης, τὰ μὲν δὲ ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ δι' ἀλα-
 ζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς.
 Ἔστι γὰρ μῦθός τις τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα,
 καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἶπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ
 ὠρισμένου οὐδατέρᾳ αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει,
 ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. Περὶ μὲν
 οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλή-
 λας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύ-
 ναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς δια-
 λεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστὶ τὸ δὲ συλλογισμὸς, [τὸ
 δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς·] καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως.
 Ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δὲ ἐνθύμη-
 μα συλλογισμὸς. Καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν
 συλλογισμὸν· παράδειγμα δὲ ἐπαγωγήν ῥητορικὴν.
 Πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ
 παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ
 ταῦτα οὐδὲν πως· ὥστ', εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλ-
 λογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὅτιοῦν ἢ ὄντιοῦν·
 (ὁῦλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν) ἀναγκαῖον
 ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. Τίς
 δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος,
 φανερόν ἐκ τῶν τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ
 καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον· ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῶν
 πολλῶν καὶ ὁμοίων δεικνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν
 ἐπαγωγή ἐστὶν, ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα· τὸ δὲ, τινῶν
 ὄντων, ἑτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα,
 τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκεῖ
 μὲν συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται.
 Φανερόν δὲ ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς
 ῥητορικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἰ-

ρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰς γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖται, αἱ δὲ ἐνθυμηματικά· καὶ ῥήτορες ὁμοίως, οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ δὲ ἐνθυμηματικοί. Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἦττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. Τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἐκαστὴν χρηστέον, ἐραῶμεν ὑστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς. Ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανόν, τινὲς πιθανόν ἐστὶ, καὶ τὸ μὲν, εὐθύς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανόν καὶ πιστόν, τὸ δὲ, τῷ δεικνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· σὺδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθέκαστον, (οἷον ἡ ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ γυναικὸν ἐστίν, ἢ Καλλιᾷ· ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ ἐντεχνόν· τὸ δὲ καθέκαστον ἄπειρον καὶ οὐκ ἐπιστητόν) οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἐνδοξόν θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἰππία· ἀλλὰ τὸ τοιοῦσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτικὴ· καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν εἴτχα· φαίνεται γὰρ ἅπαντα καὶ τοῖς παραληραῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δευμένων· ἡ δὲ ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἡδὴ βουλευέσθαι εἰωθότων. Ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περὶ τε τοιούτων, περὶ ὧν βουλευόμεθα καὶ τάχως μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀκροαταῖς, οἱ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν σντοραῖν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν. Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι ἢ ἔσεσθαι ἢ ἔχειν οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλὴον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν. Ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν, τὰ μὲν ἐκ συλλελογισμένων πρῶταρον, τὰ δὲ ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν,

δεομένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐνδοξα.
 Ἀνάγκη δὲ, τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον,
 διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἀπλῶς·
 τὰ δὲ, μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ὁμολογουμένων εἶναι,
 μὴδ' ἐνδόξων· ὥστε ἀναγκαῖον, τό, τε ἐνθυμήματα εἶναι
 καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολ-
 λὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγῇ,
 τὸ δ' ἐνθυμήματα συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ
 πολλάκις ἐλατιόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός.
 Ἐάν γὰρ ἢ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ θεῖ λέγειν· αὐ-
 τὸς γὰρ τοῦτο προστίθῃσιν ὁ ἀκροατής· οἷον, ὅτι
 Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν,
 ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε· τὸ δέ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμ-
 πια, οὐδὲ θεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες.
 Ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ρη-
 τορικοὶ συλλογισμοὶ εἰσι· (τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ
 κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ
 ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλευόμενοι καὶ σκοποῦσι· τὰ
 δὲ πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστὶ· καὶ οὐδέν,
 ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ
 πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη
 ἐτέρων συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων·
 δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν·) φανε-
 ρόν, ὅτι, ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγ-
 καῖα ἐστὶν, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Λέγεται
 γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ σημείων· ὥστε ἀνάγ-
 κη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταῦτ' εἶναι. Τὸ μὲν
 γὰρ εἶκος ἐστὶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γιγνόμενον· οὐχ
 ἀπλῶς δὲ, καθάπερ ὀρίζονται τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ
 ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, οὕτως ἔχον πρὸς ἐαυτὸ πρὸς

ὁ εἰκός, ὥς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. Τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὥς τῶν καθεκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ, ὥς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. Τούτων δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον· τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. Ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίγνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν. Ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὥς δεδιγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας, ταυτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλώττιαν. Ἐτι δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν ὥς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, οὗδε οἶον εἴ τις εἴπαιε σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δικάσιαι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. Τούτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ, καὶ ἀληθὲς ἢ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. Τὸ δὲ, οἶον εἴ τις εἴπαιε σημεῖον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα χεῖ· ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον· στί· μόνον γάρ, ἂν ἀληθὲς ἢ, ἄλυτόν ἐστι. Τὸ δὲ, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον· οἶον εἴ τις εἴπαιε, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναγνῆ· λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, καὶ ἀληθὲς ἢ· ἐνδέχεται ἄρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. Τί μὲν οὖν εἰκός, καὶ τί σημεῖον, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρειουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν· μᾶλλον δὲ φανερώς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστα ἐστίν, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώκεται περὶ αὐτῶν. Παράδειγμα δὲ, ὅτι μὲν ἐστὶν ἐπαγωγή, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται· ἐστὶ δὲ οὔτε ὥς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὥς ὅλον πρὸς μέρος,

οὐδ' ὥς ὅλον πρὸς ὅλον· ἀλλ' ὥς μέρος πρὸς μέρος, ὁμοιον πρὸς ὁμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ἢ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ἢ θαιτέρου, παράδειγμα ἔστιν· οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονυσίος αἰτῶν τὴν φυλακὴν· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ἦτε τὴν φυλακὴν, καὶ λαβὼν, ἐτυράννησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασιν, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ Διονυσίου, ὃ οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. Πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι φυλακὴν αἰτεῖ. Ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαὶ, εἴρηται. Τῶν δὲ ἐνθύμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἔστιν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἔστι κατὰ τὴν ῥητορικὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς μὲν οὐσας, τὰς δὲ οὐπω κατελημμένας. Διὸ καὶ λαθάνουσι τοὺς ἀκροατάς, καὶ μᾶλλον ἀπτόμενοι (ἢ) κατὰ τρόπον, μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν· μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ πλείων ῥηθὲν. Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικούς συλλογισμούς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἶδει· οἷον, ὃ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττοτόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν· καίτοι ταῦτα εἶδει διαφέρει· ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἑκαστον εἶδος καὶ γένος προ-

τάσεων ἐστίν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἶσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα οὔτε συλλογισμὸς ἐστὶ περὶ τῶν ἡθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. Κακῆνα μὲν οὐ ποιήσει· περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δὲ, ὅσῳ τις ἂν βελτίους ἐκλέγῃται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐν-
τύχη ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτικῇ, οὐδὲ ῥητορικῇ, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἣς ἔχει τὰς ἀρχάς. Ἔστι δὲ τὰ πλείστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα, τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν, ἐλάττω. Καθάπερ οὖν καὶ ἐν ταῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρε-
τέον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ τε εἶδη καὶ τοὺς τό-
πους, ἐξ ὧν ληπτέον. Λέγω δὲ εἶδη μὲν τὰς κα-
θέκαστον γένος ἰδίας προτάσεις, τόπους δὲ τοὺς κοι-
νοὺς ὁμοίως πάντων. Πρώτερον οὖν εἰπώμεν περὶ
τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς,
ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβά-
νωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

CAPUT III.

Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἶδη τρία τὸν ἀριθμὸν·
τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν
ὄντες· σίγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἐκ τε τοῦ
λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὃν· καὶ τὸ τέλος
πρὸς τοῦτόν ἐστιν· λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. Ἀνάγκη
δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτὴν· κριτὴν δὲ
ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων. Ἔστι δ' ὁ μὲν
περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ
περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς

δυνάμει, ὅσον ὁ θεωρός. Ὡς δὲ ἀνάγκης ἂν εἴη
 τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν,
 δικανικόν, ἐπιδεικτικόν. Συμβουλῆς δὲ τὸ μὲν προ-
 τροπή, τὸ δὲ ἀποτροπή· αἰεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμ-
 βουλευόντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θά-
 τερον ποιοῦσι. Δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία, τὸ δὲ,
 ἀπολογία· ταύτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη
 τοὺς ἀμφισβητοῦντας. Ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν
 ἐπαινος, τὸ δὲ ψόγος. Χρόνοι δὲ ἐκάστου τούτων
 εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλευόντι, ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν
 ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων·
 τῷ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγ-
 μένων αἰεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται· τῷ δ'
 ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ
 ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες· προσχερῶν-
 ται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γεγόμενα ἀναμνησکوτες,
 καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. Τέλος δὲ ἐκάστοις
 τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὖσι, τρία· τῷ μὲν
 συμβουλευόντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ
 προτρέπων, ὥς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων,
 ὥς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπα-
 ραλαμβάνει, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρόν.
 Τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τὰ δ'
 ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαρалаλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα.
 Τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰ-
 σχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρου-
 σι. Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἐκάστοις τέλος·
 περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν·
 ὅσον ὁ δικαζόμενος, ὥς οὐ γέγονεν, ἢ ὥς οὐκ ἔβλαπεν·
 ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσαιεν· οὐδὲ γὰρ ἂν

ἔδει δίκης· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλευόντες, τὰ μὲν
 ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὥς δὲ ἀσύμφορα συμβου-
 λεύουσιν, ἢ ἀπ' ὀφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμο-
 λογήσαιεν· ὥς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας κατα-
 δουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικούντας, πολλάκις
 οὐδὲν φροντίζουσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες
 καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπρα-
 ξεν ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις ὅτι τιθέασιν
 ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσισταλοῦντος, ἔπραξε τι καλόν·
 οἷον, Ἀχιλλεῖα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβροήθησε τῷ ἐταίρῳ
 Πατρόκλῳ, εἰδὼς ὅτι θεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἔξον ζῆν.
 Τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιστον· τὸ δὲ
 ζῆν, συμφέρον. Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι
 ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ
 γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις
 εἰσὶ ῥητορικάι. Ὅλως μὲν γάρ, συλλογισμὸς ἐκ προ-
 τάσεων ἐστὶ· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμὸς ἐστὶ, συνε-
 στηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. Ἐπεὶ δὲ οὔτε
 πραχθῆναι οἶόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα,
 ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γεγόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα,
 οὐκ οἶόν τε, τὰ μὲν πεπραχθαι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι·
 ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλευόντι, καὶ τῷ δικαζο-
 μένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυ-
 νατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μὴ· καὶ εἰ
 ἔσται, ἢ μὴ. Ἐπεὶ δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες
 καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες,
 καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τῷ
 εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ
 μικρόν, ἢ τὸ ἀγαθόν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ καλόν ἢ τὸ
 εἰσχρόν, ἢ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ ἄδικον ἢ καὶ αὐτὰ

λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαράβαλλοντες· ὅτλον
ὅτι δύοι ἂν περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ
μειζονος καὶ τοῦ ἐλάττινος, προτάσεις ἔχιν, καὶ κα-
κόλου καὶ περὶ ἐκάστου· οἷον, τί μείζον ἀγαθὸν ἢ
ἐλάττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
τῶν ἄλλων. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν
τὰς προτάσεις, εἴρηται. Μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον
ἰδίᾳ περὶ ἐκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧν συμβουλὴ,
καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τρίτον δὲ, περὶ ὧν
αἱ δίκαι.

CAPUT IV.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κα-
κὰ ὁ συμβουλευὼν συμβουλεύει· ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαν-
τα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μὴ. Ὅσα δὲ
ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέ-
σθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλὴ. Οὐδὲ δὴ περὶ
τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔργα
καὶ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων
καὶ γίνεσθαι καὶ μὴ, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ
συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὧν ἔστι τὸ βου-
λεύεσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς
ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστί· μέ-
χρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν
δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. Καθέκαστον μὲν οὖν
ἀκριβῶς διακριθῆναι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἶδη, περὶ
ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται περιλῦ-
τῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δὲ κατὰ τὸν πα-
ρόντα καιρὸν ζητῆν, διὰ τὸ μήτε τῆς φηγορικῆς εἶναι
τέχνης, ἀλλ' ἐμφορονιστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς·
πολλῷ δὲ πλείω θεδῶσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων

θεωρημάτων. "Οπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες
 τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται
 μὲν ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ
 ἡθ. πολιτικῆς· ὁμοίᾳ δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ,
 τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. "Οσοῦ δ' ἂν τις ἢ τὴν
 διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ'
 ἐπιστήμης πειράται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύ-
 σιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν [ἐπισκευάζων] εἰς
 ἐπιστήμης ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ
 μόνον λόγων. "Ομως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μὲν ἐστὶ διε-
 λεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ,
 εἰπωμεν καὶ νῦν· σχεδὸν γὰρ, περὶ ὧν βουλευόμενοι
 πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλευόντες, τὰ
 μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ'
 ἐστὶ περὶ τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης· ἔτι δὲ
 περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ
 ἐξαγομένων· καὶ περὶ νομοθεσίας. "Ἰστε περὶ μὲν
 πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δύοι ἂν τὰς προσ-
 ὁδοὺς τῆς πόλεως εἰδέναι, τίνες, καὶ πόσαι· ὅπως,
 εἴ τὲ τις παραλείπεται, προστεθῇ· καὶ εἴ τις ἐλάττων,
 αὐξηθῇ. "Ἐτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἀπάσας·
 ὅπως, εἴ τις περιέρχεται, ἀφαιρεθῇ· καὶ εἴ τις μείζων,
 ἐλάττων γένηται. Οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα
 προστιθέντες πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαι-
 ροῦντες τῶν δαπανημάτων. Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ
 τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ'
 ἀναγκαῖον, καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐρημένων ἱστο-
 ρικὸν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ χούτων συμβούλην. Περὶ
 δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πό-
 λεως, ὅποσῃ τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσῃ ἐνδέχεται

ARIST. RHET.

B

ὑπάρξαι· καὶ ποῖά τις ἢ τε ὑπάρχουσα ἔστι, καὶ ἢ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι. Ἔτι δὲ, πολέμους τίνας, καὶ πῶς πεπολέμηκαν. Οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκίας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι· ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπιθοξὸν πολεμεῖν· ὅπως, πρὸς μὲν τοὺς κρείττους, εἰρηνεύηται· πρὸς δὲ τοὺς ἥτιους, ἐφ' αὐτοῖς ἢ τὸ πολεμεῖν. Καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὁμοίαι ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλάττωσθαι. Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰκίους πολέμους θεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν. Ἔτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. Τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας· ἴν', εἴ τ' ἐλάττων ἢ φυλακῇ, προστεθῇ· καὶ εἴ τις περιέρχας, ἀφαιρεθῇ· καὶ τοὺς ἐπιτηδεύουσιν τόπους τηρῶσι μᾶλλον. Ἔτι δὲ, περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποῖα ἢ αὐτοῦ τε γιγνομένη καὶ εἰσαγωγίμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δεόνται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῇ καὶ καὶ συμβολαὶ γίγνωνται. Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρὸς τε τοὺς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους. Εἰς δ' ἑσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύνασθαι θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ ταῖς νόμοις ἔστιν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. Ὡστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τε ἔστι πολιτειῶν εἶδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἐκάστη, καὶ ὑπὸ τίνων φθίρεισθαι πέφυκε, καὶ οἰκίῳ τῆς πολιτείας καὶ

ἐναντίων. Λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οὐμίων φθιβεῖσθαι, ὅτι
 ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνι-
 μεται καὶ ἐπιτευνόμεναι φθίβονται. Οἷον, δημο-
 κρατία, οὐ μόνον ἀνιμένη, ἀσθενεστέρα γίγνεται, ὥς-
 τε τέλος ἤξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτευνόμενη
 σφόδρα ὥσπερ καὶ ἡ γυναικεία καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον
 ἀνιμένα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
 γυναικῶ γιγνόμενα ἡ σιμῶ, οὕτω διατίθεται τὴν ψῆψιν,
 ὥστε μηδὲ μνηστῆρα δοκεῖν εἶναι. Χρήσιμον δὲ πρὸς
 τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαίνειν, τίς πολιτεία
 συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι· ἀλλὰ
 καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις
 ἀρμόττουσιν. Ὡςτε δὴλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομο-
 θεσίαν αἱ τῆς γῆς περιοδαὶ χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ
 λαβὼν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους· πρὸς δὲ τὰς πο-
 λιτικὰς συμβουλίας, τὰς τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόν-
 των ἱστορίας· ἅπαντα δὲ ταῦτα, πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ
 ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. Περὶ ὧν μὲν αὖν ἔχων δεῦ τὸν
 μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα, τοσαῦτά ἐστιν.
 Ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων
 προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

CAPUT V.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκο-
 πὸς τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι, καὶ αἰρουῦνται καὶ
 φεύγουσι· καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαιῷ εἰπεῖν, ἡ τ'
 εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. Ὡςτε παραδείγμα-
 τος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν, ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐ-
 δαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ
 ταύτης, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντινόντων, καὶ τῶν ἐναν-
 τίων ταύτῃ, αἱ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαι

εἶσι· τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν
μορίων τι, ἢ μείζον ἀντὶ ἐλάττωτος ποιοῦντα, δεῖ πράτ-
τειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία
ποιοῦντα, μὴ πράττειν. Ἐστὼ δὴ εὐδαιμονία, εὐπρα-
ξία μετὰ ἀρετῆς· ἢ αὐτάρκεια ζωῆς· ἢ ὁ βίος ὁ με-
τὰ ἀσφαλείας ἡδίστος· ἢ εὐθηνία κτημάτων καὶ σω-
μάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς
τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν, ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμο-
νίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἀπαντες. Εἰ δὲ ἔστιν ἡ εὐδαι-
μονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη· εὐγένειαν,
πολυφίλλαν, χρηστοφίλλαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυ-
τεκνίαν, εὐγηρίαν· ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οἷον
ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχύϊν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστι-
κὴν· δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν· ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη
αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύ-
νην. Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχει
αὐτῷ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ· οὐ γὰρ ἔστιν
ἄλλα παρὰ ταῦτα. Ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ
ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι· ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι,
καὶ χρήματα, καὶ τιμή. Ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα,
διωάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέ-
στατος ὁ βίος εἴη. Λάβωμεν τούτων ὁμοίως καὶ τού-
των ἑκαστοχὴ τί ἐστιν. Εὐγένεια μὲν οὖν ἔστιν, ἔθνη
μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονος ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ
ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς
ἐπιφανεῖς, γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλού-
μένοις· ἰδίᾳ δὲ, εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ
γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ
ἐπὶ πόλεως, τοὺς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῇ,
ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῶ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς

ἐπιφανείς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. Εὐτεχνία δὲ καὶ πολυτεχνία, οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεχνία, νεότης αὖ ἢ πολλή· καὶ ἀγαθή· ἀγαθή δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικὴν· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί· ἰδίᾳ δὲ εὐτεχνία καὶ πολυτεχνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεια καὶ ἄρρενα. Θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν, κάλλος καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἀνευ ἀνελευθερίας. Ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι. Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματος πλήθος, γῆς, χωρίων κτήσεις· ἔτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις, καὶ βοσκημάτων, καὶ ἀνδραπόδων, πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. Ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον, τὰ κέρπυμα· ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπολαύσειν. Κέρπυμα δὲ λέγω, ἅφ' ὧν αἱ πρόσοδοι· ἀπολαυστικά δὲ, ἅφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ τε καὶ ἄξιον. Ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν, τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτησθαι, ὥστ' ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν· τοῦ δὲ οἰκείου εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ἢ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτριῶσαι, δόσιν καὶ πρᾶσιν. Ὅλως δὲ τὸ πλοῦτεῖν ἔστιν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτησθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργεια ἔστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος. Εὐδοξία δὲ ἔστι τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίαν·

ται, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι. Τιμὴ δέ, ἔστι μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκόες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετῆν. Εὐεργασία δέ, ἢ εἰς σπηρίαν, καὶ ὅσα αἷτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ φεδία ἢ κτήσις· ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτὶ. Πολλοὶ γάρ δια μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἷτιοι. Μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι, μνημαὶ ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέγρα, τριμῶν, προεδρία, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικά, οἷον προσκυνήσεις, καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἐκάστοις τίμαται. Καὶ γὰρ τὸ δῶρον, ἔστι κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον· διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι, ἐφίενται αὐτῶν. Ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δίδονται· καὶ γὰρ κτήμάστιν, οὐ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὐ οἱ φιλότιμοι. Σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγείας; διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. Κάλλος δέ, ἕτερον καθ' ἐκάστην ἡλικίαν ἐστὶ. Νέον μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόρους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τοὺς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν· διὸ οἱ πάνταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. Ἀκμαῖοντος δέ, πρὸς μὲν πόρους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκῆν μετὰ φοβερότητος. Γέροντος δέ, πρὸς μὲν πόρους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν, ἄλνκον δέ, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. Ἰσχὺς δέ,

ἔστι μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὥς βούλεται· ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἔλκοντα, ἢ ὠθεύοντα, ἢ ἀφροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρός, ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισὶν ἔστιν ἰσχυρός. Μεγέθους δὲ ἀρετὴ, τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος, καὶ βῆθος, καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτω μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετὴ, σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἔστιν. Ὁ γὰρ δυναμέμενος τὰ σκέλη διπτεῖν πῶς, καὶ κινεῖν ταχὺ, καὶ πόρρω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστινικός· ὁ δὲ ὥσαι τῇ πληγῇ πυκτικός· ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πάνταθλος. Εὐγρηία δὲ, ἔστι βραδυτῆς γήρως μετ' ἁλυπίας· οὔτε γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὐγέρως, οὔτ' εἰ μόγῃς μὲν, λυπηρῶς δέ· ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης. Μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν, μηδὲ ἰσχυρός, οὐκ ἔσται ἀπαθής, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος, οὔτ' ἂν εὐτυχῆς διαμείνειν ἂν. Ἔστι δὲ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος· πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοι εἰσιν. Ἀλλ' οὐδὲν ἢ ἀκριβολογία χρήσιμος ἢ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν. Πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία, οὐκ ἄδηλα, τοῦ φίλου ὠρισμένου, ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος φίλος, ὅστις, ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἔστιν αὐτῶν δι' ἐκείνον· ὃ δὲ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος· ὃ δὲ καὶ ἐπιεικὲς ἄνδρες, χρηστοφίλος. Εὐτυχία δὲ ἔστιν ὢν ἢ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίνεσθαι καὶ ὑπάρχειν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλείστα, ἢ τὰ μέγιστα. Αἰτία δὲ ἔστιν ἢ τύχη, ἐνίων μὲν ὢν καὶ αἰ

τέχνηαι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ φύσις ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγείας μὲν γὰρ, τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους, φύσις. Ὅλως δὲ, τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστὶν ὁ φθόνος. Ἔστι δὲ καὶ τῶν παραλόγων ἀγαθῶν αἰτία τύχη· οἷον, εἰ οἱ ἄλλοι ἀσχοροὶ ἀδελφοί, ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν, ὁ δ' εὗρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον εὖχε το βέλος, τούτῳ δὲ μή· ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος, αἰεὶ φοιτῶν· οἱ δὲ ἀπαξ ἐλθόντες, διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι. Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπεὶ περ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιῶμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον. Ὡς μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὥς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλευόντι σκοπὸς τὸ συμφέρον· βουλευόνται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον, ἀγαθόν· ληπτέον ἂν στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἀπλῶς. Ἐστω δὴ ἀγαθόν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ἢ αἰρετόν· καὶ οὐ ἕνεκα ἄλλο αἰρούμεθα· καὶ οὐ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἰσθησιν ἔχοντα ἢ νοῦν, ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἐκάστω ἀποδοίῃ· καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἐκάστω, τοῦτό ἐστιν ἐκάστω ἀγαθόν· καὶ οὐ παρόντος, εὖ διακείται καὶ αὐτάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὐτάρκες· καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ὃ ἀκολουθεῖ τῷ

τοιαυτα· καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρ-
 τικά. Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον·
 οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον· τῷ
 δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν ἅμα. Καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς·
 τὰ μὲν, ὥς τὸ ὑγιαίνειν ὑγείας· τὰ δὲ, ὥς σιτία, ὑγι-
 είας· τὰ δὲ, ὥς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὥς ἐπὶ τὸ
 πολὺ ποιεῖ ὑγίαιαν. Τούτων δὲ κεμένων, ἀνάγκη
 τὰς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰ εἶναι, καὶ
 τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ, τῷ
 μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακόν, ἅμα· τῷ δὲ, τὸ ἔχειν
 τὸ ἀγαθόν, ὕστερον. Καὶ ἡ ἀντὶ ἐλάττονος ἀγα-
 θοῦ, μείζονος λήψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ,
 ἐλάττονος· ὃ γὰρ ὑπερέχει τὸ μείζον τοῦ ἐλάττονος,
 τοῦτο γίνεται τοῦ μὲν λήψις, τοῦ δ' ἀποβολή. Καὶ
 τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύ-
 τας εὖ τε διακίενται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικὰ τῶν
 ἀγαθῶν εἰσι, καὶ πρακτικά· περὶ ἐκάστης δὲ, καὶ τίς,
 καὶ ποῖα, χωρὶς ῥητέον. Καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι·
 πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. Ὡστε καὶ
 τὰ ἡδέα, καὶ τὰ καλὰ, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν
 γὰρ, ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν, τὰ μὲν, ἡδέα·
 τὰ δὲ, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἰρετά ἐστιν. Ὡς δὲ κατὰ
 τὸν εἰπεῖν, ἀνάγκη, ἀγαθὰ εἶναι τὰδε· Εὐδαιμονία·
 καὶ γὰρ καθ' αὐτὸ αἰρετόν, καὶ αὐταρκες, καὶ ἕνεκα
 αὐτοῦ πολλὰ αἰροῦμεθα. Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σω-
 φροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι
 αἱ τοιαῦται ἔξαις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. Καὶ ὑγίαια,
 καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ
 ποιητικὰ πολλῶν· οἷον ὑγίαια, καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ
 ζῆν. Διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι· ὅτι δύο τῶν τοιού-
 των.

πολλοῖς τιμωτάτων αἰτιὸν ἔστιν, ἡδονῆς καὶ τοῦ
 ζῆν. Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητι-
 κὸν πολλῶν. Φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὐτὸν
 αἰρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. Τιμῇ; δόξα·
 καὶ γὰρ ἡδία καὶ ποιητικὰ πολλῶν· καὶ ἀκολουθεῖ αὐ-
 τοῖς, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται.
 Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάν-
 τα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν. Ἐτι εὐφύτα, μνήμαι, εὐμά-
 θια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικὰ γὰρ αὐ-
 τὰ ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσὶν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπι-
 στήμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι. Καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ
 μηδὲν ἄλλο ἔποιτο ἀγαθόν, καθ' αὐτὸ αἰρετὸν ἔστι.
 Καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἔστι. Ταῦ-
 τα μὲν οὖν σχεδὸν ὁμολογούμενα ἀγαθὰ ἔστιν. Ἐν
 δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί· ὅτι
 τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν. Καὶ οὐ τὸ ἐναν-
 τίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι
 μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρεία μά-
 λιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. Καὶ ὅπως, ὃ οἱ ἐχθροὶ
 βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοῦναντίον τοῦτω
 ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται,

Ἡ πεν γηθήσαι Πρίαμος.

Ἔστι δ' οὐκ αἰεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὥς ἐπιτοπολύ· οὐδὲν γὰρ
 κωλύει ὥστε ταῦτο συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν
 λέγεται, ὥς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ἢ
 ταῦτο βλαβερὸν ἀμφοῖν. Καὶ οὐ μή ἐστιν ὑπερβολή,
 τοῦτο ἀγαθόν· ὃ δὲ ἂν ἢ μείζον ἢ δεῖ, κακόν. Καὶ
 οὐ ἔνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται· φαινόμε-
 νον γὰρ ἀγαθόν ἦδη· καὶ ὥς τέλος ἦδη τὸ τοιοῦτον

ὑπολαμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος, ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτ' εἴρηται.

Καὶ δὲ πεν εὐχολὴν Πριάμῃ.

Καὶ,

Διαχρὸν τοι θερόν τε μένιν.

Καὶ ἡ παροιμία δὲ, τὸ „ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.“ Καὶ οὐ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὐ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθόν ἦν· οἱ δὲ πολλοὶ, ὥσπερ πάντες φαίνονται. Καὶ τὸ ἐπαιτιόν· οὐδαὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. Καὶ ἃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερόν, ὁμολογήσαντες ἄν· ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι· διὸ λειοειρηθεῖσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σικωνίδου ποιήσαντες,

Κορίνθιοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

Καὶ ὁ τῶν φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, προέειπεν· οἶον, Ὀδυσσεύς Ἀθηναῖ, καὶ Ἑλένην Θησεύς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ, καὶ Ἀχιλλεὺς Ὀμηρος. Καὶ ὅπως τὰ προαιρετά. Προαιροῦνται δὲ πράττειν τὰ τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθὰ. Καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ διχῶς ἐστὶ, τὰ τε γινόμενα ἄν, καὶ τὰ ῥαδίως γιγνόμενα· ῥάδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὀρίζεται ἢ λύπη, ἢ πλήθει χρόνου. Καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακὸν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λαμπράνῃ ἢ τιμωρίᾳ, ἢ μικρὰ ἢ. Καὶ τὰ ἴδια. Καὶ ἃ μηδεὶς. Καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μάλλον.

Καὶ τὰ ἀρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τὰ τε προσή-
κοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. Καὶ ὧν ἐλλείπει
οἶονται, καὶ μικρὰ ἢ· οὐδὲν γὰρ ἥττον προαιρουνται
ταῦτα πράττειν. Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ,
ὡς ῥάδια· εὐκατέργαστα δὲ, καὶ ἅ πάντες, ἢ οἱ πολ-
λοὶ, ἢ οἱ ὁμοῖοι, ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν. Καὶ ἅ
χαριούνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχ-
θροῖς. Καὶ ὅσα, ὡς θαυμάζουσι, προαιρουνται
πράττειν. Καὶ πρὸς ἃ εὐθυεῖς εἰσι καὶ ἔμπειροι·
ῥᾶν γὰρ κατορθώσουσι οἶονται. Καὶ ἃ μηδεὶς φαῦ-
λος· ἐπαινιτὰ γὰρ μᾶλλον. Καὶ ὧν ἐπιθυμῶντες
τυγχάνουσιν· εὐ γὰρ μόνον ἡδὺν, ἀλλὰ καὶ βέλτιον
φαίνεται. Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τειοῦτοι·
οἶον, εἰ φιλότιμοι, εἰ νικητῆται· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμῇ·
οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι ἑαυτῶς.
Περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτων
ληπτέον τὰς πίστεις.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω, συμφέρειν,
περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λε-
γτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμ-
φέροντος. Ἔστι δὲ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον καὶ ἔτι·
ὑπερεχόμενον δὲ, τὸ ἐνωπάρχον. Καὶ μᾶλλον μὲν αἰεὶ καὶ
πλείον πρὸς ἕλαττον· μέγα δὲ καὶ μικρόν, καὶ πολὺ
καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέχον
μὲν, τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλείπον, μικρόν· καὶ πολὺ καὶ
ὀλίγον, ὡσαύτως. Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν, τό τε
αὐτὸ αὐτοῦ ἕνεκα, καὶ μὴ ἄλλου αἰρετόν· καὶ οὐ
πάντα ἐφίεται· καὶ ὁ τοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα
δοιο καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικόν, ἢ ὅ ἐπε-

ται εἰς τοιαῦτα· τὸ δ' οὐ ἔνεκα, τὸ τέλος ἐστὶ· τέλος δ' ἐστὶν, οὐ ἔνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῷ δὲ ἀγαθόν, τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός· ἀνάγκη, τὰ τε πλείω τοῦ ἐνὸς καὶ τῶν ἐλατιόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἐνὸς ἢ τῶν ἐλατιόνων, μείζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ ἐνυπάρχον, ὑπερέχεται. Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχη, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενηῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. Καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἐπεται, ἐκείνο δὲ τούτῳ μὴ· ἐπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφραδῆς, ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ ἢ χρῆσις ἢ τοῦ ἐπομένου ἐν τῇ θάτερον. Ἐπεται δὲ, ἅμα μὲν, τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκείνο οὐ· ὕστερον δὲ, τῷ μαρθάνειν τὸ ἐκίστασθαι· δυνάμει δὲ, τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστρεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλίας, κἂν ἀποστρεφῇσι. Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι, μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ, μείζω· ταῦτό γὰρ ἂν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Καὶ οὐ τὸ ποιητικὸν μείζον, ὥσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἰρετώτερον τοῦ ἡδύος καὶ μείζον ἀγαθόν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. Καὶ τὸ αἰρετώτερον καθ' αὐτό, τοῦ μὴ καθ' αὐτό· οἷον, ἰσχύς ὑγιανοῦ· τὸ μὲν γὰρ, οὐχ αὐτοῦ ἔνεκα· τὸ δὲ, αὐτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. Κἂν ἢ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ, ἄλλου ἔνεκα· τὸ δὲ, αὐτοῦ· οἷον, τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ εὖ ἔχειν

τὸ σῶμα. Καὶ τὸ ἥττον προσδεόμενον θατίρας ἢ
 ἐπείρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἥττον δὲ προσδεῖται τὸ
 πλατιότερον ἢ ραϊόν προσδεόμενον. Καὶ ὅταν τόδε
 μὲν ἄνεν τοῦδε μὴ ἦ, ἢ μὴ δυνατόν ἦ γενέσθαι, θα-
 τειρον δὲ ἄνεν τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμε-
 νον· εἴςτε φαίνεται μᾶλλον ἀγαθόν. Καὶ ἢ ἀρχή,
 τὸ δὲ μὴ ἀρχή. Καὶ ἢ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ
 τὸ αὐτό· ἄνεν γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι
 ἢ γενέσθαι. Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος
 ἀρχῆς, μᾶλλον· καὶ δυοῖν αἰτίοις, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος
 αἰτίου, μᾶλλον. Καὶ ἀνάπαλιν δὴ, δυοῖν ἀρχαῖν, ἢ
 τοῦ μείζονος ἀρχή, μείζων· καὶ δυοῖν αἰτίοις, τὸ τοῦ
 μείζονος αἴτιον, μᾶλλον. Ἀλλὰ οὖν ἐκ τῶν εἰρημέ-
 των, ὅτι ἀμφοτέρως μᾶλλον ἐστι φαίνεσθαι· καὶ γὰρ
 εἰ ἀρχή τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχή, δόξει μᾶλλον εἶναι· καὶ εἰ
 μὴ ἀρχή, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος, μᾶλλον, καὶ οὐκ
 ἀρχή. Ὡς περ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλι-
 στρατον, τὸν βουλευσάντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδι-
 κτῆν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου. Πα-
 λιν δὲ καὶ Χαβρίον, τὸν πράξαντα τοῦ βουλευσάντος·
 οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ
 ἕνεκα ἐπιβουλευούσιν, ὅπως πράξωσι. Καὶ τὸ σπα-
 νιώτερον τοῦ ἀφθόνου· οἶον, χρυσὸς· σιδήρεον, ἀχρη-
 σιότερος ὢν· μείζων γὰρ ἢ κτήσις, διὰ τὸ χαλεπωτέ-
 ρον εἶναι. Ἄλλον δὲ τύπον, τὸ ἀφθονον τοῦ σπανίου,
 ὅτι ἢ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις
 ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται, Ἀριστον μὲν ὕδωρ. Καὶ
 ὅλως τὸ χαλεπωτέρον τοῦ ῥαϊονος· σπανιώτερον γάρ.
 Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ῥαϊον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ,
 ὥς βουλόμεθα. Καὶ ὅ τὸ ἐναντίον μᾶλλον. Καὶ οὐ

ἢ στήθεσις μείζων. Καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ, τέλη· τὰ δὲ, οὐ τέλη. Καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. Καὶ ὧν αἱ κακαὶ καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω· ἐπιπλεον, ὡς τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἷτια καὶ αἱ ἀρχαί. Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἰρετωτέρα ἢ καλλίων· οἷον, τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν, αἰρετωτέρον τοῦ ὁσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις ὁσφρήσεως, καὶ τὸ φιλοταῖρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματος μᾶλλον κάλλιον· ὥστε καὶ φιλειταιρία φιλοχρηματίας. Καὶ ἀντικειμένως δὲ, τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους. Καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὁρέξεις, μείζονων εἰσὶ· καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι, βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. Καὶ ὧν αἱ ἐπιστήμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κτελεῖ δὲ τὸ αὐτῆς ἐκάστη. Καὶ τῶν σπουδαιότερων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστήμαι, ἀνάλογον διὰ ταῦτα. Καὶ ὁ κρίνουμεν ἂν ἢ κερρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν [ἢ] μείζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἀπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν. Ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ ποσὸν καὶ ποιὸν, οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴποι· ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὁρίζεται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὁ λαβόντα [τὰ πράγματα] φρόνησιν ἔλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μείζον, ὃ μᾶλλον ἢ φρόνησις λέγει. Καὶ τὸ τοῖς βελτίοισιν ὑπάρχον, ἢ ἀπλῶς ἢ ἢ βελτίους·

οἷον ἢ ἀνδρεία, ἰσχύος. Καὶ ὃ ἔλοιτ' ἂν ὁ βελτίων, ἢ ἀπλῶς, ἢ ἡ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἔλοιτ' ἂν. Καὶ τὸ ἡδίων, τοῦ ἥττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἡδεσθαι ὀρέγονται· ὠρισταὶ δὲ τοῦτοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος· ἡδίων δὲ, τό, τε ἀλυνπότερον καὶ τὸ πολυχροσιώτερον ἡδύ. Καὶ τὸ κάλλιον, τοῦ ἥττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλὸν ἐστίν, ἥτοι τὸ ἡδύ, ἢ τὸ καθ' αὐτὸ αἰρετόν. Καὶ ὅσων αὐτοὶ αὐτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθὰ· ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. Καὶ τὰ πολυχροσιώτερα τῶν ὀλιγοχροσιωτέρων· καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιωτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις, τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ· τῶν δὲ, τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλονται, ὑπάρχει μᾶλλον ἢ τοῦ βεβαίου. Καὶ ὥς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων ἰπτώσεων, καὶ τᾶλλα ἀκολουθεῖ· οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως, κάλλιον καὶ αἰρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἰρετωτέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν. Καὶ ὁ πάντες αἰροῦντάι, τοῦ ὃ μὴ πάντες. Καὶ ὁ οἱ πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ πάντες ἐφίενται· ὥστε καὶ μείζον, οὗ μᾶλλον. Καὶ ὁ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὗς οὗτοι κρίνουσι· τὸ μὲν γὰρ, ὥς ἂν οἱ πάντες φαίεν, ἐστὶ· τὸ δὲ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. Καὶ ὅτε μὲν, οὗ πάντες μετέχουσι, μείζον· ἀτιμία γὰρ, τὸ μὴ μετέχειν· ὅτε δὲ, οὗ μηδεὶς, ἢ σὺ ὀλγοί· σπανιώτερον γὰρ. Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλλίω γάρ. Καὶ ὧν αἰ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως· ἢ γὰρ τιμὴ, ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι. Καὶ ὧν αἰ ζημίαι μείζους. Καὶ τὰ τῶν ὁμο-

λογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω. Καὶ δι-
αιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ, μείζω φαίνεται·
πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται· ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς
φησι, πᾶσαι [λέγουσαι] τὸν Μιλίαρχον ἀναστῆναι,
"Ὅσσα καὶ ἀνθρώποισι πᾶσι, τῶν ἄστει ἀλόη·
Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δὲ τε πῦρ ἀμα-
θύνει·

Τίτλα δὲ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρ-
μος· διὰ τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρίσει· ἢ γὰρ σύνθεσις
ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται με-
γάλων καὶ αἰτίου. Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπα-
νωτέρον μῦθον, καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ
τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα.
Εἰ γὰρ παρὰ δυνάμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ παρὰ
τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τόθ', ἔξει
μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν
ἐναντίων. Ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπιονίκῃ·
Πρόσθε μὲν ἅμφ' ὅμοισιν ἔχων τραχείαν ἀσπλ-

αν,

Ἰχθυὺς δὲ Ἀργίους εἰς Τρυίαν ἔφερον.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, Ἐξ ὧν ὑπῆρ-
ξε ταῦτα· Καὶ τὸ αὐτοφνὲς, τοῦ ἐπικτήτου· χαλε-
πώτερον γὰρ· ὅθεν καὶ ὁ ποιητὴς φησιν, Αὐτοδίδα-
κτος δ' εἰμί. Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος· οἶον,
Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πό-
λεως ἀντρεῖσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ
ἐξαιρεθείη. Καὶ τὰ ἐν χρεῖα μείζονι χρήσιμα· οἶον
τὰ ἐν γῆρα καὶ νόσοις. Καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ
τίλους. Καὶ τὸ αὐτῷ, ἢ ἀπλῶς. Καὶ τὸ δυνατόν,

ARIST. RHET.

C

τοῦ ἀδυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὐ. Καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν, τῶν πρὸς δόξαν· ὁρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἔλοιτο. Διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἰρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ, κἄν λανθάνῃ, αἰρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἐλίσθαι. Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν ἢ εἶναι αἰρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαινεῖν οὐ. Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἶον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλὰ· διὸ καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια, μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἐνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἡ ἀλυπία. Καὶ δυοῖν ὅτῳ αὐτῷ προστιθέμενον, μῆζον τὸ ὅλον ποιῇ. Καὶ ἂ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ ἂ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τίνει ταῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανεῖν ἂν μῆζον ἀγαθόν τοῦ δοκεῖν. Καὶ τὸ ἀγαπητόν· καὶ τοῖς μὲν μόνον, τοῖς δὲ μετ' ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἂν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ καὶ τὸν δὴ ἔχοντα· ἀγαπητόν γὰρ ἀφήρηται. Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προατρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

CAPUT VIII.

Μέγιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἅπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἀπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἐκείνης ἔθνη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα διελεῖν. Πείθονται γὰρ ἅπαντες

τῷ συμφέροντι· συμφέροι δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν.
 Ἔτι δὲ κύρια μὲν ἔστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις· τὰ δὲ
 κύρια διήρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολι-
 τεῖαι, τῶσαῦτα καὶ τὰ κύρια ἔστιν. Ἐῖσι δὲ πολιτεῖαι
 τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μο-
 ναρχία· ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον, τούτων τι
 ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. Ἔστι δὲ δημοκρατία
 μὲν, πολιτεία, ἐν ἣ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς· ὀλι-
 γαρχία δὲ, ἐν ἣ οἱ ἀπὸ τιμημάτων· ἀριστοκρατία δὲ,
 ἐν ἣ οἱ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω, τὴν ὑπὸ τοῦ
 νόμου κυμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις,
 ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἀρχοῦσιν· ἀνάγκη δὲ τούτους φαί-
 νεσθαι ἀρίστους· ὅθεν καὶ τοῦνομα εἴληψε τοῦτο.
 Μοναρχία δ' ἔστι, κατὰ τοῦνομα, ἐν ἣ εἰς ἀπάντων
 κύριός ἐστι· τούτων δὲ, ἢ μὲν κατὰ τάξιν τινα, βασι-
 λεία· ἢ δ' ἀόριστος, τυραννίς. Τὸ δὲ τέλος ἐκάστης
 πολιτείας οὐδεὶς λανθάνειν· αἰροῦνται γὰρ τὰ πρὸς
 τὸ τέλος. Ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος ἐλευθερία·
 ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς
 παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ, φυλακή.
 Ἀπὸ τοῦ οὖν ὅτι τὰ πρὸς τέλος ἐκάστης ἔσθῃ, καὶ νόμιμα,
 καὶ συμφέροντα διαιρητῶν· εἴπερ αἰροῦνται πρὸς
 τοῦτο ἐκασταφέροντες. Ἐπὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις
 γίνονται δι' ἀποδεικτικῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡθι-
 κοῦ· (τῷ γὰρ ποιοῦν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, πι-
 στεύομεν· τοῦτο δ' ἔστιν, ἂν ἀγαθὸς φαίνεται, ἢ εὖ-
 νους, ἢ ἄμφω)· δέοι ἂν τὰ ἡθὴ τῶν πολιτευῶν ἐκάστης
 ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἐκάστης ἡθὸς, πιθανώτα-
 τον ἀνάγκη πρὸς ἐκάστην εἶναι. Ταῦτα δὲ ληφθῆ-
 σεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἡθὴ φανερά κατὰ

τὴν προαίρεσιν· ἡ δὲ προαίρεσις, ἀπαφίρεται πρὸς τὸ τέλος. Ὡν μὲν οὖν δεῖ ὁρέεσθαι προτρέποντας, ὥς ἐσομένων ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστις λαμβάνειν· ἔτι δὲ, περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἡθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε, καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς περὶ τούτων.

CAPUT IX.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας, καὶ κεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοὶ τινες ὑποληφθῆσόμεθα κατὰ τὸ ἥθος, ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετὴν. Ἐπεὶ δὲ συμβρίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον ἢ θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥστε, ὅσον παραδείγματός χάριν, εἰπώμεν καὶ περὶ τούτων. Καλὸν μὲν οὖν ἐστίν, ὃ ἂν δι' αὐτὸ αἰρετὸν ὦν, ἐπαινετὸν ἢ· ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὦν ἢ οὐ ἢ, ἐτι ἀγαθόν. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὦν, ἐπαινετὸν ἐστίν· Ἀρετὴ δὲ, ἐστὶ μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ, ποριστικὴ ἢ ἀγαθῶν, καὶ φυλακτικὴ· καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. Μέρη δὲ ἀρετῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία· Ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς, τὰς τοῖς ἄλλοις χρησι-

ματάτας, εἴπερ ἔστιν ἡ ἀρετὴ δύναμις ἐνέργεια.
 Διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶ-
 σιν· ἡ μὲν γάρ, ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρη-
 σιμος αὐτοῖς. Εἴτα ἡ ἐλευθεριότης· προέστανται γάρ,
 καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλ-
 ιστα ἐφίεσται ὅλλοι. Ἔστι δὲ, δικαιοσύνη μὲν, ἀρε-
 τὴ δι' ἣν τὰ αὐτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος·
 ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. Ἀν-
 δρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν
 τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος καλεῖται, καὶ ὑπερηρειακοῦ
 τῷ νόμῳ· δειλία δὲ, τοῦναντίον. Σωφροσύνη δὲ,
 ἀρετὴ δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως
 ἔχουσιν, ὡς ὁ νόμος καλεῖται· ἀπολασία δὲ τοῦναντίον.
 Ἐλευθεριότης δὲ, περὶ χρήματα εὖ ποιητικὴ, ἀνελευ-
 θερία δὲ, τοῦναντίον. Μεγαλοψυχία δὲ, ἀρετὴ με-
 γάλακ ποιητικὴ ἐνέργειαι· μικροψυχία δὲ, τοῦ-
 ναντίον. Μεγαλοπρέπεια δὲ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι
 μεγάλους ποιητικὴ· μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια,
 τὰναντία. Φρόνησις δὲ, ἔστιν ἀρετὴ διανοίας, καθ'
 ἣν εὖ βουλευσάμενοι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν
 τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. Περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς
 καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων, εἴ-
 ρηται κατὰ τὸν ἐναστώτα καιρὸν ἱκανῶς. Περὶ δὲ τῶν
 ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερόν γάρ, ὅτι ἀνάγκη,
 τὰ τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν
 γάρ· καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα· τοιαῦτα δὲ, τὰ τε
 σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. Ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα,
 καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, κα-
 λά· ἀνάγκη, ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας,
 ἢ ἀνδρείως πύρραται, καλὰ εἶναι· καὶ τὰ δίκαια, καὶ

τὰ δικαίως ἔργα· πάθῃ δὲ, οὐ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ αἰεὶ τὸ δικαίως καλόν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιουῖσθαι, αἰσχροὺν τὸ δικαίως μᾶλλον, ἢ τὸ ἀδίκως· καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἄθλα τιμῇ, καλὰ. Καὶ ἐφ' ὅσοις τιμῇ μᾶλλον ἢ χρήματα· Καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἰρετῶν. Καὶ τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε, παριδὼν τὸ αὐτοῦ. Καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθὰ. Καὶ ἃ μὴ αὐτῇ ἀγαθὰ· αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἦττον γὰρ αὐτοῦ. Καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτόν. Καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. Καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὐτόν. Καὶ τὰ ἐναντία, ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχροῖα αἰσχύνονται, καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες· ὥσπερ καὶ Σαρπηρ πατοῖσκειν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου,

Θέλω τί τ' εἰπῆν, ἀλλὰ με καίλεις
Αἰδώς·

Σ. Αἰ δ' ἱκέσθ' ἐσθλῶν ἱμερὸς ἢ καλῶν,
Καὶ μὴ τι εἰπῆν γλώσσ' ἕνεκα κακόν,
Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ',
Ἄλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν, τεῦτο πάσχουσι. Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιότερων ἀρετῶν καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς, ἢ γυναικὸς. Καὶ αἱ ἀπρλαυστικά· καὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δι-

καιοσύνη, καλόν. Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρῆσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ παταλλάττεσθαι· τό, τε γὰρ ἀνταποδιδόναι, δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον, καλόν· καὶ ἀνδρείον, τὰ μὴ ἡττᾶσθαι. Καὶ γίγνη, καὶ τιμὴ, τῶν καλῶν· αἰρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. Καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. Καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἔπεται. Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. Καὶ τὰ περιττά. Καὶ τὰ μόνῃ ὑπάρχοντα, καλλίως· εὐμνημονευτότερα γάρ. Καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. Καὶ τὰ παρ' ἐκάστοις δὲ ἴδια, καλά. Καὶ ὅσα σημεία ἐστὶ τῶν παρ' ἐκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον ἐν Λακεδαιμονίᾳ κομᾶν, καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γὰρ ἐστὶ κομῶντα ῥάδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. Καὶ τὸ μηδὲμίαν ἐργάζεσθαι βάνανυσον τέχνην· ἐλευθέρου γάρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. Δηπτεῖον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταῦτά ὄντα, καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὐψυχον, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἡλίθιον, χρηστὸν· καὶ τὸν ἀνάληγον, πρᾶον. Καὶ ἕκαστον δὲ, ἐκ τῶν παρεκκαλουσύντων· αἰεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικόν, ἀπλοῦν· καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπεῖ καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον τὸν θρασύν, ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς· καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὐ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικὸς, πολλῶ μᾶλλον ἢ δόξειεν, ὅπου καλόν· καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ πάντα εὖ ποιεῖν. Σκοπεῖν δὲ καὶ, παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σικεράτης

ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν, Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἔπαινεῖν. Ἀλλ' ὁ δὲ τὸ παρ' ἐκάστοις τίμιον [ὄν] λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἶον, ἐν Σκύνθαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπείπερ δοκεῖ γιντνίσιν. Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσήκον· οἶον, εἰ ἄξια τῶν προγόνων, καὶ τῶν προὔπηρχάντων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλόν, τὸ προσεπικταῖσθαι τιμὴν. Ἡ εἰ παρὰ τὸ προσήκον ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ τὸ κάλλιον· οἶον, εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν, μεγαλόφυχος· ἢ μείζων γιγνόμενος, βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. Τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἷων εἰς οἷα· καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμπιονίκου,

Πρόσθε μὲν ἄμφ' ὁμοίαις ἔχων τραχεῖαν —
καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου,

Ἡ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' σῦσα τυράν-
των.

Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατικὸν δεῖκνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν. Χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. Διὸ καὶ τὰ συμπτώματα, καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. Ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. Αἰὲ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται· τὸ δ' ἐγκώμιον, τῶν ἔργων ἐστὶ. Τὰ δὲ κύκλω, εἰς πίστιν· οἶον εὐγένεια, καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι· διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. Τὰ δ' ἔργα, σημεῖα τῆς ἐξέως εἰσιν· ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεῖν οἶμεν εἶναι τοιοῦτον. Μα-

καρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν, ταῦτά·
τούτοις δὲ, οὐ ταῦτά· ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν
ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα. Ἐχει
δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος, καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ
ἐν τῷ συμβουλευεῖν ὑπόθιο ἂν, ταῦτα μετατιθέμενα
τῇ λέξει, ἑγκώμια γίνονται. Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ
πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα ὡς ὑποθήκας
λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν· οἷον,
ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς
δεῖ αὐτόν. Οὕτω μὲν οὖν ληχθὲν, ὑποθήκην δύναι-
ται· ὥδι δὲ, ἔπαινον· μέγα φρονῶν, οὐ τοῖς διὰ τύ-
χην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δεῖ αὐτόν. Ὡστε ὅταν
ἐπαινῇ βούλῃ, ὅρα τί ἂν ὑπόθιο· καὶ ὅταν ὑποθέ-
σθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινώσεως. Ἡ δὲ λήξις ἔσται ἀντι-
κειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον· τὸ δὲ, μὴ
κωλύον, μετατιθῇ. Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν
πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ
καὶ ὁ μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά.
Καὶ τὸ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ πα-
ρὰ τὰ προσήκον. Καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατ' ἰσχύον
κε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δεῖ αὐτόν ἂν
δόξαι. Καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦ-
τον εὐρηται καὶ κατεσκευάσθη· καὶ εἰς ὃν πρῶτον
ἑγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἰππόλοχον, καὶ Ἀρμό-
διον καὶ Ἀριστογέκτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. Ὁμοίως
δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Καὶ μὴ καθ' αὐτόν εὐπο-
ρῆς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ Ἰσοκράτης
ἐποίησε, διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. Διὶ δὲ πρὸς
ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ
σπουδαίων βελτίων. Πήπτει δ' ἐν λόγῳ ἡ αὐξησις

εἰς τοὺς ἐπαινοὺς· ἐν ὑπεροχῇ γὰρ ἐστίν· ἡ δ' ὑπερο-
χῇ, τῶν καλῶν. Διὸ καὶ μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ
πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν, ἐπεὶ περ ἡ ὑπεροχῇ
δοκεῖ μὴνύειν ἀρετὴν. Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἀπα-
σι τοῖς λόγοις, ἡ μὲν αὐξήσις ἐπιτηδαιοτάτῃ τοῖς ἐπι-
δικτικαῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβά-
νουσιν· ὥστε λοιπὸν, μέγεθος περιθῆναι καὶ κάλλος·
τὰ δὲ παραδείγματα, τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν
προγεγονότων τὰ μίλλοντα καταμαντενόμενοι, κρino-
μεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ
καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς, διὰ τὸ
ἄσαφές. Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἐπαινοὶ καὶ οἱ ψόγοι
λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δὲ βλέποντας
ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται
καὶ τὰ ὀνειδῆ, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὸ
ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων
ἐστίν.

CAPUT X.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων
καὶ πόσων ποιῆσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς, ἐχόμενον
ἔν ἐμῇ λέγειν. Δεῖ δὲ λαβεῖν τρία· ἐν μὲν, τίνων, καὶ
πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακρί-
νεται· τρίτον δὲ, τοὺς πόλους καὶ πῶς ἔχοντας. Διο-
ριστάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἐξῆς. Ἔστω δὲ τὸ
ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἐκόντα, παρὰ τὸν νόμον. Νό-
μος δ' ἐστίν, ὁ μὲν, ἴδιος· ὁ δὲ, κοινός. Λέγω δὲ,
ἴδιος μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν
δὲ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ.
Ἐκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζό-
μενοι. Ὅσοι μὲν οὖν ἐκόντες, οὐ πάντα προαιρούμε-

νοι· ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὁ προαιρεῖται, ἄγνοεῖ. Δι' αὐτὰ δὲ προαιροῦνται βλάβειν, καὶ φανῆναι παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἐὰν γάρ τινες ἔχῃσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν, ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο ὁ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἀδικοὶ εἰσιν· οἷον, ὁ μὲν ἀνελεύθερος, περὶ χρήματα· ὁ δὲ ἀκόλαστος, περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὁ δὲ μαλακός, περὶ τὰ ῥάθυμα· ὁ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγχινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι, διὰ τὸν φόβον· ὁ δὲ φιλότιμος, διὰ τιμὴν· ὁ δ' ὀξύθυμος, δι' ὀργήν· ὁ δὲ φιλόνηκος, διὰ νίκην· ὁ δὲ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν· ὁ δ' ἄφρων, διὰ τὸ ἀκαταῆσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀδίκον· ὁ δ' ἀναίσχυτος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, δῆλον, τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετῶν εἰρημένων· τὰ δὲ, ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθυσόμενων. Λοιπὸν δ' εἰπεῖν, τίνας ἔνεκα, καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας. Πρῶτον μὲν οὖν διαλέμεθα, τίτων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν. Δῆλον γὰρ, ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ, σκαπτέον, ὅν ἐφίμμενοι πάντες, τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι· τῷ δ' ἀπολογουμένῳ, ποῖα, καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. Πάντες δὲ πράττουσι πάντα, τὰ μὲν, οὐ δι' αὐτούς· τὰ δὲ, δι' αὐτούς. Τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὐτούς, τὰ μὲν, διὰ τύχην πράττουσι· τὰ δὲ, ἐξ ἀνάγκης. Τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης, τὰ μὲν, βία· τὰ δὲ, φύσις. Ὡστε πάντα ὅσα μὴ δι' αὐτούς πράττουσι, τὰ μὲν, ἀπὸ τύχης· τὰ δὲ, φύσις· τὰ δὲ, βία. Ὅσα δὲ δι'

αὐτοῦς, καὶ ὅν αὐτοὶ αἰτιοί, τὰ μὲν δὲ ἔθους· τὰ δὲ, δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δὲ, δι' ἐλόγιστον. Ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ' ἢ ὁ, τ' ἂν οἴη-
θαίη εἶναι ἀγαθόν· ἀλογον δ' ὄρεξεις, ὄργη καὶ ἐπιθυμία. Ὡστε πάντα ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἢ τὰ, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμόν, διὰ θυμόν, δι' ἐπιθυμίαν. Τὸ δὲ προσδιακριθεῖσθαι καθ' ἡλικίας, ἢ ἔξαις, ἢ ἄλλ' αἴτια τὰ πραττόμενα, περιεργον. Εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὄργυλλοις εἶναι, ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὄργην καὶ ἐπιθυμίαν. Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πένιν· ἀλλὰ συμβέβηκε, τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπιθυμῆν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιθυμῆν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. Ἀλλὰ πράττουσι καὶ αὐτοί, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πένιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἔξαις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράττουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμόν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν, δι' ἡθὴ καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ, διὰ τῶναντία. Συμβαίνει μέντοι, ταῖς μὲν τοιαύταις ἔξαις τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε, τὰ τοιαῦτα· εὐθὺς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σῶφρονι, διὰ τὸ σῶφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμῆαι χρηστὰ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ' ἀπολάστῳ, αἱ ἐναντία περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διακρίσεις ἐκείνων· σκεπτέον δὲ, ποῖα ποῖοις εἶωθεν ἔπασθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τίτανται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτερος, ἢ δίκαι-

ος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. Καὶ ὅλως, ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἥδη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκεῖτω ἢ πένεσθαι, διόλει τι· καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἰπώμεν πρῶτον. Ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γινόμενα, ὥσων ἢ τε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἔνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε αἰεὶ, μήτε ὡς ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως. Δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. Φύσει δέ, ὥσων ἢ τε αἰτία ἐν αὐτοῖς, καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει· τὰ γὰρ παρὰ φύσιν, οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν τινα, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται. Δόξεις δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. Βλέπεις δέ, ὅσα παρ' ἐπιθυμίας ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. Ἔδει δέ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιημέναι ποιοῦσι. Διὰ λογισμὸν δέ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημνῶν ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττεται· ἕνα γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν. Διὰ θυμὸν δέ καὶ ὀργήν τὰ τιμωρητικά. Διαφέρει δέ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάσχοντος ἔνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία, τοῦ ποιοῦντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν. Δι' ἐπιθυμίαν δέ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. Ἔστι δέ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἐθιστὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. Ὡστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἀπαντὰ ἐστὶν ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ

ἡδία ἢ φαινόμενα ἡδία. Ἐκὼς δ' ὅσα δι' αὐτοὺς, ἐκόντες πράττουσιν· οὐχ ἐκόντες δέ, ὅσα μὴ δι' αὐτοὺς· πάντα ἂν εἴη, ὅσα ἐκόντες πράττουσιν, ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδία ἢ φαινόμενα ἡδία. Τίθῃμι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινόμενων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μείζονος, ἐλάττωτος μετέληψιν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· αἰρετὰ γάρ πῶς ἐστὶ· καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινόμενων, ἢ ἀπαλλαγὴν, ἢ μετέληψιν ἀντὶ μείζονων ἐλαττώων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν. Αἰσίων ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδία, πόσα καὶ ποῖα. Περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἰπωμεν νῦν. Διδί δε νομίζουσιν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, εἰάν ᾧσι περὶ ἐκύστων μήτε ἀσαστεῖς, μήτε ἀκριβεῖς.

CAPUT XL

Ἐποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησιν τινα ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν· λύπην δέ, τεύχεον αὐτῆς. Εἰ δὴ ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, ὁκλον ὅτι καὶ ἡδὺ ἐστὶ τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ φθαρτικόν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικόν, λυπηρόν. Ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἵεναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ἢ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθνη· καὶ γὰρ τὸ εἰδισμένον, ὥσπερ πεφυκὸς ἡδὴ γίγνεται· ὁμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γάρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεῖ. Ἔστι δέ, ἢ μὲν φύσις, τοῦ αἰεῖ· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία. Διὸ αἱ ἀνάγκαι, λυπηρόν· καὶ ὁρδῶς εἴρηται,

Πάν γὰρ ἀναγκαῖον πράγμ' ἀνισχρὸν ἔφω.

Τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονί-
ας, λυπηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐάν
μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. Τὰ δ'
ἐναντία, ἡδέα· διὸ αἱ ῥαθυμῖαι, καὶ αἱ ἀπορίαι, καὶ
αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδῖαι, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ
ὑπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων.
Καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυ-
μία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν, αἱ
μὲν, ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ, μετὰ λόγου. Λέγω δὲ, ἄλό-
γους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦ-
σιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει, ὥσπερ
αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσιν· οἶον, ἡ τροφῆς, δι-
ψα καὶ πῆνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυ-
μία· καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια,
καὶ ὅλως τὰ ἅπτα, καὶ περὶ ὁσμὴν εὐωδίας, καὶ ἀκο-
ῆν, καὶ ὄψιν. Μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι
ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσα-
σθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. Ἐπεὶ
δ' ἐστὶ τὸ ἡδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι τινος πάθους,
ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἰσθησίς τις ἀσθενῆς, καὶ ἐν τῷ με-
μνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖν φαντασία τις
οὗ μὲμνηται ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδο-
νὰ μάλᾳ μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπεὶ περ καὶ αἰ-
σθησίς· ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰ-
σθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνηθῆναι γεγε-
νημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν
γὰρ τὰ παρόντα, μὲμνηται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπί-
ζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ, ἡδέα
ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῇ, ἡδέα

ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδία, ἂν ἢ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. Ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἄλλ' ἡδύ τοι, σωθέντα μεμνησθαι πόνων.

Καί,

— Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι .τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι, καὶ πολλὰ ἔοργοι.

Τούτου δ' αἵτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. Τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἂν ἐν λύπῃς ὠφελεῖν. Ὅλως δέ, ὅσα παρόντα εὐφραίνει καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ. Διὸ καὶ τὸ ἀργίζεσθαι, ἡδὺ ὥσπερ καὶ Ὀμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλιβομένοιο·

οὐδεὶς γὰρ ἀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινόμενῳ τιμωρίας τυχεῖν. Οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ἀργίζονται, ἢ ἥττον. Καὶ ἐν ταῖς πλείσταῖς ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι ὥς βουχον, ἢ ἐλπίζοντες ὥς τεύξονται, χαίρουσιν τινα ἡδονήν· οἷον οἱ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις, καὶ μεμνημένοι ὥς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι. Καὶ οἱ ἐρῶντες [καὶ] διαλεγόμενοι, καὶ γράφοντες, καὶ ποιοῦντες αἰεὶ τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν· ἐν ἅπασιν γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι, οἷον αἰσθάνεσθαι οἶοντα τοῦ ἐρωμένου. Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἐρωτος γίγνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρῶσι. Διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρῆναι. Καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεται τις ἡδονή. Ἡ μὲν γὰρ λύπη, ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δὲ, ἐν τῷ

μεινῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκείνον, καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν, Διὸ καὶ τοῦτ' εἶρηται,

Ὡς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ' ἑμερὸν ὥρσε γόοιο. Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ· οὐ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως, μὴ τιμωρούμετοι· ἐλπίζοντες δὲ, χαίρουσι. Καὶ τὸ νικᾶν, ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὐ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἡρέμα, ἢ μᾶλλον. Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιαὶς ἡδείας εἶναι, τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικὰς· πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ νικᾶν. Καὶ ἀστραγαλλίαις, καὶ σφαιρίαις, καὶ κυβείαις, καὶ πεττείας. Καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιαὶς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἃν τις ἢ συνήθης· αἱ δ' εὐθύς ἡδεῖαι, οἷον κνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἄμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστί. Διὸ καὶ ἡ δικανικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ, ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία, τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίγνισθαι φαντασίαν ἐκάστω, ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος· καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὐς οἶσται ἀληθεύειν. Τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῶν πόρρω· καὶ οἱ συνήθεις, καὶ οἱ γνώριμοι, καὶ οἱ πολλοί, τῶν ἀποθεν· καὶ οἱ ὄντες, τῶν μελλόντων· καὶ οἱ φρόνιμοι, ἀφρόνων· καὶ πολλοὶ, ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους, τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ, ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης, αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν· ἀλλ' εἴπερ, δι' ἄλλο τι. Καὶ ὁ φίλος, τῶν ἡδίων· τό, τι γὰρ φιλεῖν, ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ

ARIST. RHET.

D

φίλοινος, ὃ μὴ χαίρων οἶνῳ· καὶ τὸ φιλεῖσθαι, ἡδύ·
 Φαντασία γάρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ
 ἀγαθὸν εἶναι, οὐ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμε-
 νοι. Τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἀγαπᾶσθαι ἐστίν αὐτὸν δι'
 αὐτόν. Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ἡδύ, δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶ-
 σθαι. Καὶ τὸ κολακεύεσθαι, καὶ ὁ κόλαξ, ἡδύ·
 φαινόμενος γάρ θαυμαστικῆς, καὶ φαινόμενος φίλος, ὃ
 κόλαξ ἐστίν. Καὶ τὸ ταῦτά πράττειν πολλάνισ, ἡδύ·
 τὸ γὰρ σύνηθες, ἡδύ ἦν. Καὶ τὰ μεταβάλλειν, ἡδύ·
 εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ, αἰεὶ
 ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστῶσης ἕως. Ὅθεν εἴ-
 ρηται·

— — Μεταβολὴ πάντων γλυκύ·

διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄν-
 θρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόν-
 τος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον, τὸ διὰ χρόνου. Καὶ
 τὸ μακθάνειν, καὶ τὸ θαυμάζειν, ἡδύ, ὥς ἐπὶ τὸ πο-
 λύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν [μαθεῖν]
 ἐστίν· ὥστε τὸ θαυμαστόν, ἐπιθυμητόν· ἐν δὲ τῷ μακ-
 θάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. Καὶ τὸ εὖ
 πριεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ
 πάσχειν, τυγχάνειν ἐστίν ὡς ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ
 ποιεῖν, ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὡς ἀμφοτέρων ἐφίενται.
 Διὰ δὲ τὸ ἡδύ εἶναι τὸ εὖ ποιητικόν, καὶ τὸ ἐπαναρθοῦν
 ἡδύ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλ-
 λειπῇ ἐπιτελεῖν. Ἐπὶ δὲ τὸ μακθάνειν τε ἡδύ, καὶ
 τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι τό-
 τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία,
 καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, καὶ μὴ
 ἢ ἡδύ οὐ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ

συλλογισμός ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκείνο· ὥστε μαθάνειν
 κι συμβαίνει. Καὶ αἱ περιπέττειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν
 σῶζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ
 ταῦτα. Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῇ δὲ
 κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῇ καὶ
 ὁμοία, ἡδέα, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ· οἶον, ἄνθρωπος ἀνθρώ-
 πῳ, καὶ ἵππος ἵπῳ, καὶ νέος νέῳ. Ὅθεν καὶ αἱ πα-
 ροιμίαι εἰρηνται, ὥς, ἥλιε ἥλικα τέρπει· καὶ, αἰεὶ τὸν
 ὁμοῖον· καὶ, ἔγνω δὲ θῆρ θῆρα· καὶ, αἰεὶ κολοῖος
 παρὰ κολοῖον· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ τὸ
 ὁμοῖον καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἐαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ'
 αὐτὸς πρὸς ἐαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη
 πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἥττον· πάντα
 γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα. Ἐπεὶ
 δὲ φίλαντοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι
 πᾶσιν· οἶον, ἔργα, λόγους. Διὸ φιλοκόλακες, ὥς ἐπὶ
 τὸ πολὺ, καὶ φιλερασταί, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλότε-
 μοι· αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. Καὶ τὰ ἑλκεπῇ ἐπι-
 τελεῖν, ἡδὺ· αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. Καὶ ἐπεὶ
 τὸ ἄρχειν, ἡδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι, ἡδὺ·
 ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν· ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ
 θαυμαστῶν ἐπιστήμη. Ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι ὥς ἐπὶ
 τὸ πολὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμῆν τοῖς πέλας, ἡδὺ εἶ-
 ναι. Καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὐτοῦ,
 ἐνταῦθα διατρέβειν· ὥσπερ καὶ Εὐριπίδης φησὶ·

Κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,

Νέμων ἐκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,

Ἴν' αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὢν.

Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων, καὶ πᾶσα
 ἄνεσις, καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων. Ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ

γελοῖα ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους, καὶ λόγους, καὶ ἔργα. Διωρίζεται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς. Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα· τὰ δὲ λυπηρὰ, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. Ἦν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί.

CAPUT XII.

Πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. Αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴωνται δυνατόν εἶναι τὸ πρᾶγμα πράχθῃναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. Εἴ τε ἂν λαθεῖν πράξαντες, ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ ὣς κήδονται. Ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὑστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. Αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατόι εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοί, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. Καὶ ἔαν πολύφιλοι ᾖσι. Καὶ ἔαν πλούσιοι. Καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ᾖσιν ἐν τοῖς εἰρημίοις, οἴονται δύνασθαι· εἰ δὲ μὴ, κἄν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρεταί, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ δοῦναι δίκην. Καὶ ἔαν φίλοι ᾖσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελεῖν· οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ᾖσι· καὶ ἢ ὅλως ἀφίαισιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. Λαθητικοὶ δὲ εἰσιν, οἱ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν· ὅλον, ἀσθενῆς περὶ αἱμάς, καὶ ὁ πίνης, καὶ ὁ αἰσχροὺς περὶ μοιχείας. Καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ, διὰ τὸ [ὅλως] μηδὲνα ἂν οἶσθαι. Καὶ τὰ τηλι-

καῦτα, καὶ τοιαῦτα, ἃ μηδεὶς εἰς ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀφώσθη-
ματα φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδικήματα· ὁ δὲ μηδεὶς
πᾶσι ᾗδρώσθησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. Καὶ οἷς μηδεὶς
ἐχθρὸς, ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ, οἶονται λήσαι, διὰ τὸ
μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ, λωθάνουσι τε, διὰ τὸ μὴ δο-
καῖν, ἂν ἐπιχειρήσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολο-
γίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐπιείρησαν. Καὶ οἷς ὑπάρχει
κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὐπορος.
Καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβο-
λὴ χρόνιος, ἢ διαφθορὰ κριτῶν. Καὶ οἷς, εἰς γένη-
ται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρό-
νιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἔξει, ὃ, τι ἀπολέσει. Καὶ
οἷς, τὰ μὲν κέρδη φανερά, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ
ζημίαι, ἢ μακρὰ ἢ ἀφανῆς, ἢ πόρρω. Καὶ ᾧ μὴ ἔστι
τιμωρία ἴση τῇ ὀφειλῇ, οἷον δοκᾷ ἔχειν ἢ τυραννίς.
Καὶ ὅσοις, τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι,
ὀνειδὴ μόρον. Καὶ οἷς τὸ ὑναντίον, τὰ μὲν ἀδικήμα-
τα εἰς ἔπαινον εἶνα· οἷον, εἰ συνέβη ἅμα τιμωρῆσα-
σθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζη-
μίαι, εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν τι· ἀμφοτέρω
γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ
αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἑναντίοι τοῖς ἥθιστοι. Καὶ οἱ πολλάκις
ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. Καὶ οἱ πολλάκις
ἀποτετυχηκότες· αἰσὶ γὰρ τινες καὶ ἐν ταῖς τοιούτοις,
ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷον ἀναμάχεσθαι. Καὶ
οἷς ἂν παραχρῆμα ἢ τὸ ἥδὺν, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον·
ἢ τὸ κέρδος, ἢ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς,
τοιοῦται· ἔστι δὲ ἀκρασία περὶ πάντα ὅσων ὀρεῖγονται.
Καὶ οἷς ἂν τὸ ὑναντίον, τὸ μὲν λυπηρὸν ἦδη ἢ, ἢ ἢ

ζημία· τὸ δὲ ἤδυν καὶ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτα-
ρα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρόνιμώτεροι, τὰ τοιαῦτα
διώκουσι. Καὶ οἷς ἂν ἐνδέχεται διὰ τύχην δόξαι
πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ
ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. Καὶ οἷς ἂν ἢ τοῦ
ἐπεικουῦς τυχεῖν. Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ᾖσι. Διχῶς
δὲ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένη-
τες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. Καὶ οἱ
σφόδρα εὐδοκίμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ
μὲν, ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦν-
τες. Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπιχειροῦσιν. Ἀδι-
κοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας
ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν,
ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. Καὶ τοὺς πέρβρω, καὶ τοὺς ἐγγύς·
τῶν μὲν γὰρ, ἢ λήψις ταχεῖα· τῶν δὲ, ἢ τιμωρία βρα-
δεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. Καὶ
τοὺς μὴ εὐλαβεῖς, μηδὲ φυλακτικούς, ἀλλὰ πιστευτι-
κούς· ῥᾷδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. Καὶ τοὺς ῥαθυ-
μοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπιτελεθῆναι. Καὶ τοὺς
αἰσχυνητοὺς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. Καὶ
τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπιτελεθόντας,
ὡς ὄντας, κατὰ τὴν παροιμίαν, τούτους, Μυσῶν λείαν.
Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις· ἀμφοτέροι
γὰρ ἀφύλακτοι· οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε· οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν
ἔτι. Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εἰ διαβόλους· οἱ
τοιούτοι γὰρ, οὔτε προαίρουνται, φοβούμενοι τοὺς
κρίτας· οὔτε δύνανται πείθειν, ὧν οἱ μισούμενοι καὶ
φθονούμενοί εἰσι. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ
προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ
μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται·

ὥστερ γὰρ ἡ παροιμία, Προφάσεως δέεται μῶνον ἡ
 πονηρία. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους· τοὺς
 μὲν γὰρ, ῥᾷδιον· τοὺς δὲ, ἡδύ. Καὶ τοὺς ἀφίλους.
 Καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν, ἢ πράξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγ-
 χειροῦσιν ἐπεξίεναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαι-
 νοῦσι. Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν
 ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν· οἶον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ
 μικρῶν τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥᾷδως οἱ τοιοῦτοι κα-
 ταπαύονται. Καὶ τοὺς πολλὰ ἡδικοκότητας, ἢ τοιαῦτα
 οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γὰρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν
 εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον εἰώθει καὶ
 αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δὲ, οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρί-
 ζειν αἰκίσαιτο. Καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότητας κακῶς, ἢ
 βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσαντας· ἔχει γὰρ
 κατὰ τὸ ἡδύ, καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγὺς τοῦτο τοῦ μὴ
 ἀδικεῖν φαίνεται. Καὶ οἷς χαριούνται, ἢ φίλοις, ἢ
 θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς
 οὓς ζῶσιν αὐτοί. Καὶ πρὸς οὓς ἐστὶν ἐπικειρίας τυ-
 χεῖν. Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ᾧσι, καὶ προδιαχεω-
 ρηκότες· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν
 φαίνεται· οἷον Κάλλιππος ἐποίησε τὰ περὶ Δίωνα. Καὶ
 τοὺς ὑπὲρ ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοὶ, ὥς οὐκέτι ἐν-
 δεχόμενον βουλευσασθαι· ὥστερ λέγεται Αἰνεσίδη-
 μος Γέλωνι πέμπαι κοττάβια ἀνδραποδισκένω, ὅτι
 ἔφθασεν, ὥς καὶ αὐτὸς μέλλον. Καὶ οὓς ἀδικήσαν-
 τες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὥς ῥᾷδως ἰα-
 σόμενοι· ὥστερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλός, δεῖν ἀδικεῖν
 ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. Καὶ ἂν
 πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν· συγγνώμης γὰρ
 οἶονται τεύξεσθαι. Καὶ τὰ ῥᾷδια κρύψαι· τοιαῦτα

δι, ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται· οἷον τὰ ἐδάδιμα· ἢ αὖ
 εὐμετάβλητα ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν.
 Ἡ αὖ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὐπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐ-
 βάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. Καὶ οἷς
 ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προὔπηρχε τῷ ἀδικοῦντι.
 Καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθῆντες· οἷον γυ-
 ναικῶν οἰκειῶν ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτοὺς, ἢ εἰς υἱεῖς. Καὶ
 ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιὼν· τοιαῦτα δὲ τὰ τε
 μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες
 ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ πόλους, καὶ διὰ τί, σχεδὸν
 ταῦτά ἐστι.

CAPUT XIII.

Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διελωμεν,
 ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. Ὡρισται δὴ τὰ δίκαια
 καὶ τὰ ἀδικα, πρὸς τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς ἐστι,
 διχῶς. Λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν, ἴδιον· τὸν δὲ, κοινόν.
 Ἰδιον μὲν, τὸν ἐκάστοις ὠρισμένον πρὸς αὐτοὺς· καὶ
 τούτων, τὸν μὲν, ἄγραφον· τὸν δὲ, γεγραμμένον.
 Κοινόν δὲ, τὸν κατὰ φύσιν· ἐστὶ γὰρ, ὃ μαρτυροῦνται
 τι πάντες, φύσει κοινόν δίκαιον καὶ ἀδικον, καὶ μὴ δε-
 μία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ἢ, μὴδὲ συνθήκη· οἷον
 καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δι-
 καιον, ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνεΐκη, ὡς φύσει ὂν
 τοῦτο δίκαιον.

Οὐ γάρ τι νῦν γε καχθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε

Ζῇ τοῦτο, κούδεις οἶδεν, ἐξ ὅτου φάνη.

Καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ
 ἔμψυχον· τοῦτο γάρ, οὐ τισὶ μὲν δίκαιόν, τισὶ δὲ οὐ
 δίκαιον.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διὰ τ' εὐφρυνόμενους

Αἰθέρος ἡνεκίως τέταται, διὰ τ' ἀπλήτου αὐγῆς.
 Καὶ ὥς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμης. Πρὸς
 οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται· ἡ γὰρ πρὸς τὸ
 κοινόν, ἢ πρὸς ἓνα τῶν κοινοῦντων, ἃ δὲ πράττειν
 καὶ μὴ πράττειν. Διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δι-
 καιώματα, διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν· ἡ
 γὰρ πρὸς ἓνα ὁρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ
 μοιχεύων καὶ τύπτων, ἀδικεῖ τινα τῶν ὁρισμένων· ὁ δὲ
 μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν. Ἀπάντων δὲ τῶν ἀδι-
 κημάτων διηρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς τὸ κοι-
 νόν, τῶν δὲ πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες
 τί ἐστὶ τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. Ἔστι δὲ τὸ
 ἀδικεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἐόντων τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ
 ἀδικεῖν, ὁρίζεται πρότερον ἐκούσιον εἶναι. Ἐπεὶ δ'
 ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι, καὶ ἀκουσίως
 βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι, ἐκ τῶν πρότερον φανεραὶ
 εἰσι· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διήρηται καθ' αὐτὰ
 πρότερον, καὶ τὰ ἐκούσια, ὅτι ἔστιν, ὅσα εἰδότες. Ὡστ'
 ἀνάγκη, πάντα τὰ ἐγκλήματα, ἢ πρὸς τὸ κοινόν, ἢ
 πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος, ἢ
 ἐκόντος καὶ εἰδότες· καὶ τούτων, τὰ μὲν, προελομένου·
 τὰ δὲ, διὰ πάθος. Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ἐρηθίσται
 ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. Ποῖα δὲ προαιροῦνται, καὶ
 πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦν-
 τες πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολο-
 γοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα· οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ'
 οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι·
 καὶ συγγενέσθαι μὲν, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· ἢ κλέ-
 ψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι· οὐ γὰρ θεοῦ τι· ἢ
 ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημόσιαν· ἢ διειλέ-

χθαί μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι· διὰ
 ταῦτα δέοι αὖ καὶ περὶ τούτων διορίσασθαι, τί κλοπῇ,
 τί ὕβρις, τί μοιχεία· ὅπως εἴαν τε ὑπάρχειν, εἴαν τε μὴ
 ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ
 δίκαιον. Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τοῦ ἀδι-
 κον εἶναι καὶ φανῶλον, ἢ μὴ ἀδικον, [περὶ οὗ] ἡ ἀμφισ-
 βήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία, καὶ
 τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαί-
 νει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπῇ· οὐ γὰρ εἰ
 ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν· ἀλλ' εἰ ἐνεκά του, οἷον τοῦ
 ἀτιμᾶσαι ἐκείνον, ἢ αὐτὸς ἠσθῆναι. Οὐδὲ πάντως,
 εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ ἔκλεψε,
 καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. Ὅμοιος δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλ-
 λων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαί-
 ων καὶ τῶν ἀδικῶν ἦν δύο εἶδη· τὰ μὲν γὰρ γεγράμ-
 μένα· τὰ δὲ, ἄγραφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύ-
 ουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγράφων, δύο ἐστὶν εἶδη.
 Ταῦτα δ' ἐστὶ, τὰ μὲν, καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ
 κακίας, ἐφ' οἷς ὀνειδῇ καὶ ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ,
 καὶ ὄψεαι· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ
 ἀντενποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοθητήτικόν εἶναι
 τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· τὰ δὲ, τοῦ ἰδίου
 νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα· τὸ γὰρ ἐπιεικὲς, δο-
 κεῖ δίκαιον εἶναι, Ἔστι δὲ ἐπιεικὲς, τὸ παρὰ τὸν γε-
 γραμμένον νόμον δίκαιον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, τὰ μὲν,
 ἀκόντων· τὰ δὲ, ἐκόντων τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων
 μὲν, ὅταν λάθῃ· ἐκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορί-
 σαι· ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ἢ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ἢ δὲ,
 εἰλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ ὅσα μὴ ῥᾶδιον διορίσαι δι'
 ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρῶσαι σιδήρεω, καὶ πηλίκεω, καὶ

ποιῶσιν· ὑπολείποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντας. Ἄν οὖν ἢ ἀδιόριστον, δέη δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἀπλῶς εἰπεῖν· ὥστε καὶ δακτύλιον ἔχων, ἐπάρηται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον, ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ· κατὰ δὲ τὸ ἀληθές, οὐκ ἀδικεῖ· καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. Εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, φανερόν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα. Καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἔσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα· ἔστι δὲ, ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας· ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μὴ τε παράλογα, ἀπὸ πονηρίας τὲ ἐστὶ· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας. Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνους συγγνωσκύν, ἐπιεικὲς. Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν. Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διανοίαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. Καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. Μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ἢ ἔπαθεν ἀγαθῶν, ἢ κακῶν· καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. Καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθίλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ. Καὶ τὸ εἰς διαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἵεναι· ὁ γὰρ διαιτητής, τὸ ἐπιεικὲς ὀρεῖ· ὁ δὲ δικαστής, τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητής· εὐρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύη. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τούτον.

Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ἢ ἀδικίας· διὰ καὶ τὰ ἐλάχιστα, μέγιστα· οἷον ὁ Μελακώπον Καλλίστρατος κατηγορεῖ, ὅτι παρελογίστατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς νοποποιούς· ἐπὶ δικαιουσύνῃς δὲ, τούναντιον. Ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας, κἄν ὅτιοῦν ἀδικήσῃεν. Ὅτε μὲν δὴ οὕτω τὸ μῆζον, ὅτε δὲ ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. Καὶ οὐ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἁίστην. Καὶ οὐ μὴ ἔστιν ἴσσις· χαλεπὸν γάρ καὶ ἀδύνατον. Καὶ οὐ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίσταται γάρ· ἢ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἴσσις. Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὐτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μῆζονι ὁ ποιήσας δικαίως κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτιμήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπίσφαζεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, αὐτὴν μῆσειν ἔφη ἐλάττωτος, ἢ οὐ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. Καὶ ὁ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε. Καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν, μέγα. Καὶ δι' ἃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὐρεθῇ τὰ καλύοντα καὶ ζημιούντα· οἷον, ἐν Ἀργεὶ ζημιούσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμοωτήριον ἐκδομήθη. Καὶ τὸ θηρωδέστερον ἀδικημα, μῆζον. Καὶ τὸ προνομίας, μᾶλλον. Καὶ ὁ οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον, ἢ ἑλεούσι. Καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῆρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβίβηκεν· οἷον, ὄρκους, δεξιὰς, πίστις, ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. Καὶ τὰ ἐνταῦθα, οὐ καλῶνται οἱ ἀδικούντες· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομάργυρες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσῃεν, εἰ γὰρ καὶ ἐν τῇ δικαστηρίῳ; Καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύ-

νη μάλιστα. Καὶ εἰ τοῦτον ὕψ' οὐ εὐπέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ ἐν. Καὶ ἂ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνωνος γὰρ, μὴ δὲ ἀνάγκην δίκαιον εἶναι. Τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, καὶ ἀνάγκης· τὰ δ' ἄγραφα, οὐ. Ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερά ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσκειν ἂν. Περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μέλλονος καὶ ἐλάττονος, εἴρηται.

CAPUT XV.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πλίστων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων, ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὐταὶ τῶν δικανικῶν. Εἰσὶ δὲ πάντα τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυρες, συνθήκαι, βάσανος, ὄρκος. Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρησιέον καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον· φανερόν γάρ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐναντίος ἢ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρησιέον, καὶ τοῖς ἐπεικείσιν, ὡς δικαιοτέροις. Καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστη τοῦτ' ἐστὶ, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. Καὶ ὅτι, τὸ μὲν ἐπεικὲς αἰεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός· κατὰ φύσιν γὰρ ἐστίν· οἱ δὲ γεγραμμένοι, πολλάκις· ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόῃ· ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτε ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον.

Οὐ γάρ τι νῦν γε καχθεῖς, ἀλλ' αἰεὶ ποτε·

Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

Καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν· ὥστ' οὐ νόμος, ὁ γεγραμμένος·

οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. Καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ πλεονέκτερον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. Καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς, τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι, καὶ ἐμμένειν. Καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῷ ὅλον, ἐνίοτε, ὁ μὲν, καλεῖται κύρια εἶναι, ἅττι' ἂν σύνθωνται· ὁ δὲ, ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. Καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρίφειν καὶ ὁρᾶν ἐφ' ὁποτέρῃ τῇ ἀγωγῇ, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον· εἴτα τούτῳ χρῆσθαι. Καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς ἐτίθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος· πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. Ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ἐστίν· ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἔνεκα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα, εἰς ἀγνοήσῃ ὁ, τι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιπορῇ. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν αἰρεῖται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ αὐτῷ. Καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κείσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. Καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, ὅλον τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἀμαρτία τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. Καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἐστίν ὁ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. Καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω. Περὶ δὲ μαρτύρων· μάρτυρές εἰσι διπλοὶ, οἱ μὲν παλαιοὶ, οἱ δὲ πρόσφατοί. Καὶ τούτων, οἱ μὲν, μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δὲ, ἐκτός. Λέγω δὲ, παλαιούς μὲν, τοὺς τε ποιητάς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰς κρίσεις φανερὰί· ὅλον, Ἀθηναῖοι Ὀμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο πε-

οὐ Σαλαμῖνος· καὶ Τυνεῖδιοι ἐν ἄγχος Περίανδρῳ τῇ Κορινθίῳ πρὸς Σιγνείας· καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων ὅτι πάλας ἀσελγῆς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἂν ποτε ἐποίησας Σόλων.

Εἰπεῖν μοι Κριτία πυρόδοτριχί, πατρός ἀκούειν. Περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος. Ἐτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία ἐστίν· οἷον, εἰ τις συμβουλεύει μὴ ποιῆσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, Μὴ ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. Καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει. Πρόσφατοι δὲ, ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασι τι· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητούσιν· οἷον, Εὐβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος ὃς Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρες εἰσι· γέγονεν, ἢ μή· ἔστιν, ἢ μή. Περὶ δὲ τοῦ ποῖον, οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφερον. [Οἱ δ' ἄπωθεν, καὶ περὶ τούτων πιστότατοι.] Πιστότατοι δὲ, οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. [Πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν] μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δαί κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἐστι, τὸ γνώμη τῇ ἀρίστη. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. Καὶ ὅτι οὐχ ἀλλισκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. Ἐχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα,

ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. Καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. Ἐπεὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. Καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ πράγματος· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἡθους. Ὡστε φανερόν, ὅτι οὐδέποτε ἐστὶν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἡθους, ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φανλότητα. Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκίμου, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἷων περ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. - Περὶ δὲ τῶν συνθήκων, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσις ἐστὶν, ὅσον αὖξιν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τούναντίον. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὅποιοι γὰρ ἂν τινας ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάκτοντες, τούτοις αἱ συνθήκαι πισταὶ εἰσιν. Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὖσης, αὐξητέον· ἢ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. Καὶ αἱ μὲν συνθήκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι, τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. Καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος, συνθήκη τίς ἐστίν· ὥστε ὅς τις ἀπιστεῖ, καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. Ἐπεὶ δὲ, πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἐκρούσια, κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀκέρων γιγνομένων, ἀναιρεῖται ἢ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν

ἀνθρώπων. Καὶ τὰλλα δὲ ὅσα ἀρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστίν. Ἄν δ' ἐναντία ἢ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν ἅπερ ἂν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιοτο, ταῦθ' ἀρμόττει· ἀποπον γὰρ, εἰ, τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν ἄλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. Ἔτα ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτῆς ἐστίν ὁ δικαστής· οὐκ ὄν τοῦτο σκεπτεόν, ἀλλ' ὡς δικαιοτέρων. Καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὐτ' ἀπάτη, οὐτ' ἀνάγκη· πεφνκὸς χάρ ἐστι. Συνθῆκαι δὲ γίνονται καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. Ἐτι τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὑστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαὶ, αἱ δ' ὑστεραι ἡπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ἡ χρησιμὸν. Ἐτι δὲ, τὸ συμφέρον ὀρεῖν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθιῶρῆτα ὁμοίως. Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινὲς εἰσιν. Ἐχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστόν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσσει. Οὐκ οὖν χαλεπὸν οὐδὲν, περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· εἰ ὦν, ἂν τε ὑπάρχωσιν οἰκτεῖαι, αὐξεῖν ἐστίν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν αὐταί· εἰάν τε ὑπεναντίαι ὦσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητούντος· διαλύοι ἂν τις τὰληθῆ, λέγων καθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν βασιάνων· οὐδὲν γὰρ ἦττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τὰληθῆ· καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τὰληθῆ· καὶ ῥηδὶως καταψευδόμενοι, ὡς πανσόφιοι θᾶττον. Δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα γεγε-

ARIST. RHET.

B

νημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. Περὶ δὲ ὄρκων, τετραχῶς ἐστὶ διαλεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὐ· καὶ τούτων ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μὲν, οὐ δίδωσι δέ. Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὁμώμοσται[οὔτος] ἢ ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. Οὐ δίδωσι μὲν οὖν, οἱ φηδὴ ἐπιποροῦσι. Καὶ διότι, ὁ μὲν ὁμόσας, οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δέ, μὴ ὁμόσαντας, θέεται καταδικάζειν. Καὶ ὥς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ, πιστεύει· τῷ δέ, οὐ. Οὐ λαμβάνει δέ, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὄρκος. Καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος, κατωμόσαιτο ἄν· κρείττον γὰρ ἕνεκά του φαῦλον εἶναι, ἢ μηδεὶνός· ὁμόσας μὲν γὰρ, ἔξει· μὴ ὁμόσας δέ, οὐ. Οὕτω δέ δι' ἀρετὴν ἄν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιπορίαν τὸ μὴ· καὶ τὰ τοῦ Ξενοφάνους ἀρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόκλησις αὐτῇ· ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ἀλλ' ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῇ πατάζει, ἢ πληγῆναι, προκαλέσαιτο. Εἰ δέ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὐτῷ, ἐκείνῳ δ' οὐ. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα, φατίον οὕτως, ἴσον εἶναι· ἐὰν μὲν ὁ ἀσεβὴς δίδῃ, ὁ εὐσεβὴς δ' ὁμνύῃ· δεινόν τε, τὸ μὴ ἐθέλειν αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὁμόσαντας δικάζειν. Εἰ δέ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβεῖς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. Καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων χρητῶν δεῖσθαι· αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν. Καὶ ὅτι ἀποπον τὸ μὴ θέλειν ὁμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὁμνύναι. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον, πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, δίδοναι δὲ μὴ· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ δίδοναι ἐθέλει, εἴ τε

μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι·
ὥστε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρη-
μένων. Ἐὰν δὲ ἡ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναν-
τίος, ὅτι οὐκ ἐπιτοκία· ἐκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστὶ·
τὸ δὲ ἐπιτοκεῖν, ἀδικεῖν ἐστὶ· τὰ δὲ βία καὶ ἀπάτη,
ἀκούσια. Ἐσταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιτοκεῖν,
ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. Ἐὰν δὲ
τῷ ἀντιδίκῳ ἢ ὁμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ
ἐμμένων οἷς ὁμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις
χρῶνται ὁμόσαντες· καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν
οἷς ἂν ὁμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμενοῦμεν;
Καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὖτις τις εἴπειε. Περὶ μὲν οὖν τῶν
ἀπείρων πρίστων, εἰρήσθω τούτων.

LIBER II.

CAPUT I.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν,
καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖ-
σθαι, καὶ ποιεῖν δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς
τάς τούτων πρίστας, ταῦτ' ἐστί. Περὶ γὰρ τούτων
καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς περιέχαστον
εἰπεῖν ἰδίᾳ τὰ γίνεσθαι τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρι-
σεώς ἔστιν ἡ ῥητορικὴ, (καὶ γὰρ τὰς συμβουλάς κρι-
νευσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν·) ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς
τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται· καὶ πιστός,
ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιεῖν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευά-
ζειν. Πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πρίσταν, μάλιστα μὲν

ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἴτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τὸ τε ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τοῦτοις εἶναι καὶ αὐτοὶ διακείμενοι πως τυγχάνωσι. Τὸ μὲν οὖν ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλὰς ἐστι· τὸ δὲ διακείσθαι πως τὸν ἀκροατὴν, εἰς τὰς δίκας. Οὐ γὰρ ταῦτα φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πρῶως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν εἶπερα, ἢ κατὰ μέγεθος εἶπερα. Τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ παιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι, τοῦναντίον. Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι ὄντι, εἶναι ἢ τὰ ἐσόμενον ἡδὺν, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι, τοῦναντίον. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας, τρία ἐστὶ τὰ αἷτια· τοσαῦτα γὰρ ἐστὶ, δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. Ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὐνοία. Διαψεύδονται γὰρ, περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλευόουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι. Ἡ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς [τοῦτο] δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικῆς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι. Διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστά συμβουλευεῖν γινώσκοντας· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. Ἀνάγκη ἄρα τὸν ἀπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. Ὅθεν μὲν τείνων φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανείναι ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διηρημένων ληπτέον. Ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ, καὶ ἕτερόν τις, καὶ ἑαυτὸν κατασκευάσαι τοιοῦτον. Περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν

τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτίον γυν. Ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἐπεται λύπη καὶ ἡδονή· οἶον, ὄργη, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. Δὲ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἑκάστων εἰς τρία· λέγω δ' οἶον περὶ ὄργης, πῶς τε διακείμενοι ὄργῳ εἰσὶ, καὶ τίσιν αἰωθασιν· ὀργίσεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. Εἰ γὰρ τὸ μὲν ἐν ἧ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὄργην ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὡς περ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

CAPUT II.

Ἔστω δὴ ἡ ὄργη ὀρεῖς μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὄργη, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίσεσθαι ἀεὶ τῶν καθέκαστον τι· οἶον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ. Καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινα τι πεποίηκεν, ἢ ἡμεῖς. Καὶ πάσῃ ὄργῃ ἐπισθαί τινα ἡδονήν, τὴν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ, τὸ οἶεσθαι τεύξεσθαι, ὃν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνατῶν ἐφίεται αὐτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. Διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο

Ἀνδρῶν ἐν σιγήσεισιν αἰεταί.

Ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις, διὰ τε τοῦτο, καὶ διότι διατρέβουσιν ἐν τῷ τιμωρῆσθαι τῇ διανοίᾳ. Ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία, ἡδονὴν ποιεῖ, ὥς περ ἡ τῶν ἐνυπνίων. Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἔστιν ἐνέργεια δόξης

περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· (καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τὰ αγαθὰ, ἄξια οὐόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συν-
 τείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρά,
 οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν·) τρία δ' ἐστὶν εἶδη ὀλι-
 γωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμός, καὶ ὕβρις.
 Ὁ τε γὰρ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ· ἅ γὰρ οἶονται μηδε-
 νὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρόνουσιν· τῶν δὲ μηδενὸς
 ἄξιων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται κατα-
 φρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμός, ἐμποδισμός ταῖς
 βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τὶ αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ.
 Ἐπεὶ οὖν, οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον [γὰρ,]
 ὅτι οὔτε βλάπτειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ
 ὀλιγώρει· οὐτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδέν ἄξιον λόγου·
 ἐφρόντισε γὰρ ἂν, ὥστε φίλος εἶναι. Καὶ ὁ ὕβριζων
 δὲ, ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν,
 ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τὸ γένηται
 αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἦσθῃ· οἱ γὰρ ἄν-
 τιποιοῦντες οὐχ ὕβριζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. Αἵ-
 τιον δὲ τῆς ἡθονῆς τοῖς ὕβριζουσιν, ὅτι οἶονται κακῶς
 δοῶντες αὐτούς, ὑπερέχειν μᾶλλον. Διὸ καὶ οἱ νέοι
 καὶ οἱ πλούσιοι, ὕβρισται· ὑπερέχειν γὰρ οἶονται
 ὕβριζοντες. Ὑβρεως δὲ, ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων, ὀλιγω-
 ρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε
 κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ. Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλ-
 λεύς·

Ἥτιμήσεν· ἔλων γὰρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπούρας.
 Καί,

Ἦσει τιν' ἀτίμητον μετανάστην·
 ὥς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. Προσέκειν δ' οἶονται,
 πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡτιόνων κατὰ γένος, κατὰ δύ-

ναμων, καὶ ἀρετῶν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταυτῷ ὑπερέχει
πολύ· οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλεύσιος πόνητος· καὶ ἐν
τῷ λέγειν ρητορικός, ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων, ἀρ-
χομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος, τοῦ ἀρχισθαι ἄξι-
ον. Διὸ εἴρηται,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διασφαρέων βασιλῶν.

Καὶ,

Ἀλλὰ γε καὶ μετέπειθετ' ἔχει κότον, ὅφρα ταλίσση·
ἀγανακτεῦσας γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχὴν. ἔτι, ὅφ' ὧν τις
οἶεται εὖ πάσχειν δαῖν· αὐτοὶ δὲ εἰσω, οὗς εὖ πεποιή-
κεν, ἢ ποικί, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ, ἢ
βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. Ἀπερὸν οὖν ἐκ τούτων ἦδη,
πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα.
Αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γὰρ τινος, ὃ
λυπούμενος· εἰάν τε κατ' εὐθυμίας οὖν ἀντικρούη-
ται· οἷον, τῷ διαψῶντι πρὸς τὸ πᾶν· εἰάν τε μὴ, ὁμοίως
ταὐτὸ φαίνεται πρὸς τὸ πᾶν· καὶ ἂν τε ἀντιπράττη τις, ἂν
τε μὴ συμπράττη, εἰάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα,
τοῖς πᾶσιν ὀργίζονται. Διὸ κάμνοντες, πενόμενοι,
ἐρῶντες, διαψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορ-
θοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν
πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων
μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν
πένησιν· πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ,
τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς ἄλλοις· προο-
δοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν, ὑπὸ
τοῦ ὑπερέχοντος κατὰ φύσιν. ἔτι δὲ, εἰάν τι ἀναντία τύχη
πρὸςδεχόμενος· ὅσπερ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δό-
ξαν, ὥσπερ καὶ τέρενι τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, εἰάν γίνη-
ται, ὃ βούλεται· καὶ οὐρα, καὶ χρόνοι, καὶ δια-

θέσεις, καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραὶ, ποταὶ εὐκίνητοι
 πρὸς ὀργήν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μᾶλλον
 ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι· αὐτοὶ μὲν οὖν
 οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. Ὀργίζονται δὲ
 τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν·
 ὑβρίζουσι γάρ. Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν,
 ὅσα ὑβριεως σημῖα· ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε
 ἀντὶ τυχός, μήτ' ἐφ' ἑλπίμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δο-
 καὶ δὲ ὑβρίν. Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρο-
 νοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἶον, οἱ
 ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλετιμούμενοι, ἔάν τις εἰς τὴν φιλοσο-
 φίαν· οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ, ἔάν τις εἰς τὴν ἰδίαν· ὁμοίως
 δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ταῦτα δὲ πολλοὶ μᾶλλον, ἔάν
 ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυ-
 ρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. Ἐπειδὴν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρ-
 χειν ἐν τούτοις ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι.
 Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἶονται
 γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μὴ.
 Καὶ τοῖς εἰδισμένοις τιμᾶν, ἢ φροντίζειν, ἔάν πάλιν
 μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται κατα-
 φροντίζεσθαι· ταῦτα γὰρ ἂν πριεῖν· καὶ τοῖς μὴ ἀντι-
 ποιοῦσιν αὐτῶν, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδῶσιν. Καὶ τὰ
 ναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἔάν ἥτους ᾖσι· καταφρονεῖν
 γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡτ-
 τόνων· οἱ δ' ὡς παρ' ἡττόνων. Καὶ τοῖς ἐν μηδυνᾷ
 λόγῳ οὔσιν, ἂν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ἐπὶ οὐκ αἰσθάνεται γὰρ
 ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας, πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας·
 προσήκει δὲ τοῖς ἡττοσι, μὴ ὀλιγορεῖν. Τοῖς δὲ φί-
 λοις, ἔάν τις μὴ εὖ λέγῃσιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον,
 ἔάν τὰναντία· καὶ ἔάν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥς-

περὶ ὃ Ἀντιφῶντος Πλήξινπος τῷ Μελεάρχῳ· ὀλιγο-
ρίας γὰρ, τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι, σημεῖον· ὡς γὰρ φρον-
τίζομεν, οὐ λανθάνει. Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς
ἀτυχλαῖς· καὶ ὅλως, εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἐαυτῶν
ἀτυχλαῖς· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. Καὶ
τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἔαν λυπήσῃσι· διὸ καὶ τοῖς κα-
κὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ
αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γὰρ εἰσιν
ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσι-
θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεία φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. Ἔτι
τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πάντα, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται,
πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζε-
σθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐ-
τούς· ἐν τούτοις ἔαν τις ὀλιγορᾷ, ὀργίζονται μᾶλλον.
Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς
αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· ὅλον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας,
ἀρχαίμενους. Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδούσι· παρὰ τὸ
προσῆκον γὰρ ἢ ὀλιγορία. Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις,
πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἢ εἰρωνεία.
Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ καὶ αὐτῶν·
καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιῶν, ὧς πάν-
τας, καὶ αὐτόν. Ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἢ λήθης·
ὅλον καὶ τῶν ὀνομάτων οὕσα παρὰ μικρόν· ὀλιγορίας
γὰρ δοκεῖ καὶ ἢ λήθης σημεῖον εἶναι· διὰ ἀμέλειαν μὲν
γὰρ ἢ λήθης γίγνεται· ἢ δ' ἀμέλεια, ὀλιγορία ἐστίν.
Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα,
ἅμα αἴρεται. Ἀπὸ δ' ὡς δόμοι ἂν αὐτὸν κατασκευά-
ζειν τῷ λόγῳ τοιοῦτους, ὅλοι ὄντας ὀργίλως ἔχουσι,
καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀρ-
γίζονται, καὶ τοιούτους, ὅλοις ὀργίζονται.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ὠαντίον τῷ πραῦνεσθαι, καὶ ὀργὴ πρᾶνότητι, ληπτέον, πῶς ἔχοντες πρῆοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πρᾶως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραῦνονται. Ἔστω δὴ πραῦνσις, κατάστασις, καὶ ἡρέμησις ὀργῆς. Ἐὶ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δὲ ἐστὶν ἐκούσιον, φανερόν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τοιῶν ποιούσιν, ἢ ἀκουσίως παιοῦσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρῆοί εἰσι. Καὶ τοῖς τᾶναντία, ὧν ἐποίησαν, βουλομένοις· καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὐτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι, καὶ μεταμελομένοις· ὥς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεπειρημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς. Σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκτιῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀρνούμενους καὶ ἀντιλέγοντας, μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι, πανόμεθα θυμούμενοι. Αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία, τὸ τὰ φανερά ἀρνεῖσθαι· ἢ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. Καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους, φοβεῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. Ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ αἱ κῆνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. Καὶ τοῖς σπουδάζουσιν πρὸς τοὺς ἀπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ ἀπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονηεσθαι. Καὶ τοῖς μείζω καχαρισμένοις· καὶ τοῖς διαμένουσιν, καὶ παραίτημένοις· ταπεινότεροι γὰρ. Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγοφροσι, ἢ εἰς μηδέν, ἢ μὴ εἰς χρηστοὺς,

ἢ μὴ εἰς τοιοῦτους, οἷοί περ αὐτοί. Ὅλος δ' ἐκ τῶν ἐναντίων διὲ σκοπεῖν τὰ πραῦντικά. Καὶ οὕς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται· ἔως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ, ἅμα φοβῆσθαι καὶ ὀργιζέσθαι. Καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἥττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγορεῖ· ἢ μὲν γὰρ ὀλιγορία, ἄλυπον· ἢ δ' ὀργή, μετὰ λύπης. Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. Καὶ ἔχοντας δὲ ἐναντίως τῷ ὀργιζέσθαι, δῆλον ὅτι πρᾶοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδίᾳ, ἐν γέλῳτι, ἐν ἰορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσῃ, ἐν πληρώσει· ὅλως, ἐν ἀλυσίᾳ, καὶ ἡδονῇ τῇ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. Ἔτι κεχρονομότες, καὶ μὴ ὑπόγνοιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· πάντες γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. Πάντες δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω, ἢ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον. Διὸ εὖ φιλοκράτης, εἰς πόνοτος τινός, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῇ; οὕτω γε, ἔφη· ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον. Πρᾶοι γὰρ γίνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν· οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλῳ· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ Καλλισθένι, ἀφῆσαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτερείᾳ καταγινῶναι θάνατον. Καὶ ἐὰν ἔλωσι, καὶ ἐὰν μείζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἂν· ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἶονται. Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἶωνται αὐτοί, καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ εἶτι παρὰ τὸ προσήκον οἶονται πάσχειν· ἢ δὲ ὀργὴ τοῦτο ἦν. Διὸ τῷ λόγῳ διὲ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἥττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθῆσθαι οἶωνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ

ἀνθ' ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργή, τῶν καθάρκαστόν ἐστι·
 δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ. Διὸ ἐρῶντως πεποίηται·

Φᾶσθαι Ὀδυσσῆα πτολίπορθον·

ὥς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾗσθητο καὶ ὑφ' οὗ, καὶ
 ἀνθ' οὗτον. Ὡστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθά-
 νονται, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὥς πεπον-
 θόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθη-
 σομένοις, οὐ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. Διὸ εὖ περὶ
 τοῦ Ἑκτορος ὁ ποιητής, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλ-
 λέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος·

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μεναιίνων.

Δῆλον οὖν, ὅτι τοῖς καταπραῦνειν βουλομένοις, ἐκ τού-
 των τῶν τόπων ληπτέον· αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι
 τοιούτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβερούς, ἢ αἰσχύ-
 νης ἀέλους, ἢ πεχαρισμένους, ἢ ἄκοιτας, ἢ ὑπερκαλοῦν-
 τας τοῖς πεπονημένοις.

CAPUT IV.

Τίνας δὲ φιλοῦσι, καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φι-
 λίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὀρισάμενοι, λέγωμεν. Ἔστω δὴ τὸ
 φιλεῖν, τὸ βούλεισθαι τινι, ἃ εἴπεται ἀγαθὰ, κείνου
 ἔνεκα, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτι-
 κὸν εἶναι τούτων. Ὁ φίλος δ' ἐστὶν ὁ φίλῳ καὶ ἀντι-
 φιλούμενος. Οἴονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχαι-
 οῖόμενοι πρὸς ἀλλήλους. Τούτων δὲ ὑποκειμένων,
 ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συννηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ
 συναλοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διὰ τίετερον, ἀλλὰ δι'
 ἐκείνον. Γίγνομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι
 πάντες· τῶν ἐναντίων δὲ, λυποῦνται· ὥστε τῆς βουλή-
 σιως σημεῖον, αἱ λύπαι καὶ αἱ ἡδοναί. Καὶ οἷς ἤδη
 τὰντὰ ἀγαθὰ καὶ κακὰ· καὶ οἱ τοῖς αὐταῖς φίλοι, καὶ

οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταῦτ' αὖ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. Ὥστε ἅπτερ αὐτῶν, καὶ ἄλλω βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. Καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ, φιλοῦσιν, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μέγαλα, ἢ εἰ προθύμως, ὃ ἂν τοιοῦτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. Καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ τοὺς φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι· καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς. Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι, καὶ ἑαυτοῖς· ὥστε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ· ὅπῃ ἦν τοῦ φίλου. Ἔτι τοὺς εὖ ποιητικούς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι. Καὶ τοὺς δικαίους· τοιοῦτους δ' ὑπολαμβάνουσι, τοὺς μὴ ἐφ' ἐτίρῳν ζῶντας· τοιοῦτοι δὲ, οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι· καὶ τούτων, οἱ ἀπὸ γεωργίας· καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα. Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι· καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, εἰν φαίνονται βουλόμενοι. Ἐστὶ δὲ τοιοῦτοι, οἳ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἳ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζομένοις ὑπ' αὐτῶν, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς. Ἔτι τοὺς ἡδέως συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὖπολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων, καὶ μὴ φιλόνηκοι, μηδὲ δυσέριδες. Πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχόμενοι, τὰναντία φαίνονται βούλεσθαι. Καὶ οἱ ἐπιδίξιοι, καὶ τῷ τωθᾶσαι, καὶ τῷ ὑπομείναι· ἐπὶ ταῦτ' αὖ γὰρ ἀμφοτέρω σπεύδου-

σι τῶ πλησίον· δυνατόμενοι τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες. Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλιστα, ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. Καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπερόνην, περὶ ὄλον τὸν βίον. Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστάς, μήτε τῶν ἁμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφοτέροι γὰρ ἐλεγκτικοί. Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους, μηδὲ φυλακτικούς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἷους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἶονται. Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μηδὲ εἰδότας, μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ, μήτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ· ὃ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρεῖ. Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτίθεντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. Καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πῶς ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας αὐτούς. Καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας. Καὶ χαίροντας αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἰδεῖς. Καὶ τοὺς ὁμοίους, καὶ ταῦτα ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσιν, μηδὲ ἀπὸ ταύτου ἢ ὁ βίος· γίνεται γὰρ οὕτω τὸ, κεραμεὺς κεραμεῖ. Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ, ταῦτό καὶ οὕτω συμβαίνει. Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. Καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὅψ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τόντευσ ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. Καὶ οἷς ἂν τὰ γαθὰ συμπράττωσιν, εἰ μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἕσθαι μείζω κακὰ. Καὶ

τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φι-
λοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεώτας τοιοῦτους
πάντες φιλοῦσι. Καὶ ὅλως τοὺς σφάδρα φιλοφίλους,
καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν
ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθοὺς. Καὶ τοὺς μὴ πλατ-
τομέτους πρὸς αὐτοὺς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φανῶτα
τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φι-
λους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυρόμεθα· ἐὼν ὁ αἰσχυ-
ρόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυρόμενος φιλοῦντι ἔοικε.
Καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οἷς θαρσύνειν· οὐδεὶς
γὰρ ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. Εἶδη δὲ φιλίας, ἐταιρία, οὐ-
κειότης, συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ποιητικὰ δὲ
φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ
ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐταῦ γὰρ οὕτως ἔνεκα φαί-
νεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον. Περὶ δὲ ἐχθρας καὶ τοῦ μι-
σεῖν φανερόν, ὡς ἐκ τῶν ἑναντίων διὰ θεωρεῖν. Ποιη-
τικὰ δὲ ἐχθρας, ὀργή, ἀπηρησμός, διαβολή. Ὀργή
μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἐχθρα δὲ καὶ
ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἐάν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶ-
ναι τοιόνδε, μισοῦμεν. Καὶ ἡ μὲν ὀργὴ αἰετ
πε-
ρὶ τὰ καθέκαστα· οἷον Καλλίῃ ἡ Σωκράτει· τὸ δὲ
μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ
τὸν συνοφάντην ἕκαστος. Καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνον·
τὸ δ', ἄνιστον. Καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἡ
δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον. Αἰσθῆσθαι γὰρ βούλεται ὁ
θρηγίζομενος· τῶ δὲ, οὐδὲν διαφέρει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν
λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥπι-
στα· αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ
λυπεῖ ἢ παρούσα τῆς κακίας. Καὶ τὸ μὲν μετὰ λύ-
πης· τὸ δ', αὐ μετὶ λύπης. Ὁ μὲν γὰρ θρηγίζομενος,

λυπείται· ὁ δὲ μισῶν, οὐ. Καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γε-
νομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδενός. Ὁ μὲν γὰρ, ἀν-
τιπαθεῖν βούλεται, ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. Φα-
νερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθρούς καὶ φίλους,
καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φά-
σκοις διαλύειν, καὶ ἡ δι' ὀργὴν ἢ δι' ἐχθρὰν ἀμφισβη-
τοῦντας, ἐφ' ὁποτέρῃ ἂν προαιρῇται τις, ἄγειν. Ποῖα δὲ
φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ὥδ' ἔσται φανερόν.

CAPUT V.

Ἔστω δὴ φόβος, λύπη τις ἢ ταραχὴ, ἐκ φαντα-
σίας μέλλοντος κακοῦ, ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ.
Οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖται· οἷον, εἰ ἔσται ἀδι-
κος ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς
δύναται· καὶ ταῦτα, ἂν μὴ πόρρω, ἀλλὰ σύνεγγυς
φαίνεται, ὥστε μέλλειν· τὰ γὰρ πόρρω σφόδρα, οὐ
φοβοῦνται. Ἰσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται·
ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς, οὐδὲν φροντίζουσιν. Εἰ δὲ ὁ φό-
βος τοῦτ' ἐστίν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβεῖσθαι εἶναι, ὅσα
φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλά-
πτειν βλάβας, εἰς λύπην μεγάλην συντιννούσας. Διὸ
καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγύς γὰρ φαί-
νεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ κίνδυνος, φοβεροῦ
πλησιασμός. Τοιαῦτα δὲ, ἐχθρὰ τε καὶ ὀργὴ δύνα-
μένων ποιεῖν τι· δηλὸν γὰρ, ὅτι βούλονται τε καὶ δύ-
νανται· ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. Καὶ ἀδικία δύ-
ναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἀδικος, ἀδικος.
Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη, δύναμιν ἔχουσα· δηλὸν γὰρ,
ὅτι προαιρεῖται μὲν, ὅταν ὑβρίζηται, ἀλλ', δύναται δὲ
νῦν. Καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐκ πα-
ρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι, καὶ τὸν τοιοῦτον. Ἐπεὶ

δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δαίλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὥς ἐπιτοπολὺν, τὸ ἐπ' ἄλλῃ αὐτὸν εἶναι. Ὥστε οἱ σφινειδότες πεποιηκότες τὸ δυνόν, φοβεροὶ, ἢ κατεπείν, ἢ ἐγκαταλιπών. Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν, αἰετὸς τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὥς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. Καὶ οἱ ἡδικοημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· αἰετὸς γὰρ τηροῦσι καιρόν. Καὶ οἱ ἡδικηκότες, ἂν δύνανται ἔχῃσι, φοβεροὶ, διδίοτες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερὸν. Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· αἰετὸς γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιοῦτους. Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροὶ· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιτο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς κρείττους; καὶ οὗς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταῦτό. Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες. Καὶ τῶν ἡδικοημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων, οὐχ οἱ ὀξέθυμοι καὶ παρόρησιαστοί, ἀλλ' οἱ πρῶτοι καὶ εἰρωνες καὶ πανούργοι· ἄδελφοι γὰρ, εἰ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε φανεροί, ὅτι πόρρω. Πάντα δὲ τὰ φοβερά φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἀμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Καὶ ἂν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥάδιαι. Ὡς δ' ἀπλῆς εἰπεῖν, φοβερά ἐστίν, ὅσα ἐφ' ἐτέρων γιγνόμενα ἢ μάλιστα, ἐλπιυτά ἐστι. Τὰ μὲν οὖν φοβερά, καὶ ἂ φοβοῦνται, σχεδόν, ὥς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστιν· ὥς δὲ διακειμένοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. Εἰ δὴ ἐστὶν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαι τι φθαρτικὸν πάθος, φανερόν ἐστι οὐδεὶς φοβᾷται τῶν

ARIST. RHET.

F

οιομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἂ μὴ οἶονται
παθεῖν, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧν μὴ οἶονται, οὐδὲ τότε
ὅτι μὴ οἶονται. Ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰο-
μένους τὲ παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ ταῦτα,
καὶ τότε. Οὐκ οἶονται δὲ παθεῖν ἂν, οὔτε οἱ ἐν εὐ-
τυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δακνῦντες· διὸ ὑβρισταί,
καὶ ὀλγῶροι, καὶ θρασεῖς· ποιῶ δὲ τοιούτους πλοῦτες,
ἰσχυρὲς, πολυφίλοι, δύνάμεις· οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι
νομίζοντες τὰ δεινὰ, καὶ ἀπεινυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον,
ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ οὐκ τινα ἐλπί-
δα ὑπῆναι σωτηρίας, περὶ οἷ ἀγωνιῶσι· σημεῖον δὲ
ὁ γὰρ φόβος βουλευτικούς ποιῶ· καίτοι οὐδεὶς βου-
λεύεται περὶ τῶν ἀεὶ ἐλπίστων. Ὡστε δὲ τοιούτους
παρασκευάζειν, ὅταν ἢ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς,
ὅτι τοιούτοί εἰσιν οἱ οἰοῦντες παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους
ἐπαθόν· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνῦναι πάσχοντας ἢ πε-
πονθότας, καὶ ὑπὸ τούτων ὑφ' ὧν οὐκ ᾔοντο, καὶ
ταῦτα, καὶ τότε ὅτι οὐκ ᾔοντο. Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου
φανερὸν, τί ἐστι, καὶ περὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκα-
στοὶ ἔχοντες δεδῶκεν, φανερὸν ἐκ τούτων, καὶ τὸ θαρ-
ρῆν τί ἐστι καὶ περὶ ποῖα θαρράλει, καὶ πῶς διακρί-
νεται θαρράλεια εἰσὶ· τό, τε γὰρ θάρσος ἐναχτίον τῷ
φόβῳ, καὶ τὸ θαρράλειον τῷ φοβερῷ· ὥστε μετὰ φαν-
τασίας ἢ ἐλπίς τῶν σωτηρίων ὡς ἐγγὺς ὄντων, τῶν
δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόρρω ὄντων. Ἔστι
δὲ θαρράλεια, τὰ τε δεινὰ πόρρω ὄντα, καὶ τὰ [θαρρά-
λεια] ἐγγύς. Καὶ ἐπανορθώσεις εἰν ὧσι, καὶ βοηθίαι, ἢ
πολλὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἅμω. Καὶ μήτε ἠδικημένοι,
μήτε ἠδικηκότες ὧσιν. Ἀνταγωνισταί τε, ἢ μὴ ὧσι
ὅλως, ἢ μὴ ἔχουσι δύναμιν· ἢ δύναμιν ἔχοντες ὧσι φί-

λοι· ἢ πεποιηκότις ὧσιν εὖ, ἢ πεπονθότες. Ἡ ἰάν
πλείους ὧσιν οἷς ταῦτα συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφο.
Αὐτοὶ δ' οὕτως ἔχοντες, θαρσάλλιοι εἰσὶν, ἰάν πολλά
κατωρθώκεναι οἶωνται, καὶ μὴ πεπονθέειναι. Ἡ ἰάν
πολλάκις ἐληλυθότες ὧσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ διαπε-
φυγότες· διχῶς γὰρ ἀπαθείς γίνονται οἱ ἄνθρωποι,
ἢ τῷ μὴ πεπεισῆσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν· ὥσπερ ἐν
τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις, οἱ τε ἄπειροι χειμῶνας,
θαρόουσι τὰ μέλλοντα· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες, διὰ
τὴν ἐμπειρίαν. Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ἢ φοβερόν,
μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἶονται εἶναι· οἶον-
ται δὲ, ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ
τῶν ὁμοίων. Καὶ ἰάν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἶωνται πλείον
καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες, φοβεροὶ εἰσι· ταῦτα δ'
ἰστέ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχύς σωμάτων, καὶ φί-
λων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν,
ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων. Καὶ ἰάν μὴ ἡδικοκότες
ὧσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιοῦτους, περὶ
ὧν φοβοῦνται. Καὶ ὅπως, ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς
καλῶς ἔχη, τὰ, τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λο-
γίων· θαρσάλλιον γὰρ ἢ ὀργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ'
ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θέλον ὑπολαμβάνει-
νται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. Καὶ ὅταν προσπι-
χειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν, μηδὲ πείσεσθαι, ἢ
κατορθώσιν οἶωνται. Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ
θαρσάλλων εἴρηται.

CAPUT VI.

Ποῖα δὲ αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ
πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ἐγὼ
δὲ αἰσχύνη, λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν

φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. Εἰ δὲ ἔστιν αἰσχύνη ἢ ὀρισθῆσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ ὣν φροντίζει· τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἔστιν· εἶον, ἀποβαλεῖν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ· καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' ἀδικίας γάρ. Καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπ' ἀκολασίας γάρ. Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσchrῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων ἢ τεθνεώτων· ὁθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδίας γάρ καὶ ἀνελευθερίας. Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν, ὀνύμενον, εἰς χρήματα, ἢ ἥττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἥττον εὐπόρων. Καὶ δανελῆσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν· καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξη αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα, μηδὲν ἥττον· πάντα γάρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας· καὶ τὸ τὰ γαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι· καὶ τὰλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γάρ σημεῖα. Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόρους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γάρ μαλακίας σημεῖα. Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὐπάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις· καὶ, ἃ εὐ ἐποίησεν, ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γάρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα. Καὶ τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι· καὶ τὸ τὰ ἄλλότρια, αὐτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ· ὁμοίως

δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκάστης τῶν τοῦ ἡθους κακιῶν
τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ
καὶ αἰσχυνηλά. Καὶ ἐπὶ τούτοις, τὸ καλῶν ὢν πάν-
τες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ
μετέχουσιν. Ὅμοιους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλι-
κας, συγγενεῖς· ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἦδη
τὸ μὴ μετέχειν· οἷον, παιδεύσεως ἐπὶ τοσούτον, καὶ
τῶν ἄλλων ὁμοίως. Πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἢ
ἐαυτὸν φαίνεται· οὕτω γὰρ ἦδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον,
ἢ ἀπὸ τοῦ καλοῦ τῶν ὑπαρχόντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ
μελλόντων. Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι
τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέροι καὶ ὀνει-
δῇ. Ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπερηφάνειαν ἢ σώματος ἢ
ἔργων αἰσχυρῶν, ὃν ἐστὶ τὸ ὑβρίζεσθαι. Καὶ τὰ μὲν,
εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἐκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ, εἰς βίαν,
ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἢ ὑπομονῆ· καὶ
τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. Ἄ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά
ἐστὶ καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία
ἐστὶν ἢ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ
τῶν ἀποβαινόντων· οὐδεὶς δὲ δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ
διὰ τοὺς δοξάζοντας· ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι,
ὃν λόγον ἔχει. Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμάζοντων, καὶ
οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι,
καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς
δόξης. Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων,
καὶ θαυμάζουσι τούτους, οἳ ἔχουσιν τι ἀγαθὸν τῶν τε-
μίων· ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς,
ὧν ἐκείνοι κύριοι· οἷον οἱ ἐρωῶντες. Φιλοτιμοῦνται
δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους. Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευ-
όντων τῶν φρονίμων· τοιοῦτοὶ δὲ, οἳ τε πρᾶσβύτεροι

καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶν. Διὰ τοῦτο τοὺς αἰεὶ παραιομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφοτέρω. Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα νόχους· δῆλον γάρ, ὅτι τὰναντία δοκεῖ τούτοις. Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ-τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικούς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. Ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἳ τε ἡδ-κημένοι, διὰ τὸ παρατηρεῖν· καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις· οἷον, χλευασταῖς καὶ κωμωδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥπερ γὰρ θαναμαζόμενοι διά-κυνται. Διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνον-ται, ὥς οὐδὲν πῶ ἡδοξήκοτες ἐν αὐτοῖς. Τιοιοῦτοι δ' οἳ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τε-θίανται· διὸ ἐν ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσαίους· καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μη-θὲν συνειδότες. Αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυνητὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα· οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρᾶ, ἀλλὰ καὶ λέγοντες· Ὅμοίως δὲ σὺ δὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσαντας αὐτοῖς· οἷον, θεράποντας καὶ φίλους τούτων. Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὐδ' ἂν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐ-

δις γὰρ παῖδια καὶ θηρία αἰσχύνονται· οὗτε τὰ αὐτὰ
 τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνώτας, ἀλλὰ τοῖς μὲν γνω-
 ρίμοις, τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἀποθῆν,
 τὰ πρὸς τὸν νόμον. Αὐτοὶ δὲ ὥδε διακείμενοι, αἰ-
 σχυνθεῖεν ἂν· πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς
 ἔχοντες οὕτω τινές, οἷους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνον-
 ται. Ἦσαν δὲ οὗτοι, ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζον-
 τες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέον-
 ται τινα χρεῖαν, ὧν μὴ τεύζονται ἄδοξοι ὄντες.
 Καὶ οὗτοι, ἢ ὀρώντες· ὥπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμον
 κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἤξιον γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς
 Ἀθηναίους, περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὀρών-
 τας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους, ἀ ἂν ψηφίσωνται·
 ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθῆσε-
 σθαι· διὸ καὶ ὀρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούν-
 των ποτὲ οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. Καὶ
 ὅταν ἔχωσιν, ἀ καταισχυνοῦσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ
 ἐαυτῶν, ἢ προδόνων, ἢ ἄλλων τινῶν πρὸς οὓς ὑπάρχει
 τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως, ὑπὲρ ἧν αἰσχύνονται
 αὐτοί. Εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς
 ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γέγονασι.
 Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται·
 πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους, καὶ ποι-
 οῦσι, καὶ οὐ ποιοῦσι. Καὶ μέλλοντες ὀρᾶσθαι, καὶ ἐν
 φανερῷ ἀναστρέφεισθαι τοῖς συνειδόσιν, αἰσχυνητοὶ
 μᾶλλον εἰσιν. Ὄθεν καὶ Ἀντίφων ὁ ποιητής, μέλλον
 ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς
 συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους, ὡς ἦε-
 σαν διὰ τῶν πυλῶν· Τί ἐγκαλύπτεσθε, ἔφη, ἢ μὴ αὖ-
 ριόν τις ἡμᾶς ἰδῇ τούτων; Περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης,

ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυρίας, δῆλον ὅς ἐκ τῶν ἐναν-
τίων εὐπορήσομεν.

CAPUT VII.

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ
ἔχοντες, ὁρισσάμενους τὴν χάριν, δῆλον ἔσται. Ἔσται
δὲ χάρις, καὶ ἢ ὃ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ
θεομένῳ, μὴ ἀντὶ τινός, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουρ-
γούντι, ἀλλ' ἵνα ἐκαίῃ τι. Μεγάλη δ' ἂν, ἢ σφό-
δρα θεομένων, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν
καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα.
Διήσεις δὲ εἰσὶν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ
μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυ-
μίαι· οἷον ὁ ἔρως. Καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώ-
σεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυ-
μεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. Διό οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμε-
νοι καὶ φυγαῖς, καὶ μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγε-
θος τῆς δειπείας, καὶ τὸν καιρὸν, κεχαρισμένοι·
οἷον, ὁ ἐν Λυκίῳ τὸν φορμὸν δούς. Ἀνάγκη οὖν
μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ
μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. Ὡστ' ἐπεὶ φανερόν, καὶ ὅτι,
καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι
ἐκ τούτων παρασκευαστέον τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄν-
τας, ἢ γεγεννημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει· τοὺς
δὲ, ὑπηρετήσαι ἐν τοιαύτῃ χρεῖᾳ τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦν-
τας. Φανερόν δὲ, καὶ ὅθεν ἀφαιρῆσθαι ἐνδέχεται
τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ, ὅτι αὐτῶν
ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρετήσαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἦν
χάρις· ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἡναγκάσθησαν·
ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες, εἴτε
μὴ· ἀμφοτέρως γὰρ τι ἀντὶ τινός· ὥστε οὐδὲ οὕτως

ἂν εἴη χάρις. Καὶ περὶ ἀπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτεῖον· ἥ γὰρ χάρις ἐστίν, ἥ ὅτι τοδὶ, ἥ τοσονδὶ, ἥ τοιονδὶ, ἥ ποτὲ, ἥ ποῦ. Σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπερέτευσαν· καὶ εἰ ταῖς ἐχθροῖς ἢ ταῦτά, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δηλον γὰρ, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἔνεκα. Ἡ δὲ φανύλα, εἰδώς· οὐδαὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φανύλων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται.

CAPUT VIII.

Ποῖον δὲ ἔλευσιν, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. Ἔστω δὲ ἔλεος, λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ, τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ καὶ αὐτὸς προσδοκῆσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὐτοῦ· τίνα· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνεται· δηλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεῆσειν, ὑπάρχειν τοιοῦτον οἷον οἰήσασθαι παθεῖν ἂν τι κακὸν ἢ αὐτόν, ἢ τῶν αὐτοῦ τίνα, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὄργῳ, ἢ ὁμοιον, ἢ παραπλήσιον. Διὸ οὔτε οἱ πανταλῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἶονται· παπόνθασιν γὰρ· οὔτε οἱ ὑπερβουδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἶονται ὑπάρχειν τὰγαθὰ, δηλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἂν· οἱ τε παρὰ φύσιν ἤδη, καὶ διαπεφευγότες. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οἱ ἀσθενεῖς. Καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον. Καὶ οἱ παιδευμένοι· εὐλόγιστοι γὰρ. Καὶ οἱ ὑπάρχοντες γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν, τὰ εἰρημένα. Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείᾳ πάθει ὄντες· οἷον ἐν ὄργῃ, ἢ θάφει· ἀλόγιστα γὰρ τοῦ

ἰσομένον ταῦτα· μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθήσει· καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι ταῦ πειρασθαι τι· ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων· μήτ' αὐ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἔλεουσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκίῳ πάθει. Ἐὰν οἴωνται τινες εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. Ὅλως δὴ, ὅταν ἔχη οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ· ἢ ἐλπῖσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἔλεουσιν, εἴρηται· ἃ δὲ ἔλεουσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον. Ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ, πάντα ἔλευνά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν, μέγεθος ἔχόντων. Ἔστι δὲ ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ θάνατοι καὶ αἰκίαι, καὶ σωμαμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἐνδεία. Ὡν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία· διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων, ἔλευνόν· αἰσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία· καὶ τὸ, ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πράξαι, κακόν τι συμβῆναι· καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο. Καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἷον, Διοπείθῃ τὰ παρὰ βασιλείῃς τεθνεῶτι κατεπέμφθη. Καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθόν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. Ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἔλεουσί, ταῦτα καὶ τοιαῦτά ἐστιν. Ἐλεοῦσι δὲ τοὺς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ᾖσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας, ἔχουσι. Διὸ καὶ Ἀμασις, ἐπὶ μὲν τῷ νύκτι ἀγομέσθῃ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἰδάκρυσεν, ὥς φασιν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἔλευνόν· ἐπεῖνα δὲ δεινόν. Τὸ γὰρ δεινόν, ἕτερον τοῦ ἔλευνον, καὶ ἐκ-

κρουστικὸν τοῦ ἑλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσι-
μον. Ἐπὶ ἑλεούσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος.
Καὶ τοὺς ὁμοίους ἑλεούσι, κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἡθῆ,
κατὰ ἔξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ
τούτοις μᾶλλον φαίνεται, καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. Ὅλως
γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι, ὅσα ἐφ' αὐτῶν φο-
βοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἑλεούσιν. Ἐπεὶ
δὲ ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἑλεεινὰ εἰσι, τὰ δὲ μυριο-
στόν ἔτος γέγονε ἢ ἐσόμενα οὐτ' ἐλπίζοντες οὕτε
μνησθέντες ἢ ὅλως οὐκ ἑλεούσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως· ἀνάγ-
κη, τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ
ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει ἑλεεινότερους εἶναι.
Ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακόν, πρὸ ὁμμά-
των ποιοῦντες, ἢ ὥς μέλλον, ἢ ὥς γεγονός. Καὶ τὰ
γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἑλεεινότερα διὰ
τὸ αὐτό, Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον, ἐσθῆ-
τάς τε τῶν πεπονηθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Καὶ λό-
γους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἡδὴ τελευτώντων.
Καὶ μάλιστα, τὸ σπονδαίους εἶναι, ἐν τοῖς τοιούτοις
καιροῖς ὄντας, ἑλεεινόν. Ἀπαντα γὰρ ταῦτα, διὰ τὸ
ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἥλιον· καὶ ὥς
ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ
πάθους.

CAPUT IX.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἑλεῖν, μάλιστα μὲν, ὃ καλοῦσι
νιμεσῆν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακο-
πραγμαίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινά, καὶ ἀπὸ τοῦ
αὐτοῦ ἡθους, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπρα-
γμαίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἡθους χρηστοῦ. Δὲ γὰρ
ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττονσι κακῶς, συνάχθεσθαι

καὶ ἐλθεῖν· τοῖς δ' εὖ, νεμεσῶν· ἄδικον γάρ, τὸ παρὰ
τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν
τὸ νεμεσῶν. Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεῖν
τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὥς συνεγγὺς ὢν καὶ
ταῦτόν τῷ νεμεσῶν· ἔστι δὲ ἕτερον. Λύπη γάρ τα-
ραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἔστι, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ'
οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. Τὸ δέ,
μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν
πλησίον, ἀπασιν ὁμοίως δεῖ θπάρχειν. Οὐ γὰρ ἔτι
ἔσται, τὸ μὲν, φθόνος· τὸ δέ, νέμεις· ἀλλὰ φόβος,
ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχη ἢ λύπη, καὶ ἢ ταραχή, ὅτι αὐ-
τῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὰ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. Φα-
νερὸν δέ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάντα τού-
τοις. Ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κα-
κοπραγοῦσιν, ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς
ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν. Οἶον, τοὺς πατραλοίας
καὶ μισαιφόνους, ὅταν τύχῃσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυ-
πηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις·
ὥς δ' αὖτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν·
ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγ-
κη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν, ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐ-
τῷ. Καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἡθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ
δὲ ἐναντία, τοῦ ἐναντίου. Ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχει-
ρίκακος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γὰρ τις λυπεῖται γιγνο-
μένῳ καὶ θπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερή-
σει καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. Διὸ κωλυτικῶς
μὲν ἐλέους πάντα ταῦτ' ἐστί· διαφέρει δέ, διὰ τὰς εἰ-
ρημένους αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπαν-
τα ὁμοίως χρήσιμα. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμε-
σῶν λέγωμεν, τίσιν τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς

ἔχοντες αὐτοί· εἴτα μετὰ ταῦτα, περὶ τῶν ἄλλων.
 Φανερόν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γὰρ ἔστι τὸ νεμε-
 σᾶν, λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαννομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν,
 πρῶτον μὲν δηλόν, ὅτι οὐχ οἶόν τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς
 ἀγαθοῖς νεμεσᾶν. Οὐδεὶς γὰρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖς,
 ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ οἱ
 ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσὶν· ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ,
 καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὥς ἀπλῶς εἰ-
 στεῖν, ἄξιοι εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ, καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες
 ἀγαθὰ, οἶον, εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα.
 Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει,
 ἀνάγκη, τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν, εἰαν νεωστὶ
 ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον
 νεμεσᾶν. Μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦν-
 τες, τῶν πάλαι καὶ διὰ γένους. Ὅμοίως δὲ καὶ ἀρ-
 χοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὐτεκνοί,
 καὶ ὅτιοῦν τῶν τοιούτων, κἄν διὰ ταῦτα ἄλλό τι ἀγα-
 θὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα
 μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἀρχοντες διὰ τὸν
 πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιοπλουτοί. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
 τῶν ἄλλων. Αἴτιον δ' ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὐτῶν
 ἔχειν, οἱ δ' οὐ· τὸ γὰρ αἰεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν,
 ἀληθεὶς δοκεῖ· ὥστε οἱ ἕτεροι οὐ τὰ αὐτῶν ἔχειν.
 Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν, οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον,
 ἀλλὰ τίς ἐστὶν ἀναλογία, καὶ τὸ ἀρμότιον· οἶον, ὅπλων
 κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἀρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ
 γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ
 τοῖς εὐγενέσιν. Ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν μὴ τοῦ ἀρμότ-
 τοτος τυγχάνῃ, νεμεσητὸν, καὶ τὸν ἥτις τῷ κρείττο-

σι ἀμφισβητῶν· μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ· ἄθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται.

Αἶαντος δ' ἀλείπει μάχην Τελαμωνιάδαο·

Ζεὺς γάρ οἱ νειμίσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.
 Εἰ δέ μῃ, κᾶν ὁπωσοῦν ὁ ἦτιων τῷ κρείττονι· οἶον,
 εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἢ δικαιοσύνη
 τῆς μουσικῆς. Οἷς μὲν οὖν νειμεσῶσι, καὶ δι' αὐ-
 τὰ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.
 Αὐτοὶ δὲ νειμεσητικοὶ εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄν-
 τες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κακτημένοι· τὰ
 γὰρ τῶν ὁμοίων ἡξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαι-
 ον. Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι
 τυγχάνωσι· κρινουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι.
 Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων, καὶ
 μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ᾤσιν, ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι
 ὄντες τυγχάνουσι. Καὶ ὅλως, οἱ ἀξιούντες αὐτοὶ αὐ-
 τοὺς, ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νειμεσητικοὶ τούτοις, καὶ
 τούτων. Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδάειδες καὶ φαῦλοι καὶ
 ἀφιλότιμοι, οὐ νειμεσητικοί· οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τοιοῦτον,
 οὐ αὐτοὺς οἶονται ἀέλους εἶναι. Φανερόν δ' ἐκ τού-
 των, ἐπὶ πολλοῖς ἀτυχοῦσι, καὶ κακοπραγοῦσιν, ἢ μὴ
 τυγχάνουσι, χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν
 εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλόν ἐστιν. Ὡστε ἂν τοὺς
 τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς
 ἀξιούντας ἐλεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεῖσθαι, δεῖξῃ ἀνα-
 ξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν, ἀέλους δὲ μὴ τυγχάνειν,
 ἀδύνατον ἐλεῖν.

CAPUT X.

Δῆλον δὲ, καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς
 ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ

φαινομένη τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῶ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσὶ τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνοντα· ὁμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, κατ' ἡλικίαν, κατ' εἶν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. Καὶ οἷς μικροῦ ἁλλείπει, τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν· διὸ, οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροὶ εἰσιν· πάντας γὰρ οἶονται τὰ αὐτῶν φέρειν. Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπὶ τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. Καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. Καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περὶ τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο. Καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστὶ, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἶονται δεῖν αὐτοῖς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῶ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῶ ἁλλείπουσι. Φανερόν δὲ καὶ, οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγύς καὶ χρόνῳ, καὶ τάξιν, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν· ὁδὴν εἴρηται,

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονῶν ἐπίσταται· καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἰσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδεὶς οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἶονται παρ' αὐτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι· οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχουν. Ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνι-

στίας, καὶ ἀνταρστιάς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφι-
 μένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη τοῦτοις μάλιστα φθο-
 νεῖν· ὅθεν εἴρηται, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. Καὶ τοῖς
 ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθοροῦσι.
 Καὶ ὧν ἡ κεκτημένω, ἡ κατ' ἄρθου, ὄνειδος αὐ-
 τοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γάρ,
 ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὥστε
 τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόρον. Καὶ τοῖς ἡ ἔχουσι
 ταῦτα, ἡ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκον, ἡ ἐκείτηντό
 ποτε· διὸ πρεσβύτεροί γε νεωτέροις. Καὶ οἱ πολλὰ
 δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ, τοῖς ὀλίγα, φθοροῦσι. Ἀγ-
 λον δὲ, καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι,
 καὶ πῶς ἔχοντες· ὥς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὐ-
 τως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. Ὡστε, ἂν
 αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεῖ-
 σθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι, ὧσιν οἷοι
 οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὥς οὐ τεύξονται ἐλείου παρὰ τῶν
 κυρίων.

CAPUT XI.

Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τί-
 σιν, ἐνθύνδ' ἐστὶ δῆλον· εἰ γὰρ ἐστὶ ζῆλος λύπη τις
 ἐπὶ φαινομένη παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων, καὶ ἐνδεχο-
 μένων αὐτῷ λαβεῖν, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ
 ὅτι ἄλλω, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστὶ· (διὸ καὶ ἐπιει-
 κὴς ἐστὶν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν, φαν-
 λον, καὶ φάυλων· ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν παρασκευάζει διὰ
 τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ τὸν πλησίον
 μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόρον·) ἀνάγκη δὲ, ζηλωτικούς μὲν
 εἶναι τοὺς ἀξιούοντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν·
 οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ πλείοι,

καὶ οἱ μεγαλόψυχοι, τοιοῦτοι· καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦ-
 τα ἀγαθὰ, ἃ τὰς ἐντίμων ἀξία ἐστὶν ἀνδρῶν· ἐστὶ γὰρ
 τὰῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαί, καὶ ὅσα
 τοιαῦτα. Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι,
 ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦ-
 τα τῶν ἀγαθῶν. Καὶ οὗς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι. Καὶ
 ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ
 πόλις, ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἶον-
 ται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἀξιοὶ τούτων. Εἰ δέ ἐστι ζηλω-
 τὰ τὰ ἐντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη τὰς τε ἀρετὰς εἶναι τοι-
 αύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά·
 τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς·
 καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἶον,
 πλοῦτος καὶ κάλλος, μᾶλλον ὑγίειας. Φανερόν δέ,
 καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κε-
 κτημένοι, ζηλωτοί· ἐστὶ δέ ταῦτα τὰ εἰρημμένα, οἶον
 ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύ-
 νανται εὖ ποιεῖν· στρατηγοὶ, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ
 τοιαῦτα δυναμένοι. Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλον-
 ται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. Ἡ οὗς
 πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὗς αὐτοὶ θαυμάζουσι. Καὶ
 ὧν ἑπαινοὶ καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ
 λογογράφων. Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναν-
 τίων γὰρ ζήλῳ καταφρόνησις ἐστὶ, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ
 καταφρονεῖν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὥστε
 ζηλῶσαι τινὰς ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικούς εἶναι
 τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχου-
 σι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. Διὸ πολλάκις κατα-
 φρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων
 ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. Διὸ ὧν μὲν οὖν τὰ

ARIST. RHET.

G

πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γί-
γνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

CAPUT XII.

Τὰ δὲ ἥθη ποιεῖσιν, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς
ἔξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διελθώμεν μετὰ
ταῦτα. Λέγω δὲ πάθη μὲν ὄρχην, ἐπιθυμίαν, καὶ
τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον· ἔξεις δὲ,
ἀρετὰς καὶ κακίας. Εἴρηται καὶ περὶ τούτων πρότε-
ρον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρα-
κτικοί. Ἡλικίαι δὲ εἰσι, νεότης, καὶ ἀκμή, καὶ γῆρας.
Τύχην δὲ λέγω, εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις,
καὶ τὰναντία τούτοις, καὶ ὅλας εὐτυχίαν καὶ δυστυ-
χίαν. Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἥθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί,
καὶ οἷα ποιεῖν ὥς ἂν ἐπιθυμήσωσι. Καὶ τῶν περὶ τὸ
σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι ταῖς
περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. Εὐμετά-
βολοι δὲ καὶ ἀψίκαργοι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. Καὶ
σοφόρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. Ὁξεῖαι
γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν κα-
μνόντων δεῖναι καὶ πίνειν. Καὶ θυμικοί, καὶ δξύθυ-
μοι, καὶ οἱ ἀκολουθεῖν τῇ ὀρμῇ. Καὶ ἥτιους εἰσὶ
τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν, οὐκ ἀνέχονται ὀλι-
γωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανατοῦσιν, ἂν οἴωνται ἀδικῆ-
σθαι. Καὶ φιλότιμοι μὲν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνοικοι·
ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ δὲ νίκη ὑπερο-
χὴ τις. Καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι·
φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπι-
ρασθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμ-
φιάραον. Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ
μήπω τεθωρημέναι πολλὰς παρηγίας. Καὶ εὐπίστοι,

διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. Καὶ εὐέλπιδες· ὥστε γὰρ οἱ οἰωμένοι, οὕτω διάθερμολογεῖσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτυχηκέναι. Καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἣ μὲν γὰρ ἐλπίς, τοῦ μέλλοντος ἐστίν· ἣ δὲ μνήμη, τοῦ παροχομένου. Τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον, πολὺ· τὸ δὲ παρεληλυθός, βραχύ. Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνησθαι μὲν οὐδὲν οἶονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. Καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥαδίως. Καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβῆσθαι· τὸ δὲ, θαρσύνει ποιεῖ. Οὕτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβῆται, τό, τι ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαρσάλιον ἐστί. Καὶ αἰσχυνητοί· οὐ γὰρ πῶ καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαιδευμένοι ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. Καὶ μεγαλόψυχοι· οὕτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὐκ ἐταπεινῶνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαιῶν ἄπειροί εἰσι· καὶ τὸ ἀξιοῦν αὐτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία· τοῦτο δ'· εὐέλπιδος. Καὶ μᾶλλον αἰρουῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἔθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ· ἐστὶ δ' ὁ μὲν λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· ἣ δ' ἀρετὴ, τοῦ καλοῦ. Καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδὲν· ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἀμαρτάνουσι, παρὰ τὸ Χιλιόνβιον πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τᾶλλα πάντα ὁμοίως. Οἳ καὶ εἰδέναι πάντα οἶονται, καὶ δι᾽ αἰσχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἰτιὸν ἐστὶ καὶ τοῦ, πάντα ἄγαν. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κομπούριαν. Καὶ ἐλεη-

τικοί, διὰ τὸ πάντως χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακία τοὺς πέλεις μετροῦσιν· ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. Καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. Ἡ γὰρ εὐτράπελία, πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί. Τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἡθὸς ἐστί.

CAPUT XIII.

Οἱ δὲ πρὸςβύτεροι, καὶ παρηκμακότες, σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλείστα ἔχουσιν ἡθῇ. Διὰ γὰρ τὸ πολλά ἔτη βεβιακέναι, καὶ πλείω ἐξηπατησθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν, ἥτιόν τε ἄγαν ἅπαντα, ἢ δεῖ. Καὶ οἶονται, ἴσασι δὲ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν αἰετὸν ἴσως, καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δὲ οὐδέν. Καὶ κακοήθεις εἰσὶν· ἐστὶ γὰρ κακοήθεια, τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. Ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι, διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἀπιστοὶ δὲ, δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὥς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὥς φιλήσοντες. Καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινώσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. Καὶ ἀνελεύθεροι· ἐν γὰρ τι τῶν ἀναγκαιῶν ἡ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασι, ὥς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥάδιον τὸ ἀπεβαλεῖν. Καὶ δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γὰρ εἰσιν· οἱ δὲ, θερμοί. Ὥστε προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατὰψυξίς τις ἐστὶ. Καὶ φιλόζωοι, καὶ μά-

λιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶ-
ναι τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ οὐδὲ ἐνδεῖς, τούτου μάλιστα
ἐπιθυμοῦσι. Καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον, ἢ δεῖ· μικροψυ-
χία γὰρ τις καὶ αὕτη. Καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν,
ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν, μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαντο
εἶναι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι· τὸ δὲ
καλὸν, ἀπλῶς. Καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον, ἢ αἰσχυν-
τηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ
καὶ τοῦ συμφέροντος, ὀλιγοροῦσι τοῦ δοκεῖν. Καὶ
ἐυσέλπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν
πραγμάτων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ
ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. Καὶ ζῶσι τῇ
μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοι-
πὸν, ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολὺ· ἐστὶ δὲ ἡ
μὲν ἐλπίς, τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη, τῶν παροιχομέ-
νων. Ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· δια-
τελοῦσι γὰρ τὰ γινόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι
γὰρ ἡδονταί. Καὶ οἱ θυμοὶ, ὅξεῖς μὲν εἰσιν, ἀσθε-
νεῖς δέ. Καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν ἐκλειοίπασιν, αἱ δὲ
ἀσθενεῖς. Ὡστ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὸ σω-
φρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικούτοι· αἱ τε γὰρ ἐπιθυμίας
ἀνείκασιν καὶ δρυλεύουσι τῷ κέρδει. Καὶ μᾶλλον ζῶ-
σι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἡθος· ὁ μὲν γὰρ логи-
σμός, τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἡθος, τῆς ἀρετῆς ἐστι.
Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς
ὑβριν. Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ
διὰ ταῦτο τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ, διὰ φιλανθρωπίαν·
οἱ δὲ, δι' ἀσθένειαν. Πάντα γὰρ οἶονται ἐγγὺς εἶναι
αὐτοῖς παθεῖν· τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. Ὅθεν ὁδυρ-

τικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλῳτι. Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἥθη τοιαῦτα. Ὡς ἔπει ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἥθει λεγόμενους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

CAPUT XIV.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερόν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἥθος ἔσονται, ἐκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν· καὶ οὔτε σφόδρα θαρρόντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες. Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μάλλον. Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. Καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀρμότιον. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. Καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρονσι διήρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι, σώφρονες καὶ δειλοί. Ὡς δὲ καθόλου εἰπῆν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἀρμότιον. Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα, ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἔτῶν, μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ, περὶ τὰ ἐνὸς δεῖν πεντήκοντα. Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἡθῶν ἐστὶν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

CAPUT XV.

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι-
 ὅσα αὐτῶν, καὶ τὰ ἥθη ποῖα αὐτὰ συμβαίνει τοῖς ἀν-
 θρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. Εὐγενείας μὲν οὖν ἡθὺς
 ἐστὶ, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν·
 πάντες γάρ, ὅταν ὑπάρχη τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν ἐ-
 ὤθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια, ἐντιμότης προγόνων ἐστὶ. Καὶ
 καταφρονητικόν, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς
 αὐτῶν· διότι πόρρω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνόμε-
 να, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευστα. Ἔστι δὲ εὐγενὴς
 μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ, κατὰ
 τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως· ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
 οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ'· εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτε-
 λιῖς. Φορὰ γάρ τις ἐστὶν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν,
 ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε,
 ἂν ἢ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγύγγονται διὰ τινος χρόνου
 ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. Ἐξίστα-
 ται δὲ, τὰ μὲν εὐφυῆ γένη εἰς ματικώτερα ἥθη· οἷον
 οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέ-
 ρου· τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα·
 οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σακρά-
 τους.

CAPUT XVI.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἔπεται ἡθὺς, ἐπιπολῆς ἐστὶν ἰδεῖν
 ἅπασιν· ὕβριζται γάρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι
 ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. Ὡς περ γὰρ ἔχοντες
 ἅπαντα τ' ἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται. Ὁ γὰρ πλοῦτος,
 οἷον τιμὴ τις ἐστὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται
 πάντα ὧνια εἶναι αὐτοῦ· Καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκω-
 νες· τρυφεροὶ μὲν, διὰ τὴν τρυφήν, καὶ τὴν ἐνδειξιν

τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντα εἰωθῆναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἰεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ὧ καὶ αὐτοί. Ἀμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλούσιων, πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἰέρωνος, ἐρομένην, πότερον γενέσθαι κρείττον πλούσιον, ἢ σοφόν; πλούσιον εἰπῆν· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὄρᾱν ἐπὶ ταῖς τῶν πλούσιων θύραις [ἔφη,] διατρίβοντας. Καὶ τὸ οἰεσθαι ἀξιους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἔνεκεν ἀξίον ἄρχειν. Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαιμόνος ἦθους, ὁ πλοῦτός ἐστι. Διαφέρει δὲ τοῖς νειωσὶ κακτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἦθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον, καὶ φανερότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικά, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

CAPUT XVII.

Ὅμοιως δὲ καὶ περὶ δυνάμειος σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἦθη· τὰ μὲν γὰρ, τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίῳ. Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἦθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλούσιων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ μὰρ ἐμφανεστεροὺς τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάχουσιν· ἐστὶ δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. Καὶ ἐὰν

ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλόδικοι. Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἡθῆ. εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτακτίαν. Καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτηῖν. Ὑπερηφανότεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσιν. Ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἡθὺς τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόδοτοί εἰσιν, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖον πῶς, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἡθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστιν· οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἡθὺς, καὶ ἀδυνάτου.

CAPUT XVIII.

Ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστὶ· περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κακρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγον· ἐστὶ δὲ, ἂν τε πρὸς ἓνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπη ἢ ἀποτρέπη· οἷον οἰνουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἥτιον κριτῆς ἐστιν εἰς· ὃν γὰρ δεῖ πᾶσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἀπλῶς εἰπᾶν, κριτῆς, εἴαν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, εἴαν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγη τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰναντία, πρὸς ᾧ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιᾶται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικαῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνίστηεν· ὅλως δὲ μόνος ὡς ἀπλῶς ἐστὶ κριτῆς ὁ ἐν τοῖς πολιτικαῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· τὰ τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλευονται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἡθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥστε διωρισμένον ἂν

εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἡθικούς ποιήσομεν. Ἐπὶ δὲ περὶ ἑκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἵκτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἀπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πλείους φέρουσι καὶ συμβουλευόντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες. ἔτι δ' ἐξ ὧν ἡθικούς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται· λοιπὸν ἡμῶν διελθῶν περὶ τῶν κοινῶν. Πᾶσα γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνατοῦ προσκρῆσαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὥς ἔσται· τοὺς δὲ, ὥς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι. ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἀπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὐξεῖν, καὶ συμβουλευόντες ἢ ἀποτρίποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. Τούτων δὲ διακριθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῆμεν εἰπῶν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὐξεῖν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγενῆς, τοῖς δεικαντικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατόν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς.

CAPUT XIX.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνατῶν λέγωμεν. Ἄν δὴ τὸ ἐναντίον ἢ δυνατόν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατόν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσήσαι· ἢ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἢ ἐναντία. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατόν, καὶ τὸ ὅμοιον. Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥῆον. Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον

ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατόν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλεπωτέρου γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. Καὶ οὐ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδὲ ἀρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διαμέτρον εἶναι οὐτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὕτε γίγνεται. Καὶ οὐ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατὴ· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατόν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνθρωπος γενέσθαι δυνατόν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκείνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκείνο. Καὶ ὡς ἔρωσ ἡ ἐπιθυμία φέσει ἐστίν· οὐδαὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἔρω, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ ὡς ἐπιστήμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατόν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστίν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον. Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη. Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ χιτῶν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δύναται. Καὶ εἰ ὑποδήματά, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ χιτῶν. Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. Καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. Οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἡμισυ· καὶ εἰ ἡμισυ, καὶ διπλάσιον. Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατόν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται,

Καὶ μὴν τὰ μὲν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ
ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥτιοσιν ἢ ἀφρονιστέροις δυνα-
τὸν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης
ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὐθύνορος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ
μὴ δυνησεται εὐρεῖν. Περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι
ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. Εἰ δὲ γέ-
γονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε συνεπίεται. Πρῶτον μὲν
γάρ, εἰ τὸ ἥτιον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς
αὖν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον ἐωθὸς γί-
γνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ
ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. Καὶ εἰ ἐδύνατο
καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γάρ, ὅταν δυνάμενοι
βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδῶν γὰρ οὐδέν. Ἔτι,
εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔω ἐκώλυε. Καὶ εἰ δυ-
νατὸν, καὶ ὠργίζετο. Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει·
ὥς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὣν ὀρέγονται, αὖν δύνωνται, καὶ
ποιοῦσιν, οἱ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκрасίαν· οἱ δ' ἐπικεικῆς,
ὅτι τῶν ἐπικεικῶν ἐπιθυμοῦσι. Καὶ εἰ ἔμελλε γίγνε-
σθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆ-
σαι. Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα πεφύκει πρὸ ἐκείνου, ἢ
ἔνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἥστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ
εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. Καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον πεφύκει
γίνεσθαι, ἢ οὐ ἔνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότε-
ρον, καὶ τὸ τούτου ἔνεκα γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε,
καὶ ἥστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. Ἔστι δὲ
τούτων ἀπάντων, τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὥς ἐπὶ τὸ
πολὺ οὕτως ἔχοντα. Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανε-
ρὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις· καὶ περὶ
τοῦ ἰσομίνου, ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυ-

νάμει καὶ βουλήσει ὄν, ἔσται. Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὄργῃ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὀρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὥς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πεφύκει γίνεσθαι· οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὕσαι. Καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία. Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονός τε καὶ ἐλάττωτος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἔστι φανερόν. Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περὶ τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἀπλῶς καὶ ἐλάττωτος. Ὡστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἷον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερόν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἀπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, πενολογεῖν ἐστι· κυριώτερα γὰρ ἐστὶ πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν καθόλου, τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων. Περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

CAPUT XX.

Λοιπὸν δὲ, περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπεὶ περ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. Εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα· ἢ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὁμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἢ δ' ἐπαγωγῇ, ἀρχή. Παραδειγ-

μάτων δ' εἶδη δύο ἐστίν· ἓν μὲν γὰρ ἐστὶ παραδείγμα-
τος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ, τὸ
αὐτὸν ποιεῖν. Τούτου δ' ἓν μὲν, παραβολή· ἓν δὲ,
λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. Ἔστι δὲ τὸ
μὲν παράδειγμα ταῖον δὲ τι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι, ὅτι δὲ
πρὸς βασιλεία παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἔξιν Αἴγυ-
πτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρό-
τερον διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, διέβη.
Καὶ πάλιν, Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ
ἔλαβε· λαβὼν δὲ, διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβῃ,
διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτόν. Παραβολή δὲ, τὰ
Σωκρατικά· οἷον εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δὲ τοὺς κλη-
ρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλη-
τάς κληροῖη, μὴ οἱ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἱ
ἂν λάχουσιν· ἢ τῶν πλωτήρων ὃν τινα δὲ κυβερνᾶν
κληρώσειεν, ὥς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστά-
μενον. Λόγος δὲ, οἷος ὁ Σιτησιχόρου πρὸς Φάλαριν,
καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Σιτησιχορος μὲν
γὰρ, ἐλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἰμεραίων
Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώμα-
τος, τὰλλα διαλεχθεῖς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον· Ὡς ἵππος
κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ δια-
φθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρῆσασθαι
τὸν ἐλαφόν, ἡρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐ-
τοῦ κολάσαι τὸν ἐλαφόν. Ὁ δ' ἔφησεν, ἔάν λάβῃ χα-
λινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. Συν-
ομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρῆσα-
σθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἡδὴ τῷ ἄνθρωπῳ. Οὕτω δὲ καὶ
ὑμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε, μὴ, τοὺς πολεμίους βουλόμενοι
τιμωρῆσασθαι, ταὐτὸ πάθῃτε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ

χαλεπὸν ἤδη ἔχετε, ἰλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα·
 εἰάν δὲ φυλακὴν δώτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύ-
 ουστα ἤδη Φαλαρίδι. Αἰσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνη-
 γορῶν δημαγωγῶ κρινομένῳ παρὶ θανάτου, ἔφη, Ἀ-
 λώπεκα διαβαίνουσας ποταμὸν, ἀπασθῆναι εἰς φάραγ-
 γα· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι, πάλιν χρόνον κακοπα-
 θῆν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεισθαι αὐτῆς· ἐχί-
 νον δὲ πλατύνοντον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοικτείραντα
 ἐρωτᾶν, εἰ ἀφίλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστὰς· τὴν δὲ οὐκ
 εἶν· ἐρομένου δὲ, διὰ τί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις
 μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἔκκουσιν αἷμα· εἰάν δὲ τού-
 τους ἀφείλῃ, ἑτεροὶ ἐλθόντες παινῶντες, ἐκπιοῦνταί
 μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ
 ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει· πλούσιος
 γὰρ ἐστίν· εἰάν δὲ τοῦτον ἀποκτείνῃτε, ἑτεροὶ ἥξουσι
 πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες,
 Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν
 τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὖ εἰν ὅμοια γεγεννημένα,
 χαλεπὸν λόγους δὲ, ῥᾶν. Ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ
 καὶ παραβολὰς, ἃν τις δύνῃται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ
 ῥᾶν ἐστίν ἐν φιλοσοφίᾳ. Ῥᾶν μὲν οὖν πορίσασθαι
 τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βρωλεύ-
 σασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ
 τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι. Δεῖ δὲ χρῆσθαι
 τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς
 ἀποδείξεις· ἢ γὰρ πίστις διὰ τούτων· ἔχοντα δ', ὡς
 μαρτυρίαις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι.
 Προτιθέμενα μὲν γὰρ ἵκεν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητο-
 ρικοῖς οὐκ οἰκᾶν ἐπαγωγῇ, πλὴν ἐν ὀλίγοις· ἐπιτε-
 γόμενα δὲ, μαρτυρίαις· ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθα-

τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντα εἰσθῆναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἶσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. Ἀμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων, πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἰέρωνος, ἐρομένην, πόταρον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφόν; πλούσιον εἰπῶν· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὄραν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις [ἔφη,] διατρίβοντας. Καὶ τὸ οἶσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἔνεκεν ἀξίον ἄρχειν. Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαιμόνος ἦθους, ὁ πλοῦτός ἐστι. Διαφέρει δὲ τοῖς νειωστὶ κακτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἦθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον, καὶ φανλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικά, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

CAPUT XVII.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμειος σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἦθη· τὰ μὲν γὰρ, τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίῳ. Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἦθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ μᾶρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάξουσιν· ἐστὶ δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. Καὶ ἐὰν

ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταὶ εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι. Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἡθῆ. εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεχνίαν. Καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτηῖν. Περηφανότεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσιν. Ἐν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστος ἡθὸς τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόδοιοί εἰσιν, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θαῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἡθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστιν· οἷον πίνητος καὶ ἀτυχοῦς ἡθὸς, καὶ ἀδυνάτου.

CAPUT XVIII.

Ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίαν ἐστὶ· περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κακρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγον· ἐστὶ δὲ, ἂν τι πρὸς ἓνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπη ἢ ἀποτρέπη· οἷον οἰνουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἥτιον κριτῆς ἐστιν εἰς· ὅν γὰρ δεῖ πᾶσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, κριτῆς, εἴαν τι πρὸς ἀμφισβητοῦντα, εἴαν τι πρὸς ὑπόθεσιν λέγη τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰναντία, πρὸς ᾧ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιᾶται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικαῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνίστηεν· ὁμοίως δὲ μόνος ὡς ἀπλῶς ἐστὶ κριτῆς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· τὰ τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλευονται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἡθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥστε διωρισμένον ἂν

εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἡθικοὺς ποιήσομεν. Ἐπὶ δὲ περὶ ἑκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἑτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἀπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἃς ὧν τὰς πλοῖταις φέρουσι καὶ συμβουλευόντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες. ἔτι δ' ἃς ὧν ἡθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διαίρεται· λοιπὸν ἡμῶν διαλεθῆν περὶ τῶν κοινῶν. Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχερῆσαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὥς ἔσται· τοὺς δὲ, ὥς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι. ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἀπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὐξεῖν, καὶ συμβουλευόντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. Τούτων δὲ διωρισθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῆμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἃς ἀρχῆς πρόθεσιν. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὐξεῖν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονός, τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατόν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς.

CAPUT XIX.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. Ἄν δὴ τὸ ἐναντίον ἢ δυνατόν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξαιεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατόν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἢ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ἢ ἐναντία. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατόν, καὶ τὸ ὅμοιον. Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατόν, καὶ τὸ ῥᾶον. Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον

ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατόν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλεποῦτερον γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδὲ ἀρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διαμέτρον εἶναι οὐτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐκ ἀρχῆς γίγνεται. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατόν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνθρωπος γενέσθαι δυνατόν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκείνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνθρωπος· ἀρχὴ γὰρ ἐκείνο. Καὶ ὡς ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδαὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἔρως, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Καὶ ὡς ἐπιστήμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατόν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστίν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. Καὶ ὡς τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον. Καὶ ὡς τὸ ὅλον δυνατόν, καὶ τὰ μέρη. Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ χιτῶν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δύναται. Καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὴ καὶ χιτῶν. Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. Καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. Οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἡμισυ· καὶ εἰ ἡμισυ, καὶ διπλάσιον. Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατόν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται,

Καὶ μὴν τὰ μὲν γε τῇ τύχῃ πράσσουσιν· τὰ δὲ

ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥτιοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὐθύνοιο ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὐρεῖν. Περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. Πρῶτον μὲν γάρ, εἰ τὸ ἥτιον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γάρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γάρ οὐδὲν. Ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. Καὶ εἰ δυνατόν, καὶ ὠργίζετο. Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὥς γάρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν, οἳ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκрасίαν· οἳ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. Καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι, καὶ ποιῆν· εἰκὸς γάρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα πεφύκει πρὸ ἐκείνου, ἢ ἔνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἥστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. Καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον πεφύκει γίνεσθαι, ἢ οὐ ἔνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἔνεκα γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἥστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. Ἔστι δὲ τούτων ἀπάντων, τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερόν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις· καὶ περὶ τοῦ ἰσομίνου, ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυ-

νάμει καὶ βουλήσει ὄν, ἔσται. Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὄργῃ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὀρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὥς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. Καὶ εἰ προέγεγονεν, ὅσα πρότερον πεφύκει γίνεσθαι· οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὕσαι. Καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία. Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μίζονός τε καὶ ἐλάττονος; καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἔστι φανερόν. Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περὶ τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μίζονος ἀπλῶς καὶ ἐλάττονος. Ὡστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἷον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερόν ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἀπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, πενολογεῖν ἐστι· κυριώτερα γὰρ ἐστι πρὸς τὴν χρειάν τῶν καθόλου, τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων. Περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

CAPUT XX.

Λοιπὸν δὲ, περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπεὶ περ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. Εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα· ἢ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὁμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἢ δ' ἐπαγωγῇ, ἀρχή. Παραδειγ-

μάτων δ' εἶδη δύο ἐστίν· ἓν μὲν γὰρ ἐστὶ παραδείγμα-
 τος εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ, τὸ
 αὐτὸν ποιεῖν. Τούτου δ' ἓν μὲν, παραβολή· ἓν δὲ,
 λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. Ἔστι δὲ τὸ
 μὲν παράδειγμα ταῖονδ' ἐτι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ
 πρὸς βασιλείᾳ παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἔξ' Αἴγυ-
 πτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρό-
 τερον διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, διέβη.
 Καὶ πάλιν, Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ
 ἔλαβι· λαβὼν δὲ, διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβῃ,
 διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτεῖον. Παραβολή δὲ, τὰ
 Σωκρατικά· οἷον εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κλη-
 ρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλη-
 τὰς κληροῖη, μὴ οἱ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἱ
 ἂν λάχωσιν· ἢ τῶν πλωτήρων ὃν τινα δεῖ κυβερνᾶν
 κληρώσειεν, ὥς δεῖον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιωτά-
 μνον. Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν,
 καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Στησιχορος μὲν
 γὰρ, ἐλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἰμεραίων
 Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώμα-
 τος, τὰλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον· Ὡς ἵππος
 κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ δια-
 φθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρῆσασθαι
 τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐ-
 τοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. Ὁ δ' ἔφησεν, ἔὰν λάβῃ χα-
 λινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. Συν-
 ομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρῆσα-
 σθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἡδὴ τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καὶ
 ἡμεῖς, ἔφη, ὁρᾶτε, μὴ, τοὺς πολεμίους βουλόμενοι
 τιμωρῆσασθαι, ταὐτὸ πάθῃτε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ

χαλεπὸν ἤδη ἔχετε, ἰλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα·
 εἴαν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύ-
 σαι ἤδη Φαλαρίδι. Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνη-
 γορῶν δημαγωγῶ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη, Ἀ-
 λώπεκα διαβαίνουσιν ποταμὸν, ἀπασθῆναι εἰς φάραγ-
 γα· οὐ δυνάμενην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπα-
 θῶν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεισθαι αὐτῆς· ἐχί-
 νον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτήν, κατοικτείραντα
 ἐρωτᾷ, εἰ ἀφίλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστὰς· τὴν δὲ οὐκ
 εἶπεν· ἐρομένου δὲ, διὰ τί, φᾶναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις
 μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἔκκουσιν αἷμα· εἴαν δὲ τού-
 τους ἀφείλῃ, ἔτιροι ἐλθόντες παινῶντες, ἐκπιοῦνται
 μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ
 ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει· πλούσιος
 γὰρ ἔστιν· εἴαν δὲ τοῦτον ἀποκτείνῃτε, ἔτιροι ἥξουσι
 πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλίσσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες,
 Εἰσὶ δ'· οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν
 τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὐρεῖν ὅμοια γεγενημένα,
 χαλεπὸν· λόγους δὲ, ῥᾶν. Ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ
 καὶ παραβολὰς, ἃν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ
 ῥᾶν ἔστιν ἐν φιλοσοφίᾳ. Ῥᾶν μὲν οὖν πορίσασθαι
 τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύ-
 σασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ
 τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι. Δεῖ δὲ χρῆσθαι
 τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς
 ἀποδείξουσιν· ἢ γὰρ κίστις διὰ τούτων· ἔχοντα δ', ὡς
 μαρτυρίαις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι.
 Προτιθέμενα μὲν γὰρ εἰσὶν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητο-
 ρικοῖς οὐκ οἰκτεῖν ἐπαγωγῇ, πλὴν ἐν ὀλίγοις· ἐπιτε-
 γόμενα δὲ, μαρτυρίαις· ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθα-

νός. Διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντι δὲ, καὶ ἐν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἰς χρήσιμος. Πόσα μὲν οὖν εἶδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

CAPUT XXI.

Περὶ δὲ γνωμολογίας, ζηθέντος τί ἐστι γνώμη, μάλιστα, ἂν γένοιτο φανερόν, περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τί-
σιν ἀρμόττει χρῆσθαι τῇ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις.
Ἔστι δὲ γνώμη, ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθέ-
καστον· οἷον, ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου·
οὔτε περὶ πάντων καθόλου· οἷον, ὅτι τὸ εὐθὺ τῇ καμ-
πύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ
αἰρετὰ ἢ φευκτὰ ἐστὶ πρὸς τὸ πράσσειν. Ὡστ' ἐπεὶ
τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμὸς ἐστὶ,
σχεδὸν τὰ τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ
αἱ ἀρχαί, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γινώμαί
εἰσιν. Οἷον,

Χρὴ δ' οὐ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,

Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεισθαι σοφούς.

Τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστιθείσης δὲ τῆς αἰτίας,
καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθυμήματα ἔσται τὸ ἅπαρ· οἷον,

Χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἣς ἔχουσιν, ἀργίας,

Φθόγον πρὸς ἀσίων ἀλφάνουσι δυσμενῇ.

Καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν, ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·

Καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν, ὅστις ἔσθ' ἐλεύθερος·

γνώμη· πρὸς δὲ τῇ ἔχομένῳ ἐνθυμήματι·

Ἡ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

Εἰ δὲ ἔστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι

γνώμης εἶδη· ἥ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἥ ἄνευ ἐπιλόγου. Ἀποδείξαις μὲν οὖν δεικνύμεναι εἶναι, ὅσαι παραδόξον τι λέγουσιν, ἥ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. Τούτων δ' ἀνάγκη, καὶ μὲν, διὰ τὸ προεγνώσθαι, μηδὲν δῆσθαι ἐπιλόγου· οἷον,

Ἄνδρϊ δ' ὑγιαίνειν ἀριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ· φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω· τὰς δ' ἅμα λεγόμενας, δηλὰς εἶναι ἐπιβλέψασιν· οἷον,

Οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ αἰεὶ φιλεῖ.

Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου, αἱ μὲν, ἐνθυμήματος μέρος εἰσιν· ὥσπερ,

Χρὴ δ' οὐ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων·

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. Εἰσὶ δ' αὖται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἷτιον· οἷον ἐν τῷδε,

Ἀθάνατον ὄργην μὴ φύλαττε θνητὸς ὢν.

Τὸ μὲν γὰρ φᾶναι, μὴ δεῖν αἰεὶ φυλάττειν τὴν ὄργην, γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, θνητὸν ὄντα, τὸ διὰ τί λέγει. Ὅμοιον δὲ καὶ τὸ,

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.

Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἶδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἀρμόττει. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητούμενων, ἥ παραδόξων, μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἥ προθέντα τὸν ἐπίλογον, γνώμη χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον, εἴ τις εἴποι, Ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὐτὶ φθονεῖσθαι δεῖ, οὐτ' ἀργὸν εἶναι, οὐ φημὶ χρῆναι παιδεύεσθαι· ἥ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπὶν τὰ

ARIST. RHET.

H

ἐμπροσθεν. Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. Ἀρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη· οἷον, εἴ τις λέγοι ὅπερ Σιτησίχορος ἐν Λακροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. Ἀρμόττει δὲ γνωμολογεῖν, ἡλικίᾳ μὲν πρεσβύτερον· περὶ δὲ τούτων, ὧν ἐμπειρός τις ἐστίν. Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικούτων ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπές, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δὲ περὶ ὧν ἄπειρος, ἡλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. Σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ, καὶ ῥαδίως ἀποφαίνονται. Καθόλου δὲ μὴ ὄντος, καθόλου εἰπεῖν, μάλιστα ἀρμόττει ἐν σχετικασμῷ, καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. Χρησθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἃν ὡς χρήσιμοι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοινὰς, ὡς ὁμολογούντων ἀπάντων, ὁρθῶς ἔχουσιν δοκοῦσιν· οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσασμένους,

Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης·
καὶ ἐπὶ τὸ ἡττους ὄντας,

Ἐνὸς ἐνυάλιος.

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα, καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.
Ἔτι ἔναι τῶν παροιμιῶν, καὶ γνώμαι εἰσιν· οἷον παροιμία, Ἀττικὸς πάροιχος. Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν, καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα· λέγου δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ, Γνώθι σαντόν· καὶ τὸ Μηδὲν ἄγαν· ὅταν ἢ τὸ ἡθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ἐστίν. Ἔστι δὲ, παθητικῶς μὲν, εἴ τις

ὀργιζόμενος φαίη, ψεύδος εἶναι, ὥς δὲ γινώσκων αὐ-
 τόν· οὗτος γένν' εἰ ἐγίνωσκον αὐτόν, οὐκ ἂν ποτε
 στρατηγεῖν ἤξιωσεν. Τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι οὐ δει-
 ῶσπερ φασὶ, φιλεῖν ὥς μισήσαντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν
 ὥς φιλήσαντα. Δεῦ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν·
 εἰ δὲ μή, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα,
 ὅτι δὲ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὥς ἀεὶ φιλήσων-
 τα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον· ἢ ὥδε, οὐκ ἀρέσκει
 δ' ἐμοὶ τὸ λεγόμενον· δεῦ γὰρ τὴν γ' ἀληθινὸν φίλον
 ὥς φιλήσαντα ἀεὶ φιλεῖν. Καὶ οὐδὰ τὸ, μηδὲν ἄγαν·
 δεῦ γὰρ τοὺς τε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. Ἔχουσι δ' εἰς
 τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν δὴ, διὰ τὴν
 φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, ἴαν τις
 καθόλου λέγων, ἐπιτύχη τῶν δοξῶν ἃς ἐκείνοι κατὰ
 μέρος ἔχουσιν. Ὁ δὲ λέγων, δῆλον ἔσται ὥδε· ἅμα δὲ,
 καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἢ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ
 εἴρηται, καθόλου ἀπόφανσις ἐστὶ· χαίρουσι δὲ καθό-
 λου λεγομένων, ὃ κατὰ μέρος προὑπολαμβάνοντες τυγ-
 χάνουσιν. Οἷον, εἰ τις γράτοις τύχη καχερημένος ἢ τέ-
 κνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος, οὐδὲν γυ-
 τονίας χαλεπώτερον· ἢ ὅτι οὐδὲν ἡλιθιώτερον τεκνο-
 ποίῃας. Ὡστα δὲ στοχάζεσθαι, πῶς τυγχάνουσι,
 ποῖα προὑπολαμβάνοντες· εἰδ' οὕτω περὶ τούτων κα-
 θόλου λέγειν. Ταύτην δὲ δεῦ μίαν χρῆσιν ἔχων τὸ
 γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἡθικὸν γὰρ ποιῆ
 τοὺς λόγους. ἦθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις δῆλη
 ἡ προαίρεσις. Αἱ δὲ γνώμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι,
 διὰ τὸ ἀπαφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθό-
 λου περὶ τῶν προαιρετῶν· ὥστ' ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ
 γνώμαι, καὶ χρηστοθήδη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγον-

τα. Περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστὶ, καὶ πόσα εἶδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρησιτέον αὐταῖς, καὶ τίνα ἀρεταίαν ἔχει, εἰρησώσω τούτῳ.

CAPUT XXII.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τι εἰπωμεν, τίνα τρόπον δὲ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα, τοὺς τόπους· ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. "Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθυμημα συλλογισμὸς τίς ἐστιν, εἰρηται πρότερον· καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν. Οὔτε γὰρ πόρρωθεν, οὔτε πάντα δὲ λαμβάνοντα συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφές, διὰ μῆκος· τὸ δὲ, ἀδολεσχία, διὰ τὸ φανερά λέγειν. Τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδευτούς τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὅχλοις, ὥσπερ φθεῖν οἱ ποιηταὶ τοὺς ἀπαιδευτούς παρ' ὅχλῳ μουσικωτέρους λέγειν. Οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. "Ἵστ' οὖν ἐξ ἀπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀρισμένων λικτέον· οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται. Καὶ τοῦτο δ', ὅτι οὕτω φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς κλειστοῖς· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ἡρώτητον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι, εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴθ' ὑποκειμένῳ; ἀναγκαῖον κατὰ τοῦτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα, ἢ πάντα, ἢ ἔνια· μηδὲν γὰρ ἔχον, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. Λέγω δὲ, οἷον, πῶς ἂν θυγάμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίους, εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες, τίς ἢ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτικά, ἢ πεζικῇ, ἢ ἄμφω· καὶ αὕτη πόση· καὶ πρόσδοτοι·

νες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, τίνας πολέμους πε-
πολεμήκασι, καὶ πῶς, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα. Καὶ
ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν,
ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ Ἑρακλειδῶν
πραχθέντα, ἢ ἄλλο τι τῶν ταιούτων. Ἐκ γὰρ τῶν
ὑπαρχόντων, ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν, ἐπαινοῦσι
πάντες. Ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων,
σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιούτων αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρ-
χειν· οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ
τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσάμενους καὶ ἀρι-
στεύσαντας ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαῖ-
τας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρτη-
μα τοιούτων ὑπάρχει αὐτοῖς. Ὡς δ' αὐτως καὶ οἱ
κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρ-
χόντων σκοποῦμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται.
Οὐδὲν δὲ διαφέρει, περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων,
ἢ ἄνθρώπων, ἢ θεῶν, ταὐτὸ τοῦτο δοῦν. Καὶ γὰρ
συμβουλευόμεθα τῷ Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγον-
τα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ,
τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκῶντα ὑπάρχειν ληπτίον, ἢ ἐκ
τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν
ὑπάρχει ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμε-
νοι, εἴ τι δίκαιον ἢ ἀδίκον· συμβουλευόντες δὲ, εἴ τι
συμφέρον ἢ βλαβερὸν. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ
πράγματος ὁποῦν· εἴτε περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγα-
θὸν ἢ μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ,
ἢ τῷ ἀγαθῷ. Ὡς δ' ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνον-
ται ἀποδεικνύντες, ἢν τε ἀκριβέστερον, ἢν τε μαλακώ-
τερον συλλογίζονται· οὐ γὰρ εἰς ἀπάντων λαμβά-
νουνσι, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἑκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ

τοῦ λόγου· ὁ γὰρ, ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι· φανερόν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξελεγχμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων. Περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων, ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος· καὶ περιγράφοντα, ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλεῖον ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτω ῥαδίον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτω οἰκνότερα, καὶ ἥτιον κοινά. Λέγω δὲ, κοινὰ μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλεῖα ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει παλλεῖς· ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλεῖα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην· ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον τὸ ἀποκτείνειν τὸν Ἑκτορά, τὸν ἀριστον τῶν Τρώων· καὶ τὸν Κύνκρον, ὃς ἐκώλυσε τὰς ἀποβαίνειν, ἄνθρωπος ὧν· καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορμος ὧν ἐστράτευσε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Εἰς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός. Τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. Πρῶτος δ' εἰπώμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. Ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἶδη δύο· τὰ μὲν γὰρ, δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δὲ, ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, ἐλεγχος καὶ συλλογισμός. Ἔστι δὲ, τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικόν, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. Σχιδόν μὲν οὖν ἡμεῖς περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχον-

και οἱ τόποι· ἐξελεγμένοι γάρ αἱ προτάσεις περὶ ἔκαστον εἰσίν· ὥστε ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἡθῶν καὶ παθημάτων, καὶ ἔξω· ὡσανύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ πάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν, παρασημανόμενοι τοὺς ἐλεγκτικούς καὶ τοὺς ἀποδεικτικούς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν. Δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διωρίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

CAPUT XXIII.

Ἔστι δὲ εἰς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν. Ἡ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ, Εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εὐρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι. Καὶ·

Ἐπείπερ γὰρ οὐδὲ, τοῖς κακῶς δεδρακόσιν

Ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πασεῖν,

Οὐδ' εἰγ' ἀναγκασθεὶς τις εὖ δράσει τινα,

Προσηκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν. — Καὶ·

Ἄλλ' εἰπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν

Πιθανόν, νομίζειν χρή γε καὶ τούναντίον,

Ἀπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν, ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δίκαιός· νῦν δ' οὐχ αἰρετόν, δι-

καίως ἀποθανεῖν. Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. Εἰ γὰρ θάτερω ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θάτερω τὸ πεπονθῆναι. Καὶ εἰ καλεῦσαι, καὶ τὸ πεποιημέναι· οἷον ὡς ὁ τελευτῆς Λιομέδων περὶ τῶν τελευτιῶν, Εἰ γὰρ μὴδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. Καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογισασθαι. Εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. Διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ αἴτιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἴτα χρῆσθαι, ὑποτέρως ἀρμόττει. Ἐνίοτε γὰρ διαφωρῶν τὸ τοιοῦτο· καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τοῦ Θεοδέκτου,

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐστύγει βροτῶν;
φησὶ δ' ἀποκρινόμενος,

Ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

Ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεισιβοίας, πῶς; ὑπολαβὼν φησι,

Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

Καὶ οἷον ἢ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξε ἀποθανεῖν. Καὶ περὶ τοῦ Θάβησιον ἀπαθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οἷα ἀδίκον ὧν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον· οἷον, εἰ μὴδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, ἀχελῇ οἱ γ' ἄνθρωποι· τοῦτο γὰρ ἐστίν, εἰ, ᾧ μᾶλλον ἢ ὑπάρχον, μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἥττον. Τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει, ἐκ τοῦ,

εἰ τὸ ἥτιον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁπότερον ἂν δέη δάξαι, εἰθ' ὅτι ὑπάρχει, εἰθ' ὅτι οὐ· Ἐτι εἰ μήτε μᾶλλον, μήτε ἥτιον· ὁθεν εἴρηται.

Καὶ σὺς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπρλείας πατὴρ,

Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολείας

Κλεινότατον γόνον;

Καὶ ὅτι, εἰ μὴδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ Πάτροκλον ἔκταν, καὶ Ἀχιλλεὺς Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ μὴδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. Καὶ εἰ μὴδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. Καὶ ὅτι, εἰ δὲ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελειῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλος, ἐκ τῶν χρόνον σκοπεῖν· οἶον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἀρμόδιον, ὅτι „εἰ πρὶν ποιῆσαι ἡξιῶν τῆς εἰκότος τυχεῖν, ἴαν ποιήσω, ἔδοτε ἂν· ποιήσαντι δὲ, ἄρ' οὐ δώσετε; Μὴ τοίνυν μᾶλλον-τες μὲν, ὑπισχνεῖσθε· παθόντες δ', ἀφαιρεῖσθε.“ Καὶ πάλιν πρὸς τὸν Θηβαίους Φίλιππον δύναι εἰς τὴν Ἀττικὴν, „ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἡξιῶν, ὑπίσχεοντο ἂν· ἄτοπον οὖν, εἰ δικά προῦτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν.“ Ἄλλος, ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὐτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἶον ἐν τῷ Τύκρῳ, ὃ ἔχρησατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, εἰ προδοίῃ ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρημασιν; οὐ φάσκοντος δὲ, εἰτα εἶπε, Σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν, οὐ προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης; Δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκείνον· εἰ δὲ μὴ γελοῖον ἂν φανίῃ, εἰ πρὸς Ἀριστιδῆν κατηγοροῦντα, τοῦτό τις ἂν εἶπεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγο-

ρδν. Ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν αἰεὶ. Καθόλου δ' ἄτοπος οὕτως ἐστίν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἢ αὐτὸς ποιῇ, ἢ ποιήσκειν ἂν· ἢ πρότερον ποιῇν, ἢ αὐτὸς μὴ ποιῇ, μηδὲ ποιήσκειν ἂν. Ἄλλος, ἐξ ὁρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ἢ θεός, ἢ θεοῦ ἔργον. Καίτοι ὅστις οἶται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἶσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. Καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἀρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πράξαι. Καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. Τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά. Καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἐνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σωκράτης οὐκ ἔφη θαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὐπαθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς· πάντες γὰρ οὗτοι ὁριστάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ἂν λέγουσιν. Ἄλλος ἐκ τοῦ ποσυχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ τοῦ ὀρθῶς. Ἄλλος ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἔνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοὶ φασιν. Ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς· οἷον ἐκ τῆς Περσικῆς, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τὰ ληθές. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθηνοὶ Μαντίᾳ τῷ φήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱόν, ἢ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβησιν Ἰσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἢ Δωδωνὸς ἀπέδιδεν Ἰσμηνίου τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο

Θεσσαλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκιου, „Εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσαι τῶν ἀλλοτρίων ἱππῶν, οὐ παραδιδόασιν τοὺς οἰκίους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασιν τὰς ἀλλοτρίας ραῦς· οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἅπαντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασιν τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρησίμεον ἔστιν εἰς τὴν οἰκίαν σωτηρίαν. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας. „Οτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον, καίπερ βλάσφημον ὄντα, τετιμήκασιν· καὶ Χίοι Ὀμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι Σαπφῶ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥμιστα φιλολόγοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ἕνον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Ἀποκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις “ Ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάντες καὶ οἰεῖ· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἷος πλείστοι, ἢ σοφοί, ἢ πάντες ἢ οἱ πλείστοι, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τι ἐναντίον κρίνειν· οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν· αἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις· ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Ἀυτοκλῆς, Εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν ἀρείῃ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδη δ' οὐ, ἢ ὥσπερ Σαπφῶ, Ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι αἰπόντα, ὡς ᾤετο, Ἀλλὰ μὴν ὃ γ' ἐταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον·

λέγων τὸν Σωκράτην. Καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν, κειρημένος πρότερον Ὀλυμπιάσιν, ἢ αὐτῷ τὰντὰ δοκεῖ, ἅπερ τῷ πατρί· ὡς αἰσχροὺν ὄν, τὰναντία εἰπεῖν. Καὶ περὶ τῆς Ἑλλάδος, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπονδαῖα, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θιαὶ προέκριναν. Καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι σπονδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί· „Κόρων γοῦν δυστυχίας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλίπων, ὡς Εὐαγόραν ἤλθεν.“ Ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποῖα κινήσεις ἢ ψυχὴ· ἥδε γάρ, ἢ ἥδε. Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου, εἰς ποῖον ἱερὸν ἡσέβηκεν; τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει; Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥςθ' ἔπεσθαι τι αὐτοῖς ἀγαθόν καὶ κακόν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολαγᾶσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ ὑβρίζειν. Οἶον, τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν· οὐ ταίνυν δεῖ παιδεύεσθαι· φθονεῖσθαι γάρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι· σοφὸν γάρ εἶναι δεῖ. Ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλιππου τέχνη, προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατόν, καὶ τὰλλα, ὡς εἴρηται. Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καλῶν τιμωμένων ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέη, καὶ τῷ πρότερον εἰρημνίῃ τρόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. Διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκὼ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τὰναντία. Οἶον, ἱερεια οὐκ εἶα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· ἔάν μιν γάρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποι σε μισήσουσιν· εἰάν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί. Δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· εἰάν μιν γάρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν· εἰάν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι

Τούτο δ' ἐστὶ τὸ αὐτὸ τῷ λεγόμενῳ, τὸ εἶδος κρίσθαι καὶ τοὺς ἄλλας. Καὶ ἡ βλαπτικὴ τοῦτ' ἐστίν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοις, ἐκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἔπηται, ἐναντία ἐκάτερον ἐκατέροις. Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ αὐτὰ φανερώς ἐπαινοῖσι καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ φανερώς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδίᾳ δέ, τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται· ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παρυπόδων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀναλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον, ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, Ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται. Καὶ ὁ Θεοδίκτης ἐν τῷ νόμῳ, Ὅτι πολλὰς μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιεικίαν φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους; Ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ συμβαίνειν ἐὰν ἢ τὸ αὐτὸν, ὅτι καὶ, ἐξ ὧν συμβαίνει, ταῦτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, Ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναι ποτε τοὺς θεοὺς. Καὶ ὁμοίως δέ, τὸ συμβαίνειν ἐκ ἐκατέρου, λαμβάνειν ὡς τὸ αὐτὸ αἰεὶ· „Μέλλετε δὲ κρίνειν, οὐ περὶ σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν.“ Καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστὶ· καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, πόλει τὸ προστατιόμενον. Ληπτέον δ', ὁπότερον ἂν ἢ ἡ χρῆσιμον. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταῦτο τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἰρεῖσθαι, ὅστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν· οἷον

τόδε τὸ ἐνθύμημα, Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως
κατελθωμεν· κατελθόντες δὲ φινεζόμεθα, ὅπως μὴ
μαχόμεθα; Ὅτι μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι
ἡφύοντο· ὅτε δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν.
Ἄλλος, τὸ οὐ ἔνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἔνεκα
φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δείη ἄν τις τολῇ,
ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ. Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὐνοίαν φέρων,

Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα

Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανιστίρας.

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελιάρου τοῦ Ἀντιφώντος,

Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρας

Ἀρετῆς γίνωνται Μελιάρου πρὸς Ἑλλάδα.

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἰάντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης
προέλιτο Ὀδυσσεά, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἡττων ᾗ ὁ ἀπο-
λουθῶν· ἀνδέχεται γὰρ τούτου ἔνεκα ποιῆσαι. Ἄλλος
κωδὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι, καὶ τοῖς συμβουλευέουσιν,
σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἔνε-
κα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι· ταῦτα γὰρ ἔστιν, ἃ,
εἰ μὲν ὑπάρχη, δεῦν πράττειν· οἷον, εἰ δυνατόν, καὶ
φρόδιον, καὶ ὠφίλιμον ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις· ἢ βλαβερόν
ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον· ἢ ἐλάττων ἢ ζημία τοῦ πράγ-
ματος. Καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀπο-
τρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων
καὶ κατηγοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀπο-
τρέπόντων, ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρέπόντων,
κατηγοροῦσιν. Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, ὅλη τέχνη,
ἢ τε Παμφίλου, καὶ ἢ Καλλίππου. Ἄλλος, ἐκ τῶν δο-
κούντων μὲν γίνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδο-
ξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν· καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ

ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ οὖν ἄπιστον, καὶ μὴ εἰκός, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διὰ γε τὸ εἰκός καὶ πιθανόν, δοκεῖ οὕτως. Οἷον, Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πειθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ ἐπὶόντι· Δίονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώ-
 σοντος· καὶ γὰρ οἱ ἔχθυες ἄλός· καίτοι οὐκ εἰκός, οὐδὲ πιθανόν, ἐν ἄλλῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἄλός· καὶ τὰ στέμφυλα ἑλαίου· καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἑλαιον γίγνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἑλαίου. Ἄλλος ἐλεγκτικὸς, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἰ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων· χωρὶς μὲν, ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἷον, Καὶ φησὶ μὲν φι-
 λῆξ ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα· χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, Καὶ φησὶ μὲν εἶναι με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδείξει διδικασμένον οὐδεμίαν δίκην· χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, Καὶ οὗτος μὲν οὐ δα-
 δάνεικε πώποτ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν. Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις, καὶ ἀνθρώ-
 ποις καὶ πράγμασι, μὴ δοκεῖσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γὰρ τι, δι' ὃ φαίνεται· οἷον ὑπο-
 βεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱόν, διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἰδόκει συνεῖναι τῷ μισρακίῳ· λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἢ διαβολή. Καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Θεοδό-
 κτου, Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι, ἀνδρειώ-
 τερος ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἂν τε ὑπάρχη, ὅτι ἐστὶ· καὶ μὴ ὑπάρχη, ὅτι οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἷτιον καὶ οὐ αἷτιον, καὶ ἄντε αἷτιον, οὐδὲν ἐστίν. Οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντός Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλῆτης γεγωνὸς ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἀλλ' ἐκπόσαι ἐπὶ τῶν τριά-

ποντα· Οὐκ ἐνδέχεται, ἔφη· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἐχθρας πρὸς τὸν δῆμον. Ἄλλος, εἰ ἐνδέχεται βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται, ὣν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν· φανερόν γάρ, ὅτι εἰ [μὴ] οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἐκὼν τὰ φανῆλα καὶ γινώσκων προαιρεῖται. Ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἢ πράξει βέλτιον· πρότερον δὲ ἄδηλον. Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεισθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Διονοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Ἀστυνοθείᾳ, καὶ θρηνηῶσιν, ἢ μὴ, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεῶν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδαίᾳ, οἱ μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτειναν· οὐ φαίνεται γοῦν αὐτούς· ἤμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παιδῶν· ἢ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε· τοῦτο γὰρ ἤμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφῶς Σιδηρῶ, καὶ φοροῦσα ταῦνομα.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασιν λέγειν· καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον Θρασύβουλον ἐπάλει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, αἰεὶ Θρασύμαχος εἶ· καὶ Πῶλον, αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος·

χαλεποὶ γάρ· καὶ ὡς Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

Καὶ τοῦνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεῆς·
καὶ ὡς Χαιρήμων,

Πενθεὺς, ἰσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ, συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα, παρὰλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. Πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορώσι, μὴ τῷ ἐπιτολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὐτοῖς χαίρουσι προκισθανόμενοι· καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥςδ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

CAPUT XXIV.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τὸν μὲν εἶναι συλλογισμὸν, τὸν δὲ μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δέ· ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δέ· ἐπεὶ περὶ τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμὸς τις. Τόποι δ' εἰς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, εἰς μὲν, ὃ παρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου ἐν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό· ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό. Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα· ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις, χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος. Καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. Ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν· Ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἐτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας

ARIST. RHET.

I

ἡλευθέρωσεν. Ἐκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντιθέντων δὲ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι γίγνεσθαι. Ἐν δὲ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, [ὥς] τὸ φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν, ὃφ' οὐ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν ταυτέ· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη ταυτέ. Ἡ εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει· ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πινδαρος ἔφη,

Ω μάκαρ, ὃν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν
καλέουσιν Ὀλύμπιοι·

ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύνα, ἀτιμώτατόν ἐστιν· ὥστε τὸ κύνα δηλονότι τίμιον. Καὶ τὸ κοινωρικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. Καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον· ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἀπλῶς λέγεται. Ἄλλος, τὸ διηρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκεῖμενον διαιροῦντα. Ἐπεὶ γὰρ ταῦτόν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὃν ταῦτό πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθύδημου λόγος· οἶον, τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν Ηειραιῷ ἐστίν· ἕκαστον γὰρ οἶδε· καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. Καὶ ἐπεὶ τὸ δις τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἐν φάναι ὑγιαίνον εἶναι· ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἐν κακόν ἐστιν. Οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὥδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν ἀγαθὸν δύο κακά. Ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συντίθη-

σι γάρ. Ἡ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστη τῷ Θεοδέκτον· ἐκ διαι-
ρίσεως γάρ ἐστιν·

Δίκαιόν ἐστιν, εἴ τις ἂν πτελὴν πόσιν,
ἀποδυνήσκειν ταύτην,

Καὶ τῷ πατρὶ γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν·
Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γάρ, ἴσως
οὐκ ἐξὶ δίκαιον. Εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν·
ἀφαιρεῖται γάρ τὸ ὑπὸ τινος. Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ
δεινῶσαι κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν. Τοῦτο δ'
ἐστίν, ὅταν μὴ δειξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγ-
μα· ποιεῖ γάρ φαίνεσθαι· ἢ ὥς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν
ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων, αὐξῇ· ἢ ὥς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κα-
τηγορῶν ὀργίζηται. Οὐκοῦν ἐστὶν ἐνθύμημα· παρα-
λογίζεται γάρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίη-
σεν, οὐ δεδειγμένον. Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλό-
γιστον γάρ καὶ τοῦτο· οἷον, εἴ τις λέγοι, Ταῖς πόλε-
σι συμφέρουσαν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἀρμοδίου καὶ Ἀρι-
στογέιτονος ἔρως κατέλυσεν τὸν τύραννον Ἰππαρχον·
καὶ εἴ τις λέγοι, Ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ·
ἀσυλλόγιστον γάρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς
κλέπτης· ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς, πονηρὸς. Ἄλλος, διὰ
τὸ συμβεβηκός· οἷον, ὁ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς
μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. Ἡ εἴ
τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι, τιμιώτατον· διὰ
γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισεν τοῖς Ἀχαιοῖς
ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὥς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισεν· συνέβη δὲ
τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἐπό-
μενον· οἷον, ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος·
ὑπεριδὼν γάρ τὴν πολλῶν ὁμίλιαν, ἐν τῇ Ἰδῇ διέτριβε
καθ' αὐτὸν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὐ-

τος μεγαλόψυχος δόξαιεν ἄν. Καὶ ἐπεὶ καλλωπιατῆς, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ἄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται· καὶ ὅτι τοῖς φυγᾶσιν ἔξιστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν. Διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἑλλειψιν ἐμπίπτει. Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἷτιον· οἷον τὸ ἄμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν, πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. Ἄλλος, παρὰ τὴν ἑλλειψιν τοῦ πότε, καὶ πῶς· οἷον, ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἰρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατήρ, μέχρι τούτου κύριος. Ἡ εἰ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς βλευθέρους, ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως· ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. Ἐτε, ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἀπλῶς καὶ μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τι γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν· καὶ ὅτι ἐπιστητὸν, τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστὶ φαινόμενον ἐνθύμημα, παρὰ τὸ μὴ ἀπλῶς εἰκός, ἀλλὰ τι εἰκός. Ἐτε δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει,

Τάχ' ἂν τις εἰκός αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,

Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

Γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὥστ' εἰκός, καὶ τὸ

παρὰ τὸ εἰκός. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκός, εἰκός· ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατὰ τι, καὶ πρὸς τι, καὶ πῇ, οὐ προστιθέμενα, ποιεῖ συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα, παρὰ τὸ εἰκός εἶναι μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ τι εἰκός. Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκεκλιμένη· ἂν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν, αἰκίαν φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· καὶ ἔνοχος ὢν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὢν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκός ἐμάλ्लε δόξειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἡ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἡ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ. Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφοτέρω εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν, εἰκός· τὸ δὲ, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται· καὶ τὸ τὸν ἥτις δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἔστι· Καὶ ἐνταῦθεν δικαίως ἐδυσχεραίνον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γὰρ ἔστι, καὶ οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμῇ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν φηγορικῇ καὶ ἐριστικῇ. Καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.

CAPUT XXV.

Περὶ δὲ λύσεων ἔχόμενον ἔστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. Ἔστι δὲ λύειν, ἡ ἀντισυλλογισάμενον, ἡ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογιζέσθαι, δηλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοί, ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δὲ πολλὰ, ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. Αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἡ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἡ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἡ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡ ἐκ τῶν περικριμένων. Λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν, οἷον, εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὥς σπουδαῖος, ἡ ἐνστάσις δι-

χῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονη-
 ρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγτο Καύνιος ἔρως,
 εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου,
 ἔνστασις φέρεται· οἷον εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγα-
 θὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιῇ· ἀλλ' οὐδ' ὁ
 μοχθηρὸς κακῶς. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐν-
 θύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι
 ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν. Αἱ δὲ κρί-
 σεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴ τις ἐν-
 θύμημα εἶπεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν·
 ἄγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν· ἔνστασις, ὅτι οὐκ οὖν
 ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνο-
 μοθέτησεν, ἢ ἂν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ. Ἐπεὶ δὲ τὰ
 ἐνθύμηματα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦ-
 τὰ ἐστίν, εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον· ἔστι
 δὲ, τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων, ἢ δοκούν-
 των, συνηγμένα ἐνθύμηματα ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ δι'
 ἐπαγωγῆς, διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐνός, ἢ πλειόνων, ὅταν
 λαβὼν τὸ καθόλου, εἴτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος,
 διὰ παραδείγματος· τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου, καὶ ὄντος,
 διὰ τεκμηρίου· τὰ δὲ, διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέ-
 ρει ὄντος, ἢ ἂν τε ὄν, ἢ ἂν τε μὴ, διὰ σημείων· τὸ δὲ
 εἰκὸς, οὐ τὸ αἰεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· φανερόν
 ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθύμημάτων αἰεὶ ἐστὶ λύειν,
 φέροντα ἔνστασιν. Ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ' οὐκ
 ἀληθὴς αἰεὶ· οὐ γὰρ ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος,
 ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. Διὸ καὶ αἰεὶ ἐστὶ πλεονεχτῶν
 ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα, διὰ τοῦτον
 τὸν παραλογισμόν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν, κατηγορῶν δι'
 εἰκότων ἀποδείκνυσιν· ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι

οὐκ εἰκός, ἢ ὅτε οὐκ ἀναγκαῖον· αἰεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν
 τὸ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκός, ἀλλ' αἰεὶ καὶ
 ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς οἶσται, ἂν οὕτως ἐλύθη, ἢ οὐκ
 εἰκός εἶναι, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος,
 ὅσπερ ἐλέγομεν. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐ-
 τὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ
 ἐστὶ τὸ γνώμη τῇ ἀρίστη κρίνειν· οὐκ οὐν ἱκανὸν, ἂν
 λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰ-
 κός. Τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ἢ ἡ ἔνστασις μᾶλλον
 ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς,
 ἢ τῷ χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι· τὰ κυριώτατα δὲ, εἰ
 ἄμφοιν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκεις οὕτω, τοῦτ' ἐστὶν εἰκός
 μᾶλλον. Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ σημεί-
 ου ἐνθυμήματα εἰρημένα, καὶ ἢ ὑπάρχοντα, ὥσπερ
 ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι
 πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Πρὸς δὲ
 τὰ παραδειγματώδη ἢ αὐτῇ λύσει, καὶ τὰ εἰκότα· ἐὰν
 τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον,
 ἢ καὶ τὰ πλείω, καὶ πλεονάκεις ἄλλως· ἐὰν δὲ καὶ τὰ
 πλείω καὶ τὰ πλεονάκεις, οὕτω μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ πα-
 ρὸν οὐχ ὁμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ διαφορὰν γέ τινα
 ἔχει. Τὰ δὲ τεκμήρια, καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα,
 κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον, οὐκ ἔσται λύσαι. Δῆλον
 δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Αἰετται δ'
 ὥς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύναι. Εἰ δὲ φανε-
 ρόν, καὶ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυστον ἢ δὴ
 γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται ἀποδείξει ἢ δὴ
 φανερά.

CAPUT XXVI.

Τὸ δ' αὖτε καὶ μειοῦν, οὐκ ἐστὶν ἐνθυμήμα-

τος στοιχείον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχείον καὶ τόπον.
 Ἔστι γὰρ στοιχείον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήμα-
 τα ἐμπίπτει. Τὸ δ' αὖξιν καὶ μειοῦν, ἔστιν ἐνθυμή-
 ματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ
 ὅτι ἀγαθόν ἢ κακόν, ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, καὶ τῶν ἄλ-
 λων ὁτιοῦν. Ταῦτα δ' ἔστι πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλο-
 γισμοὶ, καὶ τὰ ἐνθυμήματα· ὥστ' εἰ μηδὲ τούτων ἕκα-
 στον ἐνθυμήματος τόπος, αὐδὲ τὸ αὖξιν καὶ μειοῦν.
 Οὐδὲ τὰ λυτικά ἐνθυμήματος εἰδὸς τί ἐστιν ἄλλο,
 τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν, ἢ ὃ
 δείξας, ἢ ὃ ἐνστασιν ἐνεγκών· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ
 ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, οὕτως ὅτι
 οὐ γέγονεν· εἰ δὲ, ὅτι οὐ γέγονεν, οὕτως ὅτι γέγονεν.
 Ὡστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἢ διαφορά· τοῖς αὖ-
 τοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφοτέροισι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστι, ἢ
 ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. Ἡ δ' ἐνστασις, οὐκ
 ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ
 εἰπεῖν δόξαν τινά, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελο-
 γισται, ἢ ὅτι ψευδὸς τι εἰληφεν. Ἰπὲρ μὲν παραδειγ-
 μάτων, καὶ γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν
 περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπαρήσομεν, καὶ ὥς αὐ-
 τὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τσσαῦτα. Λοιπὸν δὲ διελ-
 θεῖν περὶ λέξεως καὶ ταξίως.

LIBER III.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον δὲ περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου· περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί τοσαῦτα μόνα· ἥ γὰρ τῷ αὐτοῖ τι πέπονθεναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. Εἴρηται δὲ καὶ, τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ, πορίζεσθαι· ἔστι γὰρ, τὰ μὲν, εἶδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ, τόποι. Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπὸ χρη τοῦ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς δεῖ εἰπεῖν· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι· τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὐπω δ' ἐπιμεχεῖρηται, τὸ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. Καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψωδίαν ὅψι παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγωδίας οἰποῖνται τὸ πρῶτον. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικὴν ἐστὶ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικὴν· ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήσιος. Ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ

χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἷον, πότε μεγάλη,
 καὶ πότε μικρὰ, καὶ πότε μέση· καὶ πῶς τοῖς τόνοις·
 οἷον ὀξεῖα, καὶ βαρεῖα, καὶ μέση· καὶ ὀρθομοῖς τίσι
 πρὸς ἕκαστα· τρία γὰρ ἐστὶ περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα
 δ' ἐστὶ, μέγεθος, ἁρμονία, ὀρθμός. Τὰ μὲν οὖν
 ἄθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι. Καὶ
 καθάπερ ἐκεῖ μείζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ
 ὑποκριταί, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, διὰ τὴν
 μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. Οὐπω δὲ σύγκειται τέχνη
 περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὅψε προῆλθε·
 καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβάνομενον·
 ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς πε-
 ρὶ ῥητορικῆν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὥς ἀναγκαίου
 τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν
 πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὥς μήτε λυπεῖν, μήτε
 εὐφραίνειν· δίκαιον γάρ, αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς
 πράγμασιν· ὥστε τᾶλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι, περίεργά
 ἐστιν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ
 τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως
 ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέ-
 ρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν, οὐ μὲν-
 τοι τοσοῦτον· ἀλλ' ἅπαντα φαντασίᾳ ταυτὰ ἐστὶ καὶ
 πρὸς τὸν ἀκροατὴν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν δι-
 δάσκει. Ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταῦτό ποιήσει
 τῇ ὑποκριτικῇ. Ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐ-
 τῆς εἰπεῖν τινες· οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς Ἑλέοις.
 Καὶ ἐστὶ φύσει, τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότε-
 ρον· περὶ δὲ τὴν λέξιν ἑντεχνόν. Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο
 δυναμένοις γλίσσεται πάλιν ἄθλα, καθάπερ καὶ τοῖς
 κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· εἰ γὰρ γραφόμενοι λό-

γοι μῆζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. Ἦρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα, μιμήματά ἐστιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἡ τε ῥαψωδία, καὶ ἡ ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαι γε. Ἐπεὶ δὲ οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο ἡ λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. Καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδευτῶν τοὺς τοιοῦτους οἰονταὶ διαλέγεσθαι κάλλιστα· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστὶ· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγωδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἱαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφῆκοντο, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμου, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἐξάμετρα ποιοῦντες, ἀφῆκοντο· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἱ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. Ὡστε φανερόν, ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἷας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

CAPUT II.

Ἐστω οὖν ἐκεῖνα τε θεωρημένα· καὶ ὠρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφὴ εἶναι· σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· καὶ μήτε ταπεινὴν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. Τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφὴ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια· μὴ

ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τᾶλλα ὀνόματα, ὅσα εἰρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποι-
εῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους
οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχου-
σι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. Διὸ δὲ ποιεῖν ξένην τὴν διά-
λεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσὶ· ἡδὺ δὲ τὸ
θαυμαστόν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλὰ τε ποι-
εῖ τοῦτο, καὶ ἁρμοττεῖ ἐκεῖ· πλεον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ
αὐτοῦ, καὶ περὶ οὗς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολ-
λῶ ἐλάττω εἰσὶν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ
ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιπεῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρέπ-
στερον, ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις
ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρόπον. Διὸ
δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλα-
σμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκείνο
δὲ τὸ ὑναντίον· ὥς γὰρ πρὸς ἐπιβουλευόντα διαβάλ-
λονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴκους τοὺς μεμιγμένους·
καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν
ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γὰρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶ-
ναι· αἱ δ', ἀλλότριαι. Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ
τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅπερ Εὐρι-
πίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. Ὅντων δ' ὀνομά-
των καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνίστηκε, τῶν δὲ
ὀνομάτων τοσαυτ' ἐχόντων εἶδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν
τῶν περὶ ποιήσεως· τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς
ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρῆ-
στέον· ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν· τὸ δὲ διὰ τί εἴρηται·
ἐπὶ τὸ μῆζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρόποντος. Τὸ δὲ
κύριον, καὶ τὸ οἰκῆον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι
πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν· σημεῖον δὲ, ὅτι τού-

τοῖς μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις. Ὡστε δῆλον, ὡς, εἴαν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικόν, καὶ λαμπρὸν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιῖ· αὕτη δ' ἦν τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετὴ. Τῶν δ' ὀνομάτων, τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμώνυμοι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κακουργεῖ· τῷ ποιητῇ δὲ συνώνυμοι. Λέγω δὲ κύρια τε καὶ συνώνυμα, ὅλον τὸ πορεύεσθαι τε καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφοτέρω, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. Τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἶδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται, καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραὶ εἴρηται, καθάπερ ἐλέγχωμεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Τοσούτων δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονέεισθαι περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. Καὶ τὰ σαφές, καὶ τὸ ἡδύ, καὶ τὸ ξενικόν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά. Καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου. Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἀρμοστούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπές φανῆται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. Ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὥς νέω φοινικίς, οὕτω γέροντι τί· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. Καὶ εἴαν τε κοσμεῖν βούλη, ἀπὸ τοῦ βελτιονος τῆς ἐν ταῦτῳ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, εἴαν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. Λέγω δ' ὅλον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὖχεσθαι, τὸν δ' εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλιαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ θαδοῦχον· ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλ-

λά δαδοῦχον· ἄμφω γάρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον, τὸ δὲ ἄτιμον. Καὶ οἱ μὲν διονυσιοκόλακας, αἰτοὶ δ' αὐτοὺς τεχνίτας καλοῦσι· ταῦτα δ' ἄμφω, μεταφοραί· ἥ μὲν θυσιαζόντων, ἥ δὲ τῶναντίον. Καὶ οἱ μὲν λησταί, αὐτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν. Διὸ ἔστι λέγειν, τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν, τὸν δὲ ἁμαρτάνοντα ἀδικῆσαι· καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν καὶ πορθεῖν. Τὰ δὲ, ὥς ὁ Τηλέφος Εὐριπίδου φησὶ, „ κώπας ἀνάσαι,“ καὶ „ ἀποβάς εἰς Μυσίαν,“ ἀπρεπές, ὅτι μῦθον τὸ ἀνάσαι, ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κεκλεπται οὐκ. Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἵαν μὴ ἡδίας ἢ σημεία φωνῆς· οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ Χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις, κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποιῆσιν, ὅτι ἄμφω φωναί** Φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμεοις φωναῖς. Ἔτι δὲ, οὐ πόρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὀνομασμένως, ὃ λεχθὲν θῆλον ἐστίν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῇ αἰνίγματι τῇ εὐδοκίμῳ ῥντι,

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·
 ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. Ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσις τις. Κόλλησιν τοίνυν εἶπε, τὴν τῆς συκίας προσβολήν. Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὐ ἡνιγμένων ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφορὰ γὰρ αἰνέκονται· ὥστε θῆλον ὅτι εὐ μετενήνεται. Καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος, τὸ μὲν, ὥσπερ Δυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῇ σημαζομένῳ· καὶ αἴσχος δὲ ὁσαύτως· ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ, ὥς ἔφη Βρύσων, οὐδένα αἰσχρολογεῖν, εἶπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει, τόδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἐστι

γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὁμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὁμμάτων. Ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον, σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἰσχίον θειέον· ἅμφω μὲν γὰρ, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ' οὐχ ἢ καλόν, ἢ οὐχ ἢ αἰσχρὸν· ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἥττον. Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστίον, ἀπὸ καλῶν, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. Διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον ῥοδοδάκτυλος Ἥως μᾶλλον ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, ἱερυθροδάκτυλος. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιῆσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ· οἷον, ὁ μητροφόντης· ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, ὁ πατὴρ ἀμύντωρ. Καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὃ νικήσας τοῖς ἀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὥς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε.

Χαίρει ἀελλοπόδων θύγατρεις ἵππων· καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. Ἔτι, τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι. Ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥπερ καὶ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον· καὶ νοσημάτιον. Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἁμφοῖς τὸ μέτριον.

CAPUT III.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν, ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Ἀνυπόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς· καὶ

ἀκτὴν δὲ στενοπόρον· καὶ Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχό-
 μουσος κόλαξ, ἐπιορκίσαντας καὶ κατενορκίσαντας.
 Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, μέγας μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμέ-
 νην, πυρίχρως δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην· καὶ τελεσφό-
 ρον ᾧ ἦδη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι· καὶ
 τελεσφόρον τὴν πειθῶ τῶν λόγων κατέστησε· καὶ κυ-
 ανόχρων, τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος. Πάντα γὰρ
 ταῦτα, ποιητικὰ διὰ τὴν δεικλωσιν φαίνεται. Μία
 μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ, τὸ χρῆσθαι γλώτταις·
 οἷον, Λυκόφρων Ξέρειν, πέλωρον ἄνδρα· καὶ Σκίρων,
 σίννις ἀνὴρ· καὶ Ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ
 τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῃ τῆς διανοίας
 ὀργῇ τεθηγμένον. Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ,
 ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ
 ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ, τὰ
 μὲν ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ ἂν ἢ κατακορῇ, ἐξελέγχει,
 καὶ ποιεῖ φανερόν, ὅτι ποιήσεις ἐστιν· ἐπεὶ δεῖ γε χρῆ-
 σθαι αὐτῇ· ἑκαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθός, καὶ ξενικὴν ποι-
 εῖ τὴν λέξιν. Ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου·
 ἐπεὶ μῖζον ποιεῖ κακὸν τοῖ ἀκτὴ λέγειν. Ἡ μὲν
 γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δὲ, τὸ κακῶς. Διὸ τὰ Ἀλκι-
 δάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆται,
 ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις, εὐτὼ πυκνοῖς, καὶ
 μείζοσι, καὶ ἐπιθήλοις· οἷον, οὐχ ἰδρωῖτα, ἀλλὰ τὸν
 ὑγρὸν ἰδρωῖτα· καὶ οὐκ, εἰς Ἰσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν
 Ἰσθμίων πανήγυριν· καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν
 πόλεων βασιλεῖς νόμους· καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρο-
 μαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ
 τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον· καὶ σκυθρωπὸν τὴν
 φροντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου

χάρτος δημίουργός· καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκούον-
των ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλά-
δοις ἀπέκρυνε· καὶ οὐ, τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ
τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην· καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυ-
χῆς ἐπιθυμίαν· (τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπι-
θετον· ὥστε ποίημα γίγνεται) καὶ οὕτως ἔειδρον τὴν
τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. Διὸ ποιητικῶς λέγοντες,
τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ
τὸ ἀσαφές διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γινώσκον-
τι ἐπεμβάλλῃ, διαλύει τὸ σαφές τῷ ἐπισκοτεῖν. Οἱ δὲ
ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ
ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν· ἀλλ' ἀν-
τὶ, πάντως ποιητικόν. Διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῇ λέ-
ξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφῶδεις· αἱ δὲ
γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὐθαδές·
μεταφορὰ δὲ τοῖς ἱαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται,
ὥσπερ εἴρηται. Καὶ ἔτι τέταρτον, τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς
μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρε-
πεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κω-
μωδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ
τραγικόν· ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόρρωθεν. Οἷον Γοργίας,
χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα· οὐ δὲ ταῦτα αἰσχυρῶς
μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας· ποιητικῶς γὰρ
ἄγαν. Καὶ ὥς Ἀλκιδάμας, τὴν φιλοσοφίαν, ἐπιτεί-
χισμα τῶν νόμων· καὶ τὴν Ὀδύσειαν, καλὸν ἀνθρωπίνου
βίου κάτοπτον. Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιή-
σει προσφέρων· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ
εἰρημένα. Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ'
σὺν τοῦ πέτομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τρα-
γικῶν· εἶπε γὰρ, Αἰσχυρόν γε, ὦ Φιλομήλα· ὄρνιθι μὲν

ARIST. RHET.

K

γάρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δέ, αἰσχρόν.
 Εὐὺ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν, ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὃ ἔστιν.

CAPUT IV.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μι-
 κρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλεῖα, ὡς δὲ λίων
 ἐπόρουσεν, εἰκὼν ἔστιν· ὅταν δὲ, λίων ἐπόρουσε,
 μεταφορά· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προση-
 γόρευσε, μετενέγκας λίοντα, τὸν Ἀχιλλεῖα. Χρήσιμος
 δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ.
 Οἰστέασι δέ, ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραί γάρ εἰσι
 διαφέρονται τῷ εἰρημίνῳ. Εἰσὶ δ' εἰκόνες· ὅσον ἦν
 Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὁμοιος τοῖς ἐκ τῶν δισμῶν
 κυνιδίοις· ἐκείνῳ τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ
 Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δισμῶν εἶναι χαλιπόν. Καὶ
 ὡς Θεοδάμας εἵκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν
 οὐκ ἐπισταμένῳ. Καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον· ἔσται γὰρ
 καὶ ὁ Εὐξένος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Καὶ τὸ ἐν τῇ
 πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεώτας σκυλεύον-
 τες εἰκόασιν τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν
 βαλόντων οὐχ ἀπτόμενα. Καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι
 ὁμοιος ναυκλήρῳ, ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκώφῳ δέ. Καὶ ἡ
 εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους
 ὠραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέν-
 τα, οὐχ ὁμοία φαίνεται. Καὶ ἡ Περιελίους εἰς Σα-
 μίους, εἰκέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν πωμὸν δέ-
 χονται μὲν, κλαίοντα δέ· καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι ὁμοιοί
 τοῖς πρίνοις· τοὺς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὐτῶν κατα-
 κόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχο-
 μένους. Καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὁμοίος
 ἔστι τοῖς ἐν ποῖς πλοίοις ναυτιῶσι. Καὶ ὡς ὁ Δημο-

κράτης εἶκασι τοὺς ῥήτορας ταῖς τιταῖς, αἱ τὸ ψή-
μισμα καταπίνουσαι, τῇ σιᾷ τὰ παιδία παραλεί-
φουσι. Καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν
λιβανωτῆ εἶκασιν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. Πά-
σας γὰρ ταύτας, καὶ ὡς εἰκάνας, καὶ ὡς μεταφορᾶς ἔξε-
στι λέγειν. Ὡστε ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφορᾶ
λεχθῆναι, δηλῶν ὅτι αὐταὶ καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ
εἰκόνες, μεταφορᾶ λόγου δεόμεναι. Αἰεὶ δὲ δεῖ τὴν
μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ἀνταποδιδόναι, καὶ
ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον, εἰ ἡ φιάλη
ἀσπίς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀρμόττει λέγεσθαι
φιάλην Ἀρεως. Ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ
τούτων.

CAPUT V.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ ἐλληνίζων· τοῦτο δ'
ἐστὶν ἐν πέντε. Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν
ἀποδιδῷ τις ὡς πιφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίγνε-
σθαι ἀλλήλων, οἷον ἔγωγε ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ ὁ ΜΕΝ,
καὶ ὁ ΕΤΩ ΜΕΝ, ἀπαιτεῖ τὸν ΔΕ, καὶ τὸν Ὁ ΔΕ.
Δεῖ δὲ, ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ
μήτε μακρὰν ἀπαφτᾶν, μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου
ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἀρμόττει.
Ἐγὼ δ', ἐπεὶ μοι εἶπεν· ἦλθε γὰρ Κλέων διεόμεός
τε καὶ ἀξίων· ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς. Ἐν
τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέ-
σμου, προεμβέβληνται σύνδεσμοι. Ἄν δὲ πολὺ τὸ μετα-
ξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. Ἐν μὲν δὴ τὸ εὖ
ἐν τοῖς συνδέσμοις. Δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίους ὀνό-
μασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. Τρίτον, μὴ ἀμ-
φιβόλοις· ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρηῇται·

ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχῃσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσῃ λέγουσι ταῦτα, ὅλον Ἐμπειδοκλῆς. Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλω πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταί, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

Κροῖσος Ἄλυν διαβάς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. Καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἀμάρτημα, διὰ τῶν γυνῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντις. Τύχοι γὰρ ἂν τις ἐν τοῖς ἀρτίασμοις, ἄρτια ἢ περισσὰ ἐπιπλὺν μᾶλλον ἢ πόσα ἔχει· καὶ τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. Διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται, πότε. Ἀπαντα δὲ ταῦτα ὅμοια· ὥστ', ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διήρει ἁφῆρα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· Ἡ δ' ἐλθούσα, καὶ διαλεχθεῖσα ἤρχτο. Πέμπτον, ἐν τῇ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ ἐν ὀρθῶς ὀνομάζουσιν. Οἱ δ' ἐλθόντες, ἔνπτόν με. Ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὐφραστον. Ἔστι δὲ τὸ αὐτό· ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδιασμοι οὐκ ἔχουσιν· οὐδ' αὖ μὴ ῥάδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον, διὰ τὸ ἀδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὑστερον, ἢ τῷ πρότερον. Ὅλον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ, Τοῦ λόγου τοῦ δ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίνονται. Ἀδηλον γὰρ, τὸ αἰεὶ πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. Ἐτι τάδε ποιεῖ σολοικίζουσιν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιλεγνύης ἀμφοῖν, ὃ ἀρμόττει· ὅλον ἢ ψόφον, ἢ χροῶμα, τὸ μὲν ἰδῶν, οὐ κοινόν· τὸ δ' αἰσθόμενός, κοινόν. Ἀσα-

φῆ δὲ, ἃ μὴ προθεῖς εἶπης, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν· οἷον, Ἐμεῖλλον γὰρ διαλεχθεῖς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε, πορευέσθαι· ἀλλὰ μὴ, Ἐμεῖλλον γὰρ διαλεχθεῖς πορευέσθαι, εἴτα τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε ἐγένετο.

CAPUT VI.

Εἰς ὅγον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος· οἷον, μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπεδον, τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. Εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. Καὶ ἐὰν αἰσχροὺς ἢ ἀπρεπείς· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ἢ αἰσχρὸν, τοῦνομα λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. Καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. Καὶ τὸ ἐν πολλὰ ποιῆν, ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἐνὸς ὄντος λιμένοις, ὅμως λέγουσι λιμένας εἰς Ἀχαιικούς· καὶ,

Δέλτου μὲν αἶδε πολύθυροι διαπτυχαί.
Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἐκατέρῳ ἐκάτερον, Τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας· ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον. Τῆς ἡμετέρας γυναικός. Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ· οἷον, πορευθεῖς καὶ διαλεχθεῖς, πορευθεῖς διελεχθῆν. Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιῶ ἐπὶ τοῦ Τευμησαοῦ,

Ἔστι τις ἡνεμόεις ὀλλίγος λόφος·
αὐξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὅποτέρως ἂν ἢ χρήσιμον. Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ ἄχορδον, καὶ τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν· εὐδοκιμῶ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς

λεγόμενον, ταῖς ἀνάλογον· οἷον τὸ φάναι, τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.

CAPUT VII.

Τὸ δὲ πρόπον ἔξει ἡ λέξις, ἔαν ἢ παθητικὴ τε καὶ ἡθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. Τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἔαν μῆτε περὶ εὐόγων αὐτοκαβδάλως λέγεται, μῆτε περὶ εὐτελῶν σιμνῶς· μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπὶ κόσμος· εἰ δὲ μὴ, κωμωδία φαίνεται· οἷον ποιεῖ Κλειφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγεν, καὶ εἰ εἴπειεν ἄν, πότνια συκῇ. Παθητικὴ δὲ, ἔαν μὲν ἢ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις· ἔαν δὲ ἀσειβῇ καὶ αἰσχροῦ, δυσχειραίνοντος καὶ εὐλαβουμένως λέγειν· ἔαν δὲ ἐπαινετὰ, ἀγαμένως· ἔαν δὲ ἔλεινὰ, ταπεινῶς, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. Πιθανοὶ δὲ τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ οἰκεῖα λέξις· παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν, ὥστ' οἶονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν. Καὶ συνόμοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, καὶ μηδὲν λέγει· διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. Καὶ ἡθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἀρμόττουσα ἐκάστῳ γένει καὶ ἔξει. Λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρον· καὶ γυνή, ἢ ἀνὴρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός. Ἔξεις δὲ, καθ' ὅς ποίος τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἔξιν οἱ βίοι ποιοῖ. τινες· ἔαν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγη τῇ ἔξι, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταῦτα οὐθ' ὥσαύτως ἄγροικος ἄν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειν. Πάσχουσι δὲ τι οἱ ἀκροαταί, καὶ ὃ κατακόρως χροῶνται οἱ λογογράφοι· τίς δ' οὐκ οἶδεν· ἅπαντες ἴσασιν· ὁμολο-

γαὶ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυρόμενος, ὅπως μετέχῃ οὐπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. Τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν πάντων τῶν εἰδῶν ἐστίν. Ἄχος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ, τὸ θρυλλούμενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὐτῷ προσεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γὰρ ὁ ποιῶν, τὸν λέγοντα. Ἐτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρῆσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. Λέγω δέ, ὅλον ἔαν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ἢ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς ἁρμότουσιν· εἰ δὲ μὴ, φανερόν γίγνεται ἕκαστον ὃ ἐστίν. Ἐὰν δὲ τόδε μὲν, τόδε δὲ μὴ λανθάνῃ ποιῶν, τὸ αὐτό. Ἐὰν οἷν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγεται, ἀπίθανον γίγνεται. Τὰ δὲ ὀνόματα τὰ ἐπίθετα καὶ διπλᾶ πλείω, καὶ τὰ ἕνα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ κακὸν φάναι οὐρανόμενες, ἢ πελώριον εἰπεῖν. Καὶ ὅταν ἔχῃ ἥδη τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάζειν, ἢ ἐπαίνοισι ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ ἢ φιλίᾳ· ὅλον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, Φήμην δὲ καὶ μνήμην· καὶ, Οἱ τινες ἔτλησαν. Φθιγγονται τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὥστε καὶ ἀποδέχονται δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. Διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἡρμῶσιν· ἔνθεον γὰρ ἢ ποιήσεις. Ἡ δὲ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὅπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

CAPUT VIII.

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίότησι· προσέχων γὰρ ποιῶν τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἤξει. Ὡςπερ οὖν τῶν κηρύκων

προλαμβάνουσι τὰ παῖδια, τὸ, τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπαλευθερούμενος; Κλέωνα. Τὸ δὲ ἄρῳθμον, ἀπέραντον. Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρω δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον, τὸ ἄπειρον. Περαινεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς, ρυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. Διὸ ρυθμὸν δεῖξχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μὴ· ποίημα γὰρ ἔσται· ρυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἴαν μέχρι τοῦ ἦ. Τῶν δὲ ρυθμῶν, ὁ μὲν ἡρῶς, σεμνὸς καὶ οὐ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἱαμβος, αὐτὴ ἐστίν ἡ λέξις ἢ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἱαμβεῖα ᾠθεγγονται λέγοντες. Δεῖ δὲ σιμγότητα γενέσθαι καὶ ἐκαστῆσαι. Ὁ δὲ τροχαῖος, κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ρυθμὸς, τὰ τετράμετρα. Διίπεται δὲ παιᾶν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς ἦν. Ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιᾶν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημίνων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν. Ἐκαίνων δὲ ὁ μὲν, ἐν πρὸς ἓν· ὁ δὲ, δύο πρὸς ἓν. Ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστίν ὁ παιᾶν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, διὰ τε τὰ εἰρημμένα ἀφετέροι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιᾶν, ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ρηθέντων ρυθμῶν· ὥστε μάλιστα λανθάνειν. Νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἐνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. Δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτήν τῆς ἀρχῆς. Ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἶδη, ἀντικείμενα ἀλλήλοις· ᾧν τὸ μὲν ἐν, ἀρχῇ ἀρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστίν, οὗ ἀρχεῖ μὲν ἡ μακρὰ, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχυῖαι· Δαλογενὲς, εἴτα Δυκίαν· καὶ, Χρυσιοκόμα Ἐκατε, παῖ Διός. Ἄτερος

δ' ἐξ ἐναντίας, οὐ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς· ἡ δὲ μακρὰ τελευταῖα· Μετὰ δὲ γὰρ ὕδατα τ' ὠκεανὸν ἠφάνισεν νύξ. Οὗτος δὲ τελευτὴν ποιῶ· ἡ γὰρ βραχεῖα, διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι, ποιῶ κολοβόν. Ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δῆλην εἶναι τὴν τελευτὴν, μὴ διὰ τὸν γραφεῖα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν. Ὅτι μὲν οὖν εὐρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄρρυθμον, καὶ τίνες εὐρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοί, καὶ πᾶς ἔχοντες, εἴρηται.

CAPUT IX.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἡ εἰρομένην καὶ τῷ συνδίσμῳ μιαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἡ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστροφῶσι. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἣ ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου ἡδ' ἱστορίης ἀπόδειξις. Ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται. Λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὐτήν, ἀλλὰ μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ. Ἔστι δὲ ἀηδὴς, διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν. Διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτήρῃσι ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἔστιν ἡδε. Κατεστραμμένη δὲ, ἣ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὐτήν, καὶ μέγεθος εὐσύννοπτον· ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθὴς· ἡδεῖα μὲν, διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεὶ τι οἶεται ἔχειν ὁ ἀκροατής, τῷ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προναεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδὴς. Εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δὲ, ὅτι ἀριθμόν ἔχει ἡ

ἐν περιόδοις λέξεις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. Διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύθην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ὃ μετρεῖται. Δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τεταλειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἱαμβεῖα.

Καλυδῶν μὲν ἦδε, γὰρ Πειλοπίας χθονός. Τὸ ὑναντίον γὰρ ἐστὶν ὑπολαβεῖν τῷ διακρίσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πειλοποννήσου. Περίοδος δὲ, ἥ μὲν, ἐν κώλοις· ἥ δὲ ἀφαλῆς. Ἔστι δὲ, ἐν κώλοις μὲν, λέξεις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διηρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. Κῶλον δ' ἐστὶ, τὸ ἕτερον μῦθον ταύτης. Ἀφαλὴ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μισούρους εἶναι, μήτε μακράς. Τὸ μὲν γὰρ μικρὸν, προσπταίνει πολλάκις ποιῶ τὸν ἀκροατὴν· ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόθος, καὶ τὸ μέτρον, οὐ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίνειν γίνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. Τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιῶ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. Ὅμοιως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὔσαι, λόγος γίνεσθαι καὶ ἀναβολῇ ὁμοιον. Ὡστε γίνεσθαι, ὃ ἔσκαψε Δημόκριτος ὁ Χίος εἰς Μελαμπιπίην, ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστροφῶν ἀναβολάς.

Οἱ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλω κακὰ τεύχων· Ἡ δὲ μακρὴ ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη. Ἀρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκῶλους λέγειν. Αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίνεσθαι

προπειτῇ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατὴν. Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως, ἥ μὲν, διηρημένη ἐστίν· ἥ δὲ, ἀντικειμένη. Διηρημένη μὲν, οἶον, Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας κατὰστησάντων. Ἀντικειμένη δὲ, ἐν ᾗ ἐκατέρω τῷ κώλῳ, ἥ πρὸς ἐναντία ἐναντίον σύγκειται, ἥ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις· οἶον, Ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν, καὶ τοὺς ὑπομείναντας, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ, πλείω τῆς οἴκῳ προσοικτήσαντο· τοῖς δὲ, ἱκανὴν τὴν οἴκῳ κατέλιπον. Ἐναντία, ὑπομονή, ἀκολούθησις· ἱκανὸν, πλεῖον. Ὡστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις, ἀπόλαυσις κτήσῃ ἀντίκειται. Καὶ ἔτι, Συμβαίνει πολλάκις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. Εὐθύς μὲν τῶν ἀριστείων ἡξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης ἔλαβον. Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἡπείρου, πεξεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἀθῶ διορύξας. Καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, κακῶς ἀπώλοντο· οἱ δ', αἰσχροῦς ἐσώθησαν. Ἰδίᾳ μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρησθαι· κοινῇ δὲ, πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾶν δουλεύοντας. Ἡ ζῶντας ἔειπεν, ἥ τελευτήσαντας καταλείψειν. Καὶ ὁ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, Οὔτοι δ' ὑμᾶς, οἴκοι μὲν ὄντες, ἐπώλουν· ἐλθόντες δ' ὥς ἡμᾶς, ἐώνηνται. Ἀπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. Ἡδεῖα δὲ ἐστίν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντιὰ γνωριμώτατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ὅμοια συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος, συνα-

γωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. Ἀντιθέσεις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· παρίσῳσις δέ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα. Παρομοιώσις δέ, ἂν ὁμοία τὰ ἔσχατα ἔχη ἐκάτερον τῶν κῶλων. Ἀνάγκη δέ ἡ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. Καὶ ἀρχὴ μὲν αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἢ δὲ τελευτὴ, ὡς ἐσχάτας συλλαβὰς, ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα· Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ.

Δωρητοὶ τ' ἐπέλοντο, παρὰ ῥήτοί τ' ἐπέσσειν. Ἐπὶ τελευτῆς δέ, Σιλήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι. Ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι. Πτώσις δὲ ταύτου, Ἄξιός δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιός ὢν χαλκοῦ. Ταῦτό δ' ὄνομα, Σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς; καὶ νῦν [ἀποθανόντα] γράφεις κακῶς. Ἀπὸ συλλαβῆς δέ, Τί ἂν ἔπαθες δεινόν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; Ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταῦτό καὶ ἀντιθέσιν εἶναι τῷ αὐτῷ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλετον. Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπιχαρμος ἐποίει, Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν· τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον. Ποιεῖν μὲν σὺν ἐστὶ τοῦ εὐφροῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δέ, τῆς μεθόδου ταύτης. Εἰπώμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. Τὸ γὰρ μανθάνειν ῥαδίως, ἢ δὴ φύσει πᾶσιν ἐστὶ· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι· ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μά-

θῆσιν, ἡδιστα. Αἱ μὲν οὖν γλῶτται, ἀγνώτες· τὰ δὲ κύρια, ἴσμεν. Ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλὰμην, ἐποίησε μάθῃσιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἅμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διόπερ, ἂν εὖ, ἀστείον φαίνεται. Ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προσθέσει· διὸ ἥτιον ἡδὺν, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχὴ. Ἀνάγκη δὴ, καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμημάτων ταῦτα εἶναι ἀστεία, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθῃσιν ταχεῖαν· διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι· οὔτε ὅσα εἰρημένα, ἀγνοούμενά ἐστιν, ἀλλ' ὅσων ἡ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίγνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερεῖ ἢ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθῃσις· ἐκείνως δὲ, οὐδέτερον. Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου, τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. Κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγεται· οἷον, Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδιοῖς πόλεμον· ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. Τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην μὴτ' ἄλλοτριαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μὴτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. Ἔτι εἰ πρὸ ὁμμάτων ποιεῖ· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. Δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦναι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ, οὕτως ἡφα-

νίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἕαρ ἐκ τοῦ ἐν-
 αυτοῦ ἐξέλῃ. Καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, οὐκ
 εἶναι περιϋδεῖν τὴν Ἑλλάδα εὐερόφθαλμον γενομένην.
 Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας
 δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἡγανάνκει,
 φάσκων εἰς πνίγμα τὸν δῆμον ἔχοντα, τὰς εὐθύνας
 πειρᾶσθαι δοῦναι. [Καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθη-
 ναίους εἰς Εὐβοίαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, δεῖν ἐξίεναι
 τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. Καὶ Ἰφικράτης, σπείσασα-
 ντων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδανρον καὶ τὴν παραλίαν,
 ἡγανάνκει, φάσκων αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου πα-
 ρηρῆσθαι. Καὶ Παιθόλαος τὴν πάραλον, ῥόπαλον
 τοῦ δήμου, Σησιτὸν δὲ, τηλείαν τοῦ Πειραιεύς. Καὶ
 Περικλῆς τὴν Ἀργικὴν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, τὴν λήμνην
 τοῦ Πειραιεύς. Καὶ Μοιροκλῆς, οὐδὲν ἔφη πονηρέ-
 τερος εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπικικῶν· ἐκείνον μὲν
 γὰρ ἐπὶ τρίτῳ τόκῳ πονηρεύσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπὶ δε-
 κάτῳ. Καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἱαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυ-
 γατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονίζουσάν,

Ἐπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικὸν τινα Σπεύσι-
 πον, τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης,
 ἐν πεντασυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. Καὶ Κηφισόδοτος
 τὰς τριήρεις ἐκάλε μύλωνας ποικίλους· ὁ Κύνων δὲ τὰ
 καπηλεία, τὰ Ἀττικὰ φειδίτια. Αἰσίων δὲ, οἱ εἰς
 Σικελίαν τὴν πόλιν ἐέχεαν· τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ
 πρὸ ὀμμάτων· καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦ-
 το τρόπον τινα μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. Καὶ
 ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, μὴ πολλὰς
 ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας· Καὶ Ἰσοκράτης

πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι. Καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἑλευθερίας. Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι, συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὁμμάτων· τὸ δὲ, τῇ ἀρετῇ τῆς ἑλευθερίας, ἀντίθεσιν τινα ἔχει. Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· Ἡ γὰρ ὁδὸς μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστὶ· μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου, πρὸ ὁμμάτων ποιεῖ. Καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας, πρὸ ὁμμάτων μεταφορὰ. Καὶ Ἀνυκλίῳν ὑπὲρ Χαβρίου, Οὐδὲ τὴν ἱετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν· μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὁμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱεστεύει ἢ εἰκὼν, τὸ ἄψυχον δὴ ἐμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων. Καὶ Πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες· τὸ γὰρ μελετᾶν, αὖξιν τί ἐστι. Καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γὰρ ἐστὶ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολή, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. Καὶ τὸ τὰς συνθήκας φάναι τρόποιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γενομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ μιᾶς τύχης· αὐταὶ δὲ, ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου· ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν· ἢ γὰρ εὐθύνη, βλάβη τις δίκαιά ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀσιτεῖα ἐκ μεταφορᾶς

τὴ τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὁμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

CAPUT XL

Λεκτέον δὲ, τί λέγομεν πρὸ ὁμμάτων, καὶ τί ποι-
οῦσι γίγνεται τοῦτο. Λέγω δὴ πρὸ ὁμμάτων ταῦτα
ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον, τὸν ἀγαθὸν
ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον, μεταφορά· ἄμφω γὰρ
τέλεια· ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν. Ἀλλὰ, τὸ ἀνθρώ-
σαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν, ἐνέργεια. Καὶ τὸ, σὲ δ' ὥσ-
περ ἄφειτον, ἐνέργεια. Καὶ, τοῦντεῦθεν οὖν Ἕλληνες
αἰῶντες ποσὶ, τὸ αἰῶντες, ἐνέργεια καὶ μεταφορά.
Καὶ ὥς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ τῷ τὰ ἄψυχα ἔμ-
ψυχα λέγειν, διὰ τῆς μεταφορᾶς. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέρ-
γειαν ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ· οἷον ἐν τοῖςδε,

Αὐθις ἐπὶ δάπεδόν τε κυλίνδεται λάας ἀναιδής.

Καὶ, Ἐπιταῖ ὀϊστίος.

Καὶ, Ἐπιπτέσθαι μνηστῆρων.

Καὶ, Ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χρὸς ἄσσι.

Καὶ, Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο δίσσυστο μαιμώωσα.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα
φαίνεται· τὸ ἀναισχυντέιν γὰρ, καὶ μαιμῶν, καὶ τάλ-
λα, ἐνέργεια. Ταῦτα δὲ προσήψε διὰ τῆς κατὰ ἀναλο-
γίαν μεταφορᾶς· ὥς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον,
ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. Ποιεῖ
δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων
ταῦτα·

Κυρτὰ, φαληριώοντα· πρὸ μὲν τᾶλλ', αὐτὰρ ἐπ'
ἄλλα·

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. Ἡ δ' ἐνέρ-
γεια, μίμησις. Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται

πρότερον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὁμοιον, καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν εὐστόχον. Ὡς περ Ἀρχύτας ἔφη ταῦτόν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν· ἐπ' ἅμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει. Ἡ εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἅμφω γὰρ ταὐτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. Καὶ τὸ ἀνωμαλλισθαι τὰς πόλεις, ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτό, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμει τὸ ἴσον. Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατῆν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἢ ψυχὴ· ὥς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἡμαρτον. Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὀφρῆσι, λέγειν· οἷον τοῦ Στῆσιχόρου, ὅτι οἱ τεττιγες ἐαυτοῖς χαμόθεν ἄσονται. Καὶ τὰ εὖ ἡνωμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γὰρ, καὶ λέγεται μεταφορά. Καὶ ὁ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. Γίγνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ἢ, καὶ μὴ, ὥς ἐκείνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥς περ οἱ ἐν τοῖς γυλοίοις τὰ παραπεποιημένα. Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἔξαπατᾷ γάρ. Καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ, ὥς περ ὁ ἀκαύων ὑπέλαβεν·

Ἔστιχε δ' ἔχων ὑπὸ κοσσὶ χίμετλα·
 ὃ δ' ὤρετο πίδαλα ἐρεῖν. Τούτου δ' ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον εἶναι. Τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιῶ, οὐχ ὁ λέγει λέγειν, ἀλλ' ὁ μεταστρέφει ὄνομα· οἷον τὸ Θεόδωρον εἰς Νίκωνα τὸν καθαρωδόν, θράττει σε· προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ, θράττει σε, καὶ ἔξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβάνει· θράττει εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. Καὶ τὸ,

ARIST. RHET.

L

βούλει αὐτὸν πείρσαι. Δεῖ δὲ ἀμφοτέρω προσηκόντως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα· οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν, μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. Ἡ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ἀμφοτέρως γὰρ οὐκ ἂν ᾤθη τις εἶναι, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνωσθῇ ὅτι ἀληθεῖς. Τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σαφὸν· ἀλλ' οὐκ οὕτω λέγει, καὶ ἀρχὴν, οὐχ ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία ἢ μεταφορά, τότε τὸ εὖ· οἷον, ἀνάσχετος οὐκ ὀνάσχετος, ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ αἰεὶ δις. Καὶ,

Οὐκ ἂν γένοιτο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ ξένον,

ξένος·

ἢ οὐ μᾶλλον, ἢ σε δεῖ, τὸ αὐτό. - Καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον αἰεὶ εἶναι· ἑλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

Καλὸν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δοῖν ἄξιον· ταῦτόν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν, ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ ἄξιον ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ μᾶλλον. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις, διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλλῳ, θᾶτον γίγνεται. Δεῖ δ' αἰεὶ προσεῖναι, ἢ τὸ πρὸς ὀν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθεῖς, καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον, ἀποθνήσκεις δεῖ, μὴδὲν ἀμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἔστι·

ον. Τὴν ἀξίαν δὲ γαμῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον· ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ. Ἀξιόν γ' ἀποθανεῖν, μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. Ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσοῦτ' ἀστειότερον φαίνεται· οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαυτὴ, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίστωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἱ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραὶ· αἱ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορὰ οἷον, ἡ ἀσπίς, φάμεν, ἐστὶ φιάλη Ἀρεῖος· καὶ τόξον, φόρμιγγ' ἄχορδος. Οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἀπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην, ἀπλοῦν. Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἷον πιθήκῃ αὐλητήν· λύκῃ ψακαζομένην εἰς μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. Τὸ δ' εὖ ἐστίν, ὅταν μεταφορὰ ἢ· ἐστὶ γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα, φιάλην Ἀρεῖος· καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας· καὶ τὸν Νικήρατον φάσαι Φιλοκλήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράντος, ὥσπερ εἶκασε Θρασύμαχος, ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράντος ῥαψωδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. Ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι. Λέγω δ' ὅταν ἀποδίδωσιν,

Ὡσπερ σέλινον, οὐλα τὰ σκέλη φορεῖ.

Ὡσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῃ.

Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσὶν. Αἱ δ' εἰκόνες, ὅτι μεταφοραὶ, εἴρηται πολλάκις. Καὶ αἱ παροιμίαι, μεταφοραὶ ἀπ' εἰδους ἐπ' εἰδός εἰσιν· οἷον, ἂν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγῃται, εἴτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάδιος φησι τὸν λαγόν· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν. Ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ

διότι, *θχεδόν εἴρηται τὸ αἷτιον*. Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκίμουσαι ὑπερβολαί, μεταφοραί· οἷον εἰς ὑπώπιασμένον· *Ῥιήθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον*· *ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον*. Ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. Τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τὸ, ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

Ἵσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ· *Ῥήθητ' ἂν αὐτὸν Φιλάμμουνα εἶναι μαχόμενον τῷ Κωρύκῳ*.

Ἵσπερ σείλινον οὐλα τὰ σκέλη φορεῖ· *Ῥήθην δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχιν οὕτως οὐλα*. Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μαιρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν. Διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.

Κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο,

Οὐδ' εἰ χρυσεῖη Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐφίξοι,

Ἔργα δ' Ἀθηναίῃ.

Χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ πρὸς βυτίφω λέγειν ἀπραγείς.

CAPUT XII.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἐκάστη γένει ἀρμότει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ· οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανικὴ. Ἀμφω δὲ ἀνάγκη εἶδέναι· τὸ μὲν γὰρ, ἔστιν ἑλληνίζειν ἐπιστάσθαι· τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἂν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. Ἔστι δὲ λέξις, γραφικὴ μὲν, ἢ ἀκριβεστάτη· ἀγωνιστικὴ δὲ, ἢ ὑποκριτικωτάτη. Ταύτης δὲ δύο εἶδη· ἡ μὲν γὰρ, ἡθικὴ· ἡ δὲ, παθητικὴ. Διὸ

καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουνσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. Βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὲς γάρ, ὥσπερ λογιγράφος· καὶ Λυκίμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. Καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι, σινοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν ρητόρων ἐν λεχθέντες, ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. Αἰτίων δὲ, ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἀρμόττει. Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφηρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐθήθη· οἷον τὰ ἀσύνδετα, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὁρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· Οὗτός ἐστιν ὁ κλόπας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. Οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει, ἐν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν, τὸ Ἐγώ. Ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρον. Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἤλθον, ἀπήνητσα, ἐδεόμην· ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἐν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἡθαι καὶ τόνῳ εἰπεῖν. Ἐτι ἔχει ἰδιόον τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρησθαι. Ὁ γὰρ σύνδεσμος ἐν ποιῇ τὰ πολλά· ὥστα ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τούναντίον ἔσται τὸ ἐν πολλῷ. Ἐχει οὖν αὐξησιν· ἤλθον, διελέχθην, ἐκέλευσα πολλά. Δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί. Τούτῳ δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὀμηρος ἐν τῷ

Νίφευς δ' αὖ Σύμηθεν·

Νίφευς Ἀγλαΐης·

Νίφευς, ὃς κάλλιστος·

Περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰ-
ρησθαι. Εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. Ὡς-
τε ἠΰξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ
μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὑστερον αὐτοῦ λόγον
ποιησάμενος. Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παν-
τελῶς ὅμοια τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσα γὰρ ἂν πλείων ἢ ὁ
ὄχλος, πορρωτέρου ἢ θεᾶ· διὸ τὰ ἀκριβῆ περιεργα
καὶ χεῖρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. Ἡ δὲ δίκη, ἀκρι-
βέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐνὶ κριτῇ· ἐλάχιστον γὰρ
ἐστὶν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ αἰ-
κείον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον· καὶ ὁ ἄγων
ἄπειστος. Ὡς τε καθαρά ἡ κρίσις. Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ
ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ' ὅπου μᾶ-
λιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἐν. Τοῦ-
το δέ, ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγάλης. Ἡ
μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον
αὐτῆς, ἀνάγνωσις· δευτέρα δέ, ἡ δεικτική. Τὸ δὲ
προσδιαρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἠδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλο-
πρεπῆ, περιεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευ-
θέριον, καὶ εἴ τις ἄλλη ἡθους ἀρετὴ; τὸ γὰρ ἠδεῖαν εἴ-
ναι, ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὁρι-
σται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ,
καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν; Ἄν τε
γὰρ ἀδολισχῇ, οὐ σαφές, οὐδέ, ἂν σύντομος. Ἀλλὰ
δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἀρμόττει. Καὶ τὸ ἠδεῖαν τὰ εἰ-
ρημένα ποιήσει, ἂν εὐ μυχθῇ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικόν,
καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. Περὶ μὲν

οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ πάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἑκάστον γένος. Λοιπὸν δὲ, περὶ τάξεως εἰπεῖν.

CAPUT XIII.

Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ, τό, τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ' ἀποδείξαι. Διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδείξαι, ἢ ἀποδείξαι μὴ προειπόντα, ἀδύνατον. Ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων, τί ἀποδείκνυσαι· καὶ ὁ προλέγων, ἔνεκα τοῦ ἀποδείξαι πρόλεγει. Τούτων δὲ, τὸ μὲν, πρόθεσις ἐστὶ· τὸ δὲ, πλίστις. Ὡστερ ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν, πρόβλημα· τὸ δὲ, ἀπόδειξις. Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγησις γὰρ πον τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. Ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ, πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν οἷαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; Προοίμιον δὲ, καὶ ἀντιπαράβολή, καὶ ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίνεται, ὅταν ἀντιλογία ἢ· καὶ γὰρ ἡ κατηγορία, καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ ἡ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. Ἐτι οὐδὲ δικανικοῦ παντὸς, οἷον, ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια, πρόθεσις, καὶ πλίστις. Ἰδία μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πλίστις, ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον, τῶν πλίστεων ἐστὶ· καὶ ἡ ἀντιπαράβολή, αὐξήσις τῶν αὐτοῦ, ἅστε μέρος τι τῶν πλίστεων· ἀποδείκνυσαι γὰρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο· ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. Ἔσται οὖν, ἂν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποιοῦν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξελέγχος. Δεῦ δὲ εἰδός τι λέ-

γοντα καὶ διαφορὰν, ὄνομα εἶσθαι· εἰ δὲ μὴ, γί-
γνεται κενὸν καὶ ληρώδες, οἷον *Λυκίμνιος ποιεῖ ἐν τῇ*
τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ
ὄζους.

CAPUT XIV.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον, ἔστιν ἀρχὴ λόγου· ὅπερ ἐν
ποιήσῃ πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσῃ προαύλιον· πάν-
τα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποιήσις τῷ ἐπι-
όντι. Τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὁμοιον τῷ τῶν ἐπιδει-
κτικῶν προοίμιῳ· καὶ γὰρ δι' αὐλήται, ὃ, τι ἂν ἔχωσιν
αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλίσαντες, συνῆψαν ἐφ' ἐνδοσίμῳ·
καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὃ,
τι γὰρ ἂν βούληται εὐθύς εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συν-
άψαι· ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσο-
κράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐδὲν γὰρ οἰκτιρὸν ὑπάρ-
χει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. Ἄμα δὲ καὶ ἔαν ἐκτο-
πίσῃ, ἀρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. Λέ-
γεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, εἰ ἐπαίγον ἢ
ψόγου· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, Ἐπὶ
πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὡς ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαι-
νεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης
δὲ ψέγει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτί-
μησαν· τοῖς δ' εὐφρονουσί, οὐδὲν ἄθλον ἐποίησαν.
Καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον ὅτι δεῖ τὸν ἀγαθὸν τι-
μᾶν· διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ τοὺς τοιού-
τους, οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι, μήτε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι
ἀγαθοὶ ὄντες ἄθλοισι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμον·
οὗτος γὰρ συμβουλεύει. Ἐτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν
προοιμίων· τοῦτο δ' ἐστίν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν,
εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τι-

θρῦλλημένον πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν· οἷον Χοιρίλος,

Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται.

Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια, ἐκ τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν. Διὶ δὲ ἡ ἕνα, ἡ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταῦτό δύναται ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·

Διὰ σὲ καὶ τὰ δῶρα, εἴ τι σκίλα.

Ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπеси δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προῖδωσι, περὶ οὗ ἡ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον, πλανᾷ. Ὁ δὲ οὖν, ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα, τὴν ἀρχὴν ποιῶν ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. Διὰ τοῦτο,

Μῆνιν αἰεὶ θεά.

Ἄνδρά μοι ἔννεπε μοῦσα.

Ἦγεό μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης

Ἠλθεν εἰς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

Καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, καὶ μὴ εὐθύς, ὥσπερ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ· ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς,

Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

Καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. Τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι, τί ἐστι τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. Διόπερ ἂν θῆλον ἢ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοίμιον. Τὰ δὲ ἄλλα εἶδη οἷς χρῶνται, ἱατρειῶματα, καὶ κοινά.

Λέγεται δὲ ταῦτα, ἕκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροα-
 τοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. Περὶ αὐτοῦ
 μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποι-
 ῆσαι. Ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένων μὲν γὰρ, πρῶ-
 τον τὰ πρὸς διαβολὴν· κατηγοροῦντι δ', ἐν τῷ ἐπιλόγῳ.
 Δι' ὃ δέ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον,
 ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κω-
 λύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολὴν· τῷ δὲ δια-
 βάλλοντι, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύ-
 ῃται μᾶλλον· τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, ἐκ τοῦ εὐκον
 ποιῆσαι, καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσει, καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσ-
 εκτικόν, ἢ τοῦ ἐναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν
 προσεκτικόν. Διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προ-
 αγειν. Εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἔάν τις
 βούληται· καὶ τὸ ἐπιεικὴ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ
 μᾶλλον ταῦτοις. Προσεκτικοὶ δὲ ταῖς μεγάλοις, τοῖς
 ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. Διὸ δὲ ἔμποι-
 εῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. Ἐάν δὲ μὴ προσεκτι-
 κοὺς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπη-
 ρόν. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου
 τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω
 τοῦ πράγματος ἀκούοντα· ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾗ, οὐ-
 δὲν δὲ προοιμίον, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπᾶν κε-
 φαλαιωδῶς, ἵνα ἔξῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλὴν. Ἔτι, τὸ
 προσεκτικὸς ποιεῖν, πάντων τῶν μερῶν κοινόν, ἔάν
 δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι.
 Διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσ-
 ἐχόντες ἀκροῶνται. Ὡστε ὅπου ἂν ᾗ καὶρός, λε-
 κτέον, Καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον
 ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον· καὶ, Ἐγὼ γὰρ ὑμῶν, οἷον οὐδεπώπο-

τε ἀκηκόατε δεινόν, ἢ οὕτω θαυμαστόν. Τούτο δ' ἐστίν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζουσιν οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ἥπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γάρ, ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις,

Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὑπο —

Τί προοιμιάζῃ;

Καὶ οἱ πονηροὶ τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρέβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. Διὸ οἱ δοῦλοι, οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλω, καὶ προοιμιάζονται. Πόθεν δ' εὐνόους δεῖ ποιεῖν, εἰρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

Λός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἡδ' ἐλευνόν, τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἶεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γὰρ πως. Ὁ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις. Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί. Φύσει δὲ ἡμῖστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ, περὶ εὐ, ἴσασι. Καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἂν μὴ, ἢ ἕλκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μείζον, ἢ ἕλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. Τούτων δὲ ἕνεκα, προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν· ὥς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἂν μὴ ἔχῃ· τοιούτων γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἡλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ

προανακηρύσας, εὐθύς ἄρχεται, ἥλις, πόλις εὐ-
δαίμων.

CAPUT - XV.

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἐν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἂν τις ὑπέλη-
ψιν δυσχερῇ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰ-
πόντος τινός, εἴτε μὴ· ὥστε τοῦτο καθόλου. Ἄλλος
τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ
ὥς οὐκ ἔστιν, ἢ ὥς οὐ βλαβερόν, ἢ οὐ τούτω,
ἢ ὥς οὐ τηλικούτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ
οὐκ αἰσχρόν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιού-
των ἡ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς
Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὁ ἔλεγε, καὶ βλά-
ψαι, ἀλλ' οὐκ ἄδικεῖν· ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἄδι-
κοῦντα· εἰ βλαβερόν, ἀλλὰ καλόν· εἰ λυπηρόν,
ἀλλ' ὠφέλιμον, ἢ τι ἄλλο τοιούτον. Ἄλλος τρό-
πος, ὥς ἔστιν ἀμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον·
οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν, οὐχ ὥς ὁ διαβάλλων ἔφη,
ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἔκοντ' εἶναι
αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι, τὸ
οὐ ἔνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἠβούλετο, ἀλλὰ τόδε, καὶ οὐ
τοῦτο ὃ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συνέβη δὲ βλαβῆναι.
Δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται ἐποιοῦν.
Ἄλλος, εἰ ἐμπεριέλληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν, ἢ πρότε-
ρον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριλαμβά-
νονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ·
οἷον, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ δούνα, [καὶ ὁ δούνα
ἄρα.] Ἄλλος, εἰ ἄλλους διεβάλειν, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ
ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἱ
πεφῆναι οὐκ ἐνόχοι. Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν
τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ πῦτος ἀπιστος, οἱ

τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγλαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβῆς, ὅς γ' ἐποίησε κελύων ἐπιρκεῖν·

Ἡ γλῶσσ' ὁμώμοχ', ἥ δὲ φρὴν ἀνώμοτος·

ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν, τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκὼ γὰρ αὐτὸν δαδαικῆναι λόγον ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν. Ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἥλικον· καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιῇ. Κοινὸς δ' ἄμφοιν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν· οἶον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι οἰκείος τῷ Πριάμῳ· ἥ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή· ὁ δὲ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ, ὁ Τελαμών· καὶ ὅτι οὐ κατέπει τῶν κατασκόπων. Ἄλλος, τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν, μακρῶς ψέξαι, μέγα, συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἐν ψέξαι. Τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικιώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειροῦνται, μὴ γνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολνομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πρᾶξθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοθηστέον ἐστὶ τὸ χεῖρον ἐλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολνομένῳ, ἐπὶ τὸ βέλτιον· οἶον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσεῖα προσέειπε, τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσεῖα· τῷ δὲ, ὅτι οὐ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς φαῦλον. Καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τούτῳ.

CAPUT XVI.

Διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις

διελθῶν, ἔτι ὅν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος,
 τὸ μὲν, ἄτεχνον· οὐδὲν γὰρ αἷτιος ὁ λέγων τῶν
 πράξεων· τὸ δὲ, ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστίν, ἢ
 ὅτι ἐστὶ δεῖξαι ἢ ἢ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ
 ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα. Διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ
 ἐφεξῆς δεῖ διηγῆσθαι πάντα, ὅτι δυναμνημόνευτον τὸ
 δεικνύναι οὕτως. Ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρῆος· ἐκ
 δὲ τῶνδε, σοφός, ἢ δίκαιος. Καὶ ἀπλούστερος ὁ λό-
 γος οὗτος· ἐκῆνος δὲ, ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. Δεῖ δὲ,
 τὰς μὲν γνωρίμους ἀναμνηστικῶν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐ-
 δὲν δίδονται διηγήσεως· οἷον, εἰ θέλεις Ἀχιλλεῖα ἐπαι-
 νεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ χρῆσθαι
 αὐταῖς δεῖ· ἔαν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσα-
 σιν. ** Νῦν δὲ γελοιῶς τὴν διήγησιν φασὶ δεῖν εἶναι
 ταχεῖαν. Καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάτιοντι ἰερομένω,
 πότερον σκληρὰν ἢ βαλκκὴν μάξει, τί δ', ἔφη, εὖ ἀδύ-
 νατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διη-
 γῆσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προσεμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὰ
 τὰς πλοῖτις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ, ἢ τῷ
 ταχύ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ,
 τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπο-
 λαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἡδίκηκέναι, ἢ τη-
 λικαῦτα ἢ λικα βούλει· τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία.
 Παραδιηγῆσθαι δὲ, ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει·
 οἷον, Ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν αἰεὶ τὰ δίκαια, λέγων μὴ τὰ
 τέκνα ἐγκαταλείπειν. Ἡ θύτερον κακίαν· Ὁ δὲ ἀπε-
 κρίνατό μοι, ὅτι οὐκ ἂν ἢ αὐτός, ἔσται ἄλλα παιδία·
 ὁ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρῖνασθαι φησὶ
 ὁ Ἡρόδοτος. Ἡ ὅσα ἡδεῖα τοῖς δικασταῖς. Ἀπολογου-
 μένῳ δὲ, ἐλάττων ἢ διήγησις. Αἱ δ' ἀμφισβητήσεις,

ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλαβερόν εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικούτον· ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτόν, ἐὰν μὴ τι εἰς ἐκείνο συντείνη, οἷον, εἰ πράσσεται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον. Ἐπιπραγμένα δὲ λέγειν, ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον, ἢ δαίνωσιν φέρει. Παράδειγμα δ' Ἀλκίνοῦ ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πενιλόπην ἐν ἐξήκοντα ἔπεισι πεποιήται. Καὶ ὡς Φαῦλλος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Θινεῖ πρόλογος. Ἡθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι. Ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί ἡθὸς ποιῇ. Ἐν μὲν δὴ, τὸ προαίρειν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἡθὸς, τῷ ποιᾶν ταύτην. Ἡ δὲ προαίρεσις ποιᾶ τῷ τέλει· διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἡθῆ, ὅτι οὐδὲ προαίρειν· τὰ γὰρ οὐ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. Ἀλλὰ ἡθικὰ τὰ ἐπόμενα ἐκάστω ἡθελ· οἷον, ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἡθους. Καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην, καὶ προσιλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην, βέλτιον· τὸ μὲν γὰρ φρονίμου· τὸ δὲ, ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ, ἐν τῷ τὸ ἀφέλιμον δρᾷκειν· ἀγαθοῦ δὲ, ἐν τῷ τὸ καλόν. Ἄν δ' ἄπιστον ἦ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιῇ παράδειγμα, τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα.

Μητρὸς δ' ἐν ᾧδου καὶ πατρὸς βεβηκότων,

Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἄγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι

πράττειν ἔκοντα, πλὴν τὸ συμφέρον. Ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν, διηγούμενον καὶ τὰ ἐκόμενα, καὶ ἴσασιν, καὶ τὰ ἰδίᾳ ἢ αὐτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα. Ὁ δ' εἵχετό με ὑποβλέψας. Καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Διοχί-νης, ὅτι διασείων καὶ ταῖν χειρῶν διασείων· πιθανὰ γάρ· διότι σύμβολα γίνονται ταῦτα ἃ ἴσασιν, ἐκείνων οὐκ ἴσασιν. Πλείστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἐστίν.

Ὡς ἂρ' ἔφη, γρηῃς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα· οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ εὐθύς εἰσάγαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λαγθά-νων δὲ ποιεῖ. Ὅτι δὲ ῥάδιον, ὅρῃν δὲ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψιν τινα. Πόλλαχού δὲ δεῖ διηγέισθαι, καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν ἀρχῇ. Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησις ἐστίν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγέ-ται· ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ἢ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵνα ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλευσώμεθα περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. Ἀλλὰ τότε, οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. Ἄν δ' ἢ ἄπιστον, ὑπισχνέσθαι τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθύς, καὶ διατάττειν οἷς βούλονται· οἷον, ἢ Ἰοκάστη ἢ Καρκί-νου ἐν τῷ Οὐδίοποι αἰεὶ ὑπισχνέται, πυρθανομέ-νου τοῦ ζητούντος τὸν υἱόν. Καὶ ὁ Αἰμων ὁ Σοφο-κλείους.

CAPUT XVII.

Τὰς δὲ πίστις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδει-κνύναι δὲ χρή, ἐπὶ περὶ τεττάρων ἢ ἀμφισβήτησις, πε-ρὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν.

ἔον, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δὲ
 τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ' ὅτι οὐκ
 ἐβλαψε, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως.
 Ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβή-
 τησις. Μὴ λανθανέτω δέ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ
 τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ, τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ
 γὰρ ἔστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τις περὶ τοῦ
 δικαίου ἀμφισβητοῖεν. Ὡστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον·
 ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὐ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, τὸ
 πολὺν, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἢ αὐξήσις ἔσται· τὰ γὰρ
 πράγματα δεῖ πιστεῦναι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων
 ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ἢ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν
 ἔχῃ. Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὥς οὐκ ἔσται, ἀμ-
 φισβητήσειεν ἂν τις· ἢ ὥς ἔσται μὲν ἂ κελεύει, ἀλλ' οὐ
 δίκαια, ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. Δεῖ δὲ καὶ
 ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια
 γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ψεύδεται.
 Ἔστι δὲ, τὰ μὲν παραδείγματα, δημηγορικώτατα· τὰ
 δ' ἐνθυμήματα, δικανικώτερα. Ἡ μὲν γὰρ, περὶ τὸ
 μέλλον· ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα
 λέγειν· ἢ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὐ μᾶλλον ἀπό-
 δειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην.
 Οὐ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμι-
 γνύναι· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἄλληλα· ἔστι γὰρ καὶ
 τοῦ ποσοῦ ὄρος.

Ὡ φιλ', ἴσται τόσα εἶπες, ὅς ἂν πεπνυμένος ἀνὴρ.
 Ἄλλ' οὐ τοιαῦτα. Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα
 ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φι-
 λοσοφούντων, οἱ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ
 πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. Καὶ ὅταν πάθος ποιῇ,

ARIST. RHET.

M

μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἥ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἥ μάλιστα εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἡ ἀφανίζουσιν, ἡ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. Οὐδ' ὅταν ἡθικὸν τὸν λόγον, οὐ δὲ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἡθός, οὔτε προαίρεσιν ἢ ἀπόδειξις. Γνώμας δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει· ἡθικὸν γάρ· Καὶ ἐγὼ διδάσκω, καὶ ταῦτ' εἰδὼς, ὥς οὐ δεῖ πιστεῦναι. Ἐὰν διπαθητικῶς, Καὶ οὐ μεταμίλει μοι, καίπερ ἡθικῆμιν· τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον. Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι, εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονός, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὥς ἔφη Ἐπιμανίδης ὁ Κρήσις· ἐκεῖνος γὰρ παρὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ. Καὶ ὁ νόμος, ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς. Ἐχόντα δὲ ἀρχὴν ῥᾶον εὐρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβὰς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὐτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν. Ἀλλ' ἥμισυ πάντων, ἂν μὴ ἐξίστηται. Δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθηναῖσι ρήτορες ποιοῦσι· καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλευόν καταγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν, ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ· Χάρητος δέ, ἐν τῷ Συμμαχικῷ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπειρηδίων ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γάρ τινα εἰδῆναι. Καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχάλλεια λέγει, Πηλῖα ἐπαινεῖται Δίακον, εἰτα τὴν θεόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὁ τοιόν γε ἐστίν. Ἐχόντα μὲν οὐκ ἀποδείξεις, καὶ ἡθικῶς λυτίον, καὶ ἀποδεικτικῶς.

Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἡθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπεικεῖ ἀρμόσκει χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν· ὅτι ὅσα ἐλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον θῆλον ὅτι συλλελογίσται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τὰναντία γνωρίζεται. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεων ἐστὶ, τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ. Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρκόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ, πρὸς τὰναντία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. Ἄν δὲ πολύχους ἢ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μιυσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι, προανελὼν οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. Ὑστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ἢ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται· ἢ ψυχὴν, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὐδοκῇ εἰρηκέναι. Δεῖ οὖν χώραν ποιῆν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. Ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ ἐλέγκτα μαχισάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητίον.

Ταῖς θειαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·

Ἐγὼ γὰρ Ἦραν —

Ἐν τούτοις ἤψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου. Περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. Εἰς δὲ τὸ ἥθος, ἐπειδὴ ἐνία περὶ αὐτοῦ λέγειν, ἢ ἐπιφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιῆν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν

τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχιλόχος
ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς Θυγα-
τρός ἐν τῷ ἱάμβῳ,

Χρημάτων δ'

Ἄσιπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκνονα ἐν τῷ ἱάμβῳ οὐ ἡ ἀρχή,
Οὐ μοι τὰ Γύγῳ.

Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἴμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης
πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἐτέρων. Δεῖ δὲ καὶ
μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίο-
τε· οἷον, Χρῆ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχον-
τας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν.
Ἐνθυμηματικῶς δέ· Εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὦ φειμώταται
ὥσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαί, τότε καταλ-
λάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

CAPUT XVIII.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὐκαιρόν ἐστι ποιῆσθαι, μά-
λιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκῶς ᾗ, ὥστε ἐνὸς προσ-
ερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς
Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελειῆς τῶν τῆς Σωτείας
ἐρῶν· εἰπόντος δὲ, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλειστον ἀκούειν,
ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός; φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλε-
στος ὢν; Διύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερόν ᾗ· τὸ δὲ,
ἐρωτήσαντι δηλόν ᾗ ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν
μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερόν, ἀλλὰ τὸ
συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σακράτης, Μέλτιου οὐ φά-
σκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἰρηκεν, εἰ δαιμόνιον
τε λέγοι. Ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, εἰ οὐχ οἱ δαίμο-
νες, ἤτοι θεῶν παῖδες εἴεν, ἢ θεῶν τι; Φήσαντος δὲ,
Ἔστιν οὖν, ἔφη, ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἶεται εἶναι,

Θεοὺς δὲ οὐ; ἔτι, ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δεί-
 ξειν, ἢ παράδοξον. Τεταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ'
 ἢ σοφιστικῶς, ἀποκρινάμενον λύσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως
 ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ' οὐ· ἢ, τὰ μὲν, τὰ δ'
 οὐ· ἢ, πῇ μὲν, πῇ δ' οὐ· θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες.
 Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχερεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνσῇ, κεκρατησθαι
 δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν, διὰ τὴν ἀσθένει-
 αν τοῦ ἀκροατοῦ. Διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μά-
 λιστα συστρέφειν δεῖ. Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς
 μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως·
 πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐ-
 θύς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπίον, ἢ συλλο-
 γίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν, ἐν τίμῃ ὁ λόγος.
 Φανερόν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο, καὶ
 αἱ λύσεις. Καὶ συμπεραινώμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ
 τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς
 ἐρωτῶμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ
 καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστήσας τοὺς τετρα-
 κοσίλους, ἔφη, Τί δέ, οὐ πονηρὰ σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι;
 Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρὰ; Ναί,
 ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. Καὶ ὥς ὁ Λακων εὐθυ-
 νόμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτῶμενος εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ
 δικαίως ἀπολωλέναι ἄτεροι, ἔφη· ὁ δὲ, Οὐκοῦν σὺ ταῦ-
 τὰ τούτοις ἔθου; καὶ ὥς ἔφη, Οὐκοῦν δικαίως ἂν, ἔφη,
 καὶ σὺ ἀπόλοιο; Οὐ δῆτα, ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα
 λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν· ἐγὼ δὲ, οὐ· ἀλλὰ γνώμη.
 Διὸ οὔτε ἐπερωτᾶν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ
 συμπέρασμα ἐπερωτᾶν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ
 ἀληθοῦς. Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδὴ τίνα δοκεῖ χρη-
 σιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας, τὴν μὲν

σπουδῇ διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὁρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἶδη γελοίων ἔστιν, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· ὣν τὸ μὲν, ἀρμόττει ἔλευθέρῳ· τὸ δὲ, οὐ. Ὅπως οὖν τὸ ἀρμόττειον αὐτῷ λήψεται. Ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἔλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὐτοῦ ἐνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ βωμολόχος, ἑτέρον.

CAPUT XIX.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἕκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν, καὶ τὸν ἐναντίον φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι· καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστήσαι· καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι, αὐτὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτως τὸ ἐπαίνεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλεπεῖν. Δυσκοῦν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι ἀπλῶς· ὁ δὲ, ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἀπλῶς. Ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηται οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλους. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, δεδειγμένων ἤδη, αὖτε ἔστι κατὰ φύσιν, καὶ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὖξησις, ἐκ προὔπαρχόντων ἔστιν. Ὅθεν δὲ δεῖ αὖτε καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. Μετὰ δὲ ταῦτα δῆλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλικία, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατὴν· ταῦτα δ' ἔστιν, ἔλεος, καὶ δεινότης, καὶ ὀργή, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις· εἴρηται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον. Ὡστε λοιπὸν, ἀναμνηῖν τὰ προειρημένα. Τοῦτο δὲ ἀρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προει-

μίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθῇ ἢ, κελύ-
ουσαι πολλάκις εἰπεῖν. Ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα
εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ,
δὲ ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς. Ἀρχὴ δὲ, διότι αὖ
ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν· ὥστε αὖ τε, καὶ δι' ὅ, λεκτέον.
Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. Παρα-
βάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ κατ'
ἐντικρύ. Ἄλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου· ἐγὼ δὲ,
ταδὶ, καὶ διὰ ταῦτα. Ἡ ἐξ ἐρωτησίας, οἶον, Οὗτος γὰρ τάδ'
εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. Καὶ, Τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδει-
ξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε; Ἡ ἐξ ἐρωτήσεως· Τί οὐ δέδεικται,
ἢ οὗτος τί ἔδειξεν; Ἡ δὴ οὕτως, ἢ ἐκ παραβολῆς, ἢ
κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω, τὰ αὐτοῦ· καὶ πάλιν,
ἕαν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. Τελευταίη δὲ
τῆς λέξεως ἁρμόττει ἢ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ
μὴ λόγος ἢ· εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

X.14

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

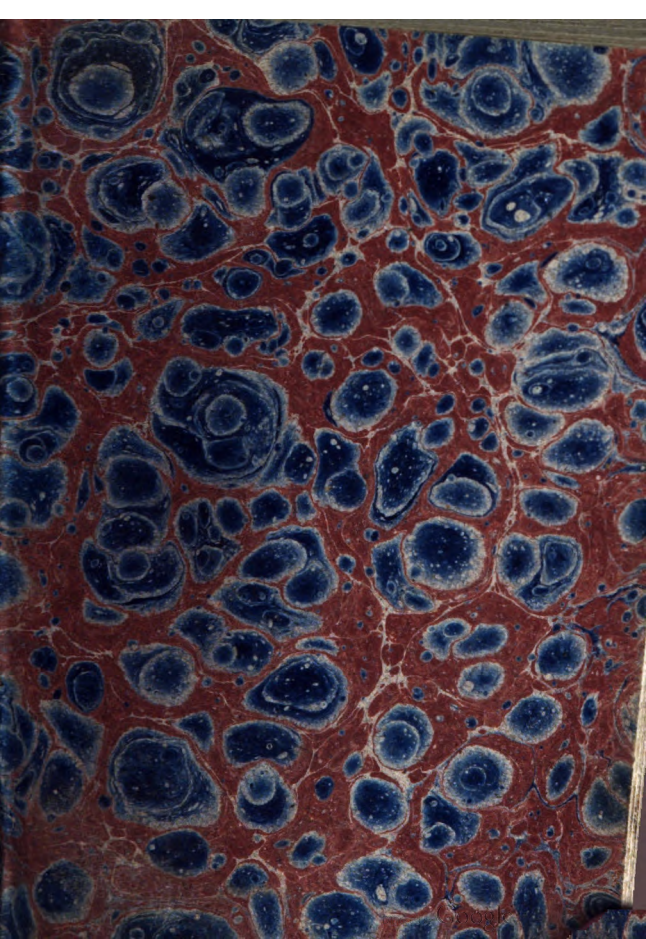
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

The image shows a close-up of a book cover with a dark, intricate marbled pattern. The pattern consists of numerous swirling, cell-like or organic shapes in various shades of grey and black. In the upper left corner, there is a rectangular label with a decorative, scalloped border. Inside this label, the letter 'A' is printed in a large, bold, serif font at the top, and the number '9676' is printed below it in a similar font. At the bottom center of the image, there is a rectangular metal piece, possibly a clasp or a reinforcement, which has a smooth, slightly reflective surface. The overall appearance is that of an antique or vintage book binding.

A

9676

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE

5324052654

B 19402507
e 3439865X

R. 131978

1
A8

ARISTOTELIS

OPERA OMNIA.

VOL. XIII.

INSUNT: POETICA, ET RHETORICA AD
ALEXANDRUM.

FA
3960
*Ἀριστοτέλους
περὶ Ποιητικῆς καὶ Ῥητορικῆς
πρὸς Ἀλέξανδρον.*

**ARISTOTELIS
DE POETICA LIBER
ET
RHETORICA AD ALEXANDRUM.**

**AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.**

EDITIO STEREOTYPATA

LIPSIÆ

**SUNTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1834.**

LIBRI DE ARTE POETICA

ARGUMENTUM

CAP. 1. Summum artis in imitatione esse positum. Primum demonstrat, quibus ea *adminiculis* efficiatur (*ῥυθμῷ, καὶ μελῇ, καὶ μέτρῳ*). 2. Deinde, *quales* eos imitentur vel depingant poetae, quos sibi proposuerint depingendos; vel ut meliores, vel ut tales quales sunt, vel ut deteriores. 3. Denique, *qua ratione* fiat imitatio: vel narrando, ut in epopoea, vel ita, ut personae, quae depinguntur, ipsae agant, uti in dramatibus. De *comoediae dramatisque* denominationum origine. 4. De origine poeseos variorumque eius generum, imprimis tragoediae. 5. De comoedia. Quibus differant inter se epopoea et tragoedia. 6. Tragoediae definitio. Enumerantur ea, quibus illa utatur ad imitandum, ut: ornatus scenicus, modi musici, dictio, actio, sensus, mores. Summum tamen esse in actione. 7. Cuiusmodi debeat actionis compositio fieri. 8. De fabula. 9. Quid sit poetae munus, et quo ille differat ab historico. De personarum nominibus, de rebus vel fictis vel historicis. De fabulis episodiceis. 10. De fabulis simplicibus et complicatis. 11. De inopinato casu (*περὶ ἀνέμετα*) et de agnitione. 12. De partibus tragoediae secundum quantitatem; de prologo, episodio, exodo, chorico etc. 13. De persona principe in tragoedia. De unitate fabulae. 14. De terribili et miseratione. 15. Mores esse debere bonos, convenientes per-
ARIST. POET.

II DE ARTE POETICA ARGUMENT.

sonis, verisimiles, denique constare sibi. De necessitate et probabilitate. De *μυζανθ*, de *ἀλόγῳ*. Ita imitari debere poetam, ut pulchriores reddat personas. 16. De agnitionum variorum generibus. 17. Ita componendas esse fabulas, uti res quam maxime oculis subiiciantur. In compositione primum simpliciter argumentum esse mente concipiendum, deinde addenda nomina. 18. De implicatione et solutione tragoediae. De discrimine inter oeconomiam heroici carminis et tragoediae. De choro. 19. De elocutione et sententia (*διαβολή*). 20. De dictione et eius partibus. 21. De nominibus. De metaphoris, de mutatis. Grammaticalia quaedam. 22. De dictionis virtute, de perspicuitate, de recto usu metaphorae, de compositis. 23. De epica poesi. 24. De discrimine inter epopoeam et tragoediam. De Homero. 25. Proferuntur rationes quaedam, quibus refutari possint criminationes contra poetam allatae. 26. Demonstrat tragicam imitationem epica esse praestantior.

RHETORICAE AD ALEXANDRUM

ARGUMENTUM.

Epistola ad Alexandrum agit de utilitate artis rhetoricae. Cap. 1. De tribus orationum generibus: concionali, demonstrativo, iudiciali. De suadendo aut dissuadendo. De iusto, de lege, de utili, de honesto, incundo, facili, possibili, necessario. 2. De quibus rebus consultationes in civitate fiant: de sacris, de legibus, de statu civili, de foederibus pactisque, de bellis aut pace, de redditibus. 3. De genere demonstrativo, quod sit vel in laudando vel vituperando. 4. De genere iudiciali, quod sit in accusando et defendendo. 5. De genere *ἑξαστιχῶ*, tamquam singulari quodam, quod versetur in disquirendis repugnantibus. 6. De locis, qui omnibus generibus sint communes. 7. De probationibus seu argumentis, et primum de internis, ex rebus ipsis petitis: de probabili; 8. de exemplis; 9. de coniecturis, quae fiant ex repugnantibus sibi in adversarii dictis; 10. de enthymematibus, quae similia sint generi *ἑξαστιχῶ* (cap. 5.); 11. de sententiis; 12. de signis; 13. de demonstrationibus. 14. Sequuntur probationes ab externis petitae: 15. testimonia; 16. quaestiones per tormenta; 17. iniurandum. — 18. De praeoccupatione, qua orator, auditorum iudicium praeveniens, obvias sibi difficultates removeat. 19. De postulatis. 20. De iteratione seu *ἀνακεφαλαιώσεν*. 21. De ironia. 22. De elocutionis urbanitate, et prolixitate

aut brevitate. 23. De figuris nominum. 24. De interpretatione. 25. Quomodo dilucida fiat oratio. 26. De oppositis. 27. De compari. 28. De assimilatione. 29. De exordio. 30—31. De narratione. 32. De confirmatione. 33. De refutatione. 34. Adiunguntur quaedam de genere deliberativo et demonstrativo. Quae in fine adiiciuntur in edd. Ald. Ven. Camot. et Casanb., a verbis *Τὰς δὲ θυσίας* etc. aliena sunt ab hoc loco, et maximam partem consuta ex superioribus. — Ceterum hoc rhetoricae artis compendium, (quod quantum et rebus et dictione et sententiis ab genuina quae extat, rhetorica discrepet, cuique facile perspicitur,) falso tribui Aristoteli dubium non est. Anaximeni Lampsaceno, aequali item Alexandri et magistro, ut ante iam Victorius, ita et Buhlius recte, ut videtur tribuit (cf. Praef. p. VII.) propter locum Quintiliani III, 4, 9. collatum cum huius rhetoricae cap. I. initio: *Τότα γένη κ. τ. λ.*

ARISTOTELIS

DE

P O E T I C A.

CAPUT I.

Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἣν
τινα δύνανται ἑκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι
τοὺς μύθους, εἰ μέλλει καλῶς ἔξιν ἢ ποιήσεις· ἔτι δὲ
ἐκ πόσων καὶ ποίων ἐστὶ μορίων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
τῶν ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστὶ μεθόδου, λέγωμεν, ἀρ-
ξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Ἐπο-
ποιῖα δὲ καὶ ἡ τῆς τραγωδίας ποιήσις, ἔτι δὲ κωμω-
δία καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ
πλείστη καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὐσαι
μιμήσεις τὸ σύνολον· διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισὶν·
ἡ γὰρ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἡ τῷ ἔτερι, ἡ τῷ
ἐτέρως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὡς περ γὰρ καὶ
χρῶμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνται τινες ἀπεικᾶ-
ζοντες, (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας,) ἕτεροι
δὲ τῇ φωνῇ· οὕτω καὶ ταῖς εἰρημέναις τέχναις ἅπασαι
μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ὁρμῇ καὶ λόγῳ καὶ ἁρ-
μονίᾳ· τούτοις δὲ ἡ χωρὶς, ἡ μεμιγμένους.

ARIST. DE POET.

μονίᾳ μὲν καὶ ὁυθμῷ χρῶμεναι μόνον ἢ τε αὐλητικῇ καὶ ἢ κιθαριστικῇ, καὶ εἴ τινες ἕτεροι τυγχάνουσιν οὕσαι τοιαῦται τὴν δύναμιν· οἷον, ἢ τῶν συρίγγων. Αὐτῷ δὲ τῷ ὁυθμῷ μιμεῖται, χωρὶς ἁρμονίας, ἢ τῶν ὀρχηστῶν· καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ὁυθμῶν μιμοῦνται καὶ ἡθῆ καὶ πάθῃ καὶ πράξεις. Ἡ δὲ ἐποποιΐα, μόνον τοῖς λόγοις ψιλῶς, ἢ τοῖς μέτροις· καὶ τούτοις εἴτε μιγνύσα μετ' ἁλλήλων, εἴθ' ἐνί τινι γένει χρωμένῃ τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφρονος καὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικούς λόγους· οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἑλεγείων ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων ποιῶτο τὴν μίμησιν. Πλὴν οἱ ἄνθρωποι γε, συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἑλεγοποιούς, τοὺς δὲ ἐποποιούς ὀνομάζουσιν, εὐχὼ ὡς κατὰ τὴν μίμησιν ποιητὰς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες. Καὶ γὰρ, ἂν ἱατρικὸν ἢ φυσικὸν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασιν. Οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὀμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ μέτρον. Δι' ὃ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον, ἢ ποιητὴν. Ὀμοίως δὲ καὶ εἴ τις ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, ποιῶτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησε Κένταυρον, μικτὴν δραψωδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἡδὴ καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. Περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. Εἰσὶ δὲ τινες, αἱ πᾶσι χρῶνται τοῖς εἰρημένοις· λέγω δὲ, οἷον, ὁυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ· ὥσπερ ἢ τε τῶν διθυράμβων ποίησις, καὶ ἢ τῶν νόμων, καὶ ἢ τε τραγωδία καὶ ἢ κωμωδία. Διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέ-

ρος. Ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τι-
χνῶν, ἐν οἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι· (τὰ γὰρ ἥθη σχεδὸν αἰετούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις· κακία γὰρ καὶ ἀρετὴ τὰ ἥθη διαφέρουσι πάντες·) ἤτοι βελτίονας ἢ κατ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι· ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνω-
τος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἵκαζε. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἐκάστη μιμήσεων ἔξει ταύτας τὰς διαφορὰς· καὶ ἔστιαι ἑτέρα τῷ ἑτέρα μιμήσασθαι τοῦτον τὸν τρόπον. Καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει καὶ αὐλήσει καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέ-
σθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας· καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν οἶον, Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεο-
φῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ [ὁ Θάσιος,] ὁ τὰς παρω-
δίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικοχάρης, ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς νόμους, ὡς Πέρσας καὶ Κύνκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιο ἂν τις. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ διαφο-
ρᾷ καὶ ἡ τραγωδία πρὸς τὴν κωμωδίαν διέστηκεν. Ἢ μὲν γὰρ χείρους, ἢ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

CAPUT III.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ, τὸ, ὡς ἕκαστα τού-
των μιμήσαιο ἂν τις. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὅτε μὲν ἀπαγγέλλοντα, (ἢ ἑτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ· ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα·) ἢ πάντας ὡς πράτ-

τοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. Ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησις ἐστίν, ὡς εἵπομεν καὶ ἀρχάς· ἐν οἷς τε, καὶ ἅ, καὶ ὡς. Ὡστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὀμήρῳ Σοφοκλῆς· μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους· τῇ δὲ Ἀριστοφάνει· πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω. Ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαι τινες αὐτὰ φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. Διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας οἱ Λωριεῖς· τῆς μὲν κωμωδίας οἱ Μεγαρεῖς, (οἱ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης, καὶ οἱ ἐκ Σικελίας· ἐκείθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῶ πρότερος ὢν Χιωνίδου καὶ Μάγνητος·) καὶ τῆς τραγωδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ· ποιοῦμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. Οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιδικίδας καλεῖν φασιν· Ἀθηναῖοι δὲ δῆμους· ὡς κωμωδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως· καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν. Περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν καὶ πόσαι καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

CAPUT IV.

Ἔοικαςι δὲ γεννηῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινές, καὶ αὗται φυσικαί· τό τε γὰρ μιμεῖσθαι, σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παιδῶν ἐστὶ, (καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι· καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας·) καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. Ἄ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς

μάλιστα ἡκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες· οἷον· θη-
 ρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων, καὶ νεκρῶν. Αἴτιον
 δὲ καὶ τούτου, ὅτι τὸ μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσό-
 φοις ἡδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ἀλλ' ἐπὶ
 βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. Διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς
 εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθά-
 νειν καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον· οἷον, ὅτι οὗτος
 ἐκείνος. Ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐχ, ἢ
 μίμημα, ποιήσῃ τὴν ἡδονήν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν,
 ἢ τὴν χροιάν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν.
 Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς
 ἁρμονίας, καὶ τοῦ ῥυθμοῦ· (τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μό-
 ρια τῶν ῥυθμῶν ἐστί, φανερόν·) ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυ-
 κότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες
 ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.
 Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἡθὴ ἢ ποίησις. Οἱ
 μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ
 τὰς τῶν τοιούτων [τύχας·] οἱ δὲ εὐτελέστεροι, τὰς τῶν
 φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἑτέροι
 ὕμνους καὶ ἐγκώμια. Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὀμήρου οὐδενὸς
 ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα· εἰκὸς δὲ εἶναι πολ-
 λούς. Ἀπὸ δὲ Ὀμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν· οἷον, ἐκεί-
 νου ὁ Μαργίτης, καὶ τὸ τοιαῦτα· ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρ-
 μότιον ἱαμβεῖον ἦλθε μέτρον. Διὸ καὶ ἱαμβεῖον κα-
 λῆται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἱαμβίζον ἀλλήλους.
 Καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν, οἱ μὲν ἡρωϊκῶν, οἱ δὲ
 ἱάμβων ποιηταί. Ὡς περ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλι-
 στα ποιητὴς Ὀμηρος ἦν· (μόνος γὰρ, οὐχ' ὅτι εὖ, ἀλλ'
 ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν) οὕτω καὶ τὰ
 τῆς κωμωδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον,

ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. Ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιάς καὶ Ὀδύσεια πρὸς τὰς τραγωδίας, οὕτω καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς κωμωδίας. Παραφανείσης δὲ τῆς τραγωδίας καὶ κωμωδίας, οἱ ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰαμβῶν, κωμωδοποιοὶ ἐγένοντο· οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγωδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. Τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγωδία τοῖς εἶδεσιν ἱκανῶς, ἢ οὐ, αὐτὸ τε καθ' αὐτὰ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος. Γενομένη οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικὴ καὶ αὕτη καὶ ἡ κωμωδία, ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά, ὃ ἐτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὔξηθη, προαγόντων ὅσον ἐγένετο φανερόν αὐτῆς. Καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγωδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἐνός εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἡλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν, Σοφοκλῆς. Ἐτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὅψε ἀπείσεμνώθη· τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. Λέξεως δὲ γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὔρε. Μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. Σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους· ἐξάμετρα δὲ ἐλιγάκις,

καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. Ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθῃ, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. Περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα. Πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη, διεξίεναι καθ' ἕκαστον.

CAPUT V.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἵπομεν, μίμησις φανλοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν· ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ· οὐ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον. Τὸ γὰρ γελοῖον ἐστὶν ἀμάρτημά τι καὶ αἴσχος ἀνώδυνον, καὶ οἱ φθαρτικόν· οἶον, εὐθύς τὸ γελοῖον πρόσσωπον, αἰσχρόν τι καὶ δεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης. Αἱ μὲν οὖν τῆς τραγωδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λεληθάσιν· ἡ δὲ κωμῳδία, θιά τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἔλαθε. Καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὁπῶς ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθέλονται ἦσαν. Ἦδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς ἐχούσης, ὀλίγοι μὲν οἱ αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται· τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ [προ]λόγους, ἢ πλήθῃ ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἡγνόηται. Τοῦ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις ἤρξαν. Τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε. Τῶν δὲ Ἀθήνησι, Κράτης πρῶτος ἤρξεν, ἀφόμενος τῆς ἱαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους ἢ μύθους. Ἡ μὲν οὖν ἐποποιΐα τῇ τραγωδίᾳ, μέχρι μόνου μέτρου καὶ λόγου, μίμησις εἶναι σπουδαίων ἡκολούθησε· τῷ δὲ τὸ μέτρον ἀπλοῦν ἔχειν, καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι, ταύτης διαφέρει. Ἔτι δὲ τῷ μήκει· ἡ μὲν γὰρ ὅτι μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περιόδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρόν ἐξαλλάττειν· ἡ δὲ ἐποποιΐα, ἀόριστος τῷ χρόνῳ· καὶ τούτῳ διαφέρει. Καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς

τραγωδαῖς τοῦτο ἐποιοῦν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι. Μέρη δὲ ἐστὶ τὰ μὲν ταῦτα, τὰ δὲ ἴδια τῆς τραγωδίας. Διόπερ, ὅστις περὶ τραγωδίας οἶδε σπουδαίας καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν. Ἄ μὲν γὰρ ἐποποιῖα ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγωδίᾳ· ἃ δὲ αὕτη, οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

CAPUT VI.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μίμητικῆς, καὶ περὶ κωμωδίας, ὕστερον ἐροῦμεν. Περὶ δὲ τραγωδίας λέγωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γινόμενον ὅρον τῆς οὐσίας. Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης· ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις· δρῶντων, καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας· δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέλος. Τὸ δὲ χωρὶς ἐκ ἀστῶ τῶν εἰδῶν, τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. Ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγωδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος· εἶτα μελοποιῖα καὶ λέξις. Ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. Λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν· μελοποιῖαν δὲ, ὅ τὴν δύναμιν φανεράν ἔχει πᾶσαν. Ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις, πράττεται δὲ ὑπὸ τιῶν πραττόντων, οὓς ἀνάγκη ποιοῦς τινὰς εἶναι κατὰ τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν· (διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμεν ποιάς τινὰς·) πέφυκεν αἷτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοια καὶ ἦθος. Καὶ κατὰ ταῦτα καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀπο-

τυγχάνουσι πάντες. Ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος μίμησις· (λέγω γὰρ μῦθον τοῦτο, τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων) τὰ δὲ ἥθη, καθ' ἃ ποιούς τινας εἶναι φαμεν τοὺς πράττοντας· διάνοια δὲ, ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύουσι τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. Ἀνάγκη οὖν πάσης τραγωδίας μέρη εἶναι ἔξ, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγωδία. Ταῦτα δ' ἐστὶ, μῦθος, καὶ ἥθη, καὶ λέξεις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψεις, καὶ μελοποιΐα. Οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστὶν· ὡς δὲ μιμοῦνται, ἔν· ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. Τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, κέχρηται τοῖς εἰδεσι. Καὶ γὰρ ὄψιν ἔχει πᾶν, καὶ ἥθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως. Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. Ἡ γὰρ τραγωδία μίμησις ἐστὶν οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεων, καὶ βίου, καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας. Καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ κακοδαιμονία ἐν πράξει ἐστὶ· καὶ τὸ τέλος πράξις τις ἐστὶν, οὐ ποιότης. Εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἥθη ποιοίτινες· κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες, ἢ τούναντίον. Οὐκ οὖν ὅπως τὰ ἥθη μιμήσονται, πράττουσιν· ἀλλὰ τὰ ἥθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις· ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγωδίας· τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἀπάντων ἐστὶν. Ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως οὐκ ἂν γένοιτο τραγωδία· ἄνευ δὲ ἡθῶν, γένοιτ' ἂν. Αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγωδίαί εἰσι· καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι· οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν. Ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἡθογράφος· ἡ δὲ Ζεύξιδος γραφή οὐδὲν ἔχει ἥθος. Ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις

ἡθικᾶς, καὶ λέξεις καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ ποιήσει ὃ ἦν τῆς τραγωδίας ἔργον· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἢ καταδεστέροις τούτοις κεχηρμένη τραγωδία, ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων. Πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγωδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστὶν, αἱ τε περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις. Ἔτι σημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον δύνανται τῇ λέξει καὶ τοῖς ἡθέσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι· οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες. Ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγωδίας. Δεύτερον δὲ τὰ ἡθή. Παράπλησιον γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς· εἰ γάρ τις ἐναλείψει τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνει, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα. Ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πραττόντων. Τρίτον δὲ ἡ διάνοια. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἀρμόττοντα· ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποιοῦν λέγοντας· οἱ δὲ νῦν, ῥητορικῶς. Ἔστι δὲ ἡθὸς μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὅποια τις, εἰ προαιρεῖται ἢ φεύγει. Διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἡθὸς ἔνιοι τῶν λόγων, ἐν οἷς μηδ' ὅλως ἐστίν, ὃ, τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων. Διάνοια δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι ὡς ἐστίν, ἢ ὡς οὐκ ἐστίν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται. Τέταρτον δὲ, τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. Λέγω δὲ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἐρμηνείαν. Ὁ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν. Τῶν δὲ λοιπῶν τὸ πέμπτον, ἡ μελοποιΐα, μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. Ἡ δὲ ὄψις, ψυχα-

γωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς. Ἡ γὰρ τῆς τραγωδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν. Ἔτι δὲ κυριωτέρα παρὰ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστίν.

CAPUT VII.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα, ποίαν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγωδίας ἐστί. Κεῖται δ' ἡμῖν, τὴν τραγωδίαν τελείας καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέγεθος. Ἔστι γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. Ὅλον δὲ ἐστίν, τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. Ἀρχὴ δὲ ἐστίν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετὰ ἄλλο ἐστί· μετ' ἐκείνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι. Τελευτὴ δὲ τοῦναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἢ ὥς ἐπιτοπολύ· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν. Μέσον δὲ, ὃ καὶ αὐτὸ μετὰ ἄλλο, καὶ μετ' ἐκείνο ἕτερον. Δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν ἄρχεσθαι, μήθ' ὅπου ἔτυχε τελευτᾶν· ἀλλὰ κεχρησθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις. Ἔτι δὲ ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῶον καὶ ἅπαν πρᾶγμα συνέστηκεν ἐκ τινῶν, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν. Τὸ γὰρ καλὸν, ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί. Διὸ οὔτε πάμμικρον ἂν τι γένοιτο καλὸν ζῶον· συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γιγνομένη· οὔτε παμμέγεθες· οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεωροῦσι τὸ ἔν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας· οἷον, εἰ μυθρίων σταδίων εἴη ζῶον. Ὡστε δεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῶν

σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μήκος, τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι. Τοῦ δὲ μήκους ὅρος, πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν αἰσθησιν, οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. Εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τραγωδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδραν ἂν ἠγωνίζοντο, ὥσπερ ποτ' ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε φασιν. Ὁ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, αἰ μὲν ὁ μείζων, μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος· ὡς δὲ ἀπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων, συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

CAPUT VIII.

Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ, ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἔαν περὶ ἓνα ᾗ. Πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γ' ἐνὲ συμβαίνει· ἐξ ὧν ἐνίων οὐδὲν ἐστὶν ἓν. Οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἐνὸς πολλαί εἰσιν, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πράξις. Διὸ πάντες εἰκόασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακλεῖδα, καὶ Θησηῖδα, καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν. Οἴονται γὰρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ Ἡρακλῆς, ἓνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν. Ὁ δὲ Ὀμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικε καλῶς ἰδεῖν, ἥτοι διὰ τέχνην ἢ διὰ φύσιν. Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν, οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη· οἶον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ Παργασσῷ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ· ὧν οὐδὲν θάτερον γενόμενον ἀναγκαῖον ἦν ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι· ἀλλὰ περὶ μίαν πράξιν, οἷαν λέγομεν, τὴν Ὀδύσσειαν σηνέ-

στησεν · ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα. Χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἢ μία μίμησις ἐνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησις ἐστι, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστιά-
ναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινός μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου, διαφέρεισθαι καὶ κινῆσθαι τὸ ὅλον. Ὁ γὰρ, προσὸν ἢ μὴ προσὸν, μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστὶ.

CAPUT IX.

Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο καὶ τὰ δυνατὰ, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητής, οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν · εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῇναι, καὶ οὐδὲν ἦτιον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρον, ἢ ἄνευ μέτρων · ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ, οἷα ἂν γένοιτο. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον πρῆξις ἱστορίας ἐστίν. Ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἢ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίω τὰ ποῖ' αἷτα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον · οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη. Τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμωδίας ἡδὴ τοῦτο δῆλον γέγονε. Συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασιν, καὶ οὐχ, ὥσπερ οἱ ἱαμβοποιοὶ, περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τραγωδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. Αἴτιον δ', ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ

δυνατόν. Τὰ μὲν οὖν μὴ γεγόμενα, οὕτω πιστεύα-
 μεν εἶναι δυνατά· τὰ δὲ γεγόμενα, φανερόν ὅτι δυνα-
 τά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα. Οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ ἐν ταῖς τραγωδίαις, ἐν ἐνίαις μὲν ἔν ἡ δύο τῶν
 γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα·
 ἐν ἐνίαις δὲ οὐδέν· οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος Ἀνθεῖ. Ὁ-
 μοίως γὰρ ἐν τούτῳ τὰ τε πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα
 πεποιήται· καὶ οὐδὲν ἥτιον εὐφραίνει. Ὡστ' οὐ
 πάντως εἶναι ζητητέον, τῶν παραδεδομένων μύθων περὶ
 οὓς αἱ τραγωδίαί εἰσιν, ἀντέχεσθαι. Καὶ γὰρ γε-
 λοῖον τοῦτο ζητεῖν· ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα, ὀλλοῖσι γνώ-
 ριμά ἐστιν, ἀλλ' ὁμως εὐφραίνει πάντας. Δῆλον οὖν
 ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι
 δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσω ποιητὴς κατὰ τὴν μί-
 μησίν· ἐστι. Μιμείται δὲ τὰς πράξεις. Καὶ ἄρα
 συμβῆ γεγόμενα ποιεῖν, οὐδὲν ἥτιον ποιητὴς ἐστι.
 Τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι,
 οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι· καθ' ὃ
 ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητὴς ἐστι. Τῶν δὲ ἀπλῶν μύθων
 καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χεῖρισται. Λέγω
 δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἀλληλα
 οὗτ' εἰκὸς οὗτ' ἀνάγκη εἶναι. Τοιαῦται δὲ ποιοῦν-
 ται, ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν, δι' αὐτοὺς· ὑπὸ δὲ
 τῶν ἀγαθῶν, διὰ τοὺς ὑποκριτάς· ἀγωνίσματα γὰρ
 ποιοῦντες, καὶ παρὰ δύναμιν παρατείνοντες, πολλά-
 κς διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς. Ἐπεὶ δὲ οὐ
 μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβε-
 ρῶν καὶ ἐλεινῶν· ταῦτα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα,
 ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν, καὶ μᾶλλον, ὅταν δι'
 ἀλληλα· (τὸ γὰρ θαυμαστόν οὕτως ἔξει μᾶλλον, ἢ

εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης · ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι· εἶον, ὁ ἀνδριᾶς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἀργεὶ ἀπέκτεινε τὸν αἵτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεισῶν. Ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γενέσθαι.) ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους.

CAPUT X.

Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἀπλοῖ, οἱ δὲ πεπλεγμένοι. Καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοι εἰσιν, ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὕσαι τοιαῦται. Λέγω δὲ ἀπλῆν μὲν πράξιν, ἥς γενομένης, ὥσπερ ὄρισταί, συνεχοῦς καὶ μῖς, ἀνευ περιπετείας ἢ ἀναγνώρισμοῦ ἢ μετὰ βαισις γίνεται. Πεπλεγμένην δὲ, ἐξ ἧς μετὰ ἀναγνώρισεως ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν, ἢ μετὰβαισις ἐστι. Ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγεννημένων συμβαίνειν ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ τὸ εἶκός γίγνεσθαι ταῦτα. Διαφέρει γὰρ πολὺν, γίγνεσθαι τάδε διὰ τάδε, ἢ μετὰ τάδε.

CAPUT XI.

Ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν ἢ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πρατομένων μεταβολή, καθάπερ εἴρηται · καὶ τοῦτο δὲ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἶκος ἢ ἀναγκαῖον. Ὡσπερ ἰν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὅστις ἦν, τοῦναντίον ἐπέησε. Καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ, ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι. Ἀναγνώρισις δ'

ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τὸννομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή, ἢ εἰς φιλίαν ἢ εἰς ἔχθραν, τῶν πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὀρισμένων. Καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτεια γίνωνται· ὥς ἔχει ἐν τῷ Οἰδίποδι. Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνώρισεις. Καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει. Καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ πέπραγεν, ἔστιν ἀναγνώρισις. Ἄλλ' ἢ μάλιστα τοῦ μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως, ἡ εἰρημένη ἐστίν. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτεια, ἢ ἔλεον ἔξει, ἢ φόβον· οἷων πράξεων ἡ τραγωδία μίμησις ὑπόκειται. Ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀναγνώρισις, τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις, ἡ μὲν ἐστὶ θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ἡ δῆλος τίς ἐστιν· ὅτε δ' ἀμφότερου· δεῖ ἀναγνώρισις. Οἷον, ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστη ἀναγνώρισθη ἐκ τῆς [πέμψεως τῆς] ἐπιστολῆς· ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνώρισεως. Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστὶ, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. Τρίτον δὲ πάθος. Τούτων δὲ περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται. Πάθος δὲ ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά· οἷον, οἳ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ αἱ περιωδυνίαι καὶ τρώσεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

CAPUT XII.

Μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὥς εἶδει δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἶπομεν. Κατὰ δὲ τὸ ποσόν, καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστὶ· πρόλογος, ἐπεισόδιον, ἔξοδος, χορικόν. Καὶ τούτου τὸ μὲν, πάρος· τὸ δὲ, στάσιμον. Κοινὰ μὲν οὖν ἀπάντων ταῦ-

τα. Ἰδία δὲ, τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ κόμμοι. Ἔστι δὲ πρόλογος μὲν, μέρος ὅλον τραγωδίας τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου. Ἐπεισόδιον δὲ, μέρος ὅλον τραγωδίας τὸ μεταξὺ ὄλων χορικῶν μελῶν. Ἔξοδος δὲ, μέρος ὅλον τραγωδίας μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. Χορικοῦ δὲ, πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ· στάσιμον δὲ, μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαύσεως καὶ τροχαίου. Κόμμος δὲ, θρόνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς. Μέρη μὲν οὖν τραγωδίας, οἷς μὲν ὡς εἶδеси δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴρηται· κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν.

CAPUT XIII.

Ὡς δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγωδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημίνοις. Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγωδίας μὴ ἀπλὴν, ἀλλὰ πεπλεγμένην, καὶ ταύτην φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικὴν· (τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι·) πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὔτε τοὺς ἐπικεικὲς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν· (οὐ γὰρ φοβερόν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μισαρόν ἐστιν·) οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν· (ἀτραγωδότερον γὰρ τοῦτό ἐστι πάντων· οὐδὲν γὰρ ἔχει ὢν δεῖ· οὔτε γὰρ φιλόανθρωπον, οὔτε ἐλεεινόν, οὔτε φοβερόν ἐστιν·) οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρόν ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. (Τὸ μὲν γὰρ φιλόανθρωπον ἔχει ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον. Ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχούμενος, ὃ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον· ἔλεος μὲν περὶ τὸν

ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον. (Ὡστε οὔτε ἄλ-
 εινὸν οὔτε φοβερὸν ἔσται τὸ συμβαῖνον.) Ὁ μεταξὺ
 ἄρα τούτων λοιπός. Ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ
 διαφέρων καὶ δικαιοσύνη, μήτε διὰ κακίαν καὶ μο-
 χθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι'
 ἁμαρτίαν τινὰ, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυ-
 χία· οἷον, Οἰδίπους καὶ Θυέστης, καὶ οὐ ἐκ τειούτων
 γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς
 ἔχοντα μῦθον ἀπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ
 τινὲς φασι, καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυσ-
 τυχίας, ἀλλὰ τούναντίον, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν,
 μὴ διὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἣ
 οἷον εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος. Ση-
 μεῖον δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον· πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιη-
 τὰι τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρέθιμουν· νῦν δὲ περὶ
 ὀλίγας οἰκίας αἱ κάλλιστα τραγωδίαί συντίθενται·
 οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα, καὶ Οἰδίπουν, καὶ Ὀρέστην, καὶ
 Μελιάγρον, καὶ Θυέστην, καὶ Τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλ-
 λους συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆσαι. Ἡ μὲν οὖν
 κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγωδία, ἐκ ταύτης τῆς συ-
 στάσεώς ἐστι. Διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες, αὐ-
 τοὶ ἁμαρτάνουσι, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγωδαῖς,
 καὶ πολλὰ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι. Τοῦτο
 γὰρ ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. Σημεῖον δὲ μέγι-
 στον· ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώ-
 τатаι αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἢ κατορθωθῶσι. Καὶ
 ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ
 τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται. Δευτέ-
 ρα δὲ, ἡ πρώτη λεγομένη ὑπὸ τινων, ἐστὶν ἡ δι-
 πλήν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια,

καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι.
 Δοκεῖ δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεατῶν ἀσθένειαν.
 Ἀκολουθοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες
 τοῖς θεαταῖς. Ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγωδίας
 ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμωδίας οἰκεία. Ἐκεῖ γὰρ
 ἂν οἱ ἐχθιστοὶ ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστης καὶ
 Αἰγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται,
 καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

CAPUT XIV.

Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερόν καὶ ἐλεινόν ἐκ τῆς ὀψε-
 ως γίνεσθαι· ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν
 πραγμάτων· ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείνο-
 νος. Δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὀρθῶν οὕτω συνεσιάναι
 τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμε-
 να καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβυϊνόντων· ἅπερ
 ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον. Τὸ
 δὲ διὰ τῆς ὀψεως τοῦτο παρασκευάζειν, ἀτεχνότερον
 καὶ χερηγίας δεόμενόν ἐστιν. Οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερόν
 διὰ τῆς ὀψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευά-
 ζοντες, οὐδὲν τραγωδία κοινωνοῦσιν. Οὐ γὰρ πᾶσαν
 δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγωδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.
 Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδο-
 νὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν, φανερόν ὥς τοῦτο ἐν
 τοῖς πράγμασι ἐμποιητέον. Ποῖα οὖν δευρὰ ἢ ποῖα
 οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. Ἀνάγ-
 κη δὲ, ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας
 πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. Ἄν μὲν οὖν ἐχ-
 θρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεινόν οὔτε ποιῶν
 οὔτε μέλλον δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος·
 οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες. Ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις

ἐγγένηται τὰ πάθη· οἷον, εἰ ἀδελφὸς ἀδελφόν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱόν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾶ, ταῦτα ζητητέον. Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. Λέγω δὲ οἷον τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. Αὐτὸν δὲ εὐρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς. Τὸ δὲ καλῶς τί λέγομεν, εἰπώμεν σαφέστερον. Ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πράξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποιοῦν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας· καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν· ἔστι δὲ πράξιαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πράξαι τὸ δεινόν, εἴθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν· ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. Τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος. Ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγωδίᾳ, οἷον ὁ Ἀλκμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος, ἢ ὁ Τηλέγονος ἐν τῷ Τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ. Ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα, τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων δι' ἄγνοιαν, ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι. Καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως. Ἡ γὰρ πράξιαι ἀνάγκη, ἢ μὴ· καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας. Τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πράξαι, χεῖριστον. Τό, τε γὰρ μίαιρον ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν· ἀπαθὲς γάρ. Διὼπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις· οἷον ἐν Ἀντιγόῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἴμων. Τὸ δὲ πράξαι, δεύτερον. Βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πράξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι· τό, τε γὰρ μίαιρον οὐ πρόσ-εστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν. Κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. Λέγω δὲ οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἢ Μερόπῃ μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν, ἀποκτείνει δὲ οὐ,

ἀλλ' ἀνεγνώρισε. Καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. Καὶ ἐν τῇ Ἀντιόπῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισε. Διὰ τοῦτο, ὅπερ πά-
λαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγωδίαί εἰσι. Ζητοῦντες γάρ, οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης εὖρον
τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. Ἀναγ-
κάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντῶν, ὅσαις
τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθῃ. Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν
πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς
μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

CAPUT XV.

Περὶ δὲ τὰ ἥθη, τέταρτό ἐστιν ὧν δεῖ στοχάζε-
σθαι. Ἐν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ἦ. Ἐξεί δὲ
ἥθος μὲν, ἔαν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερόν ὁ λόγος
ἡ ἡ πρᾶξις προαίρεσιν τινα· φαῦλον μὲν, ἔαν φαύ-
λην· χρηστὸν δὲ, ἔαν χρηστήν. Ἔστι δὲ ἐν ἐκάστῳ γέ-
νει. Καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστή, καὶ δοῦλος· καί-
τοι γε ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν
ἐστι. Δεύτερον δὲ τὰ ἀρμόττοντα. Ἔστι γὰρ ἀν-
δρεῖον μὲν τὸ ἥθος, ἀλλ' οὐχ ἀρμόττον γυναικί, τὸ ἀν-
δρεῖαν ἢ δεινὴν εἶναι. Τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον· τοῦτο
γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστοῦ τὸ ἥθος καὶ ἀρμόττον ποιῇ-
σαι, ὥσπερ εἴρηται. Τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν. Κἂν
γὰρ ἀνώμαλός τις ἦ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων καὶ τρι-
στον ἥθους ὑποτιθεῖς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ
εἶναι. Ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἥθους, μὴ
ἀναγκαῖον, οἷον ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ· τοῦ δὲ ἀπρε-
ποῦς καὶ μὴ ἀρμόττοντος, ὃ, τε Θρηῆνος Ὀδυσσεύς ἐν
τῇ Σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς Μελαλίππης ῥῆσις· τοῦ δὲ ἀνω-
μάλου, ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια· οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκε-

τεύουσα τῇ ὑστέρα. Χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἡθραῖν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, αἰεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός. Ὡστε τὸν τοιοῦτον τὰ τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός· καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός. Πανεροὺν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἀνθρώπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας. Ἄπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὄραν. Ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν· εἰ δὲ μὴ, ἔξω τῆς τραγωδίας· οἷον, τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους. Ἐπεὶ δὲ μίμησις ἐστὶν ἡ τραγωδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφήν, ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν. Οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους καὶ ῥαθύμους, καὶ τὰλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἡθῶν, ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ· οἷον τὸν Ἀχιλλεῖα Ἀγάθων καὶ Ὀμηρος. Ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθοῦσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ. Καὶ γὰρ καὶ αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

CAPUT XVI.

Ἀναγνώρισις δὲ τί μὲν ἐστὶν, εἴρηται πρότερον. Εἶδη δὲ ἀναγνώρισεως· πρώτη μὲν, ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ἡ πλεῖστοι χρωῖνται δι' ἀπορίαν, ἢ διὰ σημείων.

Τούτων δὲ τὰ μὲν σύμφυτα· οἷον „λόγῃν ἣν φοροῦ-
 σι Ἰηγενεῖς“ ἢ ἀστέρες, οἷους ἐν τῷ Θυέστη Καρκί-
 νος· τὰ δὲ ἐπίκτητα· καὶ τούτων, τὰ μὲν ἐν τῷ σώ-
 ματι, οἷον οὐλαί· τὰ δὲ ἐκτὸς, τὰ περιδέραια, καὶ
 οἷον ἐν τῇ Τυροῖ, διὰ τῆς σκάφης. Ἔστι δὲ καὶ τού-
 τοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον· οἷον, Ὀδυσσεὺς
 διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφῆς,
 καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συμβωτῶν. Εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πί-
 στεως ἔνεκα, ἀτεχνότεραι, καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι· αἱ
 δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς Νίπτροις, βελτίους.
 Δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ· διὸ
 [οὐκ] ἄτεχνοι. Οἷον, Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώ-
 ρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης. Ἐκεί-
 νη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς· ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων.
 Ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει ἃ βούλεται ὁ ποιητής, ἀλλ'
 οὐχ ὁ μῦθος. Δι' ὃ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἀμαρτίας
 ἐστίν· ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν. Καὶ ἐν τῷ Σο-
 φοκλέους Τηρεῖ ἢ τῆς κερκίδος φωνή. Τρίτη δὲ, ἡ
 διὰ μνήμης, τῷ αἰσθῆσθαι τι ἰδόντα· ὥσπερ ἡ ἐν
 Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένοισι· ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν,
 ἀπέκλαυσε. Καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνοῦ, ἀπὸ λόγων. Ἀκού-
 ων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ μνησθεὶς, ἐδάκρυσεν.
 Ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν. Τετάρτη δὲ, ἡ ἐκ συλλογι-
 σμοῦ· οἷον ἐν Χοηφόροις, ὅτι ὁμοίός τις ἐλήλυθεν.
 Ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἡ Ὀρέστης· οὗτος ἄρα ἐλή-
 λυθε. Καὶ ἡ Πολυεΐδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφι-
 γενείας· εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι, ὅτι
 ἡ τ' ἀδελφὴ ἐτίθη, καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι.
 Καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεΐ, ὅτι ἐλθὼν ὡς εὐρή-
 σων υἱόν, αὐτὸς ἀπόλλυται. Καὶ ἡ ἐν τοῖς Φινεΐ-

δαις· ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον, σύνελογίσαντο τὴν εἰμαρμένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἴμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς· καὶ γὰρ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα. Ἔστι δέ τις καὶ σύνθετος ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου· οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ. Τὸ μὲν γὰρ τόξον, ἔφη γινώσcesθαι, ὃ οὐχ ἑωράκει· ὃ δὲ, ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριούντος, διὰ τούτου ἐποίησε παραλογισμόν. Πασῶν δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις, ἥ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τῆς ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων· οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ. Εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα. Αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων καὶ περιδεραίων. Δεύτεραι δὲ, αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

CAPUT XVII.

Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὁμμάτων τιθέμενον. Οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὐρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία. Σημεῖον δὲ τούτου ὃ ἐπειμᾶτο Καρχήνω. Ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῆλθε· ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν· ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχεραινόντων τοῦτο τῶν θεατῶν. Ὅσα δὲ δυνατόν, καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον [ποιεῖν]. Πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν εἰσι. Δι' ὃ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος, καὶ χαλεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. Δι' ὃ εὐφροῦς ἡ ποιητικὴ ἐστίν, ἢ μανικοῦ. Τούτων γὰρ οἱ μὲν εὐπλαστοί, οἱ δὲ ἐκστατικοί εἰσιν. Τοὺς δὲ λόγους τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν ποιοῦντα ἐκτίθε-

σθαι καθόλου, εἰθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν καὶ παρατείνειν. Λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου · οἷον τῆς Ἰφιγενείας · τυθείσης τινὸς κόρης, καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἰδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ἣ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην. Χρόνῳ δὲ ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας · διὰ τί; ὅτι ἀνείλεν ὁ θεὸς — διὰ τίνα αἰτίαν, ἔξω τοῦ καθόλου — ἐλθεῖν ἐκεῖ · καὶ ἐφ' ὃ, τι δέ, ἔξω τοῦ μύθου. Ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων, ἀνεγνώρισεν · εἰθ' ὥς Εὐριπίδης, εἰθ' ὥς Πολύειδος ἐποίησε, κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆναι · καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία. Μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη, ὑποθέντα τὰ ὀνόματα, ἐπεισοδιοῦν. Ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν. Οἷον, ἐν τῇ Ὀρέστη ἡ μανία δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ ἐπεισόδια σύντομα · ἡ δ' ἐποποιεῖα τούτοις μηκύνεται. Τῆς γὰρ Ὀδυσσεείας μικρὸς ὁ λόγος ἐστίν · ἀποδημοῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος, ἔτι δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων, ὥστε τὰ χρήματα ὑπὸ τῶν μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι, αὐτὸς ἀφικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς ἐπιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθιρε. Τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια.

CAPUT XVIII.

Ἔστι δὲ πάσης τραγωδίας τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύσις. Τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις,

ἡ δέσις· τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. Λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς δυστυχίαν, ἢ εἰς εὐτυχίαν· λύσιν δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους. Ὡς περ ἐν τῷ *Λυγκεῖ* τοῦ Θεοδέκτου, δέσις μὲν, τὰ τε προπεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις· λύσις δὲ, ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους. Τραγωδίας δὲ εἶδη εἰσὶ τέσσαρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη. Ἡ μὲν, πεπλεγμένη, ἥς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. Ἡ δὲ, παθητική· οἶον, οἱ τε *Αἶαντες*, καὶ οἱ *Τέλορες*. Ἡ δὲ, ἡθική· οἶον, αἱ *Φθιώτιδες* καὶ ὁ *Πηλεύς*. Τὸ δὲ τέταρτον, ὁμολόν· οἶον, αἱ τε *Φορκίδες* καὶ *Προμηθεὺς*, καὶ ὅσα ἐν ἄδου. Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειραῖσθαι ἔχειν· εἰ δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλείστα, ἄλλως τε καὶ ὥς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς. Γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἐκάστου τῷ ἰδίῳ ἀγαθῷ ἀξιούσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν. Δίκαιον δὲ καὶ τραγωδίαν ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μῦθῳ. Τοῦτο δὲ, ὣν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις. Πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. Δεῖ δὲ ἄμφω αἰεὶ κροτεῖσθαι. Χρὴ δὲ, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνησθαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγωδίας. Ἐποποιϊκὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. Οἶον, εἴ τις τὸν τῆς *Ιλιάδος* ὅλον ποιῶι μῦθον. Ἐκὲ μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος· ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει. Σημεῖον δὲ· ὅσοι πέρσιν *Ἰλίου* ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ κατὰ μέρος, ὥς περ *Εὐριπίδης* *Ἐκάβην*, ἢ ὥς περ *Αἰσχύλος*, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται. Ἐπεὶ καὶ *Αγά-*

θων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. Ἐν δὲ ταῖς περιπεταί-
αις καὶ ἐν τοῖς ἀπλοῖς πράγμασι στοχάζονται οὐ βού-
λονται θανμαστοῦ· τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάν-
θρωπον. Ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πο-
νηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος· καὶ ὁ ἀνδρεῖ-
ος μὲν, ἀδίκως δὲ, ἡττηθῇ. Ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς,
ὥσπερ Ἀγάθων λέγει. Εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ
καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς. Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἓνα δεῖ ὑπο-
λαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν καὶ μῦθον εἶναι τοῦ ὅλου,
καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ'
ὥσπερ Σοφοκλῆς. Τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διαδόμε-
να οὐ μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγωδίας ἐστί.
Δι' ὃ ἐμβόλιμα ἄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος
τοῦ τοιούτου. Καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ἄδειν,
ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἀρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον
ὅλον;

CAPUT XIX.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. Λοιπὸν
δὲ περὶ λέξεως ἢ διανοίας εἰπεῖν. Τὰ μὲν οὖν περὶ
τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω. Τοῦ-
το γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. Ἔστι δὲ
κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ πα-
ρασκευασθῆναι. Μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύ-
ναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθῃ παρασκευάζειν· οἶον,
ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ ἔτι
μέγεθος, καὶ σμικρότητα. Ἀῖνον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς
πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν δεῖ χρησθαι, ὅταν
ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευά-
ζειν. Πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαί-
νεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ

λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. Τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδεῖα καὶ, μὴ διὰ τὸν λόγον; Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν ἐν μὲν ἐστὶν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως· ἃ ἐστὶν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικῆν· οἷον, τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ, καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλή, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρισις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὃ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. Τί γὰρ ἂν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ; ὅτι εὐχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει εἰπών·

Μῆνιν ἄειδε θεά.

τὸ γὰρ κελεῦσαι, φησὶ, ποιεῖν τι ἢ μὴ, ἐπιταξίς ἐστι. Διὸ παρείσθω, ὥς ἄλλης καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὄν θεώρημα.

CAPUT XX.

Τῆς δὲ λέξεως ἀπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη· στοιχεῖον, συλλαβή, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτώσις, λόγος. Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος· οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή. Καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναί, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον. Ταύτης δὲ μέρη, τό, τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον. Ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν, τὸ ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν· οἷον τὸ α καὶ τὸ ω. Ἡμίφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν· οἷον τὸ σ καὶ τὸ ρ. Ἀφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς καθ' αὐτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φωνὴν γινόμενόν ἀκουστόν· οἷον τὸ γ καὶ τὸ δ. Ταῦ-

τα δὲ διαφέρει σχήμασι τε τοῦ στόματος καὶ τόποις, καὶ δασύτητι καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει καὶ βραχύτητι· ἔτι δὲ καὶ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ· περὶ ὧν καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν. Συλλαβὴ δέ ἐστι φωνῇ ἄσημος, συνθετὴ ἐξ ἀφώνου καὶ φωνῆν ἔχοντος· καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α οὐκ ἔστι συλλαβή, ἀλλὰ μετὰ τοῦ α· οἷον τὸ γρα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς, τῆς μετρικῆς ἐστι. Σύνδεσμος δέ ἐστι φωνῇ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν, πεφυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, ἣν μὴ ἀρμότῃ ἐν ἀρχῇ λόγου τίθεναι καθ' αὐτήν· οἷον, μὲν, ἦτοι, δῆ. Ἡ φωνῇ ἄσημος, ἣ ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν, σημαντικῶν δέ, ποιεῖν πέφυκε μίαν σημαντικὴν φωνήν. Ἀρθρον δέ ἐστι φωνῇ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχήν, ἣ τέλος, ἣ διορισμὸν δηλοῖ· οἷον, τὸ φημί, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. Ἡ φωνῇ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν, πεφυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου. Ὀνομα δέ ἐστι φωνῇ συνθετῇ, σημαντικῇ ἄνευ χρόνου, ἥς μέρος οὐδὲν ἐστι καθ' αὐτὸ σημαντικόν. Ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὥς καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ σημαῖνον· οἷον, ἐν τῷ θσοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει. Ῥῆμα δέ, φωνῇ συνθετῇ, σημαντικῇ μετὰ χρόνου, ἥς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὐτὸ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. Τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἢ λευκόν, οὐ σημαίνει τὸ πότε· τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε, προσσημαίνει, τὸ μὲν τὸν παρόντα χρόνον, τὸ δὲ τὸν παρελθόντα. Πτωσις δέ ἐστιν ὀνόματος ἢ ῥήματος· ἢ μὲν κατὰ τὸ τούτου.

ἢ τούτῳ σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοιαῦτα · ἢ δὲ κατὰ το
 ἐνὶ ἡ πολλοῖς · οἶον, ἄνθρωποι ἢ ἄνθρωπος · ἢ δὲ κα-
 τὰ τὰ ὑποκριτικά, οἶον, κατ' ἐρώτησιν ἢ ἐπίταξιν.
 Τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βιάδιζε, πτώσις ῥήματος κατὰ ταῦ-
 τα τὰ εἶδη ἐστί. Λόγος δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαν-
 τικὴ, ἥς ἔνια μέρη καθ' αὐτὰ σημαίνει τι. Οὐ γὰρ
 ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται · οἶον,
 ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὀρισμός · ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημά-
 των εἶναι λόγον. Μέρους μέντοι ἀέ τι σημαῖνον ἔξει-
 οῖον ἐν τῷ, βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων. Εἰς δὲ ἐστὶ λό-
 γος διχῶς · ἢ γὰρ ὁ ἐν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συν-
 δέσμων · οἶον, ἢ Ἰλιάς μὲν, συνδέσμων εἷς · ὁ δὲ τοῦ ἀν-
 θρώπου, τῷ ἐν σημαίνειν.

CAPUT XXI.

Ὀνόματος δὲ εἶδη, τὸ μὲν ἁπλοῦν · ἁπλοῦν δὲ λέγω,
 ὃ μὴ ἐκ σημαίνοντων σύγκειται · οἶον γῆ· τὸ δὲ διπλοῦν.
 Τούτου δὲ τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου, τὸ δὲ ἐκ
 σημαίνοντων σύγκειται. Εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν καὶ τε-
 τραπλοῦν ὄνομα καὶ πολλαπλοῦν · οἶον τὰ πολλὰ τῶν
 Μεγαλιωτῶν, Ἑρμοκαϊκόξανθος. Ἀπαν δὲ ὄνομά ἐστιν
 ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημέ-
 νον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑψηροῦς, ἢ ἐξηλλαγμένον.
 Λέγω δὲ κύριον μὲν, ὃ χρώνται ἕκαστοι · γλῶτταν
 δὲ, ὃ ἕτεροι. Ὡστε φανερόν ὅτι καὶ γλῶτταν καὶ κύ-
 ριον εἶναι δυνατόν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ. Τὸ
 γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα.
 Μεταφορὰ δὲ ἐστὶν, ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ,
 ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἶδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ
 εἶδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. Λέγω δὲ, ἀπὸ
 γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἶον,

Νῆψ δέ μοι ἦδ' ἔστηκε·

τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἔστιν ἰστάναι τι. Ἀπὸ εἶδους δὲ ἐπὶ γένος·

— ἥ δὲ μυρὶς Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε.

τὸ γὰρ μυρίον πολὺ ἔστιν, ὃ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέ-
χρηται. Ἀπ' εἶδους δὲ ἐπ' εἶδος, οἶον,

Χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἐρύσας,

καὶ,

— τὰμ' ἀτειρεῖ χαλκῷ.

ἐταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἐρύσαι, ταμεῖν· τὸ δὲ ταμεῖν, ἐρύσαι εἴρηται. Ἀμφω γὰρ ἀφελεῖν τι ἔστι. Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχη τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. Ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. Καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέγει πρὸς ὃ ἔστι· λέγω δὲ οἶον, ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διονύσον, καὶ ἀσπίς πρὸς Ἀρην. Ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἀρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου. Ἔτι, ὁμοίως ἔχει ἐσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. Ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἐσπέραν γῆρας ἡμέρας· καὶ τὸ γῆρας ἐσπέραν βίου, ἢ, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου. Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ἀναλόγων, ἀλλ' οὐδὲν ἥτιον λεχθῆσεται· οἶον, τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπεῖρειν· τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνώνυμον. Ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ τὸ σπεῖρειν πρὸς τὸν καρπόν. Διὸ εἴρηται·

— σπεῖρων θεοκτίσταν φλόγα.

Ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι καὶ ἄλλως, προσαγορεύσαντα τὸ ἄλλότριον, ὡς φῆσαι τῶν οἰκείων τι· οἶον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὲν

Ἄρεως, ἀλλ' αἶνον. . . . . Πεποιημένον δέ
 ἐστίν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων, αὐτὸς τίθε-
 ται ὁ ποιητής. Δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα· οἶον,
 καὶ κέρατα ἐρνύτας· καὶ τὸν ἱερέα, ἀρητιήρα. Ἐπεκ-
 τεταμένον δέ ἐστίν, ἢ ἀφηρημένον, τὸ μὲν,
 ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένος ἢ τοῦ οἰκείου, ἢ
 συλλαβῇ ἐμβεβλημένη· τὸ δέ, ἂν ἀφηρημένον ἢ τι αὐ-
 τοῦ. Ἐπεκτεταμένον μὲν, οἶον, τὸ πόλεος, πόλῃος,
 καὶ τὸ Πηλείδου, Πηληϊάδεω. Ἀφηρημένον δέ, οἶον,
 τὸ κρῖ, καὶ τὸ δῶ, καὶ,

— μία γίγνεται ἀμφοτέρων ὥψ.

ἐξ ἡλλαγμένον δέ ἐστίν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ
 μὲν καταλείπη, τὸ δέ ποιῇ· οἶον τὸ,

Δεξιτερόν κατὰ μαζόν·

ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄρῳνα, τὰ δὲ θήλεα,
 τὰ δὲ μεταξύ. Ἀρῳνα μὲν, ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ ν καὶ
 ρ καὶ σ, καὶ ὅσα ἐκ τοῦτου σύγκειται· ταῦτα δέ ἐστι
 δύο, τὸ ψ καὶ ξ. Θήλεα δέ, ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων
 εἰς τε τὰ ἀεὶ μακρά· οἶον, εἰς η καὶ ω· καὶ τῶν ἐπεκ-
 τετινομένων εἰς α. Ὡστε ἴσα συμβαίνει πλήθει, εἰς
 ὅσα τὰ ἄρῳνα καὶ τὰ θήλεα. Τὸ γὰρ ψ καὶ τὸ ξ
 καὶ σ, ταῦτά ἐστιν. Εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τε-
 λευτᾷ, οὐδὲ εἰς φωνήεν βραχύ. Εἰς δὲ τὸ ι τρία μό-
 να, μέλι, κόμμι, πέπερι. Εἰς δὲ τὸ υ πέντε· τὸ πῶϋ, τὸ
 γάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. Τὰ δὲ μεταξὺ εἰς
 ταῦτα, καὶ ν καὶ σ.

CAPUT XXII.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφὴ καὶ μὴ ταπεινὴ εἶναι. Σα-
 φεστάτη μὲν οὖν ἐστίν ἢ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλ-

λὰ ταπεινή. Παράδειγμα δὲ ἡ Κλειφῶντος ποιή-
σις, καὶ ἡ Σθενέλου. Σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα, τὸ
ιδιωτικόν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. Ξενικόν δὲ λέ-
γω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέκτασιν, καὶ πᾶν τὸ
παρὰ τὸ κύριον. Ἄλλ' ἂν τις [ἄμα] ἅπαντα [τὰ] τοιαῦτα
ποιήσῃ, ἡ αἰνιγμα ἔσται, ἡ βαρβαρισμός. Ἄν μὲν οὖν
ἐκ μεταφορῶν, αἰνιγμα· ἐὰν δὲ ἐκ γλωττιῶν, [καὶ] βαρ-
βαρισμός. Αἰνίγματος γὰρ ιδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέγον-
τα τὰ ὑπάρχοντα, ἀδύνατα συνάψαι. Κατὰ μὲν οὖν
τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῇ-
σαι· κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν, ἐνδέχεται· οἷον,

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα,
καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐκ δὲ τῶν γλωττιῶν, ὁ βαρβαρι-
σμός. Δεῖ ἄρα κεχρησθαι πῶς τούτοις. Τὸ μὲν γὰρ
μὴ ιδιωτικὸν ποιήσει μὴδὲ ταπεινόν, ἡ γλῶττα, καὶ ἡ
μεταφορὰ, καὶ ὁ κόσμος, καὶ τᾶλλα τὰ εἰρημένα εἶδη·
τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν. Οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέ-
ρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφές τῆς λέξεως καὶ μὴ
ιδιωτικόν, αἱ ἐπεκτάσεις καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ
τῶν ὀνομάτων. Διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄλλως ἔχειν ἢ ὥς τὸ
κύριον, παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, τὸ μὴ ιδιωτικὸν
ποιήσει· διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος, τὸ σα-
φές ἔσται. Ὡστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶν-
τες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτου, καὶ διακωμω-
δοῦντες τὸν ποιητὴν· οἷον Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος· ὥς
ῥάδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν ἢ ἐξαλλάττειν ἐφ'
ὅποσον βούλεται, ἄμφω ποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει·
οἷον, Ἦτοι Χάριν εἶδον Μαραθῶναδε βαδίζοντα·
καὶ, Οὐκ ἂν γ' ἐρώμενος τὸν ἐκείνου νοῦν ἐξελεβόρι-
ζες; Τὸ μὲν οὖν φαίνεται πῶς χρώμενον τούτῳ τῷ

τρόπῳ, γελοῖον. Τὸ δὲ μέτρον, κοινὸν πάντων ἐστὶ τῶν μερῶν. Καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ τοῖς ἄλλοις εἵδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο. Τὸ δὲ ἀρμόττον ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρεῖσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον. Καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν μετατιθεῖς ἂν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι ὅτι ἄληθῆ λέγομεν. Οἶον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἱαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, ἔν δὲ μόνον ὄνομα μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλὸν, τὸ δ' εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε,

Φαγέδαιναν, ἥ μιν σάρκα ἐσθίει ποδός·
ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει, τὸ θοινᾶται μετέθηκε.
καὶ,

Νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐ τιδανὸς καὶ
ἄκις·

εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μετατιθεῖς,

Νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενὴς καὶ
ἄειδής.

καὶ,

Δίφρον ἀεικέλιον καταθείς ὀλίγην τετρά-
πεζαν·

Δίφρον μοχθηρὸν καταθείς μικρὰν τετρά-
πεζαν·

καὶ τὸ,

Ἡῖόνες βοόωσιν·

Ἡῖόνες κρᾶζουσιν.

Ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγωδοὺς ἐκωμῶδει, ὅτι ἂν

οὐδείς ἂν εἴποιεν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται· οἶον τὸ δωμάτων ἅπο, ἀλλὰ μὴ ἅπὸ δωμάτων· καὶ τὸ σέθεν· καὶ τὸ ἐγὼ δέ νιν· καὶ τὸ Ἀχιλλέως πέρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. Ἐκείκος δὲ τοῦτο ἡγνόει. Ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἐκάστω τῶν εἰρημένων· πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις· πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. Μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν, εὐφυνίας τε σημεῖόν ἐστι. Τὸ γὰρ εὐ μεταφέρειν, τὸ ὁμοιον θεωρεῖν ἐστι. Τῶν δὲ ὀνομάτων, τὰ μὲν διπλᾷ μάλιστα ἀρμόττει τοῖς διθυράμβοις· αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἡρωϊκοῖς· αἱ δὲ μεταφοραὶ, τοῖς ἱαμβείοις. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα· ἐν δὲ τοῖς ἱαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἀρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις τις χρήσεται. Ἔστι δὲ ταῦτα, τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. Περὶ μὲν οὖν τραγωδίας καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

CAPUT XXIII.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς καὶ ἐν ἑξαμέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους, καθάπερ ἐν ταῖς τραγωδίαις, συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πράξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῶον ἔν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον· καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίαις τὰς συνθέσεις εἶναι, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δῆλωσιν, ἀλλ' ἐνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἑνα ἢ πλείους,

ὧν ἕκαστα, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα. Ὡςπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἢ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία, καὶ ἢ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θάτερον, ἐξ ὧν ἐν οὐδὲν γίνεται τέλος. Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δοῶσι. Διὸ, ὥςπερ εἶπομεν, ἤδη καὶ ταύτῃ Θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μὴδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον· λίαν γὰρ ἂν μέγας, καὶ οὐκ εὐσύννοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι· ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Νῦν δ' ἐν μέρος ἀπολαβῶν, ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολλοῖς· οἷον νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν. Οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἓνα ποιοῦσι, καὶ περὶ ἓνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ· οἷον ὃ τὰ Κύπρια ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. Τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύας μία τραγωδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι· ἐκ δὲ Κυπρίων, πολλαί· καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος, πλεον ὀκτώ· οἷον, Ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, Πτωχέϊα, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρις, καὶ Απόπλους, καὶ Σίνων, καὶ Τρωάδες.

CAPUT XXIV.

Ἔτι δὲ τὰ εἶδη ταῦτά δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιΐαν τῇ τραγωδίᾳ· ἢ γὰρ ἀπλήν, ἢ πεπλεγμένην, ἢ ἡθικὴν, ἢ παθητικὴν δεῖ εἶναι. Καὶ τὰ μέρη, ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως, ταῦτά· καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ καὶ ἀναγνωρίσεων καὶ παθημάτων. Ἔτι τὰς διανοίας καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. Οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρη-

ται καὶ πρῶτος καὶ ἱκανῶς. Καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἐκάτερον συνέστηκεν, ἡ μὲν Ἰλιάς, ἀπλοῦν καὶ παθητικόν· ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένον· ἀναγνώρισις γὰρ διόλου· καὶ ἡθικόν. Πρὸς δὲ τούτοις, λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε. Διαφέρει δὲ κατὰ τὴν συστάσεως τὸ μῆκος, καὶ τὸ μέτρον. Τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος. Δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος. Εἴη δ' αὖν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἴην, πρὸς τε τὸ πλήθος τῶν τραγωδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν. ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος, πολὺ τι ἢ ἐποποιῖα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν τῇ τραγωδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μιμῆσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέροςμόνον. Ἐν δὲ τῇ ἐποποιίᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα· ὅφ' ὧν οἰκείων ὄντων, αὖξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. Ὡς τε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα, καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις. Τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγωδίας. Τὸ δὲ μέτρον· τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἤρμοκεν. Εἰ γὰρ τις ἐν ἄλλῳ τινὲ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς αὖν φαίνοιτο. Τὸ γὰρ ἡρωϊκόν, στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστὶ. Διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. Περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ ἱαμβικὸν καὶ τετράμετρον, κινητικά· τὸ μὲν, ὀρχηστικόν· τὸ δὲ, πρακτικόν. Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτὰ, ὥς περ Χαιρήμων. Διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλ-

λοι πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρώω· ἀλλ' ὥσπερ εἶπομεν, αὐτῇ ἢ φύσις διδάσκει τὸ ἀρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι.

Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιως ἐπαινέσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἄγνοεῖ, ὃ δὲ ποιεῖν αὐτόν. Αὐτόν γάρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις· ὃ δὲ ὀλίγα φρονημασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι, καὶ οὐδὲν ἀηθές, ἀλλ' ἔχοντα ἥθη. Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγωδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν· μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον, (δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν,) διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα. Ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἑκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη· οἱ μὲν, ἐστῶτες καὶ οὐ διώκοντες, ὃ δὲ, ἀνανεύων. Ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι, λανθάει. Τὸ δὲ θαυμαστόν, ἡδύ. Σημεῖον δέ· πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν, ὡς χαριζόμενοι. Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῇ λέγειν ὡς δεῖ. Ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. Οἶοντα γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τοῦδὲ ὄντος τοδὲ ἢ, ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι. Τοῦτο δὲ ἐστι ψεῦδος. [Δι' ὃ εἴη ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος. Ἀλλ' οὐδὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι.] Διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθές ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν. Παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν Νίπτρων. Προαιρεῖσθαι τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα, μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα. Τοὺς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων· ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον· εἰ δὲ μὴ, ἔξω τοῦ μυθεύματος· ὥσπερ Οἰδί-

πους τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λαῖος ἀπέθανεν. Ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι· ὥςπερ ἐν Ἡλέκτρᾳ οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν Μυσοῖς ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἦκων. Ὡστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῆρτο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον. Ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους· ἂν δὲ τεθῇ, καὶ φαίνεται εὐλογώτερον, ἐκδέχεσθαι καὶ ἄτοπον· ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθειαν, ὥς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσειε. Νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον. Τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἡθικοῖς, μήτε διανοητικοῖς. Ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἢ ἅπαν λαμπρὰ λέξεις τὰ ἡθικὰ καὶ τὰς διανοίας.

CAPUT XXV.

Περὶ δὲ προβλημάτων καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ πόσων ἂν εἰδῶν εἴη, ὥδε θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν. Ἐπεὶ γὰρ ἐστὶ μιμητὴς ὁ ποιητὴς, ὥςπερ ἂν ἢ ζωγράφος ἢ τις ἄλλος εἰκονοποιός· ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν, ἐν τι αἰέ. Ἡ γὰρ οἶα ἦν, ἢ ἔστιν· ἢ οἶα φασὶ καὶ δοκεῖ· ἢ οἶα εἶναι δεῖ. Ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις καὶ μεταφοραῖς. Καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεως ἐστὶ. Αἰδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς. Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὁρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς. Αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία· ἡ μὲν γὰρ καθ' αὐτήν, ἢ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Εἰ μὲν γὰρ προεἰλετο μιμήσασθαι καὶ ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία· εἰ δὲ τὸ προελεῖσθαι μὴ ὁρθῶς, ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ' ἐκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἶον

τὸ κατὰ ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίη-
ται ὅποια οὖν, οὐ καθ' ἑαυτήν. Ὡστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήμα-
τα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν.
Πρῶτον μὲν γάρ, ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύ-
νατα πεποίηται, ἡμάρτηται. Ἀλλ' ὁρθῶς ἔχοι, εἰ τυ-
χάνοι τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς. Τὸ γὰρ τέλος εἴρηται·
εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ ἢ ἄλλο ποιοῖ μέρος.
Παράδειγμα ἡ τοῦ Ἑκτορος δίωξις. Εἰ μίντοι τὸ τέ-
λος ἢ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ
τὴν περὶ τούτων τέχνην ἡμάρτηται, οὐκ ὁρθῶς. Δεῖ
γάρ, εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι. Ἐτι
ποτέρων ἐστὶ τὸ ἡμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, ἢ
κατ' ἄλλο συμβεβηκός. Ἐλαττον γάρ, εἰ μὴ ᾔδει ὅτι
ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ κακομιμήτως
ἔγραψε. Πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι οὐκ
ἄληθῇ· ἀλλ' οἷα δεῖ. Οἷον καὶ Συφοκλῆς ἔφη, αὐτὸς
μὲν οἶους δεῖ ποιεῖν, Εὐριπίδην δὲ οἷοί εἰσι. Δι' ὃ
ταύτη λυτέον. Εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασίν. Οἷον
τὰ περὶ θεῶν. Ἰσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν,
οὔτε ἀληθῇ· ἀλλ' ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης, οὐ σαφῇ
τάδε. Ἰσως δὲ οὐ βέλτιον μὲν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν· οἷον
τὰ περὶ τῶν ὀπλων·

— — ἔγχεα δὲ σφιν

Ὅρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος.

οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν οἱ Ἰλλυριοί.
Περὶ δὲ τοῦ εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταιί τινι ἢ πέ-
πρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον
ἢ εἰρημένον βλέποντα, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ
εἰς τὸν πράττοντα ἢ λέγοντα, πρὸς ὃν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτω, ἢ οὐ
ἐνεκεν· οἷον, εἰ μέζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται· ἢ μεί-

ζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται. Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν
ὀρῶντα δεῖ διαλύειν· οἷον, γλώττη·

Οὐρῆας μὲν πρῶτον.

ἴσως γὰρ σὺ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας.
Καὶ τὸν Δόλωνα,

— εἶδος μὲν ἔην κακὸς,

οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν·
τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι. Καὶ
τὸ,

Ζωρότερον δὲ κέραιρε.

οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶπτον. Τὸ
δὲ, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται· οἷον,

Ἄλλοι μὲν ὅα θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι —

Εὐδον παννύχιοι.

ἅμα δὲ φησιν.

Ἦτοι ὅτ' ἐς πεδῖον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν.

καὶ,

Αὐλῶν συρίγγων θ' ὁμαδόν.

* * τὸ γὰρ Πάντες ἀντὶ τοῦ Πολλοὶ κατὰ μεταφορὰν
εἴρηται. Τὸ γὰρ πᾶν, πολὺ τι. Καὶ τὸ,

Οἷη δ' ἄμμορος,

κατὰ μεταφορὰν. Τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον. Κα-
τὰ δὲ προσωδίαν, ὥσπερ Ἰππίας ἐλυέν ὁ Θάσιος τὸ,

— δίδομεν δὲ οἱ —

καὶ,

— τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρος.

τὰ δὲ, διαιρέσει· οἷον Ἐμπεδοκλῆς·

Αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ'
εἶναι,

Ζωρὰ τε πρὶν, κέκρητο.

τὰ δὲ, ἀμφιβολία·

— παρώχηκεν δὲ πλέων νύξ.

τὸ γὰρ πλέων, ἀμφίβολόν ἐστι. Τὰ δὲ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως· οἷον τὸν κεκραμένον, οἶνόν φασιν εἶναι. Ὅθεν πεπολεῖται ὁ Γανυμήδης

— — Διὶ οἰνοχοεύειν,

οὐ πινόντων οἶνον. Καὶ χαλκίας, τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους. Ὅθεν εἴρηται

— κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο.

εἴη δὲ τοῦτό γε καὶ κατὰ μεταφοράν. Δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν, ποσαχῶς ἂν σημῆναι τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ· οἷον τὸ,

— τῇ δ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος,

τὸ ταύτῃ κωλυθῆναι. Τὸ δὲ ποσαχῶς, ἐνδέχεται ὥδι πως μάλιστα, ἂν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν καταντικρύ. Ἡ ὡς Γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνιοι ἀλόγως προὑπολαμβάνουσι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται, καὶ ὡς εἰρηκότες ὁ, τι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ἢ τῇ αὐτῶν οἴησι. Τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον. Οἶονται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι. Ἀτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν Τηλέμαχον αὐτῷ, εἰς Λακεδαιμόνα ἐλθόντα. Τὸ δ' ἴσως ἔχει ὥςπερ οἱ Κεφαλλήνες φασι. Παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσεά· καὶ εἶναι Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. Δι' ἁμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν. Ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν, ἢ πρὸς τὴν πρῴησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀνάγειν. Πρὸς τε γὰρ τὴν ποιήσιν, αἰρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. Καὶ πρὸς τὸ βέλτιον· τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν, τοιοῦτους δ' εἶναι, οἷους Ζεῦσις ἔγραφεν. Ἀλλὰ πρὸς

ἂ φασι, τᾶλογα. Οὕτω τε, καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν· εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γενέσθαι. Τὰ δ' ὥς ὑπεναντία εἰρημένα οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως· ὥστε καὶ αὐτὸν ἢ πρὸς ἅ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ ἂν φρόνιμος ὑπόθηται. Ὅρθῃ δὲ ἡ ἐπιτίμησις ἀλογίας καὶ μοχθηρίας, ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης, χρήσεται τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης ἐν τῇ Αἰγεί, ἢ τῇ πονηρίᾳ, ὥσπερ ἐν Ὁρέστη τοῦ Μενελάου. Τὰ μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. Ἡ γὰρ ὥς ἀδύνατα, ἢ ὥς ἄλογα, ἢ ὥς βλαβερά, ἢ ὥς ὑπεναντία, ἢ ὥς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην. Αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων σκεπτεῖται. Εἰσὶ δὲ δώδεκα.

CAPUT XXVI.

Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ τραγωδική, διαπορήσειεν ἂν τις. Εἰ γὰρ ἡ ἥτιον φορτικὴ βελτίων, τοιαύτη δὲ ἡ πρὸς βελτίους θεατὰς ἐστι· δῆλον, ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτικὴ. Ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων, ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται· οἷον οἱ φαῦλοι ἀνέλκται, κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι· καὶ ἔλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν Σχύλλαν ἀνλῶσιν. Ἡ μὲν οὖν τραγωδία τοιαύτη ἐστίν, οἷους καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ὦοντο ὑποκριτάς. Ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα, πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. Τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν. Ὡς δ' οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς, ἢ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει. Τὴν μὲν οὖν πρὸς [τοὺς] θεατὰς ἐπιεικεῖς φασιν εἶναι, οἱ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων· τὴν δὲ τραγι-

κὴν πρὸς φαύλους. Ἡ οὖν φορτικὴ χεῖρων δηλονό-
 τι ἂν εἴη. Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἢ κα-
 τηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς· ἐπεὶ ἔστι περιεργά-
 ζεσθαι τοῖς σημείοις καὶ ραψωδοῦντα, ὅπερ ἐποίει
 Σωσίστρατος· καὶ διάδοντα, ὅπερ ἐποίει Μνασίθεος ὁ
 Ὀπούντιος. Εἴτα οὐδὲ κίνησις ἅπαντα ἀποδοκιμα-
 στέα, εἴπερ μὴδ' ὄρχησις· ἀλλ' ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ
 Καλλιππίδῃ ἐπετιμάτο, καὶ νῦν ἄλλοις, ὥς οὐκ ἐλευ-
 θέρας γυναικας μιμουμένων. Ἔτι ἡ τραγωδία καὶ
 ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ αὐτῆς, ὥςπερ ἡ ἐποποιΐα. Διὰ
 γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν φανερὰ ὁποῖα τίς ἐστιν. Εἰ οὖν
 ἐστι τᾶλλα κρεῖττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ
 ὑπάρχειν. Ἐπειτα δὲ ὅτι πάντ' ἔχει ὅσαπερ ἡ ἐποποιΐα.
 Καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι. Καὶ ἔτι οὐ μι-
 κρὸν μέρος τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ὄψιν ἔχει, δι' ἧς αἰ
 ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα. Εἴτα καὶ τὸ ἐναρ-
 γές ἔχει καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. Ἔτι
 τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι· τὸ
 γὰρ ἀθρούτερον ἡδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρό-
 νῳ. Λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείῃ τὸν Σο-
 φοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς. Ἔτι ἦττον μία
 ὁποιαοῦν μίμησις ἢ τῶν ἐποποιῶν. Σημεῖον δὲ· ἐκ
 γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγωδίαί γίνονται.
 Ὡστε ἐὰν μὲν ἓνα μῦθον ποιῶσιν, [ἀνάγκη] ἢ βραχέα
 δεικνύμενον μείουρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ
 τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῇ· ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δὲ οἷον
 ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ἢ συγκειμένη, οὐ μία· ὥςπερ
 ἡ Ἰλιάς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ἡ Ὀδύσεια, ἃ
 καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος. Καίτοι ταῦτα τὰ ποιη-
 ματα συνέστηκεν ὥς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα

μιάς πράξεως μίμησις ἐστίν. Εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ· (δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτάς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην·) φανερόν ὅτι κρείττων ἂν εἴη, μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιΐας. Περὶ μὲν οὖν πραγμάτων καὶ ἐποποιΐας, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ μὴ, τί-νες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων καὶ λύσεων, εἰρησθῶ τοσαῦτα.

ARISTOTELIS
R H E T O R I C A
AD ALEXANDRUM.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΙ
ΕΤ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

Ἐπέστειλάς μοι, ὅτι πολλάκις πολλοὺς πέπομφας πρὸς ἡμᾶς τοὺς διαλεξομένους ὑπὲρ τοῦ γραφῆναι σοι τὰς μεθόδους τῶν πολιτικῶν λόγων· ἐγὼ δὲ οὐ διὰ ῥαθυμίας ὑπερβαλλόμεν ἔν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ζητεῖν, οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν γραφῆναι σοι διηκριβωμένως, ὥς οὐδεὶς ἄλλος γέγραφε τῶν περὶ ταῦτα πραγματευομένων. Ταύτην δὲ εἰκότως τὴν διάνοιαν εἶχον. Ὡσπερ γὰρ ἐσθῆτα σπουδάζεις τὴν εὐπρεπεσιτάτην τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχειν, οὕτω δύναμιν λόγων λαβεῖν ἐστὶ σοι πειρατέον τὴν εὐδοσιτάτην. Πολὺ γὰρ κάλλιον ἐστὶ καὶ βασιλικώτερον, τὴν ψυχὴν ἔχειν εὐγνωμονοῦσαν, ἢ τὴν ἔξω τοῦ σώματος ὄραν εὐειματοῦσαν. Καὶ γὰρ ἄτοπόν ἐστι, τὸν τοῖς ἔργοις πρωτεύοντα, φαίνεσθαι τῶν τυχόντων τοῖς λόγοις ὑστερίζοντα, καὶ ταῦτα εἰδόντα, ὅτι τοῖς μὲν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις ἢ ἀναφορὰ περὶ πάντων

τῶν πραγμάτων εἰς τὸν δῆμόν ἐστι· τοῖς δ' ὑπὸ τῇ
 τῆς βασιλείας ἡγεμονίαν τεταγμένοις, πρὸς λόγον. Ὡς-
 περ οὖν τὰς αὐτονόμους τῶν πόλεων διορθοῦν εἴωθεν
 ἐπὶ τὸ κάλλιστον ἄγων ὁ κοινὸς νόμος, οὕτω τοὺς ὑπὸ
 τὴν σὴν βασιλείαν καθεστῶτας ἄγειν δύναιτ' ἂν ἐπὶ
 τὸ συμφέρον ὁ σὸς λόγος. Καὶ γὰρ ὁ νόμος ἐστίν,
 ὥς ἁπλῶς εἰπεῖν, λόγος ὠρισμένος καθ' ὁμολογίαν κοι-
 νὴν πόλεως, μηνύων, πῶς δεῖ πράττειν ἕκαστα. Πρὸς
 δὲ τοῦτοις, οὐκ ἄδηλον οἶμαί σοι τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοὺς
 μὲν λόγῳ χρωμένους, καὶ μετὰ τούτου πάντα πράττειν
 προαιρουμένους, ὥς ὄντας καλοὺς τε καὶ ἀγαθοὺς,
 ἐπαινοῦμεν· τοὺς δὲ ἄνευ λόγου τι ποιοῦντας, ὥς ὄν-
 τας ὤμους καὶ θηρώδεις, μισοῦμεν. Διὰ τούτου καὶ
 κακοὺς τὴν αὐτῶν κακίαν ἐμφανίσαντας ἐκολάσαμεν,
 καὶ τοὺς ἀγαθοὺς δηλώσαντας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ἐξη-
 λώσαμεν. Οὕτω καὶ τῶν μελλόντων κακῶν ἀποτρο-
 πὴν εὐρήκαμεν, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ὀνησιν
 ἔσχομεν. Καὶ διὰ τούτου καὶ τὰς ἐπιούσας δυσχερεῖ-
 ας ἐφύγομεν, καὶ τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν ὠφελείας
 ἐπορισάμεθα. Ὡς περ γὰρ βίος ἄλυπος αἰρετὸς,
 οὕτω λόγος συνετὸς ἀγαπητός. Εἰδέναι δέ σε δεήσει,
 ὅτι παραδείγματα ἐστὶ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων
 τοῖς μὲν ὁ νόμος, τοῖς δὲ ὁ σὸς βίος καὶ λόγος. Ὅπως
 οὖν διαφέρων ἦς πάντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, πᾶ-
 σάν ἐστι σοι σπουδὴν ποιητέον, ἵνα τὴν ἐκ τούτων ἀπο-
 μίμησιν οἱ περὶ ταῦτα διατρέβοντες, τῷς τῆς ἀρετῆς
 στοιχείοις καλλιγραφούμενοι, μὴ πρὸς τὰ φαῦλα
 σφᾶς αὐτοὺς ἄγωσιν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς μετέχουν
 ἐπιθυμῶσιν. Ἔτι δὲ τὸ βουλευέσθαι, τῶν περὶ τὸν
 ἀνθρώπον θειότατόν ἐστιν. Ὡστε οὐκ εἰς τὰ πάρερ-

γα καὶ μηδενὸς ἄξια τὴν σπουδὴν ἐστὶ σοι καταναλω-
 τέον, ἀλλὰ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ καλῶς βουλευέ-
 σθαι μαθεῖν βουλευτέον. Τίς γὰρ δὴ ποτ' ἂν ἀμ-
 φισβητήσῃ τῶν νοῦν ἔχόντων, ὅτι τὸ μὲν πράττειν μὴ
 βουλευσάμενον, σημειὸν ἐστὶν ἀνοίας· τὸ δὲ κατὰ τὴν
 ὑφήγησιν τοῦ λόγου συντελεῖν τι τῶν ὑπ' ἐκείνου πα-
 ραγγελθέντων, παιδείας; ἰδεῖν δέ ἐστι πάντας τοὺς ἀρι-
 στα τῶν Ἑλλήνων πολιτευομένους, λόγῳ πρῶτον, ἢ τοῖς
 ἔργοις, συγγινομένους. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοὺς
 μέγιστον ἀξίωμα τῶν βαρβάρων ἔχοντας, τούτῳ πρὸ
 τῶν πραγμάτων χρωμένους, εἰδότες καλῶς, ὡς ἀκρό-
 πολίς ἐστι σωτηρίας ἢ διὰ τοῦ λόγου γινομένη τοῦ
 συμφέροντος θεωρία. Ταύτην ἀπόρθητον οἰητέον,
 οὐ τὴν ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων ἀσφαλῆ πρὸς σωτηρίαν
 εἶναι νομιστέον. Ἀλλὰ γὰρ ὁκνῶ ἔτι πλείω γράφειν,
 μήποτε καλλωπίζεσθαι δόξω περὶ τῶν ἀκριβῶς γνωρι-
 ζομένων, ὡς οὐχ ὁμολογουμένων, πίστεις ἐπιφέρων.
 Διόπερ ἀφήσω, ἐκείνα μόνον εἰπὼν, περὶ ὧν ἔνεστι λέ-
 γειν εἰς ἅπαντα τὸν βίον, ὅτι τοῦτό ἐστιν, ᾧ διαφέ-
 ρομεν τῶν λοιπῶν ζώων, [τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς διαφε-
 ρόντως τῶν λοιπῶν ἔξομεν ἀνθρώπων,] οἱ μέγιστης
 τιμῆς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τετυχηκότες. Ἐπιθυμία
 μὲν γὰρ καὶ θυμῷ καὶ τοῖς τοιούτοις χρῆται καὶ τὰ
 λοιπὰ ζῶα πάντα, λόγῳ δὲ οὐδὲν τῶν λοιπῶν, χωρὶς
 ἀνθρώπων. Ἀτοπώτατον ἂν οὖν εἴη πάντων, εἰ τού-
 τῳ μόνῳ τῶν λοιπῶν ζώων εὐδαιμονέστερον βιοῦντες,
 τὸ αἷτιον τοῦ καλῶς εἶναι διὰ ῥαθυμίαν ἀφῶμεν κα-
 τολιγωρήσαντες. Διακελεύομαι δὴ σοι πάλαι παρα-
 κεκλημένῳ, τῆς τῶν λόγων ἀντίχεσθαι φιλοσοφίας.
 Καθάπερ γὰρ ἐστι φυλακτικὸν σώματος ὑγίεια, οὕτω

τῆς ψυχῆς φυλακτικὸν καθέστηκε παιδεία. Ταύτης γὰρ προηγουμένης, οὐ πταίειν συμβήσεται σοι παρὰ τὰς πράξεις, ἀλλὰ σώζειν ἀπάσας, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰς ὑπαρχούσας σοι τῶν ἀγαθῶν κτήσεις. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἡδὺν, τὸ τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν ὀξυδερεκεῖν ἐστὶ θαυμαστόν. Ἐτι δὲ ὥσπερ ὁ στρατηγός ἐστι σωτὴρ τοῦ στρατοπέδου, οὕτω λόγος μετὰ παιδείας ἡγεμών ἐστι βίου. Ταυτὲ μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παραλιπεῖν, νομίζω καλῶς ἡμῖν ἔχειν κατὰ τὸν ὑπάρχοντα καιρόν. Ἐγραψας δὲ μοι διακελεύόμενος, ὅπως μηδεὶς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων λήψεται τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι, καθάπερ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας οἱ γεννήσαντες τῶν ὑποβαλλομένων μᾶλλον φιλοῦσιν, οὕτω καὶ οἱ εὐρόντες τι τῶν μετεχόντων. Ὡσπερ γὰρ ὑπὲρ τέκνων, τούτων τῶν λόγων ὑπεραποτεθνήκασιν. Οἱ μὲν γὰρ Πάριοι λεγόμενοι σοφισταὶ, διὰ τὸ μὴ τεκεῖν, αὐτοὶ διὰ ῥαθυμίαν ἄμουςον οὐ στέργουσιν, ἀλλὰ χρήματα λαβόντες ἀποκηρύττουσιν. Διὰ τοῦτο γοῦν ἐγὼ σοι παρακελεύομαι διαφυλάττειν οὕτω τοὺς λόγους τούτους, ὅπως νέοι καθεσιῶτες ὑπὸ μηδενὸς χρήμασι διαφθαρήσονται, κοσμίως δὲ μετὰ σοῦ συμβιώσαντες, εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες, δόξης ἀκηράτου τεύξονται. Παρειλήφαμεν δὲ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε Νικάνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων, εἴ τις τι γλαφυρὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων γέγραφεν ἐν ταῖς τέχναις. Περιτεύξῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις· ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτη γραφαῖς· τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. Τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδία πάντα γέγραπται περὶ τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν

ARIST. RHETOR.

D

δικανικῶν παραγγελμάτων· ὅθεν πρὸς ἐκάτερον αὐτῶν εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι γεγραμμένων. Ἐξήρῳσο.

CAPUT I.

Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν δημηγορικόν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν, τὸ δὲ δικανικόν. Εἶδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικόν, ἀποτρεπτικόν, ἐγκωμιαστικόν, ψεκτικόν, κατηγορικόν, ἀπολογητικόν, καὶ ἐξεταστικόν, ἢ αὐτὸ καθ' αὐτό, ἢ πρὸς ἄλλο. Τὰ μὲν οὖν εἶδη τῶν λόγων τοσαῦτα ἀριθμῶ ἔστι. 2. Χρησόμεθα δὲ αὐτοῖς ἔν τε ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις, καὶ ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια δικαιολογίαις, καὶ ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις. Οὕτω δ' ἂν ἐτοιμότατον λέγειν περὶ αὐτῶν δυνηθεῖμεν, εἰ καὶ καθ' ἓν ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόντες ἀπαριθμησαίμεθα τὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ τὰς χρήσεις, καὶ τὰς πράξεις. Καὶ πρῶτον μὲν τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς, (ἐπεὶ περ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις, καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις, ἐν τοῖσδε μάλιστα, αὐτῶν χρήσις ἔστι,) διέλθωμεν ἄν. 3. Καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν, προτροπὴ μὲν ἐστὶν ἐπὶ προαιρέσεις, ἢ λόγους, ἢ πράξεις παρακλήσεις· ἀποτροπὴ δὲ ἀπὸ προαιρέσεως, ἢ λόγων, ἢ πράξεων διακώλυσις. Οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων, τὸν μὲν προτρέποντα χρὴ δεικνύειν, ταῦτα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ, δίκαια ὄντα, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα, καὶ καλὰ, καὶ ἡδέα, καὶ ῥέδια πραχθῆναι. Εἰ δὲ μὴ, δυνατὰ τε δεικτέον, ὅταν ἐπὶ δυσχερῇ παρακαλῇ, καὶ ὡς ἀναγκαῖα ταῦτα ποιῇ ἔστι. Τὸν δὲ ἀποτρέποντα δεῖ διὰ τῶν ἐναντίων κώλυσιν ἐπιφέρειν, ὡς οὐ δίκαιον, οὐδὲ νόμιμόν ἐστιν, οὐδὲ συμφέρον, οὐδὲ καλόν, οὐδὲ ἡδὺ, οὐδὲ δυνατόν πράττειν

τοῦτο· εἰ δὲ μὴ, ὥς ἐργῶδες, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον. Ἀπασαι δὲ αἱ πράξεις μετέχουσι τούτων ἀμφοτέρων, ὥστε μὴδ' ἑτέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπορρεῖν. Ὡν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς προτρέποντας καὶ ἀποτρέποντας, ταῦτά ἐστιν. 4. Ὁρίσασθαι δὲ πειράσσομαι, τούτων ἕκαστον τί ἐστι, καὶ δεῖξαι, πόθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. Δίκαιον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ τῶν ἀπάντων, ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ γονέας τιμᾶν, καὶ φίλους εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς εὐεργέταις χάριν ἀποδιδόναι. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οὗ προστάττουσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ γεγραμμένοι νόμοι ποιεῖν, ἀλλ' ἔθει ἀγράφῳ καὶ κοινῷ νόμῳ νομίζεται. Τὰ μὲν οὖν δίκαια ταῦτά ἐστι. 5. Νόμος δὲ ἐστὶν ὁμολόγημα πόλεως κοινόν, διὰ γραμμάτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα. 6. Συμφέρον δὲ ἐστὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ, ἢ τῶν μὴ προσόντων κτήσις, ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολή, ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις. Διαιρήσεις δὲ τοῦτο τοῖς μὲν ἰδιώταις εἰς σῶμα, καὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐπίκτητα. Σώματι μὲν οὖν ἐστὶ συμφέρον ῥώμη, κάλλος, ὑγίεια· ψυχῇ δὲ ἀνδρεία, σοφία, δικαιοσύνη. Τὰ δὲ ἐπίκτητα φίλοι, χρήματα, κτήματα. Τὰ δ' ἐναντία τούτοις ἀσύμφορα. Πόλει δὲ συμφέροντα τὰ τοιαῦτα τέ ἐστιν, ὁμόνοια, δυνάμεις πρὸς πόλεμον, χρήματα, καὶ προσόδων εὐπορία, συμμάχων ἀρετὴ καὶ πλήθος· καὶ συλλήβδην ἅπαντα τὰ τούτοις ὁμοίотροπα συμφέροντα νομίζομεν· τὰ δὲ τούτοις ἐναντία ἀσύμφορα. 7. Καλὰ δὲ ἐστὶν, ἂφ' ὧν εὐδοξία τις καὶ τιμὴ τις ἔνδοξος

γενήσεται τοῖς πράξασιν. 8. Ἡδέα δὲ τὰ χαρὰν ἐργαζόμενα. 9. Ῥήδια δὲ τὰ μετὰ ἐλαχίστου χρόνου καὶ πόγου καὶ δαπάνης ἐπιτελούμενα. 10. Δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γενέσθαι. 11. Ἀναγκαῖα δὲ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄντα πράττειν, ἀλλ' ὥς ἐξ ἀνάγκης θείας ἢ ἀνθρωπίνης οὕτως ὄντα. Τὰ μὲν οὖν δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ ῥήδια, καὶ τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ταῦτά ἐστιν. 12. Εὐπορήσομεν δὲ περὶ τούτων λέγειν ἐξ αὐτῶν τε τῶν προειρημένων, καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις, καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, καὶ τῶν ἤδη κεκριμένων ὑπὸ θεῶν, ἢ ἀνθρώπων ἐνδόξων, ἢ ὑπὸ κριτῶν, ἢ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἡμῖν. 13. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον, οἷον ἂν ἢ τὸν τρόπον, ἡμῖν δεδήλωται. Τὸ δὲ ὁμοιον τῷ δικαίῳ τοιόνδ' ἐστίν. Ὡσπερ γὰρ δίκαιον νομίζομεν τοῖς γονεῦσι πείθεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον προσήκει μιμεῖσθαι τοὺς υἱοὺς τὰς τῶν πατέρων πράξεις· καὶ καθάπερ τοὺς εὖ ποιήσαντας ἀντευεργετῆν δίκαιόν ἐστιν, οὕτω τοὺς μηδὲν ἡμῶς κακὸν ἐργασασμένους δίκαιόν ἐστι μὴ βλάπτειν. Τὸ μὲν οὖν ὁμοιον τῷ δικαίῳ τὸν τρόπον τοῦτον δεῖ λαμβάνειν. 14. Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων χρὴ καταφανὲς ποιεῖν αὐτὸ τὸ παράδειγμα. Καθάπερ γὰρ τοὺς κακὸν τι ποιήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας οὕτω προσήκει ἀντευεργετῆν. 15. Τὸ δὲ κεκριμένον ὑπὸ τινων ἐνδόξων δίκαιον οὕτω λήψη· ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς μόνον μισοῦμεν, καὶ κακῶς ποιοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι δίκαιον εἶναι κρίνουσι τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον οὕτω μελετῶν πολλάκις λήψη. 16. Τὸ

δὲ νόμιμον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν, ὥριται ἡμῖν πρότερον. Δεῖ δὲ, ὅπου ἂν ἡ χρησίμων, αὐτόν τε τὸν ἀγορεύοντα καὶ τὸν νόμον λαμβάνειν, εἴτα τὸ ὅμοιον τῷ γεγραμμένῳ νόμῳ. Εἴη δὲ ἂν τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ὁ νομοθέτης μεγίσταις ζημίαις τοὺς κλέπτας ἐκόλασεν, οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἐξαπατῶντας μάλιστα τιμωρεῖσθαι· καὶ γὰρ οὗτοι κλέπτουσι τὴν διάνοιαν. Καὶ καθάπερ ὁ νομοθέτης κληρονόμους πεποίηκε τοὺς ἐγγυτάτῳ γένους ὄντας τοῖς ἁπαισιν ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ τῶν τοῦ ἀπελευθέρου χρημάτων ἐμὲ νῦν προσήκει κύριον γενέσθαι· τῶν γὰρ ἀπελευθερωσάντων αὐτὸν τετελευτηκότων ἐγγυτάτῳ γένους αἰτὸς ὢν, καὶ τῶν ἀπελευθέρων δίκαιος ἂν εἴη ἄρχειν. 17. Τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ νόμῳ τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνεται· τὸ δ' ἐναντίον ὥδε· εἰ γὰρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει, τὰ δημόσια διανέμεσθαι, δῆλον, ὅτι, τοὺς διαιρουμένους αὐτὰ πάντας ἄδικεῖν, ὁ νομοθέτης ἔκρινεν. Εἰ γὰρ τιμᾶσθαι οἱ νόμοι προστάττουσι τοὺς καλῶς καὶ δικάως τῶν κοινῶν ἐπιστήσαντας, δῆλον, ὥς καὶ τοὺς τὰ δημόσια διαφθείροντας τιμωρίας ἀξίους νομίζουσιν. 18. Ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐναντίων καταφανές οὕτω γίνεται τὸ νόμιμον, ἐκ δὲ τῶν κεκριμένων ὥδε· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ τὸν νόμον τοῦτον ἔνεκα τούτων φημὶ τὸν νομοθέτην θεῖναι, ἀλλὰ καὶ πρότερον οἱ δικασταὶ, διεξιόντος Λυσιθίδου, παραπλήσια τοῖς νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις ἐψηφίσαντο [ταῦτα] περὶ τοῦ νόμου τούτου. Τὸ μὲν οὖν νόμιμον οὕτω μετιόντες, πολλαχῶς δεῖξομεν. 19. Τὸ δὲ συμφέρον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν, ἐν τοῖς πρότερον ὥριται. Δεῖ δὲ λαμβάνειν εἰς τοὺς λόγους τῶν προειρημένων

καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος ἂν ὑπάρχη τι, καὶ μετιόν-
 τας τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὑπὲρ τοῦ νομίμου
 καὶ τοῦ δικαίου διήλθομεν, οὕτω καὶ τὸ συμφέ-
 ρον πολλαχῶς ἐμφανίζειν. 20. Εἴη δ' ἂν τὸ μὲν
 ὅμοιον τῷ συμφέροντι τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πο-
 λέμοις συμφέρει, τοὺς εὐψυχοτάτους πρώτους τάττειν,
 οὕτως ἐν ταῖς πολιτείαις λυσitteλεῖ τοὺς φρονιμωτά-
 τους καὶ δικαιοτάτους προστάναι τοῦ πλήθους. Καὶ
 καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις ὑγιαίνουσι συμφέρει φυ-
 λάττεσθαι μὴ νοσήσωσιν, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσιν
 ὁμονοοῦσαις συμφέρον ἐστὶ προσκοπεῖν μὴ στασιάζ-
 σωσι. Τὰ μὲν οὖν ὅμοια τῷ συμφέροντι τοῦτον τὸν
 τρόπον μετιὼν πολλὰ ποιήσεις. 21. Ἐκ δὲ τῶν ἐναν-
 τίων ὥδε σοι τὸ συμφέρον ἔσται καταφανές. Εἰ γὰρ
 λυσitteλεῖ, τοὺς ἐπεικεῖς τῶν πολιτῶν τιμᾶν, συμφέ-
 ρον ἂν εἴη, καὶ τοὺς πονηροὺς κολάζειν. Εἰ γὰρ οἶε-
 σθε ἀσύμφορον τὸ μόνους ἡμᾶς πρὸς Θηβαίους πο-
 λεμεῖν, συμφέρον ἂν εἴη τὸ Λακεδαιμονίους συμμά-
 χους ποιησαμένους ἡμᾶς, οὕτω Θηβαίοις πολεμεῖν.
 Ἐκ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων οὕτω τὸ συμφέρον καταφανές
 ποιήσεις. 22. Τὸ δὲ κεκριμένον ὑπ' ἐνδόξων συμ-
 φέρον ὥδε χρή λαμβάνειν· Λακεδαιμόνιοι τε γὰρ Ἀθη-
 ναίους καταπολεμήσαντες συμφέρειν αὐτοῖς ᾤήθησαν,
 μὴ τὴν πόλιν αὐτῶν ἀνδραποδίσασθαι· καὶ πάλιν
 Ἀθηναῖοι ἐξὸν αὐτοῖς ἀνοικίσαι τὴν Σπάρτην, συμ-
 φέρειν σφίσις ᾤήθησαν, περιποιῆσαι Λακεδαιμονίους.
 23. Περὶ μὲν οὖν τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ νομίμου, καὶ
 τοῦ συμφέροντος οὕτω μετιὼν, εὐπορήσεις. Τὸ δὲ
 καλόν, καὶ τὸ ῥάδιον, καὶ τὸ ἡδύ, καὶ τὸ δυνατόν, καὶ

τὸ ἀναγκαῖον, ὁμοιοτρόπως τούτοις μέτιθαι. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

CAPUT II.

Πάλιν δὲ διορισώμεθα, καὶ περὶ πόσων, καὶ ποίων, καὶ τίνων, ἔν τε τοῖς βουλευτηρίοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις συμβουλευόμεναι. Ἄν γὰρ τούτων ἕκαστα σαφῶς ἐπιστώμεθα, τοὺς μὲν ἰδίους λόγους αὐτὰ τὰ πράγματα καθ' ἑκάστην ἡμῖν συμβουλίαν παραδώσει· τὰς δὲ κοινὰς ἰδέας ἐκ πολλοῦ προειδότες, ἐπιφέρειν ἐφ' ἑκάσταις τῶν πράξεων ῥαδίως δυνησώμεθα. Τούτων οὖν ἕνεκα διαιρετέον ἡμῖν, περὶ ὧν κοινῇ βουλευονται πάντες. 2. Ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰσὼν ἑκάτῃ τὸν ἀριθμὸν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορήσομεν. Ἀνάγκη γὰρ ἔστι καὶ βουλευέσθαι καὶ λέγειν ἡμᾶς ἐν βουλῇ καὶ δήμῳ ἢ περὶ ἱερῶν, ἢ περὶ νόμων, ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς, ἢ περὶ τῶν πρὸς ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ συμβολαίων, ἢ περὶ πολέμων, ἢ περὶ εἰρήνης, ἢ περὶ πόρου χρημάτων. Αἱ μὲν οὖν προθέσεις αὗται τυγχάνουσιν οὔσαι, περὶ ὧν βουλευσώμεθα καὶ δημηγορήσομεν. Ἐκάστην δὲ πρόθεσιν διελῶμεθα, καὶ σκοπῶμεν, ἐν οἷς τρόποις ἐνδέχεται περὶ τούτων λόγῳ χρήσασθαι. 3. Περὶ μὲν οὖν ἱερῶν περιττῶς ἀναγκαῖον λέγειν· ἢ γὰρ ἐροῦμεν, ὥς τὰ καθεστῶτα διαφυλακτέον, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερόν πως, ἢ ὥς ἐπὶ τὸ ταπεινότερον. Ὅταν μὲν οὖν λέγωμεν, ὥς δεῖ τὰ καθεστῶτα διαφυλάττειν, εὐρήσομεν ἀφορμὰς, ἐκ μὲν τοῦ δικαίου λέγοντες, ὅτι τὰ πάτρια ἔθη παρὰ πᾶσι παραβαίνειν ἄδικόν ἐστι, καὶ ὅτι τὰ μαντεῖα πάντα τοῖς ἀνθρώποις προστάττει κατὰ τὰ πάτρια ποιῆσθαι τὰς θυσίας, καὶ ὅτι τῶν πρώτων οἰκισόντων τὰς πόλεις,

καὶ τοῖς θεοῖς ἰδρυσαμένων τὰ ἱερὰ, μάλιστα δὲ δια-
 μένειν τὰς περὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας. Ἐκ δὲ τοῦ
 συμφέροντος, ὅτι πρὸς χρημάτων συντέλειαν ἢ τοῖς
 ἰδιώταις, ἢ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως, συμφέρον ἔσται, κα-
 τὰ τὰ πάτρια τῶν ἱερῶν θυομένων, καὶ ὅτι πρὸς εὐτολ-
 μίαν λυσιτελεῖ τοῖς πολίταις· ἐπεὶ συμπομπευόντων
 ὀπλιτῶν, ἱππέων, ψιλῶν, εὐτολμότεροι γένοιντ' ἂν οἱ
 πολῖται φιλοτιμούμενοι περὶ ταῦτα. Ἐκ δὲ τοῦ καλοῦ,
 εἰ οὕτω λαμπρὰς τὰς ἑορτὰς πρὸς τὸ θεωρῆσαι συμ-
 βέβηκεν. Ἐκ δὲ τῆς ἡδονῆς, εἰ καὶ πρὸς τὸ θεωρεῖ-
 σθαι ποικιλία τῆς περὶ τὰς τῶν θεῶν θυσίας. Ἐκ δὲ
 τοῦ δυνατοῦ, εἰ μήτε ἔνδεια γεγένηται, μήτε ὑπερβολὴ
 περὶ ταύτας. Ὅταν μὲν οὖν τοῖς καθεστῶσι συνηγο-
 ρῶμεν, οὕτω μετιοῦσι σκεπτέον ἐπὶ τῶν προειρημένων,
 ἢ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, καλῶς ἐνδέχεται διδάσκειν
 περὶ τῶν λεγομένων. 4. Ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέ-
 στερον συμβουλευόμεν μεθιστάναι τὰς ἱεροποιίας, πε-
 ρὶ μὲν τοῦ τὰ πάτρια κινεῖν ἀφορμὰς ἔχομεν εὐπρεπεῖς,
 λέγοντες, ὅτι τὸ προστιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐ κα-
 ταλύειν ἔστιν, ἀλλ' αὖξιν τὰ καθεστῶτα. Ἐπειθ' ὥς
 καὶ τοὺς θεοὺς εἰκὸς εἰννουστέρους εἶναι τοῖς μᾶλλον
 αὐτοὺς τιμῶσιν· ἔπειθ' ὥς οὔτε οἱ πατέρες ἀεὶ κατὰ
 τὰ αὐτὰ τὰς θυσίας ἤγον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ
 τὰς εὐπραγίας ὀρῶντες, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὴν πρὸς
 τοὺς θεοὺς θεραπείαν ἐνουθέτου. Ἐπειθ' ὥς καὶ
 ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων, οὕτω καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς
 ἰδίους οἴκους διοικοῦμεν. Λέγε δὲ καὶ, εἰ τούτων κα-
 τασκευασθέντων ὠφέλειά τις ἔσται τῇ πόλει, ἢ λαμ-
 πρότης, ἢ ἡδονή, μετιῶν ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτέρων εἴ-
 ρηται. 5. Ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον συστήλωμεν,

πρῶτον μὲν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τὸν λόγον ἀνακτίον, τί
 πράττοντες χεῖρον οἱ πολῖται τυγχάνουσι νῦν, ἢ πρό-
 τερον. Ἐπειθ' ὥς οὐκ εἰκὸς, τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς
 δαπάναις τῶν θυομένων, ἀλλὰ ταῖς εὐσεβείαις τῶν
 θυόντων. Εἰθ' ὥς πολλὴν ἄνοιαν τούτων καὶ οἱ ἄν-
 θρωποι κατακρίνουσιν, ὅσοι παρὰ δύναμιν τι ποιοῦ-
 σιν. Ἐπειθ' ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ
 καὶ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ κακοπραγίαις ἐστὶ τὰ πε-
 ρὶ τὰς πολιτικὰς δαπάνας. Ἀφορμὰς μὲν οὖν ταύτας
 καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους ταύταις ὑπὲρ τῶν περὶ τὰς θυσίας
 προθέσεων ἔχομεν. 6. Ἴνα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν κρα-
 τίστην θυσίαν δῶμεν εἰσηγεῖσθαι καὶ νομοθετεῖν,
 ὁρισόμεθα καὶ ταύτην· ἐστὶ γὰρ κρατίστη θυσία πα-
 σῶν, ἣτις ἂν ἔχη πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως καὶ θειῶς,
 πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, πρὸς δὲ πόλεμον ὠφε-
 λίμως, πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς. Ἐξεῖ δὲ πρὸς
 μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως, ἂν τὰ πάτρια μὴ καταλύηται·
 πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, ἂν μὴ πάντα τὰ πεμ-
 πόμενα καταναλίσκηται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμ-
 πρῶς, ἂν χρυσῷ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ μὴ συναναλί-
 σκεται, δαψιλῶς τις χρήσεται· πρὸς δὲ τοὺς πολέμους
 ὠφελίμως, ἂν ἱππεῖς καὶ ὀπλίται διεσκευασμένοι συμ-
 πομπεύωσιν. Τὰ μὲν δὴ περὶ τοὺς θεοὺς ἐκ τούτων
 κάλλιστα κατασκευάσομεν. Ἐκ δὲ τῶν πρότερον εἰρη-
 μένων, καθ' οὓς ἐνδέχεται τρόπους δημηγορεῖν περὶ ἐκά-
 στης ἱεροποιΐας, εἰσόμεθα. 7. Περὶ δὲ νόμων πάλιν
 καὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς ὁμοιοτρόπως διελθώμεν.
 Εἰσὶ δὲ νόμοι, συλλήβδην μὲν εἰπεῖν, ὁμολογήματα κοινὰ
 πόλεως, ἃ διὰ γραμμάτων ὀρίζει καὶ προστάττει, πῶς
 χρὴ ἕκαστα πράττειν. Δεῖ δὲ αὐτῶν τὴν θέσιν, ἐν μὲν

ταῖς δημοκρατίαις τὰς μικρὰς καὶ τὰς πολλὰς κληρω-
 τὸς ποιεῖν· ἀσταςίαστον γὰρ τοῦτο· τὰς δὲ μεγίστας
 χειροτονητὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους. Οὕτω γὰρ ὁ μὲν δῆ-
 μος, κύριος ὢν διδόναι τὰς τιμὰς, οἷς ἂν ἐθέλοι, τοῖς
 λαμβάνουσιν αὐτὰς οὐ φθονήσει· οἱ δ' ἐπιφανέστε-
 ροι μᾶλλον τὴν καλοκἀγαθίαν ἀσκήκουσιν, εἰδότες,
 ὅτι τὸ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν οὐκ ἄλυσιτελές
 αὐτοῖς ἔσται. Περὶ μὲν οὖν τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν τῇ
 δημοκρατίᾳ οὕτω δεῖ νομοθετεῖν. 8. Περὶ δὲ τὴν
 ἄλλην διοίκησιν καθ' ἑν μὲν ἕκαστον διελθεῖν, πολὺ ἂν
 ἔργον εἴη. Συλλήβδην δὲ, δεῖ παραφυλάττειν, ὅπως
 οἱ νόμοι τὸ μὲν πλῆθος ἀποτρέψωσι τοῖς τὰς οὐσίας
 ἔχουσιν ἐπιβουλεύειν, τοῖς δὲ πλουτοῦσιν εἰς τὰς κοι-
 νὰς λειτουργίας ἐκουσίαν ἅπασαν φιλοτιμίαν ἐμποιή-
 σωσι. Τοῦτο δὲ οὕτως ἂν κατασκευάσειεν, εἰ τοῖς
 μὲν τὰς οὐσίας ἔχουσιν ἀντὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν δαπα-
 νωμενων τιμαὶ τινες ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμέναι τυγ-
 χάνοιεν· τῶν δὲ πενομένων τοὺς τὴν χώραν ἐργαζο-
 μένους καὶ ναυκληροῦντας τῶν ἀγοραίων μᾶλλον προ-
 τιμῶεν, ὅπως οἱ μὲν πλουτοῦντες ἐκόντες τῇ πόλει λει-
 τουργήσωσι, τὸ δὲ πλῆθος οὐ συκοφαντίας, ἀλλ' ἐργα-
 σίας ἐπιθυμήσῃ. Δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τοῦ
 μήτε χώραν ποιεῖν ἀνάδαστον, μήτε δημεύειν τὰς οὐ-
 σίας τῶν τελευτώντων, ἰσχυροὺς κεῖσθαι νόμους, καὶ
 μεγάλας ἐπικεῖσθαι τιμωρίας τοῖς παραβαίνουσι ταῦ-
 τα. Χρὴ δὲ τοῖς ἐν πολέμῳ τελευτῶσιν εἰς ταφήν τι
 χωρίον δημόσιον ἐν καλῷ πρὸ τῆς πόλεως ἀφωρισμέ-
 νον, καὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἕως ἥβης δημοσίαν τροφήν
 δίδουσθαι. Τῶν μὲν οὖν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ νόμων τὴν
 θέσιν τοιαύτην δεῖ ποιεῖσθαι. 9. Περὶ δὲ τὰς ὀλιγαρ-

χίας, τὰς μὲν ἀρχὰς δεῖ τοὺς νόμους ἀπονέμειν ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς τῆς πολιτείας μετέχουσι· τούτων δὲ εἶναι τὰς μὲν πλείστας κληρωτάς, τὰς δὲ μεγίστας κρυπτῇ ψήφῳ μεθ' ὁρκῶν καὶ πλείστης ἀκριβείας διαψηφιστάς. Δεῖ δὲ τὰς ζημίας ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ μεγίστας ἐπικεῖσθαι τοῖς ὑβρίζειν τινὰς τῶν πολιτῶν ἐπιχειροῦσι. Τὸ γὰρ πλήθος οὐχ οὕτως ἀρχῶν ἀγανακτεῖ στερόμενον, ὥς ἔχει βαρέως ὑβριζόμενον. Χρὴ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν ὅτι τάχιστα διαλύειν, καὶ μὴ χρῶνίζεσθαι. Μηδὲ συνάγειν ἐκ τῆς χώρας ἐπὶ τὴν πόλιν τὸν ὄχλον. Ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συνόδων συστρέφεται τὰ πλήθη, καὶ καταλύει τὰς ὀλιγαρχίας. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, δεῖ τοὺς νόμους ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις κωλύειν τοὺς πολλοὺς ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις ἐπιβουλεύειν· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἀποτρέπειν τοὺς τῆς πολιτείας μετέχοντας ὑβρίζειν τοὺς ἀσθενεστεροὺς καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας. Ὡν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν κατασκευὴν, ἐκ τούτων οὐκ ἀγνοήσεις. Δεῖ δὲ τὸν συναγορεύειν ἐθέλοντα νόμῳ, δεικνύειν τοῦτον ἴσον ὄντα τοῖς πολίταις, ὁμολογούμενόν τε τοῖς ἄλλοις νόμοις, καὶ συμφέροντα τῇ πόλει, μάλιστα μὲν πρὸς ὁμόνοιαν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὴν τῶν πολιτῶν καλοκαγαθίαν, ἢ πρὸς τὰς κοινὰς προσόδους, ἢ πρὸς εὐδοξίαν τῷ κοινῷ τῆς πόλεως, ἢ πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν, ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν ταιούτων. Ἀντιλέγοντα δὲ δεῖ σκοπεῖν πρῶτον μὲν, εἰ μὴ κοινὸς ὁ νόμος· ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις ὁμολογῶν, ἀλλ' ὑπεναντίως ἔσται. Ἐπὶ τούτοις, εἰ μὴ πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων συμφέρων, ἀλλὰ τοῦναντίον βλαβερὸς. Περὶ μὲν οὖν νόμων καὶ τῆς κοινῆς κατα-

σκευῆς ἐντεῦθεν καὶ τιθέναι καὶ λέγειν εὐπορήσομεν.

10. Περὶ δὲ συμμάχων καὶ τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις συμβολαίων διελθεῖν ἐπιχειρήσομεν. Τὰ μὲν οὖν συμβόλαια καὶ τὰς τάξεις ἀναγκαῖον κατὰ συνθήκας κοινὰς γίνεσθαι· συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ὅταν τινὲς καθ' ἑαυτοὺς ὥσιν ἀσθενεῖς, ἢ πόλεμός τις ᾗ, ἢ προσδόκιμος, ἢ διὰ τοῦτο ποιήσασθαι συμμαχίαν πρὸς τινὰς, ὅτι πολέμῳ ἀποστήσειν τινὰς νομίζουσιν. Αἰτίαι μὲν οὖν αὗται, καὶ αἱ παραπλήσιαι ταύταις ἄλλαι πλείους τοῦ ποιεῖσθαι συμμάχους εἰσίν.

11. Δεῖ δὲ, ὅταν συναγορεύειν βούλῃ τῇ γινομένῃ συμμαχίᾳ, τὸν καιρὸν τοιοῦτον ὑπάρχοντα ἐμφανίζειν, καὶ δεικνύναι, τοὺς τὴν συμμαχίαν ποιουμένους μάλιστα μὲν δίκαιους ὄντας, καὶ πρότερόν τι τῇ πόλει ἀγαθὸν πεποιηκότας, καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχοντας, καὶ πλησίον τοῖς τόποις κατοικοῦντας· εἰ δὲ μὴ, τούτων ἅπερ ἂν ὑπάρχη, ταῦτα συνάγειν. Ὅταν δὲ διακωλύῃς τὴν συμμαχίαν, ἐμφανίζειν ἐνδέχεται, πρῶτον μὲν, ὥς οὐκ ἀνάγκη ποιεῖσθαι νῦν αὐτήν· ἔπειθ' ὥς οὐ δίκαιοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἴθ' ὥς πρότερον ἡμᾶς κακῶς πεποιηκότες. Εἰ δὲ μὴ, ὥς μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχοντες, καὶ οὐχ ὑπάρχοντες δυνατοὶ κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγενέσθαι καιροὺς.

Ταῖς μὲν οὖν ἀντιλογίαις καὶ ταῖς συνηγορίαις ταῖς περὶ τῶν συμμάχων ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων εὐπορήσομεν χρῆσθαι. 12. Περὶ εἰρήνης δὲ πάλιν καὶ πολέμου τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς μεγίστας ιδίας ἐκλάβωμεν. Προφάσεις μὲν οὖν εἰσι τοῦ πόλεμον ἐκφέρειν πρὸς τινὰς αὗται· δεῖ πρότερον ἀδικηθέντας, νῦν καιρῶν παραπεπτωκότων, ἀμύνασθαι τοὺς

ἀδικήσαντας ἢ νῦν ἀδικουμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πωλε-
 μείν, ἢ ὑπὲρ συγγενῶν, ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν, ἢ συμμα-
 χοις ἀδικουμένοις βοηθεῖν, ἢ τοῦ τῇ πόλει συμφέροντος
 ἔνεκεν, ἢ εἰς εὐδοξίαν, ἢ εἰς εὐπορίαν, ἢ εἰς δύναμιν,
 ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν τοιούτων. 13. Ὅταν μὲν οὖν ἐπὶ τὸ
 πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τούτων τε τῶν προφάσεων ὅτι
 πλείστας συνακτέον, καὶ μετὰ ταῦτα δεικτέον, ἐξ ὧν
 ἔστι περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, ὅτι πλείυτα τούτων τοῖς
 παρακαλουμένοις ὑπάρχοντά ἐστι. Περιγίνονται δὲ
 πάντες ἢ διὰ τὴν τῶν θεῶν εὐνοίαν, ἢν εὐτυχίαν προσ-
 αγορεύομεν, ἢ διὰ σωμάτων πληθους καὶ ῥώμην, ἢ
 διὰ χρημάτων εὐπορίαν, ἢ διὰ στρατηγοῦ φρόνησιν,
 ἢ διὰ συμμαχῶν ἀρετὴν, ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν. Τού-
 των μὲν οὖν καὶ τῶν τοιούτων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰ-
 κειότερα λαμβάνοντες, ἐμφανιοῦμεν, ὅταν ἐπὶ τὸ πο-
 λεμεῖν παρακαλῶμεν, τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ταπεινοῦν-
 τες, τὰ δ' ἡμέτερα ταῖς αὐξήσεσι μεγάλα καθιστῶν-
 τες. 14. Ἐὰν δὲ πόλεμον μέλλοντα γίνεσθαι διακω-
 λύειν ἐπιχειρῶμεν, πρῶτον μὲν διὰ προφάσεων δεικτέον,
 ἢ παντελῶς οὐδεμίαν ὑπάρχουσαν, ἢ μικρὰς καὶ τα-
 πεινὰς οὕσας τὰς δυσχερείας. Ἐπειθ' ὥς οὐ συμφέ-
 ρει πολεμεῖν, διεξιόντα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀτυχή-
 ματα τοῖς ἀνθρώποις. Πρὸς δὲ τούτοις, τὰ πρὸς νί-
 κας συντείνοντα τοῦ πολέμου τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχον-
 τα μᾶλλον, δεικτέον. Ταῦτα δὲ ἐστίν, ἅπερ ἀρτίως
 κατηγορήθηται. Γίνεσθαι μὲν οὖν μέλλοντα πόλεμον
 ἐκ τούτων ἀποτρεπτέον. 15. Ἦδη δ' ἐνεστώτα παύειν
 ἐπιχειροῦντας, ἔαν μὲν κρατῶσιν οἱ συμβουλευόμενοι,
 αὐτὸ τοῦτο πρῶτον λεκτέον, ὅτι δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας
 μὴ περιμένειν, ἕως ἂν πέσωσιν, ἀλλ' ἐν τῇ κρατεῖν

ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην. Ἐπειτα διότι πέφυκεν ὁ πόλεμος, καὶ τῶν εὐτυχούντων ἐν αὐτῷ πολλοὺς ἀπολλύναι· ἡ δ' εἰρήνη, τοὺς μὲν ἡττωμένους σώζειν, τοὺς δὲ νικῶντας, ὧν ἕνεκεν ἐπολέμησαν, παρέχειν ἀπολαύειν· διεξιτέον δὲ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ, ὥς πολλὰ καὶ παράλογοι γίνονται. Τοὺς μὲν οὖν ἐν τῷ πολέμῳ κρατοῦντας ἐκ τῶν τοιούτων ἐπὶ τὴν εἰρήνην παρακλητέον· τοὺς δὲ ἐπταικότας ἐξ αὐτῶν τε τῶν συμβάντων, καὶ ἐκ τοῦ μὴ παροξύνεσθαι τοῖς προαδικήσασιν ταῖς συμφοραῖς πειθόμενους, καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τῶν γεγεννημένων τοῦ μὴ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην, καὶ ἐκ τοῦ κρεῖττον εἶναι τοῖς κρεῖττοσι μέρος τι τῶν ὑπορχόντων προέσθαι, ἢ πολέμῳ κρατηθέντας αὐτοὺς αὐτοῖς κτήμασιν ἀπολέσθαι. Συλλήβδην δὲ τοῦθ' ἡμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὅτι τότε πάντες οἱ ἄνθρωποι τοὺς πολέμους εἰώθασιν διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὅταν ἤτοι δίκαια ἀξιοῦν τοὺς ἐναντίους ὑπολαμβάνωσιν, ἢ διενεχθῶσι τοῖς συμμάχοις, ἢ τῷ πολέμῳ κάμνωσιν, ἢ φοβηθῶσι τοὺς ἐναντίους, ἢ στασιάζωσι πρὸς σφᾶς αὐτούς· ὥστε τούτων τε πάντων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότατα συναγών, οὐκ ἀπορήσεις, ὅθεν χρὴ περὶ πολέμου δημηγορεῖν καὶ εἰρήνης. 16. Λέγεται δ' ἡμᾶς ἔτι περὶ πόρου χρημάτων διελθεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἴ τι τῶν τῆς πόλεως κτημάτων ἡμελημένον ἐστὶ, καὶ μήτε πρόσδοτον ποιεῖ, μήτε τοῖς θεοῖς ἐξαίρετόν ἐστι. Λέγω δ' οἷον τόπους τινὰς δημοσίους ἡμελημένους, ἐξ ὧν τοῖς ἰδιώταις, ἢ πρᾶθέντων, ἢ μισθωθέντων, πρόσδοτος ἂν τις τῇ πόλει γίγνοιτο. Κοινότατος γὰρ ὁ τοιοῦτος πόρος ἐστίν. Ἄν δὲ μηδὲν ἢ τοιοῦτον, ἀπὸ

τιμημάτων ἀναγκαῖον ποιήσασθαι τὰς εἰσφοράς. Ἡ τοῖς μὲν πένησι τὰ σώματα παρέχειν εἶναι προστεταγμένον εἰς τοὺς κινδύνους· τοῖς δὲ πλουτοῦσι τὰ χρήματα· τοῖς δὲ τεχνίταις ὄπλα. Συλλήβδην δὲ περὶ πόρων εἰσηγουμένοις φάναι, αὐτοὺς ἴσους τοῖς πολίταις, καὶ πολυχρονίους καὶ μεγάλους ὄντας· τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία τούτοις ἔχοντας. 17. Τὰς μὲν οὖν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορήσομεν, καὶ τὰ μέρη τούτων, ἐξ ὧν τοὺς λόγους συστήσομεν, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, ἐκ τῶν εἰρημένων ἴσμεν. Προθέμενοι δὲ πάλιν, ἐφελξῆς τό, τε ἐγκωμιαστικὸν εἶδος, καὶ ψεκτικὸν περιλάβωμεν.

CAPUT III.

Συλλήβδην μὲν οὖν ἐστὶν ἐγκωμιαστικὸν εἶδος, προαιρέσεων καὶ πράξεων καὶ λόγων ἐνδόξων αὐξήσεις, καὶ μὴ προσόντων συνοικειώσεις. Ψεκτικὸν δὲ τὸ ἐναντίον τούτῳ, τῶν μὲν ἐνδόξων, ταπεινώσεις· τῶν δὲ ἀδόξων, αὐξήσεις. 2. Ἐπαινετὰ μὲν οὖν ἐστί πράγματα τὰ δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ οὐ ῥάδια πραχθῆναι. Ταῦτα δὲ αὐτὰ τε οἶά ἐστι, καὶ ὅθεν αὐτοὶ πολλὰ ποιήσομεν, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἴρηται. 3. Δεῖ δὲ τὸν εὐλογοῦντα δεικνύειν τοῖς λόγοις, ὡς τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ τοῖς πράγμασιν, ὑπάρχει τι τούτων ὑπ' αὐτοῦ κατεργασθῆν, ἢ δι' αὐτοῦ πορισθῆν, ἢ ἐκ τούτου ἐπισυμβαῖνον, ἢ ἕνεκεν τούτου γινόμενον, ἢ οὐκ ἄνευ τούτου ἐπιτελούμενον. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῷ ψέγοντι τὰ ἐναντία τούτων δεικτέον προσόντα τῷ ψεγομένῳ. 4. Τὸ μὲν ἐκ τούτου, οἷον ἐκ τοῦ φιλογυμναστῆν τὸ σῶμα αἰ νῆκαι· καὶ ἐκ τοῦ μὴ φιλοπονεῖν ἐπ' ἀρόρωστίαν ἐμπί-

πειν· καὶ ἐκ τοῦ φιλοσοφεῖν δεινότερον εἶναι περὶ φρό-
 νησιν· καὶ ἐκ τοῦ ἀμελεῖν ἐνδεᾶ τῶν ἀναγκαίων εἶναι.
 Τὸ δ' ἔνεκα τούτου, οἷον ἔνεκα τοῦ στεφανωθῆναι ὑπὸ
 τῶν πολιτῶν πολλοὺς πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένουσι.
 Καὶ ἔνεκα τοῦ χαρίζεσθαι τοῖς ἐρωμένοις τῶν ἄλλων
 οὐδὲν φροντίζουσι. Τὸ δὲ μὴ ἄνευ τούτου, οἷον οὐκ ἄνευ
 τῶν ναυτῶν ναυμαχιῶν νῖκαι· καὶ οὐκ ἄνευ τοῦ πίνειν
 αἰ παροινίαι. Τὰ τοιαῦτα δὲ τοῖς προειρημένοις ὁμοιο-
 τρόπως μετιῶν, ἐγκωμίων καὶ ψόγων πολλῶν εὐπο-
 ρήσεις. 5. Αὐξήσεις δὲ καὶ ταπεινώσεις συλλήβδην
 ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τόνδε τὸν τρόπον μετιῶν· πρῶτον
 μὲν ἀποφαίνων, ὥσπερ ἀρτίως μετῆλθον, ὑπὸ τουτουδὶ
 πολλὰ γεγενῆσθαι ἢ κακὰ, ἢ ἀγαθὰ. Εἰς μὲν οὖν
 τρόπος τῆς αὐξήσεως οὗτος. Δεύτερος δὲ, κεκριμέ-
 νον μεταφέρειν, ἂν μὲν ἐπαινῆς, ἀγαθόν· ἂν δὲ ψέγῃς,
 κακόν. Εἴτα παριστάναι τὸ ὑπὸ σου λεγόμενον, καὶ
 παραβάλλειν πρὸς ἄλληλα, τοῦ μὲν ὑπὸ σαυτοῦ λεγο-
 μένου τὰ μέγιστα διεξιῶν, τοῦ δὲ ἐτέρου τὰ ἐλάχιστα,
 καὶ οὕτω μέγα φανῆναι. Τρίτος πρὸς τὸ ὑπὸ σαυ-
 τοῦ λεγόμενον ἀντιπαραβάλλειν τοῦλάχιστον τῶν ὑπὸ
 τὴν αὐτὴν ἰδέαν πιπτόντων. Φανεῖται γὰρ οὕτω τὸ
 ὑπὸ σου λεγόμενον μείζον, ὥσπερ οἱ μέτριοι τὰ μεγέ-
 θη φαίνονται μείζους, ὅταν πρὸς βραχυτέρους παραστῶ-
 σιν. 6. Ἔσται δὲ καὶ ὥδε πάντως αὖξιν· εἰ κέκριται
 μέγα ἀγαθόν τοῦτο, τούτῳ τὶ ἐναντίον ἐὰν λέγῃς, μέ-
 γα κακόν φανεῖται. Ὡσαύτως δὲ εἰ νομίζεται μέγα
 κακόν, ἐὰν τούτῳ ἐναντίον λέγῃς, μέγα ἀγαθόν φα-
 νεῖται. Ἔστι δὲ καὶ ὥδε μεγάλα ποιεῖν τὰ ἀγαθὰ, ἢ
 τὰ κακὰ, ἐὰν ἀποφαίνῃς αὐτὸν ἐκ διανοίας, συμβιβάζ-
 ων, ὥς ἐκ πολλοῦ προενόησεν, ὥς πολλὰ πράττειν

ἐπεβάλλετο, ὥς πολὺν χρόνον ἔπραττεν, ὥς οὐδεὶς ἄλλος πρότερον τούτοις ἐνεχείρησεν, ὥς μετὰ τούτων ἔπραξε μεθ' ὧν οὐδεὶς ἄλλος, ὥς ἐπὶ τούτοις, μεθ' οὓς οὐδεὶς ἕτερος, ὥς ἐκὼν, ὥς ἐκ προνοίας, ὥς εἰ πάντες τούτῳ ἴσως ποιοῖμεν, εὐδαιμονοῖμεν ἂν, ἢ φανύλως πράττομεν. 7. Χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν, καὶ ἐποικοδομοῦντα τὸ ἕτερον ὥς ἐπὶ τὸ ἕτερον, αὖξιν τρόπῳ τοιῷδε· ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον εἰκὸς καὶ τοὺς αὐτοῦ γονεῖς τιμᾶν· ὅς δὲ τοὺς γονεῖς τιμᾷ, οὗτος καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ εὖ ποιεῖν βουλήσεται. Συλλήβδην δὲ, ἐὰν πολλῶν αἰτίων ἀποφαίνης, ἐὰν τε ἀγαθῶν, ἐὰν τε κακῶν, μέγала φανεῖται. Σκοπεῖν δὲ καὶ, τὸ πρᾶγμα ὁποῖον φανεῖται, κατὰ μέρη διαιρούμενον, ἢ καθόλου λεγόμενον, καὶ ὁποτέρως ἂν μείζον ἢ, τόνδε τὸν τρόπον αὐτὸ λέγειν. Τὰς μὲν οὖν αὐξήσεις οὕτω μετιῶν πλείστας ποιήσεις καὶ μεγίστας. 8. Ταπεινώσεις δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ τὸν ἐναντίον τρόπον μετιῶν, ὥς εἰρήκαμεν ἐπὶ τῶν μεγάλων· καὶ μάλιστα μὲν, ἂν μηδενὸς αἰτίων ἐπιδεικνύης· εἰ δὲ μὴ, ὥς ἐλαχίστων καὶ σμικροτάτων. Ὡς μὲν οὖν ἐγκωμιάζοντες καὶ ψέγοντες αὐξήσομεν καὶ ταπεινώσομεν, ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐκ τούτων ἴσμεν. Χρησιμοὶ δὲ αἱ τῶν αὐξήσεων ἀφορμαὶ εἰσι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις εἶδεσιν· ἀλλ' ἢ πλείστη δύναμις αὐτῶν ἐστὶν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ ἐν τοῖς ψόγοις. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

CAPUT IV.

Διέλωμεν δὲ πάλιν ὁμοιοτρόπως τούτοις τὸ τε κατηγορικὸν καὶ τὸ ἀπολογητικὸν εἶδος, ὃ περὶ τὴν δικανικὴν ἐστὶ πραγματείαν, αὐτὰ τε ἐξ ὧν συνέστηκε,

ARIST. RHETOR.

E

καὶ ὥς δεῖ αὐτοῖς χρῆσθαι. 2. Ἔστι δὲ τὸ μὲν κατηγορικὸν, συλλήβδην εἰπεῖν, ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων ἐξάγγελσις· τὸ δὲ ἀπολογητικὸν ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων κατηγορηθέντων ἢ καθυποπτευθέντων διάλυσις. 3. Ἐκατέρου δὲ τῶν εἰδῶν τὰς δυνάμεις τὰς αὐταῖς ἐχόντων, κατηγοροῦντα μὲν ἀναγκαῖον λέγειν, ὅταν μὲν εἰς πονηρίαν κατηγορῇ, ὥς αἱ τῶν ἐναντίων πράξεις ἄδικοι καὶ παράνομοι, καὶ τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν ἀσύμφοροι τυγχάνουσιν οὔσαι· ὅταν δὲ εἰς ἀβελτηρίαν, ὥς αὐτῷ τε καὶ τῷ πρᾶττοντι ἀσύμφοροι, καὶ αἰσχροὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ ἀδύνατοι ἐπιτελεσθῆναι. Ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, κατὰ τὰς τῶν πονηρῶν καὶ τῶν ἀβελτέρων ἐπιχειρήματά ἐστι. 4. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο παρατηρεῖν τοὺς κατηγοροῦντας, ἐπὶ ποίοις τῶν ἀδικημάτων οἱ νόμοι τὰς τιμωρίας τάττουσιν, καὶ περὶ ἃ τῶν ἀδικημάτων οἱ δικασταὶ τὰς ζημίας ὀρίζουσιν. Ὅταν μὲν οὖν ἢ νόμος διωρικῶς, τοῦτο δεῖ μόνον σκοπεῖν τὸν κατήγορον, ὅπως ἂν ἐπιδείξῃ τὸ πρᾶγμα γεγενημένον. Ὅταν δὲ οἱ δικασταὶ τὸ κατηγορούμενον εἰδῶσιν, ἀνζητέον ἐστὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα μὲν δεικτέον, ὥς ἐκὼν, καὶ ἐκ προνοίας, οὐ τῆς τυχούσης, ἀλλὰ μετὰ παρασκευῆς πλείστης ἠδίκησεν. 5. Ἐὰν δὲ μὴ δυνατόν ᾖ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ νομιζέις, δεῖξαι τὸν ἐναντίον, ὥς ἡμαρτε τρόπον τινὰ, ἢ ὅτι ταῦτα πράξαι διανοηθεὶς καλῶς, ἡτύχησε, περιαιρετέον τὴν συγγνώμην, λέγοντα τοῖς ἀκούουσιν, ὥς οὐ δεῖ πράξαντας ἡμαρτηκέναι φάσκειν, ἀλλὰ πρὶν πράττειν εἰλαβεῖσθαι. Ἐπειδ' ὥς, εἰ καὶ ἐξήμαρτεν ἢ ἡτύχησεν ἐκεῖνος, δεῖ διὰ τὰς ἀτυχίας καὶ τὰς ἁμαρ-

τίας ζημιωθῆναι μᾶλλον αὐτὸν, ἢ τὸν μηδ' ἕτερον
τούτων ποιήσαντα. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὁ νομοθέ-
της οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλ' ὑποδίκους
ἐποίησεν, ἵνα μὴ πάντες ἐξαμαρτάνωσι. Λέγει δὲ καὶ,
ὥς, εἰ τὸν τὰ τοιαῦτα ἀπολογούμενον ἀποδέχονται,
πολλοὺς τοὺς ἀδικεῖν προαιρουμένους ἔξουσιν. Κα-
ταρθώσαντες μὲν γὰρ, ἅπερ ὧν ἐθέλωσι, πράξουσιν.
Ἀποτυχόντες δὲ, φάσκοντες ἡτυχηκάναι, τιμωρίαν οὐχ
ἐπείξουσιν. Τοῖς μὲν οὖν κατηγοροῦσιν, ἐκ τῶν τοιού-
των ἡ συγγνώμη περιαιρετέα, καὶ, ὥς πρότερον εἴρη-
ται, διὰ τῶν αὐξήσεων πολλῶν αἴτια κακῶν τὰ τῶν
ἐναντίων ἔργα δεικτέον. Τὸ μὲν οὖν κατηγορικὸν εἶ-
δος διὰ τῶν μερῶν ἀποτελεῖται τούτων. 6. Τὸ δὲ
ἀπολογητικὸν διὰ τριῶν μεθόδων συνίσταται, πόθιν
ἂν τις ἀπολογήσαιο. Ἡ γὰρ ἀποδεικτέον τῷ ἀπο-
λογουμένῳ, ὥς οὐδὲν τῶν κατηγορουμένων ἐπραξεν·
ἢ ἂν ἀναγκάζεται ὁμολογεῖν, πειρατέον δεικνύναι ἔν-
νομον καὶ δίκαιον καὶ καλὸν καὶ συμφέρον τῇ πόλει
τὸ πεπραγμένον. Ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο δύνηται ἀποδεί-
ξαι, εἰς ἁμαρτήματα, ἢ εἰς ἀτύχημα ἄγοντα τὰς πρά-
ξεις, καὶ μικρὰς τὰς βλάβας ἀπ' αὐτῶν γενομένας
ἀποφαίνοντα, συγγνώμης τυχεῖν πειρατέον. 7. Ἀδι-
κίαν δὲ καὶ ἁμαρτήματα καὶ ἀτυχίαν ἂν διορίζῃς, τὸ
μὲν ἐκ προνοίας κακὸν τι ποιεῖν, ἀδικίαν τίθει, καὶ
φάθι, δεῖν τιμωρίαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὴν μεγίστην
λαμβάνειν. Τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν βλαβερόν τι πράττειν,
ἁμαρτίαν εἶναι φατέον. Τὸ δὲ μὴ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ
δι' ἑτέρους τινὰς, ἢ διὰ τύχην μηδὲν ἐπιτελεῖν τῶν
βουλευθέντων καλῶς, ἀτυχίαν τίθει, καὶ φάθι, τὸ μὲν
ἀδινεῖν εἶναι τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἴδιον· τὸ δ' ἐξα-

μαρτεῖν καὶ περὶ τὰς πράξεις ἀτυχεῖν οὐ μόνον εἶναι
 ἑαυτῷ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ τῶν δικαζόντων, καὶ
 τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἀξίου δὲ συγγνώμην ἔχειν,
 ἀναγκασθεῖς τι ὁμολογεῖν τῶν τοιούτων αἰτιῶν, κοι-
 νὸν τοῖς ἀκούουσι ποιῶν τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀτυ-
 χεῖν. 8. Δεῖ δὲ τὸν ἀπολογούμενον πάντα θεωρεῖν,
 ἐφ' οἷς τῶν ἀδικημάτων αἷ τε νόμοι τὰς τιμωρίας ἐπά-
 ξουσι, καὶ οἱ δικασταὶ ζημίας τιμῶσι. Καὶ ὅταν ὁ
 νόμος ὀρίξῃ τὰς τιμωρίας, δεικτέον, ὥς οὐκ ἐποίησε
 τὸ παράπαν, ἢ ὥς ἔννομα καὶ δίκαια ἐποίησεν. Ὅτε
 δὲ οἱ δικασταὶ καθεστήκασι τιμηταὶ τῆς ζημίας, ὁμοί-
 ως πάλιν οὐ φατέον, ὅτι ταῦτα οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ
 μᾶλλον μικρὰ βεβλαμμένον τὸν ἐναντίον, καὶ ἀκούσια
 ἀποφαίνειν πειρατέον. Ἐκ τούτων μὲν οὖν καὶ τῶν
 τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ἐν ταῖς
 ἀπολογίαις εὐπορήσομεν. Λείπεται δ' ἡμῖν ἔτι διεξ-
 ελθεῖν τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος.

CAPUT V.

Ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἶπεῖν, ἡ ἐξέτασις ἐστὶ προ-
 αιρέσεων, ἡ πράξεων, ἡ λόγων πρὸς ἄλληλα, ἡ πρὸς
 τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνις. Δεῖ δὲ τὸν
 ἐξετάζοντα ζητεῖν, εἶπου ἢ ὁ λόγος [ὃν ἐξετάζει], ἢ αἱ
 πράξεις τοῦ ἐξεταζομένου, ἢ αἱ προαιρέσεις ἐναντι-
 οὔνται ἀλλήλαις. Ἡ δὲ μέθοδος ἡδὲ σκοπεῖν ἐν τῷ
 παρωχημένῳ χρόνῳ, εἰ τὸ πρῶτόν τινος φίλος γενόμε-
 νος, πάλιν ἐχθρὸς ἐγένετο, καὶ πάλιν φίλος τῷ αὐτῷ
 τούτῳ, ἢ τι ἄλλο ἐναντίον εἰς μοχθηρίαν φέρων ἔπρα-
 ξεν, ἢ ἔτι πράξει, ἐὰν οἱ καιροὶ περιπέσσειεν αὐτῷ, ἐναν-
 τίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις. 3. Ὡς-
 αὐτως δὲ ὅρα καὶ, εἴ τι εἰπὼν νῦν λέγει ἐναντίον τοῖς

πρότερον αὐτῷ εἰρημένοις, [ἢ εἴ τι εἴποι ἐναντίον τοῖς λεγομένοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις]. Ὡσαύτως δὲ καὶ, εἴ τι πάλιν προείλετο ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπὲρ αὐτοῦ εἰρημένοις, ἢ προείλοιτ' ἂν καιρῶν παραπεσόντων. Ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις λαμβάνειν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἐνδοξα ἐπιτηδεύματα τὰς ἐν τῷ τοῦ ἐξεταζομένου βίῳ ἐναντιώσεις. Τὸ μὲν οὖν ἐξεταστικὸν εἶδος οὕτω μετιῶν, οὐδένα παραλείψεις τρόπον τῆς ἐξετάσεως. 4. Ἀπάντων δὲ τῶν εἰδῶν ἤδη διηρημένων, δεῖ καὶ χωρὶς τούτων ἐκάστω, ὅταν ἀρμότῃ, χρῆσθαι, καὶ κοινῇ συμμιγνύντα τὰς δυνάμεις αὐτῶν. Ταῦτα γὰρ ἔχει μὲν διαφορὰς εὐμεγέθεις· ἐπικοινωνοῦσι μέντοι κατὰ τὰς χρήσεις ἀλλήλοις, καὶ ταῦτ' οὐ παρόν· οὐσι τοῖς τῶν ἀνθρώπων εἶδεσι. Καὶ γὰρ οὗτοι τῇ μὲν ὁμοιοι, τῇ δὲ ἀνόμοιοι τὰς ὄψεις καὶ τὰς αἰσθήσεις εἰσίν. Οὕτω δὲ τῶν εἰδῶν διωρισμένων, καὶ ὧν προσδεόνται, κοινῇ πάλιν ἐξαριθμῶμεν καὶ διέλθωμεν, ὡς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι.

CAPUT VI.

Πρῶτον μὲν οὖν καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καθάπερ ἐν ἀρχῇ διειλόμην, κοινὰ πᾶσι τοῖς εἶδεσιν ἔστι. Μάλιστα δ' αὐτοῖς τὸ προτρεπτικὸν προσχρῆται. 2. Δεύτερον δὲ, τὰς αὐξήσεις καὶ ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ τὰ λοιπὰ πάντα. Μάλιστα δ' αὐτῶν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ καὶ τοῖς ψόγοις αἱ χρήσεις. 3. Τρίτον δὲ πίστις, αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι· χρησιμώταται δὲ εἰσιν ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις. Ταῦτα γὰρ πλείστης ἀντιλογίας

δεόνται. Πρὸς δὲ τούτοις, προκαταλήψεις, καὶ αἰτήματα καὶ παλιλλογίαι, καὶ μῆκος λόγου, καὶ μετριότης μήκους, καὶ βραχυλογία, καὶ ἑρμηνεία. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κοινὰς ἔχει πᾶσι τοῖς εἵδεσι τὰς χρήσεις. Περὶ μὲν οὖν τῶν δικαίων, καὶ τῶν νομίμων, καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, πρότερον διωρισάμεν, καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν διεξῆλθον· καὶ περὶ μὲν τῶν αὐξήσεων καὶ ταπεινώσεων εἶπον.

CAPUT VII.

Νῦν δὲ περὶ τῶν ἄλλων δηλώσω, πρῶτον ἀπὸ τῶν πίστεων ἀρξάμενος. Εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων. Γίνονται γὰρ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν ἀνθρώπων· αἱ δ' ἐπίθεται τοῖς λεγομένοις, καὶ τοῖς πραττομένοις. Τὰ μὲν γὰρ εἰκότα, καὶ παραδείγματα, καὶ τεκμήρια, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ γνῶμαι, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ οἱ ἔλεγχοι, πίστεις ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων, καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν πραγμάτων εἰσὶν. Ἐπίθεται δὲ μαρτυρίαι, ὅρκοι, βάσανοι. 2. Δεῖ δὲ τούτων ἐκάστην αὐτὴν τε συνιέναι, πόσα τίς ἐστι, καὶ πόθεν τῶν εἰς αὐτὴν λόγων εὐπορήσομεν, καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν. Εἰκὸς μὲν οὖν ἐστίν, οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν ταῖς διανοαῖς ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες, λέγω δ', οἷον εἴ τις φαίη τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι, καὶ τοὺς οἰκείους εὖ πράττειν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, συλλήβδην εἰκότα δόξειεν. Ἐκαστος γὰρ τῶν ἀκουόντων σύννοιδεν αὐτὸς αὐτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, ἔχοντι τοιαύτας ἐπιθυμίας. Ὡστε τοῦτο δεῖ παρατηρεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις αἰεὶ, εἰ τοὺς ἀκούοντας συνειδότας ληψόμεθα περὶ τοῦ πράγ-

ματος, οὗ λέγομεν. Τούτοις γὰρ αὐτοὺς εἰκὸς ἐστὶ μάλιστα πιστεύειν. Τὸ μὲν οὖν εἰκὸς τοιαύτην ἔχει φύσιν. 3. Διαιροῦμεν δὲ αὐτὸ εἰς τρεῖς ἰδέας. Μία μὲν οὖν ἐστὶ, τὸ τὰ πάθη τὰ κατὰ φύσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς λόγοις συμπαραλαμβάνειν ἐν τῷ κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐὰν τύχωσί τινες καταφρονήσαντές τινα, ἢ δέισαντες, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότες, ἢ πάλιν ἡσθέντες, ἢ λυπηθέντες, ἢ ἐπιθυμοῦντες, ἢ πεπαισμένοι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἢ πλουτοῦντες, ἢ τι τοιούτον ἑτεροῦ πεπονθότες πάθος ταῖς ψυχαῖς, ἢ τοῖς σώμασιν, ἢ τινι τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, οἷς συμπάσχομεν. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, κοινὰ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὄντα πάθη, γνώριμα τοῖς ἀκούουσιν ἐστὶ. Τὰ μὲν οὖν κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρωπίνοις εἰδισμένα γίνεσθαι τοιαῦτά ἐστιν· ἃ φάμεν δεῖν συμπαραλαμβάνειν ἐν τοῖς λόγοις. Ἔτερον δὲ μέρος ἐστὶ τῶν εἰκότων ἔθος, ὃ κατὰ συνήθειαν ἕκαστοι ποιοῦμεν· τρίτον δὲ, κέρδος. Πολλάκις γὰρ διὰ τούτου τὴν φύσιν βιασάμενοι, καὶ τὰ ἥθη προειλόμεθα πράττειν. 4. Οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων, ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς καὶ ταῖς ἀποτροπαῖς δεικτέον ὑπὲρ τῶν ζητούμενων, ὅτι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ὃ ἡμεῖς παρακαλοῦμεν, ἢ ὧς ἀντιλέγομεν, οὕτως, ὥς ἡμεῖς φάμεν, γίνεται. Εἰ δὲ μὴ, ὅτι τὰ τούτω τῷ πράγματι ὅμοια τοῦτον τὸν τρόπον γίνεται, ὃν ἡμεῖς φάμεν, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ πάντα. 5. Κατὰ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων οὕτω τὸ εἰκὸς ληπτέον· κατὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐν μὲν ταῖς κατηγορίαις, ἐὰν ἔχῃς, ἐπιδείκνυς τὸ αὐτὸ τοῦτο πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότα πρότερον· εἰ δὲ μὴ,

ὅμοια τούτῳ. Πειρῶ δὲ ἀποφαίνειν, καὶ ὥς λυσιτελεῖς ἦν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν. Οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοὶ τὸ λυσιτελεῖς μάλιστα προτιμῶντες καὶ τοὺς ἄλλους νομίζουσι, ἔνεκα τούτου πάντα πράττειν. Ἄν μὲν οὖν ἔχῃς ἀπὸ τῶν ἀντιδίκων αὐτῶν τὸ εἰκὸς λαμβάνειν, οὕτως αὐτὸ συνάγαγε. Εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὰ εἰθισμένα φέρε. Λέγω δ', οἷον νῖος ἐστίν, οὗ κατηγορεῖς, εἰ, οἷα περὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὄντες πράττουσιν, ταῦτα λέγεις πεποιηκέναι αὐτόν· πιστευθήσεται γὰρ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὰ κατὰ τούτου λεγόμενα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ἂν τις τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ δεικνύῃ τοιούτους ὄντας, οἷον σὺ τοῦτον φῇς. Καὶ γὰρ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους συνήθειαν δόξει τὰ αὐτὰ τοῖς φίλοις ἐπιτηδεύειν. 6. Τοὺς μὲν οὖν κατηγοροῦντας οὕτω χρὴ μετεῖναι τὸ εἰκὸς· τοῖς δὲ ἀπολογουμένοις μάλιστα δεικτέον, ὥς οὐδέποτε τῶν κατηγορουμένων τι πρότερον, οὔτε αὐτοὶ, οὔτε τῶν φίλων οὐδεὶς, οὔτε τῶν ὁμοίων αὐτοῖς ἔπραξε τις, οὐδ' ἔλυσιτελήσῃ τοιαῦτα πράττειν. Ἄν δὲ φανερὸς ᾗς ταῦτο τοῦτο πρότερον πεποιηκώς, αἰτιατέον τὴν ἡλικίαν, ἢ τινα πρόφασιν ἄλλην τοιαύτην οἰστέον, δὲ ἦν εἰκότως ἐξήμαρτες τότε. Λέγε δὲ καὶ, ὥς οὔτε ταῦτα τότε σοι πράξαντι συνήνεγκεν, οὔτε νῦν ἔλυσιτελήσεν ἄν. Ἄν δὲ σοι μηδὲν ἢ πεπραγμένον τῶν τοιούτων, τῶν δὲ φίλων σου τινὲς τυγχάνωσι τοιαῦτα πεποιηκότες, χρὴ λέγειν, ὥς οὐ δίκαιόν ἐστι, δι' ἐκείνους αὐτὸν διαβάλλεσθαι, καὶ δεικνύναι τῶν αὐτῷ συνήθων ἐτέρους ἐπεικεῖς ὄντας. Οὕτω γὰρ ἀμφίβολον ποιήσεις τὸ κατηγορούμενον. Ἄν δὲ τῶν ὁμοίων δεικνύωσι τινὰς τὰ αὐτὰ πεποιηκότας, ἄτοπον εἶναι φάσκε, εἰ, διότι ἕτεροὶ τινες ἐξαμαρτάνοντες φαί-

νόνται, πίσις ἔσται, ὅτι τῶν ἐγκαλουμένων τι καὶ σὺ πεποίηκας. Ἄν μὲν οὖν ἔξαρκος ᾖς, μὴ πεποιηκέναι τὴν κατηγορουμένην πρᾶξιν, οὕτως ἐκ τῶν εἰκότων χρέη σε ἀπολογεῖσθαι. Ἀπίθανον γὰρ ποιήσεις τὴν κατηγορίαν. 7. Ἄν δὲ ὁμολογεῖν ἀναγκάζῃ, τοῖς τῶν πολλῶν ἡθεσιν ἀφομοίου τὰς σαυτοῦ πράξεις, ὅτι μάλιστα λέγων, ὥς οἱ πλείστοι καὶ οἱ πάντες τοῦτο καὶ τὰ τοιαῦτα πράττουσιν οὕτως, ὥς σοι τυγχάνει πεποιημένον. Ἄν δὲ μὴ δυνατόν ᾖ τοῦτο δεῖξαι, καταφευκτέον ἐπὶ τὰς ἀτυχίας, ἢ τὰς ἁμαρτίας, καὶ συγγνώμης πειρατέον τυγχάνειν, παραλαμβάνοντα τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα πάθη, δι' ὧν ἐξιστάμεθα τοῦ λογισμοῦ. Ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔρως, ὀργή, μέθη, φιλοτιμία, καὶ τὰ τούτοις ὁμοιότροπα. Τὸ μὲν οὖν εἰκὸς διὰ ταύτης τῆς μεθόδου τεχνικώτατα μέτιμεν.

CAPUT VIII.

Παράδειγμα δ' ἐστὶ, πράξεις ὅμοιαι γεγενημέναι, καὶ ἐναντίαι ταῖς νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομέναις. Τότε δὲ χρηστέον αὐταῖς ἐστίν, ὅτε ἄπιστον ὄν τὸ ὑπὸ σου λεγόμενον εἶναι φανερόν ποιῆσαι θέλεις, ἔαν διὰ τοῦ εἰκότος μὴ πιστεύηται, ὅπως πρᾶξιν ὁμοίαν ἑτέραν τῇ ὑπὸ σου λεγομένη καταμαθόντες οὕτω πεπραγμένην, ὥς σὺ φῆς γεγενῆσθαι, μᾶλλον πιστεύσωσι τοῖς ὑπὸ σου λεγομένοις. 2. Εἰς δὲ τῶν παραδειγμάτων δύο τρόποι· τὰ γὰρ τῶν πραγμάτων γίνεται κατὰ λόγον, τὰ δὲ παρὰ λόγον. Ποιεῖ δὲ τὰ μὲν κατὰ λόγον γινόμενα πιστεύεσθαι, τὰ δὲ μὴ κατὰ λόγον ἀπιστεῖσθαι. Λέγω δ', οἷον εἴ τις φάσκει, τοὺς πλουσίους δικαιοτέρους εἶναι τῶν πενομένων, καὶ φέρει τινὰς πράξεις πλουσίων ἀνδρῶν δικαίας· τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν

παραδειγμάτων κατὰ λόγον εἶναι δοκεῖ. Τοὺς γὰρ
 πλείστους ἐστὶν ἰδεῖν νομίζοντας, τοὺς πλουτοῦντας
 εἶναι δικαιότερους τῶν πενομένων. Εἰ δέ τις πάλιν
 ἀποφαίνοι τινὰς τῶν πλουσίων ἐπὶ χρήμασιν ἀδική-
 σαντας, τῷ παρὰ τὸ εἰκὸς γεγενημένῳ παραδείγματι
 χρώμενος, ἀπίστους ἂν ποιοῖτο τοὺς πλουτοῦντας.
 Ὡσαύτως δὲ καὶ, εἴ τις φέρει παράδειγμα τῶν κατὰ
 λόγον εἶναι δοκούντων· διότι Λακεδαιμόνιοι ποτὲ ἢ
 Ἀθηναῖοι πολλῷ πλήθει χρώμενοι συμμάχων, κατεπο-
 λέμησαν τοὺς ἐναντίους· καὶ προτρέπει τοὺς ἀκούον-
 τας πολλοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι. 3. Τὰ μὲν δὴ
 τοιαῦτα παραδείγματα κατὰ λόγον ἐστὶν. Ἄπαντες
 γὰρ νομίζουσιν ἐν τοῖς πολέμοις τὸ πλήθος οὐ μετρίαν
 ῥοπὴν ἔχειν πρὸς τὴν νίκην. Εἰ δέ τις ἀποφαίνειν
 ἐθέλοι, μὴ τοῦτ' αἴτιον τοῦ νικᾶν, τοῖς παρὰ τὸ εἰκὸς
 γεγενημένοις πράγμασι χρήσασθαι ἂν παραδείγμασι,
 λέγων· ὥς οἱ μὲν Ἀθήνησι φυγάδες τὸ πρῶτον μετὰ
 πεντήκοντα ἀνδρῶν Φυλὴν τε καταλαβόντες, καὶ πρὸς
 τοὺς ἐν ἄστει πολλῷ πλείους ὄντας, καὶ συμμάχοις
 Λακεδαιμονίοις χρωμένους, πολέμησαντες κατῆλθον
 εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν· Θηβαῖοι δὲ Λακεδαιμονίων, καὶ
 σχεδὸν ἀπάντων Πελοποννησίων εἰς τὴν Βοιωτίαν
 ἐμβαλλόντων, μόνοι περὶ τὰ Λεῦκτρα παραταξόμενοι,
 τὴν Λακεδαιμονίων δύναμιν ἐνίκησαν· Δίωι δὲ ὁ Συ-
 ρακούσιος μετὰ τρισχιλίων ὀπλιτῶν εἰς Συρακούσας
 πλεύσας, Διονύσιον πολλαπλάσιον δύναμιν ἔχοντα,
 κατεπολέμησεν· ὥσαύτως δὲ Κορίνθιοι Συρακούσιους
 ἐννέα τριήρεσι βοηθήσαντες, Καρχηδονίους ἑκατὸν
 καὶ πεντήκοντα ναυσὶ ἐπὶ τοῖς λιμέσι τῶν Συρακου-
 σίων ἐφορμῶντας, τὴν δὲ πόλιν ἅπασαν πλὴν τῆς

ἀκροπόλεως ἔχοντας, οὐδὲν ἤτιον κατεπολέμησαν. Συλλήβδην δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια παρὰ λόγον πραχθέντα τὰς κατὰ τὸ εἶκος γινομένης συμβουλῆς ἀπίστους ποιεῖν εἴωθε. Τῶν μὲν οὖν παραδειγμάτων τοιαύτη τις ἡ φύσις ἐστί. 4. Χρηστέον δ' αὐτῶν ἑκατέρῳ τρόπῳ, ὅταν μὲν ἡμεῖς λέγωμεν τὰ κατὰ λόγον γινόμενα, δεικνύοντας ὡς ἐπιτεπολὺ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπιτελουμένης τὰς πράξεις· ὅταν δὲ τὰ παρὰ λόγον γινόμενα, φέροντας, ὅσα παρὰ λόγον δοκοῦντα γενέσθαι τῶν πραγμάτων εὐλόγως ἀποβέβηκεν. Ὅταν δ' οἱ ἐναντίοι λέγωσι τοῦτο, χρὴ δεικνύειν, ὡς εὐτυχήματα ταῦτα συνέβη, καὶ λέγειν, ὅτι αἱ τοιαῦται πράξεις ἐν τῷ σπανίῳ γεγόνασιν· οἷας δὲ σὺ λέγεις, πολλάκις. Τοῖς μὲν οὖν παραδείγμασιν οὕτω χρηστέον. Ὅταν γε μὴν τὰ παρὰ λόγον γινόμενα φέρωμεν, χρὴ συνάγειν αὐτῶν ὅτι πλεῖστα, καὶ καταλέγειν, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἐκείνα τούτων εἴωθε γίνεσθαι. 3. Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ μόνον ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων. Λέγω δ', οἷον ἐὰν ἀποφαίνῃς τινὰς πλεονεκτικῶς τοῖς συμμάχοις χρωμένους, καὶ διαλυθεῖσαν αὐτῶν τὴν φιλίαν· καὶ λέγῃς· ἡμεῖς δὲ, ἂν ἴσως καὶ κοινῶς πρὸς αὐτοὺς προσφερώμεθα, πολὺν χρόνον τὴν συμμαχίαν φυλάξομεν. Καὶ πάλιν, ἂν τινὰς ἐτέρους ἀπαρασκευάστως πολέμησαντας, καὶ διὰ τοῦτο καταπολεμηθέντας ἀποφαίνῃς, εἴτα λέγῃς· ἂν παρασκευασάμενοι πολεμῶμεν, βελτίους ἂν περὶ τῆς νίκης τὰς ἐλπίδας ἔχοιμεν. 6. Πολλὰ δὲ λήψη παραδείγματα διὰ τῶν προγεγενημένων πράξεων, καὶ διὰ τῶν νῦν γινομένων. Τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἔργων, τῇ μὲν ὅμοια, τῇ δὲ ἀνόμοια ἐλ-

λήλοις ἐστίν. Ὡστε διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ παραδειγμάτων εὐπορήσομεν, καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγομένοις οὐ χαλεπῶς ἀντεροῦμεν. Τῶν μὲν οὖν παραδειγμάτων τοὺς τε τρόπους ἴσμεν, καὶ ὥς αὐτοῖς χρησόμεθα, καὶ ὅθεν πολλὰ ληψόμεθα.

CAPUT IX.

Τεκμήρια δέ ἐστιν, ὅσα ἂν ἐναντίως ἢ πεπραγμένα τῷ, περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς αὐτῷ ἐναντιοῦται. Τῶν γὰρ ἀκουόντων οἱ πλεῖστοι τοῖς συμβαίνουσι περὶ τὸν λόγον, ἢ τὴν πρᾶξιν, ἐναντιώμασι, τεκμαίρονται, μηδὲν ὑγιὲς εἶναι μήτε τῶν λεγόμενων, μήτε τῶν πραττομένων. Πολλὰ δὲ λήψη τεκμήρια σκοπῶν, εἴτε ὁ λόγος τοῦ ἐναντίου αὐτὸς αὐτῷ [τῷ πράγματι] ἐναντιοῦται, εἴτε ἡ πρᾶξις αὐτῇ ἐναντίᾳ τῷ λόγῳ ἐστί. Τὰ μὲν οὖν τεκμήρια τοιαῦτά ἐστι, καὶ οὕτως αὐτὰ πλεῖστα ποιήσεις.

CAPUT X.

Ἐνθυμήματα δέ ἐστιν οὐ μόνον τὰ τῷ λόγῳ καὶ τῇ πράξει ἐναντιούμενα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. λήψη δὲ πολλὰ μετιῶν, ὥς ἐν τῷ ἐξεταστικῷ εἶδει εἴρηται, καὶ σκοπῶν, εἴ πη ὁ λόγος αὐτῷ ἐναντιοῦται, ἢ τὰ πεπραγμένα τοῖς δικαίοις, ἢ τῷ νόμῳ, ἢ τῷ συμφέροντι, ἢ τῷ καλῷ, ἢ τῷ δυνατῷ, ἢ τῷ ἡδύνῳ, ἢ τῷ εἰκότι, ἢ τῷ ἥθει τοῦ λέγοντος, ἢ τῷ ἥθει τῶν πραγμάτων. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν ἐνθυμημάτων κατὰ τῶν ἐναντίων ἐκληπτέον. 2. Τὰ δ' ἐναντία τούτοις ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν δεῖ λέγειν, ὑποφαίνοντας τὰς πράξεις τὰς ἡμετέρας, καὶ τοὺς λόγους ἐναντιούμενους τοῖς ἀδίκοις, καὶ τοῖς ἀνόμοις, καὶ τοῖς ἀσυμφόροις, καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων τῶν πονηρῶν ἥθει, καὶ

συλλήβδην τοῖς μοχθηροῖς νομιζομένοις εἶναι. Δεῖ δὲ τούτων ἕκαστα συναγασθῆναι ὡς εἰς βραχύτατα, καὶ φράζειν ὅτι μάλιστα ἐν ὀλίγοις τοῖς ὀνόμασι. Τὰ μὲν οὖν ἐνθυμήματα τοῦτον τὸν τρόπον πολλὰ ποιήσομεν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ἄριστα χρησόμεθα.

CAPUT XI.

Γνώμη δὲ ἐστὶ μὲν ἐν κεφαλαιῷ καθ' ὅλων τῶν πραγμάτων δόγματος ἰδίου δήλωσις. Δύο δὲ τρόποι τῶν γνώμων εἰσι· ὁ μὲν ἔνδοξος, ὁ δὲ παράδοξος. Ὅταν μὲν οὖν ἔνδοξον λέγῃς, οὐδὲν δεῖ τὰς αἰτίας φέρειν. Οὐτε γὰρ ἀγνοεῖται, οὐτ' ἀπιστεῖται τὸ λεγόμενον. Ὅταν δὲ παράδοξον λέγῃς, χρὴ φράζειν τὰς αἰτίας συντόμως, ἵνα τὴν ἀδολεσχίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν διαφύγῃς. 2. Δεῖ δὲ τὰς γνώμας οἰκείας φέρειν τῶν πραγμάτων, ἵνα μὴ σκαῖον καὶ ἀπηρητημένον φαίνεται τὸ λεγόμενον. Πολλὰς δὲ ποιήσομεν αὐτὰς ἢ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἢ ἐξ ὑπερβολῆς, ἢ ἐκ παρομοιώσεως. Αἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως τοιαῖδε τινὲς εἰσι· οὐκ εἶναι μοι δοκεῖ δυνατόν, δεινὸν γενέσθαι στρατηγὸν πραγμάτων ἄπειρον ὄντα. Ἑτέρα δὲ ἐστὶν ἡδε· νοῦν ἔχοντων ἀνδρῶν ἐστὶ, τοῖς τῶν προγεγενημένων παραδείγμασι χρωμένους πειρᾶσθαι διαφυγεῖν τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας ἁμαρτίας. Ἐκ μὲν οὖν τῆς ἰδίας φύσεως τοιαύτας ποιήσομεν γνώμας. 3. Ἐξ ὑπερβολῆς δὲ τοιαύδε· δεινότερά μοι δοκοῦσιν οἱ κλέπτοντες τῶν ληϊζομένων ποιεῖν. Οἱ μὲν γὰρ λαθραίως, οἱ δὲ φανερώς τὰ χρήματα περιαιροῦνται. Τὰς μὲν οὖν ἐξ ὑπερβολῆς γνώμας τὸν τρόπον τοῦτον πολλὰς ποιήσομεν. 4. Αἱ δ' ἐκ παρομοιώσεως τοιαῖδε εἰσὶν· ὅμοιότατόν μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ χρήματα ἀποστεροῦντες

τοῖς τὰς πόλεις προδιδοῦσι ποιεῖν. Πιστευθέντες γὰρ ἀμφοτέροι τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσιν. Ἐτέρα δὲ παραπλήσιον μοι δοκοῦσι ποιεῖν οἱ ἀντιδικοί τοῖς τυράννοις. Ἐκεῖνοί τε γὰρ ὧν μὲν αὐτοὶ ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀξιοῦσι διδόναι δίκας· ὧν δὲ τοῖς ἄλλοις ἐγκαλοῦσιν, ἀνυπερβλήτως τιμωροῦνται. Οὗτοί τε, εἰ μὲν τι αὐτοὶ τῶν ἐμῶν ἔχουσιν, οὐκ ἀποδιδόασιν· εἰ δὲ τι ἐγὼ τούτων ἔλαβον, καὶ αὐτὸ καὶ τοὺς τόκους οἶονται δεῖν κομίσασθαι. Γνώμας μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον μετιόντες πολλὰς ποιήσομεν.

CAPUT XII.

Σημεῖον δὲ ἐστὶ ἄλλο ἄλλον οὐ τὸ τυχὸν τοῦ τυχόντος, οὐδ' ἅπαν παντός, ἀλλὰ τό γε εἰθισμένον γίνεσθαι πρὸ τοῦ πράγματος, ἢ ἅμα τῷ πράγματι, ἢ μετὰ τὸ πρᾶγμα. Ἔστι δὲ σημεῖον τό, τε γεγόμενον μὴ μόνον τοῦ γενομένου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ γενομένου. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ μὴ γεγονὸς οὐ μόνον τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄντος. 2. Ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν οἶεσθαι, τὸ δὲ εἰδέναι. Κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν· δεύτερον δὲ τὸ δόξαν πιθανωτάτην ἐργαζόμενον. 3. Πολλὰ δὲ ποιήσομεν σημεῖα συλλήβδην εἰπεῖν ἐξ ἐκάστου τῶν πεπραγμένων, καὶ λεγομένων, καὶ ὁρωμένων, καθ' ἓν ἕκαστον λαμβάνοντες, ἕκ τε τοῦ μεγέθους, καὶ τῆς σμικρότητος τῶν ἀποβαινόντων κακῶν ἢ ἀγαθῶν. Ἔτι δὲ ἐκ τῶν μαρτυρουμένων, καὶ ἐκ τῶν συμπαρόντων ἡμῖν, ἢ τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων, καὶ ἐκ τῶν προκλήσεων, καὶ ἐκ τῶν χρόνων, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν. Τῶν μὲν οὖν σημείων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

CAPUT XIII.

Ἐλεγχος δὲ ἔστι μὲν ὃ μὴ δυνατόν ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' οὕτως, ὡς ἡμεῖς λέγομεν. Λαμβάνεται δὲ ἐκ τῶν φύσει ἀναγκαίων, ὥς ἡμεῖς λέγομεν, ἢ ὁ ἀντιλέγων· καὶ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν δυνατῶν ἢ ἀδυνάτων, ὡς οἱ ἐναντίοι λέγουσι. 2. Κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν· οἷον τοὺς ζῶντας σιτῶν δεῖσθαι, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ὡς δ' ἡμεῖς λέγομεν ἔστιν ἀναγκαῖον, τοὺς μεμαστιγωμένους ὁμολογεῖν, ἅπερ οἱ μαστιγοῦντες κελεύουσι. Κατὰ φύσιν δὲ πάλιν ἀδύνατόν ἐστι, παιδάριον μικρὸν κλέψαι τοσοῦτον ἀργύριον, οἷον μὴ δυνατόν φέρειν, καὶ οἴχεσθαι τοῦτο φέρον· ὡς δ' ἂν ὁ ἐναντίος λέγοι, ἔσται ἀδύνατον, ἂν φάσκη μὲν, ἐν χρόνοις τισὶν Ἀθήνησιν ποιήσασθαι τὸ συμβόλαιον· ἡμεῖς δ' ἔχομεν ἐπιδειῖναι τοῖς ἀκούουσιν, ὡς κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἀπεδημοῦμεν ἐν ἑτέρᾳ πόλει τι. Τοὺς μὲν οὖν ἐλέγχους ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ποιησόμεθα. Συλλήβδην δὲ τὰς ἐξ αὐταῦ τοῦ λόγον, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν ἀνθρώπων πίστεις ἀπάσας διεληλύθαμεν. Σκεψόμεθα δὲ καὶ, τί ἀλλήλων διαφέρουσιν.

CAPUT XIV.

Τὸ μὲν τοίνυν εἶδος τοῦ παραδείγματος ταύτη διαφέρει· διότι τοῦ μὲν εἰκότος ἔχουσιν αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες ἔννοιαν· τὰ δὲ παραδείγματα καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων, καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων, φέρειν ἐστί. Τὰ δὲ τεκμήρια μόνον ἐκ τῶν περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν προᾶξιν ἐναντίων συντίθεται. Καὶ μὴν ἐνθυμήματά γε τεκμηρίου ταύτην τὴν διαφορὰν ἔσχηκεν, ὅτι τὸ μὲν τεκμήριον περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν προᾶξιν ἐναντίως ἐστί·

τὸ δ' ἐνθύμημα καὶ τὰς ἄλλας ἰδέας ἐναντιώσεις ἐξείληφεν· ἢ καὶ διὰ τὸ, τὸ μὲν τεκμήριον οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι λαμβάνειν, ἂν μὴ περὶ τὰ πράγματα καὶ τοὺς λόγους ἐναντιώσεις τις ὑπάρχη· τὸ δ' ἐνθύμημα πολυλόγον οἷόν τε πορίζεσθαι τοῖς λέγουσι. Γινώμαι δ' ἐνθυμημάτων διαφέρουσιν, ἢ τὰ μὲν ἐνθυμήματα μόνον ἐκ τῶν ἐναντιώσεων σύγκεινται· τὰς δὲ γνώμας καὶ μετὰ τῶν ἐναντιώσεων, καὶ ἀπλῶς αὐτάς καθ' ἑαυτὰς δυνατόν ἐστιν ἐμφανίζειν. Τὰ δὲ σημεῖα τῶν γνώμων καὶ τῶν προειρημένων ἀπάντων ταύτῃ διαφέρουσιν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα οἴησιν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσιν· τῶν δὲ σημείων ἓνα καὶ σαφῶς εἰδέναι ποιήσει τοὺς κρίνοντας· καὶ διότι τῶν μὲν ἐτέρων οὐκ ἐστὶν αὐτοὺς πορίσασθαι τὰ πλεῖστα· τῶν δὲ σημείων πολλὰ ῥαδίως ἐστὶ ποιήσασθαι. Καὶ μὴν ἔλεγχος σημείου ταύτῃ διαφέρει, διότι τῶν μὲν σημείων ἓνα μόνον οἶεσθαι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας· ἔλεγχος δὲ πᾶς τὴν ἀλήθειαν διδάσκει τοὺς κρίνοντας. Ὡστε τὰς μὲν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων πίστεις, οἷα τέ εἰσι, καὶ ὁθεν αὐτῶν εὐπορήσομεν, καὶ τίνι ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν. 2. Τῶν δ' ἐπιθέτων ἐκάστην πάλιν διέλθωμεν. Ἡ μὲν οὖν δόξα τοῦ λέγοντός ἐστι, τὸ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐμφανίζειν κατὰ τῶν πραγμάτων. Δεῖ δ' ἔμπειρον ἀποφαίνειν ἑαυτὸν, περὶ ὧν ἂν λέγοι, καὶ ἐπιδεικνύναι, ὥς συμφέρει [σοι] τὰ ληθῇ λέγειν περὶ τούτων. Τὸν δ' ἀντιλέγοντα, μάλιστα δεικνύναι μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα τὸν ἐναντίον, περὶ ὧν ἀποφαίνεται τὴν τε δόξαν ὁμοίως. Ἄν δὲ τοῦτο μὴ δυνατόν ᾖ, δεικτέον, ὥς καὶ οἱ ἔμπειροι πολλάκις ἔξαμαρτάνουσιν. Ἄν δὲ τοῦτο μὴ ἐνδέχεται

λέγειν, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῖς ἐναντίοις τὰληθῆ περι-
 τούτων εἰπεῖν. Ταῖς μὲν οὖν δόξαις τοῦ λέγοντος οὐ-
 τω χρησόμεθα, καὶ αὐτοὶ ὑποφαινόμενοι, καὶ ἑτέροις
 ἀντιλέγοντες.

CAPUT XV.

Μαρτυρία δὲ ἐστὶν ὁμολογία συνειδότος ἑκοντί.
 Ἀναγκαῖον δ', εἶναι τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανόν, ἢ
 ἀπίθανον, ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν. Ὡσαύτως δὲ
 καὶ, τὸν μάρτυρα πιστὸν, ἢ ἀπιστον, ἢ ἀμφίδοxon.
 2. Ὅταν μὲν οὖν τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανόν, καὶ ὁ
 μάρτυς ἀληθινός, οὐδὲν δέονται αἱ μαρτυρίαι ἐπιλό-
 γων, ἐὰν μὴ βούλῃ γνώμην ἢ ἐνθύμημα συντόμως
 εἰπεῖν τοῦ ἀστείου ἕνεκεν. Ὅταν δὲ ὑποπτεύηται ὁ
 μάρτυς, ἀποδεικνύειν δεῖ, ὡς οὔτε χάριτος ἕνεκεν, οὔ-
 τε τιμωρίας, ἢ κέρδους, ὁ τοιοῦτος ἂν τὰ ψευδῆ μαρτυ-
 ρήσῃ. Δεῖ δὲ καὶ διδάσκειν, ὅτι οὐ συμφέρει τὸ
 ψεῦδος μαρτυρεῖν. Αἱ μὲν γὰρ ὠφέλειαι μικραί· τὸ
 δ' ἐξελεγχθῆναι χαλεπόν. Γνωσθέντα δ' οὐ μόνον
 εἰς ἀργύριον οἱ νόμοι ζημιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν,
 καὶ εἰς ἀπιστίαν. Τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτω πι-
 στοὺς ποιήσομεν. 3. Ἀντιλέγοντας δὲ μαρτυρίᾳ δεῖ
 τὸν τρόπον τοῦ μάρτυρος διαβάλλειν, ἢ ἢ πονηρός·
 ἢ τὸ μαρτυρούμενον ἐξετάζειν, ἢ ἀπίθανον τυγχάνῃ,
 ἢ καὶ συναμφοτέροις τούτοις ἀντιλέγειν, συνάγοντα
 τὰ φανυλότατα τῶν ἐναντίων εἰς ταῦτό. Σκεπτίον δὲ
 καὶ, εἰ φίλος ἐστὶν ὁ μάρτυς, ᾧ μαρτυρεῖ, ἢ εἰ μέτε-
 στιν αὐτῷ ποθεν τοῦ πράγματος, ἢ ἐχθρός ἐστιν, οὗ
 καταμαρτυρεῖ, ἢ πένης. Τούτων γὰρ οἱ μὲν διὰ χά-
 ριν, οἱ δὲ διὰ τιμωρίαν, οἱ δὲ διὰ κέρδος ὑποπτεύον-
 ται τὰ ψευδῆ μαρτυρεῖν. Καὶ τὸν τῶν φευδομαρτυ-

ριῶν νόμον ἐπὶ τούτοις τεθεικέναι φήσομεν τὸν νομοθέτην. Ἄτοπον οὖν εἶναι, τοῦ νομοθέτου τοῖς μάρτυσι μὴ πιστεύσακτος, τοὺς κρίνοντας πιστεύειν αὐτοῖς κατὰ τοὺς νόμους κρίνειν ὁμωμοκότας. Τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτως ἀπιθάνους ποιήσομεν. 4. Ἔστι δὲ καὶ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν τρόπῳ τοιῷδε· μαρτύρησόν μοι, ὦ Λυσικλῆς. Μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οὐκ ἔγωγε· κωλύοντες γὰρ ἐμοῦ, ταῦτα ἔπραξεν οὗτος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀποφάσει ψευδομαρτυρήσας, ψευδομάρτυρος δίκην οὐχ ὑφέξει. Τοιγαροῦν, ὅταν μὲν ἡμῖν συμφέρῃ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν, οὕτως αὐτῇ χρησόμεθα. Ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι τοιοῦτόν τι ποιήσωσιν, ἐμφανιοῦμεν τὴν κακοποιίαν αὐτῶν, καὶ συγγραψάμενους μαρτυρεῖν κελεύσομεν. Μάρτυσι μὲν οὖν καὶ μαρτυρίαις ἐκ τούτων ἴσμεν ὡς δεῖ χρήσασθαι.

CAPUT XVI.

Βάσανος δὲ ἐστὶ μὲν ὁμολογία περὶ συνειδότος, ἄκοντος δὲ. Ὅταν μὲν οὖν συμφέρῃ ἡμῖν ποιεῖν αὐτὴν ἰσχυράν, λεκτέον, ὡς οἱ γε ἰδιῶται περὶ τῶν σπουδαιοτάτων, καὶ αἱ πόλεις περὶ τῶν μεγίστων, ἐκ βασάνων τὰς πίστεις λαμβάνουσι, καὶ διότι πιστότερόν ἐστι βάσανος μαρτύρων. Τοῖς μὲν γὰρ μάρτυσι συμφέρει πολλάκις ψεύσασθαι· τοῖς δὲ βασανιζομένοις λυσιτελεῖ τὰ ληθῆ λέγειν. Οὕτω γὰρ παύσονται τάχιστα τῆς κακοπαθείας. 2. Ὅταν δὲ βούλῃ τὰς βασάνους ἀπίστους ποιεῖν, πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς οἱ βασανιζόμενοι τοῖς ἐκδιδοῦσι πολέμιοι γίνονται, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν δεσποτῶν καταψεύδονται. Ἐπειθ', ὅτι πολλάκις τοῖς βασανίζουσιν ὁμολογοῦσιν οὐ τὰς ἀληθείας, ἔν' ὡς τάχιστα τῶν κακῶν παύσωνται. Δει-

πλέον δ' ὅτι καὶ τῶν ἐλευθέρων πολλοὶ ἤδη βυβανίζο-
μενοι καθ' ἑαυτῶν ἐψεύσαντο, βουλόμενοι τὴν παρὰ
τίκα κακοπάθειαν ἐκφυγεῖν. Ὡστε πολὺ μᾶλλον εὐ-
λογον, τοὺς δούλους ψευσαμένους κατὰ τῶν δεσποτῶν
βούλεσθαι τὴν αὐτῶν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν, ἢ πολλὰς
κακοπαθείας τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὑπομεί-
ναντες, ἢ ἕτεροι μηδὲν πάθωσιν, αὐτοὶ βούλεσθαι μὴ
ψεῦδος εἰπεῖν. Τὰς μὲν οὖν βασάνους ἐκ τῶν τοιού-
των καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων πιθανὰς καὶ ἀπιθά-
ρους καταστήσομεν.

CAPUT XVII.

Ὁρκος δέ ἐστι μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀνα-
πόδεικτος. Δεῖ δ', αὐτὸν ὅταν μὲν αὖξιν ἐθέλωμεν,
λέγειν οὕτως· οὐδεὶς ἂν ἐπιорκεῖν βούλοιτο, φοβούμε-
νος τὴν τε παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν, καὶ τὴν παρὰ
τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην· καὶ διεξιέναι, ὅτι τοὺς μὲν
ἀνθρώπους λαθεῖν ἐστι, τοὺς δὲ θεοὺς οὐκ ἔστιν.
Ὅταν δὲ οἱ ἐναντίοι καταφύγωσιν εἰς ὄρκον, καὶ βου-
λώμεθα ἡμεῖς ταπεινοῦν αὐτὸν, δεικτέον, ὥς τῶν αὐτῶν
ἐστὶν ἀνθρώπων, τὰ πονηρὰ πράττειν καὶ μὴ φροντίζειν
ἐπιορκούντας. Ὅστις γὰρ κακουργῶν οἶται λανθάν-
ειν τοὺς θεοὺς, οὗτος οὐδὲ ἐπιορκῶν τιμωρίας οἶται
τεύξεσθαι. Καὶ περὶ μὲν τῶν ὄρκων ὁμοιοτρόπως
τοῖς προειρημένοις μετιόντες, λέγειν εὐπορήσομεν ὑπὲρ
αὐτῶν. 2. Συλλήβδην δὲ τὰς πάσας πίστεις ἤδη, κα-
θάπερ ὑπερεθέμεθα, διεξεληλύθαμεν καὶ δεδηλώκα-
μεν, οὐ μόνον ἦν ἐκάστη αὐτῶν δύναμιν ἔσχηκεν, ἀλ-
λὰ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσι, καὶ πῶς αὐταῖς χρη-
στέον. Νῦν δ' ὑπὲρ τῶν ὑπολοίπων, ἃ τῶν τριῶν εἰ-

δὼν ἔστι, καὶ παρὰ πάντας τοὺς λόγους χρήσιμα γίνε-
ται, διδάσκειν ἐπιχειρήσομεν.

CAPUT XVIII.

Προκατάληψις μὲν οὖν ἔστι, δι' ἧς τὰ τε τῶν
ἀκουόντων ἐπιτιμήματα, καὶ τοὺς τῶν ἀντιλέγειν μελ-
λόντων λόγους προκαταλαμβάνοντες, ὑπεξαίρῃσομεν
τὰς ἐπιφερομένας δυσχερείας. 2. Καὶ τὰς μὲν τῶν
ἀκουόντων ἐπιτιμήσεις ὥδε χρῆ προκαταλαμβάνειν·
ἴσως δὲ τινὲς ἡμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι νέος ὢν, οὕτω
περὶ μεγάλων πραγμάτων ἐπεχείρησα δημηγορεῖν. Καὶ
πάλιν· μηδεὶς ἀπαντήσῃ μοι δύσκολος, ὅτι μέλλω συμ-
βουλεύειν ὑμῖν, περὶ ὧν ὁκνοῦσί τινες ἄλλοι παρῶν-
σιάζεσθαι πρὸς ὑμᾶς. Περὶ μὲν οὖν τῶν μελλόντων
δυσχεραίνεισθαι τοῖς ἀκούουσιν, οὕτω δεῖ προκαταλαμ-
βάνοντα φέρειν αἰτίας, παρ' ὧς ὁρθῶς ποιεῖν δόξεις
συμβουλευόντων, δεικνύντα τὴν ἐρημίαν τῶν λεγόντων, τὸ
μέγεθος τῶν κινδύνων, ἢ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἢ ἄλ-
λην τοιαύτην αἰτίαν, δι' ἧς λύσεις τὴν ἐπιφερομένην
δυσχέρειαν. Ἄν δὲ μηδὲν ἥττον θορυβῶσιν οἱ ἀκούον-
τες, χρῆ λέγειν συντόμως, ἢ ὥς ἐν γνώμῃς, ἢ ὥς ἐν θυ-
μήματος σχήματι· διὸ πάντων ἀτοπώτατόν ἐστιν,
ἡκεῖν μὲν ὥς περὶ τῶν πραγμάτων βουλευσομένους τὰ
κράτιστα· νῦν δὲ μὴ βουλομένους ἀκούειν τῶν λεγόντων
οἶεσθαι καλῶς ἂν βουλεύεσθαι. Καὶ πάλιν· ὅτι κα-
λὸν ἔστιν, ἢ αὐτοὺς ἀνισταμένους συμβουλεύειν, ἢ τῶν
συμβουλευόντων ἀκούσαντας, ἅπερ ἂν αὐτοῖς δοκῇ,
χειροτονεῖν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς δημηγορίαις οὕτω καὶ
ταῖς προκαταλήψεσι χρησιτέον, καὶ τοῖς θορύβοις
ἀπαντητέον. 3. Ἐν δὲ ταῖς δικαιολογίαις προκα-
ταληψόμεθα μὲν ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις.

Ἀπαντήσομεν δὲ τοῖς θορύβοις, ἔαν μὲν ἐν ἀρχαῖς γίνονται τῶν λόγων, ὥδὲ πως· οὐκ ἄλογον οὖν ἔστιν, τὸν μὲν νομοθέτην προστάζειν, δύο λόγους τῶν ἀντιδίκων ἐκάστῳ ἀποδοῦναι· τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὁμωμοκέναι κατὰ τὸν νόμον κρίνειν, εἴτα μηδὲ τὸν ἕνα λόγον ἀκοῦσαι βούλεσθαι; καὶ ἐκείνον μὲν ὑμῶν τοσαύτην πρόνοιαν ἔχειν, ὅπως ἀκούσαντες πάντων τῶν λεγομένων εὐόρκως θήσεσθε τὴν ψήφον· ὑμᾶς δὲ περὶ τούτων οὕτως ὀλιγώρως ἔχειν, ὥστε μήτε τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ὑπομείναντας τῶν λόγων, ἤδη νομίζειν ἀκριβῶς ἅπαντα γινώσκειν; καὶ ἄλλως· πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι, τὸν μὲν νομοθέτην τάξαι, τῶν ψήφων ἴσων γινομένων, τὸν φεύγοντα νικᾶν· ὑμᾶς δὲ οὕτως ἐναντίως γινώσκειν περὶ τούτων, ὥς μηδὲ ἀπολογουμένων τοῖν διαβεβλημένων ἀκούειν; κακεῖνον μὲν, διὰ τὸ μᾶλλον κινδυνεύειν τοὺς φεύγοντας, ἀπονεῖμαι ταύτην τὴν πλεονεξίαν αὐτοῖς ἐν ταῖς ψήφοις· ὑμᾶς δὲ τοῖς μὲν ἀκινδύνως κατηγοροῦσι μὴ φιλονεικεῖν, τοὺς δὲ μετὰ φόβων καὶ κινδύνων περὶ τῶν κατηγορουμένων ἀπολογουμένους, ὥς θορυβοῦντας ἐκπλήττειν; Ἐὰν μὲν οὖν ἐν ἀρχαῖς οἱ θόρυβοι γίνονται, τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς ἀπαντητέον. Ἐὰν δὲ προεληλυθότος τοῦ λόγου θορυβῶσιν, ἔαν μὲν ὀλίγοι τινὲς τοῦτο ποιῶσιν, ἐπιτιμητέον τοῖς θορυβοῦσι, καὶ πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὅτι δίκαιον νῦν μὲν αὐτοὺς ἀκούειν ἔστιν, ἵνα μὴ κωλύσωσι τοὺς ἄλλους ὀρθῶς δικάζειν. Ἐπὰν δὲ ἀκούσωσι, τότε ποιεῖν, ὅ τι ἂν ἐθέλωσιν. Ἐὰν δὲ τὸ πλῆθος θορυβῇ, μὴ τοῖς κρίνουσιν, ἀλλὰ σαυτῷ ἐπίπληξον. Τὸ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἐπιτιμᾶν ὀργὴν ἐργάζεται· τὸ δὲ σαυτῷ ἐπιπλῆξαι καὶ λέγειν ἡμαρτηκέναι συγγνώμης ποιήσει

τυχεῖν. Δεῖ δὲ καὶ δεῖσθαι τῶν κρειττόνων, εὐμενῶς
 αὐτοὺς ἀκοῦσαι τοῦ λόγου, καὶ περὶ ὧν μέλλουσι
 κρύβδην τὴν ψῆφον φέρειν, ἥδη τὴν διάνοιαν φανερόν
 τίθεσθαι. Συλλήβδην δὲ τοῖς θορυβοῖς ἀπαντήσο-
 μεν κεφαλαιωδῶς ἢ γνώμας, ἢ ἐνθυμήμασι, δεικνύντες
 τοὺς θορυβοῦντας ἢ τοῖς δικαίοις, ἢ τοῖς νόμοις, ἢ
 τῷ συμφέροντι τῆς πόλεως, ἢ τῷ καλῷ ἐναντιουμένους·
 ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἐστὶν ὅτι μάλιστα παῦσαι τοὺς
 ἀκούοντας θορυβοῦντας. Ταῖς μὲν οὖν πρὸς τοὺς
 ἀκροατὰς προκαταλήψειςιν ὡς δεῖ χρῆσθαι, καὶ ὅπως
 τοῖς θορυβοῖς ἀπαντητέον, ἐκ τῶν προειρημένων
 ἴσμεν. 4. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐπίδοξα λέγε-
 σθαι πάλιν, ὡς δεῖ προκαταλαμβάνειν, ὑποδείξω·
 ἴσως οὖν ὀδυρεῖται αὐτοῦ πενίαν, ἧς οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ
 τούτου τρόπος ὑπαίτιος ἐσται· καὶ πάλιν· πυνθάνο-
 μαι αὐτὸν τόδε καὶ τόδε μέλλειν λέγειν. Ἐν μὲν οὖν
 τοῖς πρότερον λόγοις οὕτω δεῖ τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι
 ὑπὸ τῶν ἐναντίων προκαταλαμβάνοντα διαλύειν, καὶ
 ἀσθενῆ ποιεῖν. Καὶ γὰρ καὶ πάνυ ἰσχυρὰ ἢ τὰ προ-
 διαβεβλημένα, οὐχ ὁμοίως φαίνεται μεγάλα τοῖς ἥδη
 προακηκοόσιν. 5. Ἐὰν δὲ τοὺς ὑστέρους λό-
 γους ἔχωμεν, καὶ οἱ ἐναντίοι προκατειληφότες ὦσιν, αἱ
 μέλλομεν λέγειν, ἀντιπροκαταληπτέον ἐστὶν αὐτὰ, λύον-
 τα τὸνδε τὸν τρόπον· οὗτος δ' οὐ μόνον μου κατέ-
 ψευσται πολλὰ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ σαφῶς εἰδὼς, ὅτι
 ἐξελέγξω αὐτὸν, προκατέλαβέ μου τὸν λόγον καὶ προ-
 διέβαλεν, ἵν' ὑμεῖς μὴ ὁμοίως αὐτῷ προσέχητε, ἢ ἐγὼ
 μὴ εἴπω πρὸς ὑμᾶς αὐτὸν, διὰ τὸ διασεσύρθαι πρό-
 τερον ὑπὸ τούτου. Ἐγὼ δ' οἶμαι, δεῖν τοὺς ἐμούς
 λόγους παρ' ἐμοῦ πυνθάνεσθαι ὑμᾶς, ἀλλὰ μὴ παρὰ

τούτου. Εἰ δὲ καὶ ταῦθ' οὗτος προδιέσσυρε λέγων, ἃ φημὶ οὐ μικρὰ σημεῖα εἶναι τοῦ μηδὲν ὑγιᾶν τούτων λέγειν. Κέχρηται δὲ καὶ Εὐριπίδης ἐν Φιλοκτήτῃ τεχνικῶς τούτῳ τῷ εἶδει διὰ τοῦδε·

Λέξω δ' ἐγὼ, κἄν μου διαφθεύρας δοκῇ

Λόγους, ὑπεκστὰς αὐτὸς ἡδικηκέναι·

Ἄλλ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ τὰ μὰ μαθήσεται κλύων·

Ὁ δ' αὐτὸς αὐτὸν ἐμφανίζει σοι λέγων.

ταῖς μὲν οὖν προκαταλήψεσιν ὥς δεῖ χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἴσμεν διὰ τούτων.

CAPUT XIX.

Αἰτήματα δὲ ἔστιν ἐν τοῖς λόγοις, ἃ παρὰ τῶν ἀκούοντων οἱ λέγοντες αἰτοῦνται. Τούτων δ' ἐστὶ τὰ μὲν ἄδικα, τὰ δὲ δίκαια. Δίκαιον μὲν οὖν ἐστὶ τό τε προσέχειν τοῖς λεγομένοις αἰτεῖσθαι, καὶ μετ' εὐνοίας ἀκούειν. Δίκαιον δὲ καὶ τὸ κατὰ τοὺς νόμους αὐτῷ βοηθῆσαι, καὶ τὸ μηδὲν παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, καὶ τὸ τοῖς ἀτυχήμασι συγγνώμην ἔχειν. Ἐὰν μὲν ἢ παρὰ τοὺς νόμους, ἄδικον· ἔὰν δὲ μὴ, δίκαιον. Τὰ μὲν οὖν αἰτήματα ταῦτά ἐστι. Δειλόμεθα δ' αὐτῶν τὰς διαφορὰς, ἵν' εἰδότες τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, χρώμεθα κατὰ τὸν καιρὸν, καὶ μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς οἱ ἐναντίοι, ἄδικόν τι αἰτοῦντες τοὺς δικάζοντας. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐκ τῶν εἰρημένων οὐκ ἀγνοήσομεν.

CAPUT XX.

Παλιλλογία δὲ ἔστι μὲν σύντομος ἀνάμνησις· δεῖ δὲ αὐτῇ χρῆσθαι καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς. Παλιλλογήσομεν δὲ ἐν κεφαλαίοις, ἢ διαλογιζόμενοι, ἢ προαιρούμενοι, ἢ προσε-

ρωτῶντες, ἢ ἀπολογιζόμενοι. Δείξω δὲ αὐτῶν οἷον ἕκαστόν ἐστι. 2. Τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιόνδε τί ἐστιν· ἀπορῶ δ' ἔγωγε, τί ἂν ἐποίησαν οὗτοι, εἰ μὴ φανεροὶ μὲν ἦσαν ἡμᾶς πρότερον ἐγκαταλελειπότες, ἐξηλέγχοντο δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν στρατεύσαντες, οὐδὲν δὲ πώποτε, ὧν ὁμολογήκασι, ποιήσαντες. Τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι. 3. Τὸ δὲ ἀπολογίζεσθαι τοιοῦτον· ἀπέδειξα δ', αὐτοὺς διαλύσαντας προτέρους τὴν συμμαχίαν, καὶ πρῶτον ἐπιθεμένους ἡμῖν, ὅτε πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπολεμοῦμεν, καὶ μάλιστα σπουδάσαντας ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν ἡμῶν. Τὸ μὲν οὖν ἀπολογίζεσθαι τοιόνδε ἐστὶ. 4. Τὸ δ' ἐκ προαιρέσεως ἀναμνησκειν τοιόνδε· ἐνθυμῆσθαι δὲ δεῖ, ὅτι συμβέβηκεν ἡμῖν, ἐξ ὅτου τὴν φιλίαν πρὸς τούτους ἐποιησάμεθα, μηδέποτε κακὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων παθεῖν. Βοηθήσαντες γὰρ ἡμῖν πολλάκις, ἐκώλυσαν Λακεδαιμονίους τὴν χώραν ἡμῶν διαφθεῖραι· χρήματα δὲ πολλὰ καὶ νῦν φέροντες διατελοῦσιν. Ἐκ προαιρέσεως μὲν οὕτως ἀναμνήσομεν. 5. Ἐξ ἐπερωτήσεως δὲ τόνδε τὸν τρόπον· ἡδέως δ' ἂν αὐτῶν πυθοίμην, διὰ τί τὰς συντάξεις ἡμῖν οὐκ ἀποδιδόασιν; οὐδὲ γὰρ, ὥς ἀποροῦσιν, εἰπεῖν ἂν τολμήσαιεν, οἱ τοσαῦτα χρήματα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκ τῆς χώρας ἐπιδεικνύονται λαμβάνειν, οὐδ' ἂν φήσωσιν εἰς τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν πολλὰ δαπανᾶν. Παντελῶς γὰρ ἐλάχιστα τῶν νησιωτῶν ἀναλίσκοντες φαίνονται. Ἐκ μὲν οὖν ἐπερωτήσεως οὕτω παλιλλογήσομεν.

CAPUT XXI.

Εἰρωνεία δὲ ἐστὶ λέγειν τι προσποιούμενον μὴ λέγειν, ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσ-

αγορεύειν. Εἴη δ' ἂν αὐτῆς τὸ σχῆμα τοιοῦτον, ἐν τῇ περὶ τῶν εἰρημένων συντόμως ἀναμιμνήσκειν· οὐδ' ἂν δ' οἶμαι δεῖν λέγειν, ὅτι οὗτοι μὲν οἱ φάσκοντες πολλὰ ἀγαθὰ πεποιηκέναι, πλεῖστον φαίνονται τὴν πόλιν ἐκκεκακουργηκότες· ἡμεῖς δ', οὓς οὗτοι φασιν ἀχαρίστους εἶναι, τούτοις τε πολλάκις βοηθήσαντες, καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἀδικοῦντες. Τὸ μὲν οὖν ἐν προσποιήσει παραλείψεως λέγοντα συντόμως ἀναμιμνήσκειν τοιοῦτόν ἐστι. 2. Τὸ δ' ἐν τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι προσαγορεύειν τὰ πράγματα πάλιν τοιοῦτόν ἐστιν· οὗτοι μὲν οἱ χρηστοὶ πολλὰ φαίνονται τοὺς συμμάχους κακὰ πεποιηκότες· ἡμεῖς δ'· οἱ φαῦλοι ἀγαθῶν αὐτοῖς αἵτιοι καταστάντες. Διὰ τούτων μὲν οὖν συντόμως ἀναμιμνήσκοντες ταῖς παλιλλογλαῖς χρησόμεθα καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς.

CAPUT XXII.

Ὅθεν δέ ἐστιν ἀστεῖα λέγειν, καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων ποιεῖν, ὅπως ἂν τις ἐθέλοι, τοῦτο διεξιμεν πάλιν. Ἀστεῖα μὲν οὖν λέγειν ἐκ τούτου τοῦτόπου ἐστίν· οἷον τὰ ἐνθυμήματα λέγοντας ὅλα, ἢ ἡμῖς, ὥστε τὸ ἡμῖς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν τοὺς ἀκούοντας. Δεῖ δὲ καὶ γνώμας συμπαραλαμβάνειν. Χρὴ δὲ τούτων κατὰ πάντα τὰ μέρη συγκαταλέγειν διαλλάττοντα τοὺς λόγους, καὶ μηδέποτε ὁμοιον εἰς τὸ αὐτὸ πολλὰ τιθέντα· καὶ οὕτως ὁ λόγος ἀστεῖος φανεῖται. 2. Μηκύνειν δὲ τοὺς λόγους βουλόμενον δεῖ μερίζειν τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐν ἐκάστῳ μέρει τὰ ἐνόητα, οἷά τί ἐστιν τὴν φύσιν, διδάσκειν, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ τὰς προφάσεις αὐτῶν ἐκδιηγέσθαι. Ἄν δὲ καὶ

ἔτι μακρότερον ἐθελήσομεν τὸν λόγον ποιεῖν, δεῖ πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἐκάστου χρῆσθαι. Χρὴ δὲ παρὰ μέρος ἕκαστον τοῦ λόγου παλλιλλογεῖν, καὶ τὴν παλλιλλογίαν σύντομον ποιῆσθαι. Ἐν δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου ταῦτα, περὶ ὧν καθ' ἕνα ἕκαστον εἰρηκας, ἀθρόα συντιθέναι, καὶ περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων λέγειν. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον μῆκος ἔξουσιν οἱ λόγοι.

3. Βραχυλογεῖν δὲ βουλόμενον, ὅλον τὸ πρῆγμα ἐν ὀνόματι περιλαμβάνειν, καὶ τούτῳ, ὃ ἂν ὑπάρχη βραχύτατον τῷ πράγματι. Χρὴ δὲ καὶ συνδέσμους ὀλίγους ποιεῖν, τὰ πλεῖστα δὲ ζευγνύναι· ὀνομάζειν μὲν οὕτω, τῇ δὲ λέξει εἰς δύο χρῆσθαι, καὶ παλλιλλογίαν τὴν σύντομον ἐκ τῶν μερῶν ἀφαιρεῖν, ἐν δὲ ταῖς τελευταῖς μόνον παλλιλλογεῖν. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βραχεῖς τοὺς λόγους ποιήσομεν.

4. Ἐὰν δὲ βούλῃ μέσως λέγειν, τὰ μέγιστα τῶν μερῶν ἐκλέγων, περὶ τούτων ποιῆσθαι τοὺς λόγους. Χρὴ δὲ καὶ τοῖς ὀνόμασι τοῖς μέσοις χρῆσθαι, καὶ μήτε τοῖς μακροτάτοις, μήτε τοῖς βραχυτάτοις, μήτε πολλοῖς περὶ γε ἐνός, ἀλλὰ μετρίοις. Χρὴ δὲ καὶ τοὺς ἐπιλόγους ἐκ τῶν ἀναμέσον μερῶν μήτε παντελῶς ἐξαιρεῖν, μήτε πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐπιφέρειν· ἀλλ' ἅπερ ἂν μάλιστα βούλῃ κατανόησαι τοὺς ἀκούοντας, ἐπὶ τούτων μάλιστα παλλιλλογεῖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ. Τὰ μὲν οὖν μῆκη τῶν λόγων ἐκ τούτων ποιήσομεν, ἥνικα ἂν ἐθέλωμεν.

5. Ἄν δὲ ἀστείον γράφειν θέλῃς λόγον, παραφύλαττε ὡς μάλιστα, ὅπως τὰ ἥθη τῶν λόγων ὁμοιοῦν τοῖς ἀνθρώποις δυνήσῃ. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν ἐπιθεωρῇς τὰ μεγάλα τῶν ἡθῶν, καὶ τὰ ἀκριβῆ, καὶ τὰ μέτρια. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν οὐκ ἀγνοήσεις. Περὶ δὲ

ὀνομάτων συνθέσεως δηλώσομεν. Καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀναγκαίων ἐστί.

CAPUT XXIII.

Πρῶτον μὲν οὖν τρόποι ὀνομάτων εἰς τρεῖς, ἀπλοῦς, ἢ σύνθετος, ἢ μεταφύρων. Ὡσαύτως καὶ συνθέσεις τρεῖς· μία μὲν εἰς φωνήεντα τελευτῶν ταῖς συλλαβαῖς, καὶ ἀπὸ φωνήεντος ἄρχεσθαι· δευτέρα δὲ ἀπὸ ἀφώνου ἀρξάμενον εἰς ἄφωνον τελευτῶν· τρίτη δὲ τὰ ἄφωνα πρὸς τὰ φωνήεντα συνδεῖν. Τάξεις δὲ τέσσαρες· μία μὲν τὰ ὅμοια τῶν ὀνομάτων ἢ παράλληλα τιθέναι, ἢ διασπείρειν· ἄλλη δὲ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι, ἢ μεταβάλλειν εἰς ἕτερα· τρίτη δὲ ἐνὶ ἡ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ πρᾶγμα προσαγορεύειν· τετάρτη δὲ ἐξῆς τὰ πραχθέντα ὀνομάζειν, ἢ ὑπερβιβάζειν. Ὅπως δὲ καλλίστην ποιήσεις τὴν ἐρμηνείαν, νῦν δηλώσομεν.

CAPUT XXIV.

Πρῶτον μὲν οὖν εἰς δύο ἐρμηνεύειν, εἴτα σαφῶς δεῖ λέγειν. Σχήματα δὲ ἐστὶ τοῦ εἰς δύο λέγειν τὰδε· ἓν μὲν, ὅτι αὐτὸς δύνатаи καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον· δεύτερον δὲ, ὅτι οὗτος οὐ δύνатаи, ἕτερος δὲ δύνатаи· τρίτον δὲ, ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύνатаи· τέταρτον δὲ, ὅτι οὐτ' αὐτὸς οὐθ' ἕτερος δύνатаи· πέμπτον δὲ, ὅτι αὐτὸς μὲν δύνатаи, ἕτερος δὲ οὐ δύνатаи· ἕκτον δὲ, ὅτι αὐτὸς μὲν ἕτερον δύνатаи, ἐκεῖνος δὲ οὐ δύνатаи ἕτερον. 2. Ἐκαστον δὲ τούτων ἐπὶ τῶνδε θεωρήσεις. Ὅτι μὲν γὰρ αὐτὸς δύνатаи καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον, τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ δὲ οὐ μόνον τούτων αἷτιος ὑμῖν ἐγνομῆν, ἀλλὰ καὶ Τιμόθεον μέλλοντα στρατεῖειν ἐφ' ὑμᾶς διεκώλυσα. Ὅτι δὲ οὔτος μὲν οὐ δύνатаи, ἕτερος δὲ δύνатаи, τοιόνδε· αὐτὸς μὲν οὖν ἀδυνάτως ἔχει πρὸς

σβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν· οὗτος δὲ φίλος ἐστὶ τῇ πόλει τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ μάλιστα ἂν δυνηθεῖη πράξαι, ἃ βούλεσθε. Τὸ δὲ ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύναται, τοιόνδε· οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς πολέμοις εὖρωστον αὐτὸν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ βουλευσασθαι τῶν πολιτῶν οὐχ ἥκιστα δύναται. Τὸ δὲ ὅτι οὐτ' αὐτὸς οὐθ' ἕτερος δύναται, τοιόνδε· οὐτ' ἂν αὐτὸς δυνηθῇ, ὀλίγην δύναμιν ἔχων, καταπολεμῆσαι τοὺς ἐναντίους, οὐτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν πολιτῶν. Τὸ δὲ, ὅτι ἐκείνος μὲν δύναται, αὐτὸς δὲ οὐ δύναται, τοιόνδε· οὗτος μὲν γὰρ ἐρῶνται τῷ σώματι, ἐγὼ δ' ἀρρώστων τυγχάνω. Τὸ δὲ, ὅτι αὐτὸς μὲν ἕτερον δύναται, ἐκείνος δὲ οὐ δύναται ἕτερον, τοιόνδε· ἐγὼ μὲν γὰρ κυβερνῆσαι δυνατός εἰμι, οὗτος δὲ οὐδὲ κωπηλατῆσαι δύναται. Σχήματα μὲν οὖν τοῦ εἰς δύο ἐρμηνεύειν ὥδε ποιήσεις, ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀπάντων τὸν αὐτὸν τρόπον μετιών. Σαφῶς δὲ ὅθεν δηλώσεις, τοῦτο πάλιν σκεπτέον.

CAPUT XXV.

Πρῶτον μὲν οὖν ὀνόμαζε τοῖς οἰκείοις ὀνόμασιν ὅτι ἂν λέγῃς, διαφεύγων τὸ ἀμφίβολον. Εὐλαβοῦ δὲ περὶ τὰ φωνήεντα τῶν γραμμάτων, ὅπως μὴ ἐξῆς τεθῇσονται. Πρόσεχε δὲ καὶ τοῖς καλουμένοις ἄρθροις ὅπως ἐν τῷ δέοντι προστιθῇται. Σκόπει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων, ὅπως μήτε συγκεχυμένη, μήθ' ὑπερβατὴ ἔσται. Τὰ γὰρ οὕτω λεγόμενα δύσγνωστα συμβαίνει. Μετὰ δὲ συνδέσμους, οὓς ἂν προείπῃς, ἀποδίδου τοὺς ἀκολουθοῦντας. 2. Τὸ μὲν οὖν τοὺς συνδέσμους ἀποδιδόναι τοὺς ἀκολουθοῦντας τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ μὲν παρεγενόμην, οὗ ἔφην· σὺ δὲ φάσκων ἦξειν, οὐκ ἔλθεις. Πάλιν ὅταν ὁ αὐτὸς σύνδεσμος συν-

ακόλουθος ἢ· οἷον, σὺ γὰρ καὶ κείνων αἷτιος ἐγένου, καὶ τούτων αἷτιος σύ. Περὶ μὲν οὖν τῶν συνδέσμων εἴρηται, καὶ ἀπὸ τούτων τεκμαίρεσθαι δεῖ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. 3. Δεῖ δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων μῆτε συγκεχυμένην, μῆτε ὑπερβατὴν εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ συγκεχυμένως τοιόνδε ἐστίν, ὥς ὅταν εἴποις· δεινόν ἐστι, τοῦτον τύπτειν τοῦτον. Ἀθλον γὰρ ἦν, ὁπότερος ἂν ἦν ὁ τύπτων. Ἐὰν δὲ εἴπῃς οὕτως, δῆλον ποιήσεις· δεινόν ἐστι, τοῦτον ὑπὸ τούτου τύπτεσθαι. Τὸ μὲν οὖν συγχεῖν τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων τοιόνδε ἐστί. 4. Τὸ δὲ προσέχειν τοῖς ἄρθροις, ὅπως ἐν τῷ δέοντι προστιθῇται, ἐπὶ τῶνδε ὅρα· οὗτος ὁ ἄνθρωπος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ. Νῦν μὲν οὖν ἐγγινόμενα τὰ ἄρθρα σαφῇ ποιεῖ τὴν λέξιν· ἐξαίρεθέντα δὲ ἀσαφῇ ποιήσει. Ἔσθ' ὅτε δὲ συμβαίνει καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς ἄρθροις τοιαῦτα ἐστί. Τὰ δὲ φοινῆεντα μὴ τιθεὶ παράλληλα, ἂν μὴ ποτε ἄλλως ἀδύνατον ἢ δηλῶσαι, ἢ ἀνάπτυξις ἢ τις, ἢ ἄλλη διαιρέσεις. 5. Τὸ δὲ ἀμφίβολα διαφεύγειν τοιόνδε ἐστί· ἔνια τῶν ὀνομάτων ταῦτα ἐπὶ πλείοσι πράγμασι κεῖται· οἷον ὁδὸς τῶν θυρῶν, καὶ ὁδός, ἣν βαδίζουσι. Δεῖ δὲ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὸ ἴδιον ἀεὶ συμπεριλαμβάνειν· καὶ σαφῶς μὲν ἐν τοῖς ὀνόμασιν, ἂν ταῦτα ποιῶμεν, διαλεξόμεθα· εἰς δύο δὲ ἐρμηνεύσομεν διὰ τῆς προτέρας μεθόδου.

CAPUT XXVI.

Περὶ δὲ ἀντιθέτων, καὶ παρισάσεων, καὶ ὁμοιοτήτων, λέγωμεν ἤδη· δεησόμεθα γὰρ καὶ τούτων. 2. Ἀντίθετον μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐναντίαν τὴν ὀνομασίαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν τοῖς ἀντικειμένοις ἔχον, ἢ τὸ ἕτερον

τούτων. Τοῖς μὲν οὖν ὀνόμασιν εἴη ἂν ἐναντίον ἅμα καὶ τῇ δυνάμει τόδε· οὐ γὰρ δίκαιον, τοῦτον μὲν τὰ ἐμὰ ἔχοντα πλουτεῖν· ἐμὲ δὲ τὰ ὄντα προϊέμενον οὕτω πτωχεύειν. Τοῖς δ' ὀνόμασι μόνοις· διδότην γὰρ ὁ πλούσιος καὶ εὐδαίμων τῷ πένητι καὶ ἐνδεῖ. Τῇ δὲ δυνάμει· ἐγὼ μὲν τοῦτον νοσοῦντα ἐθεράπευσα, οὗτος δέ μοι μεγίστων κακῶν αἴτιος γέγονεν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ τὰ ὀνόματα οὐκ ἐναντία, αἱ δὲ πράξεις ἐναντίαι. Κάλλιστον μὲν οὖν εἴη ἂν τὸ κατ' ἀμφοτέρα ἀντίθετον, καὶ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν. Ἔστι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ δύο ἀντίθετα.

CAPUT XXVII.

Παρίσωσις δὲ ἔστι μὲν, ὅταν δύο ἴσα λέγεται κῶλα. Εἴη δ' ἂν ἴσα καὶ πολλὰ μικρὰ ὀλίγοις μεγάλοις, καὶ ἴσα τὸ μέγεθος, ἴσα τὸν ἀριθμόν. Ἐχει δὲ τοιόνδε τὸ σχῆμα ἡ παρίσωσις· ἢ διὰ χρημάτων ἀπορίαν, ἢ διὰ πολέμου μέγεθος. Ταῦτα γὰρ οὔτε ὅμοια, οὔτε ἐναντία, ἀλλ' ἴσα μόνον ἀλλήλοις.

CAPUT XXVIII.

Παρομοίωσις δὲ ἔστιν ἡ μείζων τῆς παρισώσεως. Οὐ γὰρ μόνον ἴσα τὰ κῶλα ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅμοια ἐξ ὁμοίων ὀνομάτων· ὅσον δεῖ σε λόγον μίμημα, φέρε πόθον τέχνασμα. Μάλιστα δὲ ποιεῖ ὅμοια τὰ τελευταῖα τῶν ὀνομάτων. Ταῦτα γὰρ μάλιστα ποιεῖ τὴν ὁμοίωσιν. 2. Ὅμοια δ' ἔστιν ὀνόματα τὰ ἐξ ὁμοίων συλλαβῶν, ἐν αἷς πλεῖστα γράμματα τὰ αὐτὰ ἔστιν· οἶον, πλήθει μὲν ἐνδεῶς, δυνάμει δὲ ἐντελῶς. 3. Ὅσα δὲ ἔξω τέχνης κείται, τὸ αὐτόματον αὐτὸ δείξει. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόχρη. Καὶ γὰρ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὰ λοιπὰ, αὐτὰ τε

ἴσμεν ἃ ἐστὶ, καὶ ὅθεν αὐτὰ πολλὰ ποιήσομεν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς αὐξήσεις, καὶ τὰς ταπεινώσεις γινώσκωμεν, αἱ τινές τε εἰσὶ, καὶ ὅθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. Ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις τὰς τε προκαταλήψεις, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀκουόντων αἰτήματα, καὶ τὰς παλιλλογίας, καὶ τὰς ἀστειολογίας, καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων, καὶ τῆς ἐρμηνείας τὴν σύνθεσιν ἅπασαν ἴσμεν. Ὡστε τὰς κοινὰς δυνάμεις ἀπάντων τῶν εἰδῶν, καὶ τὰς διαφορὰς, καὶ τὰς χρήσεις αὐτῶν, ἐκ τῶν προειρημένων εἰδότες, ἂν ἐθισωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ γυμνάσωμεν ἀναλαμβάνειν αὐτὰς κατὰ τὰ προγυμνάσματα, πολλὴν εὐπορίαν καὶ γράφοντες καὶ λέγοντες ἐξ αὐτῶν ἔχομεν. 4. Κατὰ τὰ μέρη μὲν οὖν οὕτως ἀκριβέστατα ἂν διέλοις τὰς τῶν λόγων μεθόδους. Ὡς δ' ἐπὶ τοῖς εἶδεσι χρή τάττειν τοὺς λόγους σωματοειδῶς, τίσι τε πρώτοις τῶν μερῶν χρῆσθαι, καὶ πῶς τούτοις αὐτοῖς, ταῦτα πάλιν δηλώσω. Προοίμια μὲν οὖν προτάττω. Κοινὸν δ' ἐστὶ τῶν ἐπὶ εἰδῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πράγμασιν ἁρμόσει λεγόμενον.

CAPUT XXIX.

Ἔστι δὲ προοίμιον, καθόλου μὲν εἰπεῖν, ἀκροατῶν παρασκευῇ, καὶ τοῦ πράγματος ἐν κεφαλαίῳ μὴ εἰδόσι δῆλωσις, ἵνα γινώσκωσι, περὶ ὧν ὁ λόγος, παρακολουθῶσί τε τῇ ὑποθέσει· καὶ ἐπὶ τὸ προσέχειν παρακαλέσαι, καὶ καθ' ὅσον τῷ λόγῳ δυνατόν, εὐνοὺς ἡμῖν αὐτοὺς ποιῆσαι. Τούτων μὲν οὖν εἶναι δεῖ τὸ προοίμιον παρασκευαστικόν. 2. Ὡς δὲ αὐτῷ χρησόμεθα, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν δημηγορικῶν καὶ προτρεπτικῶν [τοῦτο] δεῖξω. Τὸ μὲν οὖν προεκτιθέναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀκούουσι καὶ φανερόν ποιεῖν, τοιόνδε ἐστίν· ἀνέ-

στην συμβουλεύσων, ὥς χρὴ πολεμεῖν ἡμᾶς ὑπὲρ Συρακουσίων. Ἀνέστην ἀποφανούμενος, ὥς οὐ χρὴ βοηθεῖν ἡμᾶς Συρακουσίοις. Τὸ μὲν οὖν φράζειν ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρᾶγμα, τοιόνδε ἐστὶ. 3. Προσέχειν δὲ παρακαλεῖν ἐκ τούτων ἃν εἰδείημεν, εἰ κατανοήσαιμεν αὐτοὶ, ποίοις μάλιστα καὶ λόγοις καὶ πράγμασι βουλευόμενοι προσέχομεν. Ἄρ' οὖν οὐ τούτοις, ὅταν ἡ ὑπὲρ μεγάλων, ἢ φοβερῶν, ἢ τῶν ἡμῖν οἰκείων βουλευώμεθα; ἢ φάσκωσιν ἐπιδείξειν οἱ λέγοντες, ὥς δίκαια, καὶ καλὰ, καὶ συμφέροντα, καὶ ῥάδια, καὶ ἀληθινὰ ἐπιδείξουσιν ἡμῖν, ἐφ' ἃ πράττειν παρακαλοῦσιν; ἢ δεηθῶσιν ἡμῶν ἀκοῦσαι αὐτῶν προσέχοντας τὸν νοῦν; ὥσπερ οὖν αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὰ οἰκειότατα τῶν προειρημένων τοῖς ὑφ' ἡμῶν πράγμασι λεγομένοις λαμβάνοντες καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἐνδεικνύμενοι, προσέχειν αὐτοῖς ποιήσομεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τὸ προσέχειν διὰ τούτων παρακαλοῦμεν. 4. Τὴν εὐνοίαν δὲ παρασκευασόμεθα, διασκεψάμενοι πρῶτον, πῶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς τυγχάνουσιν ἔχοντες, εὖνοικῶς, ἢ δυσμενῶς, ἢ μήτε εὖ, μήτε κακῶς. Ἐὰν μὲν οὖν εὖνοι τυγχάνωσιν ὄντες, περίεργον λέγειν περὶ εὖνοίας· ἐὰν δὲ πάντως βουλώμεθα, χρὴ συντόμως μετ' εἰρωνείας εἰπεῖν τοῦτον τὸν τρόπον· ὅτι μὲν οὖν εὖνους εἰμὶ τῇ πόλει, καὶ πολλάκις μοι πεισθέντες συμφερόντως ἐπράξατε, καὶ διότι πρὸς τὰ κοινὰ δίκαιον ἑμαυτὸν παρέχω, καὶ μᾶλλον τι τῶν ἰδίων προϊέμενον, ἢ ἀπὸ τῶν δημοσίων ὠφελούμενον, περίεργον εἶναι νομίζω πρὸς ὑμᾶς, τοῦτό γε σαφῶς εἰδόμενος, λέγειν. Ὡς δὲ, εἰ καὶ νῦν μοι πεισθῇτε, καλῶς βουλευέσθε, τοῦτο πειράσομαι διδάσκειν. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν

τρόπον τοῖς εὖ διακειμένοις ἐν ταῖς δημηγορίαις, τῆς εὐμενείας ὑπομνηστέον. Τοῖς δὲ μήτε διαβεβλημένοις, μήτε εὖ διακειμένοις, ῥητέον ὥς δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον, τοῖς πείραν μὴ δεδωκόσι τῶν πολιτῶν εὐ-
 νους ἀκροατὰς γενέσθαι. Ἐπειτα τοὺς ἀκούοντας ἐπαίνῳ θεραπευτέον, δικαίως καὶ νουνεχῶς τοὺς λό-
 γους ὡς εἰώθασι δοκιμάζειν. Ἐτι δὲ τὰς ἐλαττώσεις οἰστέον, λέγοντας, ὡς οὐ δεινότητι πιστεύων ἀπέστην,
 ἀλλὰ νομίζων τῷ κοινῷ τὸ συμφέρον εἰσηγήσασθαι. Καὶ τοῖς μὲν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένοις ἐκ τῶν
 τοιούτων τὴν εὐνοίαν ποριστέον. 5. Τοὺς δὲ διαβεβλη-
 μένους ἀναγκαῖον τὰς διαβολὰς ἢ αὐτοὺς ἔχειν, ἢ τὰ
 πράγματα, ὑπὲρ ὧν λέγουσιν, ἢ τὸν λόγον. Αὗται δὲ
 αἱ διαβολαὶ γίνονται ἢ ἐκ τοῦ παρόντος, ἢ ἐκ τοῦ παροι-
 χομένου χρόνου. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ παροιχομένου χρόνου,
 εἴαν τις ὑποπτεύηται εἰς πονηρίαν τινὰ, πρῶτον μὲν τῇ
 πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι, καὶ λέ-
 γειν· ὡς οὐδ' αὐτὸς ἀγνοῶ διαβεβλημένος, ἀλλ' ἐπι-
 δεῖξω ψευδεῖς οὕσας τὰς διαβολὰς. Ἐπειτα κεφαλαιω-
 δῶς ἐν τοῖς προοιμίοις ἀπολογητέον, ἂν ἔχῃς τι λέγειν
 ὑπὲρ σαυτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις ψεκτέον. Ἀναγκαῖον γάρ,
 ἂν τε πρὸς τὸ δημόσιον ἢ τις διαβεβλημένος, ἂν τε
 πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἢ γεγενῆσθαι κρίσιν, ἢ μίλλειν
 γενήσεσθαι, ἢ μὴ βούλεσθαι τοὺς τὴν αἰτίαν ἐπερυ-
 κόντας λαβεῖν κρίσιν· καὶ ῥητέον, ὡς ἀδίκως ἢ κρίσις
 ἐγένετο, καὶ ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεστασιάζημεν.
 Ἡ εἰάν τοῦτο μὴ ἐνδέχεται, λέγε, ὡς ἱκανὸν ἡμῖν ἀτυ-
 χήσασι τότε, καὶ ὡς δίκαιόν ἐστι, τῶν πραγμάτων ἡδὴ
 κεκριμένων, μὴ περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι διαβολὴν ἔχειν.
 Ἄν δ' ἐπίδοξος ἢ κρίσις ἢ γενέσθαι, λεκτέον, ὡς ἔτοι-

μος εἰ περὶ τῶν διαβολῶν ἐν τοῖς καθημένοις ἤδη κρί-
νεσθαι· καὶ ἐλεγχθῆς τι τὴν πόλιν ἀδικῶν, ἀποθνή-
σκειν ὑποτιμῶ. Ἐὰν δὲ οἱ ἐγκαλέσαντες μὴ ἐπεξίω-
σιν, αὐτὸ τοῦτο χρή σημεῖον ποιεῖσθαι, διότι τὴν δια-
βολὴν ψευδῶς ἡμῶν κατήνεγκαν. Οὐ γὰρ εἰκὸς εἶναι
δόξει, τοὺς ἀληθῶς ἐγκαλοῦντας μὴ βούλεσθαι κρί-
σιν λαβεῖν. Αἰεὶ δὲ κατηγορεῖν χρή διαβολῆς, καὶ
λέγειν, ὡς δεινὸν, καὶ κοινόν, καὶ πολλῶν κακῶν αἴ-
τιον. Ἐμφανιστέον δ', ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη διεφθά-
ρησαν ἀδίκως διαβληθέντες. Χρὴ δὲ καὶ διδάσκειν,
ὡς εὖθηθές ἐστιν, ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευομένους μὴ
παρὰ πάντων τοὺς λόγους ἀκούοντας τὸ συμφέρον
σκοπεῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐνίῳν διαβολαῖς δυσχεραίνειν.
Δεῖ δὲ καὶ ἐπαγγέλλεσθαι καὶ ὑπισχνεῖσθαι, δίκαια
καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ ἐπιδείξειν, ἃ ὑπέσχοντο
συμβουλευεῖν. Τοὺς μὲν οὖν ἐκ τοῦ παροικομένου
χρόνου διαβεβλημένους τοῦτον τὸν τρόπον ἐνταῖς δη-
μηγορίαις τὰς διαβολὰς λυτέον. Ἐκ δὲ τοῦ παρόντος
χρόνου διαβαλεῖς τοὺς λέγοντας πρῶτον μὲν εἰς ἡλικίαν.
Ἐὰν τε γὰρ νέος παντελῶς, ἔάν τε πρεσβύτερος δημη-
γορῇ, δυσχεραίνεται. Τῷ μὲν γὰρ οὐπω ἤρχθαι, τῷ
δὲ ἤδη προσήκειν πεπαῦσθαι οἶονται. Ἐπειτα ἔάν
συνεχῶς εἰώθῃ λέγειν· πολυπράγμων γὰρ εἶναι δοκεῖ
οὗτος· καὶ εἰ μηδέπω πρότερον εἰρήκει· καὶ γὰρ οὗτος
ἐνεκά τινος ἰδίου δοκεῖ παρὰ τὸ ἔθος δημηγορεῖν. Ἐκ
μὲν οὖν τοῦ παρόντος χρόνου οὕτω τοὶ διαβολαὶ περὶ
τὸν δημηγοροῦντα γενήσονται. Προφασίζεσθαι δὲ
ὑπὲρ αὐτῶν δεῖ, τὸν μὲν νεώτερον ἐκ τῆς ἐρημίας τῶν
συμβουλευόντων, καὶ ἐκ τοῦ προσήκοντος τούτῳ, λέ-
γω δ' οἷον ὑπὲρ λαμπαδαρχίας, ἢ ὑπὲρ γυμνασίου, ἢ

ὑπὲρ ὀπλων, ἢ ἵππων, ἢ περὶ πολέμου. Τούτων γὰρ οὐκ ἐλάχιστον μέρος τῷ νεῷ μέτεστι. Ῥητέον δὲ καὶ, ὥς εἰ μήπω καθ' ἡλικίαν τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ ἐπιμελειαν. Ἐμφανιστέον δὲ καὶ, ὥς ἁμαρτάνοντι μὲν ἴδιον τὸ ἀτύχημα, κατορθώσαντι δὲ κοινὴ ἡ ὠφέλεια. Τῷ μὲν οὖν νέῳ ἐκ τῶν τοιούτων προφασιστέον. Γέροντι δὲ προφασιστέον λέγοντι ἔκ τε τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων, καὶ ἐκ τῆς εὐπορίας αὐτοῦ. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους, καὶ ἐκ τῆς καινότητος τῶν κινδύνων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. Τῷ δὲ λίαν εἰθισμένῳ ἐκ τῆς ἐμπειρίας, καὶ ἐκ τοῦ αἰσχροῦν εἶναι, πρότερον δὴ λέγοντα νῦν μὴ ἀποφαίνεσθαι γνώμας. Τῷ δὲ μὴ εἰθισμένῳ ἔκ τε τοῦ μεγέθους τῶν κινδύνων, καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον εἶναι, πάντα τινὰ, ὃ τῆς πόλεως μέτεστιν, ὑπὲρ τῶν νῦν προκειμένων ἀποφαίνεσθαι γνώμην. Τὰς μὲν οὖν περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον διαβολὰς ἐν ταῖς δημηγορίαις ἐκ τῶν τοιούτων λύειν ἐπιχειρήσομεν. 6. Αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα γίνονται μὲν ὅταν τις ἡσυχίαν πρὸς τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, ἢ πρὸς τοὺς κρείττους συμβουλευῇ, ἢ εἰρήνην ποιείσθαι αἰσχροῦν, ἢ παραινῇ περὶ τὰς θυσιᾶς μικρὰ συντελεῖν, ἢ τι τοιοῦτον εἰσηγῇται. Δεῖ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πρότερον μὲν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι· ἔπειτα τὴν αἰτίαν εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ τὴν τύχην, καὶ τοὺς καιροὺς, καὶ τὸ συμφέρον ἀναφέρειν, καὶ λέγειν, ὥς οὐχ οἱ συμβουλευόντες τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὰ πράγματά ἐστιν αἰτία. Καὶ τὰς μὲν περὶ τὸ πρᾶγμα διαβολὰς ἐκ τῶν τοιούτων ἀπὸ τῶν συμβουλευόντων ἀπάξομεν. 7. Ὁ δὲ λόγος ἐν ταῖς δημηγορίαις διαβάλλεται, ὅταν ἡμα-

κρὸς, ἢ ἀρχαῖος, ἢ ἄπιστος λέγεται. Ἐὰν μὲν οὖν μακρὸς ᾖ, τὸ πλήθος αἰτιατέον τῶν πραγμάτων· ἐὰν δὲ ἀρχαῖος, διδασκτέον, ὅτι νῦν καιρὸς αὐτοῦ εἴη· εἰ δὲ ἀπίθανος, ὑπισχνεῖσθαι δεῖ, ὥς ἀληθὴ ἐπιδείξεις ἐπὶ τοῦ λόγου. Τὰς μὲν οὖν δημηγορίας ἐκ τούτων καταστήσομεθα. 8. Τάξομεν δὲ πῶς; ἐὰν μὲν μηδεμίαν διαβολὴν ἔχοιμεν, μήτε αὐτοὶ, μήτε ὁ λόγος, μήτε τὸ πρᾶγμα, τὴν πρόθεσιν ἐν ἀρχῇ εὐθὺς ἐκθήσομεν. Ἐπὶ δὲ τὸ προσέχειν, καὶ τοῦ λόγου εὐμενῶς ἀκούειν, ὕστερον παρακαλέσομεν. Ἐὰν δὲ διαβολὴ τις ᾖ τῶν προειρημένων περὶ ἡμᾶς, προκαταλαβόντες τοὺς ἀκροατάς, καὶ περὶ τῶν διαβολῶν τὰς ἀπολογίας καὶ τὰς προφάσεις συντόμως ἐνεγκόντες, οὕτω προθήσομεν, καὶ τοὺς ἀκροατάς ἐπὶ τὸ προσέχειν παρακαλέσομεν. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τὰς καταστάσεις τῶν δημηγοριῶν ποιητέον.

CAPUT XXX.

Μετὰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη ἡμᾶς εἶναι ἢ τὰς προγεγενημένας πράξεις ἀπαγγέλλειν, ἢ ἀναμνησκειν, ἢ τὰς νῦν οὔσας μερίζοντα δηλοῦν, ἢ τὰς μελλούσας γενήσεσθαι προλέγειν. 2. Ὅταν μὲν οὖν πρεσβείας ἀπαγγέλλομεν, πάντα δὴ τὰ ῥηθέντα καθαρῶς διεξελθεῖν, ἵνα πρῶτον μὲν μέγεθος ὁ λόγος ἔχῃ. Ἀπαγγελία γὰρ μόνον ἔσται ἡ τοιαύτη, καὶ οὐδὲν ἄλλο λόγου σχῆμα παρεμπσεῖται. Ἐπειδ' ὅπως, ἂν μὲν ἀποτετυχηκότες ὦμεν, μὴ διὰ τὴν ἡμετέραν ῥαθυμίαν οἷ ἀκούοντες οἴωνται διαμαρτάνειν τῆς πράξεως, ἀλλὰ δι' ἄλλην αἰτίαν τινά· ἂν δὲ ἐπιτύχωμεν, μὴ διὰ τύχην ὑπολάβωσι τοῦτο γεγενῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν ῥαθυμίαν. Ταῦτα δὲ πιστεύουσιν, ἐπειδὴ τοῖς πράγμασιν οὐ παρεγένοντο πραττομένοις, ἐὰν [δὲ]

ἐπὶ τοῦ λόγου τὴν προθυμίαν ἡμῶν θεωρῶσι, μηδὲν παραλείποντων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕκαστα ἀπαγγελλόντων. Ὅταν μὲν οὖν πρεσβειαν ἀπαγγέλλωμεν, διὰ τὰς αἰτίας ταύτας, ἕκαστα ὃν πρόπον ἐγένετο, ἀπαγγαλτέον. 3. Ὅταν δὲ αὐτοὶ δημηγοροῦντες τῶν παρεληλυθόντων τι διεξίωμεν, ἢ τὰ παρόντα δηλώμεν, ἢ τὰ μέλλοντα προλέγωμεν, δεῖ τούτων ἕκαστον ποιεῖν βραχέως καὶ σαφῶς, καὶ μὴ ἀπίστως. Σαφῶς μὲν, ὅπως καταμάθωσι τὰ λεγόμενα πράγματα· συντόμως δὲ, ἵνα μνημονεύσωσι τὰ ῥηθέντα· πιστῶς δὲ, ὅπως μὴ πρὸ τοῦ ταῖς πίστεσι καὶ ταῖς δικαιολογίαις βεβαιῶσαι τὸν λόγον ἡμᾶς τὰς ἐξηγήσεις ἡμῶν οἱ ἀκούοντες ἀποδοκιμάσωσι. 4. Σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων, ἢ ἀπὸ τῶν πραγμάτων. Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων, εἴαν μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ δηλώμεν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα πραχθέντα, ἢ πραττόμενα, ἢ πραχθήσόμενα, πρῶτα λέγωμεν· τὰ δὲ λοιπὰ ἐφεξῆς τάττωμεν· καὶ εἴαν μὴ προαπολιπόντες τὴν τάξιν, περὶ ἧς ἂν ἐγχειρήσωμεν λέγειν, δι' ἐτέρων ἐξαγγείλωμεν. Ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων σαφῶς οὕτως ἐροῦμεν. 5. Ἀπὸ δὲ τῶν ὀνομάτων, εἴαν ὅτι μάλιστα τοῖς οἰκείοις τῶν πραγμάτων ὀνόμασι τὰς πράξεις προσαγορεύωμεν· καὶ εἴαν τοῖς κοινοῖς, καὶ μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ τιθῶμεν· ἀλλ' αἰεὶ τὰ ἐχόμενα ἐξῆς τάττωμεν. Σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ταῦτα διαφυλάττοντες. 6. Συντόμως δὲ, εἴαν ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων περιαιρῶμεν τὰ μὴ ἀναγκαῖα ῥηθῆναι, ταῦτα μόνα καταλείποντες, ὧν ἀφαιρεθέντων, ἀσαφὴς ἔσται ὁ λόγος. Καὶ συντόμως μὲν τοῦτον τὸν πρόπον δηλώσομεν. 7. Οὐκ ἀπίστως δὲ, ἂν περὶ τὰς ἀπιθάνους πράξεις αἰτίας φέρω-

μεν, παρ' ἃς εἰκότως τὰ λεγόμενα δόξει πραχθῆναι. Ὅσα δ' ἂν λίαν ἄπιστα συμβαίνοι, δεῖ παραλείπειν. Ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον ἢ λέγειν, εἰδότα δεῖ φαίνεσθαι, καὶ ἐπιπλέξαντα αὐτὰ τῷ τῆς παραλείψεως σχήματι ὑπερβαλέσθαι, καὶ προϊόντος τοῦ λόγου ἐπιδείξειν ἀληθὲς ὑπισχνῆσθαι, προφασισάμενον, ὅτι τὰ προειρημένα πρῶτον βούλει ἀποδείξει ἀληθῆ ὄντα, ἢ δίκαια, ἢ τι τῶν τοιούτων. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν πρόπον τὰς ἀπιστίας ἰασόμεθα. Συλλήβδην δὲ τὰς ἀπαγγελίας καὶ τὰς δηλώσεις καὶ τὰς προῤῥήσεις ἐξ ἁπάντων τῶν εἰρημένων σαφεῖς καὶ βραχείας καὶ οὐκ ἀπίστους ποιήσομεν.

CAPUT XXXI.

Τάξομεν δὲ αὐτὰς διὰ τριῶν τρόπων. Ὅταν μὲν γὰρ ὣσιν ὀλίγα τὰ πράγματα, περὶ ὧν λέγομεν, καὶ γνώριμα τοῖς ἀκούουσι, τῷ προοιμίῳ συνάψομεν, ἵνα μὴ βραχὺ τοῦτο τὸ μέρος καθ' αὐτὸ τεθὲν γένηται. Ὅταν δὲ λίαν ὣσιν αἱ πράξεις πολλαὶ καὶ μὴ γνώριμοι, παρ' ἑκάστον συναπτὰς ποιήσομεν, καὶ δικαίας καὶ συμφερούσας καὶ καλὰς ἀποφανοῦμεν, ἵνα, μὴ μόνον πραγματολογοῦντες, ἀπλοῦν τὸν λόγον καὶ μὴ ποικίλον ποιῶμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκούοντων τὰς διανοίας ἀναλαμβάνωμεν. Ἄν δ' ὣσιν αἱ πράξεις μέτριοι καὶ ἀγνωστοῦμαι, τὴν ἀπαγγελίαν, ἢ τὴν δήλωσιν, ἢ τὴν προῤῥήσιν ἐπὶ τῷ προοιμίῳ δεῖ σωματοειδῆ τάττειν. Τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ τέλος διέλθωμεν, μηδὲν ἄλλο συμπεριλαμβάνοντες, ἀλλ' ἢ τὰς πράξεις αὐτὰς ψιλὰς φράζοντες. Καὶ τὰς μὲν διηγήσεις ἐπὶ τοῖς προοιμίοις ὡς δεῖ τάττειν, οὕτως εἰσόμεθα.

CAPUT XXXII.

Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσὶ βεβαιώσεις, δι' ὧν τὰς προειρημένους πράξεις ἐκ τῶν πίστεων, καὶ τῶν δικαίων, καὶ τῶν συμφερόντων, οἷας ὑπεθέμεθα δεῖξαι, βεβαιώσομεν. 2. Ὅταν μὲν οὖν συναπτᾶς ποιῇς, οἰκειόταται ταῖς δημηγορίαις εἰσὶ πίστεις τάτε τῶν πραγμάτων ἔσθῃ, καὶ τὰ παραδείγματα, καὶ τὰ ἐπενθυμήματα, καὶ ἡ δόξα τοῦ λέγοντος. Χρηστέον δὲ καὶ, ὅν τις τῶν ἄλλων πίστεων παρεμπέσῃ. Τάττειν δὲ αὐτὰς ὥδε δεῖ· πρῶτον μὲν τὴν τοῦ λέγοντος δόξαν· εἰ δὲ μὴ, τὰ τῶν πραγμάτων ἔσθῃ· δεικνύντας, ὅτι ταῦθ', ἃ λέγομεν, ἢ τὰ τούτοις ὅμοια, οὕτως εἴθισται γίνεσθαι. Ἐπὶ δὲ τούτοις παραδείγματα οἰστέον, καὶ εἰ ὁμοιότης τις ἐστὶ, πρὸς τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα προσακτέον. Λαμβάνειν δὲ δεῖ τὰ παραδείγματα οἰκεία τῷ πράγματι, καὶ τὰ ἐγγύτατα τοῖς ἀκούουσι χρόνῳ ἢ τόπῳ. Ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ τοιαῦτα, τῶν ἄλλων τὰ μέγιστα καὶ γνωριμώτατα. Μετὰ ταῦτα γνωμολογητέον. Δεῖ δὲ καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν εἰκότων καὶ τῶν παραδειγμάτων ἐπὶ τελευτῆς ἐνθυμηματιώδεις καὶ γνωμολογικὰς τὰς τελευτὰς ποιῆσθαι. Καὶ τὰς μὲν πίστεις οὕτως ἐπὶ ταῖς πράξεσι προτακτέον. 3. Ἐὰν δὲ πιστεύηται τὰ πράγματα εὐθὺς ῥηθέντα, τὰς μὲν πίστεις παραλείπειν τῷ δὲ δικαίῳ, καὶ τῷ νομίμῳ, καὶ τῷ συμφέροντι, καὶ τῷ καλῷ, καὶ τῷ ἡδεῖ, καὶ τῷ ῥαδίῳ, καὶ τῷ δυνατῷ, καὶ τῷ ἀναγκαίῳ, τὰς προειρημένους πράξεις βεβαιώ-
 τέον. Καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει, πρῶτον τὸ δίκαιον τακτέον, διεξιόντας διὰ τούτου τε τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ὁμοίου τῷ δικαίῳ, καὶ τοῦ ἐναντίου, καὶ τοῦ κεκριμένου δικαίου. Δεῖ δὲ καὶ τὰ παραδείγματα τοῖς ὑπό σου λε-

γομένοις δικαίοις ὁμοία φέρειν. Πολλὰ δὲ ἔξεις λέγειν ἐκ τε τῶν ἰδία παρ' ἐκάστοις δικαίων ὑποκαμβανομένων, καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἐν ᾗ λέγεις, καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. 4. Ὅταν δὲ ἅπαντα τοῦτον τὸν τρόπον μετιόντες διέλθωμεν, ἐπὶ τελευτῆς αὐτοῦ γνώμας καὶ ἐνθυμήματα μέτρια, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια ἐνεγκόντες, εἰ μὲν μακρὸν ἢ τὸ μέρος, καὶ βουλώμεθα μνημονεύεσθαι, συντόμως παλιλλογήσομεν· εἰ δὲ μέτριον ἢ, καὶ μνημονεύηται, αὐτὸ τὸ μέρος ὁρισάμενοι, πάλιν ἕτερον προδησόμεθα. Ἔστι δὲ, ὃ λέγω, τοιόνδε· ὥς μὲν δίκαιόν ἐστιν, ἡμᾶς βοηθεῖν Συρακουσίοις, ἐκ τῶν εἰρημένων ικανῶς ἀποδεδείχθαι νομίζω· ὥς δὲ καὶ συμφέρει ταῦτα πράττειν, ἐπιχειρήσω διδάσκειν. 5. Πάλιν δὲ περὶ τοῦ συμφέροντος ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τοῦ δικαίου μετιών, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μέρους, ἢ παλιλλογίαν, ἢ ὁρισμὸν ἐπιθεῖς, πάλιν ἕτερον, ὃ, τι ἂν ὑπάρχη σοι, προστίθει. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἄλλο ἄλλῳ συνάπτειν μέρει καὶ συνυφαίνειν τὸν λόγον. Ὅταν δὲ πάντα διέλθῃς, ἐξ ὧν ἐνδέχεται σοι βεβαιῶσαι τὴν προτροπὴν, ἐπὶ τούτοις ἅπασι κεφαλαιωδῶς μετὰ ἐνθυμημάτων καὶ γνωμῶν ἢ σχημάτων δείκνυε, ὥς ἄδικον, καὶ ἀσύμφορον, καὶ αἰσχρὸν, καὶ ἀηδὲς μὴ ποιεῖν ταῦτα· καὶ ἀντιτίθει κεφαλαιωδῶς, ὥς δίκαιον, καὶ συμφέρον, καὶ καλόν, καὶ ἡδὺ πράττειν, ἐφ' ᾧ παρακαλεῖς. Ὅταν δὲ ικανῶς ἤδη ἢς ἐγνωμολογηκῶς, τὴν προτροπὴν πέρατι ὀρίσαι. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν τὰ προτεθέντα. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος λέξομεν τὴν προκατάληψιν.

CAPUT XXXIII.

Αὕτη δέ ἐστι, δι' ἧς τὰς ἐνδεχομένας ἀντιλογίας ῥηθῆναι, τοῖς ὑπὸ σὸν εἰρημένοις προκαταλαμβάνων διασῦρεις. Δεῖ δὲ τὰ μὲν ἐκείνων μικρὰ ποιεῖν, τὰ δὲ σαυτοῦ αὖξιν, ὥς ἐν ταῖς αὐξήσεσι προακήκοας. Χρὴ δὲ παρατιθέναι καὶ ἐν πρὸς ἐν, ὅταν τὸ σὸν μεῖζον ᾖ, καὶ πρὸς πλείω πλείω, καὶ ἐν πρὸς πολλὰ, καὶ πολλὰ πρὸς ἐν, διαλλάττοντα κατὰ πάντας τοὺς τρόπους, τὰ μὲν σαυτοῦ αὖξοντα, τὰ δὲ τῶν ἐναντίων ἀσθενῆ καὶ μικρὰ ποιοῦντα. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ταῖς προκαταλήψεσι χρησόμεθα. Ταῦτα δὲ διελθόντες, ἐπὶ τελευτῇ παλιλλογήσομεν, τὰ προειρημένα σχήματα διαλογισμοῦ λαβόντες, ἢ ἀπολογισμοῦ, ἢ προαιρέσεως, ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως, ἢ εἰρωνείας.

CAPUT XXXIV.

Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τισι προτρέπωμεν, ἢ ἰδιώταις, ἢ πόλεσιν, ἀρμόσει συντόμως εἰπεῖν, καὶ εἴ τις προὔπαρχει τούτοις πρὸς τοὺς ἐκκλησιάζοντας φιλία, ἢ χάρις, ἢ ἔλεος. Μάλιστα γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐθέλουσιν ἐπαμύνειν. 2. Φιλοῦσι μὲν οὖν πάντες, ὑφ' ὧν οἴονται κατὰ τὸ προσήκον εὖ πεπονθέναι, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι, ἢ ὑπ' αὐτῶν, ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοῖ, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι. Χάριν δ' ἔχουσι τούτοις, ὑφ' ὧν οἴονται παρὰ τὸ προσήκον ἄγαθόν τι πεπονθέναι, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι, ἢ ὑπ' αὐτῶν, ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοῖ, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι. Τούτῳ μὲν οὖν ἂν τι ἐνῇ, χρὴ συντόμως διδάσκειν, καὶ ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄγειν. Ἐμπορήσομεν δὲ ἔλεεινὰ ποιεῖν, ἀπερ' ἂν ἐθέλωμεν, ἐὰν συνειδῶμεν, ὅτι πάντες ἐλεοῦσι τούτους, οὓς οἰκείως ἔχειν αὐτοῖς ὑπειλήφασιν, ἢ οἴονται

ἀναξίους εἶναι δυστυχεῖν. Δεῖ δὲ ταῦτα ἀποφαίνειν ἔχοντας, οὓς ἐθέλεις ἐλεεινοὺς ποιεῖν, καὶ ἐπιδεικνύναι αὐτοὺς ἢ κακῶς πεπονθότας, ἢ πάσχοντας, ἢ πεισμομένους, ἐὰν μὴ οἱ ἀκούοντες αὐτοῖς βοηθῶσιν. Ἐὰν δὲ ταῦτα μὴ ἔνι, δεικτέον, ὑπὲρ ὧν λέγεις, ἀγαθῶν ἐστερημένους, ὧν τοῖς ἄλλοις ἅπανιν, ἢ τοῖς πλείστοις μέτεστιν, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε τετυχηκότας, ἢ μὴ τυγχάνοντας, ἢ μὴ τευξομένους, ἐὰν μὴ νῦν οἱ ἀκούοντες οἰκτιρῶσιν. Ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄξομεν. 3. Τὰς δὲ ἀποτροπὰς ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις ποιήσομεν, τὸν αὐτὸν τρόπον φροιμισζόμενοι, καὶ τὰ πράγματα διεξιόντες, ταῖς τε πίστεσι χρώμενοι, καὶ τοῖς ἀκούουσι δεικνύντες, ὥς ἐστιν, ἃ πράττειν ἐπιχειροῦσιν, ἄνομα, καὶ ἄδικα, καὶ ἀσύμφορα, καὶ αἰσχρὰ, καὶ ἀηδῆ, καὶ ἀδύνατα, καὶ ἐργώδη, καὶ οὐκ ἀναγκαῖα. Ἡ δὲ τάξις ὁμοιοτρόπως ἔσται, οἷα καὶ τῶ προτρέποντι. Τοῖς μὲν οὖν καθ' αὐτοὺς ἀποτρέπουσιν οὕτω τὰς τάξεις ποιητέον. 4. Τοὺς δὲ πρὸς τὰς ὑφ' ἑτέρων εἰρημένας προτροπὰς ἀντιλέγοντας πρῶτον μὲν ἐν τῷ προοιμίῳ δεῖ, οἷς μέλλουσιν ἀντιλέγειν, προθίσθαι· τὰ δ' ἄλλα καθ' αὐτὰ προοιμιάζεσθαι. Μετὰ δὲ τὰ προοίμια, μάλιστα μὲν ἕκαστα τῶν προειρημένων καθ' ἓν ἕκαστον προτιθέμενον ἐπιδεικνύνειν, ὥς οὐκ ἔστι δίκαια, οὐδὲ νόμιμα, οὐδὲ συμφέροντα, οὐδὲ τούτοις ἀκόλουθα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ ὁ ἐναντίος. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἀποφαίνων ἢ ἄδικα ὄντα, ἢ λέγει, ἢ ἀσύμφορα, ἢ τούτοις ὅμοια, ἢ ἐναντία τοῖς δικαίοις, καὶ τοῖς συμφέρουσι, καὶ τοῖς κεκριμένοις τοιούτοις. Ὅμοιοτρόπως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὰ ὑπάρχοντα μέτιθι. Κράτιστος μὲν οὖν ὁ τρόπος τῆς ἀποτροπῆς οὗτός

ἔστιν. Ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχῃται τοῦτο ποιεῖν, ἐκ τοῦ πα-
 ραλειμμένου τρόπου ἀπώτρεπε λέγων· οἷον, ἐὰν ὁ
 ἐναντίος δίκαιον ἀποφῇνῃ, σὺ ἐπιχείρει δεικνύναι, ὥς
 ἔστιν αἰσχρὸν, ἢ ἀσύμφορον, ἢ ἐργῶδες, ἢ ἀδύνατον,
 ἢ ὁ, τι ἂν ἔχῃς τοιούτων. Ἐὰν δὲ ἐκείνος ἔχῃ τὸ συμ-
 φέρον, σὺ ἐπιδείκνυτε, ὥς ἄδικον, καὶ τι ἄλλο ἔχῃς
 πρὸς τούτῳ. Δεῖ δὲ καὶ τὰ μὲν αὐτοῦ αὖξιν, τὰ δὲ
 τοῦ ἐναντίου ταπεινοῦν, ποιούντα, ὥς ἐν τῷ προτρα-
 πτικῷ εἴρηται. Χρὴ δὲ καὶ γνώμās φέρειν καὶ ἐνθυμή-
 ματα, καθάπερ ἐκείσε, καὶ τὰς προκαταλήψεις λύ-
 ει, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ παλιλλογεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις,
 ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς ἀποφαίνειν, φιλίαν ὑπάρχειν,
 οἷς βοηθεῖν προτρέπομεν πρὸς τοὺς προτρεπομένους,
 καὶ ὀφείλοντας χάριν ἔχειν τοῖς δεομένοις· οἷς δ' οὐκ
 ἔωμεν βοηθεῖν, ἢ ὀργῆς, ἢ φθόρου, ἢ ἐχθρας ἐξέλους
 ὑπάρχοντας. 5. Ἐχθραν μὲν οὖν ἐμποιήσομεν, ὑπ'
 ἐκείνων οὐ προσηκόντως τοὺς ἀποτρεπομένους ἀπο-
 φαίνοντες κακῶς πεπονθότας, ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὺς,
 ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν. Ὅργην δὲ, ἐὰν ἐπι-
 δεικνύωμεν παρὰ τὸ προσῆκον ὀλιγώρημένους, ἢ ἡδι-
 κημένους, ἢ τοὺς φίλους ἐκείνων, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κη-
 δόμενοι τυγχάνουσι αὐτοί. Φθόρον δὲ παρασκευά-
 σομεν συλλήβδην πρὸς τούτους, οὓς ἀποφαίνομεν
 ἀναξίως εὖ πεπραχότας, ἢ πράττοντας, ἢ πράζοντας,
 ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε ἑστερημένους, ἢ μὴ στερουμένους,
 ἢ μὴ στερησομένους· ἢ κακοῦ μηδέποτε τετυχηκότας,
 ἢ μὴ τυγχάνοντας, ἢ μὴδὲ τευξομένους. Φθόρον μὲν
 οὖν καὶ ἐχθραν καὶ ὀργὴν τοῦτον τὸν τρόπον ἐμποιή-
 σομεν. Φιλίαν δὲ καὶ χάριν καὶ ἔλεον ἐκ τῶν ἐν ταῖς
 προτροπαῖς. Συνθήσομεν δὲ καὶ τάξομεν ἐξ ἀπάντων

τῶν προειρημένων αὐτὰς τόνδε τὸν τρόπον. Τὸ μὲν οὖν προτρεπτικὸν εἶδος αὐτό τε ἴσμεν οἷόν ἐστι, καὶ ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ὡς αὐτῷ χρηστέον.

CAPUT XXXV.

Τὸ δὲ ἐγκωμιαστικὸν καὶ κακολογικὸν πάλιν προ-
 θέμενοι σκοπῶμεν. Φροιμιστέον οὖν καὶ περὶ τού-
 των, πρῶτον προθεμένους τὰς προθέσεις· καὶ τὰς δια-
 βολὰς ἀπολύομεν ὁμοίως, ὥσπερ ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς.
 Ἐπὶ δὲ τὸ προσέχειν παρακαλοῦμεν ἐκ τε τῶν ἄλλων
 τῶν ἐν ταῖς δημηγορίαις εἰρημένων, καὶ ἐκ τοῦ θαυ-
 μαστὰ καὶ περιφανῆ φάσκειν, καὶ αὐτὸν ἴσα, καὶ τοὺς
 ἐγκωμιαζομένους, καὶ τοὺς ψεγομένους ἀποφαίνειν
 πεπραγίας. Ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ τῶν τοιοῦτων εἰδῶν
 οὐκ ἄγῳνος, ἀλλ' ἐπιδείξεως ἔνεκα λέγομεν. Τάξομεν
 δὲ πρῶτον τὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἐπὶ
 τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν. 2. Μετὰ δὲ τὸ προοί-
 μιον δεῖ διελόμενον τὰ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀγαθὰ, καὶ τὰ
 ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ὄντα ποιεῖν οὕτω. Τὰ μὲν οὖν ἔξω
 τῆς ἀρετῆς εἰς εὐγένειαν, καὶ ῥώμην, καὶ κάλλος, καὶ
 πλοῦτον. Τὴν δ' ἀρετὴν εἰς σοφίαν, καὶ δικαιοσύ-
 νην, καὶ ἀνδρείαν, καὶ ἐπιτηδευμάτων ἔνδοξα. Τού-
 των δὲ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς δικαίως ἐγκωμιάζεται· τὰ δ'
 ἔξω κλέπτεται· τοὺς γὰρ ἰσχυροὺς, καὶ τοὺς καλοὺς,
 καὶ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ τοὺς πλουσίους, οὐκ ἐπαινεῖν,
 ἀλλὰ μακαρίζειν προσήκει. 3. Ταῦτα δὲ λογισάμε-
 νοι, μετὰ τὰ προοίμια πρώτην τὴν γενεαλογίαν τάξο-
 μεν. Πρῶτον γὰρ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις
 ζώοις τοῦθ' ὑπάρχει ἔνδοξον ἢ ἄδοξον. Τοιγαροῦν
 τὸν μὲν ἄνθρωπον, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτον ζῶον, εὐλόγως
 γενεαλογήσομεν. Ὅταν δὲ πάθος, ἢ πράγμα, ἢ λό-

γον, ἢ κτῆμα· ἀπ' αὐτῶν εὐθὺς τῶν προσόντων ἐν-
 δόξων εὐλόγως ἐπαινέσομεν. 4. Γενεαλογεῖν δὲ ὥδε
 δεῖ· ἐὰν μὲν ὥσιν οἱ πρόγονοι σπουδαῖοι, πάντας ἐξ
 ἀρχῆς ἀναλαβόντες μέχρι πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον,
 ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προγόνων κεφαλαιωδῶς ἔνδοξόν τι πε-
 ριτιθέναι. Ἐὰν δὲ οἱ πρῶτοι μὲν ὥσι σπουδαῖοι,
 τοὺς δὲ λοιποὺς συμβέβηκε μηδὲν ἀξιόλογον πρᾶξαι,
 τοὺς μὲν πρώτους τὸν αὐτὸν τρόπον διελθεῖν, τοὺς
 δὲ φαύλους παραλιπεῖν, προφασισάμενον, ὅτι διὰ πλη-
 θος τῶν προγόνων οὐ θέλεις λεγων αὐτοὺς μακρολο-
 γεῖν. Ἔτι δὲ οὐκ ἄδηλον εἶναι πᾶσιν, ὅτι τοὺς ἐξ
 ἀγαθῶν γενομένους εἰκὸς ἔστι τοῖς προγόνοις ὁμοιοῦ-
 σθαι. Ἐὰν δὲ οἱ παλαιοὶ πρόγονοι φαῦλοι τυγχάνωσιν
 ὄντες, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔνδοξοι, τούτους δεῖ γενεαλο-
 γεῖν, καὶ λέγειν, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων περιεργον ἂν εἴη
 μακρολογεῖν· τοὺς δὲ πλησίον γεγονότας τῶν ἐπαινου-
 μένων, τούτους ὄντας ὑγαθοὺς ἐπιδείξειν. Καὶ δῆλον,
 ὡς οἶγε τούτων πρόγονοι, σπουδαῖοί τινες ἦσαν. Οὐ
 γὰρ εἰκὸς φανῆναι, τοὺς τοιούτους καλοὺς ἢ ἀγαθοὺς
 εἶναι ἐκ μοχθηρῶν προγεγονότας· ἐὰν δὲ μηδὲν ἀπὸ
 τῶν προγόνων ἔνδοξον ὑπάρχη, λέγε, ὡς αὐτός ἐστι
 γενναῖος, συμβιβάζων, ὡς εὖ γεγόνاسι πάντες οἱ πρὸς
 ἀρετὴν εὖ πεφυκότες. Ἐπιτιμᾶν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις,
 ὅσοι τοὺς προγόνους ἐπαινοῦσι, λέγων, ὅτι πολλοὶ προ-
 γόνων ἐνδόξων τυχόντες ἀνάξιοι γεγόνاسι. Λέγε δὲ
 καὶ, ὅτι τοῦτον, οὐ τοὺς προγόνους, πρόκειται νῦν
 ἐγκωμιάζειν. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ κακολογοῦντα ἐπὶ
 τῶν μοχθηρῶν προγόνων ποιητέον τὴν γενεαλογίαν.
 Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς
 κακολογίαις τὰς γενεαλογίας τακτέον. 5. Εἴ τι δὲ ἐν-

δοξον αὐτῷ διὰ τὴν τύχην ὑπῆρξε, τοῦτο μόνον διαφυλάττων ἔπειτα τὰ πρέποντα ταῖς ἡλικίαις ἐρεῖς, μὴ μακρά· τοὺς γὰρ παῖδας οὐχ οὕτω δι' αὐτοὺς, ὥς διὰ τοὺς ἐφεστῶτας οἴονται κοσμίους εἶναι καὶ σώφρονας· διὸ βραχυλογητέον περὶ αὐτῶν. 6. Ὅταν δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διέλθῃς, ἐπὶ τελευτῇ τοῦ μέρους ἐνθύμημα καὶ γνώμην εἰπὼν, ὁρῖσαι τοῦτο τὸ μέρος ἐπὶ τῇ τοῦ νεανίσκου ἡλικίᾳ, καὶ τὴν πρόθεσιν ποιήσας, καὶ προτιθέμενος ἢ τὰ ἔργα τοῦ ἐπαινουμένου, ἢ τὸν τρόπον, ἢ τὰ ἐπιτηδεύματα, αὖξιν, καθάπερ εἰπομεν πρότερον ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ εἶδους, διεξιὼν, ὅτι ὑπὸ τούτου τοῦ ἐπαινουμένου ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ὄντος τὸ καὶ τὸ γέγονεν ἔνδοξον, ἢ ὅτι διὰ τούτου, ἢ ὅτι διὰ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἢ ἐκ τούτου, ἢ ἕνεκα τούτου. Δεῖ δὲ καὶ ἐτέρων νέων ἐνδόξους πράξεις παριστάναι, καὶ ὑπερβάλλειν δεικνύναι τὰς τοῦδε τὰς ἐκείνων, τοῦ μὲν ἐτέρου τᾶλάχιστα τῶν ὑπαρχόντων λέγοντα, τοῦ δ' ὑπὸ σου ἐπαινουμένου τὰ μέγιστα. Χρὴ δὲ καὶ παρ' ἄλλοις μικρὰ ἔνδοξα πράγματα παριστάναι τοῖς ὑπὸ σου λεγομένοις, καὶ οὕτω μεγάλα φαίνεσθαι. Ἀεὶ δὲ καὶ εἰκάζοντα τὰς πράξεις αὖξιν ὧδε, καὶ ποῖ, καὶ ποῖός τις νέος οὕτω φιλόσοφος ἐγένετο, ὃς πρεσβύτερος γενόμενος μέγαν ἂν ἐπίδοσιν ἔσχε. Καὶ οὕτός τις ἐρῶμένως τοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπομένων πόνους σφόδρα τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ φιλοπονίαν ἀγαπήσει. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον εἰκάζοντες αὖξήσομεν. 7. Ὅταν δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ νεανίσκου διέλθωμεν, καὶ ἐπὶ τελευτῇ τούτου τοῦ μέρους γνώμης καὶ ἐνθυμήματα τάξωμεν, ἢ παλιλλογήσαντες συντόμως τὰ προειρημένα, ἢ τὸ

πρακτικὸν μέρος τελευταῖον ὀρισάμενοι. Πάλιν ἃ διε-
 πράξατο ὁ ὕψ' ἡμῶν ἐγκωμιαζόμενος ἀνὴρ προθέμενοι,
 τὴν δικαιοσύνην τάξομεν πρῶτον. Καὶ ὁμοιοτρόπως
 τοῖς προειρημένοις αὐξήσαντες ἤξομεν ἐπὶ τὴν σοφίαν,
 ἐὰν ὑπάρχη· καὶ ταύτην τὸν αὐτὸν τρόπον διελθόν-
 τες, προθέμενοι τὴν ἀνδρείαν, ἐὰν ᾗ, καὶ τὴν αὐξήσιν
 ταύτης πάλιν διαδραμόντες, ὅταν ἐπὶ τελευτῇ τοῦ μέ-
 ρους τούτου γενώμεθα, καὶ πάντα τὰ εἶδη διεξεληλυ-
 θότες ὦμεν, παλλιλλογήσαντες ἐν κεφαλαίῳ τὰ προει-
 ρημένα, τελευτὴν ἤτοι γνώμην, ἣ ἐνθύμημα παντὶ τῷ
 λόγῳ ἐπιθήσομεν. 8. Ἀρμόσει δὲ ἐν τοῖς ἐπαίνοις
 καὶ, πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἕκαστον χρησάμενον μεγα-
 λοπρεπῇ τὴν λέξιν ποιῆσαι. Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον
 ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν πραγμάτων κακολογοῦντες τὰς κα-
 τηγορίας συστήσομεν. Δεῖ δὲ μὴ σκώπτειν, ὃν ἂν κα-
 κολογῶμεν, ἀλλὰ διεξιέναι τὸν βίον αὐτοῦ. Μᾶλλον
 γὰρ οἱ λόγοι τῶν σκωμμάτων καὶ τοὺς ἀκούοντας πεί-
 θουσι, καὶ τοὺς κακολογουμένους λυποῦσι. Τὰ μὲν
 γὰρ σκώμματα στοχάζεται τῆς ἰδέας, ἢ τῆς οὐσίας·
 οἱ δὲ λόγοι τῶν ἡθῶν καὶ τῶν τρόπων εἰσὶν οἶον εἰκό-
 νες. Φυλάττου δὲ καὶ τὰς αἰσχροὺς πράξεις μὴ αἰσ-
 χροῖς ὀνόμασι λέγειν, ἵνα μὴ διαβάλῃς τὸ ἡθος, ἀλ-
 λά τὰ τοιαῦτα αἰνιγματικῶς ἐρμηνεύειν, καὶ ἐτέρων
 πραγμάτων ὀνόμασι χρώμενος δηλοῦν τὸ πρᾶγμα.
 Χρὴ δὲ ἐν ταῖς κακολογίαις εἰρωνεύεσθαι καὶ κατα-
 γελᾶν τοῦ ἐναντίου, ἐφ' οἷς σεμνύνεται, καὶ ἰδίᾳ μὲν καὶ
 ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτόν· ἐν δὲ τοῖς ὄχλοις κοι-
 νὰς μάλιστα κατηγορίας λοιδορεῖν· αὐξεῖν δὲ καὶ ταπει-
 νοῦν τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς κακολογίας, ὅνπερ καὶ

τὰ ἐγκώμια. Περὶ μὲν οὖν τούτων τῶν εἰδῶν ἐκτεῦ-
θεν εἰδήσομεν τὴν χρῆσιν.

CAPUT XXXVI.

Λοιπὸν δὲ ἐστὶν ἡμῖν εἶδος τό, τε κατηγορικόν, καὶ
τὸ ἐξεταστικόν. Ταῦτα πάλιν ὥς ἐν τῷ δικανικῷ γένει
συνθήσομεν, καὶ τάξομεν, καὶ διέλθωμεν. 2. Πρῶτον
μὲν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις προθήσομεν τὸ πρᾶγμα,
περὶ οὗ κατηγορήσομεν, ἢ ἀπολογησόμεθα, ὥσπερ
ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν. 3. Προσέχειν δὲ παρακαλέσο-
μεν ἐκ τῶν αὐτῶν, ὧν ἐν τῷ προτρεπτικῷ καὶ ἐν τῷ
ἀπολογητικῷ. 4. ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς εὐμενείας· τῷ
μὲν εὖ διακειμένῳ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου, ἢ τοῦ
παρόντος, καὶ μηδὲ διαβεβλημένῳ, ὥς πρὸς αὐτὸν, ἢ
πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς τὸν λόγον τοὺς ἀκούοντας
δυσχεραίνειν, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς περὶ ἐκείνων εἴ-
ρηται, τὴν εὐμένειαν ποριστέον. Τῷ δὲ μήτε εὖ, μή-
τε κακῶς διακειμένῳ, τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον
ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου, ἢ ἐκ τοῦ παρόντος, ἢ δι'
ἑαυτὸν, ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸν λόγον. Τῷ δὲ διαβε-
βλημένῳ, ἓνια μὲν μεμιγμένως, ἓνια δ' ἰδίως πρὸς εὐ-
μένειαν ποριστέον. Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ἔσται,
δι' οὗ τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον. Τοὺς μὲν γὰρ
μήτε εὖ, μήτε κακῶς διακειμένους, αὐτοὺς μὲν συντό-
μως ἐπαινετέον, καὶ τοὺς ἐναντίους κακολογητέον.
Δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐκ τούτων ἐπαινεῖν, ὧν μάλιστα μέτε-
στι τοῖς ἀκούουσι. Λέγω δὲ φιλόπολιν, φιλέταιρον,
ἐλεήμονα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὸν δ' ἐναντίον κακολο-
γεῖν ἐκ τούτων, ἐφ' οἷς οἱ ἀκούοντες ὀργιοῦνται· ταῦ-
τα δὲ ἐστὶ, μισόπολιν, μισόφιλον, ἀχάριστον, ἀνελεή-
μονα, καὶ τὰ τοιαῦτα. 5. Χρὴ δὲ καὶ τοὺς δικαστὰς

ἐπαίνῳ θεραπεῦσαι, ὥς δικασταὶ δίκαιοι, καὶ δεινοὶ εἰσι. Συμπαραληπτέον καὶ τὰς ἐλαττώσεις, εἴ που τῶν ἀντιδίκων καταδαισετέρως ἔχει πρὸς τὸ λέγειν, ἢ πράττειν, ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ τὸν ἀγῶνα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐμβλητέον τό, τε δίκαιον, καὶ τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Τῷ μὲν οὖν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ, ἐκ τούτων ἐν τοῖς δικασταῖς τὴν εὐνοίαν ποριστέον· τῷ δὲ διαβεβλημένῳ, εἴαν μὲν ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου αἱ διαβολαὶ ὥσι περὶ τὸν λόγον, ἴσμεν, ὥς δεῖ τὰ τοιαῦτα λύειν, ἐκ τῶν προτέρων. 6. Ἐάν δὲ ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου, περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀναγκαῖον διαβεβληθῇ, εἴαν ἀπρεπὴς ἢ τῷ παρόντι ἀγῶνι, ἢ ὑπεναντίος τοῖς ἐγκλήμασιν, ἢ ὁμολογούμενος τῇ κατηγορίᾳ. Ἀπρεπὴς μὲν οὖν γένοιτ' ἂν, εἴαν ἀγωνίζεται νεώτερος, ἢ πρεσβύτερος ὑπὲρ ἄλλου· ὑπεναντίος δὲ, εἴαν τις ἰσχυρὸς ὢν ἀσθενεῖ δικάζεται αἰκίας· ἢ εἴαν τις ὑβριστὴς ὢν ὑβρίν ἐγκαλῇ σῶφρονι· ἢ εἴαν τις πάνυ πλουσίῳ δικάζεται πάνυ πένυς χρημάτων ἐγκαλῶν. Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι ὑπεναντίοι εἰσὶ τοῖς ἐγκλήμασιν. Ὁμολογούμενος δ' ἔσται, εἴαν τις ἰσχυρὸς ὢν ὑπὸ ἀσθενοῦς αἰκίας διώκεται· ἢ εἴαν τις κλέπτης δοκῶν εἶναι κλοπῆς δίκην φεύγη. Ὅλως δὲ οἱ τὰς περὶ αὐτῶν δόξας ὁμοιοτρόπους αὐτοῖς ἔχοντες ὁμολογούμενοι τοῖς ἐγκλήμασι δόξουσιν εἶναι. Περὶ μὲν οὖν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου τοιαῦτα γενήσονται διαβολαί. 7. Αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα συμβαίνουσαι, εἴαν τις πραγματεύηται πρὸς οἰκίους φίλους ἢ ξένους, ἢ ἰδίους, ἢ περὶ μικρῶν, ἢ αἰσχυρῶν. Ταῦτα γὰρ ἀδοξίαν τοῖς δικαζομένοις ποιεῖ. 8. Πῶς

οὖν τὰς διαβολὰς, τὰς προειρημένας ἀπολύσομεν, τοῦτο δηλώσω. Δύο μὲν δὴ στοιχεῖα λέγω κοινὰ κατὰ πάντων· τὸ μὲν, οἷς ἂν νομίζῃς τοὺς κριτὰς ἐπιπλήξειν, προκαταλάμβανε αὐτοὺς, καὶ ἐπίπληττε· τὸ δὲ ἕτερον, εἰς τὰς πράξεις, μάλιστα μὲν εἰς τοὺς ἀντιδίκους ἀποτρέψεις· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἄλλους τινὰς, προφάσει χρώμενος, ὅτι οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀναγκαζόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα κατέστης. 9. Καθ' ἑκάστην δὲ τὴν διαβολὴν τάδε χρὴ προφασίζεσθαι· τὸν μὲν νεώτερον, πρεσβυτέρων φίλων ἀπορίαν τῶν ἀγωνιουμένων ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ μέγεθος ἀδικημάτων, ἢ προθεσμίαν χρόνου, ἢ πλῆθος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. Ἐὰν δὲ ὑπὲρ ἄλλου λέγῃς, ρητέον, ὥς διὰ φιλίαν συνηγορεῖς, ἢ δι' ἐχθραν τοῦ ἀντιδίκου, ἢ διὰ τὸ τοῖς πράγμασι παραγενέσθαι, ἢ διὰ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἢ διὰ τὸ ἔρημον εἶναι, καὶ ἀδικεῖσθαι, ᾧ συνηγορεῖς. Ἐὰν δὲ ὁμολογούμενος τῷ ἐγκλήματι, ἢ ὑπεναντίος τῇ κατηγορίᾳ γένηται, τῇ τε προκαταλήψει χρῆσθαι, καὶ λέγειν, ὥς οὐ δίκαιον καὶ νόμιμον, οὐδὲ συμφέρον ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς ὑποψίας κατακρίνειν, πρὶν τοῦ πράγματος ἀκοῦσαι. Τὰς μὲν οὖν περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν διαβολὰς οὕτω λύσομεν. 10. Τὰς δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἀπωσόμεθα, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν ἐναντίον τρέποντες, ἢ λοιδορίαν ἐγκαλοῦντες αὐτῷ, ἢ ἀδικίαν, ἢ πλεονεξίαν, ἢ φιλονεικίαν, ἢ ὀργὴν, προφασιζόμενοι, ὅτι τοῦ δικαίου δι' ἄλλου τρόπου τυχεῖν ἀδύνατον. Τὰς μὲν οὖν ἰδίας διαβολὰς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων οὕτω λύσομεν· τὰς δὲ κοινὰς πᾶσι τοῖς εἰδεσιν, ὥς ἐπὶ τῶν προτέρων εἰδῶν εἴρηται. 11. Τάξομεν δὲ τὰ δίκαια καὶ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὰ δημη-

γορικά. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὰς ἀπαγγελίας συνάψομεν τῷ προοιμίῳ, καὶ ἡ περὶ τὰ μέρη πιστῆς καὶ δικαίας ἀποφανοῦμεν, ἡ αὐτὰς ὑφ' ἑαυτῶν σώματοειδῆς ποιησόμεθα. 12. Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἔσται βεβαίωσις, ἃν μὲν ἀντιλέγωνται τὰ πράγματα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων, ἐκ τῶν πίστεων· ἃν δὲ ὁμολογῇται, ἐκ τῶν δικαίων, καὶ ἐκ τῶν συμφερόντων, καὶ ἐκ τῶν τούτοις ἀκολουθῶν. Τάττειν δὲ δεῖ τῶν μὲν πίστεων πρώτας τὰς μαρτυρίας, καὶ τὰ ἐκ τῶν βασιλέων ἡμῶν ὁμολογηθέντα, ἃν ὑπάρχη. Ἐπειτα βεβαιοῦν, ἃν μὲν πιθανὰ ᾖ, γνώμας καὶ ἐνθυμήμασιν· ἔαν δὲ μὴ παντελῶς πιθανὰ ᾖ, τῷ εἰκότι· ἔπειτα τοῖς παραδείγμασι, καὶ τοῖς τεκμηρίοις, καὶ τοῖς σημείοις, καὶ τοῖς ἐλέγχοις· τελευταῖον δὲ τοῖς ἐνθυμήμασι, καὶ ταῖς γνωμολογίαις. Ἐὰν δὲ ὁμολογῇται τὰ πράγματα, τὰς μὲν πίστεις ἑατέον, τῇ δὲ δικαιολογίᾳ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, χρηστέον. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν. 13. Μετὰ δὲ τὴν βεβαίωσιν, τὰ πρὸς τοὺς ἀντιδίκους τάττοντες, προκαταληψόμεθα αὐτῶν τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν ἑξαργῶνται τὸ πρᾶγμα, τὰς μὲν ὑφ' ἡμῶν πίστεις εἰρημένας αὐξητέον, τὰς δ' ὑπ' ἐκείνων μελλούσας λέγεσθαι διασυρτέον καὶ ταπεινωτέον. Ἐὰν δὲ ὁμολογοῦντες ᾧσιν, ἔννομα καὶ δίκαια ἀποφαίνειν κατὰ τοὺς γεγραμμένους νόμους· καὶ οὓς μὲν ἡμεῖς παρσχόμεθα, καὶ τοὺς ὁμοίους τούτοις δικαίους, καὶ καλοὺς, καὶ συμφέροντας τῷ κοινῷ τῆς πόλεως κεκριμένους ὑπὸ τῶν πολλῶν, τοιούτους εἶναι πειρατέον ἐπιδεικνύειν· τοὺς δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ ἐναντία. 14. Ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχεται ταῦτα λέγειν, ὑπομίμνησκα τοὺς δικαστὰς, ὅτι

οὐχ ὑπὲρ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τοῦ πράγματος δικάζουν, ὁμόσαντες κατὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους τὴν ψήφον οἴσιν, καὶ δίδασκε, ὅτι οὐ νομοθετεῖν νῦν προσήκει, ἀλλ' ἐν ταῖς περὶ τούτων κυρίαις ἡμέραις. Ἄν δ' ἡμῖν συμβαίῃ τὸ παρὰ μοχθηροῖς καὶ δοκοῦσιν εἶναι νόμοις τὸ πρᾶγμα πεπραχθαι, ρητέον, ὥς οὐ νόμος, ἀλλ' ἀνομία τὸ τοιοῦτόν ἐστι. Ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐπὶ τὸ ὠφελεῖν τίθεται· οὗτος δὲ βλάπτει τὴν πόλιν. Ῥητέον δὲ καὶ, ὥς οὐ παρανομήσουσιν, ἂν τούτῳ τῇ νόμῳ ἐναντίαν ψήφον θῶνται, ἀλλὰ νομοθετήσουσιν, ὥστε μὴ χρηθῆναι δόγμασι πονηροῖς καὶ παρὰ νόμοις. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβιβάζειν, ὥς οὐδεὶς νόμος κωλύει τὸ κοινὸν εὖ ποιεῖν· τοὺς δὲ φαύλους νόμους ἀκύρους ποιεῖν, εὐεργετεῖν τὴν πόλιν ἐστὶ.

15. Περὶ μὲν οὖν τῶν σαφῶς εἰρημένων νόμων, ὅποιους ἂν αὐτῶν ἔχωμεν, ἐκ τῶν τοιούτων προκαταλαμβάνοντες, ἀντιλέγειν εὐπορήσομεν. Περὶ δὲ τῶν ἀμφιβόλων ἐὰν οὕτως ὑπολαμβάνωσιν, ὥς σοὶ συμφέρει, δεῖ ταῦτα ὑποδεικνύειν. Ἄν δ' ὥς ὁ ἐναντίος λέγῃ, χρὴ διδάσκειν, ὥς ὁ νομοθέτης οὐ τοῦτο διανοεῖτο, ὃ σὺ λέγεις, καὶ ὅτι συμφέρει αὐτοῖς οὕτω λέγειν τὸν νόμον. Ἐὰν δὲ μὴ δυνατός ᾖς ἐπὶ τὸ ἐναντίον μετίστασθαι, δείκνυε, ὥς οὐδὲν ἄλλο λέγειν ὁ ἐναντίος δύναται νόμος, ἢ ὁ σὺ. Καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, ὥς δεῖ χρηθῆναι, τοῦτον τὸν τρόπον μετιῶν, εὐπορήσεις.

16. Καθόλου δὲ, ἂν ὁμολογήσαντες, ἐκ τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων τὴν ἀπολογία ποιεῖσθαι μέλλωσιν, ἐκ τούτων τὰ ἐπίδοξα ρηθήσεσθαι προκαταληπτόν.

17. Ἐὰν δὲ ὁμολογήσαντες συγγνώμης ἀξιῶσι τυχεῖν, ὥδε χρὴ περιαιρεῖσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντιδίκων.

Πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς κακοθηδέστερον ἦν, καὶ ὡς τὰ
 τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν φασίν, ὅταν γνωσθῶσιν· ὥστε,
 εἰ τούτῳ συγγνώμην ἔχετε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας
 τῶν τιμωριῶν ἀφήσετε. Ἔτι δὲ λέγε, ὡς εἰ τῶν ὁμο-
 λογούντων ἐξαμαρτάνειν ἀποψηφιῆσθε, πῶς τῶν μὴ
 ὁμολογούντων καταψηφιῆσθε; λεκτέον δὲ, ὅτι, εἰ καὶ
 ἐξήμαρτεν, οὐκ ἐμὲ δεῖ διὰ τὴν τούτου ἁμαρτίαν ζη-
 μιουῖσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις ρητέον, ὡς οὐδὲ ὁ νομο-
 θέτης τοῖς ἁμαρτάνουσι συγγνώμην ἔχει· οὐκοῦν δι-
 καιον οὐδὲ τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς νόμους κρίνοντας.
 Ἐκ μὲν οὖν τῶν τοιούτων τὰς συγγνώμας περιαιρησό-
 μεθα, καθάπερ ἐν ἀρχαῖς δεδηλώκαμεν. Συλλήβδην
 δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων μέλλοντα λέγεσθαι καὶ πρὸς
 πίστιν καὶ δικαιολογίαν καὶ συγγνώμην ἐκ τῶν προει-
 ρημένων προκαταληψόμεθα. 18. Μετὰ δὲ ταύτην
 τὴν αἰτίαν ἀναλογητέον ἐν κεφαλαίῳ τὸν λόγον ὅλον.
 Καὶ συντόμως, ἐὰν ἐνδέχεται, πρὸς μὲν τοὺς ἐναν-
 τίους ἔχθραν, ἢ ὀργήν, ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμ-
 ποιητέον· πρὸς δὲ ἡμᾶς φιλίαν, ἢ χάριν, ἢ ἔλεον. Ὅθεν
 δὲ ταῦτα γίνεται, ἐν τῷ δημηγορικῷ, καὶ ἐπὶ τῶν προ-
 τροπῶν καὶ ἀποτροπῶν εἰρήκαμεν, καὶ ἐν τῷ ἀπολο-
 γητικῷ εἶδει πάλιν ἐπὶ τελευτῆς διέξιμεν. 19. Τὸν
 μὲν οὖν πρῶτον λόγον, ἐὰν κατηγορῶμεν, ἐν τοῖς δικα-
 νικοῖς οὕτω καὶ συνθήσομεν καὶ τάξομεν. Ἐὰν δὲ
 ἀπολογώμεθα, τὸ μὲν προοίμιον ὁμοιοτρόπως τῷ κα-
 τηγοροῦντι συστήσομεν· τῶν δὲ κατηγορουμένων, ἃ
 μὲν εἰδέναι τοὺς ἀκούοντας ἐποίησε, παραλείψομεν·
 ἃ δὲ δοξάζειν, ταῦτα προεκθέμενοι, μετὰ τὸ προοίμιον
 διαλύσομεν, τοὺς τε μάρτυρας, καὶ τὰς βασάνους, καὶ
 τοὺς ὄρκους, ἀπίστους ποιήσομεν, ὡς προακήκοας·

εἰ μὲν τὰ πράγματα πιστὰ ἢ, τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογία, ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ παραλειπομένου τόπου μεταβιβάζοντες· εἰ δ' εἶεν οἱ μάρτυρες οἱ βασανισθέντες πιστοὶ, ἐπὶ τὸν λόγον, ἢ τὴν πράξιν, ἢ ὃ τι ἂν ἄλλο ἔχηε ἐπὶ τῶν ἐναντίων πιστότατον. 20. Ἄν δὲ τὸ λυσιτελές, ἢ τὸ ἔθος ἐπιφέρων, σοῦ κατηγορήσῃ, ἀπολογουῦ μάλιστα μὲν, ὥς λυσιτελές ἐστι τὸ κατηγορούμενον. Εἰ δὲ μὴ, ὅτι οὐκ εἴθισαι τὰ τοιαῦτα πράττειν, οὔτε σὺ, οὔτε οἱ σοὶ ὅμοιοι· ἢ ὅτι οὐ τοῦτον τὸν τρόπον. Τὸ μὲν οὖν εἰκὸς οὕτω λύσεις. Τὸ δὲ παράδειγμα, πρῶτον μὲν, ἂν δύνῃ, δείκνυε, ὥς οὐχ ὁμοίον ἐστι τῷ ἐγκαλουμένῳ. Εἰ δὲ μὴ, ἕτερον φέρε αὐτὸς παράδειγμα ἐκ τῶν ἐναντίων παρὰ τὸ εἰκὸς γενόμενον. Τὸ δὲ τεκμήριον λύε, φράζων, παρ' ἧς αἰτίας ἐναντιωθῆναι συνέβη· τὰς δὲ γνώμας καὶ τὰ ἐνθυμήματα ἢ παράδοξα ἀπόφαινε, ἢ ἀμφίβολα. Τὰ δὲ σημεῖα πλειόνων ὄντων ἀπόφαινε σημεῖα, καὶ μὴ μόνου τοῦ σοὶ ἐγκαλουμένου. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἄγοντες, ἢ ἐπὶ τὸ ἀμφίβολον, ἀπίθανα τοῦτον τὸν τρόπον καταστήσομεν. 21. Ἄν δὲ ὁμολογῶμεν τὰ ἐγκαλούμενα πεποιηκέναι, ἐκ τῶν δικαίων καὶ νομίμων μετιόντες, ὠνομώτερα καὶ δικαιότερα τὰ ἡμέτερα ἀποδεικνύναι πειρασόμεθα. Ἄν δὲ μὴ τοῦτο ἐνδέχεται, εἰς ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα καταφεύγοντας, καὶ σμικρὰς τὰς βλάβας ἀποφαίνοντας, συγγνώμης τυγχάνειν πειρατέον· τὸ μὲν ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων ἐπιδεικνύοντας· τὸ δ' ἀδικεῖν, ἴδιον τῶν πονηρῶν. Λέγε δὲ, ὅτι καὶ ἐπιεικὲς καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστίν, συγγνώμην ἔχειν ταῖς ἁμαρτίαις. Οὐδείς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμ-

πέση. Ἀπόφαινε καὶ τὸν ἐναντίον, εἴ τι ἐξήμαρτεν, συγγνώμης τυχεῖν ἀξιώσαντα. Μετὰ δὲ ταῦτα αἱ προκαταλήψεις αἱ ὑπὸ τῶν ἐναντίων εἰρημέναι. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εὐπορήσομεν λύειν. 22. Ἐὰν δὲ διαβάλλωσιν ἡμᾶς, ὡς γεγραμμένους λόγους λέγομεν, ἢ λέγειν μελετῶμεν, ἢ ὡς ἐπὶ μισθῷ τινι συνηγοροῦμεν, χρή πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁμολογεῖν βαδίζοντας εἰρωνεύεσθαι, καὶ περὶ μὲν τῆς γραφῆς λέγειν· μὴ κωλύειν τὸν νόμον, ἢ αὐτὸν γεγραμμένα λέγειν, ἢ ἐκεῖνον ἄγραφα. Τὸν γὰρ νόμον οὐκ ἔστιν τοιαῦτα πράττειν· λέγειν δὲ, ὅπως ἂν τις βούληται, συγχωρεῖν. Ῥητέον δὲ καὶ, ὅτι οὕτως ὁ ἐναντίος οἰεταί μεγάλα ἡδίκηκεναι, ὥστ' οὐ νομίζειν με κατ' ἀξίαν κατηγορεῖσθαι, εἰ μὴ γράφοιμι, καὶ πολὺν χρόνον σκεψαίμην. Περὶ μὲν οὖν τὰς τῶν γεγραμμένων λόγων διαβολὰς οὕτως ἀπαντητέον. 23. Ἄν δὲ φάσκωσιν, ἡμᾶς λέγειν μανθάνειν, καὶ μελετᾶν, ὁμολογήσαντες ἐροῦμεν· ἡμεῖς μὲν οἱ μανθάνοντες, ὡς φῆς, οὐ φιλόδοικοι ἐσμέν· σὺ δὲ ὁ λέγειν μὴ ἐπιστάμενος, καὶ νῦν ἡμᾶς καὶ πρότερον ἐάλως συκοφαντῶν· ὥστε λυσitelές φανεῖται τοῖς πολίταις, καὶ κεῖνον μανθάνειν ῥητορεύειν· οὐ γὰρ οὕτω πονηρὸν οὐδὲ συκοφάντην αὐτὸν εἶναι. 24. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ἡμᾶς ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν λέγει τις, ὁμολογήσαντες εἰρωνεύσομεθα, καὶ τὸν αἰτιώμενον ἡμᾶς ἐπιδιδίξομεν τοῦτο ποιοῦντα, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας. Τῶν δὲ μισθῶν διαιρεῖν τὰ εἶδη, καὶ λέγειν, ὡς οἱ μὲν ἐπὶ χρήμασιν, οἱ δὲ ἐπὶ χάρισιν, οἱ δὲ ἐπὶ τιμωρίαις, οἱ δὲ ἐπὶ τιμαῖς συνηγοροῦσιν. Αὐτὸν μὲν οὖν ἀπόφαινε διὰ χάριν συνηγοροῦντα. Τὸν δ' ἐναντίον λέγε οὐδὲ ἐπὶ μικρῷ

μισθῷ συνηγορεῖν. Ὅπως γὰρ λάβῃ ἀργύριον ἀδίκως, οὐχ ὅπως μὴ ἐκτίσῃ, δικάζεται. Τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ, καὶ ἐάν τις ἡμᾶς δικάζεσθαι τινὰς λέγῃ διδάσκειν, ἢ λόγους δικανικοὺς συγγράφειν. Ἀπόφαινε γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καθ' ὅσον δύνανται, τοὺς φίλους ὠφελεῖν, καὶ διδάσκοντας καὶ συμβουλευόντας· καὶ οὕτως ἐντέχνως περὶ τῶν τοιούτων ἀπαντήσεις. 25. Χρὴ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις, ὅποσαι πίπτουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα εἶδη, μὴ φραδύμως ἔχειν, ἀλλὰ διακρίνειν τὰς ὁμολογίας καὶ τὰς ἀρνήσεις ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν. Ὅμολογαὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαίδε· ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· ἀπέκτεινα, πρότερον ἐπ' ἐμὲ σίδηρον ἀράμενον. Συνέκοψάς μου τὸν υἱόν· ἔγωγε, ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντα. Κατέαξάς μου τὴν κεφαλὴν· ἐγὼ, βιαζομένου σου νύκτωρ εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν εἰσιέναι. Αἱ μὲν οὖν τοιαῦται ὁμολογαὶ τῷ νομίμῳ πιστεύουσαι ὁμολογοῦνται. Αἱ δὲ τοιαίδ' ἀρνήσεις παρακλίνουσι τὸν νόμον· ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ὁ νόμος. Τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα οὕτω δεῖ ὑποκρίνεσθαι, ὅταν τῶν νόμων ὁ μὲν κελεύῃ τοῦτο ποιεῖν, ὁ δὲ κωλύῃ. Τὰ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων ἀπάντων συνάξεις. 26. Μετὰ δὲ ταῦτα παλιλλογία, τῶν εἰρημέων ἤδη σύντομος ἀνάμνησις. Χρήσιμος δὲ ἐστὶ παρὰ πάντας τοὺς καιροὺς· ὥστε καὶ παρὰ μέρος καὶ παρὰ εἶδος τῇ παλιλλογίᾳ χρηστέον. Μάλιστα δ' ἀρμόττει πρὸς τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπολογίας· ἔτι δὲ περὶ τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπὰς. Οὐ γὰρ μόνον ἀναμνησάει δεῖν φαμέν περὶ τῶν εἰρημένων ἐνταῦθα, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν κακολο-

γιῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς κριτὰς εὖ διαθεῖναι, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους κακῶς· διὸ ὁ καὶ τελευταῖον τοῦτο τῶν ἐν τῷ λόγῳ μερῶν τάττομεν. 27. Ἔστι δὲ μνημονικὸν ποιεῖν ἐν κεφαλαίῳ, ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων, ἢ διαλογιζόμενον, ἢ προσερωτῶντα, τῶν μὲν σαυτοῦ τὰ βέλτιστα· τῶν δ' ἐναντίων τὰ φανλότεα· εἰ δὲ βούλει, ἐρωτήσεως σχῆμα ποιησάμενον. Οἶον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν προτέρων ἴσμεν. 28. Εὖ δὲ διαθήσομεν ἡμᾶς, καὶ τοὺς ἐναντίους κακῶς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν, ὑποφαίνοντες κεφαλαιωδῶς, ἐφ' οἷς εὖ πεποιθήκαμεν τοὺς ἀδικοῦντας, ἢ ποιούμεν, ἢ ποιήσομεν, ἢ αὐτοὶ, ἢ ἡμετεροὶ φίλοι, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν τοὺς κρίνοντας αὐτοὺς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι· καὶ διεξιόντες αὐτοῖς, ὡς νῦν καιρὸς, χάριτας ἡμῖν τῶν ὑπηργμένων ἀποδοῦναι· καὶ πρὸς τούτοις ἔλεινους ἡμᾶς αὐτοὺς καθιστάντες, ἐὰν ἐνδέχεται. Τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐπιδεικνύντες, ὡς πρὸς τοὺς ἀκούοντας οἰκείως ἔχομεν, καὶ ἀναξίως δυστυχοῦμεν, κακῶς πρότερον πεπονθότες, ἢ νῦν πάσχοντες, ἢ πεισόμενοι, ἐὰν μὴ βοηθῶσι ἡμῖν οὗτοι. Ἐὰν δὲ μὴ τοιαῦτα ὑπάρχη, διεξιόντες, τίνων ἀγαθῶν ἐστερήμεθα, ἢ στερισκόμεθα, ἢ στερησόμεθα, ὀλιγορηθέντες ὑπὸ τῶν κρινόντων, ἢ ὡς ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐτύχομεν, ἢ μὴ ἐπιτυγχάνομεν, ἢ μὴ ἐπιτευξόμεθα, μὴ τούτων ἡμῖν συμβοηθήσαντων. Ἐκ γὰρ τούτων ἔλεινους καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας εὖ διαθήσομεν. 29. Διαβαλοῦμεν δὲ τοὺς ἀντιδίκους, καὶ φθονεῖσθαι ποιήσομεν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις, ἀποφαίνοντες, ὑπὸ τούτων, ἢ τῶν τούτοις φίλων τοὺς

ἀκούοντας, ἢ ὧν αὐτοὶ κήδονται, κακῶς πεπονθότας, ἢ πάσχοντας, ἢ πεισομένους παρὰ τὸ προσήκον. Ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ μῖσος καὶ ὀργήν πρὸς αὐτοὺς ἔξουσιν. Ἄν δὲ μὴ ταῦτα ἐνδέχεται, συνάξομεν ἐξ ὧν φθόρον τοῖς ἀκούουσι κατὰ τῶν ἐναντίων ἐργασόμεθα. Τὸ γὰρ φθονεῖν πλησίον τοῦ μισεῖν ἐστι. Φθονήσονται δὲ συλλήβδην, ἐὰν ἀναξίους αὐτοὺς εὖ πράττοντας ἀποφαίνωμεν, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἀλλοτριῶς ἔχοντας, διεξιόντες, ὥς ἀγαθὰ πολλὰ πεπόνθασιν ἀδίκως, ἢ πάσχουσιν, ἢ μέλλουσι πείσεσθαι, ἢ ἀγαθοῦ οὐδέπω πρότερον ἐστερήθησαν, ἢ νῦν οὐ στερίσκονται, ἢ οὐ στερεῖσονται, ἢ κακοῦ οὐδέπω τετυχηκότες, ἢ νῦν οὐ τυγχάνοντες, ἢ οὐ τευζόμενοι, ἐὰν μὴ νῦν αὐτοὺς οἱ κριταὶ κολάσωσιν. Ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐπιλόγοις εὐμενῶς μὲν αὐτοὺς, κακῶς δὲ τοὺς ἐναντίους διαθήσομεν. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἀπάντων ἐντέχνως καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπολογίας τάξομεν.

CAPUT XXXVII.

Τὸ δ' ἐξεταστικὸν εἶδος αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐ πολλάκις συνίσταται, τοῖς δὲ ἄλλοις εἶδεσι μίγνυται, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς ἀντιλογίας χρήσιμόν ἐστιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅπως μηδὲ τούτου τὴν τάξιν ἀγνοῶμεν, ἅν ποθ' ἡμῖν λόγον, ἢ βίον, ἢ πράξιν ἀνθρώπων, ἢ διοίκησιν πόλεως ἐξετάξειν συμβῇ, διέξειμι καὶ περὶ τούτου κεφαλαιωδῶς. 2. Φροιμισαστέον μὲν οὖν σχεδὸν ὁμοιοτρόπως τοῖς διαβεβλημένοις, καὶ τοῖς ἐξετάζουσι ταῦτα. Ὡστε προφάσεις ἐν ἀρχαῖς εὐλόγους ἐνεγκόντες, δι' ἃς δόξομεν εἰκότως τοῦτο ποιεῖν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἤξομεν. Ἀρμόσουσι δὲ αἱ τοιαῖδε, ἐν μὲν τοῖς πολιτικοῖς συλλόγοις, ὥς οὐ φιλονεικία τὸ τοιοῦτον

ποιούμεν, ἀλλ' ὅπως μὴ λάθῃ τοὺς ἀκούοντας· εἴτα ὅτι
 ἡμᾶς οὗτοι πρώτως ἠνώχλησαν· ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις, ἢ
 ἔχθραν, ἢ τὰ ἔθῃ τῶν ἐξεταζομένων φαῦλα ὄντα, ἢ
 φιλίαν πρὸς τοὺς ἐξεταζομένους, ἢ ὅπως ἀνέντες, ἢ
 πράττουσι, μηκέτι ταῦτα ποιήσωσιν· ἐν δὲ τοῖς δημο-
 σίοις τὸ νόμιμον, τὸ δίκαιον, τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον. 3.
 Φροιμισάμενοι δ' ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιο-
 τρόπων, ἐφεξῆς ἕκαστον προτιθέμενοι τῶν ῥηθέντων, ἢ
 πραχθέντων, ἢ διανοηθέντων ἐξετάσομεν, ἐνδαικνύντας
 αὐτὰ καὶ τοῖς δικαίοις, καὶ τοῖς νομίμοις, καὶ τοῖς ἰδίᾳ
 καὶ κοινῇ συμφέρουσιν ἐναντιούμενα, καὶ πάντα σκο-
 ποῦντες, εἴπου αὐτὰ αὐτοῖς ἐστὶν ἐναντία, ἢ τοῖς ἡθελῶ
 τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων, ἢ τοῖς εἰκόσιν. 4. Ἵνα δὲ μὴ
 μηκύνωμεν τὸν λόγον καθ' ἐν ἕκαστον λέγοντες, ὅσα
 ἂν πλείοσι τῶν ἐνδόξων ἐπιτηδευμάτων, ἢ πραγμάτων,
 ἢ λόγων, ἢ ἔθῶν, ἐναντιούμενα τὰ τῶν ἐξεταζομένων
 ἀποφαίνομεν τοῖς ἀκούουσι, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ ἐξετα-
 ζόμενοι ἀδοξοῦσι. 5. Δεῖ δὲ πικρῶ τῷ ἡθελῶ μὴ ἐξετά-
 ζειν, ἀλλὰ πράττει. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον οἱ λόγοι γι-
 γνόμενοι πιθανώτεροι φανήσονται τοῖς ἀκούουσιν. Οἱ
 δὲ λέγοντες αὐτοὺς ἥκιστα διαβάλλουσιν. 6. Ὅταν δὲ
 πάντα ἀκριβῶς ἐξητακῶς αὐξήσης αὐτὰ, παλιλλογίαν
 ἐπὶ τῇ τελευτῇ σύντομον ποιήσον, καὶ τοὺς ἀκροα-
 τὰς περὶ τῶν εἰρημένων ἀνάμνησον. Τὰ μὲν οὖν εἶδη
 πάντα τοῦτον τὸν τρόπον τάττοντες, ἐντέχνως αὐτοῖς
 χρησόμεθα.

CAPUT XXXVIII.

Δεῖ δὲ καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας ὅτι μάλιστα
 πειρᾶσθαι κατὰ τὰ πεπραγμένα τοὺς λόγους ἀποδι-
 δόναι, καὶ συνεθίζειν αὐτοὺς τούτοις ἅπασιν ἐξ ἐκεί-

μου χρησθαι. Καὶ περὶ μὲν οὖν τοῦ λέγειν ἐντέχνως, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις, καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς ἀγῶσι, καὶ ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαις, ἐντεῦθεν πλείστας καὶ τεχνικωτάτας ἀφορμὰς ἔχομεν. 2. Χρὴ δὲ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι μὴ μόνον περὶ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον τὸν αὐτοῦ, διακοσμοῦντα ταῖς ἰδέαις ταῖς προειρημέναις. Συμβάλλεται γὰρ ἡ περὶ τὸν βίον παρασκευὴ καὶ πρὸς τὸ πείθειν, καὶ πρὸς τὸ δόξης ἐπικεκοῦς τυγχάνειν. 3. Πρῶτον μὲν οὖν διελεσθαι χρὴ τὰ πράγματα κατὰ τὴν ὅλην τοῦ παιδεύματος διάρκειαν, ὅτι πρῶτον, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ τέταρτον μεταχειριστέον· εἴτα σαυτοῦ ποιῆσθαι παρασκευὴν, ὥσπερ ἐν ταῖς προοιμίαις διήλθομεν τὰ περὶ τῶν ἀκροατῶν. 4. Εὐμενῇ μὲν οὖν τὰ περὶ σεαυτὸν ποιήσεις, ἔαν οἷς ὁμολογεῖς ἐμμένῃς, καὶ διαφυλάττης φίλους τοὺς αὐτοὺς διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων φαίνη μὴ μεθιστάμενος, ἀλλ' αἰετὶ τοῖς αὐτοῖς χρώμενος. Προσέξουσιν δὲ σοι, ἔαν μεγάλας καὶ καλὰς μεταχειρίζῃ τὰς πράξεις, καὶ τοῖς πολλοῖς συμφερούσας. Εὐμενεῖς δὲ γενόμενοι, ὅταν ἐπὶ τῶν πράξεων γένη, ὅσαι τῶν κακῶν ἀποτροπὴν ἔχουσι τῶν δι' ἀγαθῶν παρουσίαν, ταύτας μὲν, ὥς συμφερούσας αὐτοῖς, ἀποδέξονται· ὅσαι δὲ τὰναντία παρασκευάζουσιν αὐτοῖς, ταύτας ἀποδοκιμάσουσιν. 5. Ἀντὶ δὲ τοῦ ταχεῖαν καὶ σαφῇ καὶ μὴ ἄπιστον τὴν διήγησιν λέγεσθαι, τὰς πράξεις δεῖ ταύτας ποιῆσθαι. Ταχέως μὲν οὖν ἐπιτελέσεις, ἅν μὴ πάντα πράττειν ἅμα βούλῃ, ἀλλὰ πρότερον τὸ πρῶτον, ἔπειτα τὸ ἐξῆς. Καθαρῶς δὲ, ἅν μὴ ταχὺ τῆς πράξεως παυόμενος ἄλλα πράγματα μεταχειρίζῃ, πρὶν ταύτην ἐπιτελέσαι. Μὴ

ἄπιστος δέ, ἂν μὴ παρὰ τὸ ἥθος τὸ σαντοῦ πράττης·
 Ἡρὸς δὲ τούτοις, ἂν μὴ προσποιῇ, τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς
 καὶ φίλους εἶναί σοι. 6. Ἐκ δὲ τῶν πίστεων ληψόμεθα,
 περὶ ὧν μὲν ἐπιστήμην ἔχομεν, κατὰ τὴν ταύτης ἐξή-
 γησιν τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν. Περὶ ὧν δὲ τυγχάνομεν
 ἄγνοοῦντες, κατὰ τὸ ὥς ἐπὶ [τὸ] πολὺ συμβαῖνον.
 Ἀσφαλέστατον γὰρ πράττειν περὶ τῶν οὕτως ἐχόντων,
 πρὸς τὸ εἰωθὸς ἀποβλέποντας. Εἰς δὲ τὸν πρὸς τοὺς
 ἀντιδίκους ἀγῶνα ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἐκ τῶν λελεγμέ-
 νων ποιήσομεν βεβαιότητα περὶ ἡμῶν. Ἐν δὲ τοῖς
 συμβολαίοις τοῦτο ποιήσομεν, ἔαν κατὰ τοὺς νόμους
 αὐτὰ μεταχειριζόμεθα τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γε-
 γραμμένους μετὰ μαρτύρων ὡς βελτίστων ὀριζομένοις
 χρόνοις. 7. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπιλόγου περὶ μὲν τῶν λελεγμέ-
 νων ἀναμνήσομεν τοὺς ἀκροατὰς, τὰ πραχθέντα ἐν
 κεφαλαίῳ αὐθις εἰπόντες. Ἐξ ὧν δὲ πράττομεν, ἀνα-
 μνήσομεν οὕτως, ἐπειδὴν τὰς αὐτὰς πράξεις, ἢ τὰς
 ὁμοίας μεταχειριζόμεθα ταῖς προτέραις. Φιλικῶς δὲ
 διακρίνονται πρὸς ἡμᾶς, ἔαν πράττωμεν, ἐξ ὧν εὖ πε-
 πονθέναι δόξουσιν, ἢ πάσχειν, ἢ πείσασθαι. Μεγάλα
 δὲ πράζομεν, ἔαν πολλῶν αἰτίους καὶ καλῶν πράξεις
 μεταχειριζόμεθα. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον χρή τὰ
 κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ παρασκευάζειν· ἐκ δὲ τῆς προτε-
 ρας συντάξεως περὶ τοὺς λόγους γυμνάζεσθαι.

[Τὰς δὲ θυσίας δεῖ ποιεῖν, ὡς προεῖρηται· πρὸς
 μὲν θεοὺς ὁσίως· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως· πρὸς
 δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς· πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφε-
 λίμως. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως ἔξουσιν, ἔαν
 κατὰ τὰ πάτρια θύωμεν· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρί-
 ως, ἔαν μὴ τὰ πεμπόμενα πάν· τοῖς δαπανωμένοις

συναλίσσεται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἔαν μεγαλοπρεπῶς ὥσι κατεσκευασμένα· πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφελίμως, ἔαν ἱππεῖς καὶ ὀπλῖται διασκευασμένοι συμπομπεύωσι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς τοὺς θεοὺς οὕτω γινόμενα ὁσίως ἂν ἔχοι. Φιλίαν δὲ στησόμεθα πρὸς τοὺς ὁμοιοτρόπους ἡμῖν, καὶ οἷς ταῦτα συμφέρει, καὶ οἷς περὶ τὰ μέγιστα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν κοινωνεῖν· ἣ γὰρ τοιαύτη μάλιστα συμβαίνει φιλία. Συμμάχους δὲ ποιῆσθαι τοὺς δικαιοτάτους, καὶ τοὺς δύναμιν πολλὴν ἔχοντας, καὶ τοὺς πλησίον κατοικοῦντας· ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἐναντίους τούτοις. Πόλεμον δὲ αἰρεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας τὴν πόλιν, ἢ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς συμμάχους αὐτῆς. Τοὺς δὲ φύλακας ἀναγκαῖον ἔχειν ἢ δι' αὐτῶν, ἢ διὰ τῶν συμμάχων, ἢ διὰ ξένων· καὶ πρῶτον μὲν δι' ἑαυτῶν· δεύτερον δὲ διὰ συμμάχων· τρίτον δὲ διὰ ξένων. Περὶ δὲ πόρου χρημάτων κράτιστον μὲν ἀπὸ τῶν ἰδίων προσόδων ἢ κτημάτων· δεύτερον δὲ ἀπὸ τῶν τιμημάτων· τρίτον δὲ τῶν πενήτων τὰ σώματα παρεχόντων λειτουργεῖν· τῶν δὲ τεχνιτῶν ὄπλα· τῶν δὲ πλουσίων χρήματα. Περὶ πολιτείας δὲ, δημοκρατία μὲν ἀρίστη, ἐν ἣ ὅι νόμοι τοῖς ἀρίστοις τὰς τιμὰς ἀπονέμουσι· τὸ δὲ πλήθος μῆτε χειροτονίας, μῆτε ψηφοφορίας ἐστέρηται· κακίστη δὲ, ἐν ἣ τῷ πλήθει παραδιδόασιν οἱ νόμοι τοὺς πλουτοῦντας ὑβρίζειν. Ὀλιγαρχίῳ δὲ εἰσι δύο τρόποι· ἢ γὰρ ἐξ ἐταιρίας, ἢ ἀπὸ τῶν τιμημάτων. Ποιῆσθαι δὲ συμμάχους ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅταν οἱ πολῖται μὴ τυγχάνωσι δι' ἑαυτῶν δυνατοὶ τὴν χώραν καὶ τὰ φρουρία φυλάττειν, ἢ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι· παρίεσθαι δὲ δεῖ συμμαχίαν, ὅταν

μὴ ἀνάγκη τις ἢ ποιῆσθαι αὐτήν, ἢ μακρὰν τοῖς τό-
ποις ἀπέχῃσι καὶ ἀδύνατοι ὥσι κατὰ τοὺς προσήκον-
τας παραγίνεσθαι καιροῦς. Πολίτης δὲ ἀγαθός ἐστιν,
ὅστις φίλους μὲν χρησιμωτάτους τῇ πόλει παρασκευά-
ζει, ἐχθροὺς δὲ ἐλαχίστους καὶ ἀσθενεσιτάτους· καὶ
ὅστις πλείστας προσόδους παρασκευάζει, τῶν ἰδιωτῶν
μηδένα δημεύων· καὶ ὅστις ἑαυτὸν δίκαιον παρέχων
τοὺς ἀδικοῦντάς τι τῶν κοινῶν ἐξετάζει. Δωροῦνται
δὲ πάντες, ἐλπίζοντες ὠφεληθήσεσθαι, ἢ τῶν προτέ-
ρων εὐεργεσιῶν χάριν ἀποδιδόντες. Ἱπηρετοῦσι δὲ
πάντες κέρδους ἕνεκεν, ἢ τιμῆς, ἢ ἡδονῆς, ἢ φόβου.
Συναλλάττουσι δὲ πάντες ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ ἀκου-
σίως· αἱ γὰρ πράξεις ἐπιτελοῦνται πᾶσαι ἢ διὰ βίαν,
ἢ διὰ πειθῶ, ἢ δι' ἀπάτης, ἢ διὰ προφάσεως. Ἐν δὲ
πολέμῳ περιγίνονται πολεμοῦντες ἢ διὰ τύχην, ἢ διὰ
σωμάτων πλῆθος, ἢ ῥώμην, ἢ διὰ χρημάτων εὐπο-
ρίαν, ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν, ἢ δι' ἀρετὴν συμμάχων,
ἢ διὰ στρατηγοῦ γνώμην. Ἐγκαταλιπεῖν δὲ τοὺς
συμμάχους ὑπολαμβάνουσι δεῖν, ἢ διὰ τὸ μᾶλλον
συμφέρειν τοῦτο, ἢ διὰ τὸ καταλύσασθαι τὸν πόλε-
μον. Δίκαια δὲ πράττειν ἐστὶ τὸ τοῖς κοινοῖς τῆς
πόλεως ἡθέσιν ἔπεσθαι, τοῖς νόμοις πείθεσθαι, καὶ
ταῖς ἰδίαις ὁμολογίαις ἐμμένειν. Συμφέρι δὲ σώμα-
τι μὲν εὐεξία, καὶ κάλλος, καὶ ῥώμη, καὶ ὑγεία· ψυχῇ
δὲ σοφία, φρόνησις, ἀνδρία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη·
συναμφοτέροις δὲ τούτοις χρήματα, καὶ φίλοι. Ἀσύμ-
φορα δὲ τὰναντία τούτων. Πόλει δὲ συμφέρον πλῆ-
θος πολιτῶν.]

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. XIV.

INSUNT: PROBLEMAT.

Ἀριστοτέλους

Προβλημάτων τμήματα
τριάκοντα ὀκτώ.

ARISTOTELIS
PROBLEMAT A.

AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1832.

PROBLEMATUM ARGUMENTUM.

Dignissimum lectu atque utilissimum hoc quaestionum solutionumque volumen, quamquam non totum, attamen magnam partem ab ipso Aristotele profectum esse non dubitari debet; qui, ut erat omnis rerum naturae solertissimus indagator, ubicumque in re aut arte ac disciplina aliqua tractanda inciderat in quaestionem aliquam peculiarem expeditu difficilem, eas omnes separato sibi volumine adnotarat, hac usus forma: *Quomodo fit, ut etc.? — Fortasse quia etc.*; interdum forsitan etiam nulla addita solutione. Id volumen credi potest deinde ab aliis auctum amplificatumque esse quum quaestionibus tum solutionibus; sicuti et senioribus temporibus alii extiterunt similium problematum auctores, ut Plutarchus, Alexander Aphrod. Cassiusque, quorum duorum problemata olim cum Aristotelicis a Sylburgio sunt edita, et inter recentiores Zimara, Scaliger, et alii. — Quod autem Aristotelicas attinet quaestiones, hoc hic praemonendum videtur, textum librorum in hoc magis, quam in nullo alio opere comparere corruptum; maxime in solutionibus. In qua re omnino hoc teneat lector, longe potiores sibi esse debere ipsas quaestiones vel longissimis solutionibus; quae nunquam a quoquam in plerisque his rebus ita aut sunt datae aut dari unquam possunt, ut ve-

ARIST. PROBLEM.

rior solutio inveniri nulla queat. — Textum nos sequimur Casaubonianum; notavimusque locos in problematibus, in quibus de iisdem rebus agitur, numeris plerumque duobus, quorum prior ad sectionem, alter ad problema refertur.

Agitur autem in sectione 1. de rebus quae ad medicinam pertinent; 2. de sudore; 3. de vini potu et vinolentia; 4. de re venerea; 5. de labore; 6. de sessione, accubitu et corporis habitu; 7. de consensu naturae animantium; 8. de rigore et horrore; 9. de vibicibus et cicatricibus; 10. de variis rebus physicis; 11. de voce sonoque; 12. de bene olentibus; 13. de male olentibus; 14. de regionum habitibus; 15. de rebus mathematicis et coelestibus; 16. de rebus inanimatis; 17. de rebus animatis; 18. de literarum studiis; 19. de concentu; 20. de stirpibus; 21. de farina et id genus aliis; 22. de fructibus arborum; 23. de mari eiusque salsedine; 24. de aquis calidis; 25. de aëre; 26. de ventis; 27. de metu et fortitudine; 28. de temperantia et intemperantia, continentia et incontinentia; 29. de iustitia; 30. de prudentia, mente et sapientia; 31. de oculis; 32. de auribus; 33. de naribus; 34. de ore et iis, quae in eo sunt; 35. de tactu; 36. de facie; 37. de toto corpore; 38. de colore.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π Ρ Ο Β Λ Η Μ Α Τ Α.

SECTIO I.

Ὅσα ἰατρικά.

Διὰ τί αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ νοσώδεις; Ἡ ὅτι ὑπερβολὴν ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι; τοῦτο δὲ ἦν ἡ νόσος. — 2. Διὰ τί [δὲ] τὰς νόσους ὑγιαίνουν πολλᾶκις, ὅταν πολὺ ἐκστῇ τις· καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη; ὑπερβολαῖς γὰρ ἰῶνται, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος, ἢ ἄλμης, ἢ σίτου, ἢ λιμοῦ. Ἡ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νόσον ποιοῦντα, εἰς τὸ μέσον ἄγει θάτερον ἐκατέρου; — 3. Διὰ τί αἱ τῶν ὥρῶν μεταβολαὶ καὶ πνεύματα ἐπιτείνουσιν ἢ παύουσι, καὶ κρίνουσι τὰς νόσους καὶ ποιοῦσιν; Ἡ ὅτι θερμαὶ καὶ ψυχραὶ εἰσιν, καὶ ὑγραὶ καὶ ξηραὶ· αἱ δὲ νόσοι, τούτων εἰσὶν ὑπερβολαί· ἡ δὲ ὑγεία, ἰσότης. Ἐὰν οὖν δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν, ἡ ἐναντία ὥρα παύει· ἐὰν δὲ [μὴ] ἐναντία ὥρα ἔχῃται, ἡ ὁμοία κράσις ἐπιγενομένη, ἐπέτεινε καὶ ἀνεῖλε. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας, ὅτι μεταβάλλουσαι λύουσι τὴν κράσιν. Ἀμα γὰρ ταῖς οἰκείαις ὥραις καὶ ἡλικίαις καὶ τόποις αὐξάνεται. Διὸ δεῖ ἐν ταῖς μετα-

ARIST. PROBL.

A

βολαῖς μάλιστα διακυβερχαν. Ὁ δὲ [καθόλου] περὶ τῶν ὥρῶν εἴρηται, καὶ κατὰ μέρος τὸ αὐτὸ αἷτιον. Αἱ γὰρ τῶν πνευμάτων μεταβολαί, καὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τόπων, ὥρας τινὸς εἰσι μεταβολαί. Διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει καὶ παύει, καὶ κρίνει καὶ ποιεῖ, ὥσπερ αἱ ὥραι, καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρον, ὥσπερ Ὡρίων, καὶ Ἀρκτοῦρος, καὶ Πλειὰς, καὶ Κύων· [ὥσπερ πνευμάτων, καὶ ὑδάτων, καὶ εὐδιῶν, καὶ χειμῶνων, καὶ ἀλέας.] — 4. Διὰ τί ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὥρῶν ἐμέτοις [οὐ] δεῖ χρῆσθαι; Ἡ ἵνα μὴ γένηται συντάραξις, διαφόρων γενομένων τῶν περιττωμάτων ἐν τῇ μεταβολῇ; — 5. Διὰ τί καὶ οἱ κιβδηλιῶντες, καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ τοὺς πόδας οἰδοῦσιν; Ἡ διὰ τὴν σύντηξιν ἀμφοτέρω; συντήκονται δὲ οἱ μὲν διὰ λιμὸν, διὰ τὸ μὴ ὅλως λαμβάνειν τροφήν· οἱ δὲ κιβδηλιῶντες, διὰ τὸ μηδὲν ἀπολαύειν ἢ ἀπολαμβάνουσι τροφῆς. — 6. Διὰ τί [ὄντων] τῶν ἀπὸ χολῆς νοσημάτων ἐν τῷ θέρει (πυρέτιονσι γὰρ μάλιστα ἐν τῷ θέρει) τὰ ὀξέα ἀπὸ χολῆς ὄντα ἐν τῷ χειμῶνι γίνεται μᾶλλον; [Ἡ] διότι μετὰ πυρετοῦ ὄντα ὀξέα ἐστί, διὰ τὸ βίαια εἶναι· ἡ δὲ βία, παρὰ φύσιν. Ὑγρανωμένων γὰρ τινων τόπων, θερμὴ φλεγμασία γίνεται· ἡ δὲ θερμασία, ὑπερβολὴ θερμότητος οὕσα, ποιεῖ τοὺς πυρετούς. Ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν [αἱ] νόσοι· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι ὑγραὶ καὶ θερμαί· διὸ ὀξέαι. Ταχέως γὰρ ἀναιροῦσιν· οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος. — 7. Διὰ τί ποτε ὁ λοιμὸς μόνη τῶν νόσων μάλιστα τοὺς πλησιάζοντας τοῖς θεραπευομένοις προσαναπίμπλησιν; Ἡ ὅτι μόνη τῶν νόσων κοινὴ ἐστὶν ἅπασιν· ὥστε διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπιφέρει τὸν λοιμὸν.

ὅσοι φαύλως ἔχοντες προϋπάρχουσι. Καὶ γὰρ διὰ τὸ ὑπέκκαυμα τῆς νόσου τῆς παρὰ τῶν θεραπευομένων γινομένης, ταχέως ὑπὸ τοῦ πράγματος ἀλλίσκονται. — 8. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομένου, ἐὰν τὸ ἔαρ ἐπομβρον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρους νοσῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; Ἡ ὅτι τὰ τε σώματα ἐκδέχεται τὸ θέρους, πολλὴν ἔχοντα ἀλλοτριὰν ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν οἰκῶσι, γίνεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ αἰὲν νοσῶδεις τόποι; Πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίνονται, τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιττώσεως· ἔπειτα πυρετοί. Δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότητα γίνεται, καὶ ψυχρότατον· οἷον, ὕδωρ καὶ λίθος, ὃ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ κáει μᾶλλον. Ἐν τε οὖν ἀέρι πνίγη γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος· καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνίγη καὶ καύματα· (τὸ δὲ ἐν τοῖς σώμασι καῦμα, πυρετός ἐστιν) ἐν δὲ ὀφθαλμοῖς ὀφθαλμίαι. Ὅλως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ οὖσα, τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος, εὐθὺς ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρους, θερμὸν ὄν καὶ ξηρόν. Ἐτι δὲ χαλεπώτερον, ἐὰν καὶ τὸ θέρους ἐπομβρον γένηται. Ἐχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσῃ ζεῖν, καὶ ἐν τοῖς σώμασι καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἀέρι· διὸ γίνονται πυρετοὶ καὶ ὀφθαλμίαι. — 9. Διὰ τί ἐὰν ὁ χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἐπομβρος, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, νοσῶδες γίνεται καὶ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρους; [Ἡ] ὅτι ἐν μὲν τῷ χειμῶνι διὰ τὴν ἀλέαν καὶ ὑγρότητα, ὁμοίως τὰ σώματα διάκειται τῇ ὥρᾳ; Τυχρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ οὐ συνεσθηκότα. Οὕτω δὲ ἐχόντων, τὸ ἔαρ ψυχρὸν ὄν, ἔπηξε καὶ ἐσκήρυνεν αὐτὰ διὰ τὸν αὐχμόν.

Ὡστε ταῖς μὲν κνούσαις ὁ τόκος ἐαρινὸς εἰς ἐκτρώσεις γίνεται, διὰ τὴν θερμασίαν καὶ τὸν σφακελισμὸν τὸν γινόμενον ὑπὸ τῆς ξηραῖς ψυχρότητος, ἅτε οὐκ ἐκκρινομένης τῆς ὑγρότητος· τὰ δὲ κυόμενα παῖδια, ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρὰ, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. Συμβέβηκε γὰρ τότε γεννώμενα [ἐν εὐδία,] καὶ συστήναι καὶ τραφῆναι ἐν τῇ τεκούσῃ. Τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε [ἐν τῷ ἔαρι] οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγματος [διὰ] τὴν ὑπερβολὴν, (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεινὸν γένηται) ἀλλὰ διὰ ψύχος συστάντος, ὅταν ἐπιλάβῃ τὸ θέρους, καὶ ἡ ἀλέα τήκουσα βία, τοῖς μὲν χολώδεσι καὶ ξηροῖς, διὰ τὸ μὴ διερᾶ εἶναι τὰ σώματα αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτὸν ἔχειν, γίνονται μὲν ὑγρότητες, αὐτὰι δὲ λεπταί· ὥστε ὀφθαλμίαις ξηραῖς ἀλίσκονται· οἱ δὲ φλεγματοῦδες, βράγχοις, καὶ εἰς τὸν πνεύμονα κατάρροιοι. Ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται, διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως· τοῖς δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι, ὅταν ἀθρόον λυθὲν ὑγρὸν ἐπιπέσῃ, καὶ δι' ἀσθενείαν τοῦ συμφύτου θερμοῦ παγῇ. — 10. Διὰ τί, ἐὰν μὲν τὸ θέρους ἀνχημερὲς γένηται καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἐναντίον, ὑγρὸν καὶ νότιον, ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίαι τε γίνονται, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ τελευτῶσιν εἰς φθίσεις; Ἡ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμῶν ὥστ' αὐτῷ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι; Ἐν μὲν οὖν ταῖς κεφαλαῖς, ὅταν ὑγρασία γένηται, βάρη ποιεῖ· ἐὰν δὲ ἡ πολλὴ καὶ ψυχρὰ, σφακελισμούς. Ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πῆξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον· ὅθεν αἱ βῆχες καὶ οἱ βράγχοι, καὶ αἱ φθόαι γίνονται. — 11. Διὰ τί, ἐὰν βόρειον γένηται τὸ θέρους καὶ

αὐχμῶδες, καὶ τὸ μετόπωρον, συμφέρει τοῖς φλεγμα-
 τώδεσι καὶ ταῖς γυναιξίν; Ἡ ὅτι ἡ φύσις ἐπὶ θάτερα
 ἄμφοιν ὑπερβάλλει; ὥστε εἰς τοῦναντίον ἡ ὥρα ἐλκύ-
 σασα, καθίστησιν εἰς τὴν εὐκрасίαν· καὶ παραχρῆ-
 μά τε ὑγιαίνουσιν, ἐὰν μὴ τι δι' ἑαυτοὺς ἁμαρτάνωσι·
 καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες
 ὑπεκκαύματα τῷ ψύχει. — 12. Διὰ τί τοῖς χολώδεσι
 νοσῶδές ἐστι τὸ βόρειον καὶ αὐχμῶδες θέρους καὶ με-
 τόπωρον; Ἡ ὅτι ἐπὶ ταὐτὸ ῥέπει αὐτοῖς τὸ σῶμα καὶ
 αἱ ὥραι; ὥστε ὥσπερ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. Ξηραι-
 νομένων γὰρ τῶν σωμάτων, καὶ τοῦ γλυκυτάτου
 μὲν ἐξικμαζομένου ἐξ αὐτῶν, ὑπερθερμαινομένων
 δὲ λίαν, ἀνάγκη διὰ μὲν τὰς συντήξεις, ὀφθαλ-
 μίας ξηρὰς γίνεσθαι· διὰ δὲ τὸ χολώδες, τοὺς
 ὑπολειπομένους εἶναι χυμούς· ὑπερθερμαινομένων
 δὲ καὶ τούτων, πυρετοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι, ἅτε
 ὑπ' ἀκράτου τῆς χολῆς· ἐνίοις δὲ μανίας, οἷς ἂν μέ-
 λαινα χολὴ φύσει ἐνῇ. Αὕτη γὰρ ἐπιπολάζει, ἀνα-
 ξηραινομένων τῶν ἐναντίων χυμῶν. — 13. Διὰ τί [τὸ]
 τὰ ὕδατα μεταβάλλειν, νοσῶδές φασιν εἶναι· τὸ δὲ
 τὸν αἶρα, οὐ, Ἡ ὅτι τοῦτο γίνεται τροφή, καὶ ἔχοντες καὶ
 ἀπολελανκότες τοῦ ὕδατος ἀπέρχονται, τοῦ δὲ αἵρος
 οὐδέν; Ἐτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἶδη ἐστὶ, καὶ διάφορα
 καθ' αὐτὰ, αἶρος δὲ οὐ· ὥστε καὶ τοῦτο αἴτιον. Ἐν
 μὲν γὰρ τῷ αἵρει σχεδὸν τῷ αὐτῷ συμβαίνει διατελεῖν
 καὶ ἀποδημοῦντας· ἐν δὲ ὕδασι ἄλλοις. Διὸ καλῶς
 δοκεῖ νοσώδης ἢ τοῦ ὕδατος μεταβολὴ εἶναι. — 14. Διὰ
 τί μᾶλλον ἢ τοῦ ὕδατος ἢ [ἢ] τῶν σιτίων μεταβολὴ
 νοσώδης; [Ἡ] ὅτι πλείστον ἀναλίσκομεν τὸ ὕδωρ;
 ἔν τε [γὰρ] τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ὅποις, καὶ ἐν τῷ

πόματι τὸ πλεῖστον ὕδωρ. — 15. Διὰ τί δὲ ἡ μεταβολὴ νοσώδης; Ἡ ὅτι πᾶσα μὲν ἡ μεταβολή, καὶ ὥρας καὶ ἡλικίας, εὐκίνητον. Εὐκίνητα γὰρ τὰ ἄκρα, οἷον [καὶ] αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τελευταί. Ὡστε καὶ αἱ τροφαὶ ἕτεραι οὔσαι, ἀλλήλας φθείρουσιν. Αἱ μὲν γὰρ ἄρτι, αἱ δὲ, οὐπω προσπεφύκασιν. Ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης, (ταραχώδης γὰρ καὶ οὐ μία πέψις) οὕτω συμβαίνει μεταβάλλουσιν ὕδωρ, ποικίλη πόματος χρῆσθαι τῇ τροφῇ· καὶ ἡ τοιαύτη τροφή, κυριωτέρα τῆς ξηρᾶς ἐστὶ, τῷ πλεῖστον εἶναι, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σιτίων τὸ ὑγρὸν γίνεσθαι τροφήν. — 16. Διὰ τί ἡ τῶν ὑδάτων μεταβολὴ τοῖς ἔχουσι φθεῖρας ποιεῖ πολλοὺς ἔχειν; Ἡ ὅτι ἀπεψία γινομένη τοῦ ὑγροῦ διὰ τὴν ταραχήν, ἣ γίνεται, διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὕδατος, πυκνὰ μεταβάλλουσιν, ὑγρότητα ἐμποιεῖ· καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐπιτηδείως ὑπάρχοντι τόπῳ; ὁ δὲ ἐγκέφαλος, ὑγρὸς· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ ἀεὶ μάλιστα. Δηλοῖ δὲ, ὅτι αἱ τρίχες ἔννευσι μάλιστα ἐν αὐτῇ. Ἡ δὲ τοῦ τόπου τούτου ὑγρότης, φθειρῶν ποιητικὴ. Δηλοῖ δὲ ἐπὶ τῶν παίδων. Τροχέφαλοί τε γὰρ εἰσι καὶ πολλάκις ἡ κορυζῶσιν, ἡ αἷμα ποιεῖ ρεῖν· καὶ φθεῖρας πλείους οἱ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ἔχουσι. — 17. Διὰ τί ἀπὸ Πλειάδος μέχρι Ζεφύρου οἱ τὰς μακρὰς νόσους κάμνοντες μάλιστα ἀναιροῦνται, καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον τῶν νέων; Πότερον ὅτι δύο ἐστὶ τὰ φθαρτικώτατα, ὑπερβολὴ τε καὶ ψύχος; Τὸ γὰρ ζῆν, θερμόν· ἡ δὲ ὥρα αὕτη, ἄμφω ταῦτ' ἔχει. Ψυχρά τε γὰρ ἐστὶ, καὶ ἀκμαιότατος ὁ χειμῶν. Τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστίν. Ἡ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρονσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς κάμνοντες ἀσθενείας; Οἷον γὰρ ἤδη γῆ-

ρας, ἡ μακρὰ ἀσθένεια συμβαίνει. Τὸ γὰρ σῶμα ἀμφοῖν ξηρόν καὶ ψυχρόν ἐστι· τῶν μὲν, διὰ ἡλικίαν, τῶν δὲ, διὰ νόσον. Ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι ὑπερβολὴ ἐστὶ ψυχρότητος καὶ ξηρότητος· μικρὰς οὖν δεομένοις αὐτοῖς ῥοπῆς, γίνεται οἷον πῦρ ἐπὶ πυρὶ ὁ χειμὼν· καὶ ρθίρει διὰ ταῦτα. — 18. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐλώδεσι τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἔλκη ταχὺ ὑγιαίνεται, τὰ δὲ ἐν ταῖς κνήμας μόλις; Ἡ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρέα εἰς τὸ κάτω ἀποχωρεῖ; Τὰ μὲν οὖν ἄνω, ἔκκριτα, διὰ τὸ ἀποκεχωρηκέναι εἰς τὰ κάτω· τὰ δὲ κάτω, πολλῆς [γέμει] περιτιώσεως καὶ εὐσῆπτου. — 19. Διὰ τί, ἐάν, τοῦ χειμῶνος γενομένου βορείου, καὶ τοῦ ἔαρος νοτίου καὶ ἐπόμεβρου, τὸ θέρος λίαν αὐχμηρόν γένηται, θανατῶδες γίνεται τὸ μετόπωρον πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς παιδίοις· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δυσεντερία καὶ τεταρταῖοι χρόνιοι γίνονται ἐν αὐτῷ; Ἡ ὅτι μετρίου μὲν ἐπιγενομένου ὕδατος θερινοῦ, καταψυχθὲν τὸ ζέον ὑγρόν ἐν ἡμῖν, λωφᾷ ὅσον ἡθροίσθη ἐν τῷ ἡρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ; εἰ δὲ μὴ, τὰ μὲν παιδιά, διὰ τὸ ὑγρὰ φύσει καὶ θερμὰ εἶναι, ὑπερξεῖ τῷ πάθει, διὰ τὸ μὴ καταψυχθῆναι. Ὅσα δὲ μὴ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου ὅσον ἐκξεῖ. Αἱ δὲ περιτιώσεις, ἐάν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γινόμεναι· (ἄνω γὰρ πρῶται συνίστανται, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ αἵματος ἡμῶς θερμαίνεσθαι· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὀφθαλμίαι πυρετοῦ πρότερον γίνονται ἐν τῷ νοσερῷ θέρει·) ἐάν οὖν μὴ ἐν τοῖς ἄνω, καθάπερ εἴρηται, τὰ περιτιώματα εὐθὺς ἀνέλῃ, καταβαίνουσιν εἰς τὰς κοιλίας ἄπεπτα ὄντα· τοῦτο δὲ ἐστὶ δυσεντερία· διὰ [δὲ] τὸ μὴ ἐκκρίνεσθαι ὑπὸ πλήθους

τὸ ὑγρόν. Καὶ ἔαν παύσωνται, τεταρταῖοι γίνονται τοῖς σωζομένοις. Ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις, μονιμωτάτη ἐστὶ, καὶ σύντονος γίνεται τῷ σώματι, καθάπερ ἡ μέλαινα χολή. — 20. Διὰ τί, ἔαν τὸ θερμὸς ἐπομβρον γένηται καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, ὃ χειμῶν νοσερὸς γίνεται; Ἡ ὅτι σφόδρα ὑγρὰ τὰ σώματα ὃ χειμῶν λαμβάνει, καὶ ἡ μεταβολὴ ἔτι μεγάλη γίνεται ἐξ ἀλέας πολλῆς, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον γίνεσθαι ἀλειωνόν; ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ ἀραιοῖς οὖσι· τοῖς γὰρ τοιούτοις ἄνω μᾶλλον τὰ ὑγρὰ περιττώματα ἀθροίζεται, διὰ τὸ τούτους μὲν τοὺς τόπους ἔχειν χώραν, τοὺς δὲ κάτω ἐτέρους εἶναι. Οἱ οὖν ὄντες πυκνόσαρκοι, οὐ πολλὰ περιττώματα δέχονται. Ψυχομένης οὖν τῆς περιττώσεως τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς οἰνωμένοις ὅταν ῥιγῶσι, τὰ εἰρημένα [νοσήματα] συμβαίνει γίνεσθαι. Τοῖς δὲ ἀραιότεροις, πυρετῶν γινομένων, τοὺς ἀπὸ πλείστης ἀπεψίας γινομένους πυρετοὺς, καύσους συμβαίνει γίνεσθαι, διὰ τὸ τοῖς τοιούτοις ἐσκεδάσθαι μὲν μᾶλλον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὰ ὑγρὰ, ἢ τοῖς πυκνοσάρκοις· συρισταμένης δὲ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, θερμαινόμενα τὰ ὑγρὰ πυρετοὺς ποιεῖν. Ἡ γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὑπερβάλλουσα θερμότης, ἐστὶ πυρετός· ἐπιτινομένη δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ὑγρότητος, καῦσος γίνεται. — 21. Διὰ τί, ὅταν ἐκ γῆς ἀνέη ἀτμὸς πολὺς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ἔτος λοιμῶδες γίνεται; Ἡ ὅτι ὑγρὸν ἀνάγκη καὶ ἐπομβρον τὸ ἔτος σημαίνειν, καὶ τὴν γῆν ὑγρὰν ἀνάγκη εἶναι; Οἷον οὖν ἐν ἐλώδει τόπῳ ἢ οἴκησις γίνεται. Νοσώδης δε

ἡ τοιαύτη ἐστί. Καὶ τὰ σώματα δὴ τότε ἀνάγκη περιίττωμα πολὺ ἔχειν· ὥστε ἐν τῷ θέρει ἔχειν ὕλην νοσώδη. — 22. Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γένηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; "Ἢ ὅτι ἕκαστον εὐσθενεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὴ φύσει ἐστὶν ὑγρὰ· ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. Τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν. Ἐγρὰ γάρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περιίττωμα· ὃ ἐστὶ τῶν νόσων αἴτιον. — 23. Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσίν; "Ἢ ὅτι ὑγρότητα καὶ θερμὴν ἀλλοτρίαν ποιοῦσιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει. Τοῦτο δ' ἐστὶ πυρετώδεις· ὃ γὰρ πυρετὸς, ἐξ ἀμφοτέρων τῆς τούτων ἐστὶν ὑπερβολῆς· ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν διάθεσιν· ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς· οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι, καὶ συμφέρουσι τοῖς φυτοῖς. Ἐφυγμένοι γὰρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀφικνοῦνται πρὸς αἰτά. Αἱ δ' ἐρυσίβαι γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος καὶ θερμῆς ἀλλοτρίας. — 24. Διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; "Ἢ ὅτι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν· καὶ ἐκ πνεύματος κούφου, ὑγρὸν βαρύν; Ἐτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί. Ταῦτα δὲ ἀνίεται ὑπὸ τῶν νοτίων. Δηλοῦσι δὲ οἱ πόφοι τῶν κεκολλημένων. Τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις, πεπηγὸς μὲν, κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς· ὑγρὸν δὲ λίαν ὄν, συντείνεσθαι. — 25. Διὰ τί ἀρρώστουσι μὲν μᾶλλον τοῦ θέρους, ἀποθνήσκουσι δὲ μᾶλλον οἱ ἀρρώστουντες τοῦ χειμῶνος; ["Ἢ] διὰ τὴν πυκνότητα, ἐντὸς τῶν

ξηρόν δὲ ὄν, [συμφύεται· ἕως δὲ ἂν ὑγροῦσθῃ, οὐ]
 συμφύσεται. Διὰ τοῦτο οὖν δριμέα τὰ πλεῖστα· ὥστε
 ἀποσιύφειν. — 33. Ποῖα τέμνειν δεῖ καὶ ποῖα καίειν,
 καὶ ποῖα οὐ, ἀλλὰ φαρμάκοις; Ἡ τὰ μὲν ἐπὶ ταῖς μα-
 σχάλαις καὶ βουβῶσι, φαρμάκῳ; μετὰ γὰρ διαίρεσιν,
 τὰ μὲν, ἐπίπονα· τὰ δὲ, ἐπικύνδυνα. Καίειν δὲ τὰ
 πλατέα τῶν φυμάτων, καὶ πολὺ πρόβλημα ἔχοντα· καὶ
 ἐν φλεβώδεσι καὶ μὴ εὐσάρκοις· τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὃξὺ
 συνηγμένα, καὶ τὰ μὴ ἐν στερεοῖς. — 34. Διὰ τί ἐὰν
 χαλκῷ τις τμηθῇ, ῥᾶον ὑγιάζεται, ἢ σιδήρῳ;
 Πότερον ὅτι λειότερον; ὡςθ' ἥτιον σπαράττει
 καὶ ποιεῖ πληγὴν. Ἡ εἶπερ ἄκμην μᾶλλον ὁ σί-
 δηρος λαμβάνει, ῥᾶον καὶ ἀπαθεστέρα ἢ διαίρεσις;
 Ἀλλὰ μὴν φαρμακῶδες ὁ χαλκὸς, ἢ δὲ ἀρχὴ ἰσχυρά.
 Τὸ μὲν οὖν εὐθύς ἅμα τῇ τομῇ θᾶττον τὸ φάρμακον
 ποιεῖ τὴν σύμφυσιν. — 35. Διὰ τί δὲ καὶ τὰ κάτω καύ-
 ματα θᾶττον ὑγιάζεται; ἢ ὅτι μανώτερον καὶ ἥτιον
 σωματικόν; ἐν δὲ τοῖς στερεωτέροις πλείων ἢ θερμό-
 της. — 36. Πότερον ἢ πτισσάνη κουφοτέρα ἢ κριθίνη,
 καὶ βελτίων πρὸς τὰ ἀρρώσθηματα, ἢ ἡ πυρίνη. Δο-
 κεῖ γὰρ τισιν αὕτη, σημεῖον ποιουμένοις τοὺς μεταχει-
 ριζομένους, ὅτι πολὺν εὐχρούστεροι οἱ περὶ τὴν τῶν
 ἀλεύρων ἐργασίαν, ἢ τὴν τῶν ἀλφίτων. Εἰθ' ὅτι
 ὑγρότερον ἢ κριθή· τὸ δὲ ὑγρότερον πλέονος [δεῖται]
 πέψεως. Ἡ οὐθὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπτότερα,
 καὶ ἔνια πρὸς κουφότητα χρησιμώτερα; Οὐ γὰρ μό-
 νον ὑγροτέρα ἐστὶν ἢ κριθή τοῦ πυροῦ, ἀλλὰ καὶ ψυ-
 χροτέρα. Δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον
 τοιοῦτον εἶναι τῷ πυρέττοντι, ὃ τροφήν τε βραχεῖαν
 ποιήσει, καὶ καταψύξει. Ἡ δὲ πτισσάνη τοῦτο ἔχε.

ἢ κριθίνῃ. Διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον ἢ σωματωδέστερον εἶναι, ὀλίγον δίδωσι, καὶ τοῦτο ψυκτικόν. — 37. Διὰ τί τὴν αἰμωδίαν παύει ἢ ἀνδράχνη, καὶ ἄλλες; Ἡ ὅτι ἡ μὲν ὑγρότητα τινα ἔχει; φανερά δὲ αὕτη μασσομένοις τε, καὶ ἐὰν συντεθῇ χρόνον τινά. Ἐλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης. Τὸ δὲ γλίσχρον εἰσδυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ. Καὶ γὰρ ὅτι συγγενῆς, ἡ ὀξύτης σημαίνει. Ἐχει γὰρ [τινα] ὀξύτητα ὁ χυμός. Ὁ δὲ ἄλς συντήκων ἐξάγει καὶ τὴν ὀξύτητα. (Cf. 7, 9.) — 38. Διὰ τί οὖν κοινία καὶ τὸ νίτρον οὐ; Ἡ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει; (Ibid.) — 39. Διὰ τί τοὺς [μὲν] θερينوὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι δεῖ, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμμασιν; Ἡ τοὺς μὲν ἀλείμματι, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολάς; Θέρμη γὰρ λύειν δεῖ, ἢ ποιήσῃ ἀλεάζειν· τὸ δὲ ἔλαιον, θερμόν. Ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν. Ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ φοβεραὶ [αἱ] φρίκαι, διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἐκκλισιν. Ὀλιγοσιτία δὲ [καὶ] κωθωτισμός θέρους· τὸ μὲν, ὅλως· τὸ δὲ, μᾶλλον. Ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ θέρους. Ἐκθερμαίνεται γὰρ διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων. (Cf. 5, 38.) — 40. Διὰ τί τῶν φαρμάκων, τὰ μὲν, τὴν κοιλίαν λύει, τὴν δὲ κύστιν οὐ· τὰ δὲ, τὴν μὲν κύστιν λύει, τὴν κοιλίαν δὲ οὐ; Ἡ ὅσα μὲν ἐστὶν ὑγρὰ τὴν φύσιν καὶ ὕδατος μεστὰ, ταῦτα ἂν ἢ φαρμακώδη, λύει τὴν κύστιν; ἐκεῖ γὰρ ὑφίσταται τὰ ἀσηπτα τῶν ὑγρῶν. Ἐποδοχὴ γὰρ ἐστὶν ἡ κύστις τοῦ μὴ πεπτομένου ὑγροῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὃ οὐ μένει, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαι τι ἢ παθεῖν, ὑποχωρεῖ. Ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστὶν, ἂν ἢ φαρμακώδη, ταῦτα δὲ τὴν κοιλίαν λύει. Εἰς ταύτην γὰρ

ἡ φορὰ τῶν γεωδῶν. Ὡστε ἂν ἢ κινητικὸν, ταράττει.
 — 41. Διὰ τί δὲ τὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλίαν, τὰ δὲ τὴν
 κάτω κινεῖ; οἷον ἐλλέβορος μὲν τὴν ἄνω, σκαμμωνία
 δὲ τὴν κάτω· τὰ δὲ, ἄμφω, οἷον ἐλατήριον καὶ τῆς θα-
 ψίας ὁ ὁπός. Ἡ ὅτι τὰ μὲν ἐστι ψυχρὰ τῶν φαρμά-
 κων τῶν τὴν κοιλίαν κινούντων, [τὰ δὲ, θερμά·] ὥστε
 τὰ μὲν, διὰ τὴν θερμότητα εὐθὺς ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ
 ὄντα, φέρεται ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνω τόπον, καὶ κεί-
 θεν συντήξαντα, μάλιστα μὲν τὰ ἀλλοτριώτατα καὶ
 ἥκιστα συμπεφυκότα· ἂν δὲ ἰσχυρὸν ἢ τὸ φάρμακον,
 ἢ πλέον δοθῇ τῆς φύσεως, κατὰγει εἰς τὴν ἄνω κοι-
 λίαν· ταῦτά τε, καὶ ἐὰν τὸ περιττωμα. Ἡ καὶ διὰ
 τὴν θερμότητα ταράττει τὸ πνεῦμα πολὺ γινόμενον
 ὑπ' αὐτοῦ, προσιστᾷν τοὺς ἐμέτους ποιεῖ. Τὰ δὲ ψυ-
 χρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ βάρους, καὶ πρὶν παθεῖν τι
 ἢ ποιῆσαι, κάτω φέρεται· καὶ κείθεν ὀρμῶντα, τὸ αὐ-
 τὸ δρᾷ τοῖς ἄνω. Κατὰ γὰρ τοὺς πόρους ἀνιόντα
 ἐκείθεν, καὶ κινήσαντα ὧν ἂν κρατήσῃ περιττωμάτων
 καὶ συντηγμάτων λαβόντα, τὴν αὐτὴν ἄγει ὁδόν. Ὅσα
 δὲ ἄμφοιν μετέχει, καὶ ἐστὶ μικτὰ τῶν φαρμακωδῶν
 ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ταῦτα δὲ δι' ἑκατέραν τὴν δύ-
 ναμιν ἀπεργάζεται ἄμφω, ὥσπερ καὶ νῦν παρασκευά-
 ζουσιν οἱ ἱατροὶ μιγνύντες ἀλλήλοις. — 42. Διὰ τι
 τὰ φάρμακα καθαίρει, ἄλλα δὲ πικρότερα ὄντα καὶ
 στρυφνότερα, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιοῦτοις ὑπερβάλ-
 λοντα, οὐ καθαίρει; Ἡ διότι οὐ διὰ τὰς τοιαύτας
 δυνάμεις καθαίρει, ἀλλ' ὅτι ἄπεπτά ἐστι; [ὅσα γὰρ
 δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος, μικρὰ ὄντα
 τοὺς ὄγκους, ἄπεπτά εἰσι,] καὶ οὖα κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ
 κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, εὐδιάχυ-

τα ὄντα ὑπὸ τῶν δύο κοιλιῶν, ταῦτα φάρμακά ἐστιν· ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι καὶ διαχυθῶσι, φέρονται καθ' οὕσπερ ἡ τροφή πόρους εἰς τὰς φλέβας. Οὐ πεφθέντα δὲ, ἀλλὰ κρατήσαντα, ἐκπίπτει φέροντα [τὰ] ἐμπόδια αὐτοῖς· καὶ καλεῖται τοῦτο κάθαρσις. Χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἄπεπτα μὲν ἐστὶν ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, ἀλλ' οὐκ εὐδιάχυντα ταῖς κοιλίαις. Ἐλαιον δὲ καὶ μέλι καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς τροφῆς, καθαίρει, ἀλλ' οὐ τῷ ποιῶ, ἀλλὰ τῷ ποσῶ. Ὅταν γὰρ διὰ πληθους ἄπεπτα γένηται, τότε καὶ καθαίρει, ἥνπερ καθαίρει. Διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστὶν, διὰ τὸ ποιά αὐτὰ εἶναι, ἢ διὰ τὸ ποσά. Διόπερ οὐ φάρμακόν ἐστιν οὐδὲν τῶν εἰρημένων. Οὐδὲ γὰρ διὰ δύναμιν καθαίρει. Στρυγνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε τοῖς φαρμάκοις, καὶ δυσωδία, τῷ ἐναντίον εἶναι τῇ τροφῇ τὸ φάρμακον. Τὸ μὲν γὰρ, πεφθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τοῦτο προσφύεται τοῖς σώμασι, καὶ καλεῖται τροφή· τὸ δὲ, μὴ πεφυκὸς κρατεῖσθαι, εἰσιὼν δὲ εἰς τὰς φλέβας, καὶ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος ταράττον· αὕτη δὲ φαρμάκου φύσις ἐστίν. — 43. Διὰ τί τὸ μὲν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, τὴν κύστιν λύει· ὀλίγον δὲ, τὴν κοιλίαν; ἢ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ οὕσα, τὴν κοιλίαν λύει· ὀλίγη δὲ καὶ παλαιά, τὴν κύστιν; Ἡ διότι ἐκάτερον ἐκατέρας ἐστὶ κινητικώτερον; τὸ μὲν γὰρ πέπερι οὐρητικόν ἐστιν· ἢ δὲ σκαμμωνία, κατωτερικόν. Τὸ μὲν οὖν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, φέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ οὐ διαχεῖται ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὀλίγον δὲ ὄν, κρατηθὲν, διαλύει, καὶ γίνεται φάρμακον αὐτῆς. Ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ μὲν οὕσα, εἰς τοῦτο

κρατεῖται, ὥστε διαχυθῆναι· διαχυθεῖσα δὲ γίνεται φάρμακον, διὰ τὴν εἰρημένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω αἰτίαν. Ὀλίγη δὲ οὖσα, μετὰ τοῦ ποτοῦ ἀναπίνεται εἰς πόρους, καὶ ταχὺ, πρὶν ταράξαι, καταφέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ τῇ αὐτῆς δυνάμει, ἀπάγει τὰ περιττώματα, καὶ τὰ συντήγματα ὅσα ἐπιπολῆς ἐστίν· ἡ δὲ πολλή, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν πολὺν χρόνον ἐμμείνασα, κατάγει πολλὴν κάθαρσιν καὶ γεώδη. — 44. Διὰ τί τὰς αὐτὰς φλεγμασίας, οἱ μὲν ψύχοντες, ὑγιαίνουν· οἱ δὲ θερμαίνοντες, πέττουσιν; Ἀλλ' οἱ μὲν, ἀλλοτρίᾳ θερμότητι· οἱ δὲ καταψύχοντες, τὴν οὐκείαν συνάγουσιν. — 45. Διὰ τί μεταβάλλειν δεῖ τὰ κατὰ πλάσματα; Ἡ ὅτι ὥς μᾶλλον αἰσθάνηται; Τὰ γὰρ συνήθη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφή γίνεται. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων. — 46. Διὰ τί ὑγιεινὸν, τὸ τῆς τροφῆς μὲν ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; Ἡ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἷτιον περιττώματος πληθός; Τοῦτο δὲ γίνεται, ἡνίκα τροφῆς ὑπερβολή, ἢ πόνων ἔνδεια. — 47. Διὰ τί τὰ φάρμακα καὶ τὰ πικρὰ ὥς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ δυσώδη καθαίρει; Ἡ ὅτι ἅπαντα τὰ πικρὰ καὶ δυσώδη, ἅπεπτά ἐστι; Διὸ καὶ τὰ φάρμακα, πικρὰ καὶ δυσώδη. Τῷ γὰρ ἅπεπτα εἶναι, καὶ κινητικὰ μετὰ πικρότητος, φάρμακά ἐστίν· καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω, διαφθείρει. Ὅσα δὲ, καὶ μικρὰ δοθῇ, διαφθαρτικά, ταῦτα οὐ φάρμακα λέγεται εἶναι, ἀλλὰ θανατηφόρα. Οὐδ' ὅσα μὴ τῷ ποιῷ καθαίρει, οὐκ ἔστι φάρμακα. Καὶ γὰρ τῆς τροφῆς πολλὰ μὲν ταῦτο ποιεῖ, ἐὰν ποσὰ δοθῇ, οἶον γάλα, ἔλαιον, γλεῦκος· ἅπαντα δὲ ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι εὐπεπτα, καθαίρει· καὶ τούτοις οἷς μὴ εὐπεπτα, καθαίρει καὶ τούτους. Ἔστι γὰρ

ἄλλα ἄλλοις εὐπεπτα καὶ δῆσπεπτα. Διὸ οὐ πᾶσι ταῦτα φαρμακώδη, ἀλλ' ἐνίοις ἴδια. Ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέττεσθαι, ἀλλὰ καὶ κινητικὸν εἶναι. Ὡσπερ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔσωθεν ἦκον ἢ ἔσωθεν, τῇ κινήσει ἐκκρίνει τὰ ἁλλότρια. — 48. (Cf. 12, 12.) Διὰ τί τὰ μὲν εὐώδη διουρητικὰ καὶ σπέρματα καὶ φυτά; Ἡ ὅτι θερμὰ, καὶ εὐπεπτα· τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἢ ἐνοῦσα θερμότης· καὶ ἡ ὁσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ ὁσμώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικὰ, μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα. — 49. Διὰ τί δεῖ πρὸς μὲν τὰ μὴ καθαρὰ καὶ φαῦλα τῶν ἐλκῶν, ξηροῖς καὶ δριμέσι καὶ στρυφνοῖς χρῆσθαι φαρμάκοις· πρὸς δὲ τὰ καθαρὰ καὶ ὑγιαζόμενα, ὑγροῖς καὶ μόνοις; Ἡ διότι ἀπὸ μὲν τῶν μὴ καθαρῶν δεῖ ἀφαιρεῖν τι; τοῦτο δὲ ἐστὶν ὑγρότης ἁλλοτρία, ἣν ἀφαιρεῖν δεῖ. Τὰ δηκτικὰ δὲ καὶ δριμέα καὶ στρυφνὰ, τοιαῦτα, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ· τὰ δὲ καθαρὰ συνεπουλώσεως δεῖται μόνον. — 50. (Cf. 4, 17.) Διὰ τί συμφέρει πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσήματα, λαγνεία; Ἡ ὅτι τὸ σπέρμα περιτιτώσεως ἀποκρισις, καὶ φύσει ὁμοιον φλέγματι; ὥστε ἀφαιροῦσα πολὺ φλεγματοῦδες, ὠφελεῖ ἢ συνουσία. — 51. Πότερον δὲ τροφὴν προσφέρειν ἀρχομένῳ βέλτιον ἢ ὑστερον; Ἡ ἀρχομένῳ, ὅπως μὴ προεξησθενήκοι ἢ φλεγμασίᾳ ἐπιπίπτῃ; ἢ οὖν ἀπισχναντέον εὐθύς, ἢ οὕτω προσοισιτέον· ἀναλαμβάνειν χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι· πρᾶότερα γὰρ, καὶ λειότερα, καὶ εὐτηκτότερα· καὶ ἐνδὲξασθαι τὴν τροφὴν ἐκ τούτου ῥάδιόν ἐστιν ἀσθενεῖ σώματι. Οὐ γὰρ ἐν [τῇ] κοι-

λία δεῖ παθεῖν τὰ σῖτα πρῶτον διαχυθῆναι τε καὶ
 θερμανθῆναι· μετὰ πόνου τῷ σώματι ταῦτα πέπον-
 θε. — 52. Διὰ τί δεῖ σκοπεῖν τὰ περὶ τὸ οὖρον ση-
 μεῖα, ἀπολαμβάνοντα τὴν οὕρησιν, εἰ ἤδη πέπεπται,
 ἢ μὴ μᾶλλον καὶ συνεχῶς οὖρουῦντα; Ἡ διότι σημεῖον
 μὲν τοῦ πεπέφθαι, ἐὰν ἢ πυρρόν; τοῦτο δὲ γίνεται
 μᾶλλον διαλαμβάνουσιν. Ἡ διότι ἔνοπτον γίνεται
 ἅπαν μᾶλλον ὑγρὸν χρώας, ὀλίγον ἢ πολὺ ὄν; ἐν μὲν
 γὰρ τῷ πολλῷ ὑγρῷ, τὰ σχήματα ἐνορῶται· ἐν δὲ τῷ
 ὀλίγῳ, τὰ χρώματα· οἶον καὶ ἐπὶ τῆς δρόσου καὶ τῶν
 ρανίδων, καὶ ἐπὶ τῶν δακρύων τῶν ἐπὶ ταῖς βλεφαρίσι.
 Συνεχῶς μὲν οὖν ἀφιέμενον, γίνεται πλεῖον· διασπώ-
 μενον δὲ, δέχεται μᾶλλον· ὥστε καὶ ἢ αὐτὸ τοιοῦτον
 ἤδη διὰ τὴν πέψιν, καὶ φαίνεται μᾶλλον τῆς ἀνακλά-
 σεως γινομένης καὶ ἐνόπτρου, ἔνοπτον διὰ τὴν διαί-
 ρεισιν. — 53. (Cf. 5, 34. et 37, 3.) Διὰ τί οὐ δεῖ
 πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγείαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; ὥσ-
 περ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὐπνους, (διὸ καὶ ἡ
 θάλασσα ὑγιεινὴ) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὐπνουν, μᾶλλον
 ὑγιεινόν. Δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδὲν περιττώμα,
 ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ αἰεὶ οὕτως
 ἔχειν τὸ σῶμα, ὥστε λαμβάνον, εὐθύς [που] ἐκκρίνειν
 τὴν περιττώσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἡρεμεῖν.
 Τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπει, ὥσπερ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμε-
 νον· σηπόμενον δὲ, νοσοποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ
 τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμέ-
 νης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥσπερ γὰρ ἐμ-
 φράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει. Διὸ
 καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται
 γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον

τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντός, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται· ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὑπτά, τῶν ἐφθῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ἐκδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ἃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνον, οὐκ ἔστιν ἰδρῶτα ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δέ, διὰ τὸ πρόχειρον, ῥᾷδιον. — 54. Διὰ τί ποτε τοῖς χιμέτοις καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ συμφέρει, καὶ τὸ θερμόν; Ἡ ὅτι τὰ χιμέτλα δι' ὑπερβολὴν γίγνεται ὑγροῦ; τὸ μὲν οὖν ψυχρὸν, συνίστησι καὶ τραχύνει τὸ ὑγρόν· τὸ δὲ θερμόν, ἐκπνευματοῖ, καὶ ἔξοδον ποιεῖ τῷ πνεύματι, ἀραιοῦν τὴν σάρκα. — 55. Διὰ τί τὸ ψυχρὸν καὶ ποιεῖ καὶ παύει τὰ χιμέτλα, καὶ τὸ θερμόν τὰ πυρίκανυστα; Ἡ διὰ τὸ αὐτό; ποιεῖ μὲν, συντήκοντα· παύει δέ, [μᾶλλον] ξηραίνοντα. — 56. Ἐν τοῖς πυρετοῖς διδόναι δεῖ τὸ ποτὸν, πολλάκις καὶ κατ' ὀλίγον. Τὸ μὲν γὰρ πολὺ, παραρῥεῖ· τὸ δὲ ὀλίγον μὲν, πολλάκις δέ, διαβρέχει, καὶ εἰς τὰς σάρκας χωρεῖ. Οἷα γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἐὰν μὲν κατὰ πολὺ ἔλθῃ τὸ ὕδωρ, παραρῥεῖ· ἐὰν δὲ κατ' ὀλίγον, βρέχει μόνον· τὸ αὐτὸ [δὲ] καὶ ἐν τοῖς πυρετοῖς. Τὰ γὰρ ῥέοντα ὕδατα, ἐάν τις κατ' ὀλίγον ἄγῃ, ὁ ὀχετὸς ἐκπίνει· ἐὰν δὲ τὸ ἴσον ἀθρόον ἄγῃ, ὅπου ἐὰν ἄγῃ, χωρεῖ. Ἐπειτα κατακείσθω ἀκίνητος ὥς μάλιστα· ἀκίνητος μὲν, ὅτι καὶ τὸ πῦρ φανερώς, ἐὰν τι μὴ κινῇ, καταμαραίνεται· πρὸς πνεῦμα δὲ μὴ κατακείσθω, διότι ὁ ἄνεμος τὸ πῦρ ἐξεγείρει· καὶ ῥιπιζόμενον τὸ πῦρ, ἐξ ὀλίγου πολὺ γίνεται. Περιστελλέσθαι δὲ τούτου ἕνεκεν; ὅτι, πυρὶ ἐὰν ἀναπνοὴν μὴ

διδῶς, σβέννυται· καὶ τὰ ἱμάτια μὴ ἀπογυμνούσθω, ἕως ἂν νοτὶς ἐγγένηται. Τὸ φανερόν γάρ πῦρ, τὸ ὑγρὸν σβέννυσι. Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῇ φύσει. Ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, προπαρασκευάζειν δεῖ καὶ ἐκλύοντα, καὶ πυριάματα πρὸς τοὺς πόδας παρατιθέντα· καὶ περιεσταλμένον ἀναπαύεσθαι, ὅπως ὅτι θερμότατος ἢ πρὸ τοῦ τὴν λῆψιν εἶναι. Καὶ γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει. — 57. Τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντα. Δεῖ δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις χρῆσθαι. Ἡ δὲ ἡμέρα ἢ λῆψις, λουσάμενον, ὕπνον μὴ ζητεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει θερμαίνουσα δίαίτα, ὅτι ἀσθενῆς ὁ τεταρταῖος πυρετός. Εἰ γὰρ μὴ ἦν ἀσθενῆς, οὐκ ἂν τεταρταῖος ἐγένητο. Ὅρῳ ὅπου πῦρ πολὺ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι; τὸ γὰρ πολὺ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἀρπάζει. Τούτου δ' ἕνεκεν, πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι ἐμποιεῖν, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετός πῦρ ἔχει. Ἔστι δὲ τὸ καθ' ἡμέραν διαίτημα, τὸ μὲν, πῦρ, τὸ δὲ, νοτίδα εἰς τὸ σῶμα εἰσάγοντα. — 58. Εἰσὶ δὲ νόσοι, αἱ μὲν, ἀπὸ πυρός· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος. Ἰατρεύονται δὲ, αἱ μὲν ἀπὸ πυρὸς νόσοι, νοτία· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος, πυρί. Νοτίδα γὰρ ξηραίνει.

SECTION II.

Ὅσα περὶ ἰδρωῶτα.

Διὰ τί οὐδὲ συντείνουσιν οὐδὲ κατέχουσι τὸ πνεῦμα γίνεται ἰδρῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνείσιν; Ἡ ὅτι τὸ πνεῦμα κατεχόμενον πληροῖ τὰς φλέβας· ὥστε κωλύει ἐξιέναι; ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῶν κλεψυδρῶν, ὅταν πλήρεις οὖσας ἐπιλάβῃ τις. Ὅταν δὲ ἐξέλθῃ,

πολύς γίνεται, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπιληψία ὑδροισθῆναι κατὰ μικρόν. — 2. Διὰ τί οὐχ ἰδροῦσι τὰ ἐν θερμῷ ὕδατι μέρη, οὐδ' ἂν θερμὰ ᾖ; Ἡ δίοτι τὸ ὕδωρ κωλύει τήκεσθαι; ὁ δὲ ἰδρῶς, τὸ κακῶς προσωκοδομημένον ἐστὶν ἐν τῇ σαρκί· ὁ κωλύει τήκεσθαι, ὅταν ἐκκρίνηται διὰ θερμότητα. — 3. Διὰ τί ὁ ἰδρῶς ἄλμυρόν; Ἡ δίοτι γίνεται ὑπὸ κινήσεως καὶ θερμότητος, ἀποκρινύσης ὅσον ἄλλοτριον ἔνεστιν ἐν τῇ προσφύσει τῆς τροφῆς πρὸς αἷμα καὶ τὰς σάρκας; τοῦτο γὰρ τάχιστα ἀφίσταται, διὰ τὸ μὴ οἰκεῖον εἶναι, καὶ ἔξω ἐξίκαμψιν. Ἀλμυρὸς δὲ ἐστι, διὰ τὸ τὸ γλυκύτατον καὶ κουφότατον εἰς τὸ σῶμα ἀνηλωσθαι· τὸ δὲ ἄλλοτριώτατον καὶ ἀπεπτότατον ἀπολύεσθαι. Τὸ τοιοῦτον δὲ ἐν μὲν τῇ κάτω ὑποστάσει, οὖρον καλεῖται· ἐν δὲ σαρκί, ἰδρῶς· ἄμφω δὲ ἄλμυρά διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. — 4. Διὰ τί τὰ ἄνω ἰδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; Πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἰδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; Ἡ δίοτι ἀπεπτον ὑγρὸν ὁ ἰδρῶς ἐστι· τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ γὰρ κράσις ἄνω. — 5. Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μάλιστα ἰδρῶς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημθῶμεν; Ἡ δίοτι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν [τῷ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. Πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν· οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν.] Εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τρίβωμεν. Τῇ γὰρ καθεῖξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες. — 6. Διὰ τί ὁ ἰδρῶς ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ οὐκ ὅξει, ἢ ἥτιον τοῦ ἐκ τοῦ σώματος;

"Η ὅτι εὐπνους ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος ; Δηλοῖ δὲ μανὸς ὢν, τῇ τῶν τριχῶν ἐκφύσει. Δυσώδεις δὲ οἱ τόποι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γίνεται, ὅσα μὴ εὐπνοα. — 7. Διὰ τί οἱ γυμναζόμενοι, ἐὰν διαναπαυσάμενοι παλαιώσιν, μᾶλλον ἰδρῶσιν, ἢ ἐὰν συνεχῶς ; "Η διὰ τὸ ἀθροίζεσθαι διαναπαυομένων· ἔπειτα τοῦτον τὸν ἰδρῶτα ἐξάγει ὑστερον ἢ πάλῃ· ἢ δὲ συνεχῆς ἀναξηραίνει, ὥσπερ ὁ ἥλιος. — 8. Διὰ τί μᾶλλον ἰδρῶσιν, ὅταν μὴ διὰ πολλοῦ χρόνου χρῶνται ταῖς ἀφιδρώσεσιν ; "Η διότι οἱ ἰδρῶτες γίνονται οὐ μόνον δι' ὑγρότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς πόρους ἀνεῶχθαι μᾶλλον, καὶ ἀραιὰ τὰ σώματα εἶναι ; τοῖς μὲν οὖν μὴ χρωμένοις συμμεμύκασιν οἱ πόροι, τοῖς χρωμένοις δ' ἀναστομοῦνται. — 9. Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος τοὺς γυμνοὺς ἢ τοὺς ἀμπεχομένους, ἰδρῶσι μᾶλλον οἱ ἀμπεχομένοι ; Πότερον ὅτι τοὺς πόρους συμμύειν ποιεῖ ἐκκαίων ὁ ἥλιος ; "Η διότι τὰς ἀτμίδας ξηραίνει· ἀμπεχομένοις δὲ, ταῦτα ἥτιον συμβαίνει ; — 10. Διὰ τί ἰδρῶσι μάλιστα τὰ πρόσωπα ; "Η ὅσα ἀραιὰ, καὶ ὑγρὰ μάλιστα· διὰ δὲ τούτων ὁ ἰδρῶς διαπορεύεται ; Δοκεῖ δὲ πηγὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ. Διὸ καὶ αἱ τρίχες, διὰ τὸ πολὺ ὑγρόν· ὁ δὲ τόπος, ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. Δίεισιν ἄρα κατὰ φύσιν. — 11. (Cf. inf. 32.) Διὰ τί οὐτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρὸς, μᾶλλον ἰδρῶσιν, οὐτ' ἐλάττονος ἀεὶ, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερομένου ; οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἰδρῶσι μᾶλλον, ἢ εὐθύς εἰ εἰη τοσοῦτον. "Η ὅτι τὸ σύμμετρον ἑκαστον ἐργάζεται ; οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ τὸ πλεῖον, οὐ ποιήσει πλεῖον ἢ μᾶλλον τοῦναντίον, ὅτι τῷ σύμμετρον εἶναι, ἐργάζεται τὸ ἔργον. Διὰ μὲν οὖν τοῦτο,

οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἰδροῦσι· διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκα-
 στον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέ-
 τι ποιῆν, προστιθεμένου μᾶλλον. Οὐ γὰρ ταῦτο
 προωδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν πα-
 ρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. Τὸ
 μὲν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολὺ, προωδοποίησε καὶ πα-
 ρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἰδροῦν. Ἄλλης δὲ δεῖ
 συμμετρίας καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. Τοῦτο
 δὲ οὐκέτι ποιῇ ὁ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστε-
 ρον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον. — 12. Διὰ τί
 ἀποστλεγγισαμένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἰδρῶς, ἢ ἔωσιν ἐπι-
 μεῖναι; Πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξω;
 ἢ ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἰδρῶς ἐπὶ τοῖς πό-
 ροις; ὥστε κωλύει τοῦ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν. — 13. Διὰ
 τί τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἰδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια
 τῶν μύρων; Ἡ ὅτι ὧν ἐν τῇ ὁσμῇ βαρύτης ἐνι, ταῦτα
 κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδε-
 στέραν ποιεῖ τὴν ὁρμήν; — 14. Διὰ τί ἰδροῦμεν τὸν
 νῶτον μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; Ἡ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρό-
 σθεν ἐστὶ τόπος ἐντὸς, εἰς ὃν ἀποχετεύεται τὸ ὑγρὸν;
 ἐν δὲ τῷ ὀπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἑκκρισιν
 ἀναγκαῖον γίνεσθαι. Τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶν αἷτιον καὶ
 ὅτι τὴν κοιλίαν ἥττον ἰδροῦμεν ἢ τὸ στήθος. Ἔτι δὲ
 ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστὶ τοῦ ἰδρῶτος τὰ νῶτα,
 καὶ τὰ ὀπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμ-
 προσθεν [τῶν ὀπισθεν] ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶν αἷ-
 τιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἰδροῦν τάχιστα καὶ μάλι-
 στα· ἥκιστα γὰρ ψύχονται. Ἔτι δὲ σαρκωδέστερά
 ἐστὶ τὰ περὶ τὸν νῶτον τῶν ἔμπροσθεν· ὥστε ὑγρό-
 τερα. Πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὀπισθεν. Ὁ

γὰρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὧν, ὑγρασίαν πολλὴν πα-
 ρέχει. — 15. Διὰ τί ἐφ' ἃ κατακείμεθα, οὐχ ἰδροῦ-
 μεν; Ἡ ὅτι θερμὸς ὧν ὁ τόπος ὥς ἀπτόμεθα, κωλύει
 διῆναι τὸν ἰδρῶτα· ἀναξηραίνει γὰρ αὐτόν; Ἐτι δὲ
 θλίβεται. Θλιβόμενον δὲ διαχεῖται τὸ αἷμα· οὐ συμ-
 βαίνοντος, καταψύχεται μᾶλλον. Σημεῖον δὲ ἡ νάρ-
 κη. Κατάψυξις τε γὰρ ἐστὶ τὸ πάθος, καὶ γίνεται ἐκ
 θλίψεως, ἢ πληγῆς. — 16. (Cf. inf. 28.) Διὰ τί οἱ
 καθεύδοντες μᾶλλον ἰδροῦσιν; Ἡ διὰ τὴν ἀντιπερί-
 στασιν; ἀθροισθὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς, ἐξελαύνει
 τὸ ὑγρὸν. — 17. (Cf. 36, 2.) Διὰ τί τὸ πρόσωπον μά-
 λιστα ἰδροῦσιν, ἀσαρκότατον ὄν; Ἡ ὅτι εὐἰδρωτα μέν,
 ὅσα ὑφυγρα καὶ ἀραιά; ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη. Ὑγρό-
 τητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην. Δηλοῦσι δὲ αἱ φλέ-
 βες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ καθ' ἄρῃοι ἐξ αὐτῆς,
 καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. Ση-
 μεῖον δὲ αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ οἱ πόροι εἰσὶ, περαίνον-
 τες ἔξω. Οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἰδρῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς
 κεφαλῆς γίνεται. Διὸ [καὶ] ἰδροῦσι καὶ πρῶτον καὶ
 μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ πρῶτον· τὸ δὲ
 ὑγρὸν, κάτω ρεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω. — 18. Διὰ τί οἱ
 ἰδροῦντες, εἰὰν ψυχθῶσιν ἢ ὕδατι ἢ πνεύματι, ναυ-
 τιῶσι; Πότερον τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἔστι ἀθρόον, ἔμ-
 προσθεν οὐκ ἡρεμοῦν διὰ τὸ ρεῖν· ἢ καὶ τὸ πνεῦμα
 διῶν ἔξω, γινόμενον ἰδρῶς διὰ τὴν ψύξιν, τοῦτο ἔσω
 ψυχθὲν πρὶν ἐξελθεῖν, ὑγρὸν ἐγένετο, καὶ προσπεσὼν
 ποιεῖ τὴν ναυτίαν; — 19. Διὰ τί ποτε ἐκ τῶν ποδῶν
 καὶ τῆς κεφαλῆς, μάλιστα ἰδρῶτες γίνονται θερμαι-
 νομένων; Ἡ ὅτι τὸ θερμαινόμενον ἐφέλκει ἐφ' ἑαυτὸ
 τὸ ὑγρὸν; τὸ δὲ ὑγρὸν οὐκ ἔχει ὅπῃ καταναλίσκῃται,

διὰ τὸ εἶναι τοὺς τόπους τούτους ὁστώδεις. Ἐκπίπτει
 οὖν ἔξω. — 20. (Cf. inf. 23.) Διὰ τί οἱ πονοῦντες,
 ὅτε παύσονται, ἰδρῶσιν; ἔδει γάρ, εἴπερ ὁ πόνος αἰ-
 τιος, ὅταν πονῶσι. Πότερον ὅτι πονούντων μὲν, ὑπὸ
 τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, τοὺς πόρους
 συμμεμυκέναι ποιοῦσι· παυσαμένων δὲ συνίξουσιν;
 ὥστε δι' εὐρύτερων γινομένων τῶν πόρων, ῥᾶον διέρ-
 χεται τὸ ὑγρὸν. Ἡ ὅτι πονούντων μὲν, ἀποκρίνει ἡ
 κινήσις ἐκ τοῦ συμπεφυκέντος ὑγροῦ πνεῦμα, καὶ διὰ
 θερμότητα τὴν ἀπο τῆς κινήσεως, γίνεται τὸ ὑγρὸν
 πνεῦμα ἐπιπολῆς; ὅταν δὲ παύσῃται πονῶν, ἅμα καὶ
 ἡ θερμότης λήγῃ, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος πυκνουμέ-
 νου, ὑγρότης γίνεται, ὃ καλούμενος ἰδρῶς. — 21.
 (Cf. inf. 33.) Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρα-
 σκευάζειν τὸ ἰδρῶν, ἢ τοῦ χειμῶνος; Ἡ ὅτε μᾶλλον
 ὑγροὶ, καὶ χαλεπώτεροι ἄνευ ἐπιμελείας γένοιντ' ἄν;
 Ὡστε τοῦ χειμῶνος ἂν δεῖ μᾶλλον. Ἡ [ὅτε] μεγάλη ἡ με-
 ταβολή, καὶ τὰ περιττώματα οὐ συνεκπίπτει, [πάλιν]
 ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος; Δῆλον ἄρα, ὅτι
 τοῦ θέρους μᾶλλον. Καὶ γὰρ τὰ ὑγρά σήπεται μᾶλλον
 ἅπαντα τοῦ θέρους. Διὸ τότε δεῖ ἀπαντλεῖν. Διὰ τοῦτο δὲ
 καὶ οἱ ἀρχαῖοι πάντες οὕτως ἔλεγον. — 22. Διὰ τί αἰ
 τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀπορροῆς γινομένης ἐκ
 τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ
 ἀφιδρώσῃ; Ἡ οἱ ἐλάττων ἔκκρισις; Ὅταν γὰρ ἐξ
 ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς αἶρα, πλεῖον γίνεσθαι ἐξ ἐλάττο-
 νος. Τὸ γὰρ ὑγρὸν διακρινόμενον, πλεῖον. Ὡστε
 πλείονι χρόνῳ ἢ ἔκκρισις. Διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ὅτι δι'
 ἐλαττόνων πόρων ἢ ἔκκρισις ἐστίν. Ἐτι τὸ γλίσχρον
 καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται, διὰ

τὴν κατάμειξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἄδυνατεῖ. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. Διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἰδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες. Καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ πόρῳ ὁ τόπος οὗτος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες· ὥστε ἔργον μεταστῆσαι· τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς. Ἡ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγίνεται, ἢ πλησίον· διὸ καὶ δυσεξάγωγον ἄλλως. — 23. (Cf. sup. 20.) Διὰ τί ἥτιον ἰδρουῖσιν ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν, ἢ ἀνέντες; Ἡ ὅτι πονοῦντες μὲν, ποιοῦσιν πεποιηκότες δὲ, πεπονήμασιν; Εἰκότως οὖν ἐκκρίνεται πλεον. Ὅτε μὲν γὰρ γίνεται, ὅτε δὲ ἐστὶ. Ἡ ὅτι πονούντων μὲν, συγκεκλείονται τῆς σαρκὸς οἱ πόροι, διὰ τὴν κάθεξιν τοῦ πνεύματος· ὅταν δ' ἀνῶσιν, ἀνοίγονται; Διὸ καὶ τὸ πνεῦμα κατέχοντες, ἥτιον ἰδρουῖσι. — 24. Διὰ τί ὅταν τροχάζωμεν, ὁ ἰδρῶς οὐ πλείων, καὶ ὅταν ἐν κινήσει ἢ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅταν παύσῃται; Ἡ ὅτι τότε μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῆς χειρὸς ἢ ἄλλου τινός ἐστιν ὕδωρ ῥέον ἀποφράξαι πανταχόθεν συναθροισζόμενον; ὅταν δὲ ἀφεθῇ, πλεον ἢ ὅσον ἐξ ἀρχῆς. Ὡς δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀποληφθῆναι, ὥσπερ ἐν τῇ κλεφύδρᾳ, καὶ πάλιν πρὸς τὴν κύστιν· ἀπολαμβάνει γὰρ ἐντός. Ὁμοίως οὖν πολλῆς κινήσεως οὔσης, τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνεται· διὸ καὶ αἱ φλέβες διατείνονται, τοῦ ὑγροῦ οὐ δυναμένου ἐξιέναι. Ἀπολαμβανόμενον δὲ ἀθρόον τὸ ὑγρὸν, ὅταν ἀνεθῇ τὸ πνεῦμα, ἀθρόον ἐξέρχεται. — 25. Διὰ τί, ὅταν πίωσιν, ἥτιον ἰδρουῖσιν ἐπιφαγόντες; Ἡ διότι τὰ σιτία ἐπισπᾶται τὴν ὑγρότητα, καθάπερ ἐὶ σπόγγος ἐμπεσών; Ἐστὶ δὲ κωλύσαι τὴν ὁρμὴν οὐ μικρὸν μέρος·

ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι τὸ ἐπιλαβεῖν τοὺς πόρους προς-
 ενεγκάμενον τὴν τροφήν. — 26. (Cf. inf. 31.) Διὰ
 τί οἱ ἀγωνιῶντες ἰδρῶσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσω-
 πον οὐ; μᾶλλον γὰρ εὐλογον, ὅταν πᾶν ἰδρώσῃ τὸ
 σῶμα, τότε μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας. Ψυχρότατος γὰρ
 ὁ τόπος· διὸ καὶ ἥκιστα ἰδρῶσι. Καὶ οἱ ἱατροὶ ἐν
 ταῖς ἀρρώστιάις μάλιστα περιστέλλειν τοὺς πόδας πα-
 ραγγέλλουσιν, ὅτι εὐψυκτοὶ εἰσιν. Ὡστε ἀρχὴν ῥα-
 δίως ῥίγους ποιοῦσι καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. Ἢ ὅτι καὶ
 ἡ ἀγωνία ἐστὶ θερμότητος οὐ μετὰστασις, (ὥσπερ ἐν
 τῷ φόβῳ ἐκ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς κάτω· διὸ καὶ αἱ
 κοιλίαι λύνονται τῶν φοβουμένων) ἀλλ' αὐξήσις θερμοῦ,
 ὥσπερ ἐν τῷ θυμῷ; καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ζέσις τοῦ
 θερμοῦ ἐστὶ τοῦ περὶ τὴν καρδίαν· καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ
 διὰ φόβον καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον.
 — 27. Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἐξερυθροὶ γίνονται, οὐχ
 ἰδρῶσι δέ; Ἢ διὰ τὸ μᾶλλον θερμαίνεσθαι; ὥστε τὸ
 μὲν ἐν τῷ προσώπῳ ὑγρὸν, ξηραίνει ἡ θερμότης ἐπι-
 πολάζουσα, τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει, διὰ τὸ ἐλάτ-
 τω μὲν εἶναι, πλέω δὲ τῆς ἐμφύτου καὶ προϋπαρχού-
 σης. — 28. (Cf. sup. 16.) Διὰ τί καθεύδοντες ἰδρῶσι
 μᾶλλον ἢ ἐγρηγορότες; Ἢ ὅτι ἔσωθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ
 ἰδρώτος· θερμότερα δὲ τὰ ἐντός· ὥστε καὶ ἐκκρίνει
 διαχέουσα ἡ ἐντός θερμότης τὸ ἐντός ὑγρὸν· ὥστε
 αἰεὶ ἔοικεν ἀπορροεῖν τι τοῦ σώματος· ἀλλὰ διὰ τὸ μη-
 θὲν εἶναι, πρὸς ὃ προσπίπτον ἀλισθίησεται, λανθάνει.
 Σημεῖον δέ· τὰ γὰρ κοῖλα τοῦ σώματος αἰεὶ ἰδρῶσι. —
 29. Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις μᾶλλον ἰδρῶσιν, ὅταν
 ᾗ ψύχος; Ἢ ὅτι τὸ θερμὸν οὐ βαδίζει ἔξω, διὰ τὴν
 τοῦ ψύχους περιστασιν· (κωλύεται γὰρ ὑπὸ τούτου)

ἀλλ' ἐντὸς κατειλούμενον καὶ μένον, διαλύει τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρὰ, καὶ ἰδρωῖτα ποιεῖ ἐξ αὐτῶν. — 30. Διὰ τί ὠφελιμώτερός ἐστιν ὁ ἰδρῶς, καὶ ἐλάττω ἐπέλθῃ, ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γενόμενος, ἢ ὁ ἐν ἱματίῳ; Ἡ τὸ μὲν πονεῖν, τοῦ μὴ πονεῖν βελτιόν ἐστι καθόλου· καὶ ὁ ἰδρῶς δὲ ὁ μετὰ πόνου, τοῦ ἄνευ πόνου βελτίων ἐστὶ· καὶ ὁ μᾶλλον δὲ μετὰ πόνου, τοῦ ἥττον, βελτίων; μᾶλλον δ' ἐστὶ μετὰ πόνου, ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος. Ἐὰν γάρ μὴ πολλῇ συντονίᾳ τροχάσῃ, οὐ δύναται ἰδρωῖσαι, γυμνὸς ὢν. Ἐν ἱματίῳ γὰρ καὶ πάννυ μετρίως τροχάσῃ, ταχὺ ἰδροῖ, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀλέαν. Καὶ εὐχρύτεροι δὲ γίνονται οἱ γυμνοὶ τρέχοντες τοῦ θέρους τῶν ἐν ἱματίοις, ὅτι ὥσπερ ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς εὐπνουστέροις τόποις οἰκοῦντες, εὐχρύτεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς καταπεπνιγμένοις οἰκούντων· οὕτω καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ὥσπερ ἐν εὐπνοίᾳ ᾗ, τότε εὐχρύτερός ἐστιν, ἢ ὅταν καταπεπνιγμένος ᾗ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τινος ἀλέας πολλῆς· ὁ συμβαίνει μᾶλλον τῷ ἐν ἱματίῳ τρέχοντι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον καθεύδοντες, ἄχρύτεροί εἰσι τῶν μέτριον χρόνον καθευδόντων. Καταπέπνικται γὰρ καὶ ὁ καθεύδων. — 31. (Cf. sup. 26.) Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἰδρῶσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὐ, ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἰδρῶντων ἡμῶν μάλιστα μὲν τὸ πρόσωπον, ἥκιστα δὲ τοὺς πόδας; Ἡ ὅτι ἡ ἀγωνία, φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις τῶν ἄνω, διὸ καὶ ὠχρῶσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινεῖνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσὶ. Παιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἰδρῶσι ταῦτα οἷς πονοῦσι.

καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας καὶ συγκαθιάσι, καὶ ἐκτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἡρεμοῦσιν. Ὁρμητικοὶ γάρ εἰσι πρὸς τὸ ἔργον, διὰ τὸ τὸ θερμὸν αὐτῶν ἡθροῖσθαι εἰς τὸν περὶ τὸ σιτηθὸς τόπον, ὅντα εὐσωματωδέστερον. Ὅθεν παντὸς διάττοντος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αἵματος, συμβαίνει ποικίλην καὶ πυκνὴν γίνεσθαι κίνησιν. Μάλιστα δὲ ἰδρουσι τοὺς πόδας, ὅτι οὗτοι μὲν συνεχῶς πονοῦσι· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, ἀναπαύσεως τυγχάνειταῖς τῶν σχημάτων καὶ κινήσεων μεταβολαῖς. — 32. (Cf. sup. 11.) Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις οὐτ' ἀθρόου τοῦ πυρὸς ὄντος, μᾶλλον ἰδρουσιν, οὐτ' ἐλάττονος αἰὲ γινομένου, ἀλλὰ πλείονος; ἐπεισφερόμενου γάρ, τὰ πυριατήρια μᾶλλον ἰδρουσιν, ἢ εἴπερ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον ἦν τὸ πῦρ. Ἡ τὸ μὲν πολὺ, ἐκ πρώτης ξηρὰν λαμβάνον τὴν ἐπιπολῆς σάρκα, καὶ δέρμα καίει καὶ ὀστρακοῖς γενομένη δὲ τοιαύτη, τέγγει τοὺς ἰδρωῖτας· τὸ δὲ ὀλίγον, μᾶλλον τὴν σάρκα ἀνιέν, αὐτὴν τε ἀραιοῖ, καὶ τὰ ἐντὸς καθάπερ ὀργάζει πρὸς τὴν διάκρισιν καὶ ἐξαγωγήν. Οὕτω δ' ἐχούσης αὐτῆς, ἐπεισενεχθὲν πλεον πῦρ, καὶ εἰςδυόμενον εἰς βάθος τῆς σαρκὸς δι' ἀραιότητα, ἐξατμίζει τε τὰ προμαλαχθέντα ὑγρά, καὶ τὰ λεπτὰ αὐτῶν ἀποκρίνον, ἐξάγει μετὰ τοῦ πνεύματος. — 33. (Cf. sup. 21.) Πότερον δὲ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἰδρῶν, ἢ τοῦ χειμῶνος; Ἡ τοῦ μὲν χειμῶνος συστελλόμενον ἐντὸς τὸ θερμὸν, ἐκπέττει καὶ πνευματοῖ τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά; διὸ πάντων αὐτῶν, ἢ τῶν πλειστων ἀναλισκομένων, οὐδὲν δεῖται συγγενοῦς ἀποκρίσεως. Τοῦ δὲ θέρους δι' ἀραιότητος σαρκὸς ἐκπίπτοντος τοῦ θέρμου, ἥτιον πέττεται τὰ ἐν

ἡμῖν ὑγρὰ· διὸ δεῖται ἀπαντήσεως. Ἐμμείναντα γὰρ διὰ τὴν ὥραν, σήπεται καὶ νοσοποιεῖ. Σήπεται γὰρ πᾶν τὸ σηπόμενον, ὑπ' ἁλλοτρίου θερμοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ οἰκείου πέττεται. Ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει τὸ ἁλλότριον ἰσχύει· διὸ σήπεται [πάντα] μᾶλλον ἐν αὐτῷ· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ οἰκεῖον· διὸ οὐ σήπει ὁ χειμῶν.

— 34. Διὰ τί τῶν ἰδρώτων γινομένων ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμασίας, ἢ ὑπὸ τῆς ἐκτὸς προσπιπτούσης, πρὸς ἐνίων ἰδρώτων φρίττομεν; Ἡ διότι ὑπὸ μὲν τῆς ἐντὸς θερμασίας ὅταν ἐκπίπτωσιν ἐκ πολλοῦ τόπου εἰς ὀλίγον, συστέλλομένοις πρὸς τὴν περιοχὴν παντελῶς τοῦ θερμοῦ περιόδους ἀποφράττουσιν, εἴτα ἡ φρίκη ἐγγίνεται, ἔτι τῆς σαρκὸς παντελῶς διαβρόχου γινομένης, καὶ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος. Ἡ δὲ ἐκτὸς θερμασία προσπίπτουσα, ἀραιοῖ τὸν χρωτὰ πρῶτον· εἴτα τὸ ἐντὸς τῆς φύσεως θερμὸν ἀποκρινάμενον, τὴν φρίκην ἐποίησεν.

— 35. Διὰ τί τῶν ἰδρώτων οἱ θερμοὶ κρίνονται βελτίους εἶναι τῶν ψυχρῶν; Ἡ ὅτι πᾶς μὲν ἰδρῶς, περιττώματός τινος ἑκκρισίς ἐστιν; εἰκὸς δὲ τὸ μὲν ὀλίγον περιττώμα ἐκθερμαίνεσθαι, τὸ δὲ πλεῖον, μὴ ὁμοίως. Ὡστε ὁ ψυχρὸς ἰδρῶς, πολλοῦ περιττώματος ἂν εἴη σημεῖον. Διὸ καὶ μακροτέρας τὰς νόσους ποιεῖ.

— 36. Διὰ τί τῶν ἰδρώτων διαθερμασία γινομένων, πρὸς τὸ πολὺ πῦρ ἥτιον ἰδρῶμεν; Ἡ διότι ἥτοι σφόδρα θερμαινόμενον τοῦ σώματος, εἰς πνεύματα ὑγρὰ διαλύεται, ἢ ἐκπίπτοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ ταχὺ ξηραίνομενον, τὴν αἴσθησιν οὐ λαμβάνομεν;

— 37. (Cf. 9.) Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος, ἐὰν μηδὲν περιβλήμα ἔχωμεν, *** ἰδρῶτες γίνονται τοῖς ἱματίοις περιστελλομένοις; Καὶ περὶ τούτου ταῦτα

ἐροῦμεν τῷ προτέρῳ. — 38. (Cf. 5, 41.) Διὰ τί τῶν ὀξειῶν κινήσεων μᾶλλον θερμαίνειν δοκουσῶν, τῶν δὲ νωθρῶν ἥτιον, αἱ πρὸς τὸ σιμὸν πορεῖαι νωθρότεραι οὔσαι, ἰδρωτάς τε μᾶλλον ἐκκρίνουσι, καὶ τὸ πνεῦμα προΐστωσιν, ὥς θερμαίνουσαι μᾶλλον τῶν κατάντων; Ἡ ὅτι τοῖς βάρεσιν εἰς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν ἐστίν, εἰς δὲ τὸ ἄνω παρὰ φύσιν; Ἡ οὖν τοῦ θερμοῦ φύσις ἢ φέρουσα ἡμᾶς, πρὸς μὲν τὰ κατάντη οὐθὲν συμπονεῖ, πρὸς δὲ τὰ σιμὰ φορτίζουσα διατελεῖ. Ὡστε διὰ μὲν τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐκθερμαίνεται μᾶλλον, καὶ τοὺς ἰδρωτάς ἐκκρίνει, καὶ τὸ πνεῦμα προΐστησιν. Συμβάλλεται δέ τι ἐν ταῖς πορείαις, καὶ ἡ τοῦ σώματος σύγκαμψις, πρὸς τὸ μὴ εὐθυπορεῖν τὸ πνεῦμα προΐστασα. — 39. Διὰ τί τῶν ἰδρωτῶν γινομένων, ὅσῳ ἂν ἐπιβάλληται τις μᾶλλον, οὐχ οἱ πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι ἰδροῦσι; Καὶ περὶ τούτου ταῖς ἐροῦμεν τῷ ἐπάνω. — 40. Διὰ τί τῶν σωμάτων ξηροτέρων ὄντων τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, ἰδρωτικωτέρως διακείμεθα τοῦ θέρους; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν θέρους ἀραιῶν τῶν σωμάτων ὄντων, τὸ τῆς φύσεως θερμὸν οὐ πολὺ κατέχεται; διαλύει οὖν τὰ ὑγρὰ εἰς πνεῦμα. Τοῦ δὲ χειμῶνος πεπυκνωμένων ἐκτὸς τῶν σωμάτων, πολὺ κατειλημμένον τὸ τῆς φύσεως θερμὸν, εἰς πνεῦμα οὐ διαλύει τὸ ὑγρὸν. Ἐτι δὲ καὶ τοῦ μὲν θέρους πολὺ προσφερόμεθα τὸ ὑγρὸν, τοῦ χειμῶνος δὲ τοῦναντίον. — 41. Διὰ τί οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γινόμενοι τοῖς ὑγιαίνουσιν ἰδρωτές, φαυλότεροι δοκοῦσιν εἶναι τῶν ὑπὸ τῶν πόρων; Ἡ ὅτι οἱ μὲν πόνοι ἀπαντλοῦντες αἰετὶ τὸ περιπετεῖον ὑγρὸν, ξηροτέραν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν· ὥστε τὰς κοιλίας τῶν πόρων ὑγιεινάς

εἶναι, καὶ τῇ τοῦ θερμοῦ ἡθήσει μηδεμίαν ἔμφραξιν γίνεσθαι; οἱ δ' αὐτόματοι μὲν προσαγορευόμενοι ἰδρῶτες, γινόμενοι δ' ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας συγχεομένων τῶν τῆς φύσεως πόρων, τὰ θερμὰ μὴ παντελῶς καταλαμβάνηται, ἀλλ' ἔτι ἀπομάχεσθαι καὶ ἐκκρίνειν αὐτὸ δύνηται, εὐλόγως νόσον σημεῖα φαίνεται. Τότε γὰρ ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας, ἢ τοῦ συμμέτρου κατὰ φύσιν ψύχεται, ἢ τε σὰρξ, δίομβρος γενομένη, τὴν κακίστην πρὸς ὑγίαν διάθεσιν λαμβάνει. — 42. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἰδρῶτες ἦσσαν γίνονται, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὁμοίως παρασκευάζειν βουλόμεθα, ὑγροτέρων ὄντων τῶν σωμάτων τοῦ χειμῶνος; Ἡ ἦσσαν μὲν ἰδροῦμεν, ὅτι τὰ ὑγρά τοῦ χειμῶνος πέπηγε καὶ συνέστηκε σφόδρα; δυσλντώτερα οὖν. Οὐχ ὑπολαμβάνομεν δὲ δεῖν ἰδρωτοποιεῖσθαι τοῦ χειμῶνος, διότι ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑγεινή. Ὁ δὲ τοὺς ἰδρῶτας ἐμποιῶν, τήκει καὶ συγχεῖ τὴν ἔξιν· ἔτι τε καὶ ἀραιότεραν τοῦ προσήκοντος ἐμποιῶν, τό τε ἐντὸς θερμὸν ἀποκρίνων, ἔλαττον ποιεῖ· ὥστε μὴ ὁμοίως δύνασθαι τῷ περιέχοντι ψυχρῷ ἀντιτετάχθαι· τό, τε ἐκτὸς ὑγρὸν ῥαδιέστερον παρεμπεσεῖται τοῖς σώμασιν, ἀραιῶν τῶν πόρων διὰ τὰς ἰδρωτοποιίας [ὄντων.]

SECTION III.

Ὅσα περὶ οἰνοποσίας καὶ μέθης.

Διὰ τί μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ἀλλσκονται ὑπὸ πλευρίτιδος καὶ τῶν τοιούτων; Ἡ διότι, πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται· ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; Γίνεται γὰρ ὁμοιον ὥπερ ἂν εἰ ἐσθῆς βε-

βρεγμένη εἴη ὑγρῷ ψυχρῷ, οὕτως ἢ σὰρξ ἔνδοθεν.
(Cf. 6.) — 2. (Cf. 27.) Διὰ τί οὐχ οἱ σφόδρα μεθύον-
τες παροινούσιν, ἀλλ' οἱ ἀκροθώρακες μάλιστα; Ἡ
ὅτι οὐθ' οὕτως ὀλίγον πεπώκασιν, ὥστε ὁμοίως ἔχειν
τοῖς νήφουσιν· οὐθ' οὕτω, ὥστε διαλύεσθαι, ὅπερ
πάσχουσιν οἱ πολὺ πεπωκότες; Ἐτι οἱ μὲν νήφοντες,
μᾶλλον ὀρθῶς κρίνουσιν· οἱ δὲ σφόδρα μεθύοντες,
οὐδ' ἐγχειροῦσι κρίνειν. Οἱ δὲ ἀκροθώρακες, κρί-
νουσι μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα μεθύειν· κακῶς δὲ, διὰ
τὸ μὴ νήφειν· καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν, ὑπὸ
τῶν δὲ ὀλιγωρεῖσθαι δοκοῦσιν. — 3. (Cf. 14 et 22.)
Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ ἀκρατέστερον πίνοντες,
ἢ ὅλως ἄκρατον; Πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κε-
κραμένος μᾶλλον εἰσδύεται εἰς πλείους τόπους καὶ στε-
νωτέρους· ὁ δὲ ἄφρατος, ἥττον; ὥστε δυσεξαγωγότε-
ρος ὁ κεκραμένος. Ἡ διότι ἐλάττω πίνουσιν ἄκρατον,
διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ ἀπεμοῦσι μᾶλλον; Ἐτι δὲ
συμπέττει τὰ λοιπὰ, θερμότερος ὢν, καὶ αὐτὸς αὐ-
τὸν· ὁ δὲ ὑδαρῆς, τούναντίον. — 4. Διὰ τί τῶν οἰνο-
φλύγων τὸ σπέρμα οὐ γόνιμον ὥς ἐπιτοπολύ; Ἡ ὅτι
ἢ κράσις τοῦ σώματος ἐξύγρανται; τὰ δὲ ὑγρά σπέρ-
ματα οὐ γόνιμα, ἀλλὰ τὰ συνεσιῶτα καὶ πάχος ἔχον-
τα. — 5. (Cf. 26.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι
μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; Ἐστι δὲ ὁ μὲν οἶνος,
θερμαντικόν· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυ-
χροῦ. Διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι. Πολλοῖς
δ' ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρό-
μοι ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θλί-
βοντας· καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως
εἶχον. Ἡ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν;

γίνεται δὲ ἢ περιϋσταμένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ διὰ τὸ ἐκτὸς ψύχος, οἷον τοῦ χειμῶνος, ἢ σβεννυμένου τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ· σβεννυμένου μὲν, τῷ ἐναντίῳ, ἢ διὰ χρόνον, οἷον γῆρας· ἢ [τῇ] τοῦ ἀλλοτρίου θερμοῦ ὑπερβολῇ, ὃ συμβαίνει τῷ ἐν τῷ ἡλίῳ ἢ πυρὶ καιομένῳ. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴῳ χρωμένοις. Ὡν γὰρ θερμός τις, ὅταν ὑπερτείνηται δυνάμει τῇ τοῦ σώματος οἰκείᾳ θερμότητι μιγνύμενος, ἀποσβέννυσιν αὐτό. Σβεςθέντος δὲ καὶ ψυχθέντος τοῦ σώματος, συμβαίνει τοὺς τρόμους γίνεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα [ἄλλον τρόπον καταψύξεως.] Ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ὕλης, ἢ τὸ θερμὸν ἐκάστῳ τρέφεται, συμβαίνει καὶ τὸ θερμὸν φθίρεσθαι. Τοῦτο δὲ ἐπὶ [μὲν] τῶν ἀψύχων, ἐπὶ τοῦ λύχνου ἐστὶ φανερόν· (τοῦ γὰρ ἐλαίου ἀναλωθέντος, συμβαίνει σβέννυσθαι τὸ φῶς) ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, τό, τε γῆρας ταῦτο ποιεῖ τοῦτο, καὶ τῶν νόσων αἱ μακρὰ καὶ συντηκτικαί. Ἀναιρουμένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς τοῦ θερμοῦ τροφῆς, ἐκλύειν αὐτὸ συμβαίνει. Τυχρῷ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμόν· τούτῳ δὲ οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλὰ λείῳ καὶ πλείονι. Διὸ τοῖς νοσοῦσι τὰς εἰρημένας νόσους καὶ πρεσβυτέροις, φθειρομένου τοῦ τοιούτου καὶ ἀλλοιουμένου, (δριμὺν γὰρ καὶ ἀνχηρὸν ἀντὶ λείου καὶ λιπαροῦ γίνεται) συμβαίνει ἐκλείπειν αὐτό. Σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν αἱ γινόμεναι βοήθειαι, τοῖς μαράνσει τὸν βίον ἐκλείπουσιν. Ὅτι γὰρ ἂν ἐπιστάξῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφωδῶν ὑγρῶν, προσαναφέρεσθαι συμβαίνει τὸ θρεπτικὸν αὐτῶν, ὡς τῇ τοῦ τοιούτου ἐκλείψει γινόμενης τῆς διαλύσεως. Ἔοικε δὲ τοῖς ἀκρατοποιοῦσι

τοῦτ' εἶναι αἷτιον. Ὡν γὰρ θερμὸς ὁ οἶνος μετὰ τῆς φύσει ὑπαρχούσης θερμότητος, μᾶλλον ἀναλίσκει τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχοντα ἐφόδια τῷ οἰκείῳ θερμῷ. Διὸ συμβαίνει τοὺς μὲν ὑδρωπικούς αὐτῶν γίνεσθαι τοὺς δὲ, ρευματικούς· τοὺς δὲ, εἰς τὴν κοιλίαν. Τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς, δριμύα ἐστί· καὶ τὰ εἰσιόντα δι' ἀσθενείαν τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἀπαλὰ ὄντα, οὐ παχύνεται. Ἀσθενὲς δὲ ἐστὶ τὸ θερμὸν, τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾗ ἔτι σώζεται, καθάπερ τὸ καλὰ μινον πῦρ. Καὶ γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθενείαν, ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ ξυλίνου. — 6. (Cf. 1.) Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσριγοί εἰσι καὶ τάχιστα ὑπὸ πλευρίτιδος ἀλίσκονται, καὶ τῶν τοιούτων νόσων; Ὅτι τὸ πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται, ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα, θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν. Σημεῖον δέ· θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτός, ὑγραίνεται δὲ οὐ. Εἰ δ' ἦττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει δῆλον ὅτι θᾶττον αὐτὰ ἢ θερμότης ἢ ὑγρότης. Ὡστε λειφθέντων ψυχρῶν ὑγρῶν, εἰκότως ῥιγοῦσιν τε μᾶλλον οἱ μεθύοντες, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους οἰκεία πάσχουσι πάθη. — 7. Διὰ τί οἱ μὲν παῖδες, θερμοὶ ὄντες, οὐ φίλοινοι εἰσι; Σκύθαι δὲ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνδρεῖοι, θερμοὶ ὄντες, φίλοινοι; Ὅτι οἱ μὲν, θερμοὶ ὄντες, καὶ ξηροί; ἢ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἕξις τοιαύτη· οἱ δὲ παῖδες, ὑγροὶ καὶ θερμοί. Ἡ δὲ φιλοποσία ἐστὶν ἐπιθυμία ὑγροῦ τινος. Ἡ οὖν ὑγρότης, κωλύει διψητικούς εἶναι τοὺς παῖδας. Ἐνδεῖα γὰρ τις ἐστὶν ἢ ἐπιθυμία. — 8. (Cf. 19.) Διὰ τί μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἀλυκά καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα,

νήφοντες δὲ, ἤτιον; "Ἡ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθὲς, καὶ τὸ ὁμοίως διακαίμενον; τὰ δὲ ἐναντία, τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἰσθητικώτερα. Ὁ μὲν οὖν μέθῳ, γλυκεῖς ἐν αὐτῷ χυμοὺς ἔχει, (τοιοῦτο γὰρ ὁ οἶνος δοκεῖ) καὶ τῶν φάϋλων χυμῶν αἰσθητικώτερός ἐστιν· ὁ δὲ νήφων, δριμεῖς καὶ ἀλυκοὺς. Τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, οἱ περιττωματικοὶ ἐπιπολάζουσιν. Οὗτοί τε οὖν εἰσιν ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν ὁμοίων, καὶ τὸν ἔχοντα ποιοῦσιν. — 9. (Cf. 20.) Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλω πάντα φαίνεται φέρεσθαι; καὶ ἡδὴ ἀπτομένης τῆς μέθης, ἀθρεῖν τὰ πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης αὐτὸ ποιοῦνταιί τινες. "Ἡ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἢ ὄψις πυκνάκις; διαφέρει οὖν τὴν ὄψιν οὐθὲν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. Ταῦτό γὰρ ποιεῖ, πρὸς τὸ φαίνεσθαι τὰ εἰρημένα. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τὰ πλησίον ὄντα διαψεύδεσθαι τὴν ὄψιν συμβαίνει τῶν μεθύοντων, καὶ περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν. Διόπερ ἐκεῖνα μὲν ὅλως οὐχ ὁράται, τὰ δ' ἐγγὺς οὐδ' ἐν ᾧ τόπῳ ἐστὶν ὁρᾶ. Κύκλω δὲ φαίνεται φέρεσθαι, καὶ οὐκ ἐγγὺς καὶ πόρρω, ὅτι εἰς μὲν τὸ πόρρω, διὰ τε τὴν κύκλω κίνησιν, ἀδυνατωτέρα ἐστὶ φέρεσθαι ἢ ὄψις. Ἄμα γὰρ τὰναντία ποιεῖν οὐ ῥᾶδιον. Ἔστι δὲ ἡ μὲν πόρρω ἐπιθυμία, σφοδρά· ἡ δὲ κύκλω, ἐν ᾧ τοῦνομα σημαίνει, σχήματι. Διὰ τε οὖν τὰ εἰρημένα, πόρρω οὐ φέρεται· καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω, οὐ καὶ ταῦθ' ὁρώη. Ἀπολείπει γὰρ ἂν ἐν θατέρῳ χρόνῳ αὐτῶν τὸ ὁρώμενον ἐν ταύτῃ τόπῳ. Ἀπολείπων δὲ, οὐκ ἂν ὁρώη. Κύκλω δὲ φέρεται, διὰ τὸ ὑπάρχον χῆμα τῆς ὀψεως. Ἔστι γὰρ κῶνος, οὗ ἡ βάσις κύ-

κλος, ἐν ᾧ κινουμένη, ὁρᾷ μὲν τοῦτο, διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό. Διέψευσται δὲ τῷ τόπῳ, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτό. Ταῦτὸν γὰρ ἂν ᾔην, ἢ τοῦτο πρὸς τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὴν ὄψιν πρὸς τοῦτο. — 10. (Cf. 30.) Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἐν ὁρώσιν; Ἡ καθάπερ εἴρηται, κινουμένης τῆς ὄψεως, συμβαίνει μηθένα χρόνον τὴν αὐτὴν ἐπὶ ταύτου ἡρεμεῖν ὄψιν; τὸ δὲ ἐν ταύτῳ χρόνῳ ἐτέρως ὁρώμενον, ὀψιαίτερον εἶναι δοκεῖ. Ἀφ' ἣ γὰρ ὄψεως ὁρᾶται τὸ ὁρώμενον· ἅπτεσθαι δὲ πλείουσιν ἅμα τοῦ αὐτοῦ, ἀδύνατον. Ὅντος δὲ ἀναισθήτου τοῦ μεταξὺ χρόνου, [ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἤπιετο, καὶ παρήλλαττε τὸ ὁρώμενον] εἶς εἶναι δοκεῖ χρόνος, ἐν ᾧ τε ἤπεται καὶ παρήλλαχεν· ὥστ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταύτου πλειόνων ἀπτομένων ὄψεων, πλείω δοκεῖ εἶναι τὰ ὁρώμενα, διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον εἶναι ἅπτεσθαι. — 11. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀφροδισιάζειν ἀδύνατοί εἰσιν; Ἡ ὅτι δεῖ τινα τόπον ἐκθερμανθῆναι μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος; τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν. Αποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος μᾶλλον, ὅτι πολὺ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς τὸ ὑγρὸν καὶ ἄπεπτον. Ἐτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τροφῆς. Τροφή δὲ πᾶσα πέττεται· ἢ πληρωθέντες, ὁρμητικοί εἰσι πρὸς τὰ ἀφροδίσια. Διὸ καὶ κελεύουσί τινες πρὸς τὴν προᾶξιν τὴν τοιαύτην, ἄριστ' ἂν μὲν πολὺ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον, ἵνα ἢ αὐτοῖς ἐλάττω τὰ ἄπεπτα τῶν πεπεμμένων. — 12. Διὰ τί ὁ γλυκὺς καὶ ἄκρατος καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενοι ἐν τοῖς πότοις, νήφειν ποιοῦσι; καὶ διὰ τί ἥτιον με-

θύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; "Ἡ πάντων τὸ αὐτὸ αἰτιὸν ἐστίν, ἡ παράκρουσις τοῦ ἐπιπολῆς θερμοῦ; τὸ γὰρ μεθύειν ἐστίν, ὅταν ἢ τὸ θερμὸν [ἐν] τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν τόποις. — 13. Διὰ τί τοῦ γλυκέως ἐπιπολαστικοῦ ὄντος, εἰάν τις μεθύων ἤδη ἐπιπίῃ, γλυκὺ, καταπέπτειται ὁ ἐνυπάρχων οἶνος, καὶ ἥττοι ἐνοχλεῖ; "Ἡ ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ λεαντικόν τέ ἐστι καὶ γλίσχρον, (ἐμφράττει οὖν τοὺς πόρους) τὸ δὲ αὐστηρόν, τραχυντικόν; καὶ τὸ μὲν εὐπετὴ ποιεῖ τῷ θερμῷ τὴν ἀναφοράν· ὁ δὲ γλυκὺς, στέγει αὐτὸ, τοὺς πόρους ἐμφράττων. "Οτι δὲ τῶν ἄνω θερμανθέντων ἐστὶν ἡ μέθη, εἴρηται. "Ἐτι δὲ ὁ μὲν γλυκὺς, ἄνοδμος ὁ δὲ αὐστηρὸς, οὐ. Ὅσμη δὲ πᾶσα βαρύνει κεφαλὴν. — 14. (Cf. 3.) Διὰ τί ἀπὸ τοῦ κεκραμένου μὲν, ἀκρατεστεροῦ δὲ, ἔωθεν μᾶλλον πονοῦσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκράτου; "Ἡ ὅτι ὁ μὲν ἀκράτος, παχυμερὴς ὢν, εἰς τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους στενοὺς ὄντας, αὐτὸς μὲν οὐκ εἰσπίπτει, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, ἡ ὀσμή καὶ θερμότης· ὁ δὲ κεκραμένος, μιχθεὶς λεπτῷ τῷ ὕδατι αὐτὸς εἰσδύεται· ἔχων δὲ σῶμα, καὶ τῆς δυνάμεως πολὺ τῆς τοῦ ἀκράτου δυσπεπτιότερός ἐστι. Τάτε γὰρ ὕγρὰ [πάντων] δυσπεπτιότατα, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων. — 15. Διὰ τί μᾶλλον δύναται πιεῖν εἰς μέθην οἱ ἀγύμναστοι τῶν γεγυμνασμένων, καὶ ῥᾶον ἀπαλλάττουσιν; "Ἡ ὅτι [οἱ] ἔχοντες περίττωμα καὶ ὕγρὸν ἐν αὐτοῖς, οὐρητικοὶ γίνονται· ὅπερ ποιεῖ δύνασθαι πίνειν, καὶ ὕστερον κούφως ἔχειν, διὰ τὸ μὴ ἐμμένειν πολὺ ὕγρὸν οἰκῶδες· οἱ μὲν οὖν ἀγύμναστοι, ὕγροὶ καὶ περιττωματικοὶ εἰσιν· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ξηροί· ὥστ' εἰς τὸ σῶμα τούτοις ἢ

ὑγρότης ἢ οἶνηρά ἀφικνεῖται. Εὐθύς τε οὖν ἀντισπᾶ τῇ οὐρήσει ἢ φορὰ αὐτῇ· καὶ ὕστερον ἐμμένον τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐν τῷ σώματι, βάρος ποιεῖ. — 16. Διὰ τί ὁ οἶνος καὶ τετυφωμένους ποιεῖ καὶ μανικούς; ἐναντία γὰρ ἡ διάθεσις. Ὁ μὲν γὰρ, μᾶλλον ἐν κινήσει· ὁ δὲ, ἥτιον. Ἡ ὥσπερ Χαιρήμων εἶπε,

Τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται. τὰναντία οὖν ποιεῖ, οὐ ταῦτα, ἀλλὰ τὰ μὴ ὁμοίως ἔχοντα· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ, τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ ὑγραίνει, ἀλλ' οὐ ταῦτά· καὶ τήκει τὸν κρύσταλλον, καὶ πήγνυσι τοὺς ἄλλας. Καὶ ὁ οἶνος (ὑγρὸς γάρ ἐστι τὴν φύσιν) τοὺς μὲν βραδυτέρους ἐπιτείνει καὶ θάπτους ποιεῖ, τοὺς δὲ θάπτους ἐκλύει. Διὸ ἔνιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει, ἐν ταῖς κραιπάλαις ἐκκελυμένοι γίνονται πάμπαν· ὥσπερ γὰρ τὸ λουτρὸν τοὺς μὲν συνεδεμένους τὸ σῶμα καὶ σκληροὺς, εὐκινήτους ποιεῖ, τοὺς δὲ εὐκινήτους καὶ ὑγροὺς ἐκλύει· οὕτως ὁ οἶνος, ὥσπερ λύων τὰ ἐντὸς, ἀπεργάζεται τοῦτο. — 17. Διὰ τί ἡ κράμβη παύει τὴν κραιπάλην; Ἡ ὅτι τὸν μὲν χυλὸν γλυκύν καὶ ὀπιτικὸν ἔχει· διὸ καὶ κλύζουσιν αὐτῇ τὴν κοιλίαν οἱ ἱατροί. Αὕτη δὲ ἐστι ψυχρά. Σημεῖον δὲ· πρὸς γὰρ τὰς σφοδρὰς διαθήσεις χρῶνται αὐτῇ οἱ ἱατροί, ἔποντες σφόδρα, καὶ ἀποξυλίζοντες καὶ ψύχοντες. Συμβαίνει δὲ τῶν κραιπαλῶντων, τὸν μὲν χυλὸν αὐτῆς εἰς τὴν κοιλίαν κατασπᾶν τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρά, οἶνηρά καὶ ἄπεπτα ὄντα, αὐτὴν δὲ ὑπολειπομένην ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, ψύχειν τὸ σῶμα. Ψυχομένου δὲ, ὑγρά λεπτὰ συμβαίνει εἰς τὴν κύστιν φέρεσθαι. Ὡστε κατ' ἀμφοτέρω τῶν ὑγρῶν ἐκκρινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ

καταψυχομένου, εϊκότως ἀκραίπαλοι γίνονται. Ὁ γὰρ οἶνος ὑγρὸς καὶ θερμὸς ἐστίν. Ἐτι δὲ συμβαίνει τῶν ὑγρῶν κατασπωμένων καὶ κρινομένων κάτω, καὶ πνεῦμα ἐπάγεσθαι αὐτοῖς· ὅθεν μόνον ἀπὸ τοῦ οἴνου εἰς τὴν κεφαλὴν φερόμενον, τὸν κάρον καὶ τὴν κραιπάλην ποιεῖ. Κάτω δὲ ὁρμήσαντος καὶ καταψυχομένου τοῦ σώματος διὰ τὰ εἰρημένα, λύεται [ὁ] κραιπάλης πόνος. Ἐστὶ γὰρ ἡ κραιπάλη, ζέσις τις καὶ φλεγμασία λήγουσα. Λυπεῖ δὲ μᾶλλον τῆς μέθης, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐξίστησιν, ἡ δὲ κραιπάλη ἐν ἑαυτοῖς οὔσι, τὸν πόνον παρέχει· καθάπερ οὖν καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν οἱ λαμβανόμενοι παίζουσι μᾶλλον ἢ ἀλγοῦσι· παρ' αὐτοῖς δὲ γερόμενοι οἱ αὐτοὶ, κουφισθέντες τοῦ πάθους, ἀλγοῦσι. Ταῦτα γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κραιπάλης καὶ ἐπὶ τῆς μέθης συμβαίνει. — 18. Διὰ τί μᾶλλον ἐμετιᾶν ποιεῖ ὁ ὕδαρὸς οἶνος, ἢ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἄκρατος; Ἡ ὅτι ἐμεῖν μάλιστα ποιεῖ τὰ ἐπιπολαστικά, καὶ ὅσα ἀηδὴ ἐστίν. Ἐστὶ δὲ ὁ μὲν οἶνος κατακρουστικός, τὸ δὲ ὕδωρ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές. Διὰ μὲν οὖν τὸ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές εἶναι, κάτω διέρχεται ταχύ· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀηδές, οὐ ποιεῖ καρδιώττειν. Ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι λεπτὸς, ὥστε διαρρεῖν ταχύ· διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἔχειν οἴνου, ἀηδὴς ἐστίν. Ταράττει γὰρ τὴν αἴσθησιν, τῶν πλείους ἐν αὐτῇ [τᾷς] κινήσεις ἐμποιεῖν, τὴν τ' ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος· αἰσθηταὶ γὰρ ἄμφω γίνονται. Ὁ δ' εὐκράτος τὴν μὲν τοῦ ὕδατος αἴσθησιν ἀφανίζει, οἴνου δὲ μαλακοῦ ποιεῖ αἴσθησιν· διὸ ἡδέως πίνεται. Ἀηδὴς δὲ ὢν ὁ ὕδαρὸς οἶνος, ἐπιπολαστικός ἐστίν· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἐμετικόν ἐστίν. — 19. (V. sup. 8.) Διὰ τί μεθύοντες μάλιστα διαισθανόμεθα τὰ

ἀλυκά καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα· νήφοντες δὲ, ἤτιον; Ἡ
ὅτι τὰ λυπηρὰ μᾶλλον δῆλα τοῖς μὴ ἐπιθυμοῦσι, [τοὺς
δ' ἐπιθυμοῦντας λανθάνει. Ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων,
ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι ἔχει.], Ὁ δὲ νήφων, οὕτως ἔχει·
ὁ δὲ μεθύων, πλήρης. — 20. (Cf. sup. 9.) Διὰ τί τοῖς
μεθύουσι σφόδρα, κύκλω πάντα φαίνεται φέρεσθαι·
καὶ ἡδὴ ἀπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης, ἀριθμεῖν τὰ
πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης ποι-
οῦνται αὐτότινες. Ἡ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμό-
τητος τοῦ οἴνου ἢ ὄψις πυκνάκις; Ὡσπερ οὖν, ὅταν
ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμόν, δύο φαίνεται, οὕτω
καὶ τοῖς μεθύουσιν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ μὲν
ὑποθῇ, κινῇ δὲ τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἂν ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν.
Ἀμφοτέρως γὰρ τὸ αὐτὸ πάσχει ἢ ὄψις. Ὡστε οὐ
δόξει μένειν τὸ ὁρώμενον· καὶ τὸ πόρρωθεν ἔτι μᾶλ-
λον· ἔτι γὰρ ἤτιον κρατεῖ ἀποτεινομένης τῆς ὀψεως·
καὶ πλεον τὸ διάστημα ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ποιεῖ ἢ ἐγγὺς αὐ-
τῇ κίνησις. Ἐὰν δὲ σφόδρα κινῆται, καὶ ὁμαλῶς ὕνω
καὶ κάτω, ἤτιον κρατῆσει τοῦ πόρρω. Πάντα δὲ ἀπο-
τεινόμενα κύκλω φέρεται· οἷον οἷστοι καὶ τὰ καταρ-
τώμενα. Καὶ ἢ ὄψις οὖν δι' ἀσθένειαν ταῦτ' ἀ-
σχει, ὥσπερ ἂν εἰ πόρρω ἐφέρετο. Διαφέρει δ' οὐδὲν
τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. Ταῦτ' οὖν ποιεῖ
πρὸς τὸ φαίνεσθαι. — 21. Διὰ τί ὅταν ἀθρόως πί-
νωσι, ξηρότεραι αἱ κοιλίαι γίνονται, ὅτε δεῖ ὑγραίνε-
σθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πλείονος; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν πολ-
λοῦ καὶ ἀθρόου οὐ κρατεῖ ἡ κοιλία, ἀλλ' εἰς τὸν αὐ-
τὸν ἔρχεται τόπον ἀπαθής; ἔστι δὲ ὑγροῦ τόπος ἀπέ-
πτου ἢ κύστις. Τοῦ δὲ ὀλίγου κρατεῖ καὶ πέττει.
Ὡστε μένον, ὑγραίνει. — 22. (Cf. sup. 3.) Διὰ τί

μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ εὐκρατον πίνοντες, ἢ οἱ ἄκρατον; Ἡ διὰ τὴν λεπτότητα εἰς πλείους τόπους ὁ κεκραμένος εἰσέρχεται, (καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις) καὶ ἔστι δυσεξαγωγότερος; τὸ δὲ ὕδωρ λεπτομερέστερον μὲν, ἀλλ' εὐέξοδον. Ἡ διότι ἔλαττον πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ μᾶλλον ἀπεμοῦσιν; Ἐτι δὲ συμπέπτει τὰ λοιπά. Ταῦτὸ δὲ ἐστὶ πρόβλημα. — 23. Διὰ τί ὑπὸ τοῦ ἀκράτου ἀποθνήσκουσιν, ἐὰν τις προῖσχνάνας πολὺ πίη; καὶ μὴ προῖσχνάναντες δὲ πολλοὶ τῶν φιλοπότων, ἀθρόον πολὺ πίνοντες, ξηροὶ γίνονται; Δοκεῖ γὰρ ὅ, τε οἶνος τῶν θερμῶν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ τὸ ζῆν· τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, κατάψυξις. Ἡ ὥσπερ [καὶ] ἀπὸ τοῦ κωνείου, σβεννυμένου κατὰ μικρὸν τοῦ θερμοῦ τοῦ οἴκελου· ἀλλὰ τρόπον ἕτερον; Τὸ μὲν γὰρ, τῇ ψυχρότητι πήγνυσι τὸ ὑγρὸν καὶ θερμόν· ὁ δὲ οἶνος, τῇ θερμότητι τῇ αὐτοῦ μαραίνει τὴν φυσικὴν θερμότητα. Ὡσπερ οὖν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πυρὸς καὶ ἡλίου τὸ ὀλίγον πῦρ ἀποσβέννυται, οὕτω ἢ ἐν τοῖς σώμασι θερμότης ὑπὸ τῆς ἐν τῷ οἴνῳ, ἐὰν ὑπερβάλλῃ. — 24. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀριδᾶκρουι μᾶλλον; Ἡ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ γίνονται; Ἀκρατεῖς οὖν εἰσιν, ὥστε ὑπὸ μικρῶν κινεῖσθαι. — 25. (Cf. 13.) Διὰ τί ἥττον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; Πάντων γὰρ ταῦτὸ αἷτιον ἢ κατάκρουσις, τουτέστιν ἐπιπολῆς. Τὸ μὲν γὰρ μεθύειν, ἐν τοῖς περὶ κεφαλὴν τόποις.*** Ἡ ὅτι δεῖ πρὸς τοὺς ὕπνους ὑγρότητα ἐνυπάρχειν θερμὴν; αὕτη γὰρ εὐπεπτος. Ἄν δὲ μὴ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος, οὐ γίνεται ὕπνος. Διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ τὰ σιτία καὶ τοὺς πότους, ὑπνωτικώτατοι γίνονται ὑπὸ τῆς θερ-

μης. Τοῖς δὲ μελαγχολικοῖς, καὶ τὰς μεγάλας πυ-
 ρίας, ἀγρυπνία· τοῖς μὲν, ὅτι κατέψυκται τούτων·
 τοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἢ ὀλίγον. Φανερόν οὖν ὅτι εἰς
 ταῦτα βλεπτιέον καθ' ἕτερον τῶν παθῶν. — 26. (Cf.
 5.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι, καὶ μᾶλλον ὅσω
 ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ, ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικός·
 ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ· διὸ οἱ ῥι-
 γῶντες μάλιστα τρέμουσι. Πολλοῖς δ' ἤδη χρωμέ-
 νοις μόνῳ ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι τε ἰσχυροὶ
 συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θλίβοντας· καὶ
 τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθητῶς εἶχον. Ἐτε-
 ροὶ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διαιτώμενοι, καὶ τρίψεσι
 χρώμενοι καὶ τροφῇ κρέασι, πρὸς ἀποπληκτικὰς ἀβ-
 ῥωσιᾶς ἤλασαν. [Οἷς] τρόμοι μὲν, διὰ τὴν ἀκινή-
 σιαν, ἥτιον ἐνέπιπτον, πόνος δὲ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ μὴ
 δύνασθαι ἡσυχάζειν. Ἐτι [καὶ] τοῦ μὲν τρόμου αἰ-
 τία, ἡ ψυχρότης· φαίνονται γὰρ (ὥσπερ εἴρηται) οἱ τε
 ῥιγῶντες τοῦτο πάσχοντες, καὶ οἱ σφόδρα γέροντες.
 Ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τῶν μὲν, τὸ πάθος ψυχρόν·
 τῶν δὲ, ἡ ἡλικία· ὁ δὲ οἶνος, θερμαντικώτατος· ὥσθ'
 ὑπεναντίον ἂν τι συμβαίνοι. Ἡ οὐθὲν κωλύει γίνε-
 σθαι ταῦτ' ὑπὸ ἐναντίων, μὴ ὡσαύτως δὲ ποιούν-
 των; οἷον καὶ ἀπὸ τῶν πάγων ἀποκάεται ὑπὸ θερ-
 μοῦ, ὅταν ὁ πάγος ἀθρόον ποιήσῃ τὸ θερμόν· ὥστε
 ἔστι μὲν ὡς ὑπ' ἐναντίων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ συμβαί-
 νειν, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τοῦ αὐτό. Ὁ δὲ τρόμος γίνεται
 μὲν ὑπ' ἐνδείας θερμοῦ, αὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ οἰ-
 κείου. Φθίρειται δὲ τὸ θερμόν, ἢ μαράνσει, ἢ σβέ-
 σει· σβέσει μὲν, ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ὑπὸ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ·
 μαράνσει δὲ, ἐνδείᾳ τροφῆς, οἷον οἱ λύχνοι, ὅταν μὴ

ἔχωσιν ὑπέκκαυμα, μηδ' ἔλαιον· ἢ ὑπὸ θερμοῦ ἀλλοτριῖον, οἷον τὸ πῦρ ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ οἱ λύχνοι παρὰ τῷ πυρί. Οἱ μὲν οὖν ῥιγῶντες ὑπὸ ψυχροῦ, σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ τρέμουσι. Διὸ καὶ τοῖς προσχεομένοις τὸ θερμὸν, αἰφρίκαι γίνονται· ἐγκατακλειόμενον γὰρ τὸ ψυχρὸν εἴσω καὶ ἀντιπεριϊστάμενον, ἴσθησι τὰς τρίχας· καὶ τῷ ἀρχομένῳ πυρέττειν τὸ γινόμενον ῥίγος δι' ὁμοίαν αἰτίαν γίνεται. Ἐν δὲ τῷ γήρᾳ τὸ θερμὸν μαραίνεται, τῆς τροφῆς ὑπολειπούσης. Τροφή μὲν γὰρ, ὑγρὸν τῷ θερμῷ· τὸ δὲ γήρας, ψυχρὸν. Οἱ δὲ οἰνόφυλγες, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, τρέμουσι· καὶ εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ποῖς διὰ γήρας, ἀλλ' ἔτι τρίτος ἦν τρόπος τῆς τοῦ θερμοῦ φθορᾶς. Ὅταν γὰρ ὑπερβάλλοντι χρῶνται, ἐν τῇ σώματι πολλή οὖσα ἡ θερμότης, ἢ ἀποσβέννυσιν, ἢ ἀσθενῇ ποιῇ τὴν οἰκείαν θερμότητα ἢ ἰσχύομεν· ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ τὸ κινεῖν τοῦ κινουμένου· οἷον, ὅταν ξύλον μακρὸν καὶ μέγα μὴ εὐκρατῶς ἔχη τις, τὸ ἄκρον τρέμει. Γίνεται γὰρ τοῦτο, ἢ τῷ τὸ ἐχόμενον μεῖζον εἶναι, ἢ τῷ τὸ κινεῖν ἔλαττον. Συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ, (δοκεῖ γὰρ αἴτιον τοῦτο εἶναι τοῦ κινεῖσθαι τοῖς ζώοις) μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν. Σημεῖον δ' ὅτι διὰ ψυχρότητα γίνεται τὸ πάθος τοῖς οἰνόφυλξι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ὅτι ἄνευ ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος. — 27. Διὰ τι ὁ ἀκροθώραξ μᾶλλον παροινεῖ τοῦ μεθύοντος μᾶλλον, καὶ νήφοντος; Ἡ ὅτι ὁ μὲν νήφων, οὐ κρίνει; ὁ δὲ παντάπασι μεθύων, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις ἐπιπεπλασμένας εἶναι, οὐ δυνάμενος τὸ βάρος φέρειν, οἷον

κρίνει· οὐ κρίνων δὲ, οὐ παροινεῖ. Ὁ δὲ ἀκροθώ-
 ραξ κρίνει τε, καὶ διὰ τὸν οἶνον κακῶς κρίνει, ὥστε
 παροινεῖν· ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον ὄντα
 φιλολοῖδορον, φεύγοντα δίκην, ἵνα ὑπὲρ τοῦ πράγμα-
 τος λέγῃ καὶ μὴ λοιδορῇται, τὰ ὧτα ἐπέπλασαν, ἵνα
 μὴ ἀκούων, εἰς λοιδορίαν τρέπηται· πανομένου δὲ τοῦ
 ἀντιδίκου, ἀφεῖλον· μικρὰ δὲ ἀκούσας ἔτι λέγοντος,
 οὐκ ἀπέσχετο, ἀλλὰ κακῶς ἔλεγε, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι
 μὲν, κακῶς δὲ κρίνειν. — 28. Διὰ τί πρὸς τὸν γλυ-
 κύν οἶνον ἡδίων ὄντα, οὐ γίνονται οἰνόφλυγες; Ἡ ὅτι
 οὐκ ἴδιον χυμὸν ἔχει ὁ γλυκὺς, ἀλλ' ἀλλότριον; Φιλό-
 γλυκὺς οὖν μᾶλλον ἢ φίλοινος ἔσται ὁ κεκρατημένος.
 — 29. (Cf. 32.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες ὑπὸ τοῦ ἡλίου
 θερμαινόμενοι, μάλιστα χαίρουσιν; Ἡ ὅτι δέονται
 πέψεως; ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ κατεψύχθαι. Διὸ καὶ αἱ
 ἀποπληξίαι καὶ αἱ ἀποναρκώσεις τάχιστα μετὰ τοὺς
 πότους γίνονται. — 30. (Cf. 10.) Διὰ τί τοῖς μεθύου-
 σιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἐν ὄρωσιν; Ἡ ὅτι αἱ ἀρ-
 χαὶ τῶν ὕψων ἔσωθεν κινεῖνται ὑπὸ τοῦ οἶνου, κα-
 θάπερ ἡ ὅλη κεφαλὴ; κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν, οὐκ
 εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὀψεις, ἀλλ' οἶον ἐπὶ μέρος
 ἐκάτερον τοῦ ὀρωμένου· διὸ δύο φαίνεται· ταὐτὸ δὲ
 τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν.
 Ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀψεως· ὥστε μηκέτι εἰς
 ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἐτέρᾳ. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κί-
 νησις, ἔσωθεν γίνεται· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἶνου, ἔσωθεν.
 Διαφέρει δ' οὐθέν. Ταῦτ' αὖ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κί-
 νηθεῖσα. — 31. Διὰ τί τῶν μεθύοντων ἡ γλῶσσα
 πταίει; Πότερον ὅτι, καθάπερ τὸ ὅλον σῶμα ἐν τῇ
 μέθῃ σφάλλεται, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα σφαλλομένη

πταίει, καὶ οὐ δύναται τὴν λέξιν διαρθεῖν; Ἡ σπογ-
 γώδης ἐστὶν ἢ τῆς γλώττης σόρξ; βρεχομένη οὖν ἐξαί-
 ρεται. Τούτου δὲ συμβαίνοντος διὰ τὸ πάχος τὸ ἀπὸ
 τοῦ ὄγκου, δυσκινητοτέρα οὔσα, οὐ δύναται ἀκρι-
 βοῦν. Ἡ διότι οὔτε ἐν τῷ ὑγρῷ δυνάμεθα λαλεῖν,
 διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀέρος, οὐδ' ὅταν εἰς τὸ στόμα
 λάβωμεν ὑγρόν; Ἐν τῇ μέθῃ οὖν ἐν ὑγρῷ πολλῷ τῆς
 γλώττης οὔσης, οὐκ ἀκριβοῦμεν. Τὸ δὲ μὴ ἀκριβοῦν,
 ἔστι τὸ πταίειν. Ἡ διότι ἐν ταῖς μέθαις ἡ ψυχὴ συμ-
 παθῆς γινομένη, πταίει; Τῆς ψυχῆς οὖν τοῦτο πα-
 σχούσης, εἰκὸς καὶ τὴν γλώτταν ταῦτό πάσχειν. Ἀπ'
 ἐκείνης γὰρ ἡ τοῦ λέγειν ἀρχή. Διὸ καὶ χωρὶς τῆς
 μέθης, ὅταν ἡ ψυχὴ πάθῃ τι, συμπάσχει καὶ ἡ γλώτ-
 τα, οἷον τῶν φοβουμένων. — 32. (Cf 29.) Διὰ τί οἱ
 οἰνόφλυγες καὶ οἱ περὶ τὴν θάλασσαν, χαίρουσιν ἡλίω;
 Ἡ διότι οἱ μὲν οἰνόφλυγες δέονται πέψεως, καὶ ἅμα
 συμβαίνει τινὰς τόπους κατεψύχθαι; διὸ καὶ ἀπο-
 πληξίαι καὶ ἀποναρκώσεις μετὰ τοὺς πότους· οἱ δὲ
 θαλάττιοι, διὰ τὸ ἀεὶ ἐν ὑγρῷ εἶναι, τοῦτο ποιοῦσι;
 — 33. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀδύνατοι ἀφροδισιάζουσιν;
 Ἡ ὅτι δεῖ μᾶλλον τινὰ τόπον ἐκθερμανθῆναι τοῦ ἄλ-
 λου σώματος; οἱ δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας,
 ἀδυνατοῦσιν. Ἀποσβέννυται οὖν τὸ ἀπὸ τῆς κινή-
 σεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. Ἡ διότι
 δεῖ μὲν ἐκθερμανθῆναι τοὺς κάτω τόπους, ὃ δ' οἶνος
 ἄνω πέφυκε φέρεσθαι, ὥστε ἐκεῖ ποιεῖ τὴν θερμασίαν,
 ἐντεῦθεν δὲ ἀπάγει. Καὶ μετὰ τὰ σιτία, ἥκιστα
 ἀφροδισιαστικοί· καὶ κελεύουσιν ἀριστᾶν μὲν πολὺ,
 δειπνεῖν δὲ ὀλίγον. Ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέ-
 ρεται· πεπεμμένων δὲ, κάτω τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν.

Ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γενεαίς ἐκ τούτων. Καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώττουσιν, ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ὁ κύπος. Ἐὰν οὖν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γένηται ἡ περιτίωσις, συμβαίνει ἐξονειρώττειν. Διὰ ταῦτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρρώσθημασιν, ὅσοις γίνεται, συμβαίνει· καὶ τοῖς φοβουμένοις, καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συμβαίνει ὡσαύτως. — 34. Διὰ τί νέοι ὄντες ἐνουροῦσι μᾶλλον ὅταν μεθυσθῶσιν, ἢ πρεσβύτεροι; Ἡ διὰ τὸ θερμούς [καὶ ὑγροὺς] εἶναι, πολὺ τὸ συρῶν ἐν γίνεται περιτίωμα, διὰ τὸ μὴ ἀναλίσκειν τὸ σῶμα τὸ ὑγρὸν· ὥστε ὑπερχεῖται· πρεσβυτέροις δὲ γινομένοις, διὰ ξηρότητα τὴν ὑπερβολὴν ἀντισπᾷ τὸ σῶμα. Ἡ ὅτι μᾶλλον ὑπνωτικώτεροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων; διὸ τοὺς μὲν νέους, καθύπνουσιν ὄντας, λανθάνει ἡ ὁρμὴ τοῦ οὔρου ἐκπίπτουσα πρὶν διεγερθῆναι· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, οὐ· καθάπερ οὐδὲ τῶν ἐξωθεν κινήσεων, οὐδὲν ἡττόν τι λανθάνει αὐτοὺς ἢ τοὺς νέους. Δῆλον δὲ· καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὑπνοῖς μάλιστα ἐνουροῦσιν. — 35. Διὰ τί τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας συμφέρει, καὶ τοῦ δύνασθαι πίνειν τὸ καταρρόφεϊν; Ἡ διότι οὐρητικόν ἐστι, καὶ τῷ πόματι προοδοποιεῖ;

SECTIO IV.

Ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

Διὰ τί ὁ ἀφροδισιάζων καὶ ἀποθνήσκων, ἀναβάλλει τὰ ὄμματα, καθεύδων δὲ καταβάλλει; Ἡ διότι ἄνωθεν τὸ θερμὸν ἐξιὸν ἀναστρέφει ἵναπερ ὁρμῇ· ἐν δὲ τῷ ὑπνῷ, κάτω συνάγεται· διὸ ῥέπει κάτω; Συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν ἔτι νοτίδα. — 2. Διὰ τί τῶν πλείοσιν ἀφροδισίοις χρωμένων, ἐπιδηλότατα συνδίδωσι τὰ ὄμματα καὶ τὰ

ἰσχύϊα· τὰ μὲν, ἐγγὺς ὄντα· τὰ δὲ, πόρρω; Πότερον
 ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνουσίᾳ ἐπιδηλότατα συμπονεῖ
 ταῦτα, τῇ ἐργασίᾳ συνιόντα περὶ τὴν πρόεσιν τοῦ
 σπέρματος; συνεκθλίβεται οὖν μάλιστα ἐντεῦθεν
 ὅσον εὐτηκτον τῆς τροφῆς ἔνεστι διὰ τὴν θλίψιν. "Η,
 διότι παραθερμαίνεται, τήκεται μάλιστα· ὁ δὲ ἀφρο-
 δισιασμός, θερμότητα ἐργάζεται. Μάλιστα δὲ ταῦτα
 θερμαίνεται, ἃ κινεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Οἱ δὲ ὀφθαλ-
 μοὶ, καὶ τὰ περὶ τὴν ἔδραν, ἐπιδήλως συμπονεῖ. Οὐτε
 γὰρ μὴ συνάγοντι τὰ περὶ τὴν ἔδραν ἐνδέχεται προέ-
 σθαι, οὔτε μὴ τῶν ὀφθαλμῶν καταβληθέντων. Τὰ
 μὲν γὰρ περὶ τὴν ἔδραν συνιόντα, θλίβει, οἷον ἐκ κύ-
 στεως τῇ χειρὶ τὸ ὑγρὸν· ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συνα-
 γωγή, τὰ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. Ὅτι δὲ μεγάλην ἔχου-
 σι τὰ ὄμματα τὴν δύναμιν καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς
 γένεσιν, δηλοῖ ἡ τῶν ἀτέκνων καὶ γονίμων γυναικῶν
 τοῖς ἐναλείμμασι πείρα· ὥς δέον ταύτῃ διελθεῖν εἰς
 τὸ σπέρμα δύναμιν. Πίονα δὲ [αἰ] ἄμφω τυγχάνει
 ὄντα πάντων αἰ, ἀρχός τε καὶ ὄμματα. Διὰ μὲν οὖν
 τὴν συνεργίαν, κοινωνεῖ τῆς θερμοσίας· διὰ δὲ ταύ-
 την, λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρ-
 μα. Οὐτε γὰρ, ἂν μὴ πῖον ᾖ, ὁμοίως[γρῦσει] ἢ θερ-
 μότης, οὔτε πῖον μὴ συμπονοῦν, οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ·
 ἀλλὰ οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται, διὰ
 τὴν γεινίασιν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος πά-
 ροδος, παρὰ τοὺς τόπους τούτους οὔσα, ἐπιδηλότατα
 ἱκανὴ ἐστὶ λεπτύνειν. Ἀφαιρεῖ γὰρ [τι,] ἀλλ' οὐ
 προστίθῃσι, πλησιάζουσα. — 3. Διὰ τί καὶ οἱ ἀφρο-
 δισιάζοντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι οὐ χρώμενοι ἀφροδισίοις,
 ὅμως ἀμφοτέρω τὰ ὄμματα πρὸς ὀξυωπίαν βλάπτου-

ται; Ἡ ὅτι τοῖς μὲν, διὰ λαγνείαν, τοῖς δὲ, διὰ τὴν πῆρωσιν, τὰ ἄνω ξηρὰ γίνεται μᾶλλον τοῦ δέοντος; Ἐπιδηλότερα δ' ἐν τούτοις, ὅσον τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκριβές· ἢ δ' ὅψις τοιοῦτον. Κατασπωμένων δὲ τῶν [τοιούτων] ὑγρῶν, τὰ ἄνω ξηραίνεται. Ὁ μὲν [οὖν] ἀφροδισιασμός, δῆλον ὅτι τοῦτο ποιεῖ· τοῖς δὲ εὐνούχοις τὰ σκέλη οἶδεῖ, καὶ αἱ κοιλίαι εὐλυτοί, ὥς κάτω μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ. — 4. Διὰ τί ἄνθρωπος μόνον ὅταν ὀρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἢ βῆ· τῶν δὲ ἄλλων ζώων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθὲν; Ἡ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἡλικίας μεταβάλλει τὰ ζῶα εἰς τὸναντίον; φωνή τε γὰρ βαρεῖα ἐξ ὀξείας γίνεται, καὶ δασύνεται ἐκ ψιλῶν; Δῆλον οὖν ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς δασέα ζῶα ψιλοῦντ' ἂν, οὐ δασύνοιτο, σπερματικὰ γινόμενα. Ἰάσχει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τὰ σπερμαίνοντα ξηρότερα γίνεσθαι καὶ ἁραιότερα· ἐξ ὧν θριξὶ φύεται· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μὴ ἐν ταῖς οὐλαῖς φύεσθαι τρίχας, μηδὲ τοῖς παιδίοις καὶ γυναιξίν. — 5. Διὰ τί ἡ ἀνυποδησία οὐ συμφέρει πρὸς ἀφροδισιασμούς; Ἡ ὅτι τὸ μέλλον ἀφροδισιάζειν σῶμα, δεῖ τὰ ἐντὸς θερμὸν εἶναι καὶ ὑγρόν; τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορεῖναι. Διὸ καὶ ταχὺ καὶ ἄνευ ἐργασίας οἱ ἐξονειρωγμοὶ γίνονται· γρηγοροῦσι δὲ, μετὰ πόνου. Ἄμα δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτον, καὶ οἱ πόδες ὑγρότεροι καὶ θερμότεροι. Σημεῖον δὲ, ὅτι καθευδόντων, θερμοὶ, ὥς ἅμα τοῖς ἐν τοῖς ἐντὸς οὕτως ἔχοντες. Ἡ δ' ἀνυποδησία, τὸναντίον ποιεῖ· ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει. Ὡστ', εἴτε ἀδύνατον μὴ θερμῶν ὄντων ἀφροδισιάσαι, εἴτε χαλεπὸν, ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν. — 6. Διὰ τί ἐκλύεται μάλι-

στα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ὁ ἄνθρωπος; Ἡ διότι πλεῖστον προῖεται σπέρμα κατὰ λόγον τοῦ σώματος; — 7. Διὰ τί δὲ πλεῖστον προῖεται; Ἡ ὅτι ἥκιστα ἐκπονεῖ τὴν τροφήν, καὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμὸν ἐστὶ τῶν ζώων μάλιστα; ὣν τὸ μὲν, ποιεῖ σπέρμα πολὺ· τὸ δὲ, τὴν φύσιν σπερματικὴν ποιεῖ; Καὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν, ἕως ἂν σώζηται. — 8. Διὰ τί, τοῦ ἀφροδισιάζειν γινομένου διὰ θερμότητα, τοῦ δὲ φόβου ὄντος ψυκτικοῦ καὶ τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐνίοις ὅταν γέγονονται ἐν τούτοις τοῖς πάθεσι, σπέρμα προέρχεται; Ἡ ὅτι ψυχομένων ἐνίων τόπων, ἕτεροι ὑποθερμαίνονται, τὴν τε οἰκείαν ἔχοντες θερμότητα, καὶ δεχόμενοι τὴν τῶν καταψυχομένων τόπων; ὥστε καταψυχομένων μὲν συμβαίνει, οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι [δὲ] μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ θερμαίνεσθαι. Ἀήλον δὲ καὶ τῇ ὄψει. Τῶν γὰρ φοβουμένων τὰ ἄνω λειφαιμεῖ, τὰ δὲ κάτω ὑγραίνεται, καὶ κοιλία καὶ κύστις λύεται. Ἐπὶ οὖν τὸ θερμὸν, ἐν [μὲν] τῷ φόβῳ κάτω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ, κάτωθεν ἄνω, ἐξυγραῖνον τῇ θερμότητι, ποιεῖ τὴν τοῦ σπέρματος ἔξοδον. — 9. Διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα, οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πιάρνησθαι, οὔτε φύσαν ἀφιέναι; Ἡ ὅτι μὴ ὀργῶντες ὁμοίως ἔχουμεν τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἀνασπασμένοις, οἷς προσεσκαπᾶται τι ἄλλότριον, ἢ ἐγκαταλείπεται ἀποσπασθέν; Ἀπαν δὲ ὁ δεῖ μὲν ἐξαρθῆναι, κολοβὸν δὲ ὑπολείπεται, πλείω χρόνον παρέξει πόνον. Ἐάν τε τις κινήσῃ τὸ ἄλλότριον, τοῦτο πόνον παρέξει, οὐκ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ ὅν· ἃ συμβήσεται τοῖς μὴ ὀργῶσι, ποιοῦσί τι τῶν εἰρημένων. — 10. Διὰ τί νήστεις θᾶττον ἀφροδισιάζουν; Ἡ διότι οἱ πόροι κενώτεροι οἱ τοῦ σώματος νή-

στεσι, πλήρεσι δὲ πλήρεις; Κωλύουσιν οὖν τὴν εἰς τὸ
 σπέρμα ὑγρότητα διεξιέναι. Δῆλον δὲ ἐπὶ τῆς κύ-
 στεως. Οὐ γὰρ δύνανται πλήρους οὔσης ταχὺ ἀφρο-
 δισισιάζειν. — 11. Διὰ τί οἱ νέοι ὅταν πρῶτον ἀφρο-
 δισισιάζειν ἄρχονται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρῶ-
 ξιν μισοῦσιν; Ἡ διὰ τὸ μεγάλην γίνεσθαι τὴν μετα-
 βολήν; τῆς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας με-
 μνημένοι, ὡς αἰτίαν ἢ ἐπλησίασαν, φεύγουσι. — 12.
 Διὰ τί οἱ ἱππεύοντες [συνεχῶς,] ἀφροδισιαστικώτεροι
 γίνονται; Ἡ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν,
 ταὐτὸ πάσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; Διὸ καὶ τῇ τῆς
 ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ
 μόρια ταῦτα γίνεται. [ἀεὶ οὖν τῇ κινήσει ταύτῃ χρω-
 μένων, εὐροα τὰ σώματα γίνεται,] καὶ προωδοπεποιοη-
 μένα πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν. — 13. Διὰ τί ὅταν
 ἄρξωνται ἀφροδισισιάζειν δύνασθαι, οἱ χρωῖτες ὄξουσι
 πρότερον δ' οὐκ ὄξουσι πρὸ ἥβης, οὔτε οἱ ἄνδρες,
 οὔτε αἱ γυναῖκες; Ἡ ὅτι τὰ ἄπεπτα, τοὺς τε χυμοὺς
 ἀεὶ χείρους ἔχει, (ἢ γὰρ ὀξυτέρους, ἢ ἀλμυρωτέρους,
 ἢ πικροτέρους) καὶ τὰς ὁσμάς δυσωδεστέρας; τὰ δὲ
 πεπεμμένα, ἢ γλυκεῖς, ἢ ἥττον ἀγλυκεῖς, καὶ τὰς
 ὁσμάς εὐωδεστέρας, ἢ ἥττον δυσώδεις; Τοῦτο δ' ἐστὶ δῆ-
 λον ἐπὶ πάντων θεωμένοις καὶ φυτῶν καὶ ζώων· ἀφαι-
 ρεθέντων δὴ τῶν εὐπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα·
 οἶον δὴ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἀναλωθέντος τοῦ γλυ-
 κέος, πικρὰ ἢ κονία, καὶ ὁ ἰδρὼς ἀλμυρός. Πέττει
 δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης τὸ σπέρμα, ὃ, μικρὸν ὄν, πολ-
 λὴν ἔχει δύναμιν· ἐκ πολλοῦ γὰρ ὀλίγον συγκεφαλαιώ-
 νται· διὸ ὅταν ἀπέλθῃ, λύονται ὡς ἐπιτοπολὺ [μᾶλ-
 λον,] καὶ καταψύχονται· ὥστε ἀπεπτότεροι οἱ χυμοὶ

μᾶλλον γίνονται, ἀναστομουμένων τῶν πόρων διὰ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. Ἀλμυρώτεροι οὖν οἱ τῶν παιδῶν ἰδρωῖτες καὶ δυσωδέστεροι διὰ τὴν ἀπεψίαν· καὶ ἐὰν τύχη τοιαύτη ἢ φύσις οὔσα, ὥστε δυσώδη ἔχειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἰδρωῖτος, τούτοις μᾶλλον ἐπισημαίνει, καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις μάλιστα, οἷον μασχάλη, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ τοῖς ἄλλοις. — 14. Διὰ τί ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἡμετέρου γένηται ζῶον, τοῦτο ἡμέτερον ἔκγονόν ἐστιν· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλου τινός, ἢ μέρους, ἢ ἀποκρίσεως, οὐχ ἡμέτερον; γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. Τί δὴ οὖν, ἐὰν μὲν τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς, ἡμέτερον· ἐὰν δὲ ἀλλότριον, οὐ; ἢ γὰρ ἅπαντα προσήκει, ἢ οὐθὲν· ἢ πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτω μὲν ἐξ ἡμετέρου γίνεται, ἐκείνως δὲ ἐξ ἀλλοτρίου, ὅσα ἐξ ἀποκαθάρματος γίνεται καὶ ἐκκρίσεως; καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζῶου, ζῶον γεννᾷ, ἀλλ' ἢ τὸ σπέρμα. Τὸ δὲ βλάπτον καὶ τὸ κακόν, οὐθενός ἐστιν οἰκεῖον, οὐδὲ τὸ ἀλλότριον. Οὐ γὰρ ταῦτό, τούτου τί εἶναι, καὶ τούτου ἀλλότριον, ἢ ἕτερον, ἢ κακόν. Αἱ δὲ ἐκκρίσεις καὶ σήψεις οὐχ ἡμέτερα, ἀλλ' ἕτερα καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν εἰσιν. Οὐ γὰρ ὅσα ἐν τῷ σώματι γίνεται, τοῦ σώματος θετέον· ἐπεὶ καὶ φύματα γίνεται, ἃ αἶρουσι καὶ ἐκβάλλουσι· καὶ ὅλως ὅσα παρὰ φύσιν, πάντα ἀλλότρια. Παρὰ φύσιν δὲ πολλὰ καὶ τῶν συγγινομένων ἐστίν. Εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῶον, ὁρθῶς ἂν τὸ ἐκ τούτου γινόμενον, ἔκγονον ἡμέτερον εἴη μόνον. Καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος δὲ ἂν τι ἄλλο γένηται, οἷον σκολιῆς σαπέντος, ἢ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαφθαρέντος, οἷον ἃ λέγεται τέρατα, οὐκ ἔκγονα λεκτέον· ὅλως γὰρ ἐκ δι-

φθαρμένου γινόμενα, οὐκ ἔτι ἐξ ἡμετέρου ὄντος γίνε-
ται, ἀλλ' ἐξ ἁλλοτρίου, ὥσπερ τὰ ἐκ τῶν ἀποκρίσεων,
οἷον τὸ ἐκ τῆς κόπρου. Σημεῖον δὲ ὅτι ἐκ διεφθαρ-
μένου πάντα τὰ τοιαῦτα γίνονται. Ἐκ μὴ διαφθειρο-
μένου γὰρ, τοιοῦτον πέφυκε γίνεσθαι, οἷον ἂν ἦ, ἐξ
οὗ τὸ σπέρμα· ἔαν ἐξ ἵππου, ἵππος· ἔαν δὲ ἐξ ἀνθρώ-
που, ἄνθρωπος. Καὶ αὐτό τε οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρ-
μα, οὐδὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ γενέσει γινόμενον. Καὶ γὰρ
ὑγρὸν, καὶ ὄγκος τις καὶ σὰρξ γίνεται. Ποτὲ δὲ, διὰ
τὸ μήπω ἔχειν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἢ τοσοῦτον μόνον τῆς
φύσεως, ὅτι οὕτω διάκειται, ὥστε γενέσθαι ἐξ αὐτοῦ
τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς· ἐκ δὲ διεφθαρμένου, οὐδὲν τοι-
οῦτον. Διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τῶν ἐν ἡμῖν, οὐδὲ
ἐκ τούτου διεφθαρμένου ἢ ἀτελῶς ἔχοντος, τὸ ἐκγο-
νόν ἐστιν ἡμέτερον. — 15. Διὰ τί ἐν τῷ ὕδατι ἦττον δύ-
νανται ἀφροδισιάζειν οἱ ἄνθρωποι; Ἡ ὅτι ἐν ὕδατι
οὐθὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται; οἷον μύλιβδος,
ἢ κηρός· ἡ δὲ γονὴ τηκομένη φαίνεται πυρὶ· πρὶν
μὲν γὰρ ἢ τρίψις ἐκθερμάνῃ, οὐ τήκεται· οἱ δὲ ἰχθύες
οὐ τρίψει ὀχεύουσι. — 16. Διὰ τί τὸ ἀφροδισιάζειν
ἡδιστον, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἐνεκά τινος ὑπάρ-
χει τοῖς ζώοις; Ἡ ἡδὺ μὲν ἐστίν, ἥτοι διὰ τὸ ἀπὸ
παντὸς τοῦ σώματος ἀπιέναι τὸ σπέρμα, ὥσπερ τινὲς
φασιν; Ἡ καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν μὴ ἀπιέναι, διὰ δὲ τοι-
οῦτον, εἰς ὃ πάντες συμβαίνουσιν οἱ πόροι τῶν φλε-
βῶν; Οὕσης οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῆς ἐν τῷ κνησμῷ;
τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι, ὥσπερ δι' ὅλου τοῦ σώμα-
τος. Ὁ δὲ κνησμός ἡδύς ἐστιν, ὑγροῦ ἔξοδος πνευ-
ματώδους ἐγκατακεκλεισμένου παρὰ φύσιν. Ἡ δὲ γο-
νὴ, τοιοῦτον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔξοδος. Ἔστι δὲ καὶ

ἐξ ἀνάγκης ἡδὺν, καὶ ἑνεκά.τινος. Ἐξ ἀνάγκης μὲν, ὅτι ἢ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδὺ ἐστίν, ἢ εἰς αἰσθη-
τήν. Ἐνεκα δέ τινος, ἵνα γένεσις ἢ ζῶων. Διὰ γὰρ
τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον ὁρμᾷ πρὸς τὴν μίξιν τὰ ζῶα.
— 17. (Cf. 1, 50.) Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα
ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει; Ἡ ὅτι περιττώ-
ματός [τινός] ἐστὶν ἔξοδος· ὥστε συνεκκρίνεται πολ-
λὴ περίττωσις; Τὸ δὲ φλέγμα, περίττωμα. — 18.
Διὰ τί τὰ ἀφροδίσια τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ ξηραίνει;
Ἡ ψύχει μὲν, ὅτι ἐκκρίνεται τὸ θερμὸν ἐν τῇ μίξει;
ξηραίνει δὲ καὶ ἡ μίξις. Ἐξατμίζεται γὰρ, τοῦ θερ-
μοῦ ἐξιόντος· ἐξέρχεται δὲ ψυχομένου. Ἔτι καὶ ἡ
θερμότης ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ξηραίνει. — 19. Διὰ τί, ὅσοις
αἱ βλεφαρίδες ῥέουσι, λάγνοι; Ἡ διὰ τὸ αὐτὸ, καὶ διό-
τι οἱ φαλακροί; ἔστι γὰρ μόρια ἄμφω ταῦτα τοῦ αὐ-
τοῦ. Ἔστι δὲ τὸ αἷτιον· ὁπόσαι πρεσβυτέρου γενο-
μένου, μὴ αὐξάνονται τῶν συγγενικῶν τριχῶν, ἅπασαι
τοῦτο πάσχουσιν ἐν ταῖς λαγνείαις. Κεφαλὴ γὰρ
καὶ ὀφρὺς καὶ βλεφαρίς, συγγενικαὶ τρίχες. Τούτων
δὲ μόνον ἐνίοις αἱ ὀφρὺς δασύνονται πρεσβυτέροις γι-
νομένοις. Δι' ἣν δὲ αἰτίαν, εἴρηται ἐν ἄλλοις. Αἱ ἔτε-
ραι δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν. Αἷτιον δὲ, ὅτι
καταψύχει τὰ ἄνω ἢ λαγνεία ὀλίγαιμα ὄντα· ὥστε οὐ
πέττει τὴν τροφὴν ὁ τόπος. Οὐ λαμβάνουσαι δὲ τρο-
φὴν, ἐκρέουσιν αἱ τρίχες. — 20. Διὰ τί οὐρητιῶντες
οὐ δύνανται ἀφροδισιάζειν; Ἡ ὅτι πλήρεις γίνονται
οἱ πόροι; τὸ δὲ πλήρες ὑγροῦ, οὐ δέχεται ἄλλο ὑγρόν.
— 21. Διὰ τί αἱ ἱξίαι τοὺς ἔχοντας κωλύουσι γεννᾶν,
καὶ ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὃ, τι ἂν ἔχη; Ἡ
ὅτι ἡ ἱξία γίνεται, μεταστάντος πνεύματος; διὸ καὶ

ὠφελεῖ πρὸς τὰ μελαγχολικά. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀφρο-
 δισιασμός μετὰ πνεύματος ἐξόδου. Εἰ οὖν ὁδοποιεῖ-
 ται ἡ ὁρμὴ γινομένου αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ ὁρμᾶν τὸ σπέρ-
 μα, ἀλλὰ καταψύχεται· μαραίνει οὖν τὴν συντονίαν
 τοῦ αἰδοίου. — 22. Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύον-
 ται καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὥς ἐπιτοπολύ; Πότερον
 διὰ τὸ ἀπὸ πάντων ἔκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα· ὥστε
 οἷον οἰκοδομήματος αἱ ἁρμονίαι, καὶ τοῦ σώματος
 οὕτω σειομένη σύνθεσις ἐστι τῷ ἀπεληλυθέναι· οἷον
 εἰ τὸ αἶμα ἐξέλθῃ, ἢ πᾶν ὃ, τι ἄλλο μέρος, οὕτω
 σφόδρα ἐπίκαιρον τὸ ἐξίόν ἐστι· καὶ ὁ ἐκ πολλῆς γίνε-
 ται τροφῆς ὀλίγον, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταιτός.
 — 23. Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες καὶ οὐρητιῶντες
 ἐντείνουσιν; Ἡ πληρουμένων τῶν πόρων ὑγρότητος,
 τὸ σπέρμα ὑπεξιὼν ἐν ἐλάττω τόπῳ, πλείονά τε ὄγ-
 κον ποιεῖ καὶ αἶρει; ἐπίκειται γὰρ τὸ αἰδοῖον ἐπὶ τοῖς
 πόροις. — 24. Διὰ τί ἡ σύντασις γίνεται τοῦ αἰδοίου
 καὶ ἡ αὐξήσις; Ἡ διὰ δύο; διὰ τε τὸ βάρος ἐπιγινε-
 σθαι ἐν τῷ ὀπίσθεν τῶν ὄρχεων αἰρεσθαι; ὑπομό-
 χλιον γὰρ οἱ ὄρχεις γίνονται· [καὶ] διὰ τὸ πνεύματος
 πληροῦσθαι τοὺς πόρους. Ἡ τοῦ ὑγροῦ αὐξανομέ-
 νου καὶ μεθισταμένου, ὃ ὄγκος μείζων γίνεται; τὰ
 λίαν δὲ μεγάλα, ἥττον αἶρεται, διὰ τὸ πορρώτερω τὸ
 βάρος τοῦ ὑπομοχλίου γίνεσθαι. — 25. Διὰ τί οἱ
 ἀφροδισιάζοντες καὶ οἱ τοιοῦτοι, δυσώδεις· (οἱ δὲ
 παῖδες, οὐ·) καὶ τοῦ καλουμένου γράσου ὄξουσιν;
 Ἡ τῶν πνευμάτων (ὥσπερ εἴρηται) τὰ μὲν τῶν παι-
 δίων, πέττει τὸ ὑγρὸν, καὶ τοὺς ἰδρώτας· οἱ δὲ τῶν ἄν-
 δρῶν, ἄπεπτοι; — 26. (Cf. 29.) Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ
 μὲν ἄνδρες ἥττον δύνανται ἀφροδισιάζειν, αἱ δὲ

γυναῖκες μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει [ἐπὶ τῷ σχολύμῳ,]

Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφανρότατοι δὲ τε ἄνδρες. Πότερον ὅτι οἱ ὄρχεις καθιένται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι; ἀνάγκη δὲ, εἰ μέλλει ἀφροδισιάζειν, ἀνασπᾶσαι. Ἡ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσιν, ὑπερβάλλοντος δὴ τοῦ θερμοῦ. [αἱ δὲ ψυχραὶ, θάλλουσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀνὴρ, ξηρὸς καὶ θερμὸς.] ἡ δὲ γυνή, ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ. Τοῦ μὲν οὖν ἀνδρὸς ἡμαύρωται ἡ δύναμις· τῶν δὲ, θάλλει, ἐπανισουμένη τῷ ἐναντίῳ. — 27. Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαίρουσι· καὶ οἱ μὲν, ἅμα δρῶντες· οἱ δ', οὐ; Ἡ ὅτι ἔστιν ἐκάστη περιττώσει τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρίνεσθαι κατὰ φύσιν· καὶ πόρου γινομένου, τὸ πνεῦμα ἐξίον ἀνοιδεῖν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτήν; οἷον τὸ μὲν οὖρον, εἰς κύστιν· ἡ δ' ἐξικμασμένη τροφή, εἰς κοιλίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξαι δ', εἰς μυκτιῆρας· αἷμα δὲ, εἰς φλέβας· ὁμοίως δὴ τούτοις καὶ ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις καὶ αἰδοῖα. Οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἀποτυφλωθῆναι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον, (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως, εἰς τὴν ἔδραν συρρέῃ ἡ τοιαύτη ἱκμάς. Καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύτη. Σημεῖον δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ τοιούτου τόπου, καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν ἔδραν. Ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τούτοις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία γένηται, τότε ἐπιθυμεῖ τῆς τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται. Ἡ δ' ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας γίνεται. Ὅταν γὰρ κινήθῃ ὑφ' ὁτιοῦν, ἐνταῦθα

τὸ πνεῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτο περιίττωμα συρ-
 ρεῖ οὐ πέφυκε· καὶ μὲν λεπτὸν ἢ ἡ πνευματικῶδες, τοῦ-
 του ἐξελεθόντος, ὥσπερ αἱ συντάσεις τοῖς παισὶ καὶ
 τοῖς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος,
 παύονται. Ὅταν δὲ κατασβεσθῇ τὸ ὑγρὸν, εἰ μὴ δ'
 ἕτερον τούτων πάθῃ, ἐπιθυμεῖ ἕως ἀντιτούτων συμ-
 βῇ. Οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι, οὕτω συνεστᾶσιν, ὥστε
 ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγην, οὐπερ τοῖς ἔχουσι
 κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον. Αἰ-
 τιον δὲ, ὅτι παρὰ φύσιν συνεστᾶσιν. Ἄρσενες γὰρ
 ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τὸν τόπον τοῦ-
 τον πεπηρῶσθαι αὐτῶν· πήρωσις δὲ, ἡ μὲν, ὅλως ποιεῖ
 φθόρον· ἡ δὲ, διαστροφὴν. Ἐκείνη μὲν οὖν οὐκ ἔστι
 γυνὴ γὰρ ἂν ἐγένετο. Ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι,
 καὶ ἄλλοθί που ὁρμᾶν τῆς γονικῆς ἐκκρίσεως· διὸ καὶ
 ἄπληστοι, ὥσπερ αἱ γυναῖκες. Ὀλίγη γὰρ ἢ ἱκμᾶς,
 καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. Καὶ ὅσοις
 μὲν ἐπὶ τὴν ἔδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν· [ὅσοις
 δὲ ἐπ' ἀμφοτέρω, οὗτοι καὶ δοῦν καὶ πάσχειν· ἐφ'
 ὁπότῃ δὲ πλεῖον, τούτου.] Ἐνίοις δὲ γίνεται καὶ
 ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο. Ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμ-
 βαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως.
 Ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν τοῖς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ
 μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται. Διὰ τοῦτο
 ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἡβης, ἀλλὰ περὶ ἡβὴν ἐθισθῶσιν
 ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρείᾳ
 τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονήν, διὰ δὲ τὸ
 ἔθος, ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν, τὰ μὲν-
 τοι πολλὰ, καὶ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκόσι γίνεται.
 Ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακὸς, καὶ θᾶπτον

ἕκαστα τούτων συμβαίνει. — 28. Διὰ τί μάλιστα αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιάζεσθαι, ἀλλ' οὐ πιεῖν, οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν; Ἡ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνια δὲ καὶ ἀναιρεῖ τοὺς μὴ τυγχάνοντας· ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστὶ; — 29. (Cf. 25.) Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὀρμητικώτεραι πρὸς τὰ ἀφροδίσια; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες, ὑγραὶ καὶ κατεψυγμέναι; Τοῖς μὲν οὖν τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὐταρκεῖς πρὸς τὴν ὀρμὴν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις, ἐκ τούτων) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον καὶ τὸ ὑγρὸν ἐστι πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυρός· τοῦτο δὲ θέρους. Ταῖς μὲν οὖν, σύμμετρον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ, πλεόν τοῦ ἱκανοῦ. Τὸ γὰρ ἄγαν, πολὺ ἐκλύει τῆς δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παῖδιά τοῦ θέρους λεπτότερα. Συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν. — 30. Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχυροὶ ᾧσι καὶ εὐτραφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάσωσι, χολή τε προΐσταται αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἐκπικρον ὑποχωρεῖ, καὶ φλέγμα ἄλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; Ἡ ὅτι μετὰ τοῦ σπέρματος αἰεὶ περίττωμα συναπέρχεται; διὸ καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν, ἰχθύων πλύντρον ὄξει ἢ γονή. Ἀφροδισιάζουσι μὲν οὖν τοῦτο συναπέρχεται, ὥστ' οὐ λυπεῖ· μὴ ἀπτομένοις δὲ τῆς ὁμίλλας, τὸ περίττωμα ἐκπικροῦται, ἢ ἄλμυρὸν γίνεται. — 31. Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοὶ; Ἡ ὅτι πνευματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἐξοδός ἐστιν. Οἷς οὖν πολὺ τοιοῦτον, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τού-

τους ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ. — 32. Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιθες καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; Πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν; ἢ οὐ, (τὸ γὰρ θῆλυ, ὑγρὸν μὲν, ἀλλ' οὐ δασύ) ἀλλ' ὅτι ἀμφότεραι αἱ φύσεις, πεπτικά· ὑγρότητος πολλῆς διὰ θερμότη-
τα; σημεῖον δὲ αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά. Ἡ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ; Οὔτε γὰρ ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος, οὔτε μὴ κρατου-
μένης, ἐξεφύετο τοῖς μὲν, αἱ τρίχες, τοῖς δὲ, τὰ πτερά. Τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ τόποις καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι. Ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ ὑγρὰ καὶ θερμή. Διὰ ταῦτο δὲ καὶ οἱ ὄρνι-
θες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. Ἡ γὰρ τροφή ἀμφοτέροις, κάτω μὲν, ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνε-
ται. — 33. Διὰ τί ἐὰν ἀφροδιισιάξῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; Ἡ δῆλον ὅτι ἀπολεί-
ποντος τοῦ ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρὰ ἐστίν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρὰ, ἐὰν μὴ δια-
θερμάνῃ τὰ θερμά· οὐδὲ δεῖται τήξεως. Κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

SECTIO V.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

Διὰ τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμα-
λέσι, κοπιαιρώτεροί εἰσι τῶν ἀνωμάτων· βραχεῖς δὲ, ἀκοπώτεροι; Ἡ ὅτι ἢ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἢ ἰσχυρά. Τοιαύτη δὲ ἢ σπασματώδης· πολλὴ δὲ ἢ συνεχὴς καὶ μία. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσιν, ἐὰν ἢ μακρὰ, ἀνάπauσις γίνεται ἢ μεταβολή, καὶ οὐ μικρὰ ἢ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβο-

λὴν· ἐν δὲ τοῖς ὁμαλείσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῆ εἶναι τὴν κίνησιν. Ὅταν δὲ ἡ βραχεΐα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀνάντεσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι καὶ ἐναντίαν, ὅτε μὲν ἄνω, ὅτε δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον. Τοιαύτη δὲ (ὥς φαμεν) ἐν τοῖς ἀνάντεσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοῦναντίον. — 2. Διὰ τί τοῖς λειποψυχοῦσι καὶ τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων [διαλυομένοις,] ἐλάττους τε οἱ ὄγκοι, καὶ ὀξύτεροι δοκοῦσιν εἶναι αἱ φωναί; Ἡ ὅτι αἱ τε φωναὶ ἐλάττους φαίνόμεναι, ὀξύτεροι φαίνονται· (σημῖον δὲ, ὅτι μιμούμενοι τοὺς πόρρωθεν ὀξὺ φθέγγονται) καὶ οἱ ὄγκοι ἐλάττους; — 3. (Cf. 14.) Διὰ τί ἡ γαστήρ μόνον λεπτύνεται τῶν γυμναζομένων; Ἡ ὅτι πλείστη ἡ πιμελὴ περὶ τὴν γαστέρα; — 4. Διὰ τί τὸ πῖον τετριμμένον γίνεται τοῖς πονοῦσιν; Ἡ διότι τὸ πῖον τήκεται θερμαινόμενον· ἡ δὲ κίνησις θερμαίνει· ἡ δὲ σὰρξ οὐ τήκεται. — 5. Διὰ τί δὲ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν πιότατα; Πότερον ὅτι ἐγγὺς τῆς τροφῆς; ἐν ὅσῳ οὖν τᾶλλα παρ' ἐκείνης λαμβάνει, αὐτὴ πολλὰκις λαμβάνει. Ἡ ὅτι ἥκιστα πονεῖ; καμπὰς γὰρ οὐκ ἔχει. — 6. Διὰ τί οἱ κόποι μᾶλλον παύονται, ὅταν τις τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμίζας ἀνατρίψῃ; Ἡ ὅτι μᾶλλον εἰσδύεται τὸ ἐλαιον μετὰ τοῦ ὕδατος; ἐὰν δὲ αὐτὸ καθ' αὐτὸ ἦ, οὐχ ὁμοίως παρεισδύνει, διὰ τὸ ἐπιπολαστικὸν εἶναι. Μᾶλλον οὖν μαλάττεται τὸ σῶμα εἰσδυομένου, ἐπεὶ τὸ ἐλαιόν ἐστι φύσει θερμόν· τὰ δὲ θερμὰ καὶ ξηραίνει καὶ σκληρύνει· πρὸς δὲ τοὺς κόπους, ἀξύνφορόν ἐστιν ἡ ξηρασία καὶ ἡ σκληρότης.

Μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος ἀνατριφθὲν, ἤτιον ξηραίνει.
 — 7. Διὰ τί τοῖς κοπιῶσι προστάττουσιν ἐμεῖν· εἴπερ
 ὁ ἔμετος κοπῶδές ἐστιν; Ἡ κόπος γίνεται, ὁστῶν θλω-
 μένων καὶ πιεζομένων καὶ κοπιωμένων; ταῦτα δὲ ὑπὸ
 τῶν ἐκτὸς τινος πάσχοι ἂν, ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι· καὶ
 τοῦτο διτιῶς. Ἡ γὰρ σαρκῶν ὑπερτείνουσῶν τὴν δύ-
 ναμιν αὐτῶν, ἢ σώματος μιχθέντος συχνοῦ τῷ ἄλλῳ
 σώματι, χώραν οἰκίαν οὐκ ἔχοντος, οἷα τὰ περιτιώ-
 ματά ἐστι. Πάντα γὰρ τὰ ἐκτὸς ἡμῖν περιεπτόμενα
 βάρη, κοπωδέστερα τῶν τοῦ σώματος μερῶν, καὶν τύχη
 σταθμῷ ὄντα αὐτῶν ἐλαφρότερα. Σημεῖον δὲ τῶν
 εἰρημένων· οἱ γὰρ πλεῖον βεβρωκότες καὶ πεπωκότες,
 ἔλαττον πονήσαντες ἢ νήστεις ἔντες, μᾶλλον κοπιῶσι, διὰ
 τὸ μὴ τὴν οἰκίαν χώραν ἔχειν τὰ σιτία, ὄντα ἄπεπτα.
 Ἐπεὶ δὲ ὁ κόπος σύντηξιν ποιεῖ, ἢ δὲ σύντηξις περιτί-
 τωμά ἐστι, τοῦτό ἐστιν ὁ τὸν κόπον ἐν ἡμῖν ποιεῖ,
 πλανώμενον ἀτάκτως, καὶ προσπίπτον ὁστοῖς τε καὶ
 νεύροις, καὶ τοῖς ἐντὸς τῆς σαρκὸς ἀραιοῖς οὖσι καὶ
 ἀνεωγμένοις. Ὁ οὖν ἔμετος, ἐξάγων αὐτὸ, αἷτιον ὃν
 τοῦ κόπου, ἀκόπους εἰκότως ποιεῖ. Λεῖπει γὰρ οἶον
 ἦν ἐν ἀρχῇ τοῦ πόνου τὸ σῶμα. Κοπῶδες δ' ἐστὶν
 ὁ ἔμετος, οὐ τῇ τῆς γινομένης ἐν αὐτῷ κινήσεως ὑπερ-
 βολῇ, ἀλλ' ὅταν συμβῇ μὴ καλῶς ἐξεμέσαι. Ληφθέν-
 των γὰρ πολλῶν σιτίων, καὶ περιτιτωμάτων τούτοις
 ἐνόντων, τὸν τοῦ ἐμέτου κόπον γίνεσθαι συμβαίνει,
 καθάπερ ἐπὶ τῶν πεπληρωμένων εἴρηται. Εἰ οὖν
 μηδ' ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἷτιος, ἀλλὰ τὸ
 οὕτως ἔχοντας πονήσαι, οὐδ' ἂν τοῖς μὴ ἐξαιροῦσι τὰ
 σιτία, ὁ ἔμετος εἴη τοῦ κόπου αἷτιος· ἐχρῆν γὰρ πᾶσι
 τοῖς ἐμοῦσι γίνεσθαι κόπον. Γίνονται δὲ ἀκοπώτεροι

ὁμοίως γὰρ καὶ ἡ σὰρξ. Διὸ καὶ τὸ πρόβλημα· ἔστιν.
 “Ὅλως γάρ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ πόνοις, καὶ μάλιστα
 λεπτύνεται ἡ γαστήρ. Αἴτιον δ’ ὅτι τὰ πίονα θερ-
 μαινόμενα τήκεται, καὶ τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα, μᾶλλον.
 Τὸ δὲ δέρμα ἐστὶ φύσει ἔχον τάσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ πιαί-
 νεσθαι τάχιστα, αἰεὶ τινα ἔχει πύοτητα, ἐὰν μὴ κάμνη
 τινὶ νόσῳ. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς τρο-
 φῆς· ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει, ἀλλ’ ἐπί-
 κτητον, καὶ οὐ τῶν ἀναγκαίων μερῶν, ὥσπερ καὶ ἡ
 σὰρξ, καὶ ἡ τῶν γυμνασίων κίνησις, καὶ ἡ τῆς τρί-
 ψεως, θερμαίνουσιν, τήκουσιν αὐτὴν καὶ τὴν τροφὴν
 ἐκπλεονάζουσιν νέμονται τοῖς ἄλλοις μορίοις. Διὸ αἱ
 μὲν κατέδραι, τὴν κοιλίαν πιαίνουσι, τὸ δ’ ἄλλο σῶμα
 λεπτύνουσι· αἱ δὲ κινήσεις, καὶ αἱ τρίψεις, τὴν μὲν
 κοιλίαν λεπτύνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα παχύνουσι.
 — 15. Διὰ τί ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ μακρῶν ὁδῶν καὶ
 δρόμων, ὅταν στῇ τις ἐπ’ ἄκρων τῶν δακτύλων, σείον-
 ται τῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ σπᾶται κάτω προπε-
 τῶς; Ἡ διὰ τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινή-
 σεως, οὐκ ἀναπαύεται ὁ σεισμὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῶν
 νεύρων; Τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ
 πολλάκις, μορίων δ’ οὐ, ὁπόταν πῶς κινηθῇ, οἷον καὶ
 καρδίας καὶ αἰδοίου. Αἴτιον δ’, ὅτι πνεῦμα πολὺ
 περὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται σιάντι.
 Τοῦτο οὖν σείον ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει, κατα-
 σπᾶται, καὶ τοῦ πορρώτατου ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν·
 τοιοῦτον δὲ αἱ πτέρναι, οἷον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ
 κάτω χεῖλος. — 16. Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως
 τρέχοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνεύουσιν; Πότερον ὅτι
 πᾶς ῥυθμὸς, ὠρισμένη μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ’

ἐστὶν ἡ δι' ἴσου οὔσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦ-
σιν. Ἀμα οὖν ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνέουσιν·
ὥστε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γενομένην, διὰ τὸ τῇ ἴσῃ
κινήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν. Ἡ ὅτι πᾶσα μὲν
ἀπλῶς ἀναπνοή, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν
αὐτῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι; καθημένοις μὲν
οὖν καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος
κινήσεως, οὐκ εὐδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται. Συντόνως
δὲ τρέχουσιν, οὐ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς
αἰσθήσεως, οὐδυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς
ῥυθμόν. Ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μέτρον ἡ κίνη-
σις αἰσθητὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δη-
λοῖ. — 17. Διὰ τί ἐν τῷ τροχάζειν ἐκπνευματοῦσθαι
δοκεῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; Πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ τοῦ
τροχάζειν τὸν συνεχῆ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀέρα κινου-
μεν, ὃ ἐστὶν πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον, ἀλλὰ
καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐκπνευματοῦται ὁ ἀήρ. Ἡ διότι
τροχάζοντες προσκόπομεν τῷ ἀέρι; τούτου δὲ συμ-
βαίνοντος, μᾶλλον αἰσθήσιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος
διὰ τῆς κινήσεως. Εἰκότως οὖν ἡμῖν ἐκπνευματοῦ-
σθαι δοκεῖ. Τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φορὰν.
— 18. (Cf. 29.) Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες,
πίπτουσιν; [Ἡ] ὅτι μᾶλλον πρὶν κινεῖσθαι αἴρου-
σιν; τὸ γὰρ θέειν τοῦ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει.
— 19. (Cf. 24.) Διὰ τί ποτε ἀναβαίνοντες μὲν, τὰ
γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντες δὲ, τοὺς μηρούς;
Ἡ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναρῶμεν ἄνω τὸ
σῶμα, καὶ ἡ σπᾶσις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ
τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα· ἐν δὲ
τοῖς κατάντεσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς

μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς. Εἰδ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν [γινόμενον, πόνον καὶ λύπην] παρασκευάζει. Ἔστι δὲ τὸ κατὰ φύσιν,] τοῖς μὲν γόνασιν, ἢ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις· τοῖς δὲ μηροῖς, ἢ εἰς τοῦπισθεν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοῦπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι ἐν τοῖς κατάντεσι δ', οἱ μηροὶ εἰς τοῦμπροσθεν κλῶνται, διὰ τὸ προπετιῆς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα. — 20. Διὰ τί ποτε ἐν τοῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; Ἡὅτι παντὸς μακροῦ καὶ ἐνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου δὲ, τοῦ μέσου ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ κατάγνυται μάλιστα ἐντεῖθεν; ὁ δὲ μηρός ἐστι τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν. — 21. Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; Ἡ ὅτι ἐκθερμαινόμενον ὑγρὸν, ἄηρ γίνεται, καὶ κἀκεῖ μᾶλλον τὸ πλεον; Ὅταν οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε [ταχὺ] ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ. Διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἰδρωῖτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς πονοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἕξοδος, ὠφέλιμον. Διακρινομένου γὰρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται. — 22. Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾶον; Ἡ διὰ ταῦτ' ἄμφω; ὁμαλὸν γάρ ἐστι τὸ σύμμετρον· τὸ δὲ ὁμαλόν, ὁμοπαθέστερον. Ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον. Τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρητημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν. Κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο· ῥᾶον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα. Εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ

πάθος, γίνεται ἀσθενέστερον· ὥστε εὐαπαλλακτότερον. Τὸ δὲ ἀσύμμετρον, αἶτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει· σφοδρὸν γὰρ τὸ πάθος. — 23. (Cf. 10.) Διὰ τί κοπιῶσι μὲν μᾶλλον ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμαλοῖς; Θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλήν, ἢ τὴν ἀνωμαλὸν; Ἡ ὅτι ἀκοπώτατον μὲν τὸ μὴ αἰεὶ ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορεῖα μᾶλλον; Θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅπου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἀναφορὰ ἐλάττων. Ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἢ ἄρσις καὶ πυκνή· ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τοῦναντίον. Τὸ δὲ παρ' ἐκάστην βάσιν γινόμενον, πολὺ γίνεται παρὰ πολλὰς. — 24. (Cf. 19.) Διὰ τί καταβαίνοντες μὲν τὰ κατάντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦμεν· ἀναβαίνοντες δὲ, τὰς κνήμας; Ἡ ὅτι ἀναβαίνοντες μὲν, τῷ αἵρειν τὸ σῶμα; ἅπαν γὰρ γίνεται φορτίον τὸ σῶμα. Ὡς οὖν ἅπαν ἐπίκειται, καὶ ὃ αἵρομεν, τοῦτο μάλιστα πονεῖ. Ἡ δὲ κνήμη τοῦτο. Ἐσχατον γὰρ, μῆκος ἔχον· καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ πούς πλάτος ἔχει· διὸ σαλεύεται. Ὡστε οἷον τῷ ὤμῳ τὰ βάρη κινεῖται, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔχομεν. Τοιγαροῦν καὶ πονοῦμεν τὸν ὤμον μάλιστα. Καταβαίνοντες δὲ, τῷ ἐκπίπτειν τὸ σῶμα κάτω καὶ προωθεῖν παρὰ φύσιν, ὁ πόνος ἐστίν· ὥστε ὃ μάλιστα ἐκπίπτει καὶ σαλεύει, τούτῳ παρέχει τὸν πόνον. Ἡ μὲν οὖν κνήμη, μένει· τὸ δὲ βάρος, ὃ θώραξ γίνεται· ὁ δὲ μηρὸς, δέχεται τε καὶ σαλεύεται, διὰ τὸ μῆκος τε ἔχειν καὶ στρέφεσθαι ἄνωθεν, ἢ ὃ θώραξ ἐκπίπτει. — 25. (Cf. 30, 4.) Διὰ τί πλείων δοκεῖ ἡ ὁδὸς εἶναι, ὅταν μὴ εἰδότες βαδίζωμεν πόση τις, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τᾶλλα ὁμοίως ἔχοντες τύχωμεν; Ἡ ὅτι τὸ εἰδέναι πόση, τὸ εἰδέναι

ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ · καὶ πλεῖον αἰ τὸ ἀόριστον τοῦ ὠρισμένου; Ὡςπερ οὖν εἰ ἤδει ὅτι τοσῆδε, πεπερασμένην ἀνάγκη εἶναι · οὕτω καὶ εἰ μὴ οἶδεν, ὥς ἀντιστρέφοντος, παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται εἶναι ἄπειρος. Ἔτι τὸ ποσὸν, ὠρισμένον · καὶ τὸ ὠρισμένον, ποσόν. Ὅταν τοίνυν μὴ φαίνεται ὠρισμένον, ὥςπερ ἄπειρον φαίνεται εἶναι, διὰ τὸ τὸ πεφυκὸς ὠρίσθαι, ἐὰν μὴ ἢ ὠρισμένον, ἄπειρον εἶναι · ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὠρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον. — 26. Διὰ τί τοὺς μηροὺς μᾶλλον ἢ τὰς κνήμας κοπιῶσι; Πότερον ὅτι ἐγγὺς τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περιττώμα · ὥστε ἂν ὑπερβάλλῃ διὰ τὴν κίνησιν τῇ θερμότητι, συσπῶσιν οἱ μηροὶ μᾶλλον καὶ πλεῖον ἢ αἱ κνήμαι; ἢ διὰ τὸ συμφυεῖς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς; Μάλιστα γὰρ πονοῦσι τῇ τοῦ συνεχοῦς διαστάσει. Καὶ γὰρ ἂν μὴδὲν ἔχοντες περιττώμα, κοπιάσωσιν, ὅμως τοὺς μηρούς καὶ τὴν ὁσφὺν πονοῦσι μᾶλλον. Ἡ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες, διὰ τὴν ἄρσιν τῶν φλεβῶν καὶ νεύρων, οὕτω καὶ οὗτος; ἐγγυτέρω δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ μηρός. Ἡ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ὁ μηρὸς τῆς κνήμης; τοῦτο δὲ κοπιαρώτερον. Ἡ ὅτι σαρκώδης · ὥστε πολὺ τὸ κατὰ φύσιν ἔχων ἐν αὐτῷ; — 27. Διὰ τί ἐνίοις ὅταν πονήσωσιν, ἔλκῃ ἐκφύουσιν; Ἡ ὅταν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ἢ, ἢ κίνησις θερμαίνουσα, καὶ ἄλλα περιττώματα συνεξικμάζει μετὰ τοῦ ἰδρώτος; παχέα δὲ ὄντα, καὶ χυμοὺς ἔχοντα μοχθηροὺς, ὀξεῖς καὶ πικροὺς καὶ ἀλμυροὺς, τὰ περιττώματα ἐκκρίνεσθαι μὲν σὺ δύναται διὰ πάχος, ἐξαίρεται δὲ διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ ἐξελκοῦ διὰ πικρότητα τοῦ χυμοῦ. — 28.

Διὰ τί τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων καὶ φαρμακοποσιῶν οὐκ
 εὐθύς προσφέρουσι τροφήν; Ἡ διότι καθαίρεται τὸ
 σῶμα ἔτι, καὶ οὐκ ἀναπέπνυται πονοῦν, καὶ ἀποκέκρι-
 ται τὰ περιττώματα; — 29. (Cf. 18.) Διὰ τί χαλε-
 πώτερον θεῖν ἢ βαδίζειν; Ἡ ὅτι πλεῖον φορτίον φέρει
 ὁ θείων; Ὅταν γὰρ ἡ μετέωρος, ἅπαν ἐφ' αὐτῷ ἔχει·
 ὁ δὲ βαδίζων, οἷον ἐπὶ τοῖς τειχίοις ἀναπαυόμενος,
 ἐπιθεὶς ἔχει ἐπὶ τῷ ἡρεμοῦντι. — 30. Διὰ τί ἐκτῶν γυμνα-
 σίων οὐ πίνουσιν εὐθύς; Πότερον διὰ τὴν ὑπόλειψιν τῆς
 συντήξεως, ἕως ἀντιπεφθῆ; ἢ διὰ τὸ πνεῦμα ὃ ποιῇ ὁ
 πόρος ἐκ τοῦ ὑγροῦ; ἢ διὰ τὴν δίψαν, ἢ γίνεται ἐκ
 τοῦ θερμαίνεσθαι πονοῦντας. Πάντα γὰρ συμβαί-
 νει ταῦτα. — 31. Διὰ τί ἐξονειρωκτικοί εἰσιν οἱ κο-
 πιῶντες καὶ φθισιῶντες; Ἡ ὅτι ὅλως ἐξονειρωκτικοὶ
 οἱ θερμοὶ [καὶ ὑγροί;] τὸ γὰρ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστι
 τὴν φύσιν. Τὸ τοιοῦτο δὲ, ἐξ οὗτω διακειμένων μάλι-
 στα γίνεται. Ὅταν δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου θερμότης
 προσγένηται, μικρᾶς ῥοπῆς τὰ σώματα δεῖται, καὶ
 ταύτης ἔσωθεν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν. Οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ
 κοπιῶντες, οὗτω διάκεινται· οἱ μὲν γὰρ κοπιῶντες,
 διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν κίνησιν, συντήγματος θερμοῦ
 πλήρεις εἰσιν· οἱ δὲ φθισικοὶ, διὰ τὸν κατὰ ῥῥον καὶ
 τὴν γινομένην θέρμην ὑπὸ τῆς φλεγμασίας. — 32.
 Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν σκέλος χαλεπώτερον τρίβεσθαι
 ὑφ' ἑαυτοῦ πολὺν χρόνον, ἢ τὸ δεξιόν; Ἡ ὅτι τοῖς
 δεξιοῖς πονεῖν δυνάμεθα; ἐν τοῖς δὲ παρὰ φύσιν, ἢ
 τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τρίψις ἐξεστραμμένως γίνεται.
 Τὰ δὲ παρὰ φύσιν ποιούμενα, χαλεπά. Τῇ δὲ ἀρι-
 στερᾷ, τὰ δεξιὰ οὐθὲν ἐπιδηλον, διὰ τὸ μηδετέρως
 ἰσχύειν. — 33. Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς μὲν

ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; "Η ὅτι τοῦ νοσεῖν αἷτιον περιτιώματος πλήθος; τοῦτο δὲ γίνεται, ἢ διὰ τροφῆς ὑπερβολὴν, ἢ διὰ πόνων ἔνδειαν. — 34. (Cf. 1, 53. 37, 3.) Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; Ὡσπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὐπνους, (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινὴ) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὐπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. Δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηθὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν τὰ σώματα, ὥστε λαμβάνοντα, εὐθὺς ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, κατεῖναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἡρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπεται, ὥσπερ ὕδωρ· τὸ δὲ σηπόμενον καὶ μὴ κινούμενον, ροσοποιεῖ· τὸ δ' ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρεῖν χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥσπερ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει· διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῇ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντός, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται, ὥσπερ [καὶ] τὰ κρέα τὰ ἐφ' ὧν ὀπτῶν μᾶλλον·) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ὠκοδομημένων ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ὃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. Ἐκείθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἂν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἰδρωτὰς ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχειρον εἶναι, ῥάδιον. — 35. (Cf. 12.) Διὰ τί κοπῶδεις οἱ βραχεῖς τῶν περιπάτων; "Η ὅτι πολλάκις συνίστανται, καὶ οὐχ ὁμαλῶς κινεῖνται περὶ τὰς καμπάς; τὸ δὲ τοιοῦτό, κοπῶδες. — 36. Διὰ τί ἐστηκότες ἐν τῇ ἡλίῳ μᾶλλον θερμαίνονται, ἢ κινούμενοι· καὶ ταῦτα

τῆς κινήσεως θερμαντικῆς οὔσης ; Ἡ οὐ πᾶσα κίνη-
 σις θερμαίνει, ἀλλ' ἐνία ψύχει ; οἷον καὶ ἐπὶ τῶν τὰς
 χύτρας τὰς ἐψημένας φυσώντων καὶ κινούντων συ-
 βαίνει. Εἰ οὖν ἐστηκότι μὲν προσμένει τὸ θερμὸν,
 προσμένον δὲ μᾶλλον θερμαίνει ἢ κινούμενον· (ἀεὶ
 γὰρ τὸ σῶμα ἴδιον ἡμῶν ἀτμίδα τινὰ χλιαρὰν ἀφίη-
 σιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ θερμαίνει τὸν ἐγγὺς ἀέρα, ὥσπερ
 δαλὸς παρών) ἡρεμούντων μὲν ἡμῶν, θερμὸς γίνεται
 ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ, διὰ τὰ εἰρημένα· κινουμένων δὲ,
 πνεῦμα γίνεται, ὃ καταψύχει ἡμᾶς. Πᾶν γὰρ πνεῦμα,
 ψυχρόν ἐστιν. — 37. (Cf. 13.) Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων
 ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν θᾶττον θέρῃ ὁ ἵππος, τοσοῦτῳ μᾶλ-
 λον δακρύουσι τὰ ὄμματα· καὶ οἱ πεζοὶ, ὅσῳ ἂν μᾶλ-
 λον τρέχωσι ; Πότερον διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸν προσ-
 πίπτοντα ἀέρα ; τὸ γὰρ ψύχος δακρύειν ποιεῖ·
 συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν τὴν σάρκα, ἐκκαθαίρει
 τὸ ὑγρὸν. Ἡ διὰ τοῦναντίον ; τὸ γὰρ θερμὸν ποιεῖ
 ἰδρῶτας· τὸ δὲ δάκρυον, ἰδρῶς τίς ἐστι. Διὸ καὶ
 γίνονται ὑπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἀλυκά ἐστιν
 ὁμοίως. Ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. Ἡ διὰ τὴν
 ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγὴν ; ὥς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν
 οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ ὁ ἀήρ ὁ προσπί-
 πτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ ἢ αὐτὸς τρέχῃ, τοσοῦτῳ
 μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακὴν, δι' ἣν γίνεται δακρύειν,
 ἀραιούμενων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πόρων ὑπὸ τῆς πλη-
 γῆς. Πᾶσα γὰρ πληγὴ διαιρετικὸν ἐστὶν ἢ θλαστι-
 κόν. — 38. (Cf. 1, 39.) Διὰ τί δεῖ τοὺς μὲν θερμινούς
 κόπους λουτρῶ ἰᾶσθαι, τοὺς δὲ χειμερινούς ἀλείμματι ;
 Ἡ τούτους μὲν, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας με-
 ταβολὰς θερμῶ οὐ δεῖ λύνειν, ὃ ποιήσει ἀλεάζειν· (τὸ

δὲ ἔλαιον θερμόν) ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν · ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν. Ὀλιγοσιτία δὲ καὶ κωθωνισμὸς θέρους, τὸ μὲν, ὅλως, τὸ δὲ, μᾶλλον. Ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα · ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ θέρους. Ἐκθερμαίνεται γὰρ μᾶλλον διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων. — 39. Διὰ τί οἱ θεόντες εὐτόνως, μάλιστα λαμβάνουσι σπάσματα, ὅταν τὶς θέουσιν αὐτοῖς ὑποστῇ; Ἡ ὅτι ταῦτα μάλιστα διασπᾶται, ἃ εἰς τοῦναντίον τε καὶ ἰσχυρῶς ἔλκεται καὶ κινεῖται; Ὅταν οὖν θεόντος καὶ σφοδρῶς ὠθουμένων τῶν μορίων εἰς τὸ πρόσθεν ὑποστῇ τις, συμβαίνει ἅμα ἀντισπᾶν εἰς τοῦναντίον, ἔτι φερομένων εἰς τοῦμπροσθεν · ὥστε ἡ σπάσις τοσοῦτῳ ἰσχυροτέρα γίνεται, ὅσῳ ἂν θέωσι σφοδρότερον. — 40. Διὰ τί τῶν περιπάτων οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοπώτεροί εἰσιν, οἱ ἀνώμαλοι τῶν εὐθέων; Ἡ διὰ τὸ τὴν φορὰν ὀρθὴν εἶναι κατὰ φύσιν παντὶ τῷ σώματι; οἱ δ' ἐν τοῖς ὀμαλοῖς, τῶν ἀνωμάτων κοπιωδέστεροι. Τοῖς γὰρ αὐτοῖς μέρεσι τοὺς πόνους παρέχουσιν · οἱ δ' ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, διαμερίζουσι μᾶλλον [εἰς] ἅπαν τὸ σῶμα. Αἱ δὲ ἀλέαι μᾶλλον ἰσχυροῦσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεισι. Τοῖς γὰρ ἔξω μέρεσι, πλείονα τὸν πόνον παρέχονται. Διὸ καὶ τοὺς ἰδρωτάς ἐμποιοῦντες, ἰσχυαίνουσιν · οἱ δ' ἐν τοῖς ψύχεισι, στιφροτέραν τὴν σάρκα ποιοῦσι, καὶ τῶν σιτίων ἐπιθυμητικώτερους. Τοῖς γὰρ ἔσω μέρεσι μὲν αὕξησιν τοῦ θερμοῦ ποιοῦνται · καὶ δυσκινήτων γινομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸν μὲν ἔσω τόπον καθαίρουσι, τὴν θερμασίαν αὔξοντες ἐν αὐτῷ · τὴν δὲ σάρκα, στερεάν ποιοῦσιν, οὐ δυνάμενοι

κρατεῖν διὰ πάσης αὐτῆς. Ὅμοίως οἱ ἀνάντεϊς τῶν κατάντων ἐπιπονώτεροι καὶ ἰσχυαντικώτεροι. Οἱ μὲν γὰρ ἀνάντεϊς, τὴν ὁσφὺν μάλιστα ποιοῦσι πονεῖν· οἱ δὲ κατάντεϊς, τοὺς μηρούς. Τοῖς γὰρ μηροῖς τὸ βάρος πᾶν ἐμπέπτον, κόπους εἴωθε παρέχειν. Ἄνω γὰρ παρὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ βία φερόμενος, ἐκθερμαίνει. Διὸ τοὺς τε ἰδρωτάς ἐμποιεῖ· καὶ τὸ πνεῦμα μετεωρίζοντες, ἰσχυαίνουσι, καὶ τὴν ὁσφὺν ὀδυνῶσι. Τὰ γὰρ σκέλη χαλεπῶς ἀναγόμενα, τὴν ὁσφὺν κάμπτουςί τε καὶ ἀνασπῶσιν· ὑφ' ὧν ἀναγκάζονται πονεῖν μάλιστα. Οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περὶπατοῖ, τοῖς τε μυσὶ καὶ τοῖς τεταμένοις τῶν σκελῶν παρέχουσι κόπους. Συντάσεις γὰρ ἐμποιοῦσι τοῖς νεύροις καὶ τοῖς μυσὶ, βιαίας γενομένης τῆς ἀπερείσεως αὐτοῖς. Οἱ δ' ἐν τοῖς μαλακοῖς, τοῖς ἄρθροις κοπιώδεις εἰσὶ. Τῶν γὰρ ἄρθρων πυκνὰς τὰς κάμψεις ποιοῦσιν, ἅτε ἐνδιδούσης τῆς βάσεως. Τὸ δ' αὐτό ἐστι πρόβλημα.

— 41. (Cf. 2, 38.) Διὰ τί πρὸς τὰ σιμὰ χαλεπῶς βαδίζομεν; Ἡ διότι πᾶσα πορεία ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως συντελεῖται; τὸ μὲν οὖν ἄραι, παρὰ φύσιν· τὸ δὲ θεῖναι, κατὰ φύσιν· τὸ δὲ προσθεῖναι, μεσότης· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὰ σιμὰ βαδίζειν, πολὺ τὸ παρὰ φύσιν.

— 42. Διὰ τί οἱ ἀφ' ἱππων ἦττον πίπτουσιν; Ἡ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, φυλάττονται μᾶλλον;

SECTIO VI.

Ὅσα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἰσχυματῖσθαι συμβαίνει.

Διὰ τί ἡ καθέδρα τοὺς μὲν παχύνει τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δὲ, ἰσχυαίνει; Πότερον [ὅτι] αἱ ἑξεις διαφέρουσιν; Οἱ μὲν γὰρ, θερμοὶ εἰσιν· οἱ δὲ, ψυχροί. Οἱ μὲν οὖν θερμοὶ, παχύνονται· (κρατεῖ γὰρ τὸ σῶμα

τῆς τροφῆς, διὰ τὴν θερμασίαν) οἱ δ' ἐψυγμένοι, διὰ τὸ δεῖσθαι ἐπεισάκτου θερμότητος, καὶ τοῦτο πάσχειν μάλιστα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν κινήσεων · οὐ [γὰρ] δύνανται πέττειν ἡρεμοῦντες. Ἡ ὅτι οἱ μὲν περιττωματικοὶ εἰσι, καὶ δέονται κινήσεως, ἢ ἀναλώσει ταῦτα · οἱ δέ, οὐ; — 2. Διὰ τί δεῖ ποιεῖν διάτασιν τῶν μερῶν · ὁ ποιεῖ ὁ γυμναζόμενος; Ἡ ὅτι δεῖ τῷ οἰκείῳ πνεύματι καθαιρεσθαι τοὺς πόρους; — 3. Διὰ τί συγκεκαμμένον βέλτιον κατακεῖσθαι, καὶ πολλοὶ γε παραγγέλλουσι τοῦτο καὶ τῶν ἱατρῶν; Ἡ ὅτι ἀλεαίνουσα ἡ κοιλία, θάττον πέττει; οὕτω δὲ καὶ ἀλεαίνει μᾶλλον. Ἔτι δεῖ τοῖς πνεύμασι τόπον διδόναι, εἰς ὃν ἀπερήσσονται. Οὕτω γὰρ ἥκιστα λυπήσουσιν αἱ φύσαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα ὑγιεινὰ, ὅτι ἔχουσι κοιλίας εἰς ἃς ἀποδέχονται τὰ πνεύματα. Ἐκτεταμένου μὲν οὖν, οὐ γίνεται κοιλία · (ἅπαντα γὰρ τὸν τόπον τὰ σπλάγχνα κατέχει) συγκεκαμφθέντος δὲ, γίνεται. — 4. Διὰ τί ἀνισταμένοις ἱλιγγος μᾶλλον γίνεται ἢ καθιζάνουσιν; Ἡ διότι ἡρεμοῦσι, τὸ ὑγρὸν εἰς ἓν μόριον ἀθρόον ἀποκλίνει; διὸ καὶ τὰ ὠμὰ ὠὰ οὐ δύνανται δινεῖσθαι, ἀλλὰ καταπίπτει. Κινούμενον δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμοίως ἔχει. Ἀνίστανται μὲν οὖν ἡρεμήσαντες, ὅτε οὕτως διάκεινται · καθιζάνουσι δὲ ἐν κινήσει γενόμενοι, ὅτε ὁμαλῶς ἔχει τὸ ὑγρὸν καὶ ἐσκέδασται. — 5. Διὰ τί ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατακειμένοις, μᾶλλον ἐπέρχεται ὕπνος; Πότερον ὅτι ἐναντίως ἔχοντες ἐγρηγόρασι καὶ καθεύδουσιν; ἐπεὶ οὖν ἐγρηγορότερες ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατάκεινται; τοῦναντίον ἔσται ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τῆς ἐναντίας. Ἡ ὅτι ἀκίνησις ὁ ὕπνος; Τὰ μὲν οὖν κινήτικὰ μέρη δεῖ

ἡρεμεῖν· τὰ δὲ δεξιὰ, κινητικά. Οὕτω δὲ κατακειμέ-
νων, οἷον δέδεται ἀρχὴ τις ἐπεγερετική. — 6. Διὰ τί
ναρκῶσι; καὶ διὰ τί χεῖρας καὶ πόδας μᾶλλον; Ἡ ὅτι
κατάψυξις ἐστὶν ἡ νάρκη; διὰ στέρξιν γὰρ αἵματος
γίνεται καὶ μετάστασιν. Ἀσαρκότατα δὲ αὐτὰ καὶ
νευρωδέστατα· μάλιστα δὲ οἱ πόδες. Ὡστε προοδο-
ποιεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὸ καταψύχεσθαι τα-
χέως. — 7. Διὰ τί κατακείμεθα μὲν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ
ἡδέως, καθεύδομεν δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ μᾶλλον; Ἰότερον
ὅτι ἀποστραφέντες πρὸς τὸ φῶς, οὐ βλέπομεν; ἐν γὰρ
τῷ σκότει θᾶττον ὕπνος λαμβάνει. Ἡ διότι ἐγρηγό-
ραμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς, καὶ αἱ χρή-
σεις ἡμῖν οὕτω πρόχειροι· ὥστε πρὸς τὸ ἐναντίον
σχῆμα πρὸ ἔργου; Παρακαλεῖ δὲ ἕκαστον πρὸς τὸ ἔργον
τὸ σχῆμα μᾶλλον.

SECTIO VII.

Ὅσα ἐκ συμπαθείας.

Διὰ τί τοῖς χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται ὥς ἐπι-
τοπολύ; Ἡ διότι ἐὰν ἀναμνηθῶσιν, ὀργῶντες ἐνερ-
γοῦσι; μάλιστα δὲ τὰ εὐκίνητα· οἷον οὐροῦσιν· ἡ δὲ
χάσμη, πνεῦμα καὶ ὑγροῦ κίνησις ἐστὶ· πρόχειρον
οὖν, ἐὰν μόνον νοήσῃ· ἐστὶ γὰρ πλησιον. — 2. Διὰ
τί ἐὰν μὲν τινα ἴδωμεν τὴν χεῖρα ἐκτείνοντα, ἢ τὸν
πόδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιποιοῦμεν τὸ
αὐτό· ἐὰν δὲ χασμώμενον, ἀντιχασμώμεθα; Ἡ οὐδὲ
τοῦτο αἰεὶ· ἀλλ' ἐὰν ὀργῶν τύχῃ τὸ σῶμα, καὶ οὕτω
διακείμενον, ὥστε τὸ ὑγρὸν ἀναθερμαίνεσθαι; τότε
γὰρ ἡ μνήμη τὴν κίνησιν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ πρὸς
ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν· τὸ γὰρ ποιῆσαν μνήμην εἶναι,
τὸ ἔχον ὁρμὴν πρὸς τὸ φαντασθῆν. — 3. Διὰ τί,

ἐπειδὴν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; καὶ ἔαν πρὸς τὸ ὕδωρ, οἷον ἔαν πρὸς τὸν ποταμὸν, οὐροῦσιν; "Ἡ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπόμνησιν δίδωσι τῆς ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προσίον; αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα. — 4. Διὰ τί ἀπὸ μὲν νόσων ἐνίων νοσοῦσιν οἱ πλησιάζοντες, ἀπὸ δὲ ὑγείας οὐδεὶς ὑγιάζεται; "Ἡ ὅτι ἡ μὲν νόσος, κίνησις· ἡ δὲ ὑγεία, ἡρεμία; ἡ μὲν οὖν, κινεῖ· ἡ δ', οὐθέν. "Ἡ διότι τὸ μὲν, ἄκοντι· τὸ δ', ἐκόντι γίνεται; καὶ ἄρα τὰ ἀκούσια, τῶν ἐκουσίων, καὶ τῶν ἐκ προνοίας διαφέρει. 5. Διὰ τί τῶν μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς λυπηρῶν ἔνια φρίττειν ἡμᾶς ποιεῖ; οἷον πρίων ἀκονώμενος, καὶ κίσσηρις τεμνομένη, καὶ λίθος ἀλούμενος· τὰ δὲ διὰ τῆς ὄψεως σημεῖα τῶν παθῶν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πάθη ἐμποιεῖ; αἰμωδιῶμέν τε γὰρ τοὺς ὀξύ ὀρῶντες ἐσθίοντας· καὶ τοὺς ἀπαγχομένους ἔνιοι ὀρῶντες, ἐκψύχουσιν. "Ἡ διότι φωνὴ μὲν πᾶσα καὶ ψόφος, [ἐν] πνεῦμα ἐστί; τοῦτο δὲ εἰςδυόμενον ἡμῖν, πέφυκε κινεῖν· κινήσει δὲ μᾶλλον, ἢ διὰ μέγεθος, ἢ διὰ πληγὴν σφοδροτέραν, ποιοῦν ἢ ἀλλοιοῦν τι τῶν ἐν ἡμῖν· τὰ μὲν οὖν μεγάλα καὶ λεῖα πνεύματα, τὸν τῆς αἰσθήσεως τόπον αὐτὸν κινεῖ· (διὸ καὶ ἡδύνει τὰ τοιαῦτα) τὰ δὲ τραχεα, ποιοῦντα πληγὴν σφοδράν, σείει τε τὸν τόπον, καὶ πόρρω διαδίδωσι τῇ τῆς πληγῆς δυνάμει. Διαδίδωσι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ πόρρω· δυνάμεις γὰρ ἐστίν ἡ ψυχρότης. Αὕτη μὲν οὖν ὅτι φρίττειν ποιεῖ, εἴρηται. Τὰ δὲ τραχεὰ, τῷ πληγὴν ποιεῖν πυκνήν, προσκόπτοντα τῇ ἀρχῇ τῶν τριχῶν, ἀπωθεῖ αὐτὴν εἰς τοῦναντίον· ἀπωθουμένης δὲ, ἀνάγκη τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς

ἀνάπαλιν γίνεσθαι· διὸ συμβαίνει ἴστασθαι αὐτάς·
 πᾶσαι γὰρ νενεύκασι κάτω. Ἡ δὲ φορὰ τοῦ διὰ τῆς
 ἀκοῆς πνεύματος, εἰς τὸ σῶμα ἄνωθεν κάτω ἐστίν.
 Ὅντων οὖν τραχέων τῶν εἰρημένων ψόφων, ἡ φρίκη
 γίνοιτ' ἂν διὰ τὰ εἰρημένα. Γίνονται δ' αὐταὶ μάλ-
 λον τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ τὰς ἐν-
 ταῦθα τρίχας ἀσθενεστέρας εἶναι, καὶ τὸ πάθος
 ἀσθενές. Τῆς μὲν οὖν ἀκοῆς οὔσης ἀμβλυτέρας αἰ-
 σθήσεως ἢ τῆς ὄψεως, ἐπιπόλαια καὶ τὰ πάθη γίνε-
 ται ἀπ' αὐτῆς· ἡ δὲ φρίκη, τοιοῦτον· διὸ καὶ ἀπὸ
 πολλῶν καὶ ἀνομοίων γίνεται. Τῆς δὲ ὄψεως ἐναργε-
 στέρας οὔσης αἰσθήσεως, ἀνάλογον καὶ τὰ συμβαίνον-
 τα γίνεται ἀπ' αὐτῆς· [διὸ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς
 ἀληθείας πάθη συμβαίνει γίνεσθαι ἀπ' αὐτῆς·] ἐλα-
 φρότερα δὲ τῆς ἀληθείας. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς, αὐτὰ
 μὲν οὐ· τὴν δὲ ἀπ' αὐτῶν προσδοκίαν φρίττομεν·
 ἀλγεινοῦ γὰρ κακοῦ προσδοκία ἐστίν. — 6. Διὰ τί
 χασμησαμένοις ἀντιχασμῶνται· καὶ ὅταν οὐροῦντα
 ἴδωσιν, οὐροῦσι, καὶ μάλιστα τὰ ὑποζύγια; Ἡ διὰ
 τὴν μνήμην; ὅταν γὰρ μνησθῇ, κινεῖται τοῦτο τὸ μέ-
 ρος. Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις, διὰ τὸ εὐαίσθητοτέ-
 ροις εἶναι, ἰδοῦσιν εὐθὺς συμβαίνει καὶ κινεῖσθαι καὶ
 ἀναμιμνήσκεσθαι· τοῖς δὲ ὑποζυγίοις, οἷα αὐταρκες
 τὸ ἰδεῖν, ἀλλὰ προσδέονται καὶ ἄλλης αἰσθήσεως· διὸ
 καὶ ὁσφρανθέντα· ὅτι· εὐκίνητοτέρα αὕτη ἢ αἰσθη-
 σις τοῖς ἄνευ λόγου· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον
 ἅπαντα οὐρεῖ, οὗ ἂν τὸ πρῶτον οὐρήσῃ. Τότε γὰρ
 μάλιστα κινοῦνται, ὅταν ὁσφρανθῶσιν· ὁσφραίνονται
 δ', ὅταν πλησιάσωσι. — 7. Διὰ τί ἐπειδὴν τεμνόμενόν
 τινα ἴδωμεν, ἢ καιόμενον, ἢ στρεβλούμενον, ἢ ἄλλό

τι τῶν δεινῶν πάσχοντα, συναλοῦμεν τῇ διανοίᾳ; Ἡ ὅτι ἡ φύσις ἡμῶν κοινή ἅπασι; Συνήλγησεν οὖν, ἐπειδάν τι τοιοῦτον ἴδῃ, τῷ πάσχοντι, διὰ τὴν οἰκειότητα. Ἡ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες καὶ αἱ ἄκοαὶ λαμβάνουσιν τινὰς ἀπορροίας κατὰ τὰς οἰκείας δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ὄψις αὐτὸ πάσχει, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν; — 8. Διὰ τί ἀπὸ φθίσεως καὶ ὀφθαλμίας καὶ ψώρας οἱ πλησιάζοντες ἀλίσκονται· ἀπὸ δὲ ὑδρωπος καὶ πυρετῶν καὶ ἀποπληξίας, οὐχ ἀλίσκονται, οὐδὲ τῶν ἄλλων; Ἡ ἡ μὲν ὀφθαλμία, ὅτι εὐκίνητότατον ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοῦται τῷ ὀρρωμένῳ τῶν ἄλλων, οἷον κινεῖται ἀπὸ κινουμένου· ὥστε καὶ ἀντιβλέπων τεταραγμένῳ, ταράσσεται μάλιστα; ἡ δὲ φθίσις, ὅτι πνεῦμα φαῦλον ποιεῖ καὶ βαρύν. Τάχιστα δὲ τὰ νοσήματα ταῦτα ἄπτεται πάντων, ὅσα τούτου φθειρομένου γίνεται, οἷον τὰ λοιμώδη. Ὁ δὲ πλησιάζων, τοιοῦτον ἀναπνεῖ. Νοσεῖ μὲν οὖν, ὅτι νοσῶδες· ἀπὸ μόνου δὲ, ὅτι ἐκπνεῖ, νοσεῖ· οἱ δὲ ἄλλοι, ἑτέραν. Τὴν αὐτὴν δὲ νόσον, ὅτι ὥς ἂν ἀσθενήσῃ, τούτῳ ἀναπνεῖ τοιοῦτον, οἷον εἰ πεπονθὼς ἦν. Ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων, οἷον λέπρας καὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ἐπιπολῆς καὶ γλίσχρον τὸ ἀπορροέον. Τὰ γὰρ κνησμώδη τοιαῦτα. Διὸ αὐτὰ τῷ ἐπιπολῆς γίνεσθαι καὶ γλίσχρον εἶναι, ἄπτεται. Τῶν δ' ἄλλων, τὰ μὲν οὐχ ἄπτεται, διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι· τὰ δὲ ὄντα ἐπιπολῆς, ὅτι προσμένει διὰ ξηρότητα. — 9. (CE. I, 37.) Διὰ τί τὴν αἰμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη καὶ ἄλλες; Ἡ ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ αὕτη μασσωμένης τε, καὶ συντεθῇ χρόνον τινά· ἔλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης. Τὸ δὲ γλίσχρον εἰςδυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ.

Καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς ἡ ὀξύτης σημαίνει. Ἐχει γάρ
 ἑνα ὀξύτητα ὁ χυλός. Ὁ δὲ ἄλς, συντήκων, ἐξίγει
 τὴν ὀξύτητα. — 10. Διὰ τί [οὖν] ἡ κονία καὶ τὸ νί-
 τρον οὐ; Ἡ ὅτι σφύφει, καὶ οὐ τήκει; (Cf. I, 38.)

SECTIO VIII.

Ὅσα ἐκ ῥίγους καὶ φρίκης.

Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες πελιδνοὶ γίνονται; Ἡ διότι τὸ
 αἷμα πηγνυται διὰ τὸ ψύχος· πηγνύμενον δὲ, μελαί-
 νεται, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ θερμοῦ; τὸ δὲ λευκόν,
 τοῦ πυρός. Διὸ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις μάλιστα πε-
 λιδνοῦνται ἢ σὰρξ, ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θερμότητα.
 — 2. (Cf. 22.) Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες καθεύδουν οὐ δύνα-
 νται; [Ἡ] διότι πάντες οἱ ῥιγῶντες μᾶλλον τὸ πνεῦμα
 κατέχουσιν; ὁ δὲ καθεύδων, ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ·
 ὥστε χαλεπὸν ῥιγῶντα καθεύδειν. Ἀμα γὰρ ποιεῖν
 τὰναντία, ἀδύνατον. — 3. Διὰ τί ἐν τῷ ψύχει ὀξύτεροι
 καὶ οἱ ἀσθενήσαντες, καὶ οἱ λυπούμενοι, καὶ οἱ ὀργι-
 ζόμενοι; Ἡ στιφρότερον ποιεῖ τὸ καταψύχεσθαι,
 — 4. Διὰ τί οἱ ἀθληταὶ δύσριγοι, εὖ ἔχοντες; Ἡ ὅτι
 καθαρά καὶ εὐπνοὺς ἡ ἕξις καὶ ἀπίμελος; ἡ τοιαύτη
 δὲ ἀπαθεσιάτη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὅταν εὐδίδοός τε ἦ,
 καὶ μὴ ἔχῃ θερμότητα ἐν αὐτῇ· ἡ δὲ πιμελή, θερμὸν,
 ἂν μὴ δι' ὕγρος. — 5. Διὰ τί μάλιστα τὰ ἀκρωτήρια
 ῥιγῶσιν; Ἡ διὰ στενότητα; καὶ οἱ πόροι αὐτοῖς
 στενοὶ ὄντες, ὀλίγαιμοί εἰσιν, ὥστε καὶ ὀλιγόθερμοί
 εἰσι; τὸ γὰρ αἷμα θερμόν. — 6. Διὰ τί, ἐὰν μετέωροι
 ᾖσιν οἱ πόδες, μᾶλλον ῥιγοῦσι; Πότερον ὑποπνεῖ
 μᾶλλον; Ἡ ὅτι ἐν ἐλάττιον γίνεται τὸ αἷμα κάτω·
 ὥστε τὸ ἄλλο εὐψυκτότερον, ἐκλείποντος τοῦ θερμοῦ;
 — 7. Διὰ τί οἱ παχεῖς σφόδρα ῥιγοῦσι, τῆς πιότητος

Θερμῆς οὔσης; Ἡ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάχους, τοῦ
 μὲν ἔσωθεν θερμοῦ, πόρῳ γίνεται τὰ ἔσχατα· τοῦ
 δὲ ἔξω ψυχροῦ, ἐγγύς; — 8. Διὰ τί πταρέντες καὶ
 οὐρήσαντες φρίττουσιν; Ἡ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέβες
 ἐν ἄμφοτέροις; κενωθέντων δὲ, ὃ ἀῆρ εἰσέρχεται ψυ-
 χρὸς, ὃ ποιῶν φρίττειν. — 9. Διὰ τί μάλιστα βουλι-
 μιῶσιν ἐπὶ τῷ ψύχει, καὶ τοῦ χειμῶνος μᾶλλον ἢ τοῦ
 θέρους; Ἡ διότι [ἡ] μὲν βουλιμία γίνεται δι' ἔνδειαν
 τῆς ξηρᾶς τροφῆς; ἐν δὲ [τῷ ψύχει καὶ] τῷ χειμῶνι
 συστελλομένου τοῦ ἐντὸς θερμοῦ εἰς ἐλάττω, τοῦτο
 θᾶττον ὑπολείπει ἢ ἐντὸς τροφή. Τούτου δὲ γινο-
 μένου, μᾶλλον βουλιμιᾶν εἰκός. Ἡ δ' ἐν τῇ βουλιμίᾳ
 ἐκλυσίς καὶ ἀδυναμία γίνεται, συντήξεως γινομένης
 ἐν τῷ σώματι διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἀθροισιν· ἥς
 φύσεως εἰς τὸν τῶν σιτίων τόπον, αὐτὴ τροφή γίνεται τῷ
 σώματι. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπνοῆς ἔλθῃ,
 ἀφωνία καὶ ἀδυναμία συμβαίνει· ἀφωνία μὲν, διὰ
 τὸ ἐμφράττεσθαι τὸν τοῦ πνεύματος πόρον· ἀδυ-
 ναμία δὲ, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀτροφίαν καὶ σύντηξιν.
 Ταχεῖαι δὲ καὶ ἀπ' ὀλίγων αἱ βοήθειαι γίνονται τοῖς
 τοιούτοις, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πάθους ἔσωθεν γί-
 νεσθαι. Συστέλλον γὰρ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν τὸ θερμὸν
 ἡμῶν, ποιεῖ τὴν βουλιμίαν. Καθάπερ οὖν ἐν τῷ
 φόβῳ τρέμοντες καὶ ὠχρίωντες, ἀφεθέντες τοῦ κιν-
 δύνου, παραχρῆμα οἱ αὐτοὶ γίνονται· οὕτω καὶ οἱ βου-
 λιμιῶντες, μικρὰ προσεγγάμενοι ἐξ ἄρτου, βίᾳ κινη-
 θέντες ἐκ τῆς φύσεως, μὴ φθαρέντες δὲ· ταχεῖα ἡ
 ἀποκάθαρσις γίνεται. Ταῦτό γὰρ ἀντίτεινέ τε τὴν
 κατὰ φύσιν ἀγωγὴν, καὶ καθίστησιν εἰς τὴν φύσιν.
 Ἀφεῖναι οὖν μόνον αὐτὴν δεῖ, καὶ καθάπερ τῶν παι-

δίῳ τὰ ἀντιτείνοντα εἰς τοῦπισθεν τὰ σπαρτία. Καὶ γὰρ ταῦτα ἀφεθέντων τῶν σπαρτίων, εὐθύς πεπτῶκασιν ὑπτία. — 10. Διὰ τί οἱ γεγυμνασμένοι, δυσριγώτεροι τῶν ἀγυμνάστων; Πότερον ὅτι τὸ πῖον ὑπὸ τῶν πόνων ἐξήρηται; τοῦτο δὲ ἀλέαν παρέχει. Θερμὸν γὰρ τὸ λιπαρόν. Ἡ ὅτι εὐπνότερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, διὰ τὸ τὸ πῖον καὶ τὸ περιττωμα ἐξηρηθῆσαι ὥστε οὐδὲν ἀποστέγειν τὸ ψύχος; Ἡ διὰ τὴν τῶν πόρων ἀποστόμωσιν, τοῖς ἰδρῶσιν οἷον πολλὰ θύραι ἐξήρηται; Φανερόν δὲ, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἔξις πρὸς ὑγείαν καὶ ἰσχὺν συμφέρει· ἡ μὲν [γὰρ,] πίων· ἡ δὲ, ἀραιὰ φαίνεται οὕσα. — 11. Διὰ τί φρίττουσι καὶ τῷ θερμῷ καὶ τῷ ψυχρῷ προσχεόμενοι; [ἄτοπον γὰρ τὰ ἐναντία, τοῦ αὐτοῦ εἶναι αἷτια.] Ἡ διότι [ὑπὸ μὲν τοῦ ψυχροῦ προσχεομένου,] τὸ ἐντὸς θερμὸν σβεννύμενον, τὴν φρίκην ποιεῖ; ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ τὸ ἐκτὸς ψυχρὸν ἀντιπεριϋστάμενον εἰς ἓν, καὶ ἀθροιζόμενον τῇ φυγῇ ἔσω; ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄμφω γίνεται· ἀλλ' ὅτε μὲν, ὑπὸ τοῦ ἔσω· ὅτε δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν. — 12. Διὰ τί φρίττουσιν αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; Ἡ ὅταν συσπᾶσῃ τὸ δέσμα, εἰκότως ἐξανέστησαν; συσπᾶσι δὲ καὶ ὑπὸ ῥίγους καὶ ὑπὸ ἄλλων παθῶν. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ τελευταίᾳ προέσει τοῦ οὐρου φρίττομεν; Ἡ ὅτι ἐνόητος μὲν τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ, πλήρεις ἦτε κύστις καὶ οἱ περὶ αὐτὴν πόροι; ἐξεληθόντος δὲ, αἶρος ψυχροῦ ἐνέπλησεν· οὐδὲν γὰρ κενὸν δεῖ εἶναι, ἀλλ' ἡ αἶρος, ἡ σώματος πλήρης. Ἄτε οὖν εἰσεληλυθότος ψυχροῦ αἶρος, εἰκότως φρίττειν συμβαίνει. — 14. Διὰ τί τῶν ῥιγόντων ἡ γλῶσσα, καθάπερ τῶν μεθύοντων, πταίει; Πότερον, ὑπὸ τοῦ ψύχους πηγνυμένη καὶ

σκληρυνόμενη, δυσκίνητος γίνεται; τούτου δὲ συμβαίνοντος, οὐ δύναται σαφηνίζειν. Ἡ τῶν ἐκτὸς ψυχόμενων, διὰ τὸ ψύχος εἶσω συρῶν, τὸ ὑγρὸν ἐξυγραίνει τὴν γλῶτταν; διόπερ οὐ δύναται ἡ γλῶττα τὸ αὐτῆς ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν μεθυόντων. Ἡ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ῥίγους τρόμον ἀτάκτου τῆς κινήσεως οὔσης, οὐ δύναται τὰ λεγόμενα διαρθεροῦν ἡ γλῶττα· διόπερ καὶ πταίει; — 15. Διὰ τί τῶν ῥιγόντων ὀρθαὶ αἱ ἐν τῷ σώματι τρίχες γίνονται; Ἡ διότι ἀπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δ' ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον· συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται. Ἡ διότι ** — 16. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος τρέχοντες μᾶλλον ῥιγῶμεν, ἢ ἐστῶτες; Ἡ ὅτι ὁ ἀῆρ ὁ περὶ τὸ σῶμα, ἐστῶτων μὲν, ἐπειδὴν ἀπαξ συνθερμανθῇ, οὐκ ἔτι ἐνοχλεῖ· τρεχόντων δὲ, αἰετᾷ ἄλλος καὶ ἄλλος προσπίπτει ψυχρὸς ὢν· διόπερ μᾶλλον ῥιγῶμεν; ἔτι δὲ [καὶ] κινούμενος, ψυχρότερος γίνεται ὁ ἀῆρ. Τοῦτο δὲ ἐν τῷ τρέχειν μάλιστα συμπίπτει. — 17. (Cf. 25, 5.) Διὰ τί ὑπεπιφάσκοντος μᾶλλον ψύχος, ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ὄντος; Ἡ ὅτι πλείων χρόνος τῆς τοῦ ἡλίου ἀπουσίας· ὥστε μᾶλλον ἀπέψυκται ἡ γῆ; ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν ἡ δρόσος πίπτει, ὥσπερ πάχνη· ταῦτα δὲ ψυχρά; ἢ καὶ ταῦτα πίπτει, διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὸ ἀναφερόμενον θερμὸν; κρατεῖται δὲ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀπουσίαν· διὸ καὶ πλεῖον μὲν ἀπέχοντος, οὐ πίπτει· ἐγγυτέρω δὲ ὄντος, πίπτει καὶ πηγνυται· διότι μᾶλλον ἀπέψυκται ὁ τόπος, πλείω χρόνον τοῦ ἡλίου ἀπόντος. Ἡ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον τὰ ἐκ νυκτῶν πνεύματα τῆς ψύξεως; ἢ ἡμῖν δοκεῖ

μᾶλλον εἶναι ψύχος, διὰ τὸ πεπέφθαι τὰσιτία ; κενώ-
 τεροι δὲ ὄντες, δυσριγώτεροι. Σημεῖον δὲ, τὸ μετὰ
 τοὺς ἐμέτους μάλιστα ῥιγοῦν. — 18. Διὰ τί πονοῦσιν,
 ὅταν ῥιγῶντας πρὸς τὸ πῦρ φέρωσιν· ὅταν δὲ κατὰ
 μικρὸν χλιαίνωσιν, οὐ ; Ἡ ὅτι ὅλως ἐκ τῶν ἐναντίων
 τοῦναντίον γινόμενον μεγάλην ποιῇ τὴν μεταβολήν ;
 ὥσπερ ἐπὶ τῶν δένδρων, εἰ μὲν κατὰ μικρὸν κάμπτει
 τὶς, οὐκ ἂν πονοῖ· εἰ δὲ σφοδρότερον καὶ μὴ κατὰ
 μικρὸν, κλῶνται. Εἰ οὖν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου
 ἀπαθὲς, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ ῥιγῶντος εἴσω συνίσταται
 καὶ συνέρχεται, τὸ δὲ ὑγρὸν καταλείπεται καὶ τὸ ψυ-
 χρὸν, τὸ δὲ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου φθαρτικόν· ὥστε
 ἂν μὲν χλιαίνῃ, κατὰ μικρὸν ἐξέρχεται τὸ θερμὸν,
 καὶ ἦτον πονεῖ· ἂν δὲ μὴ ἀναχλιάνῃ, προσάγει μᾶλ-
 λον. — 19. (Cf. 37, 4.) Διὰ τί ψυχθέντες, μᾶλλον
 ἀπὸ τῆς [αὐτῆς] θερμοσίας καόμεθα καὶ ὑλγσῶμεν ;
 Πότερον διὰ πυκνότητα στέγει ἢ σὰρξ τὸ προσπίπτον
 θερμόν ; διὸ μόλιβδος ἐρίου θερμότερος. Ἡ βίαιος
 γίνεται τοῦ θερμοῦ ἢ δίοδος, διὰ τὸ πεπηγέναι ὑπὸ
 τοῦ ψύχους τοὺς πόρους. — 20. Διὰ τί ὀργιζόμενοι
 οὐ ῥιγοῦσιν ; Ἡ ὅτι ἡ ὀργὴ τῇ δειλίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ
 θυμός ; Ἔστι δὲ ἡ μὲν ὀργή, ἀπὸ τοῦ πυρὸς. Πολὺ
 γὰρ [τὸ] πῦρ κατέχοντες εἴσω, χλιαίνονται. Μάλιστα
 δ' ἐστὶν ἐπὶ τῶν παιδίων καταμαθεῖν. Οἱ μὲν γὰρ
 ἄνδρες, βλάπτονται· τὰ δὲ παιδία, πρῶτον μὲν τὸ
 πνεῦμα πολὺ ἀναλαμβάνουσιν, εἴτα ἐρυθριῶσι· πολὺ
 γὰρ εἴσω ὃν τὸ θερμὸν καὶ ἐξυγραῖνον, ἐρυθριῶν
 ποιῇ· ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῖς πολὺ τοῦ ψυχροῦ προσχέοι,
 παύσονται ἂν ὀργιζόμενοι. Κατασβεσθεῖν γὰρ ἂν
 αὐτῶν τὸ θερμόν. Οἱ δὲ δειλοὶ καὶ φοβούμενοι, τοῦ-

ναντίον. Ῥιγοῦσί τε γάρ, καὶ ψυχροὶ καὶ ὠχροὶ γίνονται. Ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμὸν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τόπων. — 21. Διὰ τί, ὅταν φρίξωμεν, αἱ τρίχες ὀρθαὶ ἴστανται; Ἡ διὰ τὸ ἐν ὑγρῷ πεφυκέναι κατακεκλείσθαι; κρατεῖ γὰρ τοῦ ὑγροῦ τὸ βάθος τῆς τριχός. Ἡ δὲ φρίκη γίνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ δὲ ψῦχος κατὰ φύσιν πήγνυσι τὸ θερμὸν. Ὅταν οὖν μεταβάλλῃ τὸ ὑγρὸν, ἐξ οὗ πεφύκασιν αἱ τρίχες, καὶ παγῇ, μεταβάλλειν εἰκὸς τὰς τρίχας. Εἰς μὲν οὖν τοῦναντίον εἰ μεταβάλλουσιν, ἢ ἐν ταύτῃ μένουσιν, ἢ ἐπικρατήσῃ πάλιν ἡ θριξὶ τοῦ ὑγροῦ. Οὐκ εἰκὸς δὲ πεπηγότος καὶ πεπυκνωμένου τοῦ ὑγροῦ, τὴν τρίχα τῷ βάρει κρατεῖν. Εἰ δὲ μηδαμόσε κεκλισθαι δύναιτο τὴν τρίχα, τῷ ὑγρῷ πεπηγέναι, λείπεται ἐστάναι ὀρθήν. Ἡ διότι ὑπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν, εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον ἢ σάρξ. Συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται, καθάπερ εἰάν τις εἰς τὴν γῆν ἐμπήξας κάρφος ἢ ἄλλό τι, συντάτῃ, καὶ πάντοθεν συνάγῃ τὴν γῆν, μᾶλλον ὀρθοῦται, ἢ εἰάν τις μὴ συνεστηκυῖαν. — 22. (Cf. sup. 2.) Διὰ τί οἱ ῥιγοῦντες μάλιστα οὐ καθεύδουσιν; Ἡ διότι ὁ ῥιγῶν μᾶλλον κατέχει τὸ πνεῦμα ἢ ἐκπνεῖ· ὁ δὲ καθεύδων, ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ; Ἐναντίως οὖν ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥίγος τῷ καθεύδειν.

SECTION IX.

Ὅσα περὶ ὑπώπια καὶ οὐλὰς καὶ μώλωπας.

Διὰ τί τοὺς μώλωπας κωλύει τὰ νεόδαρτα δέρματα προστιθέμενα, καὶ μάλιστα κριῶν, καὶ ὧὰ ἐπι καταγνύμενα; Ἡ ὅτι ἄμφω κωλύει τὴν ἀθροίσιν τοῦ

ἰγροῦ, καὶ τὴν ἔπαρσιν; τὸ γὰρ ἀφηλκωμένον ἔλκει, καὶ ἐπαίρεται διὰ τὴν θερμασίαν· τὰ τε δὴ ὡς, διὰ τὴν γλισχρότητα κατακολλῶντα, κωλύει ἐπαιρεσθαι, καθάπερ καὶ τὰ καύματα· ὥσπερ καὶ ἡ κόλλα καὶ τὰ δέρματα, τῇ τε γλισχρότητι προσκολλᾶται, καὶ ἅμα τῇ θερμότητι συμπέττει, καὶ παύει τὴν φλεγμασίαν. Οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν ἡμερῶν τινῶν. Ἐξάγειν δὲ βούλονται τὴν φλεγμασίαν καὶ οἱ τῷ ἅλλι καὶ τῷ ὅξει τρίβοντες. — 2. (Cf. inf. 7.) Διὰ τί ἐν μὲν τῷ ἅλλῳ σώματι αἱ οὐλαὶ μέλαιναι, ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ λευκαί; Ἡ ὅτι ἐναντίαν χροάνῃ οὐλὴ λαμβάνει τῇ πρότερον, ὥσπερ πᾶν τὸ νενοσηκός; Ἐν τῷ μέλανι δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἔλκη· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν σώματι μέλαιναι [εὐθύς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς λευκαί, οὐδὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αἰεὶ μέλαιναι,] ἀλλ' ἀποκαθίστανται τῷ χροάνῳ, ἢ ἀπλῶς ἢ μᾶλλον. — 3. Διὰ τί ὁ νάρθηξ τὰ κύκλω τῆς πληγῆς ποιεῖ ἐρυθρὰ, τὸ δὲ μέσον, λευκόν; Πότερον ὅτι ἀποπιέζει τὸ αἷμα ἐκ τοῦ μέσου, καθὼς μάλιστα προσπίπτει περιφερῆς ὢν; ἢ ἔδει ἐπανιέναι διὰ γὰρ τοῦτο πάλιν· ἀλλ' αἵματος συνδρομὴ τὸ ἐρύθημά ἐστι· συνδρομὴ δ', εἰς τὸν πληγέντα τόπον. — 4. Διὰ τί τῷ μὲν νάρθηκι σφόδρα τυπτόμενον, τὸ μέσον τῆς σαρκὸς λευκὸν γίνεται, τὸ κύκλω δὲ ἐρυθρόν· ἐύλω δὲ, ἐρυθρότερον τὸ μέσον; Ἡ ὅτι ὁ μὲν νάρθηξ, διὰ κορυφότητα, ἐὰν σφόδρα πατάξῃ, τὸ ἐπιπολῆς διεσκέδασεν αἷμα· ὥστε ὅθεν μὲν ἐξέλιπε, λευκὸν φαίνεται; οὐ δὲ πλεον ἦλθεν, ἐρυθρότερον. Οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς, οὐ ταχέως ἀποκαθίσταται τὸ σκεδασθὲν αἷμα, διὰ τὸ ὀλίγον τε εἶναι, καὶ τὴν φορὰν εἰς τὸ πρόσαντες εἶναι. Πλήθει γὰρ βιασθὲν, δεῖ τὴν παρὰ φύσιν φορὰν

ἐνεχθῆναι. Διὰ δὲ τῶν σκληρῶν, αἱ πληγαὶ, διὰ βάρους καὶ τὴν ἰσχὺν, θλίβειν καὶ θλάσιν ποιοῦσι. Θλιβόμενον μὲν οὖν, κοῖλον γίνεται· θλώμενον δὲ, ἄραιοόν. Τομή γὰρ καὶ διαίρεσις ἐστὶ μαλακῇ ἢ θλάσει. Κοίλου δὲ καὶ ἄραιοῦ γενομένου τοῦ μέσου, φέρεται εἰς αὐτὸ ἐκ τῶν πέριξ ἐπιπολῆς αἷμα. Κάτω τε γὰρ πέφυκε φέρεσθαι, καὶ εἰς τὰ ἄραια τῷ εἶκειν αὐτά. Ἀθροισμένου δ' ἐνταῦθα εἰκότως τοῦ αἵματος, τοῦτο μὲν ἐρυθραίνει· ἃ δὲ ἀπολείπει, λευκαίνει. 5. Διὰ τί αἱ οὐλαὶ μέλαιναι τῶν σπληνιῶντων; Ἡ ὅτι αἷμα διεφθαρμένον ἔχουσι, διὰ τὴν ἐκ τοῦ σπληνὸς σύμμιξιν νοσώδους αἵματος καὶ ὕδαροῦς; ἡ μὲν οὖν οὐλὴ, τὸ δέρμα λεπτόν καὶ ἐπιπόλαιον ἔσχει· τὸ δὲ αἷμα, διὰ τὸ ὕδαρές καὶ θερμὸν εἶναι μέλαν ὄν, τοιαύτην ποιεῖ τὴν οὐλὴν φαινόμενον· καὶ διὸ πλεονάκεις ἢ οὐλὴ ἐν τούτῳ γίνεται μελάντερα. Ἰνεται δὲ διὰ ταῦτό. Δι' ἀσθένειαν γὰρ τοῦ δέρματος, καταψύχεται τὸ αἷμα, καὶ ἐξατμίζοντος τοῦ θερμοῦ, γίνεταί μελάντερον· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς πρεσβύταις, οἳ τε χροῖτες μελάντεροι γίνονται, καὶ αἱ οὐλαὶ αἱ συγγενεῖς μελάντεραι, ἢ νέοις· οἷον ὑπώπιον γὰρ αὐτοῖς ἅπαν τὸ σῶμα οὐ διὰ λεπτότητα τοῦ δέρματος, ἀλλ' ὅτι τὸ θερμὸν ἐκλείπειν. — 6. Πότερον ὅσα τοῦ αὐτοῦ αἰτία, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν εἰς τὸ ποιεῖν, ἢ οὐ; λέγω δὲ, οἷον· ἐπεὶ τὰ ὑπώπια καὶ ὁ χαλκὸς ἐξάγει καὶ ἡ ῥαφανὶς, καὶ ὁ κύαμος διαμασσώμενος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλος, καὶ ἕτερόν τι, τῇ αὐτῇ δυνάμει. Ἡ ὁ μὲν χαλκός, τῷ εἶναι τὸν ἰὸν φαρμακώδη· ὁ δὲ κύαμος καὶ ὁ πνεύμων καὶ ἡ ἄργιλος, τῷ ἐπισπᾶν ἐφ' ἑαυτὰ διὰ μακρότητα· ἄλλα δὲ, δι' ἑτέρας αἰτίας; Ἡ τὸ μὲν ἔσχατον, ἐπὶ πάν-

των τῶν τοιούτων ταυτό; Πολλὰ γὰρ καὶ ἐναντία τούτοις, καθάπερ καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν. Τὰ δὲ πρὸ τούτων, οὐδὲν κωλύει ἕτερα. — 7. (Cf. 2.) Διὰ τί αἱ μὲν ἄλλαι οὐλαί, μέλαιναι γίνονται· αἱ δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, λευκαί; ἡ διότι μεταβάλλουσιν ἐν ᾧ ἄνωσι πρὸς τὰς χροιάς; ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ μέλανι ὄντι γίνονται· ὥστε ἀνάγκη λευκὰς γίνεσθαι. — 8. Διὰ τί ἀλγεινότερα ἢ πληγὴ τοῦ νάρθηκος, ἢ ἐνίων σκληροτέρων, εἰάν τις κατὰ λόγον σκοπῇ τύπτων; Εὐλογώτερον γὰρ τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινότεραν· μᾶλλον γὰρ τύπτει. Ἡ ὅτι ἡ σὰρξ ἀλγεῖ, οὐ μόνον τυπτομένη, ἀλλὰ καὶ τύπτουσα; ὑπὸ μὲν οὖν τῶν σκληρῶν τύπτεται μόνον· (ὑπέκει γὰρ διὰ τὴν σκληρότητα αὐτῶν) ὑπὸ δὲ τοῦ νάρθηκος, ἄμφω αὐτῇ συμβαίνει, τύπτεσθαι τε, καὶ διὰ κουφότητα τοῦ βάρους τύπτειν μὴ εἰκουσαν· ὥστε διπλασία γίνεται ἢ πληγῇ. — 9. Διὰ τί ἡ θαψία καὶ ὁ κύαθος τὰ ὑπώπια παύει· ἡ μὲν, ἀρχόμενα· ὁ δὲ, ὕστερον· ἐναντία ὄντα; ὁ μὲν [γὰρ] κύαθος, ψυχρός· ὥστε καὶ ὁ ποιητής φησι,

ψυχρὸν δ' ἔλε χαλκὸν ὁδοῦσιν·

ἡ δὲ θαψία, θερμὸν καὶ καυστικόν. Ἡ ὁ μὲν κύαθος, ὥσπερ τοῖς μικροψυχοῦσι τὸ ὕδωρ; Ἀπαντῶσα γὰρ ἢ ψύξις, κωλύει ἐξιέναι τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ αἵματος ἐξ ἐπιπολῆς, διὰ τὴν πληγὴν συνδραμόντος, καὶ ὅταν ἐξέλθῃ τὸ θερμὸν, πηγνυμένου. Ὡσπερ γὰρ ἂν εἰ ἔξω, ὃν πήγνυται, καὶ ἐγγὺς τοῦ ἔξω τὸ αἶμα, ὅταν ἢ ὑπὸ τὸ δέρμα, κωλυθέντος διεξιέναι τοῦ θερμοῦ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ πήγνυται, ἀλλὰ πάλιν διαχεῖται καὶ ἐπανέρχεται ὅθεν συνέδραμεν. Ἡ δὲ θαψία, θερμὴ οὖσα, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Κωλύει γὰρ πήγνυσθαι,

Θερμὴ οὔσα. — 10. Διὰ τί τὰ ὑπώπια διαλύεται προσέχουσι τὰ χαλκᾶ, οἷον κυάθους, καὶ τὰ τοιαῦτα; Ἡ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι; κωλύει οὖν τὸ θερμὸν ἐξίεναι ἐκ τοῦ συνιόντος αἵματος ὑπὸ τῆς πληγῆς· οὐ ἐξελθόντος ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς γίνεται ὑπώπιον. Διὸ καὶ ταχὺ δεῖ προστιθέναι, πρὶν παγῆναι. Καὶ ἡ θαψία δὲ μετὰ μέλιτος βοηθεῖ, διὰ τὸ αὐτό. Θερμὴ γὰρ οὔσα, κωλύει ψύχεσθαι τὸ αἷμα. — 11. Διὰ τί ποτε ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ πλεονάκεις ἔλκος γένηται, ἢ οὐλή μέλαινα γίνεται; Ἡ ὅποταν γένηται ἔλκος, πᾶν ἄσθενές ἐστι τοῦτο· καὶ οὕτω ἂν πλεονάκεις, τοσούτῳ μᾶλλον· τὸ δὲ ἄσθενές, κατεψυγμένον καὶ ὑγρότητος πλήρες; διὸ καὶ μέλαν φαίνεται, εἰ τὰ μεγάλα ἔλκη καὶ πολυχρόνια μελαίνας τὰς οὐλὰς ἔχει. Τὸ δὲ πολλάκις λαβεῖν ἔλκος, οὐδὲν ἄλλ' ἢ πολὺν χρόνον ἔχειν ἐστὶν ἔλκος. — 12. Διὰ τί ποτε πρὸς τὰ ὑπώπια τοὺς κυάθους προστιθέμεθα; Ἡ διότι ὅταν πληγῶμεν, ὁ τόπος καταψύχεται, τὸ δὲ θερμὸν ὑποχωρεῖ. Προστιθέμενος οὖν ὁ κύαθος, ψυχροῦ ὄντος τοῦ χαλκοῦ, διακωλύει τὸ θερμὸν ἐκπορεύεσθαι. — 13. (Cf. 10, 29. 31.) Διὰ τί ἐν ταῖς οὐλαῖς οὐ γίνονται τρίχες; Ἡ ὅτι οἱ πόροι ἐπιτυφλοῦνται ἐξ ὧν αἱ τρίχες, καὶ παραλλάττουσι; — 14. Διὰ τί οἰδημα καὶ πελιώματα λαμβάνουσιν αἱ πληγαί; Ἡ διότι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον διασταλέντα τὰ ὑγρά, εἰς τοὺς πλησίον τόπους προσκόπαντα ἀποπάλλεται πάλιν, καὶ τῇ κολλήσει ὑγρὸν συνήγαγεν; ἐὰν δὲ καὶ φλεβία τινὰ ῥαγῇ, ὕφαιμος ἢ συνδρομὴ γίνεται.

SECTIO X.

Ἐπιτομή φυσικῶν.

Διὰ τί τὰ μὲν βήττει, τὰ δ' οὐ; Οἶον ἄνθρωπος μὲν βήττει, βοῦς δέ, οὐ; Πότερον τῷ εἰς ἄλλό τι τρέπεσθαι τοῖς πλείστοις ζώοις τὸ περίττωμα, ἀνθρώπῳ δὲ δεῦρο; Ἡ ὅτι ἐγκέφαλον πλεῖστον καὶ ὑγρότατον ἔχει ὁ ἄνθρωπος; ἢ δὲ βῆξ καταρρέοντος γίνεται φλέγματος; — 2. Διὰ τί ἀνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων αἷμα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων; Ἡ ὅτι ἐγκέφαλον ἔχει πλεῖστον καὶ ὑγρότατον· ἀφ' οὗ αἱ φλέβες πληροῦμεναι τοῦ περιττώματος, διὰ τῶν πόρων προῖενται τὴν ῥύσιν; Λεπιότερον γὰρ γίνεται τοῦ αἵματος τοῦ καθαροῦ τὸ ροσερόν. Τοῦτο δέ ἐστι, τὸ μιχθὲν τοῖς τοῦ ἐγκεφάλου περιττώμασι, καὶ ἔστι καθάπερ ἰχώρ. — 3. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, ὑπὸ σάρκα, [τὰ δέ, κατὰ σάρκα,] πίονά ἐστι· τὰ δέ, κατ' ἀμφοτέρω; Ἡ ὅσων μὲν πυκνὴ ἢ σαρξ ὑπὸ δέρμα, μετὰ τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρκὸς συστέλλεται ἢ ἱκμᾶς, διὰ τὸ ταύτη εἶναι τὸ δέρμα ἀφεσιῶς φύσει· ἢ πετιομένη, γίνεται πιμελή. Ὅσα δὲ ἀραιότεραν ἔχει τὴν σάρκα, καὶ τὸ δέρμα προεσιῶς, κατὰ σάρκα πίονα γίνεται. Τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα, ἐπ' ἀμφοτέρω πιαίνεται. — 4. Διὰ τί οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες ἥττον ἔχουσι λεύκην τῶν ἀνδρῶν· καὶ τῶν μὲν γυναικῶν αἱ πρεσβύτεδες μᾶλλον; Ἡ ὅτι ἡ λεύκη ἐστὶ πνεύματος ἕξοδος; ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν παίδων οὐκ εὐπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνά· καὶ τὰ τῶν γυναικῶν ἥττον, ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ταύταις εἰς τὰ καταμήνια τρέπεται. Δηλοῖ δὲ ἡ λειότης τὴν πυκνότητά τῆς σαρκός. Τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων καὶ [τὰ] τῶν γράων σώματα εὐπνοα. Μόνα γάρ, ὥσπερ τὰ

παλαιὰ οἰκοδομήματα, διεστῶσαν ἔχει τὴν σύνθεσιν τῶν μορίων. — 5. (Cf. 35.) Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνον ἴσχει λεύκην; Πότερον ὅτι λεπτοδερμότατον τῶν ζώων ἐστίν, ἅμα δὲ καὶ πνευματωδέστερον; Σημεῖον δὲ, ὅτι ἡ λεύκη ἐν τοῖς λεπτοδερμοτάτοις μάλιστα καὶ πρῶτον γίνεται μέρεσιν. Ἡ διὰ ταῦτά τε, καὶ ὅτι μόνον πολιοῦται τῶν ζώων; Ἐν γὰρ ταῖς λεύκαις πολιαί γίνονται αἱ τριχες. Ὡστε ἀδύνατον, ὅσα μὴ πολιοῦται, λεύκην ἴσχειν. — 6. Διὰ τί αἶγες μὲν καὶ πρόβατα ἀμείλονται πλεῖστον γάλα, οὐ μέγιστον σῶμα ἔχοντα; Ἄνθρωπος δὲ καὶ βοῦς ἔλαττον, ὥς κατὰ λόγον; Πότερον ὅτι εἰς τὸ σῶμα ἀναλίσκεται τοῖς δὲ ἄλλοις, εἰς τὸ περιττώμα; τοῖς [δὲ] προβάτοις καὶ ταῖς αἰξὶ, τὸ περιγενόμενον τοῦ περιττώματος, γάλα γίνεται πᾶν; Ἡ ὅτι πολυτοκώτερά ἐστι τῶν μεγάλων· ὥστε πλεῖον σπᾶ περιττώμα, διὰ τὸ πλείω τρέφειν; Ἡ δὲ ἀσθενεῖαν τῶν σωμάτων πλεῖον περιττώμα γίνεται κύουσιν αὐτοῖς; τὸ δὲ γάλα γίνεται ἐκ τοῦ περιττώματος. — 7. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, μεταβάλλοντα τὰ ὕδατα, μεταβάλλει τὰς χροάς, καὶ ὅμοια γίνεται τοῖς ἐκεῖ, οἷον αἶγες· τὰ δὲ, οὐ, οἷον ἄνθρωποι; — 8. Καὶ ὅλως δὲ διὰ τί τὰ μὲν μεταβάλλει, τὰ δὲ οὐ; οἷον κόραξ οὐ μεταβάλλει. Ἡ, ὧν μὲν οὐ κρατεῖ ἡ φύσις τοῦ ὑγροῦ, ὥσπερ ἡ τῶν ὀρνέων, (διὸ καὶ κύστιν οὐκ ἔχει) οὐ μεταβάλλει; — 9. Καὶ διὰ τί οὐκ αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἐκγονα μεταβάλλει; Ἡ ὅτι ἀσθενέστερα [τὰ νέα] τῶν γεννησάντων; — 10. Διὰ τί τὰ ἄρσενα μείζονα τῶν θηλειῶν ὥς ἐπίπαν ἐστί; Πότερον ὅτι θερμότερα· τοῦτο δὲ αὐξητικόν; Ἡ ὅτι ὁλόκληρα· τὰ δὲ πεπῆρωται; Ἡ ὅτι τὰ μὲν ἐν πολλῷ χρόνῳ τελειοῦται· τὰ δὲ,

ἐν ὀλίγῳ;—11. Διὰ τί τὰ μὲν, ταχυτόκα τῶν ζώων ἐστί·
τῶν δὲ, πολυχρόνιος ἢ κύησις; Ἡ ὅτι τὰ μακροβιώ-
τερα, βραδυτέρον πέφυκε τελειοῦσθαι; ἔστι δὲ βρα-
δυτόκα τὰ μακρόβια. Οὐ μέντοι τὰ μάλιστα· οἷον
ἵππος ἀνθρώπου βραδυτοκώτερον μὲν μάλιστα, ὀλι-
γοχρονιώτερον δέ. Τούτου δὲ αἴτιον, ἡ σκληρότης
τῶν ὑστερῶν. Ὡς περ γὰρ ἡ ξηρὰ γῆ οὐ ταχὺ ἐκτρέ-
φει, οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἵππου ὑστέρα. — 12. Διὰ τί τοῖς
ἄλλοις ζώοις τὰ ἔκγονα μᾶλλον τὰς φύσεις ὁμοιοῦνται,
ἢ τοῖς ἀνθρώποις; Ἡ ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος πολλαχῶς
διατίθεται τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ὁμίλιαν; Καθὼς δ' ἂν
ὁ, τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ διατεθῶσιν, οὕτω ποικίλλε-
ται [καὶ] τὰ τικτόμενα. Τὰ δὲ ἄλλα ζῶα, τὰ μὲν
πλεῖστα πρὸς αὐτὸ τοῦτό εἰσιν. Ἐτι δὲ οὐ πληροῦνται
ὡς ἐπιτοπολὺν, διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν. — 13. Διὰ
τί οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ὡς ἐπιτοπολὺν γλαυ-
κοί; Ἡ διότι [τριῶν] χρωμάτων ὄντων τοῖς ὅμμασι,
μέλανος καὶ αἰγωποῦ καὶ γλαυκοῦ, τῷ τοῦ σώματος
χρῶματι καὶ τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῶμα ἀκολουθεῖ;
τοῦτο δὲ ἐστὶ γλαυκότης. — 14. Διὰ τίνα αἰτίαν οἱ
νάοι γίνονται; Ἐτι δὲ μᾶλλον καθόλου· διὰ τί τὰ μὲν,
ὅλως μεγάλα, τὰ δὲ, μικρά; εἶτα οὕτω σκεπτέον. Δύο
δὴ τὰ αἴτια. Ἡ γὰρ ὁ τόπος, ἡ ἢ τροφή. Ὁ μὲν
[οὖν] τόπος, ἐὰν ᾗ στενός· ἡ δὲ τροφή, ἐὰν ᾗ ὀλίγη·
ὥς περ καὶ ἥδη γεγεννημένων, πειρῶνται μικροὺς ποιεῖν·
οἷον οἱ τὰ κυνίδια τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρυγοτροφίοις.
Ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιος, οὗτοι πυγμαῖοι γίνον-
ται. Τὰ μὲν γὰρ πλάτη καὶ τὰ μήκη ἔχοντες γίνονται
κατὰ τὸ τῶν τεκόντων μέγεθος· μικροὶ δὲ ὅλως.
Τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου

συγκλώμεναι αἱ εὐθῆαι, καμπύλαι γίνονται. Ὡσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλίων γραφόμενοι, μικροὶ μὲν εἰσι, φαίνονται δ' ἔχοντες πλάτη καὶ βᾶθῃ; ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς πυγμαίοις. Ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἐνδειαν ἀτελεῖς γίνονται, οὗτοι καὶ παιδαριώδη τὰ μέλη ἔχοντες φαίνονται. Καὶ ἐνίους ἰδεῖν ἐστι, μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δὲ, ὥσπερ τὰ Μελιταῖα κυνίδια· αἴτιον δὲ, ὅτι οὐχ ὥς ὁ τόπος ἢ φύσις ποιεῖ. — 15. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν ἐξ ἀλλήλων γίνεται, τὰ δ' ἐκ τινων συγκρινομένων, ὁμοίως τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης; [Ἡ] καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες λέγουσι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τῶν ζώων γενέσθαι, διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ μετακινήσεις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παντός οὕτω μεγάλας· καὶ νῦν εἶπερ μέλλει πάλιν ἔσεσθαι, τοιαύτας τινὰς ὑπάρξαι δεῖ κινήσεις; Ἡ μὲν γὰρ ἀρχή, παντός ἔργου μέγιστον· ἡμῖν γάρ· τὸ δὲ σπέρμα, ἀρχή. Τῶν μὲν οὖν μικρῶν, καὶ ὅσα γίνεται μὴ ἐξ ἀλλήλων, αἴτιον τοιαῦτα γενέσθαι, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθησαν, ἢ τοῦ σπέρματος μικρότης. Τοῦ γὰρ ἐλάττονος, καὶ ἢ ἀρχὴ ἐλάττων. Ὡστε ἱκαναὶ καὶ αἱ τούτου μεταβολαὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αὐτῶ τὸ σπέρμα· ὅπερ συμβαίνει. Γίνονται γὰρ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα· τοῖς δὲ [μείζουσι,] μείζονος δεῖται [καὶ] μεταβολῆς. — 16. Διὰ τί, τὰ μὲν, πολύτεκνα τῶν ζώων, οἷον ὕς, κύων, λαγώς· τὰ δὲ οὐ, οἷον ἄνθρωπος, λέων; Ἡ ὅτι τὰ μὲν, πολλὰς μήτρας καὶ τύπους ἔχει ἴσους, καὶ πίμπλασθαι ἐπιθυμεῖ, καὶ εἰς ἃ σχίζεται ἡ γονή· τὰ δὲ, τοῦναντίον. — 17. Διὰ τί ἐλάχιστον διάστημα τῶν ὀμμάτων ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων κατὰ μέγεθος; Ἡ διότι μά-

λιστα κατὰ φύσιν ἔχει τῶν ἄλλων; ἡ δὲ αἴσθησις φύσει τὸ ἔμπροσθεν· ἐφ' ὃ γὰρ ἡ κίνησις, τοῦτο δεῖ προορᾶν· ὅσω δ' ἂν ἡ πλεῖον τὸ διάστημα τῶν ὀμμάτων, τοσούτω μᾶλλον αἱ ὄψεις ἔσονται ἐν τῷ πλάγιῳ. Εἰ οὖν ἔχειν δεῖ κατὰ φύσιν, ὅτι ὀλίγιστον δεῖ τὸ διάστημα εἶναι. Οὕτω γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν μάλιστα πορεύσεται. Ἔτι δὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἐπεὶ χεῖρας οὐκ ἔχουσιν, ἀναγκαῖον παρορᾶν εἰς τὰ πλάγια. Διὸ πλεῖον διέστηκε τὰ ὄμματα αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῶν προβάτων, διὰ τὸ μάλιστα ποιεῖσθαι τὴν πορείαν κύπτοντα. — 18. Διὰ τί τὰ ζῶα, τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει, τὰ δὲ ὀλιγάκις; Πότερον ὅτι οὐδὲν ὑπτιον κατακείται; ἐξονειρώττει δὲ οὐδὲν μὴ ὑπτιον. Ἡ ὅτι οὐκ ἐνυπνιάζει τὰ ἄλλα ὁμοίως; ὃ δὲ ἐξονειρωγμὸς μετὰ φαντασίας γίνεται. — 19. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν κινεῖ τὴν κεφαλὴν, τὰ δὲ οὐ κινεῖ; Ἡ ὅτι ἔνια οὐκ ἔχει αὐχένα; διὸ ταῦτα οὐ κινεῖ τὴν κεφαλὴν. — 20. (Cf. inf. 56. et 32, 10.) Διὰ τί ἄνθρωπος πτάρνυται τῶν ζώων μάλιστα; Πότερον ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει, δι' ὧν τὸ πνεῦμα καὶ ὁσμή εἰσέρχεται; τούτοις δὲ πληρουμένοις πνεύματος, πτάρνυται. Ὅτι δὲ εὐρεῖς, σημεῖον, ὅτι ἡκιστα ὁσφραντικὸν τῶν ἄλλων ζώων· ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτότεροι. Εἰ οὖν εἰς τοὺς εὐρεῖς πλεον καὶ πλεονάκις εἰσέρχεται ὑγρὸν, (οὗ πνευματουμένου, ὃ παρμὸς γίνεται) τοιούτους δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι, πλειστάκις ἀνπτάρνοιντο εἰκότως. Ἡ ὅτι ἐλάχιστοι κατὰ τὸ μῆκος οἱ μυκτῆρες; ὥστε τὸ θερμανθὲν ὑγρὸν, ταχὺ δύναται πνεῦμα γίνεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον. — 21. Διὰ τί ἡ γλῶττα οὐδενὸς πίερα τῶν ζώων; Ἡ

ὅτι τὸ πῖον, πυκνόν· ἡ δὲ γλῶττα, ἄραια φύσει ἐστίν, ὅπως τοὺς χυμοὺς γνωρίζῃ; — 22. Διὰ τί τὰ θήλεα συντάσει οὐρεῖ, τὰ δὲ ἄρσενά οὐ; Ἡ ὅτι πορρώτερόν ἐστιν ἡ κύστις ἢ τῶν θηλειῶν, καὶ εἰς βῆθος καὶ εἰς μῆκος; μεταξὺ γὰρ αὐτῶν ἡ μήτρα τῆς ἔδρας καὶ τῆς κύστεως· ὥστε δεῖται βίας πλείονος τὸ ἐκπεμπόμενον, διὰ γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας. Βιάζεται δὲ συντεῖνον τῷ πνεύματι. — 23. Διὰ τί τῶν ζώων ὅσα μὴ πέττει, πάντα ἀποβάλλει τὰς χειμερινὰς τρίχας, πλὴν ὅσ; καὶ γὰρ κύων ἀποβάλλει, καὶ βοῦς. Ἡ ὅτι θερμότατον ὁ ὕς ἐστι, καὶ ἐκ θερμοῦ πεφύκασιν αἱ τρίχες αὐτῷ; τοιοῦτον γὰρ ἐστι τὸ λιπαρόν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων, ἢ διὰ τὸ ἀποψύχεσθαι τὸ ὑγρὸν, ἀποπίπτουσιν, ἢ πέττειν τροφήν οὐ δυναμένης τῆς οἰκείας θερμότητος, ἢ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτῇ, διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφήν, οὐκ ἀποβάλλει τὰς τρίχας. Ὅποτε γὰρ ἡ αἰτία τῆς ἀποβολῆς ἐστίν, ἱκανὴ ἢ πιότης κωλύσαι. Πρόβατα δὲ καὶ ἄνθρωποι, διὰ [τὸ] πλῆθος καὶ πυκνότητα τῆς τριχὸς, ἀπαθῇ ἐστίν. Οὐ γὰρ διϊκνεῖται ἡ ψύξις εἰς βῆθος, ὥστε πῆξαι τὴν ὑγρότητα, ἢ πέσαι κωλύσαι τὴν θερμότητα. — 24. Διὰ τί τῶν μὲν προβάτων μαλακώτεραι αἱ τρίχες ἀναφύονται τιλλόμεναι· τῶν δὲ ἀνθρώπων, σκληρότεραι; Ἡ ὅτι τῶν μὲν προβάτων ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς πεφύκασιν; διὸ καὶ ἄλύπως ἐκσπῶνται, μενούσης τῆς ἀρχῆς τῆς τροφῆς ἀδιαφθόρου, ἢ ἐστίν ἐν σαρκί. Τὰ μὲν οὖν περιττώματα, ἀνοιχθέντων, ἐξατμίζει μᾶλλον· τὸ δὲ ἔριον, σαρκὸς οἰκείαν τροφήν λαμβάνει· σὰρξ δὲ μαλακοῖς καὶ γλυκέσι τρέφεται.

· Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων τρίχες, ἐκ βάθους πεφυκυῖαι, βία [καὶ] μετ' ἀλγηδόνης ἐκσπῶνται. Δῆλον δὲ ἐπισπῶνται γὰρ αἷμα. Τραυματιζομένου οὖν τοῦ τόπου, συμβαίνει αὐτὸν καὶ οὐλοῦσθαι. Διὸ τέλος μὲν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς τιλλομένοις· ἕως δ' ἂν ἀνίσχῃ τρίχες, σκληρὰς ἀνιέναι, διὰ τὸ τὴν μὲν τροφῶδη τῆς σαρκὸς ἐκλειοπέναι πᾶσαν τροφήν, ἐκ περιττωμάτων δ' αὐτὰς γίνεσθαι. Σημεῖον δὲ· τῶν μὲν γὰρ πρὸς μεσημβρίαν πάντων σκληραὶ εἰσιν αἱ τρίχες, διὰ τὸ, τὸ ἐκτὸς θερμὸν εἰς βάθος διϊκνούμενον, ἐξατμίζειν τὴν εὐπεπτον τροφήν· τῶν δὲ ὑπὸ τῆς ἄρκτους μαλακαί. Τούτοις γὰρ ἐπιπολῆς μᾶλλον ἐστὶ τό θ' αἷμα καὶ οἱ γλυκεῖς χυμοί. Διὸ καὶ εὐχροοὶ εἰσιν. — 25. Διὰ τί αἱ μὲν τῶν προβάτων τρίχες, ὅσῳ ἂν μακρότεραι ᾖσι, σκληρότεραι γίνονται· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, μαλακώτεραι; Ἡ ὅτι αἱ τῶν προβάτων, οἷαν εἴρηται τροφήν ἔχουσαι, [μακράν] τῆς ἀρχῆς ἀπαρτῶμεναι, ἀτροφώτεραί εἰσι, καὶ ῥαδίως ἐξ αὐτῶν ἐξατμίζεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἢ ἐνυπάρχουσα τροφή δι' εὐπεσίαν; ξηραινόμεναι δὲ, ξηρότεραι γίνονται· τὸ γὰρ ὑγρὸν, μαλακόν. Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐλάττω μὲν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς. Πέττεται δὲ αὐταῖς μᾶλλον, διὰ τὸ ἐλάττω εἶναι· πεττομένη δὲ, μαλακωτέραν ποιεῖ τὴν τρίχα. Πάντα γὰρ τὰ πεπεμμένα, τῶν ἀπέπτων μαλακωτέρα ἐστίν. Ἐκ περιττώματος γὰρ πλείστου ἢ τοῦ ἀνθρώπου θρῖξ, ἢ ἢ τοῦ προβάτου. Σημεῖον δὲ· τὰ γὰρ νέα πρόβατα, τῶν παλαιῶν μαλακώτερα ἔχει τὰ ἔρια. — 26. (Cf 4, 32.) Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ὄρνιθες οἱ δασεῖς, λάγνοι εἰσιν; Ἡ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν εἰσὶ; δεῖ δὲ

ἀμφοῖν πρὸς τὴν ὀχείαν. Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, ἐκκρίνει· τὸ δὲ ὑγρὸν, ἐκκρίνεται. Διὰ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ οἱ χωλοὶ ἄνδρες. Ἡ γὰρ τροφή αὐτοῖς ὀλίγη μὲν κάτω ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἐπάνω τόπον ἔρχεται πολλή, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται. — 27. (Cf. 32.) Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος χαίτην οὐκ ἔχει; Ἡ διότι πώγωνα ἔχει· ὥστε ἐκεῖ ἀπελθοῦσα τροφή τῆς τοιαύτης περιττώσεως, εἰς τὰς σιαγόνας ἔρχεται; — 28. Διὰ τί πάντα τὰ ζῶα ἀρτίους τοὺς πόδας ἔχει; Ἡ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μὴ ἐστηκότος τινός, ἂν μὴ ἄλληται; Ἐπεὶ τοίνυν ἐκ δυοῖν τινοῖν κίνησιν ἀνάγκη τῇ πορείᾳ εἶναι, ἕκ τε κινήσεως καὶ στάσεως, ταῦτα δὲ δύο, καὶ ἄρτια ἤδη· καὶ τετράποδα, διότι πλείους· τοὺς μὲν γὰρ δύο κινεῖ, οἱ δὲ δύο ἐστήκασιν· καὶ οἱ ἕξ· καὶ τὰ ἄλλα δὲ δύο ἔτι· τούτων δὲ τὸ μὲν, κινεῖται· τὸ δὲ, ἐστηκε. — 29. (Cf. 9, 13. et inf. 31.) Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ; Ἡ διότι τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἐστὶ τὸ δέρμα μέρος τῆς σαρκός, ἀνθρώπῳ δὲ καθάπερ τὸ πάθος σαρκός; Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐπιπολῆς καταψυχόμενον στερεώτερον γίνεσθαι· καθάπερ τῶν ἐφθῶν ἀλείφρων αἱ γραῖαι καλούμεναι. Ἐπεὶ οὖν κἄκεῖναί εἰσιν ἄλευρον ἐφθόν, καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου καλούμενον δέρμα σὰρξ ἂν εἴη. Τραυματισθέντος δὲ ἡ τριβέντος, ἀνθρώπου μὲν τὴν σάρκα συμβαίνει πυκνοῦσθαι· διὸ ἡλλοιωμένης τῆς ἐπιπολῆς σαρκός οὐ τὴν αὐτὴν φύσιν λαμβάνει τὰ τραύματα, ἥπερ καὶ ἐκ γενετῆς· ἡλλοιωθείσης δ' αὐτῆς μὴ γίνεσθαι ἔτι τὸ ἐξ αὐτῆς, οὐθὲν ἄτοπον, καθάπερ καὶ ἐκ τῶν ἄλωπεκιῶν καλου-

μένων· καὶ γὰρ αὗται τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς φθοραὶ καὶ ἀλλοιώσεις εἰσίν. Τῶν δὲ ὑποστυγίων τριβέντων καὶ ὑγιαζομένων, πάλιν ἀναπληροῦνται τὰ νεοσηκῶτα μέρη τοῦ σώματος, τῶν αὐτῶν μὲν, ἀσθενεσιτέρων δ', ἢ ἐξ ἀρχῆς ἦν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ τὸ δέρμα μέρος αὐτῶν, γίνονται τε ἂν καὶ φύονται τρίχες· [ἐκ δέρματος γὰρ φύονται τρίχες·] λευκαὶ δὲ φύονται, διὰ τὸ, τὸ δέρμα ἀσθενέστερον γεγονέναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὴν λευκὴν ἀσθενεστάτην εἶναι τρίχα. — 30. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ζώοις διαμένει ὁμοίως τὰ διδυμα, θήλια καὶ ἄρσενά ὄντα· ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις, οὐ; Ἡ διότι ἀσθενῇ μάλιστα τὰ διδυμα· μονοτόκον γὰρ ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς διδύμοις παρὰ φύσιν, τὸ θῆλυ γίνεσθαι καὶ ἄρσεν. Ὡστε ὁ μάλιστα ἐστὶ παρὰ φύσιν, τοῦτο καὶ ἀσθενέστατον. — 31. (Cf. sup. 29.) Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες· τοῖς δὲ ἀνθρώποις, οὐ; Ἡ διότι ἡ οὐλὴ κωλύει διὰ τὴν πύκνωσιν; ἢ διὰ τὸ φθείρειν τὴν τροφήν; Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις παντελῶς κωλύει, διὰ τὴν ἀσθενειαν τῆς τριχός· τοῖς δὲ ἵπποις οὐκ ἐκώλυσεν· διέφθειρε δέ. — 32. (Cf. sup. 28.) Διὰ τί τοῖς ζώοις ἄρτιοι πόδες; Ἡ ὅτι πάντος μὲν τοῦ κινουμένου, ἀνάγκη τι ἡρεμεῖν; συνέβαινε δὲ, περιττῶν ὄντων, μὴ γίνεσθαι τοῦτο· ὅπερ κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν ἦν ἡ κίνησις. — 33. Διὰ τί ἐλάττω χρόνον τὰ ζῶα κάθεύδει, ἢ ἐγρήγορον, οὐ συνεχῶς δέ; Ἡ διὰ τὸ μὴ ἅμα πᾶσαν πέττεσθαι τὴν περιτίωσιν; [ἀλλ' ὅταν τι πεφθῇ, κουφισθὲν διεγείρεται· καὶ πλεονάκεις δὲ ἐγείρεται, ὅσοις ψυχρὸς ὁ τόπος ὁ πέττων ἐστὶ τὴν περιτίωσιν.] Ταχὺ γὰρ παύεται καὶ πολλάκις· ἢ δὲ διὰ-

παυσις, ἔγερσίς ἐστιν. Ἡδὺ δὲ εἰκότως διὰ τὸ ἀνάπαυσιν εἶναι φαίνεται. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα πλείω χρόνον ἢ ἀνάπαυσις γίνεται τῶν κατὰ φύσιν ἔργων· οὐδ' εἰ τὸ ἐσθίειν ἥδιον τοῦ μῆ, ὅμως πλείω χρόνον ἐσθίουσιν ἢ ἀσιτοῦσι. — 34. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, εὐθὺς ἀκολουθεῖ τοῖς γεννήσασιν· τὰ δ', ὅψε, οἷον ἄνθρωπος· ἢ μόλις, ἢ οὐδέποτε; Ἡ διότι τὰ μὲν, ταχὺ ἀπολαμβάνει τοῦ γνωρίζειν· τὰ δ', ὅψε; καὶ τὰ μὲν, ἀναίσθητα τοῦ ὠφελοῦντος· τὰ δέ, ἔχει αἰσθησιν. Ὅσα μὲν οὖν ἔχει ἄμφω ταῦτα, (λέγω δ', οἷον καὶ αἰσθησιν τοῦ ὠφελοῦντος, καὶ ἐπιτέλεισιν τοῦ σώματος) ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ μὴ ἄμφω, οὐ ποιεῖ τοῦτο. Δεῖ γὰρ δύνασθαι καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι. — 35. Διὰ τί λεύκη οὐ γίνεται τοῖς ἄλλοις ζώοις; Πότερον οἷοι τοῖς μὲν ἄλλοις νόσημα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ γίνεται διάλευκα τὰ δέρματα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν; Ἀλλ' ὅμως ἀπορήσειεν ἄν τις, διὰ τί ὕστερον οὐ γίνεται, ἀλλ' ἐκ γενετῆς ἢ ποικιλία. Ἡ ὅτι τὰ δέρματα τῶν ἄλλων ζώων σκληρὰ, ἄνθρωπος δὲ φύσει λεπτοδερμότατον; ἢ δὲ λεύκη, πνεύματός ἐστιν ἔκκρισις, ὃ κωλύεται διὰ τὴν πυκνότητα ἐξίεναι τοῖς ἄλλοις ζώοις τοῦ δέρματος. — 36. Διὰ τί ἐν μὲν τῇ λεύκῃ πολιαὶ γίνονται· ὅπου δὲ πολιαὶ, οὐκ αἰεὶ λεύκη; Ἡ διότι αἱ τρίχες ἐκ τοῦ δέρματος εἰσίν; ἢ δὲ πολιαὶ, ὥσπερ σαπρότης τις τῶν τριχῶν ἐστιν. Ὅταν μὲν οὖν τὸ δέγμα κάμνῃ, ἀνάγκη καὶ τὴν τρίχα ἐξ ἐκείνου κάμνῃ· ὅταν δὲ ἡ θρῖξ, οὐκ ἀνάγκη τὸ δέγμα. — 37. Διὰ τί τῶν ζώων, τὰ μὲν χαλεπά ἐστι μετὰ τὸν τόκον, οἷον κύων καὶ ὕς· τὰ δέ, οὐδὲν ἐπιδήλως, οἷον γυνή, πρόβατον; Ἡ ὅτι ὅσα μὲν περιττωματικά, πράξαι; ἀπέρχεται γὰρ ἐν τῷ τόκῳ τὰ λυποῦντα. Ὅσοις δὲ

ἀπὸ τῶν εὖ ἐχόντων γίνεται ἡ ἀφαίρεσις, ταῦτα ἐξα-
γριαίνεται καὶ χαλεπά ἐστι. Ὡστε καὶ ἰσχύοντες ποιεῖ
διὰ τὴν ἕξιν τὴν ὀργήν. Ὡσπερ καὶ αἱ ἀλεκτορίδες
οὐ τεκοῦσαι χαλεπαὶ, ἀλλ' ἐπωάζουσαι, διὰ τὴν αἰσι-
τίαν. — 38. Διὰ τί εὐνοῦχοι, τὰ μὲν ἄλλα εἰς τὸ θῆλυ
διαφθειρόμενοι μεταβάλλουσι; καὶ γὰρ φωνὴν θηλυ-
κὴν ἰσχουσι, καὶ ἀμορφίαν, καὶ ἀναρθρίαν· καὶ οὕτω
σφόδρα μεταπίπτουσιν, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις
τὰ ἐκτεμνόμενα. Ἐναντίως δ' οἱ ταῦροι καὶ οἱ κριοὶ τὰ κέ-
ρα ταῖς ἰσχυοῦσι διότι καὶ τὰ θήλεα ἐναντίως αὐτῶν ἔχει. Διὸ
οἱ μὲν μείζω ἐκτεμνόμενοι ἰσχουσιν· οἱ δὲ ἐλάττω, ἀνί-
σχυροὶ εἰσι. Τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι εἰς
τὸ ἄρρῆν μεταβάλλουσι· μείζους γὰρ γίνονται. Ἔστι
δὲ τοῦτο τοῦ ἄρρῆνος· τὰ γὰρ θήλεα, ἐλάττω ἐστὶ τῶν
ἄρρῆνων. Ἡ οὐδὲ τοῦτο εἰς τὸ ἄρρῆν, ἀλλ' εἰς τὸ
θῆλυ; οὐ γὰρ εἰς πᾶν τὸ μέγεθος, ἀλλ' εἰς τὸ μῆκος
μόνον· τὸ δὲ ἄρρῆν καὶ εἰς πλάτος καὶ εἰς βάθος.
Τότε γὰρ τετελείωται. Ἔτι δὲ ὥς ἔχει τὸ θῆλυ
πρὸς τὸ ἄρρῆν, οὕτως αὐτοῦ τοῦ θήλεως ἡ παρθένος
πρὸς τὴν γυναῖκα. Ἡ μὲν γὰρ, ἥδη γενναία· ἡ δὲ,
οὐ. Εἰς τὴν τούτων οὖν μεταβάλλει. Ἐπὶ μῆκος γὰρ
ταύταις ἡ αὐξήσις. Διὸ καὶ Ὅμηρος εὖ·

μῆκος δ' ἔπορ' Ἀρτεμις ἀγνή·

ὥς διὰ τὴν παρθενίαν, ὃ εἶχε, δυναμένης δοῦναι.
Οὐκ οὖν εἰς τὸ ἄρρῆν κατὰ τὸ μέγεθος μεταβάλλει.
Οὐ γὰρ εἰς τὸ τέλειον μεταβάλλει. Οἱ δὲ εὐνοῦχοι
εἰς μέγεθος τὸ μῆκος ἐπιδιδόασιν. — 39. Διὰ τί οἱ
εὐνοῦχοι ἢ ὅλως οὐκ ἰσχουσιν, ἢ ἥττον ἰξίας; Ἡ ὅτι
μεταβάλλουσι τὴν φύσιν ἐν τῇ ἐκτμήσει εἰς τὰ ἄγωνα;
τοιαῦτα δὲ παῖς καὶ γυνή· ὧν οὐδέτερον ἔχει ἰξίας·

εἰ μή τι σπάνιον ἢ γυνή. — 40. Διὰ τι μᾶλλον ἄνθρωπος πολλὰς φωνὰς ἀφίησι· τὰ δὲ ἄλλα, μίαν, ἀδιάφορα ὄντα τῷ εἶδει· καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μία φωνή, ἀλλὰ διάλεκτοι πολλαί; — 41. Διὰ τί δὲ αὐτὴ ἄλλη, τοῖς δὲ ἄλλοις οὐ; Ἡ ὅτι, οἱ μὲν ἄνθρωποι γράμματα πολλὰ φθέγγονται· τῶν δὲ ἄλλων τὰ μὲν, οὐδέν· ἕνια δὲ, δύο ἢ τρία τῶν ἀφώνων; ταῦτα δὲ ποιεῖ μετὰ τῶν φωνηέντων τὴν διάλεκτον. Ἔστι δὲ ὁ λόγος, οὐ τὸ τῇ φωνῇ σημαίνειν, ἀλλὰ τοῖς πάθεσιν αὐτῆς, καὶ μὴ ὅτι ἀλγεῖν χαίρει. Τὰ [δὲ] γράμματα, πάθη ἐστὶ τῆς φωνῆς. Ὁμοίως δὲ οἷτε παῖδες καὶ τὰ θηρία δηλοῦσιν· οὐ γάρ πω οὐδὲ τὰ παιδία φθέγγονται τὰ γράμματα. — 42. Διὰ τί μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἄνθρωπος γίνεται ἰσχνόφωνον; Πότερον ὅτι καὶ ἐνεόν; ἢ δὲ ἰσχροφωνία, ἐνεότης ἐστίν. Ἀλλὰ δὴ καὶ οὐδ' ὅλως πεπλήρωται τοῦτο τὸ μόριον. Ἡ ὅτι κοινωνεῖ μᾶλλον λόγον· τὰ δ' ἄλλα, φωνῆς; ἔστι δὲ ἰσχροφωνία, οὐ κατὰ τὸ ὄνομα ἐν, ἢ οὐ συνεχῶς διεξιέναι. — 43. Διὰ τί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χλωρὸς μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; [Πότερον ὅτι ἰσχυρὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ σκέλη τῶν ζώων;] ὁστῶδε γὰρ καὶ νευρώδη, καὶ τετράποδα καὶ ὄρνιθες ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι, σαρκαῖδη. Διὰ τὴν ἀπαλότητα οὖν θᾶττον πηροῦνται ἐν τῇ κινήσει; Ἡ διότι μόνον τῶν ζώων πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως; καὶ γὰρ ἐπτάμηνα καὶ ὀκτάμηνα, καὶ δεκάμηνα γίνεται· τοῖς δ' ἄλλοις εἰς χρόνος τῆς τελειώσεως γέγονεν οὐ διατριψας· τοῖς δ' ἀνθρώποις πολὺς ὁ χρόνος γίνεται τῆς ἐν πλήθει διατριβῆς. Ὡστε κινουμένων διὰ τὸ ἀπαλὰ εἶναι, καὶ θραύεται τὰ ἀκρωτήρια ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ πλείω.

— 44. Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἐλκώδεις τὰς κνήμας ἔχουσιν καὶ σαπράς; Πότερον ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες· οἱ δ' εὐνοῦχοι, γυναικικοί; Ἡ τοῦτο μὲν συμβέβηκεν· αἴτιον δὲ καὶ ταῖς γυναιξίν, ὅτι ἡ θερμότης κάτω ὁρμῇ. Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γυναικεῖα. Διὸ οὐδὲ οἱ εὐνοῦχοι οὐδὲ γυναῖκες δασεῖς γίνονται, διὰ πολλήν ὑγρότητα.

— 45. Διὰ τί τῶν ζώων οὐθὲν λιθιᾷ, ἀλλ' ἡ ἄνθρωπος; Ἡ ὅτι τῶν μὲν ὑποζυγίων καὶ τῶν πολυωνύχων οἱ πόροι τῆς κύστεως εὐρεῖς εἰσιν; ὅσα δὲ μὴ τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ ζωοτοκεῖ ἐν αὐτοῖς, οἷον ἔνιοι τῶν ἰχθύων· τούτων δὲ οὐδὲν κύστιν ἔχει, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη συνθλίβεται ὑπόστασις, οἷον καὶ τοῖς ὀρνίθιν· ὥστε ταχύ καὶ διεξέρχεται κατὰ τὴν ἔδραν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, κύστιν τε ἔχει, καὶ στενὸν τὸν κανλὸν, ὥς κατὰ μέγεθος. Διὰ μὲν οὖν τὸ ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον, συνθλίβεται τὸ γεῶδες εἰς τὴν κύστιν· (διὸ καὶ χρώζονται αἱ ἀμίδες ὑπ' αὐτοῦ) διὰ τε τὴν θερμότητα τοῦ τόπου συμπέττεται καὶ παχύνεται μᾶλλον. Ἐμμένει δὲ καὶ αὐξάνεται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ οὐρητῆρος. Οὐ γὰρ δυνάμενα τὰ γεῶδη ὑποστήματα ῥαδίως ὑπεξιέναι, πρὸς ἄλληλα ὑποστρεφόμενα, γίνεται λίθος.

— 46. Διὰ τί οὐκ ἐρεύγεται τὰ ὑποζύγια, οὐδὲ οἱ βόες καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐδὲ οἱ ὀρνίθες; Ἡ διὰ ξηρότητα τῆς κοιλίας; ταχύ γὰρ ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν καὶ διηθεῖται. Ἐμμένοντος δὲ καὶ πνευματουμένου, γίνεται ὁ ἐρευγμός. Τοῖς δὲ λοφούροις, διὰ μῆκος τοῦ αὐχένος, εἰς τὸ κάτω ὁρμῇ τὸ πνεῦμα· διὸ καὶ ἀποψοφοῦσι μάλιστα. Οἱ ὀρνίθες δὲ, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐ ποιεῖ οὐδέτερον. Οὐδὲ ἐρεύγονται δὲ ὅσα μηρυκάζει, διὰ τὸ πολλὰς ἔχειν

κοιλίας, καὶ τὸν καλούμενον κεκρύφαλον. Διὸ πολλῶν οὖν γίνεται καὶ ἄνω καὶ κάτω τῷ πνεύματι ἡ πορεία· καὶ φθάνει ἀναλισκόμενον τὸ ὑγρὸν, πρὶν ἐκπνευματωθῆναι, καὶ ποιῆσαι ἢ ἐρυγεῖν, ἢ ψοφῆσαι. — 47. Διὰ τί, ὅσα μὲν ἡμερα τῶν ζώων, ἔστι πάντως καὶ ἄγρια· ὅσα δὲ ἄγρια, οὐ πάντως ἡμερα· καὶ γὰρ ἄνθρωποι που φαίνονται ἄγριοι ὄντες, καὶ κύνες ἐν Ἰνδοῖς, καὶ ἵπποι ἄλλοθι· ἀλλ' οὐ λέοντες ἡμεροί, οὐδὲ παρδάλεις, οὐδ' ἔχεις, οὐδ' ἄλλα πολλά; Ἡ ὅτι ῥᾶον τὸ φαῦλον καὶ γενέσθαι ἐξ ἀρχῆς, καὶ μεταβαλεῖν εἰς αὐτό; ἢ γὰρ φύσις, οὐχ ἡ πρώτη, ἀλλ' ἡ ἐν τέλει, ἐργώδης τυχεῖν εὐθύς. Διὸ πάντα καὶ τὰ ἡμερα, ἄγρια γίνονται τὸ πρῶτον μᾶλλον, ἢ ἡμερα· οἷον παιδίον ἢ ἀνὴρ, παμφάγον, καὶ τῷ θυμῷ ζῶν· ἀλλὰ ἀσθενέστερα. Ὡσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς τέχνης τῶν ἔργων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων πάντ' ἐστὶ φαύλως εἰργασμένα, καὶ πλείω τὰ φαῦλα, κλίνη, καὶ ἱμάτιον, καὶ ἄλλο ὅτιοῦν. Καὶ ὁ μὲν ἐστὶ καλόν, λαβεῖν ἐστὶν ἅπαν καὶ φαῦλον· ὁ δὲ φαῦλον, οὐ πᾶν καὶ καλόν· οἷον εἴ τις ἐπὶ τῶν ἀρχαίων γραφῶν καὶ ἀνδριαντοποιῶν σκοπεῖ τὰ ἔργα· οὐ γὰρ ἦν πώποτε οὐδαμῇ γραφὴ σπουδαία, οὐδὲ ἀνδρίας· φαῦλα δὲ ἦν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ φύσις, φαῦλα μὲν πάντα ποιεῖ, καὶ πλείους καὶ πλείω· σπουδαῖα δὲ ἐλάττω, καὶ οὐ πάντα δύναται. Τὸ δὲ ἡμερον, βέλτιον· τὸ δὲ ἄγριον, φαῦλον. Φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐφ' ἣν οἶμαι ῥᾶον, ποιεῖ σπουδαῖα καὶ ἡμερα. Τὰ δὲ ἐναντία, ἢ οὐδέποτε, ἢ μόλις, καὶ ἔντισι τόποις, καὶ ἐν χρόνοις, ἢ ἀρτίου, ἢ ποτὲ ἐν τιμῇ κράσει τοῦ ὅλου, γίνονται ἡμερα τὰ ζῶα πάντα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ

ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων ἐστίν· ὅσα μὲν [γὰρ] ἡμερα, καὶ ἄγρια· οὐ πάντα δὲ δύναται ἡμεροῦσθαι, ἀλλ' ὅμως εἰσὶν ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ πρὸς πολλὰ ἰδίως ἐχούση· ὥστε ἡμελημένα καὶ ἄγρια, κρείττω καὶ ἡμερώτερα φύεσθαι, τῶν ἐν ἄλλῃ γεωργομένων. — 48. Διὰ τί τοῖς μὲν ἀνθρώποις οἱ ὀμφαλοὶ μεγάλοι γίνονται, τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις οὐ φανεροί; *Ἢ* διότι τοῖς μὲν διὰ τὸ πολὺν χρόνον εἰσὼ μένειν ἀναφαίνονται, καὶ εὐθὺ τείνονται· ὅλον δ' ἐπανοιδοῦσι τὰ ἔλκη; διὸ ἔνιοι τῶν ὀμφαλῶν καὶ αἰσχίους εἰσὶν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀτελὴς ἐξέρχεται· ὥστε ἐφυργοὶ καὶ ἄναιμοι οἱ ὀμφαλοὶ ἀκολουθοῦσιν. Ὅτι δὲ τὰ μὲν, τετελειωμένα, τὰ δὲ, ἀτελὴ ἐξέρχεται, σημεῖον, ὅτι τὰ μὲν εὐθὺς δύναται ζῆν, τὰ δὲ παῖδιά ἐπιμελείας δεῖται. — 49. Διὰ τί τὰ μὲν τῶν ζώων, ἅπαξ ὀχεύεται, τὰ δὲ, πολλάκις· καὶ τὰ μὲν, ὥρᾳ ἔτους, τὰ δ', ὅτε ἔτυχεν· ἄνθρωπος μὲν αἰεὶ, τὰ δὲ ἄγρια οὐ πολλάκις· καὶ ἴς μὲν ἄγριος, ἅπαξ· ἡμερος δὲ, πολλάκις; *Ἢ* διὰ τὴν τροφήν; καὶ ἀλέαν, καὶ πόνον; ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις. Ἐπεὶ τὰ αὐτὰ ἄλλοθι μὲν ἅπαξ τίκει, ἄλλοθι δὲ πλεονάκις· οἷον τὰ πρόβατα ἐν Μαγνησίᾳ καὶ Λιβύῃ τίκει δῖς. Τὸ δ' αἶτιον, ἡ πολυχρονία τοῦ τόκου· οὐ γὰρ ἐπιθυμεῖ ὅταν πλησθῇ, ὥσπερ οὐδὲ τροφῆς, τὰ πλήρη. Τὰ δὲ δοκοῦντα, ἥτιον ὀχείας ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν καθαρσίαν. — 50. Διὰ τί τῶν ἀνθρώπων οἱ ἄραιοὺς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας, βραχύβιοι ὥς ἐπιτοπολύ; *Ἢ* ὅτι σημεῖον τοῦ τὸ ὀστοῦν πυκνὸν εἶναι; ὥς ὁ ἐγκέφαλος ἀσθενὴς οὐκ εὐπνοῶν· ὥστε ὑγρὸς ὢν τὴν φύσιν, ταχὺ σήπεται. Καὶ γὰρ τὰ ἄλλα μὴ κινούμενα καὶ ἀπατμίζοντα. Διὸ καὶ ἄνθρωπος τὴν κεφαλὴν

δασύτατον, καὶ τὸ ἄρξεν τοῦ θήλεος μακροβιώτερον,
 διὰ τὰς φαφύς. Δεῖ δὲ ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. — 51.
 Διὰ τί δὲ, ὅσοι τὴν διὰ τῆς χειρὸς τομὴν ἔχουσι δι'
 ὅλης, μακροβιώτεροι; Ἡ διότι τὰ ἀναρθρα, βραχυ-
 βιώτατα, ὡς τὰ ἐνυγρα; εἰ δὲ τὰ ἀναρθρα βραχύβια,
 δῆλον ὅτι τὰ ἡρθρωμένα τούναντίον. Τοιαῦτα δὲ
 ὦν καὶ τὰ φύσει ἀναρθρα, μάλιστα ἡρθρωται· τῆς
 δὲ χειρὸς τὸ εἶσω, ἀναρθρότατον. — 52. Διὰ τί τῶν
 ζώων ἄνθρωπος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται;
 Ἡ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ληπτὸν ἐν τῇ νηπιότητι
 γίνεται, ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι συμβαίνει πᾶσι. — 53.
 Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος μάλιστα καπνίζεται; Ἡ ὅτι
 μάλιστα δακρύνει· ἢ δὲ κάπνισις μετὰ δακρύου; — 54. Διὰ
 τί ἵππος ἵππῳ χαίρει καὶ ἐπιθυμεῖ, ἄνθρωπος δὲ ἄν-
 θρώπῳ, καὶ ὅλως δὲ τὰ συγγενῇ τοῖς συγγενέσι καὶ
 ὁμοίοις; Οὐ [γὰρ] δὴ ὁμοίως, ὅτι σὺ ζῶον καλόν. Ἡ
 δὲ ἐπιθυμία, τοῦ καλοῦ· ἔδει οὖν τὸ καλὸν ἡδίων
 εἶναι. Νῦν δὲ μᾶλλον λύπαις κάλλος, ἢ δὴ, τὸ καλὸν
 καὶ τὸ ἡδύ. Οὐδὲ πᾶσα ἡ ἡδονή, ἢ τὸ καλόν, ἢ δὴ·
 οἶον φαγεῖν ἐστὶν ἡδίων ἐτέρῳ, καὶ ἀφροδισιάσαι ἄλλῳ.
 Διότι μὲν οὖν ἕκαστον τῷ συγγενεῖ μιγνύμενον, μά-
 λιστα καὶ ἡδιστα ἀφροδισιάζει, ἄλλο πρόβλημα. Ὅτι
 δὲ καὶ κάλλιστον, οὐκέτι ἀληθές· ἀλλὰ ἡμεῖς τὸ εἰς
 τὴν συνουσίαν ἡδύ, ὅτι ὁ μὲν καλόν, ὅτι ἐπιθυμοῦντες
 χαίρομεν ὁρῶντες. Καίτοι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυ-
 μιῶν ἔχει ὁμοίως. Λιψῶντες γὰρ, ἡδίων ὁρῶσι τὸ πόμα. Τὸ
 μὲν οὖν πρὸς χρείαν τινὰ καλόν, οὐ καὶ μάλιστα ἐπι-
 θυμοῦμεν, τοῦτο δοκεῖ ἡδιστον εἶναι· τὸ δὲ καθ' αὐτὸ,
 οὐκέτι οὕτως. Σημεῖον δὲ τούτου· δοκοῦσι γὰρ ἡμῖν
 καὶ ἄνδρες καλοῖ εἶναι, πρὸς τὴν συνουσίαν βλέψασιν. Ἀρ'

οὖν οὕτως, ὥστε καὶ ἡσθῆναι ὀρεῶσι μᾶλλον τῶν εἰς
 συνουσίαν; Οὐδέν γε κωλύει, εἰ μὴ ἐπιθυμοῦντες τύ-
 χοιμεν. Οὕτω δὲ πόμα κάλλιον. Εἰ γὰρ διψῶντες
 τύχοιμεν, ἡδίων ὀψόμεθα. — 55. Διὰ τί ποτε τοῦ μὲν ἀν-
 θρώπου τὰ ἔμπροσθεν δασύτερα τῶν ὀπισθεν ἔστι,
 τῶν δὲ τετραπόδων τὰ ὀπισθεν; Ἡ ὅτι πάντα τὰ δι-
 ποδα, τὰ ἔμπροσθεν ἔχει δασύτερα; οἱ γὰρ ὄρνιθες
 τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἀνθρώποις ἔχουσιν. Ἡ τὰ
 ἀσθενέστερα μᾶλλον αἰὲν σκεπάζειν ἢ φύσις εἴωθεν;
 ἀσθενές δὲ ἕκαστόν ἐστι τινὰ τρόπον· τῶν δὲ τετρα-
 πόδων ἀπάντων, τὰ ὀπισθεν ἀσθενέστερά ἐστι τῶν
 ἔμπροσθεν, διὰ τὸν τόπον. Ὑπὸ γὰρ τῶν ψυχῶν καὶ
 καυμάτων, μᾶλλον δυνατά ἐστι πᾶσχειν· τῶν δὲ ἀν-
 θρώπων τὰ ἔμπροσθεν ἀσθενέστερά ἐστι, καὶ τὸ αὐτὸ
 πέπονθεν. — 56. (Cf. 20.) Διὰ τί ἄνθρωπος τῶν ζώων
 μᾶλλον πτάρνυται; Ἡ ὅτι καὶ κορυζᾷ μάλιστα; τού-
 του δ' αἰτιόν ἐστιν, ὅτι τοῦ θερμοῦ ὄντος περὶ τὴν
 καρδίαν, καὶ πεφυκότος ἄνω φέρεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις
 ζώοις, ἢ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορὰ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς
 ὤμους· ἐντεῦθεν δὲ ἐξ ἀνακλάσεως σχιζόμενον, τὸ μὲν
 ἐπὶ τὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλὴν φέρεται αὐτοῦ· τὸ
 δὲ, εἰς τὴν ῥάχιν καὶ τὴν ὀσφύν, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς
 εὐθείας εἶναι πάντα ταῦτα, καὶ παρὰ τὴν βᾶσιν. Φε-
 ρόμενον δὲ ὁμοίως τὸ σῶμα, καὶ τὰ ὑγρά μερίζει εἰς
 αὐτὰ ὁμαλῶς. Ἐπεὶ γὰρ τὰ ὑγρά τῷ θερμῷ· διὸ
 οὐδὲ πᾶν κορυζᾷ τὰ τετράποδα ζῶα, οὐδὲ πτάρνυ-
 ται· ὁ γὰρ πταρμός, ἢ πνεύματος ἀθρόου φορὰ ἐστὶν,
 ὑγρῶν ἐξατμιζόντων τι μᾶλλον τοῦ σώματος· ἢ ὑγρῶν
 ἀπέπτων. Διὸ πρὸ τῶν κατὰ ῥῶν γίνεται, ἃ [οὐ]
 συμβαίνει τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν τοῦ θερμοῦ

φορὰν ὁμαλίζειν [ἐν] αὐτῷ εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ὕπισθεν τοῦ δὲ ἀνθρώπου πρὸς ὀρθῇ πεφυκότος τῇ βάσει, καθάπερ τὰ φυτὰ, συμβαίνει τοῦ θερμοῦ φορὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γίνεσθαι πλείστην καὶ σφοδροτάτην· φερόμενόν τε ἐνταῦθα, ἄραιοι καὶ θερμαίνει τοὺς περὶ αὐτὴν πόρους. Ὅντες δὲ τοιοῦτοι, δεκτικοὶ γίνονται τῶν ὑγρῶν μᾶλλον, ἢ οἱ κάτω τῆς καρδίας πόροι. Ὅταν οὖν συμβῇ ἐξυγρανθῆναι μᾶλλον τοῦ δέοντος καὶ καταψυγῆναι, ἔξωθεν συμβαίνει τὸ θερμὸν, τροφήν τε ἔχον καὶ συστελλόμενον ἐντὸς, αὔξεσθαι· αὐξανόμενον δὲ, φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πόρους· εἰς οὓς ἀκολουθοῦντα τὰ ὑγρά, ὄντα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα, πληροῖ αὐτοὺς, καὶ τοὺς κατάρρους ποιεῖ, καὶ πταρμούς ὁμοίως. Ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν κατάρρων, τὸ θερμὸν προαναφερόμενον τοῦ ὑγροῦ, καὶ πνευματοῦν τοὺς πόρους, τῇ τ' ἐκβολῇ τοῦ πνεύματος τοὺς πταρμούς ποιεῖ, καὶ τῇ πρὸ τῶν ὑγρῶν ἀναγωγῇ, ἣ ἐστὶ λεπτὰ καὶ δριμέα. Διὸ καὶ συμβαίνει μετὰ τῶν τῆς κορύζης πταρμῶν, ὑδατώδη ἀπομάττεσθαι. Πάντων δὲ τούτων ὀρμησάντων, τὰ συνεχῇ καὶ πάθος ἔχοντα ὑγρά, ὑφίσταται αὐτοῖς, καὶ ἐμφράττει τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ῥίνα πόρους. Ὀγκηρότερα γὰρ γινόμενα, καὶ διατείνοντα, ποιεῖ τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόνους. Σημεῖον δὲ, τὸ μὴτ' ἐκτὸς, ἢ δι' αὐτῶν πνεῦμα ἀφεῖσθαι. Διὸ οὔτε πτάρνυνται, οὔτε ὀσφραίνονται οἱ κορυζῶντες. Οἱ δὲ ἄνευ κορύζης γινόμενοι, διὰ μὲν τὰς αὐτὰς αἰτίας γίνονται· μικρὰς δὲ καὶ ἐλαφρὰς ἀρχὰς λαβόντες. Ὡστε συναχθέντα τὰ ὑγρά τῷ θερμῷ, ἐκπνευματούμενα ὑπ' αὐτοῦ· δι' ὀλιγότητα, εἰσπίπτει κατὰ

τὰς ῥίνας. Ποιεῖ δὲ τὸν ψόφον τοῦ πνεύματος, οὐχ ἥτιον ἢ βία τῆς φορᾶς, ἢ τὸ πλήθος αὐτοῦ. Ἐνεχθέντος γὰρ τοῦ θερμοῦ πρὸς ὀρθήν, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ προςπεσόντος αὐτῷ, ἀνακλᾶται ἐπὶ τὰς ῥίνας, διὰ τὸ τοὺς ταύτη πόρους ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διατείνειν. Παρὰ φύσιν οὖν τῆς ἐκτὸς κλάσεως φορᾶς γινομένης ἐπὶ τὰς ῥίνας τοῦ πνεύματι, σφοδρὰν συμβαίνει γίνεσθαι· διὸ ποιεῖ τοὺς ψόφους. Τῶν δὲ ἄλλων ζώων συμβαίνει μάλιστα κορυζᾶν τοὺς ὀρνιθας, διὰ τὸ μάλιστα ὁμοιόσχημον εἶναι ἀνθρώπῳ· ἥτιον δὲ ἢ ἄνθρωπος πάσχει αὐτὸ, ὅτι τὰ πολλὰ κάτω ἔχει τὴν κεφαλὴν, διὰ τὸ τὴν νομὴν ἀπὸ τῆς γῆς εἶναι. — 57. Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῶα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; Ἡ ὅτι ὁ ἥλιος καταδαπανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι. Πάντων οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῶα. — 58. Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφήν ἢ τὴν ὑγρὰν προσάγεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν ἢ τὴν ξηρὰν; Ἡ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότερον; Πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται. — 59. Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; Ἡ ὅτι πολὺν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; Τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν. Ἡ γὰρ γονὴ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα [διὰ τῆς ῥάχεως.] Διὰ τοῦτο οὖν δοκοῦσι καὶ οἱ βόες οἱ ἐκτομίαι μεγάλα τὰ κέρατα ἔχειν, ὅταν ἐκτμηθῶσι. Δοκεῖ δὲ ἢ αὐτῇ αἰτία εἶναι, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες οὐκ εἰσὶ φαλακροί. — 60. Διὰ τί τὰ μὲν εὐθύς δύνανται δι' αὐτῶν τρέφεσθαι μετὰ τὴν γένεσιν· τὰ δὲ,

οὐ; "Η ὅσα ὀλιγοχροσιώτερα τῶν μνήμης δεκτικῶν;
 Διὸ ἅπαντα καὶ τελευτᾷ θάττον. — 61. Διὰ τί ποτε
 ὁ μὲν ἄνθρωπος, πλείω τὴν ὑποχώρησιν ποιῆται τῆς
 ξηρᾶς τὴν ὑγρὰν· οἱ δὲ ἵπποι καὶ οἱ ὄνοι, τὴν ξηρὰν;
 "Η διότι ταῦτα μὲν τὰ ζῶα, πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται
 τῇ ξηρᾷ· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὑγρᾷ μᾶλλον ἢ τῇ ξηρᾷ;
 πᾶσα δὲ περιτίττωσις, ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐστὶ· καὶ ἀπὸ
 τῆς πλείονος πλείων. Τὰ μὲν οὖν τῇ ὑγρᾷ μᾶλλον,
 τὰ δὲ τῇ ξηρᾷ πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται· διότι τὰ μὲν
 τῶν ζώων ἐστὶ φύσει ξηρά, τὰ δὲ ὑγρά. Τὰ μὲν
 οὖν τῇ φύσει ξηρά, τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἐπιθυμεῖ·
 (ταύτης γὰρ ἐνδεέστερά εἰσι) τὰ δὲ τῇ φύσει ὑγρά,
 τῆς ξηρᾶς· ταύτης γὰρ ἐνδεέστερα κατέστηκεν.
 — 62. Διὰ τί ὄρνιθες καὶ ἄνθρωποι καὶ τῶν ζώων
 τὰ ἀνδρεῖα, σκληρότερα; "Η ὅτι ὁ θυμὸς μετὰ θερ-
 μότητος; ὁ γὰρ φόβος, κατάψυξις. "Οσων οὖν τὸ
 αἷμα ἐνθερμόν ἐστι, καὶ ἀνδρεῖα καὶ θυμωεῖδῃ· τὸ δὲ
 αἷμα, τροφή. "Οσα δὲ θερμῷ ἄρδεται τῶν φυομένων,
 σκληρότερα πάντα. — 63. Διὰ τί τέρατα τίκτουσι μά-
 λιστα τὰ τετράποδα τὰ μὴ μεγάλα· ἄνθρωπος δὲ, καὶ
 τὰ μεγάλα, ἥτιον, οἷον ἵπποι καὶ ὄνοι; "Η ὅτι πολύ-
 γονα ταῦτα, οἷον κύνες, καὶ ὕες, καὶ αἶγες, καὶ πρό-
 βата, πολὺ μᾶλλον τῶν μεγάλων; ἐκείνων δὲ τὰ μὲν
 ὅλως μονοτόκα, τὰ δὲ ὡς ἐπιτοπολύ. Τὰ δὲ τέρατα
 γίνονται, ἐπαλλαττόντων τῶν σπερμάτων ἀλλήλοις, καὶ
 συγχεομένων ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς γονῆς, ἢ ἐν τῇ μίξει τῇ
 ἐν τῇ ὑστερᾷ τῆς θηλείας· διὸ καὶ ὄρνιθες αὐτὰ ποι-
 οῦσι. Τὰ γὰρ ὡς [δίδυμα] τίκτουσι· τὰ δὲ τέρατα
 ἐκ τῶν διδύμων γίνονται, ὧν ἡ λέκιθος τῷ ὑμένι οὐ
 διαιρεῖται. — 64. Διὰ τί ἡ κεφαλὴ δασεῖα τῶν ἀγ-

θρώπων μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ οὐ κατὰ λόγον· τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις τὸναντίον; Ἡ ὅτι καὶ τῶν ἄλλων, τὰ μὲν, εἰς ὀδόντας ἐκδίδωσι καθ' ὑπερβολὴν τῆς τροφῆς· τὰ δὲ, εἰς κέρατα· τὰ δὲ, εἰς τρίχας; Ὅσα μὲν εἰς κέρατα, ἤτιον τὴν κεφαλὴν ἔχει δασεῖαν· ἐκεῖ γὰρ ἀνήλωται· ὅσα δὲ εἰς ὀδόντας, μᾶλλον μὲν τῶν κερατοφόρων· ἔχει γὰρ λοφίαν· ἤτιον δὲ τῶν τοιούτων, οἷον ὀρνέων. Ἐχουσι γὰρ ταῦτα καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων· ὁ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος, τοῦτο εἰς κεφαλὴν ἐκδίδωσιν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἔχει, οὐδὲ πολὺ οὕτως ὥστε πανταχῇ. — 65. Διὰ τί ἄνθρωπος μόνος τῶν ζώων πολιὰς ἔχει; Ἡ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζώων ρυάδα τὴν τρίχα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔχει, οἷον ἵππος, βοῦς; ἔνια δὲ, ρυάδα μὲν οὐκ ἔχει, βραχύβια δὲ εἰσι, καθάπερ πρόβατον καὶ ἄλλα· οὗ ἡ θριξ ὥσπερ οὐ γηράσκουσα, οὐδὲ πολιοῦται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ρυάδα ἔχει τὴν τρίχα, μακρόβιον τέ ἐστιν· ὥστε, ὑπὸ τοῦ χρόνου παλαιοῦται. — 66. Διὰ τί, ὅσοις τὰ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ κάτω μείζονα, ἢ τὰ πρὸς τὰ στήθη, βραχύβιοι καὶ ἀσθενεῖς; Ἡ ὅτι ἡ κοιλία ψυχρὰ διὰ μικρότητα· ὥστε οὐ πεπτική, ἀλλὰ περιττωματική; οἱ δὲ τοιοῦτοι, νοσεροί. — 67. Διὰ τί τὰ μὲν γίνεται τῶν ζώων, οὐ μόνον ἐξ ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ αὐτοματα· τὰ δὲ, ἐξ ἀλλήλων μόνον, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος; Ἡ καὶ εἰ καὶ μὴ δι' ἐτέρας αἰτίας, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν ὀλιγὸς ὁ χρόνος τῆς γενέσεως· ὥστε ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει, καὶ ἐνδέχεται γενέσθαι ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν ὥρων; τῶν δὲ πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει· ἐνιαύσιοι γὰρ, ἢ δεκάμηνοί εἰσιν· ὥστε ἀνάγκη ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι. — 68. Διὰ τί τῶν Αἰθιοπῶν οἱ

μὲν ὀδόντες λευκοὶ, καὶ λευκότεροι ἢ οἱ τῶν ἄλλων · οἱ δὲ ὄνυχες, οὐκ ἔτι; Ἡ οἱ μὲν ὄνυχες, ὅτι καὶ τὸ δέσμα μέλαν, καὶ μελάντερον ἢ τῶν ἄλλων · οἱ δὲ ὄνυχες ἐκ τοῦ δέρματος φύονται. Οἱ δὲ ὀδόντες λευκοὶ διὰ τί; Ἡ ὅτι ἐξ ὧν ὁ ἥλιος τὸ ὑγρὸν ἐξάγει, ἄνευ τοῦ ἐπιβάπτειν λευκαίνεται, οἷον καὶ τὸν κηρόν; τὸ μὲν οὖν δέσμα ἐπιβάπτει, [τοὺς δὲ ὀδόντας οὐκ ἐπιβάπτει,] ἀλλὰ τὸ ὑγρὸν διὰ τὴν ἀλέαν ἐξατμίζεται ἐξ αὐτῶν. — 69. Διὰ τί τὰ μὲν, ἀφαιρουμένης τῆς κεφαλῆς, ἀποθνήσκει εὐθύς, ἢ ταχύ· τὰ δὲ, οὐ; Ἡ ὅσα ἄναιμα καὶ ὀλιγότροφα, τοῦτο πάσχει; Οὔτε τροφῆς γὰρ δεῖται ταχύ· οὔτε ἐγγεῖται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῇ ὑγρῷ. Ὡν ἄνευ οὐχ οἷόν τε ζῆν τοῖς ἐναίμοις. Τούτοις δὲ οἷόν τ' ἐστίν· ἀπνευστὶ ζῆν γὰρ δύνανται πολὺ μᾶλλον. Ἡ δὲ αἰτία ἐν ἑτέροις εἴρηται.

SECTIO XI.

Ὅσα περὶ φωνῆς.

Διὰ τί τῶν αἰσθήσεων ἐκ γενετῆς μάλιστα τὴν ἀκοὴν πηροῦνται; Ἡ ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἶναι δόξειεν ἢ τε ἀκοὴ καὶ ἡ φωνή; ῥᾶστα δὲ δοκεῖ διαφθείρεσθαι ἢ διάλεκτος, οὐσα εἶδος φωνῆς, καὶ χαλεπώτατα ἐπιτελεῖσθαι. Σημεῖον δὲ, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι πολὺν χρόνον ἐνεοὶ ἐσμέν, εἴτα ὁπότε ποτε ψελλίζομεν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ὅλως οὐδὲ λαλοῦμεν οὐδένα, διὰ τε τὸ τὴν διάλεκτον εὐφθαρτον εἶναι· τὴν [αὐτὴν] δὲ ἀρχὴν ἀμφοτέρων εἶναι, καὶ τῆς διαλέκτου (φωνῆ γάρ τις καὶ τῆς ἀκοῆς) ὥσπερ καὶ εἰ συμβεβηκότος ῥᾶστα τῶν αἰσθήσεων φθείρεται, καὶ οὐ κατ' αὐτὴν, ἢ ἀκοή. Τεκμήριον δὲ ἔστι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων λαβεῖν, ὅτι παντελῶς εὐφθαρτός ἐστιν

ἡ ἀρχὴ τῆς διαλέκτου. *Λαλεῖ γὰρ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζώων, πλὴν ἀνθρώπου, καὶ οὗτοι δὲ ὁψέ ποτε, καθάπερ εἴρηται. — 2. (Cf. 4.) Διὰ τί οἱ κωφοὶ πάντες διὰ τῶν ῥινῶν φθέγγονται; Ἡ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἐνεοῦ εἶναι; οἱ δὲ ἐνεοὶ λαλοῦσι διὰ τῶν ῥινῶν. Ταύτη γὰρ αὐτῶν ἐκπίπτει τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ τῇ στόματι μεμυκέναι. Μεμύκασι δὲ, ὅτι οὐθὲν εἰς φωνὴν χρῶνται τῇ γλώττῃ. — 3. Διὰ τί μεγαλόφωνοι πάντες εἰσὶν οἱ θερμοὶ τὴν φύσιν; Ἡ ὅτι ἀνάγκη καὶ ἄερα πολὺν καὶ ψυχρὸν ἐν τούτοις εἶναι; ἔλκει γὰρ θερμὸν καὶ πνεῦμα πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἄερα, καὶ πλείω τὸ πλεῖον. Ἡ δὲ μεγάλη φωνὴ γίνεται ἐν τῷ πολὺν ἄερα κινεῖν καὶ ὀξεῖα, ἐν τῷ ταχέως βαρεῖα δὲ, ἢ ἐν τῷ βραδείως. — 4. (Sup. 2.) Διὰ τί οἱ κωφοὶ πάντες διὰ τῶν ῥινῶν φθέγγονται; Ἡ διὰ τὸ βιαιότερον πνεῖν τοὺς κωφούς; ἐγγὺς γὰρ τοῦ ἐνεοῦ εἶναι εἰσὶ. Διίσταται οὖν τῶν μυκτῆρων ὁ πόρος ὑπὸ [τοῦ] πνεύματος· οἱ τοιοῦτοι δὲ διὰ ῥινῶν φθέγγονται. — 5. (Cf. 33.) Διὰ τί εὐηκοώτερα τὰ τῆς νυκτός; Ἡ ὅτι μᾶλλον ἡρεμία, διὰ τὴν τοῦ θερμοτάτου ἀπουσίαν· διὸ ὡς ἐπιτοπολὺν ἀταρακτότερα; ὁ γὰρ ἥλιος ὁ κινῶν. — 6. (Cf. 20. et 47.) Διὰ τί πόρρωθεν αἱ φωναὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι; Οἱ γοῦν μιμούμενοι τοὺς σφόδρα πόρρω ὄντας καὶ βοῶντας, ὁξὺ φθέγγονται, καὶ ὁμοιον τοῖς ἀπηχοῦσι· καὶ τῆς ἡχοῦς ὀξύτερος φαίνεται ὁ ψόφος. Ἔστι δὲ πόρρω· ἀνακλᾶται γάρ. Οὐκοῦν ἐπεὶ ὁξὺ μὲν ἐν ψόφῳ τὸ ταχὺ, βραδὺ δὲ τὸ βαρὺ, ἔδει βραδυτέρας πόρρωθεν φαίνεσθαι τὰς φωνάς. Τὰ γὰρ [βίαι] φερόμενα πάντα, βραδύτερον φέρεται, ὅσῳ ἂν ἀπέχη τῆς ἀρχῆς πλεῖον, καὶ τέλος πίπτει. Πότερ' οὖν ὅτι*

οἱ μιμούμενοι ἀμενηνῇ τῇ φωνῇ μιμοῦνται, καὶ λεπτήν τὴν πόρρωθεν φωνήν; λεπτή δὲ βαρεῖα οὖν ἔστιν. Οὐδὲ μικρὸν καὶ ἀμενηνὸν φθέγγεσθαι βαρὺ, ἀλλ' ὅξυ ἀνάγκη. "Ἡ οὐ μόνον οἱ μιμούμενοι διὰ τοῦτο μιμοῦνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ψόφοι αὐτοὶ ὀξύτεροι γίνονται; Αἴτιον δὲ, ὅτι ὁ ἀήρ φερόμενος, ποιεῖ τὸν ψόφον· καὶ ὥσπερ τὸ πρῶτον ψοφεῖ τὸ κινήσαν τὸν ἀέρα, οὕτω δεῖ πάλιν ποιῆσαι τὸν ἀέρα ἀεὶ ἄλλον κινουῦντα εἶναι, τὸ δὲ, κινούμενον. Διὸ ὁ ψόφος συνέχης, ὅτι ἀεὶ ἐκδέχεται κινουῦντα κινῶν, ἕως ἄν ἀπομαρανθῇ, ὃ ἐπὶ τῶν σωμάτων ἐστὶ τὸ πεσεῖν, ὅταν μηκέτι δύνηται ὠθεῖν ὁ ἀήρ, ἔνθα μὲν τὸ βέλος, ἔνθα δὲ τὸν ἀέρα. Ἡ μὲν γὰρ φωνὴ γίνεται ἢ συνέχης, ἀέρος ὠθουμένου ὑπ' ἀέρος· τὸ δὲ βέλος φέρεται, σώματος ὑπ' ἀέρος κινουμένου. Ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀεὶ τὸ αὐτὸ φέρεται σῶμα, ἕως ἄν καταπέσῃ. Ἐκεῖ δὲ ἀεὶ ἕτερος ἀήρ. Καὶ πρῶτον ἐλάττω, θᾶττον μὲν κινεῖται, ἐπ' ἐλάττω δὲ· διὸ πόρρω ὀξύτεραι καὶ λεπτότεραι αἱ φωναί. Τὸ γὰρ θᾶττον, ὅξυ, ὥσπερ καὶ διηπόρηται. Ὡσπερ ἡ αὐτὴ αἰτία, δι' ἣν καὶ οἱ μὲν παῖδες (Cf. 16.) καὶ οἱ κάμνοντες ὅξυ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ οἱ ὑγιαίνοντες, βαρὺ. Τὸ δὲ τοῖς ἐγγὺς μὴ ἐπιδήλον εἶναι τὴν φωνήν, ἢ βαρυτέραν ἢ ὀξυτέραν γινομένην, καὶ ὅλως μὴ ὁμοίως ἔχειν τοῖς ῥιπτομένοις βάρεσιν, αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν ῥιφθὲν, ἐν αἴτιον φέρεται ἀεὶ τὸ αὐτό· ὁ δὲ ψόφος, ἀήρ ἐστὶν ὠθούμενος ὑπὸ ἀέρος. Διὸ καὶ τὸ μὲν, εἰς ἓν πίπτει· ἡ δὲ φωνή, πανταχῇ· ὥσπερ ἄν εἰ τὸ ῥιφθὲν ἅμα φερόμενον, ἀπείρως θρυφθεῖη, καὶ ἔτι εἰς τοῦπισθεν. — 7. Διὰ τί αἱ νεηλιφεῖς οἰκίαι μᾶλλον ἡχοῦσιν; "Ἡ ὅτι μᾶλλον ἀνάκλασις γίνεται

διὰ τὴν λειότητα; λειότεραι δὲ, διὰ τὸ ἀρῶαγές καὶ [τὸ] συνεχές. Δεῖ δὲ μὴ παντελῶς ὑγρὰν, ἀλλ' ἤδη ξηρὰν λαμβάνειν. Ἀπὸ πηλοῦ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀνάκλασις. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ τὰ κονιάματα μᾶλλον ἤχει. Συμβάλλεται δὲ ἴσως καὶ ἡ ἀκίνησις τοῦ ἀέρος. Ἀθρόος γὰρ ἰὼν, μᾶλλον ἀποπλήττεται τὸν προσπίπτοντα. — 8. Διὰ τί, εἴαν τις πίθον καὶ κεράμια κενὰ κατορύξῃ καὶ πωμάσῃ, μᾶλλον ἤχει τὰ οἰκήματα· καὶ εἴαν φρέαρ ἢ λάκκος ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ; [Ἦ] ὅτι, ἐπεὶ ἀνάκλασις ἢ ἡγῶν, δεῖ περιειλημμένον ἀθρόον εἶναι τὸν ἀέρα, καὶ ἔχειν πρὸς ὃ ἀνακλασθήσεται, προσπίπτον πυκνὸν καὶ λεῖον; Οὕτω γὰρ μάλιστα ἡχος γίνεσθαι. Τὸ μὲν οὖν φρέαρ καὶ ὁ λάκκος, ἔχει τὴν στενότητα καὶ τὴν ἀθροισιν· οἱ δὲ πίθοι καὶ τὰ κεράμια, καὶ τὴν πυκνότητα τῶν περιεχόντων. Ὡστε ἐξ ἀμφοτέρων τὸ συμβαῖνον. Καὶ γὰρ τὰ κοῖλα μᾶλλον ἤχει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χαλκὸς μάλιστα τῶν ἄλλων. Ὅτι δὲ κατορωρυγμένα, οὐθὲν ἀτοπον· ἡ γὰρ φωνὴ φέρεται κάτω οὐχ ἥττον. Ὅλως δὲ πανταχῇ δοκεῖ καὶ κύκλῳ φέρεσθαι. — 9. Διὰ τί δὲ μᾶλλον, εἴαν κατορύξῃ τις, ἤχει, ἢ εἴαν μὴ; Ἦ ὅτι περιστεγόμενα μᾶλλον εἰς αὐτὰ δέχεται καὶ κατέχει τὸν ἀέρα; συμβαίνει δὲ καὶ τὴν πληγὴν σφοδροτέραν γίνεσθαι. — 10. Διὰ τί τὸ ὕδωρ τὸ ψυχρὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου διαχεόμενον, ὀξύτερον ποιεῖ τὸν ψόφον; Ἦ ὅτι θάττων ἢ φορὰ; βαρύτερον γάρ. Ἡ δὲ θάττων, ὀξύτερον ποιεῖ τὸν ψόφον. Τὸ δὲ θερμὸν, καὶ τῇ μανότητι καὶ τῇ ἀναφορᾷ κουφίζει. Παρόμοιον δὲ, ὅτι καὶ αἱ δᾶδες καιόμεναι ἀσθενεστέραν τὴν πληγὴν ποιοῦσι. — 11. Διὰ τί τοῖς ἡγρυννηκόσιν ἡ φωνὴ τρα-

χυτέρα; Ἡ διότι ὑγρότερον τὸ σῶμα, διὰ τὴν ἀπεψίαν, καὶ οὐχ ἥκιστα περὶ τὸν ἄνω τόπον; διὸ καὶ βάρος ἐν τῇ κεφαλῇ. Τυχρότης τε περὶ τὸν βρόγχον οὔσης, ἀνάγκη καὶ τραχυτέραν εἶναι τὴν φωνήν. Ἡ μὲν γὰρ τραχύτης, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν· ἡ δὲ βαρύτης, διὰ τὴν ἔμφραξιν· βαρυτέρα γὰρ ἡ φορὰ. — 12. Διὰ τί μετὰ τὰ σιτία, τάχιστα ἀπορῶρήγνυται ἡ φωνή; Ἡ ὅτι κοπτόμενος μὲν ὁ τόπος, ἐκθερμαίνεται· θερμαινόμενος δὲ ἔλκει τὴν ὑγρότητα; Πλείων δὲ αὕτη καὶ ἐτοιμοτέρα διὰ τὴν προσφορὰν. — 13. Διὰ τί οἱ κλαίοντες, ὅξυ φθέγγονται· οἱ δὲ γελῶντες, βαρύν; Ἡ ὅτι οἱ μὲν, ὀλίγον κινοῦσι πνεῦμα δι' ἀσθένειαν· οἱ δὲ, σφοδρῶς· ὁ ποιεῖ ταχὺ φέρεσθαι τὸ πνεῦμα; τὸ δὲ ταχὺ, ὅξυ. Καὶ γὰρ ἀπὸ συντόνου τοῦ σώματος ζιπτούμενον, ταχὺ φέρεται. Ὁ δὲ γελῶν, τούναντίον, διαλελυμένως· οἱ δὲ ἀσθενεῖς, ὅξυ· ὀλίγον γὰρ αἶρα κινοῦσιν· οἱ δὲ, ἐπιπολῆς. Ἔτι οἱ μὲν γελῶντες, θερμὸν πνεῦμα ἀφιασιν· οἱ δὲ κλαίοντες, ὥσπερ καὶ ἡ λύπη κατάψυξις ἐστι [τοῦ] τόπου τοῦ περὶ τὰ στήθη, καὶ τὸ πνεῦμα ψυχρότερον ἀφιασι. Τὸ μὲν οὖν θερμὸν, πολὺν αἶρα κινεῖ, ὥστε βραδέως φέρεσθαι· τὸ δὲ ψυχρὸν, ὀλίγον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν αὐλῶν. Οἱ γὰρ θερμότερῳ τῷ πνεύματι αὐλοῦντες, πολὺ βαρύτερον αὐλοῦσιν. — 14. Διὰ τί οἱ παῖδες καὶ τὰ ἄλλα τῶν ζώων τὰ νέα, ὅξύτερον φθέγγονται τῶν τελείων, καὶ ταῦτα τῆς ὀξύτητος σφοδροτάτης οὔσης; Ἡ ἡ φωνή ἐστὶν αἶρος κίνησις, καὶ ἡ θάττων ὀξύτερα; ῥᾶον δὲ καὶ θάττον ὁ ὀλίγος τοῦ πολλοῦ κινεῖται ἁρ. Κινεῖται δὲ, ἡ συγκρινόμενος, ἡ διακρινόμενος ὑπὸ θερμοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν εἰςπνοή ἐστι

ψυχροῦ εἰσαγωγῇ, συγκρίνοιτ' ἂν ἐν αὐτῇ ὁ ἐν ἡμῖν ἀήρ· ἡ δὲ ἐκπνοή, θερμοῦ κινήσαντος ἀέρα, γίνοιτ' ἂν ἡ φωνή. Ἐκπνέοντες γάρ, οὐκ εἰσπνέοντες, φωνοῦμεν. Ἐπεὶ δὲ τὰ νέα θερμότερά ἐστι τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς πόρους στενωτέρους ἔχει, ἐλάττω ἂν ἀέρα ἔχοιεν ἐν ἑαυτοῖς. Ὅντος δὲ τοῦ τε κινουμένου ἐλάττονος, καὶ τοῦ κινουντος θερμοῦ πλείονος ἐν αὐτοῖς, θᾶττον ἂν δι' ἄμφω ἡ κίνησις γένοιτο τοῦ ἀέρος· ἡ δὲ θᾶττον, ὀξυφωνότερα ἂν εἴη, διὰ τὰ προειρημένα. — 15. (Cf. 13.) Διὰ τί οἱ κλαίοντες, ὅξυ φθέγγονται· οἱ δὲ γελῶντες, βαρὺ; Ἡ ὅτι οἱ μὲν κλαίοντες, συντείνοντες καὶ συνάγοντες τὸ στόμα φωνοῦσι; τῇ τε δὴ συντονίᾳ κινεῖται ταχὺ ὁ ἐν αὐτοῖς ἀήρ, καὶ τῷ διὰ στενοῦ τοῦ στόματος φέρεσθαι, θᾶττον φέρεται. Δι' ἄμφω οὖν ὀξεῖα γίνεται ἡ φωνή. Οἱ δὲ γελῶντες, ἀνέντες τὸν τόνον γελῶσι, καὶ κεχηνότες. Ἐκπέμποντες οὖν διὰ τοῦτο εὐρέως καὶ βραδέως τὸν ἀέρα, εἰκότως βαρυφωνοῦσι. — 16. (Cf. 34. et 62.) Διὰ τί οἱ ἄγονοι, οἷον παῖδες, γυναῖκες, καὶ οἱ ἡδὴ γέροντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι, ὅξυ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες, βαρὺ; Ἡ καθάπερ ἡ γραμμὴ καὶ τὰ ἄλλα λεπτά, ἐν διάστημα ἔχει· τὰ δὲ παχέα, πλείω· οὕτω καὶ ἡ λεπτὴ φωνή, ἐν, ἢ πλείω; Ἐχόντων οὖν τῶν προειρημένων πνεῦμα ἄσθενές, κινεῖ αὐτῷ ἀέρα ὀλίγον. Ἐλάχιστος δὲ ἐστίν, ὁ ἐν διάστημα ἔχων· ὅς ἐστι λεπτὸς διὰ τὰ προειρημένα. Καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ φωνὴ γινομένη τοιαύτη· ἡ δὲ λεπτὴ φωνή, ὀξεῖα ἐστίν· οἱ μὲν οὖν ἄγονοι, διὰ ταῦτα ὀξύφωνοί εἰσιν· οἱ δὲ ἄνδρες, ἰσχύοντες τῷ πνεύματι, πολλὴν ἀέρα κινοῦσι. Πολὺς δὲ ὢν, βραδέως ἂν κινοῖτο· καὶ βαρεῖαν φωνὴν ποιεῖ. Ἐποίει γὰρ

ἢ τε λεπτή καὶ ταχέϊα κίνησις, ὁξεῖαν φωνήν. Ὡν οὐδέτερον ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς συμβαίνει γίνεσθαι. — 17. (Cf. 56 et 61.) Διὰ τί αἱ φωναὶ βαρύτεραι ἡμῖν εἰσι τοῦ χειμῶνος; Ἡ ὅτι παχύτερος ὁ ἀήρ ἐστι τότε, καὶ ὁ ἐν ἡμῖν καὶ ὁ ἐκτός; Παχύτερου δὲ ὄντος, βαρύτερα ἡ κίνησις γίνεται· ὥστε ἡ φωνὴ βαρυτέρα. Ἐτι ὑπνωτικώτεροί ἐσμεν τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, καὶ καθεύδομεν πλείω χρόνον. Ἐκ δὲ τῶν ὑπνῶν βαρύτεροί ἐσμεν. Ἐν ᾧ οὖν πλείονα χρόνον καθεύδομεν ἢ ἐγρηγύραμεν, (οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ χειμῶν) ἐν τούτῳ ἂν εἴημεν βαρυφωνότεροι, ἢ ἐν ᾧ τούναντιον. Τοῦ γὰρ μεταξὺ τῆς ἐγέρσεως ὄντος ὀλίγου χρόνου, ἢ ἐν τῷ ὑπνῷ ἕξις γενομένη, διαμένει πρὸς τὴν καθύπνωσιν. — 18. Διὰ τί ἐκ τῶν πότων καὶ τῶν ἐμέτων, καὶ ἐν τοῖς ψύχεσι, βαρύτερον φθέγγονται; Ἡ διὰ τὴν ἔμφραξιν τοῦ φάρυγγος τὴν γινομένην ὑπὸ τοῦ φλέγματος; Ἐπικατασπᾶ γὰρ ῥευσμάτιον εἰς αὐτόν· καὶ τοῖς μὲν ὁ ἔμετος ἢ ὁ πότος, τοῖς δὲ ἢ ὥρα καὶ τὸ συμπλήρωμα, στενότερον ποιεῖ τὸν φάρυγγα. Ὡστε βραδυτέρα γίνεται ἡ φορὰ τοῦ πνεύματος. Ἡ δὲ βραδεῖα φορὰ, καὶ βαρεῖαν ποιεῖ φωνήν. — 19. Διὰ τί ἐγγύθεν μὲν, ἢ βαρύτερα μᾶλλον ἐξακούεται· πόρρωθεν δὲ, ἥτιον; Ἡ διότι ἢ βαρυτέρα φωνή, πλείω μὲν ἀέρα κινεῖ, οὐκ εἰς μῆκος δέ; Πόρρωθεν μὲν οὖν ἥτιον ἀκούομεν, διότι ἐπ' ἔλαττον κινεῖται· ἐγγύθεν δὲ, μᾶλλον, διότι πλείων ἡμῖν ἀήρ πρὸς τὸ αἰσθητήριον προσπίπτει. Ἡ δὲ ὁξεῖα πόρρω ἀκούεται, ὅτι λεπτότερα ἐστὶ. Τὸ δὲ λεπτόν τὴν εἰς μῆκος αὐξησιν ἔχει. Λέγοι δὲ ἂν τις, ὅτι καὶ θάπτων ἐστὶν ἡ ποιοῦσα αὐτὴν κίνησις. Εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ πυκνὸν μὲν, στενὸν δ' εἴη τὸ κι-

νοῦν πνεῦμα τὸν ἀέρα. Ὁ, τε γὰρ ὀλίγος, εὐκίνη-
 τότερός ἐστιν ἀήρ· (κινεῖται γὰρ ὀλίγος ὑπὸ τοῦ
 στενοῦ) καὶ τὸ πυκνὸν πλείους πληγὰς ποιεῖ, αὐτὸν
 ψόφον ποιοῦσιν. Ἰδεῖν δὲ ἐστὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀργά-
 νων. Αἱ γὰρ λεπτότεραι χορδαί, ὀξύτεραί εἰσι, τῶν
 ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. — 20. (Cf. 6.)
 Διὰ τί ἡ φωνὴ ὀξύτερα φαίνεται τοῖς μακροτέρῳ ἀφε-
 στηκόσι, τοῦ ὀξέος ὄντος ἐν τῇ ταχέως φέρεσθαι· τὸ
 δὲ μακροτέρῳ φερόμενον, βραδύτερον κινεῖται; Ἡ ὅτι
 ἡ ὀξύτης τῆς φωνῆς, οὐ μόνον ἐστὶν ἐν τῇ ταχέως κι-
 νεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λεπτότατον ψόφον γίνε-
 σθαι; τοῖς δὲ μακροτέρῳ ἀφεστηκόσιν, αἰεὶ λεπτοτέρα
 ἡ φωνὴ ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἀέρος τοῦ
 κινουμένου. Μαραίνονται γὰρ ἡ κινήσεις. Μαραινόμε-
 νος δὲ ὁ ἀριθμὸς, εἰς τὸ ἐν μὲν τελευτῇ, σῶμα δὲ εἰς
 διάστημα ἐν, ὃ ἐστὶν ἐν σώματι λεπτότης. Ὅμοιως δὲ
 [καὶ] ἐν φωνῇ. — 21. Διὰ τί καὶ οἱ γεγυμνασμένοι
 καὶ οἱ ἀσθενεῖς ὀξὺ φθέγγονται; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ἀσθε-
 νεῖς, ὀλίγον ἀέρα κινουῦσιν, ὃ δὲ ὀλίγος τοῦ πλείονος
 θᾶττον φέρεται· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ἰσχυρῶς κι-
 νοῦσι τὸν ἀέρα. Ὁ δὲ ἰσχυρῶς κινούμενος ἀήρ, θᾶτ-
 τον φέρεται. Τὸ δὲ ταχὺ ἐν φορῇ, ἐν φωνῇ ὀξὺ ἐστὶν.
 — 22. (Cf. 46.) Διὰ τί τοῖς μετὰ τὰ σιτία κεκραγόσιν
 ἡ φωνὴ διαφθείρεται; Καὶ πάντας ἂν ἴδοιμεν τοὺς
 φωνασκοῦντας, οἷον ὑποκριτὰς καὶ χορευτὰς, καὶ
 τοὺς ἄλλους τοὺς τοιούτους, ἔωθὲν τε καὶ νήστες ὄν-
 τας, τὰς μελέτας ποιουμένους; Ἡ τὸ διαφθεῖρεσθαι
 τὴν φωνήν, οὐθὲν ἕτερόν ἐστι, ἢ τὸν τόπον διαφθεί-
 ρεσθαι καθ' ὃν τὸ πνεῦμα διεξέρχεται; Διὸ καὶ οἱ
 βραχυῶντες διαφθείρονται τὰς φωνὰς, οὐ τῷ τὸ

πνεῦμα γίνεσθαι χεῖρον, ὃ ποιεῖ τὴν φωνήν, ἀλλὰ τετραχύνθαι τὴν ἀρτηρίαν. Ὑπὸ δὲ τῆς θερμασίας τῆς σφοδρᾶς μάλιστα τραχύνεσθαι πέφυκεν ὁ τόπος οὗτος, διὸ καὶ οὐδ' οἱ πυρέττοντες, οὔτε οἱ σφόδρα πεπυρεχότες, εὐθὺς μετὰ τὴν ἄνεσιν τοῦ πυρετοῦ ἄδειν δύνανται. Τετραχύνται γὰρ ὁ φάρυγξ αὐτοῖς, διὰ τὴν θερμασίαν. Ἀπὸ δὲ τῶν σιτίων εἰκὸς εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ πολὺ καὶ θερμόν. Τὸ δὲ τοιοῦτον, εὐλογόν ἐστι διεξιόν, ἔλκουν τε καὶ τραχύνειν τὴν ἀρτηρίαν. Τούτου δὲ συμβαίνοντος, εἰκότως ἡ φωνὴ διαφθείρεται. — 23. (Cf. 51.) Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνὴ ἐστὶν ἀήρ τις ἐσχηματισμένος καὶ φερόμενος, διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα· ἡ δὲ ἡχώ, ἡ γίνεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρὸς τι στερεόν, οὐ διαλύεται αὕτη, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν αὐτῆς; Ἡ ὅτι ἀνάκλασις ἐστίν, ἀλλ' οὐ κατάκλασις; οὕτω δὲ τό θ' ὅλον διαμένει, καὶ δύο μέρη ὁμοιοσχήμονα ἐξ αὐτοῦ γίνεται· πρὸς ὁμοίαν γὰρ γωνίαν ἐστὶν ἡ ἀνάκλασις. Διὸ καὶ ὁμοία γίνεται ἡ τῆς ἡχοῦς φωνὴ τῇ ἐξ ἀρχῆς. — 24. Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων ζώων τὰ νεὰ καὶ νήπια, ὀξύτερον φθέγγονται τῶν τελείων, οἱ δὲ μόσχοι, βαρύτερον τῶν τελείων βοῶν; Ἡ ὅτι ἐν ἐκάστω γενεῖ τὸ νήπιον ὁμοίον ἐστὶ τῷ ἐν αὐτῷ θήλει; τῶν βοῶν δὲ αἱ θήλειαι, βαρύτερον φθέγγονται τῶν ἀρρένων· οἱ δὲ μόσχοι, ταύταις ὁμοιότεροί εἰσιν, ἢ τοῖς ἀρρέσι· τὰ δὲ ἄλλα, τούναντίον. — 25. Διὰ τί ὅταν ἀχυρωθῶσιν αἱ ὀρχήστραι, ἦττον οἱ χοροὶ γεγώνασιν; Ἡ διὰ τὴν τραχύτητα προσπίπτουσα ἡ φωνή, οὐ πρὸς λεῖον τὸ ἔδαφος, ἦττον γίνεται μία· ὥστ' ἐλάττων; οὐ γὰρ συνεχῆς. Ὡς περ καὶ τὸ φῶς ἐπὶ τῶν λείων μᾶλλον [φαίνει,] διὰ τὸ

μὴ διαλαμβάνεσθαι τοῖς ἐμποδίζουσι. — 26. Διὰ τί πο-
 τε [ὁ] ἄλς, ὅταν εἰς πῦρ ἐμβληθῇ, ψοφεῖ; Ἡ ὅτι ὁ
 ἄλς ὑγρὸν ἔχει οὐ πολὺ· ὁ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐκπνευ-
 ματούμενον, καὶ βίᾳ ἐκπίπτον, σχίζει τὸν ἄλα; τὸ
 δὲ σχιζόμενον ἅπαν ψοφεῖ. — 27. Διὰ τί ποτε τῶν
 παιδίων ἔνια, πρὶν ἤκειν τὴν ἡλικίαν ἐν ᾗ σαφηνίζειν
 ὥρα αὐτοῖς, φθεγξάμενα καὶ σαφῶς εἰπόντα, πάλιν
 ὁμοίως διάγουσιν, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ εἰσθὼς χρόνος;
 Ἄ δὴ πολλοὶ τέρατα νομίζουσιν εἶναι. Ἰδὼ δ' ἔνια
 λέγεται καὶ εὐθὺς γινόμενα φθέγξασθαι. Ἡ ὅτι ὡς
 μὲν ἐπιπολὺ τὰ πλείω τε τῶν γενομένων γίνεται κατὰ
 φύσιν; διὸ ὀλίγοις τοῦτο συμβαίνει, καὶ φύσει ἅμα κα-
 τάλληλα τελειοῦται· διὸ καὶ ἀκούει τε ἅμα καὶ φωνεῖ,
 καὶ ξυνίησι κατὰ τὴν ἀκοήν, καὶ λέγει καὶ σαφηνίζει.
 Οὐ μὲν ἀλλὰ πολλάκις οὐκ ἀπαρτίζει τὰ αὐτά· ἀλλὰ
 τὰ μὲν, ξυνίησι· πρότερον ἢ τοῦτο τὸ μόριον ἀπολυ-
 θῆναι ὧς διαλέγεται· τοῖς δὲ, τὸνναντίον. Ταῦτα μὲν
 οὖν οὐκ ἂν διαλεχθεῖη συνετῶς· (ἂ γὰρ ἂν ἀκούσωσι,
 διαλέγονται) ἀλλ' ὅταν ἤκη καιρὸς ἀμφοῖν, ἀποδι-
 δόασιν τὸ κατὰ φύσιν. Ὅσοις [δὲ] ἔμπροσθεν ἢ κατὰ
 τὴν ἀκοήν αἰσθησις διακριβοῦται ἐν τῇ ψυχῇ ὃ πρῶ-
 τῳ κινουσι τὴν φωνήν καὶ ποιοῦσι λόγον, τούτοις
 ἐνίοτε γίνεται, ἥδη ξυνιῖσι πολλὰ, καὶ δυνάμεις τις τοῦ
 μορίου καὶ ἀπόλυσις, μάλιστα μὲν μετὰ ὕπνον τινά.
 Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ὁ ὕπνος, καὶ τὰ σώματα νωθρό-
 τερα ποιεῖ, καὶ τὰ μόρια, ἀναπαύσας· εἰ δὲ
 μὴ, καὶ ἄλλην μεταβολὴν λαβόντα τοιαύτην. Πολ-
 λά δὲ ἔχομεν τοιαῦτα ποιεῖν, ἃ μικρῶν δεῖται
 καιρῶν· κἄπειτα οὐκ ἔτι ὁμοίως ἔχει, ὅταν οὐ-
 τω τύχῃ τὸ μόριον ἔχον καὶ ἀπολυθῇ· ὅταν ἐπι-

πολῆς ἢ ἐν τῇ αἰσθήσει ὧν ἐκινήθη διάνοια, κατὰ τὴν ἀκοήν τοῦτο ἐπανήλθε καὶ ἐφθέγγατο. Πολλὰ-
 κισ δὲ καὶ μέλη καὶ ῥήματα ἐπέρχεται οὐκ ἐκ προαιρέ-
 σεως ἡμῖν· ἀλλ' ἐὰν τὸ πρῶτον προελόμενοι εἴπωμεν,
 ὕστερον ἄνευ προαιρέσεως λέγομεν, ἢ οὔδαμεν, καὶ
 οὐ δύνανται ἐκ τοῦ στόματος ἐξελεθεῖν. Οὕτω καὶ
 τοῖς παιδίοις, ὅταν συμβῇ τοῦτο λεπτὸν, εἴτα πάλιν
 καταστῇ εἰς τὴν φύσιν ἐκείνο τὸ μόριον, ἕως ἂν ἡ ὥρα
 ἔλθῃ ἰσχύσαι αὐτὸ καὶ ἀποκριθῆναι. — 28. Διὰ τί
 ἔνια φοφεῖ καὶ κινεῖται ἐξαίφνης, οἷον τὰ κιβώτια, οὐ-
 δενὸς αἰσθητοῦ κινουντος· καίτοι κρεῖττον γέγονε τὸ
 κινεῖν τοῦ κινουμένου; Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ φθορᾶς
 καὶ γήρωσ. Ὑπὸ ἀναισθήτου γὰρ φθείρεται τὰ λε-
 γόμενα, ὑπὸ τοῦ χρόνου, πάντα. Ἡ ὁμοίον τοῦτο τοῖς
 σταλαγμοῖς καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἐκφυομένων αἰρομένοις
 λίθοις; Οὐ γὰρ τὸ τελευταῖον αἶρει ἢ κινεῖ, ἀλλὰ τὸ
 συνεχές. Ἐπὶ δὲ τούτου συνέβη, ἀναισθήτου ὄντος,
 αἰσθητὴν γίνεσθαι τὴν κίνησιν. Οὕτω δὲ καὶ τὸ πε-
 ριεχόμενον, αἰσθητοῖς χρόνοις κινεῖται, καὶ διαιρεῖ-
 ται εἰς ἀναισθητά. Τῷ δὲ παντὶ καὶ συνεχεῖ, ἐκί-
 νησε καὶ ἐφθειρε. Συνεχές δὲ ἐστίν, οὐκ ἐν τῷ νῦν,
 ἀλλ' ἐν τῷ ὀρισμένῳ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ νῦν. — 29. (Cf.
 44.) Διὰ τί οἱ χασμώμενοι ἥττον ἀκούουσιν; Ἡ ὅτι
 τοῦ ἐξιόντος πνεύματος ἐν τῇ χάσμῃ πολὺν, καὶ εἰς τὰ
 ὦτα χωρεῖ ἔσωθεν, ὥστε καὶ τῇ αἰσθήσει ἐπίδηλον εἶ-
 ναι τὴν κίνησιν ἣν ποιεῖ περὶ τὴν ἀκοήν· μάλιστα δ'
 ἐκ τῶν ὑπνῶν; Ὁ δὲ φόφος, ἀῆρ, ἢ πάθος ἄερος ἐστίν.
 Ἀντιπαίοντος οὖν [τοῦ] ἔσωθεν, εἰσέρχεται ὁ ἔσωθεν
 φόφος, καὶ ὑπὸ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ ἔσωθεν φόφου
 ἐκκρούεται ἡ κίνησις. — 30. Διὰ τί ἰσχνόφωνοι παῖ-

δες [όντες] μᾶλλον, ἢ ἄνδρες; [Ἦ] ὥσπερ καὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αἰεττον κρατοῦσι παῖδες ὄντες, καὶ ὅσοι ἐλάττους οὐ δύνανται βαδίζειν, ὁμοίως καὶ τῆς γλώττης οἱ νεώτεροι οὐ δύνανται; ἐὰν δὲ παντάπασιν μικροὶ ᾖσιν, οὐδὲ φθέγγεσθαι δύνανται, ἀλλ' ἢ ὥσπερ τὰ θηρία, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν. Εἴη δ' ἂν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἰσχυροφώνου, ἀλλὰ καὶ τραυλοὶ καὶ ψελλοί. Ἦ μὲν οὖν τραυλότης, τῷ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν, καὶ τοῦτο οὐ τὸ τυχόν. Ἦ δὲ ψελλότης, τῷ ἐξαίρειν τι, ἢ γράμμα, ἢ συλλαβήν. Ἦ δὲ ἰσχυροφωνία, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν. Ἀπαντα δὲ δι' ἀδυναμίαν. Τῇ γὰρ διανοίᾳ οὐχ ὑπερτερεῖ ἡ γλῶσσα. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ οἱ μεθύοντες πάσχουσι, καὶ οἱ πρεσβύτεροι. ἦττον δὲ πάντα συμβαίνει. — 31. Διὰ τί ἡ φωνὴ τρέμει καὶ τῶν ἀγωνιῶντων, καὶ τῶν δεδιότων; Ἠὲ τί σείεται ἡ καρδία τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος; Ἀμφοτεράκις δὲ πάσχουσι τοῦτο. Καὶ γὰρ τοῖς ἀγωνιῶσι συμβαίνει, καὶ τοῖς φοβουμένοις. Σειομένης δὲ, οὐ γίνεται μία ἡ πληγὴ, ἀλλὰ πλείους, ὥσπερ ἡ τῶν παρὰ νευρισμένων χορδῶν. — 32. (Cf. 36. et 33.) Διὰ τί οἱ μὲν ἀγωνιῶντες, βαρὺ φθέγγονται· οἱ δὲ φοβούμενοι, ὀξύ; Ἦ ὅτι τοῖς μὲν φοβουμένοις, καταψύχεται ὁ τόπος ὁ περὶ τὴν καρδίαν, κάτω ὀρμῶντος τοῦ θερμοῦ· ὥστε ὀλίγον ἄερα κινουῖσιν; ἢ γὰρ ἰσχύς ἐν τῷ θερμῷ· τοῖς δὲ ἄνω φέρεται τὸ θερμόν, ὥσπερ τοῖς αἰσχυνομένοις. Δι' αἰσχύνην γὰρ [καὶ] ἀγωνιῶσι. Τοῖς δὲ αἰσχυνομένοις ἄνω φέρεται πρὸς τὸ πρόσωπον. Σημεῖον δὲ, ὅτι ἐξέρυθροι γίνονται μᾶλλον. Συνιήκει οὖν καὶ παχὺν ποιεῖ τὸν ἄερα, ὃ φθέγγονται· ὁ δὲ τοιοῦτος, βραδέως ὥθεϊται.

τὸ δὲ βραδὺ ἐν φωνῇ, βαρύτεστιν. — 33. (Cf. 5.) Διὰ τί εὐηκοωτέρα ἢ νύξ τῆς ἡμέρας ἐστὶ; Ἰότερον ὥσπερ Ἀναξαγόρας φησὶ, διὰ τὸ τῆς μὲν ἡμέρας, σίζειν καὶ ψοφεῖν τὸν αἶρα θερμαινόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου· τῆς δὲ νυκτὸς, ἡσυχίαν ἔχειν, ἅτε ἐκλειοπότης τοῦ θερμοῦ· εἶναι δὲ μᾶλλον ἀκουστόν μηθενὸς ὄντος ψόφου; Ἡ διότι διὰ τοῦ κενωτέρου μᾶλλον ἀκουστόν ἐστιν, ἢ διὰ τοῦ πλήρους. Ἔστι δὲ τῆς μὲν ἡμέρας, ὁ ἀήρ πυκνός, ἅτε πεπληρωμένος ὑπὸ τοῦ φωτός καὶ τῶν ἀκτίνων· τῆς δὲ νυκτὸς, ἀραιότερος, διὰ τὸ ἀπεληλυθέναι ἐξ αὐτοῦ τὸ πῦρ καὶ τὰς ἀκτῖνας, σώματα ὄντα. Ἡ ὅτι τῆς μὲν ἡμέρας, τὰ σώματα πρὸς πολλὰ τὴν διάνοιαν ἔλκει· διὸ οὐκ εὐκρινές ἐστι πρὸς τὴν ἀκοήν; καὶ τὸ πράττειν ἡμᾶς πάντα, μᾶλλον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἢ τῇ νυκτὶ, καὶ αὐτὰ περὶ τὰς πράξεις ἐστί. Χωρισθεῖσα δὲ αἰσθησις διανοίας, καθάπερ ἀναίσθητον πόνον ἔχει, ὥσπερ εἴρηται τὸ, νοῦς ὄρεα, καὶ νοῦς ἀκούει. Νυκτὸς δὲ τῆς ὄψεως ἀργούσης, καὶ τῆς διανοίας μᾶλλον ἡρεμούσης, ὁ τῆς ἀκοῆς πόρος (μᾶλλον) ἀνεωγμένος, καθάπερ τῆς ἡμέρας, δεκτικὸς μὲν ἐστὶ τῶν ἡχῶν ὁμοίως; ἐξαγγελτικὸς δὲ μᾶλλον τῇ διανοίᾳ, διὰ τὸ μήτε αὐτὴν ἐνεργεῖν, μήθ' ὑπὸ τῆς ὄψεως παρενοχλεῖσθαι, καθάπερ καὶ τῆς ἡμέρας. — 34. (Cf. 16.) Διὰ τί οἱ ἄγονοι, οἷον παῖδες καὶ γυναῖκες, καὶ οἱ ἤδη γέροντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι, ὁξὺ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες, βαρύτερον; [Ἡ] δι' ἀσθενείαν τοῦ κινουντος μόριου τὸν αἶρα; Ὀλίγον γὰρ τὸ ἀσθενὲς κινεῖ. Ὁ δὲ ὀλλγος, ταχὺ φέρεται· τὸ δὲ ταχὺ φερόμενον, ὁξὺ. Ἡ διότι ὁ πόρος ὁ πρῶτος, δι' οὗ ἡ φωνὴ φέρεται, τοῖς μὲν ἀγόνοις μικρός·

ὥστε ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ τὸ ὠθεῖν τὸν ἀέρα· ὀλίγος δὲ ὢν, ταχὺ φέρεται δι' εὐρείας τοῦ ἄνω φάρυγγος· ἀκμάζουσιν δὲ καὶ ἀνδρουμένοις διΐσταται οὗτος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοὺς ὄρχεις· ὥστε καὶ πλείων ἐστὶν ὁ ὠθεύμενος. Βραδύτερον οὖν διῶν, βαρὺς γίνεται. — 35. Διὰ τί οἱ ἰσχνόφωνοι οὐ δύνανται διαλέγεσθαι μικρόν; Ἡ ὅτι ἰσχονται τοῦ φωνεῖν, ἐμποδίζοντός τις; οὐκ ἴσης δὲ ἰσχύος οὐδὲ ὁμοίας κινήσεως, μὴ ἐμποδίζοντός τε τὴν κίνησιν μηδενός, καὶ ἐμποδίζοντος, βιάσασθαι δεῖ. Ἡ δὲ φωνὴ κίνησις ἐστι· μῆζον δὲ φθέγγονται μᾶλλον οἱ τῇ ἰσχύι χρώμενοι. Ὡστ' ἐπεὶ ἀνάγκη ἀποβιάζεσθαι τὸ κωλύον, ἀνάγκη μῆζον φθέγγεσθαι τοὺς ἰσχυροφώνους. — 36. Διὰ τί δὲ ἄγωνιῶντες μὲν, μᾶλλον ἰσχνόφωνοι γίνονται· ἐν δὲ ταῖς μέθαις ἦτιον; Ἡ ὅτι ἀποπληξίας ὁμοίον ἐστι τὸ πάθος μέρους τινὸς τῶν ἐντὸς, ὃ ἀδυνατοῦσι κινεῖν, ἐμποδίζοντος διὰ τὴν κατάψυξιν; Ὁ μὲν οὖν οἶνος, φύσει θερμὸς ὢν, λύει τὴν κατάψυξιν μᾶλλον· ἡ δὲ ἄγωγία, ποιεῖ. Φόβος γάρ τις ἡ ἀγωγία· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις. — 37. Διὰ τί ἔσωθεν εἰς τὰς οἰκίας εἰσακούεται μᾶλλον, ἢ ἔσωθεν ἔξω; Ἡ ὅτι ἔσωθεν ὁ ψόφος διὰ τὸ ἀχανές εἶναι διασπᾶται· ὥστε οὐχ ἱκανὸν ἕκαστον μέρος ἀκουσθῆναι, ἢ ἦτιον; ἔσωθεν δὲ ἔσω εἰς ἐλάττω τόπον καὶ ἀέρα ἐσιῶτα, ἡ φωνὴ βαδίζουσα, ἀθρόα ἔρχεται· ὥστε μῆζων οὖσα, κρούεται μᾶλλον. — 38. Διὰ τί οἱ ἰσχνόφωνοι μελαγχολικοί; Ἡ ὅτι τὸ τῇ φαντασίᾳ ἀκολουθεῖν ταχέως, τὸ μελαγχολικὸν εἶναι ἐστίν; οἱ δὲ ἰσχνόφωνοι, τοιοῦτοι. Πρῶτερεῖ γὰρ ἡ ὁρμὴ τοῦ λέγειν τῆς δυνάμεως αὐτοῖς, ὥς θᾶπτον ἀκολουθούσης

τῆς ψυχῆς τῷ φανέντι. Καὶ οἱ τραυλοὶ δὲ ὥσαύτως. Βραχύτερα γὰρ τὰ μόρια τοῖς τοιοῦτοις ταῦτα. Σημεῖον δὲ οἰνωμένοι γὰρ, τοιοῦτοι γίνονται, ὅτε μάλιστα τοῖς φαινομένοις ἀκολουθοῦσι, καὶ οὐ τῷ οἴνῳ. — 39. Διὰ τί τὰ πράσα συμφέρει πρὸς εὐφωνίαν, ἐπεὶ καὶ τοῖς πέρδιζιν; Ἡ ὅτι τὰ σκόροδα ἐφθὰ, λεαίνει· τὰ δὲ πράσα, γλισχρότητα ἔχει τινά; ῥυπτικὸν δὲ τοῦ φάρυγγος. — 40. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα ὀξύτερον φθέγγονται, σφοδρότερα ὄντα· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀσθενῶν; Ἡ διότι ἐλάττω κινεῖ ἀέρα; οὗτος δὲ ταχὺ διέρχεται. Τὸ δὲ ταχὺ, ὀξὺν ποιεῖ τὸν ψόφον. — 41. (Cf. 48.) Διὰ τί ἀκούουσι μᾶλλον κατέχοντες τὸ πνεῦμα, ἢ ἐκπνέοντες; Διὸ καὶ ἐν ταῖς θήραις παραγγέλλουσιν ἑαυτοῖς, μὴ πνευστιᾶν. Πότερον ὅτι τὸ αἰσθητικὸν ἄνω ἔρχεται αἰρομένων τῶν φλεβῶν; καθευδόντων γὰρ, κάτω· διὸ καὶ μᾶλλον τε ἐκπνεύουσι καθεύδοντες, ἢ εἰσπνεύουσι, καὶ ἀνήκοοί εἰσιν. Ἡ καὶ τὸ αἶμα ἀνέρχεται ἐκπεπνευκότος· ὥστε κενοῦται τὰ ἄνω; ἀκούουσι δὲ τῷ κενῷ. Ἡ ὅτι ὁ φυσιασμός, ψόφος τίς ἐστι; οὗτος δὲ ἐν τῷ ἐκπνεῖν γινόμενος, κωλύει ἀκοῦειν. — 42. Διὰ τί θᾶπτον μὲν ψοφοῦσι καὶ πηδῶσιν οἱ ἅλεις οἱ μικροὶ, μείζω δὲ ψοφοῦσιν καὶ πηδῶσιν οἱ μεγάλοι; Ἡ διότι, οἱ μὲν, ταχὺ σχίζονται, διὰ τὴν μικρότητα· οἱ δὲ, βραδέως. Ἐχουσι γὰρ πολὺν, ὃ δεῖ διελθεῖν τῷ πυρί. Μείζον γὰρ ἔργον, τὸ μείζον διασχίσαι, ἢ τὸ μικρόν. Ψοφεῖ δὲ ὁ μὲν μικρὸς, μικρόν· (ἢ γὰρ πληγὴ, μικρά) ὁ δὲ μείζων, μέγαλα· μεγάλη γὰρ ἢ πληγὴ. Ὁ δὲ ψόφος, πληγὴ ἐστι. Καὶ πηδᾷ δὲ μᾶλλον τὸ ἰσχυρότερον, ἢ πληγῇ· ἥττον γὰρ ἐνδίδωσι. — 43. Διὰ τί, ἐὰν εἰς πολὺ πῦρ ἐμβάλλῃ τις

τὸ αὐτὸ μέγεθος ἁλὸς, ἤττον φοφεῖ, ἢ οὐ φοφεῖ; Ἡ ὅτι φθάνει κατακαυθεῖς πρὶν σχισθῆναι; Καίεται μὲν γὰρ, τῷ τὸ ὑγρὸν ἀναλωθῆναι • φοφεῖ δὲ, τῷ σχισθῆναι. — 44. (Cf. 29.) Διὰ τί οἱ χασμώμενοι ἤττον ἀκούουσιν; Ἡ ὅτι τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνουσι; τὸ δὲ ἀπολαμβάνόμενον πνεῦμα, περὶ τὰ ὦτα ἀθροισθὲν, κωλύει ἀκοῦειν. Σημεῖον δέ • ἐν γὰρ τοῖς ὡσὶ ψόφος γίνεται ὅταν χασμησώμεθα. Ἐτι δὲ καὶ φωνή τις γίνεται τῶν χασμωμένων. Τοῦτο δὲ κωλυτικὸν τοῦ ἀκοῦειν • καὶ συμπιέζεσθαι ἀναγκαῖον τὰς ἀκοὰς, διασπώμενον τοῦ σώματος. — 45. Διὰ τί τῆς φωνῆς, ἐπειδὴ ὅσους τίς ἐστι, φύσιν ἐχούσης ἄνω φέρεσθαι, μᾶλλον ἐστὶν εὐήκοος ἄνωθεν κάτω, ἢ κάτωθεν ἄνω; Ἡ ὅτι ἡ φωνή, ἀῆρ τίς ἐστι μεθ' ὑγροῦ, ὃ φέρεται κάτω καὶ οὐκ ἄνω; τοῦ γὰρ ὑγροῦ κατὰ φύσιν ἡ κάτω φορά. Διὸ τοῖς κάτω μᾶλλον ἀκούεται. Ἡ τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ ζώου φωνῆς μόνον γίνεται. [αὕτη γὰρ μεθ' ὑγροῦ.] Τὸ δὲ συμβαῖνόν ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ψόφων; καθάπερ οὖν ἡ ὄψις, ἐὰν μὲν ἄνωθεν κάτω προσπέσῃ, τὴν ἀνάκλασιν ἄνω ποιεῖται, κάτωθεν δὲ ἄνω προσπεσοῦσα, ἀνεκλάσθη κάτω • τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ φωνή ἢ φύσιν ἔχουσα ἄνω φέρεσθαι, προσκόψασα τῷ ἐξ ἐναντίας αἱερί, βιάζεσθαι μὲν οὐ δύναται, πλείονα ὄντα καὶ βαρύτερον • ἀνακλασθεῖς δὲ ὁ κινηθεὶς αἱρὸς ἐπὶ τοῦναντίον, ἡνέχθη κάτω. Διὸ καταχεόμενος, ἀκούεται κάτω μᾶλλον. Τοιοῦτο δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ἡχὴν συμβαῖνον ἐστὶν, ἀνάκλασις τῆς φωνῆς ἐπὶ τοῦναντίον. — 46. (Cf. 12.) Διὰ τί μεθυόντων μᾶλλον ἀπορῶγήγνυται ἡ φωνή, ἢ νηφόντων; Ἡ διὰ τὸ πεπληρωῶσθαι, ταχέως ἀπορῶγηγνύει τὴν

φωνήν; Σημεῖον δὲ τούτου· οὔτε γὰρ οἱ χοροὶ μελε-
τῶσιν ἐξ ἀρίστου, οὔτε οἱ ὑποκριταὶ, ἀλλὰ νήστεις.
Ἐν δὲ τῇ μέθῃ, πληρέστεροι ὄντες, εὐλόγως μᾶλλον
ἀπορρήγνυνται τὰς φωνάς. — 47. Διὰ τί ποτε τῶν
ὀξυτέρων φωνῶν πορρώτερον ἀκούουσιν; Ἡ διότι τὸ ὀξύ
ἐν φωνῇ ταχύ ἐστι; θᾶττον δὲ κινεῖται τὰ βίᾳ μᾶλλον φε-
ρόμενα· τὰ δὲ σφοδρότερον φερόμενα, ἐπὶ πλεον φέρε-
ται. — 48. (Cf. 41.) Διὰ τί κατέχοντες τὸ πνεῦμα
μᾶλλον ἀκούομεν; Ἡ ὅτι ἡ ἀνάπνευσις ψόφον τινὰ
παρέχει. Εἰκότως οὖν τότε μᾶλλον ἀκούομεν, ὅταν
ἦτιων ὁ ψόφος ᾗ. Ἦτιων γὰρ ὁ ψόφος, ὅταν κατέ-
χωμεν τὸ πνεῦμα. — 49. (Cf. 58. et 25, 9.) Διὰ τί τὸ
μὲν φῶς οὐ διέρχεται διὰ τῶν πυκνῶν, λεπτότερον
ὄν, καὶ πόρρω ὄν, καὶ θᾶττον· ὁ δὲ ψόφος, διέρχεται;
Ἡ διότι τὸ μὲν φῶς, κατ' εὐθείαν φέρεται (ὥστε, ἂν
ἀντιφράξῃ τι τὴν εὐθυωρίαν, ὅλως ἀποκέκλεισται) ὁ
δὲ ψόφος φέρεται καὶ οὐκ εὐθύ, διὰ τὸ πνεῦμα εἴ-
ναι; Διὸ πανταχόθεν ψοφοῦντος ἀκούομεν, καὶ οὐ μό-
νον τῶν κατ' εὐθυωρίαν τοῖς ὤσι. — 50. (Cf. 13.) Διὰ
τί ποτε οἱ μὲν γελῶντες, βαρὺ φθέγγονται· οἱ δὲ
κλαίοντες, ὀξύ; Ἡ διότι ἀπὸ τῶν συντόνων ὀξεῖα ἡ
φωνή; τὸ δὲ ὀξύ ἐστὶν ἀσθενές. Ἀμφω δὲ ταῦτα μᾶλ-
λον τοῖς κλαίουσιν ὑπάρχει. Καὶ γὰρ συντίεσθαι
μᾶλλον οἱ κλαίοντες, καὶ ἀσθενέστεροί εἰσι. — 51.
Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνὴ ἀήρ τις ἐσχηματισμένος ἐστὶ, φε-
ρομένη διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα· ἡ δὲ ἡχώ, ἡ γί-
νεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρὸς τι στερεόν; οὐ
διαλύεται, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν; Ἡ διότι ἀνάκλασις
ἐστίν, οὐ κατάκλασις; τοῦτο δὲ ὅλον ἀφ' ὅλου· εἴτα τὸ πά-
θος ἀφ' ὁμοίου. Ἀπὸ γὰρ τοῦ αἵρος ἀνακλᾶται ἐν τῷ

κοίλῳ, οὐκ ἀπὸ τοῦ κοίλου. — 52. (Cf. 19, 2.) Διὰ τί ἐνός τε καὶ πολλῶν φθεγγομένων ἅμα, οὔτε ἴσος ὁ φθόγγος, οὔτε ἐπὶ πλείον γεγωνόσιν, ὥς κατὰ λόγον, εἰς τὸ πόρρω; Ἡ ὅτι ἕκαστος τὸν καθ' αὐτὸν ἀέρα προωθεῖ, ἀλλ' οὐτὸν αὐτὸν, πλὴν ἐπὶ μικρόν; Ὁμοιον δὲ συμβαίνει, ὥσπερ ἂν εἰ πολλοὶ μὲν εἴεν οἱ βάλλοντες, ἕκαστος μέντοι λίθῳ ἑτέρῳ, ἢ οἱ γε πλείστοι. Οὔτε γὰρ ἐκεῖ πόρρωθεν οὐθέν ἀφίξεται βέλος, ἢ οὐ κατὰ λόγον, οὔτε ἐνταῦθα. Οὐ γὰρ ἐνός ἡ τοσαύτη φωνή, ἀλλὰ πολλῶν. Ἐγγύθεν μὲν οὖν κατὰ λόγον, πολλή φαίνεται ἡ φωνή. Καὶ γὰρ βέλη πλείω τεύξεται τοῦ αὐτοῦ· πόρρωθεν δὲ, οὐκ ἔτι. — 53. (Cf. 32. et 36.) Διὰ τί ἀγωνιῶντες μὲν, βαρύτερον φθέγγονται· φοβούμενοι δὲ, ὀξύτερον; Καίτοι καὶ ἡ αἰδώς φόβος τίς ἐστιν. Ἡ διαφέρει πολὺ τὸ πάθος; οἱ μὲν γὰρ αἰδούμενοι, ἐρυθριῶσιν· ἡ δὲ ἀγωνία, αἰσχύνῃ τίς ἐστιν· οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι· φανερόν οὖν ὅτι τοῖς μὲν φοβουμένοις ἐκλείπει ἄνωθεν τὸ θερμόν· (ὥστε κινεῖ ἀσθενὲς ὄν, ὀλίγον ἀέρα τὸ πνεῦμα· τὸ δὲ ὀλίγον, ταχὺ φέρεται· τὸ δὲ ἐν φωνῇ ταχὺ, τὸ ὀξύ) τοῖς δὲ, αἰδουμένοις, ἄνω ἔρχεται τὸ θερμόν περὶ τὰ στήθη. Σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐξερυθροί. Πολὺν δὲ κινεῖ ἀέρα ἡ πολλή δύναμις. Τὸ δὲ πολὺ, βραδέως φέρεται. Τὸ δὲ βαρὺ ἐν φωνῇ, βραδύ. — 54. (Cf. 60.) Διὰ τί ἰσχνόφωνοι γίνονται; Ἡ αἷτιον ἡ κατόψυξις τοῦ τόπου ᾧ φθέγγονται, ἢ ὥσπερ ἀποπληξία τοῦ μέρους τούτου ἐστίν; διὸ καὶ θερμαινόμενοι ὑπὸ οἴνου καὶ τοῦ λέγειν συνεχῶς, ῥᾶον συνεύρουσι τὸν λόγον. — 55. Διὰ τί μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἄνθρωπος γίνεται ἰσχνόφωνος; Ἡ ὅτι λόγου κοινωνεῖ μόνον· τὰ δὲ

ἄλλα, φωνῆς; οἱ δὲ ἰσχνόφωνοι, φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνεῖρειν. — 56. (Cf. 17. et 61.) Διὰ τί τοῦ μὲν χειμῶνος, ὀξύτερον φθέγγονται, καὶ νήφοντες· θέρους δὲ, καὶ μεθύνοντες, βαρύτερον; Ἡ ὅτι ὀξύτερον μὲν ἐστίν, ἢ ταχυτέρα· ταχυτέρα δὲ ἐστίν, ἢ ἀπὸ συντεταμένου φωνῆ; Τῶν δὲ νηφόντων, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι, τὰ σώματα συνέστηκε μᾶλλον, ἢ μεθύνοντων, καὶ ἐν τῷ θέρει. Τὸ γὰρ θερμὸν, καὶ αἱ ἀλέαι, διαλύει τὰ σώματα. — 57. Διὰ τί ἡ φωνὴ ὑστατον τελειοῦται τοῖς ἀνθρώποις τῶν φθεγγομένων; Ἡ διότι πλείστας ἔχει διαφορὰς καὶ εἶδη; τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα, ἢ οὐθὲν γράμμα, ἢ ὀλίγα διαλέγονται. Τὸ δὲ ποικιλώτατον καὶ πλείστας ἔχον διαφορὰς, ἀνάγκη ἐν πλείστῳ χρόνῳ ἀποτελεῖσθαι. — 58. Διὰ τί ἡ μὲν ὄψις οὐ διέρχεται διὰ τῶν στερεῶν, ἢ δὲ φωνὴ διέρχεται; Ἡ ὅτι τῆς μὲν ὀψεως, μία φορὰ ἢ κατ' εὐθείαν (σημεῖον δὲ αἰ τε τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας μόνον ὁρῶμεν) τῆς δὲ φωνῆς, πολλάι; ἀκούομεν γὰρ πανταχόθεν. Ὅταν οὖν κωλυθῇ κατ' εὐθείαν ἐκπίπτειν, διὰ τὸ μὴ κατ' ἀλλήλους εἶναι τοὺς πόρους, ἀδυνατεῖ διορᾶν. Ὁ δὲ ἀῆρ καὶ ἡ φωνή, ἅτε πανταχοῦ φερομένη, διὰ παντὸς διαπίπτει καὶ ἀκούεται. Ἐν δὲ τοῖς ὑγροῖς, αἱ μὲν ὀψεις διορῶσιν· αἱ δὲ φωναὶ, οὐκ ἀκούονται, ἢ μόλις, λεπτοτέρου ὅτιος τοῦ ὑγροῦ, ἢ τῆς γῆς, ὅτι οἱ πόροι μικροὶ καὶ κατ' ἀλλήλους. Ὡστε οὐ κωλύεται ἡ ὄψις εὐθυωρεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ μὲν τῆς ὑέλου διορᾶται, πυκνῆς οὕσης· διὰ δὲ τοῦ νάρθηκος, ἀραιοῦ ὄντος, οὐ διορᾶται. Ἐτι τῆς μὲν οἱ πόροι, κατάλληλοι· τῶν δὲ, παραλλάττοντες. Οὐδὲν δ' ὄφελος

εἶναι μεγάλους, ἐὰν μὴ κατ' εὐθεΐαν ὦσιν. Ἡ δὲ
 φωνὴ οὐκ ἀκούεται, ὅτι ἐλάττω τὰ διάκενα τὰ ἐν τῷ
 ὕδατι τοῦ ἀέρος· ὥστε οὐ δύναται δέχεσθαι, οὐδὲ μῆ-
 ναι τὴν φωνήν, ἀλλὰ μόλις ἢ μετὰ φωνῆς. Ἡ γὰρ
 φωνή, ἀήρ τις. Οὐ γὰρ ἅπαν τὸ μανώτερον, δι-
 κτικώτερον, ἂν μὴ καὶ οἱ πόροι ὧσιν ἀρμόττοντες τῷ
 διϊέντι. Ὡστ' οὐδὲ συνεκτικώτερον εἰς αὐτὸ, ἂν μὴ
 δεκτικοὶ ὧσιν οἱ πόροι τῶν σωμάτων. Καίτοι τὸ
 μαλόν, μαλακόν, καὶ δυνάμενον εἰς αὐτὸ συνιέναι.
 Ἀλλ' ἔνια κωλύεται διὰ τὴν μικρότητα τῶν πόρων,
 οἷον ἡ ὕελος· ταύτης γὰρ [οὐ] συνάγονται, μανω-
 τέρας οὐσης τοῦ νάρθηκος, διὰ τὴν εἰρημένην αἰ-
 τίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦ-
 τον. Ὡστε καὶ τόδε φανερόν, διότι τοῦ μανοῦ καὶ
 μαλακοῦ, ἢ ταυτοῦ ὄντος, ἢ παραπλησίου τὴν φι-
 σιν, οὐ τὸ μανώτερον μᾶλλον συνάγεται εἰς αὐτό.
 Ἡ γὰρ αὕτη αἰτία πάντων. — 59. Διὰ τί γίνεται
 ἐλάττων μὲν ἡ φωνὴ ἐξαιρουμένων, ὁμοία δὲ τὸν χα-
 ρακτῆρα; Ἡ οὐ ἐμείκτο αὐτοῖς; τὸ δὲ μεμιγμένον,
 οὐ τῇ μὲν ἐστι, τῇ δὲ οὐ, ἀλλὰ πάντῃ. Ὁμοίως οὖν
 πανταχόθεν ἐξαιρουμένων, συνέρχεται ὁμοίως. Ὡστε
 ἐλαττόν τε ἀνάγκη καὶ ὅμοιον εἶναι. — 60. (Cf. 54.)
 Διὰ τί ἰσχνόφωνοι γίνονται; πότερον διὰ θερμότητα
 προπετέστεροί εἰσιν; ὥστε προσπταίοντες ἐπίσχου-
 σιν, ὥσπερ οἱ ἐργιζόμενοι. Καὶ γὰρ αὐτοὶ πλήρεις
 ἀσθματος γίνονται. Πολὺ μὲν οὖν τὸ πνεῦμα συμ-
 βαίνει. [Ἡ] διὰ τὴν ζέσιν τοῦ θερμοῦ ἀσθμαίνου-
 σι, διὰ τὸ πολὺ εἶναι καὶ μὴ φθάνειν ὑπεξιδόν τῷ τῆς
 ἀναπνοῆς καιρῷ; Ἡ μᾶλλον τὸναντίον κατάψυξις ἢ
 θερμότης τοῦ τόπου ᾧ φθέγγονται, ὥσπερ ἀποπλη-

ξία τοῦ μέρους τούτου ; διὸ καὶ θερμαίνόμενοι ὑπὸ οἴνου καὶ τοῦ λέγειν συνεχῶς, ῥᾶον συνείρουνσι τὸν λόγον. — 61. (Cf. 17.) Διὰ τί τοῦ χειμῶνος αἱ φωναὶ βαρύτεραι ; Ἡ ὅτι παχύτερος ὁ ἀήρ ; παχυτέρου δὲ ὄντος, βραδύτερα ἢ κίνησις· ὥσθ' ἡ φωνὴ βαρύτερα. Ἡ διότι διὰ τῶν στέρνων βραδύτερον χωρεῖ ὁ ἀήρ ; συμφράττεται δὲ τὸ περὶ τὸν φάρυγγα, ὑπὸ τε τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ ἐπιρρώγοντος φλέγματος. — 62. Διὰ τί τὰ παιδία, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι, καὶ οἱ γέροντες, φθέγγονται ὀξύ ; Ἡ ὅτι θάττων κίνησις ἐστὶν ἢ ὀξύτερα ; ἐστὶ δὲ τὸ αὐτὸ πλείονος δυσκινήτοτερον· ὥστε οἱ ἐν ἁκμῇ πλείω συνεπισπῶνται τὸν ἀέρα. Οὗτος οὖν βραδύτερος ἰὼν, βραδύτεραν παρασκευάζει τὴν φωνήν. Ἐν δὲ τοῖς παιδίοις καὶ εὐνοούχοις, διὰ τὸ ἐλάττω ἔχειν, ἐναντίως. Τρέμειν δὲ τοὺς πρεσβύτας, οὐ δυναμένους κρατεῖν, ὥσπερ τοῖς ἀδυνάτοις καὶ παιδίοις, ὅταν μακρὸν ξύλον λάβωσιν ἀπ' ἄκρου, τὸ ἕτερον ἄκρον σείσται, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν. Τὸ αὐτὸ δὲ ὑποληττέον καὶ ἐπὶ τῶν ἀγωνιῶντων καὶ φοβουμένων καὶ ριγόντων, αἷτιον τοῦ τρόμου τῆς φωνῆς. Τοῦ γὰρ ἔχοντος τὴν φωνὴν τοιαύτην, τῶν τοιούτων παθῶν εἶσω περιεσθηκότος τοῦ πλείστου, λοιπὸν ὀλίγον ὄν, οὐ δύναται κρατεῖν τῆς φωνῆς· διὸ καὶ σείσται καὶ τρέμει. Διὸ καὶ οἱ τεχνικοὶ τῶν συνειδότων ὅτι ἀγωνιῶσι, μικρὸν διαλέγονται ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἄχρι οὗ ἂν καταστῶσιν· μικρὰς γὰρ οὔσης τῆς φωνῆς, ῥᾶον κρατοῦσιν.

SECTIO XII.

Ὅσα περὶ τὰ εὐώδη.

Διὰ τί τῶν θυμιαμάτων ἡ τιτοναῖσθάνονται πλη-

σίον ὄντες; Πότερον ὅτι ἀκρατεσιτέρα καρποθεῖσα ἢ ἀπόρροια τῷ ἀέρι, ἡδίων, ὥσπερ ἡ σμύρνη τῶν ἰατρῶν; ἢ καὶ τοῦναντίον εἴη ἄν· ὥστε ἀφαιρῆσθαι τὸ πῦρ τὴν ὁσμὴν, διὰ τὸ καίειν; ἢ γὰρ ὁσμὴ θυμιαμένων. Διὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθράκων, οὐκ ὄξει· πορρώτερον δέ, [καὶ] καθαρώτερον φαίνεται καὶ λεπτότατον τοῦτο. — 2. (Cf. 9.) Διὰ τί αἱ ὁσμαι ἥτιον εὐώδεις τῶν θυμιαμάτων καὶ τῶν ἀνθῶν ἐκ τοῦ ἐγγύς; Πότερον ὅτι συναπέρχεται τῇ ὁσμῇ καὶ γῆς μόρια, ἃ προκαταφέρεται διὰ βάρος· ὥστε καθαρά πορρώτερον γίνεται ἡ ὁσμὴ; ἢ οὔτε ἐγγὺς οὕσης τῆς ἀρχῆς, πλεῖστον γίνεται τὸ ῥέον, οὔτε λίαν πόρρω; τὸ μὲν γὰρ, οὐ πολὺ· τὸ δέ, διασπᾶται. — 3. Λέγεται ὡς εὐώδη γίνεται τὰ δένδρα, εἰς ἅπερ ἄν ἡ ἔρις κατασκήψη. Πότερον οὖν ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος; Καὶ εἰ ἀληθές, διὰ τίν' αἰτίαν εἴη τὸ συμβαῖνον; Ὅτι μὲν οὖν οὔτε πάντα, οὔτε ἀεὶ, δῆλον. Πολλάκις γὰρ ἡ ἔρις μὲν γέγονε, τὰ δὲ δένδρα οὐθὲν ἐπίδηλον φαίνεται. Ὅταν τε γένηται τοῦτο, οὐκ ἐν πάσῃ γίνεται ὕλη· ἐπεὶ συμβαίνει γέ ποτε· διὸ καὶ λέγεται. Τὸ δὲ αἷτιον, κατὰ συμβεβηκὸς τῇ ἔριδι, ἀποδοτέον, ἄλλως τε καὶ εἰ μὴ ἐστὶ τις φύσις ἡ ἔρις, ἀλλὰ τῆς ὀψews πάθος ἀνακλωμένης. Γίνεται δέ, ὥσπερ ἐλέχθη, οὐχ ὁπωσοῦν ἐχούσης τῆς ὕλης τὸ πάθος· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς χλωροῖς δένδροις, οὔτε ἐν τοῖς αὐοῖς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμπεπρησμένῃ ὕλῃ φασὶν οἱ νομεῖς μετὰ τὰ ἐπὶ τῇ ἔριδι ὕδατα γίνεσθαι ἐπίδηλον τὴν εὐωδίαν, καὶ μάλιστα οὐ ἂν ἀσπάλαθος ἦ, καὶ ῥάμνος, καὶ ὧν τὰ ἀνθη εὐώδη ἐστίν. Αἷτιον δὲ τῆς εὐωδίας ἐστίν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Διαθέρμου γὰρ καὶ διακε-

καυμένης ούσης, ὃ ἂν ἐκφύσῃ, τὸ πρῶτον εὐώδες ὕξει. Τὰ γὰρ πυρούμενά πως τῶν ὑγρότητα ἔχοντων ὀλίγην, εὐώδη γίνεται. Πέττει γὰρ τὸ θερμὸν ταύτην. Διὸ καὶ τῆς ὅλης γῆς τὰ πρὸς τὸν ἥλιον, εὐωδέστερα τῶν πρὸς ἄρκτόν εἰσι· τούτων δὲ τὰ πρὸς ἑω, τῶν πρὸς μεσημβρίαν· ὅτι γεώδης μᾶλλον ὁ τόπος ὁ περὶ τὴν Συρίαν καὶ Ἀρῶαβίαν ἐστίν· ἡ δὲ Λιβύη, ἀμώδης καὶ ἀνικμος. Δεῖ γὰρ μήτε πολλὴν εἶναι τὴν ἱκμάδα, (ἀπεπτος γὰρ ἐστὶν ἡ πολλή) μήτε ἀνικμον· οὐ γὰρ γίνεται ἀτμίς. Ὁ συμβαίνει καὶ περὶ τὴν νεόκαυστον ὕλην, καὶ τὸ γένος τοιαύτην, ὥστε ἔχειν εὐωδίαν σὺν αὐτῇ. Δηλοῖ δὲ τοῖς ἀνθεσιν. Ἀφίησι γὰρ ἐν τούτοις τὴν ὄσμήν. Δοκεῖ δὲ ἐν οἷς ἂν ἐνσκήψῃ ἡ ἴρις γίνεσθαι, ὅτι οὐδὲν ἄνευ ὕδατος οἶόν τε γίνεσθαι. Βραχεῖσά τε γὰρ ἡ ὕλη, καὶ τῷ ἐνόντι θερμῷ πέψασα, τὴν ἐν αὐτῇ γινομένην ἀτμίδα ἀφίησιν. Οὔτε πολὺ τὸ ὕδωρ δεῖ εἶναι· ἐκκλύζει γὰρ τὸ πολὺ λίαν, καὶ σβέννυσι τὴν θερμότητα τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀπὸ τῆς πυρώσεως. Τὰ δὲ μετὰ τὴν ἴριν ὕδατα, οὐ πολλὰ γίνεται, ἀλλὰ μετρίως ὥς εἰπεῖν. Καὶ ἐὰν πολλαὶ γίνωνται ἱριδες, οὐ πολὺ γίνεται, ἀλλὰ πολλάκις μὲν, ὀλίγον δέ. Διὸ εἰκότως τούτου γινομένου, οὐθὲν ἄλλο ὁρῶντες διάφορον, πλὴν τὴν ἴριν, ταύτῃ τὴν αἰτίαν προσέθεσαν τῆς εὐωδίας. — 4. Διὰ τί τὰ ἄνθη καὶ τὰ θυμιάμενα, πόρρωθεν μᾶλλον ἥδιον ὕξει· ἐγγύθεν δέ, τὰ μὲν, πωωδέστερον· τὰ δέ, καπνωδέστερον; "Η ὅτι ἡ ὄσμή, θερμότης τίς ἐστι, καὶ τὰ εὐώδη, θερμά; τὸ δὲ θερμὸν, κοῦφον. Ὡστε διὰ μὲν τοῦτο πόρρωτέρω διιόντων, ἀμιγεστέρα γίνεται ἡ ὄσμή τῶν συμπα-

ρεπομένων ὁσμῶν ἀπὸ τῶν φύλλων καὶ τοῦ κυπνοῦ, ὄντος ὑδατώδους αἰμοῦ. Πλησίον δὲ ὄντων, τὰ μεμιγμένα αὐτοῖς, συνόζει ἐν οἷς ἐστί. — 5. (Cf. 13, 12.) Διὰ τί πάντα μᾶλλον ὄζει κινούμενα; Ἡ ὅτι ἀναπίμπλησι πλείω ἀέρα, ἢ ἡσυχάζοντα; Διαπέμπεται οὖν ἡ ὁσμὴ θάττον οὕτω πρὸς τὴν αἴσθησιν ἡμῶν. — 6. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἦττον ὁσφραίνόμεθα, καὶ ἐν τοῖς πάγεσιν ἥκιστα; Ἡ ὅτι ὁ ἀήρ ἀκινήτοτερός ἐστιν ἐν τῷ ψύχει; οὐκ οὖν ἀφικνεῖται ὁμοίως ἡ κίνησις ἢ ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ τὴν ὁσμὴν ἔχοντος, διὰ τὴν δυσκινήσιαν τῆς ἀπορρόγης καὶ τοῦ ἀέρος ἐν ᾧ ἐστίν. — 7. (Cf. 11.) Διὰ τί δριμύτερον ὄζει τῶν ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυμιωμένων ἢ ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ μᾶλλον καὶ πλείω χρόνον τὴν αὐτῶν ὁσμὴν ἔχει ἐπὶ τῆς τέφρας θυμιώμενα; Ἡ ὅτι ἀπεπιτοτέρα ἐστὶν ἡ ὁσμὴ ἐπὶ τῆς τέφρας· διὸ καὶ πλείων; τὸ δὲ πῦρ, ταχὺ πέττον αὐτῶν τὴν δύναμιν, ἄλλοιοῦ τὴν ὁσμὴν. Ἡ γὰρ πέψις, ἄλλοιώσις ἐστὶ τοῦ πεπιτιμένου. — 8. Διὰ τί ἥδιον ὄζει τῶν ῥόδων ὣν ὁ ὀμφαλὸς τραχὺς ἐστίν, ἢ ὣν λεῖος; Ἡ ὅτι μᾶλλον ὄζει ἡδύ, ὅσα τὴν φύσιν ἀπείληφε τὴν αὐτῶν; ἀκανθῶδες δὲ φύσει τὸ ῥόδον ἐστί. Διὸ μᾶλλον ἔχον τὰ κατὰ φύσιν, ἥδιιστα ὄζει. — 9. (Cf. 2.) Διὰ τί αἱ ὁσμαι ἐγγύθεν ἦττον εὐώδεις, καὶ θυμιαμάτων καὶ ἀνθῶν; Ἡ ὅτι πλησίον μὲν συναποφέρεται τὸ γεῶδες· ὥστε κεραννύμενον, ἀσθενεστέραν ποιεῖ τὴν δύναμιν; εἰς δὲ τὸ πόρρω καταφέρεται ἡ ὁδμή. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τριφθέντα τὰ ἀνθῆ, ἀπόλλυσι τὴν ὁσμὴν. — 10. Πότερον αἱ ὁσμαι, καπνὸς, ἢ ἀήρ, ἢ αἱμίς; Διαφέρει γὰρ, εἰ τὸ μὲν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς, τὸ δὲ, καὶ ἄνευ τούτου γίνε-

ται. Καὶ πότερον ἀπὸ τῆς αἰσθήσεώς τι πρὸς ἐκεῖ-
 να, ἢ ἀπ' ἐκείνων πρὸς τὴν αἰσθησιν ἀφικνεῖται, αἰ-
 κινοῦν τὸν πλησίον αἴρα; καὶ εἰ ἀπ' ἐκείνων ἀπορρέῃ,
 ἔδει ἔλαττον κινεῖσθαι· καίτοι τὰ εὐωδέστατα ὀρῶ-
 μεν μάλιστα διαμένοντα. — 11. (Cf. 7.) Διὰ τί θρι-
 μύτερον ὄξει μᾶλλον τῶν ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυ-
 μιωμένων, ἢ ἐπὶ τοῦ πυρός; Ἡ διότι ἀπεπιτοτέρα ἢ
 ὁσμὴ ἐπὶ τῆς τέφρας· διὸ καὶ πλείων; πολὺ οὖν καὶ
 τοῦ γεώδους συναναθυμιᾶται, καὶ γίνεται καπνός·
 τὸ δὲ πῦρ φθάνει ἐκκαῖον τὸ γεῶδες αὐτῶν. Ὡστε
 ἡ ὁσμὴ καθαρωτέρα καὶ εἰλικρινής ἀφικνεῖται ἄνευ
 τοῦ καπνοῦ. Διὸ καὶ τριβόμενα, ἥτιον εὐώδη τὰ
 ἄνθη. Τὸ γὰρ γεῶδες καὶ ἡ τρίψις κινεῖ· καὶ ἡ
 βραδεῖα θερμότης οὐ φθείρει. — 12. (Cf. 1, 48. et
 20, 16.) Διὰ τί εὐώδη οὖρητικά καὶ σπέρματα καὶ
 φυτά; Ἡ ὅτι θερμὰ καὶ λεπτά; τὰ δὲ τοιαῦτα, οὖ-
 ρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ
 ἡ ὁσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ εὐώδη, οἷον
 σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα, οὖρητικά, μᾶλλον μέν-
 τοι τηκικά. Θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα, διότι
 ὅλως ἡ ὁσμὴ διὰ θερμότητα γίνεται. Ἀλλὰ τὰ δυσ-
 ώδη, ἀπεπτά ἐστι, δεῖ δὲ μὴ μόνον θερμὰ εἶναι, ἀλ-
 λά καὶ εὐπεπτα, εἰ ἔσται οὖρητικά, ὅπως συγκατιόν-
 τα, λεπτύνῃ τὰ ὑγρά. — 13. Διὰ τί ποτε οἱ κεκρα-
 μένοι τῶν οἴνων, θᾶπτον τῶν ἀκράτων ὄξουσιν; Ἡ
 ὅτι ὁ κεκραμένος, ἀσθενέστερος τοῦ ἀκράτου ἐστί;
 τὸ δὲ ἀσθενέστερον, ὑπὸ πάντων ἐξίσταται τοῦ ἰσχυ-
 ροτέρου. Εἴτα ὁ κεκραμένος, ἔστιν εὐπετέστερος
 τοῦ ἀκράτου. Εὐπετέστερον δὲ ἐστὶν, ὑπάρξαι ὥτι-
 νιοῦν, καὶ ἐκλαβεῖν τι τῶν μὴ ὑπαρχόντων. Ὁ μὲν

οὖν ἄκρατος, ὁσμώδης ἐστίν· ὁ δὲ κεκραμένος, ἄνοσμος.

SECTIO XIII.

Ὅσα περὶ δυσώδη.

Διὰ τί τὸ μὲν οὖρον, ὅσῳ ἂν χρονίζεται ἐν τῷ σώματι, δυσωδέστερον γίνεται· ἢ δὲ κόπρος, ἥτιον; Ἡ ὅτι ἢ μὲν, ξηραίνεται μᾶλλον χρονιζομένη· τὸ δὲ ξηρότερον, ἀσηπτότερον; τὸ δὲ οὖρον, παχύνεται· πρόσφατόν τε ὄν, ὁμοιότερον τῷ ἐξ ἀρχῆς ἐστι πόματι. — 2. Διὰ τί τὰ δυσώδη τοῖς ἐδηδοκόσιν οὐ δοκεῖ ὄζειν; Ἡ διὰ τὸ συντετρῆσθαι τὴν ὄσφρησιν τῷ στόματι κατὰ τὸν οὐρανόν, πλήρης ἢ αἰσθησις γίνεται ταχὺ, καὶ τῆς τε ἔσω οὐκέθ' ὁμοίως αἰσθάνεται, (τὸ γὰρ πρῶτον αἰσθάνονται πάντες· ὅταν δὲ ἄψωνται, οὐκ ἔτι, ὥσπερ συμφυοῦς) καὶ ἢ ἔξωθεν ἢ ὁμοία, ἀφανίζεται ὑπὸ τῆς ἔσω. — 3. Διὰ τί τριβόμενα τὰ ἄνθη, δυσωδέστερα; Ἡ διότι συμμίσγνυται τῇ ὁσμῇ τὸ γεῶδες τὸ ἐν τῷ ἄνθει. — 4. Διὰ τί τῶν μὲν ζώων οὐθὲν εὐώδες ἐστίν, ἔξω τῆς παρδάλεως· (αὕτη δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς θηρίοις; Φασὶ γὰρ αὐτοῖς τὰ θηρία ἠδέως ὁσμᾶσθαι) φθειρόμενα δὲ, καὶ δυσώδη ἐστί; τῶν δὲ φυτῶν πολλάκις φθειρόμενα καὶ αὐαινόμενα, ἔτι μᾶλλον εὐώδη γίνεται; Πότερον ὅτι τῆς δυσωδίας αἷτιον ἀπεψία τις περιτιώματος; διὸ καὶ οἱ ἰδρωῖτες ἐνίοις καὶ ἐνίοτε, τοιοῦτοί εἰσι· μάλιστα δὲ οἷς μὴ ἀεὶ τοιοῦτοί ἐκ τῶν νόσων γίνονται. Καὶ αἱ φύσαι δὲ καὶ οἱ ἐρυγμοὶ οἱ τῶν ἀπέπτων, δυσώδεις εἰσὶ. Τὸ αὐτὸ δὲ αἷτιον καὶ τοῦ ἐν ταῖς σαρκὶ, κατὰ τὸ ἀνάλογον. Λέγω δὲ ἀνάλογον, τὸ ἀντὶ σαρκὸς τοῖς ἄλλοις ἐνυπάρχον ζώοις. Ἔστι γὰρ καὶ ἐνταῦ-

τα περίττωμα ἐνίοις ἄπεπτον. Τοῦτο οὖν ζώντων τε αἴτιον τῆς δυσωδίας ἐστὶ· καὶ φθειρομένων, σηπόμινον. Διὸ καὶ τὰ πλονα καὶ ὀστᾶ καὶ τρίχες, οὐ δυσώδη ἐστίν· ὅτι τὰ μὲν, πέττεται· τὰ δέ, οὐκ ἔχει ὑγρότητα. Τοῖς δὲ φυτοῖς, οὐκ ἐνι περίττωμα. "Ἡ ἔστι μέντοι καὶ τούτοις, ἀλλ' ὅτι θερμὰ καὶ ξηρὰ τὴν φύσιν ἐστὶ τὰ φυτὰ· ὥστε εὐπεπτοτέρα ἢ ἱκμάς, καὶ οὐ πηλώδης ἐστὶν αὐτῶν; Δηλοῖ δὲ καὶ τῆς γῆς ἡ ἐν τοῖς θερμοῖς εὐώδης οὖσα, Συρία καὶ Ἀρῥαβία, καὶ τὰ εὐώδη τὰ ἐκεῖθεν, ὅτι ξηρὰ καὶ θερμὰ ἐστὶ· τὰ δὲ τοιαῦτα, ἄσηπτα. Τὰ δὲ ζῶα, οὐ τοιαῦτά ἐστι καὶ θερμὰ· ὥστε αἱ τε περιττώσεις ἄπεπτοι καὶ δυσώδεις αὐτῶν εἰσι, καὶ διαφυσήσεις ὁμοίως· καὶ διαφθειρομένων, σήπεται ἢ ὑγρότης· τῶν δέ, οὐ. Οὐ γὰρ ἔχουσι. — 5. Διὰ τί τὰ δυσώδη θερμὰ ὄντα, μᾶλλον δυσώδη ἐστὶν ἢ ἐψυγμένα; "Ἡ ὅτι ἐστὶν ἡ ὁσμὴ ἁτμὶς καὶ ἀπορρόή τις; ὅ τε οὖν ἁτμός ὑπὸ θερμοῦ γίνε-ται, καὶ ἡ ἀπορρόή. Κίνησις γάρ τις ἐστὶ. Τὸ δὲ θερμόν, κινητικόν· τὸ δὲ ψυχρόν, τοῦναντίον στατι-κόν καὶ ουσταλτικόν, καὶ φορὰν δὲ κάτω ἔχει· τὸ δὲ θερμόν, καὶ αἱ ὁσμαι πᾶσαι ἀνωφερεῖς, διὰ τὸ ἐν ἄερι τε εἶναι, καὶ τὸ αἰσθητήριον αὐτῶν ἄνω εἶναι, μὴ κάτω. Πρὸς γὰρ ἐγκέφαλον περαίνουσα ἡ ὁσμὴ, αἰσθησιν ποιεῖ. — 6. Διὰ τί ἐάν τις σκόροδα φά-γη, τὸ οὔρον ὄξει· ἄλλων δὲ ἐχόντων ἰσχυρὰν ὁσμὴν, οὐκ ὄξει ἐδεσθέντων; Πότερον ὥσπερ τινες τῶν ἡρα-κλειτιζόντων φασιν, ὅτι ἀναθυμιᾶται, ὥσπερ ἐν τῷ ὕλῳ, καὶ ἐν τῷ σώματι· εἴτα πάλιν ψυχθὲν, συνί-σταται· ἐκεῖ μὲν, ὑγρόν· ἐνταῦθα δὲ, οὔρον· ἡ δὲ ἐκ τῆς τροφῆς ἀναθυμίασις, ἐξ οὗ ἐγένετο αὕτη συμμι-

γνυμένη, ποιῇ τὴν ὁσμὴν. Αὕτη γὰρ ἐστίν, ὅταν μεταβάλλῃ. Ἡ ἔδει καὶ τὰ ἄλλα τοῦτο ποιεῖν, ὅσα ἰσχυρὰς ὁσμάς ἔχει· νῦν δὲ οὐ ποιεῖ; Ἐτι συγκρινόμενα ἐκ τῆς αἰμίδος, οὐκ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἔρχεται, οἷον οἶνος ἐξ οἴνου, ἄλλ' οὐχ ὕδωρ· ὥστε καὶ τοῦτο ψεῦδος· ἀλλ' ὅτι μόνον φυσητικὸν τῆς κάτω κοιλίας τῶν ὁσμῶν ἐχόντων ἰσχυρὰν καὶ οὐρητικὴν ἅμα· τὰ δὲ ἄλλα, ἄνω ποιεῖ, οἷον ἡ ῥάφανος, καὶ τὰ πνεύματα· ἢ οὐκ οὐρητικά. Κάτω δὲ τρία ὑπάρχει ταῦτα· καὶ γὰρ οὐρητικόν, καὶ πνεῦμα ποιῇ, καὶ τοῦτο κάτω. Ὁ δὲ τόπος ὃ περικεῖται τὰ αἰδοῖα καὶ τὴν κύστιν, τῶν τοιούτων ἀπολαύει, διὰ τὴν γειτνίασιν, καὶ ὅτι πνευματικός ἐστι. Δηλοῖ δὲ [καὶ] ἡ συντονία τοῦ αἰδοίου. Δηλον οὖν ὅτι ἀφικνεῖται τὸ περίττωμα εἰς τὴν κύστιν αὐτοῦ, μάλιστα τῶν τοιούτων ἅμα τῷ πνεύματι· ὃ μιγνύμενον, ποιῇ τοῦ οὔρου τὴν ὁσμὴν. — 7. Διὰ τί τὰ στόματα μηδὲν ἐδηδοκότων, ἀλλὰ νηστευσάντων, ὅξει μᾶλλον· (ὃ καλεῖται νηστείας ὅξιν) φαγόντων δὲ, οὐκέτι, ὅτε ἔδει μᾶλλον; Ἡ ὅτι κινουμένης τῆς κοιλίας, θερμότερος ὁ ἀὴρ γινόμενος διὰ τὴν ἀκίνησιάν, σήπει τὸ πνεῦμα, καὶ τὰ φλεγματώδη περιττώματα; ὅτι δὲ θερμότερος γίνεται, σημεῖον ὅτι καὶ δίψαν ποιῇ ἢ νηστεία μᾶλλον. Φαγόντων δὲ, διὰ τὸ ἐλάττων εἶναι ἢ ὁσμὴ τῆς τῶν σιτίων, παύεται. Κρατεῖ γὰρ τῆς θερμότητος ἢ τῶν σιτίων θερμότης· ὥστε μηθὲν πάσχειν. — 8. Διὰ τί ἡ μασχάλη δυσωδέστατον τῶν τόπων; Πότερον ὅτι ἀπνούστατός ἐστιν; ἔστι δὲ ἡ δυσωδία ἐν τοῖς τοιούτοις μάλιστα, διὰ τὸ σῆψιν γίνεσθαι ὑπὸ τῆς ἡσυχίας τῆς ποιότητος· ἢ ὅτι καὶ ἀκίνητος καὶ ἀγύμναστος;

— 9. Διὰ τί οἱ τοῦ γράσου ὄζοντες, ὅταν ἀλείφονται μύρῳ, δυσωδέστεροι γίνονται; Ἡ διότι τοῦτο ἐπὶ πολλῶν γίνεται, ὅξυ καὶ γλυκὺ συμμιχθὲν, τὸ ὅλον γλυκύτερον ἐγένετο. Εἴτα ἰδρώσαντες πάντες, δυσωδέστεροί εἰσι. Τὸ δὲ μύρον, θερμαντικόν ἐστιν. Ἰδρώτας οὖν παρασκευάζει. — 10. Διὰ τί τῶν ἐγκύρτων καὶ κυφοτέρων δυσσοσμοτέρα καὶ βαρυτέρα ἡ ὁσμὴ τοῦ πνεύματος; Ἡ διότι συγκέκλεισται ὁ τόπος ὁ περὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἀνέσπασται ἐκ τῆς εὐθυωρίας· ὥστε οὐκ εὐπνους, ἀλλὰ σήπεται ἡ ἡμᾶς, καὶ τὸ πνεῦμα εἰσω μᾶλλον ἐγκατακλειόμενον; — 11. Διὰ τί [τὰ] πολλὰ τῶν μύρων συνεξιδρώσαι δυσώδη· ἔνια δὲ ἡδίω, ἢ οὐ χεῖρω; Ἡ ὅσα μὲν τῇ κινήσει ἢ τρίψει μεταβάλλοντα, χεῖρω τοιαῦτα· ὅσα δὲ μὴ, τοῦναντίον; ἔστι δὲ ἔνια τοιαῦτα· ὥπερ καὶ τῶν ἀνθῶν, ἐξ ὧν γίνονται αἱ εὐωδίαί, τὰ μὲν τριβόμενα, ἢ θερμαινόμενα, ἢ ξηραίνόμενα, φαῦλα, οἷον τὰ λευκώϊα· τὰ δὲ, ὅμοια, οἷον τὰ ῥόδα. Καὶ τῶν μύρων δὲ ὅσα ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶ, μεταβάλλει· τὰ δὲ, οὐ· διὸ τὸ ῥόδιον ἡκιστα. Καὶ δυσώδη [δὲ] φαίνεται μᾶλλον, ὅσων οἱ ἰδρώτες δυσώδεις, καὶ διὰ τὸ μίγνυσθαι τῇ ἐναντίῳ, ὥπερ τὸ μέλι μετὰ τοῦ ἀλός, οὐ μᾶλλον γλυκὺ, ἀλλ' ἥττον. — 12. (Cf. 12, 5.) Διὰ τί πάντα μᾶλλον ὄζει κινούμενα; Ἡ διότι ἀναπλήρησι τὸν αἶρα; Διαπέμπεται οὖν θᾶττον ἢ ὁσμὴ πρὸς τὴν αἴσθησιν.

SECTIO XIV.

Ὅσα περὶ κράσεως.

Διὰ τί θηριώδεις τὰ ἔθνη καὶ τὰς ὄψεις, οἱ ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὄντες, ἢ ψύχους, ἢ καύματος; Ἡ

διὰ τὸ αὐτό; Ἡ γὰρ ἀρίστη κράσις, καὶ τῇ διανοίᾳ συμφέρει· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ, ἐξιστῶσι· καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα διαστρέφουσιν, οὕτω καὶ τὴν τῆς διανοίας κράσιν. — 2. Διὰ τί ἐν τῷ Πόντῳ ὁ σῖτος ἐαθεῖς ἐν τῷ ψύχει, πολλὰ ἔτη γίνεται ἄκοπος; Ἡ ὅτι ἐξηκμάζεται τὸ ἀλλότριον ὑγρὸν μετὰ τοῦ θερμοῦ, ὥσπερ ἐν ταῖς σταφυλαῖς; ἔνια μὲν γὰρ, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· ἔνια δὲ, ἅμα τῷ θερμῷ. — 3. Διὰ τί ἐν τῇ ψυχροτάτῃ χώρα οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται; Ἡ διότι ἀντιπερίεστησι τὸ ψύχος εἰσω τὴν θερμότητα; ἐν δὲ τῷ θέρει τοῦναντίον συμβαίνει, τὰ εἰσω ψυχρότερα. Ὁ δὲ καῦσος, πυρετὸς [ὦν] τῶν ἔξω καταψυγμένων, τὰ ἔσω θερμότητι ὑπερβάλλει. — 4. Διὰ τί οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, βλαιοὶ εἰσιν; Ἡ διότι ὑπὲρ θερμοῦ, ὥσπερ καὶ τὰ ξύλα διαστρέφεται ξηραίνόμενα, οὕτω καὶ τὰ τῶν ζώων σώματα; Δηλοῦσι δὲ καὶ αἱ τρίχες· οὐλοτέρας γὰρ ἔχουσιν· ἡ δὲ οὐλότης ἐστίν, ὥσπερ βλαιοσύτης τῶν τριχῶν. — 5. Διὰ τί ἐν τοῖς νοτίοις μᾶλλον θηλυτοκοῦσιν αἱ ὄχραι; Ἡ ὅτι τὸ πλεῖον ὑγρὸν βραδύτερον παχύνεται; ἐν δὲ τοῖς νοτίοις, διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς κράσεως, ὑγρότερον τὸ σπέρμα γίνεται. — 6. (Cf. 1, 18.) Διὰ τί ἐν τοῖς ἐλώδεσι, τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἔλκη ταχὺ ὑγιαίνεται· τὰ δὲ ἐν ταῖς κνήμαις, μόλις; Ἡ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρεῖα, εἰς τὸ κάτω ὑποχωρεῖ; τὰ μὲν οὖν ἄνω, εὐπεπτα, διὰ τὸ ὑποχωρηκεῖν κάτω· τὰ δὲ κάτω πολλῆς γέμει τῆς περιπτώσεως καὶ εὐσήπτου. — 7. Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς εὐπνόοις τόποις, βραδέως γηράσκουσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς κοίλοις καὶ ἐλώδεσι, ταχέως; Ἡ τὸ γῆρας σηπεδῶν

τίς ἐστι ; σήπεται δὲ τὸ ἡρεμοῦν. Τὸ δὲ ἐν κινήσει ὄν, ἢ ὅλως ἀσαπὲς, ἢ ἥτιον τοῦτο πάσχει, οἷον τὸ ὕδωρ. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ὑψηλοῖς, διὰ τὴν εὐπνοιαν, ὁ ἀήρ ἐν κινήσει ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς κοίλοις, μένει. Ἔτι δὲ, ἐκῆ μὲν, διὰ τὴν κίνησιν αἰὲ καθαρὸς ὁ ἀήρ, καὶ ἕτερος γίνεται· ἐν δὲ τοῖς ἐλώδεσι, μένει. — 8. (Cf. 16.) Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις, δειλοὶ εἰσιν· ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς, ἀνδρεῖοι ; Ἡ ὅτι ἐναντίως τοῖς τόποις καὶ ταῖς ὥραις ἡ φύσις ἔχει, διὰ τὸ ὁμοίως ἐχόντων, ἀνάγκη διακαίεσθαι ταχέως. Ἀνδραῖοι δὲ εἰσιν, οἱ τὴν φύσιν θερμοί· δειλοὶ δὲ, οἱ κατεψυγμένοι. Συμβαίνει δὲ τοὺς μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς ὄντας, κατεψύχθαι· τοὺς δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἐκτεθερμάνθαι τὴν φύσιν. Μεγάλοι δὲ ἄμφω εἰσιν· οἱ μὲν ἐν τοῖς ψυχροῖς, διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς σύμφυτον θερμότητα· ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς, διὰ τὴν ἐν τῷ τόπῳ. Ἐν γὰρ τοῖς θερμοῖς καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ αὐξάνονται. Τὸ δὲ ψύχος, πιλητικόν ἐστιν. Ἄτε οὖν τῶν μὲν, ἐν αὐτοῖς ἐχόντων τὴν ἀρχὴν τῆς αὐξήσεως σφοδράν, τῶν δὲ, οὐ κωλυομένων ὑπὸ τῆς ἔξωθεν ψυχρότητος, εἰκότως ἐπὶ πολὺ τὴν αὐξήσιν ἐπιδέχονται. Οἱ δὲ περὶ ἡμᾶς, ἥτιον, διὰ τὸ ἐλάττω τε ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἐν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐν τοῖς ψυχροῖς συμπιλεῖσθαι. — 9. Διὰ τί μακρόβιοι μᾶλλον εἰσιν οἱ ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις οἰκοῦντες ; Ἡ διὰ τὸ ξηροτέρα ἐχειν τὴν φύσιν· τὸ δὲ ξηρότερον, ἀσαπέστερον εἶναι καὶ πολυχρονιώτερον· τὸν δὲ θάνατον, οἷον σῆψιν τινα εἶναι ; Ἡ διότι ὁ μὲν θάνατός ἐστι ψύξις τοῦ ἐντὸς θερμοῦ· καταψύχεται δὲ πᾶν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος καὶ ψυχροτέρου ; Ἔστι δὲ ὁ περιέχων

ἄηρ, ἐν μὲν τοῖς ἀλεεινοῖς τόποις, θερμός· ἐν δὲ τοῖς
 ψυχροῖς, ψυχρός· ὥστε θᾶττον καὶ μᾶλλον φθίρει
 τὸ ἐν αὐτοῖς θερμόν. — 10. Διὰ τί οἱ ἐν τοῖς θερ-
 μοῖς τόποις, μακροβιώτεροι; Ἡ ὅτι μᾶλλον τὸ θερ-
 μὸν καὶ ὑγρὸν σῶζουσιν; ὁ γὰρ θάνατος, ἡ τούτων
 φθορά. — 11. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐλώδεσι τόποις ὑπνω-
 δέστεροι γινόμεθα; Ἡ ὅτι κατεψυγμένοι μᾶλλον ἐν
 αὐτοῖς ἐσμέν; ἡ δὲ κατάψυξις, ἡσυχία τις οὔσα,
 παρασκευάζει ὕπνον. Ὁ δὲ ὕπνος, ἐν τῷ ἡσυχά-
 ζειν παραγίνεται. — 12. Διὰ τί οἱ ἐν τοῖς πλοίοις,
 εὐχροοι, ἐπὶ ὕδατος διαιτώμενοι, μᾶλλον τῶν ἐν τοῖς
 ἔλεσι; Ἡ ἡ ὥρα καὶ τὸ εὐπνουν αἴτιον; ὥχρους δὲ
 τὸ ὕδωρ ποιεῖ, ὅταν σήπηται· ὁ πάσχει δι' ἀκίνη-
 σιαν· διὸ ἐν τοῖς ἐλώδεσιν ὑπωχροι. — 13. Διὰ τί
 ἐν τοῖς χειμερινοῖς χωρίοις πνίγη σφοδρὰ γίνεται
 πολλὰ, καὶ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ἀλεεινοῖς; Πότερον
 διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ ἀέρος; ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς
 θερμότητος, ὕδωρ θερμότερον γίνεται τοῦ ἀέρος·
 ὥστε καὶ ὁ ἄηρ ὑγρότερος τοῦ θερμοῦ. Ἡ οὐδὲ
 ἐστὶ ξηρότερος ὁ ἄηρ ἐν [τοῖς τόποις] τοῖς τοιούτοις,
 ἀλλὰ φαίνεται παρὰ τὸ ἐναντίον; ὥσπερ ὁ ἐκ νεφέ-
 λης ἥλιος, παρὰ τὸ ἐκ τῆς σκιᾶς διγγάνεσθαι. —
 14. Διὰ τί οἱ πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντες, μᾶλλον
 εἰσι μελανόφθαλμοι; Ἡ γλαυκὰ μὲν ἐστὶ τὰ ὄμμα-
 τα, δι' ὑπερβολὴν τοῦ ἐντὸς θερμοῦ· μέλανα δὲ,
 διὰ τὴν τούτου ἀπουσίαν; ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς
 φησι. Καθ' ἅπερ οὖν τῶν πρὸς ἄρκτον οἰκούντων,
 γλαυκὰ ὄμματά ἐστι, τῷ τὸ ἐντὸς θερμόν κωλύεσθαι
 διεκπίπτειν, διὰ τὸ ἐκτὸς ψυχρόν· οὕτω τῶν πρὸς με-
 σημβρίαν οἰκούντων, τὸ μὲν ὑγρὸν, διὰ τὸ περιέχον

θερμόν, οὐκ ἐκπίπτει· [τὸ δὲ θερμόν, μηδενὸς ἀντιφράττοντος, ἐκπίπτει·] τὸ δὲ λειπόμενον ὑγρόν, μέλαν ποιεῖ. Τῇ γὰρ τοῦ φωτὸς ἀπουσίᾳ, τὸ λειπόμενόν ἐστι σκοτῶδες. Ἡ τοῖς τοῦ λοιποῦ σώματος χρώμασιν ὁμοιοῦται τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ χρῶμα; διὸ τῶν πρὸς ἄρκτον λευκῶν ὄντων, γλαυκὰ τὰ ὄμματα· (τοῦ γὰρ λευκοῦ τοῦτο ἐγγὺς τὸ χρῶμα) καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν μελάνων ὄντων, μέλανα καὶ τὰ ὄμματα. — 15. Διὰ τί [οἱ] ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις σοφώτεροί εἰσιν, ἢ [οἱ] ἐν τοῖς ψυχροῖς; Πότερον διὰ τὸ αὐτὸ, δι' ὅπερ καὶ οἱ γέροντες, τῶν νέων; οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου, ἐπανιούσης τῆς φύσεως αὐτῶν, θερμότεροί εἰσι πολύ· ὥστε λίαν μεθύουσιν ἑοίκασι, καὶ οὐκ εἰσὶ ζητητικοί, ἀλλὰ ἀνδρεῖοι καὶ εὐέλπιδες. Οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀλεινοῖς, νήφουσι, διὰ τὸ κατεψύχθαι. Πανταχοῦ δὲ οἱ φοβούμενοι, τῶν θαρρόντων μᾶλλον ἐπιχειροῦσι ζητεῖν· ὥστε καὶ εὐρίσκουσι μᾶλλον. Ἡ διὰ τὸ πολυχρονιώτερον τὸ γένος εἶναι τοῦτο· τοὺς δὲ ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀπολέσθαι; ὥστε εἶναι καθάπερ νέους πρὸς γέροντας, τοὺς ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, πρὸς τοὺς ἐν τοῖς θερμοῖς οἰκοῦντας. — 16. (Cf. 8.) Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις, δειλοὶ εἰσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἀνδρεῖοι; Ἡ ὅτι ἐναντίως τοῖς τόποις καὶ ταῖς ὥραις ἢ φύσιν ἔχει, διὰ τὸ ὁμοίως ἐχόντων, διακάεσθαι ἂν ταχέως; ἀνδρεῖοι δὲ εἰσιν, οἱ τὴν φύσιν θερμοί. Δειλοὶ δὲ, οἱ κατεψυχμένοι. Συμβαίνει δ' οὖν τοὺς μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς ὄντας, καταψύχεσθαι· (ἀραιοῦ γὰρ ὄντος αὐτοῖς τοῦ σώματος, τὸ θερμόν αὐτῶν ἔξω διεκπίπτει) τοὺς δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἐκτε-

θερμάνθαι τὴν φύσιν διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἐκτὸς ψυχους πυκνοῦσθαι τὴν σάρκα· πυκνουμένης δὲ, ἐντὸς συστέλλεσθαι τὸ θερμόν.

SECTIO XV.

Ὅσα μαθηματικῆς μετέχει θεωρίας καὶ ὅσα περὶ οὐράνια.

Διὰ τί διάμετρος καλεῖται μόνη τῶν δίχα διαιρουσῶν τὰ εὐθύγραμμα, ἢ ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν ἀχθεῖσα γραμμὴ; Ἡ ὅτι διάμετρος δίχα διαιρεῖ, καθάπερ τοῦνομα ὑποσημαίνει, οὐ φθείρουσα τὸ μετρούμενον; ἢ μὲν οὖν κατὰ τὰς συνθέσεις διαιροῦσα, (λέγω δὲ τὰς γωνίας) διάμετρος ἔσται· οὐ γὰρ φθείρει, ἀλλὰ διαιρεῖ, καθάπερ οἱ τὰ στρατιωτικὰ σκευὴ διαιροῦντες. Ἡ δὲ κατὰ τὰς γραμμὰς σύνθετα τέμνουσα, φθείρει· σύγκειται γὰρ τὸ εὐθύγραμμον κατὰ τὰς γωνίας. — 2. Διὰ τί διάμετρος καλεῖται; Ἡ διότι δίχα μόνη διαιρεῖ; ὥσπερ οὖν εἴ τις εἴποι, διχάμετρός ἐστι. Καὶ διότι μόνη τῶν δίχα τοῦτο καλεῖται. Ἡ ὅτι ἢ κατὰ μέλη ἢ κέκαμπται μόνη διαιρεῖ, αἱ δὲ ἄλλαι κατὰ πλευράς; — 3. Διὰ τί πάντες ἄνθρωποι, καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, ἐς τὰ δέκα καταριθμοῦσι, καὶ οὐκ εἰς ἄλλον ἀριθμόν, οἷον Β, Γ, Δ, Ε· [εἴτα πάλιν ἐπαναδιπλοῦσιν, ἐν πέντε, δύο πέντε,] ὥσπερ ἑνδεκα, δώδεκα· οὐδ' αὖ ἐξωτέρω παυσάμενοι τῶν δέκα, εἴτα ἐκείθεν ἐπαναδιπλοῦσιν; ἔστι [μὲν] γὰρ ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν, ὃ ἔμπροσθεν, καὶ ἐν ἡ δύο, καὶ οὗτος ἄλλός τις· ἀριθμοῦσι δ' ὁμῶς ὀρίσαντες ἄχρι τῶν δέκα· οὐ γὰρ δὴ ἀπὸ τύχης γε αὐτὸ ποιοῦντες φαίνονται, καὶ αἰεὶ· τὸ δὲ αἰεὶ καὶ ἐπὶ πάντων, οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ φυσικόν. Πότερον ὅτι τὰ δέκα τέλειος ἀριθμός; ἔχων γὰρ πάντα τὰ τοῦ ἀριθμοῦ εἰ-

δη, ἄρτιον, περιττὸν, τετράγωνον, κύβον, μήκος, ἐπι-
 πεδον, πρῶτον σύνθετον. Ἡ ὅτι ἀρχὴ ἡ δεκάς; ἐν
 γὰρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα, γίνεται δεκάς. Ἡ
 ὅτι τὰ φερόμενα σώματα ἐννέα; ἢ ὅτι ἐν δέκα ἀναλο-
 γίαις, τέσσαρες κυβικοὶ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦνται· ἐξ
 ὧν φασιν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι τὸ πᾶν συνεστά-
 ναι; ἢ ὅτι πάντες ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἔχοντες δέκα
 δακτύλους; οἷον οὖν ψήφους ἔχοντες τοῦ οἰκείου
 ἀριθμοῦ, τούτῳ τῷ πλήθει καὶ τᾶλλα ἀριθμοῦσι.
 Μόνοι δὲ ἀριθμοῦσι τῶν Θρακῶν γένος τι εἰς τέσσαρα,
 διὰ τὸ ὥσπερ τὰ παιδιά μὴ δύνασθαι μνημονεύειν
 ἐπιπολὺ, μηδὲ χρῆσιν μηδενὸς εἶναι πολλοῦ αὐτοῖς.
 *** Ὅτι ἡ γῆ κέντρον· αἰεὶ γὰρ ὅμοια τὰ φαινόμενα ἡμῖν
 σχήματα· δοκεῖ τοῦτο εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπὸ τοῦ μέσου τις
 θεωρῇ, ἀλλ' ὅτε μὲν τρίγωνα, ὅτε δὲ τραπέζια, ὅτε
 δὲ ἄλλοιτα ἐδόκει ἡ γῆ μέσον ἡμῶν, εἰ ἀπὸ τούτου ἐν-
 ἡμᾶς θεωρεῖν. Οὐσῆς γὰρ σφαιροειδοῦς τῆς γῆς,
 ταῦτ' οὗτο κέντρον τούτου καὶ τῆς γῆς ἔσται. Ἡμεῖς δὲ
 ἐπάνω τῆς γῆς οἰκοῦμεν. Ὡστε οὐκ ἀπὸ τούτου,
 ἀλλὰ τὸ ἡμῖν τῆς διαμέτρου ἀφαστιάσιν ἡμῖν, τοιαῦτα
 φαίνεται. Τί οὖν κωλύει, πλείονος φενομένου τοῦ
 διαστήματος, διαμένειν τὴν τῶν σχημάτων φαντασίαν;
 — 4. Διὰ τί τοῦ ἡλίου ὁμοτόνως φερόμενον ἐν τῷ
 ἴσῳ χρόνῳ, οὐχ ἡ αὐτὴ αὐξησης καὶ φθίσεως τῶν σκιῶν;
 Ἡ ὅτι ἴσαι γίνονται αἱ γωνίαι πρὸς τὰ ὁρώμενα, αἱ
 ἀπὸ τῶν ἀκτίνων ὑπὸ ταῖς ἴσαις περιφερείαις; Εἰ δ'
 αὐταί, καὶ ἐμβαλλόμεναι ποιοῦσιν ἀκτῖνας ἐν τῷ τρι-
 γώνῳ, ὅπερ ἔχεται ὑπὸ τε τῆς πρώτης ἀκτίνος, καὶ τοῦ
 ὁρωμένου καὶ τῆς σκιᾶς. Εἰ δ' αἱ γωνίαι ἴσαι, ἀνάγ-
 κη τὴν πορρώτερον γραμμὴν τοῦ ὁρωμένου μεῖζον εἶναι

τῆς ἐγγυτέρω. Τοῦτο γὰρ ἴσμεν. Διηγήσθω οὖν ἡ
 περιφέρεια εἰς ἴσα, ὅσα οὖν πλήθει· ὁράσθω δὲ τὸ
 Θ. Ὅταν οὖν ὁ ἥλιος ἐπὶ τοῦ Α, προσλαβὼν τὸ Θ,
 ποιήσῃ τινὰ σκιὰν ἐν τῷ Θ Α, ἀνάγκη δὴ τὴν ἀκτῖνα
 ἐπὶ τὸ Α πίπτειν. Ὅταν δ' ἔλθῃ ἐπὶ τὸ Β, ἡ ἀπὸ τοῦ
 Β ἀκτὶς, ἐντὸς τῆς Θ Α πεσεῖται· καὶ ὅταν πάλιν ἐπὶ
 τὸ Γ μεταβῇ, ὡσαύτως. Εἰ δὲ μὴ, εὐθείᾳ εὐθείας
 διχῇ ᾄψεται. Ἐπεὶ οὖν ἴση ἡ Α Β τῇ Β Γ, καὶ αἱ
 γωνίαι αἱ ὑπὸ ταύτης αἱ πρὸς τὸ Δ, ἴσαι ἔσονται·
 πρὸς τῷ κέντρῳ γάρ. Αἱ δὲ τῇ τοῦ Δ, καὶ ἐν τῷ τρι-
 γώνῳ. Κατὰ κορυφὴν γὰρ ταύταις. Ὡστ' ἐπεὶ εἰς
 ἴσα διαιρεῖται ἡ γωνία, μείζων ἔσται ἡ Δ Ε τῆς Ε Ζ,
 τῇ Δ Θ. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι [αῖς] ποιοῦσιν αἱ
 ἀπὸ τῆς περιφέρειας ἀκτῖνες. Ἀμα δὲ δῆλον καὶ ὅτι
 κατὰ μεσημβρίαν ἐλαχίστην ἀναγκαῖον εἶναι τὴν σκιάν,
 καὶ ὅτι αἱ ἐπιδόουσι τότε ἐλάχισται. Μάλιστα γὰρ
 καθ' ἡμᾶς ὁ ἥλιος τῆς μεσημβρίας ἐστὶ, καὶ πνίγος
 γίνεται, διὰ [τε] τὴν εἰρημένην αἰτίαν, καὶ ὅτι ἀπνεύ-
 ματος· ὅταν [γὰρ] διακρίνῃ τὸν πρὸς τῇ γῇ ἀέρα,
 πνεῦμα γίνεται. Εἰ οὖν ἅμα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμι-
 σφαιρίοις, εἰκότως ἂν αἱ μέσαι νύκτες καὶ ἡ μεσημ-
 βρία ἀπνεύματοι εἶεν. — 5. Διὰ τί ὁ ἥλιος διὰ τῶν
 τετραπλεύρων διέχων, οὐκ εὐθύγραμμα ποιεῖ τὰ σχή-
 ματα, ἀλλὰ κύκλους, οἷον ἐν ταῖς ῥίψεσιν; Ἡ ὅτι [ἡ]
 τῶν ὀψεων ἑκπτώσις κώνος ἐστὶ; τοῦ δὲ κώνου,
 κύκλος ἡ βάσις. Ὡστε πρὸς ὃ ἂν προσπίπτωσιν αἱ
 τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, κυκλοτερεῖς φαίνονται. Ἀναγκαῖον
 μὲν γάρ ἐστι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἡλίου σχῆμα ὑπ' εὐθειῶν
 περιέχεσθαι, εἴπερ αἱ ἀκτῖνες εὐθεῖαι. Ὅταν γὰρ
 εὐθεῖαι πρὸς εὐθεῖαν προσπίπτωσιν, εὐθύγραμμον

ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀκτίνων συμβαίνει τοῦτο. Πρὸς
 εὐθείαν γὰρ προσπίπτουσι, τὴν τοῦ ῥιπὸς γραμμὴν,
 ἣ δὲ οὐ λάμπουσι, καὶ αὗται εὐθεῖαί εἰσιν· ὥστε
 πρὸς εὐθείαν ἔσται ἡ ἔκπτωσις. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἀσθε-
 νεῖς εἶναι τὰς ἀποσχιζομένας ἀπὸ τῶν ὀψεων πρὸς τὰ
 ἄκρα τῶν εὐθειῶν, οὐχ ὁρᾶται τὰ ἐν ταῖς γωνίαις·
 ἀλλ' ὅσον μὲν τῆς εὐθείας ἐνυπάρχει ἐν τῷ κώνῳ,
 ποιῶ αὐτήν· τὸ δὲ λοιπὸν, οὐ ποιῶ, ἀλλὰ λανθάνου-
 σιν αἱ ὀψεις ἐπιπίπτουσαι. Πολλὰ γὰρ οὐχ ὁρῶμεν
 ἐφ' ἃ διῴκνῃται ἡ ὄψις, οἷον τὰ ἐν τῷ σκότει. Ὅμοιον
 δὲ τούτου καὶ τὸ τετράγωνον πολυγωνοειδὲς φαίνε-
 σθαι· ἐὰν δὲ πλεον ἀφιστῇ, κύκλον. ὄντος γὰρ κώ-
 νου τῆς τῶν ὀψεων ἐκπτώσεως, ἀφισταμένου τοῦ σχή-
 ματος εἰς τὸ πόρρω, αἱ μὲν εἰς τὰς γωνίας ἀποσχιζό-
 μεναι τῶν ὀψεων, διὰ τὸ ἀσθενεῖς εἶναι καὶ ὀλίγαι,
 οὐχ ὁρῶσι, πλείονος τοῦ ἀποστήματος γινομένου. Αἱ
 δὲ εἰς τὸ μέσον προσπίπτουσαι, ἀθρόαι καὶ ἰσχυραὶ
 οὔσαι, διαμένουσιν. Ἐγγὺς μὲν οὖν ὄντος τοῦ σχή-
 ματος, δύνανται καὶ τὰ ἐν ταῖς γωνίαις ὁρᾶν· πόρρω
 δὲ αὐτοῦ γινομένου, ἀδυνατοῦσι. Διὸ καὶ ἡ περιφε-
 ρὴς ἀπαγομένη, εὐθεῖα φαίνεται. Καὶ ἡ σελήνη ὑπὸ
 εὐθειῶν περιέχεσθαι δοκεῖ τῇ ὁγδόῃ, ἐὰν μὴ κατὰ
 [τὸ] πλάτος, ἀλλὰ κατὰ τὴν περιέχουσαν γραμμὴν αἱ
 ὀψεις προσπίπτουσιν. Ἐγγὺς μὲν γὰρ οὔσης τῆς πε-
 ριφερείας, δύνανται διακρίνειν αἱ ὀψεις, ὅσω ἐγγύτε-
 ρόν ἐστι θάτερον θατέρου μέρους τῆς περιφερείας· πόρ-
 ρω δὲ γινομένης, οὐ διαισθάνεται, ἀλλὰ δοκεῖ αὐτῇ ἐξ-
 ἴσου. Διὸ καὶ εὐθεῖα φαίνεται. -- 6. Διὰ τί τῆς
 σελήνης σφαιροειδοῦς οὔσης, εὐθείαν ὁρῶμεν, ὅταν ἡ
 διχότομος; ἢ [ὅτι] ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ ἡ ὄψις γίνε-

ται, καὶ ἡ τοῦ κύκλου περιφέρεια, ἣν ὁ ἥλιος ποιεῖ
 προςβάλλων τῇ σελήνῃ; ὅτε δὲ τοῦτο γένοιτο, εὐθὺς
 γραμμὴ ἐφαίνετο ὁ ἥλιος. Ἐπεὶ γὰρ ἀνάγκη τὸ προς-
 βάλλον τὰς ὀψεις πρὸς τὴν σφαῖραν, κύκλον ὁρᾶν, ἡ
 δὲ σελήνη σφαιροειδὴς, καὶ ὁ ἥλιος ὁρᾷ αὐτὴν, κύ-
 κλος ἂν εἴῃ ὁ ὑπὸ τοῦ ἡλίου γινόμενος. Οὗτος οὖν,
 ὅταν μὲν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν γένηται, ὅλος φαίνεται, καὶ
 δοκεῖ πανσέληνος εἶναι· ὅταν δὲ παραλλάττῃ διὰ τὴν
 τοῦ ἡλίου μετάβασιν, ἡ περιφέρεια αὐτοῦ κατὰ τὴν
 ὄψιν γίνεται· ὥστε εὐθὺς φαίνεται. Τὸ δὲ ἕτερον
 μέρος, περιφερὲς, ὅτι ἐξ ἐναντίας κεῖται τῇ ὀψει ἡμι-
 σφαίριον. Τὸ δὲ τοιοῦτο ἐφαίνετο ἡμικύκλιον. Αἰεὶ
 γὰρ ἡ σελήνη κατ' ἀντικρὺ ἐστὶ τῆς ὀψεως. Ἀλλ' ὅταν
 ὁ ἥλιος ἐπιβάλλῃ, οὐχ ὁρῶμεν, καὶ ἀναπληροῦται με-
 τὰ τὴν ὀγδόην ἐκ τοῦ μέσου· ὅτι ἐπιταρξιῶν ὁ ἥλιος,
 ἐκκλινέστερον ἡμῖν ποιεῖ τὸν κύκλον. Οὕτω δὲ τιθέ-
 μενος πρὸς τὴν ὄψιν ὁ κύκλος, κώνου τομῇ ἐμφερὴς
 ἐγένετο. Μηνοειδὴς δὲ φαίνεται, ὅταν ὁ ἥλιος με-
 ταβῇ. Ὅταν γὰρ κατὰ τὰ ἔσχατα σημεία, καθ' ἃ δι-
 χότομος φαίνεται, ὁ κύκλος ὁ τοῦ ἡλίου γένηται, πε-
 ριφέρεια φαίνεται ἡ τοῦ κύκλου. Οἱ γὰρ ἔτι κατ' εὐ-
 θείαν ἐστὶ τῇ ὀψει, ἀλλὰ παραλλάττει. Τούτου δὲ
 γινομένου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν σημείων τοῦ κύκλου ὄν-
 τος, ἀνάγκη μηνοειδῇ φαίνεσθαι. Μέρος γάρ τι τοῦ
 κύκλου κατὰ τὴν ὄψιν εὐθύς ἐστὶ, τοῦ προτέρου ἐξ
 ἐναντίας ὄντος. Ὡστε τοῦ λαμπροῦ ἀποτεμένεται·
 εἰθ' οὕτως καὶ τὰ ἄκρα μένουσιν ἐν τῷ αὐτῷ. Ὡστε
 ἀνάγκη μηνοειδῇ φαίνεσθαι. Μᾶλλον δὲ καὶ ἥτιον,
 διὰ τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν. Μεταβαίνοντος γὰρ τοῦ
 ἡλίου, καὶ ὁ κύκλος ὃν ὁρᾷ ἐπιστρέφεται, ἐν τοῖς αὐτοῖς

σημείοις ὧν. Ἀπείρους γὰρ ἐγκλίσεις ἐγχωρεῖ αὐτὸν κλιθῆναι· εἴπερ γραφῆναι τοὺς μεγίστους κύκλους, διὰ τῶν αὐτῶν σημείων, ἀπείρους ἐνδέχεται. — 7. Διὰ τί ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη σφαιροειδῆ ὄντα, ἐπίπεδα φαίνεται; ἢ ὅτι πάντων ὄσων τὸ ἀπόστημα ἄδηλον, ὅτε πλεῖον ἢ ἔλαττον ἀφ᾽ ἑστέηκεν, ἐξ ἴσου φαίνονται; ὥστε καὶ ἐφ' ἐνὸς μὲν, μόρια δ' ἔχοντος, ἂν μὴ τῇ χροῇ διαφέρει, ἀνάγκη τὰ μόρια ἐξ ἴσου φαίνεσθαι. Τὸ δὲ ἐξ ἴσου, ὁμαλὸν, καὶ ἐπίπεδον ἀνάγκη δοκεῖν εἶναι. — 8. Διὰ τί τὰς σκιάς ποιεῖ ὁ ἥλιος ἀνίσχων καὶ δύνων μακράς· αἰρόμενος δὲ ἐλάττους· ἐπὶ τῆς μεσημβρίας δ', ἐλαχίστας; Ἢ ὅτι ἀνίσχων, τὸ μὲν πρῶτον παράλληλον ποιεῖ τὴν σκιάν τῇ γῇ, καὶ ἄπειρον ὡς ἄνισον ὑπερτείνει, ἔπειτα μακράν· αἰεὶ δ' ἐλάττω, διὰ τὸ αἰεὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου σημείου εὐθεῖαν ἐντὸς πίπτειν. Γινώμων τὸ AB · ἥλιος, οὗ τὸ Γ , καὶ οὗ τὸ Δ · ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Γ ἀκτὶς, ἐφ' ἧς τὸ ΓZ , ἐξωτέρω ἔσται τῆς ΓE . Ἔστι δὲ σκιά ἡ μὲν BE , ἀνωτέρω ὄντος τοῦ ἡλίου· ἡ δὲ BZ , κατωτάτω· ἐλαχίστη δὲ, ὕψι ἀνωτάτω, ἢ καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς. — 9. Διὰ τί αἱ ἀπὸ τῆς σελήνης σκιαί μείζους τῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὅταν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὥσι καθέτου; Ἢ διότι ἀνώτερος ὁ ἥλιος τῆς σελήνης; ἀνάγκη οὖν ἐντὸς πίπτειν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου ἀκτῖνα. Γινώμων ἐφ' ᾧ $A\Delta$, σελήνη B , ἥλιος Γ . Ἡ μὲν [οὖν] ἀπὸ τῆς σελήνης ἀκτὶς, BZ . Ὡστε ἔσται σκιά, ἡ τὸ ΔZ , ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἡ τὸ ΓE . Ὡστε ἔσται σκιά ἐξ ἀνάγκης ἥττων· ἔσται γὰρ τὸ ΔE . — 10. Διὰ τί ἐν ταῖς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεσιν, ἕάν τις θεωρῇ διὰ κοσκίνου ἢ φύλλου, οἷον πλατάνου, ἢ ἄλ-

λου πλατυφύλλου, ἢ τοὺς δακτύλους τῆς ἐτέρας χει-
 ρὸς ἐπὶ τὴν ἐτέραν ἐπιζεύξας, μηνίσκοι αἱ αὐγαὶ ἐπὶ
 τῆς γῆς γίνονται; Ἡ ὅτι, ὥσπερ δι' ὁπῆς ἐὰν λάμπῃ
 εὐγωνίου τὸ φῶς, στρογγύλον καὶ κῶνος γίνεται; αἴ-
 τιον δὲ, ὅτι δύο γίνονται κῶνοι, ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου
 πρὸς τὴν ὁπὴν, καὶ ὁ ἐντεῦθεν πρὸς τὴν γῆν, καὶ
 συγκόρυφοι. Ὅταν οὖν ἐχόντων οὕτως, ἄνωθεν κύ-
 κλω ἀποτεμένῃται, ἔσται μηνίσκος ἐξ ἐναντίας ἐπὶ τῆς
 γῆς τοῦ φωτός· ἀπὸ τοῦ μηνίσκου γὰρ τῆς περιφε-
 ρείας, γίνονται αἱ ἀκτῖνες. Αἱ δὲ ἐν τοῖς δακτύλοις
 καὶ κοσκίνοις, οἷον ὅπα γίνονται. Διὸ ἐπιδηλότερον
 γίνεται, ἢ διὰ τῶν μεγάλων ὁπῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς σελή-
 νης οὐ γίνονται, οὔτε ἐκλειπούσης, οὔτε ἐν αὐξήσει
 οὔσης, ἢ φθίσει, διὰ τὸ μὴ ἀκριβεῖς τὰς ἀπὸ τῶν
 ἁκρῶν αὐγὰς εἶναι, ἀλλὰ τῷ μέσῳ φαίνειν· ὁ δὲ
 μηνίσκος, μικρὸν τὸ μέσον ἔχει. — 11. Διὰ τί
 παρήλιος οὐ γίνεται, οὔτε μεσουρανοῦντος τοῦ
 ἡλίου, οὔθ' ὑπὲρ τὸν ἡλίον, [οὔθ' ὑπὸ τὸν
 ἡλίον,] ἀλλ' ἐκ πλαγίων μόνον; Ἡ διότι παρήλιος
 γίνεται, κλωμένης τῆς ὄψεως πρὸς τὸν ἡλίον; αὕτη
 δὲ τοῦ αἵρος ἡ στάσις, ἐφ' ἧς ἀνακλᾶται ἡ ὄψις, οὐτ'
 ἐγγὺς ἂν γένοιτο τοῦ ἡλίου, οὔτε πόρρω. Ἐγγὺς
 μὲν γὰρ οὔσαν, ὁ ἡλῖος διαλύσει· πόρρω δὲ οὔσης,
 ἡ ὄψις οὐκ ἀνακλασθήσεται. Ἀπὸ γὰρ μικροῦ ἐνό-
 πτρου πόρρω ἀνατεινομένη, ἀσθενὴς γίνεται. Διὸ
 καὶ ἄλλως οὐ γίνεται. Ἐξ ἐναντίας τοῦ ἡλίου μὲν
 οὖν ἐὰν γίνῃται, καὶ ἐγγὺς, διαλύσει ὁ ἡλῖος· ἐὰν δὲ
 πόρρω, ἐλάττων ἡ ὄψις προσπесεῖται. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ
 πλαγίῳ ἐστὶ, τοσοῦτον ἀποστῆναι συμβαίνει τὸ ἔνο-
 πτρον, ὥστε μήτε τὸν ἡλίον διαλύσαι, μήτε τὴν ὄψιν

ἀθρόαν ἀνελθεῖν, διὰ τὸ ὑπὸ τὴν γῆν φέρεσθαι. Ὑπὸ δὲ τὸν ἥλιον οὐ γίνεται, διὰ τὸ πλεσιόν μὲν τῆς γῆς ὄντος, διαλύεσθαι ἂν ὑπὸ τοῦ ἡλίου· ἄνω δὲ μεσουρανίου, τὴν ὄψιν διασπᾶσθαι. Καὶ ὅλως οὐδὲ ἐκ πλαγίας μεσουρανίου γίνεται, ὅτι ἡ ὄψις ὑπὸ τὴν γῆν ἐὰν λίαν φέρηται, ὀλίγη εἰς τὸ ἐνδοπιτρον προσπίπτει. Ὡστε ἀνακλωμένη [πρὸς] πᾶν, ἔσται ἀσθενής. — 12. Διὰ τί τῆς σκιᾶς τὸ ἄκρον τοῦ ἡλίου τρέμειν φαίνεται; Οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ φέρεσθαι τὸν ἥλιον· ἀδύνατον γὰρ κινεῖσθαι εἰς τὰναντία· ὁ δὲ τρόμος, τοιοῦτος. Ἐπὶ δὲ ἄδηλος ἡ μετάβασις, ὥσπερ καὶ τοῦ ἡλίου αὐτοῦ. Ἡ δὲ διὰ τὸ κινεῖσθαι τὰ ἐν τῷ αἴρι; καλεῖται δὲ ξύσματα· φανερά δὲ ἐστὶν ἐν ταῖς [ἀκρίσι ταῖς] διὰ τῶν θυρίδων. Ταῦτα γὰρ κινεῖται, καὶ νηνεμία ἤ. Ἐκ τε οὖν τῆς σκιᾶς εἰς τὸ φῶς, ἐκ τε τοῦ φωτός εἰς τὴν σκιὰν φερομένων αἰὲ, καὶ ὁ ὅρος ὁ κοινὸς τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιᾶς φαίνεται κινούμενος παρεγγύς. Ἡ γὰρ οἷον σκιὰν ποιοῦσιν, ἥ δὲ φῶς, ἐκατέρωθεν μεταβάλλονται ταῦτα. Ὡστε ἡ σκιά φαίνεται κινεῖσθαι, οὐ κινουμένη αὐτὴ οὕτως, ἀλλ' ἐκεῖναι.

SECTIO XVI.

Ὅσα περὶ τὰ ἄψυχα.

Διὰ τί αἱ μὲν βάσεις τῶν πομφολύγων λευκαὶ ἐν τοῖς ὕδασι· καὶ ἐὰν ἐν ἡλίῳ τεθῶσι, σκιὰν οὐ ποιοῦσιν· ἀλλ' ἡ μὲν ἄλλη πομφόλυξ σκιὰν ποιεῖ, ἡ δὲ βάσις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἡλίωται κύκλῳ· τὸ δὲ ἔτι θαυμαστότερον, ὅτι οὐδὲ ἐὰν τι τεθῇ ξύλον εἰς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἡλίῳ, τέμνεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος ταῦτα. Ἡ οὐ γίνεται σκιά, ἀλλ' ἡλίῳ διήρηται ἡ σκιά; Εἰ οὖν σκιά ἐστὶ τὸ ὁρώμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κύ-

κλῶ ἂν ὁρῶτο ὁ ὄγκος. Τοῦτο δὲ ὅτι ἀδύνατον,
 δείκνυται ἐν τοῖς ὀπτικοῖς. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἐλάχιστον
 ὑπὸ τοῖ μεγίστου ἐνδέχεται ὅλον περιοφθῆναι. — 2.
 Διὰ τί αἰπομφόλυγες ἡμισφαίρια; Ἡ διὰ τὸ ὡς ἀπὸ
 κέντρου πρὸς τὸν ἄσρα φέρεσθαι ἄνω ὁμοίως πάντῃ;
 ἀνάγκη δὲ τοῦτο ἡμισφαίριον εἶναι. Τὸ δὲ κάτω
 ἡμισφαίριον, ἀποτεμένεται ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὕδα-
 τῶδους, ἐν ᾧ τὸ κέντρον ἐστίν. — 3. Διὰ τί τοῖς ἄνι-
 σον τὸ βᾶθος ἔχουσι μεγέθει, ἴαν τις τὸ κουφότε-
 ρον κινῇ, κύκλῳ περιφέρεται τὸ βαλλόμενον, οἷον τοῖς
 μεμολιβδωμένοις ἀστραγάλοις συμβαίνει, ἂν τις βάλλῃ
 τὸ κουφότερον πρὸς αὐτὸν στρέψας μέρος; Ἡ ὅτι τὸ
 βαρύτερον ἀδύνατον ἰσοδρομεῖν τῷ κουφοτέρῳ, ἀπὸ
 τῆς αὐτῆς ἰσχύος ῥιφθέν; ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μὲν πάμ-
 παν κινεῖσθαι, ἐξ ἴσου δὲ ἀδύνατον, ὁμοταχῶς μὲν
 φερόμενα, τὴν αὐτὴν οἰσθήσεται γραμμὴν· θᾶττον δὲ
 θατέρου φερομένου, κύκλον ἀνάγκη φέρεσθαι· ἐπει-
 δὴ ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ σχήματι ταῦτα αἰετὰ κατάλληλα
 ὄντα σημεῖα, ἐν ταύτῳ χρόνῳ ἀνίστους διέρχεται γραμ-
 μιάς. — 4. Διὰ τί τὰ πίπτοντα ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἀφαλ-
 λόμενα, ὁμοίας γωνίας ποιεῖ πρὸς τὸ ἐπίπεδον
 ἐφ' ἐκάτερα τοῦ σημείου, ᾧ ἤψατο τοῦ ἐπιπέδου; Ἡ
 ὅτι πάντα μὲν φύσει φέρεται πρὸς ὁρθήν; τὰ μὲν οὖν
 εἰς ὁμαλὲς πεσόντα, τῇ καθέτῳ καὶ τῇ διαμέτρῳ
 προσκρούσαντα τῷ ἐπιπέδῳ, τοσαύτας ποιεῖ [τάς]
 γωνίας ἀφαλλόμενα, διὰ τὸ τὴν μὲν διάμετρον, ἴσα
 διαιρεῖν· τὰ δὲ εἰς τὰ πλάγια πίπτοντα, οὐ τῇ καθέ-
 τῳ προσκρούοντα τῷ χωρίῳ, ἀλλὰ τῷ ἄνωτέρῳ τῆς
 καθέτου σημείῳ, συμβαίνει πάλιν ἀνωσθέντα ὑπὸ τοῦ
 πληγέντος τόπου, εἰς τοῦναντίον φέρεσθαι· τὰ μὲν

στρογγύλα, ὅτι ἐν αὐτῷ φερόμενα, εἰς τοῦναντίον τῆς
 ἀπόσεως ἐξελίττεται, ἔάν τε ἡρεμῇ τὸ μέσον οὐτῶν,
 ἔάν τε καὶ τόπον διαλλάττῃ· τὰ δὲ εὐθύγραμμα, διὰ
 τὸ τὴν κάθετον αὐτῶν εἰς τοῦμπροσθεν προσερχθεῖ-
 σαν ἐκκρούεσθαι, καθάπερ τοῖς τε ξυρωμένοις τὰ
 σκέλη συμβαίνει, καὶ ὧν τοὺς κολύθρους ὑφαρπά-
 ζουσι. Πάντες γὰρ οὗτοι εἰς τοῦναντίον καὶ ὀπισθεν
 ἐπιπίπτουσι, διὰ τὸ ἰσάζειν αὐτὰ τὴν κάθετον, μετέω-
 ρόν τε εἶναι καὶ εἰς τοῦμπροσθεν ἐκκρούεσθαι. Τὰ
 γὰρ ἐναντία δηλονότι αὐτῆς, ὀπισθεν [τε] καὶ κάτω
 συμβαίνει γίνεσθαι. Κάτω δὲ φερόμενα, βαρύτερα
 ἂν εἴη. Ὁ οὖν τούτοις πῶμα, τοῖς ἀφαλλομένοις
 φορὰν συμβαίνει γίνεσθαι. Πρὸς ὀρθὴν μὲν οὖν
 οὐδέτερα αὐτῶν ἀφάλλεται, διὰ τὸ τὴν μὲν κάθετον
 [δίχα] τῷ βάρει διαιρεῖν τὰ φερόμενα· καθέτους καὶ
 πλείους πρὸς ταὐτὸ ἐπίπεδον μὴ γίνεσθαι τεμνούσας
 αὐτάς· ὃ συμβήσεται τούτοις, καθέτου γινομένης
 κατὰ τὴν ἀφασιν, ἣ προσέκρουσε τῷ ἐπιπέδῳ τὸ φε-
 ρόμενον, διχοτομεῖσθαι πάλιν ὑπ' αὐτῆς αὐτὸ συμ-
 βήσεται. Ὡστε ἀκαγκαῖον τέμνεσθαι ὑπ' αὐτῆς τὴν
 πρώτην κάθετον ὑφ' ἧς ἐφέρετο. Ἐπεὶ δ' εἰς τοῦ-
 ναντίον μὲν οἰσθήσεται, πρὸς ὀρθὴν δὲ οὐκ οἰσθήσε-
 ται, λοιπὸν ὀξεῖαν γίνεσθαι γωνίαν τὴν ἐπὶ θατέρῳ
 τοῦ προςπεσόντος τῷ ἐπιπέδῳ σημείου. Ὅρος γὰρ
 ἐστὶν ἡ ὀρθὴ τῶν ἐναντίων γωνιῶν. — 5. Διὰ τί ὁ
 μὲν κύλινδρος ὡσθεὶς, εἰς εὐθύ τε φέρεται, καὶ γρά-
 φει εὐθείας τοῖς ὀρίζουσιν αὐτὸν κύκλοις· ὁ δὲ κῶ-
 νος κύκλῳ περιφέρεται, τῆς κορυφῆς μενούσης, καὶ
 γράφει τὸν κύκλον τῷ ὀρίζοντι; Κύκλῳ μὲν ἀμφοτέρα
 φέρεται, γράφει δ' ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ὁ μὲν κύλινδρος

εὐθείας, ὁ δὲ κῶνος κύκλους, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐν τῷ
 κῶνῳ ἀνίσους εἶναι κύκλους, φέρεσθαι δὲ αἰετῶς
 τὸν μείζονα τῶν περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον. Φερομένων
 δὲ ἀνίσως πάντων ἅμα τῶν ἐν τῷ κῶνῳ κύκλων, συμ-
 βαίνει τοὺς ἑξωτάτω πλεῖστον ἐν ταύτῳ χρόνῳ τόπον
 καὶ γραμμὴν φέρεσθαι· διὸ καὶ κύκλῳ φέρονται.
 Γράφονται τε γὰρ πάντες τῇ αὐτῇ εὐθείᾳ· καὶ τῆς
 εὐθείας κύκλῳ μὲν φερομένης, οὐ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ
 σημεῖα ἴσην ἐν ταύτῳ χρόνῳ γράφει γραμμὴν· εἰς
 εὐθὺν δὲ φέρει τὴν ἴσην. Τοῦ δὲ κυλίνδρου πάντων
 [ἴσων] ὄντων τῶν κύκλων καὶ περὶ ταὐτὸ κέντρον,
 συμβαίνει τὰ ἅμα τοῦ ἐπιπέδου ἐναυτοῖς πάνθ' ἀπτομέ-
 νοις σημεῖα, φέρεσθαι τε ἰσοταχεῖς κυλιόμενους, διὰ τὸ
 ταῦς κυλίνδρους ἴσους εἶναι, καὶ ἥκειν ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον,
 πάλιν ἅμα ἐκκυλισθέντα ἕκαστον τὸν αὐτοῦ κύκλον·
 ὥστε καὶ τὰς ἐν τῷ ἐπιπέδῳ εὐθείας ἴσας γίνεσθαι.
 Τῇ γὰρ αὐτῶν ἀφ' ἧς αὐτὰς ἔγραψαν, ὄντες ἴσοι τε καὶ
 ἰσοταχεῖς. Ἐγίνοντο δὲ εὐθεῖαι αἱ ὑπὸ τῆς αὐτῆς
 γραφεῖσαι γραμμῆς εἰς εὐθὺν φερομένης· ὥστε διὰ
 ταύτας εἰς εὐθὺν ἀναφέροιτο ὁ κύλινδρος. Διαφέρει
 γὰρ οὐθέν, ἢ ἡ πρώτη ἤψατο ὁ κύλινδρος τοῦ ἐπιπέ-
 δου γραμμῇ, ταύτῃ ἔλκειν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ἢ ἐγκυλίειν
 αὐτό. Αἰετῶς γὰρ ἴσην καὶ ὁμοίαν γραμμὴν τῶν ἐν τῷ
 κυλίνδρῳ συμβήσεται ἀπτεσθαι τοῦ ἐπιπέδου, ἐλκο-
 μένου τε καὶ κυλιόμενου τοῦ κυλίνδρου. — 6. Διὰ τὴν
 τῶν βιβλίων ἢ τομὴν οὐσα ἐπίπεδος καὶ εὐθεῖα, ἐὰν
 μὲν τις τέμνη παρὰ τὴν βάσιν, γίνεται εὐθεῖα ἀνελι-
 τομένη· ἐὰν δὲ ἐγκλίνας, σκολιά· Ἡ ὅτι συμβαίνει
 τῶν ἐν τῇ ἐτέρᾳ τομῇ κύκλων ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ ὄν-
 των, τὴν ἐγκεκλιμένην τομὴν μὴ παρακειμένην εἶναι,

ἀλλ' ἐν τῇ μὲν πλεῖον, τῇ δὲ ἔλαττον αὐτῆς ἀπέχειν; ὥστε ἐξελιττομένου, οἱ μὲν ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ ὄντες κύκλοι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ, τὴν ἐξ αὐτῶν ποιήσουσι γραμμὴν ἐξελιττόμενοι. Ἔστι γὰρ ἡ γιγνομένη γραμμὴ ἐκ τῶν κύκλων, οἱ εἰσιν ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ· ὥστε καὶ εὐθεία οὕσα ἐν ἐπιπέδῳ, ἣ τε τῆς λοξῆς τομῆς ἐξελιττομένη γραμμὴ οὐκ οὕσα παρὰ τὴν πρώτην, ἀλλὰ τῇ μὲν πλεῖον, τῇ δὲ ἔλαττον αὐτῆς διεστηκυῖα, διὰ τὸ τὴν τομὴν οὕτως ἔχειν πρὸς αὐτήν, οὐκ ἐν ἐπιπέδῳ ἔσται. Ὡστε οὐδ' εὐθεία. Τῆς γὰρ εὐθείας οὐκ ἔστι, τὸ μὲν, ἐν ἄλλῳ ἐπιπέδῳ, τὸ δὲ, ἐν ἄλλῳ.

— 7. Διὰ τί διαιρούμενα τὰ μεγέθη, ἐλάττω φαίνεται πάντα τοῦ ὅλου; Ἡ ὅτι διαιρούμενα μὲν ἀριθμὸν ἔχει πάντα, μεγέθει δὲ ἐλάττω ἐστὶ τοῦ ἐνός; Τὸ μὲν γὰρ μέγα, τῷ κατὰ συνέχειαν εἶναι καὶ ποσόν τι, μέγα λέγεται· ὁ δὲ ἀριθμὸς τε πᾶς, παντὸς μεγέθους ἀριθμοῦ μείζων. Διόπερ εἰκὸς τὸ ὅλον διαιρεθέντων τῶν μερῶν μείζον φαίνεσθαι. Τῶν αὐτῶν γὰρ ὄντων αὐτῶν, τὸ μὲν ὅλον τὴν τοῦ μεγέθους ἔχει μᾶλλον φύσιν, συνεχὲς ὄν· τὰ δὲ μέρη, τὴν τοῦ ἀριθμοῦ. — 8. Τῶν περὶ τὴν κλεψύδραν συμβαινόντων, τὸ μὲν ὅλον ἔοικεν αἷτιον εἶναι, καθάπερ Ἀναξαγόρας λέγει· ὁ γὰρ ἀήρ ἐστὶν αἷτιος, ἐναπολαμβανόμενος ἐν αὐτῇ, τοῦ μὴ εἰσεῖναι τὸ ὕδωρ ἐπιληφθέντος τοῦ ἄλλου. Οὐ μὴν ἀπλῶς γε αἷτιος· κἔν γάρ τις αὐτὴν πλαγίαν ἐνείη εἰς τὸ ὕδωρ, ἐπιλαβὼν τὸν αὐλὸν, εἰσεισιτὸ ὕδωρ. Διόπερ οὐ λέγεται ὑπ' αὐτοῦ ἱκανῶς ἢ αἷτιόν ἐστιν. Ἔστι δὲ αἷτιον μὲν, καθάπερ εἴρηται, ὁ ἀήρ· οὗτος δὲ ὠθούμενός τε καὶ καθ' ἑαυτὸν φερόμενος καὶ μὴ βιάζόμενος, ἐπ' εὐθείας πέφυκε φέρεσθαι, καθάπερ καὶ

ἄλλα στοιχεῖα. Πλαγίας μὲν οὖν βαφείσης τῆς κλεψύδρας, διὰ τῶν ἐναντίων τοῖς ἐν τῷ ὕδατι τρυπημάτων, ἐπ' εὐθείας μένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐξέρχεται· ὑποχωροῦντος δὲ αὐτοῦ, τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται· ὀρθῆς δὲ εἰς τὸ ὕδωρ βαφείσης τῆς κλεψύδρας, οὐ δυνάμενος πρὸς ὀρθὴν ὑποχωρεῖν, διὰ τὸ πεφράχθαι τὰ ἄνω, μένει περὶ τὰ πρῶτα τρυπήματα. Ἀπιεσθαι γὰρ εἰς αὐτὸν οὐ πέφυκε. Σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ ἐργεῖν δύνασθαι τὸ ἱδωρ ἀκίνητιζοντα τὸν ἀέρα, τὸ ἐπ' αὐτῆς γινόμενον τῆς κλεψύδρας. Ἐὰν γάρ τις αὐτῆς αὐτὴν τὴν καρδίαν ἐμπλήσας ὕδατος, ἐπιλαβὼν τὸν αὐλὸν, καταστρέψῃ ἐπὶ τὸν αὐλὸν, οὐ φέρεται τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ αὐλοῦ ἐπὶ στόμα. Ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ στόματος, οὐκ εὐθὺς ἐκρεῖ κατὰ τὸν αὐλὸν, ἀλλὰ μικροτέρῳ ὕστερον, ὥς οὐκ ὄν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ αὐλοῦ, ἀλλ' ὕστερον διὰ τούτου φερόμενον, ἀνοιχθέντος. Πλήρους δὲ καὶ ὀρθῆς οὔσης τῆς κλεψύδρας, ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ, εὐθὺς ῥεῖ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ, διὰ τὸ ἐκείνου μὲν ἀπιεσθαι, τῶν δὲ ἄκρων τοῦ αὐλοῦ μὴ ἀπιεσθαι. Οὐκ εἰσέρχεται μὲν οὖν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κλεψύδραν, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. Ἐξέρχεται δὲ ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ, διὰ τὸ τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα κινούμενον ἄνω καὶ κάτω, πολλὴν κένωσιν ποιεῖν τοῦ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ ὕδατος. Ὡθούμενον δὲ κάτω, καὶ αὐτὸ ῥέπον εἰς αὐτὸ, εἰκότως ἐκρεῖ, βιαζόμενον τὸν ἐκτὸς τῆς κλεψύδρας ἀέρα κινούμενόν τε, καὶ ὄντα ἴσον τῇ δυνάμει τῷ ἐπωθοῦντι αὐτὸν ἀέρι, τῇ δὲ ἀντερείσει ἀσθενέστεραν ἐκείνου, διὰ τὸ διὰ στενοῦ αὐτὸν τοῦ αὐλοῦ ῥέοντα, θᾶτιον καὶ σφοδρότερον ῥεῖν, καὶ προσπίπτειν τῷ ὕδατι. Τοῦ δὲ πωμασθέντος τοῦ αὐλοῦ

μὴ συρρεῖν, τὸ ὕδωρ αἷτιον, ὅτι τὸ ὕδωρ εἰσιὼν εἰς τὴν κλεψύδραν, ἐξωθεῖ βίᾳ τὸν αἶρα ἐξ αὐτῆς. Σημεῖον δὲ ἐστὶ τὸ γινόμενον ἐν ταύτῃ πνεῦμα καὶ ἐρυγμός. Εἰσιόντος δὲ τοῦ ὕδατος, βίᾳ ὠθῶν, συνεισπίπτει εἰς τὸν αὐλὸν αὐτοῦ, καθάπερ τὰ ἐκπιεστὰ ξύλα, ἢ χαλκὸς τῇ διαιρέσει πιεζόμενος, μένει ἄνευ παντὸς ἄλλου συνδέσμου, ἕως ἄν ἐκκρουσθῇ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καθάπερ τοὺς κατεαγώτας ὁπιούρους ἐν τοῖς ξύλοις ἐκκρούουσι. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ γίνεσθαι, διὰ τὰ προειρημένα. Ἢ οὖν διὰ ταῦτα εἰκὸς ἐστὶν αὐτὸν μὴ ἐκρεῖν, ἢ ἐξιόντος βιαίου αἵρος καὶ πνευματουμένου. Ἀηλοῦ δὲ ὁ ψόφος ἐπισπᾶσθαι τῷ πνεύματι τὸ ὕδωρ ἄνω, ὥσπερ ἐπὶ πολλῶν συμβαίνει γίνεσθαι. Ἐπισπώμενον δὲ καὶ συνεχές ὃν αὐτῷ πᾶν τὸ ὕδωρ, μένει πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ αἵρος, ἕως ἄν ἀποστῇ πάλιν ἐκ αὐτοῦ. Τῆς δὲ ἀρχῆς μενούσης, καὶ τὸ ἕλλο ἐξ αὐτῆς κρέμαται ὕδωρ ἐν καὶ συνεχές. Εὐλογον δὲ, τοῦτο γίνεσθαι· τοῦ γὰρ αὐτοῦ ἐστὶ κινῆσαι τε ἐκ τῆς οἰκείας χώρας τι, καὶ τοῦτο ἴσχειν ἐκτὸς ἐκείνης, ἐν πλείονι δὲ χρόνῳ, ἐὰν ἢ ὁμοία τῇ δυνάμει τό, τε ἔχον καὶ τὸ ἐχόμενον, ἢ [εἰ] τὸ ἴσον κρεῖττον· ὅπερ ἐνταῦθα συμβαίνει. Πνεῦμα γὰρ ὕδατός ἐστι κρεῖττον τῇ δυνάμει. — 9. Διὰ τί τὰ μόρια τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, ὅσα μὴ ὀργανικὰ, πάντα περιφερῇ; τῶν μὲν φυτῶν τὸ στελέχος, καὶ οἱ πτόρθοι· τῶν δὲ ζώων, κνήμαι, μηροὶ, βραχίονες, θώραξ· τρίγωνον δὲ οὐδὲ πολύγωνον, οὔτε ὅλον οὔτε μόριόν ἐστι; Πότερον, ὥσπερ Ἀρχύτας ἔλεγε, διὰ τὸ ἐν τῇ κινήσει τῇ φυσικῇ ἐνεῖναι τὴν τοῦ ἴσου ἀναλογίαν· (κινεῖσθαι γὰρ ἀνάλογον πάντα) ταύτην δὲ μόνην εἰς αὐτὴν ἀνακάμ-

πτειν· ὥστε κύκλους ποιεῖν καὶ στρογγύλα ὅταν ἐγγέ-
 νηται; — 10. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἀεὶ γίνεται πε-
 ριφερῇ; "Ἡ ὅτι ἡ φύσις ἐκ τῶν ἐνδεχομένων πάντα
 ποιεῖ ὡς δυνατόν ἄριστα καὶ κάλλιστα; τὸ δὲ σχῆμα
 τοῦτο κάλλιστον, τὸ αὐτὸ αὐτῷ ὁμοιότατον. — 11.
 Διὰ τί, ἐὰν κύκλος ῥιφῇ, τὸ μὲν πρῶτον εὐθείαν γρά-
 φει· πανόμενος δὲ, ἔλικα, ἕως ἂν πέσῃ; "Ἡ εὐθεΐαν
 μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι ὁμοίως ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὁ ἀῆρ
 ἀπορροῖ; "Ἰσῆς οὖν οὐσῆς τῆς ῥοπῆς ἐνθεν καὶ ἐνθεν,
 ἀνάγκη καὶ τὴν γραμμὴν τοιαύτην εἶναι, ἣ ἴσον διαι-
 ρεῖ τὸν τόπον ἐνθεν καὶ ἐνθεν. Τοιαύτη δὲ ἐστὶν
 εὐθεΐα. "Όταν δὲ βρῖσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος δι' ἀνω-
 μαλίαν τοῦ περιῖσταμένου ἄερος, οὐκέτι ἴσην γράφει
 τό τε ἐντὸς καὶ τὸ ἐκτὸς μέρος, ἀλλ' ἀνάγκη περιφερῇ.
 — 12. (Cf. sup. 3.) Διὰ τί τοῖς ἄνισον τὸ βάθος ἔχουσι
 μεγέθεισιν, ἐάν τις κουφότερον κινῇ τῶν μερῶν, κύκλῳ πε-
 ριφέρεται τὸ βαλλόμενον; Οἷον τοῖς μεμολιβδωμένοις
 ἀστραγάλοις συμβαίνει, ἐάν τις βάλλῃ τὸ κουφότερον
 πρὸς αὐτὸν στρέψας μέρος; "Ἡ ὅτι τὸ βαρύτερον ἀδύνα-
 τον ἰσοδρομεῖν τῷ κουφοτέρῳ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος ῥι-
 φθέν; ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μὲν κινεῖσθαι, ἐξ ἴσου δὲ καὶ
 ἐπ' εὐθείας ἀδύνατον, ἀνάγκη εἰς τὸ ἐντὸς φερόμε-
 νον, κύκλῳ φέρεσθαι· οἷον εἰ ὅλως τι ἦν αὐτοῦ ἀκί-
 νητον διὰ βάρος ἐν μέσῳ, τὸ μὲν πρὸς τῷ ἀφιέντι, εἰς
 τὸ πρόσθεν ἂν ἐκινήθῃ αὐτοῦ μέρος· τὸ δὲ ὑπ' ἐκεῖνα,
 πρὸς τὸν ἀφιέντα. Ἐπεὶ δὲ κινεῖται μὲν τὸ πᾶν, ἔχει
 δὲ ἐν μέσῳ τὸ βάρος φερόμενον, ἀνάγκη [καὶ] ταῦτο
 τοῦτο ποιεῖν. — 13. Διὰ τί τὰ φερόμενα ὅταν ἀντι-
 πέσῃ, ἀφάλλεται εἰς τὸναντίον ἢ πέφυκε φέρεσθαι,
 καὶ πρὸς ὁμοίας γωνίας; "Ἡ ὅτι οὐ μόνον ἐκίνηθη

φέρεται τὴν φορὰν, ἣν φέρεται κατὰ τὸ οἰκεῖον μέρος, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀφιέντος γινομένην; Ἡ μὲν οὖν οἰκεία παύεται, ὅταν εἰς τὸν οἰκεῖον ἔλθῃ τόπον. Ἄπαν γὰρ ἡρεμεῖ, ἐλθὼν εἰς ὃν φέρεται τόπον κατὰ φύσιν. Καθ' ἣν δ' ἔχει ἀλλοτρίαν, ἀνάγκη ἐτι κινεῖσθαι· οὐκ εἰς τὸ πρόσθεν δέ, διὰ τὸ κωλύεσθαι, ἀλλ' ἢ εἰς τὸ πλάγιον, ἢ εἰς τὸ ὀρθόν. Ἄπαντα δὲ ἀποπηδᾷ πρὸς ὁμοίας γωνίας, διὰ τὸ φέρεσθαι μὲν ἐνταῦθα, οὐ ἢ κίνησις φέρει, ἣν ἐποίησεν ὁ ἀφείς. Ἐκεῖ δὲ πρὸς ὀξείαν, ἢ πρὸς ὀρθὴν φέρεσθαι συμβαίνει. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἀντικροῦσαν κωλύει τὴν εἰς εὐθὺ κίνησιν, ὁμοίως κωλύει τὸ φερόμενον καὶ τὴν φορὰν αὐτοῦ. Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς κατόπτροις τὸ ἄκρον τῆς εὐθείας οὐ ξυνέπεσεν ἢ ὀψις φαίνεται, καὶ ἐν τοῖς φερομένοις οὕτω τὸ ἐναντίον γίνεται. Τοσαύτην γὰρ γωνίαν ἀπέωσται, ὅσην γίνεται [ἢ] κατὰ κορυφήν. Δεῖ γὰρ νοῆσαι μετακινουμένην τὴν γωνίαν καὶ τὴν φορὰν. Τούτου δὲ γενομένου, φανερόν ὅτι πρὸς ὁμοίας γωνίας ἀφάλλεται.

SECTIO XVII.

Ὅσα περὶ ἔμψυχα.

Διὰ τί οἱ ἀσύμμετροι παρ' ἀλλήλοις θεωρούμενοι, μείζους φαίνονται ἢ καθ' αὐτοὺς μόνους; Ἡ ὅτι τὸ σύμμετρόν ἐστιν ἓν, καὶ ἡ συμμετρία [ἐστὶν ἓν,] ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ; τὸ δὲ ἓν, ἀδιαίρετον βούλεται εἶναι. Τὸ δὲ ἀδιαίρετον, ἔλαττον ἐστίν. Ἡ δὲ συμμετρία κατὰ τὴν διαφορὰν πολλὰ ποιῇ. Καθ' αὐτὰ μὲν οὖν θεωρούμενα, μᾶλλον λανθάνει, ποῖα ἅττα τὰ μεγέθη ἐστί· παράλληλα δὲ, οὐ. Τὸ μὲν οὖν ἀδιαίρετον, ἓν φαίνεται, καὶ ἡ θεωρία μία ἐστὶν αὐ-

τοῦ, διὰ τὴν συμμετρίαν· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ὥς πολ-
 λὰ ὄν, θεωρίαν ποιεῖ πλείω· καὶ μείζω φαίνεται, διὰ
 τὸ ἐν ὄν, πολλὰ φαίνεσθαι. Ἐχει γὰρ τὴν τε τοῦ
 μεγέθους κατὰ τὴν συνέχειαν φύσιν, καὶ τὴν τοῦ
 ἀριθμοῦ κατὰ τὸ ἀνώμαλον τῶν μερῶν· διόπερ εἰκό-
 τως τὴν ἐξ ἀμφοῖν αὔξησιν ἔχον, μείζον φαίνεται παρὰ
 τὸ ἀπλοῦν καὶ ἐν. — 2. Διὰ τί ἐπὶ μῆκος μᾶλλον τὰ
 ζῶα καὶ τὰ φυτὰ φύεται; Ἡ ὅτι τὸ μῆκος μὲν, τρὶς
 αὖξεται· τὸ δὲ πλάτος, δις· τὸ δὲ βάθος, ἅπαξ;
 ἔστι γὰρ μῆκος, τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πρώτον· ὥστε μό-
 νον τε αὖξεται, καὶ ἅμα τῷ πλάτει πάλιν γινόμενον,
 καὶ τρίτον ἅμα τῷ βάθει· τὸ δὲ πλάτος, δις, καθ’
 ἑαυτὸ τε, καὶ ἅμα τῷ μεγέθει. — 3. Πῶς τὸ πρό-
 τερον καὶ [τὸ] ὕστερον δεῖ λαβεῖν; Πότερον ὥσπερ
 ἡμῶν οἱ ἐπὶ Τροίας, καὶ ἐκείνων οἱ πρὸ αὐτῶν, καὶ
 αἰεὶ οἱ ἐπάνω πρότεροί εἰσιν; Ἡ εἴπερ ἀρχὴ τίς ἐστι
 καὶ μέσον καὶ τέλος τοῦ παντός, καὶ ὅταν γηράσκων
 τις ἐπὶ τὰ πέρας ἔλθῃ, καὶ πάλιν ἐπαναστρέψῃ ἐπὶ
 τὴν ἀρχὴν, τὰ δὲ ἐγγυτέρω τῆς ἀρχῆς πρότερα, τί κω-
 λύει ἡμᾶς ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀρχὴν εἶναι μᾶλλον; εἰ δὲ
 πρὸς τοῦτο, καὶ πρότεροι εἴημεν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ οὐ-
 ρανοῦ καὶ ἐκάστου τῶν ἄστρον φορᾷ κύκλος τίς ἐστι·
 τί κωλύει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν
 φθαρτῶν τοιαύτην εἶναι, ὥστε ταῦτα πάλιν γίνεσθαι
 καὶ φθειρέσθαι; καθάπερ καὶ φασὶ, κύκλον εἶναι τὰ
 ἀνθρώπινα. Τὸ μὲν δὴ τῷ ἀριθμῷ τοὺς αὐτοὺς
 ἀξιοῦν εἶναι αἰεὶ τοὺς γινομένους, εὐήθες· τὸ δὲ τῷ
 εἶδει, μᾶλλον ἂν τις ἀποδέξαιτο· ὥστε, καὶ αὐτοὶ
 πρότεροι εἴημεν, καὶ θείῃ ἂν τις τὴν τοῦ εἶροῦ τά-
 ξιν τοιαύτην εἶναι, ὥς πάλιν ἐπανακάμπτειν ἐπὶ τὴν

ἀρχὴν, καὶ συνεχὲς ποιεῖν, καὶ αἰετὰ κατὰ ταυτὰ ἔχειν. Τοὺς γὰρ ἀνθρώπους φησὶν Ἀλκμαίων διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι· κομψῶς εἰρηκῶς, εἴ τις ὡς τύπῳ φράζοντος αὐτοῦ δέχοιτο, καὶ μὴ διακριβοῦν ἐθέλοι τὸ λεχθέν. Εἰ δὲ κύκλος ἐστὶ, τοῦ δὲ κύκλου μήτε ἀρχή, μήτε πέρας, οὐδ' ἂν πρότεροι εἶεν, τῷ ἐγγυτέρῳ τῆς ἀρχῆς εἶναι, οὐθ' ἡμεῖς ἐκείνων, οὐτ' ἐκεῖνοι ἡμῶν.

S F C T I O XVIII.

Ὅσα περὶ φιλολογίαν.

Διὰ τί τοὺς μὲν, ἐὰν ἄρξωνται ἀναγινώσκειν, ὕπνος λαμβάνει καὶ μὴ βουλομένους· τοὺς δὲ βουλομένους προεγρηγορέναι, ὅταν λάβωσι βιβλίον; (Cf. inf. 7.) Ἡ ὅσοις μὲν εἰσι πνευματικαὶ κινήσεις διὰ ψυχρότητα φύσεως, ἢ μελαγχολικῶν χυμῶν, δι' οὓς περιέττωμα γίνεται πνευματικὸν ἄπεπτον διὰ ψυχρότητα, τούτοις ὅταν μὲν κινῆται ἡ διάνοια καὶ μὴ νοήσῃ ἐπιστήσασά τι, ἐκκρούεται τῇ ἐτέρᾳ κινήσει οὐσῇ καταψυκτικῇ· διὸ μᾶλλον καθεύδουσιν; ὅταν δὲ ἐρείσωσι πρὸς τι ἐν τῇ διανοίᾳ, ὥσπερ ἡ ἀνάγνωσις ποιεῖ, κινοῦνται ὑπὸ τῆς θερμαντικῆς κινήσεως οὐκ ἐκκρουομένης ὑπ' οὐδενός· ὥστε οὐ δύνανται καθεύδειν· τῶν δὲ κατὰ φύσιν ἐχόντων, ὅταν στῇ πρὸς ἐν ἡ διάνοια καὶ μὴ μεταβάλλῃ πόλλαχῇ ἰσχυροτάτῃ οὐσα, ἴσχεται καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐστὶ περὶ τὸν τόπον τοῦτον, ὧν ἡρέμησις ὁ ὕπνος ἐστίν. Ὅταν δὲ στῇ, καὶ οἶον κοπιᾷ ὁ νοῦς, βαρύνει τὴν κεφαλὴν τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ποιεῖ τὸν ὕπνον· κινουμένης δὲ τῆς ψυχῆς κατὰ φύσιν, οὐ καθεύδει· ζῇ γὰρ τότε μάλιστα. Τὸ δ' ἐγρηγορέναι, τοῦ ζῆν αἰτιὸν ἐστίν, ἢ τὸ καθεύ-

δειν. — 2. Διὰ τί οἱ ἐριστικοὶ λόγοι γυμναστικοὶ εἰσιν ; Ἡ ὅτι ἔχουσι τὸ νικᾶν, ἢ ἡττιᾶσθαι πυκνόν ; Φιλονεῖ-
 κους οὖν εὐθύς ποιοῦσι. Καὶ γὰρ νικῶντες, διὰ τὸ χαί-
 ρειν προάγονται μᾶλλον ἐρίξειν· καὶ ἡττώμενοι, ὥς
 ἀναμαχοῦμενοι· καὶ οἱ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι ταῦτό.
 Διὸ καὶ μαχόμενοι καὶ ἡττους ὄντες, πολλάκις οὐ
 βούλονται διαλύεσθαι. — 3. Διὰ τί τοῖς παραδείγ-
 μασι χαίρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις καὶ
 τοῖς λόγοις μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων ; Ἡ ὅτι τῷ τε
 μανθάνειν χαίρουσι, καὶ τῷ ταχύ ; ῥᾶον δὲ διὰ τῶν
 παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν. Ἄ-
 γαρ ἴσασιν, ἔστι ταῦτα καὶ ἐπὶ μέρους. Τὰ δὲ ἐνθυ-
 μήματα, ἀπόδειξις ἐστὶν ἐκ τῶν καθόλου, ἃ ἡττον
 ἴσμεν ἢ τὰ μέρη. Ἔτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους,
 μᾶλλον πιστεύομεν. Τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ
 λόγοι, μαρτυρίαις ἐοίκασιν. Αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύ-
 ρων, ῥᾶδιοι πίστεις. Ἔτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν
 ἡδέως· τὸ δὲ παράδειγμα καὶ οἱ μῦθοι, τὸ ὅμοιον
 δεικνύουσι. — 4. Διὰ τί ῥήτορα μὲν καὶ χρηματιστὴν
 καὶ στρατηγὸν λέγομεν δεινόν· αὐλητὴν δὲ καὶ ὑπο-
 κριτὴν, οὐ λέγομεν ; Ἡ ὅτι τῶν μὲν ἡ δύναμις ἄνευ
 πλεονεξίας· (ἡδονῆς γὰρ στοχαστικὴ ἐστὶ) τῶν δὲ,
 πρὸς τὸ πλεονεκτεῖν· ῥήτωρ γὰρ καὶ στρατηγὸς καὶ
 χρηματιστής, ἀγαθός ἐστιν, ὁ δυνάμενος πλέον ἔχειν·
 ἡ δὲ δεινότης μάλιστα ἐν τῷ πλεονεκτεῖν ἐστὶν. —
 5. (Cf. 30, 9.) Διὰ τί τὸν φιλόσοφον τοῦ ῥήτορος οὐ-
 ονται διαφέρειν ; Ἡ ὅτι, ὁ μὲν, τί ἐστὶν ἀδικία· ὁ
 δὲ, ὥς ἀδικὸς ὁ δεῖνα ; καὶ ὁ μὲν, ὅτι τύραννος· ὁ δὲ,
 οἷον τυραννίς. — 6. Διὰ τί, ἅπερ ἂν τινες προέλυν-
 ται, ἐνδιατρίβουσι τούτοις ἐνίοτε φάσιν οὐσι μᾶλ-

λον, ἢ ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις; οἷον θαυματοποιός, ἢ μίμος, ἢ συρικτὴς μάλλον, ἢ ἀστρονόμος ἢ ῥήτωρ εἶναι ἂν βούλοιοτο ὁ ταῦτα ἐλόμενος. Ἡ ὅτι βούλονται μὲν ἔνιοι τὰ σπουδαιοτάτα μεταχειρίζεσθαι· διὰ δὲ τὸ μὴ πιστεύειν ἑαυτοῖς ὡς δυνησομένοις, διὰ τοῦτο οὐ πράττουσιν; Ἡ ὅτι, ἐν οἷς οἴεται ἕκαστος κρατιστεύειν, ταῦτα προαιρεῖται; ὁ δὲ αἰρεῖται, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείζεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας αὐτῷ μέρος, ἵνα αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνῃ κράτιστος ὢν. Ὁ, τι δὲ ἂν τινες ἐξ ἀρχῆς ἔλονται, καὶ οἷς ἂν συνεθισθῶσιν, οὐδὲ κρίνειν δύνανται τὰ βελτίω. Διέφθαρται γὰρ ἡ διάνοια διὰ φάυλας προαιρέσεις. — 7. (Cf. sup. 1.) Διὰ τί τοὺς μὲν, ἂν ἄρξωνται ἀναγινώσκειν, ὕπνος λαμβάνει καὶ μὴ βουλομένους· τοὺς δὲ οὐ βουλομένους, ποιεῖ δύνασθαι, ὅταν λάβωσι βιβλίον; Ἡ ὅσοις μὲν εἰσι πνευματικαὶ κινήσεις διὰ ψυχρότητα φύσεως, ἢ μελαγχολικῶν χυμῶν, δι' οὓς περίττωμα γίνεται πνευματικὸν ἄπεπτον διὰ ψυχρότητα, τούτοις ὅταν μὲν κινῆται ἡ διάνοια, καὶ μὴ νοῆ ἑπιστήσασθαι, ἐκκρούεται ἡ ἑτέρα κίνησις. Διὸ μάλλον μεταβάλλοντες πολὺ τὴν διάνοιαν, καθεύδουσιν· ἡττάται γὰρ ἡ πνευματική. Ὅταν δὲ ἐρείσωσι πρὸς τι τὴν διάνοιαν, ὅπερ ἡ ἀνάγνωσις ποιεῖ, κινεῖνται ὑπὸ τῆς πνευματικῆς κινήσεως, οὐκ ἐκκρουομένης ὑπ' οὐδενός· ὥστε οὐ δύνανται καθεύδειν. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν ἐχόντων, ὅταν στῇ πρὸς ἐν ἡ διάνοια, καὶ μὴ μεταβάλλῃ πολλαχῇ, ἵσταται καὶ τὰ ἄλλα ὅσα περὶ τὸν τόπον· ὡν ἡρέμῃσις ὁ ὕπνος ἐστίν. Ἐνὸς γὰρ κυρίως σιάντος, ὥσπερ ἐν τροπῇ, σιάντα τὰ ἄλλα μόρια, πέφυκεν ἵστασθαι. Φύσει γὰρ ἄνω τὸ κοῦφον φέ-

ρεται· τὸ δὲ βαρὺ, κάτω. "Όταν οὖν ἡ ψυχὴ κινῆται κατὰ φύσιν, οὐ καθεύδει· οὕτω γὰρ ἔχει. "Όταν δὲ σιῇ καὶ οἶον κοπιάσῃ, ὁ μὲν νοῦς μεταβάλλει, καὶ ἄνω τὰ σωματάδη πρὸς τὴν κεφαλὴν ἰόντα, ποιεῖ τὸν ὕπνον. Δόξειε δ' ἂν ἡ ἀνάγνωσις κωλύειν καθεύδειν. Ἔστι δὲ οὐ διὰ τὸ νοεῖν, (ὥριστα γὰρ ἡ ψυχὴ τότε μᾶλλον) ἀλλὰ διὰ τὸ μεταβάλλειν ἡ ἀγρυπία· ἐπεὶ καὶ νοήσεις αἱ τοιαῦται ἀγρυπνοὶ εἰσιν, ἐν αἷς ζητεῖ ἡ ψυχὴ καὶ ἀπορεῖ, ἀλλ' οὐκ ἐν αἷς ἀεὶ θεωρεῖ. Ἐκεῖναι μὲν γὰρ, ἀοριστεῖν ποιοῦσιν· αὐταὶ δὲ, οὐ.

— 8. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐριστικοῖς οὐκ ἔνεστιν ἀδολεσχία; "Ἡ ὅτι συλλογισμὸς ἐστὶ φαινόμενος; ἐν ὀλίγοις δὲ ὁ συλλογισμὸς· καὶ ἐὰν μηκύνῃ, χρόνου γινομένου ὁ παραλογισμὸς δῆλος, καὶ ἔστιν ὁ ἔδωκεν ἀναλαβεῖν.

— 9. Διὰ τί ποτε τῶν ἱστοριῶν ἡδίων ἀκούομεν τῶν περὶ ἐν συνεστηκυῶν ἢ τῶν περὶ πολλὰ πραγματευομένων; "Ἡ διότι τοῖς γνωριμωτέροις μᾶλλον προσέχομεν, καὶ ἡδίων αὐτῶν ἀκούομεν; γνωριμώτερον δὲ ἐστὶ τὸ ὥρισμένον τοῦ ἀορίστου. Τὸ μὲν οὖν ἐν, ὥριστα· τὰ δὲ πολλὰ, τοῦ ἀπείρου μετέχει. — 10. Διὰ τί ἡδόμεθα ἀκούοντες, τὰ μήτε λίαν παλαιὰ, μήτε κομιδῇ νέα; "Ἡ διότι τοῖς μὲν πόρρω ἀφ' ἡμῶν, ἀπιστοῦμεν· ἐφ' οἷς δὲ ἀπιστοῦμεν, οὐχ ἡδόμεθα· τὰ δὲ ἐγγύς, ὥσπερ ἔτι αἰσθανόμεθα, καὶ περὶ τούτων ἀκούοντες, οὐχ ἡδόμεθα.

SECTIO XIX.

"Όσα περὶ ἁρμονίαν.

Διὰ τί οἱ πονοῦντες καὶ οἱ ἀπολαύοντες αὐλοῦνται; "Ἡ ἵνα οἱ μὲν ἥτιον λυπῶνται· οἱ δὲ, μᾶλλον χαίρωσι. — 2. (Cf. 11, 12.) Διὰ τί πορρώτερον ὁ αἰ-

τὸς τῇ αὐτῇ φωνῇ γεγωνεῖ, μετ' ἄλλων ἄδων καὶ βοῶν, ἢ μόνος; Ἡ ὅτι τὸ ἀθρόως τι ποιεῖν, ἢ θλίβειν, ἢ ὠθεῖν, οὐ τοσαῦτα πλησίον ἐστίν, ὅσος ὁ ἀριθμός; ἀλλ' ὥσπερ ἡ γραμμὴ ἢ δίπους, οὐ διπλάσιον, ἀλλὰ τετραπλάσιόν τι γράφει· οὕτω [τὰ] συντιθέμενα πλεον ἰσχύει κατὰ τὸν ἀριθμόν, ἢ ὅταν ἡ διηρημένα. Ἀθρόων οὖν ὄντων, μία γίνεται ἡ τῆς φωνῆς ἰσχύς, καὶ ἅμα ὠθεῖ τὸν ἀέρα, ὥστε πολλὰ πλάσιον προΐεναι. Καὶ γὰρ ἐκ πάντων φωνῇ, μιᾷ ἐκάστης πολλαπλάσιος. — 3. Διὰ τί τὴν παρυπάτην ἄδοντες μάλιστα ἀπορρήγνυνται, οὐχ ἥτεον ἢ τὴν νήτην καὶ τὰ ἄνω, μετὰ δὲ διαστάσεως πλείονος; Ἡ ὅτι χαλεπώτατα ταύτην ἄδουσι, καὶ αὕτη ἡ ἀρχή; τὸ δὲ χαλεπὸν, διὰ τὴν ἐπίτασιν [καὶ πίεσιν] τῆς φωνῆς; ἐν τούτοις δὲ πόνος· πονοῦντα δὲ μᾶλλον διαφθείρεται. — 4. Διὰ τί δὲ ταύτην χαλεπῶς, τὴν δὲ ὑπάτην ῥαδίως· καίτοι δίσσις ἐκατέρας; Ἡ ὅτι μετ' ἀνέσεως ἡ ὑπάτη, καὶ ἅμα μετὰ τὴν σύστασιν ἐλαφρὸν τὸ ἄνω βάλλειν; Διὰ ταῦτο δὲ ἔοικε πρὸς μίαν ἄδεσθαι τὰ πρὸς ταύτην ἢ παρανήτην ἄδόμενα· δεῖ γὰρ μετὰ συννοίας καὶ καταστάσεως οἰκειότητος τῷ ἡθελί πρὸς τὴν βούλησιν. Τοῦ δὲ δὴ μετὰ συμφωνίας, τίς ἡ αἰτία; — 5. Διὰ τί ἡδίων ἀκούουσιν ἄδόντων, ὅσα προεπιστάμενοι τυγχάνωσι τῶν μελῶν, ἢ ὣν μὴ ἐπίστανται; Πότερον ὅτι μᾶλλον δῆλος ὁ τυγχάνων ὥσπερ σκοποῦ, ὅταν γνωρίζωσι τὸ ἄδόμενον; τοῦτο δὲ ἡδὺ θεωρεῖν. Ἡ ὅτι ἡδὺ ἢ μανθάνειν; τούτου δὲ αἷτιον, ὅτι τὸ μὲν, λαμβάνει τὴν ἐπιστήμην· τὸ δὲ, χρῆσθαι καὶ ἀναγνωρίζειν ἐστίν. Ἐτι καὶ τὸ σύνηθες, ἡδὺ μᾶλλον τοῦ ἀσυνή-

θους. — 6. Διὰ τί ἡ παρακαταλογὴ ἐν ταῖς ᾠδαῖς τραγικόν; Ἡ διὰ τὴν ἄνωμαλίαν; παθητικὸν γὰρ τὸ ἄνωμαλές, καὶ ἐν μεγέθει τύχης ἢ λύπης. Τὸ δὲ ὁμαλὸν, ἔλαττον γοῶδες. — 7. (Cf. 47.) Διὰ τί οἱ ἀρχαῖοι, ἐπταχόρδους ἁρμονίας ποιοῦντες, τὴν ὑπάτην, ἀλλ' οὐ νήτην κατέλιπον; Πότερον τοῦτο ψευδός; (ἀμφοτέρως γὰρ κατέλιπον, τὴν δὲ τρίτην ἐξήρουν) ἢ οὐ; ἀλλ' ὅτι ἡ βαρυτέρα ἰσχύει τὸν τῆς ὀξυτέρας φθόγγον· ὥστε μᾶλλον ἢ ὑπάτη ἀπεδίδου τὸ ἀντίφωνον, ἢ ἡ νήτη· ἐπεὶ τὸ ὀξύ, δυνάμειος μᾶλλον· τὸ δὲ βαρὺ, ῥᾶον φθέγγασθαι. — 8. Διὰ τί ἡ βαρεῖα τὸν τῆς ὀξείας ἰσχύει φθόγγον; Ἡ ὅτι μεῖζον τὸ βαρὺ; τῇ γὰρ ἀμβλείᾳ ἔοικε· τὸ δὲ, τῇ ὀξείᾳ γωνίᾳ. — 9. Διὰ τί ἡδίων τῆς μονηδίας ἀκούομεν, εἴαν τις πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδῃ· καίτοι πρὸς χορδὰς καὶ τὸ αὐτὸ μέλος ᾄδουσιν ἀμφοτέρως; Εἰ γὰρ ἔτι μᾶλλον τὸ αὐτὸ, πλεον ἔδει πρὸς πολλοὺς αὐλητάς, καὶ ἔτι ἡδίων εἶναι. Ἡ ὅτι τυγχάνων δηλὸς τοῦ σκοποῦ μᾶλλον, ὅταν πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν; τὸ δὲ πρὸς πολλοὺς αὐλητάς ἢ λύρας πολλὰς, οὐχ ἡδίων, ὅτι ἀφανίζει τὴν ᾠδὴν. — 10. Διὰ τί, εἰ ἡδίων ἢ ἀνθρώπου φωνή, ἢ ἄνευ λόγου ᾄδοντος οὐχ ἡδίων ἐστίν, οἷον τερετιζόντων, ἀλλ' αὐλὸς ἢ λύρα; Ἡ οὐδ' ἐκεῖ, εἴαν μὴ μιμῇται, ὁμοίως ἡδύ; οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἔργον αὐτό. Ἡ μὲν γὰρ φωνὴ ἡδίων ἢ τοῦ ἀνθρώπου· κρουστικὰ δὲ μᾶλλον τὰ ὄργανα τοῦ στόματος· διὸ ἡδίων ἀκούειν, ἢ τερετίζειν. — 11. Διὰ τί ἡ ἀπηχοῦσα, ὀξυτέρα; Ἡ ὅτι ἔλαττον, ἀσθενεστέρα γινομένη; — 12. Διὰ τί τῶν χορδῶν ἡ βαρυτέρα αἰεὶ τὸ μέλος λαμβάνει; ἂν γὰρ δέηται ἄσαι

τὴν παραμέσσην σὺν ψιλῇ τῇ μέσῃ, γίνεται τὸ μέσον οὐθέν ἥτιον· ἐὰν δὲ τὴν μέσσην, δεόν ἄμφω, ψιλὰ εὖ γίνεται. "Η ὅτι τὸ βαρὺ μέγα ἐστίν· ὥστε κρατερόν; καὶ ἔνεστιν ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ μικρόν· καὶ τῇ διαλήψει δύο νῆται ἐν τῇ ὑπάτῃ γίνονται. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ διὰ πασῶν, τοῦ μὲν ὀξέος, ἀντίφωνον γίνεται τὸ βαρὺ· τούτου δὲ, τὸ ὀξύ οὐ; "Η ὅτι μάλιστα μὲν ἐν ἀμφοῖν ἐστὶ τὸ ἀμφοῖν μέλος; εἰ δὲ μὴ, ἐν τῷ βαρεῖ· μεῖζον γάρ. — 14. Διὰ τί λανθάνει τὸ διὰ πασῶν, καὶ δοκεῖ ὁμόφωνον εἶναι, οἷον ἐν τοῖς φοινικίῳ καὶ ἐν τῷ ἀτρόπῳ; Τὰ γὰρ ἐν τοῖς ὀξέσιν ὄντα, οὐχ ὁμόφωνα, ἀλλ' ἀνάλογον ἀλλήλοις διὰ πασῶν. "Η ὅτι ὥσπερ ὁ αὐτὸς εἶναι δοκεῖ φθόγγος, διὰ τὸ ἀνάλογον ἰσότης ἐπὶ φθόγγων; τὸ δὲ ἴσον τοῦ ἐνός. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς σύριγξιν ἐξαπατῶνται. — 15. Διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο· αἱ δὲ ἄλλαι ᾧδαὶ αἱ χορिकाί; "Η ὅτι οἱ μὲν νόμοι, ἀγωνιστῶν ἦσαν, ὧν ἤδη μιμεῖσθαι δυναμένων καὶ διατείνεσθαι, ἢ ᾧδῇ ἐγίνετο μακρὰ καὶ πολυειδής; Καθάπερ οὖν καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τὰ μέλη τῇ μιμήσει ἠκολούθει ἀεὶ ἕτερα γινόμενα. Μᾶλλον γὰρ τῷ μέλει ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ἢ τοῖς ῥήμασι. Δι' ὃ καὶ οἱ διθύραμβοι, ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον. Αἴτιον δὲ, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ ἐλεύθεροι ἐχόρευον αὐτοί. Πολλοὺς οὖν ἀγωνιστικῶς ᾄδειν, χαλεπὸν ἦν. Ὡστε ἐναρμόνια μᾶλλον μέλη ἐνῆδον. Μεταβάλλειν γὰρ πολλὰς μεταβολὰς τῷ ἐνὶ ῥᾷον, ἢ τοῖς πολλοῖς, καὶ τῷ ἀγωνιστῇ, ἢ τοῖς τὸ ἦθος φυλάττουσι. Δι' ὃ ἀπλούστερα ἐποιοῦντο αὐτοῖς τὰ μέλη.

Ἡ δὲ ἀντίστροφος, ἀπλοῦν. Ἀριθμὸς γὰρ ἐστὶ, καὶ ἐκ μετρεῖται. Τὸ δ' αὐτὸ αἷτιον καὶ διότι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς σκηνῆς οὐκ ἀντίστροφα, τὰ δὲ τοῦ χοροῦ ἀντίστροφα. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκριτῆς ἀγωνιστῆς [καὶ μιμητῆς] ὁ δὲ χορὸς, ἥτιον μιμεῖται. — 16. Διὰ τί ἦδιδεν τὸ ἀντίφωνον τοῦ συμφώνου; Ἡ ὅτι μᾶλλον διάδηλον γίνεται τὸ συμφωνεῖν, ἢ ὅταν πρὸς τὴν συμφωνίαν ἄδῃ; ἀνάγκη γὰρ τὴν ἐτέραν ὁμοφωνεῖν. Ὡστε δύο πρὸς μίαν φωνὴν γινόμεναι, ἀφανίζουσι τὴν ἐτέραν. — 17. Διὰ τί πέντε οὐκ ἄδουσιν ἀντίφωνα; Ἡ ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἡ σύμφωνος τῇ συμφωνίᾳ, ὥσπερ ἐν τῷ διὰ πασῶν; ἐκείνη γὰρ ἐν τῷ βαρεῖ ἀνάλογον, ὡς ἡ ὀξεῖα ἐν τῷ ὀξεῖ. Ὡσπερ οὖν ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἄλλη, αἱ δὲ ἐν τῷ διὰ πέντε καὶ διὰ τεσσάρων οὐκ ἔχουσιν οὕτως. Ὡστε οὐκ ἐμφαίνεται ὁ τῆς ἀντιθέτου φθόγγος. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτός. — 18. Διὰ τί ἡ διὰ πασῶν συμφωνία ἄδεται μόνῃ; μαγαδίζουσι γὰρ ταύτην, ἄλλην δὲ οὐδεμίαν. Ἡ ὅτι μόνῃ ἐξ ἀντιφώνων ἐστὶ χορδῶν. ἐν δὲ τοῖς ἀντιφώνοις, καὶ τὴν ἐτέραν ἐκ ἄδῃ, τὸ αὐτὸ ποιεῖ; ἡ γὰρ μία τρόπον τινὰ τὰς ἀμφοτέρων ἔχει φωνάς. Ὡστε καὶ μιᾶς ἀδομένης ἐν ταύτῃ τῇ συμφωνίᾳ, ἄδεται ἡ συμφωνία, καὶ ἄμφω ἄδοντες· ἡ τῆς μὲν, ἀδομένης· τῆς δὲ, αὐλουμένης· ὥσπερ καὶ μίαν ἄμφω ἄδουσι. Διὸ μόνον μελωδεῖται, ὅτι μιᾶς ἔχει χορδῆς τὰ ἀντίφωνα φωνήν. — 19. Διὰ τί δὲ ταῖς ἀντιφώνοις τοῦτο μόναις ὑπάρχει; Ἡ ὅτι μόναι ἴσον ἀπέχουσι τῆς μέσης; ἡ οὖν μεσότης ὁμοιότητά τινα ποιεῖ τῶν φθόγγων, καὶ ἔοικεν ἢ ἀκοῇ λεγεῖν ὅτι ἡ αὐτὴ, καὶ ὅτι ἀμφότεραι ἔσχαται. — 20.

Διὰ τί, ἐὰν μὲν τις τὴν μέσσην κινήσῃ ἡμῶν, ἀρμόσῃ
 [δὲ] τὰς ἄλλας χορδὰς, κέχρηται τῷ ὄργάνῳ, οὐ μί-
 νον ὅταν κατὰ τὸν τῆς μέσης γένηται φθόγγον,
 λυπεῖ, καὶ φαίνεται ἀνάρμοστον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν
 ἄλλην μελωδίαν· ἐὰν δὲ τὴν λιχανὸν, ἢ τινὰ ἕλλον
 φθόγγον, τότε φαίνεται διαφέρειν μόνον, ὅταν ἀκεί-
 νη τις χρῆται; Ἡ εὐλόγως τοῦτο συμβαίνει; πάντα
 γὰρ τὰ χρηστὰ μέλη, πολλάκις τῇ μέσῃ χρῆται· καὶ
 πάντες οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ, πυκνὰ πρὸς τὴν μέσσην
 ἀπαντῶσι· κἢν ἀπέλθωσι, ταχὺ ἐπανέρχονται· πρὸς
 δὲ ἄλλην οὕτως οὐδεμίαν. Καθάπερ ἐκ τῶν λόγων
 ἐρίων ἐξαιρεθέντων συνδέσμων, οὐκ ἔστιν ὁ λόγος
 Ἑλληνικός· (οἷον τὸ τέ, καὶ τὸ τοι) καὶ ἔτιοι δὲ οὐ-
 θέν λυποῦσι· διὰ τὸ τοῖς μὲν, ἀναγκαῖον εἶναι χρῆ-
 σθαι πολλάκις, ἢ οὐκ ἔσται λόγος Ἑλληνικός· τοῖς
 δὲ, μή· οὕτω καὶ τῶν φθόγγων ἡ μέση, ὥσπερ σύν-
 δεσμός ἐστι, καὶ μάλιστα τῶν καλῶν, διὰ τὸ πλειστά-
 κισ ἐνυπάρχειν τὸν φθόγγον αὐτῆς. — 21. Διὰ τί
 τῶν ἁδόντων οἱ βαρύτερον ἁδοντες, τῶν ὁξὺ ἁδόντων,
 ἐὰν ἀπάδωσι, μᾶλλον κατάδηλοι γίνονται; ὁμοίως δὲ
 καὶ τῷ θυθμῷ οἱ ἐν τῷ βαρυτέρῳ πλημμελοῦντες,
 κατάδηλοι μᾶλλον; Πότερον ὅτι πλείων ὁ χρόνος ὁ
 τοῦ βαρέος; οὗτος δὲ μᾶλλον αἰσθητός. Ἡ ὅτι ἐν
 πλείονι χρόνῳ πλείω [καὶ] αἰσθησιν παρέχει. Τὸ
 δὲ ταχὺ καὶ ὁξὺ, λανθάνει διὰ τὸ τάχος. — 22.
 Διὰ τί οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἁδοντες τὸν θυθμὸν σώζου-
 σιν, ἢ οἱ ὀλίγοι; Ἡ ὅτι μᾶλλον πρὸς ἓνα τε καὶ ἡγε-
 μόνα βλέπουσι, καὶ βαρύτερον ἄρχονται· ὥστε ῥα-
 διον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν; ἐν γὰρ τῷ τάχει ἡ
 ἁμαρτία πλείων. — 23. Διὰ τί διπλασία ἡ νῆτη

τῆς ὑπάτης; Ἡ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκ τοῦ ἡμίσεως ἡ χορδὴ ψαλλομένη, καὶ ὅλη συμφωνοῦσα διὰ πασῶν; Ὅμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν συρίγγων. Ἡ γὰρ διὰ τοῦ μέσου τῆς σύριγγος τρήματος φωνή, τῇ δι' ὅλης τῆς σύριγγος συμφωνεῖ διὰ πασῶν. Ἔτι [ἐν τοῖς ἄλλοις] τῷ διπλασίῳ διαστήματι λαμβάνεται τὸ διὰ πασῶν, καὶ οἱ αὐλοτρόπαι οὕτω λαμβάνουσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ τῷ διὰ πέντε τῷ ἡμιολίῳ, ὅτι οἱ τὰς σύριγγας ἁρμοτιζόμενοι, εἰς μὲν τὴν ὑπάτην ἄκραν τὸν κηρὸν ἐμπλάττουσι, τὴν δὲ νήτην μέχρι τοῦ ἡμίσεος ἀναπληροῦσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὴν διὰ πέντε τῷ ἡμιολίῳ, καὶ τὴν διὰ τεττάρων τῷ ἐπιτρίτῳ διαστήματι λαμβάνουσιν. Ἔτι οἱ ἐν τοῖς τριγώνοις ψαλτηριοῖς, τῆς ἴσης ἐπιτάσεως γινομένης, συμφωνοῦσι διὰ πασῶν, ἡ μὲν, διπλασία οὖσα· ἡ δὲ, ἡμίσεια τῷ μήκει. — 24. (Cf. 42.) Διὰ τί, ἐάν τις ψήλας τὴν νήτην ἐπιλάβῃ, ἡ ὑπάτη μόνη δοκεῖ ἀντηχεῖν; Ἡ ὅτι συμφυῆς μάλιστα γίνεται τῷ φθόγγῳ, ὁ ἀπὸ ταύτης ἤχος, διὰ τὸ σύμφωνος εἶναι; Τῷ οὖν συναυξάνεσθαι τῷ ὁμοίῳ, φαίνεται μόνος. Οἱ δὲ ἄλλοι, διὰ μικρότητα ἀφανεῖς. — 25. (Cf. 45.) Διὰ τί μέση καλεῖται ἐν ταῖς ἁρμονίαις· τῶν δὲ ὀκτὼ οὐκ ἔστι μέσον; Ἡ ὅτι ἐπιτάχορδοι ἦσαν αἱ ἁρμονίαι τὸ παλαιόν; τὰ δὲ ἐπὶ ἔχει μέσον. — 26. (Cf. 46.) Διὰ τί ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἀπάδουσιν οἱ πλεῖστοι; Πότερον ὅτι ῥᾶον ὀξὺ ἤσσει ἢ βαρὺ; ἢ ὅτι χεῖρον τοῦ βαρέος; ἁμαρτία δὲ ἔστι, τοῦ χείρονος πρᾶξις. — 27. Διὰ τί τὸ ἀκουστὸν μόνον ἡθος ἔχει τῶν αἰσθητῶν; καὶ γὰρ ἐὰν ἢ ἄνευ λόγου μέλος, ὅμως ἔχει ἡθος· ἀλλ' οὐ τὸ χρῶμα, οὐδὲ ἡ ὁσμὴ, οὐδὲ ὁ χυμὸς ἔχει. Ἡ ὅτι κίνησιν ἔχει

κινηθῆ, καὶ αἱ ἄλλαι χορδαὶ ἡχοῦσι φθεγγόμεναι·
 εἰάν δὲ αὐτὴ ἢ μὲν μένῃ, τῶν δ' ἄλλων τὶς κινηθῆ, κινηθεῖσα μόνη φθέγγεται; Ἡ ὅτι τὸ ἡρμόσθαι ἐστὶν ἀπάσαις, [τὸ δὲ ἔχειν πῶς πρὸς τὴν μέσσην ἀπάσαις,] καὶ ἡ τάξις ἡ ἐκάστης, ἡδὴ δι' ἐκείνην; ἀρθέντος οὖν τοῦ αἰτίου τοῦ ἡρμόσθαι καὶ τοῦ συνέχοντος, οὐκ ἔτι ὁμοίως φαίνεται ὑπάρχειν. Μιᾶς δὲ ἀναρμόστου οὔσης, τῆς-δὲ μέσης μενοίσης, εὐλόγως τὸ κατ' αὐτὴν ἐκλείπόμενον. Ταῖς γὰρ ἄλλαις ὑπάρχει τὸ ἡρμόσθαι. — 37. Διὰ τί τοῦ ἐν φωνῇ ὀξέος ὄντος κατὰ τὸ ὀλίγον, τοῦ δὲ βαρέος κατὰ τὸ πολὺ, (τὸ μὲν γὰρ βαρὺ, διὰ τὸ πληθὺς, βαρὺ· τὸ δὲ ὀξύ, δι' ὀλιγότητα ταχύ) ἔργον μᾶλλον ἄδειν τὰ ὀξεῖα ἢ τὰ βαρέα; καὶ ὀλίγοι τὰ ἄνω ἄδειν δύνανται, καὶ οἱ νόμοι ὄρθιοι, καὶ οἱ ὀξεῖς χαλεποὶ ἄσαι, διὰ τὸ ἀνατεταμένοι εἶναι; καίτοι ἔλαττον ἔργον τὸ ὀλίγον κινεῖν, ἢ τὸ πολὺ. Ὡστε καὶ αἶρα. Ἡ οὐ ταυτό γε ὀξύφωνον εἶναι φύσει, καὶ τὸ ὀξύ ἄδειν; ἀλλὰ φύσει μὲν ὀξύφωνα, ἅπαντα δι' ἀσθένειαν, τῷ μὴ δύνασθαι πολὺν κινεῖν αἶρα, ἀλλ' ὀλίγον. Ὁ δ' ὀλίγος, ταχὺ φέρεται. Ἐν δὲ τῷ ἄδειν, τὸ ὀξύ, δυνάμεως σημεῖον. Τὸ μὲν γὰρ σφοδρῶς φερόμενον, ταχὺ φέρεται. Διὸ τὸ ὀξύ, δυνάμεως σημεῖον. Διὸ καὶ οἱ ἐκτικοὶ ὀξύφωνοι· καὶ ἔργον, τὰ ἄνω ἄδειν· τὰ δὲ βαρέα, κάτω. — 38. Διὰ τί ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ ὅλως ταῖς συμφωνίαις χαίρουσι πάντες; Ἡ ὅτι ταῖς μετὰ φύσιν κινήσεσι χαίρομεν κατὰ φύσιν; σημεῖον δὲ, τὸ τὰ παιδία εὐθύς γενόμενα, χαίρειν αὐτοῖς. Διὰ δὲ τὸ ἔθος, τρόποις μελῶν χαίρομεν. Ῥυθμῷ δὲ χαίρομεν, διὰ τὸ γνῶριμον καὶ τεταγμένον ἀριθμὸν ἔχειν, καὶ κινεῖν

ἡμᾶς τεταγμένως. Οἰκειότερα γὰρ ἡ τεταγμένη κί-
 νησις φύσει τῆς ἀτάκτου· ὥστε καὶ κατὰ φύσιν μᾶλ-
 λον. Σημεῖον δέ· πονοῦντες γὰρ, καὶ πίνοντες καὶ
 ἐσθίωντες [τὰ] τεταγμένα, σῴζομεν καὶ αὖξομεν τὴν
 φύσιν καὶ τὴν δύναμιν· ἀτακτα δέ, φθείρομεν καὶ
 ἐξίσταμεν αὐτήν. Αἱ γὰρ νόσοι, τῆς τοῦ σώματος
 οὐ κατὰ φύσιν τάξεως κινήσεις εἰσὶ. Συμφωνία δέ
 χαίρομεν, ὅτι κράσις ἐστὶ λόγον ἐχόντων ἐναντίων
 πρὸς ἄλληλα. Ὁ μὲν οὖν λόγος, τάξις· ὃ ἦν φύσει
 ἡδύ. Τὸ δέ κεκραμένον, τοῦ ἀκράτου πᾶν ἡδιον·
 ἄλλως τε καὶ αἰσθητὸν ὄν, ἀμφοῖν τοῖν ἄκροις ἐξ
 ἴσου τὴν δύναμιν ἔχει, ἐν τῇ συμφωνίᾳ ὁ λόγος. —
 39. Διὰ τί ἡδιόν ἐστι τὸ σύμφωνον τοῦ ὁμοφώνου;
 Ἡ καὶ τὸ μὲν ἀντίφωνον, σύμφωνόν ἐστι διὰ πασῶν;
 ἐκ παίδων γὰρ νέων καὶ ἀνδρῶν, γίνεται τὸ ἀντίφω-
 νον· οἱ διεστῆσι τοῖς τόνοις, ὥς νῆτη πρὸς τὴν
 ὑπάτην. Συμφωνία δέ πᾶσα ἡδίων ἀπλοῦ φθόγγου·
 (δί' αὖ δέ, εἴρηται) καὶ τούτων ἡ διὰ πασῶν,
 ἡδίστη· τὸ ὁμόφωνον δέ ἀπλοῦν ἔχει φθόγγον. Μα-
 γαδίζουσι δέ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ· ὅτι καθά-
 περ ἐν τοῖς μέτροις οἱ πόδες ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς λό-
 γον ἴσον πρὸς ἴσον, ἢ δύο πρὸς ἓν, ἢ καὶ τινα ἄλλον,
 οὕτω καὶ οἱ ἐν τῇ συμφωνίᾳ φθόγγοι λόγον ἔχουσι
 κινήσεως πρὸς τοὺς αὐτοὺς. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων
 συμφωνιῶν, ἀτελεῖς αἱ θατέρου καταστροφαὶ εἰ-
 σιν, εἰς ἡμισυ τελευτῶσαι· δι' ὃ τῇ δυνάμει οὐκ
 ἴσαι εἰσιν· οὕσαι δέ ἄνισοι, διαφορὰ τῇ αἰσθή-
 σει, καθάπερ ἐν τοῖς χοροῖς ἐν τῷ καταλύειν
 μεῖζον ἄλλων φθεγγομένων ἐστίν. Ἐτι δέ ὑπάτη
 συμβαίνει [ἐκ τοῦ] τὴν αὐτὴν τελευτὴν τῶν ἐν τοῖς

ἰθόγγοις περιόδων ἔχειν. Ἡ γὰρ δευτέρα τῆς νεά-
της πληγὴ τοῦ αἵρος, ὑπάτη ἐστί. Τελευτώσαις δ'
εἰς ταῦτόν, [οὐ ταῦτόν ποιοῦσαις,] ἐν καὶ κοινὸν τὸ
ἔργον συμβαίνει γίνεσθαι, καθάπερ τοῖς ὑπὸ τὴν
ᾠδὴν κρούουσι· καὶ γὰρ οὗτοι τὰ ἄλλα οὐ προσ-
αυλοῦντες, ἐὰν εἰς ταῦτόν καταστρέψωσιν, εὐφραίνου-
σι μᾶλλον τῷ τέλει, ἢ λυποῦσι ταῖς πρὸ τοῦ τέλους
διαφοραῖς, τῷ τὸ ἐκ διαφορῶν τὸ κοινόν, ἥδιστον ἐκ
τοῦ διὰ πασῶν γίνεσθαι. Τὸ δὲ μαγαδίζειν, ἐξ
ἐναντίων φωνῶν. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ διὰ πασῶν μα-
γαδίζουσι. — 40. (Cf. sup. 5.) Διὰ τί ἥδιον ἀκού-
ουσιν ᾄδόντων, ὅσα ἂν προεπιστάμενοι τύχωσι τῶν
μελῶν, ἢ ἐὰν μὴ ἐπιστῶνται; Πότερον ὅτι μᾶλλον
δηλὸς ἐστὶν ὁ τυγχάνων ὥσπερ σκοποῦ, ὅταν γνωρί-
ζωσι τὸ ᾄδόμενον; γνωρίζοντων δὲ, ἢ δὴ θεωρεῖν. Ἡ
ὅτι συμπαθὴς ἐστὶν ὁ ἀκροατὴς, τῷ τὸ γνώριμον
ᾄδοντι; συνᾶδει γὰρ αὐτῷ. Αἰδεῖ δὲ πᾶς γεγηθώς,
ὁ μὴ διὰ τινὰ ἀνάγκην τοῦτο ποιῶν. — 41. (Cf. 34.)
Διὰ τί δις μὲν δι' ὀξειῶν, ἢ δις διὰ τεττάρων οὐ
συμφωνεῖ, δις διὰ πασῶν δέ; Ἡ ὅτι τὸ μὲν διὰ πέν-
τε, ἐστὶν ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ· τὸ δὲ διὰ τεττάρων, ἐν
ἐπιτρίτῳ; ὄντων δὲ ἡμιολίων τριῶν ἐξῆς ἀριθμῶν ἢ
ἐπιτρίτων, οἱ ἄκροι πρὸς ἀλλήλους οὐδένα λόγον
ἔχουσιν· οὔτε γὰρ ἐπιμόριοι, οὔτε πολλαπλάσιοι
ἔσονται. Τὸ δὲ διὰ πασῶν, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐν διπλα-
σίῳ λόγῳ, δις τούτου γινομένου, ἐν τετραπλασίονι
λόγῳ ἂν εἶεν οἱ ἄκροι πρὸς ἀλλήλους. Ὡστ' ἐπεὶ
συμφωνία εὐλογον ἔχοντων φθόγγον πρὸς ἀλλήλους
ἐστί· λόγον δὲ οἱ μὲν τὸ δις διὰ πασῶν διάλειμμα
ἔχοντες, πρὸς ἀλλήλους φθόγγοι ἔχουσιν· οἱ δὲ τὸ

δις διὰ τετάρων, ἢ [τὸ] δις διὰ πέντε, οὐκ ἔχουσιν, οἱ μὲν δις διὰ πασῶν, σύμφωνοι εἶναι ἂν, οἱ δ' ἕτεροι οὐ, διὰ τὰ εἰρημένα. — 42. (Cf. 24.) Διὰ τί, ἰάν τις ψήλας τὴν νήτην ἐπιλάβῃ, ἢ ὑπάτη μόνη δοκεῖ ὑπηγεῖν; Ἡ οὖν ἡ νεάτη λήγουσα καὶ μαραινομένη, ὑπάτη γίνεται; σημεῖον δὲ, τὸ ἀπὸ τῆς ὑπάτης τὴν νεάτην δύνασθαι ἄδειν. Ὡς γὰρ οὕσης αὐτῆς ὠδῆς νεάτης, τὴν ὁμοιότητα λαμβάνουσιν ἀπ' αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡχὼ [ὠδή τις ἐστίν,] ἀφή ἐστι φωνῆς τῆς νεάτης ληγούσης, [καὶ,] ἡχὼς ὧν ὁ αὐτός, τῷ τῆς ὑπάτης φθόγγῳ κινεῖ, εἰκότως τῇ ὁμοιότητι τὴν ὑπάτην ἢ νήτη κινεῖν δοκεῖ. Τὴν μὲν γὰρ νεάτην ἴσμεν οὐ κινεῖται ἐπιληφθεῖσα· τὴν δὲ ὑπάτην αὐτὴν ὀρῶντες ἀκατάληπτον οὕσαν, καὶ φθόγγου αὐτῆς ἀκούοντες, ταύτην οἴομεθα ἡγεῖν· ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ἡμῖν συμβαίνει, ἐφ' ὧν μήτε τῷ λογισμῷ, μήτε τῇ αἰσθήσει δυνάμεθα εἰδῆσαι τὸ ἀκριβές. Ἔτι εἰ πληγείσης τῆς νεάτης μάλιστα ἐντεταμένης, συμβαίνει τὸν ζυγὸν κινεῖσθαι, οὐθὲν ἂν εἴη θαυμαστόν. Κινηθέντος δὲ, πάσας τὰς χορδὰς συγκινεῖσθαι, καὶ τιν' ἡχὸν ποιεῖν, οὐκ ἄλογον. Ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ὁ τῆς νεάτης φθόγγος, ἀλλότριός ἐστι καὶ λήγων καὶ ἀρχόμενος· τῇ δὲ ὑπάτῃ λήγων ὁ αὐτός. Οὐ προστεθέντος τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς κινήσει, ἐκείνης δόξαι πάντ' αὐτῶν εἶναι, οὐθὲν ἄτιπον. Ἔστι δὲ μέλζων, ἢ ὁ κοινὸς τῶν λοιπῶν χορδῶν ἡχος, ὅτι αἱ μὲν, ὑπὸ τῆς νεάτης καθάπερ ὠσθεῖσαι, μαλακῶς ἡχῆσαν· ἢ δὲ νεάτη, πάσῃ τῇ αὐτῆς δυνάμει, οὕσα αὐτῶν σφοδροτάτη. Ὡστε εἰκότως καὶ τὸ δευτερεῖον αὐτῆς, κρεῖττον ἂν εἴη, ἢ τὸ τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ βραχείας κινεῖσθαι, ὡς αὐτῆς

τε γεγεννημένης. — 43. (Cf. 9.) Διὰ τί ἡδιον τῆς μονωδίας ἀκούομεν, ἐάν τις πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδῃ; Ἡ ὅτι πᾶν τὸ ἡδιον मिχθὲν ἡδίονι, ἐν ἔστιν; ὁ δὲ αὐλὸς, ἡδίων τῆς λύρας. Ὡστε καὶ ἡ ᾠδὴ τούτῳ मिχθῆῖσα, ἡ λύρα, ἡδίων ἂν εἴη, [ἐπεὶ τὸ μεμιγμένον τοῦ ἀμίκτου ἡδιόν ἐστιν,] ἐὰν ἀμφοῖν ἅμα αἰσθησὶν τις λαμβάνῃ; οἶνος γὰρ ἡδίων τοῦ ἔξυμέλιτος, διὰ τὸ μεμίχθαι μᾶλλον αὐτοῖς τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως मिχθέντα, ἢ ὑφ' ἡμῶν. Ἔστι γὰρ καὶ ὁ οἶνος μικτὸς ἐξ ὀξέος καὶ γλυκέος χυμοῦ. Δηλοῦσι δὲ καὶ αἱ οἰνώδεις ῥοιαὶ καλούμεναι. Ἡ μὲν οὖν ᾠδὴ καὶ ὁ αὐλὸς, μίγνυνται αὐτοῖς δι' ὁμοιότητα. (πνεύματι γὰρ ἄμφω γίνεται) ὁ δὲ τῆς λύρας φθόγγος, ἐπειδὴ οὐ πνεύματι γίνεται, ἢ ἥτιον αἰσθητὸν ἢ ὁ τῶν αὐλῶν, ἀμικτότερός ἐστι τῇ φωνῇ. ποιῶν δὲ διαφορὰν τῇ αἰσθήσει, ἥτιον ἡδύνει, καθάπερ ἐπὶ τῶν χυμῶν εἴρηται. Ἔτι ὁ μὲν αὐλὸς πολλὰ τῷ αὐτοῦ ἤχῳ καὶ τῇ ὁμοιότητι συγκρύπτει τῶν τῆς ᾠδῆς ἀμαρτημάτων. Οἱ δὲ τῆς λύρας φθόγγοι, ὄντες ψιλοὶ καὶ ἀμικτότεροι τῇ φωνῇ, κατ' αὐτοὺς θεωρούμενοι καὶ ὄντες οἱ αὐτοὶ, συμφανῇ ποιοῦσι τὴν τῆς ᾠδῆς ἀμαρτίαν, καθάπερ κανόνες ὄντες αὐτῶν. Πολλῶν δὲ ἐν τῇ ᾠδῇ ἀμαρτανομένων, τὸ κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν, ἀναγκαῖον χεῖρον γίνεσθαι. — 44. (Cf. 25.) Διὰ τί τῶν μὲν ἐπτὰ, μέση καλεῖται· τῶν δὲ ὀκτὼ, οὐκ ἔστι μέσον; Ἡ ὅτι ἐπτάχορδοι ἦσαν αἱ ἁρμονίαι τὸ παλαιόν; τὰ δὲ ἐπτὰ ἔχει μέσον. Ἔτι ἐπειδὴ τῶν μεταξὺ τῶν ἄκρων, τὸ μέσον μόνον ἀρχὴ τίς ἐστιν. (ἔστι γὰρ τῶν θάτερον τῶν ἄκρων νεύοντων ἐν τινι διαστήματι ἀνὰ μέσον ὃν, ἀρχή) τοῦτ' ἔσται μέσον. Ἐπεὶ

δ' ἔσχατα μέσον ἐστὶν ἁρμονίας νεάτη καὶ ὑπάτη,
 τούτων δὲ ἀνὰ μέσον οἱ λοιποὶ φθόγγοι, ὧν ἡ μέση
 καλουμένη, μόνῃ ἀρχῇ ἐστὶ θατέρου τετραχόρδου,
 δικαίως μέση καλεῖται. Τῶν γὰρ μεταξύ τινων
 ἄκρων, τὸ μέσον ἦν ἀρχὴ μόνον. — 45. (Cf. 22.)
 Διὰ τί πολλοὶ ἄδοντες σώζουσι μᾶλλον τὸν ῥυθμὸν, ἢ
 οἱ ὀλίγοι; Ἡ ὅτι μᾶλλον πρὸς ἓνα τε καὶ ἡγεμόνα
 βλέπουσι, καὶ βραδύτερον ἄρχονται· ὥστε ῥᾶον τοῦ
 αὐτοῦ τυγχάνουσιν; ἐν μὲν γὰρ τάχει, πλείων γίνε-
 ται ἡ ἁμαρτία, συμβαίνει δὲ τῷ ἡγεμόνι προσέχειν
 τοὺς πολλούς· ἰδιαζόμενος δὲ οὐδεὶς ἂν αὐτῶν δια-
 λάμψειεν ὑπεράρας τὸ πλῆθος. Ἐν δὲ τοῖς ὀλίγοις;
 μᾶλλον διαλάμπουσι· δι' ὃ καθ' αὐτούς, ἐν αὐτοῖς
 μᾶλλον ἀγωνίζονται, ἢ πρὸς τὸν ἡγεμόνα. — 46.
 (Cf. 26.) Διὰ τί ἐπὶ τὸ ὀξύ ἀπάδουσι οἱ πλεῖστοι; Ἡ
 [ὅτι] ῥᾶον ὀξύ ἄσαι, ἢ βαρύν; ἄδουσι γοῦν ὀξύ μᾶλ-
 λον· καὶ ἐν ᾧ ἄδουσιν, ἁμαρτάνουσιν. — 47. (Cf.
 7.) Διὰ τί οἱ ἀρχαῖοι ἐπταχόρδους ποιοῦντες τὰς ἁρ-
 μονίας, τὴν ὑπάτην, ἀλλ' οὐ τὴν νήτην κατέλιπον;
 Ἡ οὐ τὴν ὑπάτην, ἀλλὰ τὴν νῦν καλουμένην παρα-
 μέσην ἀφῆρουν καὶ τὸ τονιαῖον διάστημα; ἐχρῶντο δὲ
 τῇ ἐσχάτῃ μέσῃ, τοῦ ἐπὶ τὸ ὀξύ πυκνοῦ· διὸ καὶ μέ-
 σην αὐτὴν προσηγόρευσαν. Ἡ ὅτι ἦν τοῦ μὲν ἄνω τε-
 τραχόρδου, τελευταίη· τοῦ δὲ κάτω, ἀρχή, καὶ μέσον
 εἶχε λόγον τόνῳ τῶν ἄκρων; — 48. (Cf. 30.) Διὰ
 τί οἱ ἐν τραγωδίᾳ χοροὶ οὐθ' ὑποδωριστὶ, οὐθ' ὑπο-
 φρυγιστὶ ἄδουσιν; Ἡ ὅτι [τὸ] μέλος ἡκιστα ἔχουσιν
 αὐταὶ αἱ ἁρμονίαι, οὐδεὶς μάλιστα τῷ χορῷ; ἦθος
 δὲ ἔχει ἢ μὲν ὑποφρυγιστὶ, πρακτικόν· (διὸ καὶ ἐν
 τῷ Γηρυόνη ἡ ἐξοδος καὶ ἡ ἐξόπλισις ἐν ταύτῃ πε-

ποιήται) ἡ δὲ ὑποδωριστὶ, μεγαλοπρεπὲς καὶ στάσι-
 μον· διὸ καὶ κιθαρῳδικωτάτη ἐστὶ τῶν ἁρμονιῶν.
 Ταῦτα δ' ἄμφω, χορῶ μὲν ἀνάρμοστα, τοῖς δὲ ἀπὸ
 σκηνῆς οἰκειότερα. Ἐκεῖνοι μὲν γάρ, ἡρώων μιμη-
 ται· οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν ἀρχαίων, μόνοι ἦσαν ἡρώες·
 οἱ δὲ λαοὶ, ἄνθρωποι· ὧν ἐστὶν ὁ χορὸς. Διὸ καὶ
 ἁρμόζει αὐτῷ τὸ γοερὸν καὶ ἡσύχιον ἦθος καὶ μέ-
 λος. Ἀνθρωπικὰ γάρ. Ταῦτα δ' ἔχουσιν αἱ ἄλ-
 λαι ἁρμονίαι, ἥκιστα δὲ αὐτῶν ἡ ὑποφρυγιστὶ· ἐν-
 θουσιαστικὴ γὰρ καὶ βακχικὴ. Κατὰ μὲν οὖν ταύ-
 την πάσχομέν τι· (παθητικοὶ γὰρ οἱ ἀσθενεῖς μάλ-
 λον τῶν δυνατῶν εἰσι· δι' ὃ καὶ αὕτη ἁρμόττει τοῖς
 χοροῖς) κατὰ δὲ τὴν ὑποδωριστὶ καὶ ὑποφρυγιστὶ,
 πράττομεν· ὃ οὐκ οἰκεῖόν ἐστι χορῶ. Ἔστι γὰρ ὁ
 χορὸς, κηδευτῆς ἀπρακτος. Εὐνοίαν γὰρ μόνον
 παρέχεται, οἷς πάρεστι. — 49. Διὰ τί τῶν [τὴν]
 συμφωνίαν ποιούντων φθόγγων ἐν τῷ βαρυτέρῳ τὸ
 μαλακώτερον; Ἡ ὅτι μέλος τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει, μα-
 λακόν ἐστι καὶ ἡρεμαῖον· τῇ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ μίξει,
 τραχὺ καὶ κινητικόν; Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν βαρὺς φθόγγος
 μαλακὸς καὶ ἡρεμαῖός ἐστιν, ὁ δὲ ὀξύς κινητικὸς, καὶ
 τῶν ταῦτὸ μέλος ἐχόντων, εἴη ἂν μαλακώτερος ὁ βα-
 ρύτερος ἐν ταύτῳ μέλει μᾶλλον. Ἦν γὰρ τὸ μέλος
 αὐτῶν μαλακόν. — 50. Διὰ τί ἴσων πίθων καὶ ὁμοί-
 ων, εἰάν μὲν ὁ ἕτερος κενὸς ᾖ, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τὸ ἡμισυ
 διάμεστος, διὰ πασῶν συμφωνεῖ ἡ ἡχώ; Ἡ ὅτι διπλα-
 σία γίνεται καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἡμίσεως τῆς ἐκ τοῦ κενοῦ; Τί
 γὰρ διαφέρει τοῦτο, ἢ ἐπὶ τῶν συρρίγγων; δοκεῖ γὰρ
 ἡ θάπτων κίνησις, ὀξύτερα εἶναι· ἐν δὲ τοῖς μελίσσοι
 βραδύτερον ὁ ἀήρ ἀπαντᾷ· καὶ ἐν τοῖς διπλασίοις

τοσούτῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνάλογον. Συμφωνεῖ δὲ διὰ πασῶν, καὶ ὁ διπλασίῳ ἀσκὸς πρὸς τὸν ἡμισυν.

SECTIO XX.

Ὅσα περὶ θάμνους καὶ λαχανώδη.

Διὰ τί τὸ ἄλνκον ὕδωρ τὰ μὲν σέλινα δέχεται, τὸ δὲ πράσον οὐ; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν, ἀσθενεῖς αἱ ῥίζαι· τοῦ δὲ, ἰσχυραί; τὸ δὲ ἰσχυρότερον ἀπαθίστερον. — 2. Διὰ τί λέγεται,

Μίνθην ἐν πολέμῳ μὴ ἔσθιε, μὴ τε φύτευε;
Ἡ ὅτι καταψύχει τὰ σώματα; Δηλοῖ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος φθορά. Τοῦτο δὲ ὑπεναντίον πρὸς ἀνδρείαν καὶ θυμὸν, ταῦτόν ὃν τῷ γένει. — 3. Διὰ τί ἔνια ἄνθος ἔχοντα, ἄκαρπά ἐστιν, οἷον σίκυος καὶ κολόκυνθα, καὶ ῥόα; Ἡ οὐκ ἄκαρπα, ἀλλὰ ταῦτα καρπὸς ἐστι; περικάρπιον γοῦν ἐστὶ τὸ ἀνθούν· ὁ δὲ σίκυος, περικάρπιον. — 4. Διὰ τί τῶν φυομένων τὰ μὲν, ἐψανά; τὰ δὲ, ὠμὰ βρωτά; Ἡ ὅσων οἱ χυμοὶ μὴ ἐδώδιμοι εὐθύς, τούτων πυρωθέντων, γλυκύτεροι γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· ὅσων δὲ εὐθύς, καὶ ὠμὰ ἐδώδιμα; — 5. Διὰ τί τὰ μὲν, ἐψανά, τὰ δὲ, ὀπτανά; Ἡ ὅτι τὰ μὲν ὑγρότερα, οὐ τοσοῦτον· τὰ δὲ ξηρότερα, οὐ μᾶλλον ξηρανθῆναι δεῖ; ἐψόμενα δὲ πάντα, ὑγρότερα καὶ μαλακώτερα. Τὰ δὲ ἥτιον ὑγρὰ, ἂν πυρωθῇ, γίνονται ξηρά. — 6. Διὰ τί δὲ τὰ μὲν, ἄβρωτά ἐστι, τὰ δὲ, βρωτά; Ἡ διὰ τοὺς χυμούς; Ὅσα γὰρ καὶ ὠμὰ ἀπέπτους ἔχει, καὶ πυρούμενα μὴ μεταβάλλει, ἄβρωτα. Ὅσων δὲ βρωτὸς ὁ χυμὸς, ἰσχυρότερος δὲ, ταῦτα ἡδύσματά ἐστι. Τὰ γὰρ ἐν μικρῷ ἔχοντα πολλὴν δύναμιν τῶν βρωτῶν, ἡδυντικά τῶν ἐν πολλῷ. — 7. Διὰ τίνα αἰτίαν τὰ μὲν μέχρι σπέρματος τῶν φυτῶν ζῇ,

εἶτα ἐνεγκόντα αὐαίνεται· οἷον ἡ πόα, καὶ τὰ καλού-
μενα λάχανα· τὰ δὲ οὐ, ἀλλὰ πολλάκις φέρει; καὶ
τῶν μέχρι σπέρματος ζώντων, τὰ μὲν πολλὰ, ἐπέτεια·
τὸ δὲ ἱπποσίλινον, τῷ ὑστέρω ἔτει φέρει καρπὸν, καὶ
ἐνέγκαν, ἐξαυαίνεται; Ἡ ἅπαντα μὲν μέχρι τούτου
ἀκμάζει, ἕως ἂν κατὰ τὸ σπέρμα ἀκμάζη; ἐπεὶ καὶ οἱ
ἄνθρωποι μέχρι τριάκοντα ἔτων ἐπιδιδόασιν, ὅτε μὲν
τῷ πλήθει, ὅτε δὲ τῇ παχύτητι. Ὅταν δὲ μηκέτι δύ-
νηται φέρειν, ὥσπερ ἐκεῖ, αὐαίνεται καὶ καταγηράσκει·
τὰ δὲ, βραδέως, καὶ κατὰ λόγον. Δι' ἣν μὲν οὖν αἰ-
τίαν τὰ μὲν, βραχύβια, τὰ δὲ, μακρόβιά ἐστιν, ἄλλος
ἔστω λόγος. Ἐπεὶ δ' ἔστι πᾶσιν ὅρος ἡ τοῦ σπέρμα-
τος τελείωσις, ἀνάγκη τοῖς μὲν βραχυβίοις ἅπαξ ἢ
ὀλιγάκις ἐνεγκεῖν καρπὸν· τοῖς δὲ μακροβίοις, πολλά-
κις. Ὡστε τὰ μὲν ἀσθενέστατα, ἅπαξ ἐνέγκοι· (δι'
ὃ ἀνάγκη αὐαίνεσθαι) καὶ τούτων τὰ μὲν, ἐνιαυτοῦ
ἐπέτεια εἶναι· τὰ δὲ, ὥσπερ τὸ ἱπποσίλινον, τῷ ὑστέ-
ρω ἔτει, ὥσπερ τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτά. — 8. Διὰ τί
σελίνου, ἐάν τις περιορύξας μέχρι κάτω πρὸς τὰς ρί-
ζας, παραβάλλῃ τῶν καχρυδίων, εἶτα ἄνωθεν τὴν
γῆν, καὶ οὕτως ἄρδῃ, παμμεγέθεις γίνονται αἱ ρίζαι;
Ἡ διότι τὸ καχρύδιον, θερμὸν ὄν καὶ σομφόν, κατέχει
μὲν σύνολον τὴν τροφήν, καὶ οὐ προῖεται ἄνω· πέτ-
τει δὲ, θερμὸν ὄν· ὥστε πολλὴν τὴν αὔξησιν γίνεσθαι;
— 9. Διὰ τί, ἐάν τις τὰς κολοκύνθας εὐθύς μικρὰς
οὔσας κρύψῃ τῇ γῇ, ἢ τοὺς σικύους, μεῖζους γίνονται;
Ἡ διότι τὰ πνεύματα καὶ ὁ ἥλιος ξηραίνοντα, ἀφαι-
ροῦνται τὴν αὔξησιν, καὶ τοὺς ὄγκους ἐλάττους μὲν
ποιοῦσι πάντων, στιφροτέρους δέ; (ὥσπερ καὶ τῶν
δένδρων, τὰ τε ἐν προσηγμένοις καὶ ἐλώδεσι, καὶ τὰ ἐν

κοιλοῖς καὶ ἐφύδροις· τὰ μὲν γὰρ, μεγάλα γίνονται
 καὶ σομφά· τὰ δὲ, μικρὰ καὶ πυκνά) ἐν δὲ τῇ γῇ κρυ-
 φθέντα, ἐναντία πάσχοντα, ἐναντίως ἀποβαίνει.
 Ὅμοιως δὲ καὶ τὰ εἰς ἀγγεῖα τιθέμενα, σίκυοι εἰς νάρ-
 θηκας κοίλους ἢ καλύπτρας, καὶ ῥόαι καὶ μῆλα εἰς
 χύτρας, τὰ μὲν, μεγάλα, σομφὰ δέ· οἱ δὲ, μικροὶ,
 στερόχοι αὐξανόμενοι, μὴ εἰς ἀντίτυπον. Αἰτία δὲ ἡ
 τροφή πλείων γινομένη, διὰ τὸ μήτε ἀποπνεῖσθαι, μήτε
 ξηραίνεσθαι. Τὸ γὰρ ἀποστέγον, κωλύει ταῦτα πό-
 σchein. — 10. Διὰ τί τὰ σπέρματα τῶν δριμέων φυτῶν
 δριμύτερά ἐστιν, ἢ αἱ ῥίζαι καὶ τὰ φύλλα; Ἡ διότι
 ἐκ τοῦ σπέρματος γίνεται ἅπαντα, καὶ εἰς τὰ ἄλλα
 δίδεται μέρη ἐκ τούτου, οἷον ἐνυπάρχοντα, ὥς φασί
 τινες, καὶ οἱ χυμοὶ καὶ αἱ ὀσμαι; ἐπεὶ καὶ αἱ ὀσμαι
 ἴδιοι γίνονται ἅμα τοῖς σπέρμασιν ἅπασιν. Εἰ οὖν
 ἐκ τούτου καὶ τοῖς ἄλλοις ἡ δριμύτης ὑπάρχει, εὐλο-
 γον καὶ αὐτὸ ὑπάρχειν μάλιστα. — 11. Διὰ τί αἱ ῥα-
 φανίδες αἱ λεπταὶ, δριμύτεραι; Ἡ ὅτι αἱ μείζους, διὰ
 τὸν χρόνον πεπεμμέναι μᾶλλον; — 12. Διὰ τί ἡ κάπ-
 παρις οὐκ ἐθέλει ῥαδίως ἐν τοῖς ἐργασίμοις γίνεσθαι
 χωρίοις· (πολλοὶ γὰρ πεπείρανται, καὶ ῥίζας μετα-
 φέροντες, καὶ σπέρματα καταβάλλοντες· ἐνιαχοῦ γὰρ
 λυσιτελεῖ μᾶλλον τῶν ῥόδων) ἀλλὰ φύεται μάλιστα
 ἐπὶ τῶν τάφρων, ὅτι ἀβατώτατος ὁ τόπος ἐστί. Περὶ
 δὲ δὴ τούτου καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, δεῖ λαβεῖν, ὅτι
 οὐχ ἅπαντα ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης γίνεται, οὐδ' αὖξεται,
 ἀλλ' ἐνια ἐξ ἄλλων φθορᾶς καὶ ἐξ ἀρχῆς γίνεται καὶ
 αὖξεται· οἷον οἱ φθειρες καὶ αἱ τρίχες ἐν τῷ σώματι,
 διαφθειρομένης τῆς τροφῆς, καὶ οἱ τὸ χεῖρον ἔχον-
 τες. Ὡς περ οὖν καὶ τῶν ἐν σώματι ἐνια γίνεται ἐκ

περιτιώμιτος τροφῆς, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀπεψία, καὶ οὐ μὴ ἐδύνατο κρατῆσαι ἢ φύσις, τὰ μὲν προχειρότατα, εἰς κύστιν καὶ κοιλίαν ἀποκρίνεται· ἐξ ἐνίων δὲ ζῶα γίνεται, δι' ὃ καὶ αὐξάνονται ταῦτα ἐν γῆρᾳ καὶ νόσοις· οὕτως ἐν τῇ γῇ, τὰ μὲν ἐκ πεπεμμένης τῆς τροφῆς γίνεται καὶ αὐξάνεται, τὰ δὲ, ἐκ περιττωμάτων καὶ ἐναντίως ἐχόντων. Ἡ δὲ γεωργία, πέπει καὶ ἐνεργὸν ποιεῖ τὴν τροφήν· ἐξ ἧς συνίστανται οἱ ἡμεροὶ καρποὶ. Ἡ μὲν οὖν ἐκ τοιαύτης γίνεται ἡμερότητας, ἡμερα καλεῖται, διὰ τὸ ἀπὸ τέχνης ὠφελεῖσθαι, ὥσπερ παιδευόμενα· ὅσα δὲ μὴ δύνανται, ἢ καὶ ἐξ ἐναντίως ἔχοντος συνίσταται, ταῦτα ἄγρία ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐθέλει γίνεσθαι ἐν γεωργησίμῳ. Ἡ γὰρ γεωργία φέρει αὐτὰ παιδεύουσα. Ἐκ γὰρ φθορᾶς γίνεται. Ὡν καὶ ἡ κάππαρίς ἐστίν. — 13. Διὰ τί, ἐάν τις ῥαφανίδων, ὅταν μάλιστα ἀκμάζωσι τοῦ χειμῶνος, ἀποτεμὼν τὰ φύλλα, ἐπισάξῃ τὴν γῆν καὶ καταπατήσῃ, ὥστε ἀποστέγειν τὸ ὕδωρ, αὗται ἐν τῷ θέρει γίνονται ἄπλετοι τὸ πάχος; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν μὴ φθίρεσθαι, τὸ περισσεύειν αἷτιον, κωλύον τὸ ὕδωρ σήπειν; ἢ δὲ τροφή, ἣν ἄνω ἀφίει εἰς τὸν βλαστὸν, εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· ὥστε ἀνάγκη αὐτὴν μείζω γίνεσθαι, ἢ ἀφιέναι παραβλαστάνουσαν ἄλλας [ρίζας, ὥσπερ τὰ κρόμμυα; Καὶ γὰρ ταῦτα, εἴαν μὴ τις ἐκτίλῃ ἐπέτεια, ἀλλ' ἐάσῃ τὸν χειμῶνα, πολλαπλάσια γίνεται. Τὰ μὲν οὖν κρόμμυα, τῶν παραβλαστανόντων ἐστίν· ἢ δὲ ῥαφανος, οὐ. Ὡστε ἀνάγκη αὐτὴν γίνεσθαι παχεῖαν, διὰ τὸ πᾶσαν λαμβάνειν τὴν τροφήν. — 14. Διὰ τί, ἐάν τις σικκίους ἢ κολοκύνθας περὶ φρέαρ φυτεύσας, ὅταν ὥραῖοι ᾧσι, καθεὶς εἰς τὸ φρέαρ ἀποστεγᾷ, γίνονται δὲ ἔτους

χλωροί; Ἡ διότι ἢ τε ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀτμὶς ψύχουσα κωλύει ξηραίνεσθαι, καὶ παρέχει θάλλοντα· καὶ τὸ ἀποστεγνύναι τούτους, καὶ τὰ πνεύματα τρέφει τὰ ὑψημένα; τοῦ δὲ διαμένειν αἴτιον, τὸ ἔχειν τροφήν ἐωμένων τῶν ῥιζῶν. [Καὶ γὰρ ἐάν τις ἀφελὼν τὴν βλάστην ὅταν καρποφορήσῃ, καὶ ἀποτεμῶν περισάξῃ καὶ καταπατήσῃ τὴν γῆν περὶ τὰς ῥίζας, πρωῒμους οἴσει σικύους, ὥς δυναμένων σώζεσθαι τῶν ῥιζῶν.] οὐ γὰρ ἔσται σίκυος τῶν προετείων· θᾶττον δὲ αὐτοῖς τῶν σπειρομένων οἴσουσι καρπὸν, διὰ τὸ πολὺ προὔπαρχειν τοῦ ἔργου τῇ φύσει τὰς ῥίζας· τοῖς δὲ σπειρομένοις δεῖν γίνεσθαι τοῦτο πρῶτον, γῆς δὲ περισάξεις ἀλέαν ποιεῖν· ὥστε σώζεσθαι, καὶ θᾶττον ἀνιέναι βλαστόν. Διὸ ὃ καὶ ἐάν τις χειμῶνος φυτεύσῃ σπέρμα σικύου ἐν ταλαρίσκοις, καὶ ἄρδῃται θερμῷ, καὶ εἰς τὸν ἥλιον ἐκφέρῃ, καὶ παρὰ πυρὶ τιθῇ, πρῶτιμοι σφόδρα ἔσονται, ἐὰν ὥς ἔχῃ ἐν τοῖς ταλάροις εἰς τὴν ἰκνουμένην ὥραν εἰς τὴν γῆν φυτεύσῃ. — 15. Διὰ τί ἀρδεύουσιν ἑωθεν, ἢ νυκτός, ἢ δειλῆς; Πότερον ἵνα μὴ ὁ ἥλιος ἀναλώσῃ; ἢ ὅτι ἐὰν ἢ θερμὸν τὸ ὕδωρ, διαφθείρει τὰ ἀρδόμενα; — 16. (Cf. 1, 48. et 12, 12.) Διὰ τί τὰ εὐώδη οὖρητικά, καὶ σπέρματα καὶ φυτά; Ἡ ὅτι θερμὰ καὶ εὐπεπτα; τὰ δὲ τοιαῦτα, οὖρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ ἡ ὁσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ εὐώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὖρητικά, μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα, διότι ὅπως ἡ ὁσμὴ διὰ θερμότητά τινα γίνεται· ἀλλὰ τὰ δυσώδη ἄπεπτά ἐστι. Δεῖ δὲ μὴ μόνον εἶναι θερμὰ, ἀλλὰ καὶ εὐπεπτα, εἰ ἔσται οὖρητικά, ὅπως συγκατιόντα λε-

πτύνη τὰ ὑγρά. — 17. Διὰ τί θάττον ἐκκαυλεῖ τῶν λαχάνων τὰ ἐκ παλαιότερου σπέρματος, οἷον τριστοῦς ἢ διετοῦς, ἢ τὰ ἐκ τῶν προσφάτων; Ἡ ὅτι ὡς ἐπὶ τῶν ζώων θάττον σπέρμα φέρει τὸ ἀκμάζον, οὕτω καὶ τῶν σπερμάτων, τὰ μὲν λίαν παλαιὰ, ἐξίκμασται τὴν δύναμιν· τὰ δὲ ἀσθενέστερα, διὰ τὸ ἔτι ἔχειν περιίτωμα μὴ οἰκεῖον· τὰ δὲ μέσα τῷ χρόνῳ, ἰσχυρότατα, ἀπεληλυθότος τοῦ ὑγροῦ. Θάττον οὖν σπέρμα φέρει. Τὸ δὲ ἐκκαυλεῖν, τοῦτό ἐστιν· ἐκ γὰρ τοῦ καυλοῦ τὸ σπέρμα. — 18. Διὰ τί πήγανον κάλλιστον καὶ πλεῖστον γίνεται, ἐάν τις ἐκφυτεύσῃ εἰς συκὴν; ἐκφυτεύεται δὲ περὶ τὸν φλοιὸν, καὶ περιπλάττεται πηλῷ. Ἡ ὅτι θερμότητος δέονται αἱ ῥίζαι τοῦ πηγάνου καὶ ἀλέας· (δί' ὃ καὶ, τὴν τέφραν ἐάν τις περιβύλλῃ, ὀνίνανται) ἢ δὲ συκῇ, θερμὴ ἐστὶ. Διηλοῖ δὲ καὶ ὁ ὁπὸς, πάντων δριμύτατος ὢν, καὶ ὁ πολὺς καπνός. Ἐχει οὖν τοιαύτην θερμότητα καὶ ἰκμάδα, οἷαν καὶ ἡ τέφρα. Ὡστε εἰ ἐκείνην ὀνίνησιν, ἀναγκαῖον καὶ ἐν τῇ συκῇ μάλιστα εὐσθενεῖν, ὅσῳ ἢ μὲν τέφρα οὐκ ἐπιρῶρεῖ· τὸ δ' ἀπὸ τῆς συκῆς, ἀεὶ ἐπιρῶρεῖ, οὐκ ἀναλίσκωμενου τοῦ ὑγροῦ τῇ συκῇ. — 19. Διὰ τί ἐνία τῶν φυτῶν αἰεὶ κενὸν φέρει τὸν καυλόν; Ἡ ὢν ἀνάγκη ἄλλο φύειν . . . . . — 20. Διὰ τί ἐν τῇ Ἀττικῇ οἱ μὲν ἄλλοι καρποὶ, γλυκύτατοι γίνονται, τὸ δὲ θύμον, δριμύτατον; καίτοι καὶ τοῦτο καρπὸς τίς ἐστιν . . . . ὥστε οὐ πολὺ ὑγρὸν τὰ φυόμενα ἔχει. Ὅσα μὲν οὖν φύσει γλυκέα ἐστὶ, διὰ μετριότητα τοῦ ἐνυπάρχοντος ὑγροῦ, ὅταν ἀπάγῃ ὁ ἥλιος τὸ πλεῖστον, τὸ ὑπολειπόμενον ῥαδίως πέττεται. Τὸ γὰρ πολὺ, ἔργον πεπάνθαι· τὸ δὲ μέτριον, ῥῆξον. Ὡστε γίνονται οἱ φύσει

γλυκεῖς, γλυκύτεροι. Ἐν δὲ τοῖς φύσει ξηροῖς τε καὶ μὴ γλυκέσι καρποῖς, λείπεται δι' ὀλιγότητα τὸ οἰκεῖον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἥκιστα γλυκύν. Ἀφαιρεῖται γάρ ὁ ἥλιος τὸ γλυκύτερον καὶ κουφότατον· οὗτοι δὲ οὐκ ἔχουσι περισσὸν [ὑγρὸν,] ὥσπερ οἱ ἄλλοι καρποί.

— 21. Διὰ τί γλήχων καὶ τὰ λείρια καὶ τὰ κρόμμυα τὰ κρεμάμενα, ὑπὸ τὰς τροπὰς ἀνθεῖ; Ἡ ἐνυπάρχει αὐτοῖς τροφή ἄπεπτος, ἣ τοῦ μὲν χειμῶνος οὐ πέττεται διὰ ψύχος· ὑπὸ δὲ τροπὰς πετιτομένης διὰ τὴν ὥραν, ἣ αὐξησις γίνεται; αὕτη δὲ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπιρρύσιν, ταχὺ μαραίνεται. Οὐ γάρ τινα ἔχουσα ἀρχήν, οὐδὲ τινα ἐπιρρύσιν, ἀποξηραίνεται· ὥσπερ Σκύθαις, διὰ τὸ πολλὴν τὴν χιόνα γίνεσθαι, συμβαίνει τὸν αἶτον μένειν, καὶ ταχὺ ἀνατρέχειν. — 22. Διὰ τί τὸ κρόμμυον [μόνον] οὕτως περιτιτῶς δάκνει τὴν ὀφθαλμῶ; (δι' ὃ καὶ τοῦνομά φασι τοῦτ' ἔχειν αὐτὸ, ὡς τὴν κόρην ποιεῖν συμμύειν) ἢ δὲ ὀρίγανος οὐ, οὐδὲ ἄλλα δριμύα ὄντα; Καὶ γὰρ τὸ ἀνάρξιον, μᾶλλον δάκνον, οὐ ποιεῖ ὁμοίως δακρύνειν προσφερόμενον· τὸ δὲ, προσφερόμενον, καὶ κατατρωγόμενον. Ἡ ὅτι διαφοραὶ πολλαὶ ἀκολουθοῦσιν ἐκάστοις τῶν δριμύων, ἃ ποιεῖ τὴν ἰδίαν ἐκάστου δύναμιν; Τὸ μὲν οὖν ἀνάρξιον, διὰ τὸ θερμότερον εἶναι, ξηραντικώτερόν ἐστι τῆς γινομένης ὑπ' αὐτοῦ συντήξεως· ἐπεὶ ποιεῖ δάκρυον ἐσθιοντι· προσφερόμενον δὲ οὐ, ὅτι οὐκ ἀπατμίζει ἀπ' αὐτοῦ λεπτόν τι· ξηρότερον γάρ ἐστι καὶ θερμότερον. Ἡ δὲ ὀρίγανος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ξηρὰ ἐστὶν ἡρέμα. Ἔδει δὲ τὸ μέλλον δάκρυον ποιήσιν, δηκτικὸν καὶ ὑγρὸν εἶναι καὶ γλίσχρον. Δι' ὃ καὶ τὸ ἔλαιον ποιεῖ δακρύνειν, ἀσθενῆ ἔχον δῆξιν. Διὰ γλι-

συχρότητα γὰρ καὶ λεπτότητα παραδύνον, ποιεῖ τὸν πόνον, καὶ τὴν σύντηξιν διὰ τὸν πόνον. Τὸ δὲ κρόμμυον τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὴν ἀτμίδα αὐτοῦ θερμὴν καὶ λεπτὴν καὶ γλίσχραν εἶναι. Ὡστε προσφερόμενον μὲν, διὰ τὸ τὴν ἀτμίδα τοιαύτην εἶναι, καὶ συναφιέναι ὑγρότητα λεπτὴν, ποιεῖ δακρύειν. Ἐσθιομένου δὲ, ἥ ἀναθυμίασις διῶσασα [ταὐτὸ ποιεῖν δύναται·] τὸ δὲ σκόροδον θερμὸν μὲν καὶ δριμύ ἐστι, καὶ ὑγρότητα ἔχει, ἀλλ' οὐ γλίσχρον· δι' ὃ οὐ ποιεῖ δακρύειν. — 23. Διὰ τί τὰ μύρτα ἐν τῇ χειρὶ θλιβέντα, γλυκύτερα ἡμῖν δοκεῖ εἶναι τῶν μὴ τεθλιμμένων; Ἡ καθάπερ καὶ αἱ ῥᾶγες τετρυνγμέναι τῶν βοτρυῶν γλυκύτεραί εἰσι τῶν ἀτρυνγῆτων; ὑπὸ γὰρ τοῦ γλεύκους ὄντος ἡδεὺς φύσει, αἱ μὲν τετρυνγμέναι ῥᾶγες, ὥσπερ ἐοίκασιν ἡδυσμέναι· (ἀνάπλεω γὰρ εἰσι καὶ ἔξωθεν) αἱ δ' ἐπὶ τῶν βοτρυῶν, ἀνήδυστοι. Ὅμοίως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν μύρτων φύσει γλυκέων καὶ τὴν γλυκύτητα ἐχόντων ἐντός. Ὡσπερ αἱ ῥᾶγες οὖν, ὅταν θλιφθῇ, ἀναπύμπλαται ἀπὸ τῆς ἐντός γλυκύτητος καὶ ἔξωθεν διαφαίνεται γλυκύτερα ὄντα. — 24. Διὰ τί τῶν τε μύρτων τὰ ἐλάττω, ἀπυρηνότερά ἐστι, καὶ ἐν τοῖς φοίνιξι καὶ ἐπὶ τῶν βοτρυῶν· ἐνθα δ' αἱ μικραὶ ῥᾶγες οὐκ ἔχουσιν, ἢ ἐλάττους πυρῆνας; Ἡ διὰ τὸ ἀτελέστερα εἶναι, οὐκ ἔχει ἀποκεκριμένον; τέλος γὰρ ὁ πυρὴν ἔχει τὸ σπέρμα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐλάττους εἰσὶν, ὥς ὄντα παραφυάδες καὶ ἀτελεῖ, καὶ ἥτιον δὲ γλυκέα τῶν ἐχόντων πυρῆνας. Ἀπεπτότερα γὰρ ἐστίν. Ἡ δὲ πέσις, τελειώσις ἐστίν. — 25. Διὰ τί τῶν περικαρπίων τὰ μὲν, πικρότερα τὰ πρὸς τὴν ῥίζαν ἔχει, οἷον σίκυοι· τὰ δὲ, πρὸς τὸ ἄκρον τὸ ἄνω,

οἶον αἱ βάλανοι; Ἡ ὅτι τῶν μὲν, ταύτη ἄπεπτος ἡ τροφή, διὰ τὸ ἐπιρῶεῖν κατὰ τὴν ῥίζαν αἰεὶ· τὰ δὲ, ξηρὰ φύσει ἐστίν· ὥστε ἀπαγομένου τοῦ γλυκέος ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ πεπεμμένου, ἡδη ξηραίνεται, καὶ λείπεται τὸ πικρὸν, ὥσπερ οἱ ἄλεις; ξηραίνόμενον δὲ μᾶλλον, πικρὸν γίνεται, καθάπερ ἐλαῖαι καὶ βάλανοι παλαιούμεναι; πικρὰί γίνονται. — 26. Διὰ τί ἐνια βλαστάνει οὐκ ἐν τῇ γῇ ὄντα, ἀλλ' ἐκτετμημένα· τὰ δὲ, κείμενα, οἶον οἱ τῶν κρίνων καυλοὶ, [σκόροδά τε] καὶ κρόμμυα; Ἡ ὅτι ἔχουσι τροφήν πάντα ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀφωρισμένῳ τόπῳ οὐδὲν φυτόν; [ἡ περιουσία οὖν ἐστὶ τῆς τροφῆς ἡ ποιοῦσα βλαστάνειν. Δῆλον δὲ· καὶ γὰρ καὶ αἱ σκίλλαι καὶ οἱ βολβοὶ ταυτὸ ποιούσιν. Αὐξεται δὲ ἕκαστον, οὐ τῷ ἔχειν, ἀλλ' ὅταν πεφθῇ καὶ διανεμηθῇ. Ἐχει μὲν οὖν καὶ ἔμπροσθεν] αὐξεται δὲ, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ ἐν ἣ τοῦτο γίνεται πεπτούσης ὥρας, οἶον καὶ τὰ τῶν κροκοδείλων ὡά. Συνεχὲς δὲ οὐκ ἔτι, ὅτι οὐκ ἐπιρῶεῖ ἄλλη τροφή. — 27. Διὰ τί ποτε τὰ σκόροδα καὶ τὰ κρόμμυα, ὅσῳ ἂν ξηρότερα φυτεύηται, τοσούτῳ βελτίῳ γίνεται· τὰ δὲ ἄλλα, χείρῳ; Ἡ ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα μάλιστα ὑγρασίας ἐστὶ πλήρη; εὐκράτα οὖν γίνεται τοῦτον τὸν τρόπον φυτευθέντα, καὶ ὅτι ἥτιον σῆπεται, ὅταν ξηρανθέντα φυτευθῇ. — 28. Διὰ τί ποτε τὰ σκόροδα καὶ τὰ κρόμμυα μόνα τῶν φυτῶν κείμενα βλαστάνει; Ἡ διότι ὑγρασίας ἐστὶ πλήρη καὶ τροφῆς; ἡ περιουσία οὖν ἐστὶ τῆς τροφῆς, ἡ ποιοῦσα βλαστάνειν· (δῆλον δὲ· καὶ γὰρ αἱ σκίλλαι καὶ βολβοὶ, ταυτὸ ποιούσιν) αὐξεται δὲ, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ ἐκάστῳ. — 29. Διὰ τί τὰ τῷ ψυχρῷ ὕδατι ἀρδόμενα γλυκύτερα, ἢ τὰ τῷ

θερμῶ; Πότερον ὅτι ἐγκατακλειόμενον τὸ θερμὸν ἁλμυρώτερον, ὥσπερ καὶ τὸ ἁλμυρώτερον θερμότερον; τὸ δὲ γλυκὺ, ἐναντίον, ὥσπερ ψυχρόν. Τροφή δὲ τοῖς λαχάνοις τὸ ὑγρὸν, καὶ οἱ χυμοὶ ἐντεῦθεν. — 30. Διὰ τί τὰ σκόροδα ὄζει μᾶλλον ἐγκαυλοῦντα, ἢ νέα ὄντα; Ἡ ὅτι νέων μὲν ὄντων, ἔτι πολὺ ὑγρὸν ἀλλότριον ἐνὸν, ἀφαιρεῖται τὴν δύναμιν αὐτῶν; ὅταν δὲ πεπανθῇ, ἐκκεκριμένου ἤδη τούτου, τότε τὴν οἰκειάν ἔχει ὁσμὴν. Αὕτη δὲ ἐστὶ φύσει. Ὅμοίως δὲ καὶ [οἱ] ἄλλοι καρποὶ οἱ πρόσφατοι ὄντες, ὑδαρέστεροι. Διὸ καὶ τὰ κρόμμυα ἦττον δριμέα τὰ νεώτερα. — 31. Διὰ τί τῶν μυρσίνων μὲν μὴ τεταριχευμένων, τὰ μύρτα ἀπορῶεῖ μᾶλλον τῶν φύλλων· ταριχευομένων δὲ τῷ φύκει, τὰ μὲν φύλλα ἀπορῶεῖ, τὰ δὲ μύρτα οὐκ ἀπορῶεῖ; Ἡ ἀταριχεύτων μὲν ὄντων, οὕτως ἔχει διὰ τὴν φύσιν; ὅταν γὰρ πεπανθῇ, ἀπορῶεῖν πέφυκε τὰ μύρτα. Τοῦτο δὲ οὐ συμβαίνει κειμένων, ἀλλὰ μόνον κωλύει ἢ ἱκμᾶς τοῦ φύκου μεταβάλλειν τὸ ἐν τῷ μύρτῳ ὑγρὸν. Τὰ δὲ φύλλα ἀποπίπτει τοῦναντίον, αὐτῶν ξηρανομένων. Τὸ δὲ φύκος ξηραίνει, ἁλμυρὸν ὄν. Οὐ ταῦτο οὖν συμβαίνει ἐπὶ τε τῆς μυρσίνης οὕσι, καὶ κειμένοις τοῖς φύλλοις. — 32. Διὰ τί οἱ σίκυοι πέπονες ἀριστοὶ γίνονται ἐν τοῖς ἐλώδεσι πεδίοις, οὕσιν ἐνύγροις, οἷον περὶ Ὀρχομενὸν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ; δοκεῖ δ' ἐνυδρὸς αὕτη ἢ χώρα εἶναι. Ἐτι δὲ τὰ ἐλώδη ἐνυδρα· οἱ δὲ σίκυοι αὐτοὶ ὑγρότεροι· διὸ καὶ οἱ κηπαῖοι φαῦλοι εἰσίν. Πότερον ὅτι εἰς βάθος διὰ σκληρότητα τῆς γῆς ἀναγκάζεται φυτεύεσθαι; ἢ γὰρ πηλώδης καὶ πεδιάς, μάλιστα γίνεται σκληρὰ· οἱ δὲ, εἰς βάθος φυτευθέντες, βελτίους. Ἡ διότι

ξηρὰν δεῖ εἶναι τὴν γῆν, διὰ τὸ αὐτὸ εἶναι ὑγρὸν φύσει; οὕτω γὰρ ἀντισπώμενον, ἐπὶ μέσον ἤξει. Ἡ δὲ ἐλωδεστέρα μὲν, βαθεῖα δὲ, τροφήν ἴσχει καὶ διὰ τὸ βάθος τῆς γῆς, καὶ διὰ τὸν τόπον· καὶ οὐχ ὑπερβάλλουσιν, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι τὴν γῆν πάλιν. — 33.

(Cf. 2, 13.) Διὰ τί τὸ πῆγανον δυσώδεις τοὺς ἰδρώτας ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; Ἡ ὅτι, ὅσων ἐν τῇ ὁσμῇ βαρύτες ἐνὶ καὶ δριμύτης, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιτωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδεστέραν ποιεῖ τὴν ὁσμήν; — 34.

Διὰ τί τὸ πῆγανον βασκανίας φασὶ φάρμακον εἶναι; Ἡ διότι βασκαίνεσθαι δοκοῦσι λάβρως ἐσθίοντες, ἢ ὑφορώμενοί τινας δυσχερείας, καὶ περὶ τὰ προσφερόμενα ὑπόπτως ἔχοντες; Επιλέγουσι γοῦν, ὅταν τῆς αὐτῆς τραπέζης ἰδίᾳ τι προσφέρωνται, μεταδιδόντες, ἵνα μὴ βασκάνῃς με. Ἀπαντες οὖν μετὰ ταριχῆς τῶν βρωμάτων προσοίσονται τὸ διδόμενον ὑγρὸν, ἢ σιτίον, ὑφ' ὧν ἢ καταλαμβανομένων, ἢ ἀπεμυμένων μετεωρισθέντα τὰ σιτία, συνεξέπεσε [καὶ] τὰ πνεύματα ὑπὸ τῶν ὑγρῶν, καὶ πόρους καὶ στρόφους παρέχει.

Τὸ πῆγανον οὖν προεδεσθὲν, θερμαντικὸν ὄν τῇ φύσει, ἡραίωσε τὸ δεχόμενον ἄγγειον τὰ σιτία, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα. Διὸ ἔξωθεν τὸ ἐγκαταλαμβανόμενον πνεῦμα συμβαίνει. — 35.

Διὰ τί ἡ ὀρίγανος ἐμβαλλομένη τῷ γλεύκει, γλυκὺν ποιεῖ τὸν οἶνον; ἐμβάλλονται δὲ δύο κοτύλαι εἰς τὸν ἄμφορέα. Ἡ ὅτι ἐξαίρει, δι' ὧν ἡ αὐστηρότης γίνεται, τὸ ὑδατῶδες καὶ τὸ τρυγῶδες ἀναδεχομένη εἰς αὐτήν; Σημεῖον δὲ, ὅτι ἐκ τούτων τὸ αὐστηρόν· οἱ γὰρ οἶνοι ἥττον μαλακοί, εἰάν ὕδωρ παραχεθῇ, καὶ εἰάν ἐν τῇ τρυγίᾳ πλείω χρόνον ἑάσῃ τις. Καὶ ὅταν ποιῶσι γλυκὺ, ἡλιῶσι τὰς

σταφυλᾶς πολὺν χρόνον, καὶ ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ τὸ ὕδα-
 τῶδες, καὶ τὸ λοιπὸν συμπέττει. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο
 ποιεῖ καὶ ἡ ὀρίγανος· ξηρὰ γὰρ καὶ θερμή. Ὡστε εἰ-
 κότως διαμένει. — 36. Διὰ τί αἱ μέλαιναί μυρρίναι
 πυκνοφυλλότεραί εἰσι τῶν λευκῶν μυρρίνων; Ἡ ὅτι
 ἀγριώτεραι τὸ γένος; Σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐν τοῖς
 ἀγροῖς, καὶ ἥκιστα μεταβάλλουσιν ὑπὸ τῆς ἐπιμελείας.
 Τὰ δὲ ὑγρὰ πάντα πυκνοφυλλότερα. Διὰ γὰρ τὸ
 ἥτιον πέττειν τὸν καρπὸν, εἰς τὰ φύλλα ἡ τροφή
 τρέπεται.

SECTIO XXI

Ὅσα περὶ ἄλφита καὶ μάζαν, καὶ τὰ ὅμοια.

Διὰ τί ἡ πτισάνη καὶ τὸ ἄλευρον, ἐλαίου ἐπιχει-
 μένου, λευκότερον γίνεται; Καίτοι τὸ ἐλαίον πυρρὸν.
 Ἡ ὅτι πέφυκε μίγνύμενον τῷ ὑγρῷ ἀφρίζειν; τοῦτο
 δὲ ἡ λευκότης· ἡ δὲ μίξις τρίψει καὶ κινήσει. Μί-
 γνυται δὲ μᾶλλον τοῖς σωματικοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἐψήμασι
 τοῦτο συμβαίνει. Διὸ καὶ λευκότερα ποιεῖ. — 2. Διὰ τί ἡ
 ἐκ τοῦ πυροῦ τροφή μάλιστα ἀρμόττει τοῖς σώμασι, καὶ
 μᾶλλον τρόφιμος, ἢ ἡ ἐκ τῶν κριθῶν; Ἡ διότι μετρίαν ἔχει
 γλίσχρότητα; Δεῖ δὲ τὴν τροφήν ἔχειν τοῦτο. Προσφῦναι
 γὰρ δεῖ καὶ προσκολληθῆναι τῷ σώματι· οὐ αἷτιον
 τὸ γλίσχρον. Ἀλλὰ ψαθυρώτερον· δι' ὃ αἱ τετριμ-
 μέναι σφόδρα μάζαι, τροφιμώτεραί [εἰσι] τῶν ἀτρί-
 πτων. — 3. (Cf. 7.) Διὰ τί τῶν μὲν ἀλεύρων τὰ πρῶ-
 τα, τῶν δὲ ἀλφίτων τὰ τελευταῖα λαμπρότερα; Ἡ
 διότι τὸ μὲν, καπνρὸν ὄν, περιθραύεται· τὸ δὲ, μα-
 λακόν, ἐνθλίβεται; Λαμπρότερον δὲ ἐν ἀμφοτέροις τὸ
 ἐντός. — 4. Διὰ τί οἱ ἄρτοι λευκότεροι φαίνονται,
 ψυχροὶ ὄντες, ἢ θερμοί; Ἡ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν

τρόπον τινά καὶ τὸ ἔλαιον λευκότερον τοῦ προσφά-
του τὸ παλαιόν; Αἴτιον γὰρ τῆς μελανίας τὸ ὕδωρ.
Τοῦτο δὲ ἐν ἀμφοτέροις πλεῖον προσφάτοις οὖσι· χρο-
νιζομένοις δὲ, διὰ τὸ ἐξατμίζειν, λείπεται ἔλαττον τὸ
ἐπιπολῆς. Ἐξατμίζει δὲ τοῦ μὲν ἐλαίου, ἢ ὁ χρόνος,
ἢ ὁ ἥλιος· ἐκ δὲ τῶν ἄρτων ψυχομένων τὸ θερμὸν
ἐξιόν, ψυχρῶν μὲν ὄντων; ἐξελήλυθεν· ἐν δὲ θερμοῖς
οὖσιν, ἔτι ἔνεστιν. — 5. Διὰ τί οἱ ἀναλοι ἄρτοι πλείο-
να σταθμὸν ἔχουσι τῶν ἡλισμένων, τῶν ἁλῶν αὐτοῖς
ἴσων ὑπαρχόντων; εἰκὸς δὲ ἦν τοῦναντίον· οἱ γὰρ
ἅλεις πρόσκεινται τε, καὶ βαρύτεροι τοῦ ὕδατός εἰσιν.
Ἡ ὅτι ξηραίνουσιν οἱ ὅλεις; δι' ὃ καὶ σώζεται ἄσηπτα
τὰ τεταριχευμένα. Αναλίσκεται γὰρ καὶ ξηραίνεται
τὸ ὑγρὸν ὑπ' αὐτῶν, ὃ σήπεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. Καὶ
ἐν τῷ ἄρτῳ οὖν ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ἁλός,
καὶ ἀποπνεῖ ἔξω. Δι' ὃ καὶ οἱ ἑωλοὶ ἄρτοι κουφότε-
ροί εἰσι τῶν θερμῶν, ψυχρότεροι ὄντες. Ἐν δὲ τοῖς
μὴ ἡλισμένοις, τοῦτο τὸ ὑγρὸν πλεῖστον ἐνυπάρχον,
βαρύτερους αὐτοὺς ποιεῖ. — 6. Διὰ τί οἱ μὲν ψυχροὶ
ἄρτοι ἀναβρεχθέντες, εἰ ἄψονται ἀλλήλων, οὐ συνέ-
χονται, οἱ δὲ θερμοί; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ψυχροὶ, μετὰ τῆς
ἀτμίδος ἀφίαισι τὸ ἐν αὐτοῖς γλίσχρον ὑγρὸν· οὐ ἐξελ-
θόντος, οὐ κολλῶνται; τὸ γὰρ ὕδωρ, ὃ ἐβρέχθησαν,
ψαθυρώτερόν ἐστιν. Οἱ δὲ θερμοὶ, ἔχουσί τινα γλι-
σχρότητα. Ὅταν [μὲν] οὖν βεβρεγμένων αὐτῶν ἡ
ἀτμὶς ἐξίῃ, τὸ μὲν θερμὸν διαπνεῖ, διὰ λεπτότητα·
τὸ δὲ κολλῶδες, συνεξιὸν αὐτῷ, καὶ μιγνύμενον
τῷ ὑγρῷ, προσέχεσθαι ποιεῖ ἐν αὐτοῖς. — 7.
(Cf. 3.) Διὰ τί τῶν ἀλεύρων τὰ πρῶτα λαμπρό-
τατά ἐστι, τῶν δὲ ἀλφίτων τὰ τελευταῖα; Ἡ ὅτι

τὸ μὲν ἄλφειον, καπυρὸν ὄν, περιθραύεται, οἷον μάλιστα πάσχει πλεῖστον χρόνον κοπτόμενον; τὸ δὲ μαλακὸν καὶ λεπτὸν ἄλευρον, ὃ ἐστὶν ἐντὸς τοῦ πυροῦ, ἐκθλίβεται [καὶ κόπτεται] πρῶτον. Λαμπρότατον δὲ ἐστὶν ἐν ἀμφοτέροις τὸ ἐντὸς. — 8. Διὰ τί ἡ μὲν μάζα, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, δυσδιαχωρητοτέρα γίνεται· ὁ δὲ ἄρτος, εὐδιαχωρητότερος; Ἡ διὰ τὸ τριφθῆναι σφόδρα τὸ σταῖς, μικρότερον γίνεται· τὸ δὲ γλίσχρον, τοιοῦτόν ἐστιν; ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς, πάντοθεν ἐξήρηται τὸ ὑγρὸν τοῦ ἄρτου· ὥστε ψαθυρότερον γίνεται τοῦ ὑγροῦ ἐξαιρεθέντος ὅλως, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, διὰ τὸ ἐν τῇ τρίψει μικρομερέστερον γεγονέναι· τὸ δὲ ψαθυρὸν, εὐπεπτότερόν ἐστιν. Ἡ δὲ μάζα, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, γλίσχροτέρα γίνεται τοῦ ὑγροῦ μεμιγμένου· τὸ δὲ γλίσχρον, οὐκ εὐδιαίρετον. Τὰ δὲ τοιαῦτα, δύσπεπτά ἐστι. Δεῖ γὰρ τὸ πεφθησόμενον διαιρεθῆναι εἰς μικρά. — 9. Διὰ τί ἡ μὲν μάζα, τριβυμένη, ἐλάττων γίνεται· τὸ δὲ σταῖς, μείζον; Ἡ ὅτι τὸ μὲν ἄλφειον βρεχθὲν καὶ τριβόμενον, συνιζεῖ τῇ τοῦ ὑγροῦ κολλήσει, διὰ τὸ ἄραιον εἶναι καὶ χονδρὸν; τὸ δὲ ἄλευρον, μετεωρίζεται, διὰ τὸ πυκνὸν σφόδρα εἶναι; τὰ γὰρ πυκνὰ, τριβόμενα, θερμαίνεται· θερμαινόμενα δὲ καὶ πνευματούμενα, μετεωρίζεται, καθάπερ [καὶ] ἡ σὰρξ. — 10. (Cf. 23.) Διὰ τί δὲ πυρούμενον τὸ σταῖς, μείζον γίνεται ἢ ἡ μάζα; ἢ ὅτι ἔχει ὑγρὸν [οὐ] κεχωρισμένον· ὥστε ἐξιέναι θερμαινόμενον διὰ τὴν τρίψιν· ἐξ οὗ θερμαινόμενου, πνεῦμα γίνεται; ἐκ δὲ τοῦ πλείονος ὑγροῦ, ἀνάγκη γίνεσθαι πλεῖον πνεῦμα. — 11. Διὰ τί, τοῦ μέλιτος κολλητικωτέρου ὄντος ἢ τοῦ ὕδατος, τὸ τῷ

μελικράτῳ φυραθὲν ἄλευρον, ψαθυρότερον γίνεται
 ὅταν ἐψηθῇ ἢ ὀπιηθῇ, ἢ τὸ τῷ ὕδατι; Ἡ δίοτι τὸ
 μὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς πηγνυται καὶ συνίσταται, τὸ ὕδωρ
 τὸ δὲ μέλι, συνιστᾷ μὲν, ἀλλ' ἐπιξηραίνει· δι' ὃ μᾶλ-
 λον ψαθυρὸν ποιεῖ. Ἡ γὰρ ψαθυρότης, ὑπὸ ξηρα-
 σίας γίνεται. — 12. Διὰ τί οἱ δίπυροι ἄρτοι ψυχθέν-
 τες, οὐ γίνονται σκληροί; Ἡ ὅτι ἔχει τινὰ ἐν αὐτῷ
 ὁ πυρὸς γλυκὺν καὶ γλισχρον χυμὸν, ὃς ἐστὶν αὐτοῦ
 καθάπερ ψυχή; Σημεῖον δὲ ξηραίνόμενος γὰρ, ὅλως
 κενοῦται· νοτιῶν δὲ, ἐκφύεται. Τοῦ οὖν χυμοῦ τού-
 του ἐνυπάρχοντος καὶ ἐν τῷ ἁλεύρῳ καὶ μάλιστα τῷ
 καθαρωτάτῳ, σταιτὸς γενομένου τοῦ ἁλεύρου καὶ τρι-
 βομένου, συμβαίνει αὐτό. Σημεῖον δὲ· ἐψόμενον γὰρ,
 διαχωρητικώτερον γίνεται. Ὀπιωμένου μὲν οὖν τὸ
 πρῶτον τοῦ ἄρτου, τὸ ψαθυρὸν καὶ ἐλαφρὸν μετὰ τοῦ
 ὕγρου τοῦ ἐκ τοῦ ἄρτου ἀπατμίζει, καὶ τοῦ ἁλεύρου
 τὸ ἀχυρωδέστατον ἀποκαίεται. Ἐξαιρεθέντος δὲ καὶ
 τριβομένου πάλιν τοῦ· σταιτὸς, τό, τε τοῦ ἁλεύρου
 λειότατον, καὶ τοῦ ὕγρου γλισχροτάτον λειπόμενον,
 μίγνυται μᾶλλον ἑαυτοῖς, διὰ τε τὸ τοιαῦτα καὶ μᾶλ-
 λον γεγονέναι, καὶ διὰ τὴν πύρωσιν· βαφῇ γὰρ ὁμοία
 ἢ μίξις αὐτῶν γίνεται ὥστε γενέσθαι τὸ ὕστερον τρι-
 φθὲν σταῖς, ὁμοιον τῷ ἐψομένῳ ἁλεύρῳ. Καὶ γὰρ
 ἐκεῖνο, τριφθέντος τοῦ σταιτὸς, καὶ λειφθέντος τοῦ
 λεπτοτάτου ἁλεύρου καὶ τοῦ γλισχροτάτου ὕγρου,
 πυρωθὲν [καὶ] κολλῶδες γίνεται καὶ ἀνεξίκμαστον.
 Τό, τε γὰρ γλισχρον, δυσδιαίρετον· καὶ τὸ πυκνόν,
 οὐθὲν δι' αὐτοῦ προΐεται· ὑγρότατον οὖν τοῦτο, καὶ
 διὰ πυρὸς πάσχει ἄριστος διὰ τὰ εἰρημένα· ἔχων δὲ αἰεὶ
 ὑγρότητα, οὐ γίνεται σκληρός. — 13. Διὰ τί τῆς

τροφῆς τῆς ξηραῖς καὶ τῆς ὑγραῖς ἐνίοις δυνάμεθα πολὺν χρόνον χρῆσθαι, οἷον τῇ γινομένῃ τροφῇ ἐξ ἀλφίτων καὶ ἀλεύρων, καὶ τοῖς οἴνοις τοῖς αὐτῆς καὶ ὕδατι· τοῖς δὲ οὐ δυνάμεθα, καὶ ταῦτα ἡδιον οὔσιν; Ἡ ὅτι τὰ μὲν ἐστὶ τῶν προσφερομένων, ἐπιπολαστικά καὶ τροφίμα· ὥστε καὶ ὅταν κενωθῶσι, τῆς πρώτης τροφῆς ἀναλωθείσης, ἔτι ἔνεστιν ἐν τῷ σώματι πολλὴ δύναμις· ὡς μὲν πρὸς τὴν πρώτην ἐργασίαν τοῦ σώματος, πεφθεῖσα· ὡς δὲ πρὸς τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκ διαδοχῆς γινομένην, ἄπεπτος; Τόιαῦτα δὲ ἐστὶ καὶ τῶν ἡδέων τὰ πλεῖστα. Τὰ μὲν γὰρ λιπαρὰ καὶ γλυκέα, καὶ πίονα, ἡδιστα δοκεῖ εἶναι γενομένοις ἡμῖν. Ταῦτα δὲ ἐστὶ πάντα [τὰ] τροφίμα καὶ οὐκ ἄπεπτα, καὶ ἐπιπολαστικά, ἐν ἧ ἂν ἡ διαφορᾷ· ὥστε ἔναυλον εἶναι τὴν δύναμιν, εἴαν τις αὐτῶν πληρωθῇ, καὶ μὴ ταχὺ ἐκλείπῃ τὴν αἰσθησιν. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐνόντων γίνεται ἡ πλήρωσις, ἀλλὰ καὶ διαδοθείσης τῆς τροφῆς, ἐν ἄλλοις μέρεσιν. Ἡ οὐ μόνον τοῦτο αἴτιον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῇ φύσει ἔνια σύμμετρα εἶναι καὶ οἰκεῖα ἡμῖν; Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, διὰ τὸ κατὰ φύσιν εἶναι, μᾶλλον προσέεται τὰ σώματα· τὰ δὲ παρὰ φύσιν, ἥτιον. Ἀλλὰ τε ἄλλη κράσει ἀρμόζει· οἷον τὸ μέλι ταῖς μελίτταις κατὰ φύσιν ἐστίν, ὥστε προσφέρεσθαι μόνον· καίτοι ἀσθενεῖς γέ εἰσι τὴν δύναμιν· ὥστε δεῖ λείπειν τὸ ἀναλίσκόμενον, ἀλλ' εἶναι ἀνάλογον τὸ πλῆθος, πρὸς τὴν ἰσχὺν τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· ὥστε ὅσα τῶν ἡδέων τοιαῦτά ἐστι, διὰ μὲν τὸ ἐν τῇ φύσει ἥτιον ὑπάρχειν, ἡδέα φαίνεται, ὀλίγον δὲ χρόνον· ἄτα πληροῖ ταχύ. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν, αἰεὶ δεόνται. Ὡστε καὶ προσφερομένων συνεχῶς δι

αὐτὰ, οὐ τῶν ἡδίστων, ἀλλ' ἐτέρων ἥτιον πληροῦνται.
 — 14. Διὰ τί τὰ αὐτὰ συνεθιζομένοις τε ἡδέα φαί-
 νεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. Τὸ
 δὲ ἔθος ἐστὶ, τὸ πολλάκις καὶ συνεχῶς [τι] ποιεῖν;
 Ἡ ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἔξιν δεκτικὴν τινος ἐν ἡμῖν ποιεῖ,
 οὐ πλήρωσιν; τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαι τι, πληροῖ
 τὴν ἐπιθυμίαν; [καὶ καθάπερ αἷτιον; ἔστι γάρ τι καὶ
 ἡ ἐπιθυμία.] Αἱ μὲν οὖν ἔξεις γυμναζόμεναι, αὖξον-
 ται καὶ ἐπιδιδόασιν· τὰ δὲ ἀγγεῖα, σαττόμενα, οὐδὲν
 μείζω γίνεται. Διόπερ τὸ μὲν ἔθος, ὃν γυμνάσιον,
 αὖξει τὴν δεκτικὴν ἔξιν· τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον,
 σάττει μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν· ἥς πληρωθεί-
 σης, οὐκ ἔτι προσιέμεθα· αὖξει δὲ οὐθὲν αὐτήν, διὰ
 τὰ προειρημένα ἐπὶ τῆς σάξεως. Ἐτι τὸ ἔθος οὐ τῷ
 αἰεὶ ἡδύνειν, ἡδύ ἐστι, (λυπεῖ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐάν
 τις συνεχῶς ποιῇ) ἀλλὰ τῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου ἡδέως
 ἡμᾶς προσιέσθαι, καὶ πλείω χρόνον δύνασθαι ταῦτόν
 ποιεῖν, ἢ ἀσυνήθεις ὄντας. Ἐν ᾧ οὖν καὶ τοῦτο λυπεῖ
 ἡδὺ ὄν, ἐν ταύτῳ καὶ τὰ ἄλλα ἡδέα. Συνεχῶς γὰρ
 γινόμενα ἢ προσφερόμενα, ἀμφοτέρω λυπεῖ. Αἷτιον
 δὲ [διὰ] τὸ μὴ ἀπείρους ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς δυνάμεις ἔχειν
 τὰς δεκτικὰς καὶ ποιητικὰς, ἀλλὰ πεπερασμένας, αἱ
 τυγχάνουσαι τοῦ συμμέτρου αὐταῖς, (τοῦτο γὰρ συνε-
 χῶς ἐστὶν αἰσθητὸν εἰς ἐπίδοσιν) αἱ μὲν, πληροῦνται,
 αἱ δὲ, ἀδυνατοῦσιν ἐνεργεῖν. — 15. Διὰ τί τὸ μὲν
 σταῖς γίνεται τριβόμενον λευκόν, ἡ δὲ μάζα μελαν-
 τέρα; Πότερον ὅτι ξηραίνεται μᾶλλον τὸ ἐπιπολῆς ἐν
 τῷ ἀλφίτῳ, οἷον ἐν ὑγρῷ θερμόν, ὃ ποιεῖ τὴν λευκό-
 τητα; ἢ διὰ τὸ πεπυρῶσθαι, ἔλκει τὸ ὑγρὸν εἰς αὐτό,
 μεγαλομερέστερον ὢν. — 16. Διὰ τί τὰ ἄλφιστα μᾶλ-

λον τῷ ὕδατι συμμένει φυρόμενα, ἢ τῷ ἐλαίῳ, ὄντι γλισχροτέρῳ· καίτοι κολλητικώτερον τὸ γλίσχρον· τὸ δὲ ἔλαιον, τοῦ ὕδατος γλισχρότερον; Ἡ ὅτι λεπτότερον τὸ ὕδωρ; ἅστε εἰσέρχεται εἰς ἅπαν καὶ μαλακὰ ποιεῖ, συμφύεται τε μᾶλλον καὶ συνθλίβεται πρὸς ἄλληλα· καίτοι θλιβόμενα καίχωρὶς τῆς τρίψεως. — 17. Διὰ τί οἱ ἄτριπτοι ἄρτοι καὶ οἱ σφόδρα τετριμμένοι ρήγνυνται; Ἡ οἱ μὲν ἄτριπτοι, διὰ τὸ ἀσύνδετοι εἶναι; ἢ γὰρ τρίψις συνδεῖ. Προωδοπεποίηνται οὖν τῷ ρήγνυσθαι. Ἔτι ἀμιγῆς καὶ πολὺ ἔχουσι [τὸ] ὑγρόν. Οἱ δὲ τετριμμένοι σφόδρα, λίαν εἰσὶ ξηροὶ, διὰ τὸ ὀλλῶν ἔχειν ὑγρόν. Θερμαινομένων γὰρ, πᾶν ἐξέρχεται. Ὡστε ἄμφω, διὰ τὸ πολὺ ὑγρὸν ἐξιέναι, ρήγνυνται. Πολὺ γὰρ ἐν μὲν τοῖς ἀτρίπτοις, ἀπλῶς ἐνεστιν· ἐν δὲ τοῖς τετριμμένοις, πρὸς τὸ ὑπόλοιπον. — 18. Διὰ τί κουφότερον τὸ φύραμα γίνεται, ἢ ἄμφω, τό, τε ὑγρὸν καὶ τὸ ἄλφιτον; Πότερον ὅτι μίγνυμένων, πνεῦμα συγκατακλείεται; Ἡ ὅτι ἐπὶ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν τοῖς ἀλφίτοις ἐξατμίζεται τοῦ ὕδατος. ὥστε ἔλαττον γίνεται τὸ μεμιγμένον; ὁ δὲ ἀήρ, εἰ καὶ μίγνυται, οὐθὲν ἂν κουφότερον ποιῇ. Ἐχει γὰρ βάρος καὶ ὁ ἀήρ ἐν τῷ ἀέρι. — 19. Διὰ τί μετὰ τοῦ ἀλφίτου πινόμενον τὸ γάλα καὶ ὁ γλυκὺς, φαίνεται γλυκύτερα; Πότερον παρὰ τὸ μὴ γλυκὺ, μᾶλλον φαίνεται; τὸ γὰρ ἄλφιτον, οὐ γλυκὺ. Ἡ ὅτι ἐνδιατρίβει τί ἄλφιτον ἔχον γλυκύτητα· ὥστε πλείονι χρόνῳ ἢ αἰσθήσεις; — 20. Διὰ τί ἥτιον ἄκρατον φαίνεται τὸ αὐτὸ πόμα μετὰ τοῦ ἀλφίτου πινόμενον; Πότερον ὅτι κεράννουσιν ἄλλο ἔχον μετ' ἄλλου; ἢ ὅτι ἀντιφράττει τῷ πόματι καὶ ἀφανίζει, ἀντισπῶν εἰς αὐτό; — 21.

Διὰ τί ὁ χόνδρος πλεῖον ὕδωρ δέχεται, ἢ οἱ πυροὶ ἐξ ὧν ὁ τοιοῦτος ἐγένετο χόνδρος; Ἡ ὅτι ἄλευρά πως ἐστὶν ὁ χόνδρος; τὰ δὲ ἄλευρα πλεῖον δέχεται· καὶ γὰρ γίνεται ὁ ὄγκος πλείων, ἢ ὁ τῶν πυρῶν. Σέσεται γὰρ καὶ τὰ ἐν τοῖς πυροῖς. Τὰ δὲ πλείω, χωρεῖ πλεῖον· καὶ τοῦτο καὶ οἱ ἔχει θερμότητα καὶ τὰ ἄλευρα, καὶ ὁ χόνδρος. Τὸ δὲ θερμὸν, καὶ ἔλκει μᾶλλον τὸ ὑγρὸν, καὶ ἐξαναλίσκει ἐξατμίζον. — 22. (Cf. sup. 9.) Διὰ τί τὸ ἄλευρον τριβόμενον, μεῖζον πολὺ γίνεται, ἢ τὸ ἄλφιτον, κατὰ λόγον; Ἡ ὅτι τὸ μὲν, πολὺ ὕδωρ δέχεται· τὸ δὲ, ὀλίγον; Διὰ τί δέχεται πλεῖον; μᾶλλον γὰρ εἰκὸς τὸ ἄλφιτον· πεπύρωται γὰρ· τὸ δὲ, ἄπυρον· μᾶλλον δὲ ξηρὸν τὸ πεπυρωμένον. Ἡ διότι τρίψιν μᾶλλον δέχεται τὸ ἄλευρον; τούτου δὲ αἷτιον, τὸ μικρομερέστερον εἶναι. Ὡς περ οὖν ὅσα πλάσιόν ἐστι δυνάμει τῇ μικρότητι, τοσαυταπλάσιον δέχεται τὸ ὕδωρ. Κόλλη γὰρ χρηταὶ τῷ ὕδατι· ὥς περ καὶ Ἐμπεδοκλῆς μετήνεγκεν ἐν τοῖς Φυσικοῖς εἰπών, Ἄλφιτον ὕδατι κολλήσας· καὶ ἀναλίσκει πολὺ διὰ τοῦτο. — 23. (Cf. 10.) Διὰ τί δὲ καὶ πεπυρωμένον τὸ σταῖς μεῖζον γίνεται, ἢ ἡ μάζα; Ἡ ὅτι ἔχει ὑγρὸν [οὐ] κεχωρισμένον, ὥστε ἐξιέναι, θερμαινομένου, οὐ πνεῦμα γινόμενον, καὶ οὐ δυνάμενον ἐξιέναι ὁμοίως καὶ ἐν τῇ μάζῃ, διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ σταίτος; (πυκνὸν γὰρ τὸ ἐκ μικρομερεστέρων) αἶρει οὖν καὶ ποιεῖ τὸν ὄγκον. Ἔτι δὲ καὶ πλεῖον ἔχει τὸ ὑγρὸν· ἐξ οὗ θερμαινομένου, πνεῦμα γίνεται. Ἐκ δὲ τοῦ πλείονος, ἀνάγκη γίνεσθαι πλεῖον. — 24. (Cf. 38, 10.) Διὰ τί οἱ περὶ τὴν τῶν σιτίων ἐργασίαν, οἱ μὲν περὶ τὰς κριθάς, ἄχροοι γίνονται καὶ καταρρόοι· οἱ δὲ περὶ τοὺς πυ-

ροῦς, εὐεκτικοί; Ἡ διότι εὐπεπτότερος ὁ πυρὸς τῆς κριθῆς· διόπερ καὶ αἱ ἀπόρροιαί; — 25. Διὰ τί ὁ ἄρτος, ἐὰν μὲν τις αὐτὸν ὀπτᾷ, σκληρότερος γίνεται· ἐὰν δέ τις αὐτὸν χλιαίνῃ, ὑγρότερος ἄχρι τινός; Ἡ ὅτι ὀπτωμένου αὐτοῦ, τὸ ὑγρὸν ἐκπορεύεται; σκληρότερος οὖν γίνεται. Ἐπιθερμαινομένου δέ, τὸ ὑγρὸν συσταθὲν, διαχεῖται ὑπὸ τοῦ πυρός· διὸ ὑγρότεροι γίνονται. — 26. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλευρα, ψυχόμενα, ἥτιον σάττεται· τὰ δὲ ἄλφита, μᾶλλον; Ἡ ὅτι τὰ μὲν μικρομερῇ οὐ διαλείπει χώραν, καὶ τὰ βαρέα τῇ θλίψει, τὰ πλείω, ἐλάττω κατέχει τὸ ἴσον; Τὰ μὲν οὖν ἄλφита, ἄδρά ἐστι. Ψυχόμενα οὖν, ἐλάττω γίνεται ὥστε τὸ ἐλαττον συμπιέζει τὸ πλεόν. Τὰ δὲ ἄλευρα ὑπάρχει μὲν μικρομερῇ ὄντα· ὥστε οὐ διὰ τοῦτο ψίχεται· ἀλλ' ἵνα ἡ κουφότερα, καὶ μὴ σάττεται διὰ τὴν θλίψιν. Βαρύτερον γὰρ φύσει τὸ ἄλευρον τοῦ ἄλφίτου ἐστίν.

SECTIO XXII.

Ὅσα περὶ ὀπώραν.

Διὰ τί τὴν ὀπώραν ὑστερον ἢ πρότερον φαγοῦσιν οὐκ ἀνάλογος τοῖς αὐτοῖς ὁ ὄγκος τῆς πληρώσεως γίνεται; Ἡ ὅτι βαρυτέρα ἐστὶν ἡ ὀπώρα πολλῶν σιτίων. Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ σῦκα, ἐὰν ὕστατα βρωθῇ· τελευταῖα γὰρ ἐμείται. Ἐὰν μὲν οὖν πρῶτα, διὰ βάρους κάτω πορευόμενα, εὐρυχωρίαν ἄνω ποιῇ. Ὡστε ῥαδίως δέχεσθαι τὸν ὄγκον τῶν σιτίων. Ἀνάπαλιν δὲ εἰσελθόντα τὰ σιτία, διὰ τὸ μὴ κάτω φέρεσθαι, ταχὺ τοῦ ἄνω κενοῦ προσλαμβάνει. — 2. Διὰ τί τῷ γλυκῶν ὕδατος ὁμοιοτέρων ἡμῖν ἢ τῶν δριμύων, θᾶττον πληρούμεθα ὑπὸ τῶν γλυκῶν; εἰκὸς δὲ ἦν

ἦτιον. Ὑπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἦτιον ἦν εἰκὸς πλη-
 ροῦσθαι. Ἡ ὅτι οὐχ ὁμοίως τό, τε ἀγγεῖον πλη-
 ροῦται ταχύ, ἐξ οὗ πληρούμεθα, καὶ τὸ τρεφόμενον ;
 ἀλλ' ἐνίοτε ἢ μὲν κοιλία πλήρης ἐστίν, οἷον τῶν δι-
 ψώντων· ἢ δὲ δίψα, οὐδὲν ἦτιόν ἐστιν ; οὐ γὰρ τῷ ταύ-
 την εἶναι πλήρη παυόμεθα διψῶντες, ἀλλὰ τῷ ἕκαστον
 τῶν τοῦ σώματος τὸ αὐτῷ οἰκῆϊον ἐστακέναι· καὶ ὅταν
 ἐκεῖνα ἀπολαύη ἱκανῶς, τότε παυόμεθα διψῶντες· καὶ
 πεινῶντες δὲ, ὥσαύτως. — 3. Διὰ τί θᾶττον πληρούμε-
 θα ἀπὸ τῶν γλυκέων, ἢ ἀπὸ τῶν δριμέων ; Ἡ ὅτι θᾶτ-
 τον παυόμεθα ἐπιθυμοῦντες τῶν γλυκέων ; ἢ ὥς μὲν
 ἡ κοιλία πληροῦται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῶν γλυ-
 κέων ; Ἡ οὐχ ὁμολογεῖται· ὅτι δὲ ἡ ἐπιθυμία θᾶττον
 ὑπ' αὐτῶν πληροῦται, τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον ; [ἢ] ὅτι
 ἡ μὲν ἐπιθυμία (ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν) ἔστι μὲν ἔνδεια,
 ὅταν μηκέτι ἔχωμεν τροφήν, ἢ ὀλίγην ; Τὰ μὲν οὖν
 δριμέα, οὐκ ἔστι τρόφιμα, ἀλλὰ τροφήν μὲν ὀλίγην
 ἔχει, τὸ δὲ περιττώμα πολὺ. Εἰκότως οὖν πολλὰ
 ταῦτα ζητοῦμεν ἐσθίειν, καὶ οὐκ ἐμπιπλάμεθα αὐ-
 τῶν τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ τὸ ἔτι προσδεῖσθαι τροφῆς,
 ταῦτα δὲ μὴ ἔχειν τροφήν· τὰ δὲ γλυκέα, ἅπαντά ἐστι
 τροφή, καὶ ἀπὸ μικρῶν τοιούτων πολλὴν λαμβάνει τὸ
 σῶμα. Ὅταν οὖν ἀπολαύη πολλὴν τροφήν, οὐκέτι δύ-
 νηται ἐσθίειν, διὰ τὸ μὴ ὑποφέρειν. Εἰκότως οὖν
 θᾶττον ὑπὸ τῶν γλυκέων πληρούμεθα. — 4. Διὰ
 τί τὰ περικάρπια καὶ τὰ κρέα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν
 τοῖς ἀσκοῖς ἀσηπτα γίνεται, ὅταν σφόδρα φυσηθῶ-
 σι· καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀκριβῶς περιπωματιζομένοις ὥσαύ-
 τως ; Ἡ διότι σήπεται μὲν κινούμενα πάντα ; τὰ δὲ
 πλήρη, ἀκίνητα. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ κενοῦ κινη-

θῆναι· ταῦτα δὲ πλήρη. — 5. Διὰ τί μετὰ τὰ σα-
 πρὰ τῶν περικαρπίων, ὁ οἶνος πικρὸς φαίνεται πιό-
 μενος; Ἡ ὅτι τὴν πικρότητα ἔχει ἡ σαπρότης ἡ τοι-
 αύτη; τὸ οὖν ἐπιμένον ἐπὶ τῇ γλώττῃ, μιγνύμενον τὸ
 πόματι καὶ διαχεόμενον, πικρὸν ποιεῖ τὸ πόμα. Αὐ-
 τὸ δὲ καθ' αὐτὸ ἦτον φαίνεται ἐσθιόμενον, διὰ τί
 πολλῶν ἄπιεσθαι, κατ' εἰς μικρὰ διανενημῆσθαι τοῖ
 τοιοῦτον χυμόν. — 6. Διὰ τί τὰ τραγήματα ἐδε-
 στέον; Ἡ ἔνεκα τοῦ πιεῖν ἱκανόν; οὐ γὰρ μόνοι
 ποτέον τῆς δίψης χάριν τῆς ἐπὶ τοῖς σιτίοις, ἀλλὰ καὶ
 μετὰ τὸ σιτίον. — 7. Διὰ τί τὰ ὀπτὰ κάρυα, ψυ-
 χθέντα χεῖρω γίνεται, καὶ ὁ ἄρτος δὲ, καὶ ὁ βά-
 λανος, καὶ πολλὰ τῶν τοιούτων· θερμανθέντα δὲ
 πάλιν, βελτίω; Ἡ διότι ψυχθέντος μὲν, πέπηγεν ὁ
 χυμός· ἀναχλιανθέντων δὲ, πάλιν χεῖται; ἡ δὲ ἡδονὴ
 γίνεται διὰ τὸν χυμόν. — Διὰ τί ἐν τῇ ἀπολαύσει
 τῆς ὀπώρας, οἶον σύκων καὶ τῶν τοιούτων, ἢ οἶνον
 ἄκρατον δεῖ ἐπιπίνειν, ἢ ὕδωρ· ταῦτα δὲ ἐναντία; Ἡ
 ὅτι ἡ ὀπώρα καὶ θερμὴ ἐστὶ καὶ ὑγρὰ διὰ τὴν γένε-
 σιν; ἔχει γὰρ πολὺ πῦρ καὶ ὑγρότητα· ὥστε διὰ μὲν
 τὸ πῦρ, οἶον ζέσιν ποιεῖ ὁ χυμός εἴσω· ὅπερ ἔξω τὸ
 γλεῦκος ποιεῖ. Ἥκτον δὲ ἔχει δύναμιν, καὶ τὰ ἄλλα
 τὰ ἀκρόδρυα. Τὸ δὲ τῆς ὑγρότητος πλήθος, ἀπε-
 ψίαν ποιεῖ. Τὸ μὲν οὖν ὕδωρ, διὰ τὴν ψυχρότητα
 σβεννύει τὴν ζέσιν· ὁ δὲ οἶνος, διὰ τὴν θερμότητα
 ὡς ἐπιτοπολύ. Ὡσπερ γὰρ πῦρ ἐνίοτε πυρὸς, ἐὰν
 ἢ ἔλαττον, ἀφαιρεῖται τὴν ἰσχύ· μᾶλλον δὲ τῇ θερ-
 μότητι πεπτικός ἐστὶ τῆς ὑγρότητος, καὶ διὰ βάρους
 κατακρατεῖ τῶν τῆς ζέσεως ἐπιπολασμῶν. — 9. Διὰ
 τί τῶν ἰσχάδων γλυκύταται αἱ δίχα ἐσχισμέναι· οὔτε

δὲ αἱ πολυσχιδεῖς, οὔτε αἱ ἀσχιδεῖς; Ἡ διότι ἐκ μὲν
 τῶν πολυσχιδῶν, διαπέπνευκε καὶ ἐξίκακε μετὰ τοῦ
 ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος; ἐν δὲ ταῖς μεμυκνύ-
 αῖς, πολὺ τὸ ὕδατῶδες ἐστὶ, διὰ τὸ μὴ ἡμικέναι.
 Αἱ δὲ ἐσχισμέναι μὲν, μὴ εἰς πολλὰ δέ, ἀμφοτέρων
 τούτων ἐκτός εἰσι τῶν παθημάτων. — 10. Διὰ τί
 ταῖς καμίνοις ξηραίνόμενά τὰ σῦκα σκληρότερα γίνε-
 ται, ἐὰν ψυχθῇ ἐν τῇ καμίνῳ, ἢ ἂν ἐξαιρεθέντα
 ψυχθῇ; Ἡ ὅτι ἐν μὲν τῇ καμίνῳ ἐξατμίζει πᾶν τὸ
 ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· ἔξω δὲ περιεστικῶς ὁ ἀήρ
 ψύχων, κωλύει τὸ ὑγρὸν ἐξίεναι καὶ συνίστασθαι;
 μᾶλλον γὰρ ἐξατμίζει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ξηρά, σκλη-
 ρά· τὰ δὲ ὑγρά, μαλακά. — 11. Διὰ τί παρὰ τὰ
 στρυφνὰ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ φαίνεται γλυκύτερα·
 οἶον ἐὰν τις βαλάνους, ἢ μύρτα, ἢ τι τῶν τοιούτων
 διατράγῃ; Ἡ εἰκότως, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων;
 πᾶν γὰρ τὸ αὐτὸ παρὰ τὸ ἐναντίον μᾶλλον φαίνεται·
 οἱ δὲ τῶν ἐναντίων χυμοὶ, ἀντικείμενοί πως εἰσὶν. Ἡ
 ὅτι, καθάπερ ἐπὶ τῶν βαπτομένων, ὑπὸ τῶν στρυ-
 φνῶν ἢ γλῶττια προδιεργάζεται, καὶ τοὺς πόρους
 ἀνοίγεται, ὥστε μᾶλλον διῖεναι τὸ γλυκύ; Καὶ γὰρ
 τὰ βαπτόμενα, τούτου ἕνεκεν προβρέχουσιν ἐν ταῖς
 στρυφνοῖς, τῷ διεργασθὲν μᾶλλον δέχεσθαι τὴν βα-
 φήν. — 12. Διὰ τί τὰ γλυκέα ἥτιον δοκεῖ γλυ-
 κέα εἶναι θεσμὰ ὄντα, ἢ ὅταν ψυχθῇ; Πότερον ὅτι
 ἅμα δύο αἰσθήσεις γίνονται ἀμφοῖν· ὥστε ἢ τοῦ
 θερμοῦ ἐκκρούει τὴν ἐτέραν; ἢ ὅτι καὶ τὸ γλεῦκος
 θερμόν. Ὡς περ οὖν πῦρ γίνεται ἐπὶ πῦρ. Κω-
 λυεῖ οὖν ἢ θερμότης. [Ἡ] ὅτι τὸ πῦρ ἀφαιρεῖται
 τὰς δυνάμεις ἀπάντων, διὰ τὸ κινητικὸν εἶναι. Ἐγ-

γύτερον οὖν τοῦ μεταβάλλειν ἐστὶ θερμὰ ὄντα· ἀπο-
 ψυχθέντα δὲ, ἔστηκεν. — 13. Διὰ τί ποτε τὰ ἄχυ-
 ρα, τὰ μὲν σκληρὰ πέττει, τὰ δὲ πεπεμμένα, οὐ σή-
 πει; Ἡ ὅτι τὸ ἄχυρον θερμόν τε καὶ ὀλκόν ἐστι; Τῇ
 μὲν οὖν θερμότητι, πέττει· τῷ δὲ ὀλκῶν εἶναι, τὸν
 ἰχώρα τὸν σηπόμενον δέχεται· δι' ὃ οὐ σήπει. —
 14. Διὰ τί τὰ σῦκα, μαλακὰ καὶ γλυκέα ὄντα, λυμαί-
 νεται τοὺς ὀδόντας; Ἡ διὰ τὴν γλισχρότητα προσέρ-
 χεται τοῖς οὖλοις, καὶ παρεμπίπτει διὰ τῶν ὀδόν-
 των εἰς τὰ διὰ μέσον, διὰ τὸ μαλακὰ εἶναι, καὶ σῆ-
 ψιν ποιεῖ ταχέως, ἅτε θερμὰ ὄντα; Τάχα δὲ [ἴσως]
 καὶ διὰ τὴν σκληρότητα τῶν κεχραμίδων, ἐν τῇ τοῦ-
 των κατεργασίᾳ πονοῦσι ταχέως οἱ ὀδόντες.

SECTIO XXIII.

Ὅσα περὶ τὸ ἄλμυρον ὕδωρ καὶ θάλατταν.

Διὰ τί τὸ κύμα οὐκ ἐπιγελά ἐν τοῖς βαθέσι πε-
 λάγεσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς καὶ βραχέσιν; Ἡ ὅτι
 τὸ μικρὸν ὑγρὸν φερόμενον, μᾶλλον διαιρεῖται ὑπὸ
 τοῦ πνεύματος, ἢ τὸ πολὺ; (Cf. 24.) — 2. (Cf. 12. et
 28.) Διὰ τί τὰ κύματα πρότερον φοιτᾷ ἐνίοτε τῶν ἀνέ-
 μων; Ἡ ὅτι πρὸς τῇ ἀρχῇ τοῦ πνεύματος ἡ θάλασσα
 ὡσθῆσα πρώτη, τὴν ἐχομένην αἰεὶ ταῦτόν ποιεῖ; διό-
 περ οὔσης αὐτῆς συνεχοῦς, καθάπερ μιᾷ πληγῇ συν-
 εχεῖ πάσαις γίνεται. Τὸ δὲ ἐν ἐνὶ χρόνῳ γίνεται.
 Ὡστε συμβαίνει τὴν τε πρώτην καὶ τὴν ἐσχάτην ἅμα
 κινεῖσθαι. Ὁ δὲ ἄηρ οὐ πάσχει τοῦτο, ὅτι οὔτε ἐστὶν
 ἐν σῶμα συνεχές, τῷ πολλὰς πάντοθεν ἀντικρούσεις
 λαμβάνειν, αἱ πολλάκις κωλύουσι τὴν πρώτην καὶ νεα-
 νικωτάτην κίνησιν, τὴν τε θάλασσαν οὐ ποιοῦσι τοῦ-
 το, διὰ τὸ βαρυτέραν καὶ δυσκίνητοτέραν εἶναι αὐτῶν.

— 3. Διὰ τί τὰ πλοῖα γέμειν δοκεῖ μᾶλλον ἐν τῷ λιμένι, ἢ ἐν τῷ πελάγει· καὶ θεῖ δὲ θάπτον ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὴν γῆν, ἢ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ πέλαγος; Ἡ ὅτι τὸ πλεον ὕδωρ ἀντερείδει μᾶλλον [ἐκ] τοῦ ὀλίγου; ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ δέδυκε, διὰ τὸ κρατεῖν αὐτοῦ μᾶλλον; ὡθεῖ γὰρ κάτω τὸ ὕδωρ ἄνωθεν. Ἐν μὲν οὖν τῷ λιμένι, ὀλίγη ἐστὶν ἡ θάλασσα· ἐν δὲ τῷ πελάγει, βαθεῖα. Ὡστε καὶ ἄγειν πλεον δόξει ἐν τῷ λιμένι, καὶ κινήσεται χαλεπώτερον, διὰ τὸ δεδυκέναι μᾶλλον, καὶ ἦττον ἀντερείδειν τὸ ὕδωρ· ἐν τῷ πελάγει δὲ, τὰναντία τούτων ἐστίν. — 4. Διὰ τί, ὅταν τι ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν κυμαίνουσαν, οἷον ἡ ἄγκυρα, γαλήνη γίνεται; Ἡ διότι ἴσταται ἡ θάλαττα τῷ φερομένῳ, μεθ' οὗ ἄῃρ συγκαταφέρεται· ὅς ἐπ' εὐθείας κάτω φερόμενος, καὶ ἐνταῦθα ἐπισπασθεῖς, συνεπισπᾶται τὸ ἐκ πλαγίου κινοῦν τὴν θάλατταν; ὁ δὲ κλύδων τῆς θαλάττης, οὐκ ἄνωθεν κάτω γίνεται, ἀλλ' ἐπιπολῆς· οὗ λήξαντος, γαλήνη γίνεται. Ἐτι συνιοῦσα ἡ θάλασσα εἰς τὰ διαστάντα τῷ φερομένῳ, δίνην ποιεῖ. Ἡ δὲ δίνη, κύκλῳ φέρεται. Ἐπεὶ δὲ ἡ εὐθεῖα τοῦ κύκλου κατὰ σημεῖον ἄπτεται, τὰ δὲ κύματα ὑπ' εὐθείας λοξῆς φέρεται, συμβαίνοι ἂν αὐτὰ τοῦ ἔξωτάτου τῆς δίνης κατὰ σημεῖον ἄπτεσθαι, διὰ τε τὰ εἰρημένα, καὶ διὰ τὴν τῆς δίνης φορὰν, ἣ προσιοῦσα ἀπωθεῖται αὐτά. Ἀκύμου δὲ ὄντος τοῦ κατ' αὐτὴν τόπου, γαλήνην ἐν τῇ ῥήξει αὐτῆς συμβαίνει γίνεσθαι, ὅτι συγκαταβάς ἄῃρ τῷ ἐνεχθέντι κάτω, ἀναφερόμενος καὶ ὡθὼν ἄνω τὴν θάλατταν, καθάπερ πομφολυγοῖ αὐτήν. Ἡ γὰρ πομφόλυξ, ὑγροῦ ὑπὸ αἴρος κάτωθεν ἄνωθου-

μένου ἐστίν. Πομφόλυξ δὲ πᾶσα, λεῖλα καὶ γαληνός ἐστι. Σημεῖα δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶ· μετέωρος γὰρ ἢ κατὰ τὸ ἐνεχθὲν κάτω θάλαττα τῆς πέριξ γίνεται μικρὸν ὑστερον. — 5. Διὰ τί ἐνίοτε πλοῖα θέοντα ἐν τῇ θαλάττῃ, εὐδίας καταπίνεται καὶ ἀφανῇ γίνεται, ὥστε μηδὲ ναυάγιον ἀναπλεῖν; Ἡ ὅταν ἀνθρώδης τόπος ἐν τῇ ὑπὸ τὴν θάλατταν γῇ ῥαγῇ, ἅμα εἰς τὴν θάλατταν καὶ ἔσω ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ πνεύματος φορᾷ; ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τῇ φερομένη κύκλῳ, φέρεται κάτω. Τοῦτο δ' ἔστι δῖνος. Τὰ δὲ περὶ Μεσσηνίαν ἐν τῷ πορθμῷ, πάσχει μὲν τοῦτο διὰ τὸν ῥοῦν, (γίνονται γὰρ αἱ δῖναι ὑπὸ τούτου) καὶ καταπίνεται εἰς βυθόν, διὰ ταῦτά τε καὶ ὅτι θάλαττά τε βαθεῖα καὶ γῆ ὑπαντρος μέχρι πόρθῳ· φέρουσιν οὖν εἰς ταῦτα ἀποβιαζόμεναι αἱ δῖναι· δι' ὃ οὐκ ἀναπλεῖ αὐτόθι τὰ ναυάγια. Ὁ δὲ ῥοῦς γίνεται, ὅταν παυσάμενου τοῦ προτέρου, ἀντιπνεύσῃ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ῥεούσης τῷ προτέρῳ πνεύματι· μάλιστα δὲ, ὅταν νότος ἀντιπνεύσῃ. Ἀντιπνέοντα γὰρ ἀλλήλοις τὰ ῥεύματα, παρεκθλίβεται, ὥσπερ ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ γίνονται αἱ δῖναι. Φέρεται γὰρ ἐλιττομένη ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἄνωθεν ἰσχυρὰ οὔσα. Ἐπεὶ οὖν εἰς πλάγιον οὐκ ἔστιν ὁρμῆν, (ἀντωθεῖται γὰρ ὑπ' ἀλλήλων) ἀνάγκη εἰς βᾶθος ὠθεῖσθαι. Ὡστε καὶ ὃ ἂν ληφθῇ ὑπὸ τῆς δίνης, ἀνάγκη συγκαταφέρεσθαι. Διὸ ἀνάσιμα τὰ πλοῖα ποιοῦνται. Ἡδὴ γὰρ ὁρθὸν ποτε μνημονεύεται καταποθέν. — 6. Διὰ τί ἡ θάλαττα λευκοτέρα ἢ ἐν τῷ Πόντῳ, ἢ ἐν τῷ Αἰγαίῳ; Πότερον διὰ τὴν ἀνάκλασιν τῆς ὄψεως τὴν γινομένην ἀπὸ τῆς θαλάττης εἰς τὸν αἶρα; Ὁ μὲν

γὰρ περὶ τὸν Πόντον ἁῆρ, παχὺς καὶ λευκός· (ὥστε καὶ τῆς θαλάττης ἢ ἐπιφάνεια τοιαύτη φαίνεται) ὁ δὲ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, κυανοῦς, διὰ τὸ μέχρι πόρῳ εἶναι καθαρός· ὥστε καὶ ἡ θάλασσα ἀνταυγοῦσα, τοιαύτη φαίνεται. Ἡ ὅτι πᾶσαι αἱ λίμναι, λευκότεραι τῆς θαλάσσης; ὁ δὲ Πόντος ἐστὶ λιμνώδης, διὰ τὸ πολλοὺς ποταμοὺς εἰς αὐτὸν ῥεῖν. Αἱ δὲ λίμναι, διαλευκότεραι τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ποταμῶν. Γράφουσι γοῦν οἱ γραφεῖς τοὺς μὲν ποταμοὺς ὠχροὺς, τὴν δὲ θάλατταν κυανέαν. Ἡ ὅτι διὰ μὲν τοῦ ποταμοῦ διέρχεται ταχὺ ἢ ὄψις, καὶ οὐκ ἀνακλᾶται πρὸς τὸν ἄερα, ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης οὐ; οὐτ' ἄνω ἀνακλᾶται, διὰ τὸ μὴ λείον εἶναι τὸ ὕδωρ· κάτω δὲ ἀποκάμνει βαδίζουσα· δι' ὃ μέλαινα φαίνεται· ἐν δὲ τοῖς λιμνώδεσιν, ἐπιπολῆς ὄντος τοῦ ποτίμου, κάτω δὲ τοῦ ἁλμυροῦ, οὐ διέρχεται, ἀλλ' ἀνακλᾶται πρὸς τὴν αὐγὴν· δι' ὃ φαίνεται λευκὴ ἢ ἐπιφάνεια αὐτῆς. — 7. Διὰ τί ἡ θάλαττα τοῦ ποτίμου ὕδατος ἥττον ψυχρὰ, καὶ τὰ ἄλυσκὰ τῶν γλυκέων; Πότερον ὅτι πυκνότερον ἢ θάλασσα, καὶ μᾶλλον σῶμα; τὰ δὲ τοιαῦτα, ἥττον ψύχεται, ὥςπερ καὶ θερμαίνεται μᾶλλον. Σωστικωτέρα γὰρ τοῦ θερμοῦ διὰ τὴν πυκνότητα. Ἡ ὅτι λιπαρώτερα ἢ θάλαττα; διὸ καὶ οὐ σβέννυσσι τὴν φλόγα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ λιπαρώτερον, θερμότερον. Ἡ ὅτι γῆς πολὺ ἔχει· ὥστε ξηρότερον; τὸ δὲ ξηρότερον, θερμότερον. — 8. Διὰ τί ἡ θάλαττα εὐδιοπτέρα τοῦ ποτίμου, παχυτέρα οὖσα; λεπτότερον γὰρ τὸ πότιμον τοῦ ἁλμυροῦ. Ἡ οὐ τὸ λεπτόν αἴτιον, ἀλλ' εὐθυωρία τῶν πόρων πλεῖσται καὶ μέ-

γισταί εἰσι; Τὸ μὲν οὖν πότιμον, πυκνὸν διὰ λεπτομέρειάν ἐστι· τὸ δὲ ἄλμυρὸν, μεγάλην ἔχει τὰ διάκενα. Ἡ ὅτι καθαρώτερον ἢ θάλαττα; Ἰῆ μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν. Ἡ δὲ ἄμμος, βαρεῖα οὖσα, ὑφίσταται. Τὰ δὲ πότιμα, γεώδη. Αὐτὴ δὲ, ἐν τῷ μεταξὺ φερομένη, ἀναθολοῦται ταχύ. — 9. Διὰ τί ἐν τοῖς βορείοις εὐδιοπτοτέρα ἢ θάλαττα, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις; Ἡ ὅτι ἐν τῇ γαλήνῃ χρῶμα ἔχει ἢ θάλαττα; λιπαρὸν γὰρ ἔνεστιν ἐν τῷ ἄλμυρῷ χυμῷ. Σημεῖον δὲ· ἐκκρίνεται γὰρ ἔλαιον ἐν ταῖς ἀλέαις. Εὐδίας οὖν οὔσης, καὶ ἀλειυνότερας τῆς θαλάττης διὰ κουφότητα, ἐπανθεῖ ἄνω ὁ τοιοῦτος χυμός. Τοῖς δὲ βορείοις, ἥττον, διὰ [τὸ] ψύχος. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ εὐδιοπτότερον τοῦ ἐλαίου. Τὸ γὰρ ἔλαιον, χρῶμα ἔχει· τὸ δὲ ὕδωρ, ἄχρουν παρεμφαινόμενοι, σαφεστέραν ποιεῖ τὴν ἔμφασιν. — 10. Διὰ τί λουσάμενοι τῇ θαλάττῃ, θάττον ξηραίνονται, βαρυτέρα οὖση τῶν ποτίμων; Ἡ ὅτι παχυτέρα καὶ γεώδης ἢ θάλαττα; ὀλίγον οὖν ἔχουσα τὸ ὑγρὸν, ξηραίνεται θάττον. — 11. (Cf. 2.) Διὰ τί τὰ κύματα ἀνεμώδη; Ἡ ὅτι σημεῖα ἐστὶ πνεύματος ἐσομένου; Ἔστι γὰρ τὸ πνεῦμα σύνωσις αἰέρος. Ἡ διὰ τὸ αἰεὶ προωθεῖσθαι, γίνεται; προωθεῖ δὲ οὐ συνεχές πῶς ὃν τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ἀρχόμενον. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον, ὥς περ προεμαράνθη. Ἄλλο δὲ τοῦτο προέωσε, καὶ ἄλλην πυκνότητα ἤγαγεν, καὶ ἀπεμαράνθη. Ὡστε δῆλον, ὅταν ἦδη τὸ προωθούμενον παρῇ, ὅτι ἤξει καὶ τὸ κινεῖν· ἀρχόμενον γὰρ τοῦτο ποιεῖ. — 12. Διὰ τί τὸ κύμα προεκπίπτει τοῦ πνεύματος; Ἡ ὅτι οὐχ ἅμα παύεται τὸ πνεῦμα τὸ πνέον καὶ ἡ θάλαττα κυμαί-

νουςα, ἀλλ' ὕστερον ἢ θάλαττα, ἐνδέχεται τὸ κινή-
σαν πνεῦμα φθαρῆναι, πρὸ τοῦ γενέσθαι αἰσθητόν.
"Ωστε οὐ πρότερον τὸ κῦμα πνεύματος, ἀλλὰ τὸ μὲν
λανθάνει, τὸ δὲ οὐ. "Ἡ οὐχὶ τὰ πνεύματα ἅμα
πανταχοῦ πνεῖ, ἀλλ' ὅθεν ἡ ἀρχὴ πρότερον; ἅμα δὲ
πνεῖ, καὶ τὴν πλησίον θάλατταν κινεῖ· αὕτη δὲ τὴν
ἐχομένην· καὶ οὕτως ἂν ἐνδέχοιτο πρότερον τὸ κῦ-
μα ἐκπίπτειν. Ἐπὶ γὰρ τῆς θαλάσσης, καὶ οὐχ
ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἡ κίνησις ἢ θάττων τοῦ ἀέρος,
ἢ τῆς θαλάττης. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ θαλάττῃ μᾶλ-
λον νεῖν δύνανται, ἢ ἐν τοῖς ποταμοῖς; "Ἡ ὅτι ὁ νέων
αἰὲ ἐπιστηριζόμενος ἐν τῷ ὕδατι νεῖ; ἐν δὲ τῷ σω-
ματωδεστέρῳ μᾶλλον ἀποστηρίζεσθαι δυνάμεθα.
Σωματωδέστερον δὲ ἐστὶ τὸ θαλάττιον ὕδωρ τοῦ πο-
ταμίου. Παχύτερον γάρ ἐστι, καὶ μᾶλλον ἀντερεί-
δειν δυνάμενον. — 14. Διὰ τί ποτε ἐν τῇ θαλάττῃ
πλείω χρόνον διατελεῖν δύνανται, ἢ ἐν τῷ ποταμῷ;
"Ἡ διότι τὸ ποτάμιον ὕδωρ λεπτόν ἐστι; μᾶλλον οὖν
παρεισδυόμενον, πνέγει. — 15. Διὰ τί ἡ μὲν θά-
λαττα καίεται, τὸ δὲ ὕδωρ, οὐ; "Ἡ καίεται μὲν καῖε-
νο, ἡ δὲ θάλαττα ἥττον σβέννυσι τὸ πῦρ, διὰ τὸ
λιπαρωτέρα εἶναι; σημεῖον δὲ ὅτι λιπαρωτέρα· ἀπὸ
γὰρ τῶν ἁλῶν ἔλαιον ἀφαιρεῖται. "Ἡ καὶ ἥττον
δύνανται οἱ πόροι ἀρμόττειν τῷ πυρὶ, διὰ τὸ παχύτε-
ροι εἶναι, καὶ μᾶλλον γε δὴ, ἅτε καὶ τῶν ἁλῶν ἐνυ-
παρχόντων; Ὡςπερ οὖν τὸ ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ ἥττον
σβεστικόν, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον κατὰ λόγον καυστι-
κόν ἐστι, καὶ ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον, τῷ ἐγγυτέρω
τοῦ θερμοῦ εἶναι, τὸ ξηρότερον δὲ τῇ θαλάττῃ·
ἅμφω δὲ ταῦτα μᾶλλον ὑπάρχει. — 16. (Cf. 26, 31.)

Διὰ τί ὁπὸ μὲν τῆς θαλάσσης οὐκ ἀποπνεῖ ἔωθεν ψυχρὸν, ἀπὸ δὲ τῶν ποταμῶν; Ἡ ὅτι ἡ μὲν θάλαττα ἐστὶν ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις· οἱ δὲ ποταμοὶ ἐν στενοῖς; ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὔρα, εἰς πολὺν τόπον σκίδνεται, (ὥστε εἶναι ἀσθενής) ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἀθρόως φέρεται, καὶ μᾶλλον ἰσχύει· δι' ὃ μᾶλλον εἰκότως φαίνεται ψυχρά. Ἡ οὐ τοῦτό ἐστιν αἷτιον, ἀλλ' οἱ μὲν ποταμοὶ ψυχροὶ εἰσιν, ἡ δὲ θάλαττα οὔτε θερμὴ οὔτε ψυχρά; γίνεται δὲ ἡ αὔρα καὶ ἡ ἀναπνοή, θερμαινομένων ἢ ψυχομένων τῶν ὑγρῶν. Ὅποτερον γὰρ ἂν τούτων πάσχη, ἐξαερούται. Ἐξαερουμένου δὲ τοῦ ὕδατος, ὃ ἀήρ ὁ γινόμενος φέρεται· ὃ ἐστὶν αὔρα. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, [ψυχρὸν] εἰκότως ἀποπνεῖ· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν σφόδρα θερμῶν ἀποπνεόν, ψύχεται καὶ γίνεται ψυχρόν. Τοὺς μὲν οὖν ποταμοὺς ἅπαντας ψυχροὺς εὗροι τις ἄν· ἡ δὲ θάλαττα, οὔτε ψυχρά, οὔτε θερμὴ σφόδρα ἐστίν. Οὔτε οὖν τὸ ἀποπνεόν ψυχρὸν ἀπ' αὐτῆς ἐστι, διὰ τὸ μὴ ψυχρὰν εἶναι· οὔτε ψύχεται ταχὺ, διὰ τὸ μὴ θερμὴν εἶναι σφόδρα. — 17. Διὰ τί ἐν τοῖς μείζουσι πελάγεσι βραδύτερον καθίσταται κύματα, ἢ ἐν τοῖς βραχείσιν; Ἡ ὅτι ἐκ τῆς πολλῆς κινήσεως βραδύτερον καθίσταται πᾶν, ἢ ἐκ τῆς ὀλίγης; ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις πελάγεσιν, πλείων ἡ ἄμπωτις γίνεται, ἢ ἐν τοῖς βραχείσιν. Οὐθὲν οὖν ἄλογον, τὸ [πλεῖον] βραδύτερον καθίστασθαι. — 18. Διὰ τί τὸ ἄλμυρὸν ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν, οὐ πότιμον· θερμαινόμενον δὲ, μᾶλλον γίνεται πότιμον, καὶ θερμὸν δὲ ὃν καὶ ἀποψυχόμενον; Ἡ διότι εἰς τὸ ἐναντίον ἀπὸ τοῦ ἐναντίου πέφυκε μεταβάλλειν; ἔστι δὲ τὸ πότιμον τῷ ἄλ-

μυρῶ ἀντικείμενον· καὶ θερμαινομένου μὲν, ἀφέψεται
 τὸ ἄλμυρόν· ψυχομένου δὲ ὑφίσταται. — 19. Διὰ
 τί τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ ὥς ἐπιπολὺν ὕδατα, γλυκέα
 [ὑδατα,] ἀλλ' οὐχ ἄλμυρά; Ἡ διὰ τὸ ποτιμώτερά διη-
 θούμενα γίνεσθαι; διηθεῖται δὲ τὸ ἐγγύτερον τῆς
 θαλάσσης μᾶλλον. — 20. Διὰ τί τὸ ἄλμυρόν ὕδωρ
 οὐκ ἀπόρρυστόν ἐστιν; Ἡ διότι τὸ μὲν βαρὺ, στάσιμον·
 τὸ δὲ ἄλμυρόν, βαρὺ; Διὸ καὶ τὰ θερμὰ μόνα τῶν
 ἄλμυρῶν ὑδάτων ἀπόρρυστά ἐστιν. Ἐχει γὰρ κουφό-
 τητα ἐν αὐτοῖς, ἣ κρατεῖ τῆς κατὰ τὴν ἄλμυρίδα βα-
 ρύτητος. Τὸ γὰρ θερμόν, κουφότερόν ἐστιν. Ἐτι
 τὰ μὲν ἀπόρρυτα διηθεῖται διὰ τῆς γῆς· διηθουμέ-
 νων δὲ αἱ μάλιστα ὑφίσταται τὸ παχύτατον καὶ βα-
 ρύτατον· ἐκκρίνεται δὲ τὸ κοῦφον καὶ καθαρόν. Ἔστι
 γὰρ τὸ μὲν ἄλμυρόν, βαρὺ· τὸ δὲ γλυκὺ κοῦφον. Διό-
 περ ἐστὶ γλυκέα τὰ ἀπόρρυτα. Τὸ δὲ αὐτὸ αἰτιόν
 ἐστὶ, καὶ διὰ τί τὸ ἄλμυρόν ὕδωρ κινούμενον καὶ με-
 ταβάλλον, γλυκύτερον γίνεται· κουφότερον γὰρ καὶ
 ἁσθενέστερον διὰ τὴν κίνησιν γίνεται. — 21. (Cf.
 37.) Διὰ τί ἐν τῇ Λιβύῃ ἐὰν ὀρύξῃ τις παρὰ τὴν θά-
 λατταν, τὸ πρῶτον πότιμον, εἰδ' ἄλμυρόν γίνεται τα-
 χύ· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τόποις, ἥτιον ποιεῖ τοῦτο; Πό-
 τερον ὅτι τὸ μὲν πρῶτον, [τὸ] ὑπάρχον ὕδωρ ἐν τῷ
 τόπῳ, καὶ τὸ πεπεμμένον ὑπὸ τῆς γῆς ἐστιν· ὅταν δὲ
 χρονισθῇ, ἡ θάλαττα προδιηθουμένη, διὰ τὸ πρόσφα-
 τον εἶναι, ποιεῖ ἄλμυρώτερον; ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὐκ
 ἔχει. Ἡ [τὸ] πολὺ ὕδωρ, διὰ τὸ μὴ ξηραίνεσθαι τὸν
 τόπον. — 22. Διὰ τί τοὺς ἅλας θᾶττον τήκει τὸ ἄλ-
 μυρόν ὕδωρ, ἢ τὸ πότιμον; Ἡ διότι τὸ μὲν τήκεσθαι
 ἐστὶν, τὸ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ εἰσιόντος διαιρεῖ-

σθαι, ὥστε ὑγρὸν εἶναι; [οὐ τήκει δὲ ἢ τὰ ὅλως μὴ
δυνάμενα εἰσιέναι,] ἢ τὰ οὕτως, ὥστε μὴ θιγγάνειν.
Μόλις δὲ τήκει τὰ ῥαδίως διεξιόντα· τὰ δ' ἐπιόντα
βιαζόμενα, ταῦτα τάχιστα διαιρεῖ· οὐκ εἰσέρχεται δὲ
τὰ λίαν μεγαλομερῇ· ὑπερέχει γὰρ τῶν πόρων. Τὰ
δὲ μικρομερέστερα, διέρχεται οὐ ψανόμενα. Ἔστι δὲ
τὸ μὲν πότιμον, λεπτόν· τὸ δὲ ἄλμυρόν, παχύτερον.
Ἵστε τὸ μὲν, ῥαδίως διὰ τὴν λεπιότητα δύνον, μόλις
τήκει· τὸ δὲ, εἰσέρχεται μὲν, ἥττον δὲ· καὶ διὰ τὸ με-
γαλομερέστερον εἶναι, διαιρεῖ καὶ βιάζεται θᾶττον.
— 23. Διὰ τί τὸ ὕδωρ ἥττον φαίνεται λευκόν, ἐὰν κι-
νῆται, οἶον καὶ ἡ φρίκη; διὸ καὶ Ὅμηρος, ἀρχομένου
φησὶ τοῦ πνεύματος,

μέλάνει δὲ τε πόντος ὑπ' αὐτοῦ.

Ἡ διὰ δύο αἰτίας; ἐγγύθεν μὲν τῆς ὀψεως οὐσης, διὰ
τὸ διῖεναι τὴν ὄψιν μᾶλλον ἡρεμοῦντος· κινουμένου
δὲ, μὴ εὐθυπορεῖν· τὸ δὲ διαφανές, λευκὸν φαίνεται·
(δι' οὗ γὰρ μὴ διέρχεται ἡ ὄψις, μέλαν φησὶν εἶναι.
Δι' οὗ καὶ ὁ αἶθρ πόρρωθεν μέλας φαίνεται· ὁ δὲ ἐγ-
γὺς, λευκός. Καὶ θαλάττης τὸ μὲν ἐγγὺς, λευκόν·
τὸ δὲ πόρρωθεν, κυανοῦν καὶ μέλαν·) πόρρωθεν δὲ, κι-
νουμένης πως τῆς ὀψεως, καὶ τῇ διανακλᾶσθαι ἀθρόον
τὴν ὄψιν, ἐὰν ἡρεμῇ πρὸς τὸ φῶς· κινουμένου δὲ, μὴ
δύνασθαι. — 24. (Cf. 1.) Διὰ τί ἐν τοῖς βαθέσι πε-
λάγεσι τὸ κῦμα οὐκ ἐπιγαλᾷ, ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς;
Πότερον ὅτι τὸ μικρόν φερόμενον ὕδωρ, διαιρεῖται
ὑπὸ τοῦ αἵρος μᾶλλον, ἢ τὸ πολὺ; διὸ θραύεται πα-
τάξαν μᾶλλον. Ἐν μὲν οὖν τῇ βράθει, πολὺ τὸ κινούμε-
νον· ἐν δὲ τῇ βραχεῖ, ὀλίγον. — 25. Διὰ τί οἱ πρὸς
νότον τόποι, ἀλνκώτερα τὰ ὕδατα ἔχουσιν; Ἡ, διὰ τὸ

τὴν θάλατταν ὑπὸ νότου ἀνθεῖσθαι ὑπὸ τὴν γῆν, κε-
 ράννυται; — 26. Διὰ τί τῶν ὑδάτων τὸ ἄλμυρόν ἐπὶ
 τῷ γλυκεῖ ὀνῶ ἐπιπολάζει μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῷ ἀνστη-
 ρῶ; Πότερον ὅτι μᾶλλον ἔχει γῆν ὁ γλυκὺς, ὥστερ ἢ
 ἀσταφίς; ἢ ὅτι βαρύτερος καὶ γλισχρότερος ὁ γλυκὺς;
 ὥσθ' ἤτιον μίγνυται· μίγνύμενος δὲ, ἐφίσταται.
 — 27. Διὰ τί ὅλως ἐφίσταται γεῶδες ὄν; ἢ γὰρ οἰκεία
 φορὰ κάτω. Πότερον ὅτι μᾶλλον ἔχει γῆν ὁ γλυκὺς;
 ἢ διὰ τὴν θερμότητα, καθάπερ οἱ ἄλλες; ὅμοιον γὰρ
 ἐξανθήματι. ἢ δὲ ἄλλην αἰτίαν; ἢ οὐ; διὰ γὰρ
 τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ γλυκεῖ μᾶλλον, οὐκ ἄλογον· θερμό-
 τatos γάρ. — 28. (Cf. 2.) Διὰ τί τὰ κύματα πρότε-
 ρον φοιτᾷ ἐνίοτε τῶν ἀνέμων; ἢ διότι καὶ τελευτᾷ
 ὕστερον; τὸ γὰρ πρῶτον πνεῦμα ὥσανεὶ προδιαλύεται
 τοῦ ὠσθέντος κύματος· ἀφικνεῖται δὲ οὐκ αὐτὸ τὸ
 πρῶτον ὠσθέν, ἀλλ' αἰεὶ ἢ ὥσις γίνεται τοῦ ἐχομένου.
 — 29. Διὰ τί αἱ κυματωδέστεραι γαῖ, στερεῶν γίνον-
 ται πολλάκις οὕτω σφόδρα, ὥστερ ἡδαφισμέναι· καὶ
 ἢ μὲν κυματώδης γῆ, στερεά· ἢ δὲ ἀποθῆν, χαῦνος;
 ἢ διότι ἢ μικρὰ ἄμμος οὐ πόρρωθεν ἐκβάλλεται ὑπὸ
 τοῦ κύματος, ἀλλὰ ἢ μείζων μᾶλλον; ὥστερ καὶ τῇ
 χειρὶ βάλλειν πόρρω, οὐ τὸ ἐλάχιστον μάλιστα δυνα-
 τόν. Ἐπειτα πολλῶν κυκωμένων, τὰ ἐλάχιστα ἐμπί-
 πτοντα, πυκνοῖ. ἢ δὲ τοῦ κύματος, λοφῶντος κίνη-
 σις ἐδαφίζει, κινεῖ δὲ οὐκ ἔτι. Διὰ μὲν οὖν τὰ μι-
 κρότατα μὴ πόρρω δύνασθαι πηδᾶν, ἐκ μικρῶν σφό-
 δρα συντίθεται· διὰ δὲ τὸ πολλάκις κινεῖσθαι, συνε-
 χές γίνεται πιπτούσης ἄμμου, ἕως ἂν συναρμόσῃ. Διὰ
 δὲ τὸ κύμα τὸ τελευταῖον ἐδαφίζεται, καὶ τὸ ἡρέμα ὑγρὸν
 συγκολλᾷ. ἢ δὲ πόρρω, ξερά τε οὕσα, διίσταται,

καὶ ἐκ μεϊζόνων ἐστὶ λιθιδίων, καὶ ἀνεδάφιστος.

— 30. Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ ἄνω τῶν ἐν τῷ βάθει ἁλμυρώτερα καὶ θερμότερα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμοις τὸ ἐπιπολῆς ἁλμυρώτερον τοῦ εἰς βάθος; Καίτοι ἔδει τὸ κατωτέρω· βαθυτέρον γὰρ τὸ ἁλμυρόν. Ἡ διότι ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀήρ ἀνάγει αἰετὸ ἐλαφρότατον ἀπὸ τῶν ὑγρῶν; τὸ δὲ ποτιμώτερον αἰετὸ κουφότερον, μᾶλλον δὲ ἀπάγει ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρων τόπων. Ὡστε καὶ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῶν ἐπιπολῆς καὶ τῶν ποτίμων, ἀνάγκη τὸ λειπόμενον ἁλμυρώτερον εἶναι, ἀφ' ὧν ἀνῆκται, ἢ ἀφ' ὧν μῆθεν, ἢ ἔλαττον τὸ γλυκύ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ θερμότερα τὰ ἄνω. Τὸ γὰρ ἁλμυρόν, θερμότερον τοῦ ποτίμου. Δι' ὃ καὶ φασί τινες τῶν Ἡρακλειτιζόντων, ἐκ μὲν τοῦ ποτίμου ξηρανομένου καὶ πηγνυμένου, λίθους γίνεσθαι καὶ γῆν ἐκ δὲ τῆς θαλάσσης, τὸν ἥλιον ἀναθυμιῖσθαι. — 31. Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ πρὸς τῇ γῇ γλυκύτερά ἐστιν; ἢ διότι ἐν τῇ κινήσει μᾶλλον ἐστὶ; κινούμενον δὲ τὸ ἁλμυρόν, γλυκύτερον γίνεται. Ἡ ὅτι καὶ ἐν τῷ βάθει ἁλμυρώτερόν ἐστι τὸ ὕδωρ; τὰ δὲ πρὸς τῇ γῇ, ἥτιόν ἐστι βαθέα. Δι' ὃ καὶ τὰ γχιβαθῇ, ἁλμυρά ἐστι, καὶ οὐχ ὁμοίως γλυκέα. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι βαρὺ ὄν τὸ ἁλμυρόν, φέρεται μᾶλλον εἰς βάθος. — 32. (Cf. 23, 15.) Διὰ τί ἡ θάλαττα μόνον τῶν ὑδάτων κάεται· τὰ δὲ πότιμα καὶ ποτάμια, οὐ; Πότερον ὅτι γῆν πολλὴν ἔχει; δηλοῦσι δὲ οἱ ἅλεις. Ἡ διότι λιπαρά; δηλοῖ δὲ τὸ ἐν τοῖς ἅλειςιν ὑφιστάμενον ἔλαιον. — 33. Διὰ τί ἐν ταῖς λίμναις ἄμμος οὐ γίνεται, ἢ ἥτιον ἢ ἐν τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς ποταμοῖς; Ἡ ὅτι ἐν τῇ θαλάττῃ πέτραι γίνονται, καὶ ἡ γῇ ἐκκέκασται μά-

λιστα; ἡ δὲ ἄμμος ἐστὶ πέτρα ἐψηγμένη εἰς μικρά καὶ
 ἐλάχιστα μόρια. Ψήχεται δὲ, διὰ τὴν πληγὴν τῶν
 κυμάτων. Ἐν δὲ ταῖς λίμναις οὐ γίνονται ὁμοίως
 πέτραι καθαραὶ, οὐδὲ θραύονται ὁμοίως, διὰ τὸ μὴ
 γίνεσθαι κύματα ὁμοίως. Ἐν δὲ τοῖς ποταμοῖς μᾶλ-
 λον, ὅτι τὴν μὲν γῆν καταφέρουσι, τὰς δὲ πέτρας τῇ
 πληγῇ θραύουσιν. — 34. Διὰ τί, ὅταν ἡ λίμνη ἢ κο-
 πάση ἢ ξηρὰ γένηται, ἀποκάεται ὁ σῖτος ἐν τῷ πεδίῳ
 μᾶλλον; Πότερον ὅτι τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τῇ λίμνῃ ἀπα-
 τμίζον τῇ ἀτμίδι θερμαίνει τὸν ἀέρα· ὥστε ἐλάττους
 καὶ ἀσθενεστέρους τοὺς πάγους ποιεῖ, ἢ ἐν τοῖς κοι-
 τοῖς καὶ προσελώδισι τόποις; Ἡ ἐκ τῆς γῆς (ὥσπερ λέ-
 γεται) τὰ ψύχη ἄρχεται, καὶ λανθάνει εἰςδύόμενα;
 ξηρὰς οὖν οὕσης τῆς λίμνης, διὰ πλείονος τόπου ἢ
 ψυχρότης πλείων προσπίπτουσα, πήγνυσιν καὶ ἀποκάει
 μᾶλλον. Ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις χώραις τὰ ψύχη κά-
 τωθεν γίνεται, ὥσπερ καὶ δοκεῖ. Καίτοι ἡ γῆ θερμὴ
 τοῦ χειμῶνος· ἀλλὰ διὰ τὸ ἔφυγρον εἶναι, κατέψυκται
 τὸ ἐπιπολῆς θερμὸν τὸ ἐν τῇ γῇ. Τὸ γὰρ ὑγρὸν,
 οὐδὲ οὕτω πόρρω ἐστὶν ὥστε μὴ ψύχεσθαι, διὰ τὴν
 ἐνούσαν θερμότητα ἐν τοῖς ὑγροῖς, οὔτε οὕτως ὀλίγον
 ὥστε μὴθὲν ἰσχύειν, διὰ τὸ διάβροχον εἶναι τὴν γῆν.
 Οἶον οὖν διὰ τὴν ψύξιν αὐτοῦ συμβαίνει ἐπὶ κρυστάλ-
 λου περιπατεῖν καὶ οἰκεῖν. — 35. Διὰ τί ἡ θάλαττα
 ἄλμυρά καὶ πικρά ἐστίν; Ἡ ὅτι ἐν τῇ θαλάττῃ πλείους
 οἱ χυμοί; καὶ γὰρ τὸ ἄλμυρόν καὶ τὸ πικρὸν ἅμα
 φαίνεται. — 36. Διὰ τί τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ ὄστρακα
 καὶ λίθοι στρογγύλα γίνονται; Ἡ ὅτι ὁμοίως περι-
 θραυόμενα τὰ ἔσχατα, εἰς τὸ στρογγύλον σχῆμα
 ἔρχεται; τούτου γὰρ τὸ ἔσχατον ὁμοιον· ἡ δὲ θά-

λαττα, πάντῃ κινοῦσα ὁμοίως, περιθραύει. — 37. (Cf. 21.) Διὰ τί ἐνιαχοῦ, ἂν τις ὀρύξῃ περὶ τὴν θάλατταν, τὸ μὲν πρῶτον πότιμόν ἐστιν ὕδωρ, εἰδ' ἄλμυρόν γίνεται; Ἡ ὅτι αὐτῆς ἐστὶ τῆς θαλάττης τῆς διηθούσης ὑπὸ τὴν γῆν τὸ ὕδωρ; Εἰκότως οὖν τὸ πρῶτόν ἐστι γλυκὺ· ἐλαφρότερον γάρ ἐστι τὸ γλυκὺ τοῦ ἄλμυροῦ· καὶ ἡ θάλαττα ἔχει τὸ τοῦ γλυκέος, ὃ μυχθέν τῇ γῇ, μᾶλλον ἐπιπολάζει. Τὸ δὲ ἄλμυρόν, διὰ τὸ βάρος, καὶ διὰ τὸ τμητικὸν εἶναι, κάτω φέρεται. Ἐῖτε οὖν οὕτως, εἴτε κατὰ τὰς φλέβας, ἐκ τῆς ἡπείρου ῥεῖ ἐπὶ τὴν θάλατταν τὸ γλυκὺ ὕδωρ, εἰκότως ἂν ἐπιπολῆς εἴη τῆς θαλάττης, ἢ μίγνυται αὐτῇ. Ἀνοιχθέντων δὲ τῶν πόρων, ὕστερον διὰ πλῆθος τὸ ἄλυκόν κρατοῦν, τοιοῦτο πᾶν ποιεῖ. Συμβαίνει γὰρ πεφραγμένων τῶν πόρων ἔνω, ἄλλην ὁδὸν ζητεῖν τὸ ἐπιρρεῖον· ἀνοιχθέντων δὲ, ἐνταῦθα πᾶν φέρεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος φλεβῶν. — 38. (Cf. 8.) Διὰ τί ἡ θάλαττα οὔσα βαρυτέρα τοῦ ποτίμου ὕδατος, μᾶλλον ἐστὶν εὐδίοπτος; Πότερον ὅτι λιπαρωτέρα; τὸ δὲ ἔλαιον ἐπιχυθέν, ποιεῖ μᾶλλον εὐδίοπτον. Ἐχουσα δὲ ἐν αὐτῇ λίπος, εἰκότως μᾶλλον εὐδίοπτός ἐστιν. Ἡ οὐχ ἅπαν τὸ ἐλαφρότερον καὶ εὐδιοπτότερον; αὐτὸ γὰρ τὸ ἔλαιον ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος, εὐδιοπτότερον δὲ οὐ. Ἡ οὐκ εὐδιοπτότερόν ἐστιν, ἀλλὰ φαίνεται; τὸ γὰρ πότιμον ὕδωρ, ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ ἀπὸ ρευμάτων ἐστίν· ἡ δὲ πηγὴ συναφίησι μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ γῆν. Ὡστε τὸ μὴ καθαρὰ εἶναι τὰ ζεύματα, συγκατάγει τῇ γῇ καὶ ἰλύν. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία, τοῦ ἥττον εἶναι εὐδίοπτον. — 39. Διὰ τί οἱ νέοντες ἐν τῇ θαλάττῃ, λαπαροὶ γίνονται; οὐ γὰρ ὅτι ποιοῦσι· καὶ

γὰρ οἱ τροχιζόμενοι ἰσχυρὸν πονοῦσι πόνον, καὶ οὐ λαπάττονται. Ἡ ὅτι οὐ πᾶς πόνος ποιεῖ λάπαξιν, ἀλλ' ὁ μὴ ποιῶν σύντηξιν; ἡ δὲ ἐν-τῇ θαλάττῃ διατριβὴ καὶ ὅλως δοκεῖ βρωτικωτέρους ποιεῖν καὶ λαπαρούς. Θερμὴ τε γὰρ ἐστὶ καὶ ξηρὰ ἡ ἀπ' αὐτῆς ἅτμις. — 40. Διὰ τί Παῖσα λίμνη πότιμος οὖσα, πλύνει καὶ ῥύπτει τὰ ἱμάτια; πλύνει μὲν γὰρ τὸ γλυκὺ, ῥύπτει δὲ τὸ πικρὸν. ἅμα δὲ οὐχ οἷόν τε ἔχειν ταῦτα. Ἡ οὐ τῷ πικρὸν εἶναι οὐθὲν ῥύπτει, ἀλλ' ἡ γλίσχρότης ῥυπτικόν; διὸ καὶ τὰ ἀκροπόωλια καὶ ὅσα μυζώδη, τοιαῦτα. Ὡστε καὶ τῶν πικρῶν, ὅσα τούτου μετέχει. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ συμβέβηκε τοῦτο ὥστε τῆς νιτρώδους δυνάμεως, τὸ μὲν πικρὸν, ἐκκεκαῦσθαι, ἐμμενεῖν δὲ τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον. Τούτῳ μὲν οὖν ῥύπτει, πλύνει δὲ τῷ ποτίμῳ αὐτῆς. — 41. Διὰ τί τὸ γαληνίζον τῆς θαλάττης, λευκὸν φαίνεται· τὸ δὲ κατάφορον, μέλαν; Ἡ ὅτι τὸ ἥτιον ὁρώμενον, μελάντερον μᾶλλον φαίνεται; ἥτιον δὲ φαίνεται τὸ κινούμενον τοῦ ἡρεμοῦντος. Ἡ διότι τὸ μὲν διαφαινόμενον, λευκόν· τὸ δὲ μὴ διαφαινόμενον μέλαν; ἥτιον δὲ διαφαίνεται τὸ κινούμενον.

SECTIO XXIV.

Ὅσα περὶ τὰ θερμὰ ὕδατα.

Διὰ τί τὸ θερμὸν ὕδωρ, ἐὰν ἐπικεχρισμένοι ὦσιν ἐλαίῳ, ἥτιον θερμὸν ἐστὶ καταχεόμενον, τοῦ ἐλαίου θερμοῦ ὄντος; Ἡ διὰ τὸ λεαίνειν, ὀλισθαίνει, καὶ ἥτιον ἐνδύνει; — 2. Διὰ τί τὰ ὕδατα ἐν τοῖς φρέασι μετὰ μεσημβρίαν γίνεται τοῦ θέρους θερμά; Ἡ διότι τηνικαῦτα ἤδη κεκράτηκε τὸ θερμὸν τὸν αἶρα; πρὸ μεσημβρίας δὲ τὸ θερμὸν λύει τε ψυχρὸν καὶ παύει.

οὐχ ἅμα δὲ πέπνυται καὶ κρατεῖ, ἀλλ' ὅταν ἐπιχρονίση. — 3. Διὰ τί τὸ ὕδωρ θερμότερον ἐνίοτε τῆς φλογὸς γινόμενον, οὐ κατακάει [μᾶλλον] τὰ ξύλα, ἢ δὲ φλοῖ κατακάει; Ἡ ὅτι ἡ μὲν φλοῖς, λεπτομερές, καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς πνεῦμα· τὸ δὲ ὕδωρ, μεγαλομερές· ὥστε οὐκ εἰσδύεται; ἢ δὲ φλοῖς καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ἀνθράκων, διὰ λεπτότητα εἰσὶν διαλύει. — 4. Διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ τὸ ζέον οὐ τήκει, ἢ δὲ κοιλία τήκει; Πότερον ὅτι τὸ μὲν θερμὸν τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ εἰσέρχεται, διὰ λεπτότητα· τὸ δὲ ὕδωρ, οὐκ εἰσέρχεται διὰ παχύτητα; ἢ διότι καὶ τὰ ἄλλα κωλύει τήκεσθαι τὸ ὑγρὸν; οὐθὲν γὰρ ἐν ὑγρῷ τήκεται· ἐν δὲ τῇ κοιλίᾳ τὸ ὑγρὸν εἰς τὴν κύστιν ὑπονοστοῦν, οὕτω λύει. — 5. (Cf. 8.) Διὰ τί τῶν ἀγγείων ὁ πυθμὴν οὐ κάει, ἐνόντος τοῦ ὕδατος καὶ ζέοντος, ἀλλὰ καὶ φέρουσι, τοῦ πυθμένου ἐχόμενοι· ἐξαιρεθέντος δὲ, κάει; Ἡ ὅτι σβέννυται τὸ ἐγγινόμενον θερμὸν ἐν τῷ πυθμένι ὑπὸ τοῦ ὕδατος; δι' ὃ καὶ οὐ τήκεται τὰ τηκτὰ, ἂν μὴ ψόφος ἐμπέσῃ. — 6. Διὰ τί οὐχ ὑπερξῇ τοῦ χειμῶνος ὁμοίως καὶ τοῦ θέρους τὸ ὕδωρ, οὐ μόνον ὁμοίως θερμαινόμενον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καὶ ὁμοίως θερμὸν ὄν, καὶ ἔτι μᾶλλον; Ἡ διότι ἡ ὑπέρξεσις ἐστὶν ἡ ἀναβολὴ τῶν πομπολύγων; τὸ μὲν οὖν ὕδωρ αὐτὸ θερμαίνεται τότε οὐθὲν ἥττον ἢ τοῦ ψύχους· αἱ δὲ πομφόλυγες, αἵρεσθαι οὐ δύνανται ὁμοίως, διὰ τὸ τὸν περιέχοντα ἀέρα εἶναι ψυχρόν· ἀλλὰ καὶ ἐλάττους τε τῷ μεγέθει αἴρονται ὑπὸ τοῦ ψύχους θλιβόμεναι, καὶ διακόπτουσι τοῦ ἀέρος, ταχὺ διαπύπτουσιν. Ὡστε ἐλάττους τε τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ πλήθει γίνονται τοῦ χειμῶνος· τοῦ δὲ θέρους, τὸ ἐναντίον. Ἡ δὲ ὑπέρξεσις γίνεται, διὰ

τὸ πλήθος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀφροῦ. — 7. Διὰ τί
 τὸ μὲν θερμὸν ὕδωρ ῥυτιδοῖ· τὸ δὲ πῦρ, θερμὸν ὄν,
 οὐ; Ἡ ὅτι τὸ μὲν πῦρ, ποιεῖ πνεῦμα· ὥστε ὀγκοῖ; πε-
 ριτείνεται γὰρ τὸ δέρμα. Ἡ δὲ κάμψις, ῥυτίς ἐστιν.
 — 8. Διὰ τί τῶν ἀγγείων οἱ πυθμένες θερμαινομένου
 τοὺς ὕδατος, ἕως ἂν ἡ ψυχρὸν τὸ ὕδωρ, θερμότεροί
 εἰσιν; Ἡ διότι ψυχροῦ μὲν [ἔτι] ὄντος τοῦ ὕδατος, ἐγ-
 κατακλείεται τὸ θερμὸν καὶ ἀντιπεριτίσεται εἰσω,
 κωλυόμενον ἐξιέναι; ὅταν δὲ διαθερμανθῇ τὸ ἐνὸν
 ὕδωρ, οὐκέτι ἀποστέγοντος, ἀλλὰ διαπνέοντος καὶ
 ἐλάττονος γινομένου τοῦ πυρὸς, ψυχρότερος γίνεται
 ὁ πυθμὴν, ὁμοίως ὥσπερ καὶ τὰ βαλανεῖα. Καὶ γὰρ
 ταῦτα τοῦ χειμῶνος θερμότερα, ἢ τοῦ θέρους, διὰ
 τὸ ἐγκατακλείεσθαι τὸ θερμὸν ἐν τῷ χειμῶνι μᾶλλον,
 ἢ ἐν τῷ θέρει, ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ὄντος ψυ-
 χροῦ. — 9. Διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ ζέον οὐκ ἐκπαφλάζει·
 τὸ δὲ ἔϊνος καὶ ἡ φακῇ; καίτοι κουφότερον τὸ ὕδωρ
 τούτων· τὰ δὲ κοῦφα, ῥᾶον ῥίψαι πόρρω. Ποιεῖ δὲ
 καὶ τὸ ἀργύριον ταῦτο, καὶ τοῦτο καθαιρόμενον· δι-
 ὅ οἱ ἐν τῷ ἀργυροκατεῖω καλλύνοντες, κερδαίνουσι.
 Τὸ γὰρ διαρῥιπτούμενον συγκαλλύνοντες, λαμβά-
 νουσι τὰ λείψανα. Ἡ διότι ποιεῖ μὲν τὸν ἐκπαφλασμὸν
 τὸ θερμὸν ἐξατμίζον καὶ βιαζόμενον τὰ ἀντικρούοντα
 τῇ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορᾷ; Τὸ μὲν οὖν ὕδωρ διὰ κου-
 φότητα καὶ λεπτότητα οὐκ ἀποβιάζεται. Ὡστε οὐκ
 ἀθροίζεται πολὺ θερμόν· ἀλλὰ πρὶν ἄλισθῆναι, φθά-
 νει διακόψαν τὸ αἰὲ προσελθόν. Τὰ δὲ ἔχοντα ἐν
 αὐτοῖς σῶμα, οἷον τὰ ῥοφήματα, ἢ ὁ ἄργυρος, διὰ
 βάρος τὸ σωματοειδὲς ἔχοντα πολὺ, καὶ ἀνταπωθοῦν-
 τα διὰ τὸ ἀποβιάζεσθαι βίᾳ, ἐξιόντος ἀποσφαιρίζε-

ται ἢ ἂν κρατήσῃ τὸ θερμόν· οὐ γὰρ δίδεισι διὰ πυκνότητα, ἀλλὰ κρατεῖ, ἕως ἂν ὑπὸ τοῦ ἐπιρρέοντος θερμοῦ ἀπορρίφθῃ. Γίνεται δὲ πληγὴ, οὐκ ὥσις, διὰ τὸ ταχὺ φέρεσθαι τὸ θερμόν· κάτωθεν ἄνω. — 10. Διὰ τί τὰ μὲν ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ θερμῷ βρεχόμενα, ἀνοιδεῖ· τὰ δὲ πολὺν, συμπίπτει καὶ γίνεται ὄψα; Ἡ διότι τὸ θερμόν ἐκ [τοῦ] πεπηγότος, ὑγρὸν ποιεῖ· ἐκ δὲ [τοῦ] ὑγροῦ πνεῦμα· τὰ δὲ πυκνὰ, ἀραιοῖ; τὸ μὲν οὖν πρῶτον θερμαῖνον τὰ πεπηγότα, ὑγρότερα ποιεῖ· καὶ ἐξ ὑγρῶν πνευματοποιοῦν, ὀγκηρὰ ποιεῖ διαχέον· ὅταν δὲ μᾶλλον θερμαίῃ τὸ πέριξ, ἀραιὸν ποιεῖ· ὥστε ἀποπνεῖται ἡ ἀτμίς· καὶ τὸ ὑγρὸν ξηραίνον· συμπίπτειν ποιεῖ τοὺς ὄγκους. Συμπιπτόντων δὲ, ὄψουται τὰ πέριξ δέρματα πάντων. Ἢ δὲ ἀνωμάλως, ταύτῃ ὄψον γίνεται. — 11. Διὰ τί ὑπὸ τῶν θερμῶν ὑδάτων μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ψυχρῶν πήγνυνται λίθοι; Πότερον ὅτι τῇ τοῦ ὑγροῦ ἐκλείψει γίνεται λίθος; μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ψυχροῦ ἐκλείπει τὸ ὑγρὸν. Καὶ ἀπολιθοῦνται δὴ διὰ τὸ θερμόν· καθάπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησὶ τὰς τε πέτρας καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ θερμὰ τῶν ὑδάτων γίνεσθαι. Ἡ τὸ θερμόν ἀπολιθοῖ· καὶ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ δὲ λιθοῦνται, διὰ τὸ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάγου τὸ ὑγρὸν ἀναλίσκουσαν σκληρύνειν; ὁτλον οὖν ἐκ τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τὸ ἀπλῶς. — 12. Διὰ τί ἐν τῷ θερμῷ ὕδατι ἔαν τὸν πόδα ἔχη τις, ἡρεμοῦντος μὲν, ἡσσον δοκεῖ εἶναι θερμόν· ἔαν δὲ κινήθῃ, θερμότερον; Ἡ ὥπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος, ἔαν ἐν τῷ πνεύματι τροχόσῃ τις, αἰὲν ὁ προϊστάμενος αἴψα ψυχρότερος· εἰς δὲ τὸ πορρώτερον εἰσιῶν, μᾶλ-

λον αἰσθάνεται. — 13. Διὰ τί ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον ἢ
 τῇ σκιᾷ τὰ θερμὰ ψύχεται; Πότερον ὅτι τὸ θερμὸν
 τὸ ἔλαιτον ὑπὸ τοῦ πλείονος φθείρεται; Ἡ ὅτι ἐν
 μὲν τῇ σκιᾷ τὸ ψυχρὸν περιεστηκὸς θλίβει τὸ ἐνὸν
 θερμὸν, καὶ οὐκ ἔῃ ἐπεξιέναι; ὥσπερ καὶ τοῖς θνή-
 σκουσι ποιεῖ τὸ ψυχρὸν προσχεόμενον· ἐγκατακλείει
 γὰρ τὸ θερμὸν καὶ κωλύει ἐξιέναι· καὶ ὅλως τοῦ χει-
 μῶνος ἅπασι συμβαίνει τὰ ἔσωθεν θερμότερα· ἐν δὲ
 τῷ ἡλίῳ οὐδενὸς ἀντιφράττοντος, φέρεται, καὶ θᾶτ-
 τον ἀπολείπει. — 14. Διὰ τί τὸ ἐν τῷ ἡλίῳ θερμαι-
 νόμενον ὕδωρ ὥστε λούεσθαι, οὐκ ἔστιν ὑγιεινότερον;
 Πότερον ὅτι διὰ τὸ ψύχεσθαι· καὶ ἔτι ἐπεὶ τὸ σωμα-
 τιον φρίττειν ποιεῖ; ἢ ποιεῖ μὲν καὶ τοῦτο, ἀλλὰ κῦν
 πολλάκις λούηται τις, νοσερόν ἐστι; τὸ μὲν γὰρ θερ-
 μὸν, ὅλως πεπτικόν ἐστι καὶ ξηραντικόν· τὸ δὲ ψυχρὸν,
 σταλτικόν. Ὡστε ἄμφω ποιεῖ τι ἄγαθόν. Διὸ καὶ τὸ ὕδωρ
 καὶ τὸ ψυχρὸν λουομένοις, καὶ τὸ θερμὸν τὸ ὑπὸ τοῦ πυ-
 ρὸς, χρήσιμον· τὸ δὲ ὑπὸ ἡλίου, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς
 θερμότητος, οὐδέτερον τούτων ποιεῖ, ἀλλὰ ὑγραίνει ὥς-
 περ τὸ τῆς σελήνης φῶς. — 15. Διὰ τί τὸ ἐν τῷ ἡλίῳ θερ-
 μανθὲν ὕδωρ, οὐκ ἄγαθόν; Ἡ ὅτι τὰ ψυχόμενα ὀίγουσιν
 ποιεῖ; — 16. Διὰ τί τὰ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ τὰ ἐν Ἀταρνῇ
 θερμὰ, πότιμά ἐστιν; Ἡ διότι ἐμβάλλει ὕδωρ πλεον
 ἀπορρέοντι τῷ θερμῷ· οὐ ἢ μὲν ἀλμυρότης, ἀφανίζε-
 ται· ἢ δὲ θερμότης, διαμένει; — 17. Διὰ τί ἐν Μα-
 γνησίᾳ τὰ θερμὰ τοῦ μὲν θερμὰ εἶναι ἐπαύσατο, ἀλ-
 μυρὸν δὲ ἦν τὸ ὕδωρ; Ἡ πλεῖον ἐπεχύθη ἅμα ψυχρὸν
 ἐπὶ τὰς πηγὰς ἑλλότριον, καὶ ἐναπέσβεισε τὴν θερμό-
 τητα· ἢ δὲ γῆ, ἀλμυρὰ μὲν ἦν, θερμὴ δὲ οὐ, διὰ τὸ
 πλῆθος τοῦ ὕδατος τοῦ ἐμβάλλοντος; Ὁμοιον οὖν συν-

ἔβη τῷ διὰ τῆς τέφρας ὕδατι ἡθουμένῳ. Καὶ γὰρ τοῦτο διὰ θερμῆς ἡθούμενον, ἐκείνην μὲν καταψύχει, καὶ αὐτὸ ψυχρὸν γίνεται, ἄλμυρόν τε καὶ πικρὸν διὰ τὴν τέφραν ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τὸ προσιὸν ἡλλοτριωμένον ἐστὶ, δι' ἄλλην αἰτίαν ἐκράτησεν ἡ θερμότης ἐνοῦσα ἐν τῇ γῇ τῆς ψυχρότητος τοῦ ὕδατος δι' ὀλιγότητα, καὶ ἐγένετο πάλιν θερμά. — 18. Διὰ τί τὰ ὅλα τῶν θερμῶν ὑδάτων, ἄλμυρά; Ἡ διότι τὰ πολλὰ διὰ γῆς διηθεῖται στυπτηριώδους, (δηλοῦ δὲ ἡ ὁσμὴ αὐτῶν) κεκαυμένης δέ; ἡ δὲ τέφρα πάντων ἄλμυρά, καὶ θείου ὅξει. Δι' ὃ καὶ συγκαίει οὕτως ὥσπερ ὁ κεραυνός. Πολλὰ οὖν θερμά ἐστίν ἀπὸ ἐπισημάνσεως κεραυνῶν. — 19. Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρὰ, ἱερά; Ἡ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θείου καὶ κεραυνοῦ;

SECTIO XXV.

Ὅσα περὶ τὸν ἀέρα φυσικὰ προβλήματα.

Διὰ τί ἐν τοῖς ἀσκοῖς τοῖς πεφουσημένοις, ἐναπολαμβανόμενα τὰ μέλη πόνον παρέχει; Πότερον διὰ τὴν πίεσιν τοῦ ἀέρος; ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν πιέζουσι τὸν ἀσκὸν ἐνδίδωσιν ὁ ἀήρ, ἀλλ' ἀπωθεῖ, οὕτω καὶ τὰ ἐντὸς ἐναπολαμβανόμενα θλίβει ὁ ἀήρ. Ἡ διότι βία κατέχεται καὶ πεπίληται; ἔξω οὖν πάντη ὁρμῶν κατὰ φύσιν, προσαπερείδεται πρὸς τὸ ἐντὸς ἀπειλημένον σῶμα. — 2. Διὰ τί [ἐν] τοῖς ἔλεσι τοῖς παρὰ τοὺς ποταμοὺς γίνονται οἱ καλούμενοι βούμυκοι· οὓς μυθολογοῦσι ταύρους ἱεροὺς εἶναι τοῦ θεοῦ; ἔστι δὲ τὸ γινόμενον ψόφος ὁμοιος φωνῇ ταύρου· ὥστε αἱ βόες οὕτω διατίθενται ἀκούουσαι, ὥσπερ ταύρου μυκωμένου. Ἡ ὅτι, ὅσοι ποταμοὶ λιμνάζουσιν εἰς ἔλη, ἡ ὅσα ἔλη λιμνάζονται, ἡ ὑπὸ θαλάττης ἀντικρούον-

ται, ἢ τὸ πνεῦμα ἀφιαῖσιν ἀθροώτερον, ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεται τοῦτο; αἷτιον δὲ, ὅτι αἱ κοιλίαι τῆς γῆς γίνονται. Οὕτως οὖν κλυζόμενον τὸ ὕδωρ, διὰ τὸ ἐνεῖναι ῥεῦμα ἐν τῇ τοιαύτῃ λιμνασίᾳ, ἀπωθεῖται τὸν ἀέρα διὰ στενοῦ εἰς εὐρυτέραν κοιλίαν· οἷον εἴ τις εἰς ἀμφορέα κενὸν κατὰ τὸ στόμιον ποιῇ ψόφον, μυκήματι ὅμοιον γίνεται. Καὶ γὰρ ἡ μύκησις διὰ τοῦτο γίνεται τὸ σχῆμα τοῖς βουσί. Πολλὰς δὲ καὶ ἀτόπους φωνὰς ποιοῦσι τὰ σχήματα τῶν κοιλιῶν, ἀνώμαλα ὄντα· ἐπεὶ καὶ ἀμφορέως τὸν πύνδακα ἐάν τις ἀφελὼν, διὰ τοῦ πυθμένου τρίβῃ ἔλκων ἔσω καὶ ἔξω, εἰ τρίψει διὰ τοῦ καταδήματος, ψόφον ποιῇ, ὥστε φεύγειν τὰ θηρία, ὅταν οἱ ὀπωροφύλακες κατασκευάσωσιν αὐτό. — 3. Διὰ τί ὁ ἀῆρ οὐχ ὑγρὸς, ἀπτόμενος τοῦ ὕδατος; τῶν γὰρ ἄλλων οὐθὲν ὅ, τι οὐχ ὑγρὸν, ἂν ἄψηται. Ἡ διότι τὸ ἔσχατον αὐτῶν ἅμα, τὸ δὲ ἐπίπεδον ἐκατέρου οὐχ ἕτερον; Τὰ μὲν οὖν ἄλλα, βαρύτερα· ὁ δὲ ἀῆρ, οὐ ῥέπει κατωτέρω τοῦ ἐσχάτου. Ἀπτεται μὲν [οὖν,] ὅτι οὐθὲν μεταξύ· οὐ βρέχεται δὲ, ὅτι ἀεὶ ἀνωθεν τοῦ ὕδατος. — 4. Διὰ τί μέσων νυκτῶν καὶ μεσημβρίας μάλιστα εὐδία γίνεται; Ἡ διότι ἡ νηγεμία ἐστὶν αἰετος στάσις; ἔστηκε δὲ μάλιστα, ὅταν κρατῇ ἢ κρατῆται· μαχόμενος δὲ, κινεῖται. Κρατεῖ μὲν οὖν μάλιστα μέσων νυκτῶν, κρατεῖται δὲ μεσημβρίας. Τότε μὲν γὰρ ὁ ἥλιος πορρόωτάτω, τότε δὲ ἐγγυτάτω γίνεται. Ἐπὶ ἄρχεται τὰ πνεύματα, ἢ περὶ ἔω, ἢ περὶ δυσμᾶς. Λήγει δὲ τὸ μὲν ἔωθεν, ὅταν κρατηθῇ· τὸ δὲ ἀπὸ δυσμῶν, ὅταν παύσῃται κρατῶν. Συμβαίνει οὖν, τὰ μὲν, μεσημβρίας παύεσθαι· τὰ δὲ, μέσων νυκτῶν. — 5. (Cf. 15. et 8, 17.) Διὰ τί ὑποφω-

σκούσης ἔω, καὶ ἤδη πρωΐ, μᾶλλον ἔστι ψύχος, ἢ τῆς νυκτός, ἐγγυτέρω ὄντος τοῦ ἡλίου ἡμῶν; Ἡ ὅτι πρὸς ἡμέραν δρόσος καὶ πάχνη πίπτει; ταῦτα δὲ ἔστι ψυχρά. Ὡσπερ οὖν ῥανθέντος τοῦ παντός τόπου ὑγρῷ ψυχρῷ, γίνεται κατάψυξις. — 6. Διὰ τί ἐν τῷ πόντῳ καὶ ψύχη μάλιστα καὶ πνίγη; Ἡ διὰ τὴν παχύτητα τοῦ ἀέρος; τοῦ μὲν [γὰρ] χειμῶνος, οὐ δύναται διαθερμαίνεσθαι. Τοῦ δὲ θέρους, ὅταν θερμανθῇ, κάει, διὰ τὴν παχύτητα. Ἡ δὲ αὐτὴ αἰτία, καὶ διότι τὰ ἐλώδη τοῦ μὲν χειμῶνος, ψυχρά· τοῦ δὲ θέρους, θερμά. Ἡ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου φοράν; τοῦ μὲν γὰρ χειμῶνος, πόρρω γίνεται τοῦ δὲ θέρους, ἐγγύς. — 7. Διὰ τί τῆς νυκτός αἰθρία μᾶλλον, ἢ μεθ' ἡμέραν; Ἡ καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ταραχῆς ὃ ἡλιος αἴτιος; ταῦτα γὰρ κινήσεώς τινος γενομένης, συμβαίνει γίνεσθαι. Αἴτιον τοίνυν τὸ θερμόν. Ὅταν οὖν τοῦτο μὴ παρῇ, ἡρεμεῖ τὸ πᾶν, καὶ αἰρομένου τοῦ ἡλίου μᾶλλον, ἢ τοῦναντίον· καὶ τὸ,

Μήποτ' ἀπ' ἡπείρου — —

(Cf. 26, 58.) τοῦτ' ἐστίν· ὅτι οὗ πλείστη κίνησις, ἐκεῖ ἥκιστα ἂν τι μένοι καὶ συσταίῃ, μὴ ὁμαλοῦ ὄντος καὶ κρατοῦντος τοῦ συνισταμένου. Τοῦ μὲν δὴ χειμῶνος, ἡ θάλασσα τοιοῦτον· τοῦ δὲ θέρους, ἡ γῆ. — 8. Διὰ τί, ὅταν διαχυθῇ τὸ ὑγρὸν εἰς ἀσκούς, οὐ μόνον τὸ ὑγρὸν δέχεται ὃ πῖθος μετὰ τῶν ἀσκῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο προσλαμβάνει; Ἡ ὅτι ἐν τῷ ὑγρῷ ἐνυπάρχει ὃ ἀήρ; οὗτος οὖν ὅταν μὴ ἐν τῷ πίθῳ ἐνῇ, οὐ δύναται ἐκκρίνεσθαι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πίθου. Ἐκ γὰρ τοῦ μείζονος, χαλεπώτερον ἐκθλίβει ὅτιοῦν [καὶ] ὑγρὸν καὶ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν σπόγγων. Ὅταν δὲ

μερίζεται εἰς μικρά, ἐκθλίβεται ἐκ τοῦ ἀσκοῦ μετὰ
 τοῦ ἐνότος. Ὡσθ' ἡ τοῦ ἀέρος χώρα κενή γίνεται. Δι' ὃ
 καὶ τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ἐτι ἄλλο ὑγρὸν δέχεται ὁ πίθος. Καὶ
 μᾶλλον ἐπὶ τοῦ οἴνου τοῦτο γίνεται, ὅτι πλείων ὁ ἀήρ
 ἐν τῷ οἴνῳ ἔνεστιν, ἢ ἐν τῷ ὕδατι. Ὁμοιον δὲ τού-
 τῳ καὶ τὸ ταῦτ' ἀγγεῖον τὴν τε κονίαν καὶ τὸ ὕδωρ
 χωρεῖν ἅμα, ὅσον ἐκάτερον χωρὶς ἐγχεόμενον. Ἔοικε
 γὰρ πολλὰ εἶναι τὰ διάκενα τῆς τέφρας. Ἄτε οὖν
 λεπτότερον τὸ ὕδωρ, διαδύνει μᾶλλον καὶ συσπάττει
 ἤδη ὥστε πυκνοῦσθαι· καὶ διὰ τὸ παρ' ἑκάστον τῶν
 μερῶν εἶναι τὴν σάξιν· (μᾶλλον γὰρ σάττεται κατὰ
 μικρὸν σατιόμενον ἅπαν, ἢ ἀθρόον) τούτου δὲ γινο-
 μένου, ὑποκαταβαίνειν τὴν κονίαν· ἅμα δὲ καὶ ἡ τέ-
 φρα εἰς αὐτὴν δέχεται τὸ ὑγρὸν, διὰ τὸ ἔχειν κοιλίας.
 ἼΙ δὲ βαλλομένη τέφρα εἰς τὸ ὕδωρ, θερμὴ οὔσα, τέ-
 μνει αὐτὸ καὶ ἐξαεροῖ. Καὶ πρότερον δὲ ὕδατος ἐγ-
 χυθέντος καὶ ὕστερον κονίας ἐμπιπτούσης, τὸ αὐτὸ
 γίνεται. Ὡστε καὶ τὸ ὕδωρ ἔχει ἂν κοιλίας καὶ διά-
 κενα αὐτὸ ἐν αὐτῷ. ἼΙ οὖν τὸ ὕδωρ τὸ δεχόμενον τὴν
 κονίαν, ἀλλ' ἢ κονία τὸ ὕδωρ; τὸ γὰρ λεπτομερέστε-
 ρον εἰκὸς εἶναι τὸ εἰσιόν. Ἐτι καὶ ἐκ τῆς πείρας δῆ-
 λον. Ὅταν γὰρ ἐπιπάττηται ἡ τέφρα, καθ' ὃν ἂν τό-
 πον ἐπιπάττηται, εἰς τοῦτον συρρεῖ τὸ ἄλλο ὕδωρ.
 Ἐδεῖ δὲ τὸ ἐναντίον, εἴπερ ἦν τὸ ὕδωρ δεχόμενον. ἼΙ
 οὐ συμβαίνει τοῦτο, ἐὰν πρότερον ἐγχυθῇ τὸ ὕδωρ,
 καὶ σφάδρα διαμεστώσῃ· ἀλλ' ἐὰν ὅτιοῦν ἐπιβληθῇ,
 ὑπερχεῖται· ἐὰν δ' ἅπαξ ὑπερχυθῇ καὶ ἐπιπέσῃ ἡ τέ-
 φρα, ἤδη συμβαίνει. ἼΙ γὰρ τέφρα ἦν δεχομένη.
 Ταῦτ' οὖν καὶ ὅτι οἱ βόθρυνοι τὴν ἐκβληθεῖσαν
 ἐξ αὐτῶν γῆν οὐ δέχονται. Ἔοικε γὰρ δὴ ἀήρ τις

προκαταλαμβάνων τὸν τόπον· καὶ διὰ τοῦτο μὴ δέχασθαι. — 9. (Cf. 11, 49 et 58.) Διὰ τί ὁ ἀήρ, παχύτερος ὢν τοῦ φωτός, διέρχεται διὰ τῶν στερεῶν; Ἡ διότι τὸ μὲν φῶς κατ' εὐθεΐαν φέρεται μόνον· δι' ὃ καὶ διὰ τῶν ἀραιῶν οὐ διορᾷ ἢ ὄψις, οἷον κισσῆριδος; ἐπαλλάττουσι γὰρ οἱ πόροι· ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ὑάλῳ. Ὁ δὲ ἀήρ οὐ κωλύεται διὰ τὸ μὴ εὐθυπορεῖν οὐ διέρχεται.

— 10. Διὰ τί ὁ ἀήρ ψυχρὸς μὲν γίνεται, διὰ τὸ ἄπτεσθαι τοῦ ὕδατος· δι' ὕγρος δὲ οὐ, καὶ σφόδρα τις φυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ ὥστε κυμαίνειν; ὅτι δὲ ψυχρὸς, δημοῖ μεθιστάμενος. Ψύχει γὰρ ἀπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ ὅτι ψυχρὸς μὲν πέφυκεν εἶναι καὶ θερμὸς· ὥστε μεταβάλλει τῇ ἀφ' ἧ οὐ ἂν τινος ἄπτηται· ὕγρος δὲ οὐκ ἔτι, διὰ τὸ κουφότερος εἶναι· καὶ οὐδὲ ποτε εἰς τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ἔρχεται, ἀλλὰ ἀεὶ τοῦ επιπέδου ἄπτεται καὶ βιάζεται κάτω· καὶ τὸ ὕδωρ ἔτι κατωτέρω φέρεται· ὥστε μήποτε εἰς βάθος ἵεναι. — 11. Διὰ τί ὁ ἐκ τῶν πομφολύγων καὶ κάτωθεν ἀνίων, οὐ διερός ἐξέρχεται; Ἡ διότι οὐκ ἐπιμένει τὸ ὕγρον, ἀλλ' ὀλισθαίνει τὸ ὕδωρ; τὸ δ' ἐπὶ τῇ πομφόλυγι, καὶ ἑλαττόν ἐστιν ἢ ὥστε διερεῖν. — 12. Διὰ τί ὁ ἀήρ οὐκ ἀναπλήρησι, τὸ δὲ ὕδωρ; καὶ εἰς τὸν ἀέρα γὰρ μετατιθέμενον, διερόν. Ἡ ὅτι οἷσπερ οὐδὲ ὁ λίθος; οὐ γὰρ πᾶν ἐστὶν ἀναπληστικόν· ἀλλὰ τὸ γλίσχρον ἢ ὕγρον.

— 12. [Διὰ τί οἱ ἀσκοὶ φυσηθέντες ἐπιπολάζουσιν;] Ἡ ὅτι ὁ ἀήρ ἄνω φέρεται; [ὁ γὰρ ἀσκὸς, ὅταν μὲν κενὸς ᾖ, κάτω φέρεται·] ὅταν δὲ φυσηθῇ, ἄνω ἐπιμένει, διὰ τὸ τοῦτον ἀναφέρειν. Εἰ δὲ ὁ ἀήρ ἀνακουφίζει καὶ κωλύει κάτω φέρεσθαι, διὰ τί βαρύτεροι γίνονται φυσηθέντες; καὶ πῶς, ὅτε μὲν βαρύτερός ἐστιν,

ἐπιμένει· κουφότερος δὲ γενόμενος, καταφέρεται;
 — 14. Διὰ τί ὁ ἀήρ οὐκ ἄνω φέρεται; εἰ γὰρ τὰ πνεύ-
 ματα τούτου κινουμένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ γίνεται, πέ-
 φυκε δὲ τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι, καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ
 ἄνω ἐβάδιζεν· εἶπερ τό [τε] κινοῦν εἰς τὸ ἄνω θεῖ, καὶ
 τὸ κινούμενον οὕτω πέφυκε φέρεσθαι· νῦν δὲ φαίνε-
 ται λοξήν τὴν φορὰν ποιούμενος. — 15. (Cf. 5.) Διὰ
 τί τὸ ἀφ' ἑω ψυχρότερον, ἢ τὸ ἀφ' ἐσπέρας; Ἡ ὅτι τὸ
 μὲν, ἐγγύτερον μέσων νυκτῶν· τὸ δὲ, μεσημβρίας;
 ἔστι δὲ ἡ μεσημβρία θερμότερον, διὰ τὸ εἶναι ἐγγύ-
 τατον ἡλίου· αἱ δὲ μέσαι νύκτες, ψυχρότεραι, διὰ τὸ
 ἐναντίον. — 16. Διὰ τί αἱ νύκτες τῶν ἡμερῶν ἐν ταῖς
 ἀλέαις πνιγνότεραι; Ἡ διὰ τὴν ἀπνοίαν; οἱ γὰρ ἐτη-
 σίαι καὶ πρόδρομοι, τὰς νύκτας ἤττον πνέουσιν.
 — 17. (Cf. 22, 4.) Διὰ τί τὰ ἐν τοῖς ἀσκοῖς ὕσηπτα
 φυσηθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς περιπωμυτιζομένοις; Ἡ διότι
 σήπεται μὲν κινούμενα; ἅπαντα δὲ τὰ πλήρη, ἀκίνη-
 τα· ταῦτα δὲ πλήρη. — 18. Διὰ τί τῆς αἰθρίας μᾶλ-
 λον ψύχος γίνεται, ἢ ἐπινεφέλων ὄντων· τὰ δὲ ἄστρα
 καὶ οὐρανὸς, θερμός; Ἡ ὅτι οὐθὲν ἀποστέγει ἐν τῇ
 αἰθρίᾳ τὴν ἀτμίδα, ἀλλὰ διαχεῖται· ἐν δὲ τοῖς ἐπινε-
 φέλοις ἀποστέγεται; καὶ βορείων γε ἢ νοτίων διὰ τὸ
 αὐτό. Ὁ μὲν γὰρ νότος, ἄγει τὸ τοιοῦτον· ὁ δὲ, ἀπω-
 θεῖ. Καὶ ἀτμίζειν δὲ φαίνεται βορείοις μᾶλλον ἢ
 νοτίοις, καὶ χειμῶνος ἢ θέρους. Ἡ παρὰ τὸ ἀνόμοιον;
 ἢ ὅτι θερμοῦ ψυχομένου ἐστὶν ἡ ἀτμίς; — 19. Διὰ
 τί ἀήρ ὁ ἐλάττων, θερμότερος τοῦ πλείονος; αἱ γὰρ
 στενοχωρίαι ἀλεινότεραι. Ἡ διότι κινεῖται μᾶλλον
 ὁ πολὺς· ἢ δὲ κίνησις ποιεῖ ψυχρόν; σημεῖον δὲ τού-
 του, ὅτι κινούμενα ψύχεται τὰ θερμά. — 20. Διὰ τί

ὑδωρ μὲν καὶ γῆ σήπεται, ἀήρ δὲ καὶ πῦρ οὐ σήπεται; Ἡ ὅτι θερμότερον γίνεται τὸ σηπόμενον ἅπαν· πυρὸς δὲ οὐθὲν θερμότερον; ἢ ὅτι ψυχθῆναι δεῖ πρότερον; τὸ δὲ πῦρ, αἰεὶ θερμόν· ὁ δὲ ἀήρ, πυρὸς πλήρης. Σήπεται δὲ οὐθὲν θερμόν, ἀλλὰ ψυχθέν· γῆ δὲ καὶ ὑδωρ [καὶ ἀήρ], καὶ θερμὰ καὶ ψυχρὰ γίνεται. — 21. Διὰ τί τὰ ἐπινέφελα, ἀλειυνότερα τῶν αἰθρίων; Πρότερον ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι τὰ ἄστρα ψυχρὰ; ἢ λίαν τοῦτό γε ἄτοπον· ἀλλὰ διότι ἀτμίζει; ἐπισημαντέον δὲ, ὅτι ἐν νηνεμία ἢ δρόσος καὶ ἡ πάχνη γίνεται. Ὅταν μὲν οὖν αἰθρία ᾗ, διαπνεῖ τὸ θερμόν, ὑφ' οὗ ἀνάγεται τὸ ὑγρόν· ὥστε ψυχρὸς ὁ ἀήρ. Δι' ὃ καὶ δροσίζει ἀφιέμενον τὸ ὑγρὸν ἀπὸ τοῦ θερμοῦ. Ὅταν δὲ ἐπινέφελον ᾗ, ἀποστέγεται. Δι' ὃ οὐ γίνεται δρόσος οὐδὲ πάχνη ὄντων ἐπινεφέλων. Περὶ οὖν τὴν γῆν ὑμομένον τὸ θερμόν, ποιεῖ τὴν ἀλέαν. — 22. Διὰ τί ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τῶν οἰκῶν ὁ ἀήρ διευριπίζει, καὶ μάλιστα ταῖς εὐδαίαις; Ἡ διότι ὁ ἀήρ πολύκενός τις ἐστὶ τὴν σύγκρισιν. Ὅταν οὖν ἄρξῃται εἶσω ῥεῖν, συγχωρεῖ ὁ ἐν τῷ οἰκήματι ἀήρ καὶ συστέλλεται. Τούτου δὲ συμπίπτοντος τῷ χρόνῳ, πολυκενώτερος γίνεται ὁ ἔξωθεν, καὶ χώραν πολλὴν ἴσχει. Εἰς ταύτην οὖν τὴν χώραν πίπτει ὁ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀήρ, ὧν πλησίον· καὶ φέρεται εἰς ταύτην τὴν χώραν, διὰ τὸ κρέμασθαι, καὶ τὴν τοῦ κενοῦ φύσιν μὴ δύνασθαι ἀντιστηρίξειν. Κατὰ πολλὰ δὲ αὐτοῦ μέρη τούτου συμβαίνοντος, ἔπεται αὐτῷ ὁ πλησίον διὰ τὴν πρόωσιν· εἶτα πολλοὶ ἔξω φερομένου, ὁ μὲν εἶσω τόπος, πολύκενος γίνεται· ὁ δὲ ἔξω, πυκνότερος· καὶ πάλιν ἔξωθεν εἶσω φέρεται. Καὶ ταῦτα ἀλλάσσονται.

SECTIO XXVI.

Ὅσα περὶ τοὺς ἀνέμους.

Διὰ τί ὁ Καικίας μόνος τῶν ἀνέμων ἐφ' ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; [Ἦ ὅτι ἅμα ὁ ἐναντίος πνεῖ;] Ἦ ὅτι ἀφ' ὑψηλοτέρων τόπων πνεῖ; ἔστι γὰρ τὰ πρὸς ἑω, ὑψηλότερα τῶν πρὸς ἐσπέραν· σημείον δὲ, τὸ τῆς πρὸς ἐσπέραν θαλάττης μέγεθος καὶ βάθος. Πινέων δὲ ἔκνωθεν, εἰς τὸνναντιον γραμμὴν ποιεῖ τῇ φορᾷ τὰ κοῖλα πρὸς τὴν γῆν ἔχουσιν. Προσπίπτων δὲ (ὥς εἴρηται) τοῖς πρὸς ἐσπέραν τῆς γῆς τόποις, καὶ συστέλλων τὰ νέφη, διὰ τὸ τῆς γραμμῆς σχῆμα, τῇ ἐκείθεν ἀνακλάσει, ἐπ' αὐτὸν ὥθει αὐτά. Ποιεῖ δὲ μόνος τοῦτο τῶν λοιπῶν, τῷ τοὺς μὲν, ὑψηλοτέρους, τοὺς δ' ἐναντίους εἶναι τόπους· πρὸς οὓς ἐκ τοῦ κάτωθεν, ἢ ἐπ' εὐθείας, τὴν φορὰν γίνεσθαι συμβαίνει, τὰ κυρτὰ πρὸς τὴν γῆν ἐχούσης· ὥστε ἀνάκλασιν μὴ γίνεσθαι τοῦ πνεύματος, τῷ μὴ πρὸς τὴν γῆν [ἐχούσης ἀέρα] ἔχειν τὴν τελευτὴν τῆς φορᾶς, ἐν ᾧ οὐδὲ νέφη ἔστι πρὸς τὴν γῆν· τοῖς δὲ ἦττον κοίλοις καὶ τῷ ἀπηλιώτῃ, τῷ μὴ εἶναι ὑγρόν· ὥστε οὐ συνιστὰς, ἦττον καταφανῆς ἐστὶν αὐτοῦ ποιῶν τοῦτο ὃ ποιεῖ. — 2. Διὰ τί βορέαι μὲν, ἐτήσιοι γίνονται· νότοι δὲ, οὐ; Ἦ γίνονται μὲν καὶ νότοι, ἀλλ' οὐ συνεχεῖς· ὅτι πόρρω ἡμῶν ἡ ἀρχὴ τοῦ νότου ἐστίν, ὑπὸ δὲ τῷ βορέα οἰκοῦμεν; Ἦ ὅτι οἱ μὲν ἐτησίαι βορέαι καθεστηκότος τοῦ ἀέρος πνέουσι· (θέρους γὰρ πνέουσιν) οἱ δὲ νότοι, ἥρος, ὅθ' ἦττον ἔστηκε τὰ περὶ τὸν ἀέρα; Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ μὲν νότος, ὑγρός. Τῷ δὲ ὑγρῷ, ὁ ἄνω τόπος ἀλλότριός ἐστι. Διὸ ταχὺ διαλύεται τὴ ἐν αὐτῷ συνιστάμενα ὑγρά. Καὶ τὰ ὑγρά, πλανητικά

εστιν. Ὡστε οὐ μένων ἐν ταύτῳ τόπῳ, συμμεθίστησι καὶ τὴν τοῦ αἰέρος κίνησιν. Κινουμένου δὲ μὴ ἐν ταύτῳ, πνεύματα ἄλλα συμβαίνει γίνεσθαι. Ἔστι γὰρ πνεῦμα, αἰέρος κίνησις. — 3. Διὰ τί νότος πνεῦ μετὰ πάχνην; Ἡ διότι ἡ μὲν πάχνη γίνεται πέψεως γινομένης· μετὰ δὲ τὴν πέψιν καὶ τὴν ἀποκάθαρσιν, ἡ μεταβολὴ εἰς τοῦναντίον γίνεται; ἐναντίον δὲ τῷ βορρᾷ νότος ἐστί. Διὰ ταῦτ' οὖν καὶ μετὰ τὴν χιόνα πνεῖ νότος. Ὅλως δὲ ἡ χιών καὶ ἡ χάλαζα καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη ἀποκάθαρσις, πέψεως σημείον ἐστί. Διὸ καὶ μετὰ ὑετὸν καὶ τὰς τοιαύτας χειμασίας, πίπτει τὰ πνεύματα. — 4. Διὰ τί αἱ τροπαὶ πνέουσιν; Ἡ διὰ τὸ αὐτὸ [δι'] ὃ καὶ οἱ εὐρύριοι ῥέουσι; μέχρι γὰρ τοῦ ῥεῖν, [καὶ] ἡ θάλαττα φέρεται καὶ ὁ αἰὼρ. Εἴθ' ὅταν ἀντιπέση καὶ μηκέτι δύνηται τὰ ἀπογεια προάγειν, διὰ τὸ μὴ ἰσχυρὰν ἔχειν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως καὶ φορᾶς, πάλιν ἀνταποδίδωσι. — 5. Διὰ τί αἱ τροπαὶ ἐκ τῆς θαλάττης εἰσὶν; Ἡ ὅτι ἡ θάλαττα πλησίον; Ἡ ὅτι ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀπογείᾳ ἢ τροπαίᾳ; καὶ ἔστιν ἡ τροπαία, οἷον ἀναστροφὴ ἀπογείας· ἢ δὲ ἀπογεία, τὸ ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλατταν πνεῦμα γινόμενον· ἢ δὲ τροπαία, ἡ τούτου παλινῳγία. Ὡστε ἀνάγκη ἐκ θαλάττης εἶναι. Ἡ ἡ θάλαττά ἐστι, διὰ τὸ εἰς τὴν θάλατταν ἀθροισθῆναι τὸν ῥυέντα αἶρα; τοῦ δὲ μὴ εἰς τὴν γῆν τοῦτο συνίστασθαι, καὶ τοῦ ἀνακάμπτειν ἀπὸν, αἷτιον, ὅτι ἡ θάλαττα ἐν κοίλῳ ἐστίν· ὁ δὲ αἰὼρ, ὥσπερ τὸ ὕδωρ, ῥεῖ αἰεὶ εἰς τὸ κοιλώτατον. — 6. Διὰ τί οἱ ἐκνεφίαι ὕδατος γενομένου θᾶπτον παύονται; Ἡ ὅτι αἱ κοιλίαι συμπύπτουσι τοῦ νέφους, ὕδατος γενομένου· ἐν αἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ

πνεύματος συνίσταται; — 7. Διὰ τί οὐχ οἱ αὐτοὶ
 ἄνεμοι πανταχοῦ ὑέτιοί εἰσιν; Ἡ ὅτι οὐχ οἱ αὐτοὶ
 πανταχοῦ πρὸς ὄρη ἀντιπνέουσιν, ἀλλ' ἕτεροι κεῖνται
 πρὸς ἕτερα ὄρη; οἷον γὰρ πρὸς ἀνάντη μόλις ῥεόντων,
 ἐνταῦθα ὑφίσταται μᾶλλον τὰ νέφη, οὗ ἀδυνατεῖ ἔτι
 προωθεῖν αὐτὰ ἄνεμος. Ὑφιστάμενα δὲ καὶ πιεζό-
 μενα, ῥήγνυνται. — 8. Διὰ τί αἱ μὲν καθαραὶ δύσεις
 εὐδαιμονίαν σημεῖον· αἱ δὲ τεταραγμέναι, χειμερινόν; Ἡ
 ὅτι χειμῶν γίνεται, συνισταμένου καὶ πυκνουμένου τοῦ
 αἰέρος; ὅταν μὲν οὖν κρατῇ ὁ ἥλιος, διακρίνει καὶ
 αἰθριάζει αὐτόν· ὅταν δὲ κρατῇται, ἐπινεφῇ ποιεῖ.
 Ἐὰν μὲν οὖν ἰσχυρὰ ἦ ἡ σύστασις, εὐθὺς ἡμέρας γί-
 νεται χειμῶν· ἐὰν δὲ ἀσθενέστερα, μὴ παντάπασιν δὲ
 κρατουμένη, τὸ συνιστάμενον ἐξωθεῖται πρὸς τὰς δύ-
 σεis· ἐνταῦθα δὲ μένει, διὰ τὸ παχύτατον εἶναι τὸν
 περὶ τὴν γῆν αἶρα τοῦ χειμῶνος. Ταχὺ δὲ συνίστα-
 ται καὶ ὁ ἄλλος, διὰ τὸ ἔχειν ἀρχὴν καὶ ἔρεισμα, ὃ
 δέξεται καὶ αἰθροῖσει τὸ προσιόν [καθάπερ ὁ ῥέθρος.]
 Ὡς περ γὰρ ἐν τροπῇ, ἐνὸς ἀντιστάντος, καὶ οἱ ἄλλοι
 μένουσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ αἰέρος. Δι' ὃ ταχὺ καὶ
 ἐξαίφνης ἐνίοτε γίνεται καὶ ἐπινέφελα. Ὅταν οὖν αἱ
 δύσεις τεταραγμέναι ᾧσι, σημεῖόν ἐστιν ἰσχυρόν, ὅτι
 οὐ κεκράτηκεν ὁ ἥλιος τῆς συστάσεως, πολὺν χρόνον
 ἐναντιούμενος αὐτῇ. Ὡς τε εἰκότως ἐστὶ συστήναι
 πλέον. Καὶ ἥτιον δὲ ἐστὶ φοβερόν, ὅταν προχειμά-
 σαντος, ἢ ὅταν ἐξ εὐδίας τοῦτο συμβῇ. Ἐκείνως μὲν
 γὰρ, ἔοικεν ὥς περ ὑπόλειμμά τι εἶναι. Οὕτω δὲ,
 ἀρχὴ συστάσεως. — 9. (Cf. 14.) Διὰ τί λέγεται,

Οὐ ποτε νυκτερινὸς βορέας τρίτον ἵκετο φέγγος;
 Ἡ διότι ἀσθενῇ τὰ πνεύματα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρκτου, ὅταν ἡ

νυκτερινά; σημεῖον γὰρ, ὅτι οὐ πολλὺς ὁ κινηθεὶς ἀήρ,
 τὸ τηνικαῦτα πνεῦσαι, ὅτε ὀλίγη θερμότης ὑπῆρχεν·
 ἡ δὲ ὀλίγη, ὀλίγον ἐκίνει αἶρα. Τελευταῖα δὲ ἐν τρισὶ
 πάντα, καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐν τῇ πρώτῃ τριάδι· ὥστε καὶ
 τοῦτο τὸ πνεῦμα. — 10. (Cf. 15.) Διὰ τί ὁ βορέας
 πυκνότερον πνεῖ ἢ ὁ νότος; Ἡ ὅτι ὁ μὲν βορέας γει-
 νιῶν τῇ οἰκουμένῃ, οὐ λανθάνει ὀλιγοχρόνιος ὢν; (ἅμα
 γὰρ πνεῖ καὶ πάρεστιν) ὁ δὲ νότος, οὐκ ἀφικνεῖται,
 διὰ τὸ πόρρωθεν πνεῖν. — 11. Διὰ τί ὁ νότος ἥτιον
 μετὰ χειμερινὰς νύκτας πνεῖ, ἢ μεθ' ἡμέρας; Ἡ ὅτι
 καὶ τῆς νυκτὸς ὁ ἥλιος ἐγγύς ἐστι τῇ πρὸς νότον χώ-
 ρι, καὶ ἀλεινότεραι αἱ νύκτες ἐκεῖ, ἢ πρὸς ἄρκτον αἱ
 ἡμέραι; ὥστε πολλὺς κινεῖται ὁ ἀήρ, καὶ οὐθὲν ἥτιον
 ἢ μεθ' ἡμέραν· ἀλλ' αἱ θερμότεραι ἡμέραι κωλύουσι
 μᾶλλον πνεῖν, ξηραίνουσιν τὰς ὑγρότητας. — 12.
 (Cf. 34.) Διὰ τί ἐπὶ Κυβὶ ὁ νότος πνεῖ, καὶ τοῦτο ὡσπερ
 τι ἄλλο γίνεται τεταγμένως; Ἡ διότι θερμὰ τὰ κάτω,
 τοῦ ἡλίου οὐ πόρρω ὄντος· ὥστε πολλὴ ἡ ἀτμὶς γί-
 νεται; καὶ πολλοὶ δὲ ἔπνεον, εἰ μὴ διὰ τοὺς ἐτησίαις.
 Νῦν δὲ οὗτοι κωλύουσιν. [Ἡ ὅτι ἐπὶ πᾶσι μὲν ση-
 μαίνει τοῖς ἄστροις δυομένοις ἢ ἐπιτέλλουσιν, οὐχ
 ἥκιστα δὲ ἐπὶ τούτῳ; δῆλον οὖν ὅτι πνεύματα μάλι-
 στα ἐπὶ τούτῳ, καὶ μετ' αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ πνίγει, καὶ
 πνεύματα εἰκότως ἐπ' αὐτῷ τὰ θερμότερα κινεῖται·
 ὁ δὲ νότος, θερμὸς ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ εἴθισται μάλιστα
 ἐκ τῶν ἐναντίων εἰς τὰ ἐναντία μεταβάλλειν, πρὸ κυνὸς
 δὲ οἱ πρόδρομοι πνέουσιν ὄντες βορέαι, εἰκότως μετὰ
 κύνα νότος πνεῖ. Ἐπειδὴ ἐπισημαίνει μὲν, ἐπιτέλ-
 λουσι δὲ τοῖς ἄστροις· τὸ δὲ ἐπισημαίνειν ἐστὶ, μετα-
 βολὴν τοῦ αἴρος ποιεῖν· μεταβάλλει δὲ πάντα εἰς τοὺς

θανίλους ἢ τοὺς ἐπὶ δεξιὰ ἀνέμους τὰ πνεύματα.
 Ἐπεὶ δὲ βορέας εἰς τοὺς ἐπιδεξιούς μεταβάλλει, εἴη ἂν
 αὐτῷ λοιπὸν εἰς νότον μεταβάλλειν. Ἔστι δὲ καὶ ἡ
 μετὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς πεντεκαιδεκάτη νότιος,
 διὰ τὸ τὰς μὲν τροπὰς ἀρχὴν τινε εἶναι, κινεῖν δὲ τὸν
 κατ' αὐτὴν μάλιστα ἀέρα τὸν ἥλιον, εἶναι δὲ ἐν ταύταις
 ταῖς τροπαῖς πρὸς νότον. Καθάπερ οὖν καὶ τὰ ἀπὸ
 ἀνατολῆς κινῶν, ἀπηλιώτας ἀνέμους ἡγυρεν· οὕτω
 καὶ τὰ ἀπὸ μεσημβρίας κινῶν, νότους ἐγείρει. Οὐκ
 εὐθὺ δὲ ἀπὸ τροπῶν ποιεῖ τοῦτο, διὰ τὸ βραχυτάτας
 ποιῆσθαι τὰς μεταστάσεις τότε· ἀλλ' ἐν τῇ πεντε-
 καιδεκάτῃ, διὰ τὸ τὸν χρόνον τοῦτον συμμέτρως ἔχειν
 τῇ κατὰ τὴν μετάστασιν πρώτῃ φαντασίᾳ. Ὅλου
 γὰρ ἐστὶ μέρος εὐσημότατον ὁ εἰρημένος χρόνος. — 13.
 Διὰ τί ἐπὶ Ὠρίωνι γίνονται αἰόλοι μάλιστα αἱ ἡμέραι,
 καὶ ἀκαιρίαι τῶν πνευμάτων; Ἡ ὅτι ἐν μεταβολῇ αἰεὶ
 πάντα ἀοριστεῖ μάλιστα; ὁ δ' Ὠρίων ἀνατέλλει μὲν
 ἐν ἀρχῇ ὁπώρας, δύνει δὲ χειμῶνος. Ὡστε διὰ τὸ
 μήπω καθεστάναι μίαν ὥραν, ἀλλὰ τὴν μὲν γίνεσθαι,
 τὴν δὲ παύεσθαι, διὰ ταῦτα ἀνάγκη καὶ τὰ πνεύματα
 ἀκατάστατα εἶναι διὰ τὸ ἐπαμφοτερίζειν τὰ ἐξ ἑκατέ-
 ρας. Καὶ χαλεπὸς δὲ λέγεται καὶ δύνων καὶ ἀνατέλ-
 λων ὁ Ὠρίων, διὰ τὴν ἀορισίαν τῆς ὥρας. Ἀνάγκη
 γὰρ ταραχώδη εἶναι καὶ ἀνώμαλον. — 14. (Cf. 9.)
 Διὰ τί ὁ νυκτερινὸς βορέας, τριταῖος λήγει; Πότερον
 ὅτι ἀπὸ μικρῆς καὶ ἀσθενοῦς ἀρχῆς; ἢ τρίτῃ δὲ κρι-
 σιμος. Ἡ ὅτι ἀθρόος ἢ ἔκχυσις, ὥσπερ τῶν ἐκνεφίων;
 ταχεῖα οὖν ἢ παῦλα. — 15. (Cf. 10.) Διὰ τί βορέαι
 πλεῖστοι πνέουσι τῶν ἀνέμων; Ἡ διὰ τὸ πρὸς τούτῳ
 τὴν οἰκουμένην τῷ τόπῳ ὑποκεῖσθαι ὄντι ὑψηλῷ, καὶ

ἔξω τροπῶν, καὶ πλήρει χιόνος, ἥ οὐδέποτε ἔνια ὄρη
λείπεται; τὸ πολὺ οὖν, ὑγραινομένων τῶν πεπηγότων,
πολλάκις πνεῦμα γίνεται. Τοῦτο δέ ἐστι βορέα, τὸ
ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἄρκτου τόπων πνεῦμα. — 16 Διὰ
τί οἱ νότοι πνέουσι μὲν [τοῦ] χειμῶνος καὶ ἔαρος ἀρ-
χομένου, καὶ μετοπώρου λήγοντος· εἰσὶ δὲ [καὶ] κυ-
ματοειδεῖς καὶ συνεστραμμένοι, καὶ τοῖς ἐν Λιβύῃ ὁμοίως
ψυχροὶ, ὡς οἱ βορέαι ἐνταῦθα; Ἡ διότι πλησίον τοῦ
ἡλίου ὄντος, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὰ πνεύματα; ὁ δὲ
ἥλιος, τοῦ χειμῶνος πρὸς νότον φέρεται, καὶ τοῦ μὲν
ἔαρος ἀρχομένου, τοῦ δὲ μετοπώρου τελευτῶντος, ἤδη
θερμαίνει· τὸ δὲ θέρος, πρὸς βορέαν φέρεται, ἐκείνους
δὲ ἀπολείπει τοὺς τόπους· θερμὸς δὲ ἐστι, διὰ τὸ μι-
γνυσθαι τὸ πνεῦμα τῷ κατὰ Λιβύην ἀέρι θερμῷ ὄντι
καὶ διὰ τοῦτο μεγαλοκύνων νοτίζειν ποιεῖ τὸ θέρος,
ἐμπίπτων εἰς τὴν θάλατταν. — 17· Διὰ τί ὁ νότος
δυσώδης; Ἡ ὅτι ὑγρὰ καὶ θερμὰ ποιεῖ τὰ σώματα,
ταῦτα δὲ σήπεται μάλιστα; — 18. Διὰ τί οἱ ἐκ τῆς
θαλάττης νότοι, ἀγαθοὶ φυτοῖς; ἐκ θαλάττης γὰρ
αὐτοῖς προσπίπτει. Καὶ τῆς Ἀττικῆς τῷ Θριασίῳ
πεδίῳ αἴτιον, διότι ἀπεψυγμένος ἀφικνεῖται. Αἱ δ'
ἐρυσίβαι γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος, θερμῆς μὲν, ἄλλο-
τρίας δέ. — 19. Διὰ τί ἄνεμος γίνεται πρὸ τῶν ἐκ-
λείψεων ὡς τὰ πολλά· ἀκρόνυχον μὲν, πρὸ τῶν μεσο-
νυκτίων ἐκλείψεων· μεσονύκτιον δέ, πρὸ τῶν ἑωών; Ἡ
διότι ἀμαυροῦνται τὸ θερμὸν τὸ ἀπὸ τῆς σελήνης, διὰ
τὸ πλησίον ἤδη φορὰν εἶναι, ἐν ᾧ γενομένῳ, ἔσται ἡ
ἐκλειψις; ἀνιεμένου οὖν ᾧ κατείχετο ὁ ἀῆρ, καὶ ἡρέμει,
πάλιν κινεῖται, καὶ γίνεται πνεῦμα τῆς ὀψιαίτερον
ἐκλείψεως ὀψιαίτερον. — 20. Διὰ τί ὁ νότος οὐκ

ἀρχόμενος, ἀλλὰ λήγων, ὑέτιος; Πότερον ὅτι πόρρω-
 θεν συνάγει τὸν ἀέρα; γίνεται δὲ συνιστάντος τὸ
 ὕδωρ, συνίσταται δὲ ὕστερον ἢ ἀρχεται. Ἡ ὅτι ἀρ-
 χομένου θερμός ἐστιν ὁ ἀήρ ἔτι, διὰ τὸ ἐκ τοῦ τοιού-
 του ἐληλυθέναι; ἐπιχρονιζόμενος δὲ ψυχθεὶς, συνί-
 σταται μᾶλλον εἰς ὕδωρ. — 21. Διὰ τί ὁ νότος, ὅταν
 μὲν ἐλάτιων ᾖ, αἰθριός ἐστιν ὅταν δὲ μέγας, νεφώδης
 καὶ χροινιώτερος; Πότερον, ὡσπερ τινες λέγουσι, διὰ
 τὴν ἀρχήν; ἐὰν μὲν γὰρ ἀπ' ἐλάτινος, αἰθριός· ἐὰν
 δὲ ἀπὸ πλείονος ὀρμήσῃ, νεφελώδης. Ἡ ὅτι ἐλάτιων
 ἀρχόμενός ἐστιν· ὥστε οὐ πολὺν ἀέρα ὠθεῖ; ἐπὶ τέλει
 δὲ, εἴωθε γίνεσθαι μέγας. Δι' ὃ καὶ παροιμιάζονται,
 Ἀρχομένου γε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο.

(Cf. 42.) — 22. Διὰ τί προΐεται τοῦ χειμῶνος ἀπὸ
 τῆς ἑωτᾶς πνεύματα· τοῦ θέρους δὲ, [καὶ] ἀφ' ἐσπέ-
 ρας; Ἡ ὅτι ὅταν μηκέτι κρατῇ ὁ ἥλιος, ἀφιέμενος ὁ
 ἀήρ ῥεῖ; δύνων τε οὖν ἐκλείπει νέφη, ἀφ' ὧν οἱ ζέφυ-
 ροι· καὶ ὅσον ἂν ἐπαγάγῃ ἐκείνοις τοῖς ἐν τῇ κάτω
 ἡμισφαιρίῳ οἰκοῦσιν, ἑωθινὸν πνεῦμα γίνεται. Τα-
 ναντία δὲ, ὅταν δύνῃ ἐν τῇ κάτω μέρῃ, ἐκείνοις τε ζε-
 φύρους ποιήσῃ, καὶ ἐνταῦθα ἑωθινὸν πνεῦμα, ἀπὸ
 τοῦ ἐπομένου αἵρος αὐτῷ. Διὰ τοῦτο καὶ καταλάβῃ
 ἄλλον ἄνεμον, μελίζων γίνεται αἰρομένου, ὅτι προσέ-
 θηκε. — 23. Διὰ τί οἱ κύνες τὰ ἔχνη ἥκιστα εὐρί-
 σκουσι ζεφύρου πνέοντος; Ἡ διότι μάλιστα συγχεῖ,
 διὰ τὸ συνεχέστατος εἶναι τῶν ἀνέμων, καὶ μάλιστα
 ὑπὸ τὴν γῆν πνεῖν; — 24. Διὰ τί, ὅταν ἀστέρες διάτ-
 τωσιν, ἀνέμου σημεῖον; Ἡ ὅτι ὑπὸ τοῦ πνεύματος
 φέρονται, καὶ πρότερον ἐκεῖ γίνεται πνεῦμα, ἢ παρ'
 ἡμῶν; δι' ὃ καὶ, ἀφ' οὗ ἂν τόπου φέρονται οἱ ἀστέρες,

ἐν τούτῳ καὶ τὸ πνεῦμα γίνεται. — 25. Διὰ τί μεγίστας νεφέλας τῶν ἀνέμων ὁ ζέφυρος ἄγει; Ἡ διότι ἐκ πελάγους πνεῖ, καὶ κατὰ τὴν θάλατταν; Ἐκ πολλοῦ οὖν καὶ συνάγει. — 26. Διὰ τί οἱ ἐπὶ τέλει ἄνεμοι μέγιστοι; Ἡ ὅτι, ὅταν ἀθρόοι ἐκπνεύσωσιν, ὀλίγον τὸ θερμόν; — 27. Διὰ τί, ἐὰν περὶ ἰσημερίαν λὺς πνεύσῃ, ὕδωρ γίνεται; Ἡ ὅτι καθ' ὃν [αὖν ἤ] ὁ ἥλιος τόπον τοῦ κόσμου, τὰ ἐντεῦθεν πνεύματα κινεῖ; δι' ὃ καὶ ἡ τῶν πνευμάτων περίστασις κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου φορὰν γίνεται. Ἐπεὶ δ' ἡ ἰσημερία μεθ' ὀρίον ἐστι χειμῶνος καὶ θέρους, ὅταν συμβῇ τὸν ἥλιον κατὰ τὴν ἡμῖν φαινομένην ἰσημερίαν ὑπερβεβηκέναι, ἡ ἐκλείπειν τοῦ ἀκριβοῦς ὅρου, καὶ εἶναι μᾶλλον ἐν τοῖς χειμερίοις, συμβαίνει τοὺς ἐκ τούτου τοῦ μέρους ἀνέμους πνεῖν, ὧν ἐστι πρῶτος λὺς, ὧν ὕγρὸς φύσει. Ὅντος δὲ τοῦ ἡλίου μᾶλλον ἐν τῷ χειμερίῳ μέρος τοῦ κόσμου, καὶ κινοῦντος τὰ ἐν αὐτῷ πνεύματα, τὰ χειμῶνος ἔργα συμβαίνει γίνεσθαι. Τούτων δέ ἐστιν ὁ ὄμβρος. Ἐτι δὲ ἐπειδὴ ἡ ἰσημερία ἐστὶ καθ' ἅπερ χειμῶν καὶ θέρους ἰσοκρατής· ἐὰν [οὖν] ὁποτέρω αὐτῶν προστεθῇ τι, εὐσημον τὴν ῥοπήν ποιεῖ, καθ' ἅπερ ἐπὶ τῶν ἰσαζόντων ζυγῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ λὺς, ἐκ τῆς χειμερίου τάξεώς ἐστι, καὶ ὕγρὸς φύσει, προστεθείς ἐν τῇ ἰσημερίᾳ, ῥοπήν χειμῶνος ἐποίησε καὶ ὄμβρον. Ὁ γὰρ ὄμβρος, χειμῶν ἐστιν οἰκειότατος τῷ [πνεύσαντι] πνεύματι. — 28. Διὰ τί ὁ νότος καὶ ὁ εὐρος, θερμότεροι ὄντες τῶν ἐναντίων, ὁ μὲν, τοῦ βορέου, ὁ δὲ, τοῦ ζεφύρου, ὑδατωδέστεροί εἰσι; καίτοι διὰ ψυχρότητα ὕδωρ ἐξ αἰέρος γίνεται. Οὐ γὰρ διὰ τὸ ἀπωθεῖν τὸν βορέαν, ἐντεῦθεν γίνεται τὰ νέφη· ὁ γὰρ

ζέφυρος, καὶ ὁ εὖρος, ἀπάγουσιν ἄμφω· (ὁμοίως γὰρ πλάγιοι) καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες, ὅθεν πνέουσιν. Πότερον ὅτι ἀντιπεριῖσταται τὸ ψυχρὸν εἴσω μᾶλλον, ὅταν ἢ ἔξω τὸ θερμὸν μᾶλλον; Ἡ ἔστι μὲν τι, καὶ διὰ τὸ ὅθεν πνέουσιν, αἰθρίους εἶναι; καὶ γὰρ εὖρος, ἀπ' ἡοῦς ἐστίν· ἡ δὲ δὲ ἡ χώρα, πρὸς ἐσπέραν κείται, καὶ ζέφυρος. Ἀλλὰ καὶ διότι πρότερον θερραίνόμενος ὁ ἀήρ, ὥσπερ καὶ τὰ ὕδατα, τάχιστα καὶ μάλιστα ψύχεται. Φέρεται οὖν ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ εὗρου ἀπ' ἀνατολῆς ἀήρ, θερμός· ὁ δὲ, ἀπὸ νότου, τοῦ ἀπὸ μεσημβρίας. Ὅταν οὖν ἔλθωσιν εἰς τὸν ψυχρότερον τόπον, ταχὺ πῆγνυται, καὶ συνίστανται εἰς ὕδωρ, [καὶ μᾶλλον ὁ εὖρος ποιεῖ ὕδωρ,] ὅτι ἀπὸ τοῦ ἡλίου μᾶλλον φέρει τὸν ἀέρα, καὶ ὁμοίως θερμόν. Ὁ δὲ νότος, λήγων, ὕδατώδης, ὅτι ψυχρὸς ὁ πρῶτος φερόμενος ἀήρ ἀπὸ τῆς θαλάττης· ὁ δὲ τελευταῖος, διάθερμος ὢν, ἀπὸ τῆς γῆς κομίζει. Ἡ οὐ μόνον τοῦτ' αἷτιον, ἀλλ' ὅτι καὶ μείζων λήγων ὁ νότος γίνεται; διὸ καὶ ἡ παροιμία εἰς αὐτὸν,

Ἀρχομένου γε νότου (Cf. 21.)

οἱ δὲ μείζους, ψυχρότεροι. Ὡστε πηγνύει ὕστερον τὰ νέφη. Ἡ διὰ τοῦτο ὕδατωδέστερος ἢ ἀρχόμενος; — 29. Διὰ τί οἱ ἄνεμοι ξηραίνουσι, ψυχροὶ ὄντες; Ἡ διότι ἀτμίζειν ποιοῦσιν οἱ ψυχρότεροι; — 30. Διὰ τί δὲ μᾶλλον ἢ ὁ ἥλιος; Ἡ διότι ἀπάγουσι τὴν ἀτμίδα· ὁ δὲ ἥλιος, καταλείπει; ἱγραίνει μὲν οὖν μᾶλλον, ξηραίνει δὲ ἥττον. — 31. (Cf. 1.) Διὰ τί ὁ Καικίας μόνος τῶν ἀνέμων ἐφ' ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; ὥσπερ καὶ ἡ παροιμία λέγει·

Ἐλκων ἐφ' αὐτὸν ὥσπερ Καικίας νέφος.

Οἱ γὰρ ἄλλοι, ὅθεν ἂν πνέωσιν, ἐνταῦθα ἀναστελλουσι. Πότερον αἷτιον, ὅτι ἅμα ὁ ἐναντίος πνεῖ; Ἡ οὐκ ἂν ἐλάνθανεν, ἀλλὰ πέφυκε τὸ πνεῦμα κύκλου γραμμὴν φέρεσθαι; Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, περὶ τὴν γῆν πνέουσιν τοῦτο δὲ τὸ κοῖλον τῆς γραμμῆς πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν γῆν ἐστιν. Ὡστε ἐπὶ τὴν ἀρχὴν πνέων, ἐφ' ἑαυτὸν τὰ νέφη ἄγει. — 32. Διὰ τί ἀπὸ μὲν τῆς θαλάττης οὐκ ἀποπνεῖ ἕωθεν ψυχρὸν, ἀπὸ δὲ τῶν ποταμῶν; Ἡ ὅτι ἡ μὲν θάλαττα ἐστὶν ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις· οἱ δὲ ποταμοὶ, ἐν στενοῖς; ἡ οὖν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὖρα, εἰς πολὺν τόπον σκίδνεται (ὥστε εἶναι ἁσθενής) ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἀθρόως φέρεται, καὶ μᾶλλον ἰσχύει· διὸ μᾶλλον εἰκότως φαίνεται ψυχρά. Ἡ οὐ τοῦτ' ἐστὶν αἷτιον; ἀλλ' οἱ μὲν ποταμοὶ, ψυχροὶ εἰσιν· ἡ δὲ θάλαττα, οὔτε θερμὴ, οὔτε ψυχρά; γίνεται δὲ ἡ αὖρα καὶ ἀποπνοὴ θερμαινομένων ἢ ψυχομένων. Ὅπότερον γὰρ ἂν τούτων πάσχη, ἐξαεροῦνται. Ἐξαερουμένου δὲ τοῦ ὕδατος, ὁ ἀῆρ γινόμενος φέρεται· ὅ ἐστιν αὖρα. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, ψυχρὸν εἰκότως ἀποπνεῖ· τὰ δὲ ἀπὸ τῶν σφόδρα θερμῶν ἀποπνέοντα, ψύχεται, καὶ γίνεται ψυχρά. Τοὺς μὲν οὖν ποταμοὺς ψυχροὺς ἅπαντας εὗροι τις ἂν· ἡ δὲ θάλαττα, οὐδὲ ψυχρὰ οὐδὲ θερμὴ σφόδρά ἐστιν. Οὔτε οὖν τὸ ἀποπνέον ψυχρὸν ἀπ' αὐτῆς ἐστι, διὰ τὸ μὴ ψυχρὸν εἶναι σφόδρα· οὔτε ψύχεται ταχὺ, διὰ τὸ μὴ θερμὴν εἶναι σφόδρα. — 33. (Cf. 57.) Διὰ τί ὁ ζέφυρος εὐδαινὸς καὶ ἡδιστος δοκεῖ εἶναι τῶν ἀνέμων, καὶ οἷον Ὅμηρος ἐν τῇ Ἠλυσίῳ πεδίῳ,

Ἄλλ' αἰεὶ ζεφύροιο διαπνέουσιν ἄῃται;

Ἡ πρώτη μὲν, ὅτι ἔχει τὴν τοῦ ἀέρος κράσιν; οὔτε γὰρ θερμὸς, ὥσπερ οἱ ἀπὸ μεσημβρίας καὶ ἔω· οὔτε ψυχρὸς, ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆς ἄρκτου. [ἀλλ' ἐν μεθορίῳ ἐπὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν πνευμάτων· γειτνιῶν δὲ ἀμφοῖν, τῆς δυνάμεως αὐτῶν κοινωνεῖ· διὸ καὶ εὐκρατός ἐστι,] καὶ πνεῖ ἕαρος μάλιστα. Ἐτι τὰ πνεύματα περιίσταται, ἢ εἰς τὰναντία, ἢ εἰς τὰ δεξιὰ. Μετὰ οὖν τὸν βορέαν πνέων (ἐπὶ δεξιὰ γὰρ ὁ τόπος) εὐδοκιμεῖ, ὥσπερ παρὰ χαλεπὸν πρῶος. Καὶ ἅμα ὅταν ἀποχειμάσῃ, εὐδία εἶωθε γίνεσθαι ὡς ἐπιτοπολύ. Ὁ δὲ βορέας χειμέριός [ἐστιν] ἄνεμος. [Καὶ ὁ ἀπηλιότης δὲ, ἐν τῷ μέσῳ ὧν τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν πνευμάτων, ἤτιον αὐταῖς κοινωνεῖ. Ἀπηλιώτης μὲν γὰρ πνέων, τὰ πρὸς νότου πνεύματα κινεῖ· (ἐνταῦθα γὰρ ἡ μετάστασις αὐτοῦ ἐστι) κινῶν δὲ οὐ μίγνυται αὐτοῖς. Ὁ δὲ ζέφυρος, καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν νοτίων, καὶ πνέων κινεῖ τὰ βορέα. Τελευταῖα γὰρ ἐνταῦθα ἡ περίοδος τῶν πνευμάτων. Διὸ τῶν μὲν τὴν τελευτήν, τῶν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν αὐτῷ, δικαίως ἡδύς ἐστι καὶ δοκεῖ εἶναι.]—34. (Cf. 12.) Διὰ τί ἐπὶ κυνὸς νότος πνεῖ τοῖς ἄστροις δυομέοις ἢ ἐπιτέλλουσιν· οὐχ ἡκιστα δὲ ἐπὶ τούτου; δῆλον οὖν ὅτι πνεύματα μάλιστα ἐπὶ τούτῳ καὶ μετ' αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ πνίγει, καὶ πνεύματα εἰκότως ἐπ' αὐτῷ τὰ θερμότατα κινεῖται· ὁ δὲ νότος, θερμὸς ἐστιν. [Καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς ἐν τῷ IB κεῖται.] — 35. Διὰ τί ὁ ζέφυρος πρὸς τὴν δείλην πνεῖ, πρῶτὸ δὲ οὐ; Ἡ αἷτιος μὲν ἐστιν ὡς ἐπιτοπολύ τῶν πνευμάτων ὁ ἥλιος ἀνατέλλων καὶ δύνων; ὅταν γὰρ ὑγρὸν ὄντα τὸν ἀέρα διαθερμαίνων πέτιη καὶ διακρίνη, εἰς πνεῦμα διακρίνει· ἐὰν δὲ ἢ πνευματώδης ὁ ἀήρ, ἔτι

μᾶλλον ἐκπνευματιοῦται [ὁ ἀήρ] ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Ὅταν μὲν οὖν ἐπ' ἀνατολῇ ἢ ὁ ἥλιος, πόρρω ἐστὶ τοῦ ζεφύρου· ἀπὸ γὰρ δυσμῶν πνεῖ· ὅταν δὲ περὶ τὸ δύνειν ἴδῃ, τότε διακεκριμένον ἐστὶ τὸ πνεῦμα τελῶς. Ἀπὸ δὲ μέσου ἡμέρας καὶ πρὸς τὴν δειλὴν, συμμετρώτατα ἔχει πρὸς τὸ διαθερμάναι καὶ διακρῖναι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ ἀπηλιώτης πρῶτ' ἄρχεται πνεῖν. Τοῦ γὰρ ὑπὲρ γῆς αἴρος τῆς νυκτὸς ἐξυγραινόμενου, καὶ τῇ γῇ πλησιάσαντος διὰ βάρους, ἔωθεν διακρίνων αὐτὸν ὁ ἥλιος, τὸν καθ' αὐτὸν κινεῖ πρῶτον. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἡλίου πνεῦμα ἀνατέλλοντος ἐντεῦθεν, ἀπηλιώτης καλεῖται. — 36. Διὰ τί, αἰρομένου τοῦ ἡλίου, καὶ αὐξάνεται καὶ πίπτει τὰ πνεύματα; Ἡ ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν, ἥτοι τοῦ αἴρος, ἢ τοῦ ἀναχυθέντος ὑγροῦ κίνησις; αὕτη δὲ, ὅταν μὲν ἐλάττων ἢ, ταχὺ καταναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου· (ὥστε οὐ γίνεται πνεῦμα) ὅταν δὲ πλείων, κινεῖται μᾶλλον τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος. Ὁ γὰρ ἥλιος, ἀρχὴ τῶν κινήσεών ἐστιν. — 37. Διὰ τί ὁ ζέφυρος τῆς δειλῆς πνεῖ; Ἡ ἅπαντα τὰ πνεύματα τοῦ ἡλίου διαχέοντος τὸ ὑγρὸν γίνεται; τότε γὰρ συνεστηκὸς, ὅταν ἢ τοῦ θερμοῦ δύναμις πλησιάζῃ, ἐξάπτει. Ὁ δὲ ζέφυρος ἀφ' ἐσπέρας πνεῖ. Εἰκότως οὖν τῆς δειλῆς γίνεται· τότε γὰρ ὁ ἥλιος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἀφικνεῖται. — Καὶ ὁ βορέας καὶ ὁ νότος διὰ τοῦτο πλειστάκις πνέουσιν, ὅτι τὸ ἐναντίον ὑπὸ τοῦ ἐναντίου κρατούμενον, κατ' ἐνθυωρίαν ἥκιστα δύναται διαμένειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ πλαγίου. Ὁ μὲν οὖν νότος καὶ βορέας, ἐκ τῶν ἐφ' ἐκάτερα τοπων τῆς τοῦ ἡλίου φορᾶς πνέουσιν· οἱ δὲ ἄλλοι, μᾶλλον ἐκ τοῦ κατ' ἀντικρύν. — 38. Πότε-

ρον τὸ πνεῦμα ἀπὸ πηγῆς τινος φέρεται, ὥσπερ τὸ
 ὕδωρ· καὶ ταύτης οὐκ ἔστιν ἄνωτέρω αὐτὸ ἐνεχθῆναι;
 ἢ οὐ; καὶ πότερον ἀπὸ ἐνὸς σημείου, ἢ ἀπὸ πλείονος
 τόπου; Ἐνια μὲν οὖν ἐστὶν ὁμοία· ἃ καὶ ἐπὶ τῶν ὑδά-
 των συμβαίνει γίνεσθαι. Τότε γὰρ ὕδωρ, ὅταν εἰς
 τὸ κάταντες φέρεται, θᾶττον ῥεῖ, ἢ ὅταν ἐν τῇ ἐπι-
 πέδῳ καὶ ὁμαλῇ λιμνάξῃ. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ πνεύ-
 ματα. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἄκροις καὶ τοῖς ὑψηλοῖς,
 αἰεὶ ἐν κινήσει ὁ ἀήρ· ἐν δὲ τοῖς κοίλοις ἡρεμεῖ πολ-
 λάκις, καὶ ἄπνοια γίνεται. Ἐτι ἐπὶ τοῖς σφόδρα ὑψη-
 λοῖς ὄρεσιν, οὐ γίνεται τὰ πνεύματα, οἷον ἐπὶ τῷ
 Ἄθῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις. Σημεῖον δὲ· ἃ
 γὰρ ἂν καταλείπωσιν οἱ τῷ προτέρῳ ἔπειθ' ὄντες, εὐ-
 ρίσκεσθαι φασὶ διαμέμοντα τῇ ὑστέρῳ. Δῆλον οὖν
 ὅτι ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος
 φορὰ γίνεται. Εἰς τὸ ἄνω οὖν οὐκ ἔτι δύναται δι-
 κνεῖσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν ἐπὶ τοῖς ὑψηλοῖς τοῦτο συμ-
 βαίνει. Ὅμοίως δ' ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος εἴη.
 Οὔτε γὰρ ὕδωρ λάβρον, οὔτε πνεῦμα ἐξαίσιον ἐν τοῖς
 ὑψηλοῖς φαίνεται γίνεσθαι. — 39. Διὰ τί ποτε
 τοῦ μὲν νότου πνέοντος, ἡ θάλαττα κυανέα γίνεται·
 τοῦ δὲ βορέου, ζοφώδης; Ἡ ὅτι ὁ βορέας ἡττόν τὴν
 θάλατταν ταράττει; τὸ δὲ ἀτακτότερον ἅπαν, μέ-
 λαν φαίνεται. — 40. Διὰ τί οἱ νότοι μικρὰ μὲν πνέ-
 οντες οὐ ποιοῦσιν ἐπίνεψιν ἢτοι συννέφειαν· μεγάλοι
 δὲ γεγόμενοι, ἐπινεφοῦσι; Ἡ διότι μικροὶ μὲν πνέοντες,
 οὐ δύνανται πολλὰ νέφη ποιεῖν; ὀλίγον οὖν τόπον
 κατίσχουσιν. Ὅταν δὲ μεγάλοι γίνωνται, πολλὰ
 ἀπωθοῦσι· δι' ὃ δοκοῦσι μᾶλλον ἐπινεφεῖν. (Cf. 2.)
 — 41. Διὰ τί ὁ μὲν βορέας ἀρχόμενος, μέγας· λήγων

δὲ, μικρός· ὁ δὲ νότος, ἀρχόμενος, μικρός· λήγων δὲ, μέγας; Ἡ ὅτι ὁ μὲν βορέας, ἐγγὺς ἡμῶν· ὁ δὲ νότος, πόρρω; ὁ μὲν οὖν, ὅταν ἄρξῃται, εὐθύς παρ' ἡμῖν· τοῦ δὲ, ἅτε διὰ πολλοῦ χρόνου, ἡ ἀρχὴ διασκεδάννυται, καὶ πρὸς ἡμᾶς μικρὸν ἀφικνεῖται αὐτῆς τὸ πρῶτον· τῆς δὲ τελευτῆς τοῦ μὲν, αἰσθανόμεθα, τοῦ δὲ, ὅλως οὐκ αἰσθανόμεθα· ὥστε εἰκότως ὁ μὲν, ἀσθενής, πανόμενος· (ἀσθενής γὰρ ἡ τελευτὴ πάντων) ὁ δὲ, οὐ· τῆς γὰρ τελευτῆς οὐκέτι αἰσθανόμεθα αὐτοῦ.

— 42. Διὰ τί, οὗ μὲν κόλποι εἰσὶ, τροπαῖαι γίνονται· οὗ δὲ ἀναπεπταμένα πελάγη, οὐ γίνονται; Ἡ διότι εἰς μὲν τοὺς κόλπους ῥέον οὐ διασπᾶται τὸ πνεῦμα μᾶλλον, ἀλλ' ἀθρόον ἐπὶ πολὺ φέρεται; ἐν δὲ τοῖς ἀναπεπταμένοις, ἐξ ἀρχῆς τε αἱ ἀπογέαι εὐθύς διασπῶνται μᾶλλον· καὶ ὅταν ῥέωσι, ταῦτό πάσχουσι, διὰ τὸ πολλαχῇ ἐξεῖναι ὁρμῆσαι. Ἔστι γὰρ ἡ τροπαῖα ἀπόγεος ἀνάκλασις. — 43. Διὰ τί λέγεται,

Ἀρχομένου τε νότου, καὶ λήγοντος βορέας;

Ἡ διότι ὁ μὲν βορέας, διὰ τὸ ὑπεῖκειν ἡμᾶς αὐτῷ, καὶ εἶναι τὴν οἴκησιν πρὸς ἄρκτον, εὐθύς μέγα πνεῖ; ἅμα γὰρ ἄρχεται καὶ πάρεστι. Δι' ὃ πανόμενος, ἡδὺν πνεῖ. [Τότε γὰρ ἀσθενής πνεῖ.] Ὁ δὲ νότος, διὰ τὸ πόρρωθεν, ὕστερον μείζων ἀφικνεῖται. — 49. Διὰ τί ἐν τοῖς νοτίοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; Ἡ διότι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεταί, διατηχόμενον διὰ τὴν ἀλέαν, καὶ ἐκ πνεύματος κούφου ὑγρὸν βαρὺ· εἴτα ἡ δύναμις ἀτονεῖ; — 45. Διὰ τί ἐν τοῖς βορείοις βρωτικώτεροι, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις; Ἡ διότι ψυχρότερα τὰ βόρεια; — 46. Διὰ τί ὁ νότος οὐ πνεῖ κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον τὰ πρὸς θάλατταν,

οὐδ' ὅσον ἡμέρας δρόμον καὶ νυκτός· τὰ δὲ ὑπὲρ Μέρφεως καὶ ἀποσχόντι δρόμον ἡμέρας καὶ νυκτός, λαμπρός· καὶ πρὸς ἐσπέραν οὐ πνεῖ, ὅσον δύο ἡμερῶν καὶ νυκτῶν δρόμον· τὰ δὲ πρὸς ἕω λίβες πνέουσιν; Ἡ διότι κοίλη τὰ κάτω ἢ Αἰγυπτίος ἐστὶ· δι' ὃ ὑπερπίπτει αὐτῆς; ἄνω δὲ καὶ πόρρω οἱ τόποι ὑψηλότεροι. — 47. Διὰ τί ὁ νότος, ἀρχόμενος μὲν, μικρός ἐστι· λήγων δὲ, μείζων γίνεται· ὁ δὲ βορέας, ἀνάπαλιν; δι' ὃ [καὶ] ἡ παροιμία λέγει, εὖ πλεῖν, Ἀρχομένου τε νότου καὶ λήγοντος βορέαο.

Ἡ διότι πρὸς ἄρκτον μᾶλλον ἢ πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦμεν; πνεῖ δὲ ὁ μὲν βορέας, ἀπὸ τῆς ἄρκτου· ὁ δὲ νότος ἀπὸ τῆς μεσημβρίας. Εἰκότως οὖν ὁ μὲν, ἀρχόμενος [εὐθύς] σφοδρῶς πρόσκειται τοῖς πλησίον τόποις μᾶλλον, καὶ μετὰ ταῦτα μεταλλάττει τὸ σφοδρὸν πρὸς ἐκείνους. Ὁ δὲ νότος, τὸναντίον· ἀρχόμενος μὲν, τοῖς πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦσιν ἔγκειται· ἐπειδὴν δὲ παραλλάξῃ, τοῖς πρὸς ἄρκτον λαμπρὸς καταπνεῖ. — 48. Διὰ τί λέγεται,

Εἰ δ' ὁ νότος βορέαν προκαλέσεται, αὐτίκα χειμῶν;

Ἡ ὅτι ὁ νότος τοιοῦτός ἐστιν, οἷος νεφέλας καὶ ὕδωρ πολὺ συναίρειν; Ὅταν οὖν τοιαύτης τῆς καταστάσεως οὔσης ἐπιπνεύσῃ ὁ βορέας, πολλῆς αὐτῷ ὕλης ὑπαρχούσης, πήγνυσι, καὶ χειμῶνα ποιῇ. Δι' ὃ λέγεται,

Εἰ βορρᾶς πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμῶν. Ὁ δὲ πηλὸς, καὶ ὅλως τὰ ὕδατα, ὑπὸ τοῦ νότου ἢ μάλιστα, ἢ πλειστάκις γίνεται. — 49. Διὰ τί ἐπὶ μὲν τῷ νότῳ ταχὺς ὁ βορέας, ἐπὶ δὲ τούτου ὁ νότος οὐ ταχὺς ἐπιπίπτει; Ἡ ὅτι τῷ μὲν, ἐγγύθεν· τῷ δὲ, πόρρωθεν

ἡ ἀφίξις; ἡ γὰρ οὐκῆσις πρὸς βορέαν ἡμῶν. — 50.
 Διὰ τί τὰ πνεύματα ψυχρὰ ἐστίν, ὄντα ἀπὸ τῆς τοῦ
 θερμοῦ συγκινήσεως; Ἡ οὐ πάντως ἡ ὑπὸ τοῦ θερ-
 μοῦ κίνησις θερμὴ γίνεται, ἐὰν μὴ τρόπον τινὰ γίνη-
 ται; ἀλλ' ἐὰν μὲν ἀθρόως ἐμπίπτῃ, [καίει αὐτὸ τὸ
 ἀφιέν] θερμὴ· ἐὰν τὲ διὰ στενοῦ καὶ κατὰ μικρὸν,
 αὐτὴ μὲν θερμὴ· ὁ δὲ ὑπὸ τούτου κινούμενος ἀῆρ,
 οἷος ἂν ποτε τυγχάνῃ προὔπαρχων, τοιαύτην καὶ τὴν
 κίνησιν ἀπετέλεσεν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος. Φασὶ
 γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θερμὸν καὶ ψυχρὸν [ἡμᾶς] πνεῖν.
 (Cf. 34, 7.) Τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξιόν,
 θερμὸν αἶ. Σημεῖον δὲ τὸ, ἐγγὺς προσαγαγόντι,
 τοιοῦτον φαίνεσθαι. Διαφέρει δὲ καὶ ἡ ἔκπτωσις
 αὐτοῦ· ἐὰν μὲν γὰρ διὰ πολλοῦ ἀφίωμεν χανόντες,
 θερμὸν φαίνεται, διὰ τὸ αὐτοῦ αἰσθάνεσθαι· ἐὰν
 δὲ διὰ στενοῦ θερμότερον γινόμενον, ὡθεῖ τὸν πλη-
 σίον ἀέρα, κᾶκείνος τὸν ἐχόμενον. Ψυχροῦ δὲ ὄντος
 τοῦ ἀέρος, καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ ψυχρὰ γίνεται. Μή-
 ποτε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πνευμάτων τὸ αὐτὸ συμβαίνει,
 καὶ διὰ στενοῦ ἡ πρώτη κίνησις· εἴτ' ἐκεῖνον μὲν δι-
 ἤνεγκεν, ἕτερος δὲ ἀῆρ ἐπιρῶει. Δι' ὃ καὶ τοῦ μὲν
 θέρους, θερμὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος, ψυχρὰ τὰ πνεύματα,
 ὅτι ἐν ἑκατέρῳ τοιοῦτος ὁ ἀῆρ ὁ προὔπαρχων· ἐπεὶ
 ὅτι γε οὔτε αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενος ὁ ἀῆρ, οὔτε
 ὑπὸ τοῦ θερμοῦ κρατούμενος φέρεται ταύτην τὴν
 φοράν, δηλὸν οὐ μόνον τούτῳ, ὅτι θερμαίνει τὰ πνεύ-
 ματα, πλείονος τοῦ θερμοῦ ἐνόητος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἄνω
 ἐφέρετο. Τὸ γὰρ πῦρ, τοιοῦτον· τὸ δὲ ψυχρὸν κάτω
 πέφυκε φέρεσθαι· τὰ δὲ πνεύματα, πλάγια εἰκότως.
 Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω βιάζεται, καὶ οὐ-

ὑέτερον κρατεῖ, μένειν δὲ οὐχ οἷόν τε, λοξήν τὴν φο-
 ρὰν εἰκός γίνεσθαι. — 51. Διὰ τί οἱ νότοι ἐν τῇ
 Λιβύῃ ψυχροὶ, ὥσπερ παρ' ὑμῖν οἱ βορέαι; Ἡ πρῶτον
 μὲν, διὰ τὸ ἐγγυτέρω εἶναι ἡμῖν τε καὶ κελύοις τὰς ἀρ-
 χὰς τῶν πνευμάτων. Εἰ γὰρ, ὥσπερ εἶπομεν, διὰ
 στενοῦ γίνεται τὰ πνεύματα, τοῖς ἐγγυτέρω ψυχρότερα
 ἔσται, διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς κινήσεως. Εἰς γὰρ
 τὸ πόρρω προΐουσης, διαχεῖται. Δι' ὃ καὶ παρ' ἡμῖν
 οἱ βορέαι ψυχροὶ, ὅτι ἐγγυτέρω παντελῶς, καὶ πρὸς
 τῇ ἄρκτῳ οἰκοῦμεν. — 52. Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ
 καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις; Ἡ ὅτι ὑγρότητα θερ-
 μὴν ἀλλοτρίαν ἐμποιοῦσι τοῖς σώμασιν; εἰς γὰρ ὑγροὶ
 καὶ θερμοὶ φύσει. Τοῦτο δ' ἐστὶ φύσει πυρετώδεις·
 ὃ γὰρ πυρετός, ὑπ' ἀμφοτέρων [τούτων] ἐστὶν ὑπερ-
 βολῆς. Ὅταν μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἄνευ ὕδατος
 πνέωσι, ταύτην τὴν τάξιν· ὅταν δὲ ἅμα τῷ ὕδατι, τὸ
 ὕδωρ καταψύχει. — 53. Διὰ τί οἱ ἐτησῖαι ταύτην δὴ
 πὴν ὥραν αἰεὶ καὶ τοσοῦτοι πνέουσιν; καὶ διὰ τί λη-
 γούσης τῆς ἡμέρας λήγουσιν, καὶ τῆς νυκτὸς οὐ πνέ-
 ουσιν; Ἡ τοῦτο μὲν, διὰ τὸ τὴν χιόνα τηκομένην
 παύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς ἐσπέραν καὶ τὴν νύκτα;
 ὅλως δὲ πνέουσιν, ὅταν ὁ ἥλιος κρατεῖν καὶ λύειν ἄρ-
 ξηται τὸν πρὸς βορέαν πάγον. Ἀρχομένου μὲν οὖν,
 οἱ πρόδρομοι· ἤδη δὲ λυομένου, οἱ ἐτησῖαι. — 54.
 Διὰ τί ὁ ξέφυρος λειότατός τε τῶν ἀνέμων καὶ ψυ-
 χρότατος· καὶ δύο ὥρας πνεῖ μάλιστα, ἕαυτε καὶ
 μετόπωρον· καὶ πρὸς ἐσπέραν τῆς ἡμέρας, καὶ ἐπὶ
 τὴν γῆν μάλιστα; Ἡ ψυχρὸς μὲν, διὰ τὸ πνεῖν ἀπὸ
 τῆς θαλάττης καὶ [διὰ] πεδίων ἀναπεπταμένων;
 ἥττον μὲν οὖν ψυχρὸς τοῦ βορέου, διὰ τὸ ἀφ' ὕδατος

πνευματουμένου καὶ μὴ χιόνος. πνεῖν. Ψυχρὸς δὲ, διὰ τὸ μετὰ χειμῶνα, ἄρτι τοῦ ἡλίου κρατοῦντος, πνεῖν. Καὶ μετοπώρου, ὅτε οὐκέτι κρατεῖ ὁ ἥλιος· οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ γῇ ὑπομένει τὴν ὕλην, ἀλλὰ πλανᾶται, διὰ τὸ ἐφ' ὑγροῦ βεβηκέναι. Καὶ ὁμαλὸς διὰ τὸ αὐτό· οὐ γὰρ ἀπὸ ὀρέων πνεῖ, οὐδὲ βία τη-
χομένου, ἀλλὰ ῥαδίως ὥσπερ δι' αὐλῶνος ῥέων. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς βορέαν καὶ νότον, ὀρεινά· [τὰ] πρὸς ἐσπέραν δὲ, οὔτε ὄρος, οὔτε γῆ ἐστιν, ἀλλὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος· ὥστε ἐπὶ τῆς γῆς φέρεται. Καὶ πρὸς ἐσπέραν δὲ τῆς ἡμέρας πνεῖ, διὰ τὸν τόπον· τό-
τε γὰρ ὁ ἥλιος πλησιάζει τῷ τόπῳ. Καὶ τῆς νυ-
κτὸς παύεται, διὰ τὸ ἐκλείπειν τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν.
— 55. Διὰ τί, ὅταν ὁ εὖρος πνεῖ, μείζω φαίνεται τὰ πάντα; Ἡ ὅτι ζοφωδέστατον τὸν ἀέρα ποιεῖ; — 56. Διὰ τί τὸν μὲν χειμῶνα, πρῶτ' ἀπὸ τῆς ἑω τὰ πνεύματα πνεῖ· τὸ δὲ θέρος, δειλῆς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν ἡλίου; Ἡ ὅτι ἃ ἡμῖν συμβαίνει τοῦ θέρους, ταῦτα τοῦ χειμῶνος τοῖς τὸ ἐναντίον τῆς γῆς ἡμισφαίριον οἰκοῦσιν; ἡμῖν δὲ τοῦ χειμῶνος πρῶτ' καὶ ἀφ' ἑω τὰ πνεύματα πνεῖ, διὰ τὸ τὸν ἀέρα κάθυγρον ἐν τῇ νυκτὶ διακρίνεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ πρῶτ' ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ πρῶτον τὸν ἔγγιστα τοῦ ἡλίου. Ποιεῖ δὲ τοῦτο ὁ ἥλιος καὶ πρὸ [τῆς] ἀνατολῆς· δι' ὃ αὐραὶ οὐχ ἥτιον πρὸ ἀνα-
τολῆς πνέουσιν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκει ὁ ἥλιος τὰ ὑγρά, καὶ κινεῖ πρὸ ἀνατολῆς τοῦ χειμῶνος ὑγρὸν ὄντα τὸν παρ' ἡμῖν ἀέρα, δῆλον ὡς καὶ ἐφ' ἑαυ-
τὸν ἀνέλκει, ὦν ἐν τῷ κάτω ἡμισφαίριῳ, καὶ δειλῇ ἐκείνοις, ὃ ἡμῖν ἐστιν ὄρθρος. Ὡστε συμβαίνει αὐ-
τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸ ἀνατολῆς παρ' ἡμῶν ἐφ' ἑαυ-

ζόν ἐλκόμενον ἀέρα, τοῦτον τοῖς κάτω γενέσθαι ζέφυρον, καὶ δειλῆς πνεῖν. Ὁ δὲ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν χειμῶνι, τῆς ἑω ἐκείνοις συμβαίνει· ὁ δὲ ἐν τῷ θερεῖ, τῆς δειλῆς ἡμῖν. Ὅτε γὰρ παρ' ἡμῖν θέρος, ἐκεῖ χειμῶν ἐστὶ· καὶ ἡμετέρα δειλῆ, ἐκείνοις ὄρθρος· καθ' ἣν ἐκείνοις μὲν, αὐρας ἐξ ἑώας συμβαίνει πνεῖν· ἡμῖν δὲ, ζεφύρους, διὰ ταῦτά τοῖς προειρημένοις. Τοῦ δὲ θέρους καὶ ἑῶαι μὲν οὐ πνέουσιν, ὅτι εἰς ξηρότερον ἔτι τὸν παρ' ἡμῖν ἀέρα ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, διὰ τὸ ὀλίγον χρόνον αὐτοῦ ἀπογεγονέναι. Ζέφυροι δὲ οὐ πνέουσι δειλῆς τοῦ χειμῶνος· ὅτι οὐδ' ἐν τῷ κάτω ἡμισφαίριῳ ἑῶι ταύτην τὴν ὥραν, διὰ τὰ προειρημένα· ὅθεν ὁ ἥλιος ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκων τὰ ὑγρά, παρ' ἡμῖν ζέφυρον ποιεῖ. — 57. (Cf. 33.) Διὰ τί ὁ ζέφυρος εὐδεινός καὶ ἡδιστος δοκεῖ εἶναι τῶν ἀνέμων; Ἡ ὅτι ἐν μεθορίῳ ἐστὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν πνευμάτων; γειννῶν δὲ ἀμφοῖν, τῆς δυνάμεως αὐτῶν κοινωνεῖ· δι' ὃ εὐκρατός ἐστιν. Ὁ δὲ ἀπηλιώτης ἦττον κοινωνεῖ, ὢν ἐν τῷ μέσῳ τῶν αὐτῶν. Ἀπηλιώτης μὲν γὰρ πνέων, τὰ πρὸς νότον πνεύματα κινεῖ· (ἐνταῦθα γὰρ ἡ μετάβασις αὐτοῦ ἐστὶ) κινῶν δὲ, οὐ μίγνυται αὐτοῖς. Ὁ δὲ ζέφυρος καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν νότων, καὶ πνέων κινεῖ τὰ βόρεια. Τελευταῖα γὰρ ἐνταῦθα ἡ περιόδος τῶν πνευμάτων, δι' ὃ τῶν μὲν τὴν τελευταίαν, τῶν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, δικαίως ἡδύς ἐστι καὶ δοκεῖ εἶναι. — 58. Διὰ τί ἄλλοις ἄλλοι τῶν ἀνέμων ὑέτιοι; ὅιον, ἐν μὲν τῇ Ἀτικῇ καὶ ταῖς νήσοις, ὁ Ἑλλησποντίας· ἐν Ἑλλησπόντῳ δὲ, ὁ βορέας, καὶ ἐν Κυρήνῃ· περὶ δὲ Λέσβον, νότος; Ἡ ὅπου ἂν ἄθροισις νεφῶν, ἐνταῦθα ὕδωρ; ἐνταῦθα γὰρ ἡ πύκνωσις

ἀθροίζεται, ὅπου ἂν προκαθίζεσθαι ἔχοι, δι' ὃ καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι μᾶλλον ὕει, [ἢ ὅπου ἂν τὸ πλήθος ὑπεξάγειν δύνηται· περικαταλαμβανόμενον γὰρ, πυκνοῦται· δεῖ δὲ τοῦτο γενέσθαι· καὶ ἐν ταῖς εὐδαίαις μᾶλλον ὕει.] Ἐν Ἑλλησπόντῳ μὲν οὖν ἄνωθεν ὁ βορέας πολλὰ συνωθεῖ νέφη· πρὸς δὲ τὴν Ἀιτικὴν καὶ τὰς νήσους, ὁ Ἑλλησποντίας, ὥσπερ ὕλην ἔχων. Καὶ γὰρ περιίσταται τὰ πολλὰ ἐκ τοῦ βορέου. Περὶ δὲ Αἰσβον, ὁ εὖρος καὶ ὁ νότος, ἐκ τοῦ πελάγους φέροντες, πολλὰ νέφη προσβάλλουσι τῇ χώρᾳ. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. — 59. (Cf. 25, 7.) Διὰ τί λέγεται·

Μήποτ' ἀπ' ἠπείρου δείσης νέφος, ἀλλ' ἀπὸ πόντου

Χειμῶνος, θέρεος δὲ, ἀπ' ἠπείροιο μελαίνης ;
 Ἡ διότι τοῦ μὲν χειμῶνος, ἡ θάλαττα θερμότερα ;
 ὥστε εἴ τις συνέστη, δῆλον ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἰσχυρᾶς συνέστηκεν· ἐλύθη γὰρ ἂν, διὰ τὸ ἀλεινὸν εἶναι τὸν τόπον. Τοῦ δὲ θέρους, ἡ μὲν θάλαττα, ψυχρὰ, καὶ τὰ πόντια πνεύματα· ἡ δὲ γῆ, θερμή. Ὡστε εἴ τι ἀπὸ τῆς γῆς φέρεται, διὰ μείζονος ἀρχῆς συνέστη. Διελύθη γὰρ ἂν, εἰ ἀσθενὲς ἦν. — 60. Διὰ τί ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ὑψηλῇ οὐσῃ, τὰ μὲν πνεύματα οὐθέν ψυχρότερα τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις· ὅταν δὲ νηνεμία ᾗ καὶ ἐπινέφελα, ψυχρὰ, ὥσπερ ἐν τοῖς ὁμαλέσι τοῖς ἐλώδεσιν ; [Ἡ ὅτι καὶ ἡ Ἀρκαδία ὁμοία γίνεται τοῖς ἐλώδεσιν ;] οὐ γὰρ ἔχει ἐξόδους τοῖς ὕδασιν εἰς θάλατταν· δι' ὃ καὶ βάραθρα πολλὰ αὐτόθι ἐστίν. Ὅταν μὲν οὖν ᾗ ἄνεμος, ἀπορρίπτει τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναθυμίασιν, οὕσαν ψυχράν· (αὐτὰ δὲ τὰ πνεύματα, οὐ ψυ-

χρᾶ, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς θαλάττης προσβάλλειν) ἐν δὲ ταῖς νηνεμίαις ἀνιούσα ἢ ἀτμὶς ἀπὸ τοῦ ἐμμένοντος ὕδατος, ποιῇ τὸ ψύχος. — 61. Διὰ τί, ἐὰν ἔωθεν πνεῖν ἄρξῃται, διημερεῖται μᾶλλον; Ἡ διότι ἀρχομένου τοῦ ἡλίου σφοδροτάτῃ ἢ φορᾷ· δι' ὃ ἐκτείνεται τοιαύτη οὖσα; σημεῖον δὲ, ὅτι ἰσχυρὰ ἢ σύστασις. — 52. Διὰ τί βορέας τὴν ἡμέραν μὲν λαμπρὸς, τὴν δὲ νύκτα πίπτει; Ἡ διότι γίνεται ἀπὸ πεπηγότος ὑετοῦ, ὅταν ἀναθυμιᾶται διὰ τὸν ἥλιον; πίπτει δὲ νυκτὸς, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ γένεσις, ἀλλὰ τοῦναντίον ποιῇ. Τὰς γὰρ νύκτας ἐκπνεῖ, τὰς δὲ ἡμέρας ἤττον. — 63. Διὰ τί τὰ ἀράχνια τὰ πολλὰ ὅταν φέρῃται, πνεύματός ἐστι σημεῖα; Πότερον ὅτι ἐργάζεται ὁ ἀράχνης ἐν ταῖς εὐδίαις; φέρεται δὲ, διὰ τὸ ψυχόμενον τὸν ἄερα συνιέναι πρὸς τὴν γῆν· τὸ δὲ ψύχεσθαι, ἀρχὴ χειμῶνος. Σημεῖον οὖν ἢ φορὰ τῶν ἀραχνίων. Ἡ ὅτι μετὰ τὰ ὕδατα καὶ τοὺς χειμῶνας γίνεται τῶν ἀραχνίων [ἀθρόα] ἢ φορὰ, ἐν ταῖς εὐδίαις ἐργαζομένων, διὰ τὸ ἐν τῷ χειμῶνι μὴ φαίνεσθαι; δύσριγον γὰρ τέδε. Καὶ φερόμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος πολὺν ἐκπηνίζονται. Μετὰ δὲ τὰ ὕδατα, εἴωθε πνεῦμα γίνεσθαι ὡς τὰ πολλά. — 64. Διὰ τί οἱ βορέαι μεγάλοι τοῦ χειμῶνος ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις ἐπινέφελοι, ἔξω δὲ αἰθριοί; Ἡ ὅτι ἅμα ψυχροὶ εἰσι καὶ μεγάλοι; ἐγγὺς δὲ, μᾶλλον ψυχροί. Ὡστε φθάνουσι πηγνύντες, πρὶν ἀπῶσαι τὰ νέφη· ὅταν δὲ παγῇ, μένουσι διὰ βάρος. Ἐξω δὲ τῷ μεγέθει ἐργάζονται μᾶλλον, ἢ τῷ ψυχρῷ.

SECTIO XXVII.

Ὅσα περὶ φόβον καὶ ἀνδρείαν.

Διὰ τί οἱ φοβούμενοι τρέμουσιν; Ἡ διὰ τὴν κα-

τάψυξιν; ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμόν, καὶ συστέλλεται. Δι' ὃ καὶ αἱ κοιλίαι λύονται τοῖς πολλοῖς. — 2. Διὰ τί οὖν καὶ διψῶσιν ἔνιοι, καθάπερ οἱ μέλλοντες κολλάζεσθαι; οὐ γὰρ ἔδει, καταψυχομένων. Ἡ οὐκ ἐν ταυτῷ τόπῳ ἡ κατάψυξις καὶ ἡ θερμότης· ἀλλ' ἡ μὲν, ἐν τῷ ἐπιπολῆς, ἔνθεν ἐκλείπει τὸ θερμόν· ἡ δὲ, ἐν τῷ ἐντός· ὥστε ἐκθερμαίνεται; Σημεῖον δὲ καὶ τὸ λύεσθαι τὰς κοιλίας. Ἀναξηραιομένου δὲ τοῦ κυρίου τόπου, τὸ δίψος. Ὅμοιον δὲ ἔοικεν, ὥσπερ τοῖς ἡπιαλοῦσιν, οἱ ἅμα τῷ ριγοῦν διψῶσιν. Οὐδὲ γὰρ ὁ αὐτὸς οὐδ' ἐκεῖ, τόπος ψύχεται καὶ θερμαίνεται. — 3. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς θυμοῖς εἰς τὸ ἐντὸς ἀθροίζομένου τοῦ θερμοῦ διάθερμοι καὶ θαρρόαλεοι· ἐν δὲ τοῖς φόβοις, ἀνάπαλιν; Ἡ οὐκ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὀργιζομένοις περὶ τὴν καρδίαν· δι' ὃ καὶ θαρρόητικοί, καὶ ἐν ἐρυθρήματι, καὶ πνεύματος πλήρεις, ἄνω τῆς φορᾶς οὔσης· τοῖς δὲ φοβουμένοις, κάτω σύμφευγόντων τοῦ αἵματος καὶ τοῦ θερμοῦ· δι' ὃ καὶ ἡ λύσις τῶν κοιλιῶν· ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς καρδίας πῆδησις οὐχ ὁμοία, ἀλλὰ τοῖς μὲν, ὥς ἂν διὰ τὴν ἐκλείψιν, πυκνὴ καὶ νυχματώδης· τοῖς δὲ, ὥς ἂν ἀθροίζομένου πλείονος θερμοῦ. Δι' ὃ καὶ τὸ ἀναξεῖν, καὶ τὸ ὀρίνεσθαι τὸν θυμὸν καὶ ταράττεσθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα λέγουσιν, οὐ κακῶς, ἀλλ' οἰκείως. Ἄρ' οὖν καὶ διὰ τοῦτο τὸ δίψος; ἐπεὶ τό γε ξηρὸν πτύειν ὁ σαυσαρισμός, καὶ τὰ τοιαῦτα, γίνεται διὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ πνεύματος ἅμα καὶ θερμοῦ, καὶ τὸ δίψος δὲ δῆλον, ὥς ἐκθερμαινομένου τοῦ σώματος. Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς τόπος ἀναξηραίνεται ἀμφοῖν, ὃ διψῶμεν καὶ τῷ φοβουμένῳ καὶ τῷ ὀργιζομένῳ; ὃ δὲ

φόβος ὅτι διψητικόν, καὶ οἱ ἐν ταῖς τροπαῖς δηλοῦ-
 σιν · οὐδαμοῦ γὰρ οὕτω διψῶσι · καὶ οἱ ἀγωνιῶν-
 τες δὲ σφόδρα · δι' ὃ καὶ διακλύζονται καὶ ἐπιρροφούσι,
 καθάπερ Παρμένων ὁ ὑποκριτής. Ἡ τούτοις μὲν
 οὐκ ἔστι δίψος, ἀλλὰ ξηρότης πέφευγότες τοῦ αἵμα-
 τος · ὅθεν καὶ ὠχροί; σημεῖον δὲ, τὸ μὴ πίνειν πολὺ,
 ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. Οἱ δ' ἐν ταῖς τροπαῖς, μετὰ
 πόνου. Δι' ὃ διψῶσι καὶ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι.
 Καὶ οὐθὲν ἄτοπον. Ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἔνιοι καὶ
 τῶν ἀνδρείων, ὅταν διασκευασθῶσι, καὶ τρέμουσιν
 οὐκ ἐξεστηκότες, ἀλλὰ θαρρόντες · ὧν εἰώθασιν μα-
 στιγοῦν τὸ σῶμα πλατεῖ νάρθηκι · εἰ δὲ μὴ, ταῖς χειρ-
 σὶν ἀναθερμανθέντες. Ἔοικε δὴ διὰ τὴν ὀξύτητα
 καὶ τὴν φορὰν τοῦ θερμοῦ, ἀνωμαλία τις εἶναι περὶ
 τὸ σῶμα ταραχώδης. — 4. Διὰ τί οἱ ἀνδρεῖοι ὥς
 ἐπιτοπολὺ φίλοινοι; Ἡ ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θερμοί; ἢ δὲ
 θερμότης, περὶ τὰ στήθη. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ ὁ φό-
 βος φαίνεται, γινόμενος κατάψυξις τις. Ὡστε περὶ
 τὴν καρδίαν ἦτιον μὲν μένει, τοῖς δὲ πηδᾷ ψυχομένη.
 Ὅσοι οὖν τὸν πνεύμονα ἔχουσιν ἔναιμον, θερμὸν
 ἔχουσι τοῦτον ὥσπερ οἰνωμένοι · ὥστε οὐ ψύχει ἡ φαν-
 τασία τοῦ δεινοῦ. Οἱ δὲ τοιοῦτοι, καὶ φιλοπόται.
 Ἡ τε γὰρ τοῦ ποτοῦ ἐπιθυμία, διὰ τὴν τούτου τοῦ
 μορίου θερμότητά ἐστιν, (εἴρηται δὲ περὶ αὐτοῦ ἐν
 ἄλλοις) καὶ τοῦ πανστικοῦ ἢ ἐπιθυμία. Ὁ δὲ οἶνος,
 θερμὸς μὲν τὴν φύσιν, παύει δὲ τὴν δίψαν μᾶλλον
 τοῦ ὕδατος · καὶ μάλιστα τῶν αὐτῶν · δι' ἣν αἰτίαν,
 εἴρηται ἐν ἄλλοις. Δι' ὃ καὶ οἱ ἐν τῇ περιπνευμονίᾳ,
 καὶ οἱ μαινόμενοι, ἀμφοτέροι ἐπιθυμοῦσιν οἶνου ·
 καίτοι τῶν μὲν, διὰ τὴν θερμοσίν, θερμὸς ὁ πνεύ-

μων· τῶν δὲ, διὰ τὴν ταραχὴν. Ἐπεὶ οὖν οἱ αὐτοὶ ὥς ἐπιτοπολὺ τῷ γένει διψητικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, οἶνου δὲ οἱ διψητικοὶ ἐπιθυμητικοὶ, οἱ δὲ τοιοῦτοι φιλοπό-
ται, ἀναγκαῖον ὥς ἐπιτοπολὺ παρακολουθεῖν ἀλλήλοις τὰς φύσεις. Δι' ὃ καὶ οἱ οἰνωμένοι, ἀνδρεῖότεροι τῶν μῆ. — 5. Διὰ τί μάλιστα τὴν ἀνδρείαν τιμῶσιν αἱ πόλεις, οὐ βελτίστην οὔσαν τῶν ἀρετῶν; Ἡ ὅτι δια-
τελοῦσιν ἢ πολεμοῦντες, ἢ πολεμούμενοι; αὕτη δὲ, ἐν ἄμφοιν [χρησιμωτάτη ἐστὶ·] τιμῶσι δὲ οὐ τὰ βέλ-
τιστα, ἀλλὰ τὰ αὐτοῖς βέλτιστα. — 6. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι μάλιστα τρέμουσι τὴν φωνὴν καὶ χεῖρας,
καὶ τὸ κάτω χεῖλος; Ἡ διότι ἐκλειψίς ἐστι τὸ πάθος
θερμοῦ ἐκ τῶν ἄνω τόπων· διὸ καὶ ὠχρῶσι; διὰ μὲν
οὖν τοῦτο ἐκ τοῦ στήθους ἡ φωνὴ τρέμει, ψυχομένου
ᾧ κινεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ χεῖρες· ἐκ τοῦ στή-
θους γὰρ ἤρτηνται. Τὸ δὲ κάτω χεῖλος, ἀλλ' οὐ τὸ
ἄνωθεν, [κάτω] κρέμαται ἢ ῥέπει· τὸ δὲ κάτωθεν ἄνω,
παρὰ φύσιν· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἄνω ἤρεμει· οὐ
ὑφαιρουμένον, διὰ τὸ ψύχεσθαι τρέμει. Καὶ ἐν τοῖς
θυμοῖς δὲ διὰ τὸ αὐτὸ ἀποκρεμάννυται τὸ χεῖλος.
Δῆλον δὲ ἐπὶ τῶν παιδίων. Συνωθεῖ γὰρ εἰς τὴν
καρδίαν τὸ θερμόν. — 7. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι μά-
λιστα τρέμουσι τὴν φωνὴν καὶ χεῖρας, καὶ τὸ κάτω
χεῖλος; Ἡ διότι ἐκ τοῦτου τοῦ τόπου ἐκλείπει τὸ θερ-
μόν ἐν ᾧ ἡ φωνή; τὸ δὲ χεῖλος καὶ τὰς χεῖρας, ὅτι εὐ-
κινητότατα καὶ ἥκιστα ἔναιμα. Καὶ προΐενται μὲν τὴν
γονὴν, συσπῶσι δὲ καὶ τὰ αἰδοῖα· προΐενται μὲν, διὰ
τὸ συντήκειν τὸ καταβαῖνον θερμόν· ἀνασπῶσι δὲ,
ὅτι ἔξωθεν φόβος. Εἰς τοῦναντίον οὖν ἡ φυγὴ. — 8.
Διὰ τί οἱ φοβούμενοι καὶ ῥιγοῦσι καὶ διψῶσι; ταῦτα

δὲ ἐναντία τὰ πάθη. Ἡ δριγοῦσι μὲν, ψυχόμενοι·
 διψῶσι δὲ, θερμαινόμενοι; διότι ἐν τῷ φοβεῖσθαι, τὸ
 θερμὸν ἐκλείπει, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῶν ἄνω τόπων.
 Δηλοῖ δὲ τὸ χρώμα καὶ αἱ κοιλίαι. Τὸ μὲν γὰρ πρό-
 σωπον, ὥχρον· αἱ δὲ κοιλίαι, [ἐνίστε] λύονται. Διὰ
 μὲν [οὖν] τὸ ἐκλείπειν τὸ θερμὸν ἐκ τῶν ἄνωθεν, τὸ
 ζίγος γίνεται· διὰ δὲ τὸ ὑγρὸν, ἡ δίψα. — 9. Διὰ
 τί τοῦ τε φόβου λύπης τινὲς ὄντος καὶ τῆς ἀλγηδόνης,
 οἱ μὲν ἀλγοῦντες, ἀναβοῶσιν· οἱ δὲ φοβούμενοι, σιω-
 πῶσιν; Ἡ οἱ μὲν ἀλγοῦντες, κατέχουσι τὸ πνεῦμα·
 (δι' ὃ ἀθρόον ἐξιόν, μετὰ φωνῆς ἐξέρχεται) τῶν δὲ
 φοβουμένων, κατέψυκται τὸ σῶμα, καὶ τὸ θερμὸν
 κάτω ἐνήνεκται, ὃ ποιεῖ πνεύματα. Πι οὖν ἐνήνεκται
 μάλιστα, ἐνταῦθα καὶ ποιεῖ αὐτά. Δι' ὃ καὶ ἀπο-
 ψοφοῦσιν οἱ φοβούμενοι. Ἡ δὲ φωνὴ ἐστὶ φορὰ
 πνεύματος, ἄνω πως καὶ διὰ τόνον γινομένη. Τοῦ
 δὲ τοὺς ἀλγοῦντας κατέχειν τὸ πνεῦμα, αἷτιον, ὅτι
 ταῖς ἐνυπαρχούσαις ἡμῖν βοηθείαις φύσει εὐθὺ πάν-
 τες παθόντες, ἄνευ λογισμοῦ χρώμεθα, καθάπερ καὶ
 τὰ ἄλλα ζῶα· τὰ μὲν γὰρ κέρασι, τὰ δὲ ὀδοῦσι, τὰ δὲ
 ὄνυξιν ἀμύνεται. Πρὸς δὲ τὰ ἀλγήματα πάντα ἢ τὰ
 πλεῖστα, βοηθεῖ ἡ θερμότης· ὃ ποιεῖ ὃ κατέχων τὸ
 πνεῦμα. Θερμαίνει γὰρ καὶ ἐκπέπτει τὸ ἀλγημα,
 συστέλλων ἐντὸς τὸ θερμὸν τῷ πνεύματι. — 10. Διὰ
 τί τοῖς φοβουμένοις αἱ κοιλίαι λύονται, καὶ οὐρητιῶ-
 σιν; Ἡ τὸ θερμὸν τὸ ἐν ἡμῖν ἐστὶν ὥσπερ ζῶον; τοῦτ'
 οὖν φεύγει, ὅτε ἂν φοβηθῇ. Ἐξωθεν οὖν γινομένων
 τῶν τε ὑπὸ τῆς ἀγωνίας φόβων καὶ τῶν τοιούτων, καὶ
 ἐκ τῶν ἄνωθεν εἰς τὰ κάτω, καὶ ἐκ τῶν ἐπιπολῆς εἰς
 τὰ ἐντός. Ἐκθερμαινόμενοι δὲ οἱ περὶ τὴν κοιλίαν

τόποι, καὶ τὴν κύστιν διάλύνονται, καὶ ποιοῦσιν αὐτὰς εὐτρεπεῖς. Καὶ γὰρ τὰ ἄνισα καὶ τὰ ἁψίνθια, καὶ ὅσα οὐρητικά, θερμαντικά. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πρὸς τὴν κοιλίαν φάρμακα, τὰ κάτω θερμαντικώτερα· καὶ τὰ μὲν, τῶν εἰσενεχθέντων μόνον λυτικά· τὰ δὲ, καὶ ἐτέραν σύντηξιν ποιεῖ· οἷον τὸ σκόροδον εἰς τὸ οὖρον. Τὸ αὐτὸ δὴ τοῖς τοιούτοις, ἢ ἐκ τῶν ἐπιπολῆς θερμασία εἰς τούτους τοὺς τόπους συνιοῦσα δρᾷ. (Cf. 7.)

—11. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι συσπῶσι τὰ αἰδοῖα; εἰκὸς γὰρ ἦν τοῦναντίον, εἰς τοῦτον τὸν τόπον τοῦ θερμοῦ ἀθροιζομένου τῶν φοβουμένων, ἀνίσσθαι αὐτά. Ἦ οἱ φοβούμενοι σχεδὸν ἅπαντες ὥσπερ ῥιγοῦντές εἰσιν; ἐκλειοπότης οὖν ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τοῦ θερμοῦ, συσπῶσι. Δι' ὃ καὶ βομβυλιάζουσιν οἱ δεινῶς δεδιότες. Δοκεῖ δὲ συσπᾶν τὸ ἐπιπολῆς καὶ τὸ δέρμα τῶν ῥιγούντων, ἅτε τοῦ θερμοῦ ἐκκεκριμένου. Δι' ὃ καὶ φρίττουσι. Συσπᾶται δὲ καὶ ἡ ὀσχέα τοῦ αἰδοίου ἄνω, καὶ συνεφέλκονται καὶ οἱ ὄρχεις αὐτοῖς συστελλομένων. Θᾶττον δὲ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀφροδισίων. Ὁ γὰρ φόβος ἐκκρίνει, καὶ πολλοῖς τῶν ἀγωνιῶντων καὶ τῶν περιφόβων συγκινεῖ ἢ τῆς γονῆς πρόεσις.

SECTIO XXVIII.

Ὅσα περὶ σωφροσύνην καὶ ἀκολασίαν, καὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν.

Διὰ τί ἔνιοι κάμνουσιν, ὅταν ἐθισθέντες ἀκολάστως ᾔην, μὴ ἀκολάστως διαιτῶνται; οἷον Διονύσιος ὁ τύρραννος, ἐπεὶ ἐν [τῇ] πολιορκίᾳ ἐπάύσατο πίνων ὀλίγον τινὰ χρόνον, εὐθὺς ἐφθισίασεν, ἕως πάλιν εἰς τὴν μέθην μετέβαλεν. Ἡ μέγα μὲν τι καὶ τὸ ἔθος ἐστὶν ἐκάστοις; φύσις γὰρ ἡδη γίνεται. Καθασπεραν-

εἰ ἐκ θύνης ἐν ἀέρι, ἢ ἄνθρωπος ἐν ὕδατι διατελῶν, φανύλως ἂν ἴσχοι· οὕτω καὶ οἱ τὰ ἔθνη μεταβάλλοντες, χαλεπῶς ἀπαλλάττουσι· καὶ τὸ πάλιν εἰς τὰ εἰωθότα ἐλθεῖν σωτηρία γίνεται αὐτοῖς, ὥσπερ εἰς φύσεως κατάστασιν. Ἔτι δὲ καὶ συντηκτικοὶ γίνονται, εἰωθότες τροφῇ χρῆσθαι δαψιλῇ τῇ ἡδεΐᾳ. Μὴ λαμβάνοντες γὰρ τὴν εἰωθυῖαν, ὥσπερ ὅλως μὴ λαμβάνοντες διατίθενται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ περιτιτώματα τροφῇ μεμιγμένα πολλῇ, ἀφανίζεται. Αὐτὰ δὲ ἐπιπολάζει μόνον ὄντα, καὶ φέρεται εἰς ὄμματα ἢ πνεύμονα. Προσενεγκαμένοις δὲ τροφήν, κατακεραινύμενα, ἰδαρῇ γίνεται καὶ ἀβλαβῇ. Γίνεται δὲ τοῖς ἀκολάστως ζῶσι πλείω τὰ περιτιτώματα, ἄχρι τινὸς λήξαι τοῦ εἰωθότος βίου, διὰ τὸ πολλὴν ἀκαταχώριστον ἐν αὐτοῖς ὕλην ὑπάρχειν ἐκ τοῦ προτέρου βίου· ἥς τηκομένης ὑπὸ τοῦ συμφύτου θερμοῦ, καθάπερ χιόνος πολλῆς, ῥεύματα ἄδρᾳ συμβαίνει γίνεσθαι. — 2. Διὰ τί κατὰ μόνους δύο αἰσθήσεις, ἀκρατεῖς λέγομεν, οἷον ἀφὴν καὶ γεῦσιν; Ἡ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένης ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; Ἄτε οὖν κοινὰ οὖσαι ἀτιμώταται εἰσι. Διὸ καὶ μάλιστα, ἢ μόναι ἐπονεΐδιστοί εἰσιν. Ὡστε τὸν ὑπὸ τούτων ἠτιώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῇ καὶ ἀκόλαστον εἶναι φημέν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἠτιᾶσθαι. — 3. Διὰ τί ἀκρατεῖς λέγονται κατὰ τὰς ἐπιθυμίας μόνον, οὐσης τῆς ἀκρασίας καὶ περὶ τὴν ὀργήν; Ἡ ὅτι ἀκρατής μὲν ἐστίν, ὁ παρὰ τὸν λόγον τι πράττων· καὶ ἀκρασία, ἡ παρὰ τὸν λόγον ἀγωγή; εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἐπιθυμίαι, (ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν) παρὰ τὸν λόγον· αἱ δὲ ὀργαί, μετὰ λόγου, οὐχ ὡς

κελεύσαντος τοῦ λόγου, ἀλλ' ὥς δηλώσαντος τὸν προπηλακισμόν, ἢ τὴν αἰτίαν.—4. Διὰ τί τὴν μὲν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην, ἐπὶ τῶν νέων καὶ πλουσίων μάλιστα ἐξετάζομεν· τὴν δὲ δικαιοσύνην, ἐπὶ τῶν πενήτων; ἢ ὅτι, οὐ μάλιστα δεῖται τις, εἰ τούτου ἀπέχεται, μᾶλλον θαυμάζοιτ' ἂν, ἢ τῶν ἐναντίων; ὁ μὲν οὖν πένης εὐπορίας δεῖται· ὁ δὲ νέος καὶ πλούσιος, ἀπολαύσεως. — 5. Διὰ τί ἥττον ἀνέχονται διψῶντες ἢ πεινῶντες; Ἠότερον ὅτι λυπηρότερον; σημεῖον δὲ τοῦ λυπηροτέρου, ὅτι ἥδιον τὸ διψῶντα πιεῖν, ἢ πεινῶντα, φαγεῖν. Τὸ δὲ ἐναντίον τῷ ἡδίῳ, λυπηρότερον. ἢ διότι μᾶλλον δεῖται τὸ θερμὸν τοῦ ὑγροῦ, ἢ τὸ ξηρὸν ὧ ζῶμεν; ἢ ὅτι δυοῖν ἢ δίψα ἐπιθυμία, ποτοῦ καὶ τροφῆς· ἢ δὲ πείνα, ἐνὸς μόνοι, τροφῆς; — 6. Διὰ τί ἥττον καρτεροῦμεν διψῶντες ἢ πεινῶντες; ἢ διότι λυπούμεθα μᾶλλον; σημεῖον δὲ τῆς λύπης, ἢ ἡδονῇ σφοδρότερα. Εἴτα ὁ μὲν διψῶν, δυοῖν ἐνδεής, τροφῆς τε καὶ καταψύξεως· (ἄμφω γὰρ ἔχει τὸ ποτόν) ὁ δὲ πεινῶν, θατέρου μόνοι. — 7. (Cf. 2.) Διὰ τί οἱ κατὰ τὴν τῆς ἀφῆς ἢ γεύσεως ἡδονήν, οὐκ ἂν ὑπερβάλλωσιν, ἀκρατεῖς λέγονται; (οἱ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ἀκόλαστοι, οἱ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. Τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφήν, ἀπ' ἐνίων μὲν, ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ· ἀπ' ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι· δι' ὃ καὶ Φιλόξενος γεράνου φάρυγγα εὐχέτο ἔχειν) οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοήν, οὐκ ἔτι; ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς, κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; Ἄτε οὖν οὐσῶν κοινῶν, ἀτιμότηταί εἰσι, καὶ μάλιστα, ἢ μόναι ἐπονείδιστοι. Ὡστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῇ καὶ ἀκόλαστον

λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡτιᾶσθαι. Οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τάτε ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μὲν τῶν προειρημένων, ἡδεται· κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἡδεται, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. Ὅρᾳ μὲν γὰρ ὁρῶν· ἢ καὶ ὁσφραϊνόμενος, χαίρει ὅτε ἀπολαύει· καὶ ὅταν πληρωθῇ, οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἢ τοῦ ταρίχου ὁδμή, ὅταν ἄδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν· ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν, ἡδέα· ἢ δὲ τοῦ ῥόδου, αἰὲ ἡδέα. — 8. Διὰ τί ἡτιον κατέχουσι τὸν γέλωτα παρόντων τῶν γνωρίμων; Ἢ ὅταν σφόδρα ἐξηρητημένον ἢ τι, εὐκίνητόν ἐστιν; ἢ δ' εὐνοία, εἰπεῖν μᾶλλον γελοῖον· ὥστε κινεῖ.

SECTIO XXIX.

Ὅσα περὶ δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν.

Διὰ τί μείζονος ὄντος ἀδικήματος, ἐὰν τις βλάβητι εἰς τὸ μείζον ἀγαθόν, τῆς δὲ τιμῆς οὐσης μείζονος ἀγαθοῦ, ἢ τῶν χρημάτων ἀδικία μᾶλλον δοκεῖ, καὶ ἀδικοὶ μᾶλλον εἶναι δοκοῦσι περὶ τὰ χρήματα; Ἢ διότι αἰροῦνται τὰ χρήματα μᾶλλον τῆς τιμῆς, καὶ πᾶσιν ἐστι κοινότατον; ἢ δὲ τιμὴ ὀλίγοις, καὶ ὀλίγαις συμβαίνει ἢ χρῆσις αὐτῆς. — 2. Διὰ τί παρακαταθήκην δεινότερον ἀποστερεῖν, ἢ δάνειον; Ἢ ὅτι αἰσχροὺς ἀδικεῖν φίλον; ὁ μὲν οὖν τὴν παρακαταθήκην ἀποστερῶν, φίλον ἀδικεῖ· οὐδεὶς γὰρ παρακατατίθεται μὴ πιστεύων. Οὗ δὲ τὸ χρέος, οὐ φίλος· οὐ γὰρ δανείζει, ἐὰν ἢ φίλος, ἀλλὰ δίδωσιν. Ἢ ὅτι μείζον τὸ ἀδίκημα; πρὸς γὰρ τῇ ζημίᾳ, καὶ τὴν πίστιν παραβαίνει· δι' ἣν, εἰ καὶ μηδὲν ἔτερον, δεῖ ἀπέχεσθαι τοῦ ἀδικεῖν. Ἔτι τὸ μὴ τοῖς ἴσοις ἀμύνεσθαι, φαῦλον. Ὁ μὲν οὖν ἔδωκεν, ὥς φίλῳ· ὁ δὲ, ἀπεστέγησεν ὥς ἐχθρόν. Ὁ δὲ δανείζων, οὐχ

ὥς φίλος ἔδωκεν. Ἔτι τῶν μὲν ἢ δόσις, φυλακῆς καὶ ἀποδόσεως χάριν· τῶν δὲ, καὶ ὠφελείας. Ἦτιον δὲ ἀγανακτοῦμεν ἀποβάλλοντες, εἰ κέρδος θήρεύομεν, οἷον οἱ ἀλιεῖς τὰ δελέατα· προφανῆς γὰρ ὁ κίνδυνος. Ἔτι παρακατατίθενται μὲν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἱ ἐπιβουλευόμενοι καὶ ἀτυχοῦντες· δανείζουσι δὲ οἱ εὐποροῦντες, Δεινότερον δὲ ἔστι τὸν ἀτυχοῦντα, ἢ τὸν εὐτυχοῦντα ἀδικεῖν. — 3. Διὰ τί ἐνίοις δικαστηρίοις τοῖς γένεσι μᾶλλον ἢ ταῖς διαθήκαις ψηφιοῦνται; Ἡ ὅτι γένους μὲν οὐκ ἔστι καταψεύσασθαι, ἀλλὰ τὸ ὄν ἀποφαίνειν· διαθήκαι δὲ πολλὰ ψευδεῖς ἤδη ἐξηλέγχθησαν οὔσαι. — 4. Διὰ τί ἡ πενία παρὰ τοῖς χρηστοῖς τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ παρὰ τοῖς φαύλοις ἐστίν; Ἡ διὰ τὸ ὑπὸ πάντων μισεῖσθαι καὶ ἐξελαύνεσθαι, πρὸς τοὺς ἐπεικεῖς καταφεύγει, οἰομένη μάλιστα παρὰ τούτοις σωτηρίας τυχεῖν, καὶ διαμεῖναι· εἰ δὲ πρὸς πονηροὺς ἔλθῃ, οὐκ ἂν διαμεῖναι ἐν τῇ αὐτῇ δυνάμει αὐτοὺς, ἀλλ' ἢ κλέπτειν, ἢ ληΐζεσθαι· ὧν γινομένων, οὐκ ἂν ἔτι εἶναι αὐτὴν παρ' αὐτοῖς. Ἡ ὅτι τοῖς ἐπεικεῖς οἶεται τῶν ἀνθρώπων ἄριστα ἂν αὐτῇ χρῆσθαι, καὶ ἥκιστα ἂν ὑβρισθῆναι ὑπ' αὐτῶν; Καθάπερ οὖν τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας πρὸς τοὺς ἐπεικεῖς τιθέμεθα, οὕτω καὶ αὐτῇ ὑπὲρ αὐτῆς διατάσσεται. Ἡ ὅτι θήλεια οὔσα, ἀπορωτέρα ἐστίν· ὥστε τῶν ἐπεικῶν δεῖται; Ἡ ὅτι αὐτῇ, κακὸν οὔσα, πρὸς τὸ κακὸν οὐκ ἂν ἔλθοι; εἰ γὰρ τὸ κακὸν ἔλοιτο, παντάπασιν ἂν δυσίαιτον εἴη. — 5. Διὰ τί οὐχ ὁμοίως αἱ ἀδικίαι μείζους περὶ τὰ ψήματα καὶ τὰ ἄλλα; οἷον ὁ μικρὸν εἰπὼν, οὐκ ἂν καὶ τὸ ἀπόρρητον εἴποι· ἀλλ' ὁ ἕνα προδοὺς, καὶ

πόλιν, ὥσπερ ὁ ὀβολὸν ἀποστερήσας, καὶ τάλαντον.
 Ἡ ὅτι ἀπὸ μείζονος ἀδικίας ἓνια ἐλάττω ἐστὶ, δι' ἀδυναμίαν; — 6. Διὰ τί παρακαταθήκην αἰσχροῦ ἀποστερῆσαι μικρὰν, ἢ πολὺν δανεισάμενον; Ἡ ὅτι ὁ τὴν παρακαταθήκην ἀποστερῶν, τὸν ὑπολαβόντα εἶναι αὐτὸν ἐπεικῇ, ἐξαπατᾶται; ἢ ὅτι ὁ τοῦτο, καὶ ἐκείνο ποιήσῃ; — 7. Διὰ τί ἄνθρωπος μάλιστα παιδείας μετέχων, ζῶν ἀπάντων ἀδικώτατός ἐστιν; Ἡ ὅτι πλείστου λογισμοῦ κεκοινώνηκε; Μάλιστα οὖν τὴν ἡδονὰς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐξήτακε. Ταῦτα δ' ἄνευ ὀδικίας οὐκ ἔστι. — Διὰ τί ὁ πλοῦτος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺν, παρὰ τοῖς φάυλοις [μᾶλλον] ἢ τοῖς ἐπεικείσιν ἐστίν; Ἡ διότι τυφλὸς ὢν τὴν διάνοιαν, οὐ δύναται κρίνειν οὐδὲ αἰρεῖσθαι τὸ βέλτιστον; — 9. Διὰ τί δικαιότερον εἶναι γενόμεναι, τοῖς τετελευτηκόσιν, ἢ τοῖς ζῶσιν ἐπαμύνειν; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ζῶντες, δύναιντο ἂν [αὐτοῖς] ἐπαρκέσαι· ὁ δὲ τετελευτηκὼς οὐκ ἔτι; — 10. (Cf. 7, 4.) Διὰ τί ὑγιαίνοντι μὲν ὁ συνὼν οὐδὲν ὑγιέστερος γίνεται, οὐδὲ ἰσχυρῶ ἢ καλῶ εἰς τὰς ἑξεῖς ἐπιδίδωσιν οὐθέν· δικαίῳ δὲ, καὶ σώφρονι, καὶ ἀγαθῷ; Ἡ διότι τὰ μὲν, ἀμίμητα, τὰ δὲ, μιμητὰ τῇ ψυχῇ; ἀγαθὸς δὲ, τῇ ψυχῇ· ὑγιὲς δὲ, τῷ σώματι· ἐθίζεται οὖν χαίρειν ὀρθῶς καὶ λυπεῖσθαι. Ὁ δὲ ὑγιεῖ συνὼν, οὐκ ἔτι. Οὐ γὰρ ἐν τῷ τισὶ χαίρειν, ἢ μὴ, ὁ ὑγιὲς· οὐθὲν τούτων γὰρ ποιεῖ ὑγίειαν. — 11. Διὰ τί δεινότερον θύναται ἀποκτεῖναι, ἢ ἄνδρα· καίτοι βέλτιον τὸ ἄρρῆν τοῦ θήλεος φύσει; Ἡ διότι ἀσθενέστερον· ὥστε ἐλάττω ἀδικεῖ; Ἡ ὅτι οὐ νεανικὸν τὸ ἰσχυρίζεσθαι πρὸς τὸ πολὺν ἥτιον; — 12. Διὰ τί ποτε τῷ φεύγοντι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τὴν δεξιὰν στάσιν

διδόασιν; Ἡ δίοτι ἐπανισοῦν βούλονται; Πλεονεκτοῦντος οὖν τοῦ διώκοντος, τὴν στάσιν τῷ φεύγοντι διδόασιν. Εἴθ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ φεύγοντες παραφυλάττονται. Ἐπὶ δεξιὰ δὲ ἡ φυλακὴ γίνεται, ἔαν ὁ φεύγων ἔχη τὴν ἐν δεξιᾷ στάσιν. — 13. Διὰ τί ποτε ὅταν καὶ τῷ φεύγοντι καὶ τῷ διώκοντι φαίνωνται ψῆφοι ἴσαι, ὁ φεύγων νικᾷ; Ἡ ὅτι ὁ μὲν φεύγων, ἐν τῷ ἀγῶνι μόνον ἀκίχοεν αὐτοῦ, πρὸς ἃ δεῖ αὐτὸν ἀπηγορεῖσθαι, καὶ τοὺς μάρτυρας παρασχέσθαι πρὸς τὰ κατηγορημένα ἔχασθαι, εἴ τι μέλλουσιν ὠφελῆθῃναι; Οὐ ῥᾶδιον δὲ τὸ μαντεύσασθαι τινα, ὣν δεῖ αὐτὸν παρασκευάσασθαι ἢ μάρτυρας ἢ ἄλλο τεκμήριον, ὅτι οὐθὲν ἀδικεῖ. Τῷ δὲ διώκοντί ἐστιν ὅπως βούλεται, καὶ πρὸ τοῦ τὴν δίκην κλητεύσασθαι, ἐνστήσασθαι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἤδη κεκληκότα, πλασάμενον ὅτι βούλεται πιθανόν, κατηγορεῖν αὐτοῦ. Ὁρῶν δὲ κατὰ πάντα ταῦτα ἐλατιούμενον ὁ νομοθέτης τὸν φεύγοντα, προσέθετο τῷ φεύγοντι, ὅ, τι ἂν οἱ δικασταὶ ἀμφιδοξήσωσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτ' ἂν τις ἴδοι. Ἐν γὰρ τοῖς φόβοις ὄντες, πολλὰ παραλιμπάνουσιν ὡς αὐτοὺς ἔδει εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι. Οἱ δὲ φεύγοντες, αἰεὶ ἐν μείζοσι κινδύνοις ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τυγχάνουσιν ὄντες. Ὡστ' εἰ παραλιμπάνουσιν ὡς δεῖ αὐτοὺς, εἴπερ ἐξισοῦνται τοῖς δικαίοις, δῆλον ὅτι εἰ μὴ παρελίμπανον, ἐκράτουν ἂν. Ἐτι δὲ ἕκαστος ἡμῶν μᾶλλον ἂν προέλοιτο τοῦ μὴ ἀδικοῦντος ἀποψηφίσασθαι ὥς οὐκ ἀδικεῖ, ἢ τοῦ ἀδικοῦντος καταψηφίσασθαι ὥς ἀδικεῖ· οἷον εἴ τις φεύγει δουλείας, ἢ ἀνδροφονίας. Τούτων γὰρ ἐκάστου ὄντων, ἃ κατηγορεῖ αὐτῶν, μᾶλλον ἂν ἀποψηφίσασθαι ἐλώμεθα,

ἢ μὴ ὄντων καταψηφίσασθαι. Ἔστι γὰρ, ὅταν τις ἀμφιδόξῃ, τὰ ἐλάττω τῶν ἀμαρτημάτων αἵρετέον. Δεινὸν γὰρ καὶ τὸ, τοῦ δούλου, ὡς ἐλεύθερός ἐστι, καταγνῶναι· πολὺ δὲ δεινότερον, ὅταν τις τοῦ ἐλευθέρου ὡς δούλου καταψηφίσῃται. Ἔτι δὲ, ἐὰν ὁ μὲν τύχη ἐγκαλῶν, ὁ δὲ ἀμφισβητῶν ὑπὲρ ὅτου οὖν, οὐκ εὐθύς οἰόμεθα δεῖν ἀποδοῦναι τῷ ἐγκαλοῦντι, ἀλλὰ νέμεσθαι τὸν κεκτημένον, ἕως ἂν κριθῇ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν πλειόνων, ὅταν ἰσάζῃ τὸ πλῆθος, τῶν τε φασκόντων ἀδικεῖν καὶ τῶν μὴ ὁμολογούντων· ὥσπερ ὅτε ἐξ ἀρχῆς ὁ μὲν ἐνεκάλει, ὁ δὲ ἀπηρνέτο, οὐκ οἰόμεθα δεῖν τὸν νομοθέτην προστιθέναι τῷ ἐγκαλοῦντι, ἀλλὰ τὸν φεύγοντα κύριον εἶναι, ἕως ἂν ὑπεροχὴν τινα ἔχῃ ὁ ἀδικῶν. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κριτῶν, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ἰσασθαισῶν τῶν ψήφων, κατὰ χώραν εἶασεν ὁ νομοθέτης ἔχειν. Ἔτι δὲ τῶν μὲν ἀξιολόγων ἀμαρτημάτων, μεγάλαι καὶ αἱ κολάσεις εἰσὶν. Ὡστε ἀδίκως [μὲν] καταψηφισαμένοις καὶ μὴ γνοῦσιν, οὐκ ἔστιν ἐπανορθοῦσθαι καιρὸν λαβόντας· ἀπολύσασι δὲ παρὰ τὸ προσῆκον, εἰ μὲν οὕτως εὐλαβῶς, ὥστε μὴθὲν ἔτι ποτὲ ἀμαρτεῖν, τί ἂν καὶ μέγα ἡμαρτηκότες οἱ κριταὶ εἴησαν, τοιοῦτον ἄνθρωπον ἀπολύσαντες θανάτου; Εἰ δ' ἔτι ἐξ ὑστέρου ἀμαρτάνει, δι' ἀμφοτέρω ἂν αὐτὸν νῦν κολάζεσθαι ἀξιοῖ. Ἡ ἔτι ἀδικωτέρου μὲν ἐστὶν ἀνδρὸς ταῦτα ἀδικεῖν, ἃ ἥτιον εἰκός ἐστιν ἀδίκως ἐγκαλεῖσθαι; Τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, καὶ δι' ὀργὴν καὶ διὰ φόβον, καὶ δι' ἐπιθυμίαν, καὶ δι' ἄλλα πολλὰ γίνεται, καὶ οὐ μόνον ἐκ προνοίας· τὸ δὲ ἀδίκως ἐγκαλεῖν, ὡς ἐπιτοπολὺ ἐκ προνοίας ἐστίν· ὥστε ἐπεὶ ἴσαι

αἱ ψῆφοι γεγόνασι, τὸ δὲ ἀδίκως τὸν ἐγκαλοῦντα ἐγκαλεῖν, καὶ τὸν φεύγοντα ἀδικεῖν, φαύλου κριθέντος τοῦ ἀδίκως ἐγκαλοῦντος, τὸ νικᾶν τῷ φεύγοντι ὁ νομοθέτης ἀπένειμεν. Ἔτι δὲ καὶ αὐτοὶ οὕτως ἔχομεν πρὸς τοὺς θεράποντας, ὥστε ὅταν ὑποπτεύσωμεν τι αὐτοὺς ἡμαρτηκέναι καὶ μηδὲν ἀκριβὲς ἔχωμεν, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς ὑπολαμβάνωμεν πεπραχέναι, οὐκ εὐθὺς ἐπὶ τὸ κολάζειν ἐρχόμεθα· καὶ ἐὰν μηθὲν μᾶλλον δυνώμεθα ἐξετάσαι, ἀφίεμεν ταύτης τῆς αἰτίας. Ἔτι μείζω μὲν ἀδικεῖ ὁ ἐκ προνοίας ἀδικῶν, ἢ ὁ μὴ ἐκ προνοίας. Ὁ μὲν δὴ συκοφαντῶν, αἰεὶ ἐκ προνοίας ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἑιερὸν τι ἀδικῶν, τὰ μὲν, δι' ἀνάγκην· τὰ δὲ, δι' ἄγνοιαν· τὰ δὲ, ὅπως ἔτυχεν ἀδικεῖν αὐτῷ συμπίπτει. Ὅταν δὲ ἴσαι γινῶνται αἱ ψῆφοι, ὁ μὲν διώκων, κέκριται ὑπὸ τῶν ἡμίσεων ἐκ προνοίας ἀδικεῖν· ὁ δὲ φεύγων, ὑπὸ τῶν λοιπῶν αὐτὸ ἀδικεῖν μὲν, οὐ μέντοι [γε] ἐκ προνοίας. Ὡστε ἐπεὶ ἀδικεῖν μείζω κέκριται ὁ διώκων τοῦ φεύγοντος, εἰκότως ὁ νομοθέτης νικᾶν ἔκρινε τὸν τὰ ἐλάττω ἀδικοῦντα. Ἔτι δὲ αἰεὶ μὲν ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ μὴ οἰόμενος λανθάνειν ὃν ἀδικεῖ, καὶ ὅμως ἀδικῶν, ἢ ὁ οἰόμενος λανθάνειν· ὁ μὲν γάρ ἀδίκως τινὲ ἐγκαλῶν, οὐκ οἶεται λανθάνειν τοῦτον ὃν συκοφαντεῖ· οἱ δ' ἄλλοι τι ἀδικοῦντες, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οἰόμενοι λανθάνειν ὃν ἀδικοῦσιν, ἐπιχειροῦσιν ἀδικεῖν. Ὡστε ἀδικώτεροι κρίνοιντο ἂν οἱ διώκοντες, ἢ οἱ φεύγοντες.

— 14. Διὰ τί ποτε, ἐὰν μὲν τις ἐκ βαλανείου κλέψῃ, ἢ ἐκ παλαιστρας, ἢ ἐξ ἀγορᾶς, ἢ τῶν τοιοούτων τινὸς, θανάτῳ ζημιοῦται· ἐὰν δὲ τις ἐξ οἰκίας, διπλοῦν τῆς ἀξίας τοῦ κλέμματος ἀποτίνει, ἢ ὅτι ἐν

μὲν ταῖς οἰκίαις, φυλάξαι ὅπως οὖν ἐστί; καὶ γὰρ ὁ τοῖχος ἰσχυρὸς καὶ κλεῖς ἐστί, καὶ οἰκέταις τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ πᾶσιν ἐπιμελὲς ἐστίν, ὅπως σῶζῃται τὰ ἐνόητα. Ἐν δὲ τῷ βαλανείῳ, καὶ ἐν τοῖς οὕτω κοινοῖς οὖσιν ὥσπερ τὸ βαλανεῖον, ῥάδιον τῷ βουλομένῳ κακουργεῖν. Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρὸν ἔχουσι πρὸς τὴν φυλακὴν οἱ τιθέντες, ἀλλ' ἢ τὸ αὐτῶν ὄμμα. Ὡστε ἂν μόνον τις παραβλέψῃ, ἐπὶ τῷ κλέπτοντι ἤδη γίνεται· διὸ ὁ νομοθέτης οὐχ ἱκανοὺς ὄντας ἡγησάμενος εἶναι φύλακας, τὸν νόμον αὐτοῖς ἐπέστησεν ἀπειλοῦντα σφοδρῶς, ὥς οὐ βιωσομένους ἔαν τι σφετερίζωνται τῶν ἀλλοτριῶν. Ἔτι δὲ, εἰς μὲν τὴν οἰκίαν ἐπὶ τῷ κεκτημένῳ ἐστὶν ὃν τινα ἂν βούληται εἰσδέχεσθαι, καὶ ὧ μὴ πιστεύει εἰσφέρεισθαι· τῷ δὲ ἐν τῷ βαλανείῳ θεμένῳ τι, οὐκ ἔξεστιν οὐθέν αὖ κωλύσαι οὔτε εἰσιέναι, οὔτε εἰσελθόντα μὴ παρὰ κλέπτην τὸ αὐτοῦ ἱμάτιον θέσθαι, ἀποδύντα ἂν· ἀλλ' ὥς οὐ βούλεται, ἐν τῷ αὐτῷ ἢ τε τοῦ κλέπτου ἐσθῆς, καὶ ἢ τοῦ μέλλοντος ἀπολλύναι, ἀναμειγμέναι κεῖνται. Διὸ ὁ νομοθέτης, τῷ μὲν ἐκόντι εἰσδεξαμένῳ τὸν κλέπτην, καὶ αὐτῷ ἡμαρτηκότι, οὐ λίαν μεγάλας τιμωρίας βεβοήθηκε· τοῖς δὲ ἐξ ἀνάγκης κοινωνοῦσι τῆς εἰς τὸ βαλανεῖον εἰσόδου καὶ τῆς ἀναμίξεως, μεγάλας τιμωρίας φανερός ἐστι καθιστὰς τοῖς κλέπτουσιν. Ἔτι δὲ, οἱ μὲν ἐν τοῖς οὕτω κοινοῖς οὖσι τῷ βουλομένῳ εἰσιέναι κλέπτοντες, καταφανεῖς ἅπασιν γίνονται ὅτι φανεροὶ εἰσιν. Ὡστε περιγεγόμενοι, οὐδὲ καρπισμοῦ ἔτι χάριν ἐπικεκῆς εἶναι δοκεῖν βούλονται· ὥς μάτην αὐτοῖς ὄν, πρὸς τοὺς γνόντας πλάττεσθαι ὅτι ἐπεικεῖς εἰσι. Καταφανῶς οὖν ἤδη πονηροὶ διατελοῦσιν ὄντες. Οἱ δὲ

ἐνὶ μόνῳ φανεροὶ γενόμενοι, πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιχειροῦσι πείθειν, ἀποτίσαντές τι, ὅπως μὴ καταφανεῖς αὐτοὺς ποιήσῃ. Διὸ οὐ παντελῶς ἂν εἶεν πονηροὶ διὰ τέλους· ἀνθ' ὧν ὁ νομοθέτης ἐλάττω αὐτοῖς τὰ ἐπιζήμια ἐποίησε. Ἔτι δὲ, τῶν ἁμαρτιῶν μάλιστα αἰσχύνουνσι τὴν πόλιν αἱ ἐν τοῖς καινοτάτοις συλλόγοις τε καὶ συνόδοις γινόμεναι· ὥσπερ καὶ τιμὴν φέρουσι πολὺ μάλιστα αἱ ἐν τῷ κοινῷ εὐταξίαι. Καταφανεῖς γὰρ μάλιστα διὰ τῶν τοιούτων, καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις. Συμβαίνει οὖν οὐ μόνον ἰδίᾳ τὸν ἀπολέσαντα βλάπτεσθαι ἐκ τῶν τοιούτων τινός, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πόλιν λοιδορίας γίνεσθαι. Διὸ καὶ τὸν κλέψαντα ταῖς μείζουσι ζημίαις ἐκόλασε, τῶν ἐξ οἰκίας τινός ἀφελομένων. Ἔτι δὲ, καὶ ὁ ἐξ οἰκίας τινός ἀπολίσας, ἐν τῷ τοιούτῳ τόπῳ τυγχάνει ὧν, ὅθεν ῥάδιον μῆτε παθόντα, μῆτε χλευασθέντα ὑπὸ τινων, οἷκοι ὄντα τὸ ἀτύχημα φέρειν. Τῷ δὲ, οὐκ ἔτι, ὅτι ἡ ἀποχώρησις ἐργώδης γεγυμνωμένῳ προσέτι δὲ χλευάζεσθαι ὑπὸ τινων ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς· ὃ πολὺν δυσχερέστερόν ἐστι τῆς ἀπωλείας. Διὸ καὶ ὁ νομοθέτης μείζους αὐτοῖς ζημίας ἐνέγραψεν. Ἔτι δὲ παραπλήσια τούτοις πολλὰ φαίνονται νενομοθετηκότες· οἷον καὶ εἰάν μὲν τις ἄρχοντα κακῶς εἶπῃ, μεγάλα τὰ ἐπιτίμια· εἰάν δὲ τις ἰδιώτην, οὐθέν· καὶ καλῶς. Οἵεται γὰρ τότε οὐ μόνον εἰς τὸν ἄρχοντα ἐξαμαρτάνειν τὸν κακηγοροῦντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν ὑβρίζειν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸν ἐν τῷ λιμένι κλέπτοντα, οὐ μόνον τὸν ἰδιώτην βλάπτειν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν αἰσχύνειν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, οὗ κοινῇ που συνερχόμεθα. — 15. Διὰ τί ἐν τοῖς δικαστηρίοις,

ἐάντισαι γένωνται ψῆφοι τοῖς ἀντιδίκοις, ὁ φεύγων νικάῃ;
 "Ἡ ὅτι ὁ φεύγων ὑπὸ τοῦ διώκοντος οὐθὲν πέπονθεν,
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις αὐτῷ ἤδη ἔμελλε νικάῃ; — 16. Διὰ
 τί ἐπὶ μὲν κλοπῇ θάνατος ἢ ζημία· ἐπὶ δὲ ὕβρει, μεί-
 ζονι οὔση ἀδικία, τιμῆσις, τί χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι;
 "Ἡ διότι τὸ μὲν ὑβρίζειν, ἀνθρώπινόν ἐστι πάθος, καὶ
 πάντες πλέον ἢ ἔλαττον αὐτοῦ μετέχουσι· τὸ δὲ κλέ-
 πτειν, οὐ τῶν ἀναγκαίων; Καὶ ὅτι ὁ κλέπτειν ἐπιχειρῶν,
 καὶ ὑβρίζειν ἂν προέλοιτο.

SECTIO XXIX.

"Οσα περὶ φρόνησιν καὶ νοῦν καὶ σοφίαν.

Διὰ τί πάντες ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες, ἢ
 κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ πολιτικὴν, ἢ ποιήσιν, ἢ τέχνας,
 φαίνονται μελαγχολικοὶ ὄντες· καὶ οἱ μὲν οὕτως, ὥστε
 καὶ λαμβάνεσθαι τοῖς ἀπὸ [μελαίνης] χολῆς ἀρῥω-
 στήμασιν; οἷον λέγεται τῶν τε ἡρωϊκῶν τὰ περὶ τὸν
 Ἡρακλέα. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔοικε γενέσθαι ταύτης
 τῆς φύσεως. Δι' ὃ καὶ τὰ ἀρῥωστήματα τῶν ἐπιλη-
 πτικῶν, ἀπ' ἐκείνου προσηγόρευον οἱ ἀρχαῖοι ἱερὰν
 νόσον· καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις, καὶ ἡ πρό
 τῆς ἀφανίσεως ἐν Οὔτῃ τῶν ἑλκῶν ἔκφυσις γενομένη
 τοῦτο δηλοῖ. Καὶ γὰρ τοῦτο γίνεται πολλοῖς ἀπὸ
 μελαίνης χολῆς. Συνέβη δὲ καὶ Λυσάνδρῳ τῷ Λά-
 κωνι πρὸ τῆς τελευτῆς γενέσθαι τὰ ἑλκη ταῦτα. "Ἐτι
 δὲ τὰ περὶ Αἴαντα καὶ Βελλεροφόντην· ὧν ὁ μὲν,
 ἐκστατικὸς ἐγένετο παντελῶς, ὁ δὲ, τὰς ἐρημίας ἐδίω-
 κε· δι' ὃ οὕτως ἐποίησεν Ὅμηρος·

Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ οὗτος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν,

"Ἢτοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήιον οἶος ἄλᾱτο,

"Ὀν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλείων.

Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν ἡρώων ὁμοιοπαθεῖς φαίνονται τούτοις. Τῶν δὲ ὑστέρων, Ἐμπεδοκλῆς καὶ Πλάτων καὶ Σωκράτης, καὶ ἕτεροι συχνοὶ τῶν γνωρίμων. Ἔτι δὲ τῶν περὶ τὴν πόλιν οἱ πλείστοι. Πολλοῖς μὲν γὰρ τῶν τοιούτων, γίνονται νοσήματα ἀπὸ τῆς τοιαύτης κράσεως τῷ σώματι. Τοῖς δὲ ἡ φύσις δῆλη ρέπουσα πρὸς τὰ πάθη. Πάντες δ' οὖν (ὡς εἰπεῖν ἀπλῶς) εἰσὶ, καθάπερ ἐλέχθη, τοιοῦτοι τὴν φύσιν. Δεῖ δὲ λαβεῖν τὴν αἰτίαν, πρῶτον ἐπὶ παραδείγματός προχειρισαμένοις. Ὁ γὰρ οἶνος ὁ πολὺς, μάλιστα φαίνεται παρασκευάζειν τοιούτους, οἷους λέγομεν τοὺς μελαγχολικοὺς εἶναι, καὶ πλείστα ἦθῃ ποιεῖν πινόμενος, οἷον ὀργίλους, φιλανθρωποὺς, ἐλεήμονας, ἱταμούς· ἀλλ' οὐχὶ τὸ μέλι, οὐδὲ τὸ γάλα, οὐδὲ τὸ ὕδωρ, οἷδ' ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. Ἴδοι δ' ἂν τις ὅτι παντοδαποὺς ἀπεργάζεται, θεωρῶν ὡς μεταβάλλει τοὺς πίνοντας ἐκ προσαγωγῆς παραλαβῶν γὰρ ἀπεψυγμένους ἐν τῷ νήφειν καὶ σιωπηλοὺς, μικρῷ μὲν πλείων ποθεῖς, λαλιστέρους ποιεῖ. Ἔτι δὲ πλείων, ῥητορικοὺς καὶ θαρσύαλέους· προϊόντας δὲ, πρὸς τὸ πράττειν ἱταμούς. Ἔτι δὲ μᾶλλον πινόμενος, ὑβριστίας· ἔπειτα μανικοὺς. Λίαν δὲ πολὺς, ἐκλύει καὶ ποιεῖ μωροὺς, ὥσπερ τοὺς ἐκ παίδων ἐπιλήπτους, ἡ καὶ ἐχομένους τοῖς μελαγχολικοῖς ἄγαν. Ὡςπερ οὖν ὁ εἷς ἄνθρωπος μεταβάλλει τὸ ἦθος πίνων καὶ χρώμενος τῷ οἶνῳ ποσῷ τι, οὕτω καθ' ἕκαστον τὸ ἦθος εἰσὶ τινες ἄνθρωποι. Οἷος γὰρ οὗτος μεθύων νῦν ἐστίν, ἄλλος τις τοιοῦτος φύσει ἐστί· ὁ μὲν, λάλος· ὁ δὲ, κεκινημένος· ὁ δὲ, ἀρίδακρος· ποιεῖ γὰρ τινος καὶ τοιούτους. Δί' ὃ καὶ Ὀμηρος ἐποίησε·

καὶ μέ φησι δάκρυ πλύνειν βεβαρημένον οἶνω. Καὶ γὰρ ἐλεήμονές ποτε γίνονται, καὶ ἄγριοι καὶ σιωπηλοί. Ἐνιοι οὖν ἀποσιωπῶσι, καὶ μάλιστα τῶν μελαγχολικῶν ὅσοι ἐκστατικοί. Ποιεῖ δὲ καὶ φιλητικούς ὁ οἶνος. Σημεῖον δὲ, ὅτι προάγεται ὁ πίνων καὶ τῷ στόματι φιλεῖν, οὕς νήφων οὐδ' ἂν εἰς φιλήσειεν, ἢ διὰ τὸ εἶδος, ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν. Ὁ μὲν οὖν οἶνος, οὐ πολὺν χρόνον ποιεῖ περιττὸν, ἀλλ' ὀλίγον· ἡ δὲ φύσις, αἰεὶ, ἕως τις ἂν ᾗ. Οἱ μὲν γὰρ, θρασεῖς· οἱ δὲ, σιωπηλοί· οἱ δὲ, ἐλεήμονες· οἱ δὲ, δειλοὶ γίνονται φύσει. Ὡστε δῆλον ὅτι διὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖ, ὃ, τε οἶνος καὶ ἡ φύσις ἐκάστου τὸ ἥθος. Πάντα γὰρ κατεργάζεται τῇ θερμότητι ταμιευόμενα. Ὁ, τε δὲ χυμὸς καὶ ἡ κράσις ἡ τῆς μελαίνης χολῆς πνευματικά ἐστι. Δι' ὃ καὶ τὰ πνευματώδη πάθη καὶ τὰ ὑποχόνδρια, μελαγχολικά οἱ ἱατροὶ φασιν εἶναι. Καὶ ὁ οἶνος δὲ πνευματώδης τὴν δύναμιν· διὸ δὴ ἐστι τὴν φύσιν ὁμοία, ὃ, τε οἶνος καὶ ἡ κράσις. Δηλοῖ δὲ ὅτι πνευματώδης ὁ οἶνός ἐστιν, ὁ ἀφρός. Τὸ μὲν γὰρ ἔλαιον, θερμὸν ὄν, οὐ ποιεῖ ἀφρόν· ὁ δὲ οἶνος, πολὺν, καὶ μᾶλλον ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, ὅτι θερμότερος καὶ σωματωδέστερος. Καὶ διὰ τοῦτο ὃ, τε οἶνος ἀφροδισιαστικούς ἀπεργάζεται, καὶ ὀρθῶς Διόνυσος καὶ Ἀφροδίτη λέγονται μετ' ἀλλήλων εἶναι· καὶ οἱ μελαγχολικοὶ οἱ πλεῖστοι λάγνοι εἰσίν. Ὁ, τε γὰρ ἀφροδισιασμὸς, πνευματώδης. Σημεῖον δὲ, τὸ αἰδοῖον, ὡς ἐκ μικροῦ ταχέαν ποιεῖται τὴν αὕξησιν διὰ τὸ ἐμφυσᾶσθαι· καὶ ἔτι πρὶν δύνασθαι προῖεσθαι σπέρμα, γίνεται τις ἡδονὴ ἐπὶ παισὶν οὖσιν, ὅταν ἐγγὺς ὄντες τοῦ ἡβᾶν, ξύωνται τὰ αἰδοῖα δι' ἀκολασίαν. Γίνεται δὲ δῆλον, διὰ τὸ

πνεῦμα διεξιέναι διὰ τῶν πόρων, δι' ὧν ὕστερον τὸ ὑγρὸν φέρεται· ἢ τε ἔκχυσις τοῦ σπέρματος ἐν ταῖς ὁμιλίαις, καὶ ἡ ῥίψις ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὠθοῦντος φανερόν γίνεσθαι. Ὡστε καὶ τῶν ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν εὐλόγως ταῦτ' ἐστὶν ἀφροδισιαστικά, ὅσα πνευματώδη τὸν περὶ τὰ αἰδοῖα ποιεῖ τόπον. Δι' ὃ καὶ ὁ μέλας οἶνος, οὐδενός ἦττον τοιούτους ἀπεργάζεται, οἷοι καὶ οἱ μελαγχολικοὶ πνευματώδεις. Δῆλοι δ' εἰσὶν ἐπ' ἐνίων. Σκληροὶ γάρ οἱ πλείους τῶν μελαγχολικῶν, καὶ αἱ φλέβες ἐξέχουσι. Τούτου δ' αἴτιον, οὐ τὸ τοῦ αἵματος πλῆθος, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος. Διότι δὲ οὐδὲ πάντες οἱ μελαγχολικοὶ σκληροὶ, οὐδὲ μέλανες, ἀλλ' οἱ μᾶλλον κακόχυμοι, ἄλλος λόγος· περὶ οὗ δὲ ἐξ ἀρχῆς προειλόμεθα διελθεῖν, ὅτι ἐν τῇ φύσει εὐθὺς τοιοῦτος χυμὸς ὁ μελαγχολικὸς κεράννυται· θερμοῦ δὲ καὶ ψυχροῦ κράσις ἐστίν. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν δυοῖν ἡ φύσις συνέστηκε. Διὸ καὶ ἡ μέλαινα χολὴ καὶ θερμότατον καὶ ψυχρότατον γίνεται. Τὸ γὰρ αὐτὸ πάσχειν πέφυκε ταῦτ' ἅμφω, οἷον καὶ τὸ ὕδωρ ὄν ψυχρόν· ὁμως ἐὰν ἱκανῶς θερμανθῇ, οἷον τὸ ζέον, τῆς φλογὸς αὐτῆς θερμότερόν ἐστι· καὶ λίθος καὶ σίδηρος διάπυρα γενόμενα, μᾶλλον θερμὰ γίνεται ἄνθρακος, ψυχρὰ ὄντα φύσει. Εἴρηται δὲ σαφέστερον περὶ τούτων ἐν τοῖς περὶ πυρός. Καὶ ἡ χολὴ δὲ ἡ μέλαινα φύσει ψυχρὰ, καὶ οὐκ ἐπιπόλαιος οὔσα, ὅταν μὲν οὕτως ἔχη ὡς εἴρηται, ἐὰν ὑπερβάλλῃ ἐν τῷ σώματι, ἀποπληξίαν, ἢ νάρκα, ἢ ἀθυμίαν ποιεῖ, ἢ φόβους· ἐὰν δὲ ὑπερθερμανθῇ, τὰς μετ' ὧδῆς εὐθυμίας, καὶ ἐκστάσεις καὶ ἐκξέσεις ἐλκῶν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἀπὸ τῆς καθ' ἡμέραν τροφῆς ἐγγι-

νομένη, οὐδὲν τὸ ἥθος ποιεῖ διαφόρους, ἀλλὰ μόνον νόσημά τι μελαγχολικὸν ἀπειργάσατο. Ὅσοις δὲ ἐν τῇ φύσει συνέστη κράσις τοιαύτη, εὐθύς οὗτοι τὰ ἥθη γίνονται παντοδαποὶ, ἄλλος κατ' ἄλλην κράσιν· οἶον, ὅσοις μὲν πολλὴ καὶ ψυχρὰ ἐνυπάρχει, νωθροὶ καὶ μωροί· ὅσοις δὲ λίαν πολλὴ καὶ θερμὴ; μανικοὶ καὶ εὐφρεῖς, καὶ ἐρωτικοὶ, καὶ εὐκίνητοι πρὸς τοὺς θυμοὺς καὶ τὰς ἐπιθυμίας· ἔνιοι δὲ, καὶ ἰλάλοι μᾶλλον. Πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ νοεροῦ τόπου τὴν θερμότητα ταύτην, νοσήμασιν ἀλίσκονται μανικοῖς, ἢ ἐνθουσιαστικοῖς. Ὅθεν Σίβυλλαι καὶ Βάκιδες, καὶ οἱ ἔνθιοι γίνονται πάντες, ὅταν μὴ νοσήματι γένωνται, ἀλλὰ φυσικῇ κράσει. Μαρακὸς δὲ ὁ Συρακούσιος καὶ ἀμείνων ἦν ποιητῆς, ὃτ' ἐκσταίῃ. Ὅσοις δ' ἂν ἐπανθῇ τὴν ἄγαν θερμότητα πρὸς τὸ μέσον, οὗτοι μελαγχολικοὶ μὲν εἰσι, φρονιμώτεροι δὲ, καὶ ἤττον μὲν ἔκτοποι, πρὸς πολλὰ δὲ διαφέροντες τῶν ἄλλων, οἱ μὲν, πρὸς παιδεῖαν· οἱ δὲ, πρὸς τέχνας· οἱ δὲ, πρὸς πολιτεῖαν. Πολλὴν δὲ καὶ εἰς τοὺς κινδύνους ποιεῖ διαφορὰν ἢ τοιαύτη ἕξις, τοῦ ἐνίοτε ἀνωμάλους εἶναι μὲν τοῖς φόβοις πολλοὺς τῶν ἀνδρῶν. Ὡς γὰρ ἂν τύχῃσι τὸ σῶμα ἔχοντες πρὸς τὴν τοιαύτην κράσιν, διαφέρουσιν αὐτοὶ αὐτῶν· ἢ δὲ μελαγχολικὴν κράσιν, ὥς περ καὶ ἐν ταῖς νόσοις ἀνωμάλους ποιεῖ, οὕτω καὶ αὐτὴ ἀνώμαλός ἐστιν· ὅτε μὲν [γὰρ] ψυχρὰ ἐστιν ὥς περ ὕδωρ· ὅτε δὲ, θερμὴ· ὥστε φοβερόν τι ὅταν εἰσαγγελθῇ, εἰ μὲν ψυχροτέρας οὐσης τῆς κράσεως τύχῃ, δειλὸν ποιεῖ. Προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ, καὶ ὁ φόβος καταψύχει. Δηλοῦσι δὲ οἱ περίφοβοι· τρέμουσι γάρ. Ἐὰν δὲ μᾶλλον θερμὴ, εἰς τὸ μέτριον

κατέστησεν ὁ φόβος, καὶ ἐν ταύτῳ, καὶ ἀπαθῇ. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰς καθ' ἡμέραν ἀθυμίας· πολλάκις γὰρ οὕτως ἔχομεν, ὥστε λυπῆσθαι· ἐφ' ὅτῳ δὲ, οὐκ ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν· ὅτι δὲ εὐθύμως· ἐφ' ᾧ δ', οὐ δῆλον. Τὰ δὴ τοιαῦτα πάθῃ καὶ τὰ παλαιὰ λεχθέντα, κατὰ μὲν τι μικρὸν πᾶσι γίνεται. Πᾶσι γὰρ μέμικται τι τῆς δυνάμεως. Ὅσοις δ' εἰς βιάθος, οὗτοι δ' ἤδη ποιοὶ τινὲς εἰσι τὰ ἥθη. Ὡσπερ γὰρ τὸ εἶδος ἕτεροι γίνονται, οὐ τῷ πρόσωπον ἔχειν, ἀλλὰ τῷ ποιόν τι τὸ πρόσωπον, οἱ μὲν καλόν, οἱ δὲ αἰσχρὸν, οἱ δὲ, μηθὲν ἔχοντες περιτόν· οὗτοι δὲ, μέσοι τὴν φύσιν· οὕτω καὶ οἱ μὲν μικρὰ μετέχοντες τῆς τοιαύτης κράσεως, μέσοι εἰσὶν· οἱ δὲ πλήθους, ἤδη ἀνόμοιοι τοῖς πολλοῖς· ἐὰν μὲν γὰρ σφόδρα κατακορῆς ἢ ἡ ἕξις, μελαγχολικοὶ εἰσι λίαν· ἐὰν δὲ πως κραθῶσι, περιττοί. Ῥέπουσι δ', ἂν ἀμελῶσιν, ἐπὶ τὰ μελαγχολικὰ νοσήματα, ἄλλοι περὶ ἄλλο μέρος τοῦ σώματος· καὶ τοῖς μὲν, ἐπιληπτικὰ ἀποσημαίνει· τοῖς δὲ, ἀποπληκτικά· ἄλλοις δὲ, ἀθυμίαι ἰσχυραὶ ἢ φόβοι· τοῖς δὲ, θάρσῃ λίαν, οἷον καὶ Ἀρχελάῳ συνέβαινε τῷ Μακεδονίας βασιλεῖ. Αἷτιον δὲ τῆς τοιαύτης δυνάμεως ἡ κράσις, ὅπως ἂν ἔχη ψύξεώς τε καὶ θερμότητος. Ψυχροτέρα μὲν γὰρ οὖσα τοῦ καιροῦ, δυσθυμίας ποιεῖ ἀλόγους· δι' ὃ αἶ τ' ἀγχόναί μάλιστα τοῖς νέοις, ἐνίοτε δὲ καὶ πρεσβυτέροις. Πολλοὶ δὲ καὶ μετὰ τὰς μέθας διαφθείρουσιν ἑαυτοίς. Ἐνιοὶ δὲ τῶν μελαγχολικῶν ἐκ τῶν πότων ἀθύμως διάγουσι· σβέννυσι γὰρ ἡ τοῦ οὔρου θερμότης τὴν φυσικὴν θερμότητα. Τὸ δὲ θερμὸν τὸ περὶ τὸν τόπον, ᾧ φρονοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν, ποιεῖ εὐθύμους. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ κίνῃν εἰς

μέθην πάντες ἔχουσι προθύμως, ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ, καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας. Τὸ μὲν γὰρ γῆρας, δύσελπί ἐστιν· ἡ δὲ νεότης, ἐλπίδος πλήρης. Εἰσὶ δὲ τινες ὀλίγοι, οὓς πίνοντας δυσθυμῖαι λαμβάνουσι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ μετὰ τοὺς πότους ἐνίοις. Ὅσοις μὲν οὖν μαραινόμενον τοῦ θερμοῦ αἱ ἀθυμῖαι γίνονται, μᾶλλον ἀπάγχονται. Διὸ καὶ οἱ νέοι ἢ [καὶ] οἱ πρεσβύτεροι μᾶλλον ἀπάγχονται. Τὸ μὲν γὰρ γῆρας, μαραίνει τὸ θερμόν· τῶν δὲ, τὸ πάθος φυσικόν ὄν, καὶ αὐτὸ τὸ μαραινόμενον θερμόν. Ὅσοις δὲ σβεννυμένου, ἐξαίφνης οἱ πλεῖστοι διαχρῶνται ἑαυτούς· ὥστε θανάμᾳειν πάντας, διὰ τὸ μηθεὶν ποιῆσαι σημεῖον πρότερον. Ψυχροτέρα μὲν οὖν γινομένη ἡ κράσις ἢ ἀπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, ὥσπερ εἴρηται, ποιεῖ ἀθυμίας παντοδαπὰς· θερμότερα δὲ οὖσα, εὐθυμίας. Διὸ καὶ οἱ μὲν παῖδες, εὐθυμότεροι· οἱ δὲ γέροντες, δυσθυμότεροι. Οἱ μὲν γὰρ, θερμοί· οἱ δὲ, ψυχροί. Τὸ γὰρ γῆρας κατάφυξίς τις. Συμβαίνει δὲ σβέννυσθαι ἐξαίφνης ὑπὸ τε τῶν ἐκτὸς αἰτιῶν, ὡς καὶ παρὰ φύσιν τὰ πυρωθέντα, οἷον ἄνθρακα ὕδατος ἐπιχυνθέντος. Διὸ καὶ ἐκ μέθης ἔνιοι ἑαυτούς διαχρῶνται. Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ οἶνου θερμότης, ἐπίσακτός ἐστιν· ἥς σβεννυμένης, συμβαίνει τὸ πάθος. Καὶ μετὰ τὰ ἀφροδίσια οἱ πλεῖστοι ἀθυμότεροι γίνονται· ὅσοι δὲ περίττωμα πολὺ προΐενται μετὰ τοῦ σπέρματος, οὗτοι εὐθυμότεροι. Κουφίζονται γὰρ περιττώματός τε καὶ πνεύματος, καὶ θερμοῦ ὑπερβολῆς. Ἐκείνοι δὲ, ἀθυμότεροι πολλάκις· καταψύχονται γὰρ ἀφροδισιάσαντες, διὰ τὸ τῶν ἱκανῶν τι ἀφαιρεθῆναι. Δηλοῖ δὲ τοῦτο,

Ὁ μὲν οὖν νοῦς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, πρεσβυτέροις οὐσὶν [ἡμῖν] μᾶλλον ἐγγίνεται. Μανθάνομεν δὲ θᾶτον νεώτεροι ὄντες, διὰ τὸ μηδὲν πῶς ἐπίστασθαι. Ὅταν δὲ ἐπιστώμεθα, οὐκ ἔτι ὁμοίως δυνάμεθα. Δυνάμεθα δὲ ἔχεισθαι, καθάπερ καὶ μνημονεύομεν μᾶλλον, οἷς ἂν ἔωθεν πρῶτον ἐντυγχάνωμεν. Ἐπειτα προϊούσης τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔτι ὁμοίως, διὰ τὸ πολλοῖς ἐντετυχηκέναι. — 6. Διὰ τί ἀνθρώπῳ πειστέον μᾶλλον, ἢ ἄλλῳ ζῳῷ; Πότερον ὥσπερ Πλάτων Νεοκλεῖ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀριθμεῖν μόνον ἐπίσταται τῶν ὕλλων [ζῶων;] ἢ ὅτι θεοὺς νομίζει μόνος; ἢ ὅτι μιμητικώτατον; Μανθάνειν γὰρ δύναται διὰ τοῦτο. — 7. Διὰ τί οὐ χαίρομεν θεώμενοι οὐδὲ ἐλπίζοντες ὅτι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς ἐν τῇ γωνίᾳ, οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων οὐθὲν, εἰ μὴ τῇ θεωρίᾳ; αὕτη δὲ ὁμοίως ἐστὶν ἡδεῖα, κἄν εἰ τρὶς ὀρθαῖς, ἢ πλείοσιν ἴσας ἔσχεν· ἀλλ' ὅτι Ὀλυμπία ἐνικῶμεν, καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας τῆς ἐν Σαλαμῖνι, χαίρομεν, καὶ μεμνημένοι καὶ ἐλπίζοντες τοιαῦτα· ἀλλὰ μὴ τὰναντία τοῖς τοιούτοις. Ἡ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῖς τοιούτοις χαίρομεν, ὥς γενομένοις ἢ οὐσιν· ἐπὶ δὲ τοῖς κατὰ φύσιν ὥς κατὰ ἀλήθειαν θεωρίας ἡδονὴν, ὥς ἔχει, μόνην ἡμῖν ποιεῖν· τὰς δὲ πράξεις, τὴν ἀπὸ τῶν συμβαινόντων ἀπ' αὐτῶν. [Ἀνομοίων οὖν οὐσῶν τῶν πράξεων, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα ἀπ' αὐτῶν] γίνεται τὰ μὲν, λυπηρά· τὰ δὲ, ἡδεῖα· φεύγομεν δὲ καὶ διώκομεν καθ' ἡδονὴν καὶ λύπην ἅπαντα. — 8. Διὰ τί μέχρι ὑγείας πραγματεύονται οἱ ἱατροί; ἰσχυαίνει γάρ· εἴτα ἐκ τούτου ξηραίνει· εἴτα ὑγίαν ἐποίησεν· εἴτα ἐνταῦθα ἔσθῃ. Πότερον οὐκ ἔστι δυνατόν ἐκ τούτου γενέσθαι

ἄλλο· ἢ εἰ δυνατόν, ἄλλης ἐπιστήμης, καὶ ἔσται ὁ τις
 ἐξ ὑγείας ποιήσει ἄλλό τι; Εἰ δὴ γίνεται ἐκ τῶν ἐναν-
 τίων καὶ τῶν μεταξὺ, δηλὸν ὅτι ἀρρώσκει, ἢ ξηρότε-
 ρος, ἢ ὑγρότερος, ἢ τι τοιοῦτον. Ποιεῖ δὴ ἐκ ψύχους
 ἦττον σφόδρα, καὶ τέλειον ὡδὶ θερμὸν, καὶ ὡδὶ ξηρὸν
 ἢ ὑγρὸν μεταβαῖνον ἐκ τῶν ἐναντίων, ἢ μεταξὺ, ἕως
 ἂν ἔλθῃ εἰς τὸ οὕτως ἔχειν, ὃ ἦν τοῦ ὑγιαίνειν· ἐκ τε
 τούτου οὐ πέφυκεν ἄλλο τι ὄν, ἢ τὸ μεταξὺ. Δύναται
 μὲν οὖν ποιῆσαι ὃ ἔχων. Ὡς γὰρ ἦλθεν, ἀναλύσαι
 δύναται καὶ ἀπελθεῖν· οὐ μὴν ἢ γε τέχνη τούτου ἐστίν·
 ἀεὶ γὰρ βέλτιον. Ὡστε οὐδὲ ἄλλη, οὔτε αὐτὴ ποιή-
 σει ἐξ ὑγείας ἄλλό τι. Οὐθὲν γὰρ ἐγίνετο, ἢ τὸ ἐναν-
 τίων τούτου· εἴπερ ἢ αὐτὴ ἐπιστήμη. Οὕτω καὶ ἐπὶ
 οἰκίας οὐδὲν ποιήσεις ἂν τούναντίον· οὐδ' ἔστιν
 ἄλλη τέχνη ἢ ἐκ τούτου τι ποιήσουσα, πλὴν ὡς μέρους·
 οἶον ἢ σκυτικὴ, ὑπόδημα ἐκ προσχήματος. Ἐξ ἐκα-
 τέρου γὰρ γίνεται διττῶς, ἢ συντιθεμένου, ἢ φθειρο-
 μένου. — 9. (Cf. 18, 5.) Διὰ τί τὸν φιλόσοφον τοῦ
 ῥήτορος οἶονται διαφέρειν; Ἡ ὅτι ὁ μὲν φιλόσοφος,
 περὶ τὰς ἰδέας σπουδάζει· ὁ δὲ ῥήτωρ, περὶ τὰ με-
 τέχοντα· οἶον ὁ μὲν, τί ἐστὶν ἀδικία· ὁ δὲ, ὡς ἀδικος
 ὁ δεῖνα· καὶ ὁ μὲν, τί ἢ τυραννίς· ὁ δὲ, οἷόν τι ὁ τύ-
 ραννος. — 10. Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῶνται, ὡς
 ἐπιτοπολὺ πονηροὶ εἰσιν; Ἡ ὅτι ἥκιστα λόγου σοφίας
 κοινωνοῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας τὸ πολὺ
 μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸ παλὺ
 τοῦ βίου εἰσὶ, τὰ δὲ, [καὶ] ἐν ἀπορίαις; ἀμφότερα δὲ,
 φανυλότητος παρασκευαστικά. — 11. Διὰ τί οἱ ἐξ
 ἀρχῆς, τῆς μὲν κατὰ [τὸ] σῶμα ἀγωνίας, ἀθλὸν τι
 προὔταξαν, σοφίας δὲ οὐθὲν ἔσθην; Ἡ ὅτι ἐπιεικῶς
 δεῖ τοὺς κριτὰς, ἃ παρὰ διάνοιάν ἐστιν, ἢ μηδὲν χεί-

ρους τῶν ἀγωνιστῶν εἶναι, ἢ κρείττους; εἰ δὲ ἔδει σοφία τοὺς πρωτεύοντας ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἄθλον προὔτετακτο, κριτῶν ἂν ἠπόρουν αὐτῆς. Ἐπὶ δὲ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, ἅπαντός ἐστι κρῖναι, τῇ ὅψει μόνη θεασάμενον. Ἔτι δὲ ὁ ἐξ ἀρχῆς κατασκευάζων, οὐκ ἐβούλετο τοιαύτην ἀγωνίαν προθεῖναι τοῖς Ἕλλησιν, ἐξ ὧν ἔμελλον στάσεις καὶ ἔχθραι μεγάλαι ἔσεσθαι· οἷον οἱ ἄνθρωποι ὅταν τις ἢ ἐκκριθῇ, ἢ προσδεχθῇ εἰς τι τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἀθλημάτων, οὐ πάντη χαλεπῶς φέρουσιν, οὐδὲ εἰς ἔχθραν καθίστανται τοῖς κρίνουσιν· ὑπὲρ δὲ τοῦ φρονιμωτέρους ἢ μοχθηροτέρους εἶναι, τοῖς κρίνουσι μάλιστα ὀργίζονται καὶ ἀγανακτοῦσι. Στασιῶδες δὲ καὶ μοχθηρὸν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. Ἔτι δὲ δεῖ τῆς ἀγωνίας τὸ ἄθλον κρείττον εἶναι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γυμνικῶν ἀθλημάτων, τὸ ἄθλον αἰρετώτερον καὶ βέλτιον τῆς ἀγωνίας· σοφίας δὲ τί ἂν ἄθλον βέλτιον γένοιτο; — 12. Διὰ τί ἄλλο νοεῖ καὶ ποιεῖ ἄνθρωπος μάλιστα; Ἡ ὅτι τῶν ἐναντίων ἢ αὐτῇ ἐπιστήμη; ἢ ὅτι ὁ μὲν νοῦς, πολλῶν ἐστιν· ἢ δὲ ὀρεξίς, ἐνός; Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος τῷ νῷ τὰ πλεῖστα ζῇ· τὴν δὲ θηρία ὀρεῖται καὶ θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ. — 13. Διὰ τί φρόνιμοί τινες κτώμενοι οὐ χρώμενοι διατελοῦσι; Πότερον ὅτι τῷ ἔθει χρώνται; ἢ διὰ τὸ ἐν ἐλπίδι ἡδύ; — 14. . . . . ὅτι ἡ αἰσθήσις καὶ ἡ διάνοια τῷ ἡρεμῇ τὴν ψυχὴν ἐνεργεῖ· ὃ καὶ ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι, ὅτι τὴν ψυχὴν ἵστησι. Κινουμένης γὰρ καὶ φερομένης, οὔτε αἰσθῆσθαι οὔτε διανοηθῆναι δυνατόν. Διὸ καὶ τὰ παῖδιά καὶ οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι, ἀνύητοι· διὰ γὰρ πλήθος τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος πλείστη κίνησις αὐτοῖς καὶ σφοδρότατη συμβαίνει· ληγούσης δὲ ταύτης ἐμφρονέστεροι γίνονται.

Ἀταράχου γὰρ οὔσης τῆς διανοίας, μᾶλλον ἐφιστάναι
 δύνανται αὐτήν, οἳ τ' ἐν τῷ καθεύδειν ἐνυπνιαζόμε-
 νοι, ἰσταμένης τῆς διανοίας, καὶ καθ' ὅσον ἡρεμεῖ,
 ὀνειρώττουσι· μάλιστα γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἡ ψυχὴ κι-
 νεῖται· περιϋσταμένου γὰρ τοῦ θερμοῦ ἐκ τοῦ ἄλλου
 σώματος εἰς τὸν ἐντὸς τόπον, τότε πλείστη καὶ σφο-
 δροτάτη κινήσις ὑπάρχει· οὐχ ἄσπερ οἱ πολλοὶ ὑπο-
 λαμβάνουσι, [διὰ τὸ] τότε ἡρεμεῖν καὶ καθ' αὐτήν
 εἶναι, καὶ μάλιστα ὅτε μηδὲν ἰδῶσιν ἐνύπνιον. Συμ-
 βαίνει δὲ τὸναντίον· διὰ γὰρ τὸ ἐν πλείστη κινήσει
 εἶναι, καὶ μηδὲ κατὰ μικρὸν ἡρεμεῖν, οὐδὲ διανοεῖ-
 σθαι δύναται. Ἐν πλείστη δὲ κινήσει, ὅταν ἡδιστα
 καθεύδῃ, εἰκότως ἐστίν· ὅτι τότε μάλιστα καὶ πλεῖ-
 στον θερμὸν ἀθροίζεται εἰς τὸν εἶσω τόπον. Ὅτι δὲ
 ἐν τῇ κινήσει οὔσα ἡ ψυχὴ, οὐ μόνον ὑπαρ, ἀλλ' οὐδ'
 ἐν τοῖς ὕπνοις δύναται διανοεῖσθαι, καὶ κεῖνο σημεῖον·
 ἐν γὰρ τοῖς μετὰ τὴν πρόεσιν τῶν σιτίων ὕπνοις, ἡκι-
 στά ἐστίν ἐνύπνιον ὄρεῖν. Τότε δὲ μάλιστα συμβαίνει
 κινεῖσθαι αὐτήν, διὰ τὴν ἐπεισενεχθεῖσαν τροφήν.
 Τό, τε ἐνύπνιον ἐστίν, ὅταν διανοοῦμένοις καὶ πρὸ
 ὀμμάτων τιθεμένοις, ὕπνος ἐπέλθῃ. Δι' ὃ καὶ ταῦτα
 μάλιστα ὀρῶμεν, ἢ πράττομεν, ἢ μέλλομεν, ἢ βουλό-
 μεθα. Περὶ γὰρ τούτων μάλιστα πλειστάκις λογι-
 σμοὶ καὶ φαντασίαι ἐπιγίνονται· καὶ οἱ βελτίους, βελ-
 τίω τὰ ἐνύπνια ὀρῶσι διὰ ταῦτα, ὅτι καὶ οἱ ἐγρηγο-
 ρότες περὶ βελτιόνων διανοοῦνται· οἱ δὲ χεῖρον ἢ τὴν
 διάνοιαν ἢ τὸ σῶμα διακείμενοι, χείρω. Καὶ γὰρ ἡ
 τοῦ σώματος διάθεσις, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐνυπνίων
 φαντασίαν συμβλητικόν. Τοῦ γὰρ νοσοῦντος, καὶ
 αἱ τῆς διανοίας προθέσεις φαῦλαι· καὶ ἔτι διὰ τὴν
 ἐν τῷ σώματι ταραχὴν ἐνοῦσαν, ἡ ψυχὴ οὐ δύναται

ἡρεμεῖν. Οἱ δὲ μελαγχολικοὶ διὰ τοῦτο ἐξάτιουσιν ἐν τοῖς ὕπνοις, ὅτι πλείονος τῆς θερμασίας οὔσης, μᾶλλον τοῦ μετρίου ἢ ψυχῇ ἐν κινήσει· σφοδροτέρας δὲ τῆς κινήσεως οὔσης, οὐ δύνανται καθεύδειν.

SECTIO XXXI.

Ὅσα περὶ ὀφθαλμούς.

Διὰ τι τρίψαντες τὸν ὀφθαλμόν, παυόμεθα τῶν πταρμῶν; Ἡ ὅτι ἀναπνοὴ ταύτῃ γίνεται τῷ ὑγρῷ; δακρύει γὰρ ὁ ὀφθαλμός μετὰ τὴν τρίψιν· ὁ δὲ πταρμός, διὰ πλῆθος ὑγρῶν; ἢ ὅτι ἔλαττον θερμόν φθείρεται ὑπὸ τοῦ πλείονος; ὁ δὲ ὀφθαλμός τριφθεὶς, πλείω λαμβάνει θερμότητα [τῆς] ἐν τῇ ῥίνι. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τις αὐτὴν τὴν ῥίνα τρίψῃ, παύεται ὁ πταρμός. (Cf. 33, 2.) — 2. Διὰ τί τῷ ἐνὶ ὀφθαλμῷ ἀκριβέστερον ὁρῶσιν, ἢ τοῖν δυοῖν; Ἡ ὅτι πλείους οὔσαι κινήσεις, τοῖν δυοῖν γίνονται· οἷον τοῖς διεστραμμένοις; οὐκ οὖν μία ἡ κίνησις· τοῦ δὲ ἑνός, ἀπλῆ. Ἦττον οὖν ὁρῶσιν ἀκριβέστερον. — 3. Διὰ τί ὀργιζόμενοι μὲν, τοὺς ὀφθαλμούς μάλιστα ἐπιδιδόασιν πρὸς τὸ ἐρυθριᾶν· αἰσχυνόμενοι δὲ, τὰ ὦτα; Ἡ διότι οἱ μὲν, καταψύχονται ἐν τῇ αἰδοῖ, (ἐν ὀφθαλμοῖς γὰρ αἰδῶς) καὶ ἀντιβλέπειν οὐ δύνανται; καὶ ἡ δειλία κατάψυξις τίς ἐστίν. Ἐνταῦθα δὲ μεθίσταται εἰς τοῦναντίον τῷ ἔμπροσθεν τὸ ὀπισθεν. Ὅτι δὲ ὦτα, ἀντίκεινται δι' ὃ καὶ μάλιστα ἐρυθριῶσιν αἰσχυνόμενοι. Ἐν δὲ τῷ κινήθεσθαι, ἐπὶ τὸ αἰσθητικώτερον καὶ κινητικώτερον ἢ βοήθεια ὥς ἀδικουμένου. Φοβουμένοις γὰρ ἐνταῦθα ἐκλείπει μάλιστα. — 4. Διὰ τί θατέρου καταληφθέντος ὀφθαλμοῦ, ὁ ἕτερος ἀτενίζει μᾶλλον; Ἡ διότι ἐκ ταύτου ἡρτηνται αἱ ἀρχαὶ τῶν ὀφθαλμῶν; θατέρου οὖν κινουμένου, καὶ ἡ κοινὴ ἀρχὴ κινεῖται. Ἐκείνης δὲ κινου-

μένης, καὶ ὁ ἕτερος. Ληφθέντος οὖν θατέρου, ἡ κί-
 νησις κινήσει αὐτόν. Ὡστε δύναται ἀτενίζειν μᾶλ-
 λον. — 5. Διὰ τί οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ, οὐ γίνονται
 φαλακροί; Ἡ ὅτι λυμαίνει τὰ ὄμματα ὑγρότης οὔσα
 πολλή ἐν τῷ περὶ τὴν κεφαλὴν τόπῳ; δι' ὃ τῶν ῥευ-
 ματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰς τε περὶ τοὺς κρο-
 τάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν
 πόρους, καὶ ξύουσι τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν
 αὐτῇ δέρμα. Ἐπεὶ οὖν λυμαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς
 τὸ ἐν αὐτῇ περιττώμα γινόμενον, κωλύει ἂν αὐτοὺς
 ταῦτο τοῦτο ἐξ ἀρχῆς γίνεσθαι, πλεον συνιστάμενον
 ἐν αὐτῇ. Ἐπεὶ δὲ ἐκ περιττωμάτων θρίξ φύεται, τοῦ-
 το δὲ ἐν τῇ τῶν τυφλῶν κεφαλῇ ἐκ γενετῆς ἐστὶ πολὺ,
 εἰκότως οὐκ εἰσὶ φαλακροί. — 6. Διὰ τί οἱ ἐξ ὀφθαλ-
 μοι καπνίζονται μᾶλλον; Ἡ ὅτι τάχιστα προσπίπτει
 πρὸς τὰ προέχοντα; — 7. Διὰ τί εἰς μὲν τὰ δεξιὰ
 ἀμφοτέρως τὰς ὀψεις ἅμα διαστρέφειν δυνάμεθα,
 καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὴν ῥίνα, καὶ εἰς τὸ
 ἀριστερόν δὲ ἢ τὸ δεξιὸν τὴν ἑτέραν· ἅμα δὲ εἰς τὸ
 ἀριστερόν καὶ δεξιόν, ἀδυνατοῦμεν; ὁμοίως δὲ καὶ εἰς
 τὸ κάτω καὶ εἰς τὸ ἄνω. Ἀμα μὲν γὰρ ἐπὶ ταῦτο δυ-
 νάμεθα, χωρὶς δὲ, οὐ. Ἡ ὅτι αἱ ὀψεις, δύο οὔσαι,
 ὁμοίως ἐξ ἐνὸς συνήρτηνται; ὅσα δὲ τοιαῦτα, ἄκρου
 θατέρου κινουμένου, ἀνάγκη θάτερον ἀκολουθεῖν
 ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῷ γὰρ ἑτέρῳ ἄκρῳ, ἡ ἀρχὴ θάτερον ἄκρον.
 Εἰ οὖν τὸ ἐν ἀδύνατον ἅμα εἰς τὰναντία κινεῖσθαι,
 ἀδύνατον καὶ τὰς ὀψεις. Τὰ μὲν γὰρ ἄκρα εἰς τὰναν-
 τία ἀντικινοῖτο, εἰ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω κινοῖτο·
 ἡ δὲ ἀρχή, ἀμφοῖν ἂν ἀκολουθοίη· ὅπερ ἀδύνατον.
 Ἡ δὲ διαστροφή ἐστὶ τῶν ὁμμάτων, διὰ τὸ ἀρχὴν ἔχειν
 τὰς σφαίρας, καὶ μέχρι τοῦ στρέφεσθαι εἰς τὰ ἄνω

καὶ κάτω καὶ [εἰς] πλάγια. Ὅταν οὖν ἔχουσαι ὡς ἂν ὁμοίως ἔχοιεν τῇ θέσει ἀλλήλαις, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω κινεῖσθαι, καὶ εἰς πλάγιον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἑαυτῶν λάβωσι τὴν ὄψιν, αὗται μὲν ἀδιάστροφοί τε καὶ μάλιστα ἀκίνητοι τῇ θέσει· ὅσαι δὲ ἐπὶ ταύτου σημείου λάβωσι τὰς ὄψεις, ἀδιάστροφοι μὲν εἰσι, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. Καίτοι κρύπτεται τοῦ μέλανός τι καὶ ταῖς ἄνω βάλλουσι τὰ λευκά, οἷον μελλέπταρμοι· ἕτεροι δὲ, εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ οἱ μανικοί· οἱ δὲ, εἰς τοὺς μυκτῆρας, ὥσπερ τὰ τραγικά πρόσωπα, καὶ οἱ στρυφνοί· σύννουν γὰρ τὸ βλέμμα. Ὅσοι δὲ μὴ θ' ὁμοίως κειμένων τῶν σφαιρῶν ἐπὶ ταύτῳ σημείῳ ἔχουσι τὰς ὄψεις, ἢ ὁμοίως μὲν κειμένων, μὴ ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ, οὗτοι διεστραμμένοι εἰσὶ· διὸ ὑποβλέπουσι καὶ συνάγουσι τὰ ὄμματα. Πειρῶνται γὰρ ἐπὶ ταῦτόν καταστήσαι σχῆμα τὴν σφαῖραν. Ὡστε τὸν μὲν ἑῷσι, τὸν δὲ σχηματίζουνσι τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ καὶ αὐτὸ σημεῖον τεθῶσιν αἱ ὄψεις, ἀνάγκη διεστράφθαι. Ὡσπερ γὰρ τοῖς ὑποβάλλουσιν [ὑπὸ] τὸν ὀφθαλμὸν [τὸ ἐν] δύο φαίνεται, (καὶ γὰρ ἐκείνοις κεκίνηται ἡ ἀρχὴ) καὶ τούτοις ὁμοίως. Ἐὰν μὲν οὖν ἄνω κινήθῃ ὁ ὀφθαλμὸς, τὸ πέρας κάτω τῆς ὀψεως γίνεται· ἐὰν δὲ κάτω, ἄνω τὸ πέρας. Ἐν ἐνὶ δὲ ὀφθαλμῷ μεθισταμένῳ, κινεῖσθαι μὲν τὸ ὁρώμενον δοκεῖ διὰ ταῦτα ἄνω ἢ κάτω, ὅτι καὶ ἡ ὄψις· δύο δὲ οὐ φαίνεται, ἐὰν μὴ δύο αἱ ὄψεις ᾧσι, καὶ διαστρέφει. Τοιαύτη μὲν τῷ ἑτεροφθάλμῳ γίνεται, ὥστε δύο φαίνεσθαι· κατὰ τὴν θέσιν δὲ γίνεται, τῷ μὴ κατὰ μέσον τοῦ ὀμματος κεῖσθαι. — 8. (cf. 15.) Διὰ τί οἱ ῥύωπες μικρὰ γράφουσιν; Ἀποπον γὰρ τοὺς μὴ ὀξὺ ὁρῶντας, ποιεῖν ἔργον ὀξὺ ὁρῶντων.

Πότερον ὅτι μεγάλα φαίνεται τὰ μικρὰ ἐὰν ἡ ἑγγύς· οἱ δὲ προσάγοντες γράφουσιν; ἢ διὰ τὸ συνάγοντας τὰ βλέφαρα γράφειν; δι' ἀσθένειαν γὰρ τῆς ὄψεως, ἂν μὲν ἀναπεπταμένοις γράφωσι τοῖς ὀμμασι, διασπωμένη ἡ ὄψις, ἀμβλὺ ὄρα. Οὕτω δὲ ἀθρόως προσπίπτει. Γωνίαν δὲ μικρὰν ποιοῦσα, ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ μικρὰ γράφειν. — 9. Διὰ τί ὀφθαλμιάσαντες ἔνιοι ὀξύτερον ὀρῶσιν; Ἡ διὰ τὸ ἀποκεκαθάραται τὰ ὀμματα; πολλάκις γὰρ ἡ ἑξω πυκνότης ἀποστέγει τὴν ὄψιν· ἀποδακρύναντι δὲ λύεται. Διὸ καὶ τὸ ἀποδάκνεσθαι συμφέρει, οἷον κρόμμυον· θάτερον δὲ, πολέμιον, οἷον ὀρίγανον. — 10. Διὰ τί τῇ μιᾷ ὄψει ἀπαθέστεροι; Ἡ διότι ἔλαττον ἡ ψυχὴ πάσχει; ὥστε ἔλαττον τὸ πάθος. — 11. (Cf. 18. et 35, 10.) Διὰ τί τοῖς διῖσταμένοις δύο φαίνεται; Ἡ διότι οὐκ ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἐκατέρου τῶν ὀμμάτων ἢ κινήσεις; ὥσπερ οὖν δύο ὄρα, τὸ δις ὄραν οἶεται ἡ ψυχὴ. Ὅμοιον καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς ἐπαλλάξεως· δύο γὰρ τὸ ἐν δοκεῖ, ὡς δις ἀπτομένη ἐνί. — 12. (Cf. 18. et 30.) Διὰ τί οὐ διαφέρουσιν αἱ αἰσθήσεις αἱ ἐν τοῖς δεξιῷ τῶν ἀριστερῶν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσι κρείττω τὰ δεξιὰ; Πότερον διὰ τὸ ἔθος, ὅτι εὐθύς ὁμοίως ἀμφοῖν ἐθιζόμεθα αἰσθάνεσθαι; τὰ δὲ δεξιὰ, τῷ ἔθει δοκεῖ διαφέρειν· ἐπεὶ ἐθισθεῖσιν, ἀμφιδέξιοι γίνονται. Ἡ ὅτι τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι, πάσχειν τί ἐστι; τὰ δὲ δεξιὰ διαφέρει τῷ ποιητικώτερα εἶναι καὶ ἀπαθέστερα τῶν ἀριστερῶν. — 13. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, κρείττω τὰ δεξιὰ· ἐν δὲ ταῖς αἰσθήσεσιν, ὅμοια; Ἡ διότι ταῦτα μὲν ἐθιζόμεθα ὁμοίως κατ' ἀμφοτέρα τῷ ἔθει; Ἐν τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι, πάσχειν τί ἐστιν· ἢ δὲ τῶν δεξιῶν διαφορὰ, τῷ εἰς τὸ ποιεῖν καὶ εἰς τὸ πά-

σχειν. — 14. Διὰ τί τὸ γυμνάζεσθαι ἀσύμφορον πρὸς ὀξυωπλίαν; Ἡ ὅτι ξηρὸν ποιεῖ τὸ αἷμα ἢ γυμνασία, ὥσπερ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα; ἢ δὲ ξηρότης, σκληρύνει τὸ δέρμα πᾶν· ὥστε καὶ τὸ ἐπὶ τῇ κόρῃ. Διὸ καὶ οἱ πρεσβύτεροι οὐκ ὀξὺ ὀρῶσι. Καὶ γὰρ τῶν γερόντων σκληρόδερμα, ἅμα δὲ καὶ ῥυσά. Ὡστε ἐπικαλύπτεται ἢ ὄψις. — 15. (Cf. 8.) Διὰ τί οἱ μύωπες βλέπουσι μὲν οὐκ ὀξὺ, γράφουσι δὲ μικρά; καίτοι τὸ μικρὸν ὀξὺ βλέποντος καθορᾶν ἐστίν. Ἡ διότι ἀσθενῇ ἔχοντες τὴν ὄψιν, συνάγουσι τὰ βλέφαρα εἰς μικρὸν; ἀθρόα γὰρ ἐξιούσα ἢ ὄψις, μᾶλλον ὀρᾷ· ἀναπεπταμένου δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ, διασπᾶται. Διὰ μὲν οὖν τὴν ἀσθενειαν, συνάγουσι [εἰς μικρὸν] τὸ βλέφαρον· διὰ δὲ τὸ ἐκ μικροῦ ὀρᾶν, μικρὸν μέγεθος ὀρῶσιν. Ὅσον δὲ ὀρῶσι μέγεθος, τοσοῦτον καὶ γράφουσι. — 164 Διὰ τί οἱ μύωπες, συνάγοντες τὰ βλέφαρα ὀρῶσιν; Ἡ δι' ἀσθενειαν τῆς ὀψεως, ὥσπερ καὶ οἱ πρὸς τὰ πόρρω τὴν χεῖρα προσάγοντες, οὕτω καὶ τὰ βλέφαρα πρὸς τὰ ἐγγὺς προσιθύνονται ὥσπερ χεῖρα; Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ἵνα ἀθροωτέρα ἢ ὄψις ἐξίῃ, δι' ἐλάττονος ἐξιούσα, καὶ μὴ εὐθὺς ἐξ ἀναπεπταμένου διεξιούσα διασπᾶται· ὀρᾷ δὲ ἢ πλείων, μείζον. — 17. Διὰ τί εἰς τὸ πλάγιον κινεῖται τὸν ὀφθαλμόν, οὐ φαίνεται δύο τὸ ἓν; Ἡ ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γίνεται γραμμῆς ἢ ἀρχῇ; δύο δὲ φαίνεται ταύτης μεταβαλλούσης ἄνω ἢ κάτω. Εἰς δὲ πλάγιον, οὐδὲν διαφέρει, εἴαν μὴ κάτω καὶ ἄνω. — 18. (Cf. 12.) [Διὰ] τί δὲ ἐπὶ μὲν τῆς ὀψεως ἐστὶν ὥστε φαίνεσθαι τὸ ἓν δύο, ἂν πως τεθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς ἀλλήλους· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οὐκ ἐστίν; Ἡ καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς γίνεται τῇ ἐξαλλάξει τῶν δακτύλων τὸ ἓν δύο; ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ γίνεται,

ὅτι οὔτε ἔξω ἀποτεινομένων αἰσθάνεται, οὐδὲ δύο. Γίνεται δὲ διὰ τοῦτο, διόπερ καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων· μιμεῖται γὰρ τὴν ὄψιν. — 19. Διὰ τί τοῦ μὲν ἄλλου σώματος τὰ ἀριστερὰ ἀσθενέστερα· τῶν δὲ ὀφθαλμῶν, οὐ, ἀλλ' ὁμοίως ὀξύ; Ἡ ὅτι τὰ μὲν δεξιὰ, τῷ ποιητικῷ εἶναι διαφέρουσι· τῷ δὲ παθητικῷ, οὐ διαφέρουσιν; αἱ δὲ ὀψεις, παθητικά. — 20. Διὰ τί τῇ ὄψει πρὸς μὲν τὰ ἄλλα ἀτενίζοντες, χεῖρον διατιθέμεθα· πρὸς δὲ τὰ χλωρὰ καὶ ποώδη, οἷον λάχανα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, βέλτιον; Ἡ ὅτι πρὸς μὲν τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, ἥκιστα δυνάμεθα ἀτενίζειν· (ἄμφω γὰρ λυμαίνεται τὴν ὄψιν) τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν χρωμάτων, μέσον ἔχει τούτων. Διὸ μετρίως τῆς ὀψεως διατιθεμένης, οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ μὲν αὐτῇ, βέλτιον δὲ διατιθέμεθα. Τάχα δὲ ἴσως καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων σφοδρότερον πονοῦντες, χεῖρον ἔχομεν· τὸ μέσον δὲ, βέλτιστα διατίθῃσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν ὄψιν. Πρὸς μὲν γὰρ στερεὰ ἀτενίζοντες, πονοῦμεν αὐτήν· πρὸς δὲ τὰ ὑγρά, μηδενὸς ἀντιφράττοντος, οὐ διαπονοῦμεν. Τὰ δὲ χλωρὰ, στερεὰ τε μετρίως, καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς ἱκανόν. Δι' ὃ βλάπτει τε οὐθέν, καὶ διαναγκάζει τὴν ὄψιν πρὸς τούτοις εἶναι, διὰ τὸ τὴν τοῦ χρώματος κράσιν, σύμμετρον ἔχειν πρὸς τὴν ὄψιν. — 21. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα, ἀμφοτέροις τοῖς ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ὁρῶμεν· τὸ δὲ εὐθύ τὸ ἐπὶ τῶν στίχων, τῷ ἐνὲ προσάγοντες πρὸς τὰ γράμματα, μᾶλλον καθορῶμεν; Ἡ ἀμφοτέραι μὲν αἱ ὀψεις συμπίπτουσai, καθάπερ λέγουσιν οἱ περὶ τὰ ὀπτικά, ταραχὴν παρέχουσιν; ἐπειδὴν δὲ τῇ μιᾷ θεωρῶμεν, πρὸς εὐθείαν τὴν ὄψιν, ὥσπερ πρὸς κανόνα, μᾶλλον [φαινεται] τὸ εὐθύ. — 22. Διὰ τί ὁ καπνὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον δάκνει; Ἡ ὅτι μό-

νοι ἀσθενέστατοι; ἀεὶ γὰρ τὰ ἔσω τοῦ σώματος ἀσθενέστατα. Σημεῖον δὲ, ὅτι καὶ τὸ ὄξος καὶ ἕκαστον τῶν δριμύων, τὴν μὲν ἔσω σάρκα οὐ δάκνει, τὴν δὲ ἐντὸς, ὅτι ἀραιοτάτη τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα ἔχει πόρους. Αἱ γὰρ ὕψεις διὰ τινων πόρων ἐκπίπτουσιν. Ὡστε τὸ ἔσω δηκτικώτατον ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἀποπίπτει. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κρόμμυον, καὶ ὅσα ἄλλα δάκνει τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ δὲ ἔλαιον, μάλιστα τῶν ὑγρῶν, ὅτι λεπτομερέστατον· τοιοῦτον δ' ὄν, εἰσδύνει διὰ τῶν πόρων· τὸ δ' ὄξος, ἐν φαρμάκῳ τῇ ἄλλῃ σαρκί. — 23. Διὰ τί ὁ ὀφθαλμὸς μόνον τοῦ σώματος, ἀσθενέστατος ὢν, οὐ ῥιγοῖ; Ἡ ὅτι πίον ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς, σαρκὸς δὲ οὐθέν; τὰ δὲ τοιαῦτα, ἄριγά ἐστιν· οὐ γὰρ δὴ ὅτι γε πῦρ ἐστὶν ἢ ὕψις, διὰ τοῦτο οὐ ῥιγοῖ. Οὐ γὰρ τοιοῦτόν γε ἐστὶ τὸ πῦρ, ὥστε θερμαίνειν. — 24. Διὰ τί δάκρυα, ἐὰν μὲν κλαίοντες ἀφίωμεν, θερμά ἐστιν· ἐὰν δὲ πονούντες τοὺς ὀφθαλμούς δακρύωμεν, ψυχρά; Ἡ ὅτι τὸ μὲν ἄπεπτον, ψυχρόν· τὸ δὲ πεπεμμένον, θερμόν; ἢ δὲ μαλακία ὅλως [πᾶσα] ἐξ ἀπεψίας ἐστὶ· καὶ τῶν τοὺς ὀφθαλμούς πονούντων ἄπεπτόν ἐστι τὸ δάκρυον· διὸ ψυχρόν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἱατροὶ οἴονται σημεῖον εἶναι μεγάλης νόσου τοὺς ψυχροὺς ἰδρωτάς· τοὺς δὲ θερμούς, τοῦναντίον ἀπαλλακτικούς. Ὅταν μὲν γὰρ ἢ τὸ περίττωμα πολὺ, οὐ δύναται τὸ ἐντὸς θερμὸν πέττειν· (ὥστε ἀνάγκη ψυχρόν εἶναι·) ὅταν δὲ ὀλίγον, κρατεῖ. Γίνονται δὲ ἐκ τῶν περιττωμάτων αἱ ἀρρώστιαι. — 25. Διὰ τί ποτε εὐκινήτων ὄντων τῶν δεξιῶν μερῶν, ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἀριστερὸς μᾶλλον τοῦ δεξιοῦ συνάγεται; Ἡ ὅτι τὰ ἀριστερὰ πάντα ὑγρότερα τῶν δεξιῶν ἐστι; τὰ δὲ ὑγρότερα, μᾶλλον συνάγε-

σθαι πέφυκεν· εἴτα εἰς τὸ δεξιὸν μᾶλλον ἀποτελεῖν δύναται τοῦ ἀριστεροῦ δυναμένου καὶ καθ' αὐτό.

— 26. Διὰ τί ἀμφότεραι κατὰ ἀσθενειάν τινα τῶν ὀφθαλμῶν διακείμενοι, ὅ, τε μύωψ καὶ ὁ πρεσβύτης, ὁ μὲν ἐγγὺς προσάγει, ἢν τι βούληται ἰδεῖν· ὁ δὲ, πόρρω ἀπάγει; Ἡ ὅτι οὐχ ὁμοία ἡ ἀσθένεια παρέπεται αὐτοῖς; Ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτης, ὅτι ἰδεῖν ἀδύνατός ἐστιν, οὐ μὴ συμπίπτει ἢ ὅψις αὐτῷ, ἀπάγει τὸ θεώμενον, ἅτε καὶ μάλιστα μέλλων ὀψεσθαι· πόρρω δὲ συμπίπτει. Ὁ δὲ, αὐτὸ μὲν ὁρᾷ· ποῖα δὲ κοῖλα, καὶ ποῖα ἐξέχοντα τοῦ ὁρωμένου, οὐκ ἔτι δύναται κρίνειν, ἀλλὰ περὶ ταῦτα ἀπατᾶται. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ τὰ ἐξέχοντα, μάλιστα τῇ αὐγῇ κρίνεται. Πόρρωθεν μὲν οὖν[οὐ] δύναται τῇ αὐγῇ καταμαθεῖν, πῶς ἐπιβάλλει ἐπὶ τὸ ὁρατόν· ἐγγύθεν δὲ, μᾶλλον καταφανής ἐστι.

— 27. Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται; Ἡ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ἐπίληπτον ἐν τῇ νεότητι γίνεται· ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι συμβαίνει πᾶσι;

— 28. Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι μόνοι τῶν ἄλλων ζώων τὰ ὄμματα διαστρέφουσι; Πότερον διὰ τὸ ἐλάχιστον διάστημα εἶναι τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐκ εὐθείας; ὥστε εὐδηλον σφόδρα γίνεται τὸ μὴ κατωρθωμένον· ἢ διότι τῶν ἄλλων μονόχροα τὰ ὄμματά ἐστι μᾶλλον; εἰ δ' ἦν ἐν χρωμῇ τι τοῦ ὀμματος, οὐκ ἦν διαστροφή. Ἡ διότι μόνοι ἐν τῷ γενεῖ ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων; ἢ δ' ἐπίληψις, διαστροφήν ποιεῖ ὅταν γένηται, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων μορίων· ἀλλ' ἐνίοις ὁπὲρ παντελῶς γίνεται ἡ διαστροφή, ὅσοις τὸ ἀρρώστημα. — 29. Διὰ τί πρὸς τὸν λύχνον καὶ πρὸς τὸν ἥλιον προστησάμενοι τὴν χεῖρα πρὸ τοῦ φωτός μᾶλλον ὁρῶμεν; Ἡ ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου

καὶ λύχνου φῶς προσπίπτον μὲν ἡμῶν πρὸς τὴν ὄψιν, ἀσθενεστέραν ποιεῖ δι' ὑπερβολὴν; φθείρει γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ συγγενῇ τῇ ὑπερβολῇ. Εἰσρχθέντα δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς, τὴν μὲν ὄψιν οὐ λυμαίνει· τὸ δὲ ὁρώμενον, ὁμοίως ἐστὶν ἐν φωτί. Δι' ὃ ἡ μὲν, μᾶλλον ὁρᾶ· τὸ δὲ ὁρώμενον, οὐδὲν ἦτιον ὁρᾶται. — 30. Διὰ τί χεὶρ μὲν καὶ πούς διαφορὰν ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ [καὶ] τὰ ἀριστερά· ὄμματα δὲ καὶ ἀκοή, οὐ; Ἡ ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ εἰλικρινῇ, ἀδιάφορα· ἐν δὲ τοῖς ἐκ τῶν στοιχείων, ἡ διαφορὰ; αὗται δὲ αἱ αἰσθήσεις εἰσὶν ἐξ εἰλικρινῶν· ἡ μὲν ὄψις, πυρός· ἡ δ' ἀκοή, αἰέρος.

SECTIO XXXII.

Ὅσα περὶ ὥτα.

Διὰ τί τὰ ὥτα, ὄντα ἀναιμότατα τοῦ προσώπου, ὅταν αἰσχύνονται, ἐρυθριᾷ μάλιστα; [CE 12.] Πότερον ὅτι εἰς τὸ κενὸν μάλιστα πορεύεσθαι πέφυκε τὸ ἀλλότριον ὑγρὸν· ὥστε ὅταν διαλυθῇ ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἡ γίνεται αἰσχυνομένοις, συνέρχεται εἰς ταῦτα; Ἡ διότι ἐπὶ τοῖς κροτάφοις ἐπικίνται, εἰς οὓς τὸ ὑγρὸν ἀθροίζεται μάλιστα; αἰσχυνομένων δὲ, εἰς τὸ πρόσωπον ἔρχεται ἡ ὑγρότης· διὸ καὶ ἐρυθριῶσι. Τοῦ δὲ προσώπου ἡκιστα βάθος ἔχει τὰ ὥτα· καὶ φύσει θερμότερα καὶ εὐχροα, ἐὰν μὴ ἀπηρητημένα πόρρωθεν ἢ τῷ ψύχει· διὸ καὶ εὐχρούστατον τῶν ἐν τῷ προσώπῳ μορίων. Ὡστε ὅταν σκεδασθῇ ἡ θερμότης, μάλιστα ἐπιπολῆς οὖσα, ἐν τούτοις ποιεῖ ἐρυθριᾶν. — 2. (CE 11.) Διὰ τί τὰ ὥτα ἐν τῇ θαλάττῃ ῥήγνυται τοῖς κολυμβῶσι; Πότερον διὰ τὸ κατέχειν τὸ πνεῦμα πληρούμενον βιάζεται; Ἡ εἰ τοῦτ' αἷτιον, ἔδει καὶ ἐν τῷ αἵρῃ; ἢ ὅτι μὴ ὑπεῖκον, διακόπτεται θᾶπτον, καὶ ὑπὸ σκληροτέρου ἢ μαλακοῦ; Τὸ

οὖν πεφυσημένον, ἥττον ὑπείκει. Τὰ δὲ ὕδατα, ὥσπερ
 εἴρηται, ὑπὸ τοῦ κατέχεσθαι τὸ πνεῦμα φ.φυσᾶται.
 Ὡστε τὸ ὕδωρ, σκληρότερον ὢν τοῦ ἀέρος, προσπίπτον
 διακόπτει. — 3. Διὰ τί οἱ κολυμβηταὶ σπόγγους περὶ
 τὰ ὕδατα καταδοῦνται; Ἡ ἵνα ἡ θάλασσα βίῃ ἰοῦσα,
 μὴ ῥηγνύῃ τὰ ὕδατα; οὕτω μὲν γὰρ, οὐ γίνεται, ὥσπερ
 ἀφηρημένων, πλήρη. — 4. Διὰ τί ὁ ἐν τοῖς ὡσὶ ρύπος
 πικρός ἐστιν; Ἡ διότι ἰδρώς ἐστι σαπρός· ἐστὶν οὖν
 ἄλμυρόν σαπρόν. Τὸ δὲ σαπρόν ἄλμυρόν, πικρόν.
 — 5. Διὰ τί οἱ σπογγεῖς διατέμνονται τὰ ὕδατα καὶ
 τοὺς μυκτῆρας; Ἡ ὅπως εὐπνούστεροι ὦσι; ταῦτη
 γὰρ ἐξιέναι δοκεῖ τὸ πνεῦμα. Ἀνατέμνουσι δὲ ταῦτα
 καὶ πρὸς εὐπνοίαν. Πονεῖν γὰρ δὴ φασὶ μᾶλλον
 αὐτοὺς ἐν τῇ δυσπνοίᾳ, τῷ μὴ δύνασθαι προΐεσθαι
 θύραζε· ὅταν δὲ ὥσπερ ἐξεράσωσι, κουφίζονται. Ἀπο-
 πον οὖν, εἰ μὴ δύνανται τυγχάνειν ἀναπνοῆς, κατα-
 ψύξεως χάριν· ἀλλ' ἔοικε τοῦτο ἀναγκαιότερον εἶναι.
 Π εὐλόγως ὁ πόνος πλείων κατέχουσιν, ὀγκουμένων
 καὶ διατεινομένων; φαίνεται δὲ καὶ αὐτόματός τις
 εἶναι φορὰ τοῦ πνεύματος ἔξω· εἰ δὲ καὶ εἴσω, σκε-
 πτέον. Ἐοικε δὲ· ὁμοίως [γὰρ] ἀναπνοὴν ποιοῦσι
 τοῖς κολυμβηταῖς λέβητα καταφέντες. Οὐ πῖμπλα-
 ται γὰρ οὗτος τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τηρεῖ τὸν ἀέρα.
 Μετὰ βίας γὰρ ἡ κάθεις. Ὁρθὸν γὰρ ὅτι οὖν πα-
 ρεγκλιθὲν εἰσερεῖ. — 6. Διὰ τί ἐνιοὶ τὰ ὕδατα σκα-
 λεύοντες βῆτιουσιν; Ἡ ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πόρου τῷ
 πνεύμονι καὶ τῇ ἀρτηρίᾳ ἡ ἀκοή; Σημεῖον δὲ, ὅτι
 ἀναπνεύονται καὶ γίνονται ἐνεοί. Θερμαινομένου
 οὖν τῇ τρίψει, συντήκεται ἐπὶ τὴν ἀρτηρίαν ἀπὸ τοῦ
 πόρου κάτωθεν ὑγρόν· ὃ ποιεῖ τὴν βῆχα. — 7. Διὰ
 τί τὸ ἀριστερόν οὖς θᾶπτον συμφύεται ὥς ἐπὶ τὸ πο-

λὺ, ὅταν τρυπηθῇ, διὸ καὶ αἱ γυναῖκες τὸ μὲν ἄρῶεν,
 τὸ δὲ θῆλη καλοῦσι τῶν ὠτων. Ἡ ὅτι τὰ ἀριστερὰ
 ὑγρὰ καὶ θερμὰ μᾶλλον; συμφύεται δὲ τὰ τοιαῦτα
 μάλιστα. Διὸ καὶ ἐν φυτοῖς τοῖς χλωροῖς ἢ σύμφυ-
 σις. Καὶ τὰ τῶν νέων δὲ ἔλκη [μᾶλλον συμφύεται]
 ἢ τὰ τῶν πρεσβυτέρων. Σημεῖον δὲ, ὅτι ὑγρὰ μᾶλ-
 λον, καὶ ὅλως θηλυκώτερα τὰ ἀριστερά. — 8. Διὰ
 τί τοῖς μὲν αἰσχυνομένοις, ἄκρα τὰ ὦτα ἐπιφοινίσσε-
 ται· τοῖς δὲ ὀργιζομένοις, οἱ ὀφθαλμοί; Ἡ ὅτι ἢ
 μὲν αἰδῶς, ἐν ὀφθαλμοῖς κατάψυξις τις μετὰ φόβου.
 (ὥστε εἰκότως ἀπολείπει τὸ θερμὸν τοὺς ὀφθαλμούς·
 χωριζόμενον δὲ, εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον.
 Τοιοῦτος δὲ, ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὠτων. Ὁ γὰρ
 ἄλλος, ὁστώδης) ὀργιζομένοις δ', ἐπανέρχεται τὸ θερ-
 μόν. Μάλιστα δὲ γίνεται φανερόν ἐν τοῖς ὀφθαλ-
 μοῖς, διὰ τὴν χροῶν οὖσαν λευκήν. — 9. Διὰ τί ὁ
 ἥχος ὁ ἐν τοῖς ὠσίν, ἐάν τις ψοφήσῃ, παύεται; Ἡ ὅτι
 ὁ μείζων ψόφος τὸν ἐλάττω ἐκκρούεται; — 10. Διὰ
 τί ἐάν εἰς τὸ οὖς ὕδωρ ἐγχυθῇ, ἔλαιον προσεγχέονται,
 οὐ δυναμένου τοῦ ἐντὸς ὑγροῦ ἐξελθεῖν δι' ἄλλου
 ὑγροῦ; Πότερον διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι τὸ ἔλαιον
 τοῦ ὕδατος, καὶ διὰ γλισχρότητα αὐτοῦ ἔχεσθαι τὸ
 ὕδωρ ἐξιόντος τοῦ ἐλαίου, ἵνα συνεξίῃ τὸ ὕδωρ; ἢ
 ἵνα ὀλισθηροῦ τοῦ ὠτὸς γενομένου, ἐξέλθῃ τὸ ὕδωρ;
 τὸ γὰρ ἔλαιον, λεῖον ὄν, ποιεῖ ὀλισθαίνειν. — 11.
 Διὰ τί ἥτιον τὰ ὦτα ῥήγνυνται τοῖς κολυμβῶσιν, ἐάν
 προσεγχέωσιν εἰς τὰ ὦτα ἔλαιον; Ἡ τοῦ μὲν ῥήγνυ-
 σθαι τὰ ὦτα, εἴρηται πρότερον ἢ αἰτία; (Cf. 2.) Τὸ
 δὲ ἔλαιον, ἐγχυθὲν εἰς τὰ ὦτα, τὴν ὑστερον θάλατταν
 ὀλισθαίνειν ποιεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἔξω τοῦ σώματος
 συμβαίνει τοῖς ἀηλιμμένοις. Ὀλισθαίνουσα δὲ,

πληγὴν οὐ ποιεῖ εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ ὥτός. Διόπερ οὐ
 ῥήγνυσι. — 12. (Cf. 1.) Διὰ τί τῶν ὥτων ἀναιμῶν
 ὄντων, μάλιστα οἱ αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν; Ἡ ἑκα-
 στιον εἰς τὸ κενὸν ἐκάστου μάλιστα φέρεται; δοκεῖ δὲ
 τοῦ αἰσχυνομένου ἄνω θερμὸν φέρεσθαι τὸ αἷμα.
 Εἰς οὖν τὸ κενώτατον ἐρυθριᾶν ποιεῖ. Τὸ δ' αὐτὸ
 τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν γνάθων. Ἐτι δὲ καὶ ὅτι λεπτότα-
 τον τὸ δέρμα τὸ περιτεταμένον, μάλιστα δὴ φαίνε-
 ται δι' αὐτά. — 13. Διὰ τί οὐδεὶς χασμώμενος τὸ
 οὖς σκαλεύει; Ἡ ὅτι, ὅτε χασμαῖται, ἐμφυσαῖται καὶ ἡ
 μήνιγξ, δι' ἧς ἀκούει; [σημεῖον δέ·] ἥκιστα γὰρ
 ἀκούουσι χασμώμενοι. Τὸ γὰρ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ
 κατὰ τὸ στόμα, καὶ εἰς τὰ ὦτα ἐντὸς πορευόμενον,
 ἐξωθεῖται τὸν ὑμένα, καὶ κωλύει τὸν ψόφον εἰσιέναι.
 Ἐὰν οὖν οὕτως ἔχοντος ἄψῃται τῆς ἀκοῆς ὡς σκα-
 λεύειν, μάλιστα βλάβει. Πρὸς ἀντιπίπτον γὰρ ἡ
 πληγὴ γίνεται, καὶ οὐ πρὸς ὑπεῖκον τὸ τοῦ πνεύμα-
 τος· τὸ δὲ δέρμα καὶ τὴν μήνιγγα ἀφεστάναι τῶν
 στερεῶν [δῆλον.] Ὡστε πόνον μάλιστα οὕτω ποιεῖ,
 καὶ τραυματίζοι ἄν.

SECTIO XXXIII.

Ὅσα περὶ μυκτῆρα.

Διὰ τί ὁ πταρμὸς λυγμὸν μὲν παύει, ἐρυγμὸν
 δὲ οὐ παύει; (Cf. 5 et 17.) Ἡ διότι οὐ τοῦ αὐτοῦ
 τόπου τὸ πάθος ἐκάτερον· ἀλλ' ὁ μὲν ἐρυγμὸς, κοι-
 λίας· ὁ δὲ λυγμὸς, τοῦ περὶ τὸν πνεύμονα κατάφυξις,
 καὶ ἀπεψία πνεύματος καὶ ὑγροῦ; Κοινωνοῦσι δὲ οἱ
 περὶ τὸν ἐγκέφαλον τόποι τῷ πνεύμονι, οἷον τοῖς ὠσὶ.
 Φανερόν δέ· ἅμα γὰρ ἐνεοὶ καὶ κωφοὶ γίνονται, καὶ
 αἱ νόσοι ἀντιπεριῖστανται αἱ τοῦ ὥτός εἰς τὰ τοῦ
 πνεύμονος πάθη. Ἐνίοις δὲ σκαλεύουσι τὸ οὖς, βῆ-

χεις ἐγγίνονται. Τὸ δὲ περὶ τὸν πταρνύμενον τόπον εἶναι τῆς ῥινὸς κοινωνίαν τῷ πνεύμονι, δηλοῦ ἢ ἀναπνοὴ κοινὴ οὖσα. Ὡστε πτάρνυται μὲν θερμαιχόμενον αὐτοῦ· τῷ δὲ συμπάσχειν, ὃ κάτω τόπος, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ λυγμός. Ἡ δὲ θερμασία πείττει. Διὸ ὅξος τε παύει λυγμόν, καὶ ἡ ἀπνευσία, ἐὰν ἡρεμαία ᾖ ἢ λύγῃ. Ἐκθερμαίνει γὰρ τὸ πνεῦμα κατεχόμενον. Ὡστε καὶ ἐν τῷ πταρμῷ ἡ ἀντικατάσχεσις γενομένη τοῦ πνεύματος, τοῦτο ποιῇ, καὶ οἰκείως ἢ ἐκπνευσις γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ ἄνω τόπου. Ἀδύνατον γὰρ πτάρρειν μὴ ἐκπνέοντα. Ἡ οὖν ὁρμὴ ῥήγνυσσι τὸ ἐγκρατελημμένον πνεῦμα, ὃ ποιῇ τὸν λυγμόν. — 2. (Cf. 8. et 31, 1.) Διὰ τί ἐὰν τις μέλλων πτάρνυσθαι τρίψῃ τὸν ὀφθαλμόν, ἥτιον πτάρνυται; Ἡ διότι τὸ ποιῶν τὸν πταρμόν, θερμότης τίς ἐστίν; ἢ δὲ τρίψις, θερμότητα ποιῇ, ἢ διὰ τὸ πλησίον εἶναι τῶν ὀφθαλμῶν τὸν τόπον ᾧ πτάρνυται, ἀφανίζει τὴν ἐτέραν, ὥσπερ τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος μαραινόμενον. — 3. Διὰ τί δις πτάρνυται ὡς ἐπιτοπολὺ, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἢ πλεονάκις; Ἡ ὅτι δύο εἰσὶ μυκτῆρες; καθ' ἕτερον οὖν διέσχισται τὸ φλεβίον, δι' οὗ πνεῦμα ῥεῖ. — 4. Διὰ τί πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες πτάρνυται μᾶλλον; Ἡ διότι κινεῖ θερμαίνων· καθάπερ οὖν πτεροῖς θιγγάνοντες. Ἀμφοτέροι γὰρ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. Τῇ γὰρ κινήσει θερμαίνοντες, ἐκ τοῦ ὑγροῦ θάττον πνεῦμα ποιοῦσι. Τούτου δὲ ἡ ἔξοδος πταρμός. — 5. (Cf. 1.) Διὰ τί λύγχα παύει πταρμόν, καὶ πνεύματος ἐπίσχεσις, καὶ ὅξος; Ἡ ὅτι ὁ μὲν πταρμός, διότι ἀντιπερὶστασίς ἐστι τοῦ κάτω πνεύματος, ὥσπερ αἱ ἄνω φαρμακεῖαι πρὸς τὴν κάτω κοινωνίαν; ἢ δὲ ἀπνευστία τὰς ἀσθενεῖς λύγγας, ὅτι ἡ μι-

κρὰ ὁρμῇ τοῦ πνεύματος ἡ ἀνιοῦσα, ὥσπερ περὶ τὴν
 βῆχα, εἰάν τις κατὰσχη παύεται, οὕτω καὶ ἐνταῦθα,
 [καὶ κατέσπασε] καὶ κατέπνιξε καὶ συναπεβιάσατο.
 Τὸ δὲ ὅξος παύει, ὅτι τὸ περιεστὼς ὑγρὸν καὶ κωλύον
 ἀπερυγεῖν, ἐπνευμάτωσε τῇ θερμασίᾳ. Ἔστι γὰρ
 ἐρυγμός μὲν, ὅταν πνευματωθῇ τὸ ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ
 ὑγρὸν, καὶ πεφθῇ· ἡ δὲ λύξι, ὅταν ὑπὸ ὑγροῦ κατέ-
 χηται πνεῦμα περιττὸν περὶ τὸν πνευματικὸν τό-
 πον. Τοῦτο γὰρ ὁρμοῦν καὶ μὴ δυνάμενον διακό-
 ψαι, σπασμὸν ποιεῖ. Ὁ δὲ σπασμὸς οὗτος, καλεῖται
 λύξι. Καὶ διὰ τοῦτο ριγώσαντας λύξι λαμβάνει,
 ὅτι τὸ ψύχος τὸ ὑγρὸν ποιεῖ συστὰν ἐκ τοῦ πνεύμα-
 τος ἔτι· περιλαμβανόμενον δὲ τὸ ἄλλο, πηδᾷ· οὐ ἡ
 κίνησις, λυγμός ἐστι. — 6. Διὰ τί ἐνίοις ὕδωρ ψυ-
 χρὸν προσχέομεν [καὶ] πρὸς τὸ πρόσωπον, ἥνίκα αἵ-
 μα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων; Ἡ ἀντιπεριίσταται εἴσω τὸ
 θερμόν; Ἄν οὖν ἐπιπολῆς τύχη αἷμα, ἐξυγραίνει μᾶλ-
 λον. — 7. Διὰ τί τὸν [μὲν] πταρμόν, θεὸν ἡγού-
 μεθα εἶναι· τὴν δὲ βῆχα, ἢ τὴν κόρυζαν, οὐ; Ἡ διότι
 ἐκ τοῦ θειοτάτου τῶν περὶ ἡμᾶς, τῆς κεφαλῆς, ὅθεν
 ὁ λογισμὸς ἐστι, γίνεται; ἢ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἀπὸ νο-
 σούντων γίνεται· τοῦτο δὲ οὐ; — 8. (Cf. 2.) Διὰ
 τί τρίψαντες τὸν ὀφθαλμὸν, παύομεθα τῶν πταρμῶν;
 Ἡ ὅτι ἀνάπνοια ταύτῃ γίνεται τῷ ὑγρῷ; δακρύει
 γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς μετὰ τρίψιν· ὁ δὲ πταρμός, διὰ
 πλῆθος ὑγρότητος. Ἡ ὅτι τὸ ἔλαττον θερμόν φθεί-
 ρεται ὑπὸ τοῦ πλείονος· ὁ δὲ ὀφθαλμὸς τριφθεῖς,
 πλείω λαμβάνει θερμότητα τῆς ἐν τῇ ῥινί. Διὰ ταῦ-
 τα δὲ καὶ τις αὐτὴν τὴν ῥίνα τρίψῃ, παύεται ὁ πταρ-
 μός. — 9. Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων πνευμάτων αἱ ἐξο-
 δοί, οἷον φύσης καὶ ἐρυγμοῦ, οὐχ ἱεραί· ἡ δὲ τοῦ

παρμοῦ ἱερά; Πότερον ὅτι τριῶν τόπων ὄντων, κε-
 φαλῆς καὶ θώρακος καὶ τῆς κάτω κοιλίας, ἡ κεφαλὴ
 θειοτάτη; ἔστι δὲ φύσα μὲν, ἀπὸ τῆς κάτω κοιλίας
 πνεῦμα· ἐρυγμὸς δὲ, τῆς ἄνω· ὁ δὲ παρμὸς, τῆς κε-
 φαλῆς. Διὰ τὸ ἱερώτατον οὖν εἶναι τὸν τόπον, καὶ
 τὸ πνεῦμα τὸ ἐντεῦθεν ὡς ἱερὸν προσκυνοῦσιν. Ἡ
 ὅτι ἅπαντα τὰ πνεύματα σημαίνει τοὺς εἰρημένους τό-
 πους βέλτιον ἔχειν ὡς ἐπιτοπολύ; μὴ διαχωρούντων
 δὲ, κουφίζει τὸ πνεῦμα διεξιόν· ὥστε καὶ ὁ παρμὸς
 τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον, ὅτι ὑγιαίνει καὶ δύνатаι
 πέττειν. Ὅταν γὰρ κρατήσῃ ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ θερμό-
 της τὴν ὑγρότητα, τὸ πνεῦμα τότε γίνεται παρμὸς.
 Διὸ καὶ τοὺς ἐκθνήσκοντας κινοῦσι παρμικῶ· ὡς
 ἐὰν μὴ τούτῳ δύνωνται πάσχειν, ἀσώτους ὄντας.
 Ὡστε ὡς σημεῖον ὑγείας τοῦ ἀρρώστου καὶ ἱερωτάτου
 τόπον, προσκυνοῦσιν ὡς ἱερὸν, καὶ φήμην ἀγαθὴν
 ποιοῦνται. — 10. (Cf. 10, 29.) Διὰ τί ἄνθρωπος
 πτάρνυται μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; Πότερον ὅτι
 τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει, δι' ὧν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ῥύ-
 μη εἰσέρχεται; τούτοις γὰρ πληρουμένοις πνεύματος,
 πτάρνυται. Ὅτι δ' εὐρεῖς, σημεῖον ὅτι ἥκιστα
 ὁσφραντικὸν τῶν ζώων. Ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτοὶ
 πόροι. Εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλεῖον καὶ πλεο-
 νάκεις εἰσέρχεται τὸ ὑγρὸν, οὗ πνευματρομένου ὁ παρ-
 μὸς γίνεται· (τοιούτους δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄν-
 θρωποι ἔχουσι·) πλειστάκεις ἂν πτάρνυντο εἰκότως,
 ὅσοις ἐλάχιστοι οἱ μυκτῆρες. Ὡστε τὸ θερμανθὲν
 ὑγρὸν ταχὺ ἐξιέναι δύνатаι πνεῦμα γενόμενον· ἐν δὲ
 τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον. — 11.
 Διὰ τί οἱ μὲν ἀπὸ μέσων νυκτῶν ἄχρι μέσης ἡμέρας,
 οὐκ ἀγαθοὶ παρμοί· οἱ δὲ ἀπὸ μέσης ἡμέρας, ἄχρι

μέσων νυκτιῶν; Ἡ ὅτι ὁ μὲν παρμὸς, μᾶλλον δοκεῖ
 ἐπισχεῖν τοὺς ἀρχομένους, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ; δι' ὃ ὅταν
 μέλλωσιν ἀρχομένοις συμβῆναι, μάλιστα ἀποτρεπό-
 μεθα τοῦ πράττειν. Ἡ μὲν οὖν ἡὼς καὶ τὸ ἀπὸ
 μέσων νυκτιῶν, οἷον ἀρχή τις· δι' ὃ εὐλαβούμεθα
 πτάρειν, μὴ κωλύσωμεν ὥρμημένον. Πρὸς δείλης δὲ
 καὶ ἐπὶ μέσας νύκτας, οἷον τελευτή τις καὶ ἐναντίον
 ἐκείνῳ· ὥστε ἐν τῷ ἐναντίῳ ταῦτόν αἰρετέον. — 12.
 Διὰ τί οἱ πρεσβύται χαλεπῶς πτάρνυνται; Πότερον
 οἱ πόροι συμπεπτώκασι, δι' ὧν τὸ πνεῦμα; ἢ οἱ αἰ-
 ρειν τὰ ἄνω οὐκ ἔτι δυνάμενοι ῥαδίως, εἴτα βίᾳ
 ἀφιασι κάτω; — 13. Διὰ τί, ἐάν τις ἀπνευστιάζῃ,
 ἡ λυγὴ παύεται; Ἡ διότι ἡ μὲν, ὑπὸ καταψύξεως γί-
 νεται· (διὸ καὶ οἱ φοβούμενοι καὶ οἱ ῥιγοῦντες, λύ-
 ζουσι) κατεχόμενον δὲ τὸ πνεῦμα, ἐκθερμαίνει τὸν
 ἐντὸς τόπον; — 14. Διὰ τί οἱ κωφοὶ ἐκ τῶν μυκτή-
 ρων διαλέγονται ὡς ἐπιτοπολύ; Ἡ ὅτι ὁ πνεύμων ἐστὶ
 τούτοις πεπονηκός; τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ κωφότης,
 πλήρωσις τοῦ τόπου τοῦ πνευμονικοῦ. Οὐκ οὖν ῥα-
 δίως ἡ φωνὴ φέρεται, ἀλλ' ὥσπερ τὸ πνεῦμα τῶν
 πνευστιῶντων, ἢ ἀσθμαινόντων δι' ἀδυναμίαν ἀθρόον,
 οὕτως ἐκείνοις ἡ φωνή. Βιάζεται οὖν καὶ διὰ τῶν
 μυκτήρων. Βιαζομένη δὲ τῇ τρίψει, ποιεῖ τὸν ἥχον.
 Ἔστι γὰρ ἡ διὰ τῶν ῥινῶν διάλεκτος γινομένη, ὅταν
 τὸ ἄνω τῆς ῥινὸς εἰς τὸν οὐρανίσκον, ἢ συντέτρηται,
 κοῖλον γένηται. Ὡσπερ κώδων γὰρ ὑπηρεῖ, τοῦ κά-
 τωθεν στενοῦ ὄντος. — 15. Διὰ τί μόνον ὁ παρ-
 μὸς ἡμῖν καθεύδουσιν οὐ γίνεται, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν
 ἅπαντα ἐγρηγοροσίν; Ἡ ὅτι ὁ μὲν παρμὸς, γίνεται
 καὶ ὑπὸ θερμοῦ τινος κινήσαντος τὸν τόπον ταῦτον
 ἀφ' οὗ γίνεται· διὸ καὶ ἀνακύντομεν πρὸς τὸν ἥλιον,

ὅταν βουλόμεθα πτάρειν· ὅτι καθευδόντων ἡμῶν, ἀντιπεριῖσταται τὸ θερμὸν ἐντός. Διὸ καὶ γίνεται τὰ κάτω θερμὰ τῶν καθευδόντων, καὶ τὸ πνεῦμα πολὺ αἰτιὸν ἐστὶ τοῦ ἐξονειρώττειν ἡμᾶς. Εἰκότως οὖν οὐ πταρνύμεθα. Ἀπαλλαγέντος γὰρ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὃ κινεῖν πέφυκε τὸ ἐνταῦθα ὑγρὸν, (οὗ ἐξαερούμενου, γίνεται ὁ πταρμὸς) καὶ τὸ συμβαῖνον πάθος, εἰκὸς μὴ γίνεσθαι. Ἀποσοφοῦσαι δὲ μᾶλλον ἢ πτάρνυνται, καὶ ἐρεύγονται καθεύδοντες ἢ ἐγρηγοροῦτες, ὅτι ἐκθερμαινομένου τοῦ περὶ τὴν κοιλίαν τόπου, ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον ἐκπνευματουῦσθαι συμβαίνει τὰ περὶ αὐτὴν ὑγρά· πνευματούμενα δὲ, εἰς τοὺς ἔγγιστα τόπους φέρεσθαι. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ συναπωθεῖται ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ὕπνῳ γινομένου πνεύματος· καθεκτικώτερος γάρ ἐστιν, ἢ προεκτικώτερος ὁ καθεύδων τοῦ πνεύματος. Διὸ καὶ συστέλλει τὸ θερμὸν ἐντός. Ὁ δὲ κατέχων τὸ πνεῦμα, ὠθεῖ κάτω αὐτό. Παρὰ φύσιν γὰρ ἐστὶ τῷ πνεύματι ἡ κάτω φορά. Διὸ καὶ χαλεπὸν ἐστὶ κατέχειν τὸ πνεῦμα. Τὸ αὐτὸ δ' αἰτιον καὶ τοῦ καθεύδειν ἡμῖν ἐστίν. Οὐσης γὰρ τῆς ἐγρηγόρσεως κινήσεως, ταύτης δ' ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἡμῶν γινομένης, μάλιστα ἐν τῷ ἐγρηγορεῖναι ἡμᾶς, δῆλον ὡς καὶ ἡρεμούντων ἡμῶν, καθεύδοιμεν ἂν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν πῦρ, κινητικὸν ἐστὶ τῶν ἐν ἡμῖν μορίων· τοῦτο δ' ἐν τῷ ὕπνῳ ἐντός περιῖσταται, λιπὸν τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον, οὗ ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον, ἡρεμοίη ἂν μάλιστα ἡμῶν τότε τὰ αἰσθητήρια· ὃ εἴη ἂν αἷτιον τοῦ καθεύδειν. — 16. (Cf. 8, 8.) Διὰ τί πτάραντες καὶ οὐρήσαντες φρίττουςιν; Ἡ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέβες ἀμφοτέροις τούτοις, τοῦ προτέρου ἐνυπάρχοντος

αἴρος θερμοῦ; κενωθέντων δὲ, ἄλλως ἂν ἔξωθεν
 εἰσέρχεται ψυχρότερος τοῦ προϋπάρχοντος ἐν ταῖς
 φλεβί· τοιοῦτος δ' εἰσιῶν, ποιεῖ φρίττειν. — 17.
 (Cf. 1.) Διὰ τί τοὺς λυγμοὺς οἱ πταρμοὶ παύουσιν;
 Ἡ ὅτι ὁ λυγμὸς οὐχ ὥς οἱ ἐρυγμοὶ ἀπὸ τῆς τὰ σιτία
 δεχομένης κοιλίας ἐστίν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πνεύματος;
 συμβαίνει δὲ μάλιστα ἀπὸ καταψύξεως, ἐκ ῥίγους
 καὶ λύπης καὶ φαρμακείας τῆς ἄνω μάλιστα γίνεσθαι.
 Θερμὸς γὰρ ὢν φύσει ὁ τόπος, ὅταν καταψυχθῇ, οὐ
 προσίεται τὸ πνεῦμα πᾶν, ἀλλ' ὥσπερ πομφόλυγας
 ποιεῖ· δι' ὃ καὶ τὸ πνεῦμα κατασχοῦσι παύεται· ἐκ-
 θερμαίνεται γὰρ ὁ τόπος· καὶ τὸ ὄξος, θερμαντικὸν
 ὄν, προσφερόμενον. Τοῦ δὲ θερμοῦ συμβαίνοντος
 ἀπὸ θερμασίας καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν ἄνω τόπων
 εἰς τὸν πνεύμονα συντετριμμένων, θερμοῦ τοῦ πνεύ-
 μονος ὄντος, ἥ τε πρὸ τοῦ πταρμοῦ κατοχή, καὶ ἡ
 ἄνωθεν κατάκρουσις λύει τὸ πάθος. — 18. Διὰ τί
 οἱ οὐλότριχες, καὶ οἷς ἐπέστραπται τὸ τριχίον, ὥς
 ἐπιτοπολὺ σιμώτεροι; Ἡ εἴπερ ἡ οὐλότης ἐν παχύ-
 τητι· ἡ δὲ παχύτης, μετὰ σκληρότητος· σκληρὸν δ'
 ὄν τὸ αἷμα, θερμόν· ἡ δὲ θερμότης, οὐ ποιεῖ περι-
 τωσιν· τὸ δὲ ὀστοῦν, ἐκ περιτιώματος· ὁ δὲ χόνδρος,
 ὀστοῦν· εὐλόγως ἂν ἐκλειψις εἴη τοῦ μορίου; σημεῖον
 δὲ, τὸ τὰ παιδία πάντα εἶναι σιμά.

SECTIO XXXIV.

Ὅσα περὶ τὸ στίμα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Διὰ τί οἱ μανοὺς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας, οὐ μα-
 κρόβιοι; Ἡ ὅτι τὰ μακρόβια πλείους ἔχουσι; οἷον τὰ
 ἄρσενά, τῶν θηλειῶν· ἄνδρες, γυναικῶν· πρόβατα,
 προβάτων. Οἱ οὖν ἄραιοι ὀδόντες, ὥσπερ ἂν ἐλάτ-
 τονας ἔχωσιν ὀδόντας, εἰκότασι. — 2. Διὰ τί οἱ ὀδόν-

τες, ἰσχυρότεροι τῶν σαρκῶν ὄντες, ὁμως ψυχροῦ αἰσθάνονται μᾶλλον; Ἡ ὅτι ἐπὶ τοὺς πόρους προσπεφύκασι· ἐν οἷς ὀλίγον ὢν τὸ θερμὸν, ταχὺ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ κρατούμενον, ποιῇ τὴν ἀλγηδόνα; — 3. Διὰ τί τοῦ ψυχροῦ μᾶλλον αἰσθάνονται οἱ ὀδόντες, ἢ τοῦ θερμοῦ· ἢ δὲ σὰρξ, τοῦναντίον; Πότερον ὅτι ἢ μὲν σὰρξ, τοῦ μέσου, καὶ εὐκρατος· οἱ δὲ ὀδόντες, ψυχροί· ὥστε τοῦ ἐναντίου μᾶλλον αἰσθητικοί; Ἡ διότι λεπτῶν πόρων εἰσὶν· ἐν οἷς μικρὸν τὸ θερμόν· ὥστε ταχὺ πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; ἢ δὲ σὰρξ, θερμόν· ὥστε οὐδὲν πάσχει ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τοῦ δὲ θερμοῦ ταχὺ αἰσθάνεται. Ὡςπερ γὰρ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. — 4. Διὰ τί ἡ γλῶττα σημαντικὸν πολλῶν· καὶ γὰρ τῶν πυρετῶν, ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι· καὶ ἐὰν χάλασαι ἐνῶσι· καὶ τῶν ποικίλων προβάτων ποικίλαι; Ἡ ὅτι ὑγρότης δεκτικόν, καὶ ἐπὶ τῷ [πνεύμονι] ἐπίκειται, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῶν πυρετῶν. Πολύχροα δὲ πάντα, διὰ τὴν πολύχροϊαν τῶν ὑγρῶν· βάπτεται δὲ [τὸ] πρῶτον, δι' οὗ πρῶτον ἡθεῖται· ἢ δὲ γλῶττα, τοιοῦτον. Αἷ τε χάλασαι, διὰ τὸ σομφὴν εἶναι, συλλέγονται. Ἔστι γὰρ ἡ χάλασα οἶονεὶ ἰονθος ἄπεπτος ἐν τοῖς ἐντός. — 5. Διὰ τί ἡ γλῶττα γλυκεῖα μὲν οὐ γίνεται, πικρὰ δὲ καὶ ἄλμυρά καὶ ὀξεῖα; Ἡ ὅτι διαφθορὰ ταῦτ' ἐστὶ, τῆς δὲ φύσεως οὐκ αἰσθάνει; — 6. Διὰ τί ὅσας ἂν χροὰς ἔχῃ τὸ δέρμα, τοσαύτας ἔχει καὶ ἡ γλῶττα; Πότερον ὅτι ἐν μέρος ἐστὶν ὥσπερ ἄλλό τι τῶν ἔξωθεν, ἀλλ' ἐντός περιέληπται; διὰ δὲ τὸ λεπτὸν εἶναι ταύτῃ τὸ δέρμα, καὶ ἡ μικρὰ ποικιλία ἐμφαίνεται. Ἡ διότι τὸ ὕδωρ ἐστὶν ὃ ποιῇ μεταβάλλειν τὰς χροὰς; ἢ δὲ γλῶττα μάλιστα πάσχει ὑπὸ τοῦ πόματος. — 7. Διὰ τί ἐκ

τοῦ στόματος καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν πνέουσι; φύ-
σῳσι μὲν γὰρ, ψυχρὸν· ἀάζουσιν δὲ, θερμὸν. Ση-
μεῖον δὲ, ὅτι θερμαίνει, ἐὰν πλησίον προσάγῃ τις τὴν
χειρα τοῦ στόματος. Ἡ ἀμφοτέρως ἢ ἀπὸ κινούμε-
νος ψυχρός· ὁ δὲ φυσῶν, κινεῖ τὸν ἀέρα οὐκ ἀθρόως,
ἀλλὰ διὰ στενοῦ τοῦ στόματος; Ὀλίγον οὖν ἐκπνέων,
πολὺ κινεῖ τὸ θύραθεν, ἐν ᾧ τὸ θερμὸν ὃν τὸ ἐκ τοῦ
στόματος, οὐ φαίνεται δι' ὀλιγότητα. Ὁ δὲ ἀάζων,
ἀθρόον ἐκπνέει· διὸ θερμὸν. Ἔστι γὰρ φυσασμὸς,
τῷ διαφέρει τῇ συστροφῇ· ὁ δ' ἀασμὸς, ἀθρόον
ἐκπνευσίς. — 8. Διὰ τί, ἐὰν σφόδρα καὶ ἀθρόον ἐκ-
πνεύσωσιν, ἀδυνατοῦσι πάλιν ἐκπνεῦσαι; ὁμοίως δὲ
ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναπνεῦσαι. Ἀδυνατοῦσι γὰρ δις
ἐφεξῆς ποιεῖν αὐτό. Ἡ ὅτι τὸ μὲν, δίωσίς τις ἐστὶ·
τὸ δὲ, συναγωγή τόπων· ἃ ἄχρι τινός ἐστι δυνατὰ
γίνεσθαι; Φανερὸν οὖν ὅτι ἐναλλαξ ἀνύγκη ἄμφω γί-
νεσθαι, καὶ ἀδύνατον δις ἐφεξῆς. — 9. Διὰ τί ἐτέ-
ρου τόπου ὄντος ἢ τὰ αἷτα καὶ τὸ ποτὸν διεξέρχεται,
καὶ ἢ ἀναπνέομεν, ἐὰν μείζω ψωμὸν καταπίωμεν,
πνιγόμεθα; Οὐδὲν δὴ ἄτοπον· οὐ γὰρ μόνον ἐὰν τι
ἐμπέσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἔτι φραχθῇ,
οὕτω μᾶλλον πνιγόμεθα. Ταῦτα δὲ παράλληλά
ἐστι, καθ' ὃ, τε τὰ σιτία δεχόμεθα, καὶ καθ' ὃ ἀνα-
πνέομεν. Ὅταν οὖν ἐμπέσῃ μείζων ψωμὸς, καὶ ἡ
ἀναπνοὴ συμφράττει· ὥστε μὴ εἶναι τῷ πνεύματι
ἔξοδον. — 10. (Cf 10, 51.) Διὰ τί, ὅσοι τὴν διὰ χει-
ρὸς τομὴν ἔχουσι δι' ὅλης, μακροβιώτατοι; Ἡ διότι
τὰ ἀναρθρα, βραχύβια καὶ ἀσθενῆ; σημεῖον δὲ τῆς
μὲν ἀσθενείας, τὰ νέα· τῆς δὲ βραχυβιότητος, τὰ ἐνυ-
γχα. Δῆλον ἄρα ὅτι τὰ ἡρθρωμένα τὸνναντίον.
Τοιαῦτα δὲ, ὧν καὶ τὰ φύσει ἀναρθρα, μάλιστα ἡρ-

θρῶται. Τῆς δὲ χειρὸς τὸ ἔσω, ἀναρθρότατον.
 — 11. Διὰ τί ἐν τῷ μακρὸν ἀναπνεῖν, ἐλκόντων μὲν
 εἴσω τὸ πνεῦμα, συμπίπτει ἢ κοιλία· ἐκπνεόντων δέ,
 πληροῦται; πιθανὸν δ' ἐστὶν τὸναντίον συμβαίνειν.
 Ἡ ὅτι τῶν μὲν ἀναπνεόντων, συμπιεζομένη ταῖς πλευ-
 ραῖς κάτω, καθάπερ αἱ φύσαι, προσογκεῖν φαίνεται;
 — 12. Διὰ τί ἀναπνέομεν; Ἡ καθάπερ τὸ ὕγρὸν
 εἰς πνεῦμα διαλύεται, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ πῦρ;
 τὸ τῆς φύσεως οὖν θερμὸν, ὅταν τὸ πολὺ τοῦ πνεύ-
 ματος πῦρ ποιήσῃ, ἀλγηδόνα ἐμποιεῖ, τοῖς δὲ πόροις
 καὶ ὄγκον· διόπερ ἐξωθοῦμεν τὸ πῦρ μετὰ τοῦ πνεύ-
 ματος. Ὅταν δὲ ἐξέλθῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ, συμ-
 πιπτόντων τῶν πόρων καὶ καταψυχομένων, ἀλγηδό-
 νες γίνονται. Ἐλκομεν οὖν τὸ πνεῦμα πάλιν· εἴτα
 ἀνοίξαντες τοῦ σώματος τοὺς πόρους καὶ βοηθήσαν-
 τες, πάλιν γίνεται τὸ πῦρ, καὶ πάλιν ἀλγοῦντες ἐκ-
 πέμπομεν, καὶ διὰ τέλους τοῦτο πράττομεν, καθάπερ
 καὶ σκαρδαμύσσομεν, κατὰ τὸ καταψύχεσθαι τὸ περὶ
 τὸν ὀφθαλμὸν σῶμα, καὶ ξηραίνεσθαι. Καὶ βαδί-
 ζομεν οὖν προσχόντες τῇ βαδίσει τὸν νοῦν, κυβερω-
 μένης δὲ τῆς διανοίας [αὐτοῖς.....] τοῦτον οὖν
 τὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ τὴν ἀναπνοὴν ποιοῦμεν.
 Μηχανώμενοι γὰρ τὸν ἀέρα ἔλκειν, ἀναπνέομεν, καὶ
 πάλιν ἔλκομεν.

S E C T I O XXXV.

Ὅσα περὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἀφήν.

Διὰ τί μᾶλλον φρίττομεν, ἐτέρου θίγοντός πως,
 ἢ αὐτοὶ ἡμῶν; Ἡ ὅτι αἰσθητικωτέρα ἡ ἀφή τοῦ ἄλλο-
 τρίου, ἢ ἡ τοῦ οἰκείου; Τὸ γὰρ συμφυὲς, ἀναίσθη-
 τον· καὶ φοβερώτερον, τὸ λάθρα καὶ ἐξαπηναιῶς γι-
 νόμενον· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις. Ἡ δὲ ἄλλοτρία

ἄφῃ, πρὸς τὴν οἰκίαν ἄμφω ταῦτα ἔχει. Καὶ ὅλως δὲ παθητικὸν ἕκαστον πέφυκεν, ἢ μόνον ἢ μᾶλλον ὑπ' ἄλλου, ἢ ὑφ' αὐτοῦ· οἷον καὶ ἐπὶ τοῦ γαργαλιζεσθαι συμβαίνει. — 2. Διὰ τί γαργαλιζονται τὰς μασχάλας καὶ τὰ ἐντὸς τῶν ποδῶν; Ἡ διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ δέρματος; καὶ ὧν ἀσυνήθης ἡ ἄφῃ, οἷον τούτων καὶ τοῦ ὠτός; — 3. (Cf. 7, 5.) Διὰ τί φρίττουσιν οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες; Ἡ ὅτι οὔτε ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες ἡδόμεθα· ὥσπερ οὐδὲ λυπούμεθα ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες; ὁμοίως δὲ οὐ φρίττομεν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἔστι γὰρ ἡ αὐτὴ κατάψυξις τις. Διὸ οἱ μὲν, τοῦ ἱματίου δακνυμένου, φρίττουσιν· οἱ δὲ, πρίονος ἀκονουμένου ἢ ἑλκομένου· οἱ δὲ, κισσῆρεως τεμνομένης· οἱ δὲ, ὄνου λίθου ἀλοῦντος. — 4. Διὰ τί τοῦ μὲν θέρους ὄντος θερμοῦ, τοῦ δὲ χειμῶνος ψυχροῦ, τὰ σώματα θιγγανόντων ψυχρινότερά ἐστι τοῦ θέρους, ἢ τοῦ χειμῶνος; Πότερον ὅτι ὁ ἰδρῶς καὶ ἡ ἰδρῖσις καταψύχει τὰ σώματα; τοῦτο δ' ἐν μὲν τῷ θέρει, γίνεται· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὐ. Ἡ ὅτι ἀντιπεριίσταται ἐναντίως ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν, τῇ ὥρᾳ, καὶ ἔσω φεύγει ἐν τῷ θέρει· διὸ καὶ ἰδρῶτα ἀνίσχουσιν· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, ἀποστέγει τὸ ψῦχος, καὶ ἀτμίζει τὸ σῶμα ὥσπερ ἡ γῆ; — 5. Διὰ τί φρίττουσιν αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; Ἡ ὅταν σπάσωσι τὸ δέσμα, εἰκότως ἐξανέστησαν; συσπῶσι δὲ καὶ ὑπὸ ῥίγους καὶ ὑπὸ ἄλλων παθῶν. — 6. Διὰ τί αὐτὸς αὐτόν οὐδεὶς γαργαλίζει; Ἡ ὅτι ἥτιον καὶ ὑπ' ἄλλου, εἰὰν προαίσθηται· μᾶλλον δ', ἂν μὴ ὁρᾷ; ὥσθ' ἥκιστα γαργαλισθήσεται, ὅταν μὴ λανθάνῃ τοῦτο πάσχων. Ἔστι δὲ ὁ γέλως, παρακοπή τις καὶ ἀπάτη. Δι' ὃ καὶ τυπτόμενοι εἰς τὰς φρένας, γελῶσιν. Οὐ γὰρ ὁ

τυχῶν τόπος ἐστὶν ὧ γελῶσι. Τὸ δὲ λαθραῖον, ἀπατητικόν. Διὰ τοῦτο καὶ γίνεται ὁ γέλως, καὶ οὐ γίνεται ὑπ' αὐτοῦ. — 7. Διὰ τί ποτε τὰ χεῖλη μάλιστα γαργαλιζόμεθα; Ἡ διότι δεῖ τὸ γαργαλιζόμενον μὴ προσώπου αἰσθητικοῦ εἶναι; ἐπεὶ δὲ τὰ χεῖλη περὶ τὸν τόπον [τοῦτον μάλιστα. Διὰ τοῦτο δὲ γαργαλίζεται τὰ χεῖλη τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπων,] ἃ ἐστὶν εὐσαρκὰ. Εὐκίνητότατα οὖν μάλιστα ἐστὶ. — 8. Διὰ τί, ἐὰν τις τὸν περὶ τὰς μασχάλας τόπον κινήσῃ, ἐκγελῶσιν· ἐὰν δὲ τίνα ἄλλον, οὐ; Ἡ διὰ τί [περὶ τὰς ῥίνας κινήσαντες] πτάρρυνται; Ἡ τόποι εἰσὶ τῶν φλεβίων· ὧν καταψυχομένων, ἢ τοῦναντίον πασχόντων ὑγραίνονται; ἢ εἰς πνεῦμα ἐκ τοῦ ὑγροῦ διαλύεται; ὥσπερ ἐὰν τὸς ἐπὶ τοῦ τραχήλου πίεσῃ τις φλέβας, καθεύδουσιν. Ἡ μὲν [οὖν] ἡδονὴ θερμασία τίς ἐστὶ. Τοῦτο δὲ, ὅταν πλέον τὸ πνεῦμα ἐγγένηται, ἀθρόον ἔξω ἀφίεμεν. Ὅσαύτως καὶ ἐπὶ [τῷ] πταρμῷ τῷ περὶ τὰς ρίνας διαθερμάναντες καὶ κινήσαντες, διελύσαμεν εἰς πνεῦμα· πλείονος δὲ γενομένου, ἐξέώσαμεν. — 9. Διὰ τί μετὰ τὰ σιτία φρίττομεν πολλάκις; Ἡ ὅτι ψυχρὰ εἰσπορευόμενα ἀπὸ πρώτης, κρατεῖ μᾶλλον τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ, ἢ κρατεῖται; — 10. (Cf. 31, 12.) Διὰ τί τὸ περιεγόμενον ἐναλλάξ τοῖς δακτύλοις, δύο φαίνεται; Ἡ διότι δυσὶν αἰσθητηρίοις ἀπτόμεθα; τοῖς γὰρ ἐντὸς τῶν δακτύλων, κατὰ φύσιν ἔχοντες τὴν χεῖρα, ἀμφοτέροις οὐ δυνατόν εἰπεῖν.

SECTIO XXXVI.

Ὅσα περὶ πρόσωπον.

Διὰ τί τοῦ προσώπου τὰς εἰκόνας ποιοῦνται; Πότερον ὅτι τοῦτο δηλοῖ ποῖοί τινες; ἢ ὅτι μάλιστα γινώσκεται; — 2. (Cf. 2, 17.) Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἰδίους

μάλιστα, ἀσαρκότατον ὄν; Ἡ διότι εὐΐδρωτα μὲν, ὅσα ὑφυγγρα καὶ ἀραιά· ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη; ὑγρότητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην. Δηλοῦσι δὲ αἱ φλέβες τείνουσθαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ κατάρ-
ροι γινόμενοι ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. Σημεῖον δ' αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ πό-
ροι εἰς περιαίροντες ἔξω. Οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἰδρῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. Διὸ ἰδίουσι, καὶ πρῶτον μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑλόκειται γὰρ τὸ πρῶτον. Τὸ δ' ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω.
— 3. Διὰ τί ἐν τῷ προσώπῳ μάλιστα οἱ ἰόνθοι; Ἡ διότι μανὸς ὁ τόπος, καὶ ὑγρότητα ἔχει; σημεῖον δὲ, ἡ τε τῶν τριχῶν ἔκφυσις, καὶ ἡ τῶν αἰσθήσεων δύναμις· ὁ δὲ ἰόνθος, ὥσπερ ἐξάνθημα ὑγρότητός τινος ἀπέπτου.

SECTIO XXXVII.

Ὅσα περὶ ὅλον τὸ σῶμα.

Διὰ τί αἰὲ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀπορ-
φοῆς γινομένης ἐκ τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἰδίῃ; Ἡ διότι ἔλαττον ἢ ἔκκρισις γίνεται; ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλέον γίνεται ἐξ ἐλάττονος. Τὸ γὰρ διακρινόμενον πλέον. Ὡστε ἐν πλείονι χρόνῳ ἢ ἔκκρισις. — 2. Διὰ τί δὲ τοῦτο; Ἡ διότι ἐλαττόνων πόρων ἔξοδος ἐστὶ· τὸ γὰρ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρί-
νεται διὰ τὴν κατὰμιξιν, μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος ἀδυ-
νατεῖ. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. Διὸ ὁ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἰδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συν-
εξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες. Ἡ καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ, πόρρω οὗτος ὁ τό-
πος, ἐν ᾗ τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες· (ὥστε ἔργον με-
ταστῆσαι) τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς; Ἡ γὰρ ἂν ἐν ταύτῃ

γίνεται, ἢ πλησίον· δι' ὃ καὶ δύναξάγωγος ἄλλως.
 — 3. (Cf. 1, 51.) Διὰ τί αἱ τρίψεις σαρκουσιν; Ἡ
 ὅτι ἀνζητικώτατον τῶν ἐν τῷ σώματι τὸ θερμόν ἐστι;
 τοῦ μὲν γὰρ ἐνυπάρχοντος, μαῖζους οἱ ὄγκοι γίνονται
 διὰ τὸ αἰεὶ αὐτὸ ἐν κινήσει εἶναι, καὶ εἰς τὸ ἄνω φέ-
 ρεσθαι, καὶ πνευματοῦνται τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά· ὃ ἐν
 τῇ τρίψει γίνεται. Ἐκλείποντος δὲ, φθίνει καὶ ἐλατ-
 τοῦται τὸ σῶμα. Ἡ ὅτι ὀγκοτέρα τῆς τροφῆς γίνε-
 ται ἢ σὰρξ, διὰ τὴν θερμασίαν; ἅπαν γὰρ τὸ θερμόν,
 ἐπισπαστικὸν τοῦ ὑγροῦ ἐστίν. Ἡ δ' εἰς τὴν σάρκα
 διαδιδομένη [τροφῇ,] ὑγρά ἐστι, καὶ ἐπιδέχεται τὴν
 τροφήν μᾶλλον διὰ τὴν ἀραιώσιν. Ἀραιότερα γὰρ
 γινομένη, μᾶλλον δύναται δέχεσθαι, ὥσπερ σπογγία.
 Ἡ δὲ τρίψις, εὐπνουν καὶ ἀραιὰν ποιῇ τὴν σάρκα, καὶ
 κωλύει συστάσεις γίνεσθαι κατὰ τὸ σῶμα, τούτου δὲ
 μὴ ὄντος, οὐδὲ συντήξεις γίνονται. Αἱ γὰρ ἀτροφίαι
 καὶ αἱ συντήξεις, ἐκ τῶν ἀθροισθέντων εἰσίν. Εὐ-
 πνούστερα δὲ καὶ ἀραιότερα καὶ ὁμαλέστερα γινόμε-
 να, εἰκὸς μᾶλλον ὀγκοῦσθαι. Τῆς τε γὰρ τροφῆς δεκ-
 τικώτερα καὶ τῶν ἐκκρίσεων προεκτικώτερα γίνεται·
 ὅτι οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίειαν, ἀλλ'
 ἀραιοῦν· ὥσπερ καὶ πόλις ὑγιεινὴ ἐστὶ καὶ τόπος εὐ-
 πνους· (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινὴ) οὕτω καὶ σῶμα
 [τὸ] εὐπνουν, μᾶλλον ὑγιεινὸν ἐστὶ τοῦ ἐναντίως ἔχον-
 τος· δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδέν, ἢ τούτου ὡς τά-
 χιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν, ὥστε
 λαμβάνον εὐθύς ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι
 ἐν κινήσει αἰεὶ, καὶ μηδέποτε ἡρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ
 μένον, σήπεται, ὥσπερ καὶ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμενον·
 σηπόμενον δὲ, νόσον ποιῇ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ
 τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμένη·

νης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥσπερ εἰ γὰρ ἐμφρά-
 τονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει. Διὸ
 καὶ οὐδεὶς ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται
 γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται. Τὸ μὲν γὰρ
 εἰς τὸς ὑγρὸν, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττε-
 ται ἐξατμιζόμενον, ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτα τῶν
 ἐφθῶν μᾶλλον τὰ ἐντὸς ὑγρά ἐστίν) οὐδὲ [δεῖ] τὰ
 στήθη γυμνά ἔχοντα βαδίζειν ἐν ἡλίῳ· (ἀπὸ γὰρ
 τῶν ἀριστα ὠκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος φέ-
 ρεται, ὃ ἡκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως) ἀλλὰ μᾶλλον τὰ
 ἐντὸς ξηραντέον. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶ-
 ναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἰδρῶτα ἄγειν· ἀπὸ
 τούτων δὲ, διὰ τὸ πρόχειρα εἶναι, ῥάδιον ἀναλῶσαι
 τὸ ὑγρὸν. — 4. (Cf. 8, 10.) Διὰ τί ψυχθέντες ἀπὸ
 τῆς αὐτῆς θερμασίας καίόμεθα μᾶλλον καὶ ἀλγοῦ-
 μεν; Πότερον διὰ τὴν πυκνότητα στέγει ἡ σὰρξ τὸ
 προσπίπτον θερμόν; δι' ὃ μόλιβδος ἐρίου θερμότε-
 ρος. ἢ βίαιος γίνεται [τοῦ] θερμοῦ ἡ δίοδος, διὰ
 τὸ πεπηγέναι ὑπὸ ψυχροῦ τὸ σῶμα; — 5. Διὰ τί
 αἱ ξηροτριβίαι στερεὰν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν;
 ἢ ὅτι διὰ τὴν τρίψιν τῆς θερμασίας ἐπιγινόμενης, τὸ
 ὑγρὸν καταναλίσκεται· πρὸς δὲ τούτοις, ἡ σὰρξ τρι-
 βομένη πυκνοῦται; ἅπαντα δὲ ὅσα πλείονος τρίψε-
 ως τυγχάνει, πυκνοῦται καὶ στερεὰ γίνεται. Θεωρή-
 σαι δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ πολλῶν. Τὸ γὰρ αἰαῖς,
 ἢ πηλὸς, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, ἐὰν μὲν ὕδωρ ἐπι-
 χέας ἔλκης, ὑγρά καὶ κλυδῶντα διαμένει· ἐὰν δὲ πλείω
 τρίψιν προσάγῃς, πυκνοῦται [τε καὶ στερεοῦται] τα-
 χέως, καὶ γλίσχρα γίνεται. — 6. Διὰ τί αἱ τρίψεις
 μᾶλλον σαρκοῦσι τῶν δρόμων; ἢ ὅτι οἱ μὲν δρόμοι,
 περιψύχουσι τὴν σάρκα, καὶ οἱ δεκτικὴν τροφῆς

παρασκευάζουσιν· ἀλλὰ τὰ μὲν, συσσεύεται κάτω·
 ἰὰ δ', ἐπὶ πολλοῦ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ ἐπιτελουμένου,
 παντελῶς λεπτυνόμενα, εἰς πνεῦμα διακρίνεται; ἡ δὲ
 παλάμη, τῇ τρίφει τὴν σάρκα ἀραιὰν καὶ δεκτικὴν αὐ-
 τῆς παρασκευάζει. Καὶ ἡ ἔξωθεν δὲ ἀφ' ἐναντιου-
 μένης διὰ τῆς πιλήσεως, τῇ φορᾷ αὐτὸν συνέχει μάλ-
 λον, καὶ ἀνάκλασιν τῆς σαρκὸς ποιῆται.

SECTIO XXXVIII.

Ὅσα περὶ χροῶν.

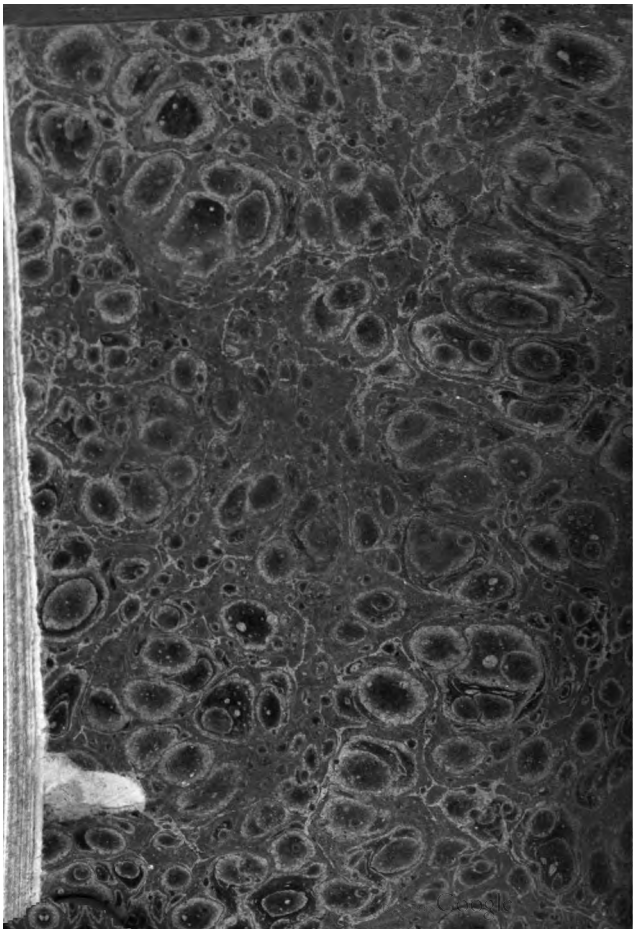
Διὰ τί τὸν μὲν κηρὸν καὶ τοῦλαιον λευκαίνει ὁ
 ἥλιος, τὴν δὲ σάρκα μελαίνει; Ἡ ὅτι τὰ μὲν λευκαί-
 νει, ἀπάγων τὸ ὕδωρ· (φύσει γὰρ τὸ ὑγρὸν, μέλαν,
 διὰ τὴν μίξιν τοῦ [γεώδους] ὕδατος) τὴν δὲ σάρκα,
 ἐπικαίει; — 2. Διὰ τί οἱ ἄλιεῖς καὶ πορφυρεῖς, καὶ
 ἀπλῶς οἱ τὴν θάλατταν ἐργαζόμενοι, πυρρόοι εἰσι;
 Πότερον ὅτι ἡ θάλαττα θερμὴ καὶ αὐχμώδης ἐστὶ
 διὰ τὴν ἄλμην; τὸ δὲ τοιοῦτον, πυρρῶς ποιεῖ τὰς
 τρίχας, καθάπερ ἡ τε κονία, καὶ τὸ ἀρσενικόν. Ἡ τὰ
 μὲν ἐκτὸς, γίνονται θερμότεροι· τὰ δ' ἐντὸς περιψύ-
 χονται, διὰ τὸ βρεχομένων αὐτῶν ἀεὶ ξηραίνεσθαι ὑπὸ
 τοῦ ἡλίου τὰ πέριξ; τούτων δὲ τοῦτο πασχόντων, αἱ
 τρίχες ξηραίνόμεναι, λεπτύνονται καὶ πυρρῶνται. Καὶ
 πάντες δὲ οἱ πρὸς ἄρκτον, πυρρότριχες καὶ λεπτότρι-
 χές εἰσι. — 3. Διὰ τί οἱ μὲν ἐν ἱματίῳ δρόμοι, καὶ ἡ
 τοῦ ἐλαίου εἰς ἱμάτιον χρίσις, εὔχρους ποιεῖ· [οἱ δὲ
 γυμνοὶ δρόμοι, ἄχρους;] Ἡ ὅτι ἡ μὲν εὐπνοία εὔχροιαν
 ποιεῖ, ἡ δὲ κατάπνιξις τοῦναντίον. Διὰ δὲ τὸ συνθερμαι-
 νόμενον τὸ ἐπιπολῆς ὑγρὸν μὴ διαψύχεσθαι, ἄχροιαν
 ποιεῖ. Ἀμφω δὲ ταῦτόν ποιεῖ, ἡ ἐν τῷ ἱματίῳ ἰδρῖσις,
 καὶ ἡ εἰς τὸ ἱμάτιον ἄλειψις. Ἐγκατακλείεται γὰρ ἡ
 θερμότης. Οἱ δὲ γυμνοὶ δρόμοι, ἄχρους ποιοῦσι διὰ

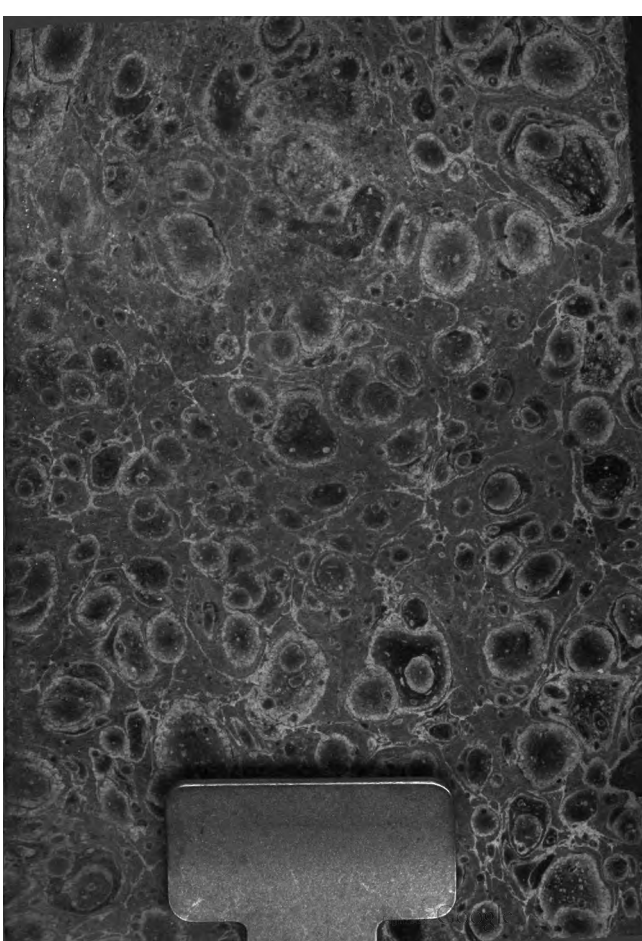
τοῦναντίον, ὅτι καταψύχει ὁ ἀήρ τὰς συνισταμένας
 ἐκκρίσεις, καὶ διαπνέει τὸ σῶμα. Ἐτι τὸ ἔλαιον ὑγρὸν
 ὄν καὶ λεπτὸν, ὑπαλειφθὲν καὶ τοὺς πόρους ἐμφράτ-
 τει, οὐδὲ τὸ ἐκ τοῦ σώματος ὑγρὸν καὶ πνεῦμα ἔξω
 ῥεῖν ἔα, οὔτε τὸ ἐκτὸς πνεῦμα ἐντός. Δι' ὃ καταπνι-
 γόμενα ἐν τῷ σώματι ὑγρά περιγτώματα σηπόμενα,
 ἄχροιαν ποιεῖ. — 4. Διὰ τί ἡ εὐπνοια εὐχρους ποιεῖ;
 Ἡ ὅτι ἄχροια ἔοικεν εἶναι, οἷον σῆψις τις χρωτός; Ὅταν
 οὖν τὸ ἐπιπολῆς ὑγρὸν καὶ θερμὸν ᾗ, τοῦτο συμβαί-
 νει καὶ χλωρὸν γίνεσθαι, ἐὰν [μὴ] ψυχθῇ καὶ ἀπο-
 πνεύσῃ τὸ θερμόν. — 5. Διὰ τί οἱ μὲν ἰδρώσαντες ἐκ
 τῶν γυμνασίων, εὐχροοὶ εἰσιν εὐθύς· οἱ δὲ ἀθληταί,
 ἄχροοι; Ἡ διότι ὑπὸ μὲν τοῦ μετρίου πόνου τὸ θερ-
 μὸν ἐκκαίεται καὶ ἐπιπολάζει· ὑπὸ δὲ τῶν πολλῶν,
 ἐξηθεῖται μετὰ [τοῦ] ἰδρώτος καὶ τοῦ πνεύματος,
 ἀραιουμένου τοῦ σώματος ἐν τῷ πονεῖν; ὅταν μὲν οὖν
 ἐπιπολάσῃ τὸ θερμόν, εὐχροοὶ γίνονται, καθάπερ οἱ
 τε θερμαινόμενοι καὶ αἰσχυρόμενοι· ὅταν δὲ ἐκλίπῃ,
 ἄχροοι. Οἱ μὲν οὖν ἰδιῶται, μέτρια γυμνάζονται·
 οἱ δὲ ἀθληταί, πολλά. — 6. Διὰ τί μᾶλλον καίονται
 ὑπὸ τοῦ ἡλίου οἱ καθεζόμενοι, τῶν γυμναζομένων;
 Ἡ ὅτι οἱ ἐν κινήσει ὄντες, ὥσπερ ῥιπίζονται ὑπὸ τοῦ
 πνεύματος, διὰ τὸ κινεῖν τὸν αἶρα; οἱ δὲ καθήμενοι,
 οὐ πάσχουσι τοῦτο. — 7. Διὰ τί ὁ μὲν ἥλιος, ἐπικάει·
 τὸ δὲ πῦρ, οὐ; Ἡ διότι λεπτότερός ἐστιν ὁ ἥλιος, καὶ
 μᾶλλον δύναται διαδύεσθαι εἰς τὴν σάρκα; τὸ δὲ πῦρ,
 ἐὰν καὶ ἐπικάυσῃ, ἄνω μόνον ποιεῖ τὸ χρωμα, τὰς φοί-
 δας καλουμένας· εἰσω δὲ οὐκ εἰσδύεται. — 8. Διὰ τί
 τὸ πῦρ [τοὺς ἀνθρώπους] οὐ ποιεῖ μέλανας, ὁ δὲ
 ἥλιος ποιεῖ· τὸν δὲ κέραμον ποιεῖ, ὁ δὲ ἥλιος οὐ;
 Ἡ οὐχ ὁμοίως ἐκάτερον ποιεῖ, ἀλλ' ὁ μὲν, ἐπικάων

τὴν χροάν μελαίνει· τὸ δὲ πῦρ, τὸν κέραμον ἀναπιπλᾷ, ἢ ἀναφέρει ἀσβόλῳ. Τοῦτο δ' ἐστὶ λεπτιῆς μαρίλης, ἀποθραυσμένων αἵμα καὶ καιομένων τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς δ' ἀνθρώπους ὁ μὲν ἥλιος μελαίνει, τὸ δὲ πῦρ, οὐ· ὅτι τοῦ μὲν, μαλθακὴ ἢ θερμότης, καὶ διὰ μικρομέρειαν δύναται τὸ δέσμα αὐτὸ καίειν ὥστε διὰ μὲν τὸ τῆς σαρκὸς μὴ ἄπτεσθαι, οὐκ ἀλγεινόν· διὰ δὲ τὸ καίειν, μέλαν ποιεῖ. Τὸ δὲ πῦρ, ἢ οὐκ ὕπεται, ἢ ἥσσω διερχεται, ἐπεὶ μέλαν καὶ τὰ πυρίκανυτα γίνεται· ἀλλ' οὐ μόνον καίει οὐδ' ἡ χροά.

— 9. Διὰ τί οἱ γηράσκοντες μελάντεροι γίνονται; Ἡ ὅτι πᾶν σῆπόμενον μελάντερον γίνεται, πλην εὐρώτος; τοῦτο δ' ἐστὶ γῆρας, καὶ σαπρότης. Ἐπεὶ δὲ τὸ αἷμα ξηραίνόμενον μελάντερον γίνεται, εἰκότως ἂν μελάντεροι εἶεν οἱ πρεσβύτεροι. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ χρωῶζον ἡμῶν τὰ σώματα φυσικῶς. — 10. Διὰ τί περὶ τὴν τῶν σιτίων ἐργασίαν, οἱ μὲν περὶ τὰς κριθάς, ἄχροοι γίνονται καὶ καταρρόοι; οἱ δὲ περὶ τοὺς πυρούς, εὐεπτικοί; Ἡ ὅτι εὐπεπτότερος ὁ πύρος τῆς κριθῆς· ὥστε καὶ αἱ ἀπόρροαι; — 11. Διὰ τί ὁ μὲν ἥλιος τὸ μὲν ἔλαιον λευκαίνει, τὴν δὲ σάρκα μελαίνει; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν ἐλαίου ἀπάγει τὸ γεῶδες; τοῦτο δὲ ἦν τὸ μέλαν, ὥσπερ τὸ γεῶδες τοῦ οἴνου. Τὴν δὲ σάρκα μελαίνει, ὅτι καίει. Τὸ γὰρ γεῶδες καιόμενον, ἅπαν γίνεται μέλαν.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

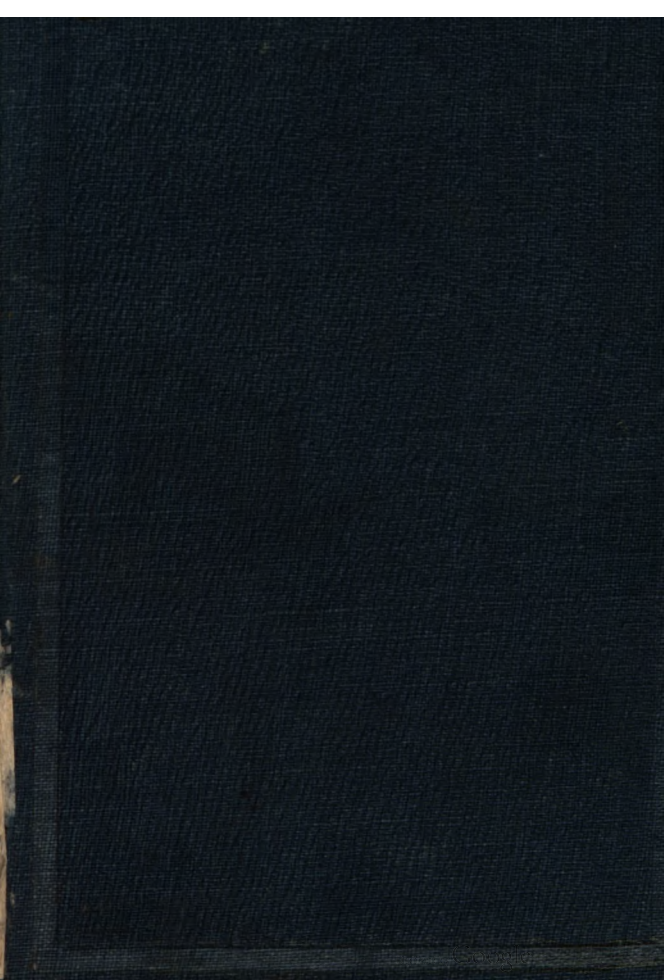
We also ask that you:

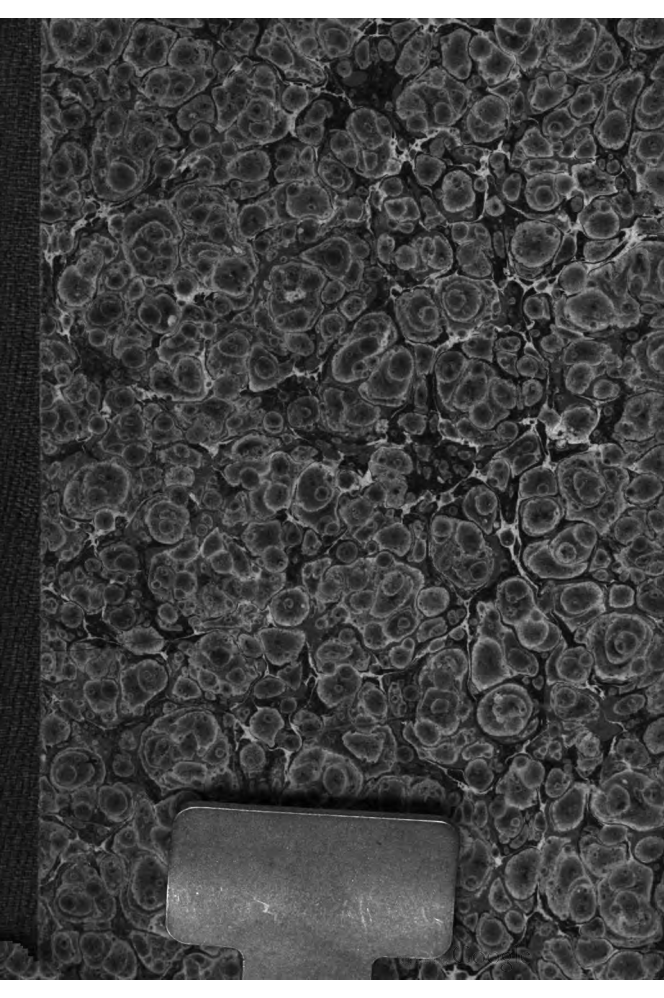
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

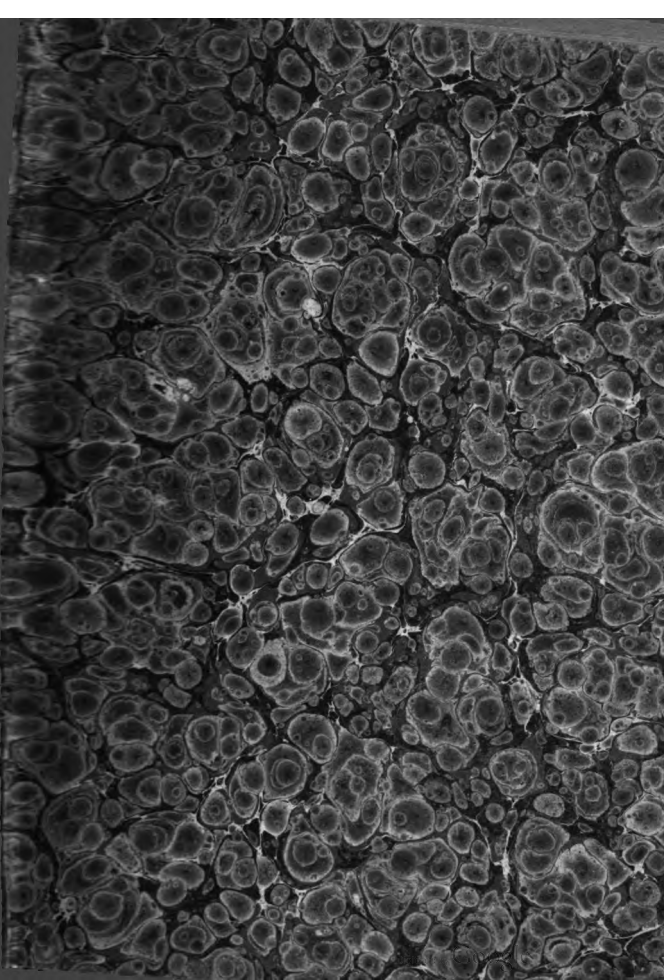
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1

A 8

UNIVERSIDAD COMPLUTENSE

5324052645

b. 19402508
i. 34398715

19-1

R. 131.978

4
A

ARISTOTELIS
O P E R A O M N I A.

VOL. XIV.

INSUNT: PROBLEMAT A.

1951.12.12

FA
3961
Ἀριστοτέλους
Προβλημάτων τμήματα
τριακοντα ὀκτώ.

ARISTOTELIS
PROBLEMAT A.

AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
SUNTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITIL
1832.

PROBLEMATICA ARGUMENTUM.

Dignissimum lectu atque utilissimum hoc quaestionum solutionumque volumen, quamquam non totum, attamen magnam partem ab ipso Aristotele profectum esse non dubitari debet; qui, ut erat omnis rerum naturae solertissimus indagator, ubicumque in re aut arte ac disciplina aliqua tractanda inciderat in quaestionem aliquam peculiarem expeditu difficilem, eas omnes separato sibi volumine adnotarat, hac usus forma: *Quomodo fit, ut etc.? — Fortasse quia etc.*; interdum forsitan etiam nulla addita solutione. Id volumen credi potest deinde ab aliis auctum amplificatumque esse quum quaestionibus tum solutionibus; sicuti et serioribus temporibus alii extiterunt similium problematum auctores, ut Plutarchus, Alexander Aphrod. Cassiusque, quorum duorum problemata olim cum Aristotelicis a Sylburgio sunt edita, et inter recentiores Zimara, Scaliger, et alii. — Quod autem Aristotelicas attinet quaestiones, hoc hic praemonendum videtur, textum librorum in hoc magis, quam in nullo alio opere comparere corruptum; maxime in solutionibus. In qua re omnino hoc teneat lector, longe potiores sibi esse debere ipsas quaestiones vel longissimis solutionibus; quae nunquam a quoquam in plerisque his rebus ita aut sunt datae aut dari unquam possunt, ut v-

ARIST. PROBLEM.

rior solutio inveniri nulla queat. — Textum nos sequimur, Casaubonianum; notavimusque locos in problematibus, in quibus de iisdem rebus agitur, numeris plerumque duobus, quorum prior ad sectionem, alter ad problema refertur.

Agitur autem in sectione 1. de rebus quae ad medicinam pertinent; 2. de sudore; 3. de vini potu et vinolentia; 4. de re venerea; 5. de labore; 6. de sessione, accubitu et corporis habitu; 7. de consensu naturae animantium; 8. de rigore et horrore; 9. de vibicibus et cicatricibus; 10. de variis rebus physicis; 11. de voce sonoque; 12. de bene olentibus; 13. de male olentibus; 14. de regionum habitibus; 15. de rebus mathematicis et coelestibus; 16. de rebus inanimatis; 17. de rebus animatis; 18. de literarum studiis; 19. de concentu; 20. de stirpibus; 21. de farina et id genus aliis; 22. de fructibus arborum; 23. de mari eiusque salsedine; 24. de aquis calidis; 25. de aëre; 26. de ventis; 27. de metu et fortitudine; 28. de temperantia et intemperantia, continentia et incontinentia; 29. de iustitia; 30. de prudentia, mente et sapientia; 31. de oculis; 32. de auribus; 33. de naribus; 34. de ore et iis, quae in eo sunt; 35. de tactu; 36. de facie; 37. de toto corpore; 38. de colore.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Π Ρ Ο Β Λ Η Μ Α Τ Α.

SECTIO I.

Ὅσα ἰατρικά.

Διὰ τί αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ νοσώδεις; Ἡ ὅτι ὑπερβολὴν ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι; τοῦτο δὲ ἦν ἡ νόσος. — 2. Διὰ τί [δὲ] τὰς νόσους ὑγιάζουσι πολλάκις, ὅταν πολλὸ ἐκστῇ τις· καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη; ὑπερβολαῖς γὰρ ἰῶνται, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος, ἢ ἄλμης, ἢ σίτου, ἢ λιμοῦ. Ἡ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νόσον ποιοῦντα, εἰς τὸ μέσον ἄγει θάτερον ἐκατέρου; — 3. Διὰ τί αἱ τῶν ὥρῶν μεταβολαὶ καὶ πνεύματα ἐπιτείνουσιν ἢ παύουσι, καὶ κρίνουσι τὰς νόσους καὶ ποιοῦσιν; Ἡ ὅτι θερμαὶ καὶ ψυχραὶ εἰσιν, καὶ ὑγραὶ καὶ ξηραὶ· αἱ δὲ νόσοι, τούτων εἰσὶν ὑπερβολαί· ἡ δὲ ὑγεία, ἰσότης. Ἐὰν οὖν δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν, ἡ ἐναντία ὥρα παύει· ἐὰν δὲ [μὴ] ἐναντία ὥρα ἔχῃται, ἡ ὁμοία κράσις ἐπιγενομένη, ἐπέτεινε καὶ ἀνέϊλε. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας, ὅτι μεταβάλλουσαι λύνουσι τὴν κράσιν. Ἀμα γὰρ ταῖς οἰκείαις ὥραις καὶ ἡλικίαις καὶ τόποις αὐξάνεται. Διὸ δεῖ ἐν ταῖς μετα-

ARIST. PROBL.

A

βολαῖς μάλιστα διακυβεργῶν. Ὁ δὲ [καθόλου] περὶ τῶν ὥρῶν εἴρηται, καὶ κατὰ μέρος τὸ αὐτὸ αἷτιον. Αἱ γὰρ τῶν πνευμάτων μεταβολαί, καὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τόπων, ὥρας τινὺς εἰσι μεταβολαί. Διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει καὶ παύει, καὶ κρίνει καὶ ποιεῖ, ὥσπερ αἱ ὥραι, καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἀστρῶν, ὥσπερ Ὡρίων, καὶ Ἀρκτοῦρος, καὶ Πλειὰς, καὶ Κύων· [ὥσπερ πνευμάτων, καὶ ὑδάτων, καὶ εὐδιῶν, καὶ χειμῶνων, καὶ ἀλέας.] — 4. Διὰ τί ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὥρῶν ἐμέτοις [οὐ] δεῖ χρῆσθαι; Ἡ ἵνα μὴ γένηται συντάραξις, διαφορῶν γενομένων τῶν περιττωμάτων ἐν τῇ μεταβολῇ; — 5. Διὰ τί καὶ οἱ κιβδηλιῶντες, καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ τοὺς πόδας οἰδοῦσιν; Ἡ διὰ τὴν σύντηξιν ἀμφοτέροι; συντήκονται δὲ οἱ μὲν διὰ λιμὸν, διὰ τὸ μὴ ὅλως λαμβάνειν τροφήν· οἱ δὲ κιβδηλιῶντες, διὰ τὸ μηδὲν ἀπολαύειν ἧς ἀπολαμβάνουσι τροφῆς. — 6. Διὰ τί [όντων] τῶν ἀπὸ χολῆς νοσημάτων ἐν τῷ θέρει (πυρέτιουσιν γὰρ μάλιστα ἐν τῷ θέρει) τὰ ὀξέα ἀπὸ χολῆς ὄντα ἐν τῷ χειμῶνι γίνεται μᾶλλον; [Ἡ] διότι μετὰ πυρετοῦ ὄντα ὀξέα ἐστί, διὰ τὸ βίαια εἶναι· ἡ δὲ βία, παρὰ φύσιν. Ὑγραινομένων γὰρ τινῶν τόπων, θερμὴ φλεγμασία γίνεται· ἡ δὲ θερμασία, ὑπερβολὴ θερμότητος οὕσα, ποιεῖ τοὺς πυρετούς. Ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν [αἱ] νόσοι· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι ὑγραὶ καὶ θερμαί· διὸ ὀξεῖαι. Ταχέως γὰρ ἀναιροῦσιν· οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος. — 7. Διὰ τί ποτε ὁ λοιμὸς μόνη τῶν νόσων μάλιστα τοὺς πλησιάζοντας τοῖς θεραπευομένοις προσαναπίμπλησιν; Ἡ ὅτι μόνη τῶν νόσων κοινή ἐστιν ἅπασιν· ὥστε διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπιφέρει τὸν λοιμὸν.

οἱ φανύλως ἔχοντες προϋπάρχουσι. Καὶ γὰρ διὰ τὸ ὑπέκκαυμα τῆς νόσου τῆς παρὰ τῶν θεραπευομένων γινομένης, ταχέως ὑπὸ τοῦ πράγματος ἀλύσκονται. — 8. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομένου, ἐὰν τὸ ἔαρ ἐπομβρον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρος νοσῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; "Η' ὅτι τὰ τε σώματα ἐκδέχεται τὸ θέρος, πολλὴν ἔχοντα ἀλλοτριὴν ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν οἰκῶσι, γίνεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ ἀεὶ νοσῶδεις τόποι; Πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίνονται, τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιτιώσεως· ἔπειτα πυρετοί. Δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότητα γίνεται, καὶ ψυχρότατον· οἷον, ὕδωρ καὶ λίθος, ὃ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ κᾶει μᾶλλον. "Εἰν τε οὖν ἀέρι πνίγη γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος· καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνίγη καὶ καύματα· (τὸ δὲ ἐν τοῖς σώμασι καῦμα, πυρετός ἐστιν) ἐν δὲ ὀφθαλμοῖς ὀφθαλμίαι. "Ολως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ οὖσα, τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος, εὐθὺς ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρος, θερμὸν ὄν καὶ ξηρόν. "Εἰ δὲ χαλεπώτερον, ἐὰν καὶ τὸ θέρος ἐπομβρον γένηται. "Εχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσει ζεῖν, καὶ ἐν τοῖς σώμασι καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἀέρι· διὸ γίνονται πυρετοὶ καὶ ὀφθαλμίαι. — 9. Διὰ τί ἐὰν ὁ χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἐπομβρος, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρόν καὶ βόρειον, νοσῶδες γίνεται καὶ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος; ["Η'] οἱ ἐν μὲν τῷ χειμῶνι διὰ τὴν ἀλέαν καὶ ὑγρότητα, ὁμοίως τὰ σώματα διάκειται τῇ ὥρᾳ; Τυχρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ οὐ συνεσθηκότα. Οὕτω δὲ ἐχόντων, τὸ ἔαρ ψυχρόν ὄν, ἔπηξε καὶ ἐσκήρυνεν αὐτὰ διὰ τὸν αὐχμὸν.

Ὡστε ταῖς μὲν κυοῦσαις ὁ τόκος ἐαρινὸς εἰς ἐκτρώσεις γίνεται, διὰ τὴν θερμασίαν καὶ τὸν σφακελισμὸν τὸν γινόμενον ὑπὸ τῆς ξηρᾶς ψυχρότητος, ἅτε οὐκ ἐκκρινομένης τῆς ὑγρότητος· τὰ δὲ κυόμενα παῖδια, ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρὰ, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. Συμβέβηκε γὰρ τότε γεννώμενα [ἐν εὐδία,] καὶ συστήναι καὶ τραφῆναι ἐν τῇ τεκούσῃ. Τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε [ἐν τῷ ἔαρι] οὐκ ἀποκιθαρθέντος τοῦ φλέγματος [διὰ] τὴν ὑπερβολὴν, (ὅ συμβαίνει ὅταν ἀλεινὸν γένηται) ἀλλὰ διὰ ψύχος συστάντος, ὅταν ἐπιλάβῃ τὸ θέρος, καὶ ἡ ἀλέα τήκουσα βία, τοῖς μὲν χολώδεσι καὶ ξηροῖς, διὰ τὸ μὴ διερῶ εἶναι τὰ σώματα αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτὸν ἔχειν, γίνονται μὲν ὑγρότητες, αὐτὰι δὲ λεπταί· ὥστε ὀφθαλμίαις ξηραῖς ἀλίσκονται· οἱ δὲ φλεγματοῦδες, βράγχοις, καὶ εἰς τὸν πνεύμονα κατάρροοις. Ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται, διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως· τοῖς δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι, ὅταν ἀθρόον λυθὲν ὑγρὸν ἐπιπέσῃ, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ συμφύτου θερμοῦ παγῇ. — 10. Διὰ τί, ἐὰν μὲν τὸ θέρος ἐν χερῶν γένηται καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἐναντίον, ὑγρὸν καὶ νότιον, ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίαι τε γίνονται, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ τελευτῶσιν εἰς φθίσεις; Ἡ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμῶν· ὥστ' αὐτῷ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι; Ἐν μὲν οὖν ταῖς κεφαλαῖς, ὅταν ὑγρασία γένηται, βάρη ποιῇ· ἐὰν δὲ ἡ πολλὴ καὶ ψυχρὰ, σφακελισμούς. Ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πῆξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον· ὅθεν αἱ βῆχες καὶ οἱ βράγχοι, καὶ αἱ φθόαι γίνονται. — 11. Διὰ τί, ἐὰν βόρειον γένηται τὸ θέρος καὶ

αὐχμῶδες, καὶ τὸ μετόπωρον, συμφέρει τοῖς φλεγμ-
τώδεσι καὶ ταῖς γυναιξίν; Ἡ ὅτι ἡ φύσις ἐπὶ θάτερον
ἀμφοῖν ὑπερβάλλει; ὥστε εἰς τοῦναντίον ἡ ὥρα ἐλκύ-
σασα, καθίστησιν εἰς τὴν εὐκράσιαν· καὶ παραχρη-
μά τε ὑγιαίνουσιν, ἐὰν μὴ τι δι' ἐαυτοὺς ἀμαρτάνωσι·
καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες
ὑπεκκαύματα τῷ ψύχει. — 12. Διὰ τί τοῖς χολώδεσι
νοσῶδες ἐστὶ τὸ βόρειον καὶ αὐχμῶδες θέρους καὶ με-
τόπωρον; Ἡ ὅτι ἐπὶ ταὐτὸ ῥέπει αὐτοῖς τὸ σῶμα καὶ
αἱ ὥραι; ὥστε ὥσπερ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. Ξηραι-
νομένων γὰρ τῶν σωμάτων, καὶ τοῦ γλυκυτάτου
μὲν ἐξικμαζομένου ἐξ αὐτῶν, ὑπερθερμαινομένων
δὲ λίαν, ἀνάγκη διὰ μὲν τὰς συντήξεις, ὀφθαλ-
μίας ξηρὰς γίνεσθαι· διὰ δὲ τὸ χολώδες, τοὺς
ὑπολειπομένους εἶναι χυμούς· ὑπερθερμαινομένων
δὲ καὶ τούτων, πυρετοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι, αἷτε
ὑπ' ἀκράτου τῆς χολῆς· ἐνίοις δὲ μανίας, οἷς ἂν μέ-
λαινα χολὴ φύσει ἐνῇ. Αὕτη γὰρ ἐπιπολάζει, ἀνι-
ξηρανομένων τῶν ἐναντίων χυμῶν. — 13. Διὰ τί [τὸ]
τὰ ὕδατα μεταβάλλειν, νοσῶδες φασιν εἶναι· τὸ δὲ
τὸν αἶρα, οὐ, Ἡ ὅτι τοῦτο γίνεται τροφή, καὶ ἔχοντες καὶ
ἀπολελευκότες τοῦ ὕδατος ἀπέρχονται, τοῦ δὲ αἵρος
οὐδέν; Ἐπὶ ὕδατος μὲν πολλὰ εἶδη ἐστὶ, καὶ διάφορα
καθ' αὐτὰ, αἶρος δὲ οὐ· ὥστε καὶ τοῦτο αἷτιον. Ἐν
μὲν γὰρ τῷ αἵρι σχεδὸν τῷ αὐτῷ συμβαίνει διατελεῖν
καὶ ἀποδημοῦντας· ἐν δὲ ὕδασι ἄλλοις. Διὸ καλῶς
δοκεῖ νοσώδης ἡ τοῦ ὕδατος μεταβολὴ εἶναι. — 14. Διὰ
τί μᾶλλον ἢ τοῦ ὕδατος ἢ [ἡ] τῶν σιτίων μεταβολὴ
νοσώδης; [Ἡ] ὅτι πλεῖστον ἀναλίσκομεν τὸ ὕδωρ;
ἐν τε [γὰρ] τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ὅποις, καὶ ἐν τῷ

πόματι τὸ πλεῖστον ὕδωρ. — 15. Διὰ τί δὲ ἡ μεταβολὴ νοσώδης; Ἡ ὅτι πᾶσα μὲν ἡ μεταβολή, καὶ ὥρας καὶ ἡλικίας, εὐκίνητον. Εὐκίνητα γὰρ τὰ ἄκρα, οἷον. [καὶ] αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τελευταί. Ὡστε καὶ αἱ τροφαὶ ἕτεραι οὖσαι, ἀλλήλας φθείρουσιν. Αἱ μὲν γὰρ ἄρτι, αἱ δὲ, οὐπω προσπεφύκασιν. Ἐτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικίλη τροφή νοσώδης, (ταραχώδης γὰρ καὶ οὐ μία πέψις) οὕτω συμβαίνει μεταβάλλουσιν ὕδωρ, ποικίλῃ πόματος χρῆσθαι τῇ τροφῇ· καὶ ἡ τοιαύτη τροφή, κυριώτερα τῆς ξηρᾶς ἐστὶ, τῷ πλεῖστον εἶναι, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σιτίων τὸ ὑγρὸν γίνεσθαι τροφήν. — 16. Διὰ τί ἡ τῶν ὑδάτων μεταβολὴ τοῖς ἔχουσι φθείρας ποιεῖ πολλοὺς ἔχειν; Ἡ ὅτι ἀπεψία γινομένη τοῦ ὑγροῦ διὰ τὴν ταραχήν, ἣ γίνεται, διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὕδατος, πυκνὰ μεταβάλλουσιν, ὑγρότητα ἐμποιεῖ· καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐπιτηδεῖως ὑπάρχοντι τόπῳ; ὁ δὲ ἐγκέφαλος, ὑγρὸς· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ αἰεὶ μάλιστα. Δηλοῖ δὲ, ὅτι αἱ τρίχες ἔνεσι μάλιστα ἐν αὐτῇ. Ἢ δὲ τοῦ τόπου τούτου ὑγρότης, φθειρῶν ποιητική. Δηλοῖ δὲ ἐπὶ τῶν παίδων. Ὑδροκέφαλοί τε γὰρ εἰσι καὶ πολλάκις ἢ κορυζῶσιν, ἢ αἷμα ποιεῖ ῥεῖν· καὶ φθείρας πλείους οἱ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ἔχουσι. — 17. Διὰ τί ἀπὸ Πλειάδος μέχρι Ζεφύρου οἱ τὰς μακρὰς νόσους κάμνοντες μάλιστα ἀναιροῦνται, καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον τῶν νέων; Πότερον ὅτι δύο ἐστὶ τὰ φθαρτικώτατα, ὑπερβολὴ τε καὶ ψύχος; Τὸ γὰρ ζῆν, θερμόν· ἡ δὲ ὥρα αὕτη, ἄμφω ταῦτ' ἔχει. Ψυχρά τε γὰρ ἐστὶ, καὶ ἀκμαιοτάτος ὁ χειμὼν. Τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστίν. Ἡ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς κάμνοντες ἀσθενείας; Οἷον γὰρ ἤδη γῆ-

ρας, ἡ μακρὰ ἀσθένεια συμβαίνει. Τὸ γὰρ σῶμα ἀμφοῖν ξηρὸν καὶ ψυχρὸν ἐστὶ· τῶν μὲν, διὰ ἡλικίαν, τῶν δὲ, διὰ νόσον. Ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι ὑπερβολὴ ἐστὶ ψυχρότητος καὶ ξηρότητος· μικρὰς οὖν δεομένοις αὐτοῖς ῥοπῆς, γίνεται οἷον πῦρ ἐπὶ πυρὶ ὁ χειμὼν· καὶ φθείρει διὰ ταῦτα. — 18. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐλώδεσι τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἔλκη ταχὺ ὑγιαίνεται, τὰ δὲ ἐν ταῖς κνήμαις μόλις; Ἡ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρεὰ εἰς τὸ κάτω ἀποχωρεῖ; Τὰ μὲν οὖν ἄνω, ἐκκρίτα, διὰ τὸ ἀποκεχωρηκέναι εἰς τὰ κάτω· τὰ δὲ κάτω, πολλῆς [γέμει] περιτιώσεως καὶ εὐσῆπτου. — 19. Διὰ τί, ἐάν, τοῦ χειμῶνος γενομένου βορείου, καὶ τοῦ ἥαρος νοτίου καὶ ἐπόμεβρου, τὸ θέρος λίαν αὐχμηρὸν γένηται, θανατιῶδες γίνεται τὸ μετόπωρον πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς παιδίοις· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δυσεντερίαί καὶ τεταρταῖοι χρόνιοι γίνονται ἐν αὐτῷ; Ἡ ὅτι μετρίου μὲν ἐπιγενομένου ὕδατος θεινοῦ, καταψυχθὲν τὸ ξέον ὑγρὸν ἐν ἡμῖν, λωφᾷ ὅσον ἡ θροίσθη ἐν τῷ ἡρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ; εἰ δὲ μὴ, τὰ μὲν παιδία, διὰ τὸ ὑγρὰ φύσει καὶ θερμὰ εἶναι, ὑπερξεῖ τῷ πάθει, διὰ τὸ μὴ καταψυχθῆναι. Ὅσα δὲ μὴ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου ὅσον ἐκξεῖ. Αἱ δὲ περιτιώσεις, ἐάν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γινόμεναι· (ἄνω γὰρ πρῶται συνίστανται, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ αἵματος ἡμῶς θερμαίνεσθαι· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὀφθαλμοὶ πυρετοῦ πρότερον γίνονται ἐν τῷ νοσερῷ θέρει·) ἐάν οὖν μὴ ἐν τοῖς ἄνω, καθάπερ εἴρηται, τὰ περιτιώματα εὐθὺς ἀνέλῃ, καταβαίνουσιν εἰς τὰς κοιλίας ἄπεπτα ὄντα· τοῦτο δὲ ἐστὶ δυσεντερία· διὰ [δὲ] τὸ μὴ ἐκκρίνεσθαι ὑπὸ πλήθους

τὸ ὑγρόν. Καὶ ἐὰν παύσωνται, τεταρταῖοι γίνονται τοῖς σωζομένοις. Ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις, μονιμωτάτη ἐστὶ, καὶ σύντονος γίνεται τῷ σώματι, καθάπερ ἡ μέλαινα χολή. — 20. Διὰ τί, ἐὰν τὸ θέρος ἐπομβρον γένηται καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, ὃ χειμῶν νοσερὸς γίνεται; Ἡ ὅτι σφόδρα ὑγρὰ τὰ σώματα ὃ χειμῶν λαμβάνει, καὶ ἡ μεταβολὴ ἐτι μεγάλη γίνεται ἐξ ἀλέας πολλῆς, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον γίνεσθαι ἀλεεινόν; ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ ἀραιοῖς οὕσι· τοῖς γὰρ τοιούτοις ἄνω μᾶλλον τὰ ὑγρὰ περιττώματα ἀθροίζεται, διὰ τὸ τούτους μὲν τοὺς τόπους ἔχειν χώραν, τοὺς δὲ κάτω ἐτέρους εἶναι. Οἱ οὖν ὄντες πυκνόσαρκοι, οὐ πολλὰ περιττώματα δέχονται. Ψυχομένης οὖν τῆς περιττώσεως τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς οἰνωμένοις ὅταν ῥιγῶσι, τὰ εἰρημένα [νοσήματα] συμβαίνει γίνεσθαι. Τοῖς δὲ ἀραιότεροις, πυρετῶν γινομένων, τοὺς ἀπὸ πλείστης ἀπεψίας γινομένους πυρετοὺς, καύσους συμβαίνει γίνεσθαι, διὰ τὸ τοῖς τοιούτοις ἐσκαδᾶσθαι μὲν μᾶλλον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὰ ὑγρὰ, ἢ τοῖς πυκνοσάρκοις· συνισταμένης δὲ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, θερμαινόμενα τὰ ὑγρὰ πυρετοὺς ποιεῖν. Ἡ γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὑπερβάλλουσα θερμότης, ἐστὶ πυρετός· ἐπιτεινομένη δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ὑγρότητος, καῦσος γίνεται. — 21. Διὰ τί, ὅταν ἐκ γῆς ἀνέη ἀτμός πολὺς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ἔτος λοιμῶδες γίνεται; Ἡ ὅτι ὑγρὸν ἀνάγκη καὶ ἐπομβρον τὸ ἔτος σημαίνει, καὶ τὴν γῆν ὑγρὰν ἀνάγκη εἶναι; Οἶον οὖν ἐν ἐλώδει τόπῳ ἢ οἴκησις γίνεται. Νοσώδης δὲ

ἡ τοιαύτη ἐστί. Καὶ τὰ σώματα δὴ τότε ἀνάγκη περιίτωμα πολὺ ἔχειν· ὥστε ἐν τῷ θερεί ἔχειν ὑλὴν νοσώδη. — 22. Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γένηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοιδῶν; Ἡ ὅτι ἕκαστον εὐσθενεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὴ φύσει ἐστὶν ὑγρὰ· ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. Τὰ δὲ τοιχῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν. Ἐγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περιίτωμα· ὃ ἐστὶ τῶν νόσων αἴτιον. — 23. Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσὶν; Ἡ ὅτι ὑγρότητα καὶ θερμὴν ἀλλοτρίαν ποιοῦσιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει. Τοῦτο δ' ἐστὶ πυρετώδης· ὃ γὰρ πυρετὸς, ἐξ ἀμφοτέρων τῆς τούτων ἐστὶν ὑπερβολῆς· ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν διάθεσιν· ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς· οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι, καὶ συμφέρουσι τοῖς φυτοῖς. Ἐψυγμένοι γὰρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀφικνοῦνται πρὸς αὐτά. Αἱ δ' ἐρυσίβαι γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος καὶ θερμῆς ἀλλοτρίας. — 24. Διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; Ἡ ὅτι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν· καὶ ἐκ πνεύματος κούφου, ὑγρὸν βαρὺ; Ἐτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί. Ταῦτα δὲ ἀνιέται ὑπὸ τῶν νοτίων. Δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν πεκολλημένων. Τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις, πεπηγὸς μὲν, κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς· ὑγρὸν δὲ λίαν ὄν, συντείνεσθαι. — 25. Διὰ τί ἀρρώστουσι μὲν μᾶλλον τοῦ θερούς, ἀποθνήσκουσι δὲ μᾶλλον οἱ ἀρρώστουντες τοῦ χειμῶνος; [Ἡ] διὰ τὴν πυκνότητα, ἐντὸς τῶν

σωμάτων συνεσταλμένου τοῦ θερμοῦ · καὶ πονοῦντες μᾶλλον, εἰ μὴ πέτιοιμεν, τῶν ἐν ἡμῖν συνισταμένων περιτιωμάτων, ἰσχυρὰν ἀνάγκη τὴν ἀρχὴν εἶναι τῆς νόσου; τοιαύτην δὲ οὖσαν, φθαρτικὴν εἰκὸς ἐστὶν αὐτὴν εἶναι. Ἐν δὲ τῷ θέρει, μανοῦ καὶ κατεψυγμένου παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἐκλελυμένου πρὸς τοὺς πόρους ὄντος, ἀρχὰς νόσων ἀνάγκη πλείους μὲν γίνεσθαι, διὰ τε κόπους καὶ ἀπεψίαν τῶν εἰσφερομένων, (καὶ γὰρ οἱ νέοι καρποὶ τότε εἰσὶν) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἰσχυράς · διὸ εὐβοήθητοι. — 26. Διὰ τί μετὰ τὰς τροπὰς ἀμφοτέρας, μέχρι ἑκατὸν ἡμερῶν ἀποθνήσκουσι μάλιστα; Ἡ ἄχρι τοσούτου ἑκατέρω ἡ ὑπερβολὴ διέχει, ἥ τε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ; ἥ δὲ ὑπερβολή, τοῖς ἀσθενέσι ποιεῖ τὰς νόσους καὶ τὰς φθοράς. — 27. Διὰ τί τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον νοσώδη; [Ἢ] ὅτι αἱ μεταβολαὶ νοσώδεις; τὸ δὲ μετόπωρον, τοῦ ἔαρος νοσωδέστερον · ὅτι μᾶλλον τοῦ θερμοῦ ψυχομένου, ἢ τοῦ ψυχροῦ θερμαινομένου, νοσοῦμεν. Ἐν μὲν οὖν τῷ ἔαρι, τὸ ψυχρὸν θερμαίνεται · ἐν δὲ τῷ μετοπῳρῳ, τὸ θερμὸν ψύχεται. — 28. Διὰ τί ἐν τῷ χειμῶνι ἐλάττω μὲν τὰ ἀρρώσθηματα, ἢ ἐν τῷ θέρει, θανάσιμα δὲ μᾶλλον; Ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ θέρει ἀπὸ μικρᾶς προφάσεως ἀρρώσθηματα · ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὐ; πεπτικώτεροι γὰρ καὶ ὑγιεινότεροι ἡμῶν αὐτῶν. Ὡστε εἰκότως τὰ ἀπὸ μείζονος προφάσεως γινόμενα, μείζω καὶ ἀναιρετικώτερα. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶς διακειμένων ὁρῶμεν. Ἢ γὰρ οὐ λαμβάνονται νόσῳ, ἢ ταχὺ συναπίασι. Μεγάλης γὰρ αἰτίας δεόνται. — 29. Διὰ τί τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται

ἐν ταῖς ψυχραῖς ὥραις, τοῦ δὲ θέρους τὰ ῥίγη ἐνοχλεῖ
καυμάτων ὄντων; Ἡ ὅτι τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ἡ
χολὴ μὲν ἐστὶ θερμὸν, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρόν; ἐν μὲν
οὖν τῷ θέρει τὸ ψυχρὸν ἀναλύεται, καὶ διαχυθὲν ῥίγη
καὶ τρόμους παρασκευάζει· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ θερ-
μὸν ὑπὸ τῆς ὥρας κρατεῖται κατεψυγμένον. Οἱ δὲ
καῦσοι, μᾶλλον ἐνοχλοῦσι χειμῶνος καὶ τοῦ φθινοπώ-
ρου, ὅτι διὰ τὸ ψύχος τὸ θερμὸν εἴσω συστέλλεται·
ὁ δὲ καῦσος εἴσωθὲν ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐπιπολῆς· εἰκότως
οὖν οἱ καῦσοι ταύτην τὴν ὥραν γίνονται. Καταμά-
θιοι τοῦτο δ' ἂν τις ἀκριβέστερον ἐπὶ τῶν ψυχρολου-
τρούντων τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν τοῦ χειμῶνος λουο-
μένων τῷ θερμῷ· ὅτι οἱ μὲν τῷ ψυχρῷ λουόμενοι,
ἀπορρίψαντες ὀλίγον χρόνον ἕως λούωνται, τὴν λοι-
πὴν ἡμέραν οὐδὲν πάσχουσι ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· οἱ δὲ
τῷ θερμῷ ὕδαι χρησάμενοι, δυσριγώτερος διάγουσι.
Τῶν μὲν γὰρ τῷ ψυχρῷ λουομένων, πυκνοῦται ἡ σὰρξ, καὶ
συστέλλεται εἴσω τὸ θερμόν· τῶν δὲ θερμολουτρούντων,
ἡ σὰρξ ἀραιοῦται, καὶ τὸ θερμόν ἕως τοῦ ἔξω τόπου περι-
σπᾶται.— 30. Τίς καταπλάσματος ἀρετὴ; Ἡ τὸ διαχυτι-
κόν εἶναι, καὶ ἰδρώτα ποιεῖν καὶ ἀποπνοήν; Τῷ δὴλον ὅταν
ἔμπυον; ἢ ἐὰν καταχεομένου τοῦ θερμοῦ ἀλλαγῇ, ἔμ-
πυον; εἰ δὲ μή, οὐ; — 31. Ποῖα δεῖ καίειν, ἢ ποῖα δεῖ
τέμνειν; Ἡ ὅσα μὲν ἔχει στόμα μέγα, καὶ οὐ ταχύ
συμφύεται, ταῦτα καίειν δεῖ, ὅπως ἡ ἐσχάρα ἐκεῖ πέ-
σῃ; οὕτω γὰρ οὐκ ἔσται ὕπουλα. — 32. Τίς ἐναίμου
ἀρετὴ; Ἡ τὸ ξηραντικὸν εἶναι, καὶ τῆς ἐπιούσης πε-
ριττώσεως συσταλικόν, ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ σήψεως
τῆς σαρκός; οὕτω γὰρ ἀφλέγματον ἂν εἴη καὶ συμ-
φυτικόν. Μὴ ἐπιρρόοντος μὲν γὰρ, ἀφλέγματον ἔσται·

ξηρόν δὲ ὄν, [συμφύεται· ἕως δὲ ἂν ὑ;ροῖσθῃ, οὐ] συμφύεται. Διὰ τοῦτο οὖν δριμέα τὰ πλεῖστα· ὥστε ἀποστύφειν. — 33. Ποῖα τέμνειν δεῖ καὶ ποῖα καίειν, καὶ ποῖα οὐ, ἀλλὰ φαρμάκοις; Ἡ δὲ ἀμὲν ἐπὶ ταῖς μα-
σχάλαις καὶ βουβῶσι, φαρμάκῳ; μετὰ γὰρ διαίρεσιν, τὰ μὲν, ἐπίπονα· τὰ δὲ, ἐπικύνδυνα. Καίειν δὲ τὰ πλατέα τῶν φυμάτων, καὶ πολὺ πρόβλημα ἔχοντα· καὶ ἐν φλεβώδεσι καὶ μὴ εὐσάρκοις· τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὅξυ συνηγμένα, καὶ τὰ μὴ ἐν στερεοῖς. — 34. Διὰ τί ἐὰν χαλκῷ τις τμηθῇ, ῥᾶον ὑγιάζεται, ἢ σιδήρῳ; Πότερον ὅτι λειότερον; ὡςθ' ἥτιον σπαράττει καὶ ποιεῖ πληγὴν. Ἡ εἶπερ ἄκμην μᾶλλον ὁ σί-
δηρος λαμβάνει, ῥᾶον καὶ ἀπαθεστέρα ἢ διαίρεσις; Ἀλλὰ μὴν φαρμακῶδες ὁ χαλκός, ἢ δὲ ἀρχὴ ἰσχυρά. Τὸ μὲν οὖν εὐθύς ἅμα τῇ τομῇ θᾶπτον τὸ φάρμακον ποιεῖ τὴν σύμφυσιν. — 35. Διὰ τί δὲ καὶ τὰ κάτω καύ-
ματα θᾶπτον ὑγιάζεται; ἢ ὅτι μανώτερον καὶ ἥτιον σωματικόν; ἐν δὲ τοῖς στερεωτέροις πλείων ἢ θερμό-
της. — 36. Πότερον ἢ πτισσάνη κουφοτέρα ἢ κριθίνη, καὶ βελτίων πρὸς τὰ ἀρόωστήματα, ἢ ἡ πυρίνη. Δο-
κεῖ γάρ τισιν αὕτη, σημεῖον ποιουμένοις τοὺς μεταχει-
ριζομένους, ὅτι πολὺ εὐχρνούστεροι οἱ περὶ τὴν τῶν ἀλεύρων ἐργασίαν, ἢ τὴν τῶν ἀλφίτων. Εἰθ' ὅτι ὑγρότερον ἢ κριθὴ· τὸ δὲ ὑγρότερον πλέονος [δεῖται] πέψεως. Ἡ οὐθὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπτότερα, καὶ ἔνια πρὸς κουφότητα χρησιμώτερα; Οὐ γὰρ μό-
νον ὑγροτέρα ἐστὶν ἢ κριθὴ τοῦ πυροῦ, ἀλλὰ καὶ ψυ-
χροτέρα. Δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον τοιοῦτον εἶναι τῷ πυρέττοντι, ὃ τροφήν τε βραχεῖαν ποιήσει, καὶ καταψύξει. Ἡ δὲ πτισσάνη τοῦτο ἔχει·

ἡ κριθίνη. Διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον ἢ σωματωδέστερον εἶναι, ὀλίγον δίδωσι, καὶ τοῦτο ψυκτικόν. — 37. Διὰ τί τὴν αἰμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἄλλες; Ἡ ὅτι ἡ μὲν ὑγρότητα τινα ἔχει; φανερά δὲ αὕτη μασσομένοις τε, καὶ ἐὰν συντεθῇ χρόνον τινά. Ἐλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης. Τὸ δὲ γλίσχρον εἰσδυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ. Καὶ γὰρ ὅτι συγγενής, ἡ ὀξύτης σημαίνει. Ἐχει γὰρ [τινα] ὀξύτητα ὁ χυμός. Ὁ δὲ ἄλς συντήκων ἐξάγει καὶ τὴν ὀξύτητα. (Cf. 7, 9.) — 38. Διὰ τί οὖν κοιλία καὶ τὸ νήτρον οὐ; Ἡ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει; (Ibid.) — 39. Διὰ τί τοὺς [μὲν] θερينوὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι δεῖ, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμμασιν; Ἡ τοὺς μὲν ἀλείμματι, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολάς; Θέρμη γὰρ λύειν δεῖ, ἡ ποιήσει ἀλεάζειν· τὸ δὲ ἔλαιον, θερμόν. Ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν. Ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ φοβεραὶ [αἱ] φρίκαι, διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν. Ὀλιγοσιτία δὲ [καὶ] κωθωτισμός θέρους· τὸ μὲν, ὅλως· τὸ δὲ, μᾶλλον. Ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ θέρους. Ἐκθερμαίνεται γὰρ διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων. (Cf. 5, 38.) — 40. Διὰ τί τῶν φαρμάκων, τὰ μὲν, τὴν κοιλίαν λύει, τὴν δὲ κύστιν οὐ; τὰ δὲ, τὴν μὲν κύστιν λύει, τὴν κοιλίαν δὲ οὐ; Ἡ ὅσα μὲν ἐστὶν ὑγρὰ τὴν φύσιν καὶ ὕδατος μεστὰ, ταῦτα ἂν ἡ φαρμακώδη, λύει τὴν κύστιν; ἐκεῖ γὰρ ὑφίσταται τὰ ἄσηπτα τῶν ὑγρῶν. Ἐποδοχὴ γὰρ ἐστὶν ἡ κύστις τοῦ μὴ πεττομένου ὑγροῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὃ οὐ μένει, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαι τι ἢ παθεῖν, ὑποχωρεῖ. Ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστὶν, ἂν ἡ φαρμακώδη, ταῦτα δὲ τὴν κοιλίαν λύει. Εἰς ταύτην γὰρ

ἡ φορὰ τῶν γεωδῶν. Ὡστε ἂν ἡ κινητικὸν, ταράττει.
 — 41. Διὰ τί δὲ τὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλίαν, τὰ δὲ τὴν
 κάτω κινεῖ; οἷον ἐλλέβορος μὲν τὴν ἄνω, σκαμμωνία
 δὲ τὴν κάτω· τὰ δὲ, ἄμφω, οἷον ἐλατήριον καὶ τῆς θα-
 ψίας ὁ ὁπός. Ἡ ὅτι τὰ μὲν ἐστὶ ψυχρὰ τῶν φαρμά-
 κων τῶν τὴν κοιλίαν κινούντων, [τὰ δὲ, θερμά·] ὥστε
 τὰ μὲν, διὰ τὴν θερμότητα εὐθὺς ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ
 ὄντα, φέρεται ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνω τόπον, κακῆ-
 θεν συντήξαντα, μάλιστα μὲν τὰ ἀλλοτριώτατα καὶ
 ἥκιστα συμπεφυκότα· ἂν δὲ ἰσχυρὸν ἢ τὸ φάρμακον,
 ἢ πλέον δοθῇ τῆς φύσεως, κατάγει εἰς τὴν ἄνω κοι-
 λίαν· ταῦτά τε, καὶ ἐὰν τὸ περιττώμα. Ἡ καὶ διὰ
 τὴν θερμότητα ταράττον τὸ πνεῦμα πολὺ γινόμενον
 ὑπ' αὐτοῦ, προσιστῶν τοὺς ἐμέτους ποιεῖ. Τὰ δὲ ψυ-
 χρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ βάρους, καὶ πρὶν παθεῖν τι
 ἢ ποιῆσαι, κάτω φέρεται· κακῆθεν ὁρμώντα, τὸ αὐ-
 τὸ δρᾷ τοῖς ἄνω. Κατὰ γὰρ τοὺς πόρους ἀνιόντα
 ἐκείθεν, καὶ κινήσαντα ὧν ἂν κρατήσῃ περιττωμάτων
 καὶ συντηγμάτων λαβόντα, τὴν αὐτὴν ἄγει ὁδόν. Ὅσα
 δὲ ἄμφοιν μετέχει, καὶ ἔστι μικτὰ τῶν φαρμακωδῶν
 ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ταῦτα δὲ δι' ἑκατέραν τὴν δύ-
 ναμιν ἀπεργάζεται ἄμφω, ὥσπερ καὶ νῦν παρασκευά-
 ζουσιν οἱ ἱατροὶ μιγνύντες ἀλλήλοις. — 42. Διὰ τι
 τὰ φάρμακα καθαίρει, ἄλλα δὲ πικρότερα ὄντα καὶ
 στρυφνότερα, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ὑπερβάλ-
 λοντα, οὐ καθαίρει; Ἡ διότι οὐ διὰ τὰς τοιαύτας
 δυνάμεις καθαίρει, ἀλλ' ὅτι ἄπεπτά ἐστι; [ὅσα γὰρ
 δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος, μικρὰ ὄντα
 τοὺς ὄγκους, ἄπεπτά εἰσι,] καὶ οὖα κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ
 κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, εὐδιάχυ-

τα ὄντα ὑπὸ τῶν δύο κοιλιῶν, ταῦτα φάρμακά ἐστιν· ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι καὶ διαχυθῶσι, φέρονται καθ' οὐσπερ ἡ τροφή πόρους εἰς τὰς φλέβας. Οὐ πεφθέντα δὲ, ἀλλὰ κρατήσαντα, ἐκπίπτει φέροντα [τὰ] ἐμπόδια αὐτοῖς· καὶ καλεῖται τοῦτο κάθαρσις. Χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅπεπτα μὲν ἐστὶν ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, ἀλλ' οὐκ εὐδιάχυτα ταῖς κοιλίαις. Ἐλαιον δὲ καὶ μέλι καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς τροφῆς, καθαίρει, ἀλλ' οὐ τῷ ποιῷ, ἀλλὰ τῷ ποσῷ. Ὅταν γὰρ διὰ πλήθους ἅπεπτα γένηται, τότε καὶ καθαίρει, ἥνπερ καθαίρη. Διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἅπεπτά ἐστιν, διὰ τὸ ποιά αὐτὰ εἶναι, ἢ διὰ τὸ ποσόν. Διόπερ οὐ φάρμακόν ἐστιν οὐδὲν τῶν εἰρημένων. Οὐδὲ γὰρ διὰ δύναμιν καθαίρει. Στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε τοῖς φαρμάκοις, καὶ δυσωδία, τῷ ἐναντίον εἶναι τῇ τροφῇ τὸ φάρμακον. Τὸ μὲν γὰρ, πεφθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τοῦτο προσφύεται τοῖς σώμασι, καὶ καλεῖται τροφή· τὸ δὲ, μὴ πεφυκὸς κρατεῖσθαι, εἰσιὼν δὲ εἰς τὰς φλέβας, καὶ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος τάραττον· αὕτη δὲ φαρμάκου φύσις ἐστίν. — 43. Διὰ τί τὸ μὲν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, τὴν κύστιν λύει· ὀλίγον δὲ, τὴν κοιλίαν; ἢ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ οὖσα, τὴν κοιλίαν λύει· ὀλίγη δὲ καὶ παλαιά, τὴν κύστιν; Ἡ διότι ἐκάτερον ἐκατέρας ἐστὶ κινητικώτερον; τὸ μὲν γὰρ πέπερι οὐρητικόν ἐστιν· ἢ δὲ σκαμμωνία, κατωτερικόν. Τὸ μὲν οὖν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, φέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ οὐ διαχεῖται ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὀλίγον δὲ ὄν, κρατηθὲν, διαλύει, καὶ γίνεται φάρμακον αὐτῆς. Ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ μὲν οὖσα, εἰς τοῦτο

κρατεῖται, ὥστε διαχυθῆναι· διαχυθεῖσα δὲ γίνεται φάρμακον, διὰ τὴν εἰρημένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω αἰτίαν. Ὀλίγη δὲ οὖσα, μετὰ τοῦ ποτοῦ ἀναπίνεται εἰς πόρους, καὶ ταχὺ, πρὶν ταράξαι, καταφέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ τῇ αὐτῆς δυνάμει, ἀπάγει τὰ περιττώματα, καὶ τὰ συντήγματα ὅσα ἐπιπολῆς ἐστίν· ἡ δὲ πολλή, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν πολὺν χρόνον ἐμμείνασα, κατάγει πολλὴν κάθαρσιν καὶ γεώδη. — 44. Διὰ τί τὰς αὐτὰς φλεγμασίας, ὅτι μὲν ψύχοντες, ὑγιάζουσιν· οἱ δὲ θερμαίνοντες, πέττουσιν; Ἄλλ' οἱ μὲν, ἄλλοτρίᾳ θερμότητι· οἱ δὲ καταψύχοντες, τὴν οἰκείαν συνάγουσιν. — 45. Διὰ τί μεταβάλλειν δεῖ τὰ καταπλάσματα; Ἡ ὅτι ὥς μᾶλλον αἰσθάνηται; Τὰ γὰρ συνήθη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων, οὐκ ἐτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφή γίνεται. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων. — 46. Διὰ τί ὑγιεινὸν, τὸ τῆς τροφῆς μὲν ὑποστελλέσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; Ἡ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἷτιον περιττώματος πλήθος; Τοῦτο δὲ γίνεται, ἥνίκα τροφῆς ὑπερβολή, ἢ πόνων ἔνδεια. — 47. Διὰ τί τὰ φάρμακα καὶ τὰ πικρὰ ὥς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ δυσώδη καθαίρει; Ἡ ὅτι ἅπαντα τὰ πικρὰ καὶ δυσώδη, ἅπεπτά ἐστι; Διὸ καὶ τὰ φάρμακα, πικρὰ καὶ δυσώδη. Τῷ γὰρ ἅπεπτα εἶναι, καὶ κινητικὰ μετὰ πικρότητος, φάρμακά ἐστίν· καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω, διαφθείρει. Ὅσα δὲ, καὶ μικρὰ δοθῇ, διαφθαρτικά, ταῦτα οὐ φάρμακα λέγεται εἶναι, ἀλλὰ θανατηφόρα. Οὐδ' ὅσα μὴ τῷ ποιῶ καθαίρει, οὐκ ἐστι φάρμακα. Καὶ γὰρ τῆς τροφῆς πολλὰ μὲν ταῦτο ποιεῖ, ἐὰν ποσὰ δοθῇ, οἶον γάλα, ἔλαιον, γλεῦκος· ἅπαντα δὲ ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι εὔπεπτα, καθαίρει· καὶ τούτοις οἷς μὴ εὔπεπτα, καθαίρει καὶ τούτους. Ἔστι γὰρ

ἄλλα ἄλλοις εὐπεπτα καὶ δῆσπεπτα. Διὸ οὐ πᾶσι ταῦτά φαρμακώδη, ἀλλ' ἐνίοις ἴδια. Ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέττεσθαι, ἀλλὰ καὶ κινητικὸν εἶναι. Ὡςπερ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔσωθεν ἤκον ἢ ἔσωθεν, τῇ κινήσει ἐκκρίνει τὰ ἀλλότρια. — 48. (Cf. 12, 12.) Διὰ τί τὰ μὲν εὐώδη διουρητικὰ καὶ σπέρματα καὶ φυτά; Ἡ ὅτι θερμὰ, καὶ εὐπεπτα· τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἢ ἐνοῦσα θερμότης· καὶ ἡ ὁσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ ὁσμώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικά, μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα. — 49. Διὰ τί δεῖ πρὸς μὲν τὰ μὴ καθαρὰ καὶ φαῦλα τῶν ἐλκῶν, ξηροῖς καὶ δριμέσι καὶ στρυφνοῖς χρῆσθαι φαρμάκοις· πρὸς δὲ τὰ καθαρὰ καὶ ὑγιαζόμενα, ὑγροῖς καὶ μόνοις; Ἡ διότι ἀπὸ μὲν τῶν μὴ καθαρῶν δεῖ ἀφαιρεῖν τι; τοῦτο δὲ ἐστὶν ὑγρότης ἄλλοτρία, ἣν ἀφαιρεῖν δεῖ. Τὰ δηκτικὰ δὲ καὶ δριμέα καὶ στρυφνὰ, τοιαῦτα, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ· τὰ δὲ καθαρὰ συνεπουλώσεως δεῖται μόνον. — 50. (Cf. 4, 17.) Διὰ τί συμφέρει πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσήματα, λαγνεία; Ἡ ὅτι τὸ σπέρμα περιτιτώσεως ἀπόκρισις, καὶ φύσει ὁμοιον φλέγματι; ὥστε ἀφαιροῦσα πολὺ φλεγματώδες, ὠφελεῖ ἢ συνουσία. — 51. Πότερον δὲ τροφήν προσφέρειν ἀρχομένῳ βέλτιον ἢ ὕστερον; Ἡ ἀρχομένῳ, ὅπως μὴ προεξησθενήκοι ἢ φλεγμασίᾳ ἐπιπίπτῃ; ἢ οὖν ἀπισχαντέον εὐθύς, ἢ οὕτω προσοιστέον· ἀναλαμβάνειν χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι· πρᾶότερα γὰρ, καὶ λειότερα, καὶ εὐτηκτότερα· καὶ ἐνδέξασθαι τὴν τροφήν ἐκ τούτου ῥάδιόν ἐστιν ἀσθενεῖ σώματι. Οὐ γὰρ ἐν [τῇ] κοι-

λία δεῖ παθεῖν τὰ σῖτα πρῶτον διαχυθῆναι τε καὶ θερμανθῆναι· μετὰ πόνου τῷ σώματι ταῦτα πέπονθε. — 52. Διὰ τί δεῖ σκοπεῖν τὰ περὶ τὸ οὖρον σημεῖα, ἀπολαμβάνοντα τὴν οὖρην, εἰ ἤδη πέπεπται, ἢ μὴ μᾶλλον καὶ συνεχῶς οὖρουντα; Ἡ διότι σημεῖον μὲν τοῦ πεπέφθαι, ἐὰν ἢ πυρρόν; τοῦτο δὲ γίνεται μᾶλλον διαλαμβάνουσιν. Ἡ διότι ἔνοπτον γίνεται ἅπαν μᾶλλον ὑγρὸν χροῶς, ὀλίγον ἢ πολὺ ὄν; ἐν μὲν γὰρ τῷ πολλῷ ὑγρῷ, τὰ σχήματα ἐνορᾶται· ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ, τὰ χρώματα· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς δρόσου καὶ τῶν φανίδων, καὶ ἐπὶ τῶν δακρύνων τῶν ἐπὶ ταῖς βλεφαρίσι. Συνεχῶς μὲν οὖν ἀφιέμενον, γίνεται πλεῖον· διασπώμενον δὲ, δέχεται μᾶλλον· ὥστε καὶ ἢ αὐτὸ τοιοῦτον ἤδη διὰ τὴν πέψιν, καὶ φαίνεται μᾶλλον τῆς ἀνακλάσεως γινομένης καὶ ἐνόπτρου, ἔνοπτον διὰ τὴν διαίρεσιν. — 53. (Cf. 5, 34. et 37, 3.) Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; ὥσπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὐπνους, (διὸ καὶ ἡ θάλασσα ὑγιεινὴ) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὐπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. Δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ αἰεὶ οὕτως ἔχειν τὸ σῶμα, ὥστε λαμβάνον, εὐθύς [που] ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἡρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ μένον, σῆπει, ὥσπερ ἔδωρ τὸ μὴ κινούμενον· σηπόμενον δὲ, νοσοποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥσπερ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει. Διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον

τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντός, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται· ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτὰ, τῶν ἐφθῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ἀκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ἃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἰδρῶτα ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχειρον, ῥάδιον. — 54. Διὰ τί ποτε τοῖς χιμέτλοις καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ συμφέρει, καὶ τὸ θερμόν; Ἡ ὅτι τὰ χιμέτλα δι' ὑπερβολὴν γίγνεται ὑγροῦ; τὸ μὲν οὖν ψυχρὸν, συνίστησι καὶ τραχύνει τὸ ὑγρόν· τὸ δὲ θερμόν, ἐκπνευματοῖ, καὶ ἔξοδον ποιεῖ τῇ πνεύματι, ἀραιοῦν τὴν σάρκα. — 55. Διὰ τί τὸ ψυχρὸν καὶ ποιεῖ καὶ παύει τὰ χιμέτλα, καὶ τὸ θερμόν τὰ πυρίκανστα; Ἡ διὰ τὸ αὐτό; ποιεῖ μὲν, συντήκοντα· παύει δὲ, [μᾶλλον] ξηραίνοντα. — 56. Ἐν τοῖς πυρετοῖς διδόναι δεῖ τὸ ποτὸν, πολλάκις καὶ κατ' ὀλίγον. Τὸ μὲν γὰρ πολὺ, παραρρέει· τὸ δὲ ὀλίγον μὲν, πολλάκις δὲ, διαβρέχει, καὶ εἰς τὰς σάρκας χωρεῖ. Οἷα γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἐὰν μὲν κατὰ πολὺ ἔλθῃ τὸ ὕδωρ, παραρρέει· ἐὰν δὲ κατ' ὀλίγον, βρέχει μόνον· τὸ αὐτὸ [δὲ] καὶ ἐν τοῖς πυρετοῖς. Τὰ γὰρ ῥέοντα ὕδατα, ἐὰν τις κατ' ὀλίγον ἄγῃ, ὁ ὀχετὸς ἐκπίνει· ἐὰν δὲ τὸ ἴσον ἀθρόον ἄγῃ, ὅπου ἐὰν ἄγῃ, χωρεῖ. Ἐπειτα κατακείσθω ἀκίνητος ὡς μάλιστα· ἀκίνητος μὲν, ὅτι καὶ τὸ πῦρ φανερώς, ἐὰν τι μὴ κινή, καταμαραίνεται· πρὸς πνεῦμα δὲ μὴ κατακείσθω, διότι ὁ ἄνεμος τὸ πῦρ ἐξεγείρει· καὶ ῥιπιζόμενον τὸ πῦρ, ἐξ ὀλίγου πολὺ γίνεται. Περιστελλέσθαι δὲ τούτου ἔνεκεν, ὅτι, πυρὶ ἐὰν ἀναπνοὴν μὴ

διδῶς, σβέννυται· καὶ τὰ ἱμάτια μὴ ἀπογυμνούσθω, ἕως ἂν νοτὶς ἐγγένηται. Τὸ φανερόν γάρ πῦρ, τὸ ὑγρὸν σβέννυσι. Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῇ φύσει. Ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, προπαρασκευάζειν δεῖ καὶ ἐκλύοντα, καὶ πυριάματα πρὸς τοὺς πόδας παρατιθέντα· καὶ περιεσταλμένον ἀναπαύεσθαι, ὅπως ὅτι θερμότατος ἢ πρὸ τοῦ τὴν λῆψιν εἶναι. Καὶ γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει. — 57. Τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντα. Δεῖ δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις χρῆσθαι. Ἡ δὲ ἡμέρα ἣ λῆψις, λουσάμενον, ὕπνον μὴ ζητεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει θερμαίνουσα δίαιτα, ὅτι ἀσθενὴς ὁ τεταρταῖος πυρετός. Εἰ γὰρ μὴ ἦν ἀσθενὴς, οὐκ ἂν τεταρταῖος ἐγένητο. Ὅρῃς ὅπου πῦρ πολὺ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι; τὸ γὰρ πολὺ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἀρπάζει. Τούτου δ' ἕνεκεν, πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι ἐμποιεῖν, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει. Ἔστι δὲ τὸ καθ' ἡμέραν διαίτημα, τὸ μὲν, πῦρ, τὸ δὲ, νοτίδα εἰς τὸ σῶμα εἰσάγοντα. — 58. Εἰσὶ δὲ νόσοι, αἱ μὲν, ἀπὸ πυρός· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος. Ἰατρεύονται δὲ, αἱ μὲν ἀπὸ πυρὸς νόσοι, νοτία· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος, πυρί. Νοτίδα γὰρ ξηραίνει.

SECTIO II.

Ὅσα περὶ ἰδρῶτα.

Διὰ τί οὐδὲ συντείνουσιν οὐδὲ κατέχουσι τὸ πνεῦμα γίνεται ἰδρῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεῖσιν; Ἡ ὅτι τὸ πνεῦμα κατεχόμενον πληροῖ τὰς φλέβας· ὥστε κωλύει ἐξιέναι; ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῶν κλεψυδρῶν, ὅταν πλήρεις οὖσας ἐπιλάβῃ τις. Ὅταν δὲ ἐξέλθῃ,

πολὺς γίνεται, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπιληψία ἀθροισθῆναι κατὰ μικρόν. — 2. Διὰ τί οὐχ ἰδρῶσι τὰ ἐν θερμῷ ὕδατι μέρη, οὐδ' ἂν θερμὰ ᾖ; Ἡ διότι τὸ ὕδωρ κωλύει τήκεσθαι; ὁ δὲ ἰδρῶς, τὸ κακῶς προσωκοδομημένον ἐστὶν ἐν τῇ σαρκί· ὁ κωλύει τήκεσθαι, ὅταν ἐκκρίνηται διὰ θερμότητα. — 3. Διὰ τί ὁ ἰδρῶς ἀλμυρόν; Ἡ διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως καὶ θερμότητος, ἀποκρινούσης ὅσον ἀλλότριον ἔνεστιν ἐν τῇ προσφύσει τῆς τροφῆς πρὸς αἷμα καὶ τὰς σάρκας; τοῦτο γὰρ τάχιστα ἀφίσταται, διὰ τὸ μὴ οἰκεῖον εἶναι, καὶ ἔξω ἐξικμάζειν. Ἀλμυρὸς δὲ ἐστὶ, διὰ τὸ τὸ γλυκύτατον καὶ κουφότατον εἰς τὸ σῶμα ἀνηλωσθαι· τὸ δὲ ἀλλοτριώτατον καὶ ἀπεπτότατον ἀπολύεσθαι. Τὸ τοιοῦτον δὲ ἐν μὲν τῇ κάτω ὑποστάσει, οὖρον καλεῖται· ἐν δὲ σαρκί, ἰδρῶς· ἄμφω δὲ ἀλμυρὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. — 4. Διὰ τί τὰ ἄνω ἰδρῶσι μᾶλλον τῶν κάτω; Πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἐστὶν ἄνω· τοῦτο δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρὸν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἰδρῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; Ἡ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἰδρῶς ἐστὶ· τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἢ γὰρ κρασίς ἄνω. — 5. Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μάλιστα ἰδρῶς γίνεται, ἔαν τὰ ἄλλα ὁμοιοσημονῶμεν; Ἡ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν [τῷ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. Πο-
νοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν· οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν.] Εἴτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τρίβωμεν. Τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες. — 6. Διὰ τί ὁ ἰδρῶς ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ οὐκ ὅζει, ἢ ἥτιον τοῦ ἐκ τοῦ σώματος;

"*Ἢ ὅτι εὐπνοὺς ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος ;* Δηλοῖ δὲ μανὸς ὢν, τῇ τῶν τριχῶν ἐκφύσει. Δυσώδεις δὲ οἱ τόποι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γίνεται, ὅσα μὴ εὐπνοα. — 7. *Διὰ τί οἱ γυμναζόμενοι, ἐὰν διαναπαυσάμενοι παλαίωσιν, μᾶλλον ἰδρῶσιν, ἢ ἐὰν συνεχῶς ;* Ἡ διὰ τὸ ἀθροῖσθαι διαναπαυομένων· ἔπειτα τοῦτον τὸν ἰδρῶτα ἐξάγει ὕστερον ἢ πάλιν· ἢ δὲ συνεχῆς ἀναζηταίνει, ὥσπερ ὁ ἥλιος. — 8. *Διὰ τί μᾶλλον ἰδρῶσιν, ὅταν μὴ διὰ πολλοῦ χρόνου χρῶνται ταῖς ἀφιδρώσεσιν ;* Ἡ διότι οἱ ἰδρῶτες γίνονται οὐ μόνον δι' ὑγρότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς πόρους ἀνεῶχθαι μᾶλλον, καὶ ἀραιὰ τὰ σώματα εἶναι ; τοῖς μὲν οὖν μὴ χρωμένοις συμμεμύκασιν οἱ πόροι, τοῖς χρωμένοις δ' ἀναστομοῦνται. — 9. *Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος τοὺς γυμνοὺς ἢ τοὺς ἀμπεχομένους, ἰδρῶσι μᾶλλον οἱ ἀμπεχομένοι ;* Πότερον ὅτι τοὺς πόρους συμμύειν ποιεῖ ἐκκαίων ὁ ἥλιος ; Ἡ διότι τὰς ἀτμίδας ζηταίνει· ἀμπεχομένοις δὲ, ταῦτα ἥτιον συμβαίνει ; — 10. *Διὰ τί ἰδρῶσι μάλιστα τὰ πρόσωπα ;* Ἡ ὅσα ὀραιὰ, καὶ ὑγρὰ μάλιστα· διὰ δὲ τούτων ὁ ἰδρῶς διαπορεύεται ; Δοκεῖ δὲ πηγὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ. Διὸ καὶ αἱ τρίχες, διὰ τὸ πολὺ ὑγρόν· ὁ δὲ τόπος, ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. Δείσιν ἄρα κατὰ φύσιν. — 11. (Cf. inf. 32.) *Διὰ τί οὐτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρὸς, μᾶλλον ἰδρῶσιν, οὐτ' ἐλάττονος αἰεὶ, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερομένου ;* οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἰδρῶσι μᾶλλον, ἢ εὐθύς εἰ εἴη τοσοῦτον. Ἡ ὅτι τὸ σύμμετρον ἔκασιον ἐργάζεται ; οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ τὸ πλεῖον, οὐ ποιήσει πλεῖον ἢ μᾶλλον τούναντιον, ὅτι τῷ σύμμετρον εἶναι, ἐργάζεται τὸ ἕργον. Διὰ μὲν οὖν τοῦτο,

οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἰδροῦσι· διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκα-
 στον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέ-
 τι ποιεῖν, προστιθεμένου μᾶλλον. Οὐ γὰρ ταῦτο
 προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδεῖως ἔχειν πα-
 ρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. Τὸ
 μὲν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολὺ, προωδοποίησε καὶ πα-
 ρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἰδροῦν. Ἄλλης δὲ δεῖ
 συμμετρίας καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. Τοῦτο
 δὲ οὐκέτι ποιεῖ ὁ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστε-
 ρον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον. — 12. Διὰ τί
 ἀποστλεγγισαμένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἰδρῶς, ἢ ἑῶσιν ἐπι-
 μῆναι; Πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξω;
 ἢ ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἰδρῶς ἐπὶ τοῖς πό-
 ροις; ὥστε κωλύει τοῦ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν. — 13. Διὰ
 τί τὸ πῆγανον δυσώδεις τοὺς ἰδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια
 τῶν μύρων; Ἡ ὅτι ὦν ἐν τῇ ὁσμῇ βαρύτες ἐνι, ταῦτα
 κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδε-
 στέραν ποιεῖ τὴν ὁσμήν; — 14. Διὰ τί ἰδροῦμεν τὸν
 νῶτον μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; Ἡ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρό-
 σθεν ἐστὶ τόπος ἐντὸς, εἰς ὃν ἀποχετεύεται τὸ ὑγρὸν;
 ἐν δὲ τῷ ὀπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἔκκρισιν
 ἀναγκαῖον γίνεσθαι. Τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶν αἷτιον καὶ
 ὅτι τὴν κοιλίαν ἦττον ἰδροῦμεν ἢ τὸ στῆθος. Ἔτι δὲ
 ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστι τοῦ ἰδρῶτος τὰ νῶτα,
 καὶ τὰ ὀπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμ-
 προσθεν [τῶν ὀπισθεν] ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶν αἷ-
 τιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἰδροῦν τάχιστα καὶ μάλι-
 στα· ἥκιστα γὰρ ψύχονται. Ἔτι δὲ σαρκωδέστερά
 ἐστὶ τὰ περὶ τὸν νῶτον τῶν ἔμπροσθεν· ὥστε ὑγρό-
 τερα. Πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὀπισθεν. Ὁ

γάρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὧν, ὑγρασίαν πολλὴν παρέχει. — 15. Διὰ τί ἐφ' ἃ κατακείμεθα, οὐχ ἰδροῦμεν; Ἡ ὅτι θερμὸς ὧν ὁ τόπος ὧ ἀπτόμεθα, κωλύει διῆναι τὸν ἰδρῶτα· ἀναξηραίνει γὰρ αὐτόν; Ἔτι δὲ θλίβεται. Θλιβόμενον δὲ διαχεῖται τὸ αἷμα· οὗ συμβαίνοντος, καταψύχεται μᾶλλον. Σημεῖον δὲ ἡ νάρκη. Κατάψυξις τε γὰρ ἐστὶ τὸ πάθος, καὶ γίνεται ἐκ θλίψεως, ἢ πληγῆς. — 16. (Cf. inf. 28.) Διὰ τί οἱ καθεύδοντες μᾶλλον ἰδροῦσιν; Ἡ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν; ἄθροισθὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς, ἐξελαύνει τὸ ὑγρὸν. — 17. (Cf. 36, 2.) Διὰ τί τὸ πρόσωπον μάλιστα ἰδροῦσιν, ἀσαρκότατον ὄν; Ἡ ὅτι εὐἰδρωτα μὲν, ὅσα ὑφ' ὑγρα καὶ ἄραιά; ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη. Τρυρότητα γὰρ οἰκίαν ἔχει πλείστην. Δηλοῦσι δὲ αἱ φλέβες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ καθ' ἄρῃοι ἐξ αὐτῆς, καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. Σημεῖον δὲ αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ οἱ πόροι εἰσὶ, περαίνοντες ἔξω. Οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἰδρῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. Διὸ [καὶ] ἰδροῦσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ πρῶτον· τὸ δὲ ὑγρὸν, κάτω ρεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω. — 18. Διὰ τί οἱ ἰδροῦντες, ἐὰν ψυχθῶσιν ἢ ὕδατι ἢ πνεύματι, ναυτιῶσι; Πότερον τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἔσται ἄθρόον, ἔμ-προσθεν οὐκ ἡρεμοῦν διὰ τὸ ρεῖν· ἢ καὶ τὸ πνεῦμα διῶν ἔξω, γινόμενον ἰδρῶς διὰ τὴν ψύξιν, τοῦτο ἔσω ψυχθὲν πρὶν ἐξελεθεῖν, ὑγρὸν ἐγένετο, καὶ προσπεσὼν ποιεῖ τὴν ναυτίαν; — 19. Διὰ τί ποτε ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, μάλιστα ἰδρῶτες γίνονται θερμαινόμενων; Ἡ ὅτι τὸ θερμαινόμενον ἐφέλκει ἐφ' ἑαυτὸ τὸ ὑγρὸν; τὸ δὲ ὑγρὸν οὐκ ἔχει ὅπῃ καταναλίσκῃται,

διὰ τὸ εἶναι τοὺς τόπους τούτους ὁστώδεις. Ἐκπίπτει οὖν ἔξω. — 20. (Cf. inf. 23.) Διὰ τί οἱ πονοῦντες, ὅτε παύσονται, ἰδρῶσιν; ἔδει γὰρ, εἴπερ ὁ πόνος αἰτίας, ὅταν πονῶσι. Πότερον ὅτι πονούντων μὲν, ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, τοὺς πόρους συμμεμυκέναι ποιοῦσι· παυσαμένων δὲ συνίζουσιν; ὥστε δι' εὐρυτέρων γινομένων τῶν πόρων, ῥᾶον διέρχεται τὸ ὑγρὸν. Ἡ ὅτι πονούντων μὲν, ἀποκρίνει ἡ κίνησις ἐκ τοῦ συμπεφυκότος ὑγροῦ πνεῦμα, καὶ διὰ θερμότητα τὴν ἀπο τῆς κινήσεως, γίνεται τὸ ὑγρὸν πνεῦμα ἐπιπολῆς; ὅταν δὲ παύσῃται πονῶν, ἅμα καὶ ἡ θερμότης λήγῃ, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος πυκνουμένου, ὑγρότης γίνεται, ὃ καλούμενος ἰδρῶς. — 21. (Cf. inf. 33.) Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἰδρῶν, ἢ τοῦ χειμῶνος; Ἡ ὅτε μᾶλλον ὑγροὶ, καὶ χαλεπώτεροι ἄνευ ἐπιμελείας γένοιντ' ἄν; Ὡστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέη μᾶλλον. Ἡ [ὅτε] μεγάλη ἡ μεταβολή, καὶ τὰ περιτιώματα οὐ συνεκπέτεται, [πάλιν] ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος; Ἀῖλον ἄρα, ὅτι τοῦ θέρους μᾶλλον. Καὶ γὰρ τὰ ὑγρά σήπεται μᾶλλον ἅπαντα τοῦ θέρους. Διὸ τότε δεῖ ἀπαντλεῖν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πάντες οὕτως ἔλεγον. — 22. Διὰ τί αἰ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀπορροῆς γινομένης ἐκ τῶν περιτιωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἀφιδρώσῃ; Ἡ ὅτι ἐλάττων ἔκκρισις; Ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἕρα, πλεῖον γίνεται ἐξ ἐλαττονος. Τὸ γὰρ ὑγρὸν διακρινόμενον, πλεῖον. Ὡστε πλείονι χρόνῳ ἢ ἔκκρισις. Διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἢ ἔκκρισις ἐστίν. Ἐτι τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται, διὰ

τὴν κατάμειξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἄδυναται. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. Διὸ καὶ οἱ ἔμμετοι τῶν ἰδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες. Καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ πόρος ὁ τόπος οὗτος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες· ὥστε ἔργον μεταστῆσαι· τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς. Ἡ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγίνεται, ἢ πλησίον· διὸ καὶ δυσεξάγωγόν ἄλλως. — 23. (Cf. sup. 20.) Διὰ τί ἦτιον ἰδρουῖσιν ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν, ἢ ἀνέντες; Ἡ ὅτι πονοῦντες μὲν, ποιοῦσιν πεποιηκότες δὲ, πεπονθήκασιν; Εἰκότως οὖν ἐκκρίνεται πλέον. Ὅτε μὲν γὰρ γίνεται, ὅτε δὲ ἐστί. Ἡ ὅτι πονούντων μὲν, συγκεκλίσσονται τῆς σαρκὸς οἱ πόροι, διὰ τὴν κάθ' ἑξιν τοῦ πνεύματος· ὅταν δ' ἀνῶσιν, ἀνοίγονται; Διὸ καὶ τὸ πνεῦμα κατέχοντες, ἦτιον ἰδρουῖσι. — 24. Διὰ τί ὅταν τροχάζωμεν, ὁ ἰδρῶς οὐ πλείων, καὶ ὅταν ἐν κινήσει ᾖ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅταν παύσῃται; Ἡ ὅτι τότε μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῆς χειρὸς ἢ ἄλλου τινός ἐστιν ὕδωρ ῥέον ἀποφράσαι πανταχόθεν συναθροισζόμενον; ὅταν δὲ ἀφεθῇ, πλέον ἢ ὅσον ἐξ ἀρχῆς. Ὡς δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀποληφθῆναι, ὥσπερ ἐν τῇ κλεφύδρᾳ, καὶ πάλιν πρὸς τὴν κύστιν· ἀπολαμβάνει γὰρ ἐντός. Ὁμοίως οὖν πολλῆς κινήσεως οὔσης, τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνεται· διὸ καὶ αἱ φλέβες διατείνονται, τοῦ ὑγροῦ οὐ δυναμένου ἐξιέναι. Ἀπολαμβανόμενον δὲ ἀθρόον τὸ ὑγρὸν, ὅταν ἀκεθῇ τὸ πνεῦμα, ἀθρόον ἐξέρχεται. — 25. Διὰ τί, ὅταν πίωσιν, ἦτιον ἰδρουῖσιν ἐπιφαγόντες; Ἡ διότι τὰ σιτία ἐπισπᾶται τὴν ὑγρότητα, καθ' ἃπερ ἐσπόγγος ἐμπεσόν; Ἐστὶ δὲ κωλύσαι τὴν ὁρμὴν οὐ μικρὸν μέρος·

ὥσπερ ἐν τοῖς ρεύμασι τὸ ἐπιλαβεῖν τοὺς πόρους προς-
 ενεγκάμενον τὴν τροφήν. — 26. (Cf. inf. 31.) Διὰ
 τί οἱ ἀγωνιῶντες ἰδρῶσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσω-
 πον οὐ; μᾶλλον γὰρ εὐλογον, ὅταν πᾶν ἰδρώσῃ τὸ
 σῶμα, τότε μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας. Ψυχρότατος γὰρ
 ὁ τόπος· διὸ καὶ ἥκιστα ἰδρῶσι. Καὶ οἱ ἱατροὶ ἐν
 ταῖς ἀρρώστιαις μάλιστα περιστέλλειν τοὺς πόδας πα-
 ραγγέλλουσιν, ὅτι εὐψυκτοὶ εἰσιν. Ὡστε ἀρχὴν ῥα-
 δίως ῥίγους ποιοῦσι καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. Ἡ ὅτι καὶ
 ἡ ἀγωνία ἐστὶ θερμότητος οὐ μετὰστασις, (ὥσπερ ἐν
 τῷ φόβῳ ἐκ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς κάτω· διὸ καὶ αἱ
 κοιλίαι λύνονται τῶν φοβουμένων) ἀλλ' αὐξησις θερμοῦ,
 ὥσπερ ἐν τῷ θυμῷ; καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ζῆσις τοῦ
 θερμοῦ ἐστὶ τοῦ περὶ τὴν καρδίαν· καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ
 διὰ φόβον καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον.
 — 27. Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἐξέρυθροι γίνονται, οὐχ
 ἰδρῶσι δέ; Ἡ διὰ τὸ μᾶλλον θερμαίνεσθαι; ὥστε τὸ
 μὲν ἐν τῷ προσώπῳ ὑγρὸν, ξηραίνει ἡ θερμότης ἐπι-
 πολάζουσα, τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει, διὰ τὸ ἐλάτ-
 τω μὲν εἶναι, πλέω δὲ τῆς ἐμφύτου καὶ προϋπαρχού-
 σης. — 28. (Cf. sup. 16.) Διὰ τί καθεύδοντες ἰδρῶσι
 μᾶλλον ἢ ἐγρηγορότες; Ἡ ὅτι ἔσωθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ
 ἰδρωτός· θερμότερα δὲ τὰ ἐντός· ὥστε καὶ ἐκκρίνει
 διαχέουσα ἡ ἐντός θερμότης τὸ ἐντός ὑγρὸν· ὥστε
 αἰεὶ ἔοικεν ἀπορρεῖν τι τοῦ σώματος· ἀλλὰ διὰ τὸ μη-
 θὲν εἶναι, πρὸς ὃ προσπίπτειν ἁλισθήσεται, λανθάνει.
 Σημεῖον δέ· τὰ γὰρ κοῖλα τοῦ σώματος αἰεὶ ἰδρῶσι. —
 29. Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις μᾶλλον ἰδρῶσιν, ὅταν
 ἢ ψύχος; Ἡ ὅτι τὸ θερμὸν οὐ βαδίζει ἔξω, διὰ τὴν
 τοῦ ψύχους περίστασιν· (κωλύεται γὰρ ὑπὸ τούτου)

ἀλλ' ἐντὸς κατειλούμενον καὶ μένον, διαλύει τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρὰ, καὶ ἰδρωῖτα ποιεῖ ἐξ αὐτῶν. — 30. Διὰ τί ὠφελιμώτερός ἐστιν ὁ ἰδρῶς, καὶ ἐλάτιων ἐπέλθῃ, ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γενόμενος, ἢ ὁ ἐν ἱματίῳ; Ἡ τὸ μὲν πονεῖν, τοῦ μὴ πονεῖν βέλτιόν ἐστι καθόλου· καὶ ὁ ἰδρῶς δὲ ὁ μετὰ πόνου, τοῦ ἄνευ πόνου βελτίων ἐστὶ· καὶ ὁ μᾶλλον δὲ μετὰ πόνου, τοῦ ἥττον, βελτίων; μᾶλλον δ' ἐστὶ μετὰ πόνου, ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος. Ἐὰν γὰρ μὴ πολλῇ συντονίᾳ τροχάσῃ, οὐ δύναται ἰδρωῖσαι, γυμνὸς ὢν. Ἐν ἱματίῳ γὰρ καὶ πάνυ μετρίως τροχάσῃ, ταχὺ ἰδρωῖ, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀλέαν. Καὶ εὐχρύνεστεροι δὲ γίνονται οἱ γυμνοὶ τρέχοντες τοῦ θέρους τῶν ἐν ἱματίοις, ὅτι ὥσπερ ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς εὐπνουστέροις τόποις οἰκοῦντες, εὐχρύνεστεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς καταπεπνιγμένοις οἰκοῦντων· οὕτω καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ὥσπερ ἐν εὐπνοίᾳ ᾗ, τότε εὐχρύνεστερός ἐστιν, ἢ ὅταν καταπεπνιγμένος ᾗ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τινος ἀλέας πολλῆς· ὁ συμβαίνει μᾶλλον τῷ ἐν ἱματίῳ τρέχοντι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον καθευδόντες, ἀχρύνεστεροί εἰσι τῶν μέτριον χρόνον καθευδόντων. Καταπέπνικται γὰρ καὶ ὁ καθεύδων. — 31. (Cf. sup. 26.) Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἰδρουῖσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὐ, ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἰδρύντων ἡμῶν μάλιστα μὲν τὸ πρόσωπον, ἥκιστα δὲ τοὺς πόδας; Ἡ ὅτι ἡ ἀγωνία, φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις τῶν ἄνω, διὸ καὶ ὠχρίῳσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινεῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσὶ. Ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἰδρουῖσι ταῦτα οἷς πονοῦσι·

καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας καὶ συγκαθιάσι, καὶ ἐκτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἡρεμοῦσιν. Ὁρμητικοὶ γάρ εἰσι πρὸς τὸ ἔργον, διὰ τὸ τὸ θερμὸν αὐτῶν ἡθροῖσθαι εἰς τὸν περὶ τὸ σιῆθος τόπον, ὅντα εὐσωματωδέστερον. Ὅθεν παντὸς διάττοντος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αἵματος, συμβαίνει ποικίλην καὶ πυκνὴν γίνεσθαι κίνησιν. Μάλιστα δὲ ἰδρουῦσι τοὺς πόδας, ὅτι οὗτοι μὲν συνεχῶς πονοῦσι· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, ἀναπαύσεως τυγχάνειταῖς τῶν σχημάτων καὶ κινήσεων μεταβολαῖς. — 32. (Cf. sup. 11.) Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις οὐτ' ἀθρόου τοῦ πυρὸς ὄντος, μᾶλλον ἰδρουῦσιν, οὐτ' ἐλάττονος ἀεὶ γινομένου, ἀλλὰ πλείονος; ἐπεισφερόμενου γάρ, τὰ πυριατήρια μᾶλλον ἰδρουῦσιν, ἢ εἴπερ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον ἦν τὸ πῦρ. Ἡ τὸ μὲν πολὺν, ἐκ πρώτης ξηρὰν λαμβάνον τὴν ἐπιπολῆς σάρκα, καὶ δέρμα καίει καὶ ὀστρακοῦς γενομένη δὲ τοιαύτη, τέγγει τοὺς ἰδρωῖτας· τὸ δὲ ὀλίγον, μᾶλλον τὴν σάρκα ἀνιέν, αὐτὴν τε ἀραιοῖ, καὶ τὰ ἐντὸς καθάπερ ὀργάζει πρὸς τὴν διάκρισιν καὶ ἐξαγωγήν. Οὕτω δ' ἐχούσης αὐτῆς, ἐπείσενεχθὲν πλεον πῦρ, καὶ εἰσδύομενον εἰς βιάθος τῆς σαρκὸς δι' ἀραιότητα, ἐξατμίζει τε τὰ προμαλαχθέντα ὑγρά, καὶ τὰ λεπτὰ αὐτῶν ἀποκρίνον, ἐξάγει μετὰ τοῦ πνεύματος. — 33. (Cf. sup. 21.) Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἰδρουῖν, ἢ τοῦ χειμῶνος; Ἡ τοῦ μὲν χειμῶνος συστελλόμενον ἐντὸς τὸ θερμὸν, ἐκπέττει καὶ πνευματοῖ τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά; διὸ πάντων αὐτῶν, ἢ τῶν πλειστων ἀναλισκομένων, οὐδὲν δεῖται συγγενοῦς ἀποκρίσεως. Τοῦ δὲ θέρους δι' ἀραιᾶς τῆς σαρκὸς ἐκπίπτοντος τοῦ θερμοῦ, ἥτιον πέττεται τὰ ἐν

ἡμῖν ὑγρὰ· διὸ δεῖται ἀπαντήσεως. Ἐμμείναντα γὰρ διὰ τὴν ὥραν, σήπεται καὶ νοσοποιεῖ. Σήπεται γὰρ πᾶν τὸ σηπόμενον, ὑπ' ἁλλοτρίου θερμοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ οἰκείου πέττεται. Ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει τὸ ἁλλότριον ἰσχύει· διὸ σήπεται [πάντα] μᾶλλον ἐν αὐτῷ· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ οἰκεῖον· διὸ οὐ σήπει ὁ χειμῶν.

— 34. Διὰ τί τῶν ἰδρώτων γινομένων ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμοσίας, ἢ ὑπὸ τῆς ἐκτὸς προσπιπτούσης, πρὸς ἐνίων ἰδρώτων φρίττομεν; Ἡ διότι ὑπὸ μὲν τῆς ἐντὸς θερμοσίας ὅταν ἐκπίπτωσιν ἐκ πολλοῦ τόπου εἰς ὀλίγον, συστελλομένοις πρὸς τὴν περιοχὴν παντελῶς τοῦ θερμοῦ περιόδους ἀποφράττουσιν, εἴτα ἡ φρίκη ἐγγίνεται, ἔτι τῆς σαρκὸς παντελῶς διαβρόχου γινομένης, καὶ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος. Ἡ δὲ ἐκτὸς θερμοσία προσπίπτουσα, ἀραιοῖ τὸν χρῶτα πρῶτον· εἴτα τὸ ἐντὸς τῆς φύσεως θερμὸν ἀποκρινάμενον, τὴν φρίκην ἐποίησεν.

— 35. Διὰ τί τῶν ἰδρώτων οἱ θερμοὶ κρίνονται βελτίους εἶναι τῶν ψυχρῶν; Ἡ ὅτι πᾶς μὲν ἰδρῶς, περιτιτώματός τινος ἔκκρισίς ἐστιν; εἰκὸς δὲ τὸ μὲν ὀλίγον περιτιτῶμα ἐκθερμαίνεσθαι, τὸ δὲ πλεῖον, μὴ ὁμοίως. Ὡστε ὁ ψυχρὸς ἰδρῶς, πολλοῦ περιτιτώματος ἂν εἴη σημεῖον. Διὸ καὶ μακροτέρας τὰς νόσους ποιεῖ.

— 36. Διὰ τί τῶν ἰδρώτων διαθερμοσίου γινομένων, πρὸς τὸ πολὺ πῦρ ἥττον ἰδρῶμεν; Ἡ διότι ἥτοι σφόδρα θερμαινομένου τοῦ σώματος, εἰς πνεύματα ὑγρὰ διαλύεται, ἢ ἐκπίπτοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ ταχὺ ξηραίνοντος, τὴν αἴσθησιν οὐ λαμβάνομεν;

— 37. (Cf. 9.) Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος, ἂν μηδὲν περιβλήμα ἔχωμεν, *** ἰδρῶτες γίνονται τοῖς ἱματίοις περιστελλομένοις; Καὶ περὶ τούτου ταῦτα

ἐροῦμεν τῷ προτέρῳ. — 38. (Cf. 5, 41.) Διὰ τί τῶν ὀξειῶν κινήσεων μᾶλλον θερμαίνειν δοκουσῶν, τῶν δὲ νωθρῶν ἥτιον, αἱ πρὸς τὸ σιμὸν πορεῖαι νωθρότεραι οὔσαι, ἰδρωτάς τε μᾶλλον ἐκκρίνουσι, καὶ τὸ πνεῦμα προῖστῶσιν, ὥς θερμαίνουσαι μᾶλλον τῶν κατάντων; Ἡ ὅτι τοῖς βάρεσιν εἰς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν ἐστίν, εἰς δὲ τὸ ἄνω παρὰ φύσιν; Ἡ οὖν τοῦ θερμοῦ φύσις ἢ φέρουσα ἡμᾶς, πρὸς μὲν τὰ κατάντη οὐθὲν συμπονεῖ, πρὸς δὲ τὰ σιμὰ φορτίζουσα διατελεῖ. Ὡστε διὰ μὲν τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐκθερμαίνεται μᾶλλον, καὶ τοὺς ἰδρωτάς ἐκκρίνει, καὶ τὸ πνεῦμα προῖστησιν. Συμβάλλεται δὲ τι ἐν ταῖς πορείαις, καὶ ἡ τοῦ σώματος σύγκαμψις, πρὸς τὸ μῆεῦθ' υπορεῖν τὸ πνεῦμα προῖστασα. — 39. Διὰ τί τῶν ἰδρωτῶν γινομένων, ὅσῳ ἂν ἐπιβάλληται τις μᾶλλον, οὐχ οἱ πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι ἰδροῦσι; Καὶ περὶ τούτου ταῖς ἐροῦμεν τῷ ἐπάνω. — 40. Διὰ τί τῶν σωμάτων ξηροτέρων ὄντων τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, ἰδρωτικωτέρως διακείμεθα τοῦ θέρους; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν θέρους ἀραιῶν τῶν σωμάτων ὄντων, τὸ τῆς φύσεως θερμὸν οὐ πολὺ κατέχεται; διαλύει οὖν τὰ ὑγρὰ εἰς πνεῦμα. Τοῦ δὲ χειμῶνος πεπυκνωμένων ἐκτὸς τῶν σωμάτων, πολὺ κατειλημμένον τὸ τῆς φύσεως θερμὸν, εἰς πνεῦμα οὐ διαλύει τὸ ὑγρὸν. Ἐτι δὲ καὶ τοῦ μὲν θέρους πολὺ προσφερόμεθα τὸ ὑγρὸν, τοῦ χειμῶνος δὲ τοῦναντίον. — 41. Διὰ τί οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γινόμενοι τοῖς ὑγιαίνουσιν ἰδρωτές, φαυλότεροι δοκοῦσιν εἶναι τῶν ὑπὸ τῶν πόρων; Ἡ ὅτι οἱ μὲν πόνοι ἀπαντιλοῦντες ἀεὶ τὸ περιττεῦον ὑγρὸν, ξηροτέραν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν· ὥστε τὰς κοιλίας τῶν πόρων ὑγιεινὰς

εἶναι, καὶ τῇ τοῦ θερμοῦ ἡθήσει μηδεμίαν ἔμφραξιν γίνεσθαι; οἱ δ' αὐτόματοι μὲν προσαγορευόμενοι ἰδρῶτες, γινόμενοι δ' ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας συγχεομένων τῶν τῆς φύσεως πόρων, τὰ θερμὰ μὴ παντελῶς καταλαμβάνηται, ἀλλ' ἔτι ἀπομάχεσθαι καὶ ἐκκρίνειν αὐτὸ δύνηται, εὐλόγως νόσου σημεῖα φαίνεται. Τότε γὰρ ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας, ἢ τοῦ συμμέτρου κατὰ φύσιν ψύχεται, ἢ τε σὰρξ, δίομβρος γενομένη, τὴν κακίστην πρὸς ὑγίαν διάθεσιν λαμβάνει. — 42. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἰδρῶτες ἦσσαν γίνονται, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὁμοίως παρασκευάζειν βουλόμεθα, ὑγροτέρων ὄντων τῶν σωμάτων τοῦ χειμῶνος; Ἡ ἦσσαν μὲν ἰδρῶμεν, ὅτι τὰ ὑγρά τοῦ χειμῶνος πέπηγε καὶ συνέστηκε σφόδρα; δυσλυτώτερα οὖν. Οὐχ ὑπολαμβάνομεν δὲ δεῖν ἰδρωτοποιεῖσθαι τοῦ χειμῶνος, διότι ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑγιεινὴ. Ὁ δὲ τοὺς ἰδρῶτας ἐμποιῶν, τήκει καὶ συγχεῖ τὴν ἕξιν· ἔτι τε καὶ ἀραιότεραν τοῦ προσήκοντος ἐμποιῶν, τό τε ἐντὸς θερμὸν ἀποκρίνων, ἔλαττον ποιεῖ· ὥστε μὴ ὁμοίως δύνασθαι τῷ περιέχοντι ψυχρῷ ἀντιτετάχθαι· τό, τε ἐκτὸς ὑγρὸν ῥαδιέστερον παρεμπεσεῖται τοῖς σώμασιν, ἀραιῶν τῶν πόρων διὰ τὰς ἰδρωτοποιῖας [ὄντων.]

SECTION III.

Ὅσα περὶ οἰνοποσίας καὶ μέθης.

Διὰ τί μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσριγοι εἰσι, καὶ τάχιστα ἀλίσκονται ὑπὸ πλευρίτιδος καὶ τῶν τοιούτων; Ἡ διότι, πολὺ ὑγρὸν ἔαν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται· ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; Γίνεται γὰρ ὁμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθῆς βε-

βρεγμένη εἴη ὑγρῷ ψυχρῷ, οὕτως ἢ σὰρξ ἔνδοθεν.
(Cf. 6.) — 2. (Cf. 27.) Διὰ τί οὐχ οἱ σφόδρα μεθύον-
τες παροινούσιν, ἀλλ' οἱ ἀκροθώρακες μάλιστα; Ἡ
ὅτι οὐθ' οὕτως ὀλίγον πεπώκασιν, ὥστε ὁμοίως ἔχειν
τοῖς νήφουσιν· οὐθ' οὕτω, ὥστε διαλύεσθαι, ὅπερ
πάσχουσιν οἱ πολὺ πεπωκότες; Ἔτι οἱ μὲν νήφοντες,
μᾶλλον ὀρθῶς κρίνουσιν· οἱ δὲ σφόδρα μεθύοντες,
οὐδ' ἐγχειροῦσι κρίνειν. Οἱ δὲ ἀκροθώρακες, κρί-
νουσι μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα μεθύειν· κακῶς δὲ, διὰ
τὸ μὴ νήφειν· καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν, ὑπὸ
τῶν δὲ ὀλιγωρεῖσθαι δοκοῦσιν. — 3. (Cf. 14 et 22.)
Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ ἀκρατέστερον πίνοντες,
ἢ ὅλως ἄκρατον; Πότερον διὰ τὴν λεπιότητα ὁ κε-
κραμένος μᾶλλον εἰσδύεται εἰς πλείους τόπους καὶ στε-
νωτέρους· ὁ δὲ ἄκρατος, ἥττον; ὥστε δυσεξαγωγότε-
ρος ὁ κεκραμένος. Ἡ διότι ἐλάττω πίνουσιν ἄκρατον,
διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ ἀπεμοῦσι μᾶλλον; Ἔτι δὲ
συμπέτει τὰ λοιπὰ, θερμότερος ὢν, καὶ αὐτὸς αὐ-
τόν· ὁ δὲ ὑδαρῆς, τοῦναντίον. — 4. Διὰ τί τῶν οἶνο-
φλύγων τὸ σπέρμα οὐ γόνιμον ὥς ἐπιτοπολύ; Ἡ ὅτι
ἢ κράσις τοῦ σώματος ἐξύγρυνται; τὰ δὲ ὑγρά σπέρ-
ματα οὐ γόνιμα, ὁλλὰ τὰ συνεσιῶτα καὶ πάχος ἔχον-
τα. — 5. (Cf. 26.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουνσι
μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκρατοποιῶσιν; Ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος,
θερμαντικόν· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυ-
χροῦ. Διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουνσι. Πολλοῖς
δ' ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρό-
μοι ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θλί-
βοντας· καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως
εἶχον. Ἡ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν;

ARIST. PROBL.

C

γίνεται δὲ ἡ περιϋσταμένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ διὰ τὸ ἐκτὸς ψύχος, οἷον τοῦ χειμῶνος, ἢ σβεννυμένου τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ· σβεννυμένου μὲν, τῷ ἐναντίῳ, ἢ διὰ χρόνον, οἷον γῆρας· ἢ [τῇ] τοῦ ἀλλοτρίου θερμοῦ ὑπερβολῇ, ὃ συμβαίνει τῷ ἐν τῷ ἡλίῳ ἢ πυρὶ καιομένῳ. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴνῳ χρωμένοις. Ὡν γὰρ θερμός τις, ὅταν ὑπερτείνηται δυνάμει τῇ τοῦ σώματος οἰκείᾳ θερμότητι μιγνύμενος, ἀποσβέννυσιν αὐτό. Σβεννυμένου δὲ καὶ ψυχθέντος τοῦ σώματος, συμβαίνει τοὺς τρόπους γίνεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα [ἄλλον τρόπον καταψύξεως.] Ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ὕλης, ἢ τὸ θερμὸν ἐκάστῳ τρέφεται, συμβαίνει καὶ τὸ θερμὸν φθείρεσθαι. Τοῦτο δὲ ἐπὶ [μὲν] τῶν ἀψύχων, ἐπὶ τοῦ λύχνου ἐστὶ φανερόν· (τοῦ γὰρ ἐλαίου ἀναλωθέντος, συμβαίνει σβέννυσθαι τὸ φῶς) ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, τό, τε γῆρας ταῦτό ποιεῖ τοῦτο, καὶ τῶν νόσων αἱ μακραί καὶ συντηκτικαί. Ἀναιρουμένης γὰρ ἡ λεπθυνομένης τῆς τοῦ θερμοῦ τροφῆς, ἐκλείειν αὐτὸ συμβαίνει. Τρυφῇ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμὸν· τούτῳ δὲ οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλὰ λείῳ καὶ πλείονι. Διὸ τοῖς νοσοῦσι τὰς εἰρημένας νόσους καὶ πρεσβυτέροις, φθειρομένου τοῦ τοιούτου καὶ ἀλλοιουμένου, (δριμὺν γὰρ καὶ αὐχμηρὸν ἀντὶ λείου καὶ λιπαροῦ γίνεται) συμβαίνει ἐκλείπειν αὐτό. Σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν αἱ γινόμεναι βοήθειαι, τοῖς μαράνσει τὸν βίον ἐκλείπουσιν. Ὅ τι γὰρ ἂν ἐπιστάξῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφωδῶν ὑγρῶν, προσαναφέρεσθαι συμβαίνει τὸ θρεπτικὸν αὐτῶν, ὥς τῇ τοῦ τοιούτου ἐκλείψει γινόμενης τῆς διαλύσεως. Ἔοικε δὲ τοῖς ἀκρατοποιοῦσι

τοῦτ' εἶναι αἴτιον. Ὡν γὰρ θερμὸς ὁ οἶνος μετὰ τῆς φύσει ὑπαρχούσης θερμότητος, μᾶλλον ἀναλίσκει τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχοντα ἐφόδια τῷ οἰκείῳ θερμῷ. Διὸ συμβαίνει τοὺς μὲν ὑδρωπικούς αὐτῶν γίνεσθαι τοὺς δὲ, ρευματικούς· τοὺς δὲ, εἰς τὴν κοιλίαν. Τὰ τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς, δριμύεια ἐστὶ· καὶ τὰ εἰσιόντα δι' ἀσθενείαν τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἀπαλὰ ὄντα, οὐ παχύνεται. Ἀσθενὲς δὲ ἐστὶ τὸ θερμὸν, τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾗ ἔτι σώζεται, καθάπερ τὸ καλάμιον πῦρ. Καὶ γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθενείαν, ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ ξυλίνου. — 6. (Cf. 1.) Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσριγοί εἰσι καὶ τάχιστα ὑπὸ πλευρίτιδος ἀλίσκονται, καὶ τῶν τοιούτων νόσων; Ἡ ὅτι τὸ πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται, ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα, θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν. Σημεῖον δέ· θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δὲ οὐ. Εἰ δ' ἦτιον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει δῆλον ὅτι θάττον αὐτὰ ἢ θερμότης ἢ ὑγρότης. Ὡστε λειψθέντων ψυχρῶν ὑγρῶν, εἰκότως ῥίγουσιν τε μᾶλλον οἱ μεθύοντες, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους οἰκεία πάσχουσι πάθη. — 7. Διὰ τί οἱ μὲν παῖδες, θερμοὶ ὄντες, οὐ φίλοινοί εἰσι, Σχύθαι δὲ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνδρεῖοι, θερμοὶ ὄντες, φίλοινοι; Ἡ ὅτι οἱ μὲν, θερμοὶ ὄντες, καὶ ξηροί; ἢ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἕξις τοιαύτη· οἱ δὲ παῖδες, ὑγροὶ καὶ θερμοί. Ἡ δὲ φιλοποσία ἐστὶν ἐπιθυμία ὑγροῦ τινος. Ἡ οὖν ὑγρότης, κωλύει διψητικούς εἶναι τοὺς παῖδας. Ἐνδεῖα γάρ τις ἐστὶν ἢ ἐπιθυμία. — 8. (Cf. 19.) Διὰ τί μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἀλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα,

νήφοντες δὲ, ἦττον; Ἡ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου
 ἐστὶν ἀπαθὲς, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον; τὰ δὲ ἐναν-
 τία, τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἰσθητικώτερα. Ὁ μὲν οὖν με-
 θύων, γλυκίς ἐν αὐτῷ χυμούς ἔχει, (τοιοῦτο γὰρ ὁ
 οἶνος δοκεῖ) καὶ τῶν φάύλων χυμῶν αἰσθητικώτερός
 ἐστίν· ὁ δὲ νήφων, δριμύς καὶ ἀλυκός. Τῆς τρο-
 φῆς οὖν πεπεμμένης, οἱ περιττωματικοὶ ἐπιπολάζου-
 σιν. Οὗτοί τε οὖν εἰσιν ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν ὁμοίων,
 καὶ τὸν ἔχοντα ποιοῦσιν. — 9. (Cf. 20.) Διὰ τί τοῖς
 μεθύουσι σφόδρα, κύκλω πάντα φαίνεται φέρεσθαι;
 καὶ ἥδη ἀπτομένης τῆς μέθης, ἀθρεῖν τὰ πόρρω οὐ
 δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης αὐτὸ ποιοῦνταιί
 τινες. Ἡ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου
 ἢ ὄψις πυκνάκις; διαφέρει οὖν τὴν ὄψιν οὐθὲν κινεῖν,
 ἢ τὸ ὁρώμενον. Ταῦτο γὰρ ποιεῖ, πρὸς τὸ φαίνε-
 σθαι τὰ εἰρημένα. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τὰ πλησίον ὄντα
 διαψεύδεσθαι τὴν ὄψιν συμβαίνει τῶν μεθύοντων, καὶ
 περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν. Διόπερ
 ἐκείνα μὲν ὅλως οὐκ ὁρᾶται, τὰ δ' ἐγγὺς οὐδ' ἐν ᾧ
 τόπῳ ἐστὶν ὁρᾶ. Κύκλω δὲ φαίνεται φέρεσθαι, καὶ
 οὐκ ἐγγὺς καὶ πόρρω, ὅτι εἰς μὲν τὸ πόρρω, διὰ τε τὴν
 κύκλω κίνησιν, ἀδυνατωτέρα ἐστὶ φέρεσθαι ἢ ὄψις.
 Ἄμα γὰρ τὰναντία ποιεῖν οὐ ῥάδιον. Ἔστι δὲ ἡ μὲν
 πόρρω ἐπιθυμία, σφοδρά· ἡ δὲ κύκλω, ἐν ᾧ τοῦνομα
 σημαίνει, σχήματι. Διὰ τε οὖν τὰ εἰρημένα, πόρρω
 οὐ φέρεται· καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω, οὐ
 καὶ ταῦθ' ὁρώη. Ἀπολείποι γὰρ ἂν ἐν θατέρῳ χρόνῳ
 αὐτῶν τὸ ὁρώμενον ἐν ταύτῃ τόπῳ. Ἀπολείπων δὲ,
 οὐκ ἂν ὁρώη. Κύκλω δὲ φέρεται, διὰ τὸ ὑπάρχον
 χῆμα τῆς ὀψεως. Ἔστι γὰρ κῶνος, οὗ ἡ βᾶσις κύ-

κλος, ἐν ᾧ κινουμένη, ὁρᾷ μὲν τοῦτο, διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό. Διέφυσται δὲ τῷ τόπῳ, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτό. Ταῦτὸν γὰρ ἂν ἦν, ἢ τοῦτο πρὸς τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὴν ὄψιν πρὸς τοῦτο. — 10. (Cf. 30.) Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἐν ὁρώσιν; Ἡ καθάπερ εἴρηται, κινουμένης τῆς ὄψεως, συμβαίνει μηθένα χρόνον τὴν αὐτὴν ἐπὶ ταύτῃ ἡρεμεῖν ὄψιν; τὸ δὲ ἐν ταύτῃ χρόνῳ ἑτέρως ὁρώμενον, ὁψιαίτερον εἶναι δοκεῖ. Ἀφ᾽ ἧ γὰρ ὄψεως ὁρᾶται τὸ ὁρώμενον· ἄπτεσθαι δὲ πλείουσιν ἅμα τοῦ αὐτοῦ, ἀδύνατον. Ὅντος δὲ ἀναισθήτου τοῦ μεταξὺ χρόνου, [ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἦπτετο, καὶ παρήλλαττε τὸ ὁρώμενον] εἰς εἶναι δοκεῖ χρόνος, ἐν ᾧ τε ἦπται καὶ παρήλλαχεν· ὥστ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταύτου πλειόνων ἀπτομένων ὄψεων, πλείω δοκεῖ εἶναι τὰ ὁρώμενα, διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον εἶναι ἄπτεσθαι. — 11. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀφροδισιάζειν ἀδύνατοί εἰσιν; Ἡ ὅτι δεῖ τινα τρόπον ἐκθερμανθῆναι μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος; τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν. Αποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος μᾶλλον, ὅτι πολὺ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς τὸ ὑγρὸν καὶ ὑπεπτον. Ἔτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τροφῆς. Τροφή δὲ πᾶσα πέitetαι· ἢ πληρωθέντες, ὀρμητικοί εἰσι πρὸς τὰ ἀφροδίσια. Διὸ καὶ κελεύουσιν τινες πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν τοιαύτην, ἀριστᾶν μὲν πολὺ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον, ἵνα ἡ αὐτοῖς ἐλάττω τὰ ἄπεπτα τῶν πεπεμμένων. — 12. Διὰ τί ὁ γλυκὺς καὶ ἄκρατος καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενοι ἐν τοῖς πότοις, νήφειν ποιοῦσι; καὶ διὰ τί ἦττον με-

θύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; "Ἡ πάντων τὸ αὐτὸ αἰτιὸν ἐστίν, ἢ παράκρουσις τοῦ ἐπιπολῆς θερμοῦ; τὸ γὰρ μεθύειν ἐστίν, ὅταν ἢ τὸ θερμὸν [ἐν] τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν τόποις. — 13. Διὰ τί τοῦ γλυκίως ἐπιπολαστικοῦ ὄντος, εἰάν τις μεθύων ἤδη ἐπιπῇ, γλυκὺ, καταπέπτειται ὁ ἐνυπάρχων οἶνος, καὶ ἦττοι ἐνοχλεῖ; "Ἡ ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ λεαντικόν τε ἐστὶ καὶ γλίσχρον, (ἐμφράττει οὖν τοὺς πόρους) τὸ δὲ αὐστηρὸν, τραχυντικόν; καὶ τὸ μὲν εὐπειτὴ ποιεῖ τῷ θερμῷ τὴν ἀναφοράν· ὁ δὲ γλυκὺς, στέγει αὐτὸ, τοὺς πόρους ἐμφράττων. "Οτι δὲ τῶν ἄνω θερμανθέντων ἐστὶν ἢ μέθη, εἴρηται. "Ἐτι δὲ ὁ μὲν γλυκὺς, ἄνοδμος ὁ δὲ αὐστηρὸς, οὕ. Ὅσμη δὲ πᾶσα βαρύνει κεφαλὴν. — 14. (Cf. 3.) Διὸ τί ἀπὸ τοῦ κεκραμένου μὲν, ἀκρατεστεροῦ δὲ, ἔωθεν μᾶλλον πονοῦσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκράτου; "Ἡ ὅτι ὁ μὲν ἀκράτος, παχυμερὴς ὢν, εἰς τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους στενοὺς ὄντας, αὐτὸς μὲν οὐκ εἰσπίπτει, ἢ δὲ δύνამις αὐτοῦ, ἢ ὁσμή καὶ θερμότης· ὁ δὲ κεκραμένος, μιχθεὶς λεπτῷ τῷ ὕδατι αὐτὸς εἰσδίεται· ἔχων δὲ σῶμα, καὶ τῆς δυνάμεως πολὺ τῆς τοῦ ἀκράτου δυσπεπτότερός ἐστι. Τάτε γὰρ ὑγρὰ [πάντων] δυσπεπτότατα, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων. — 15. Διὰ τί μᾶλλον δύνανται πιεῖν εἰς μέθην οἱ ἀγύμναστοι τῶν γεγυμνασμένων, καὶ ῥᾶρον ἀπαλλάττουσιν; "Ἡ ὅτι [οἱ] ἔχοντες περιττώμα καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς, οὐρητικοὶ γίνονται· ὅπερ ποιεῖ δύνασθαι πίνειν, καὶ ὕστερον κούφως ἔχειν, διὰ τὸ μὴ ἐμμένειν πολὺ ὑγρὸν οἰκῶδες· οἱ μὲν οὖν ἀγύμναστοι, ὑγροὶ καὶ περιττωματικοὶ εἰσιν· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ξηροί· ὥστ' εἰς τὸ σῶμα τούτοις ἢ

ὑγρότης ἢ οἶνηρά ἀφικνεῖται. Εὐθύς τε οὖν ἀντισπᾷ τῇ οὐρήσει ἢ φορᾷ αὕτη· καὶ ὕστερον ἐμμένον τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐν τῷ σώματι, βᾶρος ποιεῖ. — 16. Διὰ τί ὁ οἶνος καὶ τετυφωμένους ποιεῖ καὶ μανικούς; ἐναντία γὰρ ἢ διάθεις. Ὁ μὲν γὰρ, μᾶλλον ἐν κινήσει· ὁ δὲ, ἤτιον. Ἡ ὥσπερ Χαιρήμων εἶπε,

Τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται. τὰναντία οὖν ποιεῖ, οὐ ταῦτά, ἀλλὰ τὰ μὴ ὁμοίως ἔχοντα· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ, τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ ὑγραίνει, ἀλλ' οὐ ταῦτά· καὶ τίκει τὸν κρύσταλλον, καὶ πήγνυσι τοὺς ἄλας. Καὶ ὁ οἶνος (ὑγρὸς γὰρ ἐστὶ τὴν φύσιν) τοὺς μὲν βραδυτέρους ἐπιτείνει καὶ θάττους ποιεῖ, τοὺς δὲ θάττους ἐκλύει. Διὸ ἔτιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει, ἐν ταῖς κραιπάλαις ἐκκελυμένοι γίνονται πάμπαν· ὥσπερ γὰρ τὸ λουτρὸν τοὺς μὲν συνεδεμένους τὸ σῶμα καὶ σκληροὺς, εὐκινήτους ποιεῖ, τοὺς δὲ εὐκινήτους καὶ ὑγροὺς ἐκλύει· οὕτως ὁ οἶνος, ὥσπερ λύων τὰ ἐντὸς, ἀπεργάζεται τοῦτο. — 17. Διὰ τί ἡ κράμβη παύει τὴν κραιπάλην; Ἡ ὅτι τὸν μὲν χυλὸν γλυκὺν καὶ ὑπτικὸν ἔχει· διὸ καὶ κλύζουσιν αὐτῷ τὴν κοιλίαν οἱ ἱατροί. Αὕτη δὲ ἐστὶ ψυχρά. Σημεῖον δὲ· πρὸς γὰρ τὰς σφοδρὰς διαῤῥοίας χρωῶνται αὐτῇ οἱ ἱατροί, ἔποντες σφόδρα, καὶ ἀποξυλίζοντες καὶ ψύχοντες. Συμβαίνει δὲ τῶν κραιπαλῶντων, τὸν μὲν χυλὸν αὐτῆς εἰς τὴν κοιλίαν κατασπᾶν τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρά, οἶνηρά καὶ ἄπεπτα ὄντα, αὐτὴν δὲ ὑπολειπομένην ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, ψύχειν τὸ σῶμα. Ψυχομένου δὲ, ὑγρὰ λεπτὰ συμβαίνει εἰς τὴν κύστιν φέρεσθαι. Ὡστε κατ' ἀμφοτέρω τῶν ὑγρῶν ἐκκρινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ

καταψυχομένου, εικότως ἀκραίπαλοι γίνονται. Ὁ γὰρ οἶνος ὑγρὸς καὶ θερμὸς ἐστίν. Ἐτι δὲ συμβαίνει τῶν ὑγρῶν κατασπωμένων καὶ κρινομένων κάτω, καὶ πνεῦμα ἐπάγεσθαι αὐτοῖς· ὅθεν μόνον ἀπὸ τοῦ οἴνου εἰς τὴν κεφαλὴν φερόμενον, τὸν κάρον καὶ τὴν κραιπάλην ποιεῖ. Κάτω δὲ ὁρμήσαντος καὶ καταψυχομένου τοῦ σώματος διὰ τὰ εἰρημένα, λύεται [ὁ] κραιπάλης πόνος. Ἐστὶ γὰρ ἡ κραιπάλη, ζέσις τις καὶ φλεγμασίᾳ λήγουσα. Λυπεῖ δὲ μᾶλλον τῆς μέθης, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐξίστησιν, ἡ δὲ κραιπάλη ἐν ἑαυτοῖς οὔσι, τὸν πόνον παρέχει· καθάπερ οὖν καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν οἱ λαμβανόμενοι παίζουσι μᾶλλον ἢ ἀλγοῦσι· παρ' αὐτοῖς δὲ γενομένοι οἱ αὐτοὶ, κουφισθέντες τοῦ πάθους, ἀλγοῦσι. Ταῦτα γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κραιπάλης καὶ ἐπὶ τῆς μέθης συμβαίνει. — 18. Διὰ τί μᾶλλον ἐμετιᾶν ποιεῖ ὁ ὕδαρῆς οἶνος, ἢ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἄκρατος; Ἡ ὅτι ἐμεῖν μάλιστα ποιεῖ τὰ ἐπιπολαστικά, καὶ ὅσα ἀηδῆ ἐστίν. Ἐστὶ δὲ ὁ μὲν οἶνος κατακρουστικός, τὸ δὲ ὕδωρ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές. Διὰ μὲν οὖν τὸ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές εἶναι, κάτω διέρχεται ταχύ· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀηδές, οὐ ποιεῖ καρδιώτειν. Ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι λεπτὸς, ὥστε διαρρεῖν ταχύ· διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἔχειν οἴνου, ἀηδής ἐστὶ. Τυράττει γὰρ τὴν αἴσθησιν, τῷ πλείους ἐν αὐτῇ [τὰς] κινήσεις ἐμποιεῖν, τὴν τ' ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος· αἰσθηταὶ γὰρ ἄμφω γίνονται. Ὁ δ' εὐκράτος τὴν μὲν τοῦ ὕδατος αἴσθησιν ἀφανίζει, οἴνου δὲ μαλακοῦ ποιεῖ αἴσθησιν· διὸ ἡδέως πίνεται. Ἀηδῆς δὲ ὢν ὁ ὕδαρῆς οἶνος, ἐπιπολαστικός ἐστι· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἐμετικόν ἐστι. — 19. (V. sup. 8.) Διὰ τί μεθύοντες μάλιστα διαισθανόμεθα τὰ

ἀλυσκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα· νήφοντες δὲ, ἦτον; Ἡ
ὅτι τὰ λυπηρὰ μᾶλλον δῆλα τοῖς μὴ ἐπιθυμοῦσι, [τοὺς
δ' ἐπιθυμοῦντας λανθάνει. Ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων,
ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι ἔχει.]. Ὁ δὲ νήφων, οὕτως ἔχει·
ὁ δὲ μεθύων, πλήρης. — 20. (Cf. sup. 9.) Διὰ τί τοῖς
μεθύουσι σφόδρα, κύκλω πάντα φαίνεται φέρεσθαι·
καὶ ἡδὴ ἀπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης, ἀριθμεῖν τὰ
πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης ποι-
οῦνται αὐτότινες. Ἡ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμό-
τητος τοῦ οἴνου ἢ ὄψις πυκνάκις; Ὡσπερ οὖν, ὅταν
ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν, δύο φαίνεται, οὕτω
καὶ τοῖς μεθύουσιν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ μὲν
ὑποθῇ, κινῇ δὲ τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἂν ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν.
Ἀμφοτέρως γὰρ τὸ αὐτὸ πάσχει ἢ ὄψις. Ὡστε οὐ
δόξει μένειν τὸ ὁρώμενον· καὶ τὸ πόρρωθεν ἔτι μᾶλ-
λον· ἔτι γὰρ ἦτον κρατεῖ ἀποτεينوμένης τῆς ὄψεως·
καὶ πλέον τὸ διάστημα ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ποιεῖ ἢ ἐγγὺς αὐ-
τῇ κίνησις. Ἐὰν δὲ σφόδρα κινῆται, καὶ ὀμαλῶς ἄνω
καὶ κάτω, ἦτον κρατήσῃ τοῦ πόρρω. Πάντα δὲ ἀπο-
τεινόμενα κύκλω φέρεται· οἷον οἷστοι καὶ τὰ καταρ-
τώμενα. Καὶ ἢ ὄψις οὖν δι' ἀσθένειαν ταὐτὸ πά-
σχει, ὥσπερ ἂν εἰ πόρρω ἐφέρετο. Διαφέρει δ' οὐδὲν
τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. Ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ
πρὸς τὸ φαίνεσθαι. — 21. Διὰ τί ὅταν ἀθρόως πί-
νωσι, ξηρότεραι αἱ κοιλίαι γίνονται, ὅτε δεῖ ὑγραίνε-
σθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πλεονος; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν πολ-
λοῦ καὶ ἀθρόου οὐ κρατεῖ ἡ κοιλία, ἀλλ' εἰς τὸν αὐ-
τὸν ἔρχεται τόπον ἀπαθές; ἔστι δὲ ὑγροῦ τόπος ἀπέ-
πτου ἢ κύστις. Τοῦ δὲ ὀλίγου κρατεῖ καὶ πέττει.
Ὡστε μόνον, ὑγραίνει. — 22. (Cf. sup. 3.) Διὰ τί

μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ εὐκρατον πίνοντες, ἢ οἱ ἄκρατον; Ἡ διὰ τὴν λεπτότητα εἰς πλείους τόπους ὁ κεκραμένος εἰσέρχεται, (καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις) καὶ ἔστι δυσεξαγωγότερος; τὸ δὲ ὕδωρ λεπτομερέστερον μὲν, ἀλλ' εὐέξοδον. Ἡ διότι ἔλαττον πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ μᾶλλον ἀπεμῶσιν; Ἐτι δὲ συμπέπτει τὰ λοιπά. Ταῦτὸ δὲ ἔστι πρόβλημα. — 23. Διὰ τί ὑπὸ τοῦ ἀκράτου ἀποθνήσκουσιν, ἐάν τις προῖσχνάνας πολὺ πῖνῃ; καὶ μὴ προῖσχνάναντες δὲ πολλοὶ τῶν φιλοπότων, ἀθρόον πολὺ πίνοντες, ξηροὶ γίνονται; Δοκεῖ γὰρ ὅ, τε οἶνος τῶν θερμῶν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ τὸ ζῆν· τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, κατάψυξις. Ἡ ὥσπερ [καὶ] ἀπὸ τοῦ κωνείου, σβεννυμένου κατὰ μικρὸν τοῦ θερμοῦ τοῦ οἰκείου· ἀλλὰ τρόπον ἕτερον; Τὸ μὲν γὰρ, τῇ ψυχρότητι πῆγνυσι τὸ ὑγρὸν καὶ θερμὸν· ὁ δὲ οἶνος, τῇ θερμότητι τῇ αὐτοῦ μαραίνει τὴν φυσικὴν θερμότητα. Ὡσπερ οὖν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πυρὸς καὶ ἡλίου τὸ ὀλίγον πῦρ ἀποσβέννυται, οὕτω ἢ ἐν τοῖς σώμασι θερμότης ὑπὸ τῆς ἐν τῷ οἴνῳ, ἐὰν ὑπερβάλλῃ. — 24. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀριδᾶκρουι μᾶλλον; Ἡ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ γίνονται; Ἀκρατεῖς οὖν εἰσιν, ὥστε ὑπὸ μικρῶν κινεῖσθαι. — 25. (Cf. 13.) Διὰ τί ἥτιον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; Πάντων γὰρ ταῦτὸ αἷτιον ἢ κατὰκρουσις, τουτέστιν ἐπιπολῆς. Τὸ μὲν γὰρ μεθύειν, ἐν τοῖς περὶ κεφαλὴν τόποις.*** Ἡ ὅτι δεῖ πρὸς τοὺς ὕπνους ὑγρότητα ἐνυπάρχειν θερμὴν; αὕτη γὰρ εὐπεπτος. Ἄν δὲ μὴ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος, οὐ γίνεται ὕπνος. Διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ τὰ σιτία καὶ τοὺς πότους, ὑπνωτικώτατοι γίνονται ὑπὸ τῆς θερ-

μης. Τοῖς δὲ μελαγχολικαῖς, καὶ τὰς μεγάλας πυ-
ρίας, ἀγρυπνία· τοῖς μὲν, ὅτι κατέψυκται τούτων·
τοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἢ ὀλίγον. Φανερόν οὖν ὅτι εἰς
ταῦτα βλέπτεον καθ' ἕτερον τῶν παθῶν. — 26. (Cf.
5.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι, καὶ μᾶλλον ὅσω
ἂν ἀκρατοποιῶσιν; ἔστι δὲ, ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικός·
ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ· διὸ οἱ ῥι-
γῶντες μάλιστα τρέμουσι. Πολλοῖς δ' ἤδη χρωμέ-
νοισι μόνῳ ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι τε ἰσχυροὶ
συνέβησαν, ὥστε ἀπορρέλπειν τοὺς θλίβοντας· καὶ
τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθητίως εἶχον. Ἐτε-
ροι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διαιτῶμενοι, καὶ τρίψαι
χρῶμενοι καὶ τροφῇ κρέασι, πρὸς ἀποπληκτικὰς ἀξ-
φωστίας ἤλασαν. [Οἷς] τρόμοι μὲν, διὰ τὴν ἀκινή-
σίαν, ἦττον ἐνέπιπτον, πόνος δὲ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ μὴ
δύνασθαι ἡσυχάζειν. Ἔτι [καὶ] τοῦ μὲν τρόμου αἰ-
τία, ἡ ψυχρότης· φαίνονται γὰρ (ὥσπερ εἴρηται) οἱ τε
ῥιγῶντες τοῦτο πάσχοντες, καὶ οἱ σφόδρα γέροντες.
Ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τῶν μὲν, τὸ πάθος ψυχρόν·
τῶν δὲ, ἡ ἡλικία· ὁ δὲ οἶνος, θερμαντικώτατος· ὥσθ'
ὑπεραντίον ἂν τι συμβαίνοι. Ἡ οὐθὲν κωλύει γίνε-
σθαι ταῦτ' ὑπὸ ἐναντίων, μὴ ὡσαύτως δὲ ποιούν-
των; οἷον καὶ ἀπὸ τῶν πάγων ἀποκάεται ὑπὸ θερ-
μοῦ, ὅταν ὁ πάγος ἀθρόον ποιήσῃ τὸ θερμόν· ὥστε
ἔστι μὲν ὡς ὑπ' ἐναντίων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ συμβαί-
νειν, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτό. Ὁ δὲ τρόμος γίνεται
μὲν ὑπ' ἐνδείας θερμοῦ, οὐ παντός, ἀλλὰ τοῦ οἰ-
κείου. Φθείρεται δὲ τὸ θερμόν, ἢ μαράνσει, ἢ σβέ-
σαι· σβέσει μὲν, ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ὑπὸ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ·
μαράνσει δὲ, ἐνδείᾳ τροφῆς, οἷον οἱ λύχνοι, ὅταν μὴ

ἔχωσιν ὑπέκκαυμα, μηδ' ἔλαιον· ἡ ὑπὸ θερμοῦ ἀλλοτριίου, οἷον τὸ πῦρ ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ οἱ λύχνοι παρὰ τῷ πυρί. Οἱ μὲν οὖν ριγῶντες ὑπὸ ψυχροῦ, σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ τρέμουσι. Διὸ καὶ τοῖς προσχεόμενοις τὸ θερμὸν, αἰφρίκαι γίνονται· ἐγκατακλειόμενον γὰρ τὸ ψυχρὸν εἴσω καὶ ἀντιπεριϋστάμενον, ἴστησι τὰς τρίχας· καὶ τῷ ἀρχομένῳ πυρέττειν τὸ γινόμενον ῥίγος δι' ὁμοίαν αἰτίαν γίνεται. Ἐν δὲ τῷ γῆρα τὸ θερμὸν μαραίνεται, τῆς τροφῆς ὑπολειπούσης. Τροφή μὲν γὰρ, ὑγρὸν τῷ θερμῷ· τὸ δὲ γῆρας, ψυχρὸν. Οἱ δὲ οἰνόφυλγες, μαραινόμενης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, τρέμουσι· καὶ εἴ τινας ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῖς διὰ γῆρας, ἀλλ' ἔτι τρίτος ἢν τρόπος τῆς τοῦ θερμοῦ φθορᾶς. Ὅταν γὰρ ὑπερβάλλοντι χρῶνται, ἐν τῷ σώματι πολλὴ οὖσα ἡ θερμότης, ἡ ἀποσβέννυσιν, ἡ ἀσθενῇ ποιῇ τὴν οἰκείαν θερμότητα ἢ ἰσχύομεν· ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ τὸ κινεῖν τοῦ κινουμένου· οἷον, ὅταν ξύλον μακρὸν καὶ μέγα μὴ εὐκρατῶς ἔχη τις, τὸ ἄκρον τρέμει. Γίνεται γὰρ τοῦτο, ἢ τῷ τὸ ἐχόμενον μεῖζον εἶναι, ἢ τῷ τὸ κινεῖν ἔλαττον. Συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ, (δοκεῖ γὰρ αἴτιον τοῦτο εἶναι τοῦ κινεῖσθαι τοῖς ζώοις) μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν. Σημεῖον δ' ὅτι διὰ ψυχρότητα γίνεται τὸ πάθος τοῖς οἰνόφυλξι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ὅτι ὄνευ ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος. — 27. Διὰ τί ὁ ἀκροθώραξ μᾶλλον παροισῇ τοῦ μεθύοντος μᾶλλον, καὶ νήφοντος; Ἡ ὅτι ὁ μὲν νήφων, οὐ κρίνει; ὁ δὲ παντάπασι μεθύων, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις ἐπιπλάσμεναι εἶναι, οὐ δυνάμενος τὸ βάρος φέρειν, οἷ

κρίνει· οὐ κρίνων δὲ, οὐ παροινεῖ. Ὁ δὲ ἀκροθώ-
 ραξ κρίνει τε, καὶ διὰ τὸν οἶνον κακῶς κρίνει, ὥστε
 παροινεῖν· ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον ὄντα
 φιλολοῖδορον, φεύγοντα δίκην, ἵνα ὑπὲρ τοῦ πράγμα-
 τος λέγῃ καὶ μὴ λοιδορῇται, τὰ ὧτα ἐπέπλασαν, ἵνα
 μὴ ἀκούων, εἰς λοιδορίαν τρέπηται· παυομένου δὲ τοῦ
 ἀντιδίκου, ἀφεῖλον· μικρὰ δὲ ἀκούσας ἔτι λέγοντος,
 οὐκ ἀπέσχετο, ἀλλὰ κακῶς ἔλεγε, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι
 μὲν, κακῶς δὲ κρίνειν. — 28. Διὰ τί πρὸς τὸν γλυ-
 κὺν οἶνον ἡδίστα ὄντα, οὐ γίνονται οἰνόφλυγες; Ἡ ὅτι
 οὐκ ἴδιον χυμὸν ἔχει ὁ γλυκὺς, ἀλλ' ἀλλότριον; Φιλό-
 γλυκὺς οὖν μᾶλλον ἢ φίλοιος ἔσται ὁ κεκρατημένος.
 — 29. (Cf. 32.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες ὑπὸ τοῦ ἡλίου
 θερμαινόμενοι, μάλιστα χαίρουσιν; Ἡ ὅτι δέονται
 πέψεως; ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ κατεψύχθαι. Διὸ καὶ αἱ
 ἀποπληξίαι καὶ αἱ ἀποναρκώσεις τάχιστα μετὰ τοὺς
 πότους γίνονται. — 30. (Cf. 10.) Διὰ τί τοῖς μεθύου-
 σιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἐν ὄρωσιν; Ἡ ὅτι αἱ ἀρ-
 χαὶ τῶν ὄψεων ἔσωθεν κινεῖνται ὑπὸ τοῦ οἴνου, κα-
 θάπερ ἡ ὅλη κεφαλὴ; κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν, οὐκ
 εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὀψεις, ἀλλ' οἶον ἐπὶ μέρος
 ἐκάτερον τοῦ ὀρωμένου· διὸ δύο φαίνεται· ταὐτὸ δὲ
 τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πίεσῃ τὴν ὄψιν.
 Ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀψεως· ὥστε μηκέτι εἰς
 ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἐτέρᾳ. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κί-
 νησις, ἔσωθεν γίνεται· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν.
 Διαφέρει δ' οὐθέν. Ταῦτά γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κί-
 νηθεῖσα. — 31. Διὰ τί τῶν μεθύοντων ἡ γλῶσσα
 πταίει; Πότερον ὅτι, καθάπερ τὸ ὅλον σῶμα ἐν τῇ
 μέθῃ σφάλλεται, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα σφαλλομένη

πταίει, καὶ οὐ δύναται τὴν λέξιν διαρθροῦν; Ἡ σπυγ-
 γώδης ἐστὶν ἢ τῆς γλώττης σόρξ; βρεχομένη οὖν ἐξαί-
 ρεται. Τούτου δὲ συμβαίνοντος διὰ τὸ πάχος τὸ ἀπὸ
 τοῦ ὄγκου, δυσκινητοτέρα οὖσα, οὐ δύναται ἀκρι-
 βοῦν. Ἡ διότι οὔτε ἐν τῷ ὑγρῷ δυνάμεθα λαλεῖν,
 διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ αἵρος, οὐδ' ὅταν εἰς τὸ στόμα
 λάβωμεν ὑγρόν; Ἐν τῇ μέθῃ οὖν ἐν ὑγρῷ πολλῷ τῆς
 γλώττης οὔσης, οὐκ ἀκριβοῦμεν. Τὸ δὲ μὴ ἀκριβοῦν,
 ἔστι τὸ πταίειν. Ἡ διότι ἐν ταῖς μέθαις ἡ ψυχὴ συμ-
 παθῆς γινομένη, πταίει; Τῆς ψυχῆς οὖν τοῦτο πα-
 σχούσης, εἰκὸς καὶ τὴν γλώτταν ταυτὸ πάσχειν. Ἀπ'
 ἐκείνης γὰρ ἢ τοῦ λέγειν ἀρχή. Διὸ καὶ χωρὶς τῆς
 μέθης, ὅταν ἡ ψυχὴ πάθῃ τι, συμπάσχει καὶ ἡ γλῶτ-
 τα, οἷον τῶν φοβουμένων. — 32. (Cf 29.) Διὰ τί οἱ
 οἰνόφλυγες καὶ οἱ περὶ τὴν θάλασσαν, χαίρουσιν ἡλίῳ;
 Ἡ διότι οἱ μὲν οἰνόφλυγες δέονται πέψεως, καὶ ἅμα
 συμβαίνει τινὰς τόπους κατεψύχθαι; διὸ καὶ ἀπο-
 πληξίαι καὶ ἀπονάρχσεις μετὰ τοὺς πότους· οἱ δὲ
 θαλάττιοι, διὰ τὸ αἰεὶ ἐν ὑγρῷ εἶναι, τοῦτο ποιοῦσι;
 — 33. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀδύνατοι ἀφροδισιάζειν;
 Ἡ ὅτι δεῖ μᾶλλον τινὰ τόπον ἐκθερμανθῆναι τοῦ ἄλ-
 λου σώματος; οἱ δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας,
 ἀδυνατοῦσιν. Ἀποσβέννυται οὖν τὸ ἀπὸ τῆς κινή-
 σεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. Ἡ διότι
 δεῖ μὲν ἐκθερμανθῆναι τοὺς κάτω τόπους, ὃ δ' οἷνος
 ἄνω πέφυκε φέρεσθαι; ὥστε ἐκεῖ ποιεῖ τὴν θερμασίαν,
 ἐντεῦθεν δὲ ἀπάγει. Καὶ μετὰ τὰ σιτία, ἥκιστα
 ἀφροδισιαστικοί· καὶ κελεύουσιν ἀριστιᾶν μὲν πολὺ,
 δειπνεῖν δὲ ὀλίγον. Ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέ-
 ρεται· πεπεμμένων δὲ, κάτω τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν.

Ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις ἐκ τούτων. Καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώτιουσιν, ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ὁ κόπος. Ἐὰν οὖν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γένηται ἡ περιττώσις, συμβαίνει ἐξονειρώττειν. Διὰ ταῦτό δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρρώσθημασιν, ἔσοις γίνεται, συμβαίνει· καὶ τοῖς φοβουμένοις, καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συμβαίνει ὡσαύτως. — 34. Διὰ τί νέοι ὄντες ἐνουροῦσι μᾶλλον ὅταν μεθυσθῶσιν, ἢ πρεσβύτεροι; Ἡ διὰ τὸ θερμοὺς [καὶ ὑγροὺς] εἶναι, πολὺ τὸ συρῶν ἐν γίνεται περιττώμα, διὰ τὸ μὴ ἀναλίσκειν τὸ σῶμα τὸ ὑγρὸν· ὥστε ὑπερχεῖται· πρεσβυτέροις δὲ γινομένοις, διὰ ξηρότητα τὴν ὑπερβολὴν ἀντισπᾶ τὸ σῶμα. Ἡ ὅτι μᾶλλον ὑπνωτικώτεροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων; διὸ τοὺς μὲν νέους, καθύπνουσ ὄντας, λανθάνει ἡ ὁρμὴ τοῦ οὔρου ἐκπίπτουσα πρὶν διεγερθῆναι· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, οὐ· καθάπερ οὐδὲ τῶν ἐξωθεν κινήσεων, οὐδὲν ἥτιόν τι λανθάνει αὐτοὺς ἢ τοὺς νέους. Δῆλον δὲ· καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὕπνοις μάλιστα ἐνουροῦσιν. — 35. Διὰ τί τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας συμφέρει, καὶ τοῦ δύνασθαι πίνειν τὸ καταρρόφειν; Ἡ διότι οὐρητικόν ἐστι, καὶ τῷ πόματι προοδοποιεῖ;

SECTIO IV.

Ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

Διὰ τί ὁ ἀφροδισιάζων καὶ ἀποθνήσκων, ἀναβάλλει τὰ ὄμματα, καθεύδων δὲ καταβάλλει; Ἡ διότι ἄνωθεν τὸ θερμὸν ἐξιὸν ἀναστρέφει ἵνα περ ὁρμᾷ· ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ, κάτω συνάγεται· διὸ ῥέπει κάτω; Συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν ἔτι νοτίδα. — 2. Διὰ τί τῶν πλείοσιν ἀφροδισίοις χρωμένων, ἐπιδηλότατα συνδίδωσι τὰ ὄμματα καὶ τὰ

ισχία· τὰ μὲν, ἐγγὺς ὄντα· τὰ δὲ, πόρρω; Πότερον
 ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνουσίᾳ ἐπιδηλότατα συμπονεῖ
 ταῦτα, τῇ ἐργασίᾳ συνιόντα περὶ τὴν πρόεσιν τοῦ
 σπέρματος; συνεκθλίβεται οὖν μάλιστα ἐντεῦθεν
 ὅσον εὐτήκτον τῆς τροφῆς ἔνεστι διὰ τὴν θλίψιν. Ἡ,
 διότι παραθερμαίνεται, τήκεται μάλιστα· ὁ δὲ ἀφρο-
 δισιασμός, θερμοτότητα ἐργάζεται. Μάλιστα δὲ ταῦτα
 θερμαίνεται, ἃ κινεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Οἱ δὲ ὀφθαλ-
 μοί, καὶ τὰ περὶ τὴν ἔδραν, ἐπιδήλως συμπονεῖ. Οὐτε
 γὰρ μὴ συνάγοντι τὰ περὶ τὴν ἔδραν ἐνδέχεται προέ-
 σθαι, οὔτε μὴ τῶν ὀφθαλμῶν καταβληθέντων. Τὰ
 μὲν γὰρ περὶ τὴν ἔδραν συνιόντα, θλίβει, οἷον ἐκ κύ-
 στεως τῇ χειρὶ τὸ ὑγρὸν· ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συνα-
 γωγῇ, τὰ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. Ὅτι δὲ μεγάλην ἔχου-
 σι τὰ ὄμματα τὴν δύναμιν καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς
 γένεσιν, δηλοῖ ἢ τῶν ἀτέκνων καὶ γονίμων γυναικῶν
 τοῖς ἐναλείμμασι πείρα· ὥς δέον ταύτῃ διελθεῖν εἰς
 τὸ σπέρμα δύναμιν. Πίονα δὲ [ἀεὶ] ἄμφω τυγχάνει
 ὄντα πάντων ἀεὶ, ἀρχός τε καὶ ὄμματα. Διὰ μὲν οὖν
 τὴν συνεργίαν, κοινωνεῖ τῆς θερμοσίας· διὰ δὲ ταύ-
 την, λεπύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρ-
 μα. Οὐτε γὰρ, ἂν μὴ πῖον ᾖ, ὁμοίως [γρῦσι] ἢ θερ-
 μότης, οὔτε πῖον μὴ συμπονοῦν, οἷον ἐν τῇ κοιτίᾳ·
 ἀλλὰ οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται, διὰ
 τὴν γειννίασιν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος πά-
 ροδος, παρὰ τοὺς τόπους τούτους οὔσα, ἐπιδηλότατα
 ἱκανή ἐστι λεπύνειν. Ἀφαιρεῖ γὰρ [τι,] ἀλλ' οὐ
 προστίθῃσι, πλησιάζουσα. — 3. Διὰ τί καὶ οἱ ἀφρο-
 δισιάζοντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι οὐ χρώμενοι ἀφροδισίοις,
 ὅμως ἀμφοτέρω τὰ ὄμματα πρὸς ὀξυωπίαν βλάπτων-

ται; Ἡ ὅτι τοῖς μὲν, διὰ λαγνείαν, τοῖς δὲ, διὰ τὴν
 πῆρωσιν, τὰ ἄνω ξηρὰ γίνεται μᾶλλον τοῦ δέοντος;
 Ἐπιδηλότερα δ' ἐν τούτοις, ὅσον τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκρι-
 βές· ἢ δ' ὅψις τοιοῦτον. Κατασπωμένων δὲ τῶν
 [τοιοῦτων] ὑγρῶν, τὰ ἄνω ξηραίνεται. Ὁ μὲν [οὖν]
 ἀφροδισιασμός, δῆλον ὅτι τοῦτο ποιεῖ· τοῖς δὲ εὐνού-
 χοις τὰ σκέλη οἶδεῖ, καὶ αἱ κοιλίαι εὐλυτοί, ὥς κάτω
 μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ. — 4. Διὰ τί ἄνθρωπος μό-
 νον ὅταν ὀρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἢ βῆ· τῶν
 δὲ ἄλλων ζώων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθέν; Ἡ ἐπειδὴ κατὰ
 τὰς ἡλικίας μεταβάλλει τὰ ζῶα εἰς τὸ ὑναντίον; φωνή
 τε γὰρ βαρεῖα ἐξ ὀξείας γίνεται, καὶ δασύνεται ἐκ ψι-
 λῶν; Ἀῆλον οὖν ὥς καὶ τὰ ἐκ γεσετῆς δασέα ζῶα ψι-
 λοῦτ' ἂν, οὐ δασύνοιτο, σπερματικὰ γινόμενα. Πά-
 σχει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τὰ σπερμαίνοντα ξηρότερα γίνε-
 σθαι καὶ ἀραιότερα· ἐξ ὧν θρῖξ φύεται· δῆλον δὲ ἐκ
 τοῦ μὴ ἐν ταῖς οὐλαῖς φύεσθαι τρίχας, μηδὲ τοῖς παι-
 δίοις καὶ γυναιξίν. — 5. Διὰ τί ἡ ἀνυποδησία οὐ
 συμφέρει πρὸς ἀφροδισιασμούς; Ἡ ὅτι τὸ μέλλον
 ἀφροδισιάζειν σῶμα, δεῖ τὰ ἐντὸς θερμὸν εἶναι καὶ
 ὑγρόν; τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ὑπνοῖς μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ
 ἐγρηγορέναι. Διὸ καὶ ταχὺ καὶ ἄνευ ἐργασίας οἱ ἐξο-
 νειρωγμοὶ γίνονται· γρηγοροῦσι δὲ, μετὰ πόνου. Ἀμα
 δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτον, καὶ οἱ πόδες ὑγρότεροι καὶ θερ-
 μότεροι. Σημεῖον δὲ, ὅτι καθευδόντων, θερμοὶ, ὥς
 ἅμα τοῖς ἐν τοῖς ἐντὸς οὕτως ἔχοντες. Ἡ δ' ἀνυπο-
 δησία, τὸ ὑναντίον ποιεῖ· ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει.
 Ὡστ', εἴτε ἀδύνατον μὴ θερμῶν ὕνιων ἀφροδισιά-
 σαι, εἴτε χαλεπὸν, ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι πρὸς τὴν
 τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν. — 6. Διὰ τί ἐκλύεται μάλι-

ARIST. PROBL.

D

στα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ὁ ἄνθρωπος; Ἡ διότι πλεῖστον προῖεται σπέρμα κατὰ λόγον τοῦ σώματος; — 7. Διὰ τί δὲ πλεῖστον προῖεται; Ἡ ὅτι ἡκιστα ἐκπονεῖ τὴν τροφήν, καὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμὸν ἐστὶ τῶν ζώων μάλιστα; ὦν τὸ μὲν, ποιεῖ σπέρμα πολὺ· τὸ δὲ, τὴν φύσιν σπερματικὴν ποιεῖ; Καὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν, ἕως ἂν σῴζεται. — 8. Διὰ τί, τοῦ ἀφροδισιάζειν γινομένου διὰ θερμότητα, τοῦ δὲ φόβου ὄντος ψυχικοῦ καὶ τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐνίοις ὅταν γέγονται ἐν τούτοις τοῖς πάθεσι, σπέρμα προέρχεται; Ἡ ὅτι ψυχομένων ἐνίων τόπων, ἕτεροι ὑποθερμαίνονται, τὴν τε οἰκειάν ἔχοντες θερμότητα, καὶ δεχόμενοι τὴν τῶν καταψυχομένων τόπων; ὥστε καταψυχομένων μὲν συμβαίνει, οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι [δὲ] μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ θερμαίνεσθαι. Δῆλον δὲ καὶ τῇ ὄψει. Τῶν γὰρ φοβουμένων τὰ ἄνω λειφαιμεῖ, τὰ δὲ κάτω ὑγραίνεται, καὶ κοιλία καὶ κύστις λύεται. ῥπὶον οὖν τὸ θερμὸν, ἐν [μὲν] τῷ φόβῳ κάτω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ, κάτωθεν ἄνω, ἐξυγραῖνον τῇ θερμότητι, ποιεῖ τὴν τοῦ σπέρματος ἔξοδον. — 9. Διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα, οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμῖν, οὔτε πιάρνησθαι, οὔτε φύσαν ἀφιέναι; Ἡ ὅτι μὴ ὀργῶντες ὁμοίως ἔχομεν τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἀνασπασμένοις, οἷς προσεχσπᾶται τι ἀλλότριον, ἢ ἐγκαταλείπεται ἀποσπασθέν; Ἄπαν δὲ ὁ δεῖ μὲν ἐξαρθῆναι, κολοβὸν δὲ ὑπολείπεται, πλείω χρόνον παρέξει πόνον. Ἐάν τε τις κινήσῃ τὸ ἀλλότριον, τοῦτο πόνον παρέξει, οὐκ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ ὄν· ἂ συμβῇσεται τοῖς μὴ ὀργῶσι, ποιούσιν τι τῶν ἐρημένων. — 10. Διὰ τί νήστεις θᾶπτον ἀφροδισιάζουσιν; Ἡ διότι οἱ πόροι κενώτεροι οἱ τοῦ σώματος νή-

στεσι, πλήρεις δὲ πλήρεις; Κωλύουσιν οὖν τὴν εἰς τὸ σπέρμα ὑγρότητα διεξιέναι. Δῆλον δὲ ἐπὶ τῆς κύστεως. Οὐ γὰρ δύνανται πλήρους οὔσης ταχὺ ἀφροδισιάζειν. — 11. Διὰ τί οἱ νέοι ὅταν πρῶτον ἀφροδισιάζειν ἄρχονται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρῶτον μισοῦσιν; Ἡ διὰ τὸ μεγάλην γίνεσθαι τὴν μεταβολήν; αἷς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι, ὡς αἰτίαν ἢ ἐπλησίασαν, φεύγουσι. — 12. Διὰ τί οἱ ἱππεύοντες [συνεχῶς,] ἀφροδισιαστικώτεροι γίνονται; Ἡ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν, ταῦτ' ἀσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; Διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται. [ἀεὶ οὖν τῇ κινήσει ταύτῃ χρωμένων, εὖροα τὰ σώματα γίνεται,] καὶ προωδοπεποιημένα πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν. — 13. Διὰ τί ὅταν ἄρξωνται ἀφροδισιάζειν δύνασθαι, οἱ χρωῖτες ὄξουσι πρότερον δ' οὐκ ὄξουσι πρὸ ἡβης, οὔτε οἱ ἄνδρες, οὔτε αἱ γυναῖκες; Ἡ ὅτι τὰ ἀπεπτα, τοὺς τε χυμοὺς ἀεὶ χεῖρους ἔχει, (ἢ γὰρ ὀξύτερους, ἢ ἁλμυρωτέρους, ἢ πικροτέρους) καὶ τὰς ὁσμάς δυσωδεστέρας; τὰ δὲ πεπεμμένα, ἢ γλυκεῖς, ἢ ἥτιον ἀγλυκεῖς, καὶ τὰς ὁσμάς εὐωδεστέρας, ἢ ἥτιον δυσώδεις; Τοῦτο δ' ἐστὶ δῆλον ἐπὶ πάντων θεωμένοις καὶ φυτῶν καὶ ζώων· ἀφαιρεθέντων δὲ τῶν εὐπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἀπεπτα· οἷον δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἀναλωθέντος τοῦ γλυκέος, πικρὰ ἢ κονία, καὶ ὁ ἰδρώς ἁλμυρός. Πέττει δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης τὸ σπέρμα, ὃ, μικρὸν ὄν, πολλὴν ἔχει δύναμιν· ἐκ πολλοῦ γὰρ ὀλίγον συγκεφαλαίωται· διὸ ὅταν ἀπέλθῃ, λύονται ὡς ἐπιτοπλὸν [μᾶλλον,] καὶ καταψύχονται· ὥστε ἀπεπτότεροι οἱ χυμοὶ

μᾶλλον γίνονται, ἀνάστομουμένων τῶν πόρων διὰ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. Ἀλμυρώτεροι οὖν οἱ τῶν παιδῶν ἰδρωῖτες καὶ δυσωδέστεροι διὰ τὴν ἀπεψίαν· καὶ ἐν τύχῃ τοιαύτῃ ἡ φύσις οὕσα, ὥστε δυσώδη ἔχειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἰδρωτός, τούτοις μᾶλλον ἐπισημαίνει, καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις μάλιστα, οἷον μασχάλη, ἐν ᾗ μάλιστα καὶ τοῖς ἄλλοις. — 14. Διὰ τί ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἡμετέρου γένηται ζῶον, τοῦτο ἡμέτερον ἔκγονόν ἐστιν· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλου τινός, ἢ μέρους, ἢ ἀποκρίσεως, οὐχ ἡμέτερον; γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. Τί δὴ οὖν, ἐὰν μὲν τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς, ἡμέτερον· ἐὰν δὲ ἀλλότριον, οὐ; ἢ γὰρ ἅπαντα προσήκει, ἢ οὐθέν· ἢ πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτω μὲν ἐξ ἡμετέρου γίνεται, ἐκείνως δὲ ἐξ ἀλλοτρίου, ὅσα ἐξ ἀποκαθάρματος γίνεται καὶ ἐκκρίσεως; καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζώου, ζῶον γεννᾷ, ἀλλ' ἢ τὸ σπέρμα. Τὸ δὲ βλάπτον καὶ τὸ κακὸν, οὐθενός ἐστιν οἰκεῖον, οὐδὲ τὸ ἀλλότριον. Οὐ γὰρ ταῦτό, τούτου τί εἶναι, καὶ τούτου ἀλλότριον, ἢ ἕτερον, ἢ κακόν. Αἱ δὲ ἐκκρίσεις καὶ σήψεις οὐχ ἡμέτερα, ἀλλ' ἕτερα καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν εἰσιν. Οὐ γὰρ ὅσα ἐν τῷ σώματι γίνεται, τοῦ σώματος θετέον· ἐπεὶ καὶ φύματα γίνεται, ἃ αἴρουσι καὶ ἐκβάλλουσι· καὶ ὅλως ὅσα παρὰ φύσιν, πάντα ἀλλότρια. Παρὰ φύσιν δὲ πολλὰ καὶ τῶν συγγνωμένων ἐστίν. Εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῶον, ὀρθῶς ἂν τὸ ἐκ ταύτου γινόμενον, ἔκγονον ἡμέτερον εἴη μόνον. Καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος δὲ ἂν τι ἄλλο γένηται, οἷον σκώληξ σαπέντιος, ἢ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαφθαρέντος, οἷον ἃ λήγεται τέρατα, οὐκ ἔκγονα λεκτέον· ὅλως γὰρ ἐκ διε-

φθαρμένου γινόμενα, οὐκ ἔτι ἐξ ἡμετέρου ὄντος γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀλλοτριού, ὥσπερ τὰ ἐκ τῶν ἀποκρίσεων, οἷον τὸ ἐκ τῆς κόπρου. Σημεῖον δὲ ὅτι ἐκ διεφθαρμένου πάντα τὰ τοιαῦτα γίνεται. Ἐκ μὴ διαφθειρομένου γὰρ, τοιοῦτον πέφικε γίνεσθαι, οἷον ἂν ἦ, ἐξ οὗ τὸ σπέρμα· ἐὰν ἐξ ἵππου, ἵππος· ἐὰν δὲ ἐξ ἀνθρώπου, ἄνθρωπος. Καὶ αὐτό τε οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρμα, οὐδὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ γενέσει γενόμενον. Καὶ γὰρ ὑγρὸν, καὶ ὄγκος τις καὶ σὰρξ γίνεται. Ποτὲ δὲ, διὰ τὸ μήπω ἔχειν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἢ τοσοῦτον μόνον τῆς φύσεως, ὅτι οὕτω διάκειται, ὥστε γενέσθαι ἐξ αὐτοῦ τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς· ἐκ δὲ διεφθαρμένου, οὐδὲν τοιοῦτον. Διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τῶν ἐν ἡμῖν, οὐδὲ ἐκ τούτου διεφθαρμένου ἢ ἀτελῶς ἔχοντος, τὸ ἔκγονόν ἐστιν ἡμέτερον. — 15. Διὰ τί ἐν τῷ ὕδατι ἦτον δύνανται ἀφροδισιάζειν οἱ ἄνθρωποι; Ἡ ὅτι ἐν ὕδατι οὐθὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται; οἷον μόλιβδος, ἢ κηρός· ἡ δὲ γονὴ τηκομένη φαίνεται πυρὶ· πρὶν μὲν γὰρ ἢ τρίψις ἐκθερμάνη, οὐ τήκεται· οἱ δὲ ἰχθύες οὐ τρίψει ὀχεύουσι. — 16. Διὰ τί τὸ ἀφροδισιάζειν ἡδιστον, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἕνεκά τινος ὑπάρχει τοῖς ζώοις; Ἡ ἡδὺ μὲν ἐστίν, ἦτοι διὰ τὸ ὑπὸ παντὸς τοῦ σώματος ἀπιέναι τὸ σπέρμα, ὥσπερ τινὲς φασιν; Ἡ καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν μὴ ἀπιέναι, διὰ δὲ τοιούτου, εἰς ὃ πάντες συμβαίνουσιν οἱ πόροι τῶν φλεβῶν; Οὐσης οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῆς ἐν τῷ κνησμῷ, τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι, ὥσπερ δι' ὅλου τοῦ σώματος. Ὁ δὲ κνησμὸς ἡδύς ἐστίν, ὑγροῦ ἐξοδος πνευματώδους ἐγκατακεκλεισμένου παρὰ φύσιν. Ἡ δὲ γονὴ, τοιοῦτον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐξοδος. Ἔστι δὲ καὶ

ἐξ ἀνάγκης ἡδὺν, καὶ ἔνεκά τινος. Ἐξ ἀνάγκης μὲν, ὅτι ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδύ ἐστιν, ἐὰν ἡ αἰσθητή. Ἐνεκα δὲ τινος, ἵνα γένεσις ἢ ζῶων. Διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον ὁρμᾷ πρὸς τὴν μίξιν τὰ ζῶα. — 17. (Cf. 1, 50.) Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει; Ἡ ὅτι περιττώματός [τινός] ἐστιν ἔξοδος· ὥστε συσπυκνίνεται πολλῇ περιτίττωσις; Τὸ δὲ φλέγμα, περιτίττωμα. — 18. Διὰ τί τὰ ἀφροδίσια τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ ξηραίνει; Ἡ ψύχει μὲν, ὅτι ἐκκρίνεται τὸ θερμὸν ἐν τῇ μίξει; ξηραίνει δὲ καὶ ἡ μίξις. Ἐξατμίζεται γὰρ, τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος· ἐξέρχεται δὲ ψυχομένου. ἔτι καὶ ἡ θερμότης ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ξηραίνει. — 19. Διὰ τί, ὅσοις αἱ βλεφαρίδες ῥέουσιν, λάγνοι; Ἡ διὰ τὸ αἰτὸ, καὶ διότι οἱ φαλακροί; ἔστι γὰρ μόρια ἄμφω ταῦτα τοῦ αὐτοῦ. Ἔστι δὲ τὸ αἷτιον· ὁπόσαι πρεσβυτέρου γενομένου, μὴ αὐξάνονται τῶν συγγενικῶν τριχῶν, ἀπασαι τοῦτο πάσχουσιν ἐν ταῖς λαγνείαις. Κεφαλὴ γὰρ καὶ ὄφρυς καὶ βλεφαρίς, συγγενικαὶ τρίχες. Τούτων δὲ μόνον ἐνίοις αἱ ὄφρυες δασύνονται πρεσβυτέροις γινομένοις. Αἶ ἦν δὲ αἰτία, εἴρηται ἐν ἄλλοις. Αἶ ἔτε-
ραι δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν. Αἷτιον δὲ, ὅτι καταψύχει τὰ ἄνω ἡ λαγνεία ὀλίγαιμα ὄντα· ὥστε οὐ πέττει τὴν τροφήν ὁ τόπος. Οὐ λαμβάνουσαι δὲ τροφήν, ἐκρέουσιν αἱ τρίχες. — 20. Διὰ τί οὐρητιῶντες οὐ δύνανται ἀφροδισιάζειν; Ἡ ὅτι πλήρεις γίνονται οἱ πόροι; τὸ δὲ πλήρες ὑγροῦ, οὐ δέχεται ἄλλο ὑγρόν. — 21. Διὰ τί αἱ ἰξίαι τοὺς ἔχοντας κωλύουσι γεννᾶν, καὶ ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἄλλων ζῶων ὃ, τι ἂν ἔχη; Ἡ ὅτι ἡ ἰξία γίνεται, μεταστάντος πνεύματος; διὸ καὶ

ὠφελεῖ πρὸς τὰ μελαγχολικά. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀφρο-
 δισιασμὸς μετὰ πνεύματος ἐξόδου. Εἰ οὖν ὁδοποιεῖ-
 ται ἡ ὁρμὴ γινομένου αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ ὁρμῆν τὸ σπέρ-
 μα, ἀλλὰ καταψίχεται· μαραίνει οὖν τὴν συντορίαν
 τοῦ αἰδοίου. — 22. Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύον-
 ται καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὥς ἐπιτοπολύ; Ἰότερον
 διὰ τὸ ἀπὸ πάντων ἐκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα· ὥστε
 οἷον οἰκοδομήματος αἱ ἁρμονίαι, καὶ τοῦ σώματος
 οὕτω σειομένη σύνθεσις ἐστι τῇ ἀπληλυθέναι· οἷον
 εἰ τὸ αἶμα ἐξέλθῃ, ἢ πᾶν ὃ, τι ἄλλο μέρος, οὕτω
 σφόδρα ἐπικάιρον τὸ ἐξιόν ἐστι· καὶ ὃ ἐκ πολλῆς γίνε-
 ται τροφῆς ὀλίγον, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταιτός.
 — 23. Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες καὶ οὐρητιῶντες
 ἐντείνουσιν; Ἡ πληρουμένων τῶν πόρων ὑγρότητος,
 τὸ σπέρμα ὑπεξιὼν ἐν ἐλάττονι τόπῳ, πλείονά τε ὄγ-
 κον ποιεῖ καὶ αἶρει; ἐπικεῖται γὰρ τὸ αἰδοῖον ἐπὶ τοῖς
 πόροις. — 24. Διὰ τί ἡ σύντασις γίνεται τοῦ αἰδοίου
 καὶ ἡ αὐξησις; Ἡ διὰ δύο; διὰ τε τὸ βᾶρος ἐπιγίνε-
 σθαι ἐν τῷ ὀπισθεν τῶν ὄρχεων αἰρεσθαι; ὑπομό-
 χλιον γὰρ οἱ ὄρχεις γίνονται· [καὶ] διὰ τὸ πνεύματος
 πληροῦσθαι τοὺς πόρους. Ἡ τοῦ ὑγροῦ αὐξανομέ-
 νου καὶ μεθισταμένου, ὃ ὄγκος μείζων γίνεται; τὰ
 λίαν δὲ μεγάλα, ἥττον αἶρεται, διὰ τὸ πορρώτερω τὸ
 βᾶρος τοῦ ὑπομοχλίου γίνεσθαι. — 25. Διὰ τί οἱ
 ἀφροδισιάζοντες καὶ οἱ τοιοῦτοι, δυσώδεις· (οἱ δὲ
 παῖδες, οὐ·) καὶ τοῦ καλουμένου γράσου ὄξουσιν;
 Ἡ τῶν πνευμάτων (ὥσπερ εἶρηται) τὰ μὲν τῶν παι-
 δῶν, πέττει τὸ ὑγρὸν, καὶ τοὺς ἰδρώτας· οἱ δὲ τῶν ἄν-
 δρῶν, ἄπεπτοι; — 26. (Cf. 29.) Διὰ τί ἐν τῇ θέρει οἱ
 μὲν ἄνδρες ἥττον δύνανται ἀφροδισιάζειν, αἱ δὲ

γυναῖκες μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει [ἐπὶ τῷ σκολύμῳ,]

Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφανρότατοι δὲ τε ἄνδρες Πότερον ὅτι οἱ ὄρχεις καθιένται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι; ἀνάγκη δὲ, εἰ μέλλει ἀφροδισιάζειν, ἀνασπᾶσαι. Ἡ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσιν, ὑπερβάλλοντος δὴ τοῦ θερμοῦ. [αἱ δὲ ψυχραὶ, θάλλουσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀνὴρ, ξηρὸς καὶ θερμός.] ἢ δὲ γυνή, ψυχρὰ καὶ ὑγρὰ. Τοῦ μὲν οὖν ἀνδρὸς ἡμαῦρώται ἡ δύναμις· τῶν δὲ, θάλλει, ἐπανισουμένη τῷ ἐναντίῳ. — 27. Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαίρουσι· καὶ οἱ μὲν, ἅμα δρῶντες· οἱ δ', οὐ; Ἡ ὅτι ἔστιν ἐκάστη περιττώσει τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρίνεσθαι κατὰ φύσιν· καὶ πόνου γινομένου, τὸ πνεῦμα ἐξιὼν ἀνοιδεῖν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτήν; οἷον τὸ μὲν οὖρον, εἰς κύστιν· ἢ δ' ἐξικμασμένη τροφή, εἰς κοιλίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξαι δ', εἰς μνηκτῆρας· αἷμα δὲ, εἰς φλέβας· ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις καὶ αἰδοῖα. Οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἀποτυφλωθῆναι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον, (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως, εἰς τὴν ἔδραν συρρέει ἡ τοιαύτη ἰκμάς. Καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύτη. Σημεῖον δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ τοιούτου τόπου, καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν ἔδραν. Ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τούτοις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία γένηται, τότε ἐπιθυμεῖ τῆς τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται. Ἡ δ' ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας γίνεται. Ὅταν γὰρ κινηθῇ ὑφ' ὁτουοῦν, ἐνταῦθα

τὸ πνεῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτο περίττωμα συρ-
 ρεῖ οὐ πέφυκε· καὶ μὲν λεπτόν ἢ ἡ πνευματικῶδες, τού-
 του ἐξελθόντος, ὥσπερ αἱ συντάσεις τοῖς παισὶ καὶ
 τοῖς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος,
 παύονται. Ὅταν δὲ κατασβεσθῇ τὸ ὑγρὸν, ἐὰν μὴ δ'
 ἕτερον τούτων πάθῃ, ἐπιθυμεῖ ἕως ἂν τι τούτων συμ-
 βῇ. Οἱ δὲ φύσει θηλυδρία, οὕτω συνεσιῶσιν, ὥστε
 ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγην, οὐπὲρ τοῖς ἔχουσι
 κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον. Αἴ-
 τιον δὲ, ὅτι παρὰ φύσιν συνεσιῶσιν. Ἄρσενες γάρ
 ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τὸν τόπον τοῦ-
 τον πεπηρωῶσθαι αὐτῶν· πῆρωσι δὲ, ἢ μὲν, ὅλως ποιῶ
 φθόρον· ἢ δὲ, διαστροφὴν. Ἐκεῖν μὲν οὖν οὐκ ἔστι
 γυνή γὰρ ἂν ἐγένετο. Ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι,
 καὶ ἄλλοθι πού ὁρμᾶν τῆς γονικῆς ἐκκρίσεως· διὸ καὶ
 ἄπληστοι, ὥσπερ αἱ γυναῖκες. Ὀλίγη γὰρ ἢ ἱκμᾶς,
 καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. Καὶ ὅσοις
 μὲν ἐπὶ τὴν ἔδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν· [ὅσοις
 δὲ ἐπ' ἀμφοτέρω, οὗτοι καὶ δοῖν καὶ πάσχειν· ἐφ'
 ὁπότερα δὲ πλεῖον, τούτου.] Ἐνίοις δὲ γίνεται καὶ
 ἐξ ἑθους τὸ πάθος τοῦτο. Ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμ-
 βαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως.
 Ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν τοῖς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ
 μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται. Διὰ τοῦτο
 ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἡβης, ἀλλὰ περὶ ἡβην ἐθισθῶσιν
 ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρειᾷ
 τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονήν, διὰ δὲ τὸ
 ἔθος, ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν, τὰ μὲν-
 τοι πολλὰ, καὶ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκὸς γίνεται.
 Ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακὸς, καὶ θῆτον

ἑκαστα τούτων συμβαίνει. — 28. Διὰ τί μάλιστα αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιάζεσθαι, ἀλλ' οὐ πιεῖν, οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν; Ἡ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνια δὲ καὶ ἀναιρεῖ τοὺς μὴ τυγχάνοντας· ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστὶ; — 29. (Cf. 25.) Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὀρμητικώτεραι πρὸς τὰ ἀφροδίσια; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες, ὑγραὶ καὶ κατεψυγμέναι; Τοῖς μὲν οὖν τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὐταρκες πρὸς τὴν ὀρμὴν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις, ἐκ τούτων) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον καὶ τὸ ὑγρὸν ἐστὶ πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυρός· τοῦτο δὲ θέρους. Ταῖς μὲν οὖν, σύμμετρον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ, πλεόν τοῦ ἱκανοῦ. Τὸ γὰρ ἄγαν, πολὺ ἐκλύει τῆς δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παῖδιά τοῦ θέρους λεπτότερα. Συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν. — 30. Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχυροὶ ὦσι καὶ εὐτραφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάσωσι, χολή τε προΐσταται αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἐκπικρον ὑποχωρεῖ, καὶ φλέγμα ἄλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; Ἡ ὅτι μετὰ τοῦ σπέρματος αἰὲν περίττωμα συναπέρχεται; διὸ καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν, ἰχθύων πλύντρου ὄξει ἡ γονή. Ἀφροδισιάζουσιν μὲν οὖν τοῦτο συναπέρχεται, ὥστ' οὐ λυπεῖ· μὴ ἀπτομένοις δὲ τῆς ὁμιλίας, τὸ περίττωμα ἐκπικροῦται, ἢ ἄλμυρὸν γίνεται. — 31. Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί; Ἡ ὅτι πνευματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἐξοδός ἐστιν. Οἷς οὖν πολὺ τοιοῦτον, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τού-

τους ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ. — 32. Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιαθες καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; Πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν; ἢ οὐ, (τὸ γὰρ θῆλυ, ὑγρὸν μὲν, ἀλλ' οὐ θασύ) ἀλλ' ὅτι ἀμφοτέραι αἱ φύσεις, πεπτικάαι ὑγρότητος πολλῆς διὰ θερμότη-
τα; σημεῖον δὲ αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά. Ἡ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ; Οὔτε γὰρ ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος, οὔτε μὴ κρατου-
μένης, ἐξεφύετο τοῖς μὲν, αἱ τρίχες, τοῖς δὲ, τὰ πτερά. Τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ
τόποις καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι. Ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ ὑγρὰ καὶ θερμή. Διὰ ταῦτ' οὖν καὶ οἱ ὄρνια-
θες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. Ἡ γὰρ τροφή ἀμφοτέροις, κάτω μὲν, ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνε-
ται. — 33. Διὰ τί ἐὰν ἀφροδισιάξῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; Ἡ δῆλον ὅτι ἀπολεί-
ποντος τοῦ ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρὰ ἐστίν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρὰ, ἐὰν μὴ δια-
θερμάνῃ τὰ θερμά· οὐδὲ δεῖται τήξεως. Κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

SECTIO V.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

Διὰ τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμα-
λέσι, κοπιαρώτεροί εἰσι τῶν ἀνωμάτων· βραχεῖς δὲ, ἀκοπώτεροι; Ἡ ὅτι ἡ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἡ ἰσχυρά. Τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης· πολλὴ δὲ ἡ συνεχὴς καὶ μία. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσιν, ἐὰν ἡ μακρὰ, ἀνάπανσις γίνεται ἡ μεταβολή, καὶ οὐ μικρὰ ἡ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβο-

λήν· ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῇ εἶναι τὴν κίνησιν. Ὅταν δὲ ἡ βραχεῖα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀνάντεσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι καὶ ἐναντίαν, ὅτε μὲν ἄνω, ὅτε δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον. Τοιαύτη δὲ (ὥς φαμεν) ἐν τοῖς ἀνάντεσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοῦναντίον. — 2. Διὰ τί τοῖς λειποψυχοῦσι καὶ τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων [διαλυομένοις,] ἐλάττους τε οἱ ὄγκοι, καὶ ὀξύτεροι δοκοῦσιν εἶναι αἱ φωναί; Ἡ ὅτι αἱ τε φωναὶ ἐλάττους φαίνόμεναι, ὀξύτεροι φαίνονται· (σημεῖον δὲ, ὅτι μιμούμενοι τοὺς πόρρωθεν ὀξὺ φθέγγονται) καὶ οἱ ὄγκοι ἐλάττους; — 3. (Cf. 14.) Διὰ τί ἡ γαστήρ μόνον λεπτύνεται τῶν γυμναζομένων; Ἡ ὅτι πλείστη ἡ πιμελὴ περὶ τὴν γαστέρα; — 4. Διὰ τί τὸ πῖον τετριμμένον γίνεται τοῖς πονοῦσιν; Ἡ διότι τὸ πῖον τήκεται θερμαινόμενον· ἡ δὲ κίνησις θερμαίνει· ἡ δὲ σὰρξ οὐ τήκεται. — 5. Διὰ τί δὲ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν πιότατα; Πότερον ὅτι ἐγγὺς τῆς τροφῆς; ἐν ὅσῳ οὖν τᾶλλα παρ' ἐκείνης λαμβάνει, αὐτὴ πολλὰκίς λαμβάνει. Ἡ ὅτι ἥκιστα πονεῖ; καμπὰς γὰρ οὐκ ἔχει. — 6. Διὰ τί οἱ κόποι μᾶλλον παύονται, ὅταν τις τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμῖξας ἀνατρίψῃται; Ἡ ὅτι μᾶλλον εἰσδύεται τὸ ἐλαιον μετὰ τοῦ ὕδατος; ἐὰν δὲ αὐτὸ καθ' αὐτὸ ᾗ, οὐχ ὁμοίως παρεισδύνει, διὰ τὸ ἐπιπολαστικὸν εἶναι. Μᾶλλον οὖν μαλαττεται τὸ σῶμα εἰσδυόμενον, ἐπεὶ τὸ ἐλαίον ἐστὶ φύσει θερμόν· τὰ δὲ θερμὰ καὶ ξηραίνει καὶ σκληρύνει· πρὸς δὲ τοὺς κόπους, ἀξύνφορόν ἐστιν ἡ ξηρασία καὶ ἡ σκληρότης.

Μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος ἀνατριφθὲν, ἤτιον ξηραίνει.
 — 7. Διὰ τί τοῖς κοπιῶσι προσιάττουσιν ἐμεῖν· εἴπερ
 ὁ ἔμετος κοπῶδές ἐστιν; Ἡ κόπος γίνεται, ὁστῶν θλω-
 μένων καὶ πιεζομένων καὶ κοπιωμένων; ταῦτα δὲ ὑπὸ
 τῶν ἐκτός τινος πάσχοι ἂν, ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι· καὶ
 τοῦτο διτιτῶς. Ἡ γὰρ σαρκῶν ὑπερτείνουσά τὴν δύ-
 ναμιν αὐτῶν, ἢ σώματος μιχθέντος συχνοῦ τῷ ἄλλῳ
 σώματι, χώραν οἰκίαν οὐκ ἔχοντος, οἷα τὰ περιττώ-
 ματά ἐστι. Πάντα γὰρ τὰ ἐκτὸς ἡμῖν περιεπτόμενα
 βάρη, κοπωδέστερα τῶν τοῦ σώματος μερῶν, καὶ τύχη
 σταθμῷ ὄντα αὐτῶν ἐλαφρότερα. Σημεῖον δὲ τῶν
 εἰρημένων· οἱ γὰρ πλεῖον βεβρωκότες καὶ πεπωκότες,
 ἔλαττον πονήσαντες ἢ νήστευοντες, μᾶλλον κοπιῶσι, διὰ
 τὸ μὴ τὴν οἰκίαν χώραν ἔχειν τὰ σιτία, ὄντα ἄπεπτα.
 Ἐπεὶ δὲ ὁ κόπος σύντηξιν ποιεῖ, ἢ δὲ σύντηξις περιτ-
 τωμά ἐστι, τοῦτό ἐστιν ὃ τὸν κόπον ἐν ἡμῖν ποιεῖ,
 πλανώμενον ἐτάκτως, καὶ προσπίπτον ὁστοῖς τε καὶ
 νεύροις, καὶ τοῖς ἐντὸς τῆς σαρκὸς ἀραιοῖς οὔσι καὶ
 ἀνεωγμένοις. Ὁ οὖν ἔμετος, ἐξάγων αὐτὸ, αἴτιον ὃν
 τοῦ κόπου, ἀκόπους εἰκότως ποιεῖ. Λεῖπει γὰρ οἶον
 ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ πόνου τὸ σῶμα. Κοπῶδες δ' ἐστὶν
 ὁ ἔμετος, οὐ τῇ τῆς γινομένης ἐν αὐτῷ κινήσεως ὑπερ-
 βολῇ, ἀλλ' ὅταν συμβῇ μὴ καλῶς ἐξεμέσαι. Ληφθέν-
 των γὰρ πολλῶν σιτίων, καὶ περιττωμάτων τούτοις
 ἐνόντων, τὸν τοῦ ἐμέτου κόπον γίνεσθαι συμβαίνει,
 καθάπερ ἐπὶ τῶν πεπληρωμένων εἴρηται. Εἰ οὖν
 μηδ' ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἴτιος, ἀλλὰ τὸ
 οὕτως ἔχοντας πονῆσαι, οὐδ' ἂν τοῖς μὴ ἐξαιροῦσι τὰ
 σιτία, ὁ ἔμετος εἴη τοῦ κόπου αἴτιος· ἐχρῆν γὰρ πᾶσι
 τοῖς ἐμοῦσι γίνεσθαι κόπον. Γίνονται δὲ ἀκοπώτεροι

πολλοὶ ἐμέσαντες. — 8. Διὰ τί κοπιαιρώτερόν ἐστι τῷ βραχίονι τὸ διὰ κενῆς ῥίπτειν, ἢ λιθάζοντα; Ἡ ὅτι σπασματοδέστερον τὸ διὰ κενῆς ἐστιν; οὐ γὰρ ἀπερείδεται πρὸς οὐδέν, ὥσπερ ὁ βάλλων πρὸς τὸ ἐν χειρὶ βέλος· ὁμοίως δὲ τούτου καὶ ὁ πένταθλος, πρὸς τοὺς ἄλτῃρας· καὶ ὁ θέων παρασειών, πρὸς τὰς χεῖρας. Διὸ ὁ μὲν, μεῖζον ἄλλεται ἔχων, ἢ μὴ ἔχων ἄλτῃρας· ὁ δὲ, θᾶττον θεῖ παρασειών, ἢ μὴ παρασειών. — 9. Διὰ τί ἡ ταχυδρομία [καὶ] ἐπ' ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων νοσηματικούς ποιεῖ τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν; καίτοι ὅλως ὁ δρόμος κατασπᾶν δοκεῖ κάτω τὰ περιττώματα, ὥσπερ ὁ περίπατος· διὸ καὶ παχύνονται τὰ σκέλη οἱ πολλὰ περιπατοῦντες, ὅτι εἰς τὰ κάτω ὑπογοσιτεῖ ἄνωθεν καὶ ἡ τροφή καὶ τὰ περιττώματα. [Ἡ] ἡ μὲν κίνησις ταῦτό ποιεῖ· ἀλλ' ἡ ταχεῖα, διὰ τὴν συντονίαν καὶ ἀπνευστίαν ἐκθερμαίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς φλέβας ἐκφυσᾷ τὰς ἐν αὐτῇ, καὶ σπαστικὰς τῶν θύραθεν ποιεῖ δυνάμεων, οἷον ψύχους καὶ ἀλέας, καὶ τῶν ἐκ τοῦ θώρακος· ὧν εἰσιόντων, νοσεῖν ἀναγκαῖον τὸν τόπον ἐστί. — 10. (Cf. 23.) Διὰ τί κοπιῶσι μᾶλλον μὲν ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις τόποις; θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλὴν ὁδόν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; Ἡ ὅτι ἀκοπώτερον μὲν ἐστι, τὸ μὴ αἰεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ποιῆσθαι τὴν κίνησιν· ὁ συμβαίνει ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅτι ἥττον παρὰ φύσιν κινουῦνται. Ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἢ ἄρσις καὶ θέσις καὶ πυκνή ἐστιν· ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τοῦναντίον· ἐστι δὲ τὸ αἶρειν, παρὰ φύσιν. Βίᾳ γάρ ἐστι πᾶσα ἄρσις. Τὸ δὲ παρ' ἐκαστην βάσιν γινόμενον μικρόν, πολὺ γίνεται παρὰ πολ-

λάς. — 11. Διὰ τί τὰ ἐπίπεδα κοπιαρώτερα ἐγκατα-
 κείσθαι τῶν κοίλων ἐστίν; Ἡ διὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὰ κυρτὰ
 τῶν ἐπιπέδων; ἐφ' ἓνα γὰρ τόπον συναθροιζόμενον
 τὸ βάρος ἐν τῇ καθέδρᾳ, ἢ κατακλίσει, τῇ θλίψει
 ποιεῖ πόνον. Τὸ μὲν οὖν κυρτὸν, τοῦ εὐθέος· τοῦτο
 δέ, τοῦ κοίλου μᾶλλον τοιοῦτόν ἐστι. Τὸ γὰρ σῶμα
 ἡμῶν ἐστι περιφερέστερον ἢ εὐθύτερον. Τῶν δέ τοι-
 ούτων κατὰ πλεον ἄπτεται τὰ κοίλα, ἢ τὰ ἐπίπεδα.
 Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα τῶν μὴ ἐνδιδόντων
 ἀκοπώτερά ἐστι καὶ ἐγκατακλιθῆναι καὶ ἐνέξεσθαι.
 — 12. (Cf. 35.) Διὰ τί οἱ βραχεῖς περίπατοι κοπῶδεις
 εἰσίν; Ἡ ὅτι ἀνόμαλοί εἰσι; πολλάκις γὰρ ἴστασθαι
 ποιοῖσι. Τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον πυκνὰ
 μεταβάλλειν, κοπῶδές ἐστι. Συνήθειαν γὰρ οὐδετέ-
 ρη ποιεῖ, ὅ ἐστιν ἄκοπον. Ἀμφοῖν δ' ἅμα οὐκ ἐνδέ-
 χεται συνήθειαν γίνεσθαι. — 13. (Cf. 37.) Διὰ τί οἱ
 ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν μᾶλλον θῆῃ ὁ ἵπ-
 πος, τοσοῦτῳ μᾶλλον δακρύνουσι τὰ ὄμματα; Πότερον
 διὰ τὸ ψυχρότερον εἶναι τὸν ἀεὶ προσπίπτοντα ἄερα,
 ὅσῳ ἂν ἐλάττω χρόνον ἄπτεται τοῦ σώματος· ὅπερ
 ἐπὶ τῶν γυμνῶν θεόντων συμβαίνει; τὸ δὲ ψύχος δά-
 κρυον ποιεῖ. Ἡ διὰ τοῦ ἐναντίου; Καὶ γὰρ τὸ θερμὸν
 ποιεῖ δακρύνειν, οἷον ὁ ἥλιος. Ἡ δὲ κίνησις θερμό-
 τητα ποιεῖ. Ἡ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγὴν; Ὡς
 γὰρ οἱ ἀνεμοὶ ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα,
 οὕτως ὁ ἀῆρ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ,
 τοσοῦτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακὴν. — 14.
 (Cf. 3.) Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα τριβόμενα σαρκοῦνται
 μέρη, ἢ δὲ γαστήρ λεπτοτέρα γίνεται; Ἡ οὐδὲ αὐτὴ ἐκ
 προσαγωγῆς, ἀλλὰ στιφροτέρα; οὐ μὴν ἀλλ' οὐχ

ὁμοίως γε καὶ ἡ σὰρξ. Διὸ καὶ τὸ πρόβλημά ἐστιν. Ὅλως γάρ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ πόνοις, καὶ μάλιστα λεπτύνεται ἡ γαστήρ. Αἴτιον δ' ὅτι τὰ πίονα θερμαινόμενα τήκεται; καὶ τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα, μᾶλλον. Τὸ δὲ δέρμα ἐστὶ φύσει ἔχον τάσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ πιαίνεσθαι τάχιστα, αἰεὶ τινα ἔχει πιότητα, ἐὰν μὴ κάμνη τινὲ νόσῳ. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς τροφῆς· ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελή οὐκ ἔστι φύσει, ἀλλ' ἐπικτητον, καὶ οὐ τῶν ἀναγκαίων μερῶν, ὥσπερ καὶ ἡ σὰρξ, καὶ ἡ τῶν γυμνασίων κίνησις, καὶ ἡ τῆς τρίψεως, θερμαίνουσαι, τήκουσιν αὐτὴν καὶ τὴν τροφήν εκπλεονάζουσαν νέμονται τοῖς ἄλλοις μορίοις. Διὸ αἱ μὲν καθέδραι, τὴν κοιλίαν πιαίνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα λεπτύνουσι· αἱ δὲ κινήσεις, καὶ αἱ τρίψεις, τὴν μὲν κοιλίαν λεπτύνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα παχύνουσι.

— 15. Διὰ τί ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ μακρῶν ὁδῶν καὶ δρόμων, ὅταν στῇ τις ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων, σειόνται τῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ σπᾶται κάτω προπετῶς; Ἡ διὰ τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως, οὐκ ἀναπαύεται ὁ σεισμὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῶν νεύρων; Τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ πολλάκις, μορίων δ' οὐ, ὁπόταν πῶς κινηθῇ, οἶον καὶ καρδίας καὶ αἰδοίου. Αἴτιον δ', ὅτι πνεῦμα πολὺ περὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται στάντι. Τοῦτο οὖν σεῖον ὥσπερ ὑποσπῶν τῇ κινήσει, κατασπᾶται, καὶ τοῦ πορρώτατου ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν· τοιοῦτον δὲ αἱ πτέρναι, οἶον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ κάτω χεῖλος. — 16. Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως τρέχοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνεύουσιν; Πότερον ὅτι πᾶς ῥυθμὸς, ὠρισμένη μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ'

εἶναι ἢ δι' ἴσου οὔσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦ-
σιν. Ἀμα οὖν ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνεύουσιν·
ὥστε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γενομένην, διὰ τὸ τῇ ἴσῃ
κινήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν. Ἡ ὅτι πᾶσα μὲν
ἀπλῶς ἀναπνοή, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν
αὐτῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι; καθημένοις μὲν
οὖν καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος
κινήσεως, οὐκ εὐδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται. Συντόνως
δὲ τρέχουσιν, οὐ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς
αἰσθήσεως, οὐ δυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς
ῥυθμόν. Ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μέτρον ἡ κίνη-
σις αἰσθητὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δη-
λοῖ. — 17. Διὰ τί ἐν τῷ τροχάζειν ἐκπνευματοῦσθαι
δοκεῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; Πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ τοῦ
τροχάζειν τὸν συνεχῇ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἄερα κινου-
μεν, ὃ ἐστὶν πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον, ἀλλὰ
καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐκπνευματοῦται ὁ ἀήρ. Ἡ διότι
τροχάζοντες προσκόπτομεν τῷ ἀέρι; τούτου δὲ συμ-
βαίνοντος, μᾶλλον αἰσθησιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος
διὰ τῆς κινήσεως. Εἰκότως οὖν ἡμῖν ἐκπνευματοῦ-
σθαι δοκεῖ. Τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φορὰν.
— 18. (Cf. 29.) Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες,
πίπτουσιν; [Ἡ] ὅτι μᾶλλον πρὶν κινεῖσθαι αἴρου-
σιν; τὸ γὰρ θέειν τοῦ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει.
— 19. (Cf. 24.) Διὰ τί ποτε ἀναβαίνοντες μὲν, τὰ
γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντες δὲ, τοὺς μηρούς;
Ἡ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναρρίπτοῦμεν ἄνω τὸ
σῶμα, καὶ ἡ σπᾶσις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ
τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα· ἐν δὲ
τοῖς κατάντεσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς

μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς. Εἴθ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν [γινόμενον, πόνον καὶ λύπην] παρασκευάζει. Ἔστι δὲ τὸ κατὰ φύσιν,] τοῖς μὲν γόνασιν, ἢ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις· τοῖς δὲ μηροῖς, ἢ εἰς τοῦπισθεν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοῦπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι· ἐν τοῖς κατάντεσι δ', οἱ μηροὶ εἰς τοῦμπροσθεν κλῶνται, διὰ τὸ προπετιῆς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα. — 20. Διὰ τί ποτε ἐν τοῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; Ἡὸτι παντὸς μακροῦ καὶ ἐνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου δὲ, τοῦ μέσου ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ κατάγνυται μάλιστα ἐντεῖθεν; ὁ δὲ μηρός ἐστι τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν. — 21. Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; Ἡ ὅτι ἐκθερμαινόμενον ὑγρὸν, ἀῆρ γίνεται, καὶ κάει μᾶλλον τὸ πλεόν; Ὅταν οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε [ταχὺ] ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ. Διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἰδρωῖτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς πονοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἔξοδος, ὠφέλιμον. Διςκρινομένου γάρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται. — 22. Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾶον; Ἡ διὰ ταῦτ' ἄμφω; ὁμαλὸν γάρ ἐστι τὸ σύμμετρον· τὸ δὲ ὁμαλόν, ὁμοπαθέστερον. Ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον. Τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρητημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν. Κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο· ῥᾶον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα. Εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ

πάθος, γίνεται ἁσθενέστερον· ὥστε εὐπαλλακτότερον. Τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκεις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει σφοδρὸν γὰρ τὸ πάθος. — 23. (Cf. 10.) Διὰ τί κοπιῶσι μὲν μᾶλλον ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις; Θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλὴν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; Ἡ ὅτι ἀκοπώτατον μὲν τὸ μὴ αἰεὶ ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορεῖα μᾶλλον; Θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅπου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἀναφορὰ ἐλάττων. Ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἢ ἄρσις καὶ πυκνή· ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τὸνναντίον. Τὸ δὲ παρ' ἐκάστην βᾶσιν γινόμενον, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς. — 24. (Cf. 19.) Διὰ τί καταβαίνοντες μὲν τὰ κατάντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦμεν· ἀναβαίνοντες δὲ, τὰς κνήμας; Ἡ ὅτι ἀναβαίνοντες μὲν, τῷ αἵρειν τὸ σῶμα; ἅπαν γὰρ γίνεται φορτίον τὸ σῶμα. Ὡς οὖν ἅπαν ἐπίκειται, καὶ ὧ αἵρομεν, τοῦτο μάλιστα πονεῖ. Ἡ δὲ κνήμη τοῦτο. Ἐσχατον γὰρ, μῆκος ἔχον· καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ πούς πλάτος ἔχει· διὸ σαλεύεται. Ὡς τε οἷον τῷ ὦμῳ τὰ βάρη κινουμέν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔχομεν. Τοιγαροῦν καὶ πονοῦμεν τὸν ὦμον μάλιστα. Καταβαίνοντες δὲ, τῷ ἐκπίπτειν τὸ σῶμα κάτω καὶ προωθεῖν παρὰ φύσιν, ὁ πόνος ἐστίν· ὥστε ὧ μάλιστα ἐκπίπτει καὶ σαλεύει, τούτῳ παρέχει τὸν πόνον. Ἡ μὲν οὖν κνήμη, μένει· τὸ δὲ βάρος, ὃ θώραξ γίνεται· ὃ δὲ μηρὸς, δέχεται τε καὶ σαλεύεται, διὰ τὸ μῆκός τε ἔχειν καὶ στρέφεισθαι ἄνωθεν, ἢ ὃ θώραξ ἐκπίπτει. — 25. (Cf. 30, 4.) Διὰ τί πλείων δοκεῖ ἡ ὁδὸς εἶναι, ὅταν μὴ εἰδότες βαδίζωμεν πόση τις, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τᾶλλα ὁμοίως ἔχοιτες τύχωμεν; Ἡ ὅτι τὸ εἰδέναι πόση, τὸ εἰδέναι

εἰσι τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ · καὶ πλεῖον αἰ τὸ ἀόριστον τοῦ ὠρισμένου; Ὡςπερ οὖν εἰ ἤδει ὅτι τοσῆδε, πεπερασμένην ἀνάγκη εἶναι · οὕτω καὶ εἰ μὴ οἶδεν, ὥς ἀντιστρέφοντος, παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται εἶναι ἄπειρος. Ἔτι τὸ ποσὸν, ὠρισμένον · καὶ τὸ ὠρισμένον, ποσόν. Ὅταν τοίνυν μὴ φαίνεται ὠρισμένον, ὥςπερ ἄπειρον φαίνεται εἶναι, διὰ τὸ τὸ πεφυκὸς ὠρίσθαι, ἐὰν μὴ ἢ ὠρισμένον, ἄπειρον εἶναι · ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὠρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἄπειραντον. — 26. Διὰ τί τοὺς μηροὺς μᾶλλον ἢ τὰς κνήμας κοπιῶσι; Πότερον ὅτι ἐγγὺς τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περιττώμα · ὥστε ἂν ὑπερβάλλῃ διὰ τὴν κίνησιν τῇ θερμότητι, συσπῶσιν οἱ μηροὶ μᾶλλον καὶ πλεῖον ἢ αἱ κνήμαι; ἢ διὰ τὸ συμφυεῖς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς; Μάλιστα γὰρ πονοῦσι τῇ τοῦ συνεχοῦς διαστάσει. Καὶ γὰρ ἂν μηδὲν ἔχοντες περιττώμα, κοπιάσωσιν, ὅμως τοὺς μηρούς καὶ τὴν ὁσφύν πονοῦσι μᾶλλον. Ἡ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες, διὰ τὴν ἄρσιν τῶν φλεβῶν καὶ νεύρων, οὕτω καὶ οὗτος; ἐγγυτέρω δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ μηρός. Ἡ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ὁ μηρὸς τῆς κνήμης; τοῦτο δὲ κοπιαιώτερον. Ἡ ὅτι σαρκώδης · ὥστε πολὺ τὸ κατὰ φύσιν ἔχων ἐν αὐτῷ; — 27. Διὰ τί ἐνίοις ὅταν πονήσωσιν, ἔλκη ἐκφύουσιν; Ἡ ὅταν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ἢ, ἢ κίνησις θερμαίνουσα, καὶ ἄλλα περιττώματα συνεξικμᾷ μετὰ τοῦ ἰδρώτος; παχέα δὲ ὄντα, καὶ χυμοὺς ἔχοντα μοχθηροὺς, ὅξεϊς καὶ πικροὺς καὶ ἀλμυροὺς, τὰ περιττώματα ἐκκρίνεσθαι μὲν οὐ δύναται διὰ πάχος, ἐξαίρεται δὲ διὰ τῆς σαρκὸς, καὶ ἐξελκοῦ διὰ πικρότητα τοῦ χυμοῦ. — 28.

Διὰ τί τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων καὶ φαρμακοποσιῶν οὐκ εὐθύς προσφέρουσι τροφήν; Ἡ διότι καθαίρεται τὸ σῶμα ἔτι, καὶ οὐκ ἀναπέπνυται πονοῦν, καὶ ἀποκέκριται τὰ περιττώματα; — 29. (Cf. 18.) Διὰ τί χαλεπώτερον θεῖν ἢ βαδίζειν; Ἡ ὅτι πλεῖον φορτίον φέρει ὁ θεῖων; Ὅταν γὰρ ἡ μετέωρος, ἅπαν ἐφ' αὐτῷ ἔχει· ὁ δὲ βαδίζων, οἷον ἐπὶ τοῖς τειχίοις ἀναπαυόμενος, ἐπιθεὶς ἔχει ἐπὶ τῷ ἡρεμοῦντι. — 30. Διὰ τί ἐκ τῶν γυμνασίων οὐ πίνουσιν εὐθύς; Πότερον διὰ τὴν ὑπόλειψιν τῆς συντήξεως, ἕως ἀντιπεφθῆ; ἢ διὰ τὸ πνεῦμα ὃ ποιεῖ ὁ πόνος ἐκ τοῦ ὑγροῦ; ἢ διὰ τὴν δίψαν, ἢ γίνεται ἐκ τοῦ θερμαίνεσθαι πονοῦντας. Πάντα γὰρ συμβαίνει ταῦτα. — 31. Διὰ τί ἐξονειρωκτικοὶ εἰσιν οἱ κοπιῶντες καὶ φθισιῶντες; Ἡ ὅτι ὅλως ἐξονειρωκτικοὶ οἱ θερμοὶ [καὶ ὑγροί;] τὸ γὰρ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστι τὴν φύσιν. Τὸ τοιοῦτο δὲ, ἐξ οὗτω διακειμένων μάλιστα γίνεται. Ὅταν δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου θερμότης προσγένηται, μικρᾶς ῥοπῆς τὰ σώματα δεῖται, καὶ ταύτης ἔσωθεν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν. Οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ κοπιῶντες, οὗτω διάκεινται· οἱ μὲν γὰρ κοπιῶντες, διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν κίνησιν, συντήγματος θερμοῦ πλήρεις εἰσίν· οἱ δὲ φθισικοὶ, διὰ τὸν κατάρῃον καὶ τὴν γινομένην θέρμην ὑπὸ τῆς φλεγμασίας. — 32. Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν σκέλος χαλεπώτερον τρίβεσθαι ὑφ' ἑαυτοῦ πολὺν χρόνον, ἢ τὸ δεξιόν; Ἡ ὅτι τοῖς δεξιοῖς πονεῖν δυνάμεθα; ἐν τοῖς δὲ παρὰ φύσιν, ἢ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τρίψις ἐξεστραμμένως γίνεται. Τὰ δὲ παρὰ φύσιν ποιούμενα, χαλεπά. Τῇ δὲ ἀριστερᾷ, τὰ δεξιὰ οὐθὲν ἐπιδήλον, διὰ τὸ μηδετέρως ἰσχύειν. — 33. Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς μὲν

ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; Ἡ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἷτιον περιτιώματος πλήθος; τοῦτο δὲ γίνεται, ἢ διὰ τροφῆς ὑπερβολὴν, ἢ διὰ πόνων ἐνδειαν. — 34. (Cf. 1, 53. 37, 3.) Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; Ὡςπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὐπνους, (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινὴ) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὐπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. Δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηθὲν περιτίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν τὰ σώματα, ὥστε λαμβάνοντα, εὐθὺς ἐκκρίνειν τὴν περιτίττωσιν, κατεῖναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἡρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπεται, ὥςπερ ὕδωρ· τὸ δὲ σηπόμενον καὶ μὴ κινούμενον, νοσοποιεῖ· τὸ δ' ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥςπερ εἰ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει· διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται, ὥςπερ [καὶ] τὰ κρέα τὰ ἐφ' ὅτων ὀπτῶν μᾶλλον·) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνά ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὕριστα ὠκοδομημένων ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ὃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντὸς. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἂν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἰδρωτὰς ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχειρον εἶναι, ῥάδιον. — 35. (Cf. 12.) Διὰ τί κοπῶδεις οἱ βραχεῖς τῶν περιπάτων; Ἡ ὅτι πολλάκις συνίστανται, καὶ οὐχ ὁμαλῶς κινοῦνται περὶ τὰς καμπάς; τὸ δὲ τοιοῦτο, κωπῶδες. — 36. Διὰ τί ἐστηκότες ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον θερμαίνονται, ἢ κινούμενοι· καὶ ταῦτα

τῆς κινήσεως θερμαντικῆς οὔσης ; "Η οὐ πᾶσα κίνησις θερμαίνει, ἀλλ' ἐνία ψύχει ; οἷον καὶ ἐπὶ τῶν τὰς χύτρας τὰς ἐψημένας φυσώντων καὶ κινούντων συμβαίνει. Εἰ οὖν ἐστηκότι μὲν προσμένει τὸ θερμὸν, προσμένον δὲ μᾶλλον θερμαίνει ἢ κινούμενον· (αἰετὶ γὰρ τὸ σῶμα ἴδιον ἡμῶν ἀτμίδα τινὰ χλιαρὰν ἀφίησιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ θερμαίνει τὸν ἐγγὺς ἀέρα, ὥσπερ δαλὸς παρών) ἡρεμούντων μὲν ἡμῶν, θερμὸς γίνεται ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ, διὰ τὰ εἰρημένα· κινουμένων δὲ, πνεῦμα γίνεται, ὃ καταψύχει ἡμᾶς. Πᾶν γὰρ πνεῦμα, ψυχρὸν ἐστίν. — 37. (Cf. 13.) Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν θᾶττον θέρῃ ὁ ἵππος, τοσοῦτω μᾶλλον δακρύνουσι τὰ ὄμματα· καὶ οἱ πεζοὶ, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τρέχωσι ; Πότερον διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸν προσπίπτοντα ἀέρα ; τὸ γὰρ ψυχρὸς δακρύνει ποιεῖ· συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν τὴν σάρκα, ἐκκαθαίρει τὸ ὑγρὸν. "Η διὰ τοῦναντίον ; τὸ γὰρ θερμὸν ποιεῖ ἰδρώτας· τὸ δὲ δάκρυον, ἰδρώς τίς ἐστι. Διὸ καὶ γίνονται ὑπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἄλυσκά ἐστιν ὁμοίως. "Η δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. "Η διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγὴν ; ὥς γὰρ οἱ ἄνεμοιταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ ὁ ἀήρ ὁ πρόσπιπτον, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ ἢ αὐτὸς τρέχῃ, τοσοῦτω μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακὴν, δι' ἣν γίνεται δακρύνειν, ἀραιουμένων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πόρων ὑπὸ τῆς πληγῆς. Πᾶσα γὰρ πληγὴ διαιρετικὸν ἐστίν ἢ θλαστικόν. — 38. (Cf. 1, 39.) Διὰ τί δεῖ τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμματι ; "Η τούτους μὲν, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολὰς θερμῷ οὐ δεῖ λύνειν, ὃ ποιήσει ἀλεάζειν· (τὸ

δὲ ἔλαιον θερμόν) ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν· ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν. Ὀλιγοσιτία δὲ καὶ κωθωνισμὸς θέρους, τὸ μὲν, ὅλως, τὸ δὲ, μᾶλλον. Ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ θέρους. Ἐκθερμαίνεται γὰρ μᾶλλον διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων. — 39. Διὰ τί οἱ θέοντες εὐτόνως, μάλιστα λαμβάνουσι σπάσματα, ὅταν τὶς θέουσι αὐτοῖς ὑποστῇ; Ἡ ὅτι ταῦτα μάλιστα διασπᾶται, ἅ εἰς τοῦναντίον τε καὶ ἰσχυρῶς ἔλκεται καὶ κινεῖται; Ὅταν οὖν θέοντος καὶ σφοδρῶς ὠθουμένων τῶν μορίων εἰς τὸ πρόσθεν ὑποστῇ τις, συμβαίνει ἅμα ἀντισπᾶν εἰς τοῦναντίον, ἔτι φερομένων εἰς τοῦμπροσθεν· ὥστε ἡ σπάσις τοσοῦτῳ ἰσχυροτέρῃ γίνεται, ὅσῳ ἂν θέωσι σφοδρότερον. — 40. Διὰ τί τῶν περιπάτων οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοπώτεροί εἰσιν, οἱ ἀνώμαλοι τῶν εὐθέων; Ἡ διὰ τὸ τὴν φορὰν ὀρθὴν εἶναι κατὰ φύσιν παντὶ τῷ σώματι; οἱ δ' ἐν τοῖς ὀμαλοῖς, τῶν ἀνωμάτων κοπιωδέστεροι. Τοῖς γὰρ αὐτοῖς μέρεσι τοὺς πόρους παρέχουσιν· οἱ δ' ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, διαμερίζουσι μᾶλλον [εἰς] ἅπαν τὸ σῶμα. Αἱ δὲ ἀλέαι μᾶλλον ἰσχυροῦσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεσι. Τοῖς γὰρ ἔξω μέρεσι, πλείονα τὸν πόρον παρέχονται. Διὸ καὶ τοὺς ἰδρωτάς ἐμποιοῦντες, ἰσχυραίνουσιν· οἱ δ' ἐν τοῖς ψύχεσι, στιφροτέραν τὴν σάρκα ποιοῦσι, καὶ τῶν σιτίων ἐπιθυμητικωτέρους. Τοῖς γὰρ ἔσω μέρεσι μὲν αὕξησιν τοῦ θερμοῦ ποιοῦνται· καὶ δυσκινήτων γινομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸν μὲν ἔσω τόπον καθαίρουσι, τὴν θερμασίαν αὕζοντες ἐν αὐτῷ· τὴν δὲ σάρκα, στερεὰν ποιοῦσιν, οὐ δυνάμενοι

κρατεῖν διὰ πάσης αὐτῆς. Ὅμοίως οἱ ἀνάντεϊς τῶν κατάντων ἐπιπονώτεροι καὶ ἰσχυαντικώτεροι. Οἱ μὲν γὰρ ἀνάντεϊς, τὴν ὁσφὺν μάλιστα ποιοῦσι πονεῖν· οἱ δὲ κατάντεϊς, τοὺς μηρούς. Τοῖς γὰρ μηροῖς τὸ βάρος πᾶν ἐμπέπτει, κόπους εἴωθε παρέχειν. Ἄνω γὰρ παρὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ βία φερόμενος, ἐκθερμαίνει. Διὸ τοὺς τε ἰδρωτάς ἐμποιεῖ· καὶ τὸ πνεῦμα μετεωρίζοντες, ἰσχυαίνουσι, καὶ τὴν ὁσφὺν ὀδυνῶσι. Τὰ γὰρ σκέλη χαλεπῶς ἀναγόμενα, τὴν ὁσφὺν κάμπτουςί τε καὶ ἀνασπῶσιν· ὑφ' ὧν ἀναγκάζονται πονεῖν μάλιστα. Οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περιπατοῖ, τοῖς τε μυσὶ καὶ τοῖς τεταμένοις τῶν σκελῶν παρέχουσι κόπους. Συντάσεις γὰρ ἐμποιοῦσι τοῖς νεύροις καὶ τοῖς μυσὶ, βιαίας γενομένης τῆς ἀπερείσεως αὐτοῖς. Οἱ δ' ἐν τοῖς μαλακοῖς, τοῖς ἄρθροις κοπιώδεις εἰσὶ. Τῶν γὰρ ἄρθρων πυκνὰς τὰς κάμψεις ποιοῦσιν, ἅτε ἐνδιδούσης τῆς βάσεως. Τὸ δ' αὐτὸ ἐστὶ πρόβλημα.

— 41. (Cf. 2, 38.) Διὰ τί πρὸς τὰ σιμὰ χαλεπῶς βαδίζομεν; Ἡ διότι πᾶσα πορεία ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως συντελεῖται; τὸ μὲν οὖν ἄραι, παρὰ φύσιν· τὸ δὲ θεῖναι, κατὰ φύσιν· τὸ δὲ προσθεῖναι, μεσότης· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὰ σιμὰ βαδίζειν, πολὺ τὸ παρὰ φύσιν.

— 42. Διὰ τί οἱ ἀφ' ἵππων ἦτιον πίπτουσιν; Ἡ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, φυλάττονται μᾶλλον;

SECTIO VI.

Ὅσα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἰσχυματῖσθαι συμβαίνει.

Διὰ τί ἡ καθέδρα τοὺς μὲν παχύνει τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δὲ, ἰσχυαίνει; Πότερον [ὅτι] αἱ εἴεις διαφέρουσιν; Οἱ μὲν γὰρ, θερμοὶ εἰσιν· οἱ δὲ, ψυχροί. Οἱ μὲν οὖν θερμοὶ, παχύνονται· (κρατεῖ γὰρ τὸ σῶμα

τῆς τροφῆς, διὰ τὴν θερμασίαν) οἱ δ' ἐψυγμένοι, διὰ τὸ δεῖσθαι ἐπεισάκτου θερμότητος, καὶ τοῦτο πάσχειν μάλιστα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν κινήσεων · οὐ [γὰρ] δύνανται πέττειν ἡρεμοῦντες. "Η ὅτι οἱ μὲν περιττωματικοὶ εἰσι, καὶ δεόνται κινήσεως, ἢ ἀναλώσει ταῦτα · οἱ δέ, οὐ; — 2. Διὰ τί δεῖ ποιεῖν διάτασιν τῶν μερῶν · ὃ ποιεῖ ὁ γυμναζόμενος; "Η ὅτι δεῖ τῇ οἰκείῳ πνεύματι καθαίρεσθαι τοὺς πόρους; — 3. Διὰ τί συγκεκαμμένον βέλτιον κατακεῖσθαι, καὶ πολλοὶ γε παραγγέλλουσι τοῦτο καὶ τῶν ἱατρῶν; "Η ὅτι ἀλεαίνουσα ἡ κοιλία, θάττον πέττει; οὕτω δὲ καὶ ἀλεαίνει μᾶλλον. "Ετι δὲ τοῖς πνεύμασι τόπον διδόναι, εἰς ὃν ἀπερῆσονται. Οὕτω γὰρ ἥκιστα λυπήσουσιν αἱ φύσαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα ὑγιεινὰ, ὅτι ἔχουσι κοιλίας εἰς ἃς ἀποδέχονται τὰ πνεύματα. Ἐκτεταμένου μὲν οὖν, οὐ γίνεται κοιλία · (ἅπαντα γὰρ τὸν τόπον τὰ σπλάγχνα κατέχει) συγκεκαμφθέντος δὲ, γίνεται. — 4. Διὰ τί ἀνισταμένοις ἕλιγγος μᾶλλον γίνεται ἢ καθιζάνουσιν; "Η διότι ἡρεμοῦσι, τὸ ὑγρὸν εἰς ἓν μόριον ἀθρόον ἀποκλίνει; διὸ καὶ τὰ ὠμὰ ὠὰ οὐ δύνανται δινεῖσθαι, ἀλλὰ καταπίπτει. Κινούμενον δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμοίως ἔχει. Ἀνίστανται μὲν οὖν ἡρεμήσαντες, ὅτε οὕτως διάκεινται · καθιζάνουσι δὲ ἐν κινήσει γινόμενοι, ὅτε ὁμαλῶς ἔχει τὸ ὑγρὸν καὶ ἐσκέδασται. — 5. Διὰ τί ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατακειμένοις, μᾶλλον ἐπέρχεται ὕπνος; Πότερον ὅτι ἐναντίως ἔχοντες ἐγρηγόρασι καὶ καθεύδουσιν; ἐπεὶ οὖν ἐγρηγορότες ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατὰκεινται; τοῦναντίον ἔσται ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τῆς ἐναντίας. "Η ὅτι ἀκίνησις ὁ ὕπνος; Τὰ μὲν οὖν κινητικὰ μέρη δεῖ

ἡρεμεῖν · τὰ δὲ δεξιὰ, κινητικά. Οὕτω δὲ κατακειμένων, οἷον δέδεται ἀρχὴ τις ἐπεγερετική. — 6. Διὰ τί ναρκῶσι; καὶ διὰ τί χεῖρας καὶ πόδας μᾶλλον; "Ἢ ὅτι κατάψυξις ἐστὶν ἡ νάρκη; διὰ στέρησιν γὰρ αἵματος γίνεται καὶ μετὰστασιν. Ἀσαρκότατα δὲ αὐτὰ καὶ νευρωδέστατα · μάλιστα δὲ οἱ πόδες. "Ῥσιν προοδopoιεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὸ καταψύχεσθαι ταχέως. — 7. Διὰ τί κατακείμεθα μὲν ἐπὶ τὰ ἄριστερά ἡδέως, καθεύδομεν δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ μᾶλλον; Πότερον ὅτι ἀποστραφέντες πρὸς τὸ φῶς, οὐ βλέπομεν; ἐν γὰρ τῷ σκοτεινῷ θάπτον ὕπνος λαμβάνει. "Ἢ διότι ἐργηγόραμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἄριστεροῖς, καὶ αἱ χρήσεις ἡμῖν οὕτω πρόχειροι · ὥστε πρὸς τὸ ἐναντίον σχῆμα πρὸ ἔργου; Παρακαλεῖ δὲ ἕκαστον πρὸς τὸ ἔργον τὸ σχῆμα μᾶλλον.

SECTIO VII.

Ὅσα ἐκ συμπαθείας.

Διὰ τί τοῖς χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται ὡς ἐπιτοπολύ; "Ἢ διότι ἐὰν ἀναμνηθῶσιν, ὀργῶντες ἐνεργοῦσι; μάλιστα δὲ τὰ εὐκίνητα · οἷον οὐροῦσιν · ἡ δὲ χάσμη, πνεῦμα καὶ ὑγροῦ κίνησις ἐστὶ · πρόχειρον οὖν, ἐὰν μόνον νοήσῃ · ἐστὶ γὰρ πλησίον. — 2. Διὰ τί ἐὰν μὲν τινα ἴδωμεν τὴν χεῖρα ἐκτείνοντα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιποιοῦμεν τὸ αὐτό · ἐὰν δὲ χασμώμενον, ἀντιχασμώμεθα; "Ἢ οὐδὲ τοῦτο αἰεὶ · ἀλλ' ἐὰν ὀργῶν τύχῃ τὸ σῶμα, καὶ οὕτω διακείμενον, ὥστε τὸ ὑγρὸν ἀναθερμαίνεσθαι; τότε γὰρ ἡ μνήμη τὴν κίνησιν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἔδωδὴν · τὸ γὰρ ποιῆσαν μνήμην εἶναι, τὸ ἔχον ὀρμὴν πρὸς τὸ φαντασθέν. — 3. Διὰ τί,

ἐπειδὴν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; καὶ ἐὰν πρὸς τὸ ὕδωρ, οἷον ἐὰν πρὸς τὸν ποταμὸν, οὐροῦσιν; Ἡ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπόμνησιν δίδωσι τῆς ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προσίον; αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα. — 4. Διὰ τί ἀπὸ μὲν νόσων ἐνίων νοσοῦσιν οἱ πλησιάζοντες, ἀπὸ δὲ ὑγείας οὐδεὶς ὑγιαίνεται; Ἡ ὅτι ἡ μὲν νόσος, κίνησις· ἡ δὲ ὑγεία, ἡρεμία; ἡ μὲν οὖν, κινεῖ· ἡ δ', οὐθέν. Ἡ διότι τὸ μὲν, ἄκοντι· τὸ δ', ἐκόντι γίνεται; καὶ ἄρα τὰ ἀκούσια, τῶν ἐκουσίων, καὶ τῶν ἐκ προνοίας διαφέρει. 5. Διὰ τί τῶν μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς λυπηρῶν ἔνια φρίττειν ἡμᾶς ποιεῖ; οἷον πρίων ἀκονώμενος, καὶ χίσσης τερνομένη, καὶ λίθος ἀλούμενος· τὰ δὲ διὰ τῆς ὀψεως σημεῖα τῶν παθῶν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πάθη ἐμποιεῖ; αἰμωδιῶμέν τε γὰρ τοὺς ὀξὺ ὀρῶντες ἐσθίοντας· καὶ τοὺς ἀπαγχομένους ἔνιοι ὀρῶντες, ἐκψύχουσιν. Ἡ διότι φωνὴ μὲν πᾶσα καὶ ψόφος, [ἐν] πνεῦμα ἐστί; τοῦτο δὲ εἰσδυόμενον ἡμῖν, πέφυκε κινεῖν· κινήσει δὲ μᾶλλον, ἢ διὰ μέγεθος, ἢ διὰ πληγὴν σφοδροτέραν, ποιοῦν ἢ ἀλλοιοῦν τι τῶν ἐν ἡμῖν· τὰ μὲν οὖν μεγάλα καὶ λεῖα πνεύματα, τὸν τῆς αἰσθήσεως τόπον αὐτὸν κινεῖ· (διὸ καὶ ἡδύνει τὰ τοιαῦτα) τὰ δὲ τραχεα, ποιοῦντα πληγὴν σφοδράν, σείει τε τὸν τόπον, καὶ πόρῳ διαδίδωσι τῇ τῆς πληγῆς δυνάμει. Διαδίδωσι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ πόρῳ· δυνάμις γάρ ἐστιν ἡ ψυχρότης. Αὕτη μὲν οὖν ὅτι φρίττειν ποιεῖ, εἴρηται. Τὰ δὲ τραχεῖα, τῷ πληγὴν ποιεῖν πυκνὴν, προσκόπτοντα τῇ ἀρχῇ τῶν τριχῶν, ἀπωθεῖ αὐτὴν εἰς τοῦναντίον· ἀπωθουμένης δὲ, ἀνάγκη τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς

ἀνάπαλιν γίνεσθαι· διὸ συμβαίνει ἴσταςθαι αὐτάς·
 πᾶσαι γὰρ γενεύκασιν κάτω. Ἡ δὲ φορὰ τοῦ διὰ τῆς
 ἀκοῆς πνεύματος, εἰς τὸ σῶμα ἄνωθεν κάτω ἐστίν.
 Ὅντων οὖν τραχέων τῶν εἰρημένων ψόφων, ἡ φρίκη
 γίνοιτ' ἂν διὰ τὰ εἰρημένα. Γίνονται δ' αὐταὶ μάλ-
 λον τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ τὰς ἐν-
 ταῦθα τρίχας ἀσθενεστέρας εἶναι, καὶ τὸ πάθος
 ἀσθενές. Τῆς μὲν οὖν ἀκοῆς οὔσης ἀμβλυτέρας αἰ-
 σθήσεως ἢ τῆς ὀψεως, ἐπιπόλαια καὶ τὰ πάθη γίνε-
 ται ἀπ' αὐτῆς· ἡ δὲ φρίκη, τοιοῦτον· διὸ καὶ ἀπὸ
 πολλῶν καὶ ἀνομοίων γίνεται. Τῆς δὲ ὀψεως ἐναργε-
 στέρας οὔσης αἰσθήσεως, ἀνάλογον καὶ τὰ συμβαίνον-
 τα γίνεται ἀπ' αὐτῆς· [διὸ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς
 ἀληθείας πάθη συμβαίνει γίνεσθαι ἀπ' αὐτῆς·] ἐλα-
 φρότερα δὲ τῆς ἀληθείας. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς, αὐτὰ
 μὲν οὐ· τὴν δὲ ἀπ' αὐτῶν προσδοκίαν φρίττομεν·
 ἀλγεινοῦ γὰρ κακοῦ προσδοκία ἐστίν. — 6. Διὰ τί
 χασμησαμένοις ἀντιχασμῶνται· καὶ ὅταν οὐροῦντα
 ἴδωσιν, οὐροῦσι, καὶ μάλιστα τὰ ὑποζύγια; Ἡ διὰ
 τὴν μνήμην; ὅταν γὰρ μνησθῇ, κινεῖται τοῦτο τὸ μέ-
 ρος. Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις, διὰ τὸ εὐαίσθητοτέ-
 ροις εἶναι, ἰδοῦσιν ἐνθὺς συμβαίνει καὶ κινεῖσθαι καὶ
 ἀναμιμνήσκεσθαι· τοῖς δὲ ὑποζυγίοις, οὐκ αὐτάρκες
 τὸ ἰδεῖν, ἀλλὰ προσδέονται καὶ ἄλλης αἰσθήσεως· διὸ
 καὶ ὁσφρανθέντα· ὅτι εὐκίνητοτέρα αὐτῇ ἢ αἰσθη-
 σις τοῖς ἄνευ λόγου· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον
 ἅπαντα οὐρεῖ, οὗ ἂν τὸ πρῶτον οὐρήσῃ. Τότε γὰρ
 μάλιστα κινοῦνται, ὅταν ὁσφρανθῶσιν· ὁσφραίνονται
 δ', ὅταν πλησιάσωσι. — 7. Διὰ τί ἐπειδὴν τεμνόμενόν
 τινα ἴδωμεν, ἢ καιόμενον, ἢ σιγρεβλούμενον, ἢ ἄλλό

τι τῶν δεινῶν πάσχοντα, συναλοῦμεν τῇ διανοίᾳ; Ἡ ὅτι ἡ φύσις ἡμῖν κοινὴ ἅπασι; Συνήλγησεν οὖν, ἐπειδὴν τι τοιοῦτον ἴδῃ, τῷ πάσχοντι, διὰ τὴν οἰκειότητα. Ἡ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες καὶ αἱ ἄκοαὶ λαμβάνουσι τινὰς ἀπορροίας κατὰ τὰς οἰκείας δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ὄψις αὐτὸ πάσχει, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν; — 8. Διὰ τί ἀπὸ φθίσεως καὶ ὀφθαλμίας καὶ ψώρας οἱ πλησιάζοντες ἀλίσκονται· ἀπὸ δὲ ὑδρωπος καὶ πυρετῶν καὶ ἀποπληξίας, οὐχ ἀλίσκονται, οὐδὲ τῶν ἄλλων; Ἡ ἡ μὲν ὀφθαλμία, ὅτι εὐκίνητότατον ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοῦται τῷ ὀρωμένῳ τῶν ἄλλων, οἷον κινεῖται ἀπὸ κινουμένου· ὥστε καὶ ἀντιβλέπων τεταραγμένῳ, ταράττεται μάλιστα; ἡ δὲ φθίσις, ὅτι πνεῦμα φαῦλον ποιεῖ καὶ βαρύν. Τάχιστα δὲ τὰ νοσήματα ταῦτα ἄπτεται πάντων, ὅσα τούτου φθειρομένου γίνεται, οἷον τὰ λοιμώδη. Ὁ δὲ πλησιάζων, τοιοῦτον ἀναπνεῖ. Νοσεῖ μὲν οὖν, ὅτι νοσῶδες· ἀπὸ μόνου δὲ, ὅτι ἐκπνεῖ, νοσεῖ· οἱ δὲ ἄλλοι, ἐτέραν. Τὴν αὐτὴν δὲ νόσον, ὅτι ὥς ἂν ἀσθενήσῃ, τούτῳ ἀναπνεῖ τοιοῦτον, οἷον εἰ πεπονθὼς ἦν. Ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων, οἷον λέπρας καὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ἐπιπολῆς καὶ γλίσχρον τὸ ἀπορρέον. Τὰ γὰρ κνησμώδη τοιαῦτα. Διὸ αὐτὰ τῷ ἐπιπολῆς γίνεσθαι καὶ γλίσχρον εἶναι, ἄπτεται. Τῶν δ' ἄλλων, τὰ μὲν οὐχ ἄπτεται, διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι· τὰ δὲ ὄντα ἐπιπολῆς, ὅτι προσμένει διὰ ξηρότητα. — 9. (Cf. 1, 37.) Διὰ τί τὴν αἰμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη καὶ ἄλλες; Ἡ ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερά δὲ αὕτη μασσωμένης τε, καὶ συντεθῇ χρόνον τινά· ἔλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης. Τὸ δὲ γλίσχρον εἰςδυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ.

Καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς ἡ ὀξύτης σημαίνει. Ἐχει γάρ τινα ὀξύτητα ὁ χυλός. Ὁ δὲ ἄλς, συντήκων, ἐξίγει τὴν ὀξύτητα. — 10. Διὰ τί [οὖν] ἡ κονία καὶ τὸ νίτρον οὐ; Ἡ ὅτι στυφεῖ, καὶ οὐ τῆκει; (Cf. 1, 38.)

SECTIO VIII.

Ὅσα ἐκ ὀλίγους καὶ φρίκης.

Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες πελιδνοὶ γίνονται; Ἡ διότι τὸ αἷμα πηγνυται διὰ τὸ ψύχος· πηγνύμενον δὲ, μελαινεται, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ θερμοῦ; τὸ δὲ λευκόν, τοῦ πυρός. Διὸ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις μάλιστα πελιδνοῦται ἡ σὰρξ, ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θερμότητα. — 2. (Cf. 22.) Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες καθεύδουν οὐ δύναται; [Ἡ] διότι πάντες οἱ ῥιγῶντες μᾶλλον τὸ πνεῦμα κατέχουσιν; ὁ δὲ καθεύδων, ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ· ὥστε χαλεπὸν ῥιγῶντα καθεύδειν. Ἀμα γὰρ ποιεῖν τὰναντία, ἀδύνατον. — 3. Διὰ τί ἐν τῷ ψύχει ὀξύτεροι καὶ οἱ ἀσθενήσαντες, καὶ οἱ λυπούμενοι, καὶ οἱ ὀργιζόμενοι; Ἡ στιφρότερον ποιεῖ τὸ καταψύχεσθαι, — 4. Διὰ τί οἱ ἀθληταὶ δύσριγοι, εὖ ἔχοντες; Ἡ ὅτι καθαρά καὶ εὐπνοὺς ἢ ἕξις καὶ ἀπίμελος; ἡ τοιαύτη δὲ ἀπαθεσιάτη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὅταν εὐδιδόσ τε ἦ, καὶ μὴ ἔχη θερμότητα ἐν αὐτῇ· ἡ δὲ πιμελή, θερμὸν, ἂν μὴ διϋγρός. — 5. Διὰ τί μάλιστα τὰ ἀκρωτήρια ῥιγῶσιν; Ἡ διὰ στενότητα; καὶ οἱ πόροι αὐτοῖς στενοὶ ὄντες, ὀλίγαιμοί εἰσιν, ὥστε καὶ ὀλιγόθερμοί εἰσι; τὸ γὰρ αἷμα θερμόν. — 6. Διὰ τί, ἐὰν μετέωροι ᾖσιν οἱ πόδες, μᾶλλον ῥιγοῦσι; Πότερον ὑποπνεῖ μᾶλλον; Ἡ ὅτι ἐν ἐλάττονι γίνεται τὸ αἷμα κάτω· ὥστε τὸ ἄλλο εὐψυκτότερον, ἐκλείποντος τοῦ θερμοῦ; — 7. Διὰ τί οἱ παχεῖς σφόδρα ῥιγοῦσι, τῆς πιότητος

θερμῆς οὔσης; Ἡ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πάχους, τοῦ μὲν ἔσωθεν θερμοῦ, πόρῳ γίνεται τὰ ἔσχατα· τοῦ δὲ ἔξω ψυχροῦ, ἐγγύς; — 8. Διὰ τί πταρέντες καὶ οὐρήσαντες φρίττουσιν; Ἡ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέβες ἐν ἀμφοτέροις; κενωθέντων δὲ, ὁ ἀῆρ εἰσέρχεται ψυχρὸς, ὁ ποιῶν φρίττειν. — 9. Διὰ τί μάλιστα βουλιμῶσιν ἐπὶ τῷ ψύχει, καὶ τοῦ χειμῶνος μᾶλλον ἢ τοῦ θέρους; Ἡ διότι [ἢ] μὲν βουλιμία γίνεται δι' ἔνδειαν τῆς ξηρᾶς τροφῆς; ἐν δὲ [τῷ ψύχει καὶ] τῷ χειμῶνι συστελλομένου τοῦ ἐντὸς θερμοῦ εἰς ἐλάττω, τοῦτο θᾶπτον ὑπολείπει ἢ ἐντὸς τροφή. Τούτου δὲ γινόμενου, μᾶλλον βουλιμίᾳν εἰκός. Ἡ δ' ἐν τῇ βουλιμίᾳ ἔκλυσις καὶ ἀδυναμία γίνεται, συντήξεως γινομένης ἐν τῷ σώματι διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἄθροισιν· ἥς ὁρείσεως εἰς τὸν τῶν σιτίων τόπον, αὐτὴ τροφή γίνεται τῷ σώματι. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπνοῆς ἔλθῃ, ἀφωνία καὶ ἀδυναμία συμβαίνει· ἀφωνία μὲν, διὰ τὸ ἐμφράττεσθαι τὸν τοῦ πνεύματος πόρον· ἀδυναμία δὲ, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀτροφίαν καὶ σύντηξιν. Ταχεῖαι δὲ καὶ ἀπ' ὀλίγων αἱ βοήθειαι γίνονται τοῖς τοιούτοις, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πάθους ἔσωθεν γίνεσθαι. Συστέλλον γὰρ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν τὸ θερμὸν ἡμῶν, ποιεῖ τὴν βουλιμίαν. Καθάπερ οὖν ἐν τῷ φόβῳ τρέμοντες καὶ ὠχριῶντες, ἀφεθέντες τοῦ κινδύνου, παραχρῆμα οἱ αὐτοὶ γίνονται· οὕτω καὶ οἱ βουλιμιῶντες, μικρὰ προσεγγάμενοι ἐξ ἄρτου, βίᾳ κινηθέντες ἐκ τῆς φύσεως, μὴ φθαρέντες δὲ· ταχεῖα ἢ ἀποκάθαρσις γίνεται. Ταῦτ' οὖν ἀντέτεινέ τε τὴν κατὰ φύσιν ἀγωγὴν, καὶ καθίστησιν εἰς τὴν φύσιν. Ἀφεῖναι οὖν μόνον αὐτὴν δεῖ, καὶ καθάπερ τῶν παι-

δίῳ τὰ ἀντιτείνοντα εἰς τοῦπισθεν τὰ σπαρτία. Καὶ γὰρ ταῦτα ἀφεθέντων τῶν σπαρτίων, εὐθὺς πεπτῶκασιν ὑπτία. — 10. Διὰ τί οἱ γεγυμνασμένοι, δυσριγώτεροι τῶν ἀγυμνάστων; Πότερον ὅτι τὸ πῖον ὑπὸ τῶν πόνων ἐξήρηται; τοῦτο δὲ ἀλέαν παρέχει. Θερμὸν γὰρ τὸ λιπαρόν. Ἡ ὅτι εὐπνότερα τὰ σώματα καὶ ἀραιότερα, διὰ τὸ τὸ πῖον καὶ τὸ περιίτωμα ἐξηρῆσθαι ὥστε οὐδὲν ἀποστέγειν τὸ ψύχος; Ἡ διὰ τὴν τῶν πόρων ἀποστόμωσιν, τοῖς ἰδρῶσιν οἷον πολλὰ θύραι ἐξήρηται; Φανερόν δὲ, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἔξις πρὸς ὑγείαν καὶ ἰσχὺν συμφέρει· ἡ μὲν [γὰρ,] πίων· ἡ δὲ, ἀραιὰ φαίνεται οὕσα. — 11. Διὰ τί φρίττουσι καὶ τῷ θερμῷ καὶ τῷ ψυχρῷ προσχεόμενοι; [ἄτοπον γὰρ τὰ ἐναντία, τοῦ αὐτοῦ εἶναι αἷτια·] Ἡ διότι [ὑπὸ μὲν τοῦ ψυχροῦ προσχεομένου,] τὸ ἐντὸς θερμὸν σβεννύμενον, τὴν φρίκην ποιεῖ; ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ τὸ ἐκτὸς ψυχρὸν ἀντιπεριϊστάμενον εἰς ἓν, καὶ ἀθροιζόμενον τῇ φυγῇ ἔσω; ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄμφω γίνεται· ἀλλ' ὅτε μὲν, ὑπὸ τοῦ ἔσω· ὅτε δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν. — 12. Διὰ τί φρίττουσιν αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; Ἡ ὅταν συσπᾶσθαι τὸ δέσμα, εἰκότως ἐξανέστησαν; συσπᾶσι δὲ καὶ ὑπὸ ῥίγους καὶ ὑπὸ ἄλλων παθῶν. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ τελευταίᾳ προέσει τοῦ οὖρου φρίττομεν; Ἡ ὅτι ἐνόητος μὲν τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ, πλήρεις ἦτε κύστις καὶ οἱ περὶ αὐτὴν πόροι; ἐξελθόντος δὲ, ἀέρος ψυχροῦ ἐνέπλησεν· οὐδὲν γὰρ κενὸν δεῖ εἶναι, ἀλλ' ἢ ἀέρος, ἢ σώματος πλήρης. Ἄτε οὖν εἰσεληλυθότος ψυχροῦ ἀέρος, εἰκότως φρίττειν συμβαίνει. — 14. Διὰ τί τῶν ῥιγόντων ἡ γλῶσσα, καθάπερ τῶν μεθύοντων, πταίει; Πότερον, ὑπὸ τοῦ ψύχους πηγνυμένη καὶ

ARIST. PROBL.

F

σκληρυνομένη, δυσκίνητος γίνεται; τούτου δὲ συμβαίνοντος, οὐ δύναται σαφηνίζειν. Ἡ τῶν ἐκτὸς ψυχόμενων, διὰ τὸ ψύχος εἰσω συρρύνειν, τὸ ὑγρὸν ἐξυγραίνει τὴν γλῶτταν; διόπερ οὐ δύναται ἡ γλῶττα τὸ αὐτῆς ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν μεθυσόντων. Ἡ διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ὀλίγου τρόμον ἀτάκτου τῆς κινήσεως οὔσης, οὐ δύναται τὰ λεγόμενα διαρθροῦν ἡ γλῶττα· διόπερ καὶ πταίει; — 15. Διὰ τί τῶν ὀρίγωντων ὀρθαὶ αἱ ἐν τῷ σώματι τρίχες γίνονται; Ἡ διότι ἀπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δ' ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον· συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται. Ἡ διότι ** — 16. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος τρέχοντες μᾶλλον ὀριγῶμεν, ἢ ἐστῶτες; Ἡ ὅτι ὁ ἀήρ ὁ περὶ τὸ σῶμα, ἐστῶτων μὲν, ἐπειδὴν ἀπᾶς συνθερμανθῇ, οὐκ ἔτι ἐνοχλεῖ· τρεχόντων δὲ, αἰεὶ ἄλλος καὶ ἄλλος προσπίπτει ψυχρὸς ὢν· διόπερ μᾶλλον ὀριγῶμεν; Ἐτι δὲ[καὶ] κινούμενος, ψυχρότερος γίνεται ὁ ἀήρ. Τοῦτο δὲ ἐν τῷ τρέχειν μάλιστα συμπίπτει. — 17. (Cf. 25, 5.) Διὰ τί ὑπεπιφάυσκοντος μᾶλλον ψύχος, ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ὄντος; Ἡ ὅτι πλείων χρόνος τῆς τοῦ ἡλίου ἀπουσίας· ὥστε μᾶλλον ἀπέψυκται ἡ γῆ; ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν ἡ δρόσος πίπτει, ὥστερ πάχνη· ταῦτα δὲ ψυχρά; ἢ καὶ ταῦτα πίπτει, διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὸ ἀναφερόμενον θερμὸν; κρατεῖται δὲ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀπουσίαν· διὸ καὶ πλεῖον μὲν ἀπέχοντος, οὐ πίπτει· ἐγγυτέρω δὲ ὄντος, πίπτει καὶ πήγνυται· διότι μᾶλλον ἀπέψυκται ὁ τόπος, πλείω χρόνον τοῦ ἡλίου ἀπόντος. Ἡ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον τὰ ἐκ νυκτῶν πνεύματα τῆς ψύξεως; ἢ ἡμῖν δοκεῖ

μάλλον εἶναι ψύχος, διὰ τὸ πεπέφθαι τὰσιτία ; κενώ-
 τεραι δὲ ὄντες, δυσριγώτεροι. Σημεῖον δὲ, τὸ μετὰ
 τοὺς ἐμέτους μάλιστα ριγοῦν. — 18. Διὰ τί πονοῦσιν;
 ὅταν ριγῶντας πρὸς τὸ πῦρ φέρωσιν· ὅταν δὲ κατὰ
 μικρὸν χλιαίνωσιν, οὐ; "Ἡ ὅτι ὅλως ἐκ τῶν ἐναντίων
 τοῦναντίον γινόμενον μεγάλην ποιῇ τὴν μεταβολήν;
 ὥστε ἐπὶ τῶν δένδρων, εἰ μὲν κατὰ μικρὸν κάμπτοι
 τὶς, οὐκ ἂν πονοῖ· εἰ δὲ σφοδρότερον καὶ μὴ κατὰ
 μικρὸν, κλῶνται. Εἰ οὖν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου
 ἀπαθές, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ ριγῶντος εἴσω συνίσταται
 καὶ συνέρχεται, τὸ δὲ ὑγρὸν καταλείπεται καὶ τὸ ψυ-
 χρὸν, τὸ δὲ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου φθαρτικόν· ὥστε
 ἐὰν μὲν χλιαίνῃ, κατὰ μικρὸν ἐξέρχεται τὸ θερμὸν,
 καὶ ἦττον πονεῖ· ἐὰν δὲ μὴ ἀναχλιάνῃ, προσάγει μάλ-
 λον. — 19. (Cf. 37, 4.) Διὰ τί ψυχθέντες, μάλλον
 ἀπὸ τῆς [αὐτῆς] θερμασίας καόμεθα καὶ ἀλγοῦμεν;
 Πότερον διὰ πυκνότητα στέγει ἢ σάρε τὸ προσπίπτον
 θερμόν; Δεὶ μόλιβδος ἐρίου θερμότερος. "Ἡ βίαιος
 γίνεται τοῦ θερμοῦ ἡ δίοδος, διὰ τὸ πεπηγῆναι ὑπὸ
 τοῦ ψύχους τοὺς πόρους. — 20. Διὰ τί ὀργιζόμενοι
 οὐ ριγοῦσιν; "Ἡ ὅτι ἡ ὀργὴ τῇ δειλίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ
 θυμός; "Ἐστὶ δὲ ἡ μὲν ὀργή, ἀπὸ τοῦ πυρὸς. Πολὺ
 γὰρ [τὸ] πῦρ κατέχοντες εἴσω, χλιαίνονται. Μάλιστα
 δ' ἐστὶν ἐπὶ τῶν παιδίων καταμαθεῖν. Οἱ μὲν γὰρ
 ἄνδρες, βλάπτονται· τὰ δὲ παιδιά, πρῶτον μὲν τὸ
 πνεῦμα πολὺ ἀναλαμβάνουσιν, εἶτα ἐρυθριῶσι· πολὺ
 γὰρ εἴσω ὃν τὸ θερμὸν καὶ ἐξυγραῖνον, ἐρυθρίαν
 ποιῇ· ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῖς πολὺ τοῦ ψυχροῦ προσχέοι,
 παύσονται ἂν ὀργιζόμενοι. Κατασβεσθεῖη γὰρ ἂν
 αὐτῶν τὸ θερμόν. Οἱ δὲ δειλοὶ καὶ φοβούμενοι, τοῦ-

ναντίον. Ῥιγοῦσι τε γὰρ, καὶ ψυχροὶ καὶ ὠχροὶ γίνονται. Ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμὸν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τόπων. — 21. Διὰ τί, ὅταν φρίξωμεν, αἱ τρίχες ὀρθαὶ ἴστανται; Ἡ διὰ τὸ ἐν ὑγρῷ πεφυκέναι κατακεκλείσθαι; κρατεῖ γὰρ τοῦ ὑγροῦ τὸ βάθος τῆς τριχός. Ἡ δὲ φρίκη γίνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ δὲ ψύχος κατὰ φύσιν πῆγνυσι τὸ θερμόν. Ὅταν οὖν μεταβάλλῃ τὸ ὑγρὸν, ἐξ οὗ πεφύκασιν αἱ τρίχες, καὶ παγῇ, μεταβάλλειν εἰκὸς τὰς τρίχας. Εἰς μὲν οὖν τοῦναντίον εἰ μεταβάλλουσιν, ἢ ἐν ταῦτῳ μένουσιν, ἢ ἐπικρατήσῃ πάλιν ἢ θρῖξ τοῦ ὑγροῦ. Οὐκ εἰκὸς δὲ πεπηγότος καὶ πεπυκνωμένου τοῦ ὑγροῦ, τὴν τρίχα τῷ βάρει κρατεῖν. Εἰ δὲ μηδαμόσε κεκλίσθαι δύναιτο τὴν τρίχα, τῷ ὑγρῷ πεπηγέσθαι, λείπεται ἐστάναι ὀρθήν. Ἡ διότι ὑπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν, εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον ἢ σάρξ. Συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται, καθάπερ ἔάν τις εἰς τὴν γῆν ἐμπήξας κάρφος ἢ ἄλλό τι, συντάττῃ, καὶ πάντοθεν συνάγῃ τὴν γῆν, μᾶλλον ὀρθοῦνται, ἢ ἔάν ἑᾷ μὴ συνεστηκυῖαν. — 22. (Cf. sup. 2.) Διὰ τί οἱ ῥιγοῦντες μάλιστα οὐ καθεύδουσιν; Ἡ διότι ὁ ῥιγῶν μᾶλλον κατέχει τὸ πνεῦμα ἢ ἐκπνεῖ· ὁ δὲ καθεύδων, ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ; Ἐναντίως οὖν ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥίγος τῷ καθεύδειν.

SECTIO IX.

Ὅσα περὶ ὑπώπια καὶ οὐλὰς καὶ μώλωπας.

Διὰ τί τοὺς μώλωπας κωλύει τὰ νεόδαρτα δέρματα προστιθέμενα, καὶ μάλιστα κριῶν, καὶ ὧὰ ἐπι καταγνύμενα; Ἡ ὅτι ἄμφω κωλύει τὴν ἀθροισίν τοῦ

ἰγροῦ, καὶ τὴν ἔπαρσιν; τὸ γὰρ ἀφήλκωμένον ἔλκει,
 καὶ ἐπαίρεται διὰ τὴν θερμασίαν· τὰ τε δὴ ὧς, διὰ τὴν
 γλισχρότητα κατακολλῶντα, κωλύει ἐπαίρεσθαι, κα-
 θάπερ καὶ τὰ κύματα· ὥσπερ καὶ ἡ κόλλα καὶ τὰ
 δέρματα, τῇ τε γλισχρότητι προσκολλᾶται, καὶ ἅμα
 τῇ δερμότητι συμπέττει, καὶ παύει τὴν φλεγμασίαν.
 Οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν ἡμερῶν τιμῶν. ^{Ἐξάγουσιν} δὲ βού-
 λονται τὴν φλεγμασίαν καὶ οἱ τῷ ἅλλι καὶ τῷ ὄξει
 τρίβοντες. — 2. (Cf. inf. 7.) Διὰ τί ἐν μὲν τῷ ἅλλῳ
 σώματι αἱ οὐλαὶ μέλαιναι, ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ λευ-
 καί; Ἡ ὅτι ἐναντίαν χροῖαν ἢ οὐλήν λαμβάνει τῇ πρότε-
 ρον, ὥσπερ πᾶν τὸ νεοσηκός; Ἐν τῷ μέλανι δὲ τοῖς
 ὀφθαλμοῖς τὰ ἔλκη· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν σώματι μέλαιναι
 [εὐθύς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς λευκαί, οὐδὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
 αἰὲ μέλαιναι,] ἀλλ' ἀποκαθίστανται τῷ χρόνῳ, ἢ
 ἀπλῶς ἢ μᾶλλον. — 3. Διὰ τί ὁ νάρθηξ τὰ κύκλω
 τῆς πληγῆς ποιεῖ ἐρυθρὰ, τὸ δὲ μέσον, λευκόν; Πότε-
 ρον ὅτι ἀποπιέζει τὸ αἷμα ἐκ τοῦ μέσου, καθὼ μάλιστα
 προσπίπτει περιφερῆς ὢν; ἢ ἔδει ἐπανιέναι διὰ γε
 τοῦτο πάλιν· ἀλλ' αἷματος συνδρομὴ τὸ ἐρύθημά ἐστι·
 συνδρομὴ δ', εἰς τὸν πληγέντα τόπον. — 4. Διὰ τί τῷ
 μὲν νάρθηκι σφόδρα τυπτόμενον, τὸ μέσον τῆς σαρ-
 κὸς λευκὸν γίνεται, τὸ κύκλω δὲ ἐρυθρόν· ξύλῳ δὲ,
 ἐρυθρότερον τὸ μέσον; Ἡ ὅτι ὁ μὲν νάρθηξ, διὰ κου-
 φότητα, ἐὰν σφόδρα πατάξῃ, τὸ ἐπιπολῆς διεσκεδάσεν
 αἷμα· ὥστε ὅθεν μὲν ἐξέλιπε, λευκὸν φαίνεται; οὗ δὲ
 πλέον ἦλθεν, ἐρυθρότερον. Οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς,
 οὐ ταχέως ἀποκαθίσταται τὸ σκεδασθὲν αἷμα, διὰ
 τὸ ὀλίγον τε εἶναι, καὶ τὴν φορὰν εἰς τὸ πρόσαντες εἶ-
 ναι. Πλήθει γὰρ βιασθὲν, δεῖ τὴν παρὰ φύσιν φορὰν

ἐνεχθῆναι· ἀλλὰ δὲ τὰν πληθύν, αἱ πληγαὶ, διὰ βάρους
καὶ πληθύν. Ἄλλων καὶ θλάσιν ποιοῦσι. Θλιβόμενον
μὲν οὖν κοῖλον γίνεται· θλάμενον δὲ, ἀραιόν. Το-
μοὶ καὶ πλάσσειν καὶ πλάσσειν καὶ πλάσσειν. Κοίλου
δὲ κοῖλου ἀραιοῦ γενομένου τοῦ μέσου, φέρεται εἰς αὐ-
τὸ ἐπὶ τὸ πρῶτον ἐπιπλοῦν αἷμα. Κάτω τε γὰρ πέφυκε
φέρεισθαι καὶ εἰς τὴν ἀραιότητα τῶ εἶκειν αὐτά. Ἀθροίζο-
μένου δ' ἐνταῦθα εἰκότως τοῦ αἵματος, τοῦτο μὲν
ἐρυθραίνει· ἃ δὲ ἀπολείπει, λευκαίνει. 5. Διὰ τί αἱ
οὐλαὶ μέλαιναι τῶν σπληνιόντων; Ἡ ὅτι αἷμα διε-
φθαρμένον ἔχουσι, διὰ τὴν ἐκ τοῦ σπληνὸς σύμμιξιν
νοσώδους αἵματος καὶ ὕδαρου; ἢ μὲν οὖν οὐλὴ, τὸ
δέρμα λεπτόν καὶ ἐπιπόλαιον ἔσχει· τὸ δὲ αἷμα, διὰ τὸ
ὑδαρὲς καὶ θερμὸν εἶναι μέλαν ὄν, τοιαύτην ποιεῖ τὴν
οὐλὴν φαινόμενον· καὶ διὴ πλεονάκεις ἢ οὐλὴ ἐν τούτῳ
γίνεται μελαντέρα. Γίνεται δὲ διὰ ταῦτό. Δι' ἀσθίνειαν
γὰρ τοῦ δέρματος, καταψύχεται τὸ αἷμα, καὶ ἐξατμί-
ζοντος τοῦ θερμοῦ, γίνεται μελάντερον· ὁμοίως δὲ καὶ
τοῖς πρεσβύταις, οἱ τε χροῖτες μελάντεροι γίνονται, καὶ
αἱ οὐλαὶ αἱ συγγενεῖς μελάντεραι, ἢ νέοις· οἷον ὑπώ-
πιον γὰρ αὐτοῖς ἅπαν τὸ σῶμα οὐ διὰ λεπτότητα τοῦ
δέρματος, ἀλλ' ὅτι τὸ θερμὸν ἐκλέλοιπεν. — 6. Πό-
τερον ὅσα τοῦ αὐτοῦ αἷτια, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν
εἰς τὸ ποιεῖν, ἢ οὐ; λέγω δὲ, οἷον· ἐπεὶ τὰ ὑπώπια
καὶ ὁ χαλκὸς ἐξαίρει καὶ ἡ ῥαφανὶς, καὶ ὁ κύαμος
διαμασσώμενος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄργιλος, καὶ
ἔτερόν τι, τῇ αὐτῇ δυνάμει. Ἡ ὁ μὲν χαλκός, τῷ εἶ-
ναι τὸν ἰὸν φαρμακώδη· ὁ δὲ κύαμος καὶ ὁ πνεύμων
καὶ ἡ ἄργιλος, τῷ ἐπισπᾶν ἐφ' ἑαυτὰ διὰ μανότητα·
ἄλλα δὲ, δι' ἑτέρας αἰτίας; Ἡ τὸ μὲν ἔσχατον, ἐπὶ πάν-

των τῶν τοιούτων ταῦτό; Πολλὰ γὰρ καὶ ἐναντία τοῦ-
τοις, καθάπερ καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν. Τὰ δὲ
πρὸ τούτων, οὐδὲν κωλύει ἕτερα. — 7. (Cf. 2.) Διὰ τί
αἱ μὲν ἄλλαι οὐλαὶ, μέλαιναι γίνονται· αἱ δὲ ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ, λευκαί; ἡ διότι μεταβάλλουσιν ἐν ᾧ ἂν ὥσι πρὸς
τὰς χροιάς; ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ μέλανι ὄντι γίνονται·
ὥστε ἀνάγκη λευκάς γίνεσθαι. — 8. Διὰ τί ἀλγεινο-
τέρα ἢ πληγὴ τοῦ νάρθηκος, ἢ ἐνίων σκληροτέρων,
ἐάν τις κατὰ λόγον σκοπῇ τύπτων; Εὐλογώτερον γὰρ
τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινότεραν· μᾶλλον γὰρ
τύπτει. Ἡ οἷτις ἡ σάρις ἀλγεῖ, οὐ μόνον τυπτομένη, ἀλ-
λὰ καὶ τύπτουσα; ὑπὸ μὲν οὖν τῶν σκληρῶν τύπτεται
μόνον· (ὑπεῖκει γὰρ διὰ τὴν σκληρότητα αὐτῶν) ὑπὸ
δὲ τοῦ νάρθηκος, ἄμφω αὐτῇ συμβαίνει, τύπτεσθαί
τε, καὶ διὰ κουφότητα τοῦ βάρους τύπτειν μὴ εἰκου-
σαν· ὥστε διπλασία γίνεται ἢ πληγὴ. — 9. Διὰ τί ἡ
θαψία καὶ ὁ κύαθος τὰ ὑπώπια παύει· ἡ μὲν, ἀρχό-
μενα· ὁ δὲ, ὕστερον· ἐναντία ὄντα; ὁ μὲν [γὰρ] κύα-
θος, ψυχρός· ὥστε καὶ ὁ ποιητὴς φησι,

ψυχρὸν δ' ἔλε χαλκὸν ὁδοῦσιν·

ἡ δὲ θαψία, θερμὸν καὶ καυστικόν. Ἡ ὁ μὲν κύαθος,
ὥσπερ τοῖς μικροψυχοῦσι τὸ ὕδωρ; Ἀπαντῶσα γὰρ ἡ
ψύξις, κωλύει ἐξιέναι τὸ θερμὸν ἐκ τοῦ αἵματος ἐξ
ἐπιπολῆς, διὰ τὴν πληγὴν συνδραμόντος, καὶ ὅταν
ἐξέλθῃ τὸ θερμὸν, πηγνυμένου. Ὡσπερ γὰρ ἂν εἰ ἔξω
ὄν πήγνυται, καὶ ἐγγὺς τοῦ ἔξω τὸ αἷμα, ὅταν ἢ ὑπὸ
τὸ δέγμα, κωλυθέντος διεξιέναι τοῦ θερμοῦ, διὰ τὴν
ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ πήγνυται, ἀλλὰ πάλιν διαχεῖ-
ται καὶ ἐπανέρχεται ὅθεν συνέδραμεν. Ἡ δὲ θαψία,
θερμὴ οὖσα, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Κωλύει γὰρ πήγνυσθαι,

θερμὴ οὔσα. — 10. Διὰ τί τὰ ὑπώπια διαλύεται προσέχουσι τὰ χαλκᾶ, οἷον κυάθους, καὶ τὰ τοιαῦτα; Ἡ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι; κωλύει οὖν τὸ θερμὸν ἐξιέναι ἐκ τοῦ συνιόντος αἵματος ὑπὸ τῆς πληγῆς· οὐ ἐξελθόντος ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς γίνεται ὑπώπιον. Διὸ καὶ ταχὺ δεῖ προστιθέναι, πρὶν παγῆναι. Καὶ ἡ θαψία δὲ μετὰ μέλιτος βοηθεῖ, διὰ τὸ αὐτό. Θερμὴ γὰρ οὔσα, κωλύει ψύχεσθαι τὸ αἷμα. — 11. Διὰ τί ποτε ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ τόπῳ πλεονάκεις ἔλκος γένηται, ἢ οὐλή μέλαινα γίνεται; Ἡ ὅποτε γένηται ἔλκος, πᾶν ἄσθενές ἐστι τοῦτο· καὶ ὅσῳ ἂν πλεονάκεις, τοσούτῳ μᾶλλον· τὸ δὲ ἄσθενές, κατεψυγμένον καὶ ὑγρότητος πλήρες; διὸ καὶ μέλαν φαίνεται, εἰ τὰ μεγάλα ἔλκη καὶ πολυχρόνια μελαίνας τὰς οὐλὰς ἴσχει. Τὸ δὲ πολλάκις λαβεῖν ἔλκος, οὐδὲν ἄλλ' ἢ πολὺν χρόνον ἔχειν ἐστὶν ἔλκος. — 12. Διὰ τί ποτε πρὸς τὰ ὑπώπια τοὺς κυάθους προστιθέμεθα; Ἡ διότι ὅταν πληγῶμεν, ὁ τόπος καταψύχεται, τὸ δὲ θερμὸν ὑποχωρεῖ. Προστιθέμενος οὖν ὁ κύαθος, ψυχροῦ ὄντος τοῦ χαλκοῦ, διακωλύει τὸ θερμὸν ἐκπορεύεσθαι. — 13. (Cf. 10, 29. 31.) Διὰ τί ἐν ταῖς οὐλαῖς οὐ γίνονται τρίχες; Ἡ ὅτι οἱ πόροι ἐπιτυφλοῦνται ἐξ ὧν αἱ τρίχες, καὶ παραλλάττουσι; — 14. Διὰ τί οἰδημα καὶ πελιώματα λαμβάνουσιν αἱ πληγαί; Ἡ διότι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον διασταλέντα τὰ ὑγρά, εἰς τοὺς πλησίον τόπους προσκόπαντα ἀποπάλλεται πάλιν, καὶ τῇ κολλήσει ὑγρὸν συνήγαγεν; ἐὰν δὲ καὶ φλεβία τινὰ φραγῇ, ὑφαιμος ἢ συνδρομὴ γίνεται.

SECTIO X.

Ἐπιτομή φυσικῶν.

Διὰ τί τὰ μὲν βήττει, τὰ δ' οὐ; Οἷον ἄνθρωπος μὲν βήττει, βοῦς δέ, οὐ; Πότερον τῷ εἰς ἄλλό τι τρέψασθαι τοῖς πλείστοις ζώοις τὸ περιττώμα, ἄνθρώπῳ δὲ δεῦρο; Ἡ ὅτι ἐγκέφαλον πλεῖστον καὶ ὑγρότατον ἔχει ὁ ἄνθρωπος; ἢ δὲ βῆξ καταρρόγοντος γίνεται φλέγματος; — 2. Διὰ τί ἄνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων αἷμα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων; Ἡ ὅτι ἐγκέφαλον ἔχει πλεῖστον καὶ ὑγρότατον· ἀφ' οὗ αἱ φλέβες πληροῦνται τοῦ περιττώματος, διὰ τῶν πόρων προῖενται τὴν ῥύσιν; Λεπιότερον γὰρ γίνεται τοῦ αἵματος τοῦ καθαροῦ τὸ νοσερόν. Τοῦτο δὲ ἐστὶ, τὸ μιχθὲν τοῖς τοῦ ἐγκεφάλου περιττώμασι, καὶ ἐστὶ καθάπερ ἰχώρ. — 3. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, ὑπὸ σάρκα, [τὰ δέ, κατὰ σάρκα,] πίωνά ἐστι· τὰ δέ, κατ' ἀμφοτέρω; Ἡ ὅσων μὲν πυκνὴ ἡ σὰρξ ὑπὸ δέσμα, μεταξὺ τοῦ δέσματος καὶ τῆς σαρκὸς συστέλλεται ἡ ἱκμάς, διὰ τὸ ταύτη εἶναι τὸ δέσμα ἀφροσύνης φύσει· ἢ πεττομένη, γίνεται πιμελή. Ὅσα δὲ ἀραιότεραν ἔχει τὴν σάρκα, καὶ τὸ δέσμα προεστώς, κατὰ σάρκα πίονα γίνεται. Τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα, ἐπ' ἀμφοτέρω πιαίνεται. — 4. Διὰ τί οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες ἥτιον ἔχουσι λεύκην τῶν ἀνδρῶν· καὶ τῶν μὲν γυναικῶν αἱ πρεσβύτιδες μᾶλλον; Ἡ ὅτι ἡ λεύκη ἐστὶ πνεύματος ἔξοδος; ἐστὶ δὲ τὰ μὲν τῶν παιδῶν οὐκ εὐπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνά· καὶ τὰ τῶν γυναικῶν ἥτιον, ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ταύταις εἰς τὰ καταμήνια τρέπεται. Δηλοῖ δὲ ἡ λειότης τὴν πυκνότητά τῆς σαρκός. Τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων καὶ [τὰ] τῶν γράων σώματα εὐπνοα. Μόνα γὰρ, ὥσπερ τὰ

παλαιὰ οἰκοδομήματα, διεστῶσαν-ἔχει τὴν σύνθεσιν τῶν μορίων. — 5. (Cf. 35.) Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνον ἔσχει λεύκην; Πότερον ὅτι λεπτοδερμώτατον τῶν ζώων ἐστίν, ἅμα δὲ καὶ πνευματωδέστερον; Σημεῖον δὲ, ὅτι ἡ λεύκη ἐν τοῖς λεπτοδερμοτάτοις μάλιστα καὶ πρῶτον γίνεται μέρεσιν. Ἡ διὰ ταῦτά τε, καὶ ὅτι μόνον πολιοῦται τῶν ζώων; Ἐν γὰρ ταῖς λεύκαις πολιαὶ γίνονται αἱ τριχες. Ὡστε ἀδύνατον, ὅσα μὴ πολιοῦται, λεύκην ἔσχειν. — 6. Διὰ τί αἶγες μὲν καὶ πρόβατα ἀμέλγονται πλεῖστον γάλα, οὐ μέγιστον σῶμα ἔχοντα· ἄνθρωπος δὲ καὶ βοῦς ἔλαττον, ὥς κατὰ λόγον; Πότερον ὅτι εἰς τὸ σῶμα ἀναλίσκεται τοῖς δὲ ἄλλοις, εἰς τὸ περιττώμα; τοῖς [δὲ] προβάτοις καὶ ταῖς αἰξὶ, τὸ περιγεγόμενον τοῦ περιττώματος, γάλα γίνεται πᾶν; Ἡ ὅτι πολυτοκώτερά ἐστι τῶν μεγάλων· ὥστε πλεῖον σπᾶ περιττώμα, διὰ τὸ πλείω τρέφειν; Ἡ δι' ἀσθενειαν τῶν σωμάτων πλεῖον περιττώμα γίνεται κύνουσιν αὐτοῖς; τὸ δὲ γάλα γίνεται ἐκ τοῦ περιττώματος. — 7. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, μεταβάλλοντα τὰ ὕδατα, μεταβάλλει τὰς χροῖας, καὶ ὅμοια γίνεται τοῖς ἐκεῖ, οἷον αἶγες· τὰ δὲ, οὐ, οἷον ἄνθρωποι; — 8. Καὶ ὅλως δὲ διὰ τί τὰ μὲν μεταβάλλει, τὰ δὲ οὐ; οἷον κόραξ οὐ μεταβάλλει. Ἡ, ὧν μὲν οὐ κρατεῖ ἡ φύσις τοῦ ὑγροῦ, ὥσπερ ἡ τῶν ὀρνέων, (διὸ καὶ κύστιν οὐκ ἔχει) οὐ μεταβάλλει; — 9. Καὶ διὰ τί οὐκ αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἐκγονα μεταβάλλει; Ἡ ὅτι ἀσθενέστερα [τὰ νέα] τῶν γεννησάντων; — 10. Διὰ τί τὰ ἄρσενα μείζονα τῶν θηλειῶν ὥς ἐπίπαν ἐστὶ; Πότερον ὅτι θερμότερα· τοῦτο δὲ αὐξητικόν; Ἡ ὅτι ὁλόκληρα· τὰ δὲ πεπῆρωται; Ἡ ὅτι τὰ μὲν ἐν πολλῷ χρόνῳ τελειοῦται· τὰ δὲ,

ἐν ὀλίγῳ;—11. Διὰ τί τὰ μὲν, ταχυτόκα τῶν ζώων ἐστί·
τῶν δὲ, πολυχρόνιος ἢ κύησις; Ἡ ὅτι τὰ μακροβιώ-
τερα, βραδύτερον πέφυκε τελειοῦσθαι; ἔστι δὲ βρα-
δυτόκα τὰ μακρόβια. Οὐ μέντοι τὰ μάλιστα· οἷον
ἵππος ἀνθρώπου βραδυτοκώτερον μὲν μάλιστα, ὀλι-
γοχρονιώτερον δέ. Τούτου δὲ αἴτιον, ἡ σκληρότης
τῶν ὑστερῶν. Ὡς περ γὰρ ἡ ξηρὰ γῆ οὐ ταχὺ ἐκτρέ-
φει, οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἵππου ὑστέρα. — 12. Διὰ τί τοῖς
ἄλλοις ζώοις τὰ ἔκγονα μᾶλλον τὰς φύσεις ὁμοιοῦνται,
ἢ τοῖς ἀνθρώποις; Ἡ ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος πολλαχῶς
διατίθεται τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ὁμιλίαν; Καθὼς δ' ἄν
ὁ, τε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ διατεθῶσιν, οὕτω ποικίλλε-
ται [καὶ] τὰ τικτόμενα. Τὰ δὲ ἄλλα ζῶα, τὰ μὲν
πλεῖστα πρὸς αὐτὸ τοῦτό εἰσιν. Ἐτι δὲ οὐ πληροῦται
ὡς ἐπιτοπολὺ, διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν. — 13. Διὰ
τί οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ὡς ἐπιτοπολὺ γλαυ-
κοί; Ἡ διότι [τριῶν] χρωμάτων ὄντων τοῖς ὅμμασι,
μέλανος καὶ αἰγωποῦ καὶ γλαυκοῦ, τῷ τοῦ σώματος
χρῶματι καὶ τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῶμα ἀκολουθεῖ;
τοῦτο δὲ ἐστὶ γλαυκότης. — 14. Διὰ τίνα αἰτίαν οἱ
νῆανι γίνονται; Ἐτι δὲ μᾶλλον καθόλου· διὰ τί τὰ μὲν,
ὅλως μεγάλα, τὰ δὲ, μικρά; εἴτα οὕτω σκεπτέον. Δύο
δὴ τὰ αἴτια. Ἡ γὰρ ὁ τόπος, ἡ ἢ τροφή. Ὁ μὲν
[οὖν] τόπος, ἐὰν ἢ στενός· ἡ δὲ τροφή, ἐὰν ἢ ὀλίγη·
ὥς περ καὶ ἥδη γεγεννημένων, πειρῶνται μικροὺς ποιεῖν·
οἷον οἱ τὰ κυνίδια τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρυγοτροφίοις.
Ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιος, οὗτοι πυγμαῖοι γίνον-
ται. Τὰ μὲν γὰρ πλάτη καὶ τὰ μήκη ἔχοντες γίνονται
κατὰ τὸ τῶν τεκόντων μέγεθος· μικροὶ δὲ ὅλως.
Τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου

συγκλῶμεναι αἱ εὐθραῖαι, καμπύλαι γίνονται. Ὡςπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλίων γραφόμενοι, μικροὶ μὲν εἰσι, φαίνονται δ' ἔχοντες πλάτη καὶ βράθη, ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς πυγμαίοις. Ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἐνδειαν ἀτελεῖς γίνονται, οὗτοι καὶ παιδαριώδη τὰ μέλη ἔχοντες φαίνονται. Καὶ ἐνίους ἰδεῖν ἐστι, μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δὲ, ὥςπερ τὰ Μελιταῖα κυνίδια· αἴτιον δὲ, ὅτι οὐχ ὥς ὁ τόπος ἢ φύσις ποιεῖ.

— 15. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν ἐξ ἀλλήλων γίνεται, τὰ δ' ἐκ τινων συγκρινομένων, ὁμοίως τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης; [*Ἡ*] καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες λέγουσι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τῶν ζώων γενέσθαι, διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ μετακινήσεις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παντός οὕτω μεγάλας· καὶ νῦν εἴπερ μέλλει πάλιν ἔσεσθαι, τοιαύτας τινὰς ὑπάρξαιδεῖ κινήσεις; Ἡ μὲν γὰρ ἀρχή, παντός ἔργου μέγιστον· ἡμῖς γάρ· τὸ δὲ σπέρμα, ἀρχή. Τῶν μὲν οὖν μικρῶν, καὶ ὅσα γίνεται μὴ ἐξ ἀλλήλων, αἴτιον τοιαῦτα γενέσθαι, ὥςπερ ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθησαν, ἢ τοῦ σπέρματος μικράτης. Τοῦ γὰρ ἐλάττονος, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐλάττων. Ὡστε ἱκαναὶ καὶ αἱ τούτου μεταβολαὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αὐτῶ τὸ σπέρμα· ὅπερ συμβαίνει. Γίνονται γὰρ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα· τοῖς δὲ [*μειζοσι,*] μείζονος δεῖται [*καὶ*] μεταβολῆς.

— 16. Διὰ τί, τὰ μὲν, πολύτεκνα τῶν ζώων, οἷον ὄες, κύων, λαγῶς· τὰ δὲ οὐ, οἷον ἄνθρωπος, λέων; Ἡ ὅτι τὰ μὲν, πολλὰς μήτρας καὶ τύπους ἔχει ἴσους, καὶ πίμπλασθαι ἐπιθυμεῖ, καὶ εἰς ἃ σχίζεται ἡ γονή· τὰ δὲ, τοῦναντίον.

— 17. Διὰ τί ἐλάχιστον διάστημα τῶν ὁμμάτων ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων κατὰ μέγεθος; Ἡ διότι μά-

λιστα κατὰ φύσιν ἔχει τῶν ἄλλων ; ἡ δὲ αἰσθησις φύσει τὸ ἔμπροσθεν· ἐφ' ὃ γὰρ ἡ κίνησις, τοῦτο δεῖ προορᾶν· ὅσῳ δ' ἂν ἡ πλεῖον τὸ διάστημα τῶν ὀμμάτων, τοσούτῳ μᾶλλον αἱ ὀψεις ἔσονται ἐν τῇ πλοσίῳ. Εἰ οὖν ἔχειν δεῖ κατὰ φύσιν, ὅτι ὀλλιστον δεῖ τὸ διάστημα εἶναι. Οὕτω γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν μάλιστα πορεύσεται. Ἔτι δὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἐπεὶ χεῖρας οὐκ ἔχουσιν, ἀναγκαῖον παρορᾶν εἰς τὰ πλάγια. Διὸ πλεῖον διέστηκε τὰ ὄμματα αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῶν προβάτων, διὰ τὸ μάλιστα ποιεῖσθαι τὴν πορείαν κύπτοντα. — 18. Διὰ τί τὰ ζῶα, τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει, τὰ δὲ ὀλιγάκις ; Πότερον ὅτι οὐδὲν ὑπμον κατὰκειται ; ἐξονειρώττει δὲ οὐδὲν μὴ ὑπτιον. Ἡ ὅτι οὐκ ἐνυπνιάζει τὰ ἄλλα ὁμοίως ; ὁ δὲ ἐξονειρωγμὸς μετὰ φαντασίας γίνεται. — 19. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν κινεῖ τὴν κεφαλὴν, τὰ δὲ οὐ κινεῖ ; Ἡ ὅτι ἔνια οὐκ ἔχει αὐχένα ; διὸ ταῦτα οὐ κινεῖ τὴν κεφαλὴν. — 20. (Cf. inf. 56. et 32, 10.) Διὰ τί ἄνθρωπος πτάρνυται τῶν ζώων μάλιστα ; Πότερον ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει, δι' ὧν τὸ πνεῦμα καὶ ὁσμή εἰσέρχεται ; τούτοις δὲ πληρουμένοις πνεύματος, πτάρνυται. Ὅτι δὲ εὐρεῖς, σημεῖον, ὅτι ἡκιστα ὁσφραντικὸν τῶν ἄλλων ζώων· ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτότεροι. Εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλεον καὶ πλεονάκις εἰσέρχεται ὑγρὸν, (οὗ πνευματουμένου, ὁ πταρμὸς γίνεται) τοιούτους δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι, πλειστάκις ἂν πτάρνοιντο εἰκότως. Ἡ ὅτι ἐλάχιστοι κατὰ τὸ μῆκος οἱ μυκτῆρες ; ὥστε τὸ θερμανθὲν ὑγρὸν, ταχὺ δύναται πνεῦμα γίνεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον. — 21. Διὰ τί ἡ γλῶττα οὐδενὸς πέρα τῶν ζώων ; Ἡ

ὅτι τὸ πῖον, πυκνόν· ἡ δὲ γλῶττα, ἀραιὰ φύσει ἐστίν, ὅπως τοὺς χυμοὺς γνωρίζῃ; — 22. Διὰ τί τὰ θήλεα συντάσει οὐρεῖ, τὰ δὲ ἄρρενα οὐ; Ἡ ὅτι πορρώτερόν ἐστίν ἡ κύστις ἢ τῶν θηλειῶν, καὶ εἰς βάθος καὶ εἰς μήκος; μεταξὺ γὰρ αὐτῶν ἡ μήτρα τῆς ἔδρας καὶ τῆς κύστεως· ὥστε δεῖται βίαις πλείονος τὸ ἐκπεμπόμενον, διὰ γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας. Βιάζεται δὲ συντεῖνον τῷ πνεύματι. — 23. Διὰ τί τῶν ζώων ὅσα μὴ πέτεται, πάντα ἀποβάλλει τὰς χειμερινὰς τρίχας, πλὴν ὅς; καὶ γὰρ κύων ἀποβάλλει, καὶ βοῦς. Ἡ ὅτι θερμότατον ὁ ὕς ἐστι, καὶ ἐκ θερμοῦ πεφύκασιν αἱ τρίχες αὐτῷ; τοιοῦτον γὰρ ἐστι τὸ λιπαρόν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων, ἡ διὰ τὸ ἀποψύχεσθαι τὸ ὑγρὸν, ἀποπίπτουσιν, ἡ πέττειν τροφήν οὐ δυναμένης τῆς οἰκείας θερμότητος, ἡ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτῇ, διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφήν, οὐκ ἀποβάλλει τὰς τρίχας. Ὅποτε γὰρ ἡ αἰτία τῆς ἀποβολῆς ἐστίν, ἰκανὴ ἢ πιότης κωλύσαι. Πρόβατα δὲ καὶ ἄνθρωποι, διὰ [τὸ] πλῆθος καὶ πυκνότητα τῆς τριχὸς, ἀπαθῆ ἐστίν. Οὐ γὰρ διῴκνεϊται ἡ ψύξις εἰς βάθος, ὥστε πῆξαι τὴν ὑγρότητα, ἡ πέσαι κωλύσαι τὴν θερμότητα. — 24. Διὰ τί τῶν μὲν προβάτων μαλακώτεραι αἱ τρίχες ἀναφύονται τιλλόμεναι· τῶν δὲ ἀνθρώπων, σκληρότεραι; Ἡ ὅτι τῶν μὲν προβάτων ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς πεφύκασιν; διὸ καὶ ἀλύπως ἐκσπῶνται, μενούσης τῆς ἀρχῆς τῆς τροφῆς ἀδιαφθόρου, ἡ ἐστίν ἐν σαρκί. Τὰ μὲν οὖν περιττώματα, ἀνοιχθέντων, ἐξατμίζει μᾶλλον· τὸ δὲ ἔριον, σαρκὸς οἰκείαν τροφήν λαμβάνει· σὰρξ δὲ μαλακοῖς καὶ γλυκείσι τρέφεται.

Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων τρίχες, ἐκ βάθους πεφυκυῖαι, βία [καὶ] μετ' ἀλγηδόνης ἐκσπῶνται. Δῆλον δὲ ἐπισπῶνται γὰρ αἷμα. Τραυματιζομένου οὖν τοῦ τόπου, συμβαίνει αὐτὸν καὶ οἰλοῦσθαι. Διὸ τέλος μὲν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς τιλλομένοις· ἕως δ' ἂν ἀνίσωσι τρίχες, σκληρὰς ἀνιέναι, διὰ τὸ τὴν μὲν τροφώδη τῆς σαρκὸς ἐκλειοιπέναι πᾶσαν τροφήν, ἐκ περιττωμάτων δ' αὐτὰς γίνεσθαι. Σημεῖον δὲ· τῶν μὲν γὰρ πρὸς μεσημβρίαν πάντων σκληραὶ εἰσιν αἱ τρίχες, διὰ τὸ, τὸ ἐκτὸς θερμὸν εἰς βάθος διΐκνουμένον, ἐξατμίζειν τὴν εὐπεπτον τροφήν· τῶν δὲ ὑπὸ τὰς ἄρκτους μαλακαί. Τούτοις γὰρ ἐπιπολῆς μᾶλλον ἔστι τό θ' αἷμα καὶ οἱ γλυκεῖς χυμοί. Διὸ καὶ εὐχρσοὶ εἰσιν. — 25. Διὰ τί αἱ μὲν τῶν προβάτων τρίχες, ὅσῳ ἂν μακρότεραι ᾖσι, σκληρότεραι γίνονται· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, μαλακώτεραι; Ἡ ὅτι αἱ τῶν προβάτων, οἷαν εἴρηται τροφήν ἔχουσai, [μακρὰν] τῆς ἀρχῆς ἀπαρτῶμεναι, ἀτροφώτεραί εἰσι, καὶ ῥαδίως ἐξ αὐτῶν ἐξατμίζεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἢ ἐνυπάρχουσα τροφή δι' εὐπεψίαν; ξηραίνόμεναι δὲ, ξηρότεραι γίνονται· τὸ γὰρ ὑγρὸν, μαλακόν. Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐλάττω μὲν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς. Πέττεται δὲ αὐταῖς μᾶλλον, διὰ τὸ ἐλάττω εἶναι· πεπτομένη δὲ, μαλακωτέραν ποιεῖ τὴν τρίχα. Πάντα γὰρ τὰ πεπεμμένα, τῶν ἀπέπτων μαλακωτέρα ἔστιν. Ἐκ περιττώματος γὰρ πλείστου ἢ τοῦ ἀνθρώπου θρῖξ, ἢ ἢ τοῦ προβάτου. Σημεῖον δὲ· τὰ γὰρ νέα πρόβυτα, τῶν παλαιῶν μαλακώτερα ἔχει τὰ ἔρια. — 26. (Cf 4, 32.) Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ὄρνια οἱ δασεῖς, λάγνοι εἰσιν; Ἡ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν εἰσὶ; δεῖ δὲ

ἀμφοῖν πρὸς τὴν ὀχείαν. Τὸ μὲν γὰρ θερμὸν, ἐκκρίνει· τὸ δὲ ὑγρὸν, ἐκκρίνεται. Διὰ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ οἱ χλωοὶ ἄνδρες. Ἡ γὰρ τροφή αὐτοῖς ὀλίγη μὲν κάτω ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἐπάνω τόπον ἔρχεται πολλή, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται. — 27. (Cf. 32.) Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος χαίτην οὐκ ἔχει; Ἡ διότι πώγωνα ἔχει· ὥστε ἐκεῖ ἀπελθοῦσα τροφή τῆς τοιαύτης περιττώσεως, εἰς τὰς σιαγόνας ἔρχεται; — 28. Διὰ τί πάντα τὰ ζῶα ἀρτίους τοὺς πόδας ἔχει; Ἡ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι, μὴ ἐστηκότος τινὸς, ἂν μὴ ἄλληται; Ἐπεὶ τοίνυν ἐκ δυοῖν τινοῖν κίνησιν ἀνάγκη τῇ πορείᾳ εἶναι, ἕκ τε κινήσεως καὶ στάσεως, ταῦτα δὲ δύο, καὶ ἄρτια ἤδη· καὶ τετράποδα, διότι πλείους· τοὺς μὲν γὰρ δύο κινεῖ, οἱ δὲ δύο ἐστήκασιν· καὶ οἱ ἑξ· καὶ τὰ ἄλλα δὲ δύο εἰ· τούτων δὲ τὸ μὲν, κινεῖται· τὸ δὲ, ἐστηκε. — 29. (Cf. 9, 13. et inf. 31.) Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ; Ἡ διότι τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἐστὶ τὸ δέρμα μέρος τῆς σαρκὸς, ἀνθρώπων δὲ καθάπερ τὸ πάθος σαρκός; Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐπιπολῆς καταψυχόμενον στερεώτερον γίνεσθαι· καθάπερ τῶν ἐφθῶν ἀλείρων αἱ γραῖαι καλούμεναι. Ἐπεὶ οὖν κᾶκῆναί εἰσιν ἄλευρον ἐφθόν, καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου καλούμενον δέρμα σὰρξ ἂν εἴη. Τραυματισθέντος δὲ ἢ τριβέντος, ἀνθρώπου μὲν τὴν σάρκα συμβαίνει πυκνοῦσθαι· διὸ ἡλλοιωμένης τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς οὐ τὴν αὐτὴν φύσιν λαμβάνει τὰ τραύματα, ἥπερ καὶ ἐκ γενετῆς· ἡλλοιωθείσης δ' αὐτῆς μὴ γίνεσθαι εἶτι τὸ ἐξ αὐτῆς, οὐθὲν ἄτοπον, καθάπερ καὶ ἐκ τῶν ἁλωπεκιδῶν καλου-

μένων· καὶ γὰρ αὗται τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς φθορὰ καὶ ἀλλοιωσέας εἰσίν. Τῶν δὲ ὑποζυγίων τριβέντων καὶ ὑγιαζομένων, πάλιν ἀναπληροῦται τὰ νενοσηκότα μέρη τοῦ σώματος, τῶν αὐτῶν μὲν, ἀσθενεστέρων δ', ἢ ἐξ ἀρχῆς ἦν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ τὸ δέρμα μέρος αὐτῶν, γίνονται τε αὖ καὶ φύονται τρίχες· [ἐκ δέρματος γὰρ φύονται τρίχες·] λευκαὶ δὲ φύονται, διὰ τὸ, τὸ δέρμα ἀσθενέστερον γεγονέναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὴν λευκὴν ἀσθενεστάτην εἶναι τρίχα. — 30. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ζώοις διαμένει ὁμοίως τὰ δίδυμα, θήλεα καὶ ἄρσενά ὄντα· ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις, οὐ; Ἥ διότι ἀσθενῇ μάλιστα τὰ δίδυμα· μονοτόκον γὰρ ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς διδύμοις παρὰ φύσιν, τὸ θῆλυ γίνεσθαι καὶ ἄρρεν. Ὡστε ὁ μάλιστα ἐστὶ παρὰ φύσιν, τοῦτο καὶ ἀσθενέστατον. — 31. (Cf. sup. 29.) Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες· τοῖς δὲ ἀνθρώποις, οὐ; Ἥ διότι ἡ οὐλὴ κωλύει διὰ τὴν πύκνωσιν; ἢ διὰ τὸ φθείρειν τὴν τροφήν; Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις παντελῶς κωλύει, διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῆς τριχὸς· τοῖς δὲ ἵπποις οὐκ ἐκώλυσεν διεφθεῖρε δέ. — 32. (Cf. sup. 28.) Διὰ τί τοῖς ζώοις ἄρτιοι πόδες; Ἥ ὅτι παντὸς μὲν τοῦ κινουμένου, ἀνάγκη τί ἡρεμεῖν; συνέβαινα δὲ, περιττῶν ὄντων, μὴ γίνεσθαι τοῦτο· ὅπερ κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν ἦν ἡ κίνησις. — 33. Διὰ τί ἐλάττω χρόνον τὰ ζῶα καθεύδει, ἢ ἐγρήγορεν, οὐ συνεχῶς δέ; Ἥ διὰ τὸ μὴ ἅμα πᾶσαν πέττεσθαι τὴν περιττωσιν; [ἀλλ' ὅταν τι πεφθῇ, κουφισθὲν διεγείρεται· καὶ πλεονάκεις δὲ ἐγείρεται, ὅσοις ψυχρὸς ὁ τόπος ὁ πέττων ἐστὶ τὴν περιττωσιν.] Ταχὺ γὰρ παύεται καὶ πολλάκις· ἢ δὲ διά-

πανυσις, ἔγερσίς ἐστιν. Ἦδὺ δὲ εἰκότως διὰ τὸ ἀνάπαυσιν εἶναι φαίνεται. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα πλείω χρόνον ἢ ἀνάπαυσις γίνεται τῶν κατὰ φύσιν ἔργων· οὐδ' εἰ τὸ ἐσθίειν ἥδιον τοῦ μῆ, ὅμως πλείω χρόνον ἐσθίουσιν ἢ ἀσιτοῦσι. — 34. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν, εὐθὺς ἀκολουθεῖ τοῖς γεννήσασιν· τὰ δ', ὀψέ, οἷον ἄνθρωπος· ἢ μόλις, ἢ οὐδέποτε; Ἡ διότι τὰ μὲν, ταχὺ ἀπολαμβάνει τοῦ γνωρίζειν· τὰ δ', ὀψέ; καὶ τὰ μὲν, ἀναίσθητα τοῦ ὠφελοῦντος· τὰ δὲ, ἔχει αἰσθησιν. Ὅσα μὲν οὖν ἔχει ἄμφω ταῦτα, (λέγω δ', οἷον καὶ αἰσθησιν τοῦ ὠφελοῦντος, καὶ ἐπιτέλεσιν τοῦ σώματος) ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ μὴ ἄμφω, οὐ ποιεῖ τοῦτο. Δεῖ γὰρ δύνασθαι καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι. — 35. Διὰ τί λεύκη οὐ γίνεται τοῖς ἄλλοις ζώοις; Πότερον ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις νόσημα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ γίνεται διάλευκα τὰ δέρματα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν; Ἀλλ' ὅμως ἀπορήσειεν ἄν τις, διὰ τί ὕστερον οὐ γίνεται, ἀλλ' ἐκ γενετῆς ἢ ποικιλία. Ἡ ὅτι τὰ δέρματα τῶν ἄλλων ζώων σκληρὰ, ἄνθρωπος δὲ φύσει λεπτοδερμότατος; ἢ δὲ λεύκη, πνεύματός ἐστιν ἔκκρισις, ὃ κωλύεται διὰ τὴν πυκνότητα ἐξιέναι τοῖς ἄλλοις ζώοις τοῦ δέρματος. — 36. Διὰ τί ἐν μὲν τῇ λεύκῃ πολιαὶ γίνονται· ὅπου δὲ πολιαὶ, οὐκ αἰεὶ λεύκη; Ἡ διότι αἱ τρίχες ἐκ τοῦ δέρματος εἰσὶν; ἢ δὲ πολιαὶ, ὥσπερ σαπρότης τις τῶν τριχῶν ἐστιν. Ὅταν μὲν οὖν τὸ δῆμα κάμνη, ἀνάγκη καὶ τὴν τρίχα ἐξ ἐκείνου κάμνειν· ὅταν δὲ ἡ θρῖξ, οὐκ ἀνάγκη τὸ δῆμα. — 37. Διὰ τί τῶν ζώων, τὰ μὲν χαλεπά ἐστι μετὰ τὸν τόκον, οἷον κύων καὶ ἕς· τὰ δὲ, οὐδὲν ἐπιδήλως, οἷον γυνή, πρόβατον; Ἡ ὅτι ὅσα μὲν περιττωματικά, πράξια; ἀπέρχεται γὰρ ἐν τῷ τόκῳ τὰ λυποῦντα. Ὅσοις δὲ

ἀπὸ τῶν εὖ ἐχόντων γίνεταί ἡ ἀφαίρεσις, ταῦτα ἐξα-
 γριαίνεται καὶ χαλεπά ἐστι. Ὡστε καὶ ἰσχυρότης ποιεῖ
 διὰ τὴν ἕξιν τὴν ὀργήν. Ὡσπερ καὶ αἱ ἀλεκτορίδες
 οὐ τεκοῦσαι χαλεπαί, ἀλλ' ἐπωάζουσαι, διὰ τὴν ἀσι-
 τιαν. — 38. Διὰ τί εὐνοῦχοι, τὰ μὲν ἄλλα εἰς τὸ θῆλυ
 διαφθειρόμενοι μεταβάλλουσι; καὶ γὰρ φωνὴν θηλυ-
 πὴν ἴσχουσι, καὶ ἀμορφίαν, καὶ ἀναρθρίαν· καὶ οὕτω
 σφόδρα μεταπίπτουσιν, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις
 τὰ ἐκτεμνόμενα. Ἐναντίως δ' οἱ ταῦροι καὶ οἱ κριοὶ τὰ κέ-
 ρατα ἴσχουσι· διότι καὶ τὰ θήλεα ἐναντίως αὐτῶν ἔχει. Διὸ
 οἱ μὲν μείζω ἐκτεμνόμενοι ἴσχουσιν· οἱ δὲ ἐλάττω, ἀνί-
 σχυροὶ εἰσι. Τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι εἰς
 τὸ ἄρρεν μεταβάλλουσι· μείζους γὰρ γίνονται. Ἔστι
 δὲ τοῦτο τοῦ ἄρρενος· τὰ γὰρ θήλεα, ἐλάττω ἐστὶ τῶν
 ἄρρένων. Ἡ οὐδὲ τοῦτο εἰς τὸ ἄρρεν, ἀλλ' εἰς τὸ
 θῆλυ; οὐ γὰρ εἰς πᾶν τὸ μέγεθος, ἀλλ' εἰς τὸ μῆκος
 μόνον· τὸ δὲ ἄρρεν καὶ εἰς πλάτος καὶ εἰς βάθος.
 Τότε γὰρ τετελείωται. Ἔτι δὲ ὥς ἔχει τὸ θῆλυ
 πρὸς τὸ ἄρρεν, οὕτως αὐτοῦ τοῦ θήλεως ἡ παρθένος
 πρὸς τὴν γυναῖκα. Ἡ μὲν γὰρ, ἤδη γενναία· ἡ δὲ,
 οὐ. Εἰς τὴν τούτων οὖν μεταβάλλει. Ἐπὶ μῆκος γὰρ
 ταύταις ἡ αὐξήσις. Διὸ καὶ Ὅμηρος εὖ·

μῆκος δ' ἔπορ' Ἀρτεμις ἀγνή·

ὥς διὰ τὴν παρθενίαν, ὃ εἶχε, δυναμένης δοῦναι.
 Οὐκ οὖν εἰς τὸ ἄρρεν κατὰ τὸ μέγεθος μεταβάλλει.
 Οὐ γὰρ εἰς τὸ τέλειον μεταβάλλει. Οἱ δὲ εὐνοῦχοι
 εἰς μέγεθος τὸ μῆκος ἐπιδιδόασιν. — 39. Διὰ τί οἱ
 εὐνοῦχοι ἢ ὅλως οὐκ ἴσχουσιν, ἢ ἥττον ἰξίας; Ἡ ὅτι
 μεταβάλλουσι τὴν φύσιν ἐν τῇ ἐκτμήσει εἰς τὰ ἄγωνα;
 τοιαῦτα δὲ παῖς καὶ γυνή· ὧν οὐδετερον ἔχει ἰξίας·

εἰ μή τι σπάνιον ἢ γυνή. — 40. Διὰ τι μᾶλλον ἄνθρωπος πολλὰς φωνὰς ἀφίησι· τὰ δὲ ἄλλα, μίαν, ἀδιάφορα ὄντα τῷ εἶδει· καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μία φωνή, ἀλλὰ διάλεκτοι πολλαί; — 41. Διὰ τί δὲ αὐτὴ ἄλλη, τοῖς δὲ ἄλλοις οὐ; Ἡ ὅτι, οἱ μὲν ἄνθρωποι γράμματα πολλὰ φθέγγονται· τῶν δὲ ἄλλων τὰ μὲν, οὐδέν· ἕνια δὲ, δύο ἢ τρία τῶν ἀφώνων; ταῦτα δὲ ποιεῖ μετὰ τῶν φωνηέντων τὴν διάλεκτον. Ἔστι δὲ ὁ λόγος, οὐ τὸ τῇ φωνῇ σημαίνειν, ἀλλὰ τοῖς πάθεσιν αὐτῆς, καὶ μὴ ὅτι ἀλγεῖν χαίρει. Τὰ [δὲ] γράμματα, πάθη ἐστὶ τῆς φωνῆς. Ὅμοιως δὲ οἷτε παῖδες καὶ τὰ θηρία δηλοῦσιν· οὐ γάρ πω οὐδὲ τὰ παιδία φθέγγονται τὰ γράμματα. — 42. Διὰ τί μόνον τῶν ὄλλων ζώων ἄνθρωπος γίνεται ἰσχνόφωνον; Πότερον ὅτι καὶ ἐνεόν; ἢ δὲ ἰσχροφωνία, ἐνεότης ἐστίν. Ἀλλὰ δὴ καὶ οὐδ' ὅλως πεπληρωται τοῦτο τὸ μόριον. Ἡ ὅτι κοινωνεῖ μᾶλλον λόγου· τὰ δ' ἄλλα, φωνῆς; ἔστι δὲ ἰσχροφωνία, οὐ κατὰ τὸ ὄνομα ἔν, ἢ οὐ συνεχῶς διεξιέναι. — 43. Διὰ τί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χωλὸς μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; [Πότερον ὅτι ἰσχυρὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ σκέλη τῶν ζώων;] ὁστῶδη γὰρ καὶ νευρώδη, καὶ τετράποδα καὶ ὄρνιθες ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι, σαρκώδη. Διὰ τὴν ἀπαλότητα οὖν θάπτον πηροῦνται ἐν τῇ κινήσει; Ἡ διότι μόνον τῶν ζώων πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως; καὶ γὰρ ἐπτάμηνα καὶ ὀκτάμηνα, καὶ δεκάμηνα γίνεται· τοῖς δ' ἄλλοις εἷς χρόνος τῆς τελειώσεως γέγονεν οὐ διατριψας· τοῖς δ' ἀνθρώποις πολὺς ὁ χρόνος γίνεται τῆς ἐν πλήθει διατριβῆς. Ὡστε κινουμένων διὰ τὸ ἀπαλὰ εἶναι, καὶ θραύεται τὰ ἀκρωτήρια ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ πλείω.

— 44. Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἐλκώδεις τὰς κνήμας ἔχουσι καὶ σαπράς; Πότερον ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες · οἱ δ' εὐνοῦχοι, γυναικικοί; Ἡ τοῦτο μὲν συμβέβηκεν · αἴτιον δὲ καὶ ταῖς γυναξιν, ὅτι ἡ θερμότης κάτω ὀρμᾷ. Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γυναικεῖα. Διὸ οὐδὲ οἱ εὐνοῦχοι οὐδὲ γυναῖκες δασεῖς γίνονται, διὰ πολλὴν ὑγρότητα.

— 45. Διὰ τί τῶν ζώων οὐθὲν λιθιᾷ, ἀλλ' ἡ ἄνθρωπος; Ἡ ὅτι τῶν μὲν ὑποζυγίων καὶ τῶν πολυωνύχων οἱ πόροι τῆς κύστεως εὐρεῖς εἰσιν; ὅσα δὲ μὴ τὸ πρῶτον, ὕστερον δὲ ζωτοκεῖ ἐν αὐτοῖς, οἷον ἔνιοι τῶν ἰχθύων · τούτων δὲ οὐδὲν κύστιν ἔχει, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη συνθλίβεται ὑπόστασις, οἷον καὶ τοῖς ὄρνεσιν · ὥστε ταχὺ καὶ διεξέρχεται κατὰ τὴν ἔδραν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, κύστιν τε ἔχει, καὶ στενὸν τὸν καυλόν, ὥς κατὰ μέγεθος. Διὰ μὲν οὖν τὸ ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον, συνθλίβεται τὸ γεῶδες εἰς τὴν κύστιν · (διὸ καὶ χρωῶνται αἱ ἀμίδες ὑπ' αὐτοῦ) διὰ τε τὴν θερμότητα τοῦ τόπου συμπέτεται καὶ παχύνεται μᾶλλον. Ἐμμένει δὲ καὶ αὐξάνεται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ οὐρητῆρος. Οὐ γὰρ δυνάμενα τὰ γεῶδη ὑποστήματα ῥαδίως ὑπεξιέναι, πρὸς ἄλληλα ὑποστρεφόμενα, γίνεται λίθος. — 46. Διὰ τί οὐκ ἐρεύγεται τὰ ὑποζύγια, οὐδὲ οἱ βόες καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐδὲ οἱ ὄρνεθες; Ἡ διὰ ξηρότητα τῆς κοιλίας; ταχὺ γὰρ ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν καὶ διηθεῖται. Ἐμμένοντος δὲ καὶ πνευματουμένου, γίνεται ὁ ἐρευγμός. Τοῖς δὲ λοφούροις, διὰ μῆκος τοῦ αὐχένος, εἰς τὸ κάτω ὀρμᾷ τὸ πνεῦμα · διὸ καὶ ἀποψοφοῦσι μάλιστα. Οἱ ὄρνεθες δὲ, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐ ποιεῖ οὐδέτερον. Οὐδὲ ἐρεύγονται δὲ ὅσα μηρυκάζει, διὰ τὸ πολλὰς ἔχειν

κοιλίας, καὶ τὸν καλούμενον κεκρούφαλον. Διὸ πολλῶν οὖν γίνεται καὶ ἄνω καὶ κάτω τῷ πνεύματι ἢ πορείᾳ καὶ φθάνει ἀναλίσκόμενον τὸ ὑγρὸν, πρὶν ἐκπνευματωθῆναι, καὶ ποιῆσαι ἢ ἐρυγεῖν, ἢ ψοφῆσαι. — 47. Διὰ τί, ὅσα μὲν ἡμερα τῶν ζώων, ἔστι πάντως καὶ ἄγρια· ὅσα δὲ ἄγρια, οὐ πάντως ἡμερα· καὶ γὰρ ἄνθρωποι που φαίνονται ἄγριοι ὄντες, καὶ κύνες ἐν Ἰνδοῖς, καὶ ἵπποι ἄλλοθι· ἀλλ' οὐ λέοντες ἡμεροί, οὐδὲ παρδάλεις, οὐδ' ἔχεις, οὐδ' ἄλλα πολλά; Ἢ ὅτι ῥᾶον τὸ φαῦλον καὶ γενέσθαι ἐξ ἀρχῆς, καὶ μεταβαλεῖν εἰς αὐτό; ἢ γὰρ φύσις, οὐχ ἡ πρώτη, ἀλλ' ἡ ἐν τέλει, ἐργώδης τυχεῖν εὐθύς. Διὸ πάντα καὶ τὰ ἡμερα, ἄγρια γίνονται τὸ πρῶτον μᾶλλον, ἢ ἡμερα· οἷον παιδίον ἢ ἄνθρωπος, παμφάγον, καὶ τῷ θυμῷ ζῶν· ἀλλὰ ἀσθενέστερα. Ὡσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς τέχνης τῶν ἔργων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων πάντ' ἐστὶ φαύλως ἐργασμένα, καὶ πλείω τὰ φαῦλα, κλίνη, καὶ ἱμάτιον, καὶ ἄλλο ὅτιοῦν. Καὶ ὁ μὲν ἐστὶ καλὸν, λαβεῖν ἐστὶν ἅπαν καὶ φαῦλον· ὁ δὲ φαῦλον, οὐ πᾶν καὶ καλόν· οἷον εἴ τις ἐπὶ τῶν ἀρχαίων γραφῶν καὶ ἀνδριαντοποιῶν σκοπεῖ τὰ ἔργα· οὐ γὰρ ἦν πώποτε οὐδαμῇ γραφὴ σπουδαία, οὐδὲ ἀνδριάς· φαῦλα δὲ ἦν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ φύσις, φαῦλα μὲν πάντα ποιῇ, καὶ πλείους καὶ πλείω· σπουδαῖα δὲ ἐλάττω, καὶ οὐ πάντα δύνανται. Τὸ δὲ ἡμερον, βέλτιον· τὸ δὲ ἄγριον, φαῦλον. Φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐφ' ἣν οἶμαι ῥᾶον, ποιῇ σπουδαῖα καὶ ἡμερα. Τὰ δὲ ἐναντία, ἢ οὐδέποτε, ἢ μόλις, καὶ ἐντισι τόποις, καὶ ἐν χρόνοις, ἢ ἀρτίου; ἢ ποτε ἔν τινι κράσει τοῦ ὕλου, γίνονται ἡμερα τὰ ζῶα πάντα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ

ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων ἐστίν· ὅσα μὲν [γὰρ] ἡμερα, καὶ ἄγρια· οὐ πάντα δὲ δύναται ἡμεροῦσθαι, ἀλλ' ὁμῶς εἰσὶν ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ πρὸς πολλὰ ἰδίως ἐχούσῃ· ὥστε ἡμελημένα καὶ ἄγρια, κρείττω καὶ ἡμερώτερα φύεσθαι, τῶν ἐν ἄλλῃ γεωργομένων. — 48. Διὰ τί τοῖς μὲν ἀνθρώποις οἱ ὀμφαλοὶ μεγάλοι γίνονται, τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις οὐ φανεροί; "Ἢ διότι τοῖς μὲν διὰ τὸ πολὺν χρόνον εἴσω μένειν ἀναφαίνονται, καὶ εὐθὺ τείνονται· ὅλον δ' ἐπανοιδούσι τὰ ἔλκη; διὸ ἐνιοι τῶν ὀμφαλῶν καὶ αἰσχίους εἰσὶν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀτελὴς ἐξέρχεται· ὥστε ἐφυγροὶ καὶ ἄναιμοι οἱ ὀμφαλοὶ ἀκολουθοῦσιν. "Ὅτι δὲ τὰ μὲν, τετελειωμένα, τὰ δὲ, ἀτελῆ ἐξέρχεται, σημεῖον, ὅτι τὰ μὲν εὐθὺς δύναται ζῆν, τὰ δὲ παιδία ἐπιμελείας δεῖται. — 49. Διὰ τί τὰ μὲν τῶν ζώων, ἅπας ὀχεύεται, τὰ δὲ, πολλάκις· καὶ τὰ μὲν, ὥρα ἔτους, τὰ δ', ὅτε ἔτυχεν· ἄνθρωπος μὲν αἰετ, τὰ δὲ ἄγρια οὐ πολλάκις· καὶ ἴς μὲν ἄγριος, ἅπας· ἡμερος δὲ, πολλάκις; "Ἢ διὰ τὴν τροφήν, καὶ ἀλέαν, καὶ πόνον; ἐν πλησμονῇ γὰρ κύπρις. "Ἐπειτα τὰ αὐτὰ ἄλλοθι μὲν ἅπας τίκτει, ἄλλοθι δὲ πλεονάκις· οἷον τὰ πρόβατα ἐν Μαγνησίᾳ καὶ Λιβύῃ τίκτει δις. Τὸ δ' αἷτιον, ἡ πολυχρονία τοῦ τόκου· οὐ γὰρ ἐπιθυμεῖ ὅταν πλησθῇ, ὥσπερ οὐδὲ τροφῆς, τὰ πλήρη. Τὰ δὲ δοκοῦντα, ἥτιον ὀχείας ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὴν κάθαρσιν. — 50. Διὰ τί τῶν ἀνθρώπων οἱ ἀραιοὺς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας, βραχύβιοι ὥς ἐπιτοπολύ; "Ἢ ὅτι σημεῖον τοῦ τὸ ὀστοῦν πυκνὸν εἶναι; ὥς ὁ ἐγκέφαλος ἀσθενῆς οὐκ εὐπνοῶν· ὥστε ὑγρὸς ὢν τὴν φύσιν, ταχὺ σήπεται. Καὶ γὰρ τὰ ἄλλα μὴ κινούμενα καὶ ἀπατμίζοντα. Διὸ καὶ ἄνθρωπος τὴν κεφαλὴν

δασύτατον, καὶ τὸ ἄρῶν τοῦ θήλεος μακροβιώτερον,
 διὰ τὰς δαφάς. Δεῖ δὲ ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. — 51.
 Διὰ τί δὲ, ὅσοι τὴν διὰ τῆς χειρὸς τομὴν ἔχουσι δι'
 ὅλης, μακροβιώτεροι; Ἡ διότι τὰ ἀναρθρα, βραχυ-
 βιώτατα, ὡς τὰ ἐνυγρα; εἰ δὲ τὰ ἀναρθρα βραχύβια,
 δῆλον ὅτι τὰ ἡρθρωμένα τούναντίον. Τοιαῦτα δὲ
 ὦν καὶ τὰ φύσει ἀναρθρα, μάλιστα ἡρθρωται· τῆς
 δὲ χειρὸς τὸ εἶσω, ἀναρθρότατον. — 52. Διὰ τί τῶν
 ζώων ἄνθρωπος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται;
 Ἡ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ληπτὸν ἐν τῇ νηπιότητι
 γίνεται, ὅτε καὶ διαστρέφασθαι συμβαίνει πᾶσι. — 53.
 Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος μάλιστα καπνίζεται; Ἡ ὅτι
 μάλιστα δακρύει· ἢ δὲ κάπνισις μετὰ δακρύου; — 54. Διὰ
 τί ἵππος ἵππῳ χαίρει καὶ ἐπιθυμεῖ, ἄνθρωπος δὲ ἄν-
 θρώπῳ, καὶ ὅλως δὲ τὰ συγγενῇ τοῖς συγγενέσι καὶ
 ὁμοίοις; Οὐ [γὰρ] δὴ ὁμοίως, ὅτι σὺ ζῶον καλόν. Ἡ
 δὲ ἐπιθυμία, τοῦ καλοῦ· ἔδει οὖν τὸ καλὸν ἡδίων
 εἶναι. Νῦν δὲ μᾶλλον λύπαις κάλλος, ἡδὺν, τὸ καλὸν
 καὶ τὸ ἡδύ. Οὐδὲ πᾶσα ἡ ἡδονή, ἢ τὸ καλόν, ἡδύ·
 οἶον φαγεῖν ἐστὶν ἡδίων ἐτέρῳ, καὶ ἀφροδισιάσαι ἄλλῳ.
 Διότι μὲν οὖν ἕκαστον τῷ συγγενεῖ μιγνύμενον, μᾶ-
 λιστα καὶ ἡδιστα ἀφροδισιάζει, ἄλλο πρόβλημα. Ὅτι
 δὲ καὶ κάλλιστον, οὐκέτι ἀληθές· ἀλλὰ ἡμεῖς τὸ εἰς
 τὴν συνουσίαν ἡδὺν, ὅτι ὁ μὲν καλόν, ὅτι ἐπιθυμοῦντες
 χαίρομεν ὁρῶντες. Καίτοι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυ-
 μιῶν ἔχει ὁμοίως. Διψῶντες γὰρ, ἡδίων ὁρῶσι τὸ πόμα. Τὸ
 μὲν οὖν πρὸς χρεῖαν τινὰ καλόν, οὐ καὶ μάλιστα ἐπι-
 θυμοῦμεν, τοῦτο δοκεῖ ἡδιστον εἶναι· τὸ δὲ καθ' αὐτὸ,
 οὐκέτι οὕτως. Σημεῖον δὲ τούτου· δοκοῦσι γὰρ ἡμῖν
 καὶ ἄνδρες καλοῖ εἶναι, πρὸς τὴν συνουσίαν βλέψασιν. Ἀρ'

οὖν οὕτως, ὥστε καὶ ἡσθῆναι ὀρεῶσι μᾶλλον τῶν εἰς
 συνουσίαν; Οὐδέν γε κωλύει, εἰ μὴ ἐπιθυμοῦντες τύ-
 χοιμεν. Οὕτω δὲ πόμα κάλλιον. Εἰ γὰρ διψῶντες
 τύχοιμεν, ἡδιον ὀψόμεθα. — 55. Διὰ τί ποτε τοῦ μὲν ἀν-
 θρώπου τὰ ἐμπροσθεν δασύτερα τῶν ὀπισθεν ἐστι,
 τῶν δὲ τετραπόδων τὰ ὀπισθεν; Ἡ ὅτι πάντα τὰ δί-
 ποδα, τὰ ἐμπροσθεν ἔχει δασύτερα; οἱ γὰρ ὀρνιθες
 τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἀνθρώποις ἔχουσιν. Ἡ τὰ
 ἀσθενέστερα μᾶλλον αἰεὶ σκεπάζειν ἢ φύσις εἴωθεν;
 ἀσθενὲς δὲ ἕκαστόν ἐστι τινὰ τρόπον· τῶν δὲ τετρα-
 πόδων ἀπάντων, τὰ ὀπισθεν ἀσθενέστερά ἐστι τῶν
 ἐμπροσθεν, διὰ τὸν τόπον. Ὑπὸ γὰρ τῶν ψυχῶν καὶ
 κανυμάτων, μᾶλλον δυνατὰ ἐστι πᾶσχειν· τῶν δὲ ἀν-
 θρώπων τὰ ἐμπροσθεν ἀσθενέστερά ἐστι, καὶ τὸ αὐτὸ
 πέπονθεν. — 56. (Cf. 20.) Διὰ τί ἀνθρώπος τῶν ζώων
 μᾶλλον πτάρνυται; Ἡ ὅτι καὶ κορυζᾷ μάλιστα; τού-
 του δ' αἰτίον ἐστιν, ὅτι τοῦ θερμοῦ ὄντος περὶ τὴν
 καρδίαν, καὶ πεφυκότος ἄνω φέρεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις
 ζώοις, ἢ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορὰ ἐστὶν ἐπὶ τοὺς
 ὤμους· ἐντεῦθεν δὲ ἐξ ἀνακλάσεως σχιζόμενον, τὸ μὲν
 ἐπὶ τὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλὴν φέρεται αὐτοῦ· τὸ
 δὲ, εἰς τὴν ῥάχιν καὶ τὴν ὀσφύν, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς
 εὐθείας εἶναι πάντα ταῦτα, καὶ παρὰ τὴν βᾶσιν. Φε-
 ρόμενον δὲ ὁμοίως τὸ σῶμα, καὶ τὰ ὑγρά μερίζει εἰς
 αὐτὰ ὁμαλῶς. Ἐπεται γὰρ τὰ ὑγρά τῷ θερμῷ· διὸ
 οὐδὲ πάνυ κορυζᾷ τὰ τετράποδα ζῶα, οὐδὲ πτάρνυ-
 ται· ὁ γὰρ πταρμός, ἢ πνεύματος ἀθρόου φορὰ ἐστίν,
 ὑγρῶν ἐξατμιζόντων τι μᾶλλον τοῦ σώματος· ἢ ὑγρῶν
 ἀπέπτων. Διὸ πρὸ τῶν κατάρρων γίνεται, ἃ [οὐ]
 συμβαίνει τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν τοῦ θερμοῦ

φορὰν ὁμαλίζειν [ἐν] αὐτῷ εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ὀπίσθεν· τοῦ δὲ ἀνθρώπου πρὸς ὀρθῇ πεφυκότος τῇ βάσει, καθάπερ τὰ φυτὰ, συμβαίνει τοῦ θερμοῦ φορὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γίνεσθαι πλείστην καὶ σφοδροτάτην· φερόμενόν τε ἐνταῦθα, ἀραιοῖ καὶ θερμαίνει τοὺς περὶ αὐτὴν πόρους. Ὅντες δὲ τοιοῦτοι, δεκτικοὶ γίνονται τῶν ὑγρῶν μᾶλλον, ἢ οἱ κάτω τῆς καρδίας πόροι. Ὅταν οὖν συμβῇ ἐξυγρανθῆναι μᾶλλον τοῦ δέοντος καὶ καταψυγῆναι, ἔξωθεν συμβαίνει τὸ θερμὸν, τροφήν τε ἔχον καὶ συστελλόμενον ἐντὸς, αὔξεσθαι· αὐξανόμενον δὲ, φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πόρους· εἰς οὓς ἀκολουθοῦντα τὰ ὑγρά, ὄντα λεπτὰ καὶ ἄπεπτα, πληροῖ αὐτούς, καὶ τοὺς κατάρξους ποιεῖ, καὶ πταρμούς ὁμοίως. Ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς τῶν κατάρξων, τὸ θερμὸν προαναφερόμενον τοῦ ὑγροῦ, καὶ πνευματοῦν τοὺς πόρους, τῇ τ' ἐκβολῇ τοῦ πνεύματος τοὺς πταρμούς ποιεῖ, καὶ τῇ πρὸ τῶν ὑγρῶν ἀναγωγῇ, ἣ ἐστὶ λεπτὰ καὶ δριμύνα· διὸ καὶ συμβαίνει μετὰ τῶν τῆς κορυφῆς πταρμῶν, ὑδατώδη ἀπομάττεσθαι. Πάντων δὲ τούτων ὀρμησάντων, τὰ συνεχῇ καὶ πάθος ἔχοντα ὑγρά, ὑφίσταται αὐτοῖς, καὶ ἐμφράττει τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν εἶνα πόρους. Ὀγκηρότερα γὰρ γινόμενα, καὶ διατείνοντα, ποιεῖ τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους. Σημεῖον δὲ, τὸ μήτ' ἐκτὸς, ἢ δι' αὐτῶν πνεῦμα ἀφεῖσθαι. διὸ οὔτε πτάρνυνται, οὔτε ὀσφραίνονται οἱ κορυζῶντες. Οἱ δὲ ἄνευ κορυφῆς γινόμενοι, διὰ μὲν τὰς αὐτὰς αἰτίας γίνονται· μικρὰς δὲ καὶ ἐλαφρὰς ἀρχὰς λαβόντες. Ὡστε συναχθέντα τὰ ὑγρά τῷ θερμῷ, ἐκπνευματούμενα ὑπ' αὐτοῦ δι' ὀλιγότητα, εἰσπίπτει κατὰ

τὰς ῥίνας. Ποιεῖ δὲ τὸν ψόφον τοῦ πνεύματος, οὐχ ἥτιον ἢ βία τῆς φορᾶς, ἢ τὸ πλήθος αὐτοῦ. Ἐνεχθέντος γὰρ τοῦ θερμοῦ πρὸς ὀρθήν, πρὸς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ προσπεσόντος αὐτῷ, ἀνακλᾶται ἐπὶ τὰς ῥίνας, διὰ τὸ τοὺς ταύτη πόρους ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διατείνειν. Παρὰ φύσιν οὖν τῆς ἐκτὸς κλάσεως φορᾶς γινομένης ἐπὶ τὰς ῥίνας τῷ πνεύματι, σφοδρὰν συμβαίνει γίνεσθαι· διὸ ποιεῖ τοὺς ψόφους. Τῶν δὲ ἄλλων ζώων συμβαίνει μάλιστα κορυζᾶν τοὺς ὀρνιθας, διὰ τὸ μάλιστα ὁμοιόσημον εἶναι ἀνθρώπῳ· ἥτιον δὲ ἢ ἄνθρωπος πάσχει αὐτὸ, ὅτι τὰ πολλὰ κάτω ἔχει τὴν κεφαλὴν, διὰ τὸ τὴν νομὴν ἀπὸ τῆς γῆς εἶναι. — 57. Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῶα τῶν ἐν τῇ γῇ μείζω καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; Ἡ ὅτι ὁ ἥλιος καταδανῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν ἀφαιρεῖται τὴν τροφήν; διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι. Πάντων οὖν τοιούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῶα. — 58. Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, πλεονάκις τὴν ξηρὰν τροφήν ἢ τὴν ὑγρὰν προσάγεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος, τὴν ὑγρὰν ἢ τὴν ξηρὰν; Ἡ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος θερμότατος; Πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται. — 59. Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; Ἡ ὅτι πολὺν ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; Τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν. Ἡ γὰρ γονὴ ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα [διὰ τῆς ῥάχεως.] Διὰ τοῦτο οὖν δοκοῦσι καὶ οἱ βόες οἱ ἐκτομίαι μεγάλα τὰ κέρατα ἔχειν, ὅταν ἐκμηθῶσι. Δοκεῖ δὲ ἡ αὐτὴ αἰτία εἶναι, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες οὐκ εἰσὶ φαλακροί. — 60. Διὰ τί τὰ μὲν εὐθύς δύνανται δι' αὐτῶν τρέφεσθαι μετὰ τὴν γένεσιν· τὰ δὲ,

οὐ; Ἡ ὅσα ὀλιγοχρονιώτερα τῶν μνήμης δεκτικῶν; Διὸ ἅπαντα καὶ τελευτᾷ θάπτειν. — 61. Διὰ τί ποτε ὁ μὲν ἄνθρωπος, πλείω τὴν ὑποχώρησιν ποιεῖται τῆς ξηρᾶς τὴν ὑγρὰν· οἱ δὲ ἵπποι καὶ οἱ ὄνοι, τὴν ξηρὰν; Ἡ διότι ταῦτα μὲν τὰ ζῶα, πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται τῇ ξηρᾷ· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὑγρᾷ μᾶλλον ἢ τῇ ξηρᾷ; πᾶσα δὲ περίττωσις, ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐστὶ καὶ ἀπὸ τῆς πλείονος πλείων. Τὰ μὲν οὖν τῇ ὑγρᾷ μᾶλλον, τὰ δὲ τῇ ξηρᾷ πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται· διότι τὰ μὲν τῶν ζῶων ἐστὶ φύσει ξηρὰ, τὰ δὲ ὑγρὰ. Τὰ μὲν οὖν τῇ φύσει ξηρὰ, τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἐπιθυμεῖ· (ταύτης γὰρ ἐνδεέστερά εἰσι) τὰ δὲ τῇ φύσει ὑγρὰ, τῆς ξηρᾶς· ταύτης γὰρ ἐνδεέστερα καθέστηκεν. — 62. Διὰ τί ὄρνιθες καὶ ἄνθρωποι καὶ τῶν ζῶων τὰ ἀνδρεῖα, σκληρότερα; Ἡ ὅτι ὁ θυμὸς μετὰ θερμότητος; ὁ γὰρ φόβος, κατάψυξις. Ὅσων οὖν τὸ αἷμα ἐνθερμόν ἐστι, καὶ ἀνδρεῖα καὶ θυμωεῖδ᾽· τὸ δὲ αἷμα, τροφή. Ὅσα δὲ θερμῷ ἄρδεται τῶν φνομένων, σκληρότερα πάντα. — 63. Διὰ τί τέρατ᾽ ἀτίκτουσι μάλιστα τὰ τετραπόδα τὰ μὴ μεγάλα· ἄνθρωπος δὲ, καὶ τὰ μεγάλα, ἥτιον, οἷον ἵπποι καὶ ὄνοι; Ἡ ὅτι πολύγονα ταῦτα, οἷον κύνες, καὶ ὕες, καὶ αἶγες, καὶ πρόβατα, πολὺ μᾶλλον τῶν μεγάλων; ἐκείνων δὲ τὰ μὲν ὅλως μονοτόκα, τὰ δὲ ὡς ἐπιτοπολύ. Τὰ δὲ τέρατα γίνονται, ἐπαλλαττόντων τῶν σπερμάτων ἀλλήλοις, καὶ συγχεομένων ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς γονῆς, ἢ ἐν τῇ μίξει τῇ ἐν τῇ ὑστερᾷ τῆς θηλείας· διὸ καὶ ὄρνιθες αὐτὰ ποιοῦσι. Τὰ γὰρ ὡὰ [δίδυμα] τίκτουσι· τὰ δὲ τέρατα ἐκ τῶν διδύμων γίνεται, ὧν ἡ λέκιθος τῷ ὑμένι οὐ διαιρεῖται. — 64. Διὰ τί ἡ κεφαλὴ δασεῖα τῶν ἀν-

Θρώπων μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ οὐ κατὰ λόγον· τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις τοῦναντίον; Ἡ ὅτι καὶ τῶν ἄλλων, τὰ μὲν, εἰς ὀδόντας ἐκδίδωσι καθ' ὑπερβολὴν τῆς τροφῆς· τὰ δὲ, εἰς κέρατα· τὰ δὲ, εἰς τρίχας; Ὅσα μὲν εἰς κέρατα, ἤτιτον τὴν κεφαλὴν ἔχει δασεῖαν· ἐκεῖ γὰρ ἀνήλωται· ὅσα δὲ εἰς ὀδόντας, μᾶλλον μὲν τῶν κερατοφόρων· ἔχει γὰρ λοφίαν· ἤτιτον δὲ τῶν τοιούτων, οἷον ὀρνέων. ἔχουσι γὰρ ταῦτα καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων· ὁ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος, τοῦτο εἰς κεφαλὴν ἐκδίδωσιν· Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἔχει, οὐδὲ πολὺ οὕτως ὥστε πανταχῇ. — 65. Διὰ τί ἄνθρωπος μόνος τῶν ζώων πολιὰς ἔχει; Ἡ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζώων ρυάδα τὴν τρίχα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔχει, οἷον ἵππος, βοῦς; ἔνια δὲ, ρυάδα μὲν οὐκ ἔχει, βραχύβια δὲ εἰσι, καθάπερ πρόβατον καὶ ἄλλα· οὐ ἡ θρῖξ ὥσπερ οὐ γηράσκουσα, οὐδὲ πολιοῦται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ρυάδα ἔχει τὴν τρίχα, μακρόβιον τέ ἐστιν· ὥστε ὑπὸ τοῦ χρόνου παλαιοῦται. — 66. Διὰ τί, ὅσοις τὰ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ κάτω μείζονα, ἢ τὰ πρὸς τὰ στήθη, βραχύβιοι καὶ ἀσθενεῖς; Ἡ ὅτι ἡ κοιλία ψυχρὰ διὰ μικρότητα· ὥσις οὐ πεπτική, ἀλλὰ περιττωματική; οἱ δὲ τοιοῦτοι, νοσεροί. — 67. Διὰ τί τὰ μὲν γίνεται τῶν ζώων, οὐ μόνον ἐξ ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ αὐτόματα· τὰ δὲ, ἐξ ἀλλήλων μόνον, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος; Ἡ καὶ εἰ καὶ μὴ δι' ἐτέρας αἰτίας, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν ὀλιγὸς ὁ χρόνος τῆς γενέσεως· ὥστε ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει, καὶ ἐνδέχεται γενέσθαι ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν ὥρων; τῶν δὲ πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει· ἐνιαύσιοι γὰρ, ἢ δεκάμηνοί εἰσιν· ὥστε ἀνάγκη ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι. — 68. Διὰ τί τῶν Αἰθιοπῶν οἱ

μὲν ὀδόντες λευκοὶ, καὶ λευκότεροι ἢ οἱ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες, οὐκ ἔτι; Ἡ οἱ μὲν ὄνυχες, ὅτι καὶ τὸ δέριμα μέλαν, καὶ μελάντερον ἢ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες ἐκ τοῦ δέριματος φύονται. Οἱ δὲ ὀδόντες λευκοὶ διὰ τί; Ἡ ὅτι ἐξ ὧν ὁ ἥλιος τὸ ὑγρὸν ἐξάγει, ἄνευ τοῦ ἐπιβάπτειν λευκαίνεται, οἷον καὶ τὸν κηρὸν; τὸ μὲν οὖν δέριμα ἐπιβάπτει, [τοὺς δὲ ὀδόντας οὐκ ἐπιβάπτει,] ἀλλὰ τὸ ὑγρὸν διὰ τὴν ἀλέαν ἐξατμίζεται ἐξ αὐτῶν. — 69. Διὰ τί τὰ μὲν, ἀφαιρουμένης τῆς κεφαλῆς, ἀποθνήσκει εὐθύς, ἢ ταχύ· τὰ δὲ, οὐ; Ἡ ὅσα ἄναιμα καὶ ὀλιγότροφα, τοῦτο πάσχει; Οὔτε τροφῆς γὰρ δεῖται ταχύ· οὔτε ἐγγεῖται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῷ ὑγρῷ. Ὡν ἄνευ οὐχ οἷόν τε ζῆν τοῖς ἐναίμοις. Τούτοις δὲ οἷόν τε ἐστίν· ἀπνευστὶ ζῆν γὰρ δύνανται πολὺ μᾶλλον. Ἡ δὲ αἰτία ἐν ἑτέροις εἴρηται.

SECTIO XI.

Ὅσα περὶ φωνῆς.

Διὰ τί τῶν αἰσθήσεων ἐκ γενετῆς μάλιστα τὴν ἀκοὴν πηροῦνται; Ἡ ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἶναι δόξειεν ἢ τε ἀκοὴ καὶ ἡ φωνή; ῥᾶστα δὲ δοκεῖ διαφθείρεσθαι ἢ διάλεκτος, οὐσα εἶδος φωνῆς, καὶ χαλεπώτατα ἐπιτελεῖσθαι. Σημεῖον δὲ, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι πολὺν χρόνον ἐνεοὶ ἐσμέν, εἴτα ὁψέ ποτε ψελλίζομεν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ὅλως οὐδὲ λαλοῦμεν οὐδένα, διὰ τε τὸ τὴν διάλεκτον εὐφθαρτον εἶναι· τὴν [αὐτὴν] δὲ ἀρχὴν ἀμφοτέρων εἶναι, καὶ τῆς διαλέκτου (φωνῆς γάρ τις καὶ τῆς ἀκοῆς) ὥσπερ καὶ εἰ συμβεβηκότος ῥᾶστα τῶν αἰσθήσεων φθίρεται, καὶ οὐ κατ' αὐτήν, ἢ ἀκοή. Τεκμήριον δὲ ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων λαβεῖν, ὅτι παντελῶς εὐφθαρτός ἐστιν

ἡ ἀρχὴ τῆς διαλέκτου. Λαλεῖ γὰρ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζώων, πλὴν ἀνθρώπου, καὶ οὗτοι δὲ ὁπότε ποτε, καθάπερ εἴρηται. — 2. (Cf. 4.) Διὰ τί οἱ κωφοὶ πάντες διὰ τῶν ῥινῶν φθέγγονται; Ἡ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἐνεοῦ εἶναι; οἱ δὲ ἐνεοὶ λαλοῦσι διὰ τῶν ῥινῶν. Ταύτη γὰρ αὐτῶν ἐκπίπτει τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ τῆς στόματι μεμυκέναι. Μεμύκασι δὲ, ὅτι οὐθὲν εἰς φωνὴν χρῶνται τῇ γλώττῃ. — 3. Διὰ τί μεγαλόφωνοι πάντες εἰσὶν οἱ θερμοὶ τὴν φύσιν; Ἡ ὅτι ἀνάγκη καὶ ἄερα πολὺν καὶ ψυχρὸν ἐν τούτοις εἶναι; ἔλκει γὰρ θερμὸν καὶ πνεῦμα πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἄερα, καὶ πλείω τὸ πλεῖον. Ἡ δὲ μεγάλη φωνὴ γίνεται ἐν τῷ πολὺν ἄερα κινεῖν· καὶ ὀξεῖα, ἐν τῷ ταχέως· βαρεῖα δὲ, ἡ ἐν τῷ βραδείως. — 4. (Sup. 2.) Διὰ τί οἱ κωφοὶ πάντες διὰ τῶν ῥινῶν φθέγγονται; Ἡ διὰ τὸ βιαίτερον πνεῖν τοὺς κωφούς; ἐγγὺς γὰρ τοῦ ἐνεοῦ εἶναι εἰσὶ. Διΐσταται οὖν τῶν μυκτῆρων ὁ πόρος ὑπὸ [τοῦ] πνεύματος· οἱ τοιοῦτοι δὲ διὰ ῥινῶν φθέγγονται. — 5. (Cf. 33.) Διὰ τί εὐηκοώτερα τὰ τῆς νυκτός; Ἡ ὅτι μᾶλλον ἡρεμία, διὰ τὴν τοῦ θερμοτάτου ἀπουσίαν· διὸ ὡς ἐπιτοπολὺν ἀταρακτότερα; ὁ γὰρ ἥλιος ὁ κινῶν. — 6. (Cf. 20. et 47.) Διὰ τί πόρρωθεν αἱ φωναὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι; Οἱ γοῦν μιμούμενοι τοὺς σφόδρα πόρρω ὄντας καὶ βοῶντας, ὁξὺ φθέγγονται, καὶ ὅμοιον τοῖς ἀπηχοῦσι· καὶ τῆς ἡχοῦς ὀξύτερος φαίνεται ὁ ψόφος. Ἔστι δὲ πόρρω· ἀνακλᾷται γάρ. Οὐκοῦν ἐπεὶ ὁξὺ μὲν ἐν ψόφῳ τὸ ταχὺ, βραδὺ δὲ τὸ βαρὺ, ἔδει βραδύτερας πόρρωθεν φαίνεσθαι τὰς φωνάς. Τὰ γὰρ [βία] φερόμενα πάντα, βραδύτερον φέρεται, ὅσῳ ἂν ἀπέχη τῆς ἀρχῆς πλεῖον, καὶ τέλος πίπτει. Πότερ' οὖν ὅτι

οἱ μιμούμενοι ἀμενηνῇ τῇ φωνῇ μιμοῦνται, καὶ λεπτήν τὴν πόρρωθεν φωνήν; λεπτή δὲ βαρεῖα οὖν ἔστιν. Οὐδὲ μικρὸν καὶ ἀμενηνὸν φθέγγεσθαι βαρὺ, ἀλλ' ὁξὺ ἀνάγκη. Ἡ οὖν μόνον οἱ μιμούμενοι διὰ τοῦτο μιμοῦνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ψόφοι αὐτοὶ ὁξύτεροι γίνονται; Αἴτιον δὲ, ὅτι ὁ ἀήρ φερόμενος, ποιεῖ τὸν ψόφον· καὶ ὥσπερ τὸ πρῶτον ψοφεῖ τὸ κινῆσαν τὸν ἀέρα, οὕτω δεῖ πάλιν ποιῆσαι τὸν ἀέρα αἰεὶ ἄλλον κινοῦντα εἶναι, τὸ δὲ, κινούμενον. Διὸ ὁ ψόφος συνεχῆς, ὅτι αἰεὶ ἐκδέχεται κινοῦντα κινῶν, ἕως ἂν ἀπομαρανθῇ, ὃ ἐπὶ τῶν σωμάτων ἐστὶ τὸ πεσεῖν; ὅταν μηκέτι δύνηται ὠθεῖν ὁ ἀήρ, ἔνθα μὲν τὸ βέλος, ἔνθα δὲ τὸν ἀέρα. Ἡ μὲν γὰρ φωνὴ γίνεταί ἢ συνεχῆς, ἀέρος ὠθουμένου ὑπ' ἀέρος· τὸ δὲ βέλος φέρεται, σώματος ὑπ' ἀέρος κινουμένου. Ἐνταῦθα μὲν οὖν αἰεὶ τὸ αὐτὸ φέρεται σῶμα, ἕως ἂν καταπέσῃ. Ἐκεῖ δὲ αἰεὶ ἕτερος ἀήρ. Καὶ πρῶτον ἐλάττω, θάττον μὲν κινεῖται, ἐπ' ἐλάττω δὲ· διὸ πόρρω ὁξύτεραι καὶ λεπτότεραι αἱ φωναί. Τὸ γὰρ θάττον, ὁξὺν, ὥσπερ καὶ διηπόρηται. Ὡς περ ἡ αὐτὴ αἰτία, δι' ἣν καὶ οἱ μὲν παῖδες (Cf. 16.) καὶ οἱ κάμνοντες ὁξὺ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ οἱ ὑγιαίνοντες, βαρὺ. Τὸ δὲ τοῖς ἐγγύς μὴ ἐπιδηλὸν εἶναι τὴν φωνήν, ἢ βαρυτέραν ἢ ὁξυτέραν γινομένην, καὶ ὅλως μὴ ὁμοίως ἔχειν τοῖς ῥιπτομένοις βάρειν, αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν ῥιφθὲν, ἐν αἴτιον φέρεται αἰεὶ τὸ αὐτό· ὁ δὲ ψόφος, ἀήρ ἐστὶν ὠθούμενος ὑπὸ ἀέρος. Διὸ καὶ τὸ μὲν, εἰς ἓν πίπτει· ἡ δὲ φωνή, πανταχῇ· ὥσπερ ἂν εἰ τὸ ῥιφθὲν ἅμα φερόμενον, ἀπείρως θρυφθεῖη, καὶ ἔτι εἰς τοῦπισθεν. — 7. Διὰ τί αἱ νεηλιφεῖς οἰκίαι μᾶλλον ἡχοῦσιν; Ἡ ὅτι μᾶλλον ἀνάκλασις γίνεται

διὰ τὴν λειότητα; λειότεραι δὲ, διὰ τὸ ἀφραγές καὶ [τὸ] συνεχές. Δεῖ δὲ μὴ παντελῶς ὑγρὰν, ἀλλ' ἥδη ξηρὰν λαμβάνειν. Ἀπὸ πηλοῦ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀνάκλασις. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ τὰ κονιάματα μᾶλλον ἤχει. Συμβάλλεται δὲ ἴσως καὶ ἡ ἀκίνησις τοῦ αἵρος. Ἀθρόος γὰρ ἰὼν, μᾶλλον ἀποπλήττεται τὸν προσπίπτοντα. — 8. Διὰ τί, εἴαν τις πίθον καὶ κεράμια κενὰ κατορύξη καὶ πωμάσῃ, μᾶλλον ἤχει τὰ οἰκήματα· καὶ εἴαν φρέαρ ἢ λάκκος ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ; [Ἡ] ὅτι, ἐπεὶ ἀνάκλασις ἢ ἡχὼ, δεῖ περιειλημμένον ἀθρόον εἶναι τὸν αἶρα, καὶ ἔχειν πρὸς ὃ ἀνακλασθήσεται, προσπίπτον πυκνὸν καὶ λεῖον; Οὕτω γὰρ μάλιστα ἡχος γίνεται. Τὸ μὲν οὖν φρέαρ καὶ ὁ λάκκος, ἔχει τὴν στενότητα καὶ τὴν ἀθροισιν· οἱ δὲ πίθοι καὶ τὰ κεράμια, καὶ τὴν πυκνότητα τῶν περιεχόντων. Ὡστε ἐξ ἀμφοτέρων τὸ συμβαῖνον. Καὶ γὰρ τὰ κοῖλα μᾶλλον ἤχει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χαλκὸς μάλιστα τῶν ἄλλων. Ὅτι δὲ κατορρωγμένα, οὐθὲν ἄτοπον· ἡ γὰρ φωνὴ φέρεται κάτω οὐχ ἥττον. Ὅλως δὲ πανταχῇ δοκεῖ καὶ κύκλῳ φέρεσθαι. — 9. Διὰ τί δὲ μᾶλλον, εἴαν κατορύξη τις, ἤχει, ἢ εἴαν μὴ; Ἡ ὅτι περισσεύοντα μᾶλλον εἰς αὐτὰ δέχεται καὶ κατέχει τὸν αἶρα; συμβαίνει δὲ καὶ τὴν πληγὴν σφοδροτέραν γίνεσθαι. — 10. Διὰ τί τὸ ὕδωρ τὸ ψυχρὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου διαχεόμενον, ὀξύτερον ποιεῖ τὸν ψόφον; Ἡ ὅτι θάττων ἢ φορά; βαρύτερον γάρ. Ἡ δὲ θάττων, ὀξύτερον ποιεῖ τὸν ψόφον. Τὸ δὲ θερμὸν, καὶ τῇ μανότητι καὶ τῇ ἀναφορᾷ κουφίζει. Παρόμοιον δὲ, ὅτι καὶ αἱ δᾶδες καιόμεναι ἀσθενεστέραν τὴν πληγὴν ποιοῦσι. — 11. Διὰ τί τοῖς ἡγρυπνηκόσιν ἡ φωνὴ τρα-

χυτέρα; "Η διότι ὑγρότερον τὸ σῶμα, διὰ τὴν ἀπεψίαν, καὶ οὐχ ἥκιστα περὶ τὸν ἄνω τόπον; διὸ καὶ βάρος ἐν τῇ κεφαλῇ. Ὑγρότης τε περὶ τὸν βρόγχον οὕσης, ἀνάγκη καὶ τραχυτέραν εἶναι τὴν φωνήν. Ἡ μὲν γὰρ τραχύτης, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν· ἡ δὲ βαρύτης, διὰ τὴν ἔμφραξιν· βαρυτέρα γὰρ ἡ φορά. — 12. Διὰ τί μετὰ τὰ σιτὰ, τάχιστα ἀπορῥήγνυται ἡ φωνή; "Η ὅτι κοπτόμενος μὲν ὁ τόπος, ἐκθερμαίνεται· θερμαινόμενος δὲ ἔλκει τὴν ὑγρότητα; Πλείων δὲ αὕτη καὶ ἐτοιμοτέρα διὰ τὴν προσφοράν. — 13. Διὰ τί οἱ κλαίοντες, ὅξυ φθέγγονται· οἱ δὲ γελῶντες, βαρὺ; "Η ὅτι οἱ μὲν, ὀλίγον κινοῦσι πνεῦμα δι' ἀσθενείαν· οἱ δὲ, σφοδρῶς· ὁ ποιεῖ ταχὺ φέρεσθαι τὸ πνεῦμα; τὸ δὲ ταχὺ, ὅξυ. Καὶ γὰρ ἀπὸ συντόνου τοῦ σώματος ξιπτούμενον, ταχὺ φέρεται. Ὁ δὲ γελῶν, τούνακτιον, διαλελυμένως· οἱ δὲ ἀσθενεῖς, ὅξυ· ὀλίγον γὰρ αἶρα κινοῦσιν· οἱ δὲ, ἐπιπολῆς. Ἔτι οἱ μὲν γελῶντες, θερμὸν πνεῦμα ἀφιασιν· οἱ δὲ κλαίοντες, ὥσπερ καὶ ἡ λύπη κατάψυξις ἐστι [τοῦ] τόπου τοῦ περὶ τὰ σιτήθη, καὶ τὸ πνεῦμα ψυχρότερον ἀφιασι. Τὸ μὲν οὖν θερμὸν, πολὺν αἶρα κινεῖ, ὥστε βραδέως φέρεσθαι· τὸ δὲ ψυχρὸν, ὀλίγον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν αὐλῶν. Οἱ γὰρ θερμότερῳ τῷ πνεύματι αὐλοῦντες, πολὺ βαρύτερον αὐλοῦσιν. — 14. Διὰ τί οἱ παῖδες καὶ τὰ ἄλλα τῶν ζώων τὰ νέα, ὅξύτερον φθέγγονται τῶν τελείων, καὶ ταῦτα τῆς ὀξύτητος σφοδροτάτης οὕσης; "Η ἡ φωνὴ ἐστὶν αἶρος κίνησις, καὶ ἡ θάττων ὀξύτερα; ῥᾶρον δὲ καὶ θάττων ὁ ὀλίγος τοῦ πολλοῦ κινεῖται ἄηρ. Κινεῖται δὲ, ἢ συγκρινόμενος, ἢ διακρινόμενος ὑπὸ θερμοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν εἰς πνοή ἐστι

ψυχροῦ εἰσαγωγή, συγκρίνοιτ' ἂν ἐν αὐτῇ ὁ ἐν ἡμῖν
 ἀήρ· ἡ δὲ ἐκπνοή, θερμοῦ κινήσαντος ἀέρα, γίνοιτ' ἂν
 ἡ φωνή. Ἐκπνέοντες γάρ, οὐκ εἰσπνέοντες, φωνοῦμεν.
 Ἐπεὶ δὲ τὰ νέα θερμότερά ἐστι τῶν πρεσβυτέρων, καὶ
 τοὺς ἐν αὐτοῖς πόρους στενωτέρους ἔχει, ἐλάττω ἂν
 ἀέρα ἔχοιεν ἐν ἑαυτοῖς. ὄντος δὲ τοῦ τε κινουμένου
 ἐλάττονος, καὶ τοῦ κινούντος θερμοῦ πλείονος ἐν
 αὐτοῖς, θᾶττον ἂν δι' ἄμφω ἡ κίνησις γένοιτο τοῦ ἀέ-
 ρος· ἡ δὲ θᾶττον, ὀξύφωνότερα ἂν εἴη, διὰ τὰ προει-
 ρημένα. — 15. (Cf. 13.) Διὰ τί οἱ κλαίοντες, ὀξύ
 φθέγγονται· οἱ δὲ γελῶντες, βαρὺ; Ἡ ὅτι οἱ μὲν κλαί-
 οντες, συντείνοντες καὶ συνάγοντες τὸ στόμα φωνοῦσι;
 τῇ τε δὴ συντονίᾳ κινεῖται ταχὺ ὁ ἐν αὐτοῖς ἀήρ, καὶ
 τῷ διὰ στενοῦ τοῦ στόματος φέρεσθαι, θᾶττον φέρε-
 ται. Δι' ἄμφω οὖν ὁξεῖα γίνεται ἡ φωνή. Οἱ δὲ γε-
 λῶντες, ἀνέντες τὸν τόνον γελῶσι, καὶ κεχηγνότες. Ἐκ-
 πέμποντες οὖν διὰ τοῦτο εὐρέως καὶ βραδέως τὸν ἀέρα,
 εἰκότως βαρυφωνοῦσι. — 16. (Cf. 34. et 62.) Διὰ τί
 οἱ ἄγονοι, οἷον παῖδες, γυναῖκες, καὶ οἱ ἡδη γέροντες,
 καὶ οἱ εὐνοῦχοι, ὀξύ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες, βαρὺ;
 Ἡ καθάπερ ἡ γραμμὴ καὶ τὰ ἄλλα λεπτὰ, ἐν διάστημα
 ἔχει· τὰ δὲ παχέα, πλείω· οὕτω καὶ ἡ λεπτή φωνή, ἐν,
 ἡ πλείω; Ἐχόντων οὖν τῶν προειρημένων πνεύμα
 ἁσθενές, κινεῖ αὐτῷ ἀέρα ὀλίγον. Ἐλάχιστος δὲ ἐστίν,
 ὁ ἐν διάστημα ἔχων· ὅς ἐστι λεπτὸς διὰ τὰ προειρη-
 μένα. Καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ φωνὴ γινομένη τοιαύτη· ἡ
 δὲ λεπτή φωνή, ὀξεῖά ἐστιν· οἱ μὲν οὖν ἄγονοι, διὰ
 ταῦτα ὀξύφωνοί εἰσιν· οἱ δὲ ἄνδρες, ἰσχύοντες τοῦ
 πνεύματι, πολὺν ἀέρα κινοῦσι. Πολὺς δὲ ὢν, βραδέως
 ἂν κινοῖτο· καὶ βαρεῖαν φωνὴν ποιεῖ. Ἐποίει γὰρ

ἢ τε λεπτή καὶ ταχεῖα κίνησις, ὁξεῖαν φωνήν. Ἐν οὐδέτερον ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς συμβαίνει γίνεσθαι. — 17. (Cf. 56 et 61.) Διὰ τί αἱ φωναὶ βαρύτεραι ἡμῖν εἰσι τοῦ χειμῶνος; Ἡ ὅτι παχύτερος ὁ ἀήρ ἐστι τότε, καὶ ὁ ἐν ἡμῖν καὶ ὁ ἐκτός; Παχύτερου δὲ ὄντος, βαρυτέρα ἢ κίνησις γίνεται· ὥστε ἡ φωνὴ βαρυτέρα. Ἐτι ὑπνωτικώτεροί ἐσμεν τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, καὶ καθεύδομεν πλείω χρόνον. Ἐκ δὲ τῶν ὑπνων βαρύτεροί ἐσμεν. Ἐν ᾧ οὖν πλείονα χρόνον καθεύδομεν ἢ ἐγρηγόραμεν, (οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ χειμῶν) ἐν τούτῳ ἂν εἴημεν βαρυφωνότεροι, ἢ ἐν ᾧ τοῦναντίον. Τοῦ γὰρ μεταξὺ τῆς ἐγέρσεως ὄντος ὀλίγου χρόνου, ἢ ἐν τῷ ὑπνω ἕξις γενομένη, διαμένει πρὸς τὴν καθύπνωσιν. — 18. Διὰ τί ἐκ τῶν πότων καὶ τῶν ἐμέτων, καὶ ἐν τοῖς ψύχεσι, βαρύτερον φθέγγονται; Ἡ διὰ τὴν ἐμφραξιν τοῦ φάρυγγος τὴν γινομένην ὑπὸ τοῦ φλέγματος; Ἐπικατασπᾶ γὰρ ῥευμάτιον εἰς αὐτόν· καὶ τοῖς μὲν ὁ ἔμετος ἢ ὁ πότος, τοῖς δὲ ἡ ὥρα καὶ τὸ συμπλήρωμα, στενότερον ποιεῖ τὸν φάρυγγα. Ὡστε βραδυτέρα γίνεται ἡ φορὰ τοῦ πνεύματος. Ἡ δὲ βραδεῖα φορὰ, καὶ βαρεῖαν ποιεῖ φωνήν. — 19. Διὰ τί ἐγγύθεν μὲν, ἢ βαρυτέρα μᾶλλον ἑξακούεται· πόρρωθεν δὲ, ἥττον; Ἡ διότι ἢ βαρυτέρα φωνή, πλείω μὲν αἶερα κινεῖ, οὐκ εἰς μῆκος δέ; Πόρρωθεν μὲν οὖν ἥττον ἀκούομεν, διότι ἐπ' ἑλάττον κινεῖται· ἐγγύθεν δὲ, μᾶλλον, διότι πλείων ἡμῖν ἀήρ πρὸς τὸ αἰσθητήριον προσπίπτει. Ἡ δὲ ὁξεῖα πόρρω ἀκούεται, ὅτι λεπτότερα ἐστί. Τὸ δὲ λεπτόν τὴν εἰς μῆκος αὐξήσιν ἔχει. Λέγου δὲ ἂν τις, ὅτι καὶ θάτιων ἐστὶν ἡ ποιοῦσα αὐτὴν κίνησις. Εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ πυκνὸν μὲν, στενὸν δ' εἴη τὸ κι-

νοῦν πνεῦμα τὸν ἀέρα. Ὁ, τε γὰρ ὀλίγος, εὐκινη-
 τότερός ἐστιν ἀήρ· (κινεῖται γὰρ ὀλίγος ὑπὸ τοῦ
 στενοῦ) καὶ τὸ πυκνὸν πλείους πληγὰς ποιεῖ, αἱ τὸν
 ψόφον ποιοῦσιν. Ἰδεῖν δὲ ἐστὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀργά-
 νων. Αἱ γὰρ λεπτότεραι χορδαί, ὀξύτεραί εἰσι, τῶν
 ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. — 20. (Cf. 6.)
 Διὰ τί ἡ φωνὴ ὀξύτερα φαίνεται τοῖς μακροτέρω ἀφε-
 στηκόσι, τοῦ ὀξέος ὄντος ἐν τῷ ταχέως φέρεσθαι· τὸ
 δὲ μακροτέρω φερόμενον, βραδύτερον κινεῖται; Ἡ ὅτι
 ἡ ὀξύτης τῆς φωνῆς, οὐ μόνον ἐστὶν ἐν τῷ ταχέως κι-
 νεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λεπτότατον ψόφον γίνε-
 σθαι; τοῖς δὲ μακροτέρω ἀφεστηκόσιν, αἰεὶ λεπτοτέρα
 ἡ φωνὴ ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἀέρος τοῦ
 κινουμένου. Μαραίνεσθαι γὰρ ἡ κίνησις. Μαραινόμε-
 νος δὲ ὁ ἀριθμὸς, εἰς τὸ ἐν μὲν τελευτῇ, σῶμα δὲ εἰς
 διάστημα ἐν, ὃ ἐστὶν ἐν σώματι λεπτότης. Ὅμοίως δὲ
 [καὶ] ἐν φωνῇ. — 21. Διὰ τί καὶ οἱ γεγυμνασμένοι
 καὶ οἱ ἀσθενεῖς ὀξὺ φθέγγονται; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ἀσθε-
 νεῖς, ὀλίγον ἀέρα κινοῦσιν, ὃ δὲ ὀλίγος τοῦ πλεονος
 θᾶπτον φέρεται· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ἰσχυρῶς κι-
 νοῦσι τὸν ἀέρα. Ὁ δὲ ἰσχυρῶς κινούμενος ἀήρ, θᾶπ-
 τον φέρεται. Τὸ δὲ ταχὺ ἐν φορᾷ, ἐν φωνῇ ὀξὺ ἐστὶν.
 — 22. (Cf. 46.) Διὰ τί τοῖς μετὰ τὰ σιτία κεκραγόσιν
 ἡ φωνὴ διαφθείρεται; Καὶ πάντας ἂν ἴδοιμεν τοὺς
 φωνασκοῦντας, οἷον ὑποκριτὰς καὶ χορευτὰς, καὶ
 τοὺς ἄλλους τοὺς τοιούτους, ἔωθόν τε καὶ νήστεις ὄν-
 τας, τὰς μελέτας ποιουμένους; Ἡ τὸ διαφθεῖρεσθαι
 τὴν φωνήν, οὐθὲν ἕτερόν ἐστι, ἢ τὸν τόπον διαφθεί-
 ρεσθαι καθ' ὃν τὸ πνεῦμα διεξέρχεται; Διὸ καὶ οἱ
 βραγχιῶντες διαφθεῖρονται τὰς φωνὰς, οὐ τῷ τὸ

πνεῦμα γίνεσθαι χεῖρον, ὃ ποιεῖ τὴν φωνήν, ἀλλὰ τῇ τετραχύνθαι τὴν ἀρτηρίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς θερμασίας τῆς σφοδρᾶς μάλιστα τραχύνεσθαι πέφυκεν ὁ τόπος οὗτος, διὸ καὶ οὐθ' οἱ πυρέττοντες, οὔτε οἱ σφόδρα πεπυρεχότες, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνεσιν τοῦ πυρετοῦ ἄδειν δύνανται. Τετραχύνονται γὰρ ὁ φάρυγξ αὐτοῖς, διὰ τὴν θερμασίαν. Ἀπὸ δὲ τῶν σιτίων εἰκὸς εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ πολὺ καὶ θερμόν. Τὸ δὲ τοιοῦτον, εὐλογόν ἐστι διεξιόν, ἔλκουν τε καὶ τραχύνειν τὴν ἀρτηρίαν. Τοῦτου δὲ συμβαίνοντος, εἰκότως ἡ φωνὴ διαφθείρεται. — 23. (Cf. 51.) Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνὴ ἐστὶν ἀήρ τις ἐσχηματισμένος καὶ φερόμενος, διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα· ἡ δὲ ἡχώ, ἡ γίνεται πληγέντος τοῦ τοιοῦτου πρὸς τι στερεόν, οὐ διαλύεται αὕτη, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν αὐτῆς; Ἡ ὅτι ἀνάκλασις ἐστὶν, ἀλλ' οὐ κατάκλασις; οὕτω δὲ τό θ' ὅλον διαμένει, καὶ δύο μέρη ὁμοιοσχήμονα ἐξ αὐτοῦ γίνεται· πρὸς ὁμοίαν γὰρ γωνίαν ἐστὶν ἡ ἀνάκλασις. Διὸ καὶ ὁμοία γίνεται ἡ τῆς ἡχοῦς φωνὴ τῇ ἐξ ἀρχῆς. — 24. Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων ζώων τὰ νέα καὶ νήπια, ὀξύτερον φθέγγονται τῶν τελείων, οἱ δὲ μόσχοι, βαρύτερον τῶν τελείων βοῶν; Ἡ ὅτι ἐν ἐκάστῳ γένει τὸ νήπιον ὁμοίον ἐστὶ τῷ ἐν αὐτῷ θήλει; τῶν βοῶν δὲ αἱ θήλειαι, βαρύτερον φθέγγονται τῶν ἀρρένων· οἱ δὲ μόσχοι, ταύταις ὁμοιότεροί εἰσιν, ἢ τοῖς ἀρρέσι· τὰ δὲ ἄλλα, τοῦναντίον. — 25. Διὰ τί ὅταν ἀχυρωθῶσιν αἱ ὀρχήστραι, ἤτιον οἱ χοροὶ γεγῶνασιν; Ἡ διὰ τὴν τραχύτητα προσπίπτουσα ἡ φωνή, οὐ πρὸς λεῖον τὸ ἔδαφος, ἤτιον γίνεται μία· ὥστ' ἐλάττων; οὐ γὰρ συνεχής. Ὡσπερ καὶ τὸ φῶς ἐπὶ τῶν λείων μᾶλλον [φαίνει,] διὰ τὸ

μη διαλαμβάνεσθαι τοῖς ἐμποδίζουσι. — 26. Διὰ τί ποτε [ὁ] ἄλς, ὅταν εἰς πῦρ ἐμβληθῇ, ψοφεῖ; Ἡ ὅτι ὁ ἄλς ὑγρὸν ἔχει οὐ πολὺ· ὁ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐκπνευματούμενον, καὶ βίᾳ ἐκπίπτον, σχίζει τὸν ἄλα; τὸ δὲ σχιζόμενον ἅπαν ψοφεῖ. — 27. Διὰ τί ποτε τῶν παιδίων ἕνια, πρὶν ἤκειν τὴν ἡλικίαν ἐν ᾗ σαφηνίζεν ὥρα αὐτοῖς, φθεγζάμενα καὶ σαφῶς εἰπόντα, πάλιν ὁμοίως διάγουσιν, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ εἰωθὺς χρόνος; Ἄ δὴ πολλοὶ τέρατα νομίζουσιν εἶναι. Ἡδὴ δ' ἕνια λέγεται καὶ εὐθὺς γινόμενα φθεγζασθαι. Ἡ ὅτι ὡς μὲν ἐπιπολὺ τὰ πλείω τε τῶν γενομένων γίνεται κατὰ φύσιν; διὸ ὀλίγοις τοῦτο συμβαίνει, καὶ φύσει ἅμα κατὰλληλα τελειοῦται· διὸ καὶ ἀκούει τε ἅμα καὶ φωνεῖ, καὶ ξυνίησι κατὰ τὴν ἀκοήν, καὶ λέγει καὶ σαφηνίζει. Οὐ μὲν ἀλλὰ πολλάκις οὐκ ἀπαρτίζει τὰ αὐτά· ἀλλὰ τὰ μὲν, ξυνίησι πρότερον ἢ τοῦτο τὸ μόριον ἀπολυθῆναι ὥς διαλέγεται· τοῖς δὲ, τοῦναντίον. Ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἂν διαλεχθεῖν συνετῶς· (ἃ γὰρ ἂν ἀκούσωσι, διαλέγονται) ἀλλ' ὅταν ἤκῃ καιρὸς ἀμφοῖν, ἀποδιδόασιν τὸ κατὰ φύσιν. Ὅσοις [δὲ] ἔμπροσθεν ἢ κατὰ τὴν ἀκοήν αἰσθησις διακριβοῦται ἐν τῇ ψυχῇ ὥς πρώτῳ κινοῦσι τὴν φωνήν καὶ ποιοῦσι λόγον, τούτοις ἐνίστε γίνεται, ἥδη ξυνιῖσι πολλὰ, καὶ δύναμις τις τοῦ μορίου καὶ ἀπόλυνσις, μάλιστα μὲν μετὰ ὕπνον τινά. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ὁ ὕπνος, καὶ τὰ σώματα νωθρότερα ποιεῖ, καὶ τὰ μόρια, ἀναπαύσας· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἄλλην μεταβολὴν λαβόντα τοιαύτην. Πολλὰ δὲ ἔχομεν τοιαῦτα ποιεῖν, ἃ μικρῶν δεῖται καιρῶν· κἄπειτα οὐκ ἔτι ὁμοίως ἔχει, ὅταν οὕτω τύχῃ τὸ μόριον ἔχον καὶ ἀπολυθέν· ὅταν ἐπι-

πολῆς ἢ ἐν τῇ αἰσθήσει ὧν ἐκινήθη διάνοια, κατὰ τὴν ἀκοήν τοῦτο ἐπανήλθε καὶ ἐφθέγγατο. Πολλὰ-
 κισ δὲ καὶ μέλη καὶ ῥήματα ἐπέρχεται οὐκ ἐκ προαιρέ-
 σεως ἡμῖν· ἀλλ' ἐὰν τὸ πρῶτον προελόμενοι εἴπωμεν,
 ὕστερον ἄνευ προαιρέσεως λέγομεν, ἢ οἶδαμεν, καὶ
 οὐ δύνανται ἐκ τοῦ στόματος ἐξελεῖν. Οὕτω καὶ
 τοῖς παιδίοις, ὅταν συμβῇ τοῦτο λεπτόν, εἴτα πάλιν
 καταστῇ εἰς τὴν φύσιν ἐκείνο τὸ μόριον, ἕως ἄν ἡ ὥρα
 ἔλθῃ ἰσχύσαι αὐτὸ καὶ ἀποκριθῆναι. — 28. Διὰ τί
 ἔνια ψοφεῖ καὶ κινεῖται ἐξαίφνης, οἷον τὰ κιβώτια, οὐ-
 δενὸς αἰσθητοῦ κινουῦντος· καίτοι κρεῖττον γέγονε τὸ
 κινουῦν τοῦ κινουμένου; Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ φθορᾶς
 καὶ γήρως. Ἐπὶ ἀναισθήτου γὰρ φθείρεται τὰ λε-
 γόμενα, ὑπὸ τοῦ χρόνου, πάντα. Ἡ ὁμοίον τοῦτο τοῖς
 σταλαγμοῖς καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἐκφυομένων αἰρομένοις
 λίθοις; Οὐ γὰρ τὸ τελευταῖον αἶρει ἢ κινεῖ, ἀλλὰ τὸ
 συνεχές. Ἐπὶ δὲ τούτου συνέβη, ἀναισθήτου ὄντος,
 αἰσθητὴν γίνεσθαι τὴν κίνησιν. Οὕτω δὲ καὶ τὸ πε-
 ριεχόμενον, αἰσθητοῖς χρόνοις κινεῖται, καὶ διαιρεῖ-
 ται εἰς ἀναισθητα. Τῷ δὲ παντὶ καὶ συνεχεῖ, ἐκί-
 νησε καὶ ἔφθειρε. Συνεχές δὲ ἐστίν, οὐκ ἐν τῷ νῦν,
 ἀλλ' ἐν τῷ ὀρισμένῳ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ νῦν. — 29. (Cf.
 44.) Διὰ τί οἱ χασμώμενοι ἤττον ἀκούουσιν; Ἡ ὅτι
 τοῦ ἐξιόντος πνεύματος ἐν τῇ χάσμῃ πολὺ, καὶ εἰς τὰ
 ὦτα χωρεῖ ἔσωθεν, ὥστε καὶ τῇ αἰσθήσει ἐπὶ δὴλον εἶ-
 ναι τὴν κίνησιν ἣν ποιεῖ περὶ τὴν ἀκοήν· μάλιστα δ'
 ἐκ τῶν ὑπνῶν; Ὁ δὲ ψόφος, ἀῆρ, ἢ πάθος ἀέρος ἐστίν.
 Ἀντιπαίοντος οὖν [τοῦ] ἔσωθεν, εἰσέρχεται ὁ ἔσωθεν
 ψόφος, καὶ ὑπὸ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ ἔσωθεν ψόφου
 ἐκκρούεται ἡ κίνησις. — 30. Διὰ τί ἰσχνόφωνοι παῖ-

δες [ὄντες] μᾶλλον, ἢ ἄνδρες; [Ἡ] ὥσπερ καὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἀεὶ ἦττον κρατοῦσι παῖδες ὄντες, καὶ ὅσοι ἐλάττους οὐ δύνανται βαδίζειν, ὁμοίως καὶ τῆς γλώττης οἱ νεώτεροι οὐ δύνανται; ἔαν δὲ παντάπασι μικροὶ ὦσιν, οὐδὲ φθέγγεσθαι δύνανται, ἀλλ' ἢ ὥσπερ τὰ θηρία, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν. Εἴη δ' ἂν οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ἰσχυροφώνου, ἀλλὰ καὶ τραυλοὶ καὶ ψελλοί. Ἡ μὲν οὖν τραυλότης, τῷ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν, καὶ τοῦτο οὐ τὸ τυχόν. Ἡ δὲ ψελλότης, τῷ ἐξαίρειν τι, ἢ γράμμα, ἢ συλλαβὴν. Ἡ δὲ ἰσχυροφωνία, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν. Ἀπαντα δὲ δι' ἀδυναμίαν. Τῇ γὰρ διανοίᾳ οὐχ ὑπηρετεῖ ἡ γλῶσσα. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ οἱ μεθύοντες πάσχουσι, καὶ οἱ πρεσβύται· ἦττον δὲ πάντα συμβαίνει. — 31. Διὰ τί ἡ φωνὴ τρέμει καὶ τῶν ἀγωνιῶντων, καὶ τῶν δεδιότων; Ὅτι σείεται ἡ καρδία τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος; Ἀμφοτεράκις δὲ πάσχουσι τοῦτο. Καὶ γὰρ τοῖς ἀγωνιῶσι συμβαίνει, καὶ τοῖς φοβουμένοις. Σειομένης δὲ, οὐ γίνεται μία ἡ πληγὴ, ἀλλὰ πλείους, ὥσπερ ἡ τῶν παρὰ νευρισμένων χορδῶν. — 32. (Cf. 36. et 53.) Διὰ τί οἱ μὲν ἀγωνιῶντες, βαρὺ φθέγγονται· οἱ δὲ φοβούμενοι, ὀξύ; Ἡ ὅτι τοῖς μὲν φοβουμένοις, καταψύχεται ὁ τόπος ὁ περὶ τὴν καρδίαν, κάτω ὀρμῶντος τοῦ θερμοῦ· ὥστε ὀλίγον αἶρα κινουῖσιν; ἢ γὰρ ἰσχύς ἐν τῷ θερμῷ· τοῖς δὲ ἄνω φέρεται τὸ θερμὸν, ὥσπερ τοῖς αἰσχυνομένοις. Δι' αἰσχύνην γὰρ [καὶ] ἀγωνιῶσι. Τοῖς δὲ αἰσχυνομένοις ἄνω φέρεται πρὸς τὸ πρόσωπον. Σημεῖον δὲ, ὅτι ἐξέρυθροι γίνονται μᾶλλον. Συνιήκει οὖν καὶ παχὺν ποιεῖ τὸν αἶρα, ὃ φθέγγονται· ὁ δὲ τοιοῦτος, βραδέως φθιῖται.

τὸ δὲ βραδὺ ἐν φωνῇ, βαρὺ ἐστίν. — 33. (Cf. 5.) Διὰ τί εὐηκοωτέρα ἢ νύξ τῆς ἡμέρας ἐστί; Πότερον ὥσπερ Ἀναξαγόρας φησὶ, διὰ τὸ τῆς μὲν ἡμέρας, σίζειν καὶ ψοφεῖν τὸν ἀέρα θερμαινόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου· τῆς δὲ νυκτὸς, ἡσυχίαν ἔχειν, ἅτε ἐκλελοιπότης τοῦ θερμοῦ· εἶναι δὲ μᾶλλον ἀκουστὸν μηθενὸς ὄντος ψόφου; Ἡ διότι διὰ τοῦ κενωτέρου μᾶλλον ἀκουστόν ἐστιν, ἢ διὰ τοῦ πλήρους. Ἔστι δὲ τῆς μὲν ἡμέρας, ὁ ἀῆρ πυκνός, ἅτε πεπληρωμένος ὑπὸ τοῦ φωτὸς καὶ τῶν ἀκτίνων· τῆς δὲ νυκτὸς, ἀραιότερος, διὰ τὸ ἀπεληλυθέναι ἐξ αὐτοῦ τὸ πῦρ καὶ τὰς ἀκτῖνας, σώματα ὄντα. Ἡ ὅτι τῆς μὲν ἡμέρας, τὰ σώματα πρὸς πολλὰ τὴν διάνοιαν ἔλκει· διὸ οὐκ εὐκρινές ἐστι πρὸς τὴν ἀκοήν; καὶ τὸ πρᾶττειν ἡμᾶς πάντα, μᾶλλον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἢ τῇ νυκτὶ, καὶ αὐτὰ περὶ τὰς πράξεις ἐστί. Χωρισθεῖσα δὲ αἰσθησις διανοίας, καθάπερ ἀναίσθητον πόνον ἔχει, ὥσπερ εἴρηται τὸ, νοῦς ὄρα, καὶ νοῦς ἀκούει. Νυκτὸς δὲ τῆς ὀψεως ἀργούσης, καὶ τῆς διανοίας μᾶλλον ἡρεμούσης, ὁ τῆς ἀκοῆς πόρος (μᾶλλον) ἀνεωγμένος, καθάπερ τῆς ἡμέρας, δεκτικὸς μὲν ἐστὶ τῶν ἡχῶν ὁμοίως; ἐξαγγελτικὸς δὲ μᾶλλον τῇ διανοίᾳ, διὰ τὸ μήτε αὐτὴν ἐνεργεῖν, μήθ' ὑπὸ τῆς ὀψεως παρενοχλεῖσθαι, καθάπερ καὶ τῆς ἡμέρας. — 34. (Cf. 16.) Διὰ τί οἱ ἄγονοι, οἷον παῖδες καὶ γυναῖκες, καὶ οἱ ἥδη γέροντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι, ὀξύ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες, βαρύτερον; [Ἡ] δι' ἀσθενείαν τοῦ κινουντος μορίου τὸν ἀέρα; Ὀλίγον γὰρ τὸ ἀσθενές κινεῖ. Ὁ δὲ ὀλίγος, ταχὺ φέρεται· τὸ δὲ ταχὺ φερόμενον, ὀξύ. Ἡ διότι ὁ πόρος ὁ πρῶτος, δι' οὗ ἡ φωνὴ φέρεται, τοῖς μὲν ἀγόνοις μικρός·

ὥστε ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ τὸ ὠθοῦν τὸν ἀέρα· ὀλίγος δὲ ὢν, ταχὺ φέρεται δι' εὐρέος τοῦ ἄνω φάρυγγος· ἀκμάζουσι δὲ καὶ ἀνδρουμένοις διΐσταται οὗτος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῖς ὄρχεϊς· ὥστε καὶ πλείων ἐστὶν ὁ ὠθοῦμενος. Βραδύτερον οὖν διῶν, βαρὺς γίνεται. — 35. Διὰ τί οἱ ἰσχνόφωνοι οὐ δύνανται διαλέγεσθαι μικρόν; Ἡ ὅτι ἰσχνονται τοῦ φωνεῖν, ἐμποδίζοντός τις; οὐκ ἴσης δὲ ἰσχύος οὐδὲ ὁμοίας κινήσεως, μὴ ἐμποδίζοντός τε τὴν κίνησιν μηδενός, καὶ ἐμποδίζοντος, βιάσασθαι δεῖ. Ἡ δὲ φωνὴ κίνησις ἐστὶ· μείζον δὲ φθέγγονται μᾶλλον οἱ τῇ ἰσχύϊ χρώμενοι. Ὡστ' ἐπεὶ ἀνάγκη ἀποβιάζεσθαι τὸ κωλύον, ἀνάγκη μείζον φθέγγεσθαι τοὺς ἰσχροφώνους. — 36. Διὰ τί δὲ ἀγωνιῶντες μὲν, μᾶλλον ἰσχνόφωνοι γίνονται· ἐν δὲ ταῖς μέθαις ἦττον; Ἡ ὅτι ἀποπληξίας ὁμοίον ἐστὶ τὸ πάθος μέρους τινὸς τῶν ἐντὸς, ὃ ἀδυνατοῦσι κινεῖν, ἐμποδίζοντος διὰ τὴν κατάψυξιν; Ὁ μὲν οὖν οἶνος, φύσει δερμὸς ὢν, λύει τὴν κατάψυξιν μᾶλλον· ἡ δὲ ἀγωνία, ποιεῖ. Φόβος γάρ τις ἢ ἀγωνία· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις. — 37. Διὰ τί ἔξωθεν εἰς τὰς οἰκίας εἰσακούεται μᾶλλον, ἢ ἔσωθεν ἔξω; Ἡ ὅτι ἔσωθεν ὁ ψόφος διὰ τὸ ἀχανές εἶναι διασπᾶται· ὥστε οὐχ ἱκανὸν ἕκαστον μέρος ἀκουσθῆναι, ἢ ἦττον; ἔξωθεν δὲ ἔσω εἰς ἐλάττω τόπον καὶ ἀερα ἐστῶτα, ἡ φωνὴ βαδίζουσα, ἀθρόα ἔρχεται· ὥστε μείζων οὔσα, κρούεται μᾶλλον. — 38. Διὰ τί οἱ ἰσχνόφωνοι μελαγχολικοί; Ἡ ὅτι τὸ τῇ φαντασίᾳ ἀκολουθεῖν ταχέως, τὸ μελαγχολικὸν εἶναι ἐστίν; οἱ δὲ ἰσχνόφωνοι, τοιοῦτοι. Προτερεῖ γὰρ ἡ ὁρμὴ τοῦ λέγειν τῆς δυνάμεως αὐτοῖς, ὥς θᾶττον ἀκολουθοῦσης

τῆς ψυχῆς τῷ φανέντι. Καὶ οἱ τραυλοὶ δὲ ὡσαύτως. Βραχύτερα γὰρ τὰ μόρια τοῖς τοιούτοις ταῦτα. Σημείον δέ· οἰνωμένοι γάρ; τοιοῦτοι γίνονται, ὅτε μάλιστα τοῖς φαινομένοις ἀκολουθοῦσι, καὶ οὐ τῷ οἴνῳ. — 39. Διὰ τί τὰ πράσα συμφέρει πρὸς εὐφωνίαν, ἐπεὶ καὶ τοῖς πέρδιξιν; Ἡ ὅτι τὰ σκόροδα ἐφθᾶ, λεαίνει· τὰ δὲ πράσα, γλισχρότητα ἔχει τινά; ῥυπτικὸν δὲ τοῦ φάρυγγος. — 40. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα ὀξύτερον φθέγγονται, σφοδρότερα ὄντα· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀσθενῶν; Ἡ διότι ἐλάττω κινεῖ ἄερα; οὗτος δὲ ταχὺ διέρχεται. Τὸ δὲ ταχὺ, ὅξυν ποιεῖ τὸν ψόφον. — 41. (Cf. 48.) Διὰ τί ἀκούουσι μᾶλλον κατέχοντες τὸ πνεῦμα, ἢ ἐκπνέοντες; Διὸ καὶ ἐν ταῖς θήραις παραγγέλλουσιν ἑαυτοῖς, μὴ πνευστιᾶν. Πότερον ὅτι τὸ αἰσθητικὸν ἄνω ἔρχεται αἰρομένων τῶν φλεβῶν; καθευδόντων γάρ, κάτω· διὸ καὶ μᾶλλον τε ἐκπνέουσι καθεύδοντες, ἢ εἰσπνέουσι, καὶ ἀνήκοοί εἰσιν. Ἡ καὶ τὸ αἷμα ἀνέρχεται ἐκπεπνευκότος· ὥστε κενοῦται τὰ ἄνω; ἀκούουσι δὲ τῷ κενῷ. Ἡ ὅτι ὁ φυσιασμός, ψόφος τίς ἐστι; οὗτος δὲ ἐν τῷ ἐκπνεῖν γινόμενος, κωλύει ἀκούειν. — 42. Διὰ τί θᾶττον μὲν ψοφοῦσι καὶ πηδῶσιν οἱ ἅλεις οἱ μικροὶ, μείζω δὲ ψοφοῦσιν καὶ πηδῶσιν οἱ μεγάλοι; Ἡ διότι, οἱ μὲν, ταχὺ σχίζονται, διὰ τὴν μικρότητα· οἱ δὲ, βραδέως. Ἐχουσι γὰρ πολὺ, ὃ δεῖ διελθεῖν τῷ πυρί. Μείζον γὰρ ἔργον, τὸ μείζον διασχίσαι, ἢ τὸ μικρόν. Ψοφεῖ δὲ ὁ μὲν μικρὸς, μικρόν· (ἢ γὰρ πληγὴ, μικρά) ὁ δὲ μείζων, μεγάλη· μεγάλη γὰρ ἢ πληγὴ. Ὁ δὲ ψόφος, πληγὴ ἐστι. Καὶ πηδᾷ δὲ μᾶλλον τὸ ἰσχυρότερον, ἢ πηγῇ· ἥτιον γὰρ ἐνδίδωσι. — 43. Διὰ τί, ἐὰν εἰς πολὺ πῦρ ἐμβάλλῃ τις

τὸ αὐτὸ μέγεθος ἄλως, ἤττον φοφεῖ, ἢ οὐ φοφεῖ; Ἡ ὅτι φθάνει κατακαυθεὶς πρὶν σχισθῆναι; Καίεται μὲν γὰρ, τῷ τὸ ὑγρὸν ἀναλωθῆναι · φοφεῖ δὲ, τῷ σχισθῆναι. — 44. (Cf. 29.) Διὰ τί οἱ χασμώμενοι ἤττον ἀκούουσιν; Ἡ ὅτι τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνουσι; τὸ δὲ ἀπολαμβάνόμενον πνεῦμα, περὶ τὰ ὦτα ἀθροισθὲν, κωλύει ἀκοῦειν. Σημεῖον δέ· ἐν γὰρ τοῖς ὡσὶ ψόφος γίνεται ὅταν χασμησώμεθα. Ἐτι δὲ καὶ φωνή τις γίνεται τῶν χασμωμένων. Τοῦτο δὲ κωλυτικόν τοῦ ἀκούειν · καὶ συμπιέζεσθαι ἀναγκαῖον τὰς ἀκοάς, διασπωμένου τοῦ σώματος. — 45. Διὰ τί τῆς φωνῆς, ἐπειδὴ ῥύσις τις ἐστὶ, φύσιν ἐχούσης ἄνω φέρεσθαι, μᾶλλον ἐστὶν εὐήκοος ἄνωθεν κάτω, ἢ κάτωθεν ἄνω; Ἡ ὅτι ἡ φωνή, ἀῆρ τις ἐστὶ μεθ' ὑγροῦ, ὃ φέρεται κάτω καὶ οὐκ ἄνω; τοῦ γὰρ ὑγροῦ κατὰ φύσιν ἡ κάτω φορά. Διὸ τοῖς κάτω μᾶλλον ἀκούεται. Ἡ τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ ζώου φωνῆς μόνον γίνεται · [αὕτη γὰρ μεθ' ὑγροῦ.] Τὸ δὲ συμβαῖνον ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ψόφων; καθάπερ οὖν ἡ ὄψις, ἐὰν μὲν ἄνωθεν κάτω προσπέσῃ, τὴν ἀνάκλασιν ἄνω ποιεῖται, κάτωθεν δὲ ἄνω προσπεσοῦσα, ἀνεκλάσθη κάτω · τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ φωνή ἢ φύσιν ἔχουσα ἄνω φέρεσθαι, προσκόψασα τῷ ἐξ ἐναντίας αἱερί, βιάζεσθαι μὲν οὐ δύναται, πλείονα ὄντα καὶ βαρύτερον · ἀνακλασθεὶς δὲ ὁ κινηθεὶς ἀῆρ ἐπὶ τοῦναντίον, ἠνέχθη κάτω. Διὸ καταχεόμενος, ἀκούεται κάτω μᾶλλον. Τοιοῦτο δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ἡχώ συμβαῖνον ἐστὶν, ἀνάκλασις τῆς φωνῆς ἐπὶ τοῦναντίον. — 46. (Cf. 12.) Διὰ τί μεθυόντων μᾶλλον ἀπορρήγνυνται ἡ φωνή, ἢ νηφόντων; Ἡ διὰ τὸ πεπληρωθῆναι, ταχέως ἀπορρήγνυνται τὴν

φωνήν; Σημεῖον δὲ τούτου· οὔτε γὰρ οἱ χοροὶ μελε-
τῶσιν ἐξ ἀρίστου, οὔτε οἱ ὑποκριταὶ, ἀλλὰ νήσεις.
Ἐν δὲ τῇ μέθῃ, πληρέστεροι ὄντες, εὐλόγως μᾶλλον
ἀπορρήγνυνται τὰς φωνάς. — 47. Διὰ τί ποτε τῶν
ὀξυτέρων φωνῶν πορρώτερον ἀκούουσιν; Ἡ διότι τὸ ὀξύ
ἐν φωνῇ ταχύ ἐστι; θᾶττον δὲ κινεῖται τὰ βία μᾶλλον φε-
ρόμενα· τὰ δὲ σφοδρότερον φερόμενα, ἐπὶ πλέον φέρε-
ται. — 48. (Cf. 41.) Διὰ τί κατέχοντες τὸ πνεῦμα
μᾶλλον ἀκούομεν; Ἡ ὅτι ἡ ἀνάπνευσις ψόφον τινα
παρέχει. Εἰκότως οὖν τότε μᾶλλον ἀκούομεν, ὅταν
ἦττων ὁ ψόφος ᾖ. Ἡττων γὰρ ὁ ψόφος, ὅταν κατέ-
χωμεν τὸ πνεῦμα. — 49. (Cf. 58. et 25, 9.) Διὰ τί τὸ
μὲν φῶς οὐ διέρχεται διὰ τῶν πυκνῶν, λεπτότερον
ὄν, καὶ πόρρω ὄν, καὶ θᾶττον· ὁ δὲ ψόφος, διέρχεται;
Ἡ διότι τὸ μὲν φῶς, κατ' εὐθείαν φέρεται (ὥστε, ἂν
ἀντιφράξῃ τι τὴν εὐθυωρίαν, ὅλως ἀποκέκλεισται) ὁ
δὲ ψόφος φέρεται καὶ οὐκ εὐθύ, διὰ τὸ πνεῦμα εἶ-
ναι; Διὸ πανταχόθεν ψοφοῦντος ἀκούομεν, καὶ οὐ μό-
νον τῶν κατ' εὐθυωρίαν τοῖς ὤσι. — 50. (Cf. 13.) Διὰ
τί ποτε οἱ μὲν γελῶντες, βαρὺ φθέγγονται· οἱ δὲ
κλαίοντες, ὀξύ; Ἡ διότι ἀπὸ τῶν συντόνων ὀξεῖα ἡ
φωνή; τὸ δὲ ὀξύ ἐστὶν ἀσθενές. Ἀμφω δὲ ταῦτα μᾶλ-
λον τοῖς κλαίουσιν ὑπάρχει. Καὶ γὰρ συντέτανται
μᾶλλον οἱ κλαίοντες, καὶ ἀσθενέστεροί εἰσι. — 51.
Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνὴ ἀήρ τις ἐσχηματισμένος ἐστὶ, φε-
ρομένη διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα· ἡ δὲ ἡχώ, ἡ γί-
νεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρὸς τι στερεόν, οὐ
διαλύεται, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν; Ἡ διότι ἀνάκλασις
ἐστίν, οὐ κατάκλασις; τοῦτο δὲ ὅλον ἀφ' ὅλου εἶτα τὸ πά-
θος ἀφ' ὁμοίου. Ἀπὸ γὰρ τοῦ ἕρους ἀνακλᾶται ἐν τῷ

κοίλω, οὐκ ἀπὸ τοῦ κοίλου. — 52. (Cf. 19, 2.) Διὰ τί
 ἑνὸς τε καὶ πολλῶν φθεγγομένων ἅμα, οὔτε ἴσος ὁ
 φθόγγος, οὔτε ἐπὶ πλεῖον γεγωνόσιν, ὥς κατὰ λόγον,
 εἰς τὸ πόρρω; Ἡ ὅτι ἕκαστος τὸν καθ' αὐτὸν αἶρα
 προωθεῖ, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν, πλὴν ἐπὶ μικρόν; Ὅμοιον
 δὲ συμβαίνει, ὥσπερ ἂν εἰ πολλοὶ μὲν εἶεν οἱ βάλλον-
 τες, ἕκαστος μέντοι λίθῳ ἑτέρῳ, ἢ οἱ γε πλείστοι.
 Οὔτε γὰρ ἐκεῖ πόρρωθεν οὐθὲν ἀφίξεται βέλος, ἢ οὐ
 κατὰ λόγον, οὔτε ἐνταῦθα. Οὐ γὰρ ἑνὸς ἡ τοσαύτη
 φωνή, ἀλλὰ πολλῶν. Ἐγγύθεν μὲν οὖν κατὰ λόγον,
 πολλή φαίνεται ἡ φωνή. Καὶ γὰρ βέλη πλείω τεύ-
 ξεται τοῦ αὐτοῦ. πόρρωθεν δὲ, οὐκ ἔτι. — 53. (Cf.
 32. et 36.) Διὰ τί ἀγωνιῶντες μὲν, βαρύτερον φθέγ-
 γονται· φοβούμενοι δὲ, ὀξύτερον; Καίτοι καὶ ἡ αἰ-
 δώς φόβος τίς ἐστιν. Ἡ διαφέρει πολὺ τὸ πάθος;
 οἱ μὲν γὰρ αἰδούμενοι, ἐρυθριῶσιν· ἡ δὲ ἀγωνία, αἰ-
 σχύνῃ τίς ἐστιν· οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριαῖσι· φανερόν
 οὖν ὅτι τοῖς μὲν φοβουμένοις ἐκλείπει ἄνωθεν τὸ θερ-
 μόν· (ὥστε κινεῖ ἀσθενὲς ὄν, ὀλίγον αἶρα τὸ πνεῦμα·
 τὸ δὲ ὀλίγον, ταχὺ φέρεται· τὸ δὲ ἐν φωνῇ ταχὺ, τὸ
 ὀξύ) τοῖς δὲ αἰδουμένοις, ἄνω ἔρχεται τὸ θερμὸν περὶ
 τὰ στήθη. Σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐξέρυθροι. Πολὺν
 δὲ κινεῖ αἶρα ἢ πολλή δύναμις. Τὸ δὲ πολὺ, βραδέως
 φέρεται. Τὸ δὲ βαρὺ ἐν φωνῇ, βραδύ. — 54. (Cf.
 60.) Διὰ τί ἰσχνόφωνοι γίνονται; Ἡ αἷτιον ἢ κατόψυ-
 ξις τοῦ τόπου ᾧ φθέγγονται, ἢ ὥσπερ ἀποπληξία τοῦ
 μέρους τούτου ἐστίν; διὸ καὶ θερμαινόμενοι ὑπὸ οἴ-
 νου καὶ τοῦ λέγειν συνεχῶς, ῥᾶον συνείρουσι τὸν λό-
 γον. — 55. Διὰ τί μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἄνθρωπος γί-
 νεται ἰσχνόφωνον; Ἡ ὅτι λόγου κοινωνεῖ μόνον· τὰ δὲ

ἄλλα, φωνῆς; οἱ δὲ ἰσχνόφωνοι, φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνσίρειν. — 56. (Cf. 17. et 61.) Διὰ τί τοῦ μὲν χειμῶνος, ὀξύτερον φθέγγονται, καὶ νήφοντες· θέρους δὲ, καὶ μεθύοντες, βαρύτερον; Ἡ ὅτι ὀξύτερα μὲν ἐστίν, ἢ ταχύτερα· ταχύτερα δὲ ἐστίν, ἢ ἀπὸ συντεταμένου φωνῆ; Τῶν δὲ νηφόντων, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι, τὰ σώματα συνέστηκε μᾶλλον, ἢ μεθύοντων, καὶ ἐν τῷ θέρει. Τὸ γὰρ θερμὸν, καὶ αἱ ἀλείαι, διαλύει τὰ σώματα. — 57. Διὰ τί ἡ φωνὴ ὑστατον τελειοῦται τοῖς ἀνθρώποις τῶν φθεγγομένων; Ἡ διότι πλείστας ἔχει διαφορὰς καὶ εἶδη; τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα, ἢ οὐθὲν γράμμα, ἢ ὀλίγα διαλέγονται. Τὸ δὲ ποικιλώτατον καὶ πλείστας ἔχον διαφορὰς, ἀνάγκη ἐν πλείστῳ χρόνῳ ἀποτελεῖσθαι. — 58. Διὰ τί ἡ μὲν ὄψις οὐ διέρχεται διὰ τῶν στερεῶν, ἢ δὲ φωνὴ διέρχεται; Ἡ ὅτι τῆς μὲν ὄψεως, μία φορὰ ἡ κατ' εὐθεΐαν· (σημεῖον δὲ αἶ τε τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας μόνον ὁρῶμεν) τῆς δὲ φωνῆς πολλαί; ἀκούομεν γὰρ πανταχόθεν. Ὅταν οὖν κωλυθῇ κατ' εὐθεΐαν ἐκπίπτειν, διὰ τὸ μὴ κατ' ἀλλήλους εἶναι τοὺς πόρους, ἀδυνατεῖ διορᾶν. Ὁ δὲ ἀῆρ καὶ ἡ φωνή, ἅτε πανταχοῦ φερομένη, διὰ παντὸς διαπίπτει καὶ ἀκούεται. Ἐν δὲ τοῖς ὑγροῖς, αἱ μὲν ὄψεις διορῶσιν· αἱ δὲ φωναὶ, οὐκ ἀκούονται, ἢ μόλις, λεπτοτέρου ὅτιος τοῦ ὑγροῦ, ἢ τῆς γῆς, ὅτι οἱ πόροι μικροὶ καὶ κατ' ἀλλήλους. Ὡστε οὐ κωλύεται ἡ ὄψις εὐθυωρεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ μὲν τῆς ὑέλου διορᾶται, πυκνῆς οὕσης· διὰ δὲ τοῦ νάρθηκος, ἀραιοῦ ὄντος, οὐ διορᾶται. Ἐτι τῆς μὲν οἱ πόροι, κατάλληλοι· τῶν δὲ, παραλλάττοντες. Οὐδὲν δ' ὄφελος

εἶναι μεγάλους, ἐὰν μὴ κατ' εὐθεΐαν ὦσιν. Ἡ δὲ φωνὴ οὐκ ἀκούεται, ὅτι ἐλάττω τὰ διάκενα τὰ ἐν τῇ ὕδατι τοῦ ἀέρος· ὥστε οὐ δύναται δέχεσθαι, οὐδὲ μείναι τὴν φωνήν, ἀλλὰ μόλις ἢ μετὰ φωνῆς. Ἡ γὰρ φωνή, ἀήρ τις. Οὐ γὰρ ἅπαν τὸ μανώτερον, διῃκτικώτερον, ἂν μὴ καὶ οἱ πόροι ὦσιν ἀρμόττοντες τῇ διέντι. Ὡστ' οὐδὲ συνεκτικώτερον εἰς αὐτὸ, ἂν μὴ δεκτικοὶ ὦσιν οἱ πόροι τῶν σωμάτων. Καίτοι τὸ μανὸν, μαλακὸν, καὶ δυνάμενον εἰς αὐτὸ συνιέναι. Ἀλλ' ἔνια κωλύεται διὰ τὴν μικρότητα τῶν πόρων, οἷον ἡ ὕελος· ταύτης γὰρ [οὐ] συνάγονται, μανωτέρας οὐσης τοῦ νάρθηκος, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἰδωρ, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ὡστε καὶ τόδε φανερόν, διότι τοῦ μανοῦ καὶ μαλακοῦ, ἢ ταύτου ὄντος, ἢ παραπλησίον τὴν φύσιν, οὐ τὸ μανώτερον μᾶλλον συνάγεται εἰς αὐτό. Ἡ γὰρ αὕτη αἰτία πάντων. — 59. Διὰ τί γίνεται ἐλάττων μὲν ἡ φωνὴ ἐξαιρουμένων, ὁμοία δὲ τὸν χαρακτῆρα; Ἡ ὅτι ἐμέμικτο αὐτοῖς; τὸ δὲ μεμιγμένον, οὐ τῇ μὲν ἐστὶ, τῇ δὲ οὐ, ἀλλὰ πάντῃ. Ὁμοίως οὖν πανταχόθεν ἐξαιρουμένων, συνέρχεται ὁμοίως. Ὡστε ἐλαττόν τε ἀνάγκη καὶ ὅμοιον εἶναι. — 60. (Cf. 54.) Διὰ τί ἰσχνόφωνοι γίνονται; πότερον διὰ θερμότητα προπετέστεροί εἰσιν; ὥστε προσπταίοντες ἐπίσχουσιν, ὥσπερ οἱ ἐργιζόμενοι. Καὶ γὰρ οὗτοι πλήρεις ἀσθματος γίνονται. Πολὺ μὲν οὖν τὸ πνεῦμα συμβαίνει. [Ἡ] διὰ τὴν ζέσιν τοῦ θερμοῦ ἀσθμαίνουσι, διὰ τὸ πολὺ εἶναι καὶ μὴ φθάνειν ὑπεξιδόν τῷ τῆς ἀναπνοῆς καιρῷ; Ἡ μᾶλλον τοῦναντίον κατάψυξις ἢ θερμότης τοῦ τόπου ᾧ φθέγγονται, ὥσπερ ἀποπλη-

ἐλα τοῦ μέρους τούτου; διὸ καὶ θέρμαινόμενοι ὑπὸ οἴνου καὶ τοῦ λέγειν συνεχῶς, ῥᾶον συνείρουνσι τὸν λόγον. — 61. (Cf. 17.) Διὰ τί τοῦ χειμῶνος αἱ φωναὶ βαρύτεραι; Ἡ ὅτι παχύτερος ὁ ἀήρ; παχύτερον δὲ ὄντος, βραδύτερα ἢ κίνησις· ὥσθ' ἡ φωνὴ βαρύτερα. Ἡ διότι διὰ τῶν στέρνων βραδύτερον χωρεῖ ὁ ἀήρ; συμφράττεται δὲ τὸ περὶ τὸν φάρυγγα, ὑπὸ τε τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ ἐπιρρέοντος φλέγματος. — 62. Διὰ τί τὰ παιδία, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ εὐνούχοι, καὶ οἱ γέροντες, φθέγγονται ὀξύ; Ἡ ὅτι θάττων κίνησις ἐστὶν ἡ ὀξύτέρα; ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ πλείονος δυσκίνητότερον· ὥστε οἱ ἐν ἀκμῇ πλείω συνεπισπῶνται τὸν ἀέρα. Οὗτος οὖν βραδύτερος ἰὼν, βραδύτεραν παρασκευάζει τὴν φωνήν. Ἐν δὲ τοῖς παιδίοις καὶ εὐνούχοις, διὰ τὸ ἐλάττω ἔχειν, ἐναντίως. Τρέμειν δὲ τοὺς πρεσβύτας, οὐ δυναμένους κρατεῖν, ὥσπερ τοῖς ἀδυνάτοις καὶ παιδίοις, ὅταν μακρὸν ξύλον λάβωσιν ἀπ' ἄκρου, τὸ ἕτερον ἄκρον σείεται, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν. Τὸ αὐτὸ δὲ ὑποληπτέον καὶ ἐπὶ τῶν ἀγωνιῶντων καὶ φοβουμένων καὶ ῥιγῶντων, αἵτιον τοῦ τρόμου τῆς φωνῆς. Τοῦ γὰρ ἔχοντος τὴν φωνὴν τοιαύτην, τῶν τοιούτων παθῶν εἶσω περιεστηκότες τοῦ πλείστου, λοιπὸν ὀλίγον ὄν, οὐ δύναται κρατεῖν τῆς φωνῆς· διὸ καὶ σείεται καὶ τρέμει. Διὸ καὶ οἱ τεχνικοὶ τῶν συνειδότεων ὅτι ἀγωνιῶσι, μικρὸν διαλέγονται ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἄχρι οὗ ἂν καταστῶσιν· μικρὰς γὰρ οὕσης τῆς φωνῆς, ῥᾶον κρατοῦσιν.

SECTIO XII.

Ὅσα περὶ τὰ εὐώδη.

Διὰ τί τῶν θυμιαμάτων ἡ τιτοναῖσθάνονται πλη-

σίον ὄντες; Πότερον ὅτι ἀκρατεστέρα κερασθεῖσα ἢ ἀπόρροια τῇ ἀέρι, ἡδίων, ὥσπερ ἡ σμύρνη τῶν ἰατρῶν; ἢ καὶ τὸναντίον εἴη ἄν· ὥστε ἀφαιρεῖσθαι τὸ πῦρ τὴν ὁσμὴν, διὰ τὸ καίειν; ἢ γὰρ ὁσμὴ θυμιαμένων. Διὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθράκων, οὐκ ὄξει· πορρώτερον δὲ, [καὶ] καθαρώτερον φαίνεται καὶ λεπτότατον τοῦτο. — 2. (Cf. 9.) Διὰ τί αἱ ὁσμαι ἦττον εὐώδεις τῶν θυμιαμάτων καὶ τῶν ἀνθῶν ἐκ τοῦ ἐγγύς; Πότερον ὅτι συναπέρχεται τῇ ὁσμῇ καὶ γῆς μόρια, ἃ προκαταφέρεται διὰ βάρους· ὥστε καθαρὰ πορρώτερον γίνεται ἡ ὁσμὴ; ἢ οὔτε ἐγγύς οὐσης τῆς ἀρχῆς, πλεῖστον γίνεται τὸ ῥέον, οὔτε λίαν πόρρω; τὸ μὲν γὰρ, οὐ πολὺ· τὸ δὲ, διασπᾶται. — 3. Λέγεται ὡς εὐώδη γίνεται τὰ δένδρα, εἰς ἅπερ ἂν ἡ ἴρις κατασκήψῃ. Πότερον οὖν ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος; Καὶ εἰ ἀληθές, διὰ τίν' αἰτίαν εἴη τὸ συμβαῖνον; Ὅτι μὲν οὖν οὔτε πάντα, οὔτε ἀεὶ, δῆλον. Πολλάκις γὰρ ἡ ἴρις μὲν γέγονε, τὰ δὲ δένδρα οὐθὲν ἐπίδηλον φαίνεται. Ὅταν τε γένηται τοῦτο, οὐκ ἐν πάσῃ γίνεται ὅλη· ἐπεὶ συμβαίνει γέ ποτε· διὸ καὶ λέγεται. Τὸ δὲ αἴτιον, κατὰ συμβεβηκὸς τῇ ἱριδι ἀποδοτέον, ἅλως τε καὶ εἰ μὴ ἐστὶ τις φύσις ἡ ἴρις, ἀλλὰ τῆς ὥψεως πάθος ἀνακλωμένης. Γίνεται δὲ, ὥσπερ ἐλέχθη, οὐχ ὁπωσοῦν ἐχούσης τῆς ὕλης τὸ πάθος· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς χλωροῖς δένδροις, οὔτε ἐν τοῖς αὐτοῖς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐμπεπρησμένῃ ὕλῃ φασὶν εἰ νομεῖς μετὰ τὰ ἐπὶ τῇ ἱριδι ὕδατα γίνεσθαι ἐπίδηλον τὴν εὐωδίαν, καὶ μάλιστα οὗ ἂν ἀσπάλαθος ἦ, καὶ ῥάμνος, καὶ ὧν τὰ ἀνθη εὐώδη ἐστίν. Αἴτιον δὲ τῆς εὐωδίας ἐστίν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Διαθέρμον γὰρ καὶ διακε-

καυμένης οὔσης, ὃ ἂν ἐκφύσῃ, τὸ πρῶτον εὐώδες ὄξει. Τὰ γὰρ πυρρούμενά πως τῶν ὑγρότητα ἔχοντων ὀλίγην, εὐώδη γίνεται. Πέττει γὰρ τὸ θερμὸν ταύτην. Διὸ καὶ τῆς ὅλης γῆς τὰ πρὸς τὸν ἥλιον, εὐωδέστερα τῶν πρὸς ἄρκτόν εἰσι· τούτων δὲ τὰ πρὸς ἕω, τῶν πρὸς μεσημβρίαν· ὅτι γεώδης μᾶλλον ὁ τόπος ὁ περὶ τὴν Συρίαν καὶ Ἀρῥαβίαν ἐστίν· ἡ δὲ Αἰβύη, ἀμμώδης καὶ ἄνικμος. Δεῖ γὰρ μήτε πολλὴν εἶναι τὴν ἰκμάδα, (ἄπεπτος γὰρ ἐστὶν ἡ πολλή) μήτε ἄνικμον· αὐτὰ γὰρ γίνεται ἀτμῖς. Ὁ συμβαίνει καὶ περὶ τὴν νεόκαυστον ὕλην, καὶ τὸ γένος τοιαύτην, ὥστε ἔχειν εὐωδίαν σὺν αὐτῇ. Δηλοῖ δὲ τοῖς ἄνθεσιν. Ἀφήσιν γὰρ ἐν τούτοις τὴν ὁσμὴν. Δοκεῖ δὲ ἐν οἷς ἂν ἐνσκήψῃ ἡ ἴρις γίνεσθαι, ὅτι οὐδὲν ἄνευ ὕδατος οἷόν τε γίνεσθαι. Βραχεῖσά τε γὰρ ἡ ὕλη, καὶ τῷ ἐνόντι θερμῷ πέψασα, τὴν ἐν αὐτῇ γινομένην ἀτμίδα ἀφήσιν. Οὐτε πολὺ τὸ ὕδωρ δεῖ εἶναι· ἐκκλύζει γὰρ τὸ πολὺ λίαν, καὶ σβέννυσιν τὴν θερμότητα τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀπὸ τῆς πυρώσεως. Τὰ δὲ μετὰ τὴν ἴριν ὕδατα, οὐ πολλὰ γίνεται, ἀλλὰ μετρίως ὥς εἰπεῖν. Καὶ ἐὰν πολλαὶ γίνωνται ἱριδες, οὐ πολὺ γίνεται, ἀλλὰ πολλάκις μὲν, ὀλίγον δέ. Διὸ εἰκότως τούτου γινομένου, οὐθὲν ἄλλο ὁρῶντες διάφορον, πλὴν τὴν ἴριν, ταύτῃ τὴν αἰτίαν προσέθεσαν τῆς εὐωδίας. — 4. Διὰ τί τὰ ἄνθη καὶ τὰ θυμιάμενα, πόρρωθεν μᾶλλον ἡδίων ὄξει· ἐγγύθεν δέ, τὰ μὲν, πωωδέστερον· τὰ δέ, καπνωδέστερον; "II ὅτι ἡ ὁσμὴ, θερμότης τίς ἐστι, καὶ τὰ εὐώδη, θερμά; τὸ δὲ θερμὸν, κοῦφον. Ὡστε διὰ μὲν τοῦτο πορρωτέρω διϊόντων, ἀμιγεστέρα γίνεται ἡ ὁσμὴ τῶν συμπα-

ρεπομένων ὁσμῶν ἀπὸ τῶν φύλλων καὶ τοῦ καπνοῦ, ὄντος ὑδατώδους αἰμοῦ. Πλησίον δὲ ὄντων, τὰ μεμιγμένα αὐτοῖς, συνόζει ἐν οἷς ἐστί. — 5. (Cf. 13, 12.) Διὰ τί πάντα μᾶλλον ὄζει κινούμενα; Ἡ ὅτι ἀναπλήρησι πλείω ἀέρα, ἢ ἡσυχάζοντα; Διαπέμπεται οὖν ἡ ὁσμὴ θάττον οὕτω πρὸς τὴν αἴσθησιν ἡμῶν. — 6. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἥττον ὁσφραϊνόμεθα, καὶ ἐν τοῖς πάγεσιν ἡκιστα; Ἡ ὅτι ὁ ἀήρ ἀκινήτοτερός ἐστιν ἐν τῷ ψύχει; οὐκ οὖν ἀφικνεῖται ὁμοίως ἢ κινήσεις ἢ ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ τὴν ὁσμὴν ἔχοντος, διὰ τὴν δυσκινήσιαν τῆς ἀπορρόφης καὶ τοῦ ἀέρος ἐν ᾧ ἐστιν. — 7. (Cf. 11.) Διὰ τί θριμύτερον ὄζει τῶν ὑγρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυμιαμένων ἢ ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ μᾶλλον καὶ πλείω χρόνον τὴν αὐτῶν ὁσμὴν ἔχει ἐπὶ τῆς τέφρας θυμιώμενα; Ἡ ὅτι ἀπεπτοτέρα ἐστὶν ἡ ἔσμη ἐπὶ τῆς τέφρας· διὸ καὶ πλείων; τὸ δὲ πῦρ, ταχὺ πέττον αὐτῶν τὴν δύναμιν, ἄλλοιοῖ τὴν ὁσμὴν. Ἡ γὰρ πέψις, ἁλλοίωσις ἐστὶ τοῦ πεπτομένου. — 8. Διὰ τί ἥδιον ὄζει τῶν ῥόδων ὧν ὁ ὀμφαλὸς τραχὺς ἐστίν, ἢ ὧν λείος; Ἡ ὅτι μᾶλλον ὄζει ἡδύ, ὅσα τὴν φύσιν ἀπείληφε τὴν αὐτῶν; ἀκανθῶδες δὲ φύσει τὸ ῥόδον ἐστί. Διὸ μᾶλλον ἔχον τὰ κατὰ φύσιν, ἥδιστα ὄζει. — 9. (Cf. 2.) Διὰ τί αἱ ὁσμαὶ ἐγγύθεν ἥττον εὐώδεις, καὶ θυμιαμάτων καὶ ἀνθῶν; Ἡ ὅτι πλησίον μὲν συναποφέρεται τὸ γεῶδες· ὥστε κεραννύμενον, ἀσθενεστέραν ποιεῖ τὴν δύναμιν; εἰς δὲ τὸ πόρρω καταφέρεται ἡ ὁδμή. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τριφθέντα τὰ ἀνθῆ, ἀπόλλυσι τὴν ὁσμὴν. — 10. Πότερον αἱ ὁδμαὶ, καπνὸς, ἢ ἀήρ, ἢ αἱμίς; Διαφέρει γὰρ, εἰ τὸ μὲν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς, τὸ δὲ, καὶ ἄνευ τούτου γίνε-

ται. Καὶ πότερον ἀπὸ τῆς αἰσθήσεώς τι πρὸς ἐκεί-
 να, ἢ ἀπ' ἐκείνων πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀφικνεῖται, ἀεὶ
 κινοῦν τὸν πλησίον αέρα; καὶ εἰ ἀπ' ἐκείνων ἀπορρέῃ,
 ἔδει ἔλαττον κινεῖσθαι· καίτοι τὰ εὐωδέστατα ὁρῶ-
 μεν μάλιστα διαμένοντα. — 11. (Cf. 7.) Διὰ τί θρι-
 μύτερον ὄξει μᾶλλον τῶν ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυ-
 μιωμένων, ἢ ἐπὶ τοῦ πυρός; Ἡ διότι ἀπεπτοτέρα ἡ
 ὁσμὴ ἐπὶ τῆς τέφρας· διὸ καὶ πλείων; πολὺ οὖν καὶ
 τοῦ γεώδους συναναθυμιᾶται, καὶ γίνεται καπνός·
 τὸ δὲ πῦρ φθάνει ἐκκαῖον τὸ γεῶδες αὐτῶν. Ὡστε
 ἡ ὁσμὴ καθαρωτέρα καὶ εἰλικρινὴς ἀφικνεῖται ἄνευ
 τοῦ καπνοῦ. Διὸ καὶ τριβόμενα, ἥττον εὐώδη τὰ
 ἄνθη. Τὸ γὰρ γεῶδες καὶ ἡ τρίψις κινεῖ· καὶ ἡ
 βραδεῖα θερμότης οὐ φθείρει. — 12. (Cf. 1, 48. et
 20, 16.) Διὰ τί εὐώδη οὖρητικά καὶ σπέρματα καὶ
 φυτὰ; Ἡ ὅτι θερμὰ καὶ λεπτά; τὰ δὲ τοιαῦτα, οὖ-
 ρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ
 ἡ ὁσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ εὐώδη, οἷον
 σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα, οὖρητικά, μᾶλλον μέν-
 τοι τηκτικά. Θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα, διότι
 ὅλως ἡ ὁσμὴ διὰ θερμότητα γίνεται. Ἀλλὰ τὰ δυσ-
 ώδη, ἀπεπτά ἐστι, δεῖ δὲ μὴ μόνον θερμὰ εἶναι, ἀλ-
 λά καὶ εὐπεπτα, εἰ ἔσται οὖρητικά, ὅπως συγκατιόν-
 τα, λεπτύνῃ τὰ ὑγρά. — 13. Διὰ τί ποτε οἱ κεκρα-
 μένοι τῶν οἴνων, θᾶττον τῶν ἀκράτων ὄξουσιν; Ἡ
 ὅτι ὁ κεκραμένος, ἀσθενέστερος τοῦ ἀκράτου ἐστί;
 τὸ δὲ ἀσθενέστερον, ὑπὸ πάντων ἐξίσταται τοῦ ἰσχυ-
 ροτέρου. Εἴτα ὁ κεκραμένος, ἔστιν εὐπετέστερος
 τοῦ ἀκράτου. Εὐπετέστερον δὲ ἐστίν, ὑπάρξαι ὧτι-
 νιοῦν, καὶ ἐκλαβεῖν τι τῶν μὴ ὑπαρχόντων. Ὁ μὲν

οὖν ἄκρατος, ὁσμώδης ἐστίν· ὁ δὲ κεκραμένος, ἄνοσμος.

SECTIO XIII.

Ὅσα περὶ δυσώδη.

Διὰ τί τὸ μὲν οὖρον, ὅσῳ ἂν χρονίζηται ἐν τῷ σώματι, δυσωδέστερον γίνεται· ἢ δὲ κόπρος, ἥττον; Ἡ ὅτι ἢ μὲν, ξηραίνεται μᾶλλον χρονιζομένη· τὸ δὲ ξηρότερον, ἀσηπιότερον; τὸ δὲ οὖρον, παχύνεται· πρόσφατόν τε ὂν, ὁμοιότερον τῷ ἐξ ἀρχῆς ἐστι πόματι. — 2. Διὰ τί τὰ δυσώδη τοῖς ἐδηδοκόσιν οὐ δοκεῖ ὄζειν; Ἡ διὰ τὸ συντετρῆσθαι τὴν ὄσφρησιν τῷ στόματι κατὰ τὸν οὐρανόν, πλήρης ἢ αἰσθησις γίνεται ταχὺ, καὶ τῆς τε ἔσω οὐκέθ' ὁμοίως αἰσθάνεται, (τὸ γὰρ πρῶτον αἰσθάνονται πάντες· ὅταν δὲ ἄψωνται, οὐκ ἔτι, ὥσπερ συμφυοῦς) καὶ ἢ ἔξωθεν ἢ ὁμοία, ἀφανίζεται ὑπὸ τῆς ἔσω. — 3. Διὰ τί τριβόμενα τὰ ἄνθη, δυσωδέστερα; Ἡ διότι συμμίγνυται τῇ ὁσμῇ τὸ γεῶδες τὸ ἐν τῷ ἄνθει. — 4. Διὰ τί τῶν μὲν ζώων οὐθὲν εὐώδες ἐστίν, ἔξω τῆς παρδάλεως· (αὕτη δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς θηρίοις; Φασὶ γὰρ αὐτοῖς τὰ θηρία ἠδέως ὁσμᾶσθαι) φθειρόμενα δὲ, καὶ δυσώδη ἐστί; τῶν δὲ φυτῶν πολλάκις φθειρόμενα καὶ αὐαίνομενα, ἔτι μᾶλλον εὐώδη γίνεται; Πότερον ὅτι τῆς δυσωδίας αἷτιον ἀπειρία τις περιτιώματος; διὸ καὶ οἱ ἰδρωῖτες ἐνίοις καὶ ἐνίοτε, τοιοῦτοί εἰσι· μάλιστα δὲ οἷς μὴ ἀεὶ τοιοῦτοι ἐκ τῶν νόσων γίνονται. Καὶ αἱ φύσαι δὲ καὶ οἱ ἐρυγμοὶ οἱ τῶν ἀπέπτων, δυσώδεις εἰσὶ. Τὸ αὐτὸ δὲ αἷτιον καὶ τοῦ ἐν ταῖς σαρκὶ, κατὰ τὸ ἀνάλογον. Λέγω δὲ ἀνάλογον, τὸ ἀντὶ σαρκὸς τοῖς ἄλλοις ἐνυπάρχον ζώοις. Ἔστι γὰρ καὶ ἐνταῦ-

τα περίπτωμα ἐνίοις ἄπεπτον. Τοῦτο οὖν ζώντων τε αἷτιον τῆς δυσωδίας ἐστὶ· καὶ φθειρομένων, σηπόμερον. Διὸ καὶ τὰ πίονα καὶ ὁστῶ καὶ τρίχες, οὐ δυσώδη ἐστίν· ὅτι τὰ μὲν, πέτιεται· τὰ δέ, οὐκ ἔχει ὑγρότητα. Τοῖς δὲ φυτοῖς, οὐκ ἐνι περίπτωμα. "Η ἐστὶ μέντοι καὶ τούτοις, ἀλλ' ὅτι θερμὰ καὶ ξηρὰ τὴν φύσιν ἐστὶ τὰ φυτά· ὥστε εὐπεπτοτέρα ἢ ἱκμᾶς, καὶ οὐ πηλώδης ἐστὶν αὐτῶν; Δηλοῖ δὲ καὶ τῆς γῆς ἡ ἐν τοῖς θερμοῖς εὐώδης οὔσα, Συρία καὶ Ἀρῥαβία, καὶ τὰ εὐώδη τὰ ἐκκίθεν, ὅτι ξηρὰ καὶ θερμὰ ἐστὶ· τὰ δὲ τοιαῦτα, ἄσηπτα. Τὰ δὲ ζῶα, οὐ τοιαῦτά ἐστι καὶ θερμὰ· ὥστε αἱ τε περιπτώσεις ἄπεπτοι καὶ δυσώδεις αὐτῶν εἰσι, καὶ διαφυσήσεις ὁμοίως· καὶ διαφθειρομένων, σήπεται ἢ ὑγρότης· τῶν δέ, οὐ. Οὐ γὰρ ἔχουσι. — 5. Διὰ τί τὰ δυσώδη θερμὰ ὄντα, μᾶλλον δυσώδη ἐστὶν ἢ ἐψυγμένα; "Η ὅτι ἐστὶν ἡ ὁσμὴ ἀτμὶς καὶ ἀπορρόή τις; ὅ τε οὖν ἀτμός ἐπὶ θερμοῦ γίνεται, καὶ ἡ ἀπορρόή. Κίνησις γάρ τις ἐστὶ. Τὸ δὲ θερμόν, κινητικόν· τὸ δὲ ψυχρόν, τοῦναντίον στατικόν καὶ συσταλικόν, καὶ φορὰν δὲ κάτω ἔχει· τὸ δὲ θερμόν, καὶ αἱ ὁσμαι πᾶσαι ἀνωφερεῖς, διὰ τὸ ἐν ἄερι τε εἶναι, καὶ τὸ αἰσθητήριον αὐτῶν ἀνω εἶναι, μὴ κάτω. Πρὸς γὰρ ἐγκέφαλον περαίνουσα ἡ ὁσμὴ, αἰσθησιν ποιεῖ. — 6. Διὰ τί ἐάν τις σκόροδα φάγη, τὸ οὔρον ὀξει· ἄλλων δὲ ἐχόντων ἰσχυρὰν ὁσμὴν, οὐκ ὀξει ἐδесθέντων; Πότερον ὥσπερ τινες τῶν ἡρακλειτιζόντων φασὶν, ὅτι ἀναθυμιᾶται, ὥσπερ ἐν τῷ ὕλῳ, καὶ ἐν τῷ σώματι· εἴτα πάλιν ψυχθὲν, συνίσταται· ἐκεῖ μὲν, ὑγρόν· ἐνταῦθα δέ, οὔρον· ἡ δὲ ἐκ τῆς τροφῆς ἀναθυμίασις, ἐξ οὗ ἐγένετο αὕτη συμμι-

γνυμένη, ποιῇ τὴν ὁσμὴν. Αὕτη γὰρ ἐστίν, ὅταν μεταβάλλῃ. Ἡ ἔδει καὶ τὰ ἄλλα τοῦτο ποιῇν, ὅσα ἰσχυρὰς ὁσμάς ἔχει· νῦν δὲ οὐ ποιῇ; Ἐτι συγκρινόμενα ἐκ τῆς ἀτιμίδος, οὐκ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἔρχεται, οἶον οἶνος ἐξ οἶνου, ἀλλ' οὐχ ὕδωρ· ὥστε καὶ τοῦτο ψεῦδος· ἀλλ' ὅτι μόνον φυσητικὸν τῆς κάτω κοιλίας τῶν ὁσμὴν ἐχόντων ἰσχυρὰν καὶ οὐρητικὴν ἅμα· τὰ δὲ ἄλλα, ἄνω ποιῇ, οἶον ἢ ῥάφανος, καὶ τὰ πνεύματα· ἢ οὐκ οὐρητικά. Κάτω δὲ τρία ὑπάρχει ταῦτα· καὶ γὰρ οὐρητικόν, καὶ πνεῦμα ποιῇ, καὶ τοῦτο κάτω. Ὁ δὲ τόπος ὁ πέραξ τὰ αἰδοῖα καὶ τὴν κύστιν, τῶν τοιούτων ἀπολαύει, διὰ τὴν γειτνίασιν, καὶ ὅτι πνευματικός ἐστι. Δηλοῖ δὲ [καὶ] ἡ συντονία τοῦ αἰδοίου. Δῆλον οὖν ὅτι ἀφικνεῖται τὸ περίττωμα εἰς τὴν κύστιν αὐτοῦ, μάλιστα τῶν τοιούτων ἅμα τῷ πνεύματι· ὃ μιγνύμενον, ποιῇ τοῦ οὔρου τὴν ὁσμὴν. — 7. Διὰ τί τὰ στόματα μὴδὲν ἐδηδοκότων, ἀλλὰ νηστευσάντων, ὅζει μᾶλλον· (ὃ καλεῖται νηστείας ὅζειν) φαγόντων δὲ, οὐκέτι, ὅτε ἔδει μᾶλλον; Ἡ ὅτι κινουμένης τῆς κοιλίας, θερμότερος ὁ ἀήρ γινόμενος διὰ τὴν ἀκίνησιν, σήπει τὸ πνεῦμα, καὶ τὰ φλεγματώδη περιττώματα; ὅτι δὲ θερμότερος γίνεται, σημεῖον ὅτι καὶ δίψαν ποιῇ ἢ νηστεία μᾶλλον. Φαγόντων δὲ, διὰ τὸ ἐλάττων εἶναι ἢ ὁσμὴ τῆς τῶν σιτίων, παύεται. Κρατεῖ γὰρ τῆς θερμότητος ἢ τῶν σιτίων θερμότης· ὥστε μὴθὲν πάσχειν. — 8. Διὰ τί ἡ μασχάλη δυσωδέστατον τῶν τόπων; Πότερον ὅτι ἀπνοῦστός ἐστιν; ἔστι δὲ ἢ δυσωδία ἐν τοῖς τοιούτοις μάλιστα, διὰ τὸ σῆψιν γίνεσθαι ὑπὸ τῆς ἡσυχίας τῆς ποιότητος· ἢ ὅτι καὶ ἀκίνητος καὶ ἀγύμναστος;

— 9. Διὰ τί οἱ τοῦ γράσου ὄζοντες, ὅταν ἀλείφονται μύρῳ, δυσωδέστεροι γίνονται; Ἡ διότι τοῦτο ἐπὶ πολλῶν γίνεται, ὅξυ καὶ γλυκὺ συμμιχθὲν, τὸ ὅλον γλυκύτερον ἐγένετο. Εἴτα ἰδρώσαντες πάντες, δυσωδέστεροί εἰσι. Τὸ δὲ μύρον, θερμομαντικόν ἐστιν. Ἰδρωτάς οὖν παρασκευάζει. — 10. Διὰ τί τῶν ἐγκύρτων καὶ κυφοτέρων δυσσομοτέρα καὶ βαρυτέρα ἡ ὁσμὴ τοῦ πνεύματος; Ἡ διότι συγκέκλεισται ὁ τόπος ὁ περὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἀνέσπασται ἐκ τῆς εὐθυωρίας· ὥστε οὐκ εὐπνους, ἀλλὰ σήπεται ἡ ἡμᾶς, καὶ τὸ πνεῦμα εἴσω μᾶλλον ἐγκατακλειόμενον; — 11. Διὰ τί [τὰ] πολλὰ τῶν μύρων συνεξιδρῶσαι δυσώδη· ἔνια δὲ ἡδίω, ἢ οὐ χεῖρω; Ἡ ὅσα μὲν τῇ κινήσει ἢ τρίψει μεταβάλλοντα, χεῖρω τοιαῦτα· ὅσα δὲ μὴ, τούναντίον; ἔστι δὲ ἔνια τοιαῦτα· ὥσπερ καὶ τῶν ἀνθῶν, ἐξ ὧν γίνονται αἱ εὐωδίαί, τὰ μὲν τριβόμενα, ἢ θερμαινόμενα, ἢ ξηραίνόμενα, φαῦλα, οἷον τὰ λευκόια· τὰ δὲ, ὅμοια, οἷον τὰ ῥόδα. Καὶ τῶν μύρων δὲ ὅσα ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶ, μεταβάλλει· τὰ δὲ, οὐ· διὸ τὸ ῥόδιον ἥκιστα. Καὶ δυσώδη [δὲ] φαίνεται μᾶλλον, ὅσων οἱ ἰδρωῖτες δυσώδεις, καὶ διὰ τὸ μίγνυσθαι τῇ ἐναντίῳ, ὥσπερ τὸ μέλι μετὰ τοῦ ἀλός, οὐ μᾶλλον γλυκὺν, ἀλλ' ἥττον. — 12. (Cf. 12, 5.) Διὰ τί πάντα μᾶλλον ὄζει κινούμενα; Ἡ διότι ἀναπλήμνησι τὸν ἄερα; Διαπέμπεται οὖν θᾶττον ἡ ὁσμὴ πρὸς τὴν αἴσθησιν.

SECTIO XIV.

Ὅσα περὶ κράσεως.

Διὰ τί θηριώδεις τὰ ἔθνη καὶ τὰς ὄψεις, οἱ ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὄντες, ἢ ψύχους, ἢ καύματος; Ἡ

διὰ τὸ αὐτό; Ἡ γὰρ ἀρίστη κράσις, καὶ τῇ διανοίᾳ συμφέρει· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ, ἐξιστῶσι· καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα διαστρέφουσιν, οὕτω καὶ τὴν τῆς διανοίας κράσιν. — 2. Διὰ τί ἐν τῷ Πόντῳ ὁ σῆτος ἐαθεὶς ἐν τῷ ψύχει, πολλὰ ἔτη γίνεται ἄκοπος; Ἡ ὅτι ἐξικμάζεται τὸ ἀλλότριον ὑγρὸν μετὰ τοῦ θερμοῦ, ὥσπερ ἐν ταῖς σταφυλαῖς; ἕνια μὲν γὰρ, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· ἕνια δὲ, ἅμα τῷ θερμῷ. — 3. Διὰ τί ἐν τῇ ψυχροτάτῃ χώρα οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται; Ἡ διότι ἀντιπερίσσει τὸ ψύχος εἰς τὴν θερμότητα; ἐν δὲ τῷ θέρει τοῦναντίον συμβαίνει, τὰ εἰς ψυχρότερα. Ὁ δὲ καῦσος, πυρετὸς [ὦν] τῶν ἔξω κατεψυγμένων, τὰ ἔσω θερμότητι ὑπερβάλλει. — 4. Διὰ τί οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, βλαιοὶ εἰσιν; Ἡ διότι ὑπὸ θερμοῦ, ὥσπερ καὶ τὰ ξύλα διαστρέφεται ξηραίνοντα, οὕτω καὶ τὰ τῶν ζώων σώματα; Δηλοῦσι δὲ καὶ αἱ τρίχες· οὐλοτέρας γὰρ ἔχουσιν· ἡ δὲ οὐλότης ἐστίν, ὥσπερ βλαιοσύνης τῶν τριχῶν. — 5. Διὰ τί ἐν τοῖς νοτίοις μᾶλλον θηλυτοκοῦσιν αἱ ὄχεαι; Ἡ ὅτι τὸ πλεῖον ὑγρὸν βραδύτερον παχύνεται; ἐν δὲ τοῖς νοτίοις, διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς κράσεως, ὑγρότερον τὸ σπέρμα γίνεται. — 6. (Cf. 1, 18.) Διὰ τί ἐν τοῖς ἐλώδεσι, τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἔλκη ταχὺ ὑγιαίνεται· τὰ δὲ ἐν ταῖς κνήμαις, μόλις; Ἡ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρεὰ, εἰς τὸ κάτω ὑποχωρεῖ; τὰ μὲν οὖν ἄνω, εὐπεπτα, διὰ τὸ ὑποχωρηκέναι κάτω· τὰ δὲ κάτω πολλῆς γέμει τῆς περιτώσεως καὶ εὐσήπτου. — 7. Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς εὐπνόοις τόποις, βραδέως γηράσκουσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς κοίλοις καὶ ἐλώδεσι, ταχέως; Ἡ τὸ γῆρας σηπεδών

τίς ἐστι ; σήπεται δὲ τὸ ἡρεμῶν. Τὸ δὲ ἐν κινήσει ὄν, ἢ ὅλως ἀσαπές, ἢ ἥτιον τοῦτο πάσχει, οἷον τὸ ὕδωρ. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ὑψηλοῖς, διὰ τὴν εὐπνοιαν, ὃ ἄῃρ ἐν κινήσει ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς κοίλοις, μένει. Ἔτι δὲ, ἐκεῖ μὲν, διὰ τὴν κίνησιν αἰὲ καθαρὸς ὁ ἄῃρ, καὶ ἕτερος γίνεται· ἐν δὲ τοῖς ἐλώδεσι, μένει. — 8. (Cf. 16.) Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις, δειλοὶ εἰσιν· ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς, ἀνδρεῖοι ; Ἡ ὅτι ἐναντίως τοῖς τόποις καὶ ταῖς ὥραις ἢ φύσις ἔχει, διὰ τὸ ὁμοίως ἐχόντων, ἀνάγκη διακαίεσθαι ταχέως. Ἀνδρεῖοι δὲ εἰσιν, οἱ τὴν φύσιν θερμοί· δειλοὶ δὲ, οἱ κατεψυγμένοι. Συμβαίνει δὲ τοὺς μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς ὄντας, κατεψύχθαι· τοὺς δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἐκτεθερμάνθαι τὴν φύσιν. Μεγάλοι δὲ ἄμφω εἰσιν· οἱ μὲν ἐν τοῖς ψυχροῖς, διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς σύμφυτον θερμότητα· ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς, διὰ τὴν ἐν τῷ τόπῳ. Ἐν γὰρ τοῖς θερμοῖς καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ αὐξάνονται. Τὸ δὲ ψύχος, πιλητικόν ἐστιν. Ἄτε οὖν τῶν μὲν, ἐν αὐτοῖς ἐχόντων τὴν ἀρχὴν τῆς αὐξήσεως σφοδρὰν, τῶν δὲ, οὐ κωλυομένων ὑπὸ τῆς ἐξωθεν ψυχρότητος, εἰκότως ἐπὶ πολὺ τὴν αὐξήσιν ἐπιδέχονται. Οἱ δὲ περὶ ἡμᾶς, ἥτιον, διὰ τὸ ἐλάττω τε ἔχειν τὴν ἀρχὴν ἐν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐν τοῖς ψυχροῖς συμπιλεῖσθαι. — 9. Διὰ τί μακρόβιοι μᾶλλον εἰσιν οἱ ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις οἰκοῦντες ; Ἡ διὰ τὸ ξηροτέραν ἔχειν τὴν φύσιν· τὸ δὲ ξηρότερον, ἀσαπέστερον εἶναι καὶ πολυχρονιώτερον· τὸν δὲ θάνατον, οἷον σῆψιν τινα εἶναι ; Ἡ διότι ὁ μὲν θάνατός ἐστι ψύξις τοῦ ἐντὸς θερμοῦ· καταψύχεται δὲ πᾶν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος καὶ ψυχροτέρου ; Ἔστι δὲ ὁ περιέχων

ἀήρ, ἐν μὲν τοῖς ἀλεινοῖς τόποις, θερμός· ἐν δὲ τοῖς
 ψυχροῖς, ψυχρός· ὥστε θάττον καὶ μᾶλλον φθείρει
 τὸ ἐν αὐτοῖς θερμόν. — 10. Διὰ τί οἱ ἐν τοῖς θερ-
 μοῖς τόποις, μακροβιώτεροι; Ἡ ὅτι μᾶλλον τὸ θερ-
 μὸν καὶ ὑγρὸν σῶζουσιν; ὁ γὰρ θάνατος, ἡ τούτων
 φθορά. — 11. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐλώδεσι τόποις ὑπνω-
 δέστεροι γινόμεθα; Ἡ ὅτι καταψυγμένοι μᾶλλον ἐν
 αὐτοῖς ἐσμέν; ἡ δὲ κατάψυξις, ἡσυχία τις οὔσα,
 παρασκευάζει ὕπνον. Ὁ δὲ ὕπνος, ἐν τῇ ἡσυχά-
 ζειν παραγίνεται. — 12. Διὰ τί οἱ ἐν τοῖς πλοίοις,
 εὐχροοι, ἐπὶ ὕδατος διαιτώμενοι, μᾶλλον τῶν ἐν τοῖς
 ἔλεσι; Ἡ ἡ ὥρα καὶ τὸ εὐπνουν αἷτιον; ὠχρούς δὲ
 τὸ ὕδωρ ποιεῖ, ὅταν σήπηται· ὁ πάσχει δι' ἀκνη-
 σίαν· διὸ ἐν τοῖς ἐλώδεσιν ὕπαχροι. — 13. Διὰ τί
 ἐν τοῖς χειμερινοῖς χωρίοις πνίγη σφοδρὰ γίνεται
 πολλὰ, καὶ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ἀλεινοῖς; Πότερον
 διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ ἀέρος; ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς
 θερμότητος, ὕδωρ θερμότερον γίνεται τοῦ ἀέρος·
 ὥστε καὶ ὁ ἀήρ ὑγρότερος τοῦ θερμοῦ. Ἡ οὐδέ
 ἐστὶ ξηρότερος ὁ ἀήρ ἐν [τοῖς τόποις] τοῖς τοιούτοις,
 ἀλλὰ φαίνεται παρὰ τὸ ἐναντίον; ὥσπερ ὁ ἐκ νεφέ-
 λης ἥλιος, παρὰ τὸ ἐκ τῆς σκιάς θιγγάνεσθαι. —
 14. Διὰ τί οἱ πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦντες, μᾶλλον
 εἰσι μελανόφθαλμοι; Ἡ γλαυκὰ μὲν ἐστὶ τὰ ὄμμα-
 τα, δι' ὑπερβολὴν τοῦ ἐντὸς θερμοῦ· μέλανα δὲ,
 διὰ τὴν τούτου ἀπουσίαν; ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς
 φησι. Καθάπερ οὖν τῶν πρὸς ἄρκτον οἰκούντων,
 γλαυκὰ ὄμματά ἐστι, τῷ τὸ ἐντὸς θερμὸν κωλύεσθαι
 διεκπίπτειν, διὰ τὸ ἐκτὸς ψυχρόν· οὕτω τῶν πρὸς με-
 σημβρίαν οἰκούντων, τὸ μὲν ὑγρὸν, διὰ τὸ περιέχον

θερμόν, οὐκ ἐκπίπτει· [τὸ δὲ θερμόν, μηδενὸς ἀντιφράττοντος, ἐκπίπτει·] τὸ δὲ λειπόμενον ὑγρόν, μέλαν ποιῇ. Τῇ γὰρ τοῦ φωτὸς ἀπουσίᾳ, τὸ λειπόμενόν ἐστι σκοιῶδες. Ἡ τοῖς τοῦ λοιποῦ σώματος χρώμασιν ὁμοιοῦται τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ χρῶμα; διὸ τῶν πρὸς ἄρκτον λευκῶν ὄντων, γλαυκὰ τὰ ὄμματα· (τοῦ γὰρ λευκοῦ τοῦτο ἐγγὺς τὸ χρῶμα) καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν μελάνων ὄντων, μέλανα καὶ τὰ ὄμματα. — 15. Διὰ τί [οἱ] ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις σοφώτεροί εἰσιν, ἢ [οἱ] ἐν τοῖς ψυχροῖς; Πότερον διὰ τὸ αὐτὸ, δι' ὅπερ καὶ οἱ γέροντες, τῶν νέων; οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου, ἐπανιούσης τῆς φύσεως αὐτῶν, θερμότεροί εἰσι πολύ· ὥστε λίαν μεθύουσιν ἐοίκασι, καὶ οὐκ εἰσὶ ζητητικοί, ἀλλὰ ἀνδρεῖοι καὶ εὐέλπιδες. Οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀλείνοῖς, νήφουσι, διὰ τὸ κατεψύχθαι. Πανταχοῦ δὲ οἱ φοβούμενοι, τῶν θαρρόντων μᾶλλον ἐπιχειροῦσι ζητεῖν· ὥστε καὶ εὐρίσκουσι μᾶλλον. Ἡ διὰ τὸ πολυχρονιώτερον τὸ γένος εἶναι τοῦτο· τοὺς δὲ ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀπολέσθαι; ὥστε εἶναι καθάπερ νέους πρὸς γέροντας, τοὺς ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, πρὸς τοὺς ἐν τοῖς θερμοῖς οἰκοῦντας. — 16. (Cf. 8.) Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις, δειλοὶ εἰσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἀνδρεῖοι; Ἡ ὅτι ἐναντίως τοῖς τόποις καὶ ταῖς ὥραις ἢ φύσιν ἔχει, διὰ τὸ ὁμοίως ἐχόντων, διακάεσθαι ἂν ταχέως; ἀνδρεῖοι δὲ εἰσιν, οἱ τὴν φύσιν θερμοί. Δειλοὶ δὲ, οἱ κατεψυγμένοι. Συμβαίνει δ' οὖν τοὺς μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς ὄντας, καταψύχεσθαι· (ἄραιον γὰρ ὄντος αὐτοῖς τοῦ σώματος, τὸ θερμόν αὐτῶν ἔξω διεκπίπτει) τοὺς δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἐκτε-

θερμάνθαι τὴν φύσιν διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἐκτὸς ψύχους
 πυκνοῦσθαι τὴν σάρκα· πυκνουμένης δὲ, ἐντὸς συ-
 στέλλεσθαι τὸ θερμόν.

SECTIO XV.

Ὅσα μαθηματικῆς μετέχει θεωρίας καὶ ὅσα περὶ οὐράνια.

Διὰ τί διάμετρος καλεῖται μόνη τῶν δέκα διαι-
 ρουσῶν τὰ εὐθύγραμμα, ἢ ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν ἀ-
 χθεῖσα γραμμὴ; Ἡ ὅτι διάμετρος δέκα διαιρεῖ, καθά-
 περ τοῦνομα ὑποσημαίνει, οὐ φθείρουσα τὸ μετρού-
 μενον; ἢ μὲν οὖν κατὰ τὰς συνθέσεις διαιροῦσα, (λέ-
 γω δὲ τὰς γωνίας) διάμετρος ἔσται· οὐ γὰρ φθεί-
 ρει, ἀλλὰ διαιρεῖ, καθάπερ οἱ τὰ στρατιωτικὰ σκευὴ
 διαιροῦντες. Ἡ δὲ κατὰ τὰς γραμμὰς σύνθετα τέμνου-
 σα, φθείρει· σύγκειται γὰρ τὸ εὐθύγραμμον κατὰ τὰς
 γωνίας. — 2. Διὰ τί διάμετρος καλεῖται; Ἡ διότι δι-
 χα μόνη διαιρεῖ; ὥσπερ οὖν εἴ τις εἴποι, διχάμετρός
 ἔστι. Καὶ διότι μόνη τῶν δέκα τοῦτο καλεῖται. Ἡ
 ὅτι ἢ κατὰ μέλη ἢ κέκαμπται μόνη διαιρεῖ, αἱ δὲ ἄλ-
 λαι κατὰ πλευράς; — 3. Διὰ τί πάντες ἄνθρωποι,
 καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, ἐς τὰ δέκα καταριθμοῦσι,
 καὶ οὐκ εἰς ἄλλον ἀριθμόν, οἷον Β, Γ, Δ, Ε· [εἴτα
 πάλιν ἐπαναδιπλοῦσιν, ἐν πέντε, δύο πέντε,] ὥσπερ
 εἰδεκα, δώδεκα· οὐδ' αὖ ἐξωτέρω παυσάμενοι τῶν
 δέκα, εἴτα ἐκείθεν ἐπαναδιπλοῦσιν; ἔστι [μὲν] γὰρ
 ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν, ὃ ἔμπροσθεν, καὶ ἐν ἡ δύο, καὶ
 οὗτος ἄλλός τις· ἀριθμοῦσι δ' ὁμῶς ὀρίσαντες ἄχρι
 τῶν δέκα· οὐ γὰρ δὴ ἀπὸ τύχης γε αὐτὸ ποιοῦντες
 φαίνονται, καὶ αἰεὶ· τὸ δὲ αἰεὶ καὶ ἐπὶ πάντων, οὐκ
 ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ φυσικόν. Πότερον ὅτι τὰ δέκα τέ-
 λειος ἀριθμός; ἔχων γὰρ πάντα τὰ τοῦ ἀριθμοῦ εἰ-

δη, ἄρτιον, περιττὸν, τετραγώνον, κύβον, μήκος, ἐπί-
 πεδον, πρῶτον σύνθετον. "II ὅτι ἀρχὴ ἡ δεκάς; ἐν
 γὰρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα, γίνεται δεκάς. "H
 ὅτι τὰ φερόμενα σώματα ἐννέα; ἢ ὅτι ἐν δέκα ἀναλο-
 γίαις, τέσσαρες κυβικοὶ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦνται· ἐξ
 ὧν φασιν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι τὸ πᾶν συνεστά-
 ναι; ἢ ὅτι πάντες ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἔχοντες δέκα
 δακτύλους; οἷον οὖν ψήφους ἔχοντες τοῦ οἰκείου
 ἀριθμοῦ, τούτῳ τῷ πλήθει καὶ τᾶλλα ἀριθμοῦσι.
 Μόνοι δὲ ἀριθμοῦσι τῶν Θρακῶν γένος τι εἰς τέσσαρα,
 διὰ τὸ ὥσπερ τὰ παιδία μὴ δύνασθαι μνημονεύειν
 ἐπιπολὺ, μηδὲ χρῆσιν μηδεὶς εἶναι πολλοῦ αὐτοῖς.
 ***"Οτι ἡ γῆ κέντρον· αἰ γὰρ ὅμοια τὰ φαινόμενα ἡμῖν
 σχήματα· δοκεῖ τοῦτο εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπὸ τοῦ μέσου τις
 θεωρῇ, ἀλλ' ὅτε μὲν τρίγωνα, ὅτε δὲ τραπέζια, ὅτε
 δὲ ἄλλοῖα ἐδόκει ἡ γῆ μέσον ἡμῶν, εἰ ἀπὸ τούτου ἐνι
 ἡμᾶς θεωρεῖν. Οὕσης γὰρ σφαιροειδοῦς τῆς γῆς,
 ταῦτό κέντρον τούτου καὶ τῆς γῆς ἔσται. Ἡμεῖς δὲ
 ἐπάνω τῆς γῆς οἰκοῦμεν. Ὡστε οὐκ ἀπὸ τούτου,
 ἀλλὰ τὸ ἡμῖν τῆς διαμέτρου ἀφεστῆσιν ἡμῖν, τοιαῦτα
 φαίνεται. Τί οὖν κωλύει, πλείονος γενομένου τοῦ
 διαστήματος, διαμένειν τὴν τῶν σχημάτων φαντασίαν;
 — 4. Διὰ τί τοῦ ἡλίου ὁμοτόνως φερομένου ἐν τῷ
 ἴσῳ χρόνῳ, οὐχ ἡ αὐτὴ αὕξησης καὶ φθίσεως τῶν σκιῶν;
 "II ὅτι ἴσαι γίνονται αἱ γωνίαι πρὸς τὰ ὁρώμενα, αἱ
 ἀπὸ τῶν ἀκτίνων ὑπὸ ταῖς ἴσαις περιφερείαις; Εἰ δ'
 αὗται, καὶ ἐμβαλλόμεναι ποιοῦσιν ἀκτῖνας ἐν τῷ τρι-
 γώνῳ, ὅπερ ἔχειται ὑπό τε τῆς πρώτης ἀκτίνος, καὶ τοῦ
 ὁρωμένου καὶ τῆς σκιᾶς. Εἰ δ' αἱ γωνίαι ἴσαι, ἀνάγκη
 τὴν ποδῶν γράμμην τοῦ ὁρωμένου μείζω εἶναι

τῆς ἐγγυτέρω. Τοῦτο γὰρ ἴσμεν. Διηγήσθω οὖν ἡ
 περιφέρεια εἰς ἴσα, ὅσα οὖν πλήθει· ὁράσθω δὲ τὸ
 Θ. Ὅταν οὖν ὁ ἥλιος ἐπὶ τοῦ Α, προσλαβὼν τὸ Θ,
 ποιήσῃ τινὰ σκιὰν ἐν τῷ Θ Α, ἀνάγκη δὴ τὴν ἀκτῖνα
 ἐπὶ τὸ Α πίπτειν. Ὅταν δ' ἔλθῃ ἐπὶ τὸ Β, ἢ ἀπὸ τοῦ
 Β ἀκτῖς, ἐντὸς τῆς Θ Α πεσεῖται· καὶ ὅταν πάλιν ἐπὶ
 τὸ Γ μεταβῇ, ὡσαύτως. Εἰ δὲ μὴ, εὐθεία εὐθείας
 διχῇ ἄψεται. Ἐπεὶ οὖν ἴση ἡ Α Β τῇ Β Γ, καὶ αἱ
 γωνίαι αἱ ὑπὸ ταύτης αἱ πρὸς τὸ Δ, ἴσαι ἔσονται·
 πρὸς τῷ κέντρῳ γάρ. Αἱ δὲ τῇ τοῦ Δ, καὶ ἐν τῇ τρι-
 γώνῳ. Κατὰ κορυφὴν γὰρ ταύταις. Ὡστ' ἐπεὶ εἰς
 ἴσα διαιρεῖται ἡ γωνία, μείζων ἔσται ἡ Δ Ε τῆς Ε Ζ,
 τῇ Δ Θ. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι [αῖς] ποιοῦσιν αἱ
 ἀπὸ τῆς περιφερείας ἀκτῖνες. Ἀμα δὲ δῆλον καὶ ὅτι
 κατὰ μεσημβρίαν ἐλαχίστην ἀναγκαῖον εἶναι τὴν σκιάν,
 καὶ ὅτι αἱ ἐπιδόσεις τότε ἐλάχισται. Μάλιστα γὰρ
 καθ' ἡμᾶς ὁ ἥλιος τῆς μεσημβρίας ἐστὶ, καὶ πνίγος
 γίνεται, διὰ [τε] τὴν εἰρημένην αἰτίαν, καὶ ὅτι ἀπνεύ-
 ματος· ὅταν [γὰρ] διακρίνῃ τὸν πρὸς τῇ γῇ ἀέρα,
 πνεῦμα γίνεται. Εἰ οὖν ἅμα ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἡμι-
 σφαιρίοις, εἰκότως ἂν αἱ μέσαι νύκτες καὶ ἡ μεσημ-
 βρία ἀπνεύματοι εἶεν. — 5. Διὰ τί ὁ ἥλιος διὰ τῶν
 τετραπλεύρων διέχων, οὐκ εὐθύγραμμα ποιεῖ τὰ σχή-
 ματα, ἀλλὰ κύκλους, οἷον ἐν ταῖς ῥίψεσιν; Ἡ ὅτι [ἡ]
 τῶν ὀψεων ἐκπτώσεις κῶνός ἐστι; τοῦ δὲ κώνου,
 κύκλος ἡ βάσις. Ὡστε πρὸς ὃ ἂν προσπίπτωσιν αἱ
 τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, κυκλοτερεῖς φαίνονται. Ἀναγκαῖον
 μὲν γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἡλίου σχῆμα ὑπ' εὐθειῶν
 περιέχεσθαι, εἴπερ αἱ ἀκτῖνες εὐθεῖαι. Ὅταν γὰρ
 εὐθεῖαι πρὸς εὐθείαν προσπίπτωσιν, εὐθύγραμμον

ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀκτίνων συμβαίνει τοῦτο. Πρὸς εὐθειᾶν γὰρ προσπίπτουσι, τὴν τοῦ ὀπίος γραμμὴν, ἣ δὲ οὐ λάμπουσι, καὶ αὗται εὐθεῖαί εἰσιν· ὥστε πρὸς εὐθειᾶν ἔσται ἡ ἔκπτωσις. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἀσθενεῖς εἶναι τὰς ἀποσχιζομένας ἀπὸ τῶν ὄψεων πρὸς τὰ ἄκρα τῶν εὐθειῶν, οὐχ ὁρᾶται τὰ ἐν ταῖς γωνίαις· ἀλλ' ὅσον μὲν τῆς εὐθείας ἐνυπάρχει ἐν τῷ κώνῳ, ποιῇ αὐτήν· τὸ δὲ λοιπὸν, οὐ ποιῇ, ἀλλὰ λανθάνουσιν αἱ ὕψεις ἐπιπίπτουσαι. Πολλὰ γὰρ οὐχ ὁρῶμεν ἐφ' ἧ διϊκνεῖται ἡ ὄψις, οἷον τὰ ἐν τῷ σκότει. Ὁμοιον δὲ τούτου καὶ τὸ τετράγωνον πολυγωνοειδὲς φαίνεσθαι· ἐὰν δὲ πλεον ἀφισιτῇ, κύκλον. ὄντος γὰρ κώνου τῆς τῶν ὄψεων ἐκπτώσεως, ἀφισταμένου τοῦ σχήματος εἰς τὸ πόρρω, αἱ μὲν εἰς τὰς γωνίας ἀποσχιζόμεναι τῶν ὄψεων, διὰ τὸ ἀσθενεῖς εἶναι καὶ ὀλίγαι, οὐχ ὁρῶσι, πλείονος τοῦ ἀποστήματος γινομένου. Αἱ δὲ εἰς τὸ μέσον προσπίπτουσαι, ἀθρόαι καὶ ἰσχυραὶ οὔσαι, διαμένουσιν. Ἐγγὺς μὲν οὖν ὄντος τοῦ σχήματος, δύνανται καὶ τὰ ἐν ταῖς γωνίαις ὁρᾶν· πόρρω δὲ αὐτοῦ γινομένου, ἀδυνατοῦσι. Διὸ καὶ ἡ περιφερῆς ἀπαγομένη, εὐθεῖα φαίνεται. Καὶ ἡ σελήνη ὑπὸ εὐθειῶν περιέχεσθαι δοκεῖ τῇ ἀγδότη, ἐὰν μὴ κατὰ [τὸ] πλάτος, ἀλλὰ κατὰ τὴν περιέχουσαν γραμμὴν αἱ ὕψεις προσπίπτουσιν. Ἐγγὺς μὲν γὰρ οὔσης τῆς περιφερείας, δύνανται διακρίνειν αἱ ὕψεις, ὅσα ἐγγύτερόν ἐστι θάτερον θάτερον μέρους τῆς περιφερείας· πόρρω δὲ γινομένης, οὐ διαισθάνεται, ἀλλὰ δοκεῖ αὐτῇ ἐξ ἴσου. Διὸ καὶ εὐθεῖα φαίνεται. -- 6. Διὰ τί τῆς σελήνης σφαιροειδοῦς οὔσης, εὐθεῖαν ὁρῶμεν, ὅταν ἡ διχότομος; ἢ [ὅτι] ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιπέδῳ ἡ ὄψις γίνε-

ται, καὶ ἡ τοῦ κύκλου περιφέρεια, ἣν ὁ ἥλιος ποιεῖ
 προςβάλλων τῇ σελήνῃ; ὅτε δὲ τοῦτο γένοιτο, εὐθὺς
 γραμμὴ ἐφαίνεται ὁ ἥλιος. Ἐπεὶ γὰρ ἀνάγκη τὸ προς-
 βάλλον τὰς ὀψεις πρὸς τὴν σφαῖραν, κύκλον ὁρᾶν, ἡ
 δὲ σελήνη σφαιροειδής, καὶ ὁ ἥλιος ὁρᾷ αὐτὴν, κύ-
 κλος ἂν εἴη ὁ ὑπὸ τοῦ ἡλίου γινόμενος. Οὗτος οὖν,
 ὅταν μὲν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν γένηται, ὅλος φαίνεται, καὶ
 δοκεῖ πανσέληνος εἶναι. ὅταν δὲ παραλλάττῃ διὰ τὴν
 τοῦ ἡλίου μετάβασιν, ἡ περιφέρεια αὐτοῦ κατὰ τὴν
 ὄψιν γίνεται. ὥστε εὐθὺς φαίνεται. Τὸ δὲ ἕτερον
 μέρος, περιφερὲς, ὅτι ἐξ ἐναντίας κεῖται τῇ ὀψει ἡμ-
 σφαίριον. Τὸ δὲ τοιοῦτο ἐφαίνεται ἡμικύκλιον. Αἰ-
 γὰρ ἡ σελήνη κατ' ἀντικρὺ ἐστὶ τῆς ὀψεως. Ἀλλ' ὅταν
 ὁ ἥλιος ἐπιβάλλῃ, οὐχ ὁρῶμεν, καὶ ἀναπληροῦνται με-
 τὰ τὴν ὁγδόην ἐκ τοῦ μέσου. ὅτι ἐπιπαρεξιών ὁ ἥλιος,
 ἐκκλινέστερον ἡμῖν ποιεῖ τὸν κύκλον. Οὕτω δὲ τιθε-
 μένος πρὸς τὴν ὄψιν ὁ κύκλος, κώνου τομῇ ἐμφερὲς
 ἐγένετο. Μηνοειδὴς δὲ φαίνεται, ὅταν ὁ ἥλιος με-
 ταβῇ. Ὅταν γὰρ κατὰ τὰ ἔσχατα σημεία, καθ' ἃ δι-
 χότομος φαίνεται, ὁ κύκλος ὁ τοῦ ἡλίου γένηται, πε-
 ριφέρεια φαίνεται ἡ τοῦ κύκλου. Οὐ γὰρ ἔτι κατ' εὐ-
 θείαν ἐστὶ τῇ ὀψει, ἀλλὰ παραλλάττει. Τούτου δὲ
 γινομένου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν σημείων τοῦ κύκλου ὄν-
 τος, ἀνάγκη μηνοειδῆ φαίνεσθαι. Μέρος γάρ τι τοῦ
 κύκλου κατὰ τὴν ὄψιν εὐθύς ἐστὶ, τοῦ προτέρου ἐξ
 ἐναντίας ὄντος. Ὡστε τοῦ λαμπροῦ ἀποτεμένεται·
 εἰθ' οὕτως καὶ τὰ ἄκρα μένουσιν ἐν τῷ αὐτῷ. Ὡστε
 ἀνάγκη μηνοειδῆ φαίνεσθαι. Μᾶλλον δὲ καὶ ἥτιον,
 διὰ τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν. Μεταβαίνοντος γὰρ τοῦ
 ἡλίου, καὶ ὁ κύκλος ὃν ὁρᾷ ἐπιστρέφεται, ἐν τοῖς αὐτοῖς

σημείοις ὦν. Ἀπείρους γὰρ ἐγκλίσεις ἐγχωρεῖ αὐτὸν κλιθῆναι· εἶπερ γραφῆναι τοὺς μεγίστους κύκλους, διὰ τῶν αὐτῶν σημείων, ἀπείρους ἐνδέχεται. — 7. Διὰ τί ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη σφαιροειδῆ ὄντα, ἐπίπεδα φαίνεται; ἢ ὅτι πάντων ὅσων τὸ ἀπόστημα ἄδηλον, ὅτε πλεῖον ἢ ἕλαττον ἀφέστηκεν, ἐξ ἴσου φαίνονται; ὥστε καὶ ἐφ' ἐνὸς μὲν, μόρια δ' ἔχοντος, ἂν μὴ τῇ χροᾷ διαφέρῃ, ἀνάγκη τὰ μόρια ἐξ ἴσου φαίνεσθαι. Τὸ δὲ ἐξ ἴσου, ὁμαλὸν, καὶ ἐπίπεδον ἀνάγκη δοκεῖν εἶναι. — 8. Διὰ τί τὰς σκιάς ποιεῖ ὁ ἥλιος ἀνίσχων καὶ δύνων μακράς· αἰρόμενος δὲ ἐλάττους· ἐπὶ τῆς μεσημβρίας δ', ἐλαχίστας; Ἢ ὅτι ἀνίσχων, τὸ μὲν πρῶτον παράλληλον ποιεῖ τὴν σκιάν τῇ γῇ, καὶ ὑπεριον ὥς ἄνισον ὑπερτείνει, ἔπειτα μακράν· ἀεὶ δ' ἐλάττω, διὰ τὸ ἀεὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου σημείου εὐθεῖαν ἐπὶ τὸς πίπτειν. Γινώμων τὸ AB · ἥλιος, οὗ τὸ Γ , καὶ οὗ τὸ Δ · ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Γ ἀκτὶς, ἐφ' ἧς τὸ ΓZ , ἐξωτέρω ἔσται τῆς ΓE . Ἔστι δὲ σκιά ἡ μὲν BE , ἀνωτέρω ὄντος τοῦ ἡλίου· ἡ δὲ BZ , κατωτάτω· ἐλαχίστη δὲ, ὅσοι ἀνωτάτω, ἢ καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς. — 9. Διὰ τί αἱ ἀπὸ τῆς σελήνης σκιαί μείζους τῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὅταν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὥσει καθέτου; Ἢ διότι ἀνώτερος ὁ ἥλιος τῆς σελήνης; ἀνάγκη οὖν ἐντὸς πίπτειν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου ἀκτῖνα. Γινώμων ἐφ' ᾧ $A\Delta$, σελήνη B , ἥλιος Γ . Ἡ μὲν [οὖν] ἀπὸ τῆς σελήνης ἀκτὶς, BZ . Ὡστε ἔσται σκιά, ἡ τὸ ΔZ , ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἡ τὸ ΓE . Ὡστε ἔσται σκιά ἐξ ἀνάγκης ἡττων· ἔσται γὰρ τὸ ΔE . — 10. Διὰ τί ἐν ταῖς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεσιν, ἕαν τις θεωρῇ διὰ κοσκίνου ἢ φύλλου, οἷον πλατάνου, ἢ ἄλ-

λου πλατυφύλλου, ἡ τοὺς δακτύλους τῆς ἐτέρας χει-
 ρὸς ἐπὶ τὴν ἐτέραν ἐπιζεύξας, μηνίσκοι αἱ αὐγαὶ ἐπὶ
 τῆς γῆς γίνονται; Ἡ ὅτι, ὥσπερ δι' ὁπῆς ἐὰν λάμπη
 εὐγωνίου τὸ φῶς, στρογγύλον καὶ κῶνος γίνεται; αἰ-
 τιον δέ, ὅτι δύο γίνονται κῶνοι, ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου
 πρὸς τὴν ὁπῆν, καὶ ὁ ἐντεῦθεν πρὸς τὴν γῆν, καὶ
 συγκόρυφοι. Ὅταν οὖν ἐχόντων οὕτως, ἀνωθεν κύ-
 κλω ἀποτεμένῃται, ἔσται μηνίσκος ἐξ ἐναντίας ἐπὶ τῆς
 γῆς τοῦ φωτός· ἀπὸ τοῦ μηνίσκου γὰρ τῆς περιφε-
 ρείας, γίνονται αἱ ἀκτῖνες. Αἱ δὲ ἐν τοῖς δακτύλοις
 καὶ κόσκίνοις, οἷον ὅπα γίνονται. Διὸ ἐπιδηλότερον
 γίνεται, ἢ διὰ τῶν μεγάλων ὁπῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς σελή-
 νης οὐ γίνονται, οὔτε ἐκλειπούσης, οὔτε ἐν αὐξήσει
 οὔσης, ἢ φθίσει, διὰ τὸ μὴ ἀκριβεῖς τὰς ἀπὸ τῶν
 ἄκρων αὐγὰς εἶναι, ἀλλὰ τῷ μέσῳ φαίνειν· ὁ δὲ
 μηνίσκος, μικρὸν τὸ μέσον ἔχει. — 11. Διὰ τί
 παρήλιος οὐ γίνεται, οὔτε μεσουρανοῦντος τοῦ
 ἡλίου, οὔθ' ὑπὲρ τὸν ἥλιον, [οὔθ' ὑπὸ τὸν
 ἥλιον,] ἀλλ' ἐκ πλαγίων μόνον; Ἡ διότι παρήλιος
 γίνεται, κλωμένης τῆς ὄψεως πρὸς τὸν ἥλιον; αὕτη
 δὲ τοῦ ἀέρος ἡ στάσις, ἐφ' ἧς ἀνακλᾶται ἡ ὄψις, οὔτ'
 ἐγγὺς ἂν γένοιτο τοῦ ἡλίου, οὔτε πόρρω. Ἐγγὺς
 μὲν γὰρ οὔσαν, ὁ ἥλιος διαλύσει· πόρρω δὲ οὔσης,
 ἡ ὄψις οὐκ ἀνακλασθήσεται. Ἀπὸ γὰρ μικροῦ ἐνό-
 πτρου πόρρω ἀνατεινομένη, ἀσθενὴς γίνεται. Διὸ
 καὶ ἄλλως οὐ γίνεται. Ἐξ ἐναντίας τοῦ ἡλίου μὲν
 οὖν ἐὰν γίνηται, καὶ ἐγγὺς, διαλύσει ὁ ἥλιος· ἐὰν δὲ
 πόρρω, ἐλάττων ἢ ὄψις προσπεσεῖται. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ
 πλαγίῳ ἔσθι, τοσοῦτον ἀποστῆναι συμβαίνει τὸ ἐνο-
 πτρον, ὥστε μήτε τὸν ἥλιον διαλύσαι, μήτε τὴν ὄψιν

ἀθρόαν ἀνελθεῖν, διὰ τὸ ὑπὸ τὴν γῆν φέρεσθαι. Τπὸ δὲ τὸν ἥλιον οὐ γίνεται, διὰ τὸ πλησίον μὲν τῆς γῆς ὄντος, διαλύεσθαι ἂν ὑπὸ τοῦ ἡλίου· ἄνω δὲ μεσουρανίου, τὴν ὄψιν διασπᾶσθαι. Καὶ ὅλως οὐδὲ ἐκ πλαγίας μεσουρανίου γίνεται, ὅτι ἡ ὄψις ὑπὸ τὴν γῆν ἐὰν λίαν φέρεται, ὀλίγη εἰς τὸ ἔνοπτον προσπίπτει. Ὡστε ἀνακλωμένη [πρὸς] πᾶν, ἔσται ἀσθενής. — 12 Διὰ τί τῆς σκιάς τὸ ἄκρον τοῦ ἡλίου τρέμειν φαινεται; Οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ φέρεσθαι τὸν ἥλιον· ἀδύνατον γὰρ κινεῖσθαι εἰς τὰναντία· ὁ δὲ τρόμος, τοιοῦτος. Ἐτι δὲ ἀδελος ἡ μετάβασις, ὥσπερ καὶ τοῦ ἡλίου αὐτοῦ. Ἡ διὰ τὸ κινεῖσθαι τὰ ἐν τῷ ἀέρι; καλεῖται δὲ ξύσματα· φανερὰ δὲ ἐστὶν ἐν ταῖς [ἀκτίσι ταῖς] διὰ τῶν θυρίδων. Ταῦτα γὰρ κινεῖται, κἄν νηνεμία ᾗ. Ἐκ τε οὖν τῆς σκιάς εἰς τὸ φῶς, ἔκ τε τοῦ φωτός εἰς τὴν σκιάν φερομένων ἀεὶ, καὶ ὁ ὅρος ὁ κοινὸς τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιάς φαίνεται κινούμενος παρεγγύς. Ἡ γὰρ οἷον σκιάν ποιοῦσιν, ἡ δὲ φῶς, ἐκατέρωθεν μεταβάλλονται ταῦτα. Ὡστε ἡ σκιά φαίνεται κινεῖσθαι, οὐ κινουμένη αὕτη οὕτως, ἀλλ' ἐκεῖναι.

SECTIO XVI.

“Ὅσα περὶ τὰ ἄψυχα.

Διὰ τί αἱ μὲν βάσεις τῶν πομφολύγων λευκαὶ ἐν τοῖς ὕδασι· καὶ ἐὰν ἐν ἡλίῳ τεθῶσι, σκιάν οὐ ποιοῦσιν· ἀλλ' ἡ μὲν ἄλλη πομφόλυξ σκιάν ποιεῖ, ἡ δὲ βάσις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἡλίωται κύκλω· τὸ δὲ ἔτι θαυμαστότερον, ὅτι οὐδὲ ἐὰν τι τεθῇ ξύλον εἰς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἡλίῳ, τέμνεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος ταῦτα. Ἡ οὐ γίνεται σκιά, ἀλλ' ἡλίῳ διήρηται ἡ σκιά; Εἰ οὖν σκιά ἐστὶ τὸ ὀρώμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κύ-

κλῶ ἂν ὁρῶτο ὁ ὄγκος. Τοῦτο δὲ ὅτι ἀδύνατον,
 δείκνυται ἐν τοῖς ὀπτικοῖς. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἐλάχιστον
 ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἐνδέχεται ὅλον περιοφθῆναι. — 2.
 Διὰ τί αἱ πομφόλυγες ἡμισφαίρια; Ἡ διὰ τὸ ὡς ἀπὸ
 κέντρου πρὸς τὸν ἀέρα φέρεσθαι ἄνω ὁμοίως πάντῃ;
 ἀνάγκη δὲ τοῦτο ἡμισφαίριον εἶναι. Τὸ δὲ κάτω
 ἡμισφαίριον, ἀποτεμένεται ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὕδα-
 τώδους, ἐν ᾧ τὸ κέντρον ἐστίν. — 3. Διὰ τί τοῖς ἄνι-
 σον τὸ βᾶθος ἔχουσι μεγέθεσιν, ἔάν τις τὸ κουφότε-
 ρον κινῇ, κύκλῳ περιφέρεται τὸ βαλλόμενον, οἷον τοῖς
 μεμολιβδωμένοις ἀστραγάλοις συμβαίνει, ἂν τις βάλλῃ
 τὸ κουφότερον πρὸς αὐτὸν στρέψας μέρος; Ἡ ὅτι τὸ
 βαρύτερον ἀδύνατον ἰσοδρομεῖν τῷ κουφοτέρῳ, ἀπὸ
 τῆς αὐτῆς ἰσχύος ῥιφθέν; ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μὲν πάμ-
 παν κινεῖσθαι, ἐξ ἴσου δὲ ἀδύνατον, ὁμοταχῶς μὲν
 φερόμενα, τὴν αὐτὴν οἰσθήσεται γραμμὴν· θάττον δὲ
 θατέρου φερομένου, κύκλον ἀνάγκη φέρεσθαι· ἐπει-
 δὴ ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ σχήματι ταῦτα αἰεὶ κατάλληλα
 ὄντα σημεῖα, ἐν ταυτῷ χρόνῳ ἀνίσους διέρχεται γραμ-
 μάς. — 4. Διὰ τί τὰ πίπτοντα ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἀφαλ-
 λόμενα, ὁμοίως γωνίας ποιεῖ πρὸς τὸ ἐπίπεδον
 ἐφ' ἑκάτερα τοῦ σημείου, ᾧ ἥψατο τοῦ ἐπιπέδου; Ἡ
 ὅτι πάντα μὲν φύσει φέρεται πρὸς ὁρθήν; τὰ μὲν οὖν
 εἰς ὁμαλὲς πεσόντα, τῇ καθέτῳ καὶ τῇ διαμέτρῳ
 προσκρούσαντα τῷ ἐπιπέδῳ, τοσαύτας ποιεῖ [τάς]
 γωνίας ἀφαλλόμενα, διὰ τὸ τὴν μὲν διάμετρον, ἴσου
 διαιρεῖν· τὰ δὲ εἰς τὰ πλάγια πίπτοντα, οὐ τῇ καθέ-
 τῳ προσκρούοντα τῷ χωρίῳ, ἀλλὰ τῷ ἀνωτέρῳ τῆς
 καθέτου σημείῳ, συμβαίνει πάλιν ἀνωσθέντα ὑπὸ τοῦ
 πληγέντος τόπου, εἰς τοῦναντίον φέρεσθαι· τὰ μὲν

στρογγύλα, ὅτι ἐν αὐτῷ φερόμενα, εἰς τοῦναντίον τῆς ἀπώσεως ἐξελίττεται, ἐάν τε ἡρεμῇ τὸ μέσον αὐτῶν, ἐάν τε καὶ τόπον διαλλάττῃ· τὰ δὲ εὐθύγραμμα, διὰ τὸ τὴν κάθετον αὐτῶν εἰς τοῦμπροσθεν προσενεχθεῖσαν ἐκκρούεσθαι, καθάπερ τοῖς τε ξυρουμένοις τὰ σκέλη συμβαίνει, καὶ ὧν τοὺς κολύθρους ὑφαρπάζουσι. Πάντες γὰρ οὗτοι εἰς τοῦναντίον καὶ ὀπισθεν ἐπιπίπτουσι, διὰ τὸ ἰσάζειν αὐτὰ τὴν κάθετον, μετέωρόν τε εἶναι καὶ εἰς τοῦμπροσθεν ἐκκρούεσθαι. Τὰ γὰρ ἐναντία δηλονότι αὐτῆς, ὀπισθεν [τε] καὶ κάτω συμβαίνει γίνεσθαι. Κάτω δὲ φερόμενα, βαρύτερα ἂν εἴη. Ὁ οὖν τούτοις πιῶμα, τοῖς ἀφαλλομένοις φορὰν συμβαίνει γίνεσθαι. Πρὸς ὀρθὴν μὲν οὖν οὐδέτερα αὐτῶν ἀφάλλεται, διὰ τὸ τὴν μὲν κάθετον [δίχα] τῷ βάρει διαιρεῖν τὰ φερόμενα· καθέτους καὶ πλείους πρὸς ταὐτὸ ἐπίπεδον μὴ γίνεσθαι τεμνούσας αὐτάς· ὃ συμβήσεται τούτοις, καθέτου γινομένης κατὰ τὴν ἀφασιν, ἣ προσέκρουσε τῷ ἐπιπέδῳ τὸ φερόμενον, διχοτομεῖσθαι πάλιν ὑπ' αὐτῆς αὐτὸ συμβήσεται. Ὡστε ἀναγκαῖον τέμνεσθαι ὑπ' αὐτῆς τὴν πρώτην κάθετον ὑφ' ἧς ἐφέρετο. Ἐπεὶ δ' εἰς τοῦναντίον μὲν οἰσθήσεται, πρὸς ὀρθὴν δὲ οὐκ οἰσθήσεται, λοιπὸν ὀξεῖαν γίνεσθαι γωνίαν τὴν ἐπὶ θατέρῳ τοῦ προσπεσόντος τῷ ἐπιπέδῳ σημείου. Ὅρος γὰρ ἐστὶν ἡ ὀρθὴ τῶν ἐναντίων γωνιῶν. — 5. Διὰ τί ὁ μὲν κύλινδρος ὡσθεις, εἰς εὐθύ τε φέρεται, καὶ γράφει εὐθείας τοῖς ὀρίζουσιν αὐτὸν κύκλοις· ὁ δὲ κῶνος κύκλῳ περιφέρεται, τῆς κορυφῆς μενούσης, καὶ γράφει τὸν κύκλον τῷ ὀρίζοντι; Κύκλῳ μὲν ἀμφοτέρω φέρεται, γράφει δ' ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ὁ μὲν κύλινδρος

εὐθείας, ὁ δὲ κῶνος κύκλους, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐν τῷ κῶνῳ ἀνίσους εἶναι κύκλους, φέρεσθαι δὲ αἰεὶ θάῃτον τὸν μείζονα τῶν περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον. Φερομένων δὲ ἀνίσως πάντων ἅμα τῶν ἐν τῷ κῶνῳ κύκλων, συμβαίνει τοὺς ἐξωτάτω πλεῖστον ἐν ταυτῷ χρόνῳ τόπον καὶ γραμμὴν φέρεσθαι· διὸ καὶ κύκλῳ φέρονται. Γράφονται τε γὰρ πάντες τῇ αὐτῇ εὐθείᾳ· καὶ τῆς εὐθείας κύκλῳ μὲν φερομένης, οὐ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ σημεία ἴσην ἐν ταυτῷ χρόνῳ γράφει γραμμὴν· εἰς εὐθὺ δὲ φέρει τὴν ἴσην. Τοῦ δὲ κυλίνδρου πάντων [ἴσων] ὄντων τῶν κύκλων καὶ περὶ ταὐτὸ κέντρον, συμβαίνει τὰ ἅμα τοῦ ἐπιπέδου ἐν αὐτοῖς πάνθ' ἄπτομένοις σημεία, φέρεσθαι τε ἰσοταχεῖς κυλιόμενους, διὰ τὸ τοὺς κυλίνδρους ἴσους εἶναι, καὶ ἥκειν ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον, πάλιν ἅμα ἐκκυλισθέντα ἕκαστον τὸν αὐτοῦ κύκλον· ὥστε καὶ τὰς ἐν τῷ ἐπιπέδῳ εὐθείας ἴσας γίνεσθαι. Τῇ γὰρ αὐτῶν ἀφῇ αὐτὰς ἔγραψαν, ὄντες ἴσοι τε καὶ ἰσοταχεῖς. Ἐγίνοντο δὲ εὐθεῖαι αἱ ὑπὸ τῆς αὐτῆς γραφεῖσαι γραμμῆς εἰς εὐθὺ φερομένης· ὥστε διὰ ταύτης εἰς εὐθὺ ἀναφέροιτο ὁ κύλινδρος. Διαφέρει γὰρ οὐθέν, ἢ ἡ πρώτη ἥψατο ὁ κύλινδρος τοῦ ἐπιπέδου γραμμῇ, ταύτῃ ἔλκειν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ἢ ἐγκυλίειν αὐτό. Αἰεὶ γὰρ ἴσην καὶ ὁμοίαν γραμμὴν τῶν ἐν τῷ κυλίνδρῳ συμβήσεται ἅπτεσθαι τοῦ ἐπιπέδου, ἐλκομένου τε καὶ κυλιόμενου τοῦ κυλίνδρου. — 6. Διὰ τί τῶν βιβλίων ἡ τομὴ οὕσα ἐπίπεδος καὶ εὐθεῖα, εἴαν μὲν τις τέμνη παρὰ τὴν βάσιν, γίνεται εὐθεῖα ἀνελιτομένη· εἴαν δὲ ἐγκλίνας, σκολιὰ; "Ἡ ὅτι συμβαίνει τῶν ἐν τῇ ἐτέρᾳ τομῇ κύκλων ἐν ταυτῷ ἐπιπέδῳ ὄντων, τὴν ἐγκεκλιμένην τομὴν μὴ παρακειμένην εἶναι,

ἀλλ' ἐν τῇ μὲν πλεῖον, τῇ δὲ ἔλαττον αὐτῆς ἀπέχειν ; ὥστε ἐξελιττομένου, οἱ μὲν ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ ὄντες κύκλοι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ, τὴν ἐξ αὐτῶν ποιήσουσι γραμμὴν ἐξελιττόμενοι. Ἔστι γὰρ ἡ γιγνομένη γραμμὴ ἐκ τῶν κύκλων, οἱ εἰσιν ἐν ταύτῳ ἐπιπέδῳ · ὥστε καὶ εὐθεῖα οὕσα ἐν ἐπιπέδῳ, ἣ τε τῆς λοξῆς τομῆς ἐξελιττομένη γραμμὴ οὐκ οὕσα παρὰ τὴν πρώτην, ἀλλὰ τῇ μὲν πλεῖον, τῇ δὲ ἔλαττον αὐτῆς διεστηκυῖα, διὰ τὸ τὴν τομὴν οὕτως ἔχειν πρὸς αὐτήν, οὐκ ἐν ἐπιπέδῳ ἔσται. Ὡστε οὐδ' εὐθεῖα. Τῆς γὰρ εὐθείας οὐκ ἔστι, τὸ μὲν, ἐν ἄλλῳ ἐπιπέδῳ, τὸ δὲ, ἐν ἄλλῳ.

— 7. Διὰ τί διαιρούμενα τὰ μεγέθη, ἐλάττω φαίνεται πάντα τοῦ ὅλου; Ἡ ὅτι διαιρούμενα μὲν ἀριθμὸν ἔχει πάντα, μεγέθει δὲ ἐλάττω ἐστὶ τοῦ ἐνός; Τὸ μὲν γὰρ μέγα, τῷ κατὰ συνέχειαν εἶναι καὶ ποσόν τι, μέγα λέγεται · ὁ δὲ ἀριθμὸς τε πᾶς, παντὸς μεγέθους ἀριθμοῦ μείζων. Διόπερ εἰκὸς τὸ ὅλον διαιρεθέντων τῶν μερῶν μείζον φαίνεσθαι. Τῶν αὐτῶν γὰρ ὄντων αὐτῶν, τὸ μὲν ὅλον τὴν τοῦ μεγέθους ἔχει μαῖλλον φύσιν, συνεχές ὄν · τὰ δὲ μέρη, τὴν τοῦ ἀριθμοῦ. — 8. Τῶν περὶ τὴν κλεψύδραν συμβαινόντων, τὸ μὲν ὅλον ἔσθαι αἴτιον εἶναι, καθάπερ Ἀναξαγόρας λέγει · ὁ γὰρ αἴρ ἐστὶν αἴτιος, ἐναπολαμβάνόμενος ἐν αὐτῇ, τοῦ μὴ εἰσέναι τὸ ὕδωρ ἐπιληφθέντος τοῦ ἄλλου. Οὐ μὴν ἁπλῶς γε αἴτιος · καὶ γὰρ τις αὐτὴν πλαγίαν ἐνεῖη εἰς τὸ ὕδωρ, ἐπιλαβὼν τὸν αὐλὸν, εἴσεισι τὸ ὕδωρ. Διόπερ οὐ λέγεται ὑπ' αὐτοῦ ἱκανῶς ἢ αἰτιόν ἐστιν. Ἔστι δὲ αἴτιον μὲν, καθάπερ εἴρηται, ὁ αἴρ · οὗτος δὲ ὠφθούμενός τε καὶ καθ' ἑαυτὸν φερόμενος καὶ μὴ βιάζομενος, ἐπ' εὐθείας πέφυκε φέρεσθαι, καθάπερ καὶ

ἄλλα στοιχεῖα. Πλαγίας μὲν οὖν βαφείσης τῆς κλεψύδρας, διὰ τῶν ἐναντίων τοῖς ἐν τῷ ὕδατι τρυπημάτων, ἐπ' εὐθείας μένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐξέρχεται· ὑποχωροῦντος δὲ αὐτοῦ, τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται· ὁρθῆς δὲ εἰς τὸ ὕδωρ βαφείσης τῆς κλεψύδρας, οὐ δυνάμενος πρὸς ὁρθὴν ὑποχωρεῖν, διὰ τὸ πεφράχθαι τὰ ἄνω, μένει περὶ τὰ πρῶτα τρυπήματα. Ἄπτεσθαι γὰρ εἰς αὐτὸν οὐ πέφυκε. Σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἶργειν δύνασθαι τὸ ὕδωρ ἀκινήτιζοντα τὸν ἀέρα, τὸ ἐπ' αὐτῆς γινόμενον τῆς κλεψύδρας. Ἐὰν γάρ τις αὐτῆς αὐτὴν τὴν καρδίαν ἐμπλήσας ὕδατος, ἐπιλαβὼν τὸν αὐλὸν, καταστρέψῃ ἐπὶ τὸν αὐλὸν, οὐ φέρεται τὸ ὕδωρ διὰ τοῦ αὐλοῦ ἐπὶ στόμα. Ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ στόματος, οὐκ εὐθύς ἐκρεῖ κατὰ τὸν αὐλὸν, ἀλλὰ μικροτέρῳ ὕστερον, ὥς οὐκ ὄν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ αὐλοῦ, ἀλλ' ὕστερον διὰ τούτου φερόμενον, ἀνοιχθέντος. Πλήρους δὲ καὶ ὁρθῆς οὐσης τῆς κλεψύδρας, ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ, εὐθύς ῥεῖ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ, διὰ τὸ ἐκείνου μὲν ἄπτεσθαι, τῶν δὲ ἄκρων τοῦ αὐλοῦ μὴ ἄπτεσθαι. Οὐκ εἰσέρχεται μὲν οὖν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κλεψύδραν, διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. Ἐξέρχεται δὲ ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ, διὰ τὸ τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα κινούμενον ἄνω καὶ κάτω, πολλὴν κένωσιν ποιεῖν τοῦ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ ὕδατος. Ὡθούμενον δὲ κάτω, καὶ αὐτὸ ῥέπον εἰς αὐτὸ, εἰκότως ἐκρεῖ, βιαζόμενον τὸν ἐκτὸς τῆς κλεψύδρας ἀέρα κινούμενόν τε, καὶ ὄντα ἴσον τῇ δυνάμει τῷ ἐπωθοῦντι αὐτὸν ἀέρι, τῇ δὲ ἀντερείσει ἀσθενέστερον ἐκείνου, διὰ τὸ διὰ στενοῦ αὐτὸν τοῦ αὐλοῦ ῥέοντα, θᾶτιον καὶ σφοδρότερον ῥεῖν, καὶ προσπίπτειν τῷ ὕδατι. Τοῦ δὲ πωμασθέντος τοῦ αὐλοῦ

μὴ συρρέειν, τὸ ὕδωρ αἷτιον, ὅτι τὸ ἕδωρ εἰσιὼν εἰς τὴν κλεψύδραν, ἐξωθᾷ βίᾳ τὸν ἀέρα ἐξ αὐτῆς. Σημεῖον δὲ ἐστὶ τὸ γινόμενον ἐν ταύτῃ πνεῦμα καὶ ἐρυγμός. Εἰσιόντος δὲ τοῦ ὕδατος, βίᾳ ὠθῶν, συνεισπίπτει εἰς τὸν αὐλὸν αὐτοῦ, καθάπερ τὰ ἐκπιεσιὰ ξύλα, ἢ χαλκὸς τῇ διαιρέσει πιεζόμενος, μένει ἄνευ παντὸς ἄλλου συνδέσμου, ἕως ἄν ἐκκρουσθῇ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καθάπερ τοὺς κατεαγότας ὀπιούρους ἐν τοῖς ξύλοις ἐκκρούουσι. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ γίνεσθαι, διὰ τὰ προειρημένα. Ἡ οὖν διὰ ταῦτα εἰκὸς ἐστὶν αὐτὸν μὴ ἐκρεῖν, ἢ ἐξιόντος βιαίου ἀέρος καὶ πνευματουμένου. Ἀηλοῖ δὲ ὁ ψόφος ἐπισπᾶσθαι τῷ πνεύματι τὸ ὕδωρ ἄνω, ὥσπερ ἐπὶ πολλῶν συμβαίνει γίνεσθαι. Ἐπισπώμενον δὲ καὶ συνεχές ὄν αὐτῷ πᾶν τὸ ὕδωρ, μένει πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ἕως ἄν ἀποστῇ πάλιν ἐκ αὐτοῦ. Τῆς δὲ ἀρχῆς μετούσης, καὶ τὸ ἄλλο ἐξ αὐτῆς κρέμαται ὕδωρ ἐν καὶ συνεχές. Εὐλόγον δὲ, τοῦτο γίνεσθαι· τοῦ γὰρ αὐτοῦ ἐστὶ κινῆσαι τε ἐκ τῆς οἰκείας χώρας τι, καὶ τοῦτο ἴσχειν ἐκτὸς ἐκείνης, ἐν πλείονι δὲ χρόνῳ, ἔαν ἢ ὅμοια τῇ δυνάμει τό, τε ἔχον καὶ τὸ ἐχόμενον, ἢ [εἰ] τὸ ἴσον κρεῖττον· ὅπερ ἐν ταῦθα συμβαίνει. Πνεῦμα γὰρ ὕδατός ἐστι κρεῖττον τῇ δυνάμει. — 9. Διὰ τί τὰ μόρια τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, ὅσα μὴ ὀργανικὰ, πάντα περιφερῇ; τῶν μὲν φυτῶν τὸ στελεχος, καὶ οἱ πτόρθοι· τῶν δὲ ζώων, κνήμαι, μηροὶ, βραχίονες, θώραξ· τρίγωνον δὲ οὐδὲ πολύγωνον, οὔτε ὅλον οὔτε μόριόν ἐστι; Πότερον, ὥσπερ Ἀρχύτας ἔλεγε, διὰ τὸ ἐν τῇ κινήσει τῇ φυσικῇ ἐνεῖναι τὴν τοῦ ἴσου ἀναλογίαν· (κινεῖσθαι γὰρ ἀνάλογον πάντα) ταύτην δὲ μόνην εἰς αὐτὴν ἀνακάμ-

πειν· ὥστε κύκλους ποιεῖν καὶ στρογγύλα ὅταν ἐγγε-
νηται; — 10. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐσχατοῖς ἀεὶ γίνεται πε-
ριφερῇ; "Η ὅτι ἡ φύσις ἐκ τῶν ἐνδεχομένων πάντα
ποιεῖ ὡς δυνατόν ἄριστα καὶ κάλλιστα; τὸ δὲ σχῆμα
τοῦτο κάλλιστον, τὸ αὐτὸ αὐτῷ ὁμοιότατον. — 11.
Διὰ τί, ἐὰν κύκλος ξιφῇ, τὸ μὲν πρῶτον εὐθείαν γρά-
φει· πανόμενος δὲ, ἔλικα, ἕως ἂν πέσῃ; "Η εὐθεῖαν
μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι ὁμοίως ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὁ ἀῆρ
ἀπορροῖ; "Ισῆς οὖν οὕσης τῆς ῥοπῆς ἐνθεν καὶ ἐνθεν,
ἀνάγκη καὶ τὴν γραμμὴν τοιαύτην εἶναι, ἣ ἴσον διαι-
ρεῖ τὸν τόπον ἐνθεν καὶ ἐνθεν. Τοιαύτη δὲ ἐστὶν
εὐθεῖα. "Όταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος δι' ἀνω-
μαλίαν τοῦ περιϋσταμένου ἄερος, οὐκέτι ἴσην γράφει
τό τε ἐντὸς καὶ τὸ ἐκτὸς μέρος, ἀλλ' ἀνάγκη περιφερῇ.
— 12. (Cf. sup. 3.) Διὰ τί τοῖς ἄνισον τὸ βᾶθος ἔχουσι
μεγέθεισιν, ἐννῆς κουφότερον κινῆται τῶν μερῶν, κύκλῳ πε-
ριφέρεται τὸ βαλλόμενον; Οἷον τοῖς μεμολιβδωμένοις
ἀστραγάλοις συμβαίνει, ἐὰν τις βάλλῃ τὸ κουφότερον
πρὸς αὐτὸν στρέψας μέρος; "Η ὅτι τὸ βαρύτερον ἀδύνα-
τον ἰσοδρομεῖν τῷ κουφοτέρῳ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος ξι-
φθέν; ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μὲν κινεῖσθαι, ἐξ ἴσου δὲ καὶ
ἐπ' εὐθείας ἀδύνατον, ἀνάγκη εἰς τὸ ἐντὸς φερόμε-
νον, κύκλῳ φέρεσθαι· οἷον εἰ ὅλως τι ἦν αὐτοῦ ἀκί-
νητον διὰ βάρους ἐν μέσῳ, τὸ μὲν πρὸς τῷ ἀφίεντι, εἰς
τὸ πρόσθεν ἂν ἐκινήθη αὐτοῦ μέρος· τὸ δὲ ὑπ' ἐκεῖνα,
πρὸς τὸν ἀφίεντα. Ἐπεὶ δὲ κινεῖται μὲν τὸ πᾶν, ἔχει
δὲ ἐν μέσῳ τὸ βᾶρος φερόμενον, ἀνάγκη [καὶ] ταῦτο
τοῦτο ποιεῖν. — 13. Διὰ τί τὰ φερόμενα ὅταν ἀντι-
πέσῃ, ἀφάλλεται εἰς τοῦναντίον ἢ πέφυκε φέρεσθαι.
καὶ πρὸς ὁμοίας γωνίας; "Η ὅτι οὐ μόνον ἐκίνησεν

φέρεται τὴν φορὰν, ἣν φέρεται κατὰ τὸ οἰκεῖον μέρος, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀφιέντος γινομένην; Ἡ μὲν οὖν οἰκεία παύεται, ὅταν εἰς τὸν οἰκεῖον ἔλθῃ τόπον. Ἄπαν γὰρ ἡρεμεῖ, ἐλθὼν εἰς ὃν φέρεται τόπον κατὰ φύσιν. Καθ' ἣν δ' ἔχει ἀλλοτρίαν, ἀνάγκη ἔτι κινεῖσθαι· οὐκ εἰς τὸ πρόσθεν δέ, διὰ τὸ κωλύεσθαι, ἀλλ' ἢ εἰς τὸ πλάγιον, ἢ εἰς τὸ ὀρθόν. Ἄπαντα δὲ ἀποπηδᾷ πρὸς ὁμοίας γωνίας, διὰ τὸ φέρεσθαι μὲν ἐνταῦθα, οὐ ἢ κίνησις φέρει, ἣν ἐποίησεν ὁ ἀφείς. Ἐκεῖ δὲ πρὸς ὀξεῖαν, ἢ πρὸς ὀρθὴν φέρεσθαι συμβαίνει. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἀντικρουσάν κωλύει τὴν εἰς εὐθὺ κίνησιν, ὁμοίως κωλύει τὸ φερόμενον καὶ τὴν φορὰν αὐτοῦ. Ὡσπερ οὖν ἐν τοῖς κατόπτροις τὸ ἄκρον τῆς εὐθείας οὐ ξυνέπεσεν ἢ ὀψις φαίνεται, καὶ ἐν τοῖς φερομένοις οὕτω τὸ ἐναντίον γίνεται. Τοσαύτην γὰρ γωνίαν ἀπέωσται, ὅσην γίνεται [ἢ] κατὰ κορυφήν. Δεῖ γὰρ νοῆσαι μετακινουμένην τὴν γωνίαν καὶ τὴν φορὰν. Τούτου δὲ γενομένου, φανερόν ὅτι πρὸς ὁμοίας γωνίας ἀφάλλεται.

SECTIO XVII.

Ὅσα περὶ ψυχῶν.

Διὰ τί οἱ ἀσύμμετροι παρ' ἀλλήλοις θεωρούμενοι, μείζους φαίνονται ἢ καθ' αὐτοὺς μόνους; Ἡ ὅτι τὸ σύμμετρόν ἐστιν ἓν, καὶ ἡ συμμετρία [ἐστὶν ἓν,] ὅτι μάλιστα ἐν ποιῇ; τὸ δὲ ἓν, ἀδιαίρετον βούλεται εἶναι. Τὸ δὲ ἀδιαίρετον, ἑλατιόν ἐστιν. Ἡ δὲ συμμετρία κατὰ τὴν διαφορὰν πολλὰ ποιῇ. Καθ' αὐτὰ μὲν οὖν θεωρούμενα, μᾶλλον λανθάνει, ποῖα ἅττα τὰ μεγέθη ἐστί· παράλληλα δὲ, οὐ. Τὸ μὲν οὖν ἀδιαίρετον, ἐν φαίνεται, καὶ ἡ θεωρία μία ἐστὶν αὐ-

τοῦ, διὰ τὴν συμμετρίαν· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ὥς πολλὰ ὄν, θεωρίαν ποιεῖ πλείω· καὶ μείζω φαίνεται, διὰ τὸ ἓν ὄν, πολλὰ φαίνεσθαι. Ἐχει γὰρ τὴν τε τοῦ μεγέθους κατὰ τὴν συνέχειαν φύσιν, καὶ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ κατὰ τὸ ἀνώμαλον τῶν μερῶν· διόπερ εἰκότως τὴν ἐξ ἀμφοῖν αὐξήσιν ἔχον, μείζον φαίνεται παρὰ τὸ ἀπλοῦν καὶ ἓν. — 2. Διὰ τί ἐπὶ μῆκος μᾶλλον τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ φύεται; Ἡ ὅτι τὸ μῆκος μὲν, τρεῖς αὖξεται· τὸ δὲ πλάτος, δῖς· τὸ δὲ βάθος, ἅπαξ; ἔστι γὰρ μῆκος, τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πρῶτον· ὥστε μόνον τε αὖξεται, καὶ ἅμα τῷ πλάτει πάλιν γινόμενον, καὶ τρίτον ἅμα τῷ βάθει· τὸ δὲ πλάτος, δῖς, καθ' ἑαυτό τε, καὶ ἅμα τῷ μεγέθει. — 3. Πῶς τὸ πρότερον καὶ [τὸ] ὕστερον δεῖ λαβεῖν; Πότερον ὥσπερ ἡμῶν οἱ ἐπὶ Τροίας, καὶ ἐκείνων οἱ πρὸ αὐτῶν, καὶ αἰεὶ οἱ ἐπάνω πρότεροί εἰσιν; Ἡ εἴπερ ἀρχὴ τίς ἐστι καὶ μέσον καὶ τέλος τοῦ παντός, καὶ ὅταν γηράσκων τις ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθῃ, καὶ πάλιν ἐπαναστρέψῃ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, τὰ δὲ ἐγγυτέρω τῆς ἀρχῆς πρότερα, τί κωλύει ἡμᾶς ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀρχὴν εἶναι μᾶλλον; εἰ δὲ πρὸς τοῦτο, καὶ πρότεροι εἴημεν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκάστου τῶν ἀστρῶν φορᾷ κύκλος τίς ἐστι· τί κωλύει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν φθαρτῶν τοιαύτην εἶναι, ὥστε ταῦτα πάλιν γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι; καθάπερ καὶ φασὶ, κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. Τὸ μὲν δὴ τῷ ἀριθμῷ τοὺς αὐτοὺς ἀξιοῦν εἶναι αἰεὶ τοὺς γινομένους, εὐήθες· τὸ δὲ τῷ εἶδει, μᾶλλον ἂν τις ἀποδέξαιτο· ὥστε, καὶ αὐτοὶ πρότεροι εἴημεν, καὶ θείῃ ἂν τις τὴν τοῦ εἶρμου τάξιν τοιαύτην εἶναι, ὥς πάλιν ἐπανακάμπτειν ἐπὶ τὴν

ἀρχὴν, καὶ συνεχὲς ποιεῖν, καὶ αἰεὶ κατὰ ταυτὰ ἔχειν. Τοὺς γὰρ ἀνθρώπους φησὶν Ἀλκμαίων διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι· κυμψῶς εἰρηκῶς, εἴ τις ὡς τύπῳ φράζοντος αὐτοῦ δέχοιτο, καὶ μὴ διακριβοῦν ἐθέλοι τὸ λεχθέν. Εἰ δὲ κύκλος ἐστὶ, τοῦ δὲ κύκλου μήτε ἀρχή, μήτε πέρας, οὐδ' ἂν πρότεροι εἶεν, τῷ ἐγγυτέρῳ τῆς ἀρχῆς εἶναι, οὐθ' ἡμεῖς ἐκείνων, οὐτ' ἐκεῖνοι ἡμῶν.

S F C T I O XVIII.

Ὅσα περὶ φιλολογίαν.

Διὰ τί τοὺς μὲν, ἐὰν ἄρξωνται ἀναγινώσκειν, ὕπνος λαμβάνει καὶ μὴ βουλομένους· τοὺς δὲ βουλομένους προεργηγορέναι, ὅταν λάβωσι βιβλίον; (Cf. inf. 7.) Ἡ ὅσοις μὲν εἰσι πνευματικαὶ κινήσεις διὰ ψυχρότητα φύσεως, ἢ μελαγχολικῶν χυμῶν, δι' οὓς περὶ τῷμα γίνεται πνευματικὸν ἄπεπτον διὰ ψυχρότητα, τούτοις ὅταν μὲν κινῆται ἡ διάνοια καὶ μὴ νοήσῃ ἐπιστήσασά τι, ἐκκρούεται τῇ ἐτέρᾳ κινήσει οὐσῇ καταψυκτικῇ· διὸ μᾶλλον καθεύδουσιν; ὅταν δὲ ἐρείσωσι πρὸς τι ἐν τῇ διανοίᾳ, ὥσπερ ἡ ἀνάγνωσις ποιεῖ, κινοῦνται ὑπὸ τῆς θερμαντικῆς κινήσεως οὐκ ἐκκρουομένης ὑπ' οὐδενός· ὥστε οὐ δύνανται καθεῦδειν· τῶν δὲ κατὰ φύσιν ἐχόντων, ὅταν στῇ πρὸς ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ μὴ μεταβάλλῃ πολλαχῇ ἰσχυροτάτῃ οὐσα, ἴσχεται καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐστὶ περὶ τὸν τόπον τοῦτον, ὧν ἡρέμησις ὁ ὕπνος ἐστίν. Ὅταν δὲ στῇ, καὶ οἶον κοπιάσῃ ὁ νοῦς, βαρύνει τὴν κεφαλὴν τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ποιεῖ τὸν ὕπνον· κινουμένης δὲ τῆς ψυχῆς κατὰ φύσιν, οὐ καθεύδει· ζῇ γὰρ τότε μάλιστα. Τὸ δ' ἐργηγορέναι, τοῦ ζῆν αἰτιόν ἐστιν, ἢ τὸ καθεύ-

δειν. — 2. Διὰ τί οἱ ἐριστικοὶ λόγοι γυμναστικοὶ εἰσιν; Ἡ ὅτι ἔχουσι τὸ νικᾶν, ἢ ἡττᾶσθαι πυκνόν; Φιλονεῖ-
κους οὖν εὐθὺς ποιοῦσι. Καὶ γὰρ νικῶντες, διὰ τὸ χαί-
ρειν προάγονται μᾶλλον ἐρίζειν· καὶ ἡττώμενοι, ὥς
ἀναμαχοῦμενοι· καὶ οἱ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι ταυτοῦ.
Διὸ καὶ μαχόμενοι καὶ ἡττοὺς ὄντες, πολλάκις οὐ
βούλονται διαλύεσθαι. — 3. Διὰ τί τοῖς παραδείγ-
μασι χαίρουσιν σί ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις καὶ
τοῖς λόγοις μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων; Ἡ ὅτι τῷ τε
μανθάνειν χαίρουσι, καὶ τῷ ταχύ; ῥᾶον δὲ διὰ τῶν
παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν. Ἀ-
γὰρ ἴσασιν, ἔστι ταῦτα καὶ ἐπὶ μέρους. Τὰ δὲ ἐνθυ-
μήματα, ἀπόδειξις ἐστὶν ἐκ τῶν καθόλου, ἃ ἥττον
ἴσμεν ἢ τὰ μέρη. Ἐτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους,
μᾶλλον πιστεύομεν. Τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ
λόγοι, μαρτυρίαις εἰκόασιν. Αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύ-
ρων, ῥᾶδιον πίστεις. Ἐτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν
ἡδέως· τὸ δὲ παράδειγμα καὶ οἱ μῦθοι, τὸ ὅμοιον
δεικνύουσι. — 4. Διὰ τί ῥήτορα μὲν καὶ χρηματιστὴν
καὶ στρατηγὸν λέγομεν δεινόν· αὐλητὴν δὲ καὶ ὑπο-
κριτὴν, οὐ λέγομεν; Ἡ ὅτι τῶν μὲν ἡ δύναμις ἄνευ
πλεονεξίας· (ἡδονῆς γὰρ στοχαστικὴ ἐστὶ) τῶν δὲ,
πρὸς τὸ πλεονεκτεῖν· ῥήτωρ γὰρ καὶ στρατηγὸς καὶ
χρηματιστής, ἀγαθός ἐστιν, ὁ δυνάμενος πλέον ἔχειν·
ἡ δὲ δεινότης μάλιστα ἐν τῷ πλεονεκτεῖν ἐστὶν. —
5. (Cf. 30, 9.) Διὰ τί τὸν φιλόσοφον τοῦ ῥήτορος οἴ-
ονται διαφέρειν; Ἡ ὅτι, ὁ μὲν, τί ἐστὶν ἀδικία· ὁ
δὲ, ὡς ἀδικος ὁ δεῖνα; καὶ ὁ μὲν, ὅτι τύραννος· ὁ δὲ,
οἶον τυραννίς. — 6. Διὰ τί, ἅπερ ἂν τινες προσέλω-
νται, ἐνδιατρίβουσι τούτοις ἐνίοτε φαύλοις οὔσι μάλ-

λον, ἢ ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις; οἷον θαυματοποιός, ἢ μίμος, ἢ συρικτὴς μᾶλλον, ἢ ἀστρόνόμος ἢ ἡγήτωρ εἶναι ἂν θούλοιο ὁ ταῦτα ἐλόμενος. Ἡ ὅτι βούλονται μὲν ἔνιοι τὰ σπουδαιότατα μεταχειρίζεσθαι· διὰ δὲ τὸ μὴ πιστεύειν ἑαυτοῖς ὡς δυνήσομένοις, διὰ τοῦτο οὐ πράττουσιν; Ἡ ὅτι, ἐν οἷς οἶεται ἕκαστος κρατιστεύειν, ταῦτα προαιρεῖται; ὁ δὲ αἰρεῖται, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείζεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας αὐτῷ μέρος, ἵνα αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνῃ κράτιστος ὢν. Ὁ, τι δὲ ἂν τινες ἐξ ἀρχῆς ἔλονται, καὶ οἷς ἂν συνεθισθῶσιν, οὐδὲ κρίνειν δύνανται τὰ βελτίω. Διέφθαρται γὰρ ἡ διάνοια διὰ φάυλας προαιρέσεις. — 7. (Cf. sup. 1.) Διὰ τί τοὺς μὲν, ἂν ἄρξωνται ἀναγινώσκειν, ὕπνος λαμβάνει καὶ μὴ βουλομένους· τοὺς δὲ οὐ βουλομένους, ποιεῖ δύνασθαι, ὅταν λάβωσι βιβλίον; Ἡ ὅσοις μὲν εἰσι πνευματικαὶ κινήσεις διὰ ψυχρότητα φύσεως, ἢ μελαγχολικῶν χυμῶν, δι' οὓς περίττωμα γίνεται πνευματικὸν ἄπεπτον διὰ ψυχρότητα, τούτοις ὅταν μὲν κινῆται ἡ διάνοια, καὶ μὴ νοῇ ἐπιστήσασά τι, ἐκκρούεται ἡ ἑτέρα κίνησις. Διὸ μᾶλλον μεταβάλλοντες πολὺ τὴν διάνοιαν, καθεύδουσιν· ἡττᾶται γὰρ ἡ πνευματικὴ. Ὅταν δὲ ἐρείσωσι πρὸς τι τὴν διάνοιαν, ὅπερ ἡ ἀνάγνωσις ποιεῖ, κινοῦνται ὑπὸ τῆς πνευματικῆς κινήσεως, οὐκ ἐκκρουομένης ὑπ' οὐδενός· ὥστε οὐ δύνανται καθεύδειν. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν ἐχόντων, ὅταν στῇ πρὸς ἐν ἡ διάνοια, καὶ μὴ μεταβάλλῃ πολλαχῇ, ἴσταται καὶ τὰ ἄλλα ὅσα περὶ τὸν τόπον· ὧν ἡρέμησις ὁ ὕπνος ἐστίν. Ἐνὸς γὰρ κυρίου σιάντος, ὥπερ ἐν τροπῇ, σιάντα τὰ ἄλλα μόρια, πέφυκεν ἵστασθαι. Φύσει γὰρ ἄνω τὸ κοῦφον φέ-

ρεται· τὸ δὲ βαρὺ, κάτω. Ὅταν οὖν ἡ ψυχὴ κινῆται κατὰ φύσιν, οὐ καθεύδει· οὕτω γὰρ ἔχει. Ὅταν δὲ στῇ καὶ οἶον κοπιάσῃ, ὃ μὲν νοῦς μεταβάλλει, καὶ ἄνω τὰ σωματάδη πρὸς τὴν κεφαλὴν ἰόντα, ποιῇ τὸν ὕπνον. Δόξειε δ' ἂν ἡ ἀνάγνωσις κωλύειν καθεύδειν. Ἔστι δὲ οὐ διὰ τὸ νοεῖν, (ῥιζοῦται γὰρ ἡ ψυχὴ τότε μᾶλλον) ἀλλὰ διὰ τὸ μεταβάλλειν ἡ ἀγρυπία· ἐπεὶ καὶ νοησεις αἱ τοιαῦται ἀγρυπνοὶ εἰσιν, ἐν αἷς ζητεῖ ἡ ψυχὴ καὶ ἀπορεῖ, ἀλλ' οὐκ ἐν αἷς ἀεὶ θεωρεῖ. Ἐκεῖναι μὲν γὰρ, ἀοριστεῖν ποιοῦσιν· αὗται δὲ, οὐ.
— 8. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐριστικοῖς οὐκ ἔρεστιν ἀδολεσχία; Ἡ ὅτι συλλογισμὸς ἐστὶ φαινόμενος; ἐν ὀλίγοις δὲ ὁ συλλογισμὸς· καὶ ἐὰν μηκύνῃ, χρόνου γινομένου ὁ παραλογισμὸς δῆλος, καὶ ἔστιν ὃ ἔδωκεν ἀναλαβεῖν.
— 9. Διὰ τί ποτε τῶν ἱστοριῶν ἡδίων ἀκούομεν τῶν περὶ ἐν συνεστηκυῶν ἢ τῶν περὶ πολλὰ πραγματευομένων; Ἡ διότι τοῖς γνωριμωτέροις μᾶλλον προσέχομεν, καὶ ἡδίων αὐτῶν ἀκούομεν; γνωριμώτερον δὲ ἐστὶ τὸ ὠρισμένον τοῦ ἀορίστου. Τὸ μὲν οὖν ἐν, ῥιζοῦται· τὰ δὲ πολλὰ, τοῦ ἀπείρου μετέχει.
— 10. Διὰ τί ἡδόμεθα ἀκούοντες, τὰ μήτε λίαν παλαιὰ, μήτε κομιδῇ νέα; Ἡ διότι τοῖς μὲν πόρρω ἀφ' ἡμῶν, ἀπιστοῦμεν· ἐφ' οἷς δὲ ἀπιστοῦμεν, οὐχ ἡδόμεθα· τὰ δὲ ἐγγύς, ὥσπερ ἔτι αἰσθανόμεθα, καὶ περὶ τούτων ἀκούοντες, οὐχ ἡδόμεθα.

SECTIO XIX.

Ὅσα περὶ ἁρμογίας.

Διὰ τί οἱ πονοῦντες καὶ οἱ ἀπολαύοντες αὐλοῦνται; Ἡ ἵνα οἱ μὲν ἥτιον λυπῶνται· οἱ δὲ, μᾶλλον χαίρωσι. — 2. (Cf. 11, 12.) Διὰ τί πορρώτερον ὁ αἰ-

τις τῇ αὐτῇ φωνῇ γεγωνεῖ, μετ' ἄλλων ἄδων καὶ βοῶν, ἢ μόνος; Ἡ ὅτι τὸ ἀθρόως τι ποιεῖν, ἢ θλίβειν, ἢ ὠθεῖν, οὐ τοσαῦτα πλησίον ἐστίν, ὅσος ὁ ἀριθμός; ἀλλ' ὥσπερ ἡ γραμμὴ ἢ δίπους, οὐ διπλάσιον, ἀλλὰ τετραπλάσιόν τι γράφει· οὕτω [τὰ] συντιθέμενα πλεον ἰσχύει κατὰ τὸν ἀριθμόν, ἢ ὅταν ἡ διηρημένα. Ἀθρόων οὖν ὄντων, μία γίνεται ἡ τῆς φωνῆς ἰσχύς, καὶ ἅμα ὠθεῖ τὸν ἄερα, ὥστε πολλαπλάσιον προῖέναι. Καὶ γὰρ ἐκ πάντων φωνῇ, μιᾷς ἐκάστης πολλαπλάσιος. — 3. Διὰ τί τὴν παρυνάτην ἄδοντες μάλιστα ἀπορρήγνυνται, οὐχ ἥτιον ἢ τὴν νήτην καὶ τὰ ἄνω, μετὰ δὲ διαστάσεως πλείονος; Ἡ ὅτι χαλεπώτατα ταύτην ἄδουσι, καὶ αὕτη ἡ ἀρχή; τὸ δὲ χαλεπὸν, διὰ τὴν ἐπίτασιν [καὶ πίεσιν] τῆς φωνῆς; ἐν τούτοις δὲ πόνος· πονοῦντα δὲ μᾶλλον διαφθείρεται. — 4. Διὰ τί δὲ ταύτην χαλεπῶς, τὴν δὲ ὑπάτην ῥαδίως· καίτοι διέσις ἐκατέρας; Ἡ ὅτι μετ' ἀνέσεως ἡ ὑπάτη, καὶ ἅμα μετὰ τὴν σύστασιν ἐλαφρὸν τὸ ἄνω βάλλειν; Διὰ ταῦτο δὲ ἔοικε πρὸς μίαν ἄδεσθαι τὰ πρὸς ταύτην ἢ παρανήτην ἁδόμενα· δεῖ γὰρ μετὰ συννοίας καὶ καταστάσεως οἰκειοτάτης τῷ ἡθελῆν πρὸς τὴν βούλησιν. Τοῦ δὲ δὴ μετὰ συμφωνίας, τίς ἡ αἰτία; — 5. Διὰ τί ἡδίων ἀκούουσιν ἁδόντων, ὅσα προεπιστάμενοι τυγχάνωσι τῶν μελῶν, ἢ ὧν μὴ ἐπίστανται; Πότερον ὅτι μᾶλλον δῆλος ὁ τυγχάνων ὥσπερ σκοποῦ, ὅταν γνωρίζωσι τὸ ἁδόμενον; τοῦτο δὲ ἡδὺ θεωρεῖν. Ἡ ὅτι ἡδὺ τὸ μανθάνειν; τούτου δὲ αἷτιον, ὅτι τὸ μὲν, λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην· τὸ δὲ, χρῆσθαι καὶ ἀναγνωρίζειν ἐστίν. Ἐτι καὶ τὸ σύνηθες, ἡδὺ μᾶλλον τοῦ ἀσυνή-

θους. — 6. Διὰ τί ἡ παρακαταλογὴ ἐν ταῖς ᾠδαῖς τραγικόν; Ἡ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν; παθητικὸν γὰρ τὸ ἀνωμαλές, καὶ ἐν μεγέθει τύχης ἢ λύπης. Τὸ δὲ ὁμαλόν, ἔλαττον γοῶδες. — 7. (Cf. 47.) Διὰ τί οἱ ἀρχαῖοι, ἐπιταχόρδους ἀρμονίας ποιοῦντες, τὴν ὑπάτην, ἀλλ' οὐ νήτην κατέλιπον; Πότερον τοῦτο ψευδός; (ἀμφοτέρως γὰρ κατέλιπον, τὴν δὲ τρίτην ἐξήρουν) ἢ οὐ; ἀλλ' ὅτι ἡ βαρυτέρα ἰσχύει τὸν τῆς ὀξυτέρας φθόγγον· ὥστε μᾶλλον ἢ ὑπάτη ἀπεδίδου τὸ ἀντίφωνον, ἢ ἡ νήτη· ἐπεὶ τὸ ὀξύ, δυνάμεως μᾶλλον· τὸ δὲ βαρὺ, ῥᾶον φθίγγασθαι. — 8. Διὰ τί ἡ βαρεῖα τὸν τῆς ὀξείας ἰσχύει φθόγγον; Ἡ ὅτι μείζον τὸ βαρὺ; τῇ γὰρ ἀμβλείᾳ ἔοικε· τὸ δὲ, τῇ ὀξείᾳ γωνία. — 9. Διὰ τί ἡδίων τῆς μονωδίας ἀκούομεν, εἴαν τις πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδῃ· καίτοι πρὸς χορδὰς καὶ τὸ αὐτὸ μέλος ᾄδουσιν ἀμφοτέρως; Εἰ γὰρ ἔτι μᾶλλον τὸ αὐτὸ, πλεον ἔδει πρὸς πολλοὺς αὐλητάς, καὶ ἔτι ἡδίων εἶναι. Ἡ ὅτι τυγχάνων δῆλος τοῦ σκοποῦ μᾶλλον, ὅταν πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν; τὸ δὲ πρὸς πολλοὺς αὐλητάς ἢ λύρας πολλὰς, οὐχ ἡδίων, ὅτι ἀφανίζει τὴν ᾠδὴν. — 10. Διὰ τί, εἰ ἡδίων ἡ ἀνθρώπου φωνή, ἢ ἄνευ λόγου ᾄδοντος οὐχ ἡδίων ἐστίν, οἷον τερετιζόντων, ἀλλ' αὐλὸς ἢ λύρα; Ἡ οὐδ' ἐκεῖ, εἴαν μὴ μιμῆται, ὁμοίως ἡδύ; οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἔργον αὐτό. Ἡ μὲν γὰρ φωνὴ ἡδίων ἢ τοῦ ἀνθρώπου· κρουστικὰ δὲ μᾶλλον τὰ ὄργανα τοῦ στόματος· διὸ ἡδίων ἀκούειν, ἢ τερετίζειν. — 11. Διὰ τί ἡ ἀπηχοῦσα, ὀξυτέρα; Ἡ ὅτι ἔλαττον, ἀσθενεστέρα γινομένη; — 12. Διὰ τί τῶν χορδῶν ἡ βαρυτέρα αἰεὶ τὸ μέλος λαμβάνει; ἂν γὰρ δέηται ἄσαι

τὴν παραμέσσην σὺν ψιλῇ τῇ μέσῃ, γίνεται τὸ μέσον οὐθέν ἦττον· ἐὰν δὲ τὴν μέσσην, δεὸν ἄμφω, ψιλὰ οὐ γίνεται. Ἡ ὅτι τὸ βαρὺ μέγα ἐστίν· ὥστε κρατερόν; καὶ ἔνεστιν ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ μικρόν· καὶ τῇ διαλήψει δύο νῆται ἐν τῇ ὑπάτῃ γίνονται. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ διὰ πασῶν, τοῦ μὲν ὀξέος, ἀντίφωνον γίνεται τὸ βαρὺ· τούτου δὲ, τὸ ὀξὺ οὐ; Ἡ ὅτι μάλιστα μὲν ἐν ἀμφοῖν ἐστὶ τὸ ἀμφοῖν μέλος; εἰ δὲ μὴ, ἐν τῷ βαρεῖ· μεῖζον γάρ. — 14. Διὰ τί λανθάνει τὸ διὰ πασῶν, καὶ δοκεῖ ὁμόφωνον εἶναι, οἷον ἐν τῷ φοινικίῳ καὶ ἐν τῷ ἀτρόπῳ; Τὰ γὰρ ἐν τοῖς ὀξέσιν ὄντα, οὐχ ὁμόφωνα, ἀλλ' ἀνάλογον ἀλλήλοις διὰ πασῶν. Ἡ ὅτι ὥσπερ ὁ αὐτὸς εἶναι δοκεῖ φθόγγος, διὰ τὸ ἀνάλογον ἰσότης ἐπὶ φθόγγων; τὸ δὲ ἴσον τοῦ ἐνός. Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς σύριγξιν ἔξασπατῶνται. — 15. Διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο· αἱ δὲ ἄλλαι ᾧδαί αἱ χορικά; Ἡ ὅτι οἱ μὲν νόμοι, ἀγωνιστῶν ἦσαν, ὧν ἤδη μιμεῖσθαι δυναμένων καὶ διατείνεσθαι, ἢ ᾧδῇ ἐγίνετο μακρὰ καὶ πολυειδής; Καθάπερ οὖν καὶ τὰ ῥήματα, καὶ τὰ μέλη τῇ μιμήσει ἠκολούθει ἀεὶ ἕτερα γινόμενα. Μᾶλλον γὰρ τῷ μέλει ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ἢ τοῖς ῥήμασι. Δι' ὃ καὶ οἱ διθύραμβοι, ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον. Αἴτιον δὲ, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ ἐλεύθεροι ἐχόρευον αὐτοί. Πολλοὺς οὖν ἀγωνιστικῶς ἄδειν, χαλεπὸν ἦν. Ὡστε ἐναρμόνια μᾶλλον μέλη ἐνῆδον. Μεταβάλλειν γὰρ πολλὰς μεταβολὰς τῷ ἐνὶ ῥᾷον, ἢ τοῖς πολλοῖς, καὶ τῷ ἀγωνιστῇ, ἢ τοῖς τὸ ἦθος φυλάττουσι. Δι' ὃ ἀπλούστερα ἐποιοῦντο αὐτοῖς τὰ μέλη.

Ἡ δὲ ἀντίστροφος, ἀπλοῦν. Ἀριθμὸς γὰρ ἐστὶ, καὶ ἐνὶ μετρεῖται. Τὸ δ' αὐτὸ αἷτιον καὶ διότι τὰ μὲν ἀπὸ τῆς σκηνῆς οὐκ ἀντίστροφα, τὰ δὲ τοῦ χοροῦ ἀντίστροφα. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκριτῆς ἀγωνιστῆς [καὶ μιμητῆς] ὁ δὲ χορὸς, ἤτιον μιμεῖται. — 16. Διὰ τί ἡδῖον τὸ ἀντίφωνον τοῦ συμφώνου; Ἡ ὅτι μᾶλλον διάδηλον γίνεται τὸ συμφωνεῖν, ἢ ὅταν πρὸς τὴν συμφωνίαν ἤδῃ; ἀνάγκη γὰρ τὴν ἑτέραν ὁμοφωνεῖν. Ὡστε δύο πρὸς μίαν φωνὴν γινόμεναι, ἀφανίζουσι τὴν ἑτέραν. — 17. Διὰ τί πέντε οὐκ ἄδουσιν ἀντίφωνα; Ἡ ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἡ σύμφωνος τῇ συμφωνίᾳ, ὥσπερ ἐν τῷ διὰ πασῶν; ἐκείνη γὰρ ἐν τῷ βαρεῖ ἀνάλογον, ὥς ἡ ὀξεῖα ἐν τῷ ὀξεῖ. Ὡσπερ οὖν ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἄλλῃ, αἱ δὲ ἐν τῷ διὰ πέντε καὶ διὰ τεσσάρων οὐκ ἔχουσιν οὕτως. Ὡστε οὐκ ἐμφαίνεται ὁ τῆς ἀντιθέτου φθόγγος. Οὐ γὰρ ἔστιν ὁ αὐτός. — 18. Διὰ τί ἡ διὰ πασῶν συμφωνία ἄδεται μόνῃ; μαγαδίξουσιν γὰρ ταύτην, ἄλλην δὲ οὐδεμίαν. Ἡ ὅτι μόνῃ ἐξ ἀντιφώνων ἐστὶ χορδῶν. ἐν δὲ τοῖς ἀντιφώνοις, καὶ τὴν ἑτέραν ἐν ἡδῃ, τὸ αὐτὸ ποιῇ; ἡ γὰρ μία τρόπον τινα τὰς ἀμφοτέρων ἔχει φωνάς. Ὡστε καὶ μιᾶς ἁδομένης ἐν ταύτῃ τῇ συμφωνίᾳ, ἄδεται ἡ συμφωνία, καὶ ἅμφω ἄδοντες. ἡ τῆς μὲν, ἁδομένης. τῆς δὲ, αὐλουμένης. ὥσπερ καὶ μίαν ἅμφω ἄδουσι. Διὸ μόνον μελωδεῖται, ὅτι μιᾶς ἔχει χορδῆς τὰ ἀντίφωνα φωνήν. — 19. Διὰ τί δὲ ταῖς ἀντιφώνοις τοῦτο μόναις ὑπάρχει; Ἡ ὅτι μόναι ἴσον ἀπέχουσι τῆς μέσης; ἡ οὖν μεσότης ὁμοιότητά τινα ποιῇ τῶν φθόγγων, καὶ ἔοικεν ἡ ἀκοή λέγειν ὅτι ἡ αὐτὴ, καὶ ὅτι ἀμφοτέραι ἴσχαται. — 20.

Διὰ τί, εἰ μὲν τις τὴν μέσσην κινήσῃ ἡμῶν, ἀρμόσας [δὲ] τὰς ἄλλας χορδὰς, κέχρηται τῷ ὀργάνῳ, οὐ μόνον ὅταν κατὰ τὸν τῆς μέσης γένηται φθόγγον, λυπεῖ, καὶ φαίνεται ἀνάρμοστον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην μελωδίαν· εἰ δὲ τὴν λιχανὸν, ἢ τινα ἄλλον φθόγγον, τότε φαίνεται διαφέρειν μόνον, ὅταν ἀκκίνητος ᾖ ἡ χρήση; Ἡ εὐλόγως τοῦτο συμβαίνει; πάντα γὰρ τὰ χρηστὰ μέλη, πολλάκις τῇ μέσῃ χρῆται· καὶ πάντες οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ, πυκνὰ πρὸς τὴν μέσσην ἀπαντῶσι· κἢν ἀπέλθωσι, ταχὺ ἐπανέρχονται· πρὸς δὲ ἄλλην οὕτως οὐδεμίαν. Καθάπερ ἐκ τῶν λόγων ἐνίων ἐξαιριθέντων συνδέσμων, οὐκ ἔστιν ὁ λόγος Ἑλληνικός· (οἷον τὸ τέ, καὶ τὸ τοί) καὶ ἔνιοι δὲ οὐθέν λυποῦσι· διὰ τὸ τοῖς μὲν, ἀναγκαῖον εἶναι χρῆσθαι πολλάκις, ἢ οὐκ ἔστι λόγος Ἑλληνικός· τοῖς δὲ, μή· οὕτω καὶ τῶν φθόγγων ἡ μέση, ὥσπερ σύνδεσμός ἐστι, καὶ μάλιστα τῶν καλῶν, διὰ τὸ πλεισιτάκις ἐνυπάρχειν τὸν φθόγγον αὐτῆς. — 21. Διὰ τί τῶν ἁδόντων οἱ βαρύτερον ἁδοντες, τῶν ὀξὺ ἁδόντων, εἰ μὴ ἀπάδωσι, μᾶλλον κατάδηλοι γίνονται; ὁμοίως δὲ καὶ τῷ θυθμῷ οἱ ἐν τῷ βαρυτέρῳ πλημμελοῦντες, κατάδηλοι μᾶλλον; Πότερον ὅτι πλείων ὁ χρόνος ὁ τοῦ βαρέος; οὗτος δὲ μᾶλλον αἰσθητός. Ἡ ὅτι ἐν πλείονι χρόνῳ πλείω [καὶ] αἰσθησιν παρέχει. Τὸ δὲ ταχὺ καὶ ὀξὺ, λανθάνει διὰ τὸ τάχος. — 22. Διὰ τί οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἁδοντες τὸν θυθμὸν σώζουσιν, ἢ οἱ ὀλίγοι; Ἡ ὅτι μᾶλλον πρὸς ἓνα τε καὶ ἡγεμόνα βλέπουσι, καὶ βαρύτερον ἄρχονται· ὥστε ῥᾶδιον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν; ἐν γὰρ τῷ τάχει ἡ ἁμαρτία πλείων. — 23. Διὰ τί διπλασία ἢ νήτη

τῆς ὑπάτης; Ἡ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκ τοῦ ἡμίσεως ἡ
 χορδὴ ψαλλομένη, καὶ ὅλη συμφωνοῦσα διὰ πασῶν;
 Ὅμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν συρίγγων. Ἡ γὰρ διὰ
 τοῦ μέσου τῆς σύριγγος τρήματος φωνή, τῇ δι' ὅλης
 τῆς σύριγγος συμφωνεῖ διὰ πασῶν. Ἐτι [ἐν τοῖς ἄλ-
 λοις] τῷ διπλασίῳ διαστήματι λαμβάνεται τὸ διὰ
 πασῶν, καὶ οἱ ἀνλοτρύπαι οὕτω λαμβάνουσιν. Ὅμοι-
 ος δὲ καὶ τῷ διὰ πέντε τῷ ἡμιολίῳ, ὅτι οἱ τὰς σύριγ-
 γας ἀρμοττόμενοι, εἰς μὲν τὴν ὑπάτην ἄκραν τοῖ
 κηρὸν ἐμπλάττουσι, τὴν δὲ νήτην μέχρι τοῦ ἡμίσεος
 ἀναπληροῦσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὴν διὰ πέντε τῷ
 ἡμιολίῳ, καὶ τὴν διὰ τεττάρων τῷ ἐπιτρίτῳ διαστή-
 ματι λαμβάνουσιν. Ἐτι οἱ ἐν τοῖς τριγώνοις ψαλτη-
 ρίοις, τῆς ἴσης ἐπιτάσεως γινομένης, συμφωνοῦσι διὰ
 πασῶν, ἡ μὲν, διπλασία οὖσα· ἡ δὲ, ἡμίσεια τῷ
 μήκει. — 24. (Cf. 42.) Διὰ τί, ἐάν τις ψήλας τὴν
 νήτην ἐπιλάβῃ, ἡ ὑπάτη μόνη δοκεῖ ἀντηχεῖν; Ἡ ὅτι
 συμφωνῆς μάλιστα γίνεται τῷ φθόγγῳ, ὁ ἀπὸ ταύτης
 ἦχος, διὰ τὸ σύμφωνος εἶναι; Τῷ οὖν συναυξάνεσθαι
 τῷ ὁμοίῳ, φαίνεται μόνος. Οἱ δὲ ἄλλοι, διὰ μικρό-
 τητα ἀφανεῖς. — 25. (Cf. 45.) Διὰ τί μέση καλεῖται
 ἐν ταῖς ἀρμονίαις· τῶν δὲ ὀκτὼ οὐκ ἔστι μέσον; Ἡ
 ὅτι ἐπτάχορδοι ἦσαν αἱ ἀρμονίαι τὸ παλαιόν; τὰ δὲ
 ἐπτά ἔχει μέσον. — 26. (Cf. 46.) Διὰ τί ἐπὶ τὸ ὀξὺ
 ἀπάδουσιν οἱ πλείστοι; Πότερον ὅτι ῥᾶον ὀξὺ ἤσαι
 ἢ βαρὺ; ἢ ὅτι χεῖρον τοῦ βαρέος; ἁμαρτία δὲ ἐστι,
 τοῦ χείρονος πρᾶξις. — 27. Διὰ τί τὸ ἀκουστὸν
 μόνον ἦθος ἔχει τῶν αἰσθητῶν, καὶ γὰρ ἐὰν ἡ ἄνευ
 λόγου μέλος, ὅμως ἔχει ἦθος· ἀλλ' οὐ τὸ χρωμα, οὐ-
 δὲ ἡ ὁσμὴ, οὐδὲ ὁ χυμὸς ἔχει. Ἡ ὅτι κίνησιν ἔχει

μονονουχί, ἣν ὁ ψόφος ἡμᾶς κινεῖ; Τοιαύτη μὲν γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει· κινεῖ γὰρ καὶ τὸ χρῶμα [καὶ] τὴν ὄψιν· ἀλλὰ τῆς ἐπομένης τῇ τοιούτῳ ψόφῳ αἰσθανόμεθα κινήσεως. Αὕτη δὲ ἔχει ὁμοιότη-
 τα, ἔν τε τοῖς ὑσθμοῖς καὶ ἐν τῇ τῶν φθόγγων τάξει τῶν ὀξέων καὶ βαρέων, οὐκ ἐν τῇ μίξει. Ἀλλ' ἡ συμφωνία οὐκ ἔχει ἥθος. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις αἰσθητοῖς τοῦτο οὐκ ἔστιν. Αἱ δὲ κινήσεις αὗται, πρακτικαὶ εἰσιν. Αἱ δὲ πράξεις, ἥθους σημασία ἐστί. — 28. Διὰ τί νόμοι καλοῦνται, οὓς ἄδουσιν; Ἡ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα, ἦδον τοὺς νόμους, ὥπως μὴ ἐπιλάθωνται· ὥσπερ ἐν Ἀγαθύρσοις ἔτι εἰώθασιν; καὶ τῶν ὑστέρων οὖν ᾠδῶν τὰς πρώτας τὸ αὐτὸ ἐκάλεσαν, ὅπερ τὰς πρώτας. — 29. Διὰ τί οἱ ὑσθμοὶ καὶ τὰ μέλη φωνῇ οὕσα, ἥθουσιν ἔοικεν· οἱ δὲ χυμοὶ οὐ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ χρώματα καὶ αἱ ὀσμαι; Ἡ ὅτι κινήσεις εἰσιν, ὥσπερ καὶ αἱ πράξεις; ἥδη δὲ ἡ μὲν ἐνέργεια ἡθικόν, καὶ ποιεῖ ἥθος· οἱ δὲ χυμοὶ καὶ τὰ χρώματα οὐ ποιοῦσιν ὁμοίως. — 30. Διὰ τί οὐδὲ ὑποδωριστὶ οὐδὲ ὑποφρυγιστὶ οὐκ ἔστιν ἐν τραγωδίᾳ χορικόν; Ἡ ὅτι οὐκ ἔχει ἀντίστροφον, ἀλλ' ἀπὸ σκηνῆς; μιμητικὴ γάρ. — 31. Διὰ τί οἱ περὶ Φρύνιχον ἦσαν μᾶλλον μελοποιοὶ; Ἡ διὰ τὸ πολλαπλάσια εἶναι τότε τὰ μέλη ἐν ταῖς τῶν μέτρων τραγωδίαις; — 32. Διὰ τί διὰ πασῶν καλεῖται, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν ἀριθμὸν δι' ὀκτώ, ὥσπερ καὶ διὰ τεσσάρων, καὶ διὰ πέντε; Ἡ ὅτι ἐπὶ ἦσαν αἱ χορδαὶ τὸ ἀρχαῖον; εἴτ' ἐξελὼν τὴν τρίτην Τέρπανδρος, τὴν νῆτην προσέθηκε, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκλήθη διὰ πασῶν, ἀλλ' οὐ δι' ὀκτώ. Δι' ἐπὶ γὰρ τὴν. — 33. Διὰ τί

εὐαρμοσιότερον ἀπὸ τοῦ ὀξείος ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἢ ἀπὸ
 τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ; Πότερον ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς ἀρ-
 χῆς γίνεται ἄρχεσθαι; ἢ γὰρ μέση καὶ ἡγεμὼν ὀξυ-
 τάτη τοῦ τετραχόρδου. Τὸ δὲ οὐκ ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλ'
 ἀπὸ τελευτῆς. "Ἡ ὅτι τὸ βαρὺ ἀπὸ τοῦ ὀξείος γεν-
 ναιότερον, καὶ εὐφωνότερον; — 34. (Cf. 41.) Διὰ τι
 δις μὲν δι' ὀξειῶν, καὶ δις διὰ τεττάρων οὐ συμφω-
 νεῖ, δις διὰ πασῶν δέ; "Ἡ ὅτι ἡ δις δι' ὀξειῶν, οὐ
 δις διὰ τεττάρων ἐστίν; τὸ δὲ διὰ τεττάρων, καὶ διὰ
 πέντε. — 35. Διὰ τί ἡ διὰ πασῶν καλλίστη συμφω-
 νία; "Ἡ ὅτι ἐν ὅλοις ὅροις οἱ ταύτης λόγοι εἰσίν· οἱ
 δὲ τῶν ἄλλων, οὐκ ἐν ὅλοις; ἐπεὶ γὰρ ἡ νῆτη διπλα-
 σία τῆς ὑπάτης, οἷα ἡ νῆτη δύο, ἡ ὑπάτη ἓν· καὶ
 οἷα ἡ ὑπάτη δύο, ἡ νῆτη τέσσαρα· καὶ αἰεὶ οὕτως.
 Τῆς δὲ μέσης ἡμιόλια. Τὸ γὰρ διὰ πέντε ἡμιόλιον,
 οὐκ ἐν ὅλοις ἀριθμοῖς ἐστίν· οἷον γὰρ ἓν, τὸ ἔλατ-
 τον τὸ μείζον. Τοσοῦτον δὲ καὶ ἔτι τὸ ἡμισυ. Ὡστε
 οὐχ ὅλα πρὸς ὅλα συγκρίνεται, ἀλλ' ἔπεστι μέρη.
 Ὅμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ διὰ τεσσάρων ἔχει· τὸ γὰρ ἐπί-
 τριτόν ἐστιν ὅσον τεμεῖν· ὃ καὶ ἔτι ἐν τῶν τεττάρων
 ἐπίτριτόν ἐστιν. "Ἡ ὅτι τελεωτάτη ἐξ ἀμφοτέρων οὖ-
 σα, καὶ ὅτι μέτρον τῆς μελωδίας διὰ παντὸς τοῦ φε-
 ρομένου; ἢ κατὰ μέσον κίνησις σφοδροτάτη· ἀρχο-
 μένου δὲ καὶ λήγοντος, μαλακωτέρα; ὅτε δὲ σφοδρο-
 τάτη ἡ κίνησις, καὶ ἡ φωνὴ ὀξύτερα τοῦ φερομένου·
 διὸ καὶ χορδαὶ ἐπιτεινόμεναι, ὀξύτερον φθέγγονται·
 θάπτων γὰρ ἡ κίνησις γίνεται· ἢ δὲ φωνή, ἢ αἶρος, ἢ
 ἄλλου τινὸς φορὰ· τὴν ἀνὰ μέσον τὸν πόρον ὀξυτά-
 την δεῖ γίνεσθαι. Ὡστε εἰ τοῦτο μὴ συμβαίνει, οὐκ
 ἂν εἶη τινὸς φορὰ. — 36. Διὰ τί, ἐὰν μὲν ἡ μέση

κινηθῇ, καὶ αἱ ἄλλαι χορδαὶ ἡχοῦσι φθεγγόμεναι·
 εἰάν δὲ αὖ ἢ μὲν μένη, τῶν δ' ἄλλων τις κινηθῇ, κι-
 νηθεῖσα μόνῃ φθέγγεται; "Ἡ ὅτι τὸ ἡρμόσθαι
 ἐστὶν ἀπάσαις, [τὸ δὲ ἔχειν πως πρὸς τὴν μέσσην ἀπά-
 σαις,] καὶ ἡ τάξις ἡ ἐκάστης, ἥδη δι' ἐκείνην; ἀρθέν-
 τος οὖν τοῦ αἰτίου τοῦ ἡρμόσθαι καὶ τοῦ συνεχόν-
 τος, οὐκ ἔτι ὁμοίως φαίνεται ὑπάρχειν. Μιᾶς δὲ
 ἀναρμόστου οὔσης, τῆς δὲ μέσης μενοίσης, εὐλόγως
 τὸ κατ' αὐτὴν ἐκλείπόμενον. Ταῖς γὰρ ἄλλαις
 ὑπάρχει τὸ ἡρμόσθαι. — 37. Διὰ τί τοῦ ἐν φωνῇ
 ὀξέος ὄντος κατὰ τὸ ὀλίγον, τοῦ δὲ βαρέος κατὰ τὸ
 πολὺ, (τὸ μὲν γὰρ βαρὺ, διὰ τὸ πλῆθος, βαρὺ· τὸ δὲ
 ὀξύ, δι' ὀλιγότητα ταχύ) ἔργον μᾶλλον ἄδειν τὰ ὀξεᾶ
 ἢ τὰ βαρέα; καὶ ὀλίγοι τὰ ἄνω ἄδειν δύνανται, καὶ
 οἱ νόμοι ὄρθιοι, καὶ οἱ ὀξεῖς χαλεποὶ ἤσσαι, διὰ τὸ
 ἀνατεταγμένοι εἶναι; καίτοι ἔλαττον ἔργον τὸ ὀλίγον
 κινεῖν, ἢ τὸ πολὺ. Ὡστε καὶ ἄερα. "Ἡ οὐ ταὐτό γε
 ὀξύφωνον εἶναι φύσει, καὶ τὸ ὀξύ ἄδειν; ἀλλὰ φύσει
 μὲν ὀξύφωνα, ἅπαντα δι' ἀσθένειαν, τῷ μὴ δύνασθαι
 πολὺν κινεῖν ἄερα, ἀλλ' ὀλίγον. Ὁ δ' ὀλίγος, ταχύ
 φέρεται. Ἐν δὲ τῷ ἄδειν, τὸ ὀξύ, δυνάμεως σημεῖον.
 Τὸ μὲν γὰρ σφοδρῶς φερόμενον, ταχύ φέρεται. Διὸ
 τὸ ὀξύ, δυνάμεως σημεῖον. Διὸ καὶ οἱ ἐκτικοὶ ὀξύ-
 φωνοι· καὶ ἔργον, τὰ ἄνω ἄδειν· τὰ δὲ βαρέα, κάτω.
 — 38. Διὰ τί ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ ὅλως ταῖς συμ-
 φωνίαις χαίρουσι πάντες; "Ἡ ὅτι ταῖς μετὰ φύσιν κι-
 νήσεσι χαίρομεν κατὰ φύσιν; σημεῖον δὲ, τὸ τὰ παι-
 δία εὐθύς γενόμενα, χαίρειν αὐτοῖς. Διὰ δὲ τὸ ἔθος,
 τρόποις μελῶν χαίρομεν. Ῥυθμῷ δὲ χαίρομεν, διὰ
 τὸ γινώριμον καὶ τεταγμένον ἀριθμὸν ἔχειν, καὶ κινεῖν

ἡμᾶς τεταγμένως. Οἰκειοτέρα γὰρ ἡ τεταγμένη κί-
 νησις φύσει τῆς ἀτάκτου· ὥστε καὶ κατὰ φύσιν μᾶλ-
 λον. Σημεῖον δέ· πονοῦντες γὰρ, καὶ πίνοντες καὶ
 ἐσθίουσιν [τὰ] τεταγμένα, σῶζομεν καὶ αὖξομεν τὴν
 φύσιν καὶ τὴν δύναμιν· ἄτακτα δέ, φθείρομεν καὶ
 ἐξίσταμεν αὐτήν. Αἱ γὰρ νόσοι, τῆς τοῦ σώματος
 οὐ κατὰ φύσιν τάξεως κινήσεις εἰσὶ. Συμφωνία δέ
 χαίρομεν, ὅτι κράσις ἐστὶ λόγον ἐχόντων ἐναντίων
 πρὸς ἄλληλα. Ὁ μὲν οὖν λόγος, τάξις· ὃ ἣν φύσει
 ἡδύ. Τὸ δὲ κεκραμένον, τοῦ ἀκράτου πᾶν ἡδιον·
 ἄλλως τε καὶ αἰσθητὸν ὄν, ἀμφοῖν τοῖν ἀκροῖν ἐξ
 ἴσου τὴν δύναμιν ἔχει, ἐν τῇ συμφωνίᾳ ὁ λόγος. —

39. Διὰ τί ἡδιόν ἐστι τὸ σύμφωνον τοῦ ὁμοφώνου;
 Ἡ καὶ τὸ μὲν ἀντίφωνον, σύμφωνόν ἐστι διὰ πασῶν;
 ἐκ παίδων γὰρ νέων καὶ ἀνδρῶν, γίνεται τὸ ἀντίφω-
 νον· οἱ διεστᾶσι τοῖς τόνοις, ὥς νῆτη πρὸς τὴν
 ὑπάτην. Συμφωνία δὲ πᾶσα ἡδίων ἀπλοῦ φθόγ-
 γου· (δι' αὐτὴν δέ, εἴρηται) καὶ τούτων ἡ διὰ πασῶν,
 ἡδίστη· τὸ ὁμόφωνον δὲ ἀπλοῦν ἔχει φθόγγον. Μα-
 γαδίζουσι δὲ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ· ὅτι καθά-
 περ ἐν τοῖς μέτροις οἱ πόδες ἔχουσι πρὸς αὐτοὺς λό-
 γον ἴσον πρὸς ἴσον, ἢ δύο πρὸς ἓν, ἢ καὶ τινα ἄλλον,
 οἷτω καὶ οἱ ἐν τῇ συμφωνίᾳ φθόγγοι λόγον ἔχουσι
 κινήσεως πρὸς τοὺς αὐτοὺς. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων
 συμφωνιῶν, ἀτελεῖς αἱ θατέρου καταστροφαί εἰ-
 σιν, εἰς ἡμισυ τελευτῶσαι· δι' ὃ τῇ δυνάμει οὐκ
 ἴσαί εἰσιν· οὕσαι δὲ ἄνισοι, διαφορὰ τῇ αἰσθή-
 σει, καθάπερ ἐν τοῖς χοροῖς ἐν τῷ καιαλύειν
 μεῖζον ἄλλων φθεγγομένων ἐστίν. Ἐτι δὲ ὑπάτη
 συμβαίνει [ἐκ τοῦ] τὴν αὐτὴν τελευτὴν τῶν ἐν τοῖς

φθόγγοις περιόδων ἔχειν. Ἡ γὰρ δευτέρα τῆς νεά-
της πληγὴ τοῦ ἄερος, ὑπάτη ἐστί. Τελευτώσαις δ'
εἰς ταῦτόν, [οὐ ταῦτόν ποιοῦσαις,] ἐν καὶ κοινόν τὸ
ἔργον συμβαίνει γίνεσθαι, καθάπερ τοῖς ὑπὸ τὴν
ᾠδὴν κρούουσι· καὶ γὰρ οὗτοι τὰ ἄλλα οὐ προσ-
αυλοῦντες, ἐὰν εἰς ταῦτόν καταστρέφωσιν, εὐφραίνου-
σι μᾶλλον τῷ τέλει, ἢ λυποῦσι ταῖς πρὸ τοῦ τέλους
διαφοραῖς, τῷ τὸ ἐκ διαφόρων τὸ κοινόν, ἥδιον ἐκ
τοῦ διὰ πασῶν γίνεσθαι. Τὸ δὲ μαγαδίξιν, ἐξ
ἐναντίων φωνῶν. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ διὰ πασῶν μα-
γαδίξουσιν. — 40. (Cf. sup. 5.) Διὰ τί ἥδιον ἀκού-
ουσιν ᾄδόντων, ὅσα ἂν προεπιστάμενοι τύχῃσι τῶν
μελῶν, ἢ ἐὰν μὴ ἐπιστῶνται; Ἰότερόν ὅτι μᾶλλον
δηλός ἐστιν ὁ τυγχάνων ὥσπερ σκοποῦ, ὅταν γνωρί-
ζωσι τὸ ᾄδόμενον; γνωρίζοντων δὲ, ἢ δὴ θεωρεῖν. Ἡ
ὅτι συμπαθής ἐστιν ὁ ἀκροατής, τῷ τὸ γνώριμον
ᾄδοντι; συνάδει γὰρ αὐτῷ. Αἰδεῖ δὲ πᾶς γεγηθώς,
ὁ μὴ διὰ τινὰ ἀνάγκην τοῦτο ποιῶν. — 41. (Cf. 34.)
Διὰ τί δις μὲν δι' ὀξειῶν, ἢ δις διὰ τεττάρων οὐ
συμφωνεῖ, δις διὰ πασῶν δέ; Ἡ ὅτι τὸ μὲν διὰ πέν-
τε, ἐστὶν ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ· τὸ δὲ διὰ τεττάρων, ἐν
ἐπιτρίτῳ; ὄντων δὲ ἡμιολίων τριῶν, ἐξῆς ἀριθμῶν ἢ
ἐπιτρίτων, οἱ ἄκροι πρὸς ἀλλήλους οὐδένα λόγον
ἔχουσιν· οὔτε γὰρ ἐπιμόριοι, οὔτε πολλαπλάσιοι
ἔσονται. Τὸ δὲ διὰ πασῶν, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐν διπλα-
σίῳ λόγῳ, δις τούτου γινομένου, ἐν τετραπλασίονι
λόγῳ ἂν εἶεν οἱ ἄκροι πρὸς ἀλλήλους. Ὡστ' ἐπεὶ
συμφωνία εὐλογον ἔχοντων φθόγγον πρὸς ἀλλήλους
ἐστί· λόγον δὲ οἱ μὲν τὸ δις διὰ πασῶν διάλειμμα
ἔχοντες, πρὸς ἀλλήλους φθόγγοι ἔχουσιν· οἱ δὲ τὸ

δις διὰ τετάρων, ἢ [τὸ] δις διὰ πέντε, οὐκ ἔχουσιν, οἱ μὲν δις διὰ πασῶν, σύμφωνοι εἶεν. ἂν, οἱ δ' ἕτεροι οὐ, διὰ τὰ εἰρημένα. — 42. (Cf. 24.) Διὰ τί, ἰάν τις ψήλας τὴν νήτην ἐπιλάβῃ, ἢ ὑπάτη μόνη δοκεῖ ὑπηχεῖν; Ἡ ὅτι ἡ νεάτη λήγουσα καὶ μαραινομένη, ὑπάτη γίνεται; σημεῖον δέ, τὸ ἀπὸ τῆς ὑπάτης τὴν νεάτην δύνασθαι ἄδειν. Ὡς γὰρ οὔσης αὐτῆς ὥδῃς νεάτης, τὴν ὁμοιότητα λαμβάνουσιν ἀπ' αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡχώ [ὥδῃ τις ἐστίν,] ἀφ' ἑστὶ φωνῆς τῆς νεάτης ληγούσης, [καὶ,] ἡχος ὢν ὁ αὐτός, τῷ τῆς ὑπάτης φθόγγῳ κινεῖ, εἰκότως τῇ ὁμοιότητι τὴν ὑπάτην ἢ νήτη κινεῖν δοκεῖ. Τὴν μὲν γὰρ νεάτην ἴσμεν οὐ κινεῖται ἐπιληφθεῖσα· τὴν δὲ ὑπάτην αὐτὴν ὀρῶντες ἀκατάληπτον οὔσαν, καὶ φθόγγου αὐτῆς ἀκούοντες, ταύτην οἰόμεθα ἡχεῖν· ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ἡμῖν συμβαίνει, ἐφ' ὧν μήτε τῷ λογισμῷ, μήτε τῇ αἰσθήσει δυνάμεθα εἰδῆσαι τὸ ἀκριβές. Ἔτι εἰ πληγείσης τῆς νεάτης μάλιστα ἐντεταμένης, συμβαίνει τὸν ζυγὸν κινεῖσθαι, οὐθὲν ἂν εἴη θαυμαστόν. Κινηθέντος δὲ, πάσας τὰς χορδὰς συγκινεῖσθαι, καὶ τιν' ἡχον ποιεῖν, οὐκ ἄλογον. Ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ὁ τῆς νεάτης φθόγγος, ἀλλότριός ἐστι καὶ λήγων καὶ ἀρχόμενος· τῇ δὲ ὑπάτῃ λήγων ὁ αὐτός. Οὐ προστεθέντος τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς κινήσει, ἐκείνης δόξαι πάντ' αὐτῶν εἶναι, οὐθὲν ἄτοπον. Ἔστι δὲ μεῖζων, ἢ ὁ κοινὸς τῶν λοιπῶν χορδῶν ἡχος, ὅτι αἱ μὲν, ὑπὸ τῆς νεάτης καθ' ἑαυτὰς αἰσθεῖσαι, μαλακῶς ἤχησαν· ἡ δὲ νεάτη, πάσῃ τῇ αὐτῆς δυνάμει, οὔσα αὐτῶν σφοδροτάτη. Ὡστε εἰκότως καὶ τὸ δευτερεῖον αὐτῆς, κρεῖττον ἂν εἴη, ἢ τὸ τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ βραχείας κινεῖσθαι, ὡς αὐτῆς

τε γεγεννημένης. — 43. (Cf. 9.) Διὰ τί ἡδίων τῆς μονωδίας ἀκούομεν, ἐάν τις πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδῃ; Ἡ ὅτι πᾶν τὸ ἡδίων μιχθὲν ἡδίονι, ἐν ἔστιν; ὁ δὲ αὐλὸς, ἡδίῳ τῆς λύρας. Ὡστε καὶ ἡ ᾠδὴ τούτῳ μιχθεῖσα, ἢ λύρα, ἡδίῳ ἂν εἴῃ, [ἐπεὶ τὸ μεμιγμένον τοῦ ἀμίκτου ἡδιόν ἐστιν,] ἐὰν ἀμφοῖν ἅμα αἰσθησίν τις λαμβάνῃ; οἶνος γὰρ ἡδίῳ τοῦ ἐξυμέλιτος, διὰ τὸ μεμῖχθαι μᾶλλον αὐτοῖς τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως μιχθέντα, ἢ ὑφ' ἡμῶν. Ἔστι γὰρ καὶ ὁ οἶνος μικτὸς ἐξ ὀξέος καὶ γλυκέος χυμοῦ. Δηλοῦσι δὲ καὶ αἱ οἰνώδεις ῥοιαὶ καλούμεναι. Ἡ μὲν οὖν ᾠδὴ καὶ ὁ αὐλὸς, μίγνυνται αὐτοῖς δι' ὁμοιότητα. (πνεύματι γὰρ ἅμφω γίνεται) ὁ δὲ τῆς λύρας φθόγγος, ἐπειδὴ οὐ πνεύματι γίνεται, ἢ ἥττον αἰσθητὸν ἢ ὁ τῶν αὐλῶν, ἀμικτότερός ἐστι τῇ φωνῇ. ποίῳν δὲ διαφορὰν τῇ αἰσθήσει, ἥττον ἡδύνει, καθάπερ ἐπὶ τῶν χυμῶν εἴρηται. Ἐτι ὁ μὲν αὐλὸς πολλὰ τῷ αὐτοῦ ἡχῷ καὶ τῇ ὁμοιότητι συγκρούπτει τῶν τῆς ᾠδῆς ἀμαρτημάτων. Οἱ δὲ τῆς λύρας φθόγγοι, ὄντες ψιλοὶ καὶ ἀμικτότεροι τῇ φωνῇ, κατ' αὐτοὺς θεωρούμενοι καὶ ὄντες οἱ αὐτοὶ, συμφανῇ ποιοῦσι τὴν τῆς ᾠδῆς ἀμαρτίαν, καθάπερ κανόνες ὄντες αὐτῶν. Πολλῶν δὲ ἐν τῇ ᾠδῇ ἀμαρτανομένων, τὸ κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν, ἀναγκαῖον χεῖρον γίνεσθαι. — 44. (Cf. 25.) Διὰ τί τῶν μὲν ἐπτὰ, μέση καλεῖται· τῶν δὲ ὀκτῶ, οὐκ ἔστι μέσον; Ἡ ὅτι ἐπτάχορδοι ἦσαν αἱ ἁρμονίαι τὸ παλαιόν; τὰ δὲ ἐπτὰ ἔχει μέσον. Ἐτι ἐπειδὴ τῶν μεταξὺ τῶν ἄκρων, τὸ μέσον μόνον ἀρχὴ τίς ἐστιν. (ἔστι γὰρ τῶν θάτερον τῶν ἄκρων νευόντων ἐν τινι διαστήματι ὑπὸ μέσον ὃν, ἀρχή) τοῦτ' ἔστι μέσον. Ἐπεὶ

δ' ἔσχατα μέσον ἐστὶν ἁρμονίας νεάτη καὶ ὑπάτη, τούτων δὲ ἀνὰ μέσον οἱ λοιποὶ φθόγγοι, ὧν ἡ μέση καλουμένη, μόνη ἀρχή ἐστι θατέρου τετραχόρδου, δικαίως μέση καλεῖται. Τῶν γὰρ μεταξύ τινων ἄκρων, τὸ μέσον ἦν ἀρχὴ μόνον. — 45. (Cf. 22.) Διὰ τί πολλοὶ ἄδοντες σώζουσι μᾶλλον τὸν ῥυθμὸν, ἢ οἱ ὀλίγοι; Ἡ ὅτι μᾶλλον πρὸς ἓνα τε καὶ ἡγεμόνα βλέπουσι, καὶ βραδύτερον ἄρχονται· ὥστε ῥᾶον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν; ἐν μὲν γὰρ τάχει, πλείων γίνεται ἡ ἁμαρτία, συμβαίνει δὲ τῷ ἡγεμόνι προσέχειν τοὺς πολλούς· ἰδιαζόμενος δὲ οὐδεὶς ἂν αὐτῶν διαλάμψειεν ὑπερέφρας τὸ πλῆθος. Ἐν δὲ τοῖς ὀλίγοις; μᾶλλον διαλάμπουσι· δι' ὃ καθ' αὐτούς, ἐν αὐτοῖς μᾶλλον ἀγωνίζονται, ἢ πρὸς τὸν ἡγεμόνα. — 46. (Cf. 26.) Διὰ τί ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἀπῆδουσι οἱ πλείστοι; Ἡ [ὅτι] ῥᾶον ὀξὺ ἄσαι, ἢ βαρὺ; ἄδουσι γοῦν ὀξὺ μᾶλλον· καὶ ἐν ᾧ ἄδουσιν, ἁμαρτάνουσιν. — 47. (Cf. 7.) Διὰ τί οἱ ἀρχαῖοι ἐπταχόρδους ποιοῦντες τὰς ἁρμονίας, τὴν ὑπάτην, ἀλλ' οὐ τὴν νήτην κατέλιπον; Ἡ οὐ τὴν ὑπάτην, ἀλλὰ τὴν νῦν καλουμένην παραμέσῃ ἀφήρουν καὶ τὸ τονιαῖον διάστημα; ἐχρῶντο δὲ τῇ ἔσχατῃ μέσῃ, τοῦ ἐπὶ τὸ ὀξὺ πυκνοῦ· διὸ καὶ μέσῃ αὐτὴν προσηγόρευσαν. Ἡ ὅτι ἦν τοῦ μὲν ἄνω τετραχόρδου, τελευταίη· τοῦ δὲ κάτω, ἀρχή, καὶ μέσον εἶχε λόγον τόνῳ τῶν ἄκρων; — 48. (Cf. 30.) Διὰ τί οἱ ἐν τραγωδίᾳ χοροὶ οὐθ' ὑποδωριστὶ, οὐθ' ὑποφρυγιστὶ ἄδουσιν; Ἡ ὅτι [τὸ] μέλος ἥκιστα ἔχουσιν αὐταὶ αἱ ἁρμονίαι, οὐ δεῖ μάλιστα τῷ χορῷ; ἡθὺς δὲ ἔχει ἢ μὲν ὑποφρυγιστὶ, πρακτικόν· (διὸ καὶ ἐν τῷ Γηρυδῶνι ἡ ἔξοδος καὶ ἡ ἐξόπλισις ἐν ταύτῃ πε-

ποίηται) ἡ δὲ ὑποδωριστὶ, μεγαλοπρεπὲς καὶ στάσι-
 μον· διὸ καὶ κιθαρῳδικωτάτη ἐστὶ τῶν ἁρμονιῶν.
 Ταῦτα δ' ἄμφω, χορῶ μὲν ἀνάρμοστα, τοῖς δὲ ἀπὸ
 σκηνῆς οἰκειότερα. Ἐκείνοι μὲν γὰρ, ἡρώων μιμη-
 ταί· οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν ἀρχαίων, μόνοι ἦσαν ἡρώες·
 οἱ δὲ λαοί, ἄνθρωποι· ὧν ἐστὶν ὁ χορὸς. Διὸ καὶ
 ἁρμόζει αὐτῷ τὸ γοερὸν καὶ ἡσύχιον ἦθος καὶ μέ-
 λος. Ἀνθρωπικὰ γάρ. Ταῦτα δ' ἔχουσιν αἱ ἄλ-
 λαι ἁρμονίαι, ἥκιστα δὲ αὐτῶν ἡ ὑποφρυγιστὶ· ἐν-
 θουσιαστικὴ γὰρ καὶ βακχικὴ. Κατὰ μὲν οὖν ταύ-
 την πάσχομέν τι· (παθῆτικοὶ γὰρ οἱ ἀσθενεῖς μάλ-
 λον τῶν δυνατῶν εἰσι· δι' ὃ καὶ αὕτη ἁρμόττει τοῖς
 χοροῖς) κατὰ δὲ τὴν ὑποδωριστὶ καὶ ὑποφρυγιστὶ,
 πράττομεν· ὃ οὐκ οἰκείον ἐστὶ χορῶ. Ἔστι γὰρ ὁ
 χορὸς, κηδευτὴς ἄπρακτος. Εὐνοίαν γὰρ μόνον
 παρέχεται, οἷς πάρεστι. — 49. Διὰ τί τῶν [τὴν]
 συμφωνίαν ποιούντων φθόγγων ἐν τῷ βαρυντέρῳ τὸ
 μαλακώτερον; Ἡ ὅτι μέλος τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει, μα-
 λακόν ἐστὶ καὶ ἡρεμαῖον· τῇ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ μίξει,
 τραχὺ καὶ κινητικόν; Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν βαρὺς φθόγγος
 μαλακὸς καὶ ἡρεμαῖός ἐστιν, ὁ δὲ ὀξύς κινητικὸς, καὶ
 τῶν ταυτὸ μέλος ἐχόντων, εἴη ἂν μαλακώτερος ὁ βα-
 ρύτερος ἐν ταυτῷ μέλει μᾶλλον. Ἦν γὰρ τὸ μέλος
 αὐτῶν μαλακόν. — 50. Διὰ τί ἴσων πίθων καὶ ὁμοί-
 ων, ἂν μὲν ὁ ἕτερος κενὸς ᾖ, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τὸ ἡμισυ
 διάμεστος, διὰ πασῶν συμφωνεῖ ἡ ἡχώ; Ἡ ὅτι διπλα-
 σία γίνεται καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἡμίσεως τῆς ἐκ τοῦ κενοῦ; Τί
 γὰρ διαφέρει τοῦτο, ἢ ἐπὶ τῶν συρίγγων; δοκεῖ γὰρ
 ἡ θάπτων κίνησις, ὀξύτερα εἶναι· ἐν δὲ τοῖς μείζουσι
 βραδύτερον ὁ ἀήρ ἀπαντᾷ· καὶ ἐν τοῖς διπλασίοις

τοσοῦτω καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνάλογον. Συμφωνεῖ δὲ διὰ πασῶν, καὶ ὁ διπλασίων ἀσκὸς πρὸς τὸν ἡμισυν.

SECTIO XX.

Ὅσα περὶ θάμνους καὶ λαχανώδη.

Διὰ τί τὸ ἄλυκόν ὕδωρ τὰ μὲν σέλινα δέχεται, τὸ δὲ πράσον οὐ; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν, ἀσθενεῖς αἱ ῥίζαι· τοῦ δὲ, ἰσχυραί; τὸ δὲ ἰσχυρότερον ἀπαθέστερον. — 2. Διὰ τί λέγεται,

Μίνθην ἐν πολέμῳ μὴτ' ἔοθι, μὴτε φύτευε;

Ἡ ὅτι καταψύχει τὰ σώματα; Δηλοῖ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος φθορά. Τοῦτο δὲ ὑπεναντίον πρὸς ἀνδρείαν καὶ θυμόν, ταῦτόν ὃν τῷ γένει. — 3. Διὰ τί ἔνια ἄνθος ἔχοντα, ἄκαρπά ἐστιν, οἷον σίκυος καὶ κολόκυνθα, καὶ ῥόα; Ἡ οὐκ ἄκαρπα, ἀλλὰ ταῦτα καρπὸς ἐστὶ; περικάρπιον γοῦν ἐστὶ τὸ ἀνθούν· ὁ δὲ σίκυος, περικάρπιον. — 4. Διὰ τί τῶν φυομένων τὰ μὲν, ἐψανά· τὰ δὲ, ὠμὰ βρωτά; Ἡ ὅσων οἱ χυμοὶ μὴ ἐδώδιμοι εὐθύς, τούτων πυρωθέντων, γλυκύτεροι γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· ὅσων δὲ εὐθύς, καὶ ὠμὰ ἐδώδιμα; — 5. Διὰ τί τὰ μὲν, ἐψανά, τὰ δὲ, ὀπτανά; Ἡ ὅτι τὰ μὲν ὑγρότερα, οὐ τοσοῦτον· τὰ δὲ ξηρότερα, οὐ μᾶλλον ξηρανθῆναι δεῖ; ἐπόμενα δὲ πάντα, ὑγρότερα καὶ μαλακώτερα. Τὰ δὲ ἥτιον ὑγρὰ, ἂν πυρωθῇ, γίνεται ξηρά. — 6. Διὰ τί δὲ τὰ μὲν, ἄβρωτά ἐστι, τὰ δὲ, βρωτά; Ἡ διὰ τοὺς χυμούς; Ὅσα γὰρ καὶ ὠμὰ ἀπέπτους ἔχει, καὶ πυρούμενα μὴ μεταβάλλει, ἄβρωτα. Ὅσων δὲ βρωτὸς ὁ χυμὸς, ἰσχυρότερος δὲ, ταῦτα ἡδύσματά ἐστι. Τὰ γὰρ ἐν μικρῷ ἔχοντα πολλὴν δύναμιν τῶν βρωτῶν, ἡδυντικά τῶν ἐν πολλῷ. — 7. Διὰ τίνα αἰτίαν τὰ μὲν μέχρι σπέρματος τῶν φυτῶν ζῇ,

εἴτα ἐνεγκόντα αὐαίνεται· οἷον ἡ πόα, καὶ τὰ καλού-
 μενα λάχανα· τὰ δὲ οὐ, ἀλλὰ πολλάκις φέρει; καὶ
 τῶν μέχρι σπέρματος ζώντων, τὰ μὲν πολλὰ, ἐπέτεια·
 τὸ δὲ ἱπποσελίνον, τῷ ὑστέρω ἔτει φέρει καρπὸν, καὶ
 ἐνέγκαν, ἐξαυαίνεται; Ἡ ἅπαντα μὲν μέχρι τούτου
 ἀκμάζει, ἕως ἄν κατὰ τὸ σπέρμα ἀκμάξῃ; ἐπεὶ καὶ οἱ
 ἄνθρωποι μέχρι τριάκοντα ἐτῶν ἐπιδιδόασιν, ὅτε μὲν
 τῷ πλήθει, ὅτε δὲ τῇ παχύτητι. Ὅταν δὲ μηκέτι δύ-
 νηται φέρειν, ὥσπερ ἐκεῖ, αὐαίνεται καὶ καταγηράσκει·
 τὰ δὲ, βραδέως, καὶ κατὰ λόγον. Δι' ἣν μὲν οὖν αἰ-
 τίαν τὰ μὲν, βραχύβια, τὰ δὲ, μακρόβιά ἐστιν, ἄλλος
 ἔστω λόγος. Ἐπεὶ δ' ἔστι πᾶσιν ὅρος ἡ τοῦ σπέρμα-
 τος τελείωσις, ἀνάγκη τοῖς μὲν βραχυβίοις ἅπαξ ἡ
 ὀλιγάκις ἐνεγκεῖν καρπὸν· τοῖς δὲ μακροβίοις, πολλά-
 κισ. Ὡστε τὰ μὲν ἀσθενέστατα, ἅπαξ ἐνέγκοι· (δι'
 ὃ ἀνάγκη αὐαίνεσθαι) καὶ τούτων τὰ μὲν, ἐνιαυτῷ
 ἐπέτεια εἶναι· τὰ δὲ, ὥσπερ τὸ ἱπποσελίνον, τῷ ὑστέ-
 ρῳ ἔτει, ὥσπερ τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτά. — 8. Διὰ τί
 σελίνου, ἐάν τις περιορῷσας μέχρι κάτω πρὸς τὰς ῥί-
 ζας, παραβάλλῃ τῶν καχρυδίων, εἴτα ἄνωθεν τὴν
 γῆν, καὶ οὕτως ἄρδῃ, παμμεγέθεις γίνονται αἱ ῥίζαι;
 Ἡ διότι τὸ καχρύδιον, θερμὸν ὄν καὶ σομφόν, κατέχει
 μὲν σύνολον τὴν τροφήν, καὶ οὐ προΐεται ἄνω· πέτ-
 τει δὲ, θερμὸν ὄν· ὥστε πολλὴν τὴν αὕξῃσιν γίνεσθαι;
 — 9. Διὰ τί, ἐάν τις τὰς κολοκύνθας εὐθύς μικρὰς
 οὔσας κρύψῃ τῇ γῇ, ἢ τοὺς σικύους, μελίζους γίνονται;
 Ἡ διότι τὰ πνεύματα καὶ ὁ ἥλιος ξηραίνοντα, ἀφαι-
 ροῦνται τὴν αὕξῃσιν, καὶ τοὺς ὄγκους ἐλάττους μὲν
 ποιοῦσι πάντων, στιφροτέρους δέ; (ὥσπερ καὶ τῶν
 δένδρων, τὰ τε ἐν προσηνέμοις καὶ ἐλώδεσι, καὶ τὰ ἐν

κοιλοῖς καὶ ἐφύδροις· τὰ μὲν γὰρ, μεγάλα γίνονται καὶ σομφά· τὰ δὲ, μικρὰ καὶ πυκνά) ἐν δὲ τῇ γῇ κρυφθέντα, ἐναντία πάσχοντα, ἐναντίως ἀποβαίνει. Ὀμοίως δὲ καὶ τὰ εἰς ἀγγεῖα τιθέμενα, σίκυοι εἰς νάρθηκας κοίλους ἢ καλύπτρας, καὶ ῥόαι καὶ μῆλα εἰς χύτρας, τὰ μὲν, μεγάλα, σομφὰ δέ· οἱ δὲ, μικροὶ, στεγροὶ ἀυξανόμενοι, μὴ εἰς ἀντίτυπον. Αἰτία δὲ ἡ τροφὴ πλείων γινομένη, διὰ τὸ μῆτε ἀποπνεῖσθαι, μῆτε ξηραίνεσθαι. Τὸ γὰρ ἀποστέγον, κωλύει ταῦτα πάσχειν. — 10. Διὰ τί τὰ σπέρματα τῶν δριμέων φυτῶν δριμύτερά ἐστιν, ἢ αἱ ῥίζαι καὶ τὰ φύλλα; Ἡ διότι ἐκ τοῦ σπέρματος γίνεται ἅπαντα, καὶ εἰς τὰ ἄλλα δίδεται μέρη ἐκ τούτου, οἷον εἰ ἐνυπάρχοντα, ὥς φασί τινες, καὶ οἱ χυμοὶ καὶ αἱ ὀσμαι; ἐπεὶ καὶ αἱ ὀσμαι ἴδιοι γίνονται ἅμα τοῖς σπέρμασιν ἅπασιν. Εἰ οὖν ἐκ τούτου καὶ τοῖς ἄλλοις ἡ δριμύτης ὑπάρχει, εὐλογον καὶ αὐτὸ ὑπάρχειν μάλιστα. — 11. Διὰ τί αἱ ῥαφανίδες αἱ λεπταὶ, δριμύτεραι; Ἡ ὅτι αἱ μεῖζους, διὰ τὸν χρόνον πεπεμμέναι μᾶλλον; — 12. Διὰ τί ἡ κάππαρις οὐκ ἐθέλει ῥαδίως ἐν τοῖς ἐργασίμοις γίνεσθαι χωρίοις· (πολλοὶ γὰρ πεπείρανται, καὶ ῥίζας μεταφέροντες, καὶ σπέρματα καταβάλλοντες· ἐνιαχοῦ γὰρ λυσिताλεῖ μᾶλλον τῶν ῥόδων) ἀλλὰ φύεται μάλιστα ἐπὶ τῶν τάφρων, ὅτι ἀβατώτατος ὁ τόπος ἐστί. Περὶ δὲ δὴ τούτου καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, δεῖ λαβεῖν, ὅτι οὐχ ἅπαντα ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης γίνεται, οὐδ' αὖξεται, ἀλλ' ἔνια ἐξ ἄλλων φθορᾶς καὶ ἐξ ἀρχῆς γίνεται καὶ αὖξεται· οἷον οἱ φθειρες καὶ αἱ τρίχες ἐν τῷ σώματι, διαφθειρομένης τῆς τροφῆς, καὶ οἱ τὸ χεῖρον ἔχοντες. Ὡς περ οὖν καὶ τῶν ἐν σώματι ἔνια γίνεται ἐκ

περιττώματος τροφῆς, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀπεψία, καὶ οὐ μὴ ἐδύνατο κρατῆσαι ἢ φύσις, τὰ μὲν προχειρότατα, εἰς κύστιν καὶ κοιλίαν ἀποκρίνεται· ἐξ ἐνίων δὲ ζῶα γίνεται, δι' ὃ καὶ αὐξάνονται ταῦτα ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις· οὕτως ἐν τῇ γῇ, τὰ μὲν ἐκ πεπεμμένης τῆς τροφῆς γίνεται καὶ αὐξάνεται, τὰ δὲ, ἐκ περιττωμάτων καὶ ἐναντίως ἐχόντων. Ἡ δὲ γεωργία, πέττει καὶ ἐνεργὸν ποιεῖ τὴν τροφήν· ἐξ ἧς συνίστανται οἱ ἥμεροι καρποί. Ἄ μὲν οὖν ἐκ τοιαύτης γίνεται ἡμερότητας, ἡμερα καλεῖται, διὰ τὸ ἀπὸ τέχνης ὠφελεῖσθαι, ὥσπερ παιδευόμενα· ὅσα δὲ μὴ δύναται, ἢ καὶ ἐξ ἐναντίως ἐχοντος συνίσταται, ταῦτα ἄγριά ἐστι, καὶ οὐκ ἐθέλει γίνεσθαι ἐν γεωργησίμῳ. Ἢ γὰρ γεωργία φέρει αὐτὰ παιδεύουσα. Ἐκ γὰρ φθορᾶς γίνεται. Ὡν καὶ ἡ κάππαρίς ἐστίν. — 13. Διὰ τί, ἐάν τις ῥαφανίδων, ὅταν μάλιστα ἀκμάζωσι τοῦ χειμῶνος, ἀποτεμῶν τὰ φύλλα, ἐπισάξῃ τὴν γῆν καὶ καταπατήσῃ, ὥστε ἀποστεγεῖν τὸ ὕδωρ, αὗται ἐν τῇ θέρει γίνονται ἄπλετοι τὸ πάχος; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν μὴ φθίρεσθαι, τὸ περισσεύειν αἴτιον, κωλύον τὸ ὕδωρ σήπειν; ἢ δὲ τροφή, ἣν ἄνω ἀφίει εἰς τὸν βλαστὸν, εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· ὥστε ἀνάγκη αὐτὴν μείζω γίνεσθαι, ἢ ἀφιέναι παραβλαστανόουσαν ἄλλας [ρίζας, ὥσπερ τὰ κρόμμυα; Καὶ γὰρ ταῦτα, ἐὰν μὴ τις ἐκτίλῃ ἐπέτεια, ἀλλ' ἐάσῃ τὸν χειμῶνα, πολλαπλάσια γίνεται. Τὰ μὲν οὖν κρόμμυα, τῶν παραβλαστανόντων ἐστίν· ἢ δὲ ῥαφανος, οὐ. Ὡστε ἀνάγκη αὐτὴν γίνεσθαι παχεῖαν, διὰ τὸ πᾶσαν λαμβάνειν τὴν τροφήν. — 14. Διὰ τί, ἐάν τις σικύους ἢ κολοκύνθας περὶ φρέαρ φυτεύσας, ὅταν ὠραῖοι ὥσιν καθεῖς εἰς τὸ φρέαρ ἀποστεγάσῃ, γίνονται δεῖ ἔτους

χλωροί; Ἡ διότι ἢ τε ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀτμῖς ψύχουσα
 κωλύει ξηραίνεσθαι, καὶ παρέχει θάλλοντα· καὶ τὸ
 ἀποστέγειν τούτους, καὶ τὰ πνεύματα τρέφει τὰ
 ἠϋξημένα; τοῦ δὲ διαμένειν αἷτιον, τὸ ἔχειν τροφήν ἐω-
 μένων τῶν ῥιζῶν. [Καὶ γὰρ ἐάν τις ἀφελὼν τὴν βλά-
 στην ὅταν καρποφορήσωσι, καὶ ἀποτεμὼν περισάξῃ
 καὶ καταπατήσῃ τὴν γῆν περὶ τὰς ῥίζας, πρωῒμους
 οἴσει σικύους, ὥς δυναμένων σῶζεσθαι τῶν ῥιζῶν.]
 οὐ γὰρ ἔσται σίκυος τῶν προετείων· θᾶττον δὲ αὐτοῖ
 τῶν σπειρομένων οἴσουσι καρπὸν, διὰ τὸ πολὺ προὔ-
 πάρχειν τοῦ ἔργου τῇ φύσει τὰς ῥίζας· τοῖς δὲ σπει-
 ρομένοις δεῖν γίνεσθαι τοῦτο πρῶτον, γῆς δὲ περισάξεις
 ἀλέαν ποιεῖν· ὥστε σῶζεσθαι, καὶ θᾶττον ἀνέναι βλα-
 στόν. Δι' ὃ καὶ ἐάν τις χειμῶνος φυτεύσῃ σπέρμα
 σικύου ἐν ταλαρίοις, καὶ ἄρδῃται θερμῷ, καὶ εἰς
 τὸν ἥλιον ἐκφέρῃ, καὶ παρὰ πυρὶ τιθῇ, πρωῒμοι σφό-
 δρα ἔσονται, ἐάν ὥς ἔχῃ ἐν τοῖς ταλάροις εἰς τὴν ἱκνου-
 μένην ὥραν εἰς τὴν γῆν φυτεύσῃ. — 15. Διὰ τί ἀρ-
 δεύουσιν ἔωθεν, ἢ νυκτὸς, ἢ δειλῆς; Πότερον ἵνα μὴ
 ὁ ἥλιος ἀναλώσῃ; ἢ ὅτι ἐάν ᾗ θερμὸν τὸ ὕδωρ, δια-
 φθείρει τὰ ἀρδόμενα; — 16. (Cf. 1, 48. et 12, 12.)
 Διὰ τί τὰ εὐώδη οὖρητικά, καὶ σπέρματα καὶ φυτά;
 Ἡ ὅτι θερμὰ καὶ εὐπεπτα; τὰ δὲ τοιαῦτα, οὖρητικά.
 Ταχύ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ ἡ ὁσμὴ
 οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ εὐώδη, οἷον σκόροδα,
 διὰ τὴν θερμότητα οὖρητικά, μᾶλλον μέντοι συντη-
 κικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα, διότι ὅλως
 ἡ ὁσμὴ διὰ θερμότητά τινα γίνεται· ἀλλὰ τὰ δυσώδη
 ἄπεπτά ἐστι. Δεῖ δὲ μὴ μόνον εἶναι θερμὰ, ἀλλὰ καὶ
 εὐπεπτα, εἰ ἔσται οὖρητικά, ὅπως συγκατιόντα λε-

πτύνη τὰ ὑγρά. — 17. Διὰ τί θᾶττον ἐκκαυλεῖ τῶν λαχάνων τὰ ἐκ παλαιότερου σπέρματος, οἷον τριετοῦς ἢ διετοῦς, ἢ τὰ ἐκ τῶν προσφάτων; Ἡ ὅτι ὡς ἐπὶ τῶν ζώων θᾶττον σπέρμα φέρει τὸ ἀκμάζον, οὕτω καὶ τῶν σπερμάτων, τὰ μὲν λίαν παλαιὰ, ἐξίκασται τὴν δύναμιν· τὰ δὲ ἀσθενέστερα, διὰ τὸ ἔτι ἔχειν περιττωμα μὴ οἰκείον· τὰ δὲ μέσα τῷ χρόνῳ, ἰσχυρότατα, ἀπεληλυθότος τοῦ ὑγροῦ. Θᾶττον οὖν σπέρμα φέρει. Τὸ δὲ ἐκκαυλεῖν, τοῦτό ἐστιν· ἐκ γὰρ τοῦ καυλοῦ τὸ σπέρμα. — 18. Διὰ τί πήγανον κάλλιστον καὶ πλεῖστον γίνεται, ἐάν τις ἐκφυτεύσῃ εἰς συκῇ; ἐκφυτεύεται δὲ περὶ τὸν φλοιὸν, καὶ περιπλάττεται πηλῷ. Ἡ ὅτι θερμότητος δέονται αἱ ῥίζαι τοῦ πήγανου καὶ ἀλέας· (δι' ὃ καὶ, τὴν τέφραν ἐάν τις περιβάλλῃ, ὀνίνανται) ἢ δὲ συκῇ, θερμὴ ἐστι. Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ ὀπός, πάντων δριμύτατος ὢν, καὶ ὁ πολὺς καπνός. Ἐχει οὖν τοιαύτην θερμότητα καὶ ἰκμάδα, οἷαν καὶ ἡ τέφρα. Ὡστε εἰ ἐκείνην ὀνίνησιν, ἀναγκαῖον καὶ ἐν τῇ συκῇ μάλιστα εὐσθενεῖν, ὅσω ἡ μὲν τέφρα οὐκ ἐπιθρεῖ· τὸ δ' ἀπὸ τῆς συκῆς, αἰεὶ ἐπιθρεῖ, οὐκ ἀναλισκόμενου τοῦ ὑγροῦ τῇ συκῇ. — 19. Διὰ τί ἔνια τῶν φυτῶν αἰεὶ κενὸν φέρει τὸν καυλόν; Ἡ ὢν ἀνάγκη ἄλλο φύειν . . . . . — 20. Διὰ τί ἐν τῇ Ἀττικῇ οἱ μὲν ἄλλοι καρποὶ, γλυκύτατοι γίνονται, τὸ δὲ θύμον, δριμύτατον; καίτοι καὶ τοῦτο καρπός τις ἐστιν . . . . ὥστε οὐ πολὺ ὑγρὸν τὰ φνόμενα ἔχει. Ὅσα μὲν οὖν φύσει γλυκέα ἐστὶ, διὰ μετριότητα τοῦ ἐνυπάρχοντος ὑγροῦ, ὅταν ἀπάγῃ ὁ ἥλιος τὸ πλεῖστον, τὸ ὑπολειπόμενον ῥαδίως πέττεται. Τὸ γὰρ πολὺ, ἔργον πεπάνθαι· τὸ δὲ μέτριον, ῥῆξον. Ὡστε γίνονται οἱ φύσει

γλυκεῖς, γλυκύτεροι. Ἐν δὲ τοῖς φύσει ξηροῖς τε καὶ
 μὴ γλυκέσι καρποῖς, λείπεται δι' ὀλιγότητα τὸ οἰκεῖον.
 Τοῦτο δ' ἐστὶν ἥκιστα γλυκύ. Ἀφαιρεῖται γὰρ ὁ
 ἥλιος τὸ γλυκύτερον καὶ κουφότατον· οὗτοι δὲ οὐκ
 ἔχουσι περισσὸν [ὑγρὸν,] ὥσπερ οἱ ἄλλοι καρποί.
 — 21. Διὰ τί γλήχων καὶ τὰ λείρια καὶ τὰ κρόμμυα τὰ
 κρεμάμενα, ὑπὸ τὰς τροπὰς ἀνθῆι; Ἡ ἐνυπάρχει αὐ-
 τοῖς τροφή ἄπεπτος, ἡ τοῦ μὲν χειμῶνος οὐ πέττεται
 διὰ ψύχος· ὑπὸ δὲ τροπὰς πεττομένης διὰ τὴν ὥραν,
 ἡ αὐξησις γίνεται; αὕτη δὲ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπιρρύ-
 σιν, ταχὺ μαραίνεται. Οὐ γάρ τινα ἔχουσα ἀρχὴν,
 οὐδὲ τινα ἐπιρρύσιν, ἀποξηραίνεται· ὥσπερ Σκύθαις,
 διὰ τὸ πολλὴν τὴν χιόνα γίνεσθαι, συμβαίνει τὸν σῆ-
 τον μένειν, καὶ ταχὺ ἀνατρέχειν. — 22. Διὰ τί τὸ
 κρόμμυον [μόνον] οὕτως περιττῶς δάκνει τὸ ὀφθαλ-
 μῷ; (δι' ὃ καὶ τοῦνομά φασι τοῦτ' ἔχειν αὐτὸ, ὡς
 τὴν κόρην ποιεῖν συμμύειν) ἡ δὲ ὀρίγανος οὐ, οὐδὲ
 ἄλλα δριμύα ὄντα; Καὶ γὰρ τὸ ἀνάρξιον, μᾶλλον
 δάκνον, οὐ ποιεῖ ὁμοίως δακρύνειν προσφερόμενον·
 τὸ δὲ, προσφερόμενον, καὶ κατατρωγόμενον. Ἡ ὅτι
 διαφοραὶ πολλαὶ ἀκολουθοῦσιν ἐκάστοις τῶν δριμύων,
 ἃ ποιεῖ τὴν ἰδίαν ἐκάστου δύναμιν; Τὸ μὲν οὖν ἀνάρ-
 ριον, διὰ τὸ θερμότερον εἶναι, ξηραντικώτερόν ἐστι
 τῆς γινομένης ὑπ' αὐτοῦ συντήξεως· ἐπεὶ ποιεῖ δά-
 κρυνον ἐσθίοντι· προσφερόμενον δὲ οὐ, ὅτι οὐκ ἀπα-
 τμίξει ἀπ' αὐτοῦ λεπτὸν τι· ξηρότερον γὰρ ἐστι καὶ
 θερμότερον. Ἡ δὲ ὀρίγανος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ξηρά
 ἐστὶν ἡρέμα. Ἔδει δὲ τὸ μέλλον δάκρυνον ποιήσῃν,
 δηκτικὸν καὶ ὑγρὸν εἶναι καὶ γλίσχρον. Δι' ὃ καὶ
 τὸ ἔλαιον ποιεῖ δακρύνειν, ἀσθενῇ ἔχον δῆξιν. Διὰ γλι-

συχρότητα γὰρ καὶ λεπτότητα παραδύνον, ποιῇ τὸν πόνον, καὶ τὴν σύντηξιν διὰ τὸν πόνον. Τὸ δὲ κρόμμυον τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὴν ἀτμίδα αὐτοῦ θερμὴν καὶ λεπτὴν καὶ γλίσχραν εἶναι. Ὡστε προσφερόμενον μὲν, διὰ τὸ τὴν ἀτμίδα τοιαύτην εἶναι, καὶ συναφιέναι ὑγρότητα λεπτὴν, ποιῇ δακρύειν. Ἐσθιομένου δὲ, ἡ ἀναθυμίασις διῶνσα [ταὐτὸ ποιεῖν δύναται.] τὸ δὲ σκόροdon θερμὸν μὲν καὶ δριμύ ἐστι, καὶ ὑγρότητα ἔχει, ἀλλ' οὐ γλίσχρον· δι' ὃ οὐ ποιῇ δακρύειν. — 23. Διὰ τί τὰ μύρτα ἐν τῇ χειρὶ θλιβέντα, γλυκύτερα ἡμῖν δοκεῖ εἶναι τῶν μὴ τεθλιμμένων; Ἡ καθάπερ καὶ αἱ ῥᾶγες τετυγῆναι τῶν βοτρυῶν γλυκύτεραι εἰσι τῶν ἀτρυγῆτων; ὑπὸ γὰρ τοῦ γλεύκους ὄντος ἡδέος φύσει, αἱ μὲν τετυγῆναι ῥᾶγες, ὥσπερ εἰκόασιν ἡδυσμέναι· (ἀνάπλεω γὰρ εἰσι καὶ ἔξωθεν) αἱ δ' ἐπὶ τῶν βοτρυῶν, ἀνήδυστοι. Ὅμοίως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν μύρτων φύσει γλυκέων καὶ τὴν γλυκύτητα ἐχόντων ἐντός. Ὡσπερ αἱ ῥᾶγες οὖν, ὅταν θλιφθῇ, ἀναπίμπλαται ἀπὸ τῆς ἐντός γλυκύτητος καὶ ἔξωθεν διαφαίνεται γλυκύτερα ὄντα. — 24. Διὰ τί τῶν τε μύρτων τὰ ἐλάττω, ἀπυρηνότερά ἐστι, καὶ ἐν τοῖς φοῖνιξι καὶ ἐπὶ τῶν βοτρυῶν· ἐνθα δ' αἱ μικραὶ ῥᾶγες οὐκ ἔχουσιν, ἡ ἐλάττους πυρῆνας; Ἡ διὰ τὸ ἀτελέστερα εἶναι, οὐκ ἔχει ἀποκεκριμένον; τέλος γὰρ ὁ πυρῆν ἔχει τὸ σπέρμα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐλάττους εἰσὶν, ὥς ὄντα παραφυάδες καὶ ἀτελῆ, καὶ ἥτιον δὲ γλυκέα τῶν ἐχόντων πυρῆνας. Ἀπεπτότερα γὰρ ἐστίν. Ἡ δὲ πέψις, τελείωσις ἐστίν. — 25. Διὰ τί τῶν περικαρπίων τὰ μὲν, πικρότερα τὰ πρὸς τὴν ῥίζαν ἔχει, οἷον σίκνοι· τὰ δὲ, πρὸς τὸ ἄκρον τὸ ἄνω,

οἶον αἱ βάλανοι; Ἡ ὅτι τῶν μὲν, ταύτῃ ἄπεπτος ἡ τροφή, διὰ τὸ ἐπιρῶεῖν κατὰ τὴν ῥίζαν αἰεὶ· τὰ δὲ, ξηρὰ φύσει ἐστίν· ὥστε ἀπαγομένου τοῦ γλυκέος ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ πεπεμμένου, ἤδη ξηραίνεται, καὶ λείπεται τὸ πικρὸν, ὥσπερ οἱ ἄλεις; ξηραίνόμενον δὲ μᾶλλον, πικρὸν γίνεται, καθάπερ ἐλαῖαι καὶ βάλανοι παλαιούμεναι, πικραὶ γίνονται. — 26. Διὰ τί ἔνια βλαστάνει οὐκ ἐν τῇ γῇ ὄντα, ἀλλ' ἐκτετμημένα· τὰ δὲ, κείμενα, οἶον οἱ τῶν κρίνων καυλαὶ, [σκόροδά τε] καὶ κρίμμυα; Ἡ ὅτι ἔχουσι τροφήν πάντα ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀφωρισμένῳ τόπῳ οὐδὲν φυτόν; [ἡ περιουσία οὖν ἐστὶ τῆς τροφῆς ἡ ποιοῦσα βλαστάνειν. Ἀῆλον δὲ· καὶ γὰρ αἱ σκίλλαι καὶ οἱ βολβοὶ ταὐτὸ ποιοῦσιν. Αὕξεται δὲ ἕκαστον, οὐ τῷ ἔχειν, ἀλλ' ὅταν πεφθῇ καὶ διανεμηθῇ. Ἐχει μὲν οὖν καὶ ἔμπροσθεν] αὕξεται δὲ, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ ἐν ᾗ τοῦτο γίνεται πεττούσης ὥρας, οἶον καὶ τὰ τῶν κροκοδείλων ὡά. Συνεχὲς δὲ οὐκ ἔτι, ὅτι οὐκ ἐπιρῶεῖ ἄλλῃ τροφή. — 27. Διὰ τί ποτε τὰ σκόροδα καὶ τὰ κρίμμυα, ὅσῳ ἂν ξηρότερα φυτεύηται, τοσούτῳ βελτίῳ γίνεται· τὰ δὲ ἄλλα, χείρῳ; Ἡ ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα μάλιστα ὑγρασίας ἐστὶ πλήρη; εὐκρατα οὖν γίνεται τοῦτον τὸν τρόπον φυτευθέντα, καὶ ὅτι ἥτιον σήπεται, ὅταν ξηρανθέντα φυτευθῇ. — 28. Διὰ τί ποτε τὰ σκόροδα καὶ τὰ κρίμμυα μόνα τῶν φυτῶν κείμενα βλαστάνει; Ἡ διότι ὑγρασίας ἐστὶ πλήρη καὶ τροφῆς; ἡ περιουσία οὖν ἐστὶ τῆς τροφῆς, ἡ ποιοῦσα βλαστάνειν· (δῆλον δὲ· καὶ γὰρ αἱ σκίλλαι καὶ βολβοὶ, ταὐτὸ ποιοῦσιν) αὕξεται δὲ, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ ἐκάστῳ. — 29. Διὰ τί τὰ τῷ ψυχρῷ ὕδατι ἀρδόμενα γλυκύτερα, ἢ τὰ τῷ

θερμῷ; Πότερον ὅτι ἐγκατακλειόμενον τὸ θερμὸν ἁλμυρώτερον, ὥσπερ καὶ τὸ ἁλμυρώτερον θερμότερον; τὸ δὲ γλυκὺ, ἐναντίον, ὥσπερ ψυχρόν. Τροφή δὲ τοῖς λαχάνοις τὸ ὑγρὸν, καὶ οἱ χυμοὶ ἐντεῦθεν. — 30.

Διὰ τί τὰ σκόροδα ὄξει μᾶλλον ἐγκαυλοῦντα, ἢ νέα ὄντα; Ἡ ὅτι νέων μὲν ὄντων, ἔτι πολὺ ὑγρὸν ἄλλοτριον ἐνὸν, ἀφαιρεῖται τὴν δύναμιν αὐτῶν; ὅταν δὲ πεπανθῇ, ἐκκεκριμένου ἤδη τούτου, τότε τὴν οἰκείαν ἔχει ὁδμήν. Αὕτη δὲ ἐστὶ φύσει. Ὅμοίως δὲ καὶ [οἱ] ἄλλοι καρποὶ οἱ πρόσφατοι ὄντες, ὑδαρέστεροι. Διὸ καὶ τὰ κρόμμυα ἦτον δριμέα τὰ νεώτερα. — 31.

Διὰ τί τῶν μυρσίνων μὲν μὴ τεταριχευμένων, τὰ μύρτα ἀπορῥεῖ μᾶλλον τῶν φύλλων· ταριχευομένων δὲ τῷ φύκει, τὰ μὲν φύλλα ἀπορῥεῖ, τὰ δὲ μύρτα οὐκ ἀπορῥεῖ; Ἡ ἀταριχεύτων μὲν ὄντων, οὕτως ἔχει διὰ τὴν φύσιν; ὅταν γὰρ πεπανθῇ, ἀπορῥεῖν πέφυκε τὰ μύρτα. Τοῦτο δὲ οὐ συμβαίνει κειμένων, ἀλλὰ μόνον κωλύει ἢ ἱκμᾶς τοῦ φύκος μεταβάλλειν τὸ ἐν τῷ μύρτῳ ὑγρὸν. Τὰ δὲ φύλλα ἀποπίπτει τοῦναντίον, αὐτῶν ξηραينوμένων. Τὸ δὲ φύκος ξηραίνει, ἁλμυρὸν ὄν. Οὐ ταὐτὸ οὖν συμβαίνει ἐπὶ τε τῆς μυρσίνης οὕσι, καὶ κειμένοις τοῖς φύλλοις. — 32. Διὰ τί οἱ σίκυοι πέπονες ἄριστοι γίνονται ἐν τοῖς ἐλώδεσι πεδίοις, οὓσιν ἐνὺγροις, οἷον περὶ Ὀρχομενὸν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ; δοκεῖ δ' ἐνυδρος αὕτη ἢ χώρα εἶναι. Ἐτι δὲ τὰ ἐλώδη ἐνυδρα· οἱ δὲ σίκυοι αὐτοὶ ὑγρότεροι· διὸ καὶ οἱ κηπαῖοι φαῦλοι εἰσίν. Πότερον ὅτι εἰς βάθος διὰ σκληρότητα τῆς γῆς ἀναγκάζεται φυτεύεσθαι; ἢ γὰρ πηλώδης καὶ πεδιάς, μάλιστα γίνεται σκληρά· οἱ δὲ, εἰς βάθος φυτευθέντες, βελτίους. Ἡ διότι

ξηράν δεῖ εἶναι τὴν γῆν, διὰ τὸ αὐτὸ εἶναι ὑγρὸν φύσει; οὕτω γὰρ ἀντισπώμενον, ἐπὶ μέσον ἤξει. Ἡ δὲ ἐλωδεστέρα μὲν, βαθεῖα δὲ, τροφὴν ἴσχει καὶ διὰ τὸ βάθος τῆς γῆς, καὶ διὰ τὸν τόπον· καὶ οὐχ ὑπερβάλλουσιν, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι τὴν γῆν πάλιν. — 33. (Cf. 2, 13.) Διὰ τί τὸ πῆγανον δυσώδεις τοὺς ἰδρωτάς ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; Ἡ ὅτι, ὅσων ἐν τῇ ὁσμῇ βαρύτης ἐνὶ καὶ δριμύτης, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδεστέραν ποιεῖ τὴν ὁσμήν; — 34. Διὰ τί τὸ πῆγανον βασκανίας φασὶ φάρμακον εἶναι; Ἡ διότι βασκαίνεσθαι δοκοῦσι λάβρος ἐσθίοντες, ἢ ὑφορώμενοί τινας δυσχερείας, καὶ περὶ τὰ προσφερόμενα ὑπόπτως ἔχοντες; Ἐπιλέγουσι γοῦν, ὅταν τῆς αὐτῆς τραπέξης ἰδίᾳ τι προσφέρωνται, μεταδιδόντες, ἵνα μὴ βασκάνῃς με. Ἀπαντες οὖν μετὰ ταριχῆς τῶν βρωμάτων προσοίσονται τὸ διδόμενον ὑγρὸν, ἢ σιτίον, ὑφ' ὧν ἢ καταλαμβανομένων, ἢ ἀπεμυμένων μετεωρισθέντα τὰ σιτία, συνεχέπεσε [καὶ] τὰ πνεύματα ὑπὸ τῶν ὑγρῶν, καὶ πόρους καὶ στρόφους παρέχει. Τὸ πῆγανον οὖν προεδεσθὲν, θερμαντικὸν ὦν τῇ φύσει, ἡραίωσε τὸ δεχόμενον ἄγγειον τὰ σιτία, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα. Διὸ ἔξωθεν τὸ ἐγκαταλαμβανόμενον πνεῦμα συμβαίνει. — 35. Διὰ τί ἡ ὀρίγανος ἐμβαλλομένη τῷ γλεύκει, γλυκὺν ποιεῖ τὸν οἶνον; ἐμβάλλονται δὲ δύο κοτύλαι εἰς τὸν ἀμφορέα. Ἡ ὅτι ἐξαίρει, δι' ὧν ἡ αὐστηρότης γίνεται, τὸ ὑδατῶδες καὶ τὴν τρυγῶδες ἀναδεχομένη εἰς αὐτήν; Σημεῖον δὲ, ὅτι ἐκ τούτων τὸ αὐστηρόν· οἱ γὰρ οἶνοι ἥτιον μαλακοί, ἐὰν ὕδωρ παραχεθῇ, καὶ ἐὰν ἐν τῇ τρυγίᾳ πλείω χρόνον ἐάσῃ τις. Καὶ ὅταν ποιῶσι γλυκὺν, ἡλιῶσι τὰς

σταφυλᾶς πολὺν χρόνον, καὶ ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ τὸ ὕδα-
 τῶδες, καὶ τὸ λοιπὸν συμπέττει. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο
 ποιεῖ καὶ ἡ ὀρίγανος· ξηρὰ γὰρ καὶ θερμή. Ὡστε εἰ-
 κότως διαμένει. — 36. Διὰ τί αἱ μέλαιναι μυρσίναι
 πυκνοφυλλότεραι εἰσι τῶν λευκῶν μυρσίνων; Ἡ ὅτι
 ἀγριώτεραι τὸ γένος; Σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐν τοῖς
 ἀγροῖς, καὶ ἥκιστα μεταβάλλουσιν ὑπὸ τῆς ἐπιμελείας.
 Τὰ δὲ ὑγρὰ πάντα πυκνοφυλλότερα. Διὰ γὰρ τὸ
 ἥτιον πέττειν τὸν καρπὸν, εἰς τὰ φύλλα ἡ τροφή
 τρέπεται.

SECTIO XXI

Ὅσα περὶ ἄλφιστα καὶ μᾶζαν, καὶ τὰ ὅμοια.

Διὰ τί ἡ πτισσάνη καὶ τὸ ἄλευρον, ἐλαίου ἐπιχει-
 μένου, λευκότερον γίνεται; Καίτοι τὸ ἔλαιον πυρρὸν.
 Ἡ ὅτι πέφυκε μινγνύμενον τῷ ὑγρῷ ἀφρίζειν; τοῦτο
 δὲ ἡ λευκότης· ἡ δὲ μῖξις τρίψει καὶ κινήσει. Μί-
 γνυται δὲ μᾶλλον τοῖς σωματικοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἐψήμασι
 τοῦτο συμβαίνει. Διὸ καὶ λευκότερα ποιεῖ. — 2. Διὰ τί ἡ
 ἐκ τοῦ πυροῦ τροφή μάλιστα ἀρμόττει τοῖς σώμασι, καὶ
 μᾶλλον τρώφιος, ἢ ἡ ἐκ τῶν κριθῶν; Ἡ διότι μετρίαν ἔχει
 γλίσχρότητα; Δεῖ δὲ τὴν τροφήν ἔχειν τοῦτο. Προσφῦναι
 γὰρ δεῖ καὶ προσκολληθῆναι τῷ σώματι· οὐ αἶτιον
 τὸ γλίσχρον. Ἀλλὰ ψαθυρότερον· δι' ὃ αἱ τετριμ-
 μέναι σφόδρα μᾶζαι, τρωφικώτεραι [εἰσι] τῶν ἀτρί-
 πτων. — 3. (Cf. 7.) Διὰ τί τῶν μὲν ἀλεύρων τὰ πρῶ-
 τα, τῶν δὲ ἀλφίτων τὰ τελευταῖα λαμπρότερα; Ἡ
 διότι τὸ μὲν, καπνρὸν ὄν, περιθραύεται· τὸ δὲ, μα-
 λακόν, ἐνθλίβεται; Λαμπρότερον δὲ ἐν ἀμφοτέροις τὸ
 ἐντός. — 4. Διὰ τί οἱ ἄρτοι λευκότεροι φαίνονται,
 ψυχροὶ ὄντες, ἢ θερμοί; Ἡ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν

τρόπον τινὰ καὶ τὸ ἔλαιον λευκότερον τοῦ προσφά-
του τὸ παλαιόν; Αἴτιον γὰρ τῆς μελανίας τὸ ὕδωρ.
Τοῦτο δὲ ἐν ἀμφοτέροις πλεῖον προσφάτοις οὖσι· χρο-
νιζομένοις δὲ, διὰ τὸ ἐξατμίζειν, λείπεται ἔλαττον τὸ
ἐπιπολῆς. Ἐξατμίζει δὲ τοῦ μὲν ἐλαίου, ἢ ὁ χρόνος,
ἢ ὁ ἥλιος· ἐκ δὲ τῶν ἄρτων ψυχομένων τὸ θερμὸν
ἐξιόν, ψυχρῶν μὲν ὄντων; ἐξελήλυθεν· ἐν δὲ θερμοῖς
οὖσιν, ἔτι ἔνεστιν. — 5. Διὰ τί οἱ ἀναλοὶ ἄρτοι πλείο-
να σταθμὸν ἔχουσι τῶν ἡλισμένων, τῶν ἁλῶν αὐτοῖς
ἴσων ὑπαρχόντων; εἰκὸς δὲ ἦν τοῦναντίον· οἱ γὰρ
ἅλεις πρόσκεινταί τε, καὶ βαρύτεροι τοῦ ὕδατός εἰσιν.
Ἡ ὅτι ξηραίνουσιν οἱ ἅλεις; δι' ὃ καὶ σώζεται ἄσηπτα
τὰ τεταριχενμένα. Αναλίσκεται γὰρ καὶ ξηραίνεται
τὸ ὑγρὸν ὑπ' αὐτῶν, ὃ σήπεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. Καὶ
ἐν τῷ ἄρτῳ οὖν ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ἁλός,
καὶ ἀποπνεῖ ἔξω. Δι' ὃ καὶ οἱ ἔωλοι ἄρτοι κουφότε-
ροὶ εἰσι τῶν θερμῶν, ψυχρότεροι ὄντες. Ἐν δὲ τοῖς
μὴ ἡλισμένοις, τοῦτο τὸ ὑγρὸν πλεῖστον ἐνυπάρχον,
βαρύτερους αὐτοὺς ποιεῖ. — 6. Διὰ τί οἱ μὲν ψυχροὶ
ἄρτοι ἀναβρεχθέντες, εἰ ἄψονται ἀλλήλων, οὐ συνέ-
χονται, οἱ δὲ θερμοὶ; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ψυχροὶ, μετὰ τῆς
ἀτμίδος ἀφιάσι τὸ ἐν αὐτοῖς γλίσχρον ὑγρὸν· οὐ ἐξελ-
θόντος, οὐ κολλῶνται; τὸ γὰρ ὕδωρ, ὃ ἐβρέχθησαν,
ψαθυρώτερόν ἐστιν. Οἱ δὲ θερμοὶ, ἔχουσιν τινα γλι-
σχρότητα. Ὅταν [μὲν] οὖν βεβρεγμένων αὐτῶν ἢ
ἀτμὶς ἐξίῃ, τὸ μὲν θερμὸν διαπνεῖ, διὰ λεπτότητα·
τὸ δὲ κολλῶδες, συνεξιὸν αὐτῷ, καὶ μιγνύμενον
τῷ ὑγρῷ, προσέρχεσθαι ποιεῖ ἐν αὐτοῖς. — 7.
(Cf. 3.) Διὰ τί τῶν ἀλεύρων τὰ πρῶτα λαμπρό-
τατά ἐστι, τῶν δὲ ἀλφίτων τὰ τελευταῖα; Ἡ ὅτι

τὸ μὲν ἄλφιτον, καπυρὸν ὄν, περιθραύεται, ὅιον μάλιστα πάσχει πλεῖστον χρόνον κοπτόμενον; τὸ δὲ μαλακὸν καὶ λεπτὸν ἄλευρον, ὃ ἐστὶν ἐντὸς τοῦ πυροῦ, ἐκθλίβεται [καὶ κόπτεται] πρῶτον. Λαμπρότατον δὲ ἐστὶν ἐν ἀμφοτέροις τὸ ἐντὸς. — 8. Διὰ τί ἡ μὲν μάζα, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, δυσδιαχωρητοτέρα γίνεται· ὁ δὲ ἄρτος, εὐδιαχωρητότερος; Ἡ διὰ τὸ τριφθῆναι σφόδρα τὸ σταῖς, μικρότερον γίνεται· τὸ δὲ γλίσχρον, τοιοῦτόν ἐστιν; ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς, πάντοθεν ἐξήρηται τὸ ὑγρὸν τοῦ ἄρτου· ὥστε ψαθυρώτερον γίνεται τοῦ ὑγροῦ ἐξαιρεθέντος ὅλως, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, διὰ τὸ ἐν τῇ τρίψει μικρομερέστερον γεγονέναι· τὸ δὲ ψαθυρὸν, εὐπεπτότερόν ἐστιν. Ἡ δὲ μάζα, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, γλίσχροτέρα γίνεται τοῦ ὑγροῦ μεμιγμένου· τὸ δὲ γλίσχρον, οὐκ εὐδιαίρετον. Τὰ δὲ τοιαῦτα, δύσπεπτά ἐστι. Δεῖ γὰρ τὸ πεφθυσόμενον διαιρεθῆναι εἰς μικρά. — 9. Διὰ τί ἡ μὲν μάζα, τριβομένη, ἐλάττων γίνεται· τὸ δὲ σταῖς, μείζον; Ἡ ὅτι τὸ μὲν ἄλφιτον βρεχθὲν καὶ τριβόμενον, συνιζεῖ τῇ τοῦ ὑγροῦ κολλήσει, διὰ τὸ ἀραιὸν εἶναι καὶ χονδρὸν; τὸ δὲ ἄλευρον, μετεωρίζεται, διὰ τὸ πυκνὸν σφόδρα εἶναι; τὰ γὰρ πυκνὰ, τριβόμενα, θερμαίνεται· θερμαινόμενα δὲ καὶ πνευματούμενα, μετεωρίζεται, καθάπερ [καὶ] ἡ σάρξ. — 10. (Cf. 23.) Διὰ τί δὲ πυρούμενον τὸ σταῖς, μείζον γίνεται ἢ ἡ μάζα; ἢ ὅτι ἔχει ὑγρὸν [οὐ] κεχωρισμένον· ὥστε ἐξιέναι θερμαινόμενον διὰ τὴν τρίψιν· ἐξ οὗ θερμαινόμενου, πνεῦμα γίνεται; ἐκ δὲ τοῦ πλείονος ὑγροῦ, ἀνάγκη γίνεσθαι πλεῖον πνεῦμα. — 11. Διὰ τί, τοῦ μέλιτος κολλητικωτέρου ὄντος ἢ τοῦ ὕδατος, τὸ τῷ

μελικράτῳ φυραθὲν ἄλευρον, ψαθυρώτερον γίνεται ὅταν ἐψηθῇ ἢ ὀπηθῇ, ἢ τὸ τῷ ὕδατι; Ἡ διότι τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς πηγνυται καὶ συνίσταται, τὸ ὕδωρ τὸ δὲ μέλι, συνιστᾷ μὲν, ἀλλ' ἐπιξηραίνει· δι' ὃ μᾶλλον ψαθυρὸν ποιεῖ. Ἡ γὰρ ψαθυρότης, ὑπὸ ξηρασίας γίνεται. — 12. Διὰ τί οἱ δίπυροι ἄρτοι ψυχθέντες, οὐ γίνονται σκληροί; Ἡ ὅτι ἔχει τινὰ ἐν αὐτῷ ὁ πυρὸς γλυκὺν καὶ γλίσχρον χυμὸν, ὃς ἐστὶν αὐτοῦ καθάπερ ψυχῇ; Σημεῖον δὲ ξηραίνόμενος γὰρ, ὅλως κενοῦται· νοτιῶν δὲ, ἐκφύεται. Τοῦ οὖν χυμοῦ τούτου ἐνυπάρχοντος καὶ ἐν τῷ ἀλεύρῳ καὶ μάλιστα τῷ καθαρῳτάτῳ, σταιτὸς γενομένου τοῦ ἀλεύρου καὶ τριβομένου, συμβαίνει αὐτό. Σημεῖον δὲ· ἐψόμενον γὰρ, διαχωρητικώτερον γίνεται. Ὀπτωμένου μὲν οὖν τὸ πρῶτον τοῦ ἄρτου, τὸ ψαθυρὸν καὶ ἐλαφρὸν μετὰ τοῦ ὕγρου τοῦ ἐκ τοῦ ἄρτου ἀπατμίζει, καὶ τοῦ ἀλεύρου τὸ ἀχυρωδέστατον ἀποκαίεται. Ἐξαιρεθέντος δὲ καὶ τριβομένου πάλιν τοῦ σταιτὸς, τό, τε τοῦ ἀλεύρου λειότατον, καὶ τοῦ ὕγρου γλίσχρότατον λειπόμενον, μίγνυται μᾶλλον ἑαυτοῖς, διὰ τε τὸ τοιαῦτα καὶ μᾶλλον γεγονέναι, καὶ διὰ τὴν πύρωσιν· βαφῇ γὰρ ὁμοία ἢ μίξις αὐτῶν γίνεται· ὥστε γενέσθαι τὸ ὕστερον τριφθὲν σταῖς, ὅμοιον τῷ ἐψομένῳ ἀλεύρῳ. Καὶ γὰρ ἐκείνο, τριφθέντος τοῦ σταιτὸς, καὶ λειφθέντος τοῦ λεπτοτάτου ἀλεύρου καὶ τοῦ γλίσχροτάτου ὕγρου, πυρωθὲν [καὶ] κολλῶδες γίνεται καὶ ἀνεξίτημαστον. Τό, τε γὰρ γλίσχρον, δυσδιαίρετον· καὶ τὸ πυκνόν, οὐθὲν δι' αὐτοῦ προῖεται· ὕγρότατον οὖν τοῦτο, καὶ διὰ πυρὸς πάσχει ἄρτος διὰ τὰ εἰρημένα· ἔχων δὲ αἰεὶ ὕγρότητα, οὐ γίνεται σκληρός. — 13. Διὰ τί τῆς

τροφῆς τῆς ξηραῖς καὶ τῆς ὑγρᾶς ἐνίοις δυνάμεθα πολὺν χρόνον χρῆσθαι, οἷον τῇ γινομένῃ τροφῇ ἐξ ἀλφίτων καὶ ἀλεύρων, καὶ τοῖς οἴνοις τοῖς αὐστηροῖς καὶ ὕδατι· τοῖς δὲ οὐ δυνάμεθα, καὶ ταῦτα ἡδίων οὖσιν; Ἡ ὅτι τὰ μὲν ἐστὶ τῶν προσφερομένων, ἐπιπολαστικά καὶ τρόφιμα· ὥστε καὶ ὅταν κενωθῶσι, τῆς πρώτης τροφῆς ἀναλωθείσης, ἔτι ἔνεστιν ἐν τῷ σώματι πολλὴ δύναμις· ὥς μὲν πρὸς τὴν πρώτην ἐργασίαν τοῦ σώματος, πεφθεῖσα· ὥς δὲ πρὸς τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκ διαδοχῆς γινομένην, ἄπεπτος; Τοιαῦτα δὲ ἐστὶ καὶ τῶν ἡδέων τὰ πλεῖστα. Τὰ μὲν γὰρ λιπαρὰ καὶ γλυκέα, καὶ πίονα, ἡδιστα δοκεῖ εἶναι γευομένοις ἡμῖν. Ταῦτα δὲ ἐστὶ πάντα [τὰ] τρόφιμα καὶ οὐκ ἄπεπτα, καὶ ἐπιπολαστικά, ἐν ᾗ ἂν ᾗ διαφορᾷ· ὥστε ἔναυλον εἶναι τὴν δύναμιν, ἐὰν τις αὐτῶν πληρωθῇ, καὶ μὴ ταχύ ἐκλείπῃ τὴν αἰσθησιν. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐνόντων γίνεται ἡ πλήρωσις, ἀλλὰ καὶ διαδοθείσης τῆς τροφῆς, ἐν ἄλλοις μέρεσιν. Ἡ οὐ μόνον τοῦτο αἷτιον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῇ φύσει ἔνια σύμμετρα εἶναι καὶ οἰκεῖα ἡμῖν; Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, διὰ τὸ κατὰ φύσιν εἶναι, μᾶλλον προσίεται τὰ σώματα· τὰ δὲ παρὰ φύσιν, ἥτιον. Ἀλλὰ τε ἄλλη κράσει ἀρμόζει· οἷον τὸ μέλι ταῖς μελίτταις κατὰ φύσιν ἐστίν, ὥστε προσφέρεσθαι μόνον· καίτοι ἀσθενεῖς γέ εἰσι τὴν δύναμιν· ὥστε δεῖ λείπειν τὸ ἀναλίσκόμενον, ἀλλ' εἶναι ἀνάλογον τὸ πλῆθος, πρὸς τὴν ἰσχὺν τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· ὥστε ὅσα τῶν ἡδέων τοιαῦτά ἐστι, διὰ μὲν τὸ ἐν τῇ φύσει ἥτιον ὑπάρχειν, ἡδέα φαίνεται, ὀλίγον δὲ χρόνον· ἄλλα πληροῦ ταχύ. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν, αἰεὶ δεόνται. Ὡστε καὶ προσφερομένων συνεχῶς δι

αὐτὰ, οὐ τῶν ἡδίστων, ἀλλ' ἐτέρων ἤττον πληροῦνται.
 — 14. Διὰ τί τὰ αὐτὰ συνεθιζομένοις τε ἡδέα φαί-
 νεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. Τὸ
 δὲ ἔθος ἐστὶ, τὸ πολλάκις καὶ συνεχῶς [τι] ποιεῖν;
 ἢ ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἔστιν δεκτικὴν τινος ἐν ἡμῖν ποιεῖ,
 οὐ πλήρωσιν; τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεισθαι τι, πληροῦ
 τὴν ἐπιθυμίαν; [καὶ καθάπερ αἷτιον; ἐστὶ γάρ τι καὶ
 ἡ ἐπιθυμία.] Αἱ μὲν οὖν ἔξεις γυμναζόμεναι, αὖξον-
 ται καὶ ἐπιδιδόασιν· τὰ δὲ ἀγγεῖα, σαπτόμενα, οὐδὲν
 μείζω γίνεται. Διόπερ τὸ μὲν ἔθος, ὃν γυμνάσιον,
 αὖξει τὴν δεκτικὴν ἔξιν· τὸ δὲ συνεχῶς προσφερόμενον,
 σάπτει μὲν καὶ πληροῦ τὴν ἐπιθυμίαν· ἥς πληρωθεί-
 σης, οὐκ ἔτι προσιέμεθα· αὖξει δὲ οὐθὲν αὐτὴν, διὰ
 τὰ προειρημένα ἐπὶ τῆς σάξεως. ἔτι τὸ ἔθος οὐ τῷ
 αἰεὶ ἡδύνειν, ἡδὺ ἐστὶ, (λυπεῖ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἑάν
 τις συνεχῶς ποιῇ)· ἀλλὰ τῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου ἡδέως
 ἡμᾶς προσιέσθαι, καὶ πλείω χρόνον δύνασθαι ταῦτόν
 ποιεῖν, ἢ ἀσυνήθεις ὄντας. Ἐν ᾧ οὖν καὶ τοῦτο λυπεῖ
 ἡδὺ ὄν, ἐν ταύτῳ καὶ τὰ ἄλλα ἡδέα. Συνεχῶς γὰρ
 γινόμενα ἢ προσφερόμενα, ἀμφοτέρω λυπεῖ. Αἷτιον
 δὲ [διὰ] τὸ μὴ ἀπείρους ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς δυνάμεις ἔχειν
 τὰς δεκτικὰς καὶ ποιητικὰς, ἀλλὰ πεπερασμένας, αἱ
 τυγχάνουσιν τοῦ συμμέτρου αὐταῖς, (τοῦτο γὰρ συνε-
 χῶς ἐστὶν αἰσθητὸν εἰς ἐπίδοσιν) αἱ μὲν, πληροῦνται,
 αἱ δὲ, ἀδυνατοῦσιν ἐνεργεῖν. — 15. Διὰ τί τὸ μὲν
 σταῖς γίνεται τριβόμενον λευκόν, ἡ δὲ μάζα μελαν-
 τέρα; Πότερον ὅτι ξηραίνεται μᾶλλον τὸ ἐπιπολῆς ἐν
 τῷ ἀλφίτῳ, οἷον ἐν ὑγρῷ θερμόν, ὃ ποιεῖ τὴν λευκό-
 τητα; ἢ διὰ τὸ πεπυρῶσθαι, ἔλκει τὸ ὑγρὸν εἰς αὐτὸ,
 μεγαλομερέστερον ὄν. — 16. Διὰ τί τὰ ἄλφιστα μᾶλ-

λον τῷ ὕδατι συμμένει φυρόμενα, ἢ τῷ ἐλαίῳ, ὄντι γλισχροτέρῳ· καίτοι κολλητικώτερον τὸ γλισχρον· τὸ δὲ ἔλαιον, τοῦ ὕδατος γλισχρότερον; Ἡ ὅτι λεπτότερον τὸ ὕδωρ; ἅστε εἰσέρχεται εἰς ἅπαν καὶ μαλακὰ ποιεῖ, συμφύεται τε μᾶλλον καὶ συνθλίβεται πρὸς ἄλληλα· καίτοι θλιβόμενα καίχωρὶς τῆς τρίψεως. — 17.

Διὰ τί οἱ ἄτριπτοι ἄριοι καὶ οἱ σφόδρα τετριμμένοι ρήγνυνται; Ἡ οἱ μὲν ἄτριπτοι, διὰ τὸ ἀσύνδετοι εἶναι; ἢ γὰρ τρίψις συνδεῖ. Προωδοπεποίηται οὖν τῷ ρήγνυσθαι. Ἐτι ἄμιγές καὶ πολὺ ἔχουσι [τὸ] ὑγρόν. Οἱ δὲ τετριμμένοι σφόδρα, λίαν εἰσὶ ξηροὶ, διὰ τὸ ὀλίγων ἔχειν ὑγρόν. Θερμαινομένων γὰρ, πᾶν ἐξέρχεται. Ὡστε ἄμφω, διὰ τὸ πολὺ ὑγρὸν ἐξιέναι, ρήγνυνται. Πολὺ γὰρ ἐν μὲν τοῖς ἀτρίπτοις, ἀπλῶς ἔνεστιν· ἐν δὲ τοῖς τετριμμένοις, πρὸς τὸ ὑπόλοιπον. — 18. Διὰ τί κουφότερον τὸ φύραμα γίνεται, ἢ ἄμφω, τό, τε ὑγρὸν καὶ τὸ ἄλφιτον; Πότερον ὅτι μιγνυμένων, πνεῦμα συγκατακλείεται; Ἡ ὅτι ἐπὶ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν τοῖς ἀλφίτοις ἐξατμίζεται τοῦ ὕδατος; ὥστε ἔλαττον γίνεται τὸ μεμιγμένον; ὁ δὲ ἀήρ, εἰ καὶ μίγνυται, οὐθὲν ἂν κουφότερον ποιῇ. Ἐχει γὰρ βάρος καὶ ὁ ἀήρ ἐν τῷ αἰέρι. — 19. Διὰ τί μετὰ τοῦ ἀλφίτου πινόμενον τὸ γάλα καὶ ὁ γλυκὺς, φαίνεται γλυκύτερα; Πότερον παρὰ τὸ μὴ γλυκὺ, μᾶλλον φαίνεται; τὸ γὰρ ἄλφιτον, οὐ γλυκὺ. Ἡ ὅτι ἐνδιατρίβει τὸ ἄλφιτον ἔχον γλυκύτητα· ὥστε πλείονι χρόνῳ ἢ αἰσθησις; — 20. Διὰ τί ἥτιον ἄκρατον φαίνεται τὸ αὐτὸ πόμα μετὰ τοῦ ἀλφίτου πινόμενον; Πότερον ὅτι κεράννουσιν ἄλλο ἔχον μετ' ἄλλου; ἢ ὅτι ἀντιφράττει τῷ πόματι καὶ ἀφανίζει, ἀντισπῶν εἰς αὐτό; — 21.

Διὰ τί ὁ χόνδρος πλεῖον ὕδωρ δέχεται, ἢ οἱ πυροὶ ἐξ
 ὧν ὁ τοιοῦτος ἐγένετο χόνδρος; Ἡ ὅτι ἄλευρά πως
 ἐστὶν ὁ χόνδρος; τὰ δὲ ἄλευρα πλεῖον δέχεται· καὶ
 γὰρ γίνεται ὁ ὄγκος πλείων, ἢ ὁ τῶν πυρῶν. Σέσα-
 κται γὰρ καὶ τὰ ἐν τοῖς πυροῖς. Τὰ δὲ πλείω, χωρεῖ
 πλεῖον· καὶ τοῦτο καὶ ὅτι ἔχει θερμότητα καὶ τὰ ἄλευ-
 ρα, καὶ ὁ χόνδρος. Τὸ δὲ θερμὸν, καὶ ἔλκει μᾶλλον
 τὸ ὑγρὸν, καὶ ἐξανάλισκει ἐξατμίζον. — 22. (Cf. sup. 9.)
 Διὰ τί τὸ ἄλευρον τριβόμενον, μείζον πολὺ γίνεται, ἢ
 τὸ ἄλφειτον, κατὰ λόγον; Ἡ ὅτι τὸ μὲν, πολὺ ὕδωρ
 δέχεται· τὸ δὲ, ὀλίγον; Διὰ τί δέχεται πλεῖον; μᾶλ-
 λον γὰρ εἰκὸς τὸ ἄλφειτον· πεπύρωται γάρ· τὸ δὲ,
 ἄπυρον· μᾶλλον δὲ ξηρὸν τὸ πεπυρωμένον. Ἡ διότι
 τρίψιν μᾶλλον δέχεται τὸ ἄλευρον; τούτου δὲ αἷτιον,
 τὸ μικρομερέστερον εἶναι. Ὡς περ οὖν ὅσα πλάσιόν
 ἐστὶ δυνάμει τῇ μικρότητι, τοσαυταπλάσιον δέχεται
 τὸ ὕδωρ. Κόλλη γὰρ χρῆται τῷ ὕδατι· ὥς περ καὶ
 Ἐμπεδοκλῆς μετήνεγκεν ἐν τοῖς Φυσικοῖς εἰπών, Ἀλ-
 φειτον ὕδατι κολλήσας· καὶ ἀναλίσκει πολὺ διὰ τοῦτο.
 — 23. (Cf. 10.) Διὰ τί δὲ καὶ πεπυρωμένον τὸ σταῖς
 μείζον γίνεται, ἢ ἡ μάζα; Ἡ ὅτι ἔχει ὑγρὸν [οὐ] κηω-
 ρισμένον, ὥς τε ἐξιέναι, θερμαινομένου, οὐ πνεῦμα γι-
 νόμενον, καὶ οὐ δυνάμενον ἐξιέναι ὁμοίως καὶ ἐν τῇ
 μάξῃ, διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ σταίτος; (πυκνὸν γὰρ
 τὸ ἐκ μικρομερεσιτέρων) αἶρει οὖν καὶ ποιεῖ τὸν ὄγκον.
 Ἔτι δὲ καὶ πλεῖον ἔχει τὸ ὑγρὸν· ἐξ οὗ θερμαινομέ-
 νου, πνεῦμα γίνεται. Ἐκ δὲ τοῦ πλείονος, ἀνάγκη
 γίνεσθαι πλεῖον. — 24. (Cf. 38, 10.) Διὰ τί οἱ περὶ
 τὴν τῶν σιτίων ἐργασίαν, οἱ μὲν περὶ τὰς κριθὰς,
 ἄχροοι γίνονται καὶ καταρόοικοι· οἱ δὲ περὶ τοὺς πυ-

ροῦς, εὐεκτικοί; Ἡ δίοτι εὐπεσιότερος ὁ πυρὸς τῆς κριθῆς· δίοπερ καὶ αἱ ἀπόρροιαί; — 25. Διὰ τί ὁ ἄρτος, ἐὰν μὲν τις αὐτὸν ὀπιτᾷ, σκληρότερος γίνεται· ἐὰν δέ τις αὐτὸν χλιαίνῃ, ὑγρότερος ἄχρι τινός; Ἡ ὅτι ὀπωμίνου αὐτοῦ, τὸ ὑγρὸν ἐκπορεύεται; σκληρότερος οὖν γίνεται. Ἐπιθερμαινομένου δέ, τὸ ὑγρὸν συσταθὲν, διαχεῖται ὑπὸ τοῦ πυρός· διὸ ὑγρότεροι γίνονται. — 26. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλευρα, ψυχόμενα, ἥτιον σάτιται· τὰ δὲ ἄλφιστα, μᾶλλον; Ἡ ὅτι τὰ μὲν μικρομερῇ οὐ διαλείπει χώραν, καὶ τὰ βαρέα τῇ θλίψει, τὰ πλείω, ἐλάττω κατέχει τὸ ἴσον; Τὰ μὲν οὖν ἄλφιστα, ἁδρά ἐστι. Ψυχόμενα οὖν, ἐλάττω γίνεται ὥστε τὸ ἔλαττον συμπιέζει τὸ πλεόν. Τὰ δὲ ἄλευρα ὑπάρχει μὲν μικρομερῇ ὄντα· ὥστε οὐ διὰ τοῦτο ψύχεται· ἀλλ' ἵνα ἢ κουφότερα, καὶ μὴ σάτιηται διὰ τὴν θλίψιν. Βαρύτερον γὰρ φύσει τὸ ἄλευρον τοῦ ἁλφίτου ἐστίν.

SECTIO XXII.

Ὅσα περὶ ὀπώραν.

Διὰ τί τὴν ὀπώραν ὕστερον ἢ πρότερον φαγοῦσιν οὐκ ἀνάλογος τοῖς αὐτοῖς ὁ ὄγκος τῆς πληρώσεως γίνεται; Ἡ ὅτι βαρυτέρα ἐστὶν ἡ ὀπώρα πολὺ τῶν σιτίων. Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ σῦκα, ἐὰν ὕστατα βρωθῇ· τελευταῖα γὰρ ἐμῆται. Ἐὰν μὲν οὖν πρῶτα, διὰ βάρους κάτω πορευόμενα, εὐρυχωρίαν ἄνω ποιῇ. Ὡστε ῥαδίως δέχεσθαι τὸν ὄγκον τῶν σιτίων. Ἀνάπαλιν δὲ εἰσελθόντα τὰ σιτία, διὰ τὸ μὴ κάτω φέρεσθαι, ταχὺ τοῦ ἄνω κενοῦ προσλαμβάνει. — 2. Διὰ τί τῶν γλυκέων ἔντων ὁμοιοτέρων ἡμῖν ἢ τῶν δριμέων, θᾶττον πληροῦμεθα ὑπὸ τῶν γλυκέων; εἰκὸς δὲ ἦν

ἥτιον. Ἐπὶ γὰρ τῶν ὁμοίων ἥτιον ἢ ἐκὸς πληροῦσθαι. Ἡ ὅτι οὐχ ὁμοίως τό, τε ἀγγεῖον πληροῦται ταχὺ, ἐξ οὗ πληρούμεθα, καὶ τὸ τρεφόμενον; ἀλλ' ἐνίοτε ἡ μὲν κοιλία πλήρης ἐστίν, οἷον τῶν διψῶντων· ἡ δὲ δίψα, οὐδὲν ἥτιόν ἐστιν; οὐ γὰρ τῷ ταύτην εἶναι πλήρη παυόμεθα διψῶντες, ἀλλὰ τῷ ἑκαστον τῶν τοῦ σώματος τὸ αὐτῷ οἰκεῖον ἐστακέειν· καὶ ὅταν ἐκεῖνα ἀπολαύη ἱκανῶς, τότε παυόμεθα διψῶντες· καὶ πεινῶντες δὲ, ὡσαύτως. — 3. Διὰ τί θᾶττον πληρούμεθα ἀπὸ τῶν γλυκέων, ἢ ἀπὸ τῶν δριμέων; Ἡ ὅτι θᾶττον παυόμεθα ἐπιθυμοῦντες τῶν γλυκέων; ἢ ὥς μὲν ἡ κοιλία πληροῦται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῶν γλυκέων; Ἡ οὐχ ὁμολογεῖται· ὅτι δὲ ἡ ἐπιθυμία θᾶττον ὑπ' αὐτῶν πληροῦται, τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον; [ἢ] ὅτι ἡ μὲν ἐπιθυμία (ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν) ἐστὶ μὲν ἔνδεια, ὅταν μηκέτι ἔχωμεν τροφήν, ἢ ὀλίγην; Τὰ μὲν οὖν δριμέα, οὐκ ἐστὶ τρόφιμα, ἀλλὰ τροφήν μὲν ὀλίγην ἔχει, τὸ δὲ περίττωμα πολὺ. Εἰκότως οὖν πολλὰ ταῦτα ζητοῦμεν ἐσθίειν, καὶ οὐκ ἐμπιπλάμεθα αὐτῶν τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ τὸ ἔτι προσδεῖσθαι τροφῆς, ταῦτα δὲ μὴ ἔχειν τροφήν· τὰ δὲ γλυκέα, ἅπαντά ἐστι τροφή, καὶ ἀπὸ μικρῶν τοιούτων πολλὴν λαμβάνει τὸ σῶμα. Ὅταν οὖν ἀπολαύη πολλὴν τροφήν, οὐκέτι δύναται ἐσθίειν, διὰ τὸ μὴ ὑποφέρειν. Εἰκότως οὖν θᾶττον ὑπὸ τῶν γλυκέων πληρούμεθα. — 4. Διὰ τί τὰ περικάρπια καὶ τὰ κρέα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν τοῖς ἀσχοῖς ἄσηπτα γίνεται, ὅταν σφόδρα φυσηθῶσι· καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀκριβοῦς περιπτωματοζομένοις ὡσαύτως; Ἡ διότι σήπεται μὲν κινούμενα πάντα; τὰ δὲ πλήρη, ἀκίνητα. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ κενοῦ κινή-

θῆναι· ταῦτα δὲ πλήρη. — 5. Διὰ τί μετὰ τὰ σαπρὰ τῶν περικαρπίων, ὁ οἶνος πικρὸς φαίνεται πινόμενος; Ἡ ὅτι τὴν πικρότητα ἔχει ἡ σαπρότης ἡ τοιαύτη; τὸ οὖν ἐπιμένον ἐπὶ τῇ γλώττῃ, μιγνύμενον τῷ πόματι καὶ διαχεόμενον, πικρὸν ποιεῖ τὸ πόμα. Αὐτὸ δὲ καθ' αὐτὸ ἦττον φαίνεται ἐσθιόμενον, διὰ τὸ πολλῶν ἄπτεσθαι, καὶ εἰς μικρὰ διανεμεμῆσθαι τὸν τοιοῦτον χυμόν. — 6. Διὰ τί τὰ τραγήματα ἐδεστέον; Ἡ ἔνεκα τοῦ πιεῖν ἱκανόν; οὐ γὰρ μόνον ποτέον τῆς δίψης χάριν τῆς ἐπὶ τοῖς σιτίοις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σιτίον. — 7. Διὰ τί τὰ ὀπτὰ κάρυα, ψυχθέντα χεῖρω γίνεται, καὶ ὁ ἄρτος δὲ, καὶ ὁ βάλανος, καὶ πολλὰ τῶν τοιούτων· θερμανθέντα δὲ πάλιν, βελτίω; Ἡ διότι ψυχθέντος μὲν, πέπηγεν ὁ χυμός· ἀναχλιανθέντων δὲ, πάλιν χεῖται; ἡ δὲ ἡδονὴ γίνεται διὰ τὸν χυμόν. — Διὰ τί ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς ὀπώρας, οἶον σύκων καὶ τῶν τοιούτων, ἢ οἶνον ἄκρατον δεῖ ἐπιπίνειν, ἢ ὕδωρ· ταῦτα δὲ ἐναντία; Ἡ ὅτι ἡ ὀπώρα καὶ θερμὴ ἐστὶ καὶ ὑγρὰ διὰ τὴν γένεσιν; ἔχει γὰρ πολὺ πῦρ καὶ ὑγρότητα· ὥστε διὰ μὲν τὸ πῦρ, οἶον ζέσιν ποιεῖ ὁ χυμός εἴσω· ὅπερ ἔξω τὸ γλεῦκος ποιεῖ. ἦττον δὲ ἔχει δύναμιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀκρόδρυα. Τὸ δὲ τῆς ὑγρότητος πλήθος, ἀπεψίαν ποιεῖ. Τὸ μὲν οὖν ὕδωρ, διὰ τὴν ψυχρότητα σβεννύει τὴν ζέσιν· ὁ δὲ οἶνος, διὰ τὴν θερμότητα οἷς ἐπιτοπολύ. Ὡσπερ γὰρ πῦρ ἐνίοτε πυρὸς, ἐὰν ἦ ἑλαττον, ἀφαιρεῖται τὴν ἰσχύ· μᾶλλον δὲ τῇ θερμότητι πεπτικός ἐστὶ τῆς ὑγρότητος, καὶ διὰ βάρος κατακρατεῖ τῶν τῆς ζέσεως ἐπιτολασμῶν. — 9. Διὰ τί τῶν ἰσχάδων γλυκύταται αἱ δίχα ἐσχισμέναι· οὔτε

δὲ αἱ πολυσχιδεῖς, οὔτε αἱ ἀσχιδεῖς; Ἡ διότι ἐκ μὲν
 τῶν πολυσχιδῶν, διαπέπνευκε καὶ ἐξέλμακε μετὰ τοῦ
 ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος; ἐν δὲ ταῖς μεμυκνύ-
 αῖς, πολὺ τὸ ὑδατῶδες ἐστὶ, διὰ τὸ μὴ ἡτιμικῆναι.
 Αἱ δὲ ἐσχισμέναι μὲν, μὴ εἰς πολλὰ δὲ, ἀμφοτέρων
 τούτων ἐκτός εἰσι τῶν παθημάτων. — 10. Διὰ τί
 ταῖς καμίνοις ξηραίνόμενα τὰ σῦκα σκληρότερα γίνε-
 ται, ἐὰν ψυχθῇ ἐν τῇ καμίνῳ, ἢ ἂν ἐξαιρεθέντα
 ψυχθῇ; Ἡ ὅτι ἐν μὲν τῇ καμίνῳ ἐξατμίζει πᾶν τὸ
 ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· ἔξω δὲ περιεστηκὼς ὁ ἀήρ
 ψύχων, κωλύει τὸ ὑγρὸν ἐξιέναι καὶ συνίστασθαι;
 μᾶλλον γὰρ ἐξατμίζει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ξηρά, σκλη-
 ρά· τὰ δὲ ὑγρά, μαλακά. — 11. Διὰ τί παρὰ τὰ
 στρυφνὰ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ φαίνεται γλυκύτερα·
 οἷον ἐὰν τις βαλάνους, ἢ μύρτα, ἢ τι τῶν τοιούτων
 διατράγῃ; Ἡ εἰκότως, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων;
 πᾶν γὰρ τὸ αὐτὸ παρὰ τὸ ἐναντίον μᾶλλον φαίνεται·
 οἱ δὲ τῶν ἐναντίων χυμοὶ, ἀντικείμενοί πως εἰσιν. Ἡ
 ὅτι, καθάπερ ἐπὶ τῶν βαπτομένων, ὑπὸ τῶν στρυ-
 φνῶν ἢ γλῶττα προδιεργάζεται, καὶ τοὺς πόρους
 ἀνοίγεται, ὥστε μᾶλλον διῦναι τὸ γλυκύ; Καὶ γὰρ
 τὰ βαπτόμενα, τούτου ἕνεκεν προβρέχουσιν ἐν ταῖς
 στρυφνοῖς, τῷ διεργασθὲν μᾶλλον δέχεσθαι τὴν βα-
 φήν. — 12. Διὰ τί τὰ γλυκέα ἥττον δοκεῖ γλυ-
 κέα εἶναι θερμὰ ὄντα, ἢ ὅταν ψυχθῇ; Πότερον ὅτι
 ἅμα δύο αἰσθήσεις γίνονται ἀμφοῖν· ὥστε ἢ τοῦ
 θερμοῦ ἐκκρούει τὴν ἐτέραν; ἢ ὅτι καὶ τὸ γλεῦκος
 θερμόν. Ὡς περ οὖν πῦρ γίνεται ἐπὶ πῦρ. Κω-
 λυεῖ οὖν ἢ θερμότης. [Ἡ] ὅτι τὸ πῦρ ἀφαιρεῖται
 τὰς δυνάμεις ἀπάντων, διὰ τὸ κινητικὸν εἶναι. Ἐγ-

γύτερον οὖν τοῦ μεταβάλλειν ἐστὶ θερμὰ ὄντα· ἀποψυχθέντα δὲ, ἔστηκεν. — 13. Διὰ τί ποτε τὰ ἄχυρα, τὰ μὲν σκληρὰ πέττει, τὰ δὲ πεπεμμένα, οὐ σήπει; Ἡ ὅτι τὸ ἄχυρον θερμόν τε καὶ ὀλκόν ἐστι; Τῇ μὲν οὖν θερμότητι, πέττει· τῷ δὲ ὀλκὸν εἶναι, τὸν ἰχῶρα τὸν σηπόμενον δέχεται· δι' ὃ οὐ σήπει. — 14. Διὰ τί τὰ σῦκα, μαλακὰ καὶ γλυκέα ὄντα, λυμαίνεται τοὺς ὀδόντας; Ἡ διὰ τὴν γλισχρότητα προσέρχεται τοῖς οὖλοις, καὶ παρεμπίπτει διὰ τῶν ὀδόντων εἰς τὰ διὰ μέσου, διὰ τὸ μαλακὰ εἶναι, καὶ σήπιν ποιεῖ ταχέως, ἅτε θερμὰ ὄντα; Τάχα δὲ [ἴσως] καὶ διὰ τὴν σκληρότητα τῶν κεγχραμίδων, ἐν τῇ τούτων κατεργασίᾳ πονοῦσι ταχέως οἱ ὀδόντες.

SECTIO XXIII.

Ὅσα περὶ τὸ ἄλμυρον ὕδωρ καὶ θάλατταν.

Διὰ τί τὸ κύμα οὐκ ἐπιγελαῖ ἐν τοῖς βαθέσι πελάγεσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς καὶ βραχέσιν; Ἡ ὅτι τὸ μικρὸν ὑγρὸν φερόμενον, μᾶλλον διαιρεῖται ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἢ τὸ πολὺ; (Cf. 24.) — 2. (Cf. 12. et 28.) Διὰ τί τὰ κύματα πρότερον φοιτᾷ ἐνίοτε τῶν ἀνέμων; Ἡ ὅτι πρὸς τῇ ἀρχῇ τοῦ πνεύματος ἡ θάλασσα ὡσθεῖσα πρώτη, τὴν ἐχομένην αἰεὶ ταυτὸν ποιεῖ; διόπερ οὔσης αὐτῆς συνεχοῦς, καθάπερ μιᾷ πληγῇ συνεχεῖ πάσαις γίνεται. Τὸ δὲ ἐν ἐνὶ χρόνῳ γίνεται. Ὡστε συμβαίνει τὴν τε πρώτην καὶ τὴν ἐσχάτην ἅμα κινεῖσθαι. Ὁ δὲ ἄηρ οὐ πάσχει τοῦτο, ὅτι οὔτε ἐστὶν ἐν σῶμα συνεχές, τῷ πολλὰς πάντοθεν ἀντικρούσεις λαμβάνειν, αἱ πολλάκις κωλύουσι τὴν πρώτην καὶ νεανικωτάτην κίνησιν, τὴν τε θάλασσαν οὐ ποιοῦσι τοῦτο, διὰ τὸ βαρυτέραν καὶ δυσκίνητοτέραν εἶναι αὐτοῦ.

— 3. Διὰ τί τὰ πλοῖα γέμειν δοκεῖ μᾶλλον ἐν τῷ λιμένι, ἢ ἐν τῷ πελάγει· καὶ θεῖ δὲ θᾶττον ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὴν γῆν, ἢ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ πέλαγος; Ἡ ὅτι τὸ πλέον ὕδωρ ἀντερείδει μᾶλλον [ἐκ] τοῦ ὀλίγου; ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ δέδυκε, διὰ τὸ κρατεῖν αὐτοῦ μᾶλλον; ὡθεῖ γὰρ κάτω τὸ ὕδωρ ἄνωθεν. Ἐν μὲν οὖν τῷ λιμένι, ὀλίγη ἐστὶν ἡ θάλασσα· ἐν δὲ τῷ πελάγει, βαθεῖα. Ὡστε καὶ ἄγειν πλέον δόξει ἐν τῷ λιμένι, καὶ κινήσεται χαλεπώτερον, διὰ τὸ δευκέναι μᾶλλον, καὶ ἥττον ἀντερείδειν τὸ ὕδωρ· ἐν τῷ πελάγει δὲ, τάναντία τούτων ἐστίν. — 4. Διὰ τί, ὅταν τι ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν κυμαίνουσαν, οἷον ἡ ἄγκυρα, γαλήνη γίνεται; Ἡ διότι ἴσταται ἡ θάλαττα τῷ φερομένῳ, μεθ' οὗ ἄῃς συγκαταφέρεται· ὅς ἐπ' εὐθείας κάτω φερόμενος, καὶ ἐνταῦθα ἐπισπασθεῖς, συνεπισπᾶται τὸ ἐκ πλαγίου κινοῦν τὴν θάλατταν; ὁ δὲ κλύδων τῆς θαλάττης, οὐκ ἄνωθεν κάτω γίνεται, ἀλλ' ἐπιπολῆς· οὗ λήξαντος, γαλήνη γίνεται. Ἐτι συνιοῦσα ἡ θάλασσα εἰς τὰ διαστάντα τῷ φερομένῳ, δίνην ποιεῖ. Ἡ δὲ δίνη, κύκλῳ φέρεται. Ἐπεὶ δὲ ἡ εὐθεῖα τοῦ κύκλου κατὰ σημεῖον ἄπτεται, τὰ δὲ κύματα ὑπ' εὐθείας λοξῆς φέρεται, συμβαίνοι ἂν αὐτὰ τοῦ ἐξωτάτου τῆς δίνης κατὰ σημεῖον ἄπτεσθαι, διὰ τε τὰ εἰρημένα, καὶ διὰ τὴν τῆς δίνης φορὰν, ἢ προσιοῦσα ἀπωθεῖται αὐτά. Ἀκύμου δὲ ὄντος τοῦ κατ' αὐτὴν τόπου, γαλήνην ἐν τῇ ῥήξει αὐτῆς συμβαίνει γίνεσθαι, ὅτι συγκαταβάς ἄῃς τῷ ἐνεχθέντι κάτω, ἀναφερόμενος καὶ ὡθὼν ἄνω τὴν θάλατταν, καθάπερ πομφολυγοῖ αὐτήν. Ἡ γὰρ πομφόλυξ, ὑγροῦ ὑπὸ ἄερος κάτωθεν ἄνωθεν

μένου ἐστίν. Πομφόλυξ δὲ πᾶσα, λεία καὶ γαληνός ἐστι. Σημεῖα δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶ· μετέωρος γὰρ ἢ κατὰ τὸ ἐνεχθὲν κάτω θάλαττα τῆς πέριξ γίνεται μικρὸν ὕστερον. — 5. Διὰ τί ἐνίοτε πλοῖα θέοντα ἐν τῇ θαλάττῃ, εὐδίας καταπίνεται καὶ ἀφανῆ γίνεται, ὥστε μηδὲ ναυάγιον ἀναπλεῖν; Ἡ ὅταν ἀνθρώδης τόπος ἐν τῇ ὑπὸ τὴν θάλατταν γῆ ῥαγῇ, ἅμα εἰς τὴν θάλατταν καὶ ἔσω ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ πνεύματος φορᾷ; ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τῇ φερομένη κύκλῳ, φέρεται κάτω. Τοῦτο δ' ἐστὶ δῖνος. Τὰ δὲ περὶ Μεσσηνίαν ἐν τῷ πορθμῷ, πάσχει μὲν τοῦτο διὰ τὸν ῥοῦν, (γίνονται γὰρ αἱ δῖναι ὑπὸ τούτου) καὶ καταπίνεται εἰς βυθὸν, διὰ ταῦτά τε καὶ ὅτι θάλαττά τε βαθεῖα καὶ γῆ ὕπαντρος μέχρι πόρθῳ· φέρουσιν οὖν εἰς ταῦτα ἀποβιαζόμεναι αἱ δῖναι· δι' ὃ οὐκ ἀναπλεῖ αὐτόθι τὰ ναυάγια. Ὁ δὲ ῥοῦς γίνεται, ὅταν παυσάμενου τοῦ προτέρου, ἀντιπνεύση ἐπὶ τῆς θαλάσσης ῥεούσης τῷ προτέρῳ πνεύματι· μάλιστα δὲ, ὅταν νότος ἀντιπνεύση. Ἀντιπνέοντα γὰρ ἀλλήλοις τὰ ῥεύματα, παρεκθλίβεται, ὥσπερ ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ γίνονται αἱ δῖναι. Φέρεται γὰρ ἐλιττομένη ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἄνωθεν ἰσχυρὰ οὖσα. Ἐπεὶ οὖν εἰς πλάγιον οὐκ ἔστιν ὁρμᾶν, (ἀντιθεῖται γὰρ ὑπ' ἀλλήλων) ἀνάγκη εἰς βάθος ὠθεῖσθαι. Ὡστε καὶ ὁ ἂν ληφθῇ ὑπὸ τῆς δίνης, ἀνάγκη συγκαταφέρεσθαι. Διὸ ἀνάσιμα τὰ πλοῖα ποιοῦνται. Ἦδη γὰρ ὁρθὸν ποτε μνημονεύεται καταποθέν. — 6. Διὰ τί ἡ θάλαττα λευκότερα ἢ ἐν τῷ Πόντῳ, ἢ ἐν τῷ Αἰγαίῳ; Πότερον διὰ τὴν ἀνάκλασιν τῆς ὄψεως τὴν γινομένην ἀπὸ τῆς θαλάττης εἰς τὸν ἄερα; Ὁ μὲν

γὰρ περὶ τὸν Πόντον ἄηρ, παχὺς καὶ λευκός· (ὥστε καὶ τῆς θαλάττης ἡ ἐπιφάνεια τοιαύτη φαίνεται) ὁ δὲ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, κυανοῦς, διὰ τὸ μέχρι πόρρω εἶναι καθαρός· ὥστε καὶ ἡ θάλασσα ἀνταυγοῦσα, τοιαύτη φαίνεται. Ἡ ὅτι πᾶσαι αἱ λίμναι, λευκότεραι τῆς θαλάσσης; ὁ δὲ Πόντος ἐστὶ λιμνώδης, διὰ τὸ πολλοὺς ποταμοὺς εἰς αὐτὸν ῥεῖν. Αἱ δὲ λίμναι, διαλευκότεραι τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ποταμῶν. Γράφουσι γοῦν οἱ γραφεῖς τοὺς μὲν ποταμοὺς ὠχροὺς, τὴν δὲ θάλατταν κυανέαν. Ἡ ὅτι διὰ μὲν τοῦ ποταμοῦ διέρχεται ταχὺ ἡ ὄψις, καὶ οὐκ ἀνακλᾶται πρὸς τὸν ἄερα, ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης οὐ; οὐτ' ἄνω ἀνακλᾶται, διὰ τὸ μὴ λείον εἶναι τὸ ὕδωρ· κάτω δὲ ἀποκάμνει βαδίζουσα· δι' ὃ μέλαινα φαίνεται· ἐν δὲ τοῖς λιμνώδεσιν, ἐπιπολῆς ὄντος τοῦ ποτίμου, κάτω δὲ τοῦ ἁλμυροῦ, οὐ διέρχεται, ἀλλ' ἀνακλᾶται πρὸς τὴν αὐγὴν· δι' ὃ φαίνεται λευκὴ ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς. — 7. Διὰ τί ἡ θάλαττα τοῦ ποτίμου ὕδατος ἥτιον ψυχρὰ, καὶ τὰ ἅλυκα τῶν γλυκέων; Πότερον ὅτι πυκνότερον ἡ θάλασσα, καὶ μᾶλλον σῶμα; τὰ δὲ τοιαῦτα, ἥτιον ψύχεται, ὥσπερ καὶ θερμαίνεται μᾶλλον. Σωστικωτέρα γὰρ τοῦ θερμοῦ διὰ τὴν πυκνότητα. Ἡ ὅτι λιπαρώτερα ἡ θάλαττα; διὸ καὶ οὐ σβέννυσι τὴν φλόγα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ λιπαρώτερον, θερμότερον. Ἡ ὅτι γῆς πολὺ ἔχει· ὥστε ξηρότερον; τὸ δὲ ξηρότερον, θερμότερον. — 8. Διὰ τί ἡ θάλαττα εὐδιοπτέρα τοῦ ποτίμου, παχυτέρα οὖσα; λεπτότερον γὰρ τὸ πότιμον τοῦ ἁλμυροῦ. Ἡ οὐ τὸ λεπτὸν αἶτιον, ἀλλ' εὐθυωρεῖαι τῶν πόρων πλεῖσται καὶ μέ-

γισταί εἰσι; Τὸ μὲν οὖν πότιμον, πυκνὸν διὰ λεπτομέρειάν ἐστι· τὸ δὲ ἀλμυρὸν, μεγάλα ἔχει τὰ διάκενα. Ἡ ὅτι καθαρώτερον ἢ θάλαττα; Γῆ μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν. Ἡ δὲ ἄμμος, βαρεῖα οὖσα, ὑφίσταται. Τὰ δὲ πότιμα, γεώδη. Αὐτὴ δὲ, ἐν τῷ μεταξὺ φερομένη, ἀναθολοῦται ταχύ. — 9. Διὰ τί ἐν τοῖς βορείοις εὐδιοπτοτέρα ἢ θάλαττα, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις; Ἡ ὅτι ἐν τῇ γαλήνῃ χρῶμα ἔχει ἢ θάλαττα; λιπαρὸν γὰρ ἔνεστιν ἐν τῷ ἀλμυρῷ χυμῷ. Σημεῖον δὲ ἐκκρίνεται γὰρ ἔλαιον ἐν ταῖς ἀλείαις. Εὐδίας οὖν οὔσης, καὶ ἀλεεινοτέρας τῆς θαλάττης διὰ κορυφότητα, ἐπανθεῖ ἄνω ὁ τοιοῦτος χυμός. Τοῖς δὲ βορείοις, ἥττον, διὰ [τὸ] ψύχος. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ εὐδιοπτότερον τοῦ ἐλαίου. Τὸ γὰρ ἔλαιον, χρῶμα ἔχει· τὸ δὲ ὕδωρ, ἄχρουν παρεμφαινόμενον, σαφεστέραν ποιεῖ τὴν ἔμφασιν. — 10. Διὰ τί λουσάμενοι τῇ θαλάττῃ, θάττον ξηραίνονται, βαρυτέρα οὖση τῶν ποτίμων; Ἡ ὅτι παχυτέρα καὶ γεώδης ἢ θάλαττα; ὀλίγον οὖν ἔχουσα τὸ ὑγρὸν, ξηραίνεται θάττον. — 11. (Cf. 2.) Διὰ τί τὰ κύματα ἀνεμώδη; Ἡ ὅτι σημεῖα ἐστὶ πνεύματος ἐσομένου; Ἔστι γὰρ τὸ πνεῦμα σύνωσις αἰέρος. Ἡ διὰ τὸ αἰεὶ προωθεῖσθαι, γίνεται; προωθεῖ δὲ διὰ συνεχές πῶς ὃν τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ἀρχόμενον. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον, ὥσπερ προεμαράνθη. Ἄλλο δὲ τοῦτο προέωσε, καὶ ἄλλην πυκνότητα ἤγαγεν, καὶ ἀπεμαράνθη. Ὡστε δῆλον, ὅταν ἤδη τὸ προωθούμενον παρῇ, ὅτι ἤξει καὶ τὸ κινεῖν ἀρχόμενον γὰρ τοῦτο ποιεῖ. — 12. Διὰ τί τὸ κύμα προεκπίπτει τοῦ πνεύματος; Ἡ ὅτι οὐχ ἅμα παύεται τὸ πνεῦμα τὸ πνέον καὶ ἢ θάλαττα κυμαί-

νουςα, ἀλλ' ὕστερον ἢ θάλαττα, ἐνδέχεται τὸ κινῆσαν πνεῦμα φθαρῆναι, πρὸ τοῦ γενέσθαι αἰσθητόν. Ὡστε οὐ πρότερον τὸ κῦμα πνεύματος, ἀλλὰ τὸ μὲν λανθάνει, τὸ δὲ οὐ. Ἡ οὐχὶ τὰ πνεύματα ἅμα πανταχοῦ πνεῖ, ἀλλ' ὅθεν ἡ ἀρχὴ πρότερον; ἅμα δὲ πνεῖ, καὶ τὴν πλησίον θάλατταν κινεῖ. αὕτῃ δὲ τὴν ἐχομένην· καὶ οὕτως ἂν ἐνδέχοιτο πρότερον τὸ κῦμα ἐκπίπτειν. Ἐπὶ γὰρ τῆς θαλάσσης, καὶ οὐχ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἢ κίνησις ἢ θάπτων τοῦ ἀέρος, ἢ τῆς θαλάττης. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ θαλάττῃ μᾶλλον νεῖν δύνανται, ἢ ἐν τοῖς ποταμοῖς; Ἡ ὅτι ὁ νέων ἀεὶ ἐπιστηριζόμενος ἐν τῷ ὕδατι νεῖ; ἐν δὲ τῷ σωματωδεστέρῳ μᾶλλον ἀποστηρίζεσθαι δυνάμεθα. Σωματωδέστερον δὲ ἐστὶ τὸ θαλάττιον ὕδωρ τοῦ ποταμίον. Παχύτερον γάρ ἐστι, καὶ μᾶλλον ἀντερείδειν δυνάμενον. — 14. Διὰ τί ποτε ἐν τῇ θαλάττῃ πλείω χρόνον διατελεῖν δύνανται, ἢ ἐν τῷ ποταμῷ; Ἡ διότι τὸ ποτάμιον ὕδωρ λεπτόν ἐστι; μᾶλλον οὖν παρεισδυνόμενον, πνίγει. — 15. Διὰ τί ἡ μὲν θάλαττα καίεται, τὸ δὲ ὕδωρ, οὐ; Ἡ καίεται μὲν κακείνο, ἡ δὲ θάλαττα ἥτιον σβέννυσι τὸ πῦρ, διὰ τὰ λιπαρωτέρα εἶναι; σημεῖον δὲ ὅτι λιπαρωτέρα· ἀπὸ γὰρ τῶν ἁλῶν ἔλαιον ἀφαιρεῖται. Ἡ καὶ ἥτιον δύνανται οἱ πόροι ἀρμόττειν τῷ πυρὶ, διὰ τὸ παχύτεροι εἶναι, καὶ μᾶλλον γε δῆ, ἅτε καὶ τῶν ἁλῶν ἐνυπαρχόντων; Ὡσπερ οὖν τὸ ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ ἥτιον σβεστικόν, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον κατὰ λόγον καυστικός ἐστι, καὶ ἔτερον ἑτέρου μᾶλλον, τῷ ἐγγυτέρω τοῦ θερμοῦ εἶναι, τὸ ξηρότερον δὲ τῇ θαλάττῃ· ἄμφω δὲ ταῦτα μᾶλλον ὑπάρχει. — 16. (Cf. 26, 31.)

Διὰ τί ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης οὐκ ἀποπνεῖ ἔωθεν ψυχρὸν, ἀπὸ δὲ τῶν ποταμῶν; Ἡ ὅτι ἡ μὲν θάλαττα ἐστὶν ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις· οἱ δὲ ποταμοὶ ἐν στενοῖς; ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὔρα, εἰς πολὺν τόπον σκίδνεται, (ὥστε εἶναι ἀσθενής) ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἀθρόως φέρεται, καὶ μᾶλλον ἰσχύει· δι' ὃ μᾶλλον εἰκότως φαίνεται ψυχρά. Ἡ οὖ τοῦτο ἐστὶν αἴτιον, ἀλλ' οἱ μὲν ποταμοὶ ψυχροὶ εἰσιν, ἡ δὲ θάλαττα οὔτε θερμὴ οὔτε ψυχρά; γίνεται δὲ ἡ αὔρα καὶ ἡ ἀναπνοή, θερμαινομένων ἢ ψυχομένων τῶν ὑγρῶν. Ὅπότερον γὰρ ἂν τούτων πάσχη, ἐξαερούται. Ἐξαερουμένου δὲ τοῦ ὕδατος, ὃ ἀήρ ὃ γινόμενος φέρεται· ὃ ἐστὶν αὔρα. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, [ψυχρὸν] εἰκότως ἀποπνεῖ· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν σφόδρα θερμῶν ἀποπνέον, ψύχεται καὶ γίνεται ψυχρόν. Τοὺς μὲν οὖν ποταμοὺς ἅπαντας ψυχροὺς εὖροι τις ἂν· ἡ δὲ θάλαττα, οὔτε ψυχρά, οὔτε θερμὴ σφόδρα ἐστίν. Οὔτε οὖν τὸ ἀποπνέον ψυχρὸν ἀπ' αὐτῆς ἐστι, διὰ τὸ μὴ ψυχρὰν εἶναι· οὔτε ψύχεται ταχὺ, διὰ τὸ μὴ θερμὴν εἶναι σφόδρα. — 17. Διὰ τί ἐν τοῖς μείζοσι πελάγεσι βραδύτερον καθίσταται κύματα, ἢ ἐν τοῖς βραχείσιν; Ἡ ὅτι ἐκ τῆς πολλῆς κινήσεως βραδύτερον καθίσταται πᾶν, ἢ ἐκ τῆς ὀλίγης; ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις πελάγεσιν, πλείων ἡ ἀμπωτις γίνεται, ἢ ἐν τοῖς βραχείσιν. Οὐθὲν οὖν ἄλογον, τὸ [πλείον] βραδύτερον καθίστασθαι. — 18. Διὰ τί τὸ ἄλμυρὸν ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν, οὐ πότιμον· θερμαινόμενον δὲ, μᾶλλον γίνεται πότιμον, καὶ θερμὸν δὲ ὄν καὶ ἀποψυχόμενον; Ἡ διότι εἰς τὸ ἐναντίον ἀπὸ τοῦ ἐναντίου πέφυκε μεταβάλλειν; ἐστὶ δὲ τὸ πότιμον τῷ ἄλ-

μυρῶ ἀντικείμενον· καὶ θερμαινομένου μὲν, ἀφέψεται
 τὸ ἄλμυρόν· ψυχομένου δὲ ὑφίσταται. — 19. Διὰ
 τί τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ ὥς ἐπιτοπολὺν ὕδατα, γλυκεία
 [ὑδατα,] ἀλλ' οὐχ ἄλμυρά; Ἡ διὰ τὸ ποτιμώτερα διη-
 θούμενα γίνεσθαι; διηθεῖται δὲ τὸ ἐγγύτερον τῆς
 θαλάσσης μᾶλλον. — 20. Διὰ τί τὸ ἄλμυρόν ὕδωρ
 οὐκ ἀπόρρυστόν ἐστιν; Ἡ διότι τὸ μὲν βαρὺ, στάσιμον·
 τὸ δὲ ἄλμυρόν, βαρὺ; Διὸ καὶ τὰ θερμὰ μόνα τῶν
 ἄλμυρῶν ὑδάτων ἀπόρρυστά ἐστιν. ἔχει γὰρ κουφό-
 τητα ἐν αὐτοῖς, ἣ κρατεῖ τῆς κατὰ τὴν ἄλμυρίδα βα-
 ρύτητος. Τὸ γὰρ θερμὸν, κουφότερόν ἐστιν. Ἐτι
 τὰ μὲν ἀπόρρυτα διηθεῖται διὰ τῆς γῆς· διηθουμέ-
 νων δὲ αἰεὶ μάλιστα ὑφίσταται τὸ παχύτατον καὶ βα-
 ρύτατον· ἐκκρίνεται δὲ τὸ κοῦφον καὶ καθαρόν. Ἔστι
 γὰρ τὸ μὲν ἄλμυρόν, βαρὺ· τὸ δὲ γλυκὺ κοῦφον. Διό-
 περ ἐστὶ γλυκεία τὰ ἀπόρρυτα. Τὸ δὲ αὐτὸ αἰτίον
 ἐστὶ, καὶ διὰ τί τὸ ἄλμυρόν ὕδωρ κινούμενον καὶ με-
 ταβάλλον, γλυκύτερον γίνεται· κουφότερον γὰρ καὶ
 ἁσθενέστερον διὰ τὴν κίνησιν γίνεται. — 21. (Cf.
 37.) Διὰ τί ἐν τῇ Λιβύῃ ἐὰν ὀρύξῃ τις παρὰ τὴν θά-
 λατταν, τὸ πρῶτον πότιμον, εἰθ' ἄλμυρόν γίνεται τα-
 χύ· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τόποις, ἥτιον ποιεῖ τοῦτο; Πό-
 τερον ὅτι τὸ μὲν πρῶτον, [τὸ] ὑπάρχον ὕδωρ ἐν τῷ
 τόπῳ, καὶ τὸ πεπεμμένον ὑπὸ τῆς γῆς ἐστὶν· ὅταν δὲ
 χρονισθῇ, ἣ θάλαττα προδιηθουμένη, διὰ τὸ πρόσφα-
 τον εἶναι, ποιεῖ ἄλμυρώτερον; ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὐκ
 ἔχει. Ἡ [τὸ] πολὺ ὕδωρ, διὰ τὸ μὴ ξηραίνεσθαι τὸν
 τόπον. — 22. Διὰ τί τοὺς ἅλας θάττον τήκει τὸ ἄλ-
 μυρόν ὕδωρ, ἢ τὸ πότιμον; Ἡ διότι τὸ μὲν τήκεσθαι
 ἐστὶν, τὸ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ εἰσιόντος διαιρεῖ-

σθαι, ὥστε ὑγρὸν εἶναι; [οὐ τήκει δὲ ἢ τὰ ὅλως μὴ
δυνάμενα εἰσιέναι,] ἢ τὰ οὕτως, ὥστε μὴ θιγγάνειν.
Μόλις δὲ τήκει τὰ ῥαδίως διεξιόντα· τὰ δ' ἐπιόντα
βιαζόμενα, ταῦτα τάχιστα διαιρεῖ· οὐκ εἰσέρχεται δὲ
τὰ λίαν μεγαλομερῇ· ὑπερέχει γὰρ τῶν πόρων. Τὰ
δὲ μικρομερέστερα, διέρχεται οὐ ψαυόμενα. Ἔστι δὲ
τὸ μὲν πότιμον, λεπτόν· τὸ δὲ ἄλμυρόν, παχύτερον.
Ἦστε τὸ μὲν, ῥαδίως διὰ τὴν λεπτότητα δύνον, μόλις
τήκει· τὸ δὲ, εἰσέρχεται μὲν, ἥττον δὲ· καὶ διὰ τὸ με-
γαλομερέστερον εἶναι, διαιρεῖ καὶ βιάζεται θάττον.
— 23. Διὰ τί τὸ ὕδωρ ἥττον φαίνεται λευκόν, ἐὰν κι-
νῆται, οἶον καὶ ἡ φρίκη; διὸ καὶ Ὀμηρος, ἀρχομένου
φησὶ τοῦ πνεύματος,

μελάνει δὲ τε πόντος ὑπ' αὐτοῦ.

Ἡ διὰ δύο αἰτίας; ἐγγύθεν μὲν τῆς ὀψεως οὔσης, διὰ
τὸ διῆναι τὴν ὄψιν μᾶλλον ἡρεμούντος· κινουμένου
δὲ, μὴ εὐθυπορεῖν· τὸ δὲ διαφανές, λευκὸν φαίνεται.
(δι' οὗ γὰρ μὴ διέρχεται ἡ ὄψις, μέλαν φησὶν εἶναι.
Δι' ὃ καὶ ὁ ἀῆρ πόρρωθεν μέλας φαίνεται· ὁ δὲ ἐγ-
γὺς, λευκός. Καὶ θαλάττης τὸ μὲν ἐγγὺς, λευκόν·
τὸ δὲ πόρρωθεν, κυανοῦν καὶ μέλαν·) πόρρωθεν δὲ, κι-
νουμένης πως τῆς ὀψεως, καὶ τῇ διανακλᾶσθαι ἀθρόον
τὴν ὄψιν, ἐὰν ἡρεμῇ πρὸς τὸ φῶς· κινουμένου δὲ, μὴ
δύνασθαι. — 24. (Cf. 1.) Διὰ τί ἐν τοῖς βαθέσι πε-
λάγεσι τὸ κῦμα οὐκ ἐπιγελά, ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς;
ἤτερον ὅτι τὸ μικρὸν φερόμενον ὕδωρ, διαιρεῖται
ὑπὸ τοῦ ἀέρος μᾶλλον, ἢ τὸ πολὺ; διὸ θραύεται πα-
τάξαν μᾶλλον. Ἐν μὲν οὖν τῷ βάθει, πολὺ τὸ κινούμε-
νον· ἐν δὲ τῷ βραχεῖ, ὀλίγον. — 25. Διὰ τί οἱ πρὸς
νότον τόποι, ἀλυκώτερα τὰ ὕδατα ἔχουσιν; Ἡ, διὰ τὸ

τὴν θάλατταν ὑπὸ νότου ὠθεῖσθαι ὑπὸ τὴν γῆν, κε-
 ράννυται; — 26. Διὰ τί τῶν ὑδάτων τὸ ἄλμυρόν ἐπὶ
 τῷ γλυκεῖ οἶνῳ ἐπιπολάζει μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῷ αὐστη-
 ρῷ; Πότερον ὅτι μᾶλλον ἔχει γῆν ὁ γλυκὺς, ὥσπερ ἡ
 ἀσταφίς; ἢ ὅτι βαρύτερος καὶ γλισχρότερος ὁ γλυκὺς;
 ὥσθ' ἤτιον μίγνυται· μίγνύμενος δὲ, ἐφίσταται.
 — 27. Διὰ τί ὅλως ἐφίσταται γεῶδες ὄν; ἢ γὰρ οἰκεία
 φορὰ κάτω. Πότερον ὅτι μᾶλλον ἔχει γῆν ὁ γλυκὺς;
 ἢ διὰ τὴν θερμότητα, καθάπερ οἱ ἄλλες; ὅμοιον γὰρ
 ἐξανθήματι. ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν; ἢ οὐ; διὰ γὰρ
 τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ γλυκεῖ μᾶλλον, οὐκ ἄλογον· θερμό-
 τatos γάρ. — 28. (Cf. 2.) Διὰ τί τὰ κύματα πρότε-
 ρον φοιτᾷ ἐνίοτε τῶν ἀνέμων; ἢ διότι καὶ τελευτᾷ
 ὕστερον; τὸ γὰρ πρῶτον πνεῦμα ὥσανεὶ προδιαλύεται
 τοῦ ὡσθέντος κύματος· ἀφικνεῖται δὲ οὐκ αὐτὸ τὸ
 πρῶτον ὡσθέν, ἀλλ' αἰὲ ἢ ὡς γίνεται τοῦ ἐχομένου.
 — 29. Διὰ τί αἱ κυματοειδέστεραι γαῖ, στεγρῶν γίνον-
 ται πολλάκις οὕτω σφόδρα, ὥσπερ ἡδαφισμέναι· καὶ
 ἡ μὲν κυματώδης γῆ, στερεά· ἡ δὲ ἄποθεν, χαῦνος;
 ἢ διότι ἡ μικρὰ ἄμμος οὐ πόρρωθεν ἐκβάλλεται ὑπὸ
 τοῦ κύματος, ἀλλὰ ἡ μείζων μᾶλλον; ὥσπερ καὶ τῇ
 χειρὶ βάλλειν πόρρω, οὐ τὸ ἐλάχιστον μάλιστα δυνα-
 τόν. Ἐπειτα πολλῶν κυκωμένων, τὰ ἐλάχιστα ἐμπί-
 πτοντα, πυκνοῖ. ἢ δὲ τοῦ κύματος, λοφῶντος κίνη-
 σις ἐδαφίζει, κινεῖ δὲ οὐκ ἔτι. Διὰ μὲν οὖν τὸ τὰ μι-
 κρότατα μὴ πόρρω δύνασθαι πηδᾶν, ἐκ μικρῶν σφό-
 δρα συντέθεται· διὰ δὲ τὸ πολλάκις κινεῖσθαι, συνε-
 χεῖς γίνεται πιπτούσης ἄμμου, ἕως ἂν συναρμόσῃ. Διὰ
 δὲ τὸ κύμα τὸ τελευταῖον ἐδαφίζεται, καὶ τὸ ἡρέμα ὑγρὸν
 συγχολᾷ. ἢ δὲ πόρρω, ξηρὰ τε οὕσα, διίσταται,

καὶ ἐκ μειζόνων ἐστὶ λιθιδίων, καὶ ἀνεδάφιστος.
 — 30. Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ ἄνω τῶν ἐν τῷ βάθει
 ἄλμυρώτερα καὶ θερμότερα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς
 φρέασι τοῖς ποτίμοις τὸ ἐπιπολῆς ἄλμυρώτερον τοῦ
 εἰς βάθος; Καίτοι ἔδει τὸ κατωτέρω βαθυτέρον γὰρ
 τὸ ἄλμυρόν. Ἡ διότι ὁ ἥλιος καὶ ὁ αἴθρ ἀνάγει αἰεὶ
 τὸ ἐλαφρότατον ἀπὸ τῶν ὑγρῶν; τὸ δὲ ποτιμώτερον
 αἰεὶ κουφότερον, μᾶλλον δὲ ἀπάγει ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρων
 τόπων. Ὡστε καὶ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῶν ἐπιπολῆς
 καὶ τῶν ποτίμων, ἀνάγκη τὸ λειπόμενον ἄλμυρώτερον
 εἶναι, ἀφ' ὧν ἀνῆκται, ἢ ἀφ' ὧν μὴθὲν, ἢ ἔλαττον τὸ
 γλυκύ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ θερμότερα τὰ ἄνω. Τὸ γὰρ
 ἄλμυρόν, θερμότερον τοῦ ποτίμου. Δι' ὃ καὶ φασί
 τινες τῶν Ἑρακλειτιζόντων, ἐκ μὲν τοῦ ποτίμου ξη-
 ραινομένου καὶ πηγνυμένου, λίθους γίνεσθαι καὶ γῆν
 ἐκ δὲ τῆς θαλάσσης, τὸν ἥλιον ἀναθυμιάσθαι. — 31.
 Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ πρὸς τῇ γῇ γλυκύτερά ἐστιν;
 ἢ διότι ἐν τῇ κινήσει μᾶλλον ἐστι; κινούμενον δὲ τὸ
 ἄλμυρόν, γλυκύτερον γίνεται. Ἡ ὅτι καὶ ἐν τῷ βά-
 θει ἄλμυρωτέρον ἐστι τὸ ὕδωρ; τὰ δὲ πρὸς τῇ γῇ,
 ἥτιόν ἐστι βαθεῖα. Δι' ὃ καὶ τὰ χιβαθῇ, ἄλμυρά
 ἐστι, καὶ σὺχ' ὁμοίως γλυκέα. Τούτου δ' αἷτιον, ὅτι
 βαρὺ ὢν τὸ ἄλμυρόν, φέρεται μᾶλλον εἰς βάθος.
 — 32. (Cf. 28, 15.) Διὰ τί ἡ θάλαττα μόνον τῶν ὑδά-
 των κάπται· τὰ δὲ πότιμα καὶ ποτάμια, οὐ; Πότερον
 οἱ γῆν πολλὴν ἔχει; δηλοῦσι δὲ οἱ ἄλεις. Ἡ διότι λι-
 παρά; δηλοῦσι δὲ τὸ ἐν τοῖς ἄλεσιν ὑφιστάμενον ἔλαιον.
 — 33. Διὰ τί ἐν ταῖς λίμναις ἄμμος οὐ γίνεται, ἢ
 ἥτιον ἢ ἐν τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς ποταμοῖς; Ἡ ὅτι ἐν
 τῇ θαλάττῃ πέτραι γίνονται, καὶ ἡ γῇ ἐκκέκασται μά-

λιστα; ἡ δὲ ἄμμος ἐστὶ πέτρα ἐψηγμένη εἰς μικρά καὶ ἐλάχιστα μόρια. Ψήχεται δὲ, διὰ τὴν πληγὴν τῶν κυμάτων. Ἐν δὲ ταῖς λίμναις οὐ γίνονται ὁμοίως πέτραι καθαραὶ, οὐδὲ θραύονται ὁμοίως, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι κύματα ὁμοίως. Ἐν δὲ τοῖς ποταμοῖς μᾶλλον, ὅτι τὴν μὲν γῆν καταφέρουσι, τὰς δὲ πέτρας τῇ πληγῇ θραύουσιν. — 34. Διὰ τί, ὅταν ἡ λίμνη ἢ κοπάση ἢ ξηρὰ γένηται, ἀποκάεται ὁ οὐτος ἐν τῷ πεδίῳ μᾶλλον; Πότερον ὅτι τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τῇ λίμνῃ ἀπατμίζον τῇ ἀτμίδι θερμαίνει τὸν ἀέρα· ὥστε ἐλάττους καὶ ἀσθενεστέρους τοὺς πάγους ποιεῖ, ἢ ἐν τοῖς κοίλοις καὶ προσελώδισι τόποις; Ἡ ἐκ τῆς γῆς (ὥσπερ λέγεται) τὰ ψύχη ἄρχεται, καὶ λανθάνει εἰςδυόμενα; ξηραῦς οὖν οὐσης τῆς λίμνης, διὰ πλείονος τόπου ἢ ψυχρότης πλείων προσπίπτουσα, πηγνυσι καὶ ἀποκάει μᾶλλον. Ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις χώραις τὰ ψύχη κάτωθεν γίνεται, ὥσπερ καὶ δοκεῖ. Καίτοι ἡ γῆ θερμὴ τοῦ χειμῶνος· ἀλλὰ διὰ τὸ ἔφυγρον εἶναι, κατέψυκται τὸ ἐπιπολῆς θερμὸν τὸ ἐν τῇ γῇ. Τὸ γὰρ ὑγρὸν, οὐδὲ οὕτω πόρρω ἐστὶν ὥστε μὴ ψύχεσθαι, διὰ τὴν ἐνοῦσαν θερμότητα ἐν τοῖς ὑγροῖς, οὔτε οὕτως ὀλίγον ὥστε μὴ ἐν ἰσχύειν, διὰ τὸ διάβροχον εἶναι τὴν γῆν. Οἶον οὖν διὰ τὴν ψύξιν αὐτοῦ συμβαίνει ἐπὶ κρυστάλλου περιπατεῖν καὶ οἰκεῖν. — 35. Διὰ τί ἡ θάλαττα ἄλμυρά καὶ πικρά ἐστίν; Ἡ ὅτι ἐν τῇ θαλάττῃ πλείους οἱ χυμοί; καὶ γὰρ τὸ ἄλμυρόν καὶ τὸ πικρὸν ἅμα φαίνεται. — 36. Διὰ τί τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ ὄστρακα καὶ λίθοι στρογγύλα γίνονται; Ἡ ὅτι ὁμοίως περιθραυόμενα τὰ ἔσχατα, εἰς τὸ στρογγύλον σχῆμα ἔρχεται; τούτου γὰρ τὸ ἔσχατον ὁμοιον· ἡ δὲ θά-

λαίττα, πάντα κινουῦσα ὁμοίως, περιθραύει. — 37. (Cf. 21.) Διὰ τί ἐνιαχοῦ, ἐάν τις ὀρύξῃ περὶ τὴν θάλατταν, τὸ μὲν πρῶτον πότιμόν ἐστιν ὕδωρ, εἰθ' ἄλμυρόν γίνεται; Ἥ ὅτι αὐτῆς ἐστὶ τῆς θαλάττης τῆς διηθούσης ὑπὸ τὴν γῆν τὸ ὕδωρ; Εἰκότως οὖν τὸ πρῶτόν ἐστι γλυκὺ· ἐλαφρότερον γὰρ ἐστὶ τὸ γλυκὺ τοῦ ἄλμυροῦ· καὶ ἡ θάλαττα ἔχει τὸ τοῦ γλυκέος, ὃ μίχθεν τῇ γῇ, μᾶλλον ἐπιπολάζει. Τὸ δὲ ἄλμυρόν, διὰ τὸ βάρος, καὶ διὰ τὸ τμητικὸν εἶναι, κάτω φέρεται. Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε κατὰ τὰς ψέβας, ἐκ τῆς ἡπείρου ῥεῖ ἐπὶ τὴν θάλατταν τὸ γλυκὺ ὕδωρ, εἰκότως ἂν ἐπιπολῆς εἴη τῆς θαλάττης, ἢ μίγνυται αὐτῇ. Ἀνοιχθέντων δὲ τῶν πόρων, ὕστερον διὰ πλῆθος τὸ ἄλυκόν κρατοῦν, τοιοῦτο πᾶν ποιεῖ. Συμβαίνει γὰρ πεφραγμένων τῶν πόρων ἄνω, ἄλλην ὁδὸν ζητεῖν τὸ ἐπιρρεῖον· ἀνοιχθέντων δὲ, ἐνταῦθα πᾶν φέρεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος φλεβῶν. — 38. (Cf. 8.) Διὰ τί ἡ θάλαττα οὔσα βαρυτέρα τοῦ ποτίμου ὕδατος, μᾶλλον ἐστὶν εὐδίοπτος; Πότερον ὅτι λιπαρωτέρα; τὸ δὲ ἔλαιον ἐπιχυθὲν, ποιεῖ μᾶλλον εὐδίοπτον. Ἐχουσα δὲ ἐν αὐτῇ λίπος, εἰκότως μᾶλλον εὐδίοπτός ἐστιν. Ἥ οὐχ ἅπαν τὸ ἐλαφρότερον καὶ εὐδιοπτότερον; αὐτὸ γὰρ τὸ ἔλαιον ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος, εὐδιοπτότερον δὲ οὐ. Ἥ οὐχ εὐδιοπτότερόν ἐστιν, ἀλλὰ φαίνεται; τὸ γὰρ πότιμον ὕδωρ, ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ ἀπὸ ρευμάτων ἐστίν· ἡ δὲ πηγὴ συναφίησι μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ γῆν. Ὡστε τὸ μὴ καθαρὰ εἶναι τὰ ρεύματα, συγκατάγει τῇ γῇ καὶ ἰλύν. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία, τοῦ ἥττον εἶναι εὐδίοπτον. — 39. Διὰ τί οἱ νέοντες ἐν τῇ θαλάττῃ, λαπαροὶ γίνονται; οὐ γὰρ ὅτι πονουσι· καὶ

γὰρ οἱ τροχιζόμενοι ἰσχυρὸν ποιοῦσι πόνον, καὶ οὐ
 λαπάττονται. Ἡ ὅτι οὐ πᾶς πόνος ποιῇ λάπαξιν,
 ἀλλ' ὃ μὴ ποιῶν σύντηξιν; ἡ δὲ ἐν τῇ θαλάττῃ διατρι-
 βὴ καὶ ὅλως δοκεῖ βρωτικωτέρους ποιεῖν καὶ λαπα-
 ρούς. Θερμὴ τε γὰρ ἐστὶ καὶ ξηρὰ ἡ ἀπ' αὐτῆς
 αἰτμία. — 40. Διὰ τί Παῖσα λίμνη πότιμος οὖσα, πλύνει
 καὶ ῥύπτει τὰ ἱμάτια; πλύνει μὲν γὰρ τὸ γλυκὺ, ῥύ-
 πτει δὲ τὸ πικρὸν· ἅμα δὲ οὐχ οἷόν τε ἔχειν ταῦτα.
 Ἡ οὐ τῷ πικρὸν εἶναι οὐθὲν ῥύπτει, ἀλλ' ἡ γλισχρότης
 ῥυπτικόν; διὸ καὶ τὰ ὑδροπόλια καὶ ὅσα μυζώδη,
 τοιαῦτα. Ὡστε καὶ τῶν πικρῶν, ὅσα τούτου μετέχει.
 Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ συμβέβηκε τοῦτο· ὥστε τῆς νι-
 τρώδους δυνάμεως, τὸ μὲν πικρὸν, ἐκκεκαῦσθαι, ἐμμέ-
 νειν δὲ τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον. Τούτῳ μὲν οὖν
 ῥύπτει, πλύνει δὲ τῷ ποτίμῳ αὐτῆς. — 41. Διὰ τί
 τὸ γαληνίζον τῆς θαλάττης, λευκὸν φαίνεται· τὸ δὲ
 κατάφορον, μέλαν; Ἡ ὅτι τὸ ἥτιον ὀρώμενον, μελάν-
 τερον μᾶλλον φαίνεται; ἥτιον δὲ φαίνεται τὸ κινού-
 μενον τοῦ ἡρεμοῦντος. Ἡ διότι τὸ μὲν διαφαινόμε-
 νον, λευκόν· τὸ δὲ μὴ διαφαινόμενον μέλαν; ἥτιον δὲ
 διαφαίνεται τὸ κινούμενον.

SECTIO XXIV.

Ὅσα περὶ τὰ θερμὰ ὕδατα.

Διὰ τί τὸ θερμὸν ὕδωρ, ἐὰν ἐπικεχρισμένοι ὣσιν
 ἐλαίῳ, ἥτιον θερμὸν ἐστὶ καταχεόμενον, τοῦ ἐλαίου
 θερμοῦ ὄντος; Ἡ διὰ τὸ λεαίνειν, ὀλισθαίνει, καὶ ἥ-
 τιον ἐνδύνει; — 2. Διὰ τί τὰ ὕδατα ἐν τοῖς φρεάσι
 μετὰ μεσημβρίαν γίνεται τοῦ θέρους θερμά; Ἡ διότι
 τηνικαῦτα ἤδη κεκράτηκε τὸ θερμὸν τὸν ἀέρα; πρὸ
 μεσημβρίας δὲ τὸ θερμὸν λύει τε ψυχρὸν καὶ παύει·

οὐχ ἅμα δὲ πέπνυται καὶ κρατεῖ, ἀλλ' ὅταν ἐπιχροní-
σῃ. — 3. Διὰ τί τὸ ὕδωρ θερμότερον ἐνίοτε τῆς φλο-
γὸς γινόμενον, οὐ κατακάει [μᾶλλον] τὰ ξύλα, ἢ δὲ
φλὸξ κατακάει; Ἡ ὅτι ἡ μὲν φλὸξ, λεπτομερὲς, καὶ
τὸ ἀπ' αὐτῆς πνεῦμα· τὸ δὲ ὕδωρ, μεγαλομερὲς· ὥστε
οὐκ εἰσδύεται; ἢ δὲ φλὸξ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ἀνθράκων,
διὰ λεπτότητα εἰσιὼν διαλύει. — 4. Διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ
τὸ ζέον οὐ τήκει, ἢ δὲ κοιλία τήκει; Πότερον ὅτι τὸ
μὲν θερμὸν τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ εἰσέρχεται, διὰ λεπτότητα·
τὸ δὲ ὕδωρ, οὐκ εἰσέρχεται διὰ παχύτητα; ἢ διότι καὶ
τὰ ἄλλα κωλύει τήκεσθαι τὸ ὑγρὸν; οὐθὲν γὰρ ἐν
ὑγρῷ τήκεται· ἐν δὲ τῇ κοιλίᾳ τὸ ὑγρὸν εἰς τὴν κύν-
στιν ὑπονοστοῦν, οὕτω λύει. — 5. (Cf. 8.) Διὰ τί τῶν
ἁγγείων ὁ πυθμὴν οὐ κάει, ἐνότος τοῦ ὕδατος καὶ
ζέοντος, ἀλλὰ καὶ φέρουσι, τοῦ πυθμένου ἐχόμε-
νοι· ἐξαιρεθέντος δὲ, κάει; Ἡ ὅτι σβέννυται τὸ
ἐγγινόμενον θερμὸν ἐν τῷ πυθμένι ὑπὸ τοῦ ὕδατος;
δι' ὃ καὶ οὐ τήκεται τὰ τηκτὰ, ἂν μὴ ψόφος ἐμπέσῃ.
— 6. Διὰ τί οὐχ ὑπερξῇ τοῦ χειμῶνος ὁμοίως καὶ
τοῦ θέρους τὸ ὕδωρ, οὐ μόνον ὁμοίως θερμαινόμε-
νον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καὶ ὁμοίως θερμὸν ὄν, καὶ ἔτι
μᾶλλον; Ἡ διότι ἡ ὑπέρξεσις ἐστὶν ἡ ἀναβολὴ τῶν
πομφολύγων; τὸ μὲν οὖν ὕδωρ αὐτὸ θερμαίνεται τό-
τε οὐθὲν ἦττον ἢ τοῦ ψύχους· αἱ δὲ πομφόλυγες, αἰ-
ρεσθαι οὐ δύνανται ὁμοίως, διὰ τὸ τὸν περιέχοντα
ἄερα εἶναι ψυχρόν· ἀλλὰ καὶ ἐλάττους τε τῷ μεγέθει
αἰρῶνται ὑπὸ τοῦ ψύχους θλιβόμεναι, καὶ διακόπτον-
τος τοῦ αἵρος, ταχὺ διαπίπτουσιν. Ὡστε ἐλάττους
τε τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ πλήθει γίνονται τοῦ χειμῶνος· τοῦ
δὲ θέρους, τὸ ἐναντίον. Ἡ δὲ ὑπέρξεσις γίνεται, διὰ

τὸ πληθὺς καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀφροῦ. — 7. Διὰ τί
 τὸ μὲν θερμὸν ὕδωρ ῥυτιδοῖ· τὸ δὲ πῦρ, θερμὸν ὄν,
 οὐ; Ἡ δὲ ὅτι τὸ μὲν πῦρ, ποιῇ πνεῦμα· ὥστε ὄγκοι; πε-
 ριτείνεται γὰρ τὸ δέρμα. Ἡ δὲ κάμψις, ῥυτίς ἐστίν.
 — 8. Διὰ τί τῶν ἀγγείων οἱ πυθμένες θερμαινόμενου
 τοῦς ὕδατος, ἕως ἂν ἡ ψυχρὸν τὸ ὕδωρ, θερμότεροί
 εἰσιν; Ἡ διότι ψυχροῦ μὲν [ἔτι] ὄντος τοῦ ὕδατος, ἐγ-
 κατακλείεται τὸ θερμὸν καὶ ἀντιπεριῖσταται εἴσω,
 κωλυόμενον ἐξίεναι; ὅταν δὲ διαθερμανθῇ τὸ ἐνὸν
 ὕδωρ, οὐκέτι ἀποστέγοντος, ἀλλὰ διαπνέοντος καὶ
 ἐλάττονος γινομένου τοῦ πυρὸς, ψυχρότερος γίνεται
 ὁ πυθμὴν, ὁμοίως ὥσπερ καὶ τὰ βαλανεῖα. Καὶ γὰρ
 ταῦτα τοῦ χειμῶνος θερμότερα, ἢ τοῦ θέρους, διὰ
 τὸ ἐγκατακλείεσθαι τὸ θερμὸν ἐν τῷ χειμῶνι μᾶλλον,
 ἢ ἐν τῷ θέρει, ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ὄντος ψυ-
 χροῦ. — 9. Διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ ζέον οὐκ ἐκπαφλάζει,
 τὸ δὲ ἔκτος καὶ ἡ φακῇ; καίτοι κουφότερον τὸ ὕδωρ
 τούτων· τὰ δὲ κοῦφα, ῥᾶον ῥίψαι πόρρω. Ποιεῖ δὲ
 καὶ τὸ ἀργύριον ταῦτό, καὶ τοῦτο καθαιρόμενον· δι'
 ὃ οἱ ἐν τῷ ἀργυροκοπέῳ καλλύνοντες, κερδαίνουσι.
 Τὸ γὰρ διαῤῥιπτούμενον συγκαλλύνοντες, λαμβά-
 νουσι τὰ λείψανα. Ἡ διότι ποιῇ μὲν τὸν ἐκπαφλασμόν
 τὸ θερμὸν ἐξατμίζον καὶ βιαζόμενον τὰ ἀντικρούοντα
 τῇ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορᾷ; Τὸ μὲν οὖν ὕδωρ διὰ κου-
 φότητα καὶ λεπτότητα οὐκ ἀποβιάζεται. Ὡστε οὐκ
 ἀθροίζεται πολὺ θερμόν· ἀλλὰ πρὶν ἀλισθῆναι, φθά-
 νει διακόψαν τὸ αἶν προσελθόν. Τὰ δὲ ἔχοντα ἐν
 αὐτοῖς σῶμα, οἷον τὰ ῥοφήματα, ἢ ὁ ἄργυρος, διὰ
 βάρος τὸ σωματοειδὲς ἔχοντα πολὺ, καὶ ἀνταπωθοῦν-
 τα διὰ τὸ ἀποβιάζεσθαι βίᾳ, ἐξιώντος ἀποσφαιρίζε-

ται ἢ ἂν κρατήσῃ τὸ θερμόν· οὐ γὰρ δίδεισι διὰ πυκνότητα, ἀλλὰ κρατεῖ, ἕως ἂν ὑπὸ τοῦ ἐπιρρέοντος θερμοῦ ἀπορρίψθῃ. Γίνεται δὲ πληγὴ, οὐκ ὥσις, διὰ τὸ ταχὺ φέρεσθαι τὸ θερμόν· κάτωθεν ἄνω. — 10. Διὰ τί τὰ μὲν ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ θερμῷ βρεχόμενα, ἀνοιδεῖ· τὰ δὲ πολὺν, συμπίπτει καὶ γίνεται ῥυσά; Ἡ διότι τὸ θερμόν ἐκ [τοῦ] πεπηγότος, ὑγρὸν ποιεῖ· ἐκ δὲ [τοῦ] ὑγροῦ πνεῦμα· τὰ δὲ πυκνὰ, ἀραιοῖ; τὸ μὲν οὖν πρῶτον θερμαῖνον τὰ πεπηγότα, ὑγρότερα ποιεῖ· καὶ ἐξ ὑγρῶν πνευματοποιοῦν, ὄγκηρά ποιεῖ διαχέον· ὅταν δὲ μᾶλλον θερμαῖνῃ τὸ πέριξ, ἀραιὸν ποιεῖ· ὥστε ἀποπνεῖται ἡ ἀτμίς· καὶ τὸ ὑγρὸν ξηραίνονμενον, συμπίπτειν ποιεῖ τοὺς ὄγκους. Συμπιπτόντων δὲ, ῥυσοῦνται τὰ πέριξ δέρματα πάντων. Ἡ δὲ ἀνωμάλως, ταύτῃ ῥυσὸν γίνεται. — 11. Διὰ τί ὑπὸ τῶν θερμῶν ὑδάτων μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ψυχρῶν πήγνυνται λίθοι; Πότερον ὅτι τῇ τοῦ ὑγροῦ ἐκλείπει γίνεται λίθος; μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ψυχροῦ ἐκλείπει τὸ ὑγρὸν. Καὶ ἀπολιθοῦνται δὴ διὰ τὸ θερμόν· καθάπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησὶ τὰς τε πέτρας καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ θερμὰ τῶν ὑδάτων γίνεσθαι. Ἡ τὸ θερμόν ἀπολιθοῖ· καὶ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ δὲ λιθοῦνται, διὰ τὸ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάγου τὸ ὑγρὸν ἀναλίσκουσαν σκληρύνειν; δῆλον οὖν ἐκ τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τὸ ἀπλῶς. — 12. Διὰ τί ἐν τῷ θερμῷ ὑδατι ἐὰν τὸν πόδα ἔχη τις, ῥεμοῦντος μὲν, ἥσσον δοκεῖ εἶναι θερμόν· ἐὰν δὲ κινήθῃ, θερμότερον; Ἡ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος, ἐὰν ἐν τῷ πνεύματι τροχάσῃ τις, αἰεὶ ὁ προϊστάμενος ἀῆρ ψυχρότερος· εἰς δὲ τὸ πορρόωτερον εἰσιῶν, μᾶλ-

λον αἰσθάνεται. — 13. Διὰ τί ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον ἢ
 τῇ σκιᾷ τὰ θερμὰ ψύχεται; Πότερον ὅτι τὸ θερμὸν
 τὸ ἔλαιον ὑπὸ τοῦ πλείονος φθίρεται; Ἡ ὅτι ἐν
 μὲν τῇ σκιᾷ τὸ ψυχρὸν περιεστηκὸς θλίβει τὸ ἐνὸν
 θερμὸν, καὶ οὐκ ἔα ἐπεξιέναι; ὥσπερ καὶ τοῖς θνή-
 σκουσι ποιεῖ τὸ ψυχρὸν προςχεόμενον· ἐγκατακλείει
 γὰρ τὸ θερμὸν καὶ κωλύει ἐξιέναι· καὶ ὅλως τοῦ χει-
 μῶνος ἅπασι συμβαίνει τὰ ἔσωθεν θερμότερα· ἐν δὲ
 τῷ ἡλίῳ οὐδενὸς ἀντιφράττοντος, φέρεται, καὶ θᾶτ-
 τον ἀπολείπει. — 14. Διὰ τί τὸ ἐν τῷ ἡλίῳ θερμαι-
 νόμενον ὕδωρ ὥστε λούεσθαι, οὐκ ἔστιν ὑγιεινότερον;
 Πότερον ὅτι διὰ τὸ ψύχεσθαι· καὶ ἔτι ἐπεὶ τὸ σωμα-
 τιον φρίττειν ποιεῖ; ἢ ποιεῖ μὲν καὶ τοῦτο, ἀλλὰ κῦν
 πολλάκις λούηται τις, νοσερόν ἐστι; τὸ μὲν γὰρ θερ-
 μὸν, ὅλως πεπτικόν ἐστι καὶ ξηραντικόν· τὸ δὲ ψυχρὸν,
 σταλτικόν. Ὡστε ἄμφω ποιεῖ τι ἀγαθόν. Διὸ καὶ τὸ ὕδωρ
 καὶ τὸ ψυχρὸν λουομένοις, καὶ τὸ θερμὸν τὸ ὑπὸ τοῦ πω-
 ρὸς, χρήσιμον· τὸ δὲ ὑπὸ ἡλίου, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς
 θερμότητος, οὐδέτερον τούτων ποιεῖ, ἀλλὰ ὑγραίνει ὥς-
 περ τὸ τῆς σελήνης φῶς. — 15. Διὰ τί τὸ ἐν τῷ ἡλίῳ θερ-
 μανθὲν ὕδωρ, οὐκ ἀγαθόν; Ἡ ὅτι τὰ ψυχόμενα ῥιγοῦν
 ποιεῖ; — 16. Διὰ τί τὰ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ τὰ ἐν Ἀταρνεῖ
 θερμὰ, πότιμά ἐστιν; Ἡ διότι ἐμβάλλει ὕδωρ πλεον
 ἀπορρέοντι τῷ θερμῷ· οὐ ἢ μὲν ἀλμυρότης, ἀφανίζε-
 ται· ἢ δὲ θερμότης, διαμένει; — 17. Διὰ τί ἐν Μα-
 γνησίᾳ τὰ θερμὰ τοῦ μὲν θερμὰ εἶναι ἐπαύσατο, ἀλ-
 μυρὸν δὲ ἦν τὸ ὕδωρ; Ἡ πλεῖον ἐπεχύθη ἅμα ψυχρὸν
 ἐπὶ τὰς πηγὰς ἀλλότριον, καὶ ἐναπέσβεσε τὴν θερμό-
 τητα· ἢ δὲ γῆ, ἀλμυρὰ μὲν ἦν, θερμὴ δὲ οὐ, διὰ τὸ
 πληθὺς τοῦ ὕδατος τοῦ ἐμβάλλοντος; Ὁμοίον οὖν συν-

ἔβη τῷ διὰ τῆς τέφρας ὕδατι ἡθουμένῳ. Καὶ γὰρ τοῦτο διὰ θερμῆς ἡθούμενον, ἐκείνην μὲν καταψύχει, καὶ αὐτὸ ψυχρὸν γίνεται, ἄλμυρόν τε καὶ πικρὸν διὰ τὴν τέφραν ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τὸ προσιὸν ἡλλοτριωμένον ἐστὶ, δι' ἄλλην αἰτίαν ἐκράτησεν ἡ θερμότης ἐνοῦσα ἐν τῇ γῇ τῆς ψυχρότητος τοῦ ὕδατος δι' ὀλιγότητα, καὶ ἐγένετο πάλιν θερμὰ. — 18. Διὰ τί τὰ ὅλα τῶν θερμῶν ὑδάτων, ἄλμυρά; Ἡ διότι τὰ πολλὰ διὰ γῆς διηθεῖται στυπτηριώδους, (δηλοῖ δὲ ἡ ὁσμὴ αὐτῶν) κεκαυμένης δέ; ἡ δὲ τέφρα πάντων ἄλμυρά, καὶ θείου ὄζει. Δι' ὃ καὶ συγκαίει οὕτως ὥσπερ ὁ κεραυνός. Πολλὰ οὖν θερμὰ ἐστὶν ἀπὸ ἐπισημάνσεως κεραυνῶν. — 19. Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρὰ, ἱερά; Ἡ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θείου καὶ κεραυνοῦ;

SECTIO XXV.

Ὅσα περὶ τὸν ἕρα φυσικὰ προβλήματα.

Διὰ τί ἐν τοῖς ἄσκοις τοῖς πεφυσημένοις, ἐναπολαμβανόμενα τὰ μέλη πόνον παρέχει; Πότερον διὰ τὴν πείσιν τοῦ ἀέρος; ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν πιέζουσι τὸν ἄσκον ἐνδίδωσιν ὁ ἀήρ, ἀλλ' ἀπωθεῖ, οὕτω καὶ τὰ ἐντὸς ἐναπολαμβανόμενα θλίβει ὁ ἀήρ. Ἡ διότι βία κατέχεται καὶ πεπίληται; ἔξω οὖν πάντῃ ὁρμῶν κατὰ φύσιν, προσαπερείδεται πρὸς τὸ ἐντὸς ἀπειλημμένον σῶμα. — 2. Διὰ τί [ἐν] τοῖς ἔλεσι τοῖς παρὰ τοὺς ποταμοὺς γίνονται οἱ καλούμενοι βούμυκοι· οὓς μυθολογοῦσι ταύρους ἱεροὺς εἶναι τοῦ θεοῦ; ἔστι δὲ τὸ γινόμενον ψόφος ὁμοιος φωνῇ ταύρου· ὥστε αἱ βόες οὕτω διατίθενται ἀκούουσαι, ὥσπερ ταύραν μυκωμένου. Ἡ ὅτι, ὅσοι ποταμοὶ λιμνάζουσιν εἰς ἔλη, ἡ ὅσα ἔλη λιμνάζονται, ἡ ὑπὸ θαλάττης ἀντικρούον-

ται, ἢ τὸ πνεῦμα ἀφιαῖσιν ἀθροώτερον, ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεται τοῦτο; αἷτιον δὲ, ὅτι αἱ κοιλίαι τῆς γῆς γίνονται. Οὕτως οὖν κλυζόμενον τὸ ὕδωρ, διὰ τὸ ἐνεῖναι ῥεῦμα ἐν τῇ τοιαύτῃ λιμνασίᾳ, ἀπωθεῖται τὸν ἀέρα διὰ στενοῦ εἰς εὐρυτέραν κοιλίαν· οἷον εἴ τις εἰς ἀμφορέα κενὸν κατὰ τὸ στόμιον ποιῇ ψόφον, μυκήματι ὅμοιον γίνεται. Καὶ γὰρ ἡ μύκησις διὰ τοῦτο γίνεται τὸ σχῆμα ταῖς βουσί. Πολλὰς δὲ καὶ ἀτόπους θωνὰς ποιοῦσι τὰ σχήματα τῶν κοιλιῶν, ἀνώμαλα ὄντα· ἐπεὶ καὶ ἀμφορέως τὸν πύνδακα ἐάν τις ἀφελὼν, διὰ τοῦ πυθμένος τρίβῃ ἔλκων ἔσω καὶ ἔξω, εἰ τρίψει διὰ τοῦ καταδήματος, ψόφον ποιεῖ, ὥστε φεύγειν τὰ θηρία, ὅταν οἱ ὀπωροφύλακες κατασκευάσωσιν αὐτό.

— 3. Διὰ τί ὁ ἀῆρ οὐχ ὑγρὸς, ἀπτόμενος τοῦ ὕδατος; τῶν γὰρ ἄλλων οὐθὲν ὁ, τι οὐχ ὑγρὸν, ἂν ἄψηται. Ἡ διότι τὸ ἔσχατον αὐτῶν ἅμα, τὸ δὲ ἐπίπεδον ἑκατέρου οὐχ ἕτερον; Τὰ μὲν οὖν ἄλλα, βαρύτερα· ὁ δὲ ἀῆρ, οὐ ῥέπει κατωτέρω τοῦ ἐσχάτου. Ἀπτεται μὲν [οὖν,] ὅτι οὐθὲν μεταξύ· οὐ βρέχεται δὲ, ὅτι αἰὲ ἀνωθεν τοῦ ὕδατος.

— 4. Διὰ τί μέσων νυκτῶν καὶ μεσημβρίας μάλιστα εὐδία γίνεται; Ἡ διότι ἡ νηνεμία ἐστὶν ἀέρος στάσις; ἔστηκε δὲ μάλιστα, ὅταν κρατῇ ἢ κρατῆται· μαχόμενος δὲ, κινεῖται. Κρατεῖ μὲν οὖν μάλιστα μέσων νυκτῶν, κρατεῖται δὲ μεσημβρίας. Τότε μὲν γὰρ ὁ ἥλιος πορφύρεται, τοῖς δὲ ἐγγυτάτω γίνεται. ἔτι ἄρχεται τὰ πνεύματα, ἢ περὶ ἔω, ἢ περὶ δυσμάς. Αἰεὶ δὲ τὸ μὲν ἔωθεν, ὅταν κρατηθῇ· τὸ δὲ ἀπὸ δυσμῶν, ὅταν παύσῃται κρατῶν. Συμβαίνει οὖν, τὰ μὲν, μεσημβρίας παύεσθαι· τὰ δὲ, μέσων νυκτῶν.

— 5. (CL 15. et 8, 17.) Διὰ τί ὑποφω-

σκούσης ἔω, καὶ ἤδη πρῶν, μᾶλλον ἔστι ψύχος, ἢ τῆς νυκτός, ἐγγυτέρω ὄντος τοῦ ἡλίου ἡμῶν; Ἡ ὅτι πρὸς ἡμέραν ὁρόσος καὶ πάχνη πίπτει; ταῦτα δὲ ἔστι ψυχρά. Ὡςπερ οὖν ῥανθέντος τοῦ παντός τόπου ὑγρῷ ψυχρῷ, γίνεται κατάψυξις. — 6. Διὰ τί ἐν τῷ πόντῳ καὶ ψύχη μάλιστα καὶ πνίγη; Ἡ διὰ τὴν παχύτητα τοῦ ἀέρος; τοῦ μὲν [γὰρ] χειμῶνος, οὐ δύναται διαθερμαίνεσθαι. Τοῦ δὲ θέρους, ὅταν θερμανθῇ, κάει, διὰ τὴν παχύτητα. Ἡ δὲ αὐτὴ αἰτία, καὶ διότι τὰ ἐλώδη τοῦ μὲν χειμῶνος, ψυχρά· τοῦ δὲ θέρους, θερμά. Ἡ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου φοράν; τοῦ μὲν γὰρ χειμῶνος, πόρῳ γίνεται τοῦ δὲ θέρους, ἐγγύς. — 7. Διὰ τί τῆς νυκτός αἰθρία μᾶλλον, ἢ μεθ' ἡμέραν; Ἡ καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ταραχῆς ὁ ἥλιος αἴτιος; ταῦτα γὰρ κινήσεώς τινος γενομένης, συμβαίνει γίνεσθαι. Αἴτιον τοίνυν τὸ θερμόν. Ὅταν οὖν τοῦτο μὴ παρῇ, ἤρεμὲ τὸ πᾶν, καὶ αἰρομένου τοῦ ἡλίου μᾶλλον, ἢ τὸνναντίον· καὶ τὸ,

Μήποτ' ἀπ' ἡπείρου — —

(Cf. 26, 58.) τοῦτ' ἐστίν· ὅτι οὐ πλείστη κίνησις, ἐκεῖ ἥκιστα ἂν τι μένοι καὶ συσταίη, μὴ ὁμαλοῦ ὄντος καὶ κρατοῦντος τοῦ συνισταμένου. Τοῦ μὲν δὴ χειμῶνος, ἢ θάλασσα τοιοῦτον· τοῦ δὲ θέρους, ἡ γῆ. — 8. Διὰ τί, ὅταν διαχυθῇ τὸ ὑγρὸν εἰς ἀσκούς, οὐ μόνον τὸ ὑγρὸν δέχεται ὁ πίθος μετὰ τῶν ἀσκῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλο προσλαμβάνει; Ἡ ὅτι ἐν τῷ ὑγρῷ ἐνυπάρχει ὁ ἀήρ; οὗτος οὖν ὅταν μὴ ἐν τῷ πίθῳ ἐνῇ, οὐ δύναται ἐκκρίνεσθαι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πίθου. Ἐκ γὰρ τοῦ μείζονος, χαλεπώτερον ἐκθλίψαι ὁτιοῦν [καὶ] ὑγρὸν καὶ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν σπόγγων. Ὅταν δὲ

μερίζεται εἰς μικρά, ἐκθλίβεται ἐκ τοῦ ἀσκοῦ μετὰ
 τοῦ ἐνότος. Ὡστ' ἡ τοῦ ἀέρος χώρα κενῇ γίνεται. Δι' ὃ
 καὶ τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ἔτι ἄλλο ὑγρὸν δέχεται ὁ πίθος. Καὶ
 μᾶλλον ἐπὶ τοῦ οἴνου τοῦτο γίνεται, ὅτι πλείων ὁ ἀήρ
 ἐν τῷ οἴνῳ ἐνεστίν, ἢ ἐν τῷ ὕδατι. Ὁμοιον δὲ τού-
 τῳ καὶ τὸ ταῦτ' ἀγγεῖον τὴν τε κονίαν καὶ τὸ ὕδωρ
 χωρεῖν ἅμα, ὅσον ἐκάτερον χωρὶς ἐγχεόμενον. Ἔοικε
 γὰρ πολλὰ εἶναι τὰ διάκενα τῆς τέφρας. Ἄτε οὖν
 λεπτότερον τὸ ὕδωρ, διαδύνει μᾶλλον καὶ συσπάττει
 ἤδη ὥστε πυκνοῦσθαι· καὶ διὰ τὸ παρ' ἑκάστον τῶν
 μερῶν εἶναι τὴν σάξιν· (μᾶλλον γὰρ σάπτεται κατὰ
 μικρὸν σαιτόμενον ἅπαν, ἢ ἀθρόον) τούτου δὲ γινο-
 μένου, ὑποκαταβαίνειν τὴν κονίαν· ἅμα δὲ καὶ ἡ τέ-
 φρα εἰς αὐτὴν δέχεται τὸ ὑγρὸν, διὰ τὸ ἔχειν κοιλίας.
 Ἢ δὲ βαλλομένη τέφρα εἰς τὸ ὕδωρ, θερμὴ οὖσα, τέ-
 μνει αὐτὸ καὶ ἐξαεροῖ. Καὶ πρότερον δὲ ὕδατος ἐγ-
 χυθέντος καὶ ὕστερον κονίας ἐμπιπτούσης, τὸ αὐτὸ
 γίνεται. Ὡστε καὶ τὸ ὕδωρ ἔχει ἢ κοιλίας καὶ διά-
 κενα αὐτὸ ἐν αὐτῷ. Ἢ οὐ τὸ ὕδωρ τὸ δεχόμενον τὴν
 κονίαν, ἀλλ' ἡ κονία τὸ ὕδωρ; τὸ γὰρ λεπτομερέστε-
 ρον εἰκὸς εἶναι τὸ εἰσιόν. Ἔτι καὶ ἐκ τῆς πείρας δῆ-
 λον. Ὅταν γὰρ ἐπιπάττηται ἡ τέφρα, καθ' ὃν ἂν τό-
 πον ἐπιπάττηται, εἰς τοῦτον συρρεῖ τὸ ἄλλο ὕδωρ.
 Ἐδεῖ δὲ τὸ ἐναντίον, εἴπερ ἦν τὸ ὕδωρ δεχόμενον. Ἢ
 οὐ συμβαίνει τοῦτο, ἐὰν πρότερον ἐγχυθῇ τὸ ὕδωρ,
 καὶ σφόδρα διαμεστώσῃ· ἀλλ' ἐὰν ὅτιοῦν ἐπιβληθῇ,
 ὑπερχεῖται· ἐὰν δ' ἅπαξ ὑπερχυθῇ καὶ ἐπιπέσῃ ἡ τέ-
 φρα, ἤδη συμβαίνει. Ἢ γὰρ τέφρα ἦν δεχομένη.
 Ταῦτ' οὖν καὶ ὅτι οἱ βόθρυνοι τὴν ἐκβληθεῖσαν
 ἐξ αὐτῶν γῆν οὐ δέχονται. Ἔοικε γὰρ δὴ ἀήρ τις

προκαταλαμβάνων τὸν τόπον· καὶ διὰ τοῦτο μὴ δέχεσθαι. — 9. (Cf. 11, 49 et 58.) Διὰ τί ὁ ἀήρ, παχύτερος ὢν τοῦ φωτός, διέρχεται διὰ τῶν στερεῶν; Ἡ διότι τὸ μὲν φῶς κατ' εὐθείαν φέρεται μόνον· δι' ὃ καὶ διὰ τῶν ἀραιῶν οὐ διορᾷ ἢ ὄψις, οἷον κισσήριδος; ἐπαλλάττουσι γὰρ οἱ πόροι· ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ὑάλῳ. Ὁ δὲ ἀήρ οὐ κωλύεται διὰ τὸ μὴ εὐθυπορεῖν οὐ διέρχεται. — 10. Διὰ τί ὁ ἀήρ ψυχρὸς μὲν γίνεται, διὰ τὸ ἄπτεσθαι τοῦ ὕδατος· δῆλγρος δὲ οὐ, κἄν σφόδρα τις φουστῇ εἰς τὸ ὕδωρ ὥστε κυμαίνειν; ὅτι δὲ ψυχρὸς, δηλοῖ μεθιστάμενος. Ψύχει γὰρ ἀπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ ὅτι ψυχρὸς μὲν πέφυκεν εἶναι καὶ θερμὸς· ὥστε μεταβάλλει τῇ ἀφῇ οὐ ἂν τινος ἄπτηται· ὑγρὸς δὲ οὐκ ἔτι, διὰ τὸ κουφότερος εἶναι· καὶ οὐδέ ποτε εἰς τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ἔρχεται, ἀλλὰ ἀεὶ τοῦ ἐπιπέδου ἄπτεται· κἄν βιάζεται κάτω· καὶ τὸ ὕδωρ ἔτι κατωτέρω φέρεται· ὥστε μήποτε εἰς βάθος ἵεναι. — 11. Διὰ τί ὁ ἐκ τῶν πομφολύγων καὶ κάτωθεν ἀνιῶν, οὐ διερός ἐξέρχεται; Ἡ διότι οὐκ ἐπιμένει τὸ ὑγρὸν, ἀλλ' ὀλισθαίνει τὸ ὕδωρ; τὸ δ' ἐπὶ τῇ πομφόλῳ, καὶ ἑλατιόν ἐστιν ἢ ὥστε διερεῖν. — 12. Διὰ τί ὁ ἀήρ οὐκ ἀναπλήσῃ, τὸ δὲ ὕδωρ; καὶ εἰς τὸν ἀέρα γὰρ μετατιθέμενον, διερόν. Ἡ ὅτι ὥσπερ οὐδὲ ὁ λίθος; οὐ γὰρ πᾶν ἐστὶν ἀναπληστικόν· ἀλλὰ τὸ γλίσχρον ἢ ὑγρὸν. — 12. [Διὰ τί οἱ ἄσκοι φουσηθέντες ἐπιπολάζουσιν;] Ἡ ὅτι ὁ ἀήρ ἄνω φέρεται; [ὁ γὰρ ἄσκος, ὅταν μὲν κενὸς ᾖ, κάτω φέρεται·] ὅταν δὲ φουσηθῇ, ἄνω ἐπιμένει, διὰ τὸ τοῦτον ἀναφέρειν. Εἰ δὲ ὁ ἀήρ ἀνακουφίζει καὶ κωλύει κάτω φέρεσθαι, διὰ τί βαρύτεροι γίνονται φουσηθέντες; καὶ πῶς, ὅτε μὲν βαρύτερός ἐστιν,

ἐπιμένει· κουφότερος δὲ γενόμενος, καταφέρεται;
 — 14. Διὰ τί ὁ ἀήρ οὐκ ἄνω φέρεται; εἰ γὰρ τὰ πνεύ-
 ματα τούτου κινουμένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ γίνεται, πέ-
 φυκε δὲ τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι, καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ
 ἄνω ἐβάδιζεν· εἴπερ τό [τε] κινοῦν εἰς τὸ ἄνω θεῖ, καὶ
 τὸ κινούμενον οὕτω πέφυκε φέρεσθαι· νῦν δὲ φαίνε-
 ται λοξὴν τὴν φορὰν ποιούμενος. — 15. (Cf. 5.) Διὰ
 τί τὸ ἀφ' ἑω ψυχρότερον, ἢ τὸ ἀφ' ἐσπέρας; Ἡ ὅτι τὸ
 μὲν, ἐγγύτερον μέσων νυκτῶν· τὸ δὲ, μεσημβρίας;
 ἔστι δὲ ἡ μεσημβρία θερμότερον, διὰ τὸ εἶναι ἐγγύ-
 τατον ἡλίου· αἱ δὲ μέσαι νύκτες, ψυχρότεραι, διὰ τὸ
 ἐναντίον. — 16. Διὰ τί αἱ νύκτες τῶν ἡμερῶν ἐν ταῖς
 ἀλέαις πνιγνότεραι; Ἡ διὰ τὴν ἀπνοίαν; οἷ γὰρ ἐτη-
 σίαι καὶ πρόδρομοι, τὰς νύκτας ἤττον πνέουσιν.
 — 17. (Cf. 22, 4.) Διὰ τί τὰ ἐν τοῖς ἀσκοῖς ἀσηπτα
 φυσηθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς περιπωματιζομένοις; Ἡ διότι
 σήπεται μὲν κινούμενα; ἅπαντα δὲ τὰ πλήρη, ἀκίνη-
 τα· ταῦτα δὲ πλήρη. — 18. Διὰ τί τῆς αἰθρίας μᾶλ-
 λον ψύχος γίνεται, ἢ ἐπινεφέλων ὄντων· τὰ δὲ ἄστρα
 καὶ οὐρανός, θερμός; Ἡ ὅτι οὐθὲν ἀποστέγει ἐν τῇ
 αἰθρίᾳ τὴν ἀτμίδα, ἀλλὰ διαχεῖται· ἐν δὲ τοῖς ἐπινε-
 φέλοις ἀποστέγεται; καὶ βορείων γε ἢ νοτίων διὰ τὸ
 αὐτό. Ὁ μὲν γὰρ νότος, ἄγει τὸ τοιοῦτον· ὁ δὲ, ὀπω-
 θεῖ. Καὶ ἀτμίζειν δὲ φαίνεται βορείοις μᾶλλον ἢ
 νοτίοις, καὶ χειμῶνος ἢ θέρους. Ἡ παρὰ τὸ ἀνόμοιον;
 ἢ ὅτι θερμοῦ ψυχομένου ἐστὶν ἡ ἀτμὶς; — 19. Διὰ
 τί ἀήρ ὁ ἐλάττων, θερμότερος τοῦ πλείονος; αἱ γὰρ
 στενοχωρίαι ἀλεεινότεραι. Ἡ διότι κινεῖται μᾶλλον
 ὁ πολὺς· ἢ δὲ κίνησις ποιεῖ ψυχρόν; σημεῖον δὲ τού-
 του, ὅτι κινούμενα ψύχεται τὰ θερμά. — 20. Διὰ τί

ὑδωρ μὲν καὶ γῆ σήπεται, ἀήρ δὲ καὶ πῦρ οὐ σήπεται; Ἡ ὅτι θερμότερον γίνεται τὸ σηπόμενον ἅπαν· πυρὸς δὲ οὐθὲν θερμότερον; ἢ ὅτι ψυχθῆναι δεῖ πρότερον; τὸ δὲ πῦρ, αἰεὶ θερμόν· ὁ δὲ ἀήρ, πυρὸς πλήρης. Σήπεται δὲ οὐθὲν θερμόν, ἀλλὰ ψυχθὲν γῆ δὲ καὶ ὑδωρ [καὶ ἀήρ], καὶ θερμὰ καὶ ψυχρὰ γίνεται. — 21. Διὰ τί τὰ ἐπινέφελα, ἀλεινότερα τῶν αἰθρίων; Πότερον ὥς οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι τὰ ἄστρα ψυχρὰ; ἢ λίαν τοῦτό γε ἄτοπον· ἀλλὰ διότι αἰτμίζει; ἐπισημαντέον δὲ, ὅτι ἐν νηνεμία ἡ δρόσος καὶ ἡ πάχνη γίνεται. Ὅταν μὲν οὖν αἰθρία ᾗ, διαπνεῖ τὸ θερμόν, ὅφ' οὗ ἀνάγεται τὸ ὑγρόν· ὥστε ψυχρὸς ὁ ἀήρ. Δι' ὃ καὶ δροσίζει ἀφιέμενον τὸ ὑγρόν ἀπὸ τοῦ θερμοῦ. Ὅταν δὲ ἐπινέφελον ᾗ, ἀποστεγεται. Δι' ὃ οὐ γίνεται δρόσος οὐδὲ πάχνη ὄντων ἐπινεφέλων. Περὶ οὖν τὴν γῆν ὑμομένον τὸ θερμόν, ποιῇ τὴν ἀλέαν. — 22. Διὰ τί ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τῶν οἰκῶν ὁ ἀήρ διευριπίζει, καὶ μάλιστα ταῖς εὐδαίαις; Ἡ διότι ὁ ἀήρ πολύκενός τις ἐστὶ τὴν σύγκρισιν. Ὅταν οὖν ἄρξηται εἶσω ῥεῖν, συγχωρεῖ ὁ ἐν τῷ οἰκήματι ἀήρ καὶ συστελλεται. Τούτου δὲ συμπύκνυντος τῷ χρόνῳ, πολυκενώτερος γίνεται ὁ ἔξωθεν, καὶ χώραν πολλὴν ἔσχει. Εἰς ταύτην οὖν τὴν χώραν πίπτει ὁ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀήρ, ὦν πλησίον· καὶ φέρεται εἰς ταύτην τὴν χώραν, διὰ τὸ κρέμασθαι, καὶ τὴν τοῦ κενοῦ φύσιν μὴ δύνασθαι ἀντιστηρίζειν. Κατὰ πολλὰ δὲ αὐτοῦ μέρη τούτου συμβαίνοντος, ἔπεται αὐτῷ ὁ πλησίον διὰ τὴν πρόωσιν· εἴτα πολλοὶ ἔξω φερομένου, ὁ μὲν εἶσω τόπος, πολύκενος γίνεται· ὁ δὲ ἔξω, πυκνότερος· καὶ πάλιν ἔξωθεν εἶσω φέρεται. Καὶ ταῦτα ἀλλάσσονται.

SECTIO XXVI.

Ὅσα περὶ τοὺς ἀνέμους.

Διὰ τί ὁ Καικίας μόνος τῶν ἀνέμων ἐφ' ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; [Ἦ ὅτι ἅμα ὁ ἐναντίος πνεῖ,] Ἦ ὅτι ἀφ' ὑψηλοτέρων τόπων πνεῖ; ἔστι γὰρ τὰ πρὸς ἑώ, ὑψηλότερα τῶν πρὸς ἐσπέραν· σημεῖον δὲ, τὸ τῆς πρὸς ἐσπέραν θαλάττης μέγεθος καὶ βάθος. Ἰνέων δὲ ἄνωθεν, εἰς τοῦναντίον γραμμὴν ποιεῖ τῇ φορᾷ τὰ κοῖλα πρὸς τὴν γῆν ἔχουσαν. Προσπίπτων δὲ (ὥς εἴρηται) τοῖς πρὸς ἐσπέραν τῆς γῆς τόποις, καὶ συστέλλων τὰ νέφη, διὰ τὸ τῆς γραμμῆς σχῆμα, τῇ ἐκείθεν ἀνακλάσει, ἐπ' αὐτὸν ὠθεῖ αὐτά. Ποιεῖ δὲ μόνος τοῦτο τῶν λοιπῶν, τῷ τοὺς μὲν, ὑψηλοτέρους, τοὺς δ' ἐναντίους εἶναι τόπους· πρὸς οὓς ἐκ τοῦ κάτωθεν, ἢ ἐπ' εὐθείας, τὴν φορὰν γίνεσθαι συμβαίνει, τὰ κυρτὰ πρὸς τὴν γῆν ἐχούσης· ὥστε ἀνάκλασιν μὴ γίνεσθαι τοῦ πνεύματος, τῷ μὴ πρὸς τὴν γῆν [ἐχούσης ἄερα] ἔχειν τὴν τελευτὴν τῆς φορᾶς, ἐν ᾗ οὐδὲ νέφη ἐστὶ πρὸς τὴν γῆν· τοῖς δὲ ἥττον κοίλοις καὶ τῷ ἀπηλιώτῃ, τῷ μὴ εἶναι ὑγρόν· ὥστε οὐ συνιστὰς, ἥττον καταφανής ἐστίν αὐτοῦ ποιῶν τοῦτο ὁ ποιεῖ. — 2.

Διὰ τί βορέαι μὲν, ἐτήσιοι γίνονται νότοι δὲ, οὐ; Ἦ γίνονται μὲν καὶ νότοι, ἀλλ' οὐ συνεχεῖς· ὅτι πόρθῳ ἡμῶν ἡ ἀρχὴ τοῦ νότου ἐστίν, ὑπὸ δὲ τῷ βορέᾳ οἰκοῦμεν; Ἦ ὅτι οἱ μὲν ἐτήσιοι βορέαι καθεστηκότος τοῦ ἄερος πνέουσι· (θέρους γὰρ πνέουσιν) οἱ δὲ νότοι, ἥρος, ὅθ' ἥττον ἐστικε τὰ περὶ τὸν ἄερα; Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ μὲν νότος, ὑγρός. Τῷ δὲ ὑγρῷ, ὁ ἄνω τόπος ἀλλοτρίος ἐστι. Διὸ ταχὺ διαλύεται τὰ ἐν αὐτῷ συνιστάμενα ὑγρά. Καὶ τὰ ὑγρά, πλανητικά

έστιν. Ὡστε οὐ μένων ἐν ταύτῳ τόπῳ, συμμεθίστη-
 σι καὶ τὴν τοῦ ἀέρος κίνησιν. Κινουμένου δὲ μὴ ἐν
 ταύτῳ, πνεύματα ἄλλα συμβαίνει γίνεσθαι. Ἔστι
 γὰρ πνεῦμα, ἀέρος κίνησις. — 3. Διὰ τί νότος πνεῦ
 μετὰ πάχνην; Ἡ διότι ἡ μὲν πάχνη γίνεται πέψεως
 γινομένης· μετὰ δὲ τὴν πέψιν καὶ τὴν ἀποκάθαρσιν,
 ἡ μεταβολὴ εἰς τοῦναντίον γίνεται; ἐναντίον δὲ τῷ
 βορρῆᾳ νότος ἐστὶ. Διὰ ταῦτό δὲ καὶ μετὰ τὴν χιόνα
 πνεῦ νότος. Ὅλως δὲ ἡ χιών καὶ ἡ χάλαζα καὶ τὸ
 ὕδωρ, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη ἀποκάθαρσις, πέψεως ση-
 μεῖόν ἐστι. Διὸ καὶ μετὰ ὑέτον καὶ τὰς τοιαύτας χει-
 μασίας, πίπτει τὰ πνεύματα. — 4. Διὰ τί αἱ τροπαὶ
 πνέουσιν; Ἡ διὰ τὸ αὐτὸ [δι'] ὃ καὶ οἱ εὐριποὶ ῥέουσιν;
 μέχρι γὰρ τοῦ ῥεῖν, [καὶ] ἡ θάλαττα φέρεται καὶ ὁ
 ἀήρ. Εἰθ' ὅταν ἀντιπέσῃ καὶ μηκέτι δύνῃται τὰ ἀπό-
 γεια προάγειν, διὰ τὸ μὴ ἰσχυρὰν ἔχειν τὴν ἀρχὴν τῆς
 κινήσεως καὶ φορᾶς, πάλιν ἀνταποδίδωσι. — 5. Διὰ
 τί αἱ τροπαὶ ἐκ τῆς θαλάττης εἰσὶν; Ἡ ὅτι ἡ θάλαττα
 πλησίον; Ἡ ὅτι ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀπογείᾳ ἡ τροπαία;
 καὶ ἔστιν ἡ τροπαία, οἷον ἀναστροφὴ ἀπογείας· ἡ δὲ
 ἀπογεία, τὸ ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλατταν πνεῦμα
 γινόμενον· ἡ δὲ τροπαία, ἡ τούτου παλινῳοία. Ὡστε
 ἀνάγκη ἐκ θαλάττης εἶναι. Ἡ ἡ θάλαττά ἐστι, διὰ
 τὸ εἰς τὴν θάλατταν ἀθροισθῆναι τὸν ὅλυντα ἀέρα;
 τοῦ δὲ μὴ εἰς τὴν γῆν τοῦτο συνίστασθαι, καὶ τοῦ
 ἀνακάμπειν ἀπὸν, αἷτιον, ὅτι ἡ θάλαττα ἐν κοίλῳ
 ἐστίν· ὁ δὲ ἀήρ, ὥσπερ τὸ ὕδωρ, ῥεῖ ἀεὶ εἰς τὸ κοιλώ-
 τατον. — 6. Διὰ τί οἱ ἐκνεφίαι ὕδατος γενομένου
 θᾶπτον παύονται; Ἡ ὅτι αἱ κοιλίαι συμπίπτουσι
 τοῦ νέφους, ὕδατος γενομένου· ἐν αἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ

πνεύματος συνίσταται; — 7. Διὰ τί οὐχ οἱ αὐτοὶ
 ἄνεμοι πανταχοῦ ὑέτιοι εἰσιν; Ἡ ὅτι οὐχ οἱ αὐτοὶ
 πανταχοῦ πρὸς ὄρη ἀντιπνέουσιν, ἀλλ' ἕτεροι κεῖνται
 πρὸς ἕτερα ὄρη; οἷον γὰρ πρὸς ἀνάντη μόλις ῥεόντων,
 ἐνταῦθα ὑφίσταται μᾶλλον τὰ νέφη, οὐκ ἀδυνατεῖ ἔτι
 προωθεῖν αὐτὰ ἄνεμος. Ὑφιστάμενα δὲ καὶ πιεζό-
 μενα, ῥήγνυται. — 8. Διὰ τί αἱ μὲν καθαραὶ δύσεις
 εὐδαιμόνιον σημεῖον· αἱ δὲ τεταραγμέναι, χειμερινόν; Ἡ
 ὅτι χειμῶν γίνεται, συνισταμένου καὶ πυκνουμένου τοῦ
 αἵρος; ὅταν μὲν οὖν κρατῇ ὁ ἥλιος, διακρίνει καὶ
 αἰθριάζει αὐτόν· ὅταν δὲ κρατῇται, ἐπινεφῇ ποιεῖ.
 Ἐὰν μὲν οὖν ἰσχυρὰ ἢ ἡ σύστασις, εὐθὺς ἡμέρας γί-
 νεται χειμῶν· ἐὰν δὲ ἀσθενεστέρα, μὴ παντάπασι δὲ
 κρατουμένη, τὸ συνιστάμενον ἐξωθεῖται πρὸς τὰς δύ-
 σεως· ἐνταῦθα δὲ μένει, διὰ τὸ παχύτατον εἶναι τὸν
 περὶ τὴν γῆν αἶρα τοῦ χειμῶνος. Ταχὺ δὲ συνίστα-
 ται καὶ ὁ ἄλλος, διὰ τὸ ἔχειν ἀρχὴν καὶ ἔρεισμα, ὃ
 δέξεται καὶ ἀθροίσει τὸ προσιόν [καθάπερ ὄρθρος.]
 Ὡσπερ γὰρ ἐν τροπῇ, ἐνὸς ἀντιστάντος, καὶ οἱ ἄλλοι
 μένουσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ αἵρος. Δι' ὃ ταχὺ καὶ
 ἐξαίφνης ἐνίστε γίνεται καὶ ἐπινέφελα. Ὅταν οὖν αἱ
 δύσεις τεταραγμέναι ᾖσι, σημεῖόν ἐστιν ἰσχυρόν, ὅτι
 οὐ κεκράτηκεν ὁ ἥλιος τῆς συστάσεως, πολὺν χρόνον
 ἐναντιούμενος αὐτῇ. Ὡστε εἰκότως ἐστὶ συστῆναι
 πλέον. Καὶ ἥτις δὲ ἐστὶ φοβερόν, ὅταν προχειμά-
 σαντος, ἢ ὅταν ἐξ εὐδίας τοῦτο συμβῇ. Ἐκείνως μὲν
 γὰρ, ὅμοιον ὥσπερ ὑπόλειμμά τι εἶναι. Οὕτω δὲ,
 ἀρχὴ συστάσεως. — 9. (Cf. 14.) Διὰ τί λέγεται,

Οὐ ποτε νυκτερινὸς βορέας τρίτον ἔκετο φέγγος;
 Ἡ διότι ἀσθενῇ τὰ πνεύματα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρκτου, ὅταν ἢ

νυκτερινά; σημείον γάρ, ὅτι οὐ πολὺς ὁ κινηθεὶς ἀήρ,
 τὸ τηνικαῦτα πνεῦσαι, ὅτε ὀλίγη θερμότης ὑπῆρχεν.
 ἡ δὲ ὀλίγη, ὀλίγον ἐκίνει αἶρα. Τελευτᾷ δὲ ἐν τριῶν
 πάντα, καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐν τῇ πρώτῃ τριάδι ὥστε καὶ
 τοῦτο τὸ πνεῦμα. — 10. (Cf. 15.) Διὰ τί ὁ βορέας
 πυκνότερον πνεῖ ἢ ὁ νότος; Ἡ ὅτι ὁ μὲν βορέας γει-
 νιῶν τῇ οἰκουμένῃ, οὐ λανθάνει ὀλιγοχρόνιος ὢν; (ἅμα
 γὰρ πνεῖ καὶ πάρεστιν) ὁ δὲ νότος, οὐκ ἀφικνέται,
 διὰ τὸ πόρρωθεν πνεῖν. — 11. Διὰ τί ὁ νότος ἦτιον
 μετὰ χειμερινὰς νύκτας πνεῖ, ἢ μεθ' ἡμέρας; Ἡ ὅτι
 καὶ τῆς νυκτὸς ὁ ἥλιος ἐγγύς ἐστι τῇ πρὸς νότον χώ-
 ρα, καὶ ἀλειυνότεραι αἱ νύκτες ἐκεῖ, ἢ πρὸς ἄρκτον αἱ
 ἡμέραι; ὥστε πολὺς κινεῖται ὁ ἀήρ, καὶ οὐθὲν ἦτιον
 ἢ μεθ' ἡμέραν· ἀλλ' αἱ θερμότεραι ἡμέραι κωλύουσι
 μᾶλλον πνεῖν, ξηραίνουσιν τὰς ὑγρότητας. — 12.
 (Cf. 34.) Διὰ τί ἐπὶ Κυβὶ ὁ νότος πνεῖ, καὶ τοῦτο ὡς περ
 τι ἄλλο γίνεται τεταγμένως; Ἡ διότι θερμὰ τὰ κάτω,
 τοῦ ἡλλίου οὐ πόρρω ὄντος· ὥστε πολλή ἡ ἀτμὶς γί-
 νεται; καὶ πολλοὶ δὲ ἔπνεον, εἰ μὴ διὰ τοὺς ἐτησίαις.
 Νῦν δὲ οὗτοι κωλύουσιν. [Ἡ ὅτι ἐπὶ πᾶσι μὲν ση-
 μαίνει τοῖς ἀστροῖς δυομένοις ἢ ἐπιτέλλουσι, οὐχ
 ἥκιστα δὲ ἐπὶ τούτῳ; δῆλον οὖν ὅτι πνεύματα μάλι-
 στα ἐπὶ τούτῳ, καὶ μετ' αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ πνίγει, καὶ
 πνεύματα εἰκότως ἐπ' αὐτῷ τὰ θερμότερα κινεῖται·
 ὁ δὲ νότος, θερμός ἐστιν. Ἐπεὶ δὲ εἴθισται μάλιστα
 ἐκ τῶν ἐναντίων εἰς τὰ ἐναντία μεταβάλλειν, πρὸ κυνὸς
 δὲ οἱ πρόδρομοι πνέουσιν ὄντες βορέαι, εἰκότως μετὰ
 κύνα νότος πνεῖ. Ἐπειδὴ ἐπισημαίνει μὲν, ἐπιτέλ-
 λουσι δὲ τοῖς ἀστροῖς· τὸ δὲ ἐπισημαίνειν ἐστὶ, μετα-
 βολὴν τοῦ ἀέρος ποιεῖν· μεταβάλλει δὲ πάντα εἰς τοὺς

ἐναντίους ἢ τοὺς ἐπὶ δεξιὰ ἀνέμους τὰ πνεύματα. Ἐπεὶ δὲ βορέας εἰς τοὺς ἐπιδεξιούς μεταβάλλει, εἴη ἂν αὐτῷ λοιπὸν εἰς νότον μεταβάλλειν. Ἔστι δὲ καὶ ἡ μετὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς πεντεκαιδεκάτη νότιος, διὰ τὸ τὰς μὲν τροπὰς ἀρχὴν ἵνα εἶναι, κινεῖν δὲ τὸν κατ' αὐτὴν μάλιστα ἀέρα τὸν ἥλιον, εἶναι δὲ ἐν ταύταις ταῖς τροπαῖς πρὸς νότον. Καθάπερ οὖν καὶ τὰ ἀπὸ ἀνατολῆς κινῶν, ἀπηλιώτας ἀνέμους ἡγειρεν· οὕτω καὶ τὰ ἀπὸ μεσημβρίας κινῶν, νότους ἐγείρει. Οὐκ εὐθὺ δὲ ἀπὸ τροπῶν ποιεῖ τοῦτο, διὰ τὸ βραχυτάτας ποιῆσθαι τὰς μεταστάσεις τότε· ἀλλ' ἐν τῇ πεντεκαιδεκῇ, διὰ τὸ τὸν χρόνον τοῦτον συμμέτρως ἔχειν τῇ κατὰ τὴν μετάστασιν πρώτῃ φαντασίᾳ. Ὅλου γάρ ἐστι μέρος εὐσημότατον ὁ εἰρημένος χρόνος. — 13. Διὰ τί ἐπὶ Ὠρίωνι γίνονται αἰόλοι μάλιστα αἱ ἡμέραι, καὶ ἀκαιρίαι τῶν πνευμάτων; Ἡ ὅτι ἐν μεταβολῇ αἰεὶ πάντα ἀοριστεῖ μάλιστα; ὁ δ' Ὠρίων ἀνατέλλει μὲν ἐν ἀρχῇ ὁπώρας, δύνει δὲ χειμῶνος. Ὡστε διὰ τὸ μήπω καθεστάναι μίαν ὥραν, ἀλλὰ τὴν μὲν γίνεσθαι, τὴν δὲ παύεσθαι, διὰ ταῦτα ἀνάγκη καὶ τὰ πνεύματα ἀκατάστατα εἶναι διὰ τὸ ἐπαμφοτερίζειν τὰ ἐξ ἑκατέρας. Καὶ χαλεπὸς δὲ λέγεται καὶ δύνων καὶ ἀνατέλλων ὁ Ὠρίων, διὰ τὴν ἀοριστίαν τῆς ὥρας. Ἀνάγκη γὰρ ταραχῶδη εἶναι καὶ ἀνώμαλον. — 14. (Cf. 9.) Διὰ τί ὁ νυκτερινὸς βορέας, τριταῖος λήγει; Πότερον ὅτι ἀπὸ μικρᾶς καὶ ἀσθενοῦς ἀρχῆς; ἢ τρίτῃ δὲ κρῖσιμος. Ἡ ὅτι ἀθρόος ἢ ἔκχυσις, ὥσπερ τῶν ἐκνεφιῶν; ταχεῖα οὖν ἡ παῦλα. — 15. (Cf. 10.) Διὰ τί βορέαι πλεῖστοι πνέουσι τῶν ἀνέμων; Ἡ διὰ τὸ πρὸς τούτῳ τὴν οἰκουμένην τῷ τόπῳ ὑποκεῖσθαι ὄντι ὑψηλῷ, καὶ

ἔξω τροπῶν, καὶ πλήρει χιόνος, ἥ οὐδέποτε ἔνια ὄρη λείπεται; τὸ πολὺ οὖν, ὑγραιομένων τῶν πεπηγότων, πολλάκις πνεῦμα γίνεται. Τοῦτο δέ ἐστι βορέας, τὸ ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς ἄρκτου τόπων πνεῦμα. — 16. Διὰ τί οἱ νότοι πνέουσι μὲν [τοῦ] χειμῶνος καὶ ἔαρος ἀρχομένου, καὶ μετοπώρου λήγοντος· εἰσὶ δὲ [καὶ] κυματοειδεῖς καὶ συνεστραμμένοι, καὶ τοῖς ἐν Λιβύῃ ὁμοίως ψυχροὶ, ὡς οἱ βορέαι ἐνταῦθα; Ἡ διότι πλησίον τοῦ ἡλίου ὄντος, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὰ πνεύματα; ὁ δὲ ἥλιος, τοῦ χειμῶνος πρὸς νότον φέρεται, καὶ τοῦ μὲν ἔαρος ἀρχομένου, τοῦ δὲ μετοπώρου τελευτῶντος, ἤδη θερμαίνει· τὸ δὲ θέρος, πρὸς βορέαν φέρεται, ἐκείνους δὲ ἀπολείπει τοὺς τόπους· θερμὸς δὲ ἐστι, διὰ τὸ μίγνυσθαι τὸ πνεῦμα τῷ κατὰ Λιβύην ἀέρι θερμῷ ὄντι· καὶ διὰ τοῦτο μεγαλοκύμων νοτίζειν ποιεῖ τὸ θέρος, ἐμπίπτων εἰς τὴν θάλατταν. — 17. Διὰ τί ὁ νότος δυσώδης; Ἡ ὅτι ὑγρὰ καὶ θερμὰ ποιεῖ τὰ σώματα, ταῦτα δὲ σήπεται μάλιστα; — 18. Διὰ τί οἱ ἐκ τῆς θαλάττης νότοι, ἀγαθοὶ φυτοῖς; ἐκ θαλάττης γὰρ αὐτοῖς προσπίπτει. Καὶ τῆς Ἀιτικῆς τῷ Θριασίῳ πεδίῳ αἴτιον, διότι ἀπεψυγμένος ἀφικνεῖται. Αἱ δ' ἐρυσίβαι γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος, θερμῆς μὲν, ἀλλοτρίας δέ. — 19. Διὰ τί ἄνεμος γίνεται πρὸ τῶν ἐκλείψεων ὡς τὰ πολλά· ἀκρόνυχον μὲν, πρὸ τῶν μεσονυχτίων ἐκλείψεων· μεσονύκτιον δέ, πρὸ τῶν ἑώων; Ἡ διότι ἀμαυροῦται τὸ θερμὸν τὸ ἀπὸ τῆς σελήνης, διὰ τὸ πλησίον ἤδη φορὰν εἶναι, ἐν ᾗ γενομένῳ, ἔσται ἡ ἐκλείψις; ἀνιεμένου οὖν ᾧ κατεῖχeto ὁ ἀήρ, κατ' ἡρέμει, πάλιν κινεῖται, καὶ γίνεται πνεῦμα τῆς ὀψιαιτέρον ἐκλείψεως ὀψιαιτέρον. — 20. Διὰ τί ὁ νότος οὐκ

ἀρχόμενος, ἀλλὰ λήγων, ὑέτιος; Πότερον ὅτι πόρρω-
 θεν συνάγει τὸν ἀέρα; γίνεται δὲ συνιστάντος τὸ
 ὕδωρ, συνίσταται δὲ ὕστερον ἢ ἀρχεται. Ἡ ὅτι ἀρ-
 χομένου θερμός ἐστιν ὁ ἀήρ ἔτι, διὰ τὸ ἐκ τοῦ τοιού-
 του ἐληλυθῆναι; ἐπιχρονιζόμενος δὲ ψυχθεὶς, συνί-
 σιται μαῖλλον εἰς ὕδωρ. — 21. Διὰ τί ὁ νότος, ὅταν
 μὲν ἐλάτιων ᾗ, αἰθριός ἐστιν ὅταν δὲ μέγας, νεφώδης
 καὶ χρονωότερος; Πότερον, ὡσπερ τινες λέγουσι, διὰ
 τὴν ἀρχήν; ἐὰν μὲν γὰρ ἀπ' ἐλάτινος, αἰθριός· ἐὰν
 δὲ ἀπὸ πλείονος ὁρμήσῃ, νεφελώδης. Ἡ ὅτι ἐλάτιων
 ἀρχόμενός ἐστιν· ὥστε οὐ πολὺν ἀέρα ὠθεῖ; ἐπὶ τέλει
 δὲ, εἴωθε γίνεσθαι μέγας. Δι' ὃ καὶ παροιμιάζονται,
 Ἀρχομένου γε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο.

(Cf. 42.) — 22. Διὰ τί προΐεται τοῦ χειμῶνος ὑπὸ
 τῆς ἑωτᾶς πνεύματα· τοῦ θέρους δὲ, [καὶ] ἀφ' ἐσπέ-
 ρας; Ἡ ὅτι ὅταν μηκέτι κρατῇ ὁ ἥλιος, ἀφιέμενος ὁ
 ἀήρ ῥεῖ; δύνων τε οὖν ἐκλείπει νέφη, ἀφ' ὧν οἱ ζεφυ-
 ροὶ· καὶ ὅσον ἂν ἐπαγάγῃ ἐκείνοις τοῖς ἐν τῷ κάτω
 ἡμισφαιρίῳ οἰκοῦσιν, ἑωθινὸν πνεῦμα γίνεται. Τὰ
 ναντία δὲ, ὅταν δύνῃ ἐν τῷ κάτω μέρει, ἐκείνοις τε ζε-
 φύρους ποιήσῃ, καὶ ἐνταῦθα ἑωθινὸν πνεῦμα, ἀπὸ
 τοῦ ἐπομένου ἀέρος αὐτῷ. Διὰ τοῦτο καὶ καταλάβῃ
 ἄλλον ἄνεμον, μείζων γίνεται αἰρομένου, ὅτι προσέ-
 θηκε. — 23. Διὰ τί οἱ κύνες τὰ ἔχνη ἥκιστα εὐρί-
 σκουσι ζεφύρου πνέοντος; Ἡ διότι μάλιστα συγχεῖ,
 διὰ τὸ συνεχέστατος εἶναι τῶν ἀνέμων, καὶ μάλιστα
 ὑπὸ τὴν γῆν πνεῖν; — 24. Διὰ τί, ὅταν ἀστέρες διάτ-
 τωσιν, ἀνέμου σημεῖον; Ἡ ὅτι ὑπὸ τοῦ πνεύματος
 φέρονται, καὶ πρότερον ἐκεῖ γίνεται πνεῦμα, ἢ παρ'
 ἡμῖν; δι' ὃ καὶ, ἀφ' οὗ ἂν τόπου φέρονται οἱ ἀστέρες,

ἐν τούτῳ καὶ τὸ πνεῦμα γίνεται. — 25. Διὰ τί μεγίστας νεφέλας τῶν ἀνέμων ὁ ζέφυρος ἄγει; Ἡ διότι ἐκ πελάγους πνεῖ, καὶ κατὰ τὴν θάλατταν; Ἐκ πολλοῦ οὖν καὶ συνάγει. — 26. Διὰ τί οἱ ἐπὶ τέλει ἄνεμοι μέγιστοι; Ἡ ὅτι, ὅταν ἀθρόοι ἐκπνεύσωσιν, ὀλίγον τὸ θερμόν; — 27. Διὰ τί, ἐὰν περὶ ἰσημερίαν λὺψ πνεύσῃ, ὕδωρ γίνεται; Ἡ ὅτι καθ' ὃν [ἂν ἦ] ὁ ἥλιος τόπον τοῦ κόσμου, τὰ ἐντεῦθεν πνεύματα κινεῖ; δι' ὃ καὶ ἡ τῶν πνευμάτων περιστασις κατὰ τὴν τοῦ ἡλίου φορὰν γίνεται. Ἐπεὶ δ' ἡ ἰσημερία μεθ' ὀρίον ἐστὶ χειμῶνος καὶ θέρους, ὅταν συμβῇ τὸν ἥλιον κατὰ τὴν ἡμῖν φαινομένην ἰσημερίαν ὑπερβεβηκέναι, ἢ ἐκλείπειν τοῦ ἀκριβοῦς ὅρου, καὶ εἶναι μᾶλλον ἐν τοῖς χειμερίοις, συμβαίνει τοὺς ἐκ τούτου τοῦ μέρους ἀνέμους πνεῖν, ὧν ἐστὶ πρῶτος λὺψ, ὧν ὑγρὸς φύσει. Ὀντος δὲ τοῦ ἡλίου μᾶλλον ἐν τῇ χειμερινῇ μέρει τοῦ κόσμου, καὶ κινουῦντος τὰ ἐν αὐτῷ πνεύματα, τὰ χειμῶνος ἔργα συμβαίνει γίνεσθαι. Τούτων δὲ ἐστὶν ὁ ὄμβρος. Ἔτι δὲ ἐπειδὴ ἡ ἰσημερία ἐστὶ καθάπερ χειμῶν καὶ θέρους ἰσοκρατῆς· ἐὰν [οὖν] ὅποτερωοῦν αὐτῶν προστεθῇ τι, εὐσημον τὴν ῥοπὴν ποιεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰσαζόντων ζυγῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ λὺψ, ἔκ τε τῆς χειμερίου τάξεώς ἐστὶ, καὶ ὑγρὸς φύσει, προστεθείς ἐν τῇ ἰσημερίᾳ, ῥοπὴν χειμῶνος ἐποίησε καὶ ὄμβρον. Ὁ γὰρ ὄμβρος, χειμῶν ἐστὶν οἰκειότατος τῷ [πνεύσαντι] πνεύματι. — 28. Διὰ τί ὁ νότος καὶ ὁ εὐρος, θερμότεροι ὄντες τῶν ἐναντίων, ὁ μὲν, τοῦ βορέου, ὁ δὲ, τοῦ ζεφύρου, ὕδατωδέστεροί εἰσι; καίτοι διὰ ψυχρότητα ὕδωρ ἐξ αἴρος γίνεται. Οὐ γὰρ διὰ τὸ ἀπωθεῖν τὸν βορέαν, ἐντεῦθεν γίνεται τὰ νέφη· ὁ γὰρ

ζέφυρος, καὶ ὁ εὖρος, ἀπάγουσιν ἄμφω· (ὁμοίως γὰρ
 πλάγιοι) καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες, ὅθεν πνέουσιν. Πό-
 τερον ὅτι ἀντιπεριϊσταται τὸ ψυχρὸν εἴσω μᾶλλον,
 ὅταν ἢ ἔξω τὸ θερμὸν μᾶλλον; Ἡ ἔστι μὲν τι, καὶ διὰ
 τὸ ὅθεν πνέουσιν, αἰθρίους εἶναι; καὶ γὰρ εὖρος,
 ἀπ' ἡοῦς ἐστίν· ἡ δὲ δὲ ἡ χώρα, πρὸς ἐσπέραν κεῖται,
 καὶ ζέφυρος. Ἀλλὰ καὶ διότι πρότερον θερμαινόμε-
 νος ὁ ἀήρ, ὥσπερ καὶ τὰ ὕδατα, τάχιστα καὶ μάλιστα
 ψύχεται. Φέρεται οὖν ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ εὗρου ἀπ' ἀνα-
 τολῆς ἀήρ, θερμός· ὁ δὲ, ἀπὸ νότου, τοῦ ἀπὸ μεσημ-
 βρίας. Ὅταν οὖν ἔλθωσιν εἰς τὸν ψυχρότερον τόπον,
 ταχὺ πηγνύται, καὶ συνίστανται εἰς ὕδωρ, [καὶ μᾶλ-
 λον ὁ εὖρος ποιεῖ ὕδωρ,] ὅτι ἀπὸ τοῦ ἡλίου μᾶλλον
 φέρει τὸν ἄερα, καὶ ὁμοίως θερμόν. Ὁ δὲ νότος, λή-
 γων, ὕδατῶδης, ὅτι ψυχρὸς ὁ πρῶτος φερόμενος ἀήρ
 ἀπὸ τῆς θαλάττης· ὁ δὲ τελευταῖος, διάθερμος ὢν,
 ἀπὸ τῆς γῆς κομίζει. Ἡ οὐ μόνον τοῦτ' αἴτιον, ἀλλ'
 ὅτι καὶ μεῖζων λήγων ὁ νότος γίνεται; διὸ καὶ ἡ πα-
 ροιμία εἰς αὐτὸν,

Ἀρχομένου γε νότου (Cf. 21.) -

οἱ δὲ μεῖζους, ψυχρότεροι. Ὡστε πηγνύει ὕστερον
 τὰ νέφη. Ἡ διὰ τοῦτο ὕδατῶδέστερος ἢ ἀρχόμενος;
 — 29. Διὰ τί οἱ ἄνεμοι ξηραίνουσι, ψυχροὶ ὄντες; Ἡ
 διότι ἀτμίζειν ποιοῦσιν οἱ ψυχρότεροι; — 30. Διὰ τί
 δὲ μᾶλλον ἢ ὁ ἥλιος; Ἡ διότι ἀπάγουσι τὴν ἀτμίδα·
 ὁ δὲ ἥλιος, καταλείπει; ἱγραίνει μὲν οὖν μᾶλλον, ξη-
 ραίνει δὲ ἥττον. — 31. (Cf. 1.) Διὰ τί ὁ Καικίας μό-
 ρος τῶν ἀνέμων ἐφ' ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; ὥσπερ καὶ
 ἡ παροιμία λέγει·

Ἐλκων ἐφ' αὐτὸν ὥσπερ Καικίας νέφος.

Οἱ γὰρ ἄλλοι, ὅθεν ἂν πνέωσιν, ἐνταῦθα ἀναστελλοῦσι. Πότερον αἷτιον, ὅτι ἅμα ὁ ἐναντίος πνεῖ; Ἡ οὐκ ἂν ἐλάνθανεν, ἀλλὰ πέφυκε τὸ πνεῦμα κύκλου γραμμὴν φέρεσθαι; Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, περὶ τὴν γῆν πνέουσιν· τοῦτο δὲ τὸ κοῖλον τῆς γραμμῆς πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν γῆν ἐστίν. Ὡστε ἐπὶ τὴν ἀρχὴν πνέων, ἐφ' ἑαυτὸν τὰ ρέφη ἄγει. — 32. Διὰ τί ἀπὸ μὲν τῆς θαλάττης οὐκ ἀποπνεῖ ἕωθεν ψυχρὸν, ἀπὸ δὲ τῶν ποταμῶν; Ἡ ὅτι ἡ μὲν θάλαττα ἐστίν ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις· οἱ δὲ ποταμοὶ, ἐν στενοῖς; ἡ οὖν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὔρα, εἰς πολὺν τόπον σκίδνεται (ὥστε εἶναι ἀσθενής) ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἀθρόως φέρεται, καὶ μᾶλλον ἰσχύει· διὸ μᾶλλον εἰκότως φαίνεται ψυχρά. Ἡ οὐ τοῦτ' ἐστὶν αἷτιον; ἀλλ' οἱ μὲν ποταμοὶ, ψυχροὶ εἰσιν· ἡ δὲ θάλαττα, οὔτε θερμὴ, οὔτε ψυχρά; γίνεται δὲ ἡ αὔρα καὶ ἀποπνοή θερμαινόμενων ἢ ψυχομένων. Ὅπότερον γὰρ ἂν τούτων πάσχη, ἐξαερούται. Ἐξαερουμένου δὲ τοῦ ὕδατος, ὁ ἀήρ γινόμενος φέρεται· ὁ ἐστὶν αὔρα. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, ψυχρὸν εἰκότως ἀποπνεῖ· τὰ δὲ ἀπὸ τῶν σφόδρα θερμῶν ἀποπνέοντα, ψύχεται, καὶ γίνεται ψυχρά. Τοὺς μὲν οὖν ποταμοὺς ψυχροὺς ἅπαντας εὔροι τις ἂν· ἡ δὲ θάλαττα, οὐδὲ ψυχρά οὐδὲ θερμὴ σφόδρά ἐστίν. Οὔτε οὖν τὸ ἀποπνέον ψυχρὸν ἀπ' αὐτῆς ἐστὶ, διὰ τὸ μὴ ψυχρὸν εἶναι σφόδρα· οὔτε ψύχεται ταχὺ, διὰ τὸ μὴ θερμὴν εἶναι σφόδρα. — 33. (Cf. 57.) Διὰ τί ὁ ζέφυρος εὐδαικὸς καὶ ἡδιστος δοκεῖ εἶναι τῶν ἀνέμων, καὶ οἷον Ὅμηρος ἐν τῷ Ἡλυσίῳ πεδίῳ,

Ἄλλ' αἰεὶ ζεφύροιο διαπνεῖουσιν ἁῖται;

Ἡ πρώτη μὲν, ὅτι ἔχει τὴν τοῦ ἀέρος κράσιν; οὕτως γὰρ θερμὸς, ὥσπερ οἱ ἀπὸ μεσημβρίας καὶ ἕως οὕτως ψυχρὸς, ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆς ἄρκτου. [ἀλλ' ἐν μεθορίῳ ἐπὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν πνευμάτων· γειτνιῶν δὲ ἀμφοῖν, τῆς δυνάμεως αὐτῶν κοινωνεῖ· διὸ καὶ εὐκρατός ἐστι,] καὶ πνεῦμα ἁρμόστω. Ἐτι τὰ πνεύματα περιῖστανται, ἢ εἰς τὰναντία, ἢ εἰς τὰ δεξιά. Μετὰ οὖν τὸν βορέαν πνέων (ἐπὶ-δεξιά γὰρ ὁ τύπος) εὐδοκιμεῖ, ὥσπερ παρὰ χαλεπὸν πρῶτος. Καὶ ἅμα ὅταν ἀποχειμάσῃ, εὐδία εἶωθε γίνεσθαι ὡς ἐπιτοπολύ. Ὁ δὲ βορέας χειμέριός [ἐστιν] ἄνεμος. [Καὶ ὁ ἀπὸ-πύλου δὲ, ἐν τῷ μέσῳ ὧν τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν πνευμάτων, ἦτον αὐτοῖς κοινωνεῖ. Ἀπὸ πύλου μὲν γὰρ πνέων, τὰ πρὸς νότον πνεύματα κινεῖ· (ἐνταῦθα γὰρ ἡ μετάστασις αὐτοῦ ἐστι) κινῶν δὲ οὐ μίγνυται αὐτοῖς. Ὁ δὲ ζέφυρος, καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν νοτίων, καὶ πνέων κινεῖ τὰ βορέα. Τελευτῶ γὰρ ἐνταῦθα ἡ περίοδος τῶν πνευμάτων. Διὸ τῶν μὲν τὴν τελευτήν, τῶν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν αὐτῷ, δικαίως ἡδύς ἐστι καὶ δοκεῖ εἶναι.]—34. (Cf. 12.) Διὰ τὴν ἐπὶ κυνὸς νότος πνεῖ τοῖς ἄστρσις δυομένοις ἢ ἐπιτέλλουσιν· οὐχ ἡκιστα δὲ ἐπὶ τούτου; δῆλον οὖν ὅτι πνεύματα ἁρμόστω ἐπὶ τούτῳ καὶ μετ' αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ πνίγει, καὶ πνεύματα εἰκότως ἐπ' αὐτῷ τὰ θερμώτατα κινεῖται· ὁ δὲ νότος, θερμὸς ἐστιν. [Καὶ τὰ ἐξ ἧς, ὡς ἐν τῷ IB κεῖται.] — 35. Διὰ τί ὁ ζέφυρος πρὸς τὴν δεξιάν πνεῖ, πρῶτον δὲ οὐ; Ἡ αἰτία μὲν ἐστίν ὡς ἐπιτοπολύ τῶν πνευμάτων ὁ ἥλιος ἀνατέλλων καὶ δύνων; ὅταν γὰρ ὑγρὸν ὄντα τὸν ἀέρα διαθερμαίνων πέτιη καὶ διακρίνη, εἰς πνεῦμα διακρίνει· ἐὰν δὲ ἡ πνευματώδης ὁ ἀήρ, ἐτι

μᾶλλον ἐκπνευματοῦται [ὁ αἶθρ] ὑπὸ τοῦ ἡλίου. "Οταν μὲν οὖν ἐπ' ἀνατολῇ ἢ ὁ ἥλιος, πόρρω ἐστὶ τοῦ ζεφύρου· ἀπὸ γὰρ δυσμῶν πνεῖ· ὅταν δὲ περὶ τὸ δύνειν ἦδῃ, τότε διακεκριμένον ἐστὶ τὸ πνεῦμα τελῶς. Ἀπὸ δὲ μέσου ἡμέρας καὶ πρὸς τὴν δειλὴν, συμμετρότατα ἔχει πρὸς τὸ διαθερμάναι καὶ διακρίναι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ὁ ἀπηλιώτης πρῶτ' ἄρχεται πνεῖν. Τοῦ γὰρ ὑπὲρ γῆς αἴρος τῆς νυκτὸς ἐξυγραιομένου, καὶ τῇ γῇ πλησιάσαντος διὰ βάρους, ἔωθεν διακρίνων αὐτὸν ὁ ἥλιος, τὸν καθ' αὐτὸν κινεῖ πρῶτον. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἡλίου πνεῦμα ἀνατέλλοντος ἐντεῦθεν, ἀπηλιώτης καλεῖται. — 36. Διὰ τί, αἰρομένου τοῦ ἡλίου, καὶ αὐξάνεται καὶ πίπτει τὰ πνεύματα; Ἡ ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν, ἥτοι τοῦ αἴρος, ἢ τοῦ ἀναχυθέντος ὑγροῦ κίνησις; αὕτη δὲ, ὅταν μὲν ἐλάττων ἢ, ταχὺ καταναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου· (ὥστε οὐ γίνεται πνεῦμα) ὅταν δὲ πλείων, κινεῖται μᾶλλον τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος. Ὁ γὰρ ἥλιος, ἀρχὴ τῶν κινήσεών ἐστιν. — 37. Διὰ τί ὁ ζέφυρος τῆς δειλῆς πνεῖ; Ἡ ἅπαντα τὰ πνεύματα τοῦ ἡλίου διαχέοντος τὸ ὑγρὸν γίνεται; τότε γὰρ συνεσθηκός, ὅταν ἡ τοῦ θερμοῦ δύναμις πλησιάζῃ, ἐξάπτει. Ὁ δὲ ζέφυρος ἀφ' ἐσπέρας πνεῖ. Εἰκότως οὖν τῆς δειλῆς γίνεται· τότε γὰρ ὁ ἥλιος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἀφικνεῖται. Καὶ ὁ βορέας καὶ ὁ νότος διὰ τοῦτο πλειστάκις πνέουσιν, ὅτι τὸ ἐναντίον ὑπὸ τοῦ ἐναντίου κρατούμενον, κατ' εὐθυωρίαν ἥκιστα δύναται διαμένειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ πλαγίου. Ὁ μὲν οὖν νότος καὶ βορέας, ἐκ τῶν ἐφ' ἐκάτερα τοπῶν τῆς τοῦ ἡλίου φορᾶς πνέουσιν· οἱ δὲ ἄλλοι, μᾶλλον ἐκ τοῦ κατ' ἀντικρῦ. — 38. Πότε-

ρον τὸ πνεῦμα ἀπὸ πηγῆς τινος φέρεται, ὥσπερ τὸ
 ὕδωρ· καὶ ταύτης οὐκ ἔστιν ἄνωτέρω αὐτὸ ἐνεχθῆναι;
 ἢ οὐ; καὶ πότερον ἀπὸ ἐνὸς σημείου, ἢ ἀπὸ πλείονος
 τόπου; Ἐνια μὲν οὖν ἐστιν ὁμοία· ἃ καὶ ἐπὶ τῶν ὑδά-
 των συμβαίνει γίνεσθαι. Τότε γὰρ ὕδωρ, ὅταν εἰς
 τὸ κάταντες φέρεται, θᾶττον ῥεῖ, ἢ ὅταν ἐν τῷ ἐπι-
 πέδῳ καὶ ὁμαλῶ λιμνάζῃ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πνεύ-
 ματα. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἄκροις καὶ τοῖς ὑψηλοῖς,
 αἰεὶ ἐν κινήσει ὁ ἀήρ· ἐν δὲ τοῖς κοίλοις ἡρεμεῖ πολ-
 λάκις, καὶ ἄπνοια γίνεται. Ἐτι ἐπὶ τοῖς σφόδρα ὑψη-
 λοῖς ὄρεσιν, οὐ γίνεται τὰ πνεύματα, οἷον ἐπὶ τῷ
 Ἄθῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις. Σημεῖον δέ· ἃ
 γὰρ ἂν καταλείπωσιν οἱ τῷ προτέρῳ ἔτει θύοντες, εὐ-
 ρίσκεσθαι φασὶ διαμένοντα τῷ ὑστέρω. Ἀῆλον οὖν
 ὅτι ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος
 φορὰ γίνεται. Εἰς τὸ ἄνω οὖν οὐκ ἔτι δύναται διῆ-
 κνεῖσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν ἐπὶ τοῖς ὑψηλοῖς τοῦτο συμ-
 βαίνει. Ὁμοίως δ' ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος εἴη.
 Οὔτε γὰρ ὕδωρ λάβρον, οὔτε πνεῦμα ἐξαίσιον ἐν τοῖς
 ὑψηλοῖς φαίνεται γίνεσθαι. — 39. Διὰ τί ποτε
 τοῦ μὲν νότου πνέοντος, ἢ θάλαττα κυανέα γίνεται·
 τοῦ δὲ βορέου, ζοφώδης; Ἡ οἷοι ὁ βορέας ἦττον τὴν
 θάλατταν ταράττει; τὸ δὲ ἀτακτότερον ἅπαν, μέ-
 λαν φαίνεται. — 40. Διὰ τί οἱ νότοι μικρὰ μὲν πνέ-
 οντες οὐ ποιοῦσιν ἐπίνεψιν ἢτοι συννέφειαν· μεγάλοι
 δὲ γενόμενοι, ἐπινεφοῦσι; Ἡ διότι μικροὶ μὲν πνέοντες,
 οὐ δύνανται πολλὰ νέφη ποιεῖν; ὀλίγον οὖν τόπον
 κατίσχουσιν. Ὅταν δὲ μεγάλοι γίνωνται, πολλὰ
 ἀπωθοῦσι· δι' ὃ δοκοῦσι μᾶλλον ἐπινεφεῖν. (Cf. 2.)
 — 41. Διὰ τί ὁ μὲν βορέας ἀρχόμενος, μέγας· λήγων

δὲ, μικρός· ὁ δὲ νότος, ἀρχόμενος, μικρός· λήγων δὲ, μέγας; Ἡ ὅτι ὁ μὲν βορέας, ἐγγὺς ἡμῶν· ὁ δὲ νότος, πόρρω; ὁ μὲν οὖν, ὅταν ἄρξηται, εὐθὺς παρ' ἡμῶν τοῦ δὲ, αἶτε διὰ πολλοῦ χρόνου, ἡ ἀρχὴ διασκεδάννυται, καὶ πρὸς ἡμᾶς μικρὸν ἀφικνεῖται αὐτῆς τὸ πρῶτον· τῆς δὲ τελευτῆς τοῦ μὲν, αἰσθανόμεθα, τοῦ δὲ, ὕλως οὐκ αἰσθανόμεθα· ὥστε εἰκότως ὁ μὲν, ἀσθενής, πανύμενος· (ἀσθενής γὰρ ἡ τελευτὴ πάντων) ὁ δὲ, οὐ· τῆς γὰρ τελευτῆς οὐκέτι αἰσθανόμεθα αὐτοῦ.

— 42. Διὰ τί, οὗ μὲν κόλποι·εἰσὶ, τροπαῖαι γίνονται· οὗ δὲ ἀναπεπταμένα πελάγη, οὐ γίνονται; Ἡ διότι εἰς μὲν τοὺς κόλπους ῥέον οὐ διασπᾶται τὸ πνεῦμα μᾶλλον, ἀλλ' ἀθρόον ἐπὶ πολὺ φέρεται; ἐν δὲ τοῖς ἀναπεπταμένοις, ἐξ ἀρχῆς τε αἱ ἀπογέαι εὐθὺς διασπῶνται μᾶλλον· καὶ ὅταν ῥέωσι, ταὐτὸ πάσχουσι, διὰ τὸ πολλαχῇ ἐξεῖναι ὁρμηῆσαι. Ἔστι γὰρ ἡ τροπαῖα ἀπόγεος ἀνάκλασις. — 43. Διὰ τί λέγεται,

Ἀρχομένου τε νότου, καὶ λήγοντος βορέας;
Ἡ διότι ὁ μὲν βορέας, διὰ τὸ ὑπείκειν ἡμᾶς αὐτῷ, καὶ εἶναι τὴν οἴκησιν πρὸς ἄρκτον, εὐθὺς μέγα πνεῖ; ἅμα γὰρ ἄρχεται καὶ πάρεστι. Δι' ὃ πανόρενος, ἡδὺ πνεῖ. [Τότε γὰρ ἀσθενής πνεῖ.] Ὁ δὲ νότος, διὰ τὸ πόρρωθεν, ὕστερον μείζων ἀφικνεῖται. — 49. Διὰ τί ἐν τοῖς νοτίοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; Ἡ διότι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν, καὶ ἐκ πνεύματος κούφου ὑγρὸν βαρὺ· εἴτα ἡ δύναμις ἀτονεῖ; — 45. Διὰ τί ἐν τοῖς βορείοις βρωτικώτεροι, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις; Ἡ διότι ψυχρότερα τὰ βόρεια; — 46. Διὰ τί ὁ νότος οὐ πνεῖ καὶ αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον τὰ πρὸς θάλατταν,

οὐδ' ὅσον ἡμέρας δρόμον καὶ νυκτός· τὰ δὲ ὑπὲρ Μέμφεως καὶ ἀποσχόντι δρόμον ἡμέρας καὶ νυκτός, λαμπρός· καὶ πρὸς ἐσπέραν οὐ πνεῖ, ὅσον δύο ἡμερῶν καὶ νυκτῶν δρόμον· τὰ δὲ πρὸς ἑω λίβες πνέουσιν; Ἡ διότι κοίλῃ τὰ κάτω ἢ Αἴγυπτός ἐστι· δι' ὃ ὑπερπίπτει αὐτῆς; ἄνω δὲ καὶ πόρρω οἱ τόποι ὑψηλότεροι. — 47. Διὰ τί ὁ νότος, ἀρχόμενος μὲν, μικρός ἐστι· λήγων δὲ, μείζων γίνεται· ὁ δὲ βορέας, ἀνάπαλιν; δι' ὃ [καὶ] ἡ παροιμία λέγει, εὖ πλεῖν, Ἀρχομένου τε νότου καὶ λήγοντος βορέαο.

Ἡ διότι πρὸς ἄρκτον μᾶλλον ἢ πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦμεν; πνεῖ δὲ ὁ μὲν βορέας, ἀπὸ τῆς ἄρκτου· ὁ δὲ νότος ἀπὸ τῆς μεσημβρίας. Εἰκότως οὖν ὁ μὲν, ἀρχόμενος [εὐθύς] σφοδρῶς πρόσκειται τοῖς πλησίον τόποις μᾶλλον, καὶ μετὰ ταῦτα μεταλλάττει τὸ σφοδρὸν πρὸς ἐκείνους. Ὁ δὲ νότος, τούναντίον· ἀρχόμενος μὲν, τοῖς πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦσιν ἔγκειται· ἐπειδὴν δὲ παραλλάξῃ, τοῖς πρὸς ἄρκτον λαμπρὸς καταπνεῖ. — 48. Διὰ τί λέγεται,

Εἰ δ' ὁ νότος βορέαν προκαλέσεται, αὐτίκα χειμῶν;

Ἡ ὅτι ὁ νότος τοιοῦτός ἐστιν, οἷος νεφέλας καὶ ὕδωρ πολὺ συναιρεῖν; Ὅταν οὖν τοιαύτης τῆς καταστάσεως οὔσης ἐπιπνεύσῃ ὁ βορέας, πολλῆς αὐτῷ ὕλης ὑπαρχούσης, πήγνυσι, καὶ χειμῶνα ποιεῖ. Δι' ὃ λέγεται,

Εἰ βορρᾶς πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμῶν.

Ὁ δὲ πηλὸς, καὶ ὅλως τὰ ὕδατα, ὑπὸ τοῦ νότου ἢ μάλιστα, ἢ πλειστάκις γίνεται. — 49. Διὰ τί ἐπὶ μὲν τῷ νότῳ ταχὺς ὁ βορέας, ἐπὶ δὲ τούτου ὁ νότος οὐ ταχὺς ἐπιπίπτει; Ἡ ὅτι τῷ μὲν, ἐγγύθεν· τῷ δὲ, πόρρωθεν

ἢ ἀφίξεις; ἢ γὰρ οὐκῆσις πρὸς βορέαν ἡμῶν. — 50. Διὰ τί τὰ πνεύματα ψυχρὰ ἐστίν, ὄντα ἀπὸ τῆς τοῦ θερμοῦ συγκινήσεως; Ἡ οὐ πάντως ἢ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ κίνησις θερμὴ γίνεται, ἐὰν μὴ τρόπον τινὰ γίνηται; ἀλλ' ἐὰν μὲν ἀθρόως ἐμπίπτῃ, [καίει αὐτὸ τὸ ἀφιέν] θερμὴ· ἐὰν τὲ διὰ στενοῦ καὶ κατὰ μικρὸν, αὐτὴ μὲν θερμὴ· ὁ δὲ ὑπὸ τούτου κινούμενος ἀήρ, οἷος ἂν ποτε τυγχάνῃ προὔπαρχων, τοιαύτην καὶ τὴν κίνησιν ἀπετέλεσεν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος. Φασὶ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θερμὸν καὶ ψυχρὸν [ἡμᾶς] πνεῖν. (Cf. 34, 7.) Τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξιόν, θερμὸν αἶε. Σημεῖον δὲ τὸ, ἐγγὺς προσαγαγόντι, τοιοῦτον φαίνεσθαι. Διαφέρει δὲ καὶ ἡ ἔκπτωσις αὐτοῦ· ἐὰν μὲν γὰρ διὰ πολλοῦ ἀφίωμεν χανόντες, θερμὸν φαίνεται, διὰ τὸ αὐτοῦ αἰσθάνεσθαι· ἐὰν δὲ διὰ στενοῦ θερμότερον γινόμενον, ὠθεῖ τὸν πλησίον αἶρα, καὶ κείνος τὸν ἐχόμενον. Ψυχροῦ δὲ ὄντος τοῦ αἵρος, καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ ψυχρὰ γίνεται. Μήποτε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πνευμάτων τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καὶ διὰ στενοῦ ἢ πρώτῃ κίνησις· εἴτ' ἐκᾶνον μὲν διήνεγκεν, ἕτερος δὲ ἀήρ ἐπιρρέει. Δι' ὃ καὶ τοῦ μὲν θέρους, θερμὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος, ψυχρὰ τὰ πνεύματα, ὅτι ἐν ἑκατέρῳ τοιοῦτος ὁ ἀήρ ὁ προὔπαρχων· ἐπεὶ ὅτι γε οὔτε αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενος ὁ ἀήρ, οὔτε ὑπὸ τοῦ θερμοῦ κρατούμενος φέρεται ταύτην τὴν φορὰν, δηλὸν οὐ μόνον τούτῳ, ὅτι θερμαίνει τὰ πνεύματα, πλείονος τοῦ θερμοῦ ἐνόητος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἄνω ἐφέμετο. Τὸ γὰρ πῦρ, τοιοῦτον· τὸ δὲ ψυχρὸν κάτω πέφυκε φέρεσθαι· τὰ δὲ πνεύματα, πλάγια εἰκότως. Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω βιάζεται, καὶ οὐ-

ὑέτερον κρατεῖ, μένειν δὲ οὐχ οἷόν τε, λοξὴν τὴν φο-
 ρὰν εἰκός γίνεσθαι. — 51. Διὰ τί οἱ νότοι ἐν τῇ
 Λιβύῃ ψυχροὶ, ὥσπερ παρ' ὑμῖν οἱ βορέαι; Ἡ πρῶτον
 μὲν, διὰ τὸ ἐγγυτέρω εἶναι ἡμῖν τε καὶ κελνοῖς τὰς ἀρ-
 χὰς τῶν πνευμάτων. Εἰ γὰρ, ὥσπερ εἵπομεν, διὰ
 στενοῦ γίνεται τὰ πνεύματα, τοῖς ἐγγυτέρω ψυχρότερα
 ἔσται, διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς κινήσεως. Εἰς γὰρ
 ἐὸ πόρρω προοιούσης, διαχεῖται. Δι' ὃ καὶ παρ' ἡμῖν
 οἱ βορέαι ψυχροὶ, ὅτι ἐγγυτέρω παντελῶς, καὶ πρὸς
 τῇ ἄρκτῳ οἰκοῦμεν. — 52. Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ
 καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις; Ἡ ὅτι ὑγρότητα θερ-
 μὴν ἀλλοτρίαν ἐμποιοῦσι τοῖς σώμασιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ
 καὶ θερμοὶ φύσει. Τοῦτο δ' ἐστὶ φύσει πυρετώδες·
 ὁ γὰρ πυρετός, ὑπ' ἀμφοτέρων [τούτων] ἐστὶν ὑπερ-
 βολῆς. Ὅταν μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἄνευ ὕδατος
 πνέωσι, ταύτην τὴν τάξιν· ὅταν δὲ ἅμα τῷ ὕδατι, τὸ
 ὕδωρ καταψύχει. — 53. Διὰ τί οἱ ἐτησίαι ταύτην δὴ
 τὴν ὥραν αἰεὶ καὶ τοσοῦτοι πνέουσιν; καὶ διὰ τί λη-
 γούσης τῆς ἡμέρας λήγουσι, καὶ τῆς νυκτὸς οὐ πνέ-
 ουσιν; Ἡ τοῦτο μὲν, διὰ τὸ τὴν χιόνα τηκομένην
 παύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς ἐσπέραν καὶ τὴν νύκτα;
 ὅλως δὲ πνέουσιν, ὅταν ὁ ἥλιος κρατεῖν καὶ λύειν ἄρ-
 ξηται τὸν πρὸς βορέαν πάγον. Ἀρχομένου μὲν οὖν,
 οἱ πρόδρομοι· ἤδη δὲ λυομένου, οἱ ἐτησίαι. — 54.
 Διὰ τί ὁ ξέφυρος λειότατός τε τῶν ἀνέμων καὶ ψυ-
 χρότατος· καὶ δύο ὥρας πνεῖ μάλιστα, ἕαρ τε καὶ
 μετόπωρον· καὶ πρὸς ἐσπέραν τῆς ἡμέρας, καὶ ἐπὶ
 τὴν γῆν μάλιστα; Ἡ ψυχρὸς μὲν, διὰ τὸ πνεῖν ἀπὸ
 τῆς θαλάττης καὶ [διὰ] πεδίων ἀναπεπταμένων;
 ἥτιον μὲν οὖν ψυχρὸς τοῦ βορέου, διὰ τὸ ἀφ' ὕδατος

πνευματουμένου καὶ μὴ χιόνος πνεῖν. Ψυχρὸς δὲ, διὰ τὸ μετὰ χειμῶνα, ἄρτι τοῦ ἡλίου κρατοῦντος, πνεῖν. Καὶ μετοπώρου, ὅτε οὐκέτι κρατεῖ ὁ ἥλιος· οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ γῇ ὑπομένει τὴν ὕλην, ἀλλὰ πλανᾶται, διὰ τὸ ἐφ' ὑγροῦ βεβηκέναι. Καὶ ὁμαλὸς διὰ τὸ αὐτό· οὐ γὰρ ἀπὸ ὀρέων πνεῖ, οὐδὲ βία τη-
χομένου, ἀλλὰ ῥαδίως ὥσπερ δι' αὐλῶνος ῥέων. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς βορέαν καὶ νότον, ὀρεινά· [τὰ] πρὸς ἐσπέραν δὲ, οὔτε ὄρος, οὔτε γῆ ἐστίν, ἀλλὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος· ὥστε ἐπὶ τῆς γῆς φέρεται. Καὶ πρὸς ἐσπέραν δὲ τῆς ἡμέρας πνεῖ, διὰ τὸν τόπον· τό-
τε γὰρ ὁ ἥλιος πλησιάζει τῷ τόπῳ. Καὶ τῆς νυ-
κτὸς παύεται, διὰ τὸ ἐκλείπειν τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν.
— 55. Διὰ τί, ὅταν ὁ εὖρος πνεῖ, μείζω φαίνεται τὰ πάντα; Ἡ ὅτι ζοφωδέστατον τὸν ἀέρα ποιεῖ; — 56. Διὰ τί τὸν μὲν χειμῶνα, πρῶτ' ἀπὸ τῆς ἕω τὰ πνεύματα πνεῖ· τὸ δὲ θέρος, δειλῆς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν ἡλίου; Ἡ ὅτι ἃ ἡμῖν συμβαίνει τοῦ θέρους, ταῦτα τοῦ χειμῶνος τοῖς τὸ ἐναντίον τῆς γῆς ἡμισφαίριον οἰκοῦσιν; ἡμῖν δὲ τοῦ χειμῶνος πρῶτ' καὶ ἀφ' ἕω τὰ πνεύματα πνεῖ, διὰ τὸ τὸν ἀέρα κάθυγρον ἐν τῇ νυκτὶ διακρίνεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ πρῶτ' ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ πρῶτον τὸν ἔγγιστα τοῦ ἡλίου. Ποιεῖ δὲ τοῦτο ὁ ἥλιος καὶ πρὸ [τῆς] ἀνατολῆς· δι' ὃ αὖραι οὐχ ἥττον πρὸ ἀνα-
τολῆς πνέουσιν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκει ὁ ἥλιος τὰ ὑγρά, καὶ κινεῖ πρὸ ἀνατολῆς τοῦ χειμῶνος ὑγρὸν ὄντα τὸν παρ' ἡμῖν ἀέρα, δῆλον ὡς καὶ ἐφ' ἑαυ-
τὸν ἀνέλκει, ὡν ἐν τῷ κάτω ἡμισφαίριῳ, καὶ δειλῇ ἐκείνοις, ὃ ἡμῖν ἐστίν ὄρθρος. Ὡστε συμβαίνει αὐ-
τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸ ἀνατολῆς παρ' ἡμῶν ἐφ' ἑαυ-

τὸν ἐλκόμενον ἀέρα, τοῦτον τοῖς κάτω γενέσθαι ζέφυρον, καὶ δείλης πνεῖν. Ὁ δὲ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν χειμῶνι, τῆς ἑω ἐκείνοις συμβαίνει· ὁ δὲ ἐν τῷ θέρει, τῆς δείλης ἡμῖν. Ὅτε γὰρ παρ' ἡμῖν θέρους, ἐκεῖ χειμῶν ἐστι· καὶ ἡμετέρα δείλη, ἐκείνοις ὄρθρος· καθ' ἣν ἐκείνοις μὲν, αὔρας ἐξ ἑώας συμβαίνει πνεῖν· ἡμῖν δὲ, ζεφύρους, διὰ ταῦτά τοῖς προειρημένοις. Τοῦ δὲ θέρους καὶ ἑῶαι μὲν οὐ πνέουσιν, ὅτι εἰς ξηρότερον ἔτι τὸν παρ' ἡμῖν ἀέρα ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, διὰ τὸ ὀλίγον χρόνον αὐτοῦ ἀπογεγονέναι. Ζέφυροι δὲ οὐ πνέουσι δείλης τοῦ χειμῶνος· ὅτι οὐδ' ἐν τῷ κάτω ἡμισφαίριῳ ἑῶι ταύτην τὴν ὥραν, διὰ τὰ προειρημένα· ὅθεν ὁ ἥλιος ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκων τὰ ὑγρά, παρ' ἡμῖν ζέφυρον ποιεῖ. — 57. (Cf. 33.) Διὰ τί ὁ ζέφυρος εὐδεινός καὶ ἡδιστος δοκεῖ εἶναι τῶν ἀνέμων; Ἡ ὅτι ἐν μεθορίῳ ἐστὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν πνευμάτων; γειννιῶν δὲ ἀμφοῖν, τῆς δυνάμεως αὐτῶν κοινωνεῖ· δι' ὃ εὐκρατός ἐστιν. Ὁ δὲ ἀπηλιώτης ἦττον κοινωνεῖ, ὢν ἐν τῷ μέσῳ τῶν αὐτῶν. Ἀπηλιώτης μὲν γὰρ πνέων, τὰ πρὸς νότον πνεύματα κινεῖ· (ἐνταῦθα γὰρ ἡ μετάβασις αὐτοῦ ἐστι) κινῶν δὲ, οὐ μίγνυται αὐτοῖς. Ὁ δὲ ζέφυρος καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν νότιων, καὶ πνέων κινεῖ τὰ βόρεια. Τελευταῖα γὰρ ἐνταῦθα ἡ περιόδος τῶν πνευμάτων, δι' ὃ τῶν μὲν τὴν τελευταίαν, τῶν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, δικαίως ἡδύς ἐστι καὶ δοκεῖ εἶναι. — 58. Διὰ τί ἄλλοις ἄλλοι τῶν ἀνέμων ὑέτιοι; ὅσον, ἐν μὲν τῇ Ἀττικῇ καὶ ταῖς νήσοις, ὁ Ἑλλησποντίας· ἐν Ἑλλησπόντῳ δὲ, ὁ βορέας, καὶ ἐν Κυρήνῃ· περὶ δὲ Λέσβον, νότος; Ἡ ὅπου ἂν ἄθροισις νεφῶν, ἐνταῦθα ὑδωρ; ἐνταῦθα γὰρ ἡ πύκνωσις

ἀθροίζεται, ὅπου ἂν προκαθίξεσθαι ἔχοι, δι' ὃ καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι μᾶλλον ὕει, [ἢ ὅπου ἂν τὸ πλῆθος ὑπεξάγειν δύνηται· περικαταλαμβανόμενον γάρ, πυκνοῦται· δεῖ δὲ τοῦτο γενέσθαι· καὶ ἐν ταῖς εὐδαίαις μᾶλλον ὕει.] Ἐν Ἑλλησπόντῳ μὲν οὖν ἄνωθεν ὁ βορέας πολλὰ συνωθεῖ νέφη· πρὸς δὲ τὴν Ἀιτικὴν καὶ τὰς νήσους, ὁ Ἑλλησποντίας, ὥσπερ ὕλην ἔχων. Καὶ γὰρ περιῖσταται τὰ πολλὰ ἐκ τοῦ βορέου. Περὶ δὲ Λέσβου, ὁ εὐρος καὶ ὁ νότος, ἐκ τοῦ πελάγους φέροντες, πολλὰ νέφη προσβάλλουσι τῇ χώρᾳ. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. — 59. (Cf. 25, 7.) Διὰ τί λέγεται·

Μήποτ' ἀπ' ἡπείρου δεισῆς νέφος, ἀλλ' ἀπὸ πόντου

Χειμῶνος, θέρετος δὲ, ἀπ' ἡπείροιο μελαίνης;
Ἡ διότι τοῦ μὲν χειμῶνος, ἡ θάλαττα θερμότερα; ὥστε εἴ τις συνέστη, δῆλον ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ισχυρᾶς συνέστηκεν· ἐλύθη γὰρ ἂν, διὰ τὸ ἀλεινὸν εἶναι τὸν τόπον. Τοῦ δὲ θέρους, ἡ μὲν θάλαττα, ψυχρὰ, καὶ τὰ πόντια πνεύματα· ἡ δὲ γῆ, θερμή. Ὡστε εἴ τι ἀπὸ τῆς γῆς φέρεται, διὰ μείζονος ἀρχῆς συνέστη. Διελύθη γὰρ ἂν, εἰ ἀσθενὲς ἦν. — 60. Διὰ τί ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ὑψηλῇ οὕσῃ, τὰ μὲν πνεύματα οὐθὲν ψυχρότερα τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις· ὅταν δὲ νηνεμία ἦ καὶ ἐπινέφελα, ψυχρὰ, ὥσπερ ἐν τοῖς ὁμαλέσι τοῖς ἐλώδεσιν; [Ἡ ὅτι καὶ ἡ Ἀρκαδία ὁμοία γίνεται τοῖς ἐλώδεσιν;] οὐ γὰρ ἔχει ἐξόδους τοῖς ὕδασιν εἰς θάλατταν· δι' ὃ καὶ βάραθρα πολλὰ αὐτόθι ἐστίν. Ὅταν μὲν οὖν ἦ ἄνεμος, ἀπορρίπτει τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναθυμίασιν, οὔσαν ψυχράν· (αὐτὰ δὲ τὰ πνεύματα, οὐ ψυ-

χρᾶ, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς θαλάττης προσβάλλειν) ἐν δὲ ταῖς νηνεμίαις ἀνιοῦσα ἡ ἀτμὶς ἀπὸ τοῦ ἐμμένοντος ὕδατος, ποιεῖ τὸ ψύχος. — 61. Διὰ τί, ἐὰν ἔωθεν πνεῖν ἄρξηται, διημερεύει μᾶλλον; Ἡ διότι ἀρχομένου τοῦ ἡλίου σφοδροτάτη ἡ φορὰ· δι' ὃ ἐκτείνεται τοιαύτη οὖσα; σημεῖον δέ, ὅτι ἰσχυρὰ ἡ σύστασις. — 52. Διὰ τί βορέας τὴν ἡμέραν μὲν λαμπρὸς, τὴν δὲ νύκτα πίπτει; Ἡ διότι γίνεται ἀπὸ πεπηγότος ὑετοῦ, ὅταν ἀναθυμιάται διὰ τὸν ἥλιον; πίπτει δὲ νυκτὸς, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ γένεσις, ἀλλὰ τὸ ὑναντίον ποιεῖ. Τὰς γὰρ νύκτας ἐκπνεῖ, τὰς δὲ ἡμέρας ἤττον. — 63. Διὰ τί τὰ ἀράχνια τὰ πολλὰ ὅταν φέρηται, πνεύματός ἐστι σημεῖα; Πότερον ὅτι ἐργάζεται ὁ ἀράχνης ἐν ταῖς εὐδαίαις; φέρεται δέ, διὰ τὸ ψυχόμενον τὸν ἀέρα συνιέναι πρὸς τὴν γῆν· τὸ δὲ ψύχεσθαι, ἀρχὴ χειμῶνος. Σημεῖον οὖν ἡ φορὰ τῶν ἀραχνίων. Ἡ ὅτι μετὰ τὰ ὕδατα καὶ τοὺς χειμῶνας γίνεται τῶν ἀραχνίων [ἀθρόα] ἡ φορὰ, ἐν ταῖς εὐδαίαις ἐργαζομένων, διὰ τὸ ἐν τῷ χειμῶνι μὴ φαίνεσθαι; δύσριγον γὰρ τόδε. Καὶ φερόμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος πολὺν ἐκπηνίζονται. Μετὰ δὲ τὰ ὕδατα, εἶωθε πνεῦμα γίνεσθαι ὡς τὰ πολλὰ. — 64. Διὰ τί οἱ βορέαι μεγάλοι τοῦ χειμῶνος ἐν τοῖς ψυχροῖς τέποις ἐπινέφελαι, ἔξω δὲ αἰθριοί; Ἡ ὅτι ἅμα ψυχροὶ εἰσι καὶ μεγάλοι; ἐγγὺς δέ, μᾶλλον ψυχροί. Ὡστε φθάνουσι πηγνύντες, πρὶν ἀπῶσαι τὰ νέφη· ὅταν δὲ πάγῃ, μένουσι διὰ βάρους. Ἐξω δὲ τῷ μεγέθει ἐργάζονται μᾶλλον, ἢ τῷ ψυχρῷ.

SECTIO XXVII.

Ὅσα περὶ φόβον καὶ ἀνδρείαν.

Διὰ τί οἱ φοβούμενοι τρέμουνσιν; Ἡ διὰ τὴν κα-

τάψυξιν; ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμόν, καὶ συστέλλεται. Δι' ὃ καὶ αἱ κοιλίαι λύνονται τοῖς πολλοῖς. — 2. Διὰ τί οὖν καὶ διψῶσιν ἔνιοι, καθάπερ οἱ μέλλοντες κολλάζεσθαι; οὐ γὰρ ἔδει, καταψυχομένων. Ἡ οὐκ ἐν ταύτῳ τόπῳ ἢ κατάψυξις καὶ ἡ θερμότης· ἀλλ' ἡ μὲν, ἐν τῷ ἐπιπολῆς, ἔνθεν ἐκλείπει τὸ θερμόν· ἡ δὲ, ἐν τῷ ἐντός· ὥστε ἐκθερμαίνει; Σημεῖον δὲ καὶ τὸ λύεσθαι τὰς κοιλίας. Ἀναξηραίνονμένου δὲ τοῦ κυρίου τόπου, τὸ δίψος. Ὅμοιον δὲ ἔοικεν, ὥσπερ τοῖς ἡπιαλοῦσιν, οἱ ἅμα τῷ ῥιγοῦν διψῶσιν. Οὐδὲ γὰρ ὁ αὐτὸς οὐδ' ἐκεῖ τόπος ψύχεται καὶ θερμαίνεται. — 3. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς θυμοῖς εἰς τὸ ἐντός ἀθροισζομένου τοῦ θερμοῦ διάθερμοι καὶ θαρρόαλέοι· ἐν δὲ τοῖς φόβοις, ἀνάπαλιν; Ἡ οὐκ εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὀργιζομένοις περὶ τὴν καρδίαν· δι' ὃ καὶ θαρρόητικοί, καὶ ἐν ἐρυθῆματι, καὶ πνεύματος πλήρεις, ἄνω τῆς φορᾶς οὐσῃς· τοῖς δὲ φοβουμένοις, κάτω συμφευγόντων τοῦ αἵματος καὶ τοῦ θερμοῦ· δι' ὃ καὶ ἡ λύσις τῶν κοιλιῶν· ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς καρδίας πῆδησις οὐχ ὁμοία, ἀλλὰ τοῖς μὲν, ὡς ἂν διὰ τὴν ἐκλείψιν, πυκνὴ καὶ νυγματώδης· τοῖς δὲ, ὡς ἂν ἀθροισζομένου πλείονος θερμοῦ. Δι' ὃ καὶ τὸ ἀναζεῖν, καὶ τὸ ὀρίνεσθαι τὸν θυμὸν καὶ ταράττεσθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα λέγουσιν, οὐ κακῶς, ἀλλ' οἰκείως. Ἄρ' οὖν καὶ διὰ τοῦτο τὸ δίψος; ἐπεὶ τό γε ξηρὸν πτύειν ὁ σασσαρισμός, καὶ τὰ τοιαῦτα, γίνεται διὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ πνεύματος ἅμα καὶ θερμοῦ, καὶ τὸ δίψος δὲ δῆλον, ὡς ἐκθερμαίνονμένου τοῦ σώματος. Πῶς οὖν ὁ αὐτὸς τόπος ἀναξηραίνεται ἁμφοῖν, ὃ διψῶμεν καὶ τῷ φοβουμένῳ καὶ τῷ ὀργιζομένῳ; ὁ δὲ

φόβος ὅτι διψητικόν, καὶ οἱ ἐν ταῖς τροπαῖς δηλοῦ-
 σιν· οὐδαμοῦ γὰρ οὕτω διψῶσι· καὶ οἱ ἀγωνιῶν-
 τες δὲ σφόδρα· δι' ὃ καὶ διακλύζονται καὶ ἐπιρροφοῦσι,
 καθάπερ Παρμένων ὁ ὑποκριτής. Ἡ τοῦτοις μὲν
 οὐκ ἔστι δίψος, ἀλλὰ ξηρότης πεφρυγότης τοῦ αἵμα-
 τος· ὅθεν καὶ ὠχροί; σημεῖον δὲ, τὸ μὴ πίνειν πολὺ,
 ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. Οἱ δ' ἐν ταῖς τροπαῖς, μετὰ
 πόνου. Δι' ὃ διψῶσι καὶ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι.
 Καὶ οὐθὲν ἄτοπον. Ἐν δὲ τοῖς πολεμικῇς ἔνιοι καὶ
 τῶν ἀνδρείων, ὅταν διασκευασθῶσι, καὶ τρέμουνσιν
 οὐκ ἐξεστηκότες, ἀλλὰ θαρρόυντες· ὧν εἰῶθαι μα-
 στιγοῦν τὸ σῶμα πλατεῖ νάρθηκι· εἰ δὲ μὴ, ταῖς χερ-
 σὶν ἀναθερμανθέντες. Ἔοικε δὴ διὰ τὴν ὀξύτητα
 καὶ τὴν φορὰν τοῦ θερμοῦ, ἀνωμαλία τις εἶναι περὶ
 τὸ σῶμα ταραχώδης. — 4. Διὰ τί οἱ ἀνδρεῖοι ὥς
 ἐπιτοπολὺ φίλοινοι; Ἡ ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θερμοί; ἡ δὲ
 θερμότης, περὶ τὰ στήθη. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ ὁ φό-
 βος φαίνεται, γινόμενος κατάψυξις τις. Ὡστε περὶ
 τὴν καρδίαν ἦτιον μὲν μένει, τοῖς δὲ πηδᾷ ψυχομένη.
 Ὅσοι οὖν τὸν πνεῦμονα ἔχουσιν ἔναιμον, θερμὸν
 ἔχουσι τοῦτον ὥσπερ οἰνωμένοι· ὥστε οὐ ψύχει ἡ φαν-
 τασία τοῦ δεινοῦ. Οἱ δὲ τοιοῦτοι, καὶ φιλοπόται.
 Ἡ τε γὰρ τοῦ ποτοῦ ἐπιθυμία, διὰ τὴν τούτου τοῦ
 μορίου θερμότητά ἐστιν, (εἴρηται δὲ περὶ αὐτοῦ ἐν
 ἄλλοις) καὶ τοῦ παυστικοῦ ἡ ἐπιθυμία. Ὁ δὲ οἶνος,
 θερμὸς μὲν τὴν φύσιν, παύει δὲ τὴν δίψαν μᾶλλον
 τοῦ ὕδατος· καὶ μάλιστα τῶν αὐτῶν· δι' ἣν αἰτίαν,
 εἴρηται ἐν ἄλλοις. Δι' ὃ καὶ οἱ ἐν τῇ περιπνευμονίᾳ,
 καὶ οἱ μαινώμενοι, ἀμφοτέροι ἐπιθυμοῦσιν οἶνου·
 καίτοι τῶν μὲν, διὰ τὴν θερμοσίαν, θερμὸς ὁ πνεύ-

μων· τῶν δὲ, διὰ τὴν ταραχήν. Ἐπεὶ οὖν οἱ αὐτοὶ ὥς ἐπιτοπολὺ τῷ γένει διψητικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, οἶνου δὲ οἱ διψητικοὶ ἐπιθυμητικοί, οἱ δὲ τοιοῦτοι φιλοπό-
 ται, ἀναγκαῖον ὥς ἐπιτοπολὺ παρακολουθεῖν ἀλλήλοις τὰς φύσεις. Δι' ὃ καὶ οἱ οἰσόμενοι, ἀνδρεῖότεροι τῶν μή. — 5. Διὰ τί μάλιστα τὴν ἀνδρείαν τιμῶσιν αἱ πόλεις, οὐ βελτίστην οὔσαν τῶν ἀρετῶν; Ἡ ὅτι δια-
 τελοῦσιν ἢ πολεμοῦντες, ἢ πολεμούμενοι; αὕτη δὲ, ἐν ἄμφοιν [χρησιμωτάτη ἐστί·] τιμῶσι δὲ οὐ τὰ βέλ-
 τιστα, ἀλλὰ τὰ αὐτοῖς βέλτιστα. — 6. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι μάλιστα τρέμουσι τὴν φωνήν καὶ χεῖρας, καὶ τὸ κάτω χεῖλος; Ἡ διότι ἔκλειψίς ἐστι τὸ πάθος θερμοῦ ἐκ τῶν ἄνω τόπων· διὸ καὶ ὠχρῶσι; διὰ μὲν οὖν τοῦτο ἐκ τοῦ σιτήθους ἡ φωνὴ τρέμει, ψυχομένου ὧ κινεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ χεῖρες· ἐκ τοῦ σιτή-
 θους γὰρ ἤρτηνται. Τὸ δὲ κάτω χεῖλος, ἀλλ' οὐ τὸ ἄνωθεν, [κάτω] κρέμαται ἢ ῥέπει· τὸ δὲ κάτωθεν ἄνω, παρὰ φύσιν· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἄνω ἤρεμει· οὐ ὑφαιρουμένου, διὰ τὸ ψύχεσθαι τρέμει. Καὶ ἐν τοῖς θυμοῖς δὲ διὰ τὸ αὐτὸ ἀποκρεμάννυται τὸ χεῖλος. Δῆλον δὲ ἐπὶ τῶν παιδίων. Συνωθεῖ γὰρ εἰς τὴν καρδίαν τὸ θερμόν. — 7. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι μάλιστα τρέμουσι τὴν φωνήν καὶ χεῖρας, καὶ τὸ κάτω χεῖλος; Ἡ διότι ἐκ τοῦτου τοῦ τόπου ἐκλείπει τὸ θερ-
 μόν ἐν ᾧ ἡ φωνή; τὸ δὲ χεῖλος καὶ τὰς χεῖρας, ὅτι εὐ-
 κινήτοτατα καὶ ἥκιστα ἔναιμα. Καὶ προΐενται μὲν τὴν γονήν, συσπῶσι δὲ καὶ τὰ αἰδοῖα· προΐενται μὲν, διὰ τὸ συντήκειν τὸ καταβαῖνον θερμόν· ἀνασπῶσι δὲ, ὅτι ἔξωθεν φόβος. Εἰς τοῦναντίον οὖν ἡ φυγή. — 8. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι καὶ ῥιγοῦσι καὶ διψῶσι; ταῦτα

δὲ ἐναντία τὰ πάθη. Ἡ ῥιγοῦσι μὲν, ψυχόμενοι·
 διψῶσι δὲ, θερμαινόμενοι; διότι ἐν τῷ φοβεῖσθαι, τὸ
 θερμὸν ἐκλείπει, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῶν ἄνω τόπων.
 Δηλοῖ δὲ τὸ χρώμα καὶ αἱ κοιλίαι. Τὸ μὲν γὰρ πρό-
 σωπον, ὠχρόν· αἱ δὲ κοιλίαι, [ἐνίοτε] λύνονται. Διὰ
 μὲν [οὖν] τὸ ἐκλείπειν τὸ θερμὸν ἐκ τῶν ἄνωθεν, τὸ
 ῥίγος γίνεται· διὰ δὲ τὸ ὑγρὸν, ἡ δίψα. — 9. Διὰ
 τί τοῦ τε φόβου λύπης τινὲς ὄντος καὶ τῆς ἀλγηδόνης,
 οἱ μὲν ἀλγοῦντες, ἀναβοῶσιν· οἱ δὲ φοβούμενοι, σιω-
 πῶσιν; Ἡ οἱ μὲν ἀλγοῦντες, κατέχουσι τὸ πνεῦμα·
 (δι' ὃ ἀθρόον ἐξίον, μετὰ φωνῆς ἐξέρχεται) τῶν δὲ
 φοβουμένων, κατέψνυται τὸ σῶμα, καὶ τὸ θερμὸν
 κάτω ἐνήνεται, ὃ ποιεῖ πνεύματα. Ἡ οὖν ἐνήνεται
 μάλιστα, ἐνταῦθα καὶ ποιεῖ αὐτά. Δι' ὃ καὶ ἀπο-
 ψοφοῦσιν οἱ φοβούμενοι. Ἡ δὲ φωνὴ ἐστὶ φόρᾳ
 πνεύματος, ἄνω πως καὶ διὰ τόνον γινομένη. Τοῦ
 δὲ τοὺς ἀλγοῦντας κατέχειν τὸ πνεῦμα, αἴτιον, ὅτι
 ταῖς ἐνυπαρχούσαις ἡμῖν βοηθείαις φύσει εὐθὺ πάν-
 τες παθόντες, ἄνευ λογισμοῦ χρώμεθα, καθάπερ καὶ
 τὰ ἄλλα ζῶα· τὰ μὲν γὰρ κέρασι, τὰ δὲ ὀδοῦσι, τὰ δὲ
 ὄνουσιν ἀμύνεται. Πρὸς δὲ τὰ ἀλγήματα πάντα ἢ τὰ
 πλεῖστα, βοηθεῖ ἡ θερμότης· ὃ ποιεῖ ὃ κατέχων τὸ
 πνεῦμα. Θερμαίνει γὰρ καὶ ἐκπέπτει τὸ ἀλγημα,
 συστέλλων ἐντὸς τὸ θερμὸν τῷ πνεύματι. — 10. Διὰ
 τί τοῖς φοβουμένοις αἱ κοιλίαι λύνονται, καὶ οὐρητιῶ-
 σιν; Ἡ τὸ θερμὸν τὸ ἐν ἡμῖν ἐστὶν ὥσπερ ζῶον; τοῦτ'
 οὖν φεύγει, ὅτε ἂν φοβηθῇ. Ἐξωθεν οὖν γινομένων
 τῶν τε ὑπὸ τῆς ἀγωνίας φόβων καὶ τῶν τοιούτων, καὶ
 ἐκ τῶν ἄνωθεν εἰς τὰ κάτω, καὶ ἐκ τῶν ἐπιπολῆς εἰς
 τὰ ἐντός. Ἐκθερμαινόμενοι δὲ οἱ περὶ τὴν κοιλίαν

τόποι, καὶ τὴν κύστιν διαλύονται, καὶ ποιοῦσιν αὐτὰς εὐτρεπεῖς. Καὶ γὰρ τὰ ἄνισα καὶ τὰ ἀψίνθια, καὶ ὅσα οὐρητικά, θερμομαντικά. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πρὸς τὴν κοιλίαν φάρμακα, τὰ κάτω θερμομαντικώτερα· καὶ τὰ μὲν, τῶν εἰσενεχθέντων μόνον λυτικά· τὰ δὲ, καὶ ἑτέραν σύντηξιν ποιεῖ· οἷον τὸ σκόροδον εἰς τὸ οὖρον. Τὸ αὐτὸ δὴ τοῖς τοιούτοις, ἢ ἐκ τῶν ἐπιπολῆς θερμασία εἰς τούτους τοὺς τόπους συνιοῦσα δρᾷ. (Cf. 7.)

—11. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι συσπῶσι τὰ αἰδοῖα; εἰκὸς γὰρ ἦν τοῦναντίον, εἰς τοῦτον τὸν τόπον τοῦ θερμοῦ ἀθροισμένου τῶν φοβουμένων, ἀνίσθαι αὐτά. Ἡ οἱ φοβούμενοι σχεδὸν ἅπαντες ὥσπερ ὀιγοῦντές εἰσιν; ἐκλειποῦτος οὖν ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τοῦ θερμοῦ, συσπῶσι. Δι' ὃ καὶ βομβυλιάζουσιν οἱ δεινῶς δεδιότες. Δοκεῖ δὲ συσπᾶν τὸ ἐπιπολῆς καὶ τὸ δέγμα τῶν ὀιγούντων, ἅτε τοῦ θερμοῦ ἐκκεκριμένου. Δι' ὃ καὶ φρίττουσι. Συσπᾶται δὲ καὶ ἡ ὁσχέα τοῦ αἰδοίου ἄνω, καὶ συνεφέλκονται καὶ οἱ ὄρχεις αὐτοῖς συστελλομένων. Θάττιον δὲ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀφροδισίων. Ὁ γὰρ φόβος ἐκκρίνει, καὶ πολλοῖς τῶν ἀγωνιόντων καὶ τῶν περιφόβων συγκινεῖ ἡ τῆς γονῆς πρόεσις.

SECTIO XXVIII.

Ὅσα περὶ σωφροσύνην καὶ ἀκολασίαν, καὶ ἐγκράτειαν καὶ ἡκράσιαν.

Διὰ τί ἔνιοι κάμνουσιν, ὅταν ἐθισθέντες ἀκολάστως ζῇν, μὴ ἀκολάστως διαιτῶνται; οἷον Διονύσιος ὁ τύραννος, ἐπεὶ ἐν [τῇ] πολιορκίᾳ ἐπαύσατο πίνων ὀλίγον τινὰ χρόνον, εὐθύς ἐφθισίασεν, ἕως πάλιν εἰς τὴν μέθην μετέβαλεν. Ἡ μέγα μὲν τι καὶ τὸ ἔθος ἐστὶν ἐκάστοις; φύσις γὰρ ἡδη γίνεται. Καθσπερα-

εἰ ἰχθὺς ἐν ἁερὶ, ἢ ἄνθρωπος ἐν ὕδατι διατελὼν, φαύλως ἂν ἴσχοι· οὕτω καὶ οἱ τὰ ἔθῃ μεταβάλλοντες, χαλεπῶς ἀπαλλάττουσι· καὶ τὸ πάλιν εἰς τὰ εἰωθότα ἐλθεῖν σωτηρία γίνεται αὐτοῖς, ὥσπερ εἰς φύσεως κατάστασιν. Ἔτι δὲ καὶ συντηκτικοὶ γίνονται, εἰωθότες τροφῇ χρῆσθαι δαψιλῇ τῇ ἡδεΐᾳ. Μὴ λαμβάνοντες γὰρ τὴν εἰωθυῖαν, ὥσπερ ὅλως μὴ λαμβάνοντες διατίθενται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ περιττώματα τροφῇ μεμιγμένα πολλῇ, ἀφανίζεται. Αὐτὰ δὲ ἐπιπολάζει μόνα ὄντα, καὶ φέρεται εἰς ὄμματα ἢ πνεύμονα. Προσενεγκαμένοις δὲ τροφήν, κατακεραινύμενα, ἵδαρῇ γίνεται καὶ ἀβλαβῇ. Γίνεται δὲ τοῖς ἀκολάστως ζῶσι πλείω τὰ περιττώματα, ἄχρι τινὸς λήξαι τοῦ εἰωθότος βίου, διὰ τὸ πολλὴν ἀκαταχώριστον ἐν αὐτοῖς ὕλην ὑπάρχειν ἐκ τοῦ προτέρου βίου· ἥς τηκομένης ὑπὸ τοῦ συμφύτου θερμοῦ, καθάπερ χιόνος πολλῆς, ρεύματα ἀδρὰ συμβαίνει γίνεσθαι. — 2. Διὰ τί κατὰ μόνας δύο αἰσθήσεις, ἀκρατεῖς λέγομεν, οἷον ἄφῃν καὶ γεῦσιν; Ἡ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένης ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; Ἄτε οὖν κοινὰ οὖσαι ἀτιμώταται εἰσι. Διὸ καὶ μάλιστα, ἢ μόνα ἐπονείδιστοί εἰσιν. Ὡστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡτιώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῇ καὶ ἀκόλαστον εἶναι φαμέν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττάσθαι. — 3. Διὰ τί ἀκρατεῖς λέγονται κατὰ τὰς ἐπιθυμίας μόνον, οὔσης τῆς ἀκρασίας καὶ περὶ τὴν ὀργήν; Ἡ ὅτι ἀκρατὴς μὲν ἐστίν, ὁ παρὰ τὸν λόγον τι πράττων· καὶ ἀκρασία, ἡ παρὰ τὸν λόγον ἄγωγῇ; εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἐπιθυμίαι, (ὥς ἐπίπαν εἰπεῖν) παρὰ τὸν λόγον· αἱ δὲ ὀργαὶ, μετὰ λόγον, οὐχ ὥς

ὥς φίλος ἔδωκεν. Ἔτι τῶν μὲν ἢ δόσις, φυλακῆς καὶ ἀποδόσεως χάριν· τῶν δὲ, καὶ ὠφελείας. Ἦτιον δὲ ἀγανακτοῦμεν ἀποβάλλοντες, εἰ κέρδος θηρεύομεν, οἷον οἱ ἀλιεῖς τὰ δελέατα· προφανῆς γὰρ ὁ κίνδυνος. Ἔτι παρακατατίθενται μὲν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἱ ἐπιβουλεύόμενοι καὶ ἀτυχοῦντες· δανείζουσι δὲ οἱ εὐποροῦντες. Δεινότερον δὲ ἐστὶ τὸν ἀτυχοῦντα, ἢ τὸν εὐτυχοῦντα ἀδικεῖν. — 3. Διὰ τί ἐνίοις δικαστηρίοις τοῖς γένεσι μᾶλλον ἢ ταῖς διαθήκαις ψηφιοῦνται; Ἦ ὅτι γένους μὲν οὐκ ἔστι καταφεύσασθαι, ἀλλὰ τὸ ὄν ἀποφαίνειν· διαθήκαι δὲ πολλὰ ψευδεῖς ἤδη ἐξηλέγχθησαν οὔσαι. — 4. Διὰ τί ἡ πενία παρὰ τοῖς χρηστοῖς τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ παρὰ τοῖς φαύλοις ἐστίν; Ἦ διὰ τὸ ὑπὸ πάντων μισεῖσθαι καὶ ἐξελάνεσθαι, πρὸς τοὺς ἐπιεικεῖς καταφεύγει, οἰομένη μάλιστα παρὰ τούτοις σωτηρίας τυχεῖν, καὶ διαμείναι· εἰ δὲ πρὸς πονηροὺς ἔλθῃ, οὐκ ἂν διαμείναι ἐν τῇ αὐτῇ δυνάμει αὐτοῦς, ἀλλ' ἢ κλέπτειν, ἢ ληΐζεσθαι· ὧν γινομένων, οὐκ ἂν ἔτι εἶναι αὐτὴν παρ' αὐτοῖς. Ἦ ὅτι τοὺς ἐπιεικεῖς οἶται τῶν ἀνθρώπων ἄριστα ἂν αὐτῇ χρῆσθαι, καὶ ἥκιστα ἂν ὑβρισθῆναι ὑπ' αὐτῶν; Καθάπερ οὖν τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας πρὸς τοὺς ἐπιεικεῖς τιθέμεθα, οὕτω καὶ αὐτὴ ὑπὲρ αὐτῆς διατάσσεται. Ἦ ὅτι θήλεια οὔσα, ἀπερωτέρα ἐστίν· ὥστε τῶν ἐπιεικῶν δεῖται; Ἦ ὅτι αὐτὴ, κακὸν οὔσα, πρὸς τὸ κακὸν οὐκ ἂν ἔλθοι; εἰ γὰρ τὸ κακὸν ἔλοιτο, παντάπασιν ἂν δυσίατον εἴη. — 5. Διὰ τί οὐχ ὁμοίως αἱ ἀδικλαί μείζους περὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ἄλλα; οἷον ὁ μικρὸν εἰπὼν, οὐκ ἂν καὶ τὸ ἀπόρρητον εἴποι· ἀλλ' ὁ ἕνα προδοὺς, καὶ

πόλιν, ὥσπερ ὁ ὀβολὸν ἀποστερήσας, καὶ τάλαντον.
 Ἡ ὅτι ἀπὸ μείζονος ἀδικίας ἓνια ἐλάττω ἐστὶ, δι' ἁδυναμίαν; — 6. Διὰ τί παρακαταθήκην αἰσχροὺν ἀποστερῆσαι μικρὰν, ἢ πολὺν δανεισάμενον; Ἡ ὅτι ὁ τὴν παρακαταθήκην ἀποστερῶν, τὸν ὑπολαβόντα εἶναι αὐτὸν ἐπιεικῆ, ἐξαπατᾶται; ἢ ὅτι ὁ τοῦτο, καὶ ἐκῆνο ποιήσειε; — 7. Διὰ τί ἄνθρωπος μάλιστα παιδείας μετέχων, ζώων ἁπάντων ἀδικιώτατός ἐστιν; Ἡ ὅτι πλείστου λογισμοῦ κεκοινώνηκε; Μάλιστα οὖν τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐξήτακε. Ταῦτα δ' ἄνευ ἀδικίας οὐκ ἔστι. — Διὰ τί ὁ πλοῦτος ὥς ἐπὶ τὸ παλὺν, παρὰ τοῖς φαύλοις [μᾶλλον] ἢ τοῖς ἐπιεικέσιν ἐστίν; Ἡ διότι τυφλὸς ὢν τὴν διάνοιαν, οὐ δύναται κρίνειν οὐδὲ αἰρεῖσθαι τὸ βέλτιστον; — 9. Διὰ τί δικαιότερον εἶναι νερόμισται, τοῖς τετελευτηκόσιν, ἢ τοῖς ζῶσιν ἐπαμύνειν; Ἡ ὅτι οἱ μὲν ζῶντες, δύνανται ἂν [αὐτοῖς] ἐπαρκέσαι· ὁ δὲ τετελευτηκὼς οὐκ ἔτι; — 10. (Cf. 7, 4.) Διὰ τί ὑγιαίνουντι μὲν ὁ συνὼν οὐδὲν ὑγιέστερος γίνεται, οὐδὲ ἰσχυρῶ ἢ καλῶ εἰς τὰς ἔξεις ἐπιδίδωσιν οὐθὲν· δικαίῳ δὲ, καὶ σώφρονι, καὶ ἀγαθῷ; Ἡ διότι τὰ μὲν, ἀμίμητα, τὰ δὲ, μιμητὰ τῇ ψυχῇ; ἀγαθὸς δὲ, τῇ ψυχῇ· ὑγιὴς δὲ, τῷ σώματι· ἐθίζεται οὖν χαίρειν ὁρθῶς καὶ λυπεῖσθαι. Ὁ δὲ ὑγιεῖ συνὼν, οὐκ ἔτι. Οὐ γὰρ ἐν τῷ τισὶ χαίρειν, ἢ μὴ, ὁ ὑγιὴς· οὐθὲν τούτων γὰρ ποιεῖ ὑγίειαν. — 11. Διὰ τί δεινότερον γυναῖκα ἀποκτεῖναι, ἢ ἄνδρα· καίτοι βέλτιον τὸ ἄρῃεν τοῦ θήλεος φύσει; Ἡ διότι ἀσθενέστερον· ὥστε ἐλάττω ἀδικεῖ; Ἡ ὅτι οὐ νεανικὸν τὸ ἰσχυρίζεσθαι πρὸς τὸ πολὺν ἥτιον; — 12. Διὰ τί ποτε τῷ φεύγοντι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τὴν δεξιὰν στάσιν

διδόασιν; Ἡ διότι ἐπανισοῦν βούλονται; Πλεονε-
 κιοῦντος οὖν τοῦ διώκοντος, τὴν στάσιν τῷ φεύγοντι
 διδόασιν. Εἴθ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ φεύγοντες πα-
 ραφυλάττιονται. Ἐπὶ δεξιὰ δὲ ἡ φυλακὴ γίνεται,
 ἔαν ὁ φεύγων ἔχη τὴν ἐν δεξιᾷ στάσιν. — 13. Διὰ τί
 ποτε ὅταν καὶ τῷ φεύγοντι καὶ τῷ διώκοντι φαίνων-
 ται ψῆφοι ἴσαι, ὁ φεύγων νικᾷ; Ἡ ὅτι ὁ μὲν φεύγων,
 ἐν τῷ ἁγῶνι μόνον ἀκήκοεν αὐτοῦ, πρὸς ᾧ δὲ αὐτὸν
 ἀπηγορεύσθαι, καὶ τοὺς μάρτυρας παρασχέσθαι πρὸς
 τὰ κατηγορημένα ἔχεισθαι, εἴ τι μέλλουσιν ὠφελῆ-
 θῆναι; Οὐ ῥᾷδιον δὲ τὸ μαντεύσασθαι τινα, ὣν δὲ
 αὐτὸν παρασκευάσασθαι ἢ μάρτυρας ἢ ἄλλο τεκμή-
 ριον, ὅτι οὐθὲν ἀδικεῖ. Τῷ δὲ διώκοντί ἐστιν ὅπως
 βούλεται, καὶ πρὸ τοῦ τὴν δίκην κλητεῦσασθαι, ἐν-
 στήσασθαι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἤδη κεκληκότα, πλασά-
 μενον ὅτι βούλεται πιθανόν, κατηγορεῖν αὐτοῦ. Ὅρῶν
 δὴ κατὰ πάντα ταῦτα ἐλαττούμενον ὁ νομοθέτης τῶν
 φεύγοντα, προσέθετο τῷ φεύγοντι, ὅ, τι ἂν οἱ δικα-
 σται ἀμφιδοξήσωσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτ' ἂν τις
 ἴδοι. Ἐν γὰρ τοῖς φόβοις ὄντες, πολλὰ παραλιμπά-
 νουσιν ὧν αὐτοὺς ἔδει εἰπεῖν ἢ πράξαι. Οἱ δὲ φεύ-
 γοντες, αἰεὶ ἐν μείζοσι κινδύνοις ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τυγ-
 χάνουσιν ὄντες. Ἰστέ' εἰ παραλιμπάνουσιν ὧν δεῖ
 αὐτοὺς, εἴπερ ἐξισοῦνται τοῖς δικαίοις, δῆλον ὅτι εἰ
 μὴ παρελμπανον, ἐκράτουν ἂν. Ἐτι δὲ ἕκαστος
 ἡμῶν μᾶλλον ἂν προέλοιτο τοῦ μὴ ἀδικοῦντος ἀπο-
 ψηφίσασθαι ὥς οὐκ ἀδικεῖ, ἢ τοῦ ἀδικοῦντος κατα-
 ψηφίσασθαι ὥς ἀδικεῖ· οἷον εἴ τις φεύγει δουλείας,
 ἢ ἀνδροφονίας. Τούτων γὰρ ἐκάστου ὄντων, ᾧ κα-
 τηγορεῖ αὐτῶν, μᾶλλον ἂν ἀποψηφίσασθαι ἐλώμεθα,

ἢ μὴ ὄντων καταψηφίσασθαι. Ἔτι γάρ, ὅταν τις ἀμφιδοξῇ, τὰ ἐλάττω τῶν ἀμαρτημάτων αἵρετέον. Δεινὸν γάρ καὶ τὸ, τοῦ δούλου, ὡς ἐλεύθερός ἐστι, καταγνῶναι· πολὺ δὲ δεινότερον, ὅταν τις τοῦ ἐλευθέρου ὡς δούλου καταψηφίσῃται. Ἔτι δὲ, ἐὰν ὁ μὲν τύχη ἐγκαλῶν, ὁ δὲ ἀμφισβητῶν ὑπὲρ οἵου οὖν, οὐκ εὐθὺς οἰόμεθα δεῖν ἀποδοῦναι τῷ ἐγκαλοῦντι, ἀλλὰ νέμεσθαι τὸν κεκτημένον, ἕως ἂν κριθῇ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν πλειόνων, ὅταν ἰσάζῃ τὸ πλῆθος, τῶν τε φασκόντων ἀδικεῖν καὶ τῶν μὴ ὁμολογούντων· ὥσπερ ὅτε ἐξ ἀρχῆς ὁ μὲν ἐνεκάλει, ὁ δὲ ἀπηρνέιτο, οὐκ οἰόμεθα δεῖν τὸν νομοθέτην προστιθέναι τῷ ἐγκαλοῦντι, ἀλλὰ τὸν φεύγοντα κύριον εἶναι, ἕως ἂν ὑπεροχὴν τινα ἔχῃ ὁ ἀδικῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κριτῶν, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ἰσασθαισῶν τῶν ψήφων, κατὰ χώραν εἵασεν ὁ νομοθέτης ἔχειν. Ἔτι δὲ τῶν μὲν ἀξιολόγων ἀμαρτημάτων, μεγάλαι καὶ αἱ κολάσεις εἰσίν. Ὡστε ἀδίκως [μὲν] καταψηφισαμένοις καὶ μὴ γνοῦσιν, οὐκ ἔστιν ἐπανορθοῦσθαι καιρὸν λαβόντας· ἀπολύσαι δὲ παρὰ τὸ προσῆκον, εἰ μὲν οὕτως εὐλαβῶς, ὥστε μηθὲν ἔτι ποτὲ ἀμαρτεῖν, τί ἂν καὶ μέγα ἡμαρτηκότες οἱ κριταὶ εἴησαν, τοιοῦτον ἄνθρωπον ἀπολύσαντες θανάτου; Εἰ δ' ἔτι ἐξ ὑστέρου ἀμαρτάνει, δι' ἀμφοτέρω ἂν αὐτὸν νῦν κολάζεσθαι ἀξιοῖ. Ἡ ἔτι ἀδικωτέρου μὲν ἐστὶν ἀνδρὸς ταῦτα ἀδικεῖν, ἃ ἥττον εἰκὸς ἐστὶν ἀδίκως ἐγκαλεῖσθαι; Τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, καὶ δι' ὀργὴν καὶ διὰ φόβον, καὶ δι' ἐπιθυμίαν, καὶ δι' ἄλλα πολλὰ γίνεται, καὶ οὐ μόνον ἐκ προνοίας· τὸ δὲ ἀδίκως ἐγκαλεῖν, ὡς ἐπιτοπολὺ ἐκ προνοίας ἐστίν· ὥστε ἐπεὶ ἴσαι

αἱ ψῆφοι γεγόνασι, τὸ δὲ ἀδίκως τὸν ἐγκαλοῦντα ἐγκαλεῖν, καὶ τὸν φεύγοντα ἀδικεῖν, φαύλου κριθέντος τοῦ ἀδίκως ἐγκαλοῦντος, τὸ νικᾶν τῷ φεύγοντι ὁ νομοθέτης ἀπένειμεν. Ἔτι δὲ καὶ αὐτοὶ οὕτως ἔχομεν πρὸς τοὺς θεράποντας, ὥστε ὅτιαν ὑποπτεύσωμεν τι αὐτοὺς ἡμαρτηκέναι καὶ μηδὲν ἀκριβὲς ἔχομεν, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς ὑπολαμβάνωμεν πεπραχέναι, οὐκ εὐθὺς ἐπὶ τὸ κολάζειν ἐρχόμεθα· καὶ ἐὰν μηθὲν μᾶλλον δυνώμεθα ἐξετάσαι, ἀφίεμεν ταύτης τῆς αἰτίας. Ἔτι μείζω μὲν ἀδικεῖ ὁ ἐκ προνοίας ἀδικῶν, ἢ ὁ μὴ ἐκ προνοίας. Ὁ μὲν δὴ συκοφαντῶν, αἰὲ ἐκ προνοίας ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἕτερόν τι ἀδικῶν, τὰ μὲν, δι' ἀνάγκην· τὰ δὲ, δι' ἄγνοιαν· τὰ δὲ, ὅπως ἔτυχεν ἀδικεῖν αὐτῷ συμπίπτει. Ὅταν δὲ ἴσαι γίνωνται αἱ ψῆφοι, ὁ μὲν διώκων, κέκριται ὑπὸ τῶν ἡμίσεων ἐκ προνοίας ἀδικεῖν· ὁ δὲ φεύγων, ὑπὸ τῶν λοιπῶν αὖ ἀδικεῖν μὲν, οὐ μέντοι [γε] ἐκ προνοίας. Ὡστε ἐπεὶ ἀδικεῖν μείζω κέκριται ὁ διώκων τοῦ φεύγοντος, εἰκότως ὁ νομοθέτης νικᾶν ἔκρινε τὸν τὰ ἐλάττω ἀδικοῦντα. Ἔτι δὲ αἰὲ μὲν ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ μὴ οἰόμενος λανθάνειν ὃν ἀδικεῖ, καὶ ὅμως ἀδικῶν, ἢ ὁ οἰόμενος λανθάνειν· ὁ μὲν γὰρ ἀδίκως τινὲ ἐγκαλῶν, οὐκ οἶεται λανθάνειν τοῦτον ὃν συκοφαντεῖ· οἱ δ' ἄλλοι τι ἀδικοῦντες, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οἰόμενοι λανθάνειν ὃν ἀδικοῦσιν, ἐπιχειροῦσιν ἀδικεῖν. Ὡστε ἀδικώτεροι κρίνονται ἂν οἱ διώκοντες, ἢ οἱ φεύγοντες.

— 14. Διὰ τί ποτε, ἐὰν μὲν τις ἐκ βαλανείου κλέψη, ἢ ἐκ παλαιστρας, ἢ ἐξ ἀγορᾶς, ἢ τῶν τοιούτων τινός, θανάτῳ ζημιοῦται· ἐὰν δὲ τις ἐξ οἴκτας, διπλοῦν τῆς ἀξίας τοῦ κλέμματος ἀποτίνει, ἢ ὅτι ἐν

μὲν ταῖς οἰκίαις, φυλάξαι ὅπως οὖν ἐστί; καὶ γὰρ ὁ
 τοῖχος ἰσχυρὸς καὶ κλεῖς ἐστὶ, καὶ οἰκέταις τοῖς ἐν τῇ
 οἰκίᾳ πᾶσιν ἐπιμελὲς ἐστὶν, ὅπως σῶζῃται τὰ ἐνόητα.
 Ἐν δὲ τῷ βαλανείῳ, καὶ ἐν τοῖς οὕτω κοινοῖς οὗσιν
 ὥσπερ τὸ βαλανεῖον, ῥάδιον τῷ βουλομένῳ κακουρ-
 γεῖν. Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρὸν ἔχουσι πρὸς τὴν φυλακὴν
 οἱ τιθέντες, ἀλλ' ἢ τὸ αὐτῶν ὄμμα. Ὡστε ἂν μόνον
 τις παραβλέψῃ, ἐπὶ τῷ κλέπτοντι ἤδη γίνεται· διὸ ὁ
 νομοθέτης οὐχ ἱκανοὺς ὄντας ἡγησάμενος εἶναι φύ-
 λακας, τὸν νόμον αὐτοῖς ἐπέστησεν ἀπειλοῦντα σφο-
 δρῶς, ὥς οὐ βιωσομένους ἑάν τι σφετερίζωνται τῶν ἄλ-
 λοτριῶν. Ἐτι δὲ, εἰς μὲν τὴν οἰκίαν ἐπὶ τῷ κεκτη-
 μένῳ ἐστὶν ὃν τινα ἂν βοῦληται εἰσδέχεσθαι, καὶ ὃ
 μὴ πιστεύει εἰσφέρεισθαι· τῷ δὲ ἐν τῷ βαλανείῳ θε-
 μένῳ τι, οὐκ ἔξεστιν οὐθένα κωλύσαι οὔτε εἰσιέναι,
 οὔτε εἰσελθόντα μὴ παρὰ κλέπτῃν τὸ αὐτοῦ ἱμάτιον
 θέσθαι, ἀποδύντα ἄν· ἀλλ' ὥς οὐ βούλεται, ἐν τῷ
 αὐτῷ ἢ τε τοῦ κλέπτου ἐσθῆς, καὶ ἢ τοῦ μέλλοντος
 ἀπολλύναι, ἀναμειγμέναι κεῖνται. Διὸ ὁ νομοθέτης,
 τῷ μὲν ἔκοντι εἰσδεξαμένῳ τὸν κλέπτῃν, καὶ αὐτῷ
 ἡμαρτηκότῃ, οὐ λίαν μεγάλας τιμωρίαις βεβοήθηκε·
 τοῖς δὲ ἐξ ἀνάγκης κοινωνοῦσι τῆς εἰς τὸ βαλανεῖον
 εἰσόδου καὶ τῆς ἀναμίξεως, μεγάλας τιμωρίας φανε-
 ρὸς ἐστὶ καθιστὰς τοῖς κλέπτουσιν. Ἐτι δὲ, οἱ μὲν
 ἐν τοῖς οὕτω κοινοῖς οὗσι τῷ βουλομένῳ εἰσιέναι κλέ-
 πτοντες, καταφανεῖς ἅπασιν γίνονται ὅτι φανεροὶ εἰσιν.
 Ὡστε περιγενόμενοι, οὐδὲ καρπισμοῦ ἔτι χάριν ἐπιει-
 κεῖς εἶναι δοκεῖν βούλονται· ὥς μάτην αὐτοῖς ὃν,
 πρὸς τοὺς γνόντας πλάττεσθαι ὅτι ἐπιεικεῖς εἰσι. Κα-
 ταφανῶς οὖν ἤδη πονηροὶ διατελοῦσιν ὄντες. Οἱ δὲ

ἐνὶ μόνῳ φανεροὶ γενόμενοι, πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιχειροῦσι πείθειν, ἀποτίσαντές τι, ὅπως μὴ καταφανεῖς αὐτοὺς ποιήσῃ. Διὸ οὐ παντελῶς ἂν εἰεν πονηροὶ διὰ τέλους· ἀνθ' ὧν ὁ νομοθέτης ἐλάττω αὐτοῖς τὰ ἐπιζήμια ἐποίησε. Ἔτι δὲ, τῶν ἁμαρτιῶν μάλιστα αἰσχύνουσι τὴν πόλιν αἱ ἐν τοῖς κοινοτάτοις συλλόγοις τε καὶ συνόδοις γινόμεναι· ὥσπερ καὶ τιμὴν φέρουσι πολὺ μάλιστα αἱ ἐν τῷ κοινῷ εὐταξίαι. Καταφανεῖς γὰρ μάλιστα διὰ τῶν τοιούτων, καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις. Συμβαίνει οὖν οὐ μόνον ἰδίᾳ τὸν ἀπολέσαντα βλάπτεσθαι ἐκ τῶν τοιούτων τινὸς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πόλιν λοιδορίας γίνεσθαι. Διὸ καὶ τὸν κλέψαντα ταῖς μείζουσι ζημίαις ἐκόλασε, τῶν ἐξ οἰκίας τινὸς ἀφελομένων. Ἔτι δὲ, καὶ ὁ ἐξ οἰκίας τινὸς ἀπολέσας, ἐν τῷ τοιούτῳ τόπῳ τυγχάνει ὧν, ὅθεν ῥᾶδιον μῆτε παθόντα, μῆτε χλευασθέντα ὑπὸ τινων, οἵκοι ὄντα τὸ ἀτύχημα φέρειν. Τῷ δὲ, οὐκ ἔτι, ὅτι ἡ ἀποχώρησις ἐργώδης γεγυμνωμένῳ· προσεῖτι δὲ χλευάζεσθαι ὑπὸ τινων ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς· ὃ πολὺ δυσχερέστερόν ἐστι τῆς ἀπωλείας. Διὸ καὶ ὁ νομοθέτης μείζους αὐτοῖς ζημίας ἐνέγραψεν. Ἔτι δὲ παραπλήσια τούτοις πολλὰ φαίνονται νενομοθετηκότες· οἷον καὶ ἂν μὲν τις ἄρχοντα κακῶς εἴπῃ, μέγαλα τὰ ἐπιτίμια· ἂν δὲ τις ἰδιώτην, οὐθέν· καὶ καλῶς. Οἷεται γὰρ τότε οὐ μόνον εἰς τὸν ἄρχοντα ἐξαμαρτάνειν τὸν κακηγοροῦντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν ὑβρίζειν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸν ἐν τῷ λιμένι κλέπτοντα, οὐ μόνον τὸν ἰδιώτην βλάπτειν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν αἰσχύνει. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, οὗ κοινῇ που συνερχόμεθα. — 15. Διὰ τί ἐν τοῖς δικαστηρίοις,

εἰς αὐτοὺς γίνονται ψῆφοι τοῖς ἀντιδίκοις, ὁ φεύγων νικᾷ;
 "Ἡ ὅτι ὁ φεύγων ὑπὸ τοῦ διώκοντος οὐθὲν πέπονθεν,
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις αὐτῷ ἤδη ἔμελλε νικᾶν; — 16. Διὰ
 τί ἐπὶ μὲν κλοπῇ θάνατος ἢ ζημία· ἐπὶ δὲ ὕβρει, μεί-
 ζονι οὕση ἀδικία, τίμησις, τί χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι;
 "Ἡ διότι τὸ μὲν ὑβρίζειν, ἀνθρώπινόν ἐστι πάθος, καὶ
 πάντες πλέον ἢ ἔλαττον αὐτοῦ μετέχουσι· τὸ δὲ κλέ-
 πτειν, οὐ τῶν ἀναγκαίων; Καὶ ὅτι ὁ κλέπτειν ἐπιχειρῶν,
 καὶ ὑβρίζειν ἂν προέλοιτο.

SECTIO XXIX.

Ὅσα περὶ φρόνησιν καὶ νοῦν καὶ σοφίαν.

Διὰ τί πάντες ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες, ἢ
 κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ πολιτικὴν, ἢ ποίησιν, ἢ τέχνας,
 φαίνονται μελαγχολικοὶ ὄντες· καὶ οἱ μὲν οὕτως, ὥστε
 καὶ λαμβάνεσθαι τοῖς ἀπὸ [μελαίνης] χολῆς ἀρρώ-
 στήμασιν; οἷον λέγεται τῶν τε ἡρωϊκῶν τὰ περὶ τὸν
 Ἡρακλέα. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔοικε γενέσθαι ταύτης
 τῆς φύσεως. Δι' ὃ καὶ τὰ ἀρρώσθηματα τῶν ἐπιλη-
 πτικῶν, ἀπ' ἐκείνου προσηγόρευον οἱ ἀρχαῖοι ἱερὰν
 νόσον· καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις, καὶ ἡ πρὸ
 τῆς ἀφανίσεως ἐν Οὔτῃ τῶν ἑλκῶν ἔκφυσις γενομένη
 τοῦτο δηλοῖ. Καὶ γὰρ τοῦτο γίνεται πολλοῖς ἀπὸ
 μελαίνης χολῆς. Συνέβη δὲ καὶ Λυσάνδρῳ τῷ Λά-
 κωνι πρὸ τῆς τελευτῆς γενέσθαι τὰ ἑλκῆ ταῦτα. Ἐτι
 δὲ τὰ περὶ Αἴαντα καὶ Βελλεροφόντην· ὧν ὁ μὲν,
 ἐκστατικὸς ἐγένετο παντελῶς, ὁ δὲ, τὰς ἐρημίας ἐδίω-
 κε· δι' ὃ οὕτως ἐποίησεν Ὅμηρος·

Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ οὗτος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν,
 "Ἦτοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἄλᾳτο,
 "Ὀν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλείνων.

Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν ἡρώων ὁμοιοπαθεῖς φαίνονται τούτοις. Τῶν δὲ ὑστέρων, Ἐμπεδοκλῆς καὶ Πλάτων καὶ Σωκράτης, καὶ ἕτεροι συχνοὶ τῶν γνωρίμων. Ἔτι δὲ τῶν περὶ τὴν ποίησιν οἱ πλείστοι. Πολλοῖς μὲν γὰρ τῶν τοιούτων, γίνονται νοσήματα ἀπὸ τῆς τοιαύτης κράσεως τῷ σώματι. Τοῖς δὲ ἡ φύσις δῆλη ῥέπουσα πρὸς τὰ πάθη. Πάντες δ' οὖν (ὥς εἰπεῖν ἀπλῶς) εἰσὶ, καθάπερ ἐλέχθη, τοιοῦτοι τὴν φύσιν. Δεῖ δὲ λαβεῖν τὴν αἰτίαν, πρῶτον ἐπὶ παραδείγματος προχειρισσάμενοις. Ὁ γὰρ οἶνος ὁ πολὺς, μάλιστα φαίνεται παρασκευάζειν τοιούτους, οἷους λέγομεν τοὺς μελαγχολικοὺς εἶναι, καὶ πλείστα ἡθῆ ποιεῖν πινόμενος, οἶον ὀργίλους, φιλανθρωποὺς, ἐλεήμονας, ἱταμούς· ἀλλ' οὐχὶ τὸ μέλι, οὐδὲ τὸ γάλα, οὐδὲ τὸ ὕδωρ, οἷδ' ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. Ἴδοι δ' ἂν τις ὅτι παντοδαποὺς ἀπεργάζεται, θεωρῶν ὥς μεταβάλλει τοὺς πίνοντας ἐκ προσαγωγῆς παραλαβὼν γὰρ ἀπεφυγμένους ἐν τῷ νήφειν καὶ σιωπηλοὺς, μικρῷ μὲν πλείων ποθεῖς, λαλιστέρους ποιεῖ. Ἔτι δὲ πλείων, ῥητορικοὺς καὶ θαρσάλέους· προϊόντας δὲ, πρὸς τὸ πράττειν ἱταμούς. Ἔτι δὲ μᾶλλον πινόμενος, ὑβριστάς· ἔπειτα μανικοὺς. Λίαν δὲ πολὺς, ἐκλύει καὶ ποιεῖ μωροὺς, ὥσπερ τοὺς ἐκ παίδων ἐπιλήπτους, ἡ καὶ ἐχομένους τοῖς μελαγχολικοῖς ἄγαν. Ὡσπερ οὖν ὁ εἷς ἄνθρωπος μεταβάλλει τὸ ἡθος πίνων καὶ χρώμενος τῷ οἶνῳ ποσῷ τι, οὕτω καθ' ἕκαστον τὸ ἡθος εἰσὶ τινες ἄνθρωποι. Οἷος γὰρ οὗτος μεθύων νῦν ἐστίν, ἄλλος τις τοιοῦτος φύσει ἐστί· ὁ μὲν, ἀλῆος· ὁ δὲ, κекινημένος· ὁ δὲ, ἀρίδακρος· ποιεῖ γὰρ τινὰς καὶ τοιούτους. Δι' ὃ καὶ Ὀμηρος ἐποίησε·

καὶ μέ φησι δάκρυ πλύνειν βεβαρημένον οἶνω. Καὶ γὰρ ἐλεήμονές ποτε γίνονται, καὶ ἄγριοι καὶ σιωπηλοί. Ἐνιοὶ οὖν ἀποσιωπῶσι, καὶ μάλιστα τῶν μελαγχολικῶν ὅσοι ἐκστατικοί. Ποιεῖ δὲ καὶ φιλητικὸς ὁ οἶνος. Σημεῖον δὲ, ὅτι προάγεται ὁ πίνων καὶ τῷ στόματι φιλεῖν, οὗς νήφων οὐδ' ἂν εἰς φιλήσειεν, ἢ διὰ τὸ εἶδος, ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν. Ὁ μὲν οὖν οἶνος, οὐ πολὺν χρόνον ποιεῖ περιττὸν, ἀλλ' ὀλίγον· ἢ δὲ φύσις, αἰεὶ, ἕως τις ἂν ἦ. Οἱ μὲν γὰρ, θρασεῖς· οἱ δὲ, σιωπηλοί· οἱ δὲ, ἐλεήμονες· οἱ δὲ, δειλοὶ γίνονται φύσει. Ὡστε δῆλον ὅτι διὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖ, ὃ, τε οἶνος καὶ ἡ φύσις ἐκάστου τὸ ἦθος. Πάντα γὰρ κατεργάζεται τῇ θερμότητι ταμιευόμενα. Ὁ, τε δὲ χυμὸς καὶ ἡ κράσις ἢ τῆς μελαίνης χολῆς πνευματικά ἐστι. Δι' ὃ καὶ τὰ πνευματώδη πάθη καὶ τὰ ὑποχόνδρια, μελαγχολικὰ οἱ ἱατροὶ φασιν εἶναι. Καὶ ὁ οἶνος δὲ πνευματώδης τὴν δύναμιν· διὸ δὴ ἐστι τὴν φύσιν ὅμοια, ὃ, τε οἶνος καὶ ἡ κράσις. Δηλοῖ δὲ ὅτι πνευματώδης ὁ οἶνός ἐστιν, ὁ ἀφρός. Τὸ μὲν γὰρ ἔλαιον, θερμὸν ὄν, οὐ ποιεῖ ἀφρόν· ὁ δὲ οἶνος, πολὺν, καὶ μᾶλλον ὁ μέλας τοῦ λευκοῦ, ὅτι θερμότερος καὶ σωματωδέστερος. Καὶ διὰ τοῦτο ὃ, τε οἶνος ἀφροδισιαστικούς ἀπεργάζεται, καὶ ὀρθῶς Διόνυσος καὶ Ἀφροδίτη λέγονται μετ' ἀλλήλων εἶναι· καὶ οἱ μελαγχολικοὶ οἱ πλεῖστοι λάγνοι εἰσίν. Ὁ, τε γὰρ ἀφροδισιασμὸς, πνευματώδης. Σημεῖον δὲ, τὸ αἰδοῖον, ὡς ἐκ μικροῦ ταχεῖαν ποιεῖται τὴν αὐξήσιν διὰ τὸ ἐμφυσᾶσθαι· καὶ ἔτι πρὶν δύνασθαι προῖεσθαι σπέρμα, γίνεταί τις ἡδονὴ ἐπὶ παισὶν οὖσιν, ὅταν ἐγγὺς ὄντες τοῦ ἡβῆν, ξύνεται τὰ αἰδοῖα δι' ἀκολασίαν. Γίνεται δὲ δῆλον, διὰ τὸ

πνεῦμα διεξίεναι διὰ τῶν πόρων, δι' ὧν ὑπερτον τὸ ὑγρὸν φέρεται· ἢ τε ἔκχυσις τοῦ σπέρματος ἐν ταῖς ὀμιλίαις, καὶ ἢ ῥίψις ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὠθοῦντος φανερόν γίνεσθαι. Ὡστε καὶ τῶν ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν εὐλόγως ταῦτ' ἐστὶν ἀφροδισιαστικά, ὅσα πνευματώδη τὸν περὶ τὰ αἰδοῖα ποιεῖ τόπον. Δι' ὃ καὶ ὁ μέλας οἶνος, οὐδενὸς ἦττον τοιούτους ἀπεργάζεται, οἷοι καὶ οἱ μελαγχολικοὶ πνευματώδεις. Ἀῆλοι δ' εἰσὶν ἐπ' ἐνίων. Σκληροὶ γὰρ οἱ πλείους τῶν μελαγχολικῶν, καὶ αἱ φλέβες ἐξέχουσι. Τούτου δ' αἴτιον, οὐ τὸ τοῦ αἵματος πλήθος, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος. Διότι δὲ οὐδὲ πάντες οἱ μελαγχολικοὶ σκληροὶ, οὐδὲ μέλανες, ἀλλ' οἱ μᾶλλον κακόχυμοι, ἄλλος λόγος· περὶ οὗ δὲ ἐξ ἀρχῆς προειλόμεθα διελθεῖν, ὅτι ἐν τῇ φύσει εὐθὺς τοιοῦτος χυμὸς ὁ μελαγχολικὸς κεράννυται· θερμοῦ δὲ καὶ ψυχροῦ κράσις ἐστίν. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν δυοῖν ἡ φύσις συνέστηκε. Διὸ καὶ ἡ μέλαινα χολὴ καὶ θερμότερον καὶ ψυχρότερον γίνεται. Τὸ γὰρ αὐτὸ πάσχειν πέφυκε ταῦτ' ἄμφω, οἷον καὶ τὸ ὕδωρ ὄν ψυχρόν· ὅμως ἐὰν ἱκανῶς θερμανθῇ, οἷον τὸ ζέον, τῆς φλογὸς αὐτῆς θερμότερόν ἐστι· καὶ λίθος καὶ σίδηρος διάπυρα γεγόμενα, μᾶλλον θερμὰ γίνεται ἄνθρακος, ψυχρὰ ὄντα φύσει. Εἴρηται δὲ σαφέστερον περὶ τούτων ἐν τοῖς περὶ πυρός. Καὶ ἡ χολὴ δὲ ἡ μέλαινα φύσει ψυχρὰ, καὶ οὐκ ἐπιπόλαιος οὖσα, ὅταν μὲν οὕτως ἔχῃ ὥς εἴρηται, ἐὰν ὑπερβάλλῃ ἐν τῷ σώματι, ἀποπληξίαν, ἢ νάρκα, ἢ ἀθυμίαν ποιεῖ, ἢ φόβους· ἐὰν δὲ ὑπερθερμανθῇ, τὰς μετ' ὥδῃς εὐθυμίας, καὶ ἐκστάσεις καὶ ἐκξέσεις ἐλκῶν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἀπὸ τῆς καθ' ἡμέραν τροφῆς ἐγγι-

ρομένη, οὐδὲν τὸ ἥθος ποιεῖ διαφόρους, ἀλλὰ μόνον νόσημά τι μελαγχολικὸν ἁπειργάσατο. Ὅσοις δὲ ἐν τῇ φύσει συνέστη κράσις τοιαύτη, εὐθύς οὗτοι τὰ ἥθη γίνονται παντοδαποὶ, ἄλλος κατ' ἄλλην κράσιν· οἷον, ὅσοις μὲν πολλὴ καὶ ψυχρὰ ἐνυπάρχει, νωθροὶ καὶ μωροί· ὅσοις δὲ λίαν πολλὴ καὶ θερμή; μανικοὶ καὶ εὐφυεῖς, καὶ ἐρωτικοὶ, καὶ εὐκίνητοι πρὸς τρὺς θυμοὺς καὶ τὰς ἐπιθυμίας· ἔνιοι δὲ, καὶ ἁλόκοι μᾶλλον. Πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ νοεροῦ τόπου τὴν θερμότητα ταύτην, νοσήμασιν ἀλίσκονται μανικοῖς, ἢ ἐνθουσιαστικοῖς. Ὅθεν Σίβυλλαι καὶ Βάκιδες, καὶ οἱ ἐνθουοὶ γίνονται πάντες, ὅταν μὴ νοσήματι γένωνται, ἀλλὰ φυσικῇ κράσει. Μαρακὸς δὲ ὁ Συρακούσιος καὶ ἀμείνων ἦν ποιητὴς, ὃτ' ἐκσταίῃ. Ὅσοις δ' ἂν ἐπανθῇ τὴν ἄγαν θερμότητα πρὸς τὸ μέσον, οὗτοι μελαγχολικοὶ μὲν εἰσι, φρονιμώτεροι δὲ, καὶ ἥτιον μὲν ἔκτοποι, πρὸς πολλὰ δὲ διαφέροντες τῶν ἄλλων, οἱ μὲν, πρὸς παιδείαν· οἱ δὲ, πρὸς τέχνας· οἱ δὲ, πρὸς πολιτείαν. Πολλὴν δὲ καὶ εἰς τοὺς κινδύνους ποιεῖ διαφορὰν ἢ τοιαύτη ἔξις, τοῦ ἐνίοτε ἀνωμάλους εἶναι μὲν τοῖς φόβοις πολλοὺς τῶν ἀνδρῶν. Ὡς γὰρ ἂν τύχῃσι τὸ σῶμα ἔχοντες πρὸς τὴν τοιαύτην κράσιν, διαφέρουσιν αὐτοὶ αὐτῶν· ἢ δὲ μελαγχολικὴ κράσις, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς νόσοις ἀνωμάλους ποιεῖ, οὕτω καὶ αὕτη ὀνῶμαλός ἐστιν· ὅτε μὲν [γὰρ] ψυχρὰ ἐστὶν ὥσπερ ὕδωρ· ὅτε δὲ, θερμή· ὥστε φοβερόν τι ὅταν εἰσαγγελθῇ, ἔαν μὲν ψυχροτέρας οὕσης τῆς κράσεως τύχῃ, δειλὸν ποιεῖ. Προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ, καὶ ὁ φόβος καταψύχει. Δηλοῦσι δὲ οἱ περίφοβοι· τρέμουνσι γάρ. Ἐὰν δὲ μᾶλλον θερμή, εἰς τὸ μέτριον

κατέστησεν ὁ φόβος, καὶ ἐν ταύτῳ, καὶ ἀπαθῇ. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὰς καθ' ἡμέραν ἀθυμίας· πολλάκις γὰρ οὕτως ἔχομεν, ὥστε λυπεῖσθαι· ἐφ' ὅτῳ δὲ, οὐκ ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν· ὅτε δὲ εὐθύμως· ἐφ' ᾧ δ', οὐ δῆλον. Τὰ δὴ τοιαῦτα πάθη καὶ τὰ παλαιὰ λεχθέντα, κατὰ μὲν τι μικρὸν πᾶσι γίνεται. Πᾶσι γὰρ μέμικταί τι τῆς δυνάμεως. Ὅσοις δ' εἰς βᾶθος, οὗτοι δ' ἤδη ποιοὶ τινές εἰσι τὰ ἥθη. Ὡςπερ γὰρ τὸ εἶδος ἕτεροι γίνονται, οὐ τῷ πρόσωπον ἔχειν, ἀλλὰ τῷ ποίον τι τὸ πρόσωπον, οἱ μὲν καλόν, οἱ δὲ αἰσχρὸν, οἱ δὲ, μηθὲν ἔχοντες περιτόν· οὗτοι δὲ, μέσοι τὴν φύσιν· οὕτω καὶ οἱ μὲν μικρὰ μετέχοντες τῆς τοιαύτης κράσεως, μέσοι εἰσίν· οἱ δὲ πλήθους, ἤδη ἀνόμοιοι τοῖς πολλοῖς· ἔαν μὲν γὰρ σφόδρα κατακορῆς ἢ ἡ ἕξις, μελαγχολικοὶ εἰσι λίαν· ἔαν δὲ πως κραθῶσι, περιττοί. Πέπουσι δ', ἂν ἀμελῶσιν, ἐπὶ τὰ μελαγχολικὰ νοσήματα, ἄλλοι περὶ ἄλλο μέρος τοῦ σώματος· καὶ τοῖς μὲν, ἐπιληπτικὰ ἀποσημαίνει· τοῖς δὲ, ἀποπληκτικά· ἄλλοις δὲ, ἀθυμίαι ἰσχυραὶ ἢ φόβοι· τοῖς δὲ, θάρσῃ λίαν, οἷον καὶ Ἀρχελᾶω συνέβαινε τῷ Μακεδονίας βασιλεῖ. Αἷτιον δὲ τῆς τοιαύτης δυνάμεως ἢ κράσις, ὅπως ἂν ἔχη ψύξεώς τε καὶ θερμότητος. Ψυχροτέρα μὲν γὰρ οὖσα τοῦ καιροῦ, δυσθυμίας ποιεῖ ἀλόγους· δι' ὃ αἱ τ' ἀγχόνηι μάλιστα τοῖς νέοις, ἐνίοτε δὲ καὶ πρεσβυτέροις. Πολλοὶ δὲ καὶ μετὰ τὰς μέθας διαφθείρουσιν ἑαυτοίς. Ἐνιοὶ δὲ τῶν μελαγχολικῶν ἐκ τῶν πότων ἀθύμως διάγουσι· σβέννυσι γὰρ ἢ τοῦ οὔρου θερμότης τὴν φυσικὴν θερμότητα. Τὸ δὲ θερμὸν τὸ περὶ τὸν τόπον, ᾧ φρονοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν, ποιεῖ εὐθύμους. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ πίνειν εἰς

μέθην πάντες ἔχουσι προθύμως, ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ, καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας. Τὸ μὲν γὰρ γῆρας, δύσελπί ἐστιν· ἡ δὲ νεότης, ἐλπίδος πλήρης. Εἰσὶ δὲ τινες ὀλίγοι, οὓς πίνοντας δυσθυμῖαι λαμβάνουσι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ μετὰ τοὺς πότους ἐνίοις. Ὅσοις μὲν οὖν μαραινόμενου τοῦ θερμοῦ αἱ ἀθυμῖαι γίνονται, μᾶλλον ἀπάγχονται. Διὸ καὶ οἱ νέοι ἢ [καὶ] οἱ πρεσβύτεροι μᾶλλον ἀπάγχονται. Τὸ μὲν γὰρ γῆρας, μαραίνει τὸ θερμόν· τῶν δὲ, τὸ πάθος φυσικόν ὄν, καὶ αὐτὸ τὸ μαραινόμενον θερμόν. Ὅσοις δὲ σβεννυμένου, ἐξαίφνης οἱ πλεῖστοι διαχρῶνται ἑαυτούς· ὥστε θυμαῖςιν πάντας, διὰ τὸ μὴθὲν ποιῆσαι σημεῖον πρότερον. Ψυχροτέρα μὲν οὖν γινομένη ἢ κράσις ἢ ἀπὸ τῆς μελαίνης χολῆς, ὥσπερ εἴρηται, ποιεῖ ἀθυμίας παντοδαπὰς· θερμότερα δὲ οὕσα, εὐθυμίας. Διὸ καὶ οἱ μὲν παῖδες, εὐθυμότεροι· οἱ δὲ γέροντες, δυσθυμότεροι. Οἱ μὲν γὰρ, θερμοί· οἱ δὲ, ψυχροί. Τὸ γὰρ γῆρας κατάφυξις τις. Συμβαίνει δὲ σβέννυσθαι ἐξαίφνης ὑπὸ τε τῶν ἐκτὸς αἰτιῶν, ὥς καὶ παρὰ φύσιν τὰ πυρωθέντα, οἷον ἄνθρακα ὕδατος ἐπιχυθέντος. Διὸ καὶ ἐκ μέθης ἐνίοι ἑαυτοὺς διαχρῶνται. Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ οἴνου θερμότης, ἐπίσακτός ἐστιν· ἥς σβεννυμένης, συμβαίνει τὸ πάθος. Καὶ μετὰ τὰ ἀφροδίσια οἱ πλεῖστοι ἀθυμότεροι γίνονται· ὅσοι δὲ περιττώμα πολὺ προΐενται μετὰ τοῦ σπέρματος, οὗτοι εὐθυμότεροι. Κουφίζονται γὰρ περιττώματός τε καὶ πνεύματος, καὶ θερμοῦ ὑπερβολῆς. Ἐκείνοι δὲ, ἀθυμότεροι πολλάκις· καταψύχονται γὰρ ἀφροδισιάσαντες, διὰ τὸ τῶν ἱκανῶν τι ἀφαιρεθῆναι. Δηλοῖ δὲ τοῦτο,

τὸ μὴ πολλὴν τὴν ἀπορροήν γεγενέσθαι. Ὡς οὖν ἐν κεφαλαίῳ εἶπεῖν, διὰ μὲν τὸ ἀνώμαλον εἶναι τὴν δύναμιν τῆς μελαίνης χολῆς, ἀνώμαλοι εἰσιν οἱ μελαγχολικοί. Καὶ γὰρ ψυχρὰ σφόδρα γίνεται, καὶ θερμῇ. Διὰ δὲ τὸ ἡθοποιὸν εἶναι, (ἡθοποιὸν γὰρ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν μάλιστα τῶν ἐν ἡμῖν ἐστίν) ὥσπερ ὁ οἶνος πλείων καὶ ἐλάττων κεραννύμενος τῷ σώματι, ποιεῖ τὸ ἦθος ποιούς τινας ἡμᾶς. Ἀμφω δὲ πνευματικά, καὶ ὁ οἶνος καὶ ἡ μέλαινα χολή. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ ἀνώμαλον εἶναι τὴν ἀνωμαλίαν καὶ κακῶς πως ἔχειν, καὶ ὅπου δεῖ θερμότεραν εἶναι τὴν διάθεσιν καὶ πάλιν ψυχρὰν, ἢ τοῦναντίον διὰ τὸ ὑπερβολὴν ἔχειν, περιττοὶ μὲν εἰσι πάντες οἱ μελαγχολικοί, οὐ διὰ νόσον, ἀλλὰ διὰ φύσιν. — 2. Διὰ τί κατ' ἐνίας μὲν τῶν ἐπιστημῶν, ἔξιν ἔχειν λέγομεν κατ' ἐνίας δὲ, οὐ; Ἢ κατ' ὅσας εὐρετικοὶ ἐσμέν, ἔξιν ἔχειν λεγόμεθα; τὸ γὰρ εὐρίσκειν, ἀπὸ ἑξέως. — 3. Διὰ τί τῶν ζώων ὁ ἄνθρωπος φρονιμώτατος; Πότερον ὅτι μικροκεφαλώτατον κατὰ λόγον τοῦ σώματος; ἢ ὅτι ἀνωμάλως ἐλάχιστον; διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μικροκέφαλον· καὶ αὐτῶν οἱ τοιοῦτοι, μᾶλλον τῶν μεγαλοκεφάλων φρονιμώτεροι. — 4. (Cf. 5, 25.) Διὰ τί δοκεῖ ἡμῖν πλείων εἶναι ἡ ὁδὸς, ὅταν μὴ εἰδότες πόση τίς ἐστι βαδίζωμεν, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοίως τύχωμεν ἔχοντες; Ἡ ὅτι τὸ εἰδέναι [πόση,] ἐστὶν εἰδέναι τὸν ἀριθμόν; τὸ γὰρ ἄπειρον καὶ ἀναρίθμητον, ταυτίον· καὶ πλεοναεὶ τὸ ἄπειρον τοῦ ὠρισμένου. Ὡςπερ οὖν εἰ ἥδει ὅτι τοσῆδε ἐστὶ, πεπερασμένην αὐτὴν ἀνάγκη εἶναι· οὕτως εἰ μὴ οἶδε πόση τίς ἐστίν, ἀντιστρέφοντος παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται αὕτη εἶναι ἄπειρος,

ἐπεὶ τὸ ποσὸν, ὠρισμένον ἐστὶ· καὶ τὸ ὠρισμένον, ποσόν. Ὅταν τοίνυν μὴ φαίνεται ὠρισμένον, ὥσπερ ἄπειρον δόξει εἶναι, διὰ τὸ, τὸ πεφυκὸς ὠρίσθαι, ἂν μὴ ἢ ὠρισμένον, ἄπειρον εἶναι· ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὠρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον. — 5. Διὰ τί πρεσβύτεροι μὲν γινόμενοι, μᾶλλον νοῦν ἔχομεν· νεώτεροι δὲ ὄντες, θᾶττον μανθάνομεν; Ἡ ὅτι ὁ θεὸς ὄργανα ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν δέδωκε δύο, ἐν οἷς χρῆσόμεθα τοῖς ἐκτὸς ὀργάνοις· σῶματι μὲν, χεῖρα· ψυχῇ δὲ, νοῦν. Ἔστι γὰρ ὁ νοῦς τῶν φύσει ἐν ἡμῖν ὥσπερ ὄργανον ὑπάρχων· αἱ δὲ ἄλλαι ἐπιστήμαι καὶ τέχναι, τῶν ὑφ' ἡμῶν ποιητῶν εἰσιν· ὁ δὲ νοῦς, τῶν φύσει. Καθάπερ οὖν τῇ χειρὶ οὐκ εὐθὺς γενόμενοι χρώμεθα βέλτιστα, ἀλλ' ὅταν ἡ φύσις αὐτὴν ἀποτελέσῃ· (προϊούσης γὰρ τῆς ἡλικίας, ἡ χεὶρ μάλιστα δύναται ἀποτελεῖν τὸ ἑαυτῆς ἔργον) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ νοῦς τῶν φύσει οὐκ εὐθὺς, ἀλλ' ἐπὶ γήρως ἡμῖν μάλιστα παραγίνεται· καὶ τότε ἀποτελεῖται μάλιστα, ἂν μὴ ὑπό τινος πηρωθῇ, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα τὰ φύσει ὑπάρχοντα. Ὡς γὰρ τῆς τῶν χειρῶν δυνάμεως, ὁ νοῦς παραγίνεται ἡμῖν, ὅτι καὶ τὰ τοῦ νοῦ ὄργανά ἐστι τῶν τῆς χειρός. Ἔστι γὰρ νοῦ· μὲν ὄργανον, ἐπιστήμη· (τούτῳ γὰρ ἐστι χρήσιμος, καθάπερ αὐλοὶ αὐλητῇ) χειρῶν δὲ, πολλὰ τῶν φύσει ὄντων· ἡ δὲ φύσις, αὐτὴ τε ἐπιστήμης πρότερον, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς γινόμενα· ὧν δὲ [τὰ] ὄργανα πρότερα, καὶ τὰς δυνάμεις πρότερον εἰκὸς ἐγγίνεσθαι ἡμῖν. Τούτοις γὰρ χρώμενοι, ἕξιν λαμβάνομεν, καὶ ἔχει ὁμοίως τὸ ἐκάστου ὄργανον πρὸς αὐτό· καὶ ἀνάπαλιν, ὥς τὰ ὄργανα πρὸς ἄλληλα, οὕτω τὰ ὄργανα πρὸς αὐτά.

Ὁ μὲν οὖν χοῦς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, πρᾶσβυτέροις οὖσιν [ἡμῖν] μᾶλλον ἐγγίνεται. Μανθάνομεν δὲ θᾶττον νεώτεροι ὄντες, διὰ τὸ μηδὲν πως ἐπίστασθαι. Ὅταν δὲ ἐπιστώμεθα, οὐκ ἔτι ὁμοίως δυνάμεθα. Δυνάμεθα δὲ ἔχεσθαι, καθάπερ καὶ μνημονεύομεν μᾶλλον, οἷς ἂν ἔωθεν πρῶτον ἐντυγχάνωμεν. Ἐπειτα προοιούσης τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔτι ὁμοίως, διὰ τὸ πολλοῖς ἐντετυχηκέναι. — 6. Διὰ τί ἀνθρώπῳ πεισιτέον μᾶλλον, ἢ ἄλλῳ ζῳῷ; Πότερον ὥσπερ Πλάτων Νεοκλεῖ ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀριθμεῖν μόνον ἐπίσταται τῶν ἄλλων [ζῳῶν;] ἢ ὅτι θεοὺς νομίζει μόνος; ἢ ὅτι μιμητικώτατον; Μανθάνειν γὰρ δύναται διὰ τοῦτο. — 7. Διὰ τί οὐ χαίρομεν θεώμενοι οὐδὲ ἐλπίζοντες ὅτι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθὰς ἴσας ἔχει τὰς ἐν τῇ γωνίᾳ, οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων οὐθὲν, εἰ μὴ τῇ θεωρίᾳ; αὕτη δὲ ὁμοίως ἐστὶν ἡδεῖα, πᾶν εἰ τρισὶν ὀρθαῖς, ἢ πλείοσιν ἴσας ἔσχεν· ἀλλ' ὅτι Ὀλυμπία ἐνικῶμεν, καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας τῆς ἐν Σαλαμῖνι, χαίρομεν, καὶ μεμνημένοι καὶ ἐλπίζοντες τοιαῦτα· ἀλλὰ μὴ τὰναντία τοῖς τοιούτοις. Ἡ δὲ ἐπὶ μὲν τοῖς τοιούτοις χαίρομεν, ὥς γενομένοις ἢ οὖσιν· ἐπὶ δὲ τοῖς κατὰ φύσιν ὥς κατὰ ἀλήθειαν θεωρίας ἡδονὴν, ὥς ἔχει, μόνην ἡμῖν ποιεῖν· τὰς δὲ πράξεις, τὴν ἀπὸ τῶν συμβαινόντων ἀπ' αὐτῶν. [Ἀνομοίων οὖν οὐσῶν τῶν πράξεων, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα ἀπ' αὐτῶν] γίνεται τὰ μὲν, λυπηρά· τὰ δὲ, ἡδεῖα· φεύγομεν δὲ καὶ διώκομεν καθ' ἡδονὴν καὶ λύπην ἅπαντα. — 8. Διὰ τί μέχρι ὑγείας πραγματεύονται οἱ ἰατροί; ἰσχυαίνει γάρ· εἴτα ἐκ τούτου ξηραίνει· εἴτα ὑγείαν ἐποίησεν· εἴτα ἐνταῦθα ἔσθῃ. Πότερον οὐκ ἔστι δυνατόν ἐκ τούτου γενέσθαι

ἄλλο· ἢ εἰ δυνατόν, ἄλλης ἐπιστήμης, καὶ ἔσται ὁ τις
 ἐξ ὑγείας ποιήσει ἄλλό τι; Εἰ δὴ γίνεται ἐκ τῶν ἐναν-
 τίων καὶ τῶν μεταξὺ, δῆλον ὅτι ἀρδῶσται, ἢ ξηρότε-
 ρος, ἢ ὑγρότερος, ἢ τι τοιοῦτον. Ποιεῖ δὴ ἐκ ψύχους
 ἥτιον σφόδρα, καὶ τέλεον ὡδὶ θερμὸν, καὶ ὡδὶ ξηρὸν
 ἢ ὑγρὸν μεταβαῖνον ἐκ τῶν ἐναντίων, ἢ μεταξὺ, ἕως
 ἂν ἔλθῃ εἰς τὸ οὕτως ἔχειν, ὃ ἦν τοῦ ὑγιαίνειν· ἐκ τε
 τούτου οὐ πέφυκεν ἄλλο τι ὄν, ἢ τὸ μεταξὺ. Δύναται
 μὲν οὖν ποιῆσαι ὁ ἔχων. Ὡς γὰρ ἦλθεν, ἀναλύσαι
 δύναται καὶ ἀπελθεῖν· οὐ μὴν ἦγε τέχνη τούτου ἐστίν·
 αἰεὶ γὰρ βέλτιον. Ὡστε οὔδ' ἄλλη, οὔτε αὐτὴ ποιή-
 σει ἐξ ὑγείας ἄλλό τι. Οὐθὲν γὰρ ἐγένετο, ἢ τὸ ἐναν-
 τίων τούτου· εἴπερ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη. Οὕτω καὶ ἐπὶ
 οἰκίας οὐδὲν ποιήσκειν ἂν τούναντίον· οὐδ' ἔστιν
 ἄλλη τέχνη ἢ ἐκ τούτου τι ποιήσουσα, πλὴν ὡς μέρους·
 οἶον ἢ σκντική, ὑπόδημα ἐκ προσχήματος. Ἐξ ἐκα-
 τέρου γὰρ γίνεται διτιῶς, ἢ συντιθεμένου, ἢ φθειρο-
 μένου. — 9. (Cf. 18, 5.) Διὰ τί τὸν φιλόσοφον τοῦ
 ῥήτορος οὔονται διαφέρειν; Ἡ ὅτι ὁ μὲν φιλόσοφος,
 περὶ τὰς ἰδέας σπουδάζει· ὁ δὲ ῥήτωρ, περὶ τὰ με-
 τέχοντα· οἶον ὁ μὲν, τί ἐστὶν ἀδικία· ὁ δὲ, ὡς ἀδικος
 ὁ δεῖνα· καὶ ὁ μὲν, τί ἡ τυραννίς· ὁ δὲ, οἶόν τι ὁ τύ-
 ραννος. — 10. Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται, ὡς
 ἐπιτοπολὺ πονηροὶ εἰσιν; Ἡ ὅτι ἥκιστα λόγου σοφίας
 κοινωνοῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας τὸ πολὺ
 μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸ πολὺ
 τοῦ βίου εἰσὶ, τὰ δὲ, [καὶ] ἐν ἀπορίαις; ἀμφοτέρω δὲ,
 φανυλότητος παρασκευαστικά. — 11. Διὰ τί οἱ ἐξ
 ἀρχῆς, τῆς μὲν κατὰ [τὸ] σῶμα ἀγωνίας, ἀθλόν τι
 προὔταξαν, σοφίας δὲ οὐθὲν ἔζηκαν; Ἡ ὅτι ἐπιεικῶς
 δεῖ τοὺς κριτὰς, ἃ παρὰ διάνοιάν ἐστίν, ἢ μηδὲν χεί-

ρους τῶν ἀγωνιστῶν εἶναι, ἢ κρείττους; εἰ δὲ ἴδει σοφία τοὺς πρωτεύοντας ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἄθλον προτιέτακτο, κριτῶν ἂν ἠπόρουν αὐτῆς. Ἐπὶ δὲ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, ἅπαντός ἐστι κρῖναι, τῇ ὅφει μόνῃ θεασάμενον. Ἔτι δὲ ὁ ἐξ ἀρχῆς κατασκευάζων, οὐκ ἐβούλετο τοιαύτην ἀγωνίαν προθεῖναι τοῖς Ἑλλήσιν, ἐξ ὧν ἔμελλον στάσεις καὶ ἔχθραι μεγάλαι ἔσεσθαι· οἷον οἱ ἄνθρωποι ὅταν τις ἢ ἐκκριθῇ, ἢ προσδεχθῇ εἰς τι τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἀθλημάτων, οὐ πάντῃ χαλεπῶς φέρουσιν, οὐδὲ εἰς ἔχθραν καθίστανται τοῖς κρίνουσιν· ὑπὲρ δὲ τοῦ φρονιμωτέρους ἢ μοχθηροτέρους εἶναι, τοῖς κρίνουςι μάλιστα ὀργίζονται καὶ ἀγανακτοῦσι. Στασιῶδες δὲ καὶ μοχθηρὸν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν. Ἔτι δὲ δεῖ τῆς ἀγωνίας τὸ ἄθλον κρείττον εἶναι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γυμνικῶν ἀθλημάτων, τὸ ἄθλον αἰρετώτερον καὶ βέλτιον τῆς ἀγωνίας· σοφίας δὲ τί ἂν ἄθλον βέλτιον γένοιτο; — 12. Διὰ τί ἄλλο νοεῖ καὶ ποιεῖ ἄνθρωπος μάλιστα; Ἡ ὅτι τῶν ἐναντίων ἢ αὐτῇ ἐπιστήμη; ἢ ὅτι ὁ μὲν νοῦς, πολλῶν ἐστιν· ἢ δὲ ὁρεξίς, ἐνός; Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος τῷ νῷ τὰ πλεῖστα ζῇ· τὰ δὲ θηρία ὁρεξί καὶ θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ. — 13. Διὰ τί φρόνιμοί τινες κτώμενοι οὐ χρώμενοι διατελοῦσι; Πότερον ὅτι τῷ ἔθει χρώνται; ἢ διὰ τὸ ἐν ἐλπίδι ἡδύ; — 14. .... ὅτι ἡ αἴσθησις καὶ ἡ διάνοια τῷ ἡρεμεῖν τὴν ψυχὴν ἐνεργεῖ· ὁ καὶ ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι, ὅτι τὴν ψυχὴν ἵστησι. Κινουμένης γὰρ καὶ φερομένης, οὔτε αἰσθῆσθαι οὔτε διανοηθῆναι δυνατόν. Διὸ καὶ τὰ παιδιά καὶ οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι ἀνύητοι· διὰ γὰρ πλήθος τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος πλεῖστη κίνησις αὐτοῖς καὶ σφοδροτάτη συμβαίνει· ληγούσης δὲ ταύτης, ἐμφρονέστεροι γίνονται.

Ἀταράχου γὰρ οὔσης τῆς διανοίας, μᾶλλον ἐφιστάναι
 δύνανται αὐτήν, οἳ τ' ἐν τῷ καθεύδειν ἐνυπνιαζόμε-
 νοι, ἵσταμένης τῆς διανοίας, καὶ καθ' ὅσον ἡρεμεῖ,
 ὀνειρώττουσι· μάλιστα γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἡ ψυχὴ κι-
 νεῖται· περιῤυσταμένου γὰρ τοῦ θερμοῦ ἐκ τοῦ ἄλλου
 σώματος εἰς τὸν ἐντὸς τόπον, τότε πλείστη καὶ σφο-
 δροτάτη κίνησις ὑπάρχει· οὐχ ὥσπερ οἱ πολλοὶ ὑπο-
 λαμβάνουσι, [διὰ τὸ] τότε ἡρεμεῖν καὶ καθ' αὐτήν
 εἶναι, καὶ μάλιστα ὅτε μηδὲν ἰδῶσιν ἐνύπνιον. Συμ-
 βαίνει δὲ τοῦναντίον· διὰ γὰρ τὸ ἐν πλείστη κινήσει
 εἶναι, καὶ μηδὲ κατὰ μικρὸν ἡρεμεῖν, οὐδὲ διανοεῖ-
 σθαι δύναται. Ἐν πλείστη δὲ κινήσει, ὅταν ἡδιστα
 καθεύδῃ, εἰκότως ἐστίν· ὅτι τότε μάλιστα καὶ πλεῖ-
 στον θερμὸν ἀθροίζεται εἰς τὸν εὔσω τόπον. Ὅτι δὲ
 ἐν τῇ κινήσει οὔσα ἡ ψυχὴ, οὐ μόνον ὕπαρ, ἀλλ' οὐδ'
 ἐν τοῖς ὕπνοις δύναται διανοεῖσθαι, κἀκεῖνο σημεῖον·
 ἐν γὰρ τοῖς μετὰ τὴν πρόεσιν τῶν σιτίων ὕπνοις, ἡκι-
 στά ἐστιν ἐνύπνιον ὄρεξιν. Τότε δὲ μάλιστα συμβαίνει
 κινεῖσθαι αὐτήν, διὰ τὴν ἐπεισενεχθεῖσαν τροφήν.
 Τό, τε ἐνύπνιον ἐστίν, ὅταν διανοουμένοις καὶ πρὸ
 ὀμμάτων τιθεμένοις, ὕπνος ἐπέλθῃ. Δι' ὃ καὶ ταῦτα
 μάλιστα ὀρώμεν, ἢ πράττομεν, ἢ μέλλομεν, ἢ βουλό-
 μεθα. Περὶ γὰρ τούτων μάλιστα πλειστάκις λογι-
 σμοὶ καὶ φαντασίαι ἐπιγίνονται· καὶ οἱ βελτίους, βελ-
 τίω τὰ ἐνύπνια ὀρώσι διὰ ταῦτα, ὅτι καὶ οἱ ἐχρηγο-
 ρότες περὶ βελτιόνων διαγοῦνται· οἱ δὲ χεῖρον ἢ τὴν
 διάνοιαν ἢ τὸ σῶμα διακείμενοι, χεῖρω. Καὶ γὰρ ἡ
 τοῦ σώματος διάθεσις, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐνυπνίων
 φαντασίαν συμβλητικόν. Τοῦ γὰρ νοσοῦντος, καὶ
 αἱ τῆς διανοίας προθέσεις φαῦλαι· καὶ ἔτι διὰ τὴν
 ἐν τῷ σώματι ταραχὴν ἐνοῦσαν, ἡ ψυχὴ οὐ δύναται

ἡγεμεῖν. Οἱ δὲ μέλαγχολικοὶ διὰ τοῦτο ἐξάτιτουν ἐν τοῖς ὕπνοις, ὅτι πλείονος τῆς θερμασίας οὔσης, μᾶλλον τοῦ μετρίου ἢ ψυχῇ ἐν κινήσει· σφοδροτέρας δὲ τῆς κινήσεως οὔσης, οὐ δύνανται καθεύδειν.

SECTIO XXXI.

Ὅσα περὶ ὀφθαλμοῦς.

Διὰ τι τρίψαντες τὸν ὀφθαλμόν, παυόμεθα τῶν πταρμῶν; Ἡ ὅτι ἀναπνοὴ ταύτῃ γίνεται τῷ ὑγρῷ; ἀκρῶν γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς μετὰ τὴν τρίψιν· ὁ δὲ πταρμός, διὰ πλῆθος ὑγρῶν; ἢ ὅτι ἔλαττον θερμὸν φθείρεται ὑπὸ τοῦ πλείονος; ὁ δὲ ὀφθαλμὸς τριφθεὶς, πλείω λαμβάνει θερμότητα [τῆς] ἐν τῇ ῥινί. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τις αὐτὴν τὴν ῥίνα τρίψῃ, παύεται ὁ πταρμός. (Cf. 33, 2.) — 2. Διὰ τί τῷ ἐνὶ ὀφθαλμῷ ἀκριβέστερον ὁρῶσιν, ἢ τοῖν δυοῖν; Ἡ ὅτι πλείους οὔσαι κινήσεις, τοῖν δυοῖν γίνονται· οἷον τοῖς διεστραμμένοις; οὐκουν μία ἢ κινήσεις· τοῦ δὲ ἐνός, ἀπλῆ. Ἦτιον οὖν ὁρῶσιν ἀκριβέστερον. — 3. Διὰ τί ὀργιζόμενοι μὲν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μάλιστα ἐπιδιδόασιν πρὸς τὸ ἐρυθρίαν· αἰσχυρόμενοι δὲ, τὰ ὠτα; Ἡ διότι οἱ μὲν, καταψύχονται ἐν τῇ αἰδοῖ, (ἐν ὀφθαλμοῖς γὰρ αἰδώς) καὶ ἀντιβλέπειν οὐ δύνανται; καὶ ἡ δειλία κατάψυξις τίς ἐστίν. Ἐνταῦθα δὲ μεθίσταται εἰς τὸνναντίον τῷ ἔμπροσθεν τὸ ὀπισθεν. Τὰ δὲ ὠτα, ἀντίκεινται δι' ὃ καὶ μάλιστα ἐρυθριῶσιν αἰσχυρόμενοι. Ἐν δὲ τῷ κνήθεσθαι, ἐπὶ τὸ αἰσθητικώτερον καὶ κινητικώτερον ἢ βοήθεια ὡς ἀδικουμένου. Φοβουμένοις γὰρ ἐνταῦθα ἐκλείπει μάλιστα. — 4. Διὰ τί θατέρου καταληφθέντος ὀφθαλμοῦ, ὁ ἕτερος ἀτενίζει μᾶλλον; Ἡ διότι ἐκ ταύτου ἡρτηνται αἱ ἀρχαὶ τῶν ὀφθαλμῶν; θατέρου οὖν κινουμένου, καὶ ἡ κοινὴ ἀρχὴ κινεῖται. Ἐκείνης δὲ κινου-

μένης, καὶ ὁ ἕτερος. Ληφθέντος οὖν πατέρου, ἡ κί-
 νησις κινήσει αὐτόν. Ὡστε δύναται ἀτενίζειν μᾶλ-
 λον. — 5. Διὰ τί οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ, οὗ γίνονται
 φαλακροί; Ἡ ὅτι λυμαίνει τὰ ὄμματα ὑγρότης οὕσα
 πολλή ἐν τῷ περὶ τὴν κεφαλὴν τόπῳ; δι' ὃ τῶν ῥευ-
 ματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς τε περὶ τοὺς χρο-
 τήφους γλῆβας καίουσιν, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν
 πόρους, καὶ ξίουσι τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν
 αὐτῇ δέρμα. Ἐπεὶ οὖν λυμαίνει τοὺς ὀφθαλμούς
 τὸ ἐν αὐτῇ περιττώμα γινόμενον, κωλύοι ἂν αὐτοὺς
 ταῦτο τοῦτο ἐξ ἀρχῆς γίνεσθαι, πλέον συριστάμενον
 ἐν αὐτῇ. Ἐπεὶ δὲ ἐκ περιττωμάτων θριξ φύεται, τοῦ-
 το δὲ ἐν τῇ τῶν τυφλῶν κεφαλῇ ἐκ γενετῆς ἐστὶ πολὺ,
 εἰκότως οὐκ εἰσὶ φαλακροί. — 6. Διὰ τί οἱ ἐξ ὀφθαλ-
 μοὶ καπνίζονται μᾶλλον; Ἡ ὅτι τάχιστα προσπίπτει
 πρὸς τὰ προέχοντα; — 7. Διὰ τί εἰς μὲν τὰ δεξιὰ
 ὀμφοτέρας τὰς ὀψεις ἅμα διαστρέφειν δυνάμεθα,
 καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὴν ῥίνα, καὶ εἰς τὸ
 ἀριστερόν δὲ ἢ τὸ δεξιὸν τὴν ἑτέραν· ἅμα δὲ εἰς τὸ
 ἀριστερόν καὶ δεξιόν, ἀδυνατοῦμεν; ὁμοίως δὲ καὶ εἰς
 τὸ κάτω καὶ εἰς τὸ ἄνω. Ἀμα μὲν γὰρ ἐπὶ ταῦτο δυ-
 νάμεθα, χωρὶς δὲ, οὐ. Ἡ ὅτι αἱ ὀψεις, δύο οὖσαι,
 ὁμοίως ἐξ ἑνὸς συνήρτηνται; ὅσα δὲ τοιαῦτα, ἄκρον
 πατέρου κινουμένου, ἀνάγκη θάτερον ἀκολουθεῖν
 ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῷ γὰρ ἑτέρῳ ἄκρῳ, ἢ ἀρχῇ θάτερον ἄκρον.
 Εἰ οὖν τὸ ἐν ἀδύνατον ἅμα εἰς τὰναντία κινεῖσθαι,
 ἀδύνατον καὶ τὰς ὀψεις. Τὰ μὲν γὰρ ἄκρα εἰς τὰναν-
 τία ἀντικινοῖτο, εἰ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω κινοῖτο·
 ἢ δὲ ἀρχή, ἀμφοῖν ἂν ἀκολουθοίη· ὅπερ ἀδύνατον.
 Ἡ δὲ διαστροφή ἐστὶ τῶν ὀμμάτων, διὰ τὸ ἀρχὴν ἔχειν
 τὰς σφαίρας, καὶ μέχρι τοῦ στρέφεσθαι εἰς τὰ ἄνω

καὶ κάτω καὶ [εἰς] πλάγια. Ὅταν οὖν ἔχουσαι ὡς ἂν ὁμοίως ἔχοιεν τῇ θέσει ἀλλήλαις, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω κινεῖσθαι, καὶ εἰς πλάγιον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἑαυτῶν λάβωσι τὴν ὄψιν, αὗται μὲν ἀδιάστροφοί τε καὶ μάλιστα ἀκίνητοι τῇ θέσει· ὅσαι δὲ ἐπὶ ταύτῳ σημείου λάβωσι τὰς ὀψεις, ἀδιάστροφοι μὲν εἰσι, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. Καίτοι κρύπτεται τοῦ μέλανός τι καὶ τοῖς ἄνω βάλλουσι τὰ λευκά, οἷον μελλέπταρμοι· ἕτεροι δὲ, εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ οἱ μανικοί· οἱ δὲ, εἰς τοὺς μυκτῆρας, ὥσπερ τὰ τραγικά πρόσωπα, καὶ οἱ στρυφνοί· σύννου γὰρ τὸ βλέμμα. Ὅσοι δὲ μὴθ' ὁμοίως κειμένων τῶν σφαιρῶν ἐπὶ ταύτῳ σημείῳ ἔχουσι τὰς ὀψεις, ἢ ὁμοίως μὲν κειμένων, μὴ ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ, οὗτοι διεστραμμένοι εἰσὶ· διὸ ὑποβλέπουνσι καὶ συνάγουσι τὰ ὄμματα. Πειρῶνται γὰρ ἐπὶ ταῦτόν καταστήσαι σχῆμα τὴν σφαῖραν. Ὡστε τὸν μὲν ἑῷσι, τὸν δὲ σχηματίζουνσι τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ κατ' αὐτὸ σημεῖον τεθῶσιν αἱ ὀψεις, ἀνάγκη διεστράφθαι. Ὡσπερ γὰρ τοῖς ὑποβάλλουσιν [ὑπὸ] τὸν ὀφθαλμὸν [τὸ ἐν] δύο φαίνεται, (καὶ γὰρ ἐκείνοις κεκίνηται ἡ ἀρχή) καὶ τούτοις ὁμοίως. Ἐὰν μὲν οὖν ἄνω κινήθῃ ὁ ὀφθαλμὸς, τὸ πέρας κάτω τῆς ὀψεως γίνεται· ἐὰν δὲ κάτω, ἄνω τὸ πέρας. Ἐν ἐκὶ δὲ ὀφθαλμῷ μεθισταμένῳ, κινεῖσθαι μὲν τὸ ὁρώμενον δοκεῖ διὰ ταῦτα ἄνω ἢ κάτω, ὅτι καὶ ἡ ὀψις· δύο δὲ οὐ φαίνεται, ἐὰν μὴ δύο αἱ ὀψεις ᾧσι, καὶ διαστρέφει. Τοιαύτη μὲν τῷ ἑτεροφθάλμῳ γίνεται, ὥστε δύο φαίνεσθαι· κατὰ τὴν θέσιν δὲ γίνεται, τῷ μὴ κατὰ μέσον τοῦ ὀμματος κεῖσθαι. — 8. (Cf. 15.) Διὰ τί οἱ κύωπις μικρὰ γράφουσιν; Ἀποπον γὰρ τοὺς μὴ ὀξὺ ὁρῶντας, ποιεῖν ἔργον ὀξὺ ὁρῶντων.

Πότερον ὅτι μεγάλα φαίνεται τὰ μικρὰ ἐὰν ἢ ἐγγύς· οἱ δὲ προσάγοντες γράφουσιν; ἢ διὰ τὸ συνάγοντας τὰ βλέφαρα γράφειν; δι' ἀσθένειαν γὰρ τῆς ὄψεως, ἂν μὲν ἀναπεπταμένοις γράφωσι τοῖς ὄμμασι, διασπωμένη ἢ ὄψις, ἀμβλὺν ὄρᾳ. Οὕτω δὲ ἀθρόως προσπίπτει. Γωνίαν δὲ μικρὰν ποιοῦσα, ἐξ ἀνάγκης ποιῇ μικρὰ γράφειν. — 9. Διὰ τί ὀφθαλμιάσαντες ἔνιοι ὀξύτερον ὁρῶσιν; Ἡ διὰ τὸ ἀποκεκαθάρθαι τὰ ὄμματα; πολλάκις γὰρ ἢ ἔξω πυκνότης ἀποστέγει τὴν ὄψιν· ἀποδακρύναντι δὲ λύεται. Διὸ καὶ τὸ ἀποδάκνεσθαι συμφέρει, οἷον κρόμμνον· θάτερον δὲ, πολέμιον, οἷον ὀρίανον. — 10. Διὰ τί τῇ μιᾷ ὄψει ἀπαθέστεροι; Ἡ διότι ἔλαττον ἢ ψυχὴ πάσχει; ὥστε ἔλαττον τὸ πάθος. — 11. (Cf. 18. et 35, 10.) Διὰ τί τοῖς διῖσταμένοις δύο φαίνεται; Ἡ διότι οὐκ ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἐκατέρου τῶν ὀμμάτων ἢ κίνησις; ὥσπερ οὖν δύο ὀρᾶν, τὸ δις ὀρᾶν οἶεται ἢ ψυχὴ. Ὅμοιον καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς ἐπαλλάξεως· δύο γὰρ τὸ ἐν δοκεῖ, ὡς δις ἀπτομένη ἐνί. — 12. (Cf. 18. et 30.) Διὰ τί οὐ διαφέρουσιν αἱ αἰσθήσεις αἱ ἐν τοῖς δεξιῷ τῶν ἀριστερῶν, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσι κρείττω τὰ δεξιὰ; Πότερον διὰ τὸ ἔθος, ὅτι εὐθύς ὁμοίως ἀμφοῖν ἐθιζόμεθα αἰσθάνεσθαι; τὰ δὲ δεξιὰ, τῷ ἔθει δοκεῖ διαφέρειν· ἐπεὶ ἐθισθεῖσιν, ἀμφιδέξιοι γίνονται. Ἡ ὅτι τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι, πάσχειν τί ἐστι; τὰ δὲ δεξιὰ διαφέρει τῷ ποιητικώτερον εἶναι καὶ ἀπαθέστερον τῶν ἀριστερῶν. — 13. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις, κρείττω τὰ δεξιὰ· ἐν δὲ ταῖς αἰσθήσεσιν, ὅμοια; Ἡ διότι ταῦτα μὲν ἐθιζόμεθα ὁμοίως κατ' ἀμφοτέρω τῷ ἔθει; Ἐτι τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι, πάσχειν τί ἐστίν· ἢ δὲ τῶν δεξιῶν διαφορὰ, τῷ εἰς τὸ ποιεῖν καὶ εἰς τὸ πά-

σχειν. — 14. Διὰ τί τὸ γυμνάζεσθαι ἀσύμφορον πρὸς ὀξυωπίαν; "Ἢ ὅτι ξηρὸν ποιεῖ τὸ αἷμα ἢ γυμνασία, ὥσπερ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα; ἢ δὲ ξηρότης, σκληρύνει τὸ δέριμα πᾶν· ὥστε καὶ τὸ ἐπὶ τῇ κόρῃ. Διὰ καὶ οἱ πρესβύται οὐκ ὀξὺ ὁρῶσι. Καὶ γὰρ τῶν γερόντων σκληρὸν δέριμα, ἅμα δὲ καὶ ῥυσά. "Ωστε ἐπικαλύπτεται ἡ ὄψις. — 15. (Cf. 8.) Διὰ τί οἱ μύωπες βλέπουνσι μὲν οὐκ ὀξὺν, γράφουσι δὲ μικρά; καίτοι τὸ μικρὸν ὀξὺ βλέποντος καθορᾶν ἐστίν. "Ἢ διότι ἀσθενῇ ἔχοντες τὴν ὄψιν, συνάγουσι τὰ βλέφαρα εἰς μικρὸν; ἀθροῖα γὰρ ἐξιοῦσα ἡ ὄψις, μᾶλλον ὁρᾷ· ἀναπεπταμένου δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ, διασπᾶται. Διὰ μὲν οὖν τὴν ἀσθενεῖαν, συνάγουσι [εἰς μικρὸν] τὸ βλέφαρον· διὰ δὲ τὸ ἐκ μικροῦ ὁρᾶν, μικρὸν μέγεθος ὁρῶσιν. "Οσον δὲ ὁρῶσι μέγεθος, τοσοῦτον καὶ γράφουσι. — 16. Διὰ τί οἱ μύωπες, συνάγοντες τὰ βλέφαρα ὁρῶσιν; "Ἢ δι' ἀσθενεῖαν τῆς ὀψεως, ὥσπερ καὶ οἱ πρὸς τὰ πόρρω τὴν χεῖρα προσάγοντες, οὕτω καὶ τὰ βλέφαρα πρὸς τὰ ἐγγὺς προστίθενται ὥσπερ χεῖρα; Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν, ἵνα ἀθροωτέρα ἡ ὄψις ἐξίῃ, δι' ἐλάττωτος ἐξιοῦσα, καὶ μὴ εὐθὺς ἐξ ἀναπεπταμένου διεξιοῦσα διασπᾶται· ὁρᾷ δὲ ἡ πλείων, μεῖζον. — 17. Διὰ τί εἰς τὸ πλάγιον κινεῖται τὸν ὀφθαλμόν, οὐ φαίνεται δύο τὸ ἐν; "Ἢ ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γίνεται γραμμῆς ἢ ἀρχῆς; δύο δὲ φαίνεται ταύτης μεταβαλλούσης ἄνω ἢ κάτω. Εἰς δὲ πλάγιον, οὐδὲν διαφέρει, ἐὰν μὴ κάτω καὶ ἄνω. — 18. (Cf. 12.) [Διὰ] τί δὲ ἐπὶ μὲν τῆς ὀψεως ἐστίν ὥστε φαίνεσθαι τὸ ἐν δύο, ἂν πως τεθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς ἀλλήλους· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οὐκ ἔστιν; "Ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς γίνεται τῇ ἐξαλλάξει τῶν δακτύλων τὸ ἐν δύο; ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ γίνεται,

ὅτι οὐτε ἔξω ἀποτεينوμένων αἰσθάνεται, οὐδὲ δύο. Ἰνεται δὲ διὰ τοῦτο, διόπερ καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων· μιμεῖται γὰρ τὴν ὄψιν. — 19. Διὰ τί τοῦ μὲν ἄλλου σώματος τὰ ἀριστερὰ ἀσθενέστερα· τῶν δὲ ὀφθαλμῶν, οὐ, ἀλλ' ὁμοίως ὀξύ; Ἴδι τὰ μὲν δεξιὰ, τῇ ποιητικῇ εἶναι διαφέρουσι· τῇ δὲ παθητικῇ, οὐ διαφέρουσιν; αἱ δὲ ὄψεις, παθητικαί. — 20. Διὰ τί τῇ ὄψει πρὸς μὲν τὰ ἄλλα ἀτενίζοντες, χεῖρον διατιθέμεθα· πρὸς δὲ τὰ χλωρὰ καὶ ποώδη, οἷον λάχανα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, βέλτιον; Ἴδι πρὸς μὲν τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, ἥκιστα δυνάμεθα ἀτενίζειν· (ἄμφω γὰρ λυμαίνεται τὴν ὄψιν) τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν χρωμάτων, μέσον ἔχει τούτων. Διὸ μετρίως τῆς ὄψεως διατιθεμένης, οὐδὲν ἐξαδυνατοῦμεν αὐτῇ, βέλτιον δὲ διατιθέμεθα. Τάχα δὲ ὥςως καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων σφοδρότερον πονοῦντες, χεῖρον ἔχομεν· τὸ μέσον δὲ, βέλτιστα διατίθῃσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν ὄψιν. Πρὸς μὲν γὰρ στερεὰ ἀτενίζοντες, πονοῦμεν αὐτήν· πρὸς δὲ τὰ ὑγρά, μηδενὸς ἀντιφράττοντος, οὐ διαπονοῦμεν. Τὰ δὲ χλωρὰ, στερεὰ τε μετρίως, καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς ἱκανόν. Δι' ὃ βλάπτει τε οὐθέν, καὶ διαναγκάζει τὴν ὄψιν πρὸς τούτοις εἶναι, διὰ τὸ τὴν τοῦ χρώματος κράσιν, σύμμετρον ἔχειν πρὸς τὴν ὄψιν. — 21. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα, ἀμφοτέροις τοῖς ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ὁρῶμεν· τὸ δὲ εὐθύ τὸ ἐπὶ τῶν σίχων, τῷ ἐνὶ προσάγοντες πρὸς τὰ γράμματα, μᾶλλον καθορῶμεν; Ἴδι ἀμφοτέραι μὲν αἱ ὄψεις συμπίπτουσai, καθάπερ λέγουσιν οἱ περὶ τὰ ὀπτικά, ταραχὴν παρέχουσιν; ἐπειδὴν δὲ τῇ μιᾷ θεωρῶμεν, πρὸς εὐθεῖαν τὴν ὄψιν, ὥςπερ πρὸς κανόνα, μᾶλλον [φαινεται] τὸ εὐθύ. — 22. Διὰ τί ὁ καπνὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον δάκνει; Ἴδι ὅτι μό-

νοι ἀσθενέστατοι; ἀεὶ γὰρ τὰ ἔσω τοῦ σώματος ἀσθενέστατα. Σημεῖον δὲ, ὅτι καὶ τὸ ὄξος καὶ ἕκαστον τῶν δριμύων, τὴν μὲν ἔσω σάρκα οὐ δάκνει, τὴν δὲ ἐντὸς, ὅτι ἀραιοτάτη τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα ἔχει πόρους. Αἱ γὰρ ὄψεις διὰ τινων πόρων ἐκπίπτουσιν. Ὡστε τὸ ἔσω δηκτικώτατον ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἀποπίπτει. Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ κρόμμυον, καὶ ὅσα ἄλλα δάκνει τοὺς ὀφθαλμούς. Τὸ δὲ ἔλαιον, μάλιστα τῶν ὑγρῶν, ὅτι λεπτομερέστατον· τοιοῦτον δ' ὄν, εἰσδύνει διὰ τῶν πόρων· τὸ δ' ὄξος, ἐν φαρμάκῳ τῇ ἄλλῃ σαρκί. — 23. Διὰ τί ὁ ὀφθαλμὸς μόνον τοῦ σώματος, ἀσθενέστατος ὢν, οὐ ξίγοι; Ἢ ὅτι πίον ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς, σαρκὸς δὲ οὐθέν; τὰ δὲ τοιαῦτα, ἄριγά ἐστιν· οὐ γὰρ δὴ ὅτι γε πῦρ ἐστὶν ἢ ὄψις, διὰ τοῦτο οὐ ξίγοι. Οὐ γὰρ τοιοῦτόν γε ἐστὶ τὸ πῦρ, ὥστε θερμαίνειν. — 24. Διὰ τί δάκρυα, ἐὰν μὲν κλαίοντες ἀφίωμεν, θερμά ἐστίν· ἐὰν δὲ πονοῦντες τοὺς ὀφθαλμούς δακρύωμεν, ψυχρά; Ἢ ὅτι τὸ μὲν ἀπεπτον, ψυχρόν· τὸ δὲ πεπεμμένον, θερμόν; ἢ δὲ μαλακία ὅλως [πᾶσα] ἐξ ἀπεψίας ἐστί· καὶ τῶν τοὺς ὀφθαλμούς πονούντων ἀπεπτὸν ἐστὶ τὸ δάκρυον· διὸ ψυχρόν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἰατροὶ οἴονται σημεῖον εἶναι μεγάλης νόσου τοὺς ψυχροὺς ἰδρωῖτας· τοὺς δὲ θερμοὺς, τοῦναντίον ἀπαλλακτικούς. Ὅταν μὲν γὰρ ᾗ τὸ περίττωμα πολὺ, οὐ δύναται τὸ ἐντὸς θερμόν πέττειν· (ὥστε ἀνάγκη ψυχρόν εἶναι·) ὅταν δὲ ὀλίγον, κρατεῖ. Γίνονται δὲ ἐκ τῶν περιττωμάτων αἱ ἀρρώστιαί. — 25. Διὰ τί ποτε εὐκινήτων ὄντων τῶν δεξιῶν μερῶν, ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἀριστερὸς μᾶλλον τοῦ δεξιοῦ συνάγεται; Ἢ ὅτι τὰ ἀριστερὰ πάντα ὑγρότερα τῶν δεξιῶν ἐστί; τὰ δὲ ὑγρότερα, μᾶλλον συνάγε-

σθαι πέφυκεν· εἴτα εἰς τὸ δεξιὸν μᾶλλον ἀποτελεῖν δύναται τοῦ ἀριστεροῦ δυναμένου καὶ καθ' αὐτό.

— 26. Διὰ τί ἀμφοτέραι κατὰ ἀσθενείαν τινὰ τῶν ὀφθαλμῶν διακείμενοι, ὅ, τε μύωψ καὶ ὁ πρεσβύτης, ὁ μὲν ἐγγὺς προσάγει, ἂν τι βούληται ἰδεῖν· ὁ δὲ, πόρρω ἀπάγει; Ἡ ὅτι οὐχ ὁμοία ἡ ἀσθενεία παρέπεται αὐτοῖς; Ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτης, ὅτι ἰδεῖν ἀδύνατός ἐστιν, οὐ μὴ συμπίπτει ἡ ὄψις αὐτῷ, ἀπάγει τὸ θεώμενον, ἅτε καὶ μάλιστα μέλλων ὀψεσθαι· πόρρω δὲ συμπίπτει. Ὁ δὲ, αὐτὸ μὲν ὀρᾷ· ποῖα δὲ κοῖλα, καὶ ποῖα ἐξέχοντα τοῦ ὀρωμένου, οὐκ ἔτι δύναται κρίνειν, ἀλλὰ περὶ ταῦτα ἀπατᾶται. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ τὰ ἐξέχοντα, μάλιστα τῇ αὐγῇ κρίνεται. Πόρρωθεν μὲν οὖν[οὐ] δύναται τῇ αὐγῇ καταμαθεῖν, πῶς ἐπιβάλλει ἐπὶ τὸ ὁρατόν· ἐγγύθεν δὲ, μᾶλλον καταφανής ἐστι.

— 27. Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται; Ἡ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ἐπίληπτον ἐν τῇ νεότητι γίνεται· ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι συμβαίνει πᾶσι; — 28. Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι μόνου τῶν ἄλλων ζώων τὰ ὄμματα διαστρέφουσι; Πότερον διὰ τὸ ἐλάχιστον διάστημα εἶναι τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐπ' εὐθείας; ὥστε εὐδῆλον σφόδρα γίνεται τὸ μὴ κατωρθωμένον· ἢ διότι τῶν ἄλλων μονόχροα τὰ ὄμματά ἐστι μᾶλλον; εἰ δ' ἦν ἐν χρωμάτι τοῦ ὀμματος, οὐκ ἦν διαστροφή. Ἡ διότι μόνου ἐν τῷ γένει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων; ἢ δ' ἐπίληψις, διαστροφήν ποιεῖ ὅταν γένηται, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων μορίων· ἀλλ' ἐνίοις ὀψὲ παντελῶς γίνεται ἡ διαστροφή, ὅσοις τὸ ἀρρώστημα. — 29. Διὰ τί πρὸς τὸν λύχνον καὶ πρὸς τὸν ἥλιον προστησάμενοι τὴν χεῖρα πρὸ τοῦ φωτὸς μᾶλλον ὀρῶμεν; Ἡ ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου

καὶ λήχνου φῶς προσπίπτει μὲν ἡμῶν πρὸς τὴν ὄψιν, ἀσθενεστέραν ποιεῖ δι' ὑπερβολήν; φθείρει γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ συγγενῇ τῇ ὑπερβολῇ. Ἐρχθέντι δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς, τὴν μὲν ὄψιν οὐ λυμναίνει· τὸ δὲ ὁρώμενον, ὁμοίως ἐστὶν ἐν φωτί. Δι' ὃ ἡ μὲν, μᾶλλον δρᾷ· τὸ δὲ ὁρώμενον, οὐδὲν ἥτιον ὁρᾷται. — 30. Διὰ τί χεὶρ μὲν καὶ πούς διαφορὰν ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ [καὶ] τὰ ἀριστερά· ὅμματα δὲ καὶ ἀκοή, οὐ; "Ἡ ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ εἰλικρινῇ, ἀδιάφορα· ἐν δὲ τοῖς ἐκ τῶν στοιχείων, ἡ διαφορά; αὐταὶ δὲ αἱ αἰσθησεις εἰσὶν ἐξ εἰλικρινῶν· ἡ μὲν ὄψις, πυρρός· ἡ δ' ἀκοή, ἄερος.

SECTIO XXXII.

Ὅσα περὶ ὦτα.

Διὰ τί τὰ ὦτα, ὅττα ἀραιμότερα τοῦ προσώπου, ὅταν αἰσχύνονται, ἐρυθριᾷ μάλιστα; [Cf. 12.] Πότερον ὅτι εἰς τὸ κενὸν μάλιστα πορεύεσθαι πέφυκε τὸ ἄλλότριον ὑγρὸν· ὥστε ὅταν διαλυθῇ ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἡ γίνεται αἰσχυνομένοις, συνέρχεται εἰς ταῦτα; "Ἡ διότι ἐπὶ τοῖς κροτάφοις ἐπίκεινται, εἰς οὓς τὸ ὑγρὸν ἀθροίζεται μάλιστα; αἰσχυνομένων δὲ, εἰς τὸ πρόσωπον ἔρχεται ἡ ὑγρότης· διὸ καὶ ἐρυθριῶσι. Τοῦ δὲ προσώπου ἡκιστα βύθος ἔχει τὰ ὦτα· καὶ φύσει θερμότερα καὶ εὐχροα, ἢ μὴ ἀπηρητημένα πόρρωθεν ἢ τῷ ψύχει· διὸ καὶ εὐχρούστατον τῶν ἐν τῷ προσώπῳ μορίων. Ὡστε ὅταν σκεδασθῇ ἡ θερμότης, μάλιστα ἐπιπολῆς οὔσα, ἐν τούτοις ποιεῖ ἐρυθριᾶν. — 2. [Cf. 11.] Διὰ τί τὰ ὦτα ἐν τῇ θαλάττῃ ῥήγνυνται τοῖς κολυμβῶσι; Πότερον διὰ τὸ κατέχειν τὸ πνεῦμα πληρούμενον βιάζεται; "Ἡ εἰ τοῦτ' αἴτιον, ἔδει καὶ ἐν τῷ ἁέρι; ἢ ὅτι μὴ ὑπεῖκον, διακόπτεται θᾶττον, καὶ ὑπὸ σκληροτέρου ἢ μαλακοῦ; Τὸ

οὖν πεφυσημένον, ἥττον ὑπείκει. Τὰ δὲ ὅτι, ὥσπερ εἴρηται, ὑπὸ τοῦ κατέχεσθαι τὸ πνεῦμα ἐμφυσᾶται. Ὡστε τὸ ὕδωρ, σκληρότερον ὂν τοῦ αἵρος, προσπίπτον διακόπτεται. — 3. Διὰ τί οἱ κολυμβηταὶ σπόγγους περὶ τὰ ὅτι καταδοῦνται; Ἡ ἵνα ἡ θάλασσα βίᾳ ἰοῦσα, μὴ ῥηγνύῃ τὰ ὅτι; οὕτω μὲν γὰρ, οὐ γίνεται, ὥσπερ ἀφηρημένων, πλήρη. — 4. Διὰ τί ὁ ἐν τοῖς ὡς δὲ ῥύπος πικρός ἐστιν; Ἡ διότι ἰδρώς ἐστι σαπρὸς· ἐστιν οὖν ἄλμυρόν σαπρόν. Τὸ δὲ σαπρόν ἄλμυρόν, πικρόν. — 5. Διὰ τί οἱ σπογγεῖς διατέμνονται τὰ ὅτι καὶ τοὺς μυκτιῆρας; Ἡ ὅπως εὐπνούστεροι ὦσι; ταύτη γὰρ ἐξιέναι δοκεῖ τὸ πνεῦμα. Ἀνατέμνουσι δὲ ταῦτα καὶ πρὸς εὐπνοίαν. Ποιεῖν γὰρ δὴ φασὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐν τῇ δυσπνοίᾳ, τῷ μὴ δύνασθαι προΐεσθαι θύραζε· ὅταν δὲ ὥσπερ ἐξεράσωσι, κουφίζονται. Ἀποπον οὖν, εἰ μὴ δύνανται τυγχάνειν ἀναπνοῆς, καταψύξεως χάριν· ἀλλ' εἴκει τοῦτο ἀναγκαιότερον εἶναι. Ἡ εὐλόγως ὁ πόνος πλείων κατέχουσιν, ὀγκουμένων καὶ διατεινομένων; φαίνεται δὲ καὶ αὐτόματός τις εἶναι φορὰ τοῦ πνεύματος ἔξω· εἰ δὲ καὶ εἰσω, σκεπτόν. Ἔοικε δὲ· ὁμοίως [γὰρ] ἀναπνοὴν ποιοῦσι τοῖς κολυμβηταῖς λέβητα καταφέντες. Οὐ πῖμπλαται γὰρ οὗτος τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τηρεῖ τὸν αἶρα. Μετὰ βίας γὰρ ἡ κάθεις. Ὁρθὸν γὰρ ὁτιοῦν παρεγκλιθὲν εἰσρεῖ. — 6. Διὰ τί ἔνιοι τὰ ὅτι σκαλεύοντες βήττουσιν; Ἡ ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πόρου τῷ πνεύμονι καὶ τῇ ἀρτηρίᾳ ἡ ἀκοή; Σημεῖον δὲ, ὅτι ἀναπνεύονται καὶ γίνονται ἐνεοί. Θερμαινομένου οὖν τῇ τρίψει, συντήκεται ἐπὶ τὴν ἀρτηρίαν ἀπὸ τοῦ πόνου κάτωθεν ὑγρόν· ὃ ποιεῖ τὴν βίχη. — 7. Διὰ τί τὸ ἀριστερόν οὗς θᾶπτον συμφύεται ὡς ἐπὶ τὸ πο-

λὺν, ὅταν τρυπηθῇ, διὸ καὶ αἱ γυναῖκες τὸ μὲν ἄρῃεν, τὸ δὲ θῆλυ καλοῦσι τῶν ὤτων. Ἡ ὅτι τὰ ἀριστερὰ ὑγρὰ καὶ θερμὰ μᾶλλον; συμφύεται δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα. Διὸ καὶ ἐν φυτοῖς τοῖς χλωροῖς ἡ σύμφυσις. Καὶ τὰ τῶν νέων δὲ ἔλκη [μᾶλλον συμφύεται] ἢ τὰ τῶν πρεσβυτέρων. Σημεῖον δὲ, ὅτι ὑγρὰ μᾶλλον, καὶ ὅλως θηλυκώτερα τὰ ἀριστερά. — 8. Διὰ τί τοῖς μὲν αἰσχυνομένοις, ἄκρα τὰ ὦτα ἐπιφοινίσσεται· τοῖς δὲ ὀργιζομένοις, οἱ ὀφθαλμοί; Ἡ ὅτι ἡ μὲν αἰδῶς, ἐν ὀφθαλμοῖς κατάψυξις τις μετὰ φόβου· (ὥστε εἰκότως ἀπολείπει τὸ θερμὸν τοὺς ὀφθαλμούς· χωριζόμενον δὲ, εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον. Τοιοῦτος δὲ, ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤτων. Ὁ γὰρ ἄλλος, ὁστώδης) ὀργιζομένοις δ', ἐπανέρχεται τὸ θερμόν. Μάλιστα δὲ γίνεται φανερόν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, διὰ τὴν χροῖαν οὖσαν λευκὴν. — 9. Διὰ τί ὁ ἥχος ὁ ἐν τοῖς ὦσιν, ἐάν τις ψοφήσῃ, παύεται; Ἡ ὅτι ὁ μείζων ψόφος τὸν ἐλάττω ἐκκρούεται; — 10. Διὰ τί ἐάν εἰς τὸ οὖς ὕδωρ ἐγχυθῇ, ἔλαιον προσεγγέονται, οὐ δυναμένου τοῦ ἐντὸς ὑγροῦ ἐξελεῖν δι' ἄλλου ὑγροῦ; Πότερον διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι τὸ ἔλαιον τοῦ ὕδατος, καὶ διὰ γλισχρότητα αὐτοῦ ἔχουσθαι τὸ ὕδωρ ἐξιόντος τοῦ ἐλαίου, ἵνα συνεξίῃ τὸ ὕδωρ; ἢ ἵνα ὀλισθηροῦ τοῦ ὠτὸς γενομένου, ἐξελεῖται τὸ ὕδωρ; τὸ γὰρ ἔλαιον, λεῖον ὄν, ποιεῖ ὀλισθαίνειν. — 11. Διὰ τί ἦτιον τὰ ὦτα ρήγνυται τοῖς κολυμβῶσιν, ἐὰν προσεγγέωσιν εἰς τὰ ὦτα ἔλαιον; Ἡ τοῦ μὲν ρήγνυσθαι τὰ ὦτα, εἴρηται πρότερον ἢ αἰτία; (Cf. 2.) Τὸ δὲ ἔλαιον, ἐγχυθὲν εἰς τὰ ὦτα, τὴν ὑστερον θάλατταν ὀλισθαίνειν ποιεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἔξω τοῦ σώματος συμβαίνει τοῖς ἀληλιμμένοις. Ὀλισθαίνουσα δὲ,

πληγὴν οὐ ποιεῖ εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ ὠτός. Διόπερ οὐ
 ῥήγνυσι. — 12. (Cf. 1.) Διὰ τί τῶν ὠτων ἀναιμῶν
 ὄντων, μάλιστα οἱ αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν; Ἡ ἑκα-
 στον εἰς τὸ κενὸν ἐκάστου μάλιστα φέρεται; δοκεῖ δὲ
 τοῦ αἰσχυνομένου ἄνω θερμὸν φέρεσθαι τὸ αἷμα.
 Εἰς οὖν τὸ κενώτατον ἐρυθριᾶν ποιεῖ. Τὸ δ' αὐτὸ
 τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν γνάθων. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι λεπτότα-
 τον τὸ δέρμα τὸ περιτεταμένον, μάλιστα δὴ φαίνε-
 ται δι' αὐτά. — 13. Διὰ τί οὐδεὶς χασμώμενος τὸ
 οὖς σκαλεύει; Ἡ ὅτι, ὅτε χασμάται, ἐμφυσᾶται καὶ ἡ
 μήνιγξ, δι' ἧς ἀκούει; [σημεῖον δέ·] ἥκιστα γὰρ
 ἀκούουσι χασμώμενοι. Τὸ γὰρ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ
 κατὰ τὸ στόμα, καὶ εἰς τὰ ὦτα ἐντὸς πορευόμενον,
 ἐξωθεῖται τὸν ὑμένα, καὶ καλύει τὸν ψόφον εἰσιέναι.
 Ἐὰν οὖν οὕτως ἔχοντος ἄψῃται τῆς ἀκοῆς ὥς σκα-
 λεύειν, μάλιστα βλάβει. Πρὸς ἀντιπίπτον γὰρ ἡ
 πληγὴ γίνεται, καὶ οὐ πρὸς ὑπεῖκον τὸ τοῦ πνεύμα-
 τος· τὸ δὲ δέρμα καὶ τὴν μήνιγγα ἀφεστάναι τῶν
 στερεῶν [δηλόν.] Ὡστε πόνον μάλιστα οὕτω ποιεῖ,
 καὶ τραυματίζοι ἄν.

SECTIO XXXIII.

Ὅσα περὶ μυκτῆρα.

Διὰ τί ὁ παρμὸς λυγρὸν μὲν παύει, ἐρυγμὸν
 δὲ οὐ παύει; (Cf. 5 et 17.) Ἡ διότι οὐ τοῦ αὐτοῦ
 τόπου τὸ πάθος ἐκάτερον· ἀλλ' ὁ μὲν ἐρυγμὸς, κοι-
 λίας· ὁ δὲ λυγμὸς, τοῦ περὶ τὸν πνεύμονα κατάφυξις,
 καὶ ἀπεψία πνεύματος καὶ ὑγροῦ; Κοινωνοῦσι δὲ οἱ
 περὶ τὸν ἐγκέφαλον τόποι τῷ πνεύμονι, οἷον τοῖς ὠσὶ.
 Φανερόν δέ· ἅμα γὰρ ἐνεοὶ καὶ κωφοὶ γίνονται, καὶ
 αἱ νόσοι ἀντιπεριῖστανται αἱ τοῦ ὠτός εἰς τὰ τοῦ
 πνεύμονος πάθη. Ἐνίοις δὲ σκαλεύουσι τὸ οὖς, βῆ-

χες ἐγγίνονται. Τὸ δὲ περὶ τὸν παρνούμενον τόπον
 εἶναι τῆς ῥινὸς κοινωνίαν τῷ πνεύμονι, δηλοῖ ἡ ἀνα-
 πνοὴ κοινὴ οὕσα. Ὡστε πτάρνυται μὲν θερμαινομέ-
 νου αὐτοῦ· τῷ δὲ συμπάσχειν, ὁ κάτω τόπος, ἐν ᾧ
 ἐστὶν ὁ λυγμός. Ἡ δὲ θερμασία πέττει. Διὸ ὅξος
 τε παύει λυγμόν, καὶ ἡ ἀπνευσία, ἐὰν ἡρεμαία ᾖ ἢ
 λίγξ. Ἐκθερμαίνει γὰρ τὸ πνεῦμα κατεχόμενον.
 Ὡστε καὶ ἐν τῷ παρμῷ ἡ ἀντικατάσχεσις γενομένη
 τοῦ πνεύματος, τοῦτο ποιεῖ, καὶ οἰκείως ἡ ἐκπνευσις
 γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ ἄνω τόπου. Ἀδύνατον γὰρ πτάρ-
 νειν μὴ ἐκπνέοντα. Ἡ οὖν ὁρμὴ ῥήγνυσι τὸ ἐγκατει-
 λημμένον πνεῦμα, ὃ ποιεῖ τὸν λυγμόν. — 2. (Cf. 8.
 et 31, 1.) Διὰ τί ἐὰν τις μέλλων πτάρνυσθαι τρίψῃ
 τὸν ὀφθαλμόν, ἤτιον πτάρνυται; Ἡ διότι τὸ ποι-
 οῦν τὸν παρμόν, θερμότης τίς ἐστίν; ἢ δὲ τρίψις,
 θερμότητα ποιεῖ, ἢ διὰ τὸ πλησίον εἶναι τῶν ὀφθαλ-
 μῶν τὸν τόπον ᾧ πτάρνυται, ἀφανίζει τὴν ἑτέραν,
 ὥσπερ τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος μαραινόμε-
 νον. — 3. Διὰ τί δις πτάρνυται ὡς ἐπιτοπολὺ, καὶ
 οὐχ ἅπαξ, ἢ πλεονάκεις; Ἡ ὅτι δύο εἰσὶ μυκτῆρες;
 καθ' ἕτερον οὖν διέσχισται τὸ φλεβίον, δι' οὗ πνεῦμα
 ρεῖ. — 4. Διὰ τί πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες πτάρ-
 νυνται μᾶλλον; Ἡ διότι κινεῖ θερμαίνων· καθάπερ
 οὖν περοῖς θιγγάνοντες. Ἀμφότεροι γὰρ τὸ αὐτὸ
 ποιοῦσι. Τῇ γὰρ κινήσει θερμαίνοντες, ἐκ τοῦ ὑγροῦ
 θάττον πνεῦμα ποιοῦσι. Τούτου δὲ ἡ ἔξοδος παρ-
 μός. — 5. (Cf. 1.) Διὰ τί λύγγα παύει παρμόν,
 καὶ πνεύματος ἐπίσχεσις, καὶ ὅξος; Ἡ ὅτι ὁ μὲν
 παρμόν, διότι ἀντιπερίστασις ἐστὶ τοῦ κάτω πνεύμα-
 τος, ὥσπερ αἱ ἄνω φαρμακεῖαι πρὸς τὴν κάτω κοι-
 λίαν; ἢ δὲ ἀπνευστία τὰς ἀσθενεῖς λύγγας, ὅτι ἡ μι-

κρὰ ὁρμῇ τοῦ πνεύματος ἡ ἀνιοῦσα, ὥσπερ περὶ τὴν
 βῆχα, εἴαν τις ἀτάσχη παύεται, οὕτω καὶ ἐνταῦθα,
 [καὶ κατέσπασε] καὶ κατέπνιξε καὶ συναπεβιάσατο.
 Τὸ δὲ ὄξος παύει, ὅτι τὸ περιεστὼς ὑγρὸν καὶ κωλύον
 ἀπερυγῆν, ἐπνευμάτωσε τῇ θερμασίᾳ. Ἔστι γὰρ
 ἐρυγμός μὲν, ὅταν πνευματωθῇ τὸ ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ
 ὑγρὸν, καὶ πεφθῇ· ἡ δὲ λύγξ, ὅταν ὑπὸ ὑγροῦ κατέ-
 χηται πνεῦμα περιττὸν περὶ τὸν πνευματικὸν τό-
 πον. Τοῦτο γὰρ ὁρμοῦν καὶ μὴ δυνάμενον διακό-
 ψαι, σπασμὸν ποιεῖ. Ὁ δὲ σπασμὸς οὗτος, καλεῖται
 λύγξ. Καὶ διὰ τοῦτο διγώσαντας λύγξ λαμβάνει,
 ὅτι τὸ ψύχος τὸ ὑγρὸν ποιεῖ συστὰν ἐκ τοῦ πνεύμα-
 τος ἔτι· περιλαμβανόμενον δὲ τὸ ἄλλο, πηδᾷ· οὐ ἡ
 κίνησις, λυγμός ἐστι. — 6. Διὰ τί ἐνίοις ὕδωρ ψυ-
 χρὸν προσχέομεν [καὶ] πρὸς τὸ πρόσωπον, ἥνικα αἵ-
 μα ρεῖ ἐκ τῶν μυκήρων; Ἡ ἀντιπεριτίσεται εἰσω τὸ
 θερμόν; Ἄν οὖν ἐπιπολῆς τύχη αἷμα, ἐξυγραίνει μάλ-
 λον. — 7. Διὰ τί τὸν [μὲν] πταρμόν, θεὸν ἡγού-
 μεθα εἶναι· τὴν δὲ βῆχα, ἡ τὴν κόρυζαν, οὐ; Ἡ διότι
 ἐκ τοῦ θειοτάτου τῶν περὶ ἡμᾶς, τῆς κεφαλῆς, ὅθεν
 ὁ λογισμὸς ἐστι, γίνεται; ἡ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἀπὸ νο-
 σούντων γίνεται· τοῦτο δὲ οὐ; — 8. (Cf. 2.) Διὰ
 τί τριψαντες τὸν ὀφθαλμόν, παυόμεθα τῶν πταρμῶν;
 Ἡ ὅτι ἀνάπνοια ταύτῃ γίνεται τῷ ὑγρῷ; δακρύει
 γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς μετὰ τρίψιν· ὁ δὲ πταρμὸς, διὰ
 πληθὸς ὑγρότητος. Ἡ ὅτι τὸ ἔλαττον θερμόν φθεί-
 ρεται ὑπὸ τοῦ πλείονος· ὁ δὲ ὀφθαλμὸς τριφθεὶς,
 πλείω λαμβάνει θερμότητα τῆς ἐν τῇ ῥινί. Διὰ ταῦ-
 τα δὲ καὶ τις αὐτὴν τὴν ῥίνα τρίψῃ, παύεται ὁ πταρ-
 μός. — 9. Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων πνευμάτων αἱ ἔξο-
 δοι, οἷον φύσης καὶ ἐρυγμοῦ, οὐχ ἱεραὶ· ἡ δὲ τοῦ

πταρμοῦ ἱερά; Πότερον ὅτι τριῶν τόπων ὄντων, κεφαλῆς καὶ θώρακος καὶ τῆς κάτω κοιλίας, ἡ κεφαλὴ θειοτάτη; ἔστι δὲ φύσα μὲν, ἀπὸ τῆς κάτω κοιλίας πνεῦμα· ἐρυγμὸς δὲ, τῆς ἄνω· ὁ δὲ πταρμὸς, τῆς κεφαλῆς. Διὰ τὸ ἱερώτατον οὖν εἶναι τὸν τόπον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐντεῦθεν ὡς ἱερὸν προσκυνοῦσιν. Ἡ ὅτι ἅπαντα τὰ πνεύματα σημαίνει τοὺς εἰρημένους τόπους βέλτιον ἔχειν ὡς ἐπιτοπολὺ; μὴ διαχωρόντων δὲ, κουφίζει τὸ πνεῦμα διεξιόν· ὥστε καὶ ὁ πταρμὸς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον, ὅτι ὑγιαίνει καὶ δύναται πέπτεσθαι. Ὅταν γὰρ κρατήσῃ ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ θερμότης τὴν ὑγρότητα, τὸ πνεῦμα τότε γίνεται πταρμὸς. Διὸ καὶ τοὺς ἐκθνήσκοντας κινοῦσι πταρμικῶς· ὡς ἐὰν μὴ τούτῳ δύνωνται πάσχειν, ἀσώτους ὄντας. Ὡστε ὡς σημεῖον ὑγείας τοῦ ἀρρώστου καὶ ἱερωτάτου τόπου, προσκυνοῦσιν ὡς ἱερὸν, καὶ φήμην ἀγαθὴν ποιοῦνται. — 10. (Cf. 10, 29.) Διὰ τί ἄνθρωπος πτάρνυται μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; Πότερον ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει, δι' ὧν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ῥύμη εἰσέρχεται; τούτοις γὰρ πληρουμένοις πνεύματος, πτάρνυται. Ὅτι δ' εὐρεῖς, σημεῖον ὅτι ἥκιστα ὁσφραντικὸν τῶν ζώων. Ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτοὶ πόροι. Εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλεῖον καὶ πλειονάκις εἰσέρχεται τὸ ὑγρὸν, οὗ πνευματουμένου ὁ πταρμὸς γίνεται· (τοιούτους δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι·) πλειστάκις ἂν πτάρνυντο εἰκότως, ὅσοις ἐλάχιστοι οἱ μυκτῆρες. Ὡστε τὸ θερμομανθῆν ὑγρὸν ταχὺ ἐξιέναι δύναται πνεῦμα γενόμενον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον. — 11. Διὰ τί οἱ μὲν ἀπὸ μέσων νυκτῶν ἄχρι μέσης ἡμέρας, οὐκ ἀγαθοὶ πταρμοί· οἱ δὲ ἀπὸ μέσης ἡμέρας, ἄχρ

μέσων νυκτιῶν; Ἡ ὅτι ὁ μὲν πταρμός, μᾶλλον δοκεῖ
 ἐπισχεῖν τοὺς ἀρχομένους, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ; δι' ὃ ὅταν
 μέλλουσιν ἀρχομένοις συμβῆναι, μάλιστα ἀποτρεπό-
 μεθα τοῦ πράττειν. Ἡ μὲν οὖν ἡὼς καὶ τὸ ἀπὸ
 μέσων νυκτιῶν, οἷον ἀρχή τις· δι' ὃ εὐλαβοῦμεθα
 πτάρειν, μὴ κωλύσωμεν ὠρμημένον. Πρὸς δειλῆς δὲ
 καὶ ἐπὶ μέσας νύκτας, οἷον τελευτή τις καὶ ἐναντίον
 ἐκείνῳ· ὥστε ἐν τῷ ἐναντίῳ ταῦτόν αἰρετέον. — 12.
 Διὰ τί οἱ πρεσβύτεροι χαλεπῶς πτάρονται; Πότερον
 οἱ πόροι συμπεπιώκασι, δι' ὧν τὸ πνεῦμα; ἢ οἱ αἵ-
 ρειν τὰ ἄνω οὐκ ἔτι δυνάμενοι ῥαδίως, εἴτα βίᾳ
 ἀφίᾳσι κάτω; — 13. Διὰ τί, ἐάν τις ἀπνευστιάζῃ,
 ἢ λὺγῇ παύεται; Ἡ διότι ἡ μὲν, ὑπὸ καταψύξεως γί-
 νεται· (διὸ καὶ οἱ φοβούμενοι καὶ οἱ ῥιγοῦντες, λύ-
 ζουσι) κατεχόμενον δὲ τὸ πνεῦμα, ἐκθερμαίνει τὸν
 ἐντὸς τόπον; — 14. Διὰ τί οἱ κωφοὶ ἐκ τῶν μυκτή-
 ρων διαλέγονται ὡς ἐπιτοπολύ; Ἡ ὅτι ὁ πνεύμων ἐστὶ
 τούτοις πεπονηκός; τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ κωφότης,
 πλήρωσις τοῦ τόπου τοῦ πνευμονικοῦ. Οὐκ οὖν ῥα-
 δέως ἡ φωνὴ φέρεται, ἀλλ' ὥσπερ τὸ πνεῦμα τῶν
 πνευστιῶντων, ἢ ἀσθμαιόντων δι' ἀδυναμίαν ἀθρόον,
 οὕτως ἐκείνοις ἡ φωνή. Βιάζεται οὖν καὶ διὰ τῶν
 μυκτήρων. Βιάζομένη δὲ τῇ τρίψει, ποιεῖ τὸν ἦχον.
 Ἔστι γὰρ ἡ διὰ τῶν ῥινῶν διάλεκτος γινομένη, ὅταν
 τὸ ἄνω τῆς ῥινὸς εἰς τὸν οὐρανίσκον, ἢ συντέτρηται,
 κοῖλον γένηται. Ὡσπερ κώδων γὰρ ὑπηγεῖ, τοῦ κά-
 τωθεν στενοῦ ὄντος. — 15. Διὰ τί μόνον ὁ πταρ-
 μὸς ἡμῖν καθεύδουσιν οὐ γίνεται, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν
 ἅπαντα ἐγρηγορόσιν; Ἡ ὅτι ὁ μὲν πταρμός, γίνεται
 καὶ ὑπὸ θερμοῦ τινος κινήσαντος τὸν τόπον τοῦτον
 ἀφ' οὗ γίνεται· διὸ καὶ ἀνακύντομεν πρὸς τὸν ἥλιον,

ὅταν βουλόμεθα πιάρειν· ὅτι καθευδόντων ἡμῶν, ἀντιπεριίσταιται τὸ θερμὸν ἐντός. Διὸ καὶ γίνεται τὰ κάτω θερμὰ τῶν καθευδόντων, καὶ τὸ πνεῦμα πολὺ αἰτίον ἐστι τοῦ ἐξονειρώττειν ἡμᾶς. Εἰκότως οὖν οὐ πταρνύμεθα. Ἀπαλλαγέντος γὰρ τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὃ κινεῖν πέφυκε τὸ ἐνταῦθα ὑγρὸν, (οὗ ἐξαερούμενου, γίνεται ὁ πταρμός) καὶ τὸ συμβαῖνον πάθος, εἰκὸς μὴ γίνεσθαι. Αποφοφούσι δὲ μᾶλλον ἢ πτάρνυνται, καὶ ἐρεύγονται καθεύδοντες ἢ ἐγρηγορότες, ὅτι ἐκθερμαινομένου τοῦ περὶ τὴν κοιλίαν τόπου, ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον ἐκπνευματούσθαι συμβαίνει τὰ περὶ αὐτὴν ὑγρά· πνευματούμενα δὲ, εἰς τοὺς ἔγγιστα τόπους φέρεσθαι. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ συναπωθεῖται ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ὕπνῳ γινομένου πνεύματος· καθεκτικώτερος γὰρ ἐστίν, ἢ προεκτικώτερος ὁ καθεύδων τοῦ πνεύματος. Διὸ καὶ συστέλλει τὸ θερμὸν ἐντός. Ὁ δὲ κατέχων τὸ πνεῦμα, ὠθεῖ κάτω αὐτό. Παρὰ φύσιν γὰρ ἐστὶ τῷ πνεύματι ἢ κάτω φορὰ. Διὸ καὶ χαλεπὸν ἐστὶ κατέχειν τὸ πνεῦμα. Τὸ αὐτὸ δ' αἴτιον καὶ τοῦ καθεύδειν ἡμῖν ἐστίν. Οὐσης γὰρ τῆς ἐγρηγόρσεως κινήσεως, ταύτης δ' ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἡμῶν γινομένης, μάλιστα ἐν τῷ ἐγρηγορεῖν ἡμᾶς, δῆλον ὡς καὶ ἡρεμούντων ἡμῶν, καθεύδοιμεν ἂν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μὲν πῦρ, κινητικόν ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν μορίων· τοῦτο δ' ἐν τῷ ὕπνῳ ἐντός περιίσταιται, λιπὸν τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον, οὗ ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον, ἡρεμοίη ἂν μάλιστα ἡμῶν τότε τὰ αἰσθητήρια· ὃ εἴη ἂν αἴτιον τοῦ καθεύδειν. — 16. (Cf. 8, 8.) Διὰ τί πτάραντες καὶ οὐρήσαντες φρίττουςιν; Ἡ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέβες ἀμφοτέροις τούτοις, τοῦ προτέρου ἐνυπάρχοντος

αἶρος θερμοῦ; κενωθέντων δὲ, ἄλλως ἂν ἔξωθεν
 εἰσέρχεται ψυχρότερος τοῦ προϋπάρχοντος ἐν ταῖς
 φλεβί· τοιοῦτος δ' εἰσιὼν, ποιεῖ φρίττειν. — 17.
 (Cf. 1.) Διὰ τί τοὺς λυγμοὺς οἱ πταρμοὶ παύουσιν;
 Ἡ ὅτι ὁ λυγμὸς οὐχ ὡς οἱ ἐρυγμοὶ ἀπὸ τῆς τὰ σιτία
 δεχομένης κοιλίας ἐστίν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πνεύματος;
 συμβαίνει δὲ μάλιστα ἀπὸ καταψύξεως, ἐκ ῥίγους
 καὶ λύπης καὶ φαρμακείας τῆς ἄνω μάλιστα γίνεσθαι.
 Θερμὸς γὰρ ὡς φύσει ὁ τόπος, ὅταν καταψυχθῇ, οὐ
 προσίεται τὸ πνεῦμα πᾶν, ἀλλ' ὥσπερ πομφόλυγας
 ποιεῖ· δι' ὃ καὶ τὸ πνεῦμα κατασχοῦσι παύεται· ἐκ-
 θερμαίνεται γὰρ ὁ τόπος· καὶ τὸ ὄξος, θερμαντικὸν
 ὄν, προσφερόμενον. Τοῦ δὲ θερμοῦ συμβαίνοντος
 ἀπὸ θερμασίας καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν ἄνω τόπων
 εἰς τὸν πνεύμονα συντετραμμένων, θερμοῦ τοῦ πνεύ-
 μονος ὄντος, ἥ τε πρὸ τοῦ πταρμοῦ κατοχή, καὶ ἡ
 ἄνωθεν κατάκρουσις λύει τὸ πάθος. — 18. Διὰ τί
 οἱ οὐλότριχες, καὶ οἷς ἐπέστραπται τὸ τριχίον, ὡς
 ἐπιτοπολὺ σιμώτεροι; Ἡ εἴπερ ἡ οὐλότης ἐν παχύ-
 τητι· ἡ δὲ παχύτης, μετὰ σκληρότητος· σκληρὸν δ'
 ὄν τὸ αἶμα, θερμόν· ἡ δὲ θερμότης, οὐ ποιεῖ περιί-
 τωσιν· τὸ δὲ ὀστοῦν, ἐκ περιτιώματος· ὁ δὲ χόνδρος,
 ὀστοῦν· εὐλόγως ἂν ἐκλειψις εἴη τοῦ μορίου; σημεῖον
 δὲ, τὸ τὰ παιδιά πάντα εἶναι σιμά.

SECTIO XXXIV.

Ὅσα περὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Διὰ τί οἱ μαγνὸς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας, οὐ μα-
 κρόβιοι; Ἡ ὅτι τὰ μακρόβια πλείους ἔχουσι; οἷον τὰ
 ἄρσενα, τῶν θηλειῶν· ἄνδρες, γυναικῶν· πρόβατα,
 προβάτων. Οἱ οὖν ἄραιοι ὀδόντες, ὥσπερ ἂν ἐλάτ-
 τονας ἔχωσιν ὀδόντας, εὐόκασιν. — 2. Διὰ τί οἱ ὀδόν-

τες, ἰσχυρότεροι τῶν σαρκῶν ὄντες, ὅμως ψυχροῦ αἰσθάνονται μᾶλλον; "ΙΙ ὅτι ἐπὶ τοὺς πόρους προσπεφύκασιν· ἐν οἷς ὀλίγον ὄν τὸ θερμόν, ταχὺ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ κρατούμενον, ποιεῖ τὴν ἀλγυδόναν; — 3. Διὰ τί τοῦ ψυχροῦ μᾶλλον αἰσθάνονται οἱ ὀδόντες, ἢ τοῦ θερμοῦ· ἢ δὲ σὰρξ, τοῦναντίον; Πότερον ὅτι ἢ μὲν σὰρξ, τοῦ μέσου, καὶ εὐκρατος· οἱ δὲ ὀδόντες, ψυχροί· ὥστε τοῦ ἐναντίου μᾶλλον αἰσθητικοί; "ΙΙ διότι λεπτῶν πόρων εἰσὶν· ἐν οἷς μικρὸν τὸ θερμόν· ὥστε ταχὺ πᾶσχουσιν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; ἢ δὲ σὰρξ, θερμόν· ὥστε οὐδὲν πᾶσχει ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τοῦ δὲ θερμοῦ ταχὺ αἰσθάνεται. Ὡς περ γὰρ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. — 4. Διὰ τί ἡ γλῶττα σημαντικὸν πολλῶν· καὶ γὰρ τῶν πυρετῶν, ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι· καὶ ἐὰν χάλασαι ἐνῶσι· καὶ τῶν ποικίλων προβάτων ποικίλαι; "ΙΙ ὅτι ὑγρότης δεκτικὸν, καὶ ἐπὶ τῷ [πνεύμονι] ἐπίκειται, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῶν πυρετῶν. Πολύχροα δὲ πάντα, διὰ τὴν πολύχροιαν τῶν ὑγρῶν· βάπτεται δὲ [τὸ] πρῶτον, δι' οὗ πρῶτον ἡθιῖται· ἡ δὲ γλῶττα, τοιοῦτον. Αἶ τε χάλασαι, διὰ τὸ σομφὴν εἶναι, συλλέγονται. Ἔστι γὰρ ἡ χύλαζα οἶον ἐξ ὄντος ἄπεπτος ἐν τοῖς ἐντός. — 5. Διὰ τί ἡ γλῶττα γλυκεῖα μὲν οὐ γίνεται, πικρὰ δὲ καὶ ἄλμυρά καὶ ὀξεῖα; "ΙΙ ὅτι διαφθορὰ ταῦτ' ἐστὶ, τῆς δὲ φύσεως οὐκ αἰσθάνει; — 6. Διὰ τί ὅσας ἂν χρόας ἔχῃ τὸ δέσμα, τοσαύτας ἔχει καὶ ἡ γλῶττα; Πότερον ὅτι ἐν μέρος ἐστὶν ὥς περ ἄλλό τι τῶν ἐξωθεν, ἀλλ' ἐντὸς περιέληπται; διὰ δὲ τὸ λεπτόν εἶναι ταύτη τὸ δέσμα, καὶ ἡ μικρὰ ποικιλία ἐμφαίνεται. "ΙΙ διότι τὸ ὕδωρ ἐστὶν ὃ ποιεῖ μεταβάλλειν τὰς χρόας; ἢ δὲ γλῶττα μάλιστα πᾶσχει ὑπὸ τοῦ πόματος. — 7. Διὰ τί ἐκ

τοῦ στόματος καὶ θερμόν καὶ ψυχρόν πνέουσι; φέ-
 σωσι μὲν γὰρ, ψυχρόν· ἀάξουσι δὲ, θερμόν. Ση-
 μείον δὲ, ὅτι θερμαίνει, ἐὰν πλησίον προσύγῃ τις τὴν
 χεῖρα τοῦ στόματος. Ἡ ἀμφοτέρως ἔα ἡρ κινούμε-
 νος ψυχρός· ὁ δὲ φουσῶν, κινεῖ τὸν αἶρα οὐκ ἀθρόως,
 ἀλλὰ διὰ στενοῦ τοῦ στόματος; Ὀλίγον οὖν ἐκπνέων,
 πολὺ κινεῖ τὸ θύραθεν, ἐν ᾧ τὸ θερμόν ὃν τὸ ἐκ τοῦ
 στόματος, οὐ φαίνεται δι' ὀλιγότητα. Ὁ δὲ ἀάξων,
 ἀθρόον ἐκπνεῖ· διὸ θερμόν. Ἔστι γὰρ φουασμός,
 τῷ διαφέρειν τῇ συστροφῇ· ὁ δ' ἀασμός, ἀθρόου
 ἐκπνευσίς. — 8. Διὰ τί, ἐὰν σφόδρα καὶ ἀθρόον ἐκ-
 πνεύσωσιν, ἀδυνατοῦσι πάλιν ἐκπνεῦσαι; ὁμοίως δὲ
 ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναπνεῦσαι. Ἀδυνατοῦσι γὰρ δις
 ἐφεξῆς ποιεῖν αὐτό. Ἡ ὅτι τὸ μὲν, δίωσίς τις ἐστί·
 τὸ δὲ, συναγωγή τόπου· ἃ ἄχρι τινός ἐστι δυνατὰ
 γίνεσθαι; Φανερόν οὖν ὅτι ἐναλλάξ ἀνάγκη αὐφω γί-
 νεσθαι, καὶ ἀδύνατον δις ἐφεξῆς. — 9. Διὰ τί ἐτέ-
 ρου τόπου ὄντος ἢ τὰ σῖτα καὶ τὸ ποτὸν διεξέρχεται,
 καὶ ἢ ἀναπνέομεν, ἐὰν μείζω ψωμόν καταπίωμεν,
 πνιγόμεθα; Οὐδὲν δὴ ἄτοπον· οὐ γὰρ μόνον ἐάν τι
 ἐμπέσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἔτι φραχθῇ,
 οὕτω μᾶλλον πνιγόμεθα. Ταῦτα δὲ παράλληλά
 ἐστί, καθ' ὅ, τε τὰ σιτία δεχόμεθα, καὶ καθ' ὃ ἀνα-
 πνέομεν. Ὅταν οὖν ἐμπέσῃ μείζων ψωμός, καὶ ἢ
 ἀναπνοὴ συμφράττει· ὥστε μὴ εἶναι τῷ πνεύματι
 ἔξοδον. — 10. (Cf 10, 51.) Διὰ τί, ὅσοι τὴν διὰ χει-
 ρὸς τομὴν ἔχουσι δι' ὅλης, μακροβιώτατοι; Ἡ διότι
 τὰ ἀναρθρα, βραχύβια καὶ ἀσθενῆ; σημεῖον δὲ τῆς
 μὲν ἀσθενείας, τὰ νέα· τῆς δὲ βραχυβιότητος, τὰ ἔνυ-
 γρα. Δῆλον ἄρα ὅτι τὰ ἡρθρωμένα τούναντιον.
 Τοιαῦτα δὲ, ὧν καὶ τὰ φύσει ἀναρθρα, μάλιστα ἡρ-

θρῶται. Τῆς δὲ χειρὸς τὸ ἔσω, ἀναρθρότατον.
 — 11. Διὰ τί ἐν τῷ μακρὸν ἀναπνεῖν, ἐλκόντων μὲν
 εἴσω τὸ πνεῦμα, συμπίπτει ἡ κοιλία· ἐκπνεόντων δὲ,
 πληροῦται; πῶθ' ἔστιν τοῦναντίον συμβαίνειν.
 Ἡ ὅτι τῶν μὲν ἀναπνεόντων, συμπιεζομένη ταῖς πλευ-
 ραῖς κάτω, καθάπερ αἱ φύσαι, προσογκεῖν φαίνεται;
 — 12. Διὰ τί ἀναπνέομεν; Ἡ καθάπερ τὸ ὑγρὸν
 εἰς πνεῦμα διαλύεται, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ πῦρ;
 τὸ τῆς φύσεως οὖν θερμὸν, ὅταν τὸ πολὺ τοῦ πνεύ-
 ματος πῦρ ποιήσῃ, ἀλγηδόνα ἐμποιεῖ, τοῖς δὲ πόροις
 καὶ ὄγκον· διόπερ ἐξωθούμεν τὸ πῦρ μετὰ τοῦ πνεύ-
 ματος. Ὅταν δὲ ἐξέλθῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ, συμ-
 πιπτόντων τῶν πόρων καὶ καταψυχομένων, ἀλγηδό-
 νες γίνονται. Ἐλκομεν οὖν τὸ πνεῦμα πάλιν· εἴτα
 ἀνοίξαντες τοῦ σώματος τοὺς πόρους καὶ βοηθήσαν-
 τες, πάλιν γίνεται τὸ πῦρ, καὶ πάλιν ἀλγοῦντες ἐκ-
 πέμπομεν, καὶ διὰ τέλους τοῦτο πράττομεν, καθάπερ
 καὶ σκαρδαμύσσομεν, κατὰ τὸ καταψύχεσθαι τὸ περὶ
 τὸν ὀφθαλμὸν σῶμα, καὶ ξηραίνεσθαι. Καὶ βαδί-
 ζομεν οὖν προσχόντες τῇ βαδίσει τὸν νοῦν, κυβερνω-
 μένης δὲ τῆς διανοίας [αὐτοῖς . . . . .] τοῦτον οὖν
 τὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ τὴν ἀναπνοὴν ποιοῦμεν.
 Μηχανώμενοι γὰρ τὸν ἀέρα ἔλκειν, ἀναπνέομεν, καὶ
 πάλιν ἔλκομεν.

S E C T I O XXXV.

Ὅσα περὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἀφήν.

Διὰ τί μᾶλλον φρίττομεν, ἐτέρου θίγοντός πως,
 ἢ αὐτοὶ ἡμῶν; Ἡ ὅτι αἰσθητικώτερα ἡ ἀφή τοῦ ἄλλο-
 τρίου, ἢ ἡ τοῦ οἰκείου; Τὸ γὰρ συμφυὲς, ἀναίσθη-
 τον· καὶ φοβερώτερον, τὸ λάθρα καὶ ἐξαπιναιῶς γι-
 νόμενον· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις. Ἡ δὲ ἄλλοτρία

ἀφ᾽ ἧ, πρὸς τὴν οἰκείαν ἄμφω ταῦτα ἔχει. Καὶ ὅλως
 δὲ παθητικὸν ἕκαστον πέφυκέν, ἢ μόνον ἢ μᾶλλον
 ὑπὲρ ἄλλου, ἢ ὑφ' αὐτοῦ· οἷον καὶ ἐπὶ τοῦ γαργαλί-
 ζεσθαι συμβαίνει. — 2. Διὰ τί γαργαλίζονται τὰς
 μασχάλας καὶ τὰ ἐντὸς τῶν ποδῶν; Ἡ διὰ τὴν λε-
 πτότητα τοῦ δέρματος; καὶ ὧν ἀσυνήθης ἡ ἀφή, οἷον
 τούτων καὶ τοῦ ὠτός; — 3. (Cf. 7, 5.) Διὰ τί
 φρίττουσιν οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες; Ἡ ὅτι οὔτε
 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες ἡδόμεθα· ὥσπερ οὐδὲ λυπού-
 μεθα ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες; ὁμοίως δὲ οὐ φρίττο-
 μεν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἔστι γὰρ ἡ αὐτὴ κατὰψυξις
 τις. Διὸ οἱ μὲν, τοῦ ἱματίου δακνομένου, φρίττου-
 σιν· οἱ δὲ, πρίονος ἀκονουμένου ἢ ἐλκομένου· οἱ δὲ,
 κισσῆρεως τεμνομένης· οἱ δὲ, ὄνου λίθον ἀλοῦντος.
 — 4. Διὰ τί τοῦ μὲν θέρους ὄντος θερμοῦ, τοῦ δὲ
 χειμῶνος ψυχροῦ, τὰ σώματα θιγγανόντων ψυχρινό-
 τερά ἐστι τοῦ θέρους, ἢ τοῦ χειμῶνος; Πότερον ὅτι ὁ
 ἰδρῶς καὶ ἡ ἰδρῖσις καταψύχει τὰ σώματα; τοῦτο δ' ἐν
 μὲν τῷ θέρει, γίνεται· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὐ. Ἡ ὅτι
 ἀντιπεριῖσταται ἐναντίως ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν, τῇ
 ὥρᾳ, καὶ ἔσω φεύγει ἐν τῷ θέρει· διὸ καὶ ἰδρῶτα ἀνίη-
 σιν· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, ἀποστέγει τὸ ψῦχος, καὶ ἀτμί-
 ζει τὸ σῶμα ὥσπερ ἡ γῆ; — 5. Διὰ τί φρίττουσιν
 αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; Ἡ ὅταν σπάσῃσι τὸ δέσμα,
 εἰκότως ἐξάνεστησαν; συσπῶσι δὲ καὶ ὑπὸ ὀλίγους καὶ
 ὑπὸ ἄλλων παθῶν. — 6. Διὰ τί αὐτὸς αὐτόν οὐ-
 δεὶς γαργαλίζει; Ἡ ὅτι ἦττον καὶ ὑπὲρ ἄλλου, ἐὰν
 προαίσθηται· μᾶλλον δ', ἂν μὴ ὀρᾷ; ὥσθ' ἥκιστα
 γαργαλισθήσεται, ὅταν μὴ λανθάνῃ τοῦτο πάσχων.
 Ἔστι δὲ ὁ γέλως, παρακοπή τις καὶ ἀπάτη. Δι' ὃ
 καὶ τυπτόμενοι εἰς τὰς φρένας, γελῶσιν. Οὐ γὰρ ὁ

τυχῶν τόπος ἐστὶν ὧ γελῶσι. Τὸ δὲ λαθραῖον, ἀπατητικὸν. Διὰ τοῦτο καὶ γίνεται ὁ γέλως, καὶ οὐ γίνεται ὑπ' αὐτοῦ. — 7. Διὰ τί ποτε τὰ χεῖλη μάλιστα γαργαλιζόμεθα; Ἡ διότι δεῖ τὸ γαργαλιζόμενον μὴ προσώπου αἰσθητικοῦ εἶναι; ἐστὶ δὲ τὰ χεῖλη περὶ τὸν τόπον [τοῦτον μάλιστα. Διὰ τοῦτο δὲ γαργαλίζεται τὰ χεῖλη τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπων,] ἃ ἐστὶν εὐσάρκα. Εὐκίνητότατα οὖν μάλιστα ἐστὶ. — 8. Διὰ τί, ἐάν τις τὸν περὶ τὰς μασχάλας τόπον κινήσῃ, ἐκγελῶσιν· ἐὰν δὲ τινα ἄλλον, οὐ; Ἡ διὰ τί [περὶ τὰς ῥίνας κινήσαντες] πτάρνυνται; Ἡ τόποι εἰσὶ τῶν φλεβίων· ὧν καταψυχομένων, ἢ τοῦναντίον πασχόντων ὑγραίνονται; ἢ εἰς πνεῦμα ἐκ τοῦ ὑγροῦ διαλύεται; ὥσπερ ἐὰν τὸς ἐπὶ τοῦ τραχήλου πίεσῃ τις φλέβας, καθεύδουσιν. Ἡ μὲν [οὖν] ἡδονὴ θερμασία τίς ἐστὶ. Τοῦτο δὲ, ὅταν πλέον τὸ πνεῦμα ἐγγένηται, ἀθρόον ἔξω ἀφίεμεν. Ὅσαύτως καὶ ἐπὶ [τῷ] πταρμῷ τῷ περὶ τὰς πτερῶν διαθερμάναντες καὶ κινήσαντες, διελύσαμεν εἰς πνεῦμα· πλείονος δὲ γενομένου, ἐξώσαμεν. — 9. Διὰ τί μετὰ τὰ σιτία φρίττομεν πολλάκις; Ἡ ὅτι ψυχρὰ εἰσπορευόμενα ἀπὸ πρώτης, κρατεῖ μᾶλλον τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ, ἢ κρατεῖται; — 10. (Cf. 31, 12.) Διὰ τί τὸ περιεργόμενον ἐναλλάξ τοῖς δακτύλοις, δύο φαίνεται; Ἡ διότι δυσὶν αἰσθητηρίοις ἀπτόμεθα; τοῖς γὰρ ἐντὸς τῶν δακτύλων, κατὰ φύσιν ἔχοντες τὴν χεῖρα, ἀμφοτέροις οὐ δυνατόν ἐπεῖν.

SECTIO XXXVI.

Ὅσα περὶ πρόσωπον.

Διὰ τί τοῦ προσώπου τὰς εἰκόνας ποιοῦνται; Πότερον ὅτι τοῦτο δηλοῖ ποῖοί τινες; ἢ ὅτι μάλιστα γινώσκεται;—2. (Cf. 2, 17.) Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἰδίουσι

μάλιστα, ἄσαρκότατον ὄν; Ἡ δὲ εὐδιδρωτα μὲν, ὅσα ὑφυγρα καὶ ἀραιά· ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη; ὑγρότητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην. Δηλοῦσι δὲ αἱ φλέβες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ κατάρροι γινόμενοι ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. Σημεῖον δ' αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ πόροι εἰσὶ περαίνοντες ἔξω. Οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἰδρῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. Διὸ ἰδίουςι, καὶ πρῶτον μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ τὸ πρῶτον. Τὸ δ' ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω. — 3. Διὰ τί ἐν τῷ προσώπῳ μάλιστα οἱ ἴονθοι; Ἡ διότι μανὸς ὁ τόπος, καὶ ὑγρότητα ἔχει; σημεῖον δὲ, ἥ τε τῶν τριχῶν ἔκφυσις, καὶ ἡ τῶν αἰσθήσεων δύναμις· ὁ δὲ ἴονθος, ὥσπερ ἐξάνθημα ὑγρότητός τινος ἀπέπτου.

SECTIO XXXVII.

Ὅσα περὶ ὅλον τὸ σῶμα.

Διὰ τί ἀεὶ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀπορροῆς γινομένης ἐκ τῶν περιτωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἰδίῃ; Ἡ διότι ἔλαττον ἢ ἔκκρισις γίνεται; ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλεον γίνεται ἐξ ἐλάττονος. Τὸ γὰρ διακρινόμενον πλεον. Ὡστε ἐν πλείονι χρόνῳ ἢ ἔκκρισις. — 2. Διὰ τί δὲ τοῦτο; Ἡ διότι ἐλαττόνων πόρων ἔξοδός ἐστι· τὸ γὰρ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται διὰ τὴν κατὰμixin, μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος ἀδυνατεῖ. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. Αἱ δ' οἱ ἔμετοι τῶν ἰδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες. Ἡ καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ, πόρρω οὗτος ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες· (ὥστε ἔργον μεταστῆσαι) τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς; Ἡ γὰρ ἂν ἐν ταύτῃ

γίνεται, ἢ πλησιον· δι' ὃ καὶ δυσεξάγωγος ἄλλως.
 — 3. (Cf. 1, 51.) Διὰ τί αἱ τρίψεις σαρκούσιν; Ἡ
 ὅτι αὐξητικώτατον τῶν ἐν τῷ σώματι τὸ θερμόν ἐστι;
 τοῦ μὲν γὰρ ἐνυπάρχοντος, μείζους οἱ ὄγκοι γίνονται
 διὰ τὸ αἰεὶ αὐτὸ ἐν κινήσει εἶναι, καὶ εἰς τὸ ἄνω φέ-
 ρεσθαι, καὶ πνευματοῦνται τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά· ὃ ἐν
 τῇ τρίψει γίνεται. Ἐκλείποντος δὲ, φθίνει καὶ ἐλατ-
 τοῦται τὸ σῶμα. Ἡ ὅτι ὀγκοτέρα τῆς τροφῆς γίνε-
 ται ἡ σὰρξ, διὰ τὴν θερμασίαν; ἅπαν γὰρ τὸ θερμόν,
 ἐπισπαστικὸν τοῦ ὑγροῦ ἐστίν. Ἡ δ' εἰς τὴν σάρκα
 διαδιδομένη [τροφῇ,] ὑγρά ἐστι, καὶ ἐπιδέχεται τὴν
 τροφήν μᾶλλον διὰ τὴν ἀραιώσιν. Ἀραιότερα γὰρ
 γινομένη, μᾶλλον δύναται δέχεσθαι, ὥσπερ σπογγία.
 Ἡ δὲ τρίψις, εὐπνουν καὶ ἀραιὰν ποιεῖ τὴν σάρκα, καὶ
 κωλύει συστάσεις γίνεσθαι κατὰ τὸ σῶμα, τούτου δὲ
 μὴ ὄντος, οὐδὲ συντήξεις γίνονται. Αἱ γὰρ ἀτροφίαι
 καὶ αἱ συντήξεις, ἐκ τῶν ἀθροισθέντων εἰσίν. Εὐ-
 πνούστερα δὲ καὶ ἀραιότερα καὶ ὀμαλέστερα γινόμε-
 να, εἰκὸς μᾶλλον ὀγκοῦσθαι. Τῆς τε γὰρ τροφῆς δεκ-
 τικώτερα καὶ τῶν ἐκκρίσεων προεκτικώτερα γίνεται·
 ὅτι οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίειαν, ἀλλ'
 ἀραιοῦν· ὥσπερ καὶ πόλις ὑγιεινὴ ἐστὶ καὶ τόπος εὐ-
 πνους· (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινὴ) οὕτω καὶ σῶμα
 [τὸ] εὐπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν ἐστὶ τοῦ ἐναντίως ἔχον-
 τος· δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδὲν, ἢ τούτου ὡς τά-
 χιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν, ὥστε
 λαμβάνον εὐθὺς ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι
 ἐν κινήσει αἰεὶ, καὶ μηδέποτε ἡρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ
 μένον, σήπεται, ὥσπερ καὶ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμενον·
 σηπόμενον δὲ, νόσον ποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ
 τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμέ-

νης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται· (ὥσπερ εἰ γὰρ ἐμφράτ-
 τονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει. Διὸ
 καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται
 γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦνται. Τὸ μὲν γὰρ
 ἐντὸς ὑγρὸν, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττε-
 ται ἐξατμιζόμενον, ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτὰ τῶν
 ἐφθῶν μᾶλλον τὰ ἐντὸς ὑγρά ἐστιν) οὐδὲ [δεῖ] τὰ
 στήθη γυμνά ἔχοντα βαδίζειν ἐν ἡλίῳ· (ἀπὸ γὰρ
 τῶν ἀριστα ὠκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος φέ-
 ρεται, ὃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως) ἀλλὰ μᾶλλον τὰ
 ἐντὸς ξηραντέον. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶ-
 ναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἰδρωῖτα ἄγειν· ἀπὸ
 τούτων δὲ, διὰ τὸ πρόχειρα εἶναι, ῥάδιον ἀναλῶσαι
 τὸ ὑγρὸν. — 4. (Cf. 8, 10.) Διὰ τί ψυχθέντες ἀπὸ
 τῆς αὐτῆς θερμασίας καιόμεθα μᾶλλον καὶ ἀλγοῦ-
 μεν; Πότερον διὰ τὴν πυκνότητα στέγει ἡ σὰρξ τὸ
 προσπίπτον θερμόν; δι' ὃ μόλιβδος ἐρίου θερμότε-
 ρος. Ἡ βλαιοὺς γίνεται [τοῦ] θερμοῦ ἢ διόδου, διὰ
 τὸ πεπηγέναι ὑπὸ ψυχροῦ τὸ αῶμα; — 5. Διὰ τί
 αἱ ξηροτριβίαι στερεὰν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν;
 Ἡ ὅτι διὰ τὴν τρίψιν τῆς θερμασίας ἐπιγινομένης, τὸ
 ὑγρὸν καταναλίσκεται· πρὸς δὲ τούτοις, ἡ σὰρξ τρι-
 βομένη πυκνοῦται; ἅπαντα δὲ ὅσα πλείονος τρίψε-
 ως τυγχάνει, πυκνοῦται καὶ στερεὰ γίνεται. Θεωρή-
 σαι δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ πολλῶν. Τὸ γὰρ σταῖς,
 ἢ πηλὸς, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, ἐὰν μὲν ὕδωρ ἐπι-
 χέας ἔλκης, ὑγρά καὶ κλυδῶντα διαμένει· ἐὰν δὲ πλείω
 τρίψιν προσάγῃς, πυκνοῦται [τε καὶ στερεοῦται] τα-
 χέως, καὶ γλίσχρα γίνεται. — 6. Διὰ τί αἱ τρίψεις
 μᾶλλον σαρκοῦσι τῶν δρόμων; Ἡ ὅτι οἱ μὲν δρόμοι,
 περιψύχουσι τὴν σάρκα, καὶ οὐ δεκτικὴν τροφῆς

παρασκευάζουσιν· ἀλλὰ τὰ μὲν, συσσεύεται κάτω· τὰ δ', ἐπὶ πολλοῦ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ ἐπιτελουμένου, παντελῶς λεπτυνόμενα, εἰς πνεῦμα διακρίνεται; ἡ δὲ παλύμη, τῇ τρίψει τὴν σάρκα ἀραιὰν καὶ δεκτικὴν αὐτῆς παρασκευάζει. Καὶ ἡ ἔξωθεν δὲ ἄφῃ ἐγαντιονμένη διὰ τῆς πιλήσεως, τῇ φορῇ αὐτὸν συνέχει μᾶλλον, καὶ ἀνάκλασιν τῆς σαρκὸς ποιεῖται.

SECTIO XXXVIII.

Ὅσα περὶ χροῶν.

Διὰ τί τὸν μὲν κηρὸν καὶ τοῦλαιον λευκαίνει ὁ ἥλιος, τὴν δὲ σάρκα μελαίνει; "ΙΙ ὅτι τὰ μὲν λευκαίνει, ἀπάγων τὸ ὕδωρ· (φύσει γὰρ τὸ ὑγρὸν, μέλαν, διὰ τὴν μίξιν τοῦ [γεώδους] ὕδατος) τὴν δὲ σάρκα, ἐπικαθεῖ; — 2. Διὰ τί οἱ ἁλιεῖς καὶ πορφυρεῖς, καὶ ἁπλῶς οἱ τὴν θάλατταν ἐργαζόμενοι, πυρρόοι εἰσι; Πότερον ὅτι ἡ θάλαττα θερμὴ καὶ αὐχμώδης ἐστὶ διὰ τὴν ἄλμην; τὸ δὲ τοιοῦτον, πυρρόας ποιεῖ τὰς τρίχας, καθάπερ ἡ τε κονία, καὶ τὸ ἄρσενικόν. "ΙΙ τὰ μὲν ἐκτὸς, γίνονται θερμότεροι· τὰ δ' ἐντὸς περιψύχονται, διὰ τὸ βρεχομένων αὐτῶν ἀεὶ ξηραίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου τὰ πέριξ; τούτων δὲ τοῦτο πασχόντων, αἱ τρίχες ξηραίνόμεναι, λεπτύνονται καὶ πυρρόουσι. Καὶ πάντες δὲ οἱ πρὸς ἄρκτον, πυρρότριχες καὶ λεπτότριχες εἰσι. — 3. Διὰ τί οἱ μὲν ἐν ἱματίῳ δρόμοι, καὶ ἡ τοῦ ἐλαίου εἰς ἱμάτιον χρίσις, εὐχρους ποιεῖ. [οἱ δὲ γυμνοὶ δρόμοι, ἄχρους;] "Η ὅτι ἡ μὲν εὐπνοια εὐχροίαν ποιεῖ, ἡ δὲ κατάπνιξις τοῦναντίον. Διὰ δὲ τὸ συνθερμαινόμενον τὸ ἐπιπολῆς ὑγρὸν μὴ διαψύχεσθαι, ἄχροίαν ποιεῖ. Ἀμφω δὲ ταῦτόν ποιεῖ, ἡ ἐν τῷ ἱματίῳ ἰδίσις, καὶ ἡ εἰς τὸ ἱμάτιον ἄλειψις. Ἐγκατακλείεται γὰρ ἡ θερμότης. Οἱ δὲ γυμνοὶ δρόμοι, ἄχρουν ποιοῦσι διὰ

τοῦναντίον, ὅτι καταψύχει ὁ αἶρ τὰς συνισταμένας
 ἐκκοίσεις, καὶ διαπνέει τὸ σῶμα. Ἐτι τὸ ἔλαιον ὑγρὸν
 ὄν καὶ λεπτὸν, ὑπαλειφθὲν καὶ τοὺς πόρους ἐμφράτ-
 τον, οὐδὲ τὸ ἐκ τοῦ σώματος ὑγρὸν καὶ πνεῦμα ἔξω
 ῥεῖν ἔα, οὔτε τὸ ἐκτὸς πνεῦμα ἐντός. Δι' ὃ καταπνι-
 γόμενα ἐν τῇ σῶματι ὑγρά περιττώματα σηπόμενα,
 ἄχροιαν ποιεῖ. — 4. Διὰ τί ἡ εὐπνοια εὐχρους ποιεῖ;
 Ἡ ὅτι ἄχροια ἔοικεν εἶναι, οἷον σῆψις τις χρωτός; Ὅταν
 οὖν τὸ ἐπιτολῆς ὑγρὸν καὶ θερμὸν ᾗ, τοῦτο συμβαί-
 νει καὶ χλωρὸν γίνεσθαι, ἐὰν [μὴ] ψυχθῇ καὶ ἀπο-
 πνεύσῃ τὸ θερμόν. — 5. Διὰ τί οἱ μὲν ἰδρώσαντες ἐκ
 τῶν γυμνασίων, εὐχροοὶ εἰσιν εὐθύς· οἱ δὲ ἀθληταὶ,
 ἄχροοι; Ἡ διότι ὑπὸ μὲν τοῦ μετρίου πόνου τὸ θερ-
 μὸν ἐκκαίεται καὶ ἐπιπολάζει· ὑπὸ δὲ τῶν πολλῶν,
 ἐξηθεῖται μετὰ [τοῦ] ἰδρώτος καὶ τοῦ πνεύματος,
 ἀραιουμένου τοῦ σώματος ἐν τῇ ποιεῖν; ὅταν μὲν οὖν
 ἐπιπολάσῃ τὸ θερμόν, εὐχροοὶ γίνονται, καθάπερ οἱ
 τε θερμαινόμενοι καὶ αἰσχυνόμενοι· ὅταν δὲ ἐκλίπῃ,
 ἄχροοι. Οἱ μὲν οὖν ἰδιῶται, μέτρια γυμνάζονται·
 οἱ δὲ ἀθληταὶ, πολλά. — 6. Διὰ τί μᾶλλον καίονται
 ὑπὸ τοῦ ἡλίου οἱ καθεζόμενοι, τῶν γυμναζομένων;
 Ἡ ὅτι οἱ ἐν κινήσει ὄντες, ὥσπερ ῥιπίζονται ὑπὸ τοῦ
 πνεύματος, διὰ τὸ κινεῖν τὸν αἶρα; οἱ δὲ καθήμενοι,
 οὐ πάσχουσι τοῦτο. — 7. Διὰ τί ὁ μὲν ἥλιος, ἐπικάειν
 τὸ δὲ πῦρ, οὔ; Ἡ διότι λεπτότερός ἐστιν ὁ ἥλιος, καὶ
 μᾶλλον δύναται διαδύεσθαι εἰς τὴν σάρκα; τὸ δὲ πῦρ,
 ἐὰν καὶ ἐπικάυσῃ, ἄνω μόνον ποιεῖ τὸ χροῶμα, τὰς φοί-
 δας καλουμένας· εἰσὶ δὲ οὐκ ἐξιδύεται. — 8. Διὰ τί
 τὸ πῦρ [τοὺς ἀνθρώπους] οὐ ποιεῖ μέλανας, ὁ δὲ
 ἥλιος ποιεῖ· τὰν δὲ χροῶμα ποιεῖ, ὁ δὲ ἥλιος οὔ;
 Ἡ οὐχ ὁμοίως ἐκάτερον ποιεῖ, ἀλλ' ὁ μὲν, ἐπικάων

τὴν χροάν μελαίνει· τὸ δὲ πῦρ, τὸν κέραμον ἀναπιμπλᾷ, ἢ ἀναφέρει ἀσβόλῳ. Τοῦτο δ' ἐστὶ λεπτῆς μαρίλης, ἀποθραυομένων ἅμα καὶ καιομένων τῶν ἀνθρώπων. Τοὺς δ' ἀνθρώπους ὁ μὲν ἥλιος μελαίνει, τὸ δὲ πῦρ, οὐ· ὅτι τοῦ μὲν, μαλθακὴ ἢ θερμότης, καὶ διὰ μικρομέρειαν δύναται τὸ δέρμα αὐτὸ καίειν· ὥστε διὰ μὲν τὸ τῆς σαρκὸς μὴ ἄπτεσθαι, οὐκ ἀλγεινόν· διὰ δὲ τὸ καίειν, μέλαν ποιεῖ. Τὸ δὲ πῦρ, ἢ οὐχ ἄπτεται, ἢ εἴσω διέρχεται, ἐπεὶ μέλανα καὶ τὰ πυρίκαυστα γίνεται· ἀλλ' οὐ μόνον καίει οὐ ἢ χροιά.

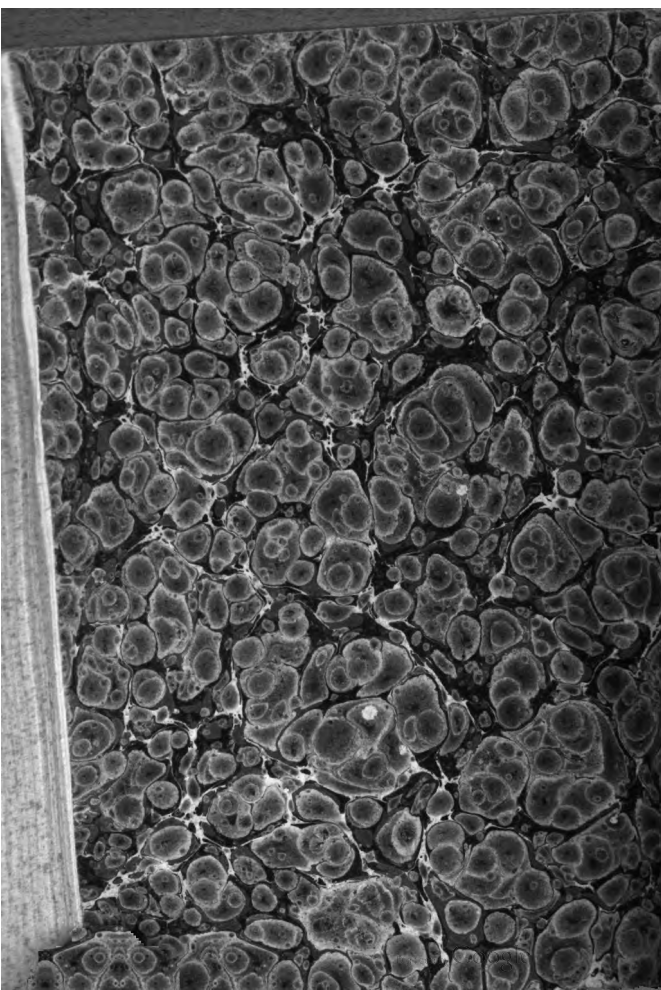
— 9. Διὰ τί οἱ γηράσκοντες μελάντεροι γίνονται; Ἡ ὅτι πᾶν σηπόμενον μελάντερον γίνεται, πλὴν εὐρωτός; τοῦτο δ' ἐστὶ γῆρας, καὶ σαπρότης. Ἐτι ἐπειδὴ τὸ αἷμα ξηραίνομενον μελάντερον γίνεται, ἐκότως ἂν μελάντεροι εἶεν οἱ πρεσβύτεροι. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ χρωῶσον ἡμῶν τὰ σώματα φυσικῶς. — 10. Διὰ τί περὶ τὴν τῶν σιτίων ἐργασίαν, οἱ μὲν περὶ τὰς κριθάς, ἄχροι γίνονται καὶ καταρρόοι· οἱ δὲ περὶ τοὺς πυροὺς, εὐεκτικοί; Ἡ ὅτι εὐπεπτότερος ὁ πυρὸς τῆς κριθῆς· ὥστε καὶ αἱ ἀπόρροιαί; — 11. Διὰ τί ὁ μὲν ἥλιος τὸ μὲν ἔλαιον λευκαίνει, τὴν δὲ σάρκα μελαίνει; Ἡ ὅτι τοῦ μὲν ἐλαίου ἀπάγει τὸ γεῶδες; τοῦτο δὲ ἦν τὸ μέλαν, ὥσπερ τὸ γεῶδες τοῦ οἴνου. Τὴν δὲ σάρκα μελαίνει, ὅτι καίει. Τὸ γὰρ γεῶδες καίόμενον, ἅπαν γίνεται μελάν.

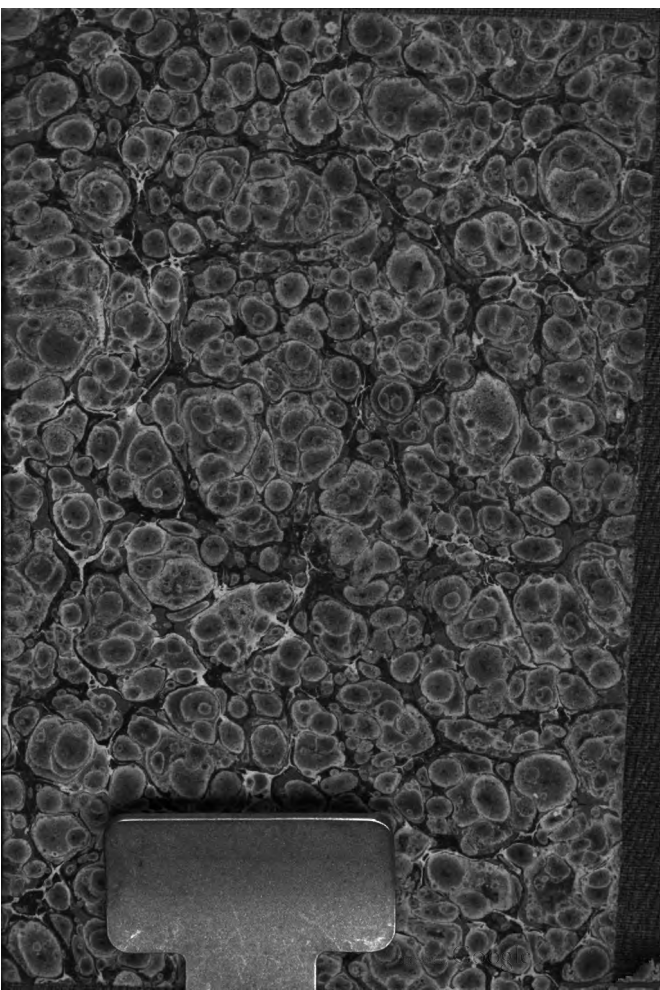

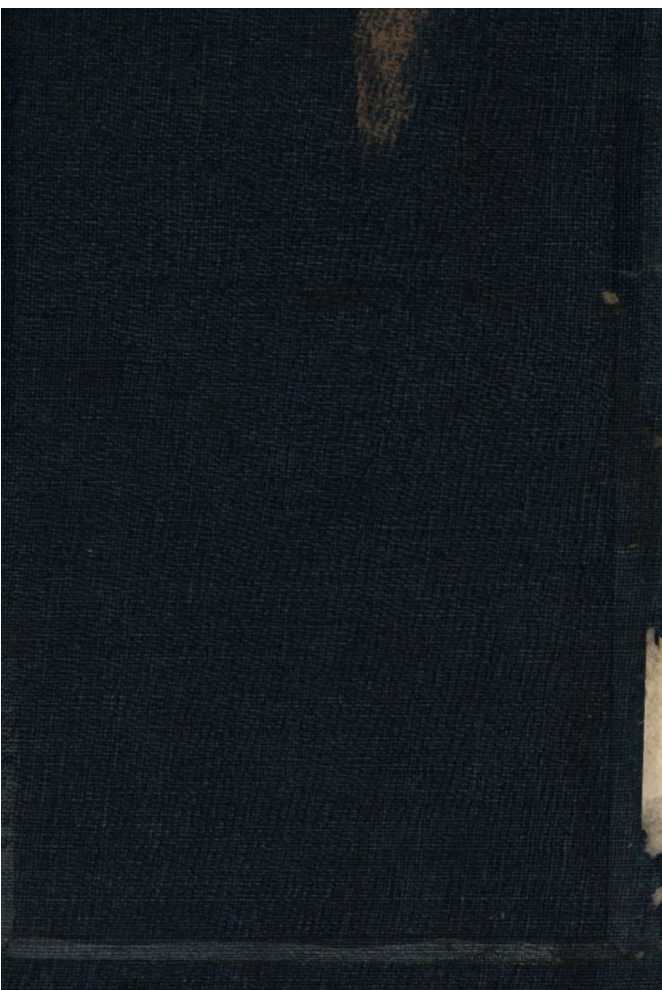

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Aristotle

Digitized by Google

1
7

ARISTOTELIS
MORALIA MAGNA
MORALIA EUEMEA
ET
DE VIRTUTIBUS ET VITIIS
LIBELLUS.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
EX OFFICINA CAROLI TAUCHNITII.
1832.

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. XV.

**INSUNT: MAGNA MORALIA,
ETHICA EUDEMEA, ET DE VIRTUTIBUS
ET VITIIS.**

Jne

*Ἀριστοτέλους
Ἠθικῶν μεγάλων βιβλία δύο, Ἠθικῶν
Εὐδημίων βιβλία ἑπτὰ, καὶ περὶ ἀρετῶν
καὶ κακιῶν βιβλίον.*

**ARISTOTELIS
QUAE FERUNTUR
MORALIA MAGNA
MORALIA EUDEMEA
ET
DE VIRTUTIBUS ET VITIIS
LIBELLUS.**

**AD
OPTIMORUM LIBRORUM FIDEM
ACCURATE EDITA.**

EDITIO STEREOTYPA.

**LIPSIAE
SUMTIBUS ET TYPIS CAR. TAUCHNITII.
1832.**

MORALIUM MAGNORUM

ARGUMENTUM.

Manifestum est, hoc opus non esse Aristotelis, sed enchiridion, in usum praelectionum commodius habendarum ab seriorum aliquo compositum, et maximam partem ex Ethicis Nicomacheis conflatum; quemadmodum et Eudemea. Mature enim extitere inter Peripateticos, qui, quum in rebus summis plane penderent ab Aristotele, ita ut adeo ea, quae ille, ductus quodam ingenii sui nisu atque indole propria, tamquam corollaria operibus suis adiecerat, illi quasi pro legibus haberent constanterque omnia sequerentur; tamen in adornatione serieque rerum constituenda ab eo discederent; novi aut nihil aut parum afferrent; interdum autem cum Aristotelicis aliorum philosophorum dogmata conciliare conarentur. A quibus postea discessit Alexander Aphrodisias, qui, professus Alexandriae, relictis aliorum doctrinis, ad genuinum Peripateticae philosophiae fontem reversus est, ipsiusque Aristotelis scripta secutus, eam ob rem κατ' ἐξοχήν eius interpres est appellatus. Ceterum neque haec supposititia prorsus sunt reiicienda, modo ne pluris habeantur, quam quanti sunt. Inservire enim quibusdam possunt, quae in Nicomacheis traduntur vel explicandis, vel supplendis; veluti locis poetarum, quae illic imperfecte citantur, hic ipsis poetae verbis, v. c. Nic. VII, 1, 6. coll. Magn. Mor. II, 11. *Ἐγὼ μὲν ὁμῶς γαί', ὅταν ἐν-*
ARIST. MORAL. MAGN.

ρὸν πέδον· Ἐρᾷ δὲ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος Ὀμβροῦ,
 παῖν ἐς γαῖαν, ex Euripide; et sic plura. Inprimis tamen
 iis inspiciendis intelligitur, quantum intersit inter genui-
 num scriptorem verumque philosophum, et inter imita-
 tores eius, secundum Pindari illud: *μαθόντες δὲ* etc. —
 Haec autem Moralia quare Magna vocata sint, nulla ne-
 que interna neque externa ex ipsis videtur causa idonea
 perspicui posse. Textum nos dedimus, uti legitur in Ca-
 sauboniana; argumentum quod attinet, agitur

LIB. I. Cap. 1. de virtute in universum, deque
 bono. 2. Ostenditur, quot modis dicatur bonum. 3. Alia
 bonorum datur divisio. 4. De *εὐδαιμονία*, ut summo
 bono. 5. 6. De virtute. 7. 8. 9. Unamquamque virtu-
 tem esse *μεσότητά* quandam. 10. Qualia sint principia,
 talia esse etiam ea, quae ex illis proficiuntur. 11. De
 arbitrio et voluntate. 12. 13. De appetitu. 14. De vi
 naturali. 15. De necessitate. 16. De invito et sponta-
 neo. 17. De arbitrio. 18. De animi sententia (*περὶ δια-
 νόας*). 19. De honesto (*περὶ τοῦ καλοῦ*). 20. De for-
 titudine; 21. temperantia; 22. mansuetudine; 23. 24.
 liberalitate et illiberalitate; 25. magnanimitate; 26.
 magnificentia; 27. indignatione; 28. gravitate; 29. ve-
 recundia; 30. urbanitate; 31. amicitia; 32. veritate; 33.
 iustitia. 34. De recta ratione, deque anima, et de scien-
 tia, arte, prudentia, mente, sapientia, intelligentia, *δαινό-
 τητι*; de quibus quaestiones aliquot proponuntur.

LIB. II. Cap. 1. De aequitate. 2. De modestia. 3.
 De *εὐβουλία*, et quaedam aliae quaestiones. 4. De con-
 tinentia dicendum esse, et incontinentia. 5. De feritate.
 6. De continentia et incontinentia. 7. De voluptate. 8.
 De prospera fortuna. 9. De *καλοκάγαθία*. 10. De *ὀρθῷ
 λόγῳ*. 11. De amicitia. 12. De amicitia ex affinitate,
 deque *εὐνοία* et *ὁμόνοία*. 13. 14. De *φιλιαντία*. 15. Et
 enim ipsum, qui sibi sufficiat, opus habere amicitia. 16.
 Neque multos, nec nimis paucos amicos esse habendos.
 17. Quomodo utendum sit amico.

EUEMEORUM ARGUMENTUM.

Opus fortasse conscriptum ab Eudemo Rhodio, qui discipulus fuisse Aristotelis perhibetur. Ipsum quoque conflatum ex Aristotelicis, ita quidem ut libri IV—VI fere concinant cum Nicomacheorum V—VII et verbis et sententiis; ceterum in fine valde corruptum et mutilum. Utile tamen imprimis ad criticam, eo quod in illa parte, quae est ex Nicomacheis, bonae multae lectiones variantes occurrunt, quas nos, ut integrum opus, ex Casauboniana dedimus. — Cap. 1—3. De vita beata. 4. De variis vitae generibus. 5. Quam sit difficile statuere, quid sit in vita expetendum. 6. De varia docendi ratione. 7. De beatitudine. 8. Contra ideas.

LIB. II. Cap. 1. Beatitudinem esse in vitae perfectae functionibus et actionibus virtuti consentaneis. 2. De moribus et consuetudine. 3. De medietate (*κατὰ μέσότητος*). 4. De voluptate et dolore. 5. Virtutem moralem esse medietatem. 6—11. De libero arbitrio, deque voluntate et electione.

LIB. III. Cap. 1. De fortitudine et timiditate. 2. De temperantia et intemperantia. 3. De mansuetudine et asperitate. 4. De liberalitate et oppositis. 5. De magnanimitate et oppositis. 6. De magnificentia. 7. De reliquis virtutibus item *μεσότητων*.

LIB. IV. Cap. 1—2. De iustitia universali et particulari, de aequitate et iure; de iustitia correctiva. 3. De iure talionis. 4. De iustitia ut habitu, deque iniustitia. 5. De iure civili. 6. Iustitiam liberi esse debere arbitrii. 7. Iniuriam nullam sponte accipi, sed inferri. 8. De aequitate. 9. An quis in se ipsum possit iniustus esse.

LIB. V. Cap. 1. 2. De virtutibus, quae ad *διάνοιαν* pertinent. 3. De scientia; 4. arte; 5. prudentia. 6. *Τὸν νοῦν* non esse virtutem sed principium vocandum. 7. De sapientia. 8. De prudentia distinctiones. 9. De prudentia in consultando; 10. in iudicando. 11. Utramque

eiusdem habitus esse. 12. De prudentia et sapientia; an utiles sint, et utra utri praeferenda. 13. De prudentiae ad veram virtutem relatione.

LIB. VI. Cap. 1—4. De continentia et incontinentia. 5. De feritate. 6. De ira. 7. De intemperantia et temperantia, patientia et mollitie, petulantia et libidine. 8. De ἀκολασία. 9. 10. Distinctiones quaedam. 11—14. De voluptate.

LIB. VII. Cap. 1. De amicitia. 2. Triplex eius genus. 3. 4. De amicitia inter inaequales. 5. De amicitia κατὰ τὸ ὅμοιον ἢ τὸ ἐναντίον. 6. De sui ipsius amore. 7. De concordia, benevolentia. 8. Cur qui benefecerint, plus ament, quam qui acceperint beneficium. 9. Amicitiam esse in aequalitate. 10. Variæ eius species recensentur. 11. Problema. 12. An ὁ εὐδαίμων opus habeat amicis. 13. Quomodo amico sit utendum, et alia quaedam. 14. De prospera fortuna. 15. De καλοκάγαθία, et quis sit scopus perfecte bonorum.

DE VIRTUTIBUS ET VITIIS.

Collectio hæc est (ex Stobaeo deprompta, ubi in plerisque mptis Aristoteli, in aliis Alcibiadi cuidam tribuitur) definitionum virtutum vitiorumque singulorum, deinde expositionum eorum, quæ ex virtutibus pariter et vitiis sequantur, ex Aristotelicis scriptis vel exstantibus vel deperditis facta. Opus supposititium, quamquam non inutile ad scientiam moralem.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΗΘΙΚΑ ΜΕΓΑΛΑ.

LIBER I.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ προαιρούμεθα λέγειν ὑπὲρ ἡθῶν, πρῶτον ἂν εἴη σκεπτόν, τίνος ἐστὶ μέρος τὸ ἡθος. Ὡς μὲν οὖν συντόμως εἰπεῖν, δόξειεν οὐκ ἄλλης ἢ τῆς πολιτικῆς εἶναι μέρος. Ἔστι δ' οὐθὲν ἐν τοῖς πολιτικοῖς δυνατὸν πρᾶξαι ἄνευ τοῦ ποῖόν τινα εἶναι· λέγω δ' οἷον σπουδαῖον. Τὸ δὲ σπουδαῖον εἶναι, ἐστὶ τὸ τὰς ἀρετὰς ἔχειν. Δεῖ ἄρα, εἴ τις μέλλει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πρακτικὸς εἶναι, τὸ ἡθος εἶναι σπουδαῖος. Μέρος ἐστὶν ἄρα, ὡς ἔοικε, καὶ ἀρχή, ἣ περὶ τὰ ἡθη πραγματεία, τῆς πολιτικῆς. Τὸ δ' ὅλον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δικαίως δοκεῖ ἂν μοι ἔχειν ἡ πραγματεία, οὐκ ἡθικὴν, ἀλλὰ πολιτικὴν. Δεῖ ἄρα (ὡς ἔοικε) πρῶτον ὑπὲρ ἀρετῆς εἰπεῖν, τί τέ ἐστι, καὶ ἐκ τίνων γίνεται. Οὐθὲν γὰρ ἴσως ὄφελος εἰδέναι μὲν τὴν ἀρετὴν, πῶς δὲ ἂν, καὶ ἐκ τίνων, μὴ ἐπαθεῖν. Οὐ γὰρ μόνον ὅπως εἰδήσομεν τί ἐστὶ σκοπεῖσθαι δεῖ, ἀλλὰ

ARIST. MAGN. MORAL.

A

καὶ ἐκ τίνων ἐστὶ σκέπασθαι· ἅμα γὰρ εἰδῆσαι βου-
 λόμεθα, καὶ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι. Τοῦτο δ' οὐ δυ-
 νησόμεθα, ἐὰν μὴ εἰδῶμεν καὶ ἐκ τίνων, καὶ πῶς ἂν.
 Ἀναγκαῖον μὲν οὖν εἰδῆσαι, τί ἐστὶν ἀρετή. Οὐ γὰρ
 ῥᾷδιον εἰδέναι τὸ ἐκ τίνων ἂν, καὶ πῶς ἂν, ἀγνοοῦντα
 τὸ τί ἐστι, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν. Οὐ δεῖ
 δὲ λανθάνειν οὐδ' εἴ τις πρότερον ὑπὲρ τούτων εἰ-
 ρήκασι. Πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας περὶ
 ἀρετῆς εἰπεῖν· οὐκ ὀρθῶς δέ. Τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς
 τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων, οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν
 θεωρίαν ἐποίησατο. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη
 ἀριθμὸς ἰσάκεις ἴσος. Μετὰ τοῦτον Σωκράτης ἐπιγενό-
 μενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον εἶπεν ὑπὲρ τούτων·
 οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος· τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστή-
 μας ἐποιεῖ. Τοῦτο δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον. Αἱ γὰρ
 ἐπιστήμαι πᾶσαι μετὰ λόγου· λόγος δὲ ἐν τῷ διανοη-
 τικῷ τῆς ψυχῆς γίνεται μόνῳ. Γίνονται οὖν αἱ ἀρε-
 ταὶ πᾶσαι καθ' αὐτῶν ἐν τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς μο-
 ρίῳ· συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρε-
 τὰς ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. Τοῦτο
 δὲ ποιῶν, ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἡθος. Διὸ οὐκ ὀρ-
 θῶς ἤψατο ταύτη τῶν ἀρετῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ Πλά-
 των διείλατο τὴν ψυχὴν εἰς τε τὸ λόγον ἔχον, καὶ εἰς
 τὸ ἄλογον ὀρθῶς· καὶ ἀπέδωκεν ἐκάστου ἀρετὰς προσ-
 ηκούσας. Μέχρι μὲν οὖν τούτου καλῶς· μετὰ μέν-
 τοι τοῦτο οὐκ εἴη ὀρθῶς. Τὴν γὰρ ἀρετὴν κατέμιξεν
 εἰς τὴν πραγματείαν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ· οὐ δὴ ὀρ-
 θῶς· οὐ γὰρ οἰκεῖον. Ὑπὲρ γὰρ τῶν ὄντων καὶ ἀλη-
 θείας λέγοντα, οὐκ ἔδει ὑπὲρ ἀρετῆς φράζειν. Οὐδὲν
 γὰρ τούτῳ κἄκείνῳ κοινόν. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπὶ το-

σοῦτον ἤψαντο, καὶ οὕτως. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη μετὰ
 ταῦτα σκέπασθαι, τί δεῖ αὐτοὺς λέγειν ὑπὲρ τούτων.
 Πρῶτον μὲν οὖν ἰδεῖν δεῖ, ὅτι πάσης ἐπιστήμης καὶ
 δυνάμεως ἐστὶ τι τέλος, καὶ τοῦτ' ἀγαθόν. Οὐδεμία
 γὰρ οὐτ' ἐπιστήμη οὔτε δύναμις ἐνεκεν κακοῦ ἐστι.
 Εἰ οὖν πασῶν τῶν δυνάμεων ἀγαθὸν τὸ τέλος, δῆλον
 ὡς καὶ τῆς βελτίστης βέλτιστον ἀνείη. Ἀλλὰ μὴν ἦγε πο-
 λιτικὴ βελτίστη δύναμις. Ὡστε τὸ τέλος αὐτῆς ἀνείη ἀγα-
 θόν. Ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἄρα (ὡς ἔοικεν) ἡμῖν λεκτέον,
 καὶ ὑπὲρ ἀγαθοῦ οὐ τοῦ ἀπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν· οὐ
 γὰρ τοῦ θεῶν ἀγαθοῦ· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ ἄλ-
 λος λόγος, καὶ ἄλλοτριᾶ ἢ σκέψις. Ὑπὲρ τοῦ πολιτι-
 κοῦ ἄρα ἡμῖν λεκτέον ἀγαθοῦ. Πάλιν δὲ καὶ τοῦτο
 διαλεῖν δεῖ ὑπὲρ ἀγαθοῦ, πῶς λεγομένου· οὐ γὰρ
 ἐστὶν ἀπλοῦν. Λέγεται γὰρ ἀγαθόν, ἡ τὸ ἄριστον
 ἐν ἐκάστῳ τῶν ὄντων· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ διὰ τὴν αὐτοῦ
 φύσιν αἰρετόν· ἡ οὐ τὰλλα μετασχόντα ἀγαθὰ ἐστὶ·
 τοῦτο δὲ ἐστὶ ἡ ἰδέα τῶ ἀγαθοῦ. Πότερον οὖν ὑπὲρ
 τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ δεῖ, ἡ οὐ, ἀλλ' ὡς τὸ κοινὸν ἐν
 ἅπασιν ὑπάρχον ἀγαθόν; Ἐτερον γὰρ τῆς ἰδέας τοῦτο
 δόξειεν ἂν εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ ἰδέα χωριστὸν, καὶ αὐτὸ
 καθ' αὐτό· τὸ δὲ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχει· οὐκ ἐστὶ
 δὲ ταῦτόν τῳ χωριστῳ· οὐ γὰρ ἂν ποτε τὸ χωριστὸν
 καὶ τὸ πεφυκὸς αὐτὸ καθ' αὐτὸ εἶναι, ἐν πᾶσιν ὑπάρ-
 χῃ. Πότερον οὖν ὑπὲρ τούτου δεῖ λέγειν τῶ ἀγαθοῦ
 τοῦ ἐνυπάρχοντος, ἡ οὐ; διὰ τί; ὅτι τοῦτό ἐστι μὲν τὸ κοι-
 νόν, ὡς ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή· ὁ δὲ ὁρισμὸς
 βούλεται τὴν ἐκάστου οὐσίαν λέγειν, ἥτοι ὅτι ἀγαθόν,
 ἡ ὅτι κακόν, ἡ ὅτι ἄν' ἄλλο ἦν. Λέγει δὲ ὁ ὅρος, ὅτι τοιόνδ'
 ἀγαθὸν καθόλου, ὃ ἐὰν ᾖ αὐτὸ καθ' αὐτὸ αἰρετόν·

τὸ δὲ ἐν ἅπασιν ἐνυπάρχον, ὁμοιον τῷ ὕρῳ ἐστίν. Ὁ δὲ ὅρος λέγει ὅτι ἀγαθόν. Ἐπιστήμη δὲ γε οὐδὲ δύναμις οὐδεμία λέγει ὑπὲρ τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς ὅτι ἀγαθόν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄλλης δυνάμεως ἐστὶ θεωρῆσαι. Οὔτε γὰρ ὁ ἱατρὸς, οὔτε ὁ οἰκοδόμος λέγει ὅτι ἀγαθόν ἡ ὑγίεια, οὐδὲ ἡ οἰκία· ἀλλ' ὅτι ὁ μὲν ὑγίειαν ποιεῖ, καὶ ὡς ποιεῖ, ὁ δ' οἰκίαν. Ἀλλ' οὐ τοίνυν ὅτι οὐδὲ τῇ πολιτικῇ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τοῦ κοινοῦ. Μία γάρ ἐστι καὶ αὕτη τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν. Τοῦτο δὲ οὐ μίᾳς ἦν λέγειν, οὔτε δυνάμεως, οὔτ' ἐπιστήμης ὡς τέλους. Οὐδ' ἄρα τῆς πολιτικῆς ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμόν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ. Διὰ τί; ὅτι, ὅταν βουλώμεθα δεῖξαι τι τῶν μέσων ἀγαθῶν, ἢ τῷ ὁρισμῷ δείκνυμεν, ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος ἐφαρμόττει ἐπὶ τε τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐπὶ τοῦτο, ἐὰν βουλώμεθα δεῖξαι ὅτι ἀγαθόν· ἢ τῇ ἐπαγωγῇ, οἷον, ὅταν θέλωμεν δεῖξαι ὅτι ἡ μεγαλοψυχία ἐστὶν ἀγαθόν, φαμέν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀγαθόν καὶ ἡ ἀνδρία, καὶ ἅπλως αἱ ἀρεταί· ἢ δὲ μεγαλοψυχία ἀρετή· ὥστε καὶ ἡ μεγαλοψυχία ἀγαθόν. Οὐδὲ δὴ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τῇ πολιτικῇ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀδύνατα συμβήσεται τούτῳ, καὶ τῷ κατὰ τὸν ὅρον κοινῷ ἀγαθῷ. Ὅτι γὰρ ἀγαθόν, καὶ ἐνταῦθα ἐρεῖ. Ἀλλ' οὐ τοίνυν ὅτι ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου ἀγαθοῦ λεκτέον ἐστὶ, καὶ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. Τὸ δ' ὅλον ἴδοι ἄν τις, ὅτι οὐκ ἐστὶ μίᾳς οὔτ' ἐπιστήμης οὔτε δυνάμεως τὸ ὑπὲρ παντὸς ἀγαθοῦ σκοπεῖν· διὰ τί; ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις ἐστί. Καὶ γὰρ ἐν τῷ τί, καὶ ἐν τῷ ποῖῳ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, καὶ πότε,

καὶ πρὸς τι, καὶ τινί, καὶ ἀπλῶς ἐν πάσαις. Ἀλλὰ μὴν τὸ πότε ἀγαθόν, ἐν μὲν ἱατρικῇ ὁ ἱατρός οἶδεν· ἐν δὲ κυβερνητικῇ ὁ κυβερνήτης· ἐν ἐκάστη δ' ἕκαστος. Πότε μὲν γὰρ δεῖ τεμεῖν, ὁ ἱατρός οἶδε· πότε δὲ δεῖ πλεῖν, ὁ κυβερνήτης· ἐν ἐκάστη δὲ τὸ πότε ἀγαθόν, ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰδήσει. Οὔτε γὰρ ὁ ἱατρός τὸ ἐν τῇ κυβερνητικῇ ἀγαθόν πότε εἰδήσει, οὔτε ὁ κυβερνήτης τὸ ἐν ἱατρικῇ. Οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον. Τὸ γὰρ πότε, ἐν πάσαις κοινόν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πρὸς τι ἀγαθόν, καὶ τὸ κατὰ τὰς ἄλλας κατηγορίας, κοινὸν μὲν ἀπάσαις. Οὐδεμιᾶς δ' ἔστιν οὔτε δυνάμει οὐτ' ἐπιστήμης εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ ἐν ἐκάστη πότε ἀγαθοῦ, οὐδ' αὖ τῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν. Ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. Ἰσως δὲ οὐδὲ δεῖ βουλόμενόν τι δεικνύναι, τοῖς μὴ φανεροῖς παραδείγμασι χρῆσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν νοητῶν τοῖς αἰσθητοῖς· καὶ ταῦτα γὰρ φανερώτατα. Ὅταν οὖν ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἐγχειρῇ τις λέγειν, οὐ λεκτέον ἐστὶ ὑπὲρ τῆς ἰδέας. Καίτοι οἶονταί γε δεῖν, ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λέγωσιν, ὑπὲρ τῆς ἰδέας δεῖν λέγειν. Ἐπὶ γὰρ τοῦ μάλιστα ἀγαθοῦ φασὶ δεῖν λέγειν. Αὐτὸ δὲ ἕκαστον μάλιστ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτον. Ὡστε μάλιστ' ἂν εἴη ἀγαθόν ἡ ἰδέα, ὡς οἶονται. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος, ἀληθὴς μὲν ἐστὶ ἴσως· ἀλλ' οὐχ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἡ δύναμις, ὑπὲρ ἧς νῦν ἐστὶ ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ὑπὲρ τούτου σκοπεῖ τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν ἀγαθοῦ. Οὐδεμία γὰρ οὐτ' ἐπιστήμη οὔτε δύναμις ὑπὲρ τοῦ τέλους λέγει ὅτι ἀγαθόν· ὥστ' οὐδ' ἡ πολιτικὴ. Διὸ

οὐχ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ τὸν λόγον ποιεῖται. Ἀλλ' ἴσως, φησὶ, τούτῳ τὰ γαθὼ ἀρχῇ χρησάμενος ὑπὲρ τῶν καθέκαστα, ἐκ τούτων προβάς, ἐρῶ· οὐδ' οὕτως ὀρθῶς. Δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς οἰκείας λαμβάνειν. Ἄτοπον γάρ, εἴ τις βουλούμενος τὸ τρίγωνον, ὥς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον δεῖξαι, λάβοι ἀρχὴν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος. Οὐ γὰρ οἰκεία. Δεῖ δὲ τὴν ἀρχὴν οἰκείαν εἶναι καὶ συνημμένην· νῦν δὲ καὶ ἄνευ τοῦ τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον, δείξει τις δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον τὸ τρίγωνον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ θεάσασθαι τὰ ἄλλα ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ. Διὸ οὐκ οἰκείαν ἀρχὴν εἶναι τούτου τὰ γαθοῦ. Οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' ὁ Σωκράτης ἐπιστήμας ἐποίει τὰς ἀρετάς. Ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν ᾤετο δεῖν μάτην εἶναι. Ἐκ δὲ τοῦ τὰς ἀρετὰς ἐπιστήμας εἶναι, συνέβαιεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς μάτην εἶναι. Διὰ τί; ὅτι ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει ἅμα εἰδέναι τὴν ἐπιστήμην τί ἐστι, καὶ εἶναι ἐπιστήμονα. Εἰ γὰρ ἰατρικὴν τις οἶδε τί ἐστι, καὶ ἰατρὸς οὗτος εὐθέως ἐστίν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν τοῦτο συμβαίνει. Οὐ γὰρ εἴ τις οἶδε τὴν δικαιοσύνην τί ἐστίν, εὐθέως δίκαιός ἐστιν· ὥς δ' αὐτως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Συμβαίνει οὖν καὶ μάτην τὰς ἀρετὰς εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἐπιστήμας.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὴ ὑπὲρ τούτων διώρισται, πειραθῶμεν λέγειν τὰ γαθὸν ποσαχῶς λέγεται. Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια, τὰ δ' ἐπαινετὰ, τὰ δὲ δυνάμεις. Τὸ δὲ τίμιον λέγω, τὸ τοιοῦτον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον, οἷον ψυχὴν, νοῦς· τὸ ἀρχαιότερον, ἢ ἀρχή,

τὰ τοιαῦτα· τιμία δ', ἐφ' οἷς ἡ τιμή. Τοῖς δὲ τοιούτοις πᾶσι τιμὴ ἀκολουθεῖ. Οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τιμίον, ὅταν γὰρ δὴ ἀπ' αὐτῆς σπουδαῖός τις γένηται· ἤδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς σχῆμα ἦκει. Τὰ δ' ἐπαινετὰ, οἷον ἀρεταί. Ἀπὸ γὰρ τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων, ὃ ἐπαινος γίνεται. Τὰ δὲ, δυνάμεις· οἷον ἀρχή, πλοῦτος, ἰσχύς, κάλλος· τούτοις γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος εὖ ἂν δύνηται χρήσασθαι, καὶ ὁ φαῦλος κακῶς· διὸ δυνάμει τὰ τοιαῦτα καλοῦνται ἀγαθὰ. Ἀγαθὰ μὲν δὴ εἰσι· δοκιμάζεται γὰρ τῇ τοῦ σπουδαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου. Τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις συμβέβηκεν ἀγαθοῖς, καὶ τὴν τύχην τῆς γενέσεως αὐτῶν αἰτίαν εἶναι· ἀπὸ τύχης γὰρ καὶ πλοῦτος γίγνεται καὶ ἀρχή, καὶ ὅλως ὅσα εἰς δυνάμειος τάξιν ἦκει. Λοιπὸν δὲ καὶ τέταρτον τῶν ἀγαθῶν, τὸ σωστικὸν καὶ ποιητικὸν ἀγαθοῦ· οἷον γυμνάσια ὑγείας, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιούτον. Ἄλλ' ἔτι καὶ ἄλλην ἔχει τὰγαθὰ διαίρεσιν· οἷον ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν πάντη καὶ πάντως αἰρετὰ, τὰ δ' οὐ· οἷον, ἡ μὲν δικαιοσύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, καὶ πάντη καὶ πάντως αἰρεταί· ἰσχύς δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὔτε πάντη οὔτε πάντως. ἔτι καὶ ἄλλως· τῶν γὰρ ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἐστὶ τέλη, τὰ δ' οὐ τέλη· οἷον, ἡ μὲν ὑγεία, τέλος· τὰ δὲ τῆς ὑγείας ἔνεκεν, οὐ τέλη· καὶ ὅσα οὕτως ἔχει, τούτων αἰεὶ τὸ τέλος βέλτιον· οἷον ὑγεία βέλτιον ἢ τὰ ὑγιεινά· καὶ ἀπλῶς αἰεὶ καθόλου τοῦτο βέλτιον, οὐ ἔνεκεν καὶ τὰ ἄλλα. Πάλιν αὐτῶν τῶν τελῶν, βέλτιον αἰεὶ τὸ τέλειον τοῦ ἀτελοῦς. Τέλειον δὲ ἐστίν, οὐ παραγενομένου, μηθενὸς ἔτι προσδεόμεθα· ἀτελὲς δὲ, οὐ παραγενομένου,

προςδεόμεθα τινος · οἷον τῆς δικαιοσύνης μὲν μόνον
 παραγενομένης, πολλῶν προςδεόμεθα · τῆς δὲ εὐ-
 δαιμονίας παραγενομένης, οὐδενὸς ἔτι προςδεόμεθα.
 Τοῦτο ἄρα ἐστὶ τὸ ἄριστον ἡμῖν ὃ ζητοῦμεν, ὃ ἐστὶ
 τέλος τέλειον · τὸ δὲ δὴ τέλειον τέλος ἀγαθόν ἐστι, καὶ
 τὸ τέλος τὸ ἀγαθόν. Μετὰ ταῦτα τοίνυν πῶς τὸ
 ἄριστον δεῖ σκοπεῖν; πότερον οὕτως ὥς καὶ αὐτοῦ
 συναριθμουμένου; Ἄλλ' αἰτοπον. Τὸ γὰρ ἄριστον
 [ἐπειδὴ] ἐστὶ τέλος τέλειον, τὸ δὲ τέλειον τέλος, ὡς ἀπλῶς
 εἰπεῖν, οὐθὲν ἂν ἄλλο δοξείεν εἶναι ἢ εὐδαιμονία· τὴν
 δ' εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. Ἐὰν
 δὴ τὸ βέλτιστον σκοπῶν, καὶ αὐτὸ συναριθμῆς, αὐτὸ
 ἔσται αὐτοῦ βέλτιον· αὐτὸ γὰρ βέλτιστον ἔσται. Οἷον
 τὰ ὑγιεινὰ θεῖς καὶ τὴν ὑγίειαν, σκόπει τί τούτων
 πάντων βέλτιστον. Βέλτιστον δ' ἐστὶν ὑγίεια· εἰ δὴ
 τούτων πάντων βέλτιστον, καὶ αὐτὸ αὐτοῦ βέλτιστον·
 αἰτοπον δὴ συμβαίνει. Οὐ δὴ ἴσως γε οὕτω σκεπτέον
 τὸ βέλτιστον. Ἄλλ' ἄρα γε οὕτως, οἷον χωρὶς αὐτοῦ·
 ἢ καὶ τοῦτο αἰτοπον; ἢ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐκ τινων
 ἀγαθῶν συγκειμένη· τὸ δ' ἐξ ὧν ἀγαθῶν σύγκειται,
 σκοπεῖν εἰ τοῦτ' ἐστὶ βέλτιον, αἰτοπον. Οὐ γὰρ ἐστὶν
 ἄλλο τι χωρὶς τούτων ἢ εὐδαιμονία, ἀλλὰ ταῦτα.
 Ἄλλ' ἄρα γε οὕτωςί πως ὁρθῶς ἂν τις σκοποῖτο συγ-
 κρίνων τὸ ἄριστον· οἷον αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν τὴν
 ἐκ τούτων τῶν ἀγαθῶν οὔσαν, συγκρίνων πρὸς ἄλλα
 ἃ μὴ ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἐνόητα, οὕτως τὸ ἄριστον σκοπῶν,
 ὁρθῶς ἂν σκοποῖτο. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν ἀπλοῦν τὸ ἄρι-
 στον ὃ ζητοῦμεν νῦν· οἷον λέγοι ἂν τις εἶναι ἄριστον
 τὴν φρόνησιν ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν καθ' ἓν συγκρι-
 νομένων. Ἄλλ' ἴσως οὐχ οὕτως ζητητέον ἐστὶ τὸ ἄρι-

στον ἀγαθόν. Τὸ γὰρ τέλειον ζητοῦμεν ἀγαθόν· ἡ δὲ φρόνησις μόνη οὕσα, οὐ τέλειον· οὐκ ἄρα τοῦτο τὸ ἀριστον ὃ ζητοῦμεν, οὐδὲ τὸ οὕτως ἀριστον.

CAPUT III.

Μετὰ τοίνυν τοῦτο ἔχει τὰ γὰθὰ ἄλλην διαίρεσιν. Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, οἷον αἱ ἀρεταί· τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, οἷον ὑγεία, κάλλος· τὰ δὲ ἐκτὸς, πλοῦτος, ἀρχή, τιμή, ἡ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. Τούτων δὲ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, βέλτιστα. Τὰ δ' ἐν ψυχῇ ἀγαθὰ διώρισται εἰς τρία, εἰς φρόνησιν, εἰς ἀρετὴν, καὶ ἡδονήν. Ἡδὴ τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο ὃ καὶ λέγομεν πάντες, καὶ δοκεῖ καὶ τέλος τῶν ἀγαθῶν, καὶ τελειότατον εἶναι, ἡ εὐδαιμονία, καὶ τοῦτο ταῦτο φαμέν εἶναι τὸ εὖ πράττειν καὶ εὖ ζῆν. Τὸ δὲ τέλος ἐστὶν οὐχ ἄπλοῦν, ἀλλὰ διττόν· ἐνὶ μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ τέλος, αὕτη ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις, οἷον τῆς ὀψευς· καὶ ἔστι γε ἡ χρῆσις αἰρετωτέρα τῆς ἕξεως· τέλος δὲ ἡ χρῆσις. Οὐδεὶς γὰρ ἂν βούλοιτο ἔχειν τὴν ὀψιν μὴ μέλλων ὀρεῖν, ἀλλὰ μύειν. Ὀμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀκοῆς, καὶ τῶν τοιούτων. Ὡν ἄρα καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἕξις ἐστίν, αἱ βέλτιον καὶ αἰρετωτέρον ἡ χρῆσις τῆς ἕξεως. Ἡ γὰρ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια, τέλος· ἡ δ' ἕξις, τῆς χρήσεως ἕνεκα. Μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν, ὅψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιοῦσαν οἰκίαν, ἄλλην δὲ σπουδαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικὴν· καὶ οὐ ποιητικὸς ὁ οἰκοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητική. Ὀμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν ὁρῶμεν ὅτι οὐθενὲν ἄλλω ἢ ψυχῇ ζῶμεν· ἐν ψυχῇ δέ ἐστιν ἀρετή· τὸ αὐτὸ γέ τοι φαμέν, τὴν τε ψυχὴν ποιεῖν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετήν. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἐκάστω τοῦτο ποιεῖ, οὗ ἐστιν ἀρετή· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τὰλλα μὲν· ψυχῇ δὲ ζῶμεν· διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἄρα εὖ ζήσομεν· τὸ δὲ γε εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν λέγομεν. Τὸ ἄρα εὐδαιμονεῖν καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐν τῷ εὖ ζῆν ἐστι· τὸ δ' εὖ ζῆν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. Τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τέλος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἄριστον. Ἐν χρήσει τοίνυν· τινὲς ἂν εἴη καὶ ἐνεργεῖα τέλος ἡ εὐδαιμονία. Ὡν γὰρ ἕξις καὶ χρήσις, ἡ χρήσις καὶ ἐνεργεῖα τέλος· τῆς δὲ ψυχῆς ἡ ἀρετὴ, ἕξις ἐστίν. Ἔστι δὲ ἡ ἐνεργεῖα καὶ ἡ χρήσις αὐτῆς τῶν ἀρετῶν· ὥστε τέλος ἂν εἴη ἡ ἐνεργεῖα καὶ ἡ χρήσις αὐτῆς· ἡ εὐδαιμονία ἄρα εἴη ἂν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. Ἐπειδήπερ οὖν τὸ ἄριστον ἀγαθόν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, καὶ αὕτη τέλος ἐνεργεῖα, ζῶντες ἂν κατὰ τὰς ἀρετὰς, εὐδαίμονες ἂν εἴημεν, καὶ ἔχοιμεν τὸ ἄριστον ἀγαθόν. Ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τέλειον ἀγαθόν καὶ τέλος, οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν, ὅτι καὶ ἐν τελείῳ ἔσται. Οὐ γὰρ ἔσται ἐν παιδί (οὐ γὰρ ἐστὶ παῖς εὐδαίμων) ἀλλ' ἐν ἀνδρὶ· οὗτος γὰρ τέλειος. Οὐδ' ἐν χρόνῳ γε ἀτελεῖ, ἀλλ' ἐν τελείῳ. Τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος, ὃν ἄνθρωπος βιοῖ. Καὶ γὰρ λέγεται ὁρθῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι δεῖ τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ μεγίστῳ χρόνῳ τοῦ βίου κρίνειν· ὥς δέον τὸ τέλειον εἶναι καὶ ἐν χρόνῳ τελείῳ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ. Ὅτι δὲ ἐνεργεῖα ἐστίν, ἴδοι ἂν τις καὶ ἐντεῦθεν. Ἐν γὰρ

τοῖς ὕπνοις, οἷον εἴ τις καθεύδει διὰ βίου, τὸν τοι-
οῦτον οὐ πᾶν βουλόμεθα λέγειν εὐδαιμόνα εἶναι.
Τὸ μὲν γὰρ ζῆν αὐτῷ ὑπάρχει· ἀλλὰ τὸ ζῆν αὐτῷ
κατὰ τὰς ἀρετὰς, οὐχ ὑπάρχει, ὃ ἦν κατὰ τὴν ἐνέρ-
γειαν. Μετὰ τοῦτο τὸ μέλλον λέγεσθαι, οὐτ' ἂν
λιαν δόξειεν οἰκεῖον εἶναι τούτῳ, οὔτε μακρὰν ἀπέ-
χον. Οἷον ἐπειδὴ πέρ ἐστιν (ὥς δοκεῖ) μόριόν τι τῆς
ψυχῆς ὃ τρέφεμεθα, ὃ καλοῦμεν θρεπτικόν· τοῦτο
γὰρ εὐλογόν ἐστιν εἶναι· τοὺς γοῦν λίθους ὁρῶμεν
ἄδυνάτους τρέφεσθαι ὄντας· ὥστε δῆλον ὅτι τῶν ἐμ-
ψύχων ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι. Εἰ δὲ τῶν ἐμψύχων, ἡ
ψυχὴ ἂν εἴη αἷτις· τῆς δὲ ψυχῆς, τούτων μὲν τῶν
μορίων, οὐθὲν αἷτιον ἂν εἴη τοῦ τρέφεσθαι· οἷον τὸ
λογιστικόν, ἢ τὸ θυμικόν, ἢ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἄλλο δέ
τι παρὰ ταῦτα, ὃ οὐθὲν ἔχομεν οἰκειότερον ὄνομα
ἐπιθεῖναι, ἢ θρεπτικόν· τί οὖν ἂν τις εἴποι, πότερον
καὶ τούτου τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς ἐστὶν ἀρετὴ; Εἰ γὰρ
ἐστι, δῆλον ὅτι καὶ ταύτῃ δεήσει ἐνεργεῖν. Τῆς γὰρ
τελείας ἀρετῆς ἡ ἐνέργεια, εὐδαιμονία. Εἰ μὲν οὖν
ἐστὶν ἀρετὴ τούτου, ἢ μὴ ἐστὶν, ἄλλος λόγος. Εἰ δ'
ἄρα ἐστὶν, οὐκ ἔστι ταύτης ἐνέργεια. Ὡς γὰρ μὴ
ἐστὶν ὁρμὴ, οὐδ' ἐνέργεια τούτων ἐσται. Οὐκ ἔοικα
δὲ εἶναι ὁρμὴ ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, ἀλλ' ὅμοιον εἴκειν
εἶναι τῷ πυρί. Καὶ γὰρ ἐκείνῳ ὃ, τι ἂν ἐμβάλης,
καταναλώσει· καὶ εἰ μὴ ἐμβάλης, οὐκ ἔχει ὁρμὴν
πρὸς τὸ λαβεῖν. Οὕτω καὶ τοῦτο τὸ μόριον τῆς ψυ-
χῆς ἔχει. Ἄν μὲν γὰρ ἐμβάλης τροφήν, τρέφει· ἂν
δὲ μὴ ἐμβάλης τροφᾶς, οὐκ ἔχει ὁρμὴν τοῦ τρέφειν.
Διὸ οὐδὲ ἐνέργεια οὐ μὴδὲ ὁρμὴ. Ὡστ' οὐδὲν συν-
εργεῖ τὸ μόριον τοῦτο πρὸς εὐδαιμονίαν. Μετὰ ταῦ-

καὶ ἐκ τίνων ἐστὶ σκέπασθαι· ἅμα γὰρ εἰδῆσαι βου-
 λόμεθα, καὶ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι. Τοῦτο δ' οὐ δυ-
 νησόμεθα, ἐὰν μὴ εἰδῶμεν καὶ ἐκ τίνων, καὶ πῶς ἄν.
 Ἀναγκαῖον μὲν οὖν εἰδῆσαι, τί ἐστὶν ἀρετή. Οὐ γὰρ
 ῥῆδιον εἰδέναι τὰ ἐκ τίνων ἄν, καὶ πῶς ἄν, ἀγνοοῦντα
 τὸ τί ἐστὶ, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν. Οὐδεὶς
 δὲ λανθάνειν οὐδ' εἴ τινας πρότερον ὑπὲρ τούτων εἰ-
 ρήκασι. Πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας περὶ
 ἀρετῆς εἰπεῖν· οὐκ ὀρθῶς δέ. Τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς
 τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων, οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν
 θεωρίαν ἐποιήσατο. Οὐ γάρ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη
 ἀριθμὸς ἰσάκεις ἴσος. Μετὰ τοῦτον Σωκράτης ἐπιγενό-
 μενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον εἶπεν ὑπὲρ τούτων·
 οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος· τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστή-
 μας ἐποιεῖ. Τοῦτο δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον. Αἱ γὰρ
 ἐπιστήμαι πᾶσαι μετὰ λόγου· λόγος δὲ ἐν τῷ διανοη-
 τικῷ τῆς ψυχῆς γίνεται μόνῳ. Γίνονται οὖν αἱ ἀρε-
 ταὶ πᾶσαι καθ' αὐτῶν ἐν τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς μο-
 ρίῳ· συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρε-
 τὰς ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. Τοῦτο
 δὲ ποιῶν, ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἡθος. Διὸ οὐκ ὀρ-
 θῶς ἤψατο ταύτῃ τῶν ἀρετῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ Πλά-
 των διείλετο τὴν ψυχὴν εἰς τε τὸ λόγον ἔχον, καὶ εἰς
 τὸ ἄλογον ὀρθῶς· καὶ ἀπέδωκεν ἐκάστου ἀρετὰς προσ-
 ηκούσας. Μέχρι μὲν οὖν τούτου καλῶς· μετὰ μέν-
 τοι τοῦτο οὐκ ἔτι ὀρθῶς. Τὴν γὰρ ἀρετὴν κατέμειξεν
 εἰς τὴν πραγματείαν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ· οὐ δὲ ὀρ-
 θῶς· οὐ γὰρ οἰκεῖον. Ἐπὶ γὰρ τῶν ὄντων καὶ ἀλη-
 θείας λέγοντα, οὐκ ἔδει ὑπὲρ ἀρετῆς φράζειν. Οὐδὲν
 γὰρ τούτῳ κἄκείνῳ κοινόν. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπὶ το-

σοῦτον ἤψαντο, καὶ οὕτως. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη μετὰ ταῦτα σκέπασθαι, τί δεῖ αὐτοὺς λέγειν ὑπὲρ τούτων. Πρῶτον μὲν οὖν ἰδεῖν δεῖ, ὅτι πάσης ἐπιστήμης καὶ δυνάμεως ἐστὶ τι τέλος, καὶ τοῦτ' ἀγαθόν. Οὐδεμία γὰρ οὐτ' ἐπιστήμη οὔτε δύναμις ἐνεκεν κακοῦ ἐστὶ. Εἰ οὖν πασῶν τῶν δυνάμεων ἀγαθὸν τὸ τέλος, δῆλον ὡς καὶ τῆς βελτίστης βέλτιστον ἀνέη. Ἀλλὰ μὴν ἦγε πολιτικὴ βελτίστη δύναμις. Ὥστε τὸ τέλος αὐτῆς ἀνέη ἀγαθόν. Ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἄρα (ὡς ἔοικεν) ἡμῖν λεκτέον, καὶ ὑπὲρ ἀγαθοῦ οὐ τοῦ ἀπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν· οὐ γὰρ τοῦ θεῶν ἀγαθοῦ· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ ἄλλος λόγος, καὶ ἄλλοτριά ἢ σκέψις. Ὑπὲρ τοῦ πολιτικοῦ ἄρα ἡμῖν λεκτέον ἀγαθοῦ. Πάλιν δὲ καὶ τοῦτο διελθεῖν δεῖ ὑπὲρ ἀγαθοῦ, πῶς λεγομένου· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀπλοῦν. Λέγεται γὰρ ἀγαθόν, ἢ τὸ ἄριστον ἐν ἐκάστῳ τῶν ὄντων· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν αἰρετόν· ἢ οὐ τᾶλλα μετασχόντα ἀγαθὰ ἐστὶ· τοῦτο δὲ ἐστὶ ἡ ἰδέα τᾶγαθοῦ. Πότερον οὖν ὑπὲρ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ δεῖ, ἢ οὐ, ἀλλ' ὡς τὸ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχον ἀγαθόν; Ἐτερον γὰρ τῆς ἰδέας τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ ἰδέα χωριστὸν, καὶ αὐτὸ καθ' αὐτό· τὸ δὲ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχει· οὐκ ἐστὶ δὲ ταῦτόν τῳ χωριστῷ· οὐ γὰρ ἂν ποτε τὸ χωριστὸν καὶ τὸ πεφυκὸς αὐτὸ καθ' αὐτό εἶναι, ἐν πᾶσιν ὑπάρχει. Πότερον οὖν ὑπὲρ τούτου δεῖ λέγειν τᾶγαθοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος, ἢ οὐ; διὰ τί; ὅτι τοῦτό ἐστι μὲν τὸ κοινόν, ὡς ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή· ὁ δὲ ὁρισμὸς βούλεται τὴν ἐκάστου οὐσίαν λέγειν, ἥτοι ὅτι ἀγαθόν, ἢ ὅτι κακόν, ἢ ὅτι ἄλλο ἢν. Λέγει δὲ ὁ ὅρος, ὅτι τοιόνδ' ἀγαθόν καθόλου, ὃ ἐὰν ᾖ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ αἰρετόν·

τὸ δὲ ἐν ἅπασιν ἐνυπάρχον, ὁμοιον τῷ ὄρω ἐστίν. Ὁ δὲ ὄρος λέγει ὅτι ἀγαθόν. Ἐπιστήμη δὲ γε οὐδὲ δύναμις οὐδεμία λέγει ὑπὲρ τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς ὅτι ἀγαθόν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄλλης δυνάμεως ἐστὶ θεωρῆσαι. Οὔτε γὰρ ὁ ἰατρός, οὔτε ὁ οἰκοδόμος λέγει ὅτι ἀγαθόν ἡ ὑγίεια, οὐδὲ ἡ οἰκία· ἀλλ' ὅτι ὁ μὲν ὑγίειαν ποιεῖ, καὶ ὡς ποιεῖ, ὁ δ' οἰκίαν. Ἀἴτιον τοίνυν ὅτι οὐδὲ τῇ πολιτικῇ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τοῦ κοινοῦ. Μία γάρ ἐστι καὶ αὕτη τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν. Τοῦτο δὲ οὐ μίᾳς ἦν λέγειν, οὔτε δυνάμεως, οὔτ' ἐπιστήμης ὡς τέλους. Οὐδ' ἄρα τῆς πολιτικῆς ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν τοῦ κατὰ τὸν ὀρισμόν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ. Διὰ τί; ὅτι, ὅταν βουλώμεθα δεῖξαι τι τῶν μέρους ἀγαθῶν, ἢ τῷ ὀρισμῷ δείκνυμεν, ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος ἐφαρμόττει ἐπὶ τε τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐπὶ τοῦτο, ἐὰν βουλώμεθα δεῖξαι ὅτι ἀγαθόν· ἢ τῇ ἐπαγωγῇ, οἷον, ὅταν θέλωμεν δεῖξαι ὅτι ἡ μεγαλοψυχία ἐστὶν ἀγαθόν, φαμέν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀγαθόν καὶ ἡ ἀνδρία, καὶ ἀπλῶς αἱ ἀρεταί· ἢ δὲ μεγαλοψυχία ἀρετή· ὥστε καὶ ἡ μεγαλοψυχία ἀγαθόν. Οὐδὲ δὴ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τῇ πολιτικῇ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀδύνατα συμβήσεται τούτῳ, καὶ τῷ κατὰ τὸν ὄρον κοινῷ ἀγαθῷ. Ὅτι γὰρ ἀγαθόν, καὶ ἐνταῦθα ἔρεϊ. Ἀἴτιον τοίνυν ὅτι ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου ἀγαθοῦ λεκτέον ἐστὶ, καὶ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. Τὸ δ' ὅλον ἴδοι ἂν τις, ὅτι οὐκ ἐστὶ μίᾳς οὔτ' ἐπιστήμης οὔτε δυνάμεως τὸ ὑπὲρ παντὸς ἀγαθοῦ σκοπεῖν· διὰ τί; ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις ἐστί. Καὶ γὰρ ἐν τῷ τί, καὶ ἐν τῷ ποίῳ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, καὶ πότε,

καὶ πρὸς τι, καὶ τινὲ, καὶ ἀπλῶς ἐν πάσαις. Ἀλλὰ μὴν τὸ πότε ἀγαθόν, ἐν μὲν ἱατρικῇ ὁ ἱατρὸς οἶδεν· ἐν δὲ κυβερνητικῇ ὁ κυβερνήτης· ἐν ἐκάστη δ' ἕκαστος. Πότε μὲν γὰρ δεῖ τεμεῖν, ὁ ἱατρὸς οἶδε· πότε δὲ δεῖ πλεῖν, ὁ κυβερνήτης· ἐν ἐκάστη δὲ τὸ πότε ἀγαθόν, ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰδήσει. Οὔτε γὰρ ὁ ἱατρὸς τὸ ἐν τῇ κυβερνητικῇ ἀγαθόν πότε εἰδήσει, οὔτε ὁ κυβερνήτης τὸ ἐν ἱατρικῇ. Οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον. Τὸ γὰρ πότε, ἐν πάσαις κοινόν. Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ πρὸς τι ἀγαθόν, καὶ τὸ κατὰ τὰς ἄλλας κατηγορίας, κοινὸν μὲν ἀπάσαις. Οὐδεμιᾶς δ' ἔστιν οὔτε δυνάμει οὔτ' ἐπιστήμης εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ ἐν ἐκάστη πότε ἀγαθοῦ, οὐδ' αὖ τῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν. Ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. Ἰσως δὲ οὐδὲ δεῖ βουλόμενόν τι δεικνύναι, τοῖς μὴ φανεροῖς παραδείγμασι χρῆσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν νοητῶν τοῖς αἰσθητοῖς· καὶ ταῦτα γὰρ φανερώτατα. Ὅταν οὖν ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἐγχειρῇ τις λέγειν, οὐ λεκτέον ἐστὶ ὑπὲρ τῆς ἰδέας. Καίτοι οἶονται γε δεῖν, ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λέγωσιν, ὑπὲρ τῆς ἰδέας δεῖν λέγειν. Ἐπὶ γὰρ τοῦ μάλιστα ἀγαθοῦ φασὶ δεῖν λέγειν. Αὐτὸ δὲ ἕκαστον μάλιστ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτον. Ὡστε μάλιστ' ἂν εἴη ἀγαθὸν ἡ ἰδέα, ὡς οἶονται. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος, ἀληθὴς μὲν ἐστὶ ἴσως· ἀλλ' οὐχ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἢ δύνამις, ὑπὲρ ἧς νῦν ἐστὶ ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ὑπὲρ τούτου σκοπεῖ τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν ἀγαθοῦ. Οὐδεμία γὰρ οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε δύνამις ὑπὲρ τοῦ τέλους λέγει ὅτι ἀγαθόν· ὥστ' οὐδ' ἡ πολιτικὴ. Διὸ

οὐχ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ τὸν λόγον ποιῶνται. Ἄλλ' ἴσως, φησὶ, τούτῳ τὰγαθὸν ἀρχὴ χρησάμενος ὑπὲρ τῶν καθέκαστα, ἐκ τούτων προβάς, ἐρῶ οὐδ' οὕτως ὁρθῶς. Δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς οἰκείας λαμβάνειν. Ἀτοπον γάρ, εἴ τις βουλούμενος τὸ τρίγωνον, ὥς δυοῖν ὁρθαῖς ἴσας ἔχον δεῖξαι, λάβοι ἀρχὴν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος. Οὐ γὰρ οἰκεία. Δεῖ δὲ τὴν ἀρχὴν οἰκείαν εἶναι καὶ συνημμένην· νῦν δὲ καὶ ἄνευ τοῦ τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον, δείξει τις δυοῖν ὁρθαῖς ἴσας ἔχον τὸ τρίγωνον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ θεάσασθαι τὰ ἄλλα ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ. Διὸ οὐκ οἰκείαν ἀρχὴν εἶναι τούτου τὰγαθοῦ. Οὐκ ὁρθῶς δὲ οὐδ' ὁ Σωκράτης ἐπιστήμας ἐποίει τὰς ἀρετάς. Ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν ᾔετο δεῖν μάτην εἶναι. Ἐκ δὲ τοῦ τὰς ἀρετὰς ἐπιστήμας εἶναι, συνέβαιεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς μάτην εἶναι. Διὰ τί; ὅτι ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει ἅμα εἰδέναι τὴν ἐπιστήμην τί ἐστι, καὶ εἶναι ἐπιστήμονα. Εἰ γὰρ ἰατρικὴν τις οἶδε τί ἐστι, καὶ ἰατρὸς οὗτος εὐθέως ἐστίν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἄλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν τοῦτο συμβαίνει. Οὐ γὰρ εἴ τις οἶδε τὴν δικαιοσύνην τί ἐστίν, εὐθέως δίκαιός ἐστιν· ὥς δ' αὐτως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Συμβαίνει οὖν καὶ μάτην τὰς ἀρετὰς εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἐπιστήμας.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὴ ὑπὲρ τούτων διώρισται, πειραθῶμεν λέγειν τὰγαθὸν ποσαχῶς λέγεται. Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια, τὰ δ' ἐπαινετὰ, τὰ δὲ δυνάμεις. Τὸ δὲ τίμιον λέγω, τὸ τοιοῦτον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον, οἷον ψυχὴ, νοῦς· τὸ ἀρχαιότερον, ἢ ἀρχή,

τὰ τοιαῦτα· τίμια δ', ἐφ' οἷς ἡ τιμή. Τοῖς δὲ τοιούτοις πᾶσι τιμὴ ἀκολουθεῖ. Οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τίμιον, ὅταν γε δὴ ἀπ' αὐτῆς σπουδαῖός τις γένηται· ἥδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς σχῆμα ἦκει. Τὰ δ' ἐπαινέτα, οἷον ἀρεταί. Ἀπὸ γὰρ τῶν κατ' αὐτάς πράξεων, ὃ ἔπαινος γίνεται. Τὰ δὲ, δυνάμεις· οἷον ἀρχή, πλοῦτος, ἰσχύς, κάλλος· τούτοις γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος εὖ ἂν δύνηται χρῆσασθαι, καὶ ὁ φαῦλος κακῶς· διὸ δυνάμει τὰ τοιαῦτα καλοῦνται ἀγαθά. Ἀγαθὰ μὲν δὴ εἰσι· δοκιμάζεται γὰρ τῇ τοῦ σπουδαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου. Τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις συμβέβηκεν ἀγαθοῖς, καὶ τὴν τύχην τῆς γενέσεως αὐτῶν αἰτίαν εἶναι· ἀπὸ τύχης γὰρ καὶ πλοῦτος γίγνεται καὶ ἀρχή, καὶ ὅλως ὅσα εἰς δυνάμειος τάξιν ἦκει. Λοιπὸν δὲ καὶ τέταρτον τῶν ἀγαθῶν, τὸ σωστικὸν καὶ ποιητικὸν ἀγαθοῦ· οἷον γυμνάσια ὑγίειας, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιούτιον. Ἄλλ' ἔτι καὶ ἄλλην ἔχει τὰγαθὰ διαίρεσιν· οἷον ἐστι· τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν πάντη καὶ πάντως αἰρετά, τὰ δ' οὐ· οἷον, ἡ μὲν δικαιοσύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, καὶ πάντη καὶ πάντως αἰρεταί· ἰσχύς δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὔτε πάντη οὔτε πάντως. ἔτι καὶ ἄλλως· τῶν γὰρ ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἐστι τέλη, τὰ δ' οὐ τέλη· οἷον, ἡ μὲν ὑγίεια, τέλος· τὰ δὲ τῆς ὑγίειας ἐνεκεν, οὐ τέλη· καὶ ὅσα οὕτως ἔχει, τούτων αἰετὸ τέλος βέλτιον· οἷον ὑγίεια βέλτιον ἢ τὰ ὑγιεινά· καὶ ἀπλῶς αἰετὸ καθόλου τοῦτο βέλτιον, οὗ ἐνεκεν καὶ τὰ ἄλλα. Πάλιν αὐτῶν τῶν τελῶν, βέλτιον αἰετὸ τέλειον τοῦ ἀτελοῦς. Τέλειον δὲ ἐστίν, οὗ παραγενομένου, μηθενὸς ἔτι προσδεόμεθα· ἀτελὲς δὲ, οὗ παραγενομένου,

προςδεόμεθα τίνος · οἷον τῆς δικαιοσύνης μὲν μόνον
 παραγενομένης, πολλῶν προςδεόμεθα · τῆς δὲ εὐ-
 δαιμονίας παραγενομένης, οὐδενὸς ἔτι προςδεόμεθα.
 Τοῦτο ἄρα ἐστὶ τὸ ἄριστον ἡμῖν ὃ ζητοῦμεν, ὃ ἐστὶ
 τέλος τέλειον · τὸ δὲ δὴ τέλειον τέλος ἀγαθόν ἐστι, καὶ
 τὸ τέλος τὸ ἀγαθόν. Μετὰ ταῦτα τοίνυν πῶς τὸ
 ἄριστον δεῖ σκοπεῖν; πότερον οὕτως ὥς καὶ αὐτοῦ
 συναριθμουμένου; Ἄλλ' ἄτοπον. Τὸ γὰρ ἄριστον
 [ἐπειδὴ] ἐστὶ τέλος τέλειον, τὸ δὲ τέλειον τέλος, ὥς ἁπλῶς
 εἰπεῖν, οὐθὲν ἂν ἄλλο δόξειεν εἶναι ἢ εὐδαιμονία· τὴν
 δ' εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. Ἐὰν
 δὴ τὸ βέλτιστον σκοπῶν, καὶ αὐτὸ συναριθμῆς, αὐτὸ
 ἔσται αὐτοῦ βέλτιον· αὐτὸ γὰρ βέλτιστον ἔσται. Οἷον
 τὰ ὑγιεινὰ θεῖς καὶ τὴν ὑγίειαν, σκόπει τί τούτων
 πάντων βέλτιστον. Βέλτιστον δ' ἐστὶν ὑγίεια· εἰ δὴ
 τούτων πάντων βέλτιστον, καὶ αὐτὸ αὐτοῦ βέλτιστον·
 ἄτοπον δὴ συμβαίνει. Οὐ δὴ ἴσως γε οὕτω σκεπτέον
 τὸ βέλτιστον. Ἄλλ' ἄρα γε οὕτως, οἷον χωρὶς αὐτοῦ·
 ἢ καὶ τοῦτο ἄτοπον; ἢ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐκ τινων
 ἀγαθῶν συγκειμένη· τὸ δ' ἐξ ὧν ἀγαθῶν σύγκειται,
 σκοπεῖν εἰ τοῦτ' ἐστὶ βέλτιον, ἄτοπον. Οὐ γάρ ἐστιν
 ἄλλο τι χωρὶς τούτων ἢ εὐδαιμονία, ἀλλὰ ταῦτα.
 Ἄλλ' ἄρα γε οὕτωςί πως ὁρθῶς ἂν τις σκοποῖτο συγ-
 κρίνων τὸ ἄριστον· οἷον αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν τὴν
 ἐκ τούτων τῶν ἀγαθῶν οὔσαν, συγκρίνων πρὸς ἄλλα
 ἃ μὴ ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἐνόητα, οὕτως τὸ ἄριστον σκοπῶν,
 ὁρθῶς ἂν σκοποῖτο. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν ἁπλοῦν τὸ ἄρι-
 στον ὃ ζητοῦμεν νῦν· οἷον λέγοι ἂν τις εἶναι ἄριστον
 τὴν φρόνησιν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν καθ' ἓν συγκρι-
 νομένων. Ἄλλ' ἴσως οὐχ οὕτως ζητητέον ἐστὶ τὸ ἄρι-

στον ἀγαθόν. Τὸ γὰρ τέλειον ζητοῦμεν ἀγαθόν· ἡ δὲ φρόνησις μόνη οὕσα, οὐ τέλειον· οὐκ ἄρα τοῦτο τὸ ἄριστον ὃ ζητοῦμεν, οὐδὲ τὸ οὕτως ἄριστον.

CAPUT III.

Μετὰ τοίνυν τοῦτο ἔχει τὰ γὰρ ἄλλα διαιρέσειν. Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, οἷον αἱ ἀρεταί· τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, οἷον ὑγίεια, κάλλος· τὰ δὲ ἐκτὸς, πλοῦτος, ἀρχή, τιμή, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. Τούτων δὲ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, βέλτιστα. Τὰ δ' ἐν ψυχῇ ἀγαθὰ διώρισται εἰς τρία, εἰς φρόνησιν, εἰς ἀρετὴν, καὶ ἡδονήν. Ἢδὲ τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο ὃ καὶ λέγομεν πάντες, καὶ δοκεῖ καὶ τέλος τῶν ἀγαθῶν, καὶ τελειότατον εἶναι, ἡ εὐδαιμονία, καὶ τοῦτο ταῦτο φαμέν εἶναι τὸ εὖ πράττειν καὶ εὖ ζῆν. Τὸ δὲ τέλος ἐστὶν οὐκ ἁπλοῦν, ἀλλὰ διττόν· ἐνὶ μὲν γὰρ ἐστὶ τὸ τέλος, αὕτη ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις, οἷον τῆς ὀψευς· καὶ ἔστι γε ἡ χρῆσις αἰρετωτέρα τῆς ἔξεως· τέλος δὲ ἡ χρῆσις. Οὐδεὶς γὰρ ἂν βούλοιο ἔχειν τὴν ὀψιν μὴ μέλλων ὀρεῖν, ἀλλὰ μύειν. Ὀμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀκοῆς, καὶ τῶν τοιούτων. Ὡν ἄρα καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἔξις ἐστὶν, αἱ βέλτιον καὶ αἰρετωτέρον ἡ χρῆσις τῆς ἔξεως. Ἡ γὰρ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια, τέλος· ἡ δ' ἔξις, τῆς χρήσεως ἕνεκα. Μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιουσαν οἰκίαν, ἄλλην δὲ σπουδαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικὴν· καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰκοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητικῆ. Ὀμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν ὁρῶμεν ὅτι οὐθενὲ ἀλλῶ ἢ ψυχῇ ζῶμεν· ἐν ψυχῇ δέ ἐστιν ἀρετή· τὸ αὐτὸ γέ τοι φαμέν, τὴν τε ψυχὴν ποιεῖν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετήν. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἐκάστω τοῦτο ποιεῖ, οὗ ἐστιν ἀρετή· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τᾶλλα μὲν· ψυχῇ δὲ ζῶμεν· διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἄρα εὖ ζήσομεν· τὸ δὲ γε εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν λέγομεν. Τὸ ἄρα εὐδαιμονεῖν καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐν τῷ εὖ ζῆν ἐστι· τὸ δ' εὖ ζῆν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. Τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τέλος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἄριστον. Ἐν χρήσει τοίνυν· τινὲς ἂν εἴη καὶ ἐνεργεία τέλος ἡ εὐδαιμονία. Ὡν γὰρ ἕξις καὶ χρήσις, ἡ χρήσις καὶ ἐνεργεία τέλος· τῆς δὲ ψυχῆς ἡ ἀρετὴ, ἕξις ἐστίν. Ἔστι δὲ ἡ ἐνεργεία καὶ ἡ χρήσις αὐτῆς τῶν ἀρετῶν· ὥστε τέλος ἂν εἴη ἡ ἐνεργεία καὶ ἡ χρήσις αὐτῆς· ἡ εὐδαιμονία ἄρα εἴη ἂν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. Ἐπειδήπερ οὖν τὸ ἄριστον ἀγαθὸν ἐστίν ἡ εὐδαιμονία, καὶ αὕτη τέλος ἐνεργεία, ζῶντες ἂν κατὰ τὰς ἀρετὰς, εὐδαιμονες ἂν εἴημεν, καὶ ἔχοιμεν τὸ ἄριστον ἀγαθόν. Ἐπεὶ οὖν ἐστίν ἡ εὐδαιμονία τέλειον ἀγαθόν καὶ τέλος, οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν, ὅτι καὶ ἐν τελείῳ ἔσται. Οὐ γὰρ ἔσται ἐν παιδί (οὐ γὰρ ἐστὶ παῖς εὐδαίμων) ἀλλ' ἐν ἀνδρὶ· οὗτος γὰρ τέλειος. Οὐδ' ἐν χρόνῳ γε ἀτελεῖ, ἀλλ' ἐν τελείῳ. Τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος, ὃν ἄνθρωπος βιοῖ. Καὶ γὰρ λέγεται ὁρθῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι δεῖ τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ μεγίστῳ χρόνῳ τοῦ βίου κρίνειν· ὥς δεόν τὸ τέλειον εἶναι καὶ ἐν χρόνῳ τελείῳ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ. Ὅτι δὲ ἐνεργεία ἐστίν, ἴδιοι ἂν τις καὶ ἐντεῦθεν. Ἐν γὰρ

τοῖς ὕπνοις, ὅλον εἶ τις καθεύδει διὰ βίου, τὸν τοιοῦτον οὐ πάνυ βουλόμεθα λέγειν εὐδαιμόνα εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ ζῆν αὐτῷ ὑπάρχει· ἀλλὰ τὸ ζῆν αὐτῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς, οὐχ ὑπάρχει, ὃ ἦν κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Μετὰ τοῦτο τὸ μέλλον λέγεσθαι, οὔτ' ἂν λίαν δόξειεν οἰκεῖον εἶναι τούτῳ, οὔτε μακρὰν ἀπέχον. Ὅλον ἐπειδὴ πέρ ἐστιν (ὡς δοκεῖ) μόριόν τι τῆς ψυχῆς ὡς τρέφεμεθα, ὃ καλοῦμεν θρεπτικόν· τοῦτο γὰρ εὐλογόν ἐστιν εἶναι· τοὺς γοῦν λίθους ὁρῶμεν ἀδυνάτους τρέφεσθαι ὄντας· ὥστε δηλὸν ὅτι τῶν ἐμψύχων ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι. Εἰ δὲ τῶν ἐμψύχων, ἡ ψυχὴ ἢ ἂν εἴη αἰτία· τῆς δὲ ψυχῆς, τούτων μὲν τῶν μορίων, οὐθὲν αἰτιον ἂν εἴη τοῦ τρέφεσθαι· ὅλον τὸ λογιστικόν, ἢ τὸ θυμικόν, ἢ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἄλλο δέ τι παρὰ ταῦτα, ᾧ οὐθὲν ἔχομεν οἰκειότερον ὄνομα ἐπιθεῖναι, ἢ θρεπτικόν· τί οὖν ἂν τις εἴποι, πότερον καὶ τούτου τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς ἐστιν ἀρετὴ; Εἰ γὰρ ἐστι, δηλὸν ὅτι καὶ ταύτῃ δεήσει ἐνεργεῖν. Τῆς γὰρ τελείας ἀρετῆς ἡ ἐνέργεια, εὐδαιμονία. Εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἀρετὴ τούτου, ἢ μὴ ἐστιν, ἄλλος λόγος. Εἰ δ' ἄρα ἐστὶν, οὐκ ἔστι ταύτης ἐνέργεια. Ὡς γὰρ μὴ ἐστιν ὁρμὴ, οὐδ' ἐνέργεια τούτων ἔσται. Οὐκ ἔοικε δὲ εἶναι ὁρμὴ ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, ἀλλ' ὅμοιον ἔοικεν εἶναι τῷ πυρί. Καὶ γὰρ ἐκείνῳ ὃ, τι ἂν ἐμβάλης, καταναλώσει· καὶ εἰ μὴ ἐμβάλης, οὐκ ἔχει ὁρμὴν πρὸς τὸ λαβεῖν. Οὕτω καὶ τοῦτο τὸ μόριον τῆς ψυχῆς ἔχει. Ἄν μὲν γὰρ ἐμβάλης τροφήν, τρέφει· ἂν δὲ μὴ ἐμβάλης τροφᾶς, οὐκ ἔχει ὁρμὴν τοῦ τρέφειν. Διὸ οὐδὲ ἐνέργεια οὐ μὴδὲ ὁρμὴ. Ὡστ' οὐδὲν συνεργεῖ τὸ μόριον τοῦτο πρὸς εὐδαιμονίαν. Μετὰ ταῦ-

τα τοίνυν λεκτέον ἂν εἴη, τίς ἐστιν ἡ ἀρετή· ἐπεὶ περ
ἢ ταύτης ἐνέργειά ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. Ὡς μὲν οὖν
ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐστιν ἡ ἀρετή ἕξις ἡ βελτίστη. Ἀλλ' ἴσως
οὐχ ἱκανὸν οὕτως ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφέστερον διο-
ρίσαι δεῖ.

CAPUT V.

Πρῶτον μὲν οὖν λεκτέον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἐν ᾗ ἐγ-
γίνεται, οὐ τί ἐστιν ἡ ψυχὴ (ὑπὲρ μὲν γὰρ τούτου
ἄλλος λόγος) ἀλλ' ὥς τύπω διελέσθαι. Ἔστι δ' ἡ
ψυχὴ (ὥς φαμέν) εἰς δύο μέρη διηρημένη, εἰς τε λό-
γον ἔχον, καὶ ἄλογον. Ἐν μὲν γὰρ δὴ τῷ λόγον
ἔχοντι ἐγγίνεται φρόνησις, ἀγχίνοια, σοφία, εὐμάθεια,
μνήμη, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐν δὲ τῷ ἄλόγῳ, αὐταὶ αἱ
ἀρεταὶ λεγόμεναι, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ἀνδρία,
καὶ ὅσαι ἄλλαι τοῦ ἡθους δοκοῦσιν ἐπαινεταὶ εἶναι.
Κατὰ γὰρ ταύτας ἐπαινετοὶ λεγόμεθα· κατὰ δὲ τὰς
τοῦ τὸν λόγον ἔχοντος, οὐδεὶς ἐπαινεῖται. Οὔτε γὰρ
ὅτι σοφός, οὐδεὶς ἐπαινεῖται, οὔτε ὅτι φρόνιμος, οὐδ'
ὅλως κατὰ τι τῶν τοιούτων οὐθέν. Οὐδὲ δὴ τὸ ἄλο-
γον εἶναι, ἢ ὑπηρετικόν ἐστι καὶ ὑπηρετεῖ τῷ λόγον
ἔχοντι μορίῳ. Ἔστι δ' ἡ ἀρετὴ ἡθικὴ ὑπὸ ἐνδεΐας
καὶ ὑπερβολῆς φθειρομένη. Ὅτι δὲ ἡ ἐνδεΐα καὶ ἡ
ὑπερβολὴ φθείρει, τοῦτ' ἰδεῖν ἐστιν ἐκ τῶν ἡθικῶν.
Δεῖ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις
χρησθαι. Εὐθὺς γὰρ ἐπὶ γυμνασίῳ ἴδοι ἂν τις.
Πολλῶν γὰρ γινομένων φθίρεται ἡ ἰσχὺς· ὀλίγων τε
ὡσαύτως. Ἐπὶ τε ποτῶν καὶ σιτίων ὡσαύτως· πολλῶν
τε γὰρ δὴ γινομένων, φθίρεται ἡ ὑγίεια· ὀλίγων τε,
ὡσαύτως· συμμέτρων δὲ γενομένων σώζεται ἡ ἰσχὺς,
καὶ ἡ ὑγίεια. Ὁμοίως δὲ τούτοις συμβαίνει καὶ ἐπὶ

σωφροσύνης, καὶ ἐπὶ ἀνδρίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. Ἐὰν μὲν γὰρ τινα λίαν ποιήσῃς ἄφοβον, ὥστε μηδὲ τοὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμενος· ἂν δὲ φοβούμενον πάντα, δειλός. Ἀνδρεῖος ἄρα ἔσται, οὔτε ὁ φοβούμενος πάντα, οὔτε ὁ μηθὲν. Ταῦτ' ἄρα καὶ αὖξει καὶ φθείρει τὴν ἀρετὴν. Καὶ γὰρ οἱ λίαν φόβοι καὶ πάντες, φθείρουσι· καὶ οἱ περὶ μηδὲν δὲ, ὁμοίως. Ἔστι δ' ἡ ἀνδρία περὶ φόβους· ὥστε οἱ μέτριοι φόβοι αὖξουσιν τὴν ἀνδρίαν. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἄρα καὶ αὖζεται καὶ φθίρεται ἡ ἀνδρία· ὑπὸ φόβων γὰρ τοῦτο πάσχουσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί.

CAUPT VI.

Ἔτι οὐ μόνον τοῖς τοιούτοις τὴν ἀρετὴν ἀφορίσειεν ἂν τις, ἀλλὰ καὶ λύπη καὶ ἡδονή. Διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην, τῶν κακῶν ἀπεχόμεθα· ὅπως τε οὐκ ἔστι λαβεῖν ἀρετὴν καὶ κακίαν ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. Ἔστιν οὖν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονᾶς καὶ λύπας· ἡ δ' ἠθικὴ ἀρετὴ ἐντεῦθεν τὰς ἐπωνυμίας ἔχει· εἰ δὲ παρὰ γράμμα λέγοντα τὴν ἀλήθειαν ὥς ἔχει σκοπεῖν· δεῖ δ' ἴσως. Τὸ γὰρ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν. Ἠθικὴ γὰρ καλεῖται, διὰ τὸ ἐθίζεσθαι· ὃ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία ἡμῖν τῶν ἀρετῶν τοῦ ὁλόγου μέρους φύσει ἐγγίνεται. Οὐθὲν γὰρ τῶν ὄντων φύσει, ἔθει ἄλλως γίνεται. Οἷον ὁ λίθος, καὶ ὅπως τὰ βαρέα, πέφυκε κάτω φέρεσθαι· ἂν τις ῥίπτῃ πολλάκις καὶ ἐθίξῃ ἄνω φέρεσθαι, ὅμως οὐκ ἂν ποτὲ ἄνω ἐνεχθείη, ἀλλὰ αἰεὶ κάτω. Ὅμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων.

Μετὰ τοίνυν τοῦτο δεῖ βουλευμένους εἰπεῖν τὸ τί ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, εἰδῆσαι τίνα ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα. Ἔστι δ' ἃ γίνεται ταῦτα· πάθη, δυνάμεις, ἕξεις· ὥστε δῆλον ὅτι τούτων ἅν τι εἴη ἀρετὴ. Πάθη μὲν οὖν ἐστὶν, ὀργή, φόβος, μῖσος, πόθος, ζῆλος, ἔλεος, καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷς εἴωθε παρακολουθεῖν λύπη καὶ ἡδονή. Δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα. Οἷον καθ' ἃς δυνατοὶ ἐσμέν ὀργισθῆναι, λυπηθῆναι, ἐλεῆσαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐξεις δ' εἰσὶ, καθ' ἃς πρὸς ταῦτα ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς· οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι· εἰ μὲν λίαν ὀργίλως, κακῶς ἔχομεν πρὸς ὀργήν· εἰ δ' ὅλως μὴ ὀργιζόμεθα ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οὕτω κακῶς ἔχομεν πρὸν ὀργήν. Τὸ ἄρα μέσως ἔχον, τὸ μήτε λίαν ὑπεραλγεῖν, μήτε παντελῶς ἀναλγήτως ἔχειν. Ὅταν οὖν οὕτως ἔχωμεν, εὖ διακείμεθα. Ὅμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια. Τὸ γὰρ εὐόργητον καὶ τὸ πρᾶον, ἐν μεσότητι ἐστὶν ὀργῆς καὶ ἀναλγησίας τῆς πρὸς ὀργήν. Ὅμοίως ἐπ' ἀλαζονείας. Τὸ μὲν γὰρ πλείω προσποιεῖσθαι τῶν ὑπαρχόντων ἔχειν, ἀλαζονείας· τὸ δὲ ἐλάττω, εἰρωνείας. Ἡ ἄρα μεσότης ἡ τούτων, ἡ ἀλήθειά ἐστιν.

CAPUT VIII.

Ὅμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τῆς ἕξεως, τὸ εὖ ἢ κακῶς πρὸς ταύτην ἔχειν· τὸ δ' εὖ ἔχειν πρὸς ταῦτα, ἐστὶ τὸ μήτε πρὸς τὴν ὑπερβολὴν ἔχειν, μήτε πρὸς τὴν ἔνδειαν. Πρὸς μεσότητά ἄρα τῶν τοιούτων, καθ' ἃ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα, ἡ ἕξις· τοῦ δὲ κακῶς, πρὸς ὑπερβολὴν καὶ ἔνδειαν. Ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ τῶν παθῶν τούτων μεσό-

της· τὰ δὲ πάθη ἥτοι λύπαι εἰσὶν ἢ ἡδοναί, ἢ οὐκ ἄνευ λύπης ἢ ἡδονῆς· ἢ ἄρα ἀρετὴ ἐστὶ περὶ λύπας καὶ ἡδονάς, καὶ ἐντεῦθεν ἐστὶ δῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πάθη (ὡς δόξειεν ἄν τινι) ἐφ' ὧν ἢ κακία οὐκ ἔστιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει τινί· οἷον μοιχεία, καὶ ὁ μοιχός· οὐκ ἔστιν οὗτος ὁ μᾶλλον τὰς ἐλευθερίας διαφθείρων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτόν ἐστιν, ὃ περιέχεται ἡδονῇ τῇ κατ' ἀκολασίαν, ἢ καὶ ὃ ἐν ἐλλείψει, καὶ ὃ ἐν ὑπερβολῇ, τὸ ψεκτὸν ἔχει.

CAPUT IX.

Μετὰ τοῖνον τοῦτο ἀναγκαῖον ἐστὶν ἴσως ρηθῆναι, τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται, πότερον ἢ ὑπερβολή, ἢ ἔνδεια. Ἐνίαις μὲν γὰρ μεσότησιν ἔνδεια ἐναντίον, ἐνίαις δὲ ὑπερβολή· οἷον, ἀνδρία μὲν οὐχ ἰσχυρὰς ὑπερβολή οὖσα, ἀλλ' ἡ δειλία ἐνδεια οὖσα. Τῇ δὲ σωφροσύνῃ μεσότητι οὔση ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ ἡδονάς, οὐ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι ἢ ἀναισθησία, ἐνδεια οὖσα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία, οὖσα ὑπερβολή. Ἔστι δ' ἀμφοτέρω ἐναντία τῇ μεσότητι, καὶ ἡ ὑπερβολή καὶ ἡ ἔνδεια. Ἡ γὰρ μεσότης, τῆς μὲν ὑπερβολῆς ἐνδεέστερον, τῆς δ' ἐνδείας ὑπερβάλλον· διὸ καὶ οἱ μὲν ἄσωτοι, τοὺς ἐλευθερίους ἀνελευθερίους φασὶν εἶναι· οἱ δ' ἀνελευθεριοὶ, τοὺς ἐλευθερίους ἄσώτους. Καὶ οἱ μὲν θρασεῖς καὶ προπετεῖς, τοὺς ἀνδρείους καλοῦσι δειλοὺς· οἱ δὲ δειλοὶ, τοὺς ἀνδρείους προπετεῖς καὶ μαινομένους. Διὰ δύο αἰτίας δόξομεν ἀντιτιθέναι τῇ μεσότητι τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἔνδειαν. Ἡ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος σκοποῦσι πότερον ἐγγύτερόν ἐστι τοῦ μέσου, ἢ ποθέωτερον·

οἷον ἐλευθεριότητι, πότερον ἄσωτία ἢ ἀνελευθερία πορρώτερον. Μᾶλλον γὰρ ἂν δόξειεν ἢ ἐλευθεριότης ἄσωτία ἢ ἀνελευθερία. Πορρώτερον ἄρα ἢ ἀνελευθερία. Τὰ δὲ πλεῖον ἀπέχοντα τοῦ μέσου, ἐναντιώτερα δόξειεν ἂν εἶναι. Ἐκ μὲν ἄρα αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἢ ἔνδεια ἐναντιώτερον φαίνεται. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως· οἷον, πρὸς ᾧ μᾶλλον πεφύκαμεν, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ. Οἷον, πεφύκαμεν μᾶλλον ἀκόλαστοι ἢ κόσμιοι εἶναι· ἢ οὖν ἐπιδοσὶς γίνεται μᾶλλον πρὸς ᾧ πεφύκαμεν. Πρὸς ᾧ δὲ μᾶλλον ἐπιδίδομεν, ταῦτα καὶ μᾶλλον ἐναντία. Ἐπιδίδομεν δὲ πρὸς ἀκολασίαν μᾶλλον ἢ κοσμιότητα· ὥστ' ἐναντιώτερον ἂν εἴη ὑπερβολὴ μεσότητος· ἢ γὰρ ἀκολασία, ὑπερβολὴ σωφροσύνης. Τί μὲν οὖν ἐστὶν ἢ ἀρετὴ, ἐπισκεπτέον. Μεσότης γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τῶν παθῶν. Ὡστε δεῖοι ἂν τὸν μέλλοντα κατὰ τὸ ἥθος εὐδοκίμησιν, τὴν μεσότητα τῶν παθῶν ἐκάστου διατηρεῖν· διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι. Ἐν ἐκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν ἔργον. Οἷον κύκλον μὲν γράψαι, παντός ἐστι· τὸ δὲ μέσον τὸ ἐν αὐτῷ ἤδη λαβεῖν, χαλεπόν. Ὁμοίως δὲ ὀργισθῆναι μὲν ῥᾷδιον, καὶ τὸ ἐναντίον δὲ τούτου· τὸ δὲ μέσως ἔχειν, χαλεπόν. Ἀπλῶς δὲ ἐν ἐκάστῳ τῶν παθῶν ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι τὸ ἐμπεριέχον τὸ μέσον, ῥᾷδιόν ἐστι· τὸ δὲ μέσον, χαλεπόν, καθ' ὃ ἐπαινούμεθα· διὸ καὶ σπάνιον τὸ σπουδαῖον. Ἐπεὶ δ' οὖν ὑπὲρ ἀρετῆς εἴρηται, μετὰ τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον, πότερον δυνατὴ παραγενέσθαι, ἢ οὐ, ἀλλ', ὥσπερ Σωκράτης ἔφη, οὐκ ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι τὸ σπουδαῖον εἶναι ἢ φαύλους. Εἰ γάρ τις, φησὶν, ἐρωτήσῃεν ὄντιναοῦν, πότερον ἂν βού-

λοιτο δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθις ἂν λέγοιτο τὴν ἄδικίαν. Ὅμοίως δ' ἐπ' ἀνδρείας καὶ δειλίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν αἰὶ ὡσαύτως, δῆλον ὡς εἰ φαῦλοί τινές εἰσιν, οὐκ ἂν ἐκόντες εἴησαν φαῦλοι. Ὡστε δῆλον ὅτι οὐδὲ σπουδαῖοι. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἔστιν ἀληθής. Διὰ τί γὰρ ὁ νομοθέτης οὐκ ἐὰν τὰ φαῦλα πράττειν, τὰ δὲ καλὰ καὶ σπουδαῖα κελεύει; καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς φαύλοις ζημίαν τάττει, ἂν πράττη· ἐπὶ δὲ τοῖς καλοῖς, ἂν μὴ πράττη; καὶ τοι ἄτοπος ἂν εἴη ταῦτα νομοθετῶν, ἢ μὴ ἐφ' ἡμῶν ἐστι πράττειν. Ἀλλ' (ὡς ἔοικεν) ἐφ' ἡμῶν τὸ σπουδαῖοις εἶναι καὶ τὸ φαύλοις. Ἐτι δὲ μαρτυροῦσιν οἱ τ' ἔπαινοι καὶ ψόγοι γινόμενοι· ἐπὶ μὲν γὰρ τῇ ἀρετῇ ἔπαινος, ἐπὶ δὲ τῇ κακίᾳ ψόγος. Ἐπαινος δὲ καὶ ψόγος, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ οὕτως ἐφ' ἡμῶν καὶ τὰ σπουδαῖά ἐστι πράττειν καὶ τὰ φαῦλα. Ἐλεγον δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ παραβολήν, βουλόμενοι δεικνύναι ὅτι οὐχ ἐκούσιον. Διὰ τί γὰρ (φασιν) ὅταν νοσῶμεν ἢ αἰσχροὶ ὦμεν, οὐδεὶς ψέγει τοὺς τοιοῦτους; τὸ δ' οὐκ ἀληθές· ψέγομεν γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους, ὅταν αὐτοὺς οἰηθῶμεν αἰτίους εἶναι τοῦ νοσεῖν, ἢ τοῦ κακῶς ἔχειν τὸ σῶμα, ὡς ὃν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐκούσιον. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν καὶ κακίαν εἶναι τὸ ἐκούσιον.

CAPUT X.

Ἐτι δ' ἂν τις τοῦτο ἐναργέστερον καὶ ἐνταῦθεν ἴδοι. Πᾶσα γὰρ φύσις γεννητική ἐστιν οὐσίας τοιαύτης, οἷα ἐστίν· οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· ἀμφοτέρω γὰρ γεννητικά· γεννητικά δὲ ἐκ τῶν ἀρχῶν, οἷον τὸ δένδρον ἐκ τοῦ σπέρματος· αὕτη γὰρ τις ἕρξ· τὸ δὲ

ARIST. MAGN. MORAL.

B

μετὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως ἔχει. Ὡς γὰρ ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαὶ, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔχοι. Ἐναργέστερον δ' ἐστὶ κατιδεῖν τοῦτο ἐν τοῖς κατὰ γεωμετρίαν. Καὶ γὰρ ἐκεί ἐπειδὴ τινες λαμβάνονται ἀρχαὶ ὥς ἂν ἔχωσιν, οὕτω καὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχάς· οἷον εἰ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, τὸ δὲ τετράγωνον τέτταρσι· καὶ ἐὰν μεταβάλλῃ τὸ τρίγωνον, οὕτω καὶ τὸ τετράγωνον συμεταβάλλει· ἀντιστρέφει γάρ· καὶ ἐὰν τὸ τετράγωνον μὴ ἔχει τέτταρσι ὀρθαῖς ἴσας, αὐτὸ δὲ τὸ τρίγωνον ἔξει δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας.

CAPUT XI.

Οὕτω τοίνυν καὶ ὁμοίως τοῦτοις καὶ ἐπ' ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ γὰρ γεννητικόν ἐστιν ἄνθρωπος οὐσίας, ἐκ τινων ἀρχῶν καὶ τινων πράξεων ὧν πράττει ἄνθρωπος, γεννητικόν ἐστι. Τί γὰρ ἂν ἄλλο; οὔτε γὰρ ἀψύχων οὐθ' ἐν λέγομεν πράττειν, οὔτε τῶν ἐμψύχων ἔξω ἀνθρώπων. Δῆλον οὖν ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν πράξεων ἐστὶ γεννητικός. Ἐπεὶ οὖν ὀρθῶμεν μεταβαλλούσας τὰς πράξεις, καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πράττομεν· εἰς δὲ αἱ πράξεις γεγεννημέναι ἐκ τινων ἀρχῶν, δῆλον ὅτι, ἐπειδὴ καὶ πράξεις μεταβάλλουσι, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν πράξεων, ἀφ' ὧν εἰσι, μεταβάλλουσιν, ὥσπερ ἔφαμεν παραβάλλοντες ἐπὶ τῶν ἐν γεωμετρίας. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ πράξεως καὶ σπουδαίας καὶ φαύλης, προαίρεσις καὶ βούλησις, καὶ τὸ κατὰ λόγον πᾶν. Δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ αὗται μεταβάλλουσι. Μεταβάλλομεν γὰρ καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκόντες· ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ προαίρεσις· μεταβάλλει γὰρ ἐκουσίως. Ὡστε δῆλον ὅτι ἐφ' ἡμῶν ἂν εἴη καὶ σπουδαίοις εἶναι καὶ φαύλοις. Ἰσως οὖν λέγοι ἂν τις, ἐπειδήπερ ἐν

ἔμοι ἐστι τὸ δικαίῳ εἶναι καὶ σπουδαίῳ, ἂν βούλω-
μαι, ἔσομαι πάντων σπουδαιότατος. Οὐ δὴ δυνα-
τὸν τοῦτο. Διὰ τί; ὅτι οὐδ' ἐπὶ τοῦ σώματος γίγνε-
ται τοῦτο. Οὐ γάρ, ἂν τις βούληται ἐπιμελεῖσθαι
τοῦ σώματος, καὶ δὴ πάντων ἄριστον ἔξει τὸ σῶμα.
Δεῖ γάρ μὴ μόνον τὴν ἐπιμέλειαν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὸ
τῇ φύσει γίνεσθαι τὸ σῶμα καλὸν καγαθόν. Βέλ-
τιον μὲν οὖν ἔξει τὸ σῶμα ἄριστα μέντοι πάντων οὐ.
Ὅμοιως δὲ δεῖ ὑπολαμβάνειν καὶ ἐπὶ ψυχῆς. Οὐ
γάρ ἐσται ὁ προαιρούμενος εἶναι σπουδαιότατος, ἂν
μὴ ἡ φύσις ὑπάρξῃ βελτίων μέντοι ἔσται.

CAPUT XII.

Ἐπεὶ οὖν φαίνεται ἐφ' ἡμῖν ὅν τὸ σπουδαῖον εἶ-
ναι, ἀναγκαῖον τὸ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν ὑπὲρ ἐκούσιου, τί
ἐστι τὸ ἐκούσιον. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κυριώτατον κα-
τὰ τὴν ἀρετὴν, τὸ ἐκούσιον. Ἐκούσιον δὲ ἀπλῶς μὲν
οὕτως ῥηθῆναι ἐστιν, ὃ πράττομεν μὴ ἀναγκαζό-
μενοι. Ἀλλ' ἴσως σαφέστερόν ἐστι λεκτέον ὑπὲρ αὐ-
τοῦ. Ἔστι μὲν οὖν, καθ' ὃ πράττομεν, ὀρεξίς.
Ὅρεξις δὲ ἐστὶ εἶδη τρία, ἐπιθυμία, θυμὸς, βούλη-
σις. Πρῶτον μὲν οὖν τὴν κατ' ἐπιθυμίαν πράξιν
ἐπισκεπτέον, πότερον ἐκούσιόν ἐστιν ἢ ἀκούσιον.
Τὸ μὲν οὖν ἀκούσιον, οὐκ ἂν δόξειε. Διὰ τί, καὶ
πόθεν; ὅτι ὅσα μὴ ἐκόντες πράττομεν, ἀναγκαζόμενοι
πράττομεν. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἐξ ἀνάγκης πραγματοποιέ-
ουσιν, ἔπεται λύπη τοῖς δὲ δι' ἐπιθυμίαν πραγματοποιέ-
ουσιν, ἡδονὴ ἀκολουθεῖ. Ὥστε οὕτως γὰρ οὐκ ἂν
εἴη τὰ δι' ἐπιθυμίαν πραγματοποιόμενα ἀκούσια, ἀλλ' ἐκού-
σια. Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος τις τούτῳ ἐναντιοῦ-
ται, ὃ ἐπὶ τῇ ἀκρασίᾳ. Οὐθίς γάρ, φησι, πράττει

ἐκὼν τὰ κακὰ, εἰδὼς ὅτι κακὰ ἐστίν. Ἀλλὰ μὲν, φησιν, ὃ γε ἀκρατής, εἰδὼς ὅτι ταῦτα φαῦλά ἐστιν, ὁμῶς πράττει, καὶ κατ' ἐπιθυμίαν γε πράττει· οὐκ ἄρα ἐκὼν· ἀναγκαζόμενος ἄρα. Ἐνταῦθα πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἀπαντήσεται. Καὶ γὰρ εἰ κατ' ἐπιθυμίαν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Τῇ γὰρ ἐπιθυμίᾳ, ἡδονῇ ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ δι' ἡδονήν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Καὶ ἄλλως τοῦτ' ἂν γένοιτο δῆλον, ὅτι ὁ ἀκρατής ἐκὼν πράττει. Οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, ἐκόντες ἀδικοῦσιν· οἱ δὲ ἀκρατεῖς, ἀδικοὶ καὶ ἀδικοῦσιν· ὥστε ὁ ἀκρατής ἐκὼν ἂν πράττοι τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν.

CAPUT XIII.

Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος ἐναντιοῦται, ὃς φησιν οὐχ ἐκούσιον εἶναι. Ὁ γὰρ ἐγκρατής ἐκὼν πράττει τὰ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν. Ἐπαινεῖται γάρ· ἐπαινοῦνται δὲ ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις. Εἰ δ' ἔστι τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκούσιον, τὸ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκούσιον. Ὁ δὲ ἐγκρατής παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει. Ὡστε ὁ ἐγκρατής οὐχ ἐκὼν ἂν εἴη ἐγκρατής· ἀλλ' οὐ δοκεῖ. Οὐδ' ἄρα τὸ κατὰ ἐπιθυμίαν ἐκούσιόν ἐστι. Πάλιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν θυμὸν ὁμοίως. Οἱ γὰρ αὐτοὶ λόγοι, οἵπερ καὶ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἀρμόττουσιν· ὥστε τὴν ἀπορίαν ποιήσουσιν. Ἔστι γὰρ ἀκρατῇ καὶ ἐγκρατῇ ὁργῆς εἶναι. Ἐτι λοιπὴ ἐστὶ τῶν ὁρέξεων, ἣν διειλόμεθα, ἡ βούλησις, πρὸς τὸ ἐπισκέπτεσθαι εἴ ἐστιν ἐκούσιον. Ἀλλὰ μὲν οἱ γε ἀκρατεῖς ἐφ' ἃ ὁρμῶσι, ταῦτα τέως βούλονται. Πράττουσιν ἄρα οἱ ἀκρατεῖς τὰ φαῦλα βουλόμενοι. Ἐκὼν δὲ γε οὐθίς τὰ κακὰ εἰδὼς πράττει, ὅτι κακὰ ἐστίν. Ὁ δὲ ἀκρατής, εἰδὼς τὰ κακὰ ὅτι κακὰ, πράττει βου-

λόμενος. Οὐκ ἄρα ἐκὼν. Οὐδ' ἡ βούλησις ἄρα ἐκούσιός ἐστιν. Ἄλλ' οὗτος ὁ λόγος ἀναιρεῖ ἀκρασίαν, καὶ τὸν ἀκρατῆ. Εἰ γὰρ μὴ ἐκὼν, οὐκ ἔστι ψεκτός· ἀλλ' ἔστιν ὁ ἀκρατὴς ψεκτός· ἐκὼν ἄρα· ἡ ἄρα βούλησις ἐκούσιον. Ἐπεὶ οὖν λόγοι τινὲς ἐναντίως φαίνονται, σαφέστερον λεκτέον ὑπὲρ τοῦ ἐκουσίου.

CAPUT XIV.

Πρότερον ἂν τοίνυν εἴη λεκτέον ὑπὲρ βίας καὶ ἀνάγκης. Ἡ μὲν γὰρ βία ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. Ἐκάστοις γάρ ἐστι τῶν ἀψύχων οἰκῆτος τόπος ἀποδομένος, τῷ μὲν πυρὶ ὁ ἄνω, τῇ δὲ γῇ ὁ κάτω. Ἔστι μέντοι γε βιάσασθαι καὶ τὸν λίθον ἄνω φέρεσθαι, καὶ τὸ πῦρ κάτω. Ἔστι δὲ καὶ τὸ ζῶον βιάσασθαι· οἷον τὸν ἵππον ἐπ' ὀρθὸν θέοντα, ἀντιλαμβανόμενον ἀποστρέφαι. Ὅσοις μὲν οὖν ἐστιν ἐκτὸς ἡ αἰτία τοῦ παρὰ φύσιν τι, ἢ παρ' ἃ βούλονται ποιῆν, ἐροῦμεν βιαζομένοις, ἂν ποιῶσι, ποιῆν. Ἐν οἷς δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰτία, οὐκέτι τούτους βιάζεσθαι ἐροῦμεν. Εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀκρατὴς ἀντερεῖ, οὐ φάσκων φαῦλος εἶναι· βιαζόμενος γὰρ φησιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τὰ φαῦλα πράττειν. Τοῦ οὖν βιαίου οὗτος ἡμῶν ἐστὶν ὁ ὁρισμός, ὃν ἐκτὸς ἐστὶν ἡ αἰτία, ἀφ' ἧς βιάζονται πράττειν. Ὡν δ' ἐντὸς καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ αἰτία, οὐ βία.

CAPUT XV.

Πάλιν δ' ὑπὲρ ἀνάγκης, καὶ τοῦ ἀναγκαίου λεκτέον. Τὸ δ' ἀναγκαῖον οὐ πάντως, οὐδ' ἐν παντὶ λεκτέον ἐστίν· οἷον ὅσα ἡδονῆς ἕνεκεν πράττομεν. Εἰ γὰρ τις λέγοι ὅτι ἡναγκάσθην τὴν τοῦ φίλου γυναῖκα διαφθεῖραι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἄτοπον ἂν εἴη. Τὸ γὰρ

ἀναγκαῖον οὐκ ἐν παντί, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτός· οἷον
ἐάν τις καταβλάπτηται, ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο
μεῖζον ὑπὸ τῶν πραγμάτων· οἷον ἡναγκάσθην συντο-
νώτερον βαδίσαι εἰς ἀγρόν· εἰ γὰρ μὴ, ἀπολωλὸς ἂν
εὖρον τὰ ἐν ἀγρῷ. Ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγ-
καῖον.

CAPUT XVI.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστι, λοιπὸν
ἂν εἴη τὸ ἐκ διανοίας γιγνόμενον· τὸ γὰρ ἀκούσιον
ἐστι τό, τε κατ' ἀνάγκην καὶ κατὰ βίαν γιγνόμενον,
καὶ τρίτον ὃ μὴ κατὰ διανοίας γίγνεται· δῆλον δ' ἐστὶ
τοῦτο ἐκ τῶν γιγνομένων. Ὅταν γὰρ τις πατάξῃ τι-
νὰ ἢ ἀποκτείνῃ, ἢ τι τῶν τοιούτων ποιήσῃ, μηδὲν
προδιανοηθεὶς, ἄκοντα φαμέν ποιῆσαι, ὥς τοῦ ἐκου-
σίου ὄντος ἐν τῷ διανοηθῆναι· οἷόν φασι ποτέ τινα
γυναικα φίλτρον τινὲ δοῦναι πιεῖν· εἴτα τὸν ἄνθρω-
πον ἀποθανεῖν ἀπὸ τοῦ φίλτρου· τὴν δ' ἄνθρωπον
ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν· οὐ παροῦσαν, δι' οὐθὲν
ἄλλο ἀπέλυσαν, ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. Ἐδωκε μὲν
γὰρ φίλῳ, διήμαρτε δὲ τούτου· διὸ οὐχ ἐκούσιον
ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ δια-
νοίας τοῦ ἀπολίσθαι αὐτὸν ἐδίδου. Ἐνταῦθα ἄρα
τὸ ἐκούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας.

CAPUT XVII.

Ἔτι δὲ λοιπὸν ἐστὶν ἐπισκέπασθαι τὴν προαίρε-
σιν, πότερόν ἐστιν ὄρεξις ἢ οὐ. Ὅρεξις μὲν γὰρ καὶ
ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐγγίνεται· προαίρεσις δὲ οὐ.
Ἡ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου· λόγος δ' ἐν οὐδενὶ
τῶν ἄλλων ζώων ἐστίν· ὄρεξις μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη.
Ἀλλ' ἄρα γε βούλησις; ἢ οὐδὲ τοῦτο; βούλησις μὲν

γάρ ἐστι καὶ τῶν ἀδυνάτων· οἷον, βουλόμεθα μὴ
 ἀθάνατοι εἶναι, προαιρούμεθα δὲ οὐ. Ἔτι δὲ προ-
 αἵρεσις μὲν οὐκ ἔστι τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ
 τέλος· οἷον οὐθὲς προαιρεῖται ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ
 πρὸς τὴν ὑγίειαν προαιρούμεθα περὶπατεῖν, τρο-
 χάζειν· βουλόμεθα δὲ τὰ τέλη· ὑγιαίνειν γὰρ βουλό-
 μεθα. Ὡστε δῆλον καὶ οὕτως, ὅτι οὐ ταὐτὸν ἡ βού-
 λησις καὶ ἡ προαἵρεσις· ἀλλὰ ἡ προαἵρεσις ἔοικεν
 οὕτως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοῦνομα αὐτῆς ἔχει. Οἷον
 προαιρούμεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε, οἷον τὸ βέλτιστον ἀν-
 τὶ τοῦ χείρονος ἐν αἰρέσει ὄντος· ἐνταῦθα τὸ προαι-
 ρεῖσθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι. Ἐπεὶ οὖν ἡ προαι-
 ρεσις οὐθὲν τούτων ἐστὶ, ἅρα γὰρ ἐστὶ τὸ κατὰ διάνοιαν
 ἐν προαιρέσει; ἢ οὐδὲ τούτο; πολλὰ γὰρ διανοοῦμε-
 θα καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν. Ἀρ' οὖν ἂ διανοοῦμε-
 θα, ταῦτα καὶ προαιρούμεθα; ἢ οὐ; πολλάκις γὰρ
 διανοοῦμεθα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, ἀλλ' οὐτε καὶ προ-
 αἱρούμεθα. Οὐκ ἄρα οὐδὲ διάνοιά ἐστιν ἡ προαἵρε-
 σις. Ἐπεὶ οὖν καθέκαστον τούτων οὐθὲν ἐστὶν ἡ
 προαἵρεσις, ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα,
 ἀναγκαῖον συνδυαζομένων τινῶν τούτων, εἶναι τὴν
 προαἵρεσιν. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν, ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέ-
 χθη, ἡ προαἵρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος ἀγαθῶν, καὶ οὐ
 τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ τῶν ἀντιλογίαν
 παραδιδόντων πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἰρετὸν, δῆ-
 λον ὅτι δεῖοι ἂν πρότερον διανοηθῆναι ὑπὲρ αὐτῶν
 καὶ βουλευσασθαι. Εἰθ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον
 διανοηθεῖσιν, οὕτως ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστί· καὶ
 τοῦτο δὴ πράττιοντες, κατὰ προαἵρεσιν δοκοῦμεν πράτ-
 τειν. Εἰ τοίνυν ἡ προαἵρεσις ὁρεξίς τις βουλευτικῇ

μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστι τὸ ἐκούσιον προαιρετὸν· ἐκόντες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλευσασθαι· οἷον καθίζομεν, καὶ ἀνιστάμεθα, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ἐκόντες μὲν, ἄνευ δὲ τοῦ διανοηθῆναι. Οὐκ ἄρα τὸ ἐκούσιον προαιρετὸν, ἀλλὰ τὸ προαιρετὸν ἐκούσιον. Ἄν τι γὰρ προαιρώμεθα πράττειν, βουλευσάμενοι, ἐκόντες πράττομεν. Φαίνονται δὲ τινες ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν διορίζειν τό, τε ἐκούσιον, καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις, ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάττοντες. Ἔστιν οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτοῖς καὶ τούτοις ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, καὶ οὕτως, ἢ μὴ οὕτως, καὶ ἐν οἷς ἐστι λαβεῖν τὸ διὰ τί. Τὸ δὲ διὰ τί, οὐχ ἀπλοῦν ἐστι. Ἐν μὲν γὰρ γεωμετρία, ὅτι ἂν φῇ τὸ τετράγωνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί, ὅτι φησὶ καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. Ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὠρισμένης ἔλαβον τὸ διὰ τί· ἐν δὲ γε τοῖς πρακτοῖς ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως. Οὐδεμία γὰρ κεῖται ὠρισμένη· ἀλλὰ ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας; ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως, ἢ ὅτι βέλτιον οὕτως. Ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὅποι ἂν φαίνεται βέλτιον εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. Διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸ βουλευσασθαι ἐστι, τὸ πῶς δεῖ· ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὐ. Οὐδεὶς γὰρ βουλεύεται, πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα Ἀρχικλέους. Ἡ οὖν ἁμαρτία οὐ γίγνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφειν. Ἐν οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὔτε βουλεύονται ὑπὲρ τούτων, ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη

ἀόριστόν ἐστι τὸ ὡς δεῖ, ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία· ἔστι δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. Ἀμαρτάνομεν οὖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. Τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι, ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδοὺς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία. Ἐφ' ἑκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην. Διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην τὰ κακὰ φεύγομεν.

CAPUT XVIII.

Ἔτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια, οὐκ ὥσπερ αἰσθησις· οἷον τῇ ὄψει, οὐκ ἂν δύνηται οὐθέν ἂν ἄλλο ποιῆσαι ἢ ἰδεῖν· οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐθέν ἄλλο ἢ ἀκοῦσαι. Ὀμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα, πότερον δεῖ ἀκοῦσαι τῇ ἀκοῇ ἢ ἰδεῖν. Ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται πράττειν, καὶ ἄλλα. Διὰ τοῦτο βουλευέσθαι ἐνταῦθα ἤδη ὑπάρχει. Ἔστι οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἰρέσει τῶν ἀγαθῶν, οὐ περὶ τὰ τέλη, (ταῦτα μὲν γὰρ ἅπαντες ὁμογνωμονοῦσιν, οἷον, τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν) ἀλλ' ἤδη τὰ κατὰ τὸ τέλος· οἷον πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο, ἢ οὐ. Μάλιστα οὖν ποιεῖ ἐν τούτοις τὸ σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη. Τὴν μὲν γὰρ φεύγομεν, τὴν δὲ αἰρούμεθα. Ἐπεὶ οὖν διήρηται ἐν τίνι ἁμαρτία, καὶ πῶς, λοιπόν ἐστι τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ, πότερον τοῦ τέλους, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος· οἷον πότερον τοῦ καλοῦ, ἢ τῶν εἰς τὸ καλόν. Πῶς μὲν οὖν ἡ ἐπιστήμη, πότερον τῆς οἰκοδομικῆς ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθίεσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος ἰδεῖν; Ἄν γὰρ τοῦτο καλῶς πρόθῃται, οἷον καλὴν οἰκίαν ποιῆσαι, καὶ τὰ εἰς τοῦτο οὐκ ἄλλος τις

εὐρήσει καὶ ποριεῖ, ἢ οἰκοδόμος. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν ἐπιστημῶν· ὥσαύτως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ' ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι αὐτῆς τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τέλος, ὃ δεῖ ὁρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος· καὶ ἐξ ὧν τοῦτ' ἔσται οὐθίς ἄλλος ποριεῖ, καὶ εὐρήσει ἃ δεῖ εἰς τοῦτο. Καὶ εὐλογον δὲ τούτου εἶναι προθετικὴν τὴν ἀρετὴν, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστὶν ἕκαστον, καὶ ποιητικὸν καὶ προθετικόν. Οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστὶ. Ταύτης γὰρ ἕνεκα καὶ τὰλλα ἐστὶ, καὶ εἰς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή. Τούτου ἕνεκεν μᾶλλον τὰ εἰς τοῦτ' ἐστὶν· τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινὶ ἔοικε, καὶ τούτου ἕνεκεν ἐστὶν ἕκαστον. Ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτο ἄν. Ὡστε δῆλον ὡς καὶ πρὸς τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ βελτίστη ἐστὶν αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος.

CAPUT XIX.

Τῆς δὲ γ' ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. Τούτου ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ ἐξ ὧν ἔσται. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτὸ ταύτη. Ὅλως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον. Ἴσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴῃ τις ἀγαθὸς μιμητής, ὅμως δὲ οὐκ ἂν ἐπαινεθείη, ἂν μὴ τὸν σκοπὸν θείῃ τὰ βέλτιστα μιμεῖσθαι. Τῆς ἀρετῆς παντελῶς τοῦτ' ἐστὶ, τὸ καλὸν προθέσθαι. Διὰ τί οὖν, ἂν τις εἴποι; πότερον μὲν ἐλέγομεν τὴν ἐνέργειαν κρείττονα εἶναι, ἢ τὴν ἀρετὴν αὐτήν; νῦν δὲ οὐκ ἐξ οὗ ἡ ἐνέργεια, τοῦτο τῇ ἀρετῇ ἀποδίδομεν ὡς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἐστὶν ἐνέργεια; ναί· ἀλλὰ καὶ νῦν φαμέν τοῦτο, ὁμοίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βελτίω εἶναι. Οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες, κρίνουσιν ἐκ τοῦ πρᾶττειν· διὰ τὸ μὴ δυνατόν εἶναι δηλῶσαι τὴν

ἐκάστου προαίρεσιν ἣν ἔχει· ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἐκάστου γνώμην, ὥς ἔχει πρὸς τὸ καλὸν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἐδόκει εἶναι. Ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησάμεθα, λεκτέον ἂν εἴη, περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσιν.

CAPUT XX.

Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἀνδρία περὶ θάρρη καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ ποίους φόβους καὶ θάρρη. Ἄρ' οὖν, εἰ μὲν τις φοβεῖται μὴ ἀποβάλλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός; εἰ δὲ τις θάρρῃ περὶ ταῦτα, ἀνδρεῖος, ἢ οὐ; ὁμοίως δ' εἴ τις φοβεῖται μόνον ἢ θάρρῃ, οὔτε δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον, οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φοβούμενον· οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρῃσιν ἐστὶν ἡ ἀνδρία. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις, οἷον, εἰ μὴ τις φοβεῖται βροντάς, ἢ ἀστραπὰς, ἢ ἄλλο τι τῶν ὑπὲρ ἀνθρώπων φοβερῶν, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμενός τις. Ἐν φόβοις ἄρα καὶ θάρρῃσιν ἐστὶν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἀνθρώπους· λέγω δὲ, ἃ οἱ λοιποὶ φοβοῦνται, ἢ οἱ πάντες· πρὸς τούτοις ὁ ὢν θάρραλέος, οὗτος ἀνδρεῖος. Τούτων τοίνυν διωρισμένων, σκεπτέον ἂν εἴη, ἐπειδὴ κατὰ πολλὰ εἰσιν οἱ ἀνδρεῖοι, ὅποιος ἀνδρεῖος. Ἔστι γὰρ καὶ κατ' ἐμπειρίαν τις ἀνδρεῖος, οἷον οἱ στρατιῶται. Οὗτοι γὰρ οἶδασιν δι' ἐμπειρίαν, ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ, ἢ ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ἢ οὕτως ἔχοντι, ἀδύνατόν τι παθεῖν. Ὁ δὲ ταῦτα εἰδώς, καὶ διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀνδρεῖος. Ἐὰν γὰρ τούτων μηθὲν ὑπάρχῃ, οὐκ ὑπομένει. Λιὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν οὐ φατέον ἀνδρεῖους εἶναι. Οὐδὲ Σωκράτης γε ὁρθῶς ἔλεγεν, ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ ἔθους τὴν

ἐμπειρίαν λαβοῦσα, ἐπιστήμη γίνεται· τοὺς δὲ δι' ἐμπειρίαν ὑπομένοντας, οὐ φάμεν, οὐδ' ἐροῦσιν ἀνδρείους αὐτοὺς εἶναι· οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρία ἐπιστήμη ἂν εἴη. Πάλιν οὖν εἰσιν ἀνδρεῖοι ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομένων, οὐ φοβοῦνται, διὰ τὴν ἀπειρίαν. Οὐδὲ δὴ οὐδὲ τούτους φατέον ἀνδρείους. Εἰσὶ δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ τὰ πάθη· οἷον οἱ ἐρῶντες, ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες· οὐδὲ δὴ τούτους φατέον ἀνδρείους εἶναι. Ἐὰν γὰρ αὐτῶν τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ, οὐκέτι εἰσιν ἀνδρεῖοι. Δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, αἰεὶ εἶναι ἀνδρεῖον. Διὸ οὐδὲ τὰ θηρία, οἷον τοὺς σῦς οὐκ ἂν τις εἴποι ἀνδρείους διὰ τὸ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὴν πληγέντες λυπηθῶσιν. Οὐ δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον διὰ πάθος εἶναι ἀνδρεῖον. Πάλιν ἐστὶν ἄλλη ἀνδρία πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι· οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν εἰς τοὺς πολίτας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι. Σημεῖον δὲ τούτου· καὶ γὰρ Ὁμηρος πεποίηκε τὸν Ἑκτορα λέγοντα·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

διὸ οἴεται δεῖν μάχεσθαι. Οὐδὲ δὴ τὴν τοιαύτην φατέον εἶναι. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἐκάστῳ τούτων διορισμὸς ἁρμόσει. Οὐ γὰρ ἀφαιρουμένου, μὴ διαμένει ἡ ἀνδρεία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρεῖος. Ἄν οὖν τὴν αἰσχύνην περιέλω δι' ἣν ἦν ἀνδρεῖος, οὐκέτι ἐστὶν ἀνδρεῖος. Ἔτι καὶ ἄλλως εἰσιν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι, οἱ δι' ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν ἀγαθοῦ. Οὐδὲ δὴ φατέον τούτους εἶναι ἀνδρείους, ἐπειδὴ τοὺς τοιούτους καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνδρείους λέγειν ἄτοπον φαίνεται. Οὐδένα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶναι τὸν ἀποιοноῦν ἀνδρεῖον; καὶ τίς ὁ ἀνδρεῖος σκεπτεῖον· ὥς

ἀπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὃ διὰ μηθὲν τῶν προειρημένων ἀνδρεῖος ὢν, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλόν· καὶ τοῦτο ποιῶν, καὶ παρῇ τις, καὶ μὴ παρῇ. Οὐδὲ δὴ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὀρμῆς ἐγγίγνεται ἡ ἀνδρία. Δεῖ δὲ τὴν ὀρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ καλόν. Ὁ δὲ ὀρμῶν διὰ λόγον ἔνεκεν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν, ἄφοβος ὢν περὶ αὐτὰ, οὗτος ἀνδρεῖος, καὶ ἡ ἀνδρία περὶ ταῦτα. Ἄφοβος δὲ οὐχ ὅταν οὕτω συμπίσῃ τῷ ἀνδρείῳ, ὥστε ὅλως μὴ φοβεῖσθαι. Ὁ μὲν γάρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρεῖος, ὃ ὅλως μηθὲν ἐστὶ φοβερόν· οὕτω μὲν γὰρ ὁ λίθος εἴη, καὶ ἄλλα ἄψυχα ἀνδρεία· ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μὲν, ὑπομένειν δέ. Εἰ γὰρ αὐτὸ μὴ φοβούμενος ὑπομένοι, οὐκ ἂν εἴη ἀνδρεῖος. Ἔτι δὲ καὶ ὥπερ ἐπάνω διαιλούμεθα, περὶ φόβους καὶ κινδύνους, οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς αἰρετικούς τῆς οὐσίας. Ἔτι δὲ οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι καὶ παντὶ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ φόβοι, καὶ οἱ κίνδυνοι πλεῖστοι εἰσιν. Εἰ γὰρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖται, πῶς ἀνδρεῖος; ἔνιοι γὰρ θαρσύνουσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέχειν· ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει. Ἡ μὲν οὖν ἀνδρία καὶ ὁ ἀνδρεῖος, τοιοῦτος.

CAPUT XXI.

Σωφροσύνη δ' ἐστὶ μεσότης ἀκολασίας καὶ ἀναίσθησίας τῆς περὶ τὰς ἡδονάς· ἐστὶ γὰρ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἀπλῶς ἅπαντα ἀρετὴ, ἕξις ἡ βελτίστη· ἡ δὲ βελτίστη ἕξις τοῦ βελτίστου ἐστίν. Βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐνδείας τὸ μέσον· καὶ ἀμφοτέρω γὰρ εἰσι περὶ τοὺς, καὶ καθ' ὑπερβολὴν, καὶ καθ' ἐνδειαν. Ὡστε εἴπερ τὸ μέσον βέλτιστον, ἡ σωφροσύνη μεσότης τὴν ἂν εἴη

ἐκὼν τὰ κακὰ, εἰδὼς ὅτι κακὰ ἐστίν. Ἀλλὰ μὲν, φησιν, ὁ γε ἀκρατής, εἰδὼς ὅτι ταῦτα φαῦλά ἐστιν, ὁμως πράττει, καὶ κατ' ἐπιθυμίαν γε πράττει· οὐκ ἄρα ἐκὼν· ἀναγκαζόμενος ἄρα. Ἐνταῦθα πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἀπαντήσεται. Καὶ γὰρ εἰ κατ' ἐπιθυμίαν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Τῇ γὰρ ἐπιθυμίᾳ, ἡδονῇ ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ δι' ἡδονήν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Καὶ ἄλλως τοῦτ' ἂν γένοιτο δῆλον, ὅτι ὁ ἀκρατής ἐκὼν πράττει. Οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, ἐκόντες ἀδικοῦσιν· οἱ δὲ ἀκρατεῖς, ἀδικοὶ καὶ ἀδικοῦσιν· ὥστε ὁ ἀκρατής ἐκὼν ἂν πράττοι τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν.

CAPUT XIII.

Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος ἐναντιοῦται, ὃς φησιν οὐχ ἐκούσιον εἶναι. Ὁ γὰρ ἐγκρατής ἐκὼν πράττει τὰ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν. Ἐπαινεῖται γὰρ· ἐπαινοῦνται δὲ ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις. Εἰ δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκούσιον, τὸ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκούσιον. Ὁ δὲ ἐγκρατής παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει. Ὡστε ὁ ἐγκρατής οὐχ ἐκὼν ἂν εἴη ἐγκρατής· ἀλλ' οὐ δοκεῖ. Οὐδ' ἄρα τὸ κατὰ ἐπιθυμίαν ἐκούσιόν ἐστι. Πάλιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν θυμὸν ὁμοίως. Οἱ γὰρ αὐτοὶ λόγοι, οἵπερ καὶ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἀρμόττουσιν· ὥστε τὴν ἀπορίαν ποιήσουσιν. Ἔστι γὰρ ἀκρατῇ καὶ ἐγκρατῇ ὀργῆς εἶναι. Ἐτι λοιπὴ ἐστὶ τῶν ὀρεξέων, ὧν διειλόμεθα, ἡ βούλησις, πρὸς τὸ ἐπισκέπτεσθαι εἴ ἐστὶν ἐκούσιον. Ἀλλὰ μὲν οἱ γε ἀκρατεῖς ἐφ' ἃ ὀρμῶσι, ταῦτα τέως βούλονται. Πράττουσιν ἄρα οἱ ἀκρατεῖς τὰ φαῦλα βουλόμενοι. Ἐκὼν δὲ γε οὐθὲς τὰ κακὰ εἰδὼς πράττει, ὅτι κακὰ ἐστίν. Ὁ δὲ ἀκρατής, εἰδὼς τὰ κακὰ ὅτι κακὰ, πράττει βου-

λόμενος. Οὐκ ἄρα ἐκὼν. Οὐδ' ἡ βούλησις ἄρα ἐκούσιός ἐστιν. Ἄλλ' οὗτος ὁ λόγος ἀναιρεῖ ἀκρασίαν, καὶ τὸν ἀκρατῆ. Εἰ γὰρ μὴ ἐκὼν, οὐκ ἔστι ψεκτός· ἀλλ' ἔστιν ὁ ἀκρατής ψεκτός· ἐκὼν ἄρα· ἡ ἄρα βούλησις ἐκούσιον. Ἐπεὶ οὖν λόγοι τινὲς ἐναντίοι φαίνονται, σαφέστερον λεκτέον ὑπὲρ τοῦ ἐκούσιου.

CAPUT XIV.

Πρότερον ἂν τοίνυν εἴη λεκτέον ὑπὲρ βίας καὶ ἀνάγκης. Ἡ μὲν γὰρ βία ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. Ἐκάστοις γάρ ἐστι τῶν ἀψύχων οἰκῆτος τόπος ὑποδομέ-
 νος, τῷ μὲν πυρὶ ὁ ἄνω, τῇ δὲ γῇ ὁ κάτω. Ἔστι μέντοι γε βιάσασθαι καὶ τὸν λίθον ἄνω φέρεσθαι, καὶ τὸ πῦρ κάτω. Ἔστι δὲ καὶ τὸ ζῶον βιάσασθαι· οἶον τὸν ἵππον ἐπ' ὀρθὸν θέοντα, ἀντιλαμβανόμενον ἀποστρέφαι. Ὅσοις μὲν οὖν ἐστιν ἐκτός ἡ αἰτία τοῦ παρὰ φύσιν τῆ, ἢ παρ' ἃ βούλονται ποιεῖν, ἐροῦμεν βιαζομένοις, ἂν ποιῶσι, ποιεῖν. Ἐν οἷς δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰτία, οὐκέτι τούτους βιάζεσθαι ἐροῦμεν. Εἰ δὲ μὴ, ὁ ἀκρατής ἀντερεῖ, οὐ φάσκων φαῦλος εἶναι· βιαζόμενος γάρ φησιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τὰ φαῦλα πράττειν. Τοῦ οὖν βιαίου οὗτος ἡμῶν ἐστὶν ὁ ὀρισμὸς, ὃν ἐκτός ἐστιν ἡ αἰτία, ἀφ' ἧς βιάζονται πράττειν. Ὡν δ' ἐντός καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ αἰτία, οὐ βία.

CAPUT XV.

Πάλιν δ' ὑπὲρ ἀνάγκης, καὶ τοῦ ἀναγκαίου λεκτέον. Τὸ δ' ἀναγκαῖον οὐ πάντως, οὐδ' ἐν παντὶ λεκτέον ἐστίν· οἶον ὅσα ἡδονῆς ἔνεκεν πράττομεν. Εἰ γὰρ τις λέγοι ὅτι ἡναγκάσθην τὴν τοῦ φίλου γυναῖκα διαφθεῖραι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἄτοπον ἂν εἴη. Τὸ γὰρ

ἀναγκαῖον οὐκ ἐν παντί, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτός· οἷον
 εἴαν τις καταβλάπτηται, ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο
 μείζον ὑπὸ τῶν πραγμάτων· οἷον ἡναγκάσθην συντο-
 πώτερον βαδίσαι εἰς ἀγρόν· εἰ γὰρ μὴ, ἀπολωλότ' ἂν
 εὖρον τὰ ἐν ἀγρῷ. Ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγ-
 καῖον.

CAPUT XVI.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστι, λοιπὸν
 ἂν εἴη τὸ ἐκ διανοίας γιγνόμενον· τὸ γὰρ ἀκούσιον
 ἐστι τό, τε κατ' ἀνάγκην καὶ κατὰ βίαν γιγνόμενον,
 καὶ τρίτον ὃ μὴ κατὰ διανοίας γίγνεται· δηλὸν δ' ἐστὶ
 τοῦτο ἐκ τῶν γιγνομένων. Ὅταν γὰρ τις πατάξῃ τι-
 νὰ ἢ ἀποκτείνῃ, ἢ τι τῶν τοιούτων ποιήσῃ, μὴδὲν
 προδιανοηθεὶς, ἄκοντα φαμέν ποιῆσαι, ὥς τοῦ ἐκου-
 σίου ὄντος ἐν τῷ διανοηθῆναι· οἷον φασὶ ποτὲ τινα
 γυναῖκα φίλτρον τινὲ δοῦναι πιεῖν· εἴτα τὸν ἀνθρω-
 πον ἀποθανεῖν ἀπὸ τοῦ φίλτρου· τὴν δ' ἀνθρωπον
 ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν· οὐ παροῦσαν, δι' οὐθέν
 ἄλλο ἀπέλυσαν, ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. Ἔδωκε μὲν
 γὰρ φιλία, διήμαρτε δὲ τούτου· διὸ οὐχ ἐκούσιον
 ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ δια-
 νοίας τοῦ ἀπολίσθαι αὐτὸν ἐδίδου. Ἐνταῦθα ἄρα
 τὸ ἐκούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας.

CAPUT XVII.

Ἔτι δὲ λοιπὸν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι τὴν προαίρε-
 σιν, πότερόν ἐστιν ὄρεξις ἢ οὐ. Ὅρεξις μὲν γὰρ καὶ
 ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐγγίνεται· προαίρεσις δὲ οὐ.
 Ἢ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου· λόγος δ' ἐν οὐδενὶ
 τῶν ἄλλων ζώων ἐστίν· ὄρεξις μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη.
 Ἀλλ' ἄρα γε βούλησις; ἢ οὐδὲ τοῦτο; βούλησις μὲν

γάρ ἐστι καὶ τῶν ἀδυνάτων· οἷον, βουλόμεθα μὲν ἀθάνατοι εἶναι, προαιρούμεθα δὲ οὐ. Ἐπεὶ δὲ προαίρεσις μὲν οὐκ ἔστι τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ τέλος· οἷον οὐθὲς προαιρεῖται ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν ὑγίειαν προαιρούμεθα περίπατεῖν, τροχάζειν· βουλόμεθα δὲ τὰ τέλη· ὑγιαίνειν γὰρ βουλόμεθα. Ὡστε δῆλον καὶ οὕτως, ὅτι οὐ ταῦτόν ἢ βούλησις καὶ ἡ προαίρεσις· ἀλλὰ ἡ προαίρεσις ἔοικεν οὕτως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοῦνομα αὐτῆς ἔχει. Οἷον προαιρούμεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε, οἷον τὸ βέλτιστον ἀντὶ τοῦ χείρονος ἐν αἰρέσει ὄντος· ἐνταῦθα τὸ προαιρεῖσθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι. Ἐπεὶ οὖν ἡ προαίρεσις οὐθὲν τούτων ἐστὶ, ἅρα γὰρ ἐστὶ τὸ κατὰ διάνοιαν ἐν προαιρέσει; ἢ οὐδὲ τοῦτο; πολλὰ γὰρ διανοοῦμεθα καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν. Ἄρ' οὖν ἂ διανοοῦμεθα, ταῦτα καὶ προαιρούμεθα; ἢ οὐ; πολλάκις γὰρ διανοοῦμεθα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, ἀλλ' οὔτε καὶ προαιρούμεθα. Οὐκ ἄρα οὐδὲ διάνοιά ἐστιν ἡ προαίρεσις. Ἐπεὶ οὖν καθέκαστον τούτων οὐθὲν ἐστὶν ἡ προαίρεσις, ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, ἀναγκαῖον συνδυαζομένων τινῶν τούτων, εἶναι τὴν προαίρεσιν. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν, ὥσπερ ἔμπροσθεν εἰλέχθη, ἡ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος ἀγαθῶν, καὶ οὐ τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ τῶν ἀντιλογίαν παραδιδόντων πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἰρετὸν, δῆλον ὅτι δεῖοι ἂν πρότερον διανοηθῆναι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ βουλευσασθαι. Εἰθ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον διανοηθῆσιν, οὕτως ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστί· καὶ τοῦτο δὴ πράττοντες, κατὰ προαίρεσιν δοκοῦμεν πράττειν. Εἰ τοίνυν ἡ προαίρεσις ὁρεξὶς τις βουλευτικῇ

μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστι τὸ ἐκούσιον προαιρετὸν· ἐκόντες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλευσασθαι· οἷον καθίζομεν, καὶ ἀνιστάμεθα, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ἐκόντες μὲν, ἄνευ δὲ τοῦ διανοηθῆναι. Οὐκ ἄρα τὸ ἐκούσιον προαιρετὸν, ἀλλὰ τὸ προαιρετὸν ἐκούσιον. Ἄν τι γὰρ προαιρώμεθα πράττειν, βουλευσάμενοι, ἐκόντες πράττομεν. Φαινόνται δὲ τινες ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν διορίζειν τό, τε ἐκούσιον, καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις, ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάτιοντες. Ἔστιν οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτοῖς καὶ τούτοις ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, καὶ οὕτως, ἢ μὴ οὕτως, καὶ ἐν οἷς ἐστι λαβεῖν τὸ διὰ τί. Τὸ δὲ διὰ τί, οὐχ ἀπλοῦν ἐστι. Ἐν μὲν γὰρ γεωμετρίας, ὅτ' ἂν φῇ τὸ τετράγωνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί, ὅτι φησὶ καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. Ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁρισμένης ἔλαβον τὸ διὰ τί· ἐν δὲ γε τοῖς πρακτοῖς ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως. Οὐδεμία γὰρ κεῖται ὁρισμένη· ἀλλὰ ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας; ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως, ἢ ὅτι βέλτιον οὕτως. Ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὅποι ἂν φαίνεται βέλτιον εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. Διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸ βουλευσασθαι ἐστι, τὸ πῶς δεῖ· ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὐ. Οὐδεὶς γὰρ βουλεύεται, πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα Ἀρχικλέους. Ἡ οὖν ἁμαρτία οὐ γίγνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφειν. Ἐν οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὔτε βουλεύονται ὑπὲρ τούτων, ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη

ἀόριστόν ἐστι τὸ ὡς δεῖ, ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία· ἔστι δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. Ἀμαρτάνομεν οὖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. Τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι, ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδοῦς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία. Ἐφ' ἑκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην. Διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην τὰ κακὰ φεύγομεν.

CAPUT XVIII.

Ἔτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια, οὐκ ὥσπερ αἰσθησις· οἷον τῇ ὄψει, οὐκ ἂν δύνηται οὐθέν ἂν ἄλλο ποιῆσαι ἢ ἰδεῖν· οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐθέν ἄλλο ἢ ἀκοῦσαι. Ὀμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα, πότερον δεῖ ἀκοῦσαι τῇ ἀκοῇ ἢ ἰδεῖν. Ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται πράττειν, καὶ ἄλλα. Διὰ τοῦτο βουλευέσθαι ἐνταῦθα ἤδη ὑπάρχει. Ἔστι οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἰρέσει τῶν ἀγαθῶν, οὐ περὶ τὰ τέλη, (ταῦτα μὲν γὰρ ἅπαντες ὁμογνωμονοῦσιν, οἷον, τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν) ἀλλ' ἤδη τὰ κατὰ τὸ τέλος· οἷον πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο, ἢ οὐ. Μάλιστα οὖν ποιεῖ ἐν τούτοις τὸ σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη. Τὴν μὲν γὰρ φεύγομεν, τὴν δὲ αἰρούμεθα. Ἐπεὶ οὖν διήρηται ἐν τίνι ἁμαρτία, καὶ πῶς, λοιπόν ἐστι τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ, πότερον τοῦ τέλους, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος· οἷον πότερον τοῦ καλοῦ, ἢ τῶν εἰς τὸ καλόν. Πῶς μὲν οὖν ἡ ἐπιστήμη, πότερον τῆς οἰκοδομικῆς ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος ἰδεῖν; Ἄν γὰρ τοῦτο καλῶς πρόθῃται, οἷον καλὴν οἰκίαν ποιῆσαι, καὶ τὰ εἰς τοῦτο οὐκ ἄλλος τις

εὐρῆσαι καὶ ποριεῖ, ἢ οἰκοδόμος. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν ἐπιστημῶν· ὥσαύτως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ' ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι αὐτῆς τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τέλος, ὃ δεῖ ὀρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος· καὶ ἐξ ὧν τοῦτ' ἔσται οὐθὲς ἄλλος ποριεῖ, καὶ εὐρῆσαι ἃ δεῖ εἰς τοῦτο. Καὶ εὐλογον δὲ τούτου εἶναι προθετικὴν τὴν ἀρετὴν, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστὶν ἕκαστον, καὶ ποιητικὸν καὶ προθετικόν. Οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστὶ. Ταύτης γὰρ ἕνεκα καὶ τᾶλλα ἐστὶ, καὶ εἰς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή. Τούτου ἕνεκεν μᾶλλον τὰ εἰς τοῦτ' ἐστὶν· τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινὶ ἔοικε, καὶ τούτου ἕνεκέν ἐστιν ἕκαστον. Ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτο ἄν. Ὡστε δῆλον ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς· ἐπεὶ δὲ βελτίστη ἐστὶν αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος.

CAPUT XIX.

Τῆς δὲ γ' ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. Τούτου ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ ἐξ ὧν ἔσται. Ἔστι δὲ καὶ ταυτὸ ταύτη. Ὅλως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον. Ἰσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴη τις ἀγαθὸς μιμητής, ὅμως δὲ οὐκ ἂν ἐπαινεθῇ, ἂν μὴ τὸν σκοπὸν θῇς τὰ βέλτιστα μιμεῖσθαι. Τῆς ἀρετῆς παντελῶς τοῦτ' ἐστὶ, τὸ καλὸν προθέσθαι. Διὰ τί οὖν, ἂν τις εἴποι; πότερον μὲν ἐλέγομεν τὴν ἐνέργειαν κρείττονα εἶναι, ἢ τὴν ἀρετὴν αὐτήν; νῦν δὲ οὐκ ἐξ οὗ ἡ ἐνέργεια, τοῦτο τῇ ἀρετῇ ἀποδίδομεν ὡς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἐστὶν ἐνέργεια; ναί· ἀλλὰ καὶ νῦν φαμέν τοῦτο, ὁμοίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βελτίω εἶναι. Οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες, κρίνουσιν ἐκ τοῦ πράττειν· διὰ τὸ μὴ δυνατόν εἶναι δηλῶσαι τὴν

ἐκάστου προαίρεσιν ἣν ἔχει· ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἐκάστου γνώμην, ὥς ἔχει πρὸς τὸ καλὸν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἐδόκει εἶναι. Ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησάμεθα, λεκτέον ἂν εἴη, περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσιν.

CAPUT XX.

Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἀνδρία περὶ θάρρη καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ ποίους φόβους καὶ θάρρη. Ἄρ' οὖν, εἰ μὲν τις φοβεῖται μὴ ἀποβάλλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός; εἰ δὲ τις θάρρῃ περὶ ταῦτα, ἀνδρεῖος, ἢ οὐ; ὁμοίως δ' εἴ τις φοβεῖται μόνον ἡ θάρρῃ, οὔτε δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον, οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φοβούμενον· οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρῃσιν ἐστὶν ἡ ἀνδρία. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις, οἷον, εἰ μὴ τις φοβεῖται βροντάς, ἢ ἀστραπὰς, ἢ ἄλλο τι τῶν ὑπὲρ ἀνθρώπων φοβερῶν, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμενός τις. Ἐν φόβοις ἄρα καὶ θάρρῃσιν ἐστὶν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἀνθρώπους· λέγω δὲ, ἃ οἱ λοιποὶ φοβοῦνται, ἢ οἱ πάντες· πρὸς τούτοις ὁ ὢν θάρραλέος, οὗτος ἀνδρεῖος. Τούτων τοίνυν διωρισμένων, σκεπτέον ἂν εἴη, ἐπειδὴ κατὰ πολλά εἰσιν οἱ ἀνδρεῖοι, ὁποῖος ἀνδρεῖος. Ἔστι γὰρ καὶ κατ' ἐμπειρίαν τις ἀνδρεῖος, οἷον οἱ στρατιῶται. Οὗτοι γὰρ οἶδασιν δι' ἐμπειρίαν, ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ, ἢ ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ἢ οὕτως ἔχοντι, ἀδύνατόν τι παθεῖν. Ὁ δὲ ταῦτα εἰδώς, καὶ διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀνδρεῖος. Ἐὰν γὰρ τούτων μηθὲν ὑπάρχῃ, οὐχ ὑπομένει. Διὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν οὐ φατέον ἀνδρεῖους εἶναι. Οὐδὲ Σωκράτης γε ὁρθῶς ἔλεγεν, ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ ἔθους τὴν

ἐμπειρίαν λαβοῦσα, ἐπιστήμη γίνεται· τοὺς δὲ δι' ἐμπειρίαν ὑπομένοντας, οὐ φαμεν, οὐδ' ἐροῦσιν ἀνδρείους αὐτοὺς εἶναι· οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη ἂν εἴη. Πάλιν οὖν εἰσιν ἀνδρεῖοι ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομένων, οὐ φοβοῦνται, διὰ τὴν ἀπειρίαν. Οὐδὲ δὴ οὐδὲ τούτους φατέον ἀνδρείους. Εἰσὶ δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ τὰ πάθη· οἷον οἱ ἐρῶντες, ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες· οὐδὲ δὴ τούτους φατέον ἀνδρείους εἶναι. Ἐὰν γὰρ αὐτῶν τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ, οὐκέτι εἰσὶν ἀνδρεῖοι. Δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, αἰεὶ εἶναι ἀνδρεῖον. Διὸ οὐδὲ τὰ θηρία, οἷον τοὺς σῦς οὐκ ἂν τις εἴποι ἀνδρείους διὰ τὸ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὴν πληγέντες λυπηθῶσιν. Οὐδεὶς δὲ τὸν ἀνδρεῖον διὰ πάθος εἶναι ἀνδρεῖον. Πάλιν ἐστὶν ἄλλη ἀνδρεία πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι· οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν εἰς τοὺς πολίτας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι. Σημεῖον δὲ τούτου· καὶ γὰρ Ὁμηρος πεποίηκε τὸν Ἑκτορα λέγοντα·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

διὸ οἶεται δεῖν μάχεσθαι. Οὐδὲ δὴ τὴν τοιαύτην φατέον εἶναι. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἐκάστῳ τούτων διορισμὸς ἁρμόσει. Οὐ γὰρ ἀφαιρουμένου, μὴ διαμένει ἡ ἀνδρεία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρεῖος. Ἄν οὖν τὴν αἰσχύνην περιέλῳ δι' ἣν ἦν ἀνδρεῖος, οὐκέτι ἐστὶν ἀνδρεῖος. Ἔτι καὶ ἄλλως εἰσὶν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι, οἱ δι' ἐλπίδα καὶ προσφοκίαν ἀγαθοῦ. Οὐδὲ δὴ φατέον τούτους εἶναι ἀνδρείους, ἐπειδὴ τοὺς τοιοῦτους καὶ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀνδρείους λέγειν ἄτοπον φαίνεται. Οὐδὲνα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶναι τὸν ὁποιοῦν ἀνδρεῖον; καὶ τίς ὁ ἀνδρεῖος σκεπτέον· ὥς

ἀπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὁ διὰ μηθὲν τῶν προειρημένων ἀνδρείος ὢν, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλόν· καὶ τοῦτο ποιῶν, κἄν παρῇ τις, κἄν μὴ παρῇ. Οὐδὲ δὴ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὀρμῆς ἐγγίγνεται ἡ ἀνδρία. Δεῖ δὲ τὴν ὀρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ καλόν. Ὁ δὴ ὀρμῶν διὰ λόγον ἔνεκεν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν, ἄφοβος ὢν περὶ αὐτὰ, οὗτος ἀνδρείος, καὶ ἡ ἀνδρία περὶ ταῦτα. Ἄφοβος δὲ οὐχ ὅταν οὕτω συμπέσῃ τῷ ἀνδρείῳ, ὥστε ὅλως μὴ φοβεῖσθαι. Ὁ μὲν γάρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρείος, ὥ ὅλως μηθὲν ἐστι φοβερόν· οὕτω μὲν γὰρ ὁ λίθος εἴη, καὶ ἄλλα ἄψυχα ἀνδρεία· ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μὲν, ὑπομένειν δέ. Εἰ γὰρ αὖ μὴ φοβούμενος ὑπομένοι, οὐκ ἂν εἴη ἀνδρείος. Ἔτι δὲ καὶ ὥσπερ ἐπάνω διειλόμεθα, περὶ φόβους καὶ κινδύνους, οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς αἰρετικούς τῆς οὐσίας. Ἔτι δὲ οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι καὶ παντὶ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ φόβοι, καὶ οἱ κίνδυνοι πλεῖστοι εἰσιν. Εἰ γὰρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖται, πῶς ἀνδρείος; ἔνιοι γὰρ θαρρόουσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέχειν· ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει. Ἢ μὲν οὖν ἀνδρία καὶ ὁ ἀνδρείος, τοιοῦτος.

CAPUT XXI.

Σωφροσύνη δ' ἐστὶ μεσότης ἀκολασίας καὶ ἀναίσθησις τῆς περὶ τὰς ἡδονάς· ἔστι γὰρ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἀπλῶς ἅπαντα ἀρετὴ, ἕξις ἢ βελτίστη· ἡ δὲ βελτίστη ἕξις τοῦ βελτίστου ἐστίν. Βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐνδείας τὸ μέσον· κατ' ἀμφοτέρα γὰρ εἰσι ψεκτοὶ, καὶ καθ' ὑπερβολὴν, καὶ κατ' ἐνδειαν. Ὡστε εἴπερ τὸ μέσον βέλτιστον, ἡ σωφροσύνη μεσότης τὴν ἂν εἴη

ἀναγκαῖον οὐκ ἐν παντί, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτός· οἷον
ἐάν τις καταβλάπτηται, ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο
μείζον ὑπὸ τῶν πραγμάτων· οἷον ἡναγκάσθην συντο-
νότερον βαδίσαι εἰς ἀγρόν· εἰ γὰρ μὴ, ἀπολωλὸς ἂν
εὖρον τὰ ἐν ἀγρῷ. Ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγ-
καῖον.

CAPUT XVI.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστι, λοιπὸν
ἂν εἴη τὸ ἐκ διανοίας γιγνόμενον· τὸ γὰρ ἀκούσιον
ἐστι τό, τε κατ' ἀνάγκην καὶ κατὰ βίαν γιγνόμενον,
καὶ τρίτον ὃ μὴ κατὰ διανοίας γίγνεται· δῆλον δ' ἐστὶ
τοῦτο ἐκ τῶν γιγνομένων. Ὅταν γάρ τις πατάξῃ τι-
νὰ ἢ ἀποκτείνῃ, ἢ τι τῶν τοιούτων ποιήσῃ, μηδὲν
προδιανοηθεὶς, ἄκοντα φαμέν ποιῆσαι, ὥς τοῦ ἐκου-
σίου ὄντος ἐν τῷ διανοηθῆναι· οἷόν φασι ποτὲ τινα
γυναικα φίλτρον τινὲ δοῦναι πιεῖν· εἴτα τὸν ἄνθρω-
πον ἀποθανεῖν ἐπὶ τοῦ φίλτρου· τὴν δ' ἄνθρωπον
ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν· οὐ παροῦσαν, δι' αὐθὲν
ἄλλο ἀπέλυσαν, ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. Ἔδωκε μὲν
γὰρ φίλῃ, διήμαρτε δὲ τούτου· διὸ οὐχ ἐκούσιον
ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ δια-
νοίας τοῦ ἀπολίσθαι αὐτὸν ἐδίδου. Ἐνταῦθα ἄρα
τὸ ἐκούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας.

CAPUT XVII.

Ἐτι δὲ λοιπὸν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι τὴν προαίρε-
σιν, πότερόν ἐστιν ὁρεῖς ἢ οὐ. Ὅρεῖς μὲν γὰρ καὶ
ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐγγίνεται· προαίρεσις δὲ οὐ.
Ἡ γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου· λόγος δ' ἐν οὐδενὶ
τῶν ἄλλων ζώων ἐστίν· ὁρεῖς μὲν δὲ οὐκ ἂν εἴη.
Ἀλλ' ἄρά γε βούλησις; ἢ οὐδὲ τοῦτο; βούλησις μὲν

γάρ ἐστι καὶ τῶν ἀδυνάτων· οἷον, βουλόμεθα μὲν
 ἀθάνατοι εἶναι, προαιρούμεθα δὲ οὐ. Ἐτι δὲ προ-
 αἵρεσις μὲν οὐκ ἔστι τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ
 τέλος· οἷον οὐθὲς προαιρεῖται ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὸ
 πρὸς τὴν ὑγίειαν προαιρούμεθα περίπατεῖν, τρο-
 χάζειν· βουλόμεθα δὲ τὰ τέλη· ὑγιαίνειν γὰρ βουλό-
 μεθα. Ὡστε δῆλον καὶ οὕτως, ὅτι οὐ ταὐτόν ἡ βού-
 λησις καὶ ἡ προαἵρεσις· ἀλλὰ ἡ προαἵρεσις ἔοικεν
 οὕτως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοῦνομα αὐτῆς ἔχει. Οἷον
 προαιρούμεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε, οἷον τὸ βέλτιστον ἀν-
 τὶ τοῦ χειρότερου ἐν αἱρέσει ὄντος· ἐνταῦθα τὸ προαι-
 ρεῖσθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι. Ἐπεὶ οὖν ἡ προαι-
 ρεσις οὐθὲν τούτων ἐστὶ, ἅρα γὰρ ἐστὶ τὸ κατὰ διάνοιαν
 ἐν προαιρέσει; ἢ οὐδὲ τοῦτο; πολλὰ γὰρ διανοοῦμε-
 θα καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν. Ἄρ' οὖν ἂ διανοοῦμε-
 θα, ταῦτα καὶ προαιρούμεθα; ἢ οὐ; πολλάκις γὰρ
 διανοοῦμεθα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, ἀλλ' οὐτε καὶ προ-
 αιρούμεθα. Οὐκ ἄρα οὐδὲ διάνοιά ἐστιν ἡ προαἵρε-
 σις. Ἐπεὶ οὖν καθέκαστον τούτων οὐθὲν ἐστὶν ἡ
 προαἵρεσις, ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα,
 ἀναγκαῖον συνδυαζομένων τινῶν τούτων, εἶναι τὴν
 προαἵρεσιν. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν, ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέ-
 χθη, ἡ προαἵρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος ἀγαθῶν, καὶ οὐ
 τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ τῶν ἀντιλογίαν
 παραδιδόντων πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἰρετὸν, δῆ-
 λον ὅτι δεοί ἂν πρότερον διανοηθῆναι ὑπὲρ αὐτῶν
 καὶ βουλευσασθαι. Εἰδ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον
 διανοηθεῖσιν, οὕτως ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστί· καὶ
 τοῦτο δὴ πράττιοντες, κατὰ προαἵρεσιν δοκοῦμεν πράτ-
 τειν. Εἰ τοίνυν ἡ προαἵρεσις ὁρεξίς τις βουλευτικῇ

μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστι τὸ ἐκούσιον προαιρετὸν· ἐκόντες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλευσασθαι· οἷον καθίζομεν, καὶ ἀνιστάμεθα, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ἐκόντες μὲν, ἄνευ δὲ τοῦ διανοηθῆναι. Οὐκ ἄρα τὸ ἐκούσιον προαιρετὸν, ἀλλὰ τὸ προαιρετὸν ἐκούσιον. Ἄν τι γὰρ προαιρώμεθα πράττειν, βουλευσάμενοι, ἐκόντες πράττομεν. Φαίνονται δὲ τινες ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν διορίζειν τό, τε ἐκούσιον, καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἐκουσίοις, ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάτιοντες. Ἔστιν οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτοῖς καὶ τούτοις ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, καὶ οὕτως, ἢ μὴ οὕτως, καὶ ἐν οἷς ἐστι λαβεῖν τὸ διὰ τί. Τὸ δὲ διὰ τί, οὐχ ἀπλοῦν ἐστι. Ἐν μὲν γὰρ γεωμετρίας, ὅτ' ἂν φῇ τὸ τετραγώνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί, ὅτι φησὶ καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. Ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὁρισμένης ἔλαβον τὸ διὰ τί· ἐν δέ γε τοῖς πρακτοῖς ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως. Οὐδεμία γὰρ κεῖται ὁρισμένη· ἀλλὰ ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας; ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως, ἢ ὅτι βέλτιον οὕτως. Ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὅποι ἂν φαίνεται βέλτιον εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. Διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸ βουλευσασθαι ἐστι, τὸ πῶς δεῖ· ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὐ. Οὐδεὶς γὰρ βουλεύεται, πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα Ἀρχικλέους. Ἡ οὖν ἁμαρτία οὐ γίγνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφειν. Ἐν οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὔτε βουλεύονται ὑπὲρ τούτων, ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη

ἀόριστόν ἐστι τὸ ὧς δεῖ, ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία· ἔστι δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. Ἀμαρτάνομεν οὖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. Τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι, ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδοὺς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία. Ἐφ' ἑκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην. Διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην τὰ κακὰ φεύγομεν.

CAPUT XVIII.

Ἔτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια, οὐκ ὥσπερ αἰσθησις· οἷον τῇ ὄψει, οὐκ ἂν δύνηται οὐθέν ἂν ἄλλο ποιῆσαι ἢ ἰδεῖν· οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐθέν ἄλλο ἢ ἀκοῦσαι. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα, πότερον δεῖ ἀκοῦσαι τῇ ἀκοῇ ἢ ἰδεῖν. Ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται πράττειν, καὶ ἄλλα. Διὰ τοῦτο βουλευέσθαι ἐνταῦθα ἡδὴ ὑπάρχει. Ἔστι οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἰρέσει τῶν ἀγαθῶν, οὐ περὶ τὰ τέλη, (ταῦτα μὲν γὰρ ἅπαντες ὁμογνωμονοῦσιν, οἷον, τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν) ἀλλ' ἡδὴ τὰ κατὰ τὸ τέλος· οἷον πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο, ἢ οὐ. Μάλιστα οὖν ποιεῖ ἐν τούτοις τὸ σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη. Τὴν μὲν γὰρ φεύγομεν, τὴν δὲ αἰρούμεθα. Ἐπεὶ οὖν διήρηται ἐν τίνι ἁμαρτία, καὶ πῶς, λοιπόν ἐστι τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ, πότερον τοῦ τέλους, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος· οἷον πότερον τοῦ καλοῦ, ἢ τῶν εἰς τὸ καλόν. Πῶς μὲν οὖν ἡ ἐπιστήμη, πότερον τῆς οἰκοδομικῆς ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος ἰδεῖν; Ἄν γὰρ τοῦτο καλῶς πρόθῃται, οἷον καλὴν οἰκίαν ποιῆσαι, καὶ τὰ εἰς τοῦτο οὐκ ἄλλος τις

εὐρήσει καὶ ποριεῖ, ἢ οἰκοδόμος. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν ἐπιστημῶν· ὥσαύτως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ' ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι αὐτῆς τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τέλος, ὃ δεῖ ὁρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος· καὶ ἐξ ὧν τοῦτ' ἔσται οὐθεις ἄλλος ποριεῖ, καὶ εὐρήσει ἃ δεῖ εἰς τοῦτο. Καὶ εὐλογον δὲ τούτου εἶναι προθετικὴν τὴν ἀρετὴν, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστὶν ἕκαστον, καὶ ποιητικὸν καὶ προθετικόν. Οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστὶ. Ταύτης γὰρ ἕνεκα καὶ τὰλλα ἐστὶ, καὶ εἰς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή. Τούτου ἕνεκεν μᾶλλον τὰ εἰς τοῦτ' ἐστὶν· τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινὶ ἔοικε, καὶ τούτου ἕνεκέν ἐστιν ἕκαστον. Ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτο ἄν. Ὡστε δῆλον ὥς καὶ πρὸς τῆς ἀρετῆς· ἐπεὶ δὲ βελτίστη ἐστὶν αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος.

CAPUT XIX.

Τῆς δὲ γ' ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. Τούτου ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ ἐξ ὧν ἔσται. Ἔστι δὲ καὶ ταυτὸ ταύτη. Ὅλως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον. Ἰσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴῃ τις ἀγαθὸς μιμητής, ὅμως δὲ οὐκ ἂν ἐπαινεθεῖη, ἂν μὴ τὸν σκοπὸν θεῖς τὰ βέλτιστα μιμεῖσθαι. Τῆς ἀρετῆς παντελῶς τοῦτ' ἐστὶ, τὸ καλὸν προθέσθαι. Διὰ τί οὖν, ἂν τις εἴποι; πότερον μὲν ἐλέγομεν τὴν ἐνέργειαν κρείττονα εἶναι, ἢ τὴν ἀρετὴν αὐτήν; νῦν δὲ οὐκ ἐξ οὗ ἡ ἐνέργεια, τοῦτο τῇ ἀρετῇ ἀποδίδομεν ὥς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἐστὶν ἐνέργεια; ναί· ἀλλὰ καὶ νῦν φαμέν τοῦτο, ὁμοίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βελτίω εἶναι. Οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες, κρίνουσιν ἐκ τοῦ πράττειν· διὰ τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι δηλῶσαι τὴν

ἐκάστου προαίρεσιν ἣν ἔχει· ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἐκάστου γνώμην, ὥς ἔχει πρὸς τὸ καλὸν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἰδόκει εἶναι. Ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησάμεθα, λεκτίον ἂν εἴη, περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσιν.

CAPUT XX.

Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἀνδρία περὶ θάρρη καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ ποίους φόβους καὶ θάρρη. Ἄρ' οὖν, εἰ μὲν τις φοβεῖται μὴ ἀποβάλλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός; εἰ δὲ τις θάρρῃ περὶ ταῦτα, ἀνδρεῖος, ἢ οὐ; ὁμοίως δ' εἴ τις φοβεῖται μόνον ἡ θάρρῃ, οὔτε δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον, οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φοβούμενον· οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρῃσιν ἐστὶν ἡ ἀνδρία. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις, οἷον, εἰ μὴ τις φοβεῖται βροντὰς, ἢ ἀστραπὰς, ἢ ἄλλο τι τῶν ὑπὲρ ἀνθρώπων φοβερῶν, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμενός τις. Ἐν φόβοις ἄρα καὶ θάρρῃσιν ἐστὶν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἀνθρώπους· λέγω δὲ, ἃ οἱ λοιποὶ φοβοῦνται, ἢ οἱ πάντες· πρὸς τούτοις ὁ ὢν θάρραλέος, οὗτος ἀνδρεῖος. Τούτων τοίνυν διωρισμένων, σκεπτέον ἂν εἴη, ἐπειδὴ κατὰ πολλά εἰσιν οἱ ἀνδρεῖοι, ὁποῖος ἀνδρεῖος. Ἔστι γὰρ καὶ κατ' ἐμπειρίαν τις ἀνδρεῖος, οἷον οἱ στρατιῶται. Οὗτοι γὰρ οἶδασιν δι' ἐμπειρίαν, ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ, ἢ ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ἢ οὕτως ἔχοντι, ἀδύνατόν τι παθεῖν. Ὁ δὲ ταῦτα εἰδώς, καὶ διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀνδρεῖος. Ἐὰν γὰρ τούτων μὴθὲν ὑπάρχῃ, οὐκ ὑπομένει. Διὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν οὐ φατέον ἀνδρεῖους εἶναι. Οὐδὲ Σωκράτης γε ὁρθῶς ἔλεγεν, ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ ἔθους τὴν

ἐμπειρίαν λαβοῦσα, ἐπιστήμη γίνεται· τοὺς δὲ δι' ἐμπειρίαν ὑπομένοντας, οὐ φάμεν, οὐδ' ἐροῦσιν ἀνδρείους αὐτοὺς εἶναι· οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη ἂν εἴη. Πάλιν οὖν εἰσιν ἀνδρεῖοι ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομένων, οὐ φοβοῦνται, διὰ τὴν ἀπειρίαν. Οὐδὲ δὴ οὐδὲ τούτους φατέον ἀνδρείους. Εἰσὶ δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ τὰ πάθη· οἷον οἱ ἐρῶντες, ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες· οὐδὲ δὴ τούτους φατέον ἀνδρείους εἶναι. Ἐὰν γὰρ αὐτῶν τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ, οὐκέτι εἰσὶν ἀνδρεῖοι. Δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, αἰεὶ εἶναι ἀνδρεῖον. Διὸ οὐδὲ τὰ θηρία, οἷον τοὺς σῦς οὐκ ἂν τις εἴποι ἀνδρείους διὰ τὸ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὴν πληγέντες λυπηθῶσιν. Οὐδεὶς δὲ τὸν ἀνδρεῖον διὰ πάθος εἶναι ἀνδρεῖον. Πάλιν ἐστὶν ἄλλη ἀνδρεία πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι· οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν εἰς τοὺς πολίτας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι. Σημεῖον δὲ τούτου· καὶ γὰρ Ὁμηρος πεποίηκε τὸν Ἑκτορα λέγοντα·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

διὸ οἶεται δεῖν μάχεσθαι. Οὐδὲ δὴ τὴν τοιαύτην φατέον εἶναι. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἐκάστῳ τούτων διορισμὸς ἁρμόσει. Οὐ γὰρ ἀφαιρουμένον, μὴ διαμένει ἡ ἀνδρεία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρεῖος. Ἄν οὖν τὴν αἰσχύνην περιέλῳ δι' ἣν ἦν ἀνδρεῖος, οὐκέτι ἐστὶν ἀνδρεῖος. Ἔτι καὶ ἄλλως εἰσὶν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι, οἱ δι' ἐλπίδα καὶ προσφοκίαν ἀγαθοῦ. Οὐδὲ δὴ φατέον τούτους εἶναι ἀνδρείους, ἐπειδὴ τοὺς τοιούτους καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνδρείους λέγειν ἄτοπον φαίνεται. Οὐδένα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶναι τὸν ἀποιονοῦν ἀνδρεῖον, καὶ τίς ὁ ἀνδρεῖος σκεπτεῖον· ὥς

ἀπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὁ διὰ μηθὲν τῶν προειρημένων ἀνδρεῖος ὢν, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλόν· καὶ τοῦτο ποιῶν, καὶ παρῇ τις, καὶ μὴ παρῇ. Οὐδὲ δὴ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὀρμῆς ἐγγίγνεται ἡ ἀνδρία. Δεῖ δὲ τὴν ὀρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ καλόν. Ὁ δὲ ὀρμῶν διὰ λόγον ἔνεκεν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν, ἄφοβος ὢν περὶ αὐτὰ, οὗτος ἀνδρεῖος, καὶ ἡ ἀνδρία περὶ ταῦτα. Ἄφοβος δὲ οὐχ ὅταν οὕτω συμπίσῃ τῷ ἀνδρείῳ, ὥστε ὅλως μὴ φοβεῖσθαι. Ὁ μὲν γάρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρεῖος, ὃ ὅλως μηθὲν ἐστὶ φοβερόν· οὕτω μὲν γὰρ ὁ λίθος εἴη, καὶ ἄλλα ἄψυχα ἀνδρεῖα· ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μὲν, ὑπομένειν δέ. Εἰ γὰρ αὖ μὴ φοβούμενος ὑπομένοι, οὐκ ἂν εἴη ἀνδρεῖος. Ἔτι δὲ καὶ ὥσπερ ἐπάνω διαιλούμεθα, περὶ φόβους καὶ κινδύνους, οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς αἰρετικούς τῆς οὐσίας. Ἔτι δὲ οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι καὶ παντὶ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ φόβοι, καὶ οἱ κίνδυνοι πλεῖστοί εἰσιν. Εἰ γάρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖται, πῶς ἀνδρεῖος; ἔνιοι γὰρ θαρρόνσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέχειν· ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει. Ἡ μὲν οὖν ἀνδρία καὶ ὁ ἀνδρεῖος, τοιοῦτος.

CAPUT XXI.

Σωφροσύνη δ' ἐστὶ μεσότης ἀκολασίας καὶ ἀναίσθησίας τῆς περὶ τὰς ἡδονάς· ἔστι γὰρ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἀπλῶς ἅπαντα ἀρετὴ, ἕξις ἡ βελτίστη· ἡ δὲ βελτίστη ἕξις τοῦ βελτίστου ἐστίν. Βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐνδεείας τὸ μέσον· κατ' ἀμφοτέρα γὰρ εἰσι ψεκτοὶ, καὶ κατ' ὑπερβολὴν, καὶ κατ' ἐνδειαν. Ὥστε εἴπερ τὸ μέσον βέλτιστον, ἡ σωφροσύνη μεσότης τις ἂν εἴη

ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας· μεσότης μὲν ἂν εἴη τού-
των. Ἔστι δὲ σωφροσύνη περὶ ἡδονῶν καὶ λύπας·
οὐ πάσας δὲ, οὐδὲ τὰς περὶ πάντα. Οὐ γὰρ εἴ τις
ἡδεται θεωρῶν γραφὴν, ἢ ἀνδριάντα, ἢ τι ἄλλο τῶν τοι-
ούτων, καὶ δὴ οὗτος ἀκόλαστος. Ὀμοίως δὲ οὐδὲ περὶ
ἀκοῆς, οὐδὲ περὶ ὁσφρήσεως· ἀλλ' ἐν ἡδοναῖς ταῖς περὶ
ἀφῆν καὶ γεῦσιν. Οὐδὲ δὲ δὴ περὶ ταύτας ἀνὴρ σώφρων
ἔσται οὕτως ἔχων, ὥστε μὴδὲ ὑπὸ μιᾶς τῶν τοιούτων
ἡδονῶν μὴθὲν πάσχειν, (ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος, ἀναι-
σθητος) ἀλλ' ἡδὴ ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος. Ὡστε
εἰς ὑπερβολὴν αὐτῶν ἀπολαύων, πάντα τὰλλα ποιῶ-
σθαι πάρεργα, καὶ αὐτόν γε τὸν ἢ δι' αὐτοῦ καλοῦ
ἐνεκεν, καὶ μὴ ἄλλου πράττοντα, σώφρονα. Ὅστις
γὰρ τῶν τοιούτων ἡδονῶν τῆς ὑπερβολῆς ἀπέχεται ἢ
διὰ φόβον, ἢ δι' ἄλλο τι τῶν τοιούτων, οὐ σώφρων.
Οὐ γὰρ τὰλλα ζῶα λέγομεν εἶναι σώφρονα ἔξω ἀνθρώ-
που, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς λόγον, ὃ δοκιμαῶντες
τὸ καλὸν αἰροῦνται. Πᾶσα γὰρ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ,
καὶ εἰς τὸ καλὸν ἔστιν· ὥστε εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη περὶ
ἡδονῶν καὶ λύπας, καὶ ταύτας τὰς ἐν ἀφῇ καὶ γεύσει
γινόμενας. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τούτου λέγειν ὑπὲρ
πραότητος καὶ τί ἐστι, καὶ ἐν τίσιν.

CAPUT XXII.

Ἔστιν οὖν ἡ πραότης ἀνὰ μέσον ὀργιλότητος καὶ
ἀοργησίας· καὶ ὅλως δὲ δοκοῦσιν αἱ ἀρεταὶ μεσότητές
τινες εἶναι. Ὅτι δ' εἰσὶ μεσότητες, καὶ οὕτως ἂν τις
εἴποι· εἰ γὰρ ἔστιν ἐν μεσότητι τὸ βέλτιστον, ἢ δ'
ἀρετὴ ἔστιν ἡ βελτίστη ἔξις, βέλτιστον δ' ἐστὶ τὸ μέ-
σον, ἢ ἀρετὴ ἂν εἴη τὸ μέσον. Δῆλον δὲ ἔσται μάλ-
λον καὶ καθ' ἕκαστον σκοποῦσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔστιν

ὀργίλος ὁ παντὶ καὶ πάντως καὶ ἐπὶ πλείον ὀργιζόμενος, καὶ ψεκτός δι' ὁ τοιοῦτος· (οὔτε γὰρ παντὶ δεῖ ὀργίζεσθαι, οὔτ' ἐπὶ πᾶσι, οὔτε πάντως καὶ ἀεί· οὔδ' οὐ πάλιν οὕτως ἔχειν δεῖ, ὥστε μηθενὶ μηδέποτε· καὶ γὰρ οὗτος ψεκτός, ἀνάληγτός γε ὢν) ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ψεκτός, καὶ ὁ κατὰ τὴν ἑλλειψιν, ὁ μέσος ἂν τούτων εἴη καὶ πρῶτος καὶ ἐπαινετός. Οὔτε γὰρ ὁ ἐλλείπων τῇ ὀργῇ, οὔτε ὁ ὑπερβάλλων, ἐπαινετός· ἀλλ' ὁ μέσως ἔχων πρὸς ταῦτα, οὗτος πρῶτος· καὶ ἡ πραότης δι' αὐτῶν τούτων τῶν παθῶν μεσότης ἂν εἴη.

CAPUT XXIII.

Ἐλευθεριότης δὲ ἐστὶ μεσότης ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας. Ἔστι δὲ περὶ χρήματα τὰ τοιαῦτα πάθη. Ὅτε γὰρ ἀσώτως ἐστὶν ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ μὴ δεῖ, καὶ πλείω ὢν δεῖ, καὶ ὅτε μὴ δεῖ. Ὅτ' ἀνελεύθερος ἐναντίος τούτῳ, ὁ μὴ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ. Καὶ ἀμφοτέροι δὲ οὗτοι ψεκτοί. Ἔστι δὲ τούτων, ὁ μὲν κατ' ἑλλειψιν, ὁ δὲ κατ' ὑπερβολὴν. Ὅ δ' ἄρα ἐλευθέριος, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπαινετός, μεσότης ἂν εἴη τούτων. Τίς οὖν ἐστὶν; ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ.

CAPUT XXIV.

Ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀνελευθεριότητος εἶδη πλείω· οἷον, κίμβικας τινας καλοῦμεν, καὶ κυμινοπρίστας, καὶ αἰσχροκερδεῖς, καὶ μικρολόγους. Πάντες δ' οὗτοι ὑπὸ τὴν ἀνελευθεριότητα περιπίπτουσι· τὸ μὲν γὰρ κακὸν πολυειδές· τὸ δ' ἀγαθὸν, μονοειδές· οἷον, ἡ μὲν ἰγμία ἀπλοῦν, ἡ δὲ νόσος πολυειδής. Ὅμοίως ἡ μὲν ἀρετὴ ἀπλοῦν, ἡ δὲ κακία πολυειδής. Πάντες

γὰρ οὗτοι περὶ χρήματά εἰσι ψικτοί. Πότερον οὖν τοῦ ἐλευθερίου καὶ τὸ κτήσασθαι ἐστὶ, καὶ τὸ παρασκευάσασθαι χρήματα, ἢ οὐ; Οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἀρετῆς οὐδεμιάς. Οὔτε γὰρ τῆς ἀνδρίας ἐστὶ τὸ ὅπλα ποιῆσαι, ἀλλ' ἄλλης. Ταύτης δὲ λαβούσης, τούτοις ὀρθῶς χρήσασθαι· ὁμοίως ἐπὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων. Οὐδὲ δὴ τῆς ἐλευθεριότητος, ἀλλ' ἤδη χρηματιστική.

CAPUT XXV.

Ἡ δὲ μεγαλοψυχία, μεσότης μὲν ἐστὶ χαυνότητος καὶ μικροψυχίας. Ἔστι δὲ περὶ τιμὴν καὶ ἀμμίαν· καὶ περὶ τιμὴν, οὐ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν παρὰ τῶν σπουδαίων· καὶ μᾶλλον δὲ δὴ, ἢ περὶ ταύτην. Οἱ γὰρ σπουδαῖοι εἰδότες καὶ κρίνοντες ὀρθῶς, τιμήσουσι. Βουλήσεται οὖν μᾶλλον ὑπὸ τῶν εἰδόντων αὐτὸν, ὅτι ἄξιός ἐστι τιμῆς, τιμᾶσθαι. Οὐδὲ γὰρ περὶ πᾶσαν τιμὴν ἔσται, ἀλλὰ περὶ τὴν βελτίστην, καὶ τὸ τίμιον ἀγαθόν, καὶ ἀρχῆς τάξιν ἔχον. Οἱ μὲν οὖν εὐκαταφρόνητοι ὄντες, καὶ φαῦλοι, μεγάλων δ' αὐτοὺς ἀξιοῦντες καὶ πρὸς τούτοις τιμᾶσθαι οἰόμενοι δεῖν, χαῦνοι. Ὅσοι δὲ ἐλατιόνων αὐτοὺς ἀξιοῦσιν ἢ προσῆκον αὐτοῖς, μικρόψυχοι· ὁ ἄρα μέσας ταύτων ἐστίν, ὃς μὴ ἐλάττονος τιμῆς αὐτὸν ἀξιοῖ ἢ ἧς προσήκει, μήτε μείζονος ἢ ἀξιός ἐστι, μήτε πάσης· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ μεγαλόψυχος. Ὡστε δὴλον ὅτι ἡ μεγαλοψυχία μεσότης ἐστὶ χαυνότητος καὶ μικροψυχίας.

CAPUT XXVI.

Μεγαλοπρέπεια δ' ἐστὶ μεσότης ἀλαζονείας καὶ μικροπρεπείας. Ἔστι δ' ἡ μεγαλοπρέπεια περὶ

δαπάνας, ἃς τῷ πρόποντι γίνεσθαι προσήκει. Ὅστις μὲν οὖν δαπανᾷ οὐ μὴ δεῖ, ἀλαζών· οἷον, εἴ τις ἐστιᾷ ἐρανιστῆς ὡς ἂν γάμους τὶς ἐστιῶν, ὁ τοιοῦτος ἀλαζών. Ὁ γὰρ τοιοῦτός ἐστιν, ὁ ἐν ᾧ μὴ δεῖ παρῶ ἐνδεικνύμενος τὴν ἑαυτοῦ εὐπορίαν. Ὁ δὲ μικροπρεπής, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὃς οὐ δεῖ μὴ μεγαλείως δαπανήσει, ἢ τοῦτο μὲν ποιῶν, οἷον εἰς γάμους ἢ χορηγίαν δαπάνων, μὴ ἀξίως δὲ, ἀλλ' ἐνδεῶς· ὁ τοιοῦτος μικροπρεπής. Ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος φανερά ἐστιν, οὕσα τοιαύτη οἷαν λέγομεν. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρόποντι τὸ μέγα δεόν ἐστὶ, ὁρθῶς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦνομα κέεται. Ἡ μεγαλοπρέπεια ἄρα ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπαινετὴ, μεσότης τῆς ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς τῆς περὶ δαπάνας τὰς προσηκούσας. Ἐνίοις δὲ εἰσιν, ὡς οἴονται, καὶ πλείους μεγαλοπρέπεια· οἷον φασί, μεγαλοπρεπῶς τε ἐβάδισαι· καὶ ἄλλαι δὴ τοιαῦται μεγαλοπρέπεια λέγονται μεταφορικῶς, καὶ οὐ κυρίως· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τούτοις μεγαλοπρέπεια, ἀλλ' ἐν οἷς εἰρήκαμεν.

CAPUT XXVII.

Νέμεσις δὲ ἐστὶ μεσότης φθονερίας καὶ χαιρεκακίας· ἀμφότεραι γὰρ αὗται ψεκταὶ εἰσιν· ὁ δὲ νεμεδητικός, ἐπαινετός. Ἔστι δὲ ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθὰ, ἃ τυγχάνει ὑπάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι, λυπὴ τις· νεμεσητικός οὖν ὁ ἐπὶ τοιούτοις λυπητικός· καὶ αὐτός γε πάλιν οὗτος λυπήσεται, ἂν τινα ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα. Ἡ μὲν οὖν νέμεσις καὶ ὁ νεμεσητικός, ὥτως τοιοῦτος. Ὁ δὲ γε φθονερός ἐναντίος τούτῳ. Ἀπλῶς γὰρ, ἂν τε ἀξίός τις εἴη, ἂν τε μὴ, τοῦ εὖ πράττειν, λυπηθήσεται. Ὅμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρεκάκος

ἡσθ'ήσεται κακῶς πράττοντι, καὶ τῷ ἀξίῳ, καὶ τῷ ἀναξίῳ.
 Ὁ δὲ γενεμεσητικὸς οὐ· ἀλλὰ μεσότης τίς ἐστι τούτων.

CAPUT XXVIII.

Σεμνότης δὲ ἐστὶ ἀνθαδείας ἀνὰ μέσον τε καὶ ἄρεσκίας. Ἔστι δὲ περὶ τὰς ἐντεύξεις. Ὁ, τε γὰρ ἀνθαδῆς τοιοῦτός ἐστιν, οἷος μηθὲν ἐντυχεῖν μηδὲ διαλεχθῆναι· ἀλλὰ τοῦνομα ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τρόπου κῆσθαι. Ὁ γὰρ ἀνθαδῆς ἀντοᾶδῆς τίς ἐστιν, ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὐτῷ ἄρεσκειν. Ὁ δὲ ἄρεσκος τοιοῦτος, οἷος πᾶσιν ὁμιλεῖν, καὶ πάντως, καὶ πανταχῇ. Οὐδέτερος δὲ τούτων ἐπαινετός. Ὁ δὲ γε σεμνός, ἀνὰ μέσον τούτων ὢν, ἐπαινετός. Οὔτε γὰρ εἰς πάντας, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀξίους· οὔτε εἰς οὐθένα, ἀλλὰ εἰς τοὺς αὐτοὺς τούτους.

CAPUT XXIX.

Αἰδώς δ' ἐστὶ μεσότης ἀναισχυντίας καὶ καταπλήξεως· ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. Ὁ μὲν γὰρ ἀναισχυντός ἐστιν ὁ ἐν παντὶ καὶ εἰς πάντας λέγων καὶ πράττων ἃ ἔτυχεν. Ὁ δὲ καταπεπληγμένος, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὁ πάντα καὶ πάντας εὐλαβούμενος καὶ πρᾶξαι καὶ εἰπεῖν. Ἀπρακτος γὰρ ὁ τοιοῦτος, ὁ πάντα καταπληττόμενος, ἥ δὲ αἰδώς καὶ ὁ αἰδήμων μεσότης τούτων. Οὔτε γὰρ ἅπαντα καὶ πάντως, ὡς ὁ ἀναισχυντος, καὶ ἐρεῖ καὶ πράξει· οὔτε ὡς ὁ καταπλήξ, ἐν παντὶ καὶ πάντως εὐλαβηθήσεται, ἀλλὰ πράξει καὶ ἐρεῖ ἐν οἷς δεῖ, καὶ ἃ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ.

CAPUT XXX.

Εὐτραπείλια δ' ἐστὶ μεσότης βωμολοχίας καὶ ἀγροικίας· ἔστι δὲ περὶ τὰ σκώματα. Ὁ τε γὰρ βωμολόχος ἐστὶν ὁ πάντα καὶ πᾶν οἰόμενος δεῖν σκώ-

πειν· ὁ, τε ἄγροικος, ὁ μήτε σκώπταιν βουλόμενος δειν, μήτε σκωφθῆναι, ἀλλ' ὀργιζόμενος. Ὁ δὲ εὐτράπελος ἀνὰ μέσον τούτων, ὁ μήτε πάντας καὶ πάντως σκώπτων, μήτ' αὐτὸς ἄγροικος ὢν. Ἔσται δὲ ὁ εὐτράπελος διττῶς πως λεγόμενος. Καὶ γὰρ ὁ θυράμενος σκᾶψαι ἐμμελῶς, καὶ ὃς ὑπομείνῃ σκωπτόμενος, ~~εὐτράπελος~~· καὶ ἡ εὐτραπελία τοιαύτη.

CAPUT XXXI.

Φιλία δ' ἐστὶ μεσότης κολακίας καὶ ἐχθρας. Ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. Ὁ μὲν γὰρ κόλαξ, ἔστιν ὁ πλείω τῶν προσηκόντων καὶ ὄντων προστιθεῖς. Ὁ δὲ ἀπεχθητικὸς, ἐχθρὸς, καὶ τῶν ὑπαρχόντων περιαιρῶν. Οὐδέτερος οὖν ὀρθῶς ἐπαινετός ἐστιν. Ὁ δὲ φίλος ἀνὰ μέσον τούτων. Οὔτε γὰρ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσθήσει, οὔτ' ἐπαινεῖσι τὰ μὴ προσήκοντα. Οὔτ' αὖ πάλιν ἐλάττω ποιήσει, οὔτε πάντως ἐναντιώσεται παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν φίλος τοιοῦτος.

CAPUT XXXII.

Ἀλήθεια δ' ἐστὶ μεταξὺ εἰρωνείας καὶ ἀλαζονείας. Ἔστι δὲ περὶ λόγους, οὐ πάντας δέ. Ὁ μὲν γὰρ ἀλαζών ἐστιν ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, ἢ εἰδέναι ἢ μὴ οἶδεν. Ὁ δὲ εἰρων, ἐναντίος τούτῳ, καὶ ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, καὶ ἢ οἶδε μὴ φάσκων, ἀλλ' ἐπικρυπτόμενος τὸ εἰδέναι. Ὁ δὲ ἀληθής, οὐδέτερον τούτων ποιήσει. Οὔτε γὰρ προσποιήσεται πλείω ὑπαρχόντων αὐτῷ, οὔτ' ἐλάττω· ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, ταῦτα φήσει καὶ εἶναι καὶ εἰδέναι. Εἰ μὲν οὖν εἰσὶν αὗται ἀρεταὶ, ἄλλος ἂν εἴη λόγος.

Ὅτι δὲ μεσότητές εἰσι τῶν εἰρημένων, δῆλον· οἱ γὰρ καὶ αὐτὰς ζῶντες, ἐπαινοῦνται.

CAPUT XXXIII.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης λοιπὸν ἂν εἴη εἰπεῖν, τί ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. Πρῶτον μὲν οὖν ἂν λάβοιμεν, τί ἐστι τὸ δίκαιον. Ἔστι δὴ διττὸν τὸ δίκαιον· ὃν τὸ μὲν κατὰ νόμον ἐστὶ. Δίκαια γὰρ φασιν εἶναι, ἃ ὁ νόμος πράττει. Ὁ δὲ νόμος κελεύει τὰνδρεῖα-πράττειν, καὶ τὰ σώφρονα, καὶ ἀπλῶς ἅπαντα ὅσα κατὰ τὰς ἀρετὰς λέγεται· διὸ καὶ (φασὶ) δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι· εἰ γὰρ δίκαια μὲν ἐστὶν ἃ ὁ νόμος, κελεύει ποιεῖν, ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ πάσας ἀρετὰς ὄντα πράττει· ὁ ἄρα τοῖς κατὰ νόμον δίκαιοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἄν. Ὡστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τις ἀρετὴ ἐστίν. Ἐν μὲν δὴ τι δίκαιον ἐν τε τούτοις ἐστὶ, καὶ περὶ ταῦτα. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο τὸ δίκαιον, οὐδὲ τὴν περὶ ταῦτα δικαιοσύνην ζητοῦμεν. Κατὰ μὲν γὰρ ταῦτα δίκαιά ἐστι, καθ' ἑαυτὸν ὄντα δίκαιον εἶναι. Ὁ γὰρ σώφρων καὶ ἀνδρεῖος, καὶ ἐγκρατὴς, καὶ αὐτὸς καθ' αὐτόν ἐστι τοιοῦτος. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον τὸ εἰς ἕτερον, ἄλλο τοῦ εἰρημένου κατὰ νόμον δικαίου ἐστίν· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τοῖς εἰς ἕτερον δίκαιοις οὖσι, καθ' αὐτόν εἶναι δίκαιον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ ζητοῦμεν δίκαιον κατὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν περὶ ταῦτα. Τὸ τοίνυν δίκαιόν ἐστι τὸ εἰς ἕτερον, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, τὸ ἴσον. Τὸ γὰρ ἄδικον, τὸ ἄνισόν ἐστιν. Ὅταν γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν τὰ μείζω αὐτοῖς νέμωσι, τῶν δὲ κακῶν τὰ ἐλάσσονα, ἄκωσον τοῦτ' ἐστὶ, καὶ οὕτως ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι οἴονται. Δῆλον

ἄρα ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀδικία ἐν ἀνίσοις, ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἐν ἰσότητι συμβολαίων· ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ δικαιοσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως, καὶ πολλοῦ καὶ ὀλίγου. Ὁ τε γὰρ ἄδικος τῷ ἀδικεῖν πλεῖον ἔχει· καὶ ὁ ἀδικούμενος δέ, τῷ ἀδικεῖσθαι ἔλαττον. Τὸ δέ γε μέσον τούτων, δίκαιόν ἐστι. Τὸ δέ μέσον, ἴσον. Ὡστε τὸ ἴσον ἂν πλείονος καὶ ἐλάττονος εἴη δίκαιον· καὶ δίκαιος δέ, ὁ τὸ ἴσον βουλόμενος ἔχειν. Τὸ δέ γε ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν ἐγγίγνεται. Τὸ ἄρα εἰς ἕτερον ἴσον εἶναι, δίκαιόν ἐστι, καὶ δίκαιος ὁ τοιοῦτος ἂν εἴη. Ἐπεὶ οὖν ἡ δικαιοσύνη ἐν δικαίῳ, καὶ ἐν ἴσῳ, καὶ ἐν μεσότητι, τὸ μὲν δίκαιον, ἐν τισι λέγεται δίκαιον· τὸ δέ ἴσον, τισὶν ἴσον· τὸ δέ μέσον, τισὶ μέσον. Ὡστ' ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἔσται καὶ εἰς τινὰς καὶ ἐν τισιν. Ἐπεὶ οὖν ἐστι τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ τούτῳ ἀνάλογον ἴσον, δίκαιον ἂν εἴη. Τὸ δέ ἀνάλογον, ἐν τέτταρσι γίνεται ἐλαχίστοις. Ὡς γὰρ τὸ *A* πρὸς τὸ *B*, καὶ τὸ *Γ* πρὸς τὸ *Δ*· οἷον ἀνάλογόν ἐστιν, τὸν τὰ πολλὰ κεκτημένον, πολλὰ εἰσφέρειν· τὸν δὲ ὀλίγα κεκτημένον, ὀλίγα. Πάλιν ὁμοίως, τὸν μὲν πολλὰ πεπονηκότα, πολλὰ λαμβάνειν· τὸν δὲ ὀλίγα πεπονηκότα, ὀλίγα λαμβάνειν. Ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς ἔχει πρὸς τὸν μὴ πεπονηκότα, οὕτω τὰ πολλὰ εἰς τὰ ὀλίγα· ὥς δὲ ὁ πεπονηκὼς πρὸς τὰ πολλὰ, οὕτως ὁ μὴ πεπονηκὼς εἰς τὰ ὀλίγα. Ἔοικε δὲ καὶ Πλάτων τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ τοῦ δικαίου χρησθαι ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ὁ μὲν γὰρ γεωργός, φησι, σῖτον ποιεῖ· ὁ δὲ οἰκοδόμος οἰκίαν, ὁ δ' ὑφάντης ἱμάτιον, ὁ δὲ σκυτοτόμος ὑπόδημα. Ὁ μὲν οὖν γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ σῖτον δίδωσιν· ὁ δ' οἰκο-

δόμος τῷ γεωργῷ οἰκίαν. Ὁμοίως δὲ οἱ ἄλλοι πάν-
 τες οὕτως ἔχουσιν, ὥστε τὰ παρ' αὐτοῖς ἀντικατα-
 λάττεσθαι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις. Ἔστι δ' ἡ ἀναλο-
 γία αὕτη· ὥς γὰρ ὁ γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ, οὕτως ὁ
 οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ· ὁμοίως τῷ σκυτεῖ, τῷ ὑφάντῃ,
 τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἡ αὕτη ἀναλογία πρὸς ἀλλήλους
 γίνεται. Καὶ συνέχει δ' ἡ αὕτη ἀναλογία τὴν πολι-
 τείαν. Ὡστε τὸ δίκαιον ἔοικεν εἶναι τὸ ἀνάλογον.
 Τὸ γὰρ δίκαιον συνέχει τὰς πολιτείας· τὸ αὐτὸ δ'
 ἐστὶ τὸ δίκαιον τῷ ἀνάλογον. Ἐπεὶ δὲ ὁ οἰκοδόμος
 πλείονος ἄξιον ποιεῖ τὸ αὐτοῦ ἔργον ἢ ὁ σκυτεὺς, καὶ
 ἦν ἔργον ἀντικαταλλάττεσθαι καὶ τῷ σκυτεῖ πρὸς τὸν
 οἰκοδόμον, ἀνθ' ὑποδημάτων δ' οὐκ ἦν οἰκίαν λαβεῖν,
 ἐνταῦθα ἡδὴ ἐνόμισαν ταῦτα πάντα ὠνητὰ, καὶ τι
 ἀργύριον προσαγορεύσαντες νόμισμα, τούτῳ χρῆσθαι,
 καὶ πρὸς τὴν ἀξίαν ἕκαστον ἐκάστου διδόντας, τὴν
 ἄλλαξιν ποιεῖσθαι παρ' ἀλλήλων, καὶ τούτῳ τὴν πολι-
 τικὴν κοινωνίαν συνέχειν. Ἐπεὶ οὖν τὸ δίκαιόν ἐστιν
 ἐν τούτοις καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν, ἡ περὶ
 ταῦτα δικαιοσύνη ἂν εἴη τῇ ἕξει ὁρμὴν ἔχουσα μετὰ
 προαιρέσεως περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις. Ἔστι δὲ
 δίκαιον καὶ τὸ ἀντιπεπονθός. Οὐ μέντοι γε ὥς οἱ
 Πυθαγόρειοι ἔλεγον· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ᾤοντο δίκαιον
 εἶναι, ἃ ἐποίησέ τις, ταῦτα ἀντιπαθεῖν. Τὸ δὲ τοι-
 οῦτον, οὐκ ἔστι πρὸς ἅπαντας. Οὐ γὰρ ἐστὶ δι-
 καιον οἰκέτῃ πρὸς ἐλεύθερον ταῦτόν· ὁ οἰκέτης γὰρ
 ἐὰν πατάξῃ τὸν ἐλεύθερον, οὐκ ἔστι δίκαιος ἀντιπλη-
 γῆναι, ἀλλὰ πολλάκις. Καὶ τὸ ἀντιπεπονθός δέ,
 δίκαιόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνάλογον. Ὡς γὰρ ὁ ἐλεύθερος
 ἔχει πρὸς τὸν δοῦλον τῷ βελτίῳ εἶναι, οὕτως τὸ ἀν-

τιποιῆσαι πρὸς τὸ ποιῆσαι. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐλευ-
 θέρῳ πρὸς ἐλεύθερον ἔξει. Οὐ γὰρ δίκαιον, εἴ τις
 τὸν ὑφθαλμὸν ἐξέκοψέ τινος, ἀντεκκοπῆναι μόνον,
 ἀλλὰ πλείονα παθεῖν, ἀκολουθήσαντα τῇ ἀναλογίᾳ·
 καὶ γὰρ ἤρξε πρότερον καὶ ἠδίκησεν. Ἀδικεῖ δὲ κατ'
 ἀμφοτέρω. Ὡστε ἀνάλογον καὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ
 τὸ ἀντιπαθεῖν πλείω ὢν ἐποίησε, δίκαιόν ἐστι. Ἐπεὶ
 δὲ τὸ δίκαιον πολλαχῶς λέγεται, διοριστέον ἂν εἴη
 ὑπὲρ ποίου δικαίου ἐστὶν ἡ ἐπίσκεψις· ἐστὶ δὲ δίκαιον
 τὸ, ὥς φασιν, οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, καὶ υἱῷ πρὸς
 πατέρα. Τὸ δ' ἐν τούτοις δίκαιον ὁμωνύμως ἂν
 δόξειεν λέγεσθαι τῷ πολιτικῷ δικαίῳ. Ἔστι γὰρ δι-
 καιον ὑπὲρ οὗ ἐστὶν ἡ σκέψις, τὸ πολιτικὸν δίκαιον.
 Τοῦτο γὰρ μάλιστα ἐστὶν ἐν ἰσότητι. Κοινωνοὶ γὰρ
 οἱ πολιτικοὶ τινες, καὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι τῇ φύ-
 σει, τῷ δὲ τρόπῳ ἕτεροι. Τῷ δὲ υἱῷ πρὸς πατέ-
 ρα, καὶ οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι
 δίκαιον οὐθέν. Οὔτε γὰρ τῷ ποδὶ τῷ ἐμῷ πρὸς ἐμὲ,
 οὔτε τῇ χερὶ. Ὅμοίως δ' οὐδ' ἐκάστῳ τῶν μορίων.
 Ὡσαύτως οὖν δόξειεν ἔχειν καὶ ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα.
 Ὡσπερ γὰρ μέρος τί ἐστὶ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, πλὴν
 ὅταν ἤδη λάβῃ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τάξιν, καὶ χωρισθῇ
 ὑπὸ αὐτῆς, τότε ἤδη ἐν ἰσότητι καὶ ὁμοιότητι ἐστὶ τῷ
 πατρί· οἱ δὲ πολῖται τοιοῦτοί τινες θέλουσιν εἶναι.
 Ὡς δ' αὐτῶς οὐδ' οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην ἐστὶ δίκαιον,
 διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τοῦ γὰρ δεσπότου ἐστὶν ὁ
 οἰκέτης. Ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ ἐστὶν αὐτῷ δίκαιον, τὸ οἰ-
 κονομικὸν δίκαιον πρὸς αὐτόν ἐστιν. Οὐ τοῦτο δὲ γε
 ἡμεῖς ζητοῦμεν, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν· ἐν ἰσότητι γὰρ
 καὶ ὁμοιότητι τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔοικεν εἶναι. Ἀλλὰ

δὴ τὸ μὲν ἐν γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς κοινωνία δίκαιον,
 ἔστιν ἐγγὺς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. Χεῖρον μὲν γάρ
 ἐστιν ἢ γυνή τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' οἰκειότερον, καὶ μετέ-
 χει ἰσότητός πως μᾶλλον. Διότι ἐγγὺς τῆς πολιτικῆς
 κοινωνίας ὁ βίος αὐτῶν. Ὡστε καὶ τὸ δίκαιον τὸ
 γυναικὲ πρὸς ἄνδρα, μάλιστα πῶς ἤδη τῶν ἄλλων πο-
 λιτικόν ἐστιν. Ἐπεὶ οὖν δίκαιον τὸ ἐν πολιτικῇ κοι-
 νωνίᾳ ὂν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ δίκαιος περὶ τὸ πολιτι-
 κὸν δίκαιον ἔσται. Τῶν δὲ δικαίων ἔστι τὰ μὲν φύ-
 σει, τὰ δὲ νόμῳ. Δεῖ δ' οὕτως ὑπολαμβάνειν, μὴ
 ὥς μηδέποτε ἂν μεταπεσόντα· καὶ γὰρ τὰ φύσει ὄντα
 μεταλαμβάνουσι μεταβολῆς. Λέγω δ' οἷον εἰ πάν-
 τες τῇ ἀριστερᾷ μελετῶμεν αἰεὶ βάλλειν, γενοίμεθα ἂν
 ἀμφιδέξιοι· ἀλλὰ φύσει γε ἀριστερὰ ἐστὶ· καὶ τὰ δε-
 ξιά οὐδὲν ἥττον φύσει βελτίω ἐστὶ τῆς ἀριστερᾶς, καὶ
 πάντα ποιῶμεν τῇ ἀριστερᾷ καθάπερ τῇ δεξιᾷ· οὐδ'
 ὅτι μεταπίπτουσι, διὰ τοῦτ' ἐστὶν οὐ φύσει· ἀλλ' εἰ
 ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸν πλείω χρόνον αὐτῷ διαμένει
 ἡ ἀριστερὰ, ἀριστερὰ οὖσα, καὶ ἡ δεξιὰ, δεξιὰ, τοῦτο
 φύσει ἐστίν. Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν φύσει δικαίων, μὴ, εἰ
 μεταβάλλοι διὰ τὴν ἡμετέραν χρῆσιν, διὰ τοῦτ' οὐκ
 ἔστι φύσει δίκαιον, ἀλλ' ἔστι. Τὸ γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ πο-
 λὺ διαμένον, τοῦτο φύσει δίκαιον προφανές. Ὁ γὰρ
 ἂν ἡμεῖς θώμεθα καὶ νομίσωμεν, τοῦτο καὶ ἔστι δί-
 καιον ἤδη, καὶ καλοῦμεν κατὰ νόμον δίκαιον. Βέλ-
 τιον οὖν δίκαιον τὸ κατὰ φύσιν, τοῦ κατὰ νόμον.
 Ἀλλ' ὃ ζητοῦμεν, δίκαιόν ἐστι πολιτικόν. Τὸ δὲ πο-
 λιτικόν, ἐστὶ τὸ νόμῳ, οὐ τὸ φύσει. Τὸ δ' ἄδικον
 καὶ τὸ ἀδίκημα δόξειεν ἂν εἶναι ταυτό· οὐκ ἔστι δέ.
 Τὸ μὲν γὰρ ἄδικόν ἐστι τὸ τῷ νόμῳ ὠρισμένον· οἷον,

τὴν παρακαταθήκην ἀποστερήσαι ἄδικόν ἐστιν· τὸ δ' ἄδικημά ἐστι τὸ ἤδη ἄδικως τι πράξαι. Ὅμοίως δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαιοπράγημα οὐ ταυτόν· τὸ μὲν γὰρ δίκαιον τὸ τῷ νόμῳ ὀρισμένον, τὸ δὲ δικαιοπράγημα, τὸ τὰ δίκαια πράττειν. Πότε οὖν δίκαιον, καὶ πότε οὐ; Ὡς ἀπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὅταν πράττῃ κατὰ προαίρεσιν καὶ ἐκουσίως· (τὸ δὲ ἐκουσίως ὃ ἦν, εἴρηται ἐν τοῖς ἐπάνω ἡμῖν) καὶ ὅταν εἰδῶς καὶ ὄν, καὶ ᾧ, καὶ οὐ ἔνεκα, οὗτος δίκαιον πράττῃ. Ὅμοίως καὶ ὡσαύτως καὶ ὁ ἄδικος ἔσται, ὁ εἰδῶς καὶ ὄν, καὶ ᾧ, καὶ οὐ ἔνεκα. Ὅταν δὲ μηθέν τούτων εἰδῶς πράξῃ τι ἄδικον, ἄδικος μὲν οὐκ ἔστιν, ἀτυχῆς δέ. Εἰ γὰρ οἰόμενος τὸν πολέμιον ἀποκτείνειν, τὸν πατέρα ἀπέκτεινεν, ἄδικον μέντοι ἔπραξεν· ἄδικαί μέντοι οὐθίνα, ἀτυχεῖ δέ. Ἐπεὶ οὖν τὸ μὴ ἀδικεῖν τὰ ἄδικα πράττοντα ἐν τῷ ἀγνοεῖν ἐστὶ τοῦτο, ὃ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγετο, ὅταν μὴ εἰδῶς μήθ' ὄν βλάπτει, μήθ' ᾧ, μηδ' οὐ ἔνεκεν· ἀλλ' ἤδη τὴν ἀγνοίαν διοριστέον ἐστὶ, πῶς ἂν γενομένης τῆς ἀγνοίας, ὄν βλάπτει οὐκ ἀδικήσῃ. Ἔστω δὴ οὗτος ὁ διορισμός· ὅταν μὲν γὰρ ἡ ἀγνοία αἰτία ᾗ τοῦ πράξαι τι, οὐχ ἔκων τοῦτο πράττει· ὥστε οὐκ ἀδικεῖ. Ὅταν δὲ τῆς ἀγνοίας αὐτὸς ἢ αἷτιος, καὶ πράττῃ τι κατὰ τὴν ἀγνοίαν, ἥς αὐτὸς αἷτιος ἐστίν, οὗτος ἤδη ἀδικεῖ, καὶ δικαίως αἷτιος ὁ τοιοῦτος κληθήσεται· οἷον ἐπὶ τῶν μεθύοντων. Οἱ γὰρ μεθύοντες, καὶ πράξαντες τι κακὸν, ἀδικοῦσι· τῆς γὰρ ἀγνοίας αὐτοὶ εἰσιν αἷτιοι. Ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς μὴ πίνειν τοσοῦτον, ὥστ' ἀγνοήσαντα τύπτειν τὸν πατέρα. Ὅμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγνοιῶν ὅσαι μὲν γίγνονται δι' αὐτοὺς, οἱ κατ' αὐτὰς ἀδικοῦντες ἀδι-

κοι. Ὡν δὲ μὴ αὐτοὶ εἰσιν αἴτιοι, ἀλλ' ἡ ἄγνοια κακείνοις ἐστὶν αἰτία τοῖς πράξασι τοῦ πράξαι, οὐκ ἄδικοι. Ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ἄγνοια ἡ φυσικὴ, οἷον τὰ παιδιὰ ἀγνοοῦντα τοὺς πατέρας τύπτουσιν· ἀλλ' ἡ ἐν τούτοις ἄγνοια φυσικὴ οὐσα, οὐ ποιεῖ διὰ τὴν πράξιν ταύτην τὰ παιδιὰ λέγεσθαι ἄδικα· ἡ γὰρ ἄγνοια αἰτία τοῦ πράττειν ταῦτα· τῆς δ' ἀγνοίας οὐκ αὐτὰ αἶτια. Διὸ οὐκ ἄδικα λέγονται. Ἐπεὶ δὲ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς; πότερον ἐκόντα ἐστὶν ἀδικεῖσθαι, ἢ οὐ; Δίκαια μὲν γὰρ καὶ ἄδικα πράττομεν ἐκόντες, ἀδικούμεθα δὲ οὐκέτι ἐκόντες· τὸ γὰρ κολάζεσθαι φεύγομεν. Ὡστε δῆλον ὅτι οὐκ ἂν ἀδικοίμεθα ἐκόντες. Οὐδεὶς γὰρ ἐκὼν βλάπτεσθαι ὑπομένει. Τὸ γὰρ ἀδικεῖσθαι βλάπτεσθαι ἐστὶ. Ναί. Ἀλλ' εἰσὶ τινες οἱ δέον αὐτοὺς τὸ ἴσον ἔχειν, παραχωροῦσι τισὶν. Ὡστε εἰ τὸ ἴσον ἔχειν ἦν δίκαιον, τὸ ἔλαττον ἔχειν ἀδικεῖσθαι ἐστὶ· ἔλαττον δὲ ἔχει ἐκὼν· ἐκὼν ἄρα, φησὶν, ἀδικεῖται. Ἀλλ' ἐντεῦθεν· πάλιν δῆλον ὅτι οὐκ ἐκὼν. Πάντες γὰρ οἱ ἔλαττον λαμβάνοντες, ἀντικαταλλάττονται ἢ τιμῇ, ἢ ἔπαινον, ἢ δόξαν, ἢ φιλίαν ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων· ὁ δ' ἀντικαταλλαττόμενός τι, ἂνθ' οὐ προὔεται, οὐκέτι ἀδικεῖται· εἰ δὲ μὴ, ἀδικεῖται. Ἔτι πάλιν οἱ τὸ ἔλαττον λαμβάνοντες, καὶ ἀδικούμενοι, εἰ οὐκ ἴσον λαμβάνουσιν, οὗτοι καλλωπίζονται καὶ σεμνύνονται ἐπὶ τῶν τοιούτων, ὅτι φασὶν· ἐξόν μοι ἴσον λαμβάνειν, οὐκ ἐλάμβανον, ἀλλὰ παρῆκα τῷ πρεσβυτέρῳ, ἢ τῷ φίλῳ. Ἀδικούμενος δὲ γε οὐδεὶς σεμνύνεται. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι μὴ σεμνύνονται, ἐπὶ δὲ τούτοις σεμνύνονται, ὅπως οὐκ ἂν ἀδικοῖντο οὕτως ἐλατιούμενοι. Εἰ δὲ μὴ ἀδικοῦνται,

οὐδ' ἂν ἐκόντες ἀδικοῖντο. Πρὸς δὴ ταῦτα τοῖς τοιούτοις λόγοις ὁ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς λόγος ἐναντιοῦται· ὁ γὰρ ἀκρατὴς βλάπτει αὐτὸς αὐτὸν εἰδώς· ὥστε ἐκὼν αὐτὸς ὑφ' αὐτοῦ ἀδικεῖται. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ διορισμὸς προστεθεὶς κωλύσει τὸν λόγον τοῦτον. Ἔστι δὲ ὁ διορισμὸς οὗτος, τὸ μηδένα βούλεσθαι ἀδικεῖσθαι. Ὁ δὲ γε ἀκρατὴς, βουλόμενος πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν· ὥστε αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖ· βούλεται ἄρα τὰ φαῦλα πράττειν αὐτῷ. Ἀλλ' οὐδεὶς βούλεται ἀδικεῖσθαι· ὥστ' οὐδ' ὁ ἀκρατὴς αὐτὸς αὐτὸν ἐκὼν ἀδικοίη. Ἀλλ' ἴσως ἐνταῦθα πάλιν ἀπορήσειεν ἂν τις, ἄρα γε ἐνδέχεται αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖν; Ἐκ μὲν δὴ τοῦ ἀκρατοῦς σκοπούμενη ἔοικεν ἐνδέχεσθαι. Καὶ πάλιν οὕτως· εἰ γὰρ ἂ ὁ νόμος πράττειν τάττει, ταῦτά ἐστι δίκαια, ὁ μὴ πράττων ταῦτα ἀδικεῖ· καὶ εἰ πρὸς ὃν κελεύει πράττειν, πρὸς τοῦτον εἰ μὴ πράττει, τοῦτον ἀδικεῖ· ὁ δὲ νόμος κελεύει σώφρονα εἶναι, οὐσίαν κερτῆσθαι, σώματος ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα· ὁ ἄρα ταῦτα μὴ πράττων, ἀδικεῖ αὐτόν. Εἰς οὐθένα γὰρ ἄλλον τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ἢ ἀναφορά ἐστιν. Ἀλλὰ μή ποτε ταῦτα οὐκ ἀληθῆ ἦν, οὐδ' ἐνδέχεται αὐτὸν ἀδικεῖν αὐτόν. Τὸν γὰρ αὐτὸν οὐκ ἐνδέχεται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον, οὐδ' ἐκόντα ἅμα καὶ ἄκοντα· ἀλλὰ μὴν ὁ ἀδικῶν, ἢ ἀδικεῖ, πλεῖον ἔχει· ὁ δ' ἀδικούμενος, ἢ ἀδικεῖται, ἔλαττον. Εἰ ἄρα αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖ, ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον. Ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν. Ἔτι ὁ μὲν ἀδικῶν, ἐκὼν ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἀδικούμενος,

ἄκων ἀδικεῖται. Ὡστε εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν
 ἀδικεῖν, ἐνδέχοιτ' ἂν ἅμα καὶ ἀκουσίως καὶ ἐκουσίως
 πράττειν τι. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οὐκ ἄρα οὐδ'
 οὕτως ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν. Ἐτι εἴ τις
 λαμβάνει ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων. Ἀδικοῦσι
 γὰρ πάντες ἥτοι παρακαταθήκην ἀποστεροῦν-
 τες, ἢ μοιχεύοντες, ἢ κλέπτοντες, ἢ τι ἄλλο τῶν
 κατὰ μέρος ἀδικημάτων ποιοῦντες. Οὐδεὶς δὲ
 πώποτε αὐτὸς αὐτὸν παρακαταθήκην ἀπαστέρησεν,
 οὐδ' ἐμοίχευσεν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, οὐδ' ἐκλεψεν αὐ-
 τὸς τὰ ἑαυτοῦ. Ὡστε εἰ τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐν τοῖς τοιού-
 τοις ἐστὶ, τούτων δὲ μηθὲν ἐνδέχεται πρὸς αὐτὸν ποι-
 εῖν, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο αὐτὸν ἀδικεῖν· εἰ δὲ μὴ, οὐ τό-
 γε πολιτικὸν ἀδίκημα, ἀλλὰ τὸ οἰκονομικόν· ἢ γὰρ
 ψυχὴ εἰς πλείω μεμετρισμένη, ἔχει τι ἀντὶς τὸ μὲν χεῖ-
 ρον, τὸ δὲ βέλτιον. Ὡστ' εἴ τι ἐγγίνεσθαι τῶν ἐν ψυ-
 χῇ ἀδικημάτων, μαρῶν πρὸς ἄλληλα. Τὸ οἰκονομι-
 κὸν γὰρ ἀδίκημα διειλόμεθα, τῷ ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ
 βέλτιον, ὡς γίνεσθαι πρὸς αὐτὸν ἄδικον καὶ δίκαιον.
 Οὐ τοῦτο δ' ἡμεῖς ἐπισκοποῦμεθα, ἀλλὰ τὸ πολιτι-
 κόν. Ὡστε τοῖς τοιούτοις ἀδικήμασιν, ἐν οἷς ἡμεῖς
 ζητοῦμεν, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν. Πό-
 τερον δὲ πάλιν ἀδικεῖ, καὶ ἐν ποτέρῳ ἐστὶ τὸ ἀδίκημα,
 ἐν τῷ ἀδίκως ὅτισιν ἔχοντι, ἢ τῷ κρίναντι, καὶ τῷ
 ἀπονείμαντι, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσι; καὶ γὰρ ὁ λαβὼν
 τὸν φοίνικα παρὰ τοῦ ἐφειστώτος, καὶ ταῦτα κρίναντος,
 οὐκ ἀδικεῖ, καὶ ἀδίκως αὐτῷ ἀποδοθῆ· ἀλλ' ἥδη
 ὁ κρίνας κακῶς καὶ δούς, οὗτος ἀδικεῖ· καὶ οὗτος
 ἐστὶ μὲν ἢ ἀδικεῖ, ἐστὶ δὲ ἢ οὐκ ἀδικεῖ. Ἡ μὲν γὰρ
 ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ φύσει ὃν δίκαιον μὴ ἔκρινε,

ταύτη ἀδικεῖ· ἢ δὲ τὸ αὐτῷ δοκοῦν εἶναι δίκαιον, οὐκ ἀδικεῖ.

CAPUT XXXIV.

Ἐπεὶ δ' ὑπὲρ τῶν ἀρετῶν εἴρηται καὶ τίνες εἰσι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα, καὶ περὶ ἐκάστης αὐτῶν, ὅτι εἰ πράττομεν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὸ βέλτιστον, τὸ μὲν οὕτως εἰπεῖν, τὸ δὲ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, ὁμοίον ἐστίν, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι ὅτι ὑγίεια ἄριστ' ἂν γένοιτο, εἴ τις τὰ ὑγιεινὰ προσφέρειτο· τὸ δὲ τοιοῦτον ἀσαφές· ἀλλ' ἐρεῖ μοι, τὰ ποῖα διασάφησόν ἐστιν ὑγιεινὰ· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ λόγου, τί ἐστὶν ὁ λόγος, καὶ τίς ὁ ὀρθὸς λόγος· ἀναγκαῖον ἴσως ἐστὶ πρῶτον μὲν ἐν ᾧ ὁ λόγος ἐγγίνεται, ὑπὲρ τούτου διελθεῖν. Διωρισθῇ μὲν οὖν ὑπὲρ ψυχῆς ὡς τύπῳ καὶ πρότερον, ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς ἐστὶ λόγον ἔχον, τὸ δὲ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. Ἔστι δὲ εἰς δύο τὴν διαίρεσιν ἔχον, τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς· ὃν ἐστὶ τὸ μὲν βουλευτικόν, τὸ δὲ ἐπιστημονικόν. Ὅτι δὲ ἕτερα ἀλλήλων ἐστίν, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἂν γένοιτο φανερόν. Ὡς περ γὰρ δὴ ἕτερά ἐστιν ἀλλήλων χροῶμά τε καὶ χυμὸς, καὶ ψόφος καὶ ὁσμὴ· ὡσαύτως καὶ τὰς αἰσθήσεις ἐτέρας αὐτῶν ἢ φύσις ἀπέδωκε. Ὑπόψον μὲν γὰρ ἀκοή, χυμὸν δὲ γεύσει γνωρίζομεν, χροῶμα δὲ ὄψει. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰλλα τὸν αὐτὸν τρόπον δεῖ ὑπολαμβάνειν. Ἐπεὶ δ' ἕτερα τὰ ὑποκειμένα ἐστίν, ἕτερα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἶναι δεῖ μέρη οἷς ταῦτα γνωρίζομεν. Ἐτερον δ' ἐστὶ τὸ νοητὸν καὶ τὸ αἰσθητόν· ταῦτα δὲ ψυχῇ γνωρίζομεν· ἕτερον ἅρ' ἂν εἴη τὸ μέρος τὸ περὶ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά· τὸ δὲ βουλευτικόν, περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει, καὶ ἀπλῶς ὅσα

ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ ἐστίν. Βουλευόμεθα γὰρ
 ὑπὲρ τούτων ἃ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι
 προελομένοις, περὶ ἃ ἐστὶ βουλὴ καὶ προαίρεσις τοῦ
 πρᾶξαι, ἢ μὴ πρᾶξαι· ταῦτα δ' ἐστὶν αἰσθητὰ,
 καὶ ἐν κινήσει τοῦ μεταβάλλειν. Ὥστε τὸ προαιρετικὸν
 μόριον τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν λόγον τὸν αἰσθητὸν ἐστὶ.
 Τούτων δὴ διωρισμένων, μετὰ ταῦτα λεκτέον ἂν εἴη,
 ἐπειδὴ ὑπὲρ ἀληθοῦς ἐστὶν ὁ λόγος, καὶ τᾶληθές ὡς
 ἔχει σκοπούμεθα· ἐστὶ δὲ ἐπιστήμη, φρόνησις, νοῦς,
 σοφία, ὑπόληψις· περὶ τί δὴ ἕκαστον τούτων ἐστίν.
 Ἡ μὲν οὖν ἐπιστήμη ἐστὶ περὶ ἐπιστητὸν, καὶ τοῦτο
 μετὰ ἀποδείξεως καὶ λόγου διατεινόμενον. Ἡ δὲ
 φρόνησις περὶ τὰ πρακτὰ, ἐν οἷς αἵρεσις, καὶ ἐφ' ἡμῖν
 ἐστὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. Ἔστι δὴ τῶν ποιουμέ-
 νων καὶπραττομένων οὐ ταῦτὸ τὸ ποιητικὸν καὶ πρα-
 κτικόν· τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐστὶ τὸ παρὰ τὴν ποίη-
 σιν ἄλλο τέλος· οἷον παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν, ἐπειδὴ
 ἐστὶν οἰκίας ποιητικὴ, οἰκία αὐτῆς τὸ τέλος παρὰ τὴν
 ποίησιν. Ὅμοίως ἐπὶ τεκτονικῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν
 ποιητικῶν. Ἐπὶ δὲ τῶν πρακτικῶν οὐκ ἔστιν ἄλλο
 οὐθὲν τέλος παρ' αὐτὴν τὴν πρᾶξιν. Οἷον παρὰ τὸ
 καθαρίζειν οὐκ ἔστιν ἄλλο τέλος οὐθὲν, ἀλλ' αὐτὸ
 τοῦτο τέλος ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ πρᾶξις· περὶ μὲν οὖν
 τὴν πρᾶξιν καὶ τὰ πρακτὰ, ἡ φρόνησις. Περὶ δὲ τὴν
 ποίησιν καὶ τὰ ποιητὰ, ἡ τέχνη. Ἐν γὰρ τοῖς ποιη-
 τοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς πρακτοῖς ἐστὶ τὸ τεχνάζειν. Ὥστε
 ἡ φρόνησις ἂν εἴη ἕξις τις προαιρετικὴ καὶ πρακτικὴ τῶν
 ἐφ' ἡμῖν ὄντων· καὶ πρᾶξαι εἰς τὸ συμφέρον ἤδη καὶ
 συντείνει. Ἔστι δ' ἡ φρόνησις ἀρετὴ, ὡς δόξειεν ἂν,
 οὐκ ἐπιστήμη. Ἐπαινετοὶ γὰρ εἰσιν οἱ φρόνιμοι· ὁ

δ' ἔταινος ἀρετῆς. Ἐτι δ' ἐπιστήμης μὲν πάσης ἀρετὴ ἐστὶν· φρονήσεως δὲ ἀρετὴ οὐκ ἐστίν, ἀλλ' ὥς ἔοικεν αὐτό τί ἐστιν ἀρετὴ. Ὁ δὲ νοῦς ἐστὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοητῶν καὶ τῶν ὄντων. Ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη τῶν μετ' ἀποδείξεως ὄντων ἐστίν· αἱ δ' ἀρχαὶ ἀναπόδεικτοι. Ὡστ' οὐκ ἂν εἴη περὶ τὰς ἀρχὰς ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ νοῦς. Ἡ δὲ σοφία ἐστὶν ἐξ ἐπιστήμης καὶ νοῦ συγκεκμημένη. Ἔστι γὰρ ἡ σοφία καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἤδη δεικνύμενα, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἀρχὰς, τοῦ νοῦ αὐτὴ μετέχει· ἡ δὲ περὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς μετ' ἀποδείξεως ὄντα, τῆς ἐπιστήμης μετέχει. Ὡστε δῆλον ὅτι ἡ σοφία ἐστὶν ἐκ νοῦ καὶ ἐπιστήμης συγκεκμημένη. Ὡστ' εἴη ἂν περὶ ταῦτα, περὶ ἃ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ δὲ ὑπόληψις ἐστίν, ἥ ὑπὲρ πάντων ἐπαμφοτερίζομεν, πρὸς τὸ καὶ εἶναι ταῦτα οὕτω καὶ μὴ εἶναι· πότερον δ' ἐστὶν ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία ταῦτόν, ἡ οὐ; ἡ μὲν γὰρ σοφία ἐστὶ περὶ τὰ μετ' ἀποδείξεως καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ὄντα· ἡ δὲ φρόνησις οὐ περὶ ταῦτα, ἀλλὰ περὶ τὰ ἐν μεταβολῇ ὄντα. Λέγω δὲ οἷον εὐθὺ μὲν ἢ καμπύλον, καὶ κοῦλον καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ ἐστὶ τοιαῦτα. Τὰ δὲ συμφέροντα οὐκ ἔτι οὕτως ἔχουσι τὸ μὴ εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, ἀλλὰ μεταβάλλουσι· καὶ νῦν μὲν συμφέρει τοῦτο, αὐριον δ' οὐ· καὶ τῷ μὲν, τῷ δ' οὐ· καὶ οὐτῷ μὲν συμφέρει, ἐκείνῳ δὲ οὐ συμφέρει. Περὶ δὲ τὰ συμφέροντά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἡ δὲ σοφία οὐ. Ἐτερον ἄρα ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις. Πότερον δ' ἐστὶν ἡ σοφία ἀρετὴ, ἡ οὐ, διὰ τοῦτο δῆλον ἂν γένοιτο, ὅτι ἐστὶν ἀρετὴ ἐξ αὐτῆς τῆς φρονήσεως. Εἰ γὰρ ἡ φρόνησις ἀρετὴ ἐστὶν (ὥς φαμέν) τοῦ μορίου τοῦ ἐτέ-

ρου τῶν λόγων ἔχόντων· ἔστι δὲ χεῖρον ἢ φρόνησις τῆς σοφίας· περὶ χεῖρῳ γὰρ ἔστιν (ἢ μὲν γὰρ σοφία περὶ τὸ αἰδῖον, καὶ τὸ θεῖον, ὥς φαμέν· ἢ δὲ φρόνησις, περὶ τὸ συμφέρον ἀνθρώπῳ) εἰ οὖν τὸ χεῖρον ἀρετὴ ἔστι, τότε βέλτιον εἰκός ἐστίν ἀρετὴν εἶναι. Ὡς οὖν δηλονότι ἡ σοφία ἀρετὴ ἐστίν. Ἡ δὲ σύνεσις τί ἐστίν, ἢ περὶ τί; ἔστι δ' ἡ σύνεσις, ἐν οἷσπερ καὶ ἡ φρόνησις, περὶ τὰ πρακτά. Ὁ γὰρ συνετός που λέγεται τῷ δυνατός βουλευέσθαι· καὶ ἐν τῷ ὁρθῶς τι κρίναι καὶ ἰδεῖν, μερὶ μικρόν τε καὶ ἐν μικροῖς ἢ κρῖσις αὐτοῦ. Ἔστιν οὖν ἡ σύνεσις καὶ ὁ συνετός μέρος τι φρονήσεως καὶ τοῦ φρονήμου, καὶ οὐκ ἄνευ τούτου. Οὐ γὰρ ἂν χωρίσαις τὸν συνετὸν τοῦ φρονήμου. Ὁμοίως δ' ἂν δόξειεν ἔχειν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς δεινότητος· ἡ γὰρ δεινότης καὶ ὁ δεινός, οὐκ ἔστι μὲν οὔτε φρόνησις, οὔτε φρόνιμος. Ὁ μὲν δὲ φρόνιμος δεινός· διὸ καὶ συνεργεῖ πως τῇ φρονήσει ἡ δεινότης. Ἀλλὰ δεινός μὲν καὶ ὁ φαῦλος λέγεται· οἷον, Μέντωρ δεινός μὲν ἐδόκει εἶναι, ἀλλ' οὐ φρόνιμος ἦν. Τοῦ γὰρ φρονήμου καὶ τῆς φρονήσεώς ἐστὶ τὸ τῶν βελτίστων ἐφλεσθαι, καὶ τούτων προαιρετικὸν εἶναι καὶ πρακτικὸν αἰεὶ· τῆς δὲ δεινότητος καὶ τοῦ δεινοῦ, σκέπασθαι ἐκ τίνων ἂν ἕκαστον γένοιτο τῶν πρακτῶν, καὶ τὰ ταῦτα πορίσασθαι. Δόξειεν ἂν οὖν εἶναι ὁ δεινός ἐν τοῖς τοιούτοις τε καὶ περὶ ταῦτα. Ἀπορήσει δ' ἂν τις καὶ θαυμάσειε, διὰ τί ὑπὲρ ἡθῶν λέγοντες, καὶ πολιτικῆς τινας πραγματείας, ὑπὲρ σοφίας λέγομεν. Ὅτι ἴσως γε πρῶτον μὲν, οὐδ' ἄλλοτρίᾳ δόξειεν ἂν εἶναι ἡ σκέψις ὑπὲρ αὐτῆς, εἴπερ ἐστὶν ἀρετὴ, ὥς φαμέν. Ἐτι δ' ἴσως ἐστὶ φιλοσόφου καὶ περὶ τούτων παρεπισκο-

πεῖν ὅσα ἐν τῷ αὐτῷ τυγχάνουσιν ὄντα. Καὶ ἀναγκαῖον δέ, ἐπεὶ περὶ τῶν ἐν ψυχῇ λέγομεν, ὑπὲρ ἀπάντων λέγειν. Ἔστι δὲ καὶ ἡ σοφία ἐν ψυχῇ. Ὡστε οὐκ ἄλλως ὑπὲρ ψυχῆς ποιούμεθα τοὺς λόγους. Ὡς περ δ' ἔχει ἡ δεινότης πρὸς φρόνησιν, οὕτως δόξειεν ἂν ἔχειν ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἀπασῶν. Λέγω δὲ οἷον εἶσιν ἀρεταὶ καὶ φύσει ἐν ἐκάστοις ἐγγινόμεναι· οἷον ὁρμαὶ τινες ἐν ἐκάστῳ ἄνευ λόγου πρὸς τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια, καὶ καθ' ἐκάστην, καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα. Ἔστι δὲ δὴ καὶ ἔθει, καὶ προαιρέσει. Αἱ δὲ μετὰ λόγου οὔσαι, τῶς ἀρεταὶ εἰσιν ἐπαινεταὶ ἐπιγιγνόμεναι. Ἔστιν οὖν ἡ φυσικὴ ἀρετὴ αὕτη ἡ ἄνευ λόγου, χωριζομένη μὲν τοῦ λόγου, μικρὰ, καὶ ἀπολειπομένη τοῦ ἐπαινεῖσθαι πρὸς δὲ τὸν λόγον καὶ τὴν προαίρεσιν προστιθεμένη, τελείαν ποιεῖ τὴν ἀρετὴν. Διὸ καὶ συνεργεῖ τῷ λόγῳ, καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ λόγου ἡ φυσικὴ ὁρμὴ πρὸς ἀρετὴν. Οὐδ' αὖ ὁ λόγος καὶ ἡ προαίρεσις, οὐ πάνυ τελειοῦται τῷ εἶναι ἀρετὴν, ἄνευ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς. Διὸ οὐκ ὀρθῶς Σωκράτης ἔλεγε, φάσκων εἶναι τὴν ἀρετὴν λόγους. Οὐδὲν γὰρ ὄφελος εἶναι πράττειν τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια, μὴ εἰδότα καὶ προαιρούμενον τῷ λόγῳ. Διὸ τὴν ἀρετὴν ἔφη λόγον εἶναι. Οὐκ ὀρθῶς· ἀλλ' οἱ νῦν βέλτιον. Τὸ γὰρ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν τὰ καλὰ, τοῦτό φασιν εἶναι ἀρετὴν· ὀρθῶς μὲν οὐδ' οὕτω. Πράξις μὲν γὰρ ἂν τις τὰ δίκαια προαιρέσει μὲν οὐδεμιᾷ, οὐδὲ γνώσει τῶν καλῶν, ἀλλ' ὁρμῇ τινι ὁλόγῳ· ὀρθῶς δὲ ταῦτα, καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. Λέγω δὲ, ὡς ἂν ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς κελεύσειεν ἂν, οὕτως ἔπραξεν. Ἀλλ' ὅμως ἡ τοιαύτη πράξις οὐκ ἔχει τὸ ἐπαινετόν.

ἀλλὰ βέλτιον, ὥς ἡμεῖς ἀφορίζομεν, τὸ μετὰ λόγου εἶναι τὴν ὁρμὴν πρὸς τὸ καλόν. Τὸ γὰρ τοιοῦτον καὶ ἀρετὴ καὶ ἐπαινετόν. Πότερον δ' ἔστιν ἡ φρόνησις ἀρετὴ ἢ οὐ, ἀπορήσειεν ἂν τις. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐντεῦθεν γένοιτο δῆλον ὅτι ἀρετὴ· εἴπερ γὰρ δικαιοσύνη, καὶ ἀνδρεία, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, διὰ τὸ τῶν καλῶν πρακτικαί, ἐπαινεταί εἰσι, δῆλον ὥς καὶ ἡ φρόνησις τῶν ἐπαινετῶν ἂν τις εἴη, καὶ τῶν ἐν ἀρετῆς τάξει ὄντων. Ἐφ' ἧ γὰρ ἡ ἀνδρεία ὁρμᾷ πράττειν, ἐπὶ ταῦτα καὶ ἡ φρόνησις. Τὸ γὰρ ὅλον ὥς αὐτὴ προστάττει, οὕτω καὶ ἡ ἀνδρεία πράττει. Ὡστε εἰ αὐτὴ ἐπαινετὴ τῇ ποιεῖν, ἧ ἂν ἡ φρόνησις προστάτῃ, ἡ τε φρόνησις τελείως ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὴ ἀρετὴ. Πότερον δ' ἔστιν ἡ φρόνησις πρακτικὴ, ἢ οὐ, ἴδοι ἂν τις ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιβλέψας, οἷον ἐπὶ τὴν οἰκοδομικὴν. Ἔστι γὰρ, ὥς φαμέν, ἐν οἰκοδομικῇ, ὃ μὲν ἀρχιτέκτων τις καλούμενος, ὃ δὲ ὑπηρετῶν τούτῳ οἰκοδόμος· οὗτος δ' ἔστι ποιητικὸς οἰκίας. Ἔτι δὲ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων, καθ' ὃ οὗτος ἐπὶ οἰκίαν, ποιητικὸς οἰκίας. Ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν ἔχει, ἐν αἷς ἔστιν ἀρχιτέκτων καὶ ὑπηρέτης τούτου· ποιητικὸς ἄρα τινὸς καὶ ὁ ἀρχιτέκτων ἔσται, καὶ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητικὸς καὶ ὑπηρετικός. Εἰ τοίνυν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει (ὅπερ εἰκὸς καὶ εὐλογον) καὶ ἡ φρόνησις ἂν εἴη πρακτικὴ. Αἱ γὰρ ἀρεταί πᾶσαι πρακτικαί εἰσιν· ἡ δὲ φρόνησις, ὥσπερ ἀρχιτέκτων τις αὐτῶν ἔστιν· ὅπως γὰρ αὐτὴ προστάξει, οὕτως αἱ ἀρεταί καὶ οἱ κατ' αὐτὰς πράττουσιν. Ἐπεὶ οὖν αἱ ἀρεταί πρακτικαί, καὶ ἡ φρόνησις πρακτικὴ ἂν εἴη. Πότερον δὲ

αὕτη πάντων ἄρχει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, ὥσπερ δοκᾷ καὶ ἀπορεῖται, ἢ οὐ; τῶν γὰρ βελτιόνων οὐκ ἂν δοῦναι, οἶον, τῆς σοφίας οὐκ ἄρχει· ἀλλὰ, φασὶν, αὕτη ἐπιμελεῖται πάντων, καὶ κυρία ἐστὶ προστάτιουσα. Ἄλλ' ἵσως ἔχει ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἐπίτροπος· οὗτος γὰρ πάντων κύριος, καὶ πάντα διοικεῖ· ἀλλ' οὕτω οὗτος ἄρχει πάντων, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δεσπότῃ σχολήν, ὅπως ἂν ἐκείνος μὴ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν ὀναγκαίων, ἐκκλείηται τοῦ τῶν καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. Οὕτω καὶ ὁμοίως τούτῳ ἡ φρόνησις, ὥσπερ ἐπίτροπος τίς ἐστι τῆς σοφίας, καὶ παρασκευάζει ταύτῃ σχολήν, καὶ τὸ ποιεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον, κατέχουσα τὰ πάθη, καὶ ταῦτα σωφρονίζουσα.

LIBER II.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὲρ ἐπιεικείας δέοι ἂν τὴν ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι, τί τίς ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. Ἔστι δ' ἡ ἐπιεικεία, καὶ ὁ ἐπιεικής, ὁ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων τῶν κατὰ νόμον. Ἄ γὰρ ὁ νομοθέτης ἐξουνατεῖ καθ' ἕκαστα ἀκριβῶς διορίζειν, ἀλλὰ καθόλου λέγει, ὅ ἐν τούτοις παραχωρῶν, καὶ ταῦθ' αἰρουμένος ἃ ὁ νομοθέτης ἠβούλετο μὲν καὶ καθ' ἕκαστα διορίσαι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, ὁ τοιοῦτος ἐπιεικής. Οὐκ ἔστι δὲ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων ἀπλῶς. Τῶν μὲν γὰρ φύσει, καὶ ὡς ἀληθῶς ὄντων δικαίων, οὐκ ἐλαττοῦται, ἀλλὰ τῶν κατὰ νόμον, ἃ ὁ νομοθέτης ἐξουνατῶν ἀπέλιπεν.

CAPUT H.

Ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ εὐγνώμων ἐστὶ περὶ ταῦτα, περὶ ἃ καὶ ἡ ἐπιείκεια· περὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ ἐλλειμμένα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, τῷ μὴ ὑκριβῶς διωρισθαι, κριτικὸς ὢν τῶν ἐλλειμμένων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, καὶ γινώσκων ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ νομοθέτου ἐλλέλειπται, ἔστι μὲντοι δίκαια, ὁ τοιοῦτος εὐγνώμων. Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἄνευ ἐπιεικείας ἡ εὐγνωμοσύνη. Τὸ μὲν γὰρ κρῖναι, τοῦ εὐγνώμονος· τὸ δὲ δὴ πράττειν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν, τοῦ ἐπιεικοῦς.

CAPUT III.

Ἡ δὲ γε εὐβουλία ἐστὶ μὲν περὶ ταῦτα τῇ φρονήσει· περὶ γὰρ τὰ πρακτὰ ἐστὶ, τὰ περὶ αἵρεσιν καὶ φυγῇ. Ἔστι δὲ οὐκ ἄνευ φρονήσεως. Ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, πρακτικὴ τούτων ἐστὶ· ἡ δὲ εὐβουλία, ἕξις ἢ διάθεσις, ἢ τι τοιοῦτον, ἢ ἐπιτευκτικὴ τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς βελτίστων καὶ συμφορωτάτων. Διὸ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα εὐβουλίας ἂν δόξεις τὰ ἀπὸ ταυτομάτου αὐμβαίνοντα κατὰ τρόπον. Οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλτιστον, οὐκ ἔτι ἂν εἴποις ὡς συνέβη τι κατὰ τρόπον, τοῦτον εὐβουλον, ἀλλ' εὐτυχῇ. Τὰ γὰρ ἄνευ τοῦ λόγου τοῦ κρίνοιτος γινόμενα κατορθώματα, εὐτυχήματά ἐστι. Πότερον δὲ ποτε τοῦ δικαίου ἐστὶ, τὸ τῇ ἐντεύξει τὸ ἴσον ἐκάστω ἀποδιδόναι; λέγω δὲ οἷον, ὁποῖος ἂν εἴη ἕκαστος, τοιοῦτον γιγνόμενον ἐντυγχάνειν, ἢ οὐ. Τοῦτο μὲν γὰρ καὶ κόλακος καὶ ἀρέσκου δόξειεν ἂν εἶναι· ἀλλὰ τὸ κατ' ἄξιαν ἐκάστω ἀποδιδόναι τὴν ἐντεύξιν, τοῦτο καὶ δικαίου καὶ σπουδαίου ἀπλῶς ἂν δόξειεν εἶναι. Ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ τοῦτο, εἴπερ ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν τὸ

βλάπτειν ἐκόντια, καὶ εἰδότα καὶ ὄν, καὶ ὧς, καὶ οὗ
 ἕνεκα. Ἔστι δὲ ἡ βλάβη καὶ ἡ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς,
 καὶ περὶ ἀγαθὰ. Ὁ ἀδικῶν ἄρα καὶ ὁ ἄδικος, εἰδείη
 ἂν ὅποια ἀγαθὰ καὶ ὅποια κακὰ· τὸ δὲ γε ὑπὲρ τῶν
 τοιούτων εἰδέναι, ἐστὶν ἴδιον τοῦ φρονίμου καὶ τῆς
 φρονήσεως· ἄτοπον δὲ συμβαίνει, τὸ τῷ ἀδίκῳ συμ-
 παρακολουθεῖν τὸ μέγιστον τὰγαθὸν τὴν φρόνησιν·
 ἢ οὐκ ἂν δόξειε παρακολουθεῖν τῷ ἀδίκῳ ἡ
 φρόνησις. Οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ ἄδικος, οὐδὲ δύνα-
 ται κρίνειν τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ αὐτῷ ἀγα-
 θόν, ἀλλὰ διαμαρτάνει. Τῆς δὲ φρονήσεως τοῦ-
 τό ἐστι, τὸ ὀρθῶς δύνασθαι ταῦτα θεωρεῖν·
 ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν, τὸ
 μὲν ἀπλῶς ὑγιεινὸν, καὶ τὸ ὑγίειας ποιητικὸν οἶδα-
 μεν ἅπαντες ὅτι ἐλλέβορος, καὶ τὸ ἐλατήριον, καὶ αἱ
 τομαὶ, καὶ αἱ καύσεις ὑγιεινὰ εἰσι, καὶ ὑγίειας ποιη-
 τικά· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην.
 Οὐ γὰρ ἔτι οἶδαμεν τὸ κατέκαστον ἀγαθόν, ὥσπερ
 ὁ ἱατρὸς οἶδε τίνα, ὅτι τοῦτ' ἀγαθόν, καὶ πότε, καὶ
 πῶς διακειμένῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἤδη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστή-
 μη. Τὰ μὲν οὖν ἀπλῶς ὑγιεινὰ εἰδότες, ὅμως οὐκ
 ἔχομεν, οὐδὲ παρακολουθεῖ ἡμῖν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη.
 Ὡς δ' αὖτως ὁ ἄδικος ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς καὶ ἡ τυ-
 ραννὶς ἀγαθόν, καὶ ἡ ἀρχή, καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν·
 ἀλλ' εἰ αὐτῷ ἀγαθόν ἢ μὴ, ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ,
 οὐκέτι οἶδε. Τοῦτο δὲ ἐστὶ μάλιστα τῆς φρονήσεως.
 Ὡστε τῷ ἀδίκῳ οὐ παρακολουθεῖ ἡ φρόνησις. Αἰρεῖ-
 ται γὰρ τὰγαθὰ, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖ, τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ,
 οὐ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ. Ὁ γὰρ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχή,
 ἀπλῶς μὲν ἀγαθόν, αὐτῷ μέντοι ἴσως οὐκ ἀγαθόν.

Εἰπορήσας γὰρ καὶ ἄρξας, πολλὰ κακὰ αὐτὸς ἐαυτῷ ποιήσει καὶ τοῖς φίλοις. Οὐ γὰρ δυνήσεται ἀρχῇ ὀρθῶς χρήσασθαι. Ἐχει δὲ καὶ τοῦτο ἀπορίαν καὶ σκέψιν, πότερόν ἐστι πρὸς τὸν φαῦλον ἀδικία, ἢ οὐ. Εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀδικία ἐστὶν ἐν βλάβῃ, ἡ δὲ βλάβη ἐν στερήσει τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν δόξειε βλάπτειν. Τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἃ αὐτῷ οἶται εἶναι ἀγαθὰ, οὐκ ἀγαθὰ εἰσιν. Ἡ γὰρ ἀρχὴ καὶ ὁ πλοῦτος τὸν φαῦλον οὐ δυνάμενον αὐτοῖς χρῆσθαι ὀρθῶς, βλάψει. Εἰ οὖν αὐτὸν βλάψει παραγενόμενα, ὁ τοῦτων στερίσκων, οὐκ ἂν δόξειεν ἀδικεῖν. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος δόξειεν ἂν εἶναι παράδοξος τοῖς πολλοῖς. Πάντες γὰρ οἴονται καὶ ἀρχῇ, καὶ δυνάμει, καὶ πλούτῳ δυνατοὶ εἶναι χρῆσθαι, οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοντες. Ἀήλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ νομοθέτου. Ὁ γὰρ νομοθέτης οὐ πᾶσιν ἐπιτρέπτει τὸ ἄρχειν, ἀλλ' ὥς εἴρηται καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἡ εὐπορία, ἣν δεῖ ὑπάρχειν τῷ μέλλοντι ἄρχειν, ὥς οὐ δυνατόν ὄν παντὶ ἄρχειν ὑπάρξαι. Εἰ δὲ τις ἀγανακτοίῃ ὅτι οὐκ ἄρχει, ἢ οὐδεὶς ἐαυτὸν ἐξ κυβερνήαν· οὐ γὰρ ἔχεις (εἴποι ἂν τις) οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ᾧ δυνήσκει καὶ ἄρχειν καὶ κυβερνήαν. Ἡ ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος ὀρθῶμεν οὐ δυναμένους ὑγιαίνειν τοὺς τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ προσφερομένους. Ἀλλ' εἰ μέλλει τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα τὸ φαῦλον, ὕδωρ αὐτῷ πρότερον, καὶ ὀλίγα σιτία προστεκτέον· τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φαύλην ἔχοντι, πρὸς τὸ μηθὲν κακὸν ἐργάζεσθαι, ἀφεκτέον καὶ πλούτου, καὶ ἀρχῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ ἀπλῶς τῶν τοιούτων, ὅσῳ ἐνκινητότερον καὶ ἐμμεταβολώτερον ψυχὴ σώματος. Ὡςπερ γὰρ ὁ φαῦλος τὸ σῶμα οὕτως ἢ ἐπιτήδειος διαιτᾶσθαι, καὶ ὁ φαῦλος τὴν ψυ-

χῆν οὕτως ἐπιτήδειος διάγειν, μηθὲν τῶν τοιούτων
 ἔχων. Ἐχει δὲ τὸ τοιοῦτον ἀπορίαν, οἷον ἐπειδὴ μὴ
 ἢ ἄλλα πράξαι, τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια πότ' ἂν τις
 πράξειεν; Ἐν μὲν δὴ ταῖς φυσικαῖς ἀρεταῖς ἔφαμεν
 τὴν ὁρμὴν μόνον δεῖν πρὸς τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἄνευ
 λόγου· ὃ δ' ἐστὶν αἵρεσις ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τῷ λόγον
 ἔχοντι ἐστίν. Ὡστε τὸ ἅμα λέγεσθαι καὶ παρῆσται,
 καὶ ἡ τελεία ἀρετὴ ὑπάρξει, ἣν ἔφαμεν μετὰ φρονή-
 σεως εἶναι· οὐκ ἄνευ δὲ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ
 τὸ καλὸν, οὐδ' ἐναντιώσεται ἀρετῇ. Πέφυκε γὰρ
 ὑπείκειν τῷ λόγῳ, ἢ ὥς οὗτος προστάττει· ὥστ' ἐφ'
 ὃ ἂν οὗτος ἄγῃ, ἐπὶ τοῦτο ἀποκλίνει. Τὸ γὰρ βέλ-
 τιον οὗτός ἐστιν ὁ αἰρούμενος. Οὕτε γὰρ ἄνευ τῆς
 φρονήσεως αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ γίνονται, οὐδ' ἡ φρόνη-
 σις τελεία ἄνευ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· ἀλλὰ συνεργοῦσά
 πως μετ' ἀλλήλων ἐπακολουθοῦσαι τῇ φρονήσει.
 Οὐχ ἥττον δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορήσεται, πότερόν
 ποτε καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν οὕτως ἔχει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν
 ἄλλων ἀγαθῶν τῶν τ' ἐκτὸς, καὶ τῶν περὶ σῶμα.
 Ταῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα, χείρους ποιεῖ·
 οἷον πλοῦτος πολὺς γενόμενος, ὑπερόπτας καὶ ἀηδεῖς
 ἐποίησεν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀρ-
 χῆς, τιμῆς, κάλλους, μεγέθους. Πόταρον οὖν καὶ
 ἐπ' ἀρετῆς οὕτως ἔχει, ὥστε ἐάν τιτι δικαιосύνῃ, ἢ
 ἀνδρείᾳ, εἰς ὑπερβολὴν παραγένηται, χείρων ἔσται, ἢ
 οὐ; φησὶν. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς ἀρετῆς τιμὴ γίνεται·
 ἢ δὲ τιμὴ μεγάλη γινομένη, χείρους ποιεῖ. Ὡστε δὴ-
 λον ὅτι (φησὶν) ἀρετὴ εἰς ἐπίδοσιν βαδίζουσα μεγέ-
 θους, χείρους ποιήσει. Τῆς δὲ τιμῆς ἡ ἀρετὴ αἰτία
 ὥστε καὶ ἡ ἀρετὴ ποιολὴ ἂν χείρους μείζων γινομένη.

Ἡ οὖ τοῦτο ἀληθές; τῆς γὰρ ἀρετῆς εἰ καὶ ἄλλα πολ-
 λά ἐστιν ἔργα, ὥσπερ καὶ ἐστι, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς μα-
 λιστα, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις
 δύνασθαι ὀρθῶς παραγενομένοις χρῆσθαι. Εἰ δὴ
 ὁ σπουδαῖος παραγενομένης αὐτῷ ἡ τιμῆς, ἡ ἀρχῆς
 μεγάλης, μὴ χρήσεται τούτοις, οὐκ ἔτι ἂν εἴη σπου-
 δαῖος. Οὐτε δ' ἡ τιμή, οὔτε ἡ ἀρχὴ ποιήσει τὸν
 σπουδαῖον χεῖρω, ὥσπερ οὐδ' ἡ ἀρετή. Τὸ δ' ὅλον
 ἐπειδὴ περ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διώρισται, ὅτι εἰσὶν αἱ ἀρε-
 ται μεσότητες, καὶ ἡ μᾶλλον ἀρετή, μᾶλλον ἐστὶ με-
 σότης· ὥστ' οὐχ ὅτι χεῖρω ποιήσει εἰς μέγεθος ἡ ἀρε-
 τὴ ἰοῦσα, ἀλλὰ βελτίω. Ἡ γὰρ μεσότης, ἐνδεῖας καὶ
 ὑπερβολῆς τῆς τῶν παθῶν ἦν μεσότης. Ταῦτα μὲν
 μέχρι τούτου.

CAPUT IV.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐτέραν ἀρχὴν
 ποιησαμένοις, λέγειν ὑπὲρ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας.
 Ὡς περ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία αὐταὶ εἰσιν ἄτο-
 ποι, ὡσαύτως ἀναγκαῖον καὶ τοὺς περὶ τούτων λό-
 γους λεχθησομένους ἀτόπους γίνεσθαι. Οὐ γὰρ
 ὁμοία ἡ ἀρετὴ αὕτη ἐστὶ ταῖς ἄλλαις. Ἐν μὲν γὰρ
 ταῖς ἄλλαις ἐπὶ ταῦτα καὶ ὁ λόγος καὶ τὰ πάθη ὁρ-
 μῶσι, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται ἀλλήλοις· ἐπὶ δὲ ταύτης
 ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις ὅ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη.
 Ἔστι δὲ τρία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καθ' ἃ φαῦλοι
 λεγόμεθα, κακία, ἀκρασία, θηριότης. Τπὲρ μὲν οὖν
 κακίας καὶ ἀρετῆς τί ἐστι, καὶ ἐν τίσιν, εἴρηται ἡμῖν
 ἐν τοῖς ἐπάνω. Νῦν δὲ ὑπὲρ ἀκρασίας καὶ θηριό-
 τητος λεκτέον ἂν εἴη.

CAPUT V.

Ἔστι δὲ ἡ θηριότης ὑπερβάλλουσα τὴν κακίαν. Ὅταν γάρ τινα παντελῶς ἴδωμεν φαῦλος, οὐδ' ἄνθρωπον φαινομένον εἶναι, ἀλλὰ θηρίον· ὥς οὕσαν τινὰ κακίαν θηριότητα. Ἡ δὲ ἀντικειμένη ἀρετὴ ταύτῃ, ἔστιν ἁνώνυμος. Ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἄνθρωπον οὕσα, οἷον ἡρωϊκὴ τις καὶ θεία. Ἀνώνυμος δὲ ἔστιν αὕτη ἡ ἀρετὴ, ὅτι οὐκ ἔστι θεοῦ ἀρετὴ. Ὁ γὰρ θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς, καὶ οὐ κατ' ἀρετὴν ἔστι σπουδαῖος. Οὕτω γὰρ βελτίων ἔσται ἡ ἀρετὴ τοῦ θεοῦ. Διὸ ἁνώνυμος ἡ ἀρετὴ ἡ τῇ κακίᾳ τῇ θηριότητι ἀντικειμένη. Θέλει δὴ τῇ τοιαύτῃ ἀντικεῖσθαι ἡ θεία καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. Ὡς περ γὰρ καὶ ἡ κακία ἡ θηριότης ὑπὲρ ἄνθρωπον ἔστιν, οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ ἡ ἀντικειμένη.

CAPUT VI.

Ἐπὲρ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶτον δέοι εἰπεῖν τὰ ἀπορούμενα, πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους λόγους τοῖς φαινομένοις, ὅπως ἐκ τῶν ἀπορουμένων λόγων συνεπισκεψάμενοι, καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες, τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἴδωμεν. Ῥῆον γὰρ οὕτως ἰδεῖν τάληθές ἐσται. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτερος ἀνῆρει ὅλως, καὶ οὐκ ἔφη ἀκρασίαν εἶναι, λέγων ὅτι οὐθεὶς εἰδὼς τὰ κακὰ, ὅτι κακά εἰσιν, ἔλοιτ' ἄν· ὁ δὲ ἀκρατὴς δοκεῖ, εἰδὼς ὅτι φαῦλά εἰσιν, αἰρεῖσθαι ὁμῶς, ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους· διὰ δὲ τὸν τοιοῦτον λόγον οὐκ ᾔετο εἶναι ἀκρασίαν· οὐκ ὀρθῶς. Ἀτοπον γὰρ τῷ λόγῳ τοῦτο πεισθέντας ἀναιρεῖν τὸ πιθανῶς γινόμενον. Ἀκρατεῖς γὰρ εἰσιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι φαῦλα,

ὁμῶς ταῦτα πράττουσι. Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστὶν ἀκρασία, πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, ἢ θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει τὰ φαῦλα; Ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἂν δόξειεν. Ἀτοπον γὰρ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττάσθαι ὑπὸ τινος. Ἐπιστήμη γὰρ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μονιμώτατόν ἐστι καὶ βιαστικώτατον. Ὡστε πάλιν ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται τῷ μὴ εἶναι ἐπιστήμην. Ἀλλ' ἄρα γε ἐπιστήμη μὲν οὐ, δόξα δέ; ἀλλ' εἰ δόξαν ἔχει ὁ ἀκρατής, οὐκ ἂν εἴη ψεκτός. Εἰ γὰρ φαῦλόν τι πράττει μὴ ἀκριβῶς εἰδώς, ἀλλὰ δοξάζων, συγγνώμην ἂν τις ἀποδοίη προσθέντα τῇ ἡδονῇ, καὶ πρᾶξαι τὰ φαῦλα, μὴ ἀκριβῶς εἰδόμενα ὅτι οὐ φαῦλα εἰσὶν, ἀλλὰ δοξάζοντα. Οἷς δέ γε συγγνώμην ἔχομεν, τούτους οὐ ψέγομεν. Ὡστε ὁ ἀκρατής, εἴπερ δόξαν ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός· ἀλλ' ἐστὶ ψεκτός. Οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορροῖν ποιοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφασαν εἶναι ἐπιστήμην· ἄτοπόν τι γὰρ συμβαίνει· οἱ δὲ πάλιν οὐδὲ δόξαν. Καὶ γὰρ οὗτοι ἄτοπόν τι πάλιν ἐποιοῦν συμβαίνειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ταῦτ' ἂν τις ἀπορήσειεν· ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατής εἶναι, πότερον τῷ σώφρονι τι ποιήσει σφοδρὰς ἐπιθυμίας; Εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐγκρατής, σφοδρὰς δεήσει ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ ἂν εἰποῖς ἐγκρατῇ, ὅστις μετρίων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ. Εἰ δέ γε σφοδρὰς μὴ ἔξει ἐπιθυμίας, οὐκ ἔτι ἔσται σώφρων. Οὐ γὰρ σώφρων ἔσται ὁ μὴ ἐπιθυμῶν, μηδὲ πάσχων οὐθέν. Ἐχει δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἀπορίαν. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων, καὶ τὸν ἀκρατὴ ποτε ἐπαινετὸν εἶναι, καὶ τὸν ἐγκρατῇ ψεκτόν. Ἔστω γὰρ τις φησὶ διημαρτηκῶς τῷ λογισμῷ, καὶ δοκίμῳ

αὐτῷ λογιζομένῳ τὰ καλὰ εἶναι φαῦλα, ἢ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλὰ. Οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος οὐκ εἴασει πράττειν, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος πράσσει· τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ ἀκρατής· πράξει ἄρα τὰ καλὰ. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐπὶ ταῦτα ἀγέτω. Ὁ δὲ λόγος κωλύσει· διαμαρτανέτω γὰρ τῷ λογισμῷ τῶν καλῶν. Οὐκοῦν οὗτος ἀκρατής μὲν ἔσται, ἐπαινετός μέντοι. Ἡ γὰρ πράττει τὰ καλὰ, ἐπαινετός. Ἄτοπον δὲ τὸ συμβαῖνον. Πάλιν δ' αὖ διαμαρτανέτω τῷ λόγῳ, καὶ τὰ καλὰ αὐτῷ μὴ δοκείτω καλὰ εἶναι· ἢ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλὰ. Ἐγκρατής μὲν γε ἔστιν ὁ ἐπιθυμῶν μὲν, μὴ πράττων δὲ ταῦτα διὰ τὸν λόγον. Οὐκοῦν ὁ διαμαρτάνων τῷ λόγῳ τῶν καλῶν, κωλύσει ὥν ἐπιθυμεῖ πράττειν· κωλύει ἄρα τὰ καλὰ πράττειν. Ἐπὶ ταῦτα γὰρ ἡ ἐπιθυμία ἤγαγεν. Ὁ δὲ γε τὰ καλὰ μὴ πράττων, δέον πράττειν, ψεκτός. Ὁ ἄρα ἐγκρατής ἔσται ποτε ψεκτός. Ἄτοπον δὲ καὶ οὕτω τὸ συμβαῖνον. Πότερον δ' ἡ ἀκρασία καὶ ὁ ἀκρατής ἐν ἅπασιν ἔσται, καὶ περὶ πάντα (οἷον περὶ χρήματα, καὶ τιμὴν, καὶ ὀργήν, καὶ δόξαν· περὶ γὰρ ταῦτα πάντα δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι) ἢ οὐ, ἀλλὰ περὶ τι ἀφωρισμένον ἔστιν ἡ ἀκρασία, ἀπορήσειεν ἄν τις. Τὰ μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν παρέχοντα, ταῦτ' ἔστιν· ἀναγκαῖον δὲ λῦσαι τὰς ἀπορίας. Πρῶτον μὲν οὖν τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἄτοπον γὰρ εἰδᾶκει εἶναι ἐπιστήμην ἔχοντα ταύτην ἀποβαλεῖν, ἢ μεταπίπτειν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει δόξαν εἶναι ἢ ἐπιστήμην. Εἰ γὰρ ἔσται ἡ δόξα σφοδρὰ τῷ βέβαιον εἶναι καὶ ἀμετάπειστον, οὐδὲν διοίσει τῆς ἐπιστήμης, δόξης ἐχούσης τὸ πι-

στεύειν οὕτως ἔχειν ὥς δοξάζουσιν· οἷον Ἡράκλει-
τος ὁ Ἐφεσίος τοιαύτην ἔχει δόξαν, ὑπὲρ ὧν αὐτῷ
ἐδόκει. Οὐθὲν δὲ ἄτοπον τῷ ἀκρατεῖ, οὐτ' εἰ ἐπι-
στήμην ἔχει, οὐτ' εἰ δόξαν οἷαν λέγομεν, πράττειν τὸ
φαῦλον. Ἔστι γὰρ ἐπίστασθαι διττὸν, ὧν τὸ μὲν
ἐστι τὴν ἐπιστήμην ἔχειν· ἐπίστασθαι γὰρ φαμέν τότε,
ὅταν τις ἐπιστήμην ἔχῃ. Τὸ δ' ἕτερον, τὸ ἐνεργεῖν
ἤδη τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀκρατὴς οὖν ἐστὶν ὁ ἔχων τὴν
ἐπιστήμην τῶν καλῶν, οὐκ ἐνεργῶν δὲ αὐτῇ. Ὅταν
οὖν μὴ ἐνεργῇ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, οὐδὲν ἄτοπόν
ἐστὶν αὐτὸν πράττειν τὰ φαῦλα ἔχοντα τὴν ἐπιστή-
μην. Ὅμοιον γὰρ ἐστὶν ὥσπερ ἐπὶ τῶν καθευδόν-
των. Οὗτοι γὰρ ἔχοντες τὴν ἐπιστήμην, ὅμως ἐν
τῷ ὕπνῳ πολλὰ δυσχερῇ καὶ πράττουσι καὶ πάσχου-
σιν. Οὐ γὰρ ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ ἡ ἐπιστήμη. Ὡσαύ-
τως δ' ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. Ὡσπερ γὰρ καθεύδοντι
ἔοικε, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἐνεργεῖ. Λύεται δ' ἡ ἀπο-
ρία οὕτως. Ἡπορεῖτο γὰρ πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐκ-
βάλλει τότε τὴν ἐπιστήμην, ἢ μεταπίπτει. Ἄτοπον
γὰρ ἀμφοτέρωθεν δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ πάλιν ἐντεῦθεν ἂν
γένοιτο φανερόν, ὥσπερ ἔφαμεν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς,
ἐκ δύο προτάσεων γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, καὶ τού-
των εἶναι τὴν μὲν πρώτην καθόλου, τὴν δὲ δευτέραν
ὑπ' αὐτὴν τε καὶ ἐπὶ μέρους· οἷον ἐπίσταμαι πάντ'
ἄνθρωπον πυρέττοντα ὑγιῇ ποιῆσαι· οὕτως δὲ πυ-
ρέττει· ἐπίσταμαι ἄρα καὶ τοῦτον ὑγιῇ ποιῆσαι.
Ἔστιν οὖν ὁ τῇ μὲν καθόλου ἐπιστήμῃ ἐπί-
σταμαι, τῇ δ' ἐπὶ μέρους οὐ. Γίνεται οὖν ἁμαρτία
τῷ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντι, καὶ ἐνταῦθα, οἷον ἅπαντα
μὲν τὸν πυρέττοντα ὑγιῇ ποιῆσαι· Ἐξέμεντοι οὗτος

πυρέττει, οὐκ οἶδα. Ὡσαύτως τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀκρα-
 τοῦς τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος ἡ αὐτὴ ἁμαρτία συμ-
 βήσεται. Ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἀκρατῆ, τὴν μὲν καθό-
 λου ἐπιστήμην ἔχειν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαῦλα καὶ βλα-
 βερά· μὴ μέντοι γε, ὅτι ἐστὶ ταῦτα φαῦλα, ἐπὶ μέ-
 ρους εἰδέναι. Ὡστε οὕτως ἔχων τὴν ἐπιστήμην ἁμαρ-
 τήσεται. Ἐχει γὰρ τὴν καθόλου, τὴν δ' ἐπὶ μέρους
 οὐ. Οὐδὲν οὖν ἄτοπον οὐδ' οὕτω συμβήσεται ἐπὶ
 τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην φαῦλόν τι
 πράττειν. Ἔστι γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μεθυόντων. Οἱ
 γὰρ μεθύοντες, ὅταν αὐτοῖς ἡ μέθη ἀπαλλαγῇ, πάλιν
 οἱ αὐτοὶ εἰσιν· οὐκ ἐξέπεσε δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ'
 ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς μέθης. Ἀπαλ-
 λαγέντες δὲ τῆς μέθης, πάλιν οἱ αὐτοὶ εἰσιν· [οὐκ
 ἐξέπεσε δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡ ἐπιστήμη] Ὁμοίως
 ἔχει ὁ ἀκρατὴς πάλιν. Ἐπικρατήσαν γὰρ τὸ πάθος,
 ἡρεμεῖν ἐποίησε τὸν λογισμόν· ὅταν δ' ἀπαλλαγῇ τὸ
 πάθος ὥσπερ ἡ μέθη, πάλιν ὁ αὐτός ἐστιν. Ἦν δὲ
 καὶ ἄλλός τις λόγος ἐπὶ τῆς ἀκρασίας ὃς παρεῖχεν
 ἀπορίαν, ὥς ἐπαινετοῦ ποτε τοῦ ἀκρατοῦς ἑσομένου,
 καὶ ψεκτοῦ τοῦ ἐγκρατοῦς. Οὐ συμβαίνει δὲ τοῦ-
 το. Οὐ γάρ ἐστιν οὐτ' ἐγκρατὴς, οὐτ' ἀκρατὴς ὁ
 τῷ λόγῳ διαψευσάμενος, ἀλλὰ ὁ λόγον ἔχων ὀρθόν,
 καὶ τούτῳ τὰ φαῦλ' ὄντα κρίνων καὶ τὰ καλὰ. Καὶ
 ἀκρατὴς μὲν, ὁ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀπειθῶν· ἐγκρατὴς
 δὲ, ὁ πειθόμενος, καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀγόμε-
 νος. Οὐδὲ γὰρ ὥς τινι οὐ δοκεῖ πατέρα τύπτειν αἰ-
 σχρὸν εἶναι, ἐπιθυμοῦντι δὲ τύπτειν, ὁ τούτου ἀπὸ-
 χύμενος ἐγκρατὴς ἐστι, ὥστε εἰ μὴ ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιού-
 των μήτε ἐγκράτεια μήτε ἀκρασία, οὐδ' ἂν ἐπαινετῇ

ἀλλὰ βέλτιον, ὥς ἡμεῖς ἀφορίζομεν, τὸ μετὰ λόγου εἶναι τὴν ὁρμὴν πρὸς τὸ καλόν. Τὸ γὰρ τοιοῦτον καὶ ἀρετὴ καὶ ἐπαινετόν. Πότερον δ' ἔστιν ἡ φρόνησις ἀρετὴ ἢ οὐ, ἀπορήσειεν ἂν τις. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐντεῦθεν γένοιτο δῆλον ὅτι ἀρετὴ· εἴπερ γὰρ δικαιοσύνη, καὶ ἀνδρία, καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, διὰ τὸ τῶν καλῶν πρακτικαί, ἐπαινεταί εἰσι, δῆλον ὥς καὶ ἡ φρόνησις τῶν ἐπαινετῶν ἂν τις εἴη, καὶ τῶν ἐν ἀρετῆς τάξει ὄντων. Ἐφ' ἧς γὰρ ἡ ἀνδρία ὁρμᾷ πράττειν, ἐπὶ ταῦτα καὶ ἡ φρόνησις. Τὸ γὰρ ὅλον ὥς αὐτὴ προστάττει, οὕτω καὶ ἡ ἀνδρία πράττει. Ὡστε εἰ αὐτὴ ἐπαινετὴ τῇ ποιεῖν, ἧς ἂν ἡ φρόνησις προστάτῃ, ἡ τε φρόνησις τελείως ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὴ ἀρετὴ. Πότερον δ' ἔστιν ἡ φρόνησις πρακτικὴ, ἢ οὐ, ἴδοι ἂν τις ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιβλέψας, οἷον ἐπὶ τὴν οἰκοδομικὴν. Ἔστι γὰρ, ὥς φαμέν, ἐν οἰκοδομικῇ, ὃ μὲν ἀρχιτέκτων τις καλούμενος, ὃ δὲ ὑπηρετῶν τούτῳ οἰκοδόμος· οὗτος δ' ἐστὶ ποιητικὸς οἰκίας. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων, καθὼς οὗτος ἐπὶ οἰκίαν, ποιητικὸς οἰκίας. Ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν ἔχει, ἐν αἷς ἐστὶν ἀρχιτέκτων καὶ ὑπηρέτης τούτου· ποιητικὸς ἄρα τινὸς καὶ ὁ ἀρχιτέκτων ἔσται, καὶ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητικὸς καὶ ὑπηρετικός. Εἰ τοίνυν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει (ὅπερ εἰκὸς καὶ εὐλογον) καὶ ἡ φρόνησις ἂν εἴη πρακτικὴ. Αἱ γὰρ ἀρεταί πᾶσαι πρακτικαί εἰσιν· ἡ δὲ φρόνησις, ὥσπερ ἀρχιτέκτων τις αὐτῶν ἐστίν· ὅπως γὰρ αὕτη προστάξει, οὕτως αἱ ἀρεταί καὶ οἱ κατ' αὐτὰς πράττουσιν. Ἐπεὶ οὖν αἱ ἀρεταί πρακτικαί, καὶ ἡ φρόνησις πρακτικὴ ἂν εἴη. Πότερον δὲ

αὕτη πάντων ἄρχει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, ὥσπερ δοκεῖ καὶ ἀπορεῖται, ἢ οὐ; τῶν γὰρ βελτιόνων οὐκ ἂν δόξειεν, οἶον, τῆς σοφίας οὐκ ἄρχει· ἀλλὰ, φασὶν, αὕτη ἐπιμελεῖται πάντων, καὶ κυρία ἐστὶ προστάτιονσα. Ἄλλ' ἴσως ἔχει ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἐπίτροπος· οὗτος γὰρ πάντων κύριος, καὶ πάντα διοικεῖ· ἀλλ' οὕτω οὗτος ἄρχει πάντων, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δεσπότῃ σχολήν, ὅπως ἂν ἐκείνος μὴ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν ὀναγκαίων, ἐκκλείηται τοῦ τῶν καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. Οὕτω καὶ ὁμοίως τούτῳ ἡ φρόνησις, ὥσπερ ἐπίτροπος τίς ἐστι τῆς σοφίας, καὶ παρασκευάζει ταύτῃ σχολήν, καὶ τὸ ποιεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον, κατέχουσα τὰ πάθη, καὶ ταῦτα σωφρονίζουσα.

LIBER II.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὲρ ἐπιεικείας δέοι ἂν τὴν ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι, τί τί ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. Ἔστι δ' ἡ ἐπιεικεία, καὶ ὁ ἐπιεικὴς, ὁ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων τῶν κατὰ νόμον. Ἄ γὰρ ὁ νομοθέτης ἐξουνατεῖ καθ' ἕκαστα ἀκριβῶς διορίζειν, ἀλλὰ καθόλου λέγει, ὁ ἐν τούτοις παραχωρῶν, καὶ ταῦθ' αἰρουόμενος ἢ ὁ νομοθέτης ἡβούλετο μὲν καὶ καθ' ἕκαστα διορίσαι, οὐκ ἡδυνήθη δὲ, ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς. Οὐκ ἔστι δὲ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων ἀπλῶς. Τῶν μὲν γὰρ φύσει, καὶ ὡς ἀληθῶς ὄντων δικαίων, οὐκ ἐλαττοῦνται, ἀλλὰ τῶν κατὰ νόμον, ἢ ὁ νομοθέτης ἐξουνατῶν ἀπέλιπεν.

CAPUT H.

Ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ εὐγνώμων ἐστὶ περὶ ταῦτα, περὶ ἃ καὶ ἡ ἐπιείκεια· περὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ ἐλλειμμένα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, τῷ μὴ ὑκριβῶς διωρισθαι, κριτικὸς ὢν τῶν ἐλλειμμένων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, καὶ γινώσκων ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ νομοθέτου ἐλλέλειπται, ἔστι μέντοι δίκαια, ὁ τοιοῦτος εὐγνώμων. Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἄνευ ἐπιεικείας ἡ εὐγνωμοσύνη. Τὸ μὲν γὰρ κρῖναι, τοῦ εὐγνώμονος· τὸ δὲ δὴ πράττειν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν, τοῦ ἐπιεικοῦς.

CAPUT III.

Ἡ δὲ γε εὐβουλία ἐστὶ μὲν περὶ ταῦτα τῇ φρονήσει· περὶ γὰρ τὰ πρακτά ἐστι, τὰ περὶ αἵρεσιν καὶ φυγῇ. Ἔστι δὲ οὐκ ἄνευ φρονήσεως. Ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, πρακτικὴ τούτων ἐστὶ· ἡ δὲ εὐβουλία, ἕξις ἢ διάθεσις, ἢ τι τοιοῦτον, ἢ ἐπιτευκτικὴ τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς βελτίστων καὶ συμφορωτάτων. Διὸ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα εὐβουλίας ἂν δόξειε τὰ ἀπὸ ταυτομάτου συμβαίνοντα κατὰ τρόπον. Οἷς γὰρ μὴ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλτιστον, οὐκ ἔτι ἂν εἴποις ὡς συνέβη τι κατὰ τρόπον, τοῦτον εὐβουλον, ἀλλ' εὐτυχῇ. Τὰ γὰρ ἄνευ τοῦ λόγου τοῦ κρίνοιτος γινόμενα κατορθώματα, εὐτυχήματά ἐστι. Πότερον δὲ ποτε τοῦ δικαίου ἐστὶ, τὸ τῇ ἐντεύξει τὸ ἴσον ἐκάστω ἀποδιδόναι; λέγω δὲ οἷον, ὁποῖος ἂν εἴη ἕκαστος, τοιοῦτον γιγνόμενον ἐντυγχάνειν, ἢ οὐ. Τοῦτο μὲν γὰρ καὶ κόλακος καὶ ἀρέσκου δόξειεν ἂν εἶναι· ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστω ἀποδιδόναι τὴν ἐντευξιν, τοῦτο καὶ δικαίου καὶ σπουδαίου ἀπλῶς ἂν δόξειεν εἶναι. Ἀπορήσεις δ' ἂν τις καὶ τοῦτο, εἰπὲρ ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν τὸ

βλάπτειν ἐκόντια, καὶ εἰδότα καὶ ὄν, καὶ ὧς, καὶ οὗ
 ἕνεκα. Ἔστι δὲ ἡ βλάβη καὶ ἡ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς,
 καὶ περὶ ἀγαθὰ. Ὁ ἀδικῶν ἄρα καὶ ὁ ἄδικος, εἰδείη
 ἂν ὅποια ἀγαθὰ καὶ ὅποια κακά· τὸ δὲ γε ὑπὲρ τῶν
 τοιούτων εἰδέναι, ἐστὶν ἴδιον τοῦ φρονίμου καὶ τῆς
 φρονήσεως· ἄτοπον δὲ συμβαίνει, τὸ τῷ ἀδίκῳ συμ-
 παρακολουθεῖν τὸ μέγιστον τὰγαθὸν τὴν φρόνησιν·
 ἢ οὐκ ἂν δόξειε παρακολουθεῖν τῷ ἀδίκῳ ἢ
 φρόνησις. Οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ ἄδικος, οὐδὲ δύνα-
 ται κρίνειν τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ αὐτῷ ἀγα-
 θόν, ἀλλὰ διαμαρτάνει. Τῆς δὲ φρονήσεως τοῦ-
 τό ἐστι, τὸ ὀρθῶς δύνασθαι ταῦτα θεωρεῖν·
 ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν, τὸ
 μὲν ἀπλῶς ὑγιεινὸν, καὶ τὸ ὑγείας ποιητικὸν οἶδα-
 μεν ἅπαντες ὅτι ἐλλέβορος, καὶ τὸ ἐλατήριον, καὶ αἰ-
 τομαί, καὶ αἰ καύσεις ὑγιεινὰ εἰσι, καὶ ὑγείας ποιη-
 τικά· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην.
 Οὐ γὰρ ἔτι οἶδαμεν τὸ καθέκαστον ἀγαθόν, ὥσπερ
 ὁ ἰατρὸς οἶδε τίτι, ὅτι τοῦτ' ἀγαθόν, καὶ πότε, καὶ
 πῶς διακειμένῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἤδη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστή-
 μη. Τὰ μὲν οὖν ἀπλῶς ὑγιεινὰ εἰδότες, ὅμως οὐκ
 ἔχομεν, οὐδὲ παρακολουθεῖ ἡμῖν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη.
 Ὡς δ' αὖτις ὁ ἄδικος ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς καὶ ἡ τυ-
 ραννὶς ἀγαθόν, καὶ ἡ ἀρχή, καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν·
 ἀλλ' εἰ αὐτῷ ἀγαθόν ἢ μὴ, ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ,
 οὐκέτι οἶδε. Τοῦτο δὲ ἐστὶ μάλιστα τῆς φρονήσεως.
 Ὡστε τῷ ἀδίκῳ οὐ παρακολουθεῖ ἡ φρόνησις. Αἰρεῖ-
 ται γὰρ τὰγαθὰ, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖ, τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ,
 οὐ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ. Ὁ γὰρ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχή,
 ἀπλῶς μὲν ἀγαθόν, αὐτῷ μέντοι ἴσως οὐκ ἀγαθόν.

Εἰπορήσας γὰρ καὶ ἄρξας, πολλὰ κακὰ αὐτὸς ἐαυτῷ ποιήσει καὶ τοῖς φίλοις. Οὐ γὰρ δυνήσεται ἀρχῇ ὀρθῶς χρῆσασθαι. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἀπορίαν καὶ σκῆψιν, πότερόν ἐστι πρὸς τὸν φαῦλον ἀδικία, ἢ οὐ. Εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀδικία ἐστὶν ἐν βλάβῃ, ἡ δὲ βλάβη ἐν στερήσει τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν δόξειε βλάπτειν. Τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἃ αὐτῷ οἶται εἶναι ἀγαθὰ, οὐκ ἀγαθὰ εἰσιν. Ἡ γὰρ ἀρχὴ καὶ ὁ πλοῦτος τὸν φαῦλον οὐ δυνάμενον αὐτοῖς χρῆσθαι ὀρθῶς, βλάψει. Εἰ οὖν αὐτὸν βλάψει παραγενόμενα, ὁ τοῦτων στερίσκων, οὐκ ἂν δόξειεν ἀδικεῖν. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος δόξειεν ἂν εἶναι παράδοξος τοῖς πολλοῖς. Πάντες γὰρ οἴονται καὶ ἀρχῇ, καὶ δυνάμει, καὶ πλούτῳ δυνατοὶ εἶναι χρῆσθαι, οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοντες. Ἀῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ νομοθέτου. Ὁ γὰρ νομοθέτης οὐ πᾶσιν ἐπιτρέπει τὸ ἄρχειν, ἀλλ' ὥς εἴρηται καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἡ εὐπορία, ἣν δεῖ ὑπάρχειν τῷ μέλλοντι ἄρχειν, ὥς οὐ δυνατόν ὃν παντὶ ἄρχειν ὑπάρξαι. Εἰ δὲ τις ἀγανακτοίῃ ὅτι οὐκ ἄρχει, ἢ οὐδεὶς ἐαυτὸν ἐξ κυβεργᾶν· οὐ γὰρ ἔχεις (εἴποι ἂν τις) οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ᾧ δυνήσκει καὶ ἄρχειν καὶ κυβεργᾶν. Ἡ ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος ὀρῶμεν οὐ δυναμένους ὑγιαίνειν τοὺς τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ προσφερομένους. Ἀλλ' εἰ μέλλει τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα τὸ φαῦλον, ὕδωρ αὐτῷ πρότερον, καὶ ὀλίγα αἰτία προστεκτέον· τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φαύλην ἔχοντι, πρὸς τὸ μηθὲν κακὸν ἐργάζεσθαι, ἀφεκτέον καὶ πλούτου, καὶ ἀρχῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ ἀπλῶς τῶν τοιούτων, ὅσῳ εὐκίνητότερον καὶ εὐμεταβολώτερον ψυχὴ σώματος. Ὡσπερ γὰρ ὁ φαῦλος τὸ σῶμα οὕτως ἦν ἐπιτήδειος διαιτᾶσθαι, καὶ ὁ φαῦλος τὴν ψυ-

χῆν οὕτως ἐπιτήδειος διάγειν, μηθὲν τῶν τοιούτων
 ἔχων. Ἐχει δὲ τὸ τοιοῦτον ἀπορίαν, οἷον ἐπειδὴν μὴ
 ἢ ἄλλα πράττει, τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια πότ' ἂν τις
 πράξειεν; Ἐν μὲν δὴ ταῖς φυσικαῖς ἀρεταῖς ἔφαμεν
 τὴν ὁρμὴν μόγον δεῖν πρὸς τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἀνευ
 λόγου· ὃ δ' ἐστὶν αἵρεσις ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τῷ λόγον
 ἔχοντι ἐστίν. Ὡστε τὸ ἅμα λέγεσθαι καὶ παρίσται,
 καὶ ἡ τελεία ἀρετὴ ὑπάρξει, ἣν ἔφαμεν μετὰ φρονή-
 σεως εἶναι· οὐκ ἀνευ δὲ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ
 τὸ καλὸν, οὐδ' ἐναντιώσεται ἀρετῇ. Πίφνκε γὰρ
 ὑπείκειν τῷ λόγῳ, ἢ ὥς οὗτος προστατάει· ὥστ' ἐφ'
 ὃ ἂν οὗτος ἄγῃ, ἐπὶ τοῦτο ἀποκλίνει. Τὸ γὰρ βέλ-
 τιον οὗτός ἐστιν ὁ αἰρούμενος. Οὕτε γὰρ ἀνευ τῆς
 φρονήσεως αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ γίνονται, οὐθ' ἡ φρόνη-
 σις τελεία ἀνευ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· ἀλλὰ συνεργοῦσί
 πως μετ' ἀλλήλων ἐπακολουθοῦσαι τῇ φρονήσει.
 Οὐχ ἥτιον δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορήσεται, πότερόν
 ποτε καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν οὕτως ἔχει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν
 ἄλλων ἀγαθῶν τῶν ἐκτὸς, καὶ τῶν περὶ σῶμα.
 Ταῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα, χείρους ποιεῖ·
 οἷον πλοῦτος πολὺς γενόμενος, ὑπερόπτας καὶ ἀηδεῖς
 ἐποίησεν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀρ-
 χῆς, τιμῆς, κάλλους, μεγέθους. Πόταρον οὖν καὶ
 ἐπ' ἀρετῆς οὕτως ἔχει, ὥστε εἰάν τινι δικαιοσύνη, ἢ
 ἀνδρεία, εἰς ὑπερβολὴν παραγίνηται, χείρων ἔσται, ἢ
 οὐ; φησὶν. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς ἀρετῆς τιμὴ γίνεται·
 ἢ δὲ τιμὴ μεγάλη γινομένη, χείρους ποιεῖ. Ὡστε δὴ-
 λον ὅτι (φησὶν) ἀρετὴ εἰς ἐπίδοσιν βαδίζουσα μεγέ-
 θους, χείρους ποιήσει. Τῆς δὲ τιμῆς ἡ ἀρετὴ αἰτία
 ὥστε καὶ ἡ ἀρετὴ ποιολὴ ἂν χείρους μείζων γινομένη.

Ἡ οὖν τοῦτο ἀληθές· τῆς γὰρ ἀρετῆς εἰ καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν ἔργα, ὥσπερ καὶ ἐστὶ, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς μάλιστα, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις δύνασθαι ὀρθῶς παραγενομένοις χρῆσθαι. Εἰ δὲ ὁ σπουδαῖος παραγενομένης αὐτῷ ἢ τιμῆς, ἢ ἀρχῆς μεγάλης, μὴ χρήσεται τούτοις, οὐκ ἔτι ἂν εἴη σπουδαῖος. Οὔτε δ' ἢ τιμῇ, οὔτε ἢ ἀρχῇ ποιήσει τὸν σπουδαῖον χεῖρω, ὥσπερ οὐδ' ἢ ἀρετῇ. Τὸ δ' ὅλον ἐπειδὴ περ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διώρισταί, ἔτι εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ μεσότητες, καὶ ἢ μᾶλλον ἀρετῇ, μᾶλλον ἐστὶ μεσότης· ὥστ' οὐχ ὅτι χεῖρω ποιήσει εἰς μέγεθος ἢ ἀρετῇ ἰοῦσα, ἀλλὰ βελτίω. Ἡ γὰρ μεσότης, ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς τῆς τῶν παθῶν ἣν μεσότης. Ταῦτα μὲν μέχρι τούτου.

CAPUT IV.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐτέραν ἀρχὴν ποιησαμένοις, λέγειν ὑπὲρ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. Ὡς περ δὲ καὶ ἢ ἀρετῇ καὶ ἢ κακίᾳ αὐταὶ εἰσιν ἀτοποι, ὡσαύτως ἀναγκαῖον καὶ τοὺς περὶ τούτων λόγους λεχθησομένους ἀτόπους γίνεσθαι. Οὐ γὰρ ὁμοία ἢ ἀρετῇ αὕτη ἐστὶ ταῖς ἄλλαις. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἐπὶ ταῦτα καὶ ὁ λόγος καὶ τὰ πάθη ὁρμῶσι, καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις· ἐπὶ δὲ ταύτης ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις ὅ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη. Ἔστι δὲ τρία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καθ' ἃ φαῦλοι λεγόμεθα, κακία, ἀκρασία, θηριότης. Ὅτι μὲν οὖν κακίας καὶ ἀρετῆς τί ἐστὶ, καὶ ἐν τίσιν, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπάνω. Νῦν δὲ ὑπὲρ ἀκρασίας καὶ θηριότητος λεκτέον ἂν εἴη.

CAPUT V.

Ἔστι δὲ ἡ θηριότης ὑπερβάλλουσα τὴν κακίαν. Ὅταν γάρ τινα παντελῶς ἴδωμεν φαῦλος, οὐδ' ἄνθρωπον φαινόμεν εἶναι, ἀλλὰ θηρίον· ὥς οὕσαν τινὰ κακίαν θηριότητα. Ἡ δὲ ἀντικειμένη ἀρετὴ ταύτῃ, ἔστιν ἀνώνυμος. Ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἄνθρωπον οὕσα, οἷον ἡρωϊκὴ τις καὶ θεία. Ἀνώνυμος δὲ ἔστιν αὕτη ἡ ἀρετὴ, ὅτι οὐκ ἔστι θεοῦ ἀρετή. Ὁ γὰρ θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς, καὶ οὐ κατ' ἀρετήν ἐστι σπουδαῖος. Οὕτω γὰρ βελτίων ἔσται ἡ ἀρετὴ τοῦ θεοῦ. Διὸ ἀνώνυμος ἡ ἀρετὴ ἡ τῇ κακίᾳ τῇ θηριότητι ἀντικειμένη. Θέλει δὲ τῇ τοιαύτῃ ἀντικεῖσθαι ἡ θεία καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. Ὡς περ γὰρ καὶ ἡ κακία ἡ θηριότης ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ ἡ ἀντικειμένη.

CAPUT VI.

Ἐπὲρ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶτον δεῖ εἰπεῖν τὰ ἀπορούμενα, πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους λόγους τοῖς φαινομένοις, ὅπως ἐκ τῶν ἀπορουμένων λόγων συνεπισκεψάμενοι, καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες, τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἴδωμεν. Ῥᾶον γὰρ οὕτως ἰδεῖν τὰ ληθῆς ἔσται. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτερος ἀνῆρει ὅλως, καὶ οὐκ ἔφη ἀκρασίαν εἶναι, λέγων ὅτι οὐθεὶς εἰδὼς τὰ κακὰ, ὅτι κακά εἰσιν, ἔλοιτ' ἄν· ὁ δὲ ἀκρατὴς δοκεῖ, εἰδὼς ὅτι φαῦλά εἰσιν, αἰρεῖσθαι ὁμῶς, ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους· διὰ δὲ τὸν τοιοῦτον λόγον οὐκ ᾔετο εἶναι ἀκρασίαν· οὐκ ὀρθῶς. Ἀτοπον γὰρ τῷ λόγῳ τούτῳ πεισθέντας ἀναιρεῖν τὸ πιθανῶς γινόμενον. Ἀκρατεῖς γὰρ εἰσιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι φαῦλα,

ὁμῶς ταῦτα πράττουσι. Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστὶν ἀκρασία, πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, ἢ θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει τὰ φαῦλα; Ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἂν δόξειεν. Ἀτοπον γὰρ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττάσθαι ὑπὸ τινος. Ἐπιστήμη γὰρ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μονιμώτατόν ἐστι καὶ βιαστικώτατον. Ὡστε πάλιν ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται τῷ μὴ εἶναι ἐπιστήμην. Ἀλλ' ἄρ' αὖ γε ἐπιστήμη μὲν οὐ, δόξα δέ; ἀλλ' εἰ δόξαν ἔχει ὁ ἀκρατὴς, οὐκ ἂν εἴη ψεκτός. Εἰ γὰρ φαῦλόν τι πράττει μὴ ἀκριβῶς εἰδώς, ἀλλὰ δοξάζων, συγγνώμην ἂν τις ἀποδοίη προσθέντα τῇ ἡδονῇ, καὶ πράξει τὰ φαῦλα, μὴ ἀκριβῶς εἰδόμενος ὅτι οὐ φαῦλα εἰσιν, ἀλλὰ δοξάζοντα. Οἷς δέ γε συγγνώμην ἔχομεν, τούτους οὐ ψέγομεν. Ὡστε ὁ ἀκρατὴς, εἴπερ δόξαν ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός· ἀλλ' ἔστι ψεκτός. Οἱ δὲ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορεῖν ποιοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφασαν εἶναι ἐπιστήμην· ἄτοπόν τι γὰρ συμβαίνει· οἱ δὲ πάλιν οὐδὲ δόξαν. Καὶ γὰρ οὗτοι ἄτοπόν τι πάλιν ἐποιοῦν συμβαίνειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ταῦτ' ἂν τις ἀπορήσειεν· ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατὴς εἶναι, πότερον τῷ σώφρονι τι ποιήσει σφοδρὰς ἐπιθυμίας; Εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐγκρατὴς, σφοδρὰς δεήσει ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ ἂν εἴποις ἐγκρατῆ, ὅστις μετρίων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ. Εἰ δέ γε σφοδρὰς μὴ ἔξει ἐπιθυμίας, οὐκ ἔτι ἔσται σώφρων. Οὐ γὰρ σώφρων ἔσται ὁ μὴ ἐπιθυμῶν, μηδὲ πᾶσων οὐθέν. Ἐχει δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἀπορίαν. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων, καὶ τὸν ἀκρατῆ ποτε ἐπαινετὸν εἶναι, καὶ τὸν ἐγκρατῆ ψεκτόν. Ἔστω γὰρ τις φησὶ διημαρτηκὸς τῷ λογισμῷ, καὶ δοκίμω

αὐτῷ λογιζομένῳ τὰ καλὰ εἶναι φαῦλα, ἢ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλὰ. Οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος οὐκ εἴσει πράττειν, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος πράσσει· τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ ἀκρατής· πράξει ἄρα τὰ καλὰ. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐπὶ ταῦτα ἀγέτω. Ὁ δὲ λόγος κωλύσει· διαμαρτανέτω γὰρ τῷ λογισμῷ τῶν καλῶν. Οὐκοῦν οὗτος ἀκρατής μὲν ἔσται, ἐπαινετός μέντοι. Ἡ γὰρ πράττει τὰ καλὰ, ἐπαινετός. Ἀτοπον δὲ τὸ συμβαῖνον. Πάλιν δ' αὖ διαμαρτανέτω τῷ λόγῳ, καὶ τὰ καλὰ αὐτῷ μὴ δοκείτω καλὰ εἶναι· ἢ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλὰ. Ἐγκρατής μὲν γε ἐστὶν ὁ ἐπιθυμῶν μὲν, μὴ πράττων δὲ ταῦτα διὰ τὸν λόγον. Οὐκοῦν ὁ διαμαρτανέων τῷ λόγῳ τῶν καλῶν, κωλύσει ὧν ἐπιθυμεῖ πράττειν· κωλύει ἄρα τὰ καλὰ πράττειν. Ἐπὶ ταῦτα γὰρ ἡ ἐπιθυμία ἤγαγεν. Ὁ δὲ γε τὰ καλὰ μὴ πράττων, δέον πράττειν, ψεκτός. Ὁ ἄρα ἐγκρατής ἔσται ποτε ψεκτός. Ἀτοπον δὲ καὶ οὕτω τὸ συμβαῖνον. Πότερον δ' ἡ ἀκρασία καὶ ὁ ἀκρατής ἐν ἅπασιν ἔσται, καὶ περὶ πάντα (οἷον περὶ χρήματα, καὶ τιμὴν, καὶ ὀργήν, καὶ δόξαν· περὶ γὰρ ταῦτα πάντα δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι) ἢ οὐ, ἀλλὰ περὶ τι ἀφωρισμένον ἐστὶν ἡ ἀκρασία, ἀπορήσειεν ἄν τις. Τὰ μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν παρέχοντα, ταῦτ' ἐστὶν· ἀναγκαῖον δὲ λύσαι τὰς ἀπορίας. Πρῶτον μὲν οὖν τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἀτοπον γὰρ εἰδέναι εἶναι ἐπιστήμην ἔχοντα ταύτην ἀποβαλεῖν, ἢ μεταπίπτειν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει δόξαν εἶναι ἢ ἐπιστήμην. Εἰ γὰρ ἔσται ἡ δόξα σφοδρὰ τῷ βέλαιον εἶναι καὶ ἀμετάπειστον, οὐδὲν διόλπει τῆς ἐπιστήμης, δόξης ἐχούσης τὸ πι-

στεύειν οὕτως ἔχειν ὥς δοξάζουσιν· οἷον Ἡράκλει-
τος ὁ Ἐφεσίος τοιαύτην ἔχει δόξαν, ὑπὲρ ὧν αὐτῷ
ἐδόκει. Οὐθὲν δὲ ἄτοπον τῷ ἀκρατεῖ, οὐτ' εἰ ἐπι-
στήμην ἔχει, οὐτ' εἰ δόξαν οἷαν λέγομεν, πράττειν τὴν
φαῦλον. Ἔστι γὰρ ἐπίστασθαι διττὸν, ὧν τὸ μὲν
ἐστὶ τὴν ἐπιστήμην ἔχειν· ἐπίστασθαι γὰρ φαμέν τότε,
ὅταν τις ἐπιστήμην ἔχῃ. Τὸ δ' ἕτερον, τὸ ἐνεργεῖν
ἤδη τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀκρατὴς οὖν ἐστὶν ὁ ἔχων τὴν
ἐπιστήμην τῶν καλῶν, οὐκ ἐνεργῶν δὲ αὐτῇ. Ὅταν
οὖν μὴ ἐνεργῇ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, οὐδὲν ἄτοπὸν
ἔστιν αὐτὸν πράττειν τὰ φαῦλα ἔχοντα τὴν ἐπιστή-
μην. Ὅμοιον γὰρ ἐστὶν ὥσπερ ἐπὶ τῶν καθευδόν-
των. Οὗτοι γὰρ ἔχοντες τὴν ἐπιστήμην, ὅμως ἐν
τῷ ὕπνῳ πολλὰ δυσχερῇ καὶ πράττουσι καὶ πάσχου-
σιν. Οὐ γὰρ ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ ἡ ἐπιστήμη. Ὡσαύ-
τως δ' ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. Ὡσπερ γὰρ καθεύδοντι
ἔοικε, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἐνεργεῖ. Λύεται δ' ἡ ἀπο-
ρία οὕτως. Ἥπορ' εἴτο γὰρ πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐκ-
βάλλει τότε τὴν ἐπιστήμην, ἢ μεταπίπτει. Ἄτοπον
γὰρ ἀμφοτέρωθεν δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ πάλιν ἐντεῦθεν ἂν
γενοίτο φανερόν, ὥσπερ ἔφαμεν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς,
ἐκ δύο προτάσεων γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, καὶ τού-
των εἶναι τὴν μὲν πρώτην καθόλου, τὴν δὲ δευτέραν
ὑπ' αὐτὴν τε καὶ ἐπὶ μέρους· οἷον ἐπίσταμαι πάντ'
ἄνθρωπον πυρέττοντα ὑγιῇ ποιῆσαι· οὕτως δὲ πυ-
ρέττει· ἐπίσταμαι ἄρα καὶ τοῦτον ὑγιῇ ποιῆσαι.
Ἔστιν οὖν ὁ τῇ μὲν καθόλου ἐπιστήμῃ ἐπί-
σταμαι, τῇ δ' ἐπὶ μέρους οὐ. Γίνεται οὖν ἁμαρτία
τῷ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντι, καὶ ἐνταῦθα, οἷον ἅπαντα
μὲν τὸν πυρέττοντα ὑγιῇ ποιῆσαι. Εἰ μέντοι οὗτος

πυράττει, οὐκ οἶδα. Ὡσαύτως τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀκρα-
 τοῦς τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος ἢ αὐτὴ ἁμαρτία συμ-
 βήσεται. Ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἀκρατῆ, τὴν μὲν καθό-
 λου ἐπιστήμην ἔχειν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαῦλα καὶ βλα-
 βερά· μὴ μέντοι γε, ὅτι ἐστὶ ταῦτα φαῦλα, ἐπὶ μέ-
 ρους εἰδέναι. Ὡστε οὕτως ἔχων τὴν ἐπιστήμην ἁμαρ-
 τήσεται. Ἐχει γὰρ τὴν καθόλου, τὴν δ' ἐπὶ μέρους
 οὐ. Οὐδὲν οὖν ἄτοπον οὐδ' οὕτω συμβήσεται ἐπὶ
 τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην φαῦλόν τι
 πράττειν. Ἔστι γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μεθύοντων. Οἱ
 γὰρ μεθύοντες, ὅταν αὐτοῖς ἢ μέθη ἀπαλλαγῇ, πάλιν
 οἱ αὐτοὶ εἰσιν· οὐκ ἐξέπεσε δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ'
 ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς μέθης. Ἀπαλ-
 λαγέντες δὲ τῆς μέθης, πάλιν οἱ αὐτοὶ εἰσιν· [οὐκ
 ἐξέπεσε δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡ ἐπιστήμη] Ὁμοίως
 ἔχει ὁ ἀκρατὴς πάλιν. Ἐπικρατήσαν γὰρ τὸ πάθος,
 ἤρμεϊν ἐποίησε τὸν λογισμόν· ὅταν δ' ἀπαλλαγῇ τὸ
 πάθος ὥσπερ ἡ μέθη, πάλιν ὁ αὐτός ἐστιν. Ἦν δὲ
 καὶ ἄλλός τις λόγος ἐπὶ τῆς ἀκρασίας ὃς παρείχεν
 ἀπορίαν, ὡς ἐπαινετοῦ ποτε τοῦ ἀκρατοῦς ἔσομένου,
 καὶ ψεκτοῦ τοῦ ἐγκρατοῦς. Οὐ συμβαίνει δὲ τοῦ-
 το. Οὐ γάρ ἐστιν οὐτ' ἐγκρατὴς, οὐτ' ἀκρατὴς ὁ
 τῷ λόγῳ διαψευσάμενος, ἀλλὰ ὁ λόγον ἔχων ὀρθόν,
 καὶ τούτῳ τὰ φαῦλ' ὄντα κρίνων καὶ τὰ καλά. Καὶ
 ἀκρατὴς μὲν, ὁ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀπειθῶν· ἐγκρατὴς
 δὲ, ὁ πειθόμενος, καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀγόμε-
 νος. Οὐδὲ γὰρ ὥς τιτι οὐ δοκεῖ πατέρα τύπτειν αἰ-
 σχρὸν εἶναι, ἐπιθυμοῦντι δὲ τύπτειν, ὁ τούτου ἀπε-
 χόμενος ἐγκρατὴς ἐστι, ὥστε εἰ μὴ ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιού-
 των μῆτε ἐγκράτεια μῆτε ἀκρασία, οὐδ' ἂν ἐπαινετῇ

εἴη ἡ ἀκρασία, οὐδὲ ψεκτὴ ἡ ἐγκράτεια, ὥσπερ ἐδόκει. Εἰσὶ δὲ τῶν ἀκρασιῶν αἱ μὲν νοσηματικαί, αἱ δὲ φύσει. Οἷον νοσηματικαὶ μὲν αἱ τοιαῦται, εἰσὶ γάρ τινες, οἱ τίλλοντες τρίχας διατρῶγουσιν. Εἰ οὖν τις ταύτης τῆς ἡδονῆς κρατεῖ, οὐκ ἔστιν ἐπαινετός, οὐδὲ ψεκτός, ἢ μὴ κρατεῖ, ἢ οὐ σφόδρα γε. Φύσει δὲ, οἷον υἷόν ποτὶ φασὶ κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ, ὅτι τὸν πατέρα τύπτει, ἀπολογεῖσθαι λέγονθ' ὅτι, Καὶ γὰρ οὗτος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· καὶ ἀποφυγεῖν δὴ. Ἐδόκει γὰρ τοῖς δικασταῖς φυσικὴν εἶναι τὴν ἀμαρτίαν. Εἰ δὲ τις τοῦ τὸν πατέρα τύπτειν κρατοίη, οὐκ ἐπαινετός. Οὐ δὲ τὰς τοιαύτας ζητοῦμεν νῦν ἀκρασίας, οὐδ' ἐγκρατείας, ἀλλὰ καθ' ὥς ψεκτοὶ ἀπλῶς καὶ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα. Ἔστι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐκτός, οἷον πλοῦτος, ἀρχή, τιμή, φίλοι, δόξα· τὰ δὲ ἀναγκαῖα καὶ περὶ σῶμά ἐστιν, οἷον, ἀφῆ τε καὶ γεῦσις. Ὁ οὖν περὶ ταῦτα ἀκρατῆς, οὗτος ἀπλῶς ἂν καὶ ἀκρατῆς δόξειεν εἶναι, καὶ οἷον αἱ σωματικαί· καὶ ἢν ζητοῦμεν ἀκρασίαν, ἢδη περὶ ταῦτα δόξειεν εἶναι. Ἐπορεῖτο δὲ πάλιν περὶ τί ποτὶ ἐστὶν ἡ ἀκρασία. Περὶ μὲν οὖν τιμὴν οὐκ ἔστιν ἀπλῶς ἀκρατῆς. Ἐπαινῆται γὰρ πῶς ὁ περὶ τιμὴν ἀκρατῆς· φιλότιμος γὰρ τις. Τὸ δ' ὅλον λεγόμεν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν ἀκρατῆ, προστιθέντες, περὶ τιμὴν ἀκρατῆς, ἢ δόξαν, ἢ ὀργήν. Ἀλλὰ τῷ ἀπλῶς ἀκρατεῖ, οὐ προστίθεμεν περὶ ἃ, ὑπάρχοντος αὐτῷ, καὶ φανεροῦ ὄντος, ἄνευ τῆς προσθέσεως, περὶ ἃ ἐστίν. Ἔστι γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας τὰς σωματικὰς ὁ ἀπλῶς ἀκρατῆς. Διήλον δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ ταῦτα ἡ ἀκρασία· ἐπεὶ γὰρ ψεκτός ὁ ἀκρατῆς, ψεκτὰ εἶναι τὰ ὑποκείμε-

να. Τιμή μὲν οὖν καὶ δόξα, καὶ ἀρχή, καὶ χρήματα, καὶ τὰ περὶ ὅσα ἄλλα ἀκρατεῖς λέγονται, οὐκ εἰσὶ ψεκτά· αἱ δὲ ἡδοναὶ αἱ σωματικαὶ ψεκταί· διὸ εἰκότως ὁ περὶ ταύτας ἂν μᾶλλον τοῦ δέοντος, οὗτος ἀκρατῆς τελέως λέγεται. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶ τῶν περὶ τὰ ἄλλα ἀκρασιῶν λεγομένων, ἡ περὶ τὴν ὀργὴν οὕσα, ἀκρασία ψεκτοτάτη, πότερον ψεκτοτέρα ἐστὶν ἢ περὶ τὴν ὀργὴν, ἢ ἡ περὶ τὰς ἡδονάς; Ἔστιν οὖν ἡ περὶ τὴν ὀργὴν ἀκρασία ὁμοία τῶν παιδῶν τοῖς πρὸς τὸ διακονεῖν προθυμῶς ἔχουσι· καὶ γὰρ οὗτοι, ὅταν εἴπῃ δεσπότης, Δός μοι, τῇ προθυμίᾳ ἐξενεχθέντες, πρὸ τοῦ ἀκοῦσαι ὃ δεῖ δοῦναι, ἔδωκαν, καὶ ἐν τῇ δόσει διήμαρτον. Πολλάκις γὰρ δεῖον βιβλίον δοῦναι, γραφεῖον ἔδωκαν. Ὅμοιον δὲ πέπονθε τούτῳ ὁ τῆς ὀργῆς ἀκρατῆς. Ὅταν γὰρ ἀκούσῃ τὸ πρῶτον ῥῆμα ὅτι ἡδίκησεν, ὠρμησιν ὁ θυμὸς πρὸς τὸ τιμωρήσασθαι, οὐκ ἔτι ἀναμείνας ἀκοῦσαι, πότερον δεῖ ἢ οὐ δεῖ, ἢ ὅτι γε οὐχ οὕτω σφόδρα. Ἡ μὲν οὖν τῆς αὐτῆς ὀρμῆς πρὸς ὀργὴν, εἰ δοκεῖ ἀκρασία εἶναι ὀργῆς, οὐλίαν ἐπιτιμητέα ἐστίν. Ἡ δὲ πρὸς τὴν ἡδονὴν ὀρμὴ, ψεκτὴ γέ· ἐστὶ γὰρ διαφορὰν ἔχουσα πρὸς ταύτην, διὰ τὸν λόγον, ὃς ἀποτρέπει τοῦ μὴ πράττειν. Ἀλλ' ὅμως πράττει διὰ τὸν λόγον. Διὸ ψεκτὴ ἐστὶ μᾶλλον τῆς δι' ὀργὴν ἀκρασίας. Ἡ μὲν γὰρ δι' ὀργὴν ἀκρασία λύπη ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος οὐ λυπεῖται· ἢ δὲ δι' ἐπιθυμίαν, μεθ' ἡδονῆς. Διὸ μᾶλλον ψεκτὴ· ἢ γὰρ δι' ἡδονὴν ἀκρασία, μεθ' ὕβριως δοκεῖ εἶναι. Πότερον δὲ καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία ταυτὸν ἐστίν, ἢ οὐ; ἢ μὲν γὰρ ἐγκράτεια ἐστὶ περὶ ἡδονάς, καὶ ὁ ἐγκρατῆς ὁ κρατῶν τῶν ἡδονῶν.

ἥ δὲ καρτερία, περὶ λύπας. Ὁ γὰρ καρτερῶν κατὰ ὑπομένων τὰς λύπας, οὗτος καρτερικὸς ἐστὶ. Πάλιν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ μαλακία οὐκ ἐστὶ ταῦτον. Ἡ μὲν γὰρ μαλακία ἐστὶ, καὶ ὁ μαλακὸς ὁ μὴ ὑπομένων πό-
 νους, οὐχ ἅπαντας δὲ, ἀλλ' οὕς ἀναγκαιῶς ἂν ἄλλος
 τις ὑπομείνειεν· ὁ δ' ἀκρατής, ὁ μὴ δυνάμενος ὑπο-
 μένειν ἡδονὰς, ἀλλὰ καταμαλακιζόμενος, καὶ ὑπὸ τού-
 των ἀγόμενος. Ἔστιν οὖν πάλιν τις καλούμενος
 ἀκόλαστος· πότερον οὖν ὁ ἀκόλαστος ἀκρατής, καὶ ὁ
 ἀκρατής ὁ αὐτός, ἢ οὐ; ὁ μὲν γὰρ ἀκόλαστος τοιοῦ-
 τός τις, οἷος οἷσθαι ἅ πράττει, ταῦτα καὶ βέλτιστα
 εἶναι αὐτῷ καὶ συμφορώτατα, καὶ λόγον οὐδένα ἔχει
 ἐναντιούμενον τοῖς αὐτῷ φαινομένοις ἡδέσιν· ὁ δὲ
 ἀκρατής, λόγον ἔχει ὃς ἐναντιοῦται αὐτῷ, ἐφ' ᾧ ἡ
 ἐπιθυμία ἄγει. Πότερον δὲ εὐτατότερος ὁ ἀκόλαστος
 ἢ ὁ ἀκρατής; οὕτω μὲν οὖν οὐ δόξειεν ἂν ὁ ἀκρατής·
 ὁ γὰρ ἀκόλαστος εὐτατότερος. Εἰ γὰρ αὐτῷ λόγος
 ἐγγένοιτο ὁ διδάσκων ὅτι φαῦλα, οὐκ ἔτι πράξει· τῷ
 δὲ γε ἀκρατεῖ ὑπάρχει ὁ λόγος, καὶ ὁμως πράττει.
 Ὡστε ἂν ὁ τοιοῦτος δόξειεν ἀνίατος εἶναι. Ἀλλὰ πό-
 τερον διάκειται χεῖρον ὧς μηδὲν ἀγαθόν τι ὑπάρχει,
 καὶ τῷ κατὰ ταῦτα; ἢ δῆλον ὅτι ἐκεῖνος, καὶ ὅσω γε
 ὁ τιμιώτερον, κακῶς διάκειται. Ἔστι τοίνυν ὁ μὲν
 ἀκρατής, ἀγαθὸν ἔχων τὸν λόγον ὀρθὸν ὄντα· ὁ δὲ
 ἀκόλαστος οὐκ ἔχει, ὅτι ἐστὶν ὁ λόγος ἐκάστου ἀρχή.
 Τοῦ μὲν οὖν ἀκρατοῦς ἡ ἀρχὴ τιμιώτατον ὂν, εὖ διά-
 κεταί· τοῦ δὲ ἀκολάστου, κακῶς, ὥστε χείρων ἂν εἶη
 ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς. Ἔτι ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς
 θηριότητος ἥς ἐλέγομεν κακίας, οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἐν θη-
 ρίῳ οὐσαν, ἀλλ' ἐν ἀνθρώπῳ. Ἡ γὰρ θηριότης ὄνο-

μά ἐστιν τῇ ὑπερβαλλούσῃ κακία. Διὰ τί δ' οὐδέν;
 ἢ ὅτι ἡ ἀρχὴ φαύλη ἐν θηρίῳ οὐκ ἔστιν; ἔστι δ' ἡ
 ἀρχὴ ὁ λόγος· ἐπεὶ πότερον ἂν πλείω κακὰ ποιήσεις
 λέων, ἢ Διονύσιος, ἢ Φάλαρις, ἢ Κλέαρχος, ἢ τις
 τούτων τῶν μοχθηρῶν; ἢ δῆλον ὅτι οὗτοι; ἢ γὰρ
 ἀρχὴ ἐνοῦσα φαύλη, μεγάλη συμβάλλεται. Ἐν δὲ
 θηρίῳ ὅλως οὐκ ἔστιν ἀρχή. Ἐν μὲν οὖν τῷ ἀκο-
 λάστῳ ἔνεστιν ἀρχὴ φαύλη. Ἦι γὰρ πράττει φαῦλα
 ὄντα, καὶ ὁ λόγος σύμφησι ταῦτα, καὶ δοκεῖ αὐτῷ
 ταῦτα δεῖν πράττειν, φαῦλος· ἐν αὐτῷ δ' ἡ ἀρχὴ ἐνε-
 σतिν ὑγιής· διὸ βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι ὁ ἀκρατὴς
 τοῦ ἀκολάστου. Ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀκρασίας δύο εἶδη·
 ἢ μὲν, προτρεπτικὴ τις καὶ ἀπρονοήτος, καὶ ἐξαίφνης
 γινομένη· οἷον, ὅταν ἴδωμεν καλὴν γυναῖκα, εὐθέως
 τι ἐπάθομεν, καὶ ἀπὸ τοῦ πάθους ὁρμὴ ἐγένετο πρὸς
 τὸ πρᾶξαι τι ὧν ἴσως οὐ δεῖ· ἢ δ' ἑτέρα, οἷον ἀσθε-
 νικὴ τις ἢ μετὰ λόγου οὕσα ἀποτρέποντος· ἐκείνη μὲν
 οὖν οὐδ' ἂν λίαν δόξειεν εἶναι ψεκτή. Καὶ γὰρ ἐν
 τοῖς σπουδαίοις ἡ τοιαύτη ἐγγίνεται, ἐν τοῖς θερμοῖς
 καὶ εὐφυνέσιν· ἢ δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς καὶ μελαγχολι-
 κοῖς· οἱ δὲ τοιοῦτοι ψεκτοί. Ἐτι τέ ἐστι τῷ λόγῳ
 προλαβόντα, μηθὲν παθεῖν, εἰ οἶδε ὅτι ἥξει γυνὴ εὐ-
 πρόσωπος. Δεῖ οὖν κατέχειν αὐτόν. Τῷ δὲ τοιού-
 τῳ λόγῳ προκαταλαβὼν ὁ ἐκ τῆς προσφάτου φαντα-
 σίας ἀκρατὴς, οὐδὲ πείσεται οὐδὲ πράξει οὐδὲν αἰ-
 σχρόν· ὁ δὲ τῷ λόγῳ μὲν εἰδὼς ὅτι οὐ δεῖ, πρὸς δὲ
 τὴν ἡδονὴν ἐνδιδοὺς καὶ καταμαλακιζόμενος, ὁ τοιοῦ-
 τος ψεκτότερος. Οὔτε γὰρ ὁ σπουδαῖος οὐδέποτε
 οὕτω γένοιτ' ἂν ἀκρατὴς· ὁ, τε λόγος προκαταλαβὼν,
 οὐκ ἂν εἴσαιτο. Ἑγεμὼν γὰρ οὗτος ἐν αὐτῷ ὑπάρ-

ARIST. MAGN. MORAL.

E

χει, ὥς οὔτε πειθαρχεῖ, ἀλλὰ τῇ ἡδονῇ ἐνδίδωσι, καὶ καταμαλακίζεται, καὶ ἐξασθενεῖ πως. Πότερον δ' ὁ σώφρων ἐγκρατὴς ἐστίν, ἢ πορῆθη μὲν ἐν τοῖς ἐπάνω, νῦν δὲ λέγωμεν. Ἔστι γὰρ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατὴς· ὁ γὰρ ἐγκρατὴς ἐστίν, οὐ μόνον ὁ ἐπιθυμιῶν ἐνουσῶν ταύτας κατέχων διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ὁ τοιοῦτος ὢν, οἷος καὶ μὴ ἐνουσῶν ἐπιθυμιῶν, τοιοῦτος εἶναι οἷος εἰ ἐγγένοιτο κατέχειν. Ἔστι δὲ σώφρων, ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας φαύλας, τὸν δὲ λόγον ὀρθὸν τὸν περὶ ταῦτα· ὁ δ' ἐγκρατὴς ὁ ἐπιθυμίας ἔχων φαύλας, τὸν δὲ λόγον τὸν περὶ ταῦτα ὀρθόν· ὥστ' ἀκολουθήσει τῷ σώφρονι ὁ ἐγκρατὴς, καὶ ἔσται σώφρων· ὁ μὲν γὰρ σώφρων, ὁ μὴ πάσχων· ὁ δὲ ἐγκρατὴς, ὁ πάσχων, καὶ τούτων κρατῶν, ἢ ὁ οἷός τε πάσχειν. Οὐδέτερον δὲ τούτων τῷ σώφρονι ὑπάρχει. Διὸ οὐκ ἔστιν ὁ ἐγκρατὴς σώφρων. Πότερον δὲ ὁ ἀκόλαστος ἀκρατὴς ἐστίν, ἢ ὁ ἀκρατὴς ἀκόλαστος; ἢ οὐδετέρῳ ἕτερος ἀκολουθεῖ· ὁ μὲν γὰρ ἀκρατὴς ἐστίν οὗ ὁ λόγος τοῖς πάθει μάχεται· ὁ δὲ ἀκόλαστος, οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὁ πρᾶττων τὰ φαῦλα, ἅμα τὸν λόγον σύμψηφον ἔχων. Οὐδὲ δὴ ὁ ἀκόλαστος οἷος ἀκρατὴς, οὐθ' ὁ ἀκρατὴς οἷος ὁ ἀκόλαστος. Ἔτι δὲ φανυλότερος ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς. Δυσιατότερα γὰρ τὰ φυσικὰ τῶν ἐξ ἔθους γενομένων. Καὶ γὰρ τὸ ἔθος διὰ τοῦτο δοκεῖ ἰσχυρὸν εἶναι, ὅτι εἰς φύσιν καθίστησιν. Ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν οἷος φαῦλός τις τῇ φύσει εἶναι. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τούτου ὁ λόγος φαῦλος ἐν αὐτῷ ἐστι. Ἀλλ' ὁ ἀκρατὴς οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ ὅτι αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν, ὁ λόγος οὐ σπουδαῖος. Φαῦλον γὰρ αὐ-

τὸν ἔδει εἶναι, εἰ αὐτὸς τῇ φύσει τοιοῦτος ἦν οἷος ὁ φαῦλος. Ὁ μὲν οὖν ἄρα ἀκρατὴς ἔθει ἔοικε φαῦλος εἶναι, ὁ δὲ ἀκόλαστος φύσει· δυσιατότερος γὰρ ὁ ἀκόλαστος. Τὸ μὲν γὰρ ἔθος ἄλλω ἔθει ἐκκρούεται, ἢ δὲ φύσιν οὐδενὶ ἐκκρούεται. Πότερον δ' ἐπεὶ πάρεστιν ὁ ἀκρατὴς τοιοῦτος, οἷος εἰδέναι καὶ μὴ διεψεῦσθαι τῷ λόγῳ· ἔστι δὲ καὶ ὁ φρόνιμος τοιοῦτος, ὁ τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ ἑκάστα θεωρῶν· πότερον ἐνδέχεται τὸν φρόνιμον ἀκρατῇ εἶναι, ἢ οὐ; ἀπορήσειε γὰρ ἂν τις τὰ εἰρημένα· ἐὰν δὲ παρακολουθήσωμεν τοῖς ἐμπροσθεν εἰρημένοις, οὐκ ἔστιαι ὁ φρόνιμος ἀκρατὴς. Ἐφαμεν γὰρ τὸν φρόνιμον εἶναι, οὐχ ὃ ὀρθὸς λόγος μόνον ὑπάρχει, ἀλλ' ὃ καὶ τὸ πράττειν τὰ κατὰ λόγον φαινόμενα βέλτιστα. Εἰ δὲ πράττει τὰ βέλτιστα ὁ φρόνιμος, οὐδ' ἂν ἀκρατὴς εἴη ὁ φρόνιμος· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος δεινὸς μὲν ἐστι. Διηγήμεθα γὰρ ἐν τοῖς ἐπάνω τὸν τε δεινὸν καὶ τὸν φρόνιμον ὡς ἐτέρων ὄντων. Περὶ μὲν γὰρ ταῦτά· ἀλλ' ὁ μὲν πρακτικὸς περὶ ἃ δεῖ, ὁ δ' οὐ πρακτικὸς. Τὸν οὖν δεινόν, ἀκρατῇ ἐνδέχεται εἶναι. Οὐ γὰρ πρακτικὸς περὶ ἃ καὶ δεινός· τὸν φρόνιμον δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀκρατῇ εἶναι.

CAPUT VII.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτίον ἂν εἴη περὶ ἡδονῆς· ἐπειδήπερ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος· τὴν δ' εὐδαιμονίαν οἶονται πάντες ἦτοι ἡδονὴν εἶναι, καὶ τὸ ἡδῶς ζῆν, ἢ οὐκ ἄνευ γε ἡδονῆς. Οἱ δὲ καὶ τῇ ἡδονῇ δυσχεραίνοντες, καὶ οὐκ οἰόμενοι δεῖν τὴν ἡδονὴν ἐναριθμεῖσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ τό γε ἄλυπον προστιθέασιν. Ἐγγὺς οὖν τὸ ἄλυπως τῆς ἡδονῆς ἐστι.

Διόπερ λεκτέον ὑπὲρ ἡδονῆς, οὐ μόνον δὲ διότι καὶ οἱ ἄλλοι οἶονται δεῖν· ἀλλὰ δὴ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν λέγειν ὑπὲρ ἡδονῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἡμῖν ἐστιν ὁ λόγος, τὴν δ' εὐδαιμονίαν διωρίσαμεν, καὶ φαμέν εἶναι ἀρετῆς ἐνέργειαν ἐν βίῳ τελείῳ· ἡ δ' ἀρετὴ ἐστὶ περὶ ἡδονῆν καὶ λύπην· ἐπειδὴ περ οὐκ ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ἄνευ ἡδονῆς· πρῶτον μὲν οὖν εἰπομεν ἅ τινες λέγοντες, οὐκ οἶονται δεῖν τὴν ἡδονὴν ὥς ἐν ἀγαθοῦ μέρει λαμβάνειν. Πρῶτον μὲν γὰρ φασιν εἶναι τὴν ἡδονὴν γένεσιν, τὴν δὲ γένεσιν ἀτελές τι· τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐδέποτε τὴν τοῦ ἀτελοῦς χώραν ἔχειν. Δεύτερον δ' ὅτι εἰσὶ τινες φαῦλαι ἡδοναί· τὸ δ' ἀγαθὸν οὐδέποτε ἐν φαυλότῃ εἶναι· πάλιν οὖν ἐν ἅπασιν ἐγγίνεται· καὶ γὰρ ἐν τῷ φαύλῳ, καὶ ἐν τῷ σπουδαίῳ, καὶ ἐν θηρίῳ, καὶ ἐν βοσκήματι· τὸ δ' ἀγαθὸν ἀμιγές ἐστε τοῖς φαύλοις, καὶ οὐ πολύκοινον· καὶ ὅτι οὐ κράτιστον ἡδονή, τὸ δ' ἀγαθὸν κράτιστον· καὶ ὅτι ἐμπόδιον τοῦ πράττειν τὰ καλά· τὸ δὲ κωλυτικὸν τῶν κακῶν, οὐκ ἂν εἴη ἀγαθόν. Πρῶτον μὲν οὖν πρὸς τὸ πρῶτον ἂν εἴη λεκτέον πρὸς τὴν γένεσιν, καὶ πειρατέον τὸν λόγον τοῦτον λύειν, διὰ τὸ μὴ ἀληθὴ εἶναι. Ἔστι γὰρ πρῶτον μὲν οὐ πᾶσα ἡδονὴ γένεσις. Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἡδονὴ γινομένη, οὐκ ἐστὶ γένεσις· οὐδ' ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκούσαι καὶ ὀσφρανθῆναι· οὐ γὰρ ἐξ ἐνδείας γινομένη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον ἐκ τοῦ φαγεῖν, ἢ πιεῖν. Αὗται μὲν γὰρ ἐξ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς γίνονται, τῷ ἢ τὴν ἐνδειαν ἀναπληροῦσθαι, ἢ τῆς ὑπερβολῆς ἀφαιρεῖσθαι. Διὸ γένεσις δοκεῖ εἶναι. Ἡ δ' ἐνδεια καὶ ὑπερβολή, λύπη. Λύπη οὖν ἐνταῦθα, ἐνθα ἡδονῆς γένεσις. Ἐπὶ δὲ γὰ

τοῦ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ ὁσφρανθῆναι οὐκ ἔστι προ-
 λυπηθῆναι. Οὐδείς γάρ ἡδόμενος τῷ ὀρεῖν, ἢ τῷ
 ὁσφραίνεσθαι, προελυπήθη· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς
 διανοίας ἐστὶ θεωροῦντά τι ἡδεσθαι ἄνευ τοῦ προ-
 λυπηθῆναι· ὥστ' εἰ εἴη ἄν τις ἡδονῇ, (ὥς λόγος ὁ
 αὐτῶν ἔφη) διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, ὅτι γένεσις. Ἔστι
 δέ τις ἡδονή, ἣ οὐκ ἔστι γένεσις. Αὕτη ἂν εἴη ἀγα-
 θόν. Τὸ δ' ὅλον οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις.
 Οὐδὲ γὰρ αὐταὶ αἱ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἡδοναὶ
 οὐκ εἰσὶ γένεσις· ἀλλὰ διαμαρτάνουσι οἱ ταύτας φά-
 σκοντες εἶναι τὰς ἡδονὰς γένεσις. Οἷονται γάρ,
 ἐπειδὴ τῆς προσφορᾶς γενομένης γίνεται ἡδονή, διὰ
 τοῦτο γένεσιν εἶναι· ἔστι δ' οὐ. Ἐπειδὴ γὰρ ἔστι
 τῆς ψυχῆς τι μέρος ὃ ἡδόμεθα ἅμα τῇ προσφορᾷ ὡς
 ἐσμέν ἐνδεεῖς, τοῦτο μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖ καὶ
 κινεῖται· ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐνέργεια, ἐστὶν
 ἡδονή· διὰ δὲ τὸ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐκείνο τὸ μόριον
 τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν, ἢ διὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν,
 οἷονται γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονήν, τῷ τὴν προσφορὰν
 δήλην εἶναι· τὸ δὲ τῆς ψυχῆς μόριον, ἄδηλον. Ὅμοιον
 οὖν, εἴ τις τὸν ἄνθρωπον οἶται εἶναι σῶμα, ὅτι τοῦ-
 το μὲν ἔστιν αἰσθητὸν, ἢ δὲ ψυχὴ οὐ. Ἔστι δὲ γε καὶ
 ἡ ψυχὴ. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τούτου· ἔστι γὰρ μόριόν
 τι τῆς ψυχῆς, ὃ ἡδόμεθα, ὃ ἅμα τῇ προσφορᾷ
 ἐνεργεῖ· διὸ οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις. Καὶ
 ἀποκατάστασις δὲ φασιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. Καὶ
 γὰρ μὴ ἀποκαθισταμένοις εἰς φύσιν ἐστὶν ἡδονή. Τὸ
 γὰρ ἀποκαθιστάσθαι ἐστὶ, τὸ τοῦ ἐνδεοῦς τῇ φύσει,
 τούτου τὴν ἀναπλήρωσιν γενέσθαι· ἔστι δὲ, ὥς φαμεν,
 μὴ ὄντα ἐνδεᾶ, ἡδεσθαι. Ἡ μὲν γὰρ ἐνδεῖα λύπη·

ἄνευ δὲ λύπης φαρμέν ἡδεσθαι. Ὡστ' οὐκ ἂν εἴη ἡδονὴ
 ἀποκατάστασις τοῦ ἐνδεοῦς. Ἐνδεὲς γὰρ ἐπὶ τῶν
 τοιούτων ἡδονῶν οὐδέν. Ὡστε εἰ διότι μὲν γένεσις
 ἡ ἡδονή, οὐκ ἀγαθὸν ἐδόκει εἶναι· οὐκ ἔστι δὲ οὐδε-
 μία ἡδονὴ γένεσις· ἀγαθὸν ἂν εἴη ἡδονή. Ἀλλὰ με-
 τὰ τοῦτο οὐ πᾶσα, φησὶν, ἡδονὴ ἀγαθόν. Συνίδου
 δ' ἂν τις καὶ ὑπὲρ τούτου οὕτως· ἐπεὶ γὰρ τὰγαθὸν
 φαρμέν ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις λέγεσθαι (καὶ γὰρ
 ἐν οὐσίᾳ, καὶ ἐν τῷ πρὸς τι, καὶ ποσῷ, καὶ πότῃ, καὶ
 ὅλῳ ἐν ἀπάσαις) ἥδη γ' ἐκείνο φανερόν. Κατὰ πά-
 σας γὰρ ἡδονὴ τις ἀκολουθεῖ. Ὡστ' ἐπειδὴ τὸ ἀγα-
 θὸν ἐν ἀπάσαις ταῖς κατηγορίαις, καὶ ἡδονὴ ἂν εἴη
 ἀγαθόν. Ὡστ' ἐπειδὴ ἐν τούτοις μὲν τὰγαθὰ, καὶ
 ἡδονή· ἡ δ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἡδονή· ἀγαθὸν ἂν εἴη
 πᾶσα ἡδονή. Ἄμα δὲ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι καὶ διά-
 φοροι τῷ εἶδει ἡδοναὶ εἰσι. Διάφοροι γὰρ καὶ κα-
 τηγορίαι, ἐν αἷς ἔστιν ἡδονή. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν
 ἐπιστημῶν ἔχει, οἷον τῆς γραμματικῆς ἢ ἄλλης ἥστι-
 νοσοῦν. Ἐὰν ἔχη γὰρ Λάμπρος τὴν γραμματικὴν,
 ὁμοίως δὲ διακίεσται ὑπὸ τῆς γραμματικῆς ταύτης
 ὁ γραμματικὸς, ἄλλω ὁτιοῦν ἔχοντι γραμματικὴν, οὐ
 δύο εἰσὶ διάφοροι αἱ γραμματικαί, ἡ τ' ἐν Λάμπρῳ,
 καὶ ἐν Ἰλεῖ· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οὐχ' οὕτως. Ἡ
 γὰρ ἀπὸ τῆς μέθης ἡδονή, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ συγγίνε-
 σθαι, οὐχ' ὁμοίως διατιθέασιν. Διὸ διάφοροι τῷ εἶ-
 δει δόξειεν ἂν εἶναι αἱ ἡδοναί. Ἀλλὰ δὴ καὶ διότι
 φαῦλαί εἰσιν ἡδοναὶ τιναί. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδό-
 κει ἡδονὴ αὐτοῖς ἀγαθὸν εἶναι. Τὸ δὴ τοιοῦτον καὶ
 ἡ τοιαύτη κρίσις, οὐκ ἰδίως ἔστιν ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ
 ἐπὶ φύσεως καὶ ἐπιστήμης. Ἔστι γὰρ ἡ φύσις φαύλη,

οἷον ἢ τῶν σκολήκων, καὶ ἢ τῶν κανθάρων, καὶ ὅλως ἢ τῶν ἀτίμων ζώων· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἢ φύσις τῶν φαύλων· ὁμοίως δ' εἶναι καὶ ἐπιστήμαι φαῦλαι, οἷον αἱ βάνανσοι· ἀλλ' ὅμως οὐ διὰ τοῦτο φαῦλον ἢ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἀγαθὸν τῇ γένει καὶ ἐπιστήμῃ καὶ φύσις. Ὡςπερ γὰρ οὐδ' ἀνδριαντοποιὸν θεωρεῖν δεῖ ποῖός τις ἐστὶν ἐξ ὧν ἀπέτυχε καὶ κακῶς ἐργάσατο, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ· οὕτως οὐδ' ἐπιστήμην οὐδὲ φύσιν, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ποῖόν τι ἐστὶν ἐκ τῶν φαύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν σπουδαίων· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ τῇ γένει ἀγαθὸν ἐστί. Ἐπεὶ ὅτι γὰρ εἰσι φαῦλαι ἡδοναί, οὐδὲ ἡμᾶς λανθάνει. Ἐπεὶ γὰρ καὶ φύσεις τῶν ζώων εἰσὶ διάφοροι, οἷον καὶ φαύλη καὶ σπουδαία, οἷον ἢ μὲν ἀνθρώπου σπουδαία, ἢ δὲ λύκου, ἢ τιγος ἄλλου θηρίου, φαύλη· ὁμοίως δ' ἐτέρα φύσις ἵππου καὶ ἀνθρώπου, καὶ ὄνου, καὶ κυνός· ἢ δὲ ἡδονὴ ἐστὶ κατὰστασις ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς φύσιν ἐκάστου τῇ αὐτοῦ. Ὡστε τοῦτ' ἂν εἴη ἡδιστον τῇ γὰρ φαύλῃ φύσει· ἀλλὰ τῇ φαύλῃ φύσει φαύλη ἡδονή. Οὐ γὰρ ἐστὶ ταυτὸν καὶ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ· ὁμοίως οὐδὲ τοῖς ἄλλοις· ἀλλ' ἐπεὶπερ αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ ἡδοναὶ διάφοροι. Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἦν ἀποκατάστασις· καὶ ἡ ἀποκατάστασις, φασὶν, εἰς φύσιν καθίστασθαι. Ὡστε τῆς μὲν φαύλης φύσεως ἡ κατὰστασις φαύλη· τῆς δὲ σπουδαίας, σπουδαία. Ἀλλ' οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν ἡδονὴν οὐ σπουδαίαν, πεπόνθασιν οἷον οἱ μὴ εἰδότες τὸ νέκταρ, οἷονται τοὺς θεοὺς οἶνον πίνειν, καὶ οὐκ εἶναι τούτου ἡδίων οὐθέν. Τοῦτο δὲ πάσχουσιν διὰ τὴν ἄγνοιαν· οἷς ὁμοίαν πεπόνθασιν οἱ πάσας τὰς ἡδονὰς γενέσεις φάσκοντες εἶναι, καὶ οὐκ ἀγαθόν.

Διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι ἄλλας ἡδονάς, ἀλλ' ἢ τὰς σωματικὰς, ταύτας τε ὁρᾶν γενέσεις τε οὐσας καὶ μὴ σπουδαίας, ὅλως οὐκ οἶονται εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστὶν ἡ ἡδονὴ καὶ καθισταμένης τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, ὅλον καθισταμένης μὲν, αἱ ἐξ ἐνδείας ἀναπληρώσεις, καθεστηκυίας δὲ, αἱ ἀπὸ τῆς ὀψείας καὶ τῆς ἀκοῆς, καὶ τῶν τοιούτων οὔσαι, βελτίους ἂν εἴησαν αἱ καθεστηκυίας τῆς φύσεως ἐνέργειαι. Αἱ γὰρ ἡδοναὶ, κατ' ἀμφοτέρους λεγόμεναι τοὺς τρόπους, ἐνέργειαι εἰσιν. Ὡστε δῆλον ὅτι αἱ ἀπὸ τῆς ὀψείας ἡδοναὶ, καὶ τῆς ἀκοῆς, καὶ τοῦ διανοεῖσθαι, βελτίους ἂν εἴησαν, ἐπεὶ αἱ γε σωματικαὶ ἐξ ἀναπληρώσεως. Ἔτι καὶ τοῦτο ἐλέγετο, ὅτι οὐκ ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν εἶναι, καὶ πᾶσι κοινόν, οὐκ ἀγαθόν· τὸ δὲ τοιοῦτον ἐπὶ φιλοτίμου μᾶλλον, καὶ φιλοτιμίας οἰκείον ἐστίν. Ὁ γὰρ φιλοτιμός ἐστίν ὁ μόνος βουλόμενος ἔχειν, καὶ τῷ τοιούτῳ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν. Καὶ τὴν ἡδονὴν οὖν, εἰ μέλλει τὰγαθόν εἶναι, τοιοῦτον δεῖν εἶναι, ἢ οὐ, ἀλλὰ καὶ τούναντίον· διὰ τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι ἀγαθόν, ὅτι πάντα τούτου ἐφίεται. Τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ πάντα πέφυκεν ἐφίεσθαι. Ὡστ' εἰ τῆς ἡδονῆς πάντα ἐφίεται, ἀγαθόν· ἂν εἴη τῷ γένει ἡ ἡδονή. Πάλιν καὶ ὅτι ἐστὶν ἐμπόδιον ἡ ἡδονή, οὐκ ἔφασαν αὐτὴν ἀγαθόν εἶναι. Τοῦ δὲ ἐμπόδιον φάσκεῖν εἶναι, διὰ τὸ μὴ ὁρθῶς σκοπεῖν, φαίνεται αὐτοῖς. Οὐ γάρ ἐστὶν ἐμπόδιον ἡ ἀπὸ τοῦ πράγματος τοῦ πραττομένου ἡδονή. Ἐὰν μὲν τοι ἄλλη, ἐμπόδιον, ὅλον ἡ ἀπὸ τῆς μέθης ἡδονὴ ἐμπόδιον ἐστὶ τοῦ πράττειν. Ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστήμης ἐμπόδιον ἂν. Οὐ γάρ ἐστὶν ἅμα ἀμφοτέραις

ἐνεργεῖν. Ἀλλὰ διὰ τί οὐκ ἀγαθὸν ἡ ἐπιστήμη, ἂν ποιῇ τὴν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἡδονήν; καὶ πότερον ἐμπόδιον ἔσται, ἢ οὐ; ἀλλὰ μᾶλλον πράξει. Ἡ γὰρ ἡδονὴ παρορμαῖ πρὸς τὸ μᾶλλον πράττειν ἀπ' αὐτοῦ γινομένου, ἢ ἐπὶ τὸν σπουδαῖον ποιήσοντα πράττειν τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἡδέως ταῦτα πράττειν. Ἀλλὰ οὐ πολλῶ μᾶλλον ἐνεργήσει ἄρα κατὰ τὴν προᾶξιν; καὶ ἔαν μὲν γε ἡδόμενος πράττῃ, σπουδαῖος ἔσται· ἂν δὲ λυπούμενος τὰ καλὰ πράττῃ, οὐ σπουδαῖος. Ἡ γὰρ λύπη ἐπὶ τοῖς δι' ἀνάγκην ἐστίν. Ὡστ' εἰ λυπεῖται τις τὰ καλὰ πράττειν, ἀναγκαζόμενος πράττει· ὁ δ' ἐξ ἀνάγκης πράττων, οὐ σπουδαῖος. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστι γε μὴ λυπούμενον ἢ ἡδόμενον τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν· τὸ δ' ἀνὰ μέσον οὐκ ἔστι. Διὰ τί; Ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐν πάθει· τὸ δὲ πάθος ἐν λύπῃ καὶ ἡδονῇ· ἐν δὲ τῷ ἀνὰ μέσον οὐκ ἔστι. Ἀῖσχος οὖν ὥς καὶ ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης καὶ ἡδονῆς. Εἰ μὲν οὖν λυπούμενός τις τὰ καλὰ πράττει, οὐ σπουδαῖος. Ὡστε οὐκ ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης· [καὶ] μεθ' ἡδονῆς ἄρα. Οὐ μόνον ἄρα οὐκ ἐμπόδιόν ἐστιν ἡ ἡδονή, ἀλλὰ καὶ προτρεπτικὸν πρὸς τὸ πράττειν· καὶ τὸ ὅλον δὲ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ ἡδονῆς εἶναι τῆς ἀπ' αὐτῆς γινομένης. Ἄλλος ἦν λόγος ὅτι οὐδεμία ἐπιστήμη ποιεῖ ἡδονήν. Ἔστι δὲ οὐδ' οὗτοιο ἀληθές. Οἱ γὰρ δειπνοποιοὶ καὶ σιταφανοποιοὶ καὶ οἱ μυρψοὶ, ἡδονῆς εἰσι ποιητικοί. Ἀλλὰ δὴ ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονή ὥς τέλος, ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς τε, καὶ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς· ἔστιν οὖν ἐπιστήμη ποιητικὴ ἡδονῆς. Ἐτι δὲ καὶ ἄλλως ἐλέγετο ὅτι οὐκ ἄριστον. Ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀναιρήσεις καὶ τὰς κατ' ἑκάστα λεγο-

μένας ἀρετής. Ἡ γὰρ ἀνδρεία οὐκ ἔστιν ἀριστον.
 Ἀρ' οὖν διὰ τοῦτ' οὐκ ἀγαθόν; ἢ τοῦτ' ἄτοπον;
 Ὅμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὐδὲ ἡδονὴ διὰ τοῦτ'
 οὐκ ἀγαθόν, ὅτι οὐκ ἀριστον. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις
 μεταβάς μὲν καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, τὸ τοιοῦτον· οἷον
 ἐπειδὴ ὁ λόγος κρατεῖ ποτε τῶν παθῶν· (φαμέν γὰρ
 ἐπὶ τοῦ ἐγκρατοῦς) καὶ τὰ πάθη δὲ πάλιν ἀντεστραμ-
 μένως τοῦ λόγου κρατεῖ· οἷον ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν συμ-
 βαίνει· ἐπεὶ οὖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ἔχον τὴν
 κακίαν, κρατεῖ τοῦ λόγου εὐ διακειμένου (ὁ γὰρ ἀκρα-
 τῆς τοιοῦτος) καὶ ὁ λόγος ὁμοίως φαῦλος. Διὸ κα-
 κῆνος κρατῆσει τῶν παθῶν εὐ διακειμένων, καὶ ἐχόν-
 των τὴν οἰκείαν ἀρετὴν. Εἰ δὲ τοῦτ', ἐπισυμβήσεται
 τῇ ἀρετῇ κακῶς χρῆσθαι. Ὁ γὰρ λόγῳ φαύλῳ δια-
 κείμενος, καὶ χρώμενος τῇ ἀρετῇ, κακῶς αὐτῇ χρήσε-
 ται. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἄτοπον ἂν συμβαίνειν δόξειεν.
 Πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ῥᾷδιον ἀντιπεῖν καὶ
 λύσαι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων ὑπὲρ ἀρετῆς.
 Τότε γὰρ φαμέν εἶναι ἀρετὴν, ὅταν ὁ λόγος εὐ διακει-
 μενος τοῖς πάθεσιν εὐ ἔχουσι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν σύμ-
 μετρος ἢ, καὶ τὰ πάθη τῷ λόγῳ· οὕτω γὰρ διακειμένα
 συμφωνήσουσι πρὸς ἄλληλα· ὥστε τὸν μὲν λόγον
 προστάττειν αἰεὶ τὸ βέλτιστον, τὰ δὲ πάθη ῥαδίως εὐ
 διακειμένα ποιεῖν ὁ ἂν λόγος προστάτῃ. Ἄν οὖν ὁ
 λόγος φαύλως ἢ διακειμένος, τὰ δὲ πάθη εὐ, οὐκ ἔστιν
 ἀρετὴ, ἐκλείποντος τοῦ λόγου. Ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ
 ἡ ἀρετὴ. Ὡστ' οὐδὲ κακῶς χρῆσθαι ἐνδεχεται ἀρετῇ.
 Ἀπλῶς δ' οὐχ (ὥσπερ οἶονται οἱ ἄλλοι) τῆς ἀρετῆς
 ἀρχὴ καὶ ἡγεμὼν ἐστὶν ὁ λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ πάθη.
 Δεῖ γὰρ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμὴν ἄλογόν τινα πρῶτον

ἐγγίνεσθαι (ὃ καὶ γίνεται) εἰθ' οὕτως τὸν λόγον ὕστερον ἐπιψηφίζοντα εἶναι καὶ διακρίνοντα. Ἴδιοι δ' ἂν τις τοῦτο ἐκ τῶν παίδων, καὶ τῶν ἄνευ λόγου ζώντων. Ἐν γὰρ τούτοις ἄνευ τοῦ λόγου ἐγγίνονται ὅρμαι τῶν παθῶν, πρὸς τὸ καλὸν πρότερον· ὃ δὲ λόγος ὕστερον ἐπιγενόμενος καὶ σύμψηφος ὢν, ποιεῖ πράττειν τὰ καλά. Ἀλλ' οὐκ ἐὰν ἀπὸ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν λάβῃ πρὸς τὰ καλὰ, οὐκ ἀκολουθεῖ τὰ πάθη ὁμογνωμονοῦντα, ἀλλὰ πολλάκις ἐναντιοῦται. Διὸ μᾶλλον ἀρχὴ ἔοικε πρὸς τὴν ἀρετὴν τὸ πάθος εὖ διακείμενον, ἢ ὁ λόγος.

CAPUT VIII.

Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τούτων εἰπεῖν, ἐπειδὴ περὶ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος, περὶ εὐτυχίας. Οἶονται γὰρ οἱ πολλοὶ τὸν εὐδαίμονα βίον τὸν εὐτυχῇ εἶναι, ἢ οὐκ ἄνευ γε εὐτυχίας· καὶ ὁρθῶς ἴσως. Ἄνευ γὰρ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, ὧν ἡ τύχη ἐστὶ κυρία, οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. Διὸ ρητέον ἐστὶν ὑπὲρ εὐτυχίας, καὶ ἀπλῶς ὁ εὐτυχῆς τίς ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ τί. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ ταῦτ' ἂν τις ἐλθὼν καὶ ἀποβλέψας, ἀπορήσειεν. Οὔτε γὰρ ἂν εἴποι τις τὴν τύχην ὡς ἐστὶ φύσις. Ἡ γὰρ φύσις αἰεὶ οὐ ἐστὶν αἰτία, τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ ὡσαύτως ποιητικὴ ἐστὶν. Ἡ δὲ γε τύχη οὐδέποτε, ἀλλ' ἀτάκτως, καὶ ὡς ἔτυχε· διὸ ἡ τύχη ἐν τοῖς τοιούτοις λέγεται. Οὔτε δὴ νοῦν γέ τινα ἢ λόγον ὁρθόν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα οὐχ ἡτιόν ἐστι τὸ τεταγμένον, καὶ τὸ αἰεὶ ὡσαύτως· ἢ δὲ τύχη οὐ. Διὸ καὶ οὐ πλείστος νοῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη· οὐ δὲ πλείστη τύχη, ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. Ἀλλ' ἄρα γε ἡ εὐτυχία ἐστὶν

ὥς ἐπιμέλειά τις θεῶν; ἢ τοῦτ' οὐκ ἂν δόξειεν; τὸς γὰρ θεὸν ἀξιοῦμεν κύριον ὄντα τῶν τοιούτων, τοῖς ἀξίοις ἀπονέμειν καὶ τὰγαθὰ καὶ τὰ κακὰ· ἡ δὲ τύχη, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης, ὥς ἀληθῶς, ὥς ἂν τύχη γίνεται. Εἰ δέ γε τῷ θεῷ τοιοῦτον ἀπονέμωμεν, φαῦλον αὐτὸν κριτὴν ποιήσομεν, ἢ οὐ δίκαιον. Καὶ τοῦτ' οὐ προσήκόν ἐστι θεῷ. Ἀλλὰ μὴν ἔξω γε τούτων εἰς οὐδὲν ἄλλο τὴν τύχην ἂν τις τάξειεν. Ὡστε δῆλον ὅτι τούτων ἂν τι εἴη. Νοῦς μὲν δὲ καὶ λόγος, καὶ ἐπιστήμη, παντελῶς ἀλλότριόν τι δοκεῖν εἶναι. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιμέλεια, ἢ καὶ ἡ εὐνοια παρὰ τοῦ θεοῦ, δόξειεν ἂν εἶναι εὐτυχία, διὰ τὸ ἐν τοῖς φαύλοις ἐγγίνεσθαι· τὸν δὲ θεὸν τῶν φαύλων οὐκ εἰκὸς ἐπιμελεῖσθαι. Λοιπὸν τοίνυν καὶ οἰκειότατον τῆς εὐτυχίας ἐστὶν ἡ φύσις. Ἔστι δ' ἡ εὐτυχία καὶ ἡ τύχη ἐν τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν οὔσι, μὴδ' ὧν αὐτοὶ κύριοι ἐσμέν, καὶ δυνατοὶ πρᾶξαι. Διὸ τὸν δίκαιον οὐθὲς λέγει εὐτυχῇ, οὐδὲ τὸν ἀνδρεῖον, οὐδ' ὅλως τῶν κατ' ἀρετὴν οὐδένα. Ἐφ' ἡμῖν γάρ ἐστι ταῦτα καὶ ἔχειν, καὶ μὴ ἔχειν. Ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οἰκειότερον τὴν εὐτυχίαν ἐροῦμεν. Τὸν γὰρ εὐγενῆ, εὐτυχῇ λέγομεν, καὶ ὅλως ὧς τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει, ὧν μὴ αὐτὸς κύριός ἐστιν· ἀλλ' ὁμως οὐδ' ἐνταῦθα ἂν κυρίως εὐτυχία λέγοιτο. Ἔστι δὲ πολλαχῶς λεγόμενος. Καὶ γὰρ ὧς παρὰ τὸν λογισμὸν τὸν αὐτοῦ συνέβη τι ἀγαθὸν πρᾶξαι, εὐτυχῇ φάμεν· καὶ ὧς κατὰ λόγον ζημίαν ἢν λαβεῖν, τὸν τοιοῦτον κερδάνοντα εὐτυχῇ φάμεν. Ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία τῷ ἀγαθὸν τι ὑπάρξαι παρὰ λόγον· ἀλλὰ μᾶλλον καὶ οἰκειότερον ἡ εὐτυχία ἂν δόξειεν εἶναι ἐν τῷ ἀγαθὸν λαβεῖν. Τὸ

μὲν γὰρ ἀγαθὸν λαβεῖν, ὃ καὶ καθ' αὐτὸ δόξειεν ἂν εὐτύχημα εἶναι. . . . Ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία ἄλογος φύσις. Ὁ γὰρ εὐτυχὴς ἐστὶν ὁ ἄνευ λόγου ἔχων ὁρμὴν πρὸς τὰ ἀγαθὰ, καὶ τούτων ἐπιτυγχάνων· τοῦτο δ' ἐστὶ φύσεως. Ἐν γὰρ τῇ ψυχῇ ἐνεστί τῇ φύσει τοιοῦτον, ὃ ὁρμῶμεν ἀλόγως πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχωμεν. Καὶ εἴ τις ἐρωτήσῃ τὸν οὕτως ἔχοντα, διὰ τί τοῦτο ἀρέσκει σοι οὕτω πράττειν; οὐκ οἰδά φησιν, ἀλλ' ἀρέσκει μοι· ὁμοιον πάσχω· τοῖς ἐνθουσιάζουσι. Καὶ γὰρ οἱ ἐνθουσιάζοντες, ἄνευ λόγου ὁρμὴν ἔχουσι πρὸς τὸ πράττειν τί. Τὴν δ' εὐτυχιάν οὐκ ἔχομεν οἰκείῳ καὶ ἰδίῳ ὀνόματι προσαγορεύειν, ἀλλ' αἰτίαν πολλάκις φάμεν εἶναι αὐτήν· ἡ δ' αἰτία ἀλλότριον τοῦ ὀνόματος. Ἡ γὰρ αἰτία, καὶ οὗ ἐστὶν αἰτία, ἄλλο ἐστὶ, καὶ ἄνευ ὁρμῆς τῆς ἐπιτυγχανούσης τῶν ἀγαθῶν αἰτία λεγόμενη· οἷον ἡ τοῦ κυκλὸν μὴ λαβεῖν, ἢ πάλιν τὸ μὴ οἰόμενον ἀγαθὸν λήψεσθαι, ἀγαθὸν λαβεῖν. Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη εὐτυχία διάφορος ἐκείνης, καὶ ὅμοιος αὐτῇ ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς μεταπτώσεως γίνεσθαι, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς εὐτυχία. Ὡστε ἀλλ' οὖν πρὸς γε τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ τοιαύτη ἂν εἴη εὐτυχία οἰκειότερα, ἥς ἐν αὐτῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁρμῆς τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ τῆς ἐπιτεύξεως. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν· ταῦτα δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς εὐτυχίας, οἷον ἀρτίως ἔφαμεν, συνεργὸς ἂν εἴη τῇ εὐδαιμονίᾳ. Περὶ μὲν οὖν εὐτυχίας ταῦτα.

CAPUT IX.

Ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἐκάστης τῶν ἀρετῶν κατὰ μέρος εἰρήκαμεν, λοιπὸν ἂν εἴη καθόλου συντεθέντα τὰ καθέκαστα κεφαλαιωσαμένους εἰπεῖν. Ἔστι μὲν οὖν

οὐ κακῶς λεγόμενον τοῦνομα ἐπὶ τοῦ τελείως σπου-
δαίου, ἢ καλοκάγαθία. Καλὸς κάγαθος γάρ, φη-
σιν, ὅταν τελείως σπουδαῖος. Ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸ
καλὸν καὶ ἀγαθὸν λέγουσιν· οἷον τὸν δίκαιον καλὸν
καὶ ἀγαθόν φασι, τὸν ἀνδρεῖον, τὸν σώφρονα· ὁλως
ἐπὶ τῶν ἀρετῶν. Ἐπειδὴ οὖν εἰς δύο διαιροῦμεν,
καὶ τὰ μὲν φαμέν εἶναι καλὰ, τὰ δὲ καὶ ἀγαθὰ· καὶ
τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἀπλῶς ἀγαθὰ, τὰ δὲ οὐ· καὶ
καλὰ μὲν οἷον τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἀπ' ἀρετῆς πρά-
ξεις· ἀγαθὰ δὲ, ἀρχήν, πλοῦτον, δόξαν, τιμὴν, τὰ τοι-
αῦτα· ἔστιν οὖν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθός, ὃ τὰ ἀπλῶς
ἀγαθὰ ἔστιν ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἀπλῶς καλὰ, καλὰ ἔστιν.
Ὁ τοιοῦτος γὰρ καλὸς καὶ ἀγαθός. Ὡς δὲ τὰ ἀπλῶς
ἀγαθὰ, μὴ ἔστιν ἀγαθὰ, οὐκ ἔστι καλὸς καὶ ἀγα-
θός· ὥσπερ οὐδὲ ὑγιαίνειν ἂν δόξειεν, ὃ τὰ ἀπλῶς
ὑγιεινὰ μὴ ὑγιεινὰ ἔστιν. Εἰ γὰρ ὁ πλούτος καὶ ἡ
ἀρχὴ παραγινόμενα, τινὰ βλάπτειν, οὐκ ἂν αἰρετὰ
εἶη, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἂν αὐτὸν μὴ βλάβῃ, βου-
λήσεται αὐτῷ εἶναι. Ὁ δὲ τοιοῦτος οἷν, οἷος ὑποστελ-
λόμενος τῶν ἀγαθῶν, πρὸς τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ, οὐκ ἂν
δόξειε καλὸς καὶ ἀγαθός εἶναι· ἀλλ' ὃ τὰ ἀγαθὰ πάν-
τ' ὄντα ἀγαθὰ ἔστι, καὶ ὑπὸ τούτων μὴ διαφθείρε-
ται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς, ὁ τοιοῦτος καλὸς
καὶ ἀγαθός.

CAPUT X.

Ἐπεὶ τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁρθῶς πράττειν, εἴ-
ρηται μὲν, οὐχ ἱκανῶς δὲ· ἔφαμεν γὰρ τὸ κατὰ τὸν
ὁρθὸν λόγον πράττειν. Ἀλλ' ἴσως ἂν τις αὐτὸ τοῦτο
ἀγνοῶν, ἐρωτήσῃ, τὸ κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον τί ποτὲ
ἔστι, καὶ ποῦ ἔστιν ὁ ὁρθὸς λόγος; Ἔστιν οὖν κατὰ

τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, ὅταν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς μὴ κωλύῃ τὸ λογικὸν ἐνεργεῖν τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν. Τότε γὰρ ἡ πρᾶξις ἐστὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἐπεὶ δὲ γάρ τι τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν χεῖρον ἔχομεν, τὸ δὲ βέλτιον, αἰεὶ δὲ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἕνεκεν ἐστὶν, ὥσπερ ἐπὶ σώματος καὶ ψυχῆς, τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἕνεκεν· καὶ τοῖς ἐροῦμεν εὖ ἔχειν τὸ σῶμα, ὅταν οὕτως ἔχη ὥστε μὴ κωλύειν, ἀλλὰ καὶ συμβάλλεσθαι καὶ συμπαρορμᾶν πρὸς τὸ τὴν ψυχὴν ἐπιτελεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον (τὸ γὰρ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἕνεκεν, πρὸς τὸ συνεργεῖν τῷ βελτίονι.) Ὅταν οὖν τὰ πάθη μὴ κωλύωσι τὸν νοῦν τὸ αὐτοῦ ἐνεργον ἐνεργεῖν, τότε ἔσται τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον γινόμενον· ναί. Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἂν, ὅταν πῶς ἔχῃσι τὰ πάθη, οὐ κωλύουσι, καὶ πότε οὕτως ἔχουσιν; οὐ γὰρ οἶδα. Τὸ δὲ τοιοῦτον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ῥᾷδιον. Οὐδὲ γὰρ ὁ ἰατρός· ἀλλ' ὅταν εἴπῃ τῷ πυρέττοντι πτισσάνην προσφέρεισθαι· τὸ δὲ πυρέττειν πῶς αἰσθάνομαι; Ὅταν, φησὶν, ὀρῆς ὥχρὸν ὄντα. Τὸ δ' ὥχρὸν πῶς εἰδήσω; ἐνταῦθα συνιέτω ὁ ἰατρός· εἰ γὰρ μὴ ἔχῃς παρὰ σαντῶ, φησι, τῶν γε τοιούτων αἰσθησιν, οὐκ ἔστι. Ὡσαύτως ὑπὲρ τῶν ἄλλων κοινός ἐστι τῶν τοιούτων ὁ λόγος. Ὅμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τοῦ γνωρίζειν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν συμβάλλεσθαι πρὸς αἰσθησίν τι. Ἐπιζητήσῃς δ' ἂν τις ἴσως καὶ τὸ τοιοῦτον· ἀρά γε ἔργα εἰδήσας ταῦτα, καὶ δὴ εὐδαίμων ἔσουαι; οἶονται γάρ. Τὸ δὲ ἐστὶν οὐ τοιοῦτον. Οὐδεμία γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν παραδίδωσι τῷ μανθάνοντι τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν μόνον. Οὕτως οὐδ' ἐνταῦθα παραδίδωσι τὸ εἰδή-

σαι ταῦτα τὴν χρῆσιν (ἡ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνεργεία, ὡς ἔφασκεν) ἀλλὰ τὴν ἔξιν. Οὐδ' ἐν τῷ εἰδέναι ἐξ ὧν ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐκ τοῦ τούτοις χρῆσασθαι. Τὴν δὲ χρῆσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, οὐκ ἔστι ταύτης τῆς πραγματείας τὸ παραδιδόναι. Οὐδὲ γὰρ ἄλλη ἐπιστήμη οὐδεμία τὴν χρῆσιν παραδίδωσιν, ἀλλὰ τὴν ἔξιν.

CAPUT XI.

Ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις ὑπὲρ φιλίας ἀναγκαῖον ἐστὶν εἰπεῖν, τί ἐστὶν, καὶ ἐν τίσι καὶ περὶ τί. Ἐπειδήπερ ὁρῶμεν παρὰ πάντα τὸν βίον παρατείνουσας, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ οὖσαν ἀγαθόν, συμπαραληπτέα ἂν εἴη πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. Πρῶτον μὲν οὖν ἴσως ἂ ἀπορεῖται καὶ ζητεῖται, βέλτιον διελθεῖν· πότερον γὰρ ἐστὶν ἡ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις, ὥσπερ δοκεῖ καὶ λέγεται; Καὶ γὰρ κολοιός φασι παρὰ κολοιὸν ἰζάνει· καὶ, Αἰεὶ τοι τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. Φασὶ δὲ κυνός ποτε αἰεὶ καθευδούσης ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος, ἐρωτηθέντα τὸν Ἐμπεδοκλέα, διὰ τί ποτε ἡ κύων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος καθεύδει, εἰπεῖν, ὅτι ἔχει τι κεραμίδι ὅμοιον ἡ κύων· ὡς διὰ τὸ ὅμοιον τὴν κύνα φοιτῶσαν. Πάλιν δ' αὖ δοκεῖ ἄλλοις τισὶν ἐν τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον ἐγγίνεσθαι ἢ φιλλία. Ἐρῶ μὲν γὰρ (φησὶν) ὄμβρου γαῖα, ὅταν ξηρὸν πέδον. Τὸ δὲ ἐναντίον (φησὶ) τῷ ἐναντίῳ βούλεσθαι φίλον εἶναι. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ὁμοίοις οὐδὲ ἐνδέχεται γίνεσθαι. Τὸ γὰρ ὁμοίον (φησι) τοῦ ὁμοίου οὐδὲν προσδεῖται· καὶ τὰ τοιαῦτα δή. Ἐτι πότερον ἔργον δύσκολόν ἐστι φίλον γενέσθαι, ἢ ῥᾶδιον γενέσθαι; οἷον κόλακες ταχέως προσεδρεύσαντες,

φίλοι μὲν οὐκ εἰσὶ, φαίνονται δὲ φίλοι εἶναι. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορεῖται, πότερον ἔσται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος, ἢ οὐ; Ἡ μὲν γὰρ φιλία ἐν πίστει καὶ βεβαιότητι· ὁ δὲ φαῦλος ἥκιστα τοιοῦτος. Πρῶτον μὲν οὖν διοριστέον ἂν εἴη ὑπὲρ φιλίας ποίας σκοποῦμεν. Ἔστι γὰρ ὡς οἶονται φιλία καὶ πρὸς θεὸν καὶ τὰ ἄψυχα· οὐκ ὁρθῶς. Τὴν γὰρ φιλίαν ἐνταῦθα φασὲν εἶναι, οὗ ἔστι τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. Ἢ δὲ πρὸς θεὸν φιλία οὐδὲ ἀντιφιλεῖσθαι δέχεται, οὐδ' ὁλως τὸ φιλεῖν. Ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, εἴ τις φαίη φιλεῖν τὸν Δία. Οὐδὲ δὴ παρὰ τῶν ἀψύχων ἐνδέχεται ἀντιφιλεῖσθαι. Φιλία μέντοι καὶ πρὸς τὰ ἄψυχά ἐστιν, οἶον οἶνον, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. Διὸ οὕτως πρὸς τὸν θεὸν φιλίαν ἐπιζητοῦμεν, οὕτως τὴν πρὸς τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ ἐμψυχα, καὶ πρὸς ταῦτα ἐν οἷς ἔστι τὸ ἀντιφιλεῖν. Εἰ δὴ τις μετὰ τοῦτο ἐπισκέπαιτο, τί ἐστι τὸ φιλητόν· ἔστιν οὖν οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀγαθόν. Ἐτερον μὲν οὖν ἔστι τὸ φιλητόν καὶ τὸ φιλητέον, ὥσπερ καὶ τὸ βουλευτόν καὶ τὸ βουλευτέον. Βουλευτόν μὲν γὰρ, τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν· βουλευτέον δὲ, τὸ ἐκάστω ἀγαθόν. Οὕτως καὶ φιλητόν μὲν, τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν· φιλητέον δὲ, τὸ αὐτῷ ἀγαθόν. Ἔστι δὲ τὸ μὲν φιλητέον καὶ φιλητόν, τὸ δὲ φιλητόν οὐκ ἔστι φιλητέον. Ἐνταῦθα οὖν ἔστι καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον ἡ ἀπορία, πότερόν ἐστιν ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος, ἢ οὐ. Συνῆπται γὰρ πως τῷ ἀγαθῷ, τὸ αὐτῷ ἀγαθόν, καὶ τὸ φιλητέον τῷ φιλητῷ. Ἐχεται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ τῷ ἀγαθῷ καὶ τὸ ἡδύ εἶναι, καὶ τὸ συμφέρον. Ἡ μὲν οὖν τῶν σπουδαίων φιλία ἐστίν, ὅταν ἀντιφιλεῖσιν ἀλλήλους· φιλοῦσι δὲ ἀλλήλους, ἢ

φιλητοί· φιλητοὶ δὲ, ἢ ἀγαθοί. Οὐκ οὖν σπουδαῖός, φησι, τῷ φαύλῳ οὐκ ἔσται φίλος; ἔσται μὲν οὖν. Ἐπειδὴ γὰρ τὰγαθῷ ἠκολούθει τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἡδύ, ἢ ἔστι φαῦλος ὢν ἡδὺς, ταύτῃ φίλος. Πάλιν αὖ συμφέρων, ἢ συμφέρων, ταύτῃ φίλος. Ἀλλ' οὐκ ἔσται γε κατὰ τὸ φιλητὸν ἢ τοιαύτη φιλία. Φιλητὸν γὰρ ἦν τὰγαθόν, ὃ δὲ φαῦλος οὐ φιλητός· οὐ γὰρ ἄλλὰ κατὰ τὸ φιλητέον. Εἰσὶ γὰρ ἀπὸ τῆς παντελοῦς φιλίας, τῆς ἐν τοῖς σπουδαίοις, καὶ αὗται αἱ φιλίαι, ἢ τε κατὰ τὸ ἡδύ, καὶ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον. Ὁ οὖν κατὰ τὸ ἡδύ φιλῶν, οὐ φιλεῖ τὴν κατὰ τὸ ἀγαθόν φιλίαν, οὐδὲ ὃ κατὰ τὸ συμφέρον. Εἰσὶ δὲ αἱ φιλίαι αὗται, ἢ τε κατὰ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἢ κατὰ τὸ ἡδύ, καὶ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον, οὐχ αἱ αὗται μὲν, οὐ παντελῶς δὲ οὐδὲ ἀλλότριαι ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπὸ ταύτου πῶς ἡρηγμέναι εἰσὶν· οἷον φαμέν ἱατρικὸν τὸ μαχαίριον, ἱατρικὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἱατρικὴν τὴν ἐπιστήμην, ταῦτα οὐχ ὁμοίως λέγονται· ἀλλὰ τὸ μὲν μαχαίριον τῷ χρήσιμον εἶναι πρὸς ἱατρικὴν, ἱατρικὸν λέγεται· ὃ δ' ἄνθρωπος, τῷ ποιητικὸς εἶναι ὑγείας· ἢ δ' ἐπιστήμη, τῷ αἰτία εἶναι καὶ ἀρχή. Ὅμοίως δὲ καὶ αἱ φιλίαι οὐχ ὡσαύτως, ἢ τε τῶν σπουδαίων ἢ διὰ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἢ κατὰ τὸ ἡδύ, καὶ ἢ κατὰ τὸ συμφέρον· οὔτε δὲ ὁμωνύμως λέγονται· ἀλλ' οὐκ εἰσὶ μὲν αἱ αὗται, περὶ ταῦτα δὲ πῶς, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν εἰσιν. Εἰ δὲ τις λέγοι, ὃ κατὰ τὸ ἡδύ φιλῶν, οὐκ ἔστι φίλος τούτῳ· οὐ γὰρ κατὰ τὸ ἀγαθόν φίλος ἐστὶ, βαδίζει ὃ τοιοῦτος ἐπὶ τὴν τῶν σπουδαίων φιλίαν, τὴν ἐξ ἀπάντων τούτων οὖσαν, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἡδέος, καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος. Ὡστ' ἀληθῶς οὐκ ἔστιν ἐκείνη

γε τὴν φιλίαν φίλος, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ ἡδὺ, ἢ κατὰ τὸ συμφέρον. Πότερον οὖν ἔσται ὁ σπουδαῖος τῷ σπουδαίῳ φίλος, ἢ οὐ; οὐδὲν γὰρ πρεσβεῖται φησὶν ὁμοιος τοῦ ὁμοίου. Ὁ δὲ τοιοῦτος λόγος ζητεῖ τὴν κατὰ τὸ συμφέρον φιλίαν. Ἐκ γὰρ προσδεῖται ὁ ἑτερος τοῦ ἑτέρου, ταύτῃ ὄντες φίλοι, ἐν τῇ κατὰ τὸ συμφέρον φιλίᾳ εἶσιν. Ἀλλὰ ἑτέρα διώρισται ἢ κατὰ τὸ συμφέρον φιλία, καὶ ἡ κατ' ἀρετὴν καὶ ἡδονήν. Εἰκὸς δὲ καὶ πολὺ μᾶλλον τούτους. Πάντα γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει τὰγαθὰ, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ συμφέρον. Ἀλλὰ καὶ ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ· ἢ γὰρ ἴσως ἡδύς, ταύτῃ καὶ φίλος. Καὶ ὁ φαῦλος· γε τῷ φαύλῳ· ἢ γὰρ ἴσως τὸ αὐτὸ αὐτοῖς συμφέρει, ταύτῃ καὶ φίλοι. Ὁρῶμεν γὰρ τοῦτο γινόμενον, ὅταν τὸ αὐτὸ ἢ τὸ συμφέρον, φίλους τούτους διὰ τὸ συμφέρον. Ὡστ' οὐδὲν κωλύει καὶ φαύλοις εὔσι, ταυτέν τι συμφέρειν. Βεβαιοτάτη μὲν οὖν καὶ μογιμωτάτη καὶ καλλίστη ἐστὶν ἐν τοῖς σπουδαίοις φιλία, ἡ κατ' ἀρετὴν καὶ τὰγαθὸν οὔσα· εἰκότως. Ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀμετάπτωτον, δι' ἣν ἡ φιλία· οἷστε εἰκὸς τὴν φιλίαν τὴν τοιαύτην ἀμετάπτωτον εἶναι. Τὸ δὲ συμφέρον, φιλία οὐ βεβαία, ἀλλὰ τῷ συμφέροντι μεταπίπτει· ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδονήν. Ἡ μὲν οὖν τῶν βελτίστων φιλία, ἡ κατ' ἀρετὴν γιγνομένη ἐστίν· ἡ δὲ τῶν πολλῶν, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον· ἡ δὲ κατὰ τὴν ἡδοκὴν, ἐν τοῖς φορτικοῖς καὶ τυχοῦσι. Συμβαίνει δὲ καὶ ἀγανακτεῖν, ὅταν φαύλοις ἐντύχῃσι τοῖς φίλοις, καὶ θαυμάζειν· ἔστι δὲ οὐδὲν ἄτοπον. Ὅταν γὰρ ἡ φιλία λάβῃ τὴν ἡδονήν ἀρχήν, δι' ἣν φίλοι εἰσὶ, ἢ τὸ συμφέρον, ἅμα ταῦτ' ἀπολείπει, καὶ ἡ φιλία οὐ διαμένει. Πολλὰκις δὲ μέ-

νει μὲν ἡ φιλία, κακῶς δ' ἐχρήσατο τῇ φίλῃ· διὸ ἀγανακτοῦσιν. Ἔστι δὲ οὐδὲν τοῦτο ἄλογον. Οὐδὲ γὰρ δι' ἀρετὴν ἡ φιλία σοι πρὸς τοῦτον ὑπῆρχε. Διὸ οὐδὲν ἄτοπον μηδὲν ποιεῖν αὐτὸν τῶν κατ' ἀρετὴν· ἀγανακτοῦσιν οὖν οὐκ ὀρθῶς. Δι' ἡδονὴν γὰρ ποιησάμενοι τὴν φιλίαν, τὴν τῆς ἀρετῆς οἶονται δεῖν αὐτοῖς ὑπάρχειν· τὸ δ' οὐ δυνατόν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ διὰ ἡδονὴν καὶ τὸ συμφέρον, ἀρετῆς ἐχομένη. Κοινωνασάμενοι οὖν ἡδονῇ, ἀρετὴν ζητοῦσιν· οὐκ ὀρθῶς· οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ καὶ τῷ συμφέροντι ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ ἀμφοτέρω ταῦτα ἀκολουθεῖ. Ἄτοπον γὰρ εἰ μὴ τις οἰήσεται τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς αὐτοῖς ἡδίστους εἶναι. Καὶ γὰρ οἱ φαῦλοι (ὥς φησιν Εὐριπίδης) αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἡδεῖς εἰσι· κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν. Οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ τῇ ἀρετῇ ἀκολουθεῖ. Πότερον δὲ καὶ δεῖ ἐν τῇ τῶν σπουδαίων φιλίᾳ τὴν ἡδονὴν εἶναι, ἢ οὐ δεῖ; ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ φᾶναι δεῖν. Εἰ γὰρ ἀφελεῖς αὐτῶν τὸ ἡδεῖς εἶναι ἀλλήλοις, ἄλλους ποριοῦνται φίλους εἰς τὸ συζῆν τοὺς ἡδεῖς. Εἰς γὰρ τὸ συζῆν οὐδὲν μεῖζον ἐστὶ τοῦ ἡδεῖς εἶναι. Ἄτοπον οὖν τὸ μὴ οἶεσθαι δεῖν τοὺς σπουδαίους μάλιστα ἀλλήλοις συζῆν· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ ἡδεος. Δέοι ἂν ἄρα (ὥς ἔοικε) μάλιστα τούτοις ὑπάρχειν τὸ ἡδεῖσιν εἶναι. Ἐπεὶ δὲ διήρηνται αἱ φιλίαι εἰς τρία εἶδη, καὶ ἐν ταύταις ἡπορεῖτο, πότερον ἐν ἰσότητι ἡ φιλία ἐγγίνεται, ἢ ἐν ἀνισότητι· ἔστιν οὖν κατ' ἀμφοτέρω. Ἡ μὲν γὰρ κατ' ὁμοιότητα, ἡ τῶν σπουδαίων καὶ ἡ τελεία φιλία· ἡ δὲ κατ' ἀνομοιότητα, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. Τῷ γὰρ εὐπόρῳ ὁ πένης διὰ τὴν

ἔνδειαν ὣν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ, φίλος ἐστὶ· καὶ τῷ
 σπουδαίῳ ὁ φαῦλος, διὰ ταῦτό· διὰ γὰρ τὴν τῆς ἀρε-
 τῆς, παρ' οὗ οἴεται αὐτῷ ἔσσεσθαι, διὰ τοῦτο φίλος.
 Γίνεται οὖν ἐν τοῖς ἀνομοίοις φιλία κατὰ τὸ συμφέ-
 ρον. Διὸ καὶ Εὐριπίδης· ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα,
 ὅταν ξηρὸν ἢ πέδον. Ὡς ἐναντίοις οὖσι τοῦτοις ἐγγί-
 νεται φιλία, οὐ διὰ τὸ συμφέρον. Καὶ γὰρ εἰ θέλεις
 τὰ ἐναντιώτατα ποιῆσαι πῦρ καὶ ὕδωρ, ταῦτα ἀλλή-
 λους χρήσιμά εἰσι. Τὸ γὰρ πῦρ φαμέν, ἐὰν μὴ ἔχη
 ὕγρὸν, φθειρεσθαι· ὡς τοῦτ' αὐτῷ παρασκευάζον ὡς-
 περ τροφήν τινα· ταύτην δὲ τοσαύτην, ὅσης κρατή-
 σειν· ἂν μὲν γὰρ πλείω ποιήσης τὸ ὕγρὸν ἐπικρατή-
 σαν, φθειρεσθαι τὸ πῦρ· ἐὰν δὲ σύμμετρον, συνοί-
 σει. Δῆλον οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἐναντιωτάτοις φιλία ἐγ-
 γίγνεται διὰ τὸ συμφέρον. Ἀνάγονται δὲ πᾶσαι αἱ
 φιλαί, καὶ αἱ ἐν ἰσότητι, καὶ αἱ ἐν ἀνισότητι, εἰς τὰς
 διεγρημένας τρεῖς. Ἔστι δ' ἐν ἀπάσαις ταῖς φιλαῖς
 διαφορὰ γινομένη πρὸς ἀλλήλους, ὅταν μὴ ὁμοίως
 φιλωσιν, ἢ εὖ ποιῶσιν, ἢ ὑπηρετῶσιν, ἢ ὅ, τι ἂν τῶν
 τοιούτων. Ὅταν μὲν γὰρ ὁ μὲν ἐκτενῶς ποιῇ, ὁ δ'
 ἑλλείπῃ, κατὰ τὴν ἑλλειψιν τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ μέμψις.
 Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν τοιούτων τὸ αὐτό ἐστὶ τέλος
 τῆς φιλίας· οἷον οἱ ἀμφοτέρω κατὰ τὸ συμφέρον ἀλ-
 λήλοις φίλοι, ἢ κατὰ τὸ ἡδύ, ἢ κατ' ἀρετὴν, εὐδηλος
 ἢ ἑλλειψις ἢ παρὰ τοῦ ἐτέρου, ἐὰν πλείω ὀφθαλμὸς
 μοι ποιῇς, ἢ ἐγὼ σοι. Οὐδ' ἀμφισβητῶ ἔτι μὴ οὐ
 δεῖν σε μᾶλλον ὑπ' ἐμοῦ φιλεῖσθαι. Ἐν ἣ δὲ φιλίᾳ
 μὴ διὰ ταῦτό φίλοι ἐσμέν, μᾶλλον αἱ διαφοραί.
 Ἄδελφος γὰρ ἢ ἑλλειψις παρ' ἑκατέρου· οἷον εἰ ὁ μὲν
 δὲ ἡδονὴν φίλος ἐστίν, ὁ δὲ διὰ τὸ συμφέρον, ἐνταῦθα

ἢ ἀμφισβήτησις. Οὐτε γὰρ ὁ τῷ συμφέροντι ὑπερέχων, ἀξίαν οἶεται τὴν ἡδονὴν ἀντικαταλλάττεσθαι τοῦ συμφέροντος, οὔτε ὁ τῇ ἡδονῇ ὑπερέχων ἀξίαν τῆς ἡδονῆς ἐν τῷ συμφέροντι χάριν ἀπολαμβάνειν· διὸ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ ἐν ταῖς τοιαύταις φιλίαις γίνονται· οἱ δὲ ἐν ἀνισότητι φίλοι ὄντες, οἱ μὲν ὑπερέχοντες πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ, οὐκ οἶονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνδεστερῶν οἶονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖσθαι. Ἔστι δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν ἢ τὸ φιλεῖσθαι. Τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν ἐνέργειά τις ἡδονῆς, καὶ ἀγαθόν· ἀπὸ δὲ τοῦ φιλεῖσθαι οὐδεμία τῷ φιλούμενῳ ἐνέργεια γίνεται. Ἔτι δὲ βέλτιον τὸ γνωρίζειν, ἢ τὸ γνωρίζεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖσθαι καὶ τοῖς ἀψύχοις ὑπάρχει· τὸ δὲ γνωρίζειν καὶ φιλεῖν, τοῖς ἐμψύχοις. Ἔτι τὸ εὐποιοητικόν εἶναι, βέλτιον ἢ τὸ μὴ. Ὁ μὲν οὖν φιλῶν, εὐποιοητικός ἢ φιλεῖ· ὁ δὲ φιλούμενος, ἢ φιλεῖται, οὐ. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι διὰ φιλοτιμίαν φιλεῖσθαι μᾶλλον βούλονται ἢ φιλεῖν, διὰ τὸ ἐν τῷ φιλεῖσθαι ὑπεροχὴν τινα εἶναι. Αἰὲ γὰρ ὁ φιλούμενος ὑπερέχει ἡδονῇ ἢ εὐπορίᾳ, ἢ ἀρετῇ· ὁ δὲ φιλότιμος τῆς ὑπεροχῆς ὀρέγεται· καὶ οὐκ οἶονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖν οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες. Ἀντιδιδόναι γὰρ ἐν οἷς ὑπερέχουσι τοῖς φιλοῦσιν αὐτούς. Ἔτι δὲ καὶ ἥτιους αὐτῶν εἶσι· διὸ οὐκ οἶονται δεῖν φιλεῖν, ἀλλὰ φιλεῖσθαι. Ὁ δ' ἐνδεὴς χρημάτων, ἢ ἡδονῶν, ἢ ἀρετῆς, θαυμάζει τὸν ὑπερέχοντα τούτοις, καὶ φιλεῖ διὰ τὸ τούτων ἢ τυγχάνειν, ἢ οἶεσθαι τεύξεσθαι. Εἰσὶ δὲ καὶ τοιαῦται φιλῖαι ἐξ ὁμοιοπαθείας, ἐκ τοῦ τὰγαθὰ βούλεσθαι τινὲ εἶναι. Οὐκ ἔστι δὲ ἡ ἐπὶ τούτων γινομένη φιλία πάν-

τα ταῦτα ἔχουσα. Πολλάκις γὰρ ἄλλω μὲν εἶναι βουλόμεθα τὰγαθὰ, συζῆν μέντοι μετ' ἄλλου. Ἀλλὰ ταῦτα πότερον δεῖ φιλίας εἰπεῖν, ἢ τῆς τελείας φιλίας τῆς κατ' ἀρετὴν πάθῃ; Ἐν ἐκείνῃ γὰρ τῇ φιλίᾳ πάντα ταῦτα ἐνυπάρχει. Καὶ γὰρ συζῆν μετ' οὐδενὸς ἄλλον ἂν θέλομεν. Καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ ἡ ἀρετὴ, τῷ σπουδαίῳ ὑπάρχει· καὶ τὰγαθὰ τοῦτω μάλιστα βουλοίμεθ' ἂν, καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ εὖ ζῆν οὐκ ἄλλω τινὶ ἢ τοίτῳ. Πότερον δ' ἐστὶν αὐτῷ καὶ πρὸς αὐτὸν φιλία, ἢ οὐ, νῦν μὲν ἀφείσθω, ὕστερον δ' ἐροῦμεν. Πάντα δὲ βουλόμεθα ἡμῖν αὐτοῖς· καὶ γὰρ συζῆν μεθ' ἡμῶν αὐτῶν βουλόμεθα. Ἰσως δὲ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ βούλεσθαι τὰγαθὸν, οὐκ ἄλλω τινί. Ἐτι ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν αὐτοῖς μάλιστα ἐσμέν. Ἄν γὰρ προσπταίσωμεν, ἢ ἄλλω τινὶ περιπέσωμεν τῶν τοιοῦτων, εὐθὺς λυπούμεθα· διὸ δόξειεν ἂν οὕτως εἶναι αὐτῷ πρὸς αὐτὸν φιλία. Τὰ δὲ τοιαῦτα, οἷον τὴν ὁμοιοπάθειαν, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὰ ἄλλα, ἥτοι εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλίαν ἀναφέροντες λέγομεν, ἢ εἰς τὴν τελείαν. Ἐν ἀμφοτέραις δὲ πάντα ταῦτα ὑπάρχει· καὶ γὰρ τὸ συζῆν, καὶ τὸ εἶναι βούλεσθαι, καὶ τὸ εὖ εἶναι, καὶ τὰλλα πάντα ἐν αὐταῖς εἰσὶν. Ἐτι δ' ἴσως ἂν δόξειεν ἐν οἷς ἐστὶ δίκαιον, ἐν τούτοις καὶ φιλίαν εἶναι· διὸ καὶ ὅσα περ δικαίων εἶδη, τοσαῦτα καὶ φιλιῶν. Τὸ δὲ δίκαιόν ἐστι καὶ ξένῳ πρὸς πολίτην, καὶ δούλῳ πρὸς δεσπότην, καὶ πολίτῃ πρὸς πολίτην, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα, καὶ ὅσαι ἀπλῶς ἄλλαι κοινωναὶ καὶ φίλαι ἔνισιν ἐκάστοις τούτων. Βεβαιωτάτη δ' ἂν δόξειεν εἶναι

τῶν φιλιῶν ἢ ξενική. Οὐ γάρ ἐστιν οὐδὲν αὐτοῖς τέλος κοινὸν ὑπὲρ οὗ ἀμφισβητοῦσιν, οἷον ἐν τοῖς πολιταῖς. Διαμφισβητοῦντες γὰρ πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ὑπεροχὴν, οὐ μένουσι φίλοι ὄντες. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη νῦν τοῦτ' εἰπεῖν, πότερόν ἐστι πρὸς αὐτὸν φιλία, ἢ οὐ. Ἐπεὶ δ' οὖν ὁρῶμεν, ὥσπερ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ μὲν τῶν καθέκαστα αὐτοὶ αὐτοῖς ἂν μάλιστα βουλοίμεθα καὶ τὰγαθὰ, καὶ τὸ εἶναι, καὶ τὸ εὖ εἶναι· ὁμοιοπαθέστατοι δ' αὐτοῖς ἡμῖν ἑσμέν, καὶ συζῆν τε μεθ' ἑαυτῶν μάλιστα βουλοίμεθα. Ὡστ' εἰ μὲν ἐκ τῶν καθέκαστα γνωρίζεται ἡ φιλία, τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἡμῖν αὐτοῖς ἂν βουλοίμεθα ὑπάρχειν, δῆλόν ἐστι, ὥς ἔστι πρὸς αὐτοὺς φιλία, ὥσπερ καὶ τὴν ἀδικίαν ἔφαμεν πρὸς αὐτὸν εἶναι. Ἐπειδὴ γὰρ ἕτερος μὲν ὁ ἀδικῶν, ἕτερος δὲ ὁ ἀδικούμενος, ὁ αὐτὸς δ' εἰς ἐστὶν ἕκαστος, διὰ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐδόκει εἶναι πρὸς αὐτὸν ἀδικία. Ἔστι μέντοι ὥς ἔφαμεν, σκοποῦντες ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν· ἐπειδὴ ἐστὶ πλείω, ὅταν ταῦτα μὴ ὁμονοῶσι, τότε εἶναι πρὸς αὐτὸν τὴν ἀδικίαν. Ὅμοίως οὖν τούτῳ καὶ ἡ φιλία δόξειεν εἶναι πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ φίλος ἐστίν, ὥς φάμεν, ὅταν βουλῶμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φάμεν ψυχὴ ἢ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου· ἐπεὶ οὖν ἐστὶ τῆς ψυχῆς πλείω μέρη, τότ' ἔσται μία ψυχὴ, ὅταν συμφωνῶσι πρὸς ἀλλήλα ὁ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη. Οὕτω γὰρ μία ἔσται. Ὡστε μιᾶς γενομένης, ἔσται πρὸς αὐτὸν φιλία· αὕτη δ' ἔσται ἡ πρὸς αὐτὸν φιλία ἐν τῷ σπουδαίῳ· τούτῳ γὰρ μόνῳ τὰ τῆς ψυχῆς εὖ ἔχουσι μέρη πρὸς ἀλλήλα τῷ μὴ διαφέρεισθαι· ἐπεὶ ὅγα φαῦλος οὐδέ ποτ' ἐστὶν αὐτὸς αὐτῷ φίλος· μά-

χεται γὰρ αἰεὶ ἑαυτῷ. Ὁ γοῦν ἀκρατής, ὅταν πράξῃ τὰ τῶν καθ' ἡδονήν, μετ' οὐ πολὺ μεταμελεῖται, καὶ κακίζει αὐτὸς αὐτόν. Ὅμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων κακιῶν ὁ φαῦλος ἔχει. Διατελεῖ γὰρ αὐτὸς αὐτῷ μαχόμενος καὶ ἐναντιούμενος. Ἔστι δὲ φιλία καὶ ἐν ἰσότητι· οἷον, ἡ μὲν τῶν ἐταίρων ἐν ἰσότητι, ἀριθμῷ καὶ δυνάμει ἀγαθοῦ. Οὐδ' ἕτερος γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἄξιος θατέρου πλέον ἔχειν, οὔτε κατ' ἀριθμὸν ἀγαθῶν, οὔτε κατὰ δύναμιν, οὔτε κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ τὸ ἴσον. Ἴσοι γάρ τινες ἐθέλουσιν εἶναι οἱ ἐταῖροι. Ἐν ἀνισότητι δὲ ἡ πατέρος πρὸς υἱόν, καὶ ἀρχομένου πρὸς ἄρχοντα, καὶ κρείττονος καὶ χείρονος, καὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς, καὶ ἀπλῶς ἐν οἷς ἐστὶν ὁ τὴν τοῦ χείρονος καὶ κρείττονος τάξιν ἔχων ἐν τῇ φιλίᾳ· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἐν ἀνισότητι φιλία κατὰ λόγον. Οὐδέποτε γὰρ ἐπ' ἀγαθοῦ δόσει, οὐδεὶς ἴσον ἂν δοίῃ τῷ βελτίονι καὶ τῷ χείρονι, ἀλλὰ μείζον τῷ καθ' ὑπεροχὴν ὄντι αἰετὸν τοῦτο δ' ἴσον ἐστὶ τῷ λόγῳ. Ἴσον γὰρ πῶς ἐστὶν ὁ ἑλαττον ἔχων ἀγαθὸν χείρων ὢν, τῷ μείζον ἔχοντι, κρείττονι ὄντι.

CAPUT XII.

Τῶν δὲ φιλιῶν ἀπασῶν τῶν εἰρημένων τούτων, μάλιστα πῶς ἐγγίνεται τὸ φιλεῖν ἐν τῇ συγγενικῇ, καὶ ταῦτα ἐν τῇ πατρὶ πρὸς υἱόν. Καὶ διατί ποτε ὁ πατήρ τὸν υἱὸν μᾶλλον φιλεῖ, ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα; Πότερον οὖν, ὡς ἔνιοι, λέγοντες ὀρθῶς πρὸς γὰρ τοὺς πολλοὺς, ὅτι ὁ μὲν πατήρ εὐεργέτηκέ πῶς τὸν υἱόν, ὁ δὲ υἱὸς χάριν ὀφείλει τῆς εὐεργεσίας; Αὕτη μὲν οὖν ἡ αἰτία ἐν τῇ κατὰ τὸ συμφέρον φιλίᾳ δόξειεν ἂν εἶναι. Ὡς περ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπιστήμας ὀρῶμεν ἔχον, οὕτω

πως ἔχει καὶ ἐνταῦθα. Λέγω δ' οἷόν ἐστιν. Ἔστι μὲν οὖν τὸ αὐτὸ τέλος τε καὶ ἐνέργεια, καὶ οὐκ ἄλλό τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν τέλος· οἷον τῷ αὐλητῇ ἢ αὐτῇ ἐνέργεια καὶ τέλος· τὸ γὰρ αὐλεῖν καὶ τέλος αὐτῷ ἐστι καὶ ἐνέργεια· ἀλλ' οὐ τῇ οἰκοδομικῇ· καὶ γὰρ ἔτερον τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν. Ἔστιν οὖν ἡ φιλία ἐνέργειά τις· οὐδὲν δὲ ἐστιν ἄλλο τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ φιλεῖν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτό. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ ἐνεργεῖ πως αἰεὶ μᾶλλον παρὰ τὸ αὐτοῦ τι εἶναι ποίημα τὸν υἱόν. Τοῦτο δ' ὀρῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὄν. Πάντες γὰρ πρὸς ὃ ἂν αὐτοὶ ποιήσωσι, πρὸς τοῦτό πως καὶ εὐνοοὶ εἰσιν. Ὁ οὖν πατὴρ εὐνοεῖ πως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὄντα ποίημα, τῇ μνήμῃ καὶ τῇ ἐλπίδι ἀγόμενος· διὸ μᾶλλον φιλεῖ ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα. Δεῖ δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων φιλεῶν τῶν λεγομένων καὶ δοκουσῶν ἐπισκέψασθαι εἰ εἰσὶ φιλίαι· οἷον ἡ εὐνοια φιλία δοκεῖ. Ἀπλῶς μὲν οὖν οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι ἡ εὐνοια φιλία. Πολλοῖς γὰρ πολλάκις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαι τι ὑπὲρ τινος ἀγαθόν, εὐνοίαι γίνονται. Ἀρ' οὖν ἦδη καὶ φίλοι, ἢ οὐ; οὐ γὰρ εἴ τις ἦν Δαρειῷ εὐνους ἐν Πέρσαις ὄντι, ὥσπερ ἴσως ἦν, εὐθέως καὶ φιλία ἦν αὐτῷ πρὸς Δαρεῖον. Ἀλλ' ἀρχὴ μὲν ἂν ποτε φιλίας ἡ εὐνοια δόξειεν εἶναι· γένοιτο δ' ἂν ἡ εὐνοια φιλία, εἰ προσλάβοι βούλησιν τοῦ τὰγαθὰ δυνατός ὢν πράττειν, πράττειν ἐκείνου ἕνεκεν, ὃ ἐστιν εὐνους. Ἔστι δ' ἡ εὐνοια τοῦ ἡθους, καὶ πρὸς τὸ ἡθος. Οὐδεὶς γὰρ λέγεται εὐνους οἶνω ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀψύχων ἀγαθῶν ἢ ἡδέων. Ἀλλ' ἂν τις ἦ τὸ ἡθος σπουδαῖος, πρὸς τοῦτον ἡ εὐνοια. Οὐκ ἔστι δὲ χωρὶς τῆς φιλίας

ἡ εὐνοια, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ· διὸ δοκεῖ φιλία εἶναι. Ἡ δ' ὁμόνοιά ἐστι μὲν σύγγενος τῇ φιλίᾳ, ἐὰν τὴν ὁμόνοϊαν λάβῃς τὴν κυρίως λεγομένην. Εἰ γὰρ τις Ἐμπεδοκλεῖ ὁμοίως ὑπολαμβάνει, καὶ δοκεῖ αὐτῷ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἃ κἀκείνῳ, ἄρα γε οὗτος Ἐμπεδοκλεῖ ὁμονοεῖ, ἢ οὐ; ἐπεὶ περ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ὁμόνοια ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς· καὶ ἐν τούτοις οὐκ ἐννοοῦσι ταῦτον, ἀλλ' εἰ ἅμα τῷ ταῦτο νοεῖν, προαίρεισιν ἔχουσι περὶ ἃ νοοῦσιν ἐπὶ ταῦτά. Εἰ γὰρ ἐννοοῦσιν ἀμφοτέρω ἀρχεῖν, ἀλλ' ὁ μὲν αὐτὸν, ὁ δ' αὐτὸν, ἄρα γε ἤδη ὁμονοοῦσιν, ἢ οὐ; Ἀλλ' εἰ καὶ γὰρ ἐμαυτὸν βούλομαι ἀρχεῖν, κἀκείνος ἐμὲ, οὕτως ἤδη ὁμονοοῦμεν. Ἔστι δὴ ὁμονοεῖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς μετὰ βουλῆσεως ταυτοῦ. Περὶ ἀρχοντος ἄρα κατὰστασιν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ ἐστιν ἡ ὁμόνοια ἡ κυρίως λεγομένη.

CAPUT XIII.

Ἐπεὶ δ' ἐστίν, ὥς φαμεν, αὐτῷ πρὸς αὐτὸν φιλία, πότερον ὁ σπουδαῖος φίλαντος ἂν εἴη, ἢ οὐ; Ἔστι δὲ φίλαντος, ὁ αὐτοῦ ἔνεκεν πάντα πράττων, ἐν τοῖς κατὰ τὸ λυσιτελές. Ὁ μὲν οὖν φαῦλος, φίλαντος ἔσται. Αὐτὸς αὐτοῦ γὰρ ἔνεκεν πάντα πράττει· ἀλλ' οὐκ ὁ σπουδαῖος· διὰ τοῦτο γὰρ ἐστὶ σπουδαῖος, ὅτι ἄλλου ἔνεκεν τοῦτο πράττει· διὸ οὐκ ἔστι φίλαντος. Ἀλλ' ὁρμῶσι μὲν ἅπαντες ἐπὶ τὰγαθὰ, καὶ οἶονται αὐτοῖς δεῖν μάλιστα ὑπάρχειν. Τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστα φανερόν ἐπὶ πλούτου καὶ ἀρχῆς. Ὁ μὲν οὖν σπουδαῖος ἐκστήσεται τούτων ἄλλῳ· οὐκ ὥς οὐ προσήκον αὐτῷ μάλιστα, ἀλλ' ἂν ὁρᾷ ἄλλον δυνησόμενον μᾶλλον τούτοις αὐτοῦ χρῆσθαι. Οἱ δ' ἄλλοι τοῦτο

οὐ ποιήσουσι δι' ἄγνοιαν (οὐ γὰρ οἶονται κακῶς ἂν χρήσεσθαι τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς) ἢ διὰ φιλοτιμίαν τοῦ ἄρχειν. Ὁ δὲ σπουδαῖος οὐδέτερον τούτων πείσεται· διὸ οὐδὲ φίλαυτος, κατὰ γε τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ· ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ τὸ καλόν. Τούτου γὰρ μόνου ἄλλω οὐκ ἂν ἐκσταίῃ. Τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἡδέα ἐκστήσεται. Τὴν μὲν οὖν κατὰ τὸ καλὸν αἴρῃσιν, φίλαυτος ἔσται· τὴν δὲ κατὰ τὸ συμφέρον, καὶ καθ' ἡδονὴν λεγομένην, οὐκ ἔσται ὁ σπουδαῖος, ἀλλὰ ὁ φαῦλος.

CAPUT XIV.

Πότερον δὲ ποτε ὁ σπουδαῖος φιλήσει αὐτὸς ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ οὐ; Ἔστι μὲν οὖν αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα ὡς φιλήσει, ἔστι δ' ὡς οὐ. Ἐπειδὴ γὰρ φαιμέν τὸν σπουδαῖον ἐκστήσεσθαι τῶν ἀγαθῶν κατὰ τὸ συμφέρον τῷ φίλῳ, τὸν φίλον αὐτοῦ μᾶλλον φιλήσει· ναί· ἀλλ' ἢ τούτων ἐξιστάμενος τῷ φίλῳ, ἢ αὐτῷ τὸ καλὸν περιποιεῖται, ταύτῃ οὐκ ἐξίσταται τῶν τοιούτων. Ἔστι μὲν οὖν ὡς τὸν φίλον αὐτὸς αὐτοῦ μᾶλλον φιλεῖ, ἔστι δὲ ὡς αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον, τὸν φίλον· κατὰ δὲ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτὸς αὐτὸν μάλιστα. Αὐτῷ γὰρ ταῦτα περιποιεῖται κάλλιστα ὄντα. Ἔστι μὲν οὖν καὶ φιλάγαθος, οὐ φίλαυτος. Μόνον γὰρ εἴπερ φιλεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν, ὅτι ἀγαθός· ὁ δὲ φαῦλος, φίλαυτος. Οὐδὲν γὰρ ἔχει δι' ὃ φιλήσει αὐτὸς ἑαυτὸν, οἷον καλόν τι· ἀλλ' ἄνευ τούτων αὐτὸς ἑαυτὸν φιλήσει, ἢ αὐτός. Διὸ καὶ οὗτος ἂν κυρίως λέγοιτο φίλαυτος.

CAPUT XV.

Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη ὑπὲρ αὐταρκείας καὶ τοῦ αὐ-

τάρκους, πότερον αὐτάρκης προσδεήσεται φιλίας, ἢ
 οὐ, ἀλλ' αὐτὸς ἐαυτῷ αὐτάρκης ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο.
 Λέγουσι γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταί· "Ὅταν δ' ὁ δαί-
 μων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων; Ὄθιν καὶ ἡ ἀπορία γίγνε-
 ται, πότερον ὁ πάντα τὰγαθὰ ἔχων, καὶ ὢν αὐτάρκης,
 προσδεήσεται φίλου; ἢ τότε καὶ μάλιστα; Τίνα γὰρ
 εὖ ποιήσει, ἢ μετὰ τοῦ συμβιώσεται; οὐ γὰρ δὴ μόνος
 γε διάξει. Εἰ δὲ τούτων δεήσεται· ταῦτα δὲ μὴ ἐν-
 δέχεται ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φι-
 λίας. Ἡμεῖς οὖν ἐν τοῖς λόγοις εἰωθὺν ὁμοιότης λαμβά-
 νεσθαι ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὐτ' ἐκεῖ ὁρθῶς, οὐτ' ἂν ἐν ταῦθα
 εἶη χρήσιμος. Οὐ γὰρ εἰ ὁ Θεὸς ἐστὶν αὐτάρκης καὶ
 μηδενὸς δεῖται, διὰ τοῦτ' οὐδ' ἡμεῖς οὐδενὸς δεηθη-
 σόμεθα. Ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτός τις λόγος ἐπὶ τοῦ
 Θεοῦ λεγόμενος. Ἐπεὶ γὰρ φησι πάντα ἔχει τὰγαθὰ
 ὁ Θεός, καὶ ἐστὶν αὐτάρκης, τί ποιήσει; οὐ γὰρ κα-
 θευδήσει. Θεάσεται δὴ τι, φησὶν. Τοῦτο γὰρ κάλ-
 λιστον καὶ οἰκειότατον. Τί οὖν θεάσεται; Εἰ μὲν
 γὰρ ἄλλο τι θεάσεται, βέλτιον θεάσεται τι αὐτοῦ.
 Ἀλλὰ τοῦτ' ἄτοπον, τὸ, τοῦ Θεοῦ ἄλλο τι εἶναι βέλ-
 τιον. Αὐτὸς ἐαυτὸν ἄρα θεάσεται. Ἀλλ' ἄτοπον.
 Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἂν αὐτὸς ἐαυτὸν κατασκο-
 πῇται, ὡς ἀναισθήτῳ ἐπιτιμῶμεν. Ἄτοπον οὖν ἐστίν,
 εἰ ὁ Θεός (φησὶν) ἔσται αὐτὸς ἐαυτὸν θεώμενος. Τί
 μὲν οὖν ὁ Θεὸς θεάσεται, ἀφείσθω. Τίερ δὲ τῆς
 αὐταρκειας, οὐ τῆς τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίσκεψιν ποιού-
 μεθα, ἀλλ' ἀνθρωπίνης· πότερον ὁ αὐτάρκης δεή-
 σεται φιλίας, ἢ οὐ; Εἰ δὴ τις ἐπὶ τὸ φίλον ἐπιβλέψας
 ἴδοι τί ἐστίν, καὶ ὁποῖός τις ὁ φίλος, τοιοῦτος οἷος
 ἕτερος εἶναι ἐγώ· ἂν γε καὶ σφόδρα φίλον ποιήσης,

ὥσπερ τὸ λεγόμενον· Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς, ἄλλος φίλος ἐγώ. Ἐπεὶ οὖν ἐστὶ καὶ χαλεπώτατον, ὥσπερ καὶ τῶν σοφῶν τινες εἰρήκασι, τὸ γινῶναι αὐτὸν, καὶ ἡδιστον· (τὸ γὰρ αὐτὸν εἰδέναι ἡδὺ) αὐτοὶ μὲν οὖν αὐτούς ἐξ αὐτῶν οὐ δυνάμεθα θιάσασθαι. Ὅτι δ' αὐτοὶ αὐτούς οὐ δυνάμεθα, δῆλον ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ δὲ μακράνομεν ταῦτα ποιοῦντες. Τοῦτο δὲ γίνεται δι' εὐνοίαν, ἢ διὰ πάθος. Πολλοῖς δὲ ἡμῶν ταῦτα ἐπισκοπεῖ πρὸς τὸ κρίνειν ὀρθῶς. Ὡσπερ οὖν ὅταν θέλωμεν αὐτοὶ αὐτῶν τὸ πρόσωπον ἰδεῖν, εἰς τὸ κάτοπτρον ἐμβλέψαντες ἰδωμεν, ὁμοίως καὶ ὅταν αὐτοὶ αὐτούς βουλευθῶμεν γινῶναι, εἰς τὸν φίλον ἰδόντες, γνωρίζοιμεν ἅν. Ἔστι γὰρ (ὥς φαμεν) ὁ φίλος ἑτερος ἐγώ. Εἰ οὖν ἡδὺ μὲν ἂν τὸ αὐτὸν εἰδέναι, ταῦτο δ' οὐκ ἐστὶν εἰδέναι, ἄνευ ἄλλου φίλου, θέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας πρὸς τὸ αὐτὸς αὐτὸν γνωρίζειν. Ἔτι δὲ καὶ εἵπερ ἐστὶ καλὸν (ὥσπερ ἐστὶ) τὸ εὖ ποιεῖν, ἔχοντα τὰ παρὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ, τίνα εὖ ποιήσει; μετὰ τίνος δὲ συμβιώσεται; οὐ γὰρ μόνος γε διάξει. Τὸ γὰρ συμβιοῦν ἡδὺ καὶ ἀναγκαῖον. Εἰ τοίνυν ταῦτα καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ἀναγκαῖα, ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν καὶ ὁ αὐτάρκης φιλίας.

CAPUT XVI.

Πότερον δὲ πολλοὺς κτητέον φίλους, ἢ ὀλίγους; Οὔτε δὴ πολλοὺς, ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐτ' ὀλίγους δεῖ αἰεῖ. Πολλῶν μὲν γὰρ ὄντων, ἔργον ἐφ' ἑκαστον μερίσαι τὸ φιλεῖν. Ἐφ' ἀπάντων γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἐξαδυνατεῖ ἡμῶν ἡ φύσις ἀσθενῆς οὖσα, πρὸς τὸ ἐπὶ πολὺ ἀφικνεῖσθαι. Οὔτε γὰρ τῇ ὄψει ἐπὶ

πολὺ ὀρῶμεν, ἀλλ' ἐὰν πλεον ἀποστήσης τοῦ συμμέ-
 τρου, ἑλλείπει διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως· οὐτ'
 ἐπ' ἀκοῆς, οὐτ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὅμοίως ἐπὶ πάντων.
 Ἐλλείπων οὖν τῷ φιλεῖν δι' ἀδυναμίαν, καὶ ἐγκλήματ'
 ἂν τις ἔχοι δικαίως, καὶ οὐκ ἂν εἴη φίλος, μὴ φιλῶν
 γε, ἀλλ' ἢ τῷ γε λόγῳ· ἡ δὲ φιλία οὐ τοῦτο βούλεται.
 Ἐτι ἂν ὥσι πολλοὶ, οὐκ ἔστι παύσασθαι λυπούμενον.
 Πολλῶν γὰρ ὄντων, εἰκὸς ἀεὶ περὶ ἓνα γέ τινα συμ-
 βαίνειν τὸ ἀτύχημα· ὧν γινομένων ἀναγκαῖον λυπεῖ-
 σθαι. Οὐτ' αὖ πάλιν ὀλίγους, ἓνα ἢ δύο, ἀλλὰ συμ-
 μέτρους τῷ καιρῷ τῇ αὐτοῦ ὁρμῇ πρὸς τὸ φιλεῖν.

CAPUT XVII.

Μετὰ δὲ ταῦτα εἴη σκεπτέον πῶς δεῖ φίλῳ χρη-
 σθαι. Ἔστι δ' οὐκ ἐν ἀπάσῃ φιλίᾳ ἡ σκέψις, ἀλλ'
 ἐν ἣ μάλιστα ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλοις οἱ φίλοι. Οὐκ ἐγ-
 καλοῦσι δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις ὁμοίως· οἷον ἐν τῇ πατρός
 πρὸς υἱὸν οὐκ ἔστιν ἐγκλημα τοιοῦτον, οἷον ἀξιοῦσιν
 ἐν ἐνίαις· ὥσπερ ἐγὼ σοὶ, οὕτω καὶ σὺ ἐμοί. Εἰ δὲ
 μὴ, ἐνταῦθα τὸ σφοδρὸν ἐγκλημα. Ἐν δὲ ἀνίσοις
 φίλοις οὐκ ἔστι τὸ ἴσον. Ἔστι δὲ ἡ πατρός πρὸς
 υἱὸν φιλία ἐν ἀνίσῳ· ὁμοίως ἡ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα,
 ἢ οἰκέτου πρὸς δεσπότην, καὶ ὅλως δὲ χειρόνος καὶ
 βελτίονος. Οὐχ ἔξουσι γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα·
 ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις φίλοις καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φιλίᾳ τὸ τοι-
 οῦτον ἐγκλημα. Ἦστί σκεπτέον ἂν εἴη τὸ, πῶς δεῖ
 χρῆσθαι φίλῳ ἐν τῇ ἐν ἴσοις φίλοις φιλίᾳ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΗΘΙΚΑ ΕΤΔΗΜΙΑ.

LIBER I.

CAPUT I.

Ὁ μὲν ἐν Δήλῳ, παρὰ τῷ θεῷ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀποφηνάμενος, συνέγραψεν ἐπὶ τὸ προπύλαιον τοῦ Δητίου, διελὼν οὐχ ὑπάρχοντα πάντα τῷ αὐτῷ, τό, τε ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἡδύ, ποιήσας,

Κάλλιστον τὸ δικαιοτάτον, λῦστον δ' ὑγιαίνειν.

Πάντων δ' ἡδιστον, οὗ τις ἐρα, τὸ τυχεῖν.

Ἡμεῖς δ' αὐτῷ μὴ συγχωρῶμεν. Ἡ γὰρ εὐδαιμονία κάλλιστον καὶ ἄριστον πάντων οὔσα, ἡδιστόν ἐστι. Πολλῶν δ' ὄντων θεωρημάτων, ἃ περὶ ἕκαστον πρᾶγμα καὶ περὶ ἐκαστὴν φύσιν ἀπορίαν ἔχει, καὶ δεῖται σκέψεως, τὰ μὲν αὐτῶν συντείνει πρὸς τὸ γνῶναι μόνον, τὰ δὲ καὶ περὶ τὰς κτήσεις, καὶ περὶ τὰς πράξεις τοῦ πράγματος. Ὅσα μὲν οὖν ἔχει φιλοσοφίαν μόνον θεωρητικὴν, λεπτεῖον κατὰ τὸν ἐπιβάλλοντα καιρόν. Ὅ, τι περ οἰκεῖον ἢ τῇ μεθόδῳ. Πρῶτον δὲ σκεπτέον, ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν, καὶ πῶς κτητὸν, πότερον φύσει γίνονται πάν-

τες εὐδαιμόνες οἱ τυγχάνοντες ταύτης τῆς προσηγορίας, ὥσπερ μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ τὴν χροίαν διαφέροντες· ἢ διὰ μαθήσεως, ὥς οὕσης ἐπιστήμης τινὸς τῆς εὐδαιμονίας· ἢ διὰ τινος ἀσκήσεως. Πολλὰ γὰρ οὔτε κατὰ φύσιν, οὔτε μαθοῦσι, ἀλλ' ἐθισθεῖσιν ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις· φαῦλα μὲν τοῖς φαύλοις ἐθισθεῖσι, χρησιὰ δὲ τοῖς χρηστοῖς. Ἡ τούτων μὲν κατ' οὐδένου τῶν τρόπων, δυοῖν δὲ θάτερον, ἦτοι καθάπερ οἱ νυμφώληπτοι καὶ θεόληπτοι τῶν ἀνθρώπων, ἐπιπνοίᾳ δαιμονίου τινὸς ὥσπερ ἐνθουσιάζοντες· Ἡ διὰ τύχην· πολλοὶ γὰρ ταῦτό φασιν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν. Οἱ μὲν οὖν ἡ παρουσία διὰ τούτων ἀπάντων, ἡ τινων, ἡ τινος, ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις, οὐκ ἄδηλον. Ἀπασαὶ γὰρ αἱ γενέσεις σχεδὸν πίπτουσιν εἰς ταύτας τὰς ἀρχάς· καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς διανοίας ἀπάσας πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἂν τις συναγάγῃ πράξεις. Τὸ δ' εὐδαιμονεῖν, καὶ τὸ ζῆν μακαρίως καὶ καλῶς, εἴη ἂν ἐν τρισὶ μάλιστα, τοῖς εἶναι δοκοῦσιν αἰρετωτάτοις. Οἱ μὲν γὰρ τὴν φρόνησιν μέγιστον εἶναι φασὶν ἀγαθόν, οἱ δὲ τὴν ἀρετὴν, οἱ δὲ τὴν ἡδονήν. Καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἔνιοι περὶ τοῦ μεγέθους αὐτῶν διαμφισβητοῦσι, συμβάλλεσθαι φάσκοντες θάτερον θάτερον μᾶλλον· εἰς αὐτήν· οἱ μὲν ὥς οὕσαν μείζον ἀγαθὸν τὴν φρόνησιν τῆς ἀρετῆς, οἱ δὲ ταύτης τὴν ἀρετὴν, οἱ δ' ἀμφοτέρων τούτων τὴν ἡδονήν· καὶ τοῖς μὲν ἐκ πάντων δοκεῖ τούτων, τοῖς δ' ἐκ δυοῖν, τοῖς δ' ἐν ἐνὶ τινὶ τούτων εἶναι τὸ ζῆν εὐδαιμόνως.

CAPUT II.

Περὶ δὴ τούτων ἐπιστήσαντας, ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν θίσθαι τινὰ

ARIST. EUDEM.

G

σκοπὸν τοῦ καλῶς ζῆν, ἥτοι τιμὴν, ἥ δόξαν, ἥ πλοῦτον, ἥ παιδείαν· πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις· ὥς τόγε μὴ συντετάχθαι τὸν βίον πρὸς τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐστι. Μάλιστα δὲ δεῖ πρῶτον ἐν αὐτῷ διορίσασθαι, μήτε προπειῶς, μήτε ῥηθύμως, ἐν τίνι τῶν ἡμετέρων τὸ ζῆν εὔ, καὶ τίνων ἄνευ τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐνδέχεται τοῦθ' ὑπάρχειν. Οὐ γὰρ ταῦτόν, ὃν τε ἄνευ οὐχ οἶόν τε ὑγιαίνειν, καὶ τὸ ὑγιαίνειν. Ὅμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν. Ὡστε οὐδὲ τὸ ζῆν καλῶς, καὶ ὃν ἄνευ οὐ δυνατὸν ζῆν καλῶς. Ἔστι τὲ τῶν τοιούτων τὰ μὲν οὐκ ἴδια τῆς ὑγείας οὐδὲ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ κοινὰ πάντων, ὡς εἰπεῖν, καὶ τῶν ἔξω καὶ τῶν πράξεων· οἷον ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν ἢ ἐργηγορέναι, ἢ κινήσεως μετέχειν, οὐθὲν ἂν ὑπάρξειεν ἡμῖν οὔτε ἀγαθόν, οὔτε κακόν. Τὰ δ' ἴδια μᾶλλον περὶ ἐκάστων φύσιν, ἃ δεῖ μὴ λανθάνειν. Οὐ γὰρ ὁμοίως οἰκεῖον πρὸς εὐεξίαν τοῖς εἰρημένοις κρεωφαγία, καὶ τῶν περιπάτων οἱ μετὰ δεῖπνον. Ἔστι γὰρ ταῦτ' αἰτία τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τοῦ εὐδαιμονεῖν τί ἐστι, καὶ γίνεταί διὰ τίνων. Ὡν ἄνευ γὰρ οὐχ οἶόν τε εὐδαιμονεῖν. ἔνιοι μέρη τῆς εὐδαιμονίας εἶναι νομίζουσι.

CAPUT III.

Πάσας μὲν οὖν τὰς δόξας ἐπισκοπεῖν ὅσας ἔχουσι τινὲς περὶ αὐτῆς, περιέρχον. Πολλὰ γὰρ φαίνεται καὶ τοῖς παιδαρίοις, καὶ τοῖς κάμνουσι καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν ἂν οὐθεὶς νοῦν ἔχων διαπορήσειε. Λέγονται γὰρ οὐ λόγων, ἀλλ' οἱ μὲν ἡλικίας ἐν ἧ μεταβάλλουσιν, οἱ δὲ κολάσεως ἱατρικῆς ἢ πολιτικῆς. Κόλασις γὰρ ἢ φαρμακία τῶν πληγῶν οὐκ ἐλάττων

ἐστίν. Ὅμοίως δὲ ταύταις οὐδὲ τὰς τῶν πολλῶν (εἰ-
 κῇ γὰρ λέγουσι σχεδὸν περὶ πάντων, καὶ μάλιστα
 περὶ ταύτης) ἐπισκεπτέον δόξας. Αἰτοπον γὰρ προσφέ-
 ρειν λόγον τοῖς λόγου μηδὲν δεομένοις, ἀλλὰ πάθους.
 Ἐπεὶ δ' εἰσὶν ἀπορίαι περὶ ἐκάστην πραγματείαν οἰ-
 κῆται, δῆλον ὅτι καὶ περὶ βίου τοῦ κρατίστου, καὶ
 ζωῆς τῆς ἀρίστης εἰσὶ. Ταύτας οὖν καλῶς ἔχει τὰς
 δόξας ἐξετάζειν. Οἱ γὰρ τῶν ἀμφισβητούντων ἔλεγ-
 χοι, τῶν ἐναντιουμένων αὐτοῖς λόγων ἀποδείξεις
 εἰσὶν. Ἐτι δὲ πρὸ ἔργου τὸ τοιαῦτα μὴ λανθάνειν,
 μάλιστα πρὸς ἃ δεῖ συντείνειν πᾶσαν σκέψιν, ἐκ τίνων
 ἐνδέχεται μετασχεῖν τοῦ εὖ καὶ καλῶς ζῆν (εἰ μακα-
 ρίως ἐπιφθονώτερον εἰπεῖν) καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τὴν
 περὶ ἕκαστα γενομένην ἂν τῶν ἐπιεικῶν. Εἰ μὲν γὰρ
 ἐν τοῖς διὰ τύχην γινομένοις, ἢ τοῖς διὰ φύσιν τὸ κα-
 λῶς ζῆν ἐστίν, ἀνέλπιστον ἂν εἴη πολλοῖς. Οὐ γάρ
 ἐστι δι' ἐπιμελείας ἢ κτῆσις οὐδὲ ἐπ' αὐτοῖς, οὐδὲ τῆς
 αὐτῶν πραγματείας. Εἰ δ' ἐν τῷ αὐτὸν ποιόν τινα
 εἶναι, καὶ τὰς κατ' αὐτὸν πράξεις, κοινότερον ἂν εἴη
 τὸ ἀγαθὸν καὶ θειότερον· κοινότερον, ἐν τῷ πλείοσιν
 ἐνδέχισθαι μετασχεῖν· θειότερον δὲ, τῷ κείσθαι τὴν
 εὐδαιμονίαν τοῖς αὐτοῖς· παραδκευάζουσι ποιούς τι-
 ρας καὶ τὰς πράξεις.

CAPUT IV.

Ἔσται δὲ φανερὰ τὰ πλείιστα τῶν ἀμφισβητούμε-
 νων, καὶ διαπορουμένων, ἂν καλῶς ὁρισθῇ, τίχρη νο-
 μίζειν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν, πότερον ἐν τῷ ποιόν
 τινα μόνον εἶναι τὴν ψυχὴν, καθάπερ τινὲς ᾤήθησαν
 τῶν σοφῶν καὶ πρεσβυτέρων· ἢ δεῖ μὲν καὶ ποιόν τινα
 ὑπάρχειν αὐτὸν, μᾶλλον δὲ δεῖ τὰς πράξεις εἶναι ποιᾶς

τινας. Διηρημένων δὲ τῶν βίων, καὶ τῶν μὲν ἀμφισβητούντων τῆς τοιαύτης εὐημερίας, ἀλλ' ὥς τῶν ἀναγκαίων χάριν σπουδαζομένων, οἷον τῶν περὶ τὰς τέχνας τὰς φορτικὰς, καὶ τῶν περὶ χρηματισμὸν, καὶ τὰς βαναύσους· (λέγω δὲ φορτικὰς μὲν, τὰς πρὸς δόξαν πραγματευομένας μόνον· βαναύσους δὲ, τὰς ἐδραίας καὶ μισθαρινικάς· χρηματιστικάς δὲ, τὰς πρὸς ἀγορὰς καὶ πράξεις καπηλικὰς) τῶν οὖν εἰς ἀγωγὴν εὐδαιμονικὴν ταττομένων τριῶν ὄντων, τῶν καὶ πρότερον ῥηθέντων ἀγαθῶν ὡς μεγίστων, ἀρετῆς καὶ φρονήσεως καὶ ἡδονῆς, τρεῖς ὁρῶμεν καὶ βίους ὄντας, οὓς οἱ ἐπ' ἐξουσίας τυγχάνοντες προαιροῦνται ζῆν ἅπαντες, πολιτικόν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. Τούτων γὰρ ὁ μὲν φιλόσοφος, βούλεται περὶ φρόνησιν εἶναι καὶ τὴν θεωρίαν τὴν περὶ τὴν ἀλήθειαν· ὁ δὲ πολιτικὸς, περὶ τὰς πράξεις τὰς καλὰς. (Αὗται δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς) ὁ δ' ἀπολαυστικὸς, περὶ τὰς ἡδονὰς τὰς σωματικάς. Διόπερ ἕτερον τὸν εὐδαίμονα προσαγορεύει, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Ἀναξαγόρας μὲν ὁ Κλαζομένος ἐρωτηθεὶς τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, οὐθεὶς, εἶπεν, ὃν σὺ νομίζεις· ἀλλ' ἄτοπος ἂν τις σολαφανείη· τοῦτον δ' ἀπεκρίνατο τὸν τρόπον ἐκεῖνος, ὁρῶν τὸν ἐρόμενον ἀδύνατον ὑπολαμβάνοντα, μὴ μέγαν ὄντα καὶ καλὸν ἢ πλούσιον, ταύτης τυγχάνειν τῆς προσηγορίας. Αὐτὸς δ' ἔως ὥτε τοὺς ζῶντας ἀλύπως καὶ καθαρῶς πρὸς τὸ δίκαιον, ἢ τινος θεωρίας κοινωνοῦντα θείας, τοῦτον ὡς ἄνθρωπον εἰπεῖν μακάριον εἶναι.

CAPUT V.

Περὶ πολλῶν μὲν οὖν καὶ ἑτέρων, οὐ ῥάδιον τὸ

κρῖναι καλῶς · μάλιστα δὲ περὶ οὗ ῥᾶστον εἶναι δο-
 κεῖ, καὶ παντός ἀνθρώπου τὸ γινῶναι, τί τῶν ἐν τῷ
 ζῆν αἰρετόν, καὶ ὁ λαβὼν ἂν τις ἔχοι πλήρη τὴν ἐπι-
 θυμίαν. Πολλὰ γὰρ ἐστὶ τοιαῦτα τῶν ἀποβαινόν-
 των, δι' ἀπροΐενται τὸ ζῆν, οἷον νόσους, περιοδυνίας, χει-
 μῶνας. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς αἰρετόν ἦν, εἴ
 τις αἴρῃσιν ἐδίδου, διὰ γε ταῦτα τὸ μὴ γενέσθαι.
 Πρὸς δὲ τούτοις ὁ βίος, ὃν [ἔτι] ζῶσιν ἔτι παῖδες ὄν-
 τες · καὶ γὰρ ἐπὶ τούτον ἀνακάμψαι πάλιν οὐδεὶς ἂν
 ὑπομείνειεν εὖ φρονῶν. Ἐτι δὲ πολλὰ τῶν τε μηδε-
 μίαν ἐχόντων μὲν ἡδονὴν ἢ λύπην, καὶ τῶν ἐχόντων
 μὲν ἡδονήν, μὴ καλὴν δὲ, τοιαῦτ' ἐστὶν, ὥστε τὸ μὴ εἶ-
 ναι κρεῖττον εἶναι τοῦ ζῆν. Ὅλως δ' εἴ τις ἅπαντα
 συναγάγοι, ὅσα πράττουσι μὲν καὶ πάσχουσιν ἅπαν-
 τες, ἐκόντες μέντοι μηθὲν αὐτῶν, διὰ τὸ μηδ' αὐτοῦ
 χάριν, καὶ προσθείη χρόνου πλήθος ἀπέραντόν τι,
 μᾶλλον ἔνεκ' ἂν τις τούτων ἔλοιτο ζῆν ἢ μὴ ζῆν. Ἀλλὰ
 μὴν οὐδὲ διὰ τὴν τροφῆς μόνον ἡδονήν, ἢ τὴν τῶν ἀφρο-
 δισιῶν, ἀφαιρεθεῖσιν τῶν ἄλλων ἡδονῶν, ἃς τὸ γινώ-
 σκειν, ἢ βλέπειν, ἢ τῶν ἄλλων τις αἰσθήσεων πορίζοιτο
 τοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἂν εἰς προτιμήσειε τὸ ζῆν, μὴ
 παντελῶς ὣν ἀνδράποδον. Δῆλον γὰρ ὅτι τῷ ταύτην
 ποιουμένῳ τὴν αἴρῃσιν, οὐθὲν ἂν διενέγκοιεν γενέσθαι
 θηρίον ἢ ἀνθρώπον. Ὁ γοῦν ἐν Αἰγύπτῳ βοῦς, ὃν
 ὡς Ἀπὶν τιμᾶσιν, ἐν πλείοσι τῶν τοιούτων ἐξουσιάζει
 πολλῶν μοναρχῶν. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ διὰ τὴν
 τοῦ καθεύδειν ἡδονήν. Τί γὰρ διαφέρει καθεύδειν
 ἀνέγερτον ὕπνον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς
 τελευταίας ἐτῶν ἀριθμὸν χιλίων ἢ ποσωνοῦν, ἢ ζῆν
 ὄντα φυτόν; Τὰ γοῦν φυτὰ τοιαύτης τινὸς ἔοικε μετέ-

χειν ζωῆς, ὥσπερ καὶ τὰ παῖδια. Καὶ γὰρ ταῦτα κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ μητρὶ γένεσιν πεφυκότα μὲν διατελεῖ, καθεύδοντα δὲ τὸν πάντα χρόνον. Ὡστε φανερόν ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι διαφεύγει σκοπούμενους, τί τὸ εὖ, καὶ τί τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐν τῷ ζῆν. Τὸν μὲν οὖν Ἀναξαγόραν φασὶν ἀποκρίνασθαι πρὸς τινα διαποροῦντα τοιαῦτ' ἅττα καὶ διερωτῶντα, τίνας ἐνεκ' ἄν τις ἔλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι; τοῦ (φάναι) θεωρῆσαι τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν περὶ τὸν ὅλον κόσμον τάξιν. Οὗτος μὲν οὖν ἐπιστήμης τινὸς ἕνεκεν, τὴν αἴρεσιν ᾗετο τιμίαν εἶναι τοῦ ζῆν. Οἱ δὲ Σαρδανάπαλον μακαρίζοντες, ἢ Σμινδυρίδην τὸν Συβαρίτην, ἢ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν ζώντων τὸν ἀπολαυστικὸν βίον, οὗτοι δὲ πάντες ἐν τῷ χαίρειν φαίνονται τάττειν τὴν εὐδαιμονίαν. Ἔτεροι δὲ τινες οὗτ' ἄν φρόνησιν οὐδεμίαν, οὔτε τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ἔλοιντο μᾶλλον, ἢ τὰς πράξεις τὰς ἀπ' ἀρετῆς. Αἰροῦνται γοῦν οὐ μόνον ἔνιοι δόξης χάριν αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ μὴ μέλλοντες εὐδοκιμήσειν. Ἄλλ' οἱ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν, οὐκ ἄληθῶς τυγχάνουσι τῆς προσηγορίας. Οὐ γάρ εἰσι πολιτικοὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γὰρ πολιτικὸς, τῶν καλῶν ἐστὶ πράξεων προαιρετικὸς, αὐτῶν χάριν· οἱ δὲ πολλοὶ χρημάτων καὶ πλεονεξίας ἕνεκεν ἄπτονται τοῦ ζῆν οὕτως. Ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημένων φανερόν, ὅτι πάντες ἐπὶ τρεῖς βίους φέρουσι τὴν εὐδαιμονίαν, πολιτικόν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. Τούτων δ' ἡ μὲν περὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ἀπολαύσεις ἡδονή, καὶ τίς καὶ ποία τις γίνεται, καὶ διὰ τίνων, οὐκ ἄδηλον. Ὡστ' οὐ τίνες εἰσὶ δεῖ ζῆτεῖν αὐτὰς, ἀλλ' εἰ συντείνουσι τι πρὸς εὐδαιμονίαν, ἢ μὴ,

καὶ πῶς συντίθενται καὶ πότερον, εἰ δεῖ προσάγειν τῷ
 ζῆν καλὰς ἡδονὰς, ταύτας δεῖ προσάπτειν, ἢ τούτων
 μὲν ἄλλον τινὰ τρόπον ἀνάγκη κοινωνεῖν. Ἑτεραι
 δ' εἰσὶν ἡδοναὶ, δι' αἷς ἐν λόγοις οἴονται τὸν εὐδαιμόνα
 ζῆν ἡδέως, καὶ μὴ μόνον ἀλύπως· ἀλλὰ περὶ μὲν τοί-
 των ὕστερον ἐπισκεπτέον. Περὶ δ' ἀρετῆς καὶ φρο-
 νήσεως πρῶτον θεωρήσωμεν, τὴν τε φύσιν αὐτῶν ἐκα-
 τέρου τίς ἐστι, καὶ πότερον μόρια ταῦτα τῆς ἀγαθῆς
 ζωῆς ἐστίν, ἢ αὐτὰ, ἢ αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτῶν· ἐπει-
 δὴ προσάπτουσιν αὐτά· καὶ εἰ μὴ πάντες εἰς τὴν εὐ-
 δαιμονίαν, ἀλλ' οὖν οἱ λόγοι ἄξιοι τῶν ἀνθρώπων
 πάντες. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτερος ᾤετο εἶναι
 τέλος τὸ γινώσκειν τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐπιζητεῖ τί ἐστίν
 ἡ δικαιοσύνη, καὶ τί ἡ ἀνδρία, καὶ ἕκαστον τῶν μο-
 ρίων αὐτῆς. Ἐπολεῖ γὰρ ταῦτ' εὐλόγως· ἐπιστήμας
 γὰρ ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετάς· ὥσθ' ἅμα συμβαί-
 νειν εἰδέναι τε τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἶναι δίκαιον.
 Ἄμα μὲν γὰρ μεμαθήκαμεν τὴν γεωμετρίαν καὶ οἰκο-
 δομίαν, καὶ ἐσμέν οἰκοδόμοι καὶ γεωμέτραι· διόπερ
 ἐζητεῖ τί ἐστίν ἀρετὴ, ἀλλ' οὐ πῶς γίνεται, καὶ ἐκ τί-
 νων. Τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει
 τῶν θεωρητικῶν. Οὐθέν γὰρ ἕτερόν ἐστι τῆς ἀστρο-
 λογίας, οὐδὲ τῆς περὶ φύσεως ἐπιστήμης, οὐδὲ γεω-
 μετρίας, πλὴν τὸ γνωρίσαι καὶ θεωρῆσαι τὴν φύσιν
 τῶν πραγμάτων τῶν ὑποκειμένων ταῖς ἐπιστήμαις.
 Οὐ μὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς οὐθέν κωλύει πρὸς
 πολλὰ τῶν ἀναγκαίων εἶναι χρησίμους αὐτὰς ἡμῖν.
 Τῶν δὲ ποιητικῶν ἐπιστημῶν ἕτερον τὸ τέλος τῆς ἐπι-
 στήμης καὶ γνώσεως· οἷον ὑγίεια μὲν ἰατρικῆς, εὐνο-
 μία δὲ, ἢ τοιοῦθ' ἕτερον, τῆς πολιτικῆς. Καλὸν μὲν

οὖν καὶ τὸ γνωρίζειν ἕκαστον τῶν καλῶν · οὐ μὴν ἀλλὰ γε περὶ ἀρετῆς, οὐ τὸ εἰδέναι τιμωτάτον τί ἐστιν, ἀλλὰ τὸ γινώσκειν ἐκ τίνων ἐστίν · οὐ γὰρ εἰδέναι βουλόμεθα τί ἐστιν ἀνδρία, ἀλλ' εἶναι ἀνδρεῖοι · οὐδὲ τί ἐστὶ δικαιοσύνη, ἀλλ' εἶναι δίκαιοι · καθάπερ καὶ ὑγιαίνειν μᾶλλον, ἢ γινώσκειν τί ἐστὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ εὖ ἔχειν τὴν ἑξὶν μᾶλλον, ἢ γινώσκειν τί ἐστὶ τὸ εὖ ἔχειν.

CAPUT VI.

Πειρατέον δὲ τούτων πάντων ζητεῖν τὴν πίστιν διὰ τῶν λόγων, μαρτυρίοις καὶ παραδείγμασι χρῶμενον τοῖς φαινομένοις. Κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνεσθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις. Εἰ δὲ μὴ, τρόπον γέ τινα πάντως, ὅπερ μεταβιβαζόμενοι ποιήσουσιν · ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν · ἐξ ὧν ἀναγκαῖον δεικνύναι πως περὶ αὐτῶν · ἐκ γὰρ τῶν ἀληθῶς μὲν λεγομένων, οὐ σαφῶς δὲ, προϋούσιν, ἔσται καὶ τὸ σαφῶς, μεταλαμβάνουσιν αἰεὶ τὰ γνωριμώτερα τῶν εἰωθότων λέγεσθαι συγκεχυμένως. Διαφέρουσιν δ' οἱ λόγοι περὶ ἐκάστην μέθοδον, οἷτε φιλοσόφως λεγόμενοι, καὶ μὴ φιλοσόφως. Διόπερ καὶ τῶν πολιτικῶν οὐ χρὴ νομίζειν περίεργον εἶναι τὴν τοιαύτην θεωρίαν, δι' ἧς οὐ μόνον τὸ τί φανερὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ διατί. Φιλόσοφον καὶ τὸ τοιοῦτον περὶ ἐκάστην μέθοδον. Λέγεται μὲντοι τοῦτο πολλῆς εὐλαβείας. Εἰσὶ γάρ τινες οἱ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι, τὸ μὴθὲν εἰς μὴθὲν λέγειν, ἀλλὰ μετὰ τρόπον, πολλάκις λανθάνουσι λέγοντες ἄλλοτρίους λόγους τῆς πραγματείας καὶ κενούς. Τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὅτε μὲν δι' ἄγνοιαν, ὅτε

δι' δι' ἀλαζονείαν· ὑφ' ὧν ἀλλοπεσθαι συμβαίνει καὶ τοὺς ἐμπείρους δυναμένους πράττειν ὑπὸ τούτων τῶν μὴτ' ἐχόντων μῆτε δυναμένων διάνοιαν ἀρχιτεκτονικὴν ἢ πρακτικὴν. Πάσχουσι δὲ τοῦτο δι' ἀπαιδευσίαν· ἀπαιδευσία γάρ ἐστι περὶ ἕκαστον πρᾶγμα τὸ μὴ δύνασθαι κρίνειν τοὺς τε οἰκείους λόγους τοῦ πράγματος, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους. Καλῶς δ' ἔχει καὶ τὸ χωρὶς κρίνειν τὸν τῆς αἰτίας λόγον καὶ τὸ δεικνύμενον, διὰ τε τὸ ῥηθῆναι ἀρίτως, ὅτι προσέχειν οὐ δεῖ πάντα τοῖς διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ πολλάκις μᾶλλον τοῖς φαινομένοις. Νῦν δ' ὁπότ' ἂν λύειν μὴ ἔχωσιν, ἀναγκάζονται πιστεύειν τοῖς εἰρημένοις, καὶ διότι πολλάκις τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ λόγου δεδειχθαι δοκοῦν, ἀληθές μὲν ἐστίν, οὐ μέντοι διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, δι' ἣν φησιν ὁ λόγος. Ἔστι γὰρ διὰ ψεύδους, ἀληθές δεῖξαι· δῆλον δὲ ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν.

CAPUT VII.

Πεπροοιμιασμένων δὲ καὶ τούτων, λέγωμεν ἀρχάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων, ὥσπερ εἴρηται, οὐ σαφῶς λεγομένων, ζητοῦντες ἐπὶ τὸ σαφῶς εὑρεῖν τί ἐστίν ἡ εὐδαιμονία. Ὁμολογεῖται δὴ μέγιστον εἶναι καὶ ἀριστον τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀνθρώπινον δὲ λέγωμεν, ὅτι τάχ' ἂν εἴη καὶ βελτιονός τις ἄλλου τῶν ὄντων εὐδαιμονία, οἷον θεοῦ. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ζώων ὅσα χεῖρω τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, οὐθὲν κοινωνεῖν ταύτης τῆς προσηγορίας. Οὐ γάρ ἐστιν εὐδαίμων ἵππος, οὐδ' ὄρνις, οὐδ' ἰχθύς, οὐδ' ἄλλο τῶν ὄντων οὐθὲν, ὃ μὴ κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν ἐν τῇ φύσει μετέχει θείου τινός, ἀλλὰ κατ' ἄλλην τινὰ τῶν ἀγαθῶν μετοχὴν, τὸ

μὲν βέλτιον ζῆν, τὸ δὲ χεῖρον αὐτῶν. Ἄλλ' ὅτι τοῦτο ἔχει τὸν τρόπον, ὕστερον ἐπισκεπτέον· νῦν δὲ λέγομεν ὅτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἴσθι ἀνθρώπῳ πρακτὰ, τὰ δ' οὐ πρακτὰ. Τοῦτο δὲ λέγομεν οὕτω, διότι ἔνια τῶν ὄντων οὐθὲν μετέχει κινήσεως· ὥστ' οὐδὲ τῶν ἀγαθῶν· καὶ ταῦτ' ἴσως ἄριστα τὴν φύσιν ἔστιν. Ἐνιά δὲ πρακτὰ μὲν, ἀλλὰ πρακτὰ κρείττισιν ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ διχῶς λέγεται τὸ πρακτὸν (καὶ γὰρ ἂν ἔνεκα πράττομεν, καὶ ἂ τούτων ἔνεκα μετέχει πράξεως, οἶον καὶ τὴν ὑγίειαν, καὶ τὸν πλοῦτον, τίθεμεν τῶν πρακτῶν, καὶ τὰ τούτων πραττόμενα χάριν, τὰ ὑγιεῖν καὶ τὰ χρηματιστικά) δῆλον ὅτι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων πρακτῶν ἄριστον θετέον.

CAPUT VIII.

Σκεπτέον τοίνυν τί τὸ ἄριστον, καὶ λέγεται ποσᾶν. Ἐν τρισὶ δὴ μάλιστα φαίνεται δόξαις εἶναι τοῦτο. Φασὶ γὰρ, ἄριστον μὲν εἶναι πάντων αὐτὸ τὸ ἀγαθόν. Αὐτὸ δ' εἶναι τὸ ἀγαθόν, ὃ ὑπάρχει, τῷ τε πρώτῳ εἶναι τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῷ αἰτίῳ, τῇ παρουσίᾳ τοῖς ἄλλοις τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. Ταῦτα δ' ὑπάρχει ἀμφοτέρω τῇ ἰδέᾳ τοῦ ἀγαθοῦ. Λέγω δὲ ἀμφοτέρω, τό τε πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἰτίον ἀγαθοῖς; τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. Μάλιστα τε γὰρ τὰ ἀγαθὰ λέγεσθαι κατ' ἐκείνης ἀληθείας. Κατὰ μετοχὴν γὰρ καὶ ὁμοιότητα, τὰ ἅλα ἀγαθὰ ἐκείνης εἶναι, καὶ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν. Ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ μετεχομένου, ἀναιρεῖσθαι καὶ τὰ μετέχοντα τῆς ἰδέας, ἃ λέγεται τῷ μετέχειν ἐκείνης. Τὸ δὲ πρῶτον, τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον πρὸς τὸ ὕστερον, ὥστε εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγα-

Θου. Καὶ γὰρ χωριστὴν εἶναι τῶν μετεχόντων, ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας ιδέας. Ἔστι μὲν οὖν τὸ διασκοπεῖν περὶ ταύτης τῆς δόξης ἐτέρας τε διατριβῆς, καὶ τὰ πολλὰ λογικώτερας ἐξ ἀνάγκης. Οἱ γὰρ ἅμα ἀναιρετικοὶ τε καὶ κοινοὶ λόγοι, κατ' οὐδεμίαν εἰσὶν ἄλλη ἐπιστήμη. Εἰ δὲ δεῖ συντόμως εἰπεῖν περὶ αὐτῶν, λέγωμεν ὅτι πρῶτον μὲν τὸ εἶναι ιδέας μὴ μόνον ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ ἁλλουοῦν, λέγεται λογικῶς καὶ κενῶς. Ἐπέκεπται δὲ πολλοῖς περὶ αὐτοῖς τρόποις, καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν. Ἐπειτ' εἰ καὶ ὅτι μάλιστα εἰσὶν αἱ ἰδίαί, καὶ ἀγαθοῦ ἰδέα, μὴ ποτ' οὐδὲ χρήσιμος πρὸς ζῶν ἀγαθὴν, οὐδὲ πρὸς τὰς πράξεις. Πολλαχῶς γὰρ λέγεται καὶ ἰσαχῶς τῷ ὄντι ἀγαθόν. Τό, τε γὰρ ὄν (ὥσπερ ἐν ἄλλοις διήρηται) σημαίνει τὸ μὲν τί ἐστι, τὸ δὲ ποιοῦν, τὸ δὲ ποσόν, τὸ δὲ πότε· καὶ πρὸς τούτοις, τὸ μὲν ἐν τῷ κινεῖσθαι, τὸ δὲ ἐν τῷ κινεῖν. Καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐκάστη τῶν πτώσεων ἐστὶ τούτων· ἐν οὐσίᾳ μὲν ὄνους καὶ ὁ θεός· ἐν δὲ τῷ ποιῶ, τὸ δίκαιον· ἐν δὲ τῷ ποσῶ, τὸ μέτριον· ἐν δὲ τῷ πότε, ὁ καιρός· τὸ δὲ διδάσκον καὶ τὸ διδασκόμενον, περὶ κίνησιν. Ὡσπερ οὖν οὐδὲ τὸ ὄν ἐν τι ἐστὶ περὶ τὰ εἰρημένα, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀγαθόν, οὐδὲ ἐπιστήμη ἐστὶ μία οὔτε τοῦ ὄντος, οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὁμοιοσχημόνως λεγόμενα ἀγαθὰ, μιᾶς ἐστὶ θεωρῆσαι, οἷον τὸν καιρὸν ἢ τὸ μέτριον, ἀλλ' ἐτέρα ἕτερον καιρὸν θεωρεῖ, καὶ ἐτέρα ἕτερον μέτριον· οἷον περὶ τροφήν μὲν, τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτριον ἱατρικὴ καὶ γυμναστικὴ· περὶ δὲ τὰς πολεμικὰς πράξεις, στρατηγία. Καὶ οὕτως ἐτέρα περὶ ἐτέραν πράξιν. Ὡστε σχολὴν αὐτό γε τὸ ἀγαθόν

θεωρῆσαι μιᾶς. Ἐτι ἐν ὅσοις ὑπάρχει τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστι κοινόν τι παρὰ ταῦτα, καὶ τοῦτο χωριστόν. Εἴη γὰρ ἂν τι τοῦ πρώτου πρότερον. Πρότερον γὰρ τὸ κοινὸν καὶ χωριστόν, διὰ τὸ, ἀναιρουμένου τοῦ κοινοῦ, ἀναιρεῖσθαι τὸ πρῶτον· οἷον εἰ τὸν διπλάσιον πρῶτον τῶν πολλαπλασίων, οὐκ ἐνδέχεται τὸ πολλαπλάσιον τὸ κοινῇ κατηγορούμενον εἶναι χωριστόν. Ἔσται γὰρ τοῦ διπλασίου πρότερον, εἰ συμβαίνει τὸ κοινὸν εἶναι τὴν ιδέαν, οἷον εἰ χωριστόν ποιήσεis τι τὸ κοινόν· εἰ γὰρ ἔστι δικαιοσύνη ἀγαθόν, καὶ ἡ ἀνδρία. Ἐτι τοίνυν φασὶν αὐτό τι ἀγαθόν. Τὸ οὖν αὐτὸ, πρόσκειται πρὸς τὸν λόγον τὸν κοινόν. Τοῦτο δὲ τί ἂν εἴη, πλὴν ὅτι αἰτίδιον καὶ χωριστόν; Ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον λευκὸν τὸ πᾶσας ἡμέρας λευκὸν τοῦ μίαν ἡμέραν· ὥστε οὐδὲ δὴ τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ταῦτό τῃ ιδέᾳ· πᾶσι γὰρ ὑπάρχει κοινόν. Ἀνάπαλις δὲ καὶ δεικτέον, πῶς νῦν δεικνύουσι τὸ ἀγαθὸν αὐτό. Νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὁμολογουμένων ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθὰ δεικνύουσιν. Ἐξ ἀριθμῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν. Τάξεις γὰρ καὶ ἀριθμοὶ, ὡς τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν ὑπάρχον, διὰ τὸ εἶναι τὸ ἐν αὐτὸ ἀγαθόν. Δεῖ δ' ἐκ τῶν ὁμολογουμένων, οἷον ὑγίειας, ισχύος, σωφροσύνης, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ καλόν. Πάντα γὰρ τάδε τάξεις καὶ ἡρεμία. Εἰ ἄρα, ἐκείνα μᾶλλον· ἐκείνοις γὰρ ὑπάρχει αὐτὰ μᾶλλον. Παράβολος δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι τὸ ἐν αὐτὸ ἀγαθόν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται. Οὔτε γὰρ ὡς ἐφίενται λέγονται φανερώς, ἀλλὰ λίαν ἀπλῶς τότε φασὶ καὶ ὄρεξιν εἶναι, πῶς ἂν

τις ὑπολάβοι ἐν οἷς ζῶῃ μὴ ὑπάρχει; Δεῖ δὲ περὶ τού-
του πραγματευθῆναι, καὶ μὴ ἀξιούν μῆθὲν ἀλόγως,
ἃ καὶ μετὰ λόγου πιστεῦσαι οὐ φάδιον· τό τε φάναι
πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἐνός τινος ἀγαθοῦ, οὐκ ἀλη-
θές. Ἐκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται· ὁφθαλ-
μὸς ὄντος, σῶμα ὑγείας· οὕτως ἄλλον. Ὅτι μὲν
οὖν οὐκ ἔστιν αὐτό τι ἀγαθόν, ἔχει ἀπορίας τοιαύ-
τας, καὶ ὅτι οὐ χρήσιμον τῇ πολιτικῇ, ἀλλ' ἰδίον τι
ἀγαθόν, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις· οἷον γυμναστικῇ
εὐεξία. Ἔτι καὶ τὸ ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένον. Ἡ γὰρ
οὐδεμιᾷ χρήσιμον αὐτὸ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ εἶδος, ἢ πά-
σαις ὁμοίως. Ἔτι οὐ πρακτόν. Ὅμοίως δ' οὐδὲ τὸ
κοινὸν ἀγαθόν, οὔτε αὐτὸ ἀγαθόν ἐστι· καὶ γὰρ ἂν
μικρῷ ὑπάρξῃ ἀγαθῷ· οὔτε πρακτόν· οὐ γὰρ ὅπως
ὑπάρξῃ τὸ ὁτιοῦν ὑπάρχον, ἱατρικῇ πραγματεύεται,
ἀλλ' ὅπως ὑγίεια. Ὅμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν
ἐκάστη· ἀλλὰ ποσαχῶς τὸ ἀγαθόν· καὶ ἔστι τι αὐτοῦ
καλόν, καὶ τὸ μὲν πρακτόν, τὸ δ' οὐ πρακτόν. Τὸ
δὲ κοινώτερον ἀγαθόν, τὸ οὐ ἔνεκα. Οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἐν
τοῖς ἀκινήτοις φανερόν, ὅτι οὐδὲ ἡ ἰδέα τῶν ἀγαθῶν τὸ
ζητούμενον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε τὸ κοινόν.
Τὸ μὲν γὰρ ἀκίνητον καὶ οὐ πρακτόν, τὸ δὲ κίνητον
μὲν, ἀλλ' οὐ πρακτόν. Τὸ δ' οὐ ἔνεκα, ὡς τέλος ἄρι-
στον καὶ αἰτιον τῶν ὑφ' αὐτό, καὶ πρῶτον πάντων.
Ἵστε τούτων ἂν εἴῃ αὐτὸ ἀγαθόν τὸ τέλος τῶν ἀν-
θρώπων πρακτῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ τὴν κυρίαν
πασῶν. Αὕτη δ' ἐστὶ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ καὶ
φρόνησις. Διαφέρουσι δὲ αὗται αἱ ἕξεις πρὸς τὰς
ἄλλας, τῷ τοιαῦται εἶναι. Πρὸς δ' ἁλλήλας εἰ τι
διαφέρουσιν, ἴσπερον λεχτέον. Ὅτι δ' αἰτιον τὸ τέ-

λος τοῖς ὑφ' αὐτό, δηλοῖ ἡ διδασκαλία. Ὅρισάμενοι γὰρ τὸ τέλος, τὰλλα δεικνύουσιν, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἀγαθόν. Αἷτιον γὰρ τοῦ οὗ ἔνεκα. Οἷον ἐπειδὴ τοῦ ὑγιαίνειν τοδὶ, ἀνάγκη τόδε εἶναι τὸ συμφέρον πρὸς αὐτήν· τὸ δ' ὑγιαίνειν τῆς ὑγείας αἷτιον ὥς κινήσαν, καὶ τότε τοῦ ἄλλου τὸ ἀγαθὸν εἶναι τὴν ὑγίαν. Ἔτι οὐδὲ δεικνύουσιν οὐθ' ὅτι ἀγαθὸν ἡ ὑγίεια, ἂν μὴ σοφιστής, ἢ καὶ μὴ ἱατρός (οὗτοι γὰρ τοῖς ἀλλοτριῶις λόγοις σοφίζονται) ὥσπερ οὐδ' ἄλλην ἀρχὴν οὐδεμίαν. Τὸ δ' ὥς τέλος ἀγαθὸν ὁνθρώπων, καὶ τὸ ἄριστον τῶν πρακτικῶν σκεπτόν ποσαχῶς τὸ ἄριστον πάντων· ἐπειδὴ τοῦτο ἄριστον, μετὰ ταῦτα ἄλλην λαβοῦσιν ἀρχήν.

LIBER II.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλην λαβοῦσιν ἀρχὴν περὶ τῶν ἐπομένων λεκτέον. Πάντα δὴ τὰ ἀγαθὰ, ἢ ἐκτὸς, ἢ ἐν ψυχῇ· καὶ τούτων αἰρειώτερα τὰ ἐν πῇ ψυχῇ, καθάπερ διαιρούμεθα καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις. Φρόνησις γὰρ καὶ ἀρετὴ καὶ ἡδονή, ἐν ψυχῇ· ὧν ἓν ἢ πάντα τέλος εἶναι δοκεῖ πᾶσι. Τῶν δὲ ἐν ψυχῇ, τὰ μὲν ἔξεις ἢ δυνάμεις εἰσὶ, τὰ δ' ἐνέργειαι καὶ κινήσεις. Ταῦτα δὴ οὕτως ὑποκείσθω, καὶ περὶ ἀρετῆς ὅτι ἐστὶν ἡ βελτιστὴ διάθεσις, ἢ ἔξις ἢ δύναμις ἐκάστων ὧσων ἐστὶ τις χρῆσις ἢ ἔργον. Δῆλον δ' ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἐπὶ πάντων γὰρ οὕτω τίθεμεν· οἷον ἱματίου ἀρετὴ ἐστὶ καὶ ἔργον τι καὶ χρῆσις,

καὶ ἡ βελτίστη ἐξίς τοῦ ἱματίου ἀρετὴ ἐστίν. Ὁμοίως
 δὲ καὶ τοῦ πλοίου καὶ οἰκίας καὶ τῶν ἄλλων· ὥστε
 καὶ ψυχῆς. Ἔστι γάρ τι ἔργον αὐτῆς· καὶ τῆς βελ-
 τίονος δὴ ἐξίως ἔστω βέλτιον τὸ ἔργον· καὶ ὡς ἔχου-
 σιν αἱ ἐξίς πρὸς ἀλλήλας, οὕτω καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ
 τούτων πρὸς ἀλλήλα ἐχέτω, καὶ τέλος ἐκάστωι τὸ ἔρ-
 γον. Φανερόν τοίνυν ἐκ τούτων ὅτι βέλτιον τὸ ἔρ-
 γον τῆς ἐξίως. Τὸ γὰρ τέλος, ἄριστον ὡς τέλος·
 ὑπέρεκκεται γὰρ τέλος τὸ βέλτιστον καὶ τὸ ἔσχατον, οὐ
 ἕνεκα τᾶλλα πάντα. Ὅτι μὲν τοίνυν τὸ ἔργον βέλ-
 τιον τῆς ἐξίως καὶ τῆς διαθέσεως, δῆλον. Ἀλλὰ τὸ
 ἔργον λέγεται διχῶς· τῶν μὲν γὰρ ἐστίν ἕτερόν τι τὸ
 ἔργον παρὰ τὴν χρῆσιν· οἷον οἰκοδομικῆς οἰκία, ἀλλ'
 οὐκ οἰκοδόμησις· καὶ ἰατρικῆς ὑγίεια, ἀλλ' οὐκ ὑγί-
 ασις, οὐδ' ἰατρεισις. Τῶν δ', ἡ χρῆσις ἔργον· οἷον
 ὄψεως ὄρασις, καὶ μαθηματικῆς ἐπιστήμης θεωρία.
 Ὡστ' ἀνάγκη ὧν ἔργον ἡ χρῆσις, τὴν χρῆσιν βέλτιον
 εἶναι τῆς ἐξίως. Τούτων δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διω-
 ρισμένων, λέγωμεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ πράγματος καὶ
 τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οὐκ ὡσαύτως· οἷον σκυτοτομικῆς
 καὶ σκυτεύσεως ὑπόδημα. Εἰ δὴ τις ἐστὶν ἀρετὴ σκυ-
 τικῆς καὶ σπουδαίου σκυτέως, τὸ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον
 ὑπόδημα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων,
 ὅτι ἔστι ψυχῆς ἔργον τὸ ζῆν ποιεῖν, τοῦ δὲ χρῆσις
 καὶ ἐργήγορις. Ὁ γὰρ ὕπνος ἀργία τις καὶ ἡσυ-
 χία. Ὡστ' ἐπεὶ τὸ ἔργον ἀνάγκη ἐν καὶ ταὐτὸ εἶναι
 τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς ἀρετῆς ἔργον ἂν εἴη ζωὴ σπου-
 δαία. Τοῦτ' ἄρ' ἐστὶ τὸ πλεον ἀγαθόν, ὥσπερ ἦν ἡ
 εὐδαιμονία. Δῆλον δὲ ἐκ τῶν ὑποκειμένων. Ἦν μὲν
 γὰρ ἡ εὐδαιμονία τὸ ἄριστον· τὰ δὲ τέλη ἐν ψυχῇ,

καὶ τὰ ἄριστα τῶν ἀγαθῶν· αὐτὴ δὲ ἡ ἕξις ἡ ἐνέργεια, ἐπεὶ βέλτιον ἡ ἐνέργεια τῆς διαθέσεως, καὶ τῆς βελτίστης ἕξεως ἡ βελτίστη ἐνέργεια· ἡ δ' ἀρετὴ βελτίστη ἕξις. Καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐνέργεια ἡ τῆς ψυχῆς, ἄριστον εἶναι. Ἦν δὲ καὶ ἡ εὐδαιμονία τὸ ἄριστον. Ἔστιν ἄρα ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἀγαθῆς ἐνέργεια. Ἐπεὶ δὲ ἦν ἡ εὐδαιμονία τελειόν τι, καὶ ἔστι ζωὴ καὶ τελεία καὶ ἀτελής, καὶ ἀρετὴ ὡσαύτως, (ἡ μὲν γὰρ ὅλη, ἡ δὲ μόνιον, ἡ δὲ τῶν ἀτελῶν ἐνέργεια ἀτελής) εἴη ἂν εὐδαιμονία ζωῆς τελείας ἐνέργεια κατὰ ἀρετὴν τελείαν. Ὅτι δὲ τὸ γένος καὶ τὸν ὅρον αὐτῆς λέγουμεν καλῶς, μαρτύρια τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἡμῖν. Τό, τὴ γὰρ εὐ πράττειν καὶ τὸ εὖ ζῆν, τὸ αὐτὸ τῷ εὐδαιμονεῖν· ὧν ἕκαστον χρῆσις ἐστὶ καὶ ἐνέργεια, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πράξις. Καὶ γὰρ ἡ πρακτικὴ χρηστικὴ ἐστίν. Ὁ μὲν γὰρ χαλκεὺς ποιεῖ χαλινόν, χρῆται δ' ὁ ἵππικός. Καὶ τὸ μήτε μίαν ἡμέραν εἶναι εὐδαιμονα, μήτε παῖδα, μήθ' ἡλικίαν πᾶσαν. Διὸ καὶ τὸ Σόλωνος ἔχει κακῶς, τὸ μὴ ζῶντ' εὐδαιμονίζειν, ἀλλ' ὅταν λάβῃ τέλος. Οὐθέν γὰρ ἀτελὲς εὐδαιμον· οὐ γὰρ ὅλον. Ἔτι δ' οἱ ἔπαινοι τῆς ἀρετῆς, διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἔργων. Καὶ στεφανοῦνται οἱ νικῶντες, ἀλλ' οὐχ οἱ δυνάμενοι νικᾶν, μὴ νικῶντες δέ· καὶ τὸ κρίνειν ἐκ τῶν ἔργων ὁποῖός τί ἐστίν. Ἔτι διατὶ ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἐπαινεῖται; Ὅτι διὰ ταύτην τᾶλλα, ἢ τῷ εἰς ταύτην ἀναφέρεσθαι, ἢ τῷ μόνια εἶναι αὐτῆς. Διὸ ἕτερον εὐδαιμονισμός, καὶ ἔπαινος, καὶ ἐγκώμιον. Τὸ μὲν γὰρ ἐγκώμιον, λόγος τοῦ καθ' ἕκαστον ἔργον· ὁ δ' ἔπαινος, τοιοῦτον εἶναι καθόλου· ὁ δ' εὐδαιμονισμὸς, τέλος. Καὶ τὸ ἀπορούμενον δ' ἐνίοτε δῆ-

λον ἐκ τούτων, διὰ τί ποτ' οὐθὲν βελτίους οἱ σπου-
δαῖσι τῶν φαύλων τὸ ἥμισυ τοῦ βίου. Ὅμοιοι γὰρ
καθεύδοντες πάντες. Αἵτιον δ', ὅτι ἀργία ψυχῆς ὁ
ὑπνος, ἀλλ' οὐκ ἐνέργεια. Διὸ καὶ ἄλλο εἴ τι μόνιον
ἔστι ψυχῆς, οἷον τὸ θρεπτικόν, ἢ τούτου ἀρετὴ οὐκ
ἔστι μόνιον τῆς ὅλης ἀρετῆς, ὥσπερ οὐδ' ἡ τοῦ σώ-
ματος. Ἐν τῷ ὑπνῷ γὰρ μᾶλλον ἐνεργεῖ τὸ θρεπτι-
κόν· τὸ δ' αἰσθητικόν καὶ ὀρεκτικόν ἀτελεῖ ἐν τῷ
ὑπνῷ. Ὅσον δὲ τοῦ [μὴ] κινεῖσθαι μετέχουσι, καὶ αἱ
φαντασίαι βελτίους αἱ τῶν σπουδαίων, ἔαν μὴ διὰ
νόσον ἢ πῆφωσιν. Μετὰ ταῦτα περὶ ψυχῆς θεωρη-
τίον· ἡ γὰρ ἀρετὴ ψυχῆς, οὐ κατὰ συμβεβηκός.
Ἐπεὶ δ' ἀνθρωπίνην ἀρετὴν ζητοῦμεν, ὑποκίσθω
δύο μέρη ψυχῆς τὰ λόγου μετέχοντα· οὐ τὸν αὐτὸν
δὲ τρόπον μετέχειν λόγου ἅμφω, ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ ἐπι-
τάττειν, τὸ δὲ τῷ πείθισθαι καὶ ἀκούειν πεφυμέναι·
εἰ δὲ τι ἔστιν ἑτέρως ἄλογον, ἀφείσθω τοῦτο τὸ μόν-
ιον. Διαφέρει δ' οὐθὲν οὐτ' εἰ μεριστὴ ἡ ψυχὴ,
οὐτ' εἰ ἀμερὴς· (ἔχει μέντοι δυνάμεις διαφόρους
καὶ τὰς εἰρημένας) ὥσπερ ἐν τῷ καμπύλῳ τὸ κοῖλον
καὶ τὸ κυρτὸν ἀδιαχώριστον καὶ τὸ εὐθύ καὶ τὸ
λευκόν· καίτοι τὸ εὐθύ καὶ οὐ λευκόν, ἀλλὰ κατὰ
συμβεβηκός, καὶ οὐσία τοῦ αὐτοῦ. Ἀψήρηται δὲ καὶ
εἴ τι ἄλλο ἔστι μέρος ψυχῆς, οἷον τὸ φυσικόν. Ἀν-
θρωπίνης δὲ ψυχῆς, τὰ εἰρημένα μόνια ἴδια. Διὸ
οὐδ' αἱ ἀρεταὶ αἱ τοῦ θρεπτικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ, ἀν-
θρώπου· δεῖ γὰρ εἰ ἢ ἄνθρωπος, λογισμὸν ἐνεῖναι
καὶ ἀρχὴν καὶ πράξιν. Ἀρχεὶ δ' ὁ λογισμὸς οὐ λο-
γισμοῦ, ἀλλ' ὀρέξεως καὶ παθημάτων· ἀνάγκη ἄρα
ταῦτ' ἔχειν τὰ μέρη. Καὶ ὥσπερ ἡ εὐεξία, σύγκει-

ARIST. EUDEM.

H

καὶ τὰ ἄριστα τῶν ἀγαθῶν· αὐτὴ δὲ ἡ ἕξις ἡ ἐνέργεια, ἐπεὶ βέλτιον ἡ ἐνέργεια τῆς διαθέσεως, καὶ τῆς βελτίστης ἕξεως ἡ βελτίστη ἐνέργεια· ἡ δ' ἀρετὴ βελτίστη ἕξις. Καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐνέργεια ἡ τῆς ψυχῆς, ἄριστον εἶναι. Ἦν δὲ καὶ ἡ εὐδαιμονία τὸ ἄριστον. Ἔστιν ἄρα ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἀγαθῆς ἐνέργεια. Ἐπεὶ δὲ ἦν ἡ εὐδαιμονία τελειόν τι, καὶ ἔστι ζωὴ καὶ τελεία καὶ ἀτελής, καὶ ἀρετὴ ὡσαύτως, (ἡ μὲν γὰρ ὅλη, ἡ δὲ μόνιον, ἡ δὲ τῶν ἀτελῶν ἐνέργεια ἀτελής) εἴη ἂν εὐδαιμονία ζωῆς τελείας ἐνέργεια κατὰ ἀρετὴν τελείαν. Ὅτι δὲ τὸ γένος καὶ τὸν ὄρον αὐτῆς λέγομεν καλῶς, μαρτύρια τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἡμῖν. Τό, τι γὰρ εὖ πράττειν καὶ τὸ εὖ ζῆν, τὸ αὐτὸ τῷ εὐδαιμονεῖν· ὥν ἕκαστον χρῆσις ἐστὶ καὶ ἐνέργεια, καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρᾶξις. Καὶ γὰρ ἡ πρακτικὴ χρηστικὴ ἐστίν. Ὁ μὲν γὰρ χαλκεὺς ποιεῖ χαλινόν, χρῆται δ' ὁ ἵππικός. Καὶ τὸ μῆτε μίαν ἡμέραν εἶναι εὐδαιμονον, μῆτε παῖδα, μῆθ' ἡλικίαν πᾶσαν. Διὸ καὶ τὸ Σόλωνος ἔχει κακῶς, τὸ μὴ ζῶντ' εὐδαιμονίζειν, ἀλλ' ὅταν λάβῃ τέλος. Οὐθὲν γὰρ ἀτελὲς εὐδαιμονον· οὐ γὰρ ὅλον. Ἔτι δ' οἱ ἔπαινοι τῆς ἀρετῆς, διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἔργων. Καὶ στεφανοῦνται οἱ νικῶντες, ἀλλ' οὐχ οἱ δυνάμενοι νικᾶν, μὴ νικῶντες δέ· καὶ τὸ κρίνειν ἐκ τῶν ἔργων ὁποῖός τί ἐστιν. Ἔτι διατί ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἐπαινεῖται; Ὅτι διὰ ταύτην τὰλλα, ἡ τῷ εἰς ταύτην ἀναφέρεσθαι, ἡ τῷ μόνια εἶναι αὐτῆς. Διὸ ἕτερον εὐδαιμονισμός, καὶ ἔπαινος, καὶ ἐγκώμιον. Τὸ μὲν γὰρ ἐγκώμιον, λόγος τοῦ καθ' ἕκαστον ἔργον· ὁ δ' ἔπαινος, τοιοῦτον εἶναι καθόλου· ὁ δ' εὐδαιμονισμός, τέλος. Καὶ τὸ ἀπορούμενον δ' ἐνίοτε δῆ-

λον ἐκ τούτων, διὰ τί ποτ' οὐθὲν βελτίους οἱ σπου-
δαῖσι τῶν φαύλων τὸ ἥμισυ τοῦ βίου. Ὅμοιοι γὰρ
καθεύδοντες πάντες. Αἴτιον δ', ὅτι ἀργία ψυχῆς ὁ
ὑπνος, ἀλλ' οὐκ ἐνεργεια. Διὸ καὶ ἄλλο εἴ τι μόνιον
ἔστι ψυχῆς, ὅλον τὸ θρεπτικόν, ἢ τούτου ἀρετὴ οὐκ
ἔστι μόνιον τῆς ὅλης ἀρετῆς, ὥσπερ οὐδ' ἡ τοῦ σώ-
ματος. Ἐν τῷ ὑπνῳ γὰρ μᾶλλον ἐνεργεῖ τὸ θρεπτι-
κόν· τὸ δ' αἰσθητικόν καὶ ὀρεκτικόν ἀτελεῖ ἐν τῷ
ὑπνῳ. Ὅσον δὲ τοῦ [μὴ] κινεῖσθαι μετέχουσι, καὶ αἱ
φαντασίαι βελτίους αἱ τῶν σπουδαίων, ἔαν μὴ διὰ
νόσον ἢ πῆρῳσιν. Μετὰ ταῦτα περὶ ψυχῆς θεωρη-
τέον· ἢ γὰρ ἀρετὴ ψυχῆς, οὐ κατὰ συμβεβηκός.
Ἐπεὶ δ' ἀνθρωπίνην ἀρετὴν ζητοῦμεν, ὑποκείμεθω
δύο μέρη ψυχῆς τὰ λόγου μετέχοντα· οὐ τὸν αὐτὸν
δὲ τρόπον μετέχειν λόγου ἅμφω, ἀλλὰ τὸ μὲν τῷ ἐπι-
τάττειν, τὸ δὲ τῷ πείθεσθαι καὶ ἀκούειν πεφυκέναι·
εἰ δὲ τι ἔστιν ἑτέρως ἄλογον, ἀφείσθω τοῦτο τὸ μόν-
ιον. Διαφέρει δ' οὐθὲν οὐτ' εἰ μεριστὴ ἡ ψυχὴ,
οὐτ' εἰ ἀμερῆς· (ἔχει μέντοι δυνάμεις διαφόρους
καὶ τὰς εἰρημένους) ὥσπερ ἐν τῷ καμπύλῳ τὸ κοῖλον
καὶ τὸ κυρτὸν ἀδιαχώριστον· καὶ τὸ εὐθύ καὶ τὸ
λευκόν· καίτοι τὸ εὐθύ καὶ οὐ λευκόν, ἀλλὰ κατὰ
συμβεβηκός, καὶ οὐσία τοῦ αὐτοῦ. Ἀφήρηται δὲ καὶ
εἴ τι ἄλλο ἔστι μέρος ψυχῆς, ὅλον τὸ φυσικόν. Ἀν-
θρωπίνης δὲ ψυχῆς, τὰ εἰρημένα μέρη ἴδια. Διὸ
οὐδ' αἱ ἀρεταὶ αἱ τοῦ θρεπτικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ, ἀν-
θρώπου· δεῖ γὰρ εἰ ἢ ἄνθρωπος, λογισμὸν ἐνεῖναι
καὶ ἀρχὴν καὶ πράξιν. Ἀρχεῖ δ' ὁ λογισμὸς οὐ λο-
γισμοῦ, ἀλλ' ὀρεξεως καὶ παθημάτων· ἀνάγκη ἄρα
ταῦτ' ἔχειν τὰ μέρη. Καὶ ὥσπερ ἡ εὐεξία, σύγκει-

ARIST. EUDEM.

H

ται ἐν τῶν κατὰ μόριον ἀρετῶν, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ ἢ τέλος. Ἀρετῆς δὲ εἶδη δύο, ἡ μὲν ἡθικὴ, ἡ δὲ διανοητικὴ. Ἐπαινοῦμεν γὰρ οὐ μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνετοὺς καὶ τοὺς σοφοὺς. Ἐπαινετὸν γὰρ ὑπέκειτο ἡ ἀρετὴ, ἡ τὸ ἔργον. Ταῦτα δ' οὐκ ἐνεργεῖ, ἀλλ' εἰσὶν αὐτῶν ἐνέργειαι. Ἐπεὶ δ' αἱ διανοητικαὶ μετὰ λόγου, αἱ μὲν τοιαῦται τοῦ λόγον ἔχοντος, ὃ ἐπιτακτικόν ἐστί τῆς ψυχῆς ἢ λόγον ἔχει· αἱ δ' ἡθικαί, τοῦ ἀλόγου μὲν, ἀκολουθητικοῦ δὲ μετὰ φύσιν τῷ λέγοντι. Οὐ γὰρ λέγομεν ποῖός τις τὸ ἡθός, ὅτι σοφός ἢ δεινός, ἀλλ' ὅτι πρᾶος ἢ θρασύς. Μετὰ ταῦτα σκεπτιέον πρῶτον περὶ ἀρετῆς ἡθικῆς, τί ἐστί, καὶ ποῖα μόρια αὐτῆς. Εἰς τοῦτο γὰρ ἀνῆκται, καὶ γίνεται διὰ τινων. Δεῖ δὲ ζητεῖν ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἔχοντές τι ζητοῦσι πάντες· ὥστε δεῖ διὰ τῶν ἀληθῶς μὲν λεγομένων, οὐ σαφῶς δὲ, πειρᾶσθαι λαβεῖν καὶ τὸ ἀληθῶς καὶ σαφῶς. Νῦν γὰρ ὁμοίως ἔχομεν, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ὑγίειαν, ὅτι ἡ ἀρίστη διάθεσις τοῦ σώματος, καὶ Κορίσκος ὃ ἐν τῇ ἀγορᾷ μελάντατος. Τί μὲν γὰρ ἐκάτερον τούτων, οὐκ ἴσμεν· πρὸς μέντοι τὸ εἶδέναι τί ἐκάτερον αὐτῆς, πρὸ ἔργου τὸ οὕτως ἔχειν. Ἰποκρίσθω δὲ πρῶτον ἡ βελτίστη διάθεσις ὑπὸ τῶν βελτίστων γίγνεσθαι, καὶ πράττεσθαι ἄριστα περὶ ἕκαστον ἀπὸ τῆς ἐκάστου ἀρετῆς· οἷον πόνοι τε ἄριστοι καὶ τροφή, ἀφ' ὧν γίνεται εὐεξία, καὶ ἀπὸ τῆς εὐεξίας πονοῦσιν ἄριστα. Ἐτι πᾶσαν διάθεσιν ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίγνεσθαι καὶ φθείρεσθαι πως προσφερομένων, ὥσπερ ὑγίεια ὑπὸ τροφῆς καὶ πόνων καὶ ὥρας. Ταῦτα δὲ δῆλα ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Καὶ ἡ ἀρετὴ ἄρα ἡ τοιαύτη διάθεσις

ἐστίν, ἥ γίνεται τε ὑπὸ τῶν ἀρίστων περὶ ψυχὴν κινήσεων, καὶ ἀφ' ἧς πρῶττεται τὰ ἄριστα τῆς ψυχῆς ἔργα καὶ πάθη, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν πῶς μὲν γίνεται, πῶς δὲ φθείρεται. Πρὸς ταῦτα ἡ χρῆσις αὐτῆς ὑφ' ὧν καὶ αὖξεται καὲ φθείρεται, πρὸς ἃ βέλτιστα διατίθουσι. Σημεῖον δ' ὅτι περὶ ἡδέα καὶ λυπηρὰ, καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Αἱ γὰρ κολάσεις, ἰατρεῖαι οὖσαι, καὶ γινόμεναι διὰ τῶν ἐναντίων, καθάρτιοι ἐπὶ τῶν ἄλλων, διὰ τούτων εἰσίν.

CAPUT II.

Ὅτι μὲν τοίνυν ἡ ἡθικὴ ἀρετὴ περὶ ἡδέα καὶ λυπηρὰ ἐστὶ, δηλόν. Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ τὸ ἡθος ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα σημαίνει, ὅτι ἀπὸ ἔθους ἔχει τὴν ἐπίδοσιν, ἐθίζεται δὲ τὸ ὑπὲρ ἀγωγῆς μὴ ἐμφύτου τῷ πολλάκις κινεῖσθαι πῶς, οὕτως ἡδὴ τὸ ἐνεργητικόν, ὃ ἐν ταῖς ψυχαῖς οὐχ ὁρῶμεν· οὐδὲ γὰρ ἂν μυριάκις ῥίψης ἄνω τὸν λίθον, οὐδέποτε ποιήσει τοῦτο μὴ βίᾳ. Διὸ ἔστω ἡθος τοῦτο ψυχῆς κατὰ ἐπιτακτικὸν λόγον, δυνάμει δ' ἀκολουθεῖν ποιότης. Αἰκτίον δὲ κατὰ τί τῆς ψυχῆς ποῖ ἅττα ἡθος. Ἔσται δὲ κατὰ τε τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων, καθ' ὧς ὡς παθητικοὶ λέγονται, καὶ κατὰ τὰς ἐξεις πρὸς τὰ πάθη λέγονται ταῦτα τῷ πείσχειν πῶς, ἢ ἀπαθεῖς εἶναι. Μετὰ ταῦτα ἡ διαίρεσις ἐν τοῖς ἀπειλεγμένοις τῶν παθημάτων, καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐξεων. Λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα, θυμὸν, φόβον, αἰδῶ, ἐπιθυμίαν, ὅλως οἷς ἔπεται, ὡς ἐπὶ τὸ πάλιν, ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἡ λύπη καθ' αὐτά. Καὶ κατὰ μὲν ταῦτα οὐκ ἔστι ποιότης, ἀλλὰ πάσχει· κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις, ποιότης. Λέγω δὲ τὰς δυνάμεις καθ' ὧς λέγονται κατὰ πάθη οἱ ἐνεργ-

γούντες · οἷον ὀργίλος, ἀνάληγτος, ἐρωτικός, αἰσχυ-
τηλός, ἀναίσχυτος. Ἐξίς δὲ εἰσιν, ὅσαι αἰτιαί εἰσι
τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον ὑπάρχειν, ἢ ἐναντίως · οἷον
ἀνδρία, σωφροσύνη, δειλία, ἀκολασία.

CAPUT III.

Λογισμένων δὲ τούτων, ληπτέον ὅτι ἐν ᾧ παντὶ
συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἐστὶν ὑπεραχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ
μέσον · καὶ ταῦτα ἢ πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς ἡμᾶς · οἷον
ἐν γυμναστικῇ, ἐν ἱατρικῇ, ἐν οἰκοδομικῇ, ἐν κυβερνη-
τικῇ, καὶ ἐν ὅποιον πράξει, καὶ ἐπιστημονικῇ καὶ
ἀνεπιστημονικῇ, καὶ τεχνικῇ καὶ ἀτέχνῃ. Ἡ μὲν γὰρ
κίνησις, συνεχὲς · ἡ δὲ πρῶξις, κίνησις. Ἐν πᾶσι δὲ
τὸ μέσον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον, ἐπιστήμη κελεύει
καὶ ὁ λόγος. Πανταχοῦ δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖ τὴν βελ-
τίστην ἔξιν, καὶ τοῦτο δῆλον διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ
τοῦ λόγου. Τὰ γὰρ ἐναντία φθείρει ἄλληλα · τὰ δ'
ἄκρα, καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῇ μέσῃ ἐναντία. Τὸ γὰρ
μέσον ἐκότερον, πρὸς ἐκότερόν ἐστιν. Οἷον ἴσον τοῦ
μὲν ἐλάττονος μείζον, τοῦ μείζονος δὲ ἕλαττον. Ὡστ'
ἀνάγκη τὴν ἡθικὴν περὶ μέσ' ἅττα εἶναι καὶ μεσότη-
τα τινά. Ληπτέον ἄρα ποῖα μεσότης ἀρετὴ, καὶ περὶ
ποῖα μέσα. Εἰλήφθω δὴ παραδείγματος χάριν, καὶ
θεωρεῖσθω ἕκαστον ἐκ τῆς ὑπογραφῆς,

ὀργιλότης,	ἀναληγσία,	πραότης,
θρασύτης,	δειλία,	ἀνδρία,
ἀναισχυντία,	κατάπληξις,	αἰδώς,
ἀκολασία,	ἀναισθησία,	σωφροσύνη,
φθόνος,	ἀνώνυμον,	νέμεσις,
κέρδος,	ζημία,	δίκαιον,
ἄσωτία,	ἀνελευθερία,	ἐλευθεριότης,

ἀλαζονεία, εἰρωνεία, ἀλήθεια,
 κολακεία, ἀπέχθεια, φιλία,
 ἀρέσκεια, αὐθάδεια, σεμνότης,
 τρυφερότης, κακοπάθεια, καρτερία,
 χαυνότης, μικροψυχία, μεγαλοψυχία.
 δαπανηρία, μικροπρέπεια, μεγαλοπρέπεια.
 πανουργία, εὐήθεια, φρόνησις.

Τὰ μὲν πάθη ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβαίνει ταῖς
 ψυχαῖς. Πάντα δὲ λέγεται τὰ μὲν τῷ ὑπερβάλλειν,
 τὰ δὲ τῷ ἐλλείπειν. Ὅργιλος μὲν γάρ ἐστιν ὁ μᾶλλον
 ἢ δεῖ ὀργιζόμενος, καὶ θάττον, καὶ πλείους ἢ οἷς
 δεῖ· ἀνάληγτος δὲ, ὁ ἐλλείπων, καὶ οἷς, καὶ ὅτε, καὶ
 ὧς. Θρασύς δὲ, ὁ μήτε ἂν χρόν φοβούμενος, μήθ'
 ὅτε, μήθ' ὧς· δειλὸς δὲ, ὁ καὶ ἂν μὴ δεῖ, καὶ ὅτ' οὐ
 δεῖ, καὶ ὧς οὐ δεῖ. Ὅμοιος δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος καὶ
 ἐπιθυμητικός, καὶ ὁ ὑπερβάλλον πᾶσιν ὅσοις ἐνδέχε-
 ται· ἀναίσθητος δὲ, ἐλλείπων, καὶ μηθ' ὅσον βέλτιον,
 καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ἀπαθὴς ὥσπερ
 λίθος. Καρδαλέος δὲ, ὁ πανταχόθεν πλεονεκτικός·
 ζημιώδης δὲ, ὁ μηδαμόθεν, ἀλλ' ὀλιγαχόθεν· Ἀλα-
 ζὼν δὲ, ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος·
 εἰρων δὲ, ὁ ἐλάττω. Καὶ κόλαξ μὲν, ὁ πλείω συνε-
 παίων ἢ καλῶς ἔχει· ἀπεχθητικός δὲ, ἐλάττω. Καὶ
 τὸ μὲν λίαν πρὸς ἡδονὴν, ἀρέσκεια· τὸ δ' ὀλίγα καὶ
 μόγισ, αὐθάδεια. Ἔτι δ' ὁ μὲν μηδεμίαν ὑπομένων
 λύπην, μηδ' εἰ βέλτιον, τρυφερός· ὁ δὲ πᾶσαν ὁμοίως,
 ὧς μὲν ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀνώνυμος· μεταφορᾷ δὲ λέγεται
 σκληρός, καὶ ταλαίπωρος, καὶ κακοπαθητικός. Χαῦ-
 νος δ', ὁ μειζόνων ἀξίων αὐτόν· μικρόψυχος δ' ὁ
 ἐλαττόνων. Ἔτι δ' ὕσωτος ὁ πρὸς ἅπασαν δαπό-

νην ὑπερβάλλων ἀνελεύθερος δέ, ὁ πρὸς ἅπασαν ἐλλείπων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μικροπρεπὴς καὶ ὁ σαλάκων· ὁ μὲν γὰρ ὑπερβάλλει τὸ πρέπον, ὁ δ' ἐλλείπει τοῦ πρέποντος. Καὶ ὁ μὲν παυόργος, πάντως καὶ πάντοθεν πλεονεκτικός· ὁ δ' εὐήθης, οὐδ' ὅθεν δεῖ. Φθονερός δέ, τῷ λυπεῖσθαι ἐπὶ πλείοσιν εὐπραγίαις ἢ δεῖ. Καὶ γὰρ οἱ ἄξιοι εὖ πράττειν, λυποῦσι τοὺς φθονεροὺς εὖ πράττοντες. Ὁ δ' ἐναντίος, ἀνωμώτερος. Ἔστι δ' ὁ ὑπερβάλλων ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖσθαι μὴδ' ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις εὖ πράττουσιν· ἄλλ' εὐχερῆς ὥσπερ οἱ γαστρίμαργοι πρὸς τροφήν· ὁ δὲ δυσχερῆς, κατὰ τὸν φθόγον ἐστὶ. Τὸ δὲ πρὸς ἕκαστον μὴ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτως ἔχειν, περίεργον διορίζειν. Οὐδεμία γὰρ ἐπιστήμη, οὔτε θεωρητικὴ οὔτε ποιητικὴ, οὔτε λέγει οὔτε πράττει τοῦτε προσδιορίζουσα. Ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ πρὸς τὰς συκοφαντίας τῶν τεχνῶν τὰς λογικάς. Ἀπλῶς μὲν οὖν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον· ἀκριβέστερον δ' ὅταν περὶ τῶν ἔξεων λέγωμεν τῶν ἀντικειμένων. Αὐτῶν δὲ τούτων τῶν παθημάτων εἶδη κατονομάζεται τῷ διαφέρειν κατὰ τὴν ὑπερβολὴν, ἢ χρόνου, ἢ τοῦ μᾶλλον, ἢ πρὸς τι τῶν ποιούντων τὰ πάθη. Λέγω δέ, οἷον ὀξύθυμος μὲν τῷ θᾶτον πάσχειν ἢ δεῖ· χαλεπὸς δὲ καὶ θυμώδης, τῷ μᾶλλον· πικρὸς δέ, τῷ φυλακτικὸς εἶναι τῆς ὀργῆς· πλήκτης δὲ καὶ λοιδορητικὸς, ταῖς κολάσεσι ταῖς ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Ὁσφάγοι δὲ καὶ γαστρίμαργοι καὶ οἰνόφλυγες, τῷ πρὸς ὁποτέρας τροφῆς ἀπόλανσιν ἔχειν τὴν δύναμιν παθητικὴν παρα τὸν λόγον. Οὐ δὲ δ' ἀγνοεῖν ὅτι ἓν τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πῶς λαμβάνειν, ἂν πῶς λαμβάνηται τῷ μᾶλλον πάσχειν.

Οἷον μοιχὸς, οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ πρὸς τὰς γαμετὰς
 πλησιάζειν· οὐ γάρ ἐστιν· ἀλλὰ μοχθηρία τὴν αὐτὴν
 δὴ ἐστὶ. Συνημμένον γὰρ τό, τι πάθος λέγεται, καὶ
 τὸ τοιόνδε εἶναι. Ὅμοιος δὲ καὶ ἡ ὕβρις. Διὸ καὶ
 ἀμφισβητοῦσι, συγγενέσθαι μὲν φάσκοντες, ἀλλ' οὐ
 μοιχεῦσαι· ἀγνοοῦντες γὰρ, ἢ ἀναγκαζόμενοι· καὶ
 πατάξαι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὕβρισαι. Ὅμοιος δὲ καὶ ἐπὶ
 τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.

CAPUT IV.

Εἰλημμένων δὲ τούτων, μετὰ ταῦτα λεκτέον, ὅτι
 ἐπειδὴ δύο μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ ταῦτα
 διήρηνται· καὶ αἱ μὲν τοῦ λόγον ἔχοντος, διανοητικαί,
 ὧν ἔργον ἀλήθεια, ἣ περὶ τοῦ πῶς ἔχει, ἣ περὶ γενέ-
 σεως· αἱ δὲ τοῦ ἁλόγου, ἔχοντος δ' ὄρεξιν· οὐ γὰρ
 ὅτιοῦν μέρος ἔχει ψυχῆς ὄρεξιν, εἰ μεριστή ἐστίν·
 ἀνάγκη δὴ φαῦλον τὸ ἥθος καὶ σπονδαῖον εἶναι τῷ
 διώκειν καὶ φεύγειν ἡδονὰς τινὰς καὶ λύπας. Δῆλον
 δὲ τοῦτο ἐκ τῶν διαιρέσεων τῶν περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς
 δυνάμεις καὶ τὰς ἐξεις. Αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις καὶ αἱ
 ἐξεις, τῶν παθημάτων· τὰ δὲ πάθη, λύπη καὶ ἡδονὴ
 διώριστα· ὥστε διὰ τε ταῦτα, καὶ διὰ τὰς ἔμπροσθεν
 θέσεις, συμβαίνει πᾶσαν ἡθικὴν ἀρετὴν περὶ ἡδονὰς
 εἶναι καὶ λύπας. Πάσης γὰρ ψυχῆς ὅφ' οἷων πέφυκε
 γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτά ἐστιν ἡ
 ἡδονή. Αἱ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαύλους εἶναι, τῷ διώ-
 κειν καὶ φεύγειν, ὡς μὴ δεῖ, ἢ ὡς μὴ δεῖ. Διὸ καὶ διορίζον-
 ται πάντες προχείρως ἀπάθειαν καὶ ἡρεμίαν περὶ
 ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἀρετὰς, τὰς δὲ κακίας ἐκ
 τῶν ἐναντίων.

Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν βελτίστων, καὶ καθ' ἣν ἄριστα διακινῶνται περὶ τὸ βέλτιστον· βέλτιστον δὲ καὶ ἄριστον τὸ κατὰ τῶν ὀρθῶν λόγον· ταῦτο δ' ἐστὶ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως τῆς πρὸς ἡμᾶς, ἀναγκαῖον ἂν εἴη τὴν ἡθικὴν ἀρετὴν τὴν καθ' αὐτὸν ἕκαστον μεσότητά εἶναι, ἢ περὶ μέσ' ἄττα ἐν ἡδοναῖς καὶ λύπαις, καὶ ἡδέσι καὶ λυπηροῖς. Ἔσται δ' ἡ μεσότης ὅτε μὲν ἐν ἡδοναῖς (καὶ γὰρ ὑπερβολὴ καὶ ἐλλείψις) ὅτε δ' ἐν λύπαις, ὅτε δ' ἐν ἀμφοτέραις· ὁ γὰρ ὑπερβάλλων τῷ χαίρειν, τῷ ἡδεῖ ὑπερβάλλει· καὶ ὁ τῷ λυπεῖσθαι, τῷ ἐναντιῶ· καὶ ταῦτα ἡ ἀπλῶς, ἢ πρὸς τινα ὄρον, οἷον ὅταν μὴ ὥς οἱ πολλοί· ὁ δ' ἀγαθὸς ὥς δεῖ. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τις ἕξις ἀφ' ἧς τοιοῦτος ἐσται ὁ ἔχων αὐτήν, ὥστε τοῦ αὐτοῦ πράγματος οὐ μὲν ἀποδέχεσθαι τὴν ὑπερβολὴν, οὐ δὲ τὴν ἐλλείψιν, ἀνάγκη ὥς ταῦτ' ἀλλήλοις ἐναντία καὶ τῷ μέσῳ, αὐτῷ καὶ τὰς ἕξεις ἀλλήλαις ἐναντίας εἶναι καὶ τῇ ἀρετῇ. Συμβαίνει μέντοι τὰς ἀντιθέσεις ἔνθα μὲν φανερωτέρας εἶναι πάσας, ἔνθα δὲ τὰς ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν, ἐνιαχοῦ δὲ τὰς ἐπὶ τὴν ἐλλείψιν. Αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιώσεως, ὅτι οὐκ αἰεὶ ἐπὶ ταῦτά τῆς ἀνισότητος ἢ ὁμοιότητος πρὸς τὸ μέσον, ἀλλ' ὅτε μὲν θᾶττον ἂν μεταβαλεῖ ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς ἐπὶ τὴν μέσῃν ἕξιν· ὅτε δ' ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως ἧς πλεονάζει, οὗτος δοκεῖ ἐναντιώτερος εἶναι. Οἷον καὶ περὶ τὸ σῶμα, ἐν μὲν τοῖς πόνοις ὑγιεινότερον ἢ ὑπερβολὴ τῆς ἐλλείψεως, καὶ ἐγγύτερον τοῦ μέσου· ἐν δὲ τῇ τροφῇ ἢ ἐλλείψις ὑπερβολῆς. Ὡστε καὶ αἱ προαιρετικαὶ ἕξεις αἱ φιλογυμναστικαὶ, φιλυγιεῖς μᾶλ-

λαν ἔσονται καθ' ἑκατέραν τὴν αἵρεσιν· ἔνθα μὲν οἱ πολυπονώτεροι, ἔνθα δ' οἱ ὑποστατικώτεροι· καὶ ἐναντίως τῷ μετρίῳ καὶ τῷ ὧς ὁ λόγος, ἔνθα μὲν ὁ ἄπονος, καὶ οὐκ ἄμφω, ἔνθα δὲ καὶ ὁ ἀπολαυστικός, καὶ οὐχ ὁ πεινητικός. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι ἡ φύσις εὐθύς οὐ πρὸς ἅπαντα ὁμοίως ἀφέστηκε τοῦ μέσου, ἀλλ' ἥτιον μὲν φιλόπονοι ἴσμεν, μᾶλλον δ' ἀπολαυστικοί· ὁμοίως δὲ ταῦτ' ἔχει καὶ περὶ ψυχῆς. Ἐναντία δὲ τίθεμεν τὴν ἕξιν, ἐφ' ἣν τι ἁμαρτάνομεν μᾶλλον, καὶ ἐφ' ἣν οἱ πολλοί· ἡ δ' ἑτέρα ὥσπερ οὐκ οὕσα λανθάνει· διὰ γὰρ τὸ ὀλίγον ἀναίσθητός ἐστιν οἷον ὄργην πραύτητι, καὶ τὸν ὀργίλλον τῷ πράῳ. Καίτοι ἐστὶν ὑπερβολή, καὶ ἐπὶ τῷ ἴλεων εἶναι, καὶ τῷ καταλλακτικὸν εἶναι, καὶ οὐκ ὀργίζεσθαι δραπιζόμενον. Ἀλλ' ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι· ἐπ' ἐκείνο δὲ πάντες ῥέπουσι μᾶλλον. Διὸ καὶ οὐ κολακικὸν ὁ θυμός. Ἐπεὶ δ' εἰληπται ἡ διαλογὴ τῶν ἕξεων καθ' ἕκαστα τὰ πάθη, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ καὶ ἑλλείψεις, καὶ τῶν ἐναντίων ἕξεων καθ' ἃς ἔχουσι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον (τίς δ' ὀρθὸς λόγος, καὶ πρὸς τίνα δεῖ ὄρον ἀποβλέποντας, λέγειν τὸ μέσον, ὕστερον ἐπισκεπτέον) φανερόν δὴ ὅτι πᾶσαι αἱ ἡθικαὶ ἀρεταὶ καὶ κακίαι, περὶ ἡδονῶν καὶ λυπῶν ὑπερβολὰς καὶ ἑλλείψεις εἰσὶ, καὶ ἡδοναὶ καὶ λύπαι ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἕξεων καὶ παθημάτων γίνονται. Ἀλλὰ μὴν ἡ βελτίστη ἕξις ἡ περὶ ἕκαστα, μίση ἐστί. Ἀπλὸν τοίνυν ὅτι αἱ ἀρεταὶ ἡ πᾶσαι, ἡ τούτων τινὲς ἔσονται τῶν μεσοτήτων.

CAPUT VI.

Λάβωμεν οὖν ἄλλην ἀρχὴν τῆς ἐπιούσης σκέψεως. Εἰσὶ δὴ πᾶσαι μὲν αἱ οὐσίαι, κατὰ φύσιν τινὲς ἀρχαί.

Διὸ καὶ ἐκάστη πολλὰ δύναται τοιαῦτα γεννᾶν, οἷον ἄνθρωπος ἄνθρώπους, καὶ ζῶον ὃν ὅλως ζῶα, καὶ φυτὸν φυτά· πρὸς δὲ τούτοις ὃ γ' ἄνθρωπος, καὶ πράξεων τινῶν ἐστὶν ἀρχὴ μόνον τῶν ζώων. Τῶν γὰρ ἄλλων οὐθὲν εἰπομεν ἂν πράττειν. Τῶν δ' ἀρχῶν ὅσαι τοιαῦται, ὅθεν πρῶτον αἰκινήσεις, κύριαι λέγονται, μάλιστα δὲ δικαίως ἀφ' ὧν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως. Ἦν ἴσως ὁ θεὸς ἀρχεῖ. Ἐν δὲ ταῖς ἀκινήτοις ἀρχαῖς, οἷον ἐν ταῖς μαθηματικαῖς, οὐκ ἔστι τὸ κύριον, καίτοι λέγεται γε καθ' ὁμοιότητα. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα κινουμένης τῆς ἀρχῆς, πάντα μάλιστ' ἂν τὰ δεικνύμενα μεταβάλλοι, αὐτὰ δ' αὐτὰ οὐ μεταβάλλει, ἀναιρουμένου θατέρου ὑπὸ θατέρου, ἂν μὴ τῷ τὴν ὑπόθεσιν ἀνελῇν, καὶ δι' ἐκείνης δεῖξαι. Ὁ δ' ἄνθρωπος ἀρχὴ κινήσεώς τινος· ἡ γὰρ πρῶξις κινήσις. Ἐπὶ δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἡ ἀρχὴ αἰτία ἐστὶ τῶν δι' αὐτὴν ὄντων ἢ γινομένων, δεῖ νοῆσαι καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐπιδείξεων. Εἰ γὰρ ἔχοντος τοῦ τριγώνου δύο ὀρθὰς, ἀνάγκη τὸ τετράγωνον ἔχειν τέτταρας ὀρθὰς, φανερόν ὡς αἷτιον τούτου, τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν τὸ τρίγωνον. Εἰ δὲ γε μεταβάλλει τὸ τρίγωνον, ἀνάγκη καὶ τὸ τετράγωνον μεταβάλλειν· οἷον εἰ τρεῖς ἔξ, εἰ δὲ τέτταρες ὀκτώ· καὶ μὴ μεταβάλλοι, τοιοῦτον δ' ἐστὶ, κακῆνο τοιοῦτον ἀναγκαῖον εἶναι. Δῆλον δ', ὃ ἐπιχειροῦμεν ὅτι ἀναγκαῖον, ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Νῦν δ' οὔτε μὴ λέγειν, οὔτε λέγειν ἀκριβῶς οἷόν τε, πλὴν τοσοῦτον. Εἰ γὰρ μὴθὲν ἄλλο αἷτιον τοῦ, τὸ τρίγωνον οὕτως ἔχειν, ἀρχὴ τις ἂν εἴη τοῦτο, καὶ αἷτιον τῶν ὑστέρων. Ὡστ' εἴπερ ἔστιν ἔνια τῶν ὄντων ἐνδεχόμενα ἐναντίως ἔχειν,

ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἶναι τοιαύτας. Ἐκ γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἀναγκαῖον τὸ συμβαῖνόν ἐστι, τὰ δὲ γεέντεῦθιν ἐνδέχεται γενέσθαι τὰναντία, καὶ ὃ ἐφ' αὐτοῖς ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, πολλὰ τῶν τοιούτων, καὶ ἀρχαὶ τῶν τοιούτων εἰσὶν. Ὡστε ὅσων πράξεων ὃ ἀνθρώπος ἐστὶν ἀρχὴ καὶ κύριος, φανερόν ὅτι ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι καὶ μὴ· καὶ ὅτι ἐφ' αὐτῷ ταῦτ' ἐστὶ γίνεσθαι καὶ μὴ, ὧν γε κύριός ἐστι τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι. Ὅσα δ' ἐφ' αὐτῷ ἐστὶ ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν, αἷτιος τούτων οὗτός ἐστι· καὶ ὅσων αἷτιος, ἐφ' αὐτῷ. Ἐπεὶ δ' ἡ τε ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, καὶ τὰ ἀπ' αὐτῶν ἔργα, τὰ μὲν ἐπαινετὰ, τὰ δὲ ψεκτὰ, (ψίγεται γὰρ καὶ ἐπαινεῖται οὐ διὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἢ τύχης ἢ φύσεως ὑπάρχοντα, ἀλλ' ὅσων αὐτοὶ αἷτιοι ἐσμέν· ὅσων γὰρ ἄλλος αἷτιος, ἐκεῖνος καὶ τὸν ψόγον καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει) δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ κακία περὶ ταῦτ' ἐστὶν, ὧν αὐτὸς αἷτιος καὶ ἀρχὴ πράξεων. Δηπτέον ἄρα ποίων αὐτὸς αἷτιός καὶ ἀρχὴ πράξεων. Πάντες μὲν δὴ ὁμολογοῦμεν, ὅσα μὲν ἐκούσια καὶ κατὰ προαίρεσιν τὴν ἐκάστον, ἐκεῖνον αἷτιον εἶναι· ὅσα δ' ἀκούσια, οὐκ αὐτὸν αἷτιον. Πάντα δ' ὅσα προελλόμενος, καὶ ἐκὼν δηλονότι. Δῆλον τοίνυν ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία τῶν ἐκουσίων ἂν εἴησαν.

CAPUT VII.

Δηπτέον ἄρα τί τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ τί ἐστὶν ἡ προαίρεσις, ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ὁρίζεται τούτοις· πρῶτον σκεπτέον τὸ ἐκούσιον. Τριῶν δὴ τούτων, ἐν τι δόξειεν εἶναι, ἥτοι κατ' ὄρεξιν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ κατὰ διάνοιαν· τὸ μὲν ἐκούσιον, καὶ τούτων τί· τὸ δ' ἀκούσιον, παρὰ τούτων τί.

Ἄλλὰ μὴν ἡ ὁρεξις εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς βούλησιν καὶ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· ὥστε ταῦτα διαιρετέον, καὶ πρῶτον κατ' ἐπιθυμίαν. Δόξεις δ' ἂν πᾶν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον εἶναι· τὸ γὰρ ἀκούσιον, πᾶν δοκεῖ εἶναι βίαιον· τὸ δὲ βίαιον, λυπηρόν· καὶ πᾶν ὁ ἀναγκαζόμενος ποιῶσιν ἢ πάσχουσιν· ὥστερ καὶ Εὐήνος φησί·

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον προῶγμ' ἀνιάρων ἔφν.

Ἦστ' εἴτι λυπηρόν, βίαιον καὶ εἰ βίαιον, λυπηρόν. Τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πᾶν λυπηρόν· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. Ἦστι βίαιον καὶ ἀκούσιον. Τὸ ἄρα κατ' ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον· ἐναντία γὰρ ταῦτ' ἀλλήλοις. Ἔτι ἡ μοχθηρία ἀδικώτερον πᾶσα ποιεῖ· ἡ δ' ἀκρασία, μοχθηρία δοκεῖ εἶναι. Ὁ δ' ἀκρατὴς ὁ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν, παρὰ τὸν λογισμὸν οἷος πράττειν κατ' ἐπιθυμίαν. Ἐκὼν ἄρα πράξει· καὶ ἐκούσιον, τὸ κατ' ἐπιθυμίαν. Καὶ γὰρ ἄτοπον εἰ δικαιότεροι ἔσονται οἱ ἀκρατεῖς γινόμενοι. Ἐκ μὲν τοίνυν τούτων, δόξειεν ἂν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἐκούσιον εἶναι· ἐκ δὲ τῶνδε, τοῦναντίον ἅπαν γὰρ ὁ ἐκὼν τις πράττει, βουλούμενος πράττει· καὶ ὁ βούλεται, ἐκὼν. Βούλεται δ' οὐθίς ὁ οἷεται εἶναι κακόν. Ἀλλὰ μὴν ὁ ἀκρατεύμενος οὐχ ἂν βούλεται ποιεῖν. Τὸ γὰρ παρ' ὁ οἷεται βέλτιστον εἶναι, πράττειν δι' ἐπιθυμίαν, ἀκρατεύσθαι ἐστίν. Ἦστι ἅμα συμβήσεται τὸν αὐτὸν ἐκόντα καὶ ἄκοντα πράττειν. Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ἔτι δ' ὁ ἐγκρατὴς δικαιοπραγήσει, καὶ μᾶλλον τῆς ἀκρασίας. Ἡ γὰρ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἡ δ' ἀρετὴ δικαιοτέρους ποιεῖ. Ἐγκρατεύεται δὲ, ὅταν πράττῃ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸν λογισμόν. Ἦστ' εἰ τὸ μὲν δικαιοπραγεῖν ἐκούσιον, ὥστερ

καὶ τὸ ἀδικεῖν· ἄμφω γὰρ δοκεῖ ταῦτα ἐκούσια εἶναι·
 καὶ ἀνάγκη εἰ θάτερον ἐκούσιον, καὶ θάτερον· τὸ δὲ
 παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον· ἅμα ἄρα ὁ αὐτὸς τὸ
 αὐτὸ πράξει ἐκὼν καὶ ἄκων. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ
 περὶ θυμοῦ. Ἀκρασία γὰρ καὶ ἐγκράτεια, καὶ θυ-
 μοῦ δοκεῖ εἶναι, ὥσπερ καὶ ἐπιθυμίας· καὶ τὸ παρὰ τὸν
 θυμὸν λυπηρὸν, καὶ βίαιον, ἢ κάθεις· ὥστ' εἰ τὸ βί-
 αιον ἀκούσιον, τὸ κατὰ τὸν θυμὸν ἐκούσιον ἂν εἴη
 πᾶν. Ἔοικε δὲ καὶ Ἡράκλειτος λέγειν εἰς τὴν ἰσχὺν
 τοῦ θυμοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἢ κώλυσις αὐτοῦ.
 Χαλιπὸν γὰρ φησι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖ-
 ται. Εἰ δ' ἀδύνατον τὸ αὐτὸ ἐκόντα καὶ ἄκοντα
 πράττειν ἅμα τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ πράγματος,
 μᾶλλον ἐκούσιον τὸ κατὰ βούλησιν τοῦ κατ' ἐπι-
 θυμίαν καὶ θυμόν. Τεκμήριον δὲ· πολλὰ γὰρ
 πράττομεν ἐκόντες ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας. Λεί-
 πεται ἄρα, εἰ τὸ βουλόμενον καὶ ἐκούσιον ταῦτό, σκέ-
 ψασθαι. Φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. Ἐπό-
 κειται γὰρ ἡμῖν καὶ δοκεῖ ἡ μοχθηρία ἀδικωτέρους
 ποιεῖν. Ἡ δ' ἀκρασία μοχθηρία τις φαίνεται· συμ-
 βήσεται δὲ τὸνναντίον. Βούλεται μὲν γὰρ οὐθὲς ἃ
 οἶεται εἶναι κακά· πράττει δ' ὅταν γίνηται ἀκρατής.
 Εἰ οὖν τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐκούσιον· τὸ δ' ἐκούσιον τὸ
 κατὰ βούλησιν, ὅταν ἀκρατής γένηται, οὐκέτι
 ἀδικήσει, ἀλλ' ἔσται δικαιότερος ἢ πρὶν γε ἀκρατής.
 Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι τὸ
 ἐκούσιον τὸ κατὰ ὄρεξιν πράττειν, οὐδ' ἀκούσιον τὸ
 παρὰ τὴν ὄρεξιν, φανερόν.

CAPUT VIII.

Ὅτι δ' οὐδὲ κατὰ προαίρεσιν, πάλιν ἐκ τῶνδε

γούντες· οἷον ὀργίλος, ἀνάλγητος, ἐρωτικὸς, αἰσχυνηλὸς, ἀναίσχυντος. Ἐξεῖς δὲ εἰσιν, ὅσαι αἰτιαί εἰσι τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον ὑπάρχειν, ἢ ἐναντίως· οἷον ἀνδρία, σωφροσύνη, δειλία, ἀκολασία.

CAPUT III.

Ληρωσμένων δὲ τούτων, ληπτέον ὅτι ἐν ἅπαντι συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστιν ὑπεραχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον· καὶ ταῦτα ἢ πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς ἡμᾶς· οἷον ἐν γυμναστικῇ, ἐν ἱατρικῇ, ἐν οἰκοδομικῇ, ἐν κυβερνητικῇ, καὶ ἐν ὁποιαοῦν πράξει, καὶ ἐπιστημονικῇ καὶ ἀνεπιστημονικῇ, καὶ τεχνικῇ καὶ ἀτέχνῃ. Ἡ μὲν γὰρ κίνησις, συνεχές· ἡ δὲ πρᾶξις, κίνησις. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ μέσον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον, ἐπιστήμη κτελεύει καὶ ὁ λόγος. Πανταχοῦ δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖ τὴν βελτίστην ἔξιν, καὶ τοῦτο δῆλον διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ λόγου. Τὰ γὰρ ἐναντία φθείρει ἄλληλα· τὰ δ' ἄκρα, καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῷ μέσῳ ἐναντία. Τὸ γὰρ μέσον ἐκάτερον, πρὸς ἐκάτερόν ἐστιν. Οἷον ἴσον τοῦ μὲν ἐλάττονος μείζον, τοῦ μείζονος δὲ ἕλαττον. Ὡστ' ἀνάγκη τὴν ἡθικὴν περὶ μέσ' ἅττα εἶναι καὶ μεσότητά τινά. Ληπτέον ἄρα ποία μεσότης ἀρετὴ, καὶ περὶ ποῖα μέσα. Εἰλήφθω δὴ παραδείγματος χάριν, καὶ θεωρείσθω ἕκαστον ἐκ τῆς ὑπογραφῆς,

ὀργιλότης,	ἀναλγησία,	πρᾶότης,
θρασύτης,	δειλία,	ἀνδρία,
ἀναισχυντία,	κατάπληξις,	αἰδώς,
ἀκολασία,	ἀναισθησία,	σωφροσύνη,
φθόνος,	ἀνώνυμον,	νέμεσις,
κέρδος,	ζημία,	δίκαιον,
ἄσωτία,	ἀνελευθερία,	ἐλευθεριότης,

ἀλαζονεία, εἰρωνεία, ἀλήθεια,
 κολακεία, ἀπέχθεια, φιλία,
 ἀρέσκεια, αὐθάδεια, σεμνότης,
 τρυφερότης, κακοπάθεια, καρτερία,
 χαυνότης, μικροψυχία, μεγαλοψυχία.
 δαπανηρία, μικροπρέπεια, μεγαλοπρέπεια.
 πανουργία, εὐήθεια, φρόνησις.

Τὰ μὲν πάθη ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβαίνει ταῖς
 ψυχαῖς. Πάντα δὲ λέγεται τὰ μὲν τῷ ὑπερβάλλειν,
 τὰ δὲ τῷ ἐλλείπειν. Ὅργιλος μὲν γάρ ἐστιν ὁ μᾶλλον
 ἢ δεῖ ὀργιζόμενος, καὶ θάττον, καὶ πλείους ἢ οἷς
 δεῖ· ἀνάληγτος δὲ, ὁ ἐλλείπων, καὶ οἷς, καὶ ὅτε, καὶ
 ὥς. Θρασὺς δὲ, ὁ μήτε ἂν χρόν φοβούμενος, μήθ'
 ὅτε, μήθ' ὥς· δειλὸς δὲ, ὁ καὶ ἂν μὴ δεῖ, καὶ ὅτ' οὐ
 δεῖ, καὶ ὥς οὐ δεῖ. Ὅμοιος δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος καὶ
 ἐπιθυμητικός, καὶ ὁ ὑπερβάλλον πᾶσιν ὅσοις ἐνδέχε-
 ται· ἀναίσθητος δὲ, ἐλλείπων, καὶ μηδ' ὅσον βέλτιον,
 καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ἀπαθὴς ὥσπερ
 λίθος. Κερδαλέος δὲ, ὁ πανταχόθεν πλεονεκτικός·
 ζημιώδης δὲ, ὁ μηδαμόθεν, ἀλλ' ὀλιγαχόθεν. Ἀλα-
 ζὼν δὲ, ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος·
 εἴρων δὲ, ὁ ἐλάττω. Καὶ κόλαξ μὲν, ὁ πλείω συνε-
 παίων ἢ καλῶς ἔχει· ἀπεχθητικός δὲ, ἐλάττω. Καὶ
 τὸ μὲν λίαν πρὸς ἡδονὴν, ἀρέσκεια· τὸ δ' ὀλίγα καὶ
 μόγισ, αὐθάδεια. Ἔτι δ' ὁ μὲν μηδεμίαν ὑπομένων
 λύπην, μηδ' εἰ βέλτιον, τρυφερός· ὁ δὲ πᾶσαν ὁμοίως,
 ὥς μὲν ἀπλῶς εἰπῆν, ἀνώνυμος· μεταφορᾷ δὲ λέγεται
 σκληρός, καὶ ταλαίπωρος, καὶ κακοπαθητικός. Χαῦ-
 νος δ', ὁ μειζόνων ἀξίων αὐτόν· μικρόψυχος δ' ὁ
 ἐλαττόνων. Ἔτι δ' ἄσωτος ὁ πρὸς ἅπασαν δαπό-

νην ὑπερβάλλον ἀνελύθαι δὲ, ὁ πρὸς ἅπασαν ἐλλείπων. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ μικροπρεπὴς καὶ ὁ σαλᾶκων· ὁ μὲν γὰρ ὑπερβάλλει τὸ πρέπον, ὁ δ' ἐλλείπει τοῦ πρέποντος. Καὶ ὁ μὲν πανούργος, πάντως καὶ πάντοθεν πλεονεκτικός· ὁ δ' εὐήθης, οὐδ' ὅθεν δεῖ. Φθονερός δὲ, τῷ λυπεῖσθαι ἐπὶ πλείοσιν εὐπραγίαις ἢ δεῖ. Καὶ γὰρ οἱ ἄξιοι εὖ πράττειν, λυποῦσι τοὺς φθονεροὺς εὖ πράττοντες. Ὁ δ' ἐναντίος, ἀνωμώτερος. Ἔστι δ' ὁ ὑπερβάλλον ἐπὶ τῷ μὴ λυπεῖσθαι μὴδ' ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις εὖ πράττουσιν· ἀλλ' εὐχερὴς ὥσπερ οἱ γαστρίμαργοι πρὸς τροφήν· ὁ δὲ δυσχερὴς, κατὰ τὸν φθόνον ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς ἕκαστον μὴ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτως ἔχειν, περιεργον διορίζειν. Οὐδεμία γὰρ ἐπιστήμη, οὔτε θεωρητικὴ οὔτε ποιητικὴ, οὔτε λέγει οὔτε πράττει τοῦτο προσδιορίζουσα. Ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ πρὸς τὰς συκοφαντίας τῶν τεχνῶν τὰς λογικάς. Ἀπλῶς μὲν οὖν διαρίσω τὸν τρόπον τοῦτον· ἀκριβέστερον δ' ὅταν περὶ τῶν ἔξεων λέγωμεν τῶν ἀντικειμένων. Αὐτῶν δὲ τούτων τῶν παθημάτων εἶδη κατονομάζεται τῷ διαφέρειν κατὰ τὴν ὑπερβολήν, ἢ χρόνου, ἢ τοῦ μᾶλλον, ἢ πρὸς τι τῶν ποιούντων τὰ πάθη. Λέγω δὲ, οἷον ὀξύθυμος μὲν τῷ θᾶτον πάσχειν ἢ δεῖ· χαλεπὸς δὲ καὶ θυμώδης, τῷ μᾶλλον· πικρὸς δὲ, τῷ φυλακτικὸς εἶναι τῆς ὀργῆς· πλήκτης δὲ καὶ λοιδορητικὸς, ταῖς κολάσει ταῖς ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Ὅσοφαγοὶ δὲ καὶ γαστρίμαργοι καὶ οἰνόφυλγες, τῷ πρὸς ὁποτέρας τροφῆς ἀπόλαυσιν ἔχειν τὴν δύναμιν παθητικὴν παρὰ τὸν λόγον. Οὐ δεῖ δ' ἄγνοεῖν ὅτι ἔνια τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πᾶσι λαμβάνειν, ἄν πως λαμβάνηται τῷ μᾶλλον πάσχειν.

Ὅλον μοιχός, οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δαί· πρὸς τὰς γαμετὰς
πλησιάζειν· οὐ γάρ ἐστιν· ἀλλὰ μοχθηρία τις αὐτῇ
δὴ ἐστι. Συνημμένον γὰρ τό, τε πάθος λέγεται, καὶ
τὸ τοιόνδε εἶναι. Ὅμοιος δὲ καὶ ἡ ὕβρις. Διὸ καὶ
ἀμφισβητοῦσι, συγγενέσθαι μὲν φάσκοντας, ἀλλ' οὐ
μοιχεῦσαι· ἀγνοοῦντες γάρ, ἡ ἀναγκαζόμενοι· καὶ
πατάζει μὲν, ἀλλ' οὐχ ὕβρισαι. Ὅμοιος δὲ καὶ ἐπὶ
τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.

CAPUT IV.

Εἰλημμένων δὲ τούτων, μετὰ ταῦτα λεκτέον, ὅτι
ἐπειδὴ δύο μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ ταῦτα
διήρηνται· καὶ αἱ μὲν τοῦ λόγον ἔχοντος, διανοητικαὶ,
ὧν ἔργον ἀλήθεια, ἡ περὶ τοῦ πῶς ἔχει, ἡ περὶ γενέ-
σεως· αἱ δὲ τοῦ ἀλόγου, ἔχοντος δ' ὄρεξιν· οὐ γάρ
ὅτιοῦν μέρος ἔχει ψυχῆς ὄρεξιν, εἰ μεριστή ἐστιν·
ἀνάγκη δὴ φαῦλον τὸ ἥθος καὶ σπουδαῖον εἶναι τῷ
διώκειν καὶ φεύγειν ἡδονὰς τινὰς καὶ λύπας. Δῆλον
δὲ τοῦτο ἐκ τῶν διαιρέσεων τῶν περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς
δυνάμεις καὶ τὰς ἐξεις. Αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις καὶ αἱ
ἐξεις, τῶν παθημάτων· τὰ δὲ πάθη, λύπη καὶ ἡδονή
διώρισταί· ὥστε διὰ τε ταῦτα, καὶ διὰ τὰς ἐμπροσθεν
θέσεις, συμβαίνει πᾶσαν ἡθικὴν ἀρετὴν περὶ ἡδονὰς
εἶναι καὶ λύπας. Πάσης γὰρ ψυχῆς ὑφ' οἷων πέφυκε
γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτά ἐστιν ἡ
ἡδονή. Διὸ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαύλους εἶναι, τῷ διώ-
κειν καὶ φεύγειν, ὡς μὴ δεῖ, ἢ ἄς μὴ δεῖ. Διὸ καὶ διορίζον-
ται πάντες προχείρως ἀπάθειαν καὶ ἡρεμίαν περὶ
ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἀρετὰς, τὰς δὲ κακίας ἐκ
τῶν ἐναντίων.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν βελτίων, καὶ καθ' ἣν ἄριστα διακίευνται περὶ τὸ βέλτιστον· βέλτιστον δὲ καὶ ἄριστον τὸ κατὰ τῶν ὁρθῶν λόγον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως τῆς πρὸς ἡμᾶς, ἀναγκαῖον ἂν εἴη τὴν ἡθικὴν ἀρετὴν τὴν καθ' αὐτὸν ἕκαστον μεσότητα εἶναι, ἥ περὶ μέσ' ἄττα ἐν ἡδοναῖς καὶ λύπαις, καὶ ἡδέσι καὶ λυπηροῖς. Ἔσται δ' ἡ μεσότης ὅτε μὲν ἐν ἡδοναῖς (καὶ γὰρ ὑπερβολὴ καὶ ἐλλειψις) ὅτε δ' ἐν λύπαις, ὅτε δ' ἐν ἀμφοτέραις· ὁ γὰρ ὑπερβάλλων τῷ χαίρειν, τῷ ἡδεῖ ὑπερβάλλει· καὶ ὁ τῷ λυπεῖσθαι, τῷ ἐναντιῶ· καὶ ταῦτα ἡ ἀπλῶς, ἡ πρὸς τινα ὅρον, οἷον ὅταν μὴ ὥς οἱ πολλοί· ὁ δ' ἀγαθὸς ὥς δεῖ. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τις ἕξις ἀφ' ἧς τοιοῦτος ἐσται ὁ ἔχων αὐτήν, ὥστε τοῦ αὐτοῦ πράγματος οὐ μὲν ἀποδέχεσθαι τὴν ὑπερβολὴν, οὐ δὲ τὴν ἐλλειψιν, ἀνάγκη ὥς ταῦτ' ἀλλήλοις ἐναντία καὶ τῷ μέσῳ, αὐτῷ καὶ τὰς ἕξεις ἀλλήλαις ἐναντίας εἶναι καὶ τῇ ἀρετῇ. Συμβαίνει μέντοι τὰς ἀντιθέσεις ἔνθα μὲν φανερωτέρας εἶναι πάσας, ἔνθα δὲ τὰς ἐπὶ τὴν ὑπερβολὴν, ἐνιαχοῦ δὲ τὰς ἐπὶ τὴν ἐλλειψιν. Αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιώσεως, ὅτι οὐκ αἰεὶ ἐπὶ ταῦτα τῆς ἀνισότητος ἢ ὁμοιότητος πρὸς τὸ μέσον, ἀλλ' ὅτε μὲν θᾶττον ἂν μεταβαλεῖ ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς ἐπὶ τὴν μέσην ἕξιν· ὅτε δ' ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως ἧς πλείον ἀπέχει, οὗτος δοκεῖ ἐναντιώτερος εἶναι. Οἷον καὶ περὶ τὸ σῶμα, ἐν μὲν τοῖς πόνοις ὑγιεινότερον ἢ ὑπερβολὴ τῆς ἐλλείψεως, καὶ ἐγγύτερον τοῦ μέσου· ἐν δὲ τῇ τροφῇ ἢ ἐλλειψις ὑπερβολῆς. Ὡστε καὶ αἱ προαιρετικαὶ ἕξεις αἱ φιλογυμναστικαὶ, φιλυγιεῖς μᾶλ-

λον ἔσονται καθ' ἑκατέραν τὴν αἵρεσιν· ἔνθα μὲν οἱ πολυπονώτεροι, ἔνθα δ' οἱ ὑποστατικώτεροι· καὶ ἐναντίως τῷ μετρίῳ καὶ τῷ ὥς ὁ λόγος, ἔνθα μὲν ὁ ἄπονος, καὶ οὐκ ἄμφω, ἔνθα δὲ καὶ ὁ ἀπολαυστικός, καὶ οὐχ ὁ πεινητικός. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι ἡ φύσις εὐθὺς οὐ πρὸς ἅπαντα ὁμοίως ἀφάσθηκε τοῦ μέσου, ἀλλ' ἥτιον μὲν φιλόπονοι ἐσμέν, μᾶλλον δ' ἀπολαυστικοί· ὁμοίως δὲ ταυτ' ἔχει καὶ περὶ ψυχῆς· Ἐναντία δὲ τίθεμεν τὴν ἕξιν, ἐφ' ἣν τε ἀμαρτάνομεν μᾶλλον, καὶ ἐφ' ἣν οἱ πολλοί· ἡ δ' ἑτέρα ὥσπερ οὐκ οὕσα λανθάνει· διὰ γὰρ τὸ ὀλίγον ἀναίσθητός ἐστιν· οἷον ὀργὴν πραότητι, καὶ τὸν ὀργίλον τῷ πράῳ. Καίτοι ἐστὶν ὑπερβολή, καὶ ἐπὶ τῷ ἴλεων εἶναι, καὶ τῷ καταλλακτικὸν εἶναι, καὶ οὐκ ὀργίζεσθαι ῥαπιζόμενον. Ἀλλ' ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι· ἐπ' ἐκείνο δὲ πάντες ῥέπουσι μᾶλλον. Ἀπὸ καὶ οὐ κολακικὸν ὁ θυμός. Ἐπεὶ δ' εἰληπται ἡ διαλογὴ τῶν ἕξεων καθ' ἕκαστα τὰ πάθη, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις, καὶ τῶν ἐναντίων ἕξεων καθ' ἃς ἔχουσι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον (τίς δ' ὀρθὸς λόγος, καὶ πρὸς τίνα δεῖ ὄρον ἀποβλέποντας, λέγειν τὸ μέσον, ὕστερον ἐπισκεπτέον) φανερόν δὴ ὅτι πᾶσαι αἱ ἡθικαὶ ἀρεταὶ καὶ κακίαι, περὶ ἡδονῶν καὶ λυπῶν ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσὶ, καὶ ἡδοναὶ καὶ λύπαι ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἕξεων καὶ παθημάτων γίνονται. Ἀλλὰ μὴν ἡ βελτίστη ἕξις ἡ περὶ ἕκαστα, μίση ἐστί. Ἀῖσιν τοίνυν ὅτι αἱ ἀρεταὶ ἢ πᾶσαι, ἢ τούτων τινὲς ἔσονται τῶν μεσοτήτων.

CAPUT VI.

Λάβωμεν οὖν ἄλλην ἀρχὴν τῆς ἐπιούσης σκέψεως. Εἰσὶ δὴ πᾶσαι μὲν αἱ οὐσίαι, κατὰ φύσιν τινὲς ἀρχαί.

Διὸ καὶ ἐκάστη πολλὰ δύναται τοιαῦτα γενεᾶν, οἷον ἄνθρωπος ἄνθρώπους, καὶ ζῶν ὃν ὅλως ζῶα, καὶ φυτὸν φυτὰ· πρὸς δὲ τούτοις ὃ γ' ἄνθρωπος, καὶ πράξεων τινῶν ἐστὶν ἀρχὴ μόνον τῶν ζώων. Τῶν γὰρ ἄλλων οὐθὲν εἰποίμεν ἂν πράττειν. Τῶν δ' ἀρχῶν ὅσαι τοιαῦται, ὅθεν πρῶτον αἱ κινήσεις, κύριαι λέγονται, μάλιστα δὲ δικαίως ἀφ' ὧν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως. Ἦν ἴσως ὁ θεὸς ἀρχεῖ. Ἐν δὲ ταῖς ἀκινήτοις ἀρχαῖς, οἷον ἐν ταῖς μαθηματικαῖς, οὐκ ἐστὶ τὸ κύριον, καίτοι λέγεται γε καθ' ὁμοιότητα. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα κινουμένης τῆς ἀρχῆς, πάντα μάλιστ' ἂν τὰ δεικνύμενα μεταβάλλοι, αὐτὰ δ' αὐτὰ οὐ μεταβάλλει, ἀναιρουμένου θατέρου ὑπὸ θατέρου, ἂν μὴ τῷ τὴν ὑπόθεσιν ἀνελεῖν, καὶ δι' ἐκείνης δεῖξαι. Ὁ δ' ἄνθρωπος ἀρχὴ κινήσεώς τινος· ἡ γὰρ πρῶξις κίνησις. Ἐπεὶ δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἡ ἀρχὴ αἰτία ἐστὶ τῶν δι' αὐτὴν ὄντων ἢ γινομένων, δεῖ νοῆσαι καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐπιδείξεων. Εἰ γὰρ ἔχοντος τοῦ τριγώνου δύο ὀρθὰς, ἀνάγκη τὸ τετράγωνον ἔχειν τέταρτας ὀρθὰς, φανερόν ὡς αἷτιον τούτου, τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν τὸ τρίγωνον. Εἰ δὲ γε μεταβάλλει τὸ τρίγωνον, ἀνάγκη καὶ τὸ τετράγωνον μεταβάλλειν· οἷον εἰ τρεῖς ἔξ, εἰ δὲ τέταρες ὀκτώ· καὶ μὴ μεταβάλλοι, τοιοῦτον δ' ἐστὶ, κακῆνο τοιοῦτον ἀναγκαῖον εἶναι. Δῆλον δ', ὃ ἐπιχειροῦμεν ὅτι ἀναγκαῖον, ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Νῦν δ' οὔτε μὴ λέγειν, οὔτε λέγειν ἀκριβῶς οἷόν τε, πλὴν τοσοῦτον. Εἰ γὰρ μηθὲν ἄλλο αἷτιον τοῦ, τὸ τρίγωνον οὕτως ἔχειν, ἀρχὴ τις ἂν εἴη τοῦτο, καὶ αἷτιον τῶν ὑστέρων. Ὡστ' εἴπερ ἐστὶν ἓν τῶν ὄντων ἐνδεχόμενα ἐναντίως ἔχειν,

ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἶναι τοιαύτας. Ἐκ γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἀναγκαῖον τὸ συμβαῖνόν ἐστι, τὰ δὲ γένεσθαι ἐνδέχεται γενέσθαι τὰναντία, καὶ ὃ ἐφ' αὐτοῖς ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, πολλὰ τῶν τοιούτων, καὶ ἀρχαὶ τῶν τοιούτων εἰσὶν. Ὡστε ὅσων πράξεις ὁ ἀνθρώπος ἐστὶν ἀρχὴ καὶ κύριος, φανερόν ὅτι ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι καὶ μὴ· καὶ ὅτι ἐφ' αὐτῷ ταῦτ' ἐστὶ γίνεσθαι καὶ μὴ, ὧν γὰρ κύριός ἐστι τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι. Ὅσα δ' ἐφ' αὐτῷ ἐστὶ ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν, αἷτιος τούτων οὐτός ἐστι· καὶ ὅσων αἷτιος, ἐφ' αὐτῷ. Ἐπεὶ δ' ἡ τε ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, καὶ τὰ ἀπ' αὐτῶν ἔργα, τὰ μὲν ἐπαινετὰ, τὰ δὲ ψεκτὰ, (ψύγεται γὰρ καὶ ἐπαινεῖται οὐ διὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἢ τύχης ἢ φύσεως ὑπάρχοντα, ἀλλ' ὅσων αὐτοὶ αἷτιοι ἐσμὲν· ὅσων γὰρ ἄλλος αἷτιος, ἐκεῖνος καὶ τὸν ψόγον καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει) ὁρῶν ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ κακία περὶ ταῦτ' ἐστὶν, ὧν αὐτὸς αἷτιος καὶ ἀρχὴ πράξεων. Δηπτέον ἄρα ποίων αὐτὸς αἷτιός καὶ ἀρχὴ πράξεων. Πάντες μὲν δὲ ὁμολογοῦμεν, ὅσα μὲν ἐκούσια καὶ κατὰ προαίρεσιν τὴν ἐκάστων, ἐκεῖνον αἷτιον εἶναι· ὅσα δ' ἀκούσια, οὐκ αὐτὸν αἷτιον. Πάντα δ' ὅσα προσλόμενος, καὶ ἐκὼν δηλονότι. Ἀπλὸν τολύνην ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία τῶν ἐκουσίων ἀν. εἴησαν.

CAPUT VII.

Δηπτέον ἄρα τί τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ τί ἐστὶν ἡ προαίρεσις, ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ὁρίζεται τούτοις· πρῶτον σκεπτέον τὸ ἐκούσιον. Τριῶν δὲ τούτων, ἓν τι δόξειεν εἶναι, ἥτοι κατ' ὄρεξιν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ κατὰ διάνοιαν· τὸ μὲν ἐκούσιον, καὶ τούτων τί· τὸ δ' ἀκούσιον, παρὰ τούτων τί.

Ἄλλα μὲν ἡ ὄρεξις εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς βούλησιν καὶ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· ὥστε ταῦτα διαιρετέον· καὶ πρῶτον κατ' ἐπιθυμίαν. Δόξεις δ' ἂν πᾶν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον εἶναι· τὸ γὰρ ἀκούσιον, πᾶν δοκεῖ εἶναι βίαιον· τὸ δὲ βίαιον, λυπηρόν· καὶ πᾶν ὃ ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσιν ἢ πάσχουσιν· ὥσπερ καὶ Εὐνηρος φησί·

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον προῖχ' ἀνιάρων ἔφν.

Ἵσσι' εἴ τι λυπηρόν, βίαιον· καὶ εἰ βίαιον, λυπηρόν. Τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πᾶν λυπηρόν· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. Ἵσσις βίαιον καὶ ἀκούσιον. Τὸ ἄρα κατ' ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον· ἐναντία γὰρ ταῦτ' ἀλλήλοις. Ἔτι ἡ μοχθηρία ἀδικώτερον πᾶσα ποιεῖ· ἡ δ' ἀκρασία, μοχθηρία δοκεῖ εἶναι. Ὁ δ' ἀκρατής ὁ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν, παρὰ τὸν λογισμὸν οἷος πράττειν κατ' ἐπιθυμίαν. Ἐκὼν ἄρα πράξει· καὶ ἐκούσιον, τὸ κατ' ἐπιθυμίαν. Καὶ γὰρ ἄτοπον εἰ δικαιότεροι ἔσονται οἱ ἀκρατεῖς γινόμενοι. Ἐκ μὲν τούτων τούτων, δόξειεν ἂν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἐκούσιον εἶναι· ἐκ δὲ τῶνδε, τοῦναντίον· ἅπαν γὰρ ὃ ἐκὼν τις πράττει, βουλόμενος πράττει· καὶ ὃ βούλεται, ἐκὼν. Βούλεται δ' οὐθίς ὃ οἷεται εἶναι κακόν. Ἄλλὰ μὲν ὁ ἀκρατεύμενος οὐχ' ἄβούλεται ποιεῖ. Τὸ γὰρ παρ' ὃ οἷεται βέλτιστον εἶναι, πράττειν δι' ἐπιθυμίαν, ἀκρατεύσθαι ἐστίν. Ἵσσις ἅμα συμβήσεται τὸν αὐτὸν ἐκόντα καὶ ἄκοντα πράττειν. Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ἔτι δ' ὁ ἐγκρατής δικαιοπραγήσει, καὶ μᾶλλον τῆς ἀκρασίας. Ἡ γὰρ ἐγκράτεια ἀρετὴ, ἡ δ' ἀρετὴ δικαιοτέρους ποιεῖ. Ἐγκρατεύεται δὲ, ὅταν πράττῃ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸν λογισμόν. Ἵσσι' εἰ τὸ μὲν δικαιοπραγεῖν ἐκούσιον, ὥσπερ

καὶ τὸ ἀδικεῖν· ἄμφω γὰρ δοκεῖ ταῦτα ἐκούσια εἶναι·
 καὶ ἀνάγκη εἰ θάτερον ἐκούσιον, καὶ θάτερον· τὸ δὲ
 παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἐκούσιον· ἅμα ἄρα ὁ αὐτὸς τὸ
 αὐτὸ πράξει ἐκὼν καὶ ἔκων. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ
 περὶ θυμοῦ. Ἀκρασία γὰρ καὶ ἐγκράτεια, καὶ θυ-
 μοῦ δοκεῖ εἶναι, ὥσπερ καὶ ἐπιθυμίας· καὶ τὸ παρὰ τὸν
 θυμὸν λυπηρὸν, καὶ βίαιον, ἢ κάθεξις· ὥστ' εἰ τὸ βί-
 αιον ἀκούσιον, τὸ κατὰ τὸν θυμὸν ἐκούσιον ἂν εἴη
 πᾶν. Ἔοικε δὲ καὶ Ἡράκλειτος λέγειν εἰς τὴν ἰσχὺν
 τοῦ θυμοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἢ κώλυσις αὐτοῦ.
 Χαλεπὸν γὰρ φησι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖ-
 ται. Εἰ δ' ἀδύνατον τὸ αὐτὸ ἐκόντα καὶ ἄκοντα
 πράττειν ἅμα τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ πράγματος,
 μᾶλλον ἐκούσιον τὸ κατὰ βούλησιν τοῦ κατ' ἐπι-
 θυμίαν καὶ θυμόν. Τεκμήριον δὲ· πολλὰ γὰρ
 πράττομεν ἐκόντες ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας. Λεί-
 πεται ἄρα, εἰ τὸ βουλόμενον καὶ ἐκούσιον ταῦτό, σκέ-
 ψασθαι. Φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. Ἐπό-
 κειται γὰρ ἡμῖν καὶ δοκεῖ ἡ μοχθηρία ἀδικωτέρους
 ποιεῖν. Ἡ δ' ἀκρασία μοχθηρία τις φαίνεται· συμ-
 βήσεται δὲ τούναντίον. Βούλεται μὲν γὰρ οὐθὲς ἃ
 οἶεται εἶναι κακά· πράττει δ' ὅταν γίνηται ἀκρατής.
 Εἰ οὖν τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐκούσιον· τὸ δ' ἐκούσιον τὸ
 κατὰ βούλησιν, ὅταν ἀκρατής γένηται, οὐκέτι
 ἀδικήσει, ἀλλ' ἔσται δικαιότερος ἢ πρὶν γε ἀκρατής.
 Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι τὸ
 ἐκούσιον τὸ κατὰ ὄρεξιν πράττειν, οὐδ' ἀκούσιον τὸ
 παρὰ τὴν ὄρεξιν, φανερόν.

CAPUT VIII.

Ὅτι δ' οὐδὲ κατὰ προαίρεσιν, πάλιν ἐκ τῶνδε

δῆλον. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ βούλησιν ὡς οὐκ ἀκούσιον, ἀπεδείχθη, ἀλλὰ μᾶλλον πᾶν ὃ βούλεται καὶ ἐκούσιον. Ἄλλ' ὅτι καὶ μὴ βουλόμενον ἐνδέχεται πράττειν ἐκόντα, τοῦτο δέδεικται μόνον. Πολλὰ δὲ βουλόμενοι πράττομεν ἐξαίφνης· προαιρεῖται δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἐξαίφνης. Εἰ δὲ ἀνάγκη μὲν ἦν τριῶν τούτων ἓν τι εἶναι τὸ ἐκούσιον, ἢ κατ' ὄρεξιν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ κατὰ διάνοιαν· τούτων δὲ τὰ δύο μὴ ἔστι,λείπεται ἐν τῷ διανεομένῳ πως πράττειν εἶναι τὸ ἐκούσιον. Ἐτι δὲ μικρὸν προαγαγόντες τὸν λόγον, ἐπιθῶμεν τέλος τῷ περὶ τοῦ ἐκουσίου καὶ ἀκουσίου διορισμῷ. Δοκεῖ γὰρ τὸ βία καὶ μὴ βία τι ποιεῖν, οἰκῆα τοῖς εἰρημένοις εἶναι. Τό, τε γὰρ βίαιον ἀκούσιον, καὶ τὸ ἀκούσιον πᾶν βίαιον εἶναι φαμέν. Ὡστε περὶ τοῦ βία σκεπτέον πρῶτον τί ἐστι, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον. Δοκεῖ δὴ τὸ βίαιον καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἀντικειῖσθαι, καὶ ἡ βία καὶ ἡ ἀνάγκη, τῷ ἐκούσιῳ καὶ τῇ πειθοῖ ἐπὶ τῶν πραττομένων. Καθόλου δὲ τὸ βίαιον καὶ τὴν ἀνάγκην, καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγομεν. Καὶ γὰρ τὸ πῦρ κάτω βία καὶ ἀναγκαζόμενον φέρεσθαι φαμέν. Τοῦτο δ' ὅταν κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν καθ' αὐτὸ ὁρμὴν φέρεται, οὐ βία· οὐ μὴν οὐδ' ἐκούσια λέγεται, ἀλλ' ἀνώνυμος ἡ ἀντίθεσις. Ὅταν δὲ παρὰ ταύτην, βία φαμέν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἀψύχων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ὁρῶμεν βία πολλὰ καὶ πάσχοντα καὶ ποιοῦντα, ὅταν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν ἔξωθεν τις κινῇ. Ἐν μὲν τοῖς ἀψύχοις ἀπλή ἡ ἀρχή, ἐν δὲ τοῖς ἐμψύχοις πλεονάζει. Οὐ γὰρ αἰεὶ ἡ ὄρεξις καὶ ὁ λόγος συμφωνεῖ. Ὡστ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ζώων ἀπλοῦν τὸ βίαιον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀψύ-

χων. Οὐ γὰρ ἔχει λόγον καὶ ὄρεξιν ἐναντίαν, ἀλλὰ
 τῇ ὀρεΐξει ζῆ. Ἐν δ' ἀνθρώπῳ ἔνεστιν ἄμφω, καὶ ἐν
 τινι ἡλικίᾳ, ἣ καὶ τὸ πράττειν ἀποδίδομεν. Οὐ γὰρ
 φασὶν τὸ παιδίον πράττειν, οὐδὲ τὸ θηρίον· ἀλλ' ὅταν
 ᾗδη διὰ λογισμόν πράττοντα. Δοκεῖ δὲ τὸ βίαιον
 ἅπαν λυπηρὸν εἶναι· καὶ οὐθίς βίᾳ μὲν ποιεῖ, χαί-
 ρων δέ. Διὸ περὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν ἀκρατῆ πλεί-
 στη ἀμφισβήτησις ἐστίν. Ἐναντίας γὰρ ὁρμὰς ἔχων
 αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ πράττει· ὥσθ' ὅ τ' ἐγκρατὴς, βίᾳ
 (φασὶν) ἀφείλκει αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἡδέων ἐπιθυμιῶν·
 ἀλγεῖ γὰρ ἀφείλκων πρὸς ἀντιτείνουσας ὄρεξιν· ὅ τ'
 ἀκρατὴς βίᾳ παρὰ τὸν λογισμόν· ἥτερον δὲ δοκεῖ λυ-
 πεῖσθαι. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέος, ἣ ἀκολουθεῖ
 χαίρων. Ὡσθ' ὁ ἀκρατὴς μᾶλλον ἐκὼν καὶ οὐ βίᾳ,
 ὅτι οὐ λυπηρῶς. Ἡ δὲ πειθὴ τῇ βίᾳ καὶ ἀνάγκῃ ἀν-
 τιτίθεται. Ὁ δ' ἐγκρατὴς, ἐφ' ᾧ πέπεισται ἄγει, καὶ
 πορεύεται οὐ βίᾳ, ἀλλ' ἐκὼν. Ἡ δ' ἐπιθυμία οὐ
 πείσασα ἄγει· οὐ γὰρ μετέχει λόγον. Ὅτι μὲν οὖν
 δοκοῦσιν οὗτοι μόνοι βίᾳ καὶ ἄκοντες ποιεῖν, καὶ διὰ
 τίνα αἰτίαν, οἷι καθ' ὁμοιότητα τινὰ τοῦ βίᾳ, καθ'
 ἣν καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγομεν, εἴρηται. Οὐ μὲν
 ἀλλ' εἴ τις προσθῇ τὸ ἐν αὐτῷ διορισμῷ προκείμενον
 κἄκεῖ, λύεται τὸ λεχθέν. Ὅταν μὲν γάρ τι τῶν ἔξω-
 θεν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν κινῇ ἢ ἡρεμῇ, βίᾳ φα-
 μέν· ὅταν δὲ μὴ, οὐ βίᾳ. Ἐν δὲ τῷ ἐγκρατεῖ καὶ
 ἀκρατεῖ ἡδε καθ' αὐτὸν ὁρμὴ ἰνούσα ἄγει. Ἀμφω
 γὰρ ἔχει. Ὡστ' οὐ βίᾳ οὐδέτερος, ἀλλ' ἐκὼν διὰ γε
 ταῦτα πράττει ἄν, οὐδ' ἀναγκαζόμενος. Τὴν γὰρ
 ἔξωθεν ἀρχὴν, τὴν παρὰ τὴν ὁρμὴν ἢ ἐμποδίζουσας
 ἢ κινούσας, ἀνάγκην λέγομεν, ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν

χεῖρα τίπτει τινὰ ἀντιπείνοντος καὶ τῷ βούλεσθαι,
 καὶ τῷ ἐπιθυμῆν. "Όταν δ' ἔσωθῃ ἡ ἀρχή, οὐ βίᾳ
 ἐπεὶ καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη ἐν ἀμφοτέροις ἔνεστι. Καὶ
 γὰρ ὁ ἐγκρατευόμενος λυπεῖται, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν
 πράττων ἡδὴ, καὶ χαίρει τὴν ἀπ' ἐλπίδος ἡδονὴν, ὅτι
 ὑστερον ὠφελῆθήσεται, ἢ καὶ ἡδὴ ὠφελῆται ὑγιαίνων.
 Καὶ ὁ ἀκρατής, χαίρει μὲν τυγχάνων ἀκρατευόμενος
 οὐ ἐπιθυμῶν, λυπεῖται δὲ τὴν ἀπ' ἐλπίδος λύπην.
 Οἶεται γὰρ κακὸν πράττειν. "Όστε τὸ μὲν βίᾳ ἐκάτε-
 ρον φάναι ποιεῖν, ἔχει λόγον· καὶ διὰ τὴν ὄρεξιν καὶ διὰ
 τὸν λογισμὸν ἐκάτερον ἄκοντα ποτε πράττειν. Κεχωρισ-
 μένα γὰρ ὄντα ἐκάτερα ἐκκρούεται ὑπ' ἀλλήλων. "Όθεν
 καὶ ἐπὶ τὴν ὅλην μεταφέρουσι ψυχὴν, ὅτι τῶν ἐν ψυχῇ τι
 τοιοῦτον ὁρῶσιν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μορίων ἐνδέχεται
 τοῦτο λέγειν· ἢ δ' ὅλη ἐκοῦσα ψυχὴ καὶ τοῦ ἀκρα-
 τοῦς καὶ τοῦ ἐγκρατοῦς, πράττει, βίᾳ δ' οὐδέτερος,
 ἀλλὰ τῶν ἐν ἐκείνοις τι, ἐπεὶ καὶ φύσει ἀμφοτέρω ἐχο-
 μεν. Καὶ γὰρ ὁ λόγος φύσει ἀρχων· ὅτι ἐωμένης
 τῆς γενέσεως καὶ μὴ πηρωθείσης ἐνέσται· καὶ ἡ ἐπι-
 θυμία, ὅτι εὐθύς ἐκ γενετῆς ἀκολουθεῖ καὶ ἔνεστι.
 Σχεδὸν δὲ τούτοις δυσὶ τὸ φύσει διορίζομεν, τῷ τε ὅσα
 εὐθύς γινόμενοις ἀκολουθεῖ πᾶσι, καὶ ὅσα ἐωμένης
 τῆς γενέσεως εὐθυπορεῖν, γίνεται ἡμῶν, ὅσον πολιὰ
 καὶ γῆρας, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα. "Όστε μὴ κατὰ
 φύσιν ἐκάτερος πράττει· ἀπλῶς δὲ κατὰ φύσιν ἐκάτε-
 ρος, οὐ τὴν αὐτήν. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὸν ἐγκρατὴ καὶ
 ἀκρατὴ ἀπορίαι, περὶ τοῦ βίᾳ πράττειν, ἢ ἀμφοτέρους,
 ἢ τὸν ἕτερον. "Όστε ἢ μὴ ἐκόντας, ἢ ἅμα βίᾳ καὶ
 ἄκοντας· εἰ δὲ τὸ βίᾳ ἐκούσιον, ἅμα ἐκόντας καὶ
 ἄκοντας πράττειν· σχεδὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων δηλον

ἡμῖν ὡς ἀπαντητέον. Λέγονται δὲ κατὰ ἄλλον τρόπον βία καὶ ἀναγκασθέντες πράξαι, οὐ διαφωνοῦντος τοῦ λόγου καὶ τῆς ὁρέξεως, ὅταν πράττωσιν ὁ καὶ λυπηρόν καὶ φαῦλον ὑπολαμβάνουσιν· ἀλλ' ἂν μὴ τοῦτο πράττωσι, πληγαὶ ἢ θάνατοι ὣσι. Ταῦτα γὰρ φασιν ἀναγκασθέντες πράξαι, ἢ οὐ. Ἀλλὰ πάντες ποιοῦσιν αὐτὸ τοῦτο. Ἐξίστι γὰρ μὴ ποιεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνο ὑπομεῖναι τὸ πάθος. Ἐτι ἴσως τούτων τὰ μὲν φαίη τις ἂν, τὰ δ' οὐ. Ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τῶν τοιούτων μὴ ὑπάρξαι ἢ ὑπάρξαι δεῖ, ὅσα πράττει ἂ μὴ βούλεται, ἐκὼν πράττει, καὶ οὐ βία· ὅσα δὲ μὴ ἐφ' αὐτῷ, τῶν τοιούτων βία πῶς, οὐ μέντοι γ' ἀπλῶς, ὅτι οὐκ αὐτὸ τοῦτο προαιρεῖται ὁ πράττει, ἀλλ' οὐ ἕνεκα, ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις ἐστὶ τις διαφορὰ. Εἰ γὰρ ἵνα μὴ λάβῃ ψηλαφῶν ἀποκτείνῃ, γελοῖος ἂν εἴη, εἰ λέγοι ὅτι βία καὶ ἀναγκαζόμενος. Ἀλλὰ δεῖ μείζον καὶ λυπηρότερον εἶναι, ὃ πείσεται μὴ ποιήσας. Οὕτως γὰρ ἀναγκαζόμενος, καὶ μὴ βία πράξει, ἢ οὐ φύσει, ὅταν κακὸν ἀγαθοῦ ἕνεκα, ἢ μείζονος κακοῦ ἀπολύσεως πράττῃ, καὶ ἄκων γε· οὐ γὰρ ἐφ' αὐτῷ ταῦτα. Διὸ καὶ τὸν ἔρωτα πολλοὶ ἀκούσιον τιθέασι, καὶ θυμούς ἐνίους καὶ τὰ φυσικά· ὅτι ἰσχυρὰ καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν· καὶ συγγνώμην ἔχομεν ὡς πεφυκότητα βιάζεσθαι τὴν φύσιν, καὶ μᾶλλον ἂν δόξεις βία καὶ ἄκων πράττειν, ἵνα μὴ ἀλγῇ ἰσχυρῶς, ἢ ἵνα μὴ ἡρέμα, καὶ ὅλως ἵνα μὴ χαίρῃ. Τὸ γὰρ ἐφ' αὐτῷ, εἰς ὃ ἀνάγεται ὅλον, τοῦτό ἐστιν, ὃ ἢ αὐτοῦ φύσις οἷα τε φέρειν· ὃ δὲ μὴ οἷα τε, μηδ' ἐστὶ τῆς ἐκείνου φύσει ὁρέξεως ἢ λογισμοῦ, οὐκ ἐφ' αὐτῷ· διὸ καὶ τοὺς ἐνθουσιῶντας, καὶ προλέγοντας, καίπερ διανοίας ἔργον ποιοῦντας, ὁμῶς

ARIST. EUDEM.

I

οὐ φαμεν ἐφ' αὐτοῖς εἶναι, οὐτ' εἰπεῖν ἃ εἶπον, οὔτε
 πράξαι ἃ ἐπραξαν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δι' ἐπιθυμίαν·
 ὥστε καὶ διάνοιαι τινες καὶ πάθη οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν,
 ἢ πράξεις αἱ κατὰ τὰς τοιαύτας διανοίας καὶ λογι-
 σμούς· ἀλλ' ὥσπερ Φιλόλαος ἔφη, εἶναι τινας λόγους
 κρείττους ἡμῶν· ὥς τὸ ἐκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ
 πρὸς τὸ βίᾳ ἔδει σκέψασθαι. Τοῦτο μὲν οὕτω διη-
 ρήσθω. Οἱ γὰρ μάλιστα ἐμποδίζοντες τὸ ἐκούσιον ὥς
 βίᾳ πράττοντες, ἀλλ' ἐκόντες.

CAPUT IX.

Ἐπειδὴ τοῦτ' ἔχει τὸ τέλος, καὶ οὔτε τῇ ὀρέξει,
 οὔτε τῇ προαιρέσει τὸ ἐκούσιον ὥριται, λοιπὸν δὴ
 ὀρίσασθαι τὰ κατὰ διάνοιαν. Δοκεῖ δὴ ἐναντίον εἶ-
 ναι τὸ ἐκούσιον τῷ ἀκούσιῳ, καὶ τὸ εἰδότα, ἢ ὅ, ἢ οὐ
 ἔνεκα. Ἐνλατε γὰρ οἶδε μὲν ὅτι πατήρ, ἀλλ' οὐχ ἵνα
 ἀποκτείνῃ, ἀλλ' ἵνα σώσῃ, ὥσπερ αἱ Πελιάδες ἤτουν
 [ὥς ὅτι] μὲν πόμα, ἀλλ' ὥς φίλιτρον καὶ οἶνον· τὸ δ' ἦν
 κώνειον. Τῷ δ' ἄγνοοῦντι καὶ ὄν, καὶ ᾧ, καὶ ὅ, δι'
 ἄγνοιαν μὴ κατὰ συμβεβηκός. Τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν,
 καὶ ὅ, καὶ ᾧ, καὶ ὄν, ἀκούσιον. Τὸ ἐναντίον ἄρα
 ἐκούσιον. Ὅσα μὲν οὖν ἐφ' ἑαυτῷ ὄν μὴ πράττειν,
 πράττει μὴ ἄγνοων, καὶ δι' αὐτὸν, ἐκούσια ταῦτ' ἀνάγκη
 εἶναι, καὶ τὸ ἐκούσιον τοῦτ' ἐστίν· ὅσα δ' ἄγνοων,
 καὶ διὰ τὸ ἄγνοεῖν, ἄκων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπίστασθαι
 καὶ τὸ εἶδέναι διττόν, ἐν μὲν τὸ ἔχειν, ἐν δὲ τὸ χρῆ-
 σθαι τῇ ἐπιστήμῃ, ὃ ἔχων, μὴ χρώμενος δὲ, ἔστι μὲν
 ὥς δικαίως ἄγνοων λέγοιτο, ἔστι δ' ὥς οὐ δικαίως.
 Οἶον εἰ δι' ἀμέλειαν μὴ ἐχρῆτο. Ὁμοίως δὲ καὶ μὴ
 ἔχων τις ψέγοιτο ἂν, εἰ ὃ ῥᾷδιον ἢ ἀγαγκαῖον ἦν, μὴ

ἔχει δι' ἀμέλειαν ἢ ἡδονὴν ἢ λύπην. Ταῦτ' οὖν προσδιοριστέον. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἐκουαίου καὶ ἀκουοίου διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

CAPUT X.

Περὶ δὲ προαιρέσεως μετὰ τοῦτο λέγωμεν, διαπορήσαντες πρῶτον τῷ λόγῳ περὶ αὐτῆς. Διστάσει γὰρ ἂν τις ἐν ᾧ γένοιτο πέφυκε, καὶ ἐν ποίῳ θεῖναι αὐτὴν χρὴ, καὶ πότερον οὐ ταῦτ' οὐδ' ἐκούσιον καὶ τὸ προαιρετὸν, ἢ ταῦτά ἐστι. Μάλιστα δὲ λέγεται παρὰ τινων, καὶ ζητοῦντι δόξιν ἂν δυοῖν εἶναι θάτερον ἢ προαίρεσις, ἥτοι δόξα, ἢ ὄρεξις· ἀμφοτέρω γὰρ φαίνεται παρακολουθοῦντα. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἐστὶν ὄρεξις, φανερόν. Ἡ γὰρ βούλησις ἂν εἴη, ἢ ἐπιθυμία, ἢ θυμός. Οὐδεὶς γὰρ ὀρέγεται μηδὲν πεπονθὼς τούτων. Θυμός μὲν οὖν καὶ ἐπιθυμία καὶ τοῖς θηρίοις ὑπάρχει, προαίρεσις δ' οὐ. Ἐτι δὲ καὶ οἷς ὑπάρχει ἄμφω ταῦτα, πολλὰ καὶ ἄνευ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας προαιροῦνται· καὶ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες οὐ προαιροῦνται, ἀλλὰ καρτεροῦσιν. Ἐτι ἐπιθυμία μὲν καὶ θυμός ἀεὶ μετὰ λύπης· προαιρούμεθα δὲ πολλὰ καὶ ἄνευ λύπης. Ἀλλὰ μὲν οὐδὲ βούλησις καὶ προαίρεσις ταῦτόν. Βούλονται μὲν γὰρ ἔνια καὶ τῶν ἀδυνάτων εἰδότες, οἷον βασιλεύειν τε πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἀθάνατοι εἶναι· προαιρεῖται δ' οὐδεὶς, μὴ ἄγνων ὅτι ἀδύνατον· οὐδ' ὅλως ὁ δυνατὸν μὲν, μὴ ἐφ' αὐτῷ δ' οἶεται πράξαι ἢ μὴ πράξαι. Ἰσote τοῦτο μὲν φανερόν, ὅτι ἀνάγκη τὸ προαιρετὸν τῶν ἐφ' αὐτῷ τι εἶναι. Ὅμοίως δὲ δῆλον ὅτι οὐδὲ δόξα, οὐδ' ἀπλῶς εἴ τις οἶσται τι. Τῶν γὰρ ἐφ' αὐτῷ τι εἶναι, τὸ προαιρετὸν. Δοξάζομεν δὲ πολλὰ καὶ

τῶν οὐκ ὄντων ἐφ' ἡμῖν, οἷον τὴν διάμετρον σύμμετρον. Ἔτι οὐκ ἔσται προαίρεσις ἀληθῆς ἢ ψευδῆς. Οὐδὲ δὴ ἡ τῶν ἐφ' αὐτῷ ὄντων πρακτῶν δόξαν ἢ τυγχάνομεν οἰόμενοι δεῖν τι πράττειν ἢ ἀπρακτεῖν. Κοινὸν δὲ περὶ δόξης τοῦτο καὶ βουλήσεως· οὐθὲς γὰρ τέλος οὐδὲν προαιρεῖται, ἀλλὰ τὰ πρὸς τὸ τέλος· λέγω δὲ οἷον οὐθὲς ὑγιαίνειν προαιρεῖται, ἀλλὰ περιπατεῖν ἢ καθῆσθαι τοῦ ὑγιαίνειν ἕνεκα· οὐδ' εὐδαιμονεῖν, ἀλλὰ χρηματίζεσθαι, ἢ κινδυνεύειν τοῦ εὐδαιμονεῖν ἕνεκα· καὶ ὅλως δηλοῖ ἀεὶ προαιρούμενος τί τε, καὶ τίνος ἕνεκα προαιρεῖται. Ἔστι δὲ τὸ μὲν τίνος, οὗ ἕνεκα προαιρεῖται ἄλλο· τὸ δὲ τί, ὃ προαιρεῖται ἕνεκα ἄλλου. Βούλεται δὲ γε μάλιστα τὸ τέλος, καὶ δοξάζειν δεῖ καὶ ὑγιαίνειν καὶ εὖ πράττειν. Ὥστε φανερόν διὰ τούτων, ὅτι ἄλλο καὶ δόξης καὶ βουλήσεως. Βούλεσθαι μὲν καὶ δόξα μάλιστα τοῦ τέλους· προαίρεσις δ' οὐκ ἔστιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε βούλησις οὔτε δόξα, οὐθ' ὑπόληψις ἀπλῶς ἢ προαίρεσις· τί δὲ διαφέρει τούτων, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἐκούσιον. ἓμᾱ δὲ δῆλον ἔσται, καὶ τί ἔστι προαίρεσις. Ἔστι δὴ τῶν δυνατῶν καὶ εἶναι καὶ μὴ, τὰ μὲν τοιαῦτα, ὥστε ἐνδέχεσθαι βουλευσασθαι περὶ αὐτῶν· περὶ ἐνίων δ' οὐκ ἐνδέχεται. Τὰ μὲν γὰρ δυνατὰ ἔστι καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι· ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν αὐτῶν ἢ γένεσις ἔστιν, ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ φύσιν, τὰ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας γίνεται· περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἐγχειρήσειε βουλευέσθαι μὴ ἀγνοῶν· περὶ ὧν δ' ἐνδέχεται μὴ μόνον τὸ εἶναι καὶ μὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ βουλευσασθαι τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα δ' ἔστιν ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἔστι πράττειν ἢ μὴ πράττειν. Διὸ οὐ βουλευόμεθα περὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, οὐδὲ πῶς ἂν ὁ κύ-

κλος τετραγωνιστέος· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· τὸ δ' ὅλως οὐ πρακτόν· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν ἡμῖν πρακτῶν περὶ πάντων. Καὶ δῆλον ὅτι οὐδὲ δόξα ἀπλῶς ἢ προαίρεσις ἐστίν. Τὰ δὲ προαιρετὰ καὶ πρακτὰ, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων ἐστί. Διὸ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις, τί δὴ ποθ' οἱ μὲν ἱατροὶ βουλευόμενοι περὶ ὧν ἔχουσι τὴν ἐπιστήμην, οἱ δὲ γραμματικοὶ οὐ; Αἴτιον δ' ὅτι διχῇ γινομένης τῆς ἁμαρτίας (ἣ γὰρ λογιζόμενοι ἁμαρτάνομεν, ἣ κατὰ τὴν αἴσθησιν αὐτὸ δρῶντες) ἐν μὲν τῇ ἱατρικῇ ἀμφοτέρως ἐνδέχεται ἁμαρτεῖν, ἐν δὲ τῇ γραμματικῇ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ πράξιν, ἣς ἂν σκοπῶσιν, εἰς ἅπειρον ἥξουσιν. Ἐπειδὴ οὖν οὔτε δόξα οὔτε βούλησις ἐστὶ προαίρεσις, ἐστὶν ὥς ἐκάτερον, οὐδ' ἄμφω· ἐξαίφνης γὰρ προαιρεῖται μὲν οὐδεὶς, δοκεῖ δὲ πράττειν καὶ βούλεται. Ὡς ἐξ ἀμφοῖν ἄρα. Ἀμφω γὰρ ὑπάρχει τῷ προαιρουμένῳ ταῦτα. Ἀλλὰ πῶς ἐκ τούτων σκεπτέον; Δηλοῖ δὲ πως καὶ τὸ ὄνομα αὐτό. Ἡ γὰρ προαίρεσις μὲν ἐστίν, οὐχ ἀπλῶς δὲ, ἀλλ' ἑτέρου πρὸς ἕτερον. Τοῦτο δὲ οὐχ οἷόν τε ἄνευ σκέψεως καὶ βουλῆς. Διὸ ἐκ δόξης βουλευτικῆς ἐστίν ἡ προαίρεσις. Περὶ μὲν δὴ τοῦ τέλους οὐδεὶς βουλεύεται, ἀλλὰ τοῦτο κείται πᾶσι· περὶ δὲ τῶν εἰς τοῦτο τεινόντων, πότερον τόδε ἢ τόδε συντελεῖ, ἢ δεδογμένου, τοῦτο πῶς ἔσται. Βουλευόμεθα δὲ πάντως τοῦτο, ἕως ἄν εἰς ἡμᾶς ἀναγάγωμεν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχήν. Εἰ δὲ προαιρεῖται μὲν μηθίς, μὴ παρασκευασάμενος μηδὲ βουλευσάμενος, ἢ χεῖρον ἢ βέλτιον· βούλεται δ' ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τῶν δυνατῶν εἶναι, καὶ μὴ τῶν πρὸς τὸ τέλος, δῆλον ὅτι ἡ προαίρεσις μὲν ἐστὶν ὄρεξις τῶν ἐφ' αὐτῷ βουλευτικῇ· ἅπαν-

τες γὰρ βουλόμεθα ὅ καὶ προαιρούμεθα. Οὐ μέντοι
 γε ἅ βουλόμεθα, πάντα προαιρούμεθα. Λέγω δὲ
 βουλευτικήν, ἧς ἀρχὴ καὶ αἰτία βούλευσις ἐστὶ, καὶ
 ὁρέγεται διὰ τὸ βουλεύεσθαι. Διὸ οὔτε ἐν τοῖς ἄλ-
 λοις ζώοις ἐστὶν ἡ προαίρεσις, οὔτε ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ,
 οὔτε παντὸς ἔχοντος ἀνθρώπου. Οὐδὲ γὰρ βουλευ-
 σασθαι, οὔθ' ὑπόληψις τοῦ διατί, ἀλλὰ δοξάσαι μὲν
 εἰ ποιητέον, οὔθ' ἐν κωλύει πολλοῖς ὑπάρχειν. Τὸ δὲ
 διὰ λογισμοῦ οὐκέτι. Ἔστι γὰρ βουλευτικὸν τῆς ψυ-
 χῆς τὸ θεωρητικὸν αἰτίας τινός. Εἰ γὰρ οὗ ἕνεκα
 μία τῶν αἰτιῶν ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ διατί, αἰτία· οὐ δ'
 ἕνεκά ἐστιν ἡ γίγνεται τι, τοῦτο αἷτιον φαμέν εἶναι·
 οἷον τοῦ βαδίζειν ἡ κομιδὴ τῶν χρημάτων, εἰ τούτου
 ἕνεκα βαδίζει. Διὸ οἷς μὴθεὶς κεῖται σκοπὸς, οὐ
 βουλευτικοί. Ὡστ' ἐπεὶ τὸ μὲν ἐφ' αὐτῷ ὅν ἡ πράτ-
 τειν ἡ μὴ πράττειν, εἴαν τις πράττῃ ἡ ἀπράκτῃ, δι'
 αὐτὸν καὶ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἐκὼν πράττει ἡ ἀπρακτεῖ·
 πολλὰ δὲ τῶν τοιούτων πράττομεν οὐ βουλευσάμενοι,
 οὐδὲ προνοήσαντες· ἀνάγκη τὸ μὲν προαιρετὸν ἅπαν
 ἐκούσιον εἶναι, τὸ δ' ἐκούσιον μὴ προαιρετὸν· καὶ τὰ
 μὲν κατὰ προαίρεσιν πάντα ἐκούσια εἶναι, τὰ δ'
 ἀκούσια, μὴ πάντα κατὰ προαίρεσιν. Ἀμα δ' ἐκ
 τούτων φανερὸν καὶ ὅτι καλῶς διορίζονται οἱ τῶν πα-
 θημάτων τὰ μὲν ἐκούσια, τὰ δ' ἀκούσια, τὰ δ'
 ἐκ προνοίας νομοθετοῦσιν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ διακρι-
 βοῦσιν, ἀλλ' ἄπτονται γὰρ πῃ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ
 περὶ μὲν τούτων ἐροῦμεν ἐν τῇ περὶ τῶν δικαίων ἐπι-
 σκέψει. Ἡ δὲ προαίρεσις ὅτι οὔτε ἀπλῶς βούλησις,
 οὔτε δόξα ἐστὶ, δῆλον· ἀλλὰ δόξα τε καὶ ὁρεξις, ὅταν
 ἐκ τοῦ βουλεύεσθαι συμπερανθῶσιν. Ἐπεὶ δὲ βου-

λεύεται ἀεὶ ὁ βουλευόμενος ἕνεκά τινος, καὶ ἐστὶ σκο-
πὸς τις αἰὲ τῷ βουλευομένῳ, πρὸς ὃν σκοπεῖ τὸ συμ-
φέρον, περὶ μὲν τοῦ τέλους οὐθὲς βουλευέται, ἀλλὰ
τοῦτ' ἐστὶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις, ὥσπερ ἐν ταῖς θεωρη-
τικαῖς ἐπιστήμαις ὑποθέσεις. Εἴρηται δὲ περὶ αὐ-
τῶν ἐν μὲν τοῖς ἐν ἀρχῇ βραχείως, ἐν δὲ τοῖς Ἀναλυτι-
κοῖς δι' ἀκριβείας. Περὶ δὲ τῶν πρὸς τὸ τέλος φε-
ρόντων, ἡ ἀκρίβεια καὶ μετὰ τέχνης, καὶ ἄνευ τέχνης πα-
σὶν ἐστὶν· οἷον εἰ πολεμῶσιν ἢ μὴ πολεμῶσιν τοῦτο
βουλευομένοις, ἐκ προτέρου δὲ μᾶλλον ἐστὶ τὸ δι' οὗ,
τουτέστι τὸ οὗ ἕνεκα· οἷον πλοῦτος ἢ ἡδονή, ἢ τι
ἄλλο τοιοῦτον ὃ τυγχάνει οὗ ἕνεκα. Βουλευέται
γὰρ ὁ βουλευόμενος, ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους ἔσκειπται, ὅτι
ἐκεῖ συνταίνει ὅπως εἰς αὐτὸν ἀγῶν, ἢ αὐτὸς δύναται
πρὸς τὸ τέλος. Τὸ δὲ τέλος ἐστὶ φύσει μὲν αἰὲ ἀγα-
θόν, καὶ περὶ οὗ κατὰ μέρος βουλευόνται· οἷον ἰα-
τρός βουλευέσαιο ἂν εἰδῶν φάρμακον, καὶ στρατηγὸς
ποῦ στρατοπεδεύσεται. Οἷς ἀγαθὸν τὸ τέλος, τὸ ἀπλῶς
ἀριστόν ἐστι. Παρὰ φύσιν δὲ καὶ διαστροφὴν, οὐ
τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν. Αἴτιον
δ', ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν οὐκ ἐστὶν ἐπ' ἄλλῳ χρήσα-
σθαι, ἢ πρὸς ἃ πέφυκεν, οἷον ὄψα. Οὐ γὰρ οἷόν τ'
ἰδεῖν οὐ μὴ ἐστὶν ὄψις, οὐδ' ἀκοῦσαι οὐ μὴ ἐστὶν ἀκοή·
ἀλλὰ ἀπὸ ἐπιστήμης ποιῆσαι, καὶ οὐ μὴ ἐστὶν ἡ ἐπι-
στήμη. Οὐ γὰρ ὁμοίως τῆς ὑγιείας ἢ αὐτῇ ἐπιστή-
μη καὶ νόσου, ἀλλὰ τῆς μὲν κατὰ φύσιν, τῆς δὲ παρὰ
φύσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ βούλησις, φύσει μὲν τοῦ
ἀγαθοῦ ἐστὶ, παρὰ φύσιν δὲ τοῦ κακοῦ. Καὶ βου-
λεται φύσει μὲν τὸ ἀγαθόν, παρὰ φύσιν δὲ καὶ δια-
στροφὴν καὶ τὸ κακόν. Ἀλλὰ μὴν ἐκάστου γε φθορὰ

καὶ διαστροφῇ οὐκ εἰς τὸ τυχόν, ἀλλ' εἰς τὰ ἐναντία καὶ τὰ μεταξύ. Οὐ γάρ ἐστιν ἐκβῆναι ἐκ τούτων, ἐπεὶ καὶ ἡ ἀπάτη οὐκ εἰς τὰ τυχόντα γίνεται, ἀλλ' εἰς τὰ ἐναντία ὅσοις ἐστὶν ἐναντία, καὶ εἰς ταῦτα τῶν ἐναντίων ἃ κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐναντία ἐστίν. Ἀνάγκη ἄρα καὶ τὴν ἀπάτην καὶ τὴν προαίρεσιν ἀπὸ τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ ἐναντία γίνεσθαι. Ἐναντία δὲ τὸ μέσον, καὶ τὸ πλεόν καὶ τὸ ἔλαττον. Αἴτιον δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν. Οὕτω γὰρ ἔχει ὥστε τῇ ψυχῇ φαίνεσθαι τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἡδιον ἄμεινον, καὶ τὸ λυπηρόν κακόν, καὶ τὸ λυπηρότερον χεῖρον. Ὥστε καὶ ἐκ τούτων δῆλον ὅτι περὶ ἡδονᾶς καὶ λύπας ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Περὶ μὲν γὰρ τὰ προαιρετὰ τυγχάνουσιν εἶναι. Ἡ δὲ προαίρεσις περὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ κακόν, καὶ τὰ φαινόμενα. Τοιαῦτα δὲ φύσει ἡδονὴ καὶ λύπη. Ἀνάγκη τοίνυν ἐπειδὴ ἀρετὴ μὲν ἡ ἡθικὴ, αὐτὴ τε μεσότης ἐστὶ, καὶ περὶ ἡδονᾶς καὶ λύπας πᾶσα· ἡ δὲ κακία ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει, καὶ περὶ ταῦτα τῇ ἀρετῇ, τὴν ἀρετὴν εἶναι τὴν ἡθικὴν ἔξιν προαιρετικὴν μεσότητος τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐν ἡδέσι καὶ λυπηροῖς, καθ' ὅσα ποῖός τις λέγεται τὸ ἡθος, ἡ χαίρων, ἡ λυπούμενος. Ὁ γὰρ φιλόγλυκς ἢ φιλόπικρος, οὐ λέγεται ποῖός τις τὸ ἡθος.

CAPUT XI.

Τούτων δὲ διωρισμένων, λέγωμεν πότερον ἡ ἀρετὴ ἀναμάρτητον ποιᾷ τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ τέλος ὀρθόν, οὕτως ὥστε οὐ ἕνεκα δεῖ προαιρεῖσθαι, ἢ ὥπερ δοκεῖ τισι, τὸν λόγον· ἐστὶ δὲ τοῦτο ἐγκράτεια. Αὕτη γὰρ οὐ διαφθείρει τὸν λόγον. Ἔστι δ' ἀρετὴ καὶ

ἐγκράτεια ἕτερον. Λεπτίον δ' ὕστερον περὶ αὐτῶν,
 ἐπεὶ ὅσοις γε δοκεῖ τὸν λόγον ὀρθὸν παρέχειν ἢ ἀρε-
 τῇ, τοῦτο αἶτιον. Ἡ μὲν ἐγκράτεια τοιοῦτον. Τῶν
 ἐπαινετῶν δ' ἡ ἐγκράτεια. Λέγομεν δὲ προαπορήσαν-
 τες. Ἔστι γὰρ τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθὸν εἶναι, ἐν δὲ
 τοῖς πρὸς τὸν σκοπὸν διαμαρτάνειν· ἔστι δὲ τὸν
 μὲν σκοπὸν ἡμαρτηθῆναι, τὰ δὲ πρὸς ἐκείνον παραί-
 νοντα ὀρθῶς ἔχειν· καὶ μηδέτερον. Πότερον δ' ἡ
 ἀρετὴ ποιεῖ τὸν σκοπὸν, ἢ τὰ πρὸς τὸν σκοπόν; Τιθέ-
 μεθα δὴ οὕτω τὸν σκοπόν. Διότι τούτου οὐκ ἔστι συλ-
 λογισμὸς, οὐδὲ λόγος. Ἀλλὰ δὴ ὥσπερ ἀρχὴ τοῦτο
 ὑποκείσθω. Οὔτε γὰρ ἰατρὸς σκοπεῖ, εἰ δεῖ ὑγιαί-
 νειν ἢ μὴ, ἀλλ' εἰ περιπατεῖν, ἢ μὴ· οὔτε ὁ γυμνα-
 στικός, εἰ δεῖ εὖ ἔχειν ἢ μὴ, ἀλλ' εἰ παλαῖσαι, ἢ μὴ.
 Ὅμοίως δ' οὐδ' ἄλλη οὐδεμία περὶ τοῦ τέλους. Ἰσ-
 περ γὰρ ταῖς θεωρητικαῖς αἰ ὑποθέσεις ἀρχαί, οὕτω
 καὶ ταῖς ποιητικαῖς τὸ τέλος ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις.
 Ἐπεὶ δὲ δεῖ τόδε ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τοδὲ ὑπάρξαι εἰ
 ἔσται ἐκεῖνο, ὥσπερ ἐκεῖ εἰ ἔστι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαί,
 ἀνάγκη τοδὲ εἶναι. Τῆς μὲν οὖν νοήσεως ἀρχὴ τὸ
 τέλος, τῆς δὲ πράξεως ἢ τῆς νοήσεως τελευτή. Εἰ οὖν
 πάσης ὀρθότητος ἢ ὁ λόγος, ἢ ἡ ἀρετὴ αἰτία, εἰ μὴ
 ὁ λόγος, διὰ τὴν ἀρετὴν ὀρθὸν ἂν εἴη τὸ τέλος, ἀλλ' οὐ
 τὰ πρὸς τὸ τέλος. Τέλος δὲ ἐστὶ τὸ οὐ ἔνεκα. Ἔστι
 γὰρ πᾶσα προαίρεσις τινὸς, καὶ ἔνεκά τινος. Οὐ
 μὲν οὖν ἔνεκα τὸ μέσον ἐστίν, οὐ αἰτία ἢ ἀρετὴ τὸ
 προαιρεῖσθαι οὐ ἔνεκα. Τὸ μὲν οὖν τυγχάνει
 τούτων, ἄλλης δυνάμεως, ὅσα δεῖ. Ἔστι μὲντοι ἡ
 προαίρεσις οὐ τούτου, ἀλλὰ τῆς τούτου ἔνεκα. Ἐνε-
 κα τοῦ τέλους δεῖ πράττειν· τοῦ δὲ τὸ τέλος ὀρθόν

εἶναι, τῆς προαιρέσεως, οὐ ἡ ἀρετὴ αἰτία. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς προαιρέσεως κρίνομεν ποῖός τις· τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τίνας ἔνεκα πράττει, ἀλλ' οὐ τί πράττει. Ὅμοίως δὲ καὶ ἡ κακία τῶν ἐναντίων ἔνεκα ποιῶ τὴν προαίρεσιν. Εἰ δὲ τις, ἐφ' αὐτῷ ὃν πράττειν μὲν τὰ καλὰ, ἀπρακτεῖν δὲ τὰ αἰσχυρὰ, τοῦναντίον ποιῶ, δηλονότι οὐ σπουδαῖός ἐστιν οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ὡστ' ἀνάγκη τὴν τε κακίαν ἐκούσιον εἶναι καὶ τὴν ἀρετήν. Οὐδεμία γὰρ ἀνάγκη τὰ μοχθηρὰ πράττειν. Διὰ ταῦτα καὶ ψεκτὸν ἡ κακία, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐπαινετόν. Τὰ γὰρ ἀκούσια αἰσχυρὰ καὶ κακὰ, οὐ ψεκτά· οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ ἐπαινετὰ, ἀλλὰ τὰ ἐκούσια. Ἐτι πάντας ἐπαινοῦμεν καὶ ψέγομεν, εἰς τὴν προαίρεσιν βλέποντες μᾶλλον, ἢ εἰς τὰ ἔργα· καὶ τοι αἰρετώτερον ἡ ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς. Ἐτι πράττουσι μὲν φαῦλα καὶ ἀναγκαζόμενοι· προαιρεῖται δ' οὐδεὶς. Ἐτι διὰ τὸ ῥᾶδιον εἶναι ἰδεῖν τὴν προαίρεσιν ὅποια τις, διὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἔργων ἀναγκαζόμεθα κρίνειν ὅποιός τις. Αἰρετώτερον μὲν οὖν ἡ ἐνέργεια, ἐπαινετώτερον δ' ἡ προαίρεσις. Ἐκ τε τῶν κειμένων οὖν συμβαίνει ταῦτα, καὶ ἔτι ὁμολογεῖται τοῖς φαινομένοις.

LIBER III.

CAPUT I.

Ὅτι μὲν οὖν μεσοτήτες εἰσὶ τε ἐν ἀρεταῖς, καὶ αὐταὶ προαιρετικά, καὶ αἱ ἐναντίαι κακίαι, καὶ τίνες εἰσὶν αὐταί, καθόλου εἴρηται. Καθ' ἑκάστην δὲ λαμβάνοντες λέγωμεν ἐφεξῆς, καὶ πρῶτον εἰπώμεν περὶ ἀν-

θρείας. Σχεδὸν δὴ δοκῇ πᾶσιν ὅ, τ' ἀνδρείος εἶναι
 περὶ φόβους, καὶ ἡ ἀνδρεία μία τῶν ἀρετῶν. Διέ-
 λομεν δ' ἐν τῇ διαγραφῇ, πότερον θράσος καὶ φόβος
 ἐναντία· καὶ γὰρ ἐστὶ πῶς ἀντικείμενα ἀλλήλοις. Διή-
 λον οὖν ὅτι καὶ οἱ κατὰ τὰς ἑξῆς ταύτας λεγόμενοι
 ὁμοίως ἀντικείμενοι σφίσιν αὐτοῖς· οἷον ὁ δειλὸς
 (οὗτος γὰρ λέγεται κατὰ τὸ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ,
 καὶ θαρρῆν ἤτιον ἢ δεῖ) καὶ ὁ θρασὺς· καὶ γὰρ οὗ-
 τος κατὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι, οἷος φοβεῖσθαι μὲν ἤτ-
 τον ἢ δεῖ, θαρρῆν δὲ μᾶλλον ἢ δεῖ. Διὸ καὶ πα-
 ρωνυμιάζεται· ὁ γὰρ θρασὺς παρὰ τὸ θράσος λέγε-
 ται παρωνύμως. Ὡστ' ἐπεὶ τῇ ἀνδρείᾳ ἐστὶν ἡ βελτί-
 στη ἑξὺς περὶ φόβους καὶ θάρρη, δεῖ δὲ μήθ' οὕτως,
 ὥς οἱ θρασεῖς (τὰ μὲν γὰρ ἐλλείπουσι, τὰ δ' ὑπερ-
 βάλλουσι) μήτ' οὕτως ὥς οἱ δειλοὶ (καὶ γὰρ οὗτοι
 ταὐτὸ ποιοῦσι, πλὴν οὐ περὶ ταῦτα, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας·
 τῷ μὲν γὰρ θαρρῆν ἐλλείπουσι, τῷ δὲ φοβεῖσθαι ὑπερ-
 βάλλουσι) δῆλον ὥς ἡ μέση διάθεσις θρασύτητος καὶ
 δειλίας, ἐστὶν ἀνδρεία· αὕτη γὰρ βελτίστη· δοκῇ δ'
 ὁ ἀνδρείος ἄφοβος εἶναι, ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ· ὁ δὲ δειλὸς,
 φοβητικός. Καὶ ὁ μὲν πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ μεγάλα,
 καὶ μικρὰ φοβεῖται, καὶ σφόδρα καὶ ταχύ· ὁ δὲ τὸ
 ἐναντίον, ἢ οὐ φοβεῖται, ἢ ἡρέμα, καὶ μόλις καὶ ὀλι-
 γάνκις, καὶ μεγάλα, καὶ ὁ μὲν ὑπομένει τὰ φοβερά
 σφόδρα· ὁ δὲ οὐδὲ τὰ ἡρέμα. Ποῖα οὖν ὑπομένει
 ὁ ἀνδρείος πρῶτον; πότερον τὰ αὐτῷ φοβερά, ἢ τὰ
 ἑτέρῳ; Εἰ μὲν δὴ τὰ ἑτέρῳ φοβερά, οὐδὲν σιμνὸν φαίη
 ἂν τις εἶναι· εἰ δὲ τὰ αὐτῷ, εἴη ἂν αὐτῷ μεγάλα καὶ
 φοβερά φόβου ποιητικὰ ἐκάστῳ ὃ φοβερά· οἷον εἰ
 μὲν σφόδρα φοβερά, εἴη ἂν ἰσχυρός ὁ φόβος· εἰ δ'

ἡρέμα, ἀσθενής. Ὡστε συμβαίνει τὸν ἀνδρεῖον μεγάλους φόβους καὶ πολλοὺς φοβεῖσθαι. Ἐδόκει δὲ τοῦναντίον ἢ ἀνδρεία ἄφοβον παρασκευάζειν, τοῦτο δ' εἶναι ἐν τῷ, ἢ μηθὲν, ἢ ὀλίγα φοβεῖσθαι, καὶ ἡρέμα καὶ μόλις. Ἀλλ' ἴσως τὸ φοβερὸν λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τ' ἀγαθόν, διχῶς. Τὰ μὲν γὰρ ἀπλῶς, τὰ δὲ τινὶ μὲν καὶ ἡδέα καὶ ἀγαθὰ ἐστίν, ἀπλῶς δ' οὐ· ἀλλὰ τοῦναντίον φαῦλα καὶ οὐχ ἡδέα, οἷον ὅσα τοῖς πονηροῖς ὠφέλιμα, καὶ ὅσα ἡδέα τοῖς παιδίοις ἢ παιδία. Ὅμοιως δὲ καὶ τὰ φοβερά τὰ μὲν ἀπλῶς εἰσι, τὰ δὲ τινί. Ἀ μὲν δὴ δειλὸς φοβεῖται ἢ δειλός, τὰ μὲν οὐδενὶ ἐστι φοβερά, τὰ δ' ἡρέμα. Τὰ δὲ τοῖς πλείστοις φοβερά, καὶ ὅσα τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ταῦθ' ἀπλῶς λέγομεν. Ὁ δ' ἀνδρεῖος πρὸς ταῦτα ἔχει ἀφόβως, καὶ ὑπομένει τὰ τοιαῦτα φοβερά, ἃ ἐστὶ μὲν ὡς φοβερά αὐτῷ, ἐστὶ δ' ὡς οὐ· ἢ μὲν ἀνθρωπος, φοβερά· ἢ δ' ἀνδρεῖος, οὐ φοβερά, ἀλλ' ἢ ἡρέμα, ἢ οὐδαμῶς. Ἔστι μέντοι φοβερά ταῦτα. Τοῖς γὰρ πλείστοις φοβερά. Διὸ καὶ ἐπαινεῖται ἢ ἐξίς· ὥσπερ γὰρ ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὑγιεινὸς ἔχει. Καὶ γὰρ οὗτοι, οὐ τῷ ὑπὸ μηθενός, ὁ μὲν πόνου τρίβεσθαι, ὁ δ' ὑπὸ μηδεμιάς ὑπερβολῆς, τοιοῦτοί· εἰσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὸ τούτων ἀπαθεῖς εἶναι, ἢ ἀπλῶς, ἢ ἡρέμα, ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ καὶ οἱ πλείστοι. Οἱ μὲν οὖν νοσώδεις καὶ ἀσθενεῖς καὶ δειλοὶ καὶ ὑπὸ τῶν κοινῶν παθημάτων πάσχουσιν, πλὴν θ' αὐτίκ' τε καὶ μᾶλλον ἢ οἱ πολλοί· καὶ ἐτι ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ πάσχουσιν, ὑπὸ τούτων ἀπαθεῖς ἢ ὁλῶς ἢ ἡρέμα. Ἀπορεῖται δ' εἰ τῷ ἀνδρεῖῳ οὐδέν ἐστι φοβερόν, οὐδ' ἂν φοβηθῇ· ἢ οὐθὲν κωλύει τὸν εἰρημένον τρόπον; Ἡ γὰρ ἀνδρεία ἀκολούθησις

τῷ λόγῳ ἐστίν· ὁ δὲ λόγος τὸ καλὸν ἀναιρεῖσθαι κα-
 λεύει. Διὸ καὶ ὁ μὴ διὰ τούτων ὑπομένων αὐτὰ, οὐ-
 τος ἦτοι ἐξέστηκεν, ἢ θρασὺς· ὁ δὲ διὰ τὸ καλὸν ἀφο-
 βος, καὶ ἀνδρεῖος μόνος. Ὁ μὲν οὖν δειλὸς καὶ ἄ-
 μὴ δεῖ φοβεῖται, ὁ δὲ θρασὺς καὶ ἄ μὴ δεῖ θαρσύνει, ὁ
 δ' ἀνδρεῖος ἄμφω ἄ δεῖ, καὶ ταύτη μέσος ἐστίν. Ἄ-
 γὰρ ἂν ὁ λόγος κελεύῃ, ταῦτα καὶ θαρσύνει καὶ φοβεῖ-
 ται. Ὁ δὲ λόγος τὰ μεγάλα λυπηρὰ καὶ φθαρτικὰ
 οὐ κελεύει ὑπομένειν, ἂν μὴ καλὰ ᾖ. Ὁ μὲν οὖν θρα-
 σὺς, καὶ εἰ μὴ κελεύει, ταῦτα θαρσύνει· ὁ δὲ δειλὸς,
 οὐδ' ἂν κελεύῃ· ὁ δ' ἀνδρεῖος μόνος, εἰάν κελεύῃ.
 Ἔστι δὲ εἶδη ἀνδρείας πέντε λεγόμενα καθ' ὁμοιότητα.
 Αὐτὰ γὰρ ὑπομένουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ αὐτὰ. Μία
 μὲν πολιτικὴ· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δι' αἰδῶ οὔσα. Δευ-
 τέρα ἡ στρατιωτικὴ· αὕτη δὲ δι' ἐμπειρίαν καὶ τὸ εἰ-
 δέναι, οὐχ (ὥπερ Σωκράτης ἔφη) τὰ δεινὰ, ἀλλ' ὅτι
 τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν. Τρίτη δ', ἡ δι' ἀπειρίαν
 καὶ ἄγνοιαν, δι' ἣν τὰ παιδία καὶ οἱ μαινόμενοι, οἱ
 μὲν ὑπομένουσι τὰ φοβερά, οἱ δὲ λαμβάνουσι τοὺς
 ὄφεις. Ἄλλη δὲ, ἡ κατ' ἐλπίδα, καθ' ἣν οἷτε κατευω-
 χηκότες πολλάκις ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ οἱ
 μεθύοντες· εὐελπίδας γὰρ ποιεῖ ὁ οἶνος. Ἄλλη δ' ἡ
 διὰ πάθος ἀλόγιστον· οἷον δι' ἔρωτα καὶ θυμόν.
 Ἄν τε γὰρ ἐρᾷ, θρασὺς μᾶλλον ἢ δειλὸς, καὶ ὑπομένει
 πολλοὺς κινδύνους· ὥπερ ὁ ἐν Μεταποντίῳ τὸν τύ-
 ραννον ἀποκτείνας, καὶ ὁ ἐν Κρήτῃ μυθολογούμενος·
 καὶ δι' ὀργὴν καὶ θυμὸν ὡσαύτως. Ἐκστατικὸν γὰρ
 ὁ θυμός. Διὸ καὶ οἱ ἄγριοι θῆρες ἀνδρεῖοι δοκοῦ-
 σιν εἶναι, οὐκ ὄντες. Ὅταν γὰρ ἐκστῶσι, τοιοῦτοι
 εἰσὶν· εἰ δὲ μὴ, ἀνώμαλοι, ὥπερ οἱ θρασεῖς. Ὅμως

δὲ μάλιστα φυσικὴ ἢ τοῦ θυμοῦ· ἀήγητον γὰρ ὁ θυμὸς· διὸ καὶ οἱ παῖδες ἄριστα μάχονται. Διὰ νόμον δὲ ἢ πολιτικὴ ἀνδρεία. Κατ' ἀλήθειαν δὲ οὐδεμία τούτων, ἀλλὰ πρὸς τὰς παρακελεύσεις τὰς ἐν τοῖς κινδύνοις χρήσιμα ταῦτα πάντα. Περὶ δὲ τῶν φοβερῶν νῦν μὲν ἀπλῶς εἰρήκαμεν· βέλτιον δὲ διορίσασθαι μᾶλλον. Ὅλως μὲν οὖν φοβερὰ λέγεται τὰ ποιητικὰ φόβου. Τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα φαίνεται ποιητικὰ λύπης φθαρτικῆς. Τοῖς γὰρ ἄλλην τινὰ προσδεχομένοις λύπην, ἑτέρα μὲν ἢ τις ἴσως λύπη γένοιτο, καὶ πάθος. ἕτερον· φόβος δ' οὐκ ἔστι· οἷον εἴ τις προορῶτο ὅτι λύπη ἔστι, λύπην ἢ φθορῶντες λυποῦνται· ἢ αὐτὴν, οἷαν οἱ ζηλοῦντες, ἢ οἱ αἰσχυρόμενοι. Ἀλλ' ἐπὶ μόναις ταῖς τοιαύταις φαινομέναις ἔσθαι λύπαις φόβος γίνεται, ὅσων ἢ φύσις ἀναιρετικὴ τοῦ ζῆν. Διὸ καὶ σφόδρα τινὲς ὄντες μαλακοὶ, περὶ ἔνια ἀνδρεῖοί εἰσι· καὶ ἔνιοι σκληροὶ καὶ καρτερικοὶ, καὶ δειλοὶ· καὶ δὴ δοκεῖ σχεδὸν ἴδιον τῆς ἀνδρείας εἶναι τὸ περὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν τούτου λύπην ἔχειν πως. Εἰ γάρ τις εἴη τοιοῦτος πρὸς ἀλίας καὶ ψύχην καὶ τὰς τοιαύτας λύπας ὑπομενητικὸς, ὥς ὁ λόγος, ἀκινδύνους οὔσας, πρὸς δὲ τὸν θάνατον καὶ μαλακὸς καὶ περίφοβος, μὴ δὲ ἄλλό τι πάθος, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν φθοράν· ἄλλος δὲ πρὸς μὲν ἐκείνας μαλακὸς, πρὸς δὲ τὸν θάνατον ἀπαθής· ἐκείνος μὲν ἂν εἶναι δόξειε δειλὸς, οὗτος δ' ἀνδρεῖος. Καὶ γὰρ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λέγεται μόνοις τῶν φοβερῶν, ὅταν πλησίον ἢ τὸ τῆς τοιαύτης φθορᾶς ποιητικόν. Φαίνεται δὲ κίνδυνος, ὅταν πλησίον φαίνεται. Τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, περὶ ὅσα φημὲν εἶναι τὸν ἀνδρεῖον,

εἴρηται, διότι τὰ φαινόμενα ποιητικὰ λύπης τῆς
 φθαρτικῆς· ταῦτα μέντοι πλησίον τα φαινόμενα, καὶ
 μὴ πόρρω, καὶ τοσαῦτα τῷ μεγέθει ὄντα ἢ φαινόμε-
 να, ὥστ' εἶναι σύμμετρα πρὸς ἄνθρωπον. Ἐνια γὰρ
 ἀνάγκη παντὶ φαίνεσθαι ἄνθρωπος φοβερὰ καὶ διατα-
 ράττειν· οὐδὲν γὰρ κωλύει θέρμα καὶ ψυχρὰ, καὶ τῶν
 ἄλλων δυνάμεων ἐνίας ὑπὲρ ἡμᾶς εἶναι, καὶ τὰς τοῦ
 ἀνθρωπίνου σώματος ἑξεις· οὕτω καὶ τῶν περὶ τὴν
 ψυχὴν παθημάτων. Οἱ μὲν δειλοὶ καὶ θρασεῖς ἐπι-
 ψεύδονται διὰ τὰς ἑξεις. Τῷ μὲν γὰρ δειλῷ, τὰ τε
 μὴ φοβερὰ δοκεῖ φοβερὰ εἶναι, καὶ τὰ ἡρέμα, σφοδρά·
 τῷ δὲ θρασεῖ τοῦναντίον, τὰ τε φοβερὰ θαρσύνει,
 καὶ τὰ σφοδρὰ, ἡρέμα· τῷ δ' ἀνδρὶ τὰ ἐλθὼν μά-
 λιστα. Διόπερ οὐκ εἴ τις ὑπομένει τὰ φοβερὰ δι'
 ἄγνοιαν, ἀνδρεῖος, οἷον εἴ τις τοὺς κεραυνοὺς ὑπο-
 μένει φερομένους, διὰ μαρίαν· οὐκ εἴ τις γινώσκων ὅσος
 ὁ κίνδυνος, διὰ θυμόν. Οἷον οἱ Κελτοὶ πρὸς τὰ κύ-
 ματα ὅπλα ἀπαντῶσι λαβόντες· καὶ ὅλως ἡ βαρβα-
 ρικὴ ἀνδρία μετὰ θυμοῦ ἐστίν. Ἐκοι δὲ καὶ δι' ἄλ-
 λας ἡδονὰς ὑπομένουσι. Καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἡδονὴν
 ἔχει τινά· μετ' ἐλπίδος γὰρ ἐστὶ τιμωρίας. Ἀλλ' ὅμως
 οὐκ εἰ διὰ ταύτην, οὐκ εἰ δι' ἄλλην ἡδονὴν ὑπομένει
 τις τὸν θάνατον, ἢ φυγὴν μεζόνων λυπῶν, οὐδεὶς δι-
 καίως ἀνδρεῖος λέγοιτο τούτων. Εἰ γὰρ ἦν ἡδὺ τὸ
 ἀποθνήσκειν, πολλάκις ἂν δι' ἀκρασίαν ἀπέθνησκον
 οἱ ἀκόλαστοι· ὅπερ καὶ νῦν, αὐτοῦ μὲν τοῦ ἀποθνή-
 σκειν οὐκ ὄντος ἡδέος, τῶν ποιητικῶν δ' αὐτοῦ πολ-
 λοῖς δι' ἀκρασίαν περιπίπτουσιν εἰδότες· ὧν οὐδεὶς
 ἀνδρεῖος εἶναι δόξειεν, εἰ καὶ πάνυ ἔτοιμος ἀποθνή-
 σκει. Οὐδ' οἱ φεύγοντες τὸ πονεῖν, ὅπερ πολλοὶ

ποιούσιν, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς ἀνδρεῖος. Καθά-
περ καὶ Ἀγάθων φησὶ,

Φαῦλοι βροτῶν γὰρ τοῦ ποιεῖν ἡσώμενοι,
Θανεῖν ἐρώσι.

Ὡς περ καὶ τὸν Χείρωνα μυθολογοῦσιν οἱ ποιηταὶ,
διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἔλκους ὑδύνην εὐξασθαι ἀποθανεῖν,
ἀθάνατον ὄντα. Παραπλησίως δὲ τούτοις, καὶ ὅσαι
δι' ἐμπειρίαν ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους ὅν περ τρόπον
οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτικῶν ἀνθρώπων ὑπο-
μένουσιν. Αὐτὸ γὰρ τὸνναντίον ἔχει, ἢ ὡς ᾤετο
Σωκράτης, ἐπιστήμην οἰόμενος τὴν ἀνδρίαν εἶναι.
Οὔτε γὰρ διὰ τὸ εἰδέναι τὰ φοβερά θαρρύουσιν οἱ ἐπὶ
τοὺς ἰστούς ἀναβαίνειν ἐπιστάμενοι, ἀλλ' ὅτι ἴσασι
εἰς βοήθειαν τῶν δεινῶν· οὔτε διὸ θαρρύαλεώτερον
ἀγωνίζονται, τοῦτο ἀνδρεία. Καὶ γὰρ ἂν ἡ ἰσχὺς
καὶ ὁ πλοῦτος, κατὰ Θίογγιν, ἀνδρεία.

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος —

Φανερώς ἐνίοι δειλοὶ ὄντες, ὅμως ὑπομένουσι δι' ἐμπει-
ρίαν· τοῦτο δὲ, ὅτι οὐκ οἶονται κίνδυνον εἶναι· ἴσασι γὰρ
τὰς βοήθειας. Σημεῖον δέ· ὅταν γὰρ μὴ ἔχειν οἴωνται
βοήθειαν, ἀλλ' ἤδη πλησίον ἢ τὸ δεινόν, οὐχ ὑπομένουσιν.
Ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων αἰτίων οἱ διὰ τὴν αἰδῶ ὑπομέ-
νοντες, μάλιστα φανεῖν ἀνδρεῖοι· καθάπερ καὶ Ὁμηρος
τὸν Ἑκτορα φησὶν ὑπομεῖναι τὸν κίνδυνον τὸν πρὸς τὸν
Ἀχιλλεῖα· Ἑκτορα δ' αἰδῶς εἴλε·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Καὶ ἐστὶν ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία αὕτη. Ἡ δ' ἀληθὴς οὐτ'
αὕτη, οὔτε ἐκείνων οὐδεμία, ἀλλὰ ὁμοία μὲν, ὥς περ
καὶ ἡ τῶν θηριῶν, ἃ διὰ τὸν θυμὸν ὁμόσε τῇ πληγῇ
φέρεται. Οὔτε γὰρ ὅτι ἀδοξήσει, δεῖ μένειν φοβου-

μένους, οὔτε δι' ὀργήν, οὔτε διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀπο-
 θανεῖσθαι, ἢ διὰ τὸ δυνάμεις ἔχειν φυλακτικὰς· οὔτε
 γὰρ οἰήσεται οὕτω γε φοβερὸν εἶναι οὐθὲν· ἀλλ' ἐπει-
 δὴ πᾶσα ἀρετὴ προαιρετικὴ (τοῦτο δὲ πῶς λέγομεν,
 εἴρηται πρότερον, ὅτι ἕνεκά τινος πάντα αἰρεῖσθαι
 ποιεῖ· καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ οὐ ἕνεκα, τὸ καλὸν) δηλὸν
 ὅτι καὶ ἡ ἀνδρεία ἀρετὴ τις οὕσα, ἕνεκά τινος ποιήσει
 τὰ φοβερὰ ὑπομένειν, οὔτε δι' ἄγνοιαν (ὀρθῶς γὰρ μάλ-
 λον ποιεῖ κρίνειν) οὔτε δι' ἡδονήν, ἀλλ' ὅτι καλόν. Ἐπεὶ,
 ἂν γε μὴ καλὸν ᾖ, ἀλλὰ μανικόν, οὐχ ὑπομένει· αἰσχρὸν
 γάρ. Περὶ ποῖα μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀνδρεία μεσότης,
 καὶ τίνων, καὶ διὰ τί, καὶ τὰ φοβερὰ τίνα δύνάμιν ἔχει,
 σχεδὸν εἴρηται κατὰ τὴν παροῦσαν ἔφοδον ἱκανῶς.

CAPUT II.

Περὶ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας, μετὰ ταῦτα
 διελέσθαι πειρατέον. Λέγεται δ' ὁ ἀκόλαστος πολ-
 λαχῶς. Ὁ, τε γὰρ μὴ κεκολασμένος πῶς, μηδ' ἰα-
 τρευόμενος· ὥσπερ ἄτμητος, ὁ μὴ τετμημένος· καὶ
 τούτων ὁ μὲν δυνατός, ὁ δ' ἄδύνατος. Ἀτμητον γὰρ
 τό, τε δυνάμενον τμηθῆναι, καὶ τὸ δυνατόν μὲν, μὴ
 τετμημένον δέ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἀκόλαστον.
 Καὶ γὰρ τὸ μὴ πεφυκὸς δέχεσθαι κόλασιν, καὶ τὸ πε-
 φυκὸς μὲν, μὴ κεκολασμένον δὲ περὶ ἁμαρτίας, περὶ
 ἧς ὀρθοπραγεῖ ὁ σώφρων, ὥσπερ οἱ παῖδες. Κατὰ ταύ-
 την γὰρ ἀκόλαστοι λέγονται τὴν ἀκολασίαν. Ἐτι δ'
 ἄλλον τρόπον οἱ δυσίαιοι καὶ ἀνίατοι πάμπαν διὰ
 κολάσεως. Πλεοναχῶς δὲ λεγομένης τῆς ἀκολασίας,
 ὅτι μὲν περὶ ἡδονὰς τινὰς καὶ λύπας εἰσι, φανερόν,
 καὶ ὅτι ἐν τῷ περὶ ταύτας διακεῖσθαι πῶς καὶ ἀλλή-
 λων διαφέρουσι καὶ τῶν ἄλλων· διεγράψαμεν δὲ

ARIST. EUDEM.

K

πρότερον, πῶς τὴν ἀκολασίαν ὀνομάζοντες μεταφέρομεν. Τοὺς γὰρ ἀκινήτως ἔχοντας δι' ἀναισθησίαν πρὸς τὰς αὐτὰς ἡδονάς, οἱ μὲν καλοῦσιν ἀναισθητοὺς, οἱ δὲ ἄλλοις ὀνόμασι τοιούτους προσαγορεύουσιν. Ἔστι δ' οὐ πάνυ γνῶριμον τὸ πάθος οὐδὲ ἐπιπόλαιον, διὰ τὸ πάντας ἐπὶ θάτερον ἁμαρτάνειν μᾶλλον, καὶ πᾶσιν εἶναι σύμφυτον τὴν τῶν τοιούτων ἡδέων ἥτις καὶ αἰσθησιν. Μάλιστα δὲ εἰσι τοιοῦτοι, οἷους οἱ κωμωδοδιδάσκαλοι παράγουσιν ἀγροίκους, οἱ οὐδὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ ἀναγκαῖα πλησιάζουσι τοῖς ἡδέσιν. Ἐπεὶ δ' ὁ σώφρων ἐστὶ περὶ ἡδονάς, ἀνάγκη καὶ περὶ ἐπιθυμίας τινὰς αὐτὸν εἶναι. Δεῖ δὴ λαβεῖν περὶ τίνος. Οὐ γὰρ περὶ πάσας, οὐδὲ περὶ ἅπαντα τὰ ἡδέα ὁ σώφρων ἐστὶ, ἀλλὰ τῇ μὲν δόξῃ περὶ δύο τῶν αἰσθητῶν, περὶ τε τὸ γευστὸν καὶ τὸ ἅπτόν. Τῇ δ' ἀληθείᾳ, περὶ τὸ ἅπτόν· περὶ γὰρ τὴν διὰ τῆς ὀψεως ἡδονὴν τῶν καλῶν ἄνευ ἐπιθυμίας ἀφροδισίων, ἢ λύπην τῶν αἰσχυρῶν καὶ περὶ τὴν διὰ τῆς ἀκοῆς ἐναρμόστων ἢ ἀναρμόστων· ἔτι δὲ πρὸς τὰς δι' ὀσφρήσεως, τὰς τε ἀπὸ εὐωδίας, καὶ τὰς ἀπὸ δυσωδίας οὐκ ἔστιν ὁ σώφρων. Οὐδὲ γὰρ ἀκόλαστος οὐδεὶς λέγεται τῷ πάσχειν ἢ μὴ πάσχειν. Εἰ γοῦν τις ἢ καλὸν ἀνδριάντα θεώμενος, ἢ ἵππον, ἢ ἄνθρωπον, ἢ ἀκροώμενος ἄδοντος, μὴ βούλοιο μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε ἀφροδισιάζειν, ἀλλὰ τὰ μὲν καλὰ θεωρεῖν, τῶν δ' ἁδόντων ἀκούειν, οὐκ ἂν δόξειεν ἀκόλαστος εἶναι, ὥσπερ οὐδ' οἱ κηλούμενοι παρὰ ταῖς Σειρήσιν. Ἀλλὰ περὶ τὰ δύο τῶν αἰσθητῶν ταῦτα, περὶ ἅπερ καὶ τἄλλα θηρία μόνον τυγχάνει αἰσθητικῶς ἔχοντα, καὶ χαίροντα καὶ λυπούμενα, περὶ τὰ γευστὰ καὶ

ἄπτά. Περὶ δὲ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἡδέα σχεδὸν
 ὁμοίως ἅπαντα φαίνεται ἀναισθητῶς διακείμενα, οἷον
 περὶ εὐαρμοστίαν ἢ κάλλος. Οὐδὲν γὰρ, ὅ, τι καὶ ἄξιον
 λόγου, φαίνεται πάσχοντα αὐτῇ τῇ θεωρίᾳ τῶν κα-
 λῶν, ἢ τῇ ἀκροάσει τῶν εὐαρμοστίων, εἰ μὴ τι ποῦ συμ-
 βέβηκε τερατῶδες· ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὰ εὐώδη ἢ δυσώδη·
 καί τοι τὰς γε αἰσθήσεις ὀξυτέρας ἔχουσι πάσας· ἀλλὰ
 καὶ τῶν ὁσμῶν ταύταις χαίρουσιν ὅσαι κατὰ συμβεβηκὸς
 εὐφραίνουσιν, ἀλλὰ μὴ καθ' αὐτάς. Λέγω δὲ καθ'
 αὐτάς, αἷς μὴ ἐλπίζοντες χαίρομεν, ἢ μεμνημένοι,
 οἷον ὄψων καὶ ποτῶν. Δι' ἑτέραν γὰρ ἡδονὴν ταύ-
 ταις χαίρομεν, τὴν τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν. Καθ' αὐτάς
 δὲ, οἷον αἱ τῶν ἀνθῶν εἰσι. Διὸ ἐμμελῶς ἔφη Στρα-
 τόνικος, τὰς μὲν καλὸν ὄζειν, τὰς δὲ ἡδύ· ἐπεὶ καὶ τῶν
 περὶ τι γευστῶν, οὐ περὶ πᾶσαν ἡδονὴν ἐπτόηται τῇ
 θηρίᾳ, οὐδ' ὅσον τῷ ἄκρῳ τῆς γλώττης ἢ αἰσθησίς,
 ἀλλ' ὅσον τῷ φάρυγγι. Διὸ οἱ ὀψοφάγοι οὐκ εὐχον-
 ται τὴν γλώτταν ἔχειν μακράν, ἀλλὰ τὸν φάρυγγα γε-
 ράνου, ὥσπερ Φιλόξενος ὁ Ἐρύξειδος. Ὡστε περὶ τὰ
 ἄπτόμενα, ὥς ἀπλῶς εἰπεῖν, θειέον τὴν ἀκολασίαν.
 Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος περὶ τὰς τοιαύτας ἐστίν.
 Οἰνοφλυγία γάρ, καὶ γαστριμαργία, καὶ λαγνεία, καὶ
 ὀψοφαγία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τὰς εἰρημένας
 ἐστὶν αἰσθήσεις, εἰς ἅπερ μόρια ἢ ἀκολασία διαιρεῖται.
 Περὶ δὲ τὰς δι' ὀψεως, ἢ ἀκοῆς, ἢ ὀσφρήσεως ὁσμᾶς,
 οὐθὲς λέγεται ἀκόλαστος, εἰάν ὑπερβάλλῃ· ἀλλ' ἄνευ
 ὀνειδους τὰς ἁμαρτίας ψέγομεν ταύτας, καὶ ὅλως πε-
 ρὶ ὅσα μὴ λέγονται ἐγκρατεῖς· οἱ δ' ἀκρατεῖς, οὐκ
 εἰσὶν ἀκόλαστοι οὐδὲ σώφρονες. Ἀναίσθητος μὲν
 οὖν, ἢ ὅπως δεῖ ὀνομάζειν, ὁ οὕτως ἔχων, ὥστε καὶ

ἐλλείπειν ὧν ἀνάγκη κοινωνεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντας καὶ χαίρειν· ὁ δ' ὑπερβάλλον, ἀκόλαστος. Πάντες γὰρ τοῦτοις φύσει τε χαίρουσι, καὶ ἐπιθυμίας λαμβάνουσι, καὶ οὐκ εἰσὶν οὐδὲ λέγονται ἀκόλαστοι· οὐ γὰρ ὑπερβάλλουσι τῷ χαίρειν μᾶλλον ἢ δεῖ, τυγχάνοντες· καὶ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ, μὴ τυγχάνοντες. Οὐδ' ἀνάλγητοι· οὐ γὰρ ἐλλείπουνσι τῷ χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπερβάλλουσιν. Ἐπεὶ δ' ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις περὶ αὐτὰ, δηλὸν ὅτι καὶ μεσότης, καὶ βελτίστη αὕτη ἢ ἕξις, καὶ ἀμφοῖν ἐναντία. Ὡστε σωφροσύνη ἢ βελτίστη ἕξις, περὶ ἧς ὁ ἀκόλαστος, ἢ περὶ τὰ ἡδέα τὰ εἰρημμένα τῶν αἰσθητῶν μεσότης, σωφροσύνη ἂν εἴη, μεσότης θύσα ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας· ἢ δὲ ὑπερβολὴ ἀκολασία· ἢ δ' ἔλλειψις ἦτοι ἀνώνυμος· ἢ τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι προσαγορευομένη. Ἀκριβέστερον δὲ περὶ τὸ γένος τῶν ἡδονῶν ἔσται διαιρετέον ἐν τοῖς λεγομένοις ὕστερον περὶ ἐγκρατείας καὶ ἡσυχίας.

CAPUT III.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον καὶ περὶ πραότητος καὶ χαλεπότητος· καὶ γὰρ τὸν προῖον περὶ λύπην τὴν ἀπὸ θυμοῦ γιγνομένην, ὁρῶμεν ὄντα, τῷ πρὸς ταύτην ἔχειν πῶς. Διεγράψαμεν δὲ καὶ ἀντεθήκαμεν τῷ ὀργίῳ καὶ χαλεπῷ καὶ ἀγρίῳ (πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἐστὶ διαθέσεως) τὸν ἀνδραποδῶδη καὶ ἀνόητον. Σχεθὼν γὰρ ταῦτα μάλιστα καλοῦσι, τοὺς μηδ' ἐφ' ὅσοις δεῖ κινουμένοις τὸν θυμὸν, ἀλλὰ προπηλακιζομένους εὐχερῶς καὶ ταπεινοὺς πρὸς τὰς ὀλιγωρίας. Ἔστι γὰρ ἀντικείμενον τῷ-μὲν ταχεῖ τὸ μόλις· τῷ δ' ἡρέμα, τὸ σφόδρα· τῷ δὲ πολὺν χρόνον

τὸ ὀλίγον λυπεῖσθαι ταύτην τὴν λύπην ἣν καλοῦμεν θυμόν. Ἐπεὶ δ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἶπομεν, καὶ ἐνταῦθ' ἐστὶ ὑπερβολὴ καὶ ἑλλειψις (ὁ μὲν γὰρ χαλεπὸς τοιοῦτός ἐστιν, ὁ καὶ θᾶττον καὶ μᾶλλον πάσων, καὶ πλείω χρόνον, καὶ ὅτ' οὐ δεῖ, καὶ ὁποίοις οὐ δεῖ, καὶ ἐπὶ πολλοῖς· ὁ δ' ἀνδραποδώδης, τοῦναντίον) δῆλον ὅτι ἐστὶ τις καὶ ὁ μέσος τῆς ἀνισότητος. Ἐπεὶ οὖν ἡμαρτημέναι ἀμφοτέραι αἱ ἕξεις ἐκείναι, φανερόν ὅτι ἐπιεικὴς ἡ μέση τούτων ἕξις. Οὕτε γὰρ προτερεῖ, οὐθ' ὑπερέχει, οὔτε οἷς οὐ δεῖ ὀργίζεται, οὔτε οἷς δεῖ οὐκ ὀργίζεται. Ὡστ' ἐπεὶ καὶ πράοτης ἡ βελτίστη ἕξις περὶ ταῦτα τὰ πάθη ἐστίν, εἴη καὶ ἡ πράοτης μεσότης τις, καὶ ὁ πρῶτος μέσος τοῦ χαλεποῦ καὶ ἀνδραποδώδους.

CAPUT IV.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ μεγαλοψυχία, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἡ ἐλευθεριότης μεσότητες. Ἡ μὲν ἐλευθεριότης περὶ χρημάτων κτήσιν καὶ ἀποβολήν. Ὁ μὲν γὰρ κτήσει μὲν πάσῃ χαίρων μᾶλλον ἢ δεῖ, ἀποβολῇ δὲ πάσῃ λυποῦμενος μᾶλλον ἢ δεῖ, ἀνελεύθερος· ὁ δ' ἀμφοτέρω ἡττον ἢ δεῖ, ἄσωτος· ὁ δ' ἄμφω ὡς δεῖ, ἐλευθέριος. Τοῦτο δὲ λέγω τὸ ὡς δεῖ, καὶ ἐπὶ τούτων, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθός. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι μὲν εἰσιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἑλλείψει, ὅπου δὲ ἕστατά εἰσι καὶ μέσον, καὶ τοῦτο βέλτιστον· ἐν δὲ περὶ ἕκαστον τῷ εἶδει τὸ βέλτιστον· ἀνάγκη καὶ τὴν ἐλευθεριότητα εἶναι ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας περὶ χρημάτων κτήσιν καὶ ἀποβολήν. Διχῶς δὲ τὰ χρήματα λέγομεν καὶ τὴν χρηματιστικὴν. Ἡ μὲν γὰρ καθ' αὐτὸ κτήσις τοῦ χρήματός ἐστιν, οἷον ὑποδήμα-

τος ἢ ἱματίου· ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς μὲν, οὐ μέντοι οὕτως ὥς ἂν εἴ τις σταθμῶ χρήσαιο τῷ ὑποδήματι, ἀλλ' οἷον ἡ πώλησις καὶ ἡ μίσθωσις· χρήται γὰρ ὑποδήματι· ὁ δὲ φιλάργυρος ὁ περὶ τὸ νόμισμα τῆς κτήσεως, ἀντὶ τῆς κατὰ συμβεβηκὸς χρήσεώς ἐστιν. Ὁ δ' ἀνελεύθερος, εἴη ἂν καὶ ἄσωτος περὶ τὸν κατὰ συμβεβηκὸς τρόπον τοῦ χρηματισμοῦ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν χρηματισμοῦ τὴν σὺξῃσιν διώκει· ὁ δ' ἄσωτος, ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων· ὁ δ' ἐλευθέριος, τὴν περιουσίαν δίδωσιν. Αὐτῶν δὲ τούτων εἶδη λέγονται διαφέροντα τῷ μᾶλλον καὶ ἥττοχ περὶ μόρια· οἷον ἀνελεύθερος, φειδωλὸς, καὶ κίμβιξ, καὶ αἰσχροκερδής· φειδωλὸς μὲν ἐν τῷ μὴ προΐεσθαι· αἰσχροκερδής δ' ἐν τῷ ὀτιοῦν προσίεσθαι· κίμβιξ δὲ, ὁ σφόδρα περὶ σμικρὰ διατεινόμενος· παραλογιστῆς δὲ καὶ ὁ ἀποστερητῆς, ὁ ἄδικος κατ' ἀνελευθερίαν. Καὶ τοῦ ἀσώτου ὡσαύτως φυλάκτης μὲν, ὁ ἐν τῷ αἰτᾷτως ἀναλλίσκειν· ἀλόγιστος δὲ, ὁ ἐν τῷ μὴ ὑπομένειν τὴν ἀπὸ ἀλογισμοῦ λύπην.

CAPUT V.

Περὶ δὲ μεγαλοψυχίας ἐκ τῶν τοῖς μεγαλοψύχοις ἀποδιδομένων δεῖ διορίσαι τὸ αἵτιον. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τὴν γειτνίασιν καὶ ὁμοιότητα μέχρι τοῦ λανθάνειν πόρρῳ προΐοντα, καὶ περὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ταῦτό συμβέβηκε. Διὸ ἐνίοτε οἱ ἐναντίοι τοῦ αὐτοῦ ἀντιποιοῦνται· οἷον ὁ ἄσωτος τῷ ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ αὐθάδης τῷ σεμνῷ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ ἀνδρείῳ· εἰσὶ γὰρ καὶ περὶ ταῦτα καὶ ὁμοιοὶ μέχρι τινός, ὥσπερ ὁ ἀνδρεῖος ὑπομονητικὸς κινδύνων, καὶ ὁ θρασὺς· ἀλλ' ὁ μὲν ὧδε, ὁ δ' ὧδε. Ταῦτα δὲ διαφέρει πλεῖ-

στον. Λίγομεν δὲ τὸν μεγαλόψυχον κατὰ τὴν τοῦ
 ὀνόματος προσηγορίαν, ὥσπερ ἐν μεγέθει τινὲ ψυχῆς
 καὶ δυνάμει. Ὡστε καὶ τῷ σεμνῷ καὶ τῷ μεγαλο-
 πρεπεί ὁμοίος εἶναι δοκεῖ, ὅτε καὶ πάσαις ταῖς ἀρε-
 ταῖς ἀκολουθεῖν φαίνεται. Καὶ γὰρ τὸ ὀρθῶς κρι-
 ναι τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ τῶν ἀγαθῶν, ἐπαινετόν.
 Δοκεῖ δὲ ταῦτ' εἶναι μεγάλα, ἃ διώκει ὁ τὴν κρατίστην
 ἔχων ἔξιν περὶ τὰ τοιαῦτ' εἶναι ἡδέα. Ἡ δὲ μεγαλο-
 ψυχία κρατίστη· κρίνει δὲ περὶ τὸ ἕκαστον ἀρετῇ,
 τὸ μείζον καὶ τὸ ἔλαττον ὀρθῶς, ἅπερ ὁ φρόνιμος ἂν
 κελεύσειε καὶ ἡ ἀρετὴ· ὥστε ἔπεσθαι αὐτῇ πάσας
 τὰς ἀρετάς, ἢ αὐτὴν ἔπεσθαι πάσαις. Ἐτι δοκεῖ
 μεγαλοψύχου εἶναι, τὸ καταφρονητικὸν εἶναι. Ἐκάστη
 δ' ἀρετὴ καταφρονητικὴ τῶν παρὰ τὸν λόγον μεγά-
 λων· οἷον ἀνδρία κινδύνων· μέγα γὰρ οἴεται εἶναι
 τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πλῆθος οὐ πᾶν φοβερόν· καὶ σώ-
 φρων ἡδονῶν μεγάλων καὶ πολλῶν, καὶ ἐλευθέριος
 χρημάτων. Μεγαλοψύχου δὲ τοῦτο δοκεῖ, διὰ τὸ πε-
 ρὶ ὀλίγα σπουδάζειν, καὶ ταῦτα μεγάλα, καὶ οὐχ ὅτι
 δοκεῖ ἑτέρῳ τινὲ, καὶ μᾶλλον ἂν φροντίσειεν ἄνθρωπος με-
 γαλόψυχος, τί δοκεῖ ἐνὶ σπουδαίῳ, ἢ πολλοῖς τυγχά-
 νουσιν. Ὡσπερ Ἀντιφῶν ἔφη πρὸς Ἀγάθωνα, κα-
 τεψηφισμένος τὴν ἀπολογίαν ἐπαινέσαντα. Καὶ τὸ ὀλί-
 γωρον τοῦ μεγαλοψύχου μάλιστα εἶναι πάθος ἴδιον.
 Πάλιν περὶ τιμῆς καὶ τοῦ ζῆν καὶ πλούτου, περὶ ἃν
 σπουδάζειν δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐθὲν φροντίζουσιν
 περὶ τῶν ἄλλων, πλὴν περὶ τιμῆς. Καὶ λυπηθήσονται
 ἂν ἀτιμαζόμενος καὶ ἀρχόμενος ὑπὸ ἀναξίου. Καὶ
 χαίρειν μάλιστα τυγχάνων. Οὕτω μὲν οὖν δόξειεν ἂν
 ἐναντίως ἔχειν. Τὸ γὰρ εἶναι τε μάλιστα περὶ τιμῆν,

καὶ καταφρονητικὸν εἶναι τῶν πολλῶν, καὶ δόξης, οὐχ ὁμολογεῖσθαι. Δεῖ δὲ τοῦτο διορίσαντας εἰπεῖν. Ἔστι γὰρ τιμὴ καὶ μικρὰ καὶ μεγάλη διχῶς. Ἡ γὰρ τῷ ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἢ τῷ ὑπὸ τῶν ἀξίων λόγου, καὶ πάλιν τῶν ἐπὶ τινὶ ἢ τιμῇ διαφέρει. Μεγάλη γὰρ οὐ τῷ πλήθει τῶν τιμώντων, οὐδὲ τῷ ποιῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τιμίαν εἶναι· τῇ ἀληθείᾳ δὲ καὶ ἀρχαὶ καὶ τᾶλλα ἀγαθὰ τίμια καὶ ἄξια σπουδῆς ταῦτα, ὅσα μεγάλα ἀληθῶς ἐστὶ, ὥστε καὶ ἀρετὴ οὐδεμία ἄνευ μεγέθους· διὸ δοκοῦσι μεγάλους ποιεῖν ἐκάστη, περὶ ὃ ἐστὶν ἐκάστη αὐτῶν, ὥσπερ εἶπομεν. Ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τις περὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς μία μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ ἰδίᾳ μεγαλόψυχον τοῦτον λεκτέον τὸν ἔχοντα ταύτην. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἕνια τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια, τὰ δ' ὡς διωρίσθη πρότερον, τῶν τοιούτων δ' ἀγαθῶν ἐστὶ τὰ μὲν μεγάλα κατὰ ἀλήθειαν, τὰ δὲ μικρὰ, καὶ τούτων ἕνιοι ἄξιοι καὶ ἀξιοῦσιν αὐτούς, ἐν τούτοις ζητητέος ὁ μεγαλόψυχος. Τετραχῶς δ' ἀνάγκη διαφέρειν. Ἔστι μὲν γὰρ ἄξιον εἶναι μεγάλων, καὶ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τούτων· ἐστὶ δὲ μικρὰ καὶ ἄξιον τινὰ τηλικούτων, καὶ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τούτων. Ἔστι δ' ἀνάπαλιν πρὸς ἐκάτερα αὐτῶν. Ὁ μὲν γὰρ ἂν εἴη τοιοῦτος, οἷος ἄξιος ὢν μικρῶν μεγάλων ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν· ὁ δὲ ἄξιος ὢν μεγάλων, ἀξιῶν ἂν μικρῶν ἑαυτόν. Ὁ μὲν οὖν ἄξιος μικρῶν, μεγάλων δ' ἀξιῶν ἑαυτόν, ψεκτός· ἀνίητον γὰρ καὶ οὐ καλὸν τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν τυγχάνειν. Ψεκτός δὲ καὶ ὅστις ἄξιος ὢν ὑπαρχόντων αὐτῷ, τῶν τοιούτων μετέχει μὴ ἀξιοῦν ἑαυτόν. Λείπεται δὲ ἐνταῦθα ἐναντίος τούτοις ἀμφοτέροις, ὅστις ἄξιος ὢν μεγάλων,

ἄξιοι αὐτὸς ἑαυτὸν τούτων, καὶ τοιοῦτός ἐστιν οἷος
 ἄξιον ἑαυτόν. Οὗτος ἐπαινετός, καὶ μέσος τούτων.
 Ἐπεὶ οὖν περὶ τιμῆς αἴρεσιν καὶ χρῆσιν, καὶ τῶν ἄλ-
 λων ἀγαθῶν τῶν ἐντίμων, ἀρίστη ἐστὶ διάθεσις ἡ με-
 γαλοψυχία, καὶ τοῦτ' ἀποδίδομεν, καὶ οὐ περὶ τὰ
 χρήσιμα τὸν μεγαλόψυχον, ἅμα δὲ καὶ ἡ μεσότης αὕτη
 ἐπαινετωτάτη, δῆλον ὅτι καὶ μεγαλοψυχία μεσότης ἂν
 εἴη, τῶν δ' ἐναντίων, ὥσπερ διεγράψαμεν, ἡ μὲν ἐπὶ
 τῷ ἄξιον ἑαυτὸν ἀγαθῶν μεγάλων ἀνάξιον ὄντα,
 χαυνότης. Τούτους τοιούτους γὰρ χαύνους λέγομεν,
 ὅσοι μεγάλων οἶονται ἄξιοι εἶναι, οὐκ ὄντες. Ἡ δὲ
 περὶ τὸ ἄξιον ὄντα μὴ ἄξιον ἑαυτὸν μεγάλων, μικρο-
 ψυχία. Μικροψύχου γὰρ εἶναι δοκεῖ, ὅστις ὑπαρ-
 χόντων δι' ἃ δικαίως ἂν ἀξιοῖτο, μὴ ἀξιοῖ μηθενὸς
 μεγάλου ἑαυτόν. Ὡστ' ἀνάγκη καὶ τὴν μεγαλοψυ-
 χίαν εἶναι μεσότητα χαυνότητος καὶ μικροψυχίας. Ὁ
 δὲ τέταρτος τῶν διοριζέντων, οὔτε πάνπαν ψεκτός,
 οὔτε μεγαλόψυχος, περὶ οὐδὲν ἔχων μέγεθος. Οὔτε
 γὰρ ἄξιος, οὔτε ἀξιοῖ μεγάλων· διὸ οὐκ ἐναντιος.
 Καίτοι δόξειεν ἂν ἐναντίον εἶναι τῷ μεγάλων ἀξίῳ
 ὄντι, μεγάλων, τὸ, μικρῶν ὄντα ἄξιον, ἀξιῶν ἑαυτόν.
 Οὐκ ἔστι δὲ ἐναντιος οὔτε τῷ μὴ μεμπτός εἶναι· ὥς γὰρ
 ὁ λόγος κελεύει, ἔχει. Καὶ ὁ αὐτός ἐστι τῇ φύσει τῷ
 μεγαλοψύχῳ· ὧν γὰρ ἄξιοι, τούτων ἀξιῶσιν αὐτοὺς
 ἅμφω. Καὶ ὁ μὲν γένοιτο ἂν μεγαλόψυχος· ἀξιώσει
 γὰρ, ὧν ἐστιν ἄξιος. Ὁ δὲ μικρόψυχος, ὅς ὑπαρχόν-
 των αὐτῷ μεγάλων κατὰ τιμὴν ἀγαθῶν οὐκ ἀξιοῖ, τί
 ἂν εἴποι, εἰ μικρῶν ἄξιος ἦν; Ἡ γὰρ ἂν μεγάλων ἀξίων
 χαῦνος ἦν, ἥτοι ἐλαττόνων· διὸ καὶ οὐθίς ἂν εἴ-
 ποι μικρόψυχον, εἰ τις μέτοικος ὧν, ἄρχειν μὴ ἀξιοῖ

ἑαυτὸν, ἀλλ' ὑπείκει· ἀλλ' εἴ τις εὐγενὴς ὢν, καὶ ἡγοῦ-
μενος μέγα εἶναι τὸ ἄρχεин.

CAPUT VI.

Ἔστι δὲ ὁ μεγαλοπρεπὴς οὐ περὶ τὴν τυχοῦσαν
πρᾶξιν καὶ προαίρεσιν, ἀλλὰ τὴν δαπάνην, εἰ μὴ που
κατὰ μεταφορὰν λέγομεν· ἄνευ δὲ δαπάνης μεγαλο-
πρέπεια οὐκ ἔστι. Τὸ μὲν γὰρ πρέπον ἐν κόσμῳ
ἔστιν· ὁ δὲ κόσμος οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων ἀναλωμάτων,
ἀλλ' ἐν ὑπερβολῇ τῶν ἀναγκαίων ἐστίν· Ὁ δὲ ἐν με-
γάλῃ δαπάνῃ τοῦ πρέποντος μεγέθους προμαρτυρικὸς,
καὶ τῆς τοιαύτης μεσότητος, καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἡδονῇ
ὀρεκτικὸς, μεγαλοπρεπής. Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ μῆζον καὶ
παρὰ μέλος, ἀνώνυμος· οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τινὰ γει-
νίαισιν, οὓς καλοῦσι τινὲς ἀπειροκάλους καὶ σαλάκω-
νας· οἷον εἰ εἰς γάμον δαπανῶν τις τοῦ ἀγαπητοῦ,
πλούσιος ὢν, δοκεῖ πρέπειν ἑαυτῷ τοιαύτην κατασκευ-
ήν, οἷον ἀγαθοδαιμονιαστὰς ἐστιῶντι, οὗτος μὲν
μικροπρεπής. Ὁ δὲ τοιούτους δεχόμενος ἐκείνως μὴ
δύξεως χάριν μηδὲ δι' ἐξουσίαν, ὅμοιος τῷ σαλάκωνι.
Ὁ δὲ κατ' ἀξίαν καὶ ὡς ὁ λόγος, μεγαλοπρεπής· τὸ
γὰρ πρέπον κατ' ἀξίαν ἐστίν. Οὐδὲν γὰρ πρέπει τὸ
παρὰ τὴν ἀξίαν. Δεῖ δὲ πρέπον εἶναι. Καὶ γὰρ
τοῦ πρέποντος κατ' ἀξίαν, καὶ πρέπον, καὶ περὶ ὃ
οἷον περὶ οἰκέτου γάμον ἕτερον τὸ πρέπον, καὶ περὶ
ἐρωμένου· καὶ αὐτῷ, εἴπερ ἐπὶ τοσοῦτον ἢ τοιοῦτον·
οἷον τὴν θεωρίαν οὐκ ᾤετο Θεμιστοκλεῖ πρέπειν, ἣν
ἐποίησατο Ὀλυμπίαζε, διὰ τὴν προϋπάρξασαν ταπει-
νότητα, ἀλλὰ Κίμωνι. Ὁ δ' ὅπως ἔτυχεν ἔχων πρὸς
τὴν ἀξίαν, ὁ οὐθίς τούτων. Καὶ ἐπ' ἐλευθεριότητος

ὡσαύτως. Ἔστι γάρ τις ὡς ἐλευθέριος, ὅταν ἐλευ-
θερος.

CAPUT VII.

Σχεδὸν δὲ τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τὸ ἥθος
ἐπαινειτῶν καὶ ψεκτῶν· τὰ μὲν γὰρ ὑπερβολαί, τὰ δ'
ἐλλείψεις, τὰ δὲ μεσότητές εἰσι παθητικά. Οἷον δ'
φθονερὸς καὶ ἐπιχαιρέκακος. Καθ' ὅς γὰρ ἕξεις λέ-
γονται, ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς κατ'
ἀξίαν εὐ πράττουσιν ἐστι· τὸ τοῦ ἐπιχαιρεκάκου πά-
θος ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀνώνυμον· ἀλλ' ὁ ἔχων δηλός, ἐστι
τῷ χαίρειν ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις, καὶ
εὐπραγίαις, μὴ χαίρειν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις. Μίσος
δὲ τούτων ὁ νέμεσητικός, καὶ ὁ ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι
τὴν νέμεσιν, τὸ λυπεῖσθαι μὲν ἐπὶ ταῖς παρὰ τὴν
ἀξίαν κακοπραγίαις· διὸ καὶ θεὸν οἶονται εἶναι τὴν
νέμεσιν. Αἰδώς δὲ, μεσότης ἀναισχυντίας καὶ κατα-
πλήξεως. Ὁ μὲν γὰρ μηδεμιᾶς φροντίζων δόξης,
ἀναισχυντος· ὁ δὲ πάσης ὁμοίως, καταπλήξ· ὁ δὲ
τῆς τῶν φαινομένων ἐπιεικῶν, αἰδήμων. Φιλία δὲ,
μεσότης ἔχθρας καὶ κολακείας. Ὁ μὲν γὰρ εὐχερῶς
ἅπαντα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ὁμιλῶν, κόλαξ· ὁ δὲ πρὸς
ἅπασας ἀντικρούων, ἀπεχθητικός· ὁ δὲ μήτε πρὸς
ἅπασαν ἡδονὴν μήτ' ἀκολουθῶν μήτ' ἀντιτείνων, ἀλλὰ
πρὸς τὸ φαινόμενον βέλτιστον, φίλος. Σεμνότης δὲ,
μεσότης αὐθαδείας καὶ ἀρεσκείας. Ὁ μὲν γὰρ μηδὲν
πρὸς ἕτερον ζῶν, ἀλλὰ καταφρονητικός, αὐθάδης· ὁ
δὲ πάντα πρὸς ἄλλον, ἢ καὶ πάντων ἐλάττω, ἀρε-
σκος· ὁ δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τοὺς ἀξιους οὐ-
τως ἔχων, σεμνός. Ὁ δ' ἀληθῆς καὶ ἀπλοῦς, ὃν
καλοῦσιν αὐθέκαστον, μίσος τοῦ ἔρωνος καὶ ἀλαζό-

ρος. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ χεῖρω κατ' αὐτοῦ ψευδόμενος μὴ ἄγνωων, εἰρων· ὁ δ' ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀλαζών· ὁ δ' ὥς ἔχει, ἀληθής, καὶ καθ' Ὁμηρον πεπνυμένος· καὶ ὅλως ὁ μὲν φιλαλήθης, ὁ δὲ φιλοψευδής. Ἔστι δὲ καὶ ἡ εὐτραπελία μεσότης, καὶ ὁ εὐτράπελος μέσος τοῦ ἀγροίκου καὶ δυστραπέλου καὶ τοῦ βωμολόχου· ὥσπερ γὰρ παρὰ τροφήν ὁ σικχὸς τοῦ παμφάγου διαφέρει τῷ, ὁ μὲν μηθὲν ἢ ὀλίγα, καὶ χαλεπῶς προσίσθαι· ὁ δὲ πάντα εὐχερῶς· οὕτω καὶ ὁ ἀγροίκος ἔχει πρὸς τὸν φορτικὸν καὶ βωμολόχον· ὁ μὲν γὰρ οὐθὲν γελοῖον, ἀλλὰ χαλεπῶς προσίσταται· ὁ δὲ πάντα εὐχερῶς καὶ ἡδέως. Δεῖ δ' οὐδέντερον, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ κατὰ λόγον· οὗτος δ' εὐτράπελος. Ἡ δ' ἀπόδειξις ἡ αὕτη. Ἦτε γὰρ εὐτραπελία ἡ τοιαύτη, καὶ μὴ ἦν μεταφέροντες λέγομεν, ἐπιεικιστάτη ἔστι· καὶ ἡ μεσότης ἐπαινετή, τὰ δ' ἄκρα ψεκτά. Οὕσης δὲ διτιῆς εὐτραπελίας (ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ χαίρειν ἐστὶ τῷ γελοῖῳ, καὶ τῷ εἰς αὐτὸν, ἐὰν ἡ τοιονδὶ, ὧν ἐν καὶ σκῶμμά ἐστιν· ἡ δ' ἐν τῷ δύνασθαι τοιαῦτα πορίζεσθαι) ἕτεραι μὲν εἰσιν ἀλλήλων, ἀμφοτέραι μέντοι μεσότης. Καὶ γὰρ ὁ δυνάμενος τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἐφ' ὅσοις ἡσθήσεται ὁ εὖ κρίνων, κἢν εἰς αὐτὸν ἢ τὸ γελοῖον, μέσος ἔσται τοῦ φορτικοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ. Ὁ δ' ἄλλος οὗτος βελτίων, ἡ τὸ μὴ λυπηρὸν εἶναι τὸ λεχθὲν τῷ σκαπτομένῳ ὄντι ἐποιεῶν. Μᾶλλον γὰρ δεῖ τῷ ἐν μεσότητι ὄντι ἀρέσκειν· οὗτος γὰρ κρίνει εὖ. Πᾶσαι δ' αὐταὶ αἱ μεσότητες ἐπαινεταὶ μὲν, οὐκ εἰσὶ δ' ἀρεταὶ, οὐδ' αἱ ἐναντίαι κακίαι. Ἄνευ προαιρέσεως γάρ. Ταῦτα δὲ πάντ' ἐστὶν ἐν ταῖς τῶν παθημάτων διαίρεσιν· ἕκαστον γὰρ αὐτοῖν πάθος

τί ἐστι. Διὰ δὲ τὸ φυσικὰ εἶναι, εἰς τὰς φυσικὰς συμ-
βάλλεται ἀρετὰς· ἔστι γὰρ (ὥσπερ λεχθήσεται ἐν τοῖς
ὑστερον) ἐκάστη πως ἀρετὴ, καὶ φυσικαὶ ἄλλως μετὰ
φρονήσεως. Ὁ μὲν οὖν φθόνος εἰς ἀδικίαν συμβάλ-
λεται. Πρὸς γὰρ ἄλλον αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτοῦ·
καὶ ἡ νέμεσις εἰς δικαιοσύνην, ἡ αἰδώς εἰς σωφροσύνην.
Διὸ καὶ ὀρίζονται ἐν τῷ γένει τούτῳ τὴν σωφροσύνην.
Ὁ δ' ἀληθείης καὶ ψευδῆς, ὁ μὲν ἔμφρων, ὁ δ' ἄφρων.
Ἔστι δ' ἐναντιώτερον τοῖς ἄκροις τὸ μέσον, ἢ ἐκεῖνα
ἀληθεύουσιν· διότι τὸ μὲν μετ' οὐδετέρου γίνεται αὐτῶν,
τὰ δὲ πολλάκις μετ' ἀλλήλων, καὶ εἰσιν ἐνίοτε οἱ αὐ-
τοὶ θρασυδείλοιοι· καὶ τὰ μὲν ἄσωτοι, τὰ δὲ ἀνελεύ-
θεροι· καὶ ὅλως ἀνώμαλοι κακῶς. Ὅταν μὲν γὰρ
καλῶς ἀνώμαλοι εἰσιν, μέσοι γίνονται. Ἐν τῷ μέσῳ
γὰρ ἐστὶ πως τὰ ἄκρα. Αἱ δ' ἐναντιώσεις οὐ δοκοῦ-
σιν ὑπάρχειν τοῖς ἄκροις πρὸς τὸ μέσον ὁμοίως ἀμ-
φότεραι, ἀλλ' ὅτε μὲν κατὰ ὑπερβολὴν, ὅτε δὲ κατὰ
ἐλλειψιν. Αἷτια δὲ τὰ τε πρῶτα ῥηθέντα δύο· ὀλι-
χότης τε, οἷον τῶν πρὸς τὰ ἡδέα ἀναίσθητων, καὶ
ὅτι ἐφ' ὃ ἁμαρτάνομεν, μᾶλλον τοῦτο ἐναντιώτατον
εἶναι δοκεῖ. Τὸ δὲ τρίτον, ὅτι τὸ ὁμοιότερον, ἥττον
ἐναντιώτερον φαίνεται· οἷον πέπονθε τὸ θάρσος πρὸς
τὸ θράσος, καὶ ἄσωτία πρὸς ἐλευθεριότητα. Περὶ
μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἀρετῶν τῶν ἐπαινετῶν εἴρηται σχε-
δόν· περὶ δὲ δικαιοσύνης ἤδη λέγεται.

LIBER IV.

CAPUT I.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτόμεν, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὔσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον· ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. Ὅρῳμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἔξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσὶ, καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δίκαια· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. Διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὥς ἐν τύπῳ ὑποκείσθω ταῦτα. Οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπὶ τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων, καὶ ἐπὶ τῶν ἔξεων. Δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι· ἔξις δ' ἡ ἐναντία, τῶν ἐναντίων οὐ. Οἷον ὑπὸ τῆς ὑγείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιεινὰ μόνον. Λέγομεν γὰρ ὡς ὑγιεινῶς βαδίζει, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. Πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἔξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας· πολλάκις δὲ αἱ ἔξεις ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων. Ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ἡ φανερά, καὶ ἡ καχεξία φανερά γίνεται, καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία, καὶ ἐκ ταύτης τὰ εὐεκτικά. Εἰ γὰρ ἐστὶν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκὸς, ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι μακρότητα σαρκός· καὶ τὸ εὐεκτικόν, τὸ ποιητικόν πυκνότητος ἐν σαρκί. Ἀκολουθεῖ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι. Οἷον εἰ τὸ ἄδικον, καὶ ἡ ἀδι-

κία. Ἐοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι ἢ δικαιοσύνη
 καὶ ἢ ἀδικία· ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμω-
 νυμίαν αὐτῶν λανθάνει, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν
 πόρρω δήλη μᾶλλον. Ἡ γὰρ διαφορὰ πολλή ἢ κατὰ
 τὴν ἰδέαν· οἶον ὅτι καλεῖται κλεῖς ὁμωνύμως, ἢ τε
 ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων, καὶ ἢ τὰς θύρας κλείουσα.
 Εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται. Δοκεῖ δὲ ὅ,
 τε παράνομος ἄδικος εἶναι, καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ὁ
 ἄνισος. Ὡστε δῆλον ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ, τε νό-
 μιμος καὶ ὁ ἴσος. Τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον,
 καὶ τὸ ἴσον· τὸ δ' ἄδικον, τὸ παράνομον καὶ τὸ
 ἄνισον. Ἐπεὶ δὲ πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰ ἀγαθὰ
 οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία, ἃ ἔστι
 μὲν ἀπλῶς αἰεὶ ἀγαθὰ, τινὲ δ' οὐκ αἰεὶ· οἱ δ' ἀνθρω-
 ποι ταῦτα εὐχονται καὶ διώκουσι· δεῖ δ' οὐ, ἀλλ' εὐ-
 χεσθαι μὲν τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ, καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶ-
 ναι· αἰρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ· ὁ δ' ἄδικος οὐκ
 αἰεὶ τὸ πλεῖον αἰρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἕλαττον, ἐπὶ τῶν
 ἀπλῶς κακῶν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μείον κακὸν ἀγα-
 θὸν πῶς εἶναι· τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἔστιν ἡ πλεονεξία,
 διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. Ἔστι δὲ ἄνισος.
 Τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινὸν καὶ παράνομον. Τοῦ-
 το γὰρ ἡ παρανομία ἥτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν
 ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. Ἐπεὶ δ' ὁ
 παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον
 ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστὶ πῶς δίκαια. Τὰ τε γὰρ
 ὀρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι, καὶ ἕκα-
 στον τούτων δίκαιον εἶναι φαμέν. Οἱ δὲ νόμοι ἀγο-
 ρεύουσι περὶ πάντων, στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμ-
 φέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς κυρίοις, ἢ

κατ' ἀρετὴν, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τειοῦτον. Ὡστε ἓνα μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν τὰ ποιητικὰ καὶ φυλακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ. Προστίττει δ' ὁ νόμος καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν, οἷον μὴ λιπεῖν τὴν τάξιν, μηδὲ φεύγειν, μηδὲ δρίπτειν τὰ ὅπλα· καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἷον μὴ μοιχεύειν, μηδὲ ὑβρίζειν· καὶ τὰ τοῦ πράου, οἷον μὴ τύπτειν μηδὲ κακηγορεῖν. Ὅμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν κελεύων, τὰ δ' ἀπαγορεύων· ὁρθῶς μὲν ὁ κείμενος ὁρθῶς, χεῖρον δὲ ὁ ἀπεσχεδιασμένος. Ταύτῃ μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μὲν ἐστὶ τελεία, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὐθ' Ἐσπερος οὔτε Ἑῷος οὔτω θαναμαστός· καὶ παροιμιαζόμενοι φημὲν,

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶς ἀρετὴ ἔστι. Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρήσις ἐστὶ. Τελεία δ' ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτήν, καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρησασθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὐτόν. Πολλοὶ γάρ ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ θύνανται χρῆσθαι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον, ἀδυνατοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ βίαντος, ὅτι ἀρχὴ ἀνδρα δείξει. Πρὸς ἕτερον γάρ, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρχων. Διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη μόνῃ τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. Ἄλλω γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι, ἢ κοινωνῶ. Κάκιστος μὲν οὖν ὁ καὶ πρὸς αὐτόν καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ· ἄριστος δ', οὐχ ὁ πρὸς αὐτόν τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὁ πρὸς ἕτερον τοῦτο γὰρ ἔργον

χαλεπόν· αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρε-
τῆς, ἀλλ' ὅλη ἀρετὴ ἐστίν· οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία μέ-
ρος κακίας, ἀλλ' ὅλη κακία. Τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ
καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἔστι
μὲν γὰρ ἡ αὕτη, τὸ δ' εἶναι, οὐ τὸ αὐτό· ἀλλ' ἡ μὲν
πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη, ἡ δὲ τοιαύδε ἕξις, ἀπλῶς ἀρε-
τη. Ζητοῦμεν δὲ τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιοσύνην· ἔστι
γὰρ τις, ὡς φαμέν. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας τῆς
κατὰ μέρος. Ζημεῖον δ' ὅτι ἐστὶ. Κατὰ μὲν γὰρ τὰς
ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μὲν, πλεονεκτεῖ δ'
οὐδέν. Οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα διὰ δειλίαν, ἡ ὁ κα-
κῶς εἰπὼν διὰ χαλεπότητα, ἡ οὐ βοηθήσας χρήμασι
δι' ἀνελευθερίαν. Ὅταν δὲ πλεονεκτῇ πολλάκις κατ'
οὐδεμίαν τούτων, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ
πονηρίαν δὲ γε τινά. Ψέγομεν γὰρ κατ' ἀδικίαν.
Ἔστιν ἄρα γε ἄλλη τις ἀδικία ὡς μέρος τῆς ὅλης, καὶ
ἀδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου τοῦ παρὰ τὸν νό-
μον. Ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἔνεκα μοιχεύει καὶ
προσλαμβάνει, ὁ δὲ προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι'
ἐπιθυμίαν, οὗτος μὲν ἀκόλαστος μᾶλλον δόξειεν εἶ-
ναι, ἢ πλεονέκτης· ἐκείνος δ' ἀδικος, ἀκόλαστος δ'
οὐ· δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τὸ κερδαίνειν. Ἔτι περὶ μὲν
τὰ ἄλλα πάντα ἀδικήματα γίνεται ἡ ἐπαγοφορὰ ἐπὶ
τινα μοχθηρίαν αἰε· οἷον εἰ ἐμοίχευσεν, ἐπ' ἀκολα-
σίαν· εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν· εἰ δ'
ἐπάταξεν, ἐπὶ ὀργήν· εἰ δὲ ἐκέρθανεν, ἐπ' οὐδεμίαν
μοχθηρίαν, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν. Ὡστε φανερόν ὅτι
ἐστὶ τις ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἄλλην ἐν μέρει συνώνυ-
μος, ὅτι ὁ ὀρισμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει. Ἀμφοὶ γὰρ ἐν
τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴν δύναμιν· ἀλλ' ἡ μὲν περὶ

τιμὴν ἢ χρήματα ἢ σωτηρίαν, ἢ εἴ τιτι ἐχοιμεν ἐνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάντα, καὶ δι' ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους· ἡ δὲ, περὶ πάντα περὶ ὅσα ὁ σπουδαῖος.

CAPUT II.

Ὅτι μὲν οὖν εἰσὶν αἱ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἐστὶ τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον. Τίς δὲ καὶ ποία τις, ληπτέον. Διωρίζεται δὲ τὸ ἄδικον, τό, τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον· τὸ δὲ δίκαιον, τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. Κατὰ τὸ παράνομον ἡ πρότερον εἰρημένη ἀδικία ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ παράνομον πλεόν, οὐ ταῦτόν, ἀλλ' ἕτερον ὥς μέρος πρὸς ὅλον· (τὸ μὲν πλεόν ἅπαν ἄνισον, τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν πλεόν) καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταῦτα, ἀλλ' ἕτερα ἐκείνων, τὰ μὲν ὥς μέρη, τὰ δὲ ὥς ὅλα· μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. Ὥστε περὶ τῆς ἐν μέρει ἀδικίας λεκτέον, καὶ τοῦ δικαίου ὡσαύτως. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγμένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὕσα χρήσις πρὸς ἄλλον· ἡ δὲ τῆς κακίας, ἀφείσθω· καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον τὸ κατὰ ταύτας, φανερόν ὥς διοριστέον. Σχεδὸν γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενά ἐστι. Καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν, καὶ καθ' ἑκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. Τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς, ἐστὶ τῶν νομίμων ὅσα νενομοθέτηται περὶ παιδείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. Περὶ δὲ τῆς καθ' ἑκαστον παιδείας καθ' ἣν ἀπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστίν ἢ ἑτέρας, ὕστερον διοριστέον.

Οὐ γὰρ ἴσως ταῦτόν ἀνδρὶ ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ
 παντὶ. Τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ'
 αὐτὴν δικαίου, ἐν μὲν ἐστὶν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανο-
 μαῖς τιμῆς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων ὅσα μεριστὰ
 τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας. Ἐν τούτοις γὰρ ἐστὶ
 καὶ ἄνισον ἔχειν, καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου. Ἐν δὲ, τὸ
 ἐν ταῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν· τούτου δὲ μέρη
 δύο. Τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἐκούσιά ἐστι,
 τὰ δ' ἀκούσια. Ἐκούσια μὲν τὰ τοιαῦτα, ὅσον
 πράσις, ὦνῃ, θανεισμός, ἐγγύη, χρῆσις, παρα-
 καταθήκη, μίσθωσις. Ἐκούσια δὲ λέγεται, ὅτι
 ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τούτων ἐκούσιος. Τῶν
 δὲ ἀκουσίων τὰ μὲν λαθραῖα, ὅσον κλοπὴ, μοιχεία,
 φαρμακεία, προαγωγή, δουλαπατία, δολοφονία, ψευ-
 δομαρτυρία. Τὰ δὲ βίαια, ὅσον αἰκία, δεσμός, θάνα-
 τος, ἄρπαγῇ, πῆρωςις, κακηγορία, προπηλακισμός.
 Ἐπεὶ δ' ὁ, τ' ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον,
 δηλὸν ὅτι καὶ μέσον τι ἐστὶ τοῦ ἄνισου· τοῦτο δ' ἐστὶ
 τὸ ἴσον. Ἐν ὅποιᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλεόν καὶ τὸ
 ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον. Εἰ
 οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον· ὅπερ
 καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον
 μέσον, καὶ τὸ δίκαιον μέσον ἂν τι εἴη. Ἔστι δὲ
 τὸ ἴσον ἐν ἑλαχίστοις δυσίν. Ἀνάγκη τοίνυν τὸ
 δίκαιον μέσον τι εἶναι, καὶ ἴσον, καὶ τισὶ, καὶ
 πρὸς τι. Καὶ ἢ μὲν μέσον, τινῶν· (ταῦτα δ'
 ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον) ἢ δ' ἴσον, δυοῖν· ἢ
 δὲ δίκαιον, τισίν. Ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἑλα-
 χίστοις εἶναι τέτταρσιν. Οἷς τε γὰρ δίκαιον
 τυγχάνει ὄν, δὴ ἐστὶ καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα,

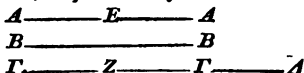
δυο. Καὶ ἡ αὐτὴ ἰσότης ἔσται οἷς καὶ ἐν οἷς. Ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτως καὶ ἐκεῖνα ἔχει. Εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἔξουσιν, ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν οἱ ἴσοι μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμονται. Ἔτι ἐκ τοῦ καθ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν δεῖν εἶναι. Τὴν μὲντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ πλοῦτον, οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ ἀρετὴν· ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι· τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ· ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγον καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. Ἡ μὲν οὖν διηρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι δῆλον, ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχὴς. Τῷ γὰρ ἐνὶ, δυοὶ χρῆται, καὶ δις λέγει· ὅλον, ὡς ἡ τοῦ *A* πρὸς τὴν τοῦ *B*, οὕτως ἡ τοῦ *B* πρὸς τὴν τοῦ *Γ*. Δις οὖν ἡ τοῦ *B* εἴρηται· ὥστε ἐὰν τὸ *B* δις τεθῇ, τέσσαρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός. Διήρηται γὰρ ὁμοίως, οἷς τε καὶ α'. Ἔσται ἄρα ὡς ὁ *A* ὅρος πρὸς τὸν *B*, οὕτως ὁ *Γ* πρὸς τὸν *A*. Ἐναλλὰξ ἄρα ὡς ὁ *A* πρὸς τὸν *Γ*, ὁ *B* πρὸς τὸν *A*, καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει· καὶ οὕτως συνεκτεθῇ, δίκαιως συνδυάζει. Ἡ ἄρα τοῦ *A* ὁρου τῷ *Γ*, καὶ ἡ τοῦ *B* τῷ *A* σύζευξις, τὸ ἐκ διανομῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον τὸ δίκαιον, τουτέστι τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. Τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον· τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. Καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἐκάτερον πρὸς ἐκάτερον. Ἔστι

δ' οὐ συνεχῆς αὕτη ἡ ἀναλογία· οὐ γὰρ γίνεται εἰς ἀριθμὸς ᾧ καὶ ὁ. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, τὸ ἀνάλογον· τὸ δὲ ἄδικον τοῦτο, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον· τὸ ἀνάλογον γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλεόν, τὸ δὲ ἔλαττον. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει. Ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν, πλεόν ἔχει· ὁ δ' ἀδικούμενος, ἔλαττον, ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ, ἀνάπαλιν. Ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μείζον κακόν. Ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἰρετὸν τοῦ μείζονος. Τὸ δὲ αἰρετὸν, ἀγαθόν· τὸ δὲ μᾶλλον, μείζον. Τὸ μὲν οὖν ἐν εἶδος τοῦ δικαίου, τοῦτό ἐστι. Τὸ δὲ λοιπὸν ἐν, τὸ διορθωτικόν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἰκονοίσι καὶ τοῖς ἀκουσίσι. Τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος τοῦ πρότερον. Τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν τῶν κοινῶν, αἰεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην. Καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται διανομή, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὅνπερ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα· καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. Τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἔστι μὲν ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν· οὐθὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ φαῦλος ἐπιεικῇ· οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ βλάβους διαφορὰν βλέπει μόνον ὁ νόμος καὶ χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀδικεῖται, καὶ εἰ ὁ μὲν ἔβλαψεν, ὁ δὲ βέβλαπται· ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο ἀνίσον ὢν, ἰσάζειν περᾶται ὁ δικαστής. Καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῇ, ὁ δὲ πατάξῃ ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ,

διήρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα, ἀλλὰ πει-
 ρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. Λέ-
 γεται γὰρ ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ ἐν
 μή τισιν οἰκῆον ὄνομα ἦ, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατά-
 ξαντι· καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι· ἀλλ' ὅταν γε μετρη-
 θῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία, τὸ δὲ κέρδος.
 Ὡστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον μέσον·
 τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία, τὸ μὲν πλεόν, τὸ δὲ ἐλάττον
 ἐναντίως· τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλεόν, τό τε τοῦ κακοῦ
 ἐλάττον, κέρδος· τὸ δ' ἐναντίον, ζημία· ὣν ἦν μέσον
 τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον. Ὡστε τὸ ἐπανορ-
 θωτικὸν δίκαιον ἂν εἴη τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους.
 Διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν κατα-
 φεύγουσι. Τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἵεναι, τὸ ἵεναι
 ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον· ὃ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι
 οἷον δίκαιον ἔμψυχον, καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον,
 καὶ καλοῦσιν ἔνιοι μεσοδίκους· ὡς, ἐὰν τοῦ μέσου τύ-
 χωσι, τοῦ δικαίου τευξόμενοι. Μέσον ἄρα, εἶπερ
 καὶ ὁ δικαστής. Ὁ δὲ δικαστής ἐπανισοῖ, καὶ ὥσπερ
 γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μείζον τμήμα
 τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφείλε τῷ ἐλάττονι τμή-
 ματι. Ὅταν δὲ διαιρεθῇ τὸ ὅλον δίχα, τότε φασὶν
 ἔχειν τὸ αὐτὸ, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. Τὸ δ' ἴσον μέ-
 σον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀρι-
 θμητικὴν ἀναλογίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δι-
 καιον ὅτι δίχα ἐστὶ· ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίκαιον,
 καὶ ὁ δικαστής δικαστής. Ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαι-
 ρεθῇ ἀπὸ θατέρου, πρὸς θατέρον δὲ προστεθῇ, δυσὶ
 τούτων ὑπερέχει τὸ θατέρον. Εἰ γὰρ ἀφηρεθῇμεν,
 μὴ προστεθῇ δὲ, ἐνὶ ἂν μόνον ὑπερεῖχε τοῦ μέσου,

ἐνὶ καὶ τὸ μέσον, ἀφ' οὗ ἀφηρέθη. Ἐνὶ τούτῳ ἄρα γνωριούμεν, τί τε ἀφελῆν διὰ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ὥ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι διὰ τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ὥ δὲ ὑπερέχεται, ἀφελῆν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. Ἰσαι αἱ ἐφ' ὧν *AA*, *BB*, *ΓΓ*, ἀλλήλαις. Ἀπὸ τῆς *AA* ἀφίρηται τὸ *AE*, καὶ πρόσκειται τῇ *ΓΓ* τὸ ἐφ' ὧν *ΓΔ*· ὥστε ὅλη ἡ *ΔΓΓ* τῆς *ΕΔ* ὑπερέχει τῷ *ΓΔ*, καὶ τῷ *ΓΖ*· τῆς ἄρα *BB*, τῷ *ΓΔ*.

ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ἀνηροῦντο γὰρ, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. Ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἢ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἐκουσίου ἀλλαγῆς. Τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν ἢ τὰ αὐτοῦ, κερδαίνειν λέγεται· τὸ δὲ ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι· οἷον γὰρ τὸ ὠνεῖσθαι καὶ πωλεῖν, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δίδωκεν ὁ νόμος. Ὅταν δὲ μήτε πλέον μήτε ἔλαττον, ἀλλ' αὐτὰ δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐτῶν φασὶν ἔχειν, καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι οὔτε κερδαίνειν. Ὡστε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιον ἐστὶ, τῷ παρὰ τὸ ἐκούσιον τὸ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

CAPUT III.

Δοκεῖ δὲ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς ἀπλῶς εἶναι δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὠρῖζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλω· τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς, οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτ' ἐπὶ τὸ διανεμητικὸν

δίκαιον, οὐτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν· καὶ τοὶ βούλονται γε τοῦτο λέγειν καὶ τὸ Ῥαδαμάνθυνος δίκαιον·

Εἴ κε πάθοι, τά κ' ἔριξε, δίκη κ' ἰθὺς γένοιτο·
πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ· οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν,
οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι· καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ
πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. Ἔτι, τὸ
ἐκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. Ἄλλ' ἐν
μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοι-
οῦτο δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς, κατ' ἀναλογίαν, καὶ
μὴ κατ' ἰσότητα· τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμ-
μένει ἢ πόλις· ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν· εἰ δὲ μὴ,
δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσῃ· ἢ τὸ
εὔ· εἰ δὲ μὴ, μετάδοσις οὐ γίνεται· τῇ μεταδόσει δὲ
συμμένουσι. Διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδὼν ποι-
οῦνται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾗ· τοῦτο γὰρ χάριτος ἴδιον·
ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισμένῳ, καὶ πάλιν
αὐτὸν ἀρξαι χαριζόμενον. Ποιεῖ δὲ τὴν ἀντίδοσιν
τὴν κατ' ἀναλογίαν, ἢ κατὰ διάμετρον σύζευξις. Οἷον
οἰκοδόμος ἐφ' ὧ *A*, σκυτοτόμος ἐφ' ὧ *B*, οἰκία ἐφ' ὧ
Γ, ὑπόδημα ἐφ' ὧ *Δ*.

A
οἰκοδόμος

B
σκυτοτόμος.

Γ
οἰκία

Δ
ὑπόδημα.

Δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτό-
μου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ μεταδιδόναι
τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν οὖν πρῶτον ᾗ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν
ἴσον, εἴτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ λεγόμε-
νον· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμένει· οὐθὲν γὰρ
κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέ-

ρον. Δεῖ οὖν δὴ ταῦτα ἰσασθῆναι. Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἀνηροῦντο γὰρ ἂν, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν, ὅσον καὶ οἶον, καὶ τὸ πάσχον ἔπα-
σχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτον, καὶ τοιοῦτον· οὐ γὰρ ἐκ δύο ἱατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἱατροῦ καὶ γεωργοῦ,
καὶ ὁλως ἐτέρων καὶ οὐκ ἴσων· ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσα-
σθῆναι. Διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν
ἐστὶν ἀλλαγὴ, ἐφ' ὃ τὸ νόμισμ' ἐλήλυθε, καὶ γίνεταί
πως μέσον. Πάντα γὰρ μετρεῖ· ὥστε καὶ τὴν ὑπερ-
οχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, πόσα ἅττα δὴ ὑποδήματα
ἴσον οἰκίαν, ἢ τροφήν. Δεῖ τοίνυν ὅπερ ὁ οἰκοδόμος
πρὸς σκυτοτόμον, τοσαυτὰ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν, ἢ
τροφήν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, οὐδὲ
κοινωνία. Τοῦτο δ', εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται.
Δεῖ ἄρα ἐνὶ τινὶ πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχθη πρό-
τερον. Τοῦτο δ' ἴστί, τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἢ χρειᾷ, ἢ
πάντα συνέχει· εἰ γὰρ μηθὲν δίδονται, ἢ μὴ ὁμοίως,
ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ, ἢ οὐχ ἢ αὐτή· οἶον δ' ὑπάλ-
λαγμα τῆς χρειᾶς τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην
καὶ διὰ τοῦτο τοῦνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ
νόμῳ ἴστί, καὶ ἐφ' ἧμιν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον.
Ἔσται δὴ ἀντιπεπονθός, ὅταν ἰσασθῇ. Ὡστε ὅπερ γεωρ-
γὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ
τοῦ γεωργοῦ· εἰς σχῆμα δὲ οὐ δεῖ ἄγειν ἀναλογίας, ὅταν
ἀλλάζωνται· εἰ δὲ μὴ, ἀμφοτέρως ἔξει τὰς ὑπεροχὰς
τὸ ἓτερον ἄκρον. Ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὐτῶν, οὕτως
ἴσοι καὶ κοινοί· ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐ-
τῶν γίνεσθαι. Γεωργὸς Α, τροφή Γ, σκυτοτόμος
Β, τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον Δ.

Α

γεωργός

Γ

τροφή.

Β

σκυτοτόμος.

Δ

σκυτοτόμου ἔργον τῇ
τροφῇ ἰσασμένον.

Εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθῆναι, οὐκ ἂν ἦν κοινω-
νία. Ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἓν τι ὄν, δηλοῖ,
ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὣσιν ἀλλήλων, ἡ ἀμφοτέροι, ἡ
ἄτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ὥσπερ ὅταν οὐ ἔχει αὐτὸς,
δέηται τις, οἶον οἶνου, διδόντες αἵτου ἐξαγωγήν. Δεῖ
ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. Ὅτι δὲ τῆς μελλούσης ἀλ-
λαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται, ἐὰν δεσθῇ, τὸ νό-
μισμα οἰονέγγυητής ἐστιν ἡμῖν· δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι, εἶ-
ναι λαβεῖν· πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό. Οὐ γὰρ αἰεὶ
ἴσον δύναται. Ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον· διὸ δεῖ
πάντα τιμηθῆσθαι· οὕτω γὰρ ἔσται αἰεὶ ἀλλαγὴ· εἰ δὲ
τοῦτο, κοινωνία· τὸ δὲ νόμισμα, ὥσπερ μέτρον σύμ-
μετρα ποιῆσαν, ἰσάζει· οὕτως γὰρ ἂν μὴ οὕσης ἀλλα-
γῆς, κοινωνία ἦν· οὐτ' ἀλλαγὴ, ἰσότητος μὴ οὕσης·
οὐτ' ἰσότης, μὴ οὕσης συμμετρίας. Τῇ μὲν οὖν
ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα, σύμμε-
τρα γενέσθαι· πρὸς δὲ τὴν χρείαν, ἐνδέχεται ἱκανῶς.
Ἐν δὲ τι δεῖ εἶναι· τοῦτο δὲ ἐξ ὑποθέσεως· διὸ νό-
μισμα καλεῖται· τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα·
μετρεῖται γὰρ πάντα νομίσματι· οἰκία, ἐφ' ἧς Α, μναῖ
δίσκα Β, κλίνη Γ. Τὸ δὲ Α τοῦ Β ἡμισυ, εἰ πέντε
μνῶν ἀξία ἡ οἰκία ἢ ἴσον· ἡ δὲ κλίνη ἢ δέκατον μέ-
ρος τὸ Γ, τοῦ Β. Ἀῖον τολύβη πόσαι κλῖναι ἴσον
οἰκία, ὅτι πέντε. Ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν, πρὶν
τὸ νόμισμα ἦ, δηλόν· διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ εἰ κλῖναι

πάντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἱ πάντε κλῖναι. Τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον, καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. Διωρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ, πλεόν ἔχει τὸ δ', ἔλαττον ἐστίν· ἡ δὲ δικαιοσύνη, μεσότης ἐστίν, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς πρότερον ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι μέσου ἐστίν· ἡ δὲ ἀδικία, τῶν ἁκρῶν. Καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτικὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ διανεμητικὸς καὶ αὐτῷ πρὸς ἄλλον, καὶ ἐτέρῳ πρὸς ἕτερον· οὐχ οὕτως, ὥστε τοῦ μὲν αἰρετοῦ, πλεόν αὐτῷ· ἔλαττον δὲ, τῷ πλησίον· τοῦ βλαβεροῦ δ', ἀνάπαλιν· ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατ' ἀναλογίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. Ἡ δ' ἀδικία τούναντίον τοῦ ἀδίκου. Τοῦτο δ' ἐστὶ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον· διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως ἐστίν· ἐφ' αὐτοῦ μὲν ὑπερβολῆς τοῦ ἀπλῶς ὠφελίμου· ἐλλείψεως δὲ, τοῦ βλαβεροῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, τὸ μὲν ὅλον, ὁμοίως· τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως ἐτυχε· τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖσθαι ἐστὶ· τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. Περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὅποια ἀδικήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν, οἷον κλέπτῃς, ἢ μοιχός, ἢ ληστῃς· ἡ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει· καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικί, εἰ-

δὴς τὸ ἦ· ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχὴν, ἀλλὰ διὰ πάθος. Ἀδικεῖ μὲν οὖν· ἀδικος δ' οὐκ ἔστιν· οἷον οὐδὲ κλέπτης, ἔκλεψε δέ· οὐδὲ μοιχὸς, ἐμοίχευσε δέ· ἐμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι ζητούμενόν ἐστι καὶ τὸ ἀπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ ἴσων, ἢ κατὰ ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμόν· ὥστε ὅσοις μὴ ἐστὶ τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλὰ τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα· ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτούς· νόμος δ', ἐν οἷς ἀδικία· ἢ γὰρ δίκη, κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου· ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ὑδικία· τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ πλεον αὐτῶν νέμειν τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν· ἔλαττον δέ, τῶν ἀπλῶς κακῶν. Διὸ οὐκ ἔωμεν ἀρχὴν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον· ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος. Ἔστι δ' ὁ ἀρχων, φύλαξ τοῦ δικαίου· εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἴσου. Ἐπεὶ δὲ οὐθέν αὐτῷ πλεον εἶναι δοκεῖ, εἰπερ δίκαιος· αὐτὸ γὰρ νέμει πλεον τοῦ ἀπλῶς ἀγαθοῦ αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστι· διὸ ἑτέρῳ ποιεῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον εἶναι φασὶν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Μισθός τις ἄρα δοτέος· τοῦτο δέ, τιμὴ καὶ γέρας· ὅσοις δὲ μὴ ἱκανὰ ταῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. Τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικόν, οὐ ταῦτ' οὗτοις, ἀλλ' ὅμοιον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀδικία πρὸς τὰ αὐτοῦ ἀπλῶς. Τὸ δὲ κτῆμα καὶ τὸ τέκνον, ἕως ἄν ἢ πη-

λίκον, καὶ μὴ χωρισθῇ, ὥσπερ μέρος αὐτοῦ. Αὐτὸν
 δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν· διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία
 πρὸς αὐτόν· οὐδ' ἄρα ἀδικον οὐδὲ δίκαιον τὸ πο-
 λιτικόν· κατὰ νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπιφύκει εἶναι
 νόμος· οὗτοι δ' ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρ-
 χεῖν καὶ ἀρχεσθαι· διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δί-
 καιον, ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήματα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ
 οἰκονομικόν δίκαιον· ἕτερον δὲ ἐστι καὶ τοῦτο τοῦ
 πολιτικοῦ.

CAPUT V.

Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μὲν, φυσικόν ἐστι·
 τὸ δὲ, νομικόν. Φυσικόν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐ-
 τὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μὴ· νομικόν δὲ,
 ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐθὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως· ὅταν
 δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ μὲν λυτροῦσθαι, ἢ τὸ
 αἰγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα. Ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν
 καθ' ἕκαστα νομοθεποῦσιν· οἷον, τὸ θύειν Βρασιδα,
 καὶ τὰ ψηφισματώδη. Δοκεῖ δὲ ἐνίοις πάντα εἶναι
 τοιαῦτα, ὅτι, τὸ μὲν φύσει, ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ
 τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ὥσπερ τὰ πῦρ καὶ ἐνθάδε
 καὶ ἐν Πέρσiais καί· τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσι.
 Τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν αἷς. Καί-
 τοι παρὰ γε ταῖς θείαις ἴσως οὐδαμῶς ἔχον· παρ' ἡμῶν
 δ', ἐστι μὲν τι καὶ φύσει κινήσιον· οὐ μέντοι πᾶν.
 Ἀλλ' ὅμως ἐστι, τὸ μὲν, φύσει· τὸ δὲ, οὐ φύσει.
 Ποῖον δὲ φύσει τῶν ἀνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ
 ποῖον οὐ, ἀλλὰ νομικόν καὶ συνθήκη, εἴπερ ἄμφω
 κινήσιον ὁμοίως, δηλον· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς
 ἀρμόσει διορισμός· φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων· καί-
 τοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέσθαι. Τὰ δὲ

κατὰ συνθήκην, καὶ τὸ συμφέρον τῶν δικαίων, ὁμοιά
 ἐστὶ τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ
 καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ' οὐ μὲν ὠνοῦνται, μείζω· οὐ
 δὲ πωλοῦσιν, ἐλάττω. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικὰ,
 ἀλλ' ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ ταυτὰ πανταχοῦ, ἐπεὶ οὐ-
 δὲ πολιτεία· ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἢ
 ἀρίστη. Τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον, ὥς
 τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ
 πραττόμενα, πολλά· ἐκείνων δὲ, ἕκαστον ἓν· καθόλου
 γάρ. Διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ
 δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον· ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύ-
 σει, ἢ τάξει· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδίκη-
 μά ἐστι· πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὐπω, ἀλλ' ἄδικον.
 Ὅμοίως δὲ καὶ δικαίωμα. Καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοινόν,
 μᾶλλον δικαιοπράγημα· δικαίωμα δὲ, τὸ ἐπανόρθω-
 μα τοῦ ἀδικήματος. Καθ' ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖά
 τε εἶδη καὶ πόσα, καὶ περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστε-
 ρον ἐπισκεπτέον.

CAPUT VI.

Ὅντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων,
 ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἐκὼν τις αὐτὰ
 πράττῃ· ὅταν δὲ ἄκων, οὐτ' ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπρα-
 γεῖ, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷς γὰρ συμβέβηκε δι-
 καίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. Ἀδίκημα δὲ καὶ
 δικαιοπράγημα ὠρισταὶ τῷ ἐκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ·
 ὅταν γὰρ ἐκούσιον ᾗ, ψέγεται· ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα
 τότε ἐστίν· ὥστε ἄδικόν τι ἔσται μὲν, ἀδίκημα δὲ οὐ-
 δέπω, εἰ μὴ τὸ ἐκούσιον προσῇ. Λέγω δὲ, ἐκού-
 σιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἂν τις τῶν
 ἐφ' αὐτῷ ὄντων εἰδὼς, καὶ μὴ ἀγνοῶν, πράττῃ, μήτε

ὅν, μήτε ᾧ, μήτε οὐ ἔνεκα · οἷον τίνα τύπτειν, καὶ τί-
 νι, καὶ τίνος ἔνεκα · καὶ ἐκείνων ἕκαστον, μὴ κατὰ συμ-
 βεβηκός, μηδὲ βία · ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐ-
 τοῦ, τύπτει ἕτερον· οὐχ ἐκὼν δέ· οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ·
 ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι, τὸν δ', ὅτι
 μὲν ἄνθρωπος, ἢ τῶν παρόντων τις γινώσκειν· ὅτι δὲ
 πατὴρ, ἀγνοεῖν· ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ
 ἐπὶ τοῦ οὐ ἔνεκα, καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην· τὸ
 δὲ ἀγνοούμενον, ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν, μὴ ἐπ' αὐτῷ
 δὲ ὅν ἢ βία, ἀκούσιον· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει
 ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πράττομεν καὶ πάσχομεν, ὧν
 οὐθὲν οὔτε ἐκούσιον, οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν· οἷον τὸ
 γηρᾶν, ἢ ἀποθνήσκειν· Ἔστι δὲ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀδί-
 κων καὶ τῶν δικαίων, τὸ κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ
 αὐτὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη τις ἄκων καὶ διὰ φό-
 βον, οὔτε δίκαια πράττειν, οὔτε δικαιοπραγεῖν φα-
 τίον· ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· Ὅμοίως δὲ καὶ τὸν ἀνάγ-
 καζόμενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀπο-
 διδόντα, κατὰ συμβεβηκός φατίον ἀδικεῖν, καὶ τὰ
 ἄδικα πράττειν· τῶν δὲ ἐκουσίων, τὰ μὲν προελόμενοι
 πράττομεν, τὰ δ' οὐ προελόμενοι· προελόμενοι μὲν,
 ὅσα προβουλευσάμενοι· ἀπροαίρετα δὲ, ὅσα ἀπρο-
 βούλευτα· Τριῶν δὲ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοι-
 νωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἀμαρτημάτων ἐστιν, ὅταν
 μήτε ὅν, μήτε ὧς, μήτε ᾧ, μήτε οὐ ἔνεκα ὑπέλαβε, ταῦ-
 τα πράττῃ· Ἡ γὰρ, οὐ βάλῃν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ οὐ
 τούτῳ, ἢ οὐ τούτου ἔνεκα ᾧ ἤθῃ· ἀλλὰ συνέβη οὐχ
 οὐ ἔνεκα ᾧ ἤθῃ· οἷον, οὐχ ἵνα τρώσῃ, ἀλλ' ἵνα κεντή-
 σῃ· ἢ οὐχ ὅν ἢ οὐχ ὧς· Ὅταν μὲν οὖν παραλόγως
 ἢ βλάβῃ γένηται, αὐτύχημα· ὅταν δὲ μὴ παραλόγως,

ἀνευ δὲ κακίας, ἀμόρτημα· ἀμαρτάνει μὲν γὰρ, ὅταν
 ἐν ἑαυτῷ ἡ ἀρχὴ ἢ τῆς αἰτίας· ἀτυχεῖ δὲ, ὅταν ἐξω-
 θεν. Ὅταν δὲ, εἰδὼς μὲν, μὴ προβουλεύσας δὲ,
 ἀδίκημα· οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν, καὶ ἄλλα πάθῃ,
 ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ, συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις·
 ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἀμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι
 μὲν, καὶ ἀδικήματά ἐστιν· οὐ μὲντοι πᾶς ἄδικος διὰ
 ταῦτα, οὐδὲ πονηροί· οὐδὲ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἢ βλά-
 βῃ. Ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθη-
 ρός· διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνε-
 ται· οὐ γὰρ ἀρχεῖ ὁ θυμὸς ποτὶν, ἀλλ' ὁ ὀργίσας.
 Ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ, ἀμφισβητεῖται,
 ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου. Ἐπὶ φαινομένη γὰρ ἀδικίᾳ
 ἡ ὀργὴ ἐστίν· οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι
 περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσθαι, ὡς ἀνάγκη τὸν
 ἕτερον εἶναι μοχθηρὸν, ἢ μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρω-
 σιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ
 τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν. Ὁ δ' ἐπιβου-
 λεύσας, οὐκ ἄγνοε· ὥστε, ὁ μὲν οὔτεαι ἀδικεῖσθαι, δ'
 δ' οὐ· ἂν δ' ἐκ προαιρέσεως βλάβῃ, ἀδικεῖ. Καὶ
 κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν, ἄδικος,
 ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον ἢ, ἢ παρὰ τὸ ἴσον. Ὁμοίως
 δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ὅταν προσεχόμενος δικαιοπραγῇ. Δι-
 καιοπραγεῖ δὲ, ἂν μόνον ἐκὼν πράττῃ. Τῶν δ' ἀκου-
 σίων, τὰ μὲν, ἐστὶ συγγνωμονικά· τὰ δ' οὐ συγγνω-
 μονικά· ὅσα μὲν γὰρ μὴ μόνον ἄγνοοῦντες, ἀλλὰ
 καὶ δι' ἄγνοιαν ἀμαρτάνουσι, συγγνωμονικά· ὅσα δὲ
 μὴ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἄγνοοῦντες μὲν, διὰ πάθος
 δὲ, μήτε φυσικόν, μήτε ἀνθρωπικόν, οὐ συγγνωμο-
 νικά.

CAPUT VII.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ τοῦ ἀδικεῖν. Πρῶτον μὲν, εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε, λέγων αὐτόπως, Μητέρα κατέκτα τὴν ἐμὴν· βραχὺς λόγος· Ἐκὼν ἐκούσαν, ἢ ἤθελουσαν οὐχ ἐκὼν· πότερον γὰρ ὥς ἀληθῶς ἐστιν, ἐκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὐ· ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἐκούσιον. Καὶ ἄρα ἅπαν οὕτως ἢ ἐκείνως, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἐκούσιον· ἢ τὸ μὲν ἐκούσιον, τὸ δ' ἀκούσιον. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιουῖσθαι· τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἐκούσιον. Ὡστ' εὐλογον ἀντικεῖσθαι ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό, τ' ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιουῖσθαι, ἢ ἐκούσιον, ἢ ἀκούσιον εἶναι. Ἄτοπος δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιουῖσθαι, εἰ ἅπαν ἐκούσιον· ἔνιοι γὰρ δικαιούνται οὐχ ἐκόντες· ἐπεὶ καὶ τό γε διαπορήσειεν ἂν τις, πότερον ὁ τὸ ἄδικον πεπονθὼς, ἀδικεῖται πᾶς· ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράττειν, καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστὶ· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων· ὁμοίως δὲ δῆλον, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων· οὐ γὰρ ταῦτόν τὸ τὰ ἄδικα πράττειν τῷ ἀδικεῖν· οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν, τῷ ἀδικεῖσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιουῖσθαι· ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ ἀδικοῦντος· ἢ δικαιουῖσθαι, μὴ δικαιοπραγοῦντος. Εἰ δὲ ἐστὶν, ἀπλῶς τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἐκόντα τινά· τὸ δ' ἐκόντα, εἰδότα καὶ ὄν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς· ὁ δ' ἀκρατὴς ἐκὼν βλάπτει αὐτὸς αὐτόν, ἐκὼν τ' ἂν ἀδικοῖτο, καὶ ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὐτόν ἀδικεῖν. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἐν τι τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτόν αὐτόν ἀδι-

ARIST. EUDEM.

M

κεῖν. Ἔτι, ἐκὼν ἂν τις δι' ἀκρασίαν ὑπ' ἄλλου βλάπτοιτο ἐκόντος· ὥστ' εἴη ἂν ἐκόντ' ἀδικεῖσθαι· ἢ οὐκ ὀρθός ὁ διορισμός, ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν, εἰδὸτα καὶ ὄν, καὶ ὧ, καὶ ὥς τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν. Βλάπτεται μὲν οὖν τις ἐκὼν, καὶ τὰ ἀδικα πάσχει, ἀδικεῖται δ' οὐθεὶς ἐκὼν· οὐθεὶς γὰρ βούλεται, οὐδ' ὁ ἀκρατής· ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει· οὔτε γὰρ βούλεται οὐθεὶς, ὃ μὴ οἶεται εἶναι σπουδαῖον· ὃ δὲ ἀκρατής, ὃ οὐκ οἶεται δεῖν πράττειν, πράττει· ὃ δὲ τὰ αὐτοῦ διδούς, ὥσπερ Ὀμηρός φησι δοῦναι τὸν Γλαῦκον τῷ Λιομήδει,

Χρύσεια χαλκείων, ἑκατόμβοι ἐννεαβοίων,
οὐκ ἀδικεῖται· ἐπ' αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδόναι, τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι οὐκ ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑπάρχειν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἐκούσιον, δηλόν. Ἔτι δ', ὧν προειλόμεθα, δύο ἐστὶν εἰπεῖν, πότερόν ποτε ἀδικεῖ ὁ νέμας παρὰ τὴν ἄξιαν τὸ πλεῖον, ἢ ὁ ἔχων· καὶ εἰ ἔστιν αὐτὸν αὐτὸν ἀδικεῖν· εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ πρότερον λεχθὲν, καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐκ ἔχων τὸ πλεῖον· εἴ τις πλεον ἐτέρῳ, ἢ αὐτῷ νέμει, εἰδὼς καὶ ἐκὼν, οὗτος αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖ· ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν· ὁ γὰρ ἐπεικῆς, ἐλαττωτικός ἐστιν. Ἡ οὐδὲ τοῦτο ἀπλοῦν· ἐτέρου γὰρ ἀγαθοῦ, εἰ ἔτυχεν, ἐπλεονέκτει· οἶον δόξης, ἢ τοῦ ἀπλῶς καλοῦ. Ἔτι λύεται καὶ κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἀδικεῖν· οὐδὲν γὰρ παρὰ τὴν αὐτοῦ πάσχει βούλησιν· ὥστε οὐκ ἀδικεῖται, διὰ γε τοῦτο· ἀλλ' εὔπερ, βλάπτεται μόνον. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλεον ἔχων αἰεί· οὐ γὰρ ὧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει, ἀδικεῖ· ἀλλ' ὧ τὸ ἐκόντα

τοῦτο ποιεῖν· τοῦτο δ', ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως, ἣ
 ἐστὶν ἐν τῷ διανεμόντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι.
 Ἔτι, ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ ποιεῖν λέγεται, καὶ ἐστὶν ὡς τὰ
 ἄψυχα κτείνει, καὶ ἡ χεὶρ, καὶ ὁ οἰκείτης ἐπιτάξαν-
 τος, οὐκ ἀδικεῖ μὲν, ποιεῖ δὲ τὰ ἀδίκαια. Ἔτι, εἰ μὲν
 ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δίκαιον,
 οὐδ' ἀδικος ἡ κρίσις ἐστίν· ἔστι δ', ὡς ἀδικος· ἑτε-
 ρον γὰρ τὸ νομικὸν δίκαιον, καὶ τὸ πρῶτον. Εἰ δὲ
 γινώσκων ἔκρινεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτός, ἡ χό-
 ριτος, ἡ τιμωρίας· ὥσπερ οὖν καὶ εἴ τις μερίσαιτο τοῦ
 ἀδικήματος, καὶ ὁ διὰ ταῦτα κρίνας ἀδίκως, πλέον
 ἔχει· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ὁ τὸν ἀγρόν κρίνας, οὐκ
 ἀγρόν, ἀλλ' ἀργύριον ἔλαβεν. Οἱ δ' ἄνθρωποι ἐφ'
 ἑαυτοῖς οἶονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν. Διὸ καὶ τὸ δίκαιον
 εἶναι ῥάδιον. Τὸ δ', οὐκ ἔστι· συγγενέσθαι μὲν γὰρ
 τῇ τοῦ γειτονος, καὶ πατάξαι τὸν πλησίον, καὶ δοῦ-
 ναι τῇ χειρὶ τὸ ἀργύριον, ῥάδιον, καὶ ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ
 ὥδὲ ἔχοντας ταῦτα ποιεῖν, οὔτε ῥάδιον; οὔτ' ἐπ' αὐ-
 τοῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γινῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ
 ἀδίκαια, οὐδὲν οἶονται σοφὸν εἶναι, ὅτι περὶ ὧν οἱ νό-
 μοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν ξυνιέναι· ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ
 τὰ δίκαια, ἀλλ' ἡ κατὰ συμβεβηκός· ἀλλὰ πως πρατ-
 τόμενα καὶ πως νεμόμενα, δίκαια. Τοῦτο δὲ πλέον
 ἔργον, ἢ τὰ ὑγιεῖν εἰδέναι· ἐπεὶ, κακῇ μὲν μέλι καὶ
 οἶνον καὶ ἐλλέβορον, καὶ καυσὶν καὶ τομῇν εἰδέναι
 ῥάδιον, ἀλλὰ πῶς δεῖ νεῖμαι πρὸς ὑγίειαν, καὶ τίς,
 καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. Δι' αὐ-
 τὸ δὲ τοῦτο, καὶ τοῦ δικαίου οἶονται εἶναι οὐθὲν ἥτ-
 τον τὸ ἀδικεῖν· ὅτι οὐθὲν ἥττον ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ
 μᾶλλον δύναται ἂν ἕκαστον πράξαι τούτων. Καὶ γὰρ

συγγενέσθαι γυναῖκα, καὶ πατάξαι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος τῇ
 ἀσπίδα ἀφείναι, καὶ στραφῆς ἐφ' ὅποτεραν οὖν τρέ-
 χων· ἀλλὰ τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, οὐ τὸ ταῦτα
 ποιεῖν ἐστι, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· ἀλλὰ τὸ ὧδ' ἔχον-
 τα, ταῦτα ποιεῖν ἐστιν, ὥσπερ καὶ τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ
 ὑγιαίνειν οὐ τὸ τέμνειν ἢ μὴ τέμνειν, ἢ φαρμακεύειν
 ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ὧδ'· ἔστι δὲ τὰ δι-
 καια ἐν τούτοις οἷς μέτεστι τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν·
 ἔχουσι θε καὶ ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν· τοῖς
 μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν, οἷον ἰσως τοῖς
 θεοῖς· τοῖς δ' οὐθὲν μόνον ὠφέλιμον τοῖς ἀνιάτοις
 καὶ κακοῖς, ἀλλὰ πάντα βλάπτει· τοῖς δὲ, μέχρι του·
 διὰ τοῦτ', ἀνθρώπινόν ἐστι.

CAPUT VIII.

Περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει
 ἢ μὲν ἐπιεικεία πρὸς δικαιοσύνην, τὸ δ' ἐπιεικὲς πρὸς
 τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὔτε γὰρ ὡς ταῦ-
 τὸν ἀπλῶς, εὐθ' ὡς ἕτερον τῷ γένει φαίνεται σκο-
 πουμένοις· καὶ, ὅτε μὲν, τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν, καὶ
 ἄνδρα τὸν τοιοῦτον· ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦν-
 τες μεταφέρομεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον,
 ὅτι βέλτιον, δηλοῦντες· ὅτε δὲ, τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦ-
 σι φαίνεται ἄτοπον, εἰ τὸ ἐπιεικὲς παρὰ τὸ δίκαιόν
 τι ὄν, ἐπαινετόν ἐστιν. Ἡ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπου-
 δαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο· ἢ εἰ ἄμφω
 σπουδαῖα, ταυτὸν ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν ἀπορία σχεδὸν
 συμβαίνει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικὲς. Ἐχει δ' ἅπαν-
 τα τρόπον τινὰ ὀρθῶς, καὶ οὐθὲν ὑπερναντίον ἑαυ-
 τοῖς· τό, τε γὰρ ἐπιεικὲς, δικαίου τινός ὄν, βέλτιόν
 ἐστι δίκαιον· καὶ οὐχ ὡς ἄλλό τι γένος ὄν, βέλτιόν

ἐστὶ τοῦ δικαίου. Τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιει-
 κές· καὶ ἀμφοῖν σπονδαῖοι ὄντιν, κρεῖττον τὸ ἐπι-
 εικές· Ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικές δίκαιον
 μὲν ἐστίν, οὐ τὸ κατὰ τὸν νόμον δέ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα
 νομῖμον δίκαιον. Αἴτιον δ', ὅτι ὁ μὲν νόμος καθό-
 λου πᾶς, περὶ ἐνίων δέ, οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν κα-
 θόλου. Ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ
 οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὥς ἐπιτοπλίον· λαμβάνει ὁ νό-
 μος, οὐκ ἄγνοων τὸ ἀμαρτανόμενον· καὶ ἔστιν οὐθὲν
 ἥττον ὀρθῶς· τὸ γὰρ ἀμάρτημα, οὐκ ἐν τῷ νόμῳ,
 οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγμα-
 τός ἐστιν. Εὐθύς γὰρ ἡ τῶν πρακτικῶν ὕλη τοιαύτη
 ἐστίν. Ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῇ
 δ' ἐπὶ τούτοις παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει,
 ἢ παραλείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἡμαρτεν ἀπλῶς εἰ-
 πὼν, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἄν ὁ νομοθέτης
 οὕτως ἂν εἴποι, ἐκεῖ παρὼν· καὶ εἰ ἥδει, ἐνομοθέτησεν
 ἄν. Διὸ δίκαιον μὲν ἐστὶ, καὶ βέλτιόν τις δικαίου·
 οὐ τοῦ ἀπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἀπλῶς ἀμαρτήματος·
 καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα
 νόμον, ἢ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου· τοῦτο γὰρ αἴτιον
 καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων
 ἀδύνατον θέσθαι νόμον. Ὡστε ψηφίσματος δεῖ.
 Τοῦ γὰρ ἀόριστου, ἀόριστος καὶ ὁ κανὼν ἐστίν, ὥς-
 περ καὶ τῆς Λεσβίας οἰκοδομῆς, ὃ μολίβδινος κανὼν.
 Πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ
 μένει ὁ κανὼν· καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα.
 Τί μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐπιεικές, καὶ τί τὸ δίκαιον, καὶ τί-
 νος βέλτιον δικαίου, δηλόν. Φανερόν δ' ἐκ τούτου
 καὶ ὁ ἐπιεικής τίς ἐστίν. Ὁ γὰρ τῶν τοιοῦτων προ-

αιρετικὸς, καὶ πρακτικὸς, καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἐλαττωτικὸς, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικὴς ἐστί, καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιεικεία, δικαιοσύνη τις οὕσα, καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἕξις.

CAPUT IX.

Πότερον δὲ ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὐ, φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων· τὰ μὲν γὰρ ἐστί τῶν δικαίων, τὰ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα· οἷον, οὐ κελεύει ἑαυτὸν ἀποκτενεῖν ὁ νόμος· ἃ δὲ μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει· ἔτι, ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάβῃ, μὴ ἀντιβλάπτων, ἐκὼν δὲ, ὁ εἰδὼς καὶ ὄν, καὶ ὧς, καὶ ὡς· ὁ δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάττων, ἐκὼν τοῦτο δοῖα παρὰ τὸν ὀρθὸν νόμον, ὃ οὐκ ἔῃ ὁ νόμος· ἀδικεῖ ἄρα· ἀλλὰ τίνα; ἢ τὴν πόλιν, αὐτὸν δ' οὐ; ἐκὼν γὰρ πάσχει· ἀδικεῖται δ' οὐθίς ἐκὼν. Διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ· καὶ τις ἀτιμία πρόσσεσι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. Ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν, καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι αὐτόν· τοῦτο γὰρ ἄλλο ἐκείνου. Ἔστι γὰρ πῶς ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς, ὥσπερ ὁ δειλός· οὐχ ὡς ὅλην ἔχων τὴν πονηρίαν· ὥστ' οὐδὲ κατὰ ταύτην ἀδικεῖ. Ἀμα γὰρ τῷ αὐτῷ ἂν εἴη, ἀφηρησθαι καὶ προσκεῖσθαι τὸ αὐτό. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' αἰεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. Ἔτι δὲ, ἐκούσιόν τε καὶ ἐκ προαιρέσεως, καὶ πρότερον. Ὁ γὰρ διότι ἔπαθε, καὶ τὸ αὐτὸ ἀντιποιοῦν, οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν· αὐτὸς δὲ αὐτόν, τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. Ἔτι, εἴη ἂν ἐκόντα ἀδικεῖσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, οὐθίς ἀδικεῖ· μοιχεύει δὲ οὐδεὶς τὴν ἑαυτοῦ· οὐδὲ τοιχω-

ραρχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον, οὐδὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ.
Ὅλως δὲ λύεται τὸ ἑαυτὸν ἀδικεῖν, κατὰ τὸν διορισμὸν
τὸν περὶ τοῦ ἐκουσίως ἀδικεῖσθαι. Φανερόν δὲ καὶ
ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα, καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ ἀδι-
κεῖν· τὸ μὲν γὰρ, ἔλαττον, τὸ δὲ, πλεῖον ἔχειν ἐστὶ
τοῦ μέσου· ὥσπερ, ὑγιεινὸν μὲν, ἐν ἰατρικῇ· εὐεκτι-
κὸν δὲ, ἐν γυμναστικῇ. Ἀλλ' ὅμως, χεῖρον τὸ ἀδικεῖν.
Τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, μετὰ κακίας, καὶ ψεκτὸν ἦν· καὶ
κακίας, ἢ τῆς τελείας, καὶ ἀπλῶς, ἢ ἐγγύς. Οὐ γὰρ
ἅπαν τὸ ἐκούσιον, μετὰ ἀδικίας· τὸ δ' ἀδικεῖσθαι,
ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας. Καθ' αὐτὸ μὲν οὖν τὸ
ἀδικεῖσθαι ἦττον φαῦλον· κατὰ συμβεβηκὸς δ'
οὐθὲν κωλύει μείζον κακόν· ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ·
ἀλλὰ πλευρῆτιν λέγει μείζω νόσον προσπταίσματος.
Καὶ τοι γένοιτ' ἂν ποτε θάτερον κατὰ συμβεβηκός,
εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμβαίῃ ὑπὸ τῶν
πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. Κατὰ μετα-
φορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὐτὸν
δίκαιον, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ τισίν· οὐ πᾶν δὲ δίκαιον,
ἀλλὰ τὸ δεσποτικόν, ἢ τὸ οἰκονομικόν· ἐν τούτοις γὰρ
τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς
πρὸς τὸ ἄλογον. Εἰς ἃ δὲ βλέπουσι, καὶ δοκεῖ εἶναι
ἀδικία πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἔστι ἐν τούτοις πάσχειν τι
παρὰ τὰς ἑαυτῶν ὁρέξεις. Ὡς περ οὖν ἄρχοντι καὶ
ἀρχομένῳ εἶναι πρὸς ἀλλήλα δίκαιόν τι, καὶ τούτοις.
Περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἡθικῶν
ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τούτον.

LIBER V.

CAPUT I

*Ἐ*πὶ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες, ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἰρεῖσθαι, μὴ τὴν ὑπερβολὴν, μήτε τὴν ἑλλειψιν· τὸ δὲ μέσον ἐστίν, ὥς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἔξει, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐστὶ τις σκοπὸς, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι· καὶ τις ἐστὶν ὁρος τῶν μεσοτήτων, ἃς μεταξὺ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἑλλείψεως, οὐσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· Ἔστι δὲ, τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθές μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις περὶ ὧν ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀληθές μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ ποιεῖν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα, καὶ ὥς ὁ ὀρθὸς λόγος· τοῦτο δὲ μόνον ἔχων ἂν τις, οὐθὲν ἂν εἰδείη πλέον· οἷον ποῖα δεῖ προσφέρεισθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποι, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ μελέει, καὶ ὥς ὁ ταύτην ἔχων. Διὸ δὲ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἔξεις, μὴ μόνον ἀληθῶς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμένον, τίς τε ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὁ ὁρος. Τὰς δὲ τῆς ψυχῆς ἀρετὰς διείλομεν, καὶ τὰς μὲν εἶναι τοῦ ἡθους ἔφαμεν, τὰς δὲ, τῆς διανοίας. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἡθικῶν διεληλύθαμεν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέγομεν οὕτως. Πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυχῆς, τό τε λόγον ἔχον, καὶ τὸ ἄλογον· νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον. Καὶ ὑποκείμενῳ δύο τὰ λόγον ἔχοντα, ἐν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ

ταῖα ἅτα τῶν ὄντων, ὧν αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐνδεχονται ἄλλως ἔχειν, ἐν δὲ γε, ὧς τὰ ἐνδεχόμενα· πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων ἕτερον τῷ γένει, τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός, εἴπερ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκνωτότητα ἢ γυνώσις ὑπάρχει αὐτοῖς. Λεγέσθω δὲ τούτων, τὸ μὲν ἐπιστημονικόν, τὸ δὲ λογιστικόν· τὸ γὰρ βουλευέσθαι καὶ λογίζεσθαι ταυτόν· οὐθὶς δὲ βουλευέται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. Ὡστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἐν τι μέρος τοῦ λόγου ἔχοντος. Ληπτίον ὅρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἢ βελτίστη ἔξις· αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου· ἢ δ' ἀρετὴ, πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκνῶν.

CAPUT II.

Τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἰσθησις, νοῦς, ὄρεξις. Τούτων δ' ἡ αἰσθησις, οὐδεμιᾶς ἀρχὴ πράξεως· δῆλον δὲ τῷ ταῖς θηρίαις αἰσθησιν μὲν ἔχειν, πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν. Ἔστι δ' ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὁρέξει διώξις καὶ φυγή· ὡστ' ἐπειδὴ ἡ ἡθικὴ ἀρετὴ, ἔξις προαιρετικῆ· ἢ δὲ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτικῆ· δεῖ διὰ ταῦτα, τὸν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι, καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθήν· εἴπερ ἡ προαίρεσις σπθονδαία· καὶ πᾶ αὐτὰ, τὸν μὲν, φάναι· τὴν δὲ, διώκειν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια, πρακτικῆ. Τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τὰληθές ἐστι καὶ τὸ ψεῦδος· τοῦτο γὰρ ἐστὶ παντὸς διανοητικοῦ ἔργον· τοῦ δὲ πρακτικοῦ καὶ διανοητικοῦ; ἡ ἀλήθεια, ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὁρέξει τῇ ὀρθῇ. Πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ, προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλλ' οὐχ οὗ ἕκκα· προαι-

ρίσεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος ὁ ἕνεκά τινος· διὸ οὐτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὐτ' ἄνευ ἡθικῆς ἐστὶν ἔξωτος ἢ προαιρέσις· εὐπραξία γάρ. Καὶ τὸ ἐναντίον ἐν πράξει ἄνευ διανοίας καὶ ἡθους οὐκ ἔστι. Διάνοια δ' αὕτη οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ πρακτικὴ· αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιητικῆς ἄρχη· ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν, καὶ οὐ τέλος ἀπλῶς, ἀλλὰ πρὸς τι καὶ τινὸς τὸ ποιητόν, ἀλλ' οὐ τὸ πρακτόν· ἡ γὰρ εὐπραξία, τέλος· ἡ δ' ὄρεξις, τούτου· διὸ, ἡ ὀρεκτικὸς νοῦς ἢ προαιρέσις, ἢ ὄρεξις διανοητικὴ· καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ἄνθρωπος. Οὐκ ἔστι δὲ προαιρέτιον οὐθὲν γεγονός· οἶον, οὐθεὶς προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι· οὐδὲ γὰρ βουλεύεται περὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἔσομένου καὶ ἐνδεχομένου. Τὸ δὲ γεγονός, οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι· διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων·

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,

Ἀγένητα ποιεῖν ἄσπ' ἂν ἢ πεπραγμένα.

Ἀμφοτέρων δὲ τῶν νοητικῶν μορίων ἀλήθεια τὸ ἔργον. Καθ' ὅς οὖν ἕξεις μάλιστα ἀληθεύει ἑκάτερον, αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν.

CAPUT III.

Ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν, περὶ αὐτῶν πάλιν λέγωμεν. Ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ καταφάναι ἢ ἀποφάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δ' ἐστὶ, τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς· ὑπολήψει γὰρ καὶ δόξη ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι. Ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστὶν, ἐντεῦθεν φανερόν, εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότησι· πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν. Τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν γένη-

ται, λανθάνει εἰ ἔστιν, ἢ μή. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ τὸ ἐπιστητόν. Αἰδίων ἄρα· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα, ἀπλῶς αἰδία πάντα· τὰ δ' αἰδία, ἀγέννητα καὶ ἀφθάρτα. Ἔτι, διδακτικὴ πᾶσα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι, καὶ τὸ ἐπιστητόν μαθητόν· ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς ἐλέγομεν· ἡ μὲν γὰρ, δι' ἐπαγωγῆς· ἡ δὲ, συλλογισμῶν. Ἡ μὲν δὲ ἐπαγωγή ἀρχή ἐστι καὶ τοῦ καθόλου· ὁ δὲ συλλογισμὸς, ἐκ τῶν καθόλου. Εἰσὶν ἄρα ἀρχαί, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς, ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμὸς. Ἐπαγωγή ἄρα. Ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτική, καὶ ὅσα ἄλλα προσδιορίζομεθα ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς· ὅταν γὰρ πῶς πιστεύῃ, καὶ γνώριμοι αὐτῇ ὦσιν αἱ ἀρχαί, ἐπίσταται· εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος. κατὰ συμβεβηκὸς ἔξει τὴν ἐπιστήμην. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT IV.

Τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν, ἔστι τι καὶ ποιητόν καὶ πρακτόν· ἕτερον δ' ἐστὶ ποίησις, καὶ πράξις· πιστεύομεν δὲ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις· ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου ἕξις πρακτικὴ, ἕτερόν ἐστι τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. Καὶ οὐδὲ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων· οὔτε γὰρ ἡ πράξις, ποίησις; οὔτε ἡ ποίησις, πράξις ἐστίν. Ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅπερ ἕξις τίς μετὰ λόγου ποιητικὴ, καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστίν; ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστίν, οὔτε τοιαύτη, ἢ οὐ τέχνη; ταυτόν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικῆς. Ἔστι δὲ τέχνη, πᾶσα παρὰ γένεσιν, καὶ τὸ τεχνάζειν, καὶ θεωρεῖν,

ὅπως ἂν γένηται τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι· καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ· οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, ἢ γινομένων, ἢ τέχνη ἐστίν· οὔτε τῶν κατὰ φύσιν. Ἐν αὐτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὴν ἀρχήν. Ἐπεὶ δὲ ποιήσεις καὶ πράξεις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιήσεως, ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι· καὶ τρόπον τινὰ περὶ τὰ αὐτὰ ἐστὶν ἡ τύχη καὶ ἡ τέχνη, καθάπερ καὶ Ἀγαθῶν φησὶ,

Τέχνη τύχην ἔσπερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικὴ ἐστίν· ἡ δ' ἀτεχνία, τοῦναντίον μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν.

CAPUT V.

Περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν, θεωρήσαντες, τίνας δὴ λέγομεν τοὺς φρονίμους. Δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι, τὸ δύνασθαι καλῶς βουλευσασθαι περὶ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν· ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ τοὺς περὶ τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μὴ ἐστὶ τέχνη. Ὡστε καὶ ὅλως ἂν εἴη φρόνιμος ὁ βουλευτικός· βουλεύεται δ' οὐθαὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πράττειν. Ὡστ' εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετ' ἀποδείξεως, ὧν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἐστὶν ἀπόδειξις, (πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν·) καὶ οὐκ ἔστι βουλευσασθαι περὶ τῶν ἐξ

ἀνάγκης ὄντων οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη, οὐδὲ
 τέχνη· ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτικὸν ἄλλως
 ἔχειν· τέχνη δ', ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως, καὶ ποιή-
 σιως. Αἰετίζεται ἄρα αὐτὴν εἶναι, ἔξιν ἀληθῆς μετὰ
 λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπων ἀγαθὰ καὶ κακά.
 Τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως, ἕτερον τὸ τέλος· τῆς δὲ πρά-
 ξεως, οὐκ αἰεὶ· ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία τέλος. Διὰ
 τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους, φρονίμους οἰόμε-
 θα εἶναι, ὅτι τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ, καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώ-
 ποις δύνανται θεωρεῖν· εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα
 τοὺς οἰκονομικοὺς, καὶ πολιτικοὺς. Ἐνθεν καὶ τὴν
 σωφροσύνην τούτῳ πρσασγορεύομεν τῷ ὀνόματι, ὥς
 σώζουσιν τὴν φρόνησιν. Σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπό-
 ληψιν· οὐ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθεῖρει, οὐδὲ δια-
 στρέφει τὸ ἥδυν, καὶ τὸ λυπηρὸν, οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον
 δυεῖν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, ἢ οὐκ ἔχει· ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ
 πρακτικόν· αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτικῶν, τὸ οὐ ἕνεκα
 τὰ πρακτικά· τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν, ἢ λύπην,
 εὐθύς οὐ φανεῖται ἡ ἀρχή, οὐδὲ δεῖν τούτου ἕνεκα,
 οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἰρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν· ἔστι
 γὰρ ἡ κακία, φθαρτικὴ ἀρχὴς· ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρό-
 νησιν ἔξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆς, περὶ τὰ ἀνθρώ-
 πινα ἀγαθὰ πρακτικὴν. Ἀλλὰ μὴν, τέχνης μὲν ἐστὶν
 ἀρετὴ· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστι. Καὶ ἐν μὲν τέχνῃ
 ὁ ἐκὼν ἀμαρτάνων, αἰρετώτερος· περὶ δὲ φρόνησιν,
 ἥτιον, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς. Ἀπλοῦν οὖν ὅτι
 ἀρετὴ τις ἐστὶ, καὶ οὐ τέχνη. Δυσκοῦν δ' ὄντων μεροῦν
 τῆς ψυχῆς τῶν λόγον ἔχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ,
 τοῦ δοξαστικοῦ· ἢ τε γὰρ δόξα, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον
 ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις· ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἔστι

μετὰ λόγου μόνον. Σημῆϊον δ', ὅτι λήθη, τῆς μὲν τοιαύτης ἕξεως ἐστι· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστιν.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ἐπόληψις, καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων· εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης· μετὰ λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη· τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ, οὐτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη, οὔτε τέχνη, οὔτε φρόνησις. Τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητόν, ἀποδεικτόν· αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὔσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν· οὐδὲ δὴ σοφία τούτων ἐστὶ· τοῦ γὰρ σοφοῦ, περὶ ἐνίων ἔχειν ἀπόδειξιν ἐστίν. Εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν, καὶ μηδέποτε διαψευδόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα, ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη, καὶ φρόνησις ἐστὶ, καὶ σοφία, καὶ νοῦς· τούτων δὲ τριῶν μὴθὲν ἐνδέχεται εἶναι· λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν, ἐπιστήμην· λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν.

CAPUT VII.

Τὴν δὲ σοφίαν ἐν ταῖς τέχναις, τοῖς ἀκριβεσιτάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν· οἶον, Φειδίαν, λιθουργὸν σοφόν· καὶ Πολύκλειτον, ἀνδριαντοποιόν· ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. Εἶναι δὲ τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως οὐ κατὰ μέρος, οὐδὲ ἄλλό τι ἢ σοφοὺς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργεῖτῃ·

Τὸν δ' οὐτ' ἄρ' σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὐτ' ἀροτῆρα,

Οὐτ' ἄλλως τι σοφόν.

Ὡστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεσιτάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. Δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν

ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύειν. Ὡστ' εἴη ἢ ἡ σοφία, νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων· ἄτοπον γάρ, εἴ τις τὴν ἐπιστήμην, πολιτικὴν· ἢ τὴν φρόνησιν, σπουδαιοτάτην οἶεται εἶναι, εἴ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀνθρώπος ἐστίν. Εἰ δὲ, ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι, τὸ δὲ λευκὸν καὶ εὐθὺ ταὐτὸ αἰεὶ, καὶ τὸ σοφὸν ταὐτὸ πάντες ἂν εἴποιεν· φρόνιμον δὲ ἕτερον· τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα εὖ θεωροῦν, φαῖεν ἂν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ περιτρέψειαν αὐτά· διὸ καὶ τῶν θηρίων ἕνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὐτῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικὴν. Φανερόν δ', ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ σοφία, ἡ αὐτή. Εἰ γὰρ τὴν περὶ τὰ ὠφέλιμα τὰ αὐτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλὰ ἔσονται σοφαί. Οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἀπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων· ἀλλ' ἑτέρα περὶ ἕκαστον· εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων· εἰ δ', ὅτι βέλτιστον ἀνθρώπος τῶν ἄλλων ζώων, οὐδὲν διαφέρει· καὶ γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον τὰ φανερώτατά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη, καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει· διὸ καὶ Ἀναξαγόραν, καὶ Θαλῆν, καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μὲν, φρονίμους δ' οὐ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμφέρονθ' αὐτοῖς· καὶ περιττὰ μὲν, καὶ θαναμαστὰ, καὶ χαλεπὰ, καὶ δαιμόνια, εἰδέναι αὐτοὺς φασιν· ἄχρηστα δ', ὅτι οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. Ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ περὶ ὧν ἐστὶ βουλευσασθαι· τοῦ γὰρ φρονίμου

μάλιστα τοῦτ' ἔργον εἶναι φάμεν, τὸ εὖ βουλευέσθαι. Βουλευέται δ' οὐθεις περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τί ἐστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. Ὁ δὲ ἀπλῶς εὐβουλος, ὁ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπου τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν· οὐδ' ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν· πρακτικὴ γάρ· ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ' ἕκαστα. Διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες, ἐνίων εἰδότεων πρακτικώτεροι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι· εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦφα εὐπεπτα κρέσσονα καὶ ὑγιεινὰ, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοεῖ, οὐ ποιήσῃ ὑγιεινὰ, ἀλλ' ὁ εἰδὼς, ὅτι τὰ ὀνίθια κοῦφα καὶ ὑγιεινὰ, ποιήσῃ μᾶλλον· ἡ δὲ φρόνησις, πρακτικὴ· ὥστε δεῖ ἅμφω ἔχειν, ἢ ταύτην μᾶλλον· εἴη δ' ἂν τις καὶ ἐν ταῦθα ἀρχιτεκτονική.

CAPUT VIII.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ, καὶ ἡ φρόνησις, ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις· τὸ μέντοι εἶναι, οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς. Τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις, νομοθετικὴ· ἡ δὲ, ὡς τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα, πολιτικὴ· αὕτη δὲ πρακτικὴ, καὶ βουλευτικὴ· τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτὸν, ὡς τὸ ἔσχατον. Διὸ πολιτεύεσθαι τούτους μόνον λέγουσι· μονοὶ γὰρ πραττουσιν οὗτοι, ὥσπερ οἱ χειροτέχναι· δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστα εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα. Καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις· ἐκείνων δὲ, ἡ μὲν, οἰκονομία· ἡ δὲ, νομοθεσία· ἡ δὲ, πολιτικὴ· καὶ ταύτης, ἡ μὲν, βουλευτικὴ· ἡ δὲ, δικαστικὴ. Εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη γνώσεως, τὸ αὐτὰ εἰδέναι· ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν· καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὐτὸν εἰδὼς

καὶ διατρέβων, φρόνιμος εἶναι· οἱ δὲ πολιτικοί, πολυπράγμονες· διὸ καὶ Εὐριπίδης,

Πῶς δ' ἄν φρονολήν, ᾧ παρῇν ἀπραγμόνως

Ἐν τοῖσι πολλοῖς ἡριθμημένῳ στρατοῦ,

Ἴσον μετασχεῖν [τῷ σοφωτάτῳ τύχης·]

Τοὺς γὰρ περισσοὺς καὶ τι πρᾶσσοντας πλείον
[Ζεὺς μισεῖ.] Ζητοῦσι γὰρ τὸ αὐτοῖς ἀγαθόν, καὶ
οἶονται τοῦτο δεῖν πράττειν. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης
ἐλήλυθε τὸ τούτους εἶναι φρονίμους· καίτοι ἴσως οὐκ
ἔστι τὸ αὐτοῦ ἄνευ οἰκονομίας, οὐδ' ἄνευ πολιτείας.
Ἔτι δέ, τὸ αὐτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον καὶ σκε-
πτεόν. Σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἰρημένου, καὶ διότι γεω-
μετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθηματικοὶ γίνονται, καὶ σο-
φοὶ τὰ τοιαῦτα· φρόνιμος δ' οὐ δοκεῖ γίνεσθαι.
Αἴτιον δ', ὅτι καὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις,
ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας· νέος δ' ἐμπειρος
οὐκ ἔστι· πλῆθος γὰρ χρόνον ποιήσει τὴν ἐμπειρίαν·
ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἄν τις σκέψοιτο, διὰ τί μαθητικὸς μὲν
παῖς γένοιτ' ἂν, σοφὸς δὲ ἢ φυσικὸς οὐ· ἢ ὅτι τὰ
μὲν δι' ἀφαιρέσεώς ἐστι, τῶν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐξ ἐμπει-
ρίας. Καὶ τὰ μὲν, οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι, ἀλλὰ λέ-
γουσι· τῶν δέ, τό τί ἐστιν οὐκ ἄδηλον. Ἔτι, ἡ ἀμαρ-
τία, ἢ περὶ τὸ καθόλου ἐν τῷ βουλευσασθαι, ἢ περὶ
τὸ καθ' ἕκαστον· ἢ γὰρ, ὅτι πάντα τὰ βαρύνεσθαι μα-
ῦδατα, φαῦλα· ἢ ὅτι τοδὶ βαρύνεσθαι μόνον. Ὅτι δ'
ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν. Τοῦ γὰρ ἐσχά-
του ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται· τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον.
Ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ· ὁ μὲν γὰρ νοῦς, τῶν ὄρων,
ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἡ δὲ, τοῦ ἐσχάτου, οὐ οὐκ ἔστιν
ἐπιστήμη, ἀλλ' αἰσθησις· οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ' οἷα

ARIST. EUDEM.

N

αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον, τρίγωνον· στήσεται γὰρ καὶ κεῖ. Ἄλλ' αὕτη μᾶλλον αἰσθησις ἢ φρόνησις· ἐκείνης δὲ, ἄλλο εἶδος.

CAPUT IX.

Τὸ ζητεῖν δὲ, καὶ τὸ βουλευέσθαι διαφέρει· τὸ γὰρ βουλευέσθαι, ζητεῖν τι ἐστὶ. Δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας, τί ἐστι, πότερον ἐπιστήμη τις, ἢ δόξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλο τι γένος. Ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν· ἡ δ' εὐβουλία, βουλή τις ἐστίν· ὁ δὲ βουλευόμενος, ζητεῖ καὶ λογίζεται. Ἀλλὰ μὴν, οὐδ' εὐστοχία· ἄνευ τε γὰρ λόγου, καὶ ταχύ τι ἢ εὐστοχία· βουλευόνται δὲ πολὺν χρόνον, καὶ φασὶ, πράττειν μὲν δεῖν ταχύ τὰ βουλευθέντα, βουλευέσθαι δὲ βραδέως. Ἐτι, ἡ ἀγχίνοια ἕτερον, καὶ ἡ εὐβουλία. Ἔστι δὲ εὐστοχία τις, ἡ ἀγχίνοια. Οὐδὲ δὴ δόξα, ἡ εὐβουλία οὐδεμία· ἀλλ' ἐπεὶ, ὁ μὲν κακῶς βουλευόμενος, ἁμαρτάνει· ὁ δὲ εὖ, ὀρθῶς βουλευέται, δηλὸν ὅτι ὀρθότης τις ἢ εὐβουλία ἐστίν· οὐτ' ἐπιστήμης δὲ, οὔτε δόξης· ἐπιστήμης μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης· οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία· δόξης δ' ὀρθότης, ἡ ἀλήθεια. Ἀρα δὲ καὶ διώρισται ἤδη πᾶν οὗ δόξα ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν αὐδ' ἄνευ λόγου ἡ εὐβουλία· διανοίας ἄρα λείπεται· αὕτη γὰρ οὐπω φάσις· καὶ γὰρ ἡ δόξα, οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις τις ἤδη· ὁ δὲ βουλευόμενος, εἴαν τε εὖ, εἴαν τε κακῶς βουλευῇται, ζητεῖ τι, καὶ λογίζεται. Ἀλλὰ ὀρθότης τις ἐστὶν ἡ εὐβουλία, βουλῆς· διὸ ἡ βουλή ζητητέα πρῶτον τί, καὶ περὶ τί. Ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεοναχῶς, δηλὸν ὅτι οὐ πᾶσα· ὁ γὰρ ἀκρατής καὶ ὁ φαῦλος, ὁ προτίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ, τεύξεται· ὥστε ὀρ-

Θῶς ἔσται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς.
 Δοκεῖ δὲ ἀγαθόν τι τὸ εὐβουλευέσθαι· ἡ γὰρ τοιαύ-
 τη ὁρθότης βουλῆς, εὐβουλία, ἡ ἀγαθοῦ τευκτική.
 Ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τυχεῖν· καὶ
 ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι, τυχεῖν· δι' οὗ δέ, οὗ· ἀλλὰ ψευδῇ
 τὸν μέσον ὅρον εἶναι· ὥστ' οὐδ' αὐτὴ πω εὐβουλία,
 καθ' ἣν, οὗ δεῖ μὲν τυγχάνει, οὐ μέντοι δι' οὗ ἔδει.
 Ἔτι, ἐστὶ πολὺν χρόνον βουλευόμενον τυχεῖν· τὸν δέ,
 ταχύ. Οὐκοῦν, οὐδ' ἐκείνη πω εὐβουλία· ἀλλ' ὁρ-
 θότης ἡ κατὰ τὸ ὠφελίμον, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὥς, καὶ
 ὅτε. Ἔτι, ἐστὶ καὶ ἀπλῶς εὐβουλευέσθαι, καὶ πρὸς
 τι τέλος. Ἡ μὲν δὴ ἀπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἀπλῶς
 κατορθοῦσα· ἡ δὲ τις, ἡ πρὸς τι τέλος. Εἰ δὴ τῶν
 φρονίμων τὸ εὐβουλευέσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἢ ὁρ-
 θότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρὸς τι τέλος, οὗ ἡ φρό-
 νησις ἀληθὴς ὑπόληψις ἐστίν.

CAPUT X.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἧς
 λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὗτε ὅλως τὸ αὐτὸ
 ἐπιστήμη, ἡ δόξη· πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί· οὐτέ
 τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἡ ἰατρική·
 περὶ ὑγιεινῶν γὰρ ἂν ἦν· ἡ γεωμετρία· περὶ μεγέθῃ
 γάρ· οὐτε γὰρ περὶ τῶν ἀπὸ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ
 σύνεσις ἐστίν, οὐτε περὶ τῶν γιγνομένων ὁπουοῦν· ἀλ-
 λά περὶ ὧν ἀπορήσεις ἂν τις καὶ βουλεύσαιτο· διὸ,
 περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν· οὐκ ἔστι δὲ ταῦ-
 τὸν σύνεσις καὶ φρόνησις· ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, ἐπι-
 τακτική ἐστι· τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μὴ, τὸ τέλος αὐ-
 τῆς ἐστίν· ἡ δὲ ξύνεσις, κριτική μόνον· ταῦτ' οὖν γὰρ
 σύνεσις καὶ εὐξυνεσία· καὶ γὰρ οἱ συνετοί, καὶ εὐ-

σύνετοι· ἔστι δ', οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν, οὔτε τὸ λαμβάνειν, ἢ σύνεσις· ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέγεται συνιέναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ κρίναι περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησις ἐστίν, ἄλλου λέγοντος, καὶ κρίνειν καλῶς· τὸ γὰρ εἶναι τῷ καλῶς ταῦτό· Καὶ ἐντεῦθεν ἐλήλυθε τοῦνομα ἢ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι, ἐκ τῆς ἐν τῷ μανθάνειν· λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολ-
λάκις.

CAPUT XI.

Ἡ δὲ καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν ἐγνώμονας· καὶ ἔχειν φαμέν γνώμην, ἢ τοῦ ἐπεικοῦς ἐστὶ κρίσις ὁρ-
θή. Σημεῖον δέ· τὸν γὰρ ἐπεικῇ μάλιστα φάμεν εἶναι συγγνωμονικόν· καὶ ἐπεικῆς, τὸ ἔχειν περὰ ἔνια συγγνώμην· ἢ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ ἐπειμοῦς ὁρθή· ὁρθή δέ, ἢ τοῦ ἀληθοῦς. Εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἔξις αὗται εὐλόγως εἰς ταῦτό τείνουσαι· λέγομεν γὰρ γνώμην, καὶ σύνεσιν, καὶ φρόνησιν, καὶ νοῦν, ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν, καὶ νοῦν ἤδη, καὶ φρονίμους, καὶ συνετοὺς· πᾶσαι γὰρ αἱ δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν καθ' ἕκαστον· καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικῷ εἶναι περὶ ὧν ὁ φρό-
νιμος, συνετός, καὶ ἐγνώμων, ἢ συγγνώμων· τὰ γὰρ ἐπεικῇ, κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς ἄλλον. Ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχά-
των, ἅπαντα τὰ πρακτὰ· καὶ γὰρ τὸν φρονίμονα δεῖ γινώσκειν αὐτά· καὶ ἡ σύνεσις, καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτὰ· ταῦτα δ', ἐσχάτα· καὶ ὁ νοῦς, τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφοτέρω. Καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὄρων, καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστὶ, καὶ οὐ λόγος· ὁ μὲν κατὰ τὰς

ἀποδείξεις, τῶν ἀκινήτων ὄρων, καὶ πρώτων· ὁ δὲ ἐν ταῖς πρακτικαῖς, τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἐτέρας προτάσεως· ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὐται· ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. Τούτων οὖν δεῖ ἔχειν αἰσθησιν· αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς· διὸ καὶ φυσικὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα· καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδεὶς· γνώμην δ' ἔχει, καὶ σύνεσιν, καὶ νοῦν. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολουθεῖν· καὶ ἥδε ἡ ἡλικία νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, ὡς τῆς φύσεως αἰτίας οὐσης· διὸ καὶ ἀρχή, καὶ τέλος, νοῦς· ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις, καὶ περὶ τούτων· ὥστε δεῖ προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρσιβυτέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἥτιον τῶν ἀποδείξεων· διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα, ὁρῶσι τὰς ἀρχάς. Τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ σοφία, καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ τίνα τυγχάνει ἑκατέρω οὐσα, καὶ οὐκ ἄλλου. τῆς ψυχῆς μορίου ἀρετὴ ἑκατέρω, εἴρηται.

CAPUT XII.

Διαπορήσεις δ' ἂν τις περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοι εἰσιν· ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ ἐξ ὧν ἔσται εὐδαιμόνων ἄνθρωπος· οὐδεμιᾶς γὰρ ἐστὶ γενέσεως. Ἡ δὲ φρόνησις, τοῦτο μὲν ἔχει· ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς; εἴπερ, ἡ μὲν φρόνησις ἐστὶν, ἡ περὶ τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπων· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστὶ πράττειν· οὐθὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ εἰδέναι αὐτὰ ἔσμεν, εἴπερ ἔξαις αἱ ἀρεταὶ εἰσιν· ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ, οὐδὲ τὰ εὐεκτικὰ, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται· οὐθὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἱατρικὴν ἢ

γυμναστικήν ἔσμεν. Εἰ δὲ μὴ τούτων χάριω φρόνι-
 μον θετέον, ἀλλὰ τοῦ γενέσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις
 οὐθέν ἂν εἴη χρήσιμος· ἔτι δὲ, οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν·
 οὐθέν γὰρ διοίσει αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ἄλλοις ἔχουσι πεί-
 θεσθαι. Ἰκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖν, ὥσπερ καὶ περὶ
 τὴν ὑγίειαν· βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν, ὅμως οὐ μαν-
 θάνομεν ἰατρικήν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον ἂν εἶ-
 ναι δοξίειν, εἰ, χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριώτερα αὐ-
 τῆς ἔσται· ἢ γὰρ ποιούσα, ἄρχει, καὶ ἐπιτάττει περὶ
 ἕκαστον. Περὶ δὲ τούτων λεκτέον· νῦν μὲν γὰρ ἡ-
 πόρηται περὶ αὐτῶν μόνον. Πρῶτον μὲν οὖν λέγο-
 μεν, ὅτι καθ' αὐτὰς ἀναγκαῖον αἰρετάς αὐτὰς εἶναι,
 ἀρετάς γ' οὖσας, ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου· καὶ εἰ μὴ
 ποιούσι μηδὲν, μηδ' ἑτέρα αὐτῶν. Ἐπειτα καὶ, ποι-
 οῦσι μὲν, οὐχ ὥς ἰατρικὴ δὲ, ὑγίειαν, ἀλλ' ὥς ἡ ὑγίεια
 οὕτως ἡ σοφία, εὐδαιμονίαν. Μέρος γὰρ οὖσα τῆς
 ὅλης ἀρετῆς, τῷ ἔχεισθαι ποιεῖ, καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαί-
 μονα. Ἔτι, τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατὰ τε τὴν φρό-
 νησιν καὶ τὴν ἡθικὴν ἀρετὴν· ἢ μὲν γὰρ ἀρετὴ, τὸν
 σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν· ἢ δὲ φρόνησις, τὰ πρὸς τοῦτον.
 Τοῦ δὲ τειάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ
 τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ· οὐθέν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράτ-
 τειν, ἢ μὴ πράττειν. Περὶ δὲ τοῦ μηδὲν εἶναι πρα-
 κτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν, τῶν καλῶν καὶ δικαίων,
 μικρὸν ἄνωθεν ἀρκετέον, λαβόντας ἀρχὴν ταύτην· ὥσ-
 περ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τινας οὐ-
 πω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τε-
 ταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι'
 ἑτερόν τι, καὶ μὴ δι' αὐτά· καὶ τοι πράττουσιν γε ἃ δεῖ,
 καὶ ὅσα χρή τὸν σπουδαῖον· οὕτως ὥς ἔοικεν, ἐστὶ τὸ

πῶς ἔχοντα πράττειν ἕκαστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν· λί-
γω δ', οἷον, διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν
πραττομένων. Τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ
ἡ ἀρετὴ· τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι,
οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἐτέρας δυνάμεως. Λεκτίον
δ' ἐπιστήσασι σαφέστερον περὶ αὐτῶν. Ἔστι δὴ τις
δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα· αὕτη δὲ ἐστι τοιαύτη,
ᾧστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα,
δύνασθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. Ἄν
μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ἢ καλὸς, ἐπαινετὴ ἐστίν· ἂν δὲ
φαιῦλος, πανουργία· διὸ καὶ τοὺς φρονίμους, δεινοὺς,
καὶ οὐ πανούργους φαμὲν εἶναι. Ἔστι δὲ ἡ φρόνησις,
οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης.
Ἡ δ' ἔξις τῷ ὅμματι τούτῳ γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ
ἄνευ ἀρετῆς, ὡς εἴρηται τε, καὶ ἐστι δῆλον· οἱ γὰρ
συλλογισμοὶ τῶν πρακτικῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν· ἐπειδὴ
τοιόνδε τὸ τέλος, καὶ τὸ ἄριστον, ὅτιδήποτε ὄν· ἔστω
γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν· τοῦτο δ', εἰ μὴ τῷ ἀγα-
θῷ, οὐ φαίνεται· διαστρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία,
καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρχὰς·
ᾧστε φανερόν, ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι, μὴ ὄντα
ἀγαθόν.

CAPUT XIII.

Σκεπτιέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς· καὶ γὰρ ἡ
ἀρετὴ παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δει-
νότητα· οὐ ταῦτόν μὲν, ὅμοιον δέ· οὕτω καὶ ἡ φυ-
σικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν· πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα
τῶν ἡθῶν ὑπάρχειν φύσει πως· καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ
σωφρονικοὶ, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τὰλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ
γενετῆς· ἀλλ' ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως

ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρ-
 χειν· καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρ-
 χουσιν ἕξεις· ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὐ-
 σαι· πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματα
 ἰσχυρῶ ἄνευ ὕψεως κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι
 ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα.
 Ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῷ πράττειν διαφέρει· ἡ δ' ἕξις
 ὁμοία οὐσα, τότ' ἔσται κυρίως ἀρετή. Ὡστε καθάρ-
 περ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ, δύο ἐστὶν εἶδη, δεινότης, καὶ
 φρόνησις· οὕτως ἐπὶ τοῦ ἡθικοῦ, δύο ἐστί· τὸ μὲν
 ἀρετὴ φυσικὴ· τὸ δ', ἡ κυρία· καὶ τούτων, ἡ κυρία
 οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως· διόπερ φασὶ, πάσας τὰς
 ἀρετὰς φρονήσεις εἶναι· καὶ Σωκράτης, τῇ μὲν, ὁρθῶς
 ἐξήτει· τῇ δ', ἡμάρτανεν. Ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις
 ὥτεο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν· ὅτι δ' οὐκ
 ἄνευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. Σημεῖον δὲ· καὶ γὰρ
 νῦν πάντες, ὅταν ὀρίζονται τὴν ἀρετὴν, προστιθέασι
 τὴν ἕξιν, εἰπόντες καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστὶ, τὴν κατὰ τὸν ὁρ-
 θὸν λόγον· ὁρθὸς δ', ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. Ἐοί-
 κασι δὲ μαντεύεσθαι πῶς ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις
 ἀρετὴ ἐστίν, ἡ κατὰ τὴν φρόνησιν. Δεῖ δὲ μικρὸν με-
 ταβῆναι· οὐ γὰρ μόνον ἡ κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον, ἀλλὰ
 καὶ ἡ μετὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετὴ ἐστίν. Ὁρθὸς
 δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων, ἡ φρόνησις ἐστίν. Σω-
 κράτης μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς ὥτεο εἶναι· ἐπι-
 στήμας γὰρ εἶναι πάσας· ἡμεῖς δὲ, μετὰ λόγου. Δι-
 λον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀγαθὸν
 εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως· οὐδὲ φρόνιμον, ἄνευ
 τῆς ἡθικῆς ἀρετῆς· ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτην λύει
 ἂν, ὡς διαλεχθείη τις ἂν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ

ἀρεταί· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς εὐφυστάτος πρὸς ἀπώσας·
ὥστε τὴν μὲν ἡδὴ, τὴν δ' οὐπω εἰληφὸς ἔσται· τοῦτο
γὰρ, κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς, ἐνδέχεται· καθ'
ἃς δὲ ἀπλῶς λέγεται ἀγαθός, οὐκ ἐνδέχεται· ἅμα γὰρ
τῇ φρονήσει μιᾷ οὕσῃ, πᾶσαι ὑπάρχουσι. Δῆλον δὲ,
κἄν εἰ μὴ πρακτικὴ ᾗ, ὅτι ἔδει ἂν αὐτῆς διὰ τὸ τοῦ
μορίου ἀρετὴν εἶναι· καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις
ὁρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδ' ἄνευ ἀρετῆς· ἡ μὲν γὰρ,
τὸ τέλος· ἡ δὲ, τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν.
Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γέ ἐστι τῆς σοφίας, οὐδὲ τοῦ
βελτίονος μορίου. Ὡσπερ οὐδὲ τῆς ὑγείας, ἡ ἰα-
τρικὴ. Οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ· ἀλλ' ὁρᾷ ὅπως γένηται.
Ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει, ἀλλ' οὐκ ἐκείνη. Ἔτι,
ὁμοιον κἄν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν τῶν θειῶν,
ὅτι ἐπιτάττει περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

LIBER VI.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον, ἄλλην ποιησαμένους ἀρχὴν,
ὅτι τῶν περὶ τὰ ἡθῆ φευκτῶν, τρία ἔστιν εἶδη, κακία,
ἄκρασία, θηριότης· τὰ δ' ἐναντία, τοῖς μὲν δυοῖ,
δῆλα· τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴν· τὸ δ' ἐγκράτειαν καλοῦμεν·
πρὸς δὲ τὴν θηριότητα, μάλιστα ἂν ἀρμόττοι λέγειν
τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν ἡρωϊκὴν τινα καὶ θείαν, ὥσπερ
Ὅμηρος περὶ Ἑκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν Πρίαμον,
ὅτι σφόδρα ᾗ ἀγαθός,

οὐδὲ ἑώκει

Ἄνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

Ἦστ', εἰ, καθάπερ φασίν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι' ἀρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἢ τῇ θηριωδίᾳ ἀντιθεμένη ἕξις· καὶ γὰρ ὥσπερ οὐδὲ θηρίου ἐστὶ κακία, οὐδ' ἀρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεοῦ· ἀλλ' ἢ μὲν, τιμιώτερον ἀρετῆς· ἢ δὲ, ἕτερόν τι γένος κακίας. Ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι, καθάπερ οἱ Λάκωνες εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, Σείος ἀνὴρ, φασίν. Οὕτω καὶ ὁ θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος· μάλιστα δὲ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστὶ· γίνεται δ' ἔνια καὶ διὰ νόσου καὶ πηρώσεως· καὶ τοὺς διὰ κακίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας οὕτως ἐπιδυσφημοῦμεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ὕστερον ποιητέον τινὰ μνείαν· περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγκρατείας, καὶ καρτερίας· οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ, ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον, οὐθ' ὡς ἕτερον γένος. Δεῖ δ', ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τιθέντας τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶτον διαπορήσαντας, οὕτω δεικνύναι· μάλιστα μὲν οὖν πάντα τὰ ἔνδοξα, περὶ ταῦτα τὰ πάθη· εἰ δὲ μὴ, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα· ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυσχερῆ, καὶ καταλείπεται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. Δοκεῖ δὴ ἢ τε ἐγκράτεια καὶ ἢ καρτερία, τῶν σπουδαίων καὶ τῶν ἐπαινετῶν εἶναι· ἢ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία, τῶν φαύλων τε καὶ ψεκτῶν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενητικὸς τῷ λογισμῷ, καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλα πράττει, διὰ πάθος· ὁ δ' ἐγκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθεῖ διὰ τὸν λό-

γον. Καὶ τὸν σῶφρονα μὲν, ἐγκρατῇ καὶ καρτερί-
κόν· τὸν δὲ τοιοῦτον, οἱ μὲν, πάντα σῶφρονα· οἱ δ'
οὐ· καὶ τὸν ἀκόλαστον, ἀκρατῇ· καὶ τὸν ἀκρατῇ,
ἀκόλαστον συγκεχυμένως. Οἱ δὲ, ἑτέρους εἶναι φασί.
Τὸν δὲ φρόνιμον, ὅτε μὲν, οὐ φασιν ἐνδέχασθαι εἶναι
ἀκρατῇ· ὅτε δὲ, ἐνίοις φρονίμους ὄντας καὶ δεινούς,
ἀκρατεῖς εἶναι. Ἐτι ἀκρατεῖς λέγονται, καὶ θυμοῦ,
καὶ τιμῆς, καὶ κέρδους. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα, ταῦτ'
ἐστίν.

CAPUT II.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, πῶς ὑπολαμβάνων ὀρθῶς;
ἀκρατεύεται τις. Ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὐ φασί τινες
οἷόν τε εἶναι· δεινὸν γὰρ ἐπιστήμης ἐνούσης, ὥς ᾤετο
Σωκράτης, ἄλλό τι κρατεῖν, καὶ περιέλκειν αὐτὸν ὥς-
περ ἀνδράποδον· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως ἐμάχετο
πρὸς τὸν λόγον, ὥς οὐκ οὔσης ἀκρασίας· οὐθένα γὰρ
ὑπολαμβάνοντα, πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ
δι' ἄγνοιαν. Τοὺς μὲν οὖν ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαι-
νομένοις ἐναργῶς, καὶ δεόν ζητεῖν περὶ τὸ πάθος, εἰ δι'
ἄγνοιαν, τίς ὁ τρόπος γίνεται τῆς ἀγνοίας· ἔτι γὰρ οὐκ
οἶται γε ὁ ἀκρατευόμενος, πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέσθαι,
φανερὸν. Εἰσὶ δέ τινες, οἱ τὰ μὲν συγχωροῦσι, τὰ δ' οὐ·
τὸ μὲν γὰρ ἐπιστήμης μηθὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσιν·
τὸ δὲ μηθένα πράττειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ
ὁμολογοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτο, τὸν ἀκρατῇ φασιν οὐκ
ἐπιστήμην ἔχοντα, κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ
δόξαν. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε δόξα, καὶ μὴ ἐπιστήμη, μηδ'
ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἢ ἀντιτείνουσα, ἀλλ' ἡρεμαία, κα-
θάπερ ἐν τοῖς διατάζουσι, συγγνώμη τῷ μὴ ἐν ταύταις
υἱεῖν πρὸς ἐπιθυμίας ἰσχυράς· τῇ δὲ μοχθηρίᾳ οὐ

συγγνάμη· οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ τῶν ψεκτῶν· φρονήσεως ἄρα ἀντιτεινούσης· αὕτη γὰρ ἰσχυρότατον. Ἄλλ' αἰτοπον· ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρατής· φήσεις δ' ἂν οὐδεὶς φρόνιμου εἶναι τὸ πράττειν ἐκόντα τὰ φανυλότατα. Πρὸς δὲ τούτοις, δέδεικται πρότερον, ὅτι πρακτικός γε ὁ φρόνιμος· τῶν ἐσχάτων γὰρ τις καὶ τὰς ἄλλας ἔχων ἀρετάς. Ἔτι, εἰ μὲν ἐν τῷ ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φάυλας, ὁ ἐγκρατής, οὐκ ἔσται ὁ σώφρων ἐγκρατής· οὐδ' ὁ ἐγκρατής, σώφρων· οὔτε γὰρ τὸ ἄγαν, σώφρωνος, οὔτε τὸ φάυλας ἔχειν. Ἀλλὰ μὴν δεῖ γε· εἰ μὲν γὰρ χρησται αἱ ἐπιθυμίαι, φάυλη ἢ κωλύουσα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν· ὥσθ' ἡ ἐγκράτεια, οὐ πᾶσα σπουδαία· εἰ δ' ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν· οὐδ' εἰ φαῦλαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐθὲν μέγα. Ἔτι, εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενητικὸν ποιῇ ἡ ἐγκράτεια, φάυλη, οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ. Καὶ εἰ πάσῃς δόξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικόν, ἔσται τις σπουδαία ἀκρασία· οἷον ὁ Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ· ἐπαινετὸς γὰρ, οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπέισθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς, διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. Ἔτι, ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμενος, ἀπορία· διὰ γὰρ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δεινοὶ ὦσιν, ὅταν ἐπιτύχωσι, ὁ γενόμενος συλλογισμὸς, ἀπορία γίνεται· δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μένειν μὲν μὴ βούληται, διὰ τὸ μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν· προῖέναι δὲ μὴ δύνηται, διὰ τὸ λῦσαι μὴ ἔχειν τὸν λόγον. Συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου ἡ ἀφροσύνη μετὰ ἀκρασίας ἀρετῇ. Τὰναντία γὰρ πράττει ὧν ὑπολαμβάνει, διὰ τὴν ἀκρασίαν. Ἐπολαμβάνει δὲ τὰγαθὰ κακὰ εἶναι, καὶ οὐ δεῖν πράττειν

ὥστε τὰγαθὰ καὶ οὐ τὰ κακὰ πράξει. Ἔτι, ὁ τῷ πεπεισθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡδέα, καὶ προαιρούμενος, βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι τοῦ μὴ διὰ λογισμὸν, ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν· εὐαιτότερος γὰρ διὰ τὸ μεταπεισθῆναι ἂν. Ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παρομῇ ἐν ᾗ φαμέν, ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγη, τί δέῃ ἐπιπίνειν; Εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐπέπειστο ἂ πράττει, μεταπεισθεὶς ἂν ἐπαύσατο· νῦν δὲ πεπεισμένος, οὐδὲν ἥττον ἄλλα πράττει. Ἔτι, εἰ περὶ πάντα ἀκρασία ἐστὶ καὶ ἐγκράτεια, τίς ὁ ἀπλῶς ἀκρατὴς; Οὐθίς γὰρ ἀπάσας ἔχει τὰς ἀκρασίας. Φαμέν δ' εἶναι τινὰς ἀπλῶς. Αἱ μὲν οὖν ἀπορίαι τοιαῦται τινες συμβαλνουνσι. Τούτων δὲ, τὰ μὲν ἀνελεῖν δεῖ· τὰ δὲ, καταλιπεῖν. Ἡ γὰρ κρίσις τῆς ἀπορίας, εὐρεσίς ἐστι.

CAPUT III.

Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες, ἢ οὐ, καὶ πῶς εἰδότες· εἴτα, περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγκρατῆ θεῖον. Λέγω δὲ, πότερον περὶ πῦσαν ἡδονὴν καὶ λύπην, ἢ περὶ τινὰς ἀφωρισμένας· καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν καρτερικόν, πότερον ὁ αὐτός, ἢ ἑτερός ἐστίν· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα συγγενῇ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. Ἔστι δὲ ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότερον ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατὴς εἰσι, τῷ περὶ ἃ, ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὴν διαφορὰν· λέγω δὲ, πότερον τῷ περὶ ταῦτα εἶναι μόνον ἀκρατὴς ὁ ἀκρατὴς, ἢ οὐ· ἀλλὰ τῷ ὅς, ἢ οὐ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀμφοῖν· ἔπειτ' εἰ περὶ ἅπαντ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκράτεια, ἢ οὐ· οὕτε γὰρ περὶ ἀπακῆ ἐστὶν ὁ ἀπλῶς ἀκρατὴς, ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὕτε τῷ πρὸς ταῦτα ἀπλῶς ἔχειν· ταῦτόν γὰρ αἱ ἦν τῇ ἀκολασίᾳ· ἀλλὰ τῷ ὧδὲ ἔχειν· ὁ μὲν

γὰρ, ἄγεται προαιρούμενος, νομίζων αἰεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἢδὺ διώκειν· ὁ δ', οὐκ οἶται μὲν, διώκει δέ. Περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν ἀληθῆ, ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐθὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον· ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων, οὐ διστάζουσιν, ἀλλ' οἶονται ἀκριβῶς εἶδέναι. Εἰ οὖν διὰ τὸ ἡρέμα πιστεύειν, οἱ δοξάζοντες, μᾶλλον τῶν ἐπισταμένων, παρὰ τὴν ὑπόληψιν πράττουσιν, οὐθὲν διοίσει ἐπιστήμη δόξης· ἔνιοι γὰρ πιστεύουσιν οὐθὲν ἥτιον οἷς δοξάζουσιν, ἢ ἔτεροι οἷς ἐπίστανται. Δηλοῖ δὲ Ἡράκλειτος. Ἄλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι· (καὶ γὰρ ὁ ἔχων μὲν, οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστασθαι) διοίσει τὸ, ἔχοντα μὲν, μὴ θεωροῦντα δὲ, πράττειν ἢ μὴ δεῖ πράττειν, τοῦ ἔχοντα κοινῶς θεωροῦντα· τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινὸν, ἀλλ' οὐκ ἐμὴ θεωρῶν. Ἔτι, ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτάσεων, ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρως, οὐθὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστήμην· χρώμενον μέντοι τῇ καθόλου, ἀλλὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος· πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. Διαφέρει δὲ καὶ τὸ καθόλου· τὸ μὲν γὰρ, ἐφ' ἑαυτοῦ· τὸ δ', ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν· οἶον, ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ ξηρὰ, καὶ ὅτι οὗτος ἄνθρωπος, ἢ ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε· ἀλλ' εἰ τόδε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνεργεῖ. Κατὰ γὰρ δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον· ὥστε δοκεῖν, οὕτω μὲν εἶναι μὴθὲν ἄτοπον· ἄλλως δὲ θαυμαστόν. Ἔτι, τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην, ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις; ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ, διαφέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἔξιν· ὥστε καὶ ἔχει πως, καὶ μὴ ἔχειν· οἶον, τὸν καθεύδοντα, καὶ μαινόμενον,

καὶ οἰνωμένον. Ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθενται οἷγε ἐν
 τοῖς πάθεσιν ὄντες· θυμοὶ γὰρ, καὶ ἐπιθυμίαι ἀφρο-
 δισίων, καὶ ἔνια τῶν τοιούτων, ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα
 μεθιστάσιν· ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσι. Δῆλον
 οὖν ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις.
 Τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης,
 οὐδὲν σημεῖον· καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις ὄν-
 τες, ἀποδείξεις, καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους· καὶ
 οἱ πρῶτον μαθόντες, συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους, ἴσα-
 σι δ' οὐπω· δεῖ γὰρ συμφῦναι· τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ·
 ὥστε καθάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑπολη-
 πτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. Ἔτι, καὶ ὥδε
 φυσικῶς ἂν τις ἐπιβλέψει τὴν αἰτίαν· ἡ μὲν γὰρ, κα-
 θόλου δόξα· ἡ δὲ ἑτέρα, περὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν,
 ὧν αἰσθησις ἤδη κυρία· ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐ-
 τῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν, ἔνθα μὲν φάναι τὴν
 ψυχὴν, ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς. Οἶον,
 εἰ παντὸς γλυκέος δεύεσθαι δεῖ· τουτὶ δὲ γλυκὺ,
 ὥς ἐν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ
 μὴ κωλυόμενον, ἅμα τούτῳ καὶ πράττειν. Ὅταν οὖν, ἡ
 μὲν καθόλου ἐνῇ, ἡ κωλύουσα γεύεσθαι· ἡ δὲ ὅτι
 πᾶν τὸ γλυκὺ, ἡδὺ, τουτὶ δὲ, γλυκὺ· αὕτη δὲ ἐνεργεί-
 τυχῇ δὲ ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν λέγει φεύγειν τοῦτο·
 ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει· κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν
 μορίων· ὥστε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης
 ἀκρατεύεσθαι, οὐκ ἐναντίας δὲ καθ' αὐτήν, ἀλλὰ
 κατὰ συμβεβηκός· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, ἐναντία, ἀλλ' οὐχ
 ἡ δόξα, τῷ ὁρθῷ λόγῳ· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία
 οὐκ ἀκρατῇ, ὅτι οὐκ ἔχει καθόλου ὑπόληψιν, ἀλλὰ
 τῶν καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. Πῶς δὲ

λυεται ἡ ἄγνοια, καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων ὁ ἀκρα-
τῆς, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἰνώμενου καὶ καθεύδον-
τος, καὶ οὐκ ἴδιος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ
τῶν φυσιολόγων ἀκούειν. Ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρό-
τασις, δόξα τε αἰσθητοῦ, καὶ κυρία τῶν πράξεων
ταύτην ἣ οὐκ ἔχει ὁ ἐν τῷ πάθει ὢν, ἣ οὕτως ἔχει,
ὥς οὐκ ἦν τῷ ἔχειν ἐπίστασθαι, ἀλλὰ λέγειν, ὥσπερ
ὁ οἰνώμενος τὰ Ἐμπεδοκλέους· καὶ διὰ τὸ μὴ καθό-
λου, μηδ' ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ κα-
θόλου τὸν ἔσχατον ὅρον· καὶ ἔοικεν ὁ ἐξήτει Σωκρά-
της συμβαίνειν· οὐ γὰρ τῆς κυρίως εἶναι δοκούσης
ἐπιστήμης παρούσης, γίνεται τὸ πάθος· οὐδ' αὐτὴ
περιέλκεται διὰ τὸ πάθος, ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς.
Περὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα, καὶ μὴ, καὶ πῶς εἰδότα, ἐν-
δέχεται ἀκρατεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω.

CAPUT IV.

Πότερον δέ ἐστὶ τις ἀπλῶς ἀκρατῆς, ἢ πάντες κα-
τὰ μέρος· καὶ, εἰ ἔστι, περὶ ποῖα ἐστὶ, λεκτέον ἐφεξῆς.
Ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡδονᾶς καὶ λύπας εἰσὶν οἱ τ' ἐγκρα-
τεῖς καὶ καρτερικοί, καὶ οἱ ἀκρατεῖς καὶ μαλακοί, φα-
νερόν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ, τὰ μὲν ἀναγκαῖα, τῶν ποιούν-
των ἡδονήν· τὰ δ', αἰρετὰ μὲν καθ' αὐτὰ, ἔχοντα δ'
ὑπερβολήν, ἀναγκαῖα μὲν, τὰ σωματικά· λέγω δὲ τὰ
τοιαῦτα, τὰ τε περὶ τὴν τροφήν, καὶ τὴν τῶν ἀφροδι-
σίων χρεῖαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ αὖ
τὴν ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σφροσύνην· τὰ δ',
ἀναγκαῖα μὲν, οὐ· αἰρετὰ δὲ, καθ' αὐτά· λέγω δὲ, οἶον
νίκην, τιμὴν, πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν
καὶ ἡδέων· τοὺς μὲν οὖν πρὸς ταῦτα παρὰ τὸν ὀρθὸν
λόγον ὑπερβάλλοντας τὸν ἐν αὐτοῖς, ἀπλῶς μὲν οὐ

λέγομεν ἀκρατεῖς· προστιθέντες δὲ τὸ, χρημάτων ἀκρατεῖς, καὶ κέρδους, καὶ τιμῆς, καὶ θυμοῦ· ἀπλῶς δ', οὐ, ὡς ἑτέρους καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους· ὥσπερ Ἀνθρῶπος, ὃ τὰ Ὀλύμπια νεικηκώς· ἐκείτω γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρῷ διαφέρειν· ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἦν· σημεῖον δέ· ἡ μὲν γὰρ ἀκρασία ψέγεται, οὐχ ὡς ἀμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κακία τις, ἡ ἀπλῶς οὕσα, ἡ κατὰ τι μέρος· τούτων δ' οὐθείς. Τῶν δὲ περὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ αἷς λέγομεν τὸν σώφρονα καὶ ἀκόλαστον, ὃ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν τε ἡδέων διώκων τὰς ὑπερβολὰς, καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης καὶ δίψης, καὶ ἀλείας καὶ ψύχους, καὶ πάντων τῶν περὶ ἀφῆν καὶ γεῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατεῖς λέγεται, οὐ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι περὶ τὰδε, καθ' ἑπερ ὀργῆς, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ μαλακοὶ λέγονται περὶ ταύτας· περὶ ἐκείνων δὲ οὐδεμίαν· καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ταῦτὸ τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα· ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὐδένα, διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτάς πως ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι. Οἱ δ', εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰσὶν· ἀλλ'· οἱ μὲν προαιροῦνται· οἱ δ', οὐ προαιροῦνται· διὸ μᾶλλον ἀκόλαστον ἂν ἔποιμεν, ὅστις μὴδ' ἐπιθυμῶν, ἡ ἡρέμα, διώκει τὰς ὑπερβολὰς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἡ τοῦτον ὅστις διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα· τί γὰρ ἂν ἐκείνος ποιήσῃ, εἰ προσγένοιτο ἐπιθυμία νεικική, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείας λύπη ἰσχυρά· ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, αἱ μὲν, εἰσὶ τῷ γένει καλῶν καὶ σπουδαίων· τῶν γὰρ ἡδέων εἶνα, φύσει αἰρετά· τὰ

ARIST. EUDEM.

Ο

δ', ἐναντία τούτων· τὰ δέ, μεταξὺ, καθάπερ διαίλομαι
 πρότερον· οἷον χρήματα, καὶ κέρδος, καὶ νίκη, καὶ
 τιμή· πρὸς ὅπαντα θὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ μεταξὺ,
 οὐ τῷ πάσῃ καὶ ἐπιθυμῶν καὶ φιλεῖν ψέγονται,
 ἀλλὰ τῷ πῶς, καὶ ὑπερβάλλειν· διὸ ὅσοι μὲν παρὰ
 τὸν λόγον ἢ περὶοῦνται, ἢ διαίκουνσι τῶν φύσει τι κα-
 λῶν καὶ ἀγαθῶν, οἷον οἱ παρὰ τιμὴν καὶ μᾶλλον ἢ
 δεῖ σπουδάζοντες, ἢ παρὰ τέκνα καὶ γονεῖς· καὶ γὰρ
 ταῦτα τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἐκπαινεύονται οἱ παρὰ ταῦτα
 σπουδάζοντες· ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν
 τούτοις, εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχεται καὶ πρὸς τοὺς
 θεοὺς· ἢ ὥσπερ Σάτυρος ὁ φιλοπάτωρ ἐκπαιλού-
 μενος, παρὰ τὸν πατέρα· λίαν γὰρ ἐδίδαι μωραίνειν·
 μοχθηρία μὲν οὖν οὐδενίμῃ παρὰ ταῦτ' ἐστὶ, διὰ τὸ ἐ-
 ρημένον, ὅτι φύσει τῶν αἰρετῶν ἑκαστὸν ἐστὶ δι' αὐτό
 φαῦλαι δὲ καὶ φευκταὶ αὐτῶν εἶναι αἱ ὑπερβολαί.
 Ὅμοιος δὲ, οὐδέ ἀκρασία· ἡ γὰρ ἀκρασία, οὐ μόνον
 φευκτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψεκτῶν ἐστὶ. Δὲ ὁμοιότητα
 δὲ τοῦ πάθους προσεπιτιθέμεντες τὴν ἀκρασίαν, παρὰ
 ἐκάστου λέγουσιν, οἷον κακὸν ἱατρὸν, καὶ κακὸν ὑπο-
 κριτὴν, ὃν ἀπλῶς εἶναι ἂν εἴποιεν κακόν· ὥσπερ οὐδ'
 ἐνταῦθα, δεῖ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἐκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ
 τῷ ἀνύλογον ὁρῶσαν· οὕτω δηλονότι καὶ καὶ ὑπερβα-
 λῶν μόνον ἀκρασίαν καὶ ἐγκράσιαν εἶναι, ἣτις ἐστὶ
 παρὰ τὰ αὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ. Πε-
 ρὶ δὲ θυμὸν, καθ' ὁμοιότητα λέγομεν· δεῖ καὶ προστι-
 θέμεντες ἀκρασίῃ θυμοῦ, ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους
 φαιμέν.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ ἐστὶν, ἓν μὲν, ἡδὺα φύσει· καὶ τούτων,

τὰ μὲν, ἀπλῆς· τὰ δὲ, κατὰ γένη καὶ ζώων καὶ ἀν-
 θρώπων· τὰ δ' οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ, τὰ μὲν, διὰ πληρώ-
 σεις, τὰ δὲ, δι' ἔθνη γίνονται· τὰ δὲ, διὰ μοχθηρὰς
 φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων ἕκαστα παραπλησίως
 ἰδεῖν ἔξεις· λέγω δὲ τὰς θηριώδεις, οἷον τὴν ἀνθρώ-
 πον, ἣν λέγουσι τὰς κυούσας ἀνυσχίζουσας, τὰ παι-
 δία κατεσθίειν· ἢ οἷοις φασὶ χαίρειν ἐν τοῖς τῶν ἀπη-
 γριωμένων περὶ τὸν Πόντον, τοὺς μὲν ὁμοῖς, τοὺς
 δὲ, κρίασιν ἀνθρώπων· τοὺς δὲ, τὰ παιδία θανείζειν
 ἀλλήλοις εἰς εὐωχίαν· ἢ τὸ περὶ Φάλαριν λεγόμενον.
 Αὗται μὲν, θηριώδεις· αἱ δὲ, διὰ τε νόσους γίνονται
 καὶ μανίαν ἐν τοῖς· ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερύσας,
 καὶ φαγών· καὶ ὁ τοῦ συνδούλου τὸ ἥπαρ. Αἱ δὲ,
 νοσηματώδεις, ἢ ἐξ ἔθους· οἷον, αἱ τῶν τριχῶν τίλ-
 σεις, καὶ ὀνύχων τρώξεις· ἔτι δ', ἀνθρώπων, καὶ γῆς.
 Πρὸς δὲ τούτοις, ἢ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι· τοῖς
 μὲν γὰρ, φύσει· τοῖς δ', ἐξ ἔθους συμβαλνουσιν· οἷον,
 τοῖς ἐθιζομένοις ἐκ παιδῶν. Ὅσοις μὲν οὖν ἡ φύσις
 αἰτία, τούτους μὲν, οὐδ' ἂν εἰς εἴποι ἀκρατεῖς· ὥσ-
 περ οὐδὲ τὰς γυναῖκας, ὅτι οὐκ ὀπνιλοῦσι, ἀλλ' ὀπνί-
 ονται· ὥσπερ δὲ καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι δι'
 ἔθος. Τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων, ἔξω τῶν
 ὅρων ἐστὶ τῆς κακίας, καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. Τὸ
 δ' ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι, οὐχ ἡ ἀπλή ἀκρασία,
 ἀλλ' ἡ καθ' ὁμοιότητα, καθάπερ καὶ τὸν περὶ τοὺς
 θυμούς· ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πάθους· ἀκρα-
 τῇ δ' οὐ λεπτόν· πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα κακία, καὶ
 ἀφροσύνη, καὶ δειλία, καὶ ἀκολασία, καὶ χαλεπότης,
 αἱ μὲν, θηριώδεις· αἱ δὲ, νοσηματώδεις εἰσὶν· ὁ μὲν
 γὰρ, φύσει τοιοῦτος, εἶος δεδιέναι πάντα, καὶ ψοφήσῃ

μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός· ὁ δὲ, τὴν γαλῆν ἐδεδία,
διὰ νόσον· καὶ τῶν ἀφρόνων, οἱ μὲν, ἐκ φύσεως
ἀλόγιστοι, καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, θηριώδεις,
ὥσπερ ἕνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων· οἱ δὲ, διὰ
νόσους, οἷον τὰς ἐπιληπτικὰς, ἢ μανίας, νοσηματώ-
δεις. Τούτων δ', ἔστι μὲν ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μόνον,
μὴ κρατεῖσθαι δέ· λέγω δὲ, οἷον, εἰ Φάλαρις καταῖχων,
ἐπιθυμῶν παιδίου φαγεῖν, ἢ πρὸς ἀφροδισίων ἄτοπον
ἡδονήν· ἔστι δὲ καὶ κρατεῖσθαι, μὴ μόνον ἔχειν.
Ὡσπερ οὖν καὶ μοχθηρία, ἢ μὲν κατ' ἀνθρώπον, ἀπλῶς
λέγεται μοχθηρία, ἢ δὲ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι θηριώ-
δης, ἢ νοσηματώδης· ἀπλῶς δ', οὐ· τὸν αὐτὸν τρό-
πον δῆλον, ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστίν, ἢ μὲν, θηριώδης·
ἢ δὲ νοσηματώδης· ἀπλῶς δὲ, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπι-
κὴν ἀκολασίαν μόνη. Ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκρά-
τειά ἐστι μόνον περὶ ἅπερ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη·
καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλλα ἐστὶν ἄλλο εἶδος ἀκρασίας,
λεγόμενον κατὰ μεταφοράν, καὶ οὐχ ἀπλῶς, δῆλον.

CAPUT VI.

Ὅτι δὲ καὶ ἥτιον αἰσχρὰ ἀκρασία ἢ τοῦ θυμοῦ, ἢ
ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν· ἔοικε γάρ ὁ θυμὸς,
ἀκούειν μὲν τι τοῦ λόγου, παρακούμεν δέ· καθάπερ
οἱ ταχεῖς τῶν διακόνων, οἱ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγό-
μενον, ἐκθίουσιν, εἴτα ἀμαρτάνουσι τῆς πράξεως· καὶ
οἱ κύρις, πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἢ μόνον ψοφή-
ση, ὑλακτοῦσιν. Οὕτως ὁ θυμὸς, διὰ θερμοότητα
καὶ ταχύτητα τῆς φύσεως, ἀκούσας μὲν, οὐκ ἐπέταγμα
δὲ ἀκούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν· ὁ μὲν γὰρ λό-
γος ἢ ἡ φαντασία, ὅτι ὕβρις ἢ ὀλιγωρία, ἐδήλωσιν·
ὁ δ', ὥσπερ συλλογισόμενος ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ ποιε-

μείν, χαλεπαίνει εὐθύς· ἡ δ' ἐπιθυμία, εἰς μόνον εἴ-
 πη ὅτι ἡδὺ ὁ λόγος, ἢ ἡ αἰσθησις, ὁρμῇ πρὸς τὴν
 ἀπόλαυσιν· ὡς δ' ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ
 πῶς· ἡ δ' ἐπιθυμία, οὐ· αἰσχιῶν οὖν· ὁ μὲν γὰρ,
 τοῦ θυμοῦ ἀκρατῆς, τοῦ λόγου πῶς ἡττᾶται· ὁ δέ,
 τῆς ἐπιθυμίας, οὐ τοῦ λόγου. Ἔτι, ταῖς φυσικαῖς
 μᾶλλον συγγνώμῃ ἀκολουθεῖν ὁρᾷξουσιν, ἐπεὶ καὶ ἐπι-
 θυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσαι κοιναὶ πᾶσι,
 καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί· ὁ δὲ θυμὸς, φυσικώτερον, καὶ ἡ
 χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν
 μὴ ἀναγκαίων· ὡς περ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πα-
 τέρα τυπτοί· καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ· κἀκεί-
 νος, τὸν ἄνωθεν· καὶ τὸ παιδίον δειξας, καὶ οὗτος
 ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται· συγγενὲς γὰρ ἡμῖν· καὶ
 ὁ ἐλκόμενος ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς
 ταῖς θύραις· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐλκύσαι τὸν πατέρα μέ-
 χρις ἐνταῦθα. Ἔτι, ἀδικώτεροι οἱ ἐπιβουλότεροι. Ὁ
 μὲν οὖν θυμώδης, οὐκ ἐπιβουλος, οὐδ' ὁ θυμὸς, ἀλλὰ
 φανερός. Ἡ δ' ἐπιθυμία, καθάπερ τὴν Ἀφροδίτην
 φασὶ, Δολοπλόκου γὰρ κυπρογενοῦς· καὶ τὴν κειστὴν
 ἱμάντα Ὀμηρος,

Πάρφασις, ἢ τ' ἐκλεψε νόον πίκα περ φρονέ-
 οντος.

Ὡς δ' εἴπερ ἀδικώτερα καὶ αἰσχιῶν ἡ ἀκρασία αὐ-
 τη, τῆς περὶ τὸν θυμόν ἐστι, καὶ ἀπλῶς ἀκρασία καὶ
 κακία πῶς. Ἔτι, οὐθὲις ὑβρίζει λυπούμενος· ὁ δ'
 ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος· ὁ δ' ὑβρίζων, μεθ'
 ἡδονῆς. Εἰ οὖν οἷς ὀργίζεσθαι μάλιστα δίκαιον,
 ταῦτα ἀδικώτερα, καὶ ἡ ἀκρασία ἢ δι' ἐπιθυμίαν.
 Οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν θυμῷ ὕβρις. Ὡς μὲν τοίνυν αἰσχι-

ων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τῶν θυμῶν, καὶ ὅτι ἔστιν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀκρασία περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονᾶς σωματικὰς, δῆλον. Αὐτῶν δὲ τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον· ὥσπερ γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχάς, αἱ μὲν, ἀνθρωπικαὶ εἰσι καὶ φυσικαὶ, καὶ τῷ γένει, καὶ τῷ μεγέθει· αἱ δὲ, θηριώδεις· αἱ δὲ, καὶ διὰ πηρώσεις καὶ νοσήματα· τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας, σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία μόνον ἐστὶ· διὸ καὶ τὰ θηρία, οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀκόλαστα λέγομεν, ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφοράν· καὶ εἴ τιτι ὅλως ἄλλο πρὸς ἄλλο διαφέρει γένος τῶν ζώων ὕβρει καὶ σιναμωρίᾳ, καὶ τῷ παμφάγον εἶναι· οὐ γὰρ ἔχει προαίρεσιν, οὐδὲ λογισμόν, ἀλλ' ἐξίστηκε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων. Ἐλαττον δὲ θηριότης, κακίας· φθιβρότερον δὲ· οὐ γὰρ διέφθαρται τὸ βέλτιστον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐκ ἔχει. Ὅμοιον οὖν, ὥσπερ ἄψυχον συμβαλεῖν πρὸς ἔμψυχον, πότερον κάκιον· ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φανλότης αἰ, ἢ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς, ἀρχή. Παραπλήσιον οὖν τὸ συμβάλλειν ἀδικίαν πρὸς ἀνθρώπον ἀδικον· ἔστι γὰρ ὡς ἐκότερον κάκιον· μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἀνθρώπος κακός, θηρίου.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ τὰς δι' ἀφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ἐπιθυμίας καὶ φυγᾶς, περὶ αἷς ἦτι ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύνη διωρίσθη πρότερον, ἔστι μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττάσθαι καὶ ὧν οἱ πολλοὶ κρείττους· ἔστι δὲ κρατεῖν, καὶ ὧν οἱ πολλοὶ ἡττους· τούτων δ', ὁ μὲν, περὶ ἡδονᾶς, ἀκρατής· ὁ δ', ἐγκρατής· ὁ δὲ περὶ λύπας, μαλακός· ὁ δὲ, καρτερικός. Μεταξὺ δὲ

τῶν πλείστων ἔξεις, καὶ εἰ ῥέπωσι μᾶλλον πρὸς τὰς
 χεῖρας. Ἐπεὶ δ' ἔνισται τῶν ἡδονῶν, ἀναγκαῖαι εἰσι·
 αἱ δ', οὐ, καὶ μέχρι τινός· αἱ δ' ὑπερβολαί, οὐ,
 οὐδὲ αἱ ἐλλείψεις· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐπιθυ-
 μίας ἔχει καὶ λύπας· ὁ μὲν τὰς ὑπερβολὰς διώ-
 κων τῶν ἡδέων, ἢ καθ' ὑπερβολὰς, ἢ διὰ προαι-
 ρειαν, καὶ δι' αὐτὰς, καὶ μηδὲν δι' ἕτερον ὑπο-
 βαῖνον, ἀκόλαστος· ἀνάγκη γὰρ τοῦτον μὴ εἶναι με-
 ταμελητικόν· ὥστ' ἀνίστατο· ὁ δὲ ἐλλείπων, ὁ ἀντεκεί-
 μενος· ὁ δὲ μέσος, ὁ σώφρων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύ-
 γων τὰς σωματικὰς λύπας, μὴ δι' ἥτεαν, ἀλλὰ διὰ
 προαίρεσιν. Τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων, ὁ μὲν ἄγε-
 ται, διὰ τὴν ἡδονήν· ὁ δὲ, διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύπην,
 τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας· ὥστε διαφέρουσιν ἑλλήλων.
 Παντὶ δὲ ἂν δόξειε χείρων εἶναι, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν,
 ἢ ἡρέμα, πρᾶττοι τι αἰσχρὸν, ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν·
 καὶ εἰ μὴ ὀργιζόμενος ἔτυπτοι, ἢ εἰ ὀργιζόμενος· τί
 γὰρ ἂν ἐποίη, ἐν πάθει ὦν; Διὸ ὁ ἀκόλαστος, χείρων
 τοῦ ἀκρατοῦς. Τῶν δὲ λεχθέντων, τὸ μὲν, μαλακίας
 εἶδος μᾶλλον· ὁ δ', ἀκόλαστος. Ἀντίκειται δὲ, τῷ
 μὲν ἀκρατεῖ, ὁ ἐγκρατής· τῷ δὲ μαλακῷ, ὁ καρτερι-
 κός· τὸ μὲν γὰρ καρτερεῖν, ἐστὶν ἐν τῷ ἀντέχειν· ἢ
 δὲ ἐγκράτεια, ἐν τῷ κρατεῖν. Ἑτερον δὲ τὸ ἀντέχειν
 καὶ κρατεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι τοῦ νικᾶν·
 διὸ καὶ αἰρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. Ὁ
 δὲ ἐλλείπων, πρὸς ᾧ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτίθενται, καὶ
 δύνανται, οὗτος μαλακὸς καὶ τρυφῶν· καὶ γὰρ ἡ τρυ-
 φή, μαλακία τις ἐστίν· ὅς οὐχ ἔλκει τὸ ἱμάτιον,
 ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἰρεῖν λύπην· καὶ μμμού-
 μενος τὸν κάμνοντα, οὐκ οἶεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίφ

ὅμοιος ὢν. Ὅμοιος δὲ ἔχει καὶ περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν. Οὐ γὰρ εἴ τις ἰσχυρῶν καὶ ὑπερβαλλόντων ἡδονῶν ἡττᾶται, ἢ λυπῶν, θαυμαστόν, ἀλλὰ καὶ συγγνωμονικόν, εἰ ἀντιτείνων, ὥσπερ ὁ Θεοδόκτου Φιλοκτήτης ὑπὸ τοῦ ἔχειος πεπληγμένος· ἢ ὁ Καραίου ἐν τῇ Ἀλόπῃ Κερκύων· καὶ ὥσπερ οἱ κατέχων πειρώμενοι τὸν γέλωτα, ἀθρόον ἐκκαγχάζουσιν, οἷον συνάψαι Ξενοφάντη· ἀλλ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντίχειν, τούτων ἡττᾶται, καὶ μὴ δύνανται ἀντιτείνειν, μὴ διὰ φύσιν τοῦ γένους, ἢ διὰ νόσον, οἷον ἐν τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἡ μαλακία διὰ τὸ γένος, καὶ ὡς τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἀρρεν διέστηκε. Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ παιδιώδης, ἀκόλαστος εἶναι· ἔστι δὲ μαλακός· ἢ γὰρ παιδιὰ, ἄνεις ἐστίν, εἴπερ οὖν ἀνάπαυσις. Τῶν δὲ πρὸς ταύτην ὑπερβαλλόντων, ὁ παιδιώδης ἐστίν. Ἀκρασίας δὲ, τὸ μὲν, προπέτεια· τὸ δὲ, ἀσθένεια· οἱ μὲν γὰρ, βουλευσάμενοι, οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλευσάντο, διὰ τὸ πάθος· οἱ δὲ, διὰ τὸ μὴ βουλεύσασθαι, ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους· ἔνιοι γὰρ, ὥσπερ οἱ προγαργαλίσαντες· οὐ γὰρ γαργαλίζονται· οὕτω καὶ προαισθόμενοι, καὶ προῖδόντες, ἢ προαγέραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν λογισμόν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτ' ἂν ἡδὺ ἦ, οὔτ' ἂν λυπηρόν. Μάλιστα δὲ οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ, τὴν προπετείαν ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς· οἱ μὲν γὰρ, διὰ τὴν ταχύτητα· οἱ δὲ, διὰ τὴν σφοδρότητα, οὐκ ἀναμένουσι τὸν λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ.

CAPUT VIII.

Ἔστι δὲ, ὁ μὲν ἀκόλαστος, ὥσπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμέλητικός· ἐμμένει γὰρ τῇ προαιρέσει· ὁ δ' ἀκρα-

τῆς, μεταμηλητικὸς πῦς. Διὸ οὐχ ὥσπερ ἡπορήσα-
 μεν, οὕτω καὶ ἔχει. Ἄλλ', ὁ μὲν, ἀνίαντος· ὁ δὲ, ἰα-
 τός. Ἔοικε γάρ, ἡ μὲν μοχθηρία, τῶν νοσημάτων
 οἷον ὑδῖρω καὶ φθίσει· ἡ δὲ ἀκρασία, τοῖς ἐπιληπτι-
 κοῖς· ἡ μὲν γάρ, συνεχής· ἡ δὲ, οὐ συνεχὴς πονη-
 ρία. Καὶ ὅλως δέ, ἕτερον τὸ γένος ἀκρασίας καὶ κα-
 κίας· ἡ μὲν γάρ, κακία, λανθάνει· ἡ δὲ ἀκρασία, οὐ
 λανθάνει. Αὐτῶν δὲ τούτων βελτίους οἱ ἐκστατικοί,
 ἢ οἱ τὸν λόγον ἔχοντες μὲν, μὴ ἐμμένοντες δέ· ὑπ'
 ἐλάττωτος γὰρ πάθους ἡτιῶνται, καὶ οὐκ ἀπροβού-
 λευτοι, ὥσπερ ἕτεροι· ὅμοιος γὰρ ὁ ἀκρατής ἐστι τοῖς
 ταχὺ μεθυσκομένοις, καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου, καὶ ἐλάτ-
 τωτος ἢ ὡς οἱ πολλοί. Ὅτι μὲν οὖν κακία ἢ ἀκρασία
 οὐκ ἔστι, φανερὸν· ἀλλὰ πη ἴσως· τὸ μὲν γὰρ παρὰ
 προαίρεσιν· τὸ δέ, κατὰ προαίρεσιν ἐστίν. Οὐ μὲν
 ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς πράξεις, ὥσπερ τὸ Δημοδό-
 κου εἰς Μιλησίους· Μιλήσιοι γάρ, ἀξύνετοι μὲν οὐκ
 εἰσὶ· δρῶσι δὲ οἷα πῆρ οἱ ἀξύνετοι· καὶ οἱ ἀκρατεῖς,
 ἀδικοὶ μὲν οὐκ εἰσὶν, ἀδικοῦσι δέ. Ἐπεὶ δ', ὁ μὲν,
 τοιοῦτός ἐστιν, οἷος διὰ τὸ μὴ πεπῶσθαι διώκειν τὰς
 καθ' ὑπερβολὴν καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον σωματι-
 κὰς ἡδονάς· ὁ δὲ, πέπεισται, διὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι,
 οἷος διώκειν αὐτίας· ἐκεῖνος μὲν οὖν, εὐμετάπειστος·
 ὁ δ', οὐ· ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία τὴν ἀρχὴν, ἡ
 μὲν, φθείρει· ἡ δὲ, σώζει· ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὐ
 ἔνεκα, ἀρχή· ὥσπερ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέ-
 σεις· αὐτὲ δὲ ἐκεῖ ὁ λόγος διδασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν,
 οὔτε ἐνταῦθα, ἀλλ' ἀρετὴ, ἡ φυσικὴ, ἡ ἡθικὴ τοῦ
 ἀρθοδοξεῖν περὶ τὴν ἀρχήν. Σώφρων μὲν οὖν ὁ τοι-
 οῦτος· ἀκόλαστος δέ, ὁ ἐναντίος. Ἔστι δὲ τις διὰ τὸ

πάθος ἐκστατικὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὢν, ὥσπερ μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ πάθος· ὥστε δ' εἶναι τοιοῦτον οἷον πεπεῖσθαι διώκειν ἀνίδην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὐ κρατεῖ· αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀκρατής, βελτίων τοῦ ἀκολάστου· οὐδὲ φαῦλος ἀπλῶς· σώζεται γὰρ τὸ βέλτιστον, ἡ ἀρχή· ἄλλος δ', ἐναντίος, ὁ ἐμμενητικὸς, καὶ οὐκ ἐκστατικὸς, διὰ γε τὸ πάθος. Φανερόν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ μὲν σπουδαία ἔξις, ἡ δὲ, φαύλη.

CAPUT IX.

Πότερον οὖν ἐγκρατής ἐστὶν ὁ ὁποιοῦν λόγῳ; καὶ ὁποιοῦν προαιρέσει ἐμμένων, ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ· καὶ ἀκρατής δὲ, ὁ ὁποιοῦν μὴ ἐμμένων προαιρέσει, καὶ ὁποιοῦν λόγῳ, ἢ ὁ τῷ ψευδεῖ λόγῳ καὶ τῇ προαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ, ὥσπερ ἡπορήθη πρότερον, ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ ὁποιοῦν· καθ' αὐτὸ δὲ τῷ ἀληθεῖ λόγῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει ὁ μὲν ἐμμένει, ὁ δὲ οὐκ ἐμμένει· εἰ γὰρ τις τοδὲ διὰ τοδὲ αἰρεῖται ἢ διώκει, καθ' αὐτὸ μὲν τοῦτο διώκει καὶ αἰρεῖται· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ πρότερον. Ἀπλῶς δὲ λέγομεν; τὸ καθ' αὐτό· ὥστε, ἔστι μὲν ὡς ὁποιοῦν δόξῃ ὁ μὲν ἐμμένει, ὁ δὲ ἐξίσταται· ἀπλῶς δὲ; τῇ ἀληθείᾳ. Εἰσὶ δέ τινες οἱ ἐμμενητικοὶ τῇ δόξῃ· εἰσὶ δ' οὐκ ἀληθεύσιν ἰσχυρογνώμονας, οἷον δύσπιστοι καὶ οὐκ εὐμετάπιστοι· οἱ ὅμοιον μὲν τι ἔχουσι τῷ ἐγκρατεῖ· οἷον ὁ ἄσματος τῷ ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ θαρσύνει· εἰσὶ δ' ἑτέροι κατὰ πολλὰ· ὁ μὲν γὰρ, διὰ πάθος καὶ ἐπιθυμίαν οὐ μεταβάλλει, ὁ ἐγκρατής· ἐπεὶ εὐπείστος, ὅταν τύχῃ, ἔσται ὁ ἐγκρατής· ὁ δὲ, οὐκ ὑπὸ λόγου· ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμβάνουσι, καὶ ἄγονται

πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. Εἰσὶ δὲ ἰσχυρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ οἱ ἀμαθῆς καὶ ἄγροικοι· οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, δι' ἡδονὴν καὶ λύπην· χαίρουσι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται· καὶ λυποῦνται, ἂν ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ, ὥσπερ ψηφίσματα· ὥστε μᾶλλον τῷ ἀκρατεῖ βόλκασιν ἢ τῷ ἐγκρατεῖ. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ τοῖς δόξασιν οὐκ ἐμμένουσιν, οὐ δι' ἀκρασίαν, οἶον ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ τῷ Σοφοκλείους ὁ Νειοπτόλεμος· καίτοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέμεινεν, ἀλλὰ καλὴν. Τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ καλὸν ἦν· ἐπεισθῆ δ' ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύς ψεύδεσθαι· οὐ γὰρ πᾶς ὁ δι' ἡδονὴν τι πράττων, ἐστὶν ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλος, οὔτε ἀκρατής· ἀλλ' ὁ δι' αἰσχράν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τις καὶ τοιοῦτος οἷος ἦτιον ἢ δεῖ τοῖς σωματικοῖς χαίρων, καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ ὁ τοιοῦτος, τούτου καὶ τοῦ ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής· ὁ μὲν γὰρ ἀκρατής οὐκ ἐμμένει τῷ λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλον τι· οὗτος δὲ, διὰ τὸ ἥτιόν τι· ὁ δ' ἐγκρατής ἐμμένει, καὶ οὐδὲ δι' ἕτερον μεταβάλλει. Δεῖ δὲ, εἴπερ ἡ ἐγκράτεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρως τὰς ἐναντίας ἕξεις φάυλας εἶναι, ὥσπερ καὶ φαίνονται· ἀλλὰ διὰ τὴν ἑτέραν ἐν ὀλίγοις καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανεράν· ὥσπερ ἡ σωφροσύνη τῇ ἀκολασίᾳ δοκᾷ ἐναντίον εἶναι μόνον, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια τῇ ἀκρασίᾳ. Ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, καὶ ἡ ἐγκράτεια ἡ τοῦ σώφρονος καθ' ὁμοιότητα ἡκολούθηκεν· ὅ, τι γὰρ ἐγκρατής οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον, διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ποιεῖν, καὶ ὁ σώφρων· ἀλλ' ὁ μὲν ἔχων· ὁ δ', οὐκ ἔχων φάυλας ἐπιθυμίας· καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος οἷος μὴ ἡδισθαι παρὰ τὸν λόγον· ὁ δ', οἷος ἡδισθαι, ἀλλὰ μὴ ἄγε-

σθαι. Ὅμοιοι δὲ καὶ ἀκρατῆς καὶ ὁ ἀκόλωστος, ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφοτέροι δὲ τὰ σωματικὰ ἡδία διώκονσι· ἀλλ' ὁ μὲν, καὶ οἰόμενος οὕτως· ὁ δ', οὐκ οἰόμενος.

CAPUT X.

Οὐ δ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῇ ἐνδέχεται εἶναι τὸν αὐτόν· ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ σπουδαῖος τὸ ἦθος δίδεικται ὣν. Ἔτι, οὐ τῷ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ τῷ πρακτικός· ὁ δ' ἀκρατῆς, οὐ πρακτικός. Τὸν δὲ δεινὸν οὐδὲν κωλύει ἀκρατῇ εἶναι· διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμοι μὲν εἶναι τινες, ἀκρατεῖς δὲ, διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφέρειν τῆς φρονησεως τὸν εἰρημένον τρόπον ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· καὶ κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι, διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν. Οὐδὲ δὴ ὥς ὁ εἰδὼς καὶ θεωρῶν, ἀλλ' ὥς ὁ καθεύδων ἢ οἰνωμένος· καὶ ἐκὼν μὲν· τρόπον γὰρ τινα εἰδὼς, καὶ ὁ ποιεῖ, καὶ οὐ ἔνεκα· πονηρὸς δ', οὐ· ἢ γὰρ προαίρεσις, ἐπιεικής· ὥσθ' ἡμιπόνηρος, καὶ οὐκ ἄδικος· οὐ γὰρ ἐπίβουλος· ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν, οὐκ ἐμμενητικός, οἷς ἀνβουλευέσθαι· ὁ δὲ, μεταγχολικός, οὐδὲ βουλευτικός ὅλως· καὶ ἔοικε δὴ ὁ ἀκρατῆς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ θεόντα, καὶ νόμους ἔχει σπουδαίους, χρῆται δ' οὐδενὶ, ὥσπερ Ἀναξανδρίδης ἔσκωπεν·

Ἡ πόλις ἐβούλεθ', ἢ νόμων οὐδὲν μίλει. ὁ δὲ πονηρὸς, χρωμένη μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ χρωμένη. Ἔστι δ' ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν πολλῶν ἕξεως· ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει μᾶλλον· ὁ δ', ἥττον, τῆς τῶν πλείστων δυνάμειως. Εὐναιότερα δὲ τῶν ἀκρασιῶν, ἣν οἱ μεταγχολικοὶ

ἀκρατεύονται, τῶν βουλευσαμένων μὲν, μὴ ἐμμενόντων δέ· καὶ οἱ δι' ἐθισμού ἀκρατεῖς, τῶν φυσικῶν· ὅσον γὰρ ἔθος μετακινήσαι φύσεως· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χαλεπὸν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν, ὥσπερ καὶ Εὐή-
νος λέγει,

Φημὶ πολυχρόνιον μελέτην ἔμεναι, φίλε· καὶ δὴ
Τητύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι.

Τί μὲν οὖν ἐστὶν ἐγκράτεια, καὶ τί ἀκρασία, καὶ τί
καρτερία καὶ μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἕξεις αὐταί.
πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται.

CAPUT XI.

Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρήσαι, τοῦ τὴν πο-
λιτικὴν φιλοσοφοῦντος· οὗτος γὰρ τοῦ τέλους ἀρχι-
τέκτων, πρὸς ὃ βλέποντες, ἕκαστον, τὸ μὲν κακόν,
τὸ δ' ἀγαθὸν ἀπλῶς λέγομεν. Ἔτι δέ, καὶ τῶν
ἀναγκαιῶν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτῶν· τὴν τε γὰρ
ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν τὴν ἡθικὴν περὶ λύπας καὶ
ἡδονῶς ἔθεμεν· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλείστοι μεθ'
ἡδονῆς εἶναι φασί· διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκασιν
ἀπὸ τοῦ χαίρειν. Τοῖς μὲν οὖν, δοκεῖ οὐδενμία ἡδονὴ
εἶναι ἀγαθόν, οὔτε καθ' αὐτὸ, οὔτε κατὰ συμβεβη-
κός· οὐ γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ ἀγαθόν καὶ ἡδονήν· τοῖς
δ', εἶναι μὲν εἶναι, αἱ δὲ πολλαὶ, φαῦλαι. Ἔτι δέ,
τούτων τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθόν, ὅμως μὴ ἐνδε-
χισθαι εἶναι τὸ ἄριστον ἡδονήν. Ὅλως μὲν οὖν οὐκ
ἀγαθόν, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ γένεσις ἐστὶν εἰς φύσιν αἰ-
σθητήν, οὐδενμία δὲ γένεσις συγγενὴς τοῖς τέλεσιν· οἷον
οὐδενμία οἰκοδόμησις οἰκία. Ἔτι, ὁ σῶφρων φεύγει
τὰς ἡδονάς. Ἔτι, ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, οὐ
τὸ ἡδύ· ἔτι, ἐμπόδιον τῷ φρονεῖν αἱ ἡδοναί· καὶ ὅσῳ

μᾶλλον χαίρει, μᾶλλον· οἷον τὴν τῶν ἀφροδισίων· οὐδένα γὰρ ἂν δύνασθαι τοῦσαι τι ἐν αὐτῇ. Ἔτι, τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς· καὶ τοι πᾶν ἀγαθόν, τέχνης ἔργον. Ἔτι, τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. Τοῦ δὲ μὴ πάσας σπουδαίας, ὅτι εἰσὶ καὶ αἰσχροὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι, καὶ ὅτι βλαβεραὶ· τοσιῶδη γὰρ ἔνια τῶν ἡδίων. Οἱ δ' οὐκ ἄριστον ἢ ἡδονή, ὅτι οὐ τέλος, ἀλλὰ γένεσις. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα σχεδὸν ταῦτ' εἰσὶν.

CAPUT XII.

Ὅτι δ' οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθόν, μηδὲ τὸ ἄριστον, ἐκ τῶνδε δῆλον· πρῶτον μὲν, ἐπεὶ τὸ ἀγαθὸν διχῶς· τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς· τὸ δὲ, τινί· καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ ἔξεις ἀκολουθήσουσιν. Ὥστε καὶ αἱ πωήσεις καὶ αἱ γενέσεις ἀκολουθήσουσι· καὶ αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι, αἱ μὲν ἀπλῶς φαῦλαι· τινὲ δ', οὐ· ἀλλ' αἴρεται τῷδε· ἔνια δὲ, οὐδὲ τῷδε, ἀλλὰ ποτὲ καὶ ὀλίγον χρόνον· αἴρεται δ', οὐ· αἱ δὲ, οὐδὲ ἡδοναὶ, ἀλλὰ φαίνονται, ὅσαι μετὰ λύπης, καὶ ἰατρείας ἕνεκεν· οἷον αἱ τῶν πεμπόντων. Ἔτι, ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ, τὸ μὲν ἐνέργεια, τὸ δ' ἔξις, κατὰ συμβεβηκός, αἱ καθίστασθαι εἰς τὴν φυσικὴν ἔξιν, ἡδεῖαι εἰσιν. Ἔστι δ' ἡ ἐνέργεια ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ὑπολίπου ἔξεως καὶ φύσεως· ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡδοναί· οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαί, τῆς φύσεως οὐκ ἐνδεότητος. Σημεῖον δ', ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρουσιν, ἀναπληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας· ἀλλὰ καθεστηκυίας μὲν, τοῖς ἀπλῶς ἡδεῖσιν· ἀναπληρουμένης δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις· καὶ γὰρ ὀξείσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν ὥν οὐδὲν οὔτε φύσει ἡδύ, οὔθ'

ἀπλῶς ἡδὺ· ὥστε οὐδ' αἰ ἡδοναί· ὡς γὰρ τὰ ἡδέα
 πρὸς ἄλληλα συνίστηεν, οὕτω καὶ αἰ ἡδοναὶ αἰ ἀπὸ
 ταύτων. Ἐν οὖν ἀνάγκῃ ἑτερόν τι βέλτερον εἶναι τῆς
 ἡδονῆς, ὥσπερ τινὲς φασὶ τὸ τέλος τῆς γενέσεως· οὐ
 γὰρ γενέσεις εἰσὶν αἰ ἡδοναὶ, οὐδὲ μετὰ γενέσεως πα-
 ραι, ἀλλ' ἐνέργειαι καὶ τέλος· οὐδὲ γινομένων συμβαί-
 νουσιν, ἀλλὰ χρωμένων· καὶ τέλος, οὐ πασῶν ἑτερόν
 τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν τελείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως·
 διὸ καὶ οὐ καλῶς ἔχει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι
 τὴν ἡδονήν, ἀλλὰ μᾶλλον λεπτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ
 φύσιν ἕξεως· ἀντὶ δὲ τοῦ αἰσθητῆν, ἀνεμπόδιστον.
 Δοκεῖ δὲ γένεσις τις εἶναι, ὅτι κυρίως ἀγαθόν τὴν γὰρ
 ἐνέργειαν γένεσιν οἶονται εἶναι· ὥστε δ' ἑτερον· τὸ δ' εἶ-
 ναι φανύλας, ὅτι κοσῶδη ἔνια ἡδέα, τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι
 ὑγιεινὰ, ἔνια φανύλα πρὸς χρηματισμόν. Τούτῃ οὖν
 φανύλα ἄμφω, ἀλλ' οὐ φανύλα κατὰ γε τοῦτο· ἐπεὶ καὶ
 τὸ θεωρεῖν ποτὲ βλάπτει πρὸς ὑγίειαν· ἐμποδίζει δὲ,
 οὔτε φρονήσεις, οὐδ' ἔξει οὐδεμιᾷ ἢ ἀφ' ἑκάστης ἡδο-
 νῆς, ἀλλ' αἰ ἀλλότριαι· ἐπεὶ αἰ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ
 μακθάνειν, μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μακθάνειν.
 Τὸ δὲ τέχνης μὴ εἶναι ἔργον μηδεμίαν ἡδονήν, εὐλό-
 γως συμβέβηκεν· οὔτε γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς
 τέχνη ἐστὶ, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως· καίτοι καὶ ἡ μουσικ-
 κὴ τέχνη, καὶ ἡ ὁμοποιητικὴ, δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι· τὸ
 δὲ τὸν σῶφρονα φεύγειν, καὶ τὸν φρόνιμον δαίκειν τὸν
 ἄλμπον βίον, καὶ τὸ τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία δαίκειν,
 τῷ αὐτῷ λύεται πάντα. Ἐπεὶ γὰρ εἴρηται πᾶς ἀγα-
 θὰ ἀπλῶς, καὶ πᾶς οὖν ἀγαθὰ πᾶσαι αἰ ἡδοναὶ,
 τὰς τοιαύτας τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία δαίκει, καὶ
 τὴν τοιούτων ἄλμπειαν ὁ φρόνιμος, τὰς μετ' ἐπιθυμίας

καὶ λύπης, καὶ τὰς σωματικὰς τοιαῦται γὰρ αὐταὶ καὶ τὰς τούτων ὑπερβολὰς, καθ' ἃς ὁ ἀκόλαστος· διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας, ἐπεὶ εἰσὶν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος.

CAPUT XIII.

Ἄλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡ λύπη κακόν, ὁμολογεῖται, καὶ φευκτόν. Ἡ μὲν γὰρ, ἀπλῶς κακόν· ἡ δὲ, πῃ, τῷ ἰμποδιστικῇ· τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐναντίον, ἢ φευκτόν τι καὶ κακόν, ἀγαθόν. Ἀνάγκη οὖν τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν τι εἶναι· ὥς γὰρ Σπείρσιππος ἔλυσεν, οὐ συμβαίνει ἡ λύσις· ὥσπερ τὸ μείζον τῷ ἐλάττω, καὶ τῷ ἴσῳ ἐναντίον· οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν τι εἶναι τὴν ἡδονήν. Ἄριστον δ' οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι, εἰ ἔστι φαῦλαι ἡδοναὶ, ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινα, ἐνίων φαύλων οὐσῶν· ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον, εἴπερ ἐκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέργειαι ἀνεμπόδιστοι, εἰδ' ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν εὐδαιμονία. Ἐἴτε ἡ τινὸς αὐτῶν, ἂν ἢ ἀνεμπόδιστος, αἰρετωτάτην εἶναι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡδονή· ὥστε εἴη ἂν τις ἡδονὴ τὸ ἄριστον, τῶν πολλῶν ἡδονῶν φαύλων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἀπλῶς· καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν εὐδαίμονα, ἡδὺν οἶοντα βίον εἶναι, καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, εὐλόγως· οὐδὲμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος, ἐμποδιζομένη· ἡ δ' εὐδαιμονία, τῶν τελείων· διὰ προσδεῖται ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτός, καὶ τῆς τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζεται ταῦτα. Οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ τὸν δυστυχλαῖς μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα φάσκοντες εἶναι, ἐὰν ἢ ἀγαθός, ἢ ἐκόντης, ἢ ἄκοντης, οὐδὲν λέγουσι· διὰ δὲ τὸ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταῦτόν εἶναι ἢ εὐτυχίαν

τῇ εὐδαιμονίᾳ οὐχ οὐσα· ἐπεὶ καὶ αὕτη ὑπερβάλλουσα, ἐμπόδιός ἐστι. Καὶ ἴσως οὐκ ἔτι εὐτυχίαν καλεῖν δίκαιον· πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. Καὶ τὸ διώκειν δὲ ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους τὴν ἡδονὴν, σημεῖόν τι τοῦ εἶναι πῶς ἀριστον αὐτήν.

Φήμη δ' οὔτε γε πάμπαν ἀπόλλυται, ἢν τινα λαοὶ πολλοὶ φημιζωσιν.

Ἄλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὕτη, οὔτε φύσις, οὔθ' ἕξις ἡ ἀρίστη, οὔτ' ἔστιν, οὔτε δοκεῖ, οὔθ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν αὐτὴν πάντες· ἡδονὴν μέντοι πάντες· ἴσως δὲ καὶ διώκουσιν, οὐχ ἢν οἴονται, οὔδ' ἢν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν· πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον· ἀλλ' εὐλήφασί γε τὴν τοῦ ὀνόματος κληρονομίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ, διὰ τὸ πλειστάκις τε παραβάλλειν εἰς αὐτάς καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. Διὰ τὸ μόνας οὖν γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. Φανερόν δὲ καὶ ὅτι, εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζῆν ἡδίως τὸν εὐδαιμόνα· τίος γὰρ ἔνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴπερ μὴ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν; Οὔτε κακὸν γὰρ, οὔτ' ἀγαθόν, ἡ λύπη, εἴπερ μὴδ' ἡδονή· ὥστε διὰ τί ἂν φεύγοι; Οὐδὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπονδαίου, εἰ μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ.

CAPUT XIV.

Περὶ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέοι τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔναιαι ἡδοναὶ αἰρεταὶ σφόδρα, οἷον αἱ καλά, ἀλλ' οὐχ αἱ σωματικαί, καὶ περὶ ἃς ὁ ἀπόλαστος. Διὰ τί οὖν αἱ ἐναντία λῦπαι μοχθηραί; κακῇ γὰρ ἀγαθόν ἐναντίον. Ἡ οὕτως ἀγαθαὶ αἱ

ARIST. EUDEM.

P

ἀναγκαῖαι, ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν, ἢ μέχρι
 ταῦ ἀγαθαί; Τῶν μὲν γὰρ ἕξιν καὶ κινήσεων ὅσων
 μὴ ἐστὶ ταῦ βελτιόνος ὑπερβολή, οὐδὲ τῆς ἡδονῆς.
 ὅσων δ' ἐστὶ, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστὶ. Τῶν δὲ σωματι-
 κῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ὑπερβολή· καὶ ὁ φαῦλος, τῷ διώ-
 κειν τὴν ὑπερβολὴν ἐστίν· ἀλλ' οὐ τὰς ἀναγκαίας·
 πάντες γὰρ χαίρουσι πως καὶ ὄψοις; καὶ αἰνοῖς, καὶ
 ἀφροδισίοις, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ. Ἐναντίως δὲ ἐστὶ τῆς
 λύπης· οὐ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ' ὅλως. Οὐ
 γὰρ ἐστὶ τῇ ὑπερβολῇ λύπη ἐναντία, ἀλλ' ἢ τῷ διώ-
 κοντι τὴν ὑπερβολὴν· ἐπεὶ δ' οὐ μόνον δεῖ τὰ ληθές
 εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύδους· τοῦτο γὰρ
 συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν· ὅταν γὰρ εὐλογον
 φανῇ τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθές, οὐκ ὃν ἀληθές, πι-
 στεύειν ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον. Ὡστε λεκτέον, διὰ
 τί φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἰρετώτεραι. Πρῶ-
 τον μὲν οὖν δὴ, ὅτι ἐκκρούει τὴν λύπην, καὶ διὰ τὰς
 ὑπερβολὰς τῆς λύπης, ὡς οὔσης ἰατρείας, τὴν ἡδονὴν
 διώκουσι τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ ὅλως τὴν σωματι-
 κήν. Σφοδραὶ δὲ γίνονται αἱ ἰατροεῖαι· διὸ καὶ διώκονται
 διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνεσθαι. Καὶ οὐ σπου-
 δαῖον δὴ δοκεῖ ἢ ἡδονή, διὰ δύο ταῦτα, ὥσπερ εἰρη-
 ται· ὅτι αἱ μὲν, φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις, ἢ ἐκ γε-
 νειῆς, ὥσπερ θηρίου, ἢ δι' ἔθους, οἷον αἱ τῶν φαύλων
 ἀνθρώπων· αἱ δ' ἰατροεῖαι, ὅτι ἐνδεοῦς, καὶ ἔχειν βέλ-
 τιον ἢ γίνεσθαι· αἱ δὲ, συμβαίνουσι τελειομένων.
 Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν σπουδαῖαι. Ἔτι, διώκονται
 διὰ τὸ σφοδραὶ εἶναι, ὑπὸ τῶν ἄλλαις μὴ δυναμένων
 χαίρειν· αὐτοὶ γοῦν αὐτοῖς δίψας τινὰς παρασκευά-
 ζουσι. Ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς, ἀνεπιτίμητον ὅταν

δὲ βλαβεράς, φαῦλον· οὔτε γὰρ ἔχουσιν ἕτερα, ἐφ' οἷς
 χαίρουσι· τό, τε μηδέτερον πολλοῖς λυπηρόν, διὰ τὴν
 φύσιν. Ἀλλ' γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσι-
 κοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν, τὰ ἀκούειν, φάσκοντες
 εἶναι λυπηρόν· ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμέν, ὥς φασιν.
 Ὅμοίως δ' ἐν μὲν τῇ νεότητι, διὰ τὴν αὐξησιν, ὥσπερ
 οἱ οἰνωμένοι διάκεινται, καὶ ἡδὺ ἢ νεότης· οἱ δὲ με-
 λαγχολικοὶ τὴν φύσιν, αἰεὶ δέονται ἰατρείας· καὶ γὰρ
 τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ διὰ τὴν κράσιν· καὶ αἰεὶ
 ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσιν. Ἐξελαύνει δὲ ἡδονὴ λύπην,
 ἢ τε ἐναντία, καὶ ἢ τυχοῦσα, ἐὰν ᾗ ἰσχυρά· καὶ διὰ
 ταῦτα ἀκάλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. Αἱ δ' ἄνευ
 λύπης, οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. Αὗται δὲ, αἱ τῶν
 φύσει ἡδέων, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Λέγω δὲ κατὰ
 συμβεβηκός ἡδέα τὰ ἰατρεύοντα. Ὅτι γὰρ συμβαίνει
 ἰατρεύεσθαι ταῦ ὑπομένοντος ὑγιоῦς πρᾶκτοντός τι,
 διὰ τοῦτο ἡδὺ δοκεῖ εἶναι· φύσει δ' ἡδέα, ἃ ποιεῖ
 πρᾶξιν τῆς τοιαύτης φύσεως. Οὐκ αἰεὶ δ' οὐθὲν ἡδὺ
 τὸ αὐτό, διὰ τὸ μὴ ἀπλῆν εἶναι ἡμῶν τὴν φύσιν, ἀλλ'
 ἐνεῖναι τι καὶ ἕτερον, καθ' ὃ φθαρτά· ὥστε μὴ τι θά-
 τερον πρᾶκτον, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύσιν·
 ὅταν δ' ἰσάξῃ, αὐτὴ λυπηρόν δοκεῖ, οὐθ' ἡδὺ τὸ
 πρᾶττόμενον· ἐπεὶ ἐξ τοῦ ἢ φύσιν ἀπλῆ, εἴη, αἰεὶ ἢ
 αὐτῇ πρᾶξις ἡδίστη ἐσται· διὸ ὁ θεὸς αἰεὶ μίαν καὶ
 ἀπλῆν χαίρει ἡδονήν· οὐ γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν
 ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινήσιος· καὶ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν
 ἡρεμίᾳ ἐστίν ἢ ἐν κινήσει. Μεταβολὴ δὲ, πάντων
 γλυκύτατον, κατὰ τὸν παιητὴν, διὰ πονηρίαν τινά·
 ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμετάβολος, ὁ πονηρός· καὶ
 ἡ φύσις, ἢ δεομένη μεταβολῆς· οὐ γὰρ ἀπλῆ, οὐδ'

ἐπεικῆς. Περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας, καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴρηται, καὶ τί ἕκαστον, καὶ πῶς τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι· τὰ δὲ, κακὰ· λοιπὸν δὲ καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

LIBER VII.

CAPUT I.

Περὶ φιλίας, τί ἐστι, καὶ ποῖόν τι, καὶ τίς ὁ φίλος, καὶ πότερον μοναχῶς λέγεται ἢ φιλία, ἢ πλεοναχῶς, καὶ εἰ πλεοναχῶς, πόσα ἐστὶν· ἔτι δὲ πῶς χρησιεῖον τῷ φίλῳ, καὶ τί τὸ δίκαιον τὸ φιλικόν, ἐπισκεπτέον, οὐθένος ἦτορ τῶν περὶ τὰ ἥθη καλῶν καὶ αἰρετῶν. Τῆς τε γὰρ πολιτικῆς ἔργον εἶναι δοκεῖ μάλιστα ποιῆσαι φιλίαν· καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτο φασὶν εἶναι χρήσιμον· οὐ γὰρ ἐνδέχεσθαι φίλους ἑαυτοῖς τοῖς ἀδικουμένοις ὑπ' ἀλλήλων. Ἔτι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον περὶ τοὺς φίλους εἶναι μάλιστα πάντες φασί. Καὶ ὁ αὐτὸς δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος, καὶ φιλία ἡθικὴ τις εἶναι ἕξις, καὶ ἐὰν τις βούληται ποιῆσαι, ὥστε μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' εἰς φίλους ποιῆσαι. Οἱ γὰρ ἀληθινοὶ φίλοι, οὐκ ἀδικοῦσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐὰν δίκαιοι ᾖσιν, οὐκ ἀδικήσουσιν. Ἡ ταῦτον ἄρα, ἢ ἐγγὺς τι ἢ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλία. Πρὸς δὲ τούτοις τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τὸν φίλον εἶναι ὑπολαμβάνομεν. Τὴν δὲ ἀφιλίαν καὶ τὴν ἐρημίαν, δεινότατον, ὅτι ὁ βίος ἅπας, καὶ ἡ ἐκούσιος ὁμιλία μετὰ τούτων. Μετ' οἰκείων γὰρ ἢ μετὰ συγγενῶν, ἢ μετ' ἐτέρων συνδιημερεύομεν, ἢ τέκνων, ἢ γονέων,

ἡ γυναικός. Καὶ τὰ ἴδια δίκαια τὰ πρὸς τοὺς φίλους ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν μόνον· τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους, νενομοθέτῃται, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἀπορῶται δὲ πολλὰ περὶ τῆς φιλίας· πρῶτον μὲν ὥς ἔξωθεν περιλαμβάνοντες, καὶ ἐπιπλέον λέγοντες· δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εἶναι φίλον. "Οθεν εἴρηται·

Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς εἰς τὸν ὅμοιον· καὶ γὰρ κολοῖδς ποτὶ κολοιδόν.

Ἐγνων δὲ φῶρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον.

Οἱ δὲ φυσιολόγοι καὶ τὴν ὅλην φύσιν διακωσμοῦσιν, ἀρχὴν λαβόντες τὸ ὅμοιον εἶναι. Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύν' ἔφη καθῆσθαι ἐπὶ τῆς κεραμίδος, διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον. Οἱ μὲν οὖν οὕτω τὸν φίλον λέγουσιν· οἱ δὲ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φασὶν εἶναι φίλον. Τὸ μὲν γὰρ ἐρώμενον καὶ ἐπιθυμητὸν πᾶσιν εἶναι φίλον. Ἐπιθυμεῖ δὲ οὔτε ξηρὸν τοῦ ξηροῦ, ἀλλ' ὕγρου· ὅθεν εἴρηται, Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. Καὶ τὸ, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Ἡ δὲ μεταβολὴ εἰς τοῦναντίον. Τὸ δ' ὅμοιον ἐχθρὸν τῷ ὁμοίῳ. Καὶ γὰρ κεραμεὺς κεραμεὶ κοτέει· καὶ τὰ ἀπὸ τῶν αὐτῶν τρεφόμενα πολέμια ἀλλήλοις ζῶα. Αὗται μὲν οὖν αἱ ὑπολήψεις τοσούτο διεστῶσιν. Αἱ μὲν γὰρ, τὸ ὅμοιον, φίλον· τὸ ἐναντίον, πολέμιον·

Τῷ πλεονί δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται

Τοῦλασσον, ἐχθρας θ' ἡμέρα κατάρχεται·

Ἔτι δὲ καὶ οἱ τόποι κωχωρισμένοι τῶν ἐναντίων· ἡ δὲ φιλία δοκεῖ συνάγειν. Οἱ δὲ, τὰ ἐναντία φίλα· καὶ Ἡράκλειτος ἐπιτιμᾷ τῷ ποιήσαντι·

Ὡς ἕρις ἐκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο.

Οὐ γὰρ ἂν εἶναι ἁρμονίαν, μὴ ὄντος ὀξέος καὶ βαρέος,

οὐδὲ τὰ ζῶα ἄνευ θήλειος καὶ ἀρρέτος ἐναντίων ὄντων. Δύο μὲν αὖται δόξαι περὶ φιλίας εἰσὶ, λίαν τι καθόλου πεχωρισμέναι τοσοῦτον. Ἄλλαι δὲ ἤδη ἐγγύτεραι καὶ οἰκεῖαι τῶν φαινομένων. Τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἐνδέχεται δοκεῖ τοὺς φαύλους εἶναι φίλους, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀγαθοὺς· τοῖς δ' ἄτοπον εἰ μὴ φιλοῦσιν αἱ μητέρες τὰ τέκνα. Φαίνεται δὲ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις ἐνοῦσα φιλία· προαποθνήσκειν οὖν αἰροῦνται τῶν τέκνων. Τοῖς δὲ τὸ χρήσιμον δοκεῖ φίλον εἶναι μόνον. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ διώκουσι ταῦτα πάντες· τὰ δὲ ἄχρηστα, [καὶ αἱ τοιαῦται τῶν ***] ἀποβάλλουσιν· ὥσπερ Σωκράτης ὁ γέρον ἔλεγε, τὸν πτύελον καὶ τὰς τρίχας καὶ τοὺς ὄνυχας παραβάλλων, καὶ τὰ μόρια ὅτι ριπτοῦμεν τὰ ἄχρηστα, καὶ τέλος τὸ σῶμα, ὅταν ἀποθάνῃ· ἄχρηστος γὰρ ὁ νεκρός. Οἷς δὲ χρήσιμον, φυλάττουσιν, ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ. Ταῦτα δὴ πάντα δοκεῖ μὲν ὑπεναντία ἀλλήλοις εἶναι. Τά, τε γὰρ ἄχρηστον τῷ ὁμοίῳ καὶ ἐναντιότης ἐμοιότητος ἀπέχει πλεῖστον, καὶ τὸ ἐκαντίον ἀχρηστότατον τῷ ἐναντίῳ. Φθαρτικὸν γὰρ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον. Ἔτι δοκεῖ τοῖς μὲν ῥάδιον τὸ κτήσασθαι φίλον· τοῖς δὲ σπανιώτατον γινῶναι, καὶ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ εὐτυχίας. Τοῖς γὰρ εὖ πράττουσι, βούλονται πάντες δοκεῖν φίλοι εἶναι. Οἱ δ' οὐδὲ τοῖς συνδιαμύνουσιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἀξιοῦσι πιστεύειν, ὥς ἐξαπατῶντας καὶ προσποιουμένους, ἵνα κτήσωνται διὰ τῆς τῶν ἀτυχοῦντων ὁμιλίας πάλιν, εὐτυχοῦντων φιλίαν.

CAPUT II.

Ληπτίος δὲ τρόπος, ὅστις ἡμῖν ἅμα τὰ δοκοῦντα

περὶ τούτων μάλιστα ἀποδώσει, καὶ τὰς ἀπορίας λύσει, καὶ τὰς ἐναντιώσεις. Τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν εὐλόγως φαίνεται τὰ ἐναντία δοκοῦντα. Μάλιστα γὰρ ὁμολογούμενος ὁ τοιοῦτος ἔσται λόγος τοῖς φαινομένοις. Συμβαίνει δὲ μένειν τὰς ἐναντιώσεις, ἐὰν ὡς ἀληθές ἢ τὸ λεγόμενον, ἔστι δ' ὡς οὐ. Ἐχει δ' ἀπορίαν καὶ πότερον τὸ ἡδὺν ἢ τὸ ἀγαθόν ἐστι τὸ φιλούμενον. Εἰ μὲν γὰρ φιλούμενον ἐπιθυμοῦμεν, καὶ μάλιστα ὃ ἔρως τοιοῦτον.

Οὐδεὶς γὰρ ἐραστής ὅστις οὐκ αἰεὶ φιλεῖ.

Ἡ δ' ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. Ταύτη μὲν τὸ φιλούμενον τὸ ἡδὺν, ὃ βουλόμεθα τὸ ἀγαθόν. Ἔστι δ' ἕτερον τὸ ἡδὺν καὶ τὸ ἀγαθόν. Περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συγγενῶν τοῖς, πειρατέον διορίσαι, λαβοῦσιν ἀρχὴν τήνδε. Τὸ γὰρ ὀρεκτὸν καὶ βουλευτὸν, ἢ τὸ ἀγαθόν ἢ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν· διὸ καὶ τὸ ἡδὺν ὀρεκτόν. Φαινόμενον γάρ τι ἀγαθόν. Τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ, τοῖς δὲ φαίνεται καὶ μὴ δοκῇ. Οὐ γὰρ ἐν ταύτῃ τῆς ψυχῆς ἡ φαντασία καὶ ἡ δόξα. Ὅτι μέντοι φίλον καὶ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ ἡδὺν, δῆλον. Τούτου δὲ διωρισμένου ληπτέον ὑπόθεσιν ἑτέραν· τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὰ μὲν ἀπλῶς ἐστὶν ἀγαθὰ, τὰ δὲ τινὲς, ἀπλῶς δ' οὐ. Καὶ τὰ αὐτὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ, καὶ ἀπλῶς ἡδέα· τὰ γὰρ τῷ ὑγιαίνοντι φασὶν σώματι συμφέροντα, ἀπλῶς εἶναι σώματι ἀγαθὰ· τὰ δὲ τῷ κάμνοντι, οὐ· οἷον φαρμακείας καὶ τομὰς. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡδέα ἀπλῶς σώματι, τὰ τῷ ὑγιαίνοντι καὶ ὁλοκλήρῳ· οἷον τὸ ἐν τῷ φωτὶ ἄρῃν, καὶ οὐ τὸ ἐν τῷ σκότει· καίτοι τῷ ὀφθαλμῶντι ἐναντίως. Καὶ οἶνος ἡδίων οὐχὶ τῷ διεφθαρμένῳ τὴν γλῶτταν ὑπὸ οἰνοφλυγίας (ἐπεὶ οὐδ' εἴ γε ὄξος παρεγχείουσιν) ἀλ-

λὰ τῇ ἀδιαφορίᾳ αἰσθῆσει. Ὀμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ψυχῆς, οὐχ ἂν τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ τοῖς καθιστώσιν. Ἀμφοτέρων γοῦν μεμνημένοι, ταυτὶ οἰρούμεθα. Ὡς δ' ἔχει παιδίον καὶ θηρίον πρὸς ἄνθρωπον καθιστώτα, οὕτως ἔχει ὁ φαῦλος καὶ ἄφρων πρὸς τὸν ἐπεικῆ καὶ φρόνιμον. Τούτοις δὲ ἡδέια τὰ κατὰ τὰς ἐξεις· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ καλὰ. Ἐπεὶ οὖν τὰ ἀγαθὰ πλεοναχῶς (τὸ μὲν γὰρ τῷ τοιόνδε εἶναι λέγομεν ἀγαθόν, τὸ δὲ τῷ ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον· ἐπειδὴ τὸ ἡδὺ τὸ μὲν ἀπλῶς καὶ ἀγαθὸν ἀπλῶς, τὸ δὲ τινι, ἢ φαινόμενον ἀγαθόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων) δι' ἕκαστον τούτων ἐνδέχεται ἡμᾶς αἰρεῖσθαι τι καὶ φιλεῖν, ὥσπερ καὶ ἄνθρωπον. Τὸν μὲν γὰρ τοιόνδε καὶ δι' ἀρετῆς, τὸν δ' ὅτι ὠφέλιμος καὶ χρήσιμος, τὸν δ' ὅτι ἡδύς καὶ δι' ἡδονῆς. Φίλος δὲ γίνεται ὅταν φιλούμενος ἀντιφιλήῃ, καὶ τοῦτο μὴ λανθάνῃ πως αὐτούς. Ἀνάγκη ἄρα τρία φιλίας εἶδη εἶναι, καὶ μήτε κατ' ἐν ἀπάσας, μήθ' ὡς εἶδη ἐνὸς γένους, μήτε ἀμπαν λέγεσθαι ὁμωνύμως· πρὸς μίαν γὰρ τινα λέγονται καὶ πρῶτην· ὥσπερ τὸ ἱατρικὸν καὶ ψυχὴν ἱατρικὴν, καὶ σῶμα λέγομεν καὶ ὄργανον καὶ ἔργον· ἀλλὰ κυρίως τὸ πρῶτον, δι' οὗ λόγος ἐν ἡμῖν ὑπάρχει· οἷον ὄργανον ἱατρικόν, ᾧ ἂν ὁ ἱατρὸς χρήσαιο. Ἐν δὲ τῷ τοῦ ἱατροῦ λόγῳ, οὐκ ἔστιν ὁ τοῦ ὁργάνου. Ζητεῖται μὲν οὖν πανταχοῦ τὸ πρῶτον. Διὰ δὲ τὸ καθόλου εἶναι τὸ πρῶτον, λαμβάνουσιν καὶ πρῶτον καθόλου· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεύδος· ὥστε καὶ περὶ τῆς φιλίας οὐ δύνανται πάντ' ἀποδιδόναι τὰ φαινόμενα. Οὐ γὰρ ἐφαρμόττοντος ἐνὸς λόγου, οὐκ οἶονται ἄλλας φιλίας εἶναι. Αἱ δ'

εἰσὶ μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως εἶσιν. Αἱ δ' ὅταν ἡ πρώτη μὴ ἐφαρμότῃ, ὥς οὖσαν καθόλου ἄν, εἴπερ ἦν πρώτη, οὐδ' εἶναι φιλίας τὰς ἄλλας φαίνει. Ἔστι δὲ πολλὰ εἶδη φιλίας. Τῶν γὰρ ῥηθέντων ἦν ἡδὴ ἐπειδὴ διώρισταί τριχῶς λέγεσθαι τὴν φιλίαν. Ἡ μὲν γὰρ διώρισταί δι' ἀρετὴν, ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἡ δὲ διὰ τὸ ἡδύ. Τούτων ἡ μὲν διὰ τὸ χρήσιμόν ἐστιν, ἡ τῶν πλείστων φιλία. Διὰ γὰρ τὸ χρήσιμοι εἶναι φιλοῦσιν ἀλλήλους, καὶ μέχρι τούτου. Ὡστερ ἡ παροιμία·

Γλαῦκ' ἐπικούρος ἀνὴρ τὸν σὸν φίλον ἔσκε μάχεται·

καὶ·

Οὐκίτι γινώσκουσιν Ἀθηναῖοι Μεγαρήας.

Ἡ δὲ δι' ἡδονὴν, τῶν νέων· μεταβαλλόντων γὰρ τὰ ἡθὴ κατὰ τὴν ἡλικίαν, μεταβάλλει καὶ τὸ ἡδύ. Ἡ δὲ κατὰ ἀρετὴν, τῶν βελτίστων. Φανερόν δ' ἐκ τούτων ὅτι ἡ πρώτη φιλία, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀντιφιλία καὶ ἀντιπροαίρεσις πρὸς ἀλλήλους. Φίλον μὲν γὰρ τὸ φιλούμενον τῷ φιλοῦντι· φίλος δὲ τῷ φιλουμένῳ καὶ ἀντιφιλῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἐν ἀνθρώποις μόνον ὑπάρχει φιλία. Μόνον γὰρ αἰσθάνεται προαιρέσεως. Αἱ δ' ἄλλαι καὶ ἐν τοῖς θηρίοις· καὶ χρήσιμον ἐπὶ μικρόν τι φαίνεται ἐνυπάρχον, καὶ πρὸς ἀνθρώπον τοῖς ἡμέροις καὶ πρὸς ἄλλα. Οἷον τὸν τρόχilon φησὶν Ἡρόδοτος τῷ προκοδεῖλῳ, καὶ ὥς οἱ μάντις τὰς συνεδρείας καὶ διεδρείας λέγουσι. Καὶ οἱ φαῦλοι ἂν εἴεν φίλοι ἀλλήλοις, καὶ διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ διὰ τὸ ἡδύ. Οὐδ' ὅτι ἡ πρώτη οὐχ ὑπάρχει αὐτοῖς, οὐ φασὶ φίλους εἶναι· ἀδικήσαι γὰρ ὅ γε φαῦλος τὸν φαῦ-

λον· οἱ δ' ἀδικούμενοι οὐ φιλοῦσι σφᾶς αὐτούς. Οἱ δὲ φιλοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐ τὴν πρώτην φιλίαν· ἐπεὶ τὰς γε ἑτέρας οὐδεὶς κωλύει. Δι' ἡδονὴν γὰρ ὑπονοοῦσιν ἀλλήλους βλαπτόμενοι, ὥς ἂν ὦσιν ἀκρατεῖς. Οὐ δοκοῦσι δ' οἱ δὲ ἡδονὴν φιλοῦντες ἀλλήλους φίλοι εἶναι, διὰ κατ' ἀκρίβειαν ζητῶσιν, ὅτι οὐχ ἡ πρώτη. Ἐκείνη μὲν γὰρ βέβαιος· ἡ δ' ἐστὶ μὲν, ὥσπερ εἴρηται, φίλα οὐκ ἐκείνη δὲ, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης. Τὸ μὲν οὖν ἐκείνως μόνον λέγειν τὸν φίλον, βιάζεσθαι τὰ φαινόμενά ἐστι, καὶ παράδοξα λέγειν ἀναγκαῖον· καθ' ἓνα δὲ λόγον πάσας δυνατὸν. Λέπεται τοίνυν ὅτι ἔστι μὲν ὡς μόνον πρώτη φιλία· ἔστι δ' ὡς πᾶσαι, οὔτε ὡς ὁμῶνυμοι, καὶ ὡς ἔτυχον ἔχουσαι πρὸς ἑαυτὰς, οὔτε καθ' ἓν εἶδος, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἓν. Ἐπεὶ δ' ἀπλῶς ἀγαθὸν καὶ ἀπλῶς ἡδὺ τὸ αὐτό, καὶ ὅμα, ἂν μὴ τις ἐμποδίσῃ· ὁ δ' ἀληθινὸς φίλος, καὶ ἀπλῶς ὁ πρῶτός ἐστιν. Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ δι' αὐτὸν αὐτὸς αἰρετός. Ἀνάγκη δ' εἶναι τοιοῦτον. Ὡς γὰρ βούλεται τις δι' αὐτὸν εἶναι τὰγαθὰ, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν αἰρεῖσθαι εἶναι. Ὁ δ' ἀληθινὸς φίλος, καὶ ἡδύς ἐστιν ἀπλῶς. Διὸ δοκεῖ καὶ ὁ ὁπωσοῦν φίλος ἡδύς. Ἔτι δὲ διοριστίον περὶ τούτου μᾶλλον[ἔχει ἐπίτασιν.] Πότερον γὰρ τὸ αὐτῷ ἀγαθόν, ἢ τὸ ἀπλῶς ἀγαθὸν φίλον· καὶ πότερον τὸ κατ' ἐνέργειαν φιλεῖν μεθ' ἡδονῆς. Ὡς τε καὶ τὸ φιλεῖν ἡδὺ, ἢ οὐ· ἄμφω γὰρ εἰς ταὐτὸ συνακτέον. Τάτε γὰρ μὴ ἀπλῶς ἀγαθὰ, ἀλλὰ κακὰ, ἀπλῶς τύχη φευκτά· καὶ τῷ μὴ αὐτῷ ἀγαθόν, οὐδὲν πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ὃ ζητεῖται, τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ οὕτως εἶναι ἀγαθὰ. Ἔστι γὰρ αἰρετὸν μὲν τὸ ἀπλῶς ἀγαθόν, αὐτῷ δὲ τὸ αὐτῷ ἀγαθόν, ἃ δὲ

συμφωνῆσαι, καὶ τοῦτον ἀρετὴ ποιεῖ· καὶ ἡ πολιτικὴ
 ἐπὶ τούτῳ, ὅπως οἷς μήπω ἐστὶ, γένηται. Εὐθείως
 δὲ καὶ πρὸ ὁδοῦ ἄνθρωπος ὢν. Φύσει γὰρ αὐτῷ
 ἀγαθὰ, τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ· ὁμοίως δὲ καὶ ἀνὴρ ἀντὶ
 γυναικὸς, καὶ ἀφ᾽ ἑνὸς εὐφροῦς· διὰ τοῦ ἡδέος δὲ ἡ
 ὁδός· ἀνάγκη εἶναι τὰ καλὰ ἡδέα. Ὅταν δὲ τοῦτο
 διαφωνῇ, οὕτω σπουδαῖον τελέως. Ἐνδέχεται γὰρ
 ἐγγενέσθαι ἀκρασίαν. Τὸ γὰρ διαφωνεῖν τὰγαθὸν
 τῷ ἡδέϊ, ἐν τοῖς πάθεισιν ἀκρασία ἐστίν. Ὡστ' ἐπειδὴ
 ἡ πρώτη φιλία κατ' ἀρετὴν, ἔσονται καὶ αὐτοὶ ἀπλῶς
 ἀγαθοί· τοῦτο δ' οὐχ ὅτι χρήσιμοι, ἀλλ' ἄλλον τρό-
 πον· διχῶς γὰρ ἔχει τὸ, τοδὶ ἀγαθόν, καὶ ἀπλῶς ἀγα-
 θόν. Καὶ ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τοῦ ὠφελίμου, καὶ ἐπὶ
 τῶν ἔξεων. Ἄλλο γὰρ τὸ ἀπλῶς ὠφέλιμον, καὶ τὸ
 καλὸν τοιοῦτον γυμνάζεσθαι πρὸς τὸ φαρμακεύεσθαι.
 Ὡστε καὶ ἡ ἔξις ἡ ἀνθρώπου ἀρετὴ. Ἔστω γὰρ ὁ
 ἄνθρωπος τῶν φύσει σπουδαίων. Ἡ γὰρ τοῦ φύσει
 σπουδαίου ἀρετὴ, ἀπλῶς ἀγαθόν· ἡ δὲ τοῦ μὴ, ἐκεί-
 νῳ. Ὅμοίως δὲ ἔχει καὶ τὸ ἡδύ. Ἐνταῦθα γὰρ ἐπι-
 στατέον, καὶ σκεπτέον πότερόν ἐστιν ἄνευ ἡδονῆς φι-
 λία, καὶ τί διαφέρει, καὶ ἐν ποτέρῳ ποῖ ἐστὶ τὸ φι-
 λεῖν· καὶ πότερον ὅτι ἀγαθὸς, καὶ εἰ μὴ ἡδύς, ἀλλ'
 οὐ διὰ τοῦτο. Διχῶς δὲ λεγομένου τοῦ φιλεῖν, πό-
 τερον ὅτι ἀγαθόν τὸ κατ' ἐνέργειαν, οὐκ ἄνευ ἡδο-
 νῆς φαίνεται. Ἀλλ' ὅτι ὥσπερ ἐπιστήμης αἱ πρό-
 σφατοι θεωρεῖται καὶ μαθήσεις, αἰσθηταὶ μάλιστα τῷ
 εἶδει, οὕτω καὶ αἱ τῶν συνήθων ἀναγνωρίσεις, καὶ ὁ
 λόγος ὁ αὐτὸς ἐπ' ἀμφοῖν. Φύσει οὖν τὸ ἀπλῶς
 ἀγαθόν ἡδύ ἀπλῶς· καὶ οἷς ἀγαθόν, τοῦτοισι ἡδύ.
 Διὸ εὐθύς τὰ ὅμοια ἡλλήλοισι χαίρει, καὶ ἀνθρώπων

ἡδιστον ἄνθρωπος. Ὡστε ἐπεὶ καὶ ἀταλῇ, δῆλον ὅτι καὶ τελειωθέντα· ὁ δὲ σπουδαῖος τέλειος. Εἰ δὲ τὸ κατ' ἐνέργειαν φιλεῖν μεθ' ἡδονῆς· ἀντιπροαίρεσεως τῆς ἀλλήλων γνωρίσεως, δῆλον ὅτι καὶ ὅλως ἡ φιλία πρώτη ἀντιπροαίρεσις τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν καὶ ἡδίων, ὅτι ἀγαθὰ καὶ ἡδέια. Ἔστι δ' αὕτη ἡ φιλία ἕξις, ἀφ' ἧς ἡ τοιαύτη προαίρεσις. Τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἐνέργεια. Αὕτη δ' οὐκ ἔξω, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ φιλοῦντι, δυνάμει δὲ πάσης ἔξω. Ἡ γὰρ ἐν, ἑτέρῳ, ἢ ἑτερον. Διὸ τὸ φιλεῖν, χαίρειν, ἀλλ' οὐ τὸ φιλεῖσθαι ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ φιλεῖσθαι φιλητοῦ ἐνέργεια, τὸ δὲ καὶ φιλίας. Καὶ τὸ μὲν ἐν ἐμψύχῳ, τὸ δὲ καὶ ἐν ἀψύχῳ. Φιλεῖται γὰρ καὶ τὰ ἀψυχα. Ἐπεὶ δὲ τὸ φιλεῖν τὸ κατ' ἐνέργειαν τὸ φιλούμενον, ὃ ἐστι χρησθαι ἢ φιλούμενον. Ὁ δὲ φίλος φιλούμενον, καὶ φίλῳ ἢ φίλος, ἀλλὰ μὴ ἢ μουσικός, ἢ ἢ ἰατρικός· ἡδονὴ τοίνυν ἢ ἀπ' αὐτοῦ, ἢ αὐτοῦ; αὕτη φιλική. Αὐτὸν γὰρ φιλεῖ, οὐχ ὅτι ἄλλῳ. Ὡστ' ἂν μὴ χαίρῃ ἢ ἀγαθός, οὐχ ἡ πρώτη φιλία. Οὐδὲ δὴ ἐμποδίζειν οὐθὲν τῶν συμβεβηκότων μᾶλλον, ἢ τὸ ἀγαθὸν εὐφραίνειν. Τί γὰρ σφόδρα δυσώδης λείπεται; Ἀγαπᾶται γὰρ τὸ εὖνοεῖν, συζῆ δὲ μή. Αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη φιλία, ἣ πάντες ὁμολογοῦσιν. Αἱ δ' ἄλλαι, δι' αὐτὴν καὶ δοκοῦσι καὶ ἀμφισβητοῦνται. Βέβαιον γὰρ τι δοκεῖ ἡ φιλία. Μόνη δ' αὕτη βέβαιος. Τὸ γὰρ κεκριμένον βέβαιον τὰ μὴ ταχὺ γινόμενα μηδὲ ῥαδίως, οὐ ποιεῖ τὴν κρίσιν ὀρθήν. Οὐκ ἔστι δ' ἄνευ πίστεως φιλία βέβαιος ἢ δὲ πίστις. Δεῖ γὰρ πείραν λαβεῖν, ὥσπερ λέγει καὶ Θέογνις·

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικός,

Πρὶν πειραθείης, ὥσπερ ὑποζυγίου.

Οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος. Ἀλλὰ βούλονται φίλοι. Καὶ μάλιστα λανθάνει ἡ τοιαύτη ἔξις ὥς φιλία. Ὅταν γὰρ προθύμως ἔχωσι φίλοι εἶναι, διὰ τὸ πάνθ' ὑπερτεῖν τὰ φιλικὰ ἀλλήλοις, οἶονται οὐ βούλεσθαι φίλοι, ἀλλ' εἶναι φίλοι. Τὸ δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας. Οὐ γὰρ εἰ βούλονται ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν· ὥστ' οὐδ' εἰ φίλοι βούλονται, ἤδη καὶ φίλοι εἰσὶ· σημεῖον δέ· εὐδιάβλητοι γὰρ οἱ διακεῖμενοι ἄνευ πείρας τοῦτον τὸν τρόπον. Περὶ ὧν μὲν γὰρ * * * οὐκ εὐδιάβλητοί, περὶ ἃν δὲ μὴ πεισθεῖεν ἂν ὅταν σύμβολα λέγωσιν οἱ διαβάλλοντες. Ἀμα δὲ φανερόν ὅτι οὐδ' ἐν τοῖς φαῦλοις αὕτη ἡ φιλία. Ἀπιστος γὰρ ὁ φαῦλος καὶ κακοήθης πρὸς πάντας· αὐτῷ γὰρ μετρεῖ τοὺς ἄλλους. Διὸ εὐεξαπατητότεροι εἰσὶν οἱ ἀγαθοὶ, ἂν μὴ διὰ πείραν ἀπιστῶσιν· οἱ δὲ φαῦλοι, αἰροῦνται τὰ φύσει ἀγαθὰ ἀντὶ τοῦ φίλου, καὶ οὐθεις φιλεῖ μᾶλλον ἄνθρωπον ἢ πράγματα. Ὡστ' οὐ φίλοι. Οὐ γὰρ γίνεται οὕτω κοινὰ τὰ φίλων. Προνέμεται γὰρ ὁ φίλος τοῖς πράγμασιν, οὐ τὰ πράγματα τοῖς φίλοις. Οὐ γίνεται γὰρ ἡ φιλία ἡ πρώτη ἐν πολλοῖς, ὅτι χαλεπὸν πολλῶν πείραν λαβεῖν. Ἐκάστῳ γὰρ ἂν δεῖ συζῆσαι. Οὐδὲ δὴ αἰρετέον ὁμοίως περὶ ἱματίου καὶ φίλου. Καίτοι ἐν πᾶσι δοκεῖ τοῦ νοῦν ἔχοντος δυοῖν τὸ βέλτιον αἰρεῖσθαι· καὶ εἰ μὲν τῷ χείρονι πάλαι ἐχρήτο τῷ βελτίονι, μηδέπω τοῦθ' αἰρετέον, ἀλλ' οὐκ ἀντὶ τοῦ πάλαι φίλου τὸν ἀγνώτα εἰ βελτίων. Οὐ γὰρ ἐστιν ἄνευ πείρας οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ὁ φίλος, ἀλλὰ χρόνου δεῖ. Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος

τῶν ἀλῶν. Ἄμα δὲ εἰ μὴ μόνον ἀπλῶς ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ σοὶ εἶναι, φίλος ἔσται σοι φίλος. Ἄγαθός μὲν γὰρ ἀπλῶς ἔστι, τῷ ἀγαθὸς εἶναι· φίλος δὲ, τῷ ἄλλῳ ἀγαθὸς· ἀπλῶς ἀγαθὸς καὶ φίλος, ὅταν συμφωνίας ταῦτα ἄμφω. Ὡστε ὁ ἔστιν ἀπλῶς ἀγαθὸν, τὸ τούτου ἄλλῳ, ἢ καὶ μὴ ἀπλῶς μὲν σπουδαίῳ, ἄλλῳ δ' ἀγαθός, ὅτι χρήσιμος. Τὸ δὲ πολλοῖς ἅμα εἶναι φίλος, καὶ τὸ φιλεῖν κωλύειν. Οὐ γὰρ οἷόν τε ἅμα πρὸς πολλοὺς ἐνεργεῖν. Ἐκ δὲ τούτων φανερόν ὅτι ὁρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐτάρχων· καὶ ὁρθῶς εἴρηται· ἡ γὰρ φύσις βέβαιον, οὐ τὰ χρήματα. Πολὺ δὲ κάλλιον εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς φύσεως, καὶ ὅτι χρόνος λέγεται δεικνύει τὸν φιλούμενον, καὶ αἱ ἀτυχίαι μᾶλλον τῶν εὐτυχῶν. Τότε γὰρ δηλονότι κοινὰ τῶν φίλων. Οὗτοι γὰρ μόνοι ἀντὶ τῶν φύσει ἀγαθῶν καὶ φύσει κακῶν, περὶ αἱ εὐτυχίαι καὶ αἱ δυστυχίαι, αἰροῦντα μᾶλλον ἄνθρωπον, ἢ τούτων τὰ μὲν εἶναι, τὰ δὲ μὴ εἶναι. Ἢ δ' εὐτυχία δηλοῖ τοὺς μὴ ὄντως ὄντας φίλους, ἀλλὰ διὰ τὸν χρησίμον· ἀτυχ * * * ὁ δὲ χρόνος δηλοῖ ἀμφοτέρους. Οὐδὲ γὰρ ὁ χρήσιμος ταχὺ δῆλος, ἀλλ' ὁ ἡδὺς μᾶλλον. Πλὴν οὐδ' ὁ ἀπλῶς ἡδὺς ταχύς. Ὅμοιοι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοῖς οἶνοις καὶ ἐδέσμασιν. Ἐκείνων τε γὰρ τὸ μὲν τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ τὸ ταχὺ δηλοῖ· πλείω δὲ χρόνον γινόμενον, ἀηδὲς καὶ οὐ γλυκύ· καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως. Ἔστι γὰρ καὶ τὸ ἀπλῶς ἡδὺ τῷ τέλει ὁριστέον καὶ τῷ χρόνῳ. Ὁμολογήσαιεν δ' ἂν καὶ οἱ πολλοὶ, οὐκ ἐκ τῶν ἀποβαινόντων μόνον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πόματος καλοῦσι γλύκιον. Τοῦτο γὰρ διὰ τὸ ἀποβαῖνον οὐχ

ἡδὺν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ συνεχές, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐξαπα-
τῶν. Ἡ μὲν οὖν πρώτη φιλία, καὶ δι' ἣν αἱ ἄλλαι λέ-
γονται, ἡ κατ' ἀρετὴν ἐστὶ, καὶ δι' ἡδονὴν τῆς ἀρε-
τῆς, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· αἱ δ' ἄλλαι ἐγγίνον-
ται φιλίαι, καὶ ἐν παισὶ καὶ θηρίοις, καὶ τοῖς φανύλοις.
ᾧθεν λέγεται, ἥλιξ ἥλικα τέρπει· καὶ.

Κακὸς κακῷ δὲ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Ἐνδέχεται δὲ καὶ ἡδεῖς ἀλλήλοις εἶναι τοὺς φανύλους,
καὶ ἡ φαῦλοι ἢ μηδέτεροι, ἀλλ' οἷον ᾧδικοί ἄμφω, ἡ
ὁ μὲν φιλωδός, ὁ δ' ᾧδικός ἐστι· καὶ ἡ πάντες ἔχου-
σιν ἀγαθόν, καὶ ταύτη συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. Ἐτε
χρήσιμοι ἂν εἴεν ἀλλήλοις καὶ ᾧφείλιμοι, οὐχ ἀπλῶς,
ἀλλὰ προαίρεσιν, ἢ οὐδέτεροι. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τῷ
ἐπιεικεῖ φαῦλον εἶναι φίλον. Καὶ γὰρ χρήσιμον ἂν
εἴη πρὸς τὴν προαίρεσιν, ὁ μὲν φαῦλος πρὸς τὴν
ὑπάρχουσαν τῷ σπουδαίῳ, ὁ δὲ τῷ μὲν ἀκρατεῖ, πρὸς
τὴν ὑπάρχουσαν τῷ δὲ φαύλῳ, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν·
καὶ βουλήσεται τὰ ἀγαθὰ ἀπλῶς μὲν τὰ ἀπλᾶ, τὰ
δ' ἐκείνῳ ἐξ ὑποθέσεως, ἡ πέντα συμφέρει ἢ νόσος.
Ταῦτα τῶν ἀπλῶν ἀγαθῶν ἔνεκα, ὥσπερ καὶ αὐτὸ τὸ
φάρμακον πιεῖν· οὐ γὰρ βούλεται, ἀλλὰ τοῦδ' ἔνεκα
βούλεται. Ἐτε καθ' οὓς τρόπους καὶ ἀλλήλοις οἱ μὴ
σπουδαῖοι εἴεν ἂν φίλοι. Εἴη γὰρ ἂν ἡδὺς, οὐχ ἡ
φαῦλος, ἀλλ' ἡ τῶν κοινῶν τινος μετέχει· οἷον εἰ μουσι-
κός. Ἐτε ἡ ἐν τι πᾶσιν ἐπιεικής. Διὸ ἔνιοι ὁμιλη-
τικοὶ εἴεν ἂν καὶ σπουδαῖοι, ἢ ἐν προσαρμόττουσιν
ἐκάστω. Ἐχουσι γὰρ τι πάντες τοῦ ἀγαθοῦ.

CAPUT III.

Τρεῖς μὲν οὖν εἶδη ταῦτα φιλίας. Ἐν πᾶσι δὲ
τούτοις, κατ' ἰσότητά πως λέγεται ἡ φιλία. Καὶ γὰρ

οἱ κατ' ἀρετὴν φίλοι ἐν ἰσότητι πως ἀρετῆς εἰσι φίλοι ἀλλήλοις. Ἄλλη δὲ διαφορὰ τούτων, ἥ καθ' ὑπερβολὴν, ὥσπερ θεοῦ ἀρετὴ πρὸς ἄνθρωπον. Τοῦτο γὰρ ἕτερον εἶδος φιλίας, καὶ ὅλως ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καθάπερ καὶ τὸ δίκαιον ἕτερον. Κατ' ἀναλογίαν γὰρ ἴσον, κατ' ἀριθμὸν δ' οὐκ ἴσον. Ἐν τούτῳ τῷ γένει πατὴρ πρὸς υἱόν, καὶ ὁ εὐεργέτης πρὸς τὸν εὐεργετηθέντα. Αὐτῶν δὲ τούτων διαφοραὶ εἰσιν, ἄλλη πατρός πρὸς υἱόν, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα. Αὕτη μὲν ὡς ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, ἡ δὲ εὐεργέτου πρὸς εὐεργετηθέντα. Ἐν ταύταις δὲ ἡ οὐκ ἔνεστιν, ἡ οὐχ ὁμοίως τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. Γελοῖον γὰρ, εἴ τις ἐγκαλοῖη τῷ θεῷ, ὅτι οὐχ ὁμοίως αὐτὸς ἀντιφιλεῖ, ὡς φιλεῖται· ἢ τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ. Φιλεῖσθαι γὰρ, οὐ φιλεῖν, τοῦ ἄρχοντος, ἢ φιλεῖν ἄλλον τρόπον. Καὶ ἡδονῇ διαφέρει οὐδέν· εἴτε τοῦ αὐτάρκους ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κτήματι ἢ παιδί, καὶ τοῦ ἐνδεοῦς ἐπὶ τῷ γινομένῳ. Ὡς δ' αὐτως καὶ ἐπὶ τῶν διὰ τὴν χρῆσιν φίλων, καὶ ἐπὶ τῶν δι' ἡδονήν· οἱ μὲν κατ' ἰσότητα εἰσιν, οἱ δὲ καθ' ὑπεροχὴν. Διὸ καὶ οἱ ἐκείνως οἰόμενοι ἐγκαλοῦσιν, ἐὰν μὴ ὁμοίως ὥσι χρήσιμοι καὶ εὖ ποιῶσι· καὶ ἐπὶ τῆς ἡδονῆς. Δῆλον δ' ἐν τοῖς ἐρωτικαῖς τοῦτο γὰρ αἷτιον τοῦ μάχεσθαι ἀλλήλοις πολλάκις. Ἀγνοεῖ γὰρ ὁ ἐρῶν, ὅτι οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος τοῖς ἐπὶ τὴν προθυμίαν. Διὸ εὐρηκέναι πείκος ὁ ἐρώμενος· τοιαυτὸν ἂν οὐκ ἐρῶν λέγοι. Οἱ δὲ νομίζουσι τὸν αὐτὸν εἶναι λόγον.

CAPUT IV.

Ὡσπερ οὖν εἴρηται τριῶν ὄντων εἰδῶν φιλίας, κατ' ἀρετὴν, κατὰ τὸ χρήσιμον, καὶ κατὰ τὸ ἡδὺ, αὗται

πάλιν διήρηνται εἰς δύο· αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἴσον, αἱ δὲ καθ' ὑπεροχὴν εἰσι. Φιλίαι μὲν οὖν ἀμφοτέραι, φίλοι δ' οἱ κατὰ τὴν ἰσότητα. Ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη εἰ ἀνὴρ παιδίῳ φιλεῖ δὲ γε καὶ φιλεῖται. Ἐνιαχοῦ φιλεῖσθαι μὲν δεῖ τὸν ὑπερέχοντα. Ἐὰν δὲ φιλῇ, ὀνειδίζεται ὡς ἀνάξιον φιλῶν. Τῇ γὰρ ἀξία τῶν φίλων μετρεῖται, καὶ τινι ἴσῳ. Τὰ μὲν οὖν δι' ἡλικίας ἔλλειψιν, ἀνάξια ὁμοίως φιλεῖσθαι· τὰ δὲ κατ' ἀρετὴν, ἡ γένος, ἡ κατὰ ἄλλην τοιαύτην ὑπεροχὴν· αἱ δὲ τὸν ὑπερέχοντα, ἡ ἥτιον, ἡ μὴ φιλεῖν ἀξιούν, καὶ ἐν τῷ χρησίμῳ, καὶ ἐν τῷ ἡδεῖ, καὶ κατ' ἀρετὴν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς ὑπεροχαῖς εἰκότως γίνονται ἀμφοσβητήσεις. Τὸ γὰρ μικρὸν ἐνιαχοῦ οὐδὲν ἰσχύει, ὥσπερ ἐν ξύλου σταθμῷ, ἀλλ' ἐν χρυσίῳ· ἀλλὰ τὸ μικρὸν κακῶς κρίνουσι. Φαίνεται γὰρ τὸ μὲν οἰκεῖον ἀγαθόν, διὰ τὸ ἐγγὺς, μέγα· τὸ δ' ἀλλότριον, διὰ τὸ πόρρω, μικρόν. Ὅταν δὲ ὑπερβολὴ ᾖ, οὐδ' αὐτοὶ ἐπιζητοῦσιν ὡς δεῖ ἢ ἀντιφιλεῖσθαι, ἢ ὁμοίως ἀντιφιλεῖσθαι· οἷον εἰ τις ἀξιοῖ τὸν θεόν. Φανερόν δὲ ὅτι φίλοι μὲν, ὅταν ἐν τῷ ἴσῳ. Τὸ ἀντιφιλεῖν δ' ἐστίν, ἄνευ τοῦ φίλους εἶναι. Δῆλον δὲ καὶ διὰ τὴν ἐπιζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπεροχὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. Ἄμα γὰρ ὑπάρχει οὕτως αὐτοῖς τό, τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. Διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις ἐντιμότερος τοῦ φίλου. Ἀμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρχειν τῷ κολακευομένῳ· μάλιστα δ' οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι· τὸ γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ. Φύσει δὲ γίνονται οἱ μὲν φιλητικοὶ, οἱ δὲ φιλότιμοι. Φιλητικὸς δὲ, ὁ τῷ φιλεῖν χαίρων μᾶλλον ἢ τῷ φιλεῖσθαι· ἐκεῖνος δὲ, φιλότιμος μᾶλλον. Ὁ μὲν

ARIST. EUDEM.

Q

οὐκ χαίρων τῷ θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι, τῆς ὑπεροχῆς φίλος· ὁ δὲ τῆς ἐν τῷ φιλεῖν ἡδονῆς, ὁ φιλητικός. Ἐνεστι γὰρ ἀνάγκη ἐνεργοῦντα· τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν συμβεβηκός· ἔστι γὰρ λανθάνειν. Φιλοῦντα δ' οὐ. Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλίαν τὸ φιλεῖν μᾶλλον ἢ τὸ φιλεῖσθαι, τὸ δὲ φιλεῖσθαι κατὰ τὸ φιλητὸν· σημειον δ' ἔλοιτ'. ἂν ὁ φίλος μᾶλλον εἰ μὴ ἐνδέχοιτ' ἀμφω, γινώσκειν ἢ γινώσκεσθαι· οἷον ἐν ταῖς ὑπεκβολαῖς αἱ γυναῖκες ποιοῦσι, καὶ ἡ Ἀνδρομάχη ἢ Ἀντιφῶντος. Καὶ γὰρ ἔοικε τὸ μὲν ἐθέλειν γινώσκεσθαι αὐτοῦ ἕνεκα, καὶ τοῦ πάσχειν τι ἀγαθόν, ἀλλὰ μὴ ποιεῖν. Τὸ δὲ γινώσκειν, τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ φιλεῖν ἕνεκα. Διὸ καὶ τοὺς ἐμμένοντας τῷ φιλεῖν πρὸς τοὺς τεθνεῶτας ἐπαινοῦμεν. Γινώσκουσι γὰρ, ἀλλ' οὐ γινώσκονται. Ὅτι μὲν οὖν πλείονες τρόποι φιλίας, καὶ πόσαι τρόποι, ὅτι τρεῖς, καὶ ὅτι τὸ φιλεῖσθαι καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσιν, οἱ τε κατ' ἰσότητα, καὶ οἱ καθ' ὑπεροχὴν, εἴρηται.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ τὸ φίλον λέγεται καὶ καθόλου μᾶλλον, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη ἀπὸ τῶν ἔξωθεν συμπεριλαμβανόντων (οἱ μὲν γὰρ τὸ ὁμοίον φασιν εἶναι φίλον, οἱ δὲ τὸ ἐναντίον) λεκτέον καὶ περὶ τούτων πῶς εἰσι πρὸς τὰς εἰρημένας φιλίας. Ἀνάγεται δὲ τὸ μὲν ὁμοιον καὶ εἰς τὸ ἡδὺ καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν· τό, τε γὰρ ἀγαθὸν ἀπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον· καὶ ἀγαθὸς μὲν ὁμοιος αἰὶ, καὶ οὐ μεταβάλλεται τὰ ἡθος· ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐθὲν ἔοικεν ἔωθεν καὶ ἐσπέρας. Διὸ ἐὰν μὴ συμβάλλωσιν οἱ φαῦλοι, οὐ φίλοι ἑαυτοῖς, ἀλλὰ διίστανται· ἢ δ' οὐ βεβαία φιλία. Ὡστε οὕτω μὲν τὰ ὁμοια φιλόν, ὅτι ἀγαθὸν ὁμοιον. Ἔστι

δὲ ὥς· καὶ κατὰ τὸ ἡδύ. Τοῖς γὰρ ὁμοίοις ταῦθ' ἡδέα, καὶ ἕκαστον δὲ φύσει αὐτὸ αὐτῷ ἡδύ. Διὸ καὶ φῶναί, καὶ ἔξεις, καὶ συνημερεύσεις τοῖς ὁμογενέσιν ἡδίσται ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις· καὶ ταύτῃ ἐνδέχεται καὶ τοὺς φανύλους ἀλλήλους φιλεῖν.

Κακὸς κακῷ δὲ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Τὸ δ' ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φίλον, ὥς τὸ χρήσιμον. Αὐτὸ γὰρ αὐτῷ ὅμοιον, ἄχρηστον. Διὸ δεσπότης δούλου δέεται, καὶ δοῦλος δεσπότου, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλήλων, καὶ ἡδὺ καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ ἐναντίον ὥς χρήσιμον, καὶ οὐχ ὥς ἐν τέλει, ἀλλ' ὥς πρὸς τὸ τέλος. Ὅτι γὰρ τύχη οὐ ἐπιθυμεῖ, ἐν τῷ τέλει μὲν ἔστιν· οὐκ ἀρέχεται δὲ τοῦ ἐναντίου, οἷον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. Ἔστι δὲ πως καὶ ἡ τοῦ ἐναντίου φιλία ταῦ ἀγαθοῦ. Ὁρέχεται γὰρ ἀλλήλων διὰ τὸ μέσον· ὥς σύμβολα γὰρ ὀρέχεται ἀλλήλων· διὸ οὐ τῷ γίνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσον. Ἐτι κατὰ συμβεβηκὸς ἔστι τοῦ ἐναντίου, καθ' αὐτὸ δὲ τῆς μεσότητος. Ὁρέγονται γὰρ εὐὴ ἀλλήλων τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τοῦ μέσου. Περὶ ψυχθέντες γὰρ, ἐὰν θερμοανθῶσιν, εἰς τὸ μέσον καθίστανται· καὶ ὑπερθερμοανθέντες, ἐὰν ψυχθῶσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ μὴ, αἰεὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ, οὐκ ἐν τοῖς μέσοις· ἀλλὰ χαίρει ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἀνευ ἐπιθυμίας τοῖς φύσει ἡδέσι. Οἱ δὲ πᾶσι τοῖς ἐξιστάσιν τῆς φύσει ἔξεως. Τοῦτο μὲν οὖν εἶδος καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐστὶ· τὸ φιλεῖν δὲ γίνεται, ὅταν ἡ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων. Διὸ ἐνίοτε ἀνομοίοις χαίρουν· οἷον αὐστηροὶ εὐτραπέλοις, καὶ ὀξεῖς ῥαθύμοις· εἰς τὸ μέσον γὰρ καθίστανται ὑπ' ἀλλήλων. Κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ ὥσπερ ἐλέχθη, τὰ ἐναντία φίλα, καὶ διὰ

τὸ ἀγαθόν. Πόσα μὲν οὖν εἶδη φιλίας, καὶ τίνες διαφοραὶ, καθ' ὥς λέγονται οἱ τε φίλοι καὶ οἱ φιλοῦντες καὶ οἱ φιλούμενοι, καὶ οὕτως ὥστε φίλοι εἶναι καὶ ἀνευ τούτου, εἴρηται.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τοῦ αὐτὸν αὐτῷ φίλον εἶναι ἢ μῆ, πολλὴν ἔχει ἐπίσκεψιν. Δοκεῖ γάρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ φίλος εἶναι· καὶ τούτῳ χρώμενοι κάπονι κινεῖσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. Κατὰ δὲ τοὺς λόγους, καὶ τὰ δοκοῦνθ' ὑπάρχειν τοῖς φίλοις, τὰ μὲν ὑπεναντιοῦται, τὰ δ' ὅμοια φαίνεται ὄντα. Ἔστι γάρ πως καὶ ἀναλογίαν αὕτη ἢ φιλία, ἀπλῶς δ' οὐ. Ἐν δυοῖ γὰρ διηρημένοις τὸ φιλεῖσθαι καὶ φιλεῖν, δι' ὃ μᾶλλον οὗτος αὐτῷ φίλος· ἐπὶ τοῦ ἀκράτου καὶ ἐγκρατοῦς, εἴρηται πᾶς ἐκὼν ἢ ἄκων, τῷ τὰ μέρη ἔχειν πως πρὸς ἄλληλα τὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ὅμοιον τὰ τοιαῦτα πάντα, εἰ φίλος αὐτὸς αὐτῷ καὶ ἐχθρὸς, καὶ εἰ ἀδικεῖ τις αὐτὸς αὐτόν. Πάντα γὰρ ἐν δυοῖ ταῦτα καὶ διηρημένως. Ἦ δὲ δύο πῶς, καὶ ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πως ταῦτα· ἢ δ' οἱ διηρημένα, οὐχ ὑπάρχει. Ἀπὸ δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν ἕξεως, ὥς οἱ λοιποὶ τρόποι τοῦ φιλεῖν διωρισμένοι, καθ' οὓς ἐν τοῖς λόγοις ἐπισκοπεῖν εἰώθαμεν. Δοκεῖ γὰρ φίλος εἶναι, ὃ βουλόμενος τιτὶ τὰγαθὰ, ἢ οἷα οἶονται ἀγαθὰ, μὴ δι' αὐτόν, ἀλλ' ἐκείνου ἕνεκεν. Ἄλλον δὲ τρόπον ᾧ τὸ εἶναι βούλεται δι' ἐκείνον, καὶ μὴ δι' αὐτόν, καὶ εἰ μὴ διανέμων τὰγαθὰ, μὴ τὸ *** δόξειε μάλιστα φιλεῖν. Ἄλλον δὲ τρόπον ᾧ συζῆν αἰρεῖται δι' αὐτὴν τὴν ὁμίλιαν, κατὰ μὴ δι' ἕτερόν τι· οἷον οἱ πατέρες, τὸ μὲν εἶναι τοῖς τέκνοις, συζῶσι δ' ἐτέροις. Μάχεται δὲ

ταῦτα πάντα πρὸς ἄλληλα. Οἱ μὲν γὰρ ἂν μὴ τὸ
 ἑαυτοῖς, οἱ δὲ ἂν μὴ τὸ εἶναι, οἱ δὲ τὸ συζῆν οὐκ οἶον-
 ται φιλεῖσθαι. Ἐτι τῷ ἀλογοῦντι συναλγεῖν μὴ δι'
 ἑτερόν τι, ἀγαπᾶν θήσομεν· οἷον εἰ δοῦλοι πρὸς τοὺς
 δεσπότας, ἑτερχαλεποὶ ἀλογοῦντος, ἀλλ' οὐ δι' αὐτούς,
 ὥσπερ αἱ μητέρες τοῖς τέκνοις, καὶ οἱ συνωδίνοντες
 ὄρνιθες. Βούλεται γὰρ μάλιστα τε οὐ μόνον συλ-
 λυπεῖσθαι ὁ φίλος τῷ φίλῳ, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν λύ-
 πην· οἷον δαψνῶντι συνδαψῆν, εἰ ἐνεδέχετο, ὅτι μὴ ἐγ-
 χύτατα. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ χαίρειν μὴ
 δι' ἑτερόν τι, ἀλλὰ δι' ἐκείνον ὅτι χαίρει, φιλικόν. Ἐτι
 τὰ τοιαῦτα λέγεται παρὰ φιλίας, ὡς ἰσότης φιλότης,
 καὶ μὴ μίαν φιλίαν εἶναι τοὺς ἀληθῆς φίλους· ἀπαν-
 τα ταῦτα ἐπαναφέρεται πρὸς τὸν ἕνα. Καὶ γὰρ βού-
 λεται τὰγαθὸν αὐτῷ τούτον τὸν τρόπον. Οὐδεὶς γὰρ
 αὐτὸς αὐτὸν εὖ ποιεῖ διὰ τι ἑτερον, οὐδὲ χάριτος·
 οὐδὲ λέγει ὅτι ἐποίησεν ἢ εἷς. Δοκεῖ γὰρ φιλεῖν βού-
 λεσθαι ὁ δῆλον ποιῶν ὅτι φιλεῖ, ἀλλ' οὐ φιλεῖν, καὶ
 τὸ εἶναι μάλιστα, καὶ τὸ συζῆν, καὶ τὸ συγχαίρειν,
 καὶ τὸ συναλγεῖν. Καὶ, μία δὴ ψυχὴ· καὶ τὸ μὴ
 δύνασθαι ἄνευ ἀλλήλων μηδὲ ζῆν, ἀλλὰ συναποθνή-
 σκειν. Οὕτω γὰρ ἔχει ὁ εἷς, καὶ ἴσως ὁμιλεῖ αὐτὸς
 αὐτῷ. Πάντα δὲ ταῦτα τῷ ἀγαθῷ ὑπάρχει πρὸς
 αὐτόν· ἐν δὲ τῷ πονηρῷ διαφωνεῖ, οἷον ἐν τῷ ἀκρα-
 τεῖ. Καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ καὶ ἰχθρὸν ἐνδέχασθαι αὐ-
 τὸν αὐτῷ εἶναι· ἢ δ' εἷς καὶ ἀδιαίρετος, ὁρεκτὸς αὐ-
 τῷ· τοιοῦτος ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ κατ' ἀρετὴν φί-
 λος· ἐπεὶ ὅγε μοχθηρὸς οὐχ εἷς ἀλλὰ πολλοὶ, καὶ τῆς
 αὐτῆς ἡμέρας ἕτερος καὶ ἑμπληκτος. Ὡστε καὶ ἡ
 αὐτοῦ πρὸς αὐτόν φιλία, ἀνάγεται πρὸς τὴν τοῦ

ἀγαθοῦ. Ὅτι γὰρ πῇ ὅμοιοι, καὶ εἰς καὶ αὐτὸς αὐτῷ
ἀγαθός, ταύτη αὐτὸς αὐτῷ φίλος καὶ ὀρεκτός· φύσει
δὲ τοιοῦτος· ἀλλ' ὁ πονηρὸς παρὰ φύσιν. Ὁ δ'
ἀγαθός, οὐθ' ἅμα κοιδορεῖται ἑαυτῷ, ὥσπερ ὁ ἀκρα-
τὴς· οὐθ' ὁ ὑστερος τῷ πρότερον, ὥσπερ ὁ μεταλη-
πτικός· οὔτε ὁ ἔμπροσθεν τῷ ὑστερον, ὥσπερ ὁ ψεύ-
στης. Ὅλως τε εἰ δεῖ ὥσπερ οἱ σοφισταὶ διορίζουσι,
ὥσπερ τῷ Κορίσκος καὶ Κορίσκος σπονδαῖος. Ἀγ-
λον γὰρ ὡς τὸ αὐτὸ πῶσον σπονδαῖον αὐτόν. Ἐπὶ
ὅταν ἐγκαλέσωσιν αὐτοῖς, ἀπεκτινύνουσιν αὐτ' *** Ἀ-
λλὰ δοκεῖ πᾶς αὐτὸς αὐτῷ ἀγαθός. Ζητεῖ δὲ ὁ ἀπλῶς
ὢν ἀγαθός, εἶναι καὶ αὐτὸς αὐτῷ φίλος, ὥσπερ εἴρη-
ται, ὅτι δύ' ἔχει ἐν αὐτῷ ἃ φύσει βούλεται εἶναι φίλα·
καὶ διασπᾶσαι ἀδύνατον. Διὸ ἐπ' ἀνθρώπου μὲν δοκεῖ
ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ φίλος· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ζώων
οἶον ἵππος αὐτὸς αὐτῷ· οὐκ ἴσα φίλος. Ἀλλ' οὐδὲ
τὰ παιδία, ἀλλ' ὅταν ἡδὴ ἔχῃ προαίρεσιν. Ἡδὴ γὰρ
τότε διαφανεῖ ὁ παῖς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. Ἔοικε δ' ἡ
φιλία ἢ πρὸς αὐτὸν τῇ κατὰ συγγένειαν. Οὐδιέτε-
ρον γὰρ ἐφ' αὐτοῖς λῦσαι· ἀλλὰ καὶ διαφέρωνται,
ὅμως οὔτοι μὲν συγγενεῖς ἔτι· ὁ δὲ ἔτι εἰς, ἕως αὖν ζῇ.
Ποσαχῶς μὲν οὖν τὸ φιλεῖν λέγεται, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ
φιλίαι ἀνάγονται πρὸς τὴν πρώτην, ὅλην ἐκ τῶν
εἰρημένων.

CAPUT VII.

Οἰκεῖον δὲ τῇ σκέψει θεωρῆσαι καὶ περὶ ὁμοιοῦς
καὶ εὐνοίας. Δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν εἶναι ταυτὰ, τοῖς δ'
οὐκ ἄνευ ἀλλήλων. Ἔστι δὲ ἡ εὐνοια τῆς φιλίας οὔτε
πάμπαν ἕτερον, οὔτε ταυτίον. Δηρημένης γὰρ τῆς
φιλίας κατὰ τρεῖς τρόπους, οὐθ' ἐν τῇ χρησίμῃ, οὔτ'

ἐν τῇ καθ' ἡδονὴν ἐστίν. Εἴτε γὰρ, ὅτι χρήσιμον, βούλονται αὐτῷ τὰγαθὰ, οὐ δι' ἐκείνον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν βούλουσι αὐν. Δοκεῖ δ' ὥσπερ καὶ ἡ *** οὐκ αὐτοῦ εὐνοία τοῦ εὐνοϊζομένου εἶναι, ἀλλὰ τοῦ ἡ εὐνοεῖ. Εἰ δ' ἡ ἐν τῇ τοῦ ἡδέος φιλία, καὶ τοῖς ἀψύχοις εὐνόουν. Ὡστε δῆλον ὅτι περὶ τὴν ἡθικὴν φιλίαν ἡ εὐνοία ἐστίν. Ἀλλὰ τοῦ μὲν εὐνοοῦντος βούλεσθαι μόνον ἐστὶ, τοῦ δὲ φίλου καὶ πράττειν αὐ βούλεται. Ἔστι γὰρ ἡ εὐνοία ἀρχὴ φιλίας. Ὁ μὲν γὰρ φίλος πᾶς εὐνους· ὁ δ' εὐνους, οὐ πᾶς φίλος. Ἀρχομένῳ γὰρ ἔοικεν ὁ εὐνοῶν μόνον. Διὸ ἀρχὴ φιλίας, ἀλλ' οὐ φιλία. Δοκοῦσι γὰρ ὅτι φίλοι ὁμονοεῖν, καὶ οἱ ὁμονοοῦντες φίλοι εἶναι. Ἔστι δ' οὐ περὶ πάντα ἡ ὁμόνοια ἡ φιλική, ἀλλὰ περὶ τὰ πράγματα τοῖς ὁμονοοῦσι, καὶ ὅσα εἰς τὸ συζῆν συντείνει. Οὔτε μόνον κατὰ διάνοιαν, ἢ κατὰ ὄρεξιν. Ἔστι γὰρ τὰναντία τὸ κινεῖν ἐπιθυμεῖν, ὥσπερ ἐν τῷ ἀκρατεῖ διαφωνεῖ τοῦτο· οὐ δεῖ κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁμονοεῖν καὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁμόνοια. Οἷ γε φαῦλοι ταῦτα προαιρούμενοι καὶ ἐπιθυμοῦντες βλάπτουσιν ἀλλήλους. Ἔοικε δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια οὐκ ἀπλῶς λέγεσθαι, ὥσπερ οὐδ' ἡ φιλία· ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη καὶ φύσει σπουδαία. Διὸ οὐκ ἔστι τούς φαύλους ὁμονοεῖν· ἑτέρα, καθ' ἣν καὶ οἱ φαῦλοι ὁμονοοῦσιν, ὅταν τῶν αὐτῶν τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἔχωσιν. Οὕτω δὲ δεῖ τῶν αὐτῶν ὀρέγεσθαι, ὥστ' ἐνδέχισθαι ἀμφοτέροις ὑπάρχειν, οὐ ὀρέγονται. Ἄν γὰρ τοιούτου ὀρέγωνται, ὃ μὴ ἐνδέχεται ἀμφοῖν, μαχοῦνται· οἱ ὁμονοοῦντες δ', οὐ μαχοῦνται. Ἔστι δ' ἡ ὁμόνοια, ὅταν περὶ τοῦ ἀρ-

χειν καὶ ἄρχεσθαι ἢ αὐτὴ προαίρεσις ἢ μὴ τοῦ δεκα-
τέρου, ἀλλὰ τοῦ *** καὶ ἔστιν ἡ ὁμόνοια φιλική πολιτική. Περὶ μὲν οὖν ὁμονοίας καὶ εὐνοίας εἰρησθῶ
τοσαῦτα.

CAPUT VII.

Ἀπορεῖται δὲ διὰ τί μᾶλλον φιλοῦντες οἱ ποιή-
σαντες εὐ τοὺς παθόντας, ἢ οἱ παθόντες εὐ τοὺς
ποιήσαντας· δοκεῖ δὲ δίκαιον εἶναι τοῦναντίον. Τοῦ-
το δ' ὑπολάβοι μὲν ἂν τις διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ τῷ
αὐτῷ ὠφέλιμον συμβαίνειν· τὸν μὲν γὰρ ὠφελεῖσθαι,
τὸν δ' ἀποδοῦναι δεῖ· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ
καὶ φυσικόν. Ἡ γὰρ ἐνέργεια αἰρετώτερον. Τὸν
αὐτὸν δὲ λόγον ἔχει τὸ ἔργον καὶ ἡ ἐνέργεια. Ὁ δ'
εὐ παθὼν, ὥσπερ ἔργον τοῦ εὐ ποιήσαντος. Διὸ καὶ
ἐν τοῖς ζώοις ἡ περὶ τὰ τέκνα σπουδὴ ἐστὶ, καὶ τοῦ
γεννησθαι καὶ γεννώμενα σώζειν. Καὶ φιλοῦσιν δὲ μᾶλ-
λον οἱ πατέρες τὰ τέκνα, καὶ αἱ μητέρες τῶν πατέρων,
ἢ φιλοῦνται· καὶ οὗτοι πάλιν τὰ αὐτῶν ἢ τοὺς γεν-
νήσαντας, διὰ τὸ τὴν ἐνέργειαν εἶναι τὸ ἄριστον. Καὶ
αἱ μητέρας τῶν πατέρων, ὅτι μᾶλλον οἴονται αὐτῶν
εἶναι ἔργον τὰ τέκνα. Τὸ γὰρ ἔργον τῷ χαλεπῷ διο-
ρίζουσι. Πλείω δὲ λυπεῖται περὶ τὴν γένεσιν μήτηρ.
Καὶ περὶ μὲν φιλίας τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ τῆς ἐν πλείοσι,
διαρρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT IX.

Δοκεῖ δὲ τό, τε δίκαιον εἶναι ἰσὸν τι, καὶ ἡ φιλία
ἐν ἰσότητι, εἰ μὴ μάτην λέγεται ἰσότης ἢ φιλότης. Αἱ
δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι δίκαιον τι εἶδος· κοινωνία γάρ· τὸ
δὲ κοινὸν πᾶν διὰ τοῦ δικαίου συνέστηκεν, ὅστις αἰεὶ
διὰ φιλίας καὶ δικαίου καὶ κοινωνίας, καὶ πάντα

ταῦτα σύνορα ἀλλήλοις, καὶ ἐγγὺς ἔχει τὰς διαφοράς. Ἐπεὶ δ' ὁμοίως ἔχει ψυχὴ πρὸς σῶμα, καὶ τεχνίτης πρὸς ὄργανον, καὶ δεσπότης πρὸς δοῦλον, τούτων μὲν οὐκ ἔστι κοινωνία. Οὐ γὰρ δι' ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὲν, ἐν· τὸ δὲ τοῦ ἐνός, οὐδέν. Οὐδὲ διαιρετόν τὸ ἀγαθὸν ἑκατέρω, ἀλλὰ τὸ ἀμφοτέρων τοῦ ἐνός οὐ ἕνεκά ἐστι. Τό, τε γὰρ σῶμα ἐστὶν ὄργανον σύμφυτον, καὶ τοῦ δεσπότης ὁ δοῦλος, ὥσπερ μόριον καὶ ὄργανον ἀφαιρετόν. Τὸ δ' ὄργανον ὥσπερ δοῦλος ἀψυχος. Αἱ δ' ἄλλαι κοινωνίαι εἰσὶν, ἢ μόριον τῶν τῆς πόλεως κοινωνῶν, οἷον ἢ τῶν φρονησάντων ἢ τῶν ὀργάνων, ἢ αἱ χρηματιστικαὶ ἔτι πολιτεῖαι. Αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι ἐν οἰκείois συννύχουσι, καὶ αἱ ὀρθαί, καὶ αἱ παρακράσεις. Ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἁρμονιῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις. Βασιλικὴ μὲν, ἢ τοῦ γεννήσαντος· ἀριστοκρατικὴ δὲ, ἢ ἀνδρὸς καὶ γυναικός· πολιτεία δ', ἢ τῶν ἀδελφῶν. Παράκ- βασις δὲ τούτων, τυραννὶς, ὀλιγαρχία, δῆμος· καὶ τὰ δίκαια δὴ τούτων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον τὸ μὲν καὶ ἀριθμὸν, τὸ δὲ καὶ ἀναλογίαν, καὶ τοῦ δικαίου εἶδη ἔσται καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς κοινωνίας. Κατ' ἀρι- θμὸν μὲν γὰρ ἡ κοινωνία, καὶ ἡ εταιρικὴ φιλία. Τῇ γὰρ αὐτῇ ὅρῳ μετρεῖται. Κατ' ἀναλογίαν δὲ ἡ ἀρι- στοκρατικὴ ἀρίστη καὶ βασιλική. Οὐ γὰρ ταῦτόν· δίκαιον τῷ ὑπερέχοντι καὶ ὑπερεχομένῳ, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον. Καὶ ἡ φιλία δὲ ὁμοίως πατρὸς καὶ παι- δός· καὶ ἐν ταῖς κοινωνίαις ὁ αὐτὸς τρόπος.

CAPUT X.

Λέγονται δὲ φίλοι, συγγενικῇ, εταιρικῇ, κοινωνι- κῇ, ἢ λεγομένη πολιτικῇ. Ἔστι μὲν συγγενικὴ πολλὰ

ἔχουσα εἶδη· ἡ μὲν ὡς ἀδελφῶν, ἡ δ' ὡς πατρὸς καὶ υἱῶν. Καὶ γὰρ καὶ ἀναλογίαν, οἷον ἡ πατρικὴ· καὶ κατ' ἀριθμὸν, οἷον ἡ τῶν ἀδελφῶν. Ἐγγὺς γὰρ αὕτη τῆς ἐταιρικῆς. Ἐπιλαμβάνουσι γὰρ καὶ ἐν ταῦτα πρεσβείων. Ἡ δὲ πολιτικὴ συνέστηκε μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ μάλιστα· διὰ γὰρ τὸ μὴ αὐτάρκη, δοκοῦσι συνελθεῖν· ἐπεὶ συνῆλθόν γ' αὖν καὶ τοῦ συζῆν χάριν. Μόνη δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ παρ' αὐτὴν παρέκβασις, οὐ μόνον φιλεῖται, ἀλλὰ καὶ ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν· οἱ δ' ἄλλαι καθ' ὑπεροχὴν. Μάλιστα δὲ δίκαιον τὸ ἐν τῇ τῶν χρησίμων φιλίᾳ, διὰ τὸ τοῦτ' εἶναι τὸ πολιτικὸν δίκαιον. Ἄλλον γὰρ τρόπον συνῆλθον πρῶτον καὶ τέχνη, οὐχ ἕνεκα κοινοῦ τινος (ὅλον γὰρ ὄργανον καὶ ψυχὴ) ἀλλὰ τοῦ χρωμένου ἕνεκεν. Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο ὄργανον ἐπιμελείας τυγχάνειν, ἧς δίκαιον πρὸς τὸ ἔργον. Ἐκείνου γὰρ ἕνεκεν ἐστὶ καὶ τῷ τρυπάνῳ εἶναι δαιτὸν, ὧν τὸ κυριώτερον ἡ ἐνέργεια, ἡ τρύπησις. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἶδει σῶμα καὶ δοῦλος, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Τὸ ζητεῖν πῶς δεῖ τῷ φίλῳ ὁμιλεῖν, τὸ ζητεῖν δίκαιόν τι. Ἔστι γὰρ ὅλως τὸ δίκαιον ἅπαν πρὸς φίλον. Τό, τε γὰρ δίκαιόν τισι, καὶ κοινωνοῖς· καὶ ὁ φίλος κοινός, ὁ μὲν γένους, ὁ δὲ βίου. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐ μόνον πολιτικόν, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικόν ζῶν, καὶ οὐχ ὥσπερ τᾶλλα ποτὲ συνδυνάζεται καὶ τῷ τυχόντι καὶ θήλει καὶ ἄρρενι, ἀλλ' αἱ διάθυμον αὐλικόν· ἀλλὰ κοινωνικόν ἄνθρωπος ζῶν πρὸς οὓς φύσει συγγενεῖά ἐστι· καὶ κοινωνία τοίνυν καὶ δίκαιόν τι, καὶ εἰ μὴ πόλις εἴη. Οἰκία δ' ἐστὶ τις φιλία. Δεσπότου μὲν οὖν καὶ δούλου, ἥπερ καὶ τέχνης καὶ ὀργάνων, καὶ ψυχῆς καὶ σώ-

ματος. Αἱ δὲ τοιαῦται, οὔτε φίλαι οὔτε δικαιοσύ-
 ναι, ἀλλ' ἀνάλογον ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν οὐ δίκαιον,
 ἀλλ' ἀνάλογον. Τυναϊκὸς δὲ καὶ ἀνδρὸς φίλια, ὡς
 χρήσιμον καὶ κοινωνία. Πατρὸς δὲ καὶ υἱοῦ ἡ αἰ-
 τή, ἥπερ θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ τοῦ εὖ ποιήσαν-
 τος πρὸς τὸν παθόντα, καὶ ὅλως τοῦ φύσει ἄρχοντος
 πρὸς τὸν φύσει ἀρχόμενον. Ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν πρὸς
 ἀλλήλους, εταιρική μάλιστα ἢ κατ' ἰσότητα. „Οὐ γάρ
 τι νόθος τῷδ' ἀπεδείχθη. Ἄμφοιν δὲ πατήρ αὐτὸς
 ἐκλήθη Ζεὺς ἐμὸς ἄρχων.“ Ταῦτα γὰρ ὡς ἴσον ζη-
 τοῦντων λέγεται. Διὸ ἐν οἰκίᾳ πρῶτον ἀρχαὶ καὶ
 πηγαὶ φιλίας, καὶ πολιτείας, καὶ δικαίου. Ἐπὶ δὲ
 φιλίαι τρεῖς, κατ' ἀρετήν, κατὰ τὸ χρήσιμον, κατὰ
 τὸ ἡδύ, τούτων δὲ ἐκάστης δύο διαφοραὶ (ἡ μὲν γὰρ
 καθ' ὑπεροχὴν, ἡ δὲ κατ' ἰσότητά ἐστιν ἐκάστη αὐ-
 τῶν· τὸ δὲ δίκαιον τὸ περὶ αὐτάς, ἐκ τῶν ἀμφισβη-
 τησάντων δηλον) ἐν μὲν τῷ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιούται
 τὸ ἀνάλογον οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ὁ μὲν ὑπερέχων ἀνε-
 στραμμένος τὸ ἀνάλογον, ὡς αὐτὸ πρὸς τὸν ἐλάττω,
 οὕτω τὸ παρὰ τοῦ ἐλάττονος γινόμενον πρὸς τὸ αὐτὸ
 παρ' αὐτοῦ διακείμενον, ὥσπερ ἄρχων πρὸς ἀρχό-
 μενον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἴσον κατ' ἀριθμὸν
 ἀξιοῖ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κοινωνιῶν οὕτω
 συμβαίνει. Ὅτε μὲν γὰρ ἀριθμῷ τοῦ ἴσου μετέ-
 χουσιν, ὅτε δὲ λόγῳ. Εἰ μὲν γὰρ ἴσον ἀριθμῷ εἰσέ-
 νηκεν ἀργύριον, ἴσον καὶ τῷ ἴσῳ ἀριθμῷ διαλαμ-
 βάνουσιν· εἰ δὲ μὴ ἴσον, ἀνάλογον. Ὁ δ' ὑπερέχο-
 μενος, τὸνναντίον στρέφει τὸ ἀνάλογον, καὶ κατὰ
 διάμετρον συζείγνυσι. Δόξειε δ' ἂν οὕτως ἐλατ-
 τοῦσθαι ὁ ὑπερέχων καὶ λειτουργία ἢ φιλία καὶ ἡ

κοινωνία. Διὶ ἥρα τινὲς ἐτέρῳ ἀνισάσκει καὶ ποιῆσαι ἀνάλογον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τιμὴ, ὅπερ καὶ τῷ ἄρχοντι φύσει καὶ θεῷ πρὸς τὸ ἀρχόμενον. Διὶ καὶ ἰσασθῆναι τὸ κέρδος πρὸς τὴν τιμὴν. Ἡ δὲ κατ' ἴσα φιλία, ἐστὶν ἡ πολιτικὴ. Ἡ δὲ πολιτικὴ ἐστὶ μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον· καὶ ὥσπερ αἱ πόλεις φίλαι ἀλλήλαις, οὕτω καὶ οἱ πολῖται· καὶ ὁμοίως

Οὐκέτι γινώσκουσιν Ἀθηναῖοι Μεγαρήας· καὶ οἱ πολῖται ὅταν μὴ χρήσιμοι ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα ἡ φιλία. Ἔστι δὲ ἐνταῦθα καὶ ἄρχων καὶ ἀρχόμενον, οὕτε τὸ φυσικόν, οὕτε τὸ βασιλικόν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ μέρσι. Οὐδὲ τούτου ἕνεκα ὅπως εὖ ποιῇ ὁ θεός, ἀλλὰ ἵνα ἴσον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τῆς λειτουργίας. Κατ' ἰσότητα δὲ βούλεται εἶναι ἡ πολιτικὴ φιλία. Ἔστι δὲ τῆς χρησίμου φιλίας εἶδη δύο· ἡ μὲν νομικὴ, ἡ δ' ἡθικὴ. Βλέπει δ' ἡ μὲν πολιτικὴ εἰς τὸ ἴσον καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ οἱ πωλοῦντες, καὶ οἱ ἀνούμενοι. Διὸ εἴρηται· Μισθὸς ἀνδρὶ φίλῳ. Ὅταν μὲν οὖν κατ' ὁμολογίαν ἡ πολιτικὴ αὕτη φιλία, καὶ νομικὴ· ὅταν δ' ἐπιτρέπωσιν αὐτοῖς, ἡθικὴ βούλεται εἶναι φιλία, καὶ εταιρικὴ. Διὸ μάλιστα ἐγκλημα ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ· αἴτιον δ' ὅτι παρὰ φύσιν. Ἑτεραι γὰρ φίλαι, ἢ κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἢ κατὰ τὴν ἀρετὴν. Οἱ δ' ἀμφότερα βούλονται ἅμα ἔχειν, καὶ ὁμιλοῦσι μὲν τοῦ χρησίμου ἕνεκα, ἡθικὴν δὲ ποιοῦσιν ὥς ἐπεικεῖς. Διὸ ὥς πιστεύοντες, οὐ νομικὴν ποιοῦσιν. Ὅλως μὲν γὰρ ἐν χρησίμῃ τῶν τριῶν πλεῖστα ἐγκλήματα. Ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀνέγκλητον· οἱ δ' ἰδεῖς ἔχοντες καὶ δόντες, ἀπαλλάττονται· οἱ δὲ χρήσιμοι οὐκ εὐθὺς διαλύονται, ἂν μὴ νομικῶς καὶ

δταιρικῶς προσφέρωνται. Ὅμως δὲ τῆς χρησίμου ἢ νομικῆ ἀνέγκλητος. Ἔστι δ' ἡ μὲν νομικὴ διάλωσις πρὸς νόμιμον· μετρεῖται γὰρ τοῦτω τὸ ἴσον· ἡ δ' ἡθικὴ ἐκασίος. Διὸ ἐνιαχοῦ κόμος ἐστὶ τοῖς οὕτως ἑμιλοῦσαι φιλικῶς, μὴ εἶναι δίκας τῶν ἐκονούων συναλλαγμάτων· ὁρθῶς. Τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οὐ πέφυκε δίκαιον εἶναι· οἱ δ' ὥς ἀγαθοὶ, καὶ τοῖς συναλλάττουσιν. Ἔστι δ' ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ τὰ ἐγκλήματα ἀμφιβόλλαντα αὐτοῖς ἀμφοτέρω, πῶς ἐκάτερος ἐγκαλεῖ, ὅταν ἡθικῶς, ἀλλὰ μὴ νομικῶς πιστεύουσαι. Καὶ ἔχει δὴ ἀπορίαν πότερως δεῖ κρίνειν τὸν δίκαιον, πότερ' αὖ πρὸς τὸ πρᾶγμα βλέποντα τὸ ὑπηρετηθῆναι, πόσον ἢ πόσον, ἢ τῷ πεπονθότι. Ἐνδέχεται δ' εἶναι ὥσπερ λέγει Θέογνις·

Ζοὶ μὲν τοῦτο θεῶν μικρόν, ἐμοὶ δὲ μέγα.

Ἐνδέχεται γὰρ καὶ τοῦναντίον γενέσθαι, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ, σοὶ μὲν παιδίαν τοῦτ' εἶναι, ἐμοὶ δὲ θάνατον. Ἐντεῦθεν δ' εἰρηται τὰ ἐγκλήματα. Ὁ μὲν γὰρ ἀξιότι ἀντιπαθεῖν, ὥς μέγα ὑπηρετήσας, ὅτι θεομίμῳ ἐποίησεν, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτο λέγων πρὸς τὴν ἐκείνου ὑφέλειαν πέσον ἡδύνατο, ἀλλ' ὅτι ἦν αὐτῷ. Ὁ δὲ τοῦναντίον ὅσον ἐκείνῳ, ἀλλ' οὐχ ὅσον αὐτῷ. Ὅτε δὲ καὶ μεταλαμβάνων καὶ ἀμφιβόλλει. Ὁ μὲν γὰρ ὅσον αὐτῷ μικρόν ἀπέβη, ὁ δ' ὅσον αὐτῷ μέγα ἐδύνατο. Ὅλον εἰ κινδυνεύσας δραχμῆς ἔβλεπον ὑφέλησιν, ὁ μὲν τὸ ταῦ κινδύνου μέγεθος, ὁ δὲ τὸ τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, ὥσπερ ἐν τῇ τῶν νομισμάτων ἀποδόσει· καὶ γὰρ ἐνταῦθα περὶ τούτων ἡ ἀμφισβήτησις. Ὁ μὲν γὰρ ἀξιότι πῶς τότ' ἦν, ὁ δὲ πῶς νῦν, ἂν μὴ διεπωπται. Ἡ μὲν οὖν πολιτικὴ, βλέπει εἰς τὴν ὁμολογίαν

καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα· ἡ δ' ἡθικὴ, εἰς τὴν προαίρεσιν.
 Ὡστε καὶ δίκαιον τοῦτο μᾶλλον ἐστὶ, καὶ δικαιοσύνη
 φιλική. Αἴτιον δὲ τοῦ μάχεσθαι, διότι καλλίων μὲν
 ἡ ἡθικὴ φιλία, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ χρησίμη. Οἱ δ'
 ἔρχονται μὲν ὡς ἡθικοὶ φίλοι καὶ δι' ἀρετὴν ὄντες·
 ὅταν δ' ἀντικρυσ ἡ τι τῶν ἰδίων, δῆλοι γίνονται ὅτι
 διεροὶ ἦσαν· ἐκ περιουσίας γὰρ διώκουνσιν οἱ πολλοὶ
 τὸ καλόν. Διὸ καὶ τῇ καλλίᾳ φιλίᾳ. Ὡστε φανερόν,
 πῶς διαιρετέον περὶ τούτων. Εἰ μὲν γὰρ ἡθικοὶ
 φίλοι, εἰς τὴν προαίρεσιν βλεπτέον εἰ ἴσῳ, καὶ οὐθὲν
 ἄλλο ἀξιωτέον θατέρῳ παρὰ θατέρου· εἰ δ' ὡς χρή-
 σιμοὶ καὶ πολιτικοί, ὡς ἂν ἐλυσαιέλω ὁμολογοῦσιν.
 Ἄν δ' ὁ μὲν φῇ ὥδε, ὁ δ' ἐκείνως, οὐ καλὸν μὲν ἀν-
 τιποιῆσαι, δεόν τοὺς καλοὺς λέγειν λόγους. Ομοίως
 δὲ καὶ ἐπὶ θατέρου. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐ διείποντο ὡς
 ἡθικῶς, δεῖ κρίνειν τινὰ μηδ' ὑποκρινόμενον μηδέτε-
 ρον αὐτῶν ἐξαπατᾶν. Ὡστε δεῖ σιέργειν αὐτὸν τὴν
 τέχην. Ὅτι δ' ἐστὶν ἡ ἡθικὴ κατὰ προαίρεσιν, δῆ-
 λον· ἐπεὶ καὶ εἰς μεγάλα παθῶν μὴ ἀποδῶ, ἡ δὲ ἀδυ-
 ναμίαν, ἀλλ' ὡς ἐδύνατο, καλῶς· καὶ ὁ θεὸς ἀνέχε-
 ται κατὰ δύναμιν λαμβάνων τὰς θυσίας· ἀλλὰ τῷ
 πωλοῦντι οὐχ ἱκανῶς ἔξει, ἂν μὴ φέρῃ δύνασθαι
 πλέον δοῦναι, οὐδὲ τῷ δανείσαντι πολλὰ ἐγκλήματα
 γίνεται ἐν ταῖς φιλίαις, τοῖς μὴ κατ' εὐθυωρίαν καὶ
 τὸ δίκαιον ἰδεῖν. Οὐ γὰρ ῥᾷδιον γὰρ χαλεπὸν μετρηῆσαι
 ἐν τῷ μὴ κατ' εὐθυωρίαν, οἷον συμβαίνει ἐπὶ τῶν
 ἐρωτικῶν. Ὁ μὲν γὰρ διώκει ὡς τὸν ἡδὺν ἐπὶ τὸ
 συζῆν, ὁ δ' ἐκείνον ἐνίοτε ὡς χρήσιμον. Ὅταν δὲ
 παύσῃται τοῦ ἔρῃν, ἄλλου γινόμενου, ἄλλος γίνεται·
 καὶ τότε λογίζονται πᾶν τινας, καὶ ὡς Πύθων καὶ

Ἡαμμένης διαφέροντο, καὶ ὅλως διδάσκαλος καὶ μαθητής. Ἐπιστήμη γὰρ καὶ χρήματα οὐχ ἐνὶ μετρεῖται· καὶ ὡς Πρόδικος ὁ ἰατρός πρὸς τὸν ἀποδιδόντα μικρὸν τὸν μισθόν, καὶ ὡς ὁ κιθαρωδὸς καὶ ὁ βασιλεύς. Ὁ μὲν γὰρ ὡς ἡδεῖ, ὁ δ' ὡς χρησίμῳ ὁμίλει. Ὁ δ' ἐπεὶ ἔδει ἀποδιδόναι αὐτὸν, αὐτὸν ὡς ἡδὺν ἐποίησεν, καὶ ἔφη ὥσπερ ἐκείνον ἄσαντα εὐφραίνει, αὐτῷ καὶ αὐτὸς ὑποσχόμενος ἐκείνῳ. Ὅπως δὲ φανερόν καὶ ἐνταῦθα πῶς γνωριστέον. Ἐπὶ γὰρ μετρητέον καὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' οὐχ ὅρῳ, ἀλλὰ λόγῳ. Τὸ ἀνάλογον γὰρ μετρητέον, ὥσπερ καὶ ἡ πολιτικὴ μετρεῖται κοινωνία. Πῶς γὰρ κοινωνήσῃ γεωργῷ σκυτοτόμος, εἰ μὴ τὸ ἀνάλογον ἰσασθῇσεται τὰ ἔργα; τοῖς δὲ μὴ κατ' εὐθυωρίαν, τὸ ἀνάλογον μέτρον· οἷον εἰ ὁ μὲν σοφίαν δοῦναι ἐγκαλεῖ, ὁ δ' ἐκείνῳ ἀργύριον, τῇ σοφίᾳ πρὸς τὸ πλούσιον· εἴτα τί δοθὲν πρὸς ἐκάτερον. Εἰ γὰρ ὁ μὲν τοῦ ἐλάττονος ἡμισυ ἔδωκεν, ὁ δὲ τοῦ μείζονος μὴ πολλοστὸν μέρος, δῆλον ὅτι οὗτος ἀδικεῖ. Ἔστι δὲ κἀνταῦθα ἐν ἀρχῇ ἀμφισβήτησις, ἂν φύσωμεν ὡς χρησίμους συνελθεῖν αὐτούς. Ὁ δὲ μὴ ἄλλως, κατ' ἄλλην τινὰ φιλίαν.

CAPUT XI.

Περὶ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κατ' ἀρετὴν φίλον, σκεπτέον πότερον δεῖ ἐκείνῳ τὰ χρήσιμα ὑπηρετεῖν καὶ βοηθεῖν, ἢ τῷ ἀντιποιοῦντι καὶ δυναμένῳ. Τοῦτο δὲ τὸ αἰτὶ πρόβλημά ἐστι, πότερον τὸν φίλον ἢ τὸν σπουδαῖον εὖ ποιητέον μᾶλλον. Ἄν μὲν γὰρ φίλος καὶ σπουδαῖος, ἴσως οὐκ ἴδιον χαλεπὸν, ἂν μὴ τις τὸ μὲν αὐξήσῃ, τὸ δὲ ταπεινώσῃ, φίλον μὲν σφόδρα ποιῶν, ἐπεικῇ δὲ ἡρέμα. Εἰ δὲ μὴ, πολλὰ προβλή-

ματα γίνεται· οἷον εἰ ὁ μὲν ἦν, οὐκ ἔσται δέ·
 ἔσται, οὐπω δέ· ἢ ὁ μὲν ἐγένετο, ἔστι δ' οὐ·
 ἔστιν, οὐκ ἦν δὲ, οὐδὲ ἔσται. Ἀλλ' ἐκείνο ἐργωδέ-
 ρον. Μή γάρ τι λέγει Εὐριπίδης, ποιήσας, Ἀδ-
 ῖναιον, μισθὸν αὖ λόγου εἰσφέρεις. Ἔργων δ' ἐ-
 νοις ἔργα παρέσχετο. Καὶ οὐ πάντα δεῖ τῷ πατ-
 ῆρι· ἔστιν ἅ καὶ τῇ μητέρι· καὶ τοι βελτίων ὁ πατ-
 ῆρ· οὐδὲ γὰρ τῷ Διὶ πάντα θύεται, οὐδ' ἔχει πάσας
 τιμὰς, ἀλλὰ τινάς. Ἰσως οὖν ἐστὶν ἅ δεῖ τῷ χε-
 σίμῳ, ἀλλὰ δὲ τῷ ἀγαθῷ· οἷον οὐχὶ σίτον δίδω
 καὶ τὰναγκαῖα, καὶ συζῆν τούτῳ δεῖ. Οὐδ' ὅ τ-
 ρυν τὸ εὖ ζῆν, τούτῳ ἅ μὴ οὗτος δίδωσιν, ἀλλὰ χε-
 σίμος. Ἀλλ' οἱ τοῦτο ποιοῦντες, ταῦτο παντὶ
 ἐρωμένῳ διδόασιν, οὐ δέον. Οὐδ' εἰσὶν ἄξιοι καὶ
 ἐν τοῖς λόγοις ὅροι τῆς φιλίας· πάντες μὲν πως εἰ
 φιλίας, ἀλλ' οὐ τῆς αὐτῆς. Τῷ μὲν γὰρ χρησίμη
 τὸ βούλεσθαι τὰ ἐκείνῳ ἀγαθὰ, καὶ τῷ εὖ ποιήσαντι
 καὶ τῷ ὅποῖος δεῖ. Οὐ γὰρ ἐπισημαίνει οὗτος ὅρι-
 σμός τῆς φιλίας, ἄλλω δὲ τὸ εἶναι, καὶ ἄλλω τὸ συ-
 ζῆν· τῷ δὲ καθ' ἡδονὴν, τὸ συναλγεῖν καὶ συγχαίρειν
 Πάντες δ' οὗτοι οἱ ὅροι κατὰ φιλιαν μὲν λέγοντα
 τινα, οὐ πρὸς μίαν δ' οὐδεῖς. Διὸ πολλοὶ εἰσι, καὶ
 ἕκαστος μιᾶς εἶναι δοκεῖ φιλίας, οὐκ ὦν· οἷον ἡ τοῦ
 εἶναι προαίρεσις. Καὶ γὰρ ὁ καθ' ὑπεροχὴν, καὶ
 ποιήσας, οὗ βούλεται τῷ ἔργῳ τῷ αὐτοῦ ὑπάρχειν,
 καὶ τῷ διδόντι τὸ εἶναι δεῖ καὶ ἀνταποδιδόναι· ἀλλὰ
 συζῆν οὐ τούτῳ, ἀλλὰ τῷ ἡδεῖ. Ἀδικοῦσιν οἱ φίλοι
 ἐνίοι ἀλλήλους· τὰ γὰρ πράγματα μᾶλλον, ἀλλ' οὐ
 φιλοῦσι τὰ ἔχοντα· διὸ φίλος κακείνους· οἷον διότι
 ἡδὺς τὸν οἶνον εἴλετο, καὶ ὅτι χρήσιμος τὸν πλοῦτον

παι εἴλετο· χρησιμώτερος γάρ. Διὸ δὲ ἀναγκαιῶν, ὥς-
τι δ' ὅτις ἂν εἰ μᾶλλον εἴλετο ἀντὶ ἡττονος· ὁ δ' ἐγκαλοῦ-
σθαι. Ἐκείνον γὰρ νῦν ζητοῦσι τὸν ἀγαθόν, πρότε-
ρας, ἂν ζητήσαντες τὸν ἡδὺν, ἢ τὸν χρήσιμον.

CAPUT XII.

Σκεπτιέον δὲ καὶ περὶ αὐταρκείας καὶ φιλίας πᾶς
ἔχουσι πρὸς τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. Ἀπορήσειε γὰρ
ἂν τις, πότερον εἰ εἴη κατὰ πάντα αὐτάρκης, ἔσται τοί-
τω φίλος· ἢ * * * ἔσται ἀγαθὸς αὐταρκέστατος,
ἢ εἰ ὁ μετ' ἀρετῆς εὐδαιμων, τί ἂν δέοι φίλου; οὔτε γὰρ
τῶν χρησίμων δεῖσθαι αὐταρκῶς, οὔτε τῶν εὖ φρο-
νούντων, οὔτε τοῦ συζῆν. Οὗτος γὰρ ἱκανὸς αὐτῷ
συνεῖναι. Μάλιστα δὲ τοῦτο φανερόν ἐπὶ Θεοῦ· δη-
λον γὰρ ὡς οὐδενὸς προσδεόμενος, οὐδὲ φίλου δεήσα-
ται· οὐδ' ἔσται αὐτῷ οὔτε μηθὲν δισπόιου. Ὡστε καὶ
ὁ ἄνθρωπος εὐδαιμονέστατος ἥκιστα δεήσεται φίλου,
ἀλλ' ἢ καθόσον ἀδύνατον εἶναι αὐτάρκη. Ἀνάγκη
ἄρα ἐλαχίστους εἶναι φίλους τῷ ἄριστα ζῶντι, καὶ διτ-
τὰς ἐλάττους γίνεσθαι, καὶ μὴ σπουδάζειν ὅπως ὧσι φί-
λοι· ἀλλ' ὀλιγωρεῖν μὴ μόνον τῶν χρησίμων, ἀλλὰ καὶ
εἰς τὸ συζῆν αἰρετῶν· ἀλλὰ μὴν καὶ τότε φανερόν ἂν
εἶναι δόξειεν ὡς οὐ χρήσεως ἕνεκα ὁ φίλος, οὐδ' ὠφε-
λείας· ἀλλ' ὁ δι' ἀρετὴν φίλος μόνος. Ὅταν γὰρ μη-
θενὸς ἐνδεῖς ὦμεν, τότε τοὺς συναπολαυσομένους ζη-
τοῦσι πάντες, καὶ τοὺς εὖ πεισομένους μᾶλλον, ἢ τοὺς
ποιήσοντας. Ἀμείνω δ' ἔχομεν κρίσιν αὐτάρχεις ὄν-
τες, ἢ μετ' ἐνδείας, μάλιστα τε τῶν συζῆν ἀξίων δεό-
μεθα φίλων. Περὶ δὲ τῆς ἀπορίας ταύτης σκεπτιέον,
μή ποτε τὸ μὲν τι λέγεται καλῶν, τὸ δὲ λανθάνει διὰ
τὴν παραβολήν. Δῆλον δὲ λαβοῦσι τί τὸ ζῆν κατ'

ARIST. EUDEM.

R

ἐνέργειαν, καὶ ὡς τέλος. Φανερὸν οὖν ὅτι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ γνωρίζειν ὥστε καὶ τὸ συζῆν τὸ συναίσθάνεσθαι καὶ τὸ συγγνωρίζειν ἐστίν. Ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ αὐτὸ γνωρίζειν αἰρετώτατον ἑκάστῳ· καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ζῆν πᾶσιν ἔμφυτος ἡ ὁρᾶις. Τὸ γὰρ ζῆν διατιθέναι γινώσκειν τινά. Εἰ οὖν τις ἀποτίμοι καὶ ποιήσῃ τὸ γινώσκειν αὐτὸ κατ' αὐτὸ καὶ μὴ ἄλλᾳ τοῦτο μὲν λανθάνειν, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ γέγραπται, τῷ μὲντοι πράγματι ἐστὶ μὴ λανθάνειν, οὐδ' ἐν ᾧ διαφέρει, ἢ τὸ γινώσκειν ἄλλον ἀνθ' αὐτοῦ. Τὸ δ' ὅμοιον τοῦ ζῆν ἀνθ' αὐτοῦ ἄλλοι. Κιλόλογος δὲ τὸ αὐτοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ γνωρίζειν αἰρετώτερον. Διὺ γὰρ ὅμα συνθᾶναι δύο ἐν τῷ λόγῳ, ὅτι τε τὸ ζῆν καὶ αἰρετὸν, καὶ ὅτι τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐκ τούτων ὅτι τὸ αὐτὸ τοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην φύσιν. Εἰ οὖν ἐστίν αἰετὴς τοιαύτης εὐστοχίας ἢ ἐτέρᾳ ἐν τῇ τοῦ ἐτέρου τάξει, καὶ τὸ γνωστὸν καὶ τὸ αἰρετὸν ἐστίν, ὡς ὅλως εἰπεῖν, τὸ κοινωνεῖν τῆς ὁρισμένης φύσεως· ὥστε τὸ αὐτοῦ βούλεσθαι αἰσθάνεσθαι, τὸ αὐτὸν εἶναι τοιονδὶ βούλεσθαι ἐστίν. Ἐπεὶ οὖν οὐ κατ' αὐτοὺς ἐσμὲν ἕκαστον τούτων, ἀλλὰ κατὰ μετάληψιν τῶν δυνάμεων ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ γνωρίζειν· αἰσθανόμενος γὰρ, αἰσθητὸς γίνεται ταύτῃ, καὶ κατὰ τοῦτο καθὰ πρότερον αἰσθάνεται, καὶ ἢ, καὶ οὐ. Γνωστὸς δὲ γινώσκων. Ὡστε διὰ τοῦτο καὶ ζῆν αἰετὶ βούλεται, ὅτι βούλεται αἰετὶ γνωρίζειν. Τοῦτο δὲ ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ γνωστὸν. Τὸ δὲ συζῆν αἰρεῖσθαι, δόξαι μὲν ἂν εἶναι σκοπομένους πως εὐηθεις, ἐπὶ τῶν κοινωνῶν πρῶτον καὶ τοῖς ἄλλοις ζωοῖς οἷς τὸ συνεισθίειν ἢ τὸ συμπίνειν. Τί

ᾧ διαφέρει τὸ πλησίον οὐσι ταῦτα συμβαίνειν, ἢ
χωρὶς ἀναφέρειν τὸν λόγον; ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ λόγου
κοινωνεῖν τοῖ τυχόντος ἑτερον τοιοῦτον· ἅμα τ' οὔτε
δοκεῖν οὔτε μανθάνειν τοῖς ἀνταρξέσι φίλοις οἶονται.
Μανθάνειν μὲν γὰρ αὐτὸς οὐκ ἔχει ὥς δεῖ. Διδά-
σκοντος δ' οὐ φίλος· ἢ δ' ὁμοιότης φιλία. Ἀλλὰ
μὴν φαίνεται γε· καὶ πάντες ἥδιον τῶν ἀγαθῶν μετὰ
τῶν φίλων κοινωνοῦμεν καθόσον ἐπιβάλλει ἕκαστον,
καὶ οὐ δύναται ἀρίστου. Ἀλλὰ τούτων τῷ μὲν ἡδο-
νῆς σωματικῆς, τῷ δὲ θεωρίας μουσικῆς, τῷ δὲ φιλο-
σοφίας. Καὶ τόλμαν δεῖ εἶναι τῷ φίλῳ. Διό φησι,
Μόχθος εἰ τηλοῦ φίλοι· ὥς οὐ δεῖ γενέσθαι ἀπ' ἀλλή-
λων τούτου γινόμενον. Ὅθεν καὶ ὁ ἔρως δοκεῖ φιλίαν
ὁμοίον εἶναι. Τοῦ γὰρ συζῆν ὀρέγεται ὁ ἐρῶν· ἀλλ'
οὐχ ἢ μάλιστα δεῖ, ἀλλὰ κατ' αἴσθησιν. Ὁ μὲν τοί-
νυν λόγος ἐκείνῃ φησι διαπορῶν· τὸ δ' ἔργον οὕτω
φαίνεται γινόμενον. Ἦστε δὴλον ὅτι παραφρούεται
πως ἡμᾶς ὁ διαπορῶν. Σκεπτέον ἔγθεν τάληθές. Ὁ
γὰρ φίλος βούλεται εἶναι, ὥσπερ ἡ παροιμία φησὶν,
ἄλλος Ἑρακλῆς, ἄλλος οὗτος. Διδόσασται δὲ καὶ χα-
λεπὸν τὰ ἐφ' ἑνὸς γενέσθαι· ἀλλὰ κατὰ μὲν φύσιν ὁ
συγγενίστατος, κατὰ δὲ σῶμα ὁμοίος ἕτερος, ἄλλος δὲ
κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τούτων κατὰ μέρος ἕτερον. Ἀλλ'
οὐθέν τε ἥτιον βούλεται ὥσπερ αὐτὸς διαιρετός εἶναι
ὁ φίλος. Τὸ οὖν τοῦ φίλου αἰσθάνεσθαι, τὸ αὐτοῦ
πως ἀνάγκη αἰσθάνεσθαι εἶναι, καὶ τὸ αὐτόν πως
γνωρίζειν. Ἦστε καὶ τὰ φορτικὰ μὲν συνήδισθαι
καὶ συζῆν τῷ φίλῳ ἡδὺ εὐλόγως. Συμβαίνει γὰρ
ἐκείνου ἅμα αἰσθησὶς αἰεί· μᾶλλον δὲ τὰς θεωρίας
ἡδονάς. Αἴτιον δ' ὅτι αἰεὶ ἥδιον ἑαυτὸν θεωρεῖν ἐν

τῷ βελτίονι ἀγαθῇ. Τοῦτο δ' ἔστιν ὅτι μὲν πάθος, ὅτε δὲ πράξις, ὅτε δὲ ἕτερόν τι, εἰ δυνατόν ἐν ζῆν, καὶ οὕτω καὶ τὸν φίλον. Ἐν δὲ τῷ συζῆν συνεργεῖν, ἢ κοινωνίαν τῶν ἐν τάλει μάλιστα γὰρ. Διὸ συνθεωρεῖν καὶ συνενωχεῖσθαι, οὐ τὰ διὰ τροφήν καὶ τὰ ἀναγκαῖα αἱ τοιαῦται ὁμιλίας δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ ἀπολαύσεις. Ἄλλ' ἕκαστος οὐ δύναται τυγχάνειν τέλους, ἐν ταύτῃ βούλεται συζῆν. Εἰ δὲ μὴ καὶ ποιῶν εὖ καὶ πάσχειν ὑπὸ τῶν φίλων αἰρουῦνται μάλιστα. Ὅτι μὲν τοίνυν καὶ δεῖ συζῆν, καὶ ὅτι μάλιστα βούλονται πάντες, καὶ ὅτι ὁ εὐδαιμονέστατος καὶ ἄριστος μάλιστα τοιοῦτος, φανερόν. Ὅτι δὲ κατὰ τὸν λόγον οὐκ ἐφαίνετο, καὶ τοῦτ' εὐλόγως συνέβαινε λέγοντος ἀληθῆ. Κατὰ τὴν σύνθεσιν γὰρ τῆς παραβολῆς ἀληθοῦς οὔσης, ἡ λύσις ἐστίν. Ὅτι γὰρ ὁ θεὸς οὐ τοιοῦτος, οἷον θεῖσθαι φίλου καὶ τὸν ὅμοιον ἀξίου. Καίτοι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, οὐδὲ νοήσει ὁ σπουδαῖος. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς εὖ ἔχει, ἀλλὰ βέλτιον, ἢ ὥστε ἄλλό τι νοεῖν αὐτὸς παρ' αὐτόν. Αἴτιον δ' ὅτι ἡμῖν μὲν τὸ εὖ καθ' ἕτερον, ἐκείνῳ δὲ αὐτὸς αὐτοῦ τὸ εὖ ἐστὶ, καὶ τὸ ζητεῖν ἡμῖν καὶ εὐχεσθαι πολλοὺς φίλους. Ἀμα δὲ λέγειν ὡς οὐδεὶς φίλος ᾧ πολλοὶ φίλοι, ἅμῃ λέγεται ὀρθῶς. Ἐνδεχομένου γὰρ πολλοῖς συζῆν, ἅμα καὶ συναισθάνεσθαι ὡς πλείστους αἰρεσιώτατον. Ἐπεὶ δὲ χαλεπώτατον ἐν ἐλάττωσιν, ἀνάγκη τὴν ἐνέργειαν τῆς συναισθήσεως εἶναι. Ὡστ' οὐ μόνον χαλεπὸν τὸ πολλοὺς κτήσασθαι· πείρας γὰρ αἰεὶ· ἀλλὰ καὶ οὖσι χρήσασθαι· καὶ ὅτε μὲν ἀπείναι εὖ πράττοντα τὸν φιλούμενον βουλόμεθα, ὅτε δὲ μετέχειν τῶν αὐτῶν καὶ τῷ ἅμα βούλεσθαι εἶναι φιλικόν. Ἐνδεχομένου μὲν γὰρ

ἅμα καὶ εὖ, τοῦτο πάντες αἰροῦνται. Μὴ ἐνδεχομέ-
 νου δέ, ἀλλ' ὥσπερ τῷ Ἡρακλεῖ ἴσως ἂν ἡ μήτηρ εἴ-
 λετο θεὸν εἶναι μᾶλλον, ἢ μεθ' αὐτῆς ὄντα τῷ Εὐρυ-
 σθεῖ θητεύειν. Ὁμοίως γὰρ ἂν εἴποιεν καὶ ὃν ὁ Λά-
 κων ἴσκαψεν, ἐπεὶ τις ἐκάλεσεν αὐτὸν χεῖμαζόμενον
 ἐπικαλέσασθαι τοὺς Διοσκύρους. Δοκεῖ δὲ τοῦ μὲν
 φιλοῦντος τὸ ἀπείργειν εἶναι τῆς συμμεθέξεως τῶν
 χαλεπῶν· τῶν δὲ τὸ βούλεσθαι συμμετέχειν, καὶ
 ταῦτα ἀμφοτέρω συμβαίνει εὐλόγως. Δεῖ γὰρ
 τῷ φίλῳ μηθὲν εἶναι οὕτω λυπηρὸν, ὥς ἡδὺ τὸν
 φίλον. Δοκεῖ δὲ δεῖν αἰρεῖσθαι μὴ τὸ αὐτοῦ.
 Διὸ κωλύουσι συμμετέχειν. Ἰκανοὶ γὰρ αὐτοὶ κακο-
 παθοῦντες, ἵνα μὴ φαίνωνται τὸ αὐτῶν σκοποῦντες,
 καὶ αἰρεῖσθαι τὸ χαίρειν λυπουμένου τοῦ φίλου.
 Ἔτι δὲ κουφότεροι εἶναι μὴ μόνοι φέροντες τὰ κακά.
 Ἐπεὶ δ' αἰρετὸν τό, τ' εὖ καὶ τὸ ἅμα, δῆλον ὅτι τὸ ἅμα
 εἶναι μετ' ἐλάττωτος ἀγαθοῦ, αἰρετὸν πως, ἢ χωρὶς
 μετὰ μείζονος. Ἐπειδὴ ἄδηλον τὸ ποσὸν δύναται
 τὸ ἅμα ἡδὺ διαφέρονται, καὶ οἷον καὶ τὸ μετέχειν
 ἅμα πόντων φιλικόν, καὶ ὥσπερ συνδειπνεῖν ἅμα φασὶν
 ἡδίων ταῦτα ἔχοντας· οἱ δ' ἂν μέντοι οὐ βούλονται.
 Ἐπεὶ δέ γε τις ὑπερβολὰς ποιήσῃ, ὁμολογῶσιν ἅμα
 κακῶς πράττοντας σφόδρα, ἢ εὖ σφόδρα χωρὶς. Πα-
 ραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ περὶ τὰς ἀτυχίας. Ὅτε μὲν
 γὰρ βουλούμεθα τοὺς φίλους εἶναι οὐδὲ λυπεῖν, ὅταν
 μηθὲν μέλλωσι ποιήσῃν πλέον· ὅτε δὲ τοὺς ἡδιστον
 παρεῖναι. Τὸν δὲ τῆς ὑπεναντιώσεως ταύτης καὶ
 μάλ' εὐλογον. Διὰ γὰρ τὰ προειρημένα συμβαίνει,
 καὶ ὅτι τὸ μὲν λυπούμενον ἢ ἐν φάυλῃ ὄντα ἔξει τὸν
 φίλον θεωρεῖν φεύγομεν ἀπλῶς, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐ-

τούς· τὸ δ' ὁρᾶν τὸν φίλον ἡδὺν, ὥσπερ ἄλλό τι τῶν ἡδίστων, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· καὶ μὴ κάμνοντα εἰ αὐτός. Ὡστε ὁπότερον ἂν τούτων ᾖ, μᾶλλον ἡδὺ ποιεῖ τὴν φροσὴν τοῦ βούλισθαι παρεῖναι ἢ μὴ, καὶ τότε ἐπὶ τῶν χειρόνων συμβαίνειν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν γενέσθαι. Μάλιστα γὰρ φιλοτιμοῦνται τοὺς φίλους μὴ πράττειν εὖ, μηδ' εἶναι ἀνάγκη * * * αὐτοῖς κακῶς. Διὸ ἐνίοτε τοὺς ἐρωμένους συναποτιννύουσι. Μᾶλλον γὰρ τοῦ οἰκείου αἰσθάνεσθαι κακοῦ. Ὡσπερ ἂν εἰ καὶ μεμνημένος ὁ, τί ποτε εὖ ἐπραττε μᾶλλον, ἢ εἰ ὥς το αἰ κακῶς πράττειν.

CAPUT XIII.

Ἀπορήσεις δ' ἂν τις, εἰ ἔστιν ἐκάστω φίλῳ χρήσασθαι, καὶ ἐφ' ᾧ πέφυκε, καὶ ἄλλως, καὶ τοῦτο ἢ αὐτὸ ἡδὺ κατὰ συμβεβηκός. Οἷον ἢ ὀφθαλμὸς ἰδεῖν, ἢ καὶ ἄλλως παριδεῖν διαστρέψαντα, ὥστε διό το ἐν φανῇναι. Αὗται μὲν δὴ ἔμφω ὅτι μὲν ὀφθαλμὸς, ὅτι ἦν δ' ὀφθαλμῷ· ἄλλη δὲ κατὰ συμβεβηκός· οἷον εἰ ἦν ἀποδόσθαι ἢ φαγεῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπιστήμη, καὶ γὰρ ἀληθῶς καὶ ἁμαρτεῖν· οἷον ὅταν ἐκὼν μὴ ὀρθῶς γράψῃ, ὥς ἄγνοια δὴ χρῆσθαι, ὥσπερ μεταστρέψας τὴν χεῖρα· καὶ τῷ ποδὶ ποτὶ ὥς χειρὶ, καὶ ταύτῃ ὥς ποδὶ χρῶνται. Ὁρχηστρίαιδες ἡδὴ πᾶσαι αἱ ἀρισται ἐπιστήμαι εἶπε, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ ὥς ἀδικία χρῆσθαι, εἰ δίκης. Εἰ ἄρα ἀπὸ δικαιοσύνης τὰ ἀδίκῃ πράττων, ὥσπερ καὶ τὰ ἀγνοητικὰ ἀπὸ ἐπιστήμης· εἰ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, φανερόν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν ἐπιστήμαι αἱ ἀρεταί. Οὐδ' εἰ μὴ ἔστιν ἀγνοεῖν ἀπὸ ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἁμαρτάνειν μόνον, καὶ τὰ αὐτὰ ἀπὸ ἀγνοίας ποιεῖν, οὐτι ἀπὸ

δικαιοσύνης γε ὡς ἀπὸ ἀδικίας πρᾶξει· ἀλλ' ἐπεὶ
φρόνησις ἐπιστήμη, καὶ ἀληθές τι τὸ αὐτὸ ποιήσει
κακίην. Ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν ἀφρόνως ἀπὸ φρονήσεως,
καὶ ἁμαρτάνειν ταῦτα ἅπερ ὁ ἄφρων. Εἰ δὲ ἀπλή
ἢ ἐκάστου χρεῖα ἢ ἕκαστον, καὶ φρονίμως ἐπραττον
οὕτω πράττοντες. Ἐπὶ μὲν οὖν ταῖς ἄλλαις ἐπιστή-
μας, ἄλλη κυρία ποιεῖ τὴν τροφήν· αὐτῆς δὲ τῆς πα-
σῶν κυρίας τίς; οὐ γὰρ ἔτι ἐπιστήμη γε ἢ νοῦς, ἀλλὰ
μὴν οὐδ' ἀρετὴ. Χρηται γὰρ αὐτῇ. Ἢ γὰρ τοῦ ἄρ-
χοντος ἀρετὴ, τῇ τοῦ ἀρχομένου χρηται. Τίς οὖν
ἐστίν, ἢ ὥσπερ λέγεται ἀκρασία κακία τοῦ ἀλόγου
τῆς ψυχῆς, καὶ πῶς ἀκόλαστος ὁ ἀκρατὴς ἔχων νοῦν.
Ἀλλ' ἤδη ἂν ἰσχυρὰ ἢ ἡ ἐπιθυμία, στρέψει καὶ λογισί-
ται τὰναντία. ε * * * σφι * * * δηλονότι, καὶ μὲν ἐν
ταύτῃ ἀρετῇ, ἐν δὲ τῷ λόγῳ ἄνοια ἢ, ἕτεραι μεταποι-
οῦνται. Ὡστε ἔσται δικαιοσύνη καὶ δικαίως χρῆσθαι
καὶ κακῶς, καὶ φρονήσει ἀφρόνως· ὥστε καὶ τὰναν-
τία. Αἰοπον γὰρ, εἰ τῆς μὲν ἐν τῷ λογιστικῷ ἀρε-
τῆς μοχθηρία ποτὲ ἐγγενομένη μὲν τῷ λόγῳ τρέφει καὶ
ποιήσει ἀγνοεῖν· ἢ δ' ἀρετὴ ἐν τῷ λόγῳ ἀνοίας
ἐνούσης, οὐ στρέψει ταύτην, καὶ ποιήσει φρονίμως
κρίνειν καὶ τὰ δέοντα. Καὶ πάλιν ἡ φρόνησις ἢ ἐν
τῷ λογιστικῷ, τὴν ἐν τῷ ἀλόγῳ κόλασιν ἂν σωφρόνως
πράττειν· ὅπερ δοκεῖ ἢ ἐγκράτεια. Ὡστ' ἔσται καὶ
ἡ ἀπὸ ἀγνοίας φρονίμως, ἐπὶ τε ταῦτα ἄτοπα, ἄλλως
τε καὶ ἀπὸ ἀγνοίας χρῆσθαι φρονίμως. Τοῦτο γὰρ
ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐδαμῶς ὁρῶμεν· ὥσπερ τὴν ἰατρικὴν ἢ
γραμματικὴν τρέφει ἀκολασία. Ἀλλ' οὖν ὁ τὴν ἄγνοιαν,
ἐὰν ἢ ἐναντία, διὰ τὸ μὴ ἐνεῖναι τὴν ὑπεροχὴν ἀλλὰ
τὴν ἀρετὴν, ὅλως μᾶλλον εἶναι πρὸς τὴν κακίαν οὐ-

τως ἔχουσιν. Καὶ γὰρ ὁ ἄδικος πάντα ὁ δίκαιος δύναται, καὶ ὅλως ἐνείκειν ἐν τῇ δυνάμει ἢ ἀδυναμείᾳ. Ὡστε δῆλον ὅτι ἅμα φρόνιμοι καὶ ἀγαθοὶ ἐκείναι αἱ ἄλλου ἕξεις, καὶ ὁρθῶς τὸ σῶμα κρατητικόν, ὅτι οὐδὲν ἰσχυρότερον φρονήσεως· ἀλλ' οἱ ἐπιστήμην ἔφη, οὐκ ὁρθόν. Ἀρετὴ γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιστήμη, ἀλλὰ γένος ἄλλο γινώσ*

CAPUT XIV.

Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἡ φρόνησις ποιεῖ τὴν εὐπραγίαν καὶ ἀρετὴν, ἀλλὰ φαμέν καὶ τοὺς εὐτυχεῖς εὐπράττειν, ὥς καὶ τῆς εὐτυχίας εὐποιούσης εὐπραγίαν, καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης, σκεπτέον πότερόν ἐστι φύσει, ὃ μὲν εὐτυχῆς, ὃ δ' ἀτυχῆς, ἢ οὐ, καὶ πῶς ἔχει περὶ τούτων. Ὅτι μὲν γὰρ εἰσι τιτὲς εὐτυχεῖς ὁρώμεν· ἄφρονες γὰρ ὄντες κατορθοῦσι πολλὰ, ἐν οἷς ἡ τύχη κυρία. Εἰ δὲ καὶ ἐν οἷς τέχνη ἐστὶ, πολὺ μέντοι καὶ τύχης ἐνυπάρχει· οἷον ἐν στρατηγίᾳ καὶ κυβερνητικῇ. Πότερον οὖν ἀπὸ τινος ἕξως οὗτοί εἰσιν, ἢ οὐ τῷ αὐτοῖ ποιοῖ τιτὲς εἶναι, πρακτικοὶ εἰσι τῶν εὐτυχημάτων. Νῦν μὲν γὰρ οὕτως οἴονται ὥς φύσει τινῶν ὄντων· ἡ δὲ φύσις ποιοῦς τινὰς ποιεῖ, καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς διαφέρουσιν· ὥσπερ οἱ μὲν γλαυκοὶ, οἱ δὲ μελανόματοι, τῷ δεῖν τοιονδὶ ἔχειν· οὕτω καὶ οἱ εὐτυχεῖς καὶ ἀτυχεῖς. Ὅτι μὲν γὰρ οὐ φρονήσει κατορθοῦσι, δῆλον· οὐ γὰρ ἄλογος ἡ φρόνησις, ἀλλ' ἔχει λόγον διὰ τί οὕτω πράττοι. Οἱ δ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν διὰ τί κατορθοῦσι· τέχνη γὰρ ἂν ἦν. Εἰσὶ δὲ φανερόν ὄντες ἄφρονες, οὐχ ὅτι περὶ ἄλλα (τοῦτο γὰρ οὐθὲν ἄτοπον· οἷον Ἰπποκράτης γεωμετρικὸς ὢν, ἀλλὰ περὶ τὰ ἄλλα δοκεῖ βλάξαι καὶ ἄφρων εἶναι· καὶ πολὺ χρυ-

σίον πλέον ἀπώλεσεν ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πεντηκο-
 στολόγων, δι' εὐήθειαν, ὡς λέγουσιν) ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν
 ἐνίοις εὐτυχοῦσιν ἄφρονες. Παρὶ γὰρ ναυκληρίαν
 οὐχ οἱ δεινότατοι εὐτυχεῖς, ἀλλ' ὥσπερ ἐν κύβων πτώ-
 σει, ὁ μὲν οὐδέν, ἄλλος δὲ βάλλει καθ' ἣν φύσει ἐστὶν
 εὐτυχής, ἢ τῷ φιλεῖσθαι ὥσπερ φασὶν ὑπὸ θεοῦ, καὶ
 ἔξωθῆν τι εἶναι τὸ κατορθοῦν· οἷον πλοῖον κακῶς νε-
 ναυπηγημένον, ἄμεινον πολλάκις δὲ πλεῖ, ἀλλ' οὐ δι'
 αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν· ἀλλ' οὗτος
 εὐτυχῶν τὸν δαίμον' ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν· ἀλλ'
 αἰτοπον θεὸν ἢ δαίμονα φιλεῖν τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ
 τὸν βέλτιστον καὶ τὸν φρονιμώτατον. Εἰ δὲ ἀνάγκη,
 ἢ φύσει, ἢ νόσῳ, ἢ ἐπιτροπίᾳ τινὲ κατορθοῦν· τὰ δὲ
 δύο μὴ ἴσται· φύσει ἂν εἴεν οἱ εὐτυχεῖς. Ἀλλὰ μὴν
 ἢ γε φύσει αἰτία, ἢ τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως, ἢ τοῦ ὡς ἐπιτο-
 πολύ· ἢ δὲ τύχῃ τούναντίον. Εἰ μὲν οὖν τὸ παρα-
 λόγως ἐπιτυγχάνειν, τύχης δοκεῖ εἶναι· ἀλλ' εἴπερ διὰ
 τύχην εὐτυχής, οἶκ' ἂν τοιοῦτον εἶναι τὸ αἷτιον, οἷον
 αἰεὶ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἐπιτοπολύ. Ἐτι ἢ τοιοσδὲ ἐπιτυγ-
 χάνει ἢ ἀποτυγχάνει· ὥσπερ ὅτι ὁ γλαυκὸς οὐκ ὀξύ ὄρα,
 οὐ τύχῃ αἰτία, ἀλλὰ φύσει· οὐκ ἄρα ἐστὶν εὐτυχής, ἀλλ'
 οἷον εὐφυής. Ἔστι τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον, ὅτι οὓς λέγομεν
 εὐτυχεῖς, οὐ διὰ τύχην εἰσὶν· οὐκ ἄρα εἰσὶν εὐτυχεῖς.
 Τύχης γὰρ, ὅσων αἰτία τύχῃ ἀγαθὴ ἢ ἀγαθῶν. Εἰ δ'
 οὕτω, πότερον ἢ ἔσται τύχῃ ὅλως, ἢ ἔσται μὲν, ἀλλ'
 οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ εἶναι καὶ αἰτίαν εἶναι. Ἐσται
 ἄρα καθ' ἀγαθῶν τι αἰτία ἢ κακῶν. Εἰ δ' ὅλως ἐξ-
 αιρετέον, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τύχης φατέον γίνεσθαι. Ἀλλ'
 ἡμεῖς ἄλλης οὔσης αἰτίας, διὰ τὸ μὴ ὀρεῖν, τύχην εἶ-
 ναι φαμὲν αἰτίαν. Διὸ καὶ ὀριζόμενοι, τὴν τύχην

τιθέσιν αἰτίαν ἀνάλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, ὡς οὕσης τινὲς φύσεως. Τοῦτο μὲν οὖν ἄλλο πρόβλημ' ἂν εἴη, ἐπειδὴ ὀρῶμεν τινὰς ἅπαξ εὐτυχῆσαντας, διὰ τί οὐ καὶ πάλιν ἂν, διὰ τὸ ἀποκατορθῶσαι καὶ πάλιν καὶ πάλιν; τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτ' αἰτιον. Οὐκ ἄρα ἔσται τύχης. Οὐτ' ἄλλοτ' αὐτὸ ἀποβῆναι ἀπείρων καὶ ἀορίστων. Ἔσται μὲν τὸ ἀγαθὸν ἢ κακὸν· ἐπιστήμη δ' οὐκ ἔσται αὐτοῦ ἢ δι' ἀπειρίαν· ἐπεὶ ἐμάνθανον ἂν τινες εὐτυχεῖς, ἢ καὶ πᾶσαι ἂν αἱ ἐπιστήμαι, ὥσπερ ἔφη Σωκράτης, εὐτυχίαι ἦσαν. Τί ὅν κολύει συμβῆναι τινὲ ἐφεξῆς τὰ τοιαῦτα πολλάκις, οὐχ ὅτι *** δεῖ, ἀλλ' οἷον ἂν εἶεν τὸ κύβους αἰεὶ μακρὰν βάλλειν. Τί δὲ δὴ; ἀλλ' οὐκ ἐννευσιν ὀρμαὶ ἐν τῇ ψυχῇ, αἱ μὲν ἀπὸ λογισμῶν, αἱ δ' ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου, καὶ πρότερας αὗται· εἰ γὰρ ἔστι φύσει ἢ δι' ἐπιθυμίαν ἡδέος καὶ ἡ ὀρεξεις, φύσει γε ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν βαδίζοι ἂν πᾶν. Εἰ δὴ τινὲς εἰσιν εὐφυεῖς ὥσπερ οἱ ἄδικοι οὐκ ἐπιστάμενοι ἅδειν, οὕτως οὐ πεφύκασι καὶ ὅνεν λόγου ὀρμῶσιν, ἢ φύσει πεφυκαὶ καὶ ἐπιθυμοῦσι καὶ τούτου ποτὲ, καὶ οὕτως ὡς δεῖ, καὶ οὐ δεῖ, καὶ ὅτε, οὕτοι κατορθοῦσι, καὶ τύχῳσιν ἄφρονες ὄντες καὶ ἄλογοι, ὥσπερ καὶ εὐ ἔσονται οἱ διδασκαλικοὶ ὄντες. Οἱ δὲ γε τοιοῦτοι εὐτυχεῖς, ὅσοι ἄνευ λόγου κατορθοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Φύσει ἄρα οἱ εὐτυχεῖς εἶεν ἂν· ἢ πλεοναχῶς λέγεται ἡ εὐτυχία. Τὰ μὲν γὰρ πρᾶτται ἀπὸ τῆς ὀρμῆς, καὶ προελθόντων πρᾶξαι· τὰ δ' οὐ, ἀλλὰ τούναντίον. Καὶ ἐν ἐκείνοις κακῶς λογίσασθαι δοκοῦσι κατορθοῦντες, καὶ εὐτυχεῖσθαι φασί· καὶ πάλιν ἐν τούτοις, εἰ ἐβούλοντο ἂν, ἢ ἔλαττον ἔλαβον τὰγαθόν. Ἐκείνοις μὲν ταῖντων εὐτυχεῖν

διὰ φύσιν ἐνδέχεται. Ἡ γὰρ ὁρμή καὶ ὄρεξις οὕσα, οὐ θεῖ κατώρθωσεν, ὁ δὲ λογισμὸς ἦν ἡλίθιος. Καὶ τοὺς μὲν ἐνταῦθα, ὅταν μὲν λογισμὸς μὴ δοκῶν ὀρθῶς εἶναι, τύχη δ' αὐτοῦ αἰτία οὕσα, αὐτὴ δ' ὀρθὴ οὕσα, ἔξωσεν· ἀλλ' ἐνίοτε δι' ἐπιθυμίαν ἐλογίσαστο πάλιν, οὕτω καὶ ἡτύχησεν. Ἐν δὲ δὴ τοῖς ἐτέροις πῶς ἔσται ἡ εὐτυχία κατ' εὐφροσύνην ὀρέξεως καὶ ἐπιθυμίας; ἀλλὰ μὴν ἢ ἐνταῦθα εὐτυχία καὶ τύχη διττὴ, κακείνη ἢ αὐτὴ, ἡ πλείους αἰ εὐτυχίαι. Ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν παρὰ πάσας τὰς ἐπιστήμας καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὀρθοὺς εὐτυχοῦντας τινὰς, δῆλον ὅτι ἕτερον ἄν τι εἴη τὸ αἰτιον τῆς εὐτυχίας. Ἐκείνη δὲ πότερον ἢ εὐτυχία, ἡ οὐκ ἔστιν, ἡ ἐπεθύμησεν ὧν ἔδει, καὶ ὅτε εἰδεῖτο λογισμὸς ἀνθρώπινος, οὐκ ἂν τούτου εἴη. Οὐ γὰρ δὴ πῶς ἂν ἀλόγιστον τοῦτο, αὐτὰ φυσικὴ ἔστιν ἡ ἐπιθυμία, ἀλλὰ διασφείρεται ὑπὸ τινος. Εὐτυχεῖν μὲν οὐν δοκεῖ, ὅτι ἡ τύχη τῶν παρὰ λόγον αἰτία· τούτου δὲ παρὰ λόγον. Παρὰ γὰρ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ κακὸν· ἀλλ' ὥς ἔοικεν, οὐκ ἀπὸ τύχης. Ἀλλὰ δοκεῖ διὰ τοῦτο. Ὡς οὗτος μὲν ὁ λόγος οὐ δείκνυσιν ὅτι φύσει ἔστιν εὐτυχεῖν, ἀλλ' ὅτι οὐ πάντες οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν, διὰ τύχην κατορθοῦσιν, ἀλλὰ διὰ φύσιν· οὐδ' ὅτι οὐκ ἔστι τύχῃ αἰτία οὐθενὸς δείκνυσιν, ἀλλ' ὅτι οὐ τῶν πάντων ὧν δοκεῖ. Τοῦτο μὲν τ' ἂν ἀπορρήσειέ τις, ἅρ' αὐτοῦ τούτου τύχῃ αἰτία τοῦ ἐπιθυμῆσαι οὐ δεῖ, καὶ οἷε δεῖ. Ἡ οὐτῶγε πάντων ἔσται; καὶ γὰρ τοῦ νοῆσαι καὶ βουλευσασθαι. Οὐ γὰρ ἐβουλεύσατο βουλευσάμενος, καὶ τοῦτ' ἐβουλεύσατο. Ἀλλ' ἔστιν ἀρχή τις· οὐδ' ἐνόησε νοήσας πρότερον νοῆσαι, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. Οὐκ ἄρα τοῦ νοῆσαι ὁ νοῦς ἀρχή,

οὐδὲ τοῦ βουλευσασθαι βουλή. Τί οὖν ἄλλο πλὴν
τύχη; ὥστ' ἀπὸ τύχης ἀπαντα ἔσται, εἰ ἔστι τις ἀρχή
ἣς οὐκ ἔστιν ἄλλη ἕξω. Αὕτη δὲ διὰ τί τοιαύτη τὸ
εἶναι τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. Τὸ δὲ ζητούμενον
τοῦτ' ἐστὶ, τίς ἡ τῆς κινήσεως ἀρχή ἐν τῇ ψυχῇ. Διή-
λον δὴ ὥσπερ ἐν τῷ ὄλῳ θεός, καὶ πᾶν ἐκείνῳ. Κι-
νεῖ γὰρ πῶς πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. Λόγου δ' ἀρχή
οὐ λόγος, ἀλλὰ τι κρείττον. Τί οὖν ἂν κρείττον καὶ
ἐπιστήμης εἴποι, πλὴν θεός; ἡ γὰρ ἀρετὴ τοῦ νοῦ
ὄργανον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ πάλαί ἔλεγον, εὐτυχῶς
καλοῦνται, οἱ ἂν ὁρμήσωσι κατορθοῦν ἄλογοι ὄν-
τες, καὶ βούλεσθαι οὐ συμφέρει αὐτοῖς. Ἐχουσι
γὰρ ἀρχὴν τοιαύτην, ἣ κρείττων τοῦ νοῦ καὶ τῆς βου-
λήσεως. Οἱ δὲ τὸν λόγον. Τοῦτο δ' οὐκ ἔχουσι·
καὶ ἐνθουσιασμοί. Τοῦτο δ' οὐ δύνανται. Ἄλο-
γοι γὰρ ὄντες ἀποτυγχάνουσι καὶ τούτων φρονίμων
καὶ σοφῶν ταχέϊα εἶναι τὴν μαντικὴν· καὶ μόνον οὐ
τὴν ἀπὸ τῶν λόγου δεῖ ἀπολαβεῖν· ἀλλ' οἱ μὲν δὲ ἐμ-
πειρίαν, οἱ δὲ διὰ συνήθειάν τε ἐν τῷ σκοπεῖν χρη-
σθαι· τῷ θεῷ δὲ αὐταί. - Τοῦτο καὶ εὐ ὄρεσθαι, καὶ τὸ
μέλλον καὶ τὸ ὄν, καὶ ὧν ἀπολύεται ὁ λόγος οὗτος.
Διὸ οἱ μελαγχολικοὶ καὶ εὐθυόνηροι. Ἔοικε γὰρ ἡ
ἀρχὴ ἀπολυομένους τοὺς λόγους ἐκχύνει μᾶλλον· καὶ
ὥσπερ οἱ τυφλοὶ μνημονεύουσι μᾶλλον ἀπολυθέντες
τοῦ πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἶναι τὸ μνημονεύον· φα-
νερὸν δὲ ὅτι δύο εἶδη εὐτυχίας· ἡ μὲν, θεία· διὸ καὶ
δοκεῖ ὁ εὐτυχὴς διὰ θεὸν κατορθοῦν. Οὗτος δὲ
ἐστὶν ὁ κατὰ τὴν ὁρμὴν διορθωτικός. Ὁ δ' ἕταρος,
ὁ παρὰ τὴν ὁρμὴν. Ἄλογοι δ' ἀμφοτέροι· καὶ ἡ μὲν
συνεχὴς εὐτυχία μᾶλλον, αὕτη δὲ οὐ συνεχής.

CAPUT XV.

Κατὰ μέρος μὲν οὖν περὶ ἐκάστης ἀρετῆς εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δὲ χωρὶς διείλομεν τὴν δύναμιν αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς δι' *** τῶν τῆς ἐκ τούτων, ἣν ἐκαλοῦμεν ἤδη καλοκάγαθίαν. Ὅτι μὲν οὖν ἀνάγκη τὸν ταύτης ἀληθῶς τευξόμενον τῆς προσηγορίας ἔχειν τὰς κατὰ μέρος ἀρετάς, φανερόν. Οὐδὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐθενὸς οἶόν τ' ἄλλως ἔχειν. Οὐδεὶς γὰρ ὅλον μὲν τὸ σῶμα ὑγιαίνει, μέρος δὲ οὐθέν· ἀλλ' ἀναγκαῖον πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα, τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον τῇ ὅλῃ. Ἔστι δὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ καλὸν καγαθόν, οὐ μόνον κατὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ κατ' αὐτὰ ἔχοντα διαφοράν. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη ἐστὶν, ἃ αὐτὰ αὐτῶν ἐνεκά ἐστιν αἰρετά. Τούτων δὲ καλὰ, ὅσα δι' αὐτὰ ὄντα, πάντα ἐπαινετά ἐστι. Ταῦτα γὰρ ἐστὶν ἐφ' ὧν αἱ τε πράξεις εἰσὶν ἐπαινεταί, καὶ αὐτὰ ἐπαινετά, δικαιοσύνη καὶ αὐτὴ καὶ αἱ πράξεις· καὶ οἱ σώφρονες· ἐπαινετὴ γοῦρ καὶ ἡ σωφροσύνη. Ἀλλ' οὐχ ὑγίεια ἐπαινετόν. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἔργον· οὐδὲ τὸ ἰσχυρῶς· ἀλλ' ἀγαθὰ μὲν, ἐπαινετά δ' οὐ. Ὁμοίως δὲ τοῦτο δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἀγαθὸς μὲν οὖν ἐστὶν ὃ τὰ φύσει ἀγαθὰ ἐστὶν ἀγαθὰ. Τὰ γὰρ περιμάχητα καὶ μέγιστα εἶναι δοκοῦντα ἀγαθὰ, τιμὴ καὶ πλοῦτος, καὶ σώματος ἀρεταί, καὶ εὐτυχίαι καὶ δυνάμεις, ἀγαθὰ μὲν φύσει ἐστὶν, ἐνδεχεται δ' εἶναι βλαβερά τισὶ διὰ τὰς ἔξεις. Οὔτε γὰρ ἄφρων, οὐτ' ἄδικος ἢ ἀκόλαστος ὢν, οὐδ' ὀνήσειε χρώμενος αὐτοῖς, ὥσπερ οὐδ' ὁ κάμνων τῇ τοῦ ὑγιαινοντος τροφῇ χρώμενος, οὐδ' ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀνάπη-

ρος τοῖς τοῦ ἁγίου τοῦ ὁλοκλήρου κόσμοις. Καλὸς δὲ καγαθὸς, τῷ τῶν ἀγαθῶν τὰ καλὰ ὑπάρχειν αὐτῷ δι' αὐτὰ, καὶ τῷ πρακτικὸς εἶναι τῶν καλῶν καὶ αὐτῶν ἕνεκα. Καλὰ δ' ἐστὶν αἷ τι ἀρεταί, καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. Ἔστι δέ τις ἕξις πολιτικῇ, οἷον οἱ Λάκωνες ἔχουσιν, ἢ ἄλλοι τοιοῦτοι ἔχουσιν ὄν. Αὐτῇ δ' ἐστὶν ἕξις τοιαύτη. Εἰσὶ γάρ οἱ εἰδόμενοι τὴν ἀρετὴν οὖν μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τῶν φύσει ἀγαθῶν ἕνεκα. Διὸ ἀγαθοὶ μὲν ἄνδρες εἰσὶ· τὰ γὰρ φύσει μὲν ἀγαθὰ αὐτοῖς ἐστὶ· καλοκαγαθίαν γὰρ οὐκ ἔχουσιν. Οὐ γὰρ ὑπάρχει αὐτοῖς καλὰ δι' αὐτὰ, καὶ προσκρούονται καλοὶ καγαθοί, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ καλὰ μὲν φύσει ὄντα, ἀγαθὰ δὲ φύσει ὄντα, τούτοις καλὰ. Καλὰ γάρ ἐστι, ὅταν οὐ ἕνεκα πράττωσι· καὶ αἰρούνται καλὰ, ἢ διότι τῷ καλῷ καγαθῷ καλὰ ἐστὶ τὰ φύσει ἀγαθὰ· καλὸν γὰρ τὸ δίκαιον· τοῦτο δὲ τὸ κατ' ἀξίαν· ἄξιος δ' οὗτος τούτων. Καὶ τὸ πρέπον καλόν· πρέπει δὲ ταῦτα ταύτῃ, πλοῦτος, εὐγένεια, δύναμις. Ὡστε τῷ καλῷ καγαθῷ, καὶ αὐτὰ συμφέροντα καὶ καλὰ ἐστὶ· τοῖς δὲ πολλοῖς διαφωνεῖ τοῦτο. Οὐ γὰρ τὰ ἀπλῶς ἀγαθὰ, κακάνοις ἀγαθὰ ἐστὶ, τῷ δ' ἀγαθῷ ἀγαθὰ καὶ καλὰ. Πολλὰς γὰρ καὶ καλὰς πράξεις δι' αὐτὰ ἔπραξεν. Ὁ δ' οἰόμενος τὰς ἀρετὰς ἔχειν οὖν ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, κατὰ τὸ συμβεβηκὸς καλὰ πράττει. Ἔστιν οὖν καλοκαγαθία ἀρετὴ τέλειος. Καὶ περὶ ἡδονῆς δ' εἴρηται ποῖόν τι καὶ πῶς ἀγαθὸν, καὶ ὅτι τὰ τε ἀπλῶς ἡδέα καὶ καλὰ, καὶ τὰ τε ἀπλῶς ἀγαθὰ ἡδέα. Ὡς γίνεται δὲ ἡδονὴ μὴ ἐν πράξει. Διὰ τοῦτο ὁ ἀληθῶς εὐδαίμων καὶ ἡδιστα ζῆσαι, καὶ τοῦτο οὐ μάτην οἱ ἀνθρώποι ἀξι-

οὔσι. Ἐπει δ' ἐστὶ τις ὁρος καὶ τῷ ἱατρῷ, πρὸς ὃν
 ἀναφέρων, κρίνει τὸ ὑγιεινὸν σῶμα, καὶ μὴ πρὸς ὃν
 μέχρι ποσοῦ ποιητέον ἕκαστον καὶ εὐ ὑγιαῖνον· εἰ δὲ
 ἔλαττον ἢ πλεον, οὐκέτι· οὕτω καὶ τῷ ὑπουδαίῳ περὶ
 τὰς πράξεις καὶ αἰρέσεις, τῶν φύσει μὲν ἀγαθῶν, οὐκ
 ἐπαινετῶν δὲ, δεῖ τινα εἶναι ὅρον καὶ τῆς ἕξεως καὶ
 τῆς αἰρέσεως, καὶ περὶ φυγῆς χρημάτων πλήθους,
 καὶ ὀλιγότητος καὶ τῶν εὐτυχημάτων. Ἐν μὲν οὖν
 τοῖς πρότερον ἐλήχθη τὸ ὥς ὁ λόγος· τοῦτο δὲ ἐστὶν
 ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν τοῖς περὶ τὴν τροφήν εἴπειν ὥς ἡ
 ἱατρικὴ καὶ ὁ λόγος ταύτης. Τοῦτο δ' ἀληθὲς μὲν,
 οὐ σαφὲς δέ. Δεῖ δὴ ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πρὸς
 τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν
 τὴν τοῦ ἀρχοντος· οἷον δοῦλον, πρὸς δεσπότου, καὶ
 ἕκαστον πρὸς ἑκάστου καθήκουσαν ἀρχήν. Ἐπει δὲ
 καὶ ἄνθρωπος φύσει συνέστηκεν ἐξ ἀρχοντος καὶ ἀρ-
 χομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δεοὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν
 ζῆν. Αὕτη δὲ διττή. Ἄλλως γὰρ ἡ ἱατρικὴ, καὶ ἄλ-
 λως ἡ ὑγίεια. Ταύτης δὲ ἕνεκα ἐκείνη. Οὕτω δὲ
 ἔχει κατὰ τὸ θεωρητικόν. Οὐ γὰρ ἐπισακτικῶς ἀρ-
 χων ὁ θεός, ἀλλ' οὐ ἕνεκα ἡ φρόνησις, Ἐπιτάττον
 δὲ τὸ οὐ ἕνεκα· διώρισται δ' ἐν ἄλλοις, ἐπεὶ κείνός
 γε οὐθενὸς δεῖται. Ἦτις οὖν αἵρεσις καὶ κτήσις τῶν
 φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τοῦ θεοῦ μάλιστα θεωρίαν,
 ἡ σώματος, ἡ χρημάτων, ἡ φίλων, ἡ τῶν ἄλλων ἀγα-
 θῶν, αὕτη ἀρίστη, καὶ οὗτος ὁ ὅρος κάλλιστος. Ἐ-
 τις δ' ἡ δι' ἐνδειαν, ἡ δι' ὑπερβολὴν κωλύει τὸν θεὸν
 θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, αὕτη δὲ φαύλη. Ἐχει δὲ
 ταῦτο τῇ ψυχῇ, καὶ οὗτος τῆς ψυχῆς ὁ ὅρος ἀριστος,
 τὰ ἥκιστα αἰσθάνεσθαι τοῦ ἄλλου μέρους τῆς ψυχῆς,

ἢ τοιοῦτον. Τίς μὲν οὖν ὄρας τῆς καλοῦ ἀγαθίας, καὶ τίς ὁ σκοπὸς τῶν ἀπλῶς ἀγαθῶν, ἔστι εἰρη-
μένον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΙΩΝ.

Ἐπαινετὰ μὲν ἐστὶ τὰ καλὰ, ψεκτὰ δὲ τὰ αἰσχροῦ.
Καὶ τῶν μὲν καλῶν ἡγοῦνται αἱ ἀρεταί, τῶν δ' αἰ-
σchrῶν, αἱ κακίαι. Ἐπαινετὰ δὲ ἐστὶ καὶ τὰ αἷτια τῶν
ἀρετῶν, καὶ τὰ παρεπόμενα ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὰ γι-
νόμενα ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ψεκτὰ δὲ
τὰ ἐναντία. Τριμεροῦς δὲ τῆς ψυχῆς λαμβανομένης
κατὰ Πλάτωνα, τοῦ μὲν λογιστικοῦ ἀρετὴ ἐστὶν ἡ
φρόνησις· τοῦ δὲ θυμοειδοῦς, ἡ τε πραότης, καὶ ἡ
ἀνδρεία· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ, ἡ τε σωφροσύνη, καὶ
ἡ ἐγκράτεια· ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς, ἡ τε δικαιοσύνη,
καὶ ἡ ἐλευθεριότης, καὶ ἡ μεγαλοψυχία. Κακία δὲ
ἐστὶ, τοῦ μὲν λογιστικοῦ ἡ ἀφροσύνη· τοῦ δὲ θυμο-
ειδοῦς ἡ τε ὀργιλότης, καὶ ἡ δειλία· τοῦ δὲ ἐπιθυμη-
τικοῦ, ἡ τε ἀκολασία, καὶ ἡ ἀκράτεια· ὅλης δὲ τῆς ψυ-
χῆς, ἡ τε ἀδικία, καὶ ἀνελευθεριότης, καὶ μικρο-
ψυχία.

ὍΡΟΙ ἈΡΕΤΩΝ.

Ἔστι δὲ φρόνησις μὲν ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ παρα-
σκευαστικὴ τῶν πρὸς εὐδαιμονίαν συντεινόντων.
Πραότης δὲ ἐστὶν ἀρετὴ τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν

ὑπὸ ὀργῆς γίνονται δυσκίνητοι. Ἀνδρεία δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν δυσέκπληκτοί εἰσιν ὁπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον. Σωφροσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν ἀνόρεκτοί γίνονται περὶ τὰς ἀπολαύσεις τῶν φαύλων ἡδονῶν. Ἐγκράτεια δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν κατέχουσι τῷ λογισμῷ τὴν ἐπιθυμίαν ὁρμῶσαν ἐπὶ τὰς φαύλας ἡδονάς. Δικαιοσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς, διανεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν. Ἐλευθεριότης δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς, εὐδάπανος εἰς τὰ καλά. Μεγαλοψυχία δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς, καθ' ἣν δύναται φέρειν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν, καὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν.

ΟΡΟΙ ΚΑΚΙΩΝ.

Ἀφροσύνη δέ ἐστι κακία τοῦ λογιστικοῦ, αἰτία τοῦ ζῆν κακῶς. Ὀργιλότης δέ ἐστι κακία τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν εὐκίνητοι γίνονται πρὸς ὀργήν. Διυλία δέ ἐστι κακία τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ἐκπλήττονται ὑπὸ φόβων, καὶ μάλιστα τῶν περὶ θάνατον. Ἀκολασία δέ ἐστι κακία τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν αἰροῦνται τὰς φαύλας ἡδονάς. Ἀκράτεια δέ ἐστι κακία τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν παρὰ τὴν ἀλογίαν τὴν ἐπιθυμίαν, ὠθεῖσάν ἐπὶ τὰς τῶν φαύλων ἡδονῶν ἀπολαύσεις. Ἀδικία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν πλεονεκτικοὶ γίνονται παρὰ τὴν ἀξίαν. Ἀνελευθερία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν ὀρέγονται τοῦ πανταχόθεν κέρδους. Μικροψυχία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν ἀδύνατοί εἰσι φέρειν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν, καὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν.

ΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ.

Τῆς δέ φρονήσεως ἐστὶ, τὸ βουλευσασθαι, τὸ κρῖ-
ARIST. EUDEM.

S

ναι τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ κακὰ, καὶ πάντα ἐν τῷ βίῳ ἀν-
 ρετὰ καὶ φευκτά· τὸ χρῆσθαι πᾶσι καλῶς τοῖς ὑπάρ-
 χουσιν ἀγαθοῖς, τὸ ὁμιλῆσαι ὀρθῶς, τὸ συνιδεῖν τοὺς
 καιροὺς, τὸ ἀγχίνως χρῆσασθαι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ,
 τὸ τὴν ἐμπειρίαν ἔχοντων χρησίμων πάντων. Ἡ μνήμη
 δὲ καὶ ἐμπειρία, καὶ ἀγχίνοια, ἦτοι ἀπὸ τῆς φρονή-
 σιως ἐκάστη αὐτῶν ἐστίν, ἥ παρέπεται τῇ φρονήσει·
 ἢ τὰ μὲν αὐτῶν οἷον συναίτια τῆς φρονήσεώς ἐστι,
 καθάπερ ἐμπειρία καὶ ἡ μνήμη· τὰ δὲ οἷον μέρη αὐ-
 τῆς, οἷον εὐβουλία καὶ ἀγχίνοια. — Πραότης δὲ
 ἐστὶ, τὸ δύνασθαι φέρειν μετρίως ἐγκλήματα καὶ ὀλι-
 γωρίας, καὶ τὸ μὴ ταχέως ὀρμᾶν ἐπὶ τὰς τιμωρίας, καὶ
 τὸ μὴ εὐκίνητον εἶναι πρὸς τὰς ὀργάς, ἅπικρον δὲ τῷ
 ἦθι καὶ ἀφιλόνηκον ἔχοντα τὸ ἡρεμαῖον ἐν τῇ ψυχῇ,
 καὶ στάσιμον. — Ἀνδρεία δὲ ἐστὶ, τὸ δυσέκπληκτον
 ὑπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον, καὶ τὸ εὐθαρσὲς ἐν τοῖς
 δεινοῖς, καὶ τὸ εὐτολμον πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ τὸ
 μᾶλλον αἰρεῖσθαι τεθνάναι καλῶς, ἢ αἰσχροῦς σωθῆ-
 ναι, καὶ τὸ νίκης αἷτιον εἶναι. Ἔτι δὲ ἀνδρεία ἐστὶ
 καὶ τὸ πονεῖν, καὶ καρτερεῖν, καὶ αἰρεῖσθαι ἀνδραγα-
 θίζεισθαι. Παρέπεται δὲ τῇ ἀνδρείᾳ καὶ ἡ εὐτολμία,
 καὶ ἡ εὐψυχία, καὶ τὸ θάρσος, καὶ τὸ θράσος· ἔτι δὲ
 καὶ ἡ φιλοπονία, καὶ ἡ καρτερία. — Σωφροσύνης δὲ
 ἐστὶ, τὸ μὴ θαυμάζειν τὰς ἀπολαύσεις τῶν σωματι-
 κῶν ἡδονῶν, καὶ τὸ εἶναι πάσης ἀπολαύσεως αἰσχροῦς
 ἡδονῆς ἀνόρεκτον, καὶ τὸ φοβεῖσθαι καὶ τὴν δικαίαν
 αἰδαν, καὶ τὸ τετᾶσθαι περὶ τὸν βίον ὁμοίως ἐν τε
 μικροῖς καὶ μεγάλοις. Παρέπεται δὲ τῇ σωφροσύνῃ
 εὐταξία, κοσμιότης, αἰδῶς, εὐλάβεια. — Ἐγκρατείας
 δὲ ἐστὶ, τὸ δύνασθαι κατασχεῖν τῷ λογισμῷ τὴν ἐπι-

θυμίαν ὁρμῶσαν ἐπὶ φανύλας ἀπολαύσεις καὶ ἡδονάς, καὶ τὸ καρτερεῖν, καὶ τὸ ὑπομονητικὸν εἶναι τῆς κατὰ φύσιν ἐνδείας καὶ λύπης. — Δικαιοσύνης δὲ ἐστὶ τὸ διανεμητικὸν εἶναι τοῦ κατ' ἀξίαν, καὶ σώζειν τὰ πάτρια ἔθνη, καὶ τὰ νόμιμα· καὶ τὸ σώζειν τοὺς γεγραμμένους νόμους, καὶ τὸ ἀληθεύειν ἐν τῷ διαφέροντι, καὶ τὸ διαφυλάττειν τὰς ὁμολογίας. Ἔστι δὲ πρώτη τῶν δικαιοσύνην πρὸς τοὺς θεοὺς, εἴτα πρὸς δαίμονας, εἴτα πρὸς πατρίδα καὶ γονεῖς, εἴτα πρὸς τοὺς κατοιχομένους· ἐν οἷς ἐστὶν ἡ εὐσέβεια, ἥτοι μέρος οὕσα δικαιοσύνης, ἢ παρακολουθοῦσα. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ δικαιοσίῃ, καὶ ὁσιότης, καὶ ἀλήθεια, καὶ ἡ πίστις, καὶ ἡ μισοπονηρία. — Ἐλευθεριότητος δὲ ἐστὶ, τὸ προετικὸν εἶναι χρημάτων εἰς τὰ ἐπαινετὰ, καὶ δαψιλῇ, ἐπὶ τῷ εἰς τὰ θεόντα ἀναλωθῆναι· καὶ τὸ βοηθητικὸν εἶναι ἐν τῷ διαφόρῳ, καὶ τὸ μὴ λαβεῖν ὅθεν μὴ δεῖ. Ἔστι δὲ ἑλευθέριος καὶ περὶ ἐσθῆτα καθαρὸς, καὶ περὶ οἰκησιν, καὶ κατασκευαστικὸς τῶν περιττῶν καὶ καλῶν, καὶ διαγωγὴν ἐχόντων ἡδεῖαν ἄνευ τοῦ λυσαιτελοῦντος· καὶ θρεπτικὸς τῶν ζώων τῶν ἡδίων ἐχόντων τὴν θαυμαστόν. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἑλευθεριότητι, τοῦ ἡθους ὑγρότης, καὶ εὐαγωγία, καὶ φιλανθρωπία, καὶ τὸ εἶναι ἐλεητικόν, καὶ φιλόφιλον, καὶ φιλόξενον, καὶ φιλόκαλον. — Μεγαλοψυχίας δὲ ἐστὶ, τὸ καλῶς ἐνεργεῖν καὶ εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἀτιμίαν· καὶ τὸ θαυμάζειν, μήτε τρυφήν, μήτε θεραπείαν, μήτε ἐξουσίαν, μήτε τὰς νίκας τὰς ἐναγωνίους· ἔχειν δὲ τι βάθος τῆς ψυχῆς, καὶ μέγεθος. Ἔστι δὲ μεγαλόψυχος, οὐδ' ὁ τὸ ζῆν περὶ πολλοῦ ποιοῦμενος, οὐδ' ὁ φιλόζωος. Ἀπλοῦς δὲ τῷ ἦθει, καὶ γενναῖος, ἀδι-

κῆσθαι δυνάμενος, καὶ οὐ τιμωρητικός. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ, ἀπλότης, καὶ ἀλήθεια.

ΤΑ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ.

Ἀφροσύνης δὲ ἐστὶ, τὸ κρίναι κακῶς τὰ πράγματα. τα, τὸ βουλευσασθαι κακῶς, τὸ ὁμιλῆσαι κακῶς, τὸ χρήσασθαι κακῶς τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, τὸ ψευδῶς δοξάζειν περὶ τῶν εἰς τὸν βίον καλῶν καὶ ἀγαθῶν. Παρὰ τὴν ἀφροσύνην ἀπειρία, ἀμαθία, ἀκρασία, ἐπαριστιερότης, ἀμνημοσύνη. — Ὁργιλότητος δὲ ἐστὶν εἶδη τρία, ἀπροχολία, πικρία, βαρυθυμία. Ἔστι δὲ τοῦ ὀργίλου, μὴ δύνασθαι φέρειν, μήτε τὰς μικρὰς ὀλιγορήσεις, μήτε ἐλαττώσεις· εἶναι δὲ κολαστικόν, καὶ τιμωρητικόν, καὶ εὐκίνητον πρὸς ὀργήν, καὶ ὑπὸ ἔργου, καὶ ὑπὸ λόγου τοῦ τυχόντος. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ὀργιλότητι τὸ παροξυντικόν τοῦ ἡθους, καὶ εὐμετάβολον, καὶ ἡ πικρολογία, καὶ τὸ ἐπὶ μικροῖς λυπεῖσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ πάσχειν ταχέως, καὶ παρὰ βραχὺν καιρὸν. — Δειλίας δὲ ἐστὶ, τὸ ὑπὸ τῶν τυχόντων φόβων εὐκίνητον εἶναι, καὶ μάλιστα τῶν περὶ θάνατον, καὶ τὰς σωματικὰς πηρώσεις, καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν κρεῖττον εἶναι ὅπως οὖν σωθῆναι, ἢ τελευτῆσαι καλῶς. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ δειλίᾳ, μαλακία, ἀνανδρία, ἀπονία, φιλοψυχία. Ἦπεςτι δὲ τις εὐλάβεια, καὶ τὸ ἀφιλόνηκον τοῦ ἡθους. — Ἀκολασίας δὲ ἐστὶ, τὸ αἰρεῖσθαι τὰς ἀπολαύσεις τῶν ἡδονῶν, τῶν βλαβερῶν καὶ αἰσχυρῶν, καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν εὐδαιμονεῖν, μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ὄντας, καὶ τὸ φιλογίλοισιν εἶναι, καὶ τὸ φιλοσυκώπτην, καὶ φιλευτράπελον· καὶ τὸ ῥαδιουργὸν εἶναι ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀκολασίᾳ ἀταξία, ἀναίδεια, ἀκο-

σμία, τρυφή, φαρδυμία, ἀμέλεια, ὀλιγωρία, ἔκλυσις.
 — Ἀκρασίας δέ ἐστι, τὸ πωλύοντος τοῦ λογισμοῦ τὰς
 ἀπολαύσεις τῶν ἡδονῶν αἰρεῖσθαι, καὶ τὸ ὑπολαμ-
 βύνοντα κρεῖττον εἶναι, μὴ μετασχῆν μὲν αὐτῶν, με-
 τέχειν δὲ μηδὲν ἤττον· καὶ τὸ οἶσθαι μὲν δεῖν πράτ-
 τειν καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ συμφέροντα, ἀφίστασθαι δὲ
 αὐτῶν διὰ τὰς ἡδονάς. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀκρασίᾳ
 μαλακία, καὶ μεταμέλεια, καὶ τὰ πλεῖστα ταῦτά, ἃ
 καὶ τῇ ἀκολασίᾳ. — Ἀδικίας δέ ἐστιν εἶδη τρία, ἀσέβεια,
 πλεονεξία, ὕβρις. Ἀσέβεια μὲν, ἡ περὶ θεοὺς πλημμύλεια,
 καὶ περὶ δαίμονας, ἡ καὶ περὶ τοὺς κατοικομένους, καὶ
 περὶ γονεῖς καὶ περὶ πατρίδα. Πλεονεξία δὲ, περὶ
 τὰ συμβόλαια, παρὰ τὴν ἀξίαν αἰρουμένη τὸ διάφο-
 ρον. Ὑβρις δὲ, καθ' ἣν τὰς ἡδονάς αὐτοῖς παρα-
 σκευάζουσιν, εἰς ὄνειδος ἀγαγόντες ἐτέρους. Ὅθεν
 Εὐνῆος περὶ αὐτῆς λέγει·

Ἡ τις κερδαίνουσ' οὐδὲν, ὅμως ἀδικεῖ.

Ἔστι δὲ τῆς ἀδικίας, τὸ παραβαίνειν τὰ πάτρια ἔθνη
 καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὸ ἀπειθεῖν τοῖς νόμοις καὶ τοῖς
 ἄρχουσι, τὸ ψεύδασθαι, τὸ ἐπιорκεῖν, τὸ παραβαίνειν τὰς
 ὁμολογίας, καὶ τὰς πίστεις. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀδικίᾳ συ-
 κοφαντία, ἀλαζονία, φιλανθρωπία προσποίητος, κακοή-
 θεια, πανουργία. — Ἀνελευθερίας δέ ἐστιν εἶδη τρία,
 αἰσχροκερδία, φειδωλία, κιμβεία. Αἰσχροκερδία μὲν,
 καθ' ἣν κερδαίνειν ζητοῦσι πανταχόθεν, καὶ τὸ κέρ-
 дос τῆς αἰσχύνης περὶ πλείονος ποιοῦνται. Φειδωλία
 δέ ἐστι, καθ' ἣν ἀδάπανοι γίνονται τῶν χρημάτων εἰς
 τὸ δέον. Κιμβεία δέ ἐστι, καθ' ἣν δαπανῶσι μὲν,
 κατὰ μικρὸν δὲ, καὶ κακῶς, καὶ πλεον βλάβιοντα, τῷ
 μὴ κατὰ καιρὸν ποιῆσθαι τὸ διάφορον. Ἔστι δὲ τῆς

ἀνελικθυρίας, τὸ περὶ πλείστον ποιεῖσθαι χρήματα, τὸ μηδὲν ὄναιδος ἡγῆσθαι τῶν ποκούντων τὸ πέρδ βλος θητικὸς, καὶ δουλοπρεπής, καὶ ὀυπαρὸς, φιτιμίας καὶ ἐλευθερίας ἀλλότριος. Ἀκολουθεῖ δὲ ἀνελικθυριότητι, μικρολογία, βαρυθυμία, καὶ μικροψυχία, ταπεινότης, ἀμετρία, ἄγνεια, μισανθρωπία — Μικροψυχίας δὲ ἐστὶ, τὸ μήτε τιμὴν, μήτε ἀτιμίαν μήτε εὐτυχίαν, μήτε ἀτυχίαν δύνασθαι φέρειν, ἀλλὰ τιμώμενον μὲν χαυνοῦσθαι, μικρὰ δὲ εὐτυχήσαντι ὑπεξαίρεσθαι· ἀτιμίαν δὲ, μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐνεγκεῖν δύνασθαι· ἀπότευγμα δὲ, αἴτην καὶ ἀτυχίαν κρεῖναι μεγάλην· ὀδύρεσθαι δὲ ἐπὶ πᾶσι, καὶ δυσφορεῖν. Ἐστὶ δὲ τοιοῦτός ἐστιν ὁ μικρόψυχος, οἷος πάντα τὰ ὀλιγωρήματα καλεῖν ὕβριον καὶ ἀτιμίαν, καὶ τὰ δὲ ἄγνοιαν ἢ λήθην γιγνόμενα. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ μικροψυχίᾳ μικρολογία, μεμψιμοιρία, δυσελπιστία, ταπεινότης.

Καθόλου δὲ τῆς μὲν ἀρετῆς ἐστὶ, τὸ ποιῶν σπουδαίαν τὴν διάθεσιν περὶ τὴν ψυχὴν, ἡρεμαίαις καὶ τεταγμέναις κινήσεαι κρωμένην, συμφωνοῦσαν κατὰ πάντα τὰ μέρη. Διὸ καὶ δοκεῖ παράδειγμα πολιτείας ἀγαθῆς εἶναι, ψυχῆς σπουδαία διάθεσις. Ἐστὶ δὲ ἀρετῆς καὶ τὸ εὐαργετεῖν τοὺς ἀξίους, καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μήτε μελαστικὸν εἶναι, μήτε τιμωρητικὸν, ἀλλὰ ἴλεων, καὶ εὐμενικὸν, καὶ συγνομονικόν. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀρετῇ χρησιότης, ἐπιεικεία, εὐγνωμοσύνη, ἑλπίς ἀγαθή. Ἐστὶ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷον φίλικον εἶναι, καὶ φιλόφιλον, φιλέταιρον, φιλόξενον, φιλόανθρωπον, καὶ φιλόκαλον· ἃ δὴ πάντα τῶν ἐπαινουμένων ἐστί. Τῆς δὲ κακίας ἐστὶ τὰ ἐναντία.

ITHS

21 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

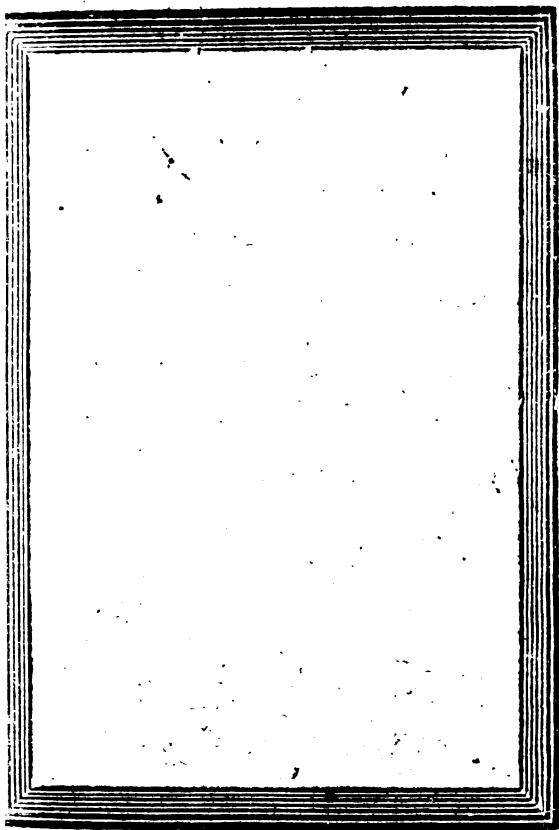
20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

20 20 20 21

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

[illegible]

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Aristoteli

ARISTOTELIS
MECHANICA PROBLEMATATA
DE LINEIS INSECABILIBUS
DE AUDIBILIBUS
DE COLORIBUS
PHYSIOGNOMICA
DE PLANTIS ETC.

EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE
EX OFFICINA CAROLI TAUCHENITZ.
1832.

ARISTOTELIS
OPERA OMNIA.

VOL. XVI.

**INSUNT: MECHANICA PROBLEMATA, DE
LINEIS INSECABIL., DE AUDIBILIBUS,
DE COLORIBUS, PHYSIOGNOM., VENT.
SITUS, DE PLANTIS, DE MIRABILIBUS
AUDITIS, DE XENOPHANE, ZENONE ET
GORGIA, FRAGMENTA, ET CATALOGUS
COMMENTATORUM.**

JAE

ARGUMENTUM.

Quae hoc decimo sexto huius editionis nostrae volumine, eoque ultimo, continentur, ex parte ita sunt comparata, ut singularum omnium sectionum argumentum vel describi brevius omnino nequeat, vel non opus sit singulatim percenseri; quo ex genere statim sunt, quae primo loco leguntur,

MECHANICA PROBLEMATATA,

seu quaestiones mechanicae, in quibus ad 36 proponuntur quaestiones ex mechanicae maxime legibus solvendae, ut de libra, de rota, de vecti, de hypomochlio, de portandis oneribus, de funda, de cuneo, trochlea, aliisque instrumentis et machinis, nec non de membrorum corporis humani ratione, de motu et latione, et alia. Quae sane pleraque, quod stilum quidem attinet, videntur sapere antiquam aetatem, quaedam forsitan serius addita ob argumenti tenuitatem merito indicentur.

DE LINEIS INSECABILIBUS,

quod opusculum primum Graece editum est ab Henrico Stephano anno 1557, ante quod tempus nonnisi paraphrasis Pachymerii, seu Pachymerae (al. Pachymeris; cf. Fabr. Bibl. Gr. III, p. 457.) quam et nos dedimus, in editionibus legebatur. In Aristotelica scriptuuncula ipsa, cuius acumen, ut ait Conringius, *summi etiam geometrae admirantur*, contra Xenocratem asseritur, lineam nullam cogitari posse, quae non sit secabilis, hoc est, quae non possit dividi in duas partes aequales. Nullas igitur esse

ARIST. MECH.

aut unquam fuisse atomos. In paraphrasi Pachymeriana cap. 1—6 refutantur argumenta eorum, qui asseruerint, esse posse lineas, quae secari nequeant; capite autem 7. pluribus argumentis confirmatur Aristotelis sententia, asseriturque, omnes lineas esse secabiles.

DE AUDIBILIBUS,

sive de his, quae sub auditum cadunt. Hic libellus servatus est a Porphyrio in commentario ad Harmonica Ptolemaei; Abulpharagiusque, referente Gabriele Sionita, librum Aristotelis de auditu, inventum Harane, urbe Mesopotamiae, adeo magni fecisse fertur, ut quadragies eum perlegerit. Qui liber tamen quaeritur an unus idemque fuerit cum nostro; quem fragmentum potius, quam integrum opus, iudicandum esse apparet.

DE COLORIBUS,

eruditum opus, sive Aristotelis sit, uti Goethius cum Wolfio videtur existimasse, sive Theophrasti, cuius in editione Schneideriana legitur, sive denique Stratonis Lampsaceni, uti visum est. Conringio Patricioque. Eius cap. 1. agitur de simplicibus coloribus; 2. de coloribus compositis. 3. De causis, quare tam multiformes sint, colores, tamque varii et variabiles. 4. De rebus, quae tinctae colorem mutant. 5. Quae causae sint colorum in floribus et fructibus. 6. De coloribus, qui sint in animalium pilis, plumis et pellibus.

PHYSIOGNOMICA,

(quorum quasi epitome quaedam legitur *Analyt. prior. lib. II. capite ultimo*, ubi de coniectando seu de probabili sermo est;) negantur esse Aristotelis, et fortasse merito, quantum quidem ex scribendi genere coniici liceat. Cap. 1. probat, physiognomoniam esse, h. e. coniecturam de moribus ex lineamentis corporis fieri posse. Deinde physiognomoniae modos explicat. 2. Physiognomoniam circa quae versetur, et ex quibus generibus signa accipiantur. 3. Signa affectionum animi sigillatim exponuntur. 4. Ani-

mam cum corpore et corpus cum anima simul affici iisdem affectibus. 5. De discrimine sexuum circa physiognomoniam. Exemplo adhibentur animalia quaedam. 6. Enumerantur singula signa in hominibus secundum corporis totius membra, ex quibus, quo ingenio, aut animo, aut quibus moribus quisque praeditus sit, conici queat.

VENTORUM SITUS ET NOMINA,

fragmentum esse creditur operis Aristotelici *περὶ σημείων χειμώνων*, cuius mentio fit ab Laertio V, 26. Genuinum existimarunt Cellarius, et Salmasius ad Solinum. Enumerantur in eo varia eorundem ventorum nomina apud varios populos.

DE PLANTIS

libri duo commemorantur a Laertio, et ipse Aristoteles scripsisse se de plantis, testatur sub finem libelli de brevitate vitae et initio libri V. historiae de animalibus; citaturque opus eius ab Athenaeo XIV, et Simplicio in prolegomenis in libros physicos. At ab genuino illo Aristotelico opere longe diversum esse nostrum hoc, quod hodie inter scripta eius legitur, una eaque consentiens virorum doctorum non opinio, sed sententia est; adeo ut Hambergerus in *Zuverlässigen Nachrichten* T. I. pag. 264. contenderit, translatum esse saeculo XV. ab Graeco homine ex versione latina, quae ad arabicum olim exemplar fuerit confecta. Et sane Latinismi occurrunt plures, ut II, 7. οὐ τολύν δμολως δεῑ να τὰ φύλλα ὦσιν, ὡς οἱ καρποί, et II, 8. Δεῑ τολύν να ἡ etc. Romaeque mentio fit I, 7. init. εἰ μὴ ἀράως ἐν τῇ Πώμῃ. Memorabile autem quod legitur II, 2. init. ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ τῷ περὶ Μετεώρων. — Graece primum prodit Basileae 1539, et ibidem cum operibus Theophrasti 1541; cuius ex historiae plantarum libro primo et ex variis Aristotelis locis conflatum esse censuit Menagius. Luculentos de eo commentarios seu dialogos composuit Jul. Caes. Scaliger. — LIB. I. Cap. 1. Plantas vivere docet, sed ita, ut nec appetendi, nec sentiendi, nec movendi se vim ha-

beant ex sese. (De qua plantarum vita cf. De partibus animalium II, 10. init.) 2. Pergit de eadem materie deque anima quasi-plantarum disserere. 3. Datur plantarum divisio a partibus. 4. Plantarum divisio per genera et locos. 5. Differentia foliorum, succorum, fructuum. 6. De variis modis, quibus proveniant plantae vel sponte vel arte. 7. De transmutatione plantarum in aliam speciem, et variis earum differentiis.

LIB. II. Cap. 1. Quomodo plantae oriantur et crescant. Comparantur plantae cum fontibus. Eaque re seductus, 2. de terrae motu et aëris aquaeque natura disserit. 3. Plantae quomodo generentur et crescant. 4. Quomodo in superficie aquarum nascantur plantae. 5. Quomodo in lapidibus. 6. Quot rebus opus sit, ut planta existat, videlicet semine, aqua, loco opportuno, aëre et plantatione. 7. Quomodo nascantur fructus et flores et spinæ. 8. De colore plantarum et viriditate, deque earum figuris. 9. Cur arborum aliis folia cadant, aliis non cadant; et de causis diversitatis, quæ in iis sit, colorum succorumque. 10. De fructuum saporibus, amarore, dulcore, acerbitate.

DE MIRABILIBUS AUDITIS,

seu de admirandis narrationibus. Collectio hæc est rerum memorabilium, qualem inchoatam institutamque esse ab ipso Aristotele haud adeo absonum est credere, quum huius generis multa in libris de animalibus occurrant, ut in universum in veterum historia naturali. De qua re legendus Bekmannus in præfatione, quam ad hunc ipsum libellum scripsit in editione sua.

DE XENOPHANE, ZENONE ET GORGIA,

contraque eorum dogmata quaedam physica et metaphysica, ut quorum prior dixerit, ex nihilo nihil posse fieri; quare universum esse æternum oportere; alter contenderit, quod oriatur, oriri debere ex existente; tertius: nihil omnino esse; sin autem sit, non cognosci posse; sin queat cognosci, non posse alteri declarari. —

Opus adeo lacunosum mancumque et incertae lectionis, ut nec ope variarum lectionum ex codice Bibl. Paulinae Lips. in Fabricii Bibl. gr. T. III. pag. 248. enotatarum sanari aut restitui ullo modo possit, utut vel maxime Aristotelicum esse videatur. Conferenda de eo Füllbornii dissertatio, in qua ille totum hoc fragmentum et critice et exegetice persecutus est. Cf. Fabr. B. G. II. 618.

PEPLUS,

(a velo, ut credunt, Panathenaicae navis, cui Palladis victoriae et heroum res gestae intextae erant,) sive collectio epigrammatum seu epitaphiorum in heroas Homericos, qualia scripsisse Aristotelem collegit Canterus ex Eustathii loco in Iliad. β. pag. 216; alteri cuidam Aristoteli, a philosopho diverso, tribuitur a Io. Tzetze ad Hesiodum pag. 3. Non addito auctoris nomine a pluribus citatur. Aristotelem vero talia de heroum interitu scripsisse vix est credibile, licet non abfuerit a poesi exercenda. Praeterea quaedam in iis occurrunt clauda, ut: ἦδ' ἐγὰρ Προποντὶς ἄμφις ἔχει πέδιλῳ, et in Gunei epitaphio, quod est sextum a fine, anima eius dicitur in aëra humidum abiisse; cuiusmodi dogmatis nihil, quod sciam, in Aristotele occurrit.

DE NOBILITATE

fragmentum, ex Stobaei sermon. 84 et 86. — Cf. Athenaeum lib. XIII. init. et Plutarchum de nobilitate. Opus ipsum an vere fuerit Aristotelis, dubitare videtur Plutarchus Aristide extremo.

EUEMUM

dialogum (inscriptum nomine Eudemi, Cyprii, Aristotelis familiaris, qui Moralia Eudemia scripsisse fertur,) de anima ab Aristotele conscriptum esse, non dubium est, quippe citatum Plutarcho in Dione et consolatione ad Apollonium, et Proclo in Timaeum Phaedonem et Gorgiam, aliisque, nec non et a Cicerone. — Elegia in eundem Eudemum citatur ab Olympiodoro in comment. in Platonis Gorgiam, et Diogene Laert. V, 27.

EX REBUS PUBLICIS FRAGMENTA,

e grammaticis scholiasticisque veteribus a Casaubono primum congesta. Nimirum ingens, res quidem quod attinet, conscripserat Aristoteles opus, immensi paene argumenti atque ambitus, cui titulus: *Πολιτεῖαι πόλεων γρη'*, h. e. Respublicae civitatum CLVIII; in quo opere gubernationes democraticae, oligarchicae, aristocraticae et tyrannicae separatim descriptae erant. Quod insigne et ingenii et industriae eius monumentum iniuria temporum intercidisse, merito doctis omnibus politicisque doletur.

EPISTOLAE.

Harum epistolarum de *γρησιότητι* si ex solo scribendi genere stilique ratione iudicandum sit, dixerim equidem, breviores tres, quae postremum locum occupant, et ex Gellio depromptae sunt, authenticas videri; quae autem praecedunt paullo longiores, artificiosam potius senioris aetatis obscuritatem, quam Aristotelicam sapere indolem atque orationem.

P A E A N E M

denique in virtutem seu scolion in Hermeam separatim non exscribendum existimavimus, partim quod aliunde notissimum carmen est, partim quia sequitur statim in contextu ipso vitae Aristotelis, quam ex Diogene Laertio integram exhibuimus, una cum Ammonii et Dionysii adumbrationibus; quibus et addidimus loca ex Strabone Plutarchoque deprompta, de Operum Aristotelicorum fortuna atque fatiis. Quantum enim temporis ea ab initio, postquam ex divino auctoris sui ingenio profecta sunt, (si verum est quod Strabo memorat) delituerint, tineisque et vermibus situque corrupta fuerint, donec, primum Athenas, deinde Romam delata, librariorum emendatorumque manus experta sint, et decantata res est a plerisque, et ante omnia tamen perpendenda, ubicunque de immortalibus his ex antiquitate thesauris Graecorumque scientiae monumentis sermo in-

stituetur. — Quae ipsa quatenus exstant, uti rectius quam antehac ab editoribus, scholasticam magis disciplinam, quam verum secutis, factum est, in nostra editione ordinata comparerent, prae ceteris dandam existimavimus operam. Nam et Buhlium in ea re fluctuasae, ex praefationibus eius apparet; qui ipse quoque, ut reliqui, ab Organo orditur, quum tamen in libro de Interpretatione statim ab initio quaedam dicantur *iam in libris de anima tractata esse*; Rhetoricas autem et poeticam subiunxit Organo, quum post Ethica demum illa et Politica sequi debeant. Nimirum ut in omnibus omnino rebus tractandis disquirendisque et exponendis hanc quasi regulam non Lesbiam sed firmam sibi propositam habuit Aristoteles, ut ubique ab his ordiretur, a quibus propter rei naturam incipiendum ordiendumque esset, (quemadmodum disertis ubique fere haec addere solet: ἀρχόμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων,) sic in universa sua Encyclopaedia ordinanda et constituenda antequam vel cogitandi vel iudicandi vel agendi aut dicendi praecepta tradi aut declarari recte possent, praemuniendam ei ante fuisse viam fundamentumque iaciendum praemittendis libris de rerum ipsarum hominisque natura exponentibus, quicunque de ea re recte et ex vero statuere voluerit, necessario existimare debet. Nam antequam Logica tradetur, exponendum erat de anima humana eiusque facultatibus; his autem praemittenda doctrina de corpore humano, uti et reliquorum animalium. Huic porro praeponenda erat scientia de universo, de ortu et interitu, de elementis, de principiis rerum deque motu et primo motore; in systemate nimirum, quod non pueris instituentis, sed ordine quo debet complectendae universae, mentis rationisque humanae, quatenus ea verum circa res summas omnes indagare posset, scientiae destinatum esset. Itaque reliquis omnibus praemittenda necessario erant Physica, hisque, uti nomen ipsum facile monstrat, iungenda Metaphysica, ut eiusdem cum Physicis argumenti, licet mutationes perpeasa varias et multis locis

interpolata ab scioribus. Continent enim philosophica praecepta et terminorum technicorum explicationes, sine quibus reliqua vel minus bene vel prorsus non perspicui et intelligi poterunt. Tum ea ordinanda erant, quae de Universo agunt, deque ortu et interitu exponunt. Dein eximiae illae praestantissimaeque de animalibus deque hominis natura, de anima, de sensibus disquisitiones. In quibus plerisque omnibus nos praecipue Sylburgium collato Casaubono sumus sequuti, in historia autem animalium correctissimum Schneideri exemplar; nusquam non tamen aliis etiam adhibitis collatisque, et in his et in reliquis, vel antiquioribus vel recentioribus quoad extabant, editionibus; neque tam id eo, quo lectionem mutaremus nisi in rebus apertissimis, quam ut tutum praestaremus lectorem, quoad eius quidem fieri posset, ab omni recens illatarum lacunarum omissionumque offensa atque periculo. A quibus neutiquam quibusdam recentioribus satis cautum esse, multis documentis locisque allatis arguere possemus, in quibus integros saepe versus longasque periodorum sectiones, ut reliqua taceam, a typothetis pariter atque emendatoribus omissas nec in erratis quidem indicatasprehendimus. Post physicos demum tractatus subiunximus Organon, quod integrum ex Buhlio dedimus; dein Ethica, in quibus Zellium, et Politica, in quibus Goettlingium secuti sumus, item tamen, prout in his apprime et oportebat fieri et factu expeditum erat, antiquioribus haud sane paucis collatis. Denique his Rhetoricam et Poeticam, secuti Reizium Hermannumque, et eundem Buhlium atque Casaubonum, antiqua tamen plerumque capitum distinctione et constitutione textus servata. Problemata, uti et reliqua pleraque omnia, ex Casaubono dedimus. Nam huius inter omnes reliquos textum esse emendatissimum, nulli opinor dubium inter doctos erit, qui Aristotelem accurate tractavere. Recentissimam operum Aristotelicorum editionem, quae nec nunc quidem integra evulgata est, non nisi in iis potuimus adhibere, in quibus minora eiusdem

exemplaria tum emissa fuerant, quum nostra typis exscribebantur; idque factum in historia animalium, in opere de anima et de partibus animal. Quibus conferendis intelleximus, haud paucis sane illic locis, saepe nihil mutato sensu, verborum factas esse transpositiones; in aliis orthographiam esse immutatam scriptumque v. c. ubique στενώτερον, τὸ ὑπερτόν, etc. aut alia leviora variata, quae modo hoc modo alio modo in codicibus leguntur; eiusmodi denique emendationes, quibus integer sensus converteretur et immutaretur, saltem in praecipuis operibus non nisi rarius occurrere potuisse, res ipsa facile praebet: quae tamen antequam vulgo recipiantur, uberius absque dubio in singulis qua stabiliantur erit opus declaratione et explicatione. Interpunctionem nos consulto antiquiorem in hoc scriptore servandam duximus, primum, ne difficultas operis, per se iam sane quam magna, commatibus etiam incisorum delendis nobis augetur; deinde vero etiam ipsorum utilitate lectorum adducti, quum is sit scriptor Aristoteles, qui et plurimas et acutissimas habeat distinctiones; quae profecto crebrioris ope interpunctionis multis in locis longe faciliores repertu fiunt, quam si uno tenore veluti in codicibus verba et commata indistincta sese excipiant. Ut enim utile et ex re sit, in facillioribus, ut Cicerone, Caesare, Xenophonte aliisque, parcius interpungi, at illi scriptores, qui per sese satis impediti sunt, longe etiam impeditiores plerisque redduntur, sine necessitate sublati incisorum signis, facileque eo fieri potest ut qui non satis firmi aut exercitati sunt in his per se inveniendis et distinguendis, ea ipsa re ab integra scriptoris lectione deterreantur. Supposititia, ut Endemea et Magna Moralia, ad calcem Operum ex parte reiecit, et plura etiam reiicienda esse existimamus in posterum, ne genuinus ordo Aristotelicorum scriptorum, in quantum ea quidem extant, ab iis interturbetur aut moles sine fructu augeatur, quae nisi iniuria nunquam poterunt Aristotelica vocari.

Haec addenda hic existimavimus, quo iam nunc lectori constare posset de editionis huius, quam et utilissimam et commodissimam lectoribus Tauchnitzius noster non sine magna opera atque industria paravit, ratione et instituto; qua quidem de re paullo etiam uberius exponendi fortasse alio loco occasio suppeditabitur.

W.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

PROOEMIUM.

Θαυμάζεται τῶν μὲν κατὰ φύσιν συμβαινόντων, ὅσων ἀγνοεῖται τὸ αἷτιον· τῶν δὲ παρὰ φύσιν, ὅσα γίνονται διὰ τέχνην πρὸς τὸ συμφέρον τοῖς ἀνθρώποις. Ἐν πολλοῖς γὰρ ἡ φύσις ὑπεναντίον πρὸς τὸ χρήσιμον ἡμῖν ποιεῖ· ἡ μὲν γὰρ φύσις, ἀεὶ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον, καὶ ἀπλῶς· τὸ δὲ χρήσιμον, μεταβάλλει πολλὰ χῶς. Ὅταν οὖν δέῃ τι παρὰ φύσιν προᾶξαι, διὰ τὸ χαλεπὸν, ἀπορίαν παρέχει, καὶ δεῖται τέχνης. Διὸ καὶ καλοῦμεν τῆς τέχνης τὸ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπορίας βοηθοῦν μέρος, μηχανήν. Καθάπερ γὰρ ἐποίησεν Ἀντιφῶν ὁ ποιητής, οὕτω καὶ ἔχει·

Τέχνη γὰρ κρατοῦμεν, ὧν φύσει νικώμεθα. Τοιαῦτα δὲ ἐστίν, ἐν οἷς τὰ τε ἐλάττωνα κρατεῖ τῶν μεζόνων, καὶ τὰ ῥοπήν ἔχοντα μικρὰν, κινεῖ βάρη μεγάληα, καὶ πάντα σχεδὸν ὅσα τῶν προβλημάτων μηχανικὰ προσαγορεύομεν. Ἔστι δὲ ταῦτα τοῖς φυσικοῖς προβλήμασιν οὔτε ταῦτ' ἀμπαν, οὔτε κειωρισμένα λίαν, ἀλλὰ κοινὰ τῶν τε μαθηματικῶν θεω-

ARIST. QUÆST. MECH.

Α

ρημάτων, καὶ τῶν φυσικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ὥς, διὰ τῶν μαθηματικῶν δῆλον· τὸ δὲ περὶ ὃ, διὰ τῶν φυσικῶν. Περιέχεται δὲ τῶν ἀπορουμένων ἐν τῷ γένει τούτῳ τὰ περὶ τὸν μοχλόν. Ἄτοπον γὰρ εἶναι δοκεῖ τὸ κινεῖσθαι μέγα βάρος ὑπὸ μικρᾶς ἰσχύος, καὶ ταῦτα μετὰ βάρους πλείονος· ὃ γὰρ ἄνευ μοχλοῦ κινεῖν οὐ δύναται τις, τοῦτο αὐτὸ τὸ βάρος, προσλαβὼν εἴ τι τοῦ μοχλοῦ βάρος, κινεῖ θάττον. Πάντων δὲ τῶν τοιούτων ἔχει τῆς αἰτίας τὴν ἀρχὴν ὁ κύκλος· καὶ τοῦτο εὐλόγως συμβέβηκεν. Ἐκ μὲν γὰρ θαυμασιωτέρου συμβαίνειν τὸ θαυμαστόν, οὐδὲν ἄτοπον, θαυμασιώτατον δὲ, τὸ τὰναντία γίνεσθαι μετ' ἀλλήλων. Ὁ δὲ κύκλος συνέστηκεν ἐκ τοιούτων. Εὐθύς γὰρ ἐκ κινουμένου τε γηγένηται καὶ μένοντος· ὣν ἡ φύσις ἐστὶν ὑπεναντία ἀλλήλοις. Ὡστ' ἐνταυθ' ἐστὶν ἐπιβλέψασιν ἥτιον θαυμάζειν τὰς συμβαινούσας ὑπεναντιώσεις περὶ αὐτόν. Πρῶτον μὲν γὰρ τῇ περιεχούσῃ γραμμῇ τὸν κύκλον, πλάτος οὐθέν ἐχούσῃ, τὸνναντία πως προσεμφαίνεται, τὸ κοῖλον καὶ τὸ κυρτόν. Ταῦτα δὲ διέστηκεν ἀλλήλων, ὃν τρόπον τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. Ἐκείνων τε γὰρ μέσον τὸ ἴσον, καὶ τούτων τὸ εὐθύ. Διὸ μεταβάλλοντα εἰς ἄλληλα, τὰ μὲν ἀναγκαῖον ἴσα γενέσθαι πρότερον, ἢ τῶν ἄκρων ὅποτερονοῦν· τὴν δὲ γραμμὴν εὐθεῖαν, ὅταν ἐκ κυρτῆς εἰς κοῖλον ἢ πάλιν ἐκ ταύτης γίνεται κυρτὴ καὶ περιφερὴς. Ἐν μὲν οὖν τοῦτο τῶν ἀτόπων ὑπάρχει περὶ τὸν κύκλον. Δεύτερον δὲ, ὅτι ἅμα κινεῖται τὰς ἐναντίας κινήσεις. Ἄμα γὰρ εἰς τὸν ἔμπροσθεν κινεῖται τόπον, καὶ τὸν ὀπισθεν· ἢ τε γράφουσα γραμμὴ τὸν κύκλον, ὡσαύτως ἔχει. Ἐξ οὗ γὰρ ἄρχεται

τόπου τὸ πέρας αὐτῆς, εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον ἔρχεται
 πάλιν. Συνεχῶς γὰρ κινουμένης αὐτῆς, τὸ ἔσχατον
 πάλιν ἀπῆλθε πρῶτον. Ὥστε καὶ φανερόν ὅτι με-
 τέβαλεν ἐντεῦθεν. Διὸ, καθάπερ εἴρηται πρότερον,
 οὐδὲν ἄτοπον, τὸ πάντων εἶναι τῶν θαυμάτων αὐτὸν
 ἀρχήν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν ζυγὸν γινόμενα, εἰς
 τὸν κύκλον ἀνάγεται· τὰ δὲ περὶ τὸν μοχλόν,
 εἰς τὸν ζυγόν· τὰ δ' ἄλλα πάντα σχεδὸν τὰ πε-
 ρὶ τὰς κινήσεις τὰς μηχανικὰς, εἰς τὸν μοχλόν.
 Ἔτι δὲ, διὰ τὸ, μιᾶς οὐσῆς τῆς ἐκ τοῦ κέντρου
 γραμμῆς, μηθὲν ἕτερον ἑτέρῳ φέρεσθαι τῶν ση-
 μείων τῶν ἐν αὐτῇ ἰσοταχῶς, ἀλλ' αἰεὶ τὸ τοῦ μένον-
 τος πέρας, πορρώτερον ὄν, θᾶττον, πολλὰ τῶν
 θαυμαζομένων συμβαίνει περὶ τὰς κινήσεις τῶν κύ-
 κλων· περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐπομένοις προβλήμασιν ἔσται
 δῆλον. Διὰ δὲ τὸ τὰς ἐναντίας κινήσεις ἅμα κινεῖ-
 σθαι τὸν κύκλον, καὶ τὸ μὲν ἕτερον τῆς διαμέτρου
 τῶν ἄκρων, ἐφ' οὗ τὸ A , εἰς τοῦμπροσθεν κινεῖσθαι,
 θύτερον δὲ ἐφ' οὗ τὸ B , εἰς τοῦπισθεν, κατασκευά-
 ζουσί τινες· ὥστε ἀπὸ μιᾶς κινήσεως πολλοὺς ὑπεναν-
 τίους ἅμα κινεῖσθαι κύκλους, ὥσπερ οὓς ἀνατιθέουσιν
 ἐν τοῖς ἱεροῖς, ποιήσαντες τροχίσκους χαλκοῦς τε καὶ
 σιδηροῦς. Εἰ γὰρ εἴη τοῦ AB κύκλου ἀπιόμενος
 ἕτερος κύκλος ἐφ' οὗ $\Gamma\Delta$, τοῦ κύκλου ἐφ' οὗ AB ,
 κινουμένης τῆς διαμέτρου εἰς τοῦμπροσθεν, κινήθησε-
 ται ἡ $\Gamma\Delta$ εἰς τοῦπισθεν τοῦ κύκλου, τοῦ ἐφ' ᾧ A ,
 κινουμένης τῆς διαμέτρου περὶ τὸ αὐτό. Εἰς τοῦ-
 ναντίον ἄρα κινήθησεται ἐφ' οὗ ὁ $\Gamma\Delta$ κύκλος, τῷ
 ἐφ' οὗ τὸ AB · καὶ πάλιν αὐτὸς τὸν ἐφεξῆς, ἐφ' οὗ
 EZ , εἰς τοῦναντίον αὐτῷ κινήσει διὰ τὴν αὐτὴν

[ταύτην] αἰτίαν τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἅν πλείους ὦσι, τοῦτο ποιήσουσιν ἐνὸς μόνου κινηθέντος. Ταύτην οὖν λαβόντες ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κύκλῳ τὴν φύσιν οἱ δημιουργοὶ κατασκευάζουσιν ὄργανον κρύπτοντες τὴν ἀρχήν, ὥπως ἢ τοῦ μηχανήματος φανερόν μόνον τὸ θαυμασιόν, τὸ δ' αἴτιον, ἄδηλον.

CAPUT I.

Πρῶτον μὲν οὖν τὰ συμβαίνοντα περὶ τὸν ζυγὸν ἀπορεῖται, διὰ τίνα αἰτίαν ἀκριβέστερά ἐστι τὰ ζυγὰ τὰ μείζω τῶν ἐλαττόνων. Τούτου δὲ ἀρχή, διὰ τί ποτε ἐν τῷ κύκλῳ, ἢ πλεῖον ἀφεστηκυῖα γραμμὴ τοῦ κέντρου τῆς ἐγγύς τῇ αὐτῇ ἰσχυῖ κινουμένης, θᾶττον φέρεται τῆς ἐλάττινος; Τὸ γὰρ θᾶττον, λέγεται διχῶς. Ἄν τε γὰρ ἐν ἐλάττονι χρόνῳ ἴσον τόπον διεξέλθῃ, θᾶττον εἶναι λέγομεν, καὶ ἐὰν ἐν ἴσῳ πλείω. Ἡ δὲ μείζων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ γράφει μείζονα κύκλον. Ὁ γὰρ ἐκτός, μείζων τοῦ ἐντός. Αἴτιον δὲ τούτων, ὅτι φέρεται δύο φορὰς ἢ γράφουσα τὸν κύκλον. Ὅταν μὲν οὖν ἐν λόγῳ τινὲ φέρεται, ἐπ' εὐθείας ἀνάγκη φέρεσθαι τὸ φερόμενον, καὶ γίνεται διάμετρος αὐτῇ τοῦ σχήματος, ὃ ποιοῦσιν αἱ ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ συνεθεῖσαι γραμμαί. Ἐστω γὰρ ὁ λόγος ὃν φέρεται τὸ φερόμενον, ὃν ἔχει ἡ AB , πρὸς τὴν AG · καὶ τὸ μὲν AG φερέσθω πρὸς τὸ B , ἢ δὲ AB ὑποφερέσθω πρὸς τὴν HG . Ἀνηνέχθω δὲ τὸ μὲν A πρὸς τὸ Δ , ἢ δὲ ἐφ' ἣ AB , πρὸς τὸ E . Εἰ οὖν ἐπὶ τῆς φορᾶς ὁ λόγος ἦν, ὃν ἡ AB ἔχει πρὸς τὴν AG , ἀνάγκη καὶ τὴν $A\Delta$, πρὸς τὴν AE , τοῦτον ἔχειν τὸν λόγον. Ὅμοιον ἄρα ἐστὶ τῷ λόγῳ τὸ μικρόν τετράπλευρον τῷ μείζονι. Ὡστε καὶ ἡ αὐτὴ διάμετρος αὐτῶν, καὶ

τὸ A ἔσται τὸ πρὸς τὸ Z . Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
 δειχθήσεται καὶ ὅπου οὖν διαληφθῇ ἡ φορά. Αἰεὶ
 γὰρ ἔσται ἐπὶ τῆς διαμέτρου. Φανερόν οὖν ὅτι τὸ
 κατὰ τὴν διάμετρον φερόμενον ἐν δύο φοραῖς, ἀνάγκη
 τὸν τῶν πλευρῶν φέρεσθαι λόγον. Εἰ γὰρ ἄλλον τι-
 νὰ, οὐκ οἶσθήσεται κατὰ τὴν διάμετρον. Ἐὰν δὲ ἐν
 μηδενὶ λόγῳ φέρεται δύο φορὰς κατὰ μηθένα χρό-
 νον, ἀδύνατον εὐθεῖαν εἶναι τὴν φορὰν. Ἐστω γὰρ
 εὐθεῖα. Τεθείσης οὖν ταύτης διαμέτρου, καὶ πα-
 ραπληρωθείσῃ τῶν πλευρῶν, ἀνάγκη τὸν τῶν πλευ-
 ρῶν λόγον φέρεσθαι τὸ φερόμενον. Τοῦτο γὰρ δέ-
 δεικται πρότερον. Οὐκ ἄρα ποιήσῃ εὐθεῖαν τὸ ἐν
 μηδενὶ λόγῳ φερόμενον μηθένα χρόνον. [Ἐὰν γὰρ τινα
 λόγον ἐνεχθῇ ἐν χρόνῳ τινι, τοῦτον ἀνάγκη τὸν χρό-
 νον εὐθεῖαν εἶναι φορὰν διὰ τὰ προειρημένα.] Ὡστε
 περιφερὲς γίνεται, δύο φερόμενον φορὰς ἐν μηθενὶ
 λόγῳ μηθένα χρόνον. Ὅτι μὲν τοίνυν ἡ τὸν κύκλον
 γράφουσα φέρεται δύο φορὰς ἅμα, φανερόν ἔκ τε
 τούτων, καὶ ὅτι τὸ φερόμενον κατ' εὐθεῖαν ἐπὶ τὴν
 κάθετον ἀφικνῆται, ὥστε εἶναι πάλιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ
 κέντρου κάθετον. Ἐστω κύκλος ὁ $A B \Gamma$. τὸ δ'
 ἄκρον, τὸ ἐφ' οὗ B , φερέσθω ἐπὶ τὸ A . Ἀφικνῆται
 δὲ ποτε ἐπὶ τὸ Γ . Εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ λόγῳ ἐφέρετο ὅν
 ἔχει ἡ $B A$, πρὸς τὴν $A \Gamma$, ἐφέρετο ἂν τὴν διάμετρον
 τὴν ἐφ' ἣ $B \Gamma$. Νῦν δὲ, ἐπειπερ ἐν οὐδενὶ λόγῳ, ἐπὶ
 τὴν περιφέρειαν φέρεται τὴν ἐφ' ἣ $B E \Gamma$. Ἐὰν δὲ
 δυοῖν φερομένοισι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος, τὸ μὲν ἐκ-
 κρούοιτο πλεῖον, τὸ δὲ ἔλαττον, εὐλογον βραδύτερον
 κινηθῆναι τὸ πλεῖον ἐκκρουόμενον τοῦ ἔλαττον ἐκ-
 κρουομένου. ὃ δοκιᾷ συμβαίνει ἐπὶ τῆς μείζονος καὶ

ἐλάττινος, τῶν ἐκ τοῦ κέντρου γραφουσῶν τοὺς κύκλους.
 Διὰ γὰρ τὸ ἐγγύτερον εἶναι τοῦ μένοντος τῆς ἐλάτ-
 τονος τὸ ἄκρον, ἢ τὸ τῆς μείζονος, ὥσπερ ἀντισπώμε-
 νον εἰς τοῦναντίον, ἐπὶ τὸ μέσον βραδύτερον φέρεται
 τὸ τῆς ἐλάττινος ἄκρον. Πάσῃ μὲν οὖν κύκλον
 γραφούσῃ τοῦτο συμβαίνει, καὶ φέρεται τὴν μὲν κατὰ
 φύσιν, τὴν δὲ παρὰ φύσιν κατὰ τὴν περιφέρειαν εἰς
 τὸ πλάγιον καὶ τὸ κέντρον. Μείζω δ' αἰετὴν παρὰ
 φύσιν ἢ ἐλάττων φέρεται. Διὰ γὰρ τὸ ἐγγύτερον εἶ-
 ναι τοῦ κέντρου τοῦ ἀντισπῶντος, κραεῖται μᾶλλον.
 Ὅτι δὲ μείζον τὸ παρὰ φύσιν κινεῖται ἢ ἐλάττων τῆς
 μείζονος, τῶν ἐκ τοῦ κέντρου γραφουσῶν τοὺς κύ-
 κλους, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ἐστω κύκλος ἐφ' οὗ $B \Gamma \Delta$
 E , καὶ ἄλλος ἐν τούτῳ ἐλάττων, ἐφ' οὗ $X N M \Xi$, περὶ
 τὸ αὐτὸ κέντρον τὸ A · καὶ ἐκβεβλήθωσαν αἱ διάμε-
 τροι, ἐν μὲν τῷ μεγάλῳ, ἐφ' ὧν $\Gamma \Delta$ καὶ $B E$, ἐν δὲ
 τῷ ἐλάττω, αἱ $M X N \Xi$ · καὶ τὸ ἐτερόμηκες παρα-
 πεπληρώσθω, τὸ $\Delta \Psi P \Gamma$. Εἰ δὲ ἡ $A B$ γράφουσα
 κύκλον, ἥξει ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὄθεν ὠρμήθη ἐπὶ τὴν $A E$ ·
 δῆλον ὅτι φέρεται πρὸς αὐτήν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ
 $A X$, πρὸς τὴν $A X$ ἥξει. Βραδύτερον δὲ φέρεται
 ἢ $A X$ τῆς $A B$, ὥσπερ ἐῖρηται, διὰ τὸ γίνεσθαι μεί-
 ζονα τὴν ἐκκρουσιν, καὶ ἀντισπᾶσθαι μᾶλλον τὴν A
 X . Ἠχθῶ δὲ ἡ $A \Theta H$, καὶ ἀπὸ τοῦ Θ κάθετος ἐπὶ
 τὴν $A B$, ἡ ΘZ ἐν τῷ κύκλῳ, καὶ πάλιν γὰρ τοῦ Θ
 ἥχθῶ παρὰ τὴν $A B$, ἡ $\Theta \Omega$ · καὶ ἡ ΩT ἐπὶ τὴν
 $A B$ κάθετον, καὶ ἡ $H K$. Αἱ δὲ ἐφ' ὧν ΩT καὶ ΘZ ,
 ἴσαι. Ἡ ἄρα $B T$ ἐλάττων τῆς $X Z$. Αἱ γὰρ ἴσαι
 [εὐθεῖαι] ἐπ' ἀνίστους κύκλους ἐμβληθεῖσαι πρὸς ὁρ-
 θῇ τῇ διαμέτρῳ, ἐλάττιον τμήμα ἀποτεμένουσι τῆς δια-

μέτρου ἐν τοῖς μείζουσι κύκλοις. Ἔστι δὲ ἡ $\Omega \Gamma$ ἴση τῇ ΘZ . Ἐν ὅσῳ δὴ χρόνῳ ἡ $A \Theta$ τὴν $X \Theta$ ἐν-
 νείχθῃ, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἐν τῷ κύκλῳ τῷ μείζονι,
 μείζονα τῆς $B \Omega$ ἐνῆνται τὸ ἄκρον τῆς $B A$. Ἡ
 μὲν γὰρ μετὰ φύσιν φερά, ἴση. Ἡ δὲ παρὰ φύσιν,
 ἐλάττω. ἡ δὲ $B \Gamma$, τῆς $Z X$. Δεῖ δὲ ἀνάλογον εἶ-
 ναι, ὡς τὸ κατὰ φύσιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν, τὸ παρὰ
 φύσιν πρὸς τὸ παρὰ φύσιν. Μείζονα ἄρα περιφέ-
 ρειαν διελήλυθε [τὴν $H B$] τῆς ΩB . Ἀνάγκη δὲ
 τὴν $H B$ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ διεληλυθέναι. Ἐνταῦ-
 θα γὰρ ἔσται ὅτιαν ἀνάλογον ἀμφοτέρως συμβαίη
 τὸ παρὰ φύσιν, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν. Εἰ δὴ μείζον
 ἔστι τὸ κατὰ φύσιν ἐν τῇ μείζονι, καὶ τὸ παρὰ φύσιν
 μᾶλλον ἂν ἐνταῦθα συμπίπτει μοναχῶς, ὥστε τὸ B
 ἐννείχθαι ἂν τὴν $B H$ ἐν τῷ ἐφ' οὗ X σημείῳ. Ἐν-
 ταῦθα γὰρ κατὰ φύσιν μὲν γίνεται τῷ B σημείῳ τὸ
 κέντρον· ἔστι γὰρ αὐτὴ ἀπὸ τοῦ H κάθετος· παρὰ
 φύσιν δὲ ἐς τὸ $K B$. Ἔστι δὲ ὡς τὸ $H K$ πρὸς τὸ K
 B , τὸ ΘZ πρὸς τὸ $Z X$. Φανερόν δὲ εἶναι ἐπιτεν-
 χθῶσιν, ἀπὸ τῶν $B X$ ἐπὶ τὰ $H \Theta$. Εἰ δὲ ἐλάττω
 ἡ μείζων τῆς $H B$ ἔσται, ἡνείχθῃ τὸ B , οὐχ ὁμοίως
 ἔσται οὐδὲ ἀνάλογον ἐν ἀμφοῖν τὸ κατὰ φύσιν πρὸς
 τὸ παρὰ φύσιν. Δι' ἣν μὲν τοίνυν αἰτίαν ἀπὸ τῆς
 αὐτῆς ἰσχύος φέρεται θᾶττον τὸ πλεον ἀπέχον τοῦ
 κέντρον σημείου, δῆλον διὰ τῶν εἰρημένων. Διότι
 δὲ τὰ μὲν μείζω ζυγὰ ἀκριβέστερά ἐστι τῶν ἐλαττόνων,
 φανερόν ἐκ τούτων. Γίνεται γὰρ τὸ μὲν σπάρτον,
 κέντρον· μένει γὰρ τοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ ἐκάτερον μέρος
 τῆς πλαστιγῆς, αἱ ἐκ τοῦ κέντρον. Ἀπὸ οὖν τοῦ
 αὐτοῦ βάρους ἀνάγκη θᾶττον κινεῖσθαι τὸ ἄκρον τῆς

πλάστιγγος, ὅσῳ ἂν πλεῖον ἀπέχη τοῦ σπάρτου· καὶ ἓνα μὲν μὴ δῆλα εἶναι ἐν τοῖς μικροῖς ζυγοῖς πρὸς τὴν αἰσθῆσιν ἐπιτιθέμενα βάρη· ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις, δῆλα. Οὐθὲν γὰρ κωλύει ἑλαττον κινήσθαι μέγεθος, ἢ ὥστε εἶναι τῇ ὄψει φανερόν. Ἐπὶ δὲ τῆς μεγάλης πλάστιγγος ποιεῖ ὁρατὸν τὸ αὐτὸ βάρος μέγεθος. Ἐνια δὲ δῆλα μὲν ἀμφοῖν ἐστίν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν μειζόνων, διὰ τὸ πολλῷ μείζον γίνεσθαι τὸ μέγεθος τῆς ὁπῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ βάρους ἐν τοῖς μείζουσι. Καὶ διὰ τοῦτο τεχνάζουσιν οἱ ἄλουργοὶ πρὸς τὸ παρακρούεσθαι ἰστάντες, τὸ τε σπάρτον οὐκ ἐν μέσῳ τιθέντες, καὶ μόλυβδον τῆς φάλαγγος εἰς θάτερον μέρος ἐγχέοντες, ἢ τοῦ ξύλου τὸ πρὸς τὴν ῥίζαν, πρὸς ὃ βούλονται ῥέπειν, ποιοῦντες, ἢ εἰς ἔχρη ὅζον. Βαρύτερον γὰρ ἐν ᾧ μέρος ἢ ῥίζα τοῦ ξύλου ἐστίν. Ὁ δὲ ὅζος, ῥίζα τίς ἐστι.

CAPUT II.

Διὰ τί, εἰς μὲν ἄνωθεν ἢ τὸ σπαρτίον, ὅταν κάτωθεν ῥέψαντες ἀφείλῃ τὸ βάρος, πάλιν ἀναφέρεται τὸ ζυγόν· εἰς δὲ κάτωθεν ὑποστῇ, οὐκ ἀναφέρεται, ἀλλὰ μένει; Ἡ διότι ἄνωθεν μὲν τοῦ σπαρτίου ὄντος, πλεῖον τοῦ ζυγοῦ γίνεται τὸ ἐπέκεινα τῆς καθέτου; Τὸ γὰρ σπαρτίον ἐστὶ κἀθέτος. Ὡστε ἀνάγκη ἐστὶ κάτω ῥέπειν τὸ πλεόν, ἕως ἂν ἔλθῃ ἢ δίχα διαιροῦσα τὸ ζυγὸν ἐπὶ τὴν κἀθετον αὐτὴν, ἐπικειμένου τοῦ βάρους ἐν τῷ ἀντισπασμένῳ μορίῳ τοῦ ζυγοῦ. Ἐστω ζυγὸν ὀρθόν, ἐφ' οὗ $B\Gamma$, σπαρτίον δὲ τὸ $A\Delta$. Ἐκβαλλόμενον δὴ τούτῳ κάτω, κἀθετος ἔσται ἐφ' ἧς ἢ $A\Delta M$. Ἐάν οὖν ἐπὶ τὸ B ἢ ὁπῇ ἐπιτιθείσεται,

τὸ μὲν B , οὐ τὸ E , τὸ δὲ Γ , οὐ τὸ Z ἔσται. Ὡστε ἡ δίχα διαιροῦσα τὸ ζυγόν, πρῶτον μὲν ἦν ἡ ΔM τῆς καθέτου αὐτῆς· ἐπικειμένης δὲ τῆς ῥοπῆς, ἔσται ἡ $\Delta \Theta$. Ὡστε τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἐφ' ᾧ $E Z$, τὸ ἔξω τῆς καθέτου τῆς ἐφ' ἧς $A B$, τοῦ ἐν ᾧ $\Phi \Pi$, μείζω τοῦ ἡμίσεος. Ἐὰν οὖν ἀφαιρεθῇ τὸ βάρος ἀπὸ τοῦ E , ἀνάγκη κάτω φέρεσθαι τὸ Z . Ἐλαττον γὰρ ἐστὶ τὸ E . Ἐὰν μὲν οὖν ἄνω τὸ σπαρτίον ἔχῃ, πάλιν διὰ τοῦτο ἀναφέρεται τὸ ζυγόν. Ἐὰν δὲ κάτωθεν ἢ τὸ ὑποκειμένον, τοῦναντίον ποιῇ. Πλεῖον γὰρ γίνεται τοῦ ἡμίσεος τοῦ ζυγοῦ τὸ κάτω μέρος, ἢ ὡς ἡ κάθετος διαιρεῖ. Ὡστε οὐκ ἀναφέρεται. Κουφότερον γὰρ τὸ ἐπηρετημένον. Ἐστω ζυγόν τὸ N , ἐφ' οὗ $N Z$, τὸ ὀρθόν· κάθετος δὲ ἡ $K \Lambda M$. Δίχα δὲ διαιρεῖται τὸ $N Z$. Ἐπιτεθέντος δὲ βάρους ἐπὶ τὸ N , ἔσται τὸ μὲν N , οὐ τὸ O · τὸ δὲ Z , οὐ τὸ P · ἡ δὲ $K \Lambda$, οὐ τὸ $\Lambda \Theta$. Ὡστε μείζον ἐστὶ τὸ $K O$, τοῦ ΛP , τῷ $\Theta K \Lambda$. Καὶ ἀφαιρεθέντος οὖν τοῦ βάρους, ἀνάγκη μένειν. Ἐπικείται γὰρ ὥσπερ βάρος ἡ ὑπεροχὴ ἢ τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἐν ᾧ τὸ K .

CAPUT III.

Διὰ τί κινουσι μεγάλα βάρη μικραὶ δυνάμεις τῷ μοχλῷ· ὥσπερ ἐλέγχθη καὶ κατ' ἀρχήν· προσλαμβάνοντες βάρος ἐπὶ τὸ τοῦ μοχλοῦ; Ράδιον δὲ τὸ ἔλαττον ἐστὶ κινῆσαι βάρος. Ἐλαττον δὲ ἐστὶν ἄνευ τοῦ μοχλοῦ. Ἡ ὅτι αἰτιόν ἐστιν ὁ μοχλὸς, ζυγόν [ᾧ] κάτωθεν ἔχον τὸ σπαρτίον, καὶ εἰς ἄνισα διηρημένον; Τὸ γὰρ ὑπομόχλιον ἐστὶ τὸ σπαρτίον. Μένει γὰρ ἄμφω ταῦτα, ὥσπερ τὸ κέντρον.. Ἐπεὶ δὲ θᾶττον ἐπὶ τοῦ ἴσου βάρους κινεῖται ἢ μείζων τῶν ἐκ τοῦ

κέντρου· [ἔστι δὲ τρία τὰ περὶ τὸν μοχλόν, τὸ μὲν ὑπομόχλιον, σπάρτον, καὶ κέντρον,] δύο δὲ βάρη, ὅτε κινῶν καὶ τὸ κινούμενον· ὃ οὖν τὸ κινούμενον βάρος πρὸς τὸ κινοῦν, τὸ μῆκος πρὸς τὸ μῆκος ἀντιπέπονθεν. Αἰεὶ δὲ ὅσῳ ἂν μείζον ἀφεστήκοι τοῦ ὑπομοχλίου, ῥᾶον κινήσει. Αἰτία δὲ ἐστὶν ἣ προλεχθεῖσα, ὅτι ἡ πλεῖον ἀπέχουσα ἐκ τοῦ κέντρου, μείζονα κύκλον γράφει. Ὡστε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος πλέον μεταστήσεται τὸ κινοῦν, τὸ πλεῖον τοῦ ὑπομοχλίου ἀπέχον. Ἐστω μοχλὸς ἐφ' οὗ AB · βάρος δὲ, ἐφ' ᾧ τὸ Γ · τὸ δὲ κινοῦν, ἐφ' ᾧ τὸ Δ · ὑπομόχλιον, ἐφ' ᾧ τὸ E · τὸ δὲ ἐφ' ᾧ τὸ Δ κινήσαν, ἐφ' ᾧ τὸ H · κινούμενον δὲ, τὸ ἐφ' οὗ Γ · βάρος, ἐφ' οὗ K .

CAPUT IV.

Διὰ τί οἱ μεσάνεοι μάλιστα τὴν ναῦν κινουσί; Ἡ δίοτι ἡ κώπη μοχλὸς ἐστίν; Ὑπομόχλιον μὲν γὰρ ὁ σκαλμὸς γίνεται. Μένει γὰρ δὴ τοῦτο· τὸ δὲ βάρος, ἡ θάλαττα, ἣν ἀπωθεῖ ἡ κώπη. Ὁ δὲ κινῶν τὸν μοχλόν, ὁ ναύτης ἐστίν. Αἰεὶ δὲ πλέον βάρος κινεῖ, ὅσῳ ἂν πλέον ἀφεστήκοι τοῦ ὑπομοχλίου ὁ κινῶν τὸ βάρος. Μείζων γὰρ οὕτω γίνεται ἡ ἐκ τοῦ κέντρου. Ὁ δὲ σκαλμὸς ὑπομόχλιον ὢν, κέντρον ἐστίν. Ἐν μέσῃ δὲ τῇ νηϊ, πλεῖστον τῆς κώπης ἐντὸς ἐστίν. Καὶ γὰρ ἡ ναῦς ταύτῃ εὐρυτάτῃ ἐστίν. Ὡστε πλεῖον ἐπ' ἀμφοτέρω ἐνδέχεσθαι μέρος τῆς κώπης ἐκατέρου τοίχου ἐντὸς εἶναι τῆς νεώς. Κινεῖται μὲν οὖν ἡ ναῦς, διὸ τὸ ἀπερειδομένης τῆς κώπης εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ ἄκρον τῆς κώπης τὸ ἐντὸς προΐεναι εἰς τὸ πρόσθεν· τὴν δὲ ναῦν προςδεδεμένην τῷ σκαλμῷ προΐεναι, ἢ τὸ ἄκρον τῆς κώπης. Ἡ γὰρ πλεῖστην

θάλασσαν διαιρεῖ ἡ κώπη, ταύτῃ ἀνάγκη μάλιστα προωθεῖσθαι. Πλείστην δὲ διαιρεῖ ἢ πλείστον μέρος ἀπὸ τοῦ σκαλμοῦ τῆς κώπης ἐστὶ. Διὰ τοῦτο οἱ μεσόνοι μάλιστα κινούσιν. Μέγιστον γὰρ ἐν μέσῳ νηϊ, τὸ ἀπὸ τοῦ σκαλμοῦ τῆς κώπης τὸ ἐντός ἐστιν.

CAPUT V.

Διὰ τί τὸ πηδάλιον, μικρὸν ὂν, καὶ ἐπ' ἐσχάτῳ τῷ πλοίῳ, τοσαύτην δύναμιν ἔχει, ὥστε ὑπὸ μικροῦ οἷακος, καὶ ἐνὸς ἀνθρώπου δυνάμειος, καὶ ταύτης ἡρεμαίας, μεγάλα κινεῖσθαι μεγέθη πλοίων; Ἡ διότι καὶ τὸ πηδάλιον ἐστὶ μοχλός· τὸ δὲ βάρος, ἡ θάλασσα· ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ κινῶν. Οὐ κατὰ πλάτος δὲ λαμβάνει τὴν θάλασσαν, ὥσπερ ἡ κώπη, τὸ πηδάλιον. Οὐ γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν κινεῖ τὸ πλοῖον, ἀλλὰ κινούμενον κλίνει, πλαγίως τὴν θάλατταν δεχόμενον. Ἐπεὶ γὰρ τὸ βάρος ἦν ἡ θάλασσα, τοῦναντίον ἀπεριεδόμενον κλίνει τὸ πλοῖον. Τὸ γὰρ ὑπομόχλιον εἰς τοῦναντίον στρέφεται· ἡ θάλασσα δὲ ἐντός· ἐκεῖνο δὲ εἰς τὸ ἐκτός. Τούτῳ δὲ ἀκολουθεῖ τὸ πλοῖον, διὰ τὸ συνδεδέσθαι· ἡ μὲν οὖν κώπη, κατὰ πλάτος τὸ βάρος ὠθοῦσα, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἀντωθουμένη εἰς τὸ εὐθύ προάγει· τὸ δὲ πηδάλιον, ὥσπερ κάθεται πλάγιον, τὴν εἰς τὸ πλάγιον, ἢ δεῦρο, ἢ ἐκεῖ, ποιεῖ κίνησιν. Ἐπ' ἄκρου δὲ, καὶ οὐκ ἐν μέσῳ κεῖται, ὅτι ῥᾶστον τὸ κινούμενον κινῆσαι ἐπ' ἄκρου κινεῖν. Τάχιστα γὰρ φέρεται τὸ πρῶτον μέρος, διὰ τὸ, ὥσπερ ἐν τοῖς φερομένοις, ἐπὶ τέλει λήγειν τὴν φορὰν, οὕτω καὶ τοῦ συνεχοῦς ἐπὶ τέλους, ἀσθενεστάτη ἐστὶν ἡ φορά. Ἡ δὲ ἀσθενεστάτη, ῥαδίᾳ ἐκκρούειν, διὰ τε δὴ ταῦτα ἐν τῇ πρύμνῃ τὸ πηδάλιον ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐνταῦθα μι-

κρᾶς κινήσεως γινομένης, πολλῷ μᾶλλον τὸ διάστημα ἐπὶ τῷ ἰσχύει γίνεσθαι, διὰ τὸ τὴν ἴσην γωνίαν ἐπὶ μείζονα καθήσθαι· καὶ ὅσῳ ἂν μείζονες ὦσιν αἱ περιέχουσαι. Ἀλλοιὸν δὲ ἐκ τούτου, καὶ δι' ἣν αἰτίαν μᾶλλον προέρχεται εἰς τοῦναντίον τὸ πλοῖον, ἢ ἡ τῆς κώπης πλάτη. Τὸ αὐτὸ γὰρ μέγεθος, τῇ αὐτῇ ἰσχύϊ πινούμενον ἐν ἄερι, πλεον ἢ ἐν τῷ ὕδατι πρόεισιν. Ἐστω γὰρ ἡ AB κώπη· τὸ δὲ Γ , ὁ σκαλμός· τὸ δὲ A , τὸ ἐν τῷ πλοίῳ, ἡ ἀρχὴ τῆς κώπης· τὸ δὲ B , τὸ ἐν τῇ θαλάττῃ. Ἐἰ δὲ τὸ A , οὐ τὸ Δ μετακεκίνηται, τὸ B οὐκ ἔσται οὐ τὸ E . Ἴση γὰρ ἡ BE , τῇ AD . Ἴσον οὖν μετακεχωρηκὸς ἔσται. Ἀλλ' ἦν ἑλάττω. Ἐσται δὲ οὐ τὸ Z , [ἢ τὸ Θ . Ἄρα τοίνυν τὴν AB , καὶ οὐχ ἢ τὸ Γ , καὶ κάτωθεν.]. Ἐλάττων γὰρ ἡ BZ , τῆς AD . Ὡστε καὶ ἡ ΘZ , τῆς $\Delta \Theta$. Ὁμοια γὰρ τὰ τρίγωνα. Καθεστῆτος δὲ ἔσται καὶ [τὸ μέσον] τὸ ἐφ' οὗ Γ · εἰς τοῦναντίον γὰρ τῷ ἐν τῇ θαλάττῃ ἄκρῳ τὸ B μεταχωρεῖ, ἥπερ τὸ ἐν πλοίῳ ἄκρον τὸ A . Μὴ ἐχώρει δὲ οὐ τὸ Δ . Ὡστε μετακινήσεται τὸ πλοῖον, καὶ ἐκεῖ οὐ ἡ ἀρχὴ τῆς κώπης μεταφέρεται. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τὸ πηδάλιον ποιεῖ· πλήν ὅτι εἰς τὸ πρόσθεν οὐδὲν συμβάλλεται τῷ πλοίῳ, ὥσπερ ἐλέχθη ἐπὶ ἄνω, ἀλλὰ μόνον τὴν πρύμναν εἰς τὸ πλάγιον ἀπωθεῖ ἔνθα ἢ ἔνθα. Εἰς τοῦναντίον γὰρ ἡ πρῶρα οὕτω νεύει. Ἡ μὲν δὲ τὸ πηδάλιον προσέξενκται, δεῖ οἷόν τι [τοῦ] κινουμένου μέσον νοεῖν, καὶ ὥσπερ ὁ σκαλμός τῇ κώπῃ· τὸ δὲ μέσον ὑποχωρεῖ, ἢ ὁ οἶαξ μετακινεῖται. Ἐὰν μὲν εἴσω ἄγῃ, καὶ ἡ πρύμνα δεῦρο μεθέστηκεν· ἢ δὲ πρῶρα, εἰς τοῦναντίον νεύει. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ οὔσης τῆς πρῶρας, τὸ πλοῖον μεθέυτηκεν ὅλον.

CAPUT VI.

Διὰ τί, ὅσω ἂν ἡ κεραία ἀνωτέρα ᾗ, θᾶττον πλεῖ τὰ πλοῖα τῷ αὐτῷ ἰστίῳ καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι; Ἡ διότι γίνεται ὁ μὲν ἰστός, μοχλός· ὑπομόχλιον δὲ, τὸ ἐδωλίον, ἐν ᾧ ἐμπέπηγεν· ὁ δὲ δεῖ κινεῖν βάρος, τὸ πλοῖον· τὸ δὲ κινεῖν, τὸ ἐν τῷ ἰστίῳ πνεῦμα. Εἰ δ' ὅσω ἂν πορρόωτερον ᾗ τὸ ὑπομόχλιον, ῥᾶον κινεῖ καὶ θᾶττον ἡ αὐτὴ δύναμις τὸ αὐτὸ βάρος. Ἡ οὖν κεραία ἀνωτερον ἀγομένη, καὶ τὸ ἰστίον πορρόωτερον ποιεῖ τοῦ ἐδωλίου ὑπομοχλίου ὄντος.

CAPUT VII.

Διὰ τί, ὅταν ἐξ οὐρίας βούλονται διαδραμεῖν, μῆ οὐρίου τοῦ πνεύματος ὄντος; τὸ μὲν πρὸς τὸν κυβερνήτην τοῦ ἰστίου μέρος στέλλονται, τὸ δὲ πρὸς τὴν πῶραν ποδιαῖον ποιησάμενοι ἐφιᾶσιν; Ἡ διότι ἀντισπᾶν τὸ πηδάλιον, πολλῷ μᾶλλον ὄντι τῷ πνεύματι, οὐ δύναται, ὀλίγῳ δὲ, ὃ ὑποστέλλονται. Προάγει μὲν οὖν τὸ πνεῦμα, εἰς οὐριον δὲ καθίστησι τὸ πηδάλιον, ἀντισπῶν καὶ μοχλεῖν τὴν θάλασσαν. Ἀμα δὲ καὶ οἱ ναῦται μάχονται τῷ πνεύματι. Ἀνακλίνουσι γὰρ ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἑαυτούς.

CAPUT VIII.

Διὰ τί τὰ στρογγύλα καὶ περιφερῆ τῶν σχημάτων εὐκίνητοτερα; Τριχῶς δὲ ἐνδέχεται τὸν κύκλον κυλισθῆναι. Ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἀψίδα, συμμεταβάλλοντες τοῦ κέντρου, ὥσπερ ὁ τροχὸς ὁ τῆς ἀμάξης, κυλίσταται· ἢ περὶ τὸ κέντρον μόνον, ὥσπερ αἱ τροχιλαῖαι, τοῦ κέντρου μένοντος· ἢ παρὰ τὸ ἐπίπεδον, τοῦ κέντρου μένοντος, ὥσπερ ὁ κεραμεικὸς τροχὸς κυλίνδεται· εἰ μὲν δὴ τάχιστα τὰ τοιαῦτα, διὰ τε τὸ μί-

πρῶ ἀπτεσθαι τοῦ ἐπιπέδου, ὥσπερ ὁ κύκλος κατὰ
 στιγμήν, καὶ διὰ τὸ μὴ προσκóπτειν. Ἀφίστηκὲ γάρ
 τῆς γῆς ἢ γωνία. Καὶ ἔτι ὥς ἂν ἀπαντήσῃ σώματι,
 πάλιν τούτου κατὰ μικρὸν ἀπτεται. Εἰ δὲ εὐθύγραμ-
 μον ἦν τῇ εὐθείᾳ, ἐπιπολὺ ἤπιετο ἂν τοῦ ἐπιπέδου.
 Ἔτι ἢ ῥέπει ἐπὶ τὸ βάρος, ταύτῃ κινεῖ ὁ κινῶν. Ὅταν
 μὲν γὰρ πρὸς ὀρθιον ἢ διάμετρος ἦ, τοῦ κύκλου τῷ
 ἐπιπέδῳ, ἀπτομένου τοῦ κύκλου κατὰ στιγμήν τοῦ
 ἐπιπέδου, ἴσον τὸ βάρος ἐπ' ἀμφοτέρω διαλαμβάνει ἢ
 διάμετρος. Ὅταν δὲ κινῆται, εὐθύς πλέον ἐφ' ὃ κί-
 νεῖται, ὥσπερ ῥέπον ἐντεῦθεν, εὐκίνητοτερον τῷ
 ὠθοῦντι εἰς τοῦμπροσθεν. Ἐφ' ὃ γὰρ ῥέπει ἕκαστον,
 εὐκίνητόν ἐστιν· εἴπερ καὶ τὸ ἐπὶ τὸ ἐναντίον τῆς ῥο-
 πῆς δυσκίνητον. Ἔτι λέγουσιν τινες ὅτι καὶ ἡ γραμμὴ
 ἢ τοῦ κύκλου ἐν φορᾷ ἐστὶν αἰεὶ, ὥσπερ τὰ μένοντα,
 διὰ τὸ ἀντερείδειν, οἷον καὶ τοῖς μείζουσι κύκλοις ὑπάρ-
 χει πρὸς τοὺς ἐλάττωνας. Θᾶττον γὰρ ὑπὸ τῆς ἴσης
 ἰσχύος κινοῦνται οἱ μείζους, καὶ τὰ βάρη κινοῦσι, διὰ
 τὸ ῥοπήν τινα ἔχειν τὴν γωνίαν τὴν τοῦ μείζονος κύ-
 κλου, πρὸς τὴν τοῦ ἐλάττωτος, κατεῖναι ὥσπερ ἡ διά-
 μετρος πρὸς τὴν διάμετρον, [ἀλλὰ μὴν] πᾶς κύκλος
 μείζων πρὸς ἐλάττωνα. Ἄπειροι γὰρ οἱ ἐλάττωνες.
 Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἕτερον ἔχει ῥοπήν ὁ κύκλος, ὁμοίως δὲ
 εὐκίνητος, καὶ ἄλλην ἂν ἔχοι ῥοπήν ὁ κύκλος, καὶ τὰ
 ὑπὸ κύκλου κινούμενα, καὶ μὴ τῇ ἀφίδι ἀπτήται τοῦ
 ἐπιπέδου, ἀλλ' ἢ παρὰ τὸ ἐπίπεδον, ἢ ὡς αἱ τροχι-
 λαῖαι· καὶ γὰρ οὕτως ἔχοντα, ~~ῥέποντα~~ κινοῦνται καὶ
 κινοῦσι τὸ βάρος. Ἡ οὖν τοῦ κατὰ μικρὸν ἀπτεσθαι
 καὶ προσκρούειν, ἀλλὰ δι' ἄλλην αἰτίαν. Αὕτη δὲ
 ἐστὶν ἡ εἰρημένη πρότερον, ὅτι ἐκ δύο φορῶν γεγέννηται

ὁ κύκλος· ὥστε μίαν αὐτῶν αἰεὶ ἔχειν ὀσπῆν, καὶ οἷον φερόμενον αὐτὸν αἰεὶ, κινουῖσιν οἱ κινουῦντες, ὅταν κινῶσιν κατὰ τὴν περιφέρειαν ὅπως οὖν. Φερομένην γὰρ αὐτὴν κινουῖσιν. Τὴν μὲν γὰρ εἰς τὸ πλάγιον αὐτοῦ κίνησιν, ὡς εἶ τὸ κινουῖν· τὴν δὲ ἐπὶ τῆς διαμέτρου, αὐτὸς κινεῖται.

CAPUT IX.

Διὰ τί τὰ διὰ τῶν μειζόνων κύκλων αἰρόμενα καὶ ἐλκόμενα, ῥῆον καὶ θᾶττον κινουῦμεν· οἷον καὶ αἰτροχιλαῖαι αἱ μείζους τῶν ἐλαττόνων, καὶ αἱ σκυτάλαι ὁμοίως; Ἡ διότι ὅσῳ ἂν μείζων ἢ ἐκ τοῦ κέντρου ἢ ἐν τοῦ ἴσου χωρίῳ, πλείον κινεῖται χωρίον. Ὡς τε καὶ τοῦ ἴσου βάρους ἐπόντος, ποιήσει τὸ αὐτὸ, ὥσπερ εἶπομεν, καὶ τὰ μείζω ζυγὰ τῶν ἐλαττόνων ἀκριβεστέρως εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ σπαρτίον, ἐστὶ κέντρον· τοῦ δὲ ζυγοῦ αἱ ἐπὶ τὰδε τοῦ σπαρτίου, αἱ ἐκ τοῦ κέντρου.

CAPUT X.

Διὰ τί ῥῆον, ὅταν ἄνευ βάρους ἢ, κινεῖται τὸ ζυγόν, ἢ ἔχον βάρος; ὁμοίως δὲ καὶ τροχός, ἢ ἄλλο τοιοῦτο, τὸ βαρύτερον μὲν, μείζον δὲ τοῦ ἐλαττονος καὶ κουφοτέρου. Ἡ ὅτι οὐ μόνον εἰς τοῦναντίον τὸ βαρὺ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πλάγιον δυσκίνητόν ἐστιν. Ἐναντίον γὰρ τῇ ὀσπῇ κινήσας, χαλεπῶς· ἐφ' ὃ δὲ ῥέπει, ῥαδίως· εἰς δὲ τὸ πλάγιον οὐ ῥέπει.

CAPUT XI.

Διὰ τί ἐπὶ τῶν σκυτάλων ῥῆον τὰ φορτία κομίζεται, ἢ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν, ἐχουσῶν τῶν μὲν μεγάλους τροχοὺς, τῶν δὲ μικροῦς; Ἡ διότι ἐπὶ τῶν σκυτάλων εὐδεμίαν ἔχει πρόσκοψιν· τὸ δὲ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν, τὸν ἄξονα, καὶ προσκόπτει αὐτῷ. Ἐκ τε γὰρ τῶν ἄνω-

θεν πιῖζει αὐτὸν, καὶ ἐκ τῶν πλαγίων. Τὸ δὲ ἐπὶ τῶν σκυτάλων, ἐπὶ δύο τούτων κινεῖται, τῇ τε κάτω χώρᾳ ὑποκειμένη, καὶ τῷ βάρει τῷ ἐπικείμενῳ. Ἐπ' ἀμφοτέρων γὰρ τούτων κυλλίζεται τῶν τόπων ὁ κύκλος, καὶ φερόμενος ὠθεῖται.

CAPUT XII.

Διὰ τί πορρόωτερόν τὰ βέλη φέρεται ἀπὸ τῆς σφενδόνης, ἢ ἀπὸ τῆς χειρὸς, καίτοι κρατεῖ γὰρ ὁ βάλλων τῇ χειρὶ μᾶλλον, ἢ ἀπαρτήσας τὸ καῖαρ; καὶ ἔτι οὕτω μὲν δύο βάρη κινεῖ, τό τε τῆς σφενδόνης, καὶ τὸ βέλος, ἐκείνως δὲ τὸ βέλος μόνον. Πότερον ὅτι ἐν μὲν τῇ σφενδόνῃ κινούμενον τὸ βέλος, ὀπίπτει ὁ βάλλων; παριαγαγὼν γὰρ κύκλῳ πολλάκις, ἀφίησιν. Ἐκ δὲ τῆς χειρὸς ἀπὸ τῆς ἡρεμίας ἢ ἀρχῇ. Πάντα δὲ εὐκίνητότερα κινούμενα ἢ ἡρεμοῦντα. Ἡ διὰ τε τοῦτο, καὶ διότι ἐκ μὲν σφενδονῶν, ἢ μὲν χεὶρ γίνεται κέντρον, ἢ δὲ σφενδόνη ἢ ἐκ τοῦ κέντρου, ὅσῳ ἂν ᾖ μείζων, ἢ ἀπὸ τοῦ κέντρου κινεῖται θᾶττον. Ἡ δὲ ἀπὸ τῆς χειρὸς βολὴ πρὸς τὴν σφενδόνην βραχεῖα ἐστὶ.

CAPUT XIII.

Διὰ τί ῥᾶον κινοῦνται περὶ τὸ αὐτὸ ζυγὸν οἱ μείζους τῶν ἐλατιόνων κόλλοπες, καὶ οἱ αὐτοὶ ὄνοιλεπτότεροι ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος τῶν παχυτέρων; Ἡ διότι ὁ μὲν ὄνος καὶ τὸ ζυγὸν κέντρον ἐστὶν, τὰ δὲ ἀπέχοντα μεγέθη αἱ ἐκ τοῦ κέντρου; Θᾶττον δὲ κινοῦνται, καὶ πλέον ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος, αἱ τῶν μειζόνων κύκλων, ἢ αἱ τῶν ἐλατιόνων. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς γὰρ ἰσχύος μείζον μεθίσταται τὸ ἄκρον τὸ πορρόωτερον τοῦ κέντρου. Διὸ πρὸς μὲν τὸν ζυγὸν τοὺς κόλλοπας ὄργανα ποιοῦνται, οἷς ῥᾶον στρέφουσιν· ἐν δὲ τοῖς λεπτοῖς ὄνοις,

πλεον γίνεται τὸ ἔξω τοῦ ξύλου. Αὕτη δὲ γίνεται ἢ ἐκ τοῦ κέντρου.

CAPUT XIV.

Διὰ τί τὸ αὐτὸ μέγεθος ξύλον ῥᾶον κατείσσεται παρὰ τὸ γόνυ, εἰς ἴσον ἀποστήσωσι, τῶν ἄκρων ἐχόμενος καταγνύη, ἢ παρὰ τὸ γόνυ ἐγγύς ὄντος· καὶ εἰς πρὸς τὴν γῆν ἐρείσας, καὶ τῷ ποδὶ προσβύς, πόρρωθεν τῇ χειρὶ καταγνύη, ἢ ἐγγύθεν; Ἡ διότι ἐνθα μὲν τὸ γόνυ κέντρον, ἐνθα δὲ ὁ ποῦς. Ὅσω δ' ἂν πόρρωτερον ἢ τοῦ κέντρου, ῥᾶον κινεῖται ἅπαν. Κινηθῆναι δὲ ἀνάγκη καταγνύμενον.

CAPUT XV.

Διὰ τί περὶ τοὺς αἰγιαλοὺς αἱ καλούμεναι κρόκαι στρογγύλαι εἰσὶν, ἐκ μακρῶν τῶν λίθων καὶ ὀστράκων τὸ ἐξ ὑπαρχῆς ὄντων; Ἡ διότι τὰ πλεον ἀπέχοντα τοῦ μέσου ἐν ταῖς κινήσει, θᾶττον φέρεται. Τὸ μὲν γὰρ μέσον, γίνεται κέντρον· τὸ δὲ διάστημα, ἢ ἐκ τοῦ κέντρου. Αἰεὶ δὲ ἢ μείζων ἀπὸ τῆς ἴσης κινήσεως, μείζω γράφει κύκλον. Τὸ δ' ἐν ἴσῳ χρόνῳ διεξιὼν, θᾶττον φέρεται. Τὰ δὲ φερόμενα θᾶττον ἐκ τοῦ ἴσου ἀποστήματος, σφοδρότερον τύπτει. Τὰ δὲ τύπτοντα μᾶλλον, καὶ αὐτὰ τύπτεται μᾶλλον. Ὡστε ἀνάγκη θραύεσθαι αἰεὶ τὰ πλεον ἀπέχοντα τοῦ μέσου. Τοῦτο δὲ πάσχοντα, ἀνάγκη γίνεσθαι περιφερῆ. Ταῖς δὲ κρόκαις, διὰ τὴν τῆς θαλάσσης κίνησιν, διὰ τὸ μετὰ τῆς θαλάσσης κινεῖσθαι, συμβαίνει αἰεὶ ἐν κινήσει εἶναι, καὶ κυλισμέναις προσκόπτειν. Τοῦτο δὲ ἀνάγκη μάλιστα συμβαίνειν αὐτοῖς τοῖς ἄκροις.

CAPUT XVI.

Διὰ τί, ὅσω ἂν ἢ μακρότερα τὰ ξύλα, τοσούτω
ARIST. QUÆST. MECH. B

ἀσθενέστερα γίνεται, καὶ κάμπτεται αἰρόμενα μᾶλλον, καὶ ἢ τὸ μὲν βραχὺ, ὅσον δίπηχυ, λεπτόν, τὸ δὲ ἑκατὸν πηχῶν, παχύ; Ἡ διότι μοχλὸς γίνεται καὶ βάρος καὶ ὑπομόχλιον ἐν τῷ αἵρεσθαι τοῦ ξύλου τὸ μήκος; Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον μέρος αὐτοῦ, ὃ ἡ χεὶρ αἶρει, οἷον ὑπομόχλιον γίνεται· τὸ δ' ἐπὶ τῷ ἄκρῳ, βάρος. Ὡστε ὅσῳ ἂν ᾖ μακρότερον τὸ ἀπὸ τοῦ ὑπομοχλίου, τοσούτῳ ἀνάγκη κάμπτεσθαι μᾶλλον. Ὅσῳ γὰρ ἂν πλεονέχη τοῦ ὑπομοχλίου, τοσαύτῳ ἀνάγκη κάμπτεσθαι μείζον. Ἀνάγκη οὖν αἵρεσθαι τὰ ἄκρα τοῦ μοχλοῦ. Ἐὰν οὖν ᾖ καμπτόμενος ὁ μοχλὸς, ἀνάγκη αὐτὸν κάμπτεσθαι μᾶλλον αἰρόμενον. Ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῶν ξύλων τῶν μακρῶν· ἐν δὲ τοῖς βραχείσιν, ἐγγὺς τὸ ἑσχατον τοῦ ὑπομοχλίου γίνεται τοῦ ἥρεμου.

CAPUT XVII.

Διὰ τί τῷ σφηνί, ὄντι μικρῷ, μεγάλη βάρη διῴσταται, καὶ μεγέθη σωμάτων, καὶ θλίψις ἰσχυρὰ γίνεται; Ἡ διότι ὁ σφὴν, δύο μοχλοὶ εἰσιν ἐναντιοὶ ἀλλήλοις. Ἐχει δὲ ἑκάτερος, τὸ μὲν βάρος, τὸ δὲ ὑπομόχλιον, ὃ καὶ ἀνασπᾷ ἢ πιέζει. Ἔτι δὲ ἡ τῆς πληγῆς φορὰ, τὰ βάρος ὃ τύπτει καὶ κινεῖ, ποιεῖ μέγα· καὶ διὰ τὸ κινούμενον κινεῖν τῇ ταχυτητί, ἰσχύει ἐπὶ πλεονέκτῳ δὲ ὄντι τῷ μοχλῷ, μεγάλαι δυνάμεις ἀκολουθοῦσι. Διὸ λανθάνει κινῶν, παρὰ τὴν ἀξίαν τοῦ μεγέθους. Ἐστω σφὴν ἐφ' ᾧ $AB\Gamma$ · τὸ δὲ σφηνούμενον, $\Delta H Z$. Μοχλὸς ΔE γίνεται ἢ AB · βάρος δὲ, τὸ τοῦ B κάτωθεν· ὑπομόχλιον δὲ, τὸ $Z \Delta$. Ἐναντίος δὲ τούτῳ μοχλὸς, τὸ $B \Gamma$. Ἡ δὲ $A \Gamma$ κοπι-

μένη, ἑκατέρω τούτων χρῆται μοχλῷ. Ἀνασπῇ γὰρ τὸ B.

CAPUT XVIII.

Διὰ τί, ἐὰν τις, δύο τροχιλαίας ποιήσας ἐπὶ δυοῖς ξύλοις συμβάλλουσιν ἑαυτοῖς ἐναντίως αὐταῖς κύκλω περιβᾶλη καλώδιον, ἔχον τὸ ἄρτημα ἐκ θατέρου τῶν ξύλων, θάτερον δὲ ἢ προσεληρητισμένον ἢ προστεθειμένον κατὰ τὰς τροχαλίας, ἐὰν ἔλκη τις τῇ ἀρχῇ τοῦ καλώδιου, μεγάλα βάρη προσάγει, καὶ ἢ μικρά ἢ ἔλκουσα ἰσχύς; Ἡ δὲ τίτι τὸ αὐτὸ βάρος ἀπὸ ἐλάττινος ἰσχύος εἰ μοχλεύεται, ἐγείρεται, ἢ ἀπὸ χειρός; ἢ δὲ τροχιλαία τὸ αὐτὸ ποιεῖ τῷ μοχλῷ; ὥστε ἢ μία ῥῆον ἔλξει, καὶ ἀπὸ μιᾶς ὀλκῆς τοῦ κατὰ χεῖρα, πολὺ ἔλξει βαρύντερον. Τοῦτο δ' αἱ δύο τροχαλαίαι πλεον' ἢ διπλασίῳ τάχει αἴρουνσαι. Ἐλαττον γὰρ ἔτι ἢ ἑτέρα ἔλκει, ἢ εἰ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔλκεν, ὅταν παρὰ τῆς ἑτέρας ἐπιβληθῇ τὸ σχοινίον. Ἐκείνη γὰρ ἔτι ἔλαττον ἐποίησε τὸ βάρος. Καὶ οὕτως ἐὰν εἰς πλείους ἐπιβάλληται τὸ καλώδιον, ἐν ὅλγαις τροχιλαίαις πολλὴ γίνεται διαφορά. Ἡ ὥστε ὑπὸ τῆς πρώτης τοῦ βάρους ἔλκοντος τέτταρας μνᾶς, ὑπὸ τῆς τελευταίας ἔλκεσθαι πολλῷ ἐλάττω. Καὶ ἐν τοῖς οἰκοδομικοῖς ἔργοις ῥαδίως κινουῦσι μεγάλα βάρη. Μεταφέρουσι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τροχιλαίας ἐφ' ἑτέραν, καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνης εἰς ὄνους καὶ μοχλοὺς. Τοῦτο δὲ ταυτόν ἐστι τῷ ποιεῖν πολλὰς τροχιλαίας.

CAPUT XIX.

Διὰ τί, ἐὰν μὲν τις ἐπιθῇ ἐπὶ τὸ ξύλον πέλκυν μέγαν, καὶ φορτίον μέγα ἐπ' αὐτῷ, οὐ διαίρει τὸ ξύλον, ὅτι καὶ λόγου ἄξιον. ἐὰν δὲ ἄραστον πέλκυν τις

πατάξῃ, αὐτὸ διασχίζει, ἔλαττον βάρος ἔχοντος τοῦ τυπτομένου πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῦ ἐπικειμένου καὶ πιέζοντος; Ἡ διότι πάντα τῇ κινήσει ἐργάζεται, καὶ τὸ βαρὺ τὴν τοῦ βάρους κίνησιν λαμβάνει μᾶλλον κινούμενον ἢ ἡρεμοῦν; Ἐπικείμενον οὖν οὐ κινεῖται τὴν τοῦ βάρους κίνησιν· φερόμενον δέ, ταύτην τε καὶ τὴν τοῦ τύπτοντος. Ἔτι δὲ καὶ γίνεται σφὴν ὁ πέλεκυς· ὁ δὲ σφὴν, μικρὸς ὢν, μεγάλα διΐσθησι, διὰ τὸ εἶναι ἐκ δύο μοχλῶν ἐναντίως συγκειμένων.

CAPUT XX.

Διὰ τί αἱ φάλαγγες τὰ κρέα ἰσθᾶσιν ἀπὸ μικροῦ ἀρτήματος μεγάλα βάρη, τοῦ ὅλου ἡμιζυγίου ὄντος; Οὐ μὲν γὰρ τὸ βάρος ἐντίθεται, κατήρηται μόνον ἢ πλάστιγξ, ἐπὶ θάτερον δὲ φάλαγξ ἐστὶ μόνον. Ἡ ὅτι ἅμα συμβαίνει ζυγὸν καὶ μοχλὸν εἶναι τὴν φάλαγγα; ζυγὸν μὲν γὰρ, ἢ τῶν σπαρτίων ἕκαστον γίνεται τὸ κέντρον τῆς φάλαγγος· τὸ μὲν οὖν ἐπὶ θάτερα ἔχει πλάστιγγα, τὸ δὲ ἐπὶ θάτερα, ἀντὶ τῆς πλάστιγγος τὸ σφαίρωμα, ὃ τῷ ζυγῷ πρόσκειται, ὥσπερ εἴ τις τὴν ἑτέραν πλάστιγγα καὶ τὸν σταθμὸν ἐπιθεῖη ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς πλάστιγγος. Δῆλον γάρ, ὅτι ἔλκει τοσοῦτον βάρος ἐν τῇ ἑτέρᾳ κείμενον πλάστιγγι. Ὅπως δὲ τὸ ἐν ζυγὸν πολλὰ ἢ ζυγὰ, τοιαῦτα τὰ σπαρτία πολλὰ ἔγκεται ἐν τῷ τοιούτῳ ζυγῷ, ὥν ἕκαστου τὸ ἐπὶ τὰδε ἐπὶ τὸ σφαίρωμα τὸ ἡμισυ τῆς φάλαγγός ἐστι, [καὶ ὁ σταθμὸς δι' ἵσου τῶν ἀπ' ἀλλήλων τῶν σπαρτίων κινουμένων, ὥστε συμμετρεῖσθαι πόσον βάρος ἔλκει τὸ ἐν τῇ πλάστιγγι κείμενον· ὥστε γινώσκειν, ὅταν ὀρθῇ ἢ φάλαγξ ἢ, ἀπὸ ποίου σπάρτου πόσον βάρος ἔχει ἢ πλάστιγξ, καθάπερ εἴρηται.] Ὅλως μὲν ἐστι

τοῦτο ζυγόν, ἔχον μίαν μὲν πλάστιγγα, ἐν ἣ ἴσταται τὸ βάρος, τὴν δὲ ἑτέραν, ἐν ἣ τὸ σταθμὸν ἐν τῇ φάλαγγι. Διὸ σφαίρωμά ἐστιν ἡ φάλαγξ ἐπὶ θάτερον. Τοιοῦτον δὲ ὄν, πολλὰ ζυγά ἐστι, καὶ τοσαῦτα, ὅσα περ ἐστι τὰ σπαρτία. Αἰὲ δὲ τὸ ἐγγύτερον σπαρτίον τῆς πλάστιγγος καὶ τοῦ ἵσταμένου βάρους, μεῖζον ἔλκει βάρος, διὰ τὸ γίνεσθαι τὴν μὲν φάλαγγα πᾶσαν μοχλὸν ἀνέστραμμένον· ὑπομόχλιον μὲν γὰρ τὸ σπαρτίον ἕκαστον ἄνωθεν ὄν, τὸ δὲ βάρος τὸ ἐνὸν ἐν τῇ πλάστιγγι. Ὅσῳ δ' ἂν μακρότερον ἢ τὸ μῆκος τοῦ μοχλοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὑπομοχλίου, τοσούτῳ ἑκαὶ μὲν ῥᾶον κινεῖ, ἐνταῦθα δὲ σήκωμα ποιεῖ, καὶ ἴστησι τὸ πρὸς τὸ σφαίρωμα βάρος τῆς φάλαγγος.

CAPUT XXI.

Διὰ τί οἱ ἱατροὶ ῥᾶον ἐξαιροῦσι τοὺς ὀδόντας προσλαμβάνοντες βάρος τὴν ὀδοντάγραν, ἢ τῇ χειρὶ μόνῃ ψιλῇ; Πότερον διὰ τὸ μᾶλλον ἐξολισθαίνειν διὰ τῆς χειρὸς τὸν ὀδόντα, ἢ ἐκ τῆς ὀδοντάγρας; Ἡ μᾶλλον ὀλισθαίνει τῆς χειρὸς ὁ σιδηρός, καὶ οὐ περιλαμβάνει αὐτὸν κύκλῳ; Μαλθακὴ γὰρ οὖσα ἡ σὰρξ τῶν δακτύλων, καὶ προσμένει μᾶλλον καὶ περιαρμόττει. Ἀλλ' ὅτι ἡ ὀδοντάγρα δύο μοχλοὶ εἰσιν ἀντικείμενοι, ἐν τῷ ὑπομόχλιον ἔχοντες τὴν σύναψιν τῆς θερμαστρίδος τοῦ ῥᾶον οὖν κινῆσαι χρῶνται τῷ ὀργάνῳ πρὸς τὴν ἐξαίρεσιν. Ἐστω γὰρ τῆς ὀδοντάγρας τὸ μὲν ἕτερον ἄκρον, ἐφ' ᾧ τὸ A · τὸ δὲ ἕτερον, τὸ B , ὃ ἐξαιρεῖ· ὁ δὲ μοχλὸς, ἐφ' ᾧ $A \Delta Z$ · ὁ δὲ ἄλλος μοχλὸς, ἐφ' ᾧ $B \Gamma E$ · ὑπομόχλιον δὲ, τὸ $\Gamma \Theta \Delta$ · ὁ δὲ ὀδὸνς, ἐφ' οὗ I σύναψις· ὁ δὲ, τὸ βάρος. Ἐκατέρῳ οὖν τῶν BZ ,

καὶ ἅμα λαβὼν κινεῖ. Ὅταν δὲ κινήσῃ, ἐξέειλε ῥᾶον τῇ χειρὶ, ἢ τῷ ὀργάνῳ.

CAPUT XXII.

Διὰ τί τὰ κάρυα ῥαδίως καταγνύουσιν ἄντι πληγῆς ἐν τοῖς ὀργάνοις ἃ ποιοῦσι πρὸς τὸ καταγνύναι αὐτά; Πολλὴ γὰρ ἀφαιρεῖται ἰσχὺς ἢ τῆς φορᾶς καὶ βίας. Ἐπεὶ δὲ σκληρῶ καὶ βαρεῖ συνθλίβων, θᾶπτον ἂν κατάξῃ, ἢ ξυλίνῳ καὶ κούφῳ τῷ ὀργάνῳ. Ἡ διότι οὕτως ἐπ' ἀμφοτέρω θλίβεται ὑπὸ δύο μοχλῶν τὸ κάρυον, τῷ δὲ μοχλῷ ῥαδίως διαιρεῖται τὰ βάρη; Τὸ γὰρ ὄργανον ἐκ δύο σύγκειται μοχλῶν, ὑπομόχλιον ἐχόντων τὸ αὐτὸ, τὴν συναφὴν ἐφ' ἧς τὸ *A*. Ὡς περ οὖν εἰ ἦσαν ἐκβεβλημέναι, ὑφ' ὧν κινουμένων εἰς τὰ τῶν *Γ Δ* ἄκρα, αἱ *E Z* συνήγοντο ῥαδίως ἀπὸ μικρᾶς ἰσχύος· ἦν οὖν ἐν τῇ πληγῇ τὸ βάρος ἐποίει, ταύτην ἢ κρείττων ταύτης, ἢ τὸ *E Γ* καὶ *Z Δ* μοχλοὶ ὄντες ποιοῦσι. Τῇ ἄρσει γὰρ εἰς τοῦναντίον αἵρονται, καὶ θλίβοντες καταγνύουσιν τὸ ἐφ' ᾧ *K*. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὅσῳ ἂν ἐγγύτερον ἢ τῆς *A*, τὸ *A* συντρίβεται θᾶπτον. Ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον ἀπέχη τοῦ ὑπομόχλιου ὁ μοχλὸς, ῥᾶον κινεῖ καὶ πλεῖον ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς αὐτῆς. Ἔστιν οὖν τὸ μὲν *A* ὑπομόχλιον, ἢ δὲ *Δ A Z* μοχλὸς, καὶ ἢ *Γ A E*. Ὅσῳ ἂν οὖν τὸ *K* ἐγγυτέρῳ ἢ τῆς γωνίας τῶν *A*, τοσοῦτ' ἐγγύτερον γίνεται τῆς συναφῆς τῶν *A*. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ὑπομόχλιον. Ἀνάγκη τοίνυν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος συναγούσης τὸ *Z E*, αἵρεσθαι πλεόν. Ὡστε ἐπεὶ ἐστὶν ἐξ ἐναντίας ἢ ἄρσις, ἀνάγκη θλίβεσθαι μᾶλλον· τὸ δὲ μᾶλλον θλίβόμενον, κατέγνυται θᾶπτον.

CAPUT XXIII.

Διὰ τί, φερομένων δύο φορᾶς ἐν τῷ ῥόμβῳ τῶν ἄκρων σημείων ἀμφοτέρων, οὐ τὴν ἴσην ἐκάτερον αὐτῶν εὐθῆαν διέρχεται, ἀλλὰ πολλαπλασίαν θάτερον; Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ διὰ τί τὸ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς φερόμενον ἐλάττω διέρχεται τῆς φορᾶς. Τὸ μὲν γάρ, τὴν ἐλάττω διάμετρον, ἣ δὲ, τὴν πλευρὰν μεῖζω· καὶ ἡ μὲν, μίαν, τὸ δὲ, δύο φέρεται φορᾶς. Φερέσθω γὰρ ἐπὶ τῆς AB , τὸ μὲν A πρὸς τὸ B , τὸ δὲ B πρὸς τὸ Δ , τῷ αὐτῷ τάχει. Φερέσθω δὲ καὶ ἡ AB ἐπὶ τῆς AG , παρὰ τὴν GD , τῷ αὐτῷ τάχει τούτοις. Ἀνάγκη δὴ τὸ μὲν A ἐπὶ τῆς AD διαμέτρου φέρεσθαι, τὸ δὲ B ἐπὶ τῆς BD , καὶ ἅμα διεληλυθέναι ἐκατέραν, καὶ τὴν AB τὴν AG πλευρὰν. Ἐνηνέχθω γὰρ τὸ μὲν A , τὴν AE , ἣ δὲ AB , τὴν AZ , καὶ ἔστω ἐκβεβλημένη ἡ ZH παρὰ τὴν AB , καὶ ἀπὸ τοῦ E πεπληρωσθῶ. Ὅμοιον οὖν γίνεται τὸ παραπληρωθὲν τῷ ὅλῳ. [Ἴση ἔσται ἡ AZ τῇ AE . Ἡ δὲ AB , τὴν AZ εἴη ἂν ἐνηνεγμένη.] Ἔσται ἄρα ἐπὶ τῆς διαμέτρου κατὰ τὸ Θ . Καὶ αἰεὶ δὲ ἀνάγκη αὐτὸ φέρεσθαι κατὰ τὴν διάμετρον. Καὶ ἅμα ἡ πλευρὰ ἡ AB , τὴν πλευρὰν τὴν AG διείσιν, καὶ τὰ A τὴν διάμετρον διείσιν τὴν AD . Ὅμοίως δὲ δειχθήσεται καὶ τὸ B ἐπὶ τῆς AD διαμέτρου φερόμενον. Ἴση γάρ ἐστιν ἡ BE , τῇ BH . Παραπληρωθέντος οὖν ἀπὸ τοῦ H , ὁμοίον ἐστὶ τῷ ὅλῳ τὸ ἐντός· καὶ τὸ B ἐπὶ τῆς διαμέτρου ἔσται κατὰ τὴν συναψιν τῶν πλευρῶν, καὶ ἅμα διείσιν ἡ τε πλευρὰ τὴν πλευρὰν, καὶ τὸ B τὴν BD διάμετρον. Ἀμα ἄρα καὶ τὸ B τὴν πολλαπλασίαν τῆς AB διείσιν, καὶ ἡ

πλευρὰ τὴν ἐλάττωσαν πλευρὰν τῷ αὐτῷ τάχει φερόμενα, καὶ ἡ πλευρὰ μείζων τοῦ *A* διελήλυθε μίαν φορὰν φερομένη. Ὅσῳ γὰρ ἂν ὀξύτερος γένηται ὁ ῥόμβος, ἡ μὲν διάμετρος ἡ ἐλάττων γίνεται, ἡ δὲ *B Γ* μείζων, [ἡ δὲ πλευρὰ τῆς *B Γ* ἐλάττων] ἄτοπον γὰρ, ὥσπερ ἐλέχθη, τὸ δύο φοραῖς φερόμενον ἐνίοτε βραδύτερον φέρεσθαι τοῦ μίαν, καὶ ἀμφοτέρων ἰσοταχῶν σημείων δοθέντων, μείζω διεξιέναι θάπτερον. Αἴτιον δὲ, ὅτι τοῦ μὲν ἀπὸ τῆς ἀμβλείας φερομένου σχεδὸν ἐναντία ἀμφοτέραι γίνονται, ἥν/τε αὐτὴ φέρεται, καὶ ἥν ὑπὸ τῆς πλευρᾶς ὑποφέρεται. Ταῦ δὲ ἀπὸ τῆς ὀξείας, ὥσπερ συμβαίνει φέρεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτό. Συνεπουρίζει γὰρ ἡ τῆς πλευρᾶς, τὴν ἐπὶ τῆς διαμέτρου· καὶ ὅσῳ ἂν τὴν μὲν ὀξυτέραν ποιήσῃ, τὴν δὲ ἀμβλυτέραν, ἡ μὲν βραδυτέρα ἔσται, ἡ δὲ θάπτερον. Αἱ μὲν γὰρ ἐναντιώτεραι γίνονται, διὰ τὸ ἀμβλυτέραν γίνεσθαι τὴν γωνίαν· αἱ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὰ αὐτὰ, διὰ τὸ συνάγεσθαι τὰς γραμμὰς. Τὸ μὲν γὰρ *B*, σχεδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρεται καὶ ἀμφοτέρας τὰς φοράς. Συνεπουρίζεται οὖν ἡ ἑτέρα, καὶ ὅσῳ ἂν ὀξυτέρα γίνηται ἡ γωνία, τοσούτῳ μᾶλλον· τὸ δὲ *A*, ἐπὶ τοῦναντίον. Αὐτὸ μὲν γὰρ πρὸς τὸ *B* φέρεται ἡ δὲ πλευρὰ, ὑποφέρει αὐτὸ πρὸς τὸ *A*· καὶ ὅσῳ ἂν ἀμβλυτέρα ἡ γωνία ᾗ, ἐναντιώτεραι αἱ φοραὶ γίνονται. Εὐθυτέρα γὰρ ἡ γραμμὴ γίνεται. Εἰ δ' ὅλως εὐθεία γένοιτο, παντελῶς ἂν εἴησαν ἐναντία. Ἡ δὲ πλευρὰ ὑπ' οὐθενὸς κωλύεται μίαν φερομένην φορὰν. Εὐλόγως οὖν τὴν μείζω διερχεται.

CAPUT XXIV.

Ἀπορεῖται, διὰ τί ποτε ὁ μείζων κύκλος τῷ ἐλάτ-

τονι κύκλω ἴσην ἐξελλίττεται γραμμὴν, ὅταν περὶ τὸ
 αὐτὸ κέντρον τεθῶσι· χωρὶς δὲ ἐκκυλλόμενοι, ὥσπερ
 τὸ μέγεθος αὐτῶν πρὸς τὸ μέγεθος ἔχει, οὕτως καὶ αἱ
 γραμμαὶ αὐτῶν γίνονται πρὸς ἀλλήλας. Ἐτι δὲ ἐνὸς
 καὶ τοῦ αὐτοῦ κέντρου ὄντος ἀμφοῖν, ὅτε μὲν τηλι-
 καύτη γίνεται ἡ γραμμὴ, ἣν ἐκκυλλονται, ἥλικην ὁ
 ἐλάττων κύκλος καθ' αὐτὸν ἐκκυλλεται· ὅτε δὲ, ὅσην
 ὁ μείζων. Ὅτι μὲν οὖν μείζω ἐκκυλλεται ὁ μείζων,
 φανερόν. Ἰωνία μὲν γὰρ δοκεῖ κατὰ τὴν αἰσθησιν
 εἶναι ἡ περιφέρεια ἐκάστου τῆς οἰκείας διαμέτρου, ἡ
 τοῦ μείζονος κύκλου μείζων, [ἡ δὲ τοῦ ἐλάττονος
 ἐλάττων.] Ὡστε τὸν αὐτὸν τοῦτον ἔξουσιν λόγον,
 καθ' ὃς ἐξεκυλλίσθησαν αἱ γραμμαὶ πρὸς ἀλλήλας κατὰ
 τὴν αἰσθησιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι τὴν ἴσην ἐκκυλλον-
 ται, ὅταν περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον κείμενοι ᾦσι, δῆλον·
 καὶ οὕτως γίνεται, ὅτε μὲν ἴση τῇ γραμμῇ, ἣν ὁ μεί-
 ζων κύκλος ἐκκυλλεται, ὅτε δὲ ἐλάττων. Ἐστω γὰρ
 κύκλος, ὁ μείζων μὲν, ἐφ' οὗ τὰ $\Delta Z \Gamma$ · ὁ δὲ ἐλάτ-
 των, ἐφ' οὗ τὰ $E H B$ · κέντρον δὲ ἀμφοῖν, τὸ A · καὶ
 ἦν μὲν ἐξελλίττεται καθ' αὐτὸν ὁ μέγας, ἡ ἐφ' ἧς $Z I$,
 ἔστω· ἦν δὲ ὁ ἐλάττων καθ' αὐτὸν, ἡ ἐφ' ἧς $H K$,
 ἴση τῇ $A Z$. Ἐὰν δὴ κινῶ τὸν ἐλάττονα, τὸ αὐτὸ
 κέντρον κινῶ, ἐφ' οὗ τὸ A . Ὁ δὲ μέγας προσηρημό-
 σθω. Ὅταν οὖν ἡ $A B$ ὀρθῇ γένηται πρὸς τὴν $H K$,
 ἅμα καὶ ἡ $A \Gamma$ γίνεται ὀρθῇ πρὸς τὴν $Z A$. Ὡστε
 ἔσται ἴσην αἰεὶ διεληλυθῦν· τὴν μὲν $H K$, ἐφ' ᾧ ἡ
 B περιφέρεια, τὴν δὲ $Z A$, ἡ ἐφ' ἧς $Z \Gamma$. Εἰ δὲ τὸ
 τέταρτον μέρος ἴσην ἐλελλίττεται, δῆλον ὅτι καὶ ὁ
 ὅλος κύκλος τῷ ὅλῳ κύκλῳ ἴσην ἐξελιχθήσεται.
 Ὡστε ὅταν ἡ $B H$ γραμμὴ ἔλθῃ ἐπὶ τὸ K , καὶ ἡ $Z \Gamma$

ἔσται περιφέρεια ἐπὶ τῆς $Z A$, καὶ ὁ κύκλος ὅλος ἐξε-
 λιγμένος. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐὰν τὸν μέγαν κινῶ, ἐναρ-
 μόσας τὸν μικρὸν, τοῦ αὐτοῦ κέντρου ὄντος, ἅμα τῇ
 $A Γ$ ἢ $A B$ κάθετος καὶ ὀρθῇ ἔσται, ἡ μὲν πρὸς τὴν
 $Z I$, ἡ δὲ πρὸς τὴν $H Θ$. Ὡστε ὅταν ἴσην, ἡ μὲν τῇ
 $H Θ$ ἔσται διεκλυθυῖα, ἡ δὲ τῇ $Z I$, καὶ γένηται
 ὀρθῇ πάλιν ἡ $Z A$ πρὸς τὴν $Z A$, καὶ ἡ $A Γ$ ὀρθῇ
 πάλιν, ὥς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔσονται ἐπὶ τῶν $Θ I$. Τὸ δὲ
 μήτε στάσεως γινομένης τὸ μείζον τῷ ἐλάττω, ὥστε
 μῖναι τινὰ χρόνον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, (κινουῦνται
 γὰρ συνεχῶς ἄμφω) ἀμφοτεράκις μὲν ὑπερπηδών-
 τος τοῦ ἐλάττονος μηθὲν σημείον, τὸν μὲν μείζω τῷ
 ἐλάττω ἴσην διεξιέναι, τὸν δὲ τῷ μείζονι, ἄτοπον.
 Ἔτι δὲ μὴ κινήσεως οὔσης, αἰὲν τὸ κέντρον τὸ κινου-
 μενον ὅτε μὲν τὴν μεγάλην, ὅτε δὲ τὴν ἐλάττωνα ἐκ-
 κυλίεσθαι θαυμαστόν. Τὸ γὰρ αὐτὸ τῷ αὐτῷ τά-
 χει φερόμενον, ἴσην πέφυκεν διεξιέναι· τῷ αὐτῷ δὲ τά-
 χει, ἴσην ἐστὶ κινεῖν ἀμφοτεράκις. Ἀρχὴ δὲ ληπτέα
 ἦδε περὶ τῆς αἰτίας αὐτῶν, ὅτι ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ
 ἴση, τὸ μὲν βραδύτερον κινεῖ μέγεθος, τὸ δὲ ταχύτε-
 ρον. Εἰ δὴ τι εἴη ὃ μὴ πέφυκεν ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι,
 ἐὰν τοῦτο ἅμα καὶ αὐτὸ κινῇ τὸ πεφυκὸς κινεῖσθαι,
 βραδύτερον κινηθήσεται, ἢ εἰ αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἐκι-
 νεῖτο· καὶ ἐὰν μὲν πεφυκὸς ἢ κινεῖσθαι, μὴ συγκι-
 νεῖται δὲ μηθὲν, ὡσαύτως ἔξει. Καὶ ἀδύνατον δὲ κι-
 νεῖσθαι πλέον ἢ τὸ κινουῦν. Οὐ γὰρ τὴν αἰτὴν κι-
 νεῖται κίνησιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ κινουμένου. Εἴη δὲ κύ-
 κλος, ὃ μὲν μείζων, τὸ A · ὃ δὲ ἐλάττων, ἐφ' ὃ B . Εἰ
 ὠθοίη δ' ὃ ἐλάττων τὸν μείζω, μὴ κυλιομένου αὐτοῦ,
 φανερόν ὅτι τοσοῦτον δίαισι τῆς εὐθείας ὃ μείζων,

ἔωσθη ὑπὸ τοῦ ἐλάττινος. Τοσοῦτον δὲ γὰρ ἔωσθη, ὅσον ὁ μικρὸς ἐκινήθη. Ἰσὴν ἄρα τῆς εὐθείας διεληλύθασιν. Ἀνάγκη τοίνυν, καὶ εἰ κυλιόμενος ὁ ἐλάττιων τὸν μείζω ὠθόλῃ, κυλισθῆναι μὲν ἅμα τῇ ὥσει τοσοῦτον, ὅσον ὁ ἐλάττιων ἐκυλίσθη, ἢ μηθὲν αὐτὸς τῇ αὐτῇ κινήσει κινεῖται. Ὡς γὰρ καὶ ὅσον ἐκίνει, τοσοῦτον κεκινήσθαι ἀνάγκη τὸ κινούμενον ὑπ' ἐκείνου. Ἀλλὰ μὲν ὁ τε κύκλος τοσοῦτον ἐκίνησε τὸ αὐτὸ, κύκλῳ τε καὶ πεδίαίαν. Ἐστω γὰρ τοσοῦτον ὁ ἐκινήθη. Καὶ ὁ μέγας ἄρα τοσοῦτον ἐκινήθη. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μέγας τὸν μικρὸν κινήσῃ, ἔσται κινημένος ὁ μικρὸς, ὥς καὶ ὁ μείζων. Καθ' αὐτὸν μὲν δὴ κινήθεις ὅποτεροςοῦν, εἴαν τε ταχὺ, εἴαν τε βραδείως· τῷ αὐτῷ δὲ τάχει εὐθύς ὅσην ὁ μείζων πέφυκεν ἐξεληχθῆναι γραμμὴν· ὅπερ καὶ ποιεῖ τὴν ἀπορίαν· ὅτι οὐκ ἔτι ὁμοίως ποιοῦσιν ὅταν συναρμολογῶσιν· τὸ δ' ἔστιν εἰ ὁ ἕτερος ὑπὸ τοῦ ἑτέρου κινεῖται, οὐχ ἢν πέφυκεν, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ κίνησιν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει περιθεῖναι καὶ ἐναρμόσαι, ἢ προσθεῖναι ὅποτερονοῦν ὁποτέρῳ. Ὁμοίως γὰρ ὅταν ὁ μὲν κινῇ, ὁ δὲ κινεῖται ὑπὸ τούτου· ὅσον ἂν κινῇ ἄτερος, τοσοῦτον κινήθήσεται ἄτερος. Ὅταν μὲν οὖν προσκείμενον κινῇ, ἢ προσκρεμάμενον, οὐκ αἰεὶ κυλίει τις. Ὅσαν δὲ περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον τεθῶσιν, ἀνάγκη κυλίεσθαι αἰεὶ τὸν ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Ἀλλ' οὐθὲν ἥτιον οὐδὲ τὴν αὐτὴν κίνησιν ἄτερος κινεῖται, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ μηδεμίαν εἶχε κίνησιν· καὶ ἔχῃ, μὴ χρῆται δ' αὐτῇ, ταῦτό συμβαίνει. Ὅταν μὲν οὖν ὁ μέγας κινῇ ἐνδεδεμένον τὸν μικρὸν, ὁ μικρὸς κινεῖται ὅσην περ οὗτος· ὅταν δὲ ὁ μέγας, ὅσην οὗτος.

Χωριζόμενος δὲ, ἐκάτερος αὐτὸν κινεῖ αὐτός. Ὅτι δὲ τοῦ αὐτοῦ κέντρου ὄντος καὶ κινουντος τῷ αὐτῷ τάχει, συμβαίνει ἄνισον διεξίνααι αὐτοὺς γραμμὴν, παραλογίζεται ὁ ἀπορῶν σοφιστικῶς. Τὸ αὐτὸ μὲν γὰρ ἐστὶ κέντρον ἀμφοῖν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, ὡς μουσικὸν καὶ λευκόν. Τὸ γὰρ εἶναι ἐκατέρου κέντρου τῶν κύκλων, οὐ τῷ αὐτῷ χρῆται. Ὅταν μὲν οὖν ὁ κινῶν ἢ ὁ μικρός, ὡς ἐκείνου κέντρον καὶ ἀρχή. Ὅταν δὲ ὁ μέγας, ὡς ἐκείνου. Οὐκ οὖν τὸ αὐτὸ κινεῖ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐστὶν ὡς.

CAPUT XXVI.

Διὰ τί τὰς κλίνας ποιοῦσι διπλασιοπλεύρους, τὴν μὲν ἐξ ποδῶν καὶ μικρῇ μείζω πλευρᾷ, τὴν δὲ, τριῶν; καὶ διὰ τί ἐντείνουσιν οὐ κατὰ διάμετρον; Ἡ τὸ μὲν μέγεθος τηλικαύτας, ὅπως τοῖς σώμασιν ὧσιν σύμμετροι; Γίνονται γὰρ οὕτω διπλασιοπλευροὶ τετραπῆχαι; μὲν τὸ μήκος, διπῆχαι δὲ τὸ πλάτος. ἐντείνουσιν δὲ οὐ κατὰ διάμετρον, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, ὅπως τὰ τε ξύλα ἥττον διασπᾶται. Τάχιστα γὰρ σχίζεται κατὰ φύσιν διαιρούμενα ταύτῃ, καὶ ἐλκόμενα πονεῖ μάλιστα. Ἐτι, ἐπειδὴ δεῖ βάρος δύνασθαι τὰ σπαρτία φέρειν, οὕτως ἥττον πονήσει λοξοῖς τοῖς σπαρτίοις ἐπιτιθεμένου τοῦ βάρους, ἢ πλαγίοις. Ἐτι δὲ ἔλαττον οὕτως σπαρτίον ἀναλίσκεται. Ἐστω γὰρ κλίνη ἢ $A Z H I$, καὶ δίχα διηρήσθω ἢ $Z H$ κατὰ τὸ B . Ἰσα δὴ τρυπήματά ἐστιν ἐν τῷ $Z B$, καὶ ἐν τῷ $Z A$. Καὶ γὰρ αἱ πλευραὶ ἴσαι εἰσιν. Ἡ γὰρ ὅλη $Z H$, διπλασία ἐστίν. Ἐντείνουσιν δ' ὡς γέγραπται, ἀπὸ τοῦ A ἐπὶ τὸ B · εἴτα οὐ τὸ I , εἴτα οὐ τὸ Δ , εἴτα οὐ τὸ Θ , εἴτα οὐ τὸ E · καὶ οὕτως ἀεὶ, ἕως ἂν

εἰς γωνίαν καταστρέψουσιν ἄλλην. Δύο γὰρ ἔχουσι γωνίας τὰς ἀρχὰς τοῦ σπαρτίου. Ἴσα δὲ ἐστὶ τὰ σπαρτία κατὰ τὰς κάμψεις, τό τε AB , καὶ BF , τῷ $ΓΔ$ καὶ $ΔΘ$. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ὅτι οὕτως ἔχει ἡ αὐτὴ ἀπόδειξις. Ἡ μὲν γὰρ AB , τῇ $EΘ$ ἴση· ἴσαι γάρ εἰσιν αἱ πλευραὶ τοῦ $BHKA$ χωρίου, καὶ τὰ τρυπήματα ἴσα διέστηκεν. Ἡ δὲ BH , ἴση τῇ KA . Ἡ γὰρ B γωνία, ἴση τῇ H . Ἐν ἴσοις γὰρ ἡ μὲν ἐκτός, ἡ δὲ ἐντός· καὶ ἡ μὲν B ἴστιν ἡμίσεια ὀρθῆς· ἡ γὰρ ZB , ἴση τῇ ZA · καὶ γωνία δὲ ἡ κατὰ τὸ Z , ὀρθή. Ἡ δὲ B γωνία, ἴση τῇ κατὰ τὸ H . Ἡ γὰρ κατὰ τὸ Z , ὀρθή, ἐπειδὴ διπλασιό-πλευρον τὸ ἐτερόμηνες καὶ πρὸς μέσον κέκλασται. Ὡστε ἡ AD τῇ EH ἴση· ταύτη δὲ, ἡ $KΘ$. [Παράλληλος γάρ. Ὡστε ἡ BF , ἴση τῇ $KΘ$ · ἡ δὲ $ΓΕ$, τῇ $ΔΘ$.] Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι δείκνυνται, ὅτι ἴσαι εἰσιν αἱ κατὰ τὰς κάμψεις δύο ταῖς δυσίν· ὥστε δῆλον ὅτι τὰ τηλικαῦτα σπαρτία ὅσον τὸ AB τέσσαρα, τοσαῦτ' ἔνεστιν ἐν τῇ κλίνῃ· ὅσον δ' ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ ZH πλευρᾷ τρυπημάτων, καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῷ ZB τὰ ἡμίση. Ὡστε ἐν τῇ ἡμισείᾳ κλίνῃ, τηλικαῦτα μεγέθη σπαρτίων ἐστὶν, ὅσον τῷ BA ἔνεστι· τοσαῦτα δὲ τὸ πλῆθος, ὅσαπερ ἐν τῷ BH τρυπήματα. Ταῦτα δὲ οὐδὲν διαφέρει λέγειν, ἢ ὅσα ἐν τῇ AZ καὶ BZ τὰ συνάμφω. Εἰ δὲ κατὰ διάμετρον ἐνταθῇ τὰ σπαρτία, ὥς ἐν τῇ $ABΓΔ$ κλίνῃ ἔχει, τὰ ἡμίσειά εἰσιν οὐ τοσαῦτα, ὅσα αἱ πλευραὶ ἀμφοῖν, αἱ AZ , ZH · τὰ ἴσα δὲ, ὅσα ἐν τῷ ZB , ZA , τρυπήματα ἔνεστι. Μείζονες δὲ εἰσιν αἱ AZ , BZ , δύο οὔσαι, τῆς AB . Ὡστε καὶ τὸ σπαρτίον μείζον

τοσούτῳ, ὅσον αἱ πλευραὶ ἄμφω μείζονες εἰσὶ τῆς διαμέτρου.

CAPUT XXVII.

Διὰ τί χαλεπώτερον τὰ μακρὰ ξύλα ἀπὸ μακροῦ φέρειν ἐπὶ τοῦ ὤμου, ἢ κατὰ τὸ μέσον, ἴσου τοῦ βάρους ὄντος; Πότερον ὅτι σαλευομένου τοῦ ξύλου, τὸ ἄκρον πωλύει φέρειν, μᾶλλον ἀντισπῶν τῇ σαλείσει τὴν φορὰν; Ἡ καὶ μὴ θέν κάμπηται, μὴδ' ἔχη πολὺ μῆκος, ὅμως χαλεπώτερον φέρειν ἀπ' ἄκρου; Ἀλλ' ὅτι καὶ ῥᾶον αἴρεται ἀπ' ἄκρου ἐκ μέσου, διὰ τὸ αὐτὸ καὶ φέρειν ῥᾶδιον. Αἴτιον δὲ, ὅτι ἐκ μέσου μὲν αἰρόμενον αἰεὶ ἐπικουφίζει ἄλληλα τὰ ἄκρα, καὶ θάτερον μέρος τὸ ἐπὶ θάτερον εὖ αἴρει. Ὡστερ γὰρ κέντρον γίνεται τὸ μέσον, ἢ ἔχει τὸ αἶρον ἢ φέρον. Εἰς τὸ ἄνω οὖν κουφίζεται ἐκάτερον τῶν ἄκρων εἰς τὸ κάτω ῥέπον· ἀπὸ δὲ τοῦ ἄκρου αἰρόμενον ἢ φερόμενον, οὐ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἅπαν τὸ βάρος ῥίπει ἐφ' ἐν μέσον, εἰς ὅπερ αἴρεται ἢ φέρεται. Ἐστω μέσον, Φ' οὗ Α, ἄκρα Β Γ. Αἰρουμένου οὖν ἢ φερομένου κατὰ τὸ Α, τὸ μὲν Β κάτω ῥέπον, ἄνω αἴρει τὸ Γ· τὸ δὲ Γ κάτω ῥέπον, τὸ Β ἄνω αἴρει· ἅμα δὲ αἰρόμενα, ἄνω ποιεῖ ταῦτα.

CAPUT XXVIII.

Διὰ τί, ἐὰν ἢ λίαν μακρὸν τὸ αὐτὸ βάρος, χαλεπώτερον φέρειν ἐπὶ τοῦ ὤμου, καὶ μέσον φέρῃ τίς, ἢ ἐὰν ἔλαττον ἢ; Πάλαι ἐλέχθη, ὡς οὐκ ἔστιν αἴτιον ἢ σάλευσις, ἀλλ' ἡ σάλευσις νῦν αἰτιὸν ἔστιν. Ὅταν γὰρ ἢ μακρότερον, τὰ ἄκρα σαλεύεται. Ὡστε εἴη καὶ τὸν φέροντα χαλεπώτερον φέρειν μᾶλλον. Αἴτιον δὲ τοῦ σαλεύεσθαι μᾶλλον, ὅτι τῆς αὐτῆς κινήσεως

οὔσης, μεθίσταται τὰ ἄκρα, ὥσπερ ἂν ἡ μακρότερον τὸ ξύλον. Ὁ μὲν γὰρ ὤμος, κέντρον, ἐφ' οὗ τὸ A μένει γὰρ τοῦτο· αἱ δὲ AB , καὶ AG , αἱ ἐκ τοῦ κέντρου. Ὅσῳ δ' ἂν ἡ μείζον τὸ ἐκ τοῦ κέντρου, ἢ τὸ AB , ἢ καὶ τὸ AG , πλέον μεθίσταται μέγεθος. Δέδεικται δὲ τοῦτο πρότερον.

CAPUT XXIX.

Διὰ τί ἐπὶ τοῖς φρέασι τὰ κηλῶνεια ποιῶσι τοῦτον τὸν τρόπον; Προσιθίασι γὰρ βάρος ἐν τῷ ξύλῳ τὸν μόλυβδον, ὄντος βάρους τοῦ κάδου αὐτοῦ, καὶ κενοῦ καὶ πλήρους ὄντος. Ἡ ὅτι, ἐν δυσὶ χρόνοις διηρημένου τοῦ ἔργου, (βάψαι γὰρ δεῖ, καὶ τοῦτ' ἄνω ἐλκύσαι) συμβαίνει καθιέναι μὲν κενὸν φαιδίως, αἵρειν δὲ πλήρη χαλεπῶς. Αὐσιτελεῖ οὖν μικρῷ βραδύτερον εἶναι τὸ καταγάγειν πρὸς τὸ πολὺν κουφίσαι τὸ βάρος ἀνάγοντι. Τοῦτο οὖν ποιεῖ ἐπ' ἄκρῳ τῷ κηλῶνι ὁ μόλυβδος προσκειμένος, ἢ ὁ λίθος. Καθιμῶντι μὲν γὰρ, γίνεται βάρος μείζον, [ἢ] εἰ μόνον κενὸν δεῖ κατὰγειν τὸν κάδον. Ὅταν δὲ πλήρης ἢ, ἀνάγει ὁ μόλυβδος, ἢ ὅτι ἂν ἡ τὸ προσκειμένον βάρος. Ὡστ' ἐστὶ ῥᾶον αὐτῷ τὰ ἄμφω ἢ ἐκεῖνο.

CAPUT XXX.

Διὰ τί, ὅταν φέρωσιν ἐπὶ ξύλῳ, ἢ τινος τοιοῦτου, δύο ἄνθρωποι ἴσον βάρος, οὐχ ὁμοίως θλίβονται, ἐὰν μὴ ἐπὶ τῷ μέσῳ ἢ τὸ βάρος, ἀλλὰ μάλλον ὥσῳ ἂν ἐγγύτερον ἢ τῶν φερόντων; Ἡ διότι μοχλὸς μὲν γίνεται, οὕτως ἐχόντων, τὸ ξύλον· τὸ δὲ βάρος, ὑπομόχλιον· ὁ δὲ ἐγγύτερος τοῦ βάρους τῶν φερόντων τὸ βάρος, τὸ κινούμενον. Ἄτερος δὲ τῶν φερόντων τὸ βάρος, ὁ κινῶν, ὥσῳ πλέον ἀπέχῃ τοῦ βάρους, το-

σούτῳ ῥᾶον κινεῖ, καὶ θλίβει μᾶλλον τὸν ἕτερον εἰς τὸ κάτω, ὥσπερ ἀντρείδοντος τοῦ βάρους τοῦ ἐπι-
κειμένου, καὶ γινομένου ὑπομοχλίου. Ἐν μέσῳ δὲ
ὑποκειμένου τοῦ βάρους, οὐδὲν μᾶλλον ἄτερος θάτε-
ρον γίνεται βάρος, οὐδὲ κινεῖ, ἀλλ' ὁμοίως ἐκαστερος
ἐκατέρῳ γίνεται βάρος.

CAPUT XXXI.

Διὰ τί οἱ ἀνιστάμενοι πάντες, πρὸς ὀξεῖαν γω-
νίαν τῷ μηρῷ ποιήσαντες τὴν κνήμην ἀνίστανται, καὶ
τῷ θώρακι πρὸς τὸν μηρόν· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν δύ-
ναιτο ἀναστῆναι; Πότερον ὅτι τὸ ἴσον ἡρεμίας παν-
ταχοῦ αἴτιον· ἢ δὲ ὀρθῇ γωνίᾳ, τοῦ ἴσου, καὶ ποιεῖ
στάσιν· διὸ καὶ φέρεται πρὸς ὁμοίας γωνίας τῇ πε-
ριφερείᾳ τῆς γῆς. Οὐ γὰρ ὅτι καὶ πρὸς ὀρθὴν ἔσται
τῷ ἐπιπέδῳ. Ἡ ὅτι ἀνιστάμενος γίνεται ὀρθός.
Ἀνάγκη δὲ τὸν ἐστῶτα, κάθετον εἶναι πρὸς τὴν γῆν.
Εἰ οὖν μέλλει ἔσεισθαι πρὸς ὀρθόν, τοῦτο δὲ ἔστι τὸ
τὴν κεφαλὴν ἔχειν κατὰ τοὺς πόδας, καὶ γίνεσθαι δὴ
ὅτε ἀνίσταται. Ὅταν μὲν οὖν καθήμενος ᾖ, παρὰ λ-
ηλον ἔχει τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, καὶ οὐκ ἐπὶ
μῆκος εὐθείας. Ἡ κεφαλὴ A ἔστω, θώραξ $A B$, μη-
ρὸς $B \Gamma$, κνήμαι $\Gamma \Delta$. Πρὸς ὀρθὴν δὲ γίνεται, ὅτε
θώραξ ἐφ' ὧν $A B$ τῷ μηρῷ, καὶ ὁ μηρὸς τῇ κνήμῃ
αὕτως καθήμενος. Ὡστε οὕτως ἔχοντα ἀδύνατον ἀνα-
στῆναι. Ἀνάγκη δὲ ἐγκλίνειν τὴν κνήμην, καὶ ποιεῖν
τοὺς πόδας ὑπὸ τὴν κεφαλὴν. Τοῦτο δὲ ἔσται, εἴαν
ἢ $\Gamma \Delta$, ἐφ' ἧς τὰ ΓZ γένηται, καὶ ἅμα [ἀνίσταται,]
ἀναστῆναι συμβήσεται, καὶ ἔχει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἴσης
τὴν κεφαλὴν τε καὶ τοὺς πόδας. Ἡ δὲ ΓZ , ὀξεῖαν
ποιεῖ γωνίαν πρὸς τὴν $B \Gamma$.

CAPUT XXXII.

Διὰ τί ῥᾳον κινεῖται τὸ κινούμενον ἢ τὸ μένον, ὅλον τὰς ἀμάξας θᾶττον κινουμένας ὑπάγουσιν, ἢ ἀρχομένας; Ἡ ὅτι χαλεπώτατον μὲν τὸ εἰς τοῦναντίον κινούμενον κινήσαι βάρος; Ἀφαιρεῖται γάρ τι τῆς τοῦ κινουντος δυνάμεως, κἄν πολὺ θᾶττον ἢ. Ἀνάγκη γὰρ βραδυτέραν γίνεσθαι τὴν ὥσιν τοῦ ἀνωθουμένου. Δεύτερον δέ, ἐὰν ἡρεμῇ. Ἀντιτείνει γὰρ καὶ τὸ ἡρεμοῦν. Τὸ δὲ κινούμενον ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τῷ ὠθούντι ὁμοιον ποιῇ, ὥσπερ ἂν εἰ ἀνέξῃσις τις τὴν τοῦ κινουντος δύναμιν καὶ ταχυτήτα. ὃ γὰρ ὑπ' ἐκείνου ἂν ἔπασχε, τοῦτο αὐτὸ ποιῇ εἰς τὸ πρὸ ὁδοῦ κινούμενον.

CAPUT XXXIII.

Διὰ τί παύεται φερόμενα τὰ ριφέντα; Πότερον ὅταν λήγῃ ἡ ἰσχὺς ἡ ἀφῆσα, ἢ διὰ τὸ ἀντισπᾶσθαι, ἢ διὰ τὴν ῥοπήν, ἐὰν κρείττων ἢ τῆς ἰσχύος τῆς ριψάσης; Ἡ ἄτοπον τὸ ταῦτ' ἀπορεῖν, ἀφέντα τὴν ἀρχήν;

CAPUT XXXIV.

Διὰ τί φέρεται τι οὐ τὴν αὐτοῦ φορὰν, μὴ ἀκολουθοῦντος καὶ ὠθούντος τοῦ ἀφέντος; Ἡ δὴλον ὅτι ἐποίησε τοιοῦτον τὸ πρῶτον, ὥς θάτερον ὠθεῖν, καὶ τοῦτο ἕτερον; Παύεται δέ, ὅταν μηκέτι δύνῃται ποιῆν τὸ προωθῶν τὸ φερόμενον, ὥστε ὠθεῖν. καὶ ὅταν τὸ τοῦ φερομένου βάρος ῥέπῃ μᾶλλον τῆς εἰς τὸ πρόσθεν δυνάμεως τοῦ ὠθούντος.

CAPUT XXXV.

Διὰ τί οὔτε τὰ ἐλάττωα, οὔτε τὰ μεγάλα πόρρω φέρεται ριπτόμενα, ἀλλὰ δεῖ συμμετρίαν τινὰ ἔχειν

πρὸς τὸν ῥιπτοῦντα; Πότερον ὅτι ἀνάγκη τὸ ῥιπτοῦ-
μενον καὶ ὠθούμενον ἀντερείδειν ὅθεν ὠθεῖται; Τὸ
δὲ μηθὲν ὑπεῖκον διὰ μέγεθος, ἢ μηδὲν ἀντερεῖσαν δι'
ἀσθενείαν, οὐ ποιεῖ ῥίψιν, οὐδὲ ὥσιν. Τὸ μὲν οὖν
πολὺ ὑπερβάλλον τῆς ἰσχύος τῆς ὠθούσης, οὐθὲν
ὑπεῖκει· τὸ δὲ πολὺ ἀσθενέστερον, οὐδὲν ἀντερείδει.
Ἡ ὅτι τοσοῦτον φέρεται τὸ φερόμενον, ὅσον ἂν ἀέρα
κινήσῃ εἰς βάθος; Τὸ δὲ μηθὲν κινούμενον, ρυθ' ἂν
κινήσειεν οὐδὲν συμβαῖνον, εἰ δὴ ἀμφοτέρω τούτοις
ἔχειν. Τὸ τε γὰρ σφόδρα μέγα, καὶ τὸ σφόδρα μι-
κρὸν, ὥσπερ οὐθὲν κινούμενά ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ αὐ-
τὸ καθ' ἓν κινεῖ, τὸ δ' οὐθὲν κινεῖται.

CAPUT XXXVI.

Διὰ τί τὰ φερόμενα ἐν τῷ δινομένῳ ὕδατι, εἰς
τὸ μέσον τελευτῶντα φέρεται ἅπαντα; Πότερον ὅτι
μέγεθος ἔχει τὸ φερόμενον, ὥστε ἐν δυσὶ κύκλοις εἶ-
ναι, ὃ μὲν ἐλάττωι, τῷ δὲ μείζονι, ἐκάτερον αὐτοῦ
τῶν ἄκρων. Ὡστε περισπᾶ ὁ μείζων, διὰ τὸ φέρεσθαι
θᾶττον, καὶ πλάγιον ἀπωθεῖ αὐτὸν [εἰς τὸν] ἐλάττω.
Ἐπεὶ δὲ πλάτος ἔχει τὸ φερόμενον, καὶ οὗτος πάλιν
τὸ αὐτὸ ποιεῖ, καὶ ἀπωθεῖ εἰς τὸν ἐντὸς, ἕως ἂν εἰς
τὸ μέσον ἔλθῃ· [καὶ τότε μὲν εἰ] διὰ τὸ ὁμοίως ἔχειν
πρὸς ἅπαντας τοὺς κύκλους τὸ φερόμενον, διὰ τὸ μέ-
σον. Καὶ γὰρ τὸ μέσον, ἴσον ἀπέχει ἐν ἐκάστῳ τῶν
κύκλων. Ἡ ὅτι οὕτων μὲν μὴ κρατεῖ ἡ φορὰ τοῦ δι-
νουμένου ὕδατος, διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὑπερέχει τῇ
βαρύντητι, τῆς τοῦ κύκλου ταχυτήτος, ἀνάγκη ὑπολεί-
πεσθαι καὶ βραδύτερον φέρεσθαι. Βραδύτερον δὲ
ὁ ἐλάττω κύκλος φέρεται. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἐν ἴσῳ
χρόνῳ ὁ μέγας τῷ μικρῷ στρέφεται κύκλῳ, ὅταν ὥσι

περὶ τὸ αὐτὸ μέσον. Ὡστε εἰς τὸν ἐλάττονα κύκλον ἀναγκάϊον ἀπολείπεσθαι, ἕως ἂν ἐπὶ τὸ μέσον ἔλθῃ. Ὅσῳ δὲ πρότερον κρατεῖ ἡ φορὰ λήγουσα, ταῦτό ποιήσει. Δεῖ γάρ τὸν μὲν εὐθύ, τὸν δὲ ἕτερον κρατεῖν τῇ ταχύτητι τοῦ βάρους, ὥστε εἰς τὸν ἐντὸς αἰεὶ κύκλον ὑπολείπεσθαι τὸ πᾶν. Ἀνάγκη γὰρ αὐτὸ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς κινεῖσθαι τὸ μὴ κρατούμενον. Ἐν αὐτῷ δὲ τοίνυν, ἐν ᾧ ἐστίν, ἀδύνατον φέρεσθαι τὸ μὴ κρατούμενον. Ἔτι δὲ ἦιτον ἐν τῷ ἐκτός. Θᾶττον γὰρ ἢ φορὰ τοῦ ἐκτὸς κύκλου. Αἰπεται δὲ εἰς τὸν ἐντὸς τὸ μὴ κρατούμενον μεθίστασθαι. Αἰεὶ δὲ ἕκαστον ἐπιδίδωσιν εἰς τὸ μὴ κρατεῖσθαι. Ἐπεὶ [δὲ] πέρας τοῦ μὴ κινεῖσθαι ποιεῖ τὸ εἰς μέσον ἔλθεῖν, μένει δὲ τὸ κέντρον μόνον, ἅπαντα ἀνάγκη εἰς τοῦτο δὴ ἀθροίζεσθαι.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΑΤΟΜΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ.

Ἄρα γε εἰσὶν ἄτομοι γραμμαὶ, καὶ ὅλως ἐν ἅπασιν τοῖς ποσοῖς ἐστὶ τι ἄμερές, ὥσπερ ἔνιοι φασιν; Εἰ γὰρ ὁμοίως ὑπάρχει τό τε ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν, τὸ δὲ ἀπείρους ἔχον σχεδὸν διαιρέσεις, οὐκ ἔστιν ὀλίγον, ἀλλὰ πολὺ καὶ μέγα, τὰ ἀντικείμενα τούτων· τότε φανερόν ὅτι πεπερασμένως ἔξει τὰς διαιρέσεις τὸ ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν. Εἰ δὲ πεπερασμέναι αἱ διαιρέ-

σεις, ἀνάγκη τὶ εἶναι ἀμερές μέγεθος. Ὡστε ἐν ἅπασιν ἐνυπάρξει τὶ ἀμερές, ἐπεὶπερ καὶ τὸ ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν. Ἐτι, εἰ ἰδέα γραμμῆς, ἥ δὲ ἰδέα πρώτη τῶν συνωνύμων, τὰ δὲ μέρη, τοῦ ὅλου πρότερα τὴν φύσιν, διαιρετὴ ἂν εἴη αὐτὴ ἢ γραμμῇ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὰ ἄλλα σχήματα, καὶ ὅλως ἐπίπεδον αὐτὸ καὶ σῶμα. Συμβήσεται γὰρ πρότερα ἅττα εἶναι τούτων. Ἐτι, εἰ σώματα, ἔσται στοιχεῖα· τῶν δὲ στοιχείων μηδὲν πρότερον, τὰ δὲ μέρη, τοῦ ὅλου πρότερα· ἀδιαίρετον ἂν εἴη τὸ πῦρ, καὶ ὅλως τῶν τοῦ σώματος στοιχείων ἕκαστον. Ὡστε οὐ μόνον ἐν ταῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐστὶ τι ἀμερές. Ἐτι δὲ κατὰ τὸν Ζήνωνος λόγον, ἀνάγκη τὶ μέγεθος ἀμερές εἶναι, εἴπερ ἀδύνατον μὲν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἀπείρων ἀψασθαι, καθ' ἕκαστον ἀπτόμενον, ἀνάγκη δ' ἐπὶ τὸ ἥμισυ πρότερον ἀφικνεῖσθαι τὸ κινούμενον, τοῦ δὲ μὴ ἀμεροῦς πάντως ἔσται ἥμισυ. Εἰ δὲ καὶ ἀπτεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς φερόμενον, τὸ δὲ θᾶττον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ πλεῖον διανύει· ταχίστη δὲ ἢ τῆς διανοίας κίνησις, κἄν ἡ διάνοια τῶν ἀπείρων ἐφάπτοιτο καθ' ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ὡστε εἰ τὸ καθ' ἕκαστον ἀπτεσθαι τὴν διάνοιαν, ἀριθμεῖν ἐστίν, ἐνδέχεται ἀριθμεῖν τὰ ἀπείρα ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, εἴη ἂν ἄτομος γραμμῇ. Ἐτι, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λέγουσιν, εἴη ἂν τις ἄτομος γραμμῇ, ὥς φασιν, εἰ σύμμετροί εἰσιν αἱ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμεναι· ὅσαι δὲ εἰσι σύμμετροι, πᾶσαι εἰσι μετρούμεναι. Εἴη γὰρ ἂν τι μῆκος ᾧ μετρηθῇσιν-

ται πᾶσαι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη ἀδιαίρετον εἶναι. Εἰ γὰρ διαιρετὸν, καὶ τὰ μέρη τούτου [οὐ]μέτρου τινὸς ἔσται. Σύνμετρα γὰρ τῷ ὅλῳ. Ὡστε μέρους τινὸς εἶη διπλασία τὴν ἡμίσειαν· ἐπειδὴ τοῦτ' ἀδύνατον ἂν εἶη μέτρον. Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ μετρούμεναι ἅπασε ὑπ' αὐτοῦ ὥσπερ πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ μέτρου σύνθετοι γραμμαὶ, ἐξ ἡμερῶν σύγκεινται· τὸ αὐτὸ συμβήσεται καὶ τοῖς ἐπιπέδοις. Πάντα γὰρ τὰ ἀπὸ τῶν ῥητῶν γραμμῶν, σύνμετρα ἀλλήλοις. Ὡστε ἔσται τὸ μέτρον αὐτῶν ἡμέρες. Ἀλλὰ μὴν εἴ τι τμηθῇσεται μέτρον τινὰ τεταγμένην καὶ ὠρισμένην γραμμὴν, οὐκ ἔσται οὔτε ῥητὴ οὔτ' ἄλογος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδεμία ὧν δὴ νῦν εἴρηται, οἷον ἀποτομὴν ἐκ δυοῖν ὀνομάτοι· ἀλλὰ καθ' αὐτὰς μὲν, οὐδὲ τινὰς ἔξουσιν φύσεις, πρὸς ἀλλήλας δὲ ἔσονται ῥηταὶ καὶ ἄλογοι. Ἡ πρῶτον μὲν, οὐκ ἀνάγκη τὸ ἀπείρους ἔχον διαιρέσεις, μὴ εἶναι μικρὸν καὶ ὀλίγον. Καὶ γὰρ τόπον καὶ μέγεθος καὶ ὅλως τὸ συνεχές, μικρὸν μὲν λέγομεν, καὶ ἐφ' ᾧ μὲν ἀρμόττει τὸ ὀλίγον, οὐ μὴν ἀλλ' ἀπείρους διαιρέσεις φαρμέν ἔχειν. Ἐτι δ' εἰ ἐν τῷ συνθέτῳ γραμμαὶ, κατὰ τούτων τῶν ἀτόμων λέγεται τὸ μικρὸν, καὶ ἄπειροι στιγμαὶ ἐνυπάρχουσιν. Ἡ δὲ γραμμὴ, διαιρέσεις κατὰ στιγμήν, καὶ ὁμοίως καθ' ὅποιανοῦν ἀπείρους ἂν ἔχοι διαιρέσεις ἅπασα, ὥς ἢ μὴ ἄτομος. Ἐνταῦθα δὲ τούτων εἰς μακρὰ καὶ ἄπειροι ὀλίγον. Πᾶσαν δὲ τμηθῆναι τὸν ἐπιταχθέντα λόγον, δυνατόν τὴν μὴ ἄτομον. Ἐτι εἰ τὸ μέγα ἐκ μικρῶν τινῶν σύγκειται, ἢ οὐθέν ἔσται τὸ μέγα, ἢ τὸ πεπερασμένον ἔχον διαιρέσεις οὐ μέγα ἔσται. Τὸ γὰρ ὅλον τὰς μεγάλων ἔχει διαιρέσεις ὁμοίως. Εὐλογον δ' ἐστὶ τό τε συμ-

κρὸν πεπερασμένους ἔχειν διαιρέσεις, καὶ τὸ μέγα ἀπει-
 ρους, οὕτως ἀξιοῦσιν. Ὡστε φανερόν ὅτι οὐκ ἐν τού-
 τῳ λέγοιτο τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, τῷ πεπε-
 ρασμένους ἔχειν καὶ ἀπείρους διαιρέσεις. Εἰ δ' ὅτι
 καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ ὀλίγον πεπερασμένους ἔχει διαιρέ-
 σεις, καὶ ἐν γραμμαῖς τις ἀξιόη τὸ μικρόν, εὐηθες.
 Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐξ ἀμερῶν τε ἡ γένεσις, καὶ ἔστι τὶ ὁ τῶν
 ἀριθμῶν ἀρχή ἐστι, καὶ πᾶς ὁ μὴ ἄπειρος ἀριθμὸς πε-
 περασμένους ἔχει διαιρέσεις. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οὐχ
 ὁμοίως. Οἱ δ' ἐν τοῖς εἶδεσι τὰς ἀτόμους κατα-
 σκευάζοντες, τοῦλαττον ἴσως ἀξίωμα λαμβάνουσι τοῦ
 προκειμένου, τὸ τιθέναι τούτων ιδέας· καὶ τρόπον
 τινὰ ταῦτ' ἀναιροῦσι δι' ὧν δεικνύουσι. Καὶ γὰρ
 διὰ τούτων τῶν λόγων ἀναιρεῖται τὰ εἶδη. Πάλιν
 δὲ τῶν σωματικῶν στοιχείων εὐηθες τὸ ἀμερῇ ἀξιοῦν.
 Εἰ γὰρ αὐτὰ καὶ ἀποφαίνονται τινες οὕτως, ἀλλὰ πρὸς
 γε τὴν ὑποκειμένην σκέψιν αὐτὸ τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβά-
 νουσι· μᾶλλον δὲ ὅσῳ μᾶλλον τὸ ἐξ ἀρχῆς δόξειαν
 ἀναλαμβάνεσθαι, τόσῳ μᾶλλον δοκεῖ διαιρετὸν εἶναι
 σῶμα καὶ μῆκος καὶ τοῖς ὄγκοις καὶ τοῖς διαστήμασιν.
 Ὁ δὲ τοῦ Ζήνωνος λόγος οὐ συμβιβάζει, οὐ συμπεπε-
 ρασμένῳ χρόνῳ τῶν ἀπείρων ἅπτεσθαι τὸ φερόμενον
 ᾧδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὁ γὰρ χρόνος καὶ τὸ μῆκος,
 ἄπειρον καὶ πεπερασμένον λέγεται, καὶ τόσας ἔχει
 διαιρέσεις. Οὐδὲ δὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἅπτεσθαι τῶν
 ἀπείρων τὴν διάνοιαν, οὐκ ἔστιν ἀριθμεῖν, εἰ ἄρα τις ἐν-
 νοήσειεν οὕτως ἐφάπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν.
 Ὅπερ ἴσως ἀδύνατον. Οὐ γὰρ ἐν συνεχέσι καὶ ὑποκειμέ-
 νοις ἡ τῆς διανοίας κίνησις, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φερομένων. Εἰ
 δ' οὖν καὶ ἐγχωρεῖ κινεῖσθαι οὕτως, οὐκ ἔστι τοῦτο

ἀριθμεῖν. Τὸ γὰρ ἀριθμεῖν ἐστὶ τὸ μετὰ ἐπιστασίας. Ἀλλ' αἰτοπον ἴσως τὸ μὴ δυναμένους λύειν τὸν λόγον, δουλεύειν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ προσεξαπατᾶν ἑαυτοὺς μείζους ἀπάτας, βοηθοῦντας τῇ ἀδυναμίᾳ. Τὸ δ' ἐπὶ τῶν συμμέτρων γραμμῶν, ὥς ὅτι αἱ πᾶσαι τῷ αὐτῷ τινι καὶ ἐν μετροῦνται, κομιδῇ σοφιστικόν, καὶ ἥκιστα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τὴν ἐν τοῖς μαθήμασι. Οὔτε γὰρ ὑποτίθενται οὕτως, οὔτε χρήσιμον αἰτοῖς ἐστίν. Ἀμα δὲ καὶ ἐναντίον, πᾶσαν μὲν γραμμὴν σύμμετρον γίνεσθαι, πασῶν δὲ τῶν συμμέτρων κοινὸν μέτρον εἶναι ἀξιοῦν. Ὡστε γελοῖον τὸ κατὰ τὰς ἐκείνων δόξας καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσι φάσκοντες δεῖξιν, εἰς ἐριστικὸν ἅμα καὶ σοφιστικὸν ἐκκλίνειν λόγον, καὶ ταῦτα οὕτως ἀσθενῆ. Πολλαχῶς γὰρ ἀσθενής ἐστι, καὶ πάντα τρόπον διαφυγεῖν καὶ τὰ παράδοξα καὶ ἐλέγχους. Ἐτι δ' αἰτοπον ἂν εἴη διὰ μὲν τὸν Ζήνωνος λόγον παραπεπῆσθαι τινας, ἀτόμους ποιεῖν γραμμάς, τῷ μὴ ἔχειν ἀντειπεῖν· διὰ δὲ τῆς εὐθείας εἰς τὴν ἡμιόλιον κίνησιν, ἣν ἀναγκαῖον εὐθὺ τέμνειν, ἀπείρων μεταξὺ πιπτοῦσων περιφερειῶν καὶ διαστημάτων ὄντων· καὶ πάλιν διὰ τὴν τῶν ἴσων κύκλων εὐπιστον, ὅτι ἀνάγκη καὶ ὅτι κινήθῃ, μείζον ἡμικύκλιον κινεῖσθαι καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τεθεώρηται περὶ τὰς γραμμάς, μὴ οἶόν τε ἐνδέχεσθαι τοιαύτην δὴ τινα γενέσθαι κίνησιν, ὥς τῇ ἐφ' ἐκάστην τῶν μεταξὺ μὴ πίπτειν πρότερον. Πολὺ γὰρ ταῦτα μᾶλλον ὁμολογούμενα ἐκείνων. Ὅτι μὲν οὖν ἐκ γε τῶν εἰρημένων λόγων οὔτε ἀναγκαῖον ἀτόμους εἶναι γραμμάς, οὔτε πιθανόν, φανερόν. Ἐτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε γένοιτ' ἂν φανερώτερον· πρῶτον μὲν, ἐκ τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δεικνυμένων καὶ τιθεμένων,

ἃ οὐ δίκαιον ἢ πιστοτέροις λόγοις κινεῖν. Οὐτε γὰρ
 ὁ τῆς γραμμῆς, οὐτε ὁ τῆς εὐθείας ὅρος ἐφαρμόσει
 τῇ ἀτόμῳ, διὰ τὸ μήτε μεταξὺ τινῶν εἶναι, μήτ' ἔχειν
 μέσον. Ἐπειτα πᾶσαι αἱ γραμμαὶ σύμμετροι ἔσονται.
 Πᾶσαι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀτόμων μετρηθήσονται,
 αἱ τε μήκει σύμμετροι, καὶ αἱ δυνάμει. Ὅτι
 δὲ ἄτομοι, σύμμετροι πᾶσαι μήκει· ἴσαι γὰρ
 ὥστε καὶ δυνάμει. Εἰ δὲ τοῦτο, διαιρετὸν ἔσται τὸ
 τετραγώνον. Ἔτι, εἰ ἡ περὶ τὴν μείζω τὸ πλάτος
 ποιεῖ παραβαλλομένη τὸ ἴσον τῶν ἀπὸ τῆς ἀτόμου
 καὶ τῆς ποδιαίας παραβαλλομένων, περὶ τὴν δῆπου
 ἐλάττω ποιήσει τὸ πλάτος τῆς ἁμεροῦς· ἔσται ἔλαττον
 τὸ περὶ τῆς ἀτόμου. Ἔτι, εἰ ἐκ τριῶν δοθεισῶν εὐ-
 θειῶν συνίσταται τρίγωνον, καὶ ἐκ τῶν ἀτόμων συ-
 σταίη ἄν. Ἐν ἅπαντι δὲ ἰσοπλεύρῳ ἢ κάθετος ἐπὶ
 μέσῃν πίπτει· ὥστε καὶ ἐπὶ τὴν ἄτομον. Ἔτι, εἰ τὸ
 τῶν ἁμερῶν διὰ μέσου μεσούσης καὶ καθέτου ἀχθεί-
 σης, ἢ τοῦ τετραγώνου τὴν κάθετον δύναται καὶ τὴν
 ἡμίσειαν τῆς διαμέτρου· ὥστε οὐκ ἐλαχίστη· οὐδὲ δι-
 πλάσιον τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου χωρίον ἔσται τοῦ ἀπὸ
 τῆς ἀτόμου. Ἀφαιρεθέντος γὰρ τοῦ ἴσου, ἡ λοιπὴ
 ἔσται ἐλάσσων τῆς ἁμεροῦς. Εἰ γὰρ ἴσως τετραπλά-
 σιον ἀνέγραψεν ἢ διάμετρος. Ἄλλα δ' ἂν τις καὶ
 ἕτερα τοιαῦτα συνάγοι. Πᾶσι γὰρ ὡς εἰπεῖν ἐναν-
 τιοῦται τοῖς τοιούτοις μαθήμασι. Πάλιν τοῦ μὲν
 ἁμεροῦς, μία ἢ σύναψις, γραμμὴ δὲ δύο. Καὶ γὰρ
 ὅλη ὅλης ἄπτεται, καὶ κατὰ τὸ πέρασ' ἐξ ἐναντίου. Ἔτι,
 γραμμὴ προστεθεῖσα, οὐ ποιήσει μείζω τὴν ὅλην. Τὰ
 γὰρ ἁμερῇ συντιθέμενα, οὐ ποιήσει μείζον τὸ πρότε-
 ρον. Ἔτι ἐκ δυοῖν ἁμεροῖν μηδὲν γίνεσθαι συνεχές,

διὰ τὸ πλείους ἔχειν ἅπαν τὸ συνεχές. Ἀπασα δὲ γραμμὴ παρὰ τὴν ἄτομον συνεχῆς, οὐκ ἂν εἴη γραμμὴ ἄτομος. Ἐτι, εἰ ἅπασα γραμμὴ περὶ τῆς ἄτομου καὶ εἰς ἴσα καὶ ἄνισα διαιρεῖται, καὶ μὴ ἐκ τριῶν ἀτόμων καὶ ὅλως περιττῶν. Ὡστε ἀδιαίρετος ἢ ἄτομος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν διχῇ τέμνεται. Πᾶσα γὰρ ἢ ἐκ τῶν περιττῶν. Εἰ δὲ δίχα μὲν μὴ πᾶσα τέμνεται, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν ἀρτίων, τὴν δὲ δίχα διαιρουμένην καὶ ὅσα δυνατόν τέμνειν, διαιρεθήσεται καὶ οὕτως ἢ ἄτομος, ὅταν ἐκ τῶν ἀρτίων εἰς ἄνισα διαιρῇται. Πάλιν εἰ τὸ κινημένον ἐν ᾧ χρόνῳ κινεῖται τὴν ὅλην ἐν τῷ ἡμίσει τὴν ἡμίσειαν κινήσεται, καὶ ἐν τῷ ἐλάττω ἐλάττω ἢ τὴν ἡμίσειαν. Ὡστε εἰ μὲν περιττῶν σύγκειται τῶν ἀτόμων τὸ μήκος, ἀναιρεθήσεται ἢ μέση τομὴ τῶν ἀτόμων, εἴπερ ἐν τῷ ἡμίσει χρόνῳ τὸ ἡμισυ διέσιν· ὁμοίως γὰρ ὁ τε χρόνος καὶ ἡ γραμμὴ τμηθήσεται. Ὡστε οὐδεμία τῶν συγκεimenῶν τμηθήσεται εἰς ἴσα καὶ ἄνισα, οὐδ' ὁμοίως τοῖς χρόνοις τμηθήσονται. Οὐκ ἔσονται ἄτομοι γραμμαί. Τὰ δὲ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἔστι, καθάπερ ἐλέχθη, τὸ ταῦτα πάντα ποιεῖν ἐξ ἀμερῶν. Ἐτι ἅπασα ἢ μὴ ἄπειρος δύο ἔχει πέρατα. Γραμμὴ γὰρ ὠρισταί τούτων. Ἡ δὲ ἄτομος, οὐκ ἄπειρος. Ὡστε ἔξει πέρας. Διαιρετὴ ἄρα. Τὸ γὰρ πέρας ἄλλου καὶ οὐ πέρας. Ἡ ἔσται τις οὐτ' ἄπειρος οὔτε πεπερασμένη γραμμὴ παρὰ ταῦτα. Ἐτι οὐκ ἐν ἀπάσῃ γραμμῇ στιγμή ἔσται. Εἰ μὴ γὰρ μάλιστα μόνῃ ὑπάρξει γραμμῇ, εἴτα στιγμή· εἰ δὲ πλείους, διαιρετὴ ἢ γραμμῇ. Εἰ μὲν οὖν ἐν τῇ ὑτόμῳ μὴ ἐνυπάρχει στιγμή, οὐδ' ὅλως ἐν γραμμῇ ἔσται. Αἱ γὰρ ἄλλαι ἐκ τῶν ἀτόμων. Ἐτι, εἰ μὴθὲν τῶν

τοσούτῳ, ὅσον αἱ πλευραὶ ἄμφω μείζονες εἰσι τῆς διαμέτρου,

CAPUT XXVII.

Διὰ τί χαλεπώτερον τὰ μακρὰ ξύλα ἀπὸ μακροῦ φέρειν ἐπὶ τῷ ὧμῳ, ἢ κατὰ τὸ μέσον, ἵσου τοῦ βάρους ὄντος; Πότερον ὅτι σαλευομένου τοῦ ξύλου, τὸ ἄκρον κωλύει φέρειν, μᾶλλον ἀντισπῶν τῇ σαλεύσει τὴν φορὰν; ἢ καὶ μὴθὲν κάμπηται, μὴδ' ἔχη πολὺ μῆκος, ὅμως χαλεπώτερον φέρειν ἀπ' ἄκρου; Ἀλλ' ὅτι καὶ ῥᾶον αἶρεται ἀπ' ἄκρου ἐκ μέσου, διὰ τὸ αὐτὸ καὶ φέρειν ῥᾶδιον. Αἷτιον δὲ, ὅτι ἐκ μέσου μὲν αἰρόμενον αἰεὶ ἐπικουφίζει ἄλληλα τὰ ἄκρα, καὶ θάτερον μέρος τὸ ἐπὶ θάτερον εὖ αἶρει. Ὡς περ γὰρ κέντρον γίνεται τὸ μέσον, ἢ ἔχει τὸ αἶρον ἢ φέρον. Εἰς τὸ ἄνω οὖν κουφίζεται ἐκάτερον τῶν ἄκρων εἰς τὸ κάτω ῥέπον· ἀπὸ δὲ τοῦ ἄκρου αἰρόμενον ἢ φερόμενον, οὐ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλ' ἅπαν τὸ βάρος ῥίπει ἐφ' ἐν μέσον, εἰς ὅπερ αἶρεται ἢ φέρεται. Ἐστω μέσον, ~~Φ~~ οὗ *A*, ἄκρα *B Γ*. Αἰρουμένου οὖν ἢ φερομένου κατὰ τὸ *A*, τὸ μὲν *B* κάτω ῥέπον, ἄνω αἶρει τὸ *Γ*· τὸ δὲ *Γ* κάτω ῥέπον, τὸ *B* ἄνω αἶρει· ἅμα δὲ αἰρόμενα, ἄνω ποιεῖ ταῦτα.

CAPUT XXVIII.

Διὰ τί, ἐὰν ἡ λίαν μακρὸν τὸ αὐτὸ βάρος, χαλεπώτερον φέρειν ἐπὶ τοῦ ὧμου, καὶ μέσον φέρῃ τις, ἢ ἐὰν ἐλαττον ἦ; Πάλαι ἐλέχθη, ὥς οὐκ ἔστιν αἷτιον ἢ σάλευσις, ἀλλ' ἡ σάλευσις νῦν αἰτιὸν ἐστιν. Ὅταν γὰρ ἡ μακρότερον, τὰ ἄκρα σαλεύεται. Ὡς τε εἴη καὶ τὸν φέροντα χαλεπώτερον φέρειν μᾶλλον. Αἷτιον δὲ τοῦ σαλεύεσθαι μᾶλλον, ὅτι τῆς αὐτῆς κινήσεως

οὔσης, μεθίσταται τὰ ἄκρα, ὥσπερ ἂν ἡ μακρότερον τὸ ξύλον. Ὁ μὲν γὰρ ὤμος, κέντρον, ἐφ' οὗ τὸ A μένει γὰρ τοῦτο· αἱ δὲ AB , καὶ AG , αἱ ἐκ τοῦ κέντρου. Ὅσῳ δ' ἂν ἡ μῖζον τὸ ἐκ τοῦ κέντρου, ἢ τὸ AB , ἢ καὶ τὸ AG , πλέον μεθίσταται μέγεθος. Δέδεικται δὲ τοῦτο πρότερον.

CAPUT XXIX.

Διὰ τί ἐπὶ τοῖς φρέασι τὰ κηλῶνεια ποιοῦσι τοῦτον τὸν τρόπον; Προσιθίασι γὰρ βάρος ἐν τῷ ξύλῳ τὸν μόλυβδον, ὄντος βάρους τοῦ κάδου αὐτοῦ, καὶ κενοῦ καὶ πλήρους ὄντος. Ἡ ὅτι, ἐν δυσὶ χρόνοις διηρημένου τοῦ ἔργου, (βάψαι γὰρ δεῖ, καὶ τοῦτ' ἄνω ἐλκύσαι) συμβαίνει καθίσταται μὲν κενὸν φερόντως, αἵρειν δὲ πλήρη χαλεπῶς. Αὐσιτελεῖ οὖν μικρῷ βραδύτερον εἶναι τὸ καταγάγειν πρὸς τὸ πολὺ κουφίσαι τὸ βάρος ἀνάγοντι. Τοῦτο οὖν ποιεῖ ἐπ' ἄκρῳ τῷ κηλῶνείῳ ὁ μόλυβδος προσκειμένος, ἢ ὁ λίθος. Καθιμῶντι μὲν γὰρ, γίνεται βάρος μῖζον, [ἢ] εἰ μόνον κενὸν δεῖ κατάγειν τὸν κάδον. Ὅταν δὲ πλήρης ἢ, ἀνάγει ὁ μόλυβδος, ἢ ὅτι ἂν ἡ τὸ προσκειμένον βάρος. Ὡστ' ἐστὶ ὅσον αὐτῷ τὰ ἄμφω ἢ ἐκεῖνο.

CAPUT XXX.

Διὰ τί, ὅταν φέρωσιν ἐπὶ ξύλου, ἢ τινος τοιοῦτου, δύο ἄνθρωποι ἴσον βάρος, οὐχ ὁμοίως θλίβονται, ἐὰν μὴ ἐπὶ τῷ μέσῳ ἢ τὸ βάρος, ἀλλὰ μάλλον ὥσῳ ἂν ἐγγύτερον ἢ τῶν φερόντων; Ἡ διότι μοχλὸς μὲν γίνεται, οὕτως ἐχόντων, τὸ ξύλον· τὸ δὲ βάρος, ὑπομόχλιον· ὁ δὲ ἐγγύτερος τοῦ βάρους τῶν φερόντων τὸ βάρος, τὸ κινούμενον. Ἄτιρος δὲ τῶν φερόντων τὸ βάρος, ὁ κινῶν, ὥσῳ πλέον ἀπέχη τοῦ βάρους, το-

σούτῳ ῥᾶον κινᾷ, καὶ θλίβει μᾶλλον τὸν ἕτερον εἰς τὸ κάτω, ὥσπερ ἀντεριίδοντος τοῦ βάρους τοῦ ἐπι-
κειμένου, καὶ γινομένου ὑπομοχλίου. Ἐν μέσῳ δὲ
ὑποκειμένου τοῦ βάρους, οὐδὲν μᾶλλον ἄτερος θατέ-
ρω γίνεται βάρος, οὐδὲ κινεῖ, ἀλλ' ὁμοίως ἐκίπτερος
ἐκατέρῳ γίνεται βάρος.

CAPUT XXXI.

Διὰ τί οἱ ἀνιστάμενοι πάντες, πρὸς ὀξείαν γω-
νίαν τῷ μηρῷ ποιήσαντες τὴν κνήμην ἀνίστανται, καὶ
τῷ θώρακι πρὸς τὸν μηρόν· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν δύ-
ναιτο ἀναστῆναι; Πότερον ὅτι τὸ ἴσον ἡρεμίας παν-
ταχοῦ αἴτιον· ἢ δὲ ὀρθῇ γωνίᾳ, τοῦ ἴσου, καὶ ποιεῖ
στάσιν· διὸ καὶ φέρεται πρὸς ὁμοίας γωνίας τῇ πε-
ριφερείᾳ τῆς γῆς. Οὐ γὰρ ὅτι καὶ πρὸς ὀρθὴν ἔσται
τῷ ἐπιπέδῳ. Ἡ ὅτι ἀνιστάμενος γίνεται ὀρθός.
Ἀνάγκη δὲ τὸν ἐστῶτα, κάθετον εἶναι πρὸς τὴν γῆν.
Εἰ οὖν μέλλει ἔσεισθαι πρὸς ὀρθόν, τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ
τὴν κεφαλὴν ἔχειν κατὰ τοὺς πόδας, καὶ γίνεσθαι δὴ
ὅτε ἀνίσταται. Ὅταν μὲν οὖν καθήμενος ᾖ, παράλ-
ληλον ἔχει τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, καὶ οὐκ ἐπὶ
μίας εὐθείας. Ἡ κεφαλὴ A ἔστω, θώραξ AB , μη-
ρὸς $B\Gamma$, κνήμαι $\Gamma\Delta$. Πρὸς ὀρθὴν δὲ γίνεται, ὅτε
θώραξ ἐφ' ὧν AB τῷ μηρῷ, καὶ ὁ μηρὸς τῇ κνήμῃ
οὕτως καθήμενῳ. Ὡστε οὕτως ἔχοντα ἀδύνατον ἀνα-
στῆναι. Ἀνάγκη δὲ ἐγκλίνειν τὴν κνήμην, καὶ ποιεῖν
τοὺς πόδας ὑπὸ τὴν κεφαλὴν. Τοῦτο δὲ ἐστὶ, εἴαν
ἢ $\Gamma\Delta$, ἐφ' ἧς τὰ ΓZ γένηται, καὶ ἅμα [ἀνίστηται,]
ἀναστῆναι συμβήσεται, καὶ ἔχει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἴσης
τὴν κεφαλὴν τε καὶ τοὺς πόδας. Ἡ δὲ ΓZ , ὀξείαν
ποιεῖ γωνίαν πρὸς τὴν $B\Gamma$.

CAPUT XXXII.

Διὰ τί ῥᾶον κινεῖται τὸ κινούμενον ἢ τὸ μένον, οἷον τὰς ἀμάξας θᾶττον κινουμένας ὑπάγουσιν, ἢ ἀρχομένας; Ἡ ὅτι χαλεπώτατον μὲν τὸ εἰς τοῦναντίον κινούμενον κινήσαι βάρος; Ἀφαιρεῖται γάρ τι τῆς τοῦ κινουῦντος δυνάμειος, κἄν πολὺ θᾶττον ἢ. Ἀνάγκη γὰρ βραδυτέρα γίνεσθαι τὴν ὥσιν τοῦ ἀνωθουμένου. Δεύτερον δέ, ἐὰν ἡρεμῇ. Ἀντιτείνει γὰρ καὶ τὸ ἡρεμοῦν. Τὸ δὲ κινούμενον ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τῷ ὠθούντι ὁμοιον ποιῇ, ὥσπερ ἂν εἰ αὐξήσιν τις τὴν τοῦ κινουῦντος δύναμιν καὶ ταχυτήτα· ὃ γὰρ ὑπὲρ ἐκείνου ἂν ἐπασχε, τοῦτο αὐτὸ ποιῇ εἰς τὸ πρὸ ὁδοῦ κινούμενον.

CAPUT XXXIII.

Διὰ τί παύεται φερόμενα τὰ ριφέντα; Πότερον ὅταν λήγῃ ἡ ἰσχύς ἢ ἀφείσα, ἢ διὰ τὸ ἀντισπᾶσθαι, ἢ διὰ τὴν ῥοπὴν, ἐὰν κρείττων ἢ τῆς ἰσχύος τῆς ριψάσης; Ἡ ἄτοπον τὸ ταῦτ' ἀπορεῖν, ἀφέντα τὴν ἀρχήν;

CAPUT XXXIV.

Διὰ τί φέρεται τι οὐ τὴν αὐτοῦ φορὰν, μὴ ἀκολουθοῦντος καὶ ὠθούντος τοῦ ἀφέντος; Ἡ δῆλον ὅτι ἐποίησε τοιοῦτον τὸ πρῶτον, ὡς θάτερον ὠθεῖν, καὶ τοῦτο ἕτερον; Παύεται δέ, ὅταν μηκέτι δύνηται ποιῆν τὸ προωθούν τὸ φερόμενον, ὥστε ὠθεῖν· καὶ ὅταν τὸ τοῦ φερομένου βάρος ῥέπῃ μᾶλλον τῆς εἰς τὸ πρόσθεν δυνάμειος τοῦ ὠθούντος.

CAPUT XXXV.

Διὰ τί οὔτε τὰ ἐλάττωκα, οὔτε τὰ μεγάλα πόρρω φέρεται ριπιόμενα, ἀλλὰ δεῖ συμμετρίαν τινὰ ἔχειν

πρὸς τὸν ῥιπτοῦντα; Πότερον ὅτι ἀνάγκη τὸ ῥιπτοῦ-
μενον καὶ ὠθούμενον ἀντερείδειν ὅθεν ὠθεῖται; Τὸ
δὲ μηθὲν ὑπείκον διὰ μέγεθος, ἢ μηδὲν ἀντερεῖσαν δι'
ἀσθενείαν, οὐ ποιεῖ ῥίψιν, οὐδὲ ὥσιν. Τὸ μὲν οὖν
πολὺ ὑπερβάλλον τῆς ἰσχύος τῆς ὠθούσης, οὐθὲν
ὑπείκει· τὸ δὲ πολὺ ἀσθενέστερον, οὐδὲν ἀντερείδει.
Ἡ ὅτι τοσοῦτον φέρεται τὸ φερόμενον, ὅσον ἂν ἄερα
κινήσῃ εἰς βάθος; Τὸ δὲ μηθὲν κινούμενον, ρῦδ' ἂν
κινήσειεν οὐδὲν συμβαῖνον, εἰ δὴ ἀμφοτέρω τούτοις
ἔχειν. Τὸ τε γὰρ σφόδρα μέγα, καὶ τὸ σφόδρα μι-
κρὸν, ὥσπερ οὐθὲν κινούμενά ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ αὐ-
τὸ καθ' ἓν κινεῖ, τὸ δ' οὐθὲν κινεῖται.

CAPUT XXXVI.

Διὰ τί τὰ φερόμενα ἐν τῷ δινομένῳ ὕδατι, εἰς
τὸ μέσον τελευτῶντα φέρεται ἅπαντα; Πότερον ὅτι
μέγεθος ἔχει τὸ φερόμενον, ὥστε ἐν δυσὶ κύκλοις εἶ-
ναι, ὃ μὲν ἐλάττωι, τῷ δὲ μείζονι, ἐκάτερον αὐτοῦ
τῶν ἁκρων. Ὡστε περισπᾶ ὁ μείζων, διὰ τὸ φέρεσθαι
θᾶττον, καὶ πλάγιον ἀπωθεῖ αὐτὸν [εἰς τὸν] ἐλάττω.
Ἐπεὶ δὲ πλάτος ἔχει τὸ φερόμενον, καὶ οὗτος πάλιν
τὸ αὐτὸ ποιεῖ, καὶ ἀπωθεῖ εἰς τὸν ἐντὸς, ἕως ἂν εἰς
τὸ μέσον ἔλθῃ· [καὶ τότε μὲν εἰ] διὰ τὸ ὁμοίως ἔχειν
πρὸς ἅπαντας τοὺς κύκλους τὸ φερόμενον, διὰ τὸ μέ-
σον. Καὶ γὰρ τὸ μέσον, ἴσον ἀπέχει ἐν ἐκάστῳ τῶν
κύκλων. Ἡ οὖν ὅσων μὲν μὴ κρατεῖ ἡ φορὰ τοῦ δι-
νουμένου ὕδατος, διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὑπερέχει τῇ
βαρύντητι, τῆς τοῦ κύκλου ταχυτήτος, ἀνάγκη ὑπολεί-
πεσθαι καὶ βραδύτερον φέρεσθαι. Βραδύτερον δὲ
ὁ ἐλάττω κύκλος φέρεται. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἐν ἴσῳ
χρόνῳ ὁ μέγας τῷ μικρῷ στρέφεται κύκλῳ, ὅταν ὥσι

περὶ τὸ αὐτὸ μέσον. Ὡστε εἰς τὸν ἐλάττωνα κύκλον ἀναγκάσιον ἀπολείπεσθαι, ἕως ἂν ἐπὶ τὸ μέσον ἔλθῃ. Ὅσῳ δὲ πρότερον κρατεῖ ἢ φορὰ λήγουσα, ταῦτο ποιήσει. Δεῖ γάρ τὸν μὲν εὐθύ, τὸν δὲ ἕτερον κρατεῖν τῇ ταχύτητι τοῦ βάρους, ὥστε εἰς τὸν ἐντὸς αἰεὶ κύκλον ὑπολείπεσθαι τὸ πᾶν. Ἀνάγκη γὰρ αὐτὸ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς κινεῖσθαι τὸ μὴ κρατούμενον. Ἐν αὐτῷ δὴ τοίνυν, ἐν ᾧ ἐστίν, ἀδύνατον φέρεσθαι τὸ μὴ κρατούμενον. Ἐπεὶ δὲ ἦιτον ἐν τῷ ἐκτός. Θᾶπτον γὰρ ἢ φορὰ τοῦ ἐκτὸς κύκλου. Αἰεῖται δὲ εἰς τὸν ἐντὸς τὸ μὴ κρατούμενον μεθίστασθαι. Αἰεὶ δὲ ἕκαστον ἐπιδίδωσιν εἰς τὸ μὴ κρατεῖσθαι. Ἐπεὶ [δὲ] πέρας τοῦ μὴ κινεῖσθαι ποιεῖ τὸ εἰς μέσον ἔλθειν, μένει δὲ τὸ κέντρον μόνον, ἅπαντα ἀνάγκη εἰς τοῦτο δὴ ἀθροίζεσθαι.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΑΤΟΜΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ.

Ἀρά γε εἰσὶν ἄτομοι γραμμαὶ, καὶ ὅλως ἐν ἅπασιν τοῖς ποσοῖς ἐστὶ τι ἄμερές, ὥσπερ ἔνιοι φασιν; Εἰ γὰρ ὁμοίως ὑπάρχει τό τε ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν, τὸ δὲ ἀπείρους ἔχον σχεδὸν διαιρέσεις, οὐκ ἔστιν ὀλίγον, ἀλλὰ πολὺ καὶ μέγα, τὰ ἀντικείμενα τούτων· τότε φανερόν ὅτι πεπερασμένως ἔξει τὰς διαιρέσεις τὸ ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν. Εἰ δὲ πεπερασμέναι αἱ διαιρέ-

σεις, ἀνάγκη τὶ εἶναι ἀμερεῖς μέγεθος. Ὡστε ἐν ἅπασιν ἐνυπάρξει τὶ ἀμερές, ἐπεὶπερ καὶ τὸ ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν. Ἔτι, εἰ ἰδέα γραμμῆς, ἥ δὲ ἰδέα πρώτη τῶν συνωνύμων, τὰ δὲ μέρη, τοῦ ὅλου πρότερα τὴν φύσιν, διαιρετὴ ἂν εἴη αὐτὴ ἡ γραμμὴ· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὰ ἄλλα σχήματα, καὶ ὅλως ἐπίπεδον αὐτὸ καὶ σῶμα. Συμβήσεται γὰρ πρότερα ἅττα εἶναι τούτων. Ἔτι, εἰ σώματα, ἔσται στοιχεῖα· τῶν δὲ στοιχείων μηδὲν πρότερον, τὰ δὲ μέρη, τοῦ ὅλου πρότερα· ἀδιαίρετον ἂν εἴη τὸ πῦρ, καὶ ὅλως τῶν τοῦ σώματος στοιχείων ἕκαστον. Ὡστε οὐ μόνον ἐν ταῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐστὶ τι ἀμερές. Ἔτι δὲ κατὰ τὸν Ζήνωνος λόγον, ἀνάγκη τὶ μέγεθος ἀμερές εἶναι, εἴπερ ἀδύνατον μὲν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἀπείρων ἄψασθαι, καθ' ἕκαστον ἀπτόμενον, ἀνάγκη δ' ἐπὶ τὸ ἥμισυ πρότερον ἀφικνεῖσθαι τὸ κινούμενον, τοῦ δὲ μὴ ἀμεροῦς πόντως ἔσται ἥμισυ. Εἰ δὲ καὶ ἄπτεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς φερόμενον, τὸ δὲ θᾶττον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ πλεῖον διανύει· ταχίστη δὲ ἡ τῆς διανοίας κίνησις, κἄν ἡ διάνοια τῶν ἀπείρων ἐφάπτοιτο καθ' ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ὡστε εἰ τὸ καθ' ἕκαστον ἄπτεσθαι τὴν διάνοιαν, ἀριθμεῖν ἔστιν, ἐνδέχεται ἀριθμεῖν τὰ ἄπειρα ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, εἴη ἂν ἄτομος γραμμὴ. Ἔτι, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λέγουσιν, εἴη ἂν τις ἄτομος γραμμὴ, ὥς φασιν, εἰ σύμμετροί εἰσιν αἱ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμεναι· ὅσαι δὲ εἰσι σύμμετροι, πᾶσαι εἰσι μετρούμεναι. Εἴη γὰρ ἂν τι μῆκος ᾧ μετρηθῇσιν—

ται πᾶσαι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη ἀδιαίρετον εἶναι. Εἰ γὰρ διαιρετὸν, καὶ τὰ μέρη τούτου [οὐ]μέτρου τινὸς ἔσται. Σύμμετρα γὰρ τῷ ὅλῳ. Ὡστε μέρους τινὸς εἶη διπλασία τὴν ἡμίσειαν· ἐπειδὴ τοῦτ' ἀδύνατον ἂν εἶη μέτρον. Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ μετρούμεναι ἅπας ὑπ' αὐτοῦ ὥσπερ πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ μέτρου σύνθετοι γραμμαὶ, ἐξ ἡμερῶν σύγκεινται· τὸ αὐτὸ συμβήσεται καὶ τοῖς ἐπιπέδοις. Πάντα γὰρ τὰ ἀπὸ τῶν ῥητῶν γραμμῶν, σύμμετρα ἀλλήλοις. Ὡστε ἔσται τὸ μέτρον αὐτῶν ἡμερές. Ἀλλὰ μὴν εἴ τι τμηθῆσεται μέτρον τινὰ τεταγμένην καὶ ὠρισμένην γραμμὴν, οὐκ ἔσται οὔτε ῥητὴ οὔτ' ἄλογος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδεμία ὧν δὴ νῦν εἴρηται, οἷον ἀποτομὴν ἐκ δυοῖν ὀνομάτοι· ἀλλὰ καθ' αὐτὰς μὲν, οὐδὲ τινὰς ἔξουσιν φύσεις, πρὸς ἀλλήλας δὲ ἔσονται ῥηταὶ καὶ ἄλογοι. Ἡ πρώτη μὲν, οὐκ ἀνάγκη τὸ ἀπείρους ἔχον διαιρέσεις, μὴ εἶναι μικρὸν καὶ ὀλίγον. Καὶ γὰρ τόπον καὶ μέγεθος καὶ ὅλως τὸ συνεχές, μικρὸν μὲν λέγομεν, καὶ ἐφ' ᾧ μὲν ἀρμόττει τὸ ὀλίγον, οὐ μὴν ἀλλ' ἀπείρους διαιρέσεις φαρμέν ἔχειν. Ἐτι δ' εἰ ἐν τῷ συνθέτῳ γραμμαὶ, κατὰ τούτων τῶν ἀτόμων λέγεται τὸ μικρὸν, καὶ ἄπειροι στιγμαὶ ἐνυπάρχουσιν. Ἡ δὲ γραμμὴ, διαίρεσις κατὰ στιγμὴν, καὶ ὁμοίως καθ' ὅποιον οὖν ἀπείρους ἂν ἔχοι διαιρέσεις ἅπασα, ὥς ἡ μὴ ἄτομος. Ἐναι δὲ τούτων εἰς μακρὰ καὶ ἄπειροι ὀλίγον. Πᾶσαν δὲ τμηθῆναι τὸν ἐπιταχθέντα λόγον, δυνατόν τὴν μὴ ἄτομον. Ἐτι εἰ τὸ μέγα ἐκ μικρῶν τινῶν σύγκειται, ἢ οὐθὲν ἔσται τὸ μέγα, ἢ τὸ πεπερασμένως ἔχον διαιρέσεις οὐ μέγα ἔσται. Τὸ γὰρ ὅλον τὰς μεγάλων ἔχει διαιρέσεις ὁμοίως. Ἐὐλογον δ' ἐστὶ τό τε σμι-

κρὸν πεπερασμένους ἔχειν διαιρέσεις, καὶ τὸ μέγα ἀπει-
 ρούς, οὕτως ἀξιούσιν. Ὡστε φανερόν ὅτι οὐκ ἐν τού-
 τῳ λέγοιτο τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν, τῷ πεπε-
 ρασμένους ἔχειν καὶ ἀπείρους διαιρέσεις. Εἰ δ' ὅτι
 καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ ὀλίγον πεπερασμένους ἔχει διαιρέ-
 σεις, καὶ ἐν γραμμαῖς τις ἀξιοῖ τὸ μικρόν, εὐηθές.
 Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐξ ἀμερῶν τε ἡ γένεσις, καὶ ἔστι τὸ ὅ τῶν
 ἀριθμῶν ἀρχή ἐστι, καὶ πᾶς ὁ μὴ ἀπειρος ἀριθμὸς πε-
 περασμένους ἔχει διαιρέσεις. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οὐχ
 ὁμοίως. Οἱ δ' ἐν τοῖς εἴδεσι τὰς ἀτόμους κατα-
 σκευάζοντες, τοῦλαττον ἴσως ἀξίωμα λαμβάνουσι τοῦ
 προκειμένου, τὸ τιθέναι τούτων ιδέας· καὶ τρόπον
 τινὰ ταῦτ' ἀναιροῦσι δι' ὧν δεικνύουσι. Καὶ γὰρ
 διὰ τούτων τῶν λόγων ἀναιρεῖται τὰ εἶδη. Πάλιν
 δὲ τῶν σωματικῶν στοιχείων εὐηθές τὸ ἀμερῇ ἀξιοῦν.
 Εἰ γὰρ αὐτὰ καὶ ἀποφαίνονται τινες οὕτως, ἀλλὰ πρός
 γε τὴν ὑποκειμένην σκέψιν αὐτὸ τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβά-
 νουσι· μᾶλλον δὲ ὅσῳ μᾶλλον τὸ ἐξ ἀρχῆς δόξειαν
 ἀναλαμβάνεσθαι, τόσῳ μᾶλλον δοκεῖ διαιρετὸν εἶναι
 σῶμα καὶ μῆκος καὶ τοῖς ὄγκοις καὶ τοῖς διαστήμασιν.
 Ὁ δὲ τοῦ Ζήνωνος λόγος οὐ συμβιβάζει, οὐ συμπεπε-
 ρασμένῳ χρόνῳ τῶν ἀπείρων ἅπτεσθαι τὸ φερόμενον
 ὡδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὁ γὰρ χρόνος καὶ τὸ μῆκος,
 ἅπειρον καὶ πεπερασμένον λέγεται, καὶ τόσας ἔχει
 διαιρέσεις. Οὐδὲ δὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἅπτεσθαι τῶν
 ἀπείρων τὴν διάνοιαν, οὐκ ἔστιν ἀριθμεῖν, εἰ ἄρα τις ἐν-
 νοήσκειν οὕτως ἐφάπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν.
 Ὅπερ ἴσως ἀδύνατον. Οὐ γὰρ ἐν συνεχείᾳ καὶ ὑποκειμέ-
 νοις ἡ τῆς διανοίας κίνησις, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φερομένων. Εἰ
 δ' οὖν καὶ ἐγχωρεῖ κινεῖσθαι οὕτως, οὐκ ἔστι τοῦτο

ἀριθμῆιν. Τὸ γὰρ ἀριθμῆιν ἐστὶ τὸ μετὰ ἐπιστασίας. Ἀλλ' αἰτοπον ἴσως τὸ μὴ δυναμένους λύειν τὸν λόγον, δουλεύειν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ προσεξαπατᾶν ἑαυτοὺς μείζους ἀπάτας, βοηθοῦντας τῇ ἀδυναμίᾳ. Τὸ δ' ἐπὶ τῶν συμμετρῶν γραμμῶν, ὥς ὅτι αἱ πᾶσαι τῷ αὐτῷ τινι καὶ ἐνὶ μετροῦνται, κομιδῇ σοφιστικόν, καὶ ἥκιστα κατὰ τὴν υπόθεσιν τὴν ἐν τοῖς μαθήμασι. Οὔτε γὰρ ὑποτίθενται οὕτως, οὔτε χρήσιμον αἰτοῖς ἐστίν. Ἀμα δὲ καὶ ἐναντίον, πᾶσαν μὲν γραμμὴν σύμμετρον γίνεσθαι, πασῶν δὲ τῶν συμμετρῶν κοινὸν μέτρον εἶναι ἀξιοῦν. Ὡστε γελοῖον τὸ κατὰ τὰς ἐκείνων δόξας καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσι φάσκοντες δεῖξιν, εἰς ἐριστικὸν ἅμα καὶ σοφιστικὸν ἐκκλίνειν λόγον, καὶ ταῦτα οὕτως ἀσθενῇ. Πολλαχῶς γὰρ ἀσθενής ἐστὶ, καὶ πάντα τρόπον διαφυγεῖν καὶ τὰ παράδοξα καὶ ἐλέγχους. Ἐτι δ' αἰτοπον ἂν εἴη διὰ μὲν τὸν Ζήνωνος λόγον παραπεπυσθαί τινας, ἀτόμους ποιεῖν γραμμάς, τῷ μὴ ἔχειν ἀντειπεῖν· διὰ δὲ τῆς εὐθείας εἰς τὴν ἡμιόλιον κίνησιν, ἣν ἀναγκαῖον εὐθὺ τέμνειν, ἀπείρων μεταξὺ πιπτουσῶν περιφερειῶν καὶ διαστημάτων ὄντων· καὶ πάλιν διὰ τὴν τῶν ἴσων κύκλων εὐπιστον, ὅτι ἀνάγκη καὶ ὅτι κινήθῃ, μείζον ἡμικύκλιον κινεῖσθαι καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τεθεώρηται περὶ τὰς γραμμάς, μὴ οἷόν τε ἐνδέχεσθαι τοιαύτην δὴ τινὰ γενέσθαι κίνησιν, ὥς τῇ ἐφ' ἐκάστην τῶν μεταξὺ μὴ πίπτειν πρότερον. Πολὺ γὰρ ταῦτα μᾶλλον ὁμολογούμενα ἐκείνων. Ὅτι μὲν οὖν ἐκ γε τῶν εἰρημένων λόγων οὔτε ἀναγκαῖον ἀτόμους εἶναι γραμμάς, οὔτε πιθανόν, φανερόν. Ἐτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε γένοιτ' ἂν φανερώτερον· πρῶτον μὲν, ἐκ τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δεικνυμένων καὶ τιθεμένων,

ἃ οὐ δίκαιον ἢ πιστοτέροις λόγοις κινεῖν. Οὐτε γὰρ
 ὁ τῆς γραμμῆς, οὔτε ὁ τῆς εὐθείας ὅρος ἐφαρμόσει
 τῇ ἀτόμῳ, διὰ τὸ μήτε μεταξὺ τινῶν εἶναι, μήτ' ἔχειν
 μέσον. Ἐπειτα πᾶσαι αἱ γραμμαὶ σύμμετροι ἔσονται.
 Πᾶσαι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀτόμων μετρηθήσονται,
 αἱ τε μήκει σύμμετροι, καὶ αἱ δυνάμει·
 δὲ ἄτομοι, σύμμετροι πᾶσαι μήκει· ἴσαι γὰρ
 ὥστε καὶ δυνάμει. Εἰ δὲ τοῦτο, διαιρετὸν ἔσται τὸ
 τετράγωνον. Ἐτι, εἰ ἡ περὶ τὴν μείζω τὸ πλάτος
 ποιεῖ παραβαλλομένη τὸ ἴσον τῶν ἀπὸ τῆς ἀτόμου
 καὶ τῆς ποδιαίας παραβαλλομένων, περὶ τὴν δῆπου
 ἐλάττω ποιήσει τὸ πλάτος τῆς ἁμεροῦς· ἔσται ἐλάττω
 τὸ περὶ τῆς ἀτόμου. Ἐτι, εἰ ἐκ τριῶν δοθεισῶν εὐ-
 θειῶν συνίσταται τρίγωνον, καὶ ἐκ τῶν ἀτόμων συ-
 σταίη ἄν. Ἐν ἅπαντι δὲ ἰσοπλεύρῳ ἢ κάθετος ἐπὶ
 μέσῃν πίπτει· ὥστε καὶ ἐπὶ τὴν ἄτομον. Ἐτι, εἰ τὸ
 τῶν ἁμερῶν διὰ μέσου μεσοῦσης καὶ καθέτου ἀχθεί-
 σης, ἢ τοῦ τετραγώνου τὴν κάθετον δύναται καὶ τὴν
 ἡμίσειαν τῆς διαμέτρου· ὥστε οὐκ ἐλαχίστη· οὐδὲ δι-
 πλάσιον τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου χωρίον ἔσται τοῦ ἀπὸ
 τῆς ἀτόμου. Ἀφαιρεθέντος γὰρ τοῦ ἴσου, ἡ λοιπὴ
 ἔσται ἐλάσσων τῆς ἁμεροῦς. Εἰ γὰρ ἴσως τετραπλά-
 σιον ἀνέγραψεν ἡ διάμετρος. Ἄλλα δ' ἂν τις καὶ
 ἕτερα τοιαῦτα συνάγοι. Πᾶσι γὰρ ὡς εἶπεν ἐναν-
 τιῶνται τοῖς τοιούτοις μαθήμασι. Πάλιν τοῦ μὲν
 ἁμεροῦς, μία ἢ σύναψις, γραμμὴ δὲ δύο. Καὶ γὰρ
 ὅλη ὅλης ἄπτεται, καὶ κατὰ τὸ πέρασ' ἐξ ἐναντίου. Ἐτι,
 γραμμὴ προστεθεῖσα, οὐ ποιήσει μείζω τὴν ὅλην. Τὰ
 γὰρ ἁμερῇ συντιθέμενα, οὐ ποιήσει μείζον τὸ πρότε-
 ρον. Ἐτι ἐκ δυοῖν ἁμεροῖν μηδὲν γίνεσθαι συνεχές,

διὰ τὸ πλείους ἔχειν ἅπαν τὸ συνεχές. Ἀπασα δὲ γραμμὴ παρὰ τὴν ἄτομον συνεχῆς, οὐκ ἂν εἴη γραμμὴ ἄτομος. Ἐτι, εἰ ἅπασα γραμμὴ περὶ τῆς ἄτομον καὶ εἰς ἴσα καὶ ἄνισα διαιρεῖται, καὶ ἡ ἐκ τριῶν ἀτόμων καὶ ὅλως περιττῶν. Ὡστε ἀδιαίρετος ἡ ἄτομος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν διχῇ τέμνεται. Πᾶσα γὰρ ἡ ἐκ τῶν περιττῶν. Εἰ δὲ δίχα μὲν μὴ πᾶσα τέμνεται, ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν ἀρτίων, τὴν δὲ δίχα διαιρουμένην καὶ ὅσα δυνατόν τέμνειν, διαιρεθήσεται καὶ οὕτως ἡ ἄτομος, ὅταν ἐκ τῶν ἀρτίων εἰς ἄνισα διαιρῇται. Πάλιν εἰ τὸ κεινημένον ἐν ᾧ χρόνῳ κινεῖται τὴν ὅλην ἐν τῷ ἡμίσει τὴν ἡμισίαν κινήσεται, καὶ ἐν τῷ ἐλάττιον ἐλάττιον ἢ τὴν ἡμισίαν. Ὡστε εἰ μὲν περιττῶν σύγκειται τῶν ἀτόμων τὸ μήκος, ἀνααιρεθήσεται ἡ μέση τομὴ τῶν ἀτόμων, εἴπερ ἐν τῷ ἡμίσει χρόνῳ τὸ ἡμισυ δίδεισιν· ὁμοίως γὰρ ὁ τε χρόνος καὶ ἡ γραμμὴ τμηθήσεται. Ὡστε οὐδεμία τῶν συγκειμένων τμηθήσεται εἰς ἴσα καὶ ἄνισα, οὐδ' ὁμοίως τοῖς χρόνοις τμηθήσονται. Οὐκ ἔσονται ἄτομοι γραμμαί. Τὰ δὲ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἔστι, καθάπερ ἐλέχθη, τὸ ταῦτα πάντα ποιεῖν ἐξ ἀμερῶν. Ἐτι ἅπασα ἡ μὴ ἄπειρος δύο ἔχει πέρατα. Γραμμὴ γὰρ ὠρισταί τούτων. Ἡ δὲ ἄτομος, οὐκ ἄπειρος. Ὡστε ἔξει πέρας. Διαιρετὴ ἄρα. Τὸ γὰρ πέρας ἄλλου καὶ οὐ πέρας. Ἡ ἔσται τις οὐτ' ἄπειρος οὔτε πεπερασμένη γραμμὴ παρὰ ταῦτα. Ἐτι οὐκ ἐν ἀπάσῃ γραμμῇ στιγμή ἔσται. Εἰ μὴ γὰρ μάλιστα μόνῃ ὑπάρξει γραμμῇ, εἴτα στιγμή· εἰ δὲ πλείους, διαιρετὴ ἡ γραμμὴ. Εἰ μὲν οὖν ἐν τῇ ὁτόμῳ μὴ ἐνυπάρχει στιγμή, οὐδ' ὅλως ἐν γραμμῇ ἔσται. Αἱ γὰρ ἄλλαι ἐκ τῶν ἀτόμων. Ἐτι, εἰ μὴθὲν τῶν

στιγμῶν ἔσται μεταξύ ἡ γραμμὴ· εἰ δὲ μεταξύ, ἄρα γραμμὴ· ἐν ἀπάσαις δὲ, πλείους στιγμαὶ, οὐκ ἔσται ἄτομος. Ἔτι, οὐχ ἀπάσης ἔσται γραμμῆς τετράγωνον· ἔξει γὰρ μῆκος καὶ πλάτος· ὥστε διαιρετόν· ἐπεὶ τὸ μὲν, τὸ δέ τι. Εἰ δὲ τὸ τετράγωνον διαιρετόν, καὶ ἡ γραμμὴ. Ἄρα ἔτι τὸ πέρας τῆς γραμμῆς στιγμή ἔσται, ἀλλ' οὐ γραμμὴ. Πέρας μὲν γάρ· τὸ ἔσχατον δὲ ἡ ἄτομος. Ἡ γὰρ στιγμή τὸ πέρας τῇ ἀτόμῳ ἔσται στιγμή. Καὶ ἔσται γραμμὴ γραμμῆς στιγμή μείζων. Εἰ δὲ ἐνυπάρχει τῇ ἀτόμῳ ἡ στιγμή, διὰ τὸ ταυτό πέρας τῶν συνεχουσῶν γραμμῶν, ἔσται τὸ πέρας τῆς ἀμεροῦς. Ὅλως τὲ τί διοίσει στιγμή γραμμῆς; Οὐδὲν γὰρ ἴδιον ἔξει ἡ ἄτομος γραμμὴ παρὰ τὴν στιγμήν, πλὴν τοῦνομα. Ἔτι ὁμοίως μένει ἐπίπεδον καὶ σῶμά ἐστιν ἄτομον. Ἐνὸς γὰρ ὄντιος ἀδιαίρετου, καὶ τὰλλα συνακολουθεῖ, διὰ τὸ θάτερον διηρηθῆναι κατὰ θάτερον. Σῶμα δὲ οὐκ ἔσται ἀδιαίρετον, διὰ τὸ εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ βάθος καὶ πλάτος. Οὐδὲ γραμμὴ εἴη ἂν ἀδιαίρετος. Σῶμα μὲν γὰρ κατ' ἐπίπεδον, αὐτὴ δὲ κατὰ γραμμὴν. Ἐπεὶ δὲ οἱ τε λόγοι δι' ὧν ἐπιχειροῦσι πείθειν, ἀσθενεῖς εἰσι καὶ ψευδεῖς ἐναντίας δόξαι πᾶσαι τοῖς ἰσχύουσι πρὸς πίστιν, φανερόν ὅτι οὐκ ἂν εἴη γραμμὴ ἄτομος. Δῆλον δ' ὅτι ἐκ στιγμῶν εἴη γραμμὴ. Σχεδὸν γὰρ οἱ πλείστοι λόγων οἱ αὐτοὶ ἁρμόσουσιν. Ἀνάγκη γὰρ διαιρεῖσθαι τὴν στιγμήν, ὅταν ἡ ἐκ περιτιῶν τέμνηται ἴσα, ἢ ἐξ ἄρτιων τὰ ἄνισα. Καὶ τὸ τῆς γραμμῆς μέρος μὴ εἶναι γραμμὴν· μηδὲ τὸ τοῦ ἐπιπέδου, ἐπίπεδον, καὶ γραμμὴ δὲ γραμμῆς στιγμή εἶναι μείζων. Ἐξ ὧν γὰρ σύγκειται, τούτων καὶ ὑπερέξει. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἐν

τε τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δῆλον, καὶ ἐτι συμβήσεται
 τὴν στιγμήν ἐν χρόνῳ δὴ εἶναι τὸ φερόμενον· εἴπερ
 τὴν μείζω μὲν ἐν πλείονι χρόνῳ, τὴν δ' ἴσην, ἐν ἴσῳ·
 ἢ δὲ τοῦ χρόνου ὑπεροχὴν, χρόνος. Ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ
 χρόνος ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν νῦν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου λέ-
 γει ἄμφω. Εἰ δὴ τὸ νῦν ἀρχὴ καὶ πέρας τοῦ χρόνου,
 καὶ ἡ γραμμὴ στιγμῆς· μή ἐστι δὲ συνεχὴς, ὥσπερ ἡ
 ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας, ἀλλ' ἔχουσι τὸ μεταξὺ, οὐκ ἂν εἴη
 οὔτε τὰ νῦν οὔτε στιγμαὶ ἀλλήλαις συνεχεῖς. Ἐτι, ἡ
 μὲν γραμμὴ, μέγεθος ἐστίν· ἡ δὲ τῶν στιγμῶν σύνθε-
 σις, οὐδὲν ποιεῖ μέγεθος, διὰ τὸ μηδ' ἐπιπλείω τόπον
 ἔχειν. Ὅταν γὰρ ἐπὶ γραμμὴν γραμμὴ τεθῇ καὶ
 ἐφαρμόσῃ, οὐδὲν γίνεται μείζον τὸ πλάτος. Ἐν δὲ
 τῇ γραμμῇ, καὶ στιγμαὶ ἐνυπάρχουσι. Οὐδ' ἂν αἱ
 στιγμαὶ, πλείω κατέχουσι τόπον. Ὡστε οὐκ ἂν ποιῇ
 μέγεθος. Ἐτι, εἰ ἅπαντα ἄπτεται παντός, ἡ ὅλου,
 ἡ τι τινός, ἡ ὅλον τινός· ἡ δὲ στιγμή ἀμερῆς ὅλως
 ἄπτοίτο. Τὸ δ' ὅλον ὅλου ἀπτόμενον, ἀνάγκη ἐν εἶναι.
 Εἰ γάρ τι ἐστίν, ἡ θάτερον μή ἐστίν, οὐκ ἂν ὅλον
 ὅλου ἄπτοίτο. Εἰ δ' ἅμα ἐστὶ τὰ ἀμέσως, τὸν αὐτὸν
 κατέχει τόπον πλείων ἂν καὶ πρώην τὸ ἐν, τῶν καὶ
 ἅμα ὄντων καὶ μὴ ἐχόντων ἐπέκτασιν, κατὰ ταῦτά ὁ
 αὐτὸς ἀμφοῖν τόπος. Τὸ δ' ἀμερῆς, οὐκ ἔχει διά-
 στασιν. Ὡστε οὐκ ἂν εἴη μέγεθος συνεχὲς ἐξ ἀμερῶν.
 Οὐκ ἄρα οὐθ' ἡ γραμμὴ ἐκ στιγμῶν, οὐθ' ὁ χρόνος
 ἐκ τῶν νῦν. Ἐτι, εἰ ἔστιν ἐκ στιγμῶν, ἄψεται στιγμή στιγ-
 μῆς· ἔαν ἐκ τοῦ K ἐκβληθῇ ἡ AB καὶ $\Gamma\Delta$, ἄψεται
 τὸ K , καὶ ἡ ἐν τῇ $K\Delta$ στιγμή. Ὡστε καὶ ἄλλω τινί.
 Τὸ γὰρ ἀμερῆς τοῦ ἀμεροῦς ὅλον ὅλου ἐφάπτεται.
 Ὡστε τὸν αὐτὸν ἐφάξει τοῦ K , καὶ ἀπτόμεναι στιγ-

μαὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀλλήλαις. Εἰ δ' ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ ἄπτονται. Τὰ γὰρ ἐν τῷ τόπῳ ὄντα πρῶτα ἄπτεσθαι ἀναγκαῖον, εἴθ' οὕτως εὐθείας ἄψεται κατὰ δύο στιγμάς. Ἡ γὰρ ἐν τῇ Α στιγμῇ καὶ τῇ Κ Γ, καὶ ἐτέρας ἄπτεται στιγμῆς. Ὡστε ἡ ἐκ τοῦ Γ Δ, κατὰ πλείους ἄπτεται στιγμάς. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ εἰ μὴ δι' ἀλλήλων ἀλλ' ὅπως οὖν ἦψατο γραμμῆς. Ἐτι, καὶ ἡ τοῦ κύκλου τῆς εὐθείας ἄψεται κατὰ πλείω. Τῆς γὰρ συναφῆς καὶ ἡ ἐν τῷ κύκλῳ καὶ ἡ ἐν τῇ εὐθείᾳ ἄπτεται καὶ ἀλλήλων. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ δυνατόν, οὐδὲ τὸ ἄπτεσθαι στιγμὴν στιγμῆς· εἰ δὲ μὴ ἄπτεσθαι, οὐδ' εἶναι τὴν γραμμὴν στιγμὴν· οὐδὲ γὰρ ἄπτεσθαι ἀναγκαῖον. Ἐτι, πῶς ποτὶ εὐθεῖα ἔσται γραμμὴ καὶ περιφέρεια; οὐδὲν γὰρ διόλει· ἡ σύναψις τῶν στιγμῶν ἐν τῇ εὐθείᾳ καὶ περιφερείᾳ. Τὸ γὰρ ἄμερὲς τοῦ ἀμεροῦς ὅλον ὅλου ἄπτεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὅλως ἄπτεσθαι. Εἰ οὖν αἱ μὲν γραμμαὶ διάφοροι, ἡ δὲ σύναψις ἄδιάφορος, οὐκ ἔσται δὴ γραμμὴ ἐκ τῆς συνάψεως. Ὡστε οὐδὲ ἐκ στιγμῶν. Ἐτι, ἀναγκαῖον ἢ ἄπτεσθαι, ἢ μὴ ἄπτεσθαι τὰς στιγμάς ἀλλήλων. Εἰ μὲν τὸ ἐφεξῆς ἄπτεσθαι ἀνάγκη, ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος· εἰ δὲ ἐνδέχοιτο τὸ ἐφεξῆς εἶναι μὴ ἄπτόμενον, τὸ δὲ συνεχὲς οὐδὲν ἄλλο λέγομεν, ἢ τὸ ἐξ ὧν ἔστιν ἀπτομένων· ὥστε καὶ οὕτως ἀνάγκη τὰς στιγμάς ἄπτεσθαι ἀλλήλων, ἢ εἶναι γραμμὴν συνεχῆ. Ἐτι, εἰ ἄτοπον στιγμὴ ἐπὶ στιγμῆς, ἵνα ἢ γραμμὴ καὶ ἐπὶ στιγμῇ· ἐπεὶ ἡ γραμμὴ ἐπίπεδον, ἀδύνατον τὰ εἰρημένα εἶναι. Εἴτε γὰρ ἐφεξῆς αἱ στιγμαὶ εἰσι, καὶ κληθήσεται ἡ γραμμὴ κατ' οὐδετέρας τῶν στιγμῶν, ἀλλ' ἀνὰ μέσον· εἴθ' ἄπτονται γραμμῇ, ἔσται τῆς μιᾶς στιγμῆς χώρα.

Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ἐτι, διαιροῦτ' ἂν ἅπαντα καὶ ἀναλύοιτο εἰς στιγμὰς, καὶ ἡ στιγμή μέρος σώματος· εἴπερ τὸ μὲν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων, τὸ δ' ἐπίπεδον ἐκ γραμμῶν, αἱ δὲ γραμμαὶ ἐκ στιγμῶν. Εἰ δ' ἐξ ὧν πρώτων ἐνυπαρχόντων ἕκαστά ἐστι, στοιχεῖά ἐστι ταῦτα, αἱ στιγμαὶ ἂν εἴησαν στοιχεῖα σωμάτων. Ὥστε συνώνυμα στοιχεῖα, οὐδέτερά τῶ εἶδει. Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι οὐκ ἔστι γραμμὴ ἐκ στιγμῶν. Ἀλλ' οὐδὲ ἀφαιρεθῆναι οἷόν τε στιγμήν ἀπὸ γραμμῆς. Εἰ γὰρ ἐνδέχεται ἀφαιρεθῆναι, καὶ προστεθῆναι δυνατόν· προστεθέντος δὲ τινος, τὸ προστεθέν, μείζον ἔσται τοῦ ἐξ ἀρχῆς, εἰάν τοιοῦτον ἢ τὸ προστιθέμενον, ὥστε ἐν ὅλῳ ποιεῖν, ἔσται γραμμὴ γραμμῆς στιγμήν μείζον. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν μὲν, οὐχ οἷόν τε, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐνδέχεται στιγμήν ἀπὸ γραμμῆς ἀφελεῖν, τῷ ἐνυπάρχειν ἐν τῇ ἀφαιρουμένῃ γραμμῇ. Εἰ τοῦ ὅλου ἀφαιρεῖται καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας, ἀγραμμῆς δ' ἦν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας, στιγμήν καὶ γραμμῆς ἐγγωρεῖ ἀφαιρεῖν καὶ στιγμήν ἐνδέχοιτο. Αὕτη δὲ ἡ ἀφαίρεσις κατὰ συμβεβηκός. Εἰ δὲ τὸ πέρας ἄπτεται, αὐτὰ πέρας ἢ αὐτοῦ, ἢ τῶν ἐκείνου τινός. Ἡ δὲ στιγμή, ἢ πέρας γραμμῆς, ἄπτεται. Ἡ μὲν οὖν γραμμῆς ἔσται στιγμή μείζων. Ἡ δὲ στιγμή ἐκ στιγμῶν τῶν ἄπτομένων, οὐδὲν ἀνὰ μέσον. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τομῆς, εἰ ἡ τομὴ ἐκ στιγμῆς, καὶ ἡ τομὴ ἄπτεται τινός· καὶ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ καὶ ἐπιπέδου· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ στερεὸν ἐξ ἐπιπέδων καὶ γραμμῶν. Οὐκ ἄληθές δὲ κατὰ στιγμήν εἰπεῖν, οὐδ' ὅτι καὶ ἐλαχίστη τῶν ἐκ γραμμῆς

εἰς ἐλάχιστον τῶν ἐνυπαρχόντων εἴρηται. 'Τὸ δὲ ἐλάχιστον, ὃν ἐλάχιστόν ἐστι, καὶ ἑλαττόν ἐστιν. Ἐν δὲ τῇ γραμμῇ οὐδὲν ἄλλο ἢ στιγμαὶ καὶ γραμμαὶ ἐνυπάρχουσιν. Ἡ δὲ γραμμὴ τῆς στιγμῆς οὐκ ἔστι μείζων· οὐδὲ γὰρ τὸ ἐπίπεδον τῆς γραμμῆς. Ὡς οὐκ ἔσται στιγμή τὸ ἐν γραμμῇ ἐλάχιστον. Εἰ δὲ συμβλητὸν τῇ γραμμῇ ἢ στιγμή, τὸ δὲ ἐλάχιστον ἐν τρισὶ προσώποις, οὐκ ἔσται ἡ στιγμή τῶν ἐν τῇ γραμμῇ ἐλάχιστον. Καὶ ἄλλ' αὐτὰ ἐνυπάρχει παρὰ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς ἐν τῷ μήκει. Οὐ γὰρ ἐκ στιγμῶν. Εἰ δὲ τὸ ἐν τόπῳ ὃν ἡ στιγμή μῆκος, ἢ ἐπίπεδον ἢ στερεὸν ἐκ τούτων τί· ἐξ ὧν δ' ἐστὶν ἡ γραμμὴ, ἐκεῖνα ἐν τόπῳ· καὶ γὰρ ἡ γραμμὴ, καὶ μήτε σῶμα μήτ' ἐπίπεδον, μήτε τι ἐκ τούτων ἐνυπάρχει τῇ γραμμῇ, οὐκ ἔσται οὐθὲν ὅλως παρὰ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς ἐν τῷ μήκει. ἔτι εἰ τοῦ ἐν τόπῳ ὄντος τὸ μείζον λεγόμενον μῆκος ἢ ἐπιφάνεια στερεόν, ἢ δὲ στιγμή ἐν τόπῳ, τὸ δ' ἐν τῷ μήκει ὑπάρχον παρὰ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς οὐθὲν τῶν προειρημένων, ὥστ' οὐκ ἔσται ἡ στιγμή τῶν ἐνυπαρχόντων ἐλάχιστον. ἔτι εἰς ὃ ἐλάχιστόν τι τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, μήτε τῆς οἰκίας συμβαλλομένης πρὸς αὐτὸ λέγεται· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οὐδὲ τὸ ἐν γραμμῇ ἐλάχιστον πρὸς γραμμὴν συγκρινόμενον ἔσται. Ὡς τε οὐχ ὑρμόσει τὸ ἐλάχιστον ἐπὶ τὸ μὴ ὄν ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ ἔστι τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐλάχιστον. Ὅμοιως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐνδέχεται γὰρ αὐτὴν γραμμὴν καθ' αὐτὴν εἶναι. Οὐκ ἔσται κατὰ ταύτην ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι τὸ ἐν γραμμῇ ἐλάχιστον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ στιγμή ἄρθρον ἀδιαίρετον. Τὸ μὲν γὰρ ἄρθρον, αἰεὶ δυοῖν

ὄρος· ἡ δὲ στιγμή, καὶ μιᾶς γραμμῆς ὄρος ἐστίν.
Ἔτι, ἡ μὲν, πείρας, ἡ δὲ, διαίρεσις μαῶλλον. Ἔτι, ἡ
γραμμὴ καὶ τὸ ἐπίπεδον, ἄρθρα ἔσονται· ἀνάλογον
γὰρ ἔχουσιν· ὅτι τὸ ἄρθρον διάφορόν πως ἐστί.
Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐποίησε, διὸ δεῦ ὀρθῶς. Ἡ δὲ
στιγμὴ καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀκινήτοις. Ἔτι οὐδεὶς ἔχει
ἄπειρα ἄρθρα ἐν τῷ σώματι ἢ τῇ χειρὶ, στιγμᾶς δὲ
ἀπείρους. Ἔτι λίθου ἄρθρον οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἔχει·
στιγμᾶς δὲ ἔχει.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΙΟΥ
ΩΣ ΦΑΣΙ ΤΙΝΕΣ
ΕΙΣ ΤΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΑΤΟΜΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ
ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ.

CAPUT I.

Τοῦ Παρμενίδου λέγοντος ἐν τῷ ὄν, καὶ τὸ παρὰ τὸ ὄν οὐδέν, ὥς μὴ ὄν, ἵνα μὴ πολλὰ λέγων, εἰσάξῃ καὶ τὸ μὴ ὄν, (πάντα γάρ φησι, τὰ ὄντα, καθὸ ὄντα, ἐν ἔστι· πολλὰ δ' ἂν εἶεν, εἰ καὶ τὸ ἕτερον τοῦ ὄντος, καὶ παρὰ τὸ ὄν, τὸ μὴ ὄν δηλονότι ἐστὶ. Καὶ ἄλλως δέ, ἵνα μὴ καὶ τὸ κενὸν εἰσαχθῇ, τὸ τὰ πολλὰ διορίζον, ὃ δὴ καὶ ἐκτόπως προσώχθιζεν) οἱ ἄμφι Ξενοκράτην καὶ Πλάτωνα, ἐνεδίδουσιν τῷ λόγῳ, καὶ τοῖς τὰς διχοτομίας, καὶ τὰς ἐπ' ἄπειρον διαιρέσεις τοῦ ὄντος εἰσάγουσιν, ὥς ἂν τὸ ἐν δειχθείη πολλὰ, καὶ οὐ κυρίως ἐν εἴῃ τὸ ὄν, εἰ διαιρετὸν εἴη, ὥς Παρμενίδης ἰσχυρίζετο, καὶ σὺν αὐτῷ Ζήνωνι, ὀναιρῶν τὰ πολλὰ, ὡς ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τοῦ Πλατωνικοῦ Παρμενίδου. Τοῖς τοιούτοις οὖν οἱ ἄμφι Ξενοκράτην καὶ Πλάτωνα ἀντιταίνοντες, ἀδιαίρετα ἐποιοῦν μεγέθη, ὧν καὶ τὸ ὄν ἐκείνο ἐτίθουν, ὥστ' εἶναι καὶ ἐν, καὶ ἀδιαίρετον. Ὁ

τοίνυν φιλόσοφος, ὅτι οὐ δύναται εἶναι μέγεθος ἀδιαίρετον, ἀλλ' εἰς ἄπειρα διαιρετόν, πολλάκις μὲν τῶν αὐτοῦ λόγων ἐπέκρουσεν, οὐ χαλεπὸν λέγων καὶ τὸ τὰς ἀτόμους γραμμὰς ἀναιρεῖν· μάλιστα δὲ ἐν τῷ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, διαφόρως ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐπιχειρήσας, ὅστιρον τὴν οἰκείαν γνώμην ἐκτίθεται, τὴν περὶ τοῦ, μὴ εἶναι ποτε μέγεθος ἀδιαίρετον, ἀλλὰ διαιρετόν καὶ εἰς ἄπειρα· καὶ τοῦτο θὴ ἐπίθει τὸ ἄπειρον ἐν τῇ φυσικῇ δυνάμει λέγων τοῦτο, οὐκ ἐνεργεία. Εἰ γὰρ ἐνεργηθεῖη ἡ τριαύτη διαίρεσις, στήσεται, καὶ λοιπὸν παρανθήσεται. Τοῦτο ἄρα καὶ ἐν ταῦθα ἐν ἰδίᾳ πραγματεία ἐκτίθησιν, ἐπιχειρῶν πρότερον τὸν οἰκῆον διαλεκτικὸν τρόπον ἐκ τῶν ἐναντίων. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο προὔργου ἦν τῇ διαλεκτικῇ τὸ ἀμφοτέρωθεν θυνάμενον τὸν λέγοντα ἐπιχειρεῖν, τὸ μᾶλλον δοκοῦν θηρᾶσθαι. Ἄρα τοίνυν, φησὶν, εἰσὼν ἄτομοι γραμμαὶ, καὶ μέγεθος τι, ἢ διχῇ διαστατόν, ἢ καὶ σῶμα τριχῇ διαστατόν, καὶ ὅλως ποσὸν ἀμερές τι, ὥσπερ ἐνιοί φασιν. Ἀρχεται τοίνυν καὶ ἐπιχειρεῖ, καὶ πρώτως οὕτως εἰσάγει τὸ ἀδιαίρετον μέγεθος. Ὁμοίως ἐστὶν ἐν πᾶσι, τό τε ὀλίγον καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ μέγα. Εἰ γοῦν καὶ ἐν τῷδὲ τῷ ὀλίγῳ καὶ μικρῷ μεγέθει, ἄπειροί εἰσι διαιρέσεις, ὥς ὁ φιλόσοφος ὑποτίθησιν, οὐκ ἔστιν ἐκείνο ὀλίγον καὶ μικρὸν, ἀλλὰ πολὺ καὶ μέγα. Πῶς γὰρ ὀλίγον, ὅπερ ἀπείρους ἔξει τὰς διαιρέσεις; Καὶ πῶς μικρὸν, το τόσας διαιρέσεις θυνάμενον; Ἡ γοῦν οὐκ ἔσται που ὀλίγον καὶ μικρὸν, ἀλλὰ πάντα πολλὰ καὶ μεγάλα· ἢ εἴπερ ἐστὶ καὶ ὀλίγον καὶ μικρὸν, ταῦτόν τῷ πολλῷ καὶ μεγάλῳ ἔσται· ἢ τὸ τρίτον

ARIST. DE LINEIS.

D

ἔσται μέγεθος ἀδιαίρετον, ὅσπερ ἔξει τὴν προσηγορίαν ταύτην τὴν τοῦ μικροῦ καὶ ὀλίγου, ὥς μὴ δυνάμενον εἰς ἐλάττω ἑαυτοῦ διαιρεθῆναι, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ πολλὰς διαιρέσεις παρασχεῖν. Ἄλλως τε δὲ, καὶ εἰ ἀπείρους διαιρέσεις ἔξει καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ οὔτε τὸ μέγα πλείους, οὔτε τὸ μικρὸν ἐλάττους τε καὶ ὀλίγους, τί διοίσει τὸ μέγα τοῦ μικροῦ; Ὡστε διὰ ταῦτα ἀνάγκη εἶναι ἀμερές μέγεθος, καθὼς τὸ μὲν μέγα, πολλὰς διαιρέσεις δεῖξεται, τὸ δὲ μικρὸν ὀλίγας, καὶ οὐχ ὅσας τὸ μέγα. Κατὰ τοῦτο γὰρ καὶ διοίσει τὸ μέγα τοῦ μικροῦ. Ἔστι δὲ ἡ δεῖξις δῆθεν δι' ἀδυνατοῦ. Ἐτι εἰ καὶ ἐκείνον τὸν λέγοντα ταῦτα ἰδεῖν τῶν ὄντων εἰσὶ, καὶ οὐ μόνον ἀνθρώπου καὶ βροῦς, ἀλλὰ καὶ σώματος, καὶ ἐπιπέδου, καὶ γραμμῆς; καὶ ἔστι διὰ ταῦτα καὶ γραμμῆς ἰδέα· ἔστι δὲ καὶ πρώτη αὕτη τῶν καθ' ἕκαστα γραμμῶν, καὶ συνωνύμων, κατὰ τοὺς τιθεμένους ἰδέας; τὰ δὲ μέρη τοῦ ὅλου πρότερα τὴν φύσιν, [διαιρετὴ ἂν εἴη καὶ ἡ γραμμὴ ἐκείνη ἢ πρώτη τῶν γραμμῶν· καὶ εἰ μὴ εἰς ἄπειρα, τέως εἰς πεπερασμένα κατ' ἐκείνους, καὶ ἔσονται τὰ μέρη πρότερα τῆς ὑποκειμένης πρώτης πάντων γραμμῆς. Τὸ γοῦν διαιρεῖσθαι ἐκείνην, κοινὸν τοῖς φιλοσόφοις ὑπόκειται. Μέγεθος γὰρ καὶ ἐκείνη· πᾶν δὲ τὸ μέγεθος διαιρετόν. Τί δὲ τῷ λόγῳ τῷ εἰς πεπερασμένα διαιροῦντι, προστίθεται τὸ τοιοῦτον, εἰ ἀνάγκη διαιρεῖσθαι εἰς πεπερασμένα κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, καὶ οὐκ εἰς ἄπειρα; Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κάλλιον ἀπαλλάξαι ὃ εἰς πεπερασμένα διαιρῶν, ἢ ὃ εἰς ἄπειρα, ὅσῳ κᾶκῆτος μὲν τὰς ἀρχὰς τῆς γραμμῆς ἐκείνης, καὶ τὰ μέρη πεπερασμένα ποιήσει, οὗτος δὲ

ἄπειρα. Τῶν δ' ἀπείρων οὐτ' ἐπιστήμη, οὐτε σύν-
 θεσίς ἐστί τις. Ἡ ρητίον ὅτι πρὸς τὸ ἀπλῶς εἶναι
 ἰδέας, ὁ λόγος μάχεται, ὅτι εἰ-εἶν, ἄρα καὶ κείναι ὡς
 μεγέθη διαιρεθήσονται· ὥσπερ ἄρα καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν
 ὁρῶντων αὐτογραμμῶν, αὐτοτρίγωνον καὶ αὐτοτετρά-
 γωνον, καὶ ὅλως πᾶν ἐπίπεδον, καὶ ἅπαν σῶμα. Ἔστι
 δὲ εἰπεῖν καὶ ἄλλο, ὅτι ἐκεῖνοι ἰδέας τιθέμενοι, τὰς
 ἀτόμους δι' ἐκείνας κατεσκεύαζον, ὡς ἂν τῆς αὐτο-
 γραμμῆς τεθείσης ὡς ἰδέας, μὴ ἀναγκάζοντο καὶ
 ταύτην διαιρεῖν, καὶ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀκίνητον ἐκείνης
 ὀναιροῖτο, κατὰ τὴν αὐτῶν δόξαν, ἀλλ' ὡς ἀδιαίρε-
 τον δέχοιντο πολλῶ μᾶλλον ἐκείνην τὴν πρώτην γραμ-
 μὴν· καὶ διὰ ταῦτ' εὐοδοῦνται τὸ δεύτερον ἐπιχει-
 ρημα. Τρίτον, εἰ σώματά εἰσι τὰ στοιχεῖα, τῶν δὲ
 στοιχείων οὐδὲν πρότερον, τὰ δὲ μέρη τοῦ ὅλου πρό-
 τερα, ἀδιαίρετον ἂν εἴη τὸ πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ στοι-
 χεῖα, ὡς ἂν μὴ πρότερα τῶν πρώτων στοιχείων εὐρε-
 θείεν τὰ μέρη. Ὡστε οὐ μόνον ἐν τοῖς νοητοῖς τὸ
 ἄμερές ἔσται, ὡς θεῖον καὶ νοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς
 αἰσθητοῖς ἔσται τι ἄμερές, τὸ στοιχεῖον. Καίτοι
 τοῦτο φαίη τις ἂν πρὸς τὸν λόγον τὸν εἰς πεπερα-
 σμένα διαιροῦντα, καὶ οὐκ εἰς ἄπειρα. Ῥητίον τοί-
 νυν, ὡς ἐκεῖνοι μὴ μόνον ἀδιαίρετον τὴν ἰδέαν ἐτίθουν,
 ἀλλὰ καὶ τὸ στοιχεῖον, οἷον πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ, ἢ
 μᾶλλον τὸ αὐτοτρίγωνον καὶ αὐτοτετράγωνον· καὶ
 ἐντεῦθεν παρίστων, ὡς μὴ μόνον οὐ πᾶν σῶμα εἰς
 ἄπειρον διαιρετόν, ἀλλ' οὐδὲ ἀπλῶς πᾶν σῶμα διαι-
 ρετόν· τὰ γὰρ στοιχεῖα, σώματα ὄντα, ἀδιαίρετά εἰ-
 σιν· ἵνα μὴ πρότερα τῶν πρώτων εὐρεθείεν. Πρό-
 τερα γὰρ τὰ μέρη τοῦ ὅλου, τῶν δὲ στοιχείων οὐδὲν

πρότερον. Ἔστι δὲ ὁ συλλογισμὸς διεικτικός· τὰ στοι-
χεῖα, σώματα ὄντα, οὐ διαιρεθήσονται, ἵνα μὴ τῶν
ἀρχῶν ἀρχαὶ εὐρεθῇεν, πρότερα τὰ μέρη τοῦ ὅλου.
Ἵσται τὰ τοιαῦτα σώματα οὐ διαιροῦνται. Τὰ στοι-
χεῖα ἄρα οὐ διαιρεθήσονται. Καὶ ἔστιν ἡ μείζων
πρότασις ἐξ ὑποθέσεως διὰ τοῦ διαζευκτικοῦ. Τὰ
τοιαῦτα γὰρ σώματα ἢ διαιροῦνται, ἢ οὐ διαιροῦν-
ται. Ἄλλ' εἰ διαιροῦνται, ἔσονται τινα πρότερα τῶν
πρώτων. Ἐπεὶ γοῦν οὐ πέφυκε διαιρεῖσθαι, ἀδιαί-
ρετα ἄρα, κατὰ τὸν τρίτον τρόπον τῶν ὑποθετικῶν,
τὸν τῇ ἀναιρέσει θατέρου κατασκευάζοντα θάτερον.
Ἔτι δὲ καὶ ὁ τοῦ Ζήνωνος λόγος τὸ εἰς ἄπειρον τῶν
μεγεθῶν διαιρετὸν ἀναιρεῖ, εἴπερ ἀδύνατον, ὥς ἐκεῖ-
νος ἔλεγεν, ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἀπείρων ἀψασθαι.
Δι' ὥρας γὰρ μίᾳ διέλθοι τις στάδιον. Εἰ γοῦν τὸ
στάδιον εἰς ἄπειρα διαιρετὸν, ἄψαιτο ἂν τις διερχό-
μενος τὸ στάδιον, ἀπείρων τῶν τοῦ σταδίου σημείων
ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, τῇ μιᾷ ὥρᾳ. Καὶ ἄλλως, ὅτι
πρότερον δεῖ ἀφικέσθαι ἐπὶ τὸ ἡμῖσι τὸν διερχόμε-
νον. Τοῦ δὲ ἀεὶ μὴ ἀμεροῦς, πάντως ἔσται ἀεὶ ἡμι-
σι. Εἰ δὲ ἀπτεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπερασμένῳ χρό-
νῳ τὸ ἐπὶ γραμμῆς φερόμενον, τὸ δὲ θᾶττον ἐν τῷ
ἴσῳ χρόνῳ πλείον διανύει. Θᾶττον γὰρ τό τε ἐν ἴσῳ
πλείον, καὶ τὸ ἐν ἐλάττω ἴσον, καὶ τὸ ἐν ἐλάττω
πλείον, καθὼς ἐν τῇ φυσικῇ ἔλεγε. Ταχίστη δὲ ἡ τῆς
διανοίας κίνησις, πάσης διαστατικῆς καὶ σωματικῆς
φορᾶς, καὶ ἡ διάνοια τῶν ἀπείρων ἐφάπτοτο καθ'
ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ἵσται εἰ τὸ καθ' ἕκα-
στον ἀπτεσθαι τὴν διάνοιαν ἀριθμεῖν ἔστιν, ἐνδέχε-
ται ἀριθμεῖν τὰ ἄπειρα ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Εἰ

δὲ τοῦτο ἀδύνατον, εἴη ἂν ἄτομος γραμμή. Ἐτι ἐξ ὧν αὐτοὶ οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λέγουσιν, εἴη ἂν τις ἄτομος γραμμή, ὥς φασιν, εἴπερ σύμμετροί εἰσιν αἱ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμεναι. Ὅσαι δὲ εἰσι σύμμετροι, πάσαι εἰσι μετρούμεναι. Εἴη γὰρ ἂν τι μήκος, ᾧ μετρηθῇσονται πᾶσαι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη ἀδιαιρετον εἶναι. Εἰ γὰρ διαιρετὸν, καὶ τὰ μέρη τούτου οὐ μέτρου τινὸς ἔσονται. Σύμμετρα γὰρ τῷ ὅλῳ. Καὶ ἐπεὶ σύμμετρα ταῦτα τῷ ὅλῳ, ἔξουσιν καὶ ταῦτα μέτρου κοινόν. Σύμμετρα γὰρ εἰσι, τὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμενα. Ὡστε ἐπεὶ τοῦ μέτρου τὰ μέρη σύμμετρα τῷ ὅλῳ εἰσὶ, κοινὸν μέτρον ἄλλο τοῖς τε μέρεσι τοῦ μέτρου, καὶ τῷ ὅλῳ ἔσται. Καὶ αὖθις ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέτρῳ τὸ τοιοῦτον ζητηθήσεται· καὶ ἂν διαιρετὸν καὶ κείνῳ, τοῦτο καὶ ἐπ' ἐκείνῳ γενήσεται, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. Εἰ οὖν πον στήσεται, καὶ ἄτομος εὐρεθήσεται, οὐδὲν κωλύει καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου μέτρου τὸ ἄτομον εἶναι. Ὡστε πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ μέτρου συνθετοὶ γραμμαὶ, ἐξ ἁμερῶν συγκείσονται. Τοῦτο δὲ συμβήσεται φασιν, καὶ τοῖς ἐπιπέδοις σχήμασι, μὴ μόνον ἐπὶ ταῖς γραμμαῖς, ἐξ ὧν τὰ σχήματα. Πάντα γὰρ τὰ σχήματα τὰ ἀπὸ τῶν ῥητῶν γραμμῶν (ῥηταὶ δὲ εἰσι, πρὸς ὧς αἱ ἄλλαι εὐθεῖαι πλήθει ἄπειροι καὶ σύμμετροι, καὶ ἀσύμμετροι. Πρὸς δ' ἀλλήλας εἰσὶ σύμμετροι, ἢ μήκει καὶ δυνάμει [ἢ δυνάμει] μόνον) πάντα οὖν τὰ ἀπὸ τῶν τοιούτων ῥητῶν γραμμῶν σχήματα, σύμμετρα ἀλλήλοις. Ὡστε καὶ ταῦτα κοινῷ τινι μέτρῳ ἐπιπέδῳ μετρηθήσονται, καὶ ἀκολουθῶς ταῖς γραμμαῖς, φασίν, ἔσται καὶ αὐτὸ τὸ μέτρον ἁμερές. Ὡστε μὴ μόνον ἀνάγκη εἶναι

γραμμὴν ἄτομον τῶν τὰς συμμετρους γραμμὰς μετροῦσαν, ἀλλὰ καὶ σχῆμα ἐπίπεδον ἄτομον, τὸ τὰ ἐπίπεδα σύμμετρα σχήματα μετροῦν. Ὅτι δὲ οὐ παντάπασι σύμμετρα κατὰ τι κοινὸν μέτρον, δεικνυσιν ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων κατατομή, ὡς ἐν τῷ μβ' τοῦ δεκάτου βιβλίου τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου κεῖται, λέγοντος ἐκεῖ τοῦ γεωμέτρου, ὅτι ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων, κατὰ ἓν σημεῖον διαιρεῖται εἰς τὰ ὀνόματα· ὃ δὴ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν διασαφηνίσομεν προϋόντες. Ἀλλὰ μὴν φασι, εἴ τι τμηθήσεται μέτρον τινὰ τεταγμένην καὶ ὠρισμένην γραμμὴν, οὐκ ἔσται οὔτε ῥητὴ, οὔτε ἄλογος, οἷον ἀποτομὴν ἐκ δυοῖν ὀνομάτων· ἀλλὰ καθ' αὐτὰς μὲν οὐδέ τις ἐξουσι φύσεις, πρὸς ἀλλήλας δὲ ἔσονται ῥηταὶ καὶ ἄλογοι.

CAPUT H.

Πρῶτον οὖν σαφηκιστέον ὡς οἷον τε τὸ θεωρήμα, καὶ ληπτέον τί τὸ ῥητὸν, καὶ τί τὸ ἄλογον, καὶ τί τὸ σύμμετρον, καὶ τί τὸ ἀσύμμετρον, καὶ τίνα τὰ ὀνόματα· καὶ εἰθ' οὕτως τὰ τοῦ ἐπιχειρήματος ἐκθήσόμεθα. Σύμμετρα μεγέθη λέγονται, τὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμενα· καὶ ἄλλως δὲ τὰ ἔχοντα λόγον, ὃν ἀριθμὸς πρὸς ἀριθμόν· οἷον ὁ ιε' τῷ κδ' σύμμετρος. Κοινὸν γὰρ μέτρον αὐτῶν ὁ θ'. Ἀσύμμετρα δὲ, ὧν μηδὲν ἐνδέχεται κοινὸν μέτρον γενέσθαι. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν, ἀδύνατον γενέσθαι τὸ ἀσύμμετρον πλατυκῶς. Καὶ γὰρ οὐδεὶς ἄλλος ἀριθμὸς ὁ μετρῶν ἢ, ἀλλ' οὖν ἡ μονὰς μόνη καθ' ἑαυτὴν μετρήσει καὶ ἀμφοτέρους, ὥς εἶναι καὶ τούτους κατὰ μονάδα, τὸ κοινὸν μέτρον ἀπάντων τῶν ἀριθμῶν, συμμέτρους. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οἱ Πυθαγόρειοι

πρῶτοι εὐρήκασιν τὸ ἀσύμμετρον, διὰ τὴν ἐπ' ἄπειρον
 διαίρεσιν αὐτῶν. Εὐθεῖαι δὲ σύμμετροί εἰσιν, ἥ καὶ
 μήκει καὶ δυνάμει· ἀδύνατον γὰρ μήκει οὖσας συμ-
 μέτρους, μὴ καὶ δυνάμει εἶναι· ἢ δυνάμει μόνον, οὐ
 μὴν δὲ μήκει· οἷον ὡς ἐπὶ παραδείγματος· ἔστω
 γραμμὴ μονάδων ε', καὶ ἄλλη μονάδων δ'· σύμμετροι
 αὐταὶ μήκει. Μετρεῖ γὰρ αὐτὰς γραμμὴ μονάδων
 δύο. Δύνανται γοῦν αὐταὶ καὶ σύμμετρα μεγέθη
 τετράκις γὰρ τὰς ε', καὶ τειράκις τὰ δ', ες'. Τὰ
 δὲ καὶ τὰ ες', καὶ αὐτὰ σύμμετρά εἰσι, τῷ δ' με-
 τρούμενα. Τὰ δὲ δυνάμει μόνον σύμμετρα, οὐ μὴν
 δὲ καὶ μήκει, ἡ διάμετρος καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ αὐτοῦ
 τετραγώνου δείξει. Ἐστω γοῦν κατὰ τετράγωνον
 ἀριθμὸν τὸν θ' σχῆμα ἐπίπεδον. Ἐχει γοῦν τὸ τοι-
 οῦτον τετράγωνον σχῆμα διάμετρον. Τὸ δὲ ἀπὸ τῆς
 διαμέτρου γιγνόμενον τετράγωνον, διπλάσιόν ἐστι
 τοῦ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Ὡστε τὰ μὲν τετράγωνα πρὸς
 ἄλληλα σύμμετρα, ἐπεὶ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου, διπλά-
 σιον τοῦ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Τὸ διπλάσιον γὰρ πρὸς
 τὸ ἡμισυ σύμμετρον. Αὐταὶ δὲ αἱ γραμμαὶ αἱ ποι-
 οῦσαι τὰ τετράγωνα, ἡ τε πλευρὰ τοῦ τετραγώνου, καὶ
 ἡ διάμετρος, ἀσύμμετροι μήκει, εἰ καὶ σύμμετροί εἰ-
 σι δυνάμει. Δύνανται γὰρ τὰ σύμμετρα τετράγωνα
 ταῦτα. Εἰ δὲ τεθείη ἡ πλευρὰ τῇ διαμέτρῳ σύμμε-
 τρος καὶ μήκει, ἔσται τὰ περιττὰ, ἥγουν τὰ θ', ἴσα
 τοῖς ἀρτίοις, ἥγουν τοῖς ἡ'. Τῶν γὰρ ες' τὸ ἡμισυ,
 ὅκτω ὁμολογουμένως. Ἡμισυ δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς
 πλευρᾶς τετράγωνον, τοῦ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετρα-
 γώνου. Ἐστι δὲ τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον θ',
 μονάδων. Εἰ γοῦν καὶ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετρά-

γραμμὴν ἄτομον τῶν τὰς συμμετρους γραμμὰς μετροῦσαν, ἀλλὰ καὶ σχῆμα ἐπίπεδον ἄτομον, τὸ τὰ ἐπίπεδα σύμμετρα σχήματα μετροῦν. Ὅτι δὲ οὗ παντάπασι σύμμετρα κατὰ τι κοινὸν μέτρον, δεικνυσιν ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων κατατομή, ὡς ἐν τῷ μβ' τοῦ δεκάτου βιβλίου τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου κεῖται, λέγοντος ἐκεῖ τοῦ γεωμέτρου, ὅτι ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων, κατὰ ἓν σημεῖον διαιρεῖται εἰς τὰ ὀνόματα· ὃ δὲ καὶ κατὰ τὸ δυνατόν διασαφηνίσομεν προϊόντες. Ἀλλὰ μὴν φασιν, εἴ τι τμηθήσεται μέτρον τινὰ τεταγμένην καὶ ὠρισμένην γραμμὴν, οὐκ ἔσται οὔτε ῥητὴ, οὔτε ἄλογος, οἷον ἀποτομὴν ἐκ δυοῖν ὀνομάτων· ἀλλὰ καθ' αὐτὰς μὲν οὐδέ τινας ἔξουσιν φύσεις, πρὸς ἀλλήλας δὲ ἔσονται ῥηταὶ καὶ ἄλογοι.

CAPUT H.

Πρῶτον οὖν σαφηνοῦσι ὡς οἷόν τε τὸ θεώρημα, καὶ ληπτέον τί τὸ ῥητὸν, καὶ τί τὸ ἄλογον, καὶ τί τὸ σύμμετρον, καὶ τί τὸ ἀσύμμετρον, καὶ τίνα τὰ ὀνόματα· καὶ εἰθ' οὕτως τὰ τοῦ ἐπιχειρήματος ἐκθησόμεθα. Σύμμετρα μεγέθη λέγονται, τὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμενα· καὶ ἄλλως δὲ τὰ ἔχοντα λόγον, ὃν ἀριθμὸς πρὸς ἀριθμόν· οἷον ὁ ις' τῷ κδ' σύμμετρος. Κοινὸν γὰρ μέτρον αὐτῶν ὁ θ'. Ἀσύμμετρα δὲ, ὧν μηδὲν ἐνδέχεται κοινὸν μέτρον γενέσθαι. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν, ἀδύνατον γενέσθαι τὸ ἀσύμμετρον πλατυκῶς. Καὶ γὰρ οὐδεὶς ἄλλος ἀριθμὸς ὁ μετρῶν ἢ, ἀλλ' οὖν ἡ μονὰς μόνη καθ' ἑαυτὴν μετρήσει καὶ ἀμφοτέρους, ὡς εἶναι καὶ τούτους κατὰ μονάδα, τὸ κοινὸν μέτρον ἀπάντων τῶν ἀριθμῶν, συμμέτρους. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οἱ Πυθαγόρειοι

πρῶτοι εὐρήκασιν τὸ ἀσύμμετρον, διὰ τὴν ἐπ' ἀπείρον διαίρεσιν αὐτῶν. Εὐθὺς αὖτε δὲ σύμμετροι εἰσιν, ἥ καὶ μήκει καὶ δυνάμει· ἀδύνατον γὰρ μήκει οὕσας συμμέτρους, μὴ καὶ δυνάμει εἶναι· ἢ δυνάμει μόνον, οὐ μὴν δὲ μήκει· οἷον ὡς ἐπὶ παραδειγματος· ἔστω γραμμὴ μονάδων ε', καὶ ἄλλη μονάδων δ'· σύμμετροι αὐταὶ μήκει. Μετρεῖ γὰρ αὐτὰς γραμμὴ μονάδων δύο. Δύνανται γοῦν αὐταὶ καὶ σύμμετρα μεγέθη τετράκις γὰρ τὰς ε', κδ'· καὶ τειράκις τὰ δ', ις'. Τὰ δὲ κδ', καὶ τὰ ις', καὶ αὐτὰ σύμμετρά εἰσι, τῷ δ' μετρούμενα. Τὰ δὲ δυνάμει μόνον σύμμετρα, οὐ μὴν δὲ καὶ μήκει, ἢ διάμετρος καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ αὐτοῦ τετραγώνου δείξει. Ἐστω γοῦν κατὰ τετράγωνον ἀριθμὸν τὸν θ' σχῆμα ἐπίπεδον. ἔχει γοῦν τὸ τοιοῦτον τετράγωνον σχῆμα διάμετρον. Τὸ δὲ ἀπὸ τῆς διαμέτρου γιγνόμενον τετράγωνον, διπλάσιόν ἐστι τοῦ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Ὡστε τὰ μὲν τετράγωνα πρὸς ἀλλήλα σύμμετρα, ἐπεὶ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου, διπλάσιον τοῦ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Τὸ διπλάσιον γὰρ πρὸς τὸ ἡμισυ σύμμετρον. Αὐταὶ δὲ αἱ γραμμαὶ αἱ ποιοῦσαι τὰ τετράγωνα, ἢ τε πλευρὰ τοῦ τετραγώνου, καὶ ἡ διάμετρος, ἀσύμμετροι μήκει, εἰ καὶ σύμμετροί εἰσι δυνάμει. Δύνανται γὰρ τὰ σύμμετρα τετράγωνα ταῦτα. Εἰ δὲ θεθῇ ἡ πλευρὰ τῇ διαμέτρῳ σύμμετρος καὶ μήκει, ἔσται τὰ περιττὰ, ἥγουν τὰ θ', ἴσα τοῖς ἀρτίοις, ἥγουν τοῖς ἡ'. Τῶν γὰρ ις' τὸ ἡμισυ, ὅκτω ὁμολογουμένως. Ἡμισυ δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον, τοῦ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετραγώνου. Ἐστὶ δὲ τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον θ', μονάδων. Εἰ γοῦν καὶ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετρά-

γωνον, ἀπὸ συμμετρου τῆς πλευρᾶς τῇ διαμέτρῳ ὑπο-
 τεθήσεται γεγονός, ὥς εἶναι τὴν μὲν πλευρὰν τριῶν
 μονάδων, τὴν δὲ διάμετρον τεττάρων, (οὕτω γὰρ ἂν
 εἶεν αἱ γραμμαὶ καὶ μήκει σύμμετροι) γενήσεται τὸ
 ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετράγωνον, μονάδων ἑξ· διπλά-
 σια καὶ τῶν ὀκτὼ κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν, διπλάσια
 καὶ τῶν ἐννέα. Τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον,
 ἐννέα μονάδων ἦν, οὐ τινος τοῦτο δὴ τὸ ἀπὸ τῆς δια-
 μέτρου τετράγωνον, γεωμετρικαῖς ἀποδείξεσι διπλά-
 σιον ἀποδείκνυται. Ἔσται τοίνυν ἴσα τὰ θ' τοῖς η',
 καὶ τὰ περιττὰ τοῖς ἀρτίοις· ὅπερ ἀδύνατον. Ἡ γοῦν
 προτεθεῖσα εὐθεῖα ὁποιαδηποτοῦν, πρὸς ἣν παρα-
 βαλλόμεναι αἱ λοιπαὶ, ἢ σύμμετροι εὐρίσκονται, ἢ
 καὶ μήκει καὶ δυνάμει μόνον, ἢ ἀσύμμετροι· ἢ τοιαύ-
 τη εὐθεῖα ῥητὴ παρὰ τοῖς γεωμέτραις καλεῖται, ὥς-
 πέρ τι σημεῖον προκείμενον καὶ ὁμολογούμενον. Τὰ
 γὰρ ὁμολογούμενα καὶ ὁρισμένα, ῥητὰ φασιν· οἷον
 φάμεν ἐπὶ ῥηταῖς συμφωνίαις. Τοῦτο γοῦν καθ' ὃ
 ῥητὸν τὸ ῥητὸν, καὶ ὥς κύριον ὄνομα· οἱ γεωμέτραι
 λέγουσι. Ῥητὴ γοῦν αὕτη ἢ προστεθεῖσα τὸ ὄνο-
 μα· καὶ αἱ ταύτη σύμμετροι, ῥηταὶ, εἴτε δυνάμει
 μόνον, εἴτε καὶ μήκει καὶ δυνάμει. Αἱ δὲ ταύτη ἀσύμ-
 μετροι, ἄλογοί, φησι, καλεῖσθωσαν. Καὶ τὸ ἀπὸ τῆς
 προτεθείσης ῥητῆς τετράγωνον, ῥητόν· καὶ τὰ τού-
 τῳ σύμμετρα, ῥητὰ. Τὰ δὲ τούτῳ ἀσύμμετρα, ἄλο-
 γά, φησι, καλεῖσθωσαν. Τὸ τοίνυν ἀσύμμετρον καὶ
 τὸ σύμμετρον τῶν μεγεθῶν, φύσει ἐστί· τὸ δὲ ῥητόν
 καὶ τὸ ἄλογον, θέσει, ὥς εἶναι τῇ προτεθείσῃ γραμ-
 μῇ. Ταύτην μὲν φέρε ῥητὴν, ὥς σύμμετρον· ταύτην
 δὲ ἄλογον, ὥς ἀσύμμετρον· καὶ ἀνθὶς τὴν ῥητὴν

ταύτην ἑτέραν ἄλογον εἶναι, καὶ τὴν ἄλογον ταύτην ἑτέραν ἴσως ῥητήν. Λέγει τοίνυν ὁ γεωμέτρης· ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων συγκειμένη γραμμὴ, εἴτ' οὖν ἡ ἐκ δύο ῥητῶν, κατὰ ἓν μόνον σημεῖον διαιρεῖται εἰς τὰ ὀνόματα. Αὗται γοῦν αἱ ῥηταί, δυνάμει εἰσὶ σύμμετροι. Αἱ δὲ δυνάμει σύμμετροι, κοινὸν μέτρον οὐκ ἔχουσιν, εἰ μὴ καὶ μήκει εἰσὶ σύμμετροι. Ὡστε οὐ πᾶσα γραμμὴ πάσῃ σύμμετρος· ἀλλ' ἡ μὲν, ταύτη καὶ μήκει καὶ δυνάμει σύμμετρος, ὡς γραμμὴ ποδῶν κ', γραμμῇ ποδῶν λ'. τὸ γὰρ κοινὸν μέτρον αὐτῶν, ἡ τῶν πέντε ποδῶν γραμμὴ· ἡ δὲ ἄλλη, τυχόν, εἰ καὶ μὴ μήκει, ἀλλὰ δυνάμει σύμμετρος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀποτομῶν τῶν ἐκ δύο ὀνομάτων, γίνεται, καὶ ἐπὶ τῆς τε πλευρᾶς καὶ τῆς διαμέτρου τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς τετραγώνου. Αὗται γὰρ ἀσύμμετροι μήκει οὐσαι, σύμμετρα τετράγωνα δύνανται· ἐν γὰρ θατέρου διπλάσιον ᾧς δὴ καὶ ῥητὰς λέγει· θατέραν πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν. ἄλλη δὲ ἄλλη οὔτε μήκει οὔτε δυνάμει σύμμετρος· ἦν καὶ ἄλογον καλεῖ πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων συντεθεῖσα γραμμὴ, καθ' ἓν σημεῖον δύναται τέμνεσθαι, ὡς εἶναι τὰς ἀποτομὰς ῥητὰς, καὶ δυνάμει συμμέτρους· κατ' ἄλλο δὲ οὐ δύνανται διαιρεῖσθαι, εἰς τὸ ῥητὰς ποιεῖν τὰς ἀποτομὰς· ἄρα ἡ τοιαύτη γραμμὴ ἐξ ἀμερῶν σύγκειται, καὶ ἡ διαίρεσις ταύτης μιᾶ ἔσται, εἰς τὸ ποιῆσαι γραμμὰς δύο μέτρα, τῶν ἐξ αὐτῶν γινομένων ἐπιπέδων, τῶν καὶ συμμέτρων ὄντων, ὧν τὰ μέτρα ἄτομα, ὡς ἐδείξαμεν. Εἰ γὰρ διαιρεθῇ μέτρον, φησὶ, τινὰ τεταγμένην καὶ ὠρισμένην γραμμὴν, οὔτε ῥητὴ ἐκείνη, οὔτε ἄλογος ἔσται καθ' αὐτήν. Οὐδὲ

τινά γάρ καθ' αὐτάς ἔχουσι φύσιν, ἀλλὰ καὶ ῥηται καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλας λέγονται. Συνάγουσι τοίνυν ἐκεῖνοι ἐκ τούτων οὕτω λέγοντες, ὥς ἐπεὶ σύγκειται μὲν γραμμὴ ἐκ δύο ὀνομάτων, καὶ καθ' ἓν μόνον σημείον τέμνεται, εἰς τὸ ποιῆσαι ῥητάς καὶ δυνάμει συμμέτρους, κατ' ἄλλο δὲ οὕτως, ἄρα ἐξ ἀμερῶν ἡ γραμμὴ συνετέθη· ἔστι δὲ ὁ λόγος σοφισματώδης. Οὐ γὰρ εἰ οὐ δύναται γραμμὴ εἰς λόγους τινὰς διαιρεῖσθαι, ἤδη καὶ ἀπλῶς ἀμερὴς καὶ ἄτομος.

CAPUT III.

Ταῦτα ὥς ἐκ τῶν ἀντιθέτων εἰπὼν ὁ φιλόσοφος, ἀντιλέγειν καὶ θεραπεύειν τὰ προσιστάμενα πειρᾶται, ὥς οἶόν τε, καὶ πρῶτον πρὸς τὸ πρῶτον ἐκείνων ἵσταται ἐπιχείρημα, ἢ πρῶτον μὲν λέγων, οὐκ ἀνάγκη τὸ ἀπείρως ἔχον διαιρέσεις, μὴ εἶναι μικρὸν καὶ ὀλίγον, καθὼς ἐκεῖνοι ἔλεγον. Καὶ γὰρ φησι καὶ τόπον, καὶ μέγεθος, καὶ ὅλως τὸ συνεχές, μικρὸν μὲν λέγομεν. Καὶ ἐφ' ὧν ἀρμόιται τὸ ὀλίγον· οἶον ὅτε ὥς διωρισμένον ποσὸν ἐκλαμβάνομεθα τὸ συνεχές, ὥς ἐπὶ τοῦ χρόνου, συνεχοῦς ὄντος, λέγομεν καὶ μικρὸν χρόνον τὸ ἡμιώριον. Φέρε λέγομεν καὶ ὀλίγον χρόνον τὰς δύο ἡμέρας, ἢ τὰς δύο ὥρας, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον. Οὐ μὴν δέ, φησιν, ἀποκλειόμεθα, εἰς τὸ μὴ διαιρεῖν ἀπείρως τὸ συνεχές, διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ πράγματος. Τὸ γὰρ δύναμιν ἔχειν διαιρεῖσθαι αὐτὸ, ἐνέσται τούτῳ καὶ μικρῷ ὄντι. Ἐτι δὲ εἰ καὶ αἱ σύνθετοι, καθὼς γραμμαὶ κατὰ στιγμήν διαιρεθῆσονται· λέγεται δὲ κατὰ τῶν ἀτόμων τὸ μικρόν. Τοῦτο γὰρ ἐκεῖνοι προτείνουσι. Τέως δὲ γε καὶ ἀπειροὶ τούτῳ στιγμήν ἐνυπάρχουσι δυνάμει. Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτοὶ

ὁμολογήσαιεν ἂν, ὥς ἐν πάσῃ γραμμῇ, καὶ αὐτῇ τῇ κατ' αὐτοὺς ἀτόμῳ, ἄπειροι δυνάμει στιγμαὶ ἐνυπάρχουσι, καὶ διαιρεθείη ἂν καὶ αὕτη κατὰ στιγμήν, καὶ ἄπειρους ἂν ἔχοι τὰς διαιρέσεις καὶ αὕτη, ὥς ἢ μὴ ἄτομος. Πᾶσαν δὲ τμηθῆναι δυνατόν τὸν ἐπιταχθέντα λόγον, τὴν μὴ ἄτομον. Ἔτι τὸ μέγα ἐκ μικρῶν τινων σύγκειται. Ἡ οὖν οὐδὲν ἔσται τὸ μέγα, ἢ ἐκ τῶν μικρῶν σύγκειται· ἄτομα δὲ καὶ ἄμερῇ τὰ μικρὰ, ὥς ἐκεῖνοι λέγουσιν. Ἡ τὸ πεπερασμένως ἔχον διαιρέσεις, ὥς ἐκεῖνοι ἐποιοῦν, οὐ μέγα ἔσται. Τί γὰρ ἂν εἴη μέγα; εἰ εἰς τόσα ὀλίγα πεπερασμένα διαιροῦτο, καὶ ταῦτα τοιούτου ὄντος ἀμεροῦς, καὶ ἀτόμου τοῦ ὀλίγου. Τὸ γὰρ ὅλον τὰς τῶς μεγάλων ἔχει διαιρέσεις, ὁμοίως καὶ ὅλον ἢ, μόνον δὲ ὅλον τι ὄν. Εὐλόγον δ' ἐστὶ, τό τε μικρὸν πεπερασμένως ἔχειν τὰς διαιρέσεις; καὶ τὸ μέγα ἄπειρους. Οὕτως ἐκεῖνοι ἀξιούσι. Τὸ γὰρ μέγα, ἐφ' ὅσον ἐγχωρεῖ διαιρούμενον, πολλὰ καὶ ἄπειρα μικρὰ ἔσται. Ὡστε ὁ λέγουσιν αὐτοὶ ὡς ἄτομον ὀλίγον διαιρεθήσεται, καὶ ὅτι εἰς πεπερασμένα διαιρεθήσεται· ἀλλ' ἕκαστον τῶν τμημάτων ἐκείνων κατὰ τὴν τοῦ ὀλίγου φύσιν διαιρεθήσεται, καὶ εἰς πεπερασμένα· καὶ αὐθις ἐπ' ἐκείνοις οὕτω γενήσεται, καὶ αὐθις ἐπ' ἄλλοις. Οὐδὲ γὰρ στήσεται τὸ ὀλίγον, ὃ ἀεὶ διαιρεῖσθαι πίπτει κατὰ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ πάλιν ἢ εἰς ἄπειρον ἔσται διαίρεσις. Ὡστε φανερόν ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ λέγοιτο τὸ μέγα καὶ μικρὸν, τῷ πεπερασμένως μὲν τὸ ὀλίγον, ἄπειρους δὲ τὸ μέγα διαιρέσεις ἔχειν· ὥς ἐκεῖνους δοκεῖν λέγειν, ἐκβάλλοντας τὸ ἀμερὲς ἐκεῖνο καὶ ἄτομον εἰς τὸ μηδὲ μικρὸν λέγεσθαι, εἴπερ ἔστιν, ὥς δείκνυμεν, καὶ τὸ μι-

κρὸν διαιρεῖσθαι. Μικροῦ γὰρ μικρότερον καθ' ὅσον ἐχωρεῖ ἔσεσθαι, καὶ εἰ πεπερασμένως τὸ ὀλίγον ἔξει τὰς διαιρέσεις. Ἄλλ' οὖν τῷ λαμβάνεσθαι μικρότερον, καὶ μικρότερον τοῦ προτέρου, ἅπειροι ἔσονται αἱ διαιρέσεις. Εἰ δ' ὅτι καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ ὀλίγον πεπερασμένως ἔχει διαιρέσεις, καὶ ἐν γραμμαῖς τις ἀξιοῖ τὸ μικρὸν, εὐθὺς. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐξ ἡμερῶν τε, δηλαδὴ τῶν μονάδων, ἡ γένεσις, καὶ ἐστὶ τι ὅ τῶν ἀριθμῶν ἀρχή ἐστι, καὶ τὸ ὀλίγον περιορίζεται. Τρία γὰρ εἰμὴ τις λέγοι τὴν δυάδα, ἢ τὴν μονάδα οὐχ ὡς ἀριθμούς, ἀλλ' ὡς ἀρχὰς ἀριθμῶν, τὴν μὲν τῶν περιττῶν, τὴν δὲ δυάδα τῶν ἀρτίων. Καὶ πᾶς ὁ μὴ ἅπειρος ἀριθμὸς πεπερασμένως ἔχει τὰς διαιρέσεις· ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οὐχ ὁμοίως. Τὰ γὰρ μεγάθη ἐπὶ τὴν καθαιρέσειν ἔχει τὴν ἀπειρίαν, ὡς ἐν τῇ φυσικῇ ἔλεγεν· οἱ δὲ ἀριθμοὶ, ἐπὶ τῶν αὐξήσεων. Ὅθεν ἐπὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν, τὸ ὀλίγον ὥρισταί, τὸ δὲ πολὺ ἅπειρόν ἐστιν· ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν, τὸ μὲν πολὺ ὥρισταί· ἔστι γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων λαβεῖν τὸ τέλειον, καὶ οὐδεὶς ἂν ἐννοήσῃ τι μέγεθος, φθάνον τῷ μεγέθει τὸν οὐρανόν, καὶ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ γινόμενον· τὸ δ' ὀλίγον, ἀόριστόν ἐστιν. Ἀπειρον γὰρ τὸ μέγεθος ἐπὶ τὴν καθαιρέσειν. Καὶ ταῦτα μὲν φησιν ὁ φιλόσοφος, πρὸς τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα ἐνιστάμενος.

CAPUT IV.

Δεύτερον δὲ ἐπιχείρημα ἦν, τὸ ἐκ τῶν ἰδιῶν. Καὶ ταύτας γὰρ τιθέντες μεγάθη, ἀδιαίρετους ἐποιοῦν, ὡς ἂν μὴ τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ πρώτων, πρότερα εἴη τὰ αὐτῶν μέρη. Φησὶ τοίνυν· οἱ δ' ἐν τοῖς εἶδεσι τὰς ἀτόμους κατασκευάζοντες, ἔλαττον ἴσως ἀξίωμα λαμ-

βάνουσι τοῦ προκειμένου, τὸ τιθέναι τούτων ιδέας, καὶ τρόπον τινὰ ταῦτ' ἀναιροῦσι, δι' ὧν διευκύνουσι. Καὶ γὰρ διὰ τούτων τῶν λόγων ἀναιρεῖται τὰ εἶδη. Ἐλαττον ἀξίωμα λέγων, τὸ ἐπὶ πλέον ἀπίθανον. Πιθανώτερον γὰρ τὸ λέγειν, ἄτομα εἶναι μεγέθη, ἢ τὸ ιδέας εἶναι. Τὸ γοῦν δι' ἐλάττονος ἀξίωμα τὸ πιθανώτερον συνιστᾷν, πᾶμπαν ἄτοπον. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐπεὶ διὰ τῶν ποσῶς ἐνδόξων τὸ λίαν ἄδοξον ἀναιρεῖσθαι πέφυκεν, ἀναιρεθήσονται αἱ ιδέαι διὰ τούτων, ὅτι ἐπεὶ καὶ αἱ ιδέαι μεγέθη· εἰσὶ δὲ τὰ μεγέθη εἰς ἄπειρον διαιρετὰ, ἢ καὶ διαιρετὰ ὅλως, διαιρεθήσονται [καὶ] αἱ ιδέαι, εἰ ὅλως εἶεν· καὶ εἰ διαιρεθεῖν, ἢ καὶ διαιρεῖσθαι πεφύκασιν, οὔτε ἀκίνητοι, οὔτε ἀπαθείς ἔσονται, ὥς τὸ βούλημα εἶχε τῶν τιθεμένων ιδέας.

CAPUT. V.

Πρὸς δὲ τὸ τρίτον ἐνιστάμενος ἐπιχείρημα, τὸ λέγον ὅτι τὰ στοιχεῖα μεγέθη· καὶ εἰ πᾶν μέγεθος διαιρετὸν, διαιρεθῆναι ἂν συμβαίη καὶ ταῦτα, καὶ λοιπὸν ἔσονται ἀρχαὶ τῶν ἀρχῶν, τὰ μέρη τοῦ ὅλου στοιχείου, οὕτως ἐνίσταται ὁ φιλόσοφος· πάλιν δὲ τῶν σωματικῶν στοιχείων εὐηθεις, τὸ ἄμερῃ ἀξιῶν. Εἰ γὰρ αὖ καὶ ἀποφαίνονται τινὲς οὕτως, ὅλλὰ πρὸς γε τὴν ὑποκειμένην σκέψιν αὐτὸ τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνουσι. Μᾶλλον δὲ ὅσῳ μᾶλλον τὸ ἐξ ἀρχῆς δόξαιεν ἀναλαμβάνεσθαι, τόσῳ μᾶλλον δοκεῖ διαιρετὸν εἶναι σῶμα καὶ μῆκος, καὶ τοῖς ὅγκοις καὶ τοῖς διαστήμασι. Πῶς δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνουσαι, ὅτι ζητουμένου τούτου, εἰ ἀδιαίρετον εἴη σῶμα, εἴτε καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετὸν, ἐκείνοι ὡς ὁμολογούμενον ἐλάμβανον τοῦτο ἐπὶ τῶν στοιχείων,

λέγοντες· ἰδοὺ σώματα τὰ στοιχεῖα, καὶ οὗ πέφυκα διαιρεῖσθαι· καὶ εἰ ταῦτα ἀδιαίρετα, καὶ ἄλλα τιτᾶ πέφυκεν ἂν ἀδιαίρετα εἶναι. Ἐπεὶ δὲ οὕτω τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνουσιν, οὐδὲν ἄλλο ἐντεῦθεν κερδαίνουσιν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον παρεισάγουσι σώματά τινε λέγοντες ἄτομα, ἃ δὴ καὶ μᾶλλον περὶ ἑαυτῶν ἔχουσι δεικνύειν, ὅτι διαιρετά εἰσι· καὶ οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, καταλελυμένων αὐτῶν, καταλύειν τὸ ἀδιαίρετον. Ὅτι δὲ εὐκατάλυτον ἐπὶ τῶν στοιχείων τὸ ἀδιαίρετον, αἰσθησις μαρτυρεῖ. Τὸ γὰρ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ, ἐφ' ὅσων ἐγχωρεῖ, εἰς μέρη διαιρεῖται. Ἀφέντας οὖν τὴν αἰσθησιν, τῷ λόγῳ μόνῳ δουλεύειν, ἄτοπόν τε καὶ μάταιον. Ἐπεὶ καὶ ἐντεῦθεν πολλοὶ τινε τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πρόποτος ἐξεστράπησαν, ὥς καὶ Παρμενίδης ὁ λέγων ἐν τῷ ὄν· καὶ Ζήνων ὅτι οὐκ ἔστι κίνησις· καὶ ἄλλοι πλεῖστοι.

CAPUT VI.

Τέταρτον ἐπιχείρημα ἦν ἐκείνοις ἐπὶ τῷ εἰς ἄπειρα ἀδιαίρετόν τῶν μεγεθῶν, τὸ τοῦ Ζήνωνος, ὅπερ ἐκεῖνος ἰδίως ἐπὶ τῆς κινήσεως ἔλεγεν. Εἰ γὰρ διαιρετὸν ἐπ' ἄπειρον τὸ στάδιον, κινεῖται δὲ τις αὐτὸ ἐν τινι ὁρισμένῳ χρόνῳ, ἄρα ᾗσεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ· καὶ εἰ τὸ θᾶττον ἐν ἴσῳ χρόνῳ πλεῖον διανύει, ἢ τὸ βραδύτερον. Ταχίστη δὲ ἡ τῆς διανοίας κίνησις, καὶ ἡ διάνοια ἀριθμοίη τὰ ἄπειρα ἐν τινι πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ζήνων μὲν οὖν τὸ δυνατόν εἰς τὸ ἐνεργεῖα ἐκλαμβάνόμενος, ταῦτα δὴ τὰ ἄτοπα συνῆγεν. Ἐνταῦθα δὲ ὁ φιλόσοφος, ὥς καὶ ἐν ἄλλοις ἔλεγεν, ἐνίσταται πρὸς ταῦτα λέγων, καὶ σόφισμα τὸν λόγον ἀποδεικνύς. Οὐδὲ γὰρ ἐν πεπε-

ρασμίνω χρόνῳ, φησὶ, τῶν τοῦ σταδίου ἀπείρων ἄψι-
 ται τὸ φερόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπείρῳ αὐτῷ. - Ὁ γὰρ
 χρόνος ὡσαύτως καὶ τὸ μῆκος, ἀπειρον καὶ πεπερα-
 σμένον λέγεται· καὶ ὡς ὁ χρόνος πεπερασμένος τοῖς
 πέρασιν, οὕτω καὶ τὸ μῆκος πεπερασμένον τοῖς ἄκροις.
 Ὡς δ' αὐθις ὁ χρόνος ἀπειρος τῇ διαιρέσει, οὕτω καὶ
 τὸ μῆκος ἀπειρον τῇ διαιρέσει. Ζήνων οὖν παραλο-
 γιζόμενος, ἄλλως τὸ τοῦ χρόνου πεπερασμένον λαμ-
 βάνει, καὶ ἄλλως τὸ τοῦ σταδίου. Τὸν γὰρ ἔωθεν
 καὶ εἰς ἐσπέραν χρόνον, ἀπειρον ὄντα κατὰ τὴν διαι-
 ρεσιν, καθὼς καὶ τὸ μῆκος ἐστὶ κατὰ τὴν διαιρέσιν
 ἀπειρον, πεπερασμένον λαμβάνει κατὰ τὰ πέρατα,
 καὶ οὐ λαμβάνει. Οὕτως καὶ τὸ στάδιον πεπερασμέ-
 νον, κατὰ τὰ ἄκρα δηλαδὴ, ἀλλ' ὅλως κατὰ τὴν διαι-
 ρεσιν. Οὐδ' αὐθις φησιν ὁ φιλόσοφος, τὸ καθ'
 ἕκαστον ἀπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν, οὐκ
 ἐστὶν ἀριθμεῖν· εἰ ἄρα τὶς ἐννοήσειεν οὕτως ἐφάπτε-
 σθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν, καθ' ἕκαστον σημείον·
 ὅπερ ἴσως καὶ ἀδύνατον. Πῶς γὰρ ἄψεται ἐνεργείᾳ
 καθ' ἕκαστον τῶν ἀπείρων ἐν τοσῶδὶ χρόνῳ; Οὐ γὰρ
 ἐστὶν ἐν συνεχέσι καὶ ὑποκειμένοις, φησὶν, ἡ τῆς δια-
 νοίας κίνησις, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ φερομένου. Εἰ δ' οὖν
 καὶ ἐγχωρεῖ κινεῖσθαι οὕτως, οὐκ ἐστὶ τοῦτο ἀρι-
 θμεῖν. Τὸ γὰρ ἀριθμεῖν ἐστὶ τὸ μετ' ἐπιστάσις.
 Ἀλλ' ἄτοπον ἴσως, τὸ μὴ δυναμένους λύειν τὸν λόγον,
 δουλεύειν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ προσεξαπατᾶν ἑαυτοὺς
 μελίκους ἀπάτας, βοηθοῦντας τῇ ἀδυναμίᾳ. Τὸ δ'
 ἐπὶ τῶν συμμετρῶν γραμμῶν, ὡς ὅτι αἱ πᾶσαι τῷ αὐ-
 τῷ τινι καὶ ἐνὶ μετροῦνται, κομιδῇ σοφιστικόν φησι,
 καὶ ἥκιστα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν.

Οὕτε γὰρ ὑποτίθενται οὕτως, οὕτε χρήσιμον αὐτοῖς ἐστίν. Ἀμα δὲ καὶ ἐναντίωσιν ἔχει τὸ, πᾶσαν μὲν γραμμὴν σύμμετρον γίνεσθαι, πασῶν δὲ τῶν συμμέτρων κοινὸν μέτρον εἶναι ἀξιοῦν. Ὡστε γελοῖον τὸ κατὰ τὰς ἐκείνων δόξας, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσι φάσκοντες δεῖξιν, εἰς ἐριστικὸν ἅμα καὶ σοφιστικὸν ἐκκλίνειν λόγον, καὶ ταῦθ' οὕτως ἀσθενή· πολλαχῶς γὰρ ἀσθενής ἐστι· καὶ πάντα τρόπον διαφυγεῖν καὶ τὰ παράδοξα καὶ τοὺς ἐλέγχους. Ἐποτίθενται γὰρ οἱ μαθηματικοὶ κοινὸν μέτρον τῶν συμμέτρων μεγεθῶν, ἀλλ' οὐκ ἄτομον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δυνάμενον πρὸς ἄλλο σύμμετρον εἶναι, κατὰ τι ἄλλο κοινὸν μέτρον. Καὶ γὰρ ὁ θ' κοινὸν μέτρον ἐστὶ, τοῦ τε λς' καὶ τοῦ πα', τοῦ μὲν κατὰ τὸ τετράκις, τοῦ δὲ κατὰ τὸ ἐννεάκις· ἐτι δὲ καὶ τοῦ μέ' κατὰ τὸ πεντάκις. Ἄλλ' ἐστὶ καὶ αὐτὸς ὁ θ' τῷ κα' σύμμετρος. Ὁ γὰρ γ', κοινὸν μέτρον καὶ ἀμφοτέρων, τοῦ μὲν κατὰ τὸν γ', τοῦ δὲ κατὰ τὸν ζ'. Καὶ γίνεται πᾶσα γραμμὴ, ἑτέρα καὶ ἑτέρα σύμμετρος, ἢ ἑτέρα ἀσύμμετρος, πρὸς τὴν μὲν ἔχουσα τι κοινὸν μέτρον, πρὸς τὴν δὲ οὐκ ἔχουσα. Ὡστε οὐ πᾶσαι τῷ αὐτῷ τινι καὶ ἐνὶ μετροῦνται, ἀλλ' ἄλλῃ μὲν τὰ οὕτως σύμμετρα, ἄλλῃ δὲ τὰ ὡς ἐκείνως. Ὅτι μὲν οὖν ἕκ γε τῶν εἰρημένων λόγων, οὕτε ἀναγκαῖον ἀτόμους εἶναι γραμμὰς, οὕτε πιθανόν, φανερόν.

CAPUT VII.

Ἐτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε γένοιτο ἂν φανερώτερον· πρῶτον μὲν, ἐκ τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δεικνυμένων καὶ τιθεμένων, ἃ οὐ δίκαιον ἢ πιστοτέροις λόγοις κινεῖν. Εἰ γὰρ ἡ ἄτομός ἐστι γραμμὴ καὶ εὐθεΐα,

ἐφαρμόσειεν ἂν αὐτῇ ὅ τε τῆς γραμμῆς λόγος, καὶ ὁ τῆς εὐθείας. Ἀλλ' οὐκ ἐφαρμόζουσι τῇ ἀτόμῳ, οὔτε ὁ τῆς γραμμῆς, οὔτε ὁ τῆς εὐθείας ὅρος, διὰ τὸ μήτε μεταξὺ τινῶν εἶναι, μήτε ἔχειν μέσον. Ἡ γὰρ ἄτομος γραμμὴ πῶς ἔσται μῆκος καὶ ἀπλατές, ἐπεὶ ἄτομος οὕσα, μεταξὺ πλάτους οὐκ εἶναι πέφυκεν; Ὡς γὰρ ἡ στιγμή μέση δύο γραμμῶν δυνάμει ἐστίν, ἀδιαιρέτων μὲν οὕτων· ὅτε δὲ ἐνεργείᾳ διαιρεθῶσι, τότε ἡ στιγμή τοῖς διχοτομήσασιν ἐνεργείᾳ διαιρέσεως γίνεται· οὕτω καὶ γραμμὴ μέσον δύο δυνάμει ἐπιφανειῶν ἐστίν, ἀδιαιρέτου καὶ μιᾶς τῆς ἐπιφανείας οὕσης. Ὅτε δὲ ἐνεργείᾳ διαιρεθῇεν, καὶ γένοιτο δύο ἐπιφάνειαι, ἡ γραμμὴ ἐνεργείᾳ διαιρέσει ἐστίν. Ἄτομος δ' οὕσα ἐκείνη, καὶ κατὰ τοῦτο ἀδιάστατος, πῶς μέσον νοηθεῖν τῶν ἐπιφανειῶν τῶν κατὰ πλάτος διαιρουμένων; Ἀνάγκη οὖν τῶν ἐπιφανειῶν κατὰ θάτερα διαιρουμένων, συνδιαιρεῖσθαι καὶ τὴν ἄτομον γραμμὴν, τὴν κατὰ θάτερα διαιροῦσαν, καὶ μέσον τῶν δύο ἐπιφανειῶν κειμένην. Οὔτε γοῦν τινῶν ἐστὶ μεταξὺ, εἰς τὸ τὴν φύσιν τῆς γραμμῆς δεικνύναι, οὔτε μέσον ἔχει ἄτομος οὕσα. Καὶ πῶς ἐφαρμόσει ταύτῃ ὁ τῆς εὐθείας ὅρος· εὐθεὶ γάρ ἐστίν, οὐ τὸ μέσον ἐπιπροσθεῖ τοῖς πέρασιν. Ἐτι πᾶσαι αἱ γραμμαὶ σύμμετροι ἔσονται. Τίς γὰρ ἡ ἀποκλήρωσις, τοῦ τὴν μὲν μετρεῖν, τὴν δὲ μὴ μετρεῖν, τὸ κοινὸν ἔχειν καὶ ἄτομον μέτρον, τὴν ἄτομον δηλαδὴ γραμμὴν; Ἄτομος γὰρ οὕσα καὶ ἀμερῆς, πάσαις ἐφαρμόσει, καὶ πᾶσαι ὑπὸ τῶν ἀτόμων μετρηθήσονται, αἱ τε μήκει σύμμετροι, καὶ αἱ δυνάμει. Ἄτομοι δὲ οὔσαι καὶ αἵται, σύμμετροι ἑαυταῖς ἔσονται μήκει· ἴσαι γάρ. Ὡστε καὶ δυνάμει. Τὰ γὰρ

ARIST. DE LINEIS.

E

σύμμετρα μήκει, καὶ δυνάμει σύμμετρα · οὐ μὴν δὲ τὸ ἀνάπαλιν, ὡς ἐλέγομεν. Ἐτι εἰ ἐκ τριῶν δοθεισῶν εὐ-
 θειῶν συνίσταται τρίγωνον, καὶ ἐκ τῶν αὐτόμων συ-
 σταίη ἄν. Ἐν ἅπαντι δὲ ἰσοπλεύρῳ, ἡ κάθετος ἐπὶ
 τὴν μέσην πίπτει. Ἰσοπλευρον δὲ παντὸς τὸ ἀπὸ
 τῶν αὐτόμων. Ἰσαι γὰρ αἱ ἄτομοι. Ὥστε καὶ ἐπὶ τὴν
 ἄτομον ἡ κάθετος πεσῖται, καὶ ἔσται μέση τῆς αὐτό-
 μου · ὅπερ οὐ δύναται εἶναι. Ἡ γὰρ ἄτομος μέσην
 οὐχ ἔξει. Ἐτι γραμμὴ προστεθεῖσα γραμμῇ, οὐ
 ποιήσει μείζω τὴν ὅλην. Τὰ γὰρ ἀμερῇ συντιθέμενα,
 οὐ ποιοῦσι μείζον τὸ πρότερον. Ἐτι ἐκ δυοῖν ἀμε-
 ροῦν μηδὲν γινέσθαι συνεχές, διὰ τὸ πλείους ἔχειν
 ἅπαν τὸ συνεχές. Ἀπασα δὲ γραμμὴ παρὰ τὴν ἄτομον,
 συνηχῆς οὐκ ἂν εἴη · ὥστε οὐκ ἄτομος. Ἐτι πᾶσα
 γραμμὴ ἢ ἄπειρος, ἢ πέρας ἔχει. Ἡ γοῦν ἄτομος οὐκ
 ἄπειρος. Ὥστε πέρας ἔξει. Οὐδὲν δὲ ἄλλο τι τὸ πέρας,
 ἢ αὐτὴ ἡ ἄτομος. Εἰ δὲ γε πέρας ἔξει, καὶ διαιρετὴ
 ἔσται. Τὸ γὰρ πέρας ἄλλο, καὶ οὐ πέρας. Ἡ ἔσται
 τις γραμμὴ οὔτε ἄπειρος, οὔτε πεπερασμένη. Ἐτι
 οὐκ ἐν ἀπάσῃ γραμμῇ στιγμή ἐσται. Εἰ γὰρ τῇ αὐτό-
 μῳ, οὐκ ἔσται · καὶ εἰ ἐν τῇ αὐτόμῳ οὐκ ὑπάρχει στιγ-
 μῇ, οὐδ' ὅλως ἐν γραμμῇ ἔσται. Αἱ γὰρ ἄλλαι ἐκ τῶν
 αὐτόμων κατ' ἐκείνους εἰσίν. Ἐτι εἰ μηθὲν τῶν στιγ-
 μῶν ἔσται μεταξύ, ἢ γραμμῇ · εἰ μεταξύ, ἄρα γραμ-
 μῇ · ἐν ἀπάσαις δὲ πλείους στιγμαί · οὐκ ἔσται
 ἄτομος. Μόνον γὰρ τὸ ἄτομον τῆς στιγμῆς ἐστίν.
 Ἐτι οὐχ ἀπάσης ἔσται γραμμῆς τετράγωνον. Πᾶν
 γὰρ τετράγωνον ἔχει μῆκος καὶ πλάτος. Ὥστε διαι-
 ρετόν. Πῶς γοῦν τὸ διαίρετόν ἐξ ἀδιαίρετων; Εἰ δὲ
 τὸ τετράγωνον διαίρετόν, καὶ ἡ γραμμὴ ἄρα. Ἐτι,

τὸ πέρας τῆς γραμμῆς στιγμή ἐστιν. Ἡ στιγμή δὲ ἄτομος ὡς πέρας· ἡ γραμμὴ δὲ, ὡς περατουμένη, οὐκ ἄτομος. Στιγμὴ τοίνυν, ἀλλ' οὐ γραμμὴ τὸ πέρας τῆς γραμμῆς. Ἡ ἔσται γραμμὴ γραμμῆς στιγμή μείζων, εἰ γραμμὴ ἔσται τὸ πέρας καὶ τὸ ἄτοπον. Γραμμὴ γὰρ πᾶσα γραμμῆς μείζων γραμμῇ. Εἰ δὲ ἐνυπάρχει τῇ ὑποτεθείσῃ ἄτόπῳ γραμμῇ καὶ πέρατι ἢ στιγμή, διὰ τὸ ταὐτὸ πέρας τῶν συνεχῶν γραμμῶν, ἔσται τὸ πέρας οὐκ ἄμερῆς, ἀλλὰ τῆς ἄμεροῦς, καὶ ἄλλο ἐκείνης· ἐπειδὴ τὸ πέρας τοῦ περατουμένου ἕτερον. Ὅλως δὲ οὐ διώκει στιγμή γραμμῆς. Οὐδὲν γὰρ ἴδιον ἔξει ἢ ἄτομος γραμμὴ παρὰ τὴν στιγμήν, πλὴν τοῦ νομα. Ἐτι ὁμοίως καὶ ἐπίτεδον καὶ σῶμα ἔσται ἄτομα. Ἐνὸς γὰρ ὄντος ἀδιαίρετου καὶ τᾶλλα συνακολουθεῖ, διὰ τὸ θάτερον διηρηθῆναι κατὰ θάτερον, καθάπερ σῶμα μὲν κατὰ ἐπιφάνειαν, ἐπιφάνειαν δὲ κατὰ γραμμὴν. Ἀλλὰ μὴν σῶμα ἀδιαίρετον οὐκ ἔσται, διὰ τὸ εἶναι ἐν αὐτῷ βάθος καὶ πλάτος. Οὐδ' ἂν γραμμὴ εἴη ἂν ἀδιαίρετος. Ἰαί εἰ γραμμὴ ἀμερῆς, καὶ χρόνος ἔσται ἀμερῆς. Ἀμερῇ δὲ ἐν χρόνῳ τὰ νῦν. Ὡστε καὶ ὁ χρόνος ἔσται τὸ ἐκ τῶν νῦν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου λέγειν ἄμφω. Ἀλλ' οὔτε τὰ νῦν ἀλλήλοις συνεχῇ· ἤπτοντο γὰρ ἂν· ἀλλ' οὐκ ἄπτονται· οὔτε αἱ στιγμαὶ ἀλλήλαις συνεχεῖς. Ὡστε οὐδὲ ἡ σύνθεσις τῶν ἀδιαίρετων, ποιήσει τὸ μέγεθος, διὰ τὸ μὴ πλείω τόπον ἔχειν. Ὅταν γὰρ ἐπὶ γραμμὴν γραμμὴ τεθῇ καὶ ἐφαρμόσῃ, οὐδὲν γίνεται μείζον τὸ πλάτος, κἢν ὁπόσαι ἐπιτεθῶσιν. Ὡστε καὶ ἐπὶ τῶν στιγμῶν τὸ αὐτὸ γενήσεται· καὶ οὐ πλείω καθέξουσιν τόπον, κἢν ὅσαι προστεθεῖεν, ὅπου γε οὐδὲ τόπος οὐδεὶς ἔσται

στιγμῆς καθ' αὐτήν. Ὡστε οὐκ ἂν εἴη μέγεθος συν-
 εχές ἐξ ἡμερῶν. Οὐκ ἄρα οὐδ' ἡ γραμμὴ ἐκ στιγ-
 μῶν, οὐθ' ὁ χρόνος ἐκ τῶν νῦν. Ἐτι εἰ ἔστι τι ἐκ
 στιγμῶν, ἄψεται στιγμή στιγμής. Ἄλλ' ἡμερῆς ἔστι,
 καὶ οὐχ ἄπτεται. Τὸ γὰρ ἀπτόμενον, ἢ ὅλον ὅλου ἄπτε-
 ται, ἢ τι μέρος τινὸς μέρους, ἢ ὅλον μέρους· ἡ δὲ στιγμή
 ἡμερῆς. Τὸ δ' ὅλον ὅλου ἀπτόμενον, ἀνάγκη ἐν εἶναι.
 Ἐτι πῶς ποτε εὐθεία ἔσται γραμμὴ, καὶ περιφερῆς;
 Οὐδὲν γὰρ διοίσει ἡ σύναψις, οὔτε τῶν στιγμῶν, οὔτε
 τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ εὐθείᾳ καὶ τῇ περιφερείᾳ. Τὸ γὰρ
 ἡμερῆς, τοῦ ἡμεροῦς εἵπερ ἄπτοιτο, ὅλον ὅλου ἄψε-
 ται. Μᾶλλον μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὅλως τὰ ἡμερῆ ἀλλί-
 λων ἄπτεσθαι. Εἰ γοῦν αἱ μὲν γραμμαὶ διάφοροι,
 ἡ δὲ σύναψις ἀδιόφορος, οὐκ ἔσται δὴ γραμμὴ ἐκ τῆς
 συνάψεως, εἰς τὸ γενέσθαι μίαν τήν τε εὐθείαν καὶ
 τήν περιφερῆ. Ὡστε οὐδὲ ἐκ στιγμῶν. Ἐτι διαιροῖτ'
 ἂν ἅπαντα καὶ ἀναλύοιτο εἰς στιγμάς. Εἰ [δὲ] ἐκ
 στιγμῶν καὶ ἡμερῶν συνετέθησαν, καὶ ἡ στιγμή μέρος
 σώματος ἔσται, εἵπερ τὸ μὲν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων, τὸ
 δ' ἐπίπεδον ἐκ γραμμῶν, αἱ δὲ γραμμαὶ ἐκ στιγμῶν.
 Εἰ δ', ἐξ ὧν πρώτων ἐνυπαρχόντων ἕκαστό ἐστι, στοι-
 χεῖά ἐστι ταῦτα, αἱ στιγμαὶ ἂν εἴησαν στοιχεῖα σωμά-
 των. Φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐκ ἔστι γραμ-
 μὴ ἐκ στιγμῶν, ἀλλ' οὐδὲ γραμμὴ ἄτομος καὶ ἡμερῆς,
 ἀλλὰ πᾶσα διαιρετὴ, καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετὴ. Ἐστι
 δὲ στιγμή ὡς πέραις τὸ ἐλάχιστον, γραμμὴ δὲ ἐλαχίστη
 οὐκ ἔσται, ἀλλ' ἂν εἰ ἐλάττων τῆς προτέρας, καὶ ἀεὶ
 διαιρετὴ. Ὡσπερ οὖν ὁ ἐλάχιστόν τι ὢν τῶν ἐν τῇ
 οἰκίᾳ, καὶ οὐδὲν συμβαλλόμενον πρὸς αὐτήν, οὐ λέ-
 γεται τι τῶν τῆς οἰκίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως.

(τί γάρ πρὸς τὴν σφαῖραν, φέρε, τὸ μέλαν συμβάλλεται· ἢ πρὸς τὸ ἀνδριάντα εἶναι, τὸ ἐπὶ δεξιὰ τῆς πόλεως ἵστασθαι;) οὕτως οὐδὲ τὸ ἐν τῇ γραμμῇ ἐλάχιστον, ὅπερ ἐστὶ τὸ πέρασ καὶ ἡ στιγμή, πρὸς γραμμὴν συγκρινόμενον ἔσται τι. Ὡστε οὐχ ἀρμόσει μὲν ἐπὶ γραμμῆς τὸ ἐλάχιστον. Ἡ στιγμή δ' ἐν αὐτῇ ὡς πέρασ ἔσται, καὶ τὸ ἐλάχιστον· ὅπερ οὐκ ἂν εἴη πρὸς τὴν γραμμὴν συμβαλλόμενον. Οὐκ ἄρα ἔσται γραμμὴ ἄτομος.

ΕΚ ΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΑΚΟΥΣΤΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

Τὰς δὲ φωνὰς ἀπάσας συμβαίνει γίνεσθαι καὶ τοὺς ψόφους, ἢ τῶν σωμάτων, ἢ τοῦ ἀέρος πρὸς τὰ σώματα προσπίπτοντος, οὐ τῷ τὸν ἀέρα σχηματίζεσθαι, καθάπερ οἴονται τινες, ἀλλὰ τῷ κινεῖσθαι παρὰ πλησίως αὐτὸν συστελλόμενον καὶ ἐκτεινόμενον καὶ καταλαμβάνομενον· ἔτι δὲ συγκρούοντα, διὰ τὰς τοῦ πνεύματος, καὶ τῶν χορδῶν γιγνομένης πληγᾶς. Ὅταν γάρ τὸν ἐφεξῆς ἀέρα πλήξῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἐμπίπτον αὐτῷ, ὃ ἤδη φέρεται βίᾳ, τὸν ἐχόμενον αὐτοῦ προωθῶν ὁμοίως· ὥστε πάντη τὴν φωνὴν διατείνειν τὴν αὐτὴν, ἐφόσον συμβαίνει γίνεσθαι καὶ τοῦ ἀέρος τὴν κίνησιν. Διαχεῖται γάρ ἐπὶ πλεονα ἢ βία τῆς κινήσεως αὐτοῦ γιγνομένης· ὥπερ καὶ τὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἀπὸ τῆς χάρας ἀπο-

πνέοντα. Τῶν δὲ φωνῶν, τυφλαὶ μὲν εἰσι καὶ νεφώδεις, ὅσαι τυγχάνουσιν αὐτοῦ καταπεπνιγμέναι· λαμπραὶ δὲ οὖσαι, πόρρω διατείνουσι, καὶ πάντα πληροῦσι τὸν συνεχῆ τόπον. Ἀναπνέομεν δὲ τὸν μὲν ἄερα πάντες τὸν αὐτὸν, τὸ δὲ πνεῦμα καὶ τὰς φωνὰς ἐκπέμπομεν ἁλλοίως, διὰ τὰς τῶν ὑποκειμένων ἀγγείων διαφορὰς, δι' ὧν ἐκάστου τὸ πνεῦμα περαιουῖται τὰ πρὸς τὸν ἔξω τόπον. Ταῦτα δὲ ἔστιν ἢ τε ἀρτηρία καὶ ὁ πνεύμων καὶ τὸ στόμα. Πλείστην μὲν οὖν διαφορὰν ἀπεργάζονται τῆς φωνῆς αἱ τε τοῦ ἁέρος πληγαὶ, καὶ οἱ τοῦ στόματος σχηματισμοί. Φανερόν δὲ ἔστι. Καὶ γὰρ τῶν φθόγγων αἱ διαφοραὶ πᾶσαι γίνονται διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν· καὶ τοὺς αὐτοὺς ὁρῶμεν μιμουμένους καὶ ἵππων φωνὰς καὶ βατράχων καὶ ἀηδόνων καὶ γεράνων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων σχεδὸν ἀπάντων, τῷ αὐτῷ χρωμένους πνεύματι καὶ ἀρτηρίᾳ, παρὰ τὸ τὸν ἄερα διαφόρως ἐκπέμπειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ στόματος. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὀρνέων, ὅταν ἀκούσῃσι, μιμοῦνται τὰς τῶν ἄλλων φωνὰς, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. Ὁ δὲ πνεύμων, ὅταν ἢ μικρὸς καὶ πυκνὸς καὶ σκληρὸς, οὔτε δέχεσθαι δύναται τὸν ἄερα πολὺν εἰς αὐτόν, οὔτε ἐκπέμπειν πάλιν ἔξω, οὔδὲ τὴν πληγὴν ἰσχυρὰν οὔδὲ εὐρωστον ποιῆσθαι τὴν τοῦ πνεύματος. Διὰ γὰρ τὸ εἶναι σκληρὸς καὶ πυκνὸς καὶ συνδεδεμένος, οὐ δύναται λαμβάνειν τὴν διαστολὴν ἐπὶ πολὺν τόπον· οὔδὲ πάλιν ἐκ πολλοῦ διαστήματος συνάγων ἑαυτὸν, ἐκθλίβειν βίᾳ τὸ πνεῦμα· καθάπερ οὐθ' ἡμεῖς ταῖς φύσεσιν, ὅταν ὥσα σκληραὶ, καὶ μήτε διαστελλεσθαι μήτε πιέζεσθαι δύ- νωνται ῥαδίως. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν τοῦ

πνεύματος πληγὴν εὐρωστον, ὅταν ὁ πνεύμων ἐκ πολλοῦ διαστήματος συνάγων αὐτὸν, ἐκθλίβῃ τὸν αἶρα βιαίως. Ἀήλον δὲ τοῦτ' ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἄλλων μορίων οὐθὲν ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως δύναται ποιεῖσθαι τὴν πληγὴν ἰσχυράν. Οὔτε γὰρ τῷ σκέλει δυνατόν ἐστιν, οὔτε τῇ χειρὶ πατάξαι σφοδρῶς, οὔτε ἀπορρίψαι πόρρω τὸ πληγὴν, ἔαν μὴ τις αὐτῶν ἐκατέρω ἐκ πολλοῦ λάβῃ τῆς πληγῆς τὴν ἀπόστασιν. Εἰ δὲ μὴ, σκληρὰ μὲν ἢ πληγὴ γίγνεται διὰ τὴν συντονίαν, ἐκβιάζεσθαι δὲ οὐ δύναται πόρρω τὸ πληγὴν ἐπεὶ, οὔθ' οἱ καταπέλται μακρὰν δύνανται βάλλειν, οὔθ' ἡ σφενδόνη, οὔτε τόξον, ἂν ἢ σκληρὸν καὶ μὴ δύνῃται κάμπτεσθαι· μηδὲ τὴν ἀναγωγὴν ἢ νευρὰ λαμβάνειν ἐπὶ πολὺν τόπον. Ἐὰν δὲ μέγας ὁ πνεύμων ἢ καὶ μαλακὸς καὶ εὐτονος, πολὺν τὸν αἶρα δύναται δέχεσθαι, καὶ τοῦτον ἐκπέμπειν πάλιν, ταμιευόμενος ὥς ἂν βούληται διὰ τὴν μαλακότητα, καὶ διὰ τὸ ῥαδίως αὐτὸν συστέλλειν. Ἡ δὲ ἀρτηρία μακρὰ μὲν ὅταν ἢ καὶ στενὴ, χαλεπῶς ἐκπέμπουσιν ἔξω τὴν φωνὴν καὶ μετὰ βίας πολλῆς, διὰ τὸ μῆκος τῆς τοῦ πνεύματος φορᾶς. Φανερόν δὲ ἐστὶ. Πάντα γὰρ τὰ τοὺς τραχήλους ἔχοντα μακροὺς, φθέγγεται βιαίως· οἷον οἱ χῆνες καὶ γέρανοι καὶ ἀλεκτρυόνες. Μᾶλλον δὲ τοῦτο καταφανές ἐστιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πάντες γὰρ χαλεπῶς πληροῦσι τοὺς βόμβυκας, καὶ μετὰ συντονίας πολλῆς, διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως. Ἔτι δὲ τὸ πνεῦμα διὰ τὴν στενοχωρίαν, ὅταν ἐκτὸς θλιβόμενον εἰς τὸν ἔξω τόπον ἐκπέσῃ, παραχρῆμα διαχεῖται καὶ σκεδάννυται, καθάπερ καὶ τὰ ρεύματα φερόμενα διὰ τῶν εὐρίπων. Ὡστε μὴ δύ-

νασθαι τὴν φωνὴν συμβαίνειν, μηδὲ διατείνειν ἐπὶ
 πολὺν τόπον. Ἄμα δὲ καὶ δυσταμίευτον ἀνάγκη
 πάντων τῶν τοιούτων εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ μὴ ῥαδίως
 ὑπηρετεῖν. Ὅσων δὲ ἐστὶ μέγα τὸ διάστημα τῆς ἀρ-
 τηρίας, τῶν τοιούτων ἔξω μὲν περαιουῖσθαι συμβαί-
 νει τὸ πνεῦμα ῥαδίως, ἐντὸς δὲ φερόμενον, διαχεῖσθαι
 διὰ τὴν εὐρυχωρίαν, καὶ τὴν φωνὴν γίνεσθαι κενὴν
 καὶ μὴ συνεστῶσαν· ἔτι δὲ μὴ δύνασθαι διαιρεῖσθαι
 τῷ πνεύματι τοῖς τοιούτοις, διὰ τὸ μὴ συνεριδεσθαι
 τὴν ἀρτηρίαν αὐτῶν. Ὅσων δὲ ἐστὶν ἀνωμάλως καὶ
 μὴ πάντοθεν ἔχει τὴν διάστασιν ὁμοίαν, τούτους
 ἀναγκαῖον ἀπασῶν μετέχειν τῶν δυσχερειῶν. Καὶ
 γὰρ ἀνωμάλως αὐτοῖς ἀνάγκη τὸ πνεῦμα ὑπηρετεῖν
 καὶ θλίβεσθαι, καὶ καθ' ἕτερον τρόπον διαχεῖσθαι
 πάλιν. Βραχείας δὲ τῆς ἀρτηρίας οὔσης, ταχὺ μὲν
 ἀνάγκη τὸ πνεῦμα ἐκπέμπειν, καὶ τὴν πληγὴν ἰσχυ-
 ροτέραν γίνεσθαι τὴν τοῦ αἵρος, πάντας δὲ τοὺς
 τοιούτους ὀξύτερον φωνεῖν, διὰ τὸ τάχος τῆς τοῦ
 πνεύματος φορᾶς. Οὐ μόνον δὲ συμβαίνει τὰς τῶν
 ἀγγείων διαφορὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ πάθη πάντας τὰς
 φωνὰς ἀλλοιοῦν. Ὅταν μὲν γὰρ ὥσιν ὑγρασίας πλή-
 ρη πολλῆς ὅ τε πνεύμων καὶ ἡ ἀρτηρία, διασπᾶται
 τὸ πνεῦμα, καὶ οὐ δύναται περαιουῖσθαι εἰς τὸν ἔξω
 τόπον συνεχῶς, διὰ τὸ προσκόπτειν, καὶ γίνεσθαι
 παχὺν καὶ ὑγρὸν καὶ δυσκίνητον· καθάπερ καὶ περὶ
 τοῖς κατὰ ῥήους καὶ τὰς μέθας. Ἐὰν δὲ ξηρὸν ᾖ τὸ
 πνεῦμα παντελῶς, σκληροτέρα ἢ φωνὴ γίνεται καὶ
 διεσπασμένη. Συνέχει γὰρ ἡ νοτὶς, ὅταν ᾖ λεπτή
 τὸν αἶρα, καὶ ποιῇ τινα τῆς φωνῆς ἀπλότητα. Τῶν
 μὲν οὖν ἀγγείων αἱ διαφοραὶ τῶν παθῶν τῶν περὶ

ἡνὶ τὰ γιγνομένων, τοιαύτας ἕκασται τὰς φωνὰς ἀπο-
 τελοῦσιν. Αἱ δὲ φωναὶ δοκοῦσι μὲν εἶναι καθ' οὓς
 ἂν ἕκασται γίνωνται τόπους. Ἀκούομεν δὲ πασῶν
 αὐτῶν, ὅταν ἡμῖν προσπέσωσι πρὸς τὴν ἀκοήν. Ὁ
 γὰρ ὠσθεὶς ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀήρ, μέχρι μέντινος φέ-
 ρεται συνεχῆς, ἔπειτα κατὰ μικρὸν αἰεὶ κινεῖται μᾶλλον
 καὶ τούτῳ γιγνώσκουμεν πάντας τοὺς ψόφους καὶ τοὺς
 πόρρω γιγνομένους καὶ τοὺς ἐγγυς. Ἀῖθρον δὲ ἐστίν.
 Ὅταν γὰρ τις λαβὼν κέραμον ἢ αὐλὸν ἢ σάλπιγγα,
 προσθεῖς τε ἐτέρῳ πρὸς τὴν ἀκοήν, διὰ τούτων λα-
 λῇ, πᾶσαι δοκοῦσιν αἱ φωναὶ παντελῶς εἶναι
 πλησίον τῆς ἀκοῆς, διὰ τὸ μὴ σκεδάννυσθαι τὸν αἶρα
 φερόμενον, ἀλλὰ διατηρεῖσθαι τὴν φωνὴν ὁμοίαν
 ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ὄργανου. Καθάπερ οὖν καὶ
 ἐπὶ τῆς γραφῆς, ὅταν τὶς τοῖς χρώμασι τὸ μὲν, ὅμοιον
 ποιήσῃ τῷ πόρρῳ, τὸ δὲ, τῷ πλησίον, τὸ μὲν, ἡμῖν
 ἀνακεχωρηκέναι δοκεῖ τῆς γραφῆς, τὸ δὲ, προέχειν,
 ἀμφοτέρων αὐτῶν ὄντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας·
 οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψόφων τῆς φωνῆς, ὅταν ἡ μὲν ἤδη
 διαλελυμένη προσπίπτῃ πρὸς τὴν ἀκοήν, ἡ δὲ τις συν-
 εχῆς, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἀφικνουμένων πρὸς τὸν αὐ-
 τὸν τόπον, ἡ μὲν ἀφιστηκέναι πόρρῳ δοκεῖ ἀκοῆς, ἡ
 δὲ εἶναι σύνεγγυς, διὰ τὸ τὴν μὲν τοι πόρρῳ θεν ὁμοίαν
 εἶναι, τὴν δὲ πλησίον. Σαφεῖς δὲ μάλιστα αἱ φωναὶ
 γίνονται παρὰ τὴν ἀκρίβειαν τὴν τῶν φθόγγων.
 Ἀδύνατον γὰρ, μὴ τελείως τούτων διηρθρωμένων, τὰς
 φωνὰς εἶναι σαφεῖς· καθάπερ καὶ τὰς τῶν δακτυλίων
 σφραγίδας, ὅταν μὴ διατυπωθῶσιν ἀκριβῶς. Διό-
 περ οὕτε τὰ παιδιά δύναται διαλέγεσθαι σαφῶς, οὕ-
 τε οἱ μεθύοντες, οὕτε οἱ γίγοντες, οὐθ' ὅσοι φύσει

τραυλοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, οὐθ' ὅλως ὅσων εἰσὶν αἱ γλῶτται καὶ τὰ στόματα δυσκίνητα. Ὡς περ γὰρ καὶ τὰ χαλκῖα καὶ τὰ κέρατα συνηχοῦντα, ποιεῖ τοὺς ἀπὸ τῶν ὀργάνων φθόγγους σαφεστέρους, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς διαλέκτου πολλὴν ἀσάφειαν ἀπεργάζεται τὰ ἐκπίπτοντα τῶν πνευμάτων ἐκ τοῦ στόματος, ὅταν μὴ διατυπωθῶσιν ὁμοίως. Οὐ μόνον δὲ ἐαυτῶν τινὰ παρεμφαίνουσιν ἀσάφειαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διηρθρωμένους τῶν φθόγγων ἐμποδίζουσιν, ἀνομοίας αὐτῶν γιγνομένης τῆς περὶ τὴν ἀκοὴν κινήσεως. Διὸ καὶ μᾶλλον ἐνὸς ἀκούοντες συνίεμεν, ἢ πολλῶν ἅμα ταῦτα λεγόντων· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν χορδῶν· καὶ πολὺ ἦτιον, ὅταν προσανλῇ τις ἅμα καὶ καθαρίζη, διὰ τὸ συγχεῖσθαι τὰς φωνὰς ὑπὸ τῶν ἐτέρων. Οὐχ ἥκιστα δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν φανερόν ἐστιν. Ἀμφοτέρους γὰρ ἀποκρύπτεσθαι συμβαίνει τοὺς ἤχους ὑπ' ἑλλήλων. Ἀσαφεῖς μὲν οὖν φωναὶ γίνονται διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Λαμπραὶ δὲ γίνονται, καθάπερ ἐπὶ τῶν χρωμάτων· καὶ γὰρ ἐκεῖ τὰ μάλιστα δυνάμενα τὰς ὄψεις κινεῖν, ταῦτα εἶναι συμβαίνει τῶν χρωμάτων λαμπρότατα. Τὸν αὐτὸν τρόπον, τῶν φωνῶν ταύτας ὑποληπτέον εἶναι λαμπρότητας, ὅσαι μάλιστα δύνανται προσπίπτουσαι κινεῖν τὴν ἀκοήν. Τοιαῦται δὲ εἰσιν αἱ σαφεῖς καὶ πυκναὶ καὶ καθαραὶ, καὶ πόρρω δυνάμεναι διατείνειν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις αἰσθητοῖς ἅπασι τὰ ἰσχυρότερα καὶ πυκνότερα καὶ καθαρώτερα, σαφεστέρας ποιεῖ τὰς αἰσθήσεις. Δῆλον δέ. Τὸ γὰρ τελευταῖον αἱ φωναὶ πᾶσαι γίνονται κωφαί, τοῦ αἵρος ἥδη διαχεομένου. Δῆλον δὲ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν αὐλῶν. Τὰ

γὰρ ἔχοντα τῶν δευτέρων τὰς γλώττας πλαγίας, μα-
 λακωτέραν μὲν ἀποδίδωσι τὴν φωνήν, οὐχ ὁμοίως δὲ
 λαμπράν. Τὸ γὰρ πνεῦμα φερόμενον, εὐθείας εἰς
 εὐρυχωρίαν ἐμπλῖνται, καὶ οἷον ἔτι φέρεται σύντονον,
 οὐδὲ συνεστηκός, ἀλλὰ διεσκεδασμένον. Ἐν δὲ ταῖς
 σκληροτέραις γλώτταις ἢ φωνὴ γίγνεται σκληροτέρα
 καὶ λαμπροτέρα, ἢ πίεσις τις αὐτὰς μᾶλλον τοῖς χί-
 λησι, διὰ τὸ φέρεσθαι τὸ πνεῦμα βιαίωτερον. Αἱ
 μὲν οὖν λαμπραὶ τῶν φωνῶν γίνονται διὰ τὰς εἰρη-
 μένας αἰτίας· παρὰ καὶ δοκοῦσιν οὐ χείρους εἶναι
 τῶν λευκῶν αἱ καλούμεναι φαιαί. Πρὸς γὰρ τὰ πά-
 θη καὶ τὰς πρσιβυτέρας ἡλικίας μᾶλλον ἀρμόττουσιν
 αἱ τραχύτεραι, καὶ μικρὸν ὑποσυγχευμέναι, καὶ μὴ
 λίαν ἔχουσαι τὸ λαμπρὸν ἔκφανές. Ἀμα δὲ καὶ διὰ
 τὴν συντονίαν οὐχ ὁμοίως εἰσὶν εὐπειθεῖς. Τὸ γὰρ
 βίᾳ φερόμενον, δυσταμίευτον. Οὐδὲ γὰρ ἐπιτεῖναι
 ῥάδιον ὥς βούλεται τις, οὔτε ἀνέναι. Ἐπὶ δὲ τῶν
 αὐλῶν γίνονται αἱ φωναὶ λαμπραὶ, καὶ τῶν ἄλλων
 ὀργάνων, ὅταν τὸ ἐκπίπτον πνεῦμα, πυκνὸν ἢ καὶ
 σύντονον. Ἀνάγκη γὰρ καὶ τοῦ ἔξωθεν αἵρος τοι-
 αύτας γίγνεσθαι τὰς πληγὰς, καὶ μάλιστα τὰς φωνὰς
 οὕτω διαπέμπεσθαι συνεσιώσας πρὸς τὴν ἀκοήν, ὥς-
 περ καὶ τὰς ὁσμὰς καὶ τὸ φῶς καὶ τὰς θερμότητας.
 Καὶ γὰρ πάντα ταῦτα ἀραιότερα φαινόμενα πρὸς
 τὴν αἰσθησιν, ἀσημότερα γίγνεται· καθάπερ καὶ οἱ
 χυλοὶ κραθέντες τῷ ὕδατι καὶ ἑτέροις χυλοῖς. Τὸ
 γὰρ αὐτοῦ παρέχον αἰσθησιν, ἀσαφεῖς ἐκάστῳ ποιεῖ
 τὰς δυνάμεις. Ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ὀργάνων οἱ τῶν
 κεράτων ἤχοι πυκνοὶ καὶ συνεχεῖς πρὸς τὸν αἶρα προσ-
 πίπτοντες, ποιοῦσι τὰς φωνὰς ἀμαυράς· διὰ δὲ τὸ

κέρας τὴν φύσιν ἔχειν τῆς αὐξήσεως ὁμαλὴν καὶ λείαν καὶ μὴ ταχέως ἐκδεδραμηκυῖαν. Ἀνάγκη γὰρ μαλακώτερα καὶ χαννότερα γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν κεράτων· ὥστε τοὺς ἤχους διασπᾶσθαι καὶ μὴ συνεχεῖς ἐκπίπτειν δι' αὐτῶν, μηδὲ γεγωνεῖν ὁμοίως διὰ τὴν μαλακότητα καὶ τὴν ἀραιότητα τῶν πόρων, μηδὲ πάλιν εἶναι δυσασυζῆ τὴν φύσιν, μηδὲ τὴν σύμφυσιν ἔχειν πυκνὴν, καὶ σκληρὰν καὶ δύσφορον. Καθ' ὃ τι γὰρ ἂν προσκόψῃ φερόμενος ὁ ἤχος, αὐτοῦ λαμβάνει τὴν κατάπαυσιν, καὶ οὐκέτι περαιοῦνται πρὸς τὸν ἔξω τόπον· ὥστε κωφοὺς καὶ ἀνωμάλους ἐκπίπτειν τοὺς ἤχους ἐκ τῶν τοιούτων κεράτων. Ὅτι δὲ ἡ φορὰ γίγνεται κατὰ τὴν εὐθυπορίαν, φανερόν ἐστιν ἐπὶ τῶν ἰστῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ξύλων τῶν μεγάλων, ὅταν αὐτὰ βιασάνλωσιν. Ὅταν γὰρ κρούσωσιν ἐκ τοῦ ἑτέρου ἄκρου, κατὰ τὸ ἕτερον ὁ ἤχος φέρεται συνεχῆς, ἐὰν μὴ τι ἔχη σύντριμμα τὸ ξύλον· εἰ δὲ μὴ, μέχρι τούτου προελθὼν, αὐτοῦ καταπαύεται διασπασθεῖς. Περικάμπτει δὲ καὶ τοὺς ὄξους, καὶ οὐ δυνατὸς δι' αὐτῶν εὐθυπορεῖν. Κατάδηλον δὲ τοῦτό ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν χαλκείων, ὅταν θινῶσι τὰς ἀπηρτημένους στολίδας τῶν ἀνδριάντων, ἢ τὰ πτερύγια, τῷ συμμύειν· διὸ ῥοῖζον καὶ πολὺν ἤχον ἀφιασι καὶ ψόφον. Ἄν δέ τις αὐτὰ ταινίᾳ διαδήσῃ, πάυεσθαι συμβαίνει τὸν ἤχον. Ἔως γὰρ τούτου προελθὼν ὁ τρόμος, ὅταν προσκόψῃ πρὸς μαλακὸν, αὐτοῦ ποιῆται τὴν κατάπαυσιν. Πολὺ δὲ καὶ ἡ ὀπτησις ἡ τῶν κεράτων συμβάλλεται καὶ πρὸς εὐφωνίαν. Μᾶλλον μὲν γὰρ κατοπιτηθέντα, παραπλήσιον τὸν ἤχον ἔχουσι τῷ κεράμῳ, διὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν σύγκανυσιν.

Ἐὰν δὲ τις αὐτὰ καταδεΐστερον ὀπτήσῃ, ἀπαλώτερον μὲν ἀφήσῃ διὰ τὴν μαλακότητα τὸν ἥχον, οὐ δύναται δὲ γέγωνεῖν ὁμοίως. Διὸ καὶ τὰς ἡλικίας ἐκλέγονται. Τὰ μὲν γὰρ τῶν γερόντων, ἐστὶ ξηρὰ καὶ πεπωρωμένα καὶ χαῦνα· τὰ δὲ τῶν νέων, ἀπαλὰ παντελῶς, καὶ πολλὴν ἔχοντα ἐν αὐτοῖς ὑγρασίαν. Δεῖ δὲ εἶναι, καθάπερ εἴρηται, τὸ κέρας ξηρὸν καὶ πυκνὸν ὁμαλῶς καὶ εὐθύπορον καὶ λεῖον. Οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα συμβαίνοι καὶ τοὺς ἥχους πυκτοὺς καὶ λεῖους καὶ ὁμαλοὺς φέρεσθαι δι' αὐτῶν, καὶ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος τὰς πληγὰς γίνεσθαι τοιαύτας· ἐπεὶ καὶ τῶν χορδῶν εἰσὶν αἱ λειόταται, βέλτισται, καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμαλώταται· καὶ τὴν κατεργασίαν ἔχουσι πάντοθεν ὁμοίαν, καὶ τὰς συμβολὰς ἀδήλους τὰς τῶν νεύρων. Οὕτω γὰρ συμβαίνει καὶ ταύτας ποιῆσθαι τὰς τοῦ ἀέρος πληγὰς ὁμοιοτάτας. Δεῖ δὲ καὶ τῶν αὐλῶν εἶναι τὰς γλώττας πυκνὰς καὶ λείας καὶ ὁμαλὰς, ὅπως ἂν καὶ τὸ πνεῦμα διαπορεύηται δι' αὐτῶν λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ μὴ διεσπασμένον. Διὸ καὶ τὰ βεβρωγμένα τῶν ζευγῶν καὶ τὰ πεπωκότα τὸ σίαλον, εὐφωρότερα γίγνεται, τὰ δὲ ξηρὰ, ακόφωνα. Ὁ γὰρ ἀήρ διὰ ὑγροῦ καὶ λείου φέρεται μαλακὸς καὶ ὁμαλός. Δῆλον δέ. Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὅταν ἔχη νοτίδα, πολὺ ἥτιον προσκίπτει πρὸς τὰ ζεύγη καὶ διασπᾶται· τὸ δὲ ξηρὸν, μᾶλλον ἀντιλαμβάνεται, καὶ τὴν πληγὴν ποιεῖται σκληροτέραν, διὰ τὴν βίαν. Αἱ μὲν οὖν διαφοραὶ τῶν ἥχων γίνονται διὰ τὰς εἰρημινὰς αἰτίας. Σκληραὶ δὲ εἰσι τῶν φωνῶν, ὅσαι βιαιῶς πρὸς τὴν ἀκοὴν προσπίπτουσι· διὸ καὶ μάλιστα παρέχουσι τὸν τόνον. Τοιαῦται δὲ εἰσιν αἱ δυσ-

κινητότεραι καὶ μετὰ πλείωτης φερόμεναι βίας. Τὸ γὰρ ὑπῆικον ταχέως, οὐ δύναται τὴν πληγὴν ὑπομένειν, ἀλλ' ἀποπηδᾷ πρότερον. Δῆλον δέ. Τὰ γὰρ ὑπέρογκα τῶν βέλων, βιαιοτάτην φέρεται τὴν φορὰν, καὶ τὰ φεύματα φερόμενα διὰ τῶν εὐρίπων· καὶ γὰρ ταῦτα γίγνεται σφοδρότατα περὶ αὐτὰς τὰς στενοχωρίας, οὐ δυνάμενα ταχέως ὑπελκεῖν, ἀλλὰ ὑπὸ πολλῆς ὠθούμενα βίας. Ὅμοιως δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ παρὰ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς ψόφους. Φανερόν δέ ἐστι. Πάντες γὰρ οἱ βίαιοι, γίνονται σκληροί. Καθάπερ καὶ τῶν κιβωτίων καὶ τῶν στροφέων, ὅταν ἀνοίγωνται βιαίως, καὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀκμόνων γίγνεται σκληρὸς καὶ μαλακός, ὅταν ἐλαύνωσι κατεψυχμένον καὶ σκληρὸν ἤδη τὸν σίδηρον. Ἔτι δὲ ἀπὸ τῆς ῥίτης, ὅταν ῥινώσι καὶ χαράττωσι τὰ σιδήρια καὶ τοὺς πρόονας· ἐπεὶ καὶ τῶν βροντῶν αἱ βιαιοτάται, γίνονται σκληρόταται, καὶ τῶν ὑδάτων τὰ καλούμενα ῥαγδαῖα τὴν βίαν. Ἡ μὲν γὰρ ταχυτῆς τοῦ πνεύματος, ποιεῖ τὴν φωνὴν ὀξεῖαν· ἡ δὲ βία, σκληράν. Διόπερ οὐ μόνον συμβαίνει τοὺς αὐτοὺς ὅτε μὲν ὀξυτέραν, ὅτε δὲ βαρυτέραν, ἀλλὰ καὶ σκληροτέραν καὶ μαλακωτέραν. Καίτοι τινὲς ὑπολαμβάνουσι, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν ἀρτηριῶν, τὰς φωνὰς γίνεσθαι σκληρὰς, διαμαρτάνοντες· τοῦτο μὲν γὰρ βραχὺ τι συμβάλλεται παντελῶς· ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος γιγνομένη πληγὴ βιαιώς ὑπὸ τοῦ πνεύμονος. Ὡς περ γὰρ καὶ τὰ σώματα, τῶν μὲν ἐστὶν ὑγρὰ καὶ μαλακὰ, τῶν δὲ, σκληρὰ καὶ σύντονα· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πνεύμων. Διόπερ τῶν μὲν, μαλακὸν ἐκπίπτει τὸ πνεῦμα, τῶν δὲ, σκλη-

ῥῶν καὶ βίαιον· ἐπεὶ, διότι γε· τὴν ἀρτηρίαν αὐτὴν·
 μικρῶν τινα συμβαίνει παρέχεσθαι δύναμιν, ῥᾶδιον
 συνιδεῖν. Οὐδεμία γὰρ ἐστὶν ἀρτηρία σκληρὰ τοῖς
 αὐλοῖς ὁμοίως· ἀλλ' οὐθὲν ἦτιον δι' αὐτοῦ καὶ διὰ
 τούτων φερομένου τοῦ πνεύματος, οἱ μὲν μαλακῶς
 αὐλοῦσιν, οἱ δὲ σκληρῶς. Δῆλον δὲ τοῦτ' ἐστὶ καὶ
 ἐπ' αὐτῆς τῆς αἰσθήσεως. Καὶ γὰρ, ἂν ἐπιτείνῃ τις
 τὸ πνεῦμα βιαιότερον, εὐθέως ἢ φωνὴ γίγνεται σκλη-
 ρότερα διὰ τὴν βίαν, καὶ ἢ μαλακωτέρα. Τὸν αὐ-
 τὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς σάλπιγγος. Διὸ καὶ πάν-
 τες, ὅταν κωμάζωσιν, ἀνιᾶσιν ἐν τῇ σάλπιγγι τὴν τοῦ
 πνεύματος συντονίαν, ὅπως ἂν ποιῶσιν τὸν ἦχον ὥς
 μαλακώτατον. Φανερόν δὲ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν ὀργά-
 νων. Καὶ γὰρ αἱ κατεστραμμέναι χορδαὶ καθάπερ
 εἴρηται, τὰς φωνὰς ποιοῦσι σκληροτέρας, καὶ τὰ κα-
 τωπημένα τῶν κεράτων. Καὶ τις ἄπτηται τῶν χορ-
 δῶν ταῖς χερσὶ βιαίως καὶ μὴ μαλακῶς, ἀνάγκη καὶ
 τὴν ἀνταπόδοσιν αὐτὰς οὕτω πάλιν ποιῆσθαι βιαιο-
 τέραν. Αἱ δὲ ἦτιον κατεστραμμέναι, καὶ τὰ ὀμότερα
 τῶν κεράτων, τὰς φωνὰς ποιεῖ μαλακωτέρας καὶ τὰ
 μακρότερα τῶν ὀργάνων. Αἱ γὰρ τοῦ ἀέρος πληγαί,
 καὶ βραδύτεραι καὶ μαλακώτεραι γίνονται, διὰ τὰ
 μήκη τῶν τόπων· αἱ δ' ἐπὶ τῶν βαρυτέρων, σκληρό-
 τатаι, διὰ τὴν κατάστασιν τῶν χορδῶν. Δῆλον δ'
 ἐστὶ· καὶ γὰρ αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου σκληροτέρας συμ-
 βαίνει γίγνεσθαι τὰς φωνὰς, ὅταν μὴ κατὰ μέσον τις
 ἄπτηται τῶν χορδῶν, διὰ τὸ μᾶλλον αὐτῶν τὸ πρὸς
 αὐτῇ τῷ ζυγῷ καὶ τῷ χορδοτόνῳ κατατετάσθαι.
 Συμβαίνει δὲ καὶ τὰ ναρθήκηνα τῶν ὀργάνων τὰς φω-
 νὰς ἔχειν ἁπαλωτέρας. Οἱ γὰρ ἦχοι προσπίπτοντες,

οὐχ ὁμοίως ἀποπηδῶσι μετὰ βίης. Τραχύνεσθαι δὲ συμβαίνει τὰς φωνὰς, ὅταν ἡ πληγὴ μία γένηται τοῦ ἄερος παντός, ἀλλὰ πολλαχῇ κατὰ μικρὰ διεσπασμένη. Καθ' αὐτὸ γὰρ ἕκαστον τῶν τοῦ ἄερος μορίων προσπίπτει πρὸς τὴν ἀκοήν, ὥς ἂν ἀπὸ πληγῆς ἑτέρας, οὐ διεσπασμένην ποιεῖ τὴν αἴσθησιν, ὥστε τὴν μὲν διαλείπειν τὴν φωνήν, τὴν δὲ, προσπίπτειν βιαιότερον, καὶ γίνεσθαι τὴν ἀφὴν τῆς ἀκοῆς ἀνομοίαν· ὥσπερ καὶ ὅταν τι τῶν τραχέων ἡμῖν προσπίπτῃ πρὸς τὸν χρῶτα. Μάλιστα δὲ τοῦτο συμφανές ἐστιν ἐπὶ τῆς ῥίνης. Διὰ γὰρ τὸ τὴν τοῦ ἄερος πληγὴν ἅμα γίνεσθαι κατὰ μικρὰ καὶ πολλὰ, τραχεῖς οἱ ψόφοι προσπίπτουσιν ἀπ' αὐτῶν πρὸς τὴν ἀκοήν· καὶ μᾶλλον, ὅταν πρὸς σκληρόν τι παρατρίβωνται· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς· τὰ γὰρ σκληρὰ καὶ τραχεῖα, βιαιότερον ποιεῖται τὴν αἴσθησιν. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν ρευμάτων. Τοῦ γὰρ ἐλαίου γίνεται πολὺ πάντων τῶν ὑγρῶν ὁ ψόφος εὐδηλότερος, διὰ τὴν συνέχειαν τὴν τῶν μορίων. Λεπταὶ δὲ εἰσι τῶν φωνῶν, ὅταν ὀλίγον ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκπίπτει· διὸ καὶ τῶν παιδίων γίνονται λεπταί, καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν εὐνούχων· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν διαλελυμένων διὰ νόσον, ἢ πόνον, ἢ ἀτροφίαν. Οὐ δύνανται γὰρ πολὺ πνεῦμα διὰ τὴν ἀσθένειαν ἐκπέμπειν. Δῆλον δὲ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν χορδῶν· ἀπὸ γὰρ τῶν λεπτῶν καὶ τὰ φώνια γίνονται λεπτὰ καὶ στενὰ καὶ τριχώδη, διὰ τὸ καὶ τοῦ ἄερος τὴν πληγὴν γίνεσθαι κατὰ στενόν. Οἷας γὰρ ἂν τὰς ἀρχὰς ἔχῃ τῆς κινήσεως αἱ τοῦ ἄερος πληγαί, τοιαύτας καὶ τὰς φωνὰς συμβαίνει γίνεσθαι προσπιπτούσας πρὸς τὴν ἀκοήν· οἷον, ἀραιὰς

ἢ πυκνὰς, ἢ μαλακὰς ἢ σκληρὰς, ἢ λεπτὰς ἢ παχείας· αἰεὶ γὰρ ὁ ἕτερος ἀπὸ τὸν ἕτερον κινῶν ὡσαύτως, ποιεῖ τὴν φωνὴν ἅπασαν ὁμοίαν· καθάπερ ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ὀξύτητος καὶ τῆς βαρύτητος· καὶ γὰρ τὰ τάχη τὰ τῆς πληγῆς, τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις συνακολουθοῦντα, διαφυλάττει τὰς φωνὰς ταῖς ἀρχαῖς ὁμοίως, αἱ δὲ πληγαὶ γίνονται μὲν τοῦ αἵρος ὑπὸ τῶν χορδῶν, πολλαὶ καὶ κεχωρισμέναι· διὰ δὲ μικρότητα τοῦ μεταξὺ χρόνου, τῆς ἀκοῆς μὴ δυναμένης συναισθάνεσθαι τὰς διαλείψεις, μία καὶ συνεχὴς ἡμῖν ἡ φωνὴ φαίνεται· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων· καὶ γὰρ τούτων τὰ διεστηκότα, δοκεῖ πολλάκις ἡμῖν συνάπτειν ἀλλήλοις, ὅταν φέρονται ταχέως· τὸ δὲ αὐτὸ συμβαίνει τοῦτο καὶ περὶ τὰς συμφωνίας· διὰ γὰρ τὸ περισυγκатаλαμβάνεσθαι τοὺς ἑτέρους ἤχους ὑπὸ τῶν ἑτέρων, καὶ γίνεσθαι τὰς καταπαύσεις τῶν ἅμα, λανθάνουσιν ἡμᾶς αἱ μεταξὺ γιγνόμεναι φωναί. Πλεονάκις μὲν γὰρ ἐν πάσαις ταῖς συμφωνίαις ὑπὸ τῶν ὀξυτέρων φθόγγων αἱ τοῦ αἵρος γίνονται πληγαὶ διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως· τὸν δὲ τελευταῖον τῶν ἤχων ἅμα συμβαίνει προσπίπτειν ἡμῖν πρὸς τὴν ἀκοήν, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς βραδυτέρας γιγνόμενον. Ὡστε τῆς ἀκοῆς οὐ δυναμένης αἰσθάνεσθαι, καθάπερ εἴρηται, τὰς μεταξὺ φωνὰς, ἅμα δοκοῦμεν ἀμφοτέρων τῶν φθόγγων ἀκούειν συνεχῶς. Παχεῖαι δ' εἰσὶ τῶν φωνῶν τούναντιον, ὅταν ἢ τὸ πνεῦμα πολὺ καὶ ἄθρόον ἐκπίπτει· διὸ καὶ τῶν ἀνδρῶν εἰσι παχύτεραι καὶ τῶν τελειῶν αὐλῶν, καὶ μᾶλλον ὅταν πληρώσῃ τις αὐτοὺς τοῦ πνεύματος. Φανερόν δέ ἐστι· καὶ γὰρ ἂν πίεσῃ τὰ ζεύγη, μᾶλλον ὀξυτέρα ἢ φωνή

ARIST. DE AUDIB.

F

γίγνεται καὶ λεπτοτέρα. Καὶ κατασπάσῃ τις τὰς σύριγγας, καὶ δὲ ἐπιλάβῃ, παμπλείων ὁ ὄγκος γίγνεται τῆς φωνῆς διὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος· καθάπερ καὶ ἀπὸ τῶν παχυτέρων χορδῶν. Παχεῖαι δὲ γίνονται καὶ τῶν τραγιζόντων καὶ τῶν βραχυόντων, καὶ μετὰ τοὺς ἐμέτους, διὰ τὴν τῆς ἀρτηρίας [ἀνωμαλότητα,] καὶ διὰ τὸ μὴ ὑπεξάγειν, ἀλλ' αὐτοῦ προσκόπτουσαν ἀνειλεῖσθαι τὴν φωνὴν καὶ λαμβάνειν ὄγκον καὶ μάλιστα διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος. Λιγυραὶ δὲ εἰσι τῶν φωνῶν, αἱ λεπταὶ καὶ πυκναὶ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεττίγων καὶ τῶν ἀκριδῶν καὶ τῶν ἀηδόνων, καὶ ὅλως ὅσαις λεπταῖς οὖσαις μηδεὶς ἀλλότριος ἤχος παρακολουθεῖ. Ὅλως γὰρ οὐκ ἔστιν οὐτ' ἐν ὄγκῳ φωνῆς τὸ λιγυρὸν, οὐτ' ἐν τόνοις ἀνιεμένοις καὶ βαρέσιν, οὐτ' ἐν ταῖς τῶν φθόγγων ἁφαῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ὀξύτητι καὶ λεπτότητι καὶ ἀκριβείᾳ. Διὸ καὶ τῶν ὀργάνων τὰ λεπτὰ καὶ σύντονα καὶ μὴ ἔχοντα κέρας, τὰς φωνὰς ἔχει λιγυρωτέρας. Ὁ γὰρ ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἤχος, καὶ ὅλως ὅταν ἀπὸ τινος γιγνόμενος παρακολουθῇ, συνέχει τὴν ἀκριβεῖαν τὴν τῶν φθόγγων. Σαθραὶ δὲ εἰσι καὶ παρερρύθηκυῖαι τῶν φωνῶν, ὅσαι μέχρι τινὸς φερόμεναι συνεχεῖς, διασπῶνται. Φανερώτατον δὲ τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τοῦ κεράμου· πᾶς γὰρ ὁ ἐκ πληγῆς ῥαγίς, ποιῇ τὸν ἤχον σαθρὸν, διασπαιμένης τῆς κινήσεως τὰ κατὰ τὴν πληγὴν, ὥστε μηκέτι γίνεσθαι τοὺς ἐκπίπτοντας ἤχους συνεχεῖς. Ὁμοίως δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐρρωγόντων κεράτων, καὶ ἐπὶ τῶν χορδῶν τῶν παρὰ νευρισμένων. Ἐπὶ πάντων γὰρ τῶν τοιούτων μέχρι μὲν τινος ὁ ἤχος φέρεται συνεχῆς, ἔπειτα διασπᾶται, καθ' ὃ τι ἂν ᾗ μὴ συνεχὲς τὸ ὑπο-

κείμενον, ὥστε μὴ μίαν γίνεσθαι πληγὴν, ἀλλὰ διεσπασμένην, καὶ φαίνεσθαι τὸν ἦχον σαθρόν. Σχεδὸν γὰρ παραπλήσιαι τυγχάνουσι οὐσαι ταῖς τραχείαις. Πλὴν ἐκείναι μὲν εἰσιν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ μικρὰ μέρη διεσπασμένοι. Τῶν δὲ σαθρῶν αἱ πλείω σται τὰς μὲν ἀρχὰς ἔχουσι συνεχεῖς, ἔπειτ' εἰς πλείω μέρη τὴν διαίρειαν λαμβάνουσι. Λασαῖαι δὲ εἰσι τῶν φωνῶν, ὅσαις ἔσωθεν τὸ πνεῦμα εὐθείως συνεκβάλλομεν μετὰ τῶν φθόγγων. Ψιλαὶ δὲ εἰσι τοῦναντίον, ὅσαι γίνονται χωρὶς τῆς τοῦ πνεύματος ἐκβολῆς. Ἀπορρήγνυσθαι δὲ συμβαίνει τὰς φωνὰς, ὅταν μηκέτι δύνωνται τὸν ἀέρα μετὰ πληγῆς ἐκπέμπειν, ἀλλ' ὁ περὶ τὸν πνεῦμονα τόπος αὐτῶν ὑπὸ τῆς διαστάσεως ἐκβληθῇ. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὰ σκεύη καὶ τοὺς ὄμους ἐκλύεσθαι συμβαίνει τὸ τελευταῖον συντόνως, οὕτως καὶ τὸν περὶ τὸν πνεῦμονα τόπον. Κοῦφον γὰρ ἔξω φέρεσθαι τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι βίαιον αὐτοῦ τὴν πληγὴν· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ τετραχύνθαι τὴν ἀρτηρίαν αὐτῶν ἰσχυρῶς, οὐ δύναται τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεσθαι συνεχές, ἀλλὰ διεσπασμένον, ὡς ἀπερὶ ὥγυιαν γίνεσθαι τὰς φωνὰς αὐτῶν. Καὶ τινες οἶονταί διὰ τὴν τοῦ πνεύμονος γλισχρότητα τὸ πνεῦμα οὐ δύνασθαι περαιοῦσθαι περὶ τὸν ἔξω τόπον· διαμαρτάνοντες· φθέγγονται μὲν γὰρ, ἀλλ' οὐ δύνανται γεγωνεῖν, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι μετὰ συντονίας τὴν τοῦ ἀέρος πληγὴν, ἀλλὰ μόνον φωνοῦσιν, ὡς ἂν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ φάρυγγος τὸ πνεῦμα βραζόμενον. Τῶν δ' ἰσχυροφώνων, οὔτε περὶ τὰς φλέβας, οὔτε περὶ τὰς ἀρτηρίας ἐστὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ περὶ τὴν κίνησιν τῆς γλώττης. Χαλεπῶς γὰρ αὐτὴν μεταφέ-

ρουναι, ὅταν ἕτερον δὲ φθόγγον εἰπεῖν. Διὸ καὶ πολὺν χρόνον τὸ αὐτὸ ῥῆμα λέγουσιν, οὐ δυνάμενοι τὸ ἐξῆς εἰπεῖν· ἀλλὰ συνεχῶς τῆς κινήσεως καὶ τοῦ πνεύμονος αὐτῶν ἐπὶ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν φερομένου διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν βίαν τοῦ πνεύματος. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὸ σῶμα ὅλον τῶν τρεχόντων βιαίως, χαλεπόν ἐστιν ἐκ τῆς ὁρμῆς εἰς ἄλλην κίνησιν μεταστῆσαι, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ μέρος. Διὸ καὶ πολλάκις τὸ μὲν ἐξῆς εἰπεῖν οὐ δύνανται, τὸ δὲ μετὰ τοῦτο λέγουσι ῥαδίως, ὅταν ἄλλην ποιήσωνται τῆς κινήσεως ἀρχήν. Δῆλον δὲ ἐστι· καὶ γὰρ τοῖς ὀργιζομένοις τοῦτο συμβαίνει πολλάκις, διὰ τὸ βίαιον αὐτῶν γίγνεσθαι τὴν τοῦ πνεύματος φοράν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΧΡΩΜΑΤΩΝ.

CAPUT I.

Ἄλλα τῶν χρωμάτων ἐστὶν, ὅσα τοῖς στοιχείοις συνακολουθεῖ· οἷον πυρὶ, καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ. Ἄηρ μὲν γὰρ καὶ ὕδωρ, καθ' ἑαυτὰ τῇ φύσει λευκά· τὸ δὲ πῦρ καὶ ὁ ἥλιος, ξανθά. Καὶ ἡ γῆ δὲ, [ἐστὶ] φύσει λευκή· παρὰ δὲ τὴν βαφὴν, πολύχρους φαίνεται. Δῆλον δ' ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦτ' ἐστίν. Ἐκκαυθέντος γὰρ τοῦ τὴν βαφὴν πεποιηκότος ὑγροῦ, λευκὴ γίνεται· οὐ παντελῶς δὲ, διὰ τὸ τῷ καπνῷ βεβῶσθαι,

μέλανι ὄντι. Διὸ καὶ ἡ κοινὰ ξανθὴ γίνεται, τοῦ φλογοειδοῦς καὶ μέλανος ἐπιχρώζοντος τὸ ὕδωρ. Τὸ δὲ μέλαν χρῶμα συνακολουθεῖ τοῖς στοιχείοις, εἰς ἀλλήλα μεταβάλλουσι. Τὰ δ' ἄλλα ἐκ τούτων εὐσύννο-
 πτα, τῇ μίξει κεραννυμένων ἀλλήλοις γίνονται. Τὸ δὲ σκότος, ἐκλείποντος τοῦ φωτὸς γίνεται. Τριχῇ γὰρ τὸ μέλαν ἡμῖν φαίνεται. Ἡ γὰρ ὅλως τὸ μὴ ὁρώμενόν ἐστι τῇ φύσει μέλαν, ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὀψεις. Τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁράται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανος. Φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέ-
 λανα, ἀφ' ὧν ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾷται τὸ φῶς. Διὸ καὶ αἱ σκιαὶ φαίνονται μέλαιναί. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης φρέκη. Διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα, ὁλ-
 γων τῶν αὐγῶν προσπιπτοῦσάν καὶ διασπωμένου τοῦ φωτὸς, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται καὶ τὸ νέφος, ὅταν ἢ πυκνὸν ἰσχυρῶς, [μέλαν φαίνεται] διὰ τοῦτο. Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ αἶθρ, ὅταν ἢ μὴ παντελῶς διαδύνοιν τὸ φῶς. Καὶ γὰρ ταῦτα εἶναι δοκεῖ μέλανα, βάθος ἔχοντα, διὰ τὸ παντελῶς ἀραιὰς ἀνακλᾶσθαι τὰς ἀκτῖνας. Τὰ γὰρ μεταξὺ μόρια τοῦ φωτὸς αὐτῶν, ἅπαντα εἶναι δοκεῖ μέλανα, διὰ τὸ σκότος. Ὅτι δὲ τὸ σκότος οὐ χρῶμα, ἀλλὰ στέ-
 ρησίς ἐστι φωτὸς, οὐ χαλεπὸν ἐξ ἄλλων τε πολλῶν κα-
 ταμαθεῖν, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ μηδὲ αἰσθητὸν εἶναι τὸ πηλίκον καὶ ποῖόν τι τῷ σχήματι τετύχηκεν ὃν τὸ σκότος, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁρατῶν. Τὸ δὲ φῶς οὐ πυρὸς ἐστι χρῶμα, δῆλον ἐκ τοῦ μηδεμίαν ἄλλην ἢ ταύτην ἔχον εὐρίσκεισθαι χροάν, καὶ διὰ τὸ μόνον

τοῦτο δι' ἑαυτοῦ ὁρατὸν γίνεσθαι, τὰ δ' ἄλλα διὰ
τούτου. Ἐπισκεπτέον δὲ τοῦτο. Ἐνια γὰρ οὐκ ὄντα
πῦρ, οὐδὲ πυρὸς εἶδη τὴν φύσιν, φῶς ποιεῖν φαίνεται.
Εἰ μὴ ἄρα τὸ μὲν τοῦ πυρὸς χρῶμα φῶς ἐστὶ, οὐ μὲν-
τοι καὶ τὸ φῶς, πυρὸς ἐστὶ χρῶμα μόνον, ἀλλ' ἐνδέ-
χεται μὴ μόνῳ μὲν ὑπάρχειν τῷ πυρὶ τὴν χροάν ταύ-
την, εἶναι μέντοι χρῶμα τὸ φῶς αὐτοῦ. Οὐδενὶ γοῦν
ἄλλῳ τὴν ὄρασιν αὐτοῦ συμβαίνει γίνεσθαι, πλὴν τῷ
φωτὶ· καθάπερ καὶ τὴν τῶν ἄλλων σωμάτων ἀπάν-
των, τῇ τοῦ χρώματος φαντασίᾳ. Τὸ δὲ μέλαν χρῶμα
συμβαίνει γίνεσθαι, ὅταν ὁ αἴρ καὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ
πυρὸς διακαυθῇ· διὸ καὶ πάντα τὰ καόμενα, μελαίνε-
ται, καθάπερ ξύλα καὶ ἄνθρακες, σβεσθέντος τοῦ πυ-
ρός· καὶ ὁ ἐκ τοῦ κεράμου καπνὸς, ἐκκρινόμενου τοῦ
ἐνυπάρχοντος ἐν τῷ κεράμῳ ὑγροῦ, καὶ καομένου.
Διὸ καὶ τοῦ καπνοῦ γίνεται μελάντατος, ὁ ἀπὸ τῶν
πιόντων καὶ λιπαρῶν, οἷον ἐλαίου, καὶ πίττης, καὶ θα-
βός, διὰ τὸ μάλιστα ταῦτα καέσθαι, καὶ συνέχειαν
ποιεῖν. Μέλανα δὲ καὶ ταῦτα γίνεται, δι' ὅσων ῥεῖ
τὸ ὕδωρ, ὅταν βρυνθέντων, πρῶτον ἀναξηρανθῇ τὸ
ὑγρὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἐν τοῖς τοίχοις κονιάματα·
ὁμοίως δὲ καὶ οἱ καθ' ὕδατος λίθοι. Καὶ γὰρ οὗ-
τοι βρυνθέντες, ὕστερον ἀποξηρανθέντες, τῷ χρώ-
ματι γίνονται μέλανες. Τὰ μὲν οὖν ἀπλᾶ τῶν χρω-
μάτων, ταῦτα καὶ τοσαυτὰ ἐστὶ.

CAPUT II.

Τὰ δ' ἄλλα ἐκ τούτων τῇ κράσει, καὶ τῷ μᾶλλον
καὶ τῷ ἥτιον γιγνόμενα, πολλὰς καὶ κεικίλας ποιεῖ
χρωμάτων φαντασίας. Κατὰ μὲν τὸ μᾶλλον καὶ [τὸ]
ἥτιον, ὥσπερ τὸ φοινικοῦν καὶ τὸ ἀλουργόν· καὶ αἱ

δὲ τὴν κρᾶσιν, ὥσπερ τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μέλαν, ὅταν
 μιχθέντα, φαιοῦ ποιήσῃ φαντασίαν. Διὸ τὸ μέλαν
 καὶ σκιερὸν, τῷ φωτὶ μιγνύμενον, φοινικοῦν. Τὸ γὰρ
 μέλαν μιγνύμενον τῷ τε ἀπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ τῷ ἀπὸ
 τοῦ πυρὸς φωτὶ, θεωροῦμεν αἰὲ γιγνόμενον φοινι-
 κοῦν· καὶ τὰ μέλανα πυρωθέντα πάντα, εἰς χρῶμα
 μεταβάλλοντα φοινικοῦν. Αἱ τε γὰρ καπνώδεις φλό-
 γες, καὶ οἱ ἄνθρακες, ὅταν ὥσι διασκεαυμένοι, φαί-
 νονται χρῶμα ἔχοντες φοινικοῦν. Τὸ δ' ἄλουργές,
 εὐανθὲς μὲν γίνεται καὶ λαμπρὸν, ὅταν τῷ μετρίῳ
 λευκῷ καὶ σκιερῷ κραθῶσιν ἀσθενεῖς αἱ τοῦ ἡλίου
 αὐγαί. Διὸ καὶ περὶ ἀνατολᾶς καὶ δύσεως, ὃ ἀῆρ
 πορφυροειδὲς ἐστίν, ὅτε φαίνεται περὶ ἀνατολὴν καὶ
 δύσιν ὄντος τοῦ ἡλίου. Ἀσθενεῖς γὰρ οὖσαι τότε
 μάλιστα, πρὸς σκιερὸν ὄντα τὸν αἶρα προσβάλλουσιν.
 Φαίνεται δὲ καὶ ἡ θάλαττα πορφυροειδὲς, ὅταν τὰ κύ-
 ματα μετεωριζόμενα, κατὰ τὴν ἔγκλισιν σκιασθῇ πρὸς
 γὰρ τὸν ταύτης κλισμὸν ἀσθενεῖς αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαὶ
 προσβάλλουσιν, ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ χρῶμα ἄλουργ-
 γές· ὃ καὶ ἐπὶ τῶν πτερωμάτων θεωρεῖται γιγνόμε-
 νον· ἐντεινόμενα γὰρ πῶς πρὸς τὸ φῶς, ἄλουργές
 ἔχει τὸ χρῶμα. Ἐλάττονος δὲ τοῦ φωτὸς προσβάλ-
 λουτος, ζοφερόν, ὃ καλοῦσιν ὄρφνινον, πολὺ δὲ καὶ τῷ
 πρώτῳ μέλανι κραθὲν, φοινικοῦν. Εὐανθὲς δ' ὅν
 καὶ στίλβον, εἰς τὸ φλογοειδὲς χρῶμα μεταβάλλει
 κατὰ γὰρ τὴν πρὸς ἄλληλα κρᾶσιν, οὕτως ληπτέον,
 ἐξ ὑποκειμένου τε θεωρημένου χρώματος ποιοῦντας
 τὴν μίξιν, ἀλλὰ μὴ πάντων ὁμοίαν γένεσιν ποιοῦντας·
 ἔστι γὰρ τινὰ τῶν χρωμάτων, οὐχ ἁπλᾶ μὲν, λόγον δ'
 ἔχει πρὸς τινὰ τὸν αὐτὸν τῶν συνθέτων, ὅνπερ τὰ

ἀπλᾶ πρὸς ἑαυτὰ, διὰ τὸ τὰ ἀπλᾶ πρὸς μίξιν ἐνότῃ
 ἔχειν, καὶ μὴ εὐσημον ἐν τῷ παντὶ, καὶ προτεθεωρη-
 μένων κατασκευάζειν ὁμοίως. Τὴν γὰρ τοῦ ἀλουργοῦ
 ἢ φοινικοῦ κρᾶσιν λέγοντας, ἀνάγκη ὁμοίως τοῖς
 ἐκ τούτων μίγνυμένοις, καὶ ποιοῦσιν ἄλλην χρῶαν,
 τὴν γένεσιν διηγέσθαι, καὶ ὁμοίαν ἔμφασιν ποιῆν.
 Διόπερ ἐκ τοῦ προκατισκευασμένου ληπτέον καὶ
 θεωρητέον τὴν κρᾶσιν, οἷον ὅτι τὸ οἰνωπὸν χρῶμα
 γίνεται, ὅταν ἀκράτῳ τῷ μέλανι καὶ στίλβοντι κραθῶ-
 σιν αὐγαὶ ἡεροειδῆς, ὥσπερ καὶ αἱ τῶν βοτρυῶν ῥᾶγες.
 Καὶ γὰρ τούτων οἰνωπὸν φαίνεται τὸ χρῶμα ἐν τῷ
 πεπαίνεσθαι· μελαινομένων δὲ, τὸ φοινικοῦν εἰς τὸ
 ἀλουργὸν μεταβάλλει. Κατὰ δὲ τὸν ὑποδεδειγμένον
 τρόπον, θεωρητέον πάσας τὰς τῶν χρωμάτων διαφο-
 ρὰς, ἐκ κινήσεως τὴν ὁμοιότητα λαμβάνοντας κατ'
 αὐτὸ τὸ φαινόμενον, τὴν ἐν ἐκάστῳ μίξιν ὁμοιοῦντας,
 καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος, ἐν γενέσει τινὲ καὶ κράσει
 ποιοῦντων φαντασίαν, καὶ πίστιν προσφερομένους.
 Δεῖ δὲ καὶ πάντων τούτων ποιῆσθαι τὴν θεωρίαν,
 μὴ καθάπερ οἱ ζωγράφοι τὰ χρώματα ταῦτα κεραν-
 νύσας, ἀλλ' ἀπὸ τῶν εἰρημένων τὰς ἀνακλωμένας
 αὐγάς, πρὸς ἀλλήλας συμβάλλοντας. Μάλιστα γὰρ
 δύναιτ' ἂν τις κατὰ φύσιν θεωρῇσαι τὰς τῶν χρωμά-
 των κράσεις· τὰς δὲ πίστεις καὶ τὰ ὅμοια δεῖ [ἐκ
 τούτων λαβεῖν] ἐν οἷς ἡ γένεσις ἔσται φανερά τῶν
 χρωμάτων. Ταῦτα δὲ μάλιστα ἐστὶ, τό τ' ἀπὸ τοῦ
 ἡλίου φῶς, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ ὁ ἀήρ καὶ τὸ
 ὕδωρ· κεραννύμενα γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον, ταῦτα
 μάλιστα πάσας (ὥς εἰπεῖν) τὰς χροὰς ἀποτελεῖ. Ἐπι-
 ληπτέον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων χρωμάτων ταῖς αὐγαῖς

κεραννυμένων, τὴν ὁμοιότητα. Οἱ γὰρ ἄνθρακες καὶ ὁ καπνὸς, καὶ ὁ ἰὸς, καὶ τὸ θεῖον, καὶ τὰ πτερώματα κεραννύμενα, τὰ μὲν ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, τὰ δὲ ταῖς τοῦ πυρὸς, πολλὰς καὶ ποικίλας ποιοῦσι μεταβολὰς χρωμάτων. Τὰ δὲ καὶ τῇ πέψει θεωρητέον, γινόμενα ἐν φυτοῖς, καὶ καρποῖς, καὶ τριχώμασι, καὶ πτερώμασι, καὶ τοῖς τοιούτοις πᾶσι.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν τὸ πολυειδὲς καὶ τὸ ἄπειρον τῶν χρωμάτων, διὰ πόσα συμβαίνει γίνεσθαι. Εὐρῆσομεν γὰρ, ἥτοι διὰ τὸ τῷ φωτὶ καὶ ταῖς σκιαῖς ἀνίσως καὶ ἀνωμάλως τὰς κράσεις λαμβάνεσθαι· καὶ γὰρ αἱ σκιαὶ καὶ τὸ φῶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, πολὺ διαφέρουσιν αὐτῶν. Ὡστε καὶ καθ' αὐτὰς καὶ μετὰ τῶν χρωμάτων μιγνύμεναι, ποιοῦσι μεταβολὰς χρωμάτων, ἢ τῷ τὰ κεραννύμενα, τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν, ἢ τῷ λόγους ἔχειν μὴ τοὺς αὐτούς. Πολλὰς γὰρ καὶ τὸ ἀλουργές ἔχει καθ' αὐτὸ [τὰς] διαφορὰς, καὶ τὸ φοινικοῦν, καὶ τὸ λευκόν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα μίξιν, καὶ εἰλικρίνειαν αὐτῶν. Ποιεῖ δὲ διαφορὰν καὶ τὸ λαμπρὸν ἢ στίλβον εἶναι τὸ μιγνύμενον· ἢ τούναντίον, αὐχμηρὸν καὶ ἀλαμπές. Ἔστι δὲ τὸ στίλβον, οὐκ ἄλλό τι, ἢ συνήχεια φωτὸς καὶ πυκνότης. Τὸ δὲ χρυσοειδὲς γίνεται, ὅταν τὸ ξανθὸν καὶ τὸ ἡλιῶδες πυκνωθὲν ἰσχυρῶς, στίλβῃ. Διὸ καὶ οἱ τῶν περιστερῶν τράχηλοι, καὶ τῶν ὑδάτων οἱ σταλαγμοὶ, φαίνονται χρυσοειδεῖς, τοῦ φωτὸς ἀνακλωμένου. Ἔστι δὲ ἃ λειούμενα τρίψει καὶ δυνάμεσιν, ἁλλοίας ἔχει καὶ ποικίλας χροάς,

ὥσπερ καὶ ὁ ἄργυρος παρατρίβόμενος, καὶ χρυσός, καὶ χαλκός, καὶ σίδηρος. Καὶ τινὰ γένη λίθων διαφόρους ποιεῖ χροῖας, [καθάπερ καὶ** μέλαιναι οὖσαι, λευκὰς γράφουσι γραμμάς, διὰ τὸ πάντων τῶν τοιοῦτων, τὰς μὲν ἐξ ἀρχῆς συστάσεις, ἐκ μικρῶν εἶναι μορίων, καὶ πυκνῶν, καὶ μελάνων· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῇ γενέσει βαφῆς, ἀπάντων τῶν πόρων κεχρωσμένων, δι' ὧν διελήλυθεν αὐτῶν ἡ βαφή, ἄλλην ἐσχηκέναι τὴν τοῦ χρώματος φαντασίαν. Ὁ δ' ἀποτρίβόμενος ἀπ' αὐτῶν, οὐκέτι γίνεται χρυσοειδής, οὐδὲ χαλκοειδής, οὐδ' ἄλλην οὐδεμίαν [τοιαύτην] ἔχων χροῖαν, ἀλλὰ πάντως μέλας, διὰ τὸ τοὺς μὲν πόρους παρατρίβομένων αὐτῶν, ἀναρρόγηγνυσθαι, δι' ὧν ἡ βαφή διελήλυθε, φύσει δὲ καὶ τῶν αὐτῶν εἶναι.] Τοῦ γὰρ προτέρου [τούτων] χρώματος οὐκέτι ὄντος ἡμῖν φανεροῦ, διὰ τὸ διασπᾶσθαι τὴν βαφὴν [ἐν τῇ τρίψει,] τὰ κατὰ φύσιν ὑπάρχον αὐτοῖς χρώμα ὀρῶμεν· διὸ καὶ πάντα φαίνεται μέλανα. Ἐν δὲ τῷ παρατρίβεσθαι πρὸς ὁμαλὲς καὶ λείον ἕκαστον τούτων, καθάπερ καὶ πρὸς τὰς βασάνους, ἀποβάλλοντα τὸ ἐνὸν αὐτοῖς χρώμα, τὸ μέλαν δηλονότι, ἀπολαμβάνει πάλιν τὴν ἀπὸ γενέσεως χροῖαν, [ἐν τῇ συνάψει καὶ συνεχείᾳ, τὸ τῆς βαφῆς διαφαινόμενον·] ἐπὶ δὲ τῶν καυστιῶν, καὶ διαλυομένων καὶ τηχομένων ἐν τῷ πυρὶ, ταῦτα πλείστας ἔχει χροῖας, ὧσων ὁ καπνός ἐστι λεπτὸς καὶ ἀεροειδής, καὶ τὰ χρώματα σκιώδη· ὥσπερ ὁ τε ἀπὸ τοῦ θείου, καὶ τῶν ἰωμένων χαλκείων, καὶ ὅσα ἐστὶ πυκνὰ καὶ λεία, καθάπερ ὁ ἄργυρος. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ὅσα σκιώδεις ἔχει τὰς χροῖας, [καὶ] λειότητος μετέχει, ὥσπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ νέφη, καὶ τὰ τῶν ὀρνίθων πτε-

ρώματα. Καὶ γὰρ ταῦτα διὰ τε τὰς αὐγὰς τὰς προσ-
 πιπτοῦσας, καὶ τὴν λειότητα, ἄλλοτε ἄλλως κεραυν-
 μένας, ποιῇ διαφόρους τὰς χροάς, καθάπερ καὶ τὸ
 σκότος. Τῶν δὲ χρωμάτων οὐδὲν ὁρῶμεν εἰλικρινές
 οἷον ἔστιν, ἀλλὰ πάντα κεκραμένα ἑτέροις. Καὶ γὰρ
 ἂν μηδενὶ τῶν ἄλλων, ταῖς γε τοῦ φωτός αὐγαῖς καὶ
 ταῖς σκιαῖς κεραυνύμενα, ἄλλοῖα, καὶ οὐχ οἷα ἐστὶ,
 φαίνεται. Διὸ καὶ τὰ ἐν σκιᾷ θεωρούμενα, καὶ ἐν
 φωτὶ καὶ ἡλίῳ, καὶ σκληρᾷ αὐγῇ ἢ μαλακῇ, καὶ κατὰ
 τὰς ἐγκλίσεις οὕτως ἢ οὕτως ἔχοντα, καὶ κατὰ τὰς
 ἄλλας διαφορὰς, ἄλλοῖα φαίνεται. Καὶ ταῖς πρὸς τῷ
 πυρὶ καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ ταῖς τῶν λύχνων αὐγαῖς, διὰ
 τὸ καὶ τὸ φῶς ἐκάστου τούτων, ἄλλοιοτέραν ἔχειν
 χροάν. Καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα δὲ μίξει τῶν χρωμάτων.
 δι' ἀλλήλων γὰρ φερόμενα, χρώζεται. Τὸ γὰρ φῶς,
 ὅταν προσπεσὸν ὑπὸ τινων χρωσθῇ, καὶ γένηται φοι-
 νικοῦν, ἢ ποῶδες, καὶ τὸ ἀνακλασθὲν προσπέσῃ
 πρὸς ἕτερόν τι χρῶμα, πάλιν ὑπ' ἐκείνου κεραυνύμε-
 νον, ἄλλην τινὰ λαμβάνει τοῦ χρώματος κρᾶσιν. Καὶ
 τοῦτο πάσῃσιν συνεχῶς μὲν, οὐκ αἰσθητῶς δέ, ἐνίοτε
 παραγίνεται πρὸς τὰς ὄψεις, ἐκ πολλῶν μὲν κεκρα-
 μένων χρωμάτων, ἐνὸς δὲ τινος τῶν μάλιστα ἐπικρα-
 τούντων ποιοῦν τὴν αἴσθησιν. Διὸ καὶ [τὰ] καθ'
 ὕδατος ὕδατοειδῇ μᾶλλον φαίνεται· καὶ τὰ ἐν τοῖς
 κατόπτροις, ὁμοίως ἔχοντα χροάς ταῖς τῶν κατό-
 πτρων. Ὁ καὶ περὶ τὸν ἀέρα οἷητόν συμβαίνειν.
 Ὡστε ἐκ τριῶν εἶναι τὰς χροάς ἀπάσας μεμιγμένας,
 τοῦ φωτός· καὶ δι' ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τε
 ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος· καὶ τρίτου τῶν ὑποκειμένων
 χρωμάτων, ἀφ' ὧν ἀνακλασθαι συμβαίνει τὸ φῶς.

Τὸ δὲ λευκὸν καὶ διαφανές, ὅταν μὲν ἀραιὸν ᾖ σφόδρα, φαίνεται τῷ χρώματι ἀεροειδές· ἐπὶ δὲ τῶν πυκνῶν, ἐπὶ πάντων ἐπιφαίνεται τις ἀχλὺς, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ ὑέλου, καὶ τοῦ αἵρος, ὅταν ᾖ παχύς. Τῶν γὰρ αὐγῶν διὰ τὴν πυκνότητα πανταχόθεν ἐκλείπουσιν, οὐ δυνάμεθα τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἀκριβῆ διορθεῖν. Ὁ δ' αἶρ, ἐγγύθεν μὲν θεωρούμενος, οὐδὲν ἔχειν φαίνεται χρῶμα· διὰ γὰρ τὴν ἀραιότητα, ὑπὸ τῶν αὐγῶν κρατεῖται, χωριζόμενος ὑπ' αὐτῶν, πυκνοτέρων οὐσῶν [καὶ] διαφανομένων δι' αὐτοῦ. Ἐν βάθει δὲ θεωρουμένου, ἐγγυτάτω φαίνεται τῷ χρώματι κυανοειδής, διὰ τὴν ἀραιότητα. Ἡ γὰρ λείπει τὸ φῶς, ταύτῃ σκότῃ διειλημμένος φαίνεται κυανοειδής. Ἐπιπυκνωθεὶς δὲ, καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ, πάντων λευκώτατός ἐστιν.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ βαπτόμενα πάντα τὰς χροάς ἀπὸ τῶν βαπτόντων λαμβάνει. Πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ἄνθραι καὶ τοῖς φυομένοις, καὶ ταῖς ῥίζαις βάπτεται, καὶ φλοιοῖς, καὶ ξύλοις, καὶ φύλλοις, καὶ καρποῖς. Ἔτι δὲ πολλὰ μὲν γῆ, πολλὰ δ' ἄφρω, πολλὰ δὲ καὶ μελαντηρία· τὰ δὲ καὶ τοῖς τῶν ζώων χυλοῖς, καθάπερ καὶ τὸ ἀλουργές τῇ πορφύρᾳ· τὰ δὲ, οἶνω· τὰ δὲ, καπνῷ· τὰ δὲ, κοινῇ· τὰ δὲ, θαλάττῃ, ὥσπερ τὰ τριχώματα τῶν θαλαττίων· καὶ γὰρ ταῦτα [πάντα] ὑπὸ τῆς θαλάττης γίγνονται πυρρᾶ. Καὶ ὅλως ὅσα χροάς ἰδίας ἔχει. Αἰεὶ γὰρ ἀπὸ πάντων αὐτῶν, ἅμα τῷ τε ὑγρῷ καὶ τῷ θερμῷ, τῶν χρωμάτων συνεισιόντων εἰς τοὺς τῶν βαπτομένων πόρους, ὅταν ἀποξηρανθῇ, τὰς ἀπ' ἐκείνων χροάς ἀπολαμβάνει. Διὸ καὶ πολλάκις αὐτῶν ἐκ-

πλύνεται, τῶν ἀνθῶν ἐκ τῶν πόρων ἐκρύνετων. Πολ-
 λὰς δὲ καὶ αἱ σιύψεις ἐν τῇ βαφῇ ποιοῦσι διαφορὰς
 καὶ μίξεις, καὶ τὰ πάθη τῶν βαπτομένων, ὥσπερ καὶ
 ἐπὶ τῆς κράσεως εἴρηται πρότερον. Βάπτεται δὲ
 καὶ τὰ μέλανα τῶν ἐρίων. Οὐ μὴν ὁμοίως γε [καὶ]
 τῷ χρώματι γίγνεται λαμπρὰ, διὰ τὸ βάπτεσθαι τοὺς
 πόρους αὐτῶν, εἰς τοὺς τῶν ἀνθῶν εἰσιόντας· τὰ δὲ
 μεταξὺ διαστήματα τῆς τριχὸς, μηδεμίαν λαμβάνειν
 βαφὴν· λευκὰ μὲν ὄντα, καὶ παράλληλα κείμενα τοῖς
 χρώμασι, ποιῇ πάντα φαίνεσθαι τὰ ἀνθ' λαμπρότε-
 ρα· τὰ μέλανα δὲ, τοῦναντίον, σκιερά καὶ ζοφώδη·
 διὸ καὶ τὸ καλούμενον ὄρφνινον, εὐανθέστερον γίνε-
 ται τῶν μελάνων ἢ τῶν λευκῶν. Οὕτω γὰρ ἀκρα-
 τέστερον αὐτοῖς φαίνεται τὸ ἀνθος, κεραννύμενον
 ταῖς τοῦ μέλανος ἀυγαῖς. Καθ' αὐτὸ [μὲν] γὰρ τὸ
 μεταξὺ διάστημα τῶν πόρων, οὐχ ὁράται διὰ σμικρό-
 τητα, καθάπερ οὐδὲ καττίτερος τῷ χαλκῷ κραθὺς,
 οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν τῶν τοιούτων. Τῶν δὲ βα-
 πτομένων τὰ χρώματα, ἀλλοιοῦνται διὰ τὰς εἰρημένας
 αἰτίας.

CAPUT V.

Τὰ δὲ τριχώματα καὶ τὰ πτερώματα, καὶ τὰ ἀν-
 θη, καὶ οἱ καρποὶ, καὶ τὰ φυτὰ πάντα, ὅτι μὲν ἅμα
 τῇ πέψει πάσας τὰς τῶν χρωμάτων λαμβάνει μετα-
 βολὰς, φανερὸν ἐκ πολλῶν. Τίνες δὲ εἰσιν ἐκάστοις
 τῶν φυομένων ἀρχαὶ τῶν χρωμάτων, καὶ ποίας τὰς
 μεταβολὰς ἐκ ποίων λαμβάνουσι, καὶ δι' ἧς αἰτίας
 ταῦτα πάσχει, καὶ εἴ τινας ἄλλας ἀπορίας αὐτοῖς
 συμβαίνει παρακολουθεῖν, περὶ πάντων τούτων ἐπι-
 σκεπίειν ἐκ τῶν τοιούτων. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς φυτοῖς

ἀρχὴ τὸ ποῶδες ἐστὶ τῶν χρωμάτων. Καὶ γὰρ οἱ βλαστοὶ καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποὶ, γίνονται κατ' ἀρχὰς ποῶδεις. Ἴδιοι δ' ἂν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὑομένων ὑδάτων· ὅπου ἂν πλείονα χρόνον συστήῃ τὸ ὕδωρ, πάλιν ἀποξηραίνόμενον, γίνεται τῷ χρωματι ποῶδες. Κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει, καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τοῦτο συνίστασθαι τῶν χρωμάτων. Τὰ γὰρ ὕδατα πάντα χρονοζόμενα, καὶ ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ, κεραννύμενα ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς· κατὰ μικρὸν δὲ μελαινόμενα, πάλιν τῷ χλωρῷ μιγνύμενα, γίνεται ποῶδη. Τὸ γὰρ ὑγρὸν, ὥσπερ εἴρηται, καθ' ἑαυτὸ παλαιούμενον καὶ καταξηραίνόμενον, μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα· καὶ γὰρ τούτων ὅσα μὲν ἐστὶν αἰὲ κατ' ὕδατος, ταῦτα μὲν ἅπαντα γίγνεται μέλανα, διὰ τὸ καθ' αὐτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρὸν. ὅσον δ' ἅπαντλούμενον ἡλιούται, τὸ μὲν, ποῶδες γίνεται, διὰ τὸ τὸ ξανθὸν τῷ μέλανι κεράννυσθαι· τὸ δὲ μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ μελαινομένου, τὸ ποῶδες γίνεται κατακορὲς ἰσχυρῶς, καὶ πρασοειδές. Διὸ καὶ πάντων οἱ παλαιοὶ βλαστοὶ, πολὺ μᾶλλον εἰσι τῶν νέων μέλανες· οἱ δὲ, ξανθότεροι, διὰ τὸ μήπω τὸ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς μελαίνεσθαι. Τῆς γὰρ αὐξήσεως αὐτῶν βραδυτέρας γιγνομένης, καὶ τῆς ὑγρασίας πολλὸν χρόνον ἐμμενούσης, διὰ τὸ ψυχόμενον ἰσχυρῶς μελαίνεσθαι τὸ ὑγρὸν, γίνεται πρασοειδές, ἀκράτῳ τῷ μέλανι κεραννύμενον. Ἐν ὅσοις δὲ τὸ ὑγρὸν μὴ μίγνυται ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, τούτων διαμένει τὸ χρῶμα λευκόν, ἔαν μὴ χρονοζόμενον καὶ καταξηραίνόμενον μελανθῇ πρότερον. Διὸ καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ

γῆς, χλωρὰ πάντων [τῶν] φυομένων τὸ πρῶτόν ἐστι· τὰ δὲ κατὰ γῆς, [οἷον] καυλοὶ καὶ ῥίζαι, λευκαί. Καὶ οἱ βλαστοὶ κατὰ γῆς μὲν ὄντες, εἰς λευκοί· περιαιρεθείσης δὲ τῆς γῆς, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς (ὥσπερ εἴρηται) πάντες γίνονται ποώδεις, διὰ τὸ καὶ τὴν ὑγρασίαν τὴν διὰ τῶν βλαστῶν εἰς αὐτοὺς διηθουμένην, τοιαύτην ἔχειν τὴν τοῦ χρώματος φύσιν, καὶ ταχέως αὐτὴν εἰς τὴν αὐξήσιν καταναλίσκεισθαι τὴν τῶν καρπῶν. Ὅταν δὲ μηκέτι αὐξάνονται, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν ἤδη τὸ θερμὸν τῆς ἐπιρρέουσας τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖναντιον ἀναλύεται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τῆς θερμότητος, καὶ πεπαίνονται οἱ καρποὶ πάντες, συνησομένης ὑπὸ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ αἰέρος θερμότητος, τῆς ἐν τοῖς καρποῖς ὑγρασίας, ἀπολαμβάνουσαι τὰς ἀπὸ τῶν φυτῶν χροάς, καθάπερ καὶ τὰ βαπτόμενα τῶν ἀνθῶν· διὸ κατὰ μικρὸν χρώζονται, καὶ μάλιστα αὐτῶν τὰ πρὸς τὸν ἥλιον ἐστραμμένα, καὶ τὴν ἀλίαν. Ὡστε καὶ τὰς χροάς αὐτῶν ἅμα ταῖς ὥραις μεταβάλλειν. [Φανερόν δὲ τοῦτο ἐστίν.] Οἱ γὰρ τοῦ ποώδους χρώματος ἅπαντες ἤδη πεπαινόμενοι, μεταβάλλουσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν χρῶμα. Καὶ γὰρ λευκοὶ, καὶ μέλανες, καὶ φαιοὶ, καὶ ξανθοὶ, καὶ μελανοειδεῖς, καὶ σκιοειδεῖς, [καὶ φοινίκειοι, καὶ οἰνωποὶ, καὶ κροκοειδεῖς] καὶ σχεδὸν ὑπάσας ἔχοντες γίνονται τὰς τῶν χρωμάτων διαφοράς· [διὰ τὸ τὴν ὑγρασίαν τῶν βλαστῶν εἰς αὐτοὺς διηθουμένην, τοιαύτην ἔχειν τὴν τοῦ χρώματος φύσιν.] Ἐπεὶ δὲ τὰ πλεῖστα γίνεται τῶν χρωμάτων, πλειόνων κεραννυμένων ἀλλήλοις, φανερόν ὅτι καὶ τὰς ἐν τοῖς φυτοῖς χροάς ἀνάγκη τὰς αὐτὰς ἔχειν κράσεις· διὰ γὰρ τοίτων τὸ

ὑγρὸν διηθούμενον, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ συνεκκλύζον
 ἀπάσας λαμβάνει τὰς τῶν χρωμάτων δυνάμεις. Καὶ
 τούτου συνευομένου, περὶ τὰς τῶν καρπῶν πέψεις, ὑπό
 τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ αἵρος θερμότητος, ἕκαστα
 καθ' ἑαυτὰ συνίσταται τῶν χρωμάτων, τὰ μὲν θάτ-
 τον, τὰ δὲ βραδύτερον, καθάπερ συμβαίνει καὶ περὶ
 τὴν βαφήν τὴν τῆς πορφύρας. Καὶ γὰρ ταύτην
 ὅταν κόψαντες ἅπασαν ἐξ αὐτῆς τὴν ὑγρασίαν ἐκκλύ-
 σωσι, καὶ ταύτην ἐκχέαντες, ἔψωσιν ἐν ταῖς χύτραις,
 τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ὅλως ἐν τῇ βαφῇ τῶν χρωμά-
 των φανερόν ἐστι, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν ἕκαστον αὐτῶν
 τοῦ ὑγροῦ συνευομένου μᾶλλον, καὶ τῶν ἐτι ὑπαρ-
 χόντων ἐν αὐτοῖς χρωμάτων μίγνυμένων ἀλλήλοις,
 πολλὰς καὶ ποικίλας λαμβάνειν διαφοράς. Καὶ γὰρ
 μέλαν [καὶ λευκόν,] καὶ ὄρφνινον, καὶ ὠροειδές, [καὶ
 τότε τελευταῖον ἅπαντα γίνεται πορφυροειδῆ τῶν ἀν-
 θίων ἱκανῶς] συνεψηθέντων· ὥστε διὰ τὴν κρᾶσιν
 μηκέτι καθ' αὐτὸ μῆδὲν τῶν ἄλλων χρωμάτων φανε-
 ρὸν εἶναι. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν
 καρπῶν. Ἐν πολλοῖς γὰρ, διὰ τὸ μὴ πάσας ἅμα
 γίνεσθαι τὰς τῶν χρωμάτων πέψεις, ἀλλὰ τὰ μὲν αὐ-
 τῶν συνίστασθαι πρότερον, τὰ δ' ὕστερον, ἐξ ἑτέρων
 εἰς ἕτερα μεταβάλλουσιν, ὥσπερ καὶ οἱ βότρυες καὶ
 οἱ φοῖνικες. Καὶ γὰρ οὗτοι ἐνίοτε μὲν πρῶτον γί-
 νονται φοινικοῖ· τοῦ δὲ μέλανος ἐν ἑαυτῇ συνισταμέ-
 νου, μεταβάλλουσιν [πάλιν] εἰς τὸ οἶνωπόν· τὸ δὲ
 τελευταῖον γίνονται κυανοειδεῖς, ὅταν ἤδη καὶ τὸ φοι-
 νικοῦν πολλῶ καὶ ἀκράτῳ [τῷ] μέλανι μίχθῃ. Τὰ
 γὰρ ὕστερον ἐπιγινόμενα τῶν χρωμάτων, ὅταν κρᾶ-
 τέσῃ, τὰς προτέρας χροῖας ἐξαλλάττει. Μάλιστα δὲ

τοῦτο ἐπὶ τῶν μελάνων καρπῶν φανερόν ἐστι. Σχε-
δὸν γὰρ αὐτῶν οἱ πλείστοι, καθάπερ εἴρηται, κατ'
ἀρχὰς μὲν ἐκ τοῦ ποώδους μεταβάλλοντες, μικρὸν
ἐπιφοινικίζουσι, καὶ γίνονται πυρροί· ταχὺ δὲ μεθί-
στανται πάλιν ἐκ τοῦ πυρροῦ καὶ ἀκράτου τοῦ μέ-
λανος ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνυπάρχοντος. Ἀηλοῖ δέ·
καὶ γὰρ τὰ κλήματα, καὶ τὰ ἔρια, καὶ τὰ φύλλα πάν-
των ἐστὶ τῶν τοιούτων μέλανα, διὰ τὸ πλείστην ἐν αὐ-
τοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην χροάν· ἔπειθ' οἷός τι γὰρ τῶν
καρπῶν οἱ μέλανες, καὶ ἀμφοτέρων τῶν χρωμάτων
μετίχουσι, φανερόν ἐστι. Πάντων γὰρ ὁ χυλὸς γίνε-
ται τῶν τοιούτων αἰνωπός. Τὰ δὲ χρώματα ἐν τῇ
γενέσει ὑστεροῖ τὰ φοινίκεια τῶν μελάνων. Ἀηλοῖ
δὲ· καὶ γὰρ τὰ ὑπὸ τοὺς σταλαγμοὺς ἐδάφη, καὶ
ὅλως ὅπου συμβαίνει γίνεσθαι μετρία ὑδάτων ἔκρυ-
σις ἐν τόποις σκιερῶς, ἅπαντα μεταβάλλει πρῶτον
ἐκ τοῦ ποώδους εἰς τὸ φοινικοῦν χρῶμα, καὶ γίνεται
[τὸ] ἔδαφος ὥς ἂν αἵματος ἀρτίως ἐπισταγμένου
κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, καθ' ὃν ἂν λάβῃ τὸ ποώδες
τῶν χρωμάτων τὴν πέψιν. Τὸ δὲ τελευταῖον, καὶ
τοῦτο μέλαν ἰσχυρῶς γίνεται καὶ κυανοειδές. Ὅπερ
συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν. Ὅτι δὲ χρωμάτων
ὑστερῶν ἐπιγινομένων, ὅταν κρατῇται τὰ πρότερον,
τὸ χρῶμα τῶν καρπῶν μεταβάλλει, καὶ διὰ τῶν τοιού-
των ῥάδιον συνιδεῖν. Καὶ γὰρ τῆς ῥοιᾶς ὁ καρπὸς,
καὶ τὰ τῶν ῥόδων φύλλα, κατ' ἀρχὰς μὲν ἤδη γίνεται
λευκά· τὸ δὲ τελευταῖον ἤδη χρονιζομένων ἐν αὐτοῖς
τῶν χυλῶν, ὑπὸ τῆς πέψεως ἀπωχραίνεται, καὶ μετα-
βάλλει [πάλιν] εἰς τὸ τοῦ ἀλουργοῦ χρῶμα καὶ τὸ
φοινικοῦν. Τὰ δὲ καὶ πλείους ἐπ' αὐτοῖς ἔχει χρο-

ARIST. DE COLOR.

G

ἅπλᾳ πρὸς ἑαυτᾶ, διὰ τὸ τὰ ἅπλᾳ πρὸς μίξιν ἐνὸς ἔχειν, καὶ μὴ εὖσημον ἐν τῷ παντὶ, καὶ προτεθεωρημένων κατασκευάζειν ὁμοίως. Τὴν γὰρ τοῦ ἀλουργοῦ ἢ φοινικοῦ κρᾶσιν λέγοντας, ἀνάγκη ὁμοίως τοῖς ἐκ τούτων μιγνυμένοις, καὶ ποιοῦσιν ἄλλην χρῶαν, τὴν γένεσιν διηγέσθαι, καὶ ὁμοίαν ἔμφασιν ποιεῖν. Διόπερ ἐκ τοῦ προκατεσκευασμένου ληπτέον καὶ θεωρητέον τὴν κρᾶσιν, οἷον ὅτι τὸ οἰνωπὸν χρῶμα γίνεται, ὅταν ἀκράτῃ τῷ μέλανι καὶ σίλλβοντι κραθῶσιν ἀνγαὶ ἡεροειδεῖς, ὥσπερ καὶ αἱ τῶν βοτρύνων ῥᾶγες. Καὶ γὰρ τούτων οἰνωπὸν φαίνεται τὸ χρῶμα ἐν τῷ πεπαίνεσθαι· μελαινομένων δέ, τὸ φοινικούν εἰς τὸ ἀλουργὸν μεταβάλλει. Κατὰ δὲ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον, θεωρητέον πάσας τὰς τῶν χρωμάτων διαφορὰς, ἐκ κινήσεως τὴν ὁμοιότητα λαμβάνοντας κατ' αὐτὸ τὸ φαινόμενον, τὴν ἐν ἐκάστῃ μίξιν ὁμοιοῦντας, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος, ἐν γενέσει τινὲ καὶ κράσει ποιοῦντων φαντασίαν, καὶ πίστιν προσφερομένους. Δεῖ δὲ καὶ πάντων τούτων ποιῆσθαι τὴν θεωρίαν, μὴ καθάπερ οἱ ζωγράφοι τὰ χρώματα ταῦτα κεραννύντας, ἀλλ' ἀπὸ τῶν εἰρημένων τὰς ἀνακλωμένας ἀνγὰς, πρὸς ἀλλήλας συμβάλλοντας. Μάλιστα γὰρ δύναιτ' ἂν τις κατὰ φύσιν θεωρῇσαι τὰς τῶν χρωμάτων κρᾶσεις· τὰς δὲ πίστεις καὶ τὰ ὅμοια δεῖ [ἐκ τούτων λαβεῖν] ἐν οἷς ἡ γένεσις ἔσται φανερά τῶν χρωμάτων. Ταῦτα δὲ μάλιστα ἐστὶ, τό τ' ἀπὸ τοῦ ἡλίον φῶς, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ ὁ ἀήρ καὶ τὸ ὕδωρ· κεραννύμενα γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἥτιον, ταῦτα μάλιστα πάσας (ὥς εἰπεῖν) τὰς χροὰς ἀποτελεῖ. Ἐπιληπτέον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων χρωμάτων ταῖς ἀνγαῖς

κεραυννύμενων, τὴν ὁμοιότητα. Οἱ γὰρ ἄνθρακες καὶ ὁ καπνὸς, καὶ ὁ ἰὸς, καὶ τὸ θεῖον, καὶ τὰ πτερώματα κεραυννύμενα, τὰ μὲν ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, τὰ δὲ ταῖς τοῦ πυρὸς, πολλὰς καὶ ποικίλας ποιοῦσι μεταβολὰς χρωμάτων. Τὰ δὲ καὶ τῇ πίψει θεωρητέον, γινόμενα ἐν φυτοῖς, καὶ καρποῖς, καὶ τριχώμασι, καὶ πτερώμασι, καὶ τοῖς τοιοῦτοις πᾶσι.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν τὸ πολυειδὲς καὶ τὸ ἄπειρον τῶν χρωμάτων, διὰ πόσα συμβαίνει γίνεσθαι. Εὐρηήσομεν γὰρ, ἥτοι διὰ τὸ τῷ φωτὶ καὶ ταῖς σκιαῖς ἀνίσως καὶ ἀνωμάλως τὰς κρᾶσεις λαμβάνεσθαι· καὶ γὰρ αἱ σκιαὶ καὶ τὸ φῶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, πολὺ διαφέρουσιν αὐτῶν. Ὡστε καὶ καθ' αὐτὰς καὶ μετὰ τῶν χρωμάτων μιγνύμεναι, ποιοῦσι μεταβολὰς χρωμάτων, ἢ τῷ τὰ κεραυννύμενα, τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν, ἢ τῷ λόγους ἔχειν μὴ τοὺς αὐτοὺς. Πολλὰς γὰρ καὶ τὸ ἀλουργὲς ἔχει καθ' αὐτὸ [τὰς] διαφορὰς, καὶ τὸ φοινικοῦν, καὶ τὸ λευκόν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα μίξιν, καὶ εἰλικρίνειαν αὐτῶν. Ποιεῖ δὲ διαφοράν καὶ τὸ λαμπρὸν ἢ στίλβον εἶναι τὸ μιγνύμενον· ἢ τούναντίον, αὐχμηρὸν καὶ ἀλαμπές. Ἔστι δὲ τὸ στίλβον, οὐκ ἄλλό τι, ἢ συνέχεια φωτὸς καὶ πυκνότης. Τὸ δὲ χρυσοειδὲς γίνεταί, ὅταν τὸ ξανθὸν καὶ τὸ ἡλιῶδες πυκνωθῇ ἰσχυρῶς, στίλβῃ. Διὸ καὶ οἱ τῶν περιστερῶν τράχηλοι, καὶ τῶν ὑδάτων οἱ σταλαγμοὶ, φαίνονται χρυσοειδεῖς, τοῦ φωτὸς ἀνακλωμένου. Ἔστι δὲ ἃ λειοῦμενα τρίψει καὶ δυνάμεσι τισιν, ἀλλοίᾳς ἔχει καὶ ποικίλας χροᾶς,

ὥσπερ καὶ ὁ ἄργυρος παρατρίβόμενος, καὶ χρυσός, καὶ χαλκός, καὶ σίδηρος. Καὶ τινα γένη λίθων διαφόρους ποιεῖ χροάς, [καθάπερ καὶ** μέλαιναί οὖσαι, λευκὰς γράφουσι γραμμάς, διὰ τὸ πάντων τῶν τοιούτων, τὰς μὲν ἐξ ἀρχῆς συστάσεις, ἐκ μικρῶν εἶναι μορίων, καὶ πυκνῶν, καὶ μελάνων· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῇ γενέσει βαφῆς, ἀπάντων τῶν πόρων κεχρωσμένων, δι' ὧν διελήλυθεν αὐτῶν ἡ βαφή, ἄλλην ἐσχηκέναι τὴν τοῦ χρώματος φαντασίαν. Ὁ δ' ἀποτρίβόμενος ἀπ' αὐτῶν, οὐκέτι γίνεται χρυσοειδής, οὐδὲ χαλκοειδής, οὐδ' ἄλλην οὐδεμίαν [τοιαύτην] ἔχων χροίαν, ἀλλὰ πάντως μέλας, διὰ τὸ τοὺς μὲν πόρους παρατρίβομένων αὐτῶν, ἀναρρόγηγνυσθαι, δι' ὧν ἡ βαφή διελήλυθε, φύσει δὲ καὶ τῶν αὐτῶν εἶναι.] Τοῦ γὰρ προτέρου [τούτων] χρώματος οὐκέτι ὄντος ἡμῖν φανεροῦ, διὰ τὸ διασπᾶσθαι τὴν βαφήν [ἐν τῇ τρίψει,] τὰ κατὰ φύσιν ὑπάρχον αὐτοῖς χρώμα ὁρῶμεν· διὸ καὶ πάντα φαίνεται μέλανα. Ἐν δὲ τῷ παρατρίβεσθαι πρὸς ὁμαλές καὶ λείον ἕκαστον τούτων, καθάπερ καὶ πρὸς τὰς βασάνους, ἀποβάλλοντα τὸ ἐνὸν αὐτοῖς χρώμα, τὸ μέλαν δηλονότι, ἀπολαμβάνει πάλιν τὴν ἀπὸ γενέσεως χροάν, [ἐν τῇ συνάψει καὶ συνεχείᾳ, τὸ τῆς βαφῆς διαφανιζόμενον·] ἐπὶ δὲ τῶν καυστιῶν, καὶ διαλυομένων καὶ τηκομένων ἐν τῷ πυρὶ, ταῦτα πλείστας ἔχει χροάς, ὧσων ὁ καπνός ἐστι λεπτός καὶ αἰεροειδής; καὶ τὰ χρώματα ακιῶδη· ὥσπερ ὁ τε ἀπὸ τοῦ θείου, καὶ τῶν ἰωμένων χαλκείων, καὶ ὅσα ἐστὶ πυκνὰ καὶ λεία, καθάπερ ὁ ἄργυρος. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ὅσα σκιώδεις ἔχει τὰς χροάς, [καὶ] λειότητος μετέχει, ὥσπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ νέφη, καὶ τὰ τῶν ὀρνίθων πτε-

ρώματα. Καὶ γὰρ ταῦτα διὰ τε τὰς αὐγὰς τὰς προσ-
 πιπτοῦσας, καὶ τὴν λειότητα, ἄλλοτε ἄλλως κεραννυ-
 μένας, ποιεῖ διαφόρους τὰς χροὰς, καθάπερ καὶ τὸ
 σκότος. Τῶν δὲ χρωμάτων οὐδὲν ὁρώμεν εἰλικρινές
 οἷον ἔστιν, ἀλλὰ πάντα κεκραμένα ἑτέροις. Καὶ γὰρ
 ἂν μηδενὶ τῶν ἄλλων, ταῖς γε τοῦ φωτός αὐγαῖς καὶ
 ταῖς σκιαῖς κεραννύμενα, ἄλλοῖα, καὶ οὐχ οἷα ἔσθι,
 φαίνεται. Διὸ καὶ τὰ ἐν σκιᾷ θεωρούμενα, καὶ ἐν
 φωτὶ καὶ ἡλίῳ, καὶ σκληρᾷ αὐγῇ ἢ μαλακῇ, καὶ κατὰ
 τὰς ἐγκλίσεις οὕτως ἢ οὕτως ἔχοντα, καὶ κατὰ τὰς
 ἄλλας διαφοράς, ἄλλοῖα φαίνεται. Καὶ ταῖς πρὸς τῷ
 πυρὶ καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ ταῖς τῶν λύχνων αὐγαῖς, διὰ
 τὸ καὶ τὸ φῶς ἐκάστου τούτων, ἄλλοιοτέρα ἔχειν
 χροάν. Καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα δὲ μίξει τῶν χρωμάτων.
 δι' ἀλλήλων γὰρ φερόμενα, χρώζεται. Τὸ γὰρ φῶς,
 ὅταν προσπεσὸν ὑπὸ τινων χρωσθῇ, καὶ γένηται φοι-
 νικοῦν, ἢ ποῶδες, καὶ τὸ ἀνακλασθὲν προσπέσῃ
 πρὸς ἑτερόν τι χρῶμα, πάλιν ὑπ' ἐκείνου κεραννύμε-
 νον, ἄλλην τινὰ λαμβάνει τοῦ χρώματος κρᾶσιν. Καὶ
 τοῦτο πάσχον συνεχῶς μὲν, οὐκ αἰσθητῶς δέ, ἐνίοτε
 παραγίνεται πρὸς τὰς ὄψεις, ἐκ πολλῶν μὲν κεκρα-
 μένων χρωμάτων, ἐνὸς δὲ τινος τῶν μάλιστα ἐπικρα-
 τούντων ποιοῦν τὴν αἴσθησιν. Διὸ καὶ [τὰ] καθ'
 ὕδατος ὕδατοειδῇ μᾶλλον φαίνεται· καὶ τὰ ἐν τοῖς
 κατόπτροις, ὁμοίως ἔχοντα χροὰς ταῖς τῶν κατό-
 πτρων. Ὅ καὶ περὶ τὸν αἶρα οἷητέον συμβαίνειν.
 Ὡστε ἐκ τριῶν εἶναι τὰς χροὰς ἀπάσας μεμιγμένας,
 τοῦ φωτός· καὶ δι' ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τε
 ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος· καὶ τρίτου τῶν ὑποκειμένων
 χρωμάτων, ἀφ' ὧν ἀνακλασθαι συμβαίνει τὸ φῶς.

Τὸ δὲ λευκὸν καὶ διαφανές, ὅταν μὲν ἀραιὸν ᾖ σφόδρα, φαίνεται τῷ χρώματι ἀεροειδές· ἐπὶ δὲ τῶν πυκνῶν, ἐπὶ πάντων ἐπιφαίνεται τις ἀχλὺς, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ ὑέλου, καὶ τοῦ αἵρος, ὅταν ᾖ παχύς. Τῶν γὰρ αὐγῶν διὰ τὴν πυκνότητα πανταχόθεν ἐκλείπουσιν, οὐ δυνάμεθα τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἀκριβῆ διορθεῖν. Ὁ δ' αἶρ, ἐγγύθεν μὲν θεωρούμενος, οὐδὲν ἔχειν φαίνεται χρῶμα· διὰ γὰρ τὴν ἀραιότητα, ὑπὸ τῶν αὐγῶν κρατεῖται, χωριζόμενος ὑπ' αὐτῶν, πυκνότερων οὐσῶν [καὶ] διαφανομένων δι' αὐτοῦ. Ἐν βάρθει δὲ θεωρουμένου, ἐγγυιάτω φαίνεται τῷ χρώματι κυανοειδές, διὰ τὴν ἀραιότητα. Ἡ γὰρ λείπει τὸ φῶς, ταύτῃ σκότῳ διειλημμένος φαίνεται κυανοειδές. Ἐπιπυκνωθεὶς δὲ, καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ, πάντων λευκώτατός ἐστιν.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ βαπτόμενα πάντα τὰς χροάς ἀπὸ τῶν βαπτόντων λαμβάνει. Πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ἀνθρασι καὶ τοῖς φανομένοις, καὶ ταῖς ῥίζαις βάπτεται, καὶ φλοιοῖς, καὶ ξύλοις, καὶ φύλλοις, καὶ καρποῖς. Ἔτι δὲ πολλὰ μὲν γῆ, πολλὰ δ' ἀφρῶ, πολλὰ δὲ καὶ μελαντηρία· τὰ δὲ καὶ τοῖς τῶν ζώων χυλοῖς, καθάπερ καὶ τὸ αἰλουργές τῇ πορφύρᾳ· τὰ δὲ, οἶνω· τὰ δὲ, καπνῷ· τὰ δὲ, κοινίᾳ· τὰ δὲ, θαλάττῃ, ὥσπερ τὰ τριχώματα τῶν θαλαττίων· καὶ γὰρ ταῦτα [πάντα] ὑπὸ τῆς θαλάττης γίγνονται πυρρὰ. Καὶ ὅλως ὅσα χροάς ἰδίας ἔχει. Αἰ γὰρ ἀπὸ πάντων αὐτῶν, ἅμα τῷ τε ὑγρῷ καὶ τῷ θερμῷ, τῶν χρωμάτων συνεισιόντων εἰς τοὺς τῶν βαπτομένων πόρους, ὅταν ἀποξηρανθῇ, τὰς ἀπ' ἐκείνων χροάς ἀπολαμβάνει. Διὸ καὶ πολλάκις αὐτῶν ἐκ-

πλύνεται, τῶν ἀνθῶν ἐκ τῶν πόρων ἐκρύντων. Πολλὰς δὲ καὶ αἱ σιύψεις ἐν τῇ βαφῇ ποιοῦσι διαφορὰς καὶ μίξεις, καὶ τὰ πάθη τῶν βαπτομένων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς κράσεως εἴρηται πρότερον. Βάπτεται δὲ καὶ τὰ μέλανα τῶν ἐρίων. Οὐ μὴν ὁμοίως γε [καὶ] τῷ χρώματι γίγνεται λαμπρὰ, διὰ τὸ βάπτεσθαι τοὺς πόρους αὐτῶν, εἰς τοὺς τῶν ἀνθῶν εἰσιόντας· τὰ δὲ μεταξὺ διαστήματα τῆς τριχὸς, μηδεμίαν λαμβάνειν βαφὴν· λευκὰ μὲν ὄντα, καὶ παράλληλα κείμενα τοῖς χρώμασι, ποιεῖ πάντα φαίνεσθαι τὰ ἀνθ' λαμπρότερα· τὰ μέλανα δὲ, τοῦναντίον, σκιερά καὶ ζοφώδη· διὸ καὶ τὸ καλούμενον ὄρφνινον, εὐανθέστερον γίγνεται τῶν μελάνων ἢ τῶν λευκῶν. Οὕτω γὰρ ἀκρατέστερον αὐτοῖς φαίνεται τὸ ἀνθος, κεραννύμενον ταῖς τοῦ μέλανος ἀυγαῖς. Καθ' αὐτὸ [μὲν] γὰρ τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν πόρων, οὐχ ὁράται διὰ σμικρότητα, καθάπερ οὐδὲ κατ' ἑτέρως τῷ χαλκῷ κραθεῖς, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν τῶν τοιούτων. Τῶν δὲ βαπτομένων τὰ χρώματα, ἀλλοιοῦνται διὰ τὰς εἰρημίνας αἰτίας.

CAPUT V.

Τὰ δὲ τριχώματα καὶ τὰ πτερώματα, καὶ τὰ ἀνθ' ἑ, καὶ οἱ καρποὶ, καὶ τὰ φυτὰ πάντα, ὅτι μὲν ἅμα τῇ πέψει πάσας τὰς τῶν χρωμάτων λαμβάνει μεταβολὰς, φανερὸν ἐκ πολλῶν. Τίνας δὲ εἰσιν ἐκάστοις τῶν φυομένων ἀρχαὶ τῶν χρωμάτων, καὶ ποίας τὰς μεταβολὰς ἐκ ποίων λαμβάνουσι, καὶ δι' ἧς αἰτίας ταῦτα πάσχει, κἄν εἴ τις ἄλλας ἀπορίας αὐτοῖς συμβαίνει παρακολουθεῖν, περὶ πάντων τούτων ἐπισκεπιέον ἐκ τῶν τοιούτων. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς φυτοῖς

ἀρχὴ τὸ ποῶδες ἐστὶ τῶν χρωμάτων. Καὶ γὰρ οἱ βλαστοὶ καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποὶ, γίνονται κατ' ἀρχὰς ποῶδεις. Ἴδιοι δ' ἂν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὑομένων ὑδάτων· ὅπου ἂν πλείονα χρόνον συστήῃ τὸ ὕδωρ, πάλιν ἀποξηραίνόμενον, γίνεται τῷ χρώματι ποῶδες. Κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει, καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τοῦτο συνίστασθαι τῶν χρωμάτων. Τὰ γὰρ ὕδατα πάντα χρονίζόμενα, καὶ ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ, κεραννύμενα ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς· κατὰ μικρὸν δὲ μελαινόμενα, πάλιν τῷ χλωρῷ μιγνύμενα, γίνεται ποῶδη. Τὸ γὰρ ὑγρὸν, ὥσπερ εἴρηται, καθ' ἑαυτὸ παλαιούμενον καὶ καταξηραίνόμενον, μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα· καὶ γὰρ τούτων ὅσα μὲν ἐστὶν αἰὲ κατ' ὕδατος, ταῦτα μὲν ἅπαντα γίνεται μέλανα, διὰ τὸ καθ' αὐτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρὸν. ὅσον δ' ἀπαντλούμενον ἡλιούται, τὸ μὲν, ποῶδες γίνεται, διὰ τὸ τὸ ξανθὸν τῷ μέλανι κεράννεσθαι· τὸ δὲ μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ μελαινομένου, τὸ ποῶδες γίνεται κατακορὲς ἰσχυρῶς, καὶ πρασοειδές. Διὸ καὶ πάντων οἱ παλαιοὶ βλαστοὶ, πολὺ μᾶλλον εἰσι τῶν νέων μέλανες· οἱ δὲ, ξανθότεροι, διὰ τὸ μήπω τὸ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς μελαίνεσθαι. Τῆς γὰρ αὐξήσεως αὐτῶν βραδυτέρας γιγνομένης, καὶ τῆς ὑγρασίας πολλὴν χρόνον ἐμμενούσης, διὰ τὸ ψυχόμενον ἰσχυρῶς μελαίνεσθαι τὸ ὑγρὸν, γίνεται πρασοειδές, ἀκράτῳ τῷ μέλανι κεραννύμενον. Ἐν ὅσοις δὲ τὸ ὑγρὸν μὴ μίγνυται ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, τούτων διαμένει τὸ χρῶμα λευκόν, ἔαν μὴ χρονίζόμενον καὶ καταξηραίνόμενον μελανθῇ πρότερον. Διὸ καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ

γῆς, χλωρὰ πάντων [τῶν] φυομένων τὸ πρῶτόν ἐστι· τὰ δὲ κατὰ γῆς, [οἶον] καυλοὶ καὶ ῥίζαι, λευκαί. Καὶ οἱ βλαστοὶ κατὰ γῆς μὲν ὄντες, εἰς λευκοί· περιαιρεθείσης δὲ τῆς γῆς, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς (ὥσπερ εἴρηται) πάντες γίνονται ποώδεις, διὰ τὸ καὶ τὴν ὑγρασίαν τὴν διὰ τῶν βλαστῶν εἰς αὐτοὺς διηθουμένην, τοιαύτην ἔχειν τὴν τοῦ χρώματος φύσιν, καὶ ταχέως αὐτὴν εἰς τὴν αὐξήσιν καταναλίσκεσθαι τὴν τῶν καρπῶν. Ὅταν δὲ μηκέτι αὐξάνωνται, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν ἤδη τὸ θερμὸν τῆς ἐπιθροούσης τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τοῖναντίον ἀναλύηται τὸ ὑγρὸν ἐπὶ τῆς θερμότητος, καὶ πεπαίνωνται οἱ καρποὶ πάντες, συνευομένης ὑπὸ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ ἀέρος θερμότητος, τῆς ἐν τοῖς καρποῖς ὑγρασίας, ἀπολαμβάνουσι τὰς ἀπὸ τῶν φυτῶν χροάς, καθάπερ καὶ τὰ βαπτόμενα τῶν ἀνθῶν· διὸ κατὰ μικρὸν χρώζονται, καὶ μάλιστα αὐτῶν τὰ πρὸς τὸν ἥλιον ἐστραμμένα, καὶ τὴν ἀλίαν. Ὡστε καὶ τὰς χροάς αὐτῶν ἅμα ταῖς ὥραις μεταβάλλειν. [Φανερόν δὲ τοῦτο ἐστίν.] Οἱ γάρ τοῦ ποώδους χρώματος ἅπαντες ἤδη πεπαινόμενοι, μεταβάλλουσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν χρῶμα. Καὶ γὰρ λευκοί, καὶ μέλανες, καὶ φαιοί, καὶ ξανθοί, καὶ μελανοειδεῖς, καὶ σκιοειδεῖς, [καὶ φοινίκαιοι, καὶ οἰνωποί, καὶ κροκοειδεῖς] καὶ σχεδὸν ἅπασας ἔχοντες γίνονται τὰς τῶν χρωμάτων διαφοράς· [διὰ τὸ τὴν ὑγρασίαν τῶν βλαστῶν εἰς αὐτοὺς διηθουμένην, τοιαύτην ἔχειν τὴν τοῦ χρώματος φύσιν.] Ἐπεὶ δὲ τὰ πλεῖστα γίνεται τῶν χρωμάτων, πλειόνων κεραννυμένων ἀλλήλοις, φανερόν ὅτι καὶ τὰς ἐν τοῖς φυτοῖς χροάς ἀνάγκη τὰς αὐτὰς ἔχειν κράσεις· διὰ γὰρ τοιούτων τὸ

ὑγρόν διηθούμενον, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ συνεκκλύζον ἀπάσας λαμβάνει τὰς τῶν χρωμάτων δυνάμεις. Καὶ τούτου συνεπομένου, περὶ εἰς τῶν καρπῶν πέψεις, ὑπὸ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ ἀέρος θερμότητος, ἕκαστα καθ' ἑαυτὰ συνίσταται τῶν χρωμάτων, τὰ μὲν θᾶτον, τὰ δὲ βραδύτερον, καθάπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὴν βαφὴν τὴν τῆς πορφύρας. Καὶ γὰρ ταύτην ὅταν κόψαντες ἅπασαν ἐξ αὐτῆς τὴν ὑγρασίαν ἐκκλῦσωσι, καὶ ταύτην ἐκχέαντες, ἔψωσιν ἐν ταῖς χύτραις, τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ὅλως ἐν τῇ βαφῇ τῶν χρωμάτων φανερόν ἐστι, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν ἕκαστον αὐτῶν τοῦ ὑγροῦ συνεπομένου μᾶλλον, καὶ τῶν ἔτι ὑπαρχόντων ἐν αὐτοῖς χρωμάτων μιγνυμένων ἀλλήλοις, πολλὰς καὶ ποικίλας λαμβάνειν διαφοράς. Καὶ γὰρ μέλαν [καὶ λευκόν,] καὶ ὄρφνινον, καὶ ἑεροειδές, [καὶ τότε τελευταῖον ἅπαντα γίνεται πορφυροειδῆ τῶν ἀνθέων ἱκανῶς] συνεψηθάντων· ὥστε διὰ τὴν κρᾶσιν μηκέτι καθ' αὐτὸ μῆδὲν τῶν ἄλλων χρωμάτων φανερόν εἶναι. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν. Ἐν πολλοῖς γὰρ, διὰ τὸ μὴ πάσας ἅμα γίνεσθαι τὰς τῶν χρωμάτων πέψεις, ἀλλὰ τὰ μὲν αὐτῶν συνίστασθαι πρότερον, τὰ δ' ὕστερον, ἐξ ἐτέρων εἰς ἕτερα μεταβάλλουσιν, ὥσπερ καὶ οἱ βότρυες καὶ οἱ φοῖνικες. Καὶ γὰρ οὔτοι ἐνδοτε μὲν πρῶτον γίνονται φοινικοῖ· τοῦ δὲ μέλανος ἐν ἑαυτῇ συνισταμένου, μεταβάλλουσι [πάλιν] εἰς τὸ οἰνωπόν· τὸ δὲ τελευταῖον γίνονται κυανοειδεῖς, ὅταν ἤδη καὶ τὸ φοινικεῖον πολλῶ καὶ ἀκράτῳ [τῷ] μέλανι μιχθῇ. Τὰ γὰρ ὕστερον ἐπιγινόμενα τῶν χρωμάτων, ὅταν κρᾶσῇ, τὰς προτέρας χροῶς ἐξαλλάττει. Μάλιστα δὲ

τοῦτο ἐπὶ τῶν μελάνων καρπῶν φανερόν ἐστι. Σχε-
δὸν γὰρ αὐτῶν οἱ πλείστοι, καθάπερ εἴρηται, κατ'
ἀρχὰς μὲν ἐκ τοῦ ποῶδους μεταβάλλοντες, μικρὸν
ἐπιφοινικίζουσι, καὶ γίνονται πυρρόοι· ταχὺ δὲ μεθί-
στανται πάλιν ἐκ τοῦ πυρρόου καὶ ἀκράτου τοῦ μέ-
λανος ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἐνυπάρχοντος. Δηλοῖ δέ·
καὶ γὰρ τὰ κλήματα, καὶ τὰ ἔργια, καὶ τὰ φύλλα πάν-
των ἐστὶ τῶν τοιούτων μέλανα, διὰ τὸ πλείεστην ἐν αὐ-
τοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην χροάν· ἐπεὶ διότι γὰρ τῶν
καρπῶν οἱ μέλανες, καὶ ἀμφοτέρων τῶν χρωμάτων
μετέχουσι, φανερόν ἐστι. Πάντων γὰρ ὁ χυλὸς γίνε-
ται τῶν τοιούτων αἰνωπός. Τὰ δὲ χρώματα ἐν τῇ
γενέσει ὑστεροῖ τὰ φοινίκεια τῶν μελάνων. Δηλοῖ
δὲ· καὶ γὰρ τὰ ὑπὸ τοὺς σταλαγμοὺς ἐδάφη, καὶ
ὅλως ὅπου συμβαίνει γίνεσθαι μετρία ὑδάτων ἔκρυ-
σις ἐν τόποις σκιερῇς, ἅπαντα μεταβάλλει πρῶτον
ἐκ τοῦ ποῶδους εἰς τὸ φοινικοῦν χροῶμα, καὶ γίνεται
[τὸ] ἐδάφος ὡς ἂν αἵματος ἁρτίως ἐπισφαγμένου
κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, καθ' ὃν ἂν λάβῃ τὰ ποῶδες
τῶν χρωμάτων τὴν πέψιν. Τὸ δὲ τελευταῖον, καὶ
τοῦτο μέλαν ἰσχυρῶς γίνεται καὶ κυανοειδές. Ὅπερ
συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν. Ὅτι δὲ χρωμάτων
ὑστερῶν ἐπιγινομένων, ὅταν κρατῇται τὰ πρότερον,
τὸ χροῶμα τῶν καρπῶν μεταβάλλει, καὶ διὰ τῶν τοιού-
των ῥάδιον συνιδεῖν. Καὶ γὰρ τῆς ῥοιᾶς ὁ καρπὸς,
καὶ τὰ τῶν ῥόδων φύλλα, κατ' ἀρχὰς μὲν ἤδη γίνεται
λευκά· τὸ δὲ τελευταῖον ἤδη χρονίζομένων ἐν αὐτοῖς
τῶν χυλῶν, ὑπὸ τῆς πέψεως ἀπωχραίνεται, καὶ μετα-
βάλλει [πάλιν] εἰς τὸ τοῦ ἀλουργοῦ χροῶμα καὶ τὸ
φοινικοῦν. Τὰ δὲ καὶ πλείους ἐπ' αὐτοῖς ἔχει χρο-

ARIST. DE COLOR.

G

ας, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς μήκωνος ὁ ὀπός, καὶ ἐπὶ τῆς ἐλαιίας ὁ ἀμόργης. Καὶ γὰρ οὗτος τὸ μὲν πρῶτον γίνεται λευκός, καθάπερ καὶ ὁ τῆς ῥοιᾶς καρπός. Λευκανθεὶς δὲ, πάλιν εἰς τὸ φοινικοῦν μεταβάλλει χρώμα· τὸ δὲ τελευταῖον πολλῷ τῷ μέλανικραθεὶς, γίνεται κυανοειδής. Διὸ καὶ τὰ τῆς μήκωνος φύλλα, τὰ μὲν ἄνω, ἔχει φοινικοῦντα, παρὰ τὸ γίνεσθαι ταχῆαν αὐτῶν τὴν ἔκπεψιν· τὰ δὲ πρὸς ταῖς ἀρχαῖς, μέλανα, ἥδη τούτου τοῦ χρώματος ἐν αὐτοῖς ἐπικρατοῦντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ καρποῦ. Καὶ γὰρ τὸ τελευταῖον γίνεται μέλας. Ἐν ὅσοις δ' ὑπάρχει τῶν φυτῶν ἐν χρώμα μόνον, οἷον τὸ λευκόν, ἢ τὸ μέλαν, ἢ τὸ φοινικοῦν, ἢ τὸ ἀλουργόν, τούτων δὲ ἀπάντων οἱ καρποὶ διαμένουσιν αἰεὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντες τοῦ χρώματος φύσιν, ὅταν ἀπαξ ἐκ τοῦ ποώδους εἰς ἄλλην χροάν μεταβάλλωσι. Τὰ δ' ἄνθη τοῖς καρποῖς, ἐπ' ἐνίων μὲν, ὁμόχροα συμβαίνει γίνεσθαι, καθάπερ ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ῥοιᾶς· καὶ γὰρ ὁ καρπὸς αὐτῆς γίνεται φοινικοῦς, καὶ τὸ ἄνθος. Ἐπ' ἐνίων δὲ πολὺ τῷ χρώματι διαφέρει, οἷον ἐπὶ τῆς δάφνης, καὶ τοῦ κιτταῦ. Τὸ μὲν γὰρ ἄνθος ἐστὶν αὐτῶν ἀπάντων ξανθόν· ὁ δὲ καρπός, μέλας. Φοινικοῦς δὲ καὶ ὁ τῆς μηλέας. Καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστὶ λευκόν ἐπιπορφυρεῖζον· ὁ δὲ καρπός, ξανθός. Τῆς δὲ μήκωνος, τὸ μὲν ἄνθος, φοινικοῦν· ὁ δὲ καρπός, ὁ μὲν μέλας, ὁ δὲ λευκός, παρὰ τὸ καὶ τὰς πέψεις τῶν ἐνυπαρχόντων αὐτοῖς χυλῶν, κατ' ἄλλους γίνεσθαι χρόνους. Ῥάδιον δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν συνιδεῖν. Καὶ γὰρ τῶν καρπῶν ἔνιοι, καθάπερ εἴρηται, πολλὰς διαφορὰς καὶ χρωμάτων καὶ ὁσμῶν, καὶ χυμῶν, ἅμα τῇ

πέψει λαμβάνουσι. Διὸ καὶ τὰς ὁσμάς, καὶ τοὺς
 χυλοὺς πολὺ διαφόρους συμβαίνει ταῖς ἄνθεσι καὶ
 τοῖς καρποῖς συνακολουθεῖν. Ἐτι δὲ μᾶλλον τοῦτο
 ἐστὶν ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀνθῶν φανερόν. Τοῦ γὰρ αὐ-
 τοῦ φύλλου, τὸ μὲν, ἐστὶ μέλαν, τὸ δὲ, φοινικοῦν.
 Ἐνίων δὲ τὸ μὲν, ἐστὶ λευκόν, τὸ δὲ πορφυροειδές.
 Οὐχ ἥκιστα δὲ τοῦτο φανερόν ἐστιν ἐπὶ τῆς ἱριδος.
 Πολλὰς γὰρ ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἄνθος ἐν αὐτῷ ποι-
 κιλίας, παρὰ τὰς τῆς πέψεως διαφοράς, ὥσπερ καὶ
 τῶν βοτρυῶν, ὅταν ἤδη πεπαινόμενοι τυγχάνωσι.
 Διὸ καὶ πάντων μάλιστα συμβαίνει πέπτεσθαι τῶν
 ἀνθῶν τὰ ἄκρα· τὰ δὲ πρὸς ταῖς ἀρχαῖς, ἀχρυσότερα
 γίνεται πολλῶν. Σχεδὸν γὰρ ἐνίων ὥσπερ ἐκκαίεται
 τὸ ὑγρὸν πρότερον ἢ λαβεῖν τὴν οἰκίαν πέψιν. Διὸ
 καὶ τὰ μὲν ἄνθη, τῷ χρώματι διαμένει· οἱ δὲ καρ-
 ποί, πετιόμενοι μεταβάλλουσι. Τὰ μὲν γὰρ, διὰ μι-
 κρότητα τῆς τροφῆς ταχέως ἐκπέττεται· οἱ δὲ καρποί,
 διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑγρασίας, εἰς πάσας ἅμα τῇ πέψει
 τὰς κατὰ φύσιν χροάς μεταβάλλουσι. Φανερόν δὲ
 τοῦτο ἐστὶ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν
 βαπτομένων ἀνθῶν. Τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ὅταν
 βάπτοντες [τὴν πορφύραν] καθιώσι τὰς αἱματίδας,
 ὄρφναι γίνονται καὶ μέλαιναι, καὶ ἀεροειδεῖς· τοῦ δ'
 ἀνθους συνειψηθέντος ἱκανῶς, ἄλουργόν εὐανθές
 γίνεται καὶ λαμπρόν. Ὡστ' ἀνάγκη καὶ τῶν ἀνθῶν
 ὁμοίως πολλὰ τοῖς χρώμασι τῶν καρπῶν διαλλάττειν·
 καὶ τὰ μὲν ὑπερβαίνειν, τὰ δὲ ἀπολείπειν τῶν κατὰ
 φύσιν χρωμάτων, διὰ τὸ τῶν μὲν ἀτελῆ, τῶν δὲ τε-
 λείαν γίνεσθαι τὴν πέψιν. Τὰ μὲν οὖν ἄνθη καὶ
 τοὺς καρποὺς [διὰ ταύτας τὰς αἰτίας] συμβαίνει τοῖς

χρῶμασιν] ἁλλήλων διαφέρειν· τὰ δὲ φύλλα τῶν πλείστων δένδρων τὸ τελευταῖον γίνεται ξανθὰ, διὰ τὸ τῆς τροφῆς ἀπολειπούσης, φθάνειν αὐτὰ καταξηραίνόμενα πρότερον ἢ μεταβάλλειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν χρῶμα· ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπιφθρόντων καρπῶν ἔνιοι γίνονται τῷ χρῶματι ξανθοὶ, διὰ τὸ καὶ τούτων τῆς πέψεως πρότερον τὴν τροφήν ὑπολείπειν. Ἔτι δὲ ὁ τε σῖτος, καὶ τὰ φυόμενα πάντα. Καὶ γὰρ ταῦτα τὸ τελευταῖον γίνεται ξανθὰ. Τὸ γὰρ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔτι μελαινόμενον, διὰ τὸ καταξηραίνεσθαι ταχέως, ποιῇ τὴν τοῦ χρῶματος μεταβολήν. Μελαινόμενον γὰρ, καὶ τῷ χλωρῷ κεραννύμενον, γίνεται (καθάπερ εἴρηται) ποῶδες. Ἀσθενιστέρου δὲ τοῦ μέλανος αἰεὶ γινομένου, πάλιν κατὰ μικρὸν εἰς τὸ χλωρὸν μεταβάλλει χρῶμα, καὶ τὸ τελευταῖον γίνεται ξανθόν· ἐπεὶ τὰ γε τῆς ἀπίου φύλλα, καὶ τῆς ἀνδράχνης, καὶ τινων ἄλλων πετιόμενα γίνεται φοινίκια. Πλὴν ὅσα καὶ τούτων καταξηραίνεται ταχέως· ταῦτα γίνεται ξανθὰ, διὰ τὸ τούτων πρὸ τῆς πέψεως τὴν τροφήν ὑπολείπειν. Τὰς μὲν οὖν τῶν φυτῶν διαφορὰς εὐλογον μάλιστα συμβαίνειν διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας.

CAPUT VI.

Γίνεται δὲ καὶ τὰ τριχώματα καὶ τὰ πτερόματα καὶ τὰ δέρματα καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ προβάτων, καὶ ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἀπάντων, καὶ λευκὰ καὶ φαιὰ, καὶ πυρρὰ καὶ μέλανα, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Λευκὰ μὲν, ὅταν ἔτι ὑπὸ τῆς πέψεως τὸ ὑγρὸν τὸ οἰκεῖον ἔχον χρῶμα, καταξηρανθῇ· μέλανα δὲ τοῦναντίον, ὅταν αὐτὸ ἐν τῇ γενέσει [τὸ περὶ τὸ τρίχωμα]

ὑγρόν, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι, παλαιούμενον καὶ χρονιζόμενον, διὰ τὸ πλῆθος μελανθῆ. Πάντων γὰρ τῶν τοιούτων, ὃ τε χρῶς καὶ τὰ δέρματα γίνεται μέλανα · φαιὰ δὲ καὶ πυρρὰ, καὶ ξανθὰ, καὶ τὰς ἄλλας ἔχοντα χροῖας, ὅσα φθάνει καταξηραίνόμενα πρότερον, ἢ τελείως ἐν αὐτοῖς μεταβάλλειν εἰς τὸ μέλαν χρῶμα τὸ ὑγρόν. Οἷς δ' ἀνωμάλως τοῦτο συμβῇ, καὶ τὰ χρώματα τοιαῦτα γίνεται ποικίλα. Διὸ καὶ πάντως τοῖς δέρμασι καὶ τὰ τριχώματα συνεπακολουθεῖ· ἐπεὶ καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐμπύρρῳ καὶ τὰ τριχώματα λευκόπυρρὰ γίνεται· τῶν δὲ μελάνων, μέλανα· καὶ κατὰ μέρος τὸ τοῦ σώματος ἐξανθήσῃ λευκόν, καὶ τὰς τρίχας ἴσχουσιν ἅπαντες λευκὰς κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, καθάπερ καὶ τὰ ποικίλα τῶν ζώων. Οὕτως ἅπαντα τὰ τριχώματα καὶ τὰ πτερώματα τοῖς δέρμασι συνακολουθεῖ, καὶ τὰ κατὰ μέρος, καὶ τὰ κατὰ σῶμα ὅλον. Ὅμοίως δὲ καὶ τούτοις ὅπλαϊ, καὶ χηλαῖ, καὶ ῥύγχη, καὶ κέρατα. Καὶ γὰρ ταῦτα, τῶν μὲν μελάνων γίνεται μέλανα· τῶν δὲ λευκῶν, λευκά, διὰ τὸ καὶ τούτοις ἅπασι, διὰ τοῦ δέρματος τὴν τροφήν εἰς τὴν ἐκτὸς περιοχὴν διηθεῖσθαι. Ὅτι δὲ τοῦτό ἐστιν αἷτιον, οὐ χαλεπὸν ἐκ πολλῶν συνιδεῖν. Τῶν τε γὰρ παιδίων ἁπάντων αἱ κεφαλαὶ κατ' ἀρχὰς μὲν γίνονται πυρρᾶι, διὰ τὴν τῆς τροφῆς ὀλιγότητα. Φατερόν δὲ τοῦτό ἐστι. Καὶ γὰρ ἀσθενεῖς αἱ τρίχες καὶ ἄραιαι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἔτι δὲ καὶ βραχεῖαι τὸ πρῶτον ἅπασιν ἐπιγίνονται τοῖς παιδίοις. Προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, μελαίνονται, πάλιν χρονιζόμενοις αὐτοῖς, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιρρέουσας τροφῆς. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὴν ἡβην καὶ τὸ γένειον,

ὅταν ἄρχονται τὸ πρῶτον ἡβᾶν καὶ γενεῖαν, καὶ αὐ-
 ται γίνονται κατ' ἀρχὰς μὲν πυρρὰι ταχέως, διὰ τὴν
 ὀλιγότητα τῆς ὑγρασίας ἐν αὐταῖς καταξηραίνουμένης·
 τῆς τροφῆς δὲ πλεόν ἐπὶ τὸν τόπον φερομένης, μελαί-
 νονται πάλιν. Αἱ δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος, πλεῖστον
 χρόνον πυρρὰι διαμένουσι, διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς τρο-
 φῆς· ἐπεὶ καθ' ὃν ἂν χρόνον αὐξηθῶσι, καὶ ταύ-
 τας ὁμοίως συμβαίνει μελαίνεσθαι, καθάπερ καὶ τὰς
 ἐπὶ τῆς ἡβης, καὶ [τὰς ἐπὶ] τῆς κεφαλῆς. Φανερόν
 δέ ἐστι. Καὶ γὰρ ὅσα μῆκος ἔχει τῶν τριχωμάτων,
 ὥς τοπολύ ἐστι, τὰ μὲν πρὸς τῷ σώματι, μελάντερα,
 τὰ δὲ πρὸς τοῖς ἄκροις, ξανθότερα. Καὶ αἱ [μὲν]
 τῶν προβάτων καὶ τῶν ἵππων καὶ ἀνθρώπων, διὰ τὸ
 τὴν τροφήν αὐτοῖς ἐλαχίστην ἐπὶ τοὺτους φέρεσθαι
 τοὺς τόπους, καὶ καταξηραίνεσθαι ταχέως. Γίνον-
 ται δὲ καὶ τὰ πτερώματα τῶν μελάνων ὀρνίθων, τὰ
 μὲν πρὸς τῷ σώματι, μελάντερα πάντων· τὰ δὲ πρὸς
 τοῖς ἄκροις, ξανθότερα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῦτον,
 καὶ τὰ περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ὅλως ὅσα βραχεῖαν τὴν
 τροφήν λαμβάνει. Δίηλον δέ· καὶ γὰρ ὑπὸ τῆς τελειώ-
 σεως ἅπαντα τὰ τριχώματα μεταβάλλει, καὶ γίνεται
 πυρρὰ, διὰ τὸ πάλιν τὴν τροφήν ὑπολείπουσαν, κα-
 ταξηραίνεσθαι ταχέως. Τὸ δὲ τελευταῖον, λευκῆ, πρό-
 τερον ἢ μελανθῆναι τὸ ὑγρὸν, τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς
 ἐκπαιτομένης. Μάλιστα δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων
 φανερόν ἐστι. Πάντων γὰρ τὰ τριχώματα γίνεται
 λευκά. Τῶν γὰρ τόπων οὐ δυναμένων ὁμοίως ἐπι-
 σπᾶσθαι τὴν τροφήν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν τοῦ θερ-
 μοῦ, ταχέως καταξηραίνόμενον τὸ ὑγρὸν, γίνεται λευ-
 κόν. Καὶ καὶ περὶ τοὺς κροτάφους μάλιστα πάντων

πολιούνται, καὶ ὅλως [ὡς ἔφαμεν] περὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πεποννηκότας τῶν τόπων. Παρὸ καὶ παρὰ τὰ μάλιστα εἰς τοῦτο τὸ χρῶμα μεταβάλλει, ὅταν τὴν φύσιν παραλλάξῃ τὴν οἰκίαν. Καὶ γὰρ λαγὼς γέγονεν ἤδη λευκός, καὶ λευκός δὴ ποτε πέφηνε καὶ ἔλαφος καὶ ἄρκτος· ὁμοίως δὲ τοῦτοις καὶ ὄρνυς, καὶ πέρδις, καὶ χελιδών. Ὅταν γὰρ ἀσθενήσωσι τῇ γενέσει, πάντα τὰ τοιαῦτα, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῆς τροφῆς πρὸ ὥρας ἐκπετιτόμενα, γίνεται λευκά. Οὕτως καὶ τὰ τῶν παίδων εὐθύς καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχει λευκάς, καὶ τὰ βλέφαρα καὶ τὰς ὀφρὺς, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἐκαστὴ πρὸς τὸ γῆρας φανερώς [ἅπασιν] δι' ἀσθένειαν καὶ ὀλιγότητα [τῆς τροφῆς] συμβαίνει τοῦτο τὸ πάθος τὸ τῆς πολιώσεως. Διὸ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ζώων ἀσθενέστερα γίνονται τὰ λευκὰ τῶν μελάνων. Πρὸ τοῦ γὰρ τὴν αὐξήσιν αὐτῶν τελειωθῆναι, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῆς τροφῆς ἐκπετιτόμενα, γίνεται λευκά, καθάπερ καὶ τῶν καρπῶν ὅσοι νενοσηκότες τυγχάνουσι. Καὶ γὰρ οὗτοι πολὺ μᾶλλον δι' ἀσθένειαν ἐκπέττονται. Ὅσα δὲ γίνεται λευκά, πολὺ διαφέροντα [ἐκ] τῶν ἄλλων· οἷον ἵπποι καὶ κύνες. Τὰ δὲ τοιαῦτα μεταβάλλει πάντα ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν χρώματος εἰς τὸ λευκόν, διὰ τὴν εὐτροφίαν. Τὸ γὰρ ὑγρὸν ἐν τοῖς τοιούτοις οὐ χρονίζομενον, ἀλλ' ἀναλίσκόμενον διὰ τὴν αὐξήσιν, γίνεται μέλαν. Τὰ πλεῖστα γὰρ ἐστὶ τῶν τοιούτων ὑγρὰ καὶ εὐκαρπα, διὰ τὴν εὐτροφίαν. Διόπερ οὐδὲ μεταβάλλει τὰ λευκὰ τῶν τριχωμάτων. Φανερόν δὲ τοῦτο ἐστί. Καὶ γὰρ τὰ μέλανα πρότερον τῆς πολιώσεως, γίνεται πυρρὰ, ἤδη τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ἀπολειπούσης, καὶ μᾶλλον ἐκπετιτόμενης.

τὸ δὲ τελευταῖον, λευκά. Καί τοι τινὲς ὑπολαμβάνουσι μέλανα γίνεσθαι πάντα, διὰ τὸ συγκάεσθαι τὴν τροφήν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, καθάπερ καὶ τὸ αἷμα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον· διαμαρτάνοντες. Ἐνια γὰρ καὶ τῶν ζῶων εὐθύς ἐν ἀρχῇ γίνεται μέλανα, οἷον κύνες, καὶ αἶγες, καὶ βόες, καὶ ὅλως ὅσων τὰ δέρματα καὶ τὰ τριχώματα κατ' ἀρχὰς [μὲν πλείω] ἔχει τροφήν· προοιούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ἦτιον. Καί τοι γε οὐκ ἐχρῆν· ἀλλὰ πάντως ἔδει τοιαῦτ' εἶναι καὶ τὰ τριχώματα [καὶ] τὴν ἀκμὴν, καθ' ὃν χρόνον μάλιστα αὐτῶν ἂν ἰσχύη καὶ τὸ θερμὸν, καὶ μᾶλλον ἅπαντα πολιοῦσθαι κατὰρχάς. Πολὺ γὰρ ἅπάντων ἀπὸ πρώτης [συστάσεως] ἀσθενέστερόν τι γίνεται τὸ θερμὸν, ἢ καθ' ὃν χρόνον ἄρχεται τὰ τριχώματα αὐτῶν λευκαίνεσθαι. Φανερόν δὲ τοῦτο ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν λευκῶν. Ἐνια μὲν γὰρ εὐθύς ἴσχει τὸ χρῶμα λευκότερον, ὅσα καὶ τούτων πλείστην ἔχει κατὰρχάς τὴν τροφήν, καὶ μὴ πρὸ ὥρας ἐν αὐτῇ καταξηραίνεται τὸ ὑγρόν. Προοιούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ξανθὰ, τροφῆς αὐτοῖς ἐλάττονος ὕστερον ἐπιρρέουσας. Τὰ δὲ, ἐν ἀρχῇ μὲν, γίνεται ξανθὰ· κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν, λευκότερα· καθάπερ καὶ τῶν ὀρνίθων μεταβάλλουσι τὸ χρῶμα πάλιν, τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ὑπολειπούσης. Δηλοῖ δὲ· πάντα γὰρ αὐτὰ γίνεται ξανθὰ καὶ περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ὅλως ὅσα σπανίζει τροφῆς τῆς ἐν αὐτοῖς [ὑγρασίας] ὑπολειπούσης. Δῆλον δὲ. Ὡσπερ γὰρ καὶ τὸ πυρρὸν, εἰς τὸ λευκὸν μεταβάλλει, καὶ τὸ μέλαν πάλιν εἰς τὸ πυρρὸν, οὕτω καὶ τὸ λευκὸν εἰς τὸ ξανθόν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν. Ἐνια γὰρ ἐκ τῆς ὑστερας πέψεως, ἀνατρέχει πάλιν

ἐπὶ τὴν προτέραν. Μάλιστα δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς
 ροιᾶς φανερόν ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς οἱ κόκκοι
 γίνονται φοινικοῖ, καὶ τὰ φύλλα, δι' ὀλιγότητα τῆς
 τροφῆς ἐκπεττομένης· ὕστερον δὲ πάλιν μεταβάλλου-
 σιν εἰς τὸ ποῶδες χρῶμα, πολλῆς τροφῆς ἐπιφύεουσας,
 καὶ τῆς πέψεως οὐ δυναμένης κρατεῖν ὁμοίως. Τὸ
 τελευταῖον δὲ, πεττομένης ἤδη τῆς τροφῆς, πάλιν γί-
 νεται τὸ χρῶμα φοινικοῦν. Καθόλου δὲ εἰπεῖν, καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων τριχωμάτων καὶ πτερωμάτων, ἅπαν-
 τα λαμβάνει τὰς μεταβολὰς, οἷς μὲν, (καθ' ἅπερ εἴρη-
 ται) τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ὑπολειπούσης, οἷς δὲ τοῦ-
 ναντίον πλεονάζουσας. Διόπερ ἄλλα κατ' ἄλλους
 χρόνους τῆς ἡλικίας, καὶ λευκότετα καὶ μελάντετα
 γίνεται τῶν τριχωμάτων· ἐπεὶ καὶ τῶν κοράκων τὰ
 πτερώματα τὸ τελευταῖον εἰς τὸ ξανθὸν χρῶμα μετα-
 βάλλει, τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ὑπολειπούσης. Τῶν
 δὲ τριχωμάτων οὐδὲν οὔτε φοινικοῦν, οὔθ' ἄλουργόν,
 οὔτε πράσινον, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν ἔχον τοιαύτην
 γίνεται χροῶν, διὰ τὸ πάντα τὰ τοιαῦτα χρώματα γί-
 νεσθαι, μιγνυμένων αὐτοῖς τῶν τοῦ ἡλίου ἀγῶν, ἔτι
 δὲ τῶν τριχωμάτων τῶν ὑγρῶν, ἐντὸς τῆς σαρκὸς συμ-
 βαίνειν τὰς μεταβολὰς, καὶ μηδεμίαν αὐτὰ λαμβάνειν
 μίξιν. Ἀῖθλον δ' ἐστὶ· καὶ γὰρ τῶν πτερωμάτων, τὸ
 μὲν, ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν γίνεται τῷ χρώματι τοιοῦτον,
 ἀλλὰ καὶ τὰ ποικίλα τῶν ὀρνέων, πάνθ' (ὥς εἰπεῖν)
 μέλανα, οἷον ὃ τε ταῶς, καὶ ἡ περιστέρα, καὶ ἡ χελι-
 δών· ὕστερον δὲ λαμβάνει πάσας τὰς τοιαύτας ποι-
 κιλίας, ἤδη τῆς πέψεως αὐτῶν ἔξω τοῦ σώματος γι-
 γνομένης, ἐν τε τοῖς πτερώμασι καὶ τοῖς καυλοῖς· ὥστε
 συμβαίνει (καθ' ἅπερ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν) καὶ τούτων

ἔξω τοῦ σώματος γίγνεσθαι τὴν [τῶν χρωμάτων] πέ-
ψιν. Διὸ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων, τὰ τε ἐνυδρᾶ καὶ
τὰ ἐρπετὰ, καὶ τὰ καγχύλια, παντοδαπὰς ἴσχει χρω-
μάτων μορφὰς, πολλῆς γε καὶ τούτοις τῆς πέψεως
γινομένης. Τὴν μὲν οὖν περὶ τὰ χρώματα θεωρίαν
μάλιστα ἂν τις ἐκ τῶν εἰρημένων δύναιτο συνιδεῖν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΚΑ.

CAPUT I.

Ὅτι αἱ διάνοιαι ἐπονται τοῖς σώμασι, καὶ οὐκ εἰσὼν
αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἀπαθείς οὔσαι τῶν τοῦ σώματος
κινήσεων, τοῦτο [δὲ] δῆλον [πάννυ] γίνεται, ἐν τε ταῖς
μέθαις, καὶ [ἐν ταῖς] ἀρρώστιάις. Πολὺ γὰρ ἐξαλ-
λάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος
παθημάτων. Καὶ τοῦναντίον δὴ τοῖς τῆς ψυχῆς
παθήμασι τὸ σῶμα συμπάσχον, φανερόν γίνεται περὶ
τε τοὺς ἔρωτας, καὶ τοὺς φόβους [τε] καὶ τὰς λύπας
καὶ τὰς ἡδονάς. Ἐτι δὲ ἐν τοῖς φύσει γινομένοις,
μᾶλλον ἂν τις συνίδοι, ὡς οὕτως ἔχει πρὸς ἀλλήλα
σῶμα τε καὶ ψυχὴ συμφυῇ, ὥστε τῶν πλείστων ἀλλή-
λοις αἴτια γίνεσθαι παθημάτων. Οὐδὲν γὰρ πώποτε
ζῶον γεγένηται τοιοῦτον, ὃ τὸ μὲν εἶδος ἔαχεν ἐτέρου
ζώου, τὴν δὲ διάνοιαν ἄλλου· ἀλλ' αἰεὶ τοῦ αὐτοῦ τό-
τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Ὡστε ἀναγκαῖον ἔπείσθαι

τῷ τοιῷδε σώματι τοιάνδε διάθεσιν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζώων, οἱ περὶ ἕκαστον ἐπιστήμονες, ἐκ τῆς ἰδέας δύνανται θεωρεῖν, ἵππικοὶ τε ἵππους, καὶ κυνηγέται κύνας. Εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ εἴη, (ἀεὶ δὲ ταῦτα ἀληθῆ ἐστίν) εἴη ἂν φυσιογνωμονεῖν. Οἱ μὲν οὖν προγεγενημένοι φυσιογνώμονες, κατὰ τρεῖς τρόπους ἐπεχίρησαν φυσιογνωμονεῖν, ἕκαστος καθ' ἓνα. Οἱ μὲν γάρ, ἐκ τῶν γενῶν τῶν ζώων φυσιογνωμονοῦσι, τιθεμένοι καθ' ἕκαστον γένος, εἰδός τι ζώου καὶ διάνοιαν. Οἱ δ' ἐπὶ τε τῶν τοιούτων σῶμά τι, εἴτα τὸν ὅμοιον τῷ τὸ σῶμα ἔχοντι, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοίαν ὑπελάμβανον. Ἄλλοι δὲ τινες τοῦτο μὲν ἐποιοῦν, οὐκ ἐξ ἁπάντων δὲ τῶν ζώων ἐδοκίμαζον, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, διελόμενοι κατὰ τὰ ἔθνη, ὅσα διέφερε τὰς ὄψεις καὶ τὰ ἥθη, οἷον Αἰγύπτιοι, καὶ Θοῤῃες, καὶ Σκύθαι, ὁμοίως τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων ἐποιοῦντο. Οἱ δὲ τινες ἐκ τῶν ἐπιφαινομένων ἡθῶν, οἷα διαθίστει ἔπεται ἕκαστον ἡθος τῷ ὀργιζομένῳ, τῷ φοβουμένῳ, τῷ ἀφροδισιάζοντι, καὶ τῶν ἄλλων δὴ παθημάτων ἐκάστω. Ἔστι δὲ κατὰ πάντας τούτους τοὺς τρόπους φυσιογνωμονεῖν, καὶ ἔτι κατ' ἄλλους, καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων ἀνομοίως ποιῆσθαι. Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὰ ἥθη μόνον φυσιογνωμονοῦντες ἀμαρτάνουσιν ἢ, πρῶτον μὲν, ὅτι ἐνιοὶ οὐχ οἱ αὐτοὶ ὄντες, τὰ ἐπὶ τῶν προσώπων ἥθη τὰ αὐτὰ ἔχουσιν. οἷον ὁ, τε ἀνδρεῖος καὶ ὁ ἀναιδὴς τὰ αὐτὰ ἔχουσι, τὰς διανοίας πολὺ κεχωρισμένοι. Δεύτερον δὲ, ὅτι κατὰ χρόνους τινὰς τὰ ἥθη εὖ τὰ αὐτὰ, ἀλλὰ ἐτέρων ἔχουσι. Δυσανόις τε γὰρ οὖσιν, ἐνίοτε συνέβη τὴν ἡμέραν ἡδέως διαγαγεῖν, καὶ τὸ ἥθος λυβεῖν τὸ τοῦ

εὐθύμου· καὶ τοῦναντίον εὐθυμον λυπηθῆναι, ὥστε τὸ ἥθος τὸ ἐπὶ τοῦ προσώπου μεταβαλεῖν. Ἔτι πρὸς τούτοις περὶ ὀλίγων ἂν τις τοῖς ἐπιφαινομένοις τεκμαίροιτο. Οἱ δὲ ἐκ τῶν θηρίων φυσιογνωμονοῦντες, οὐκ ὀρθῶς τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων ποιοῦνται. Οὐ γὰρ δὴ ἐκάστου τῶν ζώων τὴν ἰδέαν διεξεληθόντα ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ὅς ἂν ὅμοιος τούτῳ τὸ σῶμα ᾗ, καὶ τὴν ψυχὴν ὅμοιος ἔσται· πρῶτον μὲν γὰρ (ὥς ἁπλῶς εἰπεῖν αὐτως) ὅμοιον θηρίῳ ἄνθρωπον οὐδεὶς ἂν εὕροι, ἀλλὰ προσεικότα μὲν τι. Ἔτι πρὸς τούτοις τὰ ζῶα ὀλίγα μὲν τὰ ἴδια ἔχει σημεῖα, πολλὰ δὲ τὰ κοινά. Ὡςτε ἐπειδὴν ὅμοιός τις ἢ μὴ κατὰ τὸ ἴδιον, ἀλλὰ κατὰ τὸ κοινόν, τί μᾶλλον οὗτος λείοντι ἢ ἐλάφῳ ὁμοιότερος; Εἰκὸς γὰρ τὰ μὲν ἴδια τῶν σημείων, ἰδίον τι σημαίνειν· τὰ δὲ κοινά, κοινόν. Τὰ μὲν οὖν κοινὰ τῶν σημείων, οὐδὲν ἂν διασαφηθῇ τῷ φυσιογνωμονοῦντι. Εἰ δέ τις τὰ ἴδια ἐκάστου τῶν θηρίων ἐκλέξειεν, οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδοῦναι οὗ ἔστι ταῦτα σημεῖα. Εἰκὸς γὰρ τοῦ ἰδίου. Ἰδίον δὲ οὐδενὸς οὐδ' ἐν τῶν ζώων τῶν φυσιογνωμονουμένων, ἐν γε τῇ διανοίᾳ ἔχοι ἂν τις λαβεῖν. Οὔτε γὰρ ἀνδρεῖον μόνον ὁ λέων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλά· οὔτε δειλὸν ὁ λαγῶς, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μυρία. Εἰ οὖν μήτε τὰ κοινὰ σημεῖα ἐκλέξαντι σαφὴς γίνεται· μήτε καὶ τὰ ἴδια, οὐκ ἂν εἶη καθ' ἑκάστον τῶν ζώων σκέπτεσθαι· ἀλλ' ἐξ ἀνθρώπων τὴν ἐκλογὴν ποιητέον τῶν τὸ αὐτὸ πάθος πασχόντων· οἷον, ἂν μὲν ἀνδρεῖον ἐπισκοπῇ τις τὰ σημεῖα, τὰ ἀνδρεῖα τῶν ζώων εἰς ἐν λαβόντα δεῖ εξετάσαι, ποῖα παθήματα τούτοις μὲν ἅπασιν ὑπάρχει, τῶν δὲ ἄλλων ζώων οὐδενὶ συμβέβηκεν. Εἰ γὰρ οὕτω

τις ἐκλέξειεν, ὅτι ταῦτά ἐστι τὰ σημεῖα ἀνδρείας τοῖς προκριθῆαισι ζώοις, μὴ μόνον ἀνδρείας κοινὸν ὑπάρχειν πάθημα τῶν [ἐν] τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι οὕτω δ' ἂν ἀπορήσειε, πότερον ἀνδρείας ἢ θατέρου τὰ σημεῖα ἐστίν. Ἀλλὰ δεῖ ἐκ πλείστων τε ἐκλέγεσθαι ζώων, καὶ μηδὲν πάθος κοινὸν ἐχόντων ἐν τῇ διανοίᾳ ἄλλό τι, οὗ ἂν τὰ σημεῖα σκοπῇ. Ὅσα μὲν οὖν τῶν σημείων μόνιμά ἐστι, μόνιμον ἂν τι καὶ σημαίνοι· ὅσα δὲ ἐπιγινόμενα, καὶ ἀπογινόμενά τε καὶ ἀπολείποντα, πῶς ἂν τὸ σημεῖον ἀληθὲς εἴη, τοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ μὴ μένοντος; Εἰ μὲν γὰρ μόνιμον, ἐπιγινόμενόν τε καὶ ἀπολείπον σημεῖόν τις ὑπολάβοι, ἐνδέχοιτο μὲν ἂν αὐτὸ ἀληθὲς εἶναι, οὐ μὴν ἐπιεικὲς ἂν εἴη, μὴ αἰετῶ πράγματι παρεπόμεμον· ὅσα δὲ παθήματα ἐγγινόμενα τῇ ψυχῇ, μηδὲν τι ἐνδιαλλάττει τὰ σημεῖα τὰ ἐν τῷ σώματι, οἷς χρῆται ὁ φυσιογνώμων, οὐκ ἂν εἴη τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα τῇ τέχνῃ· οἷον τὰ περὶ τὰς δόξας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἰατρὸν ἢ κιθαριστὴν οὐκ ἐνδέχεται γνωρίζειν· ὁ γὰρ μαθὼν ὅ, τι μάθημα, οὐδὲν ἐξήλλαξε τῶν σημείων οἷς χρῆται ὁ φυσιογνώμων.

CAPUT II.

Δεῖ δὲ οὖν ὁρίσαι, περὶ ποῖα ἅττα ἐστὶν ἡ φυσιογνωμονία, ἐπειδὴ οὐ περὶ πάντα· καὶ ἐκ τίνων ἕκαστα σημεῖα λαμβάνεται· ἔπειτ' ἐφεξῆς καθ' ἕνα ἕκαστον περὶ τῶν ἐπιφανειστέων δηλῶσαι. Ἡ μὲν οὖν φυσιογνωμονία ἐστὶ, καθάπερ καὶ τοῦνομα αὐτῆς λέγει, περὶ τὰ φυσικὰ παθήματα τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ τῶν ἐπικτητῶν, ὅσα παραγινόμενα μεθίστησι τῶν σημείων τῶν φυσιογνωμονουμένων. Ὅποια δὲ ταῦτά

ἐστιν, ὑστέρον δηλωθήσεται. Ἐξ ὧν δὲ γενῶν τὰ σημεῖα λαμβάνεται, νῦν ἐρῶ, καὶ ἔστιν ἅπαντα. Ἐκ τε γὰρ τῶν κινήσεων φυσιογνωμονουῦσι, καὶ ἐκ τῶν σχημάτων, καὶ ἐκ τῶν χρωμάτων, καὶ ἐκ τῶν ἡθῶν τῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐμφαινομένων, καὶ ἐκ τῶν τριχωμάτων, καὶ ἐκ τῆς λειότητος, καὶ ἐκ τῆς φωνῆς, καὶ ἐκ τῆς σαρκὸς, καὶ ἐκ τῶν μερῶν, καὶ τοῦ τύπου ὅλου τοῦ σώματος. Καθόλου μὲν οὖν τοιαῦτά ἐστιν, ἃ λέγουσιν οἱ φυσιογνώμονες περὶ ἄλων τῶν γενῶν σημεῖα. Εἰ μὲν οὖν ἀσαφής, ἥ μὴ εὐσημος ἦν ἡ τοιαύτη διεξοδος, ἀπέχρησεν ἂν τὰ εἰρημένα. Νυνὶ δ' ἴσως βελτιόν ἐστι καθ' ἕκαστον περὶ πάντων, ὅσα ἐπιφανῆ παρὰ τῶν φυσιογνωμονουμένων, ἀκριβέστερον φράσαι, τὰ τε σημεῖα λέγοντα, οἷά τ' ἐστὶν ἔκαστα [καὶ ἐπὶ τί] ἀναφέρεται, ὅσα μὴ ἐν τοῖς προειρημένοις δεδῆλωται. Αἱ μὲν οὖν χοριαὶ σημαίνουσιν, αἱ μὲν ὀξεῖαι, θερμὸν καὶ ὑφαιμον· αἱ δὲ λευκέρυθροι, εὐφύναν, ὅταν ἐπὶ λεῖον χρωτὸς συμβῇ τοῦτο τὸ χρῶμα. Τὰ δὲ τριχώματα, τὰ μὲν μαλακὰ, δειλὸν· τὰ δὲ σκληρὰ, ἀνδρεῖον. Τοῦτο δὲ τὸ σημεῖον εἴληπται ἐξ ἁπάντων τῶν ζώων. Δειλότατον μὲν γάρ ἐστιν ἔλαφος, λαγῶδες, πρόβατα καὶ τὴν τρίχα μαλακωτάτην ἔχει· ἀνδρεϊότατον δὲ ὁ λέων, ὅς ἄγριος, καὶ τρίχα σκληροτάτην φέρει. Ἔστι δὲ καὶ ἐν τοῖς ὄρνεσι τὸ αὐτὸ τοῦτο ἰδεῖν. Καθόλου τε γὰρ ὅσοι μὲν σκληρὸν τὸ πτερὸν ἔχουσιν, ἀνδρεῖοι· ὅσοι δὲ μαλακόν, δειλοί. Καὶ κατὰ μέρη ἐστὶ ταῦτό τοῦτο ἰδεῖν, ἐν τε τοῖς ὄρνυξι, καὶ ἐν τοῖς ἀλεκτρούοισιν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γενῶν τῶν ἀνθρώπων ταῦτό τοῦτο συμπίπτει. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ταῖς ἄρκτοις οἰκοῦντες,

ἀνδρεῖοι τε εἰσι καὶ σκληρότριχες· οἱ δὲ πρὸς μέσημ-
 βριαν, δειλοὶ τε, καὶ μαλακὸν τρίχωμα φέρουσιν. Ἡ
 δὲ δασύτης ἢ περὶ τὴν κοιλίαν, λαλίαν σημαίνει. Τοῦ-
 το δὲ ἀναφέρεται εἰς τὸ γένος τῶν ὀρνίθων. Ἴδιον
 γὰρ ὀρνίθος τῶν περὶ τὸ σῶμα, ἢ δασύτης ἢ περὶ
 τὴν κοιλίαν· τῶν δὲ περὶ διάνοιαν, ἢ λαλιά. Ἡ δὲ
 σάρξ, ἢ μὲν σκληρὰ καὶ εὐεκτικὴ φύσει, ἀναλίσθητον
 σημαίνει· ἢ δὲ λεία, καὶ εὐφυέα καὶ ἀβέβαιον, εἰς
 μὴ ἐπὶ ἰσχυροῦ σώματος καὶ τὰ ἀκρωτήρια ἱγκρατῇ
 ἔχοντος τοῦτο συμβῇ. Αἱ δὲ κινήσεις, αἱ μὲν νω-
 θραὶ, μαλακὴν διάνοιαν· αἱ δὲ ὀξεῖαι, ἔκθερμον.
 Ἐπὶ δὲ τῆς φωνῆς ἢ μὲν βαρεῖα καὶ ἐπιταυνομένη, ἀν-
 δρεῖον· ἢ δὲ ὀξεῖα καὶ ἀνειμένη, δειλόν. Τὰ δὲ σχή-
 ματα, καὶ τὰ παθήματα τὰ ἐπιφαινόμενα ἐπὶ τῶν
 προσώπων, κατὰ τὰς ὁμοιότητας λαμβάνεται τῷ
 πάθει. Ὅταν γὰρ πάσχη τι, γίνεται ὅλον εἰ τοιοῦτον
 ἔχοι ὅταν τις ὀργιζῇται, ὀργίλλαν τὸ σημεῖον τοῦ αὐ-
 τοῦ γένους. Τὸ δὲ ἄρδεν τοῦ θήλεος μᾶλλον καὶ
 ἰσχυρότερον. Καὶ τὰ ἀκρωτήρια τοῦ σώματος, ἰσχυ-
 ρότερα, καὶ λιπαρώτερα, καὶ εὐεκτικώτερα, καὶ βελ-
 τιώ κατὰ πάσας τὰς ἀρετάς. Ἰσχυρότερα δὲ τῶν
 ἐπὶ τοῖς μέρεσι σημείων ἐστὶ, τὰ ἐν τοῖς ἡθρεσι τοῖς ἐν
 τοῖς ἐπιφαινόμενοις λαμβανόμενα· καὶ [τὰ] κατὰ τὰς
 κινήσεις καὶ τὰ σχήματα. Ὅλως δὲ τὸ ἐνὶ μὲν πι-
 απεύειν τῶν σημείων, εὐηθεῖς· ὅταν δὲ πλείω συμφω-
 νοῦντα καθ' ἑνὸς λάβῃ, μᾶλλον ἡδὴ κατὰ τὸ εἰκὸς
 ἂν τις ὑπολαμβάνοι ἀληθῆ εἶναι τὰ σημεία. Ἔστι
 δὲ ἄλλος τρόπος, καθ' ὃν ἂν τις φυσιογνωμονήῃ·
 οὐδεὶς μὲντοι ἐπικεχείρηκεν. Ὅλον εἰ ἀνάγκη ἐστὶ
 τὸν ὀργίλλον καὶ τὸν δυσάνιαν καὶ μικρὸν τὸ ἡθος,

φθονερὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ ἐστὶ φθονεροῦ σημεῖα, εἰς ἐκείνων δὲ τῶν προτέρων ἐνδέχεται ἂν τῷ φυσιογνώμονι καὶ τὸν φθονερὸν εὐρίσκειν· μάλιστα μὲν, ὅταν ὁ τοιοῦτος ἴδιος τρόπος εἴη τοῦ πεφιλοσοφηκότος. Τὸ γὰρ δύνασθαι τινᾶν ὄντων ἀναγκαῖον εἶναι, ἴδιον ὑπολαμβάνοιμεν φιλοσοφίας· ὅπερ ἐστὶν ὅτι ἐναντιοῦται τούτῳ κατὰ τὰ πάθη φυσιογνωμονεῖν καὶ τὰ κακά. Περὶ φωνῆς κατὰ μὲν τὸ πάθος ἐπισκοπῶν, ὁξεῖαν οἰηθεῖν ἂν τις δυεῖν ἔνεκεν τιθέναι τοῦ θυμοειδοῦς. Ὁ γὰρ ἀγανακτῶν καὶ ὀργιζόμενος, ἐπιτείνειν εἰώθε τὸν φθόγγον καὶ ὁδὺ φθέγγεσθαι· ὁ δὲ ῥαθύμως διακείμενος, τὸν τε τόνον ἀνίησι, καὶ βαρὺ φθέγγεται. Τῶν δ' αὖ ζώων τὰ μὲν ἀνδρεῖα, βαρὺφωνα ἐστὶ· τὰ δὲ δειλὰ, ὁδύφωνα· λίων μὲν καὶ ταῦρος, καὶ κύων ὑλακτικός, καὶ τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ εὐψυχοι, βαρὺφωνοι φθέγγονται· ἔλαφοι δὲ καὶ λαγῶς, ὁδύφωνα ἐστίν. Ἄλλ' ἴσως καὶ ἐν τούτοις πρεῖσσόν ἐστι μὴ ἐν τῷ βαρεῖαν ἢ ὁξεῖαν εἶναι τὴν φωνὴν αὐτῶν, ἀνδρεῖον ἢ δειλὸν τιθέναι, ἀλλ' ἐν τῷ τὴν μὲν ἐρῶμένην, ἀνδρείου· τὴν δὲ ἀνειμένην καὶ ἀσθενῆ, δειλοῦ ὑποληπτέον εἶναι. Ἔστι δὲ κράτιστον, ὅταν τὰ σημεῖα μὴ ὁμολογούμενα, ἀλλ' ὑπεναντιούμενα, μηδὲν τιθέναι, εἰ μὴ ἐστὶ τῶν διηρημένων ποῖα ποίων πιστότερα· καὶ μάλιστα μὲν εἰς εἶδη, ἀλλὰ μὴ εἰς ὅλα τὰ γένη ἀναφέρειν. Ὁμοιώτερα γὰρ ἐστὶ τῷ ζητουμένῳ. Οὐ γὰρ ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων φυσιογνωμονοῦμεν, ἀλλὰ τινὰ τῶν ἐν τῷ γένει.

CAPUT III.

Ἀνδρείου σώματος σημεῖα, τρίχωμα σκληρὸν, τὸ

σχῆμα τοῦ σώματος ὀρθόν, ὁστᾶ καὶ πλευραὶ καὶ τὰ
 ἄκρωτήρια τοῦ σώματος ἰσχυρὰ καὶ μεγάλα, καὶ κοι-
 λία πλατεῖα καὶ προσεσταλμένη· ὠμοπλάται πλατεῖαι
 καὶ διεστηκυῖαι, οὔτε λίαν συνδεδεμένοι, οὔτε παντά-
 πασι ἀπολελυμένοι· τράχηλος ἐξῶμένος, οὐ σφό-
 δρα σαρκώδης· τὸ στήθος σαρκώδης τε καὶ πλατὺ·
 ἰσχίον προσεσταλμένον· γαστροκνημῖαι κάτω προσ-
 σπασμένοι· ὄμμα χαροπόν, οὔτε λίαν ἐκτυγμένον,
 οὔτε παντάπασι συμμύον· αὐχμηρότερον τὸ χρῶμα
 τὸ ἐπὶ τοῦ σώματος· ὁ δὲ μέτωπον, εὐθύ, οὐ μέγα·
 γένειον οὔτε λείον, οὔτε παντάπασι ῥυτιδῶδες. Δει-
 λοῦ σημεῖα, τριχωμάτιον μαλακόν, τῷ σώματι συγκε-
 καθικόν, οὐκ ἐπισπερχές· αἱ δὲ γαστροκνημῖαι ἄνω
 ἀνεσπασμένοι· περὶ τὸ πρόσωπον ὑπώχρος· ὄμματα
 ἀσθενῆ, καὶ [εἰ] σκαρδαμύττει· καὶ τὰ ἄκρωτήρια
 τοῦ σώματος ἀσθενῆ· τὰ σκέλη μικρὰ, καὶ χεῖρες λε-
 πται καὶ μακραί· ὁσφύς δὲ μικρὰ καὶ ἀσθενής· τὸ
 σχῆμα σύντονον ἐν ταῖς κινήσει· οὐκ ἱταμός, ἀλλ'
 ὑπτιος, καὶ τεθαμβηκὼς τὸ ἦθος· τὸ ἐπὶ τοῦ προ-
 σώπου εὐμετάβολον, κατηφές. Εὐφυοὺς σημεῖα,
 σὰρξ ὑγροτέρα, καὶ ἀπαλωτέρα, οὐκ εὐεκτική, οἷδε πι-
 μελώδης σφόδρα· τὰ περὶ τὰς ὠμοπλάτας καὶ τρά-
 χηλον, ἰσχνότερα, καὶ τὰ περὶ τὸ πρόσωπον· καὶ σύν-
 δετα τὰ περὶ τὰς ὠμοπλάτας, καὶ τὰ κάτω ἀφειμένα·
 εὐλύτα τὰ περὶ τὰς πλευράς· καὶ τὸ νῶτον ἀσαρ-
 κότερον· τὸ σῶμα λευκέρυθρον καὶ καθαρόν· τὸ
 δερμάτιον λεπτόν· τριχωμάτιον μὴ λίαν σκληρόν,
 μηδὲ λίαν μέλαν· ὄμμα χαροπόν, ὑγρόν· Ἀναισθή-
 του σημεῖα· τὰ περὶ τὸν αὐχένα καὶ τὰ σκέλη σαρκώ-
 δη καὶ συμπεπλεγμένα καὶ συνδεδεμένα· κοτύλη

στρογγύλη· ὠμοπλάται ἄνω ἀνεσπασμέναι· μέτωπον
 μέγα, περιφερές, σαρκῶδες· ὄμμα χλωρόν, κωφόν·
 κνήμαι περὶ σφυρὸν παχεῖαι, σαρκώδεις, στρογγύλαι·
 σιαγόνες μεγάλαι, σαρκώδεις· ὀσφὺς σαρκώδης· σκέ-
 λη μακρά· τράχηλος παχύς· πρόσωπον σαρκῶδες,
 ὑπόμακρον ἱκανῶς· τὰς δὲ κινήσεις καὶ τὸ σχῆμα,
 καὶ τὸ ἦθος τὸ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐπιφαινόμενον,
 κατὰ τὰς ὁμοιότητας ἀναλαμβάνει. Ἀναιδούς ση-
 μεῖα, ὀμμάτιον ἀνεπτυγμένον καὶ λαμπρόν· βλέφαρα
 ὕφαιμα, καὶ παχέα· μικρὸν ἔγκυρτος· ὠμοπλάται
 ἄνω ἐπηρμέναι· τῷ σχήματι μὴ ὀρθός, ἀλλὰ μικρῶ
 προπετίστερος· ἐν ταῖς κινήσειν ὀξύς· ἐπίπυρόρος
 τὸ σῶμα· τὸ χρῶμα ὕφαιμον· στρογγυλοπρόσωπος·
 τὸ στήθος ἀνεσπασμένον. Κόσμιος, ἐν ταῖς κινήσει-
 σι βραδὺς καὶ διαλεκτικός· φωνὴ βραδεῖα καὶ πνευμα-
 τώδης, καὶ ἀσμενής· ὀμμάτιον ἀλαμπές, μέλαν,
 καὶ μῆτε λίαν ἀνεπτυγμένον, μῆτε παντάπασι συμμε-
 μυκός, σκαρδαμυκτικὸν βραδέως. Τὰ γὰρ ταχέως
 σκαρδαμύττοντά τῶν ὀμμάτων, τὰ μὲν δειλόν, τὰ δὲ
 θερμὸν σημαίνει. Εὐθύμου σημεῖα, μέτωπον εὐμέ-
 γεθες, καὶ σαρκῶδες, καὶ λεῖον· τὰ περὶ τὰ ὄμματα
 ταπεινότερα, καὶ ὑπνωδέστερον τὸ πρόσωπον φαίνε-
 ται, μῆτε δεδορκός, μῆτε σύννου. Ἐν τε ταῖς κινή-
 σεσι βραδὺς ἔστω καὶ ἀνειμένος, τῷ σχήματι καὶ τῷ
 ἦθει τῷ ἐπὶ τοῦ προσώπου, μὴ ἐπισπερχής, ἀλλὰ
 ἀγαθὸς φαινέσθω. Τὰ εὐτιδῶδη τῶν προσώπων,
 καὶ ἰσχνὰ ὄμματα κυτακεκλασμένα, ἅμα δὲ καὶ τὰ
 κεκλασμένα τῶν ὀμμάτων, δύο σημαίνει, τὸ μὲν μα-
 λακὸν καὶ θῆλυ, τὸ δὲ κατηφές καὶ ἄθυμον. Ἐν τῷ
 σχήματι ταπεινός, καὶ ταῖς κινήσειν ἀπηγορευκός.

Κιναιίδου σημεῖα, ὄμμα κατακεκλασμένον· γονύκρο-
τος· ἐγκλίσεις τῆς κεφαλῆς εἰς τὰ δεξιὰ· αἱ φοραὶ
τῶν χειρῶν ὑπτίαι καὶ ἔκλυτοι· καὶ βαδίσεις διτταί,
ἧ μὲν περινεύοντος, ἧ δὲ κρατοῦντος τὴν ὀσφύν·
καὶ τῶν ὀμμάτων περιβλέψεις, οἷος ἂν εἴη Λιονύσιος
ὁ σοφιστής. Πικρός, τὸ πρόσωπον σεσηρῶς· μελα-
νόχρους· ἰσχνός· τὰ περὶ τὸ πρόσωπον διεξυσμένος·
τὸ πρόσωπον ῥυτιδῶδης· ἄσαρκος, εὐθύθυριξ, καὶ
μελάνθυριξ. Θυμώδης, ὀρθὸς τὸ σῶμα· τῷ σχήματι
εὐπλευρος, εὐθυμος, ἐπίπυρρός· ὠμοπλάται διεστι-
πυῖται, καὶ μεγάλαι, καὶ πλατεῖαι· ἀκρωτήρια μεγά-
λα, καὶ ἐγκρατὴ· λεῖος καὶ περὶ τὰ στήθη, καὶ περὶ
βουβῶνας· εὐπῶγων· εὐανθῆς ὁ περιδρόμος τῶν τρι-
χῶν, κάτω κατεληλυθώς. Πραῦς, ἰσχυρὸς τὸ εἶδος,
εὐσαρκος· ὑγρὰ σὰρξ καὶ πολλή· εὐμεγέθης καὶ
σύμμετρος, ὑπτίος τῷ σχήματι· ὁ περιδρόμος τῶν
τριχῶν ἀνεσπασμένος. Εἴρων· πλόντα τὰ περὶ τὸ
πρόσωπον, καὶ τὰ περὶ τὰ ὄμματα ῥυτιδῶδη· ὑπνώδης
τὸ πρόσωπον τῷ ἥθει φαίνεται. Μικρόψυχος, μι-
κρομελής, μικρογλάφυρος, ἰσχνός, μικρόμματος, καὶ
μικροπρόσωπος· οἷος ἂν εἴη Κορίνθιος ὁ Λευκάδιος.
Φιλόκυβοι, γαλεαγκῶνες καὶ ὄρχησται. Φιλολοῖδο-
ροι, οἷς τὸ ἄνω χεῖλος μετέωρον· καὶ τὰ εἶδη προπε-
τεῖς, ἐπίπυρροι. Ἐλεήμονες, ὄσοι γλαφυροὶ, καὶ
λευκόχροοι, καὶ λιπαρόμματοι, καὶ τὰ ῥινία ἄνωθεν
διεξυσμένοι, καὶ αἰεὶ δακρύουσιν. Αὐτοὶ οὗτοι φιλο-
γύναιοι, καὶ θηλυγόνοι, καὶ περὶ τὰ ἦθη ἐρωτικοί,
καὶ αἰμυνήμονες, καὶ εὐφυεῖς, καὶ ἐνθερμοί. Τῶν
δὲ σημεῖα εἴρηται. Ἐλεήμων, ὁ σοφός, καὶ δε-
λός, καὶ κόσμιος. Ἀνελεήμων, ὁ μάθης καὶ ἀναιδής.

ἄγαθοι φαγεῖν, οἷς τὸ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ πρὸς τὸ στήθος μείζον ἐστίν, ἢ τὸ ἐντεῦθεν πρὸς τὸν αὐχένα· Ἀάγνος, λευκόχρως· καὶ δασύς εὐθείαις θριξὶ καὶ παχείαις, καὶ μελαίναις, καὶ οἱ κρόταφοι δασεῖς εὐθείαις θριξὶ· λιπαρὸν τὸ ὀμμάτιον καὶ μάργον. Φίλυπνοι, οἱ τὰ ἄνω μείζω ἔχοντες καὶ γυπώδεις, καὶ θερμοὶ, εὐεκτικὴν σάρκα ἔχοντες, καὶ γλαφυροὶ τὰ εἶδη, καὶ δασεῖς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν. Μνήμονες, οἱ τὰ ἄνω ἐλάττωνα ἔχοντες, καὶ γλαφυρὰ, καὶ σαρκωδέστερα.

CAPUT IV.

Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις· καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ὀλλοιουμένη, συναλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν· πάλιν τε ἡ τοῦ σώματος μορφή ὀλλοιουμένη, συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. Ἐπειδὴ γάρ ἐστι ψυχῆς, τὸ ἀνιῶσθαι τε καὶ εὐφραίνεσθαι, καταφανές ὅτι οἱ ἀνιῶμενοι σκυθρωπότεροί εἰσι, καὶ οἱ εὐφραινόμενοι, ἱλαροί. Ἐμὲν οὖν ἦν τῆς ψυχῆς λελυμένης, ἔτι τὴν ἐπὶ τοῦ σώματος μορφήν μένειν, ἦν μὲν ἂν καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ τε καὶ τὸ σῶμα συμπαθῇ· οὐ μέντοι συνδιατελοῦντα ἀλλήλοις. Νῦν δὲ καταφανές ὅτι ἐκάτερον ἐκατέρῳ ἔπεται· μάλιστα μέντοι ἐκ τοῦδε δῆλον γένοιτο. Μανία γὰρ δοκεῖ εἶναι περὶ ψυχῆν. Καὶ οἱ ἰατροὶ φαρμάκοις καθαίροντες τὸ σῶμα, καὶ διαίταις τισὶ πρὸς αὐτὸ χρησάμενοι, ἀπαλλάττουσι τὴν ψυχὴν τῆς μανίας. Ταῖς δὲ τοῦ σώματος θεραπειαῖς, καὶ ἅμα ἢ τε τοῦ σώματος μορφή λέλυται, καὶ ἡ ψυχὴ μανίας ἀπῆλλακται. Ἐπειδὴ οὖν ἅμα ἀμφοτέρω λύονται, δῆλον ὅτι συνδιατελοῦσιν ἀλλήλοις. Συμφανές δὲ

καὶ ὅτι ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς ὅμοιαι αἱ μορφαὶ τοῖς σώμασιν ἐπιγίνονται. Ὡστε ἔστιν ἅπαντα ὅμοια ἐν τοῖς ζώοις, τοῦ αὐτοῦ τινος δηλωτικά. Παρὰ δὲ καὶ ὧν διαπέπρακται τὰ ζῶα, τὰ μὲν ἴδια ἐκάστου γένους πάθη τῶν ζώων ἐστὶ, τὰ δὲ κοινά. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἰδίοις ἔργοις τῆς ψυχῆς, ἴδια τὰ πάθη κατὰ τὸ σῶμα· ἐπὶ δὲ τοῖς κοινοῖς, τὰ κοινά. Κοινὰ μὲν οὖν ἐστὶν ὕβρις τε, καὶ ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἐκστασις. Τῶν μὲν οὖν λοφούρων ἢ οὐ λοφούρων, κοινόν ἐστὶν ὕβρις· τῶν δὲ ὄνων τε καὶ συῶν, ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἔξις. Ἰδιον δ' ἐστὶν ἐπὶ μὲν τῶν κυνῶν, τὸ λοιδορον· ἐπὶ δὲ τῶν ὄνων, τὸ ἄλυπον. Ὡς μὲν οὖν τὸ κοινόν τε καὶ τὸ ἴδιον χρὴ διελεῖσθαι, εἴρηται. Δεῖ μέντοι πρὸς ἅπαντα πολλῆς συνηθείας, εἰ μέλλοι τις αὐτὸς ἔσεσθαι ἱκανὸς περὶ τούτων ἑκαστα λέγειν. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὁρώμενα ἐπὶ τῶν σωμάτων λέγεται ἀναφέρεσθαι ἐπὶ τὰς ὁμοιότητας, τὰς τε ἀπὸ τῶν ζώων, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν πράξεων γινομένας, καὶ ἰδεῖν τινὲς ἄλλαι ἀπὸ θερμοτήτων καὶ ἀπὸ ψυχροτήτων γίνονται. Ἔστι δὲ τούτων ἓνα τῶν ἐπιφαινομένων, ἐπὶ τε τοῖς σώμασι, μικραῖς διαφοραῖς τεχρημένα, καὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι προσαγορευόμενα, οἷον αἱ τε ἀπὸ φύβων ὠχρότητες, καὶ ἀπὸ πόνου. Αὗται γὰρ ὀνόματί τε τῷ αὐτῷ κέχρηται, καὶ διαφορὰν μικρὰν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. Μικρὰς δὲ οὐσης τῆς διαφορᾶς, οὐ ρᾶδιον γινώσκειν, ἀλλὰ ἡ ἐκ τῆς συνηθείας τῆς μορφῆς τὴν ἐπιπρέπειαν εἰληφόται. Ἔστι μὲν οὖν καὶ τάχιστος καὶ ἄριστος ὁ ἀπὸ τῆς ἐπιπρεπείας. Καὶ ἔστι γε οὕτως τούτῳ χρώμενον, πολλὰ διαγινώσκειν· καὶ οὐ μόνον καθόλου χρησίμον

ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν σημείων ἐκλογὴν. Ἐκαστον γὰρ τῶν ἐκλεγομένων, καὶ πρέπειν δεῖ τοιοῦτον, οἷον τὸ ἐκλεγόμενον θέλει. Ἔτι τε καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων, καὶ τῷ συλλογισμῷ, ὃ δεῖ χρῆσθαι ὅπου ἂν τι τύχῃ, προστιθέντας τοῖς προσοῦσι, τὰ προσήκοντα· οἷον εἰ ἀναιδής τις εἴη καὶ μικρολόγος, καὶ κλέπτῃς ἂν εἴη καὶ ἀνελεύθερος· καὶ κλέπτῃς μὲν ἀπομένως τῇ ἀναιδεΐᾳ, τῇ δὲ μικρολογίᾳ ἀνελεύθερος. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων ἐκάστου, δεῖ τοῦτον τὸν τρόπον προσαρμόζοντα, τὴν μεθόδον ποιῆσθαι.

CAPUT V.

Νυνὶ δὲ πρῶτον πειράσομαι τῶν ζώων διελίσθαι, ὅποια αὐτῶν προσήκει διαλλάττειν, πρὸς τὸ εἶναι ἀνδρεῖα καὶ δειλὰ, καὶ δίκαια καὶ ἄδικα. Διαιρετέον δὲ τὸ τῶν ζώων γένος εἰς δύο μορφάς, εἰς ἄρρεν καὶ θῆλυ, προσάπτοντα τὸ πρέπον ἐκατέρᾳ μορφῇ. Ἔστι δὲ ὁμοία. Ἐπιχειροῦμεν οὖν τρέφειν τῶν θηρίων [τὰ] προσηνέστερα· καὶ μαλακώτερα ψυχὰς τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων, ἥτιτόν τε ῥωμαλιούμενα, τὰς τε τροφὰς καὶ τὰς χειροθηρίας μᾶλλον προσδεχόμενα. Ὡστε τοιαῦτα ὄντα, εἴη που ἂν ἀθυρότερα τῶν ἀρρένων. Καταφανές δὲ τοῦτο ἐξ ἡμῶν πού ἐστιν· ὅτι ἐπ' αὐτὸ ὑπὸ θυμοῦ κρατηθῶμεν, δυσπαραπειστότεροί τε, καὶ μάλιστα ἐρῶμεθα πρὸς τὸ μηδαμῇ μηδὲν εἶλαι· ἐπὶ τὸ βιάζεσθαι δὲ καὶ πρᾶξαι φερόμεθα, πρὸς ὃ ἂν ὁ θυμὸς ὁρμήσῃ. Δοκεῖ δὲ μοι καὶ κάκουργότερα γίνεσθαι τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων, καὶ προπετέστερά τε, καὶ ἀνελεύθερα, καὶ ἀναλκέστερα. Αἱ μὲν οὖν γυναῖκες καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς τρεφόμενα, καὶ πάνυ που φανε-

ρὰ ὄντα. Τὰ δὲ περὶ τὴν ὕλην, πάντες ὁμολογοῦ-
 σιν οἱ νομεῖς τε καὶ θηρευταί, ὅτι τοιαῦτά ἐστιν οἷα
 προεἰρηται. Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε δῆλον, ὅτι ἕκαστον
 ἐν ἑκάστῳ γένει θῆλυ, ἄρρενος μικροκεφαλώτερόν
 ἐστι, [καὶ] στεκροπροσωπότερον καὶ λεπτοτραχηλότε-
 ρον, καὶ τὰ στήθη ἀσθενέστερα ἔχει, καὶ ἀπλευρότερό
 ἐστι, τὰ τε ἰσχία καὶ τοὺς μηρούς περισαρκώτερα τῶν
 ἀρρένων. Γονύκροτα δὲ, καὶ τὰς κνήμας λεπταῖς
 ἔχοντα, τοὺς τε πόδας κομποτέρους· τὴν τε τοῦ σώ-
 ματος μορφὴν ἡδίω μάλιστ' ἂν ἢ γυναικίαν. Ἀνευ-
 ρότερα δὲ καὶ μαλακώτερα, ὑγροτέραις σαφεῖς κεχηρη-
 μένα. Τὰ δὲ ἄρρενα, τοῦτοις ἅπασιν ἐναντία, τὴν
 φύσιν ἀνδρειότεραν καὶ δικαιοτέραν εἶναι γένει, τὴν
 δὲ τοῦ θήλεος δειλοτέραν καὶ ἀδικωτέραν. Τούτων
 οὕτως ἐχόντων, φαίνεται τῶν ζώων ἀπάντων λίαν τε-
 λεωτάτα μετεκληφέναι τῆς τοῦ ἄρρενος ιδέας. Ἔστι
 γὰρ ἔχων στόμα εὐμέγεθες· τὸ δὲ πρόσωπον τετρα-
 γωνώτερον, οὐκ ἄγαν ὀστῶδες, τὴν ἄνω τε γένυν οὐ
 προεξεστηκυῖαν, ἀλλὰ ἰσορροποῦσαν τῇ κάτω· ῥίνα
 δὲ παχυτέραν ἢ λεπτοτέραν· χαροποὺς ὀφθαλμοὺς
 ἐγκοίλους, οὐ σφόδρα περιφερεῖς, οὔτε ἄγαν προμή-
 κεις· μέγεθος δὲ μέτριον, ὄφρυν εὐμέγεθες· μέτω-
 πον τετράγωνον, ἐκ μέσου ὑποκοιλώτερον· πρὸς δὲ
 τὰς ὀφρὺς καὶ τὴν ῥίνα ὑπὸ τοῦ μετώπου, οἷον νέφος
 ἐπαναστηκός. Ἀνωθεν δὲ τοῦ μετώπου κατὰ τὴν ῥί-
 να ἔχει τρίχας ἐκκλινεῖς, οἷον ἂν ἄσυλον· κεφαλὴν με-
 τρίαν, τράχηλον εὐμήκη, παχὺν, σύμμετρον, θριξὶ
 ξανθαῖς κεχηρημένον, οὐ φριξαῖς, οὔτε ἄγαν ἀπαστραμ-
 μέναις· τὰ περὶ τὰς κλεῖδας, εὐλυτώτερα μᾶλλον, ἢ
 συμπεφραγμένα· ὤμους ῥωμαλέους, καὶ στήθος νεα-

νικόν, καὶ τὸ μετάφρενον πλατὺ, καὶ εὐπλευρον, καὶ εὐνωτον ἐπιμῶς· ζῶον ἄσαρκότερον τὰ ἰσχία, καὶ τοὺς μηρούς· σκέλη ἐρύωμένα καὶ νευρώδη, βάσιν τε νεανικὴν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα ἀρθρώδες καὶ νευρώδες, οὔτε λίαν σκληρόν, οὔτε λίαν ὑγρόν. Βαδίζον δὲ βραδείως, καὶ μεγάλα διαβαῖνον, καὶ διασαλεύον ἐν τοῖς ὤμοις, ὅταν πορεύηται. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸ σῶμα τοιοῦτον· τὰ δὲ περὶ τὴν ψυχὴν, δοτικὸν καὶ ἐλεύθερον, μεγαλόψυχον καὶ φιλόνικον, καὶ πραῦ καὶ δίκαιον, καὶ φιλόστοργον πρὸς ἅ ἃν ὁμιλήσῃ. Ἡ δὲ πάρδαλις τῶν ἀνδρείων εἶναι δοκούντων, θηλυμορφότερόν ἐστιν, ὅτι μὴ κατὰ τὰ σκέλη. Τούτοις δὲ συνεργεῖ, καὶ τι ἔργον ἐώμης ἀπεργάζεται. Ἔστι γὰρ ἔχον πρόσωπον μικρόν, στόμα μέγα, ὀφθαλμοὺς μικρούς, ἐκλεύκους, ἐγκοίλους, αὐτοὺς δὲ περιπολαιότερους· μέτωπον προμηκέστερον, πρὸς τὰ ὦτα περιφερίστερον, ἢ ἐπιπεδώτερον· τράχηλον μακρὸν ἄγαν, καὶ λεπτόν· στῆθος ἄπλευρον, καὶ μακρὸν νῶτον· ἰσχία σαρκώδη καὶ μηρούς· τὰ δὲ περὶ τὰς λαγόνας καὶ γαστέρα, ὁμαλὰ μᾶλλον· τὸ δὲ χρῶμα ποικίλον, καὶ ὅλον ἄναρθρόν τε καὶ ἀσύμμετρον. Ἡ μὲν οὖν τοῦ σώματος ἰδέα τοιαύτη· τὰ δὲ περὶ τὴν ψυχὴν, μικρόν καὶ ἐπίκλοπον, καὶ ὅλως εἰπεῖν δολερόν. Τὰ μὲν οὖν ἐκπρεπέστερα μετεἰληφότες ζῶα, τῶν δοκούντων ἀνδρείων εἶναι, τῆς τε τοῦ ἄρρενος ἰδέας, καὶ τῆς τοῦ θήλεος, εἴρηται. Τὰ δ' ἄλλα ὅσα τυγχάνει, ῥᾷδιον ἤδη μετεῖναι. Ὅσα δὲ πρὸς τὸ φυσιογνωμοῖναι, συνιδεῖν ἡρμόττει ἀπὸ τῶν ζώων, ἐν τῇ τῶν σημείων ἐκλογῇ ρηθήσεται.

CAPUT VI.

Ἡ δὲ ἐκλογὴ τῶν σημείων ἢ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὥδε λαμβάνεται. Ὅσοις οἱ πόδες εὐφυεῖς τε καὶ μεγάλοι, διηρθρωμένοι τε καὶ νευρώδεις, ἐρῶμενοι τὰ περὶ τὴν ψυχὴν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρῶν γένος. Ὅσοι δὲ τοὺς πόδας μικροὺς, στενοὺς, ἀνάρθρους ἔχουσιν, ἡδίοις τε ἰδεῖν ἢ ῥωμαλεωτέρους, μαλακοὶ τὰ περὶ ψυχὴν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ γένος. Οἷς τῶν ποδῶν οἱ δάκτυλοι καμπύλοι, ἀναιδεῖς· καὶ ὅσοις ὄνυχες καμπύλαι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνεις τοὺς γαμψώνυχας. Οἷς τῶν ποδῶν τὰ δάκτυλα συμπεφραγμένα ἐστὶ, δειμαλέοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνυγας τοὺς στενόποδας τῶν λιμναίων. Ὅσοις τὰ περὶ τὰ σφυρὰ νευρώδη τε καὶ διηρθρωμένα, εὐρωστοὶ τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρῶν γένος. Ὅσοι τὰ σφυρὰ σαρκώδεις καὶ ἀνάρθροι, μαλακοὶ τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ γένος. Ὅσοι τὰς κνήμας ἔχουσιν ἡρθρωμένας τε καὶ νευρώδεις καὶ ἐρῶμενας, εὐρωστοὶ τὴν ψυχὴν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρῶν. Ὅσοι δὲ τὰς κνήμας λεπτὰς νευρώδεις ἔχουσιν, λήγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνιθας. Ὅσοι τὰς κνήμας περιπλέους σφόδρα ἔχουσιν, οἷον ὀλίγον διαρῶν γυνυμένας, βδελυροὶ καὶ ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἱ γονύκροτοι, κίμαιδοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἱ τοὺς μηροὺς ὀστώδεις καὶ νευρώδεις ἔχοντες, εὐρωστοὶ· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρῶν· οἱ δὲ τοὺς μηροὺς ὀστώδεις καὶ περιπλέους ἔχοντες, μαλακοὶ· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ὅσοι δὲ πῦγα μὲν ὀξεῖαν ὀστώδη ἔχουσιν, εὐρωστοὶ· ὅσοι δὲ σαρκώδη [καὶ] πίονα ἔχουσιν, μαλακοί. Ὅσοι δὲ ἔχουσιν ὀλίγην σάρκα, οἷον ἀπομορῶ γυνυμένην, κακοήθεις·

ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς πιθήκους. Οἱ ζωνοὶ, φιλόθη-
 ροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς κύνας·
 ἴδιοι δ' ἂν τις καὶ τῶν κυνῶν τοὺς φιλοθηροτάτους
 ζωνοὺς ἔχοντας. Οἷς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν λαπαρὰ,
 εὐρωστοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρθρον. Ὅσοι δὲ μὴ λα-
 παροὶ, μαλακοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν.
 Ὅσοις τὸ νῶτον εὐμέγεθές τε καὶ ἐρξωμένον, εὐρωστοί
 τὰς ψυχὰς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρθρον. Ὅσοι δὲ τὸ νῶ-
 τον στενὸν καὶ ἀσθενὲς ἔχουσι, μαλακοί· ἀναφέρεται
 ἐπὶ τὸ θῆλυ. Οἱ δὲ εὐπλευροί, εὐρωστοί τὰς ψυχὰς·
 ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρθρον. Οἱ δὲ ἄπλευροί, μαλακοὶ
 τὰς ψυχὰς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ὅσοι δὲ ἐκ τῶν
 πλευρῶν περίογκοί εἰσιν, οἷον πεφυσημένοι, λάλοι καὶ
 μωρολόγοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς, ἢ ἐπὶ τοὺς βουτρά-
 χους. Ὅσοι δὲ [τὸ] ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ πρὸς τὸ ἀκρο-
 στηθίον μεῖζον ἔχουσι, ἢ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀκροστηθίου πρὸς
 τὸν τράχηλον, βοροὶ καὶ ἀναίσθητοι. Βορρὸν μὲν, ὅτι
 τὸ τεῦχος μέγα ἔχουσιν, ὃ δέχονται τὴν τροφήν· ἀναί-
 σθητοι δὲ, ὅτι στενότερον τὸν τόπον ἔχουσιν αἱ αἰ-
 σθήσεις, συνενωμένον τε τῷ τὴν τροφήν δεχομένῳ,
 ὥστε τὰς αἰσθήσεις βεβαρύνθαι, διὰ τὰς τῶν σιτίων
 πληρώσεις ἢ ἐνδείας. Ὅσοι δὲ τὰ στηθία ἔχουσιν με-
 γάλα καὶ διηρθρωμένα, εὐρωστοί τὰς ψυχὰς· ἀναφέ-
 ρεται ἐπὶ τὸ ἄρθρον. Ὅσοι δὲ τὸ μετάρθενον ἔχουσιν
 μέγα καὶ εὐσαρκον καὶ ἀρθρωῖδες, εὐρωστοί τὰς ψυ-
 χὰς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρθρον. Ὅσοι δὲ ἀσθενὲς καὶ
 ἄσαρκον καὶ ἀναρθρον, μαλακοὶ τὰς ψυχὰς· ἀναφέ-
 ρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ὅσοις δὲ τὸ μετάρθενον κυρτόν
 ἐστὶ σφόδρα, οἷ τε ὥμοι πρὸς τὸ στηθος συνηγμένοι,
 κακοήθεις· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν, ὅτι ἀφα-

νίσκεται τὰ ἔμπροσθεν προσήκοντα φαίνεσθαι. Ὅσοι
 δὲ τὸ μετὰφρενον ὑπτιον ἔχουσι, χαῦνοι καὶ ἀνόητοι
 ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἵππους. Ἐπεὶ δὲ οὔτε κυρτὸν
 σφόδρα δεῖ εἶναι, οὔτε κοῖλον, τὸ μέσον ζητητέον τοῦ
 εὐ πεφυκότος. Ὅσοις αἱ ἐπωμίδες ἐξηρθρωμέναι, καὶ
 οἱ ὦμοι, εὐρωστοὶ τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρ-
 ρεν. Ὅσοις δὲ οἱ ὦμοι ἀσθενεῖς, ἀναρθροὶ, μαλακοὶ
 τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ταῦτ' αὖ λέγω
 καὶ περὶ ποδῶν καὶ μηρῶν. Ὅσοις ὦμοι εὐλύτοι εἰσιν,
 ἐλεύθεροι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται δὲ ἀπὸ τοῦ φαινο-
 μένου, ὅτι πρέπει τῇ φαινομένῃ μορφῇ ἐλευθεριότης.
 Ὅσοις δὲ οἱ ὦμοι δύσλυτοι, συνεσπασμένοι, ἀνελεύθε-
 ροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἷς τὰ περὶ
 τὰς κλεῖδας εὐλύτα, αἰσθητικοί. Εὐλύτων γὰρ ὄντων
 τῶν περὶ τὰς κλεῖδας, εὐκόλως τὴν κίνησιν τῶν
 αἰσθήσεων δέχονται. Οἷς δὲ τὰ περὶ τὰς κλεῖ-
 δας συμπεριπεφραγμένα ἐστὶν, ἀναισθητοί. Δυσλύτων
 γὰρ ὄντων τῶν περὶ τὰς κλεῖδας, ἐξασυνατοῦσι τὴν
 κίνησιν παραδέχεσθαι τῶν αἰσθήσεων. Ὅσοι τὸν
 τράχηλον παχὺν ἔχουσιν, εὐρωστοὶ τὰς ψυχάς· ἀνα-
 φέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοι δὲ λεπτὸν, ἀσθενεῖς·
 ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ· οἷς τράχηλος παχὺς καὶ
 πλείως, θυμοειδής· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς θυμοειδῆς
 ταύρους· οἷς δὲ εὐμεγέθης μὴ ἄγαν παχὺς, μεγαλό-
 ψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἷς λεπτός,
 μακρὸς, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἐλάφους. Οἷς
 δὲ βραχὺς ἄγαν, ἐπίβουλοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λύ-
 κους. Οἷς τὰ χεῖλη λεπτὰ, καὶ ἐπ' ἄκραις ταῖς συγ-
 χελλαῖς χαλαρὰ, ὥς ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους πρὸς τὸ κά-
 τω ἐπιβεβλήσθαι τὸ πρὸς τὰς συγχελλίας, μεγαλόψυ-

χοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Ἴδοι δ' ἂν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ εὐρώστων κυνῶν. Οἷς τὰ χεῖλη λεπτὰ σκληρὰ, κατὰ τοῖς κυνόδοκτας τὸ ἐπανεστηκὸς, οἱ οὕτως ἔχοντες, εὐγενεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὕς. Οἱ δὲ τὰ χεῖλη παχέα ἔχοντες, καὶ τὸ ἄνω τοῦ κάτω προκρεμάμενον, μωροί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους τε καὶ πιθήκους. Ὅσοι δὲ τὸ ἄνω χεῖλος, καὶ τὰ οὖλα προεστηκότες ἔχουσι, φιλολοῖδοροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ τὴν ῥίνα ἄκραν παχεῖαν ἔχοντες, ῥάθυμοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς. Οἱ δὲ τὴν ῥίνα ἀκρόθεν παχεῖαν ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὕς. Οἱ τὴν ῥίνα ἄκραν [ὀξεῖαν] ἔχοντες, δυσόργητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ τὴν ῥίνα περιφερῆ ἔχοντες, ἀδρανὲν μὲν, ἀμβλεῖαν δὲ, μεγαλόψυχοι. Ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ τὴν ῥίνα ἄκραν λεπτήν ἔχοντες, ὀρνιθώδεις. Οἱ ἐπίγρυπον ἀπὸ τοῦ μετώπου εὐθύς ἀγομένην, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κόρακας· οἱ δὲ γρυπὴν ἔχοντες, καὶ τοῦ μετώπου διηρθρωμένην, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς αἰετοὺς. Οἱ δὲ τὴν ῥίνα ἔγκοilon ἔχοντες, τὰ πρὸ τοῦ μετώπου περιφερῆ, τὴν δὲ περιφέρειαν ἄνω ἀνιστηκυῖαν, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀλεκτρούνας. Οἱ δὲ σιμὴν ἔχοντες, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς εἰλάφους. Οἷς δὲ οἱ μυκτῆρες ἀναπέπταμένοι, θυμώδεις· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, τὸ ἐν τῷ θυμῷ γινόμενον. Οἱ τὸ πρόσωπον σαρκῶδες ἔχοντες, ῥάθυμοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς. Οἱ ἰὰ πρόσωπα ἰσχνὰ ἔχοντες, ἐπιμυλεῖς· οἱ δὲ σαρκώδη, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους, καὶ τοὺς εἰλάφους· οἱ μικρὰ τὰ πρόσωπα ἔχον-

τες, μικρόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ αἰλουρον καὶ πίθηκον. Οἷς τὰ πρόσωπα μεγάλα, νωθροί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους καὶ βοῦς. Ἐπεὶ δὲ οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα δεῖ εἶναι, ἡ μέση ἕξις εἴη ἂν τούτων ἐπιεικής. Οἷς δὲ τὸ πρόσωπον φαίνεται μικροπρεπές, ἀνελεύθεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἷς τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν οἶον κύστιδες προκρέμονται, οἰνόφυλγες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος. Ἐπὶ γὰρ τοῖς σφόδρα ἐμπεπτωκόσι τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν οἶον κύστιδες ἐφειστήκασι, φίλυπνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος· ἐπεὶ τοῖς ἐξ ἔπνου ἀνεστηκόσιν ἐπικρέματα τὰ ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς. Οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς μικροὺς ἔχοντες, μικρόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν, καὶ ἐπὶ πίθηκον. Οἱ δὲ μεγαλόφθαλμοι, νωθροί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς. Τὸν ἄρα εὐφύντα, δεῖ μῆτε μικροῦς, μῆτε μεγάλους ἔχειν τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ δὲ κοίλους ἔχοντες, κακοῦργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ πίθηκον. Ὅσοι ἐξόφθαλμοι, ἀβέλτεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν τε καὶ ὄνους. Ἐπεὶ δὲ οὔτε ἐξόφθαλμον, οὔτε κοιλόφθαλμον δεῖ εἶναι, ἡ μέση ἕξις ἂν κρατοίη. Ὅσοις ὀφθαλμοὶ μικρὸν ἐγκοιλότεροι, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας· οἷς δ' ἐπὶ πλεῖον, πραεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς. Οἱ τὸ μέτωπον μικρὸν ἔχοντες, ἀμαθεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὕς, οἱ δὲ μέγα ἄγαν ἔχοντες, νωθροί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς. Οἱ δὲ περιφερές ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους. Οἱ μικρότερον ἐπίπεδον ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ τετράγωνον σύμμετρον τῷ μετώπῳ ἔχοντες, μεγάλῳ ψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ συννεφές ἔχον-

τες, [αὐθάδεις, ἀναφέρεται ἐπὶ ταῦρον καὶ λέοντα. Οἱ δ' ἀτενὲς ἔχοντες] κόλακες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ γιγνόμενον πάθος. Ἴδοι δ' ἂν τις ἐπὶ τῶν κυνῶν, ὅτι οἱ κύνες ἐπειδὴν θωπεύωσι, γαληνὲς τὸ μέτωπον ἔχουσιν. Ἐπειδὴ οὖν ἡ τε συνεφῆς ἔξις αὐθάδειαν ἐμφαίνει, ἡ τε γαληνὴ κολακίαν, ἡ μέση ἂν τούτων ἔξις εὐαρμοστόως ἔχοι. Οἱ σκυθρωπὰ μέτωπα ἔχοντες, δυσάνιοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι οἱ ἀνιῶμενοι, σκυθρωποί εἰσιν. Οἱ δὲ κατηφεῖς, ὄδυρται· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι οἱ ὀδυρόμενοι κατηφεῖς. Οἱ τὴν κεφαλὴν μεγάλην ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους· οἱ δὲ μικρὰν, αἰσθητικοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ τὰς κεφαλὰς φοξοὶ, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς γαμψώνυχας. Οἱ τὰ ὦτα μικρὰ ἔχοντες, πιθηκώδεις· οἱ δὲ μεγάλα ὀνώδεις. Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ τῶν κυνῶν τοὺς ἀρίστους μέτρια ὦτα ἔχοντας. Οἱ ἄγαν μέλανες, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, Αἰθίοπας. Οἱ δὲ λευκοὶ ἄγαν, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς γυναῖκας. Τὸ δὲ πρὸς ἀνδρείαν συντελοῦν χρῶμα, μέσον δεῖ τούτων εἶναι. Οἱ ξανθοὶ, εὐψυχοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοῖς λέοντας. Οἱ θυρσοὶ ἄγαν, πανοῦργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς ἀλώπεκας. Οἱ δὲ ἔνωχροι, καὶ τεταραγμένοι τὸ χρῶμα, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, τὸ ἐκ τοῦ φόβου γιγνόμενον. Οἱ δὲ μελίχλωροι, ἀπεψυγμένοι εἰσὶ· τὰ δὲ ψυχρὰ, δυσκίνητα· δυσκινήτων δὲ ὄντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα, εἰεν ἂν βραδεῖς. Οἷς τὸ χρῶμα ἐρυθρόν, ὀξεῖς· ὅτι πάντα τὰ κατὰ τὸ σῶμα ὑπὸ κινήσεως ἐκθιρμαινόμενα, ἐρυθραίνεται. Οἷς δὲ τὸ χρῶμα φλογοειδὲς, μανικοί· ὅτι τὰ κατὰ τὸ σῶμα σφόδρα ἐκθιρμανθέν-

τα, φλογουιδῇ χροῖαν ἔχει. Οἱ δὲ ἄκρως θαρμανθέντες, μανικοὶ ἂν εἴησαν. Οἷς δὲ περὶ τὰ στήθη ἐπιφλεγές ἐστι χρῶμα, δυσόργητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος. Τοῖς γὰρ ὀργιζομένοις ἐπιφλέγεται τὸ περὶ τὰ στήθη. Οἷς τὰ περὶ τὸν τράχηλον καὶ τοὺς κροτάφους αἱ φλέβες κατατεταμέναι εἰσὶ, δυσόργητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι τοῖς ὀργιζομένοις ταῦτα συμβαίνει. Οἷς τὸ πρόσωπον ἐπιφοινίσσον ἐστὶν, αἰσχυνητοὶ εἰσιν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι τοῖς αἰσχυνομένοις ἐπιφοινίσσεται τὸ πρόσωπον. Οἷς αἱ γνάθοι ἐπιφοινίσσουσιν, οἰνόφλυγες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι τοῖς μεθύουσιν ἐπιφοινίσσουσιν αἱ γνάθοι. Οἷς δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπιφοινίσσουσιν, ἐκστατικοὶ ὑπὸ ὀργῆς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι οἱ ὑπὸ ὀργῆς ἐκστατικοί, ἐκφοινίσσονται τοὺς ὀφθαλμούς. Οἷς δὲ ὀφθαλμοὶ ἄγαν μέλανες, δειλοὶ. Ἡ γὰρ ἄγαν μελαίνη χροῖα, ἐφάνη δειλίαν σημαίνουσα. Οἱ δὲ μὴ ἄγαν μέλανες, ἀλλὰ κλίνοντες πρὸς τὸ ξανθὸν χρῶμα, εὐψυχοί. Οἷς δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ γλαυκοί, ἢ λευκοί, δειλοὶ· ἐφάνη γὰρ τὸ λευκὸν χρῶμα δειλίαν σημαῖνον. Οἱ δὲ μὴ γλαυκοὶ, ἀλλὰ χαροποὶ, εὐψυχοί· ἀναφέρεται ἐπὶ λείοντα καὶ ἀτόν. Οἷς δὲ οἰνώποδι, μάργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς αἰγας. Οἷς δὲ πυρώδεις, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνες. Οἱ ὠχρόματοι, ἐντεταραγμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς, δειλοὶ· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος· ὅτι οἱ φοβηθέντες, ἐνωχροὶ γίνονται χρώματι οὐχ ὁμαλῷ. Οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμούς στιλπνοὺς ἔχοντες, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀλεκτρούνας καὶ κόρακας. Οἱ δα-

σείας ἔχοντες τὰς κνήμας, λαῖγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς τράγους. Οἱ δὲ περὶ τὰ στήθη καὶ τὴν κοιλίαν ἄγαν δασέως ἔχοντες, οὐδέποτε πρὸς τοῖς αὐτοῖς διατελοῦσιν· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνιθας, ὅτι ταῦτα τὰ στήθη καὶ τὴν κοιλίαν δασυτάτην ἔχουσιν. Οἱ τὰ στήθη ψιλὰ ἄγαν ἔχοντες, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς γυναῖκας. Ἐπειδὴ οὖν οὐδὲ ἄγαν δασέα δεῖ εἶναι, οὔτε ψιλὰ, ἢ μέση ἕξις κρατίστη. Οἱ τοὺς ὦμους δασεῖς ἔχοντες, οὐδέποτε πρὸς τοῖς αὐτοῖς διατελοῦσι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνιθας. Οἱ τὸ νῶτον δασὺ ἔχοντες ἄγαν, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰ θηρία. Οἱ δὲ τὸν αὐχένα ὀπισθεν δασύν ἔχοντες, ἐλευθέριοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ ἀκρογένηιοι, εὐψυχοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ συνόφρυνες, δυσάνιοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν τοῦ πάθους ὁμοιότητα. Οἱ δὲ τὰς ὀφρῦς κατασπασμένοι πρὸς τῆς ρινός, ἀντισπασμένοι δὲ πρὸς τὸν κρόταπον, εὐήθεις· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς σῦς. Οἱ φριξὰς τὰς τρίχας ἔχοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι καὶ οἱ ἔκφοβοι γιγνόμενοι, φρίσσουσιν. Οἱ τὰς τρίχας σφόδρα οὐλας ἔχοντες, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. Ἐπειδὴ οὖν αἱ τε φριξαὶ, καὶ αἱ σφόδρα οὐλαὶ δειλίαν ἀναφέρουσιν, αἱ ἄκρουλοι ἂν εἶναι πρὸς εὐψυχίαν ἄγουσαι· ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐπὶ τὸν λέοντα. Οἱ τοῦ μετώπου τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ ἀναστειλὼν ἔχοντες, ἐλευθέριοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς προσηπυκνίας ἔχοντες τὰς τρίχας ἐπὶ τοῦ μετώπου κατὰ τὴν ᾄνα, ἀνελεύθεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρόπειαν, ὅτι δουλοπρεπὲς τὸ φαινόμενον. Μακροβάμων καὶ βραδυ-

βάμων, εἴη ἂν νωθρεπιθέτης τελεστικός· ὅτι τὸ μακρὰ βαίνειν, ἀνυστικόν· τὸ βραδεύς δὲ, μελλητικόν. Βραχυβάμων, βραδυβάμων, νωθρεπιθέτης, οὐ τελεστικός· ὅτι τὸ βραχέα βαίνειν καὶ βραδεύς, οὐκ ἀνυστικόν. Μακροβάμων, ταχυβάμων, οὐκ ἐπιθετικός, τελεστικός· ὅτι τὸ μὲν τάχος εὐτελεστικόν· ἡ δὲ μακρότης, οὐκ ἀνυστικόν. Βραδυβάμων, ταχυβάμων, ἐπιθετικός, οὐ τελεστικός. Περὶ δὲ χειρὸς καὶ πήχεως καὶ βραχίονος φορᾶς, αἱ τοιαῦται ἀναφέρονται. Οἱ δὲ τοῖς ὤμοις ἐπισαλεύοντες ὀρθοῖς ἐκτεταμένοις, γαλεαγκῶνες· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἵππους. Οἱ τοῖς ὤμοις ἐπάνασαλεύοντες ἐκκεκυφότες, μεγαλόφρονες· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ τοῖς ποσὶν ἐξιστραμμένοις πορευόμενοι, καὶ ταῖς κνήμαῖς θηλείαις, ἀναφέρονται ἐπὶ τὰς γυναῖκας. Οἱ δὲ τοῖς σώμασι περικλόμενοι καὶ ἐντριβόμενοι, κόλακες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος. Οἱ ἐγκλινόμενοι εἰς τὰ δεξιὰ ἐν τῷ πορεύεσθαι, κίμαιδοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἱ εὐκινήτους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὀξεῖς, ἄρπαστικοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἰέρακας. Οἱ σκαρδαμύκται, δειλοί· ὅτι ἐν τοῖς ὄμμασι πρῶτα τρέπονται. Οἱ κατιλλαντιωρίαν τε, καὶ οἷς τὸ ἕτερον βλέφαρον ἐπιβέβηκε τοῖς ὀφθαλμοῖς, κατὰ μέσον τῆς ὄψεως ἐστηκυίας, καὶ οἱ ὑπὸ βλέφαρα τὰ ἄνω τὰς ὀφθάλμους ἀνάγοντες, μαλακόν τε βλέποντες, καὶ οἱ τὰ βλέφαρα ἐπιβεβληκότες, ὅλως τε πάντες οἱ μαλακόν τε καὶ διακεχυμένον βλέποντες, ἀναφέρονται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν καὶ τὰς γυναῖκας. Οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ συχνοῦ χρόνου κινεῦντες, ἔχοντές τε βάμμα λευκώματος ἐπὶ τῷ ὀφθαλμῷ, ὡς προσεσηκότες, ἐννοητικοί. Ἄν

ARIST. XVI.

I

γὰρ πρὸς τινι ἐννοίᾳ σφόδρα γίνηται ἡ ψυχὴ, ἴσταιται καὶ ἡ ὄψις. Οἱ μέγα φωνοῦντες βαρύτερον, ὑβρισταί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους. Ὅσοι δὲ φωνοῦσιν ἀπὸ βαρέος ἀρξάμενοι, τελευτῶσι δὲ εἰς ὃξ, δυσθυμικοί, ὀδύρται· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς, καὶ ἐπὶ τὸ πρῶτον τῇ φωνῇ. Ὅσοι δὲ ταῖς φωναῖς ὀξείαις, μαλακαῖς, πεκλασμέναις διαλέγονται, κίναιδοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς γυναῖκας, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Ὅσοι βαρύτερον φωνοῦσι μέγα καὶ πεπλεγμένον, ἀναφέρονται ἐπὶ τοὺς εὐρώστους κύνας, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Ὅσοι μαλακὸν ἄτονον φωνοῦσι, πράξεις· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς οἷς. Ὅσοι δὲ φωνοῦσιν ὃξ καὶ ἐγκεκραγὸς, μάργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς αἴγας. Οἱ μικροὶ ἄγαν, ὀξεῖς· τῆς γὰρ τοῦ αἵματος φορᾶς μικρὸν τόπον κατεχούσης, καὶ αἱ κινήσεις ταχὺ ἄγαν ἀφικνουῦνται ἐπὶ τὸ φρονοῦν. Οἱ δὲ ἄγαν μεγάλοι, βραδεῖς· τῆς γὰρ τοῦ αἵματος φορᾶς μέγαν τόπον κατεχούσης, αἱ κινήσεις βραδέως ἀφικνουῦνται ἐπὶ τὸ φρονοῦν. Ὅσοι τῶν μικρῶν ξηραῖς σαρεῖς κεχρημένοι εἰσιν, ἡ καὶ χρώμασιν, ἃ διὰ θερμότητα τοῖς σώμασιν ἐπιγίνονται, οὐδὲν ἀποτελοῦσιν· οὔσης γὰρ τῆς φορᾶς ἐν μικρῷ καὶ ταχείας, διὰ τὸ πυρῶδες, οὐδέποτε κατὰ ταῦτόν ἐστι τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλων, πρὶν τὸ ὑπερέχον περᾶναι. Ὅσοι δὲ τῶν μεγάλων ὑγραῖς σαρεῖς κεχρημένοι, ἡ καὶ χρώμασιν ἃ διὰ ψυχρότητα ἐγγίνονται, οὐδὲν ἐπιτελοῦσιν. Οὔσης γὰρ τῆς φορᾶς ἐν μεγάλῳ τόπῳ καὶ βραδείας διὰ τὴν ψυχρότητα, οὐ συνανύει [τι] ἀφικνουμένη ἐπὶ τὸ φρονοῦν. Ὅσοι δὲ τῶν μικρῶν ὑγραῖς σαρεῖς κεχρημένοι εἰσὶ, καὶ χρώμασι διὰ ψυχρότητα, γίνονται ἐπιτελιστικοί. Οὔσης γὰρ τῆς

κινήσεως ἐν μικρῷ, τὸ δυσκίνητον τῆς κράσεως συμ-
μετρίαν παρέσχε τὸ πρῶτον ἐπιτελεῖν. Ὅσοι δὲ τῶν
μεγάλων ξηραῖς σαρεῖ κεχρημένοι εἰσὶ καὶ χρώμασι,
διὰ θερμότητα, γίνονται ἐπιτελεστικοὶ καὶ αἰσθητι-
κοί. Τὴν γὰρ τοῦ μεγέθους ὑπερβολὴν, σαρκῶν
τε καὶ χρώματος, ἢ θερμότης ἤκασατο· ὥστε σύμ-
μετρον εἶναι πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν. Τὰ μὲν οὖν μεγέ-
θεισιν ὑπερβάλλοντα τῶν σωμάτων, ἢ σμικρότησιν ἐλ-
λείποντα, ὡς τυχόντα, ἐπιτελεστικά ἐστι, καὶ ὡς ἀτελῆ,
εἴρηται. Ἡ δὲ τούτων μέση φύσις πρὸς τὰς αἰσθη-
σεις κρατίστη καὶ τελεστικωτάτη, οἷς ἂν ἐπιθῇται αἱ
γὰρ κινήσεις οὐ διὰ πολλοῦ οὔσαι, ῥᾶ ὥς ἀφικνοῦν-
ται πρὸς τὸν νοῦν· οὔσαι τε οὐ κατὰ μικρὸν, ὑπερ-
χωροῦσιν. Ὡστε τὸν τελειώτατον πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν
τε ἂν ἂν προσθῇται, καὶ αἰσθάνεσθαι μέλλοντα, μέ-
τριον δὲ εἶναι τὸ μέγεθος. Οἱ ἀσύμμετροι, πανοῦρ-
γοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ θῆλυ. Εἰ
γὰρ οἱ ἀσύμμετροι πανοῦργοι, οἱ σύμμετροι δίκαιοι
ἂν εἴησαν, καὶ ἄνδρεῖοι. Τὴν δὲ τῆς συμμετρίας ἀνα-
φορὰν, πρὸς τὴν τῶν σωμάτων εὐαγωγίαν καὶ εὐ-
φυίαν ἀνοιστέον, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν τοῦ ἄρρενος
ιδεάν, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ διηρέσθη. Καλῶς δ' ἔχει καὶ
πάντα τὰ σημεῖα, ὅσα προεῖρηται, ἀναφέρειν ἐπὶ τὴν
ἐπιπρέπειαν, καὶ εἰς ἄρρεν, καὶ εἰς θῆλυ. Ταῦτα
γὰρ τελειωτάτην διαίρεσιν διήρηται, καὶ ἐδείχθη ἄρ-
ρεν θήλεος δικαιότερον, καὶ ἀνδρείότερον, καὶ, ὅπως
εἶπεῖν, ἄμεινον. Ἐν ἀπάσῃ δὲ τῇ τῶν σημείων ἐκλο-
γῇ, ἕτερα ἐτέρων σημεῖα μᾶλλον δηλοῦσιν ἐναργῶς
τὸ ὑποκείμενον. Ἐναργέστερα δὲ τὰ ἐν ἐπικαιροτά-
τοις τόποις ἐγγινόμενα, Ἐπικαιροτάτος δὲ τόπος,

ὁ περὶ τὰ ὄμματα τε καὶ τὸ μέτωπον, καὶ κεφαλὴν καὶ πρόσωπον· δεύτερος δὲ, ὁ περὶ τὰ στήθη καὶ ὤμους· ἔπειτα, περὶ τὰ σκέλη τε καὶ πόδας· τὰ δὲ περὶ τὴν κοιλίαν, ἥκιστα· ὅλως δὲ εἰπεῖν, οὗτοι οἱ τόποι ἐναργέστατα σημεῖα παρέχονται, ἐφ' ὧν καὶ φρονήσεως πλείστης ἐπιπρέπεια γίνεται.

ΑΝΕΜΩΝ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΗΓΟΡΙΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

Περὶ σημείων.

Βορρᾶς· οὗτος ἐν μὲν Μαλλῷ Παγρεὺς· πνεῖ γὰρ ἀπὸ κρημνῶν μεγάλων, καὶ ὄρων διπλῶν, παρ' ἄλληλα κειμένων, ἃ καλεῖται Παγρικά· ἐν δὲ Καύνῳ, Μείσης· ἐν δὲ Ρόδῳ, Καυνίας· πνεῖ γὰρ ἀπὸ Καύνου, ἐνοχλῶν τὸν λιμένα αὐτῶν, τὸν Ἀκανίαν. Ἐν δὲ Ὀλβίᾳ τῇ κατὰ Μύγαλον τῆς Παμφυλίας, Γαυρεὺς· πνεῖ γὰρ ἀπὸ νήσου ἣ καλεῖται Γαυρίς. Τινὲς δὲ αὐτὴν βορρᾶν οἶονται εἶναι, ἐν οἷς καὶ Λυρναντεῖς οἱ κατὰ Φασηλίδαν. Καικίας· οὗτος ἐν μὲν Λέσβῳ καλεῖται Θηβάνας· πνεῖ γὰρ ἀπὸ Θήβης πεδίου τοῦ ὑπὲρ τὸν Ἐλαιατικὸν κόλπον τῆς Μυσιάς, ἐνοχλεῖ δὲ τὸν Μιτυληναίων λιμένα, μάλιστα δὲ τὸν Μαλόεοντα· παρὰ δὲ αἰκανίας, ὃν ἄλλοι βορρᾶν οἶονται εἶναι.

Ἀπηνλιώτης· οὗτος ἐν μὲν Τριπόλει τῆς Φοινίκης, Ποταμεὺς καλεῖται· πνεῖ [δὲ] ἐκ πεδίου ὁμοίου ἄλλωνι μεγάλῃ, περιχομένου ὑπὸ τε τοῦ Λιβάνου καὶ τοῦ Βαπύρου ὄρους· παρὸ καὶ Ποταμεὺς καλεῖται· ἐνοχλεῖ δὲ καὶ Ποσειδώνειον. Ἐν δὲ τῷ Ἰσσικῷ κόλπῳ, καὶ περὶ Ῥωσσόν, Συριάνδος· πνεῖ δὲ ἀπὸ τῶν Συρίων πυλῶν, ἃς διέστηκεν ὅτε Ταῦρος καὶ Ταυρόσια ὄρη· ἐν δὲ τῷ Τριπελικτικῷ κόλπῳ Μαρσεὺς, ἀπὸ Μάρσου κώμης· ἐν δὲ Προκονήσῳ καὶ ἐν Τήῳ καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ Εὐβοίᾳ καὶ Κυρήνῃ, Ἑλλησποντίας· μάλιστα δὲ ἐνοχλεῖ τὸν τε τῆς Εὐβοίας Καφηρέα, καὶ τὸν Κυρηναῖον λιμένα, καλούμενον δὲ Ἀπολλωνίαν· πνεῖ δὲ ἀφ' Ἑλλησπόντου. Ἐν δὲ Σινώπῃ, Βερεκυντίας ἀπὸ τῶν κατὰ Φρυγίαν τόπων πνέων· ἐν δὲ Σικελίᾳ, Καταπορθμίας, πνέων ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ. Τινὲς δὲ αὐτὸν Καικίαν οἶοντα εἶναι, Θηβάναν προσαγορεύοντες. Εὐρος· οὗτος ἐν μὲν Αἰγαῖς ταῖς κατὰ Συρίαν Σκοπελεὺς καλεῖται, ἀπὸ τοῦ Ῥωσίων σκοπέλου· ἐν δὲ Κυρήνῃ Κάρβας, ἀπὸ τῶν Καρβανῶν τῶν κατὰ Φοινίκην· διὸ καὶ τὸν αὐτὸν Φοινικίαν καλοῦσιν οἱ τινες. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ Ἀπηνλιώτην νομίζουσιν εἶναι. Ὀρθόνωτος· τοῦτον οἱ μὲν Εὐρον, οἱ δὲ Ἀμνέα προσαγορεύουσι. Νότος δὲ, ὁμοίως παρὰ πᾶσι καλεῖται· τὸ δὲ ὄνομα, διὰ τὸ νοσῶδη εἶναι· ἔξω δὲ κάτομβρον, κατ' ἀμφοτέρω δὲ νότον. Λευκόνωτος· τὸ δὲ ὄνομα ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος. Λευκαίνεται γὰρ . . . Αἰψ· καὶ οὗτος τὸ ὄνομα ἀπὸ Λιβύης, ὅθεν πνεῖ. Ζέφυρος· καὶ οὗτος τόδε τὸ ὄνομα, διὰ τὸ ἀφ' ἐσπέρας πνεῖν, ἣ δὲ ἐσπέρα . . . Ἰάπυξ· οὗτος ἐν Τάραντι Σκυλητῖνος, ἀπὸ

χωρίου Σκυλαντίμου καταδιοραλέοντο Φρυγίας· ὑπὸ
 δέ τινων Φαραγγίτης· πνεῖ γὰρ ἔκ τινος φάραγγος
 τῶν κατὰ τὸ Πηγαῖον· παρὰ πολλοῖς δὲ Ἀργεῖσσις.
 Θρακίας κατὰ μὲν Θράκην, Σιτυμόνας· πνεῖ γὰρ
 ἀπὸ τοῦ Σιτυμόνος ποταμοῦ. Κατὰ δὲ τὴν Μεγαρικὴν
 Σκιδρόων, ἀπὸ τῶν Σκιδρόωνίδων πετρῶν. Ἐν δὲ Ἰτα-
 λίᾳ καὶ Σικελίᾳ Κίρκας, διὰ τὸ πνεῖν ἀπὸ τοῦ Κίρ-
 καίου· ἐν δὲ Εὐβοίᾳ καὶ Λέσβῳ, Ὀλυμπίας. Τὸ δὲ
 ὄνομα ἀπὸ τοῦ Πιερικοῦ Ὀλύμπου. Ὀχλεῖ δὲ Πυρ-
 ραίους. Τπογέγραφα δὲ σοι καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν, ὥς
 κεῖνται καὶ πνέουσιν, ὑπαγράψας τὸν τῆς γῆς κύκλον,
 ἵνα καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν σοι τεθῶσι.

Τ Α Π Ε Ρ Ι Φ Τ Τ Ω Ν
 Τ Ο Τ
 Α Ρ Ι Σ Τ Ο Τ Ε Λ Ο Υ Σ.

LIBER I.

CAPUT I.

Ἡ ζωὴ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς· εὐρέθῃ·
 ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ζώοις φανερὰ καὶ πρόδηλος, ἐν τοῖς
 φυτοῖς δὲ κεκρυμμένη καὶ οὐκ ἐμφανής. Εἰς τὴν
 ταύτης γοῦν βεβαίωσιν, πολλὴν ἀνάγκη ἐστὶ ζήτησιν
 προηγήσασθαι. Συνίσταται γὰρ, πότερον ἔχουσιν,
 ἢ οὐχί, τὰ φυτὰ ψυχὴν, καὶ δύναμιν ἐπιθυμίας, ὁδύ-

της τε καὶ ἡδονῆς καὶ διακρίσεως. Ἀναξαγόρας μὲν οὖν καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ἐπιθυμίᾳ ταῦτα κινεῖσθαι λέγουσιν, αἰσθάνεσθαι τε καὶ λυπεῖσθαι καὶ ἡδεσθαι διαβεβαιοῦνται. Ὡν ὁ μὲν Ἀναξαγόρας, καὶ ὥσα εἶναι, καὶ ἡδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι εἶπε, τῇ τε ἀπορροῇ τῶν φύλλων, καὶ τῇ αὐξήσει τοῦτο ἐκλαμβάνων. Ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, γένος ἐν τούτοις κεκραμένον εἶναι ἐδόξασεν, ὡσαύτως καὶ ὁ Πλάτων ἐπιθυμεῖν μόνον αὐτὰ, διὰ τὴν σφοδρὰν τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως ἀνάγκην, ἔφησεν. Ὁ ἐὰν συσταίῃ, ἡδεσθαι ὄντως αὐτὰ καὶ λυπεῖσθαι, αἰσθάνεσθαι τε, σύμφωνον ἔσται. Ἄν δὲ συσταίῃ τοῦτο, τῷ ἐπιθυμεῖν, εἰ καὶ αἰετῷ ὑπνω ἀνακτιῶνται, καὶ ἐγείρονται ταῖς ἐργηγόρσεσι, σύμφωνον ἔσται, Ὡσαύτως καὶ ἐὰν ζητήσωμεν, εἰ πνοὴν καὶ γένος ἐκ συγκράσεως ἔχουσιν, ἢ τὸ ἐναντίον, πολλὴν ἂν τὴν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν, καὶ μακρὰν ποιήσωμεν τὴν ζήτησιν. Τὸ δὲ τὰ τοιαῦτα παραλιμπάνειν, καὶ μὴ εὐαναλώτοις περὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἐρεῦναις ἐνδιατρίβειν, πρέπον ἐστί. Τινὲς δὲ ἔχειν ψυχὰς τὰ φυτὰ εἶπον, ὅτι γεννᾶσθαι, τρέφεσθαι, καὶ αὐξάνεσθαι, νεάζειν καὶ χλοάζειν, γήρᾳ τε διαλύεσθαι τεθεωρήκασιν· ἐπεὶ περ οὐδὲν ἄψυχον ταῦτα μετὰ τῶν φυτῶν ἔχει κοινά· διότι δὲ ἔχουσι ταῦτα τὰ φυτὰ, καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ ὡσαύτως κατεχεσθαι ἐπίστευον. Ἀλλὰ πρῶτον τοῖς φανεροῖς, εἶτα καὶ τοῖς κρυπτομένοις ἀκολουθήσωμεν. Λέγομεν τοίνυν, ὡς ἐὰν εἴ τι τρέφεται, ἤδη καὶ ἐπιθυμεῖ, καὶ ἡδύνεται μὲν τῷ κόρῳ, λυπεῖται δὲ, ὅτε πεινᾷ· καὶ οὐκ ἐμπιπτουσιν αὐταὶ αἱ διαθέσεις, εἰ μὴ κατὰ αἰσθήσεως. Τούτου ἄρα θαυμάσιος μὲν, οὐ μὴν φαῦλος πλανᾶται

σκοπός, ὃς καὶ τὰ φυτὰ αἰσθάνεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν ἐδόξασεν. Ὁ δὲ Ἀναξαγόρας, καὶ ὁ Δημόκριτος, καὶ ὁ Ἐμπίδοκλῆς, καὶ νοῦν καὶ γνῶσιν ἔχειν εἶπον τὰ φυτὰ. Ἡμεῖς δὲ, τὰ τοιαῦτα ὡς φᾶνλα ἀποτρεπόμενοι, τῷ ὕμει ἐνσταῶμεν λόγῳ. Λέγομεν οὖν, ὅτι τὰ φυτὰ οὔτε ἐπιθυμία, οὔτε αἰσθήσιν ἔχουσιν. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία, οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἐξ αἰσθήσεως· καὶ τὸ τοῦ ἡμετέρου δὲ θελήματος τέλος, πρὸς τὴν αἰσθήσιν ἀποστρέφεται. Οὐχ εὐρίσκομεν γοῦν ἐν τοῖς τοιαύτοις αἰσθήσιν, οὔτε μέλος αἰσθανόμενον, οὔτε ὁμοιότητα αὐτοῦ, οὔτε εἶδος διωρισμένον, οὔτε τι ἀκόλουθον τούτῳ, οὔτε τοπικὴν κίνησιν, οὔτε ὁδὸν πρὸς τι αἰσθητὸν, οὔτε σημεῖόν τι, δι' οὗ ἂν κρίνωμεν ταῦτα αἰσθήσιν ἔχειν, καθὼς καὶ σημεῖα δι' ὧν ἐπιστάμεθα ταῦτα καὶ τρέφεσθαι καὶ αὐξάνεσθαι εὐρίσκομεν. Οὐδὲ συνίσταται παρ' ἡμῶν τοῦτο, εἰ μὴ διότι τὸ θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν νοοῦμεν μέρη εἶναι τῆς ψυχῆς. Ὅποταν γοῦν τὸ τοιοῦτο φυτὸν εὐρίσκωμεν τι μέρος ψυχῆς τοιαύτης ἐν ἑαυτῷ ἔχον, ἐξ ἀνάγκης νοοῦμεν καὶ ψυχὴν ἔχειν αὐτό· ὅτι δὲ στερεῖται αἰσθήσεως, τότε αἰσθητικὸν αὐτὸ μὴ εἶναι, μὴ ἐγχωρεῖν εὐ δεῖ. ἡ γὰρ αἰσθησις αἰτία ἐστὶν ἐλλάμψεως ζωῆς. Τὸ δὲ θρεπτικὸν, αἰτία ἐστὶν αὐξήσεως πράγματός τινος ζῶντος. Αὗται δὲ αἱ διαφοραὶ προβαίνουσιν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὅτι δυσνόητον ἐν ταῦτῳ μεταξὺ ζωῆς καὶ τῆς στερήσεως αὐτῆς μέσον τι καταλαβεῖν. Εἴποι δέ τις ἂν, ὥς ἐπεὶ τὸ φυτὸν ζῶν ἐστίν, ἤδη τοῦτο καὶ ζῶον εἵπομεν ἂν. Οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ δυσχερές ἐστι τὴν διοίκησιν τοῦ φυτοῦ ἀποδιδόναι τῇ διοικήσει τῆς ψυχῆς τοῦ ζώου.

Τὸ γὰρ τὰ φυτὰ τοῦ ζῆν ἀποφάσκον οὕτως, τοῦτο ἐστὶν ὅτι οὐκ αἰσθάνονται. Καὶ γὰρ εἰσι καὶ τινὰ ζῶα γνώσεως ἐστερημένα. Ἐπεὶ δὲ ἡ φύσις τὴν τοῦ ζώου ζωὴν ἐν τῷ θανάτῳ φθείρουσα, πάλιν ἐν τῇ ἰδίᾳ γένει ταύτην διὰ γενέσεως συντηρεῖ, πάντη ἀσύμφωνόν ἐστιν, ἵνα μέσον ἐμψύχου τε καὶ ἀψύχου, ἄλλό τι μέσον τιθῶμεν. Ἐπιστάμεθα ὅτι καὶ τὰ κογχύλια εἰσὶ ζῶα, γνώσεως ἐστερημένα, διότι εἰσὶ φυτὰ ἐν ταύτῃ καὶ ζῶα. Μόνη ἄρα ἡ αἰσθησίς ἐστιν αἰτία, δι' ἣν ταῦτα λέγονται ζῶα. Τὰ γὰρ γένη διδόασιν τοῖς οἰκείοις εἶδεσιν ὀνόματα καὶ ὀρισμούς· τὰ δὲ εἶδη τοῖς οἰκείοις ἀτόμοις ὀνόματα. Δεῖ δὲ τὸ γένος ἐκ μιᾶς καὶ κοινῆς αἰτίας εἶναι ἐν τοῖς πολλοῖς, καὶ οὐκ ἐκ πολλῶν. Ὁ λόγος δὲ τῆς αἰτίας, δι' ἣν βεβαιοῦνται τὸ γένος, οὐ τῷ τυχόντι ἐστὶ γνώριμος. Πάλιν εἰσὶ ζῶα ἅπερ στεροῦνται γένους θήλεος· ἔτε-
ρα ἅπερ οὐ γεννώσιν· ἕτερα ἅπερ κίνησιν οὐκ ἔχουσι· καὶ εἰσὶν ἄλλα διαφόρων χρωμάτων· καὶ εἰσὶ τινὰ ἀποιοῦσι τόκον ἑαυτοῖς ἀνόμοιον· εἰσὶ τε ἄλλα ἀσζάνουσιν ἐκ τῆς γῆς, ἢ ἐκ δένδρων. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ ἀρχὴ ἡ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ζώου; Τί ἄλλο, εἰ μὴ τὸ εὐγενὲς ζῶον, ὃ τὸν οὐρανὸν περιοδεύει, τὸν ἥλιον, τὰ ἄστρα, καὶ τοὺς πλά-
νητας, τὰ ἀπὸ τῆς ἐνερμένης ἐξωτερικῆς ἀμφοβολί-
ας· ἃ δὴ καὶ ἀπαθῆ εἰσιν; Ἡ γὰρ αἰσθησις, τῶν αἰσθανομένων πάθος. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἔχουσι τὰ φυτὰ κίνησιν ἐξ ἑαυτῶν. Τῇ γὰρ γῇ εἰσι πεπη-
γότα· ἡ δὲ γῆ, ἀκίνητός ἐστι. Συλλογισώμεθα τοί-
νυν, πόθεν ἂν ταύτῃ ζωὴ; ἵνα ποιήσωμεν καὶ αὐτὰ αἰσθητικά. Οὐ γὰρ περιέχει ταῦτα ἐν πρᾶγμα κοινόν. Λέγομεν δὲ, ὅτι τῆς ζωῆς τῶν ζώων κοινὴ ἐστὶν αἰτία

ἢ αἰσθησίς. Ἀυτὴ δὲ ποιεῖ διάκρισιν, μέσον ζωῆς καὶ θανάτου. Ὁ οὐρανὸς δὲ, ἐπεὶ διοίκησιν ἔχει εὐγενεστέραν καὶ ἀξιολογωτέραν τῆς ἡμετέρας διοικήσεως, ἀπεμακρύνθη τούτων. Δεῖ τοίνυν, ἵνα τὸ ζῶον τὸ τέλειον καὶ τὸ ἡλαττωμένον ἔχη τι κοινόν· καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς. Τῇ ταύτης γοῦν στερήσει δεῖ, ἵνα περ τὴν ἀποχωρῇ τῶν τοιούτων ὀνομάτων, ὅτι οὐκ ἔστι μέσον. Ἡ δὲ ζωὴ, ἔστι μέσον· τὸ γὰρ ἄψυχον οὐκ ἔχει ψυχὴν, οὐδὲ τι τῶν μερῶν αὐτῆς. Τὸ δὲ φυτὸν, οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν στερουμένων ψυχῆς, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐστὶ τὸ μέρος ψυχῆς· ἀλλ' οὐκ ἔστι ζῶον, ὅτι οὐδὲ αἰσθησίς ἐν αὐτῷ. Ἐξέρχεται δὲ ἐκ ζωῆς εἰς μὴ ζωὴν κατὰ βραχὺ, ὥς καὶ τὰ καθ' ἕναστος. Δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως λέγειν, ὅτι ἔμψυχον τὸ φυτὸν, καὶ οὐ λέγομεν ὅτι ἄψυχον. Εἰ ἔχει δὲ ψυχὴν, οὐ λέγομεν ὅτι καὶ τινὰ ἤδη ἔχει αἰσθήσιν. Πρᾶγμα γὰρ τὸ τρεφόμενον, οὐκ ἔστιν ἄνευ ψυχῆς. Πᾶν δὲ ζῶον ἔχει ψυχὴν. Τὸ δὲ φυτὸν, ἔστιν ἀτελὲς πρᾶγμα. Πάλιν τὸ ζῶον ἔχει μέλη διωρισμένα, τὸ φυτὸν ἀδιόριστα. Ἐχει δὲ ὕλην αἰκίαν κινήσεως, ἣν ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Πάλιν δυνάμεθα λέγειν τὰ φυτὰ ψυχὴν ἔχειν, ὅτι ψυχὴ ἐστὶν ἡ ποιούσα ἐν αὐτοῖς γεννᾶσθαι τὰς κινήσεις. Ἐπιθυμία δὲ, καὶ κινήσεις ἢ ἐν τόποις, οὐκ ἔστιν εἰ μὴ κατὰ αἰσθήσεως. Πάλιν τὸ ἔλκειν τροφήν, ἔστιν ἐξ ἀρχῆς φυσικῆς, καὶ τοῦτ' αὐτό ἐστὶ τὸ κοινὸν ζώου καὶ φυτοῦ· οὐκ ἔστι δὲ φροντὶς ἐπὶ τῇ ἐλκύσει τῆς τροφῆς, αἰσθήσεως τὸ παράπαν· ὅτι πᾶν τὸ τρεφόμενον χρήζει ἐν τῇ οἰκείᾳ τροφῇ δύο ποιότητων τινῶν, θερμότητός φημι, καὶ ψυχρότητος· καὶ διὰ τοῦτο δεῖται

τροφῆς ὑγρᾶς ὁμοίως καὶ ξηρᾶς· ἡ δὲ θερμότης καὶ ἡ ψυχρότης, εὐρίσκεται ἐν βρώμασι ξηροῖς καὶ ὑγροῖς. Οὐδεμία δὲ τῶν τοιούτων φύσεων, χωρίζεται τῆς συμμετόχου αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ πρώτως ἐγένετο ἡ τροφή τῷ τρέφοντι συνεχῆς, ἕως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς φθορᾶς· καὶ ὀφείλουσι χρῆσθαι ταύτῃ τὸ ζῶον καὶ τὸ φυτὸν τοιαύτη, ὅποιον ἐστὶν ἐκάτερον αὐτῶν.

CAPUT II.

Διερευνήσωμεν οὖν καὶ τοῦτο, ὃ προηγήσατο ἐν τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ περὶ ἐπιθυμίας φυτοῦ καὶ κινήσεως αὐτοῦ, καὶ ψυχῆς ἰδίας, καὶ εἴ τι ἀναλύεται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ, ὅσον εἰς πνοήν. Ἀναξαγόρας γὰρ εἶπε, ταῦτα ἔχειν καὶ πνοήν· καὶ πῶς; εἵπερ εὐρίσκομεν πολλὰ ζῶα μὴ ἔχοντα πνοήν· καὶ πάλιν εὐρίσκομεν ἀκριβῶς, ὅτι τὰ φυτὰ οὔτε ὑπνώττουσιν, οὔτε γρηγοροῦσι. Τὸ γὰρ γρηγορεῖν οὐδὲν ἐστίν, εἰ μὴ ἢ πρὸ διαθείσεως τῆς αἰσθήσεως· τὸ δὲ ὑπνώττειν οὐδὲν, εἰ μὴ ἄσθένεια αὐτῆς· καὶ οὐχ εὐρίσκεται τι τούτων ἐν πράγματι, τρεφομένῳ μὲν πάσαις ὥραις κατὰ διοίκησιν μίαν, ἐν τῇ οἰκείᾳ δὲ φύσει μὴ αἰσθανομένῳ. Τὸ γὰρ ζῶον ὅτε τρέφεται, τότε συμβαίνει ἀναβαίνειν ἀναθυμίαςιν ἀπὸ τῆς τροφῆς πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ὑπνώττειν ἐντεῦθεν πάντως· καὶ ὅταν καταναλωθῇ ἡ ἀναθυμίασις ἡ ἀναβαίνουσα πρὸς τὴν κεφαλὴν, τότε γρηγορεῖ. Ἐν τισι δὲ τῶν ζῶων ἐστὶν αὕτη ἡ ἀναθυμίασις πολλή, καὶ τέως ὀλίγον ὑπνώττουσιν. Ὁ δὲ νυσταγμός ἐστι συνοχή τῆς κινήσεως· ἡ δὲ συνοχή πάλιν ἡρεμία πράγματος κινουμένου. Ὁ δὲ μάλιστα καὶ κυρίως ἐστὶ ζητητέον ἐν ταύτῃ τῇ ἐπι-

στέμῃ, τοῦτο ἐστὶν, ὅπερ εἶπεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ἦγουν εἰ εὐρίσκεται ἐν τοῖς φυτοῖς γένος θῆλυ καὶ γένος ἄρρεν, καὶ εἰ ἔστιν εἶδος κεκραμένον ἐκ τούτων τῶν δύο γενῶν. Λέγομεν τοίνυν, ὅτι τὸ ἄρρεν, ὅτε γεννᾷ, εἰς ἄλλο γεννᾷ, καὶ εἰσιν ἄμφω κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπεὶ γοῦν εὐρίσκεται ἐν τοῖς φυτοῖς, ὅτι ἔχει τὰ φυτὰ γένος ἄρρεν καὶ θῆλυ, καὶ πάντως τὸ μὲν ἄρρεν ἐστὶ τραχύτερον καὶ σκληρότερον, καὶ μᾶλλον φρίσσον, τὸ δὲ θῆλυ ἀσθενέστερον, καὶ καρποφόρον πλεον, πάλιν ὀφείλομεν ζητεῖν, πότερον εὐρίσκονται ταῦτα τὰ δύο γένη κεκραμένα ἅμα ἐν τοῖς φυτοῖς, ὡς εἶπεν Ἐμπεδοκλῆς. Ἀλλ' ἐγὼ οὐχ ὑπολαμβάνω τοῦτο τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχειν. Τὰ γὰρ κεκραμένα, ὀφείλουσιν εἶναι πρῶτον ἀπλᾶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ εἶναι καθ' αὐτὸ μὲν τὸ ἄρρεν, καθ' αὐτὸ δὲ τὸ θῆλυ, πάντεσθαι κινεῖσθαι. Ἡ δὲ κράσις οὐκ ἔσται, εἰ μὴ διὰ τὴν οἰκείαν γίνεσιν. Εὐρέθη γοῦν ἐν τοῖς φυτοῖς πρὸ τῆς κράσεως κράσις, ἥ καὶ ὀφείλει εἶναι αἰτία ποιητικὴ καὶ παθητικὴ ἐν μιᾷ ὥρᾳ· ἀλλ' οὐχ εὐρίσκεται ἄρρενότης καὶ θηλύτης ἠνωμένοι ἐν τινι τῶν φυτῶν. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἦν, τάχα ἂν τὸ φυτὸν ἦν τελειότερον τοῦ ζώου. Καὶ πῶς, εἴπερ τὸ ζῶον οὐ δεῖται ἐν τῇ οἰκείᾳ γενέσει πράγματός τινος ἐξωτερικοῦ, τὸ δὲ φυτὸν τοῦτο δεῖται ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ ἔτους; Δεῖται γὰρ ἡλίου καὶ εὐκρασίας, καὶ τοῦ ἕαρος πλεον· καὶ τούτων δεῖται μᾶλλον ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐκφύσεως αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καὶ τις ἀρχή, τῆς μὲν τροφῆς τῶν φυτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πάλιν ἀρχὴ ἑτέρα ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ ἡλίου. Εἶπε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας, ὅτι ἢ ὑγρότης τούτων ἐστὶν ἀπὸ τῆς γῆς. Καὶ διὰ τοῦτο

ἔφη πρὸς Λεχίνεον, ὅτι ἡ γῆ μήτηρ μὲν ἐστὶ τῶν φυ-
 τῶν, ὃ δὲ ἥλιος πατήρ. Ἀλλὰ τὴν κρᾶσιν τοῦ ἄρρε-
 νος τῶν φυτῶν καὶ τοῦ θήλεος, ὀφείλομεν διατυπώ-
 σασθαι, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἄλλω τινὶ τρόπῳ· οἷον ὅτι
 τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ ὁμοίον ἐστὶν ἐγκυμονήσει ζῶον,
 ἢ τις ἐστὶ μίξις ἄρρενός τε καὶ θήλεος. Καὶ ὥσπερ
 ἐστὶν ἐν τοῖς ὥοις ὅτε γίνεται νεοσσός, ἔστιν ἐντεῦ-
 θεν καὶ ἡ τροφή αὐτοῦ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ὥρας τῆς
 συμπληρώσεως, καὶ τῆς οἰκείας ἐξόδου· καὶ τότε τὸ
 θῆλυ ἐκτίθῃσι τὸν νεοσσὸν ἐν μιᾷ ὥρᾳ· οὕτω καὶ τὸ
 σπέρμα τοῦ φυτοῦ. Εἶπε πάλιν Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι τὰ
 φυτὰ, εἰ καὶ νεοσσός, οὐ γεννῶσι· διότι τὸ γεννώμενον
 οὐ γεννᾶται, εἰ μὴ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ σπέρματος, καὶ
 ὅπερ μὲν εἰ ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τροφή γίνεται τῆς
 ρίζης, καὶ τὸ γεννώμενον κινεῖ αὐτὸ ἑαυτοῦ παραινίκα.
 Ὅμως οὕτως ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν καὶ ἐν τῇ μίξει
 τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων φυτῶν, ὥς ἐπὶ τῶν ζώων,
 ὅτι καὶ ἡ μίξις τῶν φυτῶν ἐστὶν ἐν διοικήσει τινί·
 ἀλλ' ἐν τοῖς ζώοις, ὅτε μίγνυνται, τὰ γένη μίγνυνται,
 καὶ αἱ δυνάμεις τῶν γενῶν, αἷ ἦσαν πρότερον
 κεχωρισμέναι, καὶ προῆλθεν ἐκ τούτων ἀμφοτέ-
 ρων πρᾶγμα τι ἐν· ὃ δὲ οὐκ ἐστὶν ἐν τοῖς φυ-
 τοῖς. Οὐ γὰρ ὅτε μίγνυνται τὰ γένη, καὶ αἱ
 δυνάμεις αὐτῶν, μετὰ ταῦτα γίνονται κεχωρισμέναι.
 Εἰ γοῦν ἡ φύσις ἔμιξε τὸ ἄρρεν μετὰ τοῦ θήλεος, κα-
 λῶς προέβη· ὅτι οὐχ εὐρίσκομεν ἐνέργειάν τινα ἐν
 τοῖς φυτοῖς παρὰ τὴν γένεσιν τῶν καρπῶν. Οὐδὲ
 γὰρ ἐστὶ ζῶον κεχωρισμένον τοῦ θήλεος, εἰ μὴ ἐν
 ὥραις αἷς οὐ συνάπτεται. Τοῦτο δὲ ἐστὶ, διὰ τε πολ-
 λὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἐπι-

στήμας. Εἰσὶ δὲ οἱ τινες τὰ φυτὰ πεπληρωμένα ὑπολαμβάνουσι, καὶ τὴν χάριν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἶναι διὰ τὰς δύο δυνάμεις ἃς ἔχει, ἥγουν διὰ τὴν τροφήν τὴν ἐπιτηδεῖαν εἰς τὸ τρέφειν αὐτὰ, καὶ διὰ τὴν μακρότητα τῆς οἰκείας ἐπάρξεως, καὶ τοῦ καιροῦ ὁπόταν βλαστήσῃ καὶ καρποφορῇ ἡ ζωὴ αὐτῶν, καὶ στρέφεται πρὸς αὐτὰ ἡ νεότης αὐτῶν, καὶ οὐ γίνεται ἐν αὐτοῖς τι περιττόν. Οὐδεῖται τὸ φυτὸν ὑπνου, διὰ πολλὰς αἰτίας, ὅτι κείται τὸ φυτὸν ἐν τῇ γῇ, καὶ δεσμεῖται ὑπ' αὐτῆς, καὶ οὐκ ἔχει κίνησιν ἐν ἑαυτῷ· αὐδὲ ὄρον διωρισμένον ἐν τοῖς οἰκείοις μέρεσιν, οὔτε αἰσθησὶν ἔχει, οὔτε κίνησιν αὐτοπροαίρετον, οὔτε ψυχὴν τελείαν· τοῦτο δὲ ἔχει μᾶλλον μέρος μέρους ψυχῆς· καὶ τὸ φυτὸν οὐκ ἐδημιουργήθη διὰ τὸ φυτόν. Καὶ πάλιν ἐὰν εἴπῃ τις, ὅτι τὸ φυτὸν δεῖται μὲν τροφῆς εὐτελοῦς καὶ μοχθηρᾶς· εἰ καὶ δεῖται δὲ τοιαύτης, ὅμως κατὰ πολὺ σταθηρᾶς καὶ συνεχοῦς, καὶ μὴ ῥαδίως διαφθειρομένης· κἀντεῦθεν συνίσταται, ἵνα τὸ φυτὸν ἔχῃ τι κρεῖττον παρὰ τὸ ζῶον· καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη καὶ πράγματα ἄψυχα εἶναι εὐγενέστερα τῶν ἐμψύχων, Ἀλλὰ ἔργον τοῦ ζῶον ἐστὶ κρεῖττον παρὰ πᾶν ἔργον τοῦ φυτοῦ. Ἄλλως τε εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ζῳῷ πάσας τὰς δυνάμεις τὰς ἐν τῷ φυτῷ, καὶ ἄλλας πολλὰς· οὐ μὴν καὶ ἔμπαλιν. Εἶπε πάλιν ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουσι γένεσιν ἐν κόσμῳ ἡλαττωμένῳ, καὶ οὐ τελείῳ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Ταύτης δὲ συμπληρουμένης, οὐ γεννᾶται ζῶον. Ἄλλ' οὗτος ὁ λόγος ἀνάρμοστός ἐστι· διότι ὁ κόσμος ὁλοτελής ἐστι, καὶ διηνεκής, καὶ οὐκ ἔπαυσε πώποτε γεννᾶν ζῶα καὶ φυτὰ, καὶ πάντα ἄλλοῖα εἶδη. Ἐν ἑκάστῳ δὲ εἶδει τῶν φυ-

τῶν, ἔστι θερμότης καὶ ὑγρότης φυσική· ἣ τις ὁπόταν ἀναλωθῇ, ἀσθενοῦσι τὰ φυτὰ, καὶ γηράσκουσι, καὶ φθίνουσι, καὶ ξηραίνονται. Καὶ τινὲς μὲν λέγουσι τοῦτο φθορὰν, ἄλλοι δ' οὐχί.

CAPUT III.

Τινὰ τῶν φυτῶν ἔχουσι τι ὑγρὸν ὡς δητίνην, ὡς κόμμι, ὡς σμύρναν, ὡς θυμίαμα, καὶ ὡς κόμμι Ἀραβικόν. Πάλιν τινὰ δένδρα ἔχουσι δεσμούς, καὶ φλέβας, καὶ κοιλίαν, καὶ φιτροὺς, καὶ φλοιὸν, καὶ μυελὸν ἐντός. Καὶ τινὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰσι φλοιός. Καὶ τινῶν μὲν ὁ καρπὸς ὑπὸ τὸν φλοιὸν, ἦγουν ἐντός τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ φιτροῦ. Καὶ τινὰ μὲν μέρη τοῦ δένδρου εἰσὶν ἀπλᾶ, ὡς ὁ χυμὸς ὁ εὐρισκόμενος ἐν αὐτοῖς, καὶ οἱ δεσμοί, καὶ αἱ φλέβες· τινὰ δὲ εἰσι σύνθετα ἐκ τούτων, ὡς κλάδοι, καὶ λύγοι, καὶ φύλλα. Ταῦτα δὲ πάντα οὐχ εὐρίσκομεν ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς. Τινὰ γὰρ τῶν φυτῶν ἔχουσι καὶ ταῦτα, καὶ ἄλλα μέρη, λύγους καὶ φύλλα, κλάδους, ἄνθη, καὶ βλαστοὺς, καὶ φλοιὸν τὸν περικυκλοῦντα τὸν καρπόν. Καὶ καθώς εἰσι καὶ ἐν τοῖς ζώοις μέρη ὁμοιομερῆ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς. Καὶ ἕκαστα τῶν μερῶν τοῦ φυτοῦ σύνθετα, εἰσὶν ὅμοια μέλεσι ζώου· ὁ δὲ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ, ὁμοίός ἐστι φυσικῶς δέσματι ζώου· οἱ δὲ δεσμοὶ πάλιν ὅμοιοι νεύροις ζώου. Ὅμοίως καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ τινὰ μὲν τῶν μερῶν διαιροῦνται πῶς διὰ μερῶν ἀνομοίων, τινὰ δὲ ὁμοίων, ὅλον ὡς ἐπὶ τοῦ πηλοῦ. Καὶ γὰρ οὗτος ἐνὶ τρόπῳ διαιρεῖται διὰ τῆς γῆς μόνον, καὶ ἄλλοτρόπως διὰ τῶν στοιχείων. Ὡσαύτως καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ σὰρξ, διαιροῦνται μὲν

πρώτως, καὶ εἰσι μέρη τούτων, σὰρξ καὶ πνεύμων· ἄλλως δὲ διαιροῦνται καὶ διὰ τῶν στοιχείων· ὁμοίως καὶ αἱ τῶν φυτῶν ῥίζαι. Πλὴν οὐ διαιρεῖται καὶ ἡ χεὶρ εἰς ἄλλην χεῖρα, οὐδὲ ἡ ῥίζα εἰς ἄλλην ῥίζαν, οὐδὲ τὰ φύλλα εἰς ἄλλα φύλλα. Ἐν ταύταις γοῦν ταῖς ῥίζαις, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς φύλλοις ἔστιν ἡ σύνθεσις. Πάλιν τινὲς μὲν τῶν καρπῶν εἰσιν ἐκ μερῶν ὀλίγων συγκαίμενοι, τινὲς δὲ ἐκ μερῶν πολλῶν, ὥς ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν. Αὗται γὰρ ἔχουσι φλοιὸν σάρκα, καὶ τι ὀστρακῶδες, καὶ σπέρμα, καὶ καρπόν. Τινὰ τε ἔχουσι καὶ περικαλύμματα. Πάντα δὲ τὰ σπέρματά εἰσιν ἐκ δύο φλοιῶν. Καὶ μέρη μὲν τῶν φυτῶν εἰσιν ἅπερ αἰπομέν. Ἡ δ' ἀκρότης τοῦ παρόντος λόγου ἐστὶ, διορίσασθαι ταῦτα τὰ μέρη τῶν φυτῶν, τὰ περικαλύμματα αὐτῶν, καὶ τὰς αὐτῶν διαφοράς· ὅπερ ἐστὶ πάνυ δυσχερές· καὶ ἐξαιρέτως, τὸ διορίσασθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸν καιρὸν τῆς διαμορφώσεως αὐτῶν, καὶ τὰς συνοχὰς τὰς περιπιπτούσας αὐτοῖς· καὶ ὅτι οὐκ ἔχουσι τὰ φυτὰ ἥθη ψυχῆς, οὐδὲ διάθεσιν ἴσην διαθέσει ψυχῆς. Ἐὰν γοῦν κατὰ ἀναλογίαν θῶμεν τὰ μέρη τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν μερῶν τοῦ φυτοῦ, μηχανηθήσεται ὁ λόγος, καὶ τυχὸν οὐδὲ δυνηθεῖμεν διεξελθεῖν ἀν ταῦτα, μεγάλας διαφοραῖς ἀπαριθμοῦντες τὰ μέρη τῶν φυτῶν. Καὶ γὰρ μέρος ἐκάστου πράγματος, ἐκ τοῦ ἰδίου γένους ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας. Καὶ ὅταν γεννηθῇ τι εἶδος φυτοῦ, μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ διαθέσει, ἀν μὴ τιμι χρονικῇ ἀσθενείᾳ καὶ βαρείᾳ τῆς οἰκείας ἐκπέσῃ τοιαύτηςδε διαθέσεως. Τῶν ἀνθέων τοίνυν, καὶ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν φύλλων τῶν ἐν φυτοῖς, τινὰ μὲν ἐν παντὶ ἔτει εἰσι,

τινὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, οὐδὲ διαμένουσιν ὥς ὁ φλοιὸς, καί τι σῶμα πίπτει ἀπὸ πράγματος, τοῦ ἀπορρίπτοντος τοῦτο διὰ τινὰ αἰτίαν. Οὐ μένουσι δὲ ταῦτα ἐν τῷ φυτῷ, ὅτι πολλάκις πίπτουσιν ἐξ αὐτοῦ μέρη τινὰ μὴ διωρισμένα, ὡς τρίχες ἐξ ἀνθρώπων, καὶ ὄνυχες. Πλὴν γεννῶνται τρίχες, ἢ ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν ὅθεν ἐξέπεσον, ἢ ἐκτὸς ἐν ἄλλοις. Καὶ ἤδη φανερόν γέγονεν, ὅτι τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ οὐκ εἰσὶ διωρισμένα, εἴτε καὶ μὴ, ἀλλὰ μόνον ἀδιόριστα. Ἡμῖν δὲ αἰσχρόν ἐστι λέγειν πράγματά τινα, μεθ' ὧν αὐξάνεται τὸ ζῶον καὶ συμπληροῦνται μετ' αὐτῶν, μὴ εἶναι μέρη αὐτοῦ, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὰ φύλλα, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τὰ ἐν τῷ φυτῷ, καὶ οὐκ ὥσι διωρισμένα τὰ τοιαῦτα μέρη τοῦ ζώου, καὶ κατὰ μικρὸν ἐκπίπτουσιν, ὡς τὰ κέρατα τῆς ἐλάφου, καὶ κόμαι τινῶν ζώων, καὶ τρίχες ἄλλων, αἷ δὴ κρύπτουσιν ἑαυτὰ κατὰ τὸν χειμερινὸν καιρὸν ἐν ὅπαις, καὶ ὑπὸ τὴν γῆν πίπτουσι, καὶ τὸ τοιοῦτον πάθος παρόμοιον ἔχουσι τῇ πτώσει τῶν φυτῶν. Ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν περὶ τῶν πραγμάτων ὧν πρότερον ἱστορήσαμεν, καὶ ἄρξασθαι ἀπαριθμεῖν τὰ ἴδια μέρη τῶν φυτῶν καὶ τὰ κοινὰ, καὶ τὰς τούτων διαφοράς. Λέγομεν τοίνυν, ὡς ἐπὶ τοῖς μέρεσι τῶν φυτῶν ἐστὶ μεγάλη διαφορὰ, ἐν τῷ πλήθει καὶ ἐν τῇ ὀλιγότητι, ἐν τῷ μεγέθει καὶ ἐν τῇ σμικρότητι, ἐν τῇ δυνάμει καὶ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. Τοῦτο δὲ ἐστίν, ὅτι ὁ χυμὸς ὁ ἐν τοῖς μεγάλοις δένδροις, ἐν τισὶ μὲν ἐστὶν ὡς γάλα, οἷον ἐπὶ τῆς συκῆς ἐν τισιν ὁμοίος ὑγρᾷ πίσει, ὡς ὁ χυμὸς ὁ στάζων ἐκ τῆς ἀμπέλου· ἐν τισὶ δὲ ἀρχέγονος, ὡς ἐν τῷ ὀριγάνῳ, καὶ ἐν φυτῷ τῷ λεγομένῳ ὀπιγαῖς, καὶ ἐν ἄλλοις. Πάλιν, ἐστὶ φυτὸν τὸ ἔχον μέρη ξηρὰ,

ARIST. XVI.

K

ἕτερον ὑγρὰ, καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἔστι τὸ ἔχον μέ-
ρη καὶ διακεκριμένα, οὔτε ὅμοια οὔτε ἴσα. * Καὶ τινὰ
μὲν ἔχει ὅμοια μέρη, οὐκ ἴσα δέ· τινὰ ἴσα μὲν, οὐχ
ὅμοια δέ, καὶ ὅτι οὐδὲ ἔστι τόπος ἐν τούτοις ὠρισμέ-
νος. Αἱ διαφοραὶ δὲ τῶν φυτῶν, ἐν τοῖς οἰκείοις
μέρεσι γινώσκονται καλῶς· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ σχήματα
αὐτῶν ἐκ τοῦ χρώματος, ἐκ τῆς ἀραιότητος, ἐκ τῆς
πυκνότητος, ἐκ τῆς τραχύτητος, καὶ ἐκ πάντων ἄλλων
τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· ἐν ἰσότητι, ἐν αὐξήσει
φυσικῇ, ἐν διακρίσει, ἐν μεγέθει, ἐν σμικρότητι.
Καὶ εἰσι μὲν τὰ αὐτὰ τοιοῦτου τρόπου, ἔχουσι δὲ καὶ
διαφορὰς πολλὰς, καθὼς προείπομεν.

CAPUT IV.

Καὶ πάλιν τῶν φυτῶν τινὰ προάγουσι καρπὸν
ἐπάνω τῶν ἰδίων φύλλων, τινὰ δὲ ὑποκάτω τῶν φύλ-
λων. Καὶ τινῶν μὲν ὁ καρπὸς ἀπηώρηται τοῦ ἰδίου
φитροῦ, τινῶν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης, ὡς τὰ ἐν Αἰγύπτῳ
φυτὰ, τὰ λεγόμενα μαργαῖται. Τινῶν δὲ οἱ καρ-
ποὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ τινῶν οἱ καρποὶ καὶ τὰ φύλ-
λα, καὶ οἱ δεσμοὶ ἀδιάκριτοί εἰσι. Καὶ τινῶν τὰ
φύλλα πρὸς ἄλληλα ὅμοια, ἄλλων δ' οὔ. Καὶ τινὰ
μὲν ἔχουσι κλάδους ἴσους, τινὰ δὲ οὐ τοιούτους. Εἰ-
σὶ δὲ καὶ μέρη, ἅπερ ὠνομάσαμεν ἐν πᾶσι τοῖς δέν-
δροις, αὐξήσιν πάσχοντα καὶ πρόσθεσιν, ὡς ἡ ῥίζα,
οἱ λύγοι, οἱ φитροὶ, καὶ οἱ κλάδοι· καὶ ταῦτα παρο-
μοιοῦνται μέλεσιν ἀνθρώπων τοῖς περιέχουσι πάντα
τὰ ἄλλα μέρη. Καὶ ἡ μὲν ῥίζα μεσποτεύει ἕν τε τῷ
φυτῷ, καὶ τῇ τροφῇ· καὶ καλοῦμεν αὐτὴν οὐ μόνον
ῥίζαν, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν ζωῆς. Αὕτη ζωὴν τοῖς φυ-
τοῖς προσφέρει. Καὶ φитρὸς μὲν ἐστίν, ὁ μόνος γι-

νόμιμος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐστὶν ὁμοίος ἡλικία ἀνθρώπου· παραφυάδες δὲ εἰσι, τὰ ἀπὸ τῆς ῥίζης τοῦ δένδρου βλαστάοντα· κλάδοι δὲ, οἳ τινες ἀνξάνουσιν ἐπάνω τῶν παραφυάδων. Οὐχ εὐρίσκονται δὲ ταῦτα ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς. Καὶ πάλιν τῶν κλάδους ἐχόντων, τινὰ μὲν εἰσι διηνεκῇ, τινὰ δὲ οὐχί, μᾶλλον δὲ ἀπὸ ἔτους μετὰ ἔτος. Καὶ πάλιν εἰσὶ φυτὰ μὴ ἔχοντα κλάδους, μηδὲ φύλλα, ὥς οἱ μύκητες, καὶ τὰ ὅμοια. Οἱ κλάδοι δὲ, οἱ γεγόμενοι ἐν τοῖς δένδροις, καὶ οἱ φλοιοὶ, καὶ οἱ φιτροὶ, καὶ οἱ μυελοὶ, οὐ γεννῶνται, εἰ μὴ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χυμοῦ τῶν δένδρων. Καὶ τινες καλοῦσιν αὐτὸν τὸν μυελὸν τὸν ἐν τοῖς δένδροις, μήτραν, ἄλλοι σπλάγχνα, ἕτεροι δὲ καρδίαν. Ταῦτα δὲ, καὶ αἱ φλέβες, καὶ ἡ σὰρξ ὅλου τοῦ δένδρου, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων πεφύκασι. Καὶ πολλάκις εὐρίσκονται μέρη τινὰ ἐπιτήδεια εἰς τὸ γεννᾶν φύλλα καὶ ἄνθη. Καὶ λύγοι δὲ τινες βραχεῖς εἰσιν, εἰς τὸ γεννᾶν ἐπιτήδειοι ἄνθη, ὥς ἐπὶ τῶν ἰτειῶν. Τινὲς δὲ καὶ ἄνθη καὶ καρποὺς ἐν τοῖς δένδροις, καὶ τὰλλ' ὅποσα γεννῶνται ἐκ σπέρματος, καὶ ὅσα περικαλύπτουσιν αὐτά. Καὶ πάλιν τῶν φυτῶν εἰσι τινὰ δένδρα, τινὰ δὲ μέσον δένδρων καὶ βοτανῶν· καὶ ταῦτα ὀνομάζονται θάμνοι. Καὶ τινὰ μὲν εἰσι βοτάναι, τινὰ δὲ λάχανα. Σχεδὸν οὖν πάντα τὰ φυτὰ τοῖς τριούτοις ὑποπίπτουσιν ὀνόμασι. Πάλιν εἰσὶ δένδρα, ἅπερ ἔχουσιν ἐκ τῆς οἰκείας ῥίζης φιτρον, καὶ γεννῶνται ἐν αὐτοῖς κλάδοι πολλοὶ, ὥς συκαῖ, καὶ ἐλαῖαι· τινὰ δ' οὐ. Πάλιν εἰσὶν ἄλλα φυτὰ, μέσον, ὥς εἴπομεν, δένδρων καὶ βοτανῶν σμικρῶν, τὰ λεγόμενα θάμνοι, ἔχοντα ἐν ταῖς ῥίζαῖς αὐτῶν πολλοὺς

κλάδους, ὡς τὰ καλούμενα ἄγνοι καὶ βᾶτοι. Λάχανα δὲ εἰσι, τὰ ἔχοντα πολλοὺς φιτροὺς ἐκ μιᾶς ῥίζης, καὶ πολλοὺς κλάδους, ὡς τὸ πήγανον, αἱ κράμβαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἰσὶ δὲ καὶ βοτάναι, αἱ τινες οὐκ ἔχουσι φιτρὸν ἐκ τῆς οἰκείας ῥίζης, ἀλλὰ παραυτίκα φέρουσι φύλλα. Καὶ τινὰ μὲν κατὰ πᾶν ἔτος γεννῶνται καὶ ξηραίνονται, ὡς σῖτος, καὶ τὰ παραπλήσια, τινὰ δ' οὐ. Οὐ δυνάμεθα δὲ ταῦτα ἐπίστασθαι, εἰ μὴ διὰ συλλογισμῶν καὶ παραδειγμάτων, καὶ ὑπογραφῶν. Πάλιν εἰσὶ βοτάναι εἰς δύο ἄκρα κλίνουσαι, ὡς τὸ λεγόμενον λάχανον βασιλικόν· εἰσὶ δὲ ἄλλαι, αἱ λεγόμεναι ἐν ταύτῳ βοτάναι καὶ λάχανα· καὶ τινες ἄλλαι, αἱ ἐν τῇ γεννᾷσθαι μὲν πρώτως φαίνονται ἐν σχήματι στάχυος, μετὰ ταῦτα γίνονται δένδρα, ὡς οἱ Ἀραβικοὶ βέντελοι, καὶ τὸ φυτὸν τὸ λεγόμενον ἡλιοσκόπιον. Μυρσίνη δὲ, καὶ μηλέα, καὶ ὄχνη, καὶ τὰ λοιπὰ ὅμοια δένδρα, εἰς τοῦτο τὸ γένος περιέχονται, ὧν πολλοὶ καὶ μάταιοί εἰσι κλάδοι, ἐκ τῶν ῥιζῶν αὐτῶν φυόμενοι. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπον προδιορίζειν ταῦτα, ἵνα ᾧσιν παράδειγμα καὶ συλλογισμός. Οὐ γὰρ ὀφείλομεν διερευνᾶν ὁρισμοὺς ἐν πᾶσι. Πάλιν τῶν φυτῶν, τὰ μὲν εἰσι κατοικίδια, τὰ δὲ κηπαῖα, καὶ ἕτερα ἄγρια. Τοιοῦτοτρόπως δὲ λέγομεν ὄχνας καὶ ἄλλα φυτῶν εἶδη τοιαῦτα ἄγρια, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐξ ἐπιμελείας γεωργικῆς. Πάλιν τῶν φυτῶν τινὰ μὲν ποιοῦσι καρπὸν, τινὰ δ' οὐ, ὡς ἵταϊ, καὶ τινὰ εἶδη δρυῶν. Καὶ τινὰ μὲν ποιοῦσιν ἔλαιον, τινὰ δ' οὐχί. Καὶ τινὰ μὲν ποιοῦσι φύλλα, τινὰ δ' οὐ. Καὶ τινῶν πίπτουσι τὰ φύλλα, τινῶν δ' οὐ. Καὶ τισὶ μὲν γίνονται κλάδοι, τισὶ δ' οὐ. Περὶ διαφορᾶς

γούν τῶν φυτῶν ἐν μεγέθει καὶ σμικρότητι, ἐν ὥραιότητι καὶ ἁμορφίᾳ, ἐν χρηστότητι καρπῶν καὶ κακίᾳ, πολλά ἐστιν εἰπεῖν. Πάλιν τὰ ἄγρια δένδρα, μᾶλλον καρποφοροῦσι παρὰ τὰ κηπαῖα· καὶ οἱ καρποὶ τῶν κηπαίων, κρείτονές εἰσι τῶν ἀγρίων. Καὶ τινὰ μὲν τῶν φυτῶν γεννῶνται ἐν τόποις ξηροῖς, τινὰ δὲ ἐν θαλάσῃ· καὶ τινὰ μὲν ἐν ποταμοῖς, ἄλλα δὲ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ· καὶ τινὰ ἐν τόποις μὲν ἄλλοις μεγάλα, ἐν ἑτέροις δὲ μικρά. Καὶ τινὰ μὲν γεννῶνται ἐν ὄχθαις ποταμῶν, τινὰ δὲ ἐν λίμναις. Καὶ τῶν γεννωμένων ἐν τόποις ξηροῖς, τινὰ μὲν γεννῶνται ἐν ὄρεσι, τινὰ δὲ ἐν πεδιάδι. Καὶ τινὰ ζῶσιν ἐν τόποις ξηροτάτοις, ὡς τὰ ἐν τῇ γῇ τῶν Αἰθιοπῶν, καὶ ἐκεῖσε κρειττόνως αὐξάνουσι, παρὸ ἁλλαχοῦ. Καὶ τινὰ μὲν ζῶσιν ἐν τόποις ὑψηλοῖς, τινὰ δὲ ἐν χθαμαλοῖς. Καὶ τινὰ μὲν ζῶσιν ἐν τόποις ὑγροῖς, τινὰ δὲ ξηροῖς, τινὰ ἐν ἑκατέροις, ὡς ἡ ἰτέα. Τὰ γοῦν φυτὰ κατὰ πολὺ ἐναλλάττονται τῇ διαφορᾷ τῶν τόπων, καὶ ἐντεῦθεν χρὴ κατανοεῖν τὰς διαφορὰς αὐτῶν.

CAPUT V.

Πάλιν τῶν φυτῶν τινὰ μὲν τῇ γῇ πεπήγασι, καὶ οὐ φιλοῦσι χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῆς· τινὰ δὲ ἐν τόποις κρείττοις μετατίθενται. Ὅμοίως τινές τῶν καρπῶν κρείτονές εἰσιν ἐν τῇδε τῷ τόπῳ, παρὸ ἐν ἑτέρῳ. Καὶ τινῶν μὲν τὰ φύλλα σκληρά εἰσι, τινῶν δὲ λεία· καὶ τινῶν μὲν ἐσχισμένα, ὡς τὰ τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν συκῶν· τινῶν δ' οὐ· ἑτέρων δὲ κατὰ πολὺ ἐσχισμένα, ὡς τὰ τῆς πεύκης. Τινὰ δὲ φυτὰ εἰσιν ὕλος φλοιὸς μεσιτεύων. Καὶ τινὰ ἔχουσι δεσμούς, ὡς οἱ κάλαμοι, τινὰ δ' οὐ. Καὶ τινὰ ἔχουσιν ἀκάνθας, ὡς αἱ

ῥάμνοι· τινὰ δὲ ἐστέρηνται ἀκανθῶν. Καὶ τινὰ
 ἔχουσι πολλοὺς κλάδους, ὥς ἡ ἀγρία μορέα, τινὰ δ'
 οὐ. Καὶ τινὰ μὲν ἔχουσι διαφορὰς ἄλλας, ἐξ ὧν
 προβαίνουσι παραφυάδες, καὶ ἐξ ὧν οὐχί. Τοῦτο δὲ
 οὐκ ἄλλοθεν ἐστίν, εἰ μὴ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ῥιζῶν.
 Τινὰ δὲ ἔχουσι μίαν ῥίζαν, ὥς ἡ σκίλλα· αὕτη δὲ
 γεννᾶται ἐκ τοῦ ἐδάφους, καὶ ἀραιῶς πρόσσεισιν, ὅτι
 ὑποκάτω πλατύνεται, καὶ ἀκολουθοῦσα μᾶλλον διακρί-
 νεται τῷ ἡλίῳ. Ὅταν γὰρ προσβάλη αὐτῇ, αὐξάνει.
 Οὗτος δὲ καὶ τὰς παραφυάδας ταύτης κάτωθεν ἐκμυ-
 ζᾷ. Πάλιν τῶν χυλῶν τῶν ἐν τοῖς καρποῖς, οἱ μὲν
 εἰσι ποτοὶ, οἱ δὲ οὐ ποτοὶ. Καὶ ποτοὶ μὲν, οἱ τῶν
 σταφυλῶν, καὶ τῶν ῥοιῶν, καὶ λοιπῶν ἄλλων πολ-
 λῶν· ἄποτοι δὲ, ἄλλων φυτῶν. Καὶ τινῶν μὲν εἰσι
 λιπαροὶ, ὥς οἱ τῆς ἐλαίας, τῶν πεύκης, καὶ τῆς κα-
 ρύας· τινῶν δ' οὐ. Καὶ τινῶν μὲν γλυκεῖς καὶ με-
 λιθεῖς, ὥς τῶν φοινίκων, καὶ τῶν συκῶν· καὶ τινῶν
 μὲν θερμοὶ καὶ ὀριμεῖς, ὥς τοῦ ὀριγάνου, καὶ τοῦ σινή-
 πιος· τινῶν δὲ πικροὶ, ὥς τοῦ ἁψινθίου, καὶ τῆς κεν-
 ταυρέας. Πάλιν τῶν καρπῶν οἱ μὲν εἰσι σύνθετοι,
 ἐκ σαρκῶν καὶ κόκκων καὶ λευμάτων, ὥς οἱ σίκυοι·
 τινὲς δὲ ἐκ χυμοῦ καὶ κόκκων, ὥς αἱ ῥοιαί. Καὶ τι-
 νὰ μὲν τοὺς φλοιοὺς ἔχουσιν ἐκτός, τὴν δὲ σάρκα ἐν-
 τὸς· τινὰ δὲ τὸ ὅσπου ἐντός, καὶ τὴν σάρκα ἐκτός.
 Τινὰ δὲ εἰσιν, οἷς παραντίκα γίνεται τὸ σπέρμα, καὶ
 τὸ περικάλυμμα ᾧ περικαλύπτεται, ὥς οἱ καρποὶ
 τῶν φοινίκων καὶ τῶν ἀμυγδάλων· τινῶν δ' οὐχί.
 Καὶ τινὲς καρποὶ εἰσι βρώσιμοι, καὶ κατὰ συμβεβη-
 κὸς ἄβρωτοι· καὶ τινὲς καρποὶ ἡμῖν μὲν ἄβρωτοι,
 ἄλλοις δὲ βρώσιμοι· ὥς ὁ ὑοσχάμος καὶ ὁ ἐλλέβορος,

ἀνθρώποις μὲν δηλητήριον, τροφή δὲ τοῖς ὄρνυξι. Πάλιν τινὲς τῶν καρπῶν εἰσιν ἐν θήκαις, ὥς οἱ κόκοι τοῦ κυάμου· τινὲς ἐν περικαλύμματι, καὶ ἐν λέμματι, οἷον ὑφάσματι τινὶ, ὥς ἐν σίτῳ εὐρίσκεται, καὶ τοῖς λοιποῖς. Καὶ τινὲς μὲν ἐν σαρκὶ εἰσιν, ὥς οἱ τῶν φοινίκων καρποί· τινὲς δὲ οἷον ἐν οἰκίσκοις πολλοῖς, καὶ ἐν λέμμασι, καὶ ἐν ἀστράκοις, ὥς τὰ κάρνα. Καὶ τινὲς μὲν ὀξέως πεπαινόνται, ὥς οἱ καρποὶ τῆς μορέας καὶ τῆς κεράσου· τινὲς δὲ βραδέως, ὥς πάντες οἱ καρποὶ οἱ ἄγριοι, ἢ οἱ πλειονες αὐτῶν. Καὶ τινὰ μὲν τῶν φυτῶν ὀξέως προάγουσι φύλλα καὶ καρπούς, τινὰ δὲ βραδέως· καὶ τούτων τινὰ τῷ χειμῶνι ἀκολουθοῦσι, πρὶν ἢ πεπανθῶσι. Καὶ πάλιν τὰ χρώματα τῶν φύλλων, καὶ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν οἷον ἐπ' αὐτοῖς ἑφασμάτων, λίαν εἰσὶ διάφορα. Τινὰ γὰρ τῶν φυτῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ ὁλότητι εἰσὶ χλοάζοντα. Καὶ τινὰ μὲν ἐκκλίνουσιν εἰς μελανίαν, τινὰ δὲ εἰς λευκότητα, καὶ τινὰ εἰς ἐρυθρότητα, διὰ τὴν θερμότητα τὴν ἐκκαίουσαν τὸν ἀέρα τὸν κεκραμένον μετὰ τοῦ προσγείου. Πάλιν τὰ σχήματα τῶν καρπῶν, [εἰ εἰσιν ἄγρια, καὶ] διαφόρων εἰσὶ θέσεων. Οὐ γὰρ πάντες οἱ καρποὶ γωνιώδεις, οὐδὲ πάντες διὰ γραμμῆς εὐθείας.

CAPUT VI.

Πάλιν τῶν ἀρωματοφόρων δένδρων, τινῶν μὲν ἡ ρίζα ἀρωματική ἐστιν, τινῶν ὁ φλοιός, τινῶν τὸ ξύλον. Ἄλλων τὰ μέρη ὅλα εἰσιν ἀρωματικά, ὥς τὸ βάλαμον. Πάλιν τῶν δένδρων τὰ μὲν γεννῶνται ἐκ σπερμάτων, τὰ δὲ δι' ἑαυτῶν. Καὶ πάλιν τὰ μὲν ἀπὸ ριζῶν ἐκσπῶνται καὶ μεταφυτεύονται, τὰ δὲ ἐκ

τοῦ φαιροῦ· τὰ δὲ, ἐκ τῶν κλάδων, ἢ διὰ τοῦ σπέρματος. Καὶ τινὰ μὲν δι' ἐαυτῶν κατὰ μικρὸν ἐκτείνονται, τινὰ δὲ ἐν τῇ γῇ. Καὶ τινὰ μὲν ἐν τοῖς δένδροις φυτεύονται, ὡς τὰ ἐγκεντριζόμενα. Ἔστι τὲ βελτίων ὁ ἐγκεντρισμός ὁμοίων εἰς ὁμοία. Ἔστι δὲ καὶ ἀναλογία ἄλλη τις, δι' ἧς ἀρίστως συμβαίνουσι τὰ ἀνόμοια, ὡς αἱ μηλείαι μετὰ τῶν ὀχνῶν. Ἐν δὲ τοῖς ὁμοίοις, ὡς συκῇ ἐν συκῇ, καὶ ἄμπελος ἐν ἄμπέλῳ, καὶ ἄμυγδαλῇ ἐν ἄμυγδαλῇ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐμφυλλισμός ἐν ἄλλοις διαφόροις γένεσιν, ὡς ἄρτεμισία εἰς ἄγριαν ἄρτεμισίαν, καὶ καλλιέλαιος εἰς ἄγριέλαιον, καὶ ἡ μορία εἰς πολλὰ δένδρα. Τῶν δένδρων πάλιν τὰ ἄγρια, καὶ τὰ κηπαῖα, καὶ πᾶν φυτὸν, οὐ προάγει σπέρμα ὁμοιον τῷ σπέρματι, ἐξ οὗ ἀνεφύη ἕκαστον. Τινὰ γὰρ κρεῖττον σπέρμα ποιοῦσι, τινὰ χεῖρον. Καὶ ἐκ τινῶν κακῶν σπερμάτων καλὰ δένδρα προβαίνουσιν, ὡς τὰ ἐξ ἄμυγδαλῆς πικρᾶς, καὶ ροιᾶς ὀξώδους. Τινῶν δένδρων πάλιν σπέρμα ἂν ἀσθενὲς γένηται, ἐκλείπει τὸ γενέσθαι καλὰ αὐτὰ, ὡς αἱ πεῦκαι καὶ οἱ φοίνικες. Οὐ προέρχονται δὲ ῥαδίως ἐκ σπέρματος κακοῦ καλὰ δένδρα, οὐδὲ ἐκ σπέρματος ἀγαθοῦ κακὰ δένδρα. Τὸ δὲ ἐκ πονηροῦ γενέσθαι ἀγαθόν, καὶ τὸ ἐναντίον, ἐν τοῖς ζώοις πολλάκις εὗρίσκεται. Πάλιν δένδρον τὸ ἔχον σκληρὸν λίαν τὸν φλοιὸν, στεῖρον ἀποκαθίσταται· εἰάν δὲ σχισθῇ ἢ ῥίζα αὐτοῦ, καὶ τῇ σχισμῇ λίθος ἐμβληθῇ, εὐφορον γίνεται. Ἐν δὲ τοῖς φοίνικιν ἂν φύλλα, ἢ ψῆνες, ἢ φλοιὸς τοῦ ἀρρέενος φοίνικος τοῖς φύλλοις τοῦ θήλεος συντεθείη, ἵνα πως συναφθῶσι, ταχέως πεπαίγονται οἱ καρποί. Κωλύεται δὲ καὶ ἡ πτώσις

αὐτῶν. Διακρίνεται δὲ ὁ ἄρῳρον ἀπὸ τοῦ θήλεος, ὅτι πρῶτως βλαστάνουσι τὰ τούτου φύλλα, αἱ εἰσι παρὰ τὰ τοῦ θήλεος σμικρότερα, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς εὐωδίας. Ἀλλαχοῦ δὲ ἐκ τινος τούτων, ἣ ἐκ πάντων συμβαίνει. Τυχὸν δὲ καὶ εἰ ἐκ τῆς εὐωδίας τοῦ ἄρῳρονος ἐπαγάγη τὴν ὁ ἄνεμος πρὸς τὸν θήλυν, πεπαίνονται καὶ οὕτως οἱ καρποὶ, ὥσπερ ὁπόταν τὰ φύλλα τοῦ ἄρῳρονος τῷ θήλει ἀπαιωρῶνται. Συκαὶ ὥσαύτως ἄγρια εἰς τὴν γῆν ξαπλωτῆσαι, συμβάλλονται τὰ πολλὰ ταῖς κηπαῖαις συκαῖς· τὰ βαλαύστια ταῖς ἐλαίαις συμβάλλουσι, ἅταν ὁμοῦ φυτεύονται.

CAPUT VII.

Πάλιν τῶν φυτῶν τινὰ μεταλλάττονται εἰς ἄλλο εἶδος, ὡς ἡ καρύα, ὅταν γηράσῃ. Λέγουσι πάλιν, ὡς ἡ καλαμίνθη μεταβάλλεται εἰς ἡδύοσμον· καὶ τὸ τράγιον δὲ τμηθὲν καὶ φυτευθὲν παρὰ τὴν θάλασσαν τυχὸν, ἔσται σισύμβριον. Φασὶ πάλιν ὡς ὁ σῖτος καὶ τὸ λῖνον μεταβάλλονται εἰς ἕτερον εἶδος. Βελένιον δὲ τὸ δηλητηριώδες, τὸ γινόμενον ἐν τῇ Περσίδι, μεταφυτεύομενον ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ, γίνεται βρώσιμον. Ὡσαύτως ἁμνυδαλῇ, καὶ ῥοιᾷ, μεταβάλλονται ἀπὸ τῆς ἰδίας κακίας διὰ γεηπονίαν εἰς τὸ χρηστότερον. Ἄλλ' αἱ ῥοιαί μὲν, χοιρείας κόπρου ἐμβεβλημένης ταῖς ῥίζαις, καὶ δι' ὕδατος ψυχροῦ καὶ γλυκεῖος ποτιζόμεναι, βελτιοῦνται· ἁμνυδαλαὶ δὲ, ἥλων ἐμπηγνυμένων αὐταῖς, καὶ κόμμεως διὰ πολλοῦ καιροῦ ἐντεῦθεν ἐκβαλλομένου, βελτιοῦνται. Πολλὰ δὲ φυτὰ ἄγρια διὰ ταύτης τῆς ἐπιτεχνήσεως γίνονται κηπαῖα. Τόπος δὲ καὶ γεηπονία σφόδρα τούτοις συμβάλλονται, καὶ μᾶλλον ὁ τοῦ ἔτους και-

ρός, οὐ χρήζουσι μᾶλλον οἱ φυτευταί. Πάλιν τῶν φυτῶν τὰ πλείονα φυτεύονται ἐν ἔαρι, ὀλίγα ἐν χειμῶνι καὶ φθινοπώρῳ, καὶ ὀλίγιστα ἐν θέρει, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ κυνᾶστρου. Ἐν ὀλίγοις δὲ τόποις γίνεται ἡ τοιαύτη φυτεία. Καὶ οὐδέποτε γίνεται, εἰ μὴ ἔκραιψ ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τήνδε τὴν ὥραν. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ οὐ γίνεται ἡ φυτεία, εἰ μὴ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Πάλιν τινὰ τῶν φυτῶν ἐκ τῶν οἰκείων ῥιζῶν φύλλα προβάλλονται, τινὰ ἐκ τῶν οἰκείων κόμμεων, ἢ ἐκ τῶν οἰκείων ξύλων. Καὶ τινὰ μὲν πλησίον τῆς γῆς, τινὰ δὲ πόρῳ, τινὰ ἐν μέσῳ. Καὶ τινὰ μὲν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ καρποφοροῦσι, τινὰ δὲ πλειστάκις, ἀλλ' οὐ πεπαινονταὶ οἱ καρποὶ, ἀπομένουσι δὲ ὁμοί. Καὶ τινὰ δένδρα εἰσὶν εὐφορα διὰ πολλῶν χρόνων, ὥς αἱ συκαῖ· τινὰ ἐν ἐνὶ καρποφοροῦσιν ἔτι, ἐν δὲ τῇ ἐτέρῳ ἀνακτῶνται ἑαυτὰς, ὥς αἱ ἐλαῖαι πολλοὺς κλάδους προβαλλόμεναι, οἷς καὶ περικαλύπτονται. Καὶ τινὰ μὲν τῶν φυτῶν εὐφορώτερά εἰσιν ἐν γῇ· τινὰ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου μᾶλλον καρποφοροῦσιν ἐν νεότητι, ὥς ἀμυγδαλαῖ, καὶ ὄχραι, καὶ αἰγείροι. Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν φυτῶν τῶν ἀγρίων καὶ τῶν κηπαίων, διακρίνεται δι' ἀρρένων καὶ θηλέων, ὅποταν ἕκαστον αὐτῶν γνωρισθῇ διὰ τῶν ἰδιωμάτων τῶν εὐρισκομένων ἐν αὐτοῖς· ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν ἐστὶ πυκνότερον, σκληρότερον, καὶ πολυκλονώτερον, ἥτιον ὑγρὸν, καὶ ταχύτερον εἰς πέπανσιν, καὶ φύλλα ἔχον διάφορα καὶ παραφυάδας. Τὸ δὲ θῆλυ, ἐπ' ἑλαττον ἔχει ταῦτα. Δεῖ τοίνυν, ὅταν κατανοήσωμεν ταῦτα, πάλιν στοχάσασθαι πῶς ἂν γνοιῖμεν τὰ δένδρα καθ' αὐτὰ, καὶ τὰ γένη καθ' αὐτά. Καὶ περὶ τῶν βοτανῶν

ὥσαύτως, πῶς ἂν κατανοήσωμεν ἃ εἶπον οἱ παλαιοί·
 πῶς, εἰς ἐπιμελὲς σκοπήσωμεν τὰς βίβλους αὐτῶν, ἃς
 ἔγραψαν, καὶ δυνηθεῖμεν διερευνῆσαι τοῦτον τὸν
 μυελὸν ἐρευνῆ συνοπτικῇ, καὶ γνωρίσαι βοτάνας τὰς
 ἐλαιώδεις, καὶ βοτάνας τὰς σπέρμα μόνον ἐχούσας,
 καὶ τὰς βοήθειαν χορηγούσας, καὶ τὰς ἱατρικὰς καὶ
 τὰς φθοροποιούς. Ὡσαύτως καὶ τὰ δένδρα μετὰ
 τῶν βοτανῶν. Πρὸς δὲ τὸ μαθεῖν καὶ τὰς αἰτίας
 αὐτῶν, ὁφείλομεν ζητῆσαι τὴν γένεσιν τούτων, πῶς
 τινὰ μὲν γεννῶνται ἐν τισὶ τόποις, ἐν ἄλλοις δ' οὐ·
 εἴ τι δὲ καὶ τὰς φυτείας αὐτῶν, καὶ τὰς ῥίζας, καὶ τὰς
 διαφορὰς τῶν χυλῶν, καὶ τῶν ὀσμῶν, καὶ τοῦ γάλα-
 κτος, καὶ τοῦ κόμμεως, καὶ τὴν χρηστότητα καὶ τὴν
 κακίαν ἐκάστων, καὶ τὰς διαμονὰς, πῶς τινῶν μὲν
 διαμένουσιν οἱ καρποὶ, τινῶν δ' οὐ· καὶ εἴ ἦν αἰτίαν
 τινῶν μὲν σήπονται συντόμως, τινῶν δὲ βραδείως,
 ἐρευνῆσαι τε καὶ τὰς ιδιότητας τῶν φυτῶν, καὶ μᾶλ-
 λον τῶν ῥιζῶν· καὶ πῶς τινῶν μὲν καρποὶ μαλθάσ-
 σονται, τινῶν δ' οὐ· καὶ πῶς τινὲς ἀφροδίτην προ-
 καλοῦνται, τινὲς δὲ ὕπνον, τινὲς δὲ καὶ διαφθείρουσι,
 καὶ πολλὰς ἄλλας διαφορὰς· καὶ πῶς τινῶν μὲν οἱ
 καρποὶ ποιοῦσι γάλα, τινῶν δ' οὐ.

LIBER II.

CAPUT I.

Τὸ δένδρον τρεῖς ἔχει δυνάμεις· πρώτην ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, δευτέραν ἐκ τοῦ γένους τοῦ ὕδατος, τρίτην ἐκ τοῦ γένους τοῦ πυρός. Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ ἐστὶν ἡ ἔκφυσις τῆς βοτάνης· ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἡ σύμπηξις· ἀπὸ τοῦ πυρός, ἡ ἔνωσις τῆς συμπῆξεως τοῦ φυτοῦ. Βλέπομεν δὲ πολλὰ τούτων καὶ ἐν τοῖς ὀστρακώδεσιν. Εἰσὶ γὰρ ἐν τούτοις τρία· πηλὸς, ἐξ οὗ γίνεται πλίνθος ὀστρακώδης· δεύτερον, ὕδωρ, ὅπερ ἐστὶ τὸ σιγρόν τὰ ὀστρακώδη· τρίτον, τὸ πῦρ, τὸ συνάγον τὰ μέρη αὐτοῦ, ἔστ' ἂν πληρωθείη δι' αὐτῶν ἡ ταύτου γένεσις. Ἡ φανέρωσις γοῦν ὅλης τῆς ἐνώσεως τούτων, ἀπὸ τοῦ πυρός ἐστίν, ὅτι ἀραιότης ἐνεστί τοῖς ὀστρακώδεσι κατὰ τὰ ἴδια μέρη. Καὶ ὁπόταν μίξη ταῦτα τὸ πῦρ, τελειοῦται ἡ ὕλη τοῦ ὑγροῦ, καὶ συγκολλῶνται τὰ μέρη τοῦ πηλοῦ, προέρχεται τε ξηρότης ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ὑγροῦ. Καὶ διὰ τὴν ἐπικράτειαν ἔπεται πέψις ἐν παντὶ ζῳῷ, καὶ φυτῷ, καὶ μετάλλοις. Πέψις γὰρ ἐστίν, ὅπου ὑγρότης καὶ θερμότης ἰδίως πέρατι ἀκολουθεῖ. Ἔστι δὲ τοῦτο ἐν τῇ πέψει τοῦ λίθου καὶ τῶν μετάλλων ἐκφανές· ἐν τῷ ζῳῷ δὲ καὶ τῷ φυτῷ, οὐχ οὕτως, ὅτι τούτων τὰ μέρη οὐκ εἰσὶν συμπεπηγότα εἰς ἓν, ὡς τῆς λίθους· καὶ ὅτι ἐκ τούτων καταρρόγή τις προβαίνει, ἐκ δὲ τῶν λίθων καὶ τῶν μετάλλων οὐκ ἔξεισι καταρρόγη, ἢ τις ἰδρώς. Τὰ γὰρ μέρη αὐτοῦ, οὐκ εἰσὶν ἀραιά· κἀντεῦθεν οὐδὲ τινα ἀπ' αὐτῶν ἐξέρχονται, ὡς ἀπὸ τοῦ ζώου καὶ τοῦ φυτοῦ περιττώματα οὐδὲ γίνεται ἐξοδός τις ἄλλη [ἢ] ἀπὸ τῆς ἀραιότητος. Ἐν

ὃ γὰρ ἀραιότης οὐκ ἔστιν, ἀπ' αὐτοῦ παντελῶς οὐδέν τι ἐξέρχεται. Διὰ τοῦτο στερεόν ἐστίν, εἰς ὃ ἀνξάνεσθαι ἢ οὐ πέφυκε. Καὶ γὰρ τὸ ἀνξάνεσθαι πεφυκὸς, δεῖται τόπου, ἐν ᾧ ἂν πλατυνθῇ καὶ περατωθῇ. Αἰθροὶ δὲ καὶ ὄστρακα, καὶ τὰ τοιαῦτα, αἰεὶ εἰσιν ἐν ταύτῳ, οὔτε ἀνξάνουσιν, οὔτε ἐκτείνονται. Πάλιν ποῖς φυτοῖς δευτέρῳ τρόπῳ ἔνεστι κίνησις, ἔνεστι καὶ ἐφέλκυσις, ἥτις ἐστὶ δύναμις ἐκ τῆς γῆς ἐφελκομένη τὸ ὑγρόν. Ἔστι τε τῇ ἐφελκύσει κίνησις, ἥτις ἔρχεται εἰς τόπον, καὶ τελειοῦται πως ἢ πέψις· καὶ διὰ τοῦτο, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ μικραὶ βοτάναι μᾶλλον ὥρα μᾶλλον ἡμέρας γεννῶνται. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ζώοις. Ἡ γὰρ ὕλη ἐν τοῖς ζώοις ἐστὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ διηρημένη. Οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ ἡ πέψις, εἰ μὴ ἐν χρήσει μάλιστα καὶ αὕτη. Ἡ ὕλη δὲ τοῦ φυτοῦ, τούτῳ ἐστὶ πλησίον, καὶ διὰ τοῦτο ὀξυτέρα ἐστὶν ἢ τούτου γένεσις· γεννᾶται δὲ καὶ ἀνξάνει, καὶ ὅπερ μᾶλλον ἐστὶ λεπτόν ἐν αὐτῷ, παρὰ τὸ πυκνόν. Τὸ γὰρ πυκνὸν πολυτρόπων δεῖται δυνάμεων, διὰ τε τὴν διαφορὰν τοῦ ἰδίου σχήματος, καὶ διὰ τὸ μῆκος τῶν μερῶν αὐτοῦ πρὸς ἄλληλα. Καντεῦθεν ὀξυτέρα καὶ φυτοῦ γένεσις, διὰ τὴν λεπτότητα ἐτέρου πρὸς ἕτερον, καὶ ταχυτέρα ἢ τελείωσις. Τὰ μέρη τῶν φυτῶν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰσὶν ἀραιὰ, ὅτι ἡ θερμότης αὐτῶν τὴν ὑγρότητα πρὸς τὰ ἄκρα τῶν φυτῶν ἐφέλκεται· διασπείρεται τε ἡ ὕλη ἡ θρεπτικὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη αὐτῶν· ὃ δὲ περιτενεύει, ἐκχεῖται. Ὡς περ δὲ ἐν τοῖς βαλανείοις ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα ἐφέλκεται, καὶ ταύτην εἰς ἀτμίδα μεταστρέφει· αὕτη δὲ κουφιζομένη, ὁπόταν περιτενεύῃ, μεταβάλλεται εἰς σταγόνας· οὐ-

τως καὶ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς τὰ περιττώματα ἀναβαίνουσιν ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἐπὶ τὰ ἀνώτερα, καὶ καταβαίνουσιν ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων ἐπὶ τὰ κατώτερα. Τοιοῦτοτρόπως δὲ καὶ οἱ ποταμοὶ οἱ ὑπὸ τὴν γῆν, γεννῶνται ἀπὸ τῶν ὀρέων. Ὅλη γὰρ αὐτῶν εἰσιν οἱ ὕετοί. Καὶ ὅταν πληθυνθῶσι τὰ ὕδατα, καὶ στενοχωρῶνται ἐντὸς, γίνεται ἐκ τούτων ἀτμὶς περιττὴ, ἥτις διὰ τὸν ἐντὸς συμπίεσμον σχίζει τὴν γῆν· καὶ οὕτω φαίνονται πηγαὶ καὶ ποταμοί, οἱ πρότερον μὴ φαινόμενοι, ἀλλ' ἐγκεκρυμμένοι τυγχάνοντες.

CAPUT II.

Ἐκτεθήκαμεν δὲ αἰτίας περὶ τῆς γενέσεως τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ τῷ περὶ μετεώρων, ἐν ᾧ εἶπομεν καὶ περὶ σεισμῶν, ὅτι πολλάκις δεικνύουσιν οὗτοι πηγὰς καὶ ποταμούς, οἱ πρότερον οὐκ ἐφαίνοντο· οἷον ὅτι σχίζεται ἡ γῆ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως· πολλάκις δὲ εὐρίσκομεν, ὅτι καὶ πηγαὶ καὶ ποταμοὶ συζεύγνυνται, ὅτε γίνεται σεισμός. Τοῦτο δὲ τῷ φυτῷ οὐ συμβαίνει, ὅτι ἀῆρ ἐν τῇ ἀραιότητι τῶν μερῶν αὐτοῦ ἐστὶ. Καὶ τούτου δὲ πάλιν σημεῖον, ὅτι σεισμός οὐδὲ ἐν τοῖς τόποις τοῖς ψαμμώδεσι πέφυκε γίνεσθαι, ἀλλ' ἐν τόποις πυκνοῖς· καὶ σκληροῖς, ὅποιοί εἰσιν οἱ τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ὀρέων. Καὶ γὰρ συμβαίνει σεισμός ἐν τοῖς τόποις τούτοις, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐστὶ στεφρὸν, καὶ οἱ λίθοι στεφρῆοι· τῇ φύσει δὲ τοῦ ἀέρος τοῦ θερμοῦ καὶ ξηροῦ, ἔνεστι τὸ ἀναβαίνειν ἐκ τῆς κουφότητος. Ὅτε γοῦν συνελθῶσι τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ κατακυριεύσῃ, συνωθοῦσι τὸν τόπον, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεται ἀπ' αὐτοῦ βιαία ἀνα-

θυμίαςις. Ἐὰν δὲ ὁ τόπος ᾗν ἀραιὸς, οὐκ ἂν ἐξήρ-
 χετο οὕτως, ἀλλ' ὥς ἐπὶ τῆς ψάμμου συμβαίνει. Ἐξέρ-
 χεται γὰρ καὶ ἐντεῦθεν ἀναθυμίαςις, ἀλλὰ κατὰ βρα-
 χύ· καὶ διὰ τοῦτο οὐ γίνεται σεισμός. Ἀπλῶς οὖν
 καὶ ἐν τοῖς στερεοῖς πᾶσι τοῦτο οὐ συμβαίνει, λέγω, τὸ
 κατὰ βραχὺ τὸν αἴρα ἐξέρχεσθαι. Συναγόμενα γὰρ
 τὰ μέρη τούτου, δύνανται τὴν γῆν σχίζειν· καὶ τοῦτο
 ἐστὶν αἰτία τοῦ σεισμοῦ ἐν σώμασι στερεοῖς. Ἐν τοῖς
 μέρεσι δὲ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, σεισμός οὐ γίνε-
 ται, ἀλλ' ἐν ἄλλοις πᾶσι, καὶ πλειστάκις, ἐν τε τοῖς
 ὀστρακώδεσι, καὶ ἐν ὑέλω, καὶ λοιποῖς μετάλλοις. Ἐν ᾧ
 γὰρ σῶματι ἐστὶ πολλὴ ἀραιότης, ἐνθα καὶ τὴν ἀνα-
 θυμίαςιν ἀναβαίνειν συμβαίνει. Ἐποκουφίζει γὰρ
 αὐτὴν ὁ αἴρ. Καὶ συχνάκις τοῦτο βλέπομεν, ὅταν
 βάλλωμεν χρυσὸν εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ ἄλλό τι βαρὺ, καὶ πα-
 ραυτίκα βυθίζεται· καὶ πάλιν ὅταν βάλλωμεν ξύλον
 ἀραιὸν ἢ βραχὺ, καὶ ἐπιπλέει, καὶ οὐ βυθίζεται.
 Ὅθεν οὐ διὰ τὰ φύλλα, οὐ καταδύεται τὸ καταδυό-
 μενον πολλάκις ξύλον, οὐδὲ διὰ τὸ ὑποκείμενον τὸ
 βαρὺ, ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν ἐστὶ στεφρῶν καὶ πυκνόν, τὸ δὲ
 ἀραιόν· τὸ δὲ ἀραιόν, παντάπαν οὐ βυθίζεται. Ἐβε-
 νος δὲ, καὶ τὰ αὐτῷ παραπλήσια, βυθίζεται, ὅτι μι-
 κρὰ ἐστὶν ἐντούτοις ἡ ἀραιότης· καὶ οὐδέ ἐστιν ἐν αὐτοῖς
 αἴρ ὁ δυνάμενος ταῦτα κουφίσει. Καταδύονται δὲ,
 ὅτι τὰ μέρη αὐτῶν λίαν εἰσὶ πυκνὰ καὶ στεφρᾶ. Πᾶν
 δὲ ἔλαιον, καὶ πάντα τὰ φύλλα, τοῦ ὕδατος ὑπερνή-
 χονται, καὶ τοῦτο ἤδη ἀποδεικνύομεν. Ἐγνώμεν γὰρ
 ὅτι ἐν τούτοις ἐστὶν ὑγρότης καὶ θερμότης· καὶ ἔθος
 τοῦ ὑγροῦ ἐστὶ τοῖς τοῦ ὕδατος μέρεσι συνάπτεσθαι.
 Ἡ δὲ θερμότης ποιᾷ ἀνάγεσθαι τὸ ὑγρὸν, καθὼς

παρέπεται ἐν τῷ καιρῷ τοῦ αἵρος. Ἔθος δὲ καὶ τοῦ ὕδατος, τὸ κουφίζειν πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπιφάνειαν. Ἔθος τῆς τοῦ αἵρος ἐπιφανείας, ὥστε ποιεῖν αὐτὸν ἀνέρχεσθαι. Τὴν δὲ ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, οὐδ' ὑπερβαίνει τὸ ὕδωρ. Ἡ γὰρ ὅλη ἐπιφάνεια αὐτοῦ, μία ἐστὶ μετὰ τῆς τοῦ αἵρος. Καὶ διὰ τοῦτο ἄνεσι καὶ τὸ ἔλαιον ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Εἰσὶ δὲ καὶ τινες λίθοι οἱ τοῦ ὕδατος ὑπερνήχονται, διὰ τὸ κενὸν μόνον τὸ ἐν τούτοις μείζον ὢν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, καὶ διὰ τὸν τόπον τοῦ αἵρος μείζον εἶναι τοῦ τόπου τοῦ σώματος τῆς γῆς. Φύσις γάρ ἐστι τοῦ ὕδατος, ὑπεράνω βαίνειν τῆς γῆς· τοῦ δὲ αἵρος, τὸ ὑπεράνω βαίνειν τοῦ ὕδατος. Ἡ τοῦ αἵρος τοίνυν φύσις, τοῦ ἐγκλεισμένου τῷ λίθῳ, ἀναβαίνει ἐπάνω τοῦ ὕδατος, καὶ τῷ ὅλῳ αἵρι συνάπτεται. Καὶ γὰρ ἕκαστον τὸ οἰκῆον ὁμοιον ἐφέλεται, καὶ συνακολουθεῖ ἢ φύσις τοῦ μέρους τῷ ὅλῳ ᾧ συζεύγνυται. Εἰ τοίνυν ἔσται τις ῥαχία κούφη, τὸ μὲν ἡμῖς αὐτῆς καταδύσεται ἐν ὕδασι, τὸ δὲ λοιπὸν ὑπερνήξεται, ὅτι μείζον ἐν αὐτῷ ὁ αἶρ τοῦ λοιποῦ σώματος τοῦ λίθου. Διὰ τοῦτο πάντα τὰ δένδρα βαρύτερά εἰσι τῶν τοιούτων λίθων. Οἱ ἐν τοῖς ὕδασι δὲ λίθοι, γίνονται ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ὑδάτων τῆς ἰσχυρᾶς. Γίνεται γὰρ πρῶτον ἀφρός, εἶτα συμπήγνυται οὗτος, οἷα γάλα τι λιπαρόν. Καὶ ὅτε τὸ ὕδωρ τῇ ψάμμῳ προστριβεται, συναθροίζει ἢ ψάμμος τὴν λιπότητα πῶς τοῦ ἀφροῦ, ξηραίνει τε αὐτὴν ἢ ξηρότης τῆς θάλασσης μετὰ περιτιτῆς τῆς ἀλυσκότητος· καὶ οὕτω συνάγονται τὰ μέρη τῆς ψάμμου, καὶ τῷ ἐπιμήκει τοῦ χρόνου γίνονται λίθοι. Ἡ δὲ ἄλωσις δὲ, ὅτι ἡ θάλασσα

ποιεῖ καθ' ἑαυτὴν ψάμμον, οὕτως ἐστίν. Ἄπαντα γῆ, οὐκ ἔστι γλυκεῖα. Ὅτε γοῦν στῇ ἐν αὐτῇ τι ὕδωρ, κωλύεται ὁ ἀήρ ἀλλοιωῶσαι αὐτό. Ἐἴτα χρονίζοντος τῷ τόπῳ τοῦ ἐμπεριειλημμένου ὕδατος, ἐπεὶ οὐ δύναται τοῦτο παρθεμοιωῶσαι ἑαυτῷ ὁ ἀήρ, (κυριεύουσι γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι τὰ μέρη τὰ γεώδη, ἃ εἰσιν ἄλυσκά) ἀνάγκη ἐπὶ πλέον θερμανθέντα κατὰ βραχὺ, καὶ ἄμφω ποιῆσαι πηλὸν ἔμφυτον. Τοῦτο δὲ οὐ δύναται γενέσθαι ἐν ὕδασι γλυκεροῖς, ὅτι κυριεύει ἐν τούτοις ἡ ξηρότης τῆς γῆς, καὶ ἡ μεταβάλλει τὸ ὕδωρ εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς, ἢ πλησίον αὐτῆς τοῦτο ποιῇ, καὶ ἐκάτερον ἀλλοιοῦται. Σκληρύνουσα δὲ ἡ σκληρότης τῆς γῆς κατὰ τὴν δύναμιν τῆς συμπήξεως αὐτῆς, τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὕδατος, διαιρεῖ τὸν πηλὸν εἰς ἴδια μέρη σμικρά· καὶ διὰ τοῦτο γίνεται ἡ γῆ ἡ τῇ θαλάττῃ πλησιάζουσα, ψαμμώδης. Οὕτως καὶ αἱ πεδιάδες, αἱ τινες οὐκ ἔχουσιν ὅπερ ἂν περικαλύψῃ αὐτάς ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἰσὶ τε καὶ μεμακρυσμέναι ἀπὸ ὕδατος γλυκεροῦ. Ξηραίνει γὰρ ὁ ἥλιος τὰ μέρη τῆς ὑγρότητας τῆς γλυκείας· ἀπομένει δὲ, ὅ ἐστιν ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς. Καὶ διότι ἐνδιατρίβει ὁ ἥλιος ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῷ ἀπερικαλύπτῳ, διαχωρίζονται τὰ μέρη τοῦ πηλοῦ, καὶ γίνεται ἐντεῦθεν ψάμμος. Τούτου δὲ σημεῖον ἐστίν, ὅτι [εἰ] ἐν τοιούτῳ τόπῳ βαθὺ κοιλαίνομεν, καὶ εὐρίσκομεν πηλὸν ἔμφυτον, καὶ ἔστιν οὗτος ῥίζα ψάμμου, καὶ οὐ γίνεται ψάμμος, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅτι ἔστι διατριβὴ τῆς κινήσεως τοῦ ἡλίου, ὥς ἔφημεν, καὶ μακρυσμὸς ὑπὸ ὕδατος γλυκεροῦ. Τοιοῦτοτρόπως τοητέον καὶ περὶ τῆς ἀλμυρότητος τῶν ὑδάτων τῆς

ARIST. DE PLANTIS.

L

θαλάσσης. Ἡ ῥίζα μὲν γὰρ πάντων τῶν ὑδάτων ἐστὶ γλυκερὰ, καὶ οὐκ ἄλλως συμβαίνει αὐτῇ ἀλμυρότης, εἰ μὴ κατὰ τὸν τρόπον τὸν λεχθέντα. Καὶ τοῦτο σημεῖον ἐστὶν αἰσθητὸν, ὅτι ἡ γῆ μὲν ἐστὶν ὑποκάτω τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπεράνω ἐξ ἀνάγκης, καὶ φυσικῶς· ἀντιὑθεῖν καὶ κυριώτερον συμβέβηκε τῷ ὕδατι τὸ εἶναι στοιχείω, παρὰ τῇ γῇ. Ἐφρόνησαν δὲ ἄνθρωποι στοιχεῖον εἶναι τὸ πάντων τῶν ὑδάτων πλεῖστον· πλεῖστον δὲ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης· καὶ διὰ τοῦτο καὶ στοιχεῖον πάντων ἐκρίθη τῶν ὑδάτων. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ φυσικῶς ὑπερέχον τῆς γῆς, καὶ λεπτότερον αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπεδείξαμεν ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ πάντως κουφότερόν ἐστι τὸ γλυκὺ τοῦ ἀλμυροῦ. Πλὴν λάβωμεν καὶ ὥς ἐν παραδείγματι δύο σκεύη ἴσα, καὶ θῶμεν ἐν αὐτοῖς ὕδωρ γλυκὺ, καὶ ὕδωρ ἀλμυρόν· μετὰ ταῦτα προσλάβωμεν ὥον· θῶμεν δὲ τοῦτο ἐν τῷ ὕδατι τῷ γλυκεῖ, καὶ αὐτίκα καταδύσεται. Μετὰ ταῦτα θῶμεν αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ὕδατι τῷ ἀλμυρῷ, καὶ ὑπερνήξεται, καὶ ἀναβήσεται ἐπάνω τῶν μερῶν τοῦ τοιούτου ὕδατος· διότι τὰ μέρη τούτου οὐ διαζεύγνυνται, ὥς τὰ μέρη τοῦ ὕδατος τοῦ γλυκεροῦ. Ἐκείνου μὲν γὰρ τὰ μέρη οὐ δύνανται ὑπομενεῖν, διὰ τὴν λεπτότητα, βάρος· τούτου δὲ, διὰ τὴν παχύτητα, δύνανται. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ καταδύεται τὸ ἐπιτεθὲν αὐτῷ. Οὕτω φυσικῶς ἐν τῇ νεκρᾷ θαλάσσῃ, οὕτα καταδύεται ζῶον, οὕτε γεννᾶται. Κυρμύει γὰρ ἡ ξηρότης ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν παντὶ ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ σχήματος τῆς γῆς. Φαίνεται τοίνυν ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ ὕδωρ τὸ παχὺ, ἐστὶν ὑποκάτω τοῦ μὴ πυκνός. Τὸ γὰρ παχὺ, ἐστὶν ἐκ τοῦ γένους τῆς

γῆς· τὸ δὲ λεπτόν καὶ ἁραιὸν, ἐκ τοῦ γένους τοῦ αἰ-
 ρος. Καὶ διὰ τοῦτο ὑπερέχει τὸ ὕδωρ τὸ γλυκὺ
 πάντων τῶν ὑδάτων. Ἐκείνο γὰρ ἐστὶν ὑπάρχον τῆς
 γῆς πορρωτέρω. Ἦδη τοιγαροῦν ἔγνωμεν, ὅτι τὸ
 ὕδωρ τὸ πορρωτάτω τῆς γῆς, φυσικὸν ἐστὶ· καὶ τὸ
 γλυκὺ τοῦ θαλαττίου ὑπερκεῖσθαι ἀπεδείξαμεν· καὶ
 φυσικὸν τοῦτο εἶναι, τῷ ῥηθέντι σημείῳ φανερόν καὶ
 ἀναγκαῖον ἐγένετο. Γεννᾶται δὲ τὸ ἅλας ἐν ἱσταμέ-
 νοις ὕδασι, οἷς τὸ γλυκὺ γίνεται ἄλμυρόν. Ἐπερ-
 βαίνει δὲ ἡ ἄλμυράτης τῆς γῆς, ἐκείνην τὴν ἄλμυρό-
 τητα. Ἀπομένει γὰρ ἐκείνη μὲν ἄηρ ἐγκακλισμένος,
 ταύτη δ' οὐ· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἐκεῖνο τῆς γῆς
 τὸ σῶμα, γλυκύτητός τινος κατὰ πάντα τρόπον μετέ-
 χον, εἰ καὶ τὸ γένος τοῦτο ἐξ ὕδατός ἐστιν, ὃ ἐξίρχεται
 ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ὡς ἰδρώς.

CAPUT III.

Πρὸς τούτοις ὀφείλομεν εἰδέναι, ὅτι καὶ αἱ βο-
 τάναι καὶ τὰ [τούτων] εἶδη, οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ ἐκ συν-
 θέσεως, καὶ οὐκ ἐξ ὕλης ἀπλῆς, ἀλλ' ὥσπερ ἐστὶν ἡ
 ἄλκυότης ἀπὸ τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης, καὶ τῆς
 οὐσίας τῶν ψάμμων. Αἱ ἀναθυμιάσεις γὰρ ἀναβαί-
 νουσαι, ὅταν συμπαγῶσι, δύνανται συμπεριλαβεῖν
 τὴν αἰτίαν τῆς τῶν βοτανῶν ὑπάρξεως. Καταπίπτει
 γὰρ ἄηρ ἐντεῦθεν, καὶ ὁρροῖζει τὸν τόπον, καὶ προ-
 ἐρχονται ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἀστέρων,
 τὰ εἶδη τῶν σπερμάτων. Ἦλη δὲ ἀναγκαῖα ἐστὶ τὸ
 ὕδωρ, εἰ καὶ διαφορὰ ἐστὶν ἐν τῷ γένει τοῦ ὕδατος.
 Τὸ γὰρ ἀνερχόμενον οὐκ ἐστὶν εἰ μὴ ὕδωρ γλυκὺ· τὸ
 δὲ ἄλμυρόν, βαρὺ ἐστὶ, καὶ οὐ συναναβαίνει τῷ γλυκεῖ·
 τὸ δὲ ὑπερβαῖνον, τοῦτο τὸ λεπτότερόν ἐστι τοῦ ὕδα-

τος. Ὁ δὴ ἂν ἐφεικυσθεῖη ὑπὸ τοῦ αἵρος, λεπτύνεται, καὶ ἐπιπλέον ἀναβαίνει· κἀντεῦθεν γίνονται πηγαὶ καὶ ποταμοὶ ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ εἰς πολὺ διατρέχουσι. Καὶ σημεῖον τούτου ἐστὶ φλέγμα καὶ αἷμα τὸ ἀνερχόμενον εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ὡσπερ γάρ τι ἐκ τῶν τροφῶν μετὰ τῆς ἀναθυμιάσεως ἀνέρχεται, οὕτω καὶ εἰς πάντα τὰ ὕδατα. Καὶ γὰρ καὶ τι τοῦ ὕδατος τοῦ ὀλυκοῦ ἄνεισι μετ' ἐκείνου ὃ ἐξήρανεν ἡ θερμότης, εἰς τὸ εἶδος τοῦ αἵρος, ὅς ἐστιν ἀκριβῶς ὑπεράνω παντὸς γλυκέος ὕδατος καὶ ἁλμυροῦ. Παράδειγμα δὲ τοῦ λόγου τούτου εὐρήκαμεν πολλάκις ἐν τοῖς βαλανείοις. Ὅταν γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ἁλμυρὸν καταλάβῃ θερμότης, λεπτύνει τὰ μέρη αὐτοῦ, ἀναβαίνει τε ἡ ἀναθυμίασις, ἣτις ἦν ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ βαλανείου, καὶ ἀναχωροῦσι τὰ πυκνὰ μέρη τῆς ὀλυκότητος μετὰ τοῦ ὑγροῦ τοῦ φυσικοῦ, (οὐδὲ γὰρ εἰσιν ἐκ τοῦ γένους τοῦ αἵρος) ἵνα ἀκολουθήσωσι τῇ ἀναθυμιάσει, ἣτις μία μετὰ τὴν ἄλλην προχωρεῖ ἄνω. Ὅταν γοῦν προχωρήσωσι πολλαὶ, καταπιέζεται ὁ ὄροφος· κἀντεῦθεν συνάγεται, καὶ συμπήγνυται, καὶ ἐπιστρέφει, καὶ κάτω στάζει τὸ ὕδωρ τὸ γλυκύν. Καὶ οὕτως ἐν πᾶσι τοῖς βαλανείοις τοῖς ἁλμυροῖς ἐστὶν ὕδωρ γλυκύν. Αἱ τοίνυν βοτάναι αἱ φυόμεναι ἐν τοῖς ὕδασι τοῖς ὀλυκοῖς, οὐκ ὀφείλουσιν ἔχειν πληθυσμὸν, διὰ τὴν ξηρότητα. Καὶ γὰρ τὸ φυτὸν δύο δεῖται, ὕλης λέγω καὶ τόπου, τῇ ἰδίᾳ φύσει ἁρμοζόντων. Ὅταν γοῦν τὰ τοιαῦτα δύο παρῶσιν ὁμοῦ, προκόπτει τὸ φυτόν. Ὅταν δὲ εὗρωμεν ὕλην ποῦρώτατ' αὐτῇ τῆς εὐκρασίας, ἐπικενῆς ἐστίν. Ἐμποδὼν γὰρ ἐστὶ τῷ εἶναι, τὸ ἐν τόπῳ εἶναι μὴ εὐκραεῖ. Ἐτι κοινῶς οὐχ

εὐρίσκομεν φυτὸν ἐν χιόνι, πλὴν βλέπομεν φυτὸν πο-
 τε φαινόμενον ἐν αὐτῇ, καὶ τινὰ ζῶα, ἐξαιρέτως
 ἔλμινθας. Οὗτοι γὰρ γεννῶνται ἐν τῇ χιόνι, καὶ φλό-
 μος, καὶ πᾶσαι βοτάναι πικραί. Ἄλλ' ἡ χιών οὐ ζη-
 τεῖ τὸ προχωρεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἂν μὴ καὶ συζευχθῇ
 πρὸς αἰτία ἐν αὐτῇ. Καὶ αὕτη ἐστίν, ὅτι ἡ χιών κατέρ-
 χεται ποτε ὁμοίᾳ καπνῷ, συμπήγνυσί τε ταύτην ἀνε-
 μος, καὶ συσφίγγει αἶῃρ. Πλὴν γίνεται καὶ ἀραιότης
 τις ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτῆς. Κατέχεται γὰρ ἐν τούτοις
 θερμὸν τι μέρος, καὶ μένει ἐξ αὐτοῦ ὕδωρ σεσημμένον.
 Ὅταν γοῦν ὁ αἶῃρ ὁ ἐγκεκλεισμένος πλείονος γένηται
 πλατύνσεως, καὶ ὁ ἥλιος παρουσιάσῃται, ἀποξόγγνυ-
 ται ὁ αἶῃρ ὁ συμπληθεὶς ἐν τῇ χιόνι, καὶ φαίνεται ἡ
 ὑγρότης ἡ σεσημμένη, ἣτις καὶ συμπήγνυται μετὰ τῆς
 θερμότητος τοῦ ἡλίου καὶ οὕτω φύονται τινες βοτάναι.
 Ἐὰν δὲ ἢ ὁ τόπος περικεκαλυμμένος, οὐ γίνονται ἐν αὐτῷ
 βοτάναι, ἀλλ' ἢ ἀνευφύλλων. Ἀπεχώρησε γὰρ ἀπ' αὐτοῦ
 ἡ εὐκρασία τῆς γῆς, ἡ ὁμογενὴς αὐτῇ· ὅθεν ἄνθη καὶ
 φύλλα ἐν βοτάναις σμικραῖς μεμιγμένα εὐρίσκονται ἐν
 τόποις κεκραμένοις καθαρῶς δι' αἶρος καὶ ὕδατος. Ἐν
 ἑτέροις δὲ μὴ τοιούτοις, σπάνια εἰσὶ τὰ ἄνθη, καὶ τὰ φύλ-
 λα τῶν φυτῶν τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ χιόνι. Ὅμοίως καὶ
 ἐν τόποις πολλοῖς ἄλμυροῖς καὶ ξηροῖς, ὥς ἐπιτοπλεῖ-
 στον, οὐ φαίνεται φυτὸν. Οὗτοι γὰρ οἱ τόποι πόρ-
 ρω εἰσὶν εὐκρασίας. Ἐλαττονεῖται γὰρ ἡ γῆ, ἐξ ἧς μα-
 κρὰν εἰσιν ὑγρότης καὶ θερμότης, ἅπερ εἰσὶ διὰ γλυ-
 κέος ὕδατος. Γίνεται δὲ ποτε ἡ γλυκερὰ γῆ νεκρά,
 καὶ τότε οὐ γεννῶνται ἐν αὐτῇ ὀξέως βοτάναι. Ἐν
 τόποις δὲ θερμοῖς, ὅπου ἔστιν ὕδωρ γλυκὺ, καὶ θερ-
 μότης πολλή, προφθάνει πέψις ἐκ τῶν δύο μερῶν, ἐκ

τῆς διαθέσεως τοῦ τόπου, καὶ μετὰ τοῦ αἵρος τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος. Ἡ δὲ πέψις τοῦ αἵρος ἐκ τῆς θερμότητός ἐστι τοῦ ἡλλου, τῆς ἐν ἐκείνῳ τῇ τόπῳ. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ ὄρη ἐφέλκονται ὑγρότητα, βοηθῶν τε αὐτοῖς καὶ ἡ θερμότης τοῦ αἵρος. Ἐπισπεύδει δὲ καὶ ἡ πέψις· καὶ διὰ τοῦτο φυτὰ, ὡς ἐπιτοπολὺ, ἐν τοῖς ὄρεσι φύονται. Ἐν δὲ ταῖς ψάμμοις νικᾷ, ὡς προέφημεν, ἡ ἀλμυρότης, καὶ ἀπομένουσιν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς ψάμμου ἀραιότητες ὅμοιαι πρὸς ἀλλήλας. Ὁ τοίνυν ἥλιος οὐκ ἔχει δύναμιν, ἵνα ἐν αὐταῖς ἀπαρτίσῃ καὶ βεβαιώσῃ συνέχειαν οὐσίας. Τῷ τοι καὶ φυτὰ ἐν αὐταῖς ὡς τὰ πολλὰ οὐ γίνονται· εἰ δὲ καὶ γίνονται, οὐ κατὰ εἶδη ἴδια καὶ διάφορα, ἀλλὰ κατὰ εἶδη ὅμοια πρὸς ἀλλήλα.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ φυτὰ ἃ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ὕδατος γεννῶνται, οὐκ ἄλλως γεννῶνται, εἰ μὴ διὰ τὸ πάχος τοῦ ὕδατος. Ὅταν γὰρ θερμότης ἀψῆται τοῦ ὕδατος, ἥτις ἄνω που οὐκ ἔχει πῶς ἂν κινηθεῖν, τότε προέρχεται ἐπ' αὐτῇ παρόμοιον τι νεφελῇ, ὀλίγον τε τοῦ αἵρος κατέχει, καὶ σήπεται τὸ τοιοῦτον ὑγρὸν, ἐφέλκεται τε αὐτὸ ἡ θερμότης, ἥτις ἐκτείνεται εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ὕδατος, καὶ γίνεται ἐντεῦθεν φυτὸν. Οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν, ὅτι ἡ ῥίζα ἐν τοῖς μέρεσιν ἐδράζεται τῆς γῆς, ἔχουσα μέρη διηρημένα. Οὐκ ἔχει δὲ πάλιν οὐδὲ φύλλα, ὅτι μακρὰν ἔστιν ἀπὸ τῆς εὐκρασίας, καὶ οὐδὲ τὰ μέρη αὐτοῦ εἰσὶ συμπεπηγότα. Τοῦτο δὲ τὸ φυτὸν, ὅλον εἰς ὁμοιότητα φύλλων γεννᾶται, [καὶ καλεῖται ἐπίπτερον.] Τῶν δὲ λοιπῶν φυτῶν τῶν ἐν τῇ γῇ, ἐπεὶ τὰ τῆς γῆς μέρη εἰσὶ συμπεπηγότα, καὶ

τὰ μέρη ἐξ ἀνάγκης τούτων εἰσὶ τοιαῦτα. Τὰ γοῦν φυτὰ, τὰ ἐν τῇ γῇ συμπεπηγότα, γίνονται ἐκ σήψεων ἐν τόπῳ ὑγρῷ καὶ καπνώδει. Αἱ γὰρ σήψεις κατέχουσιν αἶρα· καὶ ὅταν πληθύνωνται οἱ ὕετοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι, ὃ ἥλιος φαίνεται· ποιεῖ αὐτὰς, κατεπείγει τε ξηραίνεσθαι καὶ συμπήγνυσθαι, καὶ ἡ ξηρότης τῆς γῆς τὰς ῥίζας αὐτῶν ποιεῖ· καὶ γίνονται ἐντεῦθεν φυτὰ, καὶ μύκητες, καὶ ὕδνα, καὶ τὰ ὅμοια. Πάντα δὲ ταῦτα γίνονται ἐν τόποις θερμοῖς κατὰ λόγον, διότι ἡ θερμότης πείττει τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς, κατέχει τε ταύτην ὃ ἥλιος, καὶ γίνεται ἀναθυμίασις, καὶ ἐκτεῖνεται συμβαίνει ἡ ἀλλοίωσις εἰς φυτόν. Ὁμοίως καὶ ἐν πᾶσι τόποις (ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) θερμοῖς πληροῦνται ἡ τοῦ φυτοῦ ἀπάρτισις. Οἱ δὲ τόποι οἱ ψυχροὶ, εἰ καὶ οὗτοι τὸ ὅμοιον ποιοῦσι ποτὲ, πλὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου. Ὁ γὰρ ψυχρὸς αἴρ, τὸ θερμὸν συμπίεζει κάτω, συμπήγνυσί τε τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ ὁ τόπος ἐψησιν πάσχει μετὰ τῆς παρουσίας ὑγρότητος αὐτῷ. Τοῦ γοῦν περισσοῦ ὑγροῦ ξηρανθέντος, σχίζεται ὁ τόπος, καὶ ἐξέρχονται ἐξ αὐτοῦ φυτὰ. Ἐν τόποις δὲ γλυκεροῖς, ἐν οἷς τὸ ὕδωρ μὴ ἐπιπολὺ συμβαίνει χωρίζεσθαι, ὁπότεν ὁ αἴρ τῇ γῇ ἐγκλειόμενος ξηρανθῇ, ἡ ὑγρότης τε τοῦ ὕδατος συμπαγῇ, καὶ ὁ αὐτὸς αἴρ μείνη ἐν τοῖς ἐνδοτέρω τοῦ ὕδατος, ἐξέρχονται φυτὰ, ὥς τὸ νοῦφαρ τὸ ἱατρικόν, καὶ εἶδη βοτανῶν ἄλλα πολλῶν, καὶ σμικρῶν, ἃ δὴ τουτοτρόπως γεννῶνται. Πλὴν οὐκ εἰσὶν ἐκτεταμένα, διότι αἱ ῥίζαι αὐτῶν εἰσιν ἐπιπολαίως ἐν τῇ γῇ. Ἐν τόποις ὡσαύτως ἐν οἷς ὕδωρ θερμὸν τρέχει, πολλάκις φυτὰ γεννῶνται, διότι ἡ θερμότης τοῦ ὕδατος ἐφέλ-

κεται ἀναθυμιάσεις προσφάτους ἐπὶ τῆς γῆς, ἥ δὲ ψυχρὰ φύσις τῆς ὑγρότητος τοῦ ὕδατος, ὑποκάτω ἀπομένει, καὶ συμπήγνυται ὁ ἀήρ ἐν τούτῳ τῷ ὑγρῷ. Καὶ ὅταν πεφθῇ ἡ θερμότης τοῦ αἵρος, πάλιν ἐν τούτῳ γεννᾶται τὸ φυτόν, οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ ἐν καιρῷ πολλῷ. Αἱ βοτάναι δὲ αἱ μικραὶ, αἱ φαινόμεναι ἐν τόποις θειώδεσι, γίνονται ὅταν ἀνέμοι ὀξείως πνέωσιν, ἀντίπνοιάν τε ποιῶσι, καὶ ἀντιπλήττωσιν ἀλλήλους, καὶ ἐξεγεῖθῃ ἀήρ ὁ ἐν αὐτοῖς, καὶ θερμανθῇ ὁ τόπος, καὶ γίνηται ἐντεῦθεν πῦρ, καὶ μετὰ ταῦτα γεννηθῇ ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ βάρει ἀρσενίκιον, ὃ καταβαίνει ἐκ τῆς ἰλῦς τοῦ αἵρος, καὶ φέλλεται πῦρ μετὰ σήψεως· (τοῦτο γὰρ τὸ ἀρσενίκιον) τότε γὰρ γίνεται ἐκ τούτου φυτά. Οὐ πολλὰ δὲ ταῦτα προβάλλεται φύλλα, καθὼς προαπεδεξαμεν, ὅτι ἡ εὐκρασία ἐκ τούτων πόρρω ἐστίν. Ὅπερ δὲ φέρει, τρόφιμόν ἐστι φυτόν· ἐκείνο φύεται ἐν τόποις θερμοῖς, κούφοις καὶ ὑψηλοῖς, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ κλίματι τῷ τρίτῳ καὶ τῷ τετάρτῳ. Καὶ πάλιν ὁ δένδρον ποιεῖ τι ἐγγὺς τροφίμου, ἐκείνο γεννᾶται ἐν τόποις ὑψηλοῖς καὶ ψυχροῖς· καὶ διὰ τοῦτο πληθύνονται τὰ εἶδη ἐν τόποις τοιούτοις, διὰ τὴν ἐφέλκυσιν τοῦ ὑγροῦ, καὶ τὴν εὐκρασίαν τὴν ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου, ἐν ἡμέραις χειμεριναῖς. Ὅμοίως καὶ ὁ πηλὸς ὁ ἔμφυτος, ὀξείως προάγει φυτὰ πίονα. Ἡ συμπίλησις γὰρ τῆς ὑγρότητος τούτου ἐν τόποις γλυκεροῖς γίνεται, ὡς προειρήκαμεν.

CAPUT V.

Πάλιν τὸ φυτόν τὸ ἐν τοῖς λίθοις τοῖς στεφθεῖσι γενόμενον, μακρῷ χρόνῳ συμβαίνει. Ὁ γὰρ ἀήρ ὁ

ἐμπεριειλημμένος τούτοις, βιάζεται ἀναβῆναι. Ἐξο-
 δον δὲ μὴ εὐρίσκων, διὰ τὴν ἰσχυρότητα τῶν λίθων,
 ἐπαναστρέφει καὶ θερμαίνει ἑαυτὸν, ἐφίλκεται τε τὸ
 ὑγρὸν τὸ ἐναπολειφθὲν τοῖν λίθοις ἄνω, ἐξέρχεται τε
 ἀναθυμιάσις σὺν ὑγρότητι, ματὰ ἀναλύσεως σμικρο-
 τάτων μερῶν τῶν ἐν τοῖς λίθοις. Καὶ γὰρ πολλά-
 κισ ἔθος ἐστὶ τοῖς λίθοις, ἵνα βοηθῇ αὐτοῖς ὁ ἥλιος
 διὰ τῆς ἰδίας πέψεως. Καὶ οὕτω γεννᾶται ἐξ αὐτῶν
 φυτὸν· ὃ δὴ οὐκ ἀναβαίνει, ἐὰν μὴ πλησίον ἢ γῆς,
 ἢ ὑγροῦ. Ἡ γὰρ ὑπόστασις τοῦ φυτοῦ δεῖται γῆς,
 ὕδατος, καὶ αἰρος. Κατανοεῖσθω τοιγαροῦν τὸ φυ-
 τόν· καὶ εἰ ἔστι πλησίον τοῦ ἡλίου, ταχέως γεννᾶται·
 εἰ δὲ ἔστιν ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς, βραδύνει πάλιν τὸ
 φυτὸν, ἐν ᾧ κυριεύει ὕδωρ, οὐ παραχωρεῖ τῷ αἰερί ἀνα-
 βαίνειν· καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφεται. Ὅμοίως καὶ
 ἡ ξηρότης ὅταν κατακρατήσῃ, ἀναστρέφει ἡ φυσικὴ
 θερμότης εἰς τὰ ἄκρα, καὶ βύει τοῦ φυτοῦ τὰς ὁδοὺς,
 δι' ὧν οἱ πόροι· καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφεται τὸ
 φυτὸν.

CAPUT VI.

Καθολικῶς δὲ λόγῳ, πᾶν φυτὸν τεττάρων τινῶν
 δεῖται, σπέρματος διωρισμένου, τόπου ἁρμοδίου,
 ὕδατος συμμέτρου, καὶ αἰρος ὁμοίου. Ὅταν οὖν
 ταῦτα πάντα συντελεσθῶσι, γεννᾶται φυτὸν, καὶ αὐ-
 ξάνει· ὅτε δὲ ταῦτα ἀποχωρήσουσι, ἀσθενεῖ τῇ ἀπο-
 χωρήσει καὶ τὸ φυτὸν. Πάλιν τὸ φυτὸν τὸ προῖόν
 ἐν ὄρεσιν ὑψηλοῖς, εἰ ἔστι εἶδος, ἔστι προχειρότε-
 ρον καὶ προσφυέστερον εἰς ἰατρείαν· ὁ καρπὸς δὲ ὁ
 σκληρότερος εἰς πέψιν, οὐχ ὡς ἐπιτοπολὺ τρέφει.
 Τόποι δὲ ἀπομεμακρυσμένοι τοῦ ἡλίου, οὐκ εἰσι πολ-

λῶν βοτανῶν γεννητικοί. Ὅμοίως, εἴαν ὁ ἥλιος μακρότητα τῇ ἡμέρᾳ προσάγῃ ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ, καὶ κατακυριεύῃ τῆς ὑγρότητος, οὐκ ἔχει τὸ φυτὸν δυνάμεις φύλλα καὶ καρποὺς προάγειν. Τί δὲ καὶ περὶ τῶν φυτῶν χρῆ νοεῖν, ἃ γεννῶνται ἐν ὑδαρώδεσι τοποῖς; Ἐν τοῦτοις ὅτε τὸ ὕδωρ ἡρεμῇ, γίνεται καθάπερ ἰλὺς, καὶ οὐκ ἔστι δυνάμεις ἐν τῷ ἁέρι, ἵνα ὑποστήσῃ τὰ μέρη τοῦ ὕδατος. Κατέχεται γὰρ αὐτὸς ὁ ἄηρ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς, καὶ κωλύει τὴν παχύτητα τοῦ ὕδατος ἀναβαίνειν. Εἰ γοῦν πλημμυρήσῃ ἄνεμος ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, καὶ συσφιγχθῇ ἡ γῆ, συμπίσῃ τε ἑαυτὸν ὁ ἐμπεριελημμένος ἄηρ, καὶ συμπήξῃ ὁ ἄνεμος τὴν ὑγρότητα, προελεύεσται ἐκ ταύτης τῆς ὑγρότητος φυτὰ οὐ πολὺ διαφέροντα ἀλλήλων ἐν εἶδει καὶ σχήματι, διὰ τὴν διαμονὴν καὶ παχύτητα τοῦ ὕδατος, καὶ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου ἄνωθεν. Πάλιν περὶ τῶν φυτῶν ἃ εἰσιν ἐν τόποις ὑγροῖς, καὶ ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν φαίνεται ἐν τῇ ὄψει τῆς γῆς χλοάζουσα, λέγω, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ μικρά ἐστὶν ἡ ἀραιότης. Ὅταν οὖν ἐμπεσὼν ὁ ἥλιος κινήσῃ τὴν ἐν ἐκείνῳ ὑγρότητα, καὶ θερμάνῃ τὸν τόπον τῇ συμβαινούσῃ κινήσει, καὶ τῇ θερμότητι τῇ περιελημμένῃ τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς, (ὅπερ δὴ οὐ συμβαίνει ἐν οἷς οὐκ ἔχει τὸ φυτὸν ὅθεν ἂν αὐξηθῇ) καὶ ἡ ὑγρότης τῇ ἰδίᾳ ἐκτάσει διαχυθῇ, γίνεται καπνὸς ὑπεράνω τῆς γῆς, ὡς ὕφασμα χλοάζον. Κἀντεῦθεν γεννᾶται φυτὸν, μὴ ἔχον φύλλα, ὑπάρχον ἐκ τοῦ γένους τοῦ φυτοῦ τοῦ φαινομένου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος. Ἔστι δὲ μείζον ἐκείνου, διότι πλησίον ἐστὶ τῆς γῆς, εἰ καὶ οὐκ ἀναβαίνειν καὶ ἐπεκ-

τείνεσθαι δύνатаι. Πολλάκις δὲ καὶ ἐν φυτοῖς ἄλλο φυτὸν γεννᾶται, οὐ τοῦ αὐτοῦ εἶδους καὶ τῆς αὐτῆς ὁμοιώσεως, ἄνευ ῥίζης. Κινεῖται δὲ τοῦτο οὕτως· ὁπόταν φυτὸν πολλῶν ἀκάνθων ἐν πίοσι ὕδατι κινήσῃ, ἀνοίγονται τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ ἀνι-
κμᾶται ὁ ἥλιος τὰς ἐν αὐτῷ σήψεις, πέψιν τε ποιεῖ τού-
τῳ, καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει εἰς τὸν τόπον τὸν σεσημμένον
βοήθειαν χορηγᾷ μετὰ θερμότητος ἐνκράτου, κάντεῦ-
θεν αὐξάνει τὸ φυτὸν, ὡς δοκεῖν νήματα ἐκτείνεσθαι
εἰς ὅλον ἑαυτό. Καὶ τοῦτο ἰδίον ἐστὶ τοῖς φυτοῖς
τοῖς ἔχουσι πολλὰς ἀκάνθας. Τότε γοῦν γεννᾶται
ἡ λεγομένη λινόζωστις, καὶ τὰ ταύτῃ ὅμοια. Πᾶσαι
δὲ αἱ βοτάναι, καὶ εἴ τι αὐξάνει ἐπάνω τῆς γῆς, καὶ
ἐν τῇ γῇ, πρόεισιν ἕκ τινος ταύτων τῶν πέντε, αἱ εἰσι,
σπέρμα, καὶ ὑγρότης ἐξ ὕδατος, τόπος ἐπιτήδειος,
ἄηρ, καὶ φυτεία. Καὶ ταῦτα τὰ πέντε εἰσὶν, ὡς ἂν
εἴποι τις, ῥίζαι φυτῶν.

CAPUT VII.

Τριπλῶς δὲ ἡ τῶν δένδρων εὐπορία ἀκολουθεῖ.
Ἡ γὰρ προάγουσι τοὺς καρποὺς πρὸ τῶν φύλλων, ἡ
συνάμα τοῖς φύλλοις, ἡ μετὰ τὰ φύλλα. Ἔστι τοί-
νυν φυτὸν ὅπερ οὐκ ἔχει ῥίζαν ἢ φύλλα· ἐστὶ καὶ
ὅπερ φέρει φιτρὸν ἄνευ καρποῦ καὶ φύλλων, ὡς ἡ
λεγομένη χρυσοκόμη, ἡ χρυσίτις. Ἀλλὰ τὰ φυτὰ ἅ
καρπὸν πρὸ τῶν φύλλων προάγουσι, πολλὴν ἔχουσι
τὴν πιότητα. Ὅταν γοῦν ἐκταθῇ ἡ θερμότης, ἡ
οὕσα φυσικῶς τῷ φυτῷ, ταχύνει καὶ ἡ τούτου πέψις,
ῥώννυται τε καὶ ζεῖ ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ, κω-
λύει τε τὸν χυμὸν, ἵνα μὴ ἀναβαίῃ ἀπ' αὐτοῦ· κάν-
τεῦθεν προχωροῦσι καρποὶ καὶ φύλλα. Ἐν δὲ τοῖς

φυτοῖς ἃ ταχύτερα τὰ φύλλα προάγουσι, τί νοητέον ; Αἱ διαθέσεις τῶν ὑγρῶν εἰσι πολλαί. Ὅτε γοῦν ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἄρξεται διασπείρειν τὰ μέρη τοῦ ὕδατος, ἄνω ἐφέλκεται ὁ ἥλιος τὰ μέρη τῆς ὑγρότητος, καὶ βραδύνει ἢ πεπειρότης. Διότι ἡ πέψις τοῦ καρποῦ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἐν συμπήξει, καὶ προηγουνται τὰ φύλλα τῶν καρπῶν τῇ προσαγωγῇ τῆς πολλῆς ὑγρότητος. Πολλάκις δὲ συμβαίνει αὐτοῖς καὶ πιότης, ὅποταν ἡ ὑγρότης ἐν τῷ φυτῷ πέψιν λάβῃ καὶ ἀναβῇ ἐξ αὐτῆς αἰμίς πυκνῇ, καὶ ἐλκύσῃ αὐτὴν ὁ ἀήρ μετὰ τοῦ ἡλίου. Τότε γὰρ ἐξέρχεται ἐκ τῆς ὑγρότητος ἐκείνης καὶ πιότης, καὶ καρπὸς, καὶ φύλλα μιᾷ ἐκθέσει. Οἱ παλαιοὶ δὲ σοφοὶ τὰ φύλλα πάντα καρποὺς εἶναι διεβεβαιοῦντο. Ἰστέον οὖν, ὥς ὅποταν ἡ ὑγρότης τόση ἔσθι, ὥστε μὴ πεπαίνεσθαι, μηδὲ συμπήγνυσθαι διὰ τὴν ἐκ τοῦ αἰρος ἀνάπτυξιν, καὶ τὴν ἀνωθεν σπουδὴν τῆς ἐφελκύσεως τοῦ ἡλίου, τότε ἡ ὑγρότης αὕτη, εἰς ἣν οὐκ ἐνηργήθη πέψις, ἀλλοιοῦται εἰς φύλλα· ἃ δὴ οὐκ ἔχουσιν ἄλλον σκοπὸν, εἰ μὴ τὴν ἐφέλκυσιν τῆς ὑγρότητος, καὶ ἵνα ὥσι καὶ περικαλύμματα τῶν καρπῶν ἀπὸ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἡλίου· οὐ τοίνυν ὁμοίως δεῖ ἵνα τὰ φύλλα ὥσιν, ὥς οἱ καρποὶ. Ὁ γὰρ χυμὸς ὁ ἀναβαίνων, ἀλλοιωθεὶς, οὗτος ἐστὶ τὰ φύλλα, ὥς εἵπομεν. Τοιουτρόπως ἐστὶν ἡ κρίσις καὶ ἐν ταῖς ἐλαταῖς, αἱ πολλάκις στερίσκονται τῶν ἰδίων κασιῶν. Ὅποταν γὰρ ἡ φύσις πέψιν ποιήσῃ, ἀναβαίνει πρώτως ἐκ τῆς λεπτότητος, ὅπερ οὐκ ἐπέφθη ἐκ τῆς θερμότητος. Ἔστιν οὖν αὕτη ἡ ὑγρότης φύλλα· ἡ δὲ πέψις, ἔστιν ἄνθος. Ὅταν δὲ τελειωθῇ τῷ δευτέρῳ ἔτι ἡ πέψις,

γεννῶνται καρποὶ, καὶ ἐκβαίνει εἰς τέλος ἡ ὕλη κατὰ τὸν τόπον τὸν ἐν αὐταῖς. Αἰ ἄκανθαι ὡσαύτως εἰσὶν ἐκ τοῦ γένους τῶν φυτῶν, οὐ μὴν τῆς αὐτῆς φύσεως. Λέγω οὖν, ὅτι ἐν τῷ φυτῷ ἐστὶν ἀραιότης, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστὶ πέψις, καὶ ἀναβαίνει ὑγρότης ψυχρὰ, καὶ μετ' αὐτῆς βραχυῖα διάκρισις, διερχομένη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀραιότητι, ποιεῖ γοῦν ταύτην συμπήγνυσθαι ὁ ἥλιος, κἀντιεῦθεν εἰσὶν αἱ ἄκανθαι. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν ἐστὶ πυραμοειδές. Ἔστι γὰρ ἡ βάσις αὐτῶν ἀρχομένη ἀπὸ παχέος, καὶ προχωροῦσα εἰς ἰσχνόν. Τοῦτο δὲ γινέται, διότι καταβραχὺ ὁ ἀήρ ἐπεκτεινόμενος τῷ φυτῷ, αὐξάνει τὰ μέρη αὐτοῦ, μετ' ἐπιτάσεως τῆς ὑλικῆς. Τοιοῦτοτρόπως καὶ πᾶν δένδρον ἢ φυτὸν γίνεται, οὗ ἡ κεφαλὴ ἐστὶ πυραμοειδής.

CAPUT VIII.

Ἡ χλοάζουσα δὲ χροιά, ὀφείλει εἶναι πρᾶγμα κοινότατον ἐν τοῖς δένδροις· βλέπομεν γὰρ, ὅτι ὡς περ κοινή ἐστὶν ἡ λευκότης ἐντὸς, οὕτως καὶ ἡ χλοερότης ἐκτὸς. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὕλη χρῶνται πλησιωτέρα, καὶ μᾶλλον πεπεμένη. Αἰ τοίνυν ἵνα ἡ χλοερότης ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς, ὅτι αἱ ὕλαι ἔλκουσι καὶ ἀραιοῦσι τὸ ξύλον τοῦ δένδρου, βραχυῖαν τε ἡ θερμότης πέψιν ἐργάζεται, καὶ ἀπομένει ἐκ αὐτῆς ὑγρὸν, ὃ φαίνεται ἔξωθεν. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ χλοερότης ἡ ἐν τοῖς φυτοῖς, ἐὰν μὴ μείζων ἢ πέψις γένηται. Ὀφείλει δὲ εἶναι μέση ἐν τοῖς φύλλοις καὶ ἐν τοῖς ξύλοις τῇ δυνάμει. Ἢ δὲ χλοερότης οὐ φθίρεται, ἐὰν ἡ ὑγρότης ἐν αὐτῇ, ἣτις ἐστὶν ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς. Ἐξ ἀμφοτέρων γοῦν τούτων, ἡ χροιά γίνεται ἡ χλο-

ρά. Τούτου σημείον, ὅτι οἱ φλοιοὶ τοῦ δένδρου, ὅταν ξηραίνηται αὐτὸ, μελαίνονται, ἐντὸς δὲ εἰσι λευκοί. Ἐν τοῖς δένδροις γοῦν μεταξὺ τῶν δύο χρωμάτων, χρῶμα χλοερὸν γίνεται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτῶν. Τοῦ δὲ σχήματος τῶν φυτῶν, τρεῖς εἰσι τρόποι. Τινὰ γὰρ ἄνω προχωροῦσι, τινὰ κάτω, τινὰ μέσον. Τὰ μὲν οὖν ἄνω ἐκτεινόμενα, ἔχουσιν αἰτίαν, ὅτι ἡ φύσις αὐτῶν φαίνεται ἐν τῇ ἐντεριώνῃ, καὶ ἔλκει τὴν θερμότητα, καὶ συμπιέζει ἐν ἑαυτῇ τὸν ἀέρα τὸν ὄντα ἐν ταῖς ἀραιότησιν αὐτῆς. Πυραμιδοῦνται δὲ, ὥσπερ πυραμιδοῦται τὸ πῦρ ἐν ταῖς ἰδίαις ὕλαις, καὶ κουφίζεται. Ὅσα δὲ κάτω ἐκτείνεται, τούτων οἱ πόροι συμπήγνυνται. Ὅταν γὰρ πέψις γένηται, τότε ἡ ὕλη πυκνοῦται τοῦ ὑγροῦ, ἐν ᾧ ἔστιν ἡ ἐντεριώνῃ. Κἀντεῦθεν ἐκπορεύεται μὲν τὸ λεπτὸν ἄνω, ἐπαναστρέφει δὲ τὸ ὑγρὸν πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα κάτω. Κινεῖ γὰρ ταύτην ἡ οἰκεία βαρύτης. Ἄ δὲ φυτὰ μέσον τῶν δύο εἶσιν, ἔχουσιν οὕτως. Λεπτύνεται τὸ ὑγρὸν, ὅτι ἡ φύσις τῆς εὐκρασίας γειτνιαῖ τῇ πέψει, εἰς τε καὶ οἱ πόροι μέσοι, καὶ ἡ ὕλη ἐπεκτείνεται καὶ ἄνω καὶ κάτω. Ἔστι δὲ ἡ μὲν πρώτη πέψις, ὑπὸ τὸ φυτόν· ἡ δὲ δευτέρα, ἐν τῇ ἐντεριώνῃ, ἥτις ἐξέρχεται μὲν ἀπὸ τῆς γῆς, ἔστι δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φυτοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα γίνεται ἡ διαίρεσις, ἥτις συμβαίνει ἀπὸ τῆς δευτέρας, οὐκ ἀπὸ τῆς πρώτης πέψεως. Ἡ δὲ τρίτη πέψις, ἐστὶν ἐν τῷ ζώῳ. Οὐ γὰρ γίνεται αὕτη ἡ πέψις, εἰ μὴ διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς φύσεως τῶν μελῶν, καὶ τὴν διάστασιν τῶν φυσικῶν πρὸς ἄλληλα. Τὰ δὲ φυτὰ, γείτονά εἰσι πρὸς ἑαυτὰ, καὶ διὰ τοῦτο πληθύνονται ἐν πολλοῖς τόποις. Ὡς ἐπὶ

τὸ πλεῖστον δὲ, ἡ ὕλη τῶν φυτῶν κάτω ἐκτείνεται.
 Ταῦτα σχήματα τοίνυν τῶν φυτῶν εἰσιν ἐν τῇ φύσει κατὰ
 τῇ πόσότητι τῶν σπερμάτων, τὰ ἄνθη δὲ τῶν φυτῶν,
 καὶ οἱ καρποὶ, εἰσιν ἐν ταῖς ὑγρότησι, καὶ ἐν ταῖς
 ὕλαις. Κεῖται τοίνυν ἡ πρώτη κίνησις καθολικῶς,
 καὶ ἡ πέψις ἐν πᾶσι τοῖς ζώοις, καὶ οὐκ ἀποχωροῦσιν
 ἀπ' αὐτῆς πάντα τὰ ζῶα. Ἐν τοῖς φυτοῖς δὲ ἐστὶν ἡ
 πρώτη πέψις, εἴτα ἡ πέπανσις κατὰ τὴν τροφήν αὐ-
 τῶν. Ἐκαστον οὖν δένδρον ἀναβαίνει ἀεὶ, ἔστ' ἂν
 πληρωθῇ. Αἰτία δὲ αὕτη ἐστίν, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν
 ζώων ἐκαστου τὸ μῆκος, πλησίον ἐστὶ τοῦ ἰδίου πλά-
 τος· ἐν τῷ φυτῷ δὲ πόρρω, ὅτι ἡ ῥίζα αὐτοῦ, ἤγουν
 τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, σπεύδουσιν εἰς ἀνάβασιν, ἵνα
 δημιουργηθῇ τὸ φυτόν. Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν φυτῶν
 ἐν τοῖς κλάδοις, ἐστὶν ἐκ τῆς περιττῆς ἀραιότητος.
 Ὅταν γὰρ συμπίεσθῶσιν οἱ χυμοὶ, θερμαίνεται ἡ φύσις,
 καὶ σπεύδει εἰς τὴν πέψιν, κἀντεῦθεν ἐντυποῦν-
 ται οἱ κλάδοι, καὶ φαίνονται τὰ φύλλα, ὡς προσι-
 πομεν.

CAPUT IX.

Τὰ δὲ τῶν δένδρων φύλλα, πίπτειν ἐστὶ διὰ τὴν
 ἐπιφορὰν τῆς ὀξείας ἀραιότητος. Ὅταν γὰρ πεφθῇ ἡ
 ὑγρότης μετὰ τῆς ὕλης, πυραμιδοῦνται, καὶ μετὰ ταῦ-
 τα κατειαίνουσι. Καὶ ὅταν φανῇ ἡ ὕλη τῇ πέψει
 πεπληρωμένη, τότε τελείως βύονται τὰ ἄκρα τῶν πό-
 ρων ἄνω. Καὶ διὰ ταῦτα ἐπεὶ τὰ φύλλα οὐκ ἔχουσιν
 ὕλην, ξηραίνονται καὶ πίπτουσιν. Ἐὰν δὲ συμβῇ τὸ
 ἐναντίον ὧν εἵπομεν, οὐ πίπτει τὸ φυτόν εἰς στέρησιν
 τῶν ἰδίων φύλλων. Ὅταν δὲ πάλιν κινήσῃ τὸ φυτόν
 ψυχρότης, θερμαίνει αὐτὸ ἡ ἐγκλεισμένη τούτῳ θερ-

μότης, καὶ ἡ φανέρωσις τῆς ψυχρότητος γίνεται ἐκ-
 τὸς ἐν τοῖς ἄκροις αὐτοῦ, καὶ ἀποτελοῦνται. ἐντεῦθεν
 φύλλα γλαυκὰ, καὶ οὐδὲ πίπτουσιν, ὥς οὐδὲ ἐπὶ τῶν
 ἐλαίων καὶ τῶν μυρσινῶν, καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅποταν
 δὲ ἔχῃσι τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτὰ δύναμιν τοῦ ἔλκειν
 σφοδρῶς, γίνεται καρποφορία ὁμοῦ· ἥτις συμβαί-
 νει, ὅτι χρεῖται ἡ φύσις πέψει κατὰ διαδοχὴν συχνῇ,
 καὶ ἐν ἐκάστη πέψει καρπὸν προάγει πολύν. Καὶ
 διὰ τοῦτο τινὰ φυτὰ καὶ πολλάκις ἐν τῷ χρόνῳ καρ-
 ποφοροῦσι. Τὸ δὲ φυτὸν ὅπερ ἐστὶν ὥς ἡ φύσις
 τοῦ ὕδατος, μόλις καρποφορεῖ, διὰ τὴν ἐπικράτειαν
 τῆς ὑγρότητος αὐτοῦ, καὶ τὸν πλατυσμὸν τῶν ἰδίων
 πόρων, καὶ τὴν ἀπορροήν τῶν ἰδίων ῥιζῶν. Ὅτε δὲ
 ἰσχυροποιηθῇ τὸ θερμὸν, ταχύνεται ἡ τούτου πέψις,
 καὶ λεπτύνεται ἡ ὑγρότης, καὶ συμπήγνυται· [οὐδ'
 αὐτως πάλιν γίνεσθαι συμβαίνει·] καὶ τοῦτο εὐρί-
 σκεται ἐν πάσαις ταῖς βοτάναις ταῖς λεπταῖς, ἀλλὰ δι'
 καὶ ἐν τισι λαχάνοις. Φαιότης δὲ γίνεται ἐν τό-
 ποις σφόδρα θερμοῖς, καὶ ἔστιν ἐν τούτοις ὀλίγος
 καρπὸς ἐκ τῆς ὑγρότητος, διότι εἰσὶ στενοὶ οἱ πόροι.
 Ὅταν γοῦν θελήσῃ ἡ φύσις πέψιν ποιῆσαι, μὴ ἔχον-
 σαν ὑγρότητα ἀρκοῦσαν τῇ ὕλῃ, τότε γίνονται οἱ πό-
 ροι στενότεροι. Ἐπαναστρέφει γοῦν ἡ πέψις, καὶ
 συνεχῇ ταύτην ποιεῖ ἡ θερμότης, καὶ φαίνεται τότε
 τὸ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος ἐν χρώματι. Καὶ ὅτε
 τοῦτο τοιοῦτοτρόπως γένηται, τότε τὸ ξύλον φθάνει
 γίνεσθαι μέλαν, καὶ πᾶν τὸ πλησιάζον τοῦ φαιοῦ·
 καὶ τοῦτο ἔστιν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ ἐβένου καὶ τῆς πελέας.
 Ὁ δὲ ἔβενος καταδύεται ἐν τῷ ὕδατι, ὅτι τὰ μέρη αὐ-
 τοῦ εἰσι συμπεπηγότα, καὶ οἱ πόροι στενοὶ, καὶ ἀῆρ

οὐκ εἰσέρχεται ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐκ τῶν ξύλων τῶν λευκῶν βυθίζεται, ἔστι διὰ τὴν στενότητα τῶν πόρων καὶ τὴν περιττότητα τῆς ὑγρότητος, τῆς βυσύσης τοὺς πόρους, ὥστε μὴ ἐξέρχουθαι ἀπ' αὐτῶν αἶρα. Τὸ δὲ ἄνθος, ἐκ λεπτῆς ὕλης μόνον ἐστίν, ὅταν ἄρξηται ἢ πέψις· καὶ διὰ τοῦτο προηγείται τοῦ φυτοῦ, ὡς ἐδείξαμεν. Ἐντεῦθεν οὖν δεικνύομεν καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὰ φυτὰ ἐκφέρουσι φύλλα πρότερον, εἰτα καρπούς. Ὁ δὲ ἐν τῷ φυτῷ τῷ ἔχοντι στενοὺς πόρους γίνεται χρώμα, ἔσται ἐν χρώματι σαπφειρίῳ, καὶ διότι συμπίσσονται αὐτοῦ τὰ μέρη εἰς λευκότητά τινα. Ὅταν δὲ εἰς εὐκρασίαν φθάσῃ, ἔστι γλαυκόν. Διότι δὲ τινὰ φυτὰ ἄνθη οὐκ ἔχουσιν, ἔστιν ἡ αἰτία, ὅτι ὡς ἐπιτοπλιῆστον γίνεται τοῦτο διὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς λεπτότητα καὶ τραχύτητα καὶ παχύτητα. Οὐκ ἔχουσι δὲ ἄνθη φοίνικες, συκαὶ, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Τὰ δὲ φυτὸν τὸ παχεῖς ἔχον φλοιοὺς, ἐκτείνεται κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ὑγρότητος, καὶ τὴν συνώθησιν τῆς θερμότητος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐν τῇ πεύκῃ καὶ τῷ φοίνικι. Τὸ δὲ φυτὸν τὸ γάλα ἐκβάλλον, ἔχει τοῦτο ἐν τῷ μίσῳ. Ἔστι τε ἡ θερμότης ὑποκάτω ἰσχυροτέρα, καὶ μένει ἐκεῖ πιότης. Ὅποταν οὖν ἄρξηται ἡ θερμότης πέτειν, στρίφεται ἡ πιότης ἐς τὴν οἰκίαν ὑγρότητα, καὶ συμπήγνυσι ταύτην συμπήξει βραχεῖα. Καὶ θερμαινομένου τοῦ τόπου, γίνεται ἡ ὑγρότης λιπαρά, ὅμοια γάλακτι, ἐγείρεται τε ἀναθυμιάσις ἀπὸ τῆς ὑγρότητος, τῆς ἐλκούσης τὸ γάλα ἐκεῖνο εἰς τὰς ἀκρότητας, καὶ κατέχει ἡ ὑγρότης τὴν θερμότητα τὴν φαινομένην, καὶ οὕτω συμπήγνυται τὸ γάλα· φύσις

μότης, καὶ ἡ φανέρωσις τῆς ψυχρότητος γίνεται ἐκ-
 τὸς ἐν τοῖς ἄκροις αὐτοῦ, καὶ ἀποτελοῦνται. ἐντεῦθεν
 φύλλα γλαυκὰ, καὶ οὐδὲ πίπτουσιν, ὥς οὐδὲ ἐπὶ τῶν
 ἐλαίων καὶ τῶν μυρσινῶν, καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅποταν
 δὲ ἔχῃσι τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτὰ δύναμιν τοῦ ἔλκειν
 σφοδρῶς, γίνεται καρποφορία ὁμοῦ· ἥτις συμβαί-
 νει, ὅτι χρηται ἡ φύσις πέψει κατὰ διαδοχὴν συχνῇ,
 καὶ ἐν ἐκάστη πέψει καρπὸν προάγει πολύν. Καὶ
 διὰ τοῦτο τινὰ φυτὰ καὶ πολλάκις ἐν τῷ χρόνῳ καρ-
 ποφοροῦσι. Τὸ δὲ φυτὸν ὅπερ ἐστὶν ὡς ἡ φύσις
 τοῦ ὕδατος, μόλις καρποφορεῖ, διὰ τὴν ἐπικράτειαν
 τῆς ὑγρότητος αὐτοῦ, καὶ τὸν πλατυσμὸν τῶν ἰδίων
 πόρων, καὶ τὴν ἀπορρόησιν τῶν ἰδίων ῥιζῶν. Ὅτε δὲ
 ἰσχυροποιηθῇ τὸ θερμὸν, ταχύνεται ἡ τούτου πέψις,
 καὶ λεπτύνεται ἡ ὑγρότης, καὶ συμπήγνυται. [οὐδ'
 οὕτως πάλιν γίνεσθαι συμβαίνει.] καὶ τοῦτο εὐρί-
 σκεται ἐν πάσαις ταῖς βοτάναις ταῖς λεπταῖς, ἀλλὰ δὴ
 καὶ ἐν τισι λαχάνοις. Φαιότης δὲ γίνεται ἐν τό-
 ποις σφόδρα θερμοῖς, καὶ ἐστὶν ἐν τούτοις ὀλίγος
 καρπὸς ἐκ τῆς ὑγρότητος, διότι εἰσὶ στενοὶ οἱ πόροι.
 Ὅταν γοῦν θελήσῃ ἡ φύσις πέψιν ποιῆσαι, μὴ ἔχον-
 σαν ὑγρότητα ἀρκοῦσαν τῇ ὕλῃ, τότε γίνονται οἱ πό-
 ροι στενότεροι. Ἐπαναστρέφει γοῦν ἡ πέψις, καὶ
 συνεχῇ ταύτην ποιεῖ ἡ θερμότης, καὶ φαίνεται τότε
 τὸ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος ἐν χρώματι. Καὶ ὅτε
 τοῦτο τοιοῦτοτρόπως γένηται, τότε τὸ ξύλον φθάνει
 γίνεσθαι μέλαν, καὶ πᾶν τὸ πλησιάζον τοῦ φαιοῦ·
 καὶ τοῦτο ἐστὶν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ ἐβένου καὶ τῆς πετελέας.
 Ὁ δὲ ἔβενος καταδύεται ἐν τῷ ὕδατι, ὅτι τὰ μέρη αὐ-
 τοῦ εἰσι συμπεπηγότα, καὶ οἱ πόροι στενοὶ, καὶ ἀήρ

οὐκ εἰσέρχεται ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐκ τῶν ξύλων τῶν λευκῶν βυθίζεται, ἔστι διὰ τὴν στενότητα τῶν πόρων καὶ τὴν περιττότητα τῆς ὑγρότητος, τῆς βουούσης τοὺς πόρους, ὥστε μὴ ἐξέρχουθαι ἀπ' αὐτῶν αἶρα. Τὸ δὲ ἄνθος, ἐκ λεπτῆς ὕλης μόνον ἐστίν, ὅταν ἄρξηται ἢ πέψις· καὶ διὰ τοῦτο προηγείται τοῦ φυτοῦ, ὡς εἰδείξαμεν. Ἐντεῦθεν οὖν διικνύομεν καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὰ φυτὰ ἐκφέρουσι φύλλα πρότερον, εἴτα καρπούς. Ὁ δὲ ἐν τῷ φυτῷ τῷ ἔχοντι στενοὺς πόρους γίνεται χρώμα, ἔσται ἐν χρώματι σαπφειρίνῳ, καὶ διότι συμπιέζονται αὐτοῦ τὰ μέρη εἰς λευκότητά τινα. Ὅταν δὲ εἰς εὐκρασίαν φθάσῃ, ἔστι γλαυκόν. Διότι δὲ τινὰ φυτὰ ἄνθη οὐκ ἔχουσιν, ἔστιν ἡ αἰτία, ὅτι ὡς ἐπιτοπλεῖστον γίνεται τοῦτο διὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς λεπτότητα καὶ τραχύτητα καὶ παχύτητα. Οὐκ ἔχουσι δὲ ἄνθη φοίνικες, συκαῖ, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Τὸ δὲ φυτὸν τὸ παχεῖς ἔχον φλοιοὺς, ἐκτείνεται κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ὑγρότητος, καὶ τὴν συνώθησιν τῆς θερμότητος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐν τῇ πεύκῃ καὶ τῷ φοίνικι. Τὸ δὲ φυτὸν τὸ γάλα ἐκβάλλον, ἔχει τοῦτο ἐν τῷ μίσῳ. Ἔστι τε ἡ θερμότης ὑποκάτω ἰσχυροτέρα, καὶ μένει ἐκεῖ πιότης. Ὅποταν οὖν ἄρξηται ἡ θερμότης πείτειν, στρέφεται ἡ πιότης ἐς τὴν οἰκίαν ὑγρότητα, καὶ συμπήγνυσι ταύτην συμπήξει βραχεία. Καὶ θερμαινομένου τοῦ τόπου, γίνεται ἡ ὑγρότης λεπρὰ, ὅμοια γάλακτι, ἐγείρεται τε ἀναθυμιάσις ἀπὸ τῆς ὑγρότητος, τῆς ἔλκουσης τὸ γάλα ἐκεῖνο εἰς τὰς ἀκρότητας, καὶ κατέχει ἡ ὑγρότης τὴν θερμότητα τὴν φαινομένην, καὶ οὕτω συμπήγνυται τὸ γάλα· φύσις

ARIST. DE PLANTIS.

M

γάρ ἐστι τῆς θερμότητος, τὸ συμπηγνύειν. Ὅποιον-
 δὴ τι δὲ γάλα, πολλῆς συμπήξεως ῥότε γίνεται, ὅταν
 ἐν τῷ δένδρῳ ψύχος φανῇ. Συμπηγνύμενον γὰρ με-
 τὰ ταῦτα, ἐξέρχεται τοῦ οἰκείου τόπου· καὶ ἐντεῦθεν
 ἐστὶ τὸ κόμμι. Τὸ κόμμι δὲ τὸ θερμὸν, προέρχεται
 ἐν τῷ στάζεισθαι. Ὅποταν γοῦν τοῦ αἵρος ἀψῆται,
 συμπήγνυται καὶ καταρρέει ἐν τόπῳ ἐνκρότῳ, καὶ
 ἔστιν ὁμοιον ὕδατι. Ἐτερον δὲ χεῖται, καὶ συμπή-
 γνυται ὁμοιον λίθοις ἢ κογχυλίοις. Ὅτε δὲ κατὰ
 στράγγα ρεῖ, μένον ἐν τῷ οἰκίῳ εἶδει, γίνεται ὥς τὸ
 λεγόμενον σμηρίον. Τὸ δὲ ἁλλοιούμενον ὥς λίθος,
 ἔστι κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν ψυχρόν. Ποιεῖ δὲ τοῦ-
 το ἡ θερμότης τοιοῦτον εἶναι. Ὅταν δὲ ἡ ψύχος,
 καὶ καταρρέῃ, ἀπολιθοῦται. Πάλιν τῶν δένδρων τι-
 νὰ ἁλλοιούνται ἐν τῷ χαιμῶνι, καὶ ποτὲ μὲν γίνονται
 χλοερὰ, ποτὲ δὲ γλαυκὰ, καὶ οὐ φθείρονται οὔτε τὰ
 φύλλα αὐτῶν, οὔτε οἱ καρποὶ, ὅτι τὰ φυτὰ ἐν
 οἷς τοῦτο συμβαίνει, ἔχουσιν ἐπάνω θερμότητα πα-
 χεῖαν, καὶ ἐν ταῖς ῥίζαις ὑγρότητα λεπτήν· ὅθεν
 ἐν τῇ προόδῳ τοῦ ἔτους κατέχει ἡ ὑγρότης ἐκείνη
 τὸ χρῶμα διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ αἵρος, καὶ
 ὅτε παραβάλλει ἡ θερμότης πρὸς τὴν ψυχρότητα,
 ὥθεν ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα ἐξώθει, μετὰ τοῦ οὐ-
 περ ἔβαψε χρώματος τοῦ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ δένδρου,
 ἀκολουθοῦντος. Ὅτι δὲ στρέφεται πάλιν ἡ ψυχρό-
 τας καὶ ἡ ξηρότης εἰς ἐνέργειαν, καὶ ἡ ὑγρότης κατέχει
 τὴν θερμότητα, τότε τὸ χρῶμα φαίνεται τὸ γλαυκόν.

CAPUT X.

Πικρὸς δὲ γίνεται καρπὸς, ἅτε ἡ θερμότης καὶ ἡ
 ὑγρότης οὐκ εἰσὶ πλήρεις ἐν τῇ πέψῃ. Ἡ ψυχρότης

γὰρ καὶ ἡ ξηρότης, ἐμποδίζουσι τὴν τελείωσιν, καὶ οὕτω στρέφεται εἰς πικρίαν ὁ καρπός. Τούτου σημείον, ὅτι τὸ πικρὸν εἰς πῦρ ἐμβληθὲν γλυκαίνεται. Δένδρα δὲ ὅσα γεννῶνται ἐν ὕδατι ὀξῶδεϊ, ποιοῦσι καρπὸν γλυκύν· διότι τὸ ὀξῶδες ἔλκει μετὰ θερμότητος τοῦ ἡλίου, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἰδίας ποιότητος. Καὶ τοῦτο ψυχρότης ἐστὶ, καὶ ξηρότης· ἀντεῦθεν ἀπομένουσιν ὑγρότητές τινες ὀλίγαι ἔνδον γλυκεῖαι· θερμαίνεται τε καὶ ἡ κοιλία τοῦ δένδρου, ὅταν προσμένης αὐτὴν ὁ ἥλιος, καὶ οὕτως γίνεται ὁ χυμὸς τοῦ καρποῦ στύφος ὀλίγον. Καὶ ὅς πλέον πεπευμένους γένηται, διαλύεται κατὰ μικρὸν τὸ ὀξῶδες, ἕστ' ἂν καταναλωθῇ καὶ φανῇ ἡ γλυκύτης. Ἔσται τοίνυν ὁ καρπὸς γλυκὺς, τὰ δὲ φύλλα αὐτοῦ καὶ οἱ ἀκρέμονες ξηροί. Ὅταν δὲ τελειωθῇ ἡ πεπειρότης, ἐπὶ πλέον γίνεται ὁ καρπὸς πικρός. Τοῦτο δὲ ἐστὶ διὰ τὴν περισσὴν θερμότητα, μετὰ βραχείας ὑγρότητος. Καταναλίσκεται γὰρ ἡ ὑγρότης, ποιεῖ τε ὁ καρπὸς τὴν θερμότητα ἀναβαίνειν, καὶ ἔστι τότε καρπὸς πικρός. Γίνονται δὲ καὶ οἱ πυρῆνες πυραμοειδεῖς, διὰ τὴν ἐφέλκυσιν τοῦ θερμοῦ, καὶ τὴν περιττὴν ψυχρότητα καὶ ὑγρότητα τὴν ἐντὸς κειμένην, ἧ εἰσιν ἐκ γένους τοῦ ὀξῶδους ὕδατος. Μένει γὰρ τὸ ὑγρὸν ἐν μέσῳ, καὶ καταπυκνοῦται, καὶ ἰσχυαίνουσι τὰ ἄκρα. Τὰ δένδρα δὲ τὰ ὄντα ἐν γῇ εὐκράτῳ, ἐπισπεύδουσι τὴν πεπειρότητα, πρὸ τῶν χειμερινῶν ἡμερῶν· ὅτι ἡ θερμότης ὅταν ἡ πλησίον τῆς εὐκρασίας, γίνεται δὲ καὶ ἡ ὑγρότης φανερά, καὶ ὁ ἀῆρ καθαρός, καὶ οὐ δέχεται ὁ καρπὸς πολλῆς θερμότητός τε καὶ πέψεως, σπένδει τότε ἡ τοῦδε πεπειρότης, καὶ πρόεισι πρὸ

ἡμερῶν χειμερινῶν. Ἐν πᾶσι γοῦν τοῖς δένδροις, ὅτε πρῶτως φυτευθῶσιν, επικρατεῖ τὸ πικρὸν, ἢ τὸ στρυφνόν· ἐπεὶ [γὰρ] ἡ ὑγρότης, ὅταν ἐν τοῖς ἄκροις γένηται αὐτῶν, πέπει τοὺς τόπους τοὺς ὄντας ἐν τῷ μέσῳ τῶν δένδρων, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ἡ ὕλη τῶν καρπῶν, προέρχεται ξηρότης, καὶ ἀπακολουθεῖ τῇ ὑγρότητι, καὶ οὕτω γίνεται ἡ πρώτη πέψις θριμεία, ἡ πικρά, ἡ στρυφνή. Αἰτία δέ ἐστιν, ὅτι μετὰ θερμότητος καὶ ὑγρότητός ἐστι πέψις. Ὅταν δὲ επικρατήσῃ ὑγρότης καὶ ξηρότης τοῦ θερμοῦ, ἔστιν ἐξ αὐτῶν καρπὸς ἐν τῇ ἀρχῇ οὐκ εὐπεπτος, διότι ἡ γέννησις τοῦ καρποῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ἐστὶ χωρὶς γλυκύντητος. Τῶν μυροβαλάων δὲ δένδρων, ἐν τῇ ἀρχῇ, ὅταν φανῶσιν, οἱ καρποὶ εἰσι γλυκεῖς· κοινῶς δὲ εἰσι στρυφνοί, καὶ ἐν τῇ κράσει αὐτῶν πικροί. Αἰτία δέ ἐστιν, ὅτι τὸ δένδρον αὐτῶν ἐστὶν ἀραιὸν τοῖς κλάδοις. Ἐν ὥρᾳ δὲ πέψεως ὅταν ᾧσιν οἱ πόροι πλατεῖς, ἔπεται θερμότης τῇ ὑγρότητι, καὶ πεπειροῦνται οἱ καρποὶ, καὶ εἰσὶν ἐν τῇ ἀρχῇ γλυκεῖς. Πάλιν ἀκολουθῶς ἔλκει διὰ τὴν ἀραιότητα τοῦτο τὸ δένδρον πόρους, επικρατεῖ τε ψυχρότης καὶ ξηρότης τοῦ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ, ἀντεῦθεν ἀλλοιοῦνται οἱ καρποὶ εἰς στρυφνότητα. Επικρατεῖ πάλιν ὁ ἥλιος μετὰ τῆς θερμότητος, διὰ τῆς ἐφελκύνσεως τῆς περιττῆς ξηρότητος ἐν τῷ σπέρματι ἐκείνῳ, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν δένδρων, νικᾷ τε ἡ ψυχρότης τὴν ξηρότητα, καὶ εἰσὶν οἱ καρποὶ ἰσχυροῦς στρυφνότητος. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ἀναβαίνει θερμότης φυσικῇ ἄνω, καὶ βοηθεῖ αὐτῇ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἔξωθεν, νικᾷ τε ἡ θερμότης καὶ ἡ ξηρότης, καὶ γίνονται οἱ καρποὶ πικροί.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΘΑΤΜΑΣΙΩΝ
ΑΚΟΥΣΜΑΤΩΝ.

---

*Εν τῇ Παιονίᾳ φασὶν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἑσαίνῳ καλου-
μένῳ, ὃ τὴν Παιονικὴν καὶ τὴν Μηδικὴν ὀρίζει, εἶναι
τι θηρίον τὸ καλούμενον βόλινθον, ὑπὸ δὲ τῶν Παιό-
νων μόνεπον τοῦτο λέγεσθαι· τὴν μὲν ὅλην φύσιν
παραπλήσιον εἶναι τῇ βοῦ, διαφέρειν δὲ τῷ μεγέθει
καὶ τῇ εὐρωστίᾳ, προσέτι δὲ καὶ τῇ χαίτῃ· ἔχει γὰρ
ἀπὸ τοῦ ἀνέχοντος, ὥσπερ ὁ ἵππος, κατατείνουσιν βα-
θεῖαν σφόδρα, καὶ ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἕως τῶν ὀφθαλ-
μῶν· τὰ δὲ κέρατα, οὐχ ὥσπερ οἱ βόες, ἀλλὰ κατε-
στραμμένα, καὶ τὸ ὅξυ κάτω παρὰ τὰ ὦτα. Χωρεῖν
δὲ αὐτὰ ἡμιχόου πλεῖον ἐκάτερόν αὐτῶν, καὶ μέλαν
οφόδρα εἶναι, διαστίλβειν δὲ ὥς εἶναι λελεπισμένα.
Όταν δὲ ἐκδαρῇ τὸ δέρμα, κατέχειν τόπον ὀκτακλίνου.
Ἠνίκα δὲ πληγῇ, φεύγει· καὶ ἐξαδύνατῃ, μένει. Ἔστι
δὲ ἡδύκρεων. Ἀμύνεται δὲ λακτίζον καὶ προσαφο-
δεῦον ὥς ἐπὶ τέτταρας ὀργυιάς. Ῥαδίως δὲ χρῆται
τούτῳ πολλάκις τῷ εἶδει· καὶ ἐπικαίει δὲ, ὥστε ἀπο-
ψήχεσθαι τὰς τρίχας τῶν κυνῶν. Τεταραγμένον μὲν*

οὖν, τοῦτον ποιεῖν φασὶ τὸν ἄφοδον ἀταράχου δέ, μὴ ἐπικαίειν. Ὅταν δὲ τίκτωσι, πλείους γινόμενοι, καὶ συναχθέντες ἅμα πάντες οἱ μέγιστοι, τίκτουσιν, καὶ κύκλῳ προσαφοδεύουσι· πολὺ γὰρ τι τούτου τοῦ περιττώματος τὸ θηρίον προΐεται. — Τοὺς ἐν Ἀραβίᾳ φασὶ καμήλους μὴ ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰς μητέρας· ἀλλὰ κἄν βιάσῃται τις, οὐ θέλουσι. Καὶ γὰρ ποτε λέγεται, ἐπεὶ οὐκ ἦν ὄχειον, τὸν ἐπιμελητὴν καλύψαντα ἐφείναι τὸν πῶλον. Ὡς δ' ὄχεύων ἐπέβη, τότε μὲν ὥς ἔοικε συνετέλεσε, μικρῷ δ' ὕστερον δάκνων τὸν καμήλιτῃν ἀπέκτεινεν. — Τοὺς κόκκυγας φασὶ τοὺς ἐν Ἑλίῃ, ὅταν μέλλωσι τίκτειν, μὴ ποιεῖν νεοττία, ἀλλ' ἐν ταῖς φαττῶν, ἣ ταῖς τῶν τρυγόνων ἐκτίκτειν, καὶ μὴτ' ἐπώάζειν, μὴτ' ἐκκολάπτειν, μήτε τρέφειν αὐτούς· ἀλλ' ὅταν γεννηθῇ ὁ νεοττὸς καὶ ἐκτραφῇ, μεθ' ὧν ἂν οὗτος συνῇ, τούτους ἐκ τῆς νεοττίας ἐκβάλλειν. Ἰνεται δ', ὥς ἔοικε, μέγας καὶ καλὸς, ὥστε ῥαδίως κατακρατεῖν τῶν λοιπῶν. Τοῦτο δὲ χαίρειν φασὶ καὶ τὰς φάττας οὕτως, ὥστε καὶ αὐτὰς συνεκβάλλειν ἐκείνῳ τοὺς ἰδίους νεοττούς. — Αἱ ἐν Κρήτῃ αἴγες, ὅταν τοξευθῶσι, ζητοῦσιν, ὥς ἔοικε, τὸ δίκταμον τὸ ἐκεῖ φυόμενον. Ὅταν γὰρ φάγωσιν, εὐθὺς ἐκβάλλουσι τὰ τοξεύματα. — Φασὶ τινὰς ἐν Ἀχαΐᾳ τῶν ἐλάφων, ὅταν ἀποβάλῃσι τὰ κέρατα, εἰς τούτους τοὺς τόπους ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ ῥαδίως εὑρεθῆναι. Τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ᾧ ἀμύνονται, καὶ διὰ τὸ ποιεῖν τοὺς τόπους ὅθεν τὰ κέρατα ἀπέβαλον· πολλὰς δὲ κισσὸν ἐπιτεφυκότες ἐν τῷ τῶν κεράτων τόπῳ ὀρεῖσθαι. — Ἐν Ἀρμενίᾳ φάρμακόν τι φασὶ φύεσθαι, ὃ καλεῖται παρδάλειον. Τοῦτο οὖν,

ὅταν ὀφθῇ πάρδαλις, κρίσαντες τὸ ἔριον ἀφιασιν. Ἡ δὲ, ὅταν ἀψῆται αὐτοῦ, ζητᾷ, ὥς ἔοικε, τὴν τοῦ ἀνθρώπου κόπρον. Διὸ καὶ οἱ κυνηγοὶ εἰς ἀγγεῖον αὐτὴν ἐμβάλλοντες, ἔκ τινος δένδρου κρεμῶσιν, ἵνα προσαλλομένη καὶ ὑπέροκος γενομένη, ὑπ' αὐτῶν παραλυθῇ καὶ ὑποχείριος γένηται. — Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ τοὺς τροχίλους φασὶν εἰσπετομένους εἰς τὰ στόματα τῶν κρακοδείλων, καθαίρειν αὐτῶν τοὺς ὁδόντας, τὰ σαρκία τὰ ἐξερχόμενα τοῖς φύγχεσιν ἐξέλκοντας· τοὺς δὲ ἡδεύσθαι, καὶ μηδὲν βλάπτειν αὐτούς. — Αἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ αἶγες οὐ πίνουσιν, ὥς ἔοικεν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα τετράποδα, καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ἀλλὰ πρὸς τὰ πνεῦμα ἀντὶ τὰ πρόσωπα ποιήσασαι, χάσκουσι εἰςδεχόμεναι τὰ πνεύματα. — Φασὶν ἐν Συρίᾳ τῶν ἀγρίων ἵππων ἓνα ἀφηγεῖσθαι τῆς ἀγέλης. Ἐπειδὴν δὲ τις νεώτερος ὢν τῶν ἄλλων, ἐπὶ τὴν θήλειαν ἀναβῇ, τὸν ἀφηγούμενον θυμοῦσθαι, καὶ διώκειν τίως τούτου, ἕως ἂν καταλάβῃ τὸν πῶλον· καὶ ὑποκύναντα ἀπὸ τῶν ὀπισθίων σκελῶν τῷ στόματι ἀποσπᾶσθαι τὰ αἰδοῖα. — Τὰς χελώνας φασὶν, ὅταν ἔχεις φάγωσιν, ἀπесθίειν τὸ ὀρίγανον· ἐὰν δὲ μὴ θᾷτον εὖρη, ἀποθνήσκειν. Πολλοὺς δ' ἀποπειράζοντας τῶν ἀγραυλούντων, εἰ τοῦτ' ἀληθές ἐστιν, ὅταν ἴδωσιν αὐτὴν τοῦτο πράττουσαν, ἐκτίλλειν τὸ ὀρίγανον· τοῦτο δὲ ὅταν ποιήσωσι, μετὰ μικρὸν αὐτὴν ὀρεᾶσθαι ἀποθνήσκουσιν. — Τὸ τῆς ἑκτιδος λέγεται αἰδοῖον εἶναι οὐχ ὅμοιον τῇ φύσει τῶν λοιπῶν ζώων, ἀλλὰ στερεὸν διὰ παντὸς οἶον ὅστουν, ὅπως ἂν ποτε διακειμένη τύχη. Φασὶ δὲ στραγγουρίας αὐτὸ φάρμακον εἶναι ἐν τοῖς ἀρίστοις, καὶ δίδεσθαι

ἐπιξυάμενον. — Τὸν δρυοκολάπτην τὸ ὄρνεον ἐπὶ τῶν δένδρων βυθίζειν φασὶν, ὥσπερ τοὺς ἀσκαλαβώτας, καὶ ὑπτιον καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα. Νέμεσθαι δὲ λέγεται καὶ τοὺς ἐκ τῶν δένδρων σκώληκας, καὶ οὕτως σφόδρα κατὰ βάθους ὀρύττειν τὰ δένδρα ζητοῦντα τοὺς σκώληκας, ὥστε καὶ καταβάλλειν αὐτά. — Φασὶ τοὺς πελεκᾶνας τὰς ἐν τοῖς ποταμοῖς γενομένας κόγχας ὀρύττοντας κατεσθίειν· ἔπειτα ὅταν πλῆθος εἰσφορήσωσιν αὐτῶν, ἐξεμῖν· εἰδ' οὕτως τὰ μὲν κρέα ἐσθίειν τῶν κογχῶν, τῶν δ' ὀστράκων μὴ ἄπτεσθαι. — Ἐν Κυλλήνῃ φασὶ τῆς Ἀρκαδίας, τοὺς κοσσύφους λευκοὺς τίκτεσθαι, ἄλλοθι δ' οὐδαμῇ· καὶ φωνὰς ποικίλας προΐεσθαι, ἐκπορεύεσθαι τε πρὸς τὴν σελήνην. Τὴν δ' ἡμέραν εἴ τις ἐπιχειροίη, σφόδρα δυσθιηράτους εἶναι. — Λέγεται δ' ὑπό τινων μέλι τὸ καλούμενον ἄνθινον περὶ Μῆλον καὶ Κνίδον γίνεσθαι· καὶ εὐῶδες μὲν τῇ ὁσμῇ, ὀλιγοχρόνιον δὲ κατὰ τὴν ἐριθάκην γίνεσθαι. — Περὶ Καππαδοκίαν ἔν τισι τόποις ἄνευ κηρίου φασὶν ἐργάζεσθαι τὸ μέλι, γίνεσθαι δὲ τὸ πάχος ὅμοιον ἐλαίῳ. — Ἐν Τραπεζοῦντι τῇ ἐν τῷ Πόντῳ γίνεται τὸ ἀπὸ τῆς πύξου μέλι, βαρύνοσμον· καὶ φασὶ τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας ἐξιστάναι, τοὺς δ' ἐπιπλήκτους, καὶ τελέως ἀπαλλάττειν. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Λυδίᾳ ἀπὸ τῶν δένδρων τὸ μέλι γίνεσθαι πολὺ, καὶ ποιεῖν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἐνοικούντας ἄνευ κηροῦ τροχίσκους, καὶ ἀποτέμνοντας χρῆσθαι διὰ τριψέως σφοδροτέρας. Γίνεται μὲν οὖν καὶ ἐν Θράκῃ, οὐχ οὕτω δὲ στερεὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἀμμῶδες. Ἄπαν δὲ μέλι πηγνύμενον, τὸν ἴσον ὄγκον ἔχειν φασὶν, οὐχ ὥσπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ἄλλα ὑγρὰ. Ἡ Χαλ-

παιδική πόα καὶ τὰ ἀμύγδαλα, χρησιμώτατα πρὸς τὸ μέλι ποιεῖν. Πλεῖστον γὰρ γόνον φασὶν ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι. — Τὰς μελίττας λέγεται ὑπὸ μύρου καθοῦσθαι, καὶ οὐκ ἀνέχεσθαι τὴν ὀσμὴν. Ἐνιοὶ δὲ λέγουσι μελίσσας τοὺς μεμυρισμένους τύπτειν. — Ἐν Ἰλλυριοῖς φασὶ τοῖς Ταυλαντίοις καλουμένοις, ἐκ τοῦ μέλιτος ποιεῖν οἶνον. Ὅταν δὲ τὰ κηρία ἐκθλίβωσιν, ὕδωρ ἐπιχέοντες, ἐψοῦσιν ἐν λέβητι, ἕως ἂν ἐκλίπη τὸ ἥμισυ· ἔπειτα εἰς κεράμια ἐκχέαντες καὶ ἡδιστα ποιήσαντες, τιθέασιν εἰς σανίδας. Ἐν ταύταις δὲ φασιν ἔχειν πολυχρόνιον, καὶ γίνεσθαι οἰνωδες, καὶ ἄλλως ἡδὺ καὶ εὐτόνον. Ἦδη δὲ τινες καὶ ἐν Ἑλλάδι συμβεβηκέναι λέγουσι τοῦτο, ὥστε μὴδὲν διαφέρειν οἴνου παλαιοῦ· καὶ ζητοῦντας ὕστερον τὴν κρᾶσιν, μὴ δύνασθαι εὐρεῖν. — Περὶ Θετταλίαν μνημονεύουσιν ὄφεις ζωογονηθῆναι τοσοῦτους, ὥστε εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πελαργῶν ἀνηροῦντο, ἐκχωρῆσαι ἂν αὐτούς. Διὸ καὶ τιμῶσι τοὺς πελαργούς, καὶ κτείνειν οὐ νόμος· καὶ ἐὰν τις κτείνῃ, ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γίνεται οἷσπερ καὶ ὁ ἀνδροφόνος. — Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν Λακεδαιμόνι κατὰ τινες χρόνους μνημονεύεται γενέσθαι τοσοῦτον πλῆθος ὄφειν, ὥστε διὰ σπαγοσιτίαν, καὶ τροφῇ τοὺς Λάκωνας χρῆσθαι αὐτοῖς. Ὅθεν καὶ τὴν Πυθίαν φάναι προσαγορεύεσθαι αὐτοὺς ὀφιοδείρους. — Ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ λέγεται τοὺς Μέτας τὸν σιδηρον ἐσθίειν. — Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Χάλυβας ἐν τινι ὑπερκειμένῳ αὐτοῖς νησιδίῳ τὸ χρυσίον συμφορεῖσθαι περὶ πλειόνων. Διὸ καὶ ἐν τοῖς μετάλλοις ἀνασχίζουσιν, ὡς ἔοικεν. — Λέγεται δὲ ἐκ Σούσων εἰς Μηδίαν ἰοῦσιν ἐν δευτέρῳ σταθμῷ σκορπίων ἄπλετόν τε

πλήθος γενέσθαι. Διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε διοδεύοι, τρεῖς ἡμέρας ἔμνε, τοῖς αὐτοῦ πᾶσι συντάσσων ἐκθηρεύειν· τῷ δὲ πλείστους θηρεύσαντι ἄθλον ἐδίδου. — Ἐν Κυρήνῃ δὲ φασιν οὐχ ἔν εἶναι μυνῶν γένος, ἀλλὰ πλείω καὶ διάφορα καὶ ταῖς μορφαῖς καὶ ταῖς χροαῖς. Ἐνίοις γὰρ πλατυπρόσους, ὥσπερ αἱ γαλαῖ, γίνεσθαι· τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχίδνας. — Περὶ Σκελίαν δὲ φασιν εἶναι ὕδατος συστρεμμάτιον, εἰς ὃ τὰ πεπνυγμένα τῶν ὀρνέων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, ὅταν ἀποβαφῇ, πάλιν ἀναβιοῖ. — Ἐν δὲ Σκύθαις τοῖς καλουμένοις Γελωνοῖς φασί θηρίον γίνεσθαι, σπάνιον μὲν ὑπερβολῇ, ὃ ὀνομάζεται τάρανδος. Λέγεται δὲ τοῦτο μεταβάλλειν τὰς χροὰς τῶν τριχῶν καθ' ὃν ἂν καὶ τόπον ᾗ. Εἶναι δὲ διὰ τε τοῦτο δυσθήρατον, καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν. Καὶ γὰρ δένδρεσι καὶ τόποις, καὶ ὅλως ἐν οἷς ἂν ᾗ, τοιοῦτον τῇ χροᾷ γίνεσθαι. Θαυμασιώτατον δὲ, τὸ τὴν τρίχα μεταβάλλειν· τὰ γὰρ λοιπὰ, τὸν χρώτα, οἷον ὃ τε χαμαιλέων καὶ ὁ πολύπους· τὸ δὲ μέγεθος ὥσαντι βοῦς. Τοῦ δὲ προσώπου τὸν τύπον ὁμοιον ἔχει ἐλάφῳ. — Λέγεται δὲ τινα ἐν Ἀβύδῳ παρακόψαντα τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, θεωρεῖν, ὥς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνεσθαι· καὶ ὥς κατέστη τῆς παρακοπῆς, ἔφησεν ἐκείνον αὐτῷ τὸν χρόνον ἡδιστα βεβιωσθαι. — Καὶ ἐν Τάραντι δὲ φασιν οἰνοπώλην τινὰ, τὴν μὲν νύκτα μαλίνεσθαι, τὴν ἡμέραν δὲ οἰνοπωλεῖν. Καὶ γὰρ τὸ κλειδίον τοῦ οἰκήματος πρὸς τῷ ζωνίῳ διεφύλαττε· πολλῶν δὲ ἐπιχειρούντων [παρελίσθαι καὶ] λαβεῖν, οὐδέποτε ἀπώλεσεν. — Ἐν δὲ

Αἰπάρῃ τῇ νήσῳ λέγουσιν εἶναι τινες γῆν, εἰς ἣν ἐὰν
 κρύψωσι χύτραν, ἐμβάλλοντες ὃ ἐθέλουσιν, ἔψουσιν.
 — Ἔστι δὲ καὶ ἐν Μηδίᾳ καὶ ἐν Ψιττακίῃ τῆς Περ-
 σίδος πυρὰ καιόμενα, τὰ μὲν ἐν Μηδίᾳ, ὀλίγον, τὰ δὲ
 ἐν Ψιττακίῃ, πολὺ καὶ καθαρὸν τῇ φλογί. Διὸ καὶ
 μάγειρεῖα πρὸς αὐτῷ κατεσκεύασεν ὁ Περσῶν βασι-
 λεύς. Ἄμφω δὲ ἐν ὁμαλοῖς τόποις καὶ οὐκ [ἐν]
 ἀνωμάλοις. Ἐνταῦθα δὲ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν
 φανερά· τὰ δ' ἐν Παμφυλίᾳ, νύκτωρ μόνον. Φασὶ
 δὲ καὶ περὶ Ἀττιντανίαν, πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Ἀπολλω-
 νιάτιδος εἶναι τινα πέτραν, ἐξ ἧς τὸ μὲν ἀνιὸν πῦρ οὐ
 φανερόν ἐστιν· ἐπειδὰν δὲ ἔλαιον ἐπιχυθῇ ἐπ' αὐτήν,
 ἐκφλογοῦται. Λέγεται δὲ καὶ τὰ ἔξω στηλῶν Ἡρα-
 κλείων καίεσθαι, τὰ μὲν, διὰ παντός· τὰ δὲ, νύκτωρ
 μόνον, ὥς Ἀννωνος περίπλους ἱστορεῖ. Καὶ τὸ ἐν [τῇ]
 Αἰπάρῃ δὲ φανερόν καὶ φλογῶδες, οὐ μὴν ἡμέρας,
 ἀλλὰ νυκτὸς μόνον. Εἶναι δὲ καὶ ἐν Πιθηκούσαις
 φασὶ πυρῶδες μὲν καὶ θερμὸν ἐκτόπως, οὐ μὴν καιό-
 μενον. Τὸ δ' ἐν τῇ Αἰπάρῃ ποτὲ καὶ ἐκλείπειν φησὶ
 Ξενοφάνης ἔτη ἐκκαίδεκα, τῷ δὲ ἐβδόμῳ ἐπανελθεῖν.
 Τὸν δ' ἐν τῇ Αἴττῃ ρύακα, οὔτε φλογώδη φασὶν, οὔτε
 συνεχῇ, ἀλλὰ διὰ πολλῶν ἰσῶν γίνεσθαι. Λέγεται δὲ
 καὶ περὶ Λυδίαν ἀναφέρεσθαι πῦρ πάμπληθες, καὶ
 καίεσθαι ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ. Θαυμαστότατον δὲ τὸ
 ἐν Σικελίᾳ περὶ τὸν ρύακα γινόμενον. Τὸ γὰρ πλάτος
 ἐστὶ τὸ τῆς τοῦ πυρὸς ἀναξέσεως τεσσαράκοντα στα-
 δίων· τὸ δὲ ὕψος οὗ φέρεται, τριῶν. — Φασὶ δὲ τὸν
 ἐν τῇ Θράκῃ λίθον τὸν καλούμενον σπῖνον, διακοπέντα
 καίεσθαι, καὶ συντεθέντα πρὸς ἑαυτὸν, ὥσπερ τὴν
 σμαρίλην, οὕτως καὶ κεῖνον εἰς ἑαυτὸν τεθέντα καὶ

ἐπιφθαινόμενον ὕδατι, καίεσθαι. Τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖν καὶ τὸν μαριθάν. — Περὶ Φιλίππους τῆς Μακεδονίας εἶναι λέγουσι μέταλλα, ἐξ ὧν τὰ ἐκβαλλόμενα ἀποσύρματα αὐξάνεσθαι φασὶ καὶ φύειν χρυσίον, καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν. Φασὶ καὶ ἐν Κύπρῳ περὶ τὸν λεγόμενον Τυρόριαν χαλκὸν ὅμοιον γίνεσθαι. Κατακόψαντες γὰρ, ὡς ἔοικεν, εἰς μικρὰ, σπείρουσιν αὐτὰν εἰτα ὕδατων ἐπιγενομένων, αὐξάνεται καὶ ἀνίσταται, καὶ οὕτως συνάγεται. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Μήλῳ τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἐξορυσσομένοις τόποις τῆς γῆς, πάλιν ἀναπληρώματα γίνεσθαι. — Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συναχεῖς οἱ ὄμβροι γίνωνται, εὐρίσκεσθαι, περιτηκομένης τῆς γῆς, χρυσὸν τὸν καλούμενον ἄπυρον. — Λέγουσι δ' ἐν τῇ Παιονίᾳ οὕτω χρυσαῖζειν τὴν γῆν, ὥστε πολλοὺς εὐρηκέναι καὶ ὑπὲρ τὴν μνᾶν χρυσοῦ ὀλκήν. Τῷ δὲ βασιλεῖ φασιν εὐρόντας ἀνευγεῖν δύο βώλους, τὸν μὲν, τρεῖς μνᾶς ἄγοντα, τὸν δὲ, πέντε. Οὓς φασιν ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτῷ παρακεῖσθαι, καὶ ἐπ' ἐκείνων πρῶτον, εἴ τι ἐσθίει, ἀπάρχεσθαι. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Βάκτροις τὸν Ὠξὸν ποταμὸν καταφέρειν βώλια χρύσεια πολλά. Καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ δὲ τὸν καλούμενον Θεόδωρον ποταμὸν ἐκβράσσειν τε πολὺ περὶ τὰ χεῖλη χρυσίον, ὁμοίως δὲ καὶ καταφέρειν. Λέγεται δὲ καὶ ἐν Πιριᾷ τῆς Μακεδονίας ἄσημόν τι χρυσίον κατορυγυμένον ὑπὸ τῶν ὀρχαίων βασιλέων, χασμάτων τετετάρων ὄντων, ἐξ ἐνὸς αὐτῶν ἀναφῦναι χρυσίον, τὸ μέγεθος σπιθαμιαῖον. — Λέγεται δὲ ἰδιωτάτην εἶναι γένεσιν σιδήρου τοῦ Χαλυβικοῦ καὶ τοῦ Μυσικοῦ. Συμφύεται γὰρ, ὥς γε λέγουσιν, ἐκ τῆς ἄμμου τῆς καταφερομένης ἐκ τῶν ποταμῶν. Ταύτην δὲ οἱ

μὲν ἀπλῶς φασι πλύναντας καμινεῖειν· οἱ δὲ, τὴν ὑπό-
 στασιν τὴν γενομένην ἐκ τῆς πλύσεως πολλαῖς πλυ-
 θεῖσαν συγκαλεῖν· παρεμβάλλειν δὲ τὸν πυρίμαχον κα-
 λούμενον λίθον. Εἶναι δὲ ἐν τῇ χώρᾳ πολύν. Οὗτος
 δ' ὁ αἰδηρὸς πολὺ τῶν ἄλλων γίνεται καλλίων. Εἰ
 δὲ μὴ ἐν μιᾷ καμίνῳ ἐκαίετο, οὐδὲν ἂν, ὥς ἔοικε, διά-
 φερε τοῦ ἀργυρίου· μόνον δὲ φασιν αὐτὸν ἀνιώ-
 τον· οὐ πολὺν δὲ γίνεσθαι. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Ἰνδοῖς τὸν
 χαλκὸν οὕτως εἶναι λαμπρὸν καὶ καθαρὸν καὶ ἀνίω-
 τον, ὥς μὴ διαγινώσκεσθαι τῇ χροᾷ πρὸς τὸν χρυσόν·
 ἀλλ' ἐν τοῖς Δαρείου ποτηρίοις βατιακὰς εἶναι τινας
 καὶ πλείους, ἃς εἰ μὴ τῇ ὁσμῇ, ἄλλως οὐκ ἦν δια-
 γνῶναι πότερον εἰσὶ χαλκαὶ ἢ χρυσαῖ. — Τὸν κασσίτε-
 ρον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαι φασι πολὺ τάχιον μολύ-
 βδου. Σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας, ὅτι τήκεσθαι δοκεῖ
 καὶ ἐν τῷ ὕδατι. Χρῶζει γοῦν, ὥς ἔοικε, ταχύ. Τή-
 κεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ψύχεσιν, ὅτε γένοιτο πάγη, ἐγ-
 κατακλειομένον ἐντὸς (ὥς φασι) καὶ συνωθουμένου
 τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ, διὰ τὴν ἀσθέ-
 νειαν. — Ἐν τῷ Πανθείῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ
 καλλιωτέφανος· ταύτης δὲ πάντα τὰ φύλλα ταῖς λοι-
 παῖς ἐλαλαῖς ἐναντία πέφυκεν. Ἐξω γὰρ [ἀλλ'] οὐκ
 ἐντὸς τὰ χλωρά· ἀφίησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ
 μύρτος εἰς τοὺς στεφάνους συμμέτρως. Ἀπὸ ταύτης
 δὲ φυτὸν λαβὼν ὁ Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπιάσιν,
 ἀφ' ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. Ἔστι
 δὲ αὕτη παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ποταμὸν, σταδίους ἐξήκον-
 τα τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. Περιωκοδόμεται δὲ, καὶ
 ζημία μεγάλη τῷ θιγόντι αὐτῆς ἐστίν. Ἀπὸ ταύτης

δὲ τὸ φυτόν λαβόντες ἐφύτευσαν Ἡλείοι ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ τοὺς στεφάνους ἀπ' αὐτῆς ἔδωκαν.

Ἐν τοῖς περὶ *Λυδίας* μετάλλοις τοῖς περὶ *Πέργαμον*, ἃ δὴ καὶ *Κροῖσος* ἐργάσατο, πολέμου τινὸς γενομένου, κατέφυγον οἱ ἐργαζόμενοι ἐπ' αὐτά. Τοῦ δὲ στομίου ἐποικοδομηθέντος, ἀπεπνίγησαν καὶ ὑστερον χρόνῳ πολλῷ τῶν μετάλλων ἀνακαθαρθῶτων, εὐρέθη οἷς ἐχρῶντο ἀγγείοις πρὸς τὰς ὑπὸ χεῖρα χρείας ἀπολελιθώμενα, οἷον ἀμφορεῖς καὶ τὰ τοιούτοισιν. Ταῦτα δὴ πεπληρωμένα οὐ τινος ἔτυχον ὑγροῦ ἐλελίθωτο, καὶ προσέειπε τὰ ὅσα τῶν ἀνθρώπων. — Ἐν τῇ Ἀσκανίᾳ λίμνῃ οὕτω νιτρῶδές ἐστι τὸ ὕδωρ, ὥστε τὰ ἱμάτια οὐδενὸς ἐτέρου ῥύμματος προσδεῖσθαι· καὶ πλείω χρόνον ἐν τῷ ὕδατι ἑάσῃ τις, διαπίπτει. — Περὶ τὴν Ἀσκανίαν λίμνην Μυθῆπολις ἐστι, κώμη ἀπέχουσα Κίου ὡς σταδίους ἑκατὸν εἴκοσι· ἐν ἣ τοῦ χειμῶνος ἀναξηραίνεται πάντα τὰ φρέατα, ὥστε μὴ ἐνδέχεσθαι βάψαι τὸ ἀγγεῖον· τοῦ δὲ θερμοῦ πληροῦται ἕως τοῦ στόματος. — Ὁ πορθμὸς ὁ μεταξὺ *Σικελίας* καὶ *Ἰταλίας*, αὐξέται καὶ φθίνει ἅμα τῷ σεληνίῳ· καὶ διότι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς *Συρακοῦσας* κρήνη ἐστὶν ἐν λειμῶνι οὔτε μεγάλη, οὔτε ὕδωρ ἔχουσα πολὺ· συναπαντήσαντος δὲ εἰς τὸν τόπον ὄχλον πολλοῦ, παρέσχεον ὕδωρ ὀφθονον. — Ἔστι δὲ καὶ κρήνη τις ἐν *Παλικοῖς* τῆς *Σικελίας*, ὡς *δικάκλινος*· αὕτη δ' ἀναρρέπτει ὕδωρ εἰς ὕψος ἕξ πήχεις, ὥστε ὑπὸ τῶν ἰδόντων νομίζεσθαι κατακλυσθῆσθαι τὸ πεδῖον. Καὶ πάλιν εἰς ταῦτό καθίσταται. Ἔστι δὲ καὶ ὄρκος, ὃς ἅγιος αὐτόθι δοκεῖ εἶναι· ὅσα γὰρ ὀμνύσι τις, γράφας εἰς *πινακίδιον*, ἐμβάλλει εἰς τὸ

ἔδωκε. Ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ, ἐπιπολάζει τὸ πινακίδιον· εἰ δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινακίδιον, βαρὺ γὰρ νόμιμον, ἀφανίζεσθαι φασι, τὸν δ' ἄνθρωπον πίμπρασθαι. Διὸ δὴ λαμβάνειν τὸν ἱερεῖα παρ' αὐτοῦ ἐγγύαν ὑπὲρ τοῦ καθαίρειν τινὰ τὸ ἱερόν. — Δημόνησος ἡ Καρχηδονίων νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τοῦ πρώτου ἐργασαμένου τὴν ἐπωνυμίαν ἐῖληφεν· ἔχει δὲ ὁ τόπος κυανοῦν τὸ μέταλλον, καὶ χρυσοκόλλης. Ταύτης δ' ἡ καλλίστη πρὸς χρυσίον εὐρίσκει τιμὴν. Καὶ γὰρ φάρμακον ὀφθαλμῶν ἐστίν. Ἔστι δὲ αὐτόθι χαλκὸς κολυμβητῆς ἐν δυεῖν ὀργυιαῖς τῆς θαλάσσης· ὅθεν ὁ ἐν Σικυνῶνι ἐστὶν ἀνδριάς ἐν τῷ ἀρχαίῳ ναῶι τοῦ Ἀπόλλωνος· καὶ ἐν Φενεῶ οἱ ὀρείχαλκοι καλοῦμενοι. Ἐπιγέγραπται δὲ αὐτοῖς, Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύωνος Ἥλιν ἑλὼν ἀνέθηκεν. Αἶρε' αἱ δὲ τὴν Ἥλιν, ἡγουμένης κατὰ χρησμόν γυναικὸς, ἧς τὸν πατέρα Αὐγείαν ἀπέκτεινεν. Οἱ δὲ τὸν χαλκὸν ὀρύττοντες, ὀξυτερκέστατοι γίνονται, καὶ οἱ βλεφαρίδας μὴ ἔχοντες, φύουσι. Παρὸ καὶ οἱ ἱατροὶ τῷ ἄνθει τοῦ χαλκοῦ καὶ τῇ τέφρᾳ τῇ Φρυγίᾳ χρῶνται πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς. — Ἔστι [γὰρ] αὐτόθι σπῆλαιον ὃ καλεῖται γλαφυρόν· ἐν δὲ τούτῳ χιόνες πεπήγασιν ἀπὸ τινων σταλαγμῶν. Ἀποδηλοῖ δὲ τοῦτο ἐν τῇ ἀναγωγῇ τῇ πρὸς τὸ ἔδαφος· ἔστι γὰρ ταύτῃ στεγνότατον. — Ἐκ τοῦ ζεύγους δὲ τῶν ἀστῶν θάτερον τῶν ἀγόνων ὀλκισίαιος γίνεται παραλλὰξ, ἕως ἂν σύζυγα γένηται. Ἐκ δὲ ἁλκισίων φήνη γίνεται· ἐκ δὲ τούτων, οἱ περκνοὶ καὶ γύπες· οὗτοι δὲ οὐκέτι διορίζουσι περὶ τοὺς γύπας, ἀλλὰ γεννῶσι τοὺς μεγάλους χύπας. Οὗτοι δ' εἰσὶν ἄγονοι. Σημεῖον δὲ τοῦτο, διότι νεο-

τιαν οὐδεὶς ἰώρακε γυπὸς μεγάλου. — Θαυμαστὸν δὲ τι, φασίν, ἐν Ἰνδοῖς περὶ τὸν ἐκεῖ μόλυβδον συμβαίνει. Ὅταν γὰρ τακεῖς εἰς ὕδωρ καταχυθῇ ψυχρὸν, ἐκπηδᾷ ἐκ τοῦ ὕδατος. — Φασὶ τὸν Μοσσύνοικον χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότερον εἶναι, οὐ παραμυγνύμενου αὐτῷ κασσιτέρου, ἀλλὰ γῆς τινος αὐτοῦ γινομένης καὶ συνεφομένης αὐτῷ. Λέγουσι δὲ τὸν εὐρόντα τὴν κρᾶσιν, μηδένα διδάξαι. Διὸ τὰ προγιγονότα ἐν τοῖς τόποις χαλκώματα, διάφορα· τὰ δ' ἐπιγιγνόμενα, οὐκ ἐτι. — Ἐν τῷ Πόντῳ λέγουσι τοῦ χειμῶνος τῶν ὀρνέων τινὰ εὐρίσκεισθαι [φωλεύοντα,] οὔτε δὲ ἀφοδεύοντα, οὔτε ὅταν τὰ πτερὰ αὐτῶν τίλλωσιν, αἰσθάνεσθαι, οὔτε ὅταν ἐπὶ τὸν ὀβελίσκον ἀναπαρῇ, [οὔτε ὅταν ὑπὸ τοῦ πυρὸς διακαυθῇ. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἰχθύων λέγουσι περικοπέοντας καὶ περιτμηθέντας μὴ αἰσθάνεσθαι,] ἀλλ' ὅταν ὑπὸ τοῦ πυρὸς θερμομανθῶσιν. — Ἡ μίλιττα δοκεῖ τῆς τροπᾶς σημαίνειν τῷ ἐπὶ τὰ ἔργα βαδίζειν· ἥ καὶ οἱ μελιττοπόλοι σημείῳ χρῶνται. Ἡρεμία γὰρ αὐτῶν γίνεται. — Δοκοῦσι δὲ καὶ οἱ τέττιγες ἄδειν μετὰ τροπᾶς. — Φασὶ δὲ καὶ τὸν ἐχίνον ἄσιτον διαμένειν ἄχρις ἐνιαυτοῦ. — Τὸν δὲ γαλιώτην, ὅταν ἐκδύσῃται τὸ δέρμα, καθάπερ οἱ ὄφεις, ἐπιστραφέντα καταπίνειν· τηρεῖται γὰρ ὑπὸ τῶν ἱατρῶν, διὰ τὸ χρήσιμον εἶναι τοῖς ἐπιληπτικοῖς. — Λέγουσι δὲ καὶ τὸ τῆς ἄρκτου στέαρ, ὅταν διαπεπηγὸς ᾗ διὰ τὸν χειμῶνα, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἐκείνη φωλεύῃ, αὐξάνεσθαι καὶ ὑπεραίρειν τὰ ἀγγεῖα ἐν οἷς ἂν ᾗ. — Ἐν Κυρῆνῃ φασὶ τοὺς ὄντας βατράχους ἀπώ-
ρους τὸ παραπάν εἶναι. Καὶ ἐν Μακεδονίᾳ δὲ ἐν τῇ

τῶν Ἡμαδιωτῶν χώρα τοὺς σῦς εἶναι μώνυχας. — Ἐν Καππαδοκίᾳ φαὺν ἡμίονους εἶναι γονίμους· καὶ ἐν Κρήτῃ αἰγίρους καρποφόρους. — [Φασὶ δὲ καὶ ἐν Σιρίῳ τοὺς βατράχους οὐκ ἄδειν· ἐὰν δὲ εἰς ἄλλον τόπον μεταχθῶσιν, ἄδουσιν. — Ἐν Ἰνδοῖς ἐν τῷ Κίρατι καλουμένῳ ἰχθύδια φασὶ γίνεσθαι, ἃ ἐν τῷ ξηρῷ πλανᾶται, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ποταμόν.] — Φασὶ δὲ καὶ περὶ Βαβυλῶνα τινὲς ἰχθύδια τινα μένειν ἐν ταῖς τρώγλαις ταῖς ἐχούσαις ὑγρότητα ξηραινομένου τοῦ ποταμοῦ· τούτους ἐξιόντας ἐπὶ τὰς ἄλλας νέμεσθαι, καὶ βαδίζειν ἐπὶ τῶν πτερύγων, καὶ ἀτακινεῖν τὴν οὐρανὸν· καὶ ὅταν διώκωνται, φεύγειν· καὶ ἐισδύντας, ἀντιπροσώπως ἰστασθαι. Πολλάνης γὰρ προσιέναι τινὰς καὶ ἐρεθίζειν. Ἐχουσι δὲ τὴν κεφαλὴν ὁμοίαν βατράχῳ θαλαττίῳ, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα κωβίῳ· βραγχία δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰχθύες. — Ἐν Ἡρακλείᾳ δὲ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἐν Ῥηγίῳ γίνεσθαι φασιν ὄρνυκτοὺς ἰχθύας, τούτους μάλιστα κατὰ τὰ ποτάμια καὶ τὰ ἐνυδρὰ χωρία. Συμβαίνειν δὲ ποτε, ἀναξηραινομένων τῶν χωρίων, κατὰ τινος χρόνου συστέλλεσθαι κατὰ γῆς· εἴτα μάλλον ἀναξηραινομένης, διώκοντας τὴν ὑγρότητα, διττῶσαι εἰς τὴν ὕλην· εἴτα ξηραινομένης, διαμένειν ἐν τῇ ἰκμάδι, ὥσπερ τὰ ἐν ταῖς φώλαις διαρκούντα· ὅταν δὲ ἀνασκάπτονται, πρὶν ἢ τὰ ὕδατα ἐπιγενέσθαι, τότε κωτῆσθαι. — Φασὶ δὲ καὶ περὶ Παφλαγονίαν τοὺς ὄρνυκτοὺς γίνεσθαι ἰχθύς κατὰ βάθους· τούτους δὲ τῇ ἀρετῇ ἀγαθοῦς, ὅτι ὑδύτων φανερῶν πλησίον ὄντων, οὕτα ποταμῶν ἐπιρρέοντων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ζωογονήσεως τῆς γῆς.

ARIST. DE MIRAB.

N

Τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐλάφους κατορύττειν φασὶ τὸ δεξιὸν κίρας, ὅταν ἀποβάλωσι, καὶ εἶναι πρὸς πολλὰ χρήσιμον. — Φασὶ δὲ καὶ τὴν φώκην ἐξεμεῖν τὴν πιτύαν, ὅταν ἀλλάσσεται· εἶναι δὲ φαρμακῶδες, καὶ τοῖς ἐπιλήπτοις χρήσιμον. — Καὶ τὴν λύγκα δὲ φασὶ τὸ οὖρον κατακαλύπτειν, διὰ τὸ πρὸς ἄλλα τε χρήσιμον εἶναι, καὶ τὰς σφραγίδας. — Λέγεται δὲ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ Κιρκαίῳ ὄρει φάρμακόν τι φύεσθαι θανάσιμον, ὃ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε ἂν προσρανθῇ τινι, παραχρῆμα πίπτειν ποιεῖ, καὶ τὰς τρίχας τὰς ἐν τῷ σώματι ἀπομαρῶν, καὶ τὸ σύνολον τοῦ σώματος διαρρῶν τὰ μέλη, ὥστε τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος εἶναι τῶν ἀπολλυμένων εἰσότην. Ταῦτο δὲ φασὶ μάλιστα δίδοναι Κλεωνύμῳ τῷ Σπαρτιάτῃ Παῦλον τὸν Πενκίστιον καὶ Γάϊον φαρμαθῆναι, καὶ ἐξετασθέντας ὑπὸ Ταραντίνων θανατωθῆναι. — Ἐν τῇ Διομηδεῖα γῆσσι, ἣ κεῖται ἐν τῷ Ἀδρίῳ, φασὶν ἱερὸν τι εἶναι τοῦ Διομήδους θανάσιμον τι καὶ ὕγιον. Περὶ δὲ τὸ ἱερὸν κύκλῳ περικαθῆσθαι ὄρνιθας μεγάλους τοῖς μεγέθεσι, καὶ φύγῃ ἔχοντας μεγάλα καὶ σκληρά. Ταύτους λίγωνται, ἔαν μὲν Ἕλληνες ἀποβαίνωσιν εἰς τὸν τέπον, ἡσυχίαν ἔχειν· ἔαν δὲ τῶν βαρβάρων τινὲς τῶν περιόικον, ἀρίπτασθαι, καὶ αἰωρονμένους καταράσσειν αὐτοὺς εἰς τὰς κεφαλὰς αἰτῶν, καὶ τοῖς φύγῃσι τιτρώσκειν ἀποκτείνειν. Μυθάζεται δὲ ταύτας γενέσθαι ἐκ τῶν ἐταίρων τοῦ Διομήδους, κενυσηγῆσθαι μὲν αἰτῶν περὶ τῆς γῆσσι, τοῦ δὲ Διομήδους θολοφανηθείς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου τοῦ τότε βασιλέως τῶν κέπων ἐκείνων γενομένου. — Παρὰ τοῖς Ὀμβρικοῖς φασὶ

τὰ βροχήματα τρεῖς τίκτειν τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοὺς τὴν γῆν πολλαπλασίους ἀνίσταται τῶν καταβριλλομένων. Εἶναι δὲ καὶ τὰς γυναῖκας πολυγόνους, καὶ σπανίως ἕν τίκτειν, τὰς δὲ πλείστας δύο καὶ τρία. — Ἐν ταῖς Ἠλεπιτρῖσι νήσοις, αἱ κτείνονται ἐν τῷ μυχῇ τοῦ Ἀδρίου, φασὶν εἶναι δύο ἀνδρώοντας ἀνακειμένους, τὸν μὲν, πασιπέρρινον, τὸν δὲ, χαλκοῦν, ἐργασμένους τὸν ἀρχαῖον τρόπον. Λέγεται δὲ τούτους Δαιδάλου εἶναι ἔργα, ὑπόμνημα τῶν πάσαι, ὅτε Μῖνω φεύγων ἐκ Σικελίας καὶ Κρήτης, εἰς τούτους τοὺς τόπους παρέβαλε. Ταύτας δὲ τὰς νήσους φασὶ προκιχαιῖναι τὸν Ἡριθανὸν ποταμόν. ἔστι δὲ λίμνη ἔσται πλησίον τοῦ ποταμοῦ, ὅθωρ ἔχουσα θυρμόν· ὁσμή δ' ἀπ' αὐτῆς βαρεῖα, καὶ χαλεπὸν ἀπεπνεῖ· καὶ οὔτε ζῶον οὔδεν πίνει ἐξ αὐτῆς, οὔτε ἔρπον ἐπιτίπταται, ἀλλὰ πίπτει καὶ ἀποθνήσκει. ἔχει δὲ τὸν μὲν κύκλον σταδίων διακοσίων, τὸ δὲ ἔνθος, ἕως δέκα. Μυθεύουσι δὲ οἱ ἐγχώριοι Φαίδοντα κεραυνωθέντα πεσεῖν εἰς ταύτην τὴν λίμνην. Εἶναι δ' ἐν αὐτῇ αἰγέρους πολλὰς, ἐξ ὧν ἐκπίπτειν τὸ καλούμενον ἤλεκτρον. Οἱ δὲ λέγουσιν ὅμοιον εἶναι κόμμι, διὰ τὸ ἀποσκληρύνεσθαι ὡσανεὶ λίθον, καὶ συλλεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων διαφέρεσθαι εἰς τοὺς Ἕλληνας. Εἰς ταύτας οὖν τὰς νήσους Δαιδάλον φασὶν ἐλθεῖν, καὶ κατασχόντα αὐτάς, ἀναθεῖναι ἐν μιᾷ αὐτῶν τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ Ἰκάρου ἐν τῇ ἑτέρᾳ. Τότερον δὲ ἐκπλευσάντων Ἠελασγῶν τῶν ἐκπεσόντων ἐξ Ἀργεὺς, φυγεῖν τὸν Δαιδάλον, καὶ ἀφικέσθαι εἰς Ἰκαρον τὴν νῆσον. — Ἐν τῇ Σικελίᾳ τῇ καλουμένῃ Αἴτην, σπήλαιόν τι

λέγεται εἶναι, περὶ ὃ κύκλῳ παρυκέναι φασὶ τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων πλῆθος ἀνὰ πᾶσαν ὥραιν, πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἰῶν ἀπείραντόν τινα τέπον συμπεπληρωθῆναι· ἃ τὴν σύνεγγυς χώραν εὐωδίας πληροῖ· ὥστε τοὺς κυνηγοῦντας, τῶν κυνῶν κρατουμένων ὑπὸ τῆς ὁσμῆς, ἐξαδυνατεῖν τοὺς λαγῶς ἰχνεύειν. Διὰ δὲ τούτου τοῦ χάσματος, ἀσυμφανής ἐστὶν ὑπόνομος· καθ' ὃν φασὶ τὴν ἄρπαγὴν ποιήσασθαι τὸν Ἠλούτωνα τῆς Κόρης. Εὐρίσκεισθαι δὲ φασὶν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ πυρούς, οὔτε τοῖς ἐγγυρλοῖς ὁμοίους οἷς χρωταί, οὔτε ἄλλοις ἐπιωάκτοις, ἀλλ' ἰδιότητά τινα μιγάλην ἔχοντας. Καὶ τούτῳ σημειοῦνται τὸ πρῶτον παρ' αὐτοῖς φανῆναι πύρενον καρπὸν· ὃθ' αὖ καὶ τῆς Δήμητρος ἀντιποιοῦνται, φάμενοι παρ' αὐτοῖς τὴν θεὸν γεγενῆσθαι. — Ἐν Κρήτῃ λύκους καὶ ἄρκτους, τοὺς τ' ἔχεις, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις θηρία οὐ φασὶ γίνεσθαι, διὰ τὸ τὸν Δία γενέσθαι ἐν αὐτῇ. — Ἐν τῇ θαλάσῃ τῇ ἔξω Ἡρακλείων στηλῶν, φασὶν ὑπὸ Καρχηδονίων νῆσον εὐρεθῆναι ἐρήμην, ἔχουσαν ὕλην τε παντοδαπὴν, καὶ ποταμοὺς πλωτοὺς, καὶ τοῖς λοιποῖς καρποῖς θαυμαστήν, ἀπέχουσαν δὲ πλειόνων ἡμερῶν· ἐν ᾗ ἐπιμισγομένων τῶν Καρχηδονίων πλεονάκεις, διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ἐνίων γε μὴν καὶ οἰκούντων, τοὺς προεσιῶτας τῶν Καρχηδονίων ἀπειπασθαι θανάτῳ ζημιοῦν τοὺς εἰς αὐτὴν πλευσσομένους, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας πάντας ἀφανίσαι, ἵνα μὴ διαγγέλλωσι, μηδὲ πλῆθος συστραφῆν ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν νῆσον κυρίας τύχῃ, καὶ τὴν τῶν Καρχηδονίων εὐδαιμονίαν ἀφείληται. — Ἐκ τῆς Ἰταλίας φασὶν ἕως τῆς Κελτικῆς

καὶ Κελτολιγύων καὶ Ἰβήρων εἶναι τινα ὁδὸν Ἡράκλειαν καλουμένην. Δι' ἧς εἰάν τις Ἕλλην, εἰάν τε ἐγχώριός τις πορεύηται, τηρεῖσθαι ὑπὸ τῶν παροικούντων, ὅπως μὴδὲν ἀδικηθῇ. Τὴν γὰρ ζημίαν ἐκτίειν καθ' οὓς γένηται τὸ ἀδίκημα. — Φασὶ δὲ παρὰ τοῖς Κελτοῖς φάρμακον ὑπάρχειν τὸ καλούμενον ὑπ' αὐτῶν τοξικόν· ὃ λέγουσιν οὕτω ταχεῖαν ποιεῖν τὴν φθορὰν, ὥστε τῶν Κελτῶν τοὺς κυνηγοῦντας, ὅταν ἔλαφον ἢ ἄλλο τι ζῶον τοξεύσωσιν, ἐπιτρέχοντας ἐκ σπουδῆς ἐκτέμνειν τῆς σαρκὸς τὸ τετρωμένον, πρὸς τὸ τὸ φάρμακον μὴ διαδοῦναι, ἅμα μὲν τῆς προσφορᾶς ἔνεκα, ἅμα δὲ ὅπως μὴ σαπῇ τὸ ζῶον. Κύρῃσθαι δὲ τούτῳ λέγουσιν ἀντιφάρμακον, τὸν τῆς δρυὸς φλοιόν· οἱ δ' ἕτερόν τι φύλλον, ὃ καλοῦσι κοράκιον, διὰ τὸ κατανοηθῆναι ὑπ' αὐτῶν κόρακα, γένος ἄμενον τοῦ φαρμάκου, καὶ κακῶς διατιθέμενον, ἐπὶ τὸ φύλλον ὀρμήσαντα τοῦτο, καὶ καταπιόντα, παύσασθαι τῆς ἀλγηδόνος.

Ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ λέγουσι τῶν δρυμῶν ἐμπρησθέντων ὑπὸ τινων ποιμένων, καὶ τῆς γῆς διαθερμανθείσης ὑπὸ τῆς ὕλης, φανερῶς ἀργύρω θῆναι τὴν χώραν, καὶ μετὰ χρόνον σεισμῶν ἐπιγενομένων, καὶ τῶν τόπων θάλασσας, παμπληθεῖς συναχθῆναι ἀργύριον. Ὅθι καὶ τοῖς Μασσαλιώταις πρόσθοδον ἐποίησεν οὐ τὴν τυχοῦσαν. — Ἐν ταῖς γυμνασίαις ταῖς κειμέναις ῥήσοις κατὰ τὴν Ἰβηρίαν μετὰ τὰς λεγομένας ἐπιτὰς, αἱ μέγιστα δοκοῦσιν εἶναι, φασὶν ἔλαιον μὴ γίνεσθαι ἐξ ἔλαιων, ἐκ δὲ τῆς τερμινθοῦ κομιδῇ πολὺν, καὶ εἰς πάντα ἀρμότιον. — Λέγουσι δὲ οὕτω τοὺς οἰκούντας αὐτὰς Ἰβήρας καταγίνους εἶναι, ὥστε ἀντὶ ἐνὸς

σώματος θηλυκοῦ διδόναι τοῖς ἐμπόροις τέτταρα καὶ πέντε σώματα ἄρῳα. Στρατευόμενοι δὲ παρὰ Καρχηδονίοις, τοὺς μισθοὺς ὅταν λάβωσιν, ἄλλο μὲν οὐδὲν [ὡς ἔοικεν] ἀγοράζουσι, γυναῖκας δέ. Οὐ γὰρ χρυσίον οὐδὲ ἀργύριον ἔχει παρ' αὐτοῖς οὐδὲνα ἔχειν. Ἐπιλέγεται οὖν τι τοιοῦτον ἐπὶ τῷ καλύειν χρήματα εἰσάγειν αὐτοὺς, ὅτι τὴν στρατείαν Ἡρακλῆς ἐποίησατο ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν, διὰ τοὺς τῶν ἐνοικούντων πλούτους. — Ἐν τῇ τῶν Μασσαλιωτῶν χώρα περὶ τὴν Λιγυστικὴν φασὶν εἶναι τινα λίμνην· ταύτην δὲ ἀναξεῖν καὶ ὑπερχεῖσθαι, καὶ τοσοῦτους ἰχθύς ἐκβάλλειν τὸ πλῆθος, ὥστε μὴ πιστεύειν. Ἐπειδὴν δὲ οἱ ἐτησίαι πνεύσωσιν, ἐπιχώννυσθαι τὸ ἔδαφος ἐπ' αὐτῆς, καὶ τοιοῦτον κονιοριὸν γίνεσθαι αὐτόθι, καὶ ἀποστεροῦσθαι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς ὥσπερ ἔδαφος. Τοῖς δὲ τριόδουσι διακόπτοντας τοὺς ἐγχωρίους, ἐτοίμως ὅσους ἂν βούλωνται ἰχθύας εἰαίρειν ἐξ αὐτῆς. — Λέγεται δὲ τινὰς τῶν Λιγυστῶν οὕτως σφενδονᾶν, ὥστε ὅταν πλείους ἰδῶσιν ὄρνιθας, διερίξεσθαι πρὸς ἀλλήλους, παῖον ἕκαστος παρασκευάζεται βαλεῖν, ὡς ἐτοίμως ἀπάντων τευξομένων. — Ἴδιον δὲ φασὶ καὶ τοῦτο παρ' αὐταῖς εἶναι αἱ γυναῖκες ἅμα ἐργαζόμεναι τίκτουσιν, καὶ τὸ παιδίον ὕδατι περικλύσασαι, παραχρῆμα σκάπτουσι, καὶ σκάλλουνσι, καὶ τῶλλα οἰκονομοῦσιν ἢ μὴ τικτούσαις ἢ πραπίτον. — Θαῦμα δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς Λίγυσι· φασὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς ποταμὸν εἶναι, οὗ τὸ ῥεῦμα αἴρεται μετῴρων καὶ ῥεῖ, ὥστε τοὺς πέραν μὴ ὁρᾶσθαι. — Ἐν δὲ τῇ Τυρρηνίᾳ λέγεται τις νῆσος Αἰθάλεια ὀνομαζομένη, ἐν ᾗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου πρότερον μὲν

χαλκός ὠρύσσειτο, ἐξ οὗ φασὶ πάντα κεχαλκευμένα παρ' αὐτοῖς εἶναι, ἔπειτα μηκέτι εὐρίσκεισθαι· χρόνου δὲ διαλθόντος πολλοῦ φανῆναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου σίδηρον ὃ νῦν ἔτι χρῶνται Τυρρῆνοί, οἱ τὸ καλούμενον Ποπλώνιον οἰκοῦντες. — Ἔστι δὲ τις ἐν Τυρρῆνιά πόλις Οἶναφία καλουμένη, ἣν ὑπερβολῇ φασὶν ὀχυρὰν εἶναι. Ἐν γὰρ μέσῃ αὐτῇ λόφος ἐστὶν ὑψηλὸς τριάκοντα σταδίους ἀνέχων ἄνω, καὶ κάτω ὕλην παντοδαπῇ, καὶ ὕδατα. Φοβουμένους οὖν ταῦς ἐνοικοῦντας λέγουσι, μὴ τις τύραννος γένηται προῖστασθαι αὐτῶν τοὺς ἐκ τῶν οἰκειῶν ἡλευθερωμένους· καὶ οὗτοι ἄρχουσιν αὐτῶν, κατ' ἐνιαυτὸν δ' ἄλλους ἀντικαθίστανται τοιούτους. — Ἐν τῇ Κύμῃ τῇ περὶ τὴν Ἰταλίαν δεικνυταί τις, ὡς ἔοικε, θάλαμος κατὰ γειος Σιβύλλης τῆς χρησμολόγου· ἦν πολυχρονιωτάτην γενομένην, παρθένον διαμεῖναι φασιν, οὕσαν μὲν Ἐρυθραίαν, ὑπὸ τινων δὲ τὴν Ἰταλίαν κατοικοῦντων, Κυμαίαν, ὑπὸ δὲ τινων Μελάχραιαν καλουμένην. Τοῦτον δὲ τὸν τόπον λέγεται κυριεύεσθαι ὑπὸ Λευκαδίων. Εἶναι δὲ λέγουσιν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις περὶ τὴν Κέμην ποταμὸν τινα Κετὸν ὀνομαζόμενον· εἰς ὃν φασὶ τὸ ἐμβληθὲν πρῶτον περιφύεσθαι, καὶ τέλος ἀπολιθοῦσθαι. — Ἀλκισθένι τῷ Συβαρίτῃ φασὶ κατασκευασθῆναι ἱμάτιον τοιοῦτον τῇ πολυτελείᾳ, ὥστε προτίθεσθαι αὐτὸ ἐπὶ τῇ ἐν Λακινίᾳ πανηγύρει τῆς Ἡρας, εἰς ἣν συμπορεύονται πάντες Ἰταλιῶται· τῶν τε δεικνυμένων μάλιστα πάντων ἐκείνο θαυμάζεσθαι. Οὗ φασὶ κυριεύσαντα Λιονύσιον τὸν πρεσβύτερον ἀποδόσθαι Καρχηδονίοις ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ταλάντων. Ἦν δ' αὐτὸ

μὲν ἄλουργίς, τῷ μεγέθει πεντικάιδεκάπηχον, ἑκατέ-
 ρωθεν δὲ διείληπτο ζωδίοις ἐνυφασμένοις, ἄνωθεν
 μὲν Σούσοις, κάτωθεν δὲ Πέρσαις· ἀνὰ μέσον δὲ ἦν
 Ζῆς, Ἥρα, Θέμις, Ἀθηνᾶ, Ἀπόλλων, Ἀφροδίτη.
 Παρὰ δὲ ἑκάτερον πέρας Ἀλκισθένης ἦν, ἑκατέρωθεν
 δὲ Σύβαρις. — Περὶ τὴν ἄκραν τὴν Ἰαπυγίαν φα-
 οῖν ἕκ τινος τόπου, ἐν ᾧ συνέβη γενέσθαι (ὥς μυ-
 θολογοῦσιν) Ἡρακλεῖ πρὸς Γίγαντας μάχην, ῥεῖν
 ἰχώρα πολὺν, καὶ τοιοῦτον ὥστε διὰ τὸ βάρος τῆς
 ἑσμῆς ἅπλουν εἶναι τὴν κατὰ τὴν τόπον θάλασσαν.
 Λέγουσι δὲ, πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας Ἡρακλέους εἶναι
 πολλὰ μνημόσυνα, ἐν ταῖς ὁδοῖς ὥς ἐκεῖνός ἐπορεύθη.
 — Περὶ Πανδοσίαν τῆς Ἰαπυγίας ἔχνη τοῦ θεοῦ
 δεικνύται, ἐφ' ᾧ οὐδενὲν ἐπιβατέον. — Ἔστι καὶ πε-
 ρὶ ἄκραν Ἰαπυγίαν λίθος ἀμαξιαῖος, ὃν ὑπ' ἐκείνου
 ἀρθέντα μετατεθῆναι φασιν, ἀφ' ἐνός δὲ δακτύλου
 κινεῖσθαι συμβέβηκεν. — Ἐν τῇ τῶν Ὀρχομενίων πό-
 λει τῇ ἐν Βοιωτίᾳ, φανῆναι φασιν ἀλώπεκα, ἣν κυνὸς
 διώκοντος εἰσδύναί εἰς τινα ὑπόνομον, καὶ τὸν κύνα
 συνεισδύναί αὐτῇ, καὶ ὑλακτοῦντα ἤχον μέγαν ποιεῖν,
 ὥσατεὶ εὐρυχωρίας τινὸς ὑπαρχούσης αὐτοῖς· τοὺς
 δὲ κυνηγέτας ἔννοιαν λαβόντας δαιμονίαν, ἀναψήξαν-
 τας τὴν εἰσδυσιν, συνῶσαι καὶ αὐτούς. Ἰδόντας δὲ
 διὰ τινων ὁπῶν εἰσερχόμενον ἔσωφῶς, εὐσυνόπτως τὰ
 λοιπὰ θεάσασθαι, καὶ ἐλθόντας ἀπαγγεῖλαι τοῖς
 ἄρχουσιν. Ἐν τῇ Σαρδοῖ τῇ νήσῳ κατασκευάσματά
 φασιν εἶναι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον διακείμενα τῶν
 ἀρχαίων, ἅλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ, καὶ θόλους περισ-
 σοῖς τοῖς ῥυθμοῖς κατεξισμένους. Τούτους δ' ὑπὸ
 Ἰολάου τοῦ Ἰφικλέους κατασκευασθῆναι, ὅτε τοὺς

Θησιπύδας τοὺς ἐξ Ἡρακλείους παραλαβὼν, ἔπλευσεν εἰς ἐκεῖνους τοὺς τόπους ἐποιήσων, ὥς κατὰ συγγένειαν αὐτῷ τὴν Ἡρακλείους προσήκοντας, διὰ τὸ πάσης τῆς πρὸς ἐσπέραν κύριον Ἡρακλῆα γενέσθαι. Αὕτη δὲ ἡ νῆσος, ὥς ἔοικεν, ἐκαλεῖτο μὲν πρότερον Ἰχνοῦσα, διὰ τὸ ἐσχηματίζεσθαι τῇ περιμέτρῳ ὁμοιώματα ἀνθρώπου ἔχει· εὐδαίμων δὲ καὶ πάμπορος ἔμπροσθεν λέγεται εἶναι. Τὸν γὰρ Ἀρισταῖον, ὃν φασι γεωργικώτατον εἶναι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων, τοῦτον αὐτῶν ἄρξασθαι μυθολογοῦσιν, ὑπὸ μεγάλων ὀρνέων ἔμπροσθεν καὶ πολλῶν κατεχομένων. Νῦν μὲν οὖν οὐκέτι φέρει τοιοῦτον οὐδὲν, διὰ τὸ κυριευθεῖσαν ὑπὸ Καρχηδονίων. ἐκκοπῆναι πάντας τοὺς χρησίμους εἰς προσφορὰν καρπῶν, καὶ θάνατον τὴν ζῆμιν τοῖς ἐγχωρίοις τετάχθαι, εἴαν τις τῶν τοιούτων τι ἀναφυτεύῃ. — Ἐν μὲν τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων, ἣ καλεῖται Λιπάραι, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι, περὶ οὗ καὶ ἄλλα [μὲν] πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι· τοῦτο δὲ, ὅτι οὐκ ἀσφαλές ἐστι προσελθεῖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν τόπον τῆς νυκτός, συμφωνοῦσιν· Ἐξακούεσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἤχον, γέλωτά τε μετὰ θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς. Λέγουσι δὲ τι τερατωδέστερον γεγονέναι περὶ τὸ σπήλαιον. Πρὸ ἡμέρας γὰρ ἐγκοιμηθῆναι τινα ἐν αὐτῷ οἰνωμένον, καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν οἰκετῶν ζητούμενον ἐφ' ἡμέρας τρεῖς διατελέσαι· τῇ δὲ τετάρτῃ εὐρεθέντα ὡς νεκρὸν, ἀποκομισθῆναι ὑπὸ τῶν οἰκείων εἰς τὸν ἴδιον τάφον· καὶ τῶν νομιζομένων τυχόντα πάντων, ἐξαίφνης ἀναστῆναι, καὶ διηγεῖσθαι τὰ καθ' αὐτὸν συμβεβηκότα. Τοῦτο μὲν οὖν ἡμῖν φαίνεται

μυθωδέστερον· ὁμῶς μέντοι ἴδειν μὴ παραλιπεῖν ἀμνη-
μόνευτον αὐτὸ, [τὴν] περὶ τῶν τόπων ἐκείνων ἀνα-
γραφὴν ποιούμενον. — Περὶ τὴν Κύμην τὴν περὶ
Ἰταλίαν λίμνη ἐστὶν ἣ προσαγορευομένη ὄρεος·
αὕτη μὲν, ὥς ἔειπεν, οὐκ ἔχουσά τι θαυμαστὸν· πε-
ρικεῖσθαι γὰρ λέγουσι περὶ αὐτὴν λόφους κύκλῳ, τὸ
ὑψος οὐκ ἑλαττοτέρων σταδίων, καὶ αὐτὴν εἶναι τῇ
σχήματι κυκλοτερέῃ, τὸ βλάθος ἔχουσαν ἀνυπερβλήτων·
ἐκείνο δὲ θαυμάσιον φαίνεται. Περικειμένων γὰρ
αὐτῇ πυκνῶν δένδρων, καὶ τιῶν ἐν αὐτῇ κατακελι-
μένων, οὐδὲν ἐστὶν ἰδεῖν ἐπὶ τοῦ ὕδατος φύλλον ἐστη-
πὸς, ἀλλ' οὕτως καθαρώτατόν ἐστι τὸ ὕδωρ, ὥστε
τοὺς θεωμένους θαυμάζειν. — Περὶ δὲ τὴν ἀπέ-
χουσαν ἡπειρὸς αὐτῆς οὐ πολὺν, θερμὸν ὕδωρ πολ-
λαχόθιν ἐκπίπτει, καὶ ὁ τόπος ἅπας καλεῖται Πυρι-
φλεγέθων. Ὅτι δὲ οὐδὲν διΐπταται ὄρεον ἐν αὐτῇ,
ψεῦδος. Οἱ γὰρ παραγενόμενοι λέγουσιν κύκλῳ
πληθὺς τι ἐν αὐτῇ γίνεσθαι. — Φασὶ τὰς Σειρη-
νούσας νήσους κεῖσθαι μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ περὶ τὸν
πορθμὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἁκρας, ὅς κεῖται πρὸ τοῦ πε-
πωκότος τόπου, καὶ διακνυμίνοντες τοῖς κόλποις,
τόν τι περιέχοντα τὴν Κύμην, καὶ τὸν διειληφότα τὴν
καλουμένην Ποσειδωνίαν· ἐν ᾗ καὶ νῦν αὐτῶν ἵδρυ-
ται, καὶ τιμῶνται καθ' ὑπερβολὴν ὑπὸ τῶν περιεί-
κων θυσίαις ἐπιμαλῶς· ὧν καὶ τὰ ὀνόματα μνημο-
νεύοντες, καλοῦσι τὴν μὲν Παρθενόπην, τὴν δὲ Δευ-
κοσίαν, τὴν δὲ τρίτην, Αἰγίαν. — Λέγεται δὲ μετα-
ξὺ τῆς Μαντορικῆς καὶ [τῆς] Ἰστριανῆς ὄρεος τι εἶ-
ναι τὸ καλούμενον Δίλφιον, ἔχον λόφον ὑψηλόν. Ἐπὶ
τοῦτον τὸν λόφον ὅταν ἀναβαίνωσιν οἱ Μάντορες οἱ

τοῦ Ἀδρίου οἰκοῦντις, ἀποθεωροῦσι τὰ εἰς τὸν πέντον εἰσπλέοντα πλοῖα. Ἐῖναι δὲ τινα καὶ τόπον ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον διαστήμασιν, εἰς ὃν ἀγορᾶς κοινῆς γενομένης, πωλεῖσθαι παρὰ μὲν τῶν ἐκ τοῦ πόντου ἐμπόρων ἀναβαινόντων τὰ Λέσβια καὶ Χία καὶ Θάσια· παρὰ δὲ τῶν ἐκ τοῦ Ἀδρίου, τοὺς Κερκυραῖκους ἀμφορεῖς. Φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἰστρον ῥέοντα ἐκ τῶν Ἐρκυνίων καλουμένων ὄρυμῶν, σχίζεσθαι, καὶ τῇ μὲν εἰς τὸν πόντον ῥεῖν, τῇ δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν. Σημεῖον δὲ κῆκεῖνε, οὐ μόνον ἐν τοῖς νῦν καιροῖς ἰωράκαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν μᾶλλον, οἷον τὰ ἐκεῖ ἅπλωτα εἶναι· καὶ γὰρ Ἰάσονα τὸν μὲν εἰσπλουν κατὰ τὰς Κυανέας, τὸν δὲ ἐκ τοῦ πόντου ἐκπλουν κατὰ τὸν Ἰστρον ποιήσασθαι φασι· καὶ φέρουσιν ἅλλῃ τε τεκμήρια οὐκ ὀλίγα, καὶ κατὰ μὲν τὴν χώραν βωμοὺς ὑπὸ Ἰάσονος ἀνακειμένους δεικνύουσι, ἐν δὲ μιᾷ τῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κήσων πολυτελὲς ἱερὸν Ἀρτέμιδος ὑπὸ Μηδείας ἰδρυμένον. Ἐτι δὲ λέγουσιν ὡς οὐκ ἂν παρῆπλευσε τὰς Πλαγυτὰς καλουμένας, εἰ μὴ ἐκεῖθεν ἀπέπλει. Καὶ ἐν τῇ Αἰθαλείᾳ δὲ νῆσῳ τῇ κυμένῃ ἐπὶ τῷ Τυρόφηνικῳ πελάγει, ἅλλῃ τε δεικνύουσι μνημεῖα τῶν ἀριστιῶν, καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ψήφων δὲ λιγόμενον. Παρὰ γὰρ τὸν αἰγιαλὸν ψήφους φασὶν εἶναι ποικίλας. Ταύτας δὲ οἱ Ἕλληνες οἱ τὴν νῆσον οἰκοῦντες, λέγουσι τὴν χροῖαν λαβεῖν ἀπὸ τῶν στέλγισμάτων ὧν ἐποιοῦντο ἀλιφόρμενοι. Ἀπὸ γὰρ ἐκείνων τῶν χρόνων, οὔτε πρότερον ἰωρᾶσθαι μυθολογοῦσι τοιαύτας ψήφους, οὔθ' ὕστερον ἐπιγεγενημένας. Ἐτι δὲ τούτων φανερώτατα σημεῖα λέγουσιν, ὅτι οὐ διὰ τῶν Συμπληγάδων ἐγένετο ἐκπλους αὐ-

τοῖς, οἱ τῷ ποιητῇ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις μάστιγι
χρῶμενοι. Τὴν γὰρ δυσχέρειαν τοῦ κινδύνου ἐμφα-
νίζοντα, λέγειν ὅτι οὐκ ἔστι παραπλεῦσαι τὸν τόπον·

Ἄλλὰ θ' ὁμοῦ πίνακας τε νεῶν καὶ σώματα φω-
τῶν

Κύμαθ' ἄλως φορέουσι, πυρὸς τ' ὀλοοῖο θύελλαι.
Περὶ μὲν οὖν τὰς Κυανέας οὐ λέγεται πῦρ ἀναπέμ-
πειν· περὶ δὲ τὸν πορθμὸν τὸν διαλαμβάνοντα τὴν
Σικελίαν· ἐφ' ἑκάτερα κειμένων τῶν τοῦ πυρὸς ἀναφυ-
σημάτων, καὶ τῆς τε νήσου συνεχῶς καιομένης, καὶ
τοῦ περὶ τὴν Αἴτην ρεύματος πολλάκις τὴν χώραν
ἐπιδεδραμηκότος. — Ἐν Τάραντι ἐναγίζειν κατὰ τι-
νας χρόνους φασὶν Ἀτρεΐδαις καὶ Τυδεΐδαις καὶ Δία-
κίδαις καὶ Λαερτιάδαις· καὶ Ἀγαμεμνονίδαις δὲ χω-
ρὶς θυσίαν ἐπιτελεῖν ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἰδίᾳ· ἐν ᾗ τό-
μιμον εἶναι ταῖς γυναιξὶ, μὴ γεύσασθαι τῶν ἐκείνοκ
θυομένων. Ἔστι δὲ καὶ Ἀχιλλέως νεὼς παρ' αὐτοῖς.
Λέγεται δὲ, μετὰ τὸ παραλαβεῖν τοὺς Ταραντίους,
Ἡράκλειαν τὸν τόπον καλεῖσθαι ὃν νῦν κατοικοῦσιν·
ἐν δὲ ταῖς ἄνω χρόνοις τῶν Ἰώνων κατεχόντων, Πλεῖον
ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν πρώτων κατασχόν-
των αὐτήν, Σίγειον ὀνομαῖσθαι. — Παρὰ δὲ τοῖς
Συβαρίταις λέγεται Φιλοκτήτην τιμᾶσθαι. Κατοι-
κῆσαι γὰρ αὐτὸν ἐκ Τροίας ἀνακομισθέντα τὰ κα-
λούμενα μαλακὰ τῆς Κροτωνιάδος, ἃ φασιν ἀπῆγειν
ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων, καὶ ἀναθῆναι ἱστοροῦσι τὰ
τόξα τὰ Ἡράκλεια αὐτὸν εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ
Ἀλίου. Ἐκεῖθεν δὲ φασὶ τοὺς Κροτωνιάτας κατὰ τὴν
ἐπικράτειαν ἀναθῆναι αὐτὰ εἰς τὸ Ἀπολλώνιον τὸ
παρ' αὐτοῖς. Λέγεται δὲ καὶ τελευτήσαντα ἐκεῖ κεῖσθαι

αὐτὸν παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν Σύβαριν, βοηθήσαντα
 Ῥοδίοις τοῖς μετὰ Τληπολέμου εἰς τοὺς ἐκεῖ τόπους
 ἀπεινεχθεῖσαι, καὶ μάχην συνάψαι πρὸς τοὺς ἐνοι-
 κοῦντας [τῶν βαρβάρων] ἐκείνην τὴν χώραν. — Περὶ
 δὲ τὴν Ἰταλίαν τὴν καλουμένην Καλαβρίαν, ἐγγὺς
 Μεταπόντου, Ἀθηναῖς ἱερὸν εἶναι φασιν Ἑλληνίας,
 ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακείσθαι, ἃ
 εἰς τὸν δούριον ἵππον ἐποίησεν, ἐκείνου τὴν ἐκωνυ-
 μίαν ἐπιθέντος. Φανταζομένην γὰρ αὐτῇ τὴν Ἀθη-
 νῆν κατὰ τὸν ὕπνον ἄξιον ἀγαθεῖναι τὰ ὄργανα,
 καὶ διὰ τοῦτο βραδυτέρως τυγχάνοντα τῆς ἀναγωγῆς,
 εἰλεῖσθαι ἐν τῷ τόπῳ, μὴ δυνάμενον ἐκπλεῦσαι· ὅθου
 Ἑλληνίας Ἀθηναῖς τὸ ἱερὸν ποσαγορεύεται. — Αἰ-
 γεται δὲ περὶ τὸν ὀνομαζόμενον τῆς Δαυνίας τόπον,
 ἱερὸν εἶναι Ἀθηναῖς Ἀχαιῆς καλούμενον, ἐν ᾧ δὴ
 [καὶ] πελέκεις χαλκοῦς καὶ ὅπλα τῶν Διομήδους ἐταί-
 ρων καὶ αὐτοῦ ἀνακείσθαι. Ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ φα-
 σὶν εἶναι κύνας οἱ τοὺς ἀφικνουμένους τῶν Ἑλλήνων
 οὐκ ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ σαίνουσιν ὥσπερ τοὺς σπηλαι-
 οτάτους. Πάντες δὲ οἱ Δαῦνοι καὶ πλησιόχωροι αὐ-
 τοῖς μελαντιμονοῦσι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, διὰ ταύ-
 την (ὥς ἔοικε) τὴν αἰτίαν. Τὰς γὰρ Τρυφάδας τὰς
 ληφθεῖσας αἰχμαλώτους, καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους
 ἀφικομένας, εὐλαβηθεῖσας μὴ πικρᾶς δουλείας τύχω-
 σιν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς πατρίσι προὔπαρχουσῶν τοῖς
 Ἀχαιοῖς γυναικῶν, λέγεται τὰς ναῦς αὐτῶν ἐμπρῆσαι,
 ἅμα μὲν τὴν προςδοκωμένην δουλείαν ἐκφύγωσιν,
 ἅμα δ' ὅπως μετ' ἐκείνων μένειν ἀναγκασθέντων συν-
 αρμοσθεῖσαι, κατὰσχωσιν αὐτοὺς ἄνδρας. Πάννυ δὲ
 καὶ τοῖ ποιητῇ καλῶς πέφρασται παρὰ αὐτῶν. Εἰ-

πεσιπέλους γὰρ καὶ βαθυπόλους αἰώνας, ὥς ἔοικεν,
 ἰδεῖν ἴσται. — Ἐν δὲ τοῖς Πεντεκίτοις εἶναι φασιν
 Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ἐν ᾧ τῆς διανοησάμενης ἐν ἐκείνοις
 τοῖς τόποις χαλεπὴν ἔλκεα ἀναπαύσθαι λέγουσιν, ἔχου-
 σαν ἐπίγραμμα, Διομήδης Ἀρτέμιδι. Μεθ' οὗ λογίζεται
 δὲ ἐκείνην ἐλάφῳ περὶ τὸν τράχηλον περιθῆναι, τὴν
 δὲ περιφῆναι· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον εὐφροσυνόμενῃ
 ὑπὸ Ἀγαθοκλείους ὕστερον τοῦ βασιλέως Σικελιωτῶν
 εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν ἀνατεθῆναι φασιν. — Ἐν τῇ
 ἄκρῃ τῆς Σικελίας τῇ καλουμένῃ Πιλωριῳδί, ποσοῦτοι
 γίνεσθαι κρόκον, ὥστε παρὰ τισι μὲν τῶν ἐν ἐκείνοις
 τοῖς τόποις κατοικούντων Ἑλλήνων, μὴ γινώσκεισθαι
 ποῖόν τι ἴσται τὸ ἄνθος· ἐπὶ δὲ τῆς Πιλωριῳδοῦς ἁμᾶξας
 κατακομῆσαι μεγάλας τοὺς βουλομένους, καὶ κατὰ τὴν
 ἑαρινὴν ὥραν τὰς στρωμνάς καὶ τὰς σκηνάς ἐν κρόκῳ κα-
 τασκευάζουσιν. — Φησὶν εἶναι ὁ Πολύκριτος ὁ τὰ Σικ-
 λικὰ γεγραφὼς ἐν ἔπειν, ἐν τινὶ τόπῳ τῆς πεσσογείου,
 λίμνιόν τι ἔχον ὅσον ἀσπίδος τὸ περίμετρον. Τοῦτο
 δ' ἔχειν ὕδαρ διαυγές μόν, μικρῶ δὲ θολερώτερον· εἰς
 τοῦτ' οὖν εἴαν τις εἰσβῇ, λούσασθαι χρεῖαν ἔχων, αὐτῶ-
 σθαι εἰς εὖρος· εἴαν δὲ καὶ δεύτερον, μᾶλλον πλατύ-
 νεσθαι· τὸ δὲ πέρας ἕως εἰς πεντήκοντα ἀνδρῶν ὑπο-
 δοχὴν μᾶλλον γενόμενον διευρύνεσθαι. Ἐπειδὴν δὲ
 τοῦτον τὸν ἀριθμὸν λάβῃ, ἐκ βᾶθους πάλιν ἀναιδεῦν,
 ἐκβάλλειν μετέωρα τὰ σώματα τῶν λογομένων ἔξω ἐπὶ
 τὸ ἔδαφος. Ὡς δ' ἂν τοῦτο γένηται, εἰς τὰ ἄχραιον
 πάλιν σχῆμα τῆς περιμέτρου καθίστασθαι. Οὐ μόνον δὲ
 ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦτο περὶ αὐτὸ γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ
 εἴαν τι τετραῖπον εἰσβῇ, τὸ αὐτὸ πάσχειν. Ἐν δὲ τῇ
 ἐπικρατείᾳ τῶν Καρχηδονίων φασὶν ὅρος εἶναι ὁ κα-

λεῖται Γώνιον, παντοδαπῆς μὲν ὕλης γέμον, πολλοῖς δὲ διαπεποικιλμένον ἀνθρώποις· ὥστε τοὺς συναχθεῖς τόπους ἐπὶ πολὺ μεταλαμβάνοντας τῆς ἰωδίας αὐτοῦ, ἡδίστην τινὰ τοῖς ὁδοιποροῦσι προσβάλλειν τὴν ἀναπνοήν. Πρὸς δὲ τοῦτον τὸν τόπον κρήνην ἐλαίου φασὶν εἶναι, τὴν δὲ ὁσμὴν ἔχειν τοῦ κίθρου τοῖς ἀποπτίσμασιν ὁμοίαν. Δεῖν δὲ φασὶ τὸν προσεόντα πρὸς αὐτὴν ἀγνεύειν· καὶ τούτου γινομένου, πλεῖον ἀναβλύζειν αὐτὴν τὸ ἔλαιον, ὥστε ἀσφαλῶς ἐρύεσθαι. — Φασὶ καὶ ταύτης τῆς κρήνης πλησίον εἶναι τινὰ πέτραν αὐτοφῶν, μεγάλην τῷ μεγέθει. Ταύτης οὖν λέγουσιν, ἐπειδὴν μὲν ἡ-θέρος, φλόγα ἀνακίπτει πυφός· χαιμῶνος δὲ γενομένου, ἐκ ταῦ αὐτοῦ τόπου αφρονὸν ὕδατος ἀναφύεται, ὅτε ψυχροῦ ὥστε χιόνι συμβαλλόμενον, μηδὲν διαφέρειν. Καὶ τοῦτό φασιν οὐκ ἀπόκρυφον οὐδὲ μικρὸν χρόνον φαίνεται, ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ ἀνιέναι τὴν θειεῖαν ἔλην, τὸ δὲ ὕδωρ πάντα τὸν χαιμῶνα. — Λέγεται δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν Σιντικῶν καὶ Μαιδῶν χώραν καλουμένην τῆς Θρηκῆς, ποταμόν τινα Πόντον πρόσσομαζόμενον, ἐν ᾧ καταφέρεσθαι τινες λίθους οὗ καίοντες, καὶ τοὐναντίον πάσχοντες τοῖς ἐκ τῶν ξύλων ἀνθρώποις. Ῥητιζόμενοι γάρ, σβέννυνται ταχέως· ὕδασι δὲ ῥαινόμενοι, ἀνταλάμπουσι καὶ ἀνάπτουσι κάλλιον· παραπλησίαν δὲ ἀσφαλτῇ, ὅταν καίωνται, καὶ πρηρὰν ὁσμὴν οὐτὶ καὶ θυμικίαν ἔχουσιν, ὥστε μηδὲν τῶν ἱερπετῶν ὑπομένειν ἐν τῷ τόπῳ καιομένων αὐτῶν. — Εἶναι δὲ φασὶ καὶ τόπον τινα παρ' αὐτοῖς οὐ λίαν μικρὸν, ἀλλ' ὡς ἂν εἶκοσι πού σταδίῳ, ὃς φέρει κριθὰς, αἷς οἱ μὲν ἀνθρώποις χρῶνται· οἱ δ' ἵπποι καὶ βόαις οὐκ ἐθέλουσι αὐτὰς

ἰσθίειν, οὐδ' ἄλλο οὐδέν. Ἄλλ' οὐδὲ τῶν ὑῶν οὐδὲ τῶν κυνῶν οὐδεμία τολμῇ γεύσασθαι τῆς κόπρου τῶν ἀνθρώπων, οἱ τινες ἂν ἐκ τῶν κριθῶν τούτων μάξαν φαγόντες ἢ ἄρτον, ἀφοδεύσωσι, τῇ θνήσκουσιν. — Ἐν δὲ Σκοτούσαις τῆς Θειταλίας φασὶν εἶναι κρηνίδιον τι μικρὸν, ἐξ οὗ καὶ ῥεῖ τοιοῦτον ὕδωρ, ὃ τὰ μὲν ἔλκη καὶ θλάσματα ταχέως ὑγίαινά ποιεῖ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὑποζυγίων· ἐκ δὲ τις ξύλον μὴ παντάπασιν συντρίψας, ἀλλὰ σκίως ἐμβάλη, συμφύεται, καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ καθίσταται. — Περὶ δὲ τὴν Θράκην τὴν ἐπὲρ Ἀμφιπόλεως φασὶ γενεσθαι τι τερατώδες καὶ ἄπιστον τοῖς μὴ τεθεαμένοις. Ἐξιόντες γὰρ οἱ παῖδες ἐκ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ἑγγύς χωρίων ἐπὶ θήραν τῶν ὀρνιθαρίων, συνθηρεῦν παραλαμβάνουσιν τοὺς ἰέρακας· καὶ τοῦτο ποιοῦσιν οὕτως· ἐπειδὴν προσέλθωσιν εἰς τόπον ἐπιτήδειον, καλοῦσι τοὺς ἰέρακας ὀνομαστί κεκραγότες. Οἱ δ', ὅταν ἀκούσωσι τῶν παίδων τὴν φωνήν, παραγινόμενοι παρὰ σφοδρῶσιν εἰς τοὺς θάμνους, ὅπου αὐτοὺς οἱ παῖδες ξύλοις τύπτοντες λαμβάνουσιν. Ὅθεν πάντων ἂν μάλιστα τις θαυμάσειεν· οἱ μὲν γὰρ ἰέρακες, ὅταν αὐτοὶ τινα λάβωσι τῶν ὀρνιθίων, καταβάλλουσι τοῖς θηρεῦουσιν· οἱ δὲ παῖδες, ἀπάντων τῶν ἁλόντων μέρος τὸ τοῖς ἰέραξιν ἀποδόντες, ἀπέρχονται. — Θαυμασιότατον δὲ τι καὶ παρὰ τοῖς Ἑνετοῖς φασὶ γενεσθαι. Ἐπὶ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν πολλάκις κολοίῳν ἀναφαιθμήτους μυριάδας ἐπιφέρεισθαι, καὶ τὸν οἶτον αὐτῶν σπειράντων καταναλίσκειν· οἷς τοὺς Ἑνετοὺς πρὸ τοῦ ἐφίπτασθαι μέλλειν, ἐπὶ τὰ μεθόρια τῆς γῆς προσιθίεναι δῶμα, παντοδαπῶν καρπῶν καταβάλλοντας σπέρμα-

ματα. Ὡν ἐὰν μὲν γεύσωνται οἱ κολοιοὶ, οὐχ ὑπερβαίνουσιν ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ οἶδασιν οἱ Ἕνετοι ὅτι ἔσονται ἐν εἰρήνῃ· ἐὰν δὲ μὴ γεύσωνται, ὥσεί πολεμίων ἔφοδον αὐτοῖς γινομένην οὕτω προσδοκῶσιν. — Ἐν δὲ τῇ Χαλκίδι τῇ ἐπὶ Θράκης πλησίον Ὀλύνθου, φασὶν εἶναι Κανθαρώλεθρον ὀνομαζόμενον τόπον, μικρῷ μείζον τὸ μέγεθος ἄλλω, εἰς ὃν τῶν μὲν ἄλλων ζώων ὅταν τι ἀφίκηται, πάλιν ἀπερχεται τῶν δὲ κανθαρώρων τῶν ἐλθόντων οὐδεὶς, ἀλλὰ κύκλῳ περιϊόντες τὸ χωρίον, λιμῷ τελευτῶσιν. — Ἐν δὲ Κύκλωσι τοῖς Θραξί, κρηνίδιον ἐστὶν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ ὄψει καθαρὸν καὶ διαφανὲς, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον· ὅταν δὲ πῆν τι ζῶον ἐξ αὐτοῦ, παραχρῆμα διαφθείρεται. — Φασὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Κρασιωνίᾳ παρὰ τὴν Βισαλτῶν χώραν τοὺς ἀλισκομένους λαγῶς δύο ἥπατα ἔχειν, καὶ τόπον τινὰ εἶναι ὅσον πλεθριαῖον, εἰς ὃν ὅ τι ἂν εἰσέλθῃ ζῶον, ἀποθνήσκειν. — Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο αὐτόθι ἱερὸν Διονύσου μέγα καὶ καλόν, ἐν ᾧ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς θυσίας οὔσης, λέγεται, ὅταν μὲν ὁ θεὸς εὐετηρίαν μέλλῃ ποιεῖν, ἐπιφαίνεσθαι μέγα σέλας πυρρὸς, καὶ τοῦτο πάντας ὁρᾶν τοὺς περὶ τὸ τέμενος διατρίβοντας· ὅταν δ' ἀκαρπίαν, μὴ φαίνεσθαι τοῦτο τὸ φῶς, ἀλλὰ σκότος ἐπέχειν τὸν τόπον ὥς καὶ τὰς ἄλλας νύκτας. — Ἐν Ἡλίδι λέγουσιν εἶναι τι οἶκημα σταδίους ἀπέχον ὀκτὼ μάλιστα τῆς πόλεως, εἰς ὃ τιθέασιν τοῖς Διονυσίοις λήβητας χαλκοῦς τρεῖς κενούς. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες παρακαλοῦσι τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐπιδημούντων τὸν βουλόμενον ἐξετάσαι τὰ ἀγγεῖα, καὶ τοῦ οἴκου κατασφραγίζεσθαι τὰς θύρας. Καὶ ἐπειδὴ μὲλλωσιν ἀνοίγειν, ἐπιδείξαντες τοῖς πο-

λίταις καὶ τοῖς ξένοις τὰς σφραγίδας, οὕτως ἀνοίγουσιν. Οἱ δ' εἰσελθόντες, εὐρίσκουσι τοὺς μὲν λέβητας οἴνου πλήρεις, τὸ δὲ ἔδαφος καὶ τοὺς τοίχους ἱγίεις, ὥστε μηδεμίαν ὑποψίαν [εἶναι] λαβεῖν ὥς τέχνη τινὲ κατασκευάζουσιν. Εἶναι δὲ φασὶ παρ' αὐτοῖς καὶ ἱκτίλους, οἳ παρὰ μὲν τῶν διὰ τῆς ἀγορᾶς τὰ κρέα φερόντων ἀρπάζουσι, τῶν δὲ ἱεροθύτων οὐχ ἄπτονται. — Ἐν Κορωνείᾳ δὲ τῆς Βοιωτίας λέγεται τοὺς ἀσπάλακας τὰ ζῶα μὴ δύνασθαι ζῆν, μηδ' ὀρύσσειν τὴν γῆν, τῆς λοιπῆς Βοιωτίας πολὺ πλῆθος ἐχούσης. — Ἐν Λούσοις δὲ τῆς Ἀρκαδίας, κρήνην εἶναι τινα φασίν, ἐν ᾗ χερσαῖοι μῦες γίνονται, καὶ κολυμβῶσι, τὴν δίαιταν ἐν ἐκείνῃ ποιούμενοι. Λέγεται δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν Λαμψάκῳ εἶναι. — Ἐν δὲ Κράωνι τῆς Θετταλίας, φασὶ δύο κόρυκας εἶναι μόνους ἐν τῇ πόλει. Οὗτοι ὅταν ἐκνεοπιτεύσωσιν, ἑαυτοὺς μὲν, ὥς ἔοικεν, ἐκτοπίζουσιν, ἑτέρους δὲ τοσοῦτους τῶν ἐξ αὐτῶν γενομένων ἀπολείπουσιν. — Ἐν δὲ [τῇ] Ἀπολλωνίᾳ τῇ πλησίον κειμένῃ τῆς τῶν Ταυλαντίων χώρας, φασὶ γίνεσθαι ἀσφαλτον ὀρυκτὴν καὶ πίσσαν; τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῆς γῆς συναναπηδῶσα τοῖς ὕδασι, οὐδὲν διαφέρουσιν τῆς Μακεδονικῆς, μελαντέραν δὲ καὶ παχυτέραν πεφυκέναι ἐκείνης. Οὐ πόρρω δὲ τούτου τοῦ χωρίου πῦρ ἐστὶ καίόμενον πάντα τὸν χρόνον, ὥς φασιν οἱ κατοικοῦντες περὶ τὴν χώραν ἐκείνην. Ὁ δὲ καίόμενος τόπος, ἔστιν οὐ πολὺς, ὥς ἔοικεν, ἀλλ' ὅσον μάλιστα πεντακλίνου τὸ μέγεθος. Ὅξει δὲ θείου καὶ στυπτηρίας, καὶ πέφυκε περὶ αὐτὸν πόα τε βαθεῖα, ὃ καὶ θαυμάσειεν ἂν τις μάλιστα, καὶ δένδρα μεγάλα, οὐκ ἀπέχοντα τοῦ

πνυρός πήχεις τέσσαρας. Καλεται δὲ συνεχῶς παρὰ
 Ἀνκίαν καὶ Μεγάλην πόλιν τὴν ἐν Πιλοποννήσῳ,
 — Λέγεται δὲ καὶ ἐν Ἰλλυριοῖς τίκτειν τὰ βοσκήματα
 δις τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ πλείστα διδυμοτοκεῖν, καὶ
 πολλὰ δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐρίφους τίκτειν, ἕνα δὲ
 καὶ πέντε καὶ πλείους. Ἔτι δὲ γάλακτος ἀφιέναι ἡ-
 δίως τρία ἡμίχρα. Λέγουσι δὲ καὶ τὰς ἀλεκτορίδας,
 οὐχ ὥσπερ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπαξ τίκτειν, ἀλλὰ δις
 καὶ τρεῖς τῆς ἡμέρας. — Λέγεται[δὲ] καὶ ἐν τῇ Παιονίᾳ
 τοὺς βοῦς τοὺς ἀγροὺς πολὺ μεγίστους ἀπάντων
 τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι. — Περὶ δὲ
 τοῦ πορθμοῦ τῆς Σικελίας καὶ ἄλλοι μὲν πλείους γε-
 γράφασι, καὶ οὗτος δὲ φησι συμβαίνειν τερατῶδες.
 Ἐκ γὰρ τοῦ Τυρρῆνικοῦ πελάγους πολλῶ ῥοίζῳ φε-
 ρόμενον τὸν κλύδωνα, προαβάλλειν πρὸς ἀμφοτέρω
 τὰ ἀκρωτήρια, τὸ μὲν τῆς Σικελίας, τὰ δὲ τῆς Ἰταλίας,
 τὸ προσαγορευόμενον Ῥήγιον, ἐκ μεγάλου πελάγους
 εἰς στενὸν συγκλείεσθαι· τούτου δὲ γινομένου, κύμα
 μετέωρον αἶρειν σὺν πολλῶ βρόμῳ ἐπὶ πάνυ πολὺν
 τόπον τῆς ἄνω φορᾶς, ὥστε τοῖς μακρὰν ἀπέχουσι,
 σύνοπτον εἶναι τὸν μετεωρισμὸν, οὐκ ἀνόμοιον φαι-
 νόμενον θαλάσσης ἀναφορᾶς, λευκὸν δὲ καὶ ἀφρωδες·
 πυραπλήσιον δὲ τοῖς συρμοῖς τοῖς γινομένοις ἐν τοῖς
 ἀνυπερβλήτοις χειμῶσι· καὶ ποτὲ μὲν ἀλλήλους συμ-
 πίπτειν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκρωτηρίων τοὺς κλύδω-
 νας, καὶ ποιεῖν συγκλεισμὸν, ἄπιστον μὲν διηγῆσθαι,
 ἀνυπομόνητον δὲ τῇ ὄψει θεάσασθαι· ποτὲ δὲ δι-
 σταμένους ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους συρράξεως, οὕτω
 βαθεῖαν καὶ φορικώδη τὴν ἄποψιν ποιεῖν τοῖς ἐξ ἀνάγ-
 κης θεωμένοις, ὥστε πολλοὺς μὲν μὴ κρατεῖν ἑαυτῶν,

ἀλλὰ πίπτειν σκοτουμένους ὑπὸ τοῦ θεούς. Ἐπειδὴν δὲ προσπεσὼν τὸ κύμα πρὸς ὁποῖονοῦν τῶν τόπων, καὶ μετεωρισθὲν ἕως τῶν ἄκρων, πάλιν εἰς τὴν ὑποφρέουσαν θάλασσαν κατενεχθῇ, τότε δὴ πάλιν σὺν πολλῷ μὲν βρυχηθμῷ, μεγάλαις δὲ καὶ τραχεῖαις δίναις τὴν θάλασσαν ἀναζεῖν καὶ μετεωρίζεσθαι κυκλωμένην ἐκ βυθῶν, παντοδαπὰς δὲ χροὰς μεταλλάσσειν. Ποτὲ μὲν γὰρ ζοφεράν, ποτὲ δὲ κυανήν, πολλάκις δὲ πορφυρίζουσαν διαφαίνεσθαι. Τὸν δὲ δρόμον καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς, ἔτι δὲ πρὸς τούτοις τὴν ἀνάρροϊαν, οὐδὲ ἀκούειν οὐδὲν ἐρπετὸν, οὐδ' ὄρεϊν ὑπομένειν· φεύγειν δὲ πάντα πρὸς τὰς ὑποκειμένας ὑπάρχειας. Αἰγόντος δὲ τοῦ κλύδωνος, τὰς δίνας μετεώρους φέρεσθαι, ποικίλας οὕτως τὰς ἀναφορὰς ποιουμένας, ὥστε δοκεῖν πρηστήρων ἢ τινων ἄλλων μεγάλων ὄψεων σπειράματι παρομοίους τὰς κινήσεις ἀποτελεῖν. — Φασὶν, οἰκοδομοῦντων Ἀθηναίων τὸ τῆς Ἀθήμητρος ἱερὸν τῆς ἐν Ἐλευσίνι, περιχομένην στήλην πέτραις εὗρεθῆναι χαλκῇν, ἐφ' ἧς ἐπεγέγραπτο, *Δηϊόπης τόδε σῆμα [Δημήτριος.]* Ἦν οἱ μὲν λέγουσι Μουσαίου εἶναι γυναῖκα, τινὲς δὲ Τριπτολέμου μητέρα γενέσθαι. — Ἐν μιᾷ τῶν Αἰόλου προσαγορευομένων νήσων, πληθὺς τι φασὶ γενέσθαι φοινίκων· ὅθεν καὶ Φοινικώδη καλεῖσθαι. Οὐκ ἂν οὖν εἴη τὸ λεγόμενον ὑπὸ Καλλισθένους ἀληθές, ὅτι ἀπὸ Φοινίκων τῆς Συρίας τῶν τὴν παραλλαν οἰκούντων, τὸ φυτὸν ἔλαβε τὴν προσηγορίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Φοινίκας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φασὶ τινας προσαγορευθῆναι, διὰ τὸ πρῶτους πλέοντας τὴν θάλασσαν, ἢ ἂν ἀποβαλεῖσαν, πάντας ἀποκτείνειν καὶ

φονεύειν. Καὶ κατὰ γλῶσσαν δ' ἐστὶ τὴν Περῶν-
βων, τὸ αἰμάξαι, φοινίξαι. — Τῆς καλουμένης Αἰνι-
κῆς χώρας περὶ τὴν ὀνομαζομένην Ἰππὴν λέγεται
παλαιὰ τις στήλη εὐρεθῆναι, ἣν οἱ Αἰνιᾶνες τίνος
ἦν εἰδέναι βουλόμενοι, ἔχουσαν ἐπιγραφὴν ἀρχαίοις
γράμμασιν, ἀπέστειλαν εἰς Ἀθήνας τινὰς κομίζοντας
αὐτήν. Πορευομένων δὲ διὰ τῆς Βοιωτίας, καὶ τισι
τῶν ξένων ὑπὲρ τῆς ἀποδημίας ἀνακοινουμένων, λέ-
γεται αὐτοὺς εἰσαχθῆναι εἰς τὸ καλούμενον Ἰσμή-
νιον ἐν Θήβαις· ἐκεῖθεν μὲν γὰρ μάλιστα ἂν εὐρε-
θῆναι τὴν τῶν γραμμάτων ἐπιγραφὴν· λέγοντες εἶ-
ναι τινα ἀναθήματα ὁμοίους ἔχοντα τοὺς ῥυθμοὺς
τῶν γραμμάτων ἀρχαῖα. Ὅθεν αὐτοὺς φασιν ἀπὸ τῶν
γνωριζομένων, τὴν εὐρεσιν ποιησαμένους τῶν ἐπιζη-
τουμένων, ἀναγράψαι τοὺςδε τοὺς στίχους·

Ἡρακλέους τεμένει τε Κυθήρα φερσεφάασσῃ,

Τῇδ' ἀγέλην ἐλάων, ἣδ' Ἐρύθειαν ἄγων.

Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασσιφάεσσα θεᾶ.

Τῇδε δέ μοι τέκνω τῷ δ' εὐρύθοντι δάμαρτι

Νυμφογενὴς Ἐρύθη· δὴ τόδ' ἔδωκα πῆδον

Μναμόσυνον φιλίας, φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

Τούτῳ τῷ ἐπιγράμματι ἐπεχώρησε καὶ ὁ τόπος ἐκεῖ-
νος Ἐρυθος καλούμενος, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν τοὺς βοῦς,
καὶ οὐκ ἐξ Ἐρυθείας ἤγαγεν. Οὐδὲ γάρ ἐν τοῖς κα-
τὰ Λιβύην καὶ Ἰβηρίαν τόποις οὐδαμοῦ τὸ ὄνομα
λέγεσθαι φασι τῆς Ἐρυθείας. — Τῆς δὲ Λιβύης
ἐν Ἰτύκῃ [τῇ] καλουμένῃ (ἣ κεῖται μὲν, ὥς λέγουσιν,
ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἐρμείας καὶ τῆς ἵππου ἄκρας,
ἐπείκεινα δὲ Καρχηδόνος [ὡς] σταδίου διακοσίους·
ἢ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται αὐτῆς τῆς Καρχη-

δόνος ἔτισι διακοσίοις ὀγδοήκοντα ἐπτά, (ὥς ἀναγί-
 γραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις) γίνεσθαι
 φασιν ἄλλας ὀρυκτοὺς, ἐπὶ τρεῖς ὀργυῖας τὸ βάθος,
 τῇ ὄψει λευκοὺς καὶ οὐ στερεοὺς, ἀλλ' ὁμοίους τῷ γλι-
 σχροτάτῳ γλοιῷ· καὶ ὅταν ἀνεχθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον,
 ἀποστερεοῦσθαι, καὶ γίνεσθαι ὁμοίους τῷ Παρίῳ
 λίθῳ. Γλύφεσθαι δὲ ἐξ αὐτῶν λέγουσι ζώδια καὶ
 ἄλλα σκεύη. — Τοὺς πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ
 Ταρτησσὸν πλεύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἄργυριον
 ἀντιφορτίσασθαι, ἔλαιον καὶ ἄλλον ναυτικὸν ὄνυον
 εἰσαγαγόντας, ὥστε μηκέτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπι-
 δεῖξασθαι τὸν ἄργυρον, ἀλλ' ἀναγκασθῆναι ἀποπλέον-
 τας ἐκ τῶν τόπων, τὰ τε ἄλλα πάντα ἄργυρᾷ οἷς
 ἐχρῶντο, κατασκευάσασθαι, καὶ δὴ καὶ τὰς ἀγκύρας
 πάσας. — Λέγουσι τοὺς Φοίνικας, τοὺς κατοικοῦντας
 τὰ Γάδειρα καλούμενα, ἔξω πλέοντας Ἑρακλείων
 στηλῶν ἀπηλιώτῃ ἀνέμῳ ἡμέρας τέτταρας, παραγι-
 νεσθαι εἰς τινας τόπους ἐρήμους, θρύου καὶ φύκους
 πλήρεις· οὓς, ὅταν μὲν ἄμπωτις ᾖ, [μὴ] βαπτίζε-
 σθαι· ὅταν δὲ πλημμύρα, κατακλύζεσθαι· ἐφ' ᾧ
 εὗρίσκεσθαι ὑπερβάλλον θύνωνν πληθός, καὶ τοῖς με-
 γέθεισι καὶ τοῖς πάχεσιν ἄπιστον, ὅταν ἐποκειλῶσιν·
 οὓς ταριχεύοντες καὶ συντιθέντες εἰς ἄγγεῖα, διακο-
 μίζουσιν εἰς Καρχηδόνα. Ὡν Καρχηδόνοιο μόνον
 οὐ ποιοῦνται τὴν ἐξαγωγήν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀρετὴν ἣν
 ἔχουσι κατὰ τὴν βρώσιν, αὐτοὶ καταναλίσκουσιν. —
 Ἐν τῇ Πηδασίᾳ τῆς Καρίας θυσία τῷ Διὶ συντελεῖ-
 ται, ἐν ᾗ πέμπουσιν αἰγά τινα, περὶ ἣν θαυμα-
 στόν τι φασὶ γίνεσθαι. Βαδίζουσα γὰρ ἐκ Πηδά-
 σων σταδίους ἐβδομήκοντα δι' ὄχλου πολλοῦ τοῦ θεω-

ροῦντος, οὔτε διαταράττεται κατὰ τὴν πορείαν, οὔτ' ἐκτρέπεται τῆς ὁδοῦ· δεδεμένη δὲ σχοινίῳ, προπορεύεται τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἔχοντος. Καὶ τὰ κέρατα αὐτῆς χωρεῖν τέσσαρας χόας, ἐνίων δὲ καὶ πλείον. — Θανυμαστὸν δ' ἐστὶ καὶ τὸ δύο κόρακας εἶναι διὰ τέλους περὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν, ἄλλον δὲ μηδένα πέτεσθαι τόπον, καὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν ἔχειν τὸ πρόσθεν τοῦ τραχήλου λευκόν. — Ἐν Ἰλλυριοῖς δὲ τοῖς Ἀργυροῖς καλουμένοις, παρὰ τὰ μεθόρια τῶν Ἀνταρειατῶν, κᾶκῆνοι φασιν ὅρος εἶναι μέγα· τοῦτου δὲ πλησίον ἄγκας, ὅθεν ὕδωρ ἀναπηδᾷ, οὐ πᾶσαν ὥραν, ἀλλὰ τοῦ ἥρος, πολὺ τῷ πλήθει. Ὁ λαμβάνοντες, τὰς μὲν ἡμέρας ἐν τῷ στεγνῇ φυλάττουσι, τὰς δὲ νύκτας εἰς τὴν αἰθρῇαν τιθέασι. Καὶ πάντε ἢ ἔξ ἡμέρας τοῦτο ποιησάντων αὐτῶν, πηγνυται τὸ ὕδωρ, καὶ γίνεται κάλλιστον ἅλας· ὃ ἐνεκὲν τῶν βοσκημάτων μάλιστα διατηροῦσιν. Οὐ γὰρ εἰσάγονται πρὸς αὐτοὺς ἄλεις, διὰ τὸ κατοικεῖν πόρρω αὐτοὺς θαλάσσης, καὶ εἶναι αὐτοὺς ἀμίκτους. Πρὸς οὖν τὰ βοσκήματα πλείστην αὐτοῦ χρεῖαν ἔχουσιν. Ἀλίσσουσι γὰρ αὐτὰ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσι τοῦτο, συμβαίνει αὐτοῖς ἀπόλλυσθαι τὰ πλείστα τῶν βοσκημάτων. — Ἐν Ἀργεὶ δὲ φασὶ γίνεσθαι ἀκρίδος τινὸς γένος, ὃ καλεῖται σκορπιομάχον. Ὅταν γὰρ ἴδῃ [τάχιστα] σκορπίον, ἀνθίσταται αὐτῷ· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ σκορπίος ἐκείνῃ· καὶ κύκλῳ περιῶνσα τρύζει περὶ αὐτόν· τὸν δὲ, κέντρον ἐπαίροντα, ἀντιπεριάγειν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, εἴτα κατὰ μικρὸν ἀνιέναι τὸ κέντρον, καὶ τέλος ὅλον ἐκτείνεσθαι, καὶ τῆς ἀκρίδος κύκλῳ τρεχούσης. Τὰ τελευταῖα δὲ

προσελθούσα, κατεσθίει αὐτόν. Ἀγαθὸν δέ φασιν εἶναι πρὸς τὰς πληγὰς τοῦ σκορπίου ἐπιφαγεῖν αὐτήν. — Τοὺς ἐν Νάξῳ σφήκας φασιν, ὅταν φάγωσι τοῦ ἔχειος, (προσφιλης δ' αὐτοῖς ἡ σὰρξ, ὡς ἔοικεν, ἐστίν) ἐπειδὴν τινα κεντήσωσι, περιωιδύνους οὕτως ποιεῖν, ὥστε χαλεπωτέραν φαίνεσθαι τῆς πληγῆς τῶν ἔχειων. — Φασὶ τὸ Σκυθικὸν φάρμακον, ᾧ ἀποβάπτουσι τοὺς οἰστοὺς, συντίθεσθαι ἐξ ἐχίδνης. Τηροῦσι δέ, ὡς ἔοικεν, οἱ Σκύθαι τὰς ἤδη ζωοτοκούσας, καὶ λαβόντες αὐτάς, τήκουσιν ἡμέρας τινάς. Ὅταν δὲ ἱκανῶς αὐτοῖς δοκῇ σεσῆφθαι πᾶν, τὸ τοῦ ἀνθρώπου αἷμα εἰς χυτρίδιον ἐκχέοντες, εἰς τοὺς κοπρίους κατορύττουσι πωμάσαντες. Ὅταν δὲ καὶ τοῦτο σαπῇ, τὸ ὑφιστάμενον ἐπάνω τοῦ αἵματος, ὃ δὴ ἐστὶν ὑδατῶδες, μὴ γνύουσι τῷ τῆς ἐχίδνης ἰχώρι, καὶ οὕτω ποιοῦσι θανάσιμον. — Ἐν Κουρίῳ τῆς Κύπρου ὄφεών τι γένος εἶναι φασιν, ὃ τὴν δύναμιν ὁμοίαν ἔχει τῇ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσπίδι, πλην ὅτι τοῦ χειμῶτος ἐὰν δάκῃ, οὐδὲν ἐργάζεται, εἴτε δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, εἴτε διότι τὸ ζῶον δυσκίνητον γίνεται ὑπὸ τοῦ ψύχους ἀποπηγνύμενον, καὶ τελέως ἀδύνατον, ἐὰν μὴ θερμομανθῇ. — Ἐν Κέῳ φασὶν εἶναι τι γένος ἀχέρδου, ὑφ' ἧς ἐὰν τις πληγῇ τῇ ἀκάνθῃ, ἀποθνήσκει. — Ἐν Μυσίᾳ φασὶν ἀρκτιων τι γένος εἶναι λευκόν, αἷ ὅταν κυνηγῶνται, ἀφιασι τοιαυτὴν πνοήν, ὥστε τῶν κυνῶν τὰς σάρκας σῆπειν· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων ἀβρώτους ποιεῖν. Ἐὰν δὲ τις καὶ βιάσῃται καὶ ἐγγίῃ, ἀφιασιν ἐκ τοῦ στόματος φλέγμα πάμπολύ τι, ὡς ἔοικεν· ὃ προσφυσά πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν κυνῶν, ὡσαύτως καὶ τῶν ἀνθρώπων,

ὥστε καὶ ἀποπνίγειν καὶ ἀποτυφλοῦν. Ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ ὑαίνων τι γένος φασὶν εἶναι, ὃ ἐπειδὴν προΐδῃ τὸ θηρίον, ἢ ἀνθρώπου ἐπίβῃ ἐπὶ τὴν σκιάν, ἀφωνίαν ἐργάζεται καὶ πιῆξιν τοιαύτην, ὥστε μὴ δύνασθαι κινεῖν τὸ σῶμα. Τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν. — Κατὰ δὲ Συρίαν εἶναι φασὶ τι ζῶον ὃ καλεῖται λεοντοφόνον. — Ἀποθνήσκει γὰρ ὁ λέων ὡς ἔοικεν, ὅταν αὐτοῦ φάγῃ. Ἐκὼν μὲν τοῦτο οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ φεύγει τὸ ζῶον. Ὅταν δὲ συλλαβόντες αὐτὸ οἱ κυνηγέται, καὶ ὀπτήσαντες ὥσπερ ἄλφιστα λευκὰ περιπάσσωσιν ἄλλῳ ζῳῷ, τὸ γευσάμενον ἀπόλλυσθαι φασὶ παραχρῆμα. Κακοῖ καὶ προσουροῦν τὸν λέοντα τοῦτο τὸ ζῶον. — Λέγεται καὶ τοὺς γῦπας ὑπὸ τῆς τῶν μύρων ὀσμῆς ἀποθνήσκειν, ἐάν τις αὐτοὺς χρίσῃ ἢ δῶ τι μεμυρισμένον φαγεῖν. Ἰσαύτως δὲ καὶ τοὺς κανθάρους ὑπὸ τῆς τῶν ῥόδων ὀσμῆς. — Καὶ ἐν Σικελίᾳ δὲ φασὶ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς γαλεώτας θανάσιμον ἔχειν τὸ δῆγμα, καὶ οὐχ ὥσπερ τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀσθενὲς καὶ μαλακόν. Εἶναι δὲ καὶ μυῶν γένος ἐφιπτάμενον, ὃ ὅταν δάκῃ, ἀποθνήσκειν ποιεῖ. — Ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας φασὶ καὶ ἐν Ἰστροῦντι ὀφίδιά τινα γίνεσθαι, ἃ τοὺς ἐγχωρίους οὐ δάκνει, τοὺς ξένους δὲ καὶ ἀδικεῖ σφόδρα. — Περὶ δὲ τὸν Εὐφράτην καὶ τελείως φασὶ τοῦτο γίνεσθαι. Πολλοὺς γὰρ φαίνεσθαι περὶ τὰ χεῖλη τοῦ ποταμοῦ, καὶ διανέοντας ἐφ' ἑκάτερα· ὥστε τῆς δειλῆς ἐνταῦθα θεωρουμένους, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐπὶ θατέρου μέρους φαίνεσθαι, καὶ τοὺς ἀναπαυομένους τῶν μὲν Σύρων, μὴ δάκνειν· τῶν δὲ Ἑλλήνων μὴ ἀπέχεσθαι. — Ἐν Θεσσαλίᾳ φασὶ τὸν ἱερὸν καλούμενον ὄφι

πάντας ἀποκλύειν, οὐ μόνον ἐὰν δάκη, ἀλλὰ καὶ ἐὰν θίγῃ. Διὸ καὶ ὅταν φανῇ, καὶ τὴν φωνὴν ἀκούσῃ, (φαίνεται δὲ σπανίως) φεύγουσι καὶ οἱ ὄφεις καὶ οἱ ἔχεις, καὶ τὰλλα πάντα θηρία. Τῷ δὲ μεγέθει οὐκ ἔστι μέγας, ἀλλὰ μέτριος. Ἐν Τήνῳ δὲ ποτε φασὶν αὐτῇ τῇ πόλει κατὰ Θετταλίαν ἀναιρεθῆναι ὑπὸ γυναικός. Γενέσθαι δὲ τὸν θάνατον τοιόνδε· γυναῖκα κύκλον γράψασαν, καὶ τὰ φάρμακα θείσαν, εἰσβῆναι εἰς τὸν κύκλον, αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν, εἶτα μιμεῖσθαι τὴν φωνὴν τοῦ θηρίου· τὸ δὲ ἀντάδειν καὶ προσιέναι. Αἰδοντος δὲ καταδαρθεῖν τὴν γυναῖκα, καὶ ἐγγυτέρῳ προσιόντος, μᾶλλον, ὥστε μὴ δύνασθαι κρατεῖν τοῦ ὕπνου. Τὸν δ' υἱὸν παρακαθήμενον ἐγείρειν τύπτοντα, κελινούσης ἐκείνης, καὶ λέγειν ὅτι ἐὰν μὲν καθυπνώσῃ, ἀπολεῖται καὶ αὐτὴ καὶ ἐκείνος· ἐὰν δὲ βιάσῃται καὶ προσαγάγῃται τὸ θηρίον, σωθήσονται. Ὡς δὲ προσῆλθεν ὁ ὄφις εἰς τὸν κύκλον, λύσιν εὐθύς γενέσθαι αὐτοῦ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΖΗΝΩΝΟΣ, ΠΕΡΙ ΓΟΡΓΙΟΥ.

Περὶ Ξενοφάνους.

CAPUT I.

*Ἄτιδιον εἶναι φησιν εἴ τι ἐστίν· εἴπερ μὴ ἐνδέχεται
γενέσθαι μηδὲν ἐκ μηδενός. Εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγο-
νεν, εἴτε μὴ πάντα δι' ἀμφοτέρων. Ἐξ οὐδενός γάρ
*** αὐτῶν ἂν γινόμενα. Ἀπάντων τε γὰρ γινομέ-
νων, οὐδὲν προὔπάρχειν. Εἴ τῷ τινων αἰεὶ ἔτετρα
προσγίνοιτο, πλεόν ἂν καὶ μείζον τὸ ἐν γεγονέναι.
Ὡς δὴ πλεόν καὶ μείζον, τοῦτο γενέσθαι ἂν ἐξ οὐ-
δενός. Τῷ γὰρ ἐλάττωσι τὸ πλεόν, ἢ δ' ἐν τῷ μικρο-
τέρῳ τὸ μείζον οὐχ ὑπάρχειν. Ἄτιδιον δὲ ὄν, ἄπει-
ρον εἶναι, ὅτι οὐκ ἔχει ἀρχὴν ὅθεν ἐγένετο, οὐδὲ τε-
λευτὴν εἰς ὃ γινόμενον ἐτελεύτησέ ποτε· πᾶν γὰρ
ἄπειρον, ἐν εἶναι. Εἰ γὰρ πλεόν ἢ δύο εἴη, πέρατα
εἶναι ταῦτα πρὸς ἀλλήλα. Ἐν δὲ ὁμοιον εἶναι πᾶν-
τα. Εἰ γὰρ ἀνόμοια πλείω ὄντα, οὐκ ἂν ἔτι ἐν θεί-
ναι, ἀλλὰ πολλά. Ἄτιδιον δὲ ὄν, μέτριόν τε καὶ ὁμοιον*

πάντη ἀκίνητον εἶναι τὸ ἔν. Οὐ γὰρ ἂν κινηθῆναι, μὴ εἴη [ὑποχωρῆσαν] ὑποχωρῆσαν δὲ, ἀνάγκη ἐν αἰετῇ εἶναι πλῆρες ὄν, ἢ κενόν. Τούτων δὲ τὸ μὲν οὐκ ἂν δόξασθαι τὸ πλῆρες, τὸ δὲ οὐκ εἶναι οὐδὲν ἢ τὸ κενόν. Τοιούτων δὲ ὄντων ἀνωδύνων τε καὶ ἀναλγήτων, ὕπεστ *** καὶ ἄνοθεν εἶναι, οὔτε μετακοσμούμενον θέσει, οὔτε ἑτεροιούμενον εἶδει, οὔτε μιγνύμενον ἄλλῳ. Κατὰ πάντα γὰρ ταῦτα, πολλά τε τὸ μὴ ὄν γίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ ὄν τεκνοῦσθαι, καὶ τὸ ὄν φθίρεσθαι ἀναγκάζεσθαι. Ταῦτα δὲ ἀδύνατα εἶναι. Καὶ γὰρ εἰ τὸ μεμίχθαι τι ἔν ἐκ πλειόνων λέγοιτο, καὶ εἴη πολλά κινούμενα εἰς ἄλληλα τὰ πράγματα, καὶ ἡ μίξις ἢ ὡς ἐν ἐνὶ, σύνθεσις εἴη τῶν πλειόνων, ἢ τῇ ἀπαλλάξει, οἷον ἐπιπρόσθεσις γίνοιτο τῶν μιχθέντων, ἐκείνους μὲν ἂν δι' ἁλλήλων χωριζόντων εἶναι τὰ μιχθέντα. Ἐπιπροσθέσεως δ' οὐσης ἐν τῇ τρίψει, γίνεσθαι ἂν ἕκαστον φανερόν, ἀφαιρουμένων τῶν πρώτων τὸ ὑπ' ἄλληλα τεθέντα τῶν μιχθέντων ὧν οὐδέτερον συμβαίνειν. Διὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον καὶ εἶναι πολλά καὶ ἡμῖν, ὥς τὸ φαίνεσθαι μόνως. Ὡστε ἐπειδὴ οὐχ οἷόν θ' οὕτως, οὐδὲ πολλά δυνατόν εἶναι τὰ ὄντα, ἀλλὰ ταῦτα δοκεῖν· οὐκ ὀρθῶς. Πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα κατὰ τὴν αἴσθησιν φαντάζεσθαι ἅπασαν. Λόγον δ' οὔτε ἀναιρεῖ τὰ αὐτὰ γίνεσθαι, οὔτε πολλὰ εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' αἰδιόν τε καὶ ἄπειρον, καὶ πάντη ὁμοιον αὐτὸ αὐτῷ. Ἀρ' οὖν διὰ πρῶτον μὲν μὴ πᾶσαν λαβόντα δόξαν ἄρχεσθαι, ἀλλ' αἰεὶ μάλιστα ὄν βέβαιον. Ὡστε εἰ μὲν ἅπαντα τὰ δοκούντα μὴ ὀρθῶς ὑπολαμβάνεται, οὐθὲν ἴσως προσήκει οὐδὲ τούτῳ προχερῆσθαι τῷ δόγματι, οὐκ

ἂν ποτε οὐδὲν γένοιτο ἐκ μηδενός. Μία γάρ τις ἐστὶ
 δόξα καὶ αὕτη τῶν οὐκ ὀρθῶν, ἣν ἐκ τοῦ αἰσθάνε-
 σθαι πως ἐπὶ πολλῶν ὄντες ὑπειλήφαμεν. Εἰ δὲ μὴ,
 πάντα ἡμῖν ψευδῆ τὰ φαινόμενα· ἀλλὰ τινὲς εἰσι καὶ
 τούτων ὀρθαὶ ὑπολήψεις. Ἡ ἐπιδεῖξαι τὰς τοιαύτας
 ποιότητας μάλιστα δοκούσας ὀρθὰς, ταύτας λη-
 πτέον, ἃς αἱ βεβαιότερας εἶναι δεῖ, ἢ αἱ μέλλουσιν ἐξ
 ἐκείνων τῶν λόγων δειχθῆσεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ εἶεν
 δύο δόξαι ὑπεναντίαι ἀλλήλαις, ὥσπερ οἶται, εἰ μὴ
 πολλὰ γενέσθαι φησὶν, ἀνάγκη εἶναι ἐκ μὴ ὄντων. Εἰ
 δὲ τοῦτο μὴ οἶόν τε, οὐκ εἶναι τὰ ὄντα πολλά. Γέ-
 νοιτο γὰρ ἂν ὅν, ὅτι ἐστὶν ἄπειρον εἶναι. Εἰ δ' οὕ-
 τως, καὶ ἔν. Ὅμοίως μὲν δὴ ἡμῖν ὁ** ἀμφοτέρων π**
 οὐδὲν μᾶλλον τὸ ἔν, ἢ ὅτι πολλὰ δεικνύται. Εἰ δὲ
 βέβαιος μᾶλλον ἢ ἑτέρα, ἀπὸ ταύτης συμπερανθέντα
 μᾶλλον δέδεικται. Τυχχανόμενα δὲ, ἔχοντος ἀμ-
 φοτέρας τὰς ὑπολήψεις ταύτας, καὶ κινούμενα μὲν
 ἐστὶ τὰ ὄντα. Ἀμφοῖν δὲ πιστὴ μᾶλλον αὕτη, καὶ
 θᾶπτον αἰεὶ προεῖντο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δό-
 ξαν. Ὡστ' εἰ καὶ συμβαίνειεν ἄντις εἶναι τὰς φύσεις,
 καὶ ἀδύνατον γενέσθαι τι ἐκ μὴ ὄντος, καὶ μὴ πολλὰ
 εἶναι τὰ πράγματα, ἐλέγχοιτο μὲν ἂν ὑπ' ἀλλήλων
 ταῦτα. Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον οὕτως ἂν ἔχοι, ἴσως τε καὶ
 φαίη τις τούτοις τὰ ἐναντία. Οὔτε γὰρ δείξας ὅτι
 ὀρθὴ δόξα ἀφ' ἧς ἄρχεται, οὔτε μᾶλλον βέβαιον, ἢ
 περὶ ἧς δεικνυσί, λαβὼν, διελέχθη. Μᾶλλον γὰρ
 λαμβάνεται εἰκὸς εἶναι γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, ἢ μὴ
 πολλὰ εἶναι. Λέγεται τε καὶ σφόδρα ὑπὲρ αὐτῶν
 γίγνεσθαι τε τὰ μὴ ὄντα, καὶ μὴ γεγονέναι πολλὰ ἐκ
 μὴ ὄντων, καὶ οὐχ ὅτι οἱ τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν

δοξάντων εἶναι σοφῶν τινες εἰρήκασιν. Ἀντίκα δ' Ἡσίοδος, Πρῶτον μὲν πάντων, φησὶ, χάος ἐγένετ', αὐτὰρ ἔπειτα Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ. Ἡδ' ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισι. Τὰ δ' ἄλλα φησὶ γενέσθαι, ταῦτα δ' ἐξ οὐδενός. Πολλοὶ δὲ καὶ ἕτεροι εἶναι μὲν οὐδὲν φασί, γίγνεσθαι δὲ πάντα· λέγοντες ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τὰ γινόμενα. Ὡστε τοῦτο μὲν δῆλον, ὅτι ἐν οἷς γε δοκεῖ, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν γενέσθαι.

CAPUT II.

Ἄλλ' ἄρα εἰ μὲν δυνατὰ ἐστὶν ἢ ἀδύνατα ἂ λέγει, ἰατίον. Τὸ δὲ, πότερον συμπεραίνεται αὐτὸ ἐξ ὧν λαμβάνει, ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ ἄλλως ἔχειν, ἱκανῶς σκέψασθαι, ἕτερά γε ἀντὶ τοῦ τίς ὥς ἐκείνου εἶη, καὶ πρῶτον τεθέντος, ὃ πρῶτον λαμβάνει μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος. Ἄρα ἀνάγκη ἀγέννητα πάντα εἶναι, ἢ οὐδὲν κωλύει γεγενῆναι ἕτερα ἐξ ἐτέρων, καὶ τοῦτο εἰς ἀπειρον ἰέναι· ἢ καὶ ἀνακάμπει κύκλῳ, ὥστε τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἐτέρου γεγενῆναι. Ἀί τε οὕτως ὄντος τινός, καὶ ἀπειράκις, ἐκάστου γεγεννημένου ἐξ ἀλλήλων. Ὡστε οὐδὲν ἂν κωλύοιτο ἅπαντα γεγενῆναι, κινουμένου τοῦ μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος, καὶ ἀπειρα ὄντα πρὸς ἐκείνον προσαγορεύσαι, οὐδὲν κωλύει τῶν ἐν τῷ ἐνὶ ἐπομένων ὀνομάτων. Ἀπάντα γὰρ εἶναι καὶ λέγεσθαι, καὶ ἐκεῖνος τῷ ἀπείρῳ προσάπτει. Οὐδὲν τε κωλύει, καὶ μὴ ἀπείρων ὄντων, κύκλῳ αὐτῶν εἶναι τὴν γένεσιν. Ἐτι ἅπαντα γίγνεσθαι ἔστι δὲ οὐδὲν, ὥς τινες λέγουσιν, πρὸς ἓν αἰδίον. Ὡς δέον ὑπάρχειν τὸ εἶναι τοῖς πράγμασιν. Ἐτι εἰ καὶ ὅτι μάλιστα μήτε τὸ μὴ ὄν ἐνδέχεται γενέσθαι, μήτε

ἀπολέσθαι τὸ μὴ ὄν, ὅμως τί κωλύει τὰ μὲν γεγόμενα αὐτῶν εἶναι, τὰ δ' αἰδία, ὥς καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει; Ἄπαντα γὰρ καὶ κεῖνος ταῦτα ὁμολογήσας, ὅτι ἕκ τε μὴ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι, τό τε ὄν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἄρρηκτον. Αἰεὶ γὰρ θήσεσθαι ὅπη καὶ τίς αἰέν. Ἐρεῖ δὲ ὅμως. Τῶν ὄντων τὰ μὲν, αἰδία εἶναι φησι, πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν καὶ αἶρα· τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαι τε, καὶ γεγονέναι ἐκ τούτων. Οὐδεμία γὰρ ἑτέρα, ὥς οἴεται, γένεσις ἔστιν τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε, διάλλαξις τε μιγέντων ἐστὶ· φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεται ἀνθρώποισιν. Τὴν δὲ γένεσιν προσιοῦσαν τοῖς αἰδίοις, καὶ τῷ ὅτι γίνεσθαι λέγει ἐπὶ τοῦτο γε ἀδύνατον. Ὡστε τὸ πῶς γ' ἂν φήσῃ, καὶ ἑπαρξῇ ἔτεο, παντὶ τε καὶ ποθὲν ἐλθόν· ἀλλὰ μισγομένων τε καὶ συντιθεμένων πυρὸς, καὶ τῶν μετὰ πυρὸς, γίνεσθαι τὰ πολλὰ, διαλλαττομένων τε καὶ διακρινομένων φθείρεσθαι. Πλὴν καὶ εἶναι τῇ μὲν μίξει πολλὰ τε καὶ τῇ διακρίσει· τῇ δὲ φύσει τέταρτον ἄνευ τῶν αἰτίων, ἢ ἓν· ἢ εἰ καὶ ἄπειρα εὐθύς εἴη ταῦτα, ἐξ ὧν συντιθεμένων γίγνεται, διακρινομένων δὲ φθίρεται. Ὡς καὶ τὸν Ἀναξαγόραν φασὶ τινες λέγειν, ἐξ αἰεὶ ὄντων καὶ ἀπείρων, τὰ γινόμενα γίνεσθαι. Καὶν οὕτως, οὐκ ἂν εἴη αἰδία πάντα, ἀλλὰ καὶ γιγνόμενα ἅττα καὶ γεγόμενά τ' ἐξ ὄντων καὶ φθειρόμενα εἰς οὐσίας τινὰς ἄλλας. Ἐτι οὐδὲν κωλύει μίαν τινὰ οὐσίαν τὸ πᾶν μορφῆν, ὥς καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξίμενης λέγουσιν· ὁ μὲν, ὕδωρ εἶναι φάμενος τὸ πᾶν· ὁ δὲ, ὁ Ἀναξίμενης, αἶρα, καὶ ὅσοι ἄλλοι οὕτως εἶναι τὸ πᾶν ἐν ἡξιώκασιν. Τοῦτο ἤδη σχήμασί τε καὶ πλήθει, καὶ ὀλιγότητι, καὶ τὸ

μανὸν ἢ πυκνὸν γίνεσθαι, πολλὰ καὶ ἄπειρα ὄντα τε καὶ γιγνόμενα ἀπεργάζεται τὸ ὅλον. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Δημόκριτος τὸ ὕδωρ τε καὶ τὸν αἶρα, ἕκαστόν τε τῶν πολλῶν, τοῦτο ὄν, ῥυθμῷ διαφέρειν. Τί δὴ κωλύει καὶ οὕτως τὰ πολλὰ γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι, ἐξ ὄντος αἰεὶ ἐς ὃν μεταβάλλοντος ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς τοῦ ἐνός, καὶ οὐδὲν οὔτε πλέονος, οὔτε ἐλάττονος γιγνομένου τοῦ ὅλου; Ἔτι τί κωλύει ποτὲ μὲν ἐξ ἄλλων τὰ σώματα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλλυσθαι πάλιν; Εἰ δὲ καὶ ταῦτά τις συγχωροίη, καὶ εἴη τι καὶ ἀγέννητον, εἴ τι μᾶλλον ἄπειρον δείκνυται. Ἄπειρον γὰρ εἶναι φησιν, εἰ ἔστι μὲν, μὴ γεγονέναι. Πέρατα γὰρ εἶναι, τὴν τῆς γενέσεως ἀρχὴν τε καὶ τελευτήν. Καὶ τοι τί κωλύει, ἀγέννητον ὄν, ἔχειν πέρας ἐκ τῶν εἰρημένων; Εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἔχειν ἀξιοῦ ταύτην ὅθεν γίγνοιτο, εἰ γιγνόμενα. Τί δὴ κωλύει, καὶ εἰ μὴ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχήν; οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς γε ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν, καὶ εἶναι περαινόντα πρὸς ἄλληλα αἰτίδια ὄντα. Ἔτι τί κωλύει τὸ μὲν ὅλον, ἀγέννητον ὄν, ἄπειρον εἶναι, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ γιγνόμενα πεπεράνθαι, ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τελευτήν γενέσεως; Ἐν καὶ ὡς ὁ Παρμενίδης φησὶ, τί κωλύει καὶ τὸ πᾶν ἐν εἶναι, καὶ ἀγέννητον· ὁμως πεπεράνθαι, καὶ εἶναι Πάντοθεν ἐγκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, Μίσσοθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. Τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον, οὔτε τι βεβαιότερον εἶναι μέχρι ὃν ἔστι τῇ ἀρχῇ. Ἐχόν δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρας ἔχει ἀγέννητον ὄν· ἐπεὶ εἰ καὶ, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐν ἔστι, καὶ τοῦτο σῶμα ἔχει ἄλλα ἑαυτοῦ μέρη, εἰ τάδε ὅμοια πάντα. Καὶ γὰρ ὁμοιον οὕτω λέγει τὸ πᾶν εἶναι οὐ *** ἄλλῳ τινὶ ὁ περαινθῇ-

ναι ὁρᾷς, ἐλέγχει εἴτε ὁμοιον τὸ ἄπειρον. Τό γε
 ὁμοιον, ἐτέρῳ ὁμοιον. Ὡστε δύο ἢ πλείω ὄντα, οὐκ
 ἂν ἐν οὐδ' ἄπειρον εἶναι, ἀλλ' ἴσως τὸ ὁμοιον πρὸς
 αὐτὸ λέγει, καὶ φησὶν αὐτὸ ὁμοιον εἶναι πᾶν, ὅτι
 ὁμοιομερές ὕδωρ ὃν ἅπαν ἢ γῆν, [ἢ] εἴ τι τοιοῦτον
 ἄλλο. Αἴηλος γὰρ οὗτος ἀξιῶν εἶναι ἐν τῶν διμερῶν
 ἕκαστον σῶμα ὃν, οὐκ ἄπειρόν ἐστι. Τὸ γὰρ ὅλον,
 ἄπειρον. Ὡστε ταῦτα περαινει πρὸς ἄλληλα ἀγέννη-
 τα ὄντα. Ἐτι εἰ αὐτιδίον τε καὶ ἄπειρόν ἐστι, πῶς ἂν
 εἴη ἐν σῶμα ὃν; Εἰ μὲν γὰρ ἀνομοίων ἀμερῶν εἴη
 πολλὰ, καὶ αὐτὸς οὕτω γε εἶναι ἀξιοῖ. Εἰ δὲ ἅπαν
 ὕδωρ, ἢ ἅπασαν γῆν, ἢ ὅ τι δὴ τὸ ὃν τοῦτ' ἐστὶ, πολ-
 λὰ ἂν ἔχοι μέρη, ὥς καὶ Ζήνων ἐπιχειρεῖ ὃν δεικνύναι
 τὸ οὕτως ὃν ἐν. Εἴη οὖν ἂν καὶ πλείονα αὐτοῦ μέρη
 ἐλατιόνων τε καὶ μικροτέρων, ἀλλὰ τε πάντῃ ἂν ταύ-
 τη ἄλλοιόν εἴη οὐδενὸς προσγιγνομένου σώματος,
 οὐδ' ἀπογιγνομένου. Εἰ δὲ μήτε σῶμα, μήτε πλά-
 τος, μήτε μήκος ἔχον μηδὲν, πῶς ἂν ἄπειρον ἂν εἴη;
 τί κωλύει, πολλὰ καὶ ἀνάριθμα τοιαῦτα εἶναι; τί κω-
 λύει, καὶ πλείω ὄντα ἐνός, μεγέθει ἄπειρα εἶναι; ὥς καὶ
 Ξενοφάνης ἄπειρον τό τε βάθος τῆς γῆς καὶ τοῦ αἰ-
 ρος φησὶν εἶναι. Αἰηλοῖ δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς. Ἐπι-
 τιμῇ γὰρ ὥς λεγόντων τινῶν τοιαῦτα ἀδύνατα εἶναι;
 οὕτως ἐχόντων ξυμβαίνειν αὐτά. Εἴπερ ἄπειρα γῆς
 τε βάθη, καὶ θασιλὸς αἰθήρ, Ὅς διὰ πολλῶν δὴ
 βροτέων φηθέντα ματαίως Ἐκκέχυνται στομάτων;
 [οὐδὲν] τοῦ παντός ἰδόντων. Ἐτι ὃν ἐν, οὐδὲν ἄτο-
 πον, εἰ μὴ πάντῃ ὁμοίον ἐστιν. Εἰ γάρ ἐστιν ὕδωρ
 ἅπαν, ἢ πῦρ, ἢ ὅ τι δὴ ἄλλο τοιοῦτον, οὐδὲν κωλύει
 πλείω εἰπεῖν τοῦ ὄντος ἐνός· εἰ δὴ δὲ ἕκαστον ὁμοιον.

αὐτὸ ἑαυτῷ. Καὶ γὰρ μανὸν, τὸ δὲ πυκνὸν εἶναι, μὴ ὄντος τοῦ τῷ μανῷ κενοῦ. Οὐδὲν κωλύειν γὰρ, τῷ μανῷ οὐκ ἔστιν ἔν τισι μέρεσι χωρὶς ἀποκεκριμένον τὸ κενόν· ὡς τὸ τοῦ ὅλου, τὸ μὲν εἶναι πυκνόν, καὶ τουτὶ δὲ ἐστὶ μανὸν τὸ πᾶν οὕτως ἔχον· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν πλήρεις ὄν, ὁμοίως ἥτιον πλήρεις ἐστὶ τοῦ πυκνοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἔστιν, ἀγέννητόν ἐστιν, καὶ διὰ τοῦτο δοθεὶν ἄπειρον εἶναι, καὶ μηδὲ ἐνδέχασθαι ἄλλο καὶ ἄλλο ἄπειρον εἶναι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον καὶ ἀδύνατον. Πῶς γὰρ ἂν τὸ ἄπειρον ὅσων; ἢ τί κενὸν μὴ ὅλον ἂν οἶόν τε εἶναι; Ἀκίνητον δ' εἶναι φησὶν, εἰ κενὸν μὲν ἐστὶν ἅπαντα γὰρ κινεῖται τῷ ἀλλάττειν τόπον. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο πολλοῖς οὐ συνδοκεῖ, ἀλλ' εἶναι τι κενόν· οὐ μέντοι τό γε τι σῶμα εἶναι, ἀλλ' οἶον καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ γενέσει πρῶτον τὸ χάος φησὶ γενέσθαι· ὡς δὲ χώραν πρῶτον ὑπάρχειν τοῖς οὐαῖν. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ τὸ κενόν, οἶον ἀγγεῖόν τι ἀνὰ μέσον εἶναι ζητοῦμεν. Ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ μὴ ἐστὶ κενόν, μηδὲ τι ἴσως ἂν κινοῖτο, ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας τὸ ** ** πραγματευθεὶς, καὶ οὐ μόνον ἀποχρῆσαν αὐτῷ ἀποφήνασθαι ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅμως κινεῖσθαι φησὶ τὰ ὄντα, οὐκ ὄντος κενοῦ. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς κινεῖσθαι μὲν ἀεὶ φησὶ συγκινοόμενα τὸν ὅπαντα ἐνδελεχῶς χρόνον, οὐδὲν εἶναι λέγων ὡς τοῦ παντός, οὐδὲ κενόν. Πόθεν οὖν τι κ' ἐπέλθοι; Ὅταν δὲ εἰς μίαν μορφήν συγκριθῇ, ὡς ἔν εἶναι, οὐδὲν φησὶ τό γε κενὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν. Τί γὰρ κωλύει εἰς ἄλληλα φέρεσθαι καὶ περιῖστασθαι ἅμα ὁτιοῦν εἰς ἄλλο, καὶ τούτου εἰς ἕτερον, καὶ εἰς τὸ πρῶτον, ἄλλου

μεταβάλλοντος αἰ. Ἔτι καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ μέ-
νοντος τοῦ πράγματος τόπῳ τοῦ αἰδους μεταβολὴν,
ἣ ἁλλοίωσιν, οἱ τ' ἄλλοι κἀκεῖνος λέγει [οὐδὲν] ἐκ
τῶν εἰρημένων αὐτῷ κωλύει κινεῖσθαι τὰ πράγματα,
ὅταν ἐκ λευκοῦ μέλαν, ἢ ἐκ πικροῦ γένηται γλυκύ.
Οὐδὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι κενόν, ἢ μὴ δέχεσθαι τὸ πλη-
ρες ἁλλοιοῦσθαι κωλύει. Ὡστε οὔτε ἅπαντα αἰδία,
οὔθ' ἐν, οὔτ' ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι, ἀλλ' ἄπειρα
πολλά. Οὔτε ἐν θ' ὅμοιον, οὔτ' ἀκίνητον, οὔτ' εἰ
πολλ' ἅττα. Τούτων δὲ κειμένων καὶ μετακοσμεῖ-
σθαι καὶ ἐτεροιοῦσθαι οὐδὲνα κωλύει ἐκ τῶν ὑπ'
ἐκείνῳ εἰρημένων, καὶ ἐνός ὄντος τοῦ παντός κινή-
σεως οὔσης, καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι διαφέροντος,
καὶ ἁλλοιουμένου οὐδενὸς προσγινομένου. Εἰ δ'
ἄρα τινὸς, οὐ τοῦ σώματος, καὶ εἰ πολλὰ συμμिशρο-
μένων καὶ συνδιακρινομένων ἀλλήλοις. Τὴν γὰρ μῆξιν,
οὔτ' ἐπιπρόσθεσιν τοιαύτην εἶναι οὔτε σύνθεσιν ἐ-
κὸς οἶαν λέγειν. Ὡστε ἢ χωρὶς εὐθύς εἶναι, ἢ καὶ
ἀποστραφέντος ἐπιπρόσθεν ἕτερα ἐτέρων φέρεται
χωρὶς ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ οὕτω συγκεῖσθαι τα-
χθέντα, ὥστε ὁτιοῦν μιγνυμένου παρ' ὁτιοῦν ᾧ μί-
γνυσθαι μέρος, οὕτως ὥς μὴ ἀναληφθῆναι συγκεί-
μενα, ἀλλὰ μεμιγμένα, μηδ' ὁποιαοῦν αὐτῷ μέρη.
Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα τὸ ἐλάχιστον, ἅπαν τὸ μέ-
ρος μέμικται ὁμοίως καὶ τὸ ὅλον.

Περὶ Ζήνωνος.

CAPUT III.

Ἀδύνατόν φησιν εἶναι εἴ τί ἐστι, γενέσθαι, τοῦ-
το λέγων ἐπὶ τοῦ Θεοῦ. Ἀνάγκη γὰρ ἦτοι ἐξ ὁμοίων

[ἢ ἐξ] ἀνομοίων γενέσθαι τὸ γενόμενον. Δυνατὸν δὲ οὐδέτερον. Οὐτε γὰρ ὅμοιον ὑφ' ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον, ἢ τεκνώσαι. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις ἢ ὁμοίοις ὑπάρχειν πρὸς ἀλλήλα, οὐτ' ἂν ἐξ ἀνομοίου οὐτ' ἀνόμοιον γενέσθαι. Εἰ γὰρ γίγνοιτο ἐξ ἀσθενεστεροῦ τὸ ἰσχυρότερον, ἢ ἐξ ἐλάττωτος τὸ μείζον, ἢ ἐκ χειρόνος τὸ κρείττον, ἢ τοῦναντίον τὰ χεῖρω ἐκ τῶν κρειπτόνων, τὸ οὐκ ἐξ ὄντος γενέσθαι· ὅπερ ἀδύνατον. Ἄϊδιον μὲν οὖν διὰ ταῦτ' εἶναι τὸν θεόν. Εἰ δ' ἔστιν ὁ θεὸς ἁπάντων κράτιστον, ἔνα φησὶ προσήκειν αὐτόν. Εἰ γὰρ δύο, ἢ ἔτι πλείους εἴεν, οὐκ ἂν ἔτι κράτιστον καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων. Ἐκαστος γὰρ ἂν θεὸς τῶν πολλῶν ὅμοιος ἂν, τοιοῦτος εἴη. Τοῦτο γὰρ θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι, καὶ πάντα κρατεῖσθαι εἶναι. Ὡστε καθὼ μὴ κρείττον, κατὰ τοσοῦτον οὐκ εἶναι θεόν. Πλειόνων οὖν ὄντων, εἰ μὲν εἴεν τὰ μὲν ἀλλήλων κρείττους, τὰ δὲ ἥττους, οὐκ ἂν εἶναι θεούς. Περφυκέναι γὰρ θεὸν μὴ κρατεῖσθαι. Ἰσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεὸν φύσιν δεῖν εἶναι κράτιστον. Τὸ δὲ ἴσον, οὐτε βέλτιστον, οὐτε χεῖρον εἶναι τοῦ ἴσου. Ὡστ' εἴπερ εἴη τε, καὶ τοιοῦτον εἴη θεός, ἔνα μόνον εἶναι τὸν θεόν. Οἷδὲ γὰρ οὐδὲ πάντα δύνασθαι ἂν ἃ βούλοιο. Οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πλειόνων ὄντων ἔνα μόνον. Ἐνα δ' ὄντα, ὅμοιον εἶναι πάντη, ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν, τάς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντη. Εἰ γὰρ μὴ κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων τὰ μέρη θεοῦ ὄντα· ὅπερ ἀδύνατον. Πάντη δ' ὅμοιον ὄντα, σφαιροειδῆ εἶναι. Οὐ γὰρ τῇ μὲν, τῇ δ' οὐ τοιοῦτον εἶναι,

ἀλλὰ πάντῃ. Ἀίδιον δ' ὄντα καὶ ἓνα καὶ σφαιροειδῆ, οὐτ' ἄπειρον, οὔτε πεπερασθαι. Ἄπειρον [γὰρ] τὸ μὴ εἶναι. Τοῦτο γὰρ οὔτε μέσον, οὔτε ἀρχὴν καὶ τέλος, οὔτε ἄλλο μέρος οὐδὲν ἔχειν. Τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ ἄπειρον. Οἷον δὲ τὸ μὴ ὂν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὂν, περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα, εἰ πλείω εἶεν. Τὸ δὲ ἔν οὔτε τῷ οὐκ ὄντι, οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιοῦσθαι. Ἐν γὰρ οὐκ ἔχει πρὸς ὃ τι περανεῖ. Τὸ δὲ τοιοῦτον ὂν, ἔν ὂν, τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι, οὔτε κινή- τὸν εἶναι. Ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὂν. Οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον, οὔτε ἐκείνο εἰς ἄλλο ἐλθεῖν. Κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἐνός. Ἐτερον γὰρ εἰς ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. Εἰ μὲν οὖν τὸ μὴ ὂν, οὐδὲν ἂν κινήθῃ. Τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδαμῇ εἶναι, εἰ δὲ εἰς ἄλληλα μεταβάλλοι, πλείω αὐτὸν εἶναι ἐνός. Διὰ ταῦτα, δὴ κινεῖσθαι μὲν ἂν τὰ δύο ἢ πλείω ἐνός. Ἥρεμειν γὰρ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδὲν· τὸ δὲ ἔν οὔτε ἀτρεμῆν, οὔτε κινεῖσθαι. Οὔτε γὰρ τῷ μὴ ὄντι, οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιον εἶναι. Κατὰ πάντα δὲ οὕ- τως ἔχειν τὸν θεόν, αἰδιόν τε καὶ ἓνα, ὁμοιόν τε καὶ σφαιροειδῆ ὄντα, οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον, οὔτε ἡρεμῆν οὔτε ἀκίνητον εἶναι.

CAPUT IV.

Πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει καὶ οὗτος, τὸ γιγνώμε- νον γίγνεσθαι ἐξ ὄντος, ὥσπερ ὁ Μελίσσος. Καί τοι τι κωλύει μήτ' ἐξ ὁμοίου τὸ γιγνώμενον γίγνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὴ ὄντος; Ἐτι οὐδὲν μᾶλλον ὁ θεὸς ἀγέννητος, εἰ καὶ τᾶλλα πάντα, εἴπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου ἢ ἀνο- μοίου γέγονεν· ὅπερ ἀδύνατον. Ἰστε ἢ οὐδὲν ἐστὶ περὶ τὸν θεόν, ἢ καὶ τᾶλλα αἰδία πάντα· εἴπερ

ἅπαντα επικράτιστον τὸν θεὸν λαμβάνει· τοῦτο δυνατότατον καὶ βέλτιστον λέγων. Οὐ δοκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ πολλὰ κρείττους εἶναι ἀλλήλων οἱ θεοί. Οὐκ οὖν ἐκ τοῦ δοκοῦντος ἐλλήφε ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὁμολογίαν. Τό τε κράτιστον εἶναι τὸν θεόν, οὐχ οὕτως ὑπολαμβάνων λέγεται, ὥς πρὸς ἄλλό τι τοιαύτη ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ διάθεσιν. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ πρὸς ἕτερον, οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὐτοῦ ἐπιεικείᾳ καὶ ῥώμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν. Θέλοι δ' ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φάναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἔχει ὥς οἷόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐκλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ. Ἀμα γὰρ ἴσως ἔχοντι, κἄρκεινο ἂν συμβαίη. Οὕτω δὲ διακείσθαι καὶ πλείους αὐτοὺς ὄντας οὐδὲν κωλύει ἅπαντας, ὥς οἰόνται ἄριστα διακειμένους, καὶ κρατίστους τῶν ἄλλων οὐχ αὐτῶν ὄντας. Ἔστι δ' ὥς ἔοικε καὶ ἄλλα. Κράτιστον γὰρ εἶναι τὸν θεόν φησι, τοῦτο δὲ τι εἶναι ἀνάγκη, ἵνα τὰ πάντα ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, οὐδὲν προσήκει. Οὐ γὰρ, εἰ μὴ καὶ τῇδ' ὁρᾶ, χεῖρον ὁρᾶ ταύτη· ἀλλ' οὐχ ὁρᾶ ἴσως. Τοῦτο βούλεται τὸ πάντῃ αἰσθάνεσθαι, ὅτι οὕτως ἂν βέλτιστα ἔχοι, ὁμοίος ὢν πάντῃ ἔτι τοιοῦτος ὢν. Διότισφαιροειδῆς ἂν εἴη, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἑτέραν τινὰ μᾶλλον ἔχων ἰδέαν, ὅτι πάντῃ ἀκούει καὶ πάντῃ κρατεῖ. Ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμμύθιον, ὅτι πάντα ἐστὶ λευκόν, οὐδὲν ἄλλό τι σημαίνομεν, ἢ ὅτι ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐγκέχρωσται ἢ λευκότης· τί δὴ κωλύει οὕτω κἄρκεῖ τὸ πάντῃ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ ἂν τις αὐτοῦ λαμβάνοι μέρος, τοῦτ' ἔσται πεπονθός; ὡς-

περ [δὲ] οὐδὲ τὸ ψιμμύθιον, οὐδὲ τὸν θεὸν ἀνάγκη
 διὰ τοῦτο εἶναι σφαιροειδῆ, ἔτι μήτε ἄπειρον, μήτε
 πεπεράνθαι. Σῶμά γε καὶ ἔχων μέγεθος πῶς οἶόν
 τε, εἴπερ τοῦτ' ἐστὶν ἄπειρον, ὃ ἂν μὴ ἔχοι πέρας δε-
 κτικὸν ὃν πέραςτος. Πέρας δ' ἐν μεγέθει καὶ πλήθει
 ἐν γίνεται, καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ποσῷ. Ὡστε ἂν μὴ ἔχη
 πέρας μέγεθος, ὅσον ἄπειρόν ἐστιν. Ἐτι δὲ σφαι-
 ροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρας ἔχειν. Ἐσχατα γὰρ ἔχει,
 εἴπερ μέσον ἔχει αὐτοῦ τοῦ πλείστον ἀπέχειν. Μέσον
 δ' ἔχει, σφαιροειδὲς ὃν, ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πυρὸς
 τὰ ἔσχατα, σῶμα ἔσχατα ἢ πέρατα ἔχειν, οἶον διαφο-
 ρεῖ. Εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὃν ἀπλοῦν, οὐκ ἂν καὶ τὸ ὃν
 ἄπειρον. Τί γὰρ κωλύει ἕνια ταῦτα λεχθῆναι τοῦ
 ὄντος καὶ μὴ ὄντος; Τό τε οὐκ ὃν γὰρ οὐδεὶς νῦν αἰ-
 σθάνεται, καὶ ὃν δὲ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο. Ἀ νῦν
 ἄμφω δὲ λεκτὰ, ὅπη διανοητά. Οὐ λευκὸν δὲ τὸ μὴ
 ὃν. Εἰ οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκά, ὅπως
 μὴ τι ταῦτ' ἀπὸ τοῦ ὄντος σημαίνωμεν, καὶ μὴ ὄν-
 τος· ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ τῶν ὄντων τὴ μὴ ὃν εἶναι
 λευκόν; Οὕτω δὲ καὶ ἄλλην οὖν ἀπόφασιν δεξονται
 τὸ ἄπειρον, εἰ μὴ τὸ πάλαι λεχθέντι μᾶλλον, παρὰ
 τὸ μὴ ἔχειν, ἢ μὴ ἔχειν ἐστὶν ἅπαν. Ὡστε καὶ τὸ ὃν ἢ
 ἄπειρον, ἢ πέρας ἔχον ἐστίν. Ἰσως δὲ ἄτοπον καὶ
 τὸ προσάπτειν τῷ μὴ ὄντι ἀπειρίαν. Οὐ γὰρ πᾶν,
 εἰ μὴ ἔχει πέρας, ἄπειρον λέγομεν, ὥσπερ οὐδ' ἄνι-
 σον οὐκ ἂν φαῖμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν. Ἐτι οὐκ ἂν ἔχοι
 ὁ θεὸς πέρας εἰς ὧν, ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν. Εἰ δὲ ἐν
 μόνον ἐστίν, ὁ θεὸς ἂν εἴη μόνον, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ
 μέρη. Ἐπεὶ γὰρ τοῦτ' ἄτοπον, εἰ τοῖς πολλοῖς συμ-
 βέβηκε πεπεράνθαι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο τὸ ἐν μὴ

ἔχειν πέρασ. Πολλὰ γὰρ τοῖς πολλοῖς, καὶ τῷ ἐν ὑπάρχει ταῦτά· ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι κοινὸν αὐτοῖς ἐστιν. Ἄτοπον οὖν ἴσως ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦτο μὴ φαῖμεν εἶναι τὸν θεόν· εἰ τὰ πολλὰ ἐστίν, ὅπως μὴ ὁμοιον ἔσται αὐτοῖς ταύτῃ. Ἔτι τί κωλύει πεπεράνθαι καὶ ἔχειν πέρατα ἐν ὄντα τὸν θεόν; ὥς καὶ ὁ Παρμενίδης λέγει, ἐν ὃν εἶναι αὐτόν, Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, Μεσσόθεν ἰσοπαλές. Τὸ γὰρ πέρασ, τινὸς μὲν ἀνάγκη ἴσον εἶναι, οὐ μέντοι πρὸς τι γε, οὐδὲ ἀνάγκη τὸ ἔχον πέρασ, πρὸς τι ἔχειν πέρασ, ὥς πεπερασμένον, πρὸς τὸ μὴ ἐφεξῆς ἀπείρου, ἀλλ' ἐστὶ τὸ πεπεράνθαι ἔσχατα ἔχειν. Ἐσχατα δ' ἔχον, οὐκ ἀνάγκη πρὸς τι σχεῖν. Ἐνίοις μὲν οὐ συμβαίνει πᾶν, καὶ πεπεράνθαι. Πάλιν περὶ τοῦ ἀκίνητον εἶναι τὸ ἐν, καὶ τὸ ὄν, ὅτι καὶ τὸ ὄν κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἔμπροσθεν ἄτοπον· καὶ ἔτι· ἄρα γε οὐ ταῦτό ἂν τι ὑπολάβοι τὸ μὴ κινεῖσθαι, καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόφασιν κινεῖσθαι, ὥσπερ μὴ τὸ ἴσον, ὥσπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος, εἴπερ ἀληθές. Τὸ δὲ ἀκίνητον τῷ ἔχειν πῶς ἤδη λέγεσθαι, ὥσπερ τὸ ἄνισον. Καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ τοῦ κινεῖσθαι τὸ ἡρεμεῖν, ὥς καὶ σχεδὸν οἱ ἀπὸ τοῦ ἀ' ἀποφάσεις. Ἔτι ἐναντίοις λέγονται. Τὸ μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι, ἀληθές ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος· τὸ δὲ ἡρεμεῖν, οὐχ ὑπάρχει τῷ μὴ ὄντι. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ ἀκίνητον εἶναι σημαίνει ταῦτόν, ἀλλ' οὗτος ἐπὶ τῷ ἡρεμεῖν αὐτῷ χρήται, καὶ φησιν τὸ μὴ ὄν ἡρεμεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει μετὰβασιν· ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἄνω εἵπομεν, ἄτοπον ἴσως, εἰ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, τοῦτο μὴ ἀληθές εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως τε καὶ ἀπόφασ **η τ** ἐλεγχθέντων, καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι μηδὲ

μεταλαμβάνειν ἐστὶ. Πολλὰ γὰρ ἂν καθάπερ καὶ ἐλέ-
 γθη, ἀφαιροῖτο τῶν ὄντων κατηγορεῖν. Οὐδὲ γὰρ ἂν
 πολλὰ ἀληθὲς εἰπεῖν. εἴη μὴ ἔν, εἴπερ καὶ τὸ μὴ ὄν
 ἐστὶ μὴ ἔν, εἴτε ἐπ' ἐνίων τ'ἀναντία ξυμβαίνειν δοκεῖ
 κατὰ τοσαύτας ἀποφάσεις. Ὡς ἀνάγκη ἢ ἴσον ἢ ἄνι-
 σον ἂν τι πληθός, ἢ καὶ μὴ, ὡς ἢ καὶ ἄρτιον ἢ περι-
 τόν, ἂν ἀριθμός ἢ. Ὁμοίως δὲ ἕως καὶ τὸ ἡρεμεῖν ἢ
 κινεῖσθαι, ἀνάγκη ἂν σῶμα, ἢ ἔτι, εἰ καὶ διὰ τοῦτο
 μὴ κινεῖται ἢ θεός τε καὶ τὸ ἔν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται
 τῷ εἰς ἄλληλα ἵεναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι
 εἰς ἄλλο; οὐδα *** τι *** μόν, ἀλλ' ὅτι εἰς μόνος
 θεός. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς, τί κωλύει εἰς ἄλληλα κινου-
 μένων τῶν μερῶν τοῦ κύκλωθεν ὄν; Οὐ γὰρ δὴ τὸ
 τοιοῦτον ἔν, ὥσπερ ὁ Ζήνων πολλὰ εἶναι φύσει. Αὐ-
 τὸς γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν· εἴ τε δὲ τόδε τὸ
 πᾶν, εἴτε ὅ τι δήποτε αὐτὸς λέγων. Ἀσώματος γὰρ
 ὦν, πῶς ἂν σφαιροειδὴς εἴη ἐπιμόνως, ὅταν οὕτως
 [οὐτ' ἂν κινοῖτο,] οὐτ' ἂν ἡρεμοῖ μηδαμοῦ τε ὦν;
 Ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸ κωλύει κινεῖσθαι ὡς
 ἐλέγθη;

Π ε ρ ὀ Γ ο ρ γ ῖ ο υ .

CAPUT V.

Οὐκ εἶναι φησιν οὐδέν· εἰ δ' ἔστιν, ἄγνωστον εἶ-
 ναι· εἰ δὲ καὶ ἔστι καὶ γνωστὸν, ἀλλ' οὐ δηλωτὸν
 ἄλλω. Καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι, συνθεῖς τὰ ἐτέροις εἰ-
 ρημένα, ὅσοι περὶ τῶν ὄντων λέγοντες, τ'ἀναντία, ὡς
 δοκοῦσιν, ἀποφαίνονται αἰτοῖς· οἱ μὲν, ὅτι ἔν, καὶ
 οὐ πολλά· οἱ δὲ αὖ, ὅτι πολλὰ καὶ οὐχ ἔν· καὶ οἱ μὲν

ἂν ἀγέννητα, οἱ δ' ὥς γινόμενα ἐπιδεικνύντες ταῦτα συλλογίζεται κατ' ἀμφοτέρων. Ἀνάγκη γάρ φησιν, εἴ τί ἐστι, μήτε ἓν, μήτε πολλὰ εἶναι, μήτε ἀγέννητα, μήτε γινόμενα, οὐδὲν ἂν εἴη. Εἰ γὰρ μὴ εἴη τί, τούτων ἂν θάτερα εἴη, ὅτι οὐκ ἔστιν οὔτε ἓν, οὔτε πολλὰ, οὔτε ἀγέννητα, οὔτε γινόμενα. Τὰ μὲν ὥς Μέλισσος, τὰ δὲ ὥς Ζήνων ἐπιχειρεῖ δεικνύειν μετὰ τὴν πρώτην ἰδίον αὐτοῦ ἀπόδειξιν, ἐν ᾗ λέγει ὅτι οὐκ ἔστιν οὔτε εἶναι, οὔτε μὴ εἶναι. Εἰ μὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι, ἔστι μὴ εἶναι, οὐδὲν ἂν ἦν ἥτιον, τὸ μὴ ὂν τοῦ ὄντος εἴη. Τό τε γὰρ μὴ ὂν, ἔστι μὴ ὂν, καὶ τὸ ὂν, ὂν. Ὡστε οὐδὲν μᾶλλον ἢ εἶναι, ἢ οὐκ εἶναι τὰ πράγματα. Εἰ δ' ὁμῶς τὸ μὴ εἶναι ἔστι τὸ εἶναι φησιν, οὐκ ἔστι τὸ ἀντικείμενον. Εἰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἔστι, τὸ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι προσήκει. Ὡστε οὐκ ἂν οὕτως φησὶν, οὐδὲν ἂν εἴη, εἰ μὴ ταυτόν ἐστιν, εἶναι τε καὶ μὴ εἶναι. Ἔστι δὲ ταυτό. Καὶ οὕτως οὐκ ἂν εἴη οὐδὲν. Τό τε γὰρ μὴ ὂν, οὐκ ἔστι, καὶ τὸ ὂν, ἐπείπερ ταυτό τῷ μὴ ὄντι. Οὗτος μὲν οὖν ὁ αὐτὸς λόγος ἐκείνου.

CAPUT IV.

Οὐδαμόθεν δὲ συμβαίνει ἐξ ὧν εἴρηκεν, μὴδὲν εἶναι. Ἄ γὰρ ἀποδείκνυσιν, οὕτως διαλέγεται· εἰ τὸ μὴ ὂν ἐστιν ἢ ἔστιν, ἀπλῶς εἰπεῖν εἴη, καὶ ἔστιν ὁμοιον μὴ ὂν. Τοῦτο δὲ οὔτε φαίνεται οὕτως, οὔτε ἀνάγκη, ἀλλ' ὥς περὶ δυοῖν, ὄντος, τοῦ δ' οὐκ ὄντος, τὰ μὲν ἐστι, τὰ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὂν. Διότι οὖν οὐκ ἔστιν, οὔτε εἶναι, οὔτε μὴ εἶναι τὰ ἄμφω, οὐθ' ἕτερον οὐκ ἔστιν. Οὐδὲν γὰρ φησιν εἴη ἂν τὸ μὴ εἶναι, τοῦ εἶναι, εἴπερ εἴη τι καὶ τὸ μὴ εἶναι. Οὐδεὶς

φησιν εἶναι τὸ μὴ εἶναι οὐδαμῶς. Εἰ δὲ καὶ ἔστι τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν, οὐδ' οὕτως ὁμοίως εἶη ἂν τὸ μὴ ὄν, τῷ ὄντι. Τὸ μὲν γάρ ἐστι μὴ ὄν, τὸ δὲ καὶ ἔστιν. Ἐπεὶ εἰ δεῖ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀληθές, ὥς δὴ θαυμάσιόν ἐστι ἂν εἶη, τὸ μὴ ὄν ἐστιν. Ἀλλ' εἰ δὴ οὕτω, πότερον μᾶλλον ξυμβαίνει τὰ πάντα εἶναι ἢ μὴ εἶναι; Αὐτὸ γὰρ οὕτω γε τὸναντίον ἔοικε γίνεσθαι. Εἰ γὰρ τὸ τε μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν, ὄν ἐστιν, ἅπαντά ἐστι. Καὶ γὰρ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ἐστίν. Οὐκ ἀνάγκη γὰρ, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν μὴ εἶναι. Εἰ δὴ καὶ οὕτω τις ξυγχωρεῖ, καὶ τὸ μὲν μὴ ὄν εἶη, τὸ δὲ ὄν μὴ εἶη, ὅμως οὐδὲν ἥτιον εἶη ἂν. Τὰ γὰρ μὴ ὄντα, εἶη κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον. Εἰ δὲ ταυτὸν ἐστι καὶ τὸ εἶναι, καὶ τὸ μὴ εἶναι, οὐδ' οὕτως μᾶλλον οὐκ εἶη, ἂν τι εἶη. Ὡς γὰρ κακεῖνος λέγει, ὅτι εἰ ταυτὸν μὴ ὄν, καὶ ὄν, τό τε ὄν οὐκ ἐστι, καὶ τὸ μὴ ὄν. Ὡστε οὐδὲν ἐστὶν ἀντιστρέψαντι, ἔστιν ὁμοίως φάναι, ὅτι πάντα ἐστί. Τό τε γὰρ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν. Ὡστε πάντα ἐστί. Μετὰ δὲ τούτου τὸν λόγον φησὶν· εἰ δὲ ἐστίν, ἥτοι ἀγέννητον, ἢ μὴ γενόμενον εἶναι. Καὶ εἰ μὲν ἀγέννητον, ἀπειρον αὐτὸ τοῖς τοῦ Μελλίσσου ἀξιώμασι λαμβάνει· τὸ δὲ ἀπειρον, οὐκ ἂν εἶναι ποτε. Οὔτε γὰρ ἐν αὐτῷ, οὔτ' ἂν ἐν ἄλλῳ εἶναι. Δύο γὰρ ἂν οὕτως ἢ πλείω εἶναι, τό τε ἐν ὄν, καὶ τὸ ἐν ᾧ, μηδαμοῦ· θεόν οὐδὲ εἶναι κατὰ τὸν Ζήνωνος λόγον περὶ τῆς χώρας. Ἀγέννητον μὲν οὖν διὰ ταυτ' οὐκ εἶναι, οὐ μὴν οὐδὲ γενόμενον γενέσθαι τὸν οὐδὲν ἂν οὔτ' ἐξ ὄντος, οὔτ' ἐκ μὴ ὄντος. Εἰ γὰρ τὸ ὄν μεταπέσοι, οὐκ ἂν ἔτ' εἶναι τὸ ὄν, ὥσπερ γ' εἰ καὶ τὸ μὴ ὄν γένοιτο, οὐκ ἂν ἔτι εἶη μὴ ὄν· οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐξ ὄντος

ἂν γενέσθαι. Εἰ μὲν γὰρ μή ἐστι τὸ μὴ ὄν, οὐδὲν
 ἂν ἐκ μηδενὸς ἂν γενέσθαι. Εἰ δ' ἐστι τὸ μὴ ὄν,
 διόπερ οὐδ' ἐκ τοῦ ὄντος, διὰ ταῦτα οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ
 ὄντος γενέσθαι. Εἰ οὖν ἀνάγκη μὲν, εἴπερ ἐστίν τι,
 ἢ τὸ ἀγέννητον εἶναι ἢ γενόμενον. Ταῦτα δὲ ἀδύνα-
 τόν τι καὶ εἶναι. Ἔτι εἴπερ ἐστὶν ἐν ἧ πλείω φησὶν
 ἐστίν, εἴτε μὴ ἐν, μήτε πολλὰ, οὐδὲν ἂν εἴη· καὶ ἐν
 μὲν *** καὶ ὅτι ἀσώματον ἂν εἴη τὸ ἐν *** ἢ ***
 ἐννοούμεν γε τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγῳ· ἐνὸς δὲ ὄντος,
 οὐδ' ἂν εἶναι οὐδὲ μὴ, μήτε πολλὰ **** εἰ γὰρ μή τι
 ἐν, μήτε πολλὰ ἐστίν, οὐδ' ἂν κινηθῆναι φησιν. Οὐ-
 δὲν γὰρ κινηθεῖη, ἢ οὐκ ἂν ἔτι, ἢ ὡσαύτως ἔχον,
 ἀλλὰ τὸ μὲν οὐκ ἂν εἴη, τὸ δ' οὐκ ὄν γεγενηνὸς εἴη.
 Ἔτι δὲ ἢ κινεῖται, καὶ εἰ μεταφέρεται οὐ συνεχὲς ὄν,
 διήρηται τὸ ὄν, οὔτε τι ταύτῃ· ὥστε πάντῃ κινεῖται,
 πάντῃ διήρηται. Εἰ δ' οὕτως, πάντα οὐκ ἐστίν, ἐκ-
 λιπές γὰρ ταύτῃ φησιν, ἢ διήρηται τοῦ ὄντος· ἀπὸ
 τοῦ κενοῦ τὸ διηρηθῆναι λέγων· καθάπερ ἐν τοῖς Λευ-
 κίππου καλουμένοις λόγοις γέγραπται. Εἰ μὲν οὖν
 οὐδὲν, τὰς ἀποδείξεις λέγειν ἅπαντα. Δεῖ γὰρ τὰ
 φρονούμενα εἶναι, καὶ τὸ μὴ ὄν, εἴπερ μή ἐστι, μὴδὲ
 φρονεῖσθαι. Εἰ δ' οὕτως, οὐδὲν ἂν εἶναι ψεῦδος
 οὐδεὶς φησιν, οὐδ' εἰ ἐν τῷ πελάγει φαίη ἀμιλλᾶ-
 σθαι ἄρματα. Πάντα γὰρ ἂν ταῦτα εἴη. Καὶ γὰρ
 τὰ ὁρώμενα καὶ ἀκουόμενα διὰ τοῦτο ἐστίν, ὅτι φρο-
 νεῖται ἕκαστα αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὥσπερ
 οὐδὲν μᾶλλον ὁρῶμεν ἐστὶν οὕτω μᾶλλον ἢ ὁρῶμεν ἢ
 διανοοῦμεθα. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκεῖνο, πολλοὶ ἂν
 ταῦτα ἴδοιεν, καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ ἂν ταῦτα διανοη-
 θείημεν. Τὸ οὖν μᾶλλον δὴ τοιαῦδ' ἐστὶ· ποῖα δὲ

τᾶληθῆ, ἄδηλον. Ὡστε καὶ εἴ ἐστιν, ἡμῖν γνωστὰ
 εἶναι τὰ πράγματα. Εἰ δὲ γνωστὰ, πῶς ἂν τις φασί,
 δηλώσειεν ἄλλω; Ὁ γὰρ εἶδε, πῶς ἂν τις φησὶ τοῦτο
 εἶποι λόγῳ; ἢ πῶς ἂν ἐκείνῳ δῆλον ἀκούσαντι γί-
 γνοιτο μὴ ἰδόντι; Ὡσπερ γὰρ οὐδὲ ἡ ὄψις τοὺς φθόγ-
 γους χιγνώσκει, οὕτως οὐδὲ ἡ ἀκοὴ τὰ χρώματα
 ἀκούει, ἀλλὰ φθόγγους· καὶ λέγει ὁ λέγων, ἀλλ' οὐ
 χρῶμα, οὐδὲ πρᾶγμα. Εἰ οὖν τις μετεννόει πῶς αἰ-
 τεῖ παρ' ἄλλου λόγῳ ἢ σημείῳ τινὲ ἐτέρου πράγματος
 ἐννοήσκειν, ἀλλ' ἢ ἐὰν μὲν χρῶμα ἰδόν· ἐὰν *** μος
 ἀρχὴν γὰρ οὐ *** λέγε *** γοειδὲ χρῶμα. Ὡστε
 οὐδὲ διανοεῖσθαι χρῶμά ἐστιν, ἀλλ' ὀρεῖν· οὐδὲ ψόφον,
 ἀλλ' ἀκούειν. Εἰ δὲ καὶ ἐνδέχεται, γινώσκει τε καὶ
 ἀναγινώσκει λέγων. Ἀλλὰ πῶς ὁ ἀκούων τὸ αὐτὸ ἐν-
 νοήσει; Οὐ γὰρ οἶόν τε τὸ αὐτὸ ἅμα ἐν πλείοσι καὶ
 χωρὶς οὐσιν εἶναι. Δύο γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐν. Εἰ δὲ καὶ
 εἴη, φησὶν, ἐν πλείοσι καὶ ταῦτόν, οὐδὲν κωλύει μὴ
 ὁμοίον φαίνεσθαι αὐτοῖς, μὴ πάντῃ ὁμοίοις ἐκείνοις
 οὐσιν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ, εἴ τι ἐν τοιούτου εἴησαν, ἀλλ'
 οἱ δύο εἶεν. Φαίνεται δὲ οὐδ' αὐτὸς αὐτῷ ὁμοίᾳ
 αἰσθανόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἕτερα τῇ ἀκοῇ
 καὶ τῇ ὄψει, καὶ νῦν τε καὶ πάλαι διαφόρως. Ὡστε
 σχολὴν ἄλλο πᾶν ταῦτο αἰσθοιτό τις. Οὕτως οὐκ ἔστιν,
 ἐν ἐστὶ γνωστόν, οὐδεὶς ἂν αὐτὸ ἐτέρῳ δηλώσειεν, διὰ
 τε τὸ μὴ εἶναι τὰ πράγματα λεκτὰ, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἕτε-
 ρον ἐτέρῳ ταῦτο ἐννοεῖ. Ἀπαντες δὲ καὶ οὕτως ἐτέρων
 ἀρχαιοτέρων εἰσὶν ἀπορίαι. Ὡστε ἐν τῇ περὶ ἐκείνων
 σκέψει καὶ ταῦτα ἐξεταστέον.

ΕΚ ΤΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΟΥ ΠΕΠΛΟΥ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΟΜΗΡΙΚΟΥΣ ΗΡΩΑΣ ΕΠΙΤΑΦΙΑ.

Ἐπὶ Πηνελίῳ, κειμένῳ ἐν Βοιωτίᾳ.
Τόνδ' ἐπὶ Κηφισῷ ποταμῷ θέσαν ὠκύ ρέοντι
παῖδες Βοιωτῶν σόφρονα Πηνέλων.

Ἐπὶ Ἀσκαλάφῳ καὶ Ἰαλμίνῳ.
Ἀσκαλάφου Τροίῃ φθιμένου καὶ Ἰαλμίνου ἦδε
δοτεῖα πληξίππων γῇ Μινυᾶς κατέχει.

Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Οἰλίου, κειμένῳ ἐν Μυκόνῳ τῇ νήσῳ.
Ἐνθάδε τῶν Λοκρῶν ἡγήτορα γαῖα κατέσχευ,
Αἴαντ' Οἰλιάδην, ἐν πελάγῃ φθιμένον.

Ἐπὶ Ἐλεφήνορος, κειμένῳ ἐν Τροίᾳ.
Νήσου ἀπ' Εὐβοίης Ἐλεφήνορα, ἀρχὸν Ἀβάντων,
ἐνθάδ' ἐν Τροίῃ μοῖρα κατέσχε βίου.

Ἐπὶ Μενεσθέως, κειμένῳ ἐν Ἀθήναις.
Ταξιλοχος λαῶν, υἱὸς Πετewο Μενεσθεύς,
ἐνθάδ' ἐν κλεινῇ πατρίδι μοῖραν ἔχει.

Ἐπὶ Αἴαντος Τηλαμωνίου, κειμένῳ ἐν Τροίᾳ.
Ἄδ' ἐγὼ ἅ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
Αἴαντος τύμβῳ κειραμένα πλοκάμους,

Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, οὐνεκ Ἀχαιοῖς·
 Ἀ δολόφρων ἀπάτα κρέσσον ἐμοῦ κέκριται.

Ἐπὶ Τυῦκρον, κειμένοι ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου,
 Ἰὼν ὠκυμόρων ταμίην, Τελαμώνιον ἦδε
 Τεῦκρον ἀποφθίμενον γῇ Σαλαμῖς κατέχει.

Ἐπὶ Διομήδου, κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ
 Αἰνητὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδῃ
 ἦδ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμῆ.

Ἐπὶ Σθενέλου καὶ Εὐρύαλου, κειμένων ἐν Ἀργεῖ.
 Ἀργεῖος Σθένελος Καπανηῖος ὥδε τέθαιπται
 τύμβῳ, καὶ τούτου πλησίον Εὐρύαλος.

Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος, κειμένου ἐν Μυκῆναις.
 Δεύσσεις Ἀτρεΐδew Ἀγαμέμνονος, ὃ ξένη, τύμβον,
 ὃς θάν' ὑπ' Αἰγίσθου κ' οὐλομένης ἀλόχου.

Ἔτερον.

Μνηῆμα τόδ' Ἀτρεΐδew Ἀγαμέμνονος, ὃν δα κατέχτα
 Δία Κλυταιμνήστρη Τυνδαρίς οὐχ ὀσίως.

Ἐπὶ Μενελάου.

Ὀλβιος, ὃ Μενέλαε, σύ τ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρω,
 ἐν μακάρων νήσοις, γαμβρὸς Διὸς μεγάλου.

Ἐπὶ Νέστορος, κειμένου ἐν Πύλῳ.

Τὸν βαθύνου ψυχὴν τε νόημά τε θεῖον ἔχοντα
 ἄνδρ' ἀγαθὸν κατέχω, Νέστορα τὸν Πύλιον.

Ἔτερον.

Νέστορα τῶν Πυλίων ἡγήτορα ἦδε θανόντα
 γῇ κατέχει, βουλῇ φέρτατον ἡμιθέων.

Ἐπὶ Ἀντιλόχου, κειμένου ἐν Τροίῃ.

Μνημ' ἀρετῆς νιόυ τοῦ Νέστορος, Ἀντιλόχοιο,
 ὃς θάνειν ἐν Τροίῃ, ὄυσάμενος πατέρα.

Ἐπὶ Ἀγαπήνορος.

Ἀρχὸς ὃδ' ἐκ Τεγέης Ἀγαπήνορ, Ἀγκαίου υἱός,
κεῖθ' ὑπ' ἐμοὶ, Ταφίων πειτοφόρων βασιλεύς.

Ἐπὶ Ἀμφιμάχου καὶ Διώρου.

Ἀρχὸς τ' Ἀμφίμαχος, Κτεάτου παῖς, ἡδὲ Διώρης
ἐνθάδ' ἐνὶ Τροίῃ μοῖραν ἔχουσι βίου.

Ἐπὶ Θαλπίου καὶ Πολυξένου, κειμένων ἐν Ἡλ.δ.

Οἶδε Πολύξεινος καὶ Θάλπιος Ἥλιδι δῖη
δμηθέντες κρυεροῦ δῶμ' Αἶδαο ἔβαν.

Ἐπὶ κενοταφίου Μίγητος, ἐν Δουλίχιῳ.

Μνήμα Μίγητι Θοῶ, μεγαθύμου Φυλῆος υἱῶ,
Δουλίχιοι τεῦξαν· σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

Ἐπὶ Ὀδυσσεύς, κειμένοι ἐν Τυρρηνίᾳ.

Ἄνερα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὲ τῇδε θανόντα,
κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκέασεν.

Ἔτερον.

Οὔτος, Ὀδυσσεύς κείνου τάφος, ὃν διὰ πολλὰ
Ἕλληνες πολέμῳ Τρωικῷ εὐτύχεσαν.

Ἐπὶ Θόαντος.

Τῖον ὑπερθύμου Ἀνδραίμονος ἡδὲ θυγατρὸς
Γόργης τῆς Οἰνέως ἡδε κόνις κατέχει.

Ἐπὶ Ἰδομενέως καὶ Μηριόνου, κειμένων ἐν Κνωσσῷ.
Κνωσίου Ἰδομενῆος ὄρεας τάφον. Αὐτὰρ ἐγὼ τοῦ
Πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλου.

Ἐπὶ Τληπολέμου, κειμένου ἐν Ῥόδῳ.

Ἄδ' Ἡρακλείδην ῥηξήνορα θυμολέοντα
Τληπόλεμον κατέχει κυματόεσσα Ῥόδος.

Ἐπὶ Δημοφύλου.

Δηϊπύλου κόρης εὐειδὸς Ὀρμενίοιο
μνήμα τόδ' εὐκλεινον. Γείνατο Τληπόλεμος.

Ἐπὶ Νιρέως, κείμενον ἐν Τροίᾳ.

Ἐνθάδε τὸν κάλλιστον ἐπιχθονίων ἔχει γαῖα,
Νιρέα, τὸν Χαρόπου παῖδα καὶ Ἀγλαΐης.

Ἐπὶ Φειδίππου καὶ Ἀντίφου.

Φειδίππον Τροίην περσάντ' ἦδ' Ἀντίφον ἦρω
γαῖα πατρὶς κώμη ἦδ' Ἐφύρα κατέχει.

Ἐπὶ Ἀχιλλίῳ, κείμενον ἐν Τροίᾳ.

Παῖδα θεῆς Θέτιδος, Πηληϊάδην Ἀχιλλῆα,
ἦδ' ἱερὰ προποντίς ἄμφος ἔχει πεδίῳ.

Ἐπεὶ.

Θεσσαλὸς οὗτος ἀνὴρ Ἀχιλεὺς ἐν τῷδε τέθναπται
τύμβῳ· ἐθρήνησαν δ' ἐννέα Πιερίδες.

Ἐπὶ Πατρόκλου, κείμενον μετὰ Ἀχιλλίῳ.

Πατρόκλου τάφος οὗτος. Ὀμοῦ δ' Ἀχιλλῆϊ τέθναπται,
ὃν κτάνεν ὦκὺς Ἄρης ἑκτορος ἐν παλάμαις.

Ἐπὶ Ποδάρκους, κείμενον ἐν Σικυῶνι.

Γῆ μὲν Ἀχαιὶς ἔθρεψε Ποδάρκην, Ἄκτορος υἱόν·
Ὅστιά δ' αὖ Σικύων γῆ κατέχει φθιμένον.

Ἐπὶ Φιλοκτήτου.

Τόξων Ἡρακλέους ταμὴν, Ποιάντιον υἱόν
ἦδε Φιλοκτήτην γῆ Μινυᾶς κατέχει.

Ἐπὶ Εὐμήλου.

ἦδ' ὅδ' Ἀδμήτοιο, Φερητιάδης Εὐμήλος,
νέφθ' ὑπ' ἑμοὶ κείται, μοῖραν ἔχων θανάτου.

ARIST. FRAGM.

Q

Ἐπὶ κενταπίου Ποδαλείριον καὶ Μαχάωνος ἐν Τρῳίῃ·
 Οἷδ' Ἀσκληπιάδαι Ποδαλείριος ἦδ' Μαχάων,
 πρόσθεν μὲν Θνητοί, νῦν δὲ θεῶν μέτοχοι.

Ἐπὶ Εὐρύπυλον, κειμένον ἐν Ὀρχομένῳ.
 Πάτρην ἐν Ὀρχομένῳ Εὐαίμονος ἀγλαὸν υἱὸν
 Εὐρύπυλον κρύπτει δακρυόεσσα κόνις.

Ἐπὶ Πολυποίτεν καὶ Λιοντίω.
 Ἀρχοντες Λαπιθῶν Πολυποίτης ἦδ' Λιοντεὺς
 ἐν γαίῃ Μήδων τέρμ' ἀφίκοντο βίου.

Ἐπὶ Γουνίω.
 Σῆμα τὸ μὲν Γουνῆος ὄρεας · ψυχὴ δὲ θανόντος
 αἶψ' ἐς ὑγρὸν ἔβη · σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

Ἐπὶ κενταπίου Προδόου.
 Σῶμα μὲν ἐν πόντῳ Προδόου, Τενθρηδόνοσ υἱοῦ,
 Κεῖται · ἐνοίκειστον δ' οὐνομα τύμβος ἔχει.

Ἐπὶ Ταλθύβιον, κειμένον ἐν Μυκήνῃ.
 Ταλθύβιον θεράποντα, θεῶν κήρυκα καὶ ἀνδρῶν,
 Ὡδὲ Μυκηναίων δῆμος ἔθαψεν ἅπας·

Ἐπὶ Αὐτομήδοντες, κειμένον ἐν Τροίῃ.
 Αὐτομήδοντ', Ἀχιλλῆϊ εἶν καὶ πιστὸν ἐταῖρον,
 ἦδ' ἐκατεσκίασε Τρωᾶς ἄρουρα τάφῳ.

Ἐπὶ Ἑκτορος, κειμένον ἐν Θήβαις.
 Ἑκτορι τόνδε μέγαν Βοιωῖται ἄνδρες ἔτευξαν
 τύμβον ὑπὲρ γαίης, σῆμ' ἐπιγιγνομένοις.

Ἐπὶ Πυρραίχμον, κειμένον ἐν Τροίῃ.
 Ἐλθὼν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀέλιου ὣδ' Πυρραίχμης
 Ὡκύμορος πάντων νόσφι φίλων ἔθανεν.

ΤΟΥ ΑΤΤΟΥ ΕΙΣ ΑΛΛΟΥΣ.

Ἐπὶ Λαομέδοντος.

Ἐνθάδε Περγαμίδην κεύθει χθῶν Λαομέδοντα,
ἵππων ὠκυπόδων εἷνεκ' ἀποφθίμενον.

Ἐπὶ Αἰήτου κειμένου ἐν Κολχίδι.

Αἰήτην Κόλχοισι πολυχρύσοισιν ἄνακτα
ἐνθάδε πανδαμάτωρ μοῖρα θεῶν κτείρισε.

Ἐπὶ Ζήθου, κειμένου ἐν Θήβαις.

Ἐπταπύλων Θηβῶν βασιλεὺς ὅδε κεῖται ὑπόχθων
Ζήθος, ὃν Ἀντιόπη γελνατο παῖδ' ἀγαθόν.

Ἐπὶ Ὀρφείας, κειμένου ἐν Κικονίᾳ.

Θρηῖκα χρυσολύρην Οἰάγρου παῖδι θανόντα
Ὀρφέα ἐν χώρῳ τῇδε θέσαν Κίκονες.

Ἐπὶ Πυλάδου, κειμένου ἐν Φωκίδι.

Τίος ὅδε Στροφίου Πυλάδης ἐν Φωκίδι γαίῃ
κεῖται, ἐπεὶ παντὸς μοῖραν ἔπλησε βίου.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ.

Ὅλως δὲ περὶ εὐγενείας ἐγὼ ἀποροῶ, τίνας χρή
καλεῖν τοὺς εὐγενεῖς. Εἰκότως γὰρ ἔφην τοῦτο εὖ
διαπορῶν. Καὶ γὰρ παρὰ τῶν πολλῶν καὶ παρὰ
τῶν σοφῶν, τὰ μὲν ἀμφισβητεῖται, τὰ δ' οὐ λέγεται

Q 2

σαφῶς εὐθύς τὰ περὶ τῆς δυνάμειος· λέγω δὲ τοῦτο πότερον τῶν τιμίων ἐστὶ καὶ σπουδαίων ἢ καθάπερ *Λυκόφρων* ὁ σοφιστὴς ἔγραψε, καινόν τι πάντα. Ἐκεῖνος γὰρ ἀντιπαραβάλλων ἐτέροις ἀγαθοῖς αὐτὴν, εὐγένειαν μὲν οὖν ἥς ἀφανὲς τὸ κάλλος, ἐν λόγῳ δὲ τὸ σεμνόν, ὡς πρὸς δόξαν οὕσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῆς· κατὰ δ' ἀλήθειαν, οὐθὲν διαφέροντας τοὺς ἀγεννεῖς τῶν εὐγενῶν.

Ἀμφισβητεῖσθαι δὲ καθάπερ καὶ περὶ τοῦ πηλλικόν ἀγαθόν ἐστι, οὕτω καὶ τίνας δεῖ καλεῖν εὐγενεῖς. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων, εὐγενεῖς εἶναι νομίζουσι, καθάπερ καὶ *Σωκράτης*. Διὰ γὰρ τὴν Ἀριστείδου ἀρετὴν, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ γενναίαν εἶναι. Σιμωνίδην δὲ φασιν ἀποκρίνασθαι διερωτώμενον, τίνες εὐγενεῖς, τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων φάναι· καὶ τοι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσι. Θεογνίς δ' ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας,

Ὡς τὴν μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοὶ,

Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖσι πλουσίοις.

ἢ πρὸς Διὸς οὐκ αἰρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτὸς, ἢ οὗ ὁ πρόπαππος ἢ τῶν προγόνων τις πλούσιος ἦν, αὐτὸς δὲ πένης; Πῶς γὰρ οὐκ εἶπε, καὶ δεοίτ' ἂν κηδεύειν τοῖς πλουσίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς εὐγενέσιν; Εὐγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοὶ· κρείττους δὲ οἱ νῦν· οὐκοῦν ὁμοίως καὶ τις ὑπολαμβάνη, οὐ τοὺς εὐγενεῖς εἶναι τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων, ἢ ἄλλὰ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν πάλαι. Κρείττων γὰρ ἂν δόξειεν ἀρχαίας ἀρετῆς, πρόσφατος· καὶ μετέχειν μᾶλλον ἑκαστον πατρὸς, ἢ προπάππου. Αἰρετώτερον δ' αὐτοῦ εἶναι σπουδαῖον, ἀλλ' οὐ τὸν πρόπαπτον, ἢ τινὰ τῶν ἄλλων προγόνων. Ὅρθῶς

ἔφη λέγειν. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐπεὶ ἐν μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὴν εὐγένειαν, σκεπτέον ἄλλον τρόπον; Τίνα τοῦτον ἐνόητε σκεπτέον δ' ἔφη τὸ εὖ σημαίνει τὴν δῆπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον, καὶ τὸ εὐόφθαλμον. Ἀγαθὸν γάρ τι ἢ καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. Πάνυ γε εἶπεν. Οὐκοῦν εὐπρόσωπον μὲν ἐστὶ, τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου· εὐόφθαλμον δὲ τὸ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴν. Οὕτως, εἶπεν. Ἀλλὰ μὴν ἐστὶ γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον; ἀλλ' οὐ σπουδαῖον. Πάνυ γε εἶπε σπουδαῖον δὲ γε φαμὲν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι· ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. Οὕτως, εἶπε. Δῆλον ἄρ' ἔφη, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια, ἀρετὴ γένους.

Φανερόν τοίνυν, ἔφην ἐγὼ, περὶ οἷν πάλαι διηπορήσαμεν, διὸ τί ποτε οἱ ἔκπαλαι πλουσίων, ἢ οἱ ἔκπαλαι σπουδαίων εὐγενέστεροι δοκοῦσιν εἶναι μᾶλλον τῶν σύγγενος τὰγαθὰ κεκτημένων. Αὐτὸς γὰρ ἐγγύτερος σπουδαῖος ὢν, ἢ πάππου σπουδαίου τετυχηκώς, ὥστ' εἴη ἂν εὐγενής, ὃ ἀγαθὸς ἀνὴρ. Καί τινες εἰρήκασιν οὕτως ἐκ τοῦ διελέγχειν προσποιούμενοι τὸν συλλογισμόν τῆς εὐγενείας, ὥσπερ φησὶ καὶ Εὐριπίδης, οὐχὶ τῶν ἔκπαλαι σπουδαίων, εὐγενεῖαν φάμενος εἶναι· ἀλλ' οἷς τις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀπλῶς. Τὸ δ' οὐκ ἐστὶν· ἀλλ' ἐρῶς ζητοῦσιν οἱ τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν προτιθέντες. Τὰ δ' αἷτια εἰπομεν, τουτέστιν, ὅτι ἡ μὲν εὐγένειά ἐστὶν ἀρετὴ γένους· ἡ δ' ἀρετὴ σπουδαῖον. Σπουδαῖον δ' ἐστὶ γένος, ἐν ᾧ πολλοὶ σπουδαῖοι πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον, ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ σπου-

δαία ἐν τῷ γενεῖ. Ἡ γὰρ αὐτὴ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν οἷά περ αὐτή· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον, ποιῆσαι, οἷον αὐτὴ, ἕτερα πολλά. Ὅταν οὖν ἐγγένηται τοιοῦτος εἰς τις ἐν τῷ γενεῖ, καὶ οὕτω σπουδαῖος, ὥστ' ἔχειν τὸ ἀπ' ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεάς, τοῦτο σπουδαῖον ἀνάγκη εἶναι τὸ γένος. Πολλοὶ γὰρ ἔσονται σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ἂν τε ἀνθρώπων ἢ τὸ γένος· ἂν τε ἵππων, ἵπποι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. Ὡστ' εὐλόγως, οὐχ οἱ πλούσιοι, οὐδ' οἱ ἀγαθοὶ, ἀλλ' οἱ ἐκπαλαί πλουσίων, ἢ ἐκπαλαί ἀγαθῶν, εὐγενεῖς εἶεν ἄν. Ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος τὰληθῆ. Ἀρχὴ γὰρ ἄνωθεν πάντων· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδ' οἱ ἐκ προγόνων ἀγαθῶν, εὐγενεῖς πάντες, ἀλλ' ὅσοι τυγχάνουσιν ἀρχηγὸς τῶν προγόνων ὄντες. Ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς ἀγαθὸς, μὴ ἔχει δὲ τοιαύτην δύναμιν τῆς φύσεως, ὥς τίκτειν πολλοὺς ὁμοίως, οὐκ ἔχει ἀρχὴν τοιαύτην δύναμιν ἐν τοῦτοις. Ἀρχὴ τοῦ γένους, καὶ εὐγενεῖς οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ γένους ὄντες, οὐκ ἐὰν ὁ πατὴρ εὐγενὴς ἦ, ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους. Οὐ γὰρ δι' αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀγαθόν, ἀλλ' ὅτι ἐκ τοιοῦτου γένους ἦν.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΤΔΗΜΟΥ.

Πλούταρχος ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλώνιον πα-
παμυθητικῷ Κεφ. κζ'.

Τοῦτο δὲ φησιν Ἀριστοτέλης καὶ τὸν Σειληνὸν συλ-
ληφθέντα τῷ Μίδα ἀποφήνασθαι. Βέλτιον δ' αὐ-
τὰς τὰς τοῦ φιλοσόφου λέξεις παραθέσθαι. Φησὶ
δ' ἐν τῷ Εὐδήμῳ ἐπιγραφομένῳ, ἡ Περὶ ψυχῆς, ταυτί.

Διόπερ, ὦ κράτιστε πάντων καὶ μακαριστότατε,
καὶ πρὸς τῷ μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς
τετελευτηκότας νομίζεις, καὶ τὸ ψεύσασθαι τι κατ'
αὐτῶν καὶ τὸ βλασφημεῖν, οὐχ ὅσιον, ὥς κατὰ βελ-
τιόνων, ἡγοῦμεθα, καὶ κρείττονων ἤδη γεγονότων.
Καὶ ταῦθ' οὕτως ἀρχαῖα καὶ παλαιὰ διατελεῖ νενο-
μισμένα παρ' ἡμῖν, ὥστε τὸ παράπαν οὐδεὶς οἶδεν
οὐδὲ τοῦ χρόνου τὴν ἀρχήν, οὔτε τὸν θέντ' αὖ πρῶτον,
ἀλλὰ τὸν ἀπειρον αἰῶνα τυγχάνουσι διὰ τέλους οὕτω
νενομισμένα. Πρὸς δὲ δὴ τούτοις, διὰ στόματος ἐν τοῖς
ἀνθρώποις ὁρᾷς, ὥς ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἐκ παλαιοῦ χρό-
νου περιφέρεται θρυλούμενον. Τί τοῦτ' ; ἔφη. Κἀ-
κείνος ὑπολαβών, Ὡς ἄρα μὴ γίνεσθαι μὲν, ἔφην,
ἄριστον πάντων, τὸ δὲ τεθνᾶναι τοῦ ζῆν ἔστι κρεῖττον.
Καὶ πολλοῖς οὕτω παρὰ τοῦ δαίμονίου μεμαρτύρηται.
Τοῦτο μὲν ἐκείνῳ τῷ Μίδα λέγουσι δὴ πού μετὰ τὴν

θήραν ὥς ἔλαβε τὸν Σειληνόν, διερρωτῶντι καὶ πυ-
θανομένῳ, τί ποτέ ἐστι τὸ βέλτιον τοῖς ἀνθρώποις,
καὶ τί τὸ πάντων αἰρετώτατον, τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν
ἐθέλειν εἰπεῖν, ἀλλὰ σιωπᾶν ἀρρήτως. Ἐπειδὴ δέ ποτε
μόλις πᾶσαν μηχανὴν μηχανώμενος προσηγάγετο
φθιγγέσθαι τι πρὸς αὐτὸν, οὕτως ἀναγκαζόμενος
εἰπεῖν, Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμε-
ρον σπέρμα, τί με βιάζεσθε λέγειν ἃ ὑμῖν ἄρειον μὴ
γνῶναι; Μετ' ἀγνοίας γὰρ τῶν οἰκείων κακῶν, ἀλυπό-
τατος ὁ βίος. Ἀνθρώποις δὲ πάμπαν οὐκ ἔστι γε-
νέσθαι τὸ πάντων ἄριστον, οὐδὲ μετασχεῖν τῆς τοῦ
βελτίστου φύσεως. Ἄριστον γὰρ πᾶσι καὶ πάσαις τὸ
μὴ γενέσθαι· τὸ μὲν τοι μετὰ τοῦτο, καὶ τὸ πρῶτον
τῶν ἄλλων ἀνυστὸν, δευτέρῳ δὲ, τὸ γενομένους ἀπο-
θανεῖν ὥς τόχιστα.

Ἐκ τῶν εἰς τὸν Πλάτωνος Φαίδωνα
ὑπομνημάτων.

Ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Εὐδήμῳ οὕτως ἐπιχειρεῖ.
Τῇ ἁρμονίᾳ ἐναντίον ἐστὶν ἡ ἀναρμοστία· τῇ δὲ
ψυχῇ οὐδὲν ἐναντίον· οὐσία γάρ· καὶ τὸ συμπέρασμα
δῆλον. Ἔτι, εἰ ἡ ἀναρμοστία τῶν στοιχείων τοῦ
ζώου νόσος, ἡ ἁρμονία εἴη ὑγεία, ἀλλ' οὐχὶ ψυχή.
— Εἰθ' ἐξῆς. Τὸ τρίτον ταῦτόν τῳ ἐν Εὐδήμῳ δευ-
τέρῳ. Τέταρτον δὲ, εἰ μὴ ἁρμονία αἰσθησις, ἡ θυ-
μὸς, ἡ ἐπιθυμία, ἡ δόξα, ἡ διάνοια, ἡ νοῦς, ἀπλοῦν
τι ἐκάστη ἐκάστου ἐνέργεια, καὶ τις ἂν εἴη ἐκάστη
ἁρμονία, οὐκ ἂν ἔχοι τις ἀφορίσαι ῥαδίως, οὐδ'
ἄρα ἡ ὅλη ψυχή.

Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους πρὸς Εὐδημον
Ἐλεγείων.

* * * * *

Ἐλθὼν δ' εἰς κλεινὸν Κεκροπίης δάπεδον,
Εὐσεβέως σεμνῆς φιλῆς ἰδρύσατο βωμὸν,
Ἄνδρὸς, ὃν οὐδ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.
Ὅς μόνος ἢ πρῶτος θνητῶν κατίδειξεν ἑαργῶς
Οἰκίῳ τε βίῳ καὶ μεθόδοισι λόγων,
Ὡς ἀγαθός τε καὶ εὐδαίμων ἅμα γίνεσθαι ἀνὴρ.
Οὐ νῦν ἔστι λαβεῖν οὐδενὶ ταῦτα ποτέ.

Cicero de Divinatione 1, 25.

Quid? singulari vir ingenio Aristoteles et paene divino, ipse errat, an alios vult errare? cum scribit, Eudemum Cyprium, familiarem suum, iter in Macedoniam facientem Pheras venisse: quae erat urbs in Thessalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu premebatur. In eo igitur oppido ita graviter aegrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent: ei visum esse in quiete egregia facie iuvenem dicere, fore ut brevi convalesceret, paucisque diebus interitum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinqueennio post domum esse rediturum. Atque ita quidem prima statim, scribit Aristoteles, consecuta; et convaluisse Eudemum, et ab uxoris fratribus interfectum tyrannum. Quinto autem anno exeunte, cum esset spes ex illo somnio in Cyprium illum ex Sicilia esse rediturum, praeliantem eum ad Syracusas occidisse: ex quo ita illud somnium esse interpretatum, ut, cum animus Eudemi ex corpore excesserit, tum domum revertisse videatur.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ.

Λιογένης ὁ Λαέρτιος ἐν τῷ τῶν Ἀριστοτέλους βιβλίων καταλόγῳ.

Πολιτεῖαι πόλεων δυοῖν δεύσαι ἐξήκοντα καὶ ἑκατόν · καὶ ἰδίᾳ δημοκρατικαὶ, ὀλιγαρχικαὶ, ἀριστοκρατικαὶ, καὶ τυραννικαί.

Ἀμμώνιος ἐν τῷ Ἀριστοτέλους βίῳ.

Ἀμέλει καὶ συνώδευσεν αὐτῷ [Ἀλεξάνδρῳ] μέχρι καὶ ἔσω Βραχμάνων, ἐνθ' ἔστησε τὰς διακοσίας πεντηκονταπέντε πολιτείας.

Ἀριστοτέλης ἐν τῷ τέλει τῶν Νικομαχείων.

Πρῶτον μὲν οὖν εἴ τι κατὰ μέρος εἴρηται καλῶς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων, πειραθῶμεν ἐπελθεῖν · εἴτα ἐκ τῶν συνηγμένων Πολιτειῶν θεωρῆσαι τὰ ποῖα σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις.

Στράβων, Γεωγραφουμένων ζ.

Ὅτι δὲ πλάνητες, καὶ μετ' ἐκείνων καὶ χωρὶς, καὶ ἐκ παλαιοῦ, καὶ αἱ Ἀριστοτέλους Πολιτεῖαι δηλοῦσιν. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Ἀκαρνάνων φησὶ, τὸ μὲν ἔχειν αὐτῆς Κούρητας, τὸ δὲ προσεσπέριον Λέλεγας, εἴτα Τηλε-

βόας. Ἐν δὲ τῇ τῶν Αἰτωλῶν, τοὺς νῦν Λοκροὺς, Λέλεγας καλεῖ. Κατασχεῖν δὲ καὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτοὺς φησιν. Ὀμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ Ὀπουντίων καὶ Μεγαρέων· ἐν δὲ τῇ Λευκαδίων καὶ αὐτόχθονα τινὰ Λέλεγας ὀνομάζει, τούτου δὲ θυγατρίδοῦν Τηλεβόαν. Τοῦ δὲ παῖδας δύο καὶ εἴκοσι Τηλεβόας· ὧν τινὰς οἰκῆσαι τὴν Λευκάδα.

M. T. Cicero de Finibus Lib. V. cap. IV.

Omnium fere civitatum, non Graeciae solum, sed etiam Barbariae ab Aristotele mores, instituta, disciplinae: a Theophrasto etiam leges cognovimus.

Varro de lingua latina Lib. VI.

Hoc factitatum Aristoteles scribit in libro, qui inscribitur Νόμιμα βαρβαρικά.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ.

Ἀθηναίων πολιτεία.

Ἀρποκρατίων ἐν τῷ Στρατεία. Τίς ἦν ἐν τοῖς ἐπώνυμοις στρατεία, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων πολιτεία, λέγων· Εἰσὶ γὰρ ἐπώνυμοι δέκα μὲν οἱ τῶν φυλῶν· δύο δὲ καὶ τεσσαράκοντα οἱ τῶν ἡλικιῶν. Οἱ δὲ ἔφηβοι ἐγγραφόμενοι, πρότερον μὲν εἰς λελευκωμένα γραμματεία ἐνεγράφοντο. Καὶ ἐνεγράφοντο αὐτοῖς ὁ, τε ἄρχων ἐφ' οὗ ἐπεγράφησαν, καὶ ὁ ἐπώνυμος ὁ τῷ προτέρῳ ἔτι δεδιητηκώς. Νῦν δὲ εἰς τὴν βουλὴν ἀναγράφονται. Καὶ μετ' ὀλίγα·

Χρῶνται δὲ τοῖς ἐπωνύμοις καὶ πρὸς τὰς στρατείας· καὶ ὅταν ἡλικίαν ἐκπέμπωσι, προσγράφουσιν ἀπὸ τινος ἄρχοντος ἐπωνύμου μέχρι τίνος δεῖ στρατεύεσθαι.

Αἰγινητῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος ἐν τῇ σ' τῶν Δειπνοσοφ. Ἀριστοτέλης δ' ἐν Αἰγινητῶν πολιτείᾳ καὶ παρὰ τούτοις φησὶ γενέσθαι ἐπὶ καὶ τέσσαράκοντα μυριάδας δούλων.

Αἰτωλῶν πολιτεία.

Στράβων Γεωγραφουμένων ζ'. Κεῖται ἐν τοῖς πρὸ ὀλίγου.

Ἀκαρνάνων πολιτεία.

Στράβων ἐν τῷ ζ'. Καὶ τοῦτο ζῆτει ἐν τοῖς πρότερον κειμένοις.

Ἀκραγαντίνων πολιτεία.

Πολυδεύκης ἐν τῷ κδ' τῆς τετάρτης. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ μὲν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ προειπὼν ὡς ἐξημιοῦντο, πενήτηκοντα λίτραις ἐπάγει, ἥ δὲ λίτρα δύναται ὀβολὸν Αἰγιναιῶν. Ἐν δὲ Ἱμεραίων πολιτείᾳ φησὶν, ὡς οἱ μὲν Σικελιώται τοὺς δύο χαλκοὺς ἐξάλιτρα καλοῦσι· τὸν δὲ ἓνα οὐγγίαν· τὸν δὲ ὀβολόν, λίτραν· τὸν δὲ Κορίνθιον στατῆρα, δεκάλιτρον, οὗ δέκα ὀβολοὺς δύναται.

Ἀμβρακιωτῶν πολιτεία.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Δεξαμεναί. Τὸ ἐθνικὸν Δεξαμεναῖος, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν τῇ Ἀμβρακιωτῶν πολιτείᾳ.

Ἀργείων πολιτεία.

Πολυδεύκης βιβ. ι. κεφ. μς'. Εἴη δ' ἂν καὶ φρεῖδων τι ἄγγειον ἐλαιηρόν, ἀπὸ τῶν Φειδωνίων μετρῶν ὠνομασμένον· ὑπὲρ ὧν ἐν Ἀργείων πολιτείᾳ Ἀριστοτέλης λέγει.

Ἀρκάδων πολιτεία.

Ἀρποκρατίων, ἐν τῷ Μυρίοι. Διείλεται δὲ περὶ αὐτῶν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ κοινῇ Ἀρκάδων πολιτείᾳ ἀρχόμενος τοῦ βιβλίου.

Βοττιαίων πολιτεία.

Πλούταρχος ἐν Θησεῖ. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Βοττιαίων πολιτείᾳ δηλὸς ἐστίν οὗ νομίζων ἀναιρεῖσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ Μίνω, ἀλλὰ θητεύοντας ἐν τῇ Κρήτῃ καταγηράσκειν. Καὶ ποτε Κρήτας εὐχὴν παλαιὰν ἀποδιδόντας, ἀνθρώπων ἀπαρχὴν εἰς Δελφούς ἀποστέλλειν. Τοῖς δὲ πεμπομένοις ἀναμιχθέντας ἐγγόνους ἐκείνων συνεξελεῖν. Ὡς δὲ οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ τρέφειν ἑαυτοὺς αὐτόθι, πρῶτα μὲν εἰς Ἰταλίαν διαπεράσαι, καὶ καὶ κατοικεῖν περὶ τὴν Ἰαπυγίαν. Ἐκείθεν δὲ αὐτοὶ εἰς Θράκην κομισθῆναι, καὶ κληθῆναι Βοττιαίους· διὸ τὰς κόρας τῶν Βοττιαίων θύσιν τινὰ τελούσας ἐπάδειν, Ἵωμεν εἰς Ἀθήνας.

Γελῶν πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὸν Πίνδαρον σχολίοις, Πυθιονικ. εἰδ. α. Φησὶ γάρ που καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Γελῶν πολιτείᾳ, Γέλωνα τὸν τοῦ Ἰέρωνος ἀδελφὸν ὑδέρῳ νοσήματι τὸν βίον τελευτῆσαι· αὐτὸν δὲ τὸν

Ἰέρωνα ἐν τῇ τῶν Συρακουσίων πολιτείᾳ δυσουρία
δυστυχεῖν.

Δηλίων πολιτεία.

Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐν τῷ Πυθαγόρᾳ. Ἀμίλκῃ
καὶ βωμόν προσκυνῆσαι μόνον τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ
γενέτορος, ὅς ἐστιν ὁπισθεν τοῦ Κερατίνου, διὰ τὸ
πυροῦς καὶ κριθᾶς καὶ τὰ πόπανα μόνᾳ τίθεσθαι ἐπ'
αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδὲν, ὥς φησιν Ἀρι-
στοτέλης ἐν Δηλίων πολιτείᾳ.

Εὐβοίων πολιτεία.

Στράβων, Γεωγραφουμένων, θ'.

Ἡπειρωτῶν πολιτεία.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Ἀμύνται. Ἀμύνται
ἔθνος Θεισπρωτικόν — μένος πνεύοντες Ἀμύνται. Καὶ
Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Ἡπειρωτῶν πολιτείᾳ.

Θετταλῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφ. ιδ. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ
Θετταλῶν πολιτείᾳ θηλυκῶς λέγεσθαι φησὶν ὑπὸ
Θετταλῶν τὴν λάγυνον.

Ἰθακησίων πολιτεία.

Ἰσάκιος ὁ Τζέτζης ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονα. Ἀρι-
στοτέλης φησὶν ἐν Ἰθακησίων πολιτείᾳ, Εὐρυτιάνας
ἔθνος εἶναι τῆς Αἰτωλίας, ὀνομασθὲν ἀπὸ Εὐρύτου,
παρ' οἷς εἶναι μαντεῖον Ὀδυσσεως.

Ἱμεραιων πολιτεία.

Πολυδεύκης ἐν τῷ κδ' τῆς τετάρτης. Ἀριστοτέ-

λης ἐν τῇ μὲν Ἀκραγαντίνων πολ. καὶ τὰ ἐξῆς, ὥς κεῖ-
ται ἄνωθεν ἐν τῇ Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ.

Κάρων πολιτεία.

Ἀπολλώνιος ἐν Θαυμασίαις ἱστορίαις ια. Ἀρι-
στοτέλης δὲ ἐν Νομίμοις Βαρβαρικοῖς τῆς Καρίας
* σκόρπιοι γίνονται, οἱ τοὺς μὲν ξένους πατάξαντες,
οὐ λίαν ἀδικοῦσι· τοὺς δ' ἐπιχωρίους παρ' αὐτὰ
ἀποκτείνουσι.

Κερκυραίων πολιτεία.

Ἐκ τῶν εἰς τὸ δ τῶν τοῦ Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτι-
κῶν σχολίων. Ἡ δὲ Κερκύρα πρότερον μὲν Δρεπάνη
ἐκαλεῖτο, εἰτα Σχερία. Ἀποδίδωσι δὲ τὴν αἰτίαν Ἀρι-
στοτέλης ἐν τῇ Κερκυραίων πολιτείᾳ. Φησὶ γὰρ τὴν
Δήμητρα φοβουμένην μὴ οἱ ἐκ τῆς ἡπείρου ἐρχόμενοι
ποταμοὶ ἡπείρον αὐτὴν ποιήσωσι, δεηθῆναι Ποσει-
δῶνος, ἀπουτρέψαι τὰ τῶν ποταμῶν ρεύματα. Ἐπι-
σχεθέντων οὖν τούτων, ἀντὶ Δρεπάνης Σχερίαν ὀνο-
μασθῆναι. Δρεπάνη δὲ ἐκαλεῖτο, διὰ τὸ τὴν Δήμητρα
αἰτησαμένην δρέπανον παρ' Ἡφαίστου, τοὺς Τιτᾶνας
διδάξαι θεράζειν· εἰτα αὐτὸ κρύψαι εἰς τὸ παραθα-
λάσιον μέρος τῆς νήσου. Προσκληζούσης δὲ τῆς θα-
λάσσης, ἐξομοιωθῆναι τὴν θέσιν τῆς γῆς δρεπάνη.

Κιανῶν πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν τῶν Ἀργοναυτικῶν
ποιητὴν σχολίοις, α. Ἔστι δὲ [ἡ Κλος] πόλις Μυ-
σίας, ἀπὸ Κλου τοῦ ἀφηγησαμένου τῆς Μιλησίων
ἀποικίας, ὥς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Κιανῶν πολι-
τείᾳ.

Κολοφωνίων πολιτεία.

Ἀθῆναιος ἐν τῇ ιδ. Ἦν δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς ἐώραις τις ἐπ' Ἡριγόνη, ἣν καὶ αὐλῆτιν λέγουσιν ᾠδὴν· Ἀριστοτέλης γοῦν ἐν τῇ Κολοφωνίων πολιτείᾳ φησὶν· ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Θεόδωρος ὕστερον βιαίῳ θανάτῳ. Λέγεται δὲ γενέσθαι τρύφων τις, ὥς ἐκ τῆς ποιήσεως δῆλον ἐστίν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν αἱ γυναῖκες ἄδουσιν αὐτοῦ μέλη περὶ τὰς ἐώρας.

Κυθνίων πολιτεία.

Ἀρποκρατίων, ἐν τῷ Κύθνιοι. Κύθνος, μία τῶν Κυκλάδων νήσων. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυθνίων πολιτείᾳ.

Κυμαίων πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὸν Σοφοκλείους Οἰδίποδα τύραννον σχολίοις· Ὅτι δὲ νεώτερον τὸ τοῦ τυράννου ὄνομα, δῆλον. Οὔτε γὰρ Ὅμηρος, οὔτε Ἡσίοδος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν παλαιῶν, τύραννον ἐν τοῖς ποιήμασιν ὀνομάζει· ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν Κυμαίων πολιτείᾳ, τοὺς τυράννους φησὶ τὸ πρότερον αἰσυνμνήτας προσαγορεύεσθαι· εὐφημότερόν γ' ἐκείνο τοῦνομα.

Κυπρίων πολιτεία.

Ἀρποκρατίων. Ἄνακτες καὶ ἄνασσαι· οἱ μὲν υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως, καλοῦνται ἄνακτες· αἱ δὲ ἀδελφαὶ καὶ γυναῖκες, ἄνασσαι. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυπρίων πολιτείᾳ.

Κυρηναίων πολιτεία.

Πολυδεύκης ἐν τῇ θ.

Λακεδαιμονίων πολιτεία.

Ἀρποκραίων. Μόρων, συντάγματα τινὰ Λακωνικά οὕτω καλεῖται. Διτίλεται δὲ περὶ τούτων Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λακεδαιμονίων πολιτείᾳ. Φησὶ δὲ, ὥς εἰσὶ μοῖραι [μόραι] ὠνομασμέναι, καὶ διήρηνται εἰς τὰς μοῖρας Λακεδαιμόνιοι πάντες.

Λευκαδίων πολιτεία.

Στράβων ζ Γεωγραφουμένων. Κεῖται ἤδη καὶ τοῦτο.

Λοκρῶν πολιτεία.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματίων α. Χαμαιλέων ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ μέθης, καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λοκρῶν πολιτείᾳ Ζαλευκὸν τὸν Λοκρὸν παρὰ τῆς Ἀθηναῖς τοὺς νόμους λαμβάνειν ἀπομνημονεύουσι.

Μασσαλιωτῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν ιγ. Τὸ ὅμοιον ἱστορεῖ γενέσθαι καὶ Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ, γράφων οὕτως· Φωκαῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ ἐμπορία χρώμενοι ἐκτισαν Μασσαλίαν. Εὐξενος δὲ ὁ Φωκεὺς Νάνω τῷ βασιλεῖ, (τοῦτο δ' ἦν αὐτῷ ὄνομα,) ἦν ξένος· οὗτος ὁ Νάνος ἐπιτελῶν γάμους τῆς θυγατρὸς, κατὰ τύχην παραγενόμενον τὸν Εὐξενον παρακέκληκεν ἐπὶ τὴν θοίνην. Ὁ δὲ γάμος ἐγένετο τόνδε τὸν τρόπον. Ἔδει μετὰ τὸ δεῖπνον εἰσελθούσαν τὴν παῖδα φιύλην κεκραμένην ᾧ βούλοιο δοῦναι τῶν παρόντων μνηστήρων· ᾧ δὲ δοίη, τοῦτον εἶναι νυμφίον. Ἡ δὲ παῖς εἰσελθούσα δίδωσιν αἶτε

ARIST. FRAGM.

R

ἀπὸ τύχης, εἴτε καὶ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν τῷ Εὐξένῳ· ὄνομα δὲ ἦν τῇ παιδί Πέττα. Τούτου δὲ συμβάντος, καὶ τοῦ πατρὸς ἀξιοῦντος,, ὥς κατὰ θεὸν γενομένης τῆς δόσεως, ἔχειν αὐτὴν, ἔλαβεν ὁ Εὐξενος γυναῖκα, καὶ συνώκει, μεταθέμενος τοῦνομα Ἀριστοξένῳ. Καὶ ἔστι γένος ἐν Μασσαλίᾳ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, μέχρι νῦν Πρωτιάδαι καλούμενον. Πρῶτις γὰρ ἐγένετο νῆος Εὐξένου καὶ Ἀριστοξένης.

Μεγαρέων πολιτεία.

Ἐν τοῖς Σουΐδα.

Μεθωναίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν σί'. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Μεθωναίων πολιτείᾳ, παρὰ σίτοι, φησὶ, τοῖς μὲν ἄρχουσι δύο καθ' ἕκαστον ἦσαν· τοῖς δὲ πολεμάρχοις εἰς. Τεταγμένα δὲ ἐλάμβανον παρ' ἄλλων τι τινων καὶ τῶν ἁλίων ὄψον.

Μηλίων πολιτεία.

Ἐν τοῖς Σουΐδα.

Ναξίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν ἡ'. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ναξίων πολιτείᾳ περὶ τῆς παροιμίας οὕτως γράφει· Τῶν παρὰ Ναξίοις εὐπόρων οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἄστυ ὥκουν, οἱ δὲ ἄλλοι διεσπαρμένοι κατὰ κώμας. Ἐν οὖν δὴ τινι τῶν κωμῶν, ἣ ὄνομα ἦν Λυστάδαι, Τελεσταγόρας ὤκει, πλούσιός τε σφόδρα καὶ εὐδοχιμῶν, καὶ τιμώμενος παρὰ τῷ δήμῳ τοῖς τ' ἄλλοις ἅπασι, καὶ τοῖς καθ' ἡμέραν πεμπομένοις. Καὶ ὅτε καταβάν-

τες ἐκ τῆς πόλεως δυσωνοῦντό τι τῶν πωλουμένων, ἔθος ἦν τοῖς πωλοῦσι λέγειν, ὅτι μᾶλλον ἂν προέλοι-
το Τελεσταγάρρα δοῦναι, ἢ τοσοῦτου ἀναδύσθαι. Νεα-
νίσκοι οὖν τινες ὠνούμενοι μέγαν ἰχθύν, εἰπόντος τοῦ
ἀλιέως τὰ αὐτὰ, λυπηθέντες τῷ πολλάκις ἀκούειν,
ὑποπιόντες ἐκώμασαν πρὸς αὐτόν. Λεξαμένου δὲ
τοῦ Τελεσταγόρου φιλοφρόνως αὐτοῦς, οἱ νεανίσκοι
αὐτόν τε ὕβρισαν, καὶ δύο θυγατέρας αὐτοῦ ἐπιγά-
μους. Ἐφ' οἷς ἀγανακτήσαντες οἱ Νάξιοι, καὶ τὰ
ἔπλα ἀναλαβόντες ἐπῆλθον τοῖς νεανίσκοις. Καὶ με-
γίστη τότε στάσις ἐγένετο, προστατοῦντος τῶν Να-
ξίων Λυγδάμιδος, ὃς ἀπὸ ταύτης τῆς στρατηγίας
τύραννος ἀνεφάνη τῆς πατρίδος.

Ὀπουντιῶν πολιτεία.

Ἡσύχιος. Ἄσπετος, ὃ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἡλείῳ,
ὡς φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ὀπουντιῶν πολιτείᾳ.

Ὀρχομενίων πολιτεία.

Πολυδεύκης βιβλ. ι. κεφ. λη. Καὶ ὅταν μὲν ἐν
Ἀχαρνέσιν εἶπῃ Ἀριστοφάνης, ἀχάρνας χρυσοῖον, τὸ
ἀγγεῖον ἴσως Περσικόν· ἔνιοι δὲ τὴν θεωρικὴν κίστην
οὕτω κακλῆσθαι νομίζουσιν. Ἐν δὲ Ἀριστοτέλους
Ὀρχομενίων πολιτείᾳ, μέτρον ἐστὶ τετραράκοντα μεδί-
μνους χωροῦν Ἀττικούς.

Σαμίων πολιτεία.

Ζηρόβιος ἐν Ἐπιτομῇ τῶν Ταρφάλου καὶ Διδύμου
παροιμιῶν. Τὸ περὶ δρῦν σκότος· Ἀριστοτέλης φησὶν
ἐν τῇ Σαμίων πολιτείᾳ. Ἡριγέας πολλοὺς ὑπὸ Σα-
μίων ἀναιρεθῆναι περὶ τὴν καλουμένην Δρῦν· ὅθεν

καὶ τὰς Πριηνίας γυναῖκας ὁμνῦναι τὸ περὶ δρῦν σκότος.

Σαμοθράκης πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὸ πρῶτον τῶν Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικῶν. Ἡ δὲ Σαμοθράκη ἐκαλεῖτο πρότερον Λευκοσία, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Σαμοθράκης πολιτεία.

Σικωνίων πολιτεία.

Πολυδεύκης, ἐννάτη. Ἀριστοτέλης δὲ αὐτὰ ταῦτα λέγων ἐν Σικωνίων πολιτεία, σμικρόν τι καινοτομεῖ· ὀφελλοὺς γὰρ αὐτοὺς ὀνομάζει, λέγων, τοῦ μὲν ὀφελειν δηλοῦντος τὸ αὔξειν, αὐτῶν δὲ διὰ τὸ εἰς μηκος ηὔξῃσθαι, ὥδε κληθέντων. Ὅθεν καὶ τὸ ὠφελεῖν ὠνομάσθαι φησιν, οὐκ οἶδ' ὅπως. Ἐπὶ μέντοι τὸν ὀβολὸν ὑπεηλλάχθαι τὸ Φ εἰς τὸ Β κατὰ συγγένειαν.

Συρακουσίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφ. ι. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Συρακουσίων πολιτεία καὶ συνεχῶς φησὶν αὐτὸν ἔσθ' ὅτε ἐπὶ ἡμέρας ἐνενήκοντα μεθύειν· διὸ καὶ ἀμβλυπότερον γενέσθαι τὰς ὄψεις.

Ταραντίνων πολιτεία.

Πολυδεύκης, ἐν τῇ θ'. Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτεία φησὶ καλεῖσθαι νόμισμα παρ' αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ' οὗ ἐντετυπωθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος, δελφῖνι ἐποχούμενον.

Τεγεατῶν πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὰς Ἀριστοφάνους Νεφέλας σχολίοις.

Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Τεγεατῶν πολιτείᾳ φησὶν ὅτι
 βάρβαροι τὴν Ἀρκαδίαν ᾤκησαν· οἳ τινες ἐξεβλή-
 θησαν ὑπὸ τῶν νῦν Ἀρκαδῶν πρὸ τοῦ ἐπιτεῖλαι
 τὴν σελήνην· διὸ καὶ προσωνομάσθησαν Προσε-
 ληνοί.

Τενεδίων πολιτεία.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος, Τένεδος. Ἔστι καὶ ἑτέρα
 παροιμία, Τενέδιος πέλεκυς, ἐπὶ τῶν ἥτοι πικρῶς ἢ
 καὶ μᾶλλον συντόμως ἀποκοπτόντων τὰ ζητήματα,
 καὶ τὰ ἄλλα πράγματα· καὶ φησὶν Ἀριστείδης καὶ
 ἄλλοι, τὸν ἐν Τενέδῳ Ἀπόλλωνα πέλεκυν κρατεῖν διὰ
 τὰ συμβάντα τοῖς περὶ Τέννην· ἢ μᾶλλον ὥς φησιν
 Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Τενεδίων πολιτείᾳ, ὅτι βασιλεῖς
 τὶς ἐν Τενέδῳ νόμον ἔθηκε, τὸν καταλαμβάνοντα μοι-
 χοὺς ἀναιρεῖν πελέκει ἀμφοτέρους· ἐπειδὴ δὲ συνέβη
 τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταληφθῆναι μοιχόν, ἐκύρωσε καὶ
 περὶ τοῦ ἰδίου παιδὸς τηρηθῆναι τὸν νόμον. Καὶ
 ἀναιρεθέντος, εἰς παροιμίαν ἐλθεῖν τὸ πρᾶγμα ἐπὶ
 τῶν ὡμῶς πραττομένων. Διὰ τοῦτο φησὶ, καὶ ἐπὶ
 τοῦ νομίσματος τῶν Τενεδίων κεχαράχθαι ἐν μὲν τῷ
 ἑτέρῳ μέρει πέλεκυν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο κεφαλὰς
 εἰς ὑπόμνησιν τοῦ περὶ τὸν παῖδα παθήματος.

Τροιζηνίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφίστι. α. Ὡνομάζετο δὲ παρὰ
 Τροιζηνίοις, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτῶν πο-
 λιτείᾳ, ἄμπελος Ἀνθηδονιάς καὶ Ἐπείας ἀπὸ Ἀν-
 θου τινὸς καὶ Ἐπέρου, ὡς Ἀλθηφιάς ἀπὸ Ἀλθη-
 φίου τινὸς, ἐνὸς τῶν Ἀλφείου ἀπογόνων.

Τυρρόρητων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δεινosoφιστῶν πρῶτος. Ἀριστοτέλης ἐν Τυρρόρητων Νομίμοις· Οἱ δὲ Τυρρόρητοὶ δειπνοῦσι μετὰ τῶν γυναικῶν ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ.

Φωκέων πολιτεία.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματ. λόγῳ α'. Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλλίους φορῶν γέγοντευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διησθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. Ἀπέθανε δὲ ὁμῶς δολοφονηθεὶς· καίτοι προσημῆναντος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ· ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις ἀνθρώπων ποτέ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΙΝΕΣ.

Ἀριστοτέλης Φιλίππῳ.

Οἱ τὰς ἡγεμονίας ἀναλαμβάνοντες πρὸς εὐεργεσίαν τῶν ἀρχομένων, οὐχ ὑπὸ τῆς τύχης, ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῆς φύσεως προηγμένοι [οὐ] ταῖς ἀρχαῖς ἐμπιστεύονται, αἱ μεταπίπτειν εἰώθασιν, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς μέγα φρονοῦσιν, εὖ καὶ σφόδρα σοφῶς πολιτευόμενοι. Οὐδέν γάρ τῶν ἐν ἀνθρώποις βέβαιον καὶ ἰσχυρόν * οὐδ' ὁ μέγρι τῆς ἐσπέρας ἡλίου ταχεία

δοπῇ συναλλοιοῖ καὶ μεταφέρει, ποικίλλουσα τοὺς βίους ἅπαντας, καθάπερ τραγωδίας ὑποκρίσει τοῖς ἡμετέροις κακοῖς ἢ φύσις μετασκευάζεται. Ἦπερ μὴ διεψεύσμεθα τῆς ἀληθείας, ὅτι τὸν ἄλλον τρόπον ὥσπερ τῶν ἐκ γῆς φυομένων ἕκαστον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἀνθεῖν ποτὲ συμβαίνει, καὶ τὰς ἀκμὰς ἐν χρόνοις τισὶν ἀναλαμβάνομένας πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρειν. Διὸ πειρῶ μηδὲ τῆς Ἑλλάδος τυραννικώτερον προῖστασθαι, μηδὲ τοῖς λήμασι στιβαρώτερον· τὸ μὲν γὰρ προπετείαις ἐστὶ σημεῖον, τὸ δὲ ὁμολογουμένης ἀβουλίας τεκμήριον. Δεῖ γὰρ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων, μὴ διὰ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀρχῶν θαυμάζεσθαι· ἵνα τῆς τύχης μεταπεσούσης, τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιῶνται. Τὰ δ' ἄλλα, εὐ πράττε, ψυχὴν πρὸς φιλοσοφίαν, σῶμα δὲ πρὸς ὑγίαν ἄγων καὶ ἐπιμελούμενος.

Τῷ αὐτῷ.

Οἱ πολλοὶ τῶν φιλοσόφων τὴν εὐεργεσίαν θεῷ ἰσότιμον παρεσκευάσαν. Ὡς γὰρ ἀπλῶς εἰπεῖν, χάριτος ἀμοιβὴ καὶ δόσις συνέχει τοὺς τῶν ἀνθρώπων βίους, τῶν μὲν διδόντων, τῶν δὲ λαμβανόντων, τῶν δ' αὖ πάλιν ἀνταποδιδόντων. Διὸ καλὸν καὶ δίκαιόν ἐστι, πάντας μὲν τοὺς ἀτυχοῦντας ἐλεεῖν. Οἶκτος μὲν γὰρ ἡμέρου ψυχῆς ἐστὶ σημεῖον· χαλεπότης δὲ ἀπαιδεύτου· αἰσχροὺς γὰρ καὶ σφέλιον ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν περιορᾷ. Ὅθεν ἐπαινῶ καὶ τὸν ἡμέτερον γνώριμον θεόφραστον, λέγοντα τὴν χάριν ἀμεταμέλητον εἶναι, καὶ καλὸν καρπὸν φέρειν, τὸν παρὰ τῶν εὖ παθόντων ἔπαινον. Διόπερ δεῖ τοὺς νοῦν ἔχον-

τας τῶν ἀνθρώπων, εἰς πολλοὺς αὐτὴν κατατίθεσθαι, νομίζοντας χωρὶς τῆς εὐφημίας ἔρανόν τινα τοῦτον αὐτοῖς ὑπάρξειν ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων, καὶ εἶγε μὴ πάντας, ἀλλ' ἓνα γε τῶν εὐεργετημάτων ἀποδώσειν τὴν χάριν. Ὅθεν περὶ πρόθυμος μὲν εἶναι ταῖς εὐεργεσίαις, ἔποχος δὲ τοῖς θυμοῖς· τὸ μὲν γὰρ βασιλικόν τι καὶ ἡμερόν· τὸ δὲ βάρβαρόν τι καὶ στυγητόν. Τὰ δ' ἄλλα, καθὼς ἂν δοκιμάζῃς πράττει, μὴ παρορῶν τὰς λυσitteλεῖς ψήφους.

Τ ὦ   α ὕ τ ὦ.

Οἱ διάρραντες τῶν βασιλείων ἐπὶ φρονήσει, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς τῶν ἀστρων ψάύοντες, εὐεργετοῦσιν, οὐδὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς πολιτευόμενοι καιροὺς, ἀλλὰ καὶ θεωροῦντες τὸ τῆς τύχης ἄστατον, θησαυρίζουσι τὴν χάριν πρὸς ἑκάτερα· ἐν μὲν ταῖς εὐπραγίαις τιμῆς βουλόμενοι μεταλαμβάνειν· τιμὴ γὰρ οἰκεῖον ἀρετῆς ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς συμπτώμασι βοηθείας. Αἱ γὰρ συμφοραὶ τὰναγκαῖα τῶν καλῶν πρότερον. Σαφέστατος γὰρ εὐνοίας ἔλεγχος ὁ τῆς τύχης καιρός· ἀπαιτεῖ γὰρ οὐ λόγους, ἀλλὰ πράξεις δεόντως. Ἡ γὰρ τῶν εὐνοούντων ὄψις, ὥσπερ ἐν πελάγει χιμαζομένῳ παρεφάνη γῆ. Πᾶσα γὰρ ὥς ἔοικεν ἐν ἐρήμῳ πεσοῦσα τύχη σκοπὸς ἀληθείης ἔγκαιται τοῖς πολεμῆν ἢ ἀδικῆν ἢ συκοφαντεῖν αἰρουμένοις· μόνη δ' ἢ τῶν σπουδαίων * δίαίτα τὸ τῆς τύχης εὐκίνητον οὐκ ἀπαρνῆται· φέρουσα δ' εὐλόγως πᾶν τὸ προσπίπτον [τῶν καὶ Πλάτωνα κρείττονων] εὖ διατίθεται. Διὸ καὶ τὴν ταχύτητα τῶν πραγμάτων εὐλαβοῦ, καὶ τὸν κύκλον τῆς μεταπτώσεως ἡγοῦ, καὶ

τάς ἐν τῷ ζῆν ψήφους λογιζου. Πολλὰ γάρ ἡ ταυτοματίου φορὰ κομίζει τῷ βίῳ, καὶ ὁποῖας αὐτονόμους ποιεῖ. Τοῖς μὲν ἀγνωμονοῦσι μετάνοιαν δίδου· τοῖς δ' εὐνοοῦσι τὰς χάριτας προχείρους νέμε. Ταῦτα γὰρ πράττων οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δι' ὅλου συντηρῶν, ἀσφαλέστατα καὶ ἀκίνδυνα τὰ τῆς ἡγεμονίας ἔξεις μελαθρα. Ὡς μὲν ὑπὲρ μεγάλων, ὀλίγα· ὡς δὲ πρὸς σε, πάντα σχεδὸν εἴρηται.

Ἀ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ω.

Ἀπορῶ τίνων ἢ ποίων ἀρχή με λάβοι πρὸς σε· ἐφ' ἧ γὰρ ἐπισκόπων ἐπιβάλλω τὴν διάνοιαν, πάντα μοι φαίνεται μεγάλα καὶ θαυμαστά· καὶ λήθης οὐδὲν ἄξιον ὁρῶ· μνήμης δὲ οἰκεία καὶ προτρέψεως, ὧν οὐδὲν οὐδεὶς ἀμαυρώσει χρόνος· αἱ γὰρ καλὰ τῶν διδασκάλων παραινέσεις καὶ προτρέψεις, θεατὴν ἔχουσι τὸν αἰῶνα. Διὸ πειρῶ τὴν ἀρχὴν μὴ εἰς ὕβριν ἀλλ' εἰς εὐεργεσίαν κατατίθασθαι πρὸς ἀρχήν. Οὐ οὐδὲν μείζον τῶν ἐν βίῳ ὑπάρχειν πέφυκε. Διὸ καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως πολλάκις, ὑπὸ τοῦ χρεῶν διαλυόμενον, ἄφθαρτον διὰ τὸ μέγεθος κέκτηται τὴν μνήμην. Τούτων οὖν ἔννοιαν ἔχε· οὐ γὰρ ἀλογιστως ἡχθης ὡς ἔνιοι, οἱ ἀτόπως καὶ τὰς γνώμας διετέθησαν. Σοὶ καὶ γένος ἔντιμον, καὶ βασιλεία πατρῷος, καὶ παιδεία βέβαιος, καὶ δόξα περιβλεπτος. Καὶ ὅσον τῇ τύχῃ διαφέρεις, τοσοῦτον καὶ ταῖς ἀρεταῖς, τῶν καλῶν πρωτεύειν σε δεῖ. Τὰ δ' ἄλλα, πράττε τὰ συμφέροντα· ἐπιτέλει δὲ τὰ δόξαντα.

Θ ε ο φ ρ ἄ σ τ ω.

Ἡ πρόχειρος ἀδικία τῆς πολυχρονίου χάριτος

λυσιτελίστερον πέφυκεν ὑπάρχειν. Ἡ μὲν γὰρ ὀλιγοχρόνιον ἔχει τὴν μνήμην καὶ τὴν βλάβην· ἡ δὲ γηράσκει ὥς ἂν πεπειγμένη τὴν δυσμένειαν, ἔργον αἰδιμον παρασκευάζει· καὶ τοὶ πολλὰκις δωρολογισάμενοι γαληνισμόν εὖρομεν πῇ· καὶ μερίσαντες τρυφίας σάλον καὶ διανοίας εἶδομεν πορθμόν· διό φημι δεῖν τὴν εταιρείαν μάλιστα μὲν μὴ ἀδικεῖν, καὶ δοκῇ τις εὐλογον ἔχειν πρόφασιν. Εἰ δὲ μὴ, αἷτε ἀκουσίως τοῦτο πράξαντα, θᾶττον διαλύεσθαι τὴν ἔχθραν. Τὸ γὰρ μὴδὲν ἀδικεῖν, ἴσως ὑπὲρ ἀνθρώπων. Τὸ δὲ πλανηθέντα διασώσασθαι ἦν ἐπιφέρει τις μέμψιν, καλῆς καὶ σφόδρα εὐσταθοῦσης κρίσεως ἴδιον· τὰ δ' ἄλλα, ἔρῳσο.

Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν.

Ἰσθι μοι γεγονότα υἱόν. Πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὥς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. Ἐλπίζω γὰρ ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροατικοὺς τῶν λόγων. Τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; Ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἀριστα ἐμπειρίαις, ἣ ταῖς δυνάμεισι διαφέρειν. Ἐρῳσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἐγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἷά με-

ρος δὲν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. Ἰσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ἔυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασι. Ἐξέφωσα.

Δημητρίου Φαληρέως ἐν τῷ Περὶ
ἑρμηνείας.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἐπιστολικὸς χαρακτὴρ δεῖται ἰσχυρό-
τητος, καὶ περὶ αὐτοῦ λέξομεν. Ἀρτέμων μὲν οὖν ὁ
τὰς Ἀριστοτέλους ἀναγράψας ἐπιστολάς, φησὶν ὅτι
δεῖ ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ διάλογόν τε γράψειν καὶ ἐπι-
στολάς· εἶναι γὰρ τὴν ἐπιστολὴν οἷον τὸ ἕτερον μέ-
ρος τοῦ διαλόγου. Καὶ λέγει μὲν τι ἴσως, οὐ μὴν
ἅπαν. Δεῖ γὰρ ὑποκατεσκευάσθαι πως μᾶλλον τοῦ
διαλόγου τὴν ἐπιστολήν· ὁ μὲν γὰρ μιμεῖται αὐτο-
σχεδιάζοντα· ἡ δὲ γράφεται, καὶ δῶρον πέμπεται
τρόπον τινά. Τίς γοῦν οὕτως ἂν διαλεχθῇ πρὸς φί-
λον, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς Ἀντίπατρον; Ἐπεὶ
τοῦ φυγάδος γὰρ γράφων τοῦ γέροντός φησιν, Εἰ
δὲ πρὸς ἀπάσας οἴχεται τὰς φυγὰς οὗτος, ὥστε μὴ
κατάγειν, δῆλον ὥς τοῖς γε εἰς ἄδου κατελθεῖν βου-
λομένοις, οὐδεὶς φθόνος. Ὁ γὰρ οὕτω διαλεγόμενος,
ἐπιδεικνυμένῳ ἔοικε μᾶλλον, οὐ λαλοῦντι. Πάλιν ἐν
τῷ αὐτῷ. Ἀριστοτέλης γοῦν, ὅς μάλιστα ἐπιτετευ-
χέναι δοκεῖ τοῦ τύπου ἐπιστολικοῦ, Τοῦτο δὲ οὐ γρά-
φω σοί, φησιν· οὐ γὰρ ἦν ἐπιστολικόν. Καὶ μετ'
ὀλίγα. Ἀριστοτέλης μέντοι καὶ ἀποδείξεισι που χρη-
ταί ἐπιστολικαῖς· οἷον διδάξαι βουλόμενος, ὅτι ὁμοίως
χρῆ εὐεργετεῖν τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὰς μικράς,
φησὶν· Οἱ γὰρ θεοὶ ἐν ἀμφοτέραις ἴσοι. Ὡστ' ἐπεὶ
αἱ Χάριτες θεαί, ἴσαι ἀποκρίσονται σοι παρ' ἀμφο-

τέραις. Καὶ ὑποβάς φησι· Ἐξηραμένη μίνται ἔσται
ἢ ἐπιστολή, καὶ οὐχ ὥστε σύγγραμμα εἶναι ἀντ' ἐπι-
στολῆς, ὥσπερ αἱ Ἀριστοτέλους πρὸς Ἀλέξανδρον,
καὶ πρὸς τοὺς Δίωκος οἰκίμους ἢ Πλάτωνος.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΙΟΣ

κατὰ Διογένη τὸν Λαέρτιον.

Ἀριστοτέλης Νικομάχου καὶ Φαιστιάδος, Σταγειρί-
της. Ὁ δὲ Νικόμαχος ἦν ἀπὸ Νικομάχου, τοῦ Μα-
χάονος, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καθ' ᾧ φησιν Ἑρμιππος
ἐν τῷ περὶ Ἀριστοτέλους· καὶ συνεβίω Ἀμύντα, τῷ
Μακεδόνων βασιλεῖ, ἱατροῦ καὶ φίλου χρεια. Οὗτος
γνησιώτατος τῶν Πλάτωνος μαθητῶν· τραυλὸς
τὴν φωνήν, ὥς φησι Τιμόθεος ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῷ
περὶ βίων. Ἀλλὰ καὶ ἰσχυροσκελὴς, φασιν, ἦν, καὶ
μικρόμματος· ἐσθῆτι δὲ ἐπισήμῳ χρώμενος, καὶ δα-
κτυλίοις, καὶ κουρᾷ. Ἔσχε δὲ καὶ υἱὸν Νικόμαχον
ἐξ Ἑρπυλίδος τῆς παλλακῆς, ὥς φησι Τιμόθεος.
Ἀπέστη δὲ Πλάτωνος ἔτι περιόντος. Ὡστε φασιν
ἐκείνον εἰπεῖν· Ἀριστοτέλης ἡμᾶς ἀπελάκτισε, καθά-
περ εἰ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν μητέρα. Φησὶ δ'
Ἑρμιππος ἐν τοῖς Βίοις, ὅτι, πρεσβεύοντος αὐτοῦ
πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ Ἀθηναίων, σχολάρχης ἐγένε-
το τῆς ἐν Ἀκαδημίᾳ σχολῆς Ξενοκράτης· ἐλθόντα
δὲ αὐτὸν, καὶ θεασάμενον ὑπ' ἄλλῃ τὴν σχολήν, ἐλέ-

σθαι περίπατον τὸν ἐν Λυκείῳ· καὶ μέχρι μὲν ἀλείμματος ἀνακάμπτοντα, τοῖς μαθηταῖς συμφιλοσοφεῖν ὅθεν Περιπατητικὸν προσαγορευθῆναι· οἱ δ', ὅτι ἐκ νόσου περιπατοῦντι Ἀλεξάνδρῳ συμπαρὼν διελέγτο ἅττα. Ἐπειδὴ δὴ πλείους ἐγίνοντο ἤδη, καὶ ἐκάθισεν, εἰπὼν·

Δίσχρον σὺν πατρὶ, Ξενοκράτη δ' ἔῃν λέγειν· καὶ πρὸς θεοῖς συνεγύμναζε τοὺς μαθητάς, ἅμα δὲ ῥητορικῶς ἐπασκῶν. Ἐπειτα μέντοι ἀπῆρε πρὸς Ἑρμείαν τὸν εὐνοῦχον, Ἀταρνέως ὄντα τύραννον· ὃν οἱ μὲν φασὶ παιδικὰ γενέσθαι αὐτοῦ, οἱ δὲ καὶ κηδεῦσαι αὐτῷ, δόντα τὴν θυγατέρα ἢ ἀδελφιδὴν, ὡς φησὶ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς Περὶ ὁμωνύμων ποιητῶν τε καὶ συγγραφέων· ὃς καὶ δοῦλον Εὐβούλου φησὶ γενέσθαι τὸν Ἑρμείαν, γένει Βιθυνὸν ὄντα, καὶ τὸν δεσπότην ἀνελόντα. Ἀριστιππος δ' ἐν τῷ πρώτῳ περὶ παλαιᾶς τρυφῆς φησιν, ἔρασθῆναι τὸν Ἀριστοτέλην παλλακίδος τοῦ Ἑρμείου. Τοῦ δὲ συγχωρήσαντος, ἔγχετο αὐτὴν, καὶ ἔθυσεν ὑπερχαίρων τῷ γυναικί, ὡς Ἀθηναῖοι τῇ Ἐλευσινίδι Δήμητρι· τῷ δὲ Ἑρμείᾳ παιᾶνα ἔγραψεν, ὃς ἔνδον γέγραπται. Ἐντεῦθεν δὲ γενέσθαι ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ Φιλίππῳ, καὶ λαβεῖν μαθητὴν παρ' αὐτοῦ τὸν υἱὸν Ἀλεξάνδρον, καὶ αἰτῆσαι ἀναστῆσαι αὐτοῦ τὴν πατρίδα κατασκαφεῖσαν ὑπὸ Φιλίππου, καὶ τυχεῖν. Οἷς καὶ νόμους θεῖναι. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ σχολῇ νομοθετεῖν, μιμούμενον Ξενοκράτην· ὥστε κατὰ δέκα ἡμέρας ἄρχοντα ποιεῖν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει ἐπιεικῶς αὐτῷ συγγενῆσθαι Ἀλεξάνδρῳ, ἀπῆρεν εἰς Ἀθήνας, συστήσας αὐτῷ τὸν συγγενῆ Καλιοθένη τὸν Ὀλύν-

θιον· ὃν καὶ παρῆρσιαιστικώτερον λαλοῦντα τῷ βασιλεῖ, καὶ μὴ πειθόμενον αὐτῷ, φασιν, ἐπιπλήξαντα αἰπαῖν·

Ἰσχύμορος δὴ μοι, τέκος ἔσσαι, οἷ' ἀγορεύεις.

Καὶ δὴ καὶ ἐγένετο. Δόξας γὰρ Ἑρμολάῳ συμμετσηκέναι τῆς εἰς Ἀλέξανδρον ἐπιβουλῆς, ἐν σιδηρᾷ περιήγετο γυλαῖον· φθειριῶν καὶ ἀκόμενος· καὶ τέλος λείοντι παραβλήθεις, οὕτω κατέστρεψεν. Ὁ δ' οὖν Ἀριστοτέλης ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ τρία πρὸς τοῖς δέκα τῆς σχολῆς ἀφηγησάμενος ἔτη, ὑπέβηκεν εἰς Χαλκίδα, Εὐρυμέδοντος αὐτὸν τοῦ ἱεροφάντου δίκην ἀσεβείας γραψαμένου, ἣ Δημοφίλου, ὡς φησι Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίᾳ· ἐπειδὴ περ τὸν ὕμνον ἐποίησεν εἰς τὸν προειρημένον Ἑρμείαν. Ἀλλὰ καὶ ἐπίγραμμα ἐπέτοῦ ἐν Δελφοῖς ἀνδριάντος τοιοῦτον·

Τόνδε ποτ' οὐχ ὁσίως παραβὰς μακάρων θέμιν ἄγνην,

Ἐκτείνειν Περσῶν τοξοφόρων βασιλεύς·

Οὐ φανερώς λόγῃ φονίῳ ἐν ἀγῶσι κρατήσας,

Ἀλλ' ἀνδρῶν πίστει χρησάμενος δολίῳ.

Ἐνταῦθα δὴ πικρὸν ἀκόντιον ἐτελεύτησεν, ὡς φησιν Εὐνηλος ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν ἱστοριῶν, βίους ἔτη ἑβδομήκοντα. Ὁ δ' αὐτὸς φησιν αὐτὸν καὶ Πλάτωνι τριακοντούτῃν συστήναι· διαπίπτων. Βαβίωκε γὰρ τρία μὲν πρὸς τοῖς ἑξήκοντα· Πλάτωνι δὲ ἑπτακαίδεκάτης συνέστη. Ὁ δὲ ὕμνος ἔχει τοῦτον τὸν τρόπον·

Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροταίῳ,

Θήραμα κάλλιστον βίῳ,

Σᾶς πέρι παρθένης, μορφᾶς·

Καὶ θανεῖν ζῆλωτός ἐν Ἑλλάδι πότμος;

Καὶ πόρους τλῆναι μαλερὺς, ἀκάμαντας.

Τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις
 Καρπὸν τ' ἀθάνατον,
 Χρυσοῦ τε κρείσσω, καὶ γονέων
 Μαλακαυγητοῖό θ' ὕπνου.
 Σεῦ δ' ἔνεχ' οὐκ Διὸς Ἡρακλῆς
 Αἰήδας τε κοῦροι

Πολλ' ἀνέτλασαν, ἔργοις
 Σάν ἀγορεύοντες δύναμιν.
 Σοῖς δὲ πόθοις Ἀχιλεὺς
 Αἴας τ' Αἶδαο δόμους ἤλθον.
 Σᾶς δ' ἔνεκεν φιλίου μορφᾶς
 Καὶ Ἀταρνέως ἑντροφᾶς
 Ἀελίου χήρωσεν αὐγᾶς.

• Τείχαρ αἰόδιμος ἔργοις.
 Ἀθάνατοί τε μιν αὐξήσουσι Μοῦσαι,
 Μναμοσύνας θύγατρες,
 Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι,
 Φιλίας τε γέρας βεβαίου.

Ἔστι δ' οὖν καὶ εἰς τοῦτον ἡμῶν οὕτως ἔχον·

Εὐρυμέδων ποτ' ἔμελλεν Ἀριστοτέλην ἀσεβείας
 Γράψασθαι, Δηοῦς μύστιδος ὦν πρόπολος.

Ἀλλὰ πινὼν ἀκόνιτον ὑπέκφυγε. Τοῦτ' ἀκονιτὶ

Ἦν ἄρα νικῆσαι συκοφάσεις ἀδίκους.

Τοῦτον πρῶτον Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίᾳ,
 λόγον φησὶ δικανικὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ συγγράψαι, ἐπ'
 αὐτῇ ταυτῇ τῇ δίκῃ, καὶ λέγειν, ὡς Ἀθήνησιν

Ὅχνη ἐπ' ὅχνη χηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σῦκον.

Φησὶ δ' Ἀπολλάδωρος ἐν Χρονικῇς, γεννηθῆναι μὲν
 αὐτὸν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἐκνάτης καὶ ἐννενηκοστῆς
 Ὀλυμπιάδος· παραβαλεῖν δὲ Πλάτωνι, καὶ διατρίψαι

παρ' αὐτὸν εἴκοσιν ἔτη, ἑπτακαίδεκάτῃ συστάντα, καὶ εἰς τὴ Μιτυλήνην ἐλθεῖν ἐπὶ ἄρχοντος Εὐβούλου, τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς ὀγδόης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος. Πλάτωνος δὲ τελευτήσαντος τῷ πρώτῳ ἔτει ἐπὶ Θεοφίλου, εἰς Ἑρμείαν ἀπῆραι, καὶ μῆναι ἔτη τρία. Ἐπὶ Πυθοδότου δ' ἐλθεῖν εἰς Φίλιππον, τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς ἐννάτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, Ἀλεξάνδρου πεντεκαίδεκα ἔτη ἤδη γεγονότος. Εἰς δὲ Ἀθήνας ἀφικέσθαι τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς ἐνδεκάτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ ἐν Λυκείῳ σχολάσαι ἔτη τρία πρὸς τοῖς δέκα· ἔτα ἀπῆραι εἰς Χαλκίδα τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς τετάρτης καὶ δεκάτης καὶ ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ τελευτῆσαι ἐτῶν τριῶν πον καὶ ἐξήκοντα νόσῳ· ὅτε καὶ Δημοσθένην καταστρέψαι ἐν Χαλκυρίῳ ἐπὶ Φιλοκλέους. Λέγεται δὲ διὰ τὴν Καλλισθέους πρὸς Ἀλέξανδρον σύστασιν, προσκροῦσαι τῷ βασιλεῖ· καὶ κείνον ἐπὶ τῷ τούτῳ λυπῆσαι, Ἀναξιμένη μὲν αὐξῆσαι, πέμψαι δὲ καὶ Ξενοκράτει δῶρα. Ἀπίστωσε δ' εἰς αὐτὸν ἐπίγραμμα καὶ Θεόκριτος ὁ Χίος, οὕτως αὖ ποιήσας, ὥς φησιν Ἀμβρόσιος ἐν τῷ περὶ Θεοκρίτου·

Ἑρμείου εὐνούχου, ἡδ' Εὐβούλου ἅμα δούλου,
Σῆμα κενὸν κενόφρων τεύξεν Ἀριστοτέλης.

[Ὅς διὰ τὴν ἀκρατῇ γαστρὸς φύσιν, εἴλετο ναίειν
Ἀντ' Ἀκαδημίας Βορβόρου ἐν προχοαῖς.]

Ἀλλὰ καὶ Τίμων αὐτοῦ καθήψατο, εἰπὼν·

Οὐδ' ἄρ' Ἀριστοτέλους εἰκαισύνῃς ἀλεγεινῆς.

Καὶ οὗτος μὲν ὁ βίος τοῦ φιλοσόφου· ἡμεῖς δὲ καὶ διαθήκαις αὐτοῦ ἐνετύχομεν, οὕτω πως ἐχούσαις·

Ἔσται μὲν εὖ· ἐὰν δὲ τι συμβαίῃ, τάδε διέθιτο

Ἀριστοτέλης ἐπιτροπον μὲν εἶναι πάντων καὶ διαπαντός Ἀντίπατρον· ἕως δ' ἂν Νικάνωρ καταλάβῃ, ἐπιμελεῖσθαι Ἀριστομένη, Τίμαρχον, [Ἰππαρχον,] Διοτέλη, Θεόφραστον, ἐὰν βούληται καὶ ἐνδέχεται αὐτῷ, τῶν τε παιδίων καὶ Ἑρπυλίδος καὶ τῶν καταλελειμμένων. Καὶ ὅταν ὦρα ἢ τῇ παιδί, ἐκδόσθαι αὐτὴν Νικάνωρι. Ἐὰν δὲ τῇ παιδί συμβῇ τι (ὃ μὴ γένοιτο, οὐδὲ ἔσται) πρὸ τοῦ γήμασθαι, ἢ ἐπειδὰν γήμηται, μήπω παιδίων ὄντων, Νικάνωρ κύριος ἔστω καὶ περὶ τοῦ παιδίου καὶ περὶ τῶν ἄλλων διοικεῖν ἀξίως καὶ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν. Ἐπιμελεῖσθω δὲ Νικάνωρ καὶ τῆς παιδὸς καὶ τοῦ παιδὸς Νικομάχου, ὅπως ἂν ἀξιοῖ τὰ περὶ αὐτῶν, ὡς καὶ πατὴρ ὢν καὶ ἀδελφός. Ἐὰν δὲ τι πρότερον συμβαίῃ Νικάνωρι, (ὃ μὴ γένοιτο) ἢ πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν παῖδα, ἢ ἐπειδὰν λάβῃ, μήπω παιδίων ὄντων, ἐὰν μὲν τι ἐκείνος τάξῃ, ταῦτα κύρια ἔστω. Ἐὰν δὲ βούληται Θεόφραστος εἶναι μετὰ τῆς παιδὸς, καθάπερ πρὸς Νικάνωρα· εἰ δὲ μὴ, τοὺς ἐπιτρόπους βουλευομένους μετὰ Ἀντιπάτρου, καὶ περὶ τῆς παιδὸς, καὶ περὶ τοῦ παιδὸς, διοικεῖν, ὅπως ἂν αὐτοῖς δοκῇ ἄριστα εἶναι. Ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοὺς ἐπιτρόπους καὶ Νικάνωρα, μνησθέντας ἐμοῦ καὶ Ἑρπυλίδος, ὅτι σπουδαία περὶ ἐμὲ ἐγένετο, τῶν τε ἄλλων, καὶ ἐὰν βούληται ἄνδρα λαμβάνειν, ὅπως μὴ ἀνάξιος ἡμῶν δοθῇ. Δοῦναι δ' αὐτῇ πρὸς τοῖς πρότερον δεδομένοις καὶ ἀργυρίου τάλαντον ἐκ τῶν καταλελειμμένων, καὶ θεραπεύσας τρεῖς, ἐὰν βούληται, καὶ τὴν παιδίσκην, ἣν ἔχει, καὶ παῖδα τὸν Πυρρῶϊον. Καὶ ἐὰν μὲν ἐν Χαλκίδι βούληται οἰκεῖν, τὸν ξενῶνα τὸν πρὸς τῷ κήπῳ· ἐὰν δὲ ἐν Σιαγείροις, τὴν πατρώαν οἰκίαν. Ὅποτέραν δ' ἂν τούτων βού-

ARIST. VITA.

S

ληται, κατασκευάσαι τοὺς ἐπιτρόπους σκεύεσιν οἷς ἂν δοκῇ ἀρκείοις καλῶς ἔχειν, καὶ Ἑρπυλίδι ἱκανῶς. Ἐπιμελῆσθω δὲ Νικάνωρ καὶ Μύρμηκος τοῦ παιδίου, ὅπως ἂν μάλιστα ἡμῶν τοῖς ἰδίοις ἐπικομισθῇ σὺν τοῖς ὑπάρχουσιν ἃ εἰλήφαμεν αὐτοῦ. Εἶναι δὲ καὶ Ἀμβρακίδα ἐλευθέραν, καὶ δοῦναι αὐτῇ, ὅταν ἡ παῖς ἐκδοθῇ, πεντακοσίας δραχμὰς, καὶ τὴν παιδίσκην ἣν ἔχει. Δοῦναι δὲ καὶ Θαλῇ πρὸς τῇ παιδίσκῃ ἣν ἔχει τῇ ὠνηθείσῃ, χιλίας δραχμὰς καὶ παιδίσκην· καὶ Σίμωνι χωρὶς τοῦ πρότερον ἀργυρίου αὐτῶ [δοθέντος] εἰς παῖδα, ἢ παῖδα ἄλλον πρίασθαι, ἢ ἀργύριον δοῦναι. Τύχωνα δὲ ἐλεύθερον εἶναι, ὅταν ἡ παῖς ἐκδοθῇ, καὶ Φίλωνα, καὶ Ὀλύμπιον, καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ. Μὴ πωλεῖν δὲ τῶν παιδίων μηδένα τῶν ἐμὲ θεραπευόντων, ἀλλὰ χρῆσθαι αὐτοῖς· ὅταν δ' ἐν ἡλικίᾳ γίνωνται, ἐλεύθερα ἀφεῖναι κατ' ἀξίαν. Ἐπιμελῆσθαι δὲ καὶ τῶν ἐκδεδομένων εἰκόνων παρὰ Γρυλλίωνα, ὅπως ἐπιτελεσθεῖσαι ἀνατεθῶσιν, ἢ τε Νικάνωρος καὶ ἡ Πρυξένου, ἣν διανοοῦμην ἐκδοῦναι, καὶ τῆς μητρὸς τῆς Νικάνωρος· καὶ τὴν Ἀριμνήστου τὴν πεποιημένην ἀναθεῖναι, ὅπως μνημεῖον αὐτοῦ ἢ, ἐπειδὴ ἄπαις ἐτελεύτησε. Καὶ τῆς μητρὸς τῆς ἡμετέρας τὴν Δῆμητρα ἀναθεῖναι εἰς Νεμέαν, ἣ ὅπου ἂν δοκῇ. Ὅπου δ' ἂν ποιῶνται τὴν ταφὴν, ἐνταῦθα καὶ τὰ Πυθιάδος ὅστ' ἀνελόντας θεῖναι, ὥσπερ αὐτὴ προσέταξεν. Ἀναθεῖναι δὲ καὶ Νικάνωρα σωθέντα, ἣν εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ εὐδάμην, ζῶα λίθινα τετραπύχη Διὶ σωτήρι, καὶ Ἀθηνᾷ σωτήρι, ἐν Σταγείρῃ.

Τοῦτον ἴσχουσιν αὐτῶ αἱ διαθῆκαι τὸν τρόπον. Λέγεται δὲ καὶ λοπάδας αὐτοῦ πλείστας εὐρῆσθαι,

καὶ Λύκωνα λέγειν, ὡς ἐν πυέλῳ θερμοῦ ἐλαίου λού-
οιτο, καὶ τὸ ὕλαιον διαπωλοῖτο. "Ἐγιοι δὲ καὶ ἀσκίον
θερμοῦ ἐλαίου ἐπιτιθέναι αὐτὸν τῷ στομάχῳ φασί·
καὶ ὁπότε κοιμῶντο, σφαῖραν χαλκῆν βάλλεσθαι αὐτῷ
εἰς τὴν χεῖρα, λεκάνης ὑποκειμένης, ἵν' ἐκπιδούσης
τῆς σφαίρας εἰς τὴν λεκάνην, ὑπὸ τοῦ ψόφου ἐξέ-
γροιο.

Ἀποφέρεται δ' εἰς αὐτὸν καὶ ἀποφθέγματα κάλλι-
στα ταυτί. Ἐρωτηθεὶς, τί περιγίνεται κέρδος τοῖς ψευ-
δομένοις, ὅταν, ἔφη, λέγωσιν ὀλήθειαν, μὴ πιστεῦσθαι.
— Ὀνειδιζόμενός ποτε, ὅτι πονηρῷ ἀνθρώπῳ ἐλεη-
μοσύνην ἔδωκεν, Οὐ τὸν τρόπον, εἶπεν, ἀλλὰ τὸν ἄν-
θρωπον ἠλέησα. — Συνεχῆς εἰώθει λέγειν πρὸς τε τοὺς
φίλους καὶ τοὺς φοιτῶντας αὐτῷ, ἔνθα ἂν καὶ ὅπου
διατρίβων ἔτυχεν, ὡς ἡ μὲν ὄρασις ἀπὸ τοῦ περιέ-
χοντος ἀέρος λαμβάνει τὸ φῶς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπὸ τῶν μα-
θημάτων. — Πολλάκις δὲ καὶ ἀποτεινόμενος, τοὺς
Ἀθηναίους ἔφασκεν εὐρηκέναι πυροὺς καὶ νόμους·
ἀλλὰ πυροῖς μὲν χρῆσθαι, νόμοις δὲ μή. — Τῆς
παιδείας ἔφη τὰς μὲν ῥίζας εἶναι πικρὰς, γλυκὺν δὲ
τὸν καρπὸν. — Ἐρωτηθεὶς, τί γηράσκει ταχὺ,
χάρις, ἔφη. — Ἐρωτηθεὶς, τί ἐστὶν ἐλπίς, Ἐργηγο-
ρότος, εἶπεν, ἐνύπνιον. — Διογένους ἰσχύαδα αὐτῷ
διδόντος, νοήσας, ὅτι, εἰ μὴ λάβοι, χρεῖαν εἶη μεμε-
λητηκῶς, λαβὼν, ἔφη, Διογένη μετὰ τῆς χρείας καὶ
τὴν ἰσχύαδα ἀπολωλεκέναι. Πάλιν δὲ διδόντος, λα-
βὼν καὶ μετεωρίσας, ὡς τὰ παιδία, εἰπὼν τε, Μέγας
Διογένης, ἀπέδωκεν αὐτῷ. — Τριῶν ἔφη δεῖν παιδείᾳ,
φύσεως, μαθήσεως, ἀσκήσεως. — Αὐκούσας ὑπὸ τινος
λοιδοροῦσθαι, Ἀπόντα με, ἔφη, καὶ μαστιγούτω. — Τὸ

κάλλος παντός ἔλεγεν ἐπιστολίου συστατικώτερον. Οἱ δὲ τοῦτο μὲν Διογένη φασὶν ὀρίσασθαι, αὐτὸν δὲ δῶρον εἰπεῖν εὐμορφίας· Σωκράτη δὲ, ὀλιγοχρόνιον τυραννίδα· Πλάτωνα, προτίρημα φύσεως· Θεόφραστον, σιωπῶσαν ἀπάτην· Θεόκριτον, ἐλεφαντίνην ζήμιαν· Καρνεάδην, ἀδορυφόρητον βασιλείαν. — Ἐρωτηθεὶς, τίτι διαφέρουσιν οἱ πεπαιδευμένοι τῶν ἀπαιδευτῶν, Ὅσῳ, εἶπεν, οἱ ζῶντες τῶν τεθνηκότων. — Τὴν παιδείαν ἔλεγεν ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις εἶναι κόσμον, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις καταφυγὴν. — Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων· τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. — Πρὸς τὸν καυχώμενον ὡς ἀπὸ μεγάλης πόλεως εἶη, Οὐ τοῦτο ἔφη σκοπεῖν, ἀλλ' ὅστις μεγάλης πατρίδος ἄξιός ἐστιν. — Ἐρωτηθεὶς, τί ἐστι φίλος, ἔφη, Μία ψυχὴ δύο σώμασιν ἐνοικοῦσα. — Τῶν ἀνθρώπων ἔλεγε τοὺς μὲν οὕτω φείδεσθαι, ὡς αἰεὶ ζησομένους, τοὺς δὲ οὕτως ἀναλίσκειν, ὡς αὐτίκα τεθνηξομένους. — Πρὸς τὸν πυθόμενον, διὰ τί τοῖς καλοῖς πολὺν χρόνον ὁμιλοῦμεν; Τυφλοῦ, ἔφη, τὸ ἐρώτημα. — Ἐρωτηθεὶς, τί ποτ' αὐτῷ περιγέγονεν ἐκ φιλοσοφίας; ἔφη, Τὸ ἀνεπιτάκτως ποιεῖν, ἃ τινες διὰ τὸν ἀπὸ τῶν νόμων φόβον ποιοῦσιν. — Ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν προκόπτοιεν οἱ μαθηταί, ἔφη, Ἐὰν τοὺς προέχοντας διώκοντες, τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσι. — Πρὸς τὸν εἰπόντα ἀδολέσχην, ἐπειδὴ πολλὰ αὐτοῦ κατήντηλσε, Μή τι σου κατεφλυάρησα; Μὰ Δί', εἶπεν· οὐ γὰρ σοι προσεῖχον. — Πρὸς τὸν αἰτιασάμενον, ὡς εἶη μὴ ἀγαθῷ ἔργον δεδωκῶς (φέρεται γὰρ καὶ οὕτω), Οὐ τῷ ἀνθρώπῳ, φησὶν, ἔδωκα,

ἀλλὰ τῷ ἀνθρωπίνῳ. — Ἐρωτηθεῖς, πῶς ἂν τοῖς φίλοις προσφεροίμεθα, ἔφη, ὥς ἂν εὐξαίμεθα αὐτοὺς ἡμῖν προσφέρεισθαι. — Τὴν δικαιοσύνην ἔφη ἀρετὴν ψυχῆς, διανεμητικὴν τοῦ κατ' ἀξίαν. — Κάλλιστα ἐφ' ὅδιον τῷ γήραϊ τὴν παιδείαν ἔλεγε. — Φησὶ δὲ Φαβωρίνος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἀπομνημονευμάτων, ὥς ἐκάστοτε λέγοι· Ὡς φίλοι, οὐδείς φίλος. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἡθικῷ ἐβδόμῳ ἐστὶ.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται. Συνέγραψε δὲ πάμπλειστα βιβλία· ἃ ἀκόλουθον ἡγησάμην ἀπογράψαι, διὰ τὴν περὶ πάντας λόγους τὰνδρὸς ἀρετὴν.

Περὶ δικαιοσύνης, α β γ δ.

Περὶ ποιητῶν, α β γ.

Περὶ φιλοσοφίας, α β γ.

Πολιτικοῦ, α β.

Περὶ ῥητορικῆς,

Γρύλλος, α.

Νήρινθος, α.

Σοφιστῆς, α.

Μενέξενος, α.

Ἐρωτικὸς, α.

Συμπόσιον, α.

Περὶ πλούτου, α.

Προτρεπτικὸς, α.

Περὶ ψυχῆς, α.

Περὶ εὐχῆς, α.

Περὶ εὐγενείας, α.

Περὶ ἡδονῆς, α.

Ἀλέξανδρος ἢ ὑπὲρ ἀποίκων, α.

Περὶ βασιλείας, α.

Περὶ παιδείας, α.

Περὶ τὰγαθοῦ, α β γ.

Τὰ ἐκ τῶν Νόμων Πλάττωνες, α β γ.

Τὰ ἐκ τῆς Πολιτείας, α β.

Οἰκονομικὸς, α.

Περὶ φιλίας, α.

Περὶ τοῦ πάσχειν ἢ πεπονθέναι, α.

Περὶ ἐπιστημῶν, α.

Περὶ ἐριστικῶν, α β.

Λύσεις ἐριστικαὶ, δ.

Διαιρέσεις σοφιστικάι, δ.

Περὶ ἐναντίων, α.

Περὶ εἰδῶν καὶ γενῶν, α.

Περὶ ἰδίων, α.

Ἐπομνήματα ἐπιχειρητικοῦ, γ.

Προτάσεις περὶ ἀρετῆς, α β γ.

Ἐνστασις, α.

Περὶ τῶν ποσαχῶς λεγομένων, ἢ κατὰ πρόσθετον, α.

Περὶ παθῶν ὀργῆς, α.

Ἠθικῶν, α β γ δ [ε].

Περὶ στοιχείων α β γ.

Ἐπεὶ ἐπιστήμης, α.

Περὶ ἀρχῆς, α.

Διαιρέσεις ἑπτακαίδεκα.

Διαιρετικῶν, α.

Ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως, α β.

Περὶ κινήσεως, α.

Προτάσεις, α.

Προτάσεις ἐριστικάι, δ.

Συλλογισμοί, α.

Προτέρων ἀναλυτικῶν, α β γ δ ε ζ η [θ].

Ἀναλυτικῶν ὑστέρων μεγάλων, α β.

Περὶ προβλημάτων, α.

Μεθοδικά, α β γ δ ε ζ η.

Περὶ τοῦ βελτίονος, α.

Περὶ τῆς ἰδέας, α.

Ὅροι πρὸ τῶν τοπικῶν, α β γ δ ε ζ.

Συλλογισμῶν, α β.

Συλλογιστικὸν καὶ ὅροι, α.

Περὶ τοῦ αἵρετοῦ καὶ τοῦ συμβεβηκότος, α.

Τὰ πρὸ τῶν τόπων, α.

Τοπικὸν πρὸς τοὺς ὅρους, α β.

Πάθη, α.

Διαιρετικὸν, α.

Μαθηματικὸν, α.

Ὅρισμοὶ τρισκαίδεκα.

Ἐπιχειρημάτων α β.

Περὶ ἡδονῆς, α.

Προτάσεις, α.

Περὶ ἐκουσίου, α.

Περὶ καλοῦ, α.

Θέσεις ἐπιχειρηρητικαί, πέντε καὶ εἴκοσι.

[Θέσεις ἐρωτικαὶ τέτταρες.]

Θέσεις φιλικαί, β.

Θέσεις περὶ ψυχῆς, α.

Πολιτικά, β.

Πολιτικῆς ἀκροάσεως, ὡς ἡ Θεοφράστου, η.

Περὶ δικαίων, α β.

Τεχνῶν συναγωγῇ, α β.

Τέχνης ῥητορικῆς, α β.

Τέχνη, α.

Ἄλλη τέχνη, α β.

Μεθοδικόν, α.

Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α.

Πραγματεία τέχνης ποιητικῆς, α β.

Ἐνθυμήματα ῥητορικά.

Περὶ μεγέθους, α.

Ἐνθυμημάτων διαιρέσεις, α.

Περὶ λέξεως, α β.

Περὶ συμβουλείας, α.

Συναγωγῆς, α β [γ.]

Περὶ φύσεως α β γ.

Φυσικόν, α.

Περὶ τῆς Ἀρχυτείου φιλοσοφίας, α β γ.

Περὶ τῆς Σπενσίππου καὶ Ξενοκράτους, α.

Τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων, α.

Πρὸς τὰ Μελίσσου, α.

Πρὸς τὰ Ἀλκμαίονος, α.

Πρὸς τοὺς Πυθαγορείους, α.

Πρὸς τὰ Γοργίου, α.

Πρὸς τὰ Ξενοκράτους, α.

Πρὸς τὰ Ζένωνος, α.

Περὶ τῶν Πυθαγορείων, α.

Περὶ ζώων, α β γ δ ε ζ η θ.

Ἀνατομῶν, α β γ δ ε ζ η.

Ἐκλογή ἀνατομῶν, α.

Ἐπὶ τῶν συνθέτων ζώων, α.

Ἐπὶ τῶν μυθολογουμένων ζώων, α.

Ἐπὶ τοῦ μὴ γεννᾶν, α.

Περὶ φυτῶν, α β.

Φυσιογνωμονικόν, α.

Ἰατρικὰ, β.

Περὶ μονάδος, α.

Σημεῖα χειμῶνων, α.

Ἀστρονομικόν, α.

Ὀπτικόν, α.

Περὶ κινήσεως, α.

Περὶ μουσικῆς, α.

Μνημονικόν, α.

Ἀπορημάτων Ὀμηρικῶν, α β γ δ ε ζ.

Ποιητικὰ, α.

Φυσικῶν κατὰ στοιχεῖον, ὀκτὼ πρὸς τοῖς τριάκοντα.

Ἐπιτεθεαμένων προβλημάτων, α β.

Ἐγκυκλίων, α β.

Μηχανικόν, α.

Προβλήματα ἐκ τῶν Δημοκρίτου, α β.

Περὶ τῆς λίθου, α.

Παραβολαί, α.

Ἀτακτα, δεκαδύο.

Ἐξηγημένα κατὰ γένος, τέτταρα καὶ δέκα.

Δικαιώματα, α.

Ὀλυμπιονῖκαι, α.

Πυθιονῖκαι μουσικῆς, α.

Πυθικός, α.

Πυθιονικῶν ἔλεγχοι, α.

Νῖκαι Διονυσιακαί, α.

Περὶ Τραγωδιῶν, α.

Ἀδασκαλίαι, α.

Ἱαρομίαι, α.

Νόμος συστατικός, α.

Νόμων α β γ δ.

Κατηγοριῶν, α.

Περὶ ἑρμηνείας, α.

Πολιτεῖται πόλεων δυοῖν θεοῦσαι ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν, καὶ ἰδίᾳ δημοκρατικά, ὀλιγαρχικά, ἀριστοκρατικά, καὶ τυραννικά.

Ἐπιστολαὶ πρὸς Φίλιππον.

Σηλυμβρίων ἐπιστολαί.

Πρὸς Ἀλέξανδρον τέτταρες ἐπιστολαί.

Πρὸς Ἀντίπατρον ἐννέα· πρὸς Μέντορα, α· πρὸς Ἀρίστωνα, α· πρὸς Ὀλυμπιάδα, α· πρὸς Ἡφαιστίωνα, α· πρὸς Θεμισταγόραν μία· πρὸς Φιλόξενον, α.

Πρὸς Δημόκριτον ἔπη, ὧν ἀρχή· Ἄγνέ θεῶν πρὶσβευθ' ἑκατηβόλε.

Ἐλεγεία, ὧν ἀρχή· Καλλιτέκνου μητρὸς θυγάτερ.

Γίνονται αἱ πᾶσαι, μυριάδες στίχων τέσσαρες καὶ τεσσαράκοντα πρὸς τοῖς πεντακισχιλίοις καὶ πεντακοσίοις ἑβδομήκοντα. Καὶ τοσαῦτα μὲν αὐτῇ πεπραγμάτευται βιβλία. Βούλεται δὲ ἐν αὐτοῖς τάδε διττὸν εἶναι τὸν κατὰ φιλοσοφίαν λόγον, τὸν μὲν πρακτικόν, τὸν δὲ θεωρητικόν· καὶ τοῦ πρακτικοῦ τὸν τε ἠθικόν καὶ πολιτικόν· οὗ τὰ τε περὶ πόλιν, καὶ τὰ περὶ οἶκον ὑπογεγράφθαι· τοῦ δὲ θεωρητικοῦ τὸν τε φυσικόν καὶ λογικόν· οὗ τὸ λογικὸν οὐχ ὁλομερῶς, ἀλλ' ὥς ὄργανον προσηκριβωμένον. Καὶ τούτου διττοὺς ὑποθέμενος σκοποὺς, τό τε πιθανὸν καὶ τὸ ἀληθές, διεσάφησε. Δύο δὲ πρὸς ἑκάτερον δυνάμεσιν ἐχρήσατο· διαλεκτικῇ μὲν καὶ ῥητορικῇ

πρὸς τὸ πιθανόν, ἀναλυτικῇ δὲ καὶ φιλοσοφίᾳ πρὸς τὸ ἀληθές· οὐδὲν ὑπολειπόμενος οὔτε τῶν πρὸς εὐρεσιν, οὔτε τῶν πρὸς κρίσιν, οὔτε μὴν τῶν πρὸς χρῆσιν. Πρὸς μὲν οὖν τὴν εὐρεσιν τὰ τε Τοπικὰ καὶ Μεθοδικὰ παρίδωκε προτάσεων πλήθος· ἐξ ὧν τὰ προβλήματα πιθανῶν ἐπιχειρημάτων οἷόν τε εὐπορεῖν· πρὸς δὲ τὴν κρίσιν τὰ Ἀναλυτικὰ πρότερα καὶ ὕστερα. Διὰ μὲν οὖν τῶν προτέρων τὰ λήμματα κρίνεται, διὰ δὲ τῶν ὑστέρων ἡ συναγωγή ἐξετάζεται. Πρὸς δὲ τὴν χρῆσιν τὰ τε ἀγωνιστικὰ καὶ τὰ περὶ ἐρωτήσεως, ἐριστικά τε, καὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων τε καὶ συλλογισμῶν, καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις. Κριτήριον δὲ τῆς ἀληθείας, τῶν μὲν κατὰ φαντασίαν ἐνεργημάτων, τὴν αἵσθησιν ἀπεφῆναι· τῶν δὲ ἡθικῶν, τῶν περὶ πόλιν, καὶ περὶ οἶκον, καὶ περὶ νόμους, τὸν νοῦν. Τέλος δὲ ἐντέλλετο, χρῆσιν ἀρετῆς ἐν βίῳ τελείῃ. Ἐφη δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν συμπλήρωμα ἐκ τριῶν ἀγαθῶν εἶναι· τῶν περὶ ψυχὴν, ἃ δὴ καὶ πρῶτα τῇ δυνάμει καλεῖ· ἐκ δευτέρων δὲ, τῶν περὶ σῶμα, ὑγείας, καὶ ἰσχύος καὶ κάλλους, καὶ τῶν παραπλησίων· τῶν δὲ ἐκτός, πλούτου, καὶ εὐγενείας, καὶ δόξης, καὶ τῶν ὁμοίων. Τὴν τε ἀρετὴν μὴ εἶναι αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν· προσδεῖσθαι γὰρ τῶν τε περὶ σῶμα καὶ τῶν ἐκτός ἀγαθῶν, ὥς κακοδαιμονήσοντος τοῦ σοφοῦ, καὶ ἐν πόνοις ἢ, καὶ ἐν πενίᾳ καὶ τοῖς ὁμοίοις. Τὴν μέντοι κακίαν αὐτάρκη πρὸς κακοδαιμονίαν, καὶ ὅτι μάλιστα παρῇ αὐτῇ τὰ ἐκτός ἀγαθὰ, καὶ τὰ περὶ σῶμα. Τὰς τε ἀρετὰς ἔφη μὴ ἀκολουθεῖν. Ἐνδέχεται γὰρ φρόνιμόν τινα, καὶ ὁμοίως δίκαιον ὄντα, ἀκόλαστον καὶ ἀκρατῆ εἶναι. Ἐφη δὲ τὸν σοφὸν μὴ

εἶναι μὲν ἀπαθῆ, μετριοπαθῆ δέ. Τὴν δὲ φιλίαν ὥριζετο ἰσότητα εὐνοίας ἀντιστροφον. Ταύτης δὲ τὴν μὲν εἶναι συγγενικὴν, τὴν δὲ ἐρωτικὴν· τὴν δὲ ξενικὴν. Εἶναι δὲ καὶ τὸν ἔρωτα μὴ μόνον συνουσίας, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας· κατέρασθήσεσθαι δὲ τὸν σὸφόν, καὶ πολιτεύσεσθαι· γαμήσειν τε μὴν καὶ βασιλεῖ συμβιῶναι. Βίων τε τριῶν ὄντων, θεωρητικοῦ, πρακτικοῦ, ἡδονικοῦ, τὸν θεωρητικὸν προέχρινεν. Εὐχρηστα δὲ καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα πρὸς ἀρετῆς ἀνάληψιν. Ἐν δὲ τοῖς Φυσικοῖς αἰτιολογικώτατος πάντων ἐγένετο· ὥστε καὶ περὶ τῶν ἐλαχίστων τὰς αἰτίας ἀποδιδόναι. Διόπερ καὶ οὐκ ὀλίγα βιβλία συνέγραψε φυσικῶν ἀπομνημονευμάτων. Τὸν δὲ θεὸν ἀσώματον ἀπέφαινε, καθὰ καὶ ὁ Πλάτων. Διατείνειν δὲ αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν μέχρι τῶν οὐρανίων· καὶ εἶναι ἀκίνητον αὐτόν. Τὰ δὲ ἐπίγεια κατὰ τὴν πρὸς ταῦτα συμπάθειαν οἰκονομεῖσθαι. Εἶναι δὲ παρὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα καὶ ἄλλο πέμπτον, ἐξ οὗ τὰ αἰθέρια συνεστᾶναι· ἄλλοιαν δ' αὐτοῦ τὴν κίνησιν εἶναι· κυκλοφορικὴν γάρ. Καὶ τὴν ψυχὴν ἀσώματον, ἐντελέχειαν οὖσαν τὴν πρώτην, σώματος [γάρ] φυσικοῦ καὶ ὀργανικοῦ, δυνάμει ζῶν ἔχοντος. Διτιγὴ δ' αὕτη ἐστὶ κατ' αὐτόν. Λέγει δ' ἐντελέχειαν, ἥς ἐστὶν εἰδὸς τι ἀσώματον· ἡ μὲν κατὰ δύναμιν, ὥς ἐν τῷ κηρῷ ὁ Ἑρμῆς, ἐπιτηδειότητα ἔχων ἐπιδέσασθαι τοὺς χαρακτῆρας, καὶ ὁ ἐν τῷ χαλκῷ ἀνδριάς. Καθ' ἕξιν δὲ λέγεται ἐντελέχεια, ἡ τοῦ συντετελεσμένου Ἑρμοῦ ἢ ἀνδριάντος· σώματος δὲ φυσικοῦ· ἐπεὶ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐστὶ χειρόκμητα, ὥς τὰ ὑπὸ τεχνιτῶν γινόμενα, οἷον πύργος, πλοῖον· τὰ δὲ ὑπὸ

φύσεως, ὡς φυτὰ, καὶ τὰ τῶν ζώων. Ὁργανικοῦ δὲ εἶπε, τουτέστι πρὸς τι κατεσκευασμένου, ὡς ἡ ὄρασις πρὸς τὸ ὁρᾶν, καὶ ἡ ἀκοή πρὸς τὸ ἀκούειν. Δυναμίει δὲ ζωὴν ἔχοντος, οἷον ἐν ἑαυτῷ. Τὸ δυνάμει δὲ ἦττον ἢ κατ' ἐνέργειαν. Κατ' ἐνέργειαν μὲν, ὡς ὁ ἐργηγορῶς λέγεται ψυχὴν ἔχειν· κατὰ ἔξιν δ', ὡς ὁ καθεύδων. Ἐν οὖν καὶ οὗτος ὑποπίπτει, τὸ δυνάμει προσέθηκε.

Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα περὶ πολλῶν ἀπεφώνησαν· ἅπερ μακρὸν ἂν εἴη καταριθμεῖσθαι. Τοῖς γὰρ ὅλοις φιλοπονώτατος ἐγένετο, καὶ εὐρετικώτατος· ὡς δὴ-λον ἐκ τῶν προγεγραμμένων συγγραμμάτων, ἃ τὸν ἀριθμὸν ἐγγὺς ἤκει τετρακοσίων, τὰ ὅσα γε ἀναμφίλεκτα· πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται συγγράμματα αὐτοῦ καὶ ἀποφθέγματα, ἀγράφου φωνῆς εὐστοχήματα.

Γεγόνασι δὲ Ἀριστοτέλεις ὁκτώ· πρῶτος, αὐτὸς οὗτος· δεύτερος, ὁ πολιτευσάμενος Ἀθήνησιν, οὗ καὶ δικανικοὶ φέρονται λόγοι χαρίεντες· τρίτος, περὶ Ἰλιάδος πεπραγματευμένος· τέταρτος, Σικελιώτης φήτωρ, πρὸς τὸν Ἰσοκράτους πανηγυρικὸν ἀντιγεγραφώς· πέμπτος, ὁ ἐπικληθεὶς Μῦθος, Αἰσχίνου τοῦ Σωκρατικοῦ γνώριμος· ἕκτος, Κυρηναῖος, γεγραφὼς περὶ ποιητικῆς· ἑβδομος, παιδοτρίβης, οὗ μέμνηται Ἀριστόξενος ἐν τῷ Πλάτωνος βίῳ· ὀγδοος, γραμματικὸς ἄσημος, οὗ φέρεται τέχνη περὶ πλεονασμοῦ. Τοῦ δὲ Σταγειρίτου γεγόνασι μὲν πολλοὶ γνώριμοι, διαφέρων δὲ μάλιστα Θεόφραστος.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΙΟΣ

κατ' Ἀμμώνιον.

Ἀριστοτέλης, τῷ μὲν γένει, ἦν Μακεδών· πόλει δὲ, Σταγείρων· υἱὸς Νικομάχου, ἱατροῦ Ἀμύντου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως· ὅθεν καὶ τὸν ἴδιον υἱόν, Νικόμαχον προσηγόρευσε, μνήμης ἕνεκεν τοῦ οἰκείου πατρός· πρὸς ὃν καὶ τὰ Νικομάχεια ἔγραψε. Μητρὸς δὲ ἦν Φαιστίδος. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι, ὃ τε Νικόμαχος καὶ ἡ Φαιστὶς, τὸ γένος εἶχον ἀπὸ Ἀσκληπιοῦ. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις, τὸ εἰς τὸν Ἀριστοτέλην εἰρημένον ἐπίγραμμα, τοῦτον ἔχον τὸν τρόπον·

Φαιστίδος ἦν μητρός, καὶ Νικομάχου γενετήρος,
Τῶν Ἀσκληπιαδῶν, δῖος Ἀριστοτέλης.

Μετὰ δὲ τὴν τελευταίαν τοῦ Νικομάχου καὶ τῆς Φαιστίδος, ἀνάγεται ὁ Ἀριστοτέλης παρὰ τινι Προξένῳ Ἀταρνεί· οὗ καὶ τῆς τροφῆς διαμενημένος ὁ Ἀριστοτέλης, οὐ μόνον τὸν τούτου υἱὸν Νικάνορα ἀνέθρεψε, καὶ πᾶσαν παιδείαν ἐπαίδευσεν, ἀλλὰ καὶ υἱὸν αὐτὸν ὠκαιοποίησατο. Καὶ τελευταῶν, ἐν ταῖς οἰκείαις διαθήκαις ἐπέτρεψε τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Πυθαΐδα δοῦναι γαμειτὴν τῷ Νικάνορι. Ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης, ἔτι νέος ὢν, τὴν τῶν ἐλευθέρων παιδείαν ἐπαιδεύετο, ἥς δηλοῖ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ περὶ

Ποιητικῶν καὶ πρὸς ποιητάς· ἔτι μέντοι τὰ Ὀμήρου προβλήματα, καὶ αἱ Ῥητορικαὶ τέχναι. Ἐπτακαίδεκα δὲ ἐτῶν γενόμενος, καὶ τῆς Πυθίας κειλευούσης αὐτῷ φιλοσοφεῖν, στέλλεται ἐν Ἀθήναις· ἐνθα φοιτᾷ Σωκράτει, καὶ σύνεστι τούτῳ ἔτη τρία. Τελευταίαντος δὲ τοῦ Σωκράτους, φοιτᾷ Πλάτῳ· καὶ τούτῳ σύνεστιν ἔτη εἴκοσι. Καὶ τοσαύτην ἥσκησεν ἐπιμέλειαν, ὥστε τὸν Πλάτωνα τὸν οἶκον τοῦ Ἀριστοτέλους, οἶκον ἀναγνωστοῦ καλεῖν. Οὐ γὰρ ἔτι ζῶντος τοῦ Πλάτωνος ἀντιωκοδόμησεν αὐτῷ τὸ Λύκειον ὃ Ἀριστοτέλης, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι· πῶς γὰρ ἡδύνατο, μέγα τότε δυναμένων Χαβρίου τε καὶ Τιμοθέου, τῶν Ἀθήνησι στρατηγῶν, καὶ τῷ γένει προσηκόντων τῷ Πλάτῳ; Πειρῶνται γάρ τινες λέγειν, ὅτι ἔτι ζῶντος Πλάτωνος, ἀντιωκοδόμησεν αὐτῷ τὸ Λύκειον ὃ Ἀριστοτέλης, ἐκ τοῦ ἐν πολλοῖς ἀντιλέγειν τῷ Πλάτῳ. Πρὸς οὓς ῥητέον, ὅτι οὐχ ἁπλῶς ἀντιλέγει τῷ Πλάτῳ, ἀλλὰ τοῖς μὴ νοήσασιν τὰ τοῦ Πλάτωνος. Εἰ δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Πλάτῳ ἀντιλέγει, οὐδὲν ἄτοπον. Καὶ ἐν τούτοις γὰρ τὰ τοῦ Πλάτωνος φρονεῖ· αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ λόγος, ὅτι μᾶλλον δεῖ τῆς ἀληθείας φροντίζειν, ἢ περ ἄλλου τινός. Ἀμέλει καὶ ἐπὶ λέξεως φησὶ ταυτί· Φίλος μὲν Σωκράτης, ἀλλὰ φιλάτη ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἄλλαχού· Σωκράτους μὲν ἐπ' ὀλίγον φροντιστέον· τῆς δὲ ἀληθείας ἐπὶ πολύ. Τοῦτο οὖν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης πεποίηκεν, εἰ καὶ μὴ ἀνέτρεψε τὰ ὑπὸ Πλάτωνος εἰρημένα. Κἀνταῦθα γὰρ σύμφωνα αὐτῷ διεπράξατο, μὴ βουλόμενος περιιδεῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἀμέλει γὰρ, ὅτι πολλὴν εὐνοίαν ἔσχε πρὸς τὸν Πλάτωνα ὁ Ἀρι-

στοτέλης, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ βωμὸν ἀνιερωσαι τῷ Πλάτῳ, ἐν ᾧ ἐπέγραψεν οὕτω·

Βωμὸν Ἀριστοτέλης ἐνιδρύσατο τόνδε Πλάτωνος,

Ἄνδρὸς, ὃν οὐτ' αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις.

Συνὴν δὲ τῷ Πλάτῳ ὁ Ἀριστοτέλης ἔτι εἴκοσι. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Πλάτωνος τελευτὴν διαδέχεται τὴν τοῦτου σχολὴν Σπεύσιππος ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ· υἱὸς γὰρ ἦν οὗτος Ποτῶνης, τῆς τούτου ἀδελφῆς. Ὁ δὲ γε Ἀριστοτέλης ἔρχεται ἐν τῇ τῶν Μακεδόνων πόλει, ἔνθα παιδεύει Ἀλέξανδρον τὸν κτίστην, καὶ μέγα μέγος γέγονε τῆς τούτου βασιλείας· πολλὰ γὰρ ἐδυνήθη παρὰ τῷ βασιλεῖ, καὶ τῇ δυνάμει δεόντως ἐχρήσατο, εὖ ποιῶν καὶ ἐκάστῳ ἰδίᾳ, καὶ πᾶσι κοινῇ. Καὶ ὅτι μὲν πολλοὺς ἰδίᾳ εὖ ἐποίησε, δηλώσουσιν αἱ φερόμεναι αὐτοῦ συστατικαὶ ἐπιστολαὶ περὶ τινων πρὸς τὸν βασιλέα. Ὅτι δὲ καὶ κοινῇ πολλοὺς εὖ ἐποίησε, δηλοῖ τὸ καὶ τὴν τῶν Σταγειρῶν πόλιν κατασκαφθεῖσαν, πείθειν τὸν Ἀλέξανδρον αὐθις κτίζειν· ὅθεν καὶ οἱ Σταγειρίται ἑορτὴν ἐπιτελοῦσι τῷ Ἀριστοτέλει, Ἀριστοτέλειαν αὐτὴν προσαγορεύοντες· καὶ τὸν μῆνα δὲ, ἐν ᾧ ἡ ἑορτὴ ἐπιτελεῖται, Σταγειρίτην προσαγορεύουσι. Καὶ τὴν Ἑρεσσὸν δὲ, τὴν τοῦ Θεοφράστου πόλιν, μέλλουσαν ἀδικηθῆναι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου, ἐλύτρωσε τῆς ἀδικίας. Μετὰ δὲ ταῦτα τελευτήσαντος τοῦ Σπευσίππου, στέλλονται οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Ἀριστοτέλην· καὶ ἀμφοτέρω οὗτοι, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ξενοκράτης, διεδέξαντο τὴν τοῦ Πλάτωνος σχολὴν. Καὶ ὁ μὲν Ξενοκράτης ἐπαίδευεν ἐν Ἀκαδημίᾳ· ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν Λυκείῳ. Μετέπειτα δὲ ἀνταρσίας γενομένης ἐν τοῖς Ἀθηναίοις,

ἦλθεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Χαλκίδι, εἰρηκῶς τοῖς Ἀθηναίοις, ὅτι οὐκ ἔασω ὑμᾶς δις εἰς φιλοσοφίαν ἀμαρτεῖν. Καὶ γὰρ ἤδη ἦσαν τὸν Σωκράτην φονεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐδήλωσε δὲ καὶ Ἀντιπάτρῳ τῷ βασιλεῖ, ὅτι τὸ ἐν Ἀθήνῃσιν ἐνδιατρίβειν, ἐργῶδες. Εἶπε δὲ καὶ τὸ Ὀμηρικὸν ἐκείνο ἔπος,

Ὅγχνη ἐπ' ὅγχνη γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ,
ὥς ἐκ τούτων ἐλέγχων τὰς τῶν Ἀθηναίων συκοφαντίας. Ἐπανέρχεται δ' αὖθις ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ πολλὰ ἐδυνήθη παρὰ τοῖς τότε βασιλεῦσι, παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, καὶ παρὰ τῇ Ὀλυμπιάδι τῇ τούτου μητρὶ, καὶ παρ' Ἀντιπάτρῳ τε καὶ Φιλίππῳ. Τῷ δ' Ἀλεξάνδρῳ καὶ περὶ βασιλείας ἔγραψεν ἐνὶ μονοβίβλῳ, παιδεύων αὐτὸν ὅπως δεῖ βασιλεύειν. Ἀμέλει καὶ συνώδευσεν αὐτῷ μέχρι καὶ ἔσω τῶν Βραχμάνων, ἔνθ' ἔστησε τὰς διακοσίας πεντηκονταπέντε πολιτείας. Συνώδευσε δ' αὐτῷ καὶ ἐν τῇ Περσίδι· ἔνθα πολέμου γενομένου, καὶ τελευτήσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὑπέστρεψεν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι. Μέτριος δὲ γέγονεν ὁ ἀνὴρ οὗτος τοῖς ἡθελῶσι εἰς ὑπερβολήν· ἐν φιλοσοφίᾳ δ' ὑπερβέβηκε τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, μηδὲν ἑλλίπες περὶ αὐτῆς πραγματευσάμενος· ἀλλὰ καὶ πολλὰ αὐτῇ προσθεῖς ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀγχινοίας, τὴν ὅλην κατώρθωσε φιλοσοφίαν. Τῇ μὲν γὰρ λογικῇ προσέθηκε, διακρίνας τοὺς κανόνας ἀπὸ τῶν πραγμάτων, καὶ ποιήσας τὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδον. Οἱ γὰρ πάλαι, ἀποδείξαι μὲν ᾔδεσαν, ἀποδείξεις δὲ ποιεῖν οὐκ ᾔπίσταντο· ταῦτό πύσχοντες τοῖς σκυτοτομεῖν μὲν μὴ δυναμένοις, ὑποδήμους δὲ χρῆσθαι δυναμένοις. Τῇ δὲ γε φυσικῇ προς-

ARIST. VITA.

T

είθηκε τὴν πέμπτην οὐσίαν. Τῇ δὲ Θεολογίᾳ εἰ καὶ μηδὲν προσέθηκεν, ἀλλ' οὖν οὐδὲν περὶ αὐτῆς ἑλλίπεις ἐπραγματεύσατο. Οὐ γὰρ τὰ ἐγκόσμια μόνον ᾗδει, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπερκόσμια· ὥς δηλοῖ καὶ ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως, λέγων, ὅτι τὸ πρῶτον αἷτιον οὐδὲ κατ' ἑαυτὸ κινήτὸν ἐστιν, οὐδὲ κατὰ συμβεβηκός· ἐκ τούτου ἐνδεικνύμενος, ὅτι οὐδὲ σῶμά ἐστι τὸ θεῖον, οὐδὲ παθητόν. Ἐξῆσε δὲ τὸν σύμπαντα χρόνον ὁ Ἀριστοτέλης ἑτη ἑξηκοντατρία. Ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἔτος ἄγων, φοιτᾷ Σωκράτει, καὶ τούτῳ σύνεστιν ἑτη τρία· συνῆν δὲ καὶ τῷ Πλάτῳ ἑτη εἴκοσι· μετὰ δὲ γε τὴν τοῦ Πλάτωνος τελευτὴν, ἔζησεν ἑτη εἰκοσιτρία. Ταῦτα λέγειν ἔχομεν περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀριστοτέλους·

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΙΟΣ

κατὰ Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεά.

Ἀριστοτέλης, υἱὸς μὲν ἦν Νικομάχου, τὸ γένος καὶ τὴν τέχνην ἀναφέροντος εἰς Μαχάονα τὸν Ἀσκληπιοῦ· μητὸς δὲ, Φαιστίδος, ἀπογόνου τινὸς τῶν ἐκ Χαλκίδος τὴν ἀποικίαν ἀναγαγόντων εἰς Στάγειρα. Ἐγεννήθη δὲ κατὰ τὴν ἐννενηκοστὴν καὶ ἐνάτην ὀλυμπιάδα, Διοτρεφοῦς Ἀθήνησιν ἄρχοντος, γ' ἔτεσι Δημοσθένους πρεσβύτερος. Ἐπὶ δὲ Πολυζήλου ἄρχοντος, τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς, ὀκτωκαιδέκατον ἔτος ἔχων, εἰς Ἀθήνας ἦλθε· καὶ συσταθεὶς Πλάτῳ, χρόνον ἑ-

κοσαιτῇ διέτριψε οὖν αὐτῷ. Ἀποθανόντος δὲ Πλάτωνος, ἐπὶ Θεοφίλου ἄρχοντος ἀπῆρε πρὸς Ἑρμείαν τὸν Ἀταρνέως τύραννον, καὶ τριετὴ χρόνον παρ' αὐτῷ τρίψας, ἐπ' Εὐβούλου ἄρχοντος εἰς Μιτυλήνην ἐχωρίσθη· ἐκεῖθεν δὲ πρὸς Φίλιππον ἤρχετο, κατὰ Πυθόδοτον ἄρχοντα, καὶ διέτριψε χρόνον ὀκταετῇ παρ' αὐτῷ, καθηγούμενος Ἀλεξάνδρου. Μετὰ δὲ τὴν Φιλίππου τελευτὴν ἐπ' Εὐαινέτου ἄρχοντος ἀφικόμενος εἰς Ἀθήνας, ἐσχόλαζεν ἐν Λυκείῳ χρόνον ἑτῶν δώδεκα. Τῷ δὲ τρισκαιδεκάτῳ μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν, ἐπὶ Κηφισοδώρου ἄρχοντος, ἀπάρας εἰς Χαλκίδα, νόσῳ τελευτᾷ, τρία πρὸς τοῖς ἐξήκοντα βιώσας ἔτη.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΙΒΛΙΩΝ,

ἐκ τοῦ ἐγ τῶν Στράβωνος
Γεωγραφικῶν.

Ἐκ δὲ τῆς Σκήψεως οἱ τε Σωκρατικοὶ γιγόνασιν, Ἐραστος καὶ Κορίσκος, καὶ ὁ τοῦ Κορίσκου υἱὸς Νηλεὺς, ἀνὴρ καὶ Ἀριστοτέλους ἡγεραμένος καὶ Θεοφράστου· διαδεδεγμένος δὲ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Θεοφράστου, ἐν ᾗ ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ γὰρ Ἀριστοτέλης τὴν ἑαυτοῦ Θεοφράστῳ παρὲδωκεν, ὧς περ καὶ τὴν σχολὴν ἀπέλιπε· πρῶτος ὢν ἴσμεν συνα-

γαγών βιβλία, καὶ διδάζας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλείας βιβλιοθήκης σύνταξιν. Θεόφραστος δὲ Νηλεὶ παρέδωκεν· ὁ δ', εἰς Σηήσιν κομίσας, τοῖς μετ' αὐτὸν παρίδωκεν, ἰδιώταις ἀνθρώποις· οἱ κατὰ κλειστα εἶχον τὰ βιβλία, οὐδ' ἐπιμελῶς κείμενα. Ἐπειδὴ δὲ ἦσθοντο τὴν σπουδὴν τῶν Ἀιταλικῶν βασιλείων, ὑφ' οἷς ἦν ἡ πόλις, ζητούντων βιβλία εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς ἐν Περγᾶμῳ βιβλιοθήκης, κατὰ γῆς ἔκρυψαν ἐν διωρυγί τινι. Ἐπὶ δὲ νοτίας καὶ σιτηῶν κακωθέντα, ὁππότε ποτε ἀπέδοντο οἱ ἀπὸ τοῦ γένους Ἀπελλικόντι τῷ Τητῷ πολλῶν ἀργυρίων, τὰ τε Ἀριστοτέλους, καὶ τὰ Θεοφράστου βιβλία. Ἦν δὲ ὁ Ἀπελλικὸν φιλόβιβλος μᾶλλον ἢ φιλόσοφος· διὸ καὶ ζητῶν ἐπανόρθωσιν τῶν διαβρωμάτων, εἰς ἀντίγραφον καινὰ μετήνευκε, τὴν γραφὴν ἀναπληρῶν οὐκ εὖ· καὶ ἐξέδωκεν ἁμαρτᾶδων πλήρη τὰ βιβλία. Συνέβη δὲ τοῖς ἐκ τῶν περιπάτων, τοῖς μὲν πάλαι τοῖς μετὰ Θεόφραστον, ὅλως οὐκ ἔχουσι τὰ βιβλία, πλὴν ὀλίγων, καὶ μάλιστα τῶν ἐξωτερικῶν, μηδὲν ἔχειν φιλοσοφεῖν πραγματικῶς, ἀλλὰ θέσεις ληκυθίζειν· τοῖς δὲ ὕστερον, ἀφ' οὗ τὰ βιβλία ταῦτα προῆλθεν, ἄμεινον μὲν ἐκείνων φιλοσοφεῖν, καὶ ἀριστοτελίζειν· ἀναγκάζεσθαι μέντοι τὰ πολλὰ εἰκότως λέγειν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν. Πολὺ δὲ εἰς τοῦτο καὶ ἡ Ῥώμη προσελάβετο· εὐθύς γάρ μετὰ τὴν Ἀπελλικόντος εἰσευτήν, Σύλλας εἴλε τὴν Ἀπελλικόντος βιβλιοθήκην, ὃ τὰς Ἀθήνας ἐλὼν. Διευρο δὲ κομισθεῖσαν Τυραννίων τε ὁ γραμματικὸς διαχειρίσατο, φιλαριστοτέλης ὢν, θεραπεύσας τὸν ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης· καὶ βιβλιοπῶλαι τινες, γραφεύς τε φαύλοις χρώμενοι, καὶ οὐκ ἀντιβύλλοντες. Ὅπερ καὶ

ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει τῶν εἰς πρᾶσιν γραφομένων βιβλίων, καὶ ἐνθάδε, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, ἐν Σύλλῃ.

Ἀναχθεὶς δὲ πάσαις ταῖς ναυσὶν ἐξ Ἐφέσου, τριταῖος ἐν Πειραιεῖ καθωρμίσθη· καὶ μνηθεὶς, ἐξεῖλεν ἑαυτῷ τὴν Ἀπελλίκωνος τοῦ Τηΐου βιβλιοθήκην· ἐν ᾗ τὰ πλεῖστα τῶν Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου βιβλίων ἦν, οὕτω τότε σαφῶς γνωριζόμενα τοῖς πολλοῖς. Λέγεται δὲ, κομισθείσης αὐτῆς εἰς Ῥώμην, Τυραννίωνα τὸν γραμματικὸν ἐνσκευάσασθαι τὰ πολλὰ· καὶ παρ' αὐτοῦ τὸν Ῥόδιον Ἀνδρόνικον, εὐπορήσαντα τῶν ἀντιγράφων, εἰς μέσον θεῖναι, καὶ ἀναγράψαι τοὺς νῦν φερομένους πίνακας. Οἱ δὲ πρεσβύτεροι περιπατητικοὶ, φαίνονται μὲν κατ' ἑαυτοὺς γενόμενοι χαρίεντες καὶ φιλόλογοι, τῶν δὲ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου γραμμάτων οὔτε πολλοῖς οὔτε ἀκριβῶς ἐντετυχηκότες, διὰ τὸν Νηλέως τοῦ Σκηψίου κληρονόμον, ὃ τὰ βιβλία κατέλιπε Θεόφραστος, εἰς ἀφιλοτίμους καὶ ἰδιώτας ἀνθρώπους παραγενέσθαι.

CATALOGUS
ANTIQUIORUM COMMENTATORUM
ET
INTERPRETUM ARISTOTELIS
EX CASAUBONI EDITIONE.

ORGANUM.

- A**drastum in decem Categorias Aristotel. scripsisse refert Galenus in libello de libris propriis, et forte ille est quem Stephanus de Urbibus discipulum Aristotelis nominat.
- Aegidius** de Roma, ordinis fratrum Eremitarum, Bituricensis archiep. Commentarios edidit in Arist. librum praedicamentorum, de interpret., Anal. priorum, posteriorum, elenchorum.
- Albertus Magnus** de praedicamentis lib. 1. de Definitionibus lib. 1.
- Alexander Aphrodisaeus** scripsit Commentarios in post. Analyt., in librum primum Analyt. prior., in octo lib. Topicos, in Sophisticos Elenchos.
- Alexander** de S. Elpidio, Italus, scripsit in Topica Aristotelis libros 4. et in priora ejusdem libros 2.
- Alulidi Rosadis** Compendium prior. Analyt. Arist. extat.
- Ammonius Hermeas** scripsit Comment. in Porphyrii Institutionem, in Categorias, de Interpretatione.
- Andr. Planeri** quaestiones Dialecticae explicantes praedicabilia, praedicamenta, librum de Interpret. et posteriora Analytica Aristotelis.
- Andreas Gratiolus**, incerti auctoris expositiones compendiaris in 2. librum post. Analyt. Arist. transtulit.
- Angelus Politianus** scripsit in priora Analyt. Arist. praelectionem, cui titulus Lamia; et aliam cui titulus Panepistemon: item Dialecticam in qua organi Arist. praecepta delibantur;

postremo praelectionem de Dialectica, ubi eam a prima philosophia discernit.

Anitius Boethius Manlius Severinus, scripsit de Isagoge Porphyrii lib. 2., in Categorias Arist. lib. 2., in lib. de Interp. Arist. lib. 1., in editionem eiusdem secundam lib. 6., de Divisionibus lib. 1., de Definitionibus lib. 1., de syllogismo Categorico lib. 2., de Hypoethico lib. 2.

Antonius Coronel scripsit expositionem in 12. Capita primi libri post. Analyt. Arist. et movit dubium unum in primum capitulum 2. libri posteriorum.

Antonii Democharis Rossonei in 8. libros Topic. Arist. hypomnema extat.

Antonius Faventinus scripsit Commentarios in post. Analyt. Arist. et Epistolas 4. contra Ioan. Picum de Uno et Ente.

Antonius Goveanus integrum Organon convertit: idem respondit ad P. Rami calumnias pro Aristotele.

Antonius Bernhardus Mirandulanus scripsit Institutionem in universam logicam, nempe in libros de Interpret., priora et post. Analyt. Item Commentarium in eandem, quo probat doctrinam praedicam. non Logicam sed Metaph. esse; et Apologiae libros 8. quibus hanc suam sententiam defendens variis respondet.

Antonius Musa Brassavolus medicus, de Laudibus Dialecticae, de ordine librorum Logicae, de utilitate et necessitate eiusdem, de suppositionibus secundum antiquos. Porphyrii Panoplin, in qua defendit autorem ab his, qui illum exprofesso reprehendunt. Eiusdem comment. in praedicam. Arist., in librum de Interpret., in post. Analyt., in libellum Boetii de divisionibus.

Apollinaris scripsit opus in primum posteriorum.

Armandus de Bello visu scripsit declarationem difficultium terminorum Philosophiae, Logicae, de Praedicam. lib. 1., de secundis intentionibus.

Aspasium in 10. Categorias Arist. scripsisse testatur Galenus de libris propriis cap. 11.

Augustinus Niphus Philotheus Suessanus, transtulit et exposuit librum Arist. de interpret., commentatus est in duos libros, priorum Analyt. Arist. et Sophist. Elenchos.

Aurelius Augustinus Hipponensis Episcopus tractatum decem Categoriarum ex Arist. et principia Dialecticae edidit.

Averrois expositio in librum Porphyrii, in librum praedicam., in librum de Interpr. Media expositio in libros priorum Resolut. Expositio in 8. libros Topic., in libros Elenchor. Epitome in libros logicae Arist. Quaesita varie in logica.

- Bertrandus Pasteris**, Augustinianus, scripsit in priora Arist. lib. 2, in Topica lib. 4.
- Bernardinus Calellus** conscripsit Expositionem intentionis Arist. in 2. lib. posteriorum.
- Brikmorus Sophista**, Anglus, scripsit in Elenchos Arist. lib. 2, in Topica eiusdem lib. 4. in priora Analytic. lib. 2. et totidem in posteriora.
- Burlaeus** commentatus est in Aristotelis librum de Interpretatione.
- Christoph. Cornerus** ex Fagis, rationem inveniendi medium terminum in Syllogismo Categoricalo ab Arist. traditam edidit.
- Christoph. Molhusensis**, Dominicanus, scripsit in Arist. Elenchos lib. 2.
- Chrysostomus Iavellus** edidit compendium Logicae.
- Claudius Alberius** *περὶ ἐκμνηστικῶν* seu de Enunciationibus quas vocant propositiones, in quibus verum et falsum iudicatur. Eiusdem epitome in organum Arist.
- Conradus Clauserus** scripsit Methodum Analyticam ex Platone, Arist., Hermogene et Cic.
- Daniel Barbarus** scripsit in quinque voces Porphyrii.
- Davidis** cuiusdam extant Comment. Graeca in Arist. praedicam. et 5. voces Porphyrii.
- Dexippus** scripsit libros 2. Comment. in praedicam. Arist.
- Dominicus de Flandria** quaestiones 23. in Elench. Arist. edidit.
- Dominicus Sotus** commentatus est in Porphyrii Isagogen, Arist. praedicamenta, et libros de Demonstratione.
- Emericus Kratzer**, edidit assertiones ex universa logica.
- Erveo Britoni** a multis tribuitur summa Logicae Aristotelis, quae sub Aquinatis nomine impressa est.
- Eustratii** Commentarii Graeci in secundum librum post. Analyt. Arist. extant.
- Fortunatus Crellius** elegantem Isagogen in Arist. organum scripsit, et Arist. libros post. Analyt. commentariis illustravit.
- Franciscus Toletus** universam fere Arist. Logicam commentariis et quaestionibus illustravit, et in eandem Introductionem scripsit.
- Franciscus Matronis** scripsit super universalis et praedicamenta Arist.
- Gaspar Bruschi** tabulam praedicamenti Qualitatis prolixam evulgavit.
- Georgius Bruxellensis** in logicam Arist. expositionem scripsit, per omnes organi partes.
- Gerardus Mathisius** scripsit *προλεγόμενα* in universam Arist. Logicam, et in eandem Epitomen Graecolatina.

- Georgius Pachymerius** scripsit *Expositionem in Logic. Arist. problemata Logica etc.*
- Georgius Protectius** in universum *Arist. organum commentarios* scripsit.
- Georgius Scholarius** scripsit in quinque voces *Porphyrri.*
- Georgius Trapezuntius** *Dialecticam ex Arist. edidit.*
- Godfridus Cornubiensis** in post. *Analyt. libros 2. scripsit, et in praedicam. lib. 1. in Gilberti quoque principia.*
- Gratiadeus** *Supplementum Thomae Aquin. in 2. librum de Interpret. Arist. conscripsit, et summam totius Logices.*
- Gualtherus Burleus** scripsit in *Isagogen Porphyri. librum. 1. in Categorias Arist. libros 3. in lib. de Interp. in Logicam Seoti, in Elenchos, in Topica lib. 6.*
- Guilelmus Slade** scripsit *super universalia.*
- Guilelmus Xylander** *Institutiones Aphoristicas Logices Arist. conscripsit.*
- Guilelmus Lubbenham** scripsit in *posteriores Analytic. Aristot. libros 2.*
- Guilelmus Mylverlay** scripsit in *Porphyrri universalia lib. de Propositione lib. 1. in 6. principia.*
- Guilelmus Breton** scripsit in *Elenchos Arist. lib. 2. Quaestiones Elenchorum lib. 2. in Porphyri. lib. 1. in praedicam. lib. 3. in libros de Interpretatione lib. 2. in sex principia libr. 1.*
- Guilelmus Chubbes** *Introductionem Logicae divulgavit.*
- Guilelmus Tempellus** *disputationem de praedicabilibus Porphyri proposuit.*
- Hieronymus Cardanus** scripsit *Contradictiones Arist. et Averrois in logicis.*
- Hieronymus Gemmanus** scripsit in *posteriora Analyt. Aristot.*
- Herminius** *librum Arist. de Enunciatione interpretatus est.*
- Hermolaus Barbarus** *Logicam Arist. universam transtulit.*
- Hieronymus Bagolinus** *annotationes et dubitationes in primum lib. Analyticorum Arist. emisit.*
- Iacobus Carpentarius** scripsit *Epitomen Categoriarum et de Interpret.*
- Iacobus Faber** scripsit *paraphrasin in logicam Arist. et omnes logicos libros Arist. recognovit, et commentariis illustravit cum Isagoge Porphyri.*
- Iacobus Lodoicus Strebaeus** *Arist. Analytica, et Categorias transtulit.*
- Iacobus Schekius** scripsit *de Demonstratione libros 15. vice Comment. in post. Analyt. Arist. commentarios cum annotat. et repetitionibus in Organi Arist. libros Analyt. de praedicab. praedicam. Interpret. et Commentarios prolixos in octo lib. Topicorum.*

- Iacobus Zabarella** conscripsit *Commentarios in Arist. Analytica post. et alios libellos*, quibus doctrinam posterioristicam illustrat.
- Ioachimus Perionius Porphyrii Isagogen**, Arist. praedicam. de interpret. utraque *Analytica*, *Topica* et *Elenchos* transtulit et notis illustravit.
- Ioannes Arboreus** commentatus est in *Isagogen Porph. Categ. Arist. in librum de Interpretatione*.
- Ioannes Argyropylus** Arist. praedicamenta et *Analytica post.* vertit.
- Ioannes Argyropylus iunior Graecus**, Arist. librum de *Interpr.* transtulit.
- Ioannes Bacconthorpe** in universam Arist. Logicam scripsit.
- Ioannes Baptista Burana** Arist. *Analytica priora tr.* et in ea commentatus est.
- Ioannes Bate** scripsit super universalia lib. 1. super praedicam. in sex principia lib. 1.
- Ioannes Casus** summam veterum interpretum in Arist. Logicam, quam vero falsove Petrus Ramus in Aristotelem invehatur, ostendentem conscripsit.
- Ioannes Cuelliacus** scripsit in Porphyrii praedicabilia, et de *Constitutione Logicae*.
- Ioannes Datus de Imola** scripsit in priora *Analyt. Arist.* libros 2. et in post. *Analyt.* libros 2.
- Ioannes Duns, Scotus**, scripsit *Quaestiones universalium Lib. 2. Quaestiones praedicam. lib. 1. in post. Analyt. lib. 1.*
- Ioannes Franciscus Burana** Arist. priora *Analyt. tr.* et commentariis illustravit.
- Ioannes Grammaticus** scripsit in *Elenchos Arist. in 5. voces Porphyrii*; hypomnema in 2 libros priorum *Analyt. in praedicam.*
- Ioannes Hospinianus** scripsit *Quaestionum Dialect. lib. 6. et illarum Epitomen, Erotemata in organum*; quod vertit, per capita distinxit, correxit, et Graece simul et Latine edidit.
- Ioannes Hypatus** scripsit in 2. 3. et 4. *Topicorum* libros.
- Ioannes Iacobus Wecherus** *Organum Logicum ex Aristot. et aliis in tabulas* redegit.
- Ioannes de lapide** edidit explicationem librorum *Logicae Aristotelis*.
- Iulius Pacius** Aristot. organum transtulit, et multis notis illustravit.
- Iosephus Rhacendita** synopsis scripsit Arist. *Logicae*.
- Ioannes Scholasticus** scripsit annotat. in post. *Analytica*.
- Ioannes Wilton August.** scripsit in priora et post. *Analyt. Aristotelis*.
- Isodocus Willichius** *Erotematum dialect. Lib. 2* emisit.

- Ioannes Winchel seu Franciscanus** scripsit super *Logicam Arist.* lib. 1.
- Kareuve vel Karreye** commentatus est in *Aristotelis post. Analytic. libros 2.*
- Martinus Borrhaus**, alias *Cellarius*, edidit annotationes in 8 libros *Topic. Arist.*
- Michael Calvus** edidit *Conclusiones in Porphyrium et Apologiam pro Arist. praedicamentis.*
- Martinus de Corbenis** commentatus est in *priora Analytica*, et *post. Arist.* et in *Elenchos*: et de medio demonstrat. scripsit.
- Michael Ephesus** in *Elenchos Arist.* commentatus est.
- Matthias Emich** scripsit in *praedicamenta Arist.* lib. 1.
- Matthaeus Frigillanus** commentatus est in *Logicam Arist.*
- Magentinus Metropolita** enarravit *librum Arist. de Interpret. ex Ammonio*, et in *duos libros prior. Analyt. commentatus est ex Ammonio itidem.*
- Martinus Polichius** scripsit *Collectanea in omnes Logicos libros Aristotelis.*
- Maximus Philosophus** scripsit in *praedicamenta Arist.*
- Michael Paellus** scripsit *paraphrasin in Arist. lib. de Interpret.*
- Nicolaus Brito** scripsit in *Elenchos Arist.*
- Nicolaus Gruchius** scripsit *praeceptiones Dialecticas*, et *totum organum exceptis prior. Analyt. transtulit.*
- Nicomedis** comm. in *priora Analyt. Arist.* extare dicuntur.
- Olympiodori** *Commentaria in posteriora Analytica Aristotel.* extare dicuntur.
- Paulus Riccius** *Conclusiones de triplici ordine*, quem *Aristotelem* exercuisse probat, edidit.
- Paulus Soncinas** scripsit in *praedicab. et praedicamenta.*
- Paulus Venetus** scripsit *Logicam duplicem*, et in *Porphyrium ac praedicamenta.*
- Philippus Canaius a Fraxinis** *Organum* edidit, quo *Aristotelici Organi verba simul et sensus paraphrastico expressit*: idque *lingua Francica*, in *civium suorum gratiam.*
- Petri Aquani** *Institutiones in Categorias Arist.* extant.
- Petrus Ioannes Olivarius** *Porphyrii Isag., Arist. praedicamenta, de Interpret., et priora Analytica Graeca castigavit.*
- Petrus Ramus** *Animadversiones* scripsit in *Organon.*
- Petrus Tartoretus** scripsit in *totam Logicam Arist.*
- Porphyrius** scripsit *Isagogen*, de *quinque vocibus*: et *expositionem in Categorias Arist.*
- Quelpingtonus** scripsit *Quaestiones in post. Arist. libros 2.*
- Radulphus Spaldingus** scripsit in *Arist. Elench. lib. 2.*
- Robertus Alynghon** scripsit *Logicales suppositiones lib. 1., in*

- Arist. praedicam. lib. 3. in sex principia lib. 1. in priora et posteriora Analytica Aristot.**
Robertus Kilwarby scripsit in totum Arist. Organum, exceptis Topicis.
Robertus Karrewa, alias Cervinus, scripsit in posteriora Analytica Aristot.
Scholarius Graeco scripsit in Porphyrium, praedicam. Arist. librum de Interpret. et priora.
Severinus Boethius Organon partim vertit, partim commentariis illustravit.
Simon de Evercham scripsit in priora et posteriora Arist. Analyt.
Simon Grynaeus Arist. libros 2. Elench. transtulit, et in octavum librum Topic. annotationes conscripsit.
Simplicius scripsit Commentarium in 10. Praedicam. Arist. et de syllogismis.
Themistius conscripsit paraphrasin in Arist. post. Analyt. et de scopo et inscriptione praedicamentorum.
Theodorus Prodromus scripsit interpret. in post. Analyt. Arist.
Theobaldi Gerlachii Epitome Dialecticae extat.
Thomas de Aquino scripsit in logicam Aristotelis et summam illius.
Thomas Erastus scripsit Rationem conficiendorum Syllogismorum, et Epistolam de discrimine Dialecticae, Logicae, et scientiae demonstrativae.
Thomas Suetonius commentatus est in Arist. praedicam., in sex principia, de Interpretat., priora et posteriora.
Thomas de Vio Caietanus, commentatus est in Porphyr. in Arist. de praedicam. de interpret. et Analytica.
Zachariae Ursini commentarii eruditissimi per quaestiones in quinque priores libros organi extant.

LIBRI PHYSICI,

hoc est, de auscultatione VIII. de Caelo IV. de Mundo ad Alexandrum, I. De Generat. et corrupt. lib. II. de Meteoris lib. IV. de Anima libri III. de sensu et sensili lib. I. et omnia parva Naturalia dicta.

- Adamus Eston, librum 1. Meteor. Arist. ex Graeco transtulit.**
Aegidius de Roma in libros physicorum, et de anima edidit Comment.
Albertueius scripsit Quaestiones in libros de Caelo.
Albertus Magnus in Physicam Aristotelis lib. 8., de Generat. et Corrupt. lib. 2., de Anima lib. 1., de somno et vigilia lib. 1., de

Coelo et mundo lib. 4., de scientia Meteororum lib. 4. Commentarios quoque scripsit in parva naturalia, de Somniis lib. 1.

Alexandri Aphrodisaei de Anima libri duo, problematum libri duo, Quaestiones Naturales, Comment. in Meteorolog. una cum opusculo de mixtione. Comment. in librum de sensu et sensili.

Alexander de Alexandria scripsit Comment. in libros 3. de Anima.

Alexander Piccolomineus ad translationem suam Commentariorum Alex. Aphrodisaei in libros 4. Meteorol. Aristotelis addidit Tractatum de Iride, in quo plurima tum Aristotelis, tum Alexandri et Olympiodori dicta dilucidantur.

Alphonsus Archiep. Toletanus in Arist. libros de Anima quaest. edidit.

Alphredus Anglicus, cognomento Philosophus, scripsit in Meteora Arist. lib. 4.

Ammonii Hermiae Comment. in libros physic. extant.

Andreas Bilius tr. e Graeco Aristotel. de Anima.

Andreae Gerardi Hyperii Compendium physices Aristotelis extat.

Andreae Planeri Analysis libri primi physic. Arist.

Antonius Berga Taurinensis, scripsit paraphrasin et disputationes selectas in libros Arist. de ortu et interitu.

Antonii Musae Brassavoli Medici Comm. in Averrois lib. de subst. Orbis, in libros physic. Arist., in libros de Anima.

Antonius Polus Venetus scripsit Lumen Novum in Arist. libros tres de Anima, et Dilucidationem veritatis in prooemium physicorum Arist. cum digressionem de Circulo lacteo, in defensionem Arist. contra omnes Peripateticos.

Apollinaris Offredi commentarius in librum de Anima extat.

Averrois in 8. libros Physicos prooemium, et commentaria in eisdem magna. Item expositio media in omnes 8. Physic., paraphrasis in eisdem. In libros de Coelo Commentarii, et paraphrasis in libros de Coelo. In libros de Gener. et Corrupt. media expositio: in eisdem paraphrasis: in libros Meteorol. expositio media, in libros 3. de Anima commentarii: commentum 5. et 6. libror. 3 de Anima media expositio, et paraphrasis in eisdem.

Augustinus Niphus Philotheus Snessanus commentatus est in Arist. lib. de physico auditu, de Coelo, de Mundo, Meteorologica et quartum Meteorol. Physiognomica, parva naturalia, in tres libros de Anima.

Bartolomaeus Arnoldus Usingensis parvulus philosophiae natu-

ralis, sive interpretatio per figuras et tabulas in epitomen physicae tractatibus absoluta.

Brainhanus, Anglus, scripsit super physica Arist. lib. 8.

Burleus scripsit in libros Arist. de Natura.

Caietanus Vicentinus scripsit in Phys. libros 8., in libros de Anima 3., in librum de Coelo et Mundo, in Meteor. lib. 4.

Coelii Calagnini paraphrasis trium librorum Meteor. Arist. Commentatio quod Coelum stet, terra moveatur, paraphrasis in commentationem Arist. de sensu et sensili.

Christoph. Hegendorphius Arist. libel. de Longit. et Brevit. vitae, et de Divinatione per somnium transt. et scholiis illustravit.

Conradi Gesneri Meditationum physicarum opus exstat: cuius tomo quinto continentur scholia in Meteorol. et lib. de Anima, et omnia quae vocantur Parva naturalia.

Cunradus de Summerhart, de Calau, scripsit commentaria in universam physicam, quae respondent Arist. libris de Physico auditu, de Coelo, de Generat. et corrupt., de Meteoris, de Anima.

Damascius Stoicus philosophus, Syrus, scripsit *παρεκβολαίς* in primum librum Arist. de Coelo, dubitationes et solutiones de primis principiis, et Commentarium in primum phys.

Dominicus Bannes edidit Commentaria et Quaestiones in 2. libros Arist. de Generat. et corrupt.

***Dominicus de Flandria** emisit quaestiones et annotat. in Arist. libros de Anima.

Dominicus Soto commentatus est in Arist. libros octo Physicorum, et in eosdem Quaestiones edidit.

Diodorus monachus scripsit contra Arist. de corpore Coelesti.

Franciscus Caballus scripsit libros 2. de numero et ordine partium ac librorum Physicae doctrinae Aristotelis.

Franciscus Toletus Arist. libros de Physico auditu, de Generat. et corrupt. et de Anima commentariis et quaestionibus illustravit.

Franciscus Vallesius commentatus est in octo libros Physicorum Aristotelis.

Franciscus Vatablus Aristotelis parva naturalia transtulit.

Franciscus Vicomercatus librum 3. de Anima comment. illustravit, uti libros de Generat. et corrupt., item libros 8. phys. hosque transtulit, itemque Meteorologicos libros transtulit, et in eos commentaria edidit.

Fortunatus Crollius octo libros physicorum Arist. transtulit et commentariis illustravit.

- Gerardus Mathisius edidit epitomen in libros 4. Phys. Arist. et in librum 1. de Coelo.
- Gerardus de Monte emisit Textualem expositionem in librum Arist. de Coelo et Mundo, de Generat. et Corrupt., in Meteorol., in parva naturalia.
- Georgius Lieblerus omnes physicos libros Arist. in elegantem epitomen contraxit.
- Georgius Pachymerius scripsit epitomen Physicae tractationis, Commentarios in libros de auscult., paraphrasin de Anima, sensu, memoria, somno, vigilia, insomniis etc.
- Godfridus Cornubiensis in Arist. Physica lib. 8.
- Guilelmus Budaeus Arist. librum de Mundo transtulit.
- Guilelmus Occam edidit Quaestiones Physicorum lib. 8.
- Guilelmus Slade emisit quaestiones de Anima lib. 1., in Physic. Arist. lib. 8.
- Guilelmus Alnewich in philosophiam naturalem lib. 8. comm.
- Gratiadens edidit quaestiones in magna et parva Physica Arist.
- Gualtherus Burleus scripsit in Arist. de Natura libros 4.
- Guido Perpintanus in libros Physic. 8. Arist. scripsit.
- Henricus de Gandavo scripsit in Physicorum lib. 8.
- Henricus Packer edidit lectiones 34. in Meteorol. Arist.
- Hermannus Ralianus editionem quandam Arist. physices commentariolis praefixis illustravit.
- Hermolaus Barbarus compendium physices ex Arist. conscripsit.
- Iacobus Aubertus edidit physicas institutiones instar Commentariorum in Arist. libros de Auscultatione.
- Iacobus Faber introductionem et paraphrasin in Physicam Arist. edidit.
- Iacobus Martinus edidit disputationem de prima simplicium et concretorum corporum generatione ad Arist. et alios.
- Iacobus Schekius scripsit de physicis Arist. Disputationes et Erotemata, additis scholiis in obscuriora loca, et Comment. in Physicam, et parva Naturalia, et in lib. de Anima Graecas interpretationes; et lib. de principatu illius.
- Iacobus Tymaeus scripsit Comment. in Arist. libros de Generat. et Corrupt. et in tres lib. Meteor.
- Iacobus Zabarella edidit librum de Physica constitutione, qui est isagogicus ad libros omnes physicos Arist.
- Ianduni commentaria in Physicam extant.
- Ioannes Arboreus commentatus est in tota Physica Arist.
- Ioan. Argenterius scripsit de somno et putrefactione contra Aristotelem.
- Ioannes Argyropylus physicos lib. 8. de Caelo 4. transtulit.
- Ioannes Bacconthorpe in universam Arist. physicam scripsit.

- Ioannes Bate scripsit de Anima quaest. lib. 1.
 Ioannes Cochleus scripsit commentarios in Meteorolog.
 Ioannes Datus scripsit de potentiis animae lib. 1.
 Ioannes Duns Scotus, scripsit in Physicam Arist. lib. 8.
 Ioannes Eccius commentatus est in universam Arist. Physicam.
 Ioannes Edaeus commentatus est in 8. libros Physic. Arist.
 Ioannes Ferrerius scripsit contra Arist. auditum visui praestare,
 de Ideis Platonis, de aeternitate Mundi adversus ipsum.
 Ioannes Fleischerus Arist. et Vitellionis doctrinam de Iridibus
 certa methodo comprehendit, et necessariis demonstrationi-
 bus auxit.
 Ioannes Fridericus Schroterus, annotationes et commentaria in
 primum librum physicorum Arist. edidit.
 Ioannes Genesius Arist. librum de Mundo, et quosdam ex par-
 vis naturalibus transtulit.
 Ioannes Grammaticus in 3. et 4. lib. Meteor. et scholia in pri-
 mum scripsit, item in 8. libros Physic., in libros 3. de Anima
 Comment.
 Ioannes de Ianduno edidit quaestiones in libros Physic. Arist.,
 in 3. lib. de anima, de Coelo et Mundo.
 Ioannes de Lapide scripsit explicationem librorum Physicae
 Arist. et de Anima.
 Ioannes Ludovicus Hauvenreuterus Physicae compendium ex
 Aristot. concinnavit.
 Ioannes Lonicerus epitomen aliquot librorum philosophiae na-
 turalis Arist. emisit: et illius encomium.
 Ioan. de Magistris scripsit in Physicam.
 Ioannis de Mechlinia commentaria in parva Naturalia Aristot.
 extant.
 Ioannis Polestade Comment. in Physicor. Arist. libros 8 extant.
 Ioannes Scharpe scripsit Quaestion. Physicorum lib. 8., de Anima
 lib. 1.
 Ioannis Velcurionis epitome in universam Physicam Arist. li-
 bris 4. extat.
 Ioannes Versoris Commentum in Arist. libros de Coelo, de Ge-
 nerat., Meteor. et Naturalia edidit.
 Ioachimus Perionius libros omnes physicos, de Coelo, ortu et
 int., anima, Meteorol. et parva naturalia transtulit, et suis an-
 notationibus illustravit.
 Iodocus Isenacensis compendium Physicae scripsit.
 Iodocus Wilichius Isagogen in Meteora Arist. et aliorum con-
 scripsit.
 Iulius Castellanus commentatus est in libros Arist. de humano
 intellectu.

- Lambertus de Monte Domini** commentatus est in 8. libros *Physic.* Arist. et in libros de *Anima*.
- Lucas Bosdenus** scripsit in *Philosophiam naturalem* lib. 8.
- Lucillus Philaltheus** Arist. librum de *Sensu et Sensili* transtulit et libros Arist. de *Coelo* explicavit.
- Lucius Apuleius** Arist. libellum de *Mundo* transtulit.
- Ludovicus Buccaferreus** lectiones in quartum lib. *Meteor.* Arist. et commentaria in quartum *Physic.* et libros de *Generat.* et *Corrupt.* conscripsit.
- Mainetus Maynetius** commentatus est in Arist. lib. de *Sensu et Sensili*.
- Marcus Anton.** Mareschalens discursum, de *Naturalibus principiis*, et explanationem prooemii primi *Physic.* Arist. edidit.
- Marcus Antonius Passerus**, cognomento *Genna* commentatus est in 3. libros de *Anima*.
- Marcus Antonius Maioragius** paraphraasi Arist. libros 4. de *Coelo*, et 2. de *Generat.* et *Corrupt.* illustravit.
- Martinus de Corbenis** commentatus est in 8. libros *Physic.*, libros 2. de *Generat.* et *Corrupt.*, et in parva *Naturalia* Arist.
- Martinus Polichius** commentatus est in 8. lib. *Physic.* et 4 de *Coelo* Arist.
- Michael Ephesius** exposuit parva *Naturalia* Arist.
- Michael Paellus** scripsit brevem *Exposit.* in lib. Arist. de *auscult.*
- Michael Scotus** scripsit paene in totam *physicam* Arist.
- Michael Sophianus** Arist. libros 3. de *Anima* transtulit.
- Michael Stanhusius** plenam tractationem de *Meteoris* libris 2. scripsit.
- Nicolaus Dorbellus** scripsit in Arist. libros 8. *Physic.*, de *Coelo* 2., de *Generat.* et *Corrupt.* 2., *Meteor.* 3., de *Anima* 3.
- Nicolaus Grunchius** *Physica* Aristot. transtulit.
- Nicolaus Leonicus** aliquot argumenta in parva *Nat.* Arist. prae-
fixit.
- Nicolaus Selneccerus** *Propositiones et Quaestiones* in octo libris *Physicorum* Arist. edidit.
- Nicolai Taurelli** libellus de *Vita et Morte* ex Arist. sententia extat.
- Nicolaus Tignosius** commentatus est in Arist. lib. de *Anima*.
- Olympiodorus** commentatus est in *Meteor.* Arist.
- Paulus Venetus** comment. edidit in 8. libros *Physic.*, 2. de *Generat.* et *Corrupt.*, et 2. de *Anima*.
- Petrus de Aliaco** scripsit super libros *Meteor.*
- Petrus de Alvernia** scripsit in aliquot libros *Physicos* Arist.
- Petrus Alcyonius** aliquot libros *Physicae* Arist. transtulit.

ARIST. CATAL.

U

- Petrus Pomponatius** scripsit *Dubitationes in quartam lib. Meteor. Arist.*
- Petrus Tartoreus** scripsit in totam *Physicam Arist.*
- Philippus Melanthon** initia *Physices* et libellum de *Anima* conscripsit.
- Proclus** de *Motu* scripsit, et in quinque posteriores lib. *Auscult. Arist.*
- Robertus Crouche** seu *Crucius Arist.* libros 8. *Physic.* exposuit.
- Robertus Kilwerdy** scripsit in totam *Physicam Aristot.* excepto lib. de sensu et sensili.
- Rugerus Bakon** scripsit in 8. libros *Physic. Arist.*
- Scholarius Graeco** scripsit in *Aristot.* libros de *Anima.*
- Simon Brosserius** edidit epitomen *physices.*
- Simon de Eversam** scripsit quaestiones de *Anima* lib. 1., de sensu et sensato lib. 1. *Quaestiones in Meteor.* lib. 4.
- Simon Grynaeus** *Arist.* librum de *Mundo* ad *Alexandrum* commentariis illustravit.
- Simon Simonius** edidit *Disputationem de Anima*, et comment. in *Arist.* lib. de *Sensu* et *Sensili*, et de *Memoria.*
- Simplicius** commentatus est in 8. libros *Physic.*, 4. de *Coelo*, 3. de *Anima.*
- Sophronius** scripsit paraphrasin *Graecam* in *Arist.* libros de *Anima*, de *Memoria* et sequentes.
- Stephanus Cyrius** commentatus est in *Arist.* lib. de *Anima.*
- Theoderus Metochita** scripsit *Physicam Graecam*, sive commentarios in *Arist.* libros de *Auscultatione* usque ad librum de *Memoria.*
- Themistius** edidit paraphrasin in octo lib. *Physic.* de *Anima*, *Memoria* et *reminiscentia*, de *somno* et *vigilia*, de *insomniis*, de *divinatione* per *somnum.*
- Theobaldus Gerlachius** scripsit *Annotationes* in *Arist.* libros *Physic.* et *Meteorologicos.*
- Theophilus Zimara**, *Marci Antonii F.* commentarios edidit in 3. libros *Arist.* de *Anima.*
- Thomas de Aquino** commentatus est in 8. libros *Physic.*, de *Coelo*, de *Generat.* et *Corrupt.*, de *Anima*, in tota fere parva *Naturalia.*
- Thomas de Vio Caietanus** comment. edidit in *Arist.* libros de *Anima.*
- Thomas Walden** scripsit in *Physica Aristotelis* libros 4., de *Coelo* 4. de *Generat.* et *corruptione* 1., *Meteororum* 4., de *Anima* 3.
- Vincentii Quintiani** *Dilucidationes* trium librorum *Arist.* de *Anima* extant.

LIBRI DE ANIMALIBUS,

hoc est, De historia lib. X. De partibus lib. IV. De generatione lib. V. De motu lib. I. De gressu lib. I.

Asinius Pollio Trallianus, scripsit epitomen ad Aristotelem de Animalibus lib. 10.

Augustinus Niphus Philotheus Suessanus Arist. libros de Hist., animal. partibus earumq. causis ex Th. Gazae translatione ad Graeca exemplaria recognovit, et scholiis illustravit.

Averrois Paraph. in libros 5. de Generat. anim. Eiusdem media expositio in libros 9. de hist. anim.

Ioannes Grammaticus scripsit in libros Arist. de Generatione animalium.

Ioannes Kenyngale scripsit in Arist. de Animalibus lib. 1.

Iulius Caesar Scaliger libros De historia animalium transtulit, et doctissimis commentariis illustravit.

Michael Ephesius commentatus est in libros Arist. de partibus animalium.

Nicolaus Leonicens primum librum Arist. de partibus animalium transtulit et explanavit.

Nicolaus Leonicens paraphrasin edidit in Arist. lib. De motu animalium.

Petrus Alcyonius Arist. lib. de motu et gressu animalium transtulit.

Petrus Alcyonius libros 10. Aristotel. De animalibus transtulit.

Petrus de Alvernia commentatus est in Arist. lib. De motu animalium.

Paulus Belmisserus libros duos priores De animal. 36 elegiis expressit.

Simon de Eversham scripsit in Arist. De animalibus lib. 1.

Theodorus Gaza Arist. De hist. animal. lib. 9. transtulit: item de generat. anim. lib. 5. item lib. 4. de partibus anim. earumque causis.

Theodorus Metochita scripsit paraphrasin in 4. libros Aristot. de partibus animalium.

Admirandae auscultationes.

Conradus Gesnerus admirandas Arist. narrationes emendavit.

Dominicus Montesaurus Comment. Aristotelis de admirandis audit. transtulit.

Mechanicarum quaestionum liber.

Alexander Piccolomineus scripsit librum super Mechanica Aristotelis, et paraphrasin.

Georgius Pachymerius scripsit paraphr. in Mechanica Arist.

Nicolaus Leonicens Arist. Mechanica transtulit, figuris et annotationibus illustravit.

Liber de coloribus.

Coelius Calcagninus libellum de coloribus transtulit.

Simon Portius Arist. libellum de coloribus transtulit, et commentariis auxit.

De Insecabilibus.

Jacobus Schekius Arist. libri de lineis insecabilibus paraphrasin edidit.

Iulius Alexandrinus Rota Arist. libellum De lineis insecabilibus transtulit.

ETHICA,

hoc est, Ethicor. ad Nicomachum lib. X. Magnorum Moralium lib. 2. Ad Eudemum lib. VII.

Alexander Aphrodisaeus edidit quaestiones Morales, in quibus multa Aristotelis explicantur.

Andreas Gerardus Hyperius Theol. scholia in 10. libros Aristot. Ethic. scripsit.

Andreas Bilius transtulit Aristotelis libros Ethicorum e Graeco in Latinum.

Aspasii scholia in Arist. Ethicorum librum 7. et 8. et 2, ut aliqui putant, una cum Eustratii comment. extant.

Averrois Expositio in librum 10. Moralium Nicomach.

Bernardus Senensis scripsit comment. in Ethica Arist.

Burlaeus comment. est in Ethica Arist.

Chrysostomus Iavellus edidit philosophiam moralem, enarrationem in libros 5. Ethicorum.

Coelius Calcagninus paraphrasin primi Ethicor. emisit.

Conradus dictus Hensel scripsit et disputavit quaestiones in Ethica Arist.

Conradus de Susata quaestiones super 6. libros Ethic. Arist. reliquit.

Dionysius Lambinus Ethic. Arist. Nicom. libros 10. transtulit.

Donatus Acciaiolus scripsit Comment. in Ethic. Arist. ad Nicom.

- Felix Figliucci scripsit de philosophia morali libros 10. et in Aristot. libros totidem Italice.
- Georgius Pachymerius scripsit Comment. aut paraphrasin in libris Ethic. Arist.
- Gerardus Odonis scripsit in libr. 10. Ethic. Arist.
- Georgius Valla transtulit Aristotel. Ethica Magna.
- Qualterus Burleus scripsit in Ethic. Arist. lib. 10.
- Guilelmus Bechius scripsit in Ethica Arist. lib. 10.
- Guilelmus Slade quaestiones Ethic. lib. 10. scripsit.
- Heliiodori *Προσούτως* paraphrasis in Ethica Aristot. servatur in Bibl. H. Memmii.
- Henricus de Frimaria scripsit Ethicorum commentum.
- Hermolaus Barbarus Ethices compendium ex Arist. descripsit.
- Iacobus Faber scripsit in Ethic. paraphrasin.
- Iacobus Lodoicus Strebacens Ethic. lib. aliquot Arist. vertit.
- Iacobi Schekii comment. in Ethic. Arist. extant.
- Iacobi Camerarii explicatio accurata Ethic. ad Nicomachum extat.
- Iacimus Perionius Ethica Aristot. ad Nicomach. transtulit, et in ea commentatus est.
- Iannes Argyropylus Ethicorum Arist. libros 10. convertit.
- Iannes Baconthorpe scripsit in Ethicorum Arist. libros 10.
- Iannes Bernardus Felicianus Arist. Ethic. libros 10. transtulit, et utilem praefationem praefixit.
- Iannes Buridanus quaestiones in Ethica Arist. edidit.
- Iodocus Clichthoneus fertur in Arist. Ethica scripsisse.
- Iannes Cantacuzenus scripsit Graecam paraphrasin in 5. libris Ethic. Aristotelis.
- Iohannes Caselius scripsit prooemium in Interpret. Arist. librorum Ethic.
- Iohannes Dedecus scripsit in Ethicorum Arist. libros 10.
- Iohannes Erigena in Ethic. Aristot. libros 9.
- Iohannes de Fabriano, scripsit in Ethica Arist. libros 10.
- Iohannes Wilton August. scripsit in 10. libris Ethic. Arist.
- Leonardus Aretinus Ethica Aristot. transtulit.
- Marc. Antonius Muretus quintum lib. Ethic. Arist. transtulit et annotationibus illustravit.
- Michael Scotus scripsit in Ethicorum Arist. libros 10.
- Michael Ephesius commentatus est in librum 5 Ethic. Arist.
- Michael Angrianus scripsit in Ethicam Arist. lib. I.
- Nicolaus Gruchius Ethica Aristot. transtulit.
- Nicolaus Cisnerus commentatus est in Ethica Arist.
- Nicolaus Dorbellus scripsit in Ethic. lib. 10.
- Otho Werdmullerus scripsit de dignitate, usu et methodo philosophiae Moralis explicatae in Ethicis ad Nicomachum.

- Overus** Guntherus Aristotelis libros 10. Ethic. Thesibus comprehendit.
- Petrus de Vena** scripsit in Ethica Arist. lib. 10.
- Petrus de Spira** scripsit in 8. libros Aristot. Ethicorum.
- Petrus Martyr Vermilius** commentatus est in primum, secundum, et tertii libri Ethic. Arist. initium.
- Petrus Tartoretus** Ethica Arist. recognovit, et commentariis illustravit.
- Petrus Victorius** commentatus est in Arist. libros 10. Ethic.
- Philippus Melanthon** commentatus est in primum, secundum, tertium et quintum Ethic. et in eadem Ethica Epitomen conscripsit.
- Robertus Crouche** seu **Crucius** Arist. Ethic. libros 10. exposuit.
- Rugerus Bakon** scripsit in libros 10. Ethic.
- Theodorus Zwingerus** in Arist. Ethicorum libros 10. Tabulas instar commentariorum scripsit: ipsaque Ethica methodice per capita distribuit, additis in singula capita suis argumentis et numerorum notis, quae tabulis respondeant, postrema scholiis.
- Thomas de Aquino** scripsit in Ethica Aristotelis.

Libellus de virtutibus.

- Alexander Chamailardus** Aristotelis librum de Virtutibus transtulit.
- Andreas Lacuna** Hisp. transtulit et scholiis illustravit Arist. libellum de Virtutibus.
- Conradus Gesnerus** libellum Aristotelis de Virtutibus transtulit, et Stobaei collectanea passim inseruit Graece et Latine.
- Georgius Valla** transtulit libellum de Virtutibus.
- Iustus Velsius Haganus** medicus commentatus est in Arist. libellum de Virtutibus.
- Simon Grynaeus** Arist. lib. de Virtutibus transtulit, et exactiorem quandam de virtutibus divisionem adiecit.

Libri politicorum 8.

- Antonius Montecanitus** edidit progymnasmata in Arist. politica.
- Bernardus Senensis** edidit Comment. in Politica Aristot.
- Coelius Calcagninus** conscripsit paraphrasin politicorum Arist.
- Cyriacus Strozza** Graece et Latine duos Lib. politicos scripsit, quibus ea quae ab Arist. in 8 libris explicata non fuerunt, persequitur.
- Dionysius Lambinus** Arist. politica transtulit.

Donatus Acciaiolus commentatus est in polit. Aristot.
 Guilelmus Gregorius in Politica Arist. edidit libros 8.
 Iacobus Faber in Politica Aristot. commentatus est.
 Iacobus Lodoicus Strebaeus Politica Aristot. transtulit.
 Ioachimi Camerarii explicatio Politicorum Aristotelis extat.
 Ioachimus Perionius, politica Arist. transtulit, observationibus
 et argumentis auxit.
 Ioannes Baconthorpe in Aristot. libros 8 Politic. scripsit.
 Ioannes Genesius libros politicorum Arist. transtulit et annotat.
 adiecit.
 Ioannes de Fabriano scripsit in Arist. libros 8 politic.
 Ioannes Ludovicus Hauvenreuterus Analysin lib. 3. Pol. Arist.
 evulgavit.
 Ioannes Sturmius scholia edidit in primum lib. Polit. Arist.
 Ioannes Versoris commentatus est in Politica Aristot.
 Leonardus Aretinus politica Arist. transtulit.
 Matthaeus Chantonis scripsit in politicorum Arist. lib. 8.
 Michael Toxites scholia edidit in 1. librum politic. Arist.
 Petrus Victorius Polit. Arist. correxit.
 Philippus Melanthon commentatus est in politica Arist.
 Theodorus Zuinggerus scholiis octo libros politicorum Aristot.
 telis illustravit, et tabulas, ad tres priores libros adiecit.
 Thomas de Aquino scripsit in Politica Aristot.

Oeconomicorum libri 2.

Albertus Magnus de Oeconomica lib. 4. reliquit.
 Bernardinus Donatus Aristot. Oeconôm. lib. 2. Latine transtulit.
 Conradus dictus Hensel scripsit super Arist. libros Oeconomicos.
 Franciscus Robortellus edidit annotat. in Arist. lib. Oeconomicos.
 Gilbertus Cognatus Oeconomica Arist. transtulit.
 Iacobus Faber Oeconomica Arist. commentario illustravit.
 Iacobus Lodoicus Strebaeus Oeconomica Arist. transtulit, et
 annotationibus illustravit.
 Ioachimus Camerarius Oeconomicos libros Arist. transtulit et
 annotationibus illustravit.
 Ioannes Versoris commentatus est in Arist. Oeconomica.
 Leonardus Aretinus Oeconomica Arist. transtulit et commentariis illustravit.
 Virgilius Wallendorfer Oecologium ex Aristot. Oeconomicis
 collegit.

RHETORICES

tum ad Theodecten Lib. III. tum ad Alexandrum Lib. I.

- Aegidius de Roma scripsit Comment. in libros Aristotelis.
 Alexander Piccolomineus Aristotelis libros 3. Rhetor. ad Theodecten Italice transtulit, et Paraphrasin in eodem Italianam, atque in secundum librum Latinam scripsit.
 Alpharabii declaratio in Rhetoricam Arist. extat.
 Averrois Paraphraes in librum 3. Rhetor. extant.
 Augustinus Niphus Philotheus Suessanus scripsit Comment. in Rhet. Arist. et ipse edidit Rhetoricam.
 Carolus Sigonius libros 3. Rhetoric. Arist. transtulit.
 Daniel Barbarus emisit Comment. in 3. lib. Arist. Rhet. ad Theod.
 Franciscus Philelphus transtulit Rhet. Arist. ad Alex.
 Franciscus Robortellus edidit annotat. in Arist. libros Rhet.
 Georgius Trapezuntius Arist. libros 3. Rhet. transtulit.
 Hermolaus Barbarus Rhet. Arist. ad Theod. transtulit.
 Hermannus de Schildis, Eremita, scripsit in Rhet. Arist. lib. I.
 Herodianus Prussiensis scripsit Comment. in Rhet. Aristotelis.
 Iacobus Carpentarius Rhetoricam Arist. transtulit.
 Iacobus Brocardus paraphrasin in Rhetor. Arist. edidit: et partitiones oratorias quibus Rhetorica praecepta Arist. explicantur.
 Ioannes Sturmius Arist. Rhetoricorum libros 3. transtulit et scholiis explicavit.
 Iodocus Wilichius edidit Erotemata Rhetorices ad Alexandrum.
 Iosephus Rhacendita synopsis Rhet. Arist. conscripsit.
 Marcus Antonius Maioragius Aristotelis libros 3. Rhetor. transtulit, et explanavit.
 Petrus Victor commentatus est in 3. libros Arist. Rhet.
 Petrus Gemellus scripsit compendium Rhetoricorum Aristotelis.
 Raphaelis Cyllenii Tabulae Rhetoricae ex Arist. extant.
 Stephanus Cyrius commentatus est in Rhetorica in Theodecten.
 Simon Stenius Arist. Rhetoricorum libros 3. paraphrasi explicavit.

Poetices lib. I.

- Alexander Paccius, Aristotelis libros de poetica transtulit.
 Antonius Riccobonus poeticam Aristot. transtulit et paraphrasi illustravit.

Averrois Paraphrasis in libros Poëticae Arist. extat.
Bartholomaeus Lombardus, vide Vincentius Madius.
Franciscus Robortellus scripsit annotationes in Arist. poeticam.
Ludovicus Castelvetrus Arist. poeticam in Italicum sermonem
transtulit, et emendavit.
Petrus Victorius poeticam Aristot. correxit.
Vincentius Madius, et Bartholomaeus Lombardus communes
explicationes scripserunt in poeticam Arist. et ille proprias
annotationes.

Problemata.

Ioannes Morisotus Aristotelis Problēmata reconcinnavit.
Nicolaus Treveth, vel Trivet, scripsit in Problemata Aristot.
tellis.
Petrus de Apono, Conciliator, Problemata Arist. exposuit.
Theodorus Gaza Arist. problematum sectiones 38. transtulit.

Metaphysicorum libri 14.

Aegidius de Roma edidit Comment. in Arist. libros Metaphysicos.
Adamus Buckfelde Anglus scripsit commentariorum in Metaphysicam libros 12.
Albertus Magnus de Metaphysica libros 13.
Alexander Aphrodisaeus scripsit Comment. in omnes libros de prima Philosoph. Aristotelis qui extant.
Alexander de Alexandria minorita, scripsit Comment. in 2. libros metaph. Aristotelis.
Alexander de Ales, Anglus, edidit comment. in 12. libros Metaph. Aristot.
Antonius Trombette scripsit opus in Arist. Metaphysicam.
Antonius Andreas, Franciscanus, scripsit super 12. libros Metaph. Arist. quaestiones.
Antonius Balduinus disputationem scripsit in primam ac divinam Aristot. philosophiam.
Antonii Scayni paraphrasis in libros 14. Metaphysicos Arist. extat.
Asclepii Tralliani comment. in 6. lib. Metaphys. Arist. Graece extant Romae in Vaticana.
Averrois Commentarii in 14. Metaph. lib: prooemium in 12. Epitome in eodem. Media expositio in libros 13. Metaphys., paraphrasis in eodem.

- Augustinus Niphus Philotheus Suesanus commentatus est in 12. Metaphysic. Aristot. Metaphysicarum quaestionum dilucidarium edidit.
- Bessarion Cardinalis, libros 14. Metaphys. Arist. transtulit.
- Chrysostomus Iavellus edidit epitomen in Metaphys. Arist.
- Clementis Papae propositiones in Metaphysicam extant.
- Dominicus de Flandria scripsit quaestiones metaphysicas.
- Franciscus Vicomercatus commentatus est in eam partem libri 12. metaph., in qua de Deo et divinis mentibus dissertitur.
- Godfridus Cornubiensis in Metaphysica Arist. lib. 12. scripsit.
- Gualterus Burlous scripsit in Metaphys. libros.
- Henricus de Gandavo scripsit in Metaphysicam Arist. lib. 4.
- Iacobus Carpentarius Aristot. Metaphys. libros 14. recognovit et scholiis illustravit.
- Iacobus Cheyneus ab Arnage in 14. libros Metaph. Arist. Analysis conscripsit.
- Iacobus Faber scripsit in 6. libros Arist. Metaph. introductionem et comment.
- Ioannes Baptista Cammotius scripsit in Arist. Metaphys. commentarios Graecos.
- Ioannes Duns, Scotus, edidit Quaestionum Metaphysicarum libros 12. Eiusdem Conclusiones 878. ex Arist. Metaphys. exceptae.
- Ioannes Folsan scripsit Isagogen Metaphysic.
- Ioannes de Ianduno commentatus est in 12. libros Metaph.
- Ioannes Philoponus edidit breves expositiones in Metaphysicor. lib. 14.
- Ioannes de Lapide conscripsit explicationem sex librorum Metaph. Arist.
- Marcus Antonius Flaminus, paraphrasin edidit in 12. libros Metaphysic. Arist.
- Michael Psellus conscripsit brevem expositionem Metaphysicorum Arist.
- Nicolaus Dorbellus scripsit in Metaphysic. lib. 12.
- Olympiodorus commentatus est in Metaph. Arist.
- Petrus Fonseca commentatus est in libros aliquot Metaphysic. Arist.
- Pauli Soncinae Quaestiones Metaphysicales extant.
- Paulus Venetus scripsit in Metaphys. Arist.
- Syrianus commentatus est Graece in 3. posteriores lib. Metaph. Arist. et Solutiones quaestionum in tertio lib. Metaphysic. conscripsit.
- Thomas de Aquino commentatus est in Metaphysica Arist.
- Thomas Peuketh scripsit in Metaphysicam Arist. lib. 12.

De plantis Lib. 2.

Andreas Lacuna Hisp. librum Arist. de Natura stirp. transtulit.
Averroes Magna comment. in libros duo de plantis Arist.
scripsit.

Iulius Caesar Scaliger commentatus est in libros 2. Arist. de
plantis.

Maximus Planudes ut existimatur ex Arabica lingua in Latinum
transtulit libros De plantis Aristoteli attributos.

XV

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

[illegible]